

בס"ד

נפלאות נועם אלימלך

הקב"ה מחולל ניסים ונפלאות פלאי פלאים
לבניו היהודים דרך בניו עבדיו הצדיקים
"לעושה נפלאות גדולות לבדו כי לעולם חסדו"

ספר זה מתנה לקב"ה, לכ"ק אדמו"ר הרבי מליובאוויטש נשיא דורנו,
לכבוד כל צדיקי החסידות, מהבעש"ט חק' עד זמננו
וכמובן לזכות הרבי ר' אלימלך מליז'ענסק זי"א, משפחתו ותלמידיו
ולזכות כל יהודי/ה בעולם

לכבוד הגה"צ הרה"ק המקובל האלוקי רבי לוי יצחק שניאורסון זי"ע
ליום ההילולה שלו כ' מנחם אב
אביו של כ"ק אדמו"ר הרבי מליובאוויטש נשיא דורנו

ספר של אור עצום

ירון עמית, ה'תשפ"ד

תודות

ישתבח המאציל ויתעלה הבורא ברוך הוא שהחיינו וקיימנו והגיענו לזמן הזה. תודתנו להקב"ה על כל חיינו ועל שזיכנו להוציא לאור ספר של אור עצום על הנשיאים והמאורות הגדולים וצדיקים רבים. הספר מבוסס על הפסוק אז יאמינו בהשם ובמשה עבדו.

תודה רבה לרב מזכה הרבים ומקדש שם שמים ברבים הרב אהרון פרלוב. מחבר הספרים 'זכרונם לברכה' - תולדות, הנהגות ואמרות טהורות מצדיקי וגאוני הדורות זי"ע, לפי סדר ימי ההילולא וספר בקדושתו של אהרון ועוד ספרים רבים, שעשה עבודה ענקית במשך שנים רבות והוציא ספרים לתפארת לכבוד השם יתברך. ונתן לנו בשמחה רשות להשתמש בחומר הכתוב שם והיות שאחד העיקרים בספרנו הוא המופתים והניסים והנפלאות שעושה הקב"ה בעולמו דרך הצדיקים.

בסידרה 'זכרונם לברכה' מופיע כל מראי המקומות לכל סיפור. ופשוט וברור שכל מי שיכול ללמוד את כל הסידרה 'זכרונם לברכה' עדיף. וכן כל מי שיכול לתרום לרב אהרון פרלוב להוציא את הסידרה שוב בוודאי מצווה גדולה שתעמוד לנצח נצחים לזכות התורם.

תודה רבה לרב מזכה הרבים הרב אתיאל גלעדי ולהוצאת גל עיני שנתן לנו רשות להשתמש בחומר של השיעורים של הרב המקובל יצחק גינזבורג שליט"א ומומלץ ומצווה גדולה מאד ללמוד את כל ספריו של הרב לזירוז הגאולה ולתרום להוצאת גל עיני לזיכוי הרבים ולהפצת המעיינות חוצה שיהא גילוי משיח בפועל ממש.

תודה רבה לרב מזכה הרבים הרב ליאור עצמון שעשרות שנים מוציא את עלון פניני עין-חמד לזיכוי הרבים. ונתן לנו מהחומר בספר זה. כדאי מאד לתרום לו להוצאות העלון וספרים על הצדיקים.

רוב תודות לכל התורמים להוצאת הספר לאור. שכל עם ישראל יזכה לקבל פני משיח צדקנו בפועל ממש. והקב"ה יברך את כל אחד מבני ישראל לאריכות ימים ושנים טובות מתוך בריאות איתנה. בניי חיי ומזוניי ובכולם רווחי. רפו"ש לכל חולי ישראל. מי שלא נשוי שהקב"ה יחתן אותו/ה השנה. מי שללא ילדים שהקב"ה יברכו בילדים השנה. פרנסה ברווח. נחת חסידי מכל הילדים. וכולם יגדלו לתורה לחופה ולמעשים טובים חסידים יראי שמים ולמדנים. אך טוב וחסד כל ימי חייכם.

יהי רצון לפני הקב"ה שנוכה להוציא עוד ספרים על הצדיקים.

ירון עמית

יו"ל ע"י: ארגון ברית יוסף יצחק

הארגון שמבצע בס"ד בריתות מילה בעולם בחינם למבוגרים ילדים ותינוקות

אתר: www.brit-mila.net | www.brityy.org

דוא"ל: amityaron@gmail.com

טלפון לארגון: 053-770-770-2

כל התאריכים הלועזיים בספר הם להולדת התנא האלוקי רבי עקיבא

תוכן העניינים

ספר במדבר.....192

192	פרשת במדבר
195	פרשת נשא
200	פרשת בהעלותך
207	פרשת שלח
220	פרשת קרח
229	פרשת חקת
237	פרשת בלק
241	פרשת פינחס
244	פרשת מטות
246	פרשת מסעי

ספר דברים.....247

247	פרשת דברים
254	פרשת ואתחנן
256	פרשת עקב
260	פרשת ראה
264	פרשת שופטים
266	פרשת כי תצא
272	פרשת כי תבוא
273	פרשת האזינו

הוספות.....275

275	הוספות ליקוטי שושנה
310	הוספות אגרת הקודש
319	הוספות צעטיל קטן
321	הוספות הנהגות האדם

נפלאות נועם אלימלך

הרה"ק אור שבעת הימים ק"ק כ"ק מורנו רבי ישראל

324	הבעש"ט זי"ע
361	הרה"ק רבי דב בער המגיד הק' ממעזריטש זי"ע
369	הרה"ק הרבי ר' אלימלך מליזענסק זי"ע
385	הרה"ק רבי משולם זושא מאניפולי זי"ע
408	הרה"ק רבי אלעזר מליז'ענסק זי"ע
412	הרה"ק רבי אליעזר ליפא מחמעלניק
413	הרה"ק רבי יעקב רויטמן ממוגלניצא
413	הרה"ק רבי יעקב יצחק ה"חווה" מלובלין זיע"א

ספר נועם אלימלך

ספר בראשית.....9

9	פרשת בראשית
14	פרשת נח
19	פרשת לך לך
27	פרשת וירא
33	פרשת חיי שרה
39	פרשת תולדות
44	פרשת ויצא
48	פרשת וישלח
57	פרשת וישב
67	פרשת מקץ
73	פרשת ויגש
78	פרשת ויחי

ספר שמות.....86

86	פרשת שמות
95	פרשת וארא
101	פרשת בא
110	פרשת בשלח
116	פרשת יתרו
124	פרשת משפטים
134	פרשת תרומה
143	פרשת תצוה
148	פרשת כי תשא
152	פרשת פקודי

ספר ויקרא.....154

154	פרשת ויקרא
157	פרשת צו
160	פרשת שמיני
162	פרשת תזריע
168	פרשת מצורע
171	פרשת אחרי מות
173	פרשת קדושים
180	פרשת אמור
185	פרשת בהר
189	פרשת בחקותי

הרה"ק רבי קלונימוס קלמן הלוי עפשטיין	הרה"ק רבי שמעון מרילס מירוסלב.....	585
ה"מאור ושמש" מקראקא זי"ע.....	הרה"ק רבי אפרים פישל מסטריקוב זי"ע.....	587
הרה"ק רבי ישראל ה"עבודת ישראל" מקו'ניץ זי"ע.....	הרה"ק רבי אברהם משה מפשעווארסק זי"ע.....	593
הרה"ק רבי מנחם מנדל מרימנוב זי"ע.....	הרה"ק רבי מרדכי דוד מדאמבראווא זי"ע.....	599
הרה"ק רבי אברהם יהושע העשיל	הרה"ק רבי יצחק אייזיק מכפר-סאפרין זי"ע.....	608
ה"אוהב ישראל" מאפטא זי"ע.....	הרה"ק רבי שלמה בוכנר מקשאנוב.....	612
הרה"ק רבי משה מפשעווארסק זי"ע.....	הרה"ק רבי אליעזר הלוי הורביץ מטארניגראד.....	613
הרה"ק רבי אפרים יצחק מפרמיסלה.....	הרה"ק רבי זאב וולף מליז'נסק.....	614
הרה"ק רבי משה לייב מסאסוב זי"ע.....	הרה"ק רבי זכריה מנדל הורוביץ משנדישוב.....	614
הרה"ק רבי דוד בידרמן מלעלוב זי"ע.....	הרה"ק רבי נטע מחעלם זי"ע.....	616
הרה"ק רבי ארון לייב מפרימישלאן זי"ע.....	הרה"ק רבי אהרן קצנבלוגן בלז המכונה: רבי אהרן משיח...	621
הרה"ק רבי נפתלי צבי מרופשיץ זי"ע.....	הרה"ק רבי יצחק חריף מסמבור זי"ע.....	622
הרה"ק רבי ישכר בער מראדושיץ זי"ע.....	הרה"ק רבי שמואל מקאריב זי"ע.....	625
הרה"ק רבי מאיר הלוי ה"אור לשמים" מאפטא זי"ע.....	כ"ק ק"ק אדמו"ר הרבי מנחם מנדל שניאורסון	
הרה"ק רבי אורי קלוגהויפט מסטרעליסק זי"ע.....	מליובאוויטש נשיא דורנו.....	628

פתיחה

בית מ' שבס' חשאי, ברעלין

כבוד הרה"צ, נוע' תרשימים כ" כו' וו"ח אי"א
מוהר"ר ידעשע' שלים"א

שלום וכרחה!

במענה על סכתבו אדות הדפסת הספר הקדוש
„נועם אלימלך“, כודאי הוא דבר נעלה במאד וכמאד
ידבו, בעה"י, הקונים להיום להם „משמרת
הצלחה“ ככל הספרים הקדושים מרבותינו חק' וי"ע,
וראוי הדבר לעשות סבוא הדור כתוב תולדות
הרה"ק המחבר, רבותיו בניו ותלמידיו חק' ואיות
לקוטי ספרים וכדומה שהם עימור ספרים.

הדפס ומברכו

נדיר ביותר: לרגל הילולת בעל ה"נועם אלימלך" מפרסמים צילום של הסכמה נדירה
שנתן כ"ק אדמו"ר הרבי יוסף יצחק שניאורסון מליובאוויטש צדוק"ל לספר הקדוש
נועם אלימלך שיצא בניו יורק בשנת תש"א ובו כותב שהספר יהיה לקונים למשמרת
הצלחה ככל ספרי רבותינו הקדושים.

כמו"כ מבקש כ"ק אדמו"ר הרבי הרי"צ לעשות תולדות בתחילת הספר למחבר בניו
ותלמידיו ולהביא סיפורים מהם.

הרבי ביקש זאת בזמן השואה בשנת תש"ב. 83 שנה לאחר מכן ובעזרה"ת בס"ד בל"ג
בשמחה משתדלים לעשות רצון קודשו של כ"ק אדמו"ר הרבי יוסף יצחק שניאורסון
מליובאוויטש צדוק"ל.

הרה"ק ק"ק רבי אלימלך היה תלמידו של המגיד הקדוש ממזריטש הרה"ק ק"ק רבי דב בער פרידמן ממזריטש ממשיכו של הרה"ק ק"ק הרב ישראל בעל שם טוב אור שבעת הימים מיסד תנועת החסידות.

הרה"ק ק"ק ק"ק האדמו"ר הקדוש רבי ישראל מרוז'ין זיע"א אמר על הרה"ק הרבי רבי אלימלך מליזענסק זי"ע, שארבע מאות שנה טרם שירדה נשמתו של הרבי רבי אלימלך זיע"א.

הרה"ק מהר"ש מבעלזא אמר: מה שיהודי עשה תשובה, ומה שיהודי עושה תשובה, ומה שיהודי עוד יעשה תשובה, הכל הוא מכחו של הרבי ר' אלימלך. אדמו"ר מפשעווארסק וצוק"ל י"ג אורות" ח"ב, ע' ס"ב.

תלמידו בעל ה'מאור ושמש' כותב: "בדורות האלו, ציווה לנו אדמו"ר וכו' מוה"ר אלימלך וצוק"ל, לבל יתענו יותר ממה שציוו חז"ל, כי כשל כוח הסבל לסבול התעניות והסיגופים, ואין באפשרי לקנות שלמות על ידי תעניות, וזולת מי שבטוח על כוחו ואונו שיהיה יכולת בידו לקבלם, או פגם ח"ו בעבירות חמורות – יבוא לפני צדיקי הדורות להורות לו תשובה" (דרושים לשבת שובה).

"כותב רבי נתן מברסלב בשם רבו הקדוש רבי נחמן מברסלב, "סיפר מעניין הביטחון, ואמר שיש צדיקים שאין מניחים אצלם ממון מיום לחברו, כמו שמספרין מכמה צדיקים גדולים שהיו לפנינו, כגון הבעל שם טוב ז"ל והצדיק הקדוש מוה"ר אלימלך ז"ל וכיוצא בהם, שבכל יום ויום היו מפזרים כל הממון שהיה בידם ולא הניחו אצלם שום ממון מיום לחברו... וכפי המובן מדבריו אז היה, שהיה חפץ ומשתוקק לזכות אותנו להגיע להנהגה הקדושה הזאת, למדרגת הביטחון הנ"ל, לבלי להניח שום ממון מיום לחברו" (חיי מוהר"ן תצט, תק).

אמר על עצמו, שזוכר את מעמד הר סיני; ולא זו בלבד, אלא גם את כל אלו שעמדו סמוך לו (עדות ביעקב' בשם תלמידו רבי נפתלי מרופשיץ). "העיד תלמידו הגאון הקדוש האלוקי, מוה"ר מנחם מענדיל מפרוסטיק, לפני הרה"ק בעל 'דגל מחנה אפרים', ואמר: 'ראיתי למורי הקדוש מליזענסק, בכל יום בעת שהיה מתבונן ביראת השם, היו כל עצמותיו דא לדא נקשן וחיל ורעדה יאחזון, והיה נראה לכל רעידת גופו מפחד השם ומהדר גאונו, וכל גידיו ועורקיו נעשו כצינורות עבות ופניו משתנות'" (עשר צחצחות' להגאון רבי ישראל ברגר).

סיפר ר' אליעזר רבינוביץ ששמע מר' חיים ווייטמאן ע"ה שהרה"ק מרוז'ין אמר פ"א בזה"ל: הרבי הגדול ר' אלימלך נדמה לו פעם שפגם בידיו, ושרף את ידיו, ברא לו הקב"ה ידיים חדשות, אתם יודעים מה היו ידיו הק', שני לוחות הברית, ועשר אצבעותיו היו עשרת הדברות. ר' יונה צלר ז"ל "כנפי יונה" ע' י"ח, אות ס"ב כשהגיעה שעתו של רבי אלימלך להיפטר מן העולם, סמך את ידיו על ראשי תלמידיו, ולארבעה מהם הקרובים ביותר העביר מכוחו הרוחני:

- לחוזה מלובלין נתן את הכוח של מאור עיניו. וביקש לחנוך את בן אחייניתו רבי צבי אלימלך שפירא מדינוב,
- למגיד מקוז'ניץ נתן את כוחו שבלב.
- לרבי מנחם מנדל מרימנוב נתן את כוח הנשמה שבמוחו.
- לרבי מאפטא נתן את כוחו שבפיו.

עוד הבטיח רבי אלימלך, כי מי שיעלה לקברו לאחר מותו, לא ייפטר מהעולם בלא תשובה. יום פטירתו, כ"א באדר, נקבע כהילולה גדולה ומרכזית, ורבים פוקדים את קברו.

- בנו הרה"ק רבי אלעזר וייסבלום
- בנו הרה"ק רבי אליעזר ליפא מחמעלניק בנו
- בנו הרה"ק רבי יעקב רויטמן ממוגלניצא
- הרה"ק החוזה מלובלין
- הרה"ק ה"מאור ושמש" רבי קלונימוס קלמן
- הרה"ק המגיד מקו'ניץ
- הרה"ק רבי מנחם מנדל מרימנוב
- הרה"ק רבי אברהם יהושע השיל מאפטא
- הרה"ק רבי משה מפשוורסק
- הרה"ק רבי אפרים יצחק מפרעמיסלא מחבר פירוש למשניות "משנה ראשונה" ו"משנה אחרונה"
- הרה"ק רבי משה יהודה לייב מסאסוב
- הרה"ק רבי דוד בידרמן מללוב
- הרה"ק רבי אהרן אריה לייב מפרמישלאן
- הרה"ק רבי נפתלי צבי הורביץ מרופשיץ
- הרה"ק רבי ישכר דב בארון מראדושיץ
- הרה"ק רבי מאיר מאפטא
- הרה"ק רבי אורי מסטרליסק ה"שרף"
- הרה"ק רבי שמעון מרילס מירוסלב
- הרה"ק רבי אפרים פישל מסטריקוב
- הרה"ק רבי רבי אברהם מרדכי מפינטשוב
- הרה"ק רבי רבי אברהם משה מפשעווארסק
- הרה"ק רבי מרדכי דוד אונגר (דומברובה)
- הרה"ק רבי יצחק אייזיק מסאפרין
- הרה"ק רבי אפרים יצחק מפרמיסלה
- הרה"ק רבי שלמה בוכנר

- הרה"ק רבי אליעזר הורוביץ מטארניגראד
- הרה"ק רבי שמעון מרילס
- הרה"ק רבי אהרן קצנלבוגן (בלז)
- הרה"ק רבי יצחק חריף (סמבור)
- הרה"ק רבי יעקב ממוגלניצא
- הרה"ק רבי שמואל מקארוב
- הרה"ק רבי נטע מחלם

רבי אלימלך היה אחיו של רבי משולם זוסיא מאניפולי ר' זושא מאניפולי.

רבי אלימלך נישא בשינובה לשפרינצא בתו של הרב אהרן רוקח אחיו של הרב אלעזר רוקח ממנה נולדו לו ילדיו. לאחר פטירתה נישא לגיטל בתו של הרב יעקב מרגליות.

גיסו היה רבי יהושע משינובה אביו של רבי יעקב מטיטשין בעל ספר ברכת יעקב על חושן משפט

גיסו הנוסף הוא הרב בכר"ך, שבנו צבי הירש בכר"ך היה גר בטיקטין. (מאגרת של ר' אלימלך מליז'ענסק הנמצא בספר "דרכי נועם" שבתוך ספר "דרכי צדק" של זכריה מנדל)

ילדיו היו:

- רבי אלעזר, כתב את "אגרת הקודש" המודפסת בסוף ספר נועם אלימלך.
- רבי אליעזר ליפא, כיהן כאדמו"ר בחמלניק
- רבי יעקב ממוגלניצא. נפטר בכ' בניסן.
- מיריש, אשת הרב אליהו אלוביץ משדה לבן, בנו של הרב יעקב מלנצוט.
- אסתר עטיל (נפטרה 1801), אשת רבי ישראל מפריסטיק.
- צאצאיהם; 1. אלימלך שגר בליז'ענסק והוא אביו של ר' אברהם גבירצמן מגורליץ. 2. חתנם יצחק לייב וגשל אב"ד פריסטיק.
- חתן נוסף היה הרב שמואל צורף. אין ידועים פרטים על אשתו, וייתכן שהיה בעלה של מיריש לאחר שהתאלמנה.

ספר נועם אלימלך

ספר בראשית

פרשת בראשית

בראשית ברא אלקים כו' (א, א). עי' פי' רש"י בראשית בשביל ישראל הנקראין ראשית ובשביל התורה הנקראת ראשית. ובמדרש נמי איתא (בראשית רבה א, ד) בשביל מצות ביכורים שנקראין ראשית. ויש לומר דכולם לדבר אחד נתכונו דמר אמר חדא ומר אמר חדא ולא פליגי. דאיתא במשנה (אבות פ"א מ"ב) על שלשה דברים העולם עומד על התורה ועל העבודה ועל גמילות חסדים, ואיתא במשנה (שם, מי"ח) על שלשה דברים העולם קיים על הדין ועל האמת ועל השלום. ויש לומר נמי דלדבר אחד נתכונו* דהנה לפנינו ג' מדרגות העבודות הבורא יתעלה, האחד התורה ללמוד לשמה. ובאמת התיירו לנו חז"ל אפילו שלא לשמה כמאמרם (פסחים נ ב) לעולם יעסוק אדם כו* אם לא הגיע למדרגות לימוד לשמה על כל פנים מזה אל תנח ידך, כי לא במהרה יגיע אדם ללמוד לשמה כי אם על ידי התאמצות גדול בעבודתו יתברך שמו בכל המדות טובות. ומדרגה שנית עבודה היא התפילה שהיא עיקר עבודה שבלב כמ"ש (תענית ב א) ולעבדו בכל לבבכם (דברים יא, יג) זו תפילה, כי הלב מבין ובה יוכל לעלות לדביקות הבורא ולקשר עצמו בו יתברך דתפילה הוא לשון קשר שמדבק עצמו בבורא ברוך הוא בדביקות גדול. וזה מרמז לנו קשר של תפילין של יד לקשר המחשבה שבלב בו יתעלה* ולזה צריך התאמצות יותר להתפלל תמיד להשי"ת ברוך הוא שיהיה בעוזרו לבל יפרידו היצר הרע מדביקות הבורא. כי טבע האדם שעלול. הוא במחשבותיו בעיניו בעסקי העולם הזה: וזה פירוש הפסוק (בראשית ו, ה) וירא ה' כי רבה רעת האדם בארץ, רצה לומר כל זמן שהוא בארץ ורבה רעת האדם ועל ידי זה גם הרוצה לעבוד השם יתברך ואינו עושה רע אף על פי כן מחשבתו מושכתו רק רע כל היום. וינחם ה', פירוש נחמה היה לו יתברך בזה שיש לו לאדם התנצלות לפניו יתברך. כי עשה את האדם, ר"ל כמאמר חז"ל (ברכות לב א) אלמלא שלשה מקראות כו' והאחד מהם ואשר הרעותי את לבם שנתתי להם יצר הרע. ויתעצב אל לבו, פירוש שהשם יתברך התעצב בשביל לבו של אדם שנתן לו לב אבן כזה: ונח מצא חן (בראשית ו, ח) פירוש שנח היה צדיק והפך את עצמו מטבע העלול להפרידו מדביקות הבורא יתעלה: והתחזק להתנדב בבורא: ומצא חן. נח בהיפוך אתוויין חן להיות לו חן בעיני השם יתברך, מדרגה שלישית גמילות חסדים דהנה בעולמות העליונים שם רחמים שהוא אהבה ורחימא שהשם יתברך אוהב את הצדיק לפי מעשיו הקדושים אשר בארץ עשה אך בעולם הזה נקראים חסד דהוא אף למי שאינו הגון. השם יתברך עושה לו חסד חנם לתת לו די מחסורו. אך הצדיק שהגיע למדרגה שיוכל להעלות כל הדברים הגשמיים למעלה, דהיינו להעלות מחומריות הניצוצות הקדושות שיש בהם דהיינו במאכלו ושת' וכדומה. וכל מחשבותיו בעת שעושה הדברים הגשמיים אינו רק להעלות הנ"ק שבהם. וצדיק כזה אין צריך לחסדים פירוש חסד חנם כנ"ל לתת לו דברים הנצרכים בעולם הזה מצד החסד* כי השם יתברך משפיע לו כל צרכו על פי שורת הדין הראויה לו על ידי מעשיו הטובים. וזה פירוש וגמילות חסדים מלשון (עי' בראשית כא, ח) ויגמל את יצחק בנו, שאין צריך למדרגות חסדים כי אם מגיע לו על ידי אהבת האל יתברך אותו: ועל ידי זה הצדיק מקשר את עצמו למעלה בחיים הנצחיים אפילו כשהוא בעולם הזה הגיע לתענוג עולם העליון מחיים הנצחיים. וזה פירוש הגמרא (ברכות יז א) עולמך תראה בחיך, פירוש שעל ידי זה שכל מעשיו ותנועותיו שעושה

הכל בקדושה ובטהרה ודביקות ושמחה ובאהבה וביראה מזה יגיע לו תענוג עולם העליון בזה העולם: ויש לומר נמי כוונת הפסוק (דברים ד, ד) ואתם הדבקים בד' אלקיכם חיים כולכם היום, פירוש על ידי הדבקות שתדבקו עצמכם בהבורא ברוך הוא יהי' לכם חיים נצחיים גם היום בעולם הזה כנ"ל. וזה נמי פירוש הפסוק (דברים לג, ד) תורה צוה לנו משה מורשה קהלות יעקב: רמז נמי לג' מדרגות הנ"ל. תורה צוה לנו, פירוש לכולנו ציוה ללמוד תורתו אפילו שלא לשמה וזה לנו כל אחד לפי מדרגתו. שנית מורשה זה מדרגות שנית הנ"ל להעלות הנ"ק שהם נקראים נחלת אבות כידוע ונתן לנו השי"ת בחינת נחלה וירושה זו להעלות הנ"ק למעלה וזהו מורשה. וזהו כוונת ומקיים אמונתו לשיני עפר, רצה לומר הנ"ק שנפלו למטה השם יתברך מקיים אמונתו להם להעלותם מעפר אל הקדושה. ומדריגה שלישית קהילת יעקב: היינו הדביקות גמור שיש לצדיק על ידי זה הוא משפיע לכלל ישראל כל טוב והרי הוא מקהיל קהלות יעקב שהם מסתופפים תחת צל כנפיו להשפיע להם* ובזה יבואר מאמר הגמרא שבת (פט א) אמר השטן תורה היכן הוא אמר לו הקדוש ברוך הוא לך אל הארץ* ואמרה הארץ אין בי לך אל הים. והים אמר אין בי לך אצל בן עמרם. ויש להבין האיך יאמר השם יתברך דבר שאינו. והנ"ל דהנה השם יתברך אמר אל השטן המקטרג לך אל הארץ דאפילו לימוד תורה בארציות וחומר, היינו שלא לשמה גם כן מקובל לפני: ואין לך להשטין על בני ישראל. והארץ אמרה אין בי. פירוש דעיקר התכלית אין בארציות כנ"ל רק לך אל הים* היינו הצדיק שהוא מעלה הניצוצות אל הים העליון שלשם הוא עילייתן. הצדיק שהגיע אל המדרגה זו הוא עיקר התכלית. וזה אומרו (קהלת א, ז) כל הנחלים הולכים אל הים, פירוש הנחלים לשון נחלה וירושה, דהיינו העלאת ניצוצות קדושה נקראים ירושה כנ"ל הולכים אל הים העליון: והים אמר אין בי לך אצל בן עמרם, פירוש שיש עוד למעלה מזו מדרגה שלישית כמו מדרגת משה רבינו ע"ה שהגיע למעלות הדביקות בבורא יתברך בחיים הנצחיים*

ונחזור לענין ראשון על שלשה דברים העולם קיים על הדין זו תורה כדאיתא תורה נמי אקרי דין באיזה אופן שיהיה כנ"ל. ועל האמת, היינו למדרגת יעקב שהוא הממוצע שהוא רחמים כמ"ש (מכא ז, כ) תתן אמת ליעקב, דעל ידי שמעלה נ"ק מעורר רחמים ואין צריך לחסדים כנ"ל: ועל השלום, היינו דביקות שדבוק בבורא ברוך הוא ששמו של הקדוש ברוך הוא שלום: ובזה יובן מקראי קודש פרשה זו (בראשית ב, טז - יז) ויצו ה' כו' מכל עץ הגן אכול תאכל ומעץ הדעת טוב ורע לא תאכל ממנו כי ביום אכלך ממנו מות תמות. הדקדוקים רבו א כפל הלשון אכול תאכל ב דתיבת ממנו הוא מיותר ג כפל מות תמות ד מה שפירש רש"י ז"ל על ידי שהוסיפו על הציוו באה לידי גרעון. דקשה הלא היתה ידעת באמת שלא ציוה עליה השם איסור הנגיעה מעולם. ואם כן אין ראייה מנגיעה אל אכילה. כי על אכילה באמת היא מצווה ועומדת. ונ"ל שורש הענין הוא כך, דהשם יתברך ברוך הוא אמר מכל עץ הגן אכול תאכל, רמז להתורה שהוא עץ החיים: אכול הוא לשון נסתור, פירוש לימוד לשמה דזה הוא השורש ועיקר שהזהיר השם יתברך ברוך הוא ועל כל פנים אם לא הגעת עדיין ללמוד תורה לשמה. על כל פנים תאכל, רצה לומר להנאתך תלמוד, דהיינו שלא לשמה וזהו תאכל לנוכח ולא תמוש מתורת: ועץ הדעת טוב ורע לא תאכל. ממנו דייקא* רצה לומר דברי הגשמיות אשר בתוכם מעורב גם כן טוב דהם הניצוצות הקדושות אשר בכל דבר גשמי: לא תאכל ממנו, פירוש שלא יהיה כוונתך מחומריות ומגשמיות לבד, רק מרוחניות שבו היינו הניצוצות קדושות שבו מזה תאכל. כי ביום אכלך ממנו מות תמות* פירוש מות בעולם הבא בחיים הנצחיים ולשון מות הוא גם כן נסתור רמז לעולם הבא חיים הנצחיים. תמות בעולם הזה* והנה חוה שמעה שני מדרגות, דהיינו לימוד התורה באיזה אופן שלומד כנ"ל וגם העלאת הניצוצות אז הבינה ממילא שיש עוד מדרגה אחת דהוא הדביקות גמור בבורא יתברך שמו. וזה שאמרו (עי' בראשית ג, ג)

לא תאכל ממנו ולא תגע בו, פירוש נגיעה בעלמא, היינו הפסקה בעלמא מהדביקות גם כן לא תפסוק* פן תמותון. דהיינו הפסקת מהדביקות שהיא סברה שגם על מדרגה שלישית דהוא דביקות גם כן נצטווה* ובאמת הדביקות ממילא בא על ידי שני מדריגות הנ"ל שהיא לא היתה עדיין במדרגה הזאת. והנחש דחפה עד שנגעה בו ואמר כשם שאין מיתה בנגיעה זו, פירוש שאין אתה נפסק על ידי זה מדביקות. כך אין מיתה באכילה, פירוש גם אם לא תאכל בכוונה הנ"ל להעלות הרוחניות. לא מות תמותון: וזהו פירוש בראשית ברא בשביל תורה כו' כנ"ל. ובשביל ישראל כו', רמז על דביקות בבורא יתברך ויתעלה. שדבוק בו יתברך על ידי שירות ותשבחות וזה רמז ישראל* יש"ר א"ל, ובשביל ביכורים הנקראים ראשית רמז על מדרגת העלאת ניצוצות קדושות כמ"ש (שמות כג, יט) ראשית ביכורי אדמתך תביא בית ה' כו', דהיינו הניצוצות שנפלו למטה. תביא בית ה' להעלותם מעפר כנ"ל, השם יורנו דרך האמת לעבדו בשלימות באמת ובתמים אמן כן יהי רצון*

בראשית ברא (א, א). פירוש רש"י ז"ל בשביל התורה שנקרא ראשית ובשביל ישראל כו'. נראה לפרש דרש"י ז"ל כיון בדברים האלו להראות אחדותו יתברך שמו שהוא יחיד בנפלאותיו ובורא אמת: דזה האות וראיה מעמו ישראל הצדיקים אשר אור שכלם ולבם רחב מאוד במעלות ומדות טובות עד אין קץ אשר עינינו רואין מעלתם הגדולה מכל האומות, והתורה הקדושה אשר נתן להם האל הטוב ברחמי שני האלו יתנו עידיהן ויצדקו על רב נוראותיו ונפלאותיו אשר ברא עולמו לבדו בלי עזר וסיוע בלעדו על דרך שאמרו שלשה מעידין זה על זה הקדוש ברוך הוא ותורה וישראל. וזהו (דברים ו, ד) שמע ישראל ה', רמז שמע על התורה, כי שמע היא התורה ששמענו מפיו יתברך וישראל הם עדות על השם שהוא היוצר הוא הבורא ולזה כיוון רש"י גם כן באומרו בשביל התורה ובשביל ישראל לומר ששני אלו הם ראיה על בראשית וקל להבין.

ברא אלהים את השמים ואת הארץ כו' (א, א). יבואר על דרך זה ונקדים לפרש הפסוק (תהלים יא, ז) כי צדיק ה' צדקות אהב, הפירוש כך הוא, דהנה עינינו רואין דרך בני אדם הדבר שיש להם כבר אינו חביב בעיניהם אלא משתוקקים תמיד לדבר שחוץ להם, אבל הבורא ברוך הוא אינו כן אף על פי שצדיק ה' בכל דרכיו ונותן צדקה לכל בשר אף על פי כן מתאוה ומשתוקק בצדקות אדם ואף אם צדקנו מה נתן לו רק להטיב לנו באחריתנו לזה אמר הכתוב כי צדיק ה' צדקות אהב, אף על פי שצדיק ה' בעצמו ואינו חסר במדותיו כלום אף על פי כן צדקות אהב וזה שבח גדול להבורא יתברך שמו ויתעלה שמקבל תענוג ואינו צריך לנו. או יאמר כי צדיק ה' כו', דהנה הבורא ברוך הוא יחיד במדותיו שכל מדותיו הוא אצלו יתברך אחדות גמור ואנחנו עמו ישראל כל אחד חלוק במדותיו ועובד שמו יתברך לפי בחינתו. וזה פירוש הפסוק כי צדיק ה', לומר אף על פי שהבורא יתברך הוא יחיד בצדקתו והכל אחדות גמור אצלו יתברך אף על פי כן צדקות אהב, רצה לומר כל מיני צדקות אוהב ומקבל מאתנו אף על פי שכל אחד נותן צדקה בבחינתו יש שכוונתו לשמים לבד למען שמו יתברך ויש מכוונים לטובתם אף על פי כן מקבל מהם כי מתוך שלא לשמה כו'. וזהו צדקות אהב, לשון רבים שאוהב מאתנו הכל כל מיני צדקות. וזהו בראשית כו' את השמים ואת הארץ, שזה העובד לשם שמים הוא בבחינת שמים והעובד שלא לשמה הוא בבחינת הארץ את הכל ברא יתברך שמו ובכל רצונו יתברך וזה שמפרש הכתוב והארץ היתה תוהו כו'. פירוש אף על פי שהעובד שלא לשמה היא מדרגה שפילה אף על פי כן חפץ בו יתברך גם כן והטעם אמר הכתוב ורוח אלקים מרחפת על פני מים, על דרך דאיתא במדרש (בראשית רבה ב, ד) רוחו של משיח, ורצה לומר כשיבא משיח יהיה הכל מתוקן:

ויאמר אלקים יהי אור ויהי אור (א, ג). לכאורה מה רבותא שאמר השם יתברך שיהיה אור ויהי אור, מה חידוש הוא שאמר ויהי. וגם יש לדקדק מה שאמרו חז"ל (בראשית רבה יב, טו) מתחילה עלה במחשבה כו' וראה שאין העולם מתקיים כו'. וכבר דקדקו חלילה לחשוב ולומר על הבורא הפשוט אמיתי שמתחילה עלתה במחשבתו כך ואחר כך שום השתנות חלילה וחלילה* ונראה לפרש, דאיתא בכתבים ורוח אלקים מרחפת, אותיות רפ"ח מ"ת רמז על הרפ"ח ניצוצות שנפלו בשבירת הכלים והיא עבודתנו לתקן להעלות אותן הניצוצות: וזהו ויאמר אלקים כו' וירא אלהים את האור כי טוב, דלכאורה גם כן אינו מובן וכי שייך אצלו יתברך שאחר שראה הבין שהוא טוב ולא קודם חלילה לומר ולחשוב כך אצל הבורא יתברך. אך הענין והשורש הוא כך, שהדיבור של הבורא יתברך היוצא מפיו יתברך נשלם הכל בו ואין צריך עוד לשום תיקון כלל, כי נתקן הכל במאמר פיו יתברך* נמצא בעת נפילת הרפ"ח ניצוצין אם היה אומר כביכול ברוח פיו דברים אלו יהי אור היה מיד חוזר האור לקדמותו כמו שהיה בעת שהאציל קודם שבריה. והשם יתברך ברוך הוא חפץ דווקא בעובדות הצדיקים שהם יעלו אותם הניצוצות ואם היה אומר בדיבורו כנ"ל לא היה צורך לעליית הצדיקים. ואם לא היה עושה השם יתברך שום פעולה כביכול לא היה ביכולת הצדיקים לפעול כל זאת כמו שאמרו ז"ל (סוכה נב ב) לולא הקדוש ברוך הוא עוזרו כו'. ולכן עשה השם יתברך ברוב רחמיו הגדולים ובחכמתו הרמה וראה והביט באור ההוא, פירוש באותן הניצוצות בראייתו והשגחתו פעול עוזר לצדיק שיהא יכולת ביד הצדיק להעלותם. וזהו פירוש הכתוב ויאמר כו', רצה לומר אם היה אומר השם יתברך יהי אור מיד ויהי אור, פירוש היה חוזר האור לקדמותו כנ"ל ולא היה לו לצדיק שום עבודה והשם יתברך ברוך הוא רצה דווקא בעבודת הצדיקים שהם יפעלו כל זאת* לכך וירא אלקים את האור, פירוש שהביט וראה באור ההוא למען יהא עזר וסיוע לצדיק להעלות הניצוצין כנ"ל. וזהו כי טוב, כמו שאמרו חז"ל (יומא לח ב) זה צדיק הנקרא טוב. וזהו שאמרו (חגיגה יב א) גנוז לצדיקים לעתיד לבוא, פירוש גנוז אותן אורות לצדיקים שעתידין לבוא שיעלו אותן. ויקרא אלהים לאור יום כו', רצה לומר כפשוטו. ולחושך, דהיינו מה שהצדיק צריך לתקן ועדיין לא נתקן כל זמן שאינו בתיקונו נקרא חושך וקרא אותו לילה* ואם ירצה השם בביאת משיחנו שאז יתוקן הכל יהיה אחדות גמור. וזהו שרמזו הכתוב ויהי ערב, רצה לומר כשיצמח משיח צדקינו במהרה ויהיה הלילה לערב פירוש ערב לשון מתיקות גם לרמז על השכינה הקדושה שהיא במערב והיה לעת ערב יהיה אור יתוקן הכל ויבא לאחדות גמור כמו שהיה קודם שבירת הכלים* ויהי בוקר יום אחד, שיבא כל אל האחדות שגם הלילה יהיה ליום והיה הכל אחד. וזהו מתחלה עלה במחשבה לבראו במידת הדין פירוש קודם הנפילה הנקרא עולם המחשבה היה במידת הדין, כי שם אין צריך לרחמים* וראה, פירוש אחר הנפילה שהיה צריך לראיה כנ"ל לפי שאין העולם מתקיים בלא צדיקים כנ"ל שהם צריכים להעלות אותן הניצוצין ושיתוף מידת הרחמים שהצדיקים צריכים לרחמים והבן היטיב*

והאדם ידע את חוה אשתו ותהר ותלד את קין (ד, א). לכאורה מלת ידע, אינו מובן פירושו דהיה יכול לומר והאדם בא אל חוה כו'. אך הענין הוא על דרך דאיתא באברהם אבינו ע"ה (בראשית יב, יא) הנה נא ידעתי כי אשה יפת מראה את, ושמעתי דאיתא בספר דמחמת שבא אברהם למצרים ששם היו שטופים בזימה ומחמת מחשבתם בהרהורי זנות הכניסו גם כן הרהור בלבו לאשתו ולכן אמר הנה נא ידעתי ושמעתי באורך אך תפסתי הקיצור. כי כן הוא דרך הצדיק האמיתי שאין לו שום מחשבה והרהור ותאוה אפילו לאשתו. ואפילו בעת שמזדקק לאשתו צריך לחשב אז בעולמות העליונים ולא ידע כלל שהוא עם אשתו. וזה הוא והאדם ידע את חוה אשתו, רצה לומר שהיה נותן דעתו וידע שהיא אשתו אז בשעת תשמיש. ולכן ותהר ותלד את קין, כדאיתא בזוהר (ח"א נד א) קינא דמסאבותא. וזהו דאיתא בגמרא

(עיין סנהדרין לח: ובראשית רבה כב, ג) עלו למטה שנים וירדו שבעה מטה הוא רמז למדרגה עליונה על דרך (שיה"ש ג, ז) הנה מטתו שלשלמה, ומחמת שעלה למדרגה עליונה בשנים, דהיינו בב' מחשבות שהיה במחשבתו גם זה העולם כנ"ל אזי וירדו שבעה, היינו ז' מדרגות עליונות שעל ידי זה גרם ירידה לז' מדרגות עליונים* והאדם אשר מתנהג עצמו בקדושה הוא מעלה את ז' מדרגות עליונים והבן*

ונהר יוצא מעדן להשקות את הגן (ב, י). דהנה העולמות העליונים נקראים עדן. והצדיק האמתי הגמור המופרש מכל עניני עולם הזה והוא מצוחצח צח בכל גופו ואבריו אזי הצדיק הזה נקרא עדן. מלשון עדנה כמ"ש (בראשית יח, יב) אחר בלותי היתה לי עדנה, ופירש רש"י ז"ל לשון צחצוח בשר. והוא מקושר תמיד בעולמות עליונים כאלו אינו כלל בעולם הזה. וזה פירוש (תהלים לא, כ) מה רב טובך אשר צפנת ליראיך* דאיתא בספרים הטעם מפני מה לרוח צפון אין לו מחיצה רק אויר. ואמרו הטעם שאם יבא אחד ויחזיק עצמו לאלקות חלילה אזי אומרים לו שיעשה מחיצה רביעית לצפון. וכל זה הוא בזה העולם שיש בו שייכות היצר הרע לכן ברא הקדוש ברוך הוא העולם ולא עשה מחיצת רוח צפון כנ"ל אבל הצדיק הגמור כנ"ל שהוא תמיד מקושר בעולמות עליונים ששם אין שייכות ונגיעה לסיטרא אחרא שם רוח צפון כמו שאר רוחות העולם כי שם אין שייך הטעם הנ"ל. וזהו מה רב טובך אשר צפנת ליראיך, רצה לומר שליראים האמיתיים יש להם באמת הצפון, כי הם בעולמות העליונים. וזהו ונהר לשון אור כמו (עי' דניאל ב, כב) עמ"י שר"י נהורא. יוצא מעדן, רצה לומר מהצדיק האמתי יוצא אור גדול להשקות את הגן, פירוש להשפיע לעולם הזה הנקרא גן. ומשם יפרד והיה לארבעה ראשים* פירוש ולא כל הצדיקים שווים אך יש בהם חילוק לד' מדרגות. שהם עובדים כולם לתקן הד' עולמות להעלותם לעולם החמישי. שם האחד פישון, פירוש פישון לשון נוטריקון פי שונה הלכות, רצה לומר ששונה הלכות דאין לו להקב"ה בעולמו אלא ד' אמות של הלכה. הוא הסובב את ארץ החוילה, פירוש הצדיק הזה מתקן את העולם שיש בו קצת חבילות דבי"ת בוי"ו מתחלפין באותיות בומ"ף, דהיינו אשר שם הזהב, כי מחמת הזהב שעולם צריך לו יש בו קצת חבלה ונוק שאין העולם מתנהגים במשא ומתן באמונה חס וחלילה. וצריך הצדיק הזה לתקן ולסבב להשפיע להם זהב טהור. וזהב הארץ ההיא טוב. פירוש הזהב הזה שהצדיק משפיע להם הוא טוב: שם אבן הבדולח: רצה לומר שהוא בקדושה גדולה כמו שנאמר במן (במדבר יא, ז) כעין הבדולח: ואבן השוהם רמז גם כן לקדושה. ושם הנהר השני הוא גיחון: רמז להצדיק השני שהוא בהכנעה גדולה שייף עייל ושייף נפיק על דרך שאמר הכתוב (ויקרא יא, מב) וכל הולך על גיחון: הוא הסובב את ארץ כוש. דאיתא (תהלים ז, א) שגיון לדוד על דברי כוש. ודרשו חז"ל (מו"ק טז ב) מה כוש משונה בעורו אף שאול משונה במעשיו. ואיתא (שמואל א' יג, א) בן שנה שאול במלכו ודרשו חז"ל (יומא כב ב) כבן שנה בלא חטא ומקשה הגמרא ואימא כתינוק בן שנה שהוא מלוכלך עיין שם, נמצא כמו שיש לפרש מלת כוש לטובה שהי' משונה במעשים טובים כמו כן יש לפרש בהיפך מלת כוש כמו שהוקשו ואימא כתינוק כו'. וזהו הסובב את ארץ כוש, רצה לומר הצדיק הזה הוא סובב ומשבר כח האיש רע שהוא משונה במעשיו לרעה חס וחלילה: וצדקת הצדיק מגין בפני המקטרג שלא ישלוט מחמת רשעתו: והנהר השלישי הוא חדקל כפירוש רש"י ז"ל חד קל רצה לומר, פירוש מי שתופס ומחזיק בעבודת הבורא בחידוד גדול ובזריזות ובחמימות. אזי באלו עבודות הבורא בקלות. הוא ההולך קדמת אשור, פירוש הצדיק הזה הוא התנגדות והולך כנגד זה שהוא ישר בעיני עצמו. על דרך (בראשית ל, יג) כי אשריני בנות, שהוא מתפאר בעיני עצמו שהוא שלם במעשיו והצדיק הנ"ל הוא משבר כחו* והנהר הרביעי הוא פרת*

פרשת נח

אלה תולדות נח נח איש צדיק תמים היה בדורותיו (ו, ט). נראה לי דהנה האדם העוסק בעבודת הבורא יתברך ויתעלה בכל מעשיו: דהיינו אפילו בדברים הגשמיים כמו אכילה ושתיה שאוכל ושותה בקדושה על כל פנים בכוונה לדחות את הפסולת ולהעלות את הרוחניות שבו אזי בכל פעם שעולה ובא בבחינה אחרת יתירה זה נקרא בשם דור* דהבחינה הראשונה שהיה מתנהג בה כל ימי נהגו בה היא כמו דור* ואחר שנופל מבחינה זאת ונופל לבחינה אחרת הרי הוא כמו שבא בדור אחר. וזה הוא דור הולך ודור בא (קהלת א, ד) פירוש כנ"ל שזה נופל מבחינה ראשונה שהיה מתנהג עד הנה* הבחינה הזאת הולכות ממנו זה דור הולך* ודור בא גם כן כנזכר לעיל שבא לבחינה אחרת. ואמר הכתוב אך צריך שיהיה באופן והארץ לעולם עומדת, פירוש שהארציות, דהיינו הגשמיות צריך להעמיד* שיהיה מתנהג בהם בקדושה כנ"ל והיינו לעולם עומדת, רצה לומר לעולם העליון והאדם המתנהג כנ"ל בא בכל פעם בבחי' אחרת. אבל מי שאינו מתנהג בקדושה לא שייך בו כל זאת. שאין עולה כלל לבחינה אחרת. וזהו דור לדור (תהלים קמה, ד), פירוש אדם הרוצה לצאת ולבוא מדור לדור, דהיינו מבחינה לבחינה כנ"ל. ישבח מעשיך, פירוש צריך לקדש עצמו אף בגשמיות כל כך עד שגם מעשיו הגשמיים ישבחו להשם יתברך ברוך הוא. וזהו נח איש צדיק תמים היה בדורותיו, פירוש בכל בחינותיו שהיה בו בכל פעם היה צדיק תמים בהם* וכל זה היה לו מחמת שאת אלקים התהלך נח, רצה לומר שכל מעשיו לא היו רק לשמו הגדול יתברך* לכן הלך בכל פעם מבחינה לבחינה*

אלה תולדות נח כו' (ו, ט). על פי הפסוק (תהלים יז, טו) אני בצדק אחזה פניך אשבעה בהקיץ תמונתך, לפי כשהאדם סובר בעצמו שהוא צדיק אז הוא נופל ממדרגה אף אם היה באמת צדיק, על ידי המחשבה הזאת הוא נופל ממדרגה שלו* אבל כשהאדם אף שהוא צדיק הוא סובר במחשבתו שלא יצא עדיין ידי חובתו כל צורכו והוא בעצמו ולבו כדבר הדמיון ותמונה שלא בא עדיין אל השורש והעצם העבודה אז הוא שבע ודשן במדרגתו יעמוד חזק וקיים ומוסיף והולך* וזהו מאמר דוד המע"ה אני בצדק, פירוש כנ"ל כשאני בעצמי בצדקת תם וישר אז אחזה פניך על דרך הכתוב בזהר הקדוש (ח"א פח ב) במחזה לאמר (בראשית טו, א) הוא לשון תרגום לפי שלא היה נימול ולא היה שלם במדרגתו נגלה עליו בלשון תרגום. וזה גם כאן אחזה פניך לשון תרגום, פירוש אני נופל מן המדרגה שהיה בי מתחילה רוח אלקים דבר בי בלשון חיבה* אבל אשבעה בהקיץ תמונתך, פירוש כשאני סובר שאני בתמונתך, פירוש בדמיון העבודה אז אשבעה בהקיץ כי תתמכני בימין צדקך להשביעני ברב טובך מדרגות גדולות למעלה ולמעלה עד אין סוף. וזה רמז לנו הפסוק גם כאן שאם תסבור אתה בעצמך שצדקת עדיין לא פעלת כלום כיון שנפל לך זאת המחשבה עדיין לא נכנסת אל העבודה העיקרית אלא כמו תולדה במקום אב אבל אל השורש הצריך הנרמז אל האב. וזהו אלה תולדות נח, רצה לומר שאינו אלא תולדה כנ"ל באם יסבור בעצמו נח איש צדיק תמים וקל להבין*

או יאמר צדיק תמים היה בדורותיו (ו, ט). דהצדיק על ידי מעשיו הקדושים שעושה איזה דבר קדושה הוא ממשיך את הבורא ברוך הוא יתעלה לעולם הזה נמצא עושה טובה לדורותיו שמזכה להם ששכינתו יתברך עמם על ידי הצדיק. וכשהצדיק עולה במדרגה יתירה אזי הוא גורם לקשר ולהמשיך את שמו יתעלה בכל העולמות וזהו איש צדיק תמים היה בדורותיו. רצה לומר שתמימות צדקתו היה מועיל לדורותיו. וגם זאת הועילה צדקתו את האלקים התהלך נח, פירוש גם לעולמות העליונים היה משפיע להם. וזהו את אלקים, פירוש עם אלקים, דהיינו עולמות עליונים גם שם היה מתהלך נח והבין*

או יאמר בדורותיו (ו, ט). לכאורה בדורו היה ראוי לכתוב אף על פי שנח היה חי כמה דורות אף על פי כן עיקר בא לאשמעינן כפירוש רש"י ז"ל יש דורשין כו' ואם היה נאמר בדורו. היה גם כן נשמע הדרש זה* ונ"ל דבא לאשמעינן עוד דבר אחד* דהנה בכל דור ודור יש שורש לתקן מצוה מיוחדת יותר משאר מצות למשל בדור הזה יש שורש לתקן מצות ציצית יותר משאר מצות* וכדומה בכל דור יש שורש להחזיק במצוה מיוחדת יותר משאר מצות: ובא הכתוב לאשמעינן שהיה נח צדיק תמים בדורותיו, רצה לומר בכל דור שהיה חי היה מחזיק ומתקן אותה שורש המצוה המיוחדת יותר לאותו הדור וזהו (תהלים כב, כז) יהללו ד' דורשיו יחי לבבכם לעד* דהנה כשהצדיק עושה מצוה ומקיים אותה בשורשה* מביאה אותה המצוה הזאת לידי חימום והתלהבות הבורח בו על ידי המצוה הזאת לזמר שירות ותשבחות. להשם יתברך. וזהו יהללו ה' בשירות ותשבחות דורשיו, רצה לומר הדורשים המצוה לעשותה בשלימות בשורשה: יחי לבבכם לעד, רצה לומר הכתוב נותן טעם למה להם נאה לשבח מחמת שלבכם חי לעד, דהיינו שהם דורשים כל מצוה מיוחדת לכל דור לעד לעולם וקל להבין*

או יאמר נח כו' בדורותיו (ו, ט). דהנה הצדיק השלם ההולך תמיד באחדות האמתית הוא משפיע שפע טובה וברכה לכל ישראל* ולזה מרמז אות צדיק נכתב כזה צ דהיינו נו"ן ויו"ד. וראש עליון של הנו"ן הוא קצר רמז אל האחדות שהצדיק הולך בו ורגל התחתון הוא רחב רמז שהצדיק צריך להשפיע להרחיב ולפשט ההשפעה על כל ישראל: ויו"ד הנכתב מאחורי הנו"ן כמו על הכתף רמז שהוא מקבל השפעה על שכמו מהיו"ד שמשם באה עיקר השפעה. וזהו (תהלים קמה, י) יודוך ה' על כל מעשיך, רצה לומר כל מעשיך הוא על ידי היודי"ן. וזהו (בראשית כב, ג) וישכם אברהם בבוקר, רצה לומר שהמשיך השפעות חסדים בבוקר רמז לחסדים להמשיך על ידי השכם* וישכם הוא לשון שכם* ויחבוש את חמורו, רצה לומר החומריות הם הדינים היה חובש וכובש אותם והמתיקם* וזהו שנאמר (שמואל א' ט, ב) גבי שאול המלך עליו השלום משכמו ולמעלה היה גבוה מכל העם רמז לנ"ל שהיה שאול כבן שנה נקי מכל חטא והיה במדרגה זו להמשיך השפעות על ידי השכם יותר מכל עם היה מעולה וגבוה במדרגה זאת: וזהו נח איש צדיק תמים היה בדורותיו, רצה לומר שהיה תמים בצדקתו באחדות האמתית והמשיך השפעות לדורותיו והבן היטיב*

ויולד נח שלשה בנים את שם כו' (ו, י). נ"ל על דרך הרמז, דהנה הצדיק צריך לתקן עצמו בשלש מדרגות, דהיינו שילך בהדרגה ממדרגה למדרגה. דהיינו מתחילה צריך לעבוד להשם יתברך ברוך הוא ביראה, דהיינו לתקן את מעשיו וחטאת נעוריו בתשובה שהוא תשוב ה' שהוא מתקן בתשובתו מה שפגם בשמו הגדול יתברך. וזהו ויולד נח, רמז להצדיק נקרא בשם נח כמו דאיתא במדרש (בראשית רבה ל, ה)* נח, נח למטה ונח למעלה, דהיינו שהוא גורם השפעות למטה ולמעלה בעולמות. והוא מוליד ג' בנים את שם, פירוש שהוא מתקן מתחילה ביראתו את השם הקדוש מה שפגם בו כנ"ל וזה סימן לבעל תשובה גמור כשהשם הקדוש שם הוי"ה ברוך הוא עומד לנגד עיניו הוא סימן שתיקן ביראתו כל חטאיו* את חם, פירוש ואחר כך צריך להחזיק במדרגת אהבה שהיא מביאה חמימות לאדם לכן נרמז אהבת במלת חם שהוא לשון חמימות. רק שעדיין אין זה אהבה שלימה, כי מחמת שהיה לו מתחילה אהבת גרועות ושפלות כמו אהבת ממון ותאוות נשים ושאר אהבת השפלים ומחמת זה כשנתעורר לו אהבה להשם יתברך גורמים לו אהבת הגרועות הראשונים שבא לידי פניה באהבה זו ולכן מטעם זה רומז גם כן מלת חם לשון חימה, דהיינו שצריך להרגיז היצר טוב על היצר הרע לשבר כח הפניות עד שיזכה שיהיה אהבתו שלימה ועל ידי זה הוא מעלה גם את האהבות החיצונות שהי' בו מתחילה מעלה אותם גם כן אל הקדושה

כמ"ש חז"ל (יומא פו ב) הזדונות נעשים כזכיות. וזהו שאנו אומרים אהבת עולם אהבתנו, פירוש גם אהבת עולם הזה שהיה לנו מתחילה. אהבתנו* כלומר גם הם אהובים לפניך כשאנו מעלים אותם אל הקדושה. חמלה גדולה ויתירה כו', רצה לומר שזה הוא חמלה גדולה ויתירה למקום עלינו. וזהו (בראשית ט, יח) וחם אבי כנען* דכנען רמז לשפלות כמו שאמר הכתוב (הושע יב, ח) כנען בידו מאזני מרמה. ועל ידי החמימות שעל ידו מעלה את אהבת הגרועות הראשונים אל הקדושה כנ"ל הרי החמימות הזאת נקרא בשם אב, כי הוא המוליד אותם ומביאם להקדושה* וזהו גם כן יש לומר הרמז בדברי חז"ל (פסחים פו ב) יש אם למקרא, רצה לומר יש מי שהוא במדרגת אם בקריאתו להשי"ת ברוך הוא. ויש אם למסורת, רצה לומר גם בזה שמוסר השפלות הקודמות אל הקדושה יש גם כן בני אדם שהם במדרגת אם רמז מדרגה קטנה ממדרגת אב כנ"ל. וזהו רמז (דברים כו, ה)* ארמי אובד אבי ארמי רמז להשפלות ופניות הבאות לאדם בתוך אהבה הנתעורר בו להשם יתברך* אובד אבי הוא מאבד תמיד את המדרגות הנ"ל ולכן נאמר אובד לשון הוה ולכאורה היה לו לומר אבד אבי, רק שהוא רמז גם כן לזכור לעיל וצריך האדם להתחזק ולהתגבר בתשוקה רבה וחמימות גדול להיותו במדרגת אב כנ"ל. ואת חם כו' ואת יפת, רמז שאחר כך בא הצדיק למדרגת התפארות שזה רמז יפת לשון יפוי ותפארת שכל מעשיו יפים ומקובלים בעיני הבריות ובעיני כל רואיו* ואז כשיגיע לג' מדרגות הנ"ל נקרא הצדיק הזה בשם שרף* שהוא שורף באהבתו תמיד בלי הפסק בלי שום פניה* וזהו רמז והאופנים וחיות הקודש מתנשאים לעומת שרפים* אופנים, רמז למדרגה ראשונה שהיא מדרגת יראה שלפעמים נופל לגמרי מיראתו כמו אופן המתגלגל מלמעלה למטה כן הוא מתגלגל לפעמים. וחיות הקודש רמז מי שהוא קצת במדרגת אהבה שזה אינו נופל ממדרגתו לגמרי גם לפעמים אם יפול לא יוטל לגמרי. וזהו רמז (יחזקאל א, יד) והחיות רצוא ושוב, רצה לומר שב מיד למדרגתו* ובשני מדרגות האלו צריך להתנשאת כל כך עד לעומת שרפים, רצה לומר עד שיבא למדרגת שרפים ששורף באהבתו שבלבו תמיד בלי הפסק, והשם יזכנו להיותנו דבוקים ביראתו ובאהבתו בכל לבנו תמיד אמן*

צהר תעשה לתיבה (ו, טז). פירש רש"י אבן טוב. יש לומר הרמז תיבה, היינו המלה ותיבה אדם מוצא מפיו צריך לראות שהתיבה הזאת תאיר אור גדול כאבן טוב* ואל אמה תכילנה מלמעלה, ורמז אמה הוא רמז על האחדות גמור שהצדיק צריך לילך באחדות גמור בעולמות עליונים*

בענין אחר צוהר תעשה לתיבה. פירוש שהצדיק על ידי תיבת התורה שלומד בה הוא מהפך הצרה לצהר. תחתים שניים שלישים תעשה: בדרך רמז לשלשה מיני בני אדם צדיקים גמורים ורשעים גמורים ובינונים, תחתים רמז לרשעים. וזהו שכתב רש"י ז"ל לזבל, שהם עוסקים בדברים המאוסים לזבל המה העבירות. שניים למדור, המה הבינונים העוסקים במדור העולם הזה ותענוגים הגשמיים אף על פי שאין עושין עבירות. שלישים העליונים לאדם, הוא הצדיק הגמור ההולך תמיד בעולמות העליונים והצדיק גמור הוא צריך לתקן כולם במעשיו הקדושים ולכן כתוב אצל שלישי תעשה, פירוש אתה הצדיק תעשה ותתקנם. גם רמז אל האדם בעצמו שבנערותו הוא עוסק בדברים שפלים ומאוסים: ואמצע שניו הוא עוסק בעניניו עולם הזה צריך לראות לתקן הכל על כל פנים בשלישים המה סוף שניו לבל יאסף עם חטאים נפשו:

או יאמר ואל אמה כו' (ו, טז). בהקדים לפרש הגמרא (שבת קיט ב) כל המתפלל ואומר ויכולו נעשה שותף להקב"ה שנאמר (בראשית ב, א) ויכולו אל תיקרי ויכולו ואלא ויכלו. יש לפרש, דהנה הצדיק הוא מבטל הדינים על ידי שמעלה אותם לשורשם ושם הם נמתקים. וזהו כל המתפלל ואומר ויכולו,

רצה לומר הצדיק שהוא מתפלל ואומר לכלות הדינין שיהיו בטלין נעשה שותף להקב"ה הקדוש ברוך הוא גוזר והוא מבטל. שנאמר ויכולו אל תקרי ויכולו אלא ויכלו, רצה לומר שהגזירות והדינים בטלים על ידי שהצדיק מעלה אותם. השמים למעלה אל הקדושה. וזהו ואל אמה תכלינה מלמעלה, דהיינו שתעשה צוהר לתיבה, רצה לומר שתאיר תפילתך כאבן טוב לבטל הדינים והגזירות מישאל ועל ידי מה תוכל לבטל הדינים אמר הכתוב ואל אמה, רצה לומר אמה לשון אם דהרחמים עליונים נקראים אם המרחפת על בנים ומרחמת עליהם והיינו ואל אמה, רצה לומר אם העליונה לשם תכלנה את הדינים בהעלותם מלמעלה*

ופתח התיבה בצדה תשים (ו, טז). רמז שהצדיק צריך להיות תמיד בתשובה על דרך דאיתא בגמרא (מנחות כט ב) למה כרעי' דה"א תלוי' מאן דבעי למיעל כו'. וזהו בצדה תשים, דהיינו שיכנס באותו פתח שהוא מן הצד של ה"א שהוא רמז לתשובה:

או יאמר ופתח התיבה בצדה תשים (ו, טז). רצה לומר שהתורה מלמדת אותנו העיקר התחלת והחזיון לבא בקדושה וגם שנראה לאדם קשה מאד אף על פי כן ידחוק עצמו בעל כרחו עד שמן השמים ירחמוהו על דרך שאמרתי כבר כל האומר הקדוש ברוך הוא וותרן יוותר מעוהי (ירושלמי שקלים פ"ה ה"א) ופרשתי כך הרוצה שיוותר לו השי"ת עוונותיו וחטאיו. יותר מעוהי, רצה לומר צריך לוותר את מעיו, דהיינו שלא למלאות כריסו באכילה ושתיה ותענוגי עולם הזה רק כדי חיותו, והיינו כאלו מוותר המעיים שאינו משגיח עליהם ומסגף אותם בכל מה דאפשר. ואיתא בגמרא (מנחות כט ב) למה כרעא דה"א תלוי' מאן דבעי ליעול בהאי ליעול, דהיינו בפתח קטן צריך הבעל תשובה לדחוק עצמו עד שמן השמים ירחיב לו. וזהו ופתח התיבה, היינו הפתח של התבודדות. בצדה תשים, דהיינו שתכנס בפתח קטן ודחוק והתחזק עצמך בכל פעם יותר עד שתתקן עצמך בכל שלש העולמות שצריך האדם לתקן, דהיינו עולם השפל ועולם הגלגלים ועולם המלאכים. וזהו תחתים ושנים ושלישים תעשיה וק"ל* תחתים שנים ושלישים תעשיה* פירש רש"י ז"ל עליונים לאדם אמצעים למדור תחתים לזבל. יש לומר הפירוש כך, דעיקר צריך הצדיק לתקן בעבודתו שלש עולמות והם מרומזים בגוף האדם. דהיינו ראש האדם הוא כסא ומרכבה. וזהו ואראה דמות כמראה אדם יושב על כסא (ע' יחזקאל א, כו) רצה לומר עם הכסא, דהיינו דמות מראה אדם כו', שהוא הצדיק גמור שהוא כסא ומרכבה כמו כסא העליון והבן* וזהו עליונים לאדם כנ"ל שיהיה מרכבה וכסא: אמצעים למדור ותחתים לזבל, שצריך האדם להתנהג באכילתו בכוונה על כל פנים להוציא הניצוצות הקדושות שבתוך המאכל* ולדחות הפסולת וזהו רמז שנים, דהיינו אמצע גוף לקבל המאכל להוציא הנ"ק ותחתים לזבל לכוין לדחות את הפסולת*

ותנח התיבה בחודש השביעי וכו' (ח, ד). רמז שעיקר הוא לאדם לתקן את מעשיו בחודש השביעי הוא תשרי ואז תפילתו רצוי יותר משאר ימות השנה כמו שדרשו חז"ל (ר"ה יח א) דרשו ה' בהמצאו (ישעיה נה, ו) אלו עשרת ימי תשובה, שאז הוא כח יותר השראת הקדושה. וזה ותנח התיבה כו'* בשבעה עשר יום לחודש, דהיינו לאחר שעברו גם כן ימי החג שני ימים הראשונים וקיים בהם מצות סוכה ולולב ואז יש כח להקדושה לשלוט. על הרי אררט, רמז להקליפות לשבר אותם על ידי הקדושה*

והמים היו הולך וחסר עד חודש העשירי (ח, ה). פירוש המים התורה הקדושה נקראת מים ע"ד (ישעיה נה, א) כל צמא לכו למים. הוא הקדושה והדביקות שבאדם שהוא בלתי אפשרי להיות בתמידות, רק לפעמים הוא הולך בהדביקות ולפעמים הוא חסר, דהיינו שנפסק מהדביקות על דרך (זוה"ק ח"א טז ב) מטי ולא מטי. עד החודש העשירי, רצה לומר עד שנתחדש בו מדרגה העשירי שהוא הקדושה העליונה

עשירי יהיה קודש. באחד לחודש נראו ראשי ההרים, רצה לומר אף על פי שבא אל המדרגה זו שבא אל אחדות גמור אף על פי כן לא נראו בו אלא ראשי ההרים, דהיינו שלא בא עדיין אלא למקצת הקדושה שעבודת הבורא ברוך הוא הוא דבר שאין לו סוף*

ויהי מקץ ארבעים יום (ח, ו). פירוש אחר שיזכה האדם לבא לתוכן התורה הקדושה שנתנה למשה רבינו עליו השלום למ' יום: ויפתח נח את חלון התיבה אשר עשה, פירוש אז השם יתברך ברוך הוא הנקרא נח על שם ששוכן ונח בעולמו להשגיח על בריותיו פותח להצדיק שער בקדושתו שיהא הולך ומתגבר בקדושה רבה. וישלח את העורב, פירוש הכתוב מונה וחושב מדרגת צדיקים שברא הקדוש ברוך הוא בעולמו ופירוש וישלח כו', דהיינו ששלח הצדיק בעולם. את העורב, רמז שיש בני אדם שברא אותם הקדוש ברוך הוא שיתעסקו במשא ומתן באמונה לפרנס בניו ובני ביתו והם נקראים בשם עורב על דרך דאיתא בגמרא (כתובות מט ב) על אותם בני אדם שאינם רוצים לפרנס את בניהם היו מכריזים עליהם עורבא בעי בני והאי גברא לא בעי בני* וגם עורב הוא לשון מתיקות שזה היא ערוב ומתוק בעיני השם יתברך ברוך הוא ובעיני הבריות בעוסקו במשא ומתן באמונה. וזהו וישלח את העורב, היינו הצדיקים הנ"ל הנקראים בשם עורב כנ"ל* ויצא יצוא ושוב, פירוש וצריך האדם הזה שתיכף ומיד שיצא יצא לעסקיו אזי ישוב מיד, דהיינו שיבחן שיהא כוונתו לשמים וישוב כוונתו להשם יתברך ברוך הוא: על דרך יבושת המים כן יהיה דרך הזה מתנהג עד שיבא משיח צדקנו במהרה. ומדרגה הב' הוא. וישלח את היונה מאתו, זה רמז על הצדיק השלם הנקרא בשם יונה כאשר אכתוב לקמן. לראות הקלו המים מעל פני האדמה: פירוש שיראה לשבר כח הקליפות ולהפרידם מהקדושה הנקרא בשם מים כנ"ל ויעלה הקדושה מעלה מעלה בקל, כי אחרי הפרד הקליפות מהקדושה יש כח להקדושה לעלות. ולא מצאה היונה מנוח לכף רגלה, הפירוש הצדיק הזה אינו מוצא מנוחה לעצמו להדברים הרגליות והחומריות הנעשים בעולם הזה. וכל עצמו מגמתו ותשוקתו אינו אלא לעלות אל הקדושה. ותשב אליו, פירוש אליו להשם יתברך. אל התיבה, רצה לומר אל הקדושה. כי מים אל פני כל הארץ. פירוש שהצדיק רואה שהקדושה היא למטה על הארץ. ונפשו חשקה מאוד להעלות. מה עושה הקדוש ברוך הוא וישלח ידו ויקחה, פירוש השם יתברך עושה רצונו של הצדיק ושולח ידו לסייעו כאוות נפשו של הצדיק.

בענין אחר וישלח את העורב ויצא יצוא ושוב כו' (ח, ז). כי אמרו (עירובין כב א) שצריך האדם הרוצה להחזיק בתורה להיות אכזר כעורב אל בניו שלא יבא לו שום מחשבה גשמי, נמצא הצדיק הוא נמשל לעורב ועבדות הצדיק צריך להיות תמיד ברצוא ושוב כמו חיות הקודש הנאמר עליהם (יחזקאל א, יד) והחיות רצוא ושוב כו': וזהו וישלח את העורב, פירוש החזיק עצמו במדרגת עורב ויצא יצוא ושוב כנ"ל:

ויוסף שלח כו' ותבא אליו היונה לעת ערב (ח, י). פירוש בשעה שהוא עת ערב לעולם שהם צריכים לרחמים ולפרנסה אזי הצדיק הזה הוא מעורר רחמים עליהם ומביא לפני השם יתברך עלה זית רמז על האור הנקרא בשם שמן הבא מזית* טרף בפיה: פירוש טרף, היינו פרנסה הוא פועל להם על ידי תפלתו שבפיהו. וידע נח כי קלו המים כו', פירוש וידע נח קאי על השם יתברך שהיה נותן דעתו כביכול בעצמו להפריד הקליפה מהקדושה וכו'. ויחל עוד כו' ולא יספה שוב אליו כו', פירוש מלשון (דברים ה, יט) קול גדול ולא יסף, שפירש רש"י לא פסק, והיינו שיש עוד מדרגה בבני אדם שאינו פוסק מתשובה כל ימיו, כי מעשיו אינם מוכשרים בעיניו ומוצא בהם חסרונות והוא תמיד בתשובה. וזהו ולא יספה, פירוש לא פסק ממדת שוב אליו עוד, רק תמיד הוא בעל תשובה:

פרשת לך לך

ויאמר ה' אל אברם לך לך כו' (יב, א). נראה לי, דהנה צריך האדם לעבוד הבורא ברוך הוא בשלש מדרגות זה אחר זה, דהיינו מתחילה צריך לשבר כח התאוה המוטבע באדם מדרך הטבע כגון אכילה ושתייה וכיוצא בהם שיהא אכילתו בקדושה ובטהרה ועל ידי זה הוא משבר כח אלקים אחרים דאלקים גימטריא הטבע: ואחר שמשבר כח אלקים אחרים זוכה לבא למדרגת יראה שהוא אלקים חיים: ב צריך האדם לשבר המדות השפלות שבו שהם אצלו בתולדה מיום צאתו מרחם אמו יש בני אדם שמדותיהם יותר גרועים משאר בני אדם במדה זו, דהיינו למשל מדת כעס וכדומה: ששאר מדותיו גרועים מחבירו בתולדה* ואחר שמשבר כח המדות השפלות והגרועות. הוא זוכה לבא לאהבת הבורא ברוך הוא, ואחר כל זאת צריך לבא למדרגה ג' שהיא התפארות. כמו שמבואר לעיל בפרשת נח שכל מעשיו יהיו יפים ומפוארים כמו שאמר התנא (אבות פ"ב מ"א) כל שהיא תפארת כו' ותפארת לו מן האדם. וזה הוא רמז לך לך מארצך, רמז למדרגה ראשונה שהיא התאוות הארציות הגשמיות שהוא מוטבע בהחומר וצריך לצאת ממנה. וממולדתך. רמז למדרגה ב' שהם המדות הגרועות הנולדים עם האדם. ומבית אביך. רמז למדרגה ג'. דהנה עיקר התפארות השפלות באים לאדם על ידי שהוא מתגאה ומתפאר באבותיו שהוא בן גדולים וצריך לצאת מהמדה הגרוע הזאת להתפארות אחרת הטוב בעיני ד' ואדם כנ"ל, אל הארץ אשר אראך, רמז לארץ עליונה* וזהו (תהלים כט, ב) השתחוו לד' בהדרת קודש, פירוש להדר ולפאר בתפארת את הקדושה שהיא מדרגת התפארת. וזהו (שיר"ד, יא) נופת תטופנה שפתותיך כלה כו'. רמז ג"כ לשלש מדרגות הנ"ל, נופת תטופנה: רמז למדרגת יראה נוספות מור ודרשו חז"ל (שבת ל ב) אל תקרי מור כו'. ושפתותיך כלה: רמז למדרגת אהבה. ככלה האהובה לארוס שלה. דבש וחלב תחת לשונך, רמז למדרגה ג' שכל מעשיו הם כדבש ומפוארים לכל אדם. או יאמר נופת תטופנה. דהנה בהתחלת האדם לבא בעבודתו יתברך ויתעלה. צריך להיות ביראה. ומחמת שעדיין אינו מתוקן כל צורכו לכן לפעמים מדבר דברים בגלוי בלא בושה. ואחר כך כשעולה במדרגה יתירה הרי הוא מתבייש מלדבר לגלות את מעשיו בדבוריו ככלה שמעשיה בחשאי וזה הוא בעבור כי יראתו על פניו* ואחר כך כשעולה למדרגה יתירה הרי הוא צנע בכל מעשיו וזהו נופת תטופנה. רמז שמתחיל בהתחלה עבודתו אזי הוא מטפף דברים כנ"ל, כי עדיין אין יראתו שלימה. ואחר כך שפתותיך כלה: רצה לומר שדבריו נאמרים בבושה ומעשיו הן בחשאי ככלה. ואחרי זה דבש וחלב. פירוש דברים המתוקים כדבש וחלב. הם תחת לשונך שהוא הצנע לכת לגמרי*

או יאמר לך לך (יב, א). נראה לי על דרך הרמז שצריך האדם לחקור ולדרוש ולחפש תמיד לראות רוממות אל מכל דבר אשר יראו עיניו ועל ידי זה יזכה שיתן לו השם יתברך שכל ובינה להבין ולהשכיל בעולמות העליונים* ואופן אשר יגיע למדרגה הנ"ל להסתכל ברוממות אל. צריך האדם מקודם לתקן את מדותיו, כי השם יתברך ברוך הוא ברא את האדם בכל מיני מדות וכל מדה ומדה שבאדם יש צד. וחלק באותה מדה אל הקדושה. וכן להיפך לרע חס וחלילה כידוע. וצריך האדם לשבר עצמו בבחירתו להפך את המדות רק אל הקדושה לבדה ואז יזכה להבין ולהסתכל ברוממות אל. והשם יתברך ברוך הוא פותח לו מעיינות החכמה להבינו ולהשכילו בכל פעם בשכל עליון יותר ויותר מה שלא ראו עינו שכלו מעולם. וזו לך לך, פירוש לעצמך כפשוטו, דהיינו שתסתכל על עצמך תמיד שתפרוש ממדות ארציות שבך שתהפכם לטובה כנ"ל וזהו מארצך* ותיבאם אל הקדושה לבדה. וממולדתך. פירוש דאדם שהוא מתנהג במדות מגונות אזי יוצא ממנו תולדות רעות חלילה שמדה אחת מולדת את חברתה על דרך (אבות פ"ד

מ"ב) עבירה גוררת עבירה* וזהו וממולדתך. ומבית אביך, פירוש דלפעמים מוטבע באדם מדות על פי טבעית הבאות לו מכח אביו שהכניס בו המדות הללו* צריך לצאת מהם ולהכניסם אל הקדושה וזהו מבית אביך ואז תזכה אל הארץ אשר אראך, שתזכה לשכל העליון ולהארץ העליונה שאראך אשר מעולם לא ראית* וזהו (תהלים לז, ה) גול על ה' דרכך, פירוש גם כן כנזכר לעיל כי גול הוא לשון התגלות שתגלה דרכך ומדותיך שתסתכל בהם ותראה שיהיו כולם לד'. ובטח עליו, פירוש מה שאדם מסתכל ברוממות אל זה נקרא בטחון. והוא יעשה, פירוש ואז יעשה לך השם יתברך ב"ה עשיות חדשות מה שלא ראית מעולם* ולא הבנת מעולם והוציא כאור צדקך והבן*

או יאמר לך לך כו' (יב, א). דהנה באדם הראשון כתיב (בראשית ב, טז) מכל עץ הגן אכול תאכל: קשה למה ציוה להם מה שיאכלו. כי אכול תאכלו הוא לשון ציוה: ועוד הרי מתחילה נאמר מכל עץ הגן כו', משמע גם מעץ החיים יאכלו: ומה טעם אחר כך כשאכלו מעץ הדעת טוב ורע נאסר להם לאכול מעץ החיים. ונראה לפרש, דמתחילה היה לו מדרגה גדולה בעולם העליון הניצוצות קדושות עץ החיים. ומזה הטעם ציוהו השם יתברך שמעץ החיים יאכל כדי שישאר בקדושתו לעולם ומעץ הדעת טוב ורע נצטווה שלא יאכל שהם עולמות התחתונים כדי שלא יתגשם* ואחר כך כשאכל מעץ הדעת טוב ורע נפל ממדרגה העליונה ונתגשם לכן ציוהו השם יתברך שלא יאכל מעץ החיים שכיון שכבר נתגשם והיה בהם טוב ורע ואין ראוי' לנגוע בעץ הדעת עד שיעלה ממדרגה תחתונה לעליונה בהדרגה* והיוצא מזה שאחר חטא אדם הראשון צריך האדם לעבוד להשם יתברך בהדרגה ממדרגה תחתונה לעליונה* וזהו פירוש הפסוק לך לך מארצך, פירוש לך לך, רצה לומר לשורשך העליון אשר משם חוצבת: מארצך, פירוש ועיקר התחלה שתוכל לבא לשורש העליון הוא ההכנעה שתחשוב את שפלותך כי עפר אתה כו' (בראשית ג, יט). וממולדתך ומבית אביך, פירוש גם ממולדתך כו', אם תכניס הכל במחשבת רוממת אל יתברך על ידי זה תזכה שתוכל לבא אל הארץ אשר אראך, דהיינו לארץ עליונה. וזהו (ישעיה לב, כ) אשריכם זורעי על כל מים: כי יש מים עליונים ומים תחתונים והם נקראים מים הזדונים: וגם נקראים מים רבים. וזהו פירוש (שיה"ש ח, ז) מים רבים לא יוכלו לכבות את אהבה, וצריך האדם לעבוד מתתא לעילא להעלות המים התחתונים הנקראים מים בוכים שהם מסיטרא דקליפה להעלות אל הקדושה ורמוז ברוך כבוד ה' ממקומו (יחזקאל ג, יב) ראשי תיבות בוכים. וזהו אשריכם זורעי כו', דזריעה היא המחשבה הנקרא בשם זריעה ואשרי להזורעים אשר מחשבתם על כל מים, רצה לומר גם על המים התחתונים להכניסם אל הקדושה:

או יאמר לך לך כו' (יב, א). דהנה יש שהוא צדיק מחמת זכות אבותיו או מחמת שהוא תמיד בין הצדיקים: אבל באמת צריך האדם שלא להשגיח על זה הן הצדיק בן צדיק לא ישגיח על זכות אבותיו לאמר שזכות אבות יעמוד לו ולא יתאמץ בעבודת הבורא מחמת זה לא ישגיח על זה, רק צריך אימון וחיוזק גדול בעבודתו יתברך, והן הצדיק שאינו בן צדיק אל יתיאש עצמו לאמר מאחר שאין לו זכות אבות לסייע לא יוכל להגיע לעבודת הבורא יתברך אל יאמר כן, רק יעבוד השם יתברך באמת והבא לטהר מסייעין לו מן השמים, רק לחשוב שהשם יתברך עושה לו כל זאת שמסייע לו. וזהו לך לך מארצך כו', פירוש שלא תשגיח על ארצך ועל בית אביך ותלך לשורשך. אל הארץ העליונה אשר אראך, רצה לומר כנ"ל שלא תחשוב רק שאני מראה אותך כל זאת שהכל הוא מהבורא יתברך: וזהו (תהלים קיט, סה) טוב עשית עם עבדך, רצה לומר הטוב שעשית עם עבדך שהוא צדיק שהצדיק נקרא טוב. ה' כדברך, רצה לומר שאין זה כי אם על ידי דבורך שהכל הוא ממך*

ואעשך לגוי גדול כו' והיה ברכה (יב, ב) ואברכה מברכך ומקללך אאור. * ולכאורה יש לדקדק דאצל הברכה נאמר ואברכה כו', ואצל הקללה נאמר המלות בהיפך והיה לו לומר גם כן ואאור מקללך. ונראה לי, דהנה הצדיק אשר מקדש ומטהר עצמו נעשה הוא בעצמו ברכה, דהיינו בריכה עליונה להשפיע לכל: אך אותם הרוצים לקבל השפעה על ידי הצדיק צריכים להסכים עם הצדיק ואז הם ממילא מתברכים בשפע רב: אבל מי שאינו מסכים עם הצדיק בוודאי לזה בלתי אפשרי שיושפע לו ההשפעה על ידי הצדיק. וזהו והיה ברכה, דהיינו שאתה בעצמך תהיה בריכה להשפיע: ואברכך מברכך רצה לומר מיד אותו שיסכים עמך אברך אותו, כי הכל הוא מוכן כנ"ל שהצדיק הוא הברכה עצמה וזהו כמו מברכך פירוש מהבריכה שלך: ומקללך אאור, פירוש אבל הקללה אינו באה ממילא כמו הברכה, רק אחר מעשה עד שאאור אותו אחר קללתך. וזהו (תהלים קיט, סה) טוב עשית עם עבדך, פירוש הטוב, דהיינו ההשפעת נתת ביד עבדך שהוא המשפיע לכל העולם כנ"ל רק באופן ה' כדברך, דהיינו שיסכימו עמו הכל ויאמרו כולם על הצדיק שה' מסכים כדברך ואז כולם נשפעים על ידי הצדיק בשפע רב וברכה *

ויהי רעב בארץ כו' (יב, י). * נ"ל ע"ד המוסר כמאמר הכתוב (עמוס ח, יא) לא רעב ללחם ולא צמא למים כו' כי אם לשמוע דבר ה' * ונמצא זה עיקר הרעב אם חס וחלילה עם בני ישראל אינם מתנהגים כשורה והולכים שובב בדרך לבם חס וחלילה. ועל ידי זה הם גורמים גם להצדיק השלם במעשיו שיוור ממדרגתו הגדולה הקדושה. וזה שאמר הכתוב ויהי רעב בארץ כנ"ל. וירד אברם מצרימה, פירוש על ידי זה יורד הצדיק הנקרא בשם אברם יורד ממדרגתו. ואף על פי כן כי יפול לא יוטל לגמרי חס וחלילה, רק שיוור מצרימה, דהיינו נוטריקון מיצ"ר י"ם שנעשה לו צר ודוחק בקדושתו העליונה שהיתה לו מקדם, י"ם רמז לקדושה עליונה ים העליון * וכל זאת אין עושה השם יתברך ברוך הוא להצדיק שיפול ממדרגתו מחמת רשעת הרשעים רק גם זה לטובתו, דהיינו לגור שם * דאלולי זאת שיפול ממדרגתו קצת אפשר שיגבה לבו קצת להתגדל במדרגתו וקדושתו * ועתה על ידי שרואה הצדיק שנפל ממדרגתו הוא מתבייש מאוד ומתחרט ואינו מחזיק עצמו רק כגר בארץ, דהיינו שמחזיק עצמו שהוא גר בעולם הזה ובעולם הבא מאחר שנפל ממדרגתו: ויהי כאשר הקריב לבא מצרימה, פירוש אחר שרואה הצדיק כי קרוב הוא אל המדרגה הנקרא מצרימה * ויאמר אל שרה אשתו * דהנה שני גוונים יש בעבודת הצדיק, דהיינו דרך אחד לעבוד ברוחניות: ודרך השני שגם בהגשמיות צריך להתקדש ולטהר עצמו מאוד מאוד: והבחינה של עבודת הרוחניות נקרא בשם אברם דהיינו מצד דוכרא: ובחינת עבודת הגשמיות נקרא בשם שרה. וזהו ויאמר אל שרה אשתו, דהיינו הצד הנוקבא נקרא אשה ויאמר לה * הנה נא ידעתי כי אשה יפת מראה, רצה לומר מאחר שאני רואה שאני יודע שאשה יפת מראה ואלו הייתי בקדושה עליונה האין הייתי יודע זאת: והיה כי כו' והרגו אותי כו', רצה לומר אם לא נשגיח על עצמינו להתגבר בקדושה אזי חס וחלילה והרגו אותי, דהיינו כח הרוחניות: ואותך יחיו, דהיינו כח הגשמיות יתגבר * לכן אמרי נא אחותי את פירוש נתגבר מאוד בקדושה ובדביקות גדול בתורה הקדושה על דרך (משלי ז, ד) אמרי לחכמה אחותי את. למען ייטב לי, רצה לומר על ידי זה יוטב לי בקדושה עליונה שיתגבר כח הרוחניות: וגם זאת וחיתה נפשי בגללך * לשון גללים על דרך (מלכים א' יד, י) כאשר יבער הגלל, רצה לומר שיבא חיות קדושה גם בהגללים, דהיינו בהגשמיות וקל להבין:

ואברם כבד מאוד כו' (יג, ב). נראה לי דהצדיק כשנשפע לו שפע מהשם יתברך מתירא מזה מאוד על דרך (בראשית לב, יא) קטונתי כו'. ועל כן הוא מתגבר יותר בעבודת השם יתברך לזה אמר וישכם אברהם בבוקר, רצה לומר דהחסדים נקראים בוקר ולזאת כשהיה מגיע אצלו החסדים גדולים אז ביותר הגביר

לזירז את עצמו והלך למדרגה היותר גבוה וחבש חמורו זה חומר הגוף. וזהו ואברם כבד מאוד במקנה, רצה לומר שהיה לו למשא מה שהשפיע לו השם יתברך מקנה כסף וזהב* וילך למסעיו פירוש לשורשו. וזהו פירוש רש"י ז"ל שפרע הקפותיו. דהנה אנו מברכים בכל יום מלביש ערומים וזוקף כפופים, כי כל אדם מוקף בחיצוניות של עולם הזה וכשהוא במדרגה גדולה אזי הוא מופשט מחיצוניות של עולם הזה ונשאר ערום וזה אמרם (ברכות יז א) הוי ערום ביראה עד שמלבישין אותו בחלוקא דרבנן מעולם העליון: וזה שאנו מברכין מלביש ערומים אימת כשהוא זוקף כפופים, דהיינו שהולך לעולם העליון, וזה פי' רש"י ז"ל פרע הקפותיו, מלשון (במדבר ה, יח) ופרע את ראש האשה. דהיינו הקפותיו שמוקף מחיצוניות*

או יאמר לך לך כו' (יב, א). דהנה הצדיק שהוא יודע שהוא משפיע ומחמת זה הוא רוצה לפעמים להשפיע לקרוביו ולתלמידיו, אבל באמת רצונו של השם יתברך שלא יעלה על מחשבתו כלל שהוא משפיע, רק שיעבוד השם יתברך ברוך הוא בשלימות והשפע ממילא בא: וזהו ויאמר כו' לך לך מארצך כו', רצה לומר שלא יעלה במחשבתך כלל דבר הנוגע לארצך כו', רק אל הארץ אשר אראך: רצה לומר שכל עבודתך יהיה רק אל הארץ העליונה והשפע ממילא יבא וק"ל*

וילך אברם כאשר דבר אליו כו' (יב, ד). נראה לפרש דכבר דקדקו קמאי על המשנה (אבות פ"א מ"א) משה קיבל תורה מסיני ומסרה ליהושע, למה שינה הלשון דאצל משה נאמר לשון קבלה ואצל יהושע נאמר לשון מסירה. אך הענין הוא דהתורה הניתנה על הר סיני לא קבלו ישראל בבחינה אחת: דהנה השם יתברך ברוך הוא בחר בהר סיני מכל ההרים ליתן עליו את התורה מחמת שהוא נמוך מכל ההרים. דעיקר הוא לעסוק בתורה בהכנעה ומשה רבינו ע"ה היה עניו מכל אדם והיה מוכשר ומוכן לקבל התורה על ידי הכנעה שבו: מהר סיני שהיה גם כן בבחינה הכנעה כדאיתא במדרש (עי' זוה"ק ח"ב כא א) כשראה הר סיני את משה היה רץ לקראתו, והטעם מחמת שהיו שניהם בבחינת הכנעה: ולכן נאמר משה קיבל תורה מסיני, רצה לומר ממדרגת סיני שהוא הכנעה. ולא כן שאר ישראל שלא היו בבחינה הכנעה: ולכן היו קולות וברקים כדי לשבר אותם ולהביאם אל הכנעה: מחמת הפחד והמורא, ולכן יהושע שלא היה כל כך בבחינת משה על דרך דאיתא (ב"ב עה א) פני משה כפני חמה ופני יהושע כפני לבנה. לכן נאמר לשון מסירה. וזהו וילך אברם כאשר דבר אליו ה', רצה לומר שהוא היה מוכן לקבל דבר ה' מיד כשידבר אליו: שהיה צדיק גדול: ואף על פי כן וילך אתו לוט, הוא היצר הרע שנקרא לוט דהצדיק אף שהוא בבחינה גדולה צריך ליזהר מהיצר הרע שלא יחטאו חלילה. ואברהם בן חמש כו', רצה לומר שהיה מתקן ה"א של השם הקדוש ושבעים רמז שהיה במדרגת עי"ן על דרך שפרשתי (עיין זכריה ד, י) עיני ה' משוטטות בכל: דהצדיק נקרא כל, רצה לומר עיני ה' הם מתלבשות בכל, דהיינו בהצדיק ובידו לפתוח עיני פקחא מהבורא ברוך הוא על ישראל: וזהו עיני כל אליך ישברו (תהלים קמה, טו), רצה לומר העיניים המתלבשים בכל, דהיינו הצדיקים הם משברים ומבטלים הגזירות שנגזר מאתו. וזהו אליך ישברו, לשון שבירה שהקב"ה גוזר והצדיק מבטל: ונחזור לביאור הכתוב ואברם בן כו' בצאתו מחרן, פירוש ואז יצא מהחרון, דהיינו שביטל הגזירות וחרון. ויקח אברם את שרה אשתו, רצה לומר שלקח גם המדרגה של נקבות והעלה אותה: ואת לוט, הוא היצר הרע הפך גם אותו לטוב עד שהיה גם הוא בן אחיו, דהיינו תולדה של יצר טוב הנקרא אחיו על דרך שאמרו חז"ל (ברכות נד א) בכל לבבך (דברים ו, ה) בשני יצרך*

או יאמר וילך אברם כאשר דבר כו' (יב, ד). רצה לומר הצדיק רצונו לילך בדרכי השם בבחינה זאת כאשר דבר ה', דהיינו באותה הבחינה ממש שדיבר ה' בוודאי הדיבור ההוא בקדושה ובטהרה ובדביקות כן דרך

הצדיק הרוצה לעשות ולקיים מצותיו יתברך שיעשה גם כן בבחינה זו: וילך אתו לוט, רצה לומר החלק הרע שבאדם המעורב בטוב ורע מעת חטא אדם הראשון מתחיל להתגבר עליו להדיחו מדרכו הטוב והתקנה להכניע חלק הרע הוא שיהיה האדם שפל מאוד בעיני עצמו כלא נחשב רק כדבר הנוסף. וזהו ואברם: כלומר כדבר הטפל והנוסף על ידי זה פועל בן חמש ושבעים שנה בצאתו מחרן דעיקר שנותיו של אדם שעובד האדם את בוראו התחלתם מחמש שנים למקרא עד סוף שנותיו והם שבעים שנה, כי החמש שנים של מקרא רומזים לדברים גדולים לרמז ה' חסדים הממתיקים ה' גבורות כידוע ליודעי חן, ואמר הכתוב שעל ידי זה שיכניע וישבר כח הרע שבו יהיה טהור בכל שנותיו מחמש ועד שבעים. וזהו בצאתו מחרן, רצה לומר בצאתו מן החרון הוא החלק הרע שבו:

ויעבור אברם בארץ עד מקום שכם (יב, ו). רצה לומר שאברהם היה עובד והולך בקדושה* עד מקום שכם, רמז להתורה שזכה להשיג כל התורה על דרך (בראשית מט, טו) ויט שכמו לסבול, עול תורה* עד אלון מורה: דהנה באילן יש כמה וכמה ענפים וכל הענפים הם מחוברים אל העיקר האילן. כן כל מצוה ומצוה יש לו שורש ועיקר למעלה באילן העליון וצריך האדם להשכיל לדעת שורש העיקר של המצוה ולא כמצות אנשים מלומדה. וזהו עד אלון מורה, שהשיג כל מצוה ומצוה עד השורש שהוא העיקר האילן: וזהו שאמר התנא (עירובין פ"ד מ"ז) ההולך בדרך, פירוש בדרך ה'. והיה מכיר אילן, רצה לומר שהיה מכיר שורש האילן של המצוה. או גדר, פירוש והיה מכיר הגדרים שצריך האדם לעשות גדרים לעצמו בדבר המותר כדי שלא יבא אל האיסור. ואמר שביתתי תחתיו, רצה לומר שאומר שישבות תחת האילן אבל אינו משכיל להשיג השורש לעשות המצוה בשורשה* לא אמר כלום. ואם אמר שביתתי בעיקרו, פירוש שהוא משכיל לדעת לעשות המצוה בעיקרה ושורשה יש לו אלפים כו', רמז שלהצדיק הזה יש לו ב' אלפין דהיינו שעושה יחוד גמור באלפין, דהיינו אלף של אדני ואל"ף של אק"י כידוע ליודעי חן והבן*

או יאמר ויעבור אברם בארץ עד מקום שכם (יב, ו). לכאורה מלת מקום הוא מיותר. ונראה לי מקודם, דהנה אנו אומרים הכל יודוך והכל ישבחוך כו', דהיינו שיש עולמות הנקראים הכל. ויש עולם ששייך בו הודיות ויש עולם ששייך בו שבחים וכן כולם מרומזים על עולם השייך בו ונוגע אל שורשו. וזהו דעת קנה הכל קנה (עי' נדרים מא א) רצה לומר שמתחילה צריך האדם שיהיה לו ידיעה על ידי לימוד כל העולמות. ואז הכל קנה, רצה לומר שיוכל לעלות ולבא למדרגה לכוין העולמות העליונים הנקראים הכל וזהו עיקר בתפלתו, דהיינו שיתפלל בשורש השייך לאותו תפילה. וזה שאמר הכתוב (בראשית ב, יט) וכל אשר יקרא לו האדם נפש חיה הוא שמו, ולכאורה קשה בוודאי כאשר קרא להם שמות כך היה שמם. אלא הפירוש הוא כך הוא שמו בעולם העליון בשורש השייך לאותו חיה או לאותו בהמה. שאדם הראשון כיוון לקרותם באלה שמות שיש להם שורש בהשם הזה בעולם העליון. וזהו ויעבור אברם בארץ עד מקום שכם, שעלה בתפלתו שהתפלל על בני יעקב כפירש"י ז"ל, והיה מכוון ועולה בתפלתו עד עולם העליון. שהוא נגד שכם: והיינו מקום שכם, כי כל דבר למטה יש לו שורש למעלה. עד אלון מורה, כבר פירשתי דאדם הוא נקרא אילן על דרך שאמרו (עי' אבות פ"ג מ"ז) למה אדם דומה לאילן הנטוע כו', והיינו מחמת שאדם שורשו למעלה. וכל דבור ודבור היוצא מפיו בקדושה ובטהרה הדבור הזה נעשה גם כן אילן דהיינו ענפים לשורש האילן. והיינו וישב באלוני ממרא: פירוש ממרא הוא לשון אמירה, דהיינו כל אמירה ואמירה שיצא מפיו היה נעשה מהם אילנות. וזהו עד אלון מורה: מורה הוא לשון יראה, רצה לומר שעל ידי יראתו שהיה מקדיש עצמו ומטהר: נעשה מהם אילנות. ויעתק משם ההרה, הוא רמז לעולמות העליונים הנקראים אבות, דאבות נקראים הרים. והיינו שמהמדרגה הנזכר לעיל היה

מתגבר והולך עוד לעולמות העליונים. מקדם לבית אל. רצה לומר שהיה משתוקק כל כך ומתחזק עצמו לבא אל מדרגה גדולה הקדומה בקדושה יותר מבית אל, דהיינו יותר מקדושת בית המקדש ששם היה עיקר הקדושה* כי כן צריך האדם להשתוקק ולהתאווה שיגיע בעבודת הבורא עד אין קץ ותכלית. ויט אהלו, פירוש שאברהם אבינו היה נוטה אהלו, דהיינו יראתו ועבודתו שהיה עובד להשם יתברך היה נוטה לכאן ולכאן להכריע בהכרעה אמיתות אם הוא בשלימות או לאו* וראה. בית אל מים, רצה לומר וחישב בעצמו שהקדושה רחוקה ממנו מאוד* והעי מקדם, פירוש שזה היה לפני אברהם תמיד שאינו עובד השם יתברך ברוך הוא כראוי והיה מוצא חסרונות ועוונות בעצמו: דהעי רמז על עוונות ששם נמצא עון שמעל עכן בחרם, כי כן דרך הצדיק שאין מעשיו נוחים בעיניו ורואה תמיד בשפלותו. וזהו שנאמר באברהם (בראשית טו, ו) והאמין בה' ויחשבה לו צדקה: ולכאורה מה רבותא בזה שהאמין בה' ועל פי דברינו הנזכרים לעיל יבואר גם כן דויחשבה לו צדקה, קאי על אברהם, דהיינו שאברהם היה רואה ומסתכל על עצמו תמיד וראה תמיד חוב לעצמו* וכאשר אמר לו השם יתברך (שם, ה) כה יהיה זרעך כו', האמין בה' והיה מתמה על עצמו באיזה זכות יגיע לו זה וחישב שאין זה אלא צדקת ה' והבן*

אחר הדברים האלה היה דבר ה' אל אברם במחזה לאמר אל תירא אברם כו' אנכי מגן לך שכרך הרבה מאוד כו' ואנכי הולך כו' ויאמר אברם הן לי לא נתתי זרע כו'. (טו, א)* ולכאורה ויאמר השני הוא מיותר שנראה כאלו הוא דבר בפני עצמו. ונראה, דהנה שכר מצוה בהאי עלמא ליכא, והשכר הבא לו לאדם על ידי איזה מצוה שעשה למשל כשהשם יתברך נותן לאדם ממון עבור איזה מצוה שעשה אין זה עיקר השכר, כי שכר מצוה בהאי עלמא ליכא: רק שנתן השם יתברך הממון הזה כדי שיעשה עוד מצוה. וזהו פירוש (אבות פ"ד מ"ב) שכר מצוה מצוה, רצה לומר כנ"ל כדי שיעשה עוד מצוה אחרת. וכשנותן השי"ת לאדם בנים עבור איזה מצוה הוא גם כן כדי שיעשה עוד מצוה לגדלם לתורה לעבודת השם יתברך ברוך הוא. והנה אברהם עליו השלום היה תמיד מדבק ומקשר עצמו להבורא ברוך הוא כאדם הנושא מגן בפניו דבוק עליו כן היה מדבק את השם יתברך על עצמו תמיד: וזהו אנוכי מגן לך, פירוש עבור שעשית אותי כמגן לך שהמשכת והדבקת אותי עליך. לכן שכרך הרבה מאוד* ויאמר אברם ה' מה תתן לי, פירוש איזה שכר יכול להיות לי בעולם הזה: הלא שכר מצוה בהאי עלמא ליכא רק כנ"ל שכר מצוה מצוה* ומה הוא השכר שלי ואנכי הולך עירי שאין לי בן: ואם תאמר זה שכרי שבן משק ביתי, רצה לומר אליעזר שהיה משקה מתורתו לאחרים שזה נחשב לי לבן על דרך שאמרו (סנהדרין יט ב) המלמד בן חבירו תורה כאלו יולדו, משק הוא לשון משקה מתורתו. זה אינו דהוא דמשק אליעזר, פירוש זה שאליעזר הוא צדיק ודולה ומשקה מתורתי לאחרים אין זה מחמתי, רק שלפעמים שמא גורם, היינו השם שהוא נקרא כשם אדם כשר וישר זה גורם לאדם שיהיה צדיק למשל מי ששמו אברהם ורוצה לעבוד השם יתברך ברוך הוא אזי השם הזה גורם ומסייע לו שיהיה צדיק. זה היה טענה אחת* ועוד בא בטענה. ויאמר אברם הן לי לא נתת זרע* דאיתא בגמרא (ב"ב קטז א) מי שאינו מניח בן ליורשו הקדוש ברוך הוא מלא עליו עברה. ואמר אברם גם הממון שנתת לי אין זה נתינה לטובה לשכר מאחר שאין לי זרע ובן ביתי יורש אותי ומי שאין מניח בן הקדוש ברוך הוא מלא עליו עברה: והנה דבר ה' אליו לא יירשך זה ויוצא אותו החוצה כו': וספור הכוכבים אם תוכל לספור אותם ויאמר כה יהיה זרעך* ולכאורה היה לו לומר בקיצור כאשר לא תוכל לספור הכוכבים כן יהיה זרעך* אך דהנה אתערותא דלתתא הוא אתערותא דלעילא* וצריך האדם להתחיל מתחילה בדבר גשמי קצת על דרך שאמרו תשובה תפילה צדקה הוא דבר גשמי קצת, דהיינו שמשגף עצמו בתענית. ואחר כך תפילה, היינו דביקות: ואחר כך צדקה. וזה שאמר לו השם יתברך וספור הכוכבים, דהיינו ההתחלה יהיה מלמטה על ידי ספירת הכוכבים: ואברהם היה רוצה לעלות מיד למדרגה

גדולה למעלה מן הכוכבים. וזהו והאמין בה', מלשון (אסתר ד, ז) ויהי אומן את הדסה, דהיינו שהיה מדבק עצמו וממשיך את עצמו למדרגה גדולה לה' מיד. ויחשבה לו צדקה, רצה לומר שהשם יתברך עשה לו רצונו מיד והעלה אותו אל העולם עליון שהוא עולם המחשבה ושם הוא צדקה והבן.

עוד יש לפרש אנכי מגן לך כו' (טו, א). פירוש על דרך דאיתא בגמרא (סוטה כא א) מצוה בעידנא דעסיק בה מגינא ומצלא תורה בין בעידנא דעסיק בה ובין בעידנא דלא עסיק בה מגינא ומצלא, ונמצא כשלומד תורה פעם אחת התורה מגינה עליו גם בשעה שאינו לומד וכשלומד שוב אזי מגיע לו שכר בעד הלימוד הזה, כי מה שלמד כבר הוא מגין עליו ואין צריך הלימוד השני להגן עליו. וזהו אנכי, רמז להתורה הקדושה הוא מגן לך ולכן שכרך הרבה מאוד כנ"ל עבור כל לימוד ולימוד שמגיע לך שכר וקל להבין:

והנה דבר ה' אליו לאמר (טו, ד). יש לדקדק על הלשון והנה דבר ה'. דהוי ליה למכתב ויאמר ה' אליו כדרך הכתוב בכל התורה. וגם מלת לאמר הוא מיותר דאין שייך כאן לפרש מלת לאמר כפירשו בכל מקום שהוא לאמר לאחרים. ונראה לפרש, דהנה כשאמר הקדוש ברוך הוא לאברהם שכרך הרבה מאוד, היה סובר שכוונת השם יתברך הוא על עניני עולם הזה דבהם שייך לשון רבוי דכל עניני עולם הזה הם דברים נפרדים ושייך בהם לשון הרבה שאמר לו השם יתברך, ולא כן בעניני עולם הבא דאין שייך לשון הרבה על דבר רוחני ולכן היה סבור אברהם שהוא על עניני עולם הזה. ועל זה אמר אברהם מה נתן לי, פירוש למה לי עניני עולם הזה מאחר שאין לי בן וירד ממדרגתו והתחיל להתפלל על בן, והשם יתברך אינו מניח להצדיק שיטה את עצמו לירד ממדרגתו לכן נאמר והנה דבר ה' אליו לאמר. פי' הנה כדבר המוכן מיד, רצה לומר מיד הכניסו הקדוש ברוך הוא למדרגתו שיהיה מוכן לאמר דבר ה'. וזהו הנה דבר ה' אליו לאמר, שהיה מיד במדרגה זאת שלא יהיה רק דבר ה' אליו לאמר תמיד ולא עניני גשמיות עולם הזה כמו שעשה מתחילה. ואמר לו השם יתברך לא יירשך זה כו' ויוצא אותו החוצה, רצה לומר שהוציאו אותו השם יתברך לחוץ מהמדרגה הזאת שהיה ירד מתחילה ואמר לו הבט נא השמימה וספור הכוכבים* רצה לומר שאמר לו השם יתברך אל תשפיל עצמך לירד ממדרגתך לעניני עולם הזה, רק הבט נא השמימה דהיינו להסתכל ברוממות אל וביותר יוכל האדם לראות רוממות אל בהביטו השמים ורואה הכוכבים במסילותם על משמרותם מזהירים בזהר אורם, ומזה יבא לאדם יראה להבין רוממותו יתברך וזהו וספור הכוכבים* ואגב אורחא נבאר מה שהקשה העולם דאיתא בגמרא (כתובות קי ב) הדר בארץ ישראל דומה כמי שיש לו אלקי, והדר בחוץ לארץ דומה כמי שאין לו אלקי, ומקשים העולם הדיוקים אהדדי דמתחילה אמר הדר בארץ ישראל דומה כו', משמע אבל באמת אין לו והדר אמר הדר בחוץ לארץ דומה כאין לו כו' משמע אבל באמת יש לו* ועל פי הנזכר לעיל יבואר דאיתא בגמרא (ברכות ל א) העומד בחוץ לארץ ומתפלל יכוין לבו כנגד ארץ ישראל. והעומד בארץ ישראל יכוין כנגד ירושלים, ונמצא כל תפילות ישראל הולכים דרך שער אחד* ונמצא האדם הרוצה שתהא תפילתו נשמעת צריך לכוין כאלו הוא מתפלל בארץ ישראל ובית המקדש בנוי ומזבח על מכונו ובהיכלו והרי הוא כאלו דר עתה בארץ ישראל ועל ידי זה הוא בא לבהירות ודביקות גמור להתפלל בכוונה שלימה ביראה ובאהבה כאלו עומד בבית קדשי קדשים* וזהו דוגמא למה שכתבנו לעיל שצריך אדם להסתכל רוממות אל בראיות כוכבים ומזלות מי ברא אלה כאלו רואה הכל בחוש הראות כן צריך לצייר במחשבתו בעת תפילתו כאלו הוא ממש בארץ ישראל ובבית המקדש ורואה הכל בחוש הראות. וממילא מובן פירושו הדר בארץ ישראל, כנ"ל שמצייר לעצמו כאלו עומד בארץ ישראל ועל ידי זה בא לו הבהירות בתפילתו. דומה כמי שיש לו אלקי, רצה לומר הרי הוא דומה, לאותו האדם המסתכל רוממות אל להשיג את הבורא ברוך הוא על ידי

פעולותיו המה הכוכבים כנ"ל ובא לאמונה שלימה במציאת האל יתברך. וכל הדר בחוץ לארץ, רצה לומר שאינו מתנהג בעת תפילתו להשגיח כנ"ל דומה כמי שאין לו אלקי, רצה לומר כמי שאינו משגיח לדעת אם יש לו אלקי* ונחזור לביאור הכתוב שאמר לו השם יתברך וספור הכוכבים, דהיינו שתשגיח לרוממות אל ויאמר לו כה יהיה זרעך* דלכאורה ויאמר לו הוא מיותר: אך זה הוא אמירה אחרת, דהיינו שגם כוונת התפילה על הזרע יהיה גם כן בדרך הכוונה זו הנוגע לרוממות אל ברוך הוא. או יאמר כה יהיה כו', רצה לומר שגם זרעך תראה שיתנהגו במדרגה זו. והאמין בד', פירוש שמיד פנה אברהם אל דברי השם יתברך להחזיק באמונתו יתברך על ידי הסתכלותו ברוממותו יתברך ויתעלה ויחשבה לו צדקה, פירוש ויחשבה קאי על אברהם ולו קאי על הזרע שמיד קיים ועשה מצות ה' שחישוב במחשבה על הזרע על הכוונה הנזכר לעיל שיהיה הזרע כנגד עולם הצדקה. שצדקה וזרע הם בעולם אחד על דרך (הושע י, יב) זרעו לכם לצדקה, דעיקר רוממות אל הוא במחשבה שהוא אחד מג' מדרגות שצריך האדם לעבוד להשם יתברך בדבור ובמעשה ובמחשבה. הדבור, היינו התורה הקדושה* ומעשה, הם המצות. ומחשבה, הוא רוממות אל יתברך ויתעלה זכרו לעד ולנצח נצחים אמן*

ויאמר אליו כו' לתת לרשתה ויאמר במה אדע כו' (טו, ז)* איך עלה על דעת הצדיק אברהם שישאל אות* ורש"י ז"ל הרגיש בזה אך אין הלשון במה אדע, עולה שפיר. אך נראה דמלת אדע, הוא לשון התגלות על הדבר שיקום כן לעולם. וזה שנאמר באברהם עתה ידעתי כי ירא אלקים אתה. ולכאורה איך שיין אצל השם יתברך ברוך הוא היודע מחשבות לומר עתה ידעתי: אלא פירוש גם כן עתה נתגלה הדבר כי ירא אלקים אתה לעולם* דכל הדברים הם אצל השם יתברך ברוך הוא בכח: ובניסיון העשירי הזה נתגלה הדבר שיהיה ירא אלקים לעולם: וכאן גם כן הפירוש במה אדע, באיזה אופן הוא הזכות להתגלות על הדבר, כי אירשנה, שתהא הירושה זו לעולם בלי הפסק כמה שדרשו חז"ל (תענית כז ב) תינח בזמן שבית המקדש קיים כו'. ויאמר לו קחה לי עגלה משולשת, פירוש נגד זה שעשו ישראל ג' עגלים, אחד במדבר וב' בदन. נגד זה יש ג' פרים לישראל כפירש"י ז"ל: ועז משולשת פי' גם כן בדרך זה שעז הוא רמז לסטרא אחרא: ולעומת זה יש בקדושה גם כן עז כפירש"י רמז לג' שעירים. ואיל משולש, רמז לאילו של יצחק שהוא כחוט המשולש אשר לא במהרה ינתק שאפרו של יצחק צבור לעולם. ותור, רמז שיש צדיקים בכל דור ודור כאשר אכתוב לקמן שתור הוא רמז להצדיק המשפיע: וגוזל, על דרך שאמרו חז"ל (ברכות יז ב) כל העולם ניזונין בצדקה והם ניזונין בורוע: ויקח לו את כל אלה כו' ויתן איש בתרו לקראת רעהו, דהיינו שהעמיד הכל זה לעומת זה כנ"ל: ואת הצפור רמז לישראל* לא בתר, רצה לומר נגד כללות ישראל אין לך דבר שישוער נגד זכותם שגם רשעים מלאים מצות כרימון* ונבאר הפסוק (דברים כב, ו) כי יקרא קן צפור כו', פירוש יקרא לשון קריאה, רצה לומר בעת שיצטרכו ישראל להקרא לפניו יתברך על ידי תפילות. ואמר הכתוב לפניך בדרך, פירוש תדע שהדבר הזה מוכן לפניך להתפלל עליהם באיזה מדרגה שאתה עומד בה רק שיהיה בדרך, דהיינו בדרך ה' בכל עץ רמז בין שאתה במדרגה עליונה: או על הארץ, רצה לומר בין שאתה במדרגה תחתונה: אפרוחים או ביצים רמז גם כן לב' מדרגות, דהיינו בין שיש לך כנפיים, דהיינו יראה ואהבה דהם נקראים כנפים לפרוח בהם בקדושה עליונה: או ביצים, רצה לומר בין שעדיין אינך במדרגה זו, רק שאתה מוכן למדרגה זו כמו הביצה המוכנת לצאת ממנה אפרוח. אף על פי כן יש לך להתפלל על כללות ישראל ויועיל תפלתך* ונחזור לביאור הכתוב וירד העיט על הפגרים, רצה לומר הקליפה ירדה בשביל לעשות הכל לפגרים חס וחלילה: וישב אותם אברם, דהיינו שהגביר החסדים על כולם*

פרשת וירא

וירא אליה' ה' כו' (יח, א). נקדים לפרש פסוק (בראשית כד, א) ואברהם זקן בא בימים. דהנה העולמות העליונים נקראים ימים והצדיק בקדושתו מגיע עד העולמות העליונים. וזהו ואברהם זקן, זה קנה חכמה. בא בימים, רצה לומר עד שהגיע אל העולמות העליונים. וכן בדוד המע"ה נאמר (עיי' מלכים א' א, א) ודוד זקן בא בימים כו'. וזהו (תהלים כא, ה) חיים שאל ממך נתת לו אורך ימים. דהנה הצדיק החיים שיש לו בעולם הזה אינו אצלו, רק כמו דבר הנשאל לפי שעה ומחמת זה הולך ומתגבר תמיד בקדושה מחמת שמחשב תמיד שמא היום הוא החזרת השאלה. וזהו חיים שאל ממך, פירוש הצדיק שמחשב שהחיים אינם אלא שאלה ששאל ממך: לכן נתת לו אורך ימים, על ידי זה זוכה לאריכות ימים הוא עולם הבא: וזהו וירא אליה' ה' באלוני ממרא והוא יושב כו' כחוס היום, רצה לומר דגם שהיה אברהם למטה. אבל עיקר ישיבתו באמת היה בעולמות העליונים. וזה רמז כחוס היום, רצה לומר שהיה בחמימות קדושה ודביקות כמו החמימות והדביקות של עולם עליון הנקרא יום כנ"ל וקל להבין:

או יאמר וירא ה' (יח, א). ונקדים לפרש פסוק (תהלים יא, ז) כי צדיק ה' צדקות אהב כו', דאיתא בגמרא (ברכות לג ב) האי דנחית קמיה דרב חנינא אמר האל כו' האמיץ כו' עיין שם אמר לו סיימתא לשבחיה דמרא. ולכאורה הלא אנו משבחין להשם יתברך שבחים רבים גם מה שלא אמרו אנשי כנסת הגדולה. אך נראה, דהנה השם יתברך ברוך הוא נקרא בשם רחום וחנון וצדיק, ובמדה שעובד אדם את הבורא מעורר המדה זו למעלה בעולמות ונקרא הבורא בשם אותו המדה. וצריך האדם לעבוד את הבורא בכל המדות כדי לעורר אותו המדה למעלה וכאשר מעורר האדם המדה הנקרא צדיק אז השם יתברך נקרא בשם צדיק וכדומה בכל העולמות ואז נתעורר רחמים גדולים על כל העולם וכל הדינין נהפכין לרחמים על ידי הצדיק הזה: וזהו צדיק ה', רצה לומר בעת שהשם יתברך נקרא בשם צדיק על ידי המשכת הצדיק בעבודתו אז צדקות אהב, דהיינו רחמים וצדקות לעולם: ישר יחזה פנימו, פירוש הכתוב מפרש מי הוא זה הגורם זאת. ישר כו' רצה לומר הוא הישר אשר יחזה תמיד להמשיך הבורא ברוך הוא להפנימיות של העולמות* אבל האי דנחית קמיה דרב חנינא שהיה מזכיר שבחים בכינוי אשר לא ברא הבורא יתברך עולמות כאלו. לכן אמר סיימתיה לשבחיה דמרא* וזהו אליה' ה' באלוני. אליה' רצה לומר בשבילו על ידי עבודתו היה נראה ה' במדת רחמים. באלוני, היינו העולמות העליונים כאשר כתבתי לעיל. ממרא, רצה לומר על ידי אמרות הטהורות של אברהם אבינו עליו השלום שהיו כדי להמשיך הבורא יתעלה לעולמות כנ"ל וקל להבין*

או יאמר וירא כו' (יח, א). דהנה כשעלה ברצונו יתברך לברוא את העולם להטיב לברואיו. צמצם הקדוש ברוך הוא את עצמו: ולהיכן צמצם את עצמו שמעתי מפי מורי זכרוננו לברכה שצמצם עצמו בתוך האותיות התורה שבהם ברא העולם ואמר שזה הפירוש שאמרו חז"ל (עירובין כב א) כביכול ברוך הוא, רצה לומר על ידי כ"ב אתווין יכול הקדוש ברוך הוא להיות בזה העולם: והצדיק העוסק בתורה לשמה בקדושה הוא ממשיך את הבורא ברוך הוא ויתעלה בתוך האותיות של התורה כמו בשעת הבריא. וזהו וירא אליה' ה' באלוני ממרא, ממרא הוא לשון אמירה כנ"ל ואילן הוא התורה והמצות הם ענפים ואמר הכתוב שעל ידי אמרות הטהורות שעסק בתורה המשיך את הבורא אל תוך האותיות. וזהו באלוני ממרא, רצה לומר באילן של אמירותיו נראה ה' אליה'. ואמר הכתוב מהיכן זכה זאת שנראה ה' אליה. על ידי עסק תורתו: זאת היתה לו מחמת הכנעה גדולה שהיה בו, דהיינו והוא יושב פתח האוהל, דהיינו אף שהיה צדיק גדול אף על פי כן החזיק עצמו בהכנעה גדולה שעדיין יושב בפתח והתחלה של הקדושה דאהל רמז על הקדושה. כחוס היום, רצה לומר שיש בני אדם שנראים שהם מוכנעים אבל אין תוכו כברו,

ואמר הכתוב שאברהם היה מוכנע גדול באמת בלב שלם ממש וברור כשמש בעיניו שאינו אלא מתחיל בעבודתו יתברך וזהו כחום היום: וירא והנה שלשה אנשים נצבים עליו, רמז שראה אברהם שמוטל עליו לתקן ג' עולמות, דהיינו יראה אהבה ותפארת* כי הצדיק צריך לתקן את הששה קצוות שהם ששה ימי חול. והם ג' וג', דהיינו ג' לפני השבת. וג' לאחר השבת ולכן תפס הכתוב בלשונו רק שלשה אנשים והוא כולל יחד כל הששה קצוות אותן שלפני השבת עם אותן שלאחר השבת* וזהו שאנו אומרים ותן בלבנו לאהבה וליראה: הגם שבאמת צריך האדם להקדים היראה לאהבה* אך אנו מתפללים על היראה הבאה מתוך אהבה. דהיינו שלשה ימים שאחר השבת הם אהבה שהם שייכים לשבת העבר. וג' הימים שלפני השבת הם יראה שמתוכם באים אל אהבה שהוא השבת ועל זה אנו מתפללים לאהבה וליראה כסדר ימי החול שמתחילה אהבה והדר יראה לתקן הששה קצוות. וירא וירץ לקראתם כו', פירוש דאחר שמתקן הג' עולמות כנ"ל על ידי זה באה ההשפעה לעולם הזה והעיקר צריך להיות אתערותא דלתתא. וזהו וירא וירץ לקראתם, דהיינו בזריזות שזה הוא עיקר כמו שאמר התנא (ע"ז כ ב) זריזות מביא לידי נקיות כו'. לקראתם, רצה לומר נגד העולמות לתקנם, והיינו אתערותא דלתתא. וישתחו ארצה, דהשתחוואה הוא כדי להמשיך השפעות למטה. וזהו וישתחו ארצה, רצה לומר שהמשיך השפעות למטה: ויאמר אל נא תעבור מעל עבדך, פירוש שהתפלל להשם יתברך תפילה קצרה שעל יעבור מאתנו. יוקח נא מעט מים, פירוש שיוקח מלעילא לתתא חסדים מעט שכן דרך הצדיקים אומרים מעט ועושים הרבה. ורחצו רגליכם, פירוש שלא יהיה שום נגיעה ואחיזה להרגלים, דהיינו להחיצונים להנות מהקדושה. והשענו תחת העץ, רצה לומר שלא יהיה להם השפעה, רק מהתמצית וכל השפעה יהיה לישראל והבן*

או יאמר וירא ה' כו' (יה, א). דהנה הגם שענר אשכול וממרא היו בעלי ברית אברהם אף על פי כן היו כנענים: וזה שמתמה הכתוב וירא ה' אליו באלוני ממרא, רצה לומר האיך אפשר שיתראה השם יתברך אליו באלוני ממרא שהיה מן הכנענים ואין הקדוש ברוך הוא משרה שכניתו במקום הגוים: ואמר הכתוב אל תתמה על זה: כי והוא יושב פתח האוהל, פירוש שכן דרך הצדיק הגם שהוא למטה אבל עיקר ישיבתו הוא למעלה בעולמות העליונים דהם נקראים אוהל מועד מחמת שהם תמיד בחדוה ושמחה כמו ימים טובים: והצדיק המשתוקק תמיד עם מחשבתו ומתגבר לעלות עם מחשבתו לעולם העליון נקרא יושב פתח האוהל: ואם תאמר האיך אפשר שיהיה למטה ולמעלה בעולמות העליונים. לזה אמר הכתוב קח לך ראייה מחום היום, דהיינו מהשמש שהיא למעלה בשמים ואורה מזריח למטה ונדמה כאילו היא למטה כן הצדיק הוא כחום היום שהוא למטה ואור תורתו וקדושתו מזריח למעלה בעולמות העליונים וזהו (תהלים סה, ה) אשרי תבחר ותקרב ישכון חצריך, רצה לומר בעולם העליון:

או יאמר אשרי תבחר כו' (תהלים סה, ה). דהנה יש ג' גווני צדיקים יש צדיק אשר נפשו חושק ומתלהב לעבוד השם יתברך ברוך הוא אלא שאין יכול להעלות עצמו ולהתחזק בעבודתו יתברך מחמת איזה מניעה שבו: ויש צדיק שהוא עובד השם יתברך בתורה ובתפילה, רק שהוא יודע מזה שהוא עובד השם ומחזיק עצמו לעובד השם. ויש צדיק שעובד באמת להשם יתברך ובכל עבודתו שעובד מחזיק עצמו שאינו עובד כלל שאינו אלא כמתחיל בעבודתו יתעלה. וזהו וירא כנ"ל והוא יושב פתח האהל כנ"ל שהיה נדמה בעיניו שאינו אלא על פתח האוהל הקדושה. כחום היום, פירוש גם כן כנ"ל שהיה מוחלט אצלו בתום לבבו שאינו אלא כמתחיל. וזהו אשרי תבחר ותקרב, רצה לומר שאתה השם בוחר בו ומקרבו ואף על פי כן בעיני עצמו אינו חשוב ודומה לו שאינו אלא שוכן חצריך, היינו בחצר שלפני הבית שלא נכנס כלל אל הקדושה כן חושב הצדיק האמתי תמיד וקל להבין:

או יאמר אשרי תבחר ותקרב כו' (תהלים סה, ה). על דרך שאמרתי הפירוש על מה שדרשו חז"ל (ברכות יז ב) שמעו נא אבירי לב (ישעיה מו, יב), אלו הצדיקים כולם ניזונים בצדקה והם נוטלים בזרוע, ואמרתי הפירוש בזרוע, היינו הצדיקים שהם קרובים לעולמות העליונים ומוכן לפניהם ליטול השפעות בידם כאדם שהוא קרוב אצל איזה דבר ונוח לו בקל ליטול בידו כן הצדיקים. וזהו ישכון חצריך, דהיינו הצדיק הוא שוכן בחצרות קדשיק העליונים ונוטל משם השפעות להשפיע לנו וזהו נשבעה בטוב ביתך, שעל ידי זה גם אנחנו נשבעים בכל טוב ביתך העליון והבן. ונחזור לביאור הכתוב שהצדיק חושב תמיד שאינו עובד השם כלל* ואחרי זה זוכה למדרגה גדולה, דהיינו וישא עיניו וירא, פירוש על ידי ראייתו שרואה ומסתכל תמיד על עצמו כנ"ל זוכה יותר. והנה שלשה אנשים נצבים עליו, רמז לשלש המדרגות שצריך הצדיק לעבוד בהם, דהיינו יראה ואהבה והתפארת. דהיינו שמפאר השם יתברך במעשיו ברוממותו וגדולתו יתעלה והג' מדרגות אלו עומדים נצבים על עומד ומכונס ולא יזיז ממנו. וזהו הפירוש (תהלים פב, א) אלקים נצב בעדת אל, רצה לומר שהצדיק מהפך מדת הדין עד שהשם אלקים שהוא מדת הדין עומד נצב על עומדו בעדת אל שהוא חסד אל כל היום. ועוד יש לומר נצב הוא לשון כלי כמו (עי' שופטים ג, כב) וילך הנצב אחר הלהב, דהיינו שהשם אלקים נעשה כלי של חסד. ועל ידי שלש המדרגות הנזכרים לעיל ממשיך הצדיק השפעות חי' מזוני בני דלאו בזכותא תליא מילתא אלא במזלא תליא מילתא (מו"ק כח א), דהיינו העולם העליון הנקרא מזלא נתעורר על ידי הצדיק ומשפיע השלש אלה הנזכרים לעיל. ויש לומר הפירוש הכתוב (דברים ח, ג) לא על הלחם לבדו יחיה האדם כי על כל מוצא פי ה' יחיה האדם, רצה לומר לא על הלחם גימטריא מזלא, חושבנא דדין כחושבנא דדין. ואמר הכתוב לא על זה בלבד שהצדיק מעורר עולם העליון הנקרא מזלא מושך השפעות חי' כו', כי על כל מוצא פי ה', פירוש אלא גם אם הצדיק מוצא בפיו שם הקדוש כראוי בקדושה ובטהרה אזי גם כן מושך השפעה כנזכר לעיל. ונחזור לביאור הכתוב וירא וירץ לקראתם, פירוש אחר שהצדיק מתגבר עוד ורואה ומסתכל על עצמו יותר ולכן נאמר וירא שני פעמים: וירץ לקראתם, רצה לומר אזי בלתי אפשרי להצדיק הזה להשקיט ולנוח ולהפסיק עצמו מאהבתו ויראתו ותפארתו יתברך, רק תמיד רודף רץ אחר רץ לקראת המדרגות האלו תמיד וכל זה זוכה מפתח, על ידי שמחזיק עצמו בהכנעה. וישתחו ארצה כו' כנ"ל ויאמר אל נא תעבור, פירוש אחר כל העובדות ומדרגות האלו שיזכה צריך חיזוק בתפילה ובתחנונים לחלות ולחנן מהשם יתברך ברוך הוא שאל יעבור ממנו ולא יסור ממנו לעולם, כי בכל יום צריך לדאוג על יום המחרת שלא יפול חס וחלילה מקדושתו, כי עבודתו יתברך הם כהררים התלויים בשערה שאם לא יזהר בעבודתו ויחסר בה כחוט השערה אזי מיד והשטן על ימינו לשטנו חס וחלילה ומפילו ממדרגתו ולכן צריך חיזוק מאוד בתפילה ובתחנונים יומם ולילה להשם יתברך שיעזרהו ולא יעבור ממנו: ואחר שיזכה הצדיק לכל המדרגות הנזכרות לעיל אזי הוא מוכרח להוכיח אחרים, והמוכיח אחרים אזי הוא דרך שהמחשבות זרות של אחרים נופלים על המוכיח הזה ולכן אמר בלשון הזה יוקח נא מעט מים, דהיינו כמו על ידי שליח ולא התקרב אליהם בתוכחתו בכל גופו ומדרגתו רק היה זהיר ונשמר שלא יפול מקדושתו: ורחצו רגליכם, דהיינו האבק שברגלים הם חטאים והדקדוקים הקלים שהם כאבק ואף על פי כן צריך כפרה ויודיו וחרטה. וזהו שנאמר ביעקב אבינו עליו השלום (בראשית לב, כה) ויאבק איש עמו, ודרשו חז"ל (חולין צא א) שהיו מעלים אבק עד כסא הכבוד, יש לומר שכוונתו גם כן לדברינו הנזכרים לעיל שהיו מעלים החטאים שהם כאבק עד כסא הכבוד רמז על ידי תשובה וחרטה כמו שאמרו חז"ל (יומא פו א) גדולה תשובה שמגעת עד כסא הכבוד (* והשענו תחת העץ, על דרך שאמרו לו עולמן תראה בחיך, יש לומר על ידי שיתקדש אדם בקדושה גדולה אזי הוא מרגיש תענוג עולם הבא בחייו. וזה והשענו

תחת העץ, רצה לומר שתתענגו ותרגישו גדול התענוג שתחת עץ החיים) ואקחה פת לחם וסעדו לבכם. והצדיק הרוצה להשפיע לעולם הוא צריך להשפיע על ידי צדיקים אחרים בהתחברו עמהם ועל ידי אכילה שמאכיל אותם בקדושה נמשך השפעה גדולה על ידו. וזה שאמר ואקחה פת לחם וסעדו לבכם, דהיינו שתסעדו לבכם בקדושה על ידי אכילה זאת. דלב הוא מקום לשכון בו הקדושה על דרך שאמר הכתוב (תהלים צ, יב) ונביא לבב חכמה ואז כשתעשו כן תשפיע השפעות לאחרים. וזהו אחר תעבורו, רצה לומר שתעבירו השפעה לאחרים גם כן והבן:

ויאמר שוב אשוב אליך כעת כו' ושרה שומעת פתח האהל. ותצחק שרה בקרבה לאמר אחרי בלותי כו' ותכחש שרה כו' (יח, י). הדקדוקים מפורסמים איך עולה על דעת ששרה אמנו תצחק חס וחלילה על דבר ה'. ונוסף לזה איך עולה על דעת שתכחש שרה נגד ה'. אך הענין היא לאדם שצריך להסתכל על עצמו תמיד בכל מעשיו ותנועותיו בלי הפסק ואז כאשר יתמיד בהסתכלותו על עצמו יראו עיניו גם אם הוא צדיק גמור דלפעמים יעבור על מחשבתו איזה מחשבה לא טובה כמו עוף הפורח ברגע אחד כן המחשבה הזאת פורחת ועוברת על המחשבת הצדיק, אך הצדיק דוחה ומרחק את המחשבה הזאת ואינו רוצה בה חלילה. אך אף על פי כן לא טוב הדבר הזה. והרוצה לדעת זאת שאמת אתי ישכיל מאוד להסתכל בתמידות על כל תנועותיו ויראו עיניו כי דברי באמת: אבל מי שאינו משגיח ומסתכל על עצמו לא ידע מזה כלל ויסבור שלא עלתה על מחשבתו מחשבה הזאת* וזהו ושרה שומעת, פירוש שהיתה מאמנת באמת לדברי שליחות מלאך ה'* פתח האהל, פירוש שהיתה שומעת במדרגה זאת שהיא פתח האהל העליון שזה אשר ישמע האדם לקול דברי ה' גורם לעצמו שעושה פתח לאוהל העליון לכנוס בו לגן עדן* וזה היה צדקת של שרה אמנו באמת שהיתה מאמנת. אך מחמת שהאדם נברא בגוף הגשמי ועל כל פנים בלתי אפשרי שלא יבא לו איזה נדנוד מחשבה לא טובה העוברת עליו כנ"ל מחמת אחוריים שבו כידוע לידועי חן שממקום אחוריים נמשך קצת מחשבות לא טובות. וזהו שאמר הכתוב והוא אחריו, פירוש הגם שצדקה באמונתה באמת אף על פי כן היתה לה מחשבה קצת מאחוריים, דהיינו שהיה עובר ופורח עליה המחשבה ואדוני זקן, הגם שלא חששה למחשבה זאת ודחתה אותה ולא רצתה בה אף על פי כן לא טוב הדבר. וזהו פירוש הפסוקים ותצחק שרה בקרבה, פירוש שאינו לשון שחוק והיתול חס וחלילה, רק לשון שמחה כמו שפירש רש"י גבי אברהם (בראשית יז, יז) ויפול על פניו ויצחק, שהיה שמח שנעשה לו נס כזה לבן מאה שנה יולד: וכמו כן הפירוש כאן שהיתה משמחת עצמה על הנס גדול כזה שנעשה לה שאחרי בלותי היתה לי עדנה, ובוודאי הוא אמת שיהיה לו בן* רק ואדוני זקן, דהיינו שהיה עובר על מחשבתה המחשבה זאת ואדוני זקן ודחתה המחשבה הזאת כדרך הצדיקים וסברה שאין זה חטא מאחר שאינה רוצה במחשבה זאת* ויאמר ה' למה צחקה שרה לאמר האף אמנם אלה, פירוש הגם שהיתה מאמנת באמת שתלד אף על פי כן זה נחשב לצחוק והיתול העברת המחשבה כנ"ל* והיא לא עלתה על דעתה שזה נחשב לנדנוד עבירה וחטא כנ"ל מאחר שלא חששה ודחתה המחשבה הזאת לכן ותכחש שרה לאמר לא צחקתי, פירוש שהיתה מתנצלת לאמר שלא צחקה. כי יראה, פירוש מחמת שראתה שהיתה יראה ממחשבה זאת ולא היתה חוששת עליה ודחתה אותה וסברה שאין זה חטא ולא נחשב לצחוק והיתול חס וחלילה. ויאמר לא כי צחקת, פירוש לא כמו שאתה סובר שאין זה חטא: אלא גם זה נחשב לצחוק שגם זה לא טוב לצדיק שיעבור על מחשבתו ויפרח איזה מחשבה לא טובה, רק צריך לעבוד הצדיק עד שיוזכר ויתטהר מחשבתו בזיכרון גדול וטהור בלי שום סיג:

או יאמר ותצחק שרה (יח, יב). דהענין הוא כך, שהצדיק צריך לקדש עצמו כל כך ולהכיר נפלאות וגדולות הבורא ברוך הוא עד שיבא למדרגה כזו שגם אם יראה איזה פלא לא יפליא בעיניו לחידוש גדול נגד נפלאות הבורא יתעלה שבידו לעשות פלא פלאות יותר ויותר אין קץ* ונמצא מה שיתפלא האדם על איזה פלא שהוא חדוש גדול בעיניו הוא מיעוט קילוס המקום ברוך הוא על דרך שאמרו חז"ל (ברכות לג ב) סיימתי לשבחא דמרא משל למלך שמקלסין אותו כו'. וזהו ותצחק שרה, פירוש לשון שמחה שהיה משמחת על גודל הפלא שעשה לה השם יתברך ברוך הוא, דהיינו אחרי בלותי כו' ויאמר ה' למה זה צחקה שרה לאמר האף אמנם אלד, פירוש מה זה חידוש ופלא גדול בעיניה הדבר הזה* היפלא מה דבר, רצה לומר וכי יש לך דבר שיהא פלא לנגד כחי שיש בידי לעשות נפלאות גדולות יותר ויותר ושרה היתה יראה שלא יהא סובר אברהם שהיא היתה משחקת ומהתלית. דצחקה הוא גם כן לשון שחוק והיתול* לכן ותכחש שרה לאמר לא צחקתי כי יראה, דהיינו שלא היה לשחוק בעיני והאמת כן היה, רק שהיתה משמחת על גודל הפלא שנעשה לה כנ"ל* ויאמר אברהם לא כי צחקת, רצה לומר גם השמחה שהיית משמחת נחשב לשחוק והיתול חס וחלילה, כי אין זה חידוש לפניו יתברך וכאלו סיימתי לשבחא דמרא ואין זה דרך הנכון להצדיק שיתפלא כנ"ל וקל להבין*

ויען אברהם כו' אולי יחסרון כו' ויאמר כו' ארבעים וחמשה (יח, כז). יש לדקדק הלשון אולי יחסרון, כי היה לו לומר אולי ימצאון ארבעים וחמשה כמו שהשיב השם יתברך. ונראה דכבר כתבנו דהצדיק הוא המשפיע לישראל את שלש אלה בני חיי ומזוני. אך ברצותו להשפיע צריך הצדיק שירד קצת מדביקותו ולהטות עצמו לראות צרכי העולם, ולזה נוכל לומר טעם למה שאמרו חז"ל (כריתות ו ב) כל תפלה שאין בה פושעי ישראל אינה נשמעת, וצריך לתת טעם לשבח על זה למה הוא כך. אך על פי הדברים הנ"ל יבואר, דהיינו שהצדיק כשהוא בדביקות גדול אז בלתי אפשר לו שיפסיק מדביקותו להשפיע לישראל וכשיש פושעי ישראל, דהיינו שפשע במדרגות ישראל אף שאינו רשע גמור כי אם שפשע באותה מדרגה הנקרא ישראל אז הוא גורם להפסיק הצדיק מדביקותו וגורם בזה שמטה הצדיק עצמו לצרכי העולם מה שהם צריכין להשפיע להם ואז תפלתו נשמעת עבורם לכל צרכיהם, נמצא בכל תפילה צריך פושעי ישראל אחד למנין עשרה כדי שיפעול את ההשפעה בנטיית הצדיק: וזה שאמר אברהם בצחות לשונו אולי יחסרון, ורמז על אותם המחסרים הצדיקים ולזה אמר חמשה, פירוש לחמשים בוודאי יחסרון חמשה, כי לכל עשרה יש אחד שהוא מדרגת פושעי ישראל ולזה דייק בלשונו הטוב אולי יחסרון, פירוש שלא תביא אותם בחשבון החמשים צדיקים מחמת שאינם במדרגת הצדיקים גמורים: ועל זה השיב לו השם יתברך אף שלא אחשב אותם אף על פי כן לא אשחית אם אמצא שם מ"ה:

וזהו שמש בשבת צדקה לעניים (תענית ח ב) דהנה עיקר ההשפעות הם הולכים על ידי הצדיקים הגדולים בהדרגתם מאוד בדביקות גדול ובהירות תמיד לא יפסיק וזה הצדיק נקרא בשם שבת, ששבת רמז לדביקות ובהירות הגדול השורה על הצדיקים* אך כשהצדיק הוא כל כך בהפשטתו מן העולם הזה והוא דבוק תמיד בעולמות עליונים אינו יודע צרכי העולם כלל ומה להשפיע להם, ולזה הטביע השם הטוב ברחמיו בינה בצדיק הנזכר לעיל שיהיה לו גם כן איזה תענוג ורצון בעולם הזה ונותן לו קצת הנאה גשמיות גם כן כדי שידע צרכי העולם וכשהצדיק הוא במדרגתו כך אז נקרא בשם שמש, כשם שהשמש הוא בבהירות ותענוג גם כן שבא ממנה הנאה לבני אדם, כן הצדיק הזה הוא בבהירותו ומשפיע להעולם גם כן. וזו היא שמש בשבת, רצה לומר מה שהשם יתברך ברוך הוא הטביע בנפש הצדיק הגדול הנקרא שבת שיהיה לפעמים בבחינת שמש הוא בשביל צדקה לעניים שיעשה צדקה עם עניי עמו להשפיע להם כל צרכיהם על ידי הצדיק הגדול שהשפעות הולכין על ידו*

וזהו וישא עיניו וירא והנה שלשה אנשים כו' (יח, ב). יבואר גם כן בדרך הנ"ל גם מלת וירא וירא שני פעמים יבואר היטב, דהיינו שאברהם אבינו ע"ה היה נושא עיניו לזה ששלשה אנשים, רצה לומר בני חיי ומזוני המרמז במלת שלשה אנשים נצבים עליו, רצה לומר שזה מוטל עליו להשפיע לישראל: אלא שלזה היה צריך לירד מדביקותו והיה מסופק בדבר אם מותר לו להפסיק מדביקותו בשביל צרכי ישראל או לא: ויש לומר שלזה כיוונו חז"ל בלשונם (ב"מ פו ב) כדחו דהוי שרי ואסר, רצה לומר כנ"ל שהיה מסופק אי שרי להפסיק או אסור, מיד פירשו הימנו, רצה לומר המדרגה הזאת לפעול שלש אלה הנזכר לעיל להשפיע לישראל פירש ממנו שלא היה יכול לפעול כנ"ל שבלתי אפשרי להשפיע כי אם בהפסיקו לירד קצת מדביקותו. מיד וירא וירץ לקראתם, רצה לומר מאחר שראה שאינו יכול זאת, כי אם שצריך להטות עצמו לראות מה שהעולם צריכין להשפיע להם די צרכם* לזה התחזק עצמו לעשות כן. וזהו וירא, רצה לומר מה שצריך לעולם. וירץ לקראתם, רצה לומר להשפיע להם כל צרכם וקל להבין. וזהו שאמר דוד המלך עליו השלום (תהלים כג, א) ה' רועי לא אחסר כו', רצה לומר שהיה מתפלל ה' יהיה רועי, דהיינו מה שמוטל עלי להשפיע זה יעשה השם יתברך לבדו שישפיע לישראל בלעדי: ולכן לא אחסר, רצה לומר שלא אהיה צריך להחסיר עצמי לירד ממדרגתי ומדביקותי אלא בנאות דשא כו' על מי מנוחות ינהלי, רצה לומר בעולמות עליונים ודבקותו וקל להבין:

ויאמר הנה האש העצים ואיה השה לעולה ויאמר אברהם אלקים יראה לו השה לעולה בני (כב, ז). כבר דקדקו קמאי מדוע מייחס העקידה לאברהם ולא ליצחק. ונראה לפרש, דהנה באמת אברהם ויצחק ידעו שלא היה דעת הקדוש ברוך הוא לשוחטו. ואברהם שהיה מדתו חסד הלך בבטחונו שישבו שניהם: כמו שאמר ונשתחוה ונשובה אליכם. רק שאף על פי כן היו הולכים במסירת נפשם כאלו לשחוט אותו באמת: וזהו וירא את המקום מרחוק, פירוש המקום, רמז הגם שהיה רואה שיצא ממנו יעקב שנאמר בו (בראשית כח, יא) ויפגע במקום* אף על פי כן היה מרחיק מלבו המחשבה זאת מחמת שהיה הולך בשלימותו כנ"ל. וזה שאמר יצחק הנה האש והעצים, רצה לומר מאחר שעשית עבודתך וכוונתך בשלימות כראוי לפי מדתך: ואיה השה לעולה, רצה לומר היכן הוא השה שהיה ראוי להיות מוכן כבר: ויאמר אברהם אלקים יראה לו כו', דהנה יצחק הלך במדתו מדת גבורה והיה רוצה שיהא אפרו צבור לעולם. ואמר לו אברהם אז יראה השה. כאשר יהיה לעולה בני, רצה לומר לפי מדתך שאתה הולך בגבורה: לא יראה השה עד שתעלה על גבי המזבח לעולה אז יגמור מחשבותך שיהיה אפרך צבור לעולם וההכרח לעקוד אותך על גבי המזבח ותפשוט צווארך ולכן מייחס הכתוב העקידה לאברהם מחמת שהוא השיאו ליצחק שיעשה עבודתו בהתגברות גדול יותר ממה שהיה במחשבת יצחק מתחילה, ועקידת יצחק ברחמים יזכור לנו אמן כן יהי רצון:

או יאמר פירוש הפסוקים בדרך אחר: דלכאורה יש לדקדק בפסוק ויאמר יצחק כו' הנה האש והעצים, למה אמר בה' הידיעה. היה לו לומר הנה אש ועצים כו', אך נראה, דהנה עוד יש להבין למה היה לו לאברהם ליקח עצים מביתו לשאת המשא וזאת דרך שלשה ימים וכי לא היה עצים בכל הדרך הזה: גם אם תאמר שהיה חושש פן ואולי לא יהיה מצוי עצים בכל הדרך. על כל פנים למה היה לו לבקע את העצים כאן היה לו לבקע במקום שהעלהו לעולה גם למה אמר יצחק ואיה השה לעולה, היה לו לומר סתם ואיה עולה. אך הענין הוא, דהנה הבורא ברוך הוא וברוך שמו יתעלה אשר קדשנו במצותיו וצונו לקיים מצותיו. אין צורך לו יתברך עשיית מצותיו, רק שזה ריח ניחוח לפניו יתברך שאמר ונעשה רצונו: שעיקר רצון הבורא יתברך הוא שיהיה לאדם רצון מלא ושלם לעשות רצונו יתברך ונמצא אחר כוונת הלב הן הן הדברים, אם כיוון לבו לעשות איזה מצוה לשמו יתברך ברצון מלא ושלם חשיב לפניו יתברך מיד

כאלו כבר עשאה מאחר שכוונתו שלימה, ואף על פי כן ההכרחי לאדם לעשות ולגמור המצוה במעשה, כי זה בלתי אפשרי לאדם שיעמוד על כונתו בבירור שיהא בכוונה שלימה ברצון מלא* גם אם ידמה לו לאדם שכוונתו כוונה שלימה לעשות המצוה לשמו יתברך. לא יאמין לעצמו עד שיגמור המצוה* כי כן טבע חומר גוף האדם למנעו מלחשוב מחשבות ברצון מלא ושלם: ובאמת אמרו חז"ל (ברכות ו א) חשב לעשות מצוה ונאנס ולא עשאה מעלה עליו הכתוב כאלו עשאה, והטעם הוא כדברינו הנזכרים לעיל שעיקר הוא כוונת הלב, והבורא ברוך הוא הבוחן לבבות וחוקר כליות יודע מחשבות זה האדם שהיה כוונתו לשמור ברצון שלם לכן חושב לו כאלו עשאה. בשלמא מלך בשר ודם הרוצה לבחון את עבדיו ומצוה להם איזה עבודה לעשות אם יעשה בשלימות לא יבחון את לבבם אם כוונתם שלימה לעבדו באמת וברצון, רק אחר שיעשו ויקיימו את מצות עבודתו אשר צוה עליהם יראה לפי המעשה אשר עשו ויבחון קצת כוונתם. אבל הבורא יתעלה החופש כל חדרי בטן ובוחן כליות ולב יודע תוכן כוונתו אם היא שלימה אזי חשוב לפניו יתברך כאלו עשאה* וכן להיפוך אם יעשה אדם מצוה במעשה ולא יכוין לבו לעשות בדחילו ורחימו לא פרכת לעילא. והנה מדרך בני אדם כשיעלה על מחשבתם לעשות איזה מצוה אזי תחילת המחשבה הוא בחשק גדול כל אחד לפי מדריגתו. והצדיק גמור אשר יעלה מחשבתו ורצונו לעשות מצוה הוא גם כן לפי גודל צדקתו כן גודל חושקו והשתוקקותו בחמימות והתלהבות אש ה' תבער בו לעשות המצוה בתוכן השלימות: וזה היה כוונת אברהם אבינו ע"ה כאשר אמר לו השם יתברך קח את בנך כו' והעלהו לעולה. היה מתחיל לבו לבער כגחלת אש ושללהבת. אך אחר המשכה ועכבה שיתמהמה האדם לעשות המצוה ולגומרה במעשה נופל האדם מתשוקתו הגדולה שהיה לו מתחילה בעלותו על מחשבתו. ומזה היה מתירא אברהם שיפול מתשוקתו הגדולה מאש הגדולה הזאת הבורע בלבו. בהתמהמה בדרך שלשה ימים לכן מיד ויבקע עצי עולה, כדי שיהיה המעשה מיד גם כן בשלהבת הגדול הזה. וזהו גם כן שאמר לו יצחק הנה האש בה"א הידיעה, כלומר מאחר שראיתי שהיה לך האש הגדול הזה הידוע כדרך הצדיקים והראיה שאש ה' בער בך דהנה והעצים דאני ראיתי בבקיעת העצים שבקעת מיד לכוונה זאת שתעשה מעשה מיד כאלו נכון לפניך להעלות עולה מיד וזהו והעצים בה"א הידיעה. ואיה השם לעולה, רצה לומר למה לך לקחת אותי לעולה די היה בשה. ויאמר לו אברהם אלהים יראה לו השם לעולה בני, רצה לומר אז יראה השם כאשר תעשה גם אתה מעשה רב שתהיה לעולה:

פרשת חיי שרה

ויהיו חיי שרה כו' (כג, א). פירש"י בת ק' כבת י' כו' כבת ז' ליופי. ולכאורה מה נפקא מינה שהיתה כבת ז' ליופי. ונראה דרש"י ז"ל כיון בדבריו לרמוז על ב' מדרגות שמחויב האדם להתנהג בהם כל ימי חייו: דהיינו האחד, להזהר ולהשמר במאוד מאוד מכל חטא ועון שלא יעבור ח"ו על שום מצות עשה ולא תעשה: ומדרגה ב', דהיינו גם דברים המותרים כמו אכילה ושתייה ומלבושים וכדומה צריך להכניס הכל אל הקדושה לכיון בהם לשמים, דהיינו אדם שמלביש עצמו ומקשט את עצמו במלבושים וקישוטים יפים ונאים. יהיה כוונתו לקשט דיוקנא דמלכא כמבואר בגמרא (עי' ויק"ר לד, ג): וכן בכל דבר יהיה כוונתו לשמים, וכאשר יתנהג כך אזי כל מה שיהיה לו הן ממון והן מלבושים יספיק את עצמו במה שיש לו וישמח בהם וחיי חיים שלו, אבל אם אין כוונתו בכל הנ"ל לשמים אזי תמיד יחסר לו ולא יהיה לו די וסיפוק לעולם: ונמצא חיי אינן חיים ואין החיים שלו. וזה רמז פשוט בת קו"ף כבת י', שלא היה בה שום חטא ממצות עשה ולא תעשה: ובת י' כבת ז' ליופי, רמז למדרגה ב', דהיינו כמו תינוק שהוא מקשט עצמו אין יודע להתפאר עצמו ולחשוך להתקשט בקישוטי יקר, כך היתה שרה כשהיתה בת כ'

שאו הוא עיקר התגברות לאדם לתאוות ליפות עצמו ולהתקשט ושאר עניני עולם והיא ה' כל כוונתה בכל קישוטיה והתיפותה רק לשמים:

או יאמר ויהיו חיי שרה כו' (כג, א). על דרך דאיתא בגמרא (מנחות מג ב) שחייב אדם לברך מאה ברכות בכל יום מקרא (דברים י, יב) מה ה' אלקיך שואל מעמך כו', אל תיקרי מה אלא מאה, ויש לומר הפירוש דעיקר השורש לאדם שיהיה בהכנעה גדולה ושפל בעיני עצמו ובמה נחשב ואז יכול לפעול במעשיו כמו בזמן המקדש וזה הרמז מאה ברכות נגד מאה אדנים שהיו במקדש. וזה פירוש הגמרא אל תקרי מה אלא מאה, רצה לומר כאשר תהיה במדרגת מה בהכנעה תתקן גם כן מאה האדנים שתפעול במעשיך כמו בזמן המקדש. וזהו ויהיו חיי שרה מאה שנה, ושרה רמז כשהצדיק הוא במדרגת נוקבא יראה על כל פנים להיות שפל ומוכנע לזה רמז מאה שנה, נגד מאה אדנים כנ"ל: ועשרים שנה (חסר כאן). ושבע שנים, רמז שיתקן ז' ימי הבנין, כי שנה בגימטריא ספירה, והבין:

או יאמר דרש"י ז"ל מרמז בדבריו ללמד לאדם דרכי ה': דהנה יש שני מדרגות בדרכי בני אדם. דהיינו אחד, האדם בילדותו הוא מתחזק בלימודו ולומד בהתמדה והלימוד נקרא יופי שזה הוא היופי של הבורא ברוך הוא* וכאשר האדם בא בשנים, דהיינו מעשרים ולמעלה שאז שכלו של אדם מתגבר לדעת את ה'. אזי הוא מתחיל לפשפש במעשיו ורואה בהם אם נעשים כהוגן לכבודו יתברך באמת. ורואה ומבין בעצמו שלא יצא ידי חובתו כלל בשום עסק תורתו ומצותיו שעשה ולמד עד הנה ומבין שחיסר וחטא בהם, דהיינו שלמד לאיזה פניה או להתפאר או באיזה אופן אחר להנאות עצמו ויחרד האיש ומתחרט על הקודם ומתחזק לתקן עצמו בכל מעשיו ולמוד התורה שיהי' הכל שוין לטובה לשמו יתברך ויתעלה ולא להנאת עצמו. והנה ידוע דאיתא בספר הקדוש חובת הלבבות. אין לך חסידות כתחילתו, כי כל דבר בהתחלה ראשונה נעשה בחשק ואימוץ רב בכל התאמצות האפשרי. וזה שפירש רש"י ז"ל בת ק' ככתבך לחטא, רצה לומר כמו כשהיתה בת כ' שאז הוא דרכו של אדם לפשפש במעשיו ומוצא בהם חטאים שחיסר בעבודתו יתברך שמו ותופש הדרך הזה בחיזוק גדול שהוא ההתחלה ראשונה כנ"ל. כך כשהיתה בת קו"ף היתה גם כן במדרגה זאת* ובת כ' ככתב ז' ליופי. הוא גם כן על דרך הנזכר לעיל, דהיינו בלימוד צריך גם כן להיות התפישה מרובה להגות בתורתו הקדושה כמו בעודו בילדותו בשנים הרכים. והצדיק הזה שמתנהג עצמו כך כנ"ל זוכה לחיים הנצחיים* וזהו ויהיו חיי שרה, לשון הוי"ה וקישור בחיים הנצחיים: שני חיי שרה כולן שוין לטובה, רמז אחר שיזכה הצדיק למדרגה זאת אזי הכל שוה לו לטובה הן שמגנים אותו או משבחים אותו הכל שוה לו לטובה. והנה יותר צריך האדם להתחזק לקדש עצמו באכילתו ושתייתו בקדושה ובטהרה שעל ידי זה הוא מוצא ניצוצות קדושות ועל ידי זה זוכה לחיים הנצחיים. וזהו שאמר אברהם אבינו עליו השלום להמלאכים (בראשית יח, ד) והשענו תחת העץ, רצה לומר תחת עץ החיים על ידי זאת ואקחה פת לחם: דהיינו על ידי אכילה כנ"ל: וזהו (בראשית ג, כב) ויאמר ה' הן האדם כו' ועתה פן ישלח ידו ולקח גם מעץ החיים ואכל וחי לעולם, יש לומר הפירוש כך, דהנה השם יתברך ברוך הוא ברוב רחמיו רוצה בתשובה שיתקן אדם את אשר קלקל. ואמר השם יתברך ועתה, רצה לומר עתה שחטא אדם הראשון ובמה יתקן את חטאו. פן ואולי יהיה לו תקנה שישלח ידו ליקח ולאחוז בעץ החיים על ידי סיבת אכילה שיוציא ניצוצות קדושות באכילתו בקדושה. וזהו ואכל וחי לעולם, רצה לומר על ידי אכילה יהיה לו אחיזה בחיי עולם הנצחיים* ולכן וישלחוהו ה' מגן עדן לעבוד את האדמה (בראשית ג, כג), כי עולם הבא אין בו לא אכילה ולא שתיה כי אם בזה העולם יוכל לתקן להוציא ניצוצות קדושים כנ"ל והצדיק הזה המתנהג בקדושה בתורה ובאכילה ובשתיה ובכל מעשיו הוא

מושך השפעות חסדים לעולם. וזהו ואברהם זקן בא בימים, רצה לומר זקן זה קנה חכמה ובא למדרגת ימים להמשיך השפעות חסדים הנקרא ימים על דרך (תהלים מב, ט) יומם יצוה ה' חסדו* וה' ברכך את אברהם בכל. דהצדיק המושך השפעות צריך שיהיה כל כוונתו רק לכללות ישראל: ולא יחוש על עצמו כלל כאלו אינו בעולם. רק השם יתברך הוא המשגיח על הצדיק ומברכו בכללות ישראל הגם שהוא אינו משגיח על עצמו וזהו וה' ברכך כו' בכל. פירוש בכללות ישראל. והנה הצדיק גמור כנ"ל הוא הולך בהתגלות אבל מי שאינו עדיין במדרגה הנ"ל צריך להיות הצנע לכת לתקן כל פנימיותו. וזהו ויאמר אל עבדו זקן ביתו, פירוש הצדיק גמור הנ"ל אומר אל הצדיק השני שעדיין אינו במדרגה זו ואינו אלא כעבד במדרגה זאת שצריך להיות עוד הצנע לכת כנ"ל לתקן הפנימיות וזהו זקן ביתו: המושל בכל אשר לו, פירוש ועל כל פנים הוא במדרגה זו שהוא מושל במדה זאת שלא להתקנא עצמו בחבירו שאינו חומד ומתאוה להתקנא בממון של אחרים: שזה הוא עיקר מי שרוצה לילך בדרכי ה' להוציא מלבו הקנאה וחמדת ממון שהיא עיקר המוניע מעבודת הבורא* וזהו המושל בכל אשר לו, שדי לו במה שיש לו: ואינו חומד בשל אחרים* והצדיק הגמור הרוצה להביאו גם כן במדרגה גדולה: אומר לו שים נא ידך תחת ירכי, רצה לומר שיתקשר עמו. לזה רמז ירכי הנקרא יסוד שהוא התקשרות כידוע* וזהו שנאמר ביעקב אבינו עליו השלום (בראשית לב, לב) ויזרח לו השמש כאשר עבר את פנואל, רצה לומר השמש היא הבהירות והקדושה רבה היה זורח ומאיר לו כאשר עבר את פנואל, פירוש פנואל לשון פנו אל, והוא כשאדם מסיח דעתו מהקדושה אזי מיד והוא צולע על ירכו, היינו שיש לו חסרון בהירך וכאשר עבר את פנואל, רצה לומר שאינו מסיח דעתו כלל מהקדושה אזי ויזרח לו השמש נמצא שצריך האדם לקשר עצמו עם צדיקים גמורים בקדושתם ובהירתם ולשמור עצמו לכל יפנה אל מדעתו ולקדש עצמו בכל המדות כנ"ל, והשם יעזורנו לעבדו באמת ויהי ה' עמנו כאשר היה עם אבותינו אמן כן יהי רצון*

ויען עפרון כו' אדוני שמעני ארץ ארבע מאות כו' וישקול אברהם לעפרון כו' (כג, י). נראה לפרש, דהנה האמת הוא השורש שיהיה האדם כעפר לכל: אך היסוד העפר הוא המושך את האדם לעצלות ושפלות גם אם הוא צדיק באומרו היצר הרע אליו שאינו צריך לעבוד עוד, כי כבר תיקן את עצמו במה שהוא במדרגת עפר ועל ידי זה מביאו לעצלות בעבודת הבורא יתברך, וצריך האדם להתחזק כנגדו אז בשמעו את דברי היצר הרע המביאו לעצלות להתחיל בעבודת הבורא מחדש כאלו לא עשה עדיין כלום. וזהו שאנו מתפללין ונפשי כעפר לכל תהיה ובמצותיך תרדוף נפשי, ר"ל שלא יביאנו היצר הרע לעצלות לבטל מצותיך חלילה אלא אדרבה במצותיך תרדוף נפשי. לזה אפשר רמז הכתוב גם כן כאן, כי אברהם רמז לצדיק ועפרון רמז ליצר הרע של מדרגות עפר כנזכר לעיל. וזהו ויען עפרון כו' אדוני שמעני ארץ ארבע מאות כו', פירוש שלהצדיק אומר לו היצר הרע שהוא אדון בדבר עבודתו יתברך שמו שכבר תיקן הכל וזה רמז ד' מאות שקל כסף, הם ת' עלמין דכסופין שהצדיק צריך לתקן אומר לו היצר הרע כבר תקנת הכל ומה זה ביני ובינך. וצריך הצדיק להתחזק כנגדו. וזהו וישקול אברהם, רצה לומר שצריך לשקול הדרך ה' בעבודתו מחדש לתקן ארבע מאות שקל כסף הם ת' עלמין כו' כנ"ל. וזהו עובר לסוחר, מלשון (שבת יג א) סחור סחור לכרמא, שצריך לסבב את דרכו מחדש, וקל להבין*

ואברהם זקן בא בימים כו' (כד, א). נראה לי על פי דאיתא בגמרא (ברכות יז ב) כל העולם כולו ניזון בשביל חנינא בני כו': ושמעתי אומרים הפירוש. בשביל, רצה לומר על ידי שרבי חנינא בן דוסא עשה שביל ודרך ופתח הצינורות על ידי זה ניזון כל העולם. ויש לומר גם כן לפי דרכינו בענין עבודת הבורא ברוך הוא שאנו רואים כמה צדיקים מסגפים עצמם בסיגופים גדולים כמה שנים ובאים למדרגת חסידות.

ויש בני אדם שאינם מסגפים עצמם כל כך ואף על פי כן זוכים לחסידות ושלמות, זה גם כן על ידי סיבת הצדיק שסיגף עצמו והסיר המסך המבדיל הגדול החורלים והקוצים והברקנים החיצונים המעכבים את האדם לבוא לדרכי ה' ועושה שביל ודרך בעבודתו יתברך אזי בקל לקרב אל הקדושה ולילך בדרכי ה': וזהו (בכורים פ"ג מ"ג) והחליל מכה לפניהם, רצה לומר על ידי המצוה של הבאת ביכורים. הכו החלל ואויר העולם שהוא מלא חיצונים הכו ובערו אותם על ידי מצוה זאת חלול הוא לשון חלל ואויר. וזהו כל העולם ניזון בשביל חנינא בני, דהיינו שעל ידי מעשיו הקדושים כבר נתעורר רחמים ופתח שער הקדושה על ידי שהסיר המסך המבדיל כנ"ל והיה קל לכל אדם לעבוד השם יתברך ברוך הוא: וחנינא בני די לו בקב חרובים, רמז די כאדם האומר יש לו די, דהיינו כמו רב לי שמחה וחדוה בדבר זה שהיה כח בידו לשבר הקב חרובים המה המקטריגים שמרמזו קב חרובים לעולם החרוב: והוא במעשיו הקדושים הפכם לרחמים. וזהו מה דאיתא (יומא נג ב) ברבי חנינא בן דוסא שהלך בדרך ואתא מיטרא אמר כל העולם בנחת וחנינא בצער פסק מיטרא* וכשבא לביתו אמר כל העולם בצער וחנינא בנחת אתא מיטרא: ולכאורה וכי לא ניחיה ליה לר' חנינא שיהיה העולם בנחת שאמר כל העולם בנחת: ולא היה לו לומר רק חנינא בצער כדי שיפסוק המטר שלא יהא לו צער בדרך: ולפי דברינו הנזכרים לעיל יבואר היטב, דהיינו שדבריו היו בלשון תימה איך אפשר שזה הוא גשמי ברכה וכל העולם בנחת ממטר הזה. הלא חנינא בצער. והכל הוא בשביל הצדיק כנ"ל וראויה הוא שיהיה הנחת מקודם להצדיק: ואחר כך אמר כל העולם בצער וחנינא בנחת, רצה לומר היתכן שיהא אפשר שיהיה העולם בצער מאחר שחנינא בנחת ובידו הכח לשבר המקטריגים והחיצונים ולהפכם לרחמים וההכרח שיהיה עולם בנחת ולא בצער. וזהו ואברהם זקן בא בימים, זקן, זה קנה חכמה. בא בימים, פעל ועשה רחמים שיהיה תמיד בלי הפסק ימים רמז לרחמים כידוע: וה' ברך את אברהם בכל: דהנה את זה לעומת זה עשה ה'. דיש בהקליפה הנקרא כלב ויש נקרא בהמה שהוא גם כן גימטריא כלב: ועל ידי השם הקדוש הנקרא בכל נשברים הקליפות הנ"ל: ונמצא אחר שתיקן אברהם אבינו עליו השלום שהסיר המסך המבדיל היה בקל לאחרים לבא לעבודת הבורא וזהו חשקו ותשוקתו של הצדיק שכולם ילכו בדרך ה': וזהו ויאמר אל עבדו, רצה לומר שהוא מורה דרך ה' להעבד הזה העובד על ידו, והיינו זקן ביתו, שקנה חכמה על ידי ביתו ואומר לו שים נא ידך תחת ירכי, כנ"ל ויתקשר עמו, וקל להבין*

או יאמר ואברהם זקן כו' (כד, א). דהתורה הקדושה הורה לנו דרכי הצדיקים איך יתנהג לעורר רחמים וחסדים והשפעות לעולם: ונקדים לפרש אלה תולדות כו' בהבראם (בראשית ב, ד) ודרשו חז"ל (מנחות כט ב), בה"א בראם דהעולם הזה נברא בה"א, כי ביה ה' צור עולמים (ישעיה כו, ד)* ועוד דרשו (בר"ר יב, ט) בהבראם באברהם. ושני מדרשות עולה בקנה אחד. על דרך שפרשתי על מה שאמרו חז"ל (בר"ר יב, טו) מתחילה עלה במחשבה לבראה במידת הדין* וראה שאין העולם מתקיים ושיתף בו מדת הרחמים* וחלילה לחשב אצל הבורא האחד הפשוט האמיתי שום השתנות חלילה. אך נראה כוונת חז"ל דבאמת העולם העליון נברא במדת הדין וזהו מתחילה, רצה לומר תחילה עלה במחשבה, רצה לומר לעולם המחשבה הוא העולם העליון ובראו במדת הדין. וראה שאין עולם מתקיים כו', רצה לומר אבל העולם הזה ראה שאין מתקיים במדת הדין שיתף בו מדת הרחמים דעולם חסד יבנה, ובוזר מבואר דברי חז"ל בה"א בראם, היינו העולם הזה נברא בה"א* וגם רמז באברהם הוא מדת חסד* והנה החסדים הם נתעוררים על ידי הצדיקים שהם ממשיכים החסד לעולם הזה על דרך שפירשתי (משלי יא, יז)* גומל נפשו איש חסיד גומל הוא לשון (עי' בראשית כא, ח) ויגמל יצחק, רצה לומר מי שגומל את נפשו מתאוות הגשמיות. איש חסיד, פירוש הוא בעל החסדים שחסדים הם בידו להמשיכם לכל ישראל*

והעיקר הוא על ידי התורה העוסק בה לשמה יכול הוא להשפיע: וזהו ואברהם זקן בא בימים, רצה לומר אברהם הוא מדת חסד: זקן, רמז להתורה הקדושה דהקב"ה אצל הר סיני היה נראה כזקן מלא רחמים. וימים, רמז לעולם הזה נקרא ימים מפני שהוא בזמן והיה שיעור הכתוב ואברהם, רצה לומר החסדים באו בימים, היינו לעולם הזה* על ידי הזקן, רצה לומר על ידי התורה קדושה: וה' ברך את אברהם בכל, רצה לומר השם הויה ברוך הוא מסכים ומיחד את מדת החסד עם העולם הנקרא כל ונמצא כל העולמות ביחוד. ויאמר אברהם אל עבדו* רצה לומר דהחסדים הם כמדברים את הצדיק. וזהו ויאמר כו' אל עבדו, הוא הצדיק העבד נאמן: זקן ביתו: דהנה התורה הקדושה היא אצל כל אדם בהעלם* דקודם יציאת אדם לעולם מלמדין אותו כל התורה* ובא מלאך וסטרו על פיו ונשכח ממנו (נדה ל ב), וכל זאת למה. הוא למען תהיה תורת ה' בכח בהעלם באדם ואחר כך בעסוק האדם בתורה לשמה אזי הוא משיג אמתיות התורה הנרשמת בו: ונמצא התורה היא באדם מכבר קודם יציאתו לעולם ולכן יש לקרות התורה בשם זקן. וזהו זקן ביתו, היינו שהוא משיג התורה הנעלם שבביתו: או יאמר דהצדיק גם כשהוא בילדותו דומה בעיניו תמיד כאלו הוא זקן וחושב אפשר היום ישוב לביתו ומנוחתו כבוד ונמצא הוא תמיד בתשובה ולכן נקרא הצדיק זקן ביתו. המושל בכל אשר לו, רצה לומר שמושל ביצרו ומושל בהקב"ה כמו שאמרו חז"ל (מו"ק טז ב) מי מושל בי צדיק, ואומרת מדת החסד אל הצדיק הזה* שים נא ידך תחת ירכי. דהנה בעולמות העליונים שם אין שום שייכות אחיזה להקליפה כי אם בעולם התחתון. וצריך הצדיק להפריד הקליפות משם לבל יתאחזו: וזהו שאנו מברכים בכל יום פוקח עורים. והכוונה לפקוח עינים למעלה להשגיח על ישראל. וזהו (תהלים לד, טז) עיני ה' אל צדיקים, רצה לומר ביד הצדיקים הוא לעשות עינים להשם יתברך להשגיח על ישראל. וברכת מלביש ערומים הכוונה להלביש ולכסות העולם התחתון בפני הקליפות לבל יתאחזו. וזהו (ישעי' סו, א) השמים כסאי לשון מכוסה, דהיינו השמים העולמות העליונים הם מכוסים בפני הקליפות שאין להם אחיזה כנ"ל רק והארץ הדום רגלי, רצה לומר בעולם התחתון אצל הרגלים שם הוא מקום הקליפות. וצריך האדם לראות לבל יתאחזו. וזהו (תהלים קטו, טז) השמים שמים לה' והארץ נתן לבני אדם, פירוש עולם התחתון נתן לבני אדם להפריד הארציות מהקליפות. וזהו שים נא ידך, פירוש כחך תשים. תחת ירכי. הם הרגלים רמז לעולם התחתון שם תראה להפריד הקליפות: ואשביעך בה' אלקי השמים כו' אשר לא תקח אשה לבני, פירוש גם זאת אומרת מדת החסד אל הצדיק התחזק מאוד בשבועה שלא תקח אשה, היינו השפעות הגשמיות שתשפיע לישראל שהם נקראים בשם אשה לא תקח אותם להשפיע לבני: לבני בכורי ישראל: אל תשפיע מבנות הכנעני, רצה לומר שלא יתערב תאויות ומרמות: על דרך (הושע יב, ח) כנען בידו מאזני מרמה. לפי אשר אנכי יושב בקרבו ולא אוכל און ועצרה: ויאמר אליו העבד, רצה לומר הצדיק הוא משיב אל מדת החסד אולי לא תאבה האשה ללכת אחרי, רצה לומר אם לא ירצו ההשפעות לילך חלילה* ההשב אשיב את בנך, פירוש אם יש לי רשות לתלות האשם על בנך ישראל שהם צריכים לתשובה על עוונותיהם וגורמים לעכב ההשפעות מחמת עוונותיהם. ויאמר אליו אברהם, פירוש הוא מדת החסד: השמר לך פן תשיב את בני שמה, רצה לומר חלילה לתלות החסרון בהם רק עתה עשה את שלך. וישם העבד את ידו כו' וישבע לו, מובן ממילא שהצדיק עושה ומקיים כנ"ל. ויקח העבד עשרה גמלים, ונקדים לפרש פסוק בפרשת לך לך (בראשית יד, יח) ומלכי צדק מלך שלם הוציא לחם ויין, נראה לי שזה רמז אל מדת מלכות שדרך שם נשפעים כל השפעות טובות לישראל ולכל העולם. והוא כהן לאל עליון, שממש נשפעים כל החסדים שבעולמות העליונים. ויברכהו ויאמר ברוך אברהם וכו' (שם, יט), הנה בעת אשר יקבל מדת מלכות השפעות וטובות להשפיע לישראל אזי הוא מרבה שמחה וחדוה ונותנת שבח והודיה וברכה לעולמות העליונים. וזהו

ויברכהו ויאמר ברוך אברהם לאל עליון, רצה לומר יחוד מדת החסד לעולם העליון: וברוך אל עליון אשר מגן צרך בידך, רצה לומר בעת הזאת שמתברכת מדת מלכות להשפיע אזי אין רשות לשום צר ואויב לשלוט על ישראל חלילה ואדרבה הם נמסרים ביד ישראל ויד ישראל תקיפה עליהם. וזהו (תענית ח ב) גדול יום הגשמים כיום קבוץ גלויות, רצה לומר יום השפעות הגשמיות לעולם כיום קבוץ גלויות שאז האומות יהיו נכפפים תחת ישראל* ויתן לו מעשר מכל, פירוש כל הנ"ל גורמת צדקת הצדיק המתנהג בקדושה רבה בכל דרכיו הן באכילה ושתיה וכדומה הוא מכניס הכל אל הקדושה וזה רמז מעשר, רומז אל הקדושה הנקרא עשר, וזהו פירוש ויקח לו העבד עשרה גמלים, הוא הצדיק העבד נאמן המשפיע לישראל כנ"ל הוא לוקח לעצמו עשרה גמלים, רצה לומר כל העשיות ועובדות וגמלות חסדים דכל העובדות נקראים גמילות חסדים הוא מכניס הכל אל הקדושה המרומז בעשר. וזהו עשרה גמלים מגמלי אדוניו, שהוא מדבק עצמו במדת הקדוש ברוך הוא אדון הכל. על דרך שאמרו חז"ל (עי' ספרי פר' עקב פ' מט) הדבק במדותיו מה הוא רחום כו'. וכל טוב אדוניו בידו, רצה לומר אז השם יתברך נותן בידו ורשותו של הצדיק ומוסר לו כל הטובות והשפעות שישפיע לישראל. ויקם וילך אל ארם כו', שהוא פועל בקדושתו שגם הדברים הגשמיות מוליך ומביא אל אורות הגדולים וזה רמז ארם, לשון רמאות. נהרים, הוא לשון אורות. ויברך את הגמלים, רצה לומר שכל זה הוא על ידי שהוא משבר עצמו על כל גמוליו ומדותיו ויברך, הוא לשון הברכה אילן שכופף ומשבר עצמו כנ"ל. מחוץ לעיר, עיר נקרא הגוף על דרך (קהלת ט, יד) עיר קטנה ואנשים כו', דהיינו שאין הגוף החומר נהנה מזה שהוא חומד ומתאוה תאוות הגשמיות הגופניות וזהו מחוץ לעיר: אל באר המים, פירוש והמדרגה הזאת בא לו הכל בשביל באר המים היא התורה הקדושה שעוסק בתורה לשמה ונעשה כמעין המתגבר הנובע: לעת ערב, פירוש שהוא מקדש ומטהר עצמו על ידי התורה הקדושה לשמה עד שנעשית אצלו ערוב ומתוק מדבש וכל טעם. לעת צאת השואבות, עד שמשפיע השפעות גדולות וטובות רבות לישראל בלי הפסק, והשם יזכנו לעבדו באמת ביראה ובאהבה רבה אמן:

או יאמר ואברהם זקן בא בימים (כד, א). דהנה קודם שברא הקדוש ברוך הוא את עולמו והארץ היתה תהו ובהו וחשך, והבורא ברוך הוא הביט בראייתו הקדושה ונתהווה האור. וזהו (בראשית א, ד) וירא אלקים את האור כו', רצה לומר על ידי ראייתו נתהווה האור בתוך החשך והבדיל בין האור ובין החשך וקבע לזה תחומו ביום ולזה בלילה אבל בעולמות העליונים שם כולו אור ולילה כיום יאיר. והצדיק כאשר מתקן עצמו אזי הוא קשור ודבוק בו יתברך ויתעלה בעולמות העליונים ונמצא גם אצל הצדיק הוא כולו יום כי בא למעלה מן הזמן. וזהו ואברהם זקן בא בימים. וה' ברך את אברהם בכל: ודרשו חז"ל (ב"ב טז ב) בת היה לאברהם ובכל שמה: יש לומר הרמז דכשהצדיק הוא במדרגת דוכרא אז הוא נהנה מזיו השכינה. ובירך ה' את אברהם גם כאשר לא יהיה במדרגה הגדולה כל כך שיהיה ראוי להשראת השכינה אזי על כל פנים ישתמש בבת קול. וזהו רמז בת היה לאברהם ובכל שמה, כלומר בכל המדרגת שהיה, היה משמש בבת קול: ויאמר אברהם אל עבדו זקן ביתו שים נא ידך תחת ירכי כו', דהנה כשהצדיק הוא במדרגה גדולה בתורה ומצות ודביקות גדול נקרא בן למקום. אבל כשהוא חושב בעניניו ביתו בעסקי העולם הזה כמו משא ומתן וכדומה אף שהיא מצוה גדולה אף על פי כן אז אינו אלא במדרגת עבד ואז צריך זריזות ושימור גדול שיהיה כל עסקיו לשמו יתברך שלא יכשל חס וחלילה בשום דבר אפילו קל לבטלה, כי על ידי זה גורם לעצמו חס וחלילה להכשל בלילה בטומאת קרי חלילה, כי הצדיק גם שאינו מהרהר בהרהור אשה, רק שמוציא איזה דבור לבטלה אזי גם כן שולט בו הרע להחטיאו חלילה במקרה לילה וצריך שימור גדול. וזהו ויאמר אברהם אל עבדו, רצה לומר שהצדיק מדבר לעצמו כשהוא במדרגת עבד.

ומפרש הכתוב אימת הוא במדרגת עבד. זקן ביתו, פירוש כשהוא זקן זה קנה חכמה: ביתו, כלומר בשביל צורכי ביתו כנ"ל. שים נא ידך תחת ירכי, פירוש שתשים כחך והשגחתך על הירך שלא תכשל חס וחלילה במקרה לילה, כי בודאי כשהוא בדביקות גדול אין צריך לחוש לכל זה, כי הוא מחשבנו קשורה בעולמות העליונים* אלא כשהוא עוסק בצרכי העולם הזה אז צריך שמירה גדולה כנ"ל. המושל בכל אשר לו, רצה לומר שאז צריך למשול בכל עניניו ודבוריו שיהא הכל בקדושה. וזהו ואשביעך באלקי שמים ואלקי הארץ, פירוש שתהיה תמיד קשור בו יתברך בכל מדרגתך, באלקי השמים, רמז למדרגת עליונים. ואלקי הארץ, רמז לעניני העולם הזה בכל צריך אתה להיות בקדושה, וקל להבין:

פרשת תולדות

ואלה תולדות יצחק בן אברהם כו' (כה, יט). פירש"י ז"ל יעקב ועשו האמורים בפרשה* יש לפרש על דרך הרמז דיצחק רמז לדין ואברהם רמז לחסד כידוע. ואיתא (בר"ר סו, ד) צדיקים תחילתן יסורים וסופן שלווה: ורשעים ההיפך. וזהו אלה תולדות יצחק בן אברהם, רצה לומר שאחר הדין נולד חסד: ואברהם הוליד את יצחק, רצה לומר אחר החסד נולד דין. ופירש רש"י יעקב ועשו האמורים בפרשה כו', רצה לומר הרמז האמור הזה בפרשה נאמר על יעקב ועשו, דהיינו ליעקב תחילתו דין וסופו שלווה כנ"ל ולעשו ההיפך*

או יאמר גם כן על דרך הרמז, דהנה אנו רואים מעשה בני אדם, דהיינו הרשעים העושים רע תחילת הסתת היצר הרע בהם הוא שאומר להם שזה הוא מצוה לעשות: ובאמת היא עבירה גדולה. והצדיקים הנשמרים מעבירות לפעמים עושים עבירה לשמה כמו שמצינו (יבמות סה ב) מותר לשנות מפני דרכי השלום. וזהו ואלה תולדות יצחק, דהיינו הדין הבא על ידי עבירות הסיבה של עבירה הוא מחמת בן אברהם רמז למצוה, דהיינו שהיצר הרע אומר לו שהוא מצוה: ויש צדיקים שעושים עבירה לשמה כנ"ל. לזה רמז אברהם הוליד את יצחק, רצה לומר הצדיק הגדול לפעמים הוא מוליד את יצחק, דהיינו דין, שעושה עבירה לפעמים לשמה מחמת רוב צדקתו, וקל להבין:

או יאמר ואלה תולדות יצחק כו' (כה, יט). ונקדים לפרש הפסוק (בראשית כו, יב) ויזרע יצחק בארץ כו' וימצא מאה שערים* יש לומר הרמז* דהנה עבודת הצדיק הוא תמיד להרים את השכינה הקדושה שהיא ה"א האחרונה. וזהו שפירש רש"י אומד זה למעשר רמז בדבריו לדברינו הנזכרים לעיל שהיה יצחק אומד עצמו למעשר, דהיינו תרומה דהכתוב קראה לתרומה מעשר: כדאיתא בכמה דוכתא תרומה פירוש תרום הא'. ועיקר העבודה להשם יתברך על ידי אהבה ויראה שזה רמז תרומה תרי ממאה. דחייב אדם לברך מאה ברכות בכל יום (מנחות מג ב), וצריך לברכם באהבה ויראה וזה נקרא זריעה אצל הצדיק שעל ידי אהבה ויראה נזרע בו אור גדול. וזהו (תהלים צו, יא) אור זרוע לצדיק, ועל ידי זה ממילא נמצאים המאה שערים, דהיינו שעל ידי כל ברכה שהוא מברך הוא פותח שער אחד ממאה שערים העליונים שהם נקראים מאה ברכות, דהיינו בריכות העליונים וזהו ויזרע יצחק כנ"ל וימצא מאה שערים כנ"ל. והנה ידוע דיש יראה הקודמות לאהבה, דאהבה בא מתוך היראה ויש יראה עליונה הבא מתוך אהבה. וזהו רמז ואלה תולדות יצחק, דהיינו יראה שעל ידה נולד בן אברהם דהיינו אהבה. ויש יראה הבא מתוך אהבה ולזה רמז אברהם, דהיינו אהבה הוליד את יצחק שהוא יראה* וזהו שפירש רש"י יעקב ועשו האמורים בפרשה, רצה לומר מה נפקא מינה בזה ופירש רש"י דהנפקא מינה הוא שעל ידי היראה והאהבה נתעורר רחמים ונשברים הדינים, דהיינו יעקב רמז לרחמים ועשו רמז לדינים. וזהו רמז (בראשית כה, כו) ואחר כן יצא

אחיו וידו אוחות בעקב עשו, פירוש הגם שלפעמים מתגברים האומות חס וחלילה ורוצים להרע לישראל חס וחלילה ונראה כמעט שהדבר מוכן חס וחלילה לבוא. ולא כן הוא שאחר הגעת סוף הדבר חס וחלילה שיוגמר. אזי יצא כח הצדיק ואוחז בסוף הדבר שלא יבא כלל. וזהו וידו, דהיינו כחו. אוחות בעקב, דהיינו בסוף של עשו הרוצה כמעט לגמור הדבר אזי אוחו ואינו מניחו ונתעורר רחמים גדולים על ישראל אמך*

ויעתר יצחק כו' (כה, כא). נראה לי, דהנה שלשה אלה בני חיי ומזוני, צריך אתערותא דלתתא שיתן הצדיק את דעתו עליהם שהם צורך לעולם ועל ידי זה יוכל הצדיק להשפיע אותם לעולם. אבל אם לא יהיה אתערותא דלתתא בלתי אפשרי שיושפעו לעולם* גם אם יהיה צדיק בכל מחשבותיו וקדושתו לה'. כי אם שצריך הצדיק לירד קצת ממדרגתו לחשוב עליהם שהם צורכי עולם אז הם נשפעים לעולם* וזהו שאמרו חז"ל (מו"ק כח א) בני חיי ומזוני לאו בזכותא תליא מילתא* רצה לומר לאו בזכות וצלילות של אדם לבד תליא מילתא. אלא במזלא לשון (במדבר כד, ז) יול מים מדליו, רצה לומר אלא על ידי הצדיק הממשיך השפעות שנותן דעתו ומחשבתו להזיל ולהמשיך אלו בני ומזוני: וזהו (ויקרא ב, יג) על כל קרבנך תקריב מלח. מולא גימטריא לחם, דהיינו מזוני: ולחם אותיות מלח: ואמר הכתוב על כל קרבנך, רצה לומר בכל זאת שאתה מקרב את העולמות העליונים על ידי צדקתך וקדושתך על כל זאת תקריב מלח, פירוש נתן דעתך להקריב ולהשפיע לחם היינו מזוני: והנה יצחק אבינו עליו השלום היה כל מחשבותיו קדושים כולו לה', דהיינו לשבח ולתהילה להשם יתברך ברוך הוא* דאצל הצדיקים גם התפילה שהם מתפללים נקרא תהילה ולא היה עולה על מחשבתו להתפלל על זרע בעולם באופן הנזכר לעיל, רק כל מגמותיו ותפילותיו היה לה' כנ"ל. וזהו ויעתר יצחק לה' לנוכח, רצה לומר זה היה התנגדות למחשבת אשתו שהיא היתה חושבת בכוונה הנזכרת לעיל שהזרע הוא צורך לעולם. וזהו כי עקרה היא, רצה לומר שהיתה מעלה המחשבה זאת על דעתה. ויעתר לו ה'. פירוש שהשם יתברך הפך את רצון יצחק מכוונתו הראשונה: להכוונה הנזכרת לעיל ויעתר הוא על דרך שאמרו חז"ל (יבמות סד א) למה נמשלו הצדיקים לעתר מה עתר מהפך התבואה בגורן. ונמצא עתר הוא לשון הפך שהשם יתברך עושה רצון להצדיק. וזהו (תהלים קמה, יט) רצון יראיו יעשה, רצה לומר שעושה רצון ליראיו* ואז כאשר הפך ה' את רצון יצחק שיהיה כוונתו על הזרע כנ"ל. ותהר רבקה אשתו, רצה לומר אז ידע שהורתה אשתו ולא כן מתחילה לא ידע מזה כלל, כי היה דבוק כולו בה'. ויתרוצצו הבנים בקרבה ותאמר אם כן למה זה אנכי* דהנה רבקה היתה יודעת שבניה יקבלו התורה הקדושה ובראותה כשהיתה עוברת על פתח בית הכנסת יעקב היה מפרנס לצאת. ובפתח עבודה זרה היה עשו מפרנס לצאת כמו שדרשו חז"ל (בר"ר סג, ו), והיא לא היתה יודעת שזה לה שני עוברים במעיה, רק היתה סוברת שזה עובר אחד שהוא מתגבר עיתים לטובה ועיתים לרעה והיתה מצטערת ואומרת אם כן, רצה לומר אם חלילה באופן זה יהיה בני וחלילה בקבלת התורה הקדושה יהיה בהם תערובת טוב ורע: למה זה אנכי, למה לי קבלת התורה שפתח באנכי ה' (שמות כ, ב). כי התורה הקדושה צריכה להיות הכל בקדושה בלי תערובות חלילה. ותלך לדרוש את ה'. דאיתא בגמרא (סוכה נו ב) שותא דינוקא או דאבא או דאמא. והוא מחמת שהם שותפין בו וכל אחד מכניס בו חלקו לפי מהותו ומדרגתו והיתה תולה החסרון בעצמה שהיא גורמת זאת לכן ותלך לדרוש את ה', לתקן את חלקה כדי שיהיה כולו לטוב לה* ויאמר ה' לה שני גויים בבטנך, זה יפנה לרשעו וזה לצדקו בשלימות* וזהו (תהלים צ, יד) שבענו בבקר חסדך. בוקר, הוא לשון ביקור: דהקרבן היה צריך ביקור למען תהיה אתערותא דלתתא. ששורש הקרבן היה בדביקות גדול בכוונת קדושים עליונים והביקור היה למען אתערותא דלתתא. וזהו שהתפלל דוד המלך עליו השלום שבענו בבוקר כו', רצה לומר מה שצריך האדם לחשוב ולהעלות על דעתו את צורכי העולם, דהיינו ביקור החסדים הצריכין למען אתערותא

דלתתא אתה תעשה הרצון הזה כנ"ל רצון יראיו יעשה. ולא מאתנו יבא הרצון, רק אנחנו נהיה דבוקים בך. ונרננה ונשמחה בכל ימינו, דהצדיק העובד ה' באמת הוא מתקן בכל יום ויום עולם אחר ואין יום אחד דומה לחבירו: וזהו (בראשית כד, א) ואברהם זקן בא בימים, רצה לומר שה' לו ימים הרבה שכל פעם עלה ותיקן עולם הגבוה מחבירו. וזהו ונרננה בכל ימינו, פירוש כאשר נהיה דבוקים בך בדבק טוב אזי נרננה ונשמחה בכל ימינו, והבן:

ויהי רעב בארץ מלכד הרעב הראשון (כו, יב). לכאורה מה בא הכתוב להשמיענו בזה באומרו מלכד הרעב הראשון. אך נראה, דהנה אצל אברהם נאמר (בראשית יב, י) ויהי רעב בארץ וירד אברהם מצרימה כו', ולכאורה הלא הרעב שהיה אז בארץ היה אחד מעשרה נסיונות ולמה הלך משם מפני הרעב והיה לו להתעכב שם בימי הרעב לעמוד בנסיונו* אך הענין הוא, דהנה כשיש רשעים בדור שהם מעכבים ההשפעות. אזי הצדיק הרוצה להשפיע לעולם צריך לירד ממדרגתו עד סוף מדרגתו תחתונה על דרך שאמר הכתוב (תהלים קל, א) ממעמקים קראתיך: ולכן בימי אברהם שהיה דורו רשעים והיה צריך לירד ממדרגתו לגמרי לכן הוכרח לירד מצרימה ששם הוא מקום עב ומגושם ביותר כדי שיטה עצמו גם הוא ממדרגתו העליונה שיהא יוכל להשפיע על ידי תפילתו תפלה לעני כו', דהמתפלל צריך להיות כעני עומד על הפתח. אבל יצחק הגם שהיו דורו רשעים לא היה צריך לירד מצרימה כדי לגשם עצמו. דהנה ידוע דאותו דבר אשר כבר תיקן איזה צדיק בתפילתו: אזי אחר כך אם יארע לצדיק שיהיה אחריו גם כן אותו הדבר. בקל הוא לו לפעול הדבר הזה מחמת שכבר תיקן הצדיק הקודם לו: ולטעם הזה אמר הכתוב מלכד הרעב הראשון, כדי לתת טעם לזה שלא היה צריך יצחק לירד מצרים, וקל להבין*

ויזרע יצחק בארץ ההוא כו' (כו, יב). דהנה דוד המלך עליו השלום אמר (תהלים צז, יא) אור זרוע לצדיק כו', יש לפרש דאור הוא זרוע אצל הצדיק: דהיינו הקדושה והאור שבו הוא כמו זריעה שעושה פירות שהוא גורם בקדושתו התעוררות יראה על כל העולם וזרוע בבני אדם האור הקדושה. ולישרי לב שמחה, רצה לומר ואותם שאינו רק ישרי לב יש להם מדרגת שמחה, דהיינו שבני אדם שמחים עמהם בראותם אותם אבל אינם יכולים להזריע אורות קדושות באחרים: וזהו ויזרע יצחק בארץ ההוא כנ"ל שהזריע בבני אדם יראה וקדושה* וימצא בשנה ההוא מאה שערים: דחייב אדם לברך מאה ברכות בכל יום (מנחות מג ב). והם נתקנו נגד מאה נפשות שהיו מתים בכל יום ותיקן דוד המלך ע"ה נגדם מאה ברכות, והצדיק הזה המזריע קדושה ויראה בבני אדם הרי הוא כאלו מחיה אותם ועל ידי זה הוא גורם תיקן למאה שערים הידועים, כי לכל איש ואיש יש שער מיוחד לו והמקיימו הוא מתקן אותו השער המיוחד. וכל הבאות אשר חפרו עבדי אברהם כו', ולכאורה האין מקושר הפסוק הזה לכאן. וגם מה בא להשמיענו בזה: וגם יש לדקדק שאמר לו אבימלך לך מאתנו כו': ונאמר בפסוק וילך משם יצחק ויחן בנחל גרר: ונמצא איך מובן הפסוק וישב ויחפור את בארות המים כו' הלא הלך משם. ורש"י ז"ל הרגיש בזה עיין שם. ועל פי דרכינו הנזכר לעיל הורה לנו התורה הקדושה דרכי בני אדם הנתעוררים ביראה על ידי הצדיק. ואחר כך אם תסיר מהם היראה על ידי שלא התמידו עליה בתמידות להתגבר בדרכי השם אזי נדמה להם שהם יראים ושלמים יותר מהצדיקים העובדים באמת. וזהו הפירוש כאן שראו שיצחק היה מתגבר ביראתו וקדושתו היה נדמה להם שאין מעשיו כראויה ואינם כמעשיהם שהם טובים ממנו וזה הטעות בא להם מחמת שהחזיקו ביראה בימי אברהם ואחר כך היו נרפים ממנה. וזהו שאמר הכתוב וכל הבאות, דהיינו מעיינות היראה והקדושה אשר נתעוררו ונחפרו ונפתחו על ידי אברהם אביו סתמום פלשתים, דהיינו אחר כך נסתם מהם המעיינות היראה: וימלאום עפר, רצה לומר בגשמיות את היראה במצות אנשים מלומדה לכן ויאמר אבימלך לך מעמנו כי עצמת כו', רצה

לומר שהיה נראה להם יראת יצחק דבר חדש ותימה ואינו מתוקן כמעשיהם: מה עשה יצחק וילך משם ויחן בנחל: דהנה צדיק הנזכר לעיל שיש לו אור גדול בכדי שיוכל להזריע באחרים אזי עליו הדבר מוטל להתאמץ בכל אופן בכל יכולתו כדי להכניס יראה בלב בני אדם. וזה יש לומר רמז הכתוב (שמות כא, לג - לד) כי יפתח איש בור כו': כי הוא לשון אשר, דהיינו שהחיוב מוטל על הצדיק הנקרא איש שיפתח את הבור רמז למעייני היראה והקדושה לפתוח לבות בני אדם ביראה וקדושה רבה: או כי יכרה איש בור, יכרה הוא לשון חפירה שמתחיל לחפור ולחקוק בלבבות בני אדם יראה וקדושה. ונפל שמה שור או חמור, רצה לומר אז בוודאי יפול שמה הקליפות. בעל הבור ישלם, רצה לומר זה שכרו של הצדיק הוזה שהשם יתברך ברוך הוא שהוא בעל ואדון לכל הקדושות והיראות ישלם לו שכרו לעולם הבא. ולא עוד אלא וכסף ישיב לבעליו, פירוש דגם זה שכרו שהיראה והקדושה הזאת שגורם לבני אדם תשוב אליו ויוסיף בו עוד יראה ואהבה ותשוקה לעבודתו יתברך שמו. וזהו כסף כו', לשון (בראשית לא, ל) נכסף נכספת, דהיינו התשוקה והאהבה ישיב לבעליו. ועל דרך הזה פרשתי דברים היוצאים מן הלב נכנסים ללב, פירוש לאותו לב עצמו שיצאו ממנו באמת אותן הדברים חוזרים ונכנסים בלבו ומוסיפים לו עוד קדושה, ומקשו בגמרא (ב"ק נא א) אם על הפתיחה חייב על הכרייה לא כל שכן, פירוש לפי דרכינו הנזכר לעיל* אם החיוב על הצדיק לפתוח לבות בני אדם במעייני היראה כל שכן על הכרייה. ומשני להביא כורה אחר כורה, דהיינו אם בפעם אחד לא יפעל לעורר לבם יחזור ויוכח על דרך (ויקרא יט, יז) הוכח תוכיח. וזהו ויחן בנחל גרר, רצה לומר כאשר ראה יצחק שאינם פונים אל יראתו ללמוד ממנו היה הוא מתגבר והולך בקדושתו עד הנחל העליון שהוא נחל ה' והמשיך משם יראה והתעוררות עליהם, כי כן דרך הצדיק להמשיך התעוררת יראה רוממות מעולמות העליונים על כל בני אדם: וזהו וישב יצחק ויחפור את בארות המים אשר חפרו בימי אברהם ויסתמום פלשתים, היה הוא חוזר והעיר את רוחם ביראה שלימה והעיר היראה הקודמת שהכניס בהם אברהם אבינו עליו השלום:

או יאמר ויזרע יצחק בארץ כו' מאה שערים (כו, יב). רמז לעולמות העליונים כאשר מבואר לעיל, דהיינו על ידי שהיה משפיע לעולמות העליונים ויברכהו ה', על ידי זה היה גורם שיתברך על ידי השם הקדוש דעיקר ההשפעות באים על ידי שם הקדוש: וזהו (תהלים קמה, א) תהילה לדוד ארוממך כו', פירוש על ידי שאני מרומם אותך וגורם השפעה בעולמות על ידי זה ואברכה שמך לעולם, אני גורם שיתברך שמך להשפיע על ידי השם הקדוש, וקל להבין:

ורבקה אמרה אל יעקב בנה לאמר הנה שמעתי את אביך מדבר אל עשו אחיך לאמר (כו, ו). כבר דקדקו קמאי על מלת לאמר אין לו שחר כאן כמו בכל מקום שפירשו לאמר לזולתו. וגם לאמר שני פעמים. ונראה לי לפרש לאמר הראשון ויתורץ ממילא האידך על פי דאיתא בספרים שאיך עולה על דעת שיצחק אבינו עליו השלום ירצה לברך את עשו ולא את יעקב* ופירשו דבאמת היה רוצה לברך את עשו בעולם הזה בגשמיות: ואת יעקב היה רוצה לברך בעולם הבא: והיה רוצה יצחק שכל ד' גליות יהיו תחת יד עשו יעו"ש. והנה רבקה אמנו היתה רוצה לקיים את בניה בגלות שיהיה להם גם כן מעט בעולם הזה, ודרך הצדיק אף שמדבר בגשמיות אבל כוונתו בעולמות העליונים ברוחניות. וזהו הוא ורבקה אמרה אל יעקב בנה לאמר, רצה לומר מה שאמרה אל יעקב שיקבל ברכות גשמיות מאביו: היתה כוונתה בעולמות העליונים בשביל הרוחניות שבתוך הגשמיות, כי אין לך גשמיות שאין בו ניצוצות רוחניות. וזהו לאמר, דהיינו שהיה כוונתה על אמירה אחרת בשביל הרוחניות כנ"ל: מדבר אל עשו אחיך לאמר. שהנה רבקה היתה מעלה מורא על ראשה פן לא ירצה יעקב לקבל ברכות הגשמיות, כי אין חפץ לצדיק בגשמיות ולכן אמרה רבקה שמעתי את אביך כו' גם כן לאמר, דהיינו מה שאביך מדבר שרוצה לברכו בגשמיות

הוא גם כן כוונתו לאמר אמירה אחרת בשביל רוחניות כנ"ל שיהיה בגשמיות גם כן ניצוצות רוחניות, כי אין לך דבר גשמיות בעולם שיהא לו חיות בלא נ"ק מעולמות העליונים. וזהו שאמר עשו ליעקב (בראשית לג, ט) יש לי רב, פרשתי שאמר לו רב, היינו העולם הזה הוא שלי וחלקי דעולם הזה הוא עולם הפירוד לכן נקרא רב ואין לך חלק בעולם הזה. יהי לך אשר לך, דהיינו חלקך העולם הבא השייך יהיה לך ולא עולם הזה: והשיב לו יעקב אבינו ע"ה: (שם, יא) יש לי כל, רמז לו על הכוללות שבתוך הגשמיות שהיא החיות המקיימו שייך לי כנ"ל שאין לך דבר גשמי שיהיה לו חיות וקיום בלא קדושה ואם אקח את חלקי, דהיינו הנ"ק שבתוך הגשמיות אזי אתה בטל כעפרא דארעא לגמרי לכן גם לי שייך בחלקך העולם הזה עבור חלקי שיש לך מחלקי הרוחניות. וזהו (תהלים לה, י) כל עצמותי תאמרנה ה' מי כמוך, רצה לומר כל עצמותי, דהיינו הגשמיות שאני מדבר בהם הוא גם כן באותו כוונה ה' מי כמוך, דהיינו שכוונתי להעולמות העליונים לפעול פעולות רבות רפואות והשפעות על דרך שאמרו חז"ל (עי' בהקדמת הזוה"ק) באומות אין כמוך אבל בישראל יש כמוך הקדוש ברוך הוא מחיה מתים אף הצדיק כן כמו שמצינו באלישע עיין שם, וזהו זאת מנוחתי עדי עד (תהלים קלב, יד), רצה לומר שאמר דוד המלך עליו השלום שגם מנוחתי זאת שאני חונה למטה: הוא עדי עד, דהיינו לעולמות העליונים כנ"ל שגם בגשמיות וכוונת הצדיק לרוחניות העליונים, והבן:

או יאמר ורבקה אמרה כו' (כו, ו). דאיתא בזוהר הקדוש (עי' תיקון י"ז ת. יח, לד א) דהשכינה נקראת רבקה. ועם בני ישראל נקראים בשם יעקב. ויש לפרש בדרך הזה. דיצחק היה רוצה לברך את עשו בגשמיות בעולם הזה והשכינה הקדושה היא האם המרחמת על בניה ישראל ובכל צרתם לה צר והיה תשוקתה מאוד שיברך יצחק את יעקב גם בעולם הזה, כי האיך תוכל לראות בעני עמה בצער להם בעולם הזה ולכן אמרה אל יעקב שילך ויקבל הברכות מיצחק: ויעקב היה מתירא מאוד שיתברך בעניי גשמיות, כי מורא עלה על ראשו פן ואולי על ידי הגשמיות יתגשם ויפרד חס וחלילה מעבודתו יתברך כמו שאמר הכתוב (דברים ח, יב - יד) פן תאכל כו' ורם לבבך: לזה אמר אל רבקה אמו, היא השכינה הקדושה האיך אוכל לקבל ברכות עולם הזה. הן עשו איש שעיר, רצה לומר לו ראוי' עולם הזה לפי מדתו שהוא איש מעורב בערבוביא הולך בדרך לבו וכל הבא לידו לא ימנע עצמו מלעשות אם טוב ואם רע: אבל אנכי איש חלק, רצה לומר שאני צריך להיות חלק ומצוחצח צח בעבודתו יתברך ויתעלה בלי שום סיג ופסולת ופן ואולי חס וחלילה על ידי הגשמיות יומשך לבי מעבודתו יתברך כנ"ל ואולי ימושני אבי שבשמים הבורא יתעלה ימשמש ויפשפש במעשי והייתי בעיניו כמתעתע: והבאתי עלי קללה ולא ברכה, שעל ידי זאת הברכה יצמיח קללה חלילה וחלילה. ותאמר לו אמו, היא השכינה הקדושה. עלי קללתך בני, רצה לומר עלי מוטל לשמור אותך מקללה: אך שמע בקולי ולך קח לי, רצה לומר שתקבל הברכות העולם הזה גם כן שיהיה לי, רצה לומר גם כן לעבודתי לשמו הגדול שתהיה כוונתך בכל עניי עולם הזה הן באכילה ושתיה ושאר גשמיות רק לשמים להוציא ניצוצות קדושות מתוך המאכל באוכלך בקדושה ובטהרה ושיהיה לך כח לעבוד לו יתברך ולעסוק בתורתו ובמצותו וכן בכל דבר יהיה כוונתך לשמים: וילך ויקח ויבא לאמו, מובן ממילא שעשה מצות השכינה לקבל הברכות באופן הזה לשמו הגדול יתברך ויתעלה זכרו לעד ולנצח נצחים אמן.

ויען יצחק ויאמר לעשו הן גביר שמתיו לך ואת כל אחיו נתתי לו לעבדים ודגן ותירוש סמכתיו ולך אפוא מה אעשה בני ויאמר עשיו אל אביו הברכה אחת היא לך אבי ברכני גם אני אבי כו' ויאמר אליו הנה משמני ארץ כו' (כו, לו). ויש לדקדק למה המתין יצחק עד שאמר עשו הברכה אחת וכו', ולא בירך אותו

מיד כשאמר לו עשיו הלא אצלת לי ברכה. גם לכאורה כמו זר נחשב שיצחק ירצה לברך את עשיו ולא את יעקב* אך הענין דיצחק היה רוצה לברך את עשיו בגשמיות ואת יעקב ברוחניות כידוע וכשראה עשיו שבייך יצחק את יעקב בברכה הראויה לו לעשיו צוח ואמר לאביו הלא אצלת כו', עכשיו שברכת את יעקב בגשמיות, דהיינו שהם נשפעים מג' עולמות עשיה בריאה יצירה, הלא ברכה שהוא מעולם אצילות מגיע לי וזהו אצלת לי וכו'. והשיב לו אביו הן גביר שמתיו כו' וכל אחיו כו' ודגן ותירוש כו', רמז השלשה ברכות הוא נגד שלשה עולמות הנזכרים לעיל נתתי ליעקב אחיך. ולך אפוא מה אעשה בני, פירוש היא הברכה מעולם העשיה שיברך אותך בה. וזהו מה אעשה דייקא, רצה לומר מעולם עשיה. ואמר לו עשיו בנו הברכה אחת היא לך אבי, פירוש שגם בגשמיות בעולם עשיה תמצא עוד ברכה לברכני גם כן ומיד ברכו בברכת גשמיות אבל כשאמר לו תחילה לברכו בברכת רוחניות כנ"ל הלא אצלת, לא היה פונה כלל לדבריו ולא השיב לו כלום ועשה עצמו כלא ידעו והשיב לו מה אעשה, וקל להבין:

פרשת ויצא

ויצא יעקב מבאר שבע כו' (כח, י). נראה לי בהקדים לפרש פסוק (שמות יז, יג) ויחלוש יהושע את עמלק ואת עמו לפי חרב. היות שסיבת השליטה של עשיו על עם הקדוש הוא הכל בכח מצות כיבוד אב שעשה ובמה היה כיבודו בחרבו שהיה ציד בפיו של יצחק ולזה אמר לו (בראשית כז, מ) על חרבך תחיה, פירוש בשביל מצות שעשית בחרבך על ידי כך יהיה לך חיות קצת ולזה לא כתב בחרבך תחיה כי אם על פירוש כמו בשביל, וישראל כשרוצין להחליש כחו של עשיו אינם צריכים לעמוד נגדו בכח כל תרי"ג מצות שמקיימין תמיד, כי אפילו בכח מצותו אין לו שליטה עליהם, כי הם קיימו כבוד אב יותר ממנו כמבואר בתורה הקדושה שיעקב כיבד את אביו יותר כדאיתא במדרש (עי' תיב"ע בראשית כז, לא) שעשיו לא מצא ציד להביא וצד כלב ורצה להאכילו לאביו. ונמצא מניה וביה אבא ליזל ביה נרגא: וזהו ויחלוש יהושע כו' לפי חרב, פירוש לפי מדרגתו וכחו של חרבו אשר לזה המציא עצמו ללחום עם ישראל בזה עצמו החליש אותו כנ"ל* וזהו גם כן פירוש ויצא יעקב מבאר שבע, שידוע שבאר שבע רמז למדרגות גדולות אשר היה ליעקב אבינו שתיקן כל השבע מדות כמבואר בספרי קודש לזה כשהצריך להתייצב נגד עשיו ולבן לא הלחים נגדם בכל מדרגותיו הגדולות אלא יצאו מבחינה זאת הנקרא מבאר שבע: וילך חרנה, פירוש שהיה הולך בכח שלהם וזהו וילך חרנה, ועשה והצליח נגדם, וקל להבין:

או יאמר ויצא יעקב מבאר שבע ויפגע במקום כו' (כח, י). נראה לי, דהנה הצדיק הגמור אף שהלך ממדרגה למדרגה צריך שידמה בעיניו כאלו הוא אינו עושה כלום כי אם הכל הוא מהשם יתברך ברוך הוא. וזהו כי עמך מקור חיים כו' (תהלים לו, י), פירוש דוד המלך עליו השלום אמר מה שאני מתפלל על החולה ונתרפא זו אינו מחמתי אלא כי עמך מקור חיים. ובאורך נראה אור, רצה לומר והאור הנראה לי הוא הכל אורך שאתה נותן בחסדך הגדול. וזהו ויצא יעקב מבאר שבע, דהצדיק מתחילה מתקן הששה קצוות ונקרא הוא שבעה. ויצא ממדרגות אלו וילך חרנה, רצה לומר שמוליק ומבטל החרון אף מישראל: וגם פירוש וילך, שמוליק ומביא חירות. ויפגע במקום, רצה לומר אף שהיה בכל המדרגות האלו היה חושב שכל תפילותיו שהוא מתפלל הכל הוא מאת המקום ברוך הוא. או יש לומר הפירוש ויפגע במקום, שכל תפלותיו לא היו רק על השכינה שנקראת מקום. וילך שם כי בא השמש, רצה לומר בכל עת אשר בא לו השמש, דהיינו הבהירות ודביקות היה עושה לינה, דהיינו לילה וחושך בחשבו שאין זה מעצמי ומחמתי בא לי הבהירות כי אם הכל מאתו יתברך. ויחלוס והנה סלם כו', דהנה הצדיק הוא מושך השפעה

ופרנסה וצריך שיהא הפרנסה והלחם אצלו כחלום: דהיינו שלא יהא הלחם אצלו, רק מצד ההכרח שבלתי אפשרי לעולם בלא לחם. ולזה אותיות לחם הוא חלם. וגם צריך להיות תמיד נגד עיניו שפלות עצמו. ורוממות אל יתברך ואז תפילתו עולה לפניו יתברך: וגורם לעצמו שיבא לו קדושה על דרך שפרשתו לעיל בפרשת תולדות דברים היוצאים מן הלב כו', דהיינו שדברי קדושה היוצא מלב האדם נכנסין ללב אותו אדם עצמו ומרבים ומוסיפים קדושה רבה יתירה: וכן להיפוך חס וחלילה וזהו ויחלום. רצה לומר שהיה אצלו השפעות הלחם כחלום. ועוד והנה סלם מוצב ארצה, רצה לומר התפילה שהיא עולה למעלה לזה רומז סלם: היה מוצב ארצה, דהיינו שהתחלתו היתה מוצב ארצה שהיה מסתכל בשפלותו. וראשו מגיע השמימה, היינו רוממות אל. ופעל על ידי זה והנה מלאכי אלקים עולים, רצה לומר התפילות והדבורים הקדושים שעולים למעלה לעולמות העליונים שהם נקראים מלאכים: ויורדים בו, רצה לומר אותם הדבורים עצמם ירדו בו, דהיינו בקרבו שנתוסף לו קדושה כנ"ל, וקל להבין*

וישא יעקב רגליו כו' (כט, א). על דרך הרמז, דהנה צדיק הוא כוללות ישראל והוא מעלה כל השפלות אשר נעשה בישראל חלילה להביאם את הקדושה. וזהו וישא יעקב רגליו, רצה לומר דגם פושעי ישראל מלאים מצות כרמון, רק שאין כח בהמצוה שתעלה במעלות הקדושים מחמת עבירות המכבים אותה והורידו אותה לרגלים למטה. והצדיק העובד באמת מוציא הקדושה מהקליפה ומעלה אותה להשם יתברך ברוך הוא. וזו הוא וישא יעקב, הוא הצדיק הנקרא בשם יעקב הוא מעלה ומנשא למעלה את רגליו, רצה לומר הקדושה שנפלה אל הרגלים. וילך ארצה בני קדם, רצה לומר נעשה הולך עם הארציות: בני קדם, רצה לומר הנוגע להבורא ב"ה שהוא קדמונו של עולם: וירא והנה באר בשדה. דהנה הכתוב הורה לנו את הדרך אשר יבא בו הצדיק אל המדרגה הנזכרת לעיל הוא על ידי שהצדיק רואה תמיד על הפנימיות התורה הקדושה דהתורה נקראת באר. באר חפרוה שרים (במדבר כא, יח), והפנימיות נקרא שדה שהוא חקל תפוחים: וזהו וירא והנה באר בשדה, רצה לומר שעיקר התורה היא בשביל השדה שהוא הפנימיות הנקרא שדה חקל תפוחים כנ"ל, והסיבה אשר על ידו ישיג פנימיות התורה הוא על ידי ג' בחינות שנתן השם יתברך באדם, דהיינו נפש רוח ונשמה, והיינו אחר שישבר האדם הנפש הבהמית יזכה לנפש השכלית ואחרי זה יזכה לרוח ואחר אשר יחזיק במעוזה בעבודת הבורא באמת יזכה לנשמה ועל ידי ג' בחינות אלו יזכה להשיג פנימיות התורה הקדושה. וזה רמז שלשה עדרי צאן רובצים עליה כו', רמז לג' בחינות הנזכרים לעיל אשר על ידם יזכה לפנימיות התורה. ועוד נוסף לזה שישפיע השפעות טובות לישראל. כי מן הבאר ההוא ישקו העדרים, הם ישראל הקדושים עדרי צאן קדשים: והאבן הגדולה על פי הבאר, רצה לומר דהכתוב מפרש דשורש מקום קדושה הוא למעלה. ואותיות הקדושים נקראים אבנים כדאיתא בספר יצירה. ובעולמות עליונים שם האותיות גדולים ולנו נתן השם יתברך אותיות זעירין כדאיתא בזוהר הקדוש (ח"א ג א) אית אתון רברבין ואתון זעירין, ואנו מחויבין לקדש ולטהר עצמינו ולקשר אותיות זעירין באתון רברבין העליונים והוא על ידי נפש רוח נשמה שיזכה האדם. וזהו האבן גדולה, רצה לומר האותיות גדולים הוא על פי הבאר, רצה לומר בעולם העליון הנקרא פי הבאר, שם הוא שורש הקדושה. ונאספו שמה כל העדרים, רצה לומר אחר אשר יאסוף יחד כל הג' בחינות נפש רוח נשמה הנ"ל: אז וגללו את האבן, רצה לומר גלילה והפיכה, דהיינו שעם הקדוש הזאת הם מהפכים מדת הדין למדת הרחמים וממתיקים הדינים בשורשם. והשקו את הצאן, פירוש אזי הם גורמים השפעות לישראל צאן קדשים. והשיבו את האבן למקומה, רצה לומר שגם הם גורמים קישור ויחוד האתון זעירין לאתון רברבין העליונים ששם הוא עיקר מקומם. ויאמר להם יעקב אחי מאין. דהנה הצדיק רעיוניו סליק עליו תמיד לחשוב תמיד יראת ה' ולדרוש ולחקור כל אופני יראת ה' ועבודתו יתברך

ויתעלה כאלו מחשבותיו מדברים זה לזה לומר לו איזה סיבה ופעולה היא לאדם שיתעורר לבו לעבודתו יתברך. וזהו ויאמר כו' אחי מאין אתם, היינו מאיזה אופן וסיבה בא לכם התעוררות לעבודתו יתברך. ויאמרו מחר אנחנו, דהיינו סעיפיו ומחשבותיו ישיבהו. שבא להם עיקר התחלת התעוררות יראה מחמת שהזכרנו החרון שהכעסנו שמו הגדול יתברך ויתעלה: ובפרט בעון המצוי בעוונותינו הרבים כאשר יוכל האדם בטומאת קרי אזי יחרד האיש וילפת אחזתו חיל ורעדה ופלצות ועל ידי זה יתעורר לב האדם לעבודתו יתברך באומרו איך הכעסתי את שם הגדול והנורא במעשי הרעים וכשלת בעוני. וזה שאמר התנא (אבות פ"ג מ"א) הסתכל בשלשה דברים ואין אתה בא לידי עבירה דע מאין באת מטיפה סרוחה, פירוש מאין באת להתחיל בעבודת הבורא יתברך: דהיינו שתזכור איך נכשלת בעוונך במקרה בלתי טהור וזהו מטיפה סרוחה: ולאן אתה הולך, רצה לומר איזה סיבה ואופן יביאך שתהיה הולך בעבודתו יתברך: בזוכר שתשוב לעפר רימה ותולעה הסיבה הזאת מביא לאדם הכנעה גדולה והוא העיקר ושורש לאדם שעל ידי הכנעה יהיה הולך ומתגבר ביראת ה' ובתורתו הקדושה: ולפני מי אתה עתיד ליתן דין וחשבון כו', דהיינו אחר שתזכור שני דברים הנזכרים לעיל תזכה לרוממות אל יתברך: וזהו וירא והנה סלם מוצב ארצה כו': סלם בלא וי"ו גימטריא סיני, דהיינו הסיב' הגורמות לאדם שישגי את התורה הניתנה בסיני הוא העיקר הכנעה וזהו מוצב ארצה, רמז להכנעה גדולה. וראשו, היינו הקדושה שישגי על ידי זה מגיע השמימה, וצריך שיהיה השתוקקתו מאוד מאוד שישגי בקדושתו למעלה למעלה עד אין קץ ותכלית וישתוקק תמיד לאמר מתי אגיע למקום אבותי: והנה מלאכי אלקים עולים כו', דהנה הדבורים של אדם המדבר בקדושה נברא מכל דבור ודבור שיצא בקדושה מלאך קדוש. וזהו מלאכי כו' עולים, רצה לומר הם מעוררים אתעורותא דלתתא ויורדים בו, היינו אתעורותא דלעילא בהשפעות טובות על ישראל* ונחזור לביאור הכתוב ויאמר להם הידעתם את לבן בן נחור, רצה לומר שמחשבותיו שואלים זה לזה אם נתנו לב לדעת המחשבות ופניות שבאים לאדם בשעת הלימוד התורה הקדושה הנתנה אש שחורה על גבי אש לבנה. וזהו רמז לבן, דהיינו התורה. בן נחור, לשון (שיה"ש א, ו) בני אמי נחור בי, דהיינו הפניות והסתות המחשבות זרות שבא בתוך לימוד. ויאמרו ידענו, שמחשבותיו ישיבהו אמנם כן הוא ידענו שנתנו לבנו להסתכל תמיד על זה. ויאמר להם השלום לו, פירוש הן אמת שאתם נותנים דעתכם להסתכל על הפניות והמחשבות זרות: אבל זאת אני שואל אתכם אם תקנתם והשלמתם את המדה הזאת להיות הלימוד שלכם בשלימות בלי שום פניה. ויאמרו שלום והנה רחל בתו באה עם הצאן, רצה לומר על ידי זה שאנחנו תמיד מזדעזעים ויראים כרחל לפני גוזה בזה השלמנו מדותינו בלימוד התורה הקדושה* ולזה רמז רחל בתו, רומז ליראה הנקרא בת: דאהבה נקרא בן. ויאמר הן עוד היום גדול, רצה לומר דגם זאת אומר הצדיק פן תאמר הן עוד היום גדול לעסוק בעבודתו יתברך, כאשר אפנה מעסקי עניני עולם הזה אז אתחיל בעבודתו יתברך אל תאמר כן כי לא עת האסף המקנה, רצה לומר שאין עת לאסוף קניני עולם הזה, כי צל ימינו עלי ארץ אך כן תעשו ותצליחו: השקו את הצאן, רצה לומר עניני עולם הזה דברים הגשמיים יהיה לכם כמו נשיקה כדרך המנשקים שאינו אלא נגיעה בעלמא כן יהיה מחשבותיכם על עסקי עניני עולם הזה כמו נגיעה בעלמא ודבר הכרחי. ולכו, פירוש ועיקר לדבק עצמו בבורא יתברך בדביקות ושליונות גמור. וזהו (רות א, יד) ותישק ערפה לחמותה, רמז לדברים הגשמיים הנקראת בשם עורף יהיה כמו נשיקה. ורות דבקה בה, רמז בעניני עבודתו, דהיינו לרוותו בשירות ותשבחות צריך לזה דביקות גמור: ויאמרו לא נוכל עד כו': רצה לומר שמחשבותיו ישיבהו, כי תאמר הרי לא נוכל להתחיל בעבודתו יתברך עד אשר יאספו כל העדרים כנ"ל כי אם בג' בחינות נפש רוח נשמה, והדבר קשה עלינו עד מאוד: אני נותן לך עצה דהיינו עודנו מדבר עמם, רצה לומר בעת שתתחיל לדבר בדברי תורה. ורחל באה עם הצאן, רצה

לומר אז תראה לדבר ביראה ופחד כנ"ל. אשר לאביה, היא היראה השלימה יראת הבורא ברוך הוא וברוך שמו ויתעלה הוא אבינו שבשמים יעשה עמנו חסד וישם בלבנו אהבתו ויראתו לעד ולנצח נצחים אמן*

או יאמר וירא והנה באר בשדה כו' (כט ב). דהנה אנו אומרים אלקי אברהם כו' ואחר כך האל הגדול כו' וזה אחד. כי אין אבות אלא שלשה ובשורשם בעולם האצילות נקראים גדולה גבורה תפארת, וזהו הגדול כו', כי תפארת נקרא נורא כידוע, וכל מעשינו בתורה ובמצות הוא כדי להשפיע כל השפעות מלמעלה למדת מלכות הנקראת באר מים חיים, וזו היא פירוש והנה באר בשדה. והנה שלשה עדרי צאן כו', שהאבות הם נקראים עדרים המשפיעים לנו על ידי מלכות* וזהו מן הבאר ההוא ישקו כו', רק והאבן גדולה על פי הבאר. כי ידוע שהחיצונים נקראים אבן נגף הם מעכבים השפע. וזהו וגללו האבן מעל פי הבאר, שמסלקים החיצונים מהבאר כדי שתלך ההשפעה: והשיבו את האבן למקומה. כי לעתיד ישחט היצר הרע, היינו שהקליפה יבוער מן הארץ והרוחניות שבו יושאר והכל יוחזר להקדושה במהרה בימינו אמן כן יהי רצון:

ויעקב היה רועה את צאן לבן הנותרות (ל, לו). נראה לי לפרש דלבן רמז ללובן העליון וצאן רמז לישראל צאן קדשים, ויעקב אבינו עליו השלום היה רוצה לתקן לישראל בגלות המר והמתיק הדינים מעליהם וזהו הנותרות, רמז לגלות המר שאנחנו נותרנו מעט מהרבה. וזהו רועה את צאן, היינו ישראל הנותרים בגלות המר היה רועה אותן. וממתיק הדינים מהם לרחמים. ויקח מקל, רמז לדינים על דרך (תהלים כג, ד) שבטך ומשענתך, דהיינו השבט והמקל הם הדינים השולטים חלילה הלך יעקב לתקנם ולהמתיקם על ידי ד' פרשיות תפילין הקדושים המרומזים בארבע תיבות אלו לבנה לח לזו וערמון, דארבע פרשיות של תפילין הם רומזים על החסד ורחמים ודין וגבורה דהיינו ואהבת, הוא אהבה וחסד. והיה אם שמוע, הוא רחמים דכתוב בה (דברים יא, יד) ונתתי מטר ארצכם, שהוא על ידי הרחמים. קדש, הוא דין שהכה בכורי מצרים. והיה כי יביאך: הוא גבורה: שנאמר בה כי ביד חזקה כו'. וד' תיבות אלו רומזים גם כן רמזים הנזכרים לעיל. דהיינו לבנה, רמז לחסד כולו לבן. לח, רמז למים היינו רחמים. לזו וערמון, רמז לדין וגבורה: כמו שנאמר בזהר (ח"א קסא ב), ועל ידי הד' פרשיות היה ממתיק הדינים: ויפצל בהם פצלות לבנות, רצה לומר שפיצל בהדינים פצלות, היינו חסד ורחמים: מחשוף הלבן. דהיינו שהמתיקם עד שנתגלו החסדים המגולים. אשר על המקלות ויצג את המקלות אשר פצל ברהטים, רצה לומר שהציג ופעל שנהיה אנחנו גם כן יכולים להמתיק הדינים על ידי התורה, והיינו ברהטים בשקתות המים, רמז להתורה הקדושה הנקרא ברהטים, כדאיתא בזהר הקדוש (עי' ח"א קסג א). אשר תבואנה הצאן לשותות, רצה לומר כאשר יבואו הצאן קדשים, דהיינו ישראל לשותות התורה וללמדה לנוכח הצאן: אז יהי' לנוכח לפנייהם כל המאורעות והצטרפות ישראל בגלות המר הזה. ויחמנה בבואן לשותות, דהיינו שיבא להם חימום גדול בלימוד הזה. ויחמו הצאן אל המקלות, רצה לומר שיבואו להם חימום על הדינים ועל המאורעות אשר לא טובים. ותלדנה הצאן עקודים כו', דאיתא בספרים הקדושים דיש עולמות נקראים כן עקודים כו', שבראם הבורא ברוך הוא בתחילה והם היו די ואחר כך החריבן ובראם מחדש ומזגם ברחמים והצדיק בתורתו הקדושה הוא בורא שמים חדשים. וכבר אמרתי הטעם שהצדיק יכול לבטל הדינים הקדוש ברוך הוא גזור והצדיק מבטל הוא על ידי זה מחמת שהגזירה נגזרה באיזה עולם והצדיק עושה שמים חדשים ונמצא לא היה הגזירה בזה העולם* וממילא הגזירה בטילה. וזהו ותלדנה הצאן עקודים, רצה לומר שהם עצמם מולידים ועושים עולמות ועושים אותם רחמים גמורים. והכשבים הפריד יעקב, רצה לומר כבש וכשב הוא אחד. והוא כאלו נכתב כבשים, והיינו רמז לאותן שבאים בסוד

עליון מלשון (ברכות י א) בהדי כבשי דרחמנא כו', אותם הפריד יעקב, דהיינו שיהא כל עבודתם על השכינה שיהיה לה עליה. ולא כנ"ל. ויתן פני הצאן אל עקוד: דאיתא כל האומר העקידה ומכווין כאלו עוקד עצמו על גבי המזבח אזי הקדוש ברוך הוא מצרף מחשבתו למעשה וזוכר זכות עקידתו לישראל, וזהו ויתן פני הצאן אל עקוד, אל זה שעוקד עצמו כנ"ל: וכל חוס בצאן לבן, רצה לומר אותם הצדיקים שהם בין צאן לבן הם ישראל כנ"ל שבאו בסוד העליון ומחממים עצמם לעלות את השכינה, וישת לו עדרים לבדו: ולא שתם על צאן לבן, רצה לומר שלא שתם על ישראל שעל ידם יהיה ההשפעות לישראל: רק והיה בכל יחס הצאן המקושרות, לשון התקשרות, רצה לומר כי אם על ידי אותם הצדיקים שיש להם התקשרות עם כללות ישראל ומחממים עצמם לבטל כל הדינים מישראל הם משפיעים להם כל צרכיהם: ושם יעקב את המקלות, היינו הדינים כנ"ל שם אותם לעיני הצאן: ברהטים, רצה לומר שהם ימתיקו הדינים על ידי התורה הקדושה. ליחמנה במקלות, רצה לומר בשביל שהם משגיחים על ישראל ומחממים עצמם עליהם להמתיק הדינים: ובהעטיפ הצאן לא ישים, רצה לומר אותם הצדיקים העטופים בכל מגמותיהם רק להעלות את השכינה לא שם עליהם הדבר הנזכר לעיל. והיה העטופים ללבן, רצה לומר שאותם הצדיקים לא השגיחו רק לתקן לובן העליון להעלות השכינה: והקשורים ליעקב כנ"ל אותם שיש להם התקשרות, עם כללות ישראל הם פועלים כל הצטרפות ההשפעות הנצרכים ליעקב, היינו לכל עם בני ישראל משפיעים להם כל טוב לעולם אמן*

או יאמר והיה העטופים ללבן והקשורים ליעקב (ל, מב): דהנה כתיב (תהלים קב, א) תפלה לעני כי יעטוף* דהנה הצדיק צריך להעלות העולמות התחתונים מלמטה למעלה עד שורשם וזה נקרא עיטוף, דהיינו שכל עולם נעשה לבוש ועיטוף לעולם השני לו וכן עד סוף כל המדרגות: ותפילה הוא לשון חיבור כמו נפתולי אלקים (בראשית ל, ח), ומדת מלכות נקראת עני דלית לה מגרמה כלום כדאיתא בזוהר (ח"א רלח א), ולפני ה' ישפוך שיחו, פירוש שהצדיק צריך להעלות במחשבתו בדביקותו עד רום המעלות שהוא מקום הלובן שכולו רחמים וזהו לפני ה' כו'. וזהו והיה העטופים ללבן כו'. והנה כתיב (שמות לג, ז) ומשה יקח את האהל ונטה לו כו' וקרא לו אהל מועד, כי הצדיק מתדבק בשורשו ברום המעלות בהתבודדותו ובמחשבתו ומקשר נפשו בעולמות העליונים וממשיך השפע למטה. וזהו אהל מועד: מלשון מועד ויום טוב ושבת, כי ביום טוב ושבת הוא עת רצון, כי רעווא דרעווין אשתכח וכל דינין מתכפין: וזהו הקשורים ליעקב, על ידי שהם מקשרים עצמם במחשבתם כנ"ל הם ממשיכים השפעות ליעקב. ויהושע שהיה במדרגה פחותה ממנו כתיב (שמות לג, יא) ויהושע בן נון נער לא ימיש מתוך האהל, כידוע שבימי החול השכינה מלוכש במט"ט הנקרא נער וכל העולמות מקבלים על ידו. ובוה יבואר הפסוק (שמות ב, י) ותקרא שמו משה כי מן המים משיתהו, פירוש כי כוונת מצרים היה שהיה ידוע להם שמשה הוא משורש כל החסדים ולכן השליכו אותו למים כדכתיב (בראשית א, ו) ויהי מבדיל בין מים למים: ובת פרעה החזירו לשורשו, דהיינו שהסירה אותו ממים התחתונים ונתדבק בשורשו והבן:

פרשת וישלח

וישלח יעקב מלאכים לפניו כו' (לב, ד). נראה לי על דרך הרמז, דהנה הצדיק כל עבודתו הוא להיותו דבוק בו יתברך ויתעלה ולדבק נשמתו תחת כסא הכבוד מקום שרשו והצדיק המזכך את גופו ומטהר עצמו מכל התאוות החיצוניים אז גם גופו הטהור דבוק בו יתברך: וזהו הוא לשון תפילה, דהיינו דביקות כמו (בראשית ל, ח) נפתולי אלקים כו', שעל ידי התפילות הזכות והצלולות במחשבות טהורות נתדבק בו יתברך: וזהו וישלח, לשון לווייה כמו ויצו פרעה אנשים וישלחו אותו (בראשית יב, כ), תרגום וישלחו

ואלוויאו, רצה לומר שהצדיק מלווה את המלאכים הנשלחים לפניו, דהיינו הדבורים היוצאים מפי הצדיק נבראים מהם מלאכים, והיינו שגם גופו הטהור הוא מסייע להמלאכים שלו שיעלו למעלה. לפניו אל עשו אחיו, רצה לומר על ידי זה גורם שעשו נעשה אחיו: ארצה שעיר שדה אדום, פירוש שנעשה אחיו למטה לזה רמז ארצה שעיר. וגם נעשה אחיו למעלה, דהיינו בעולם שלו הנקרא שדה אדום השר של אדום נעשה גם כן אחיו. ויצו אותם לאמר, פירוש צו הוא לשון זירוז כדאיתא (תו"כ פר' צו פ' א) אין צו אלא זירוז, דהיינו שהצדיק מוציא דבריו מפיו הקדוש בקדושה ובזירוז כל כך עד שהם נעשים חזקים כל כך. לאמר פירוש שִׁיאֲמַר ממילא הדבר הזה שיתהפך עשו לאחיו, כי בוודאי אין מן הנכון לעשות זאת עיקר התפילה, רק על ידי הדביקות בשאר תפילותיו ודבוריו של הצדיק במחשבות טהורות וצלילות ממילא יוצא הדבר הזה לפעולתו שגם אויביו ישלים עמו: וזהו רמז שציוה ירמיהו הנביא (ירמיה יז, כב) ולא תוציאו משא מבתיכם ביום השבת. דהנה כפי הנהגתו של אדם כל ימי השבוע ימי החול במחשבות טהורות בתפילה אזי בשבת קודש נתוספת בו קדושה יתירה יותר ויותר: וכן להיפך ח' א' אם הולך שובב בדרך ליבו במחשבות זרות ומעורבבות אזי ביום השבת כל המחשבות של ימי החול במחשבות חוץ ופיגול וח' נסתמים שערי תפילות מלעלות תפילות ישראל, דהיינו שעומדים על פתח השערים העליונים ומעכבים תפילות שער ישראל: וזהו שהזהיר אותם הנביא ולא תוציאו משא מבתיכם ביום השבת, דהיינו המחשבות זרות שהם כמשא גדול ועוברים לפניו ביום השבת מחמת שחשב בהם כל ימי החול. והביאו אותם בשערי ירושלים, דהיינו שלא תביאו אותם התפילות המתפגלים במחשבות זרות בשערים העליונים העומדים על פתח השער ומעכבים תפילות ישראל לעלות דרך השערים* ואיך לא יעלה מורא על ראשו וחרדה גדולה בלב האדם השפול עד היכן גורם בעונו לו ולאחרים: כה תאמרון לאדוני לעשו, הנה התורה הקדושה מלמדת אותנו איך להתנהג בגלות המר הזה אשר אנחנו נתונים תחת יד האומות ואנחנו מוכרחים לקבל הגלות באהבה עד ירחם ה' עלינו ויגאלנו גאולת עולם במהרה. ובעוד שאנחנו בגלות המר אנו מוכרחים להיות נכנעים לפניהם ולקוראם אדונים. וזהו כה תאמרון לאדוני לעשיו: רצה לומר שתקראו אותו אדון בדברכם עמו ואז כאשר יוסיף להרע לכם יותר מן הראויה במסים וארנוניות גזל יהיה בידם ועל ידי זה ירחם ה' עלינו, כי די לו בזה שאנחנו נכנעים לפניו וחולקים לו כבוד. עם לבן גרתי ואחר עד עתה: דהנה לבן אותיות נבל, דהיינו היצר הרע נקרא נבל. ואחר שיזכה האדם לעבוד בשני יצרים כאמור בכל לבבך (דברים ו, ה) בשני יצריך (ברכות נד א), אזי היצר הרע נהפך ללבן, דהיינו לובן העליון: ואימת יזכה אדם לזה העיקר הוא על ידי הכנעה שיחזיק עצמו בזה העולם כגר: וזהו עם לבן, פירוש שזכיתי שיהיה היצר הרע נהפך מנבל ללבן היתה הסיבה לזה: גרתי לשון גירות, דהיינו שהחזקתי עצמי כגר בהכנעה גדולה: ובכל זאת לא עלתה בידי בימים מועטים כי אם ואחר עד עתה, פירוש שאחרתי בעבודה הזאת יום אחר יום ושנה אחר שנה. וזהו שאמרתי וכבר אמר אנא השם ונשמע קולו (יומא לט ב), פירוש שזמן ארוך צריך האדם לצעוק אנא השם עזרני שאזכה לעבדך באמת: ואז ונשמע קולו אבל לא בימים מועטים. ואם תאמר ומהיכן יהיה פרנסתו של אדם לזה אמר ויהי לי שור וחמור. דהיינו שהפרנסה בא ממילא אם עושים רצונו של מקום. ואשלחה להגיד לאדוני למצוא חן בעיניך, רצה לומר כי כן דרך האומות בראותם כבוד ועושר ישראל אזי הוא חביב ונושא חן בעיניהם אף שאינו נהנה מישראל אף על פי כן נושא חן בעיניהם. וישובו המלאכים אל יעקב לאמר באנו אל אחיך כו', רצה לומר הרמז הגם שהדבורים של הצדיק פועלים ונכנסים בלב עשו שיתהפך לאחיו כנ"ל אף על פי כן וגם הולך לקראתך, פירוש אף על פי כן הוא מתנגד והולך לקראתך ומעשיו הם התנגדות והיפך מעשיך הטובים: וארבע מאות איש עמו, רמז שגם שעושה כל מעשים רעים אף על פי כן אומר שהוא בן עולם הבא שיש לו ת' עלמין דכסופין וזהו עמו, שאומר שעמו הם ארבע מאות רמז לת' עלמין כנ"ל:

או יאמר ויהי לי שור וחמור (לב, ו). דהנה כתיב (בראשית א, כ) ויאמר אלקים ישרצו המים שרץ נפש חיה ועוף יעופף על הארץ. יש לומר הרמז שעל ידי התורה הקדושה הנקראת מים יזכה האדם לנפש חיה, דהיינו לנשמה עליונה. ועוף יעופף על הארץ, רצה לומר שיעופף עם מחשבתו בעולמות העליונים. ויברא אלקים את התנינים הגדולים (שם, כא), ופירש רש"י ובדברי אגדה הוא לויתן שבראם זכר ונקבה. יש לומר שרש"י ז"ל רומז בדבריו לתרץ לשון הכתוב ויברא, שהוא מיותר לכאורה וגם השינוי לשון שהיה לו לומר גם כן ויאמר יהי תנינים כו', אך לפי הענין הנזכר לעיל יבואר שזה רמז על הצדיק הדבוק בו יתברך הנקרא לויתן לשון לווייה ודבוק בהשם יתברך ברוך הוא שזה בלתי אפשרי שיבא לאדם כי אם מאתו יתברך שמו דמקרא ציוה השם יתברך שיעבוד אדם מעצמו המדרגה הזאת שיזכה לנשמה ולכן נאמר ויאמר כו', אבל המדרגה שנית שיזכה אדם לדביקות בו יתברך שיהא נקרא בשם לויתן שיהיה בדביקות כל כך שכמעט יהיה בטל מהמציאות עד שהשם יתברך מצנן אותו. וזהו (ב"ב עד ב) צינן את הזכר, רמז הדביקות הנזכר לעיל שהשם יתברך מצנן בו הדביקות שלא יתבטל מהמציאות. זכר רמז לדביקות. והרג את הנקבה, רמז שהוא צדיק כזה שהצד הנקבות שבו הוא היצר הרע הרג אותו לגמרי. ומלחום לצדיקים לעתיד לבא, רמז שלהצדיקים הבאים אחריו קל להם לעבוד השם יתברך על ידי שגורם הצדיק הנזכר לעיל במעשיו. ומלחום לשון המתקה שהמלח ממתיק את הבשר כמו כן המתיק הצדיק הנזכר לעיל את היצר הרע עד שהוא קל לצדיקים העתידים לבא לעבוד השם יתברך בלי שום עמל ויגיעה. והב' מדרגות הללו נותן השם יתברך להצדיק במתנה:

וזהו ויהי לי שור וחמור (לב, ו). דהיינו שבא לי המדרגה הזאת ממילא שנתן לי השם יתברך. דשור הוא לשון הסתכלות וראיה דאחר שהצדיק מוכן גופו לגמרי אז נותן לו השם יתברך שרואה ומסתכל תמיד בשמו הגדול והשם הויה ברוך הוא הולך לפניו תמיד. וזהו ויהי לי שור, דהיינו מדרגה עליונה הנזכרת לעיל היה לי ממילא בחסד האל יתברך שמו. וחמור, רמז שגם גוף החומר נזדכך היטב: צאן כו', רמז לכל מיני מדרגות כאשר נזכר בדברינו פעמים רבות: ואשלחה להגיד לאדוני: פירוש וזה אני פועל המשכה להמשיך לב עשו למצוא חן בעיניו להגיד הוא לשון המשכה: ויירא יעקב כו' ויצר לו. דהנה הצדיק השלם העובד ה' בתמימות בכל לבו אין כל אומה ולשון יכולה לשלוט בו להרע לו חס וחלילה וכאשר רואה הצדיק שהוא מתירא ומפחד אזי ויצר לו הדבר הזה צער הוא לו. וזהו ויירא יעקב, פירוש שהיה מתירא ולכן ויצר לו דאין זה מדרך הצדיק שיפחד ויירא משום דבר. ומה עשה ויחץ את העם: דהיינו שמיד חזר בתשובה והתוודה לפניו יתברך. דהנה אנחנו אומרים בהווידוי אנחנו ואבותינו חטאנו ויש ליתן טעם למה אנו מזכירים חטא אבותינו. ויש לומר הענין הוא, דגם אם חטא אדם אין לעשות עצמו רשע ממש נגד המקטרג. רק ירשיע עצמו במקצת. ויצדיק עצמו במקצת. וזהו שאנו תולים קצת החטא באבותינו, דהיינו מה שאנחנו חטאנו הוא על ידי אבותינו שלא קדשו אותנו בקדושה שלימה. וגם זה גרמה לנו שחטאנו ובאמת אבותינו כבר הם בגן עדן ולא יזיק להם הקטרוג, רק שאנו תולין בהם כדי שלא ליתן פתחון פה להמקטרג שאנחנו עצמינו חלילה עושים עצמינו רשעים. ונמצא בהתוודות אדם חטאיו עושה עצמו בינוני: וזהו שאמר (ברכות סא ב) כגון אנו בינונים. וזהו ויחץ את העם, פירוש דהיינו שלימד את העם אשר אתו שיתוודו ויעשו עצמם בינונים כנ"ל, דהיינו מחצה על מחצה, כי להצדיק את עצמו בוודאי אי אפשר רק להעשות בינונים ואחר הווידוי והחרטה של הצדיק אזי הוא חוזר לאיתנו הראשון לקדושתו ומדרגתו לדבורו בקדושה ומחשבתו בקדושה וזה נקרא שני מחנות, דהיינו מחנה אחת למטה הוא הדבור הקדוש ומחנה השנית למעלה בעולם המחשבות. וזהו אם יבא עשו אל המחנה האחת והכהו והיה המחנה הנשאר לפליטה* ולכאורה מלת לפליטה הוא מיותר שהיה לומר השנית תשאר, אך הענין יבואר על ידי

הפסוקים המאוחרים, והיינו שהתחיל יעקב אבינו עליו השלום להתפלל קטונתי מכל החסדים כו' כי במקלי עברתי כו': רמז במקלי הוא לשון קול שמתחלה לא היה לי רק הקול קול יעקב. ולא זכיתי עדיין לעולם המחשבות. ועתה הייתי לשני מחנות, רמז כנ"ל שזכיתי עתה לשני מדרגות לעולם הדבור ולעולם המחשבות ולכן אני מתפלל הצילני נא כו' פן יבא והכני אם על בנים. דהנה הצדיק צריך לעבוד השם יתברך בכלל ובפרט. הכלל הוא היראה שהיא השורש והיא נקראת אם: וגם המחשבה נקרא אם והמחשבות והדבורים של הצדיק נקראים בנים* והם הפרט שכל דבור ודבור הוא פרט בפני עצמו: וזהו פן יבא והכני אם על בנים, פירוש שאני מתירא שלא יבא חס וחלילה ויבלבל את מחשבותי ויראתי שהם האם על בנים כנ"ל. וזהו ביאור הכתוב כנ"ל ויאמר אם יבא עשו אל המחנה האחת והכהו, פירוש הגם שיכה אותי במחנה אחת, דהיינו במחשבה שיבלבל אותי ח"ו. והיה המחנה הנשאר, רצה לומר אזי על כל פנים ישאר לי מחנה אחת, דהיינו הדבור ואז על ידי הדבור אתחזק לחזור למחנתי הראשונה, דהיינו לעולם המחשבה וזהו לפליטה. לשון דבר הנפלט מבליעתו, דהיינו על ידי הדבור אוכל לפלוט המדרגה הראשונה. וזהו שפירש רש"י ז"ל על כרחך כי אלחם עמו, דהיינו עם הדבור אוכל להלחם ולהתחזק ולחזור לקדושתו ולמחשבתו כבתחילה כן דרך הנהגת הצדיק: ואף על פי כן הוא מתפלל תמיד שלא יפסוק מקדושתו ומחשבתו העליונה לעולם, וקל להבין*

או יאמר וישלח כו' מלאכים (לב, ד). פירש רש"י ז"ל מלאכים ממש: אל עשו כו'. ויצו אותם לאמר כה תאמרון לאדוני לעשו. כה אמר עבדך יעקב עם לבן גרתי, פירש רש"י ז"ל לא נעשיתי שר וחשוב. דבר אחר גרתי, תרי"ג מצות שמרתי. והיה לי שור וחמור. פירש רש"י ז"ל אבא אמר לי מטל השמים ומשמני ארץ וזו אינו לא משמים ולא מן ארץ: ובתנחומא איתא שור, זה יוסף שנאמר (דברים לג, יז) בכור שורו הדר לו: חמור, זה משיח בן דוד שנאמר (זכריה ט, ט) עני רוכב על החמור. ואשלחה להגיד לאדוני למצוא חן בעיניך: הדקדוקים המה רבים א שפירש רש"י ז"ל מלאכים ממש יש להבין למה באמת שלח יעקב מלאכים ממש אל עשו והיה די לו בשליחות אנשים ולשום דבריו בפיהם איך יאמרו לעשו ולא היה להטריח מלאכים. ב כה תאמרון לאדוני לעשו: למה לו ליעקב לאמר בביתו בדברו עם המלאכים לאדוני: בשלמא מה שהם יאמרו לעשו נחא שיאמרו כה אמר עבדך כו', אבל מה שדבר עם המלאכים בביתו למה לו להזכיר לקראו אדוני. ג לעשו. הלמ"ד אין לו שחר* כך היה לו לומר כה כו' לאדוני עשו: ד עם לבן גרתי פירש רש"י דבר אחר תרי"ג מצות שמרתי. ואם כן מה זה שאמר למצוא חן בעיניך וכי בשביל זה ישא זה חן בעיניו אדרבה יכעיסו בדבר זה שהוא מתפאר בעצמו ששמר תרי"ג מצות והוא כדי שיבין עשו שאינו מפחד ממנו: בשלמא לפירש ראשון שפירש רש"י ז"ל לא נעשיתי שר וחשוב הם דברי הכנעה על ידי זה ימצא חן בעיניו אבל לפי דבר אחר אינו עולה כהוגן למצוא חן בעיניך: וגם לפי המדרש שפירש שור זה יוסף כו', גם כן אינו עולה כהוגן למצוא חן בעיניך: שדברים אלה הם גם כן אזהרה שאין לו פחד כלל שזכות הצדיקים יעמוד לו: אך הענין הוא, דהנה דרך הצדיק בדברו עם אנשים אזי הוא מדקדק בדבריו להשכיל שיהיו דבריו נשמעים במשמעותיהם אחד דברים כפשוטן לאיש המדבר עמו. שנית הוא עיקר תוכן דבר שמכווין באותן הדבורים שיהיו תפלה ותחנונים לפני המקום ברוך הוא וברוך שמו* והכוונה בזה שמסתיר דבריו של התפילה בהדבורים שמדבר עם האדם. ואינו מתפלל תפילתו הצורך לו בפירוש. הוא למען המקטרג שלא יבין כוונתו בדבריו שמכניס בהם תפילה. ולא יקטרג עליו כי אינו יודע שזה הוא מתפלל: ועל פי הדברים האלה יעלה הכל על נכון: זה ששלח מלאכים ממש ולא אנשים שלוחים, כי כוונתו של יעקב היה שהמלאכים ידברו אל עשו דברים כאלה שיהיו דבריו רצוי אל עשו וגם שיהיו דבריו רצון בתפילה. ובתחנונים לפני המקום להיותם מליצי יושר לפני המקום ברוך הוא עבורו ולכן היה נוח לו

וטוב ליעקב לשלוח מלאכים ממש. כי מי הוא האיש שיוכל להיות מליץ יושר לפני ה' כמלאך ה' צבאות: וכדאיתא באמת במדרש שהמלאכים האלה היו מיכאל גבריאל רפאל שהם מליצי יושר תמיד על ישראל. וזהו שאמר יעקב אל המלאכים. כה תאמרון, רצה לומר באופן זה ובכוונה זאת תאמרון כל דבריכם אשר תדברון. דהיינו לאדוני. רצה לומר שיהיה כוונתכם לאדון הכל הוא הבורא יתעלה זכרו לעד. וגם דברים כפשוטן לעשו שיהיה דברי רצוי לעשו וזהו שאמר שיאמרו כה אמר עבדך כו' עם לבן גרתי. שמלת גרתי משתמע לתרי אפי. דהיינו שהוא דברי מליצה לפניו יתברך שמו ששמר תרי"ג מצות וזכות זה יעמוד לו שינצל מעשו: וגם דברים כפשוטן דברי רצוי והכנעה לעשו שלא נעשיתי שר וחשוב: וזהו דבר אחר כו' תרי"ג כו', רצה לומר שתכניסו ותכוונו בדבריכם שתאמרו לעשו עם לבן גרתי שהוא יבין כפשוטו כנ"ל ואתם תכוונו עוד דבר אחר, דהיינו להמליץ עבורי שתרי"ג מצות שמרתי. וכן ויהי לי שור וחמור, גם כן על הכוונה שלעשו יהיה משתמע כפשוטו שלא נתקיים בי ברכות אבי אבל אתם תכוונו להזכיר לפניו יתברך שמו זכות הצדיקים הגדולים יוסף ומשיח בן דוד: ואשלחה להגיד לאדוני למצוא חן, רצה לומר ויעקב היה גם כן מתפלל לפניו עתה בדברו עם המלאכים ואמר זה שאשלחה. הוא העקר כוונתי להגיד לאדוני בוראי ויוצרי. להזכיר לפניך זכותי וזכות הצדיקים למצוא חן בעיניך, והזוכר חסדי אבות יעלה זכרונינו לפניו לרחמים ולרצון אמן*

או יאמר וישלח כו' (לב, ד). דאיתא בגמרא (סוכה נב א) לעתיד היצר הרע לצדיקים נדמה כהר. ולרשעים כחוט השערה. ומדקדקים העולם למה נדמה לכל אחד היפך האמת דלצדיקים מהראוי שידמה להם כחוט השערה שלהם היה קל לכבוש את יצרם: ולרשעים בהיפך היה קשה להם לכבוש את יצרם כהר. ואימינא לפרש שכן הוא האמת לצדיקים כהר ולרשעים כשערה. דאיתא בגמרא (פסחים פח א) לא כאברהם שקרא לבית המקדש הר בהר ה' יראה (בראשית כב, יד). ולא כיצחק שקראו שדה ויצא יצחק לשוח כו' (שם כד, סג) אלא כיעקב שקראו (שם כה, יט) בית. ולהבין באמת הטעם שאברהם קראו הר ויצחק קראו שדה. יש לומר, דהנה האבות רמזו על מקדש ראשון ושני ועל העתיד שיבנה במהרה בימינו. דהיינו אברהם קראו הר זה המקדש ראשון שאז היו צדיקים גדולים ההולכים תמיד בדביקות על דרך שאמרו חז"ל (יומא ט ב) טובים צפורנן של ראשונים מכריסן של אחרונים. והר הוא רמז לעולמות העליונים אשר לית בהם תפיסה כלל כי אם במחשבה ודביקות הוא עולם המחשבה. ולכן אמר אברהם בהר ה' יראה, דהיינו הצדיקים שיהיו במקדש ראשון יהיו יכולים לתקן הכל בדביקות שלהם שזה רמז ראייה, דהיינו עיוני שכליות ודביקות. וזהו אשא עיני אל ההרים (תהלים קכא, א), רצה לומר לעולמות העליונים: מאין יבא עזרי, רצה לומר מעולם המחשבה הנקרא אין יבא עזרי. וזהו (עובדיה א, כא) ועלו מושיעים בהר ציון לשפוט את הר עשו. דאת זה לעומת זה עשה אלקים: ובמדרגת הר ציון ישפוט את הר עשו. ובזה יתורץ מה שיש לדקדק בפסוק ויקרא אברהם כו' בהר ה' יראה: שלכאורה מתחילה היה ראוי לומר בכתוב השני שליחות של שני המלאכים בזה אחר זה. ואחר כך ויקרא אברהם כו', ולפי דרכינו ניחא דכוונת אברהם אבינו ע"ה היה שיהיו יכולים לתקן הכל בדביקות: ולכן קראו הר כנ"ל. ויקרא מלאך ה' שנית ויאמר הרבה ארבה את זרעך (בראשית כב, טו - יז), ובוודאי לא יהיו יכולים להיות כולם במדרגה אחת גדולה וצריכין איזה אופן אחר לתקן במדרגה קטנה לפי מדרגתם. וזה שקראו יצחק שדה, דהיינו בית המקדש שני שלא היו צדיקים כראשונים היו צריכין לתקן שיהיה להם קיום על ידי הדבור. ובבית שני היו בו שנאת חנם ועל ידי זה היה כח בעשו להיות לו אחיזה בהשדה, דהיינו בבית המקדש על דרך (בראשית כה, כז) ועשו יודע ציד איש שדה: וזה שהיה עשו איש שער הוא רמז שכחו היה על ידי שנאת חנם כמו שמצינו (ב"ב טז א) שאמר איוב להקב"ה שמא נתחלף לך בין איוב לאויב. והשיב לו הקדוש

ברוך הוא מי פלג לשטף תעלה (איוב לח, כה), ודרשו חז"ל בין שער לשער לא נתחלף לי שאלמלא שני שערות יוצאות בגומא אחת היו מכחישים מאור עינים עיין שם: וזה רמז השער לשנאת חנם, דהיינו פירוד כמו השערות שהם מפורדים כל אחת בגומא לעצמה: והיה יצחק אבינו ע"ה רוצה לתקן לישראל לשבר את כח עשו על ידי הדבור. וזהו ויצא יצחק לשוח בשדה. שוח הוא לשון דיבור מחמת שבבית שני לא היו צדיקים כל כך כראשונים והיו צריכים לתקן במדרגה שהיא למטה מהראשונה ולכן קראו שדה, רמז למדרגה תחתונה הנקרא שדה שהיא למטה ממדרגת הר הנ"ל. וזהו וישלח יעקב מלאכים, רצה לומר דבורים של הצדיק נקראים מלאכים. לפניו, רצה לומר במדרגה תחתונה שהיה לפניו תיקן יעקב: אל עשו אחיו, רמז שהיפך הדינים לרחמים על ידי הדבור שלו: ארצה שעיר, רצה לומר שעל ידי שנאת חנם בעוונותינו הרבים הנרמז במלת שעיר כנ"ל היה לו אחיזה בהשדה: להיות שדה אדום: ונמצא צדקו דברי חז"ל צדיקים נדמה להם כהר, דהיינו הצדיקים הגדולים שעבדו את השם בדביקות תמיד הנקרא בשם הר כנ"ל נדמה להם כפי מדרגתם כהר: ולהרשעים שקלקלו ונתנו כח להשעיר הוא עשו נדמה להם כשער לפי מדרגתם שקלקלו: וזה שאמר יצחק (בראשית כז, כו) ראה ריח בני כריח שדה. דלכאורה מלת ראה, אינו מובן כלל פירושו: אך לפי דרכינו יבואר גם כן פירושו בדרך הנזכר לעיל. דהיינו יצחק אבינו עליו השלום היה רוצה גם כן לתקן בגלות המר אם יהיה צדיק כזה שיעבוד בדביקות שזה נקרא בן להשם יתברך יהיה כח בידו לתקן את השדה על ידי הראייה, היינו הדביקות כנ"ל: וזהו ראה ריח בני, רצה לומר על דרך הכתוב (שיה"ש ז, יד) הדודאים נתנו ריח, אלו בחורי ישראל שלא טעמו טעם חטא (עירובין כא ב). וזהו שאמר יעקב כי יפגשך עשו אחי ושאלך לאמר למי אתה כו', דרש"י ז"ל פירש התקין עצמו לג' דברים לדורון לתפילה ולמלחמה: ולכאורה הוא בהיפך שמתחילה היה מתפלל. ואחר כך לקח דורון לשלוח: ואם לא יועיל הדורון יערוך עמו מלחמה. אך כוונת יעקב היה גם כן לתקן לדורות הבאים וללמדם איך יתקיימו בגלות המר בין האומות: דמעשה אבות סימן לבנים שיעשו כמותם וכיוון יעקב בשליחת הדורון במינים הללו עיזים רחלים כו', שיהא מרומז בדורון הזה כוונת תפילה שלימה להשם יתברך ברוך הוא: וזהו כי יפגשך עשו אחי כו', רצה לומר אם ירצה הקטרוג לקטרג חלילה על ישראל לאמר למי אתה, רצה לומר מי בכם בישראל שיוכל לומר אתה, דהיינו שיברך ברכה בתקנה, דהיינו ברוך אתה: ואנה תלך, רצה לומר ואנה הוא המעשים טובים אשר תהיה בהם הולך בעבודתו יתברך שמו. ולמי אלה לפניך, רצה לומר מי בכם שיוכל לשבר את כח העבודה זרה המרומז במלת אלה אלקיך ישראל (שמות לב, ח): ואמרתם מנחה היא שלוחה, רצה לומר דבר גדול יש לנו, דהיינו תפלת מנחה שאנו שלוחים להשי"ת ברוך הוא. דאליהו לא נענה אלא בתפלת מנחה (ברכות ו ב): לאדוני לעשו, רצה לומר בעת תפילת המנחה אז הוא התגברות כח הדינים שרוצים להיות אדונים עלינו חלילה: וזהו לאדוני לעשו, דהיינו הדינים המכונים בשם עשו להתגבר ולהיות אדונים: אנו משברים אותם על ידי תפילת מנחה. והנה גם הוא אחרינו: רצה לומר עוד דבר גדול יש לנו בעת תפלת מנחה שאז הוא הזיווג העליון למעלה למעלה בקומה שלימה כידוע: ואז שהזיווג הוא אחר באחר כידוע דבבוקר הזיווג הוא פנים בפנים אבל הוא למטה. אבל בעת תפילת מנחה הוא בקומה שלימה ובוה יפה כחנו לשבר כח הקליפות והדינים: וזהו והנה גם הוא אחרינו, רצה לומר הגם שהזיווג הוא אז באחוריים כנ"ל אבל הוא במדרגת הוא: דהיינו זוג עליון הנקרא הוא והבן. וזה שרמזו יעקב בהדורן ששלח עיזים מאתים דאיתא בגמרא (שבת עז ב) מאי טעמא עיזין מסגיין ברישא. יש לומר שרמזו חז"ל על ראשי עם המתגאים על הציבור שלא לשם שמים וזהו עיזין, לשון עזי פנים. מסגיין ברישא, רצה לומר שהן ראשי עם. כברייתא של עולם חשוכא והדר נהורא. דהיינו בביאת משיח צדקינו אז יהיה נהורא דהיינו צדיקים והוא יהיה לנו לראש. וזהו הפירוש כאן

עיונים, רצה לומר זה טענה לשבר כח הקליפות וכח הקטרוג דהיינו שהם עזי פנים. מאתים, רצה לומר יש בנו כח להמתיקם* דהנה הקליפה היא עשתי עשר: וכל המוסף גורע, דהיינו העי"ן הניתוסף אל תיבת שתי נעשה מנין פחות. וגם כאן תיבת מאתים אם נוסף לו אות אלף בתחילתה יהיה אמתים ונמצא האל"ף הוא מגרע שפירושו ב' אמות, דהיינו סך מועט. דעם אות אלף נמתקים הדינים, דהיינו אל"ף של אדני נמתקים הג' אותיות די"ן. או יאמר מאי טעמא עיון מסגין ברישא. דהנה קודם כל מעשינו שאנו עושים להשם יתברך צריכין אנו מתחילה להתוודות על עוונותינו. וזהו עיון, רצה לומר חטאים העיון. הן מסגין ברישא, אנו מתוודים בתחילה כברייאתא של עולם חשוכא והדר נהורא. וזהו גם כן הפירוש עיונים, רצה לומר החטאים הם נמתקים על ידי מאתים. כנ"ל על ידי אות אלף הם נמתקים. רחלים, רמז שיש בישראל יראים ושלמים רמז רחלים שהם כרחל לפני גוזה ביראה שלימה. גמלים מניקות, רצה לומר גם ים בנו הפשוטי עם שהם גומלי חסדים המניקים לומדי תורה ומחזיקים אותם וזהו ובניהם. אל תקרי בניהם אלא בונייהם הם הלומדי תורה הנקראים בונים. פרות, רמז להצדיקים השלמים ההולכים בגבורה וממתיקים הגבורות בגבורה כדאיתא פרה אדומה אשר אין בה מום (במדבר יט, ב), רצה לומר שאין בהם מום ומנוקים מכל חטא הם ממתיקים את הפרה אדומה הם הדינים. אתונות, רמז למשיח צדקינו שיבא במהרה בימינו על דרך הכתוב (בראשית מט, יא) אוסרי לגפן כו' בני אתונו, שדרשו חז"ל (בר"ר צח, ט) שקאי על משיח עני רוכב על החמור: דהיינו זכות המאמינים באמת בביאת משיחנו ומחכים בכל יום יעמוד לנו לשבר כח הקליפות והדינים ולקומם בית מקדשינו במהרה בימינו כמו שקראו יעקב אבינו עליו השלום בית אל, שיבנה במהרה בימינו אמן*

או יאמר וישלח כו' (לב, ד). בצירוף הפסוק ויאבק איש עמו כו', ופירש רש"י ז"ל שהיו מעלים אבק: ואיתא בגמרא (חולין צא ב) חד אמר כגוי נדמה לו: וחד אמר כחכם נדמה לו. ולכאורה הוא פלוגתא רחוקה: ונראה לפרוש בהקדים לפרוש הפסוק (תהלים קיט, קמ) צרופה אמרתין מאוד ועבדך אהבה* דהנה הצדיק נענה בתפילתו כשהוא מתפלל על החולה וכדומה: ולכאורה הוא כמו השתנות אצל הבורא הפשוט אמיתי חלילה. אך השורש הוא, דהנה השם יתברך ברוך הוא ברא את האותיות והם בכח אצל הבורא ברוך הוא. והצדיק הוא מצרף את האותיות האלו שיהיו נקראים כרצונו, דהיינו התפילה שהצדיק מתפלל הוא על ידי צרופי אותיות שהוא מצרף אותם. ונמצא אין כאן שינוי חלילה שהאותיות היו גם כן מתחילה, רק שהוא מצרף אותם ואם תרצה לומר למה דווקא הצדיק נענה בתפילתו כמו שאמרו חז"ל (ב"ב קטז א) מי שיש לו חולה בתוך ביתו ילך אצל חכם ויתפלל, כל אדם יתפלל ויהיו האותיות מצורפים* אך מחמת שהתורה הקדושה נבראת באהבה. כנאמר הבוחר בעמו ישראל באהבה: והצדיק גם כן אוהב את השם ואת כל אדם בעולם. על דרך שאמר ר' יוחנן (עי' ברכות יז א) מעולם לא הקדמני אדם שלום בשוק אפילו נכרי. ולא כן הוא מדת כל אדם. ולכן גם האותיות אינם נצטרפים אלא על ידי הצדיק האוהב לכל* וזהו צרופה אמרתין מאוד, רצה לומר האותיות העליונים הם מצורפים ממילא בכחו על ידי הצדיק האוהב לכל מצטרפים לפועל וזהו ועבדך אהבה: וזהו וישלח יעקב מלאכים, רצה לומר האותיות והדבורים שלח יעקב דהאותיות והדבורים נקראים מלאכים כנ"ל. לפניו, רצה לומר שגם מלפנים היו האותיות האלו בכח אצל הבורא ברוך הוא ויעקב היה מצרפם מחמת אהבתו שהיה אוהב לכל. וזהו אל עשו אחיו, רצה לומר גם עשו היה שלם עמו כאחיו על דרך אפילו נכרי בשוק: וזהו ויאבק איש עמו, רצה לומר כמו אבק ריבית, דהיינו שבוודאי אין כל אהבות שוים כאחד כישראל כגוי, רק שאהבה לישראל היא אהבה שלימה, ואהבה לנכרי אינה שלימה מחמת שיש בו אבק שהוא נכרי. וזהו כמאן דאמר כגוי נדמה לו, ולכן ויאבק עמו שהיה כמו אבק. וחד אמר כחכם נדמה לו, ואף על פי כן לא היה אהבתו שלימה

עמו מחמת שהיה יעקב מבין בו שעדיין אין שלם במדותיו והיה אוהב אותו רק מחמת החסרונות לא היה אהבתו שלימה עמו. וזהו ויאבק איש עמו עד עלות השחר, רצה לומר עד אשר יסיר השחרורית שבו ואז יהיה אהבתו שלימה נמצא אין כאן פלוגתא רחוקה שכל מאן דאמר השמיענו מעלות יעקב איך היה אהבתו שלימה עם כל אדם, וקל להבין:

או יאמר ויותר יעקב לבדו ויאבק כו' (לב, כה). דהנה הצדיק השלם העובד ה' באמת הוא מסתכל תמיד ברוממת אל וגדולתו יתברך ומתבודד עצמו במחשבתו לעלות במחשבתו ממדרגה למדרגה עד רום המעלות. וגם רואה תמיד בשפלות עצמו. וזוכר חטאת נעוריו כמו שכתוב (תהלים נא, ה) וחטאתי נגדי תמיד. ואפילו החטאים שאינם חטאים גמורים רק כמו אבק כמו שאמר חז"ל (ב"ב קסד ב) שלשה דברים אין אדם ניצול בכל יום אבק לשון הרע כו', הם לזכרון לפניו תמיד והם בעיניו כחמורות שבחמורות ומתחרט עליהם ושב בתשובה שלימה מאהבתו יתברך ותשובתו עולה עד הכסא הכבוד ונעשה הכל זכויות כמו שאמר חז"ל (יומא פו ב) שזדונות נעשים לו זכויות בעושה תשובה מאהבה: וזהו ויותר יעקב לבדו, רצה לומר בעת שהיה יעקב אבינו עליו השלום בהתבודדות מחשבתו בבדידות גמור. אז ויאבק איש עמו, ודרשו חז"ל (חולין צא א) שהיה מעלים אבק עד כסא הכבוד, פירוש ויאבק איש, היינו אבק החטאים שהם עם כל איש: כל זה היה עמו לנגד עיניו כנ"ל והיה מעלה האבק עד כסא הכבוד על דרך שאמרו חז"ל (יומא פו א) גדולה תשובה שמגעת עד כסא הכבוד. עד עלות השחר, פירוש עד שהעלה הכל לפני השכינה כנסת ישראל הנקראת אילת השחר:

או יאמר ויאבק איש עמו (לב, כה). שזה המלאך היה המקטרג שלו שהיה רוצה ללחום עמו ותופסו באיזה חטא ולא מצא בידו שום חטא ועון התחיל לקטרגו באבק אשר בידו ויעקב אבינו עליו השלום עשה תשובה תיכף כדרך הצדיקים ובוזה נתעלה האבק ההוא עד הכסא הכבוד. וזה שאמרו חז"ל (חולין צא א) מלמד שהעלו אבק עד כסא הכבוד. וכך הוא תמיד שהבעל דבר מחזר למצוא עילה בהצדיק והוא צריך לזה תמיד הרהורי תשובה להעלות אותו אבק עבירות. וזהו עד עלות השחר, פירוש שכך הוא תמיד שמאבק היצר הרע עם האדם ועומד עליו, צופה רשע לצדיק כו' ה' לא יעזבנו כו' (תהלים לו, לב - לג), עד אם ירצה השם עלות ישראל למעלה ויבא גאולתינו מהרה ואז יעבור רוח הטומאה מן הארץ ויבטל אז המלחמה בין אדם ובין יצרו. עד עלות השחר, שחר הוא מלשון דרישה שידרוש ה' אותנו. וירא כי לא יכול לו כו' ויגע בכף ירכו כו', להיות שכתבו הפוסקים על מה שאין מברכין על הביאה הלא אסור להנות מעולם הזה בלא ברכה ואמרו על דרך שאי אפשר להיות בלא תערובות היצר הרע בתוכו לכך אין מברכין עליה ונמצא הסכימו שאי אפשר שיהיה זיווג בלא תערובות. וזהו ויגע בכף ירכו, שם היה לו אחיזה מחמת שאי אפשר להזהר בה. ויאמר שלחני כי עלה השחר, פירוש לעתיד יבקש הבעל דבר מישראל לאמר הניחה לי בזה ותשלחוני מאתכם כך כמו שהוא כי כבר לא שלוט בנו וירצה להפטר כך. ויאמר לא אשלחך כי אם ברכתני, פירוש שתחזור לנו את כל הברכות שהפסדתנו שעל ידך לא היה לנו הברכות האלה מחמת שהיית לנו לשטן ולמקטרג. ויברך אותו שם, שעשה כרצונם*

קטונתי מכל החסדים ומכל האמת. נראה לי (לב, יא), דהנה כתיב (משלי יא, יז) גומל נפשו איש חסיד, דהיינו הצדיק העובד השם באמונה הוא גומל לנפשו, ואמת הוא מדרגת יעקב כמו שאמר (מיכה ז, כ) תתן אמת ליעקב. ואמר יעקב קטונתי מכל החסדים ומכל האמת, פירוש קטונתי ממדרגה זאת שהייתי איש חסיד ואמת ועכשיו נפלתי ונחסרתי ממדרגה זו. כי במקלי כו', פירוש וכל זה היה לי שקטנתי ממדרגות אלו: מחמת שהייתי מיקל לעצמי באיזה דבר: עברתי את הירדן, פירוש וגם זאת שעברתי

ממדרגה זו שהיה בידי להמתיק הדינים לזה רמז ירדן. ירד דין ועכשיו עברתי ונחלפתי ממדרגה זאת שאיננו אוכל להמתיק הדינים: וזהו שנאמר (איוב מ, כג) יבטח כי יגיח ירדן אל פיהו, הנאמר בלויתן. דליתין רמז על הצדיק השלם שהוא דבוק ונלווה להשם יתברך ברוך הוא. וזהו יבטח, פירוש הצדיק הזה הוא בטוח. כי יגיח ירדן, רצה לומר שיגיח לירד הדינים: אל פיהו, רצה לומר בפיו הקדוש, וקל להבין:

ויקח את שתי נשיו ואת שתי שפחותיו כו' (לב, כג). נראה לי, דהנה שתי נשים יש לאדם אחת היא האשה אשר ציוהו הבורא יתעלה לקחת לפרות ולרבות: והשנית, היא נשמתו הקדושה הוא הנפש השכלית אשר נתן השם יתברך באדם וכל תשוקתה אינה רק לעבודת הבורא לעלות לשורשה למקום מחצבה העליון* והיא נקראת אשת חיל, אשה טובה מתנה טובה לבעלה שעל ידה יכול האדם לבוא למדרגות גדולות לאין קץ ותכלית. והבוחר בעבודת הבורא באמת אין לו שום מניעה בעבודתו יתברך שמו אפילו מאשתו ממש אדרבה היא גם כן מסייעתו כמאמרם (בר"ר נד, א) ברצות ה' דרכי כו' ישרים עמו (משלי טז, ז), זו אשה: והם נקראים שתי נשיו של אדם. וגם יש לאדם שתי שפחות הם הנפש הבהמיות והיצר הרע, ושתי אלה, הם מניעה לעבודת הבורא יתעלה אבל כשאדם מקדש ומטהר עצמו ומשבר תאוות הגשמיות והיצר הרע אזי הכל מסייעין לו והוא מוציא יקר מזולל וגם היצר הרע נעשה טוב ועובד ה' בשני יצריו ביצר טוב וביצר הרע וגם הנפש הבהמיות המביאה אותו לתאוות הגשמיות היא מסייעתו, כי הוא מקדש עצמו במותר לו באכילתו ושתינו ובכל תנועותיו נמצא הוא מעלה הכל אל הקדושה העליונה. וזהו ויקח את שתי נשיו ואת שתי שפחותיו. ואת אחד עשר ילדיו. רמז להסטרא אחרא כידוע דהקליפה הוא י"א בסוד עשתי עשר יריעות עיזים. ואת זה לעומת זה כו' (קהלת ז, יד), ציונו השם יתברך להקריב י"א סימני קטורת כדי לבטל אותם וכל הנ"ל היה יעקב אבינו עליו השלום בצדקתו בתולדות המעשים טובים אשר עשה היה מעלה את הכל לעולמות העליונים. וזהו ויעבור את מעבר יב"ק, רמ"ז לג' שמות הקדושים הויה אהיה אדנ"י שמספרם יב"ק. וזה גם כן הפירוש ויעברם את הנחל, היינו נחל העליון, והבין*

ויקח מן הבא בידו מנחה (לב, יד). יש לרמזו היות שמנחה התגברות הדינים רחמנא ליצלן וצדיק כאשר צריך להציל עצמו מאיזה רשע אשר קם עליו אזי משרה עליו הדינים היוצאים בעת מנחה: ולזה אליהו גם כן עשה נקמה בנביאי הבעל בזמן ההוא, וזה היה גם כן כוונת יעקב במנחתו להשרות הדינים על עשו לבלתי יוכל לעשות לו רע ולא זה בלבד היה כונתו כי אם גם שמנחה, היא אותיות מנוחה, והיא אותיות מחנה שיהיו מחנות וכתות מלאכים מסייעים אותו להצילו מיד עשו אחיו ויהיו לו מנוחה ממנו: וזהו ויקח מן הבא בידו מנחה, פירוש מכל מה שבידו, פירוש בכחו ורשותו לרמוז במנחה את הכל כיוון בה ובזה הצליח נגדו, וקל להבין:

ויעקב נסע סכתה ויבן לו בית (לג, יז). פירוש עיקר עבודתו של יעקב אבינו עליו השלום היה תמיד ביחודים והדביקות הנרמז בתיבת סכתה המרמזת על היחוד כידוע, ואף שהיה צריך לחשוב בעניני ביתו והונו לא היה מעיין בהם בעיקר מחשבתו אלא בהבנה בעלמא. וזהו ויבן לו ביתו, הבנה. ולמקנהו עשה סכות, פירוש עיקר קנינו, דהיינו לקנות עולם הבא היה רק יחודים והדביקות והבין: משנה (סוכה פ"א מ"ח) החוטט בגדיש לעשות לו סוכה, כי ידוע שסוכה היא יחוד ואמר כשהצדיק הגדול רוצה לקרב ולהתחבר לעצמו את הכל בשוים כדי לעשות יחוד עמהם זה אינו יכול לפעול, כי כל אחד צריך לעבוד בעצמו היטב לבא אל היחוד האמת. וזהו החוטט בגדיש, לרמוז על כל העולם הנקרא גדיש. פסולה משום תעשה, פירוש אתה תעשה בעצמך ולא מן העשויה על ידי אחרים, וקל להבין:

פרשת וישב

וישב יעקב בארץ מגורי אביו כו' (לו, א). נראה לי בצירוף הפסוק (תהלים קכב, ז) יהי שלום בחילך שלוח בארמנותיך, דאיתא בגמרא (ברכות ז ב) מיום שנברא העולם לא היה אדם שקרא להקב"ה אדון עד שבא אברהם אבינו עליו השלום וקראו אדון, לכאורה מה רבותא בזה שקראו אדון: אך נראה, דהנה אנחנו צריכין ליחד השני שמות הוי"ה ואדני ואז נקרא שמו יתברך אדון על דרך שאנו אומרים אל אדון על כל המעשים. דאל הוא חסד כמו שאמר הכתוב (תהלים נב, ג) חסד אל כל היום, ועל ידי שאנו מיחדים שמו יתברך אנו גורמים וממשיכים החסדים והרחמים לעולם. וזהו אל, רצה לומר כאשר אנו מעוררים החסדים על ידי שאנו מיחדים שמו יתברך אז הוא אדון על כל המעשים: וזהו (חבקוק ב, כ) וה' בהיכל קדשו הס מפניו כל הארץ, שהשם אדני"ה הוא ההיכל להשם הויה ברוך הוא כידוע, ובשעת שנתיחד שמו הגדול בהיכל קדשו, דהיינו היחוד בשם אדני"ה, ה"ס מפניו כל הארץ, רצה לומר ה"ס בגמטריא אדני"ה, היינו שאז נקרא אדון על כל הארץ. וזהו (בראשית ב, ה) ואדם אין לעבוד האדמה* פירוש אדמה, הוא לשון (ישעיה יד, יד) אדמה לעליון, שצריך האדם לדמות הצורה ליצורו ליחד כל העולמות למעלה ליחדם לאחד יתברך שמו ויתעלה: וזהו ואדם אין לעבוד האדמה, פירוש שלא היה עדיין אדם שיוכל ליחד העולמות כנ"ל. לכן ואד יעלה מן הארץ (בראשית ב, ו), רמז שלא היה נקרא הקדוש ברוך הוא אז אדון ולזה רמז א"ד שהוא רק ב' אותיות משם אדני. עד שבא אברהם אבינו עליו השלום והשכיל בשכלו הו"ה ועבד את השם באהבה וזכה ליחד שמו יתברך שמו הוי"ה באדני כנ"ל ואז היה נקרא אדון כנ"ל. והנה עיקר העבודה שעל ידה יתיחד שמו יתברך הוא על ידי הסתכלות ברוממות אל יתברך וגדולתו במורא ופחד הבא לאדם ממילא בהסתכלו נוראותיו ונפלאותיו: ואם תאמר למה נתן השם יתברך כל התרי"ג מצות לעסוק בהם: נעבוד אותו במורא ופחד על ידי הסתכלות ברוממותו יתברך שמו כיון שזה היא עיקר העבודה במחשבה, אך אם היה האדם מסתכל ברוממותו תמיד בלי הפסק היה בטל מהמציאות מהמורא ופחד ורעדה הבא לאדם על ידי זה: לכן השם ברחמי נתן לנו התרי"ג מצות שנעסוק בהם בגופינו לעבודתו והם תועלת לאדם שיהיה אפשר לו לקיים בדביקותו יתברך. וזהו וישב יעקב בארץ מגורי אביו, מגורי, לשון (במדבר כב, ג) ויגר מואב, דהיינו שהיה לו ישיבה ועכבה במדרגה זאת תמיד להיותו ביראה ופחד יראת ה' אביו שבשמים: בארץ כנען, רצה לומר על ידי שהיה עובד בגופו ועסק בתורתו ובמצותיו יתברך תמיד. ארץ כנען, רמז להגוף על ידי זה היה באפשר לו שיתקיים בדביקותו והסתכלותו ברוממות אל יתברך במחשבה. וזהו יהי שלום בחילך, רצה לומר שתראה שיהיה השם שלם ליחדם לאחד כנ"ל. חילך, רמז לעולמות העליונים נקראים חיל על שם ששם כל חיל צבא מרום. ושלוח בארמנותיך, רצה לומר על ידי שיהיה שלוח בארמנותיך, דהיינו בגופך בכל אברים לעסוק במצותיו יתברך על ידי זה תהיה דבוק בו יתברך ליחד שמו יתברך ויתעלה לעד ולנצח נצחים אמן, והבין*

אלה תולדות יעקב יוסף (ז, ב). נראה לפרש על דרך הרמז, דהנה אנחנו בגלות המר הזה דוויין וסחופים ודחוקים בדוחק השפעות שנתמעטה מישראל בעוונותינו הרבים: והשם יתברך ברוב רחמינו כביכול עמו אנכי בצרה (תהלים צא, טו), והשכין שכינתו בתוכינו והיא המקיימת אותנו בהשפעה הניתן על ידה: כמו שהבטיח השם יתברך לאברהם אבינו עליו השלום כה יהיה זרעך (בראשית טו, ה), פירוש השכינה נקראת כה, תהיה עם זרעך תמיד: וזהו שאמר השם יתברך לאדם הראשון: איכ"ה (בראשית ג, ט): א"י כ"ה, דהיינו איך גרמת גלות השכינה ואיה תפנה עצמה בגלות. וזהו אלה תולדות יעקב, רצה לומר ההשפעות הבאות מעולם הנקרא יעקב: הם באים על ידי השכינה הנקרא יוסף והוא תפילת מוסף לשון

הוספה מחמת שהשפעה באה בקושי בכח גדול שאנחנו מוסיפים כח על כח להוריד השפעה אלינו: בן שבע עשרה שנה, רצה לומר בגלות המר אשר בכל צרתם לו צר שצער גדול לשכינה שאנחנו דחוקים כנ"ל והשם הוי"ה הוא בקטנות גימטריא שבע עשרה ואף על פי כן הוא גימטריא טו"ב להשפיע עלינו כל טוב. וזהו (בראשית לח, יג) ויוגד לתמר לאמר כו'. דהשכינה נקראת תמר. דאיתא בזוהר הקדוש (ח"ב קכו א) דתמר הוא דכר ונוקבא. ויש לומר דמשום הכי נקראת תמר, על שם תמר דהשכינה היא המשפעת לעולמות העליונים המעשים טובים של ישראל ואחר כך מקבלת השפעה מעולמות העליונים ומשפעת לישראל ולכן נקראת תמר דהיא דכר ונוקבא שמשפעת לעולמות העליונים ומקבלת השפעה לישראל: וזהו שרמזו חז"ל (יבמות לד ב) מועכת של בית רבי תמר שמן: דרבי עליו השלום היה דואג תמיד ולא היה נהנה מעולם הזה דאיתא בגמרא (נדרים נ ב) יומא דמחין רבי איתא פורענותא על שונאי ישראל רחמנא ליצלן: והוא מחמת שבימי רבי היה צריך להיות התיקון להשכינה באופן זה: והצדיקים ההולכים בעקבותיו שהם ממעכים עצמם ונדחקים ומצערם על גלות השכינה וצרות ישראל הם נקראים על שם בית רבי. וזהו מועכת של בית רבי, רצה לומר לשון (ויקרא כב, כד) מעוך וכתות. תמר שמן, שהם משתתפים עצמם בצער השכינה הנקראת תמר כנ"ל. וזהו (בראשית לח, יג) ויוגד לתמר לאמר הנה חמין עולה תמנתה. דהנה היחוד והזווג השמות הקדושים הנקראים אבא ואמא עתה בגלות המר בעוונותינו הרבים אינו יחוד וזיווג גמור אלא כמו חיתון עד שיבא משיח צדיקנו במהרה בימינו אז יהיה הזיווג שלם: ויש לומר שמטעם זה נאסר לנו חיתון עכו"ם. למען לא יזיק לנו לזה שאנחנו צריכין ליחד קב"ה ושכינתיה על ידי חיתון בגלות המר. עולה תמנתה, תמנתה הוא לשון תמנה, דהיינו דרום הרוצה להחכים ידרים (ב"ב כה ב), ששם במדת חכמ"ה היא שורש הרחמים, והיינו שהשם יתברך עולה להמדה זאת להתנהג עמנו במדת רחמים: הגם שאנו דחוקים ונגושים בגלות המר וזהו לגזו צאנו, רמז לישראל הנקראים צאן קדשים הם כרחל לפני גוזהו מדוחק הגלות המר אף על פי כן הוא ברחמים גדולים שאינו אלא למען ליראנו ולא בפועל ממש חלילה. והשכינה תשוקתה מאוד באהבה אותנו שלא יחסר לנו כל טוב. וגם בזאת אין רצונה שיעלה מורא על ראשינו ולא יעלה עלינו קול נוגש: וזהו ויוגד לתמר, רצה לומר שזה קשה כגידין להשכינה הנקראת תמר. לאמר הנה חמין עולה תמנתה לגזו צאנו, רצה לומר גם זה שהשם הטוב עולה ברחמיו לגזו צאנו למען ליראם כנ"ל גם זה קשה לה מאוד כגידין. ותמיד היא מעוררות רחמים ומלמדת זכות עלינו. ותסר את בגדי אלמנותה, דאיתא בגמרא (כתובות י ב) אלמנה על שם מנה. דהנה עם בני ישראל הקדושים הם מלאים מצות כרמון, רק זה לפעמים חסרונם קצת על עסקי ממון יש ביניהם פירוד קצת מחמת ממון. והשכינה מסירה מ ישראל הקטרוג שעל הבגידה זאת על ידי שהיא מלמדת זכות עליהם בהראותה את מעשיהם הטובים והקדושים לפני השם יתברך. וזהו ותסר בגדי אלמנותה, שהיא מסירה הבגידה שהוא החסרון של ממון. ותכס בצעיף, תרגומו רדידין (עיין תרגומו), כמו (שמות לט, ג) וירקעו פחי זהב, שהוא לשון דקות, דהיינו שהיא מתלבשת בקדושה מהדברים הדקים והרוחנים של ישראל הקדושים הפועלים במעשיהם הקדושים שזה כל תענוגה: ותתעלף, לשון עייפות מלשון (שבת ט ב) ולא יכנס למרחץ שמא יתעלף: והיינו דהשכינה בגלות המר הזה היא עייפה ויגיעה ועל ידי התפללות והתורה והמצות ומעשים טובים אנו נותנים חיות ותענוג להשכינה כדאיתא בכתבים. למשל החולה שהוא חלש מאוד ומריחים לו ריח בשמים למען לא יתעלף כן השכינה בגלות המר הזה כביכו"ל מתעלפות ואנו נותנים לה ריח ניחוח בתפלתנו ובתורתנו הקדושה וזהו ותתעלף: ותשב בפתח עינים, דהיינו שהיא מחזרת על לומדי תורה הנקראים עיני העדה והיא יושבת בפתחיהם לקבל ריח ניחוח להשיב את נפשה כביכו"ל על ידי תורתם לשמה ליחד קב"ה ושכינתיה. וזה רמז אל יתפלל אדם אלא אם

כן יכנוס שיעור שני פתחים (ברכות ח א), רמז ליחד שני שמות הויה ואדנ"י. וזה אשר על דרך תמנתה, רצה לומר על איזה לומדי תורה מחזרת לישב בפתחיהם הם ההולכים בדרך תמנתה, רמז שלומדים תורה לשמה והולכים בדרך חכמה כנ"ל. תמנה, הרוצה להחכים ידרים * כי ראתה כי גדל שילה, רצה לומר שהשכינה רואה שגדול השכחה שאנו נשכחים בגלות המר זה ימים ושנים רבים. שילה, מלשון (רות ב, טז) שול תשולו, ופרש"י ז"ל לשון שכחה, וגם יש לומר הפירוש שני של רש"י ז"ל מלשון (דברים כח, מ) וישל זיתך, דהנה בגלות הזה בעוונותינו הרבים שנתמעט ההשפעה מישראל וכל השפעות נוטלים האומות ואין אנו יונקים אלא מהתמצית, דהיינו בדוחק כמו זריקה שזורקים לנו השפעה קצת. וזו כי גדל שילה, שגדול אריכות הגלות ומיעוט ההשפעות לישראל בעוונותינו הרבים* והיא לא ניתנה לו לאשה, רצה לומר שזה זמן רב שהשכינה בגלות שאינה ביחוד הגמור האמיתי כי אם על ידי חיתון כנ"ל. ויראה יהודה ויחשבה לזונה: דאיתא בזוהר הקדוש (ח"ג ו א) על פסוק (עמוס ה, ב) נפלה ולא תוסיף קום בתולת ישראל, ואיתא בגמרא (ברכות ד ב) במערבא מתרצי הכי נפלה ולא תוסיף לנפול עוד. קום בתולת ישראל. ובזוהר הקדוש פירש בענין אחר ומאריך שם בדרך המשל למלכות שהיה לו מטרוניתא ומחמת שלא היה בניו מתנהגים כשורה. גרש אותם מאתנו וגרש אתם את המטרוניתא ואחר כך נכמרו רחמיו עליהם ושלח ולקח אותם בהסתר מחמת בושא שעדיין לא היו מתנהגים כשורה. ואחר כך הוסיפו בסירחונם וגרש אותם עם המטרוניתא: ואמר אל המטרוניתא לא אשיב לקחת אותך בהסתר כאשר בתחילה: עד אשר אראה שתקנו מעשיהם. אז אבוא בעצמי אליך: כן הנמשל בימי עזרא שהיה ראוי לישראל לעשות להם נס כבימי משה, רק מחמת החטא שהיה להם נשים נכריות לקח אותם מגלות בבל בהסתר עיין שם הלשון בזוהר הקדוש. וזהו נפלה ולא תוסיף קום בתולת ישראל, רצה לומר לא אוסיף עוד להקים את ישראל כאשר בתחילה שלקחתי אותם בהסתר. רק כאשר יתקנו את מעשיהם אז אבוא בעצמי אליהם עיין שם. וזהו ויראה יהודה ויחשבה לזונה, רצה לומר שהשם יתברך ראה שעדיין אין מעשיהם מתוקנים ושהיו להם נשים נכריות: כי כסתה פניה, פירוש והוכרח ליקח אותם בהסתר מחמת בושא. לכן ויט אליה הדרך, פירוש השם יתברך הטא עצמו אליה. ויאמר הבה נא, רצה לומר תראה להיות מוכנת אז כאשר יתקנו את מעשיהם. ואבא נא אליך, רצה לומר אז אבא בעצמי אליך כנ"ל לא כבתחילה שלקחתי אותך בהסתר. כי לא ידע כי כלתו היא. ידע מלשון (בראשית יח, יט) כי ידעתי, לשון אהבה: פירוש שהשם יתברך ברוך הוא אין לו בזה אהבה. כי כלתו היא, רצה לומר שהיא אצלו ככלה, דהיינו בגלות המר שהיחוד הוא על ידי חיתון כנ"ל. ותאמר מה תתן לי כי תבא אלי, פירוש השכינה אומרות להקב"ה מה תתן לי אז יותר כי תבא אלי במהרה שאתה מבטיח לי. ואיזה דבר טוב תתן לי אז יותר מקיבוץ הגלות הראשון. ויאמר אנכי אשלח גדי עיזים מן הצאן, פירוש כי אז אשלח ואסיר כל הקליפות והסטרא אחרא המרומז בגדי עיזים אסיר הכל מהצאן פירוש מישראל צאן קדשים. ותאמר אם תתן ערבון עד שלחך, רצה לומר השכינה היא מבקשת מהשם יתברך שיתן לה איזה עריבות ומתיקות בתוך כך בגלות המר קודם שיגיע העת שתשלח הסטרא אחרא. ויאמר מה הערבון אשר אתן לך, פירוש השם יתברך אומר להשכינה באיזה מתיקות היא מבקשת. ותאמר חותמך כו', פירוש זה ערוב לי שנהיו אנחנו חתומים ורשומים בך כחותם על לבך כחותם על זרועך. ופתילך. ונקדים לפרש הפסוק (במדבר טו, לח - מ) הכנף פתיל תכלת כו' וזכרתם כו' למען תזכרו כו', ולכאורה כפל הזכירות למה. אך נראה דאיתא בגמרא (מנחות מג ב) תכלת דומה לים כו', כבר פרשתי באופן אחר ועתה אמרתי לפרש תכלת, רמז דהמצות דומ' לים, דהיינו שאין להם סוף כמו הים שכל הנחלים הולכים אל הים והים איננו מלא (קהלת א, ז): וים דומה לרקיע: ורקיע היא לשון (במדבר יז, ג) רקועי פחים. רקיע דומה לכסא הכבוד. רצה לומר

הגם שעסק במצות שאין להם סוף צריך לזה לראות בדברים דקים רוחניים, דהיינו במחשבה ובכל זאת שמקיים המצות ועוסק בדברים רוחניים בכל זאת צריך תשובה בכל פעם. וזה רמז רקיע דומה לכסא הכבוד, על דרך (יומא פו א) גדולה תשובה שמגעת עד כסא הכבוד. וזהו הכנף פתיל תכלת והיה לכם לציצית, רצה לומר ציצית לשון (שיה"ש ב, ט) מציץ מן החרכים, דהיינו שעל ידי מצות ציצית שיש בהם תכלת על ידי זה תסתכלו לראות שהמצות אין להם סוף כנ"ל תכלת דומה לים: וראיתם אותו וזכרתם את כל מצות ה' פירוש ואחר שתסתכלו כנ"ל בציצית התכלת וגם אמנם אם תזכרו ותסברו שכבר עשיתם את כל מצות ה'. אף על פי כן ועשיתם אותם, פירוש צריכים אתם לחזור ולעשותם מחדש כנ"ל שהוא דבר שאין לו סוף. ולא תתורו כו', דהיינו שצריכים עתה לעשותם בלי שום פניה והרהור: למען תזכרו, פירוש הזכירה השנית הוא לאחר שתעשו כן כנ"ל אזי תעלו את כל המצות שעשיתם עד הנה תעלה למעלה לרצון להם לפני השם יתברך ברוך הוא. וזהו ופתילך, רצה לומר שהשכינה מבקשת מהקב"ה שהוא יעזור להם לישראל שיהיה להם לזכרון הפתילים שיבואו למדרגה הנ"ל לקיים מצותיו ולהיות תמיד בתשובה כי קשה להם מאוד לבא למדרגה זאת מעצמם ובפרט בגלות המר אין לנו תכלת רק חוטי לבן רמז שאנחנו צריכים לעבוד השם יתברך בכל כחנו לעורר רחמים, דהיינו לובן ולזה צריכים סעד לתומכם* ומטף, רמז שאמר אלישע לעבדו קח את המטה להחיות הילד (עי' מלכים ב' ד, כט)* וזה רמז שהשכינה מבקשת שיתן השם יתברך המטה הזה ביד הצדיקים שיהיה בהם כח לרפאות ולהחיותם בתפילתם. ויתן לה, שהשם יתברך הסכים על ידה ותנתן לה כל השלש הנ"ל. ויבא אליה ותהר לו, פירוש אז היא מתעברת מהמעשים טובים של ישראל ומביאם לפני השם יתברך על ידי זה נתעורר רחמים והשפעות גדולות על ישראל לעולם אמן ואמן, והבן*

או יאמר וישב יעקב בארץ מגורי כו' (לו, א). דהנה כתיב (תהלים טז, ח) שויתי ה' לנגדי תמיד כו', דהנה הצדיק אשר לפעמים יבא לו איזה נדנד קל שנופל ממדרגתו גם זה הוא לטובתו. כי על ידי זה הוא מתחזק ומזרז עצמו יותר בעבודתו יתברך שמו וגם שמביאו לידי הכנעה ושפל בעיני עצמו ומונע אותו מגדלות: וכל מעשיו הקודמים הם רצוים לפניו יתברך. וזהו שויתי ה' לנגדי כו', דמצו"ה הוא הוי"ה ברוך הוא כידוע והפירוש כך שויתי ה' לנגדי, רצה לומר גם מה שהוא התנגדות לי שאני נופל ממדרגתי: גם זה הוא השם הוי"ה ברוך הוא גם זה למצוה יחשב כנ"ל. כי מימיני בל אמוט, פירוש על ידי זה לא אמוט מהימין שלי שאני מוכרח להיות יותר זריז ומוכנע ושפל כנ"ל. וזהו פירוש (שם כח, ז) ד' עוזי ומגיני, רצה לומר הן הדבר העוז שהוא התנגדות לעבודתו יתברך שמו והן הדבר שהוא מגיני, דהיינו המצות שהם מגינים הכל הוא השם הוי"ה ברוך הוא כנזכר לעיל שמביאני לקיים מצותיו בזירוז יותר. וזהו כי בו בטח לבי, בו דייקא, דהיינו על ידי זה אני מתדבק בו יתברך יותר בזרזות. וזהו וישב יעקב בארץ מגורי אביו, רצה לומר שהיה ביראת רוממות יראת ה' אבינו שבשמים. וגם בארץ כנען, רצה לומר שהיה בהכנעה: אלה תולדות יעקב יוסף, רצה לומר התולדות המעשים טובים האלה היראה גדולה וההכנעה גדולה גם אם נפל לפעמים ממדרגתו הגדולה למדרגה קטנה לזה רמז יעקב שהיא מדרגה קטנה. יוסף, פירוש על ידי זה גורם לו שניתוסף לו עוד מדרגה גדולה מהראשונה כנ"ל מחמת שהוא מתחזק ומתגבר בעבודתו יתברך ויתעלה בזירוזו ובהכנעה יותר, וקל להבין*

או יאמר וישב יעקב, בהקדים לפרש הפסוק שאמר דוד המע"ה (תהלים כג, ו) אך טוב וחסד ירדפוני כל ימי חיי כו', דלכאורה אינו מובן מלת ירדפוני, שלשון רדיפה שייך במי שבורח ורודפים אותו. אך הענין הוא, דהנה יש בני אדם שמעשיהם מקולקלים, רק מחמת שיש בהם איזה מדה טובה מצד הטבע, דהיינו

שהוא לב טוב גומל חסד ועושה טובה עם בני אדם זה מועיל להם שחוזרים למוטב: וזהו שאמר דוד אך, הוא לשון מיעוט, רצה לומר המעט הטובה והחסד שבי זה ירדפוני כל ימי חיי. ושבתי כו', שאשב בבית ד' לאורך ימים: וזהו וישב כו', דאדם העובד ה' תמיד נופל בו לשון ישיבה שנתיישב בעבודת הבורא יתברך שמו וה' עמו על דרך שמצינו באברהם אבינו עליו השלום (בר"ר מח, ז) ביקש לעמוד אמר לו הקדוש ברוך הוא שב ואתה סימן לבניך שאני עתיד לעמוד בעדת הדיינים והם יושבים, ונמצא מצינו ישיבה במקום שהשם יתברך שוכן שם בעדת קדושים העוסקים במצוה: ואמר הכתוב דאדם גם על ידי מדה אחת שבו, דהיינו שיהיה שפל בערכו כדבר הנדש בעקב: ולזה רמז יעקב לשון עקב שמחזיק עצמו לשפל גם על ידי זה יזכה שיהיה לו ישיבה בעבודת הבורא ויעשה טוב בעיני ה' כנ"ל. וזהו וישב יעקב, רצה לומר על ידי מדת עקב היא ענווה ושפלות יזכה לישיבה כנ"ל. ואמר הכתוב בארץ מגורי אביו בארץ כנען, פירוש אפילו אם הוא כבר מורגל במעשים מקולקלים על ידי הרגל שראה אצל אביו וזהו מגורי אביו שאביו ה' מתנהג במעשים מקולקלים ולזה רמז ארץ כנען וכאשר ראה כן עשה גם הוא כאביו: אף על פי כן על ידי מדת ענווה ושפלות שיחזיק עצמו יזכה לשוב לה': אלה תולדות יעקב יוסף, פירוש אלו הן התולדות של זה האיש שהוא שפל בערכו. יוסף, רצה לומר שבכל יום ויום יוסיף הנהגות ישרות ומדות טובות ומצוות ושלמות, דהיינו אחר שיחזיק באיזה מדה טובה או איזה מצוה יום או יומיים ויראה בעצמו שכבר מוחזק בה אזי ביום המחרת יוסיף עוד להחזיק באיזה מדה טובה או מצוה אחרת. ואמר הכתוב כל זאת היא העבודה בקטנות. וזה רמז בן שבע עשרה שנה, כי היה ברוך הוא בקטנות במספר קטן גימטריא י"ז, והיינו הגם שנקרא בן למקום ברוך הוא אף על פי כן היא קטנות ואחר שיבא למדרגה יתירה שיחזיק בקדושה יתירה יזכה לרעות את אחיו בצאן, דהיינו שרבים ישוב מעון ויחזירם למוטב. וזהו והוא נער את בני בלהה כו', ונקדים לזה לפרש כמה דקדוקים לפי דרכינו הלא המה הכתובים. וירא ה' כי שנאה לאה כו' ותהר ותלד בן ותקרא שמו ראובן כו' ותהר עוד כו' ותקרא שמו שמעון כו' כי שמע ה' כי שנאה אנכי כו' (בראשית כט). ותקנא רחל כו' ותאמר הנה אמת בלהה בא כו' ואבנה גם אנכי ממנה. ותהר בלהה ותלד בן ותאמר רחל דנני כו' וגם שמע כו' ותהר כו' ותאמר רחל נפתולי כו' ותרא לאה כי עמדה מלדת ותקח זלפה כו' (שם ל). ונתחיל לדקדק: א', איך עולה על דעת שיעקב אבינו עליו השלום יהיה שונא לאשתו: ב', שקראה בן השני שמעון מטעם כי שמע ה' כי שנאה אנכי, הלא הדעת נותן שבן הראשון יקרא שמעון מטעם זה, כי השנאה היה מתחילה כמו שאמר הכתוב וירא ה' כי שנאה לאה כו'. ג', ותאמר רחל דנני כו' וגם שמע בקולי ויתן לי בן, וכי בנה היה והלא בן שפחתה היה וכל כוונתה היה כדי שתלד גם היא ועדיין לא ילדה: וגם כשילדה בלהה את נפתלי. אמרה רחל נפתולי כו' גם יכולתי, גם זה אינו מובן לכאורה. ד', ותרא לאה כו' ותקח את זלפה כו', מה היה כוונת לאה בנתינה הזאת הלא היא כבר ילדה. אך הענין הוא, דהנה האמהות ידעו שיצא מהן י"ב שבטים שמהם ישתכלל ויתיסד כל העולם כולו. מהם יהיו אנשים צדיקים עליונים בארבעה מדרגות ועליהם רמזה לאה בקוראה שם ארבעה בנים שלה רמז לד' מדרגות צדיקים אשר יהיו בין עם ישראל. הלא המה האחד קראה שמו ראובן, לשון רא"ב ב"ן רמז שהוא בן למקום ברוך הוא, והיינו הצדיק העובד את ה' מאהבה ומשמח את המקום ברוך הוא בחדוה ושמחה נקרא בשם בן. וזה שאמרו חז"ל (קידושין לו א) כאן בזמן שעושים רצונו של מקום נקראים בנים למקום. כוונתם עושים רצונו שמשמחים את המקום במעשיהם הטובים נקראים בנים. ואחר שהוא צדיק כזה שנקרא בן. אזי בא למדרגה יתירה שעולה קנאת אדם עליו שמתקנאים בו ושונאים אותו כמו שמצינו בדברי חז"ל (כתובות קה ב) האי צורבא מרבנן דרחמי ליה בני מתא לאו משום דמעלי אלא משום דלא מוכח להו במילי דשמיא. ונמצא המשמעות בשביל דמוכח להן במילי דשמיא שונאים

אותו: והצדיק הזה השם יתברך שומע כל תפילותיו כמו שאמר הכתוב (קהלת ג, טו) ואלקים יבקש את הנרדף. וזה רמזה לאה בקוראה שמו שמעון כי שמע ה' כי שנאה אנכי, פירוש שמע ה' כל תפילותיו מחמת שהוא שנוא והוא צדיק גמור כנ"ל* והשם השלישי קראה שמו לוי: רמז שאחר זה יבא למדרגה גדולה שיבא לדביקות גדול וזה רמז לוי כאשר כתבנו מזה כמה פעמים שהיא לשון לוייה ודביקות. והבן הרביעי קראה שמו יהודה, לשון הודאה רמז שהוא מודה ומשבח להשם יתברך ברוך הוא בשירות ותשבחות ובזה נשלם ומתוקן השם הוי"ה ברוך הוא ד' אותיות שבשם יהודה. ואות דלי"ת דבשם יהודה רמז לשכינה הקדושה נקראה דלי"ת כידוע שעל ידי השם הקדוש הוא מעלה את השכינה. וגם רמז לדוד כידוע והבן. וזה אמרו חז"ל (ב"ק טז א) מאן דלא כרע במודים אחר ז' שנים נעשה שדרתו נחש, רמז מאן דלא הגיע עדיין למדרגה זאת שיהא כורע במודים, דהיינו שיהא מלא בשירות ותשבחות להודות ולשבח לשמו הגדול אזי עדיין אינו מתוקן כל צורכו ואף אם הלך בכל ז' מדרגות הידועים אף על פי כן יש בו עדיין מסוג הנחש הקדמוני. וזה שרמזה לאה שהיא עלמא דאתכסיא על ארבע מדרגות הנ"ל שעל ידם יתוקן השם הקדוש ומעלים את השכינה. וגם את זה ידעו האמהות שלעומת ד' מדרגות הצדיקים הנ"ל יהיה גם כן בין ישראל ד' מדרגות, אנשים פחותים ושפלים ב' ופשוטי עם ב', ולזאת היתה כוונת רחל בנתינתה את בלהה שפחתה ליעקב. כדי שהשמות המרומזים להמדרגות הפחותים יצאו מהשפחות. ולזה קראה שמו דן שהוא לשון דין לרמז על בני אדם הפחותים שהם תמיד כולו דין, דהיינו שפיהם מלא קללות וארורים שוא ושקר וכדומה. ואת בן השני של בלהה קראה שמו נפתלי: רמז לבני אדם הפחותים אשר אומרים נופת לי, דהיינו כל מתיקות העולם הזה ראוי לי ולא לאחרים הלומדים העניים ודלים וזה רמז נפתלי נופת לי. ולזה היה כוונת רחל בראותה שכבר ילדה לאה ד' המרומזים לצדיקים והיתה יראה שלא יצא ממנה לעומת זה ד' המרומז לנ"ל, כי ידעה שיהיה י"ב שבטים ויהיה לחלקה ששה ולכן מסרה לו השפחה: וגם לאה ראתה שעמדה מלדת שהיה לה ד' כנ"ל והיתה יראה שלא יהיה עוד לה ב' המרומזים לפשוטי עם המגיע לחלקה עוד ב' ולכן גם היא מסרה את שפחתה זלפה ליעקב כדי שממנה יצא הב' הנ"ל ולכן קראה שם האחד גד ותאמר בגד (בראשית ל, יא) כפירוש רש"י זכרנו לברכה מזל טוב, רמז שיהיה בין ישראל בני אדם שיהיה להם מזל טוב בעשירות. ותהר עוד ותקרא שמו אשר כי אשורני בנות (שם, יג) רמז על מדרגה ד' שיהיה בין ישראל בני אדם המתנהגים בדרך שאינם לומדי תורה, רק שהם מתנהגים כשורה וישרים הם בעיני בני אדם הפשוטים הנקראים בנות שהם מצד הנוקבא והם משבחים אותם. ואחר שראו האמהות שיצאו ד' מדרגות הנ"ל מהשפחות והיו יודעים שיהיה עוד ד' מדרגות אחרים שעל ידם יהיה קיום לפשוטי עם ושיכניסם לעבודתו יתברך להחזיר בתשובה להשפלים: ולזה קראה לאה את שם בנה החמישי יששכר, לשון יש שכ"ר רמז שכוונתה היה לתקן שיהיה קיום לבן השפחה שקראה אותו גד לרמז שיהיה לו מזל בממון ועשירות וצריך שיושפע לו על ידי הצדיק. הגם שיש לו מזל אף על פי כן אין השפעה באה כי אם על ידי הצדיק וקראה אותו יששכר כי שכר שכרתין בדודאי בני (שם, טז) דשכר מצוה בהאי עלמא ליכא. רק הפירות של המצוה אדם אוכל בעולם הזה. והפירות של המצוה הוא על ידי שאדם עושה המצוה בשמחה וחדוה וזה שרמזה בדבריה בדודאי בני לשון דודים וחיבה של בני, דהיינו על ידי אהבה והשמחה של המצוה ראויה השכר העולם הזה. ולשני קוראה זבולון, רמזה שעל ידי הבן של השפחה שקראתה אשר, דהיינו שהוא מתנהג כשורה יהיה השראת שכינה על הצדיק שלא יעוכב השראתה בעבורו: וזהו הפעם יזבלני אישי, רצה לומר שיהיה דירת השם יתברך אצל הצדיק. על דרך ששמעתי משל מתוק מפי אדמו"ר הרב המגיד דק"ק ראווני זלה"ה והוא שאנו רואים שכעת אשר אנחנו בגלות המר יש בני אדם שזוכים לרוח הקודש בקל יותר מבימי הנביאים שהיו

צריכין השבעות והתבודדות רב כידוע כדי ששיגו הנבואה ורוח הקודש. ואמר משל נפלא ומתוק, למשל המלך שהוא במקום כבודו בביתו בחצירו בפלטין שלו ויבא איזה אוהב המלך וירצה להזמין לסעודתו לביתו אזי בוודאי יכעוס עליו המלך, כי אין זה כבוד של מלך לצאת מפלטין שלו לבית אחרים גם אם יהיה הסעודה גדולה עד למאוד: ובלתי אפשרי שיזמין את המלך לביתו עד שיכין כל הכנות ויעמיד מליצים ופרקליטין גדולים שימצא חן בעיני המלך שיבא לסעודתו. אבל כשהמלך נוסע בדרך ורוצה ללון בדרך אזי כאשר ימצא מקום נקי באכסניא נקי אף אם בית המלון הוא בכפר אם הוא רק נקי אזי זה בית מלונו ללון שם, והנמשל מובן ממילא בזמן שבית המקדש קיים והיה שכינת כבודו בבית קדשי הקדשים אזי אם היה אדם רוצה לשאוב רוח הקודש או נביאות היה צריך עבודה גדולה כמו שמצינו בשמחת בית השואבה ששם היו שואבים רוח הקודש (ירושלמי סוכה פ"ה ה"א). אבל עתה בגלות המר הגם השכינה קדושה גלתה עמנו ובעוונותינו הרבים היא נע ונד בארץ ותשוקתה מאוד מצוא מקום דירה לשכון בה. ואם מצאה מנוח מקום נקי אדם שהוא רק נקי מעבירות וחטאים אזי שם היא דירתה ודפח"ח. וזהו הפעם יזבלני כו', לשון דירה דהיינו בגלות המר יהיה לה דירה להשכינה. ורחל אמנו היתה רוצה לתקן את שני המדרגות הנולדות משפחתה בלהה. ולכן קראה שם בנה יוסף ותאמר אסף אלקים את חרפתי כו' לאמר יוסף ה' לי בן אחר (בראשית ל, כד)* ולכאורה היה לה לקרותו אסף כמו שאמרה אסף, אלקים את חרפתי. אך היא רמזה בקראה שמו יוסף שני דברים כאחד כי היא ידעה שמתה בלידתה את בנימין ותקרא אותו בן אוני ובלתי אפשרי לרמוז בשמו להנ"ל ולכן רמזה הכל בשם בנה יוסף. דהיינו שהוא יתקן את המדרגה הפחותה של בני אדם אשר רמזה לו בשם דן כנ"ל שהוא לשון דין שפיהם מלא בקללות וארורים ועל ידי הצדיק הזה אסף אלקים את חרפתי שהוא יחזירם למוטב. והוא גם הוא יתקן את המדרגה השפלה של בני אדם שרמזה בשם נפתלי כנ"ל ולכן קראה שמו יוסף רמו למדרגה גדולה, כי יוסף הוא תפילת מוסף שאז היא העלאת העולמות כולם למעלה עד מדרגת חכמה כידוע ליודעי חן. ואמרה יוסף כו' בן אחר, רמו שיהיה במדרגה גדולה יותר מאותו הבן שרמזה לאה שקראה אותו ראובן רא" ב"ן כנ"ל והוא יתקן הכל. ונחזור לביאור הכתוב והוא נער את בני בלהה, רמו אחר זה יבא למדרגה גדולה, כי נער רמו למדרגה גדולה כמו שמצינו ביהושע שנקרא נער (שמות לג, יא), וכמו שאמר הכתוב (הושע יא, א) נער ישראל ואהבהו, והוא מחזיר את בני בלהה, דהיינו בני אדם הפחותים השפלים המרומזים בשם ב' בני בלהה כנ"ל הוא מחזירם למוטב ומכניסם להקדושה ואחר זה יבא עוד למדרגה יותר גדולה ויבא יוסף את דבתם רעה אל אביהם, דהיינו כל דבר רע שיארע חס וחלילה לשום בר ישראל אזי מביא אותו הדבר לפני אביהם שבשמים ומתפלל עליהם שיסור מהם כל דבר רע. וישראל אהב את יוסף כו' כי בן זקונים הוא לו, רמו אחר שיזכה למדרגה העליונה שנקרא בשם ישראל שהוא מעורר ומיחד את העולם הנקרא ישראל סבא כידוע. וזהו (דברים ו, ד) שמע ישראל. לשון (שמואל א' טו, ד) וישמע שאול, שהוא לשון כניסה ויחוד, והיינו שהוא מיחד ישראל דלתתא עם ישראל דלעילא והבן. ואז הקדוש ברוך הוא שנקרא גם כן בשם ישראל כידוע ליודעי חן, אהב את יוסף שמעלה את השכינה ממלכות עד חכמה כנ"ל אוהב אותו מכל בניו: כי בן זקונים הוא לו, ותרגום כי בר חכים הוא. רמו להנ"ל שמעלה עד החכמה. וזהו (אבות פ"א מ"ד) אם אין אני לי מי לי, רמו אני היא השכינה נקרא אני. וחכמה נקרא אין. וזהו אם אין אני כו'. רצה לומר כשמעלה השכינה עד חכמה אזי יוצא מהם שם מי שהוא רחמים גדולים. וזהו אני ה' אשר הוצאתי אתכם מארץ מצרים (במדבר טו, מא), רצה לומר על ידי היחוד השכינה למעלה. הוצאתי את ישראל להיות לכם לאלקים, רצה לומר שיהיה שם אלקים בידיכם והבן: ועשה לו כתונת פסים, פירוש השם יתברך עושה לו לבושין קדישין מלובן העליון לעולם הבא, והבן:

או יאמר ויבא יוסף את דבתם וכו' (לז, ב). דהנה כתיב (שמות טז, כו) ששת ימים תלקטוהו וביום השביעי שבת לא יהיה בו, נראה לי דהנה צריך האדם לעבוד הבורא ברוך הוא ביראה ובאהבה כל ששת ימי החול. דהיינו שיראה את שפלות עצמו ורוממות אל יתברך. ועל ידי זה הוא מעלה ניצוצות הקדושות שנפלו לחיצונים. וזהו ששת ימים תלקטוהו, רמז ללקט הניצוצות קדושות כל ששת ימי החול. ואז ביום השביעי שבת לא יהיה בו, רצה לומר ממילא כשיגיע יום השבת נופלים כל הקליפות החיצונים לנוקבא דתהומא רבא ולא יהיה להם שום אחיזה בהקדושה. וזה שאמר הכתוב (שם, כט) שבו איש תחתיו כו', דהיינו ביום השבת שהחיצונים נפלו למטה והם מתחת לאדם צריכים אתם לישוב עליהם לכבוש אותם שלא ליתן להם להרים ראש כלל מעתה על השבוע הבא. ואמר הכתוב בכל זאת אינו יוצא ידי חובתו, רק צריך האדם לעלות למדרגה יתירה מזו: דהיינו אל יצא איש ממקומו, ולמדו חז"ל (עירובין נא א) מכאן לתחום שבת אלפים אמה: דהנה השכינה נקראת מקום. וזהו כל הקובע מקום לתפלתו (ברכות ו ב), רצה לומר עם תפלתו הוא מעלה את השכינה תתאה לקובעה לשכינתא עילאה: ואז כשהצדיק עולה למקום העליון אזי המלאכים שואלים מה פעל אל וזהו איה מקום כבודו: ולזה ציוה הכתוב אל יצא איש ממקומו, דהנה כל ימי החול העולמות הם מטי ולא מטי וכמו כן הצדיק מוכרח להיות כל ימי השבוע בסוד מטי ולא מטי (עי' זוה"ק ח"א טז ב) שצריך לצאת ממדרגת אהבה ליראה ומיראה לאהבה. אבל ביום השבת קודש שהעולמות יש להם עליה כמו קודם החטא שהוא עולם התיקון וצריך הצדיק גם כן להיות במדרגה זאת שלא יצא ממקומו העליון וזהו (במדבר כח, י) עולת שבת בשבתו על עולת התמיד: שהעולה של חול היא בסוד מטי ולא מטי כנ"ל, דהיינו עולה ויורד אבל עולת שבת הוא בשבתו למעלה ולא מטי כלל: וזה שרמזו חז"ל שלמדו מפסוק אל יצא כו', ב' אלפים אמה רמז לב' אלפים, דהיינו אלף חכמה אלף בינה דחכמה נקרא אֵין. וזהו (אבות פ"א מ"ד) אם אין אני כו', רצה לומר כשהצדיק עולה למדרגת חכמה נקרא אני פירוש אז אין צריך לירד להיות מוכנע ושפל כאין ונקרא אני כאדם האומר אני הוא על דרך (ישעיה מז, ח) אני ואפסי כו', ואני הם אותיות אין אתוון דדין כאתוון דדין. ואמר אם אין אני, שאני הוא באין, דהיינו במדרגת חכמה. מי לי, פירוש אז תקנתי כל צורכי את העולם הנקרא מי שהוא מעולם בינה ששם נמתקים כל הדינים בשורשם ולא ישלוט שום דין בעולם. וזהו (סוכה נג א) אם אני כאן הכל כאן, רצה לומר אם אני במדרגת אני. הכל כאן, רצה לומר אזי מתוקן מדרגת הכל שהוא צדיק יסוד עולם ואין כח להדינים לשלוט בזה העולם. וזהו (תהלים טז, ח) שויתי ד' לנגדי תמיד, פירוש מה שתקנתי את השם הויה ברוך הוא למעלה על ידי זה גרמתי שגם בזה עולם יהיה תמיד רחמים גמורים וזהו לנגדי, רמז לזה העולם שהוא לפני לנגדי. וזהו אלף חכמה אלף בינה, פירוש מובן ממילא כשהצדיק הוא במקומו העליון כנ"ל שעלה למעלה למעלה למדרגת חכמה אזי מתוקן האל"ף בינה כל צורכו ואין שום פגע: וזהו שאמרו חז"ל (עירובין מא ב) היוצא חוץ לתחום יש לו ד' אמות לכל רוח, רצה לומר אם עולה במדרגתו עוד למעלה ממדרגת חכמה שהיא סוד מוסף. יש לו ד' אמות של הלכה לכל רוח, פירוש שגם הרוח צפון שהוא בלי מחיצה כדאיתא הטעם, הוא פועל גם כן מה שאמר הכתוב (יואל ב, כ) ואת הצפוני ארחיק מכם, שאז יעבור רוח הטומאה מן הארץ ואין צורך לרוח צפון שיהא פרוץ בלי מחיצה. וזהו ויבא יוסף את דבתם רעה אל אביהם, פירוש הצדיק הזה הנקרא יוסף רמז שהוא במדרגה גדולה הנ"ל אזי מביא כל המעשים המקולקלים אל אביהם שבשמים ששם הכל בטל ומבוטל ואין ממש. וישראל אהב את יוסף כו', הקדוש ברוך הוא נקרא ישראל כמו שנאמר לעיל עיקר אהבתו הוא להצדיק שעולה למדרגת מוסף. וזה שאמרה רחל (בראשית ל, כג) אסף אלהים את חרפתי ותקרא שמו: ולכאורה היה לה לקרותו אסף כמו שאמרה אסף אלקים. אך הרמז הוא להנ"ל, דהיינו אסף אלקים את כל החרפות והשפלות ונתבטל

הכל ותקרא שמו יוסף, רמז על ידי השורש המדרגה שהיא מדרגת מוסף כנ"ל. וזה שפירש רש"י ז"ל ביקש יעקב לישב בשלוה, דהיינו שהיה במדרגה זו שכפה כל הדינים תחתיו ורצה לישב בשלוה קפץ עליו רוגזו של יוסף, פי' על דרך שאמרנו הפירוש ויחלום יוסף חלום ויגד לאחיו ויוסיפו עוד שנוא אותו: י"ל שכוונת אחי יוסף הצדיקים היה לטובת יוסף כששמעו שאמר חלום חלמתי, ואותיות חלם הוא אותיות מחל, והבינו שיעלה לגדולה כדאיתא (סנהדרין יד א) אין אדם עולה לגדולה אלא אם כן מוחלין לו כל עונותיו: ולכן ויוסיפו עוד שנוא אותו, למען על ידי זה יתחזק יותר לעלות למדרגה גדולה: וזהו גם כן קפץ עליו רוגזו של יוסף, רצה לומר בכדי שיעלה למדרגה גדולה שהוא מדרגת מוסף. וזהו ישראל אהב את יוסף, עיין לעיל. וזהו בונה שמים עליותיו (עמוס ט, ו), רמז לצדיקים בני עליה שעל ידי מעשיהם הם בונים שמים חדשים: פועלים ואגודות על ארץ, רצה לומר כל האגודות שהם על הארץ יסדה, רצה לומר הוא מיסד אותם ברחמים מאין פגע והכל רחמים גמורים, והבן*

ויאמרו המלך תמלך עלינו אם משול תמשול בנו (לז, ח). על דרך הנ"ל שיוסף היה מעלה את מדת מלכות כנ"ל. וזה היה תשוקתם גם כן וכיוונו בדבריהם להעלות השכינה על ידו. ואמרו המלך תמלך, רצה לומר ה' מלך כו', רמז לה"א אחרונה שהיא מדת מלכות מלך תמלך עלינו להעלותה למעלה* אם משול תמשל בנו, דהנה הצדיק כשרוצה לפעול איזה דבר צריך להמשיל את הדבר הצריך על פי משל וכוונתו שעל פי המשל יתקן הנמשל שהוא הדבר הצורך לו וזהו שאמרו אם משול תמשול כו'. וזהו שנאמר בשלמה המלך עליו השלום (מלכים א' ה, יב) ויהי לו שלשת אלפים משל. פירוש שלשת אלפים, דהיינו ג' אלפים שעל ידי הג' אלפין של שם אה"י יתקן כל דבר הצורך* ותיקן שלמה המלך על פי המשל את האלפין הנ"ל ויהי שירו חמשה אלפין רמז אחר שבא אל מדרגה גדולה להודות ולשורר להשם יתברך בשירות ותשבחות על ידי זה פעל להעלות את השכינה היא ה"א אחרונה עד חכמה שהיא רמז אלף שהוא פלא חכמה, והבן.

וילכו לרעות את צאן אביהם כו' (לז, יב). פירש רש"י זכרוננו לברכה נקוד על את, ללמדך שלא הלכו אלא לרעות את עצמן. ודבר תמוה מאוד לומר זאת על קידושי עליון שבטי יה אשר בצילם אנו חיים וקיימים בגלות המר הזה: ונראה שהפירוש הוא כך, מפני שכוונת השבטים לא היה רק תמיד על ישראל לתקן להם קיום בגלות המר והנמיה שבזכותם נחיה בגוים. וידוע שצאן נקראו ישראל ועל זה נאמר וילכו לרעות את צאן אביהם, דהיינו ישראל שהלכו לרעותם וליתן דעתם עליהם איך שיהיה להם קיום* על זה אמרו מה פעולה עשאו להדבר הזה שהלכו לרעות את עצמם, רצה לומר לתקן את נפשם שיהיו כולם ברורים לעבודת הבורא ברוך הוא ויעמוד זכותם לישראל בגלות המר הזה. וזה פירוש גם כן יוסף בן שבע עשרה שנה היה רועה את אחיו בצאן, רצה לומר שגם הוא במדרגה זאת. אף על פי כן והוא נער את בני בלהה, פירוש אף על פי כן היה שפל בעיניו יותר מבני בלהה שהם בני השפחות. ויעקב אבינו עליו השלום היה גם כן כוונתו בעבודת הצאן כך שנאמר (בראשית ל, ז) וישת פני הצאן אל עקוד, כי ישראל נקראין צאן כנ"ל כדכתיב (יחזקאל לד, לא) צאן מרעיתי אדם אתם, ואיתא (בר"ר צד, ה) שאפרו של יצחק צבור על גבי המזבח לזכרון תמיד עקידת יצחק. ולזה אמר וישת פני הצאן אל עקוד, דהיינו שיגין תמיד עליהם עקידת יצחק וגם כוונתו שעבד ארבע עשרה שנה עבור נשיו לאה ורחל. לתקן הארבע עשרה שנה שראה פרעה בחלום שני שובע ורעב שיהיו ניזונים על ידי יוסף ולא על ידי פרעה שיהיה דרך קדושה ולא שיבא חס וחלילה השפע דרך הקליפה שפרעה אותיות העורף. וידוע דלאה ורחל הם שני עולמות עלמא דאתכסא ועלמא דאתגליא. מטעם זה היה צריכה לאה לבא אליו באתכסא ולא ידע

שהיא לאה ובשביל זה היו רוב השבטים מלאה לפי שכל השפעות באים מעלמא דאתכסיא. לזה הי' לה ששה בנים כנגד ששה קצוות. ובת אחת כידוע: ופרעה גם כן ראה עלמא דאתכסיא ועלמא דאתגליא שאלו הפרות הנבלעות הם כנגד עלמא דאתכסיא ופרות השניים הם כנגד עלמא דאתגליא ומה שפרעה ראה עוד ארבעה עשרה שבילים יכול להיות שראה כנגד כ"ח עתים שאמר שלמה המע"ה בספר קהלת שהם י"ד וי"ד, י"ד ימין וי"ד שמאל זה לעומת זה יד ימין בקדושה, יד שמאל בקליפה ופרעה באמת ראה שניהם ויוסף הצדיק לא רצה בזה שיהיה לפרעה ח"ו בקדושה איזה אחיזה ובשביל זה אמר לו (בראשית מא, לב) ועל השנות החלום פעמים כי ממחר אלקים לעשותו, ולא כמו שאתה סובר שיש לך גם כן אחיזה בקדושה ולא היא אלא שאין לך רק ביד שמאל שאתה פרעה אותיות העווף והם סטרא אחרא ואין לך אחיזה בקדושה כלל: ועוד נראה לי מה שפתרו החרטומים לפרעה שבע בנים אתה מוליד כו', ולא נכנסו הדברים באזנו (בר"ר פט, ו): גם זה אמת שהראה לו בני ומזוני, דהיינו מה שפתרו החרטומים הוא בני. ומה שפתרו לו יוסף הצדיק הוא על מזוני. והשלישי שהוא חיי לא הראה לו: וזה נטל יוסף ואמר לאחיו (בראשית מה, ה) למחיה שלחני אלקים לפניכם, פירוש דהיינו חיים: ויעקב אבינו עליו השלום ראה בראייתו הזכה שיש במצרים השלש אלה, היינו בני חיים ומזוני. ואמר לבניו (שם מג, ב) שובו שברו לנו מעט אוכל, דהוא מזוני. ונחיה, הוא חיים. ולא נמות, הוא בני כמו שאמרו חז"ל (גדרים סד ב) מי שאין לו בנים חשוב כמות. ורצה באומרו שובו שברו לנו, רצה לומר לנו יהיה שלשה הדברים האלה הנ"ל ולא להם שלא יהיה למצרים בשלשה דברים כלל. ויוסף לא היה כוונתו רק להכניע קליפת מצרים ולזה שלח לאביו עשרה חמורים ועשר אתונות נושאים בר, רמז בזה ששלח לו כל העשר מסטרא אחרא כדי שיכניע אותם יעקב בהיותו בארץ כנען עדיין ששם נוח להכניעם מכח קדושת ארץ ישראל ולזה היו נושאות בר וידוע שהקליפה נקרא ב"ר. וזה פירוש הפסוק (שמות כא, לג) וכי יכרה איש בור ונפל שמה שור או חמור, וידוע שהצדיק נקרא איש שהצדיק צריך לחפור בור להפיל שמה שור או חמור שהם שני קליפות הנקרא שור וחמור ומפרש בגמרא (ב"ק כח ב) שור ולא אדם חמור ולא כלים וכידוע, והבן:

וישבו לאכל לחם וישאו עיניהם כו' וגמליהם נושאים נכאת וצרי כו' (לו, כה). הנה רש"י ז"ל פירש למה פרסם הכתוב את משאם. ולעניות דעתי נראה לי, דהנה אברהם עליו השלום אמר לאליעזר עבדו ואשביעך כו' אשר לא תקח אשה לבני מבנות כנען כי אם אל ארצי ואל מולדתי תלך (בראשית כד, ג - ד), לכאורה יש לדקדק הלא עיקר כוונת אברהם לא היה רק שישא לו אשה ממשפחתו והיה לו לומר בקיצור שתלך למשפחתי ולקחת אשה לבני משם. ונראה, דהנה כל דבר שאדם רוצה לשבר כחו צריך לשברו בדוגמתו מניה וביה על דרך שמצינו שעובדיה הנביא מתנבא על אדום. ודרשינן (סנהדרין לט ב) עובדיה גר אדומי היה, אמר הקדוש ברוך הוא מהם אביא עליה מני' ביה אבא ליזל נרגא. וזה היה כוונת אברהם אף על פי שהיה רוצה לשבר את כח כנען מה עשה אמר לאליעזר אשר לא תקח אשה לבני מבנות כנען, מפני שאליעזר היה עבד כנען והיה רוצה אברהם שמהם עצמם ישבר את כחם, דהיינו אליעזר שהיה מכנען ישבר הוא את כנען. ויקח אליעזר עשרה גמלים כו' וכל טוב אדוניו בידו (בראשית כד, י). דהנה רש"י פירש מגמלי אדוניו שהיו נכרים כו': ולפי דרכינו נראה דאיתא בגמרא (ברכות נו ב) הרואה גמל בחלום מיתתו נגזר עליו וניצל ממנה: ולכאורה יש ליתן טעם לשבח למה באמת ראיית הגמל בחלום ירמז על הצלה ממיתה: ונראה, דהנה במרכבה טמאה הוא גמל וגמל הוא לשון גומל, דהיינו גמילות חסד, והיינו שעל ידי גמילות חסד הוא משבר כח הגמל של המרכבה טמאה: וזה שמראין לו בחלום גמל רמז רמזו לו שעל ידי גמילות חסד הוא משבר כח הגמל מסטרא אחרא וניצל ממיתה. וזהו ויקח עשרה גמלים, פירוש דכל דבר מצוה הוא נכלל בעשר ורצה לומר גמלים, היינו גמילות חסדים של אדוניו: וזהו

מגמלי אדוניו וכל טוב אדוניו בידו, רצה לומר כל המעשים טובים של אדוניו לקח בידו כדי לשבר את כחו של כנען. וזה פירוש המשנה (ב"ק סב ב) גמל טעון פשתן, רצה לומר הצדיק שהוא משבר כח הגמל של המרכבה טמאה על ידי גמילות חסדים שלו הצדיק הזה הוא ממשיך השפעות לעולם וזהו טעון פשתן שטוען על עצמו ההשפעות של העולם. דפשתן הוא רמז להשפעות על דרך (עי' הושע ב, ז) נותן לחמי ופשתי וצמרי: נכנס לחנות והדליק בנרו של חנווני: דהקב"ה נקרא חנוני, והתורה נקראת חנות על דרך שאמר התנא (אבות פ"ג מט"ז) החנות פתוחה והחנווני מקיף. נכנס לחנות, רצה לומר הצדיק הזה שעוסק בגמילות חסדים הוא עוסק גם כן בתורה. וזהו והדליק בנרו של חנווני, דהיינו שהדליק את עצמו בקדושה גדולה על ידי התורה: והצדיק הזה שעוסק בתורה וגמילות חסדים יכול לפעול הכל. והיינו החנווני פטור ובעל הבית חייב, רצה לומר שעיקר החיוב הוא על הצדיק שהוא מחויב לפעול הכל והוא נקרא בעל הבית שהוא משפיע לעולם כמו בעל הבית שמשפיע לבני ביתו: וקב"ה כביכול אין החיוב עליו מחמת שהצדיק לבד על ידי מעשיו הקדושים יכול לפעול הכל. אבל הניח חנווני נרו מבחוץ, רצה לומר אם ח"ו אין עושים רצונו של מקום: ואז הקדוש ברוך הוא צריך להדר לחזור אחריהם שיעסקו בתורתו הקדושה, כי הקדוש ברוך הוא משתוקק שילמדו בני ישראל תורתו וצריך להמציא להם נרו ואור תורתו לחוץ. החנווני חייב, רצה לומר אז החיוב על השם יתברך ברוך הוא שהוא ישפיע להם בחסדו הגדול. וזהו וישבו לאכול לחם, רצה לומר שהשבתים רצו לפעול ולהמשיך השפעות על ידי אכילתם. וישאו עיניהם ויראו והנה אורחת ישמעאלים וגמליהם נושאים נכאת וצרי כו', רצה לומר שגם הסטרא אחרא המרכבה טמאה גם הם נושאים כל מיני בשמים רמז כל מיני השפעות שגם הם נמתקים להטיב עם ישראל, והבן:

פרשת מקץ

ויהי מקץ וכו' (מא, א). נראה לי על פי דאיתא (אבות פ"ו מ"א) שנו חכמים בלשון כו' * ולכאורה מה משמיענו בזה וכי באיזה לשון אחר היה להם לשנות. אלא נראה לפי כשהאדם עוסק בלימוד תורה או במצוה צריך להניח בה שני בחינות והם, האחד, העסק שעוסק בדבר ההיא שהוא בעצמו קדושה ולהוסיף בה מחשבה עליונה של יראה ואהבה להמשיך בעסק ההיא אור העליון מעולמות העליונים וזהו שנו, מלשון כפול כמו (פסחים סד א) שנו שלשו, פירוש כשהיו לומדים המשנה היו לומדים אותה בשני בחינות הנ"ל וזהו גם כן מה שאמרו (מגילה כח א) כל השונה הלכות כו', והיה לו לומר כל הלומד הלכות כיוונו בזה לרמוז על הכוונה הנ"ל. וזהו מקץ שנתים ימים כו', ימים הוא רמז על הקדושה שנקרא יום. ואמר הכתוב אם יעלה על דעת ומחשבת אדם שכבר הוא גמור במדרגה זו של הב' בחינות הנ"ל וזהו מקץ שנתים ימים, רצה לומר כאשר יאמר האדם שכבר הוא בשני בחינות הנזכרות לעיל ידע נאמנה שאין מחשבתו אמת, רק המחשבה הזאת באה לו מצד הגוף החומר המר שלו בעבודה וסובר שהוא נגמר בכל טוב. וזהו ופרעה חולם, פרעה הוא אותיות עורף רמז על הגוף הוא המעלה לו ההרהור שהוא שאין בו ממש כמו (זכריה י, ב) החלומות שוא ידברו. והנה עומד על היאור, יאור, פירוש כמו אור, היינו שמחשבתו הוא שכבר עומד על האור אבל באמת צריך התאמצות גדול בשני בחינות הנ"ל בלי הפסק: והנה מן היאור עולות שבע פרות כו', יש לומר דהכתוב מרמז על דברים גדולים היות שיוסף גם כן ראה ב' החלומות חלום א' של תבואה והנה אנחנו כו' (בראשית לו, ז), וחלום של שמש וירח, ולהיות שיוסף הוא מדרגה היסוד שהוא הצדיק אשר רצונו וחפצו תמיד להשפיע לישראל כל טוב הראוי להם כרצונו והחלום הראשון של תבואה לרמוז על הפרנסה שהצדיק צריך להמשיך לישראל רחמים שיהיה פרנסתם מזומנות להם בריוח, ואחר כך ראה מה שהצדיק פועל בצדקו בעולמות העליונים המרומזים בשמש וירח

ואחד עשר כוכבים, ובכאן גם כן פרעה ראה ב' חלומות אלו על אותן רמזים ולהיות שאומות היה להם יניקה מן הפרים שהיו ישראל מקריבין אלא שפרעה היה מצד הנוקבא ולכך ראה בדמותו פרות. וידעו ששבע הוא רמז לשבעה ימי הבנין ושבע פרות בריאות וטובות רמז לאומות היושבים שלמים ושקטים, ושבע פרות דלות ורעות תאר רמז על ישראל הדווים וסחופים בגלות המר. ותבלענה הפרות רעות המראה כו' את הבריאות והמלאות, רמז שיכלו ישראל את האומות מרוב קדושתם. ומפרש הכתוב מהיכן באו לזה שיכלו את האומות ולזה אמר ותבאנה אל קרבנה ולא נודע כי באו אל קרבנה, פירוש היות שנטע ה' הטוב ברחמיו בקרב הצדיקים בתוך לבם שבוער בקרבם אש היראה והדבקות ומוצנע ומכוסה בהם הדבר והם כמשתגעים בפני העולם אשר לא יודעים מזה. וכפי אשר אמרתי פירוש בימים הקדמונים על פסוק (תהלים לא, כ) מה רב טובך כו' נגד בני אדם, גם כן כפירוש הנזכר לעיל שנצפון בלב הצדיקים רב טוב האהבה והיראה והתלהבות וזהו נגד בני אדם, היינו שהוא התנגדות לאותן בני אדם יושבי חשך אשר אין יודעים מרב טוב היראה וחשק האהבה של בוראינו יתברך ויתעלה. וזהו שאמר ותבאנה כו', פירוש שבא לתוכם דבר טוב. ולא נודע כי באו אל קרבנה, פירוש דבר שאין יודעים בו רוב ההמון והם יראה ואהבה ודביקות שלם: וחלום ב' היו שבלים לרמוז על הפרנסה שצריך הצדיק להשפיע לישראל בצדקתו והוא גם כן על הדרך הנ"ל ותבלענה, פירוש שישראל בולעים את כל חפץ טוב האומות, כי הכל לא נברא אלא בשביל ישראל. וזה גם כן מה שאמר יוסף לאחיו (בראשית מב ט) מרגלים אתם, פירוש שרצה שיכניסו עצמם במדרגת רגלים והוא לחשוב תמיד צורך פרנסות ישראל והם אמרו כנים אנחנו והתרגום פירש כוונתו אנחנו, פירוש אנחנו רוצין לילך במדרגות גדולות בעולמות עליונים וכוונות גדולות ביחודים תמיד. והוא אמר להם בזאת תבחינו חי פרעה אם כו' כי מרגלים אתם, פירוש אמר להם שעל ידי השכינה הנקרא זאת. תבחנו, פירוש תבואו לבחינה זו חי פרעה, שתקחו את חיות מפרעה הם הקליפות, כי מרגלים אתם, ותשפיעו בכחכם לישראל. ויאסוף אותם אל המשמר שלשת ימים, פירוש להיות שמכאן למדו (בר"ר צא, ז) שישראל אינם שרוין בצרה יותר מג' ימים, וזה גם כן היה כוונתם בעצמו בזה הפעולה שאסף את אחיו במשמר ג' ימים לפעול זאת בפעולתו הקדושה שתמיד לא יסיפו לישראל בעת צרה יותר מג' ימים, וכן דרך הצדיקים שעושים עובדות ופעולות ומחשבתן באותן העובדות כוונות גדולות ופועלין במעשיהן טובה לדור דורים, והבן*

וזהו שאמרו לו שנים עשר כו' הקטן את אבינו כו' (מב, יג), גם כן על הדרך הנ"ל שהושיבו על מה שאמר שיראו להשגיח על פרנסת ישראל הרמזו בתיבת מרגלים שפירוש של הרגלים כנ"ל לזה אמרו לו אנחנו הולכין במדרגות גדולות, כי כוונתנו לתקן הי"ב גבולי אלכסון ומחשבותינו קשורה בשמות קדושים עליונים והקטן היום את אבינו רמז למלך המשיח הוא דוד הקטן שהוא יושב בעולם העליון הנקרא קן צפור כמבואר בזהר (ח"ב ז ב). והוא השיב להם אם תצאו מזה כי אם בבוא אחיכם הקטן הנה, פירוש לא תצאו מזה המדרגה של מרגלים, פירוש לחשוב תמיד עבור ההשפעה בתחתונים עד ביאת המשיח במהרה בימינו ואז לא תצטרכו לחשוב זה ואז תצאו מזה המדרגה אל מה שלמעלה, דהיינו לחשוב בעולמות עליונים ובשמות הקדושים כנ"ל, והבן:

או יאמר ויהי מקץ שנתים ימים כו' (מא, א). לכאורה היה לו לכתוב מקץ שתי שנים. ונראה לפרש על דרך הרמז, דהנה הצדיק צריך לעבוד תמיד להשם יתברך ברוך הוא ולקשר הגשמיות ברוחניות, דהיינו בכל דבר שעושה הן אכילה ושתייה והן כל דבר גשמי צריך להיות כוונתו למעלה בעולמות העליונים בכוונת יחודים עליונים. וגם למטה צריך להיות אכילתו בקדושה. ונמצא היא עבודה כפולה למטה ולמעלה. וכן

צריך להתנהג כל הימים ואז יקרא היום יום. ואם לא אין היום קרוי יום שאין זה יומו. וזהו נאמר באברהם (בראשית כד, א) ואברהם זקן בא בימים, רצה לומר בימים שהיה מתנהג בקדושה בא אל קדושה גמורה למדרגת זקן זה קנה חכמה: וזהו ויהי מקץ שנתים ימים, שנתים פירושו כפול, ורצה לומר אחר שיגיע הצדיק למדרגה זאת שיבא אל סוף התקון עבודתו של הימים שהיא עבודה כפולה כנ"ל ויהיה גמור בקדושה ובמדרגה זאת אזי יזכה עוד למדרגה יתירה. דהיינו ופרעה חולם. פרעה לשון גילוי כמו ופרע ראש האשה (במדבר ה, יח), דהיינו שנתגלה לו השגה עליונה שיוכל להשיג השגות גדולות ועולמות עליונים. ולזה רמז חלום דחלום הוא אחד מששים בנבואה (ברכות נו ב), והיא השגה מעולמות העליונים אחד מס'. ודבר הכתוב בהווה מחמת שבשעת השינה תסור מן האדם כל החושים המעכבים אותו להשיג השגות עליונים ולכן אמר הכתוב שנתגלה לו החלום אבל באמת הצדיק המופרש ומובדל מעניני עולם הזה ואין חושי עולם הזה אזי יכול להשיג תמיד השגת עליונים בין ער בין ישן. והנה עומד על היאור, פירוש הצדיק הזה עמידתו תמיד אצל אורות העליונים. היאור הוא לשון אור שאין אנו יכולים לכנות את העולמות העליונים רק בשם אור כדי לשבר את האוזן בדבר החשוב להשגותינו היא האור שהוא יותר דבר חשוב אצלינו והיו"ד של יאור הוא רמז לעולמות העליונים שנבראו ביו"ד כמו שאמר הכתוב (ישעיה כו, ד) כי ב"ה ד' צור עולמים, עולם הזה נברא בה"א ועולם הבא נברא ביו"ד (מנחות כט ב): והנה מן היאור עולות שבע פרות, פרות הוא לשון פירות שהצדיק עושה פירות ומצוות ומרמז הכתוב שיש כמה גווני צדיקים שאין אחד דומה לחבירו שכל אחד יש לו אחיזה בפני עצמו בעולם אחד משבעה מדרגות העליונים. העוסק במשנה לשמה אחיזתו בעולם המיוחד למשנה. והעוסק בתלמוד נאחז בעולם המיוחד לתלמוד וכן כל אחד ואחד לפי דרכו וענינו בלימודו באיזה אופן יהיה לימודו כן הוא אחיזתו בעולם אחד מז' מדרגות. וכן כל דבר אשר יעשה לשמה יש לו אחיזה בעולם באיזה מדרגה עליונה השייך לאותו דבר: יפות מראה ובריאות בשר, רמז יפות מראה לצדיקים אשר אור פניהם תאיר לעיני כל אדם חכמת אדם תאיר פניו. ובריאות בשר, רמז גם אם אינו למדן, רק הוא מתנהג עצמו ביושר לפי יכולתו ושומר את בשרו שיהיה בריא שלא יתקלקל על ידי עונותיו חס וחלילה בפרט ששומר הברית הקדוש שהיא העיקר גם זה אחיזתו באחד ממדרגות העליונים. וזהו שרמזו חז"ל (סוכה נב ב) אבר קטן יש באדם רעב שבע. יש לומר הפירוש רעב כמו שאמר הכתוב (עמוס ח, יא) לא רעב ללחם כי אם לשמוע דבר ה', והיינו גם אם הוא רעב שאינו כל כך למדן שיוכל לעסוק בתורה תמיד אף על פי כן יכול להיות שבע אם שומר את האבר שהוא ברית המעור וברית הלשון והעינים מהסתכל בנשים. שבע רעב רמז ההיפוך מזה אם אינו שומר הברית ומטמא עצמו חס וחלילה בניאופים וטומאות שונות בהסתכלות בנשים ושאר דברים כדומה אשר על ידיהם יטמא את בשרו ברית הקודש מה זה מועיל אם הוא שבע בתורה. אף על פי כן הוא רעב ממנה כי יבלענו הקליפות ח"ו וצריך האדם להתאמץ מאוד ולשומר את נפשו על ידי בשרו שלא יטמא את בשרו כנ"ל ויהיה יפות מראה ובריאות בשר מצדיקים הנאחזים באחד מז' מדרגות עליונים. ותרענה באחו, רמז שהצדיקים יש להם אהבה וריעות ואחווה זה לזה. באחו לשון אחווה. ואמר הכתוב ולעומת זה יש גם כן בני אדם. והנה שבע פרות אחרות כו', רמז שיש רשעים אשר מעשיהם כמעשה צדיקים לפי ראות עיני אדם. ושבע תועבות בלבם. וזהו פרות אחרות, פירות אחרים מעשה רשע עולות אחריהן שעולים אם אחוריים רמז למעשי קליפות: מן היאור, רצה לומר מן האור של תורה עושים חס וחלילה מעשה קליפות אם מטמאים עצמם ח"ו בעבירות. ואמר הכתוב רעות מראה, פירוש הגם שהם עושים עצמם כצדיקים לעיני בני אדם אף על פי כן יודע תוכן לבנם לבני אדם והכרת פניהם ענתה בם שהשם יתברך נותן לב להבין את מעשיהם הרעים: וזהו רעות מראה ודקות בשר, שקלקלו את

בשר כנ"ל. וזהו שאמר יוסף (בראשית מא, לו) והיה האוכל לפקדון, רמזו שצריך לזהר מאוד מאוד בכל עניני הגשמיות שיהיו בקדושה לקשר גשמיות ברוחניות כנ"ל כדי שעל ידי זה מה שיפקוד ויגזור אומר כן יקום שהצדיק גוזר והשם יתברך מקיים וגם נאמר שם (פסוק מז) ותעש הארץ לקמצים, רמזו שצריך האדם להזהר מאוד ממדות קמצנות וכילית כמו דאיתא בספר הישר לרבינו תם (שער השישי) אם יהיה אדם כילי, היינו קמצן אין זאת המדה הרעה לבדה בו. רק אחרת מלבד אלה וזאת עלתה על כולנה וסוף דבריו על כן אי אפשר לכילי להיות עובד ה' עיין שם דבריו המתוקים האמיתיים באורך: וזהו ותעש הארץ כו', דהיינו יוסף היה מתקן את הארץ בשבע שני שבע את מדות הקמצנות שבהם וזהו לקמצים, כי אין לך אדם נמלט ממדה זאת אם לא כולו יש בו מקצתו ויש אשר בהם אפס קצת קצתו דבר מהקמצנות וצריך האדם להסיר עצמו ממדה זאת*

או יאמר ויהי מקץ שנתים ימים ופרעה חלם כו' (מא, א), נוכל לומר שהתורה קדושה רמזה על גלות המר הזה אשר עומדים עלינו לכלותינו והקב"ה מצילנו מידם. והוא על פי הכתוב (הושע ו, ב) יחיינו מיומים ביום השלישי יקימנו ונחיה לפניו, דהיינו שהשי"ת יחיינו מיומים משני חורבנים: וביום השלישי, היינו בבנין בית המקדש האחרון שיבנה במהרה בימינו יקימנו ונחיה לפניו. וזהו מקץ שנתים ימים, דהיינו הגלות המר הזה. ופרעה חולם: דכל מלך המחדש גזירות נקרא בשם פרעה: אבל הקדוש ברוך הוא מצילנו מידם וכל גזירותיו בטלין ואינן רק כחולם. וזהו ופרעה חולם. והנה מן היאור עולות שבע פרות כו', דהנה האבות היו רוצים תמיד לתקן את שבע מדרגות העליונים להעלות את השכינה דהיא באר שבע: וצריך כל צדיק לילך בדרכי אבות הראשונים. וזהו (משלי כד, טז) כי שבע יפול צדיק וקם, פירוש כל מגמתו של הצדיק הוא לתקן את שבע המדרגות. וקם, אז הוא קומ"ה שלימה. יפול, הוא לשון שוכן כמו שנאמר (ישעיה נד, טו) מי גר אתך עליך יפול. וזהו והנה שבע פרות עולות, הוא רמז לשבעה מדרגות בתיקון השכינה שהצדיק צריך לתקן. ותרענה באחו, פירוש ועיקר הוא האחוה, דהיינו אחדות על ידי זה יוכל לתקן הנ"ל* והנה שבע פרות אחרות עולות אחריהן. הנה התורה הקדושה מרמז את הצדיק שצריך להשתמר מאוד לבל יפול חלילה באיזה שפלות דבהקליפה יש גם כן ז' מדרגות והיא תמיד עומדות מאחוריו של אדם להכשילו חלילה: וזהו עולות אחריהן, לטרוף הקדושה חס וחלילה: וזהו ותאכלנה הפרות הרעות כו', רצה לומר שלפעמים חס וחלילה טורפים הקדושה מאדם. ולא נודע כי באו אל קרבנה* רצה לומר ואינו מרגיש כלל לדעת זאת שנטרף חלילה אל הקליפות על כן צריך הצדיק לזהר מאוד: וארא בחלומי והנה שבע שבלים עולות בקנה אחד, רמזו אל הפרנסה והמשא ומתן של אדם צריך להיות גם כן בקנה אחד, דהיינו באחדות וצריך גם כן שימור גדול לבל יכשל ח"ו לכן צריך האדם בכל מעשיו להזהר ולהשמר לבל יפסוק מהקדושה, וקל להבין:

ואני שמעתי עליך לאמר תשמע חלום לפתור אותו ויען יוסף (מא, טו): נקדים לפרוש בחלומות של שר המשקים כתוב איש כפתרון חלומו חלמו: ואחר כך כתיב איש כחלומו פתר, וצריך להבין שינוי הלשון דהוי ליה למכתב גם כן ויפתר לנו איש כפתרון חלומו: ונראה לפרש, דהנה כשהצדיק רוצה להמשיך איזה שפע על אדם פרנסה או השפעה אחרת הצריך לאדם לאיזה דבר רחמים. אזי מקשר נפש אותו אדם בנפשו ומוליך הדברים שצריך לו אל העולם המיוחד לאותו הדבר. וזה שאמר שר המשקים איש כפתרון חלומו, כלומר שחלום שלנו היה כפתרון, דהיינו דברים פשוטים ולא סתומים ואין צריך לפתרון אך יוסף היה יודע השורש העליון של החלום והיה מעלה הדברים לשורשו לפותרו כפי רצונו כאשר היה צריך שאת שר האופים יתלוהו ואת שר המשקים ישיבו על כנו כדאיתא במדרש. וזה שאמר פרעה שמעתי

כו' לאמר תשמע חלום כו', פירוש שאתה משמיע הדברים למעלה לשורשו כנ"ל. ויען יוסף כו' בלעדי, כלומר שאיני רוצה לקשר נפש הרשע בנפשי כנ"ל אך בלעדי אלקים יענה כו', והבן:

ויאמר יוסף אל פרעה חלום פרעה כו' את אשר אלקים עושה הגיד לפרעה (מא, כה). שבע פרות הטובות כו'. ושבע שבילים הרקות כו' הוא הדבר אשר דברתי כו' אשר האלהים עושה הראה את פרעה: ויש לדקדק מפני מה בשבע שבילים הרעות אמר יוסף לפרעה יהיו שבע שני רעב ובשבע שבילים הטובות לא אמר יהיו שני השובע. ועוד הוא הדבר כו', הוא מיותר, כי כבר אמר לו אשר כו' הגיד לפרעה. ועוד הוא הדבר כו', ה"ל למכתב אחר הנה שבע שנים באות שבע גדול כו'. ונראה לפרש, דהנה בזאת ידע האדם אם הולך בדרך האמת בעבודתו יתברך שמו בראותו שאין תפלתו ודבוריו חוזרין ריקם וכל דבר אשר הוא עושה ד' מצליח בידו: והוא דואג ומצטער תמיד על גלות השכינה וכללות ישראל וזהו הפירוש (תהלים כה, ה) הדריכני באמתך ולמדני, רצה לומר למדני, דהיינו שאדע שכן הוא שאני הולך בדרך האמת על ידי שאראה כי אתה אלקי ישעי וגם אותך קווייתי כל היום, פירוש אותך דייקא, היינו גלות השכינה לקוות עליה כל היום תמיד בזאת אדע שאני הולך בדרך אמת. נמצא הצדיק האמיתי גורם טובות לעולם וכן להיפך אדם רע יכול להמשיך רעות: וזה שאמר אשר כו' הגיד לפרעה, רצה לומר דברים רעים וקשים כגידים זה שייך לפרעה הגיד לשון גידים. דהיינו שבע שבילים הרקות יהיו שבע שני הרעב: הוא הדבר כו' מיעוט הוא, רצה לומר זה לבד אשר האלקים עושה הראה את פרעה. אבל הטובות בלתי אפשרי שיבא על ידי אדם רע. ולכן בשבילים הרקות אמר לו יהיו שני הרעב והוא הדבר כנ"ל. אבל בשבילים הטובות לא אמר לו יהיו שני השבע, רק אמר הנה שבע שנים באות שבע גדול אבל לא על ידך כי אם על ידי*

או יאמר הדריכני באמתך כו' (תהלים כה, ה). רצה לומר שדוד המלך עליו השלום היה מתפלל על עצמו לבל יתגאה לבו בעבודתו יתברך שמו שיתן לו השם יתברך לב להבין שהכל הוא מאתו יתברך שהוא ברחמי עוזר לו לילך בדרך האמת. וזהו הדריכני באמתך ולמדני כי אתה אלקי ישעי שאותך קווייתי כנ"ל.

ויזכור יוסף את החלומות אשר חלם כו' (מב, ט) ויאמר להם מרגלים כו'. לכאורה אינו מדויק וכי בשביל שזכר את החלומות יאמר להם מרגלים אתם וכי מה ענין ושייכות זה לזה. ונראה, דהנה השם יתברך נתן להצדיק מתנה שהצדיק יתן חיות לכל העולמות בכח חלק אלקי ממעל שיש בו: וזהו (נחמיה ט, ו) אתה ד' לבדך כו' ואתה מחיה את כולם, דלכאורה הוה ליה לומר ומחיה את כולם שהרי קאי אדלעיל: אך נראה שזה קאי גם כן על הצדיק, כלומר הצדיק נקרא ואתה שהוא חלק ממך וזה הוא וי"ו הפעולה, ורצה לומר שהצדיק בכח חלק אלקים מחיה את כל העולמות ועל ידי זה צבא השמים לך משתחווים, פירוש כיון שהוא נותן חיות ושפע לעולמות העליונים על ידי זה גם הם משפיעים אליו לעולם הזה השפעות הגשמיות. וזהו לך משתחווים, הוא לשון הכנעה שהם מכניעים עצמם להשפיע לעולם. וידוע דיוסף היה במדרגת צדיק ונתן חיות ושפע לעולמות העליונים ולכן חלם לו שהשמש והירח ואחד עשר כוכבים רמוז לעולמות העליונים משתחווים לו להשפיע אליו לעולם הזה כנ"ל על ידי שהוא נתן להם חיות. ולכן כתיב ויזכור יוסף את החלומות כו' שאחד עשר כוכבים משתחווים לו: דהיינו שזכר שהם צריכין להשפיע אליו שהם רומזים לאחד עשר כוכבים והם משפיעים אליו מעילא לתתא: ולכן אמר מרגלים אתם, מלשון רגלים שאתם צריכין להשפיע לרגלים, דהיינו העולם הזה נקרא רגלים על דרך שאמר הכתוב (ישעיה סו, א) הארץ הדום רגלי. ויאמר להם ערות הארץ באתם לראות, פירוש שאתם באתם לראות צורך הגשמיות הנקרא ערות הארץ. כדי להשפיע להם וזהו (תהלים קמה, ט) טוב ה' לכל כו', פירוש טוב ה', הוא החלק אלקי שיש להצדיק: הוא לכל, הוא לכל העולם שעל ידו נשפעים העולמות העליונים על ידי אתערותא

דלתתא ומיין נוקבין. ועל ידי זה נעשין מיין דוכרין להשפיע לעולם העשייה. ורחמיו על כל מעשיו, פירוש זה הרחמים של הבורא ברוך הוא, כי אם היה השם יתברך בעצמו משפיע לא היה כח בעולם המעשה לקבל השפעה. אלא על ידי הצדיק נעשין מיין נוקבין ונוכל לקבל השפעה*

או יאמר טוב ה' לכל (תהלים קמה, ט). שכל מה שהקב"ה עושה הכל לטובה אפילו חס וחלילה שמעניש האדם הוא לטובתו. אף על פי כן ורחמיו על כל מעשיו, שאף שהעונש הוא גם כן לטובתו כדי לצרפו ולזכותו לחיי עולם הבא, אף על פי כן הוא מרחם עליו ונוטל ממנו היסורים והעונש ומוחל לו ומודה ועוזב ירוחם*

או יאמר ויאמר להם מרגלים אתם כו' (מב, ט). לכאורה יש עוד לדקדק וכי יוסף הצדיק יאמר דבר שאינו מרגלים אתם. ונראה, דהנה יוסף הצדיק היה במדרגה גדולה כנ"ל שהיה משפיע לעולמות עליונים ועל ידי זה בא השפעה לעולם התחתון וזה שראה בחלומו והנה אנחנו מאלמים אלומים והנה קמה אלומתי, רמז להשפעות פרנסה: ואמר אליהם מרגלים אתם, כלומר אתם אינכם במדרגה גדולה, רק במדרגה קטנה מרגלים, דהיינו מעולם התחתון. לראות את ערות הארץ באתם, פירוש שיש מדרגות בני אדם שבאים לעולם להוכיח את בני אדם על מעשיהם הרעים ח"ו וזהו לראות את ערות הארץ* ואמרו ועבדיך באו לשבור אוכל, שאנחנו גם כן במדרגה גדולה שאנו משברים תאוות הגשמיות. לא היו עבדיך מרגלים: אין אנו מעולם התחתון: בני איש אחד נחנו, במדרגה גדולה באחדות עליון, וק"ל*

ויראו האנשים כי הובאו ביתה יוסף כו' (מג, יח). נראה לי על דרך המוסר והנהגה ישרה איך דרך האנשים כשרים שיראים וחרדים מחרדת יום פקודתם תמיד ומעלים על זכרונם יום המיתה ועונש העוונות והחטאים בעולם הבא ועל ידי זה הם תמיד בתשובה ומתחרטים ומתוודים על חטאותיהם ומבקשים על נפשם מאת הבורא יתעלה. וזהו ויראו האנשים, רצה לומר אנשים כשרים מתיראים תמיד בחושבם כי הובאו בית יוסף, פירוש שמא הגיע היום וזמן לבא אל עולם העליון הנקרא יוסף: ויאמרו על דבר הכסף השב באמתחותינו, פירוש על דבר כל התאוות הגשמיות אשר נכסוף נכספנו בעולם הזה להשיב הכל אל החומר למלאות הכרס במאכלים יתרים. אנחנו מובאים להתגולל, פירוש נהיה מוכרחים לבא בגלגול חס וחלילה: ולהתנפל עלינו, רצה לומר משום שאפשר שיש בני אדם שאינם מתיראים מהגלגול שיתגלגלו באומרם שגם העולם הזה טוב לפניהם. לזה אמר ולהתנפל עלינו, רצה לומר אבל מי יודע אם יהיה הגלגול לטובה. אולי יהיה הגלגול בנפילה, דהיינו שיהיה שפיל ובזוי בגלגלו בעניות ודוחק ובשפלות גדול ונהיה מוכרחים להתגלגל גלגול בתר גלגול עד שיזכך הגוף והחומר גם כן לעבודת הבורא. וזהו ולקחת אותנו לעבדים ואת חמורינו, רצה לומר שיקח גם מהגוף והחומר להיות עבד נאמן להבורא ברוך הוא שזה הוא ההכרח וסופו של אדם. ויגשו אל האיש אשר על בית יוסף, רצה לומר אחר שמעלים על לבם וזכרונם את כל הנזכר לעיל אזי הם מתחילים להתוודות על עונותיהם וקלקוליהם ומתפללים אל הבורא יתעלה. וזהו ויגשו, הגשה לתפילה. אל האיש, זה הקדוש ברוך הוא הנקרא איש ה' איש מלחמה (שמות טו, ג). אשר על בית יוסף, שהוא למעלה מכל העולמות. וידברו אליו פתח הבית, רצה לומר בעוד שהם בזה העולם שהוא פתח אל הבית בית מנוחתם לעולמים. ויאמר בי אדוני ירד ירדנו בתחילה לשבור אוכל, רצה לומר שהם מתוודים רבונו של עולם באמת שירדנו לעולם הזה למען הכוונה שנשבר האוכל, דהיינו תאוות הגשמיות והתענוגים ומאכלים יתירים. כנאמר (נדה ל ב) ומשביעין אותו הוי צדיק ואל תהי רשע, וקבלנו עלינו את השבועה: והיה כי באנו אל המלון, רצה לומר העולם הזה שאינו אלא בית מלון ללון. ונפתח את אמתחותינו, רצה לומר הכרס והבטן. והנה הכסף איש בפי אמתחתו, רצה לומר היה

כל תאוותינו בשביל החומר. ונשב אותו בדינו, פירוש ועתה נשוב בתשובה בכל כחינו. וכסף אחר הורדנו לשבור אוכל, רצה לומר ונתחזק שיהיה לנו תאוות אחרים תאוות קדושות. לא ידענו מי שם כספינו באמתחותינו, פירוש גם אותם התאוות שהיה לנו היה כלל בלא ידיעה אלא מחמת היצר הרע הוא גרם לנו כל זאת ואחרי שובינו נחמנו והצילינו וכפר לנו על כל חטאותינו אמר*

ויאמר כו' כספכם בא אלי (מג, כג). וקשה איך נכתב בתורה דבר שאינו שהרי לא בא הכסף שלהם אליו. ונראה, דהנה ידוע שיוסף ליקט כל הכסף כמו שאמר הכתוב (בראשית מז, יד) וילקט יוסף את כל הכסף כו', וכוונתו היה ללקטם בשביל ישראל כדאיתא בגמרא (פסחים קיט א) שלשה אוצרות הן. וכך אמר להם עבד יוסף כספכם בא אלי, רצה לומר הלא כל הכסף בא אלי מכל העולם הוא כספכם הכל בשבילכם ואם כן למה לי הכסף שלכם, רק שאמר להם בדרך חכמה שהם לא יבינו כוונתו, וקל להבין:

פרשת ויגש

ויגש אליו יהודה ויאמר בי אדוני (מד, יח). נקדים לפרוש הפסוק בתהלים (צ, יא) וכיראתך עברתך כו'. דהנה הבורא ברוך הוא אין שייך בו שום יראה רק היראה הזאת יש לו להשם יתעלה שמתיירא שלא יחטא האדם מחמת אהבתו שאוהב את האדם להטיבו באחריתו, כי דרכו יתברך להטיב לכל בראיו ולכן מתירא שלא יחטא. ונמצא יראת הבורא ברוך הוא היא יראה מתוך אהבה וכן העונש שמעניש לאדם הוא גם כן מחמת שרוצה להטיבו באחריתו: הוא מצרפו ביסורין בעולם הזה כדי שיוכל לקבל הטוב לעולם הבא. וזהו וכיראתך עברתך, פירוש כמו שהיראה שלך היא מתוך אהבת האדם כן עברתך שאתה מעניש לאדם הוא גם כן מחמת אהבה להטיבו באחריתו: למנות ימינו כן הודע (שם, יב). כי האדם צריך לדבק במדותיו יתברך כמו שהשם יתברך יראתו מתוך אהבה כן האדם צריך להיות ירא כזו מחמת אהבת הבורא יתעלה שיעלה מורא על ראשו לחטוא מחמת אהבה שאוהב להבורא ברוך הוא והאיך יחטא ויפריד אהבתו ממנו חלילה, כי השורש הדבר הוא שיראה אין שייך אלא ממה שענינו רואות. אבל ממה שאינו נראה אין שייך יראה, כי ממה מתירא, אבל אהבה היא בלב ובלב יכול לצייר עצמו אפילו דבר שאינו נראה כלל ולכן הבורא ברוך הוא הוא בוודאי הרואה ואינו נראה וצריך האדם לצייר בלבו את גודל ממשלתו ונוראותיו ונפלאותיו יתברך ועל ידי זה יבא לו אהבה רבה בלבו להבורא יתברך. ומה גם שבמחשבה יכול האדם להשיג השגות גדולות לאין קץ, כי המחשבה היא גם כן אין סוף. ואם כן צריך האדם לקשר עצמו בעבודות אהבה ומתוך אהבה יהיה לו היראה לחטוא חלילה פן יפריד אהבה חלילה. וזהו פירוש (ויקרא יט, ל) את שבתותי תשמורו, ולכאורה היה לו לומר את שְׁבִתִּי תשמורו, מה זה כפל התווי"ן: ונראה, כי השבת הוא רק אהבה והאדם צריך לקשר ימי החול בשבת, כי ימי החול הם יראה וכתבנו שהיראה צריכה להיות מתוך אהבה: ולכן מטעם זה אנו מונים ימי החול על ידי השבת היום יום ראשון בשבת וכן כל יום ויום כדי לקשר השבת בימי החול שגם בימי החול יהיה אהבה ויהיה יראה מתוך אהבה. וכשהיראה היא מתוך אהבה אזי גם ימי החול נקראים שבת, כי הם גם כן מדרגות אהבה: אבל אינם כמו השבת עצמו, כי השבת הוא רק אהבה לבד אבל ימי החול הם יראה מחמת אהבה וזה נקרא מקצת שבת. וזה רמז בפסוק את שבתותי כו', רצה לומר שני שבתות, היינו ימי החול ויום השבת כי ימי החול נקראין גם כן שבת כנ"ל ומרמז ימי החול בכפל התווי"ן להראות שאינם כמו שבת עצמו שהוא כולו אהבה. תשמורו, רמז על המחשבה כמו ואביו שמר את הדבר (בראשית לז, יא), דהיינו דעיקר אהבה היא במחשבה בלב כנ"ל. והיוצא לנו מזה שאנחנו צריכין לקשר ימי החול בשבת כדי להמשיך אהבה משבת על ימי החול ויהיה

יראה מתוך אהבה. וזהו למנות ימינו כן הודע, רצה לומר שהשם יתברך הודיע לנו ברחמיו שנמנה ימי החול עם השבת היום יום ראשון בשבת כו', כדי שיהיה יראה מתוך אהבה כמו מדת הקדוש ברוך הוא שיראתו היא מתוך אהבת האדם. וזהו פירוש ויאמר בי אדני, רצה לומר גם הדין דשם אדני רמז על הדין הוא גם כן לטובתי כנ"ל וכיראתך עברתך והכל הוא לטובה כדי להנחיל שכר טוב לעולם הבא ברוך ה' לעולם אמן ואמן:

או יאמר ויגש כו' כי כמון כפרעה (מד, יח). יש לומר מאחר דסתם הכתוב ולא נאמר אל מי גש רק אליו סתמא נוכל לומר דקאי על הקדוש ברוך הוא שהצדיק נקרא יהודה: והוא מגיש אליו יתברך שמו בתפילה להתפלל על עצמו. ויאמר בי אדוני כו' ואל יחר אפך בעבדך, רק תמיד תגדול חסדך עמי ואל תדקדק אחר מעשי כי כמון כפרעה, פירוש למה תדקדק עמי מאחר שבלתי אפשרי לכונן את מחשבותי לדבר אחד ולפעמים תחזק מחשבתי לעלות במחשבתי למעלות גדולות העליונים במדרגת צדיקים שהם כמון שהצדיק גוזר והקב"ה מקיים, ולפעמים תחלש מחשבתי ולהבל דמה מעשה תעתועים כפרעה שהוא אותיות עור"ף שהיא רמז לקליפה, וכי על זה תפקח עיניך לדקדק אחר מעשיו לכן עשה עמי צדקה וחסד, וקל להבין*.

או יאמר ויגש אליו יהודה כו' (מד, יח). ונקדים לפרש פסוק פרשת ויצא (בראשית כח, כ - כב) וידר יעקב כו' לאמר אם יהיה אלקים עמדי כו' וכל אשר תתן לי עשר כו', והוא תמוה דיעקב אבינו עליו השלום מובחר שבאבות יהא מתנה עם השם יתברך ברוך הוא כאשר יעשה לו כל הטובות האמורים בפרשה יתן לו מעשר. אך נראה לי, דהנה דוד המלך עליו השלום אמר (תהלים פד, יב) שמש ומגן ד' אלקים, יש לומר הפירוש כמו שהשמש כשהיא מאירה בבהירות גדול בלתי אפשרי להסתכל בה ולקבל אורה כי אם על ידי מגן, דהיינו חלוני הבית החוצצים בפניה והם להשמש כמו צל ועל ידי זה אנו יכולים לקבל הנאת אורה להסתכל בה כמו כן השם הוי"ה ברוך הוא ברוך שמו מחמת גודל הרחמים והקדושה לא היה באפשרי לקבל השפעות הרחמים הגדולים והקדושה, רק על ידי שם אלקים שהוא הצל להשם הרחמים שם הוי"ה ברוך הוא על ידו אנו מקבלים השפעות הרחמים והקדושה, והיינו שהצדיק ממתיק לשם אלקים ומהפכו ומכניסו לרחמים. וזהו ה' שומרך ה' צילך (תהלים קכא, ה), פירוש השומר ישראל הוא השם הוי"ה ברוך הוא שם הרחמים. ה' צילך, פירוש וגם הצל שהוא השם אלקים שהוא הצל להשם הוי"ה ברוך הוא גם הוא נעשה מדת הרחמים על ידי הצדיק הממתיקו וגם הוא מסכים לשמור אותנו. וזהו שאמר יעקב אבינו עליו השלום אם יהיה אלקים עמדי, דהיינו שיסכים עמדי שאמתיקנו. ושמרני בדרך כו', שגם הוא יהיה לי לשומר כנ"ל: ונתן לי לחם לאכול, דהנה הגשמיות נקראים דינים ולכן ניתן רשות להנות מעולם הזה מעניני גשמי, דהיינו אכילה ושתייה ושאר ענייני גשמי כדי שהצדיקים ימתיקם ויוציאו מהם ניצוצות קדושות להכניסם אל הקדושה. ואלולי זאת לא היה רשאי הצדיק להפסיק ולהפריד אף רגע אחת מהקדושה והדביקות ולהטות עצמו לדברי גשמי, רק כדי להכניסם אל הקדושה רשאי קצת לירד ולהפסיק קצת מדביקותו וח"ו אין רשאי להפריד עצמו רק מעט אל הכוונה הנ"ל ועיקר הוא לאחוז עצמו בקדושה ודביקות. וזהו ונתן לי לחם לאכול באופן ושבתי בשלום אל בית אבי פירוש שח"ו לא אפריד את עצמי מהקדושה על ידי זה, רק שאוציא הניצוצות הקדוש' מהם ומיד להשיב אל אבי שבשמים בשלום וכל אשר תתן לי עשר כו', ולמדו חז"ל מכאן (כתובות נ א) המבזבז אל יבזבו יותר מחומש: ולכאורה מה זה הלשון המבזבז, היה לו לומר הנותן. ולפי דרכינו יבואר בעז"ה דהמבזבז הוא לשון בזיון, דהיינו שהצדיק מבזה את עצמו להפסיק מהדביקות אל דברי הגשמי אל יבזבו יותר מחומש, רצה לומר

שלא יפסוק מכל וכל רק מעט, דהיינו ארבעה חלקים ישאר בהקדושה ודביקות רק חלק חמישי ניתן לו רשות לפסוק רמז דבר מועט וגם זה יעלה ויכניס אל הקדושה כנ"ל להעלות נ"ק כנ"ל ויליף לה הגמרא מיעקב אבינו עליו השלום שאמר וכל אשר תתן לי, דהיינו מעניני גשמיות לא אטה את עצמי כי אם מעט כנ"ל. וזהו עשר אעשרנו, דהיינו חומש כנ"ל ומדלא נכתב חומש רמז גם כן בדבריו שגם המעט הזה אעלה לך גם כן אל הקדושה כי עשר רמז להקדושה. וזה שאמר יוסף (בראשית מז, כג) ה"א לכם זרע, כי ידוע דיוסף היה מל ומגיייר את המצרים ואמר להם הזריעה שלכם, דהיינו העובדות שלכם תעשו לשם ה"א אחרונה היא השכינה: ונתתם חמישית לפרעה, פירוש כשתטו עצמיכם לדברי גשמי אל תטו רק חלק חמישי, כי פרעה אותיות העורף רמז לעולם הזה לעניני גשמיות. וארבע ידות יהיה לכם, שתשאר בהקדושה ותאחזו ארבע ידות בהקדושה ולא תפסיקו לגמרי. ואחר כך תכניסו הכל אל הקדושה. וזהו ויגש אליו יהודה ויאמר בי אדני, פירוש שהשם אדני הוא בי, דהיינו שהמתקתיו לרחמים: ואל יחר אפך כו', שלא יוכל לבא לידי חרון אף ח"ו, כי גם השם אדני הומתק לרחמים, וקל להבין:

או יאמר ויגש כו' (מד, יח). דאיתא במדרש (בר"ר צג, ו) הגשה למלחמה הגשה לתפילה, יש לומר הפירוש דהנה הצדיק תגזר אומר ויקם (איוב כב, כח), הקדוש ברוך הוא גזור והצדיק מבטל: ובאיזה סיבה יכול לבטל הוא מחמת הגבורה שבו שהוא גבור ואיש מלחמה ללחום מלחמת ד': ומחמת תפלה: וזהו הגשה למלחמה הגשה לתפלה: וזהו ויגש אליו יהודה, רמז להצדיק הנקרא בשם יהודה הוא יגש להקב"ה במלחמה, דהיינו בגבורה ובתפילה: ויאמר בי אדני, דכבר כתבתי מזה דאיתא בגמרא (ברכות ז ב) לא היה אדם שקראו להקב"ה אדון עד שבא אברהם וקראו: ולכאורה מה רבותא שקראו אדון. אך הענין הוא דאיתא (פסחים נ א) לא כשאני נכתב אני נקרא, נכתב בי"ה ונקרא בא"ד. והענין הוא דעולם הבא מתנהג על ידי הויה ברוך הוא ועולם הזה מתנהג על ידי שם אדני, וזה שאנו אומרים אל אדון על כל המעשים, דהיינו כל המעשים הנעשים בזה העולם הוא על ידי אדני ועל פי חסד אל כל היום. והנה הצדיקים הקודמים לאברהם, דהיינו מתושלח ונח ובניו היה עבודתם על ידי שם הויה ברוך הוא ואברהם אבינו עליו השלום בא למדרגה שהוא הנהיג את העולם על פי אדני כרצונו ויגזר אומר ויקם. וזהו ויאמר בי אדני, פירוש שהיה מתפאר עצמו שהשם אדני מתנהג על פיו שכן דרך הצדיק שהוא תמיד בהכנעה גדולה. אבל כשרוצה לפעול איזה דבר או לבטל איזה גזירה אזי מתלבש עצמו בהתפארת שהוא צדיק. וזהו שאנו מתפללים ד' שפתי תפתח, פירוש שם של אדני שהוא המנהיג עולם הזה יהי רצון על ידי שפתי. ידבר נא דבר באזני אדני, דהיינו הגשה לתפלה שמתפלל להשם יתברך שיקבל תפילתנו ברחמים. כי כמון כפרעה, דהנה העולמות בשעה שיש להם עלייה אזי הם מתגלים ומשפיעים למטה. וז"ש הצדיק תשוקתי להיות כמון בשעה שהעולמות מתגלים ונותנין השפעה וזהו כפרעה, לשון גלוי כמו כן תשוקתי תמיד להשפיע למטה על ידי שם אדני שפע ברכה והצלחה וחיים לנו וכל ישראל אמן כן יהי רצון:

ידבר נא עבדך באזני אדני ולא יחר אפך כו' (מד, יח). ופירש רש"י ז"ל יכנסו דברי באזניך. וקשה מה זה לשון הכנסה באזנים, ולא מצינו בכל התורה שאמר משה לישראל או בשאר דברים שיכתוב הלשון הזה הכנסת אזנים: ונראה, דהנה מצינו שאמר הקדוש ברוך הוא למשה (שמות יז, יד) כתוב זאת זכרון בספר ושים באזני יהושע, ולכאורה יש להבין כיון שיהיה כתוב בספר אם כן כל מי שירצה יקרא בו והאין שייך ושים באזני יהושע: וכן מה זה לשון באזני כו', וכי יניחום באזניו. ונראה לפרש, דהנה כתיב (שמות לב, יח) ויאמר אין קול ענות גבורה ואין קול ענות חלושה קול ענות אנכי שומע: ולכאורה הלא יכול להבין אם

זה קול חדוה שהוא קול נצחון. או אם הוא קול חלושה שהוא ניסה וצעקת הוי. אלא נראה שיהושע היה משמר אזנים שלו שלא ישמיע דבר שאינו הגון כלל. והנה גבורה נקראים פסוקי דזמרה שהוא כדי לומר עריצים והגבורות וצריך להמתיקם גם כן בגבורה בשורשם לזה נקראו גבורות. וחלושה רמז לתפילה על דרך שאמרו חז"ל (עי' ברכות יב ב) המתפלל על חבירו צריך שיחלה עצמו עליו, שהיא חלישת כח כמו שנאמר (שמות לב, יא) ויחל משה, מלמד שהחלה עצמו (עי' ברכות לב א). וזה שאמר יהושע למשה קול אני שומע במחנה אין זה קול ענות גבורה, דהיינו זמר עריצים שהיא המתקת הדינים. ואין כו' קול חלושה, היא תפילה שצריך להחלה עצמו, רק קול ענות אני שומע, רצה לומר שאינו מבין שמעולם לא שמעתי קול כזה היה משמר אזניו שלא ישמע דבר שאינו הגון. והנה יש ליתן טעם לשבח מה זה לשון ספר שהתורה נקראת ספר. ונראה שספר הוא לשון מדינות העומדים על הספר, כמו שהספר שומרת את המדינה שלא יבא שום שונא על המדינה. ואם צריך אדם למדינה צריך לילך דרך הספר: כך התורה היא הספר שלנו שהיא משמרת אותנו כו', וכשצריכין אנחנו לדבק עצמינו בהבורא יתעלה צריכין אנחנו לדבק עצמינו דרך התורה שהיא הספר: וידוע דזאת נקראת השכינה: וזה שאמר הקדוש ברוך הוא למשה כתוב זאת זכרון בספר, רצה לומר כשתלמוד בתורה תראה שתשרה השכינה בתורה הנקראת ספר כנ"ל: ושים באזני יהושע, רצה לומר שלא תלמוד התורה עם מי שאין לו אזנים ברורים כמו יהושע והוא דרך רמז כמו באזני יהושע וזהו גם כן הפירוש כאן, כי יהודה ראה בראייתו הזכה שזה הוא מדרגת יוסף אף על פי שלא ידע שזה יוסף עצמו אף על פי כן ראה והבין בעין השכל קדושתו הגדולה לפיכך אמר לו בי אדוני, פירוש דבר עמי ואם יקשה לך איך אתה יכול לדבר עמי שאני מדבר במדרגתי הגדולה עד מאוד ואיך אפשר שתדבר עמי. לזה אמר כי ידבר נא עבדך דבר באזני אדוני, פירוש אני רואה שיש לך אזנים ברורים ויכנסו דברי באזניך* כי כמוך כפרעה, ולכאורה למה לא אמר כי אתה כפרעה, אך הענין כך אמר לו שהקדושה שלך היא זה לעומת זה של פרעה כמו שפרעה הוא בקליפה כן אתה לעומתו בהקדושה: ולכן יודע אני שיכנסו דברי באזניך, והבן:

ואת יהודה שלח לפניו להורות לפניו גושנה (מו, כח). פירש רש"י ז"ל לתקן שם בית תלמוד שמשם תצא הוראה. נראה לפרש דאיתא במדרש (פרדר"א פכ") בשעה שלקח פרעה את שרה והחזיר אותה לאברהם כתב לה ארץ גושן בכתובתה. ואגב נבאר הענין שאמר אברהם אבינו עליו השלום לשרה (בראשית יב, יג - טו) אמרי לי אחותי את וחיתה נפשי בגללך ותוקח שרה בית פרעה כו', ואחר כן באבימלך חזר ואמר לה אמרי לי אחותי את וישלח אבימלך ויקח את שרה (שם כ, ב). ויצחק אמר אל רבקה אמרי לי אחי הוא, וכתוב (שם כו, ח) וישקף אבימלך והנה יצחק מצחק את רבקה אשתו, לכאורה יש להבין הענין מה שנלקחה שרה שני פעמים לפרעה ולאבימלך. ואצל יצחק נתוודע לאבימלך שהיא אשתו ולא לקחה: גם השינוי לשון שאמר לה אמרי לי אחי הוא, ולא אמר כאברהם. אך הענין הוא שהתורה רמזה לנו האיך אבותינו הקדושים נתנו דעתם עלינו ולתקן לנו להיות לנו קיום בגלותינו דהיינו אברהם תיקן על ב' גליות, דהיינו גלות מצרים וגלות בבל: וזהו ויהי כאשר הקריב לבא מצרימה (שם יב, יא) רצה לומר כאשר ראה שגלות מצרים היא קרובה לבא כמו שאמר לו השם יתברך (שם טו, יג) ידוע תדע כו', התחיל אברהם להתפלל שיהיה לנו קיום בגלות שתהיה השכינה עמנו: וזה שאמר אברהם אמרי לי אחותי את, על דרך שפירש האלשיך הקדוש על פסוק (שיה"ש ח, א) מי יתנך כאח לי כו' אמצאך בחוץ אשקך גם לא יבוז לי, פירוש על דרך המשל דהנה אהבת איש לאשתו אין אהבתו בפרסום לכל לחבקה ולנשקה בשוק, כי בוז יבוז לו אבל אהבת אח לאחותו גם אם יחבקה וינשקה בשוק לא יבוז לו: וזהו מי יתנך כאח לי, כנסת ישראל אמרה מי יתנך כו' עיין שם הלשון. ויש לומר לפי דרכנו הפירוש כך אמצאך בחוץ,

הוא רמז על הגלות: השכינה אומרות לישראל מי יתנך כאח לי באמצאך בחוץ, רצה לומר בגלות בחוץ לארץ אשקך כו', דהנה בזמן שישראל שרויים על אדמתם השכינה נקראת אשה בעולת בעל ולא כן בחוץ לארץ. וזהו מי יתנך כאח לי על כל פנים. וזה שאמר אברהם אמרי לי אחותי את, רצה לומר שאמר אל השכינה אמרי לי אחותי את בגלות מצרים: ואחר כך באבימלך אמר גם כן אמרי לי אחותי כו', רמז על גלות בבל. ובאותו ב' גליות היה כח לפרעה ולנבוכדנצר שהיו עושין עצמן אלקות מחמת שבמצרים היו עובדי עבודה זרה בישראל כדאיתא בגמרא (עי' זוה"ק ח"ב קע ב) הללו עובדי עבודה זרה והללו כו'. ובגלות בבל היה להם נשים נכריות וגם שהשתחוו לצלם ונתנו כח לאלקותם והוא גלות השכינה עבד כי ימלוך ושפחה כי תירש גבירתה. וזה רמז שנלקחה שרה היא השכינה הנקרא שרה ונלקחה ב' פעמים לפרעה ולאבימלך שנתפשה ונאחזה השכינה ב' פעמים: ואברהם אבינו עליו השלום היה רוצה לתקן גם גלות בבל על דרך שפרשתי כבר לעיל שאברהם קראו לבית המקדש הר שרמזו על מקדש שנחרב: וזה הענין נתינת גושן לכתובת שרה רמז אף שנתפשה השכינה אל פרעה אף על פי כן נשאר לה מקום קדושה לאחוזו בקדושתה בארץ גושן: ונמצא זה רמז בלקיחת שרה ב' פעמים והחזירה, דהינו על דרך (איוב כ, טו) חיל בלע ויקיאנו. ויצחק אבינו עליו השלום תיקן לנו להיות לנו קיום בגלות השלישי הוא גלות אדום. וזה שאמר אמרי לי אחי הוא, ולא אמר כאברהם אמרי לי אחותי את, מחמת שעתה בגלות המר הזה אף שקשה עלינו השעבוד ועול הגלות אף על פי כן השכינה היא בינינו ויש בנו כח לדבק עם השכינה. וזה רמז שלא נלקחה רבקה לאבימלך לרמז על השכינה הנקרא רבקה לא נלקחה, רצה לומר שאין להם אחיזה בה. ואמר לה אמרי לי אחי, רצה לומר שהשכינה ישתעשע עמנו כמו אח: וזהו ויהי כי ארכו לו הימים רצה לומר אחר שאנחנו בגלות המר הזה ימים רבים. וישקף אבימלך בעד החלון, רמז על פי מה דאיתא בספרים אצל סיסרא ונשקפה בעד החלון (שופטים ה, כח), ואיתא בספרים שהיה לה ראייה על זה שנתפס במלחמה: וזהו גם כן הפירוש כאן וישקף אבימלך, רצה לומר שגם החיצוניות יש להם ראייה על זאת שהנה יצחק מצחק את רבקה אשתו שהם רואים שגם בגלות המר יש לנו שעשועים עם השכינה ואנחנו דבוקים בה והיא בנו. וזהו (בראשית כא, ו) ותאמר שרה צחוק עשה לי אלקים כל השומע יצחק לי: דיצחק רמז על הגלות שהוא אותיות קץ חי שאנחנו קצים בחיינו בגלות המר ואומרת השכינה כל השומע, רצה לומר מי שישמע לי להחזיק בי ובקדושתי יכול לבא לידי שחוק ושמחה וחדוה וקדושה גם בגלות המר. וזהו מאימתי קורין את שמע בערבית (ברכות ב א), רצה לומר אימתי אפשר לנו שנהיה יכולים לקרות להשם יתברך שישמע לנו את כל תפילתינו. בערבית, רצה לומר בגלות המר שהוא חושך וערב לילה. משעה שהכהנים נכנסים לאכול בתרומתם, פירוש הכהנים, היינו צדיקים בשעה שיכנסו במדרגה זאת לשאוב קדושה ודביקות. בתרומתם, שיעלו את השכינה שרמזו תרומה תרו"ם ה"א וזה נקרא אכילה על דרך שנאמר באברהם אבינו עליו השלום (בראשית יח, ח) והוא עומד עליהם תחת העץ ויאכלו, דהמלאכים לא נתנה להם תורה וכשבאו אצל אברהם שהיו שומעים מפיו דברי תורה שהוא עץ החיים: ויאכלו, פירוש הקדושה הזאת שהיו שואבים היה אכילתם. ומקשה הגמרא מכדי כהנים אימת אוכלים בתרומה משעת צאת הכוכבים, רצה לומר אימת יהיה המדרגה זאת שיהיו שואבים קדושה ודביקות גמור. משעת צאת הכוכבים, פירוש כשיבא משיח צדקינו. ויתנשא מזלם של ישראל על דרך (במדבר כד, יז) דרך כוכב מיעקב, שזה רמז על משיח צדקינו שיבא במהרה. ליתני צאת הכוכבים, כי גם שעה שהכהנים נכנסים לאכול בתרומתם היא בשעת צאת הכוכבים כנ"ל. ומשני מלתא אגב אורחא קמשמע לן, פירוש התנא משמיענו שעל ידי שילך אדם באורח מישור בדרכי ד' ותורתו הקדושה. וזהו אגב אורחא, רצה לומר אגב שילך באורחות הצדיקים יכול גם כן לשאוב קדושה גדולה ולהגיע לרוח

הקודש גם עתה בגלות: וזהו אימת הכהנים כו' משעת צאת הכוכבים, רצה לומר באמת עיקר הקדושה והדביקות יהיה אם ירצה השם בביאת משיח צדקינו אז יהיה עיקר הקדושה על ידי תרומה תרו"ם ה"א ואז יהיה שפה ברורה יחד בקדושה ודביקות. והא קמשמע לן ביאת שמשו מעכבתו מלאכול בתרומה, פירוש זה שאינו הולך באמת בדרכי ה' שאין לו בהירות השמש, דהיינו הקדושה זה מעכבו מלאכול בתרומה: ואין כפרתו כו', רצה לומר כפר' רמז על ביאת משיח שהוא על ידי תשובה וכפרה על עונותינו כדאיתא בזוהר הקדוש (ח"א ק"ז ב) דבתשובה תליא מלתא. זה אין מעכבו מלאכול בתרומה דהיינו לשאוב הקדושה והדביקות: כי גם בגלות המר אם יחזיק בעבודתו יתברך וישוב בתשובה שלימה על עונותיו לתקן את כל איבריו וגידיו לקדש ולטהר אותם במאכלים כשרים ושלא להכניס לתוך מעיו מאכלים אסורים ויקדש אבריו בכל אופנים יזכה גם עתה בגלות לידי רוח הקודש. וזהו דאמרינן (ברכות כו ב) תפילת אבות תקנום, ואיתא כנגד תמידין תקנו: והכל אחד דאברהם תיקן תפילת השחר ויצחק תפילת מנחה והן כנגד תמידין: את הכבש אחד תעשה בבוקר כו' (במדבר כה, ד), דהיינו שהם תיקנו לנו שיהיה לנו קיום בגלות על ידי כבשא דרחמנא, דהיינו סודות התורה ואורות גדולים שנלך בהם להגות בהם תמיד יומם ולילה: ויעקב תיקן תפלת ערבית כנגד אברים ופדרים רמז אחר שנתקן את אבריו החיצונים והפנימים במאכלים כשרים כנ"ל נוכל גם כן להתקיים ולאחוז בהקדושה היוצא לנו מזה שאנחנו צריכין לדבק עצמינו בהשכינה הקדושה על ידי מעשים טובים ועל ידי התורה הקדושה ללמדה לשמה: וזהו ואת יהודה, רמז לשם הקדוש שם הויה ברוך הוא וברוך שמו שלח להראות לפניו גושנה: דשם היה מקום וחלק בשכינה שורש שכינתה כאשר פרשנו דברי המדרש שנתן לה לכתובתה. והיינו שיעקב אבינו עליו השלום היה מדבק עצמו בהשכינה על ידי מעשיו הטובים שהיה מקדש עצמו לשמו הגדול: וזהו שפירש רש"י לתקן לו בית תלמוד, רצה לומר שיהיה הלימוד מתוקן לשמה שמשם תצא הוראה ועל ידי זה אנחנו חיים וקיימים בגלות המר הזה. וזהו (משלי ט, יא) כי בי ירבו ימך, רצה לומר אם ירבו ימך בגלות חלילה ויהיה באופן שתהיו דבוקים בי כנ"ל אזי: ויסיפו לך שנות חיים: דאיתא בגמרא (סנהדרין צז א) שיתא אלפי שני הוי כו' שני אלפים ימות המשיח. ובעונותינו הרבים יצאו מה שיצאו. ומבשר לנו הכתוב שיתוספו לנו השנים אם ירצה השם בביאת משיחנו במהרה, דהיינו ששנה אחת יתגדל ויארך כמו שנים הרבה, ושנות חיים ושלום יסיפו לנו בגאולתינו קרובה במהרה בימינו אמן כן יהי רצון:

פרשת ויחי

ויחי יעקב בארץ מצרים (מז, כח). נראה לי על פי דאיתא בגמרא (ברכות לד ב) אמרו עליו על רבי חנינא בן דוסא כשהיה מתפלל על החולה היה אומר זה חי כו' אמרו לו מנין אתה יודע. אמר אם תפילתי שגורה בפי היא מקובלת: לכאורה מלת שגורה בפי, אינו מובן היה לו לומר אם תפילתי יוצא מפי בלי גמגום בידוע שהיא מקובלת. אך הענין הוא, דהנה לכאורה יש להבין הסיבה הזאת שהצדיק מתפלל על החולה והוא מתרפא. ונראה הדבר כמו השתנות חלילה אצל הבורא האחד הפשוט האמיתי וחלילה לחשוב ולומר כך: אך הענין, דהנה כל העולמות וכל הנבראים היו מתחילה קודם בריאת העולם בכח אין סוף ברוך הוא: ואחר כך כשעלה ברצונו הפשוט לבוראם הוציאם מכח אל הפועל: וכל מה שיהיה הוא שהיה בכח האין סוף ברוך הוא וברוך שמו. ונמצא אין כאן שום השתנות, כי כל זאת היה בכח האין סוף שזה יהיה חולה והצדיק יתפלל עליו ויעתר בתפילתו והוא שהקב"ה מתאווה לתפילתן של צדיקים שעל ידי התפלה הצדיק מתדבק בהבורא יתעלה, וזה תענוגו של מקום שהצדיק עולה ומתדבק בו: ואיתא בספרים הטעם שאנו רואים שלפעמים באים שני בני אדם ואוהבים זה את זה מאוד גם שלא היו מכירים זה את זה מקודם

כי אם עתה מקרוב באו ונתוועדו יחד ושניהם דבקו יחדיו באהבה רבה: והטעם מחמת שהיו שכנים זה אצל זה בשיבתם בגן עדן יחד ועתה בבואם להדדי נתעורר בהם אהבה הישנה שהיה בהם בגן עדן: וזהו שאמר רבי חנינא בן דוסא אם תפילתי שגורה, רצה לומר התפילה הזאת שאני מתפלל עתה היא שגורה בפי כמו דבר הרגיל שהורגל בה כבר. ומה הוא ההרגל, היינו מה שהזכרנו לעיל שהיה הדבר הזה והתפילה הזאת והצדיק היו כולם בכח האין סוף על דרך שני צדיקים שאוהבים זה את זה מחמת שהיו ביחד. בידוע שהיא מקובלת, מחמת שכבר היה בכח האין סוף ברוך הוא ואין השתנות לפניו חלילה: ואם אין תפילתי שגורה בפי, נמצא לא היתה התפילה הזאת בכח האין סוף, רק האדם מעצמו הוא מתפלל. בידוע שהוא מטורף: והנה עיקר החיות של הצדיק היא על ידי התפלה שעל ידה הוא מתדבק בהבורא יתעלה כנ"ל וידוע שעל ידי שם הקדוש היוצא מפסוק 'את' השמים 'זאת' הארץ (בראשית א, א) נברא העולם והוא גימטריא טו"ב: ועיקר תפילת הצדיק היא על השכינה הקדושה: וזהו ויחי יעקב בארץ מצרים. מצרים, לשון מיצר ים, דהיינו על ידי שהיה מצער עצמו על גלות השכינה הנקראת ים על ידי זה היה לו חיות שהיה מתדבק בהבורא ברוך הוא. שבע עשרה שנה, פירוש שכל זאת היה בכח האין סוף בתחילת הבריאה כשברא כל כל הנבראים וכל העולמות על ידי שם הקדוש שהוא גימטריא י"ז כנ"ל שבו נברא העולם. וזהו (תהלים סו, כ) ברוך ד' אשר לא הסיר תפילתי, שאני מתפלל לא הסיר אותה ממני מחמת שהיה אז בכח האין סוף ברוך הוא וממילא היא מקובלת. וחסדו מאתי, פירוש ועל כל זאת אודה יה מאחר שהיה התפילה הזאת בכח האין סוף נמצא שאין זה מחמתי מצד פעולתי שיהיה ראוי להנתן לי שכר על זה ואף על פי כן נותן לי השם יתברך שכר כאלו היתה הפעולה ממני. וזהו וחסדו מאתי, שאודה לו יתברך שמו על חסדו הגדול שמעלה עלי כאלו היה מאתי, והבן:

או יאמר ויחי כו' (מז, כח). על פי הפסוק (תהלים סו, ב) זמרו כבוד שמו שימו כבוד תהלתו, נראה פירוש היות התחלות אדם בעבודת הבורא ברוך הוא בוודאי אינו יכול תיכף בהתחלתו עלות במדרגת עליונים, כי עדיין סבבוהו זרים במחשבתו הדבוקה בעולם הזה השפל ובהבליו אבל צריך אדם מקודם לפנות מחשבתו ולומר עריצים המה הקליפות המבלבלים אותו מעבודתו ולזה צריך עבודה רבה ואחר כך יפנה עצמו לעלות במחשבת קדושים ביחודים וכוונות עליונים ואז נחשב לו אותה העבודה שעבד בתחילתו והיא לומר עריצים כאותה העבודה החשובה העיקרית שעולה בה לתכליתו כיון שכוונתו הכל לשם שמים והכל אחד. וזהו זמרו כבוד כו', פירוש כנ"ל שהעבודה של זמיר עריצים הוא חשוב כמו שימו כבוד תהלתו שתהלה נקרא המדריגה הגדולה של הצדיק שמאיר לעולמות עליונים ותהלה הוא לשון אור כמו עשיותיו תהל אור (איוב מא, י), וזהו גם כן הפירוש כאן ויחי יעקב בארץ מצרים, ששם היה עבודתו במדרגת קטנות. וזה רמז שבע עשרה שנה, גימטריא טו"ב שהוא השם הקדוש במספר קטן מחמת שהיה בארץ מצרים מקום הקליפות והיה עיקר העבודת לומר עריצים אף על פי כן היה נחשב לו זה כשאר שנותיו שהיה עובד בהם במדריגת גדולות. וזהו ויהי ימי יעקב שני חייו, פירוש שזה היה נחשב לו במנין שאר שנותיו בשוה כנ"ל:

או יאמר ימי יעקב שני חייו כו' (מז, כח). לפי שעיקר החיות של הצדיק הם אותן הימים שמוסיף בהם אור העבודה והם נקראים ימים על דרך שנאמר (בראשית א, ה) ויקרא אלהים לאור יום. וזהו ויהי ימי יעקב, פירוש הימים שהיה מוסיף בהם אור הם היו עיקר שני חייו, וקל להבין:

או יאמר ויחי כו' (מז, כח). ונקדים לפרש הפסוק (תהלים קז, א) הודו לד' כי טוב כו', דהנה הצדיק על ידי תפילתו הזכה והצלולה הוא ממשיך את הבורא ברוך הוא וברוך שמו לעולם הזה: והרי הוא כמו שמביא שמו הגדול אל הקטנות, כי עיקר גדולתו על השמים כבודו וגדולתו על כל העולמות והצדיק ממשיכו

לזה העולם הוא כמו קטנות והשם הקדוש בקטנות גימטריא י"ז: אך על ידי זה שממשיך את הבורא לעולם הזה אזי מלאה הארץ חסדו בהשפעות וברכות וטובות הרבה. וזה הודו לד', היינו שתתפללו לפניו והודו לו. כי טוב, רצה לומר הגם שתביאו אותו יתברך שמו ויתעלה כמו אל הקטנות, דהיינו השם הקדוש הויה ברוך הוא בקטנות גימטריא טוב כנ"ל. כי לעולם חסדו, רצה לומר כי על ידי זה תפעלו להמשיך לעולם הזה חסדו, היינו השפעות חסדים וטובות. וזהו ויחי יעקב בארץ מצרים שבע עשרה שנה, רצה לומר על ידי שם הקדוש שהמשיך למטה והוא גימטריא י"ז כנ"ל על ידי זה היה לו חיות והשפעות טובות בארץ מצרים. וזהו (תהלים סו, כ) ברוך ה' אשר כו'. וחסדו מאתי, דהיינו שעל ידי תפילתי אני גורם להמשיך חסדו לעולם כנ"ל, וקל להבין:

או יאמר ויחי יעקב כו' (מז, ח). דהנה ראוי להשכיל ולהבין על קבלת שכר המצות הנה מצד השכל והדין אינו מחמת קיום המצות, כי מאחר שהבורא יתברך שמו ויתעלה בראנו לכבודו ואין אנו מספיקים להודות על אחת מאלף כו' על הטובות כו' שעשה עמנו: וראוי ונכון היותינו מקיימים מצותיו הקדושים כמאמר התנא (אבות פ"ב מ"ח) אם למדת תורה הרבה אל תחזיק כו' כי לכך נוצרת: אך עיקר קבלת שכרנו הוא מצד שהבורא יתברך שמו נתן בנו יצר הרע המסית אותנו בכל עת ורגע ומתגבר עלינו להתאוות תאוה ולהרהר חלילה בעבירה וכל יצר מחשבותיו רק רע כל היום. והאדם עומד כנגדו ובתחבולות יעשה מלחמה נגדו להזהר ולהשמר מכל דבר רע מחניפות ושקרים וליצנות ולשון הרע ותאוות והרהורים והדומה להם לזה צריך מלחמה ועבודה רבה לשבר כח התאוות היצר הרע וזהו עינוי וסיגוף גדול על ידי זה הקדוש ברוך הוא מקדשו ומטהרו כאלו עשה מצוה, כי על ידי המצות אנו מתקדשים ומתטהרים כאמור אשר קדשנו במצותיו: וזהו דאמרינן בגמרא (מכות כג ב) היושב בטל ואינו עובר עבירה מעלה עליו הכתוב כאלו עשה מצוה, והינו כנ"ל על ידי שהוא משבר כח התאוה של היצר הרע שלא לחטא חלילה על ידי זה הוא מתקדש כאלו עשה מצוה* וזהו שהתפלל משה רבינו עליו השלום (תהלים צ, טו) שמחנינו כימות עניתנו, פירוש שתשמחנו בקדושתך כימות עניתנו על ידי היצר הרע שאנחנו מוכרחים לשבר כח תאוותנו. שנות ראינו רעה, פירוש כל השנים אשר ראינו והסתכלנו ברעה להזהר ולהשמר ממנו: על ידי זה יראה אל עבדיך פעליך, רצה לומר יחשב לפניך כאלו עשינו כל מצותיך ופעליך כנ"ל שעל ידי עינוים וסיגופים מהיצר הרע לשבר כחו יחשב כאלו עשיתי כל המצות. וזהו (שם כא, ג - ד) תאות לבו נתת לו כו', זה שנתת לאדם הבחירה שיעשה כתאות לבו: וארשת שפתי בל מנעת סלה, שלא מנעת ממנו לדבר בשפתי כרצונו: כל זאת עשית לטובת האדם: כי תקדמנו ברכות טוב, פירוש על ידי זה שהבחירה לאדם והיצר הרע מסיתו והוא כובש את יצרו על ידי זה יקדמנו השם יתברך ברכות ושכר גדול על ידי השם הקדוש שם הויה ברוך הוא שהוא גימטריא טוב, והיינו אפילו בגלות המר שהשם הוא בקטנות, כי לעתיד שיהיה השם בגדלות בוודאי אין קץ וסוף להשפעתו. וזהו הודו לה', רצה לומר להשם הויה שמו הגדול יתברך שמו. כי טוב, רצה לומר אף בגלות המר שהשם בקטנות אף על פי כן הוא בגימטריא טוב וזהו כי לעולם חסדו: וזהו (בראשית מט, יד - טו) יששכר חמור גרם כו', פירוש י"ש שכ"ר לאדם על ידי שהחמור הוא הגוף החומר החומד ומתאוה והאדם משבר כח תאוותו הוא גורם לו לשכר הגדול. רובץ בין המשפטים, פירוש הלשון שהוא רובץ בין המשפטים, שהבחירה בידו לדבר בלשונו כרצונו. וירא מנוחה, פירוש ואדם משבר כח תאוותו ואין רואה רק שיהיה לו מנוחה מהתאויות והמחשבות זרות על ידי זה גורם לו: כי טו"ב, פירוש שיש לו השפעות משם הרחמים שהוא גימטריא טוב: וזהו ויחי יעקב בארץ מצרים, פירוש על ידי שהיה משבר כח התאויות היצר הרע הנקראים ארץ מצרים שהיא הקליפה על ידי זה היה לו חיות והשפעה מהשם הרחמים שהוא גימטריא שבע עשרה כנ"ל, וקל להבין*

או יאמר ויחי יעקב בארץ מצרים כו' (מז, כח). דאיתא בגמרא (חולין ס ב) שהירח היתה טוענת לפני הקדוש ברוך הוא האיך אפשר לשני מלכים להשתמש בכתר אחד אמר לה הקדוש ברוך הוא לכי מעטי עצמך אמרה לפניו רבוננו של עולם בשביל שאמרתי דבר הגון לפניך אתה אומר לי כך אמר לה הקדוש ברוך הוא עתידין צדיקים שיקראו בשמך דוד הוא הקטן שמואל הקטן ראה שאינה מתפייסת אמר הקדוש ברוך הוא הביאו עלי כפרה על שמעטתי את הירח עד כאן לשון הגמרא. ונראה לפרש, כי ידוע שהשמש והירח הם שני עולמות שני שמות הקדושים. ואיתא אשר נשיא יחטא (ויקרא ד, כב), ודרשו חז"ל (הוריות י ב) אשרי הדור שהנשיא יחטא. ולכאורה אינו מובן. ונראה פירושו, כי הצדיק נקרא נשיא על דרך (בראשית כג, ו) נשיא אלקים אתה בתוכינו, והנה הצדיק הוא במדרגתו הגדולה למעלה מן העם וידוע דשני מעלות יש קטנות וגדלות, וקטנות היא מדרגה קטנה והעיקר הוא הגדלות כמשל התינוק כשהוא בקטנות אין רוח אביו נוחה הימנו כל כך שעדיין אינו יכול להבין כלום וכשהבן בא אל הגדלות אזי רוח אביו נוחה הימנו שיוכל להבין וללמוד ולפלפל כן ביראת הבורא יתברך שמו כשאדם הוא בקטנות אין יראתו ואהבתו שלימה אלא כשבא אל הגדלות אזי נתחזק אהבה ויראה שלו ורוב המון עם אינם יכולים להגביה עצמם לעבודת השם יתברך מגודל הגשמיות שלהם שמגושמים ביותר. והצדיק הולך ומתגבר תמיד בגדלות וביראה: ואיתא בגמרא (עי' תדא"ר פ"ל) על פסוק (איכה ב, ט) טבעו בארץ שעריה, שמחו בני קרח משל לשפחה שאבדה קיתון של חרס בתוך הבאר ואחר כך הלכה בת מלך והפילה קיתון של זהב בתוך אותו הבאר שמחה אותה השפחה עיין שם, כן הוא המשל כאן שהעולם אינם יכולים להגביה עצמם לעבודתו ולכן הקדוש ברוך הוא ברחמיו שולח איזה חטא להצדיק כדי שיבוא גם הוא בקטנות ואחר שהצדיק יתגבר להעלות את עצמו לקדושתו יגביה גם את העולם עמו וזהו אשרי הדור אשר נשיא יחטא, למען על ידי זה יתנשאו כל העולם עמו בחזירתו להגביה עצמו בקדושתו: וזהו פירוש הגמרא (ברכות לא א) רבי עקיבא כשהיה מתפלל בצבור היה מקצר ועולה, רצה לומר שהיה מקטין את עצמו אל הקטנות והחזיק עצמו שהוא מקצר בעבודת הבורא: ועולה אחר כך ומגביה את העולם עמו. וכשהתפלל ביחיד, רצה לומר כשהיה במדרגה גדולה באחדות העליון: אדם מניחו בזוויות זו, רצה לומר שהעולם היו סוברים שהוא בעולם הזה. ומצאו בזוית אחרת, שעמד בעולמות העליונים שהיה כל כך בגדלות: והנה הירח הוא אחד משמותיו של הקדוש ברוך הוא וטענה לפניו יתברך האיך אפשר לשני מלכים כו': דכל העולמות הם דכר ונוקבא משפיע ומקבל והיתה רוצה שגם הם יהיו בדכר ונוקבא דהיינו מקבל ומשפיע והשיב לה השם יתברך לכי מעטי עצמך, דהיינו שתהא היא המקבל: אמרה לפניו רבוננו של עולם בשביל שאמרתי דבר הגון כו', והיינו שהיה רצונה שתהא היא המשפיע: והשיב רצונך להשפיע אני אתן לך השפעה, היינו שצדיקים יקראו על שמך, ורצה לומר דהנה כתבנו שהצדיק צריך לבא אל הקטנות בשביל העולם כנ"ל וכדי שלא יאשר גם הוא בקטנות ולכן כאשר יקראו בשמך דוד הקטן כו', היינו כאשר יהיו בקטנות והיה להם אחיזה בך ויוכלו להגדיל את עצמם לחזור לקדושתם העליונה על ידי אחיזתם בך ויעלו את העם עמם: ראה שעדיין לא נתפייסה, ולמה באמת לא נתפייסה לפי שסברה איך יהיה באפשר להצדיק לעשות כדבר הגדול הזה לעלות כל העם עמם. מאחר שהמשא כבר יכבדו אותו, היינו הגשמיות וחטאים יעכבם מלעלות במעלות קדושים: לזה אמר לה השם יתברך הביאו עלי כפרה: רצה לומר אל תחוש לזה, רק עליכם מוטל להביא אלי, דהיינו אתערותא דלתתא. ועלי כפרה, ועלי מוטל לכפר הכל כל חטאתם ולא יעכבם שום חטא ועוון להגביה עצמם לעבודתו. היצא לנו מזה מחמת שהצדיק צריך להעלות את העם עמו לכן בשביל זה היה מיעוט הירח כדי שיהיה להם אחיזה בהירח ויוכלו להגדיל עצמם אל מדרגות גדולתו כנ"ל. וזה שאמר דוד המע"ה (תהלים לד, ד) גדלו לה' אתי ונרוממה שמו

יחדיו, פירוש מה לכם שאקטין את עצמי לבא אל הקטנות בשבילכם כדי להעלות אתכם וצריך מיעוט הירח כדי שיהיה לי אחיזה מוטב תבואו גם אתם אל מדרגות גדולות ונרוממה שמו יחדיו, דהיינו הירח שהוא אחד משמותיו של הקדוש ברוך הוא כנ"ל ונרוממהו ולא יהיה צריך שום מיעוט ויהיה אור הלבנה כאור החמה. ובאמת הצדיק יש לו אחיזה בשם הויה יתברך ושם הויה במספר קטן עולה בגימטריא טו"ב ונמצא אפילו בקטנות נשאר טו"ב ולכן גם בעת שהצדיקים הם בקטנות אף על פי כן יש להם אחיזה בטו"ב וזהו שאמר הכתוב הודו לה' כי טוב רצה לומר אפילו כשהוא בקטנות הוא טו"ב ונמצא לעולם חסדו שהצדיקים יש להם אחיזה בשמו הגדול הן כשהוא בגדלות הן בקטנות. וזהו ויחי יעקב בארץ מצרים, רצה לומר אף כשהיה בקטנות בארץ מצרים אף על פי כן היה לו חיות מכח שהיה לו אחיזה בטוב וזהו שבע עשרה שנה רמז לטו"ב כנ"ל, וקל להבין:

ויקראו ימי ישראל כו' (מז, כט). ונקדים לפרש הפסוק (תהלים צ, יד) שבענו בבוקר חסדך, ולכאורה הלא טוב לנו להתפלל שישבענו בחסדו חסד אל היום. אך נראה, דהנה החסדים נקראים בוקר: וזהו (בראשית כב, ג) וישכם אברהם בבוקר, פירוש דאברהם אבינו עליו השלום שהיה צדיק גדול והקדים על ידי מעשיו הטובים להשכים ולהקדים את הבוקר, היינו לעורר החסדים הנקראים בוקר: אבל אנחנו דלי מעש וחסרי לב אנו מתפללים להשם יתברך ברוך הוא שהוא ישבענו בבוקר חסדיו שהוא יעורר עלינו החסדים. והשם יתברך ברוב רחמיו שומע תפילת עמו ישראל ומקבל ברחמים וברצון את תפילתו. ויש לכווין הפירוש במה שתקנו לנו בשלש ברכות ראשונות לומר גומל חסדים טובים, רצה לומר חסדים טובים, היינו החסדים שהשם יתברך נותן להצדיקים הנקראים טובים. וגומל הוא מלשון ויגמל אברהם כו', פירוש השם יתברך הוא גומל את החסדים טובים ואינו ממתין עד שיתעוררו החסדים על ידי צדיקים. רק קונה הכל, פירוש השם יתברך ברוב רחמיו מקבל את כולנו. ולא עוד אלא וזוכר חסדי אבות, דשלש ברכות הראשונות נקרא אבות והם השלש מוחין הנקראים ראש ובאותן שלש ברכות אין שם תפילה כמבואר בשולחן ערוך אורח חיים (סי' קיב, א): ויש ליתן טעם לשבח לזה מפני ששלש ברכות הראשונות הם בעולמות העליונים ושם אין קטרוג כלל לכן אין צריך שום תפילה רק תהלות ותשבחות, כי אין תפילה אלא במקום קטרוג. וזהו וזוכר חסדי כו', פירוש תיכף ומיד בהתחלותינו שבחין הם הג' ראשונות מיד הוא זוכר את חסדיו לעשות כל צרכינו מיד באבות, היינו שלש ראשונות קודם גמר תפילתו הוא יענו טרם נקרא: וזהו פירוש (תהלים כא, ג) תאות לבו נתת לו, דהתאוה והתשוקה של הצדיק תמיד שיהיו כל ישראל מלאים ושבעים כל טוב והשם יתברך נותן התאוות האלו בלב הצדיק כדי שיתפלל לפניו שהקב"ה מתאוה לתפילתו כו' (יבמות סד א): וארשת שפתיו בל מנעת סלה, פירוש והשם יתברך שומע תפילתו של הצדיק ולא עוד אלא כי תקדמנו ברכות טוב (תהלים כא, ד), פירוש וקודם שיתפלל עדיין הוא מקדים כל ברכות טוב. על ידי שתשית לראשו עטרת פז, פירוש מחמת שמיד בהתחלת שלש ראשונות הנקראים ראש אתה עושה מהם עטרת פז ולכן טרם יקרא אתה תענה כי שם אין צריך לתפילה כנ"ל. וזהו (שם קה, ג) התהללו בשם, פירוש בעולמות ששם רק תהילה* וממילא ישמח לב מבקשי ה', מיד קודם שיתפללו. וזהו ויקראו ימי ישראל למות, פירוש יעקב אבינו עליו השלום היה מחשב תמיד את יום המיתה שהוא קרוב ושמא ימות היום. וזהו ויקראו כו', רצה לומר שכל ימיו היו בעיניו קרובים למיתה ועל ידי זה היה מזוכך את גופו והיו כל מחשבותיו בעולמות העליונים. וזהו ויקרא לבנו ליוסף, פירוש זה רמז אף כשהיה בעיניו עולם הזה, דהיינו לבנו וכדומה אף על פי כן היו כל מחשבותיו ליוסף, דהיינו עולם העליון הנקרא יוסף:

או יאמר ויקרבו ימי ישראל כו': שים נא ידך תחת ירכי (מוז, כט). נראה, דהנה העיקר הוא ליחד שמו הגדול באמת והוא שימסור אדם נפשו על קדושת שמו יתברך ויתעלה ולכן מצות עשה בתורה לקרות קריאת שמע ערב ובוקר שזה יחוד שמו שאנו מוסרים נפשינו לשמו הגדול יתברך, רק שצריך האדם לדמות בנפשו באמת כאלו עתה נמסר נפשו על יחוד שמו הגדול וכן הוא דרך הצדיקים: וזהו ויקרבו ימי ישראל למות, פירוש שתמיד היה מוסר נפשו כל כך באמת שהיה קרוב למיתה. ויקרא לבנו ליוסף, לכאורה היה לו לומר לבנו יוסף. אך הענין הוא מה שהאדם מקיים התורה שאינו עובר על מצותיו אינו אלא במדרגת עבד שאינו עובר על מצותיו אינו אלא במדרגת עבד שאינו עובר על מצות אדוניו: אבל להיות נקרא בן למקום צריך לעשות לעצמו גדרים וסייגים ולהוסיף בעבודה לפי שכלו הוה ממדרגה למדרגה וזהו ויקרא לבנו, פירוש מי הוא בנו ליוסף שמוסיף תמיד כנ"ל: שים נא ידך, לפי שהצדיק הגדול המוסיף תמיד בעבודה צריך לשמור עצמו שלא יפול לגאות מחמת שיסבור שהוא טוב ומטיב בעבודה להוסיף בה תמיד והתקנה לזה הוא לזכור תמיד ולחשוב שכל זכויותיו אינם כדאי להנצל פעם אחד מחטא קרי רחמנא ליצלן אם נזדמן לו ובזה יכנע וישפל. וזהו ויקרא לבנו ליוסף כנ"ל. שים נא ידך, פירוש כל כחך הם התורה והמצוות שאתה מקיים שים הכל תחת ירכי, רמז על החטא הנזכר לעיל אם חס וחלילה נזדמן לך אז הכל חלף ועבר חס וחלילה ובזה תנצל מן הגאווה. וזהו אל תקברני במצרים, הם הקליפות הנקרא מצרים, וקל להבין*

ויקח יוסף את שניהם את אפרים בימינו כו' מימין ישראל וישלח כו' והוא הצעיר כו' שכל את ידיו כי מנשה הבכור (מח, יג). ויש לדקדק הלא עיקר כוונת הכתוב הוא לפרש שהבכור היה מימין ישראל והצעיר משמאלו וימין ושמאל של יוסף הוא מיותר. אך נראה שעיקר מחשבת יעקב אבינו עליו השלום היה להמשיך לישראל אחרי כל הימים השפעות והברכות כולם להיותם קיימים תמיד ורצה להמשיך על ידי ב' צדיקים הללו אפרים ומנשה כאומרו בך יברך ישראל כו' כאפרים וכמנשה. והטעם למה דוקא על ידי הצדיקים היות שהעולם צריך תמיד לב' מיני צדיקים, האחד הוא שיחשוב תמיד בעולמות העליונים וביחודים להוסיף אור תמיד למעלה למעלה, ואחד לחשוב בצורכי עולם מה שעולם צריכין פרנסה וברכה וחיים ושאר הצטרותם: ובב' מיני צדיקים הללו הוא קיום העולם ולזה רצה להמשיך ולפעול זאת על ידם. כי מנשה הבכור היה במדרגותו לעלות תמיד ממדרגה למדרגה ולא לחשוב בעיני העולם הזה כלל. ואפרים היה צעיר ממנו בעבודה שלא היה כל כך הולך במדרגות כי אם שהיה חושב תמיד המשכת השפעה על ישראל. וזה היה חשוב בעיני ישראל אבינו יותר, כי עיקר מגמתו היה למשוך טוב על ישראל: וכוונת יוסף היה היפך שהיה סבר שמנשה חשוב מחמת רוב כוונתו ועלייתו ולזה לקח את אפרים לימין עצמו, כי כוונתו היה גם כן בשביל ישראל להמשיך הברכות על ידי ב' הצדיקים הללו. אך שסבר שדי לאפרים כח ימינו במה שהעמידו לימין עצמו בזה יהיה די לפעול הברכות לישראל וכנ"ל ועיקר היה אצלו מנשה לפי שהיה עובד במדרגות גדולות ולכן העמידו לימין אביו: ולא כן היה דעת יעקב אבינו עליו השלום אדרבה להיפך לפי שהיה אפרים הצעיר לכך שכל את ידיו לברכו בימין, כי זה היה עיקר פעולת יעקב להטיב אחריו לדורותיו שיהיו מזומנים כל טוב השפעה ורחמים וזה היה מדרגת אפרים. וזהו שאמר יעקב ידעתי בני ידעתי, פירוש שאמר ליוסף הידיעה של בני ידעתי מזה גם כן שמנשה הוא היותר גדול במדרגתו. ואולם אחיו הקטן במדרגתו יגדל ממנו וזרעו יהיה מלא הגוים, שיהיה כל העולם מלא מהשפעותיו וטובו ולכן הוא חביב בעיני יותר לזה וישם את אפרים לפני מנשה: וזהו (תהלים כה, יד) סוד ה' ליראיו ובריתו להודיעם, פירוש היראים הם הצדיקים הממשיכים השפעות צריכין לעשות בסוד

בהסתר מפני הקטרוג שלא יקטרג על הטוב ההוא. ובריתו, הוא הצדיק המתנהג על פי הברית והתורה. להודיעם, פירוש שיודיע זאת לבני אדם שילמדו ממנו הדרך הטוב ההוא:

שכל את ידיו כי מנשה הבכור (מח, יד). ולכאורה הטעם הוא ההיפך של עשיה, אלא למדה תורה דרך ארץ שינהוג אדם כבוד בחבירו לפי הראוי' לו ואף על פי שהיה יכול יעקב אבינו עליו השלום לחזור ולהעמידם כרצונו זה לימינו וזה לשמאלו. אלא שכוונתו היה שלא לבייש את מנשה ולכך שכל את ידיו בראשם, וקל להבין:

שמעון ולוי אחים כו' (מט, ה). על דרך הרמז נראה לי, דהנה יש שני מדרגות צדיקים, יש צדיק העובד ד' בדיקות וזה נקרא בשם לוי, הוא מתלווה ומתדבק להבורא יתעלה והצדיק הזה אין דבורו חוזר ריקם וכל יכול לפעול בדבורו: וזהו שאמרו חז"ל וללוי אמר תומיך ואוריך (דברים לג, ח), ודרשו חז"ל (יומא עג ב) שמשלימים דבריהם, רמז על הנ"ל שהצדיק הזה משלים דבריו שאינן חוזרין ריקם. ואוריך שמאירים דבריהם, דהיינו שמביאים יראה ואורות גדולים על ידי דבריהם לבני אדם. ויש צדיק שהוא מתפלל תמיד כל צורכו והשם יתברך שומע כל תפילותיו וזה נקרא בשם שמעון על דרך שאמרה לאה (בראשית כט, לג) כי שמע ד' כו'. ואמר הכתוב שמעון ולוי אחים, דהיינו שניהם מדובקים כאחד: כלי חמס מכורותיהם, דהצדיקים הרוצים לפעול על ידי דבורם ותפילתם צריכין לפרוש עצמם מכל תענוגי ותאוות עסקי עולם הזה וצריך לעשות הפקר כל גופו להתמכר כל החומריות ואז נוטלים השפעות בזרוע על דרך שאמרו חז"ל (ברכות יז ב) שמעו נא אבירי לב הרחוקים מן הצדקה (ישעיה מז, יב), אלו צדיקים כל העולם ניזונים בצדקה והם ניזונים בזרוע. וזהו כלי חמס, רצה לומר שיש להם כלי חמס ליטול בזרוע ומהיכן הוא להם הכלי הזאת על ידי מכורותיהם, שהם מתמכרים כל גופם וכל החומריות ואין משגיחים כלל על עסקי עולם הזה. וזהו שרמזו התנא (ב"ב עג א) המוכר את הספינה מכר את התורן, דהגוף נקרא ספינה. על דרך דאיתא זוהר הקדוש (ח"ב קצט ב) ויונה ירד אל ירכתי הספינה (יונה א, ה), יונה זו הנשמה ירדה אל הגוף עיין שם: גם הגוף הוא כמו ספינה המטורפת בים דעולם הזה הוא כמו ים כאדם המשוטט כן צריך האדם לחשוב תמיד שאין לו בעולם הזה, רק לשוט אותו כמו השט בים. ואמר התנא המוכר את הספינה, היא הגוף כנ"ל שאין חושש כלל על הגוף החומר: מכר את התורן, דהיינו שאין צריך להיות עוד כתורן בראש ההר, כי מאחר שאינו חושש על עסקי עולם הזה הוא מדובק בהשכינה ואינו כתורן בראש ההר. בסודם אל תבא נפשי, דאיתא בספרים דהתפילות עולות למעלה דרך מערת המכפלה והוא מעורר את האבות, והיינו עם הפנימיות של אדם כפי מדרגתו, דהיינו אם יש לו מדרגת נפש והוא מתפלל עם פנימיות נפשו הוא מעורר הנפש של אבות. ואם יש לו מדרגת רוח הוא מעורר הרוח שבאבות. ואם יש לו מדרגת נשמה הוא מעורר נשמה שבאבות. ועיקר לעורר את יעקב שהוא המוכר שבאבות. והעיקר התעוררות הוא על ידי ענוה. וזה רמז ויחי יעקב, שלכאורה למה לא נכתב ויחי ישראל אך הרמז על ידי עקב היא ענווה כמו שאמר הכתוב (משלי כב, ד) עקב כו', על ידי זה הוא עיקר החיות מהיו"ד ולזה רמז יעקב, היינו יו"ד עקב והיה יעקב מתפלל. בסודם, רצה לומר כשיבואו לעורר אותי בתפילתם על ידי פנימיותם. אל תבא נפשי, רצה לומר לא יהיו במדרגה זאת לבד לעורר רק את נפשי אך יהיו על כל פנים במדרגה לעורר הרוח. בקהלם אל תחד כבודי. דהנה הצדיק המתפלל על כללות ישראל הרי הוא כמקהיל ומכניף את כל ישראל יחד ועל ידי התפילה הזאת הוא גורם יחוד למעלה בעולמות העליונים והיה מתפלל יעקב שלא יגרמו בתפילתם זאת לבד יחוד בעולמות העליונים אלא שגם זאת תפעול תפילתם להמשיך השפעות גדולות. וזהו אל תחד כבודי, רצה לומר שלא אגרום דבר אחד לבד, דהיינו יחוד קב"ה ושכינתיה אלא

שגם יגרמו השפעות. וזהו (סנהדרין ע"ב) כינוס לצדיקים נאה להם, רצה לומר שהם ממשיכים השפעות לעולם. ונאה לעולם, היינו עולם העליון ליחד קב"ה כו'. כי באפס הרגו איש, על דרך דאיתא (סוכה נ"ב) דהיצר הרע נקרא מתחילה אורח ואחר כך הולך ואחר כך איש שהוא כבעל בית, ואז צריך כח גדול לשבר אותו להרוג אותו כמו שאמרו חז"ל (ירושלמי ברכות פ"ט ה"ה) על הפסוק (תהלים קט, כב) ולבי חלל בקרבי, שהרג את היצר הרע: והיינו באפס, רצה לומר שהיו מרגיזים היצר טוב על היצר הרע והרגו אותו אך שהיה איש: וברצונם עקרו שור, היינו שור המועד גם שהיו מועדים בדבר עקרו אותו וראויים הם להשפעה. וזה שרמזו חז"ל במסכתא שבת (ע"ב) המוציא שטר חוב בשבת, פירוש האדם הרוצה להוציא השטר חוב אשר חתם ידו בו על עוונותיו ורוצה להוציא לקרוע אותו שימחול לו הקדוש ברוך הוא על עוונותיו. בשבת, על ידי שמכניס עצמו בהקדושה הנקרא שבת וחוזר בתשובה עליהם. אם עד שלא פרעו דאיתא בגמרא (יומא פ"ב) גדולה תשובה שזדונות נעשין לו כשגגות, ואיתא שזדונות נעשין לו כזכיות ואמרו חז"ל כאן מאהבה כאן מיראה. וזהו עד שלא פרעו, מלשון (כתובות כ"א) וראשה פרועה, דהיינו ורצה לומר אם לא עשה תשובה רק מיראה וזדונות נעשין כשגגות ונמצא עדיין אינו מגולים ויבוש בהם כי על כל פנים שגגה הוא וגם שוגג צריך כפרה. חייב, פירוש חייב לשוב עוד בתשובה שלימה מאהבה לעשותם זכיות שיהא מגולים בלא בוש: ומשפרעו פטור מובן ממילא שעשה תשובה מאהבה אזי הוא פטור. ר' יהודה אומר אף משפרעו חייב מפני שצריך לו, רצה לומר הגם שעשה תשובה מאהבה ונעשין כזכיות אף על פי כן אינם כעושה מצוה מתחילה רק הם מצוה הבאה מעבירה וצריך ליתן להם תמיד חיות קדושה להעלותם לפניו יתברך וזהו חייב מפני שצריך לו, רצה לומר להעלותם לו יתברך ויתעלה:

או יאמר אם עד שלא פרעו כו', דהנה כל אדם יש בו חלק אלקי ממעל וגם בשעה שעושה עבירה חלילה אילולי החלק אלקי שבו לא היה בו כח להתנענע בשום תנועה בשום אבר לעשות ההכרח לחלק אלהי להתלבש בלבושים על גבי לבושים לסבול הצער הגדול של העבירה וזהו סוד גלות השכינה. ואחר כך כשאדם חוזר בתשובה ובוכה על עוונותיו זה הוא שבוכה על גלות השכינה. ועל ידי זה הוא משבר את הלבושים שהוכרח החלק אלקי להתלבש בהם ונתגלה בתיקונו כשמתקן עונו. וזהו עד שלא פרעו, רצה לומר שעדיין לא הסיר וגילה את הלבושים מחלק אלקי שעדיין לא עשה תשובה כהוגן חייב ואם משפרעו פטור כנ"ל ר' יהודה אומר כנ"ל:

יהודה אתה יודוך כו' (מט, ח). דהנה אנו מתפללים בברכת אהבה רבה ותן בלבנו לאהבה וליראה את שמך: ולכאורה הוא ההיפך ליראה מביאה לידי אהבה. אך אמנם האמת שניהם צדקו יחדיו דאיתא יראה ואיתא יראה, איתא יראה תתאה הנקרא אימא תתאה (תקו"ז ת. ל, ע"ב), וממדרגה זו בא לידי אהבה ואהבה זו נקראת בשם אח שעדיין אינה אהבה שלימה. וממדרגת אהבה זאת בא לידי אהבה שלימה הנקרא בשם אב. וממדרגת אהבה זאת בא לידי יראה עילאה הנקרא בשם אם. וזה שנאמר (ויקרא יט, ג) איש אמו ואביו תיראו, רמז ליראה תתאה נאמר אם קודם לאב. ואצל כיבוד שהיא אהבה נאמר אב קודם לאם (שמות כ, יב). וזה שאמר אברהם אבינו עליו השלום לאבימלך (בראשית כ, יב) וגם אמנם אחותי בת אבי, פירוש מחמת שהיה בדרך לא היה יכול להשיג ממדרגת אהבה עילאה הנקרא בשם אב. ולא היה כי אם במדרגת אהבה תתאה הנקרא בשם אח שהיא כמו בת למדרגת אהבה עילאה אך לא בת אמי, שאינו במדרגת אהבה תתאה הנקרא בשם אח שהיא כמו בת ליראה עילאה הנקרא בשם אם: ואומר לה בכל מקום אשר נבא שמה אמרי לי אחי הוא, רמז שאני במדרגת אהבה הנקרא בשם אח. וזהו יהודה אתה, דהיינו כשאתה בנגלות, דהיינו מדרגת אתה שהוא הנגלה כמו שאנו אומרים ברוך אתה הוא הנגלה. אשר קדשנו הוא

הנסתר. ובמדריגה הזאת יודוך אחיך, רצה לומר אותם שהם במדרגת אח כנ"ל. אבל ידך בעורף אויבך, פירוש כשתהיה במדריגה עליונה שיש כח בידך לכלות האויבים והדינים. אז וישתחוו לך בני אביך, אותם שהם במדרגת אב, והבין מאוד:

יששכר חמור גרם כו' (מט, יד). נראה לפרש, דהנה הצדיק המתפלל צריך להסתיר דבריו בכדי שלא יבין המקטרג לקטרג חלילה. ואילולי הקטרוג היה הצדיק יכול להוציא בשפתיו כל דבריו שירצה רק מחמת הקטרוג צריך לכתוב דבריו תחת לשונו ושפתיו. וזהו יששכר חמור גרם רובץ בין המשפטים, פירוש הגוף הוא החומר גורם לצדיק שמוכרח להיות רובץ את דבריו בין השפטים. משפטים, לשון שפטים, היינו כנ"ל שצריך להסתיר את דבריו בין שפתיו, שלא לדברם בפירוש מפני המקטרג שיכול לקטרג על הצדיק מחמת גוף החומר, ולכן חכם בדעת ידבר ויתפלל ותפילתו יעלה לרחמים ולרצון אמן:

לא תראה חמור אחיך רובץ תחת משאו כו', (עי' שמות כג ה, דברים כב ד). דהאדם העוסק בעניני ועסקי עולם הזה הרי העולם עליו כמשא ורובץ תחת משאו ואמר הכתוב (שם, ג) לא תוכל להתעלם, אזהרה לצדיק שיתפלל עליו, וקל להבין*

ספר שמות

פרשת שמות

ואלה שמות בני ישראל הבאים מצרימה כו' איש וביתו באו (א, א). לתרץ השינוי לשון שמתחילה אומר הבאים בלשון הוה וסיים בלשון עבר באו: גם מתחילה קראם על שם ישראל ולבסוף קרא על שם יעקב: הכוונה בזה היות שהצדיק הגדול הנתחזק ונתיישן בצדקו ימים רבים אזי אף שעושה דברים גדולים וצדקות רבות אף על פי כן הוא ניצול מגדלות, כי אדרבה הוא מוצא בעצמו חסרונות לומר שהוא מקצר עדיין בעבודה והוא מיצר עצמו על זה. ומה גם שמצער עצמו על צורכי ישראל וגלותם המר במסים וארנוניות וכל התלהבותו ודבקו בעבודה אינו שווה לו כלל מרוב דאגתו עליהם כנ"ל והמה עמודי עולם הנקראים בשם ישראל: ואותן הצדיקים המתחילים בעבודה חדשים מקרוב באו בהיותם עושים איזה דבר קדושה נתלהב בקרבם הגדלות והמה סוברים שכבר הגיעו לתכלית העבודה האמיתית, ואף על פי שהם צדיקים המה נכשלים בעון הגדלות המה אשר בשם יעקב יכונה. וזהו רמז הכתוב באמרו בני ישראל הבאים מצרימה. לומר שהצדיקים הגדולים המה תמיד במיצר ודאגה על העבודה לומר שהם מקצרים עדיין ובהם הולכים למעלה תמיד בלי הפסק וזהו הבאים בלשון הוה. את יעקב איש וביתו באו בעבר לרמוז על אותן הסוברים שכבר שלמו בעבודה מבלי שום חסרון אליהם הגיע, שלא כן מדרגת האמת אלא להשיג תמיד על שפלותו למען ינצל מגדלות ואז טוב להם, וקל להבין*

או יאמר ואלה שמות בני ישראל כו' (א, א): ומתחילה נפרש הגמרא (שבת קיח א) כל המענג את השבת נותנים לו נחלה בלי מצרים, והיה לו לומר המענג עצמו בשבת: וגם השכר שנותנים לו נחלה בלי מצרים מה מדה כנגד מדה הוא. גם מה שדרש חז"ל (ביצה טז א) נשמה יתירה נותנין לו לאדם בשבת ולמוצאי שבת נוטלין ממנו שנאמר (שמות לא, יז) שבת וינפש, כיון ששבת ווי אבדה נפש. והקושיה מפורסמת מה אומרים כיון ששבת כו', הרי איבוד נפש היתירה הוא אחר השבת כאמרם ולמוצאי שבת ניטל הימנו: אך הענין הוא דאיתא בזהוהר הקדוש (ח"ג כט א) דהצדיק נקרא שבת מחמת שיש לו

בחול נשמה כשאר בני אדם בשבת: אך מה יש בו תוספות מעלה בשבת, יש לומר דהנשמה נתוספה בקדושה יתירה עד שהוא מענג להבורא יתברך. וזהו כל המענג את השבת, דקב"ה נקרא שבת על דרך דאיתא שם (ח"ב פח ב) מהו שבת שמא דקב"ה. נותנין לו נחלה בלי מצרים, דהצדיק הזה הוא תמיד מקושר ודבוק בעולמות העליונים אשר אין להם סוף ומיצר וגבול דעולם הזה יש לו גבול וביד הצדיק הזה לקשר כל העולמות עד אין סוף ברוך הוא. וזהו שאמרו חז"ל כיון ששבת, פירוש האדם שאין לו נשמה יתירה בחול, רק בשבת נותנין לו נשמה יתירה ווי אבדה נפש, פירוש ווי שהנפש נאבד בחול שאין לו בחול הנפש הזה ולא זכה להקדושה הנוספת בשבת להצדיק שיש לו נשמה יתירה בחול. והנה יש צדיק שאינו דבוק תמיד בעולמות עליונים מחמת שצריך עדיין לתקן את מדותיו ביראה וענווה וצריך לירד מדבקותו כדי לתקן אך אף על פי כן הוא תמיד בפנימיותו שאינו נכשל חלילה בשום חטא בירדו למטה ממדרגתו: וזהו ואלה שמות בני ישראל הבאים מצרימה, פירוש הצדיקים הנקראים בשם ישראל היורדים לפעמים ממדרגתם ובאים אל מצרימה, דהיינו בירידתם למטה נקרא מצרים שהוא כדי לתקן את מדותיו ביראה וענווה וזהו את יעקב, רמז לענווה ויראת חטא כמו שאמר הכתוב (משלי כב, ד) עקב ענווה יראת חטא. איש וביתו באו, פירוש הצדיק הזה הוא בטוח שלא יכשל בשום חטא ויבא יחד איש וביתו דאיש נקרא הדבוק. וביתו, הינו פנימיותו, דהיינו היראה והענווה שבו שניהם יחד יבואו בשלום וכאלו כבר באו. וזהו (בראשית כה, כז) ויעקב איש תם יושב אוהלים, ופירש רש"י ז"ל מי שאינו יודע לרמות נקרא תם, רמז לדברינו הנ"ל שהצדיק שהוא ביראה וענווה הוא איש תם בשני אוהלים, דהיינו אז בירדו מדבקותו למטה אף על פי כן הוא תם שאין יודע לרמות שאינו נכשל בשום חטא, דיש צדיק אשר לפעמים כשנופל ממדרגתו יכול להכשל באיזה חטא חלילה. אבל הצדיק היורד בכדי לתקן את ביתו ביראה וענווה לא יכשל לעולם. וזהו פירוש המשנה (ב"ק כג ב) איזה תם ואיזה מועד כו', יש לומר שהתנא מרמז לדברנו הנזכרים לעיל, איזה תם, רצה לומר התם הנקרא בשם תם יושב אוהלים. ואיזה מועד, כבר כתבנו מועד הוא רמז לעולמות העליונים לשון מועד בחולם. ואמר איזה מועד, פירוש איזה הוא הצדיק שהוא תמיד מקושר ודבוק בעולמות העליונים מועד כל שהעידו בו שלשה ימים דאיתא במקרא ומשנה ותלמוד הם מעוררים את הנפש ורוח ונשמה. וזה רמז שהעידו בו כו', פירוש שנתעורר בו הנפש רוח ונשמה לעלות לעולמות להיות תמיד דבוק בהם: ותם משיחור בו שלשה ימים, דהיינו כנ"ל גם שיוירד ממדרגתו הוא חוזר לתמותו שאינו נכשל חלילה וצד תמותו במקומה עומדת, וקל להבין:

או יאמר ואלה שמות כו' (א, א): דהנה יש שני מדרגות צדיקים, יש צדיק שאינו משגיח כלל על העולם, רק כל עבודתו כדי לזכך ולתקן את נשמתו להעלותה לשורשה למקום מחצבתה. ויש צדיק קדוש וטהור הוא דואג ומיצר תמיד על צרות ישראל וכל מגמותיו ומחשבותיו לעולם כל טוב להשפיע: ואיתא בגמרא ברכות (יג א) כל הקורא לאברהם אברם עובר בעשה ולא תעשה ומקשה הגמרא אלא מעתה הקורא ליעקב יעקב יהא עובר בלא תעשה דכתיב (בראשית לה, י) לא יקרא כו', ומשני שאני התם דאהדריה קרא: גם זה יש להבין למה באמת אהדריה קרא. ועוד איתא במסכת תענית דף ה' (ע"ב) יעקב אבינו לא מת ומקשה הגמרא וכי בכדי חנטיהו וספוד ספדינהו אמר לו מקרא אני דורש שנאמר (ירמיה ל, י) ואתה אל תירא עבדי יעקב כי הנני גואלך מרחוק וזרעך מארץ שבים, מקיש הוא לזרעו מה זרעו בחיים אף הוא בחיים, ומקשים מכל מקום קשיא וכי בכדי חנטינהו כו'. ונראה דכך הוא פירוש הגמרא דאיתא בבבא בתרא (קטז א) גבי דוד נאמר (מלכים א' ב, י) וישכב דוד, לפי שהיה מניח בן ממלא את מקומו עיין שם, והכי פירשו מה זרעו בחיים, דהיינו שהם צדיקים הנקראים חיים כמו שאמר הכתוב (ישעיה ס, כא) ועמן

כולם צדיקים: אלא מי מעכב שאור שבעיסה מעכב ושעבוד מלכיות, אף הוא בחיים כאלו לא מת, וכמו שיעקב אבינו עליו השלום היה לו צער גידול בנים וכל מגמותיו היה על בניו להשפיע להם כל טוב למען יהיו צדיקים גמורים שלא יהיה להם שום מניעה בעבודת הבורא יתברך שמו, כן הצדיק ההולך בעקבותיו המשגיח על העולם להשפיע להם תמיד נקרא בשם יעקב. ונוכל לומר להכי אהדריה קרא וקראו יעקב לרמוז שצורך גדול הוא המדרגה הזאת להשפיע לישראל כל צורכיהם, אבל אברהם כשהוסיף לו השם יתברך אות ה' על שמו היה נשאר קשור בעולמות העליונים ולא ירד שוב ממדרגתו: ואיתא בגמרא (ברכות ז ב) מנלן דשמא גרים שנאמר (תהלים מז, ט) לכו חזו מפעלות אלקים אשר שם שמות בארץ, אל תקרי שמות אלא שמות, ואיתא בזוהר הקדוש (ח"א ס א) דשם זה הקוראים לאדם ביום המילה הוא השם עצמו שבשרשו, ונמצא הצדיק שאינו משגיח על העולם להשפיע להם אלא על נשמתו להעלותה לשורשה הוא נקרא בשם ישראל שזה הוא עיקר השם בשורשו. וזהו: ואלה שמות, רצה לומר הצדיקים הללו שאינם משגיחים אלא העלותם לשורש שמשם באו להם נשמתם ושמותם. בני ישראל, הם מכונים בשם ישראל לבד אבל הבאים מצרימה, דהיינו אותם הצדיקים הבאים במיצר ודאגה תמיד על כללות ישראל. את יעקב, פירוש הם גם כן במדריגת יעקב כנ"ל. איש וביתו באו, פירוש כל איש מישראל וביתו, דהיינו בני ביתו באו כולם כאחד שווין לטובה לפניו להשגיח עליהם ודעתו ומחשבתו על כולם להתפלל עליהם ולהשפיע להם ברכה ורחמים וחיים וכל טוב, וקל להבין.

או יאמר על פי דאיתא דהרוחניות והנשמה של אדם נקראים בשם שמות דעיקר השם הנקרא לאדם כגון ראובן או שמעון זה השם הוא להנשמה ולא להגוף, והחקירה לזאת הוא שאנו רואים אדם שהוא ישן ורוצים להקיצו משינתו אם דוחפים את גופו לבלתי יקראו אותו בשמו הוא יותר בקושי להעירו מאם היו קוראים אותו בשמו: וזהו מחמת כשאדם ישן אזי נשמתו עולה למעלה ויוצאת מגופו ולכן בקושי להקיצו משינתו על ידי דחיפת הגוף מה שאין כן אם קוראים אותו בשמו. וזהו שמתמה הכתוב ואמר ואלה שמות בני ישראל, רצה לומר הצדיקים הקדושים אשר בשם ישראל מכונים שהיא מדרגה גדולה. הבאים מצרימה, פירוש מאחר שהם במדרגה גדולה מהיכן בא להם זאת שנופלים לפעמים ממדרג' ובאים אל מצרימה רמו שבאים אל מדרגה קטנה. ואמר הכתוב את יעקב, פירוש בשביל יעקב, דהיינו הפשוטי עם הנקראים בשם יעקב בעבורם ההכרח שיפול ממדרגתו שיהא לו שייכות וחבור עם פשוטי עם כדי להעלותם אל הקדושה דאילולי זאת לא היה שום שייכות להצדיק עמהם. ואמר הכתוב באיזה סיבה יכול להעלותם אל הקדושה, דהיינו איש וביתו באו, רצה לומר הצדיק נקרא איש וביתו, היינו פנימיותו, דהיינו על ידי שהוא מעורר הפנימיות שלו נתעורר גם כן הפנימיות שלהם ובאים יחד אל הקדושה וזהו איש וביתו באו. וזהו אודה ה' מאוד בפי (תהלים קט, ל), דהנה הכל הולך אחר המחשבה ויכול אדם לתפוס במחשבתו דברים הרבה מה שאין הפה יכול לדבר. ואמר דוד המלך עליו השלום אודה ה' בפי, רצה לומר הגם שאי אפשר להוציא בשפתים כל מה שבמחשבתו אף על פי כן אודנו בפי שהיא מדרגה קטנה, כי כוונתי ובתוך רבים אהללנו, פירוש כדי שיתהלל שמו בתוך רבים כנ"ל כשהצדיק הוא במדרגה קטנה יכול להעלות גם את פשוטי עם אל הקדושה, וקל להבין:

או יאמר ואלה שמות (א, א). ולתרץ הדקדוק שהיה לו לומר הבאים עמו, דהנה יש לדקדק בפסוק (בראשית כט, לב) ותקרא שמו ראובן כי ראה ד' בעיני, ופירשו רבותינו ז"ל (ברכות ז ב) שאמרה לאה ראו מה בין בני לבן חמי: ולכאורה הלא הטעם מפורש בפסוק כי אמרה כי ראה כו', ומה ראו רבותינו לדרוש טעם אחר בדברים. אך נראה כונת רז"ל, דהנה כל הנשמות הנבראים צריכין להיות מקושרים

למעלה בעולם העליון. וגם למטה בעולם התחתון דכל נשמת אדם בשעת ביאתה לעולם נברא עמה עולם למעלה למען תהיה קשורה באותו עולם למעלה וגם צריכה להיות קשורה למטה בעולם התחתון: והטעם צורך קשירתה למעלה הוא למען יעלו למעלה כל העובדות והתורות והתפילות ממטה למעלה על ידי התקשרותה בעולם העליון, והצורך שתהא קשורה למטה הוא ממילא דאילולי זאת לא היה באפשרי שתהיה הנשמה העליונה הרוחני בעולם השפל לכן צריך לה קישור בעולם השפל והתורה שבכתב הוא כנגד עולם העליון, ותורה שבעל פה היא כנגד עולם התחתון ולכן קראה שמו ראובן בכדי שיהא מקושר בשני עולמות כנ"ל. וזהו שכתוב בתורה כי אמרה כי ראה ה' כו', הוא התקשרותה בעולם העליון כמו שנאמר כי ראה ה' דייקא, והוקשה לרבותינו ז"ל הלא גם בעולם התחתון צריך התקשרות והאיך נתקשר על ידי שם זה ולכן אמרו שבשם זה נכלל גם ההתקשרות העולם הזה ופירשו ראו מה בין בני כו', כי בעולם הזה אנחנו רואים שיש הפרש בין ישראל ובין האומות, אבל בעולם העליון אין להאומות שום אחיזה ואין ניכר ההפרש שביניהם, ונמצא על ידי שם זה נתקשר בשני עולמות וזה נקרא פי שנים מה שאמרו חז"ל (ב"ב קכב ב) בכור נוטל פי שנים, רצה לומר הצדיק נקרא בכור בני בכורי ישראל (שמות ד, כב), הוא נוטל פי שנים, פירוש שיש לו אחיזה בשני עולמות אבל צריך לזה שיהא צדיק גמור בכל מעשיו ומוחזק בצדקו לבל יתמוטט עוד וזה נקרא חזקה. וזה רמז מה שאמרו חז"ל (ב"ב נה ב) שאין הבכור נוטל בראוי כבמוחזק, ועל ידי דבר מה יהיה מוחזק בצדקתו הוא על ידי שמרגיל עצמו בכל מדה ומדה שעושה ובכל גדר אשר יגדור לעצמו עד שנעשה אצלו כטבע אז הוא מוחזק במעשיו הישירים. וזהו פירוש מה שאמרו חז"ל (ב"ב ט א) מאימתי הוי חזקה מכי דייש אמצרי, רצה לומר אחר שמורגל בגדריו שגדר דייש הוא לשון כיון דדש דש (גיטין נו ב), ואחר שיהיה הצדיק מקושר בשני עולמות ומוחזק במעשיו הקדושים אזי כל התורות והתפילות והעובדות שלו הולכים אל הים העליון הנקרא ים התלמוד, אך באופן שבכל זאת ידע בבירור שעדיין לא עשה כלום להבורא יתברך כראוי לעבוד אליו יתברך שמו הגדול שאם חס וחלילה יחשוב בעשותו איזה דבר טוב שעשאה בתכלית השלימות ויהנה במעשיו אזי כל מעשיו אין נחשבין לכלום. וזהו פירוש (קהלת א, ז) כל הנחלים הולכים אל הים, רצה לומר כל המדות טובות הנקראים נחל שעל ידם הולכים כל השפעות והחסדים נחל המתפשט ממעלה למטה כל המדות האלה הולכים אל הים העליון. ובאופן והים איננו מלא, פירוש שיחשוב בעצמו שפלותו ולא יהיה מלא ממעשיו. וזהו ואלה שמות כו', דידוע דישאל הוא מדרגה עליונה הנקרא ישראל כידוע ויעקב הוא מדרגה תחתונה. וזהו שאמרו חז"ל (ברכות יג א) לא שיעקר שם יעקב ממקומו אלא ישראל עיקר כו' עיין שם. דשני השמות הוצרכו שם ישראל בשביל קישור העולם העליון ושם יעקב בשביל קישור עולם התחתון כנ"ל והצדיק גמור אשר בשם ישראל יכונה הוא מקושר בעולם העליון, והצדיק שאינו במדרגת ישראל יש לו אחיזה בשם יעקב שהוא מדרגה תחתונה ובלבד שילך על כל פנים בתמימות אף על פי שאינו יכול להשיג מדרגה העליונה הנקרא ישראל. וזהו ואלה שמות בני ישראל, רצה לומר אותן הצדיקים שבשם ישראל מכונים שיש להם אחיזה בשם ישראל: הבאים מצרימה, פירוש הם באים על ידי המיצר, דהיינו על ידי הגדרים שגדרו לעצמם והם מוחזקים בהם בכשרותם בטבע ועולים במדרגתם אל הים העליון וגורמים השפעות טובות לעולם. וזהו מצרימה. מיצר י"ם. מיצר, לשון מכי דייש אמצרי כנ"ל. וים רמז לים התלמוד: את יעקב, פירוש אותן הצדיקים שיש להם אחיזה בשם יעקב שהיא מדרגה תחתונה. איש וביתו באו, פירוש צריך שיבא בכל ביתו, דהיינו בכל גופו ותמימותו כנ"ל. וזהו והאכלתיך נחלת יעקב אביך (ישעיה נח, יד), רצה לומר שהשם יתברך ברוב רחמיו מבטיח לנו שגם מי שיחזיק במדרגת יעקב אף על פי כן יגרום השפעות מנחל העליון. כי פי ה' דבר, פירוש רק שיהיה בתמימות שכל

אשר יצא מפיו יהיה דבר ה', דהיינו תמימות ואז גם הוא ישפיע השפעות טובות וברכות מנחל העליון לישראל לעולם אמן*

ובני ישראל פרו וישרצו כו' (א, ז). פרו, יש לומר הוא לשון פירות, דהיינו על ידי קדושתם עשו פירות. וישרצו, דהנה כתיב (בראשית א, כ) ישרצו המים נפש חיה ועוף יעופף על הארץ, יש לומר הפירוש דעיקר הוא באדם יסוד המים מהארבעה יסודות שבאדם ומים נקרא התורה, ורצה לומר שציוה השם יתברך שהעסק התורה יהיה בהכנעה. וזה רמז ישרצו, דהיינו דבר השורץ על הארץ בנמוך והכנעה: נפש חיה, פירוש ועל ידי זה יבא לו חיות לנפשו. ועוף יעופף על הארץ, רצה לומר שגם הגוף והחומר של אדם יעופף ויעלה בקדושה רבה. וזהו ישרצו, היינו שהיה להם הכנעה כנ"ל:

או יאמר וישרצו (א, ז). ופירש"י ז"ל שהיו יולדות ששה בכרס אחד, נוכל לומר שזה רמז שעשו הולדה בששה קצוות שהצדיקים על ידי קדושתם עושים וולדה בששה קצוות הנקראים ומכונים בשם כרס שיהיו מתגדלים על ידם והבן זה. וירבו, רצה לומר שהמשיכו השפעות עולם הזה שזה נקרא רב דעולם הזה הוא עולם הפירוד לכן נקרא בשם רב. ויעצמו במאוד מאד: דאמר התנא (אבות פ"ד מ"ד) מאד מאד הוי שפל רוח: ולכאורה היה לו לומר מאד תשפיל רוחך: אך הפשוט שהתנא הזהיר שיהא האדם תמיד שפל רוח בלי הפסק וזהו מאד הוי שפל רוח: הוי, לשון דבר ההוה תמיד, וזהו ויעצמו במאד מאד, רצה לומר שעשו עצמיות במדה הזאת שלא היה מקריות אצלם לפעמים כך ולפעמים כך, רק תמיד היו במדת שפלות בעצם הנקרא עצמיות. ותמלא הארץ אותם, רצה לומר שגם הארציות דהיינו החומר והגוף שלהם מילא אותם את קדושתם שהיו כל כך צדיקים וקדושים עד שהיה הגוף מזכירם ומסייעם לעבודת הבורא יתברך, וקל להבין*

ויבן ערי מסכנות לפרעה (א, יא). נראה לי על דרך המוסר דלשון מסכנות הוא לשון הנאה כמו דדרשינן בגמרא (סנהדרין כו ב) לך נא אל הסוכן כו' (ישעי' כב, טז), ויליף לה מקרא (מלכים א' א, ב) ותהי לו סוכנת. וזהו הפירוש כאן מי שהוא בעל הנאות אזי הוא בונה ערים לפרעה, דהיינו להקליפה שנקרא פרעה אבל מי שמסגף עצמו ומענה עצמו מהנאות יתירות אזי יכול לבא למדרגה גדולה. וזהו וכאשר יענו אותו, רצה לומר כנ"ל שמענה עצמו: כן ירבה וכן יפרוץ, בקדושה ובכל העולמות, וקל להבין:

וייטב אלהים למילדות וירב העם ויהי כי יראו המילדות כי יעש להם בתים (א, כ). יש לדקדק הלא הטובה היתה למילדות שעשה להם בתים כהונה ולויה כפירוש רש"י ז"ל ולמה הפסיק בוירב העם. ונראה לפרש, דהנה כתבנו מזה פעמים הרבה דהצדיק צריך להיות עובד השם באהבה וביראה. אהבה היא רוממות אל יתברך ונקרא בשם ישראל שמודה ומשבח להבורא יתברך ויתעלה בשירות ותשבחות וזהו יש"ר א"ל, והיראה נקרא בשם יעקב כמבואר לעיל והצדיק הנקרא בשם יעקב משגיח תמיד על העולם להשפיע להם כמדת יעקב כנ"ל הוא יכול להשפיע לעולם את שלש אלה, דהיינו בני חיי ומזוני, והמשכת שלשתם הוא על ידי מדרגת הנקראת בשם יוסף כמו שנאמר ברחל (בראשית ל, כד) יוסף ה' לי בן אחר, דהיינו שהיתה מרמזת למדרגה זו להמשיך לאותו מדרגה בני. ויוסף אמר (בראשית מה, ג) העוד אבי חי, רמז להמשיך חיה על ידי מדרגה זו, כי למעלה מזו יש מדרגה הנקרא בשם אב והיה ממשיך משם חי'. ונאמר (בראשית מז, יב) ויכלכל יוסף את אחיו, היינו מזוני הוא גם כן על ידי מדרגה זו ושלש אלה הם נשפעים על ידי הצדיק הנקרא בשם יעקב. והנה רש"י ז"ל פירש (בראשית ו, ט) אלה תולדות נח, עיקר תולדותיהם הם מעשים טובים, יש לומר הכוונה על ידי שהם מתקנים את העולמות העליונים

הנקראים טובים על ידי זה הוא עיקר התולדות בעולם שהם ממשיכים והוא על ידי אהבה, דהיינו שירות ותשבחות כנ"ל אבל הצדיק שהוא גם כן במדרגת יעקב הנקרא בשם יראה והוא תמיד משגיח ומטה את עצמו לעולם להשפיע להם יכול להשפיע להם כל השלש הנ"ל, דהיינו בני חיי ומזוני. וזהו וייטב אלקים למילדות, דהיינו כשהיו המילדות במדרגה זו של הטבה שהיו מתקנים את העולמות העליונות כנ"ל. וירב העם ויעצמו מאד, פירוש היה זה לבד שהמשיכו תולדות לעולם. אבל ויהי כי יראו המילדות, פירוש שירדו ממדרגתם קצת להטות את עצמם להשגיח גם כן על העולם, והיינו מדרגת יראה הנקרא בשם יעקב כנ"ל. ויעש להם בתים כהונה לוויה מלכות, דהיינו שהמשיכו כל הנזכר לעיל. כהונה, רמז לבני דעל ידי הכהן הוא ונקתה וגזרעה זרע (במדבר ה, כח). לוויה, רמז למזוני דלויים ניתן להם את המעשר. מלכות, רמז לחיי דמאן מלכי רבנן והתורה היא נותנת חיים לעושיה בעולם הזה ובעולם הבא, וקל להבין:

ותתצב אחותו מרחוק כו' (ב, ד). איתא בגמרא (סוטה יא א) כל הפסוק הזה נאמר על השכינה ותתצב אחותו, שנאמר (משלי ז, ד) אמור לחכמה אחותי את. מרחוק, דכתיב (ירמיה לא, ב) מרחוק ה' נראה לי. נראה לי על פי הדברים שכתבנו לעיל דהצדיק צריך להיות גם כן במדרגה זו להשפיע על ישראל ולבטל מהם כל הרעות והשפלות והוא על ידי שהצדיק מעלה אותו הדבר עד מדרגות חכמה ושם נעשה אין וכלא היה וזהו החכמה מאין תמצא (איוב כח, יב), והצדיק הזה נקרא בשם דוכרא, כי כל דבר שבקדושה יש לו דבר ונוקבא, והצדיק המשפיע נקרא בשם זכר אבל הצדיק שאינו במדרגה זו להשפיע נקרא בשם נוקבא. וזה שאמר פרעה כל הבן הילוד כו', כי פרעה אמר לי יאורי (יחזקאל כט, ג), דהיינו שהיאור היה לו לאלקות והקליפה אין כח בידה להיותה יונקת מהקדושה, רק מצד הנוקבא של הקדושה, כי הקליפה נקרא גם כן בשם נוקבא אבל מצד דוכרא אין לה רשות כלל וכלל לנגוע ולניק והיה פרעה רוצה להכריח חלילה להיות יונק מצד דוכרא. ואמר כל הבן הילוד, דהיינו צד דוכרא היה רוצה לכפות ולהכניע חלילה וזהו היאורה תשליכוהו. וכל הבת תחיון, דהיינו צד הנקבות משם הוא מקום חיותו:

ונחזור לענינינו דהצדיק שהוא במדריגה לבטל כל הרעות והשפלות מישראל הוא על ידי שמעלה את הדבר עד החכמה ונעשה אין וזהו דאמרינן בגמרא (פסחים פז א) אחות לנו קטנה (שה"ש ח, ח) זו עילם שזכתה ללמוד ולא זכתה ללמד. והיינו כנזכר לעיל, כי הלומד תורה לשמה זוכה לדברים הרבה (אבות פ"ו מ"א), פירוש שזוכה לפעול דברים הרבה להטיב ולהשפיע ולבטל גזירות רעות ושפלות, ועילם לא זכתה ללמד, דהיינו להטיב לאחרים. וזהו אחות לנו קטנה זו עילם, שהיה לימודם בקטנות. ושדים אין לה, שלא היתה יכולה להשפיע לאחרים. ואמר שלמה המלך עליו השלום מה נעשה לאחותינו, פירוש שאנחנו צריכין לעשות את אחותינו, דהיינו לימודינו עד שיעלה למדרגת מ"ה, דהיינו חכמה: ביום שידובר בה, פירוש כשאנו צריכין לדבר לפעול איזה דבר ידובר בה באותה מדרגה. וזה שאמר משה רבינו עליו השלום (שמות טז, ז) ואנחנו מ"ה כי תלינו עלינו, דהיינו שהוא היה מדבר עמהם למטה וכוונתו היה אף כי תלינו עלינו אנחנו יכולים להביא אותו הדבר עד מדרגת מ"ה ונמצא שם בטל ומבוטל ונעשה אין. וזהו ותתצב אחותו, זהו שנאמר אמור לחכמה אחותי את, פירוש שתהיה במדריגה זו להעלות התורה עד החכמה. מרחוק, דכתיב מרחוק ד', נראה לי פירוש על ידי זה הוא בא לאותו המדרגה הנזכרת לעיל על ידי שידאג תמיד ומחשב שעדיין ד' רחוק ממנו ומחמת זה הוא מוסיף והולך בקדושה יתירה. לדעת מה יעשה לו, דהצדיק שרוצה לבטל ומעלה אותו דבר עד מדרגת חכמה צריך מתחילה להעלות עד מדרגת דעת ומדעת לחכמה. וזהו (עי' נדרים מא א) דעת קנה הכל קנה, דהצדיק נקרא הכל שהוא כללות ישראל להשפיע להם, והיינו דעת, כשבא למדרגת דעת. הכל קנה, פירוש הצדיק הנקרא כל קנה הכל, רצה לומר

שפועל ועושה הכל. וזהו לדעת מ"ה, פירוש כשמעלה את דבריו עד דעת, ומדעת לחכמה הנקרא מ"ה: אז יעשה לו הכל מה שחשקה נפשו ורצונו, והבין:

ויהי בימים כו' וימת מלך מצרים (ב, כג). נראה לי דמלך מצרים נקרא היצר הרע ואמר הכתוב שמדרך בני אדם ברוב הימים אשר יגיעו ויתעורר לבבם בקרבם ויהרהרו בתשובה ויתחרטו על מעשיהם ורוצים להמית היצר הרע: ויש שאינו משכיל לעשות תשובה כהוגן ולתקן העיקר הם המדות רעות ולטהר מחשבותיו שיתפלל בלי מחשבות זרות, רק אחר שיהרהר בתשובה אמר יאמר בלבו שבזה הוא מתוקן כראוי ומרפא עצמו מן התורה ומן התפילה שהיא עיקר עבודה שהיא בלב זו תפילה. וזה שנאמר ויאנחו בני ישראל מן העבודה, כאדם המתייגע ועומד לפוש אזי הוא מאנח מיגיעתו ואינו עושה כלום. ויזעקו, רצה לומר רק ביום כנופיא ותענית שאומרים סליחות אז זועקים ובוכים. אבל בשאר הימים אין מתאמצים כלל בתפילה ואין זו תשובה נכונה אף על פי כן השם יתברך ברוב רחמיו וחסדיו מקבל צעקתם כאלו הם מתפללים בכוונה שלימה. וזהו ותעל שועתם אל האלקים מן העבודה, פירוש כאלו היה עבודה בלב זו תפילה שלימה: וישמע אלקים כו' ויזכור את בריתו, פירוש אם יש לו לאדם איזה זכות אזי זוכר לו, ואם לאו את אברהם כו', פירוש אף על פי כן הוא מזכיר לו זכות אבות. וירא אלקים את ישראל וידע אלהים, רצה לומר וגם מי שתמה זכות אבותיו אף על פי כן השם יתברך ברוב רחמיו הוא היודע עתידות ורואה מה שעתיד האדם הזה לעשות תשובה שלימה ומקבל צעקתו עתה עבור העתיד להיות, וקל להבין:

וירא אליו ה' בלבת אש מתוך הסנה כו' (ג, ב). נראה לפרש, דהנה השורש הוא לאדם שישבר את מדותיו כמו השנאה והקנאה והגאווה והתאוה והחמדה וכדומה כל המדות המגונות צריך שיתקנם ומתוך כך יכול האדם לבוא למדרגה גדולה ולמראות גדולות והתלהבות ודביקות גדול בעבודת הבורא יתברך שמו. וזהו וירא כו' בלבת אש מתוך הסנה, פירוש מתוך המדות המגונות שהם כקוצים בא אל מדרגה שהיה לו התלהבות אש. וירא והנה הסנה בוער באש והסנה איננו אוכל, פירוש שראה שהיה לו התלהבות גדול ואף על פי כן לא נפרד ממנו כל המדות המגונות לשרוף אותם לגמרי* ויאמר אסורה נא ואראה, פירשו אסורה נא לגמרי מן המדות המגונות ואראה את המראה הגדול אז אבא אל מדרגות גדולות לראות מראות גדולות: מדוע לא יבער הסנה, יבער לשון (שמות כב, ד) ובער בשדה אחר, ורצה לומר מדוע לא יכלו ויסורו לגמרי המדות המגונות שהם כסנה: וזהו פירוש (נגעים פ"א מ"א) מראות נגעים, רצה לומר נגעים הם המדות המגונות וכשמתקן האדם מדותיו יכול לבא למדרגות גדולות כנ"ל: בהרת עזה כשלג פירוש אם יש לו איזה מדה מגונה שהיא נגע בגופו של אדם כבהרת. עזה, פירוש צריך להיות עז כנמר להתגבר מאוד עד שיתקנה שתהיה כשלג על דרך (ישעי' א, יח) אם יהיו חטאיכם כשנים כשלג ילבינו. שניה לה כסיד כו', רצה לומר אחר זה יכול לבא עוד למדרגה כסיד ההיכל רמז לקדושה עליונה: וירא ה' כי סר לראות, שהשם יתברך ראה שמשה רבינו עליו השלום רוצה להסיר כל המדות לגמרי כדי לראות כנ"ל שיוכל לבא לידי ראייה מראות גדולות וזה בלתי אפשרי עד שיבא משיח צדקינו ואז והעביר ד' רוח טומאה מן הארץ לגמרי. ויאמר אל תקרב הלום, פירוש שאמר לו השם יתברך זה בלתי אפשר שתקרב אל המדרגה הזאת אלא של נעלך מעל רגליך, של הוא לשון שאלה, היינו שזה יהיה אצלך כדבר המושאל ובלתי אפשרי להסיר לגמרי עד ביאת המשיח במהרה: כי המקום כו' אדמת קודש הוא, פירוש אלא שצריך אתה לראות להתאמץ בכל המקומות שיש בו איזה חומריות לקדש אותו הדבר, וקל להבין:

או יאמר וירא אליו כו' מתוך הסנה והנה הסנה בוער כו' איננו אוכל ויאמר כו' מדוע לא יבער הסנה (ג, ז). יש לדקדק על השינוי לשון שאמר והסנה איננו אוכל, ואחר כך אמר מדוע לא יבער הסנה, והיה לו

לומר מדוע לא נאכל הסנה. ונראה על דרך המוסר, דהנה הצדיקים גם היצר הרע נהפך אליהם לטוב כמו שאמר בכל לבבך (דברים ו, ה), בשני יצרך (ברכות נד א). אך אף על פי כן אין להאמין לעצמו, רק צריך תמיד להזהר ולהשמר ממנו. וזהו וירא מלאך ה' אליו בלבת אש: דהיצר הרע נקרא גם כן מלאך ה', פירוש והוא מראה עצמו להצדיק בהתלהבות גדול כנ"ל שנהפך גם הוא לטוב מתוך הסנה שהיה בו תחילה כמו סנה. וירא והנה הסנה בוער באש, פירוש ואמר הכתוב אף על פי שרואה שהסנה הוא היצר הרע גם כן בוער באש התלהבות לעבודת הבורא יתברך שמו אף על פי כן והסנה איננו אוכל, רצה לומר וצריך להזהר ולהשמר ממנו עד יום מותו. ויאמר אסורה נא ואראה. דהצדיק עולה תמיד ממדרגה למדרגה כאשר יתמיד בעבודתו יתברך שמו באמת ובתמים אזי זוכה לבא לידי ראייה שכליות כמבואר בחובות הלבבות (שער חשבון הנפש) ששומע בלי אזנים ורואה מבלי עינים, ואז כאשר הוא במדרגה זאת כל מה שעושה בעבודת הבורא יתברך שמו דומה בעיניו שהוא ממעט בעבודתו יתברך שמו. וזהו ויאמר משה אסורה נא ואראה כו', רצה לומר הצדיק מתמיה על עצמו ואומר בלשון תימה מאחר שבאתי לידי ראייה שכליות מדוע לא יבער הסנה, פירוש כנ"ל שמוצא בעצמו חסרונות שממעט בעבודת הבורא ויש בו עדיין יצר הרע ואומר מדוע לא יבער הסנה בעבודתו יתברך ויתעלה זכרו לעד ולנצח נצחים אמן:

ויאמר ראה ראיתי כו' וארד להצילו מיד מצרים ולהעלותו מן הארץ ההיא אל ארץ טובה כו' ועתה הנה צעקת בני ישראל באה אלי כו' (ג, יא). ולכאורה היה ראוי לומר ראה ראיתי את עני עמי כו' וצעקת בני ישראל באה אלי וארד להצילו כו'. ועוד מה צורך שהבטיח להם השם יתברך ברוך הוא להביאם אל ארץ טובה וכו' היה די שיאמר להם שיוצאים ממצרים כדאיתא בגמרא (ברכות ט ב) שאמרו ישראל באמת הלוואי שנצא בעצמינו משל לעבד עיין שם. ונראה לפרש דאיתא בגמרא (שם ל א) העומד בחוץ לארץ ומתפלל יכולין לבו כנגד ארץ ישראל העומד בארץ ישראל יכולין לבו כנגד ירושלים: העומד כו' יכולין כנגד בית המקדש והעומד כו' יכולין כנגד קדשי קדשים. ולכאורה אם ככוונה תליא מילתא גם העומד בחוץ לארץ יכולין לבו כנגד בית קדשי קדשים. אך נראה דרבותינו ז"ל הורו לנו דרכי התפילה באופן שיעלו לרצון לפני השם יתברך ברוך הוא וברוך שמו, דהיינו העומד בחוץ לארץ, דקדושת ארץ ישראל היא יותר מחוץ לארץ וקדושת ירושלים היא יותר מארץ ישראל וכן כולם קדושתם זו למעלה מזו וזה בוודאי אי אפשר לאדם שיאחזו בקדושה רבה העליונה בפעם אחד, רק צריך לילך ממדרגה למדרגה ואמרו חז"ל מי שהוא עדיין בחוץ לארץ יאמץ ויקדש עצמו בקדושה יתירה שיבא לקדושת ארץ ישראל ואחר שיוכה לקדושה יתירה, והיינו העומד בארץ ישראל יכולין לבו לאמץ עוד בקדושה נוספת כנגד ירושלים וכן כולם וכשיתנהג אדם כך אזי באיזה בחינה שיהיה תפילתו רצויה לפניו יתברך ויתעלה אבל בוודאי מי שעומד בחוץ לארץ, דהיינו שהוא עדיין לא נתקדש כלל והוא מלא מחשבות זרות ותאוות וגשמיות בלתי אפשרי שתעלה תפילתו לפניו יתברך. והנה כשהיו ישראל במצרים במקום טומאה ונתגשמו מאוד מחמת צרות עול שעבוד וסבלות מצרים בלתי אפשרי היה שתעלה צעקתם לפני השם יתברך ברוך הוא ולכן אמר השם יתברך וארד להצילו כו' ולהעלותו אל ארץ טובה כו', רצה לומר שאעלה אותם ואביא אותם אל קדושת ארץ ישראל. ועתה הנה צעקת בני ישראל באה אלי, וקל להבין*

ויאמר משה אל האלהים מי אנכי כו' וכי אוציא את בני ישראל כו' (ד, כא). לכאורה הלשון כפול כמו שהרגיש רש"י ז"ל בזה: גם בפסוק ויאמר כי אהיה עמך וזה לך האות בהוציאך כו' תעבדון את כו', גם זה אינו מובן לכאורה שאמר לו השם יתברך אות שיהיה אחר כך ורש"י ז"ל פירש בטוב טעם. ולעניות דעתי נראה על פי הפסוק (בראשית כח, יז) ויירא יעקב מאוד ויאמר מה נורא המקום הזה אין זה כי

כו', ולכאורה מלת אין הוא מיותר והיה לו לומר מה נורא המקום הזה זה בית אלקים: ונראה, דהתורה הקדושה מורה לנו בכל זה איך נתנהג בעבודתו יתברך שמו יתעלה, דהנה האדם הבא לו אהבה והתלהבות בלבבו בתפילתו או בלימודו וכן בכל מעשיו אשר יעשה לשמו יתברך שמו ראוי לו שיחשוב מי יודע אם אין זו התלהבות אש זרה חלילה וחלילה* ואם לבו מתלהב עוד בפעם אחר פעם יחשוב אפשר המקום גורם קדושה והתלהבות הזאת, דהיינו שעומד עם צדיקים ולא יתלה בעצמו כלל וכלל, רק שיהיה שפל מאוד ויחשוב איך אפשר שאיש שפל כמוני יזכה לזאת ואם יוסיף עוד ולא יפסוק יחשוב אמת בוודאי זה הוא דבר אלקים שנתן לי השם יתברך מתנה והלוואי שיהיה לבבי זה כל הימים ויתפלל תמיד להשם יתברך שיעזור לו וישמור אותו שלא יכשל חס וחלילה בשום נדנוד חטא שלא יגרום החטא חס וחלילה לכבות אש התלהבות בעבודת הבורא יתברך שמו. וזהו ויירא יעקב מאוד כו', דהיינו כאשר ראה סולם מוצב ארצה ומלאכים עולים ויורדים בו וראה המראה הגדול הזה שהשם יתברך ברוך הוא עם כל המרכבה העליונה נצב עליו. ויירא מאוד ויאמר מה נורא, רצה לומר מי יודע מה הוא המורא הזאת, כי מי אנכי שאזכה למראה הגדול הזה ואחר כך חשב ואמר המקום הזה, אפשר המקום גורם הקדושה הגדולה הזאת ואחר כך אמר אין זה כו', כיון שראה הקדושה הזאת בלי הפסק אמר בוודאי אין זה רק בית אלקים והתחיל להתפלל להשם יתברך ברוך הוא וידור נדר אם יהיה אלקים כו' ושמרני כו' (שם, כ), דהיינו שלא יגרום החטא חס וחלילה להפסיד ממנו הקדושה הזאת. וזה שאמר משה רבינו עליו השלום מי אנכי כי אלך כו', שהיה עניו מכל אדם ושפל בעיני עצמו ואמר איך אפשר שאגיע למדרגה הזאת וכי אוציא כו', פירוש וגם אם היה באפשרי שאבא למדרגה זאת שאלך אל פרעה: איך אני ראוי למדרגה גדולה כזאת להוציא את בני ישראל. ויאמר כי אהיה עמך וזה לך האות בהוציאך כו' תעבדון כו', דהנה סימן טוב לאדם. כשהוא שומע מספרים ממעלות הצדיקים ועבודתם בקדושה לשמו יתברך באמת אם באותו הפעם לבו חושק ומתלהב מאד מאד שיוזכה גם הוא לעבוד השם יתברך באמת זה הוא סימן טוב שהשם עמו וזה דבר ה'. וזהו וזה לך האות שאני אומר לך בהוציאך כו' תעבדון על ההר הזה, זה יהיה לך לסימן ולאות אם יהיה לך בוער ומתלהב לעבודתי בשומעך זאת בזאת תדע שאני עמך. וזהו שהתפלל דוד המלך ע"ה (תהלים נא, יד) השיבה לי ששון ישעך, רצה לומר זכני להשיבני אליך ושיהיה לי סימן טוב דהיינו ששון ישעך, ר"ל כשאשמע מספרים ישעך דהיינו מעוסקי תורתך ומצותיך שזה הוא הישועה להשם יתברך כאשר יהיה לי זאת לששון ולשמחה בזה אדע כי אתה עמדי, וה' יזכנו להיות מעובדי ה' באמת ולשמוח עם הצדיקים אמן:

ויאמר משה לי מה שמו מה אומר אליהם ויאמר אלקים כו' אהיה אשר אהיה ויאמר אהיה שלחני כו' ויאמר עוד כו' ה' אלקי אבותיכם כו' (ה, כב). ופירש רש"י ז"ל שאמר משה רבינו ע"ה די לצרה בשעתה כו', ופירושו קמאי לא שהשכיל משה ע"ה כו'. וגם אנכי אענה חלקי דאיתא במדרש דשמותיו של הקדוש ברוך הוא הם רבים והשם יתברך אמר שמי הוי"ה היה הוה ויהיה שדי שמי שאמרתי לעולמי די עיין שם: והנה כל עבודתינו הוא לתקן ולטהר העולמות ולקשרם יחד ולכן תיקנו לנו אנשי כנסת הגדולה בשלש ברכות הראשונות אלקי אברהם כו', מחמת שהאבות בחרו להם ועבדו ותקנו שלש מדרגות ועל ידי זה אנו מקשרים עצמינו בהם ועל פיהם אנו חיים ולמעלה מהם יש עוד שלש מדרגות כידוע. וזהו (אבות פ"ב מ"ב) כל מעשיך יהיה לשם שמים, רצה לומר לתקן העולמות העליונים וזהו שאמר משה רבינו ע"ה ואמרו לי מה שמו, פירוש אם יאמרו לי באיזה בחינה נעבוד אותו יתברך. ויאמר אלקים אהיה אשר אהיה, היא המדרגה העליונה כידוע לידועי חן מלת אשר: וכתוב עוד ויאמר כו' אהיה,

היא מדרגה למטה מזו. ויאמר עוד כו' כה תאמר ה' אלקי אבותיכם אלהי אברהם כו' זה שמי לעולם וזה זכרי לדור ודור, דהיינו באותה מדרגה אנחנו חיים וקיימים לעולם על ידי שכבר תיקנו לנו אבותינו המדרגה הזאת ואנו מקשרים עצמינו כנזכר לעיל ועל פיהם אנו חיים לעולם בכל דור ודור, והבין:

ויאמר ה' בלכתך לשוב מצרימה ראה כל המופתים אשר שמתי בידך כו' ואני אחזק את לב פרעה. ולכאורה אינו מובן ורש"י ז"ל פירש לפי דרכו ואענה גם אנכי את חלקי, דהנה הצדיק המדבר דברי הבורא יתעלה בלתי אפשרי שלא ישברו הדברים האלה את לב השומעים. והנה השם יתברך ברוך הוא היה רוצה שיחזק פרעה את לבו ואיך אפשר שיחזק את לבו מאחר שישמע דברי השם יתברך מפי משה ולכן אמר לו השם יתברך ראה כל המופתים, ואיתא בסנהדרין (כו ב) מחשבה מועלת אפילו לדברי תורה, ופירש רש"י ז"ל אדם האומר שילמד כך וכך דפין אזי בוודאי אי אפשר שיקיים את דבריו, ולכן אמר לו השם יתברך בלכתך לשוב מצרימה ראה את כל המופתים, דהיינו בלכתך בדרך תחשוב הכל שכן תעשה המופתים לפני פרעה ועל ידי זה תשבר לבו ובאמת המחשבה מועלת ולא תועיל דברך לשבר את לבבו לכן ואני אחזק, וקל להבין:

וישב משה אל ה' כו' ומאז באתי לדבר בשמך הרע לעם הזה והצל לא הצלת. לכאורה הצל לא הצלת, הוא כפל לשון כיון שאמר הרע לעם הזה ממילא לא הציל אותם. ונראה כך פירושו, דהנה אנחנו בגלות המר הזה אשר בצרותינו לו צר וגלה השכינה עמנו אין לנו לדאוג ולהתאונן אלא על גלות השכינה ולא לחשוב כלל על צרותינו כי אם על צער וגלות השכינה, ואלו היה מגמותינו וצערנו רק על צער השכינה ולא על צערנו בודאי היינו נגאלים מיד, אך כי בשר אנחנו ובלתי אפשר לסבול לנו צרותינו ומכאובינו לכן ארכו לנו הימים בעונינו הרבים בגלות המר מחמת שאנו משתתפים צערנו עם צער השכינה ואנו חוששים על צערנו, ואלו היה צדיק אחד כנ"ל היה מציל את כל העולם כולו מן הגלות: וזה שאמר משה רבינו עליו השלום ומאז באתי לדבר בשמך, פירוש כל דבורי לא היה רק בעבור שמך הגדול והקדוש שהוא בגלות ולא בשביל גלותינו והסימן וראיה שאמת אתי שכוונתי לא היה רק בעבור שמך הקדוש, כי אני רואה שפרעה הרע לעם הזה שזה סימן לאדם הרוצה להוכיח את חבירו או לדבר דברי קדושה איך ידע שכוונתו היה רק לשמים בלי מחשבה ופניה אחרת אם רואה בדבריו לפני אנשים שאינם מהוגנים והם כועסים על דבריו בודאי היה דבריו בכוונה שלימה לשמים לבד ובעזרת השם יתברך דבריו יעשו רושם. וזה שאמר משה רבינו עליו השלום כל דברי לא היה לשום כוונה אחרת רק בשמך ממש והא ראייה שהרע לעם הזה ומאחר שהיו דברי רק למען קדושת שמך מן הראוי' היה שיגאלו ישראל מיד ומדוע הצל לא הצלת. וזה שאמר דוד המלך עליו השלום (תהלים נא, יד) השיבה לי ששון ישעך, פירוש גאל אותנו והשיבנו מהרה לארצינו, כי כל כוונתי אינו אלא למען ששון ישעך שתגאלנו גאולה קרובה למען ישועתך להשיב את שבותך היא השכינה הקדושה ולא למענינו כי אם למענך, והשם יגאלנו במהרה ונגילה ונשמחה בישועתו אמן: *

פרשת וארא

וידבר אלהים אל משה כו' (ו, ב). נראה לפרש דאיתא בגמרא (עי' בר"ר סו, ד) רשעים תחילתן שלווה וסופו יסורין וצדיקים תחילתן יסורין וסופו שלווה, יש לומר הפירוש דהצדיק צריך לעבוד את הבורא ברוך הוא מתחילה ביראה ולשמור עצמו מיצר הרע ולשבר כל תאויות הגשמיות וזהו תחילתן יסורין: ואחר שזכה לשבר כל התאוות ואויבו הוא היצר הרע השלים עמו אז סופן שלווה. וזהו וידבר אלהים,

שדיבר הוא לשון קשות. ואלקים הוא מדרגת יראה ופירושו וידבר לשון קשות אלקים, רצה לומר אז כשהיה במדרגת יראה. ויאמר אליו אני ה', פירוש כשבא במדרגת אהבה, דהיינו ד' אז היה אמירה בלשון רכה. ויש לומר זהו כוונת רש"י ז"ל וידבר אלקים דבר אתו משפט על שהקשה לדבר ולומר למה הרעותה לעם הזה וכדאיתא במדרש (שמו"ר ג, יג) שהטיח דברים כלפי מעלה. ובאמת חס וחלילה שמשו רבינו עליו השלום יטיח דברים נגד השם יתברך רק זה היה מחמת גודל אהבת ישראל וזה מורה על גודל אהבת הבורא יתברך שמו. והפירוש כך וידבר אלקים כו', כלומר אף על פי שהיה ראוי לדבר אתו משפט על שהקשה לדבר כו' אך מחמת שהיה מגודל אהבת ישראל שהיא אהבת הבורא יתברך שמו לכן ויאמר אליו אני ד', שהיא אמירה רכה באהבה. וזהו שהתפלל דוד המלך עליו השלום (תהלים קיט, לח) הקם לעבדך אמרתך כו', פירוש שהשם יתברך יסייע לו לבא למדרגת אהבה המרומז בלשון אמירה: אשר ליראתך, רצה לומר אהבה כזו שמתוך אהבה אבא ליראה שהיא היראת הרוממות, וקל להבין:

וארא כו' (ו, ג). כתב רש"י ז"ל וארא אל האבות. ולכאורה מה בעי רש"י בזה הלא בפסוק מפורש אברהם יצחק וידענו שהם נקראים אבות. ונראה כוונת רש"י בזה, כי אברהם היה מדת חסד ויצחק בחינת גבורה ויעקב תפארת והיו משתנים זה מזה בבחינה ואם כן איך שייך שלכולם יתראה אליהם באל שדי הלא הדרך הוא שכפי מדרגתו באה עליו הקדושה מלמעלה. אך שהשורש הוא בדבר הזה כך, שמצד הבורא ברוך הוא אין שום השתנות אלא שהאדם בעבודתו לפי מדרגתו כך ממשיך עליו נמצא אברהם המשיך על עצמו המדה של חסד וכן יצחק מדתו וכן יעקב אבל מצד הבורא ברוך הוא הכל אחד הפשוט, ולזה פירש רש"י ז"ל וארא אל האבות, לומר שאצל הבורא ברוך הוא אין הפרש וחילוק ביניהם כלל והכל אחד לכך נראה אליהם בבחינה אחת באל שדי, וקל להבין:

וארא כו' באל שדי ושמי ד' כו' (ו, ג). ונראה לפרש דאיתא בגמרא (חגיגה יב א) שדי שאמר לעולמו די, ולכאורה יש להבין מה יוצא לנו מזה שאמר לעולמו די שלא יתפשט יותר. אך הענין הוא שחז"ל משמיענו הטובה הגדולה שעשה עמנו הבורא יתברך דידוע שהנאצל מה שהוא רחוק יותר מהמאציל הוא נתגשם ביותר ונמצא אילולי שאמר לעולמו די היה העולם מתפשט לאין קץ והיו הקליפות מתהווין בעולם מנוקבא דתהומא רבא ועכשיו שאמר לעולמו די הוא הטבה שלא נתהווה הקליפות כל כך. ועוד איתא שדי על שם שהוא משדד מערכות, דהיינו שהשם הזה משדד הטבע לטובת ישראל. וזהו וארא כו' באל שדי, פירוש כשנראיתי לאבות להבטיח להם על ארץ ישראל הבטחתי להם בשם אל שדי שהוא משדד מערכות בכדי שלא יהיה אחיזה לקליפות ולאומות בארץ ישראל גם אם חס וחלילה לא יהיו ראויים ישראל: ושמי ה' לא נודעתי להם, רצה לומר שלא הבטחתיים בשם הויה ברוך הוא וברוך שמו פן חס וחלילה יגרום החטא ויהיה כח להקליפות לינק מאחורים ויהיה לאומות אחיזה חס וחלילה בארץ ישראל לכן נראה להם באל שדי, והבן זאת:

או יאמר שדי הוא לשון שדים שמשם זה יונקים ישראל השפעות ואב הוא גם כן משפיע לבן. וזהו וארא כו' באל שדי ופירש רש"י ז"ל וארא אל האבות, לרמז שמשום זה נראה להם באל שדי שהוא המשפיע. ויש לומר שזה רמזו חז"ל (ברכות ג א) משמר שלישי אשה מספרת עם בעלה ותינוק יונק משדי אמו, רצה לומר כנ"ל לרמז שבעת הזאת יונקים ישראל משדי אמו, היינו משם שדי המשפיע ואיך לא יעלה מורא ופחד ואימה על בני אדם לספר אז עם אשתו רמז להיצר הרע, דהיינו לעסוק אז בדברים בטלים והבלי עולם והוא לשון תימה אשה מספרת כו', ואינו משגיח שתינוק יונק משדי אמו. ופריך הגמרא מאי קחשיב אי סוף אשמורה כו' יממא הוא, רצה לומר וכי נמצא איש כזה שידבר אז בדברים בטלים ולא ישים אל לבו כי עת

לחננה ובא מועד להתפלל תפלת השחר. ומתרחץ, לא צריכא אלא למאן דגני בבית אפל, מובן ממילא הוא הכסיל אשר בחושך הולך וגני באפילות באין משים אל לבו יראת הבורא ברוך הוא, וקל להבין:

או יאמר וארא כו' (ו, ג). על פי דאיתא בשולחן ערוך (אורח חיים סי' קא, א) אם לא כיוון באבות חוזר לראש. ויש להבין הטעם מה טעם דווקא באבות חוזר לראש. אך הענין הוא אברהם תיקן מדת חסד כו' כנ"ל וזהו האל הגדול הגבור והנורא, דיעקב הוא מדת אמת תתן אמת ליעקב (מיכה ז, כ), והרועה לילך באמת צריך להיות במורא גדול. וזהו שאמר יעקב (בראשית כח, יז) מה נורא המקום הזה אין זה כי אם בית אלקים, ולפי דרכינו יש לומר הפירוש כך, מחמת שההולך במדת אמת צריך לזה עבודת גדול ומורא ופחד ושמירה בכל אופנים. ואמר יעקב מה נורא המקום הזה, רצה לומר באיזה אופן אפשר לבא למדריגת אמת. אין זה, רצה לומר שבלתי אפשרי לבא למדריגת אמת שהוא מדריגת נורא כי אם באופן זה, דהיינו כי אם בית אלקים, פירוש שצריך לאחוז ב' מדריגות א', שידמה בעיניו כאלו עומד למעלה בעולמות העליונים בבית אלקים ממש לפני השם יתברך. ומדריגה הב', שיאחוז במדת הכנעה מאוד מאוד, דהיינו וזה שער השמים, פירוש יחשוב תמיד כאלו הוא מתחיל בעבודת הבורא עתה ועומד על השער ופתח התחלת עבודת השמים וצריכין אנו בתפילתנו תפילת שמונה עשרה לילך מתתא לעילא, דהיינו שמתחילה אנו אומרים אלקי אברהם כו', שהיא מדריגה תחתונה ואחר כך אנו אומרים האל הגדול כו', שהוא מדריגה עליונה. והנה פירוש שדי הוא שאמר לעולמו די שמתחילת הבריאה היו העולמות מתפשטים עד שאמר להם די ונשתלשו העולמות למטה, ועוד פירוש שדי, שאומר לצרותינו די. ואמר וארא אל אברהם ופירש רש"י ז"ל אל האבות, שהיא מדרגה תחתונה דהיינו שהם תיקנו למטה ופעלו רחמים בעולם. וזהו באל שדי, כפירוש השני של שדי שאומר לצרותינו די וממילא היה רחמים וחסד אל בעולם. וזהו ושמי ה' לא נודעתי להם, רצה לומר שם הויה שהוא מדת הרחמים לא הוצרכתי להכיר להם במדת השם הקדוש הזה כי הם פעלו רחמים ממילא. וזהו אם לא כיוון באבות, פירוש אם לא כיוון לתקן המדרגה התחתונה צריך לחזור לראש לתקן מתתא לעילא כנ"ל. וזהו כשאמר משה רבינו עליו השלום למה הרעותה לעם הזה אז וידבר אלקים אל משה ויאמר אליו אני ה', פירוש שזה מוטל על הצדיק להפוך מדת הדין לרחמים שגם אני מדת אלקים יהיה ה', דהיינו מדת הרחמים על פי הצדיק וזהו אליו דייקא. וזהו ה' אלקי תשועתי (תהלים נא, טז), פירוש גם מידת אלקים נהפך להיות שהוא מדת הרחמים. תרנן לשוני צדקתך, רצה לומר על ידי שלשוני תרנן צדקתך, דהיינו שאני גורם צדקות בעולם למטה כנ"ל מתתא לעילא, וקל להבין*

או יאמר וארא כו' ושמי ה' לא נודעתי להם (ו, ג): דהנה השם של שדי הוא משדד מערכות, והפנימיות הוא השם הויה ברוך הוא ולכן נכתב במזוזה שם שדי מבחוץ, והצדיק הוא ממשיך את הפנימיות שהוא השם הויה ברוך הוא לכל דבר חיצוניות אפילו במאכל ובמשתה ובכל דבר גשמי הוא ממשיך קדושת השם לתוכו. וזהו (יומא לח א) כל מה שברא הקדוש ברוך הוא לכבודו ברא, דהשם הויה ברוך הוא נקרא כבוד וכמו שכתוב (יחזקאל ג, יב) ברוך כבוד ה'. והיינו כל מה שברא הוא כדי להמשיך את שמו הגדול לתוכו וזהו לכבודו ברא. אבל המלאכים שאין בהם לא אכילה ולא שתיה לכן אומרים ברוך כבוד ה' ממקומו, מפני שאין להם שום דבר חיצוני להמשיך את שמו הגדול לתוכו ומברכים ממקומו אשר הוא. וזהו ושמי ה' לא נודעתי להם, כמו שכתב רש"י ז"ל לא הודעתי כו' ולא קיימתיה שלא נתתי להם הארץ, ונמצא שלא היו יכולים להמשיך את השם הויה ברוך הוא לתוכו שלא היה להם עדיין הארץ שהיא החיצונית וזהו לא נודעתי בנפעול שלא היו יכולים להמשיך. והנה הצדיק לפעמים צריך לעשות דבר

חיצונים ולהמשיך לתוכו הפנימיות למשל מי שצריך פרנסה או רפואה או אומר לו הצדיק שיהיה לו רפואה ופרנסה שהם דברים חיצונים וממשיך לתוכו השם הויה ברוך הוא על ידי כוונתו ותפילתו והוא מסכים שכן יקום. וזהו (תהלים מ, י) בשרתי צדק בקהל רב, רצה לומר שאני מבשר כל מי שצריך דבר שיהיה לו כן כמו שצריך. ושפתי לא אכלא אליו לכל הצטרפות מלדברו אפילו חיצוניות הוא מחמת ה' אתה ידעת, פירוש שאתה נותן דעתך חפצך עמי להסכים על ידי שכן יקום ואני ממשיך הפנימיות שם קדשך בהדבורים הנזכרים לעיל, וקל להבין*

או יאמר וארא אל אברהם (ו, ג). על פי מה שאנו אומרים בברכות אבות אלקי אברהם כו' ואחר כך אנו אומרים האל הגדול כו', כאשר כתבנו לעיל מזה. דהנה אברהם תיקן מדת חסד והמשיך את הבורא ברוך הוא במדת חסד לזה העולם יצחק המשיך מדת גבורה כו', ומחמת שאין כח בנו לקשר עצמינו מיד בעולמות העליונים לכן מתחילה אנו מקשרים עצמינו באבות אברהם יצחק ויעקב ואחר כך אנו עולים מתתא לעילא בעולמות עליונים שהם הגדול הגבור כו', אבל האבות שהיה כחם גדול והיה כח בידם לקשר עצמם מיד בעולמות העליונים והיה עבודתם מעילא לתתא שהמשיכו את הבורא ברוך הוא לזה העולם כל אחד תיקן מדתו כנ"ל. וזהו וארא אל אברהם כו' באל שדי, הוא שאמר לעולמו די, והוא השם המשתמש בזה העולם, והיינו שהשם יתברך היה נראה להם אחד שהמשיכו לזה העולם דכאן נקראים אבות. ושמי ה' לא נודעתי להם, רצה לומר אבל בעולמות העליונים ששם שמי ה' לא נודעתי להם עד אחר שתיקנו המדות העליונות והמשיכו למטה כנ"ל, וזהו שפירש רש"י ז"ל וארא אל האבות, היינו בזה העולם אחר שהיו נקראים אבות הייתי נראה להם, וקל להבין:

ולא שמעו אל משה מקוצר רוח ומעבודה קשה ויאמר משה לפני ה' הן בני ישראל לא שמעו אלי כו' (ו, ט). ודקדקתי מה זה קל וחומר הן בני ישראל כו' ואיך ישמעני פרעה, הלא מפורש בקרא דבני ישראל לא שמעו אל משה מקוצר רוח כו', אבל פרעה אפשר שישמע לו. אך הענין הוא, דהנה יש בני אדם שהם ארך רוח, פירוש שיש לו נשמה קדושה עליונה ויודע שצריך לעבוד השם יתברך ברוך הוא בכל מיני עבודות ולא יספיק לו כל ימי חייו כל מעשה עבודתו אשר יעשה להשם יתברך ויש אשר הם קוצר רוח, פירוש שאין נשמתם ורוחם יקר כל כך ודומה בעיניו שיוצא ידי חובתו בעבודתו יתברך שמו בכל עניניו ויש אשר עבודתם קשה, דהיינו שהם מסגפים עצמם בתענית וסגיפופים, והיינו כשבא משה רבינו עליו השלום ואמר להם הגאולה ולא שמעו אל משה מקוצר רוח, פירוש מחמת שהיה נשמתם ורוחם קצרה. ומעבודה קשה, דהיינו שהיה ביניהם אנשים שהיו מסגפים עצמם והיו סבורים איך אפשר שמשה יביא את הגאולה הלא גם הם עובדים להשם יתברך בכל עבודתם ומדוע לא יבא הגאולה על ידיהם. והנה משה רבינו עליו השלום תלה חסרון השמיעה שלא שמעו בני ישראל אליו תלה בעצמו מחמת שהוא אינו ראוי לכך שאינו צדיק גמור ולכן אמר הן בני ישראל לא שמעו אלי ואיך ישמעני פרעה, מאחר שדברי לא נכנסו באזני ישראל ואיך יכנסו דברי באזני פרעה. וזהו ויאמר לפני ה' דייקא, דהנה לפעמים יאמר האדם שתולה החסרון בעצמו ובאמת לבו אינו נכון כל כך באמת גמור שכן הוא שהחסרון בו אבל משה רבינו עליו השלום היה צדיק גדול וזה הדבר שתלה החסרון בעצמו היה אומר לפני ה' ממש שהיה לבו נכון באמת לפי דעתו שהוא הגורם החסרון השמיעה. ויאמר משה הן אני ערל שפתיים. לכאורה היה לו לומר הן אני ערל שפה, אך הענין הוא, דהנה היה תולה שני חסרונות בעצמו. אחד, היה תולה שאינו צדיק גמור ולכן לא שמעו בני ישראל אליו. והשני, תלה בעצמו שפרעה לא ישמע מחמת שהוא ערל שפה דלפעמים אם ידבר אדם לפני שלטון בלשון צח אזי דבריו נושאים חן בעיניו ומשה אמר שפרעה לא ישמע לו מחמת שהוא ערל שפה וזהו ערל שפתיים, כפול בערלות שפתיים, וקל להבין:

וידבר משה כן כו' ולא שמעו אל משה מקוצר רוח ומעבודה קשה (ו, ט). ויש לדקדק לפי פירוש רש"י ז"ל שהקוצר רוח היה מחמת עבודה קשה אם כן לכתוב רק מעבודה קשה: וגם ומעבודה קשה משמיעו שהקוצר רוח היה מניעה בפני עצמו. ועבודה קשה בפני עצמו. אך הענין על פי מה שדקדקתי לעיל על הקל וחומר שאמר משה רבינו עליו השלום הן בני ישראל לא שמעו כו' ואיך ישמעני כו', ועוד מה שאמר משה הן אני ערל שפתים, הלא כבר אמר לו השם יתברך (שמות ד, יא) מי ישום אלם כו'. ויש לפרש דלא כפירוש רש"י ז"ל דבאמת מה שלא שמעו היה מחמת שני דברים דאיתא דברים היוצאין מן הלב נכנסין אל הלב, והנה יש שני מניעות מצד המקבל שגם הדברים היוצאין מלב אין נכנסין אל לבו, דהיינו א', אם השומע הוא איש בליעל, ב', מצד עצבות גם כן אין יכול לקבל דברי המוכיח, וזהו באמת שלא שמעו אל משה מקוצר רוח כמו דאיתא במדרש (שמו"ר טז, ב) שהיה ביניהם עובדי עבודה זרה* ומעבודה קשה, היינו מחמת עצבות. אך יש חילוק בין השני מניעות הנ"ל, דהיינו אם המניעה היא שאינו יכול לקבל מחמת שהוא איש בליעל אזי גם אם צדיק גמור ידבר דבריו אף על פי כן לא יקבל. אבל אם המניעה היא מצד עצבות שבו אזי אם המשמיע הוא צדיק גמור דבריו נכנסין גם ללב העצב: וזהו שאמר משה רבינו עליו השלום הן בני ישראל כו', דהיינו שהוא היה תולה החסרון בעצמו מחמת שאינו צדיק גמור לכן אין נכנסין דבריו באזניהם מחמת עצבותם. וזהו ואני ערל שפתים, רצה לומר שאינו צדיק גמור ואיך ישמעני פרעה שמניעתו הוא מצד שהוא איש בליעל ונמצא עולה הכל כהוגן, וקל להבין*.

או יאמר ולא שמעו אל משה כו' (ו, ט). דהנה האדם מה שהוא עושה צריך להיות בלי שום פניה, רק יהיה כוונתו לשמים לבד ולא להנאת עצמו כלל וישראל היו צדיקים ועיקר צערם בגלותם היה על גלות השכינה ולא על צרת עצמם שהיו בקושי השעבוד. ולפיכך לא הטו אזנם לשמוע אל משה כדי שלא יבא להם איזה תענוג להנאת עצמם שיגאלו מצרת השעבוד ויהיה שמחתם בשמוע הגאולה לשום פניה, דהיינו, הנאת עצמם. וזהו ולא שמעו אל משה, רצה לומר שלא הטו אזנם לכך ומפרש הכתוב הטעם מקוצר רוח ומעבודה קשה שלא יבא להם איזה תענוג ופניה והם רצו שלא יהיה להם שום פניה אחרת, רק על גלות השכינה לבד. והכלל בזה הוא כך, כשרוצים להכניע הקליפה צריך להיות האדם בשמחה, כי כשהוא שמח אין שם עצבות ותוגה כשהוא קם זה נופל ומשה רצה להכניע הקליפה, היינו פרעה על ידי שיכניס בישראל השמחה של גאולה והם לא רצו לקבל השמחה כדי שלא יבא להם איזה תענוג. ונמצא לא באו אל השמחה. לזה אמר משה הן בני ישראל לא שמעו אלי, כלומר זה טוב שלא שמעו אלי כדי לעשות העובדא שלהם בשלימות בלי שום הנאת עצמם אבל ואיך ישמעני פרעה, רצה לומר שהקליפה לא הוכנעה בזה כיון שלא באו ישראל אל השמחה: וזה פירוש (תהלים לד, ב) אברכה את ה' בכל עת תמיד תהילתו בפי, רצה לומר כשאני מברך השם בכל עת ידידע שיש כ"ח עתים י"ד ימין וי"ד שמאל וכיון שאני עושה פעולה בכל עיתים, דהיינו אף בקליפה להכניע את הקליפה אזי תמיד תהילתו בפי, אפילו כשיש איזה הנאת עצמי כיון שצריך הנאה ושמחה כדי להכניע הקליפה ובזה אין אני נופל מן המדרגה שהיה לי תמיד תהילתו בפי:

וזהו הפירוש עצמו (תהלים קמה, יט - כא) רצון יראיו יעשה ואת שועתם כו'. שומר ד' כו' תהילת ה' כו'. כי לכאורה איך אפשר שיהיה לצדיק איזה תאוה גשמיות, כי הלא צריך שלא יעשה להנאת עצמו שום דבר. אבל האמת הוא שהצדיק צריך שיהיה מחשבתו צלולה וברורה רק לכבוד שמים ולא להנאת עצמו אבל איך יוכנע הקליפה כיון שלא הוגבה השמחה אצל הצדיק כדלעיל לזה עושה לו השם יתברך רצון שהוא תאוה שירצה הצדיק איזה דבר והקב"ה ברחמיו עושה לו רצונו והוגבה השמחה אצל הצדיק

ובזה מכניע הקליפה. והפירוש הוא כך רצון יראיו יעשה, שהקב"ה עושה רצון להצדיק כדי ואת שועתם ישמע ויושיעם, והוגבה השמחה אצל הצדיק. ולזה שומר ה' את כל אוהביו ואת כל הרשעים ישמיד, היינו שמכניע הקליפה ובוזה תהילת ד' ידבר ויברך כל בשר שם קדשו, פירוש אפילו כשעושה גם כן להנאת עצמו כיון שבוזה עושה פעולה להכניע הקליפה על ידי השמחה הזאת, והבן היטיב כי נכון הוא בעזרת השם יתברך:

וידבר ה' אל משה ואהרן ויצום אל בני ישראל ואל פרעה מלך מצרים (ו, יג). לפי פשוטו אינו מובן פירושו ורש"י ז"ל פירש בטוב טעם. ולפי עניינו יש לומר, דהנה כשבאים בני אדם אל הצדיק בדבר הצטרותם למשל שיפעול להם איזה דבר אצל אדון ושלטון אזי אומר הצדיק לאדם הזה השלטון ימלא משאלותיך ולא יהיה באופן אחר והוא כמצווה מפי הצדיק שאל יעשה באופן אחר. וזהו ויצום אל בני ישראל ואל פרעה כו', פירוש זה שתאמר הגאולה לישראל היא הציוה בעצמו אל פרעה אף על פי שלא יאמרו משה ואהרן רק לישראל לא יהיה באופן אחר ויוכרח להוציאם על ידי הדבור והציוה שתאמרו לישראל, וקל להבין:

הוא אהרן ומשה אשר אמר ד' להם הוציאו את בני ישראל כו' הם המדברים אל מלך כו' הוא משה ואהרן (ו, כו). יש לומר הפירוש כך, שהכתוב מתמיה האין אפשר שאהרן ומשה שפי ד' דבר עמהם האין היה אפשר שהם ידברו אל פרעה ערל טמא. ומתוך הכתוב הוא משה ואהרן כלומר שהם היו דבוקים שניהם יחד כמו שנאמר (שמות ד, טז) והוא יהיה לך פה, והיה הדבור יוצא מבין שניהם ולא אל פרעה וממילא נשמע אל פרעה, וקל להבין:

ראה נתתיך (ז, כא). יש להבין מה זה הלשון ראה, גם מלת אלקים. ונראה, דהנה הצדיק הרוצה להעלות את אדם השפל ולהסירו משטותו ושפלותו בלתי אפשר לשבר את דבר שטותו כי אם בדבר הדומה קצת, דהיינו שצריך הצדיק לירד קצת ממדרגתו להטות אליו בדבר הדומה. והנה פרעה אמר שהוא אלקי כפירוש רש"י ז"ל הנה יוצא המימה כו', לכן אמר השם יתברך למשה ראה נתתיך אלקים לפרעה, פירוש שצריך אתה לעשות אותות ומופתים לפני פרעה כמעשה אלקות ועל ידי זה תשבר את שטותו שמחזיק עצמו לאלוקות שהוא יסבור שאתה אלקים ולכן ראה שתסתכל בדבר זה מאוד שלא תתגאה חס וחלילה. וזהו (נזיר כג ב) גדולה עבירה לשמה כנ"ל שצריך הצדיק לירד ממדרגתו לשבר את שטות אדם השפל ועושה עבירה לשמה, למשל מי שהוא רגיל לשוננו לדבר שקר צריך הצדיק גם כן לשבר אותו בדבר הדומה ובודאי חס וחלילה שהצדיק יאמר שקר אך מצינו שהתירו חז"ל (ב"מ כג ב) לשנות במסכת כו', או כדומה בענין זה שהצדיק אומר על עצמו שאינו צדיק וזה שקר שהוא צדיק ועושה עבירה לשמה כדי לשבר כח המשקר ואיתא בגמרא (עי' בר"ר ח, ה) אמת אמר לא יברא ששיקרא בעלמא צדק אמר יברא: וזהו בשרתי צדק בקהל רב (תהלים מ, י), פירוש כשיש קהל רב אזי בלתי אפשרי שלא יהיה שקרן אחד והצדיק הוא מעלה אותו משטותו ושקרנותו על ידי שהוא מטה עצמו אליו גם כן בדבר הדומה כנ"ל ונמצא הוא בשורה לצדק שטוב אמר לא יברא, וקל להבין:

כי ידבר אליכם פרעה תנו לכם מופת (ז, ט): הנה מלת לכם, אינו מדוקדק תנו לי היה לו לומר שבוודאי רצה פרעה שיתנו לו מופת. ועוד יש לדקדק אחר שהראו לפניו מופת שהמטה נהפך לתנין ויעשו גם החרטומים כן מה היה צריך פרעה חיזוק הלב כמו שנאמר ויחזק לב פרעה, הלא ממילא מאחר שראה שגם החרטומים עשו כן אין צריך חיזוק לזה. אך נראה פשוט, דהנה האדם המלומד בניסים שהשם יתברך עושה לו נס בכל עת אזי הוא תמיד חידוש ונפלא בעיניו הגם שרואה שהשם יתברך עושה לו תמיד ניסים

אף על פי כן הוא מפליא הדבר לחידוש גדול אבל העושה דבר חידוש פעם אחד על ידי כישוף וכדומה אזי בפעם שנית אין חידוש בעיניו לכלום מאחר שעשה בעצמו פעם אחד: וזהו שאמר השם יתברך ברוך הוא כי ידבר אליכם פרעה תנו לכם מופת, פירוש שתעשו מופת כזה שגם לכם יהיה למופת ולחידוש זה יהיה ודאי דבר ה' ולכן כתיב וישלך אהרן את מטהו לפני פרעה ולפני עבדיו. וגבי חרטומים כתיב ויעשו גם הם בלטיהם כן, ולא כתיב לפני פרעה, משום דהשלכת מטה אהרן היה חידוש לפני פרעה שהבין שהוא דבר ה' מחמת שראה שגם בעיני משה ואהרן היה לחידוש. אבל בחרטומים לא היה שום חידוש לא להם ולא לפרעה, כי ידעו שעושים על ידי שטותיהם ולכן נאמר שפיר ויחזק לב פרעה, שהיה צריך חיזוק הלב, כי הבין שאין בהם ממש ואף על פי כן היה מחזק את לבו. וזהו (תהלים מ, י) בשרתי צדק בקהל רב, רצה לומר כשאני מבשר איזה דבר חידוש בקהל רב אף על פי כן בהיות הדבר הזה. הנה שפתי לא אכלא, מלשבח ולהודות על הדבר הגדול אף שאני מלומד בכך וזה היה מחמת שזה דבר ה', וקל להבין*

ויאמר משה לפרעה התפאר עלי כו' למען תדע כי אין כה' אלקינו (ח, ה). נראה לפרש, דהנה האומות עובדי עבודה זרה בראותם איזה סיבה הבא עליהם לטובה או לרעה הם תולים בעבודה זרה שלהם אבל אין להם חשקות יותר לפארה ולשבחה מחמת הסיבה הזאת ולא כן ישראל עם הקדוש העובדים את האל חי וקים מכירים נפלאותיו ומשבחים ומפארים אותו על ידי פעולותיו. וזהו שאמר משה רבינו עליו השלום לפרעה התפאר כו' למען תדע כו', כלומר בזאת תדע כי אין כה' אלקינו, שכאשר תתלה בו יתברך הפעולה ישא לבבך לפארו בהסיבה הזאת, וקל להבין:

פרשת בא

ויאמר ה' אל משה בא אל פרעה כו' (י, א). הדקדוק מפורש בזוהר הקדוש (ח"ב לד א) לך אל פרעה, היה לו לומר. ועוד מה זה נתינת טעם כי אני הכבדתי את לבו, אדרבה מאחר שהכביד את לבו למה לו לילך בחנם הלא בודאי לא ישמע לו. ונראה לפרש, דהנה בראות הצדיק נפלאות הבורא או כשישמע מחבירו הצדיק דברים קדושים אזי הוא מתלהב בעבודת הבורא יתברך ויתעלה, מה שאין כן הרשע אף כשרואה נפלאות או שהצדיק מדבר אליו פעם אחד אזי הוא חוזר לפי שעה אבל אינו מתקיים בקרבו איזה זמן והוא ככלב שב אל קיאו: אבל כשהצדיק מדבר אליו יום יום או בראותו נפלאות הבורא יום אחר יום יכול להיות מתקיים בידו זמן רב. וזהו בא אל פרעה, בקביעות יום אחר יום ולא בדרך ארעי ולכן לא נאמר לך שהוא לשון ארעי. וזהו הנתינת טעם כי אני הכבדתי כו' למען שיתי אותותי, רצה לומר אותיות הקדושים שתדבר אליו יום יום אשים בקרבו דייקא, כלומר שיתקיימו בקרבו זמן רב ולא כן כשישמע אליך בפעם הראשון יחזור לסורו כנ"ל ולזה לא נאמר מופתי, לרמז במלת אותותי שני משמעות לשון אותות כפשוטו וגם לשון אותיות כנ"ל. ולמען תספר באזני בנך כו', פירוש דהנה כשהצדיק רואה נפלאות ה' פעם אחד אזי מתלהב לבו זמן רב וכשיחזור ויראה עוד נפלאות אזי בא למדרגה יתירה לספר גדולותיו יתברך לדורי דורות ונמצא גם זה נתינת טעם לזה שלא ישמע אליך פרעה בפעם ראשון הוא למען תספר כו', שתבא למדרגה נוספת לספר באזני בנך לדורי דורות, וקל להבין:

בא אל פרעה כו' (י, א). פירש רש"י ז"ל והתרה בו. ולכאורה מה בעי רש"י בזה. ונראה לפרש, דהנה נקוט האי כללא בידך דהבורא ברוך הוא ויתעלה זכרו לנצח זהו תענוגו להטיב ולהשפיע לכל העולמות ולכל הברואים: אך מחמת שהשפעת הבורא ברוך הוא רב מאוד ובלתי אפשרי לקבל השפעתו כי אם על ידי ממוצע הוא הצדיק המקבל השפעה מלמעלה והוא משפיע לכל גם לאינו הגון ומוכשר לקבל אף

על פי כן הוא משפיע לו ונמצא ההשפעה שהצדיק משפיע אינו אלא כגומל חסד עם כל העולם שהוא מקבל השפעה מלמעלה ומחלק לכל אבל העיקר הוא מהבורא ברוך הוא: וזהו לעושה נפלאות גדולות לבדו (תהלים קלו, ד) פירוש מה שהקב"ה עושה נפלאות עם עמו ישראל אינו אלא לבדו: כי לעולם חסדו, פירוש כי לעולם, כלומר המשכת השפעה הבאה לעולם. חסדו, רצה לומר על ידי חסד של הצדיק שגומל חסד עם כל אדם כנ"ל: והנה הצדיק המשפיע ברצותו לקבל השפעה מלמעלה צריך להקטין עצמו בהכנעה גדולה ואחר כך בעת השפעתו לעולם הוא מתפשט עצמו ומתרחב להשפיע לכל העולם כאדם המתפשט עצמו בכל חדריו ועליותיו להכניס בהם כל אשר לו למלאות אותם כל טוב ורמז לזה אות צ' הוא רמז על הצדיק המקבל ומשפיע דאות צ' נכתב נון יוד כזה צ' יוד מאחוריו של הנו"ן והראש העליון של הנו"ן הוא קטן והרגל התחתון הוא רחב וכל זה הוא רמז על הצדיק: המקבל השפעה הוא על ידי חכמה והיו"ד הוא חכמה וצריך הצדיק להקטין ולהכניע עצמו בעת קבלתו כמו שנאמר (איוב כח, יב) והחכמה מאין תמצא, פירוש מי שהוא בעיניו כְּאֵין הצדיק הזה תמצא חכמה לקבל משם השפעה ולכן ראש העליון של הנו"ן הוא קטן רמז בעת קבלתו השפעתו מהיו"ד צריך להקטין עצמו שיהיה בעיניו כאין כנ"ל והרגל התחתון הוא רחב רמז כנ"ל, דהיינו בעת שמשפיע לעולם הוא מתרחב ומתפשט לחלק לכל כנ"ל ולכן מהדר אפיה דנו"ן מן היו"ד לרמז לזה שכתבתי שגם למי שאינו הגון כל כך לקבל הוא משפיע לו ומטה עצמו אליו להשפיע גם לו: וזהו (ישעיה יב, ה) זמרו ה' כי גאות עשה, פירוש זמרו להשם הטוב שעשה וברא גאווה כנ"ל שהצדיק מתפשט ומתרחב עצמו כעין אדם המתגאה: מודעת זאת בכל הארץ, רצה לומר שהוא משפיע לכל הארץ גם לשאינו הגון כל כך ולפי דרכינו ההשפעה נקרא בשם נפלאות, דהיינו הטובות שהשם יתברך עושה עם עמו ישראל הקדושים נקרא נפלאות אבל מה שהקב"ה מביא פורעניות ועונשים על הרשעים נקרא אותות כמו שנאמר (ירמיה י, ב) מאותות השמים אל תחתו, שאין ישראל להתיירא מאותות. וגם המשכת עונשין ורעות על האומות הוא גם כן על ידי הצדיק כי מפי עליון לא תצא הרעות: וזהו פירוש הפסוק (תהלים כא, ו) גדול כבודו בישועתך, פירוש שהצדיק נתגדל ונתפשט ונתרחב כבודו בעת השפעתו לעולם שזה הוא ישועתך דמה שישראל מלאים ושבעים כל טוב היא הישועה להשכינה. ומפרש הכתוב הוד והדר תשוה עליו, כי תשיתוהו ברכות לעד, רצה לומר שמסרת לו הברכות לברך את בית ישראל לעולם. תחדהו בשמחה את פניך, פירוש וגם המדרגה זאת נתת להצדיק שאתה משמחו בזה שהוא על ידי דבורו הקדוש ממשיך עונש ורעות על הרשעים והיינו את פניך, לשון רוגז ממשיך הצדיק כי מאתך לא תצא הרעה: וזהו ויאמר ה' אל משה בא אל פרעה פירש רש"י והתרה בו, כלומר שעל ידי דבורך תמשיך עליו האותות כי אני הכבדתי כו', אלא מאתי לא תצא הרעות לכן צריך אתה להתרות בו למען שיתי אותותי אלה בקרבו, שאתה בקרבו שאתה תמשיך עליו האותות כי מפי עליון לא תצא הרעה והבן:

או יאמר בא אל פרעה כו' למען שיתי כו' (י, א). דהנה כתיב (שמות כ, ב) אני ה' אשר הוצאתיך מארץ מצרים, ומקשים העולם למה מזכיר יציאת מצרים יותר מבריאת עולם שזה הוא חידוש והטבה גדולה יותר. אך האמת שעיקר בריאת עולם היה בשביל התורה הקדושה כדאיתא (אותיות דר"ע) בראשית, בשביל התורה שנקראת ראשית, ואז ביציאת מצרים התחיל חידוש התורה לכן אמר אני ה' אשר הוצאתיך, שזה העיקר שהיה התחלת התורה אשר בשבילה היה עיקר הבריאה. והנה הקדוש ברוך הוא מתאווה לתפילתן של צדיקים ולפעמים השם יתברך ברוך הוא גוזר גזירה כדי שיתפלל הצדיק ויבטלה. וזהו בא אל פרעה כי אני הכבדתי כו', שלא ישלח את ישראל ואתה תבטל זאת. למען שיתי אותותי, רצה לומר אותותי של התורה שיהיה בעת צאתם ממצרים שהיה אז התחלת התורה הקדושה, וקל להבין:

ויאמר משה בנעורינו ובזקנינו נלך כו' (י, ט). נראה לפרש דאיתא בגמרא (סוכה נג א) בשמחת בית השואבה היו אומרים אשרי ילדותינו שלא ביישה את זקנתנו, דהיינו שהיו מתנהגים מיד בנערותם כשורה ולא היו מתביישים בזקנותם ממעשה נערותם שהיו גם כן בקדושה אבל מי שאינו מתנהג בקדושה בנערותו אזי לעת זקנותו הוא מתבייש ממעשיו הקודמים וצריך לסור מדרכו על כן טוב שיתקדש עצמו מיד: וזהו שאמר הכתוב (משלי כב, ו) חנוך לנער על פי דרכו גם כי יזקין לא יסור ממנו, כלומר שלא יצטרך לסור מדרכו הקודם ויוכל לילך בעקבות נעוריו כמו שהיה מתנהג עד עתה ובקל יכול לעבוד השם יתברך ברוך הוא: וזהו בנעורינו ובזקנינו נלך, רצה לומר שנתנהג ונלך בקדושה הן בנעורינו והן בזקנינו. בבנינו ובבנותינו נלך, היינו שנדריך אותם בקדושה. בצאנינו ובבקרנו נלך, רמז גם בעובדות הגשמיות כמו משא ומתן ואכילה ושתייה וכדומה נלך בכל זה להשם יתברך. כי חג ד' לנו, רצה לומר כי התלהבות אש בוער בנו לעבודתו יתברך שמו ויתעלה זכרו, וקל להבין:

או יאמר בא אל פרעה כו' ולמען תספר כו' (י, א). נראה, כי עיקר כוונת הבורא יתברך בהכות את פרעה ועבדיו למען יהיה אות לבני ישראל ושיתרבו אותיות התורה על ידו באלה הדברים הנאמרים בו ולא יהיה הספר תורה חסר אפילו אות אחת, והנה האיש משה כשהלך אצל פרעה לא היה הולך ברצונו הטוב, כי לא היה חפץ להסתכל בדמות אדם רשע לכך אמר לו השם יתברך ברוך הוא בלשון בא, רצה לומר שתבא אליו ברצונך, כי יש לי על ידו להתוסף קדושה על ידי אותיות התורה הנאמרים עבורו ולזה אין שייך כאן לומר לשון לך, כי הליכה מקרי אף שאדם הולך שלא ברצונו, כי אף על פי שהולך שלא ברצונו, אף על פי כן המעשה הליכה ברגליו נעשית. וביאה היא שייך כשאדם בא ברצונו ומחשבתו הוא המביאה לאדם אל הדבר ההוא: וזהו למען שיתי אותותי, הוא מלשון אותיות כנ"ל:

ולמען תספר באזני בנך (י, ב). היות כשהקב"ה ברחמיו עושה נס לישראל פעם אחת ונוקם להם מאויביהם אז נתעוררו הרחמים ומועיל אפילו לעתיד בכל דור כשישראל צריכין להנקם מאיזה שונא העומד עליהם להכבידם בעול שררה או מלך אז הקדוש ברוך הוא עושה נקמה בו כיון שכבר נתעוררו אותן הרחמים בענין כזה. וזהו ולמען תספר כו' אשר התעללתי במצרים, וכשתספרו זאת תעוררו אותם הרחמים וינקם לכם מאויביכם לבל יוכלו היצר לכם כלל, והבן:

ויאמר ה' אל משה נטה ירך אל ארץ מצרים בארבה (י, יב). ויש לדקדק על הלשון בארבה. ונראה לפרש על פי זה פסוק בפרשת וארא (ט, טו) דכתיב שם במכת ברד כי עתה שלחתי את ידי ואך אותך בדבר ואולם בעבור זאת העמדתך כו', ויש לדקדק למה דווקא במכת ברד אמר לו זה. אך הענין הוא, כי כל המכות שבאו על פרעה היה על איזה זכות שהיה להם לישראל או שיהיה להם: ועל אותו זכות במכוון בא המכה כנגדו. וזהו פירוש הפסוק הנ"ל, כי מכת ברד היה בא בזכות הדבור שמדברים ומודים תמיד להשם יתברך ברוך הוא וכיון שכן היה הדין נותן שיבא במקומו מכת דבר, כי הם האותיות ממש של הדבור כנ"ל. ועל זה אמר כי עתה שלחתי את ידי ואך אותך בדבר, תחת מכת ברד, כי כך הדין נותן כנ"ל ואולם בעבור זאת העמדתך למען ספר שמי, הפכתי את האותיות דבר לאותיות ברד ולא לאותיות דבר. וזהו בארבה, בשביל שאמרת ארבה הרבה את זרעך (בראשית כב, יז), כנ"ל. וקל להבין:

ויאמר ה' אל משה נטה ירך על השמים ויהי חושך על ארץ מצרים (י, כא). ונראה בהקדים הפסוק (ישעיה מה, ז) יוצר אור ובורא חושך, וכבר דקדקו קמאי למה כתיב באור לשון יצירה ובחושך לשון בריאה. ולי נראה, כי השם יתברך ברוך הוא ותורתו הקדושה נקראו אור אין סוף. וזה שאמר הכתוב (בראשית א, ד) וירא אלקים את האור כי טוב, פירוש האור הוא נקרא התורה הקדושה וכשלומד אדם את התורה

לשמה נקרא אור כי טוב מה שאין כן אם לומדה שלא לשמה חלילה. וזה פירוש וירא אלקים כו', פירוש הקדוש ברוך הוא הוא משגיח על התורה הזאת שאדם לומד לשמה ולא כשלומד שלא לשמה, כי הבורא ברוך הוא אינו כבשר ודם שאף שהדבר הוא לפניו ואינו נסתר מנגד עיניו יכול הוא שלא לראות אותו הדבר. וזה הפירוש יוצר אור, כי התורה הקדושה הוא אור פשוט אין סוף בלי צורה וכשאדם לומד התורה ומלבש עצמו בהאור אין סוף אזי לפי מדרגתו של הצדיק ההוא יש לו צורך לאור הזה לפי מדרגתו של הצדיק ההוא המלוכב בו. וזהו יוצר אור, כי קודם בריאת עולם היה האור התורה התפשטות בלי צורה אבל אחר בריאת עולם כשאדם לומד את התורה ומלבש עצמו בהאור אזי האור ההוא יש לו צורה כנ"ל. וזהו יוצר לשון צורה, כי הצדיק עושה לו צורה: ובזה יובן מה שרגילים לומר זכותו יגן עלינו, ולמה יתן הצדיק זכותו לאחר הלא טוב לו שיקח לו לעצמו לעולם הבא שהוא אין סוף. אלא יש לפרש שזכות הוא לשון זך, דהיינו מה שלומד תורה לשמה אזי זכות האור שהוא מושך על העולם היא העומדת לדורו ומגין עליהם. וזהו פירוש נטה ידך על השמים, שתטה מכאן האור שלך שלא יגין עליהם אזי ממילא יהיה חושך על ארץ מצרים, וקל להבין:

ומשה ואהרן עשו את כל המופתים האלה לפני פרעה ויחזק ד' את לב פרעה (יא, י). ויש לדקדק מה בא הכתוב להשמיענו, אלא יש לפרש שזה קאי על הפסוק שלאחריו שבשביל זה נענש פרעה שחזק ד' את לבו בשביל שלא שם על לבו שמה' היו הנפלאות האלה, כי כשהצדיק עושה נפלאות אזי שורה עליו רוח הקודש וקדושה והכל יכולים להבין שמה' היתה זאת, ופרעה הרשע לא רצה לשום על לבו זאת. וזה שאמר הכתוב ומשה ואהרן כו' לפני פרעה, רצה לומר שאדם אחר היה יכול להבין שמה' ואהרן לא עשו כלום אלא שמה' היתה זאת רק לפני פרעה, רצה לומר בעיניו היה שמה' ואהרן עשו זאת מעצמם ולא רצה לשום על לבו שמה' הוא זאת ולכן נענש שחזק ד' את לבו:

החודש הזה לכם ראשון הוא כו' (יב, ב). נראה לפרש דאיתא במדרש (בר"ר ג, ז) הקדוש ברוך הוא ברא עולמות והחריבן ואחר כך ברא עולמות ואמר הדין הנין לי והדין לא הנין לי. ואיתא בספרים הטעם של בריאת העולמות שהחריבן ואחר כך בריאות העולמות הן עולם התיקון היה למען יהיה שכר ועונש. וזהו (בר"ר יב, טו) מתחילה עלה במחשבה לבראה במדת הדין ראה שאין העולם מתקיים שיתף בו מדת הרחמים, היינו מתחילה היו בריאת עולמות החרובין ואחר כך היו בריאת עולמות התיקון שהוא מדת הרחמים. וזהו מה שאמרו חז"ל (בר"ר ח, ז) כשברא הקדוש ברוך הוא עולמו היה נמלך בנשמת הצדיקים, לכאורה אינו מובן מה זה שהיה נמלך בצדיקים. אך הענין הוא לפי דברינו, דהנה הצדיק צריך גם כן להיות עבודתו תמיד כמו שהיה בריאת העולמות שהיה מתחילה עולם החרובין ואחר כך עולם התיקון וכל מה שברא הוא נצחיות תמיד בלי הפסק וצריך להיות תחילת עבודתו בענין עולמות החרובין, דהיינו על ידי סיגוף ותענית תחילתן יסורין וסופן שלווה, דהיינו אחר כך כשמתקן את עצמו במעשי הקדושים כל אבריו וגופו ורוחו ונשמתו אזי עבודתו בעולם התיקון, דהיינו כל דבר ודבר שהצדיק עושה או פועל ומתקן בו פעולות ותיקונים גדולים. ואיתא בגמרא (ר"ה יא א) כל מה שברא הקדוש ברוך הוא לצביונם נבראו ולדעתם נבראו, דהיינו שהיה השם יתברך שואל את דעתם אם הם רוצים להבראות על תנאי זה ועל עבודה זאת והסכימו כולם. וזהו הפירוש שהיה נמלך בנשמת הצדיקים, דהיינו שהיה נמלך עמהם אם דעתם להיותם נבראים על תנאי העבודה זאת כענין עולם החרובין ועולם התיקון כנ"ל. ואיתא בספרים שבריאת עולם התיקון שהוא מדת הרחמים היה בשם הנקרא מ"ה החד"ש שעל ידי השם של מ"ה נתחדשו עולמות התיקון: וזהו החודש הזה לכם, פירוש החדש דהיינו שזה מסורה בידיכם לעורר רחמים

על ידי השם של מ"ה החדש כענין הבריאה ראשונה, ודרשו חז"ל (ר"ה כב א) לכם שיהא קידוש החדש כשירה בקרובים וחד אמר לכם חשובים כמותכם. ולפי דברינו מר אמר חדא כו' ולא פליגי, דהיינו לעורר רחמים צריך חשובים כמותכם צדיקים גדולים, וחד אמר רמז שצריך אחדות ואהבה וקרבות. וזהו (דברים י, יב) מה ה' אלהיך שואל ממך, פירוש זה התעוררות הרחמים שגם אלהיך, דהיינו מדת הדין נעשה מדת הרחמים, דהיינו שם הויה ברוך הוא שהוא רחמים והוא על ידי שם של מ"ה הדבר הזה שואל מעמך שאתה תפעול כל זאת: ראש חדשים ראשון הוא לכם לחדשי השנה, פירוש זה תפעלו על ידי מעשיכם לחדש תיקונם בעולם התיקון בעולמות העליונים שהם נקראים ראש זה יפעול לכם רחמים בזה העולם שהוא נקרא שנה כדאיתא בספר יצירה:

דברו אל כל עדת בני ישראל בעשור לחדש הזה (יב, ג). פירוש העיקר לעורר רחמים הוא על ידי יו"ד שהוא חכמה עליונה. וזהו (תהלים קמה, טז) פותח את ידך, קרי ביה יודיך, שהשם יתברך ברא ב' יודי"ן שהוא חכמה עלאה וחכמה תתאה שזה גילה השם יתברך. ומשביע לכל חי רצון, רצה לומר וזה מסר השם יתברך להצדיק הנקרא חי כמו שאמר הכתוב (שמואל ב' כג, כ) בן איש חי, שהצדיק יפעול הרצון הזה והשביע את הצדיק שעל ידו יתעורר הרצון הזה, דהיינו הרחמים: ויקחו להם איש שה לבית אבות, כבר פרשתי שכל זאת צריך הכנעה גדולה שזה רמז ש. ואם ימעט הבית מהיות משה, ודרשו רז"ל (פסחים פט א) מחיותו דשה, דהיינו אם ימעט ממנו החיות דשה שאינו יכול לקבל הכנעה. ולקח הוא ושכינו, שיתקרב אל הצדיקים ויהיה לו אחדות עמהם. במכסת נפשות, פירוש ואז גם הוא יהיה בחשבון נפשות הצדיקים. וזהו ונגלה כבוד ד' (ישעיה מ, ה), רצה לומר שהשם יתברך עשה התגלות כבודו. וראה כל בשר, פירוש ואפשר לכל אדם גם מי שהוא בכלל בשר שאינו צדיק כל כך יכול לבא לראות את כבוד ד' על ידי התחברות הצדיקים ואחדותם וזהו יחדיו, דהיינו שיהיו באחדות, וקל להבין:

או יאמר דברו אל כל עדת בני ישראל ויקחו להם איש שה לבית אבות שה לבית (יב, ג). דהנה השורש כל השרשים לאחוז במדת ענוה וזה מרומז במלת שה, שהוא מוכנע מכל הצאן. ויש שני בחינות שצריך האדם לשמור ולורז עצמו במדת ענוה, האחד כמו שאמר הכתוב (תהלים מה, יא - יב) ושכחי עמך ובית אביך ויתאו המלך יפך, פרשתי כבר דהיינו אם תבא למדרגה זאת שתשכח מאיזה עם עתה ומאיזה בית אב אתה מיוחס אז יתאו המלך מלכו של עולם את יפך. וזהו הפירוש כאן שה לבית אבות, דהיינו שיהא מוכנע מיוחסו ומבית אבותיו שה לבית שצריך לשמור עצמו מהגאות הבא מהפנימיות שנקרא בשם בית, דהיינו עיון תפלה שמחשב שמתפלל בכוונה או מה שלמד תורה לשמה וצריך לשמור עצמו מזה שלא יהיה במחשבתו זאת שידע שלא הגיע עדיין לתפילה בכוונה או לתורה לשמה. ואם ימעט הבית מהיות משה, פירוש ואם לא בא עדיין למדרגה זאת שיבחין שעדיין לא בא למדרגה הנ"ל ואין לו מדת ענוה אזי ולקח הוא ושכנו, פירוש היצר טוב שהוא שכנו הקרוב אל ביתו, דהיינו שהוא מסייע לפנימיותו: במכסת נפשות, רצה לומר שיספר תמיד מהצדיקים הגדולים וימנה תמיד את מדתם הישרים ונפשות הוא רמז על הצדיקים ומדותם: איש לפי אכלו תכוסו, פירוש הכתוב מזרזו לזה שרוצה לאחוז במדה זו שלא יגזם במדת הצדיק, רק לפי אכלו תכוסו על השה, ולא יגזם במדתו, כי מזה לא תבא לך הכנעה כשתגזם במדתו. שה תמים זכר, פירוש שיש עניויות שהוא גאות גדול, דהיינו שמראה עצמו שהוא עניו ובפנימיותו יש לו מזה גאות גדול באומרו שהוא עניו ועל זה אמר הכתוב שה תמים זכר, דהיינו שתהיה ענוה בתמימות גדול מצד הדכרות. בן שנה, פירוש שיהיה כבן שנה בלא חטא. מן הכבשים ומן העיזים תקחו, פירוש המדת ענוה תקחו מן הכבשים, דהיינו שתראה כמה הוא מאוס מדת גאות

באדם שהוא עולה במעלות מה שלא מגיע אליו. כבשים, הוא מלשון (זבחים נג א) עלה בכבש, ומשם תראה כמה הוא מאוס מדת גאות ותקח מדת ענוה: ומעייזים, דהיינו מעזי פנים שבדור תקח גם כן ראייה כנ"ל, והיה לכם למשמרת עד ארבעה עשר יום לחודש, פירוש שצריך אתה לשמור עצמך במדה זאת ולידע שעדיין לא תקנת עצמך. עד ארבעה עשר יום לחודש, דהיינו עד שיבא משיח צדקנו ותהיה הלבנה במילואה וחדושה, וקל להבין:

או יאמר דברו אל בני ישראל בעשור לחודש הזה כו' (יב, ג). נראה לי דהתורה הקדושה רמזה לנו בזה דרכי השם לעבודתו דאיתא (אבות פ"ה מ"א) בעשרה מאמרות נברא העולם כו' וליתן שכר טוב לצדיקים שמקיימים את העולם וכו', דהיינו שהצדיק הוא יסוד עולם ונותן השפעות אל העשרה מאמרות על ידי מעשיו הקדושים שהוא הולך ומתגבר בכל יום בעבודת הבורא וכל מה שהצדיק מחדש עצמו אל הקדושה יתירה בכל פעם אזי הוא מחדש השפעות יתירות אל העולמות בכל פעם וזהו מדותיו של הקדוש ברוך הוא כמ"ש ובטובו מחדש כו' מעשה בראשית, רצה לומר שבכל יום מחדש השפעות במעשה בראשית דהיינו בהעולמות: וזהו בעשור, רצה לומר בעשרה מאמרות הנזכרים לעיל. לחודש, רצה לומר שהצדיק מחדש עצמו בקדושה יתירה כנ"ל ועל ידי זה הוא מחדש במאמרות הנ"ל השפעות גדולות: ויקחו להם איש שה, פירוש לזה האיש הצדיק הרוצה להשפיע כנ"ל להחזיק עצמו במדת הכנעה שהוא מרמז במלת שה כמו שנאמר (ירמיה נ, יז) שה פזורה ישראל, פירוש זה אשר בשם ישראל יכונה שהוא צדיק גמור צריך להיות מוכנע ושפל בעיניו כשה ועוד שתהא נשמתו פזורה בכל העינים הנוגעים לדבר ה': כלשון הזה מצינו בספר חובת הלבבות (שער הבטחון) שאמר חכם אחד השם יצילני מפיוזר נפש, פירוש אדם שיש לו נכסים במקומות הרבה נמצא נפשו פזורה בכל המקומות שנכסיו שם לחשוב ולדאוג עליהם כמאמר התנא (אבות פ"ב מ"ז) מרבה נכסים מרבה דאגה, כמו כן הפירוש כאן שה פזורה, דהיינו כנ"ל, שיהא מוכנע ושפל בעיניו ונפשו פזורה בכל אופנים בתורה ובמצות ובגמילות חסדים בגופו ונפשו וממונו וכדומה אז בשם ישראל יכונה והרי הוא צדיק גמור: וזהו הפירוש הפסוק (שמות יג, יג) וכל פטר חמור תפדה בשה, פירוש מי שרוצה לפטור את עצמו מחומרות יפדה את עצמו בשה, דהיינו מוכנע ושפל בעיניו עצמו כנ"ל וזה יועיל לו שיהיה פטור מכל מיני חומרות ואז יכול להשפיע לישראל את שלש אלה בני חיי ומזוני: וזהו שלש משמרות הוי הלילה (ברכות ג א) משמורה ראשונה חמור נוער כו', ולכאורה מה הודיענו חז"ל בזה. ונראה שדבר גדול דברו לנו חז"ל בזה ומלמדים אותנו באיזה עת וזמן אנחנו נדע מה לעשות ולעבוד על שלש אלה הנ"ל, והיינו משמורה ראשונה חמור נוער, פירוש אז היא התגברות הקליפה הנקרא חמור על בני חלילה ואז צריך הצדיק להתגבר ולהתפלל אז להבורא ברוך הוא לשבר כח הקליפה הזאת: ויש לומר שזה רמז בפרשה עקידה שנאמר שם (בראשית כב, ג) וישכם אברהם בבוקר ויחבוש את חמורו, דבוקר נקראים חסדים ואברהם עצמו הוא גם כן חסד כמו שאמר הכתוב (מיכה ז, כ) תתן אמת ליעקב חסד לאברהם, וכשהלך אברהם לשחוט את בנו היה הולך בשמחה רבה בהתלהבות גדול לעשות רצונו של מקום אך אף על פי כן היה רוצה בזה שישאר חי וכוונתו היה להתפלל להבורא יתברך שמו שישאר חי כדאיתא במדרש (עי' זוה"ק ח"א קכ א) וירא את המקום, פירוש שראה יעקב עתיד לצאת ממנו דגבי יעקב כתיב (בראשית כח, יא) וישכב במקום ההוא. וזהו שאמר (שם כב, ה) ונשתחוה ונשובה אליכם, והאיך אמר ונשובה הא הלך לעקוד אותו אלא שסמך ובטח עצמו על תפילתו שישאר חי: וזהו וישכם אברהם בבוקר ויחבוש את חמורו, דהיינו עם החסדים חבש את החמור גם כן שישכים עמו שישאר בנו חי אבל יצחק אבינו היה תשוקתו דוקא שיעקד וישחט על גבי המזבח ולכן תולה הכתוב באברהם כמו שנאמר (בראשית כב, טז) יען לא חשכת כו', משום שאף שהיה תשוקתו שישאר חי אף

על פי כן לא חשך ומנע אותו ועשה את ציות הבורא בשמחה רבה, ולכן בכל דור מזכיר השם יתברך את העקידה שעקד אברהם את יצחק בנו על גבי המזבח, אבל יצחק אבינו היה מדתו גבורה ורצה לעשות כמדתו להשחט ואינו חידוש כל כך כמו באברהם אף על פי כן אפרו צבור לדורות: ונמצא היצא לנו מזה, דאשמורה ראשונה צריך הצדיק לעבוד ולהתפלל על בני דאז חמור נוער: שניה כלבים צועקים, דאיתא (ב"ק ס ב) מלאך המות בעיר כלבים צועקים, ואז במשמר השני הוא חס וחלילה התגברות על חיי וצריך הצדיק להתגבר לפעול להמשיך כנ"ל: וזהו ותהי צעקה גדולה במצרים כו' ולבני ישראל לא יחרץ כלב לשונו, היינו כנ"ל שהם פעלו והתגברו על הקליפה להמשיך חיי: משמורה שלישית תינוק יונק משדי אמו, היינו מזוני שאז צריך להמשיך מזוני, ועיין שם בגמרא בסופו נפקא מינה למאן דגני בבית אפל ליקום וליקרי קריאת שמע, נוכל לומר דהכי פירושו נפקא מינה מכל הני תלת שהודיעו לנו חז"ל הלא בודאי הצדיק בכל עת ובכל רגע הוא מתפלל על הנזכר לעיל, ואמר למאן דגני בבית אפל, דהיינו הכסיל אשר בחושך הולך ובאפילה. ליקום וליקרי קריאת שמע, פירוש ילמוד הקריאה שהשמיעו חז"ל:

וזהו יפיפית מבני אדם הוצק חן כו' (תהלים מה, ג). דהנה אבותינו אברהם יצחק כו', הם נקראים בני אדם מחמת שהם נבראו לתקן חטא אדם הראשון, והיינו יפיפית, היפוי כח שיש לך שאתה יכול להמשיך ולתקן כל הנ"ל הוא מבני אדם, דהיינו אבותינו אברהם יצחק כו' שהם תיקנו את כל הנ"ל מתחילה ועל כן יכול אתה בקל להמשיך את כל הנזכר לעיל. הוצק חן בשפתותיך, פירוש אלא ששפתותיך יש בהם חן על כן ברכך אלקים לעולם, שתמשיך אתה השפעות לעולם: נחזור לעניינינו ויקחו להם איש שה, רצה לומר הצדיק שנקרא איש שרצה להשפיע כנ"ל צריך ליקח לעצמו להחזיק במדת הכנעה שהוא מרומו במלת שה כמו שנאמר (ירמיה נ, יז) שה פזורה ישראל, כדרך שפירשתי לעיל. לבית אבות, רצה לומר שיכניע עצמו בזה שלא יתגאה ביחס אבותיו אם הוא ממשפחה מיוחסת, רק יחשוב שזה הוא סיוע לו לעבודת הבורא שזכותם עומדת לו ולזרעו אבל לא להנאת עצמו ולגאותו: או כלל לדרך זה לבית אבות, פירוש שתמיד ידאג ויחשוב מתי אגיע למקום אבותי שאהיה צדיק כמותם. שה לבית, פירוש מדת הכנעה זו יכניס תמיד לביתו, דהיינו בקרבו יוכיח עצמו תמיד: או פירוש שה לבית אבות, שלפעמים אדם מתגאה על ידי הדרגת והנהגת ביתו שיש לו בנים ועושר וכבוד ועל זה מזהיר הכתוב להכניע עצמו גם בזה שלא להחזיק עצמו במעלה יתירה על ידי זה: ואם ימעט הבית, פירוש אם לא יהיה במדרגה זו של הכנעה מהיות משה, פירוש הכתוב נותן לו עצה טובה להדבק בצדיקים, והיינו מהיות משה כפירוש רש"י ז"ל מחיותו דשה, רצה לומר שיוכל לקבל קדושה מחיותו וקדושתו של הצדיק תמים: ולקח הוא ושכנו, פירוש אם הוא שפל וגרוע כל כך שהצדיק הוא אצלו כנסתר שאין משגיח כלום על הצדיק, והיינו מלת הוא לשון נסתר ואף על פי כן ולקח הוא, פירוש שצריך הצדיק ושכנו הקרוב אל ביתו, פירוש עם השכינה הקדושה השוכנת בביתו ובקרבו וקרובה אליו צריכים לרחם על האדם הגרוע ההוא ועל נפשו לבל ידח ממנו נדח, והיינו במכסת, בשביל חשבון הנפשות שלא יחסרו חס וחלילה: איש לפי אכלו תכוסו, פירוש שצריך הצדיק להשפיע גם לו די פרנסתו ולהדריך בדרך ישרה עד שובו אל הבורא יתברך ויתעלה:

או יאמר ואם ימעט הבית מהיות משה (יב, ד). פירוש באם שיהיה ממועט ממדרגת הכנעה באמרו שהוא צדיק גמור. ולקח הוא ושכנו וכו', דאיתא בספרים למה פעמים בני אדם יש קרבות גדול ביניהם ומחבבים זה את זה עד למאד ולפעמים כרוכים רבים אחר איש אחד ויש בני אדם אף שהם לומדים מרחיקים עצמם זה מזה הטעם הוא מחמת שבודאי בגן עדן היו יושבים זה אצל זה והיו שכנים ומקורבים לכן גם בעולם הזה הם מקורבים ומחבבים זה לזה. וזהו ולקח הוא ושכנו, רצה לומר זה יהיה לו לסימן אם הוא

צדיק יש לו בני אדם שמתקרבים אצלו ושוכנים עמו באהבה גמורה. הקרוב אל ביתו, מפני שהיה קרוב אל בית מושבו בגן עדן. וזהו אומרו במכסת נפשות, רצה לומר הכתוב מפרש ואומר על איזה בית אני אומר הקרוב אל ביתו, שזה הוא חדר ששמו גוף כידוע ששם הנפשות מנויים ויושבים בהם עד הגעת עת שיבראו ויבואו לעולם הזה וזהו במכסת נפשות. וזה יהיה לו לסימן אם בני אדם כרוכים אחריו אזי הוא צדיק. איש לפי אכלו תכוסו על השה, פירוש כל איש לפי מה שקלקל ועיוות חס וחלילה דאכלו רמז לקלקול כמו שנאמר (משלי ל, כ) אכלה ומחתה פיה, לפי' הוא לשון חידוד כמו שאמר הכתוב (בראשית לד, כו) לפי חרב, פירוש כל אחד לפי חידודו בקלקולו יתגבר מאד וימסור נפשו, דהיינו תכוסו, פירוש הוא מלשון שחיטה על השה, פירוש עד שיגיע אל הכנעה שיכניע עצמו מאוד כנ"ל, שה תמים, רצה לומר שיהא תמים במדת הכנעה בלי הפסק בתמידות: זכר, רצה לומר שיהא במדת זכר, דהנה המחשבה נקרא בשם נוקבא דהמחשבה הוא מוליד הדיבור דכשאדם רוצה לדבר הוא מחשב מתחילה את הדבור ההוא במחשבתו ונמצא המחשבה מוליד הדבור, והדבור נקרא בשם זכר וצריך האדם לטהר מחשבתו ודבורו. וזהו פירוש הגמרא (ר"ה כז א) זכור ושמור בדבור אחד נאמרו, רצה לומר זכור, הוא רמז לדבור כנ"ל. ושמור, הוא רמז למחשבה על דרך (בראשית לז, יז) ואביו שמר את הדבר, ובין המחשבה ובין הדבור צריכים להיות שניהם אחד בקדושה ובטהרה, דהיינו אם הוא מחשב לעשות מצוה צריך גם כן להוציא בפיו בדבורו שהוא רוצה לעשות מצוה זאת ויאמר לשם יחוד קב"ה ושכינתיה. וזהו פירוש הפסוק (דברים ח, ג) לא על הלחם לבדו יחיה האדם כי על כל מוצא פי ה' יחיה האדם, רצה לומר במה שהוא מוציא מפיו שהוא עושה לשם ה'. יחיה האדם, זה הוא עיקר החיות של אדם: נחזור לענינינו, זכר הוא רמז להנ"ל שיוציא וידבר בפיו שהוא עושה לשם הקדוש ברוך הוא ושכינתיה: בן שנה, פירוש שצריך אדם להזדקך עצמו עד שיהא כבן שנה נקי בלא חטא כדרשינן בגמרא (יומא כב ב) על ובן שנה שאול במלכו (שמואל א' יג, א), בן שנה בלא חטא כדפי' לעיל: מן הכבשים ומן העיזים תקחו, נראה לי דהנה כתיב (במדבר כה, ד) את הכבש אחד תעשה בבוקר ואת הכבש כו', יש לומר הפירוש כך, דהתורה רמזה לנו שני מדרגת אשר יעשה האדם וחי בהם. כבש, הוא לשון דרגא ומעלה, והיינו הדרגא האחד יעשה בבוקר, דהיינו החסדים דבוקר הוא חסד שצריך הצדיק לעורר החסדים העליונים. ואת הכבש כו' בין הערבים, דהיינו דרגא ב' בתשובה על עונותיו אשר יעבור חלילה דערביים הוא לשון חושך: ועל דרך זה נוכל לומר שרמזו חז"ל (שבת עז ב) מפני מה עיזים מסגו ברישא וכו', דעיזים הוא לשון עז וגבורה שצריך האדם להתגבר מאוד על יצרו לשוב בתשובה שלימה קודם שירצה לילך במדרגת עבודת הבורא יתעלה. וזהו מפני מה עיזים מסגי ברישא, דהיינו תשובה מסגי ברישא צריך להיות קודם. ואמר כברייאתא של עולם חשוכא והדר נהורא, דהיינו שצריך לתקן מתחילה החושך של עבירות ואחר כך נהורא מה טעמא הני מכסיין והני מגליין הני דמכסיין מינייהו מכסין, פירוש כך דאיתא בגמרא (ברכות לד ב) חצוף עלי מאן דמפרש חטאי דכתיב (תהלים לב, א) אשרי נשוי פשע כסוי חטאה. והנה הבעל תשובה כשרוצה להמשיך השפעות צריך לילך באתכסיא מחמת הקטרוג חס וחלילה, והצדיק גמור מעיקרא הוא הולך באיתגליא ואומר שהוא מתפלל על כל אדם די צורכו ומחסורו וכן הוא תמיד מתנצל לפני בני אדם ושואג כאריה תמיד שהוא מחסר מעבודת הבורא ומחזיק עצמו כחוטא חלילה. וזהו מאי טעמא הני מכסיין, רצה לומר שצריך להיות כסוי חטאה הטעם הוא דמינייהו מכסיין, דהיינו השפעות הבאים על ידי הבעל תשובה הם באתכסיא מחמת הקטרוג כנ"ל. והני מגליין, רצה לומר הצדיקים גמורים דמעיקרא שהם הולכים באיתגליא כנ"ל מינייהו מגליין, רצה לומר השפעות הבאות על ידם גם כן הם באים באיתגליא שהם אינם מתייראים מהקטרוג. וזהו (משלי כו, כו) כבשים ללבושין, רצה לומר שתראה שיהיה לך

הדרגות שלא תצטרך להתבייש. וזהו ללבושך, רצה לומר שהוא נוטריקון לל"א בוש"ה. וזהו פירוש הפסוק מן הכבשים ומן העיזים תקחו, רמז לכל הנ"ל, וקל להבין:

ולקחו מן הדם ונתנו על המשקוף וכו' (יב, ז). נראה לי דאיתא בגמרא (חולין ז ב) דם ניקף מרצה כדם עולה. ונראה לי, דהנה כשאדם מוסר נפשו להשם יתברך בשלימות והוא גומר בדעתו כאלו הוא נשרף וזה נקרא בשם ניקף, דהיינו לשון הקפה דבר שאינו במזומן, והיינו דם ניקף, דהיינו מסירת נפש מרצה כדם עולה. וזהו ולקחו מן הדם, דהיינו מסירת נפשם. ונתנו על המשקוף פירוש דעל ידי זה ישגיח וישקיף הקדוש ברוך הוא עלינו בעינא פקחא. ועל שתי המזוזות, מזוזות אותיות ז"ז מו"ת. ואכלו את הבשר בלילה הזה צלי אש, דהנה הבשר, הוא רמז על הדינים כנודע. בלילה, הוא הגלות המר. וזהו הפירוש ואכלו את הבשר בלילה הזה, שיבטלו את הדינים ויכלו אותם בגלות המר הזה על ידי צלי אש, צלי, הוא לשון תפילה, והיינו על ידי תפילה בתמימות. וזהו א"ש על מצות ומרורים יאכלוהו, דאיתא (ספרי פר' בהעלותך פ' פז) חנם בלא מצות, ופירשו המפרשים מצוה שהוא בא לו בחנם בלי טורח ובלא מעות לאו מצוה היא בשלימות. וזהו הפירוש על מצות, קרי ביה מצוות ומרורים יאכלוהו, דהיינו שיעשה מצות שבאים לו בטורח ובקושי כמרור. אל תאכלו ממנו נא, פירוש שתראו שתשלמו המצוה, כי המצוה אינה נקראת אלא על מי שגומרה. ובשל מבושל במים, רמז על המים הזדונים, דהיינו שלא תעשה המצוה בפניות. כי אם צלי אש, פירוש שיהיה כולו צלול כאש מן השמים. ולא תותירו ממנו עד בוקר, פירוש שלא ידחה את המצוה והתשובה עד בוקר שהוא לאחר זמן. ראשו על כרעיו ועל קרבו, פירוש שיהא מוכנע. ועל פי זה נראה לי הגמרא (כתובות יט א) אמר רבי יהודה אמר רב האומר שטר אמנה הוא זה, הרמז האומר שהקב"ה יאמין לו שיעשה תשובה לאחר זמן אינו נאמן. ופריך בגמרא דקאמר מאן אלימא דקאמר לזה, דהיינו האדם. פשיטא כל כמיניה, כי אין יודע מה יולד יום. אלא דקאמר מלוה, דהיינו השם יתברך ברוך הוא. תבא עליו ברכה, על שהוא מאריך אפו: אלא דקאמרי עדים, רמז על הצדיקים שהם מכונים בשם עדים כדאיתא (עי' תוס' חגיגה ג: ד"ה ומי) הקדוש ברוך הוא וישראל מעידים זה על זה, פירוש שהצדיקים אומרים זאת שהם עיוותו קצת, כי אין צדיק אשר יעשה טוב כו' (קהלת ז, כ). אי כתב ידם יוצא ממקום אחר, פירוש החטא הזה שהוא מוטל על הצדיק לשלם ולתקן אותו הוא ממקום אחר, דהיינו חטא נעורים שאינו נוגע לצדקתו. פשיטא דלא מהימן, וצריך לעשות תשובה על זה מיד. אלא דאין כתב ידם יוצא ממקום אחר, פירוש שכבר תיקן עצמו מחטאת נעוריו לגמרי אך שעתה בעשיית מצות יש לו מעט פניות וגיאיות ועל אלו הקלקולים אומר שיתקן אותם לאחר זמן כנ"ל. אמאי לא מהימן, כי בוודאי אינם יכולים לתקן אותם בפעם אחת, רק מעט מעט הוא משבר עצמו מכל הפניות ואז יכול לתקן מה שעיוות כבר. אמר רבא לעולם דקאמר לזה וכדאמר רב הונא אמר רב מודה בשטר שכתבו אין צריך לקיימו, רצה לומר האדם שהוא מודה ומתוודה על חובותיו וחוזר בתשובה אין צריך לקיים, פירוש אף שלא קיים עדיין הסיגופים והתעניות אף על פי כן הוא צדיק גמור ואשמעינן הכא אף על פי שהודה והתוודה על חטאיו אין נאמן לומר שיאמין לו הקדוש ברוך הוא על הסיגופים עד אחר זמן כי אם שיתחיל מיד לסגוף עצמו. אביי אמר לעולם דקאמר מלוה, פירוש הקדוש ברוך הוא כנ"ל. וכגון במקום שחב לאחרים מאי דקאמר אינו נאמן, דהיינו שהרשע הזה הוא מסור או מלשין והוא מצר לצדיק: ולרשע כזה אין הקדוש ברוך הוא מאריך אפו. וכדרכי נתן שמוציאין מזה ונותנין לזה, פירוש שמוציאין מהרשע זכויותיו ונותנין לצדיק. רב אשי אמר לעולם דקאמרי עדים וכו' וכרב כהנא דאסור לו לאדם לשהות שטר אמנה בתוך ביתו, וצריך להתחזק מיד לתקן הפניות במצותיו, וקל להבין:

ויקרא משה ויאמר אליהם משכו וקחו לכם כו' (יב, כא). רש"י ז"ל פירש הפסוק על אופניו והתורה כפטיש יפוצץ סלע. ויש לפרש, דהנה הצדיק בעת תפילתו כשרוצה להתפלל או לעשות מצות הבורא יתברך צריך להכין עצמו בשלש מדרגות. א', כדאיתא בגמרא (ברכות ל ב) חסידים הראשונים היו שוהין שעה אחת ומתפללים, והיינו שחשבו רוממות אל טרם התפללם ושוהין מלשון (בראשית כד, כא) והאיש משתאה, דהיינו בחושבם רוממותו וגדלותו הם מתמיהים על גודל תפארתו וכל אחד צריך שיחשוב רוממות אל עד מקום שידו מגעת בעולמות העליונים לפי מדרגתו ועל ידי זה הוא ממשיך את נשמתו למעלה בעולמות העליונים ומקבלת משם השפעת קדושה ויורדות למטה. וזהו הפירוש בזהוה הקדוש (ח"א טז ב) מטי ולא מטי. וזהו פירוש (אבות פ"ד מ"ג) אין לך אדם שאין לו שעה, פירוש אדם כזה שאין לו שעה זו לחשוב רוממות אל כנ"ל לא יהא נחשב בעיניך כאדם: הבחינה הב', צריך להכין את עצמו להשפיע השפעות גדולות לכל ישראל די פרנסתם: בחינה ג', בעת עשיית המצות לעשותם בשלימות ובכוונה ובשמחה ובתמימות גדול: וזהו ויאמר אליהם משכו, פירוש שתמשיכו את נשמתכם למעלה לחשוב בעולמות עליונים קודם עשותכם המצוה הזאת של קרבן פסח. וקחו לכם, פירוש על ידי זה תקחו לכם מלמעלה קידושא רבא בירידתה למטה. צאן למשפחותיכם, היינו בחינה ב', פירוש שתכינו עצמיכם להשפיע ולהמשיך פרנסה לכל משפחות ישראל: ושחטו הפסח, היינו בחינה ג' בעשיית המצות כנ"ל. וזהו פירוש הפסוק (תהלים כא, ו) גדול כבודו בישועתך, היינו גם כן שלש מדרגות הנ"ל דעשיית המצות הוא ישועה לשכינה שהוא מיחד קב"ה ושכינתיה על ידי עשיית המצות. וזהו גדול כבודו, דהיינו שמתגדל כבודו של הצדיק בקדושתו כנ"ל שממשיך את נשמתו למעלה ומקבל משם השפעות קדושה והוא על ידי ישועתך כנ"ל. הוד והדר תשוה עליו כי תשיתיהו ברכות לעד, היינו בחינה ב' להשפיע לכל ישראל. תחדהו בשמחה את פניך, בחינה ג', דהיינו עשיית המצות בשמחה דהשמחה נקראת פנים שנברא על ידה מלאך הקדוש, וקל להבין:

פרשת בשלח

ויהי בשלח פרעה את העם (יג, יז). נראה לפרש, דהנה פרעה הנקרא יצר הרע שהוא אותיות העורף שמקשה ערפו של אדם. והנה לפעמים יתעורר אדם בתשובה ומתחרט על מה שעשה ומודה ועוזב את חטאיו. וזהו בשלח פרעה, פירוש ששלחו מחטאיו: את העם, רמז לפשוטי עם. ולא נחם אלקים, פירוש אף על פי כן אין הנחה לפניו יתברך שמו ואין נחמה לפניו על עוובו את חטאיו מחמת שאוחז את החבל בשני ראשין שאף על פי שאוחז במדות טובות אינם בשלימות. וזהו דרך ארץ פלשתים, רמז שמצינו שהפלשתים היו בדרך ארץ קצת יותר משאר אומות שהיו מקרבים את יצחק כמו שאמר אבימלך הנה ארצי לפניך כו', ואף על פי כן נאמר (בראשית כו, יד) ויקנאו אותו פלשתים, שלא היו טובתם בשלימות כמו כן זה העוזב את חטאיו ואינו עוזבם לגמרי. כי קרוב הוא, פירוש כי האדם הזה הוא קרוב לחזור לסורו. כי אמר אלקים פן ינחם העם בראותם מלחמה, רצה לומר כאשר יקום עליהם מלחמה היצר הרע. וישבו מצרימה, פירוש ישובו אל המצ"ד י"ם, דהיינו לסורם הראשון לגמרי. ויסב אלקים דרך המדבר ים סוף, פירוש השם יתברך ברוב רחמיו הוא פועל סיבות להסב את העם לדרכו הטוב. דרך המדבר, היינו על ידי התבודדות כמדבר. ים סוף, פירוש וגם על ידי התורה שנקרא י"ם. וחמושים עלו בני ישראל מארץ מצרים, פירוש אבל הצדיקים הגמורים המכונים בשם ישראל עולים ממצרים בכלי זיין מזויינים שלא ישלוט בהם היצר הרע. ויקח משה את עצמות יוסף, רמז על הצדיק הגדול הנקרא בשם משה הוא לקח לעצמו המדה של יוסף, דהיינו שמחזיק עצמו בחיזוק ועצמות בעבודת הבורא יתברך, עצמות לשון חיזוק, וקל להבין:

או יאמר ויהי בשלח כו' (יג, יז). דאיתא בגמרא (עירובין נד א) ההולך בדרך ואין עמו לוויה יעסוק בתורה. ולכאורה הלא בלאו הכי הוא מחויב תמיד לעסוק בתורה כמאמר התנא (אבות פ"ג מ"ד) המהלך בדרך ומפנה לבו כו'. ונראה לי ליתן טעם למצות לוויה כשהצדיק מלווה את חבירו הם מתקשרים זה בזה בקדושתם ונעשים כאחד וקדושתו של זה הצדיק העוסק בתורה בביתו הוא משמר את חבירו בדרך כאלו הוא עצמו עוסק בתורה מחמת התקשרותם: אבל מי שאין עמו לוויה צריך בעצמו לעסוק בתורה זה הוא כשהצדיק הוא המלווה, אבל אם הוא איש נעצב וריקן אין תועלת לזה במה שזה מלווהו ואדרבה הוא מכניס בו עצבותו ומפסיקו יותר מקדושתו שיש בו. וזהו ויהי בשלח פרעה, רצה לומר מחמת שפרעה שלח את ישראל מחמת הצרות שנגעו בו דכל מקום שנאמר ויהי אינו אלא צרה (עי' מגילה י ב), ומחמת זה הכניס את ישראל גם כן בעצבות* ולכן לא נחם אלקים כו', כי אם לא היה פרעה מלווה אותם היה השם יתברך מוליכם דרך ארץ פלשתים, כי קדושתם היה משמרת אותם אבל מחמת פרעה שהפסיקם מקדושתם בעצבותו לא רצה השם יתברך להוליכם דרך ארץ פלשתים. כי קרוב הוא, רצה לומר זה קאי אפרעה מחמת שעתה מקרוב הלך פרעה מאצלם והיה עדיין רושם עצבותו בהם ולכן יוסב כו', וקל להבין:

ויקח משה את עצמות יוסף כי השבע השביע את בני ישראל כו' (יג, יט). כי הנה רז"ל אמרו בגמרא (סוטה לו ב) ויבא הביתה לעשות מלאכתו (בראשית לט, יא), חד אמר כו' וחד אמר לעשות צרכיו ממש נכנס אלא שראה דמות דיוקנו של אביו כו'. והדבר תמוה הלא חוש השכל אינו כך שכשאדם רוצה לעשות עבירה חס וחלילה וכי יזכה להיות לו מדריגת הראיה כזה הלא צריך לזה קדושה ופרישות גדול ואין שייך שאם הוא הלך חס וחלילה לעשות צרכיו שיזכה לראייה כזאת לראות את אביו. ועוד תמיה גדולה וכי יוסף הצדיק יסוד עולם שבזכותו אנו חיים וקיימים בגלות המר הזה לומר עליו שחס וחלילה ירצה לעשות כזאת. אלא נראה שאמת הדבר כך הוא שאבות הקדושים היו כל אחד ואחד על מדרגתו כנוודע אברהם בחסד, יצחק בגבורה, יעקב בתפארת. והנה יעקב אבינו עליו השלום היה עובד השם יתברך במדתו שהוא תפארת, וכל דבר שהיה רואה או שומע או עושה ואוכל לקח ממנו התפארות להבורא ברוך הוא, למשל אם היה אוכל איזה דבר הטוב לחיך חישב בדעתו זה המאכל הוא נברא ומי נתן טעם הטוב בזה המאכל הלא הבורא ברוך הוא ואם זה המאכל הוא כל כך טוב טעם הלא בוודאי שכל טוב הטעם הוא בבורא ברוך הוא יתברך שמו אין קץ ותכלית וכך הוא חושב בכל דבר. ובזה הוא מובן הפסוק (בראשית כט, יא) וישק יעקב לרחל, גם הוא תמוה שיעקב אבינו עליו השלום יעשה כזאת. אלא הפירוש הוא כך כאשר כתבנו שכל דבר הטוב שראה יעקב אבינו עליו השלום בא מכח דבר ההוא אל הדביקות יתברך שמו ויתעלה ובכאן שראה את רחל שהיתה יפת תואר עד מאוד הדביק עצמו בו יתברך על ידה כנ"ל: וזהו הפירוש וישק יעקב לרחל, שהדביקות נקרא נשיקה התדבקות רוחו וברוחו ומלת לרחל, כמו בשביל רחל. ויוסף הצדיק היה רוצה להתנהג עצמו במדת אביו וזהו לעשות צרכיו, דהיינו לראותה בלבד ואם תאמר האיך הכניס עצמו בסכנה גדולה כזו שמא יכשל חס וחלילה. התירוץ הוא להוציא את הקדושה מבין הקליפות עשה זאת כדלקמן ולא כיון רק לראותה שעל ידי זה יבא לדביקות בבורא יתברך כנ"ל. והפעיל באמת פעולתו שבא לדביקות גדול. וזהו וראה דמות דיוקנו של אביו, רצה לומר שבא למדריגתו של אביו כנ"ל וכאשר פעל יוסף הצדיק זה ועשה המתקת הדינים מאוד, כי הוציא יקר מזולל על ידי מחשבתו הטהורה ודבקותו ועיקר מחשבתו היה בזה כדי להביא הגאולה לישראל להוציא הקדושה מהטומאה: וזהו הוא כלל גדול כשרוצה צדיק לעשות טובה לאיזה איש אז צריך מקודם להכניס במקבל הטובה אמונה שיאמין בזה שיהיה לו טובה על ידי זה הצדיק. וזהו פירוש כי השבע השביע כו' לאמר פקוד כו', מלת לאמר אינו מובן. אך הפירוש הוא, כי השבע מלשון שביעה, רצה לומר שהוא הכניס בהם אמונה כל

כך עד שהיו שבעים ורגיל בפיהם מאוד ואמרו זה לזה פקוד יפקוד כו' וזהו לאמר. וידוע, כי הדינים הם נקראים עצם הקשה וכשממתיקים את הדינים הם עצמם מסייעים אל הרחמים ואל החסדים. וזהו פירוש הגמרא (עי' ירושלמי ערלה פ"א ה"ג) עצמות האיסור מצטרפים עם ההיתר לבטל איסור, פירוש על ידי הביטול אזי יומתקו הדינים והם מצטרפים אל הרחמים הגמורים ולזה נקבר יוסף במצרים כדי שיהיה להם זכותו כנ"ל. ולזה לא היה צריך יעקב להקבר במצרים, כי ממילא היה להם זכותו על ידי יוסף הצדיק הנקבר שם שהוא הלך במדתו של אביו כנ"ל. וזהו ויקח משה את עצמות יוסף עמו, רצה לומר המדריגה של יוסף שהמתיק את העצמות, היינו הדינים כנ"ל. לקח עמו, כלומר עם הפעולות שלו להמתיק הדינים למען יגאלו ישראל ממצרים: וזהו (תהלים קיד, ג) הים ראה וינוס, מה ראה ארונו של יוסף ראה (מדרש תהלים שם), פירוש משה גם הוא הדיק עצמו במדרגתו של יעקב כמו יוסף. וזהו ארונו של יוסף, פירוש מדרגתו של יוסף ובוה ניצולו ישראל ונמתקו בזה כל הדינים שהיו בים סוף כמו שאמרו חז"ל (זוה"ק ח"ב קעב) שטען השר של מצרים הללו עובדי עבודה זרה והללו כו', כי לא היה עוד פה לקטרג כי כבר נמתקו כל הדינים ונתהפכו לרחמים וחסדים, וקל להבין:

ויסעו מסוכות ויחנו באיתם (יג, כ). רמז סוכות, הוא יחוד הויה ואדני, סוכ"ה בגימטריא הכי הוי, והיינו על ידי התפילה שהיא עיקר ליחוד כנ"ל: ואחר התפילה צריך להיות באיתם, אותיות אמת שצריך להחזיק במדת אמת: בקצה המדבר, דקודם התפילה צריך התבודדות כמו שאמרו חז"ל (ברכות ל ב) חסידים הראשונים היו שוהין שעה אחת קודם התפילה ושעה אחת אחר התפילה, ונמצא עד אחר התפילה צריך התבודדות במחשבתו וזה נקרא קצה המדבר, מדבר הוא התבודדות: וה' הולך לפניו יומם, פירוש כשהוא במדרגה גדולה שזה רמז יומם אז וה' הולך לפניו: בעמוד הענן, רמז לרוח הקודש, דהיינו שנותן להם רוח הקודש להנחותם דרך האמת: ולילה בעמוד אש להאיר כו', פירוש ואם הוא במדרגת לילה, דהיינו שאינו במדרגה גדולה שנפל ממנה אז צריך סיוע מהשם יתברך שיאיר לו: וזהו (שמות טז, ו) ויאמר משה ואהרן כו' ערב וידעתם כי ה' הוציא אתכם מארץ מצרים, רצה לומר בעת שיהיה במדרגת ערב שנפל ממדרגתו אז צריך לדעת דברים הנראים ממנו רוממות אל, דהיינו יציאת מצרים: ובוקר, רצה לומר כשאתם במדרגה גדולה אז וראיתם כבוד ה', וקל להבין:

ואתה הרם מטך ונטה ידך כו' (יד, טז): נראה לפרש בהקדים הפסוק (שמות ד, ב) ויאמר ה' אליו מזה בידך ויאמר מטה כו', דאיתא בגמרא (שבת קיח ב) ששאל אחד לחבירו במה אביך זהיר טפי: ולכאורה מה שאלה זאת הלא צריך אדם לזהר בכל המצות: אך זה בלתי אפשרי שיהיה אדם בכל המצות לקיימם בכל פרטיהם ודקדוקיהם, רק כשאדם נזהר במצוה אחת לעשותה בכל פרטיה ודקדוקיה התלויים בה זה הוא מסייע לו שהשם יתברך יהיה בעזרו לקיים כל המצות: וזהו שאמרו חז"ל (ברכות ו ב) כל הקובע מקום לתפילתו כו', רמז על מצות תפילין ותפילה הוא לשון קשר: וזהו דאמרינן בגמרא (שם ז ב) מלמד שהראה לו הקדוש ברוך הוא קשר של תפילין, רצה לומר התדבקות וקישור בעולמות העליונים: וזהו כל הקובע מקום לתפילתו, פי' שהוא קובע מקום בשורש העליון לתפילתו, רצה לומר בהתקשרותו והתדבקותו במצות לקיימם בכל דקדוקיהם אפילו מצוה אחת כמו תפילין כנ"ל אזי אלקי אברהם בעזרו שיקיים כל המצות: וזה שאמר הכתוב (במדבר טו, לט) וראיתם אותו וזכרתם את כל מצות ה', רמז גם כן כנ"ל שעל ידי מצות ציצית שתקיימו כתקנה תזכו שסייע אתכם השם יתברך לקיים את כל מצותיו: וזהו דשאל אביך במה זהיר טפי. וזהו ויאמר אליו ה' מזה בידך, פירוש איזה מצוה אתה מחזיק בידך לזהר בה טפי: ויאמר מטה, פירוש שאני נזהר במדת הכנעה ושפלות מאוד: מטה, רצה לומר הכנעה ושפלות. ויאמר השליכהו ארצה, פירוש מה שאתה סובר שאתה תקנת' אותה המדה צריך אתה להשליך

ארצה המחשבה הזאת, שכן דרך בני אדם כשאוחזים באיזה מדה והוא עומד בה במדרגה אחת הוא סובר שכבר תיקן כל המדה הזאת והוא שלם במדה זאת, ולא כן הוא אלא שצריך לעלות באותה מדה למדרגה גדולה הימנה: וזהו וישליכוהו ארצה ויהי לנחש, פירוש כיון שהתחיל לעלות ולהתגבר במדה זאת הבין שמתחילה היה לנחש, על דרך ששמעתי מאדמ"ו שרפים עומדים ממעל לו (ישעי' ו, ב), פירוש הצדיקים נקראים שרפים על שם התלהבות אש משמים והדבקות שבהם והם צריכים לילך תמיד ממדרגה למדרגה והיינו שרפים עומדים, היינו הצדיקים עומדים בבחינה זאת: ממעל לו, פירוש שיעלה למדרגה היותר מעלה הימנו: ונמצא הצדיק נקרא שרף, וחלילה אם אינו מתקן מדותיו כראוי' לפעמים יגרום במעשיו נחשים שרופים חלילה: ויאמר שלח ידך ואחוז בזנבו (שמות ד, ד), פירוש השם יתברך נתן לו עצה לאחוז ולהתחבר עם הצדיקים על דרך שאמרו חז"ל (אבות פ"ד מט"ו) הוי זנב לאריות, ומחמת זה תזכה למדרגת הכנעה: וישלח ידו ויחזק בה, רצה לומר שהתגבר והחזיק בה. ויהי למטה בכפו: כפו רומז לכללות היד כמו כן רמז כאן שהבין משה רבינו עליו השלום שעדיין לא בא למדרגת ענווה בפרטי בכל ענינים רק בכללות ענווה. וזהו ומטה האלקים בידו, דאמרו חז"ל (מגילה לא א) כל מקום שאתה מוצא גדולתו של הקדוש ברוך הוא שם אתה מוצא ענוותנותו, פירוש דהמינים אומרים מחמת שהשם יתברך הוא גדול בעליונים אינו משגיח חלילה בתחתונים, ולכן אמרו חז"ל במקום שאתה מוצא גדולתו, רצה לומר כשהשם יתברך עושה לנו ניסים ונפלאות ועל ידי זה נתגדל שמו הגדול. אתה מוצא ענוותנותו, פירוש נמצא אנו רואים ענוותנותו שמשגיח בהשגחה פרטיות על עולם השפל ופיהם שוא ידבר שחלילה השם יתברך אינו משגיח על עולם השפל מחמת גדולתו ונהפוך הוא: והנה מה שהשם יתברך עושה לנו ניסים ונפלאות הוא על ידי הצדיק על דרך שאמרו חז"ל (בר"ר לג, ג) צדיקים מהפכים מדת הדין למדת הרחמים: וזהו ומטה האלקים, פירוש הענוה של הבורא ברוך הוא שהוא מטה עצמו להשגיח בתחתונים שבזה נראה ענוותנותו: בידו, רצה לומר זה בידו של הצדיק שהוא גורם זאת כנ"ל: ונחזור לביאור הפסוק הרם מטף, דאיתא בפסוק ויחנו לפני פי החירות לפני בעל צפון, ופירש רש"י ז"ל הוא נשאר מכל אלקי מצרים כדי להטעותן שיאמרו קשה יראתן. ולכאורה הלא ראו המצרים כל המכות שבאו עליהם ואיך יטעו על עבודה זרה זאת: ונראה פירושו דהכתוב הורה לנו דרכי ה' ויראתו דאדם צריך להיות כל ימיו בתשובה ולהתגבר בתורתו הקדושה לשמה: וזהו וישובו, פירוש שעשו תשובה: ויחנו, פירוש שעשו חן בהתורה הקדושה שלמדו לשמה שהיא מעלת חן ולא כן הלומד שלא לשמה: לפני פי החירות, דכל העוסק בתורה נקרא בן חורין חירות ממלאך המות חירות משיעבוד מלכיות, והיינו לימוד תורה לשמה: בין מגדול ובין הים, דהתורה נקראת י"ם, דהיינו הנסתר של התורה הנקרא י"ם, והנגלה נקרא מים רבים מחמת שמצוותיה רבים: וזהו יורדי הים באניות (תהלים קז, כג), פירוש אותם היורדים בים התלמוד העליון בעניות בעי"ן, דעי"ן באלף מתחלפים באותיות אחה"ע, דהיינו בהכנעה גדולה. עוש' מלאכה במים רבים, על דרך דאיתא (יבמות סה ב) כשם שמצוה לומר דבר הנשמע כך מצוה שלא לומר וגו', והיינו שעושים מעשיהם בחכמה ומלאכה: וזהו עושה מלאכה במים רבים, רצה לומר בנגלות התורה הנקרא מים רבים כנ"ל עושים בה מלאכה לדעת אם לומר או שלא לומר על דרך הנ"ל כשם שמצוה לומר כו': המה ראו מעשה ה', רצה לומר הם זוכים לראות מעשה ה', דהיינו סודות התורה. אך בהסודות התורה יש גם כן שני מדריגות, דהיינו קטנות וגדולות. וזהו כשאמר השם יתברך ללבנה לך ומעטי את עצמך ורצה לפייסה אמר לה צדיקים יקראו על שמך שמואל הקטן ולא רצתה (חולין ס ב), מחמת שהצורך העיקר שורש העליון גדלות של התורה. וזהו בין מגדול ובין הים, פירוש שתחזיקו באותה מדריגה של התורה שהיא בין מגדול ובין הים הוא מדרגת גדלות מגדל הפורח באויר: לפני בעל צפון, דאיתא (ב"ב כה

(ב) הרוצה להעשיר יצפין, ויש לומר הפירוש הרוצה שיתקיים עשרו מה יעשה. יצפין, פירוש יתגבר מאוד לשבר כח הצפון דמצפון זהב יאתה (איוב לז, כב), וצפון בחינה וסיטרא דרע כמאמר הכתוב (ירמיה א, יד) מצפון תפתח כו', וצריך להתאמץ להתנהג בממונו כראוי לשמים לבל יהיה עושר שמור לבעליו לרעתו חלילה: וזהו לפני בעל צפון, דכל המכות שבאו על המצרים היו יודעים שראויים להם לפי מדתם מדה כנגד מדה, אך כשראו שישראל שאלו מהם כלי כסף וכלי זהב וינצלו את מצרים היו סוברים שמחמת זה יהיה להם כח לרדוף אותם מחמת שהיו סוברים ששאלו שלא כהוגן וכדת ובה יתגבר כח הצפון שהוא מסיטרא דרע להרע את ישראל חלילה, ולכן ציוה השם יתברך למשה שיזהיר את ישראל לבל יתנו כח לסטרא דצפון. וזהו נכחו, פירוש לשון נגד הסטרא הזאת, דהיינו לשבר כח הצפון* תחנו על הים, רצה לומר אז תזכו להיותכם חונים על הים כנ"ל שתזכו לסודות העליונים הנקראים ים התלמוד: וזהו הרם את מטר, פירוש שתראה שתעלה במדרגת הכנעה להרים אותה לשורשה העליון. ונטה ידך על הים, רצה לומר שתראה להתגבר בכחך לבא לסודות העליונים הנקראים ים, והשם יזכנו במהרה שנוכה כולנו לסודות עליונים ויקיים בנו (ישעי' יא, ט) ומלאה הארץ דעה, אמן כן יהי רצון:

כל המחלה אשר שמתי במצרים לא אשים עליך כי אני ה' רופאך (טו, כו). רש"י ז"ל הקשה בודאי כאשר לא ישים למה לרפואה. ונראה לפרש, דהנה כתיב (שמות כ, ב) אני ה' אשר הוצאתיך מארץ מצרים, ומקשים למה לא אמר אשר בראתי שמים וארץ שלפי הנראה זה חידוש יותר. אך נראה דבאמת זה חידוש יותר שהוציאנו מארץ מצרים, דהנה בריאת עולם היה מחמת שהשם יתברך ברוך הוא רצה להטיב לברואים ואין הבריאה חידוש נגד השם יתברך כי טבעו להטיב, אבל יציאת מצרים שהכה השם יתברך את מצרים במכות מופלאות וזה נגד טבעית הבורא ברוך הוא, כי מפי לא תצא הרעה אך מחמת שזה היה הטבה לישראל מה שהכה את מצרים ועיקר הטובה היה לישראל עשה השם יתברך נגד הטבעית להכות אותם וזה חידוש יותר גדול. וזהו כל המחלה לא אשים, אך איך הכה אותם הלא מפי עליון לא תצא הרעה. לזה אמר כי אני ד' רופאך, ונמצא היה ההכאה הזאת הטבה לישראל אבל להשים חלילה שום מחלה על ישראל זה בלתי אפשר כי מה הטבה יבא מזה, וקל להבין:

ויאמר ה' אל משה כו' הנני ממטיר לכם לחם מן השמים (טז, ד). פירוש הנני, פירושו בדבר ההוה תמיד, כלומר שהשם יתברך אומר מה שאתם אומרים שצריכים לפרנסה אני תמיד בכל עת מוכן ומזומן לפרנס ולתת לכל איש מידי יום ביומו פרנסתו מהשמים. ויצא העם ולקטו כו', פירוש אך כשאדם הוא מחוסר הבטחון ויוצא מהגדר הנכון והראוי לבטוח בה': ולקטו דבר יום ביומו, פירוש צריך להתחדש אליו הלקיטה מחדש כי אם היה בוטח בלב נאמן היתה פרנסתו מזומנת לו שלא בצער ועבודות כלל כי אם כמטר הזה ההולך שלא ביגיעה וזהו ויצא העם ולקטו כו':

והיה ביום הששי והכינו את אשר יביאו (טז, ה). להיות שכל מי שעובד עבודתו לשמים וכוונתו לטוב כל ימי השבוע בכל מה שעוסק או לומד או בהיר הוא בשחקים ביום בא יום הששי נתלהב בקרבו אז הבהירות של יום השבת אף שלא עשה עדיין הכנת יום, רק המעשה של ימי החול ברכו וקדשו ברמ"ח אבריו ושס"ה גידיו להרגיש את יום השבת קודש מיד בהתקרבו ביום הששי בבוקר ונמצא זה הדבר סימן טוב על ימי החול ההוא אם היו בקדושה ואם היתה עשייתו נוח לשמים ונוח לבריות כשבא בוקר יום הששי מרגיש קדושת שבת טרם בואו. וזהו והיה ביום הששי והכינו, פירוש כשיהיה לכם ביום הששי הכנה דרבה אצליכם בפנימיות. את אשר יביאו, פירוש קודם שתכינו צורכי השבת יהיה לכם הכנה עצמיות זה הוא סימן. והיה משנה על אשר ילקטו יום יום, פירוש שתדע נכון שכל ימי החול היו

לכם משנה, פירוש תורה, פירוש עסקיכם מסתמא היה כתורה עצמה כיון שאתם במדרגה זו הקדושה, וקל להבין:

ויאמר משה ואהרן ערב וידעתם כו' בוקר וראיתם את כבוד ה' כו' עד והנה כבוד ה' נראה בענן (טז, ו). רמז בכאן היות כשאדם לא נגמר עדיין בעבודת השם יתברך על מכונו אז הוא מעורבב במחשבתו לפעמים מטיב דרכיו ולפעמים חלילה להיפך והוא בעולה ויורד. וערב הוא סובל כמה משמעות לפעמים לשון מתיקות ועריבות, ופעמים לשון ערב לילה וגם הוא לשון ערוב ולכן נקרא האדם ההוא בלשון ערב. על כל פנים אף על פי שהוא במדרגה זו אף על פי כן יודע הטיב באמונת השם יתברך אלא שלפעמים יצרו תוקפו. וזה שהזהירו את ישראל ערב מי שהוא בבחינת ערב כנ"ל. וידעתם כי הוציא ה' אתכם כו', על כל פנים תהיו זכים וברורים באמונת ה'. ובוקר, פירוש הצדיק הגמור הנרמז לבוקר, כי הוא לשון ביקור שדורש ומבקש עצמו תמיד אם חוטא חס וחלילה אפילו באיזה חטא קל הוא נדנוד חטא ומי שהוא בבחינה הזאת יזכה. וראיתם את כבוד ה', זהו מדרגת גדולות עד אין קץ לפנים ממחיצת מלאכי השרת השואלים איה מקום כבודו כנזכר בזוהר הקדוש (תקו"ז ת. מז, פג ב). גם עוד זאת תזכו בשמעו את תלונותיכם, כי התפלה שאדם מתפלל להשם יתברך היא נקראת כמו תלונה כדאיתא בזוהר הקדוש קובלנא דעני. יעוין שם, שהתפילה כמו קובלנא שאדם מפיק את לבו להמשיך רצונו להשם יתברך, שזהו שבשרו להם משה ואהרן לישראל שיקובל תפילתם תמיד וזהו בשומעו את תלונותיכם, וקל להבין:

ויאמר משה בתת ה' לכם וכו' ולחם בבוקר לשבוע (טז, ח). והוא גם כן על דרך הנוכח לעיל היות מי שהוא במדרגת ערב אף על פי כן יכול להגין בצדקו להמתיק הדינים והדינים נרמזים לבשר: וזהו בערב לאכול, פירוש לכלות את הבשר להמתיקו. ולחם, רמז להחסדים כידוע. בבוקר לשבוע: שמי שבמדרגת בוקר הוא משביע העולם בהמשכתו החסד והרחמים עליהם, וקל להבין:

ויאמר משה אל אהרן אמור וכו' (טז, ט). קרבו לפני ה' כו' תלונותיכם עד נראה בענן. להיות שכן מדרגות הצדיק הגדול האמיתי להרבות תפלה בעת שהוא עת רצון לפניו ומי לנו גדול ממשה שידע בירור האמיתי עת רצון לפניו לקבל התפילות, לכך כשראה הטוב ההוא פקד את אהרן לאמר הגבה את לב בני ישראל בדבריק אליהם לאמר שעתה עת רצון לקבל תפילתם: וזהו ויאמר משה אל אהרן אמור אל כו' קרבו לפני ה' כי שמע את תלונותיכם, שתפילה נקרא תלונה כמו שכתבתי לעיל. ויהי כדבר אהרן כו' ויפנו כו', ומפרש שעשו כן והכינו את עצמם להתפלל והכנה לתפילה הוא עיקר התבודדות ולזה הטעם הסיבם דרך המדבר למען יתבודדו עצמם ובלי מחסור כל כדי שיחדו מחשבתם לדבר אחד והוא עבודתו יתברך שמו ויתעלה ויזכו לקבל דברי קדשו מאמר פיו כאשר עשה והטיב עמנו בקבלת תורתנו הקדושה. וזהו כשאמר ראש החסידים אליהם שיכינו את עצמם להתפלל שהוא עת רצון כן עשו אלא שלא היו במדרגתן כל כך עדיין שיהיו ברורים הטיב בלי שום פניה ואפילו בעת התבודדותם. וזהו ויפנו אל המדבר, פירוש שאל המדבר הוא התבודדות היו עדיין להם פניות, ולכך והנה כבוד ה' נראה בענן, באספקלריא שאינה מאירה שאם היו ברורים בכל הצורך אז ישר יחזו פנימו ושים מחשבותיך לדברים הללו, וקל להבין:

זכור את אשר לך עמלק וכו'. (דברים כה, יז - יט) דאיתא (עי' ב"ק פב א) וילכו שלשה ימים בלא מים, בלא תורה ועל ידי זה בא עמלק וילחם בישראל. וזה רמזה לנו התורה שלא יהיה אדם מישראל ג' ימים בלא תורה חס וחלילה, כי על ידי זה יתגבר היצר הרע חס וחלילה במאוד ולכן צריך האדם להתחזק מאד ולעסוק בתורה תמיד. וזהו זכור את אשר עשה כו', שהיה לו כח על ידי ביטול תורה מישראל ומהראוי

היה להתגבר ולהתחזק מאד ללמוד תורה לשמה* ואתה עיף ויגע, פירוש שאף על פי כן עדיין אתה עיף ויגע מלעסוק בתורה ולא ירא אלהים: והיה בהניח ה' מכל אויבך מסביב, פירוש דאויבים של אדם הם עונותיו. וצריך האדם לשוב להבורא ברוך הוא למען ינוח ויסלק את אויביו מעליו שלא יבואו ביום פקדותו ולא יניחו אותו לבא לגן עדן כי הם המסבבים הגן עדן כמו שנאמר (בראשית ג, כד) וישכן מקדם לגן עדן את להט החרב המתהפכת, וכאשר תזכה לשוב בתשובה שלימה. והיה בהניח ה' וכו' מכל אויבך מסביב בארץ, פירוש שהי' סביב לארץ עליונה הוא הגן עדן. אשר ה' כו' נותן לך נחלה, שהוא עיקר הנחלה בלי מצרים. לרשתה, שתזכה שתהיה לך ירושה. אז תמחה את זכר עמלק, היינו שתמחה את היצר הרע מעליך מתחת השמים אך: אף על פי כן לא תשכח, שיהיה תמיד על זכרונך שלא יכשול אותך חס וחלילה, וקל להבין:

פרשת יתרו

וישמע יתרו (יח, א). פירש רש"י ז"ל מה שמועה שמע ובא, קריעת ים סוף ומלחמת עמלק: לכאורה הלא מפורש בפסוק כי הוציא וכו', ומה בעי רש"י בזה שחידש עוד טעמים על ביאתו. אך נראה, דהנה אין אדם מתעורר לשוב בתשובה ולקרב עצמו לעבודתו יתברך שמו על ידי שרואה ניסים ונפלאות הנעשים לאחרים, כי מי שיש לו לב אטום ומטומטום מעונותיו אין מכיר בנס ולא יבין כלל להשגיח על גדולת הבורא יתברך ורוממותו אך עיקר התעוררות בתשובה ולהכיר גדולתו יתברך הוא בא על ידי הצדיק העובד השם יתברך ברוך הוא באהבה רבה ויראה ודבקות ומיוחד שמו הגדול באמת אזי השם יתברך ברוך הוא משפיע לו לצדיק עוד שפע קודש ומביאו אל אחדות האמיתי על דרך שאמר הקדוש ברוך הוא אתם עשיתם לי חטיבה אחת בעולם (ברכות ו א), פירוש שעשיתם לי החטיבה הזאת ליחד שמי וזהו אחת, ר"ל אל האחדות. ואני אעשה אתכם חטיבה אחת, ר"ל גם אנכי אביא אתכם אל האחדות לעורר לבבכם והפנימיות שבכם בדביקות וקדושה אל האחדות, ועל ידי שהשם יתברך משפיע שפע קדושה בהפנימיות של הצדיק דבר זה הוא הגורם גם כן את לב בני אדם שיתעוררו בתשובה לעבודתו יתברך שמו כי הם גם כן חלק אלקי. וזהו לא יהיה לך אלקים אחרים על פני (שמות כ, ג), על דרך דאיתא (שבת קה ב) לא יהיה בך אל זר (תהלים פא, י), זה היצר הרע. והזהיר לא יהיה לך אלקים אחרים, פירוש מחשבות זרות. על פני, רצה לומר שהוא נגד הפנימיות וזה והוא התנגדות שלא תוכלו לעורר הפנימיות. וז"ש רש"י ז"ל מה שמועה וכו', שבוודאי על ידי שראה ישראל שיצאו לא נתעורר לבו לבא להתגייר, כי זה הנס לא היה על ידי התעוררות ישראל כאשר באמת היה הקטרוג הללו עובדי עבודה זרה וכו' (זוה"ק ח"ב קע ב), ולכן פירש רש"י ז"ל מה שמועה שמע ובא, פירוש איזה דבר היה מעוררו שיבא: קריעת ים סוף שזה היה על ידי התעוררת הצדיק כשראה הים אורנו של יוסף הים ראה וינס. ומלחמת עמלק שזה גם כן על ידי התעוררות דלתתא כמו שאמר הכתוב (שמות יז, טז) כי יד על כס י"ה מלחמה לד' בעמלק, כפירוש רש"י. וזה יהיה אם ירצה השם במהרה על ידי אתערותא דלתתא של הצדיקים וזה גרמה לו ליתרו שבא לחסות תחת כנפי השכינה: וזהו לך אמר לבי בקשו פני (תהלים כז, ח), פירוש שדוד המלך עליו השלום היה מרמז שעיקר התפלה הוא שיתפלל האדם כשמתעורר לבו בדביקות וקדושה והיינו לך, רצה לומר בשבילך. אמר לבי בקשו פני, דהיינו שנתעורר לבי בדבקות וכאלו אומר בשבילך בקש פני אז פניך ה' אבקש, וקל להבין:

כי הוציא ה' את ישראל ממצרים (יח, א). להיות שאנו אומרים בנוסח ברכת הגאולה הוציאנו מעבדות לחירות ומשעבוד לגאולה ומאפילה לאור גדול ונעיין בהשינוי לשון למה בא להורות. ונראה היות שכל אחד הבין מעלת הגאולה היא לפי מדרגת גלותו שהיה בו. דהיינו מי שהיה עובד בחומר ובלבנים הקשה הכיר טובות הבורא ברוך הוא בהוציאו משיעבוד הקשה, ויש אשר לא שעבדו בהם כמו שבטו של לוי אלא שהיו מוכנעים כעבדים והבינו מעלת הגאולה על אשר יצאו בה לחירות, ויש אשר היו במעלה העליונה ולא חשבו לזה ולא לזה, רק עיקר מגמתם היה שיגאלו למען יעבדו השם יתברך בלי שום מניעה, כי בהיותם במצרים במקום הטומאה היה הענן והחושך של מסך המבדיל עליהם ואחר כך כשיצאו אור נגה עליהם להוסיף עליהם בעבודה הולך ואור למעלה למעלה זה היה עיקר שמחתם בצאתם ממצרים: ולזה בא השינוי לשון למדרגה אחת אמר משעבוד לגאולה, וכנגד הב' אמר מעבדות לחירות, וכנגד החלוקה הג' אמר מאפילה לאור גדול. וזהו גם כן בכאן שיתרו הבין שמסתמא יציאת מצרים היא הטובה המתחלקת לפי מעלת אנשים. וזהו אשר עשה למשה ולישראל, שלמשה עשה בוודאי באופן אחר מבשאר ישראל אלא שבוהו הושוו כולם בכללות יציאת מצרים וזהו כי הוציא כו', וקל להבין:

או יאמר, כי יש לדקדק, א', למשה הוא מיותר ורש"י ז"ל פירש דשקול כנגד כולם: ב', כי הוציאם מיבועי ליה למימר: אך נראה בהקדים לפרש פסוק (שמות כ, ב) אני ה' אשר הוצאתיך מארץ מצרים, ופירשו אשר נאמר הוצאתיך לשון יחיד: ולעניות דעתי נראה, דהנה בהיותם תחת שעבוד מצרים לא היה דעת כולם שוה כנ"ל. וזהו אשר הוצאתיך לשון יחיד כנ"ל לכל אחד ואחד היה הגאולה לפי דעתו ומדרגתו ומשה רבינו עליו השלום בוודאי כל דאגתו היה שלא היה יכול לעבוד השם יתברך על ידי שהיה לו צער גדול על ישראל: וזהו וישמע יתרו, פירוש שהבין את כל אשר עשה ה' למשה ולישראל, דהיינו למשה במדרגה אחרת היתה הגאולה לעבוד השם יתברך בלי שום מניעה וצער: ולישראל היה הגאולה גם כן באופן אחר לקצתם לבלתי עבוד למצרים כי הוציא ה' את ישראל ממצרים, פירוש וההוצאה והגאולה היה לכללות ישראל אך לכל אחד ואחד לפי מדרגתו, וקל להבין:

או יאמר, דהנה כתיב (ויקרא יט, ב) קדושים תהיו כי קדוש אני ה' כו'. יש לומר הפירוש, דהנה עם בני ישראל קדושים בלתי אפשרי להיותם תמיד במדרגה אחת, רק בכל יום ויום הולכים ממדרגה למדרגה בעבודתו יתברך שמו ויתעלה מחמת שיש בהם חלק אלקי ממעל והחלק הזה מעורר האדם לעבודת השם יתברך ברוך הוא, ובכל יום מתגבר החלק הזה בתוך האדם על ידי העבודה שעובד היום נותן בו התגברות להתעוררו למחרתו בעבודה יתירה וכן בכל יום תמיד כי אין סוף וקץ לעבודתו יתברך שמו וכי אם חס וחלילה פוגם נופל ממדרגתו וצריך התגברות מחדש: וזהו קדושים תהיו, פירוש בכל יום יהיה נתהווה בכם הויה אחרת בקדושתכם כנ"ל: כי קדוש אני וכו', רצה לומר מחמת שאני קדוש ה' שוכן בקרבכם ומעורר אתכם תמיד ובלתי אפשרי שתהיו עומדים, רק הולכים בעבודתי ממדרגה למדרגה: וזהו ואתה קדוש יושב תהילות ישראל (תהלים כב, ד), רצה לומר תהילות ישראל הם על ידי שאתה קדוש יושב בהם: וזהו וישמע יתרו כו', דאיתא בגמרא (פסחים פז ב) לא גלו ישראל אלא כדי שיתוספו עליהם גרים, ולכאורה וכי בשביל הגרים יהיו ישראל גולים ומן הראוי היה שיבואו האומות לארץ ישראל מעצמם ויתגיירו שם. אך הענין הוא שהניצוץ הקדוש שבהם הוא מעורר אותם להתגייר ומחמת שניצוץ הקדוש שבאומות הוא קטן מאוד ואין כח בניצוץ הקדוש הזה להשיא את לבם שיבואו מעצמם לארץ ישראל להתגייר, רק על ידי ראותם והסתכלותם את ישראל מהקדושה של ישראל נותן כח והתגברות והתעוררות לניצוץ הקדוש שבהם שיתגיירו ולכן הוכרחו ישראל לגלות: וזהו שאמר הכתוב וישמע יתרו

כו' חותן משה כו', רצה לומר על ידי הקדושה של משה נתעורר לב יתרו שניתן בו התגברות לשמוע את כל אשר עשה ה' למשה ולישראל, וקל להבין:

כי יהיה להם דבר בא אלי ושפטתי בין איש ובין רעהו ויאמר לו יתרו כו' (יח, טז): ויש לדקדק דהוי ליה למימר באים אלי דהוא לשון הוה שהיו באים תמיד אליו, כי בא הוא לשון עבר ואיך שייך כאן לשון עבר: וגם כי מתחיל כי יהיה להם דבר, ומסיים בלשון יחיד בא אלי: גם תשובת יתרו היה אתה לעם מול האלהים, מה לשון מול שייך כאן. ונראה, כי משה רבינו עליו השלום היה מדרגתו גדולה למאוד ראיה שמיעה וריח וכל מעלות הנבואה וכשהיה לישראל הצטרפות אז ראה משה ההצטרפות קודם שבא אליו ופעל ותיקן ההצטרפות קודם שבא אליו האדם לשאול ממנו ההצטרפות שלו. וזהו פירוש כי יהיה להם דבר, כשיש להם איזה דבר בא אלי דבר ההוא כבר וצריך אני לתקן הדבר ההוא: וזה אמר ושפטתי, רצה לומר שאני שופט איך שיהיה הדבר הצדיק מושל ביראת אלקים על דרך (מו"ק טז ב) ומי מושל בי צדיק, וכמו שהצדיק שופט כך הקדוש ברוך הוא מקיים: ואמר לו יתרו מה העבודה גדולה כל כך שאתה צריך לעיין הצטרפות בני אדם ולפעול לכל אחד ההצטרפות שלו מוטב היה אתה לעם מול האלקים, רצה לומר כנגד אלקים, היינו התנגדות למדת אלקים שהוא מרומו על הדינים לבטלם וממילא יהי' כל הצטרפות ישראל כיון שלא ישלטו הדינים ויהיה רק רחמים ויהי' כל הצטרפות, והבן:

או יאמר, כי נמצא בספרי קודש שלעתיד יהיה השם הקדוש יהיה, כי לעת עתה הוא הויה ולעתיד כולו ביו"ד. ונראה הטעם, כי י"ה הוא נגד עולם הבא וי"ה נגד עולם הזה ולעתיד יהיה יום שכולו שבת ויהיה כולו עולם הבא ויהי' הכל בי"ה: וזהו הפירוש והיה ה' למלך על כל הארץ ביום ההוא יהיה ה' אחד ושמו אחד (זכריה יד, ט), כי אצל הצדיק צריך להיות דוגמת הגאולה, כי כל מה שעתיד להיות בעת הגאולה במהרה בימינו צריך להיות עכשיו אצל הצדיק דוגמתו: וזהו הפירוש והיה ה' למלך, דלכאורה היה לו לומר והיה ה' מלך כו', אלא רצה לומר כשהקב"ה נותן מלוכה על הארץ, דהיינו לצדיקים שיהיה הצדיק כמלך למשול ביראת אלקים כמ"ש לעיל מי מושל בי צדיק, ביום ההוא יהיה ה' אחד, רצה לומר שהשם יקרא יהיה, כמו שיהיה אם ירצה השם לעתיד כשיבא הגאולה במהרה בימינו, ובמה זוכה צדיק למדרגה זו שימצא דוגמת הגאולה אצלו: ונראה שהוא על ידי הדבור הקדוש, כי כשהצדיק מתחיל לומר דבורים אזי עושה פעולה בכל העולמות וזו דוגמת הגאולה: וזהו שאמר הפסוק (ישעיה נח, יג - יד) ודבר דבר אז תתענג על ה', רצה לומר כשתדבר דבורים קדושים אז תתענג על ה' כמו עם ה', רצה לומר שיהיה לך תענוג של השם כמו שיהיה לעתיד במהרה בימינו כשיקרא השם יהיה: וזהו ושמו אחד, דאיתא (ב"ב עה ב) עתידין צדיקים שיקראו בשמו של הקדוש ברוך הוא שנאמר (ישע' ד, ג) כל הכתוב לחיים בירושלים קדוש יאמר לו, ואם כן לעתיד יהיה ה' אחד שיקרא השם יהיה וזה לשון אחד, ושמו אחד, שהוא הצדיקים יהיה גם כן אחד שיבואו לאחדות גמור: וזהו כי יהיה להם דבר, רצה לומר כשהם צריכים שיקרא השם יהיה: דבר בא אלי, רצה לומר שבא אלי הדבור וכשאני מתחיל לדבר אז נעשה אצלי דוגמת הגאולה וכן"ל ודבר דבר, והבן:

עתה שמע בקולי איעצך ויהי אלקים עמך וכו' ואתה תחזה מכל העם וכו' (יח, יט): נראה לי דכך אמר יתרו למשה רבינו עליו השלום איעצך כו', דהנה הצדיק הדבוק תמיד בדביקות אמיתי ושלמות בעבודת השם יתברך בלתי אפשרי שיפנה את עצמו שיעסוק עם בני אדם תמיד בכל עיתים, רק בעיתים ידועים בהפסיק את עצמו מן הדביקות אז יכול להתערב עמהם ולכן אמר למשה: איעצך שתהיה דבוק תמיד באלהים ולא תצטרך לפסוק מהדבקות, דהיינו שאתה תחזה מכל העם כו': על דרך דאיתא בזהר הקדוש

(ח"א פח ב) היה דבר ה' אל אברהם במחזה (בראשית טו, א), ואיתא שם שהיו המלאכים מקטרגים על אברהם שהיה ה' נראה אליו ועדיין לא נימול ולכן נראה אליו ה' במחזה, מחזה הוא לשון תרגום שאין מלאכי השרת מזדקקין לו, דהיינו כדי להעלים ולהסתיר בפני המלאכים כאלו ההתראות של השם יתברך אל אברהם אינו על פי אמיתית גמור, רק במחזה כמו לשון תרגום שאינו באמת כלשון הקודש: וזהו שאמר יתרו ואתה תחזה מכל העם, פירוש שתבחר אנשים כאלו שלא יהיו דבוקים לגמרי בו יתברך שמו באמת גמור, כי האנשים כאלו לא יהיו יכולים להתערב עם העם לשפוט אותם בכל עת, רק אנשים כאלה תבחר שהם צדיקים וקרובים להדבקות ואינם דבוקים באמת לגמרי. ולזה רמז בדבריו שאמר תחזה, לשון תרגום רמז כמו התרגום שהוא קרוב ללשון הקודש ואינו באמת כלשון הקודש: וזהו מכל העם, שהיו מקובלים לכל העם שישפטו אותם בכל עת ואתה תשאר תמיד בדבקותך ויהי אלקים עמך, וקל להבין:

היה אתה לעם מול האלהים (יח, יט). פירוש כנ"ל שתהיה אתה נגד הדינים שלא יהיו יכולים לשלוט: והבאת הדברים אל האלהים, רצה לומר רק שלא תתגרה עם הדינים אך כן תעשה שתמתיק את הדברים בחכמה עד שתביא את הדברים גם אל הדינים שגם להם יומתקו הדברים ויסיימו עמך לרחמים, והבן:

בחודש השלישי לצאת בני ישראל מארץ מצרים וכו' (יט, א). נראה לפרש על פי דאיתא בגמרא (ברכות י ב) והטוב בעיניך עשיתי (ישעיה לח, ג), זה הסומך גאולה לתפילה, ולכאורה האיך מוכח מכאן סמיכת גאולה לתפילה: אך נראה, דהנה כבר פירשתי על פסוק (שמות יד, יד) ה' ילחם לכם ואתם תחרישון, הפירוש כך, דהנה יש להבין הסיבה שאנו רואין האומות שהם שונאי ישראל וגם רשעי ישראל הם שונאים הצדיקים: ואמרתי הטעם מחמת שאין לך נברא בעולם שלא יהיה בו ניצוץ קדוש הנותן בהם חיות שאילולי הניצוץ קדוש לא היה יכול לחיות והניצוץ קדוש שבהם מתקנא בצדיקים וכן הניצוץ הקדוש שבאומות מתקנא בכללות ישראל וזה הסיבה הגורמת שנאה עליהם: וזה שאמר משה רבינו עליו השלום ה' ילחם לכם, פירוש הניצוץ הקדוש שבהם שהוא חלק אלקי הוא הנלחם בכם. ואתם תחרישון, פירוש לשון חרישה ועבודה, דהיינו שתראו לעבוד בכדי שתקחו הניצוץ קדוש שבהם וממילא יפלו, וזהו כל עבודתנו להוציא הניצוצות הקדושות מהחיצונים וממילא הם נופלים והשכינה מתעלה שזהו גלות השכינה שהיא עמנו בצרה בגלות המר הזה ועומדות ומצפ' שיתעלו ויגבהו כל הניצוצות הקדושות ואז יהי' גאולת ישראל במהרה וזה הי' גם כן גאולת מצרים שהוציאו הניצוצות הקדושות ממצרים ונגאלו: והנה אנו אומרים פסוקי דמורה קודם התפילה הוא גם כן כונה הזאת, דהיינו לומר עריצים החיצונים להוציא הנצוצות קדושות וזה נקרא מסמך גאולה לתפילה: וזהו הטוב בעיניך עשיתי, רצה לומר מה שטוב בעיניך, דהיינו בעיני השכינה שהיא מתאוה ומסתכלת בעיניה תמיד על הנצוצות קדושות שיוגבהו: עשיתי, פירוש שעשיתי הפעולה הזאת ושפיר נלמד מכאן סמיכת גאולה לתפילה: ואיתא בגמרא (שבת פט א) למה נקרא הר סיני שנעשו ניסים לישראל, ומקשה הגמרא אם כן הר ניסי מיבעי ליה, אלא שירדה שנאה לאומות. ולכאורה הלא מצינו כמה פעמים שאמרו חז"ל אל תיקרי, הכי נמי מה מקשה הגמרא הר ניסי מבעי ליה, היה יכול לומר אל תיקרי סיני אלא ניסי כמו בשאר דוכתי: אך הענין הוא, דהמקשה לא ניחא ליה בהאי תירוצא הר ניסים, דניסים הנעשים לישראל הוא מצד חסד כשאין ראויים לפי מעשיהם השם יתברך עושה ברוב רחמיו על פי נס אבל לפי התירוץ שירדה שנאה לאומות עולם אזי לפי הטבע ראויים ישראל לכל הטובות מהבורא יתעלה, כי השנאה לאומות הוא מחמת שהבורא ברוך הוא רואה מעשיהם הרעים וממילא מעש' ישראל טובים הם נגד מעשיהם ולכן מתרץ שירדה שנאה וכו', כי ניחא ליה בהאי תירוצא שהיו ראויים לפי דרך הטבע ולא על פי נס דלאו בכל

יומא מתרחיש ניסא, והנה כשאנחנו עובדים את הבורא ברוך הוא ואנו מוציאים הניצוצות הקדושות מן האומות ממילא ירדה שנאה עליהם: ואחר כך אנו מתפללים ח"י ברכות ואיתא בגמרא (ברכות לב א) לעולם יסדר אדם שבחו דמריה כו', דהיינו ג' ברכות הראשונות שהם שבחיה דמריה כדי לעשות השם יתברך לראש דשלש ראשונות נקראים ג' רישין ועל ידי זה הוא עושה עמנו טובות. זהו שאמרו חז"ל אם לא כיוון באבות יחזור לראש, רצה לומר שצריך לחזור לעשותו ראש מחמת שלא כיוון בתחילה לעשותו ראש. וזהו בחודש השלישי, פירוש אחר שאדם מחדש בברכה שלישית שהיא עיקר לעשותו את הבורא יתברך שמו לראש: לצאת בני ישראל מארץ מצרים, רצה לומר ומקודם עשה את פעולתו כמו שהיה ביציאת מצרים, דהיינו שהוציא ניצוצות קדושות על ידי פסוקי דמרה כנ"ל. ביום הזה באו מדבר סיני, פירוש ביום הוא לשון בהירות כיום ועם הבהירות הזה באו מדבר סיני, דהיינו שנאה לאומות העולם כנ"ל: ויסעו מרפידים, פירוש גם על ידי זה יכולים ישראל לעורר שנאה על האומות על ידי שמונעים את עצמם מרפיון ידים ועצלות: וזהו מרפידים, דהיינו לשון רפיון ידים ועצלות: ויבאו מדבר סיני, רצה לומר על ידי זה הם באים למדבר סיני, דהיינו להוריד שנאה על האומות. ויחנו במדבר, פירוש שגם זוכים שיחול חן גדול על דבורם: ויחן שם ישראל נגד ההר, פירוש גם זה זוכים שזריחת השכינה הנקרא הר, זורח עליהם שהם חונים נגד השכינה ואור זריחתה זורח עליהם: ומשה עלה אל האלהים, דהצדיק הגדול נקרא בשם משה, והוא יש לו מדריגה יתירה מהצדיקים הנזכרים לעיל שעולה לעולמות העליונים: ויקרא אליו ה', ויקרא הוא לשון חיבה. כה תאמר לבית יעקב, דהיינו הצדיקים שעדיין אינם במדרגה עליהם לתקן השכינה הנקרא כה: ותגיד לבני ישראל, דהיינו הצדיקים האמתים אשר בשם ישראל יכונה עליהם חובה לעשות עבודה יתירה וכבדה שקשה כגידין: וזהו והמן כזרע גד (במדבר יא, ז), דהנה על ידי המן שנתן להם השם יתברך היו באים להזדככות גדול ולמדרגות גדולות: רמז גד כנ"ל ותגיד לבני ישראל. ויקראו שמו מן (שמות טז, לא), רצה לומר מיין נוקבין שהיו מעלין מיין נוקבין על ידי המן. ואמר השם יתברך אתם ראיתם אשר עשיתי במצרים, דהיינו שהתחלתם ממדרגה למדרגה. דהנה כתיב (דברים י, יב) מה ה' אלהיך שואל מעמך, ודרשו רז"ל (מנחות מג ב) אל תיקרי מה אלא מאה שחייב אדם לברך מאה ברכות בכל יום. יש לומר הפירוש כך, דהנה מ"ה רמז לעולמות העליונים שם של מ"ה, ואמרו חז"ל שלא יתחיל לעלות מיד למדרגה עליונה לשאוף יראה מעולמות עליונים כי אם מתתא לעילא, דהיינו שיתחיל ממדרגה תחתונה לראות רוממות אל ממאה ברכות, כי מכל ברכה יש לראות רוממות אל עד שיעלה אחר כך למדרגה עליונה. וזהו אל תיקרי מה אלא מאה דחייב אדם לברך מאה ברכות כו' כנ"ל מתתא לעילא: וזהו אתם ראיתם אשר עשיתי למצרים, רצה לומר שהתחלתם לראות רוממות אל ממדרגה תחתונה דהיינו ממה שעשיתי למצרים: ואשא אתכם על כנפי נשרים, פירוש עבור זה זכיתם לשאת אתכם על כנפי נשרים מלשון פירות הנושרים, דהיינו עולמות שהם נשורים מכל מגע חיצונים ופגם חס וחלילה: ואביא אתכם אלי:

ועתה אם שמוע כו' (יט, ה). שמוע, הוא שם דבר שהוא לשון הנסתר שאינו לנוכח, והיינו אם תהיו כדבר הנסתר והנעלם, היינו שלא תחוסו על עצמיכם כלל להחזיק את עצמכם לשום דבר מה רק תהיו נכנעים כאלו אינכם כלל אז. תשמעו בקולי, פירוש תזכו לשמוע קולי, דהיינו קולות וכוזים עליונים סוד ה' ליראיו: ושמרתם את בריתי, פירוש שאתם תשמרו את כל העולם על דרך (ירמיה לג, כה) אם לא בריתי יומם ולילה כו', נמצא כל העולם נקרא בשם ברית. והייתם לי סגולה, סגולה הוא לשון אוצר, דהיינו שעולם נקרא אוצר, ורצה לומר שאתם תקראו בשם כל עולם כולו על דרך (ברכות ו ב) כל העולם כולו לא נברא אלא לצוות לזה, וקל להבין:

או יאמר בחודש השלישי לצאת בני ישראל כו' (יט, א). רמז כשאדם פונה עצמו מהבלי זמן והוא יוצא מבין הקליפות תיכף בא למדריגה גדולה ונקרא צדיק גמור על דרך שאמרו (ברכות לד ב) במקום שבעלי תשובה עומדין כו', וזה רמז לנו הפסוק שתיכף לצאת בני ישראל מארץ מצרים, המה הקליפות: ביום הזה באו מדבר סיני, מדבר, רמז להתבודדות גדול שהצדיק מתבודד בעצמו ומדבק את עצמו בו יתברך. סיני, גם כן רמז להקדושה כדרך שאמרו חז"ל (שבת פט א) למה נקרא שמו סיני על שם שנעשו ניסים לישראל וירדה שנאה לאומות העולם:

ויסעו מרפידיים ויבואו מדבר סיני (יט, ב). היות שאדם כלול מד' יסודות. אש, רוח, מים, עפר, וכשנתעורר באדם הכח העפר אז הוא עצל גדול בעבודה ומרפה עצמו מדברי תורה ועבודה, אבל כשאדם מתגבר על עצמו ונוער מעפרו לצאת ממנה ומתאמץ בעבודה אז בא למדריגה גדולה הנקרא מדבר סיני כנ"ל. וזהו ויסעו מרפידיים ויבואו מדבר סיני. ויחנו במדבר, פירוש ויחנו הוא מלשון חן שיש חן גדול בעבודתו ובקדושתו ובכל מה שיעסוק ועושה. ויחן ישראל, שבאים לאחדות גדול. ובוה הם מתגברים נגד ההר הוא היצר הרע הנקרא הר. ומשה עלה אל האלהים, הוא הצדיק הנקרא בשם משה כל מעשיו הוא להמתיק הדינים. וזהו ומשה עלה אל האלהים, להמתיקו ולהעלותו ולהפכו לרחמים: ויקרא אליו ה' מן ההר לאמר, פירוש שפועל בצדקו להמתיק הדין שאפילו מדת הדין הנקרא בשם הר על דרך שאמרו (ב"ב י א) הר קשה, אפילו הוא מסכים עמו בכל השפעות והחסדים:

כה תאמר לבית יעקב ותגיד לבני ישראל (יט, ג). היות שבמלת כה, נרמז כל הברכות כמו שנאמר כה תברכו (במדבר ו, כג), כה יהיה זרעך (בראשית טו, ה), ולהיות שרוב העולם צריכין לפרנסה ושפע ולזה אמר לו בוראינו יתברך שמו כה תאמר לבית יעקב, אלו ההמון המכונים בשם יעקב תמשיך להם שפע ממדת כה, אשר משם בא הברכה והשפע גשמי. ותגיד לבני ישראל, אלו הגדולים הנקראים בשם ישראל תמשיך להם אור העליון אהבה רבה ויראה בלבם תכנים מעולמות עליונים. ותגיד, הוא לשון המשכה תמשיך להם מעולמות עליונים מה שהם צריכים למדרגתם לעבודת השם יתברך, וקל להבין:

ויבא משה ויקרא לזקני ישראל וכו' ויענו כל העם וכו' וישב משה את דברי העם כו' ויאמר הנה אנכי בא אליך בעב הענן וכו'. וגם כך יאמינו לעולם ויגד משה את דברי העם וכו' (יט, ז). ויש לדקדק א', בכפל לשון וישב משה את דברי העם ואחרי זה נאמר ויגד משה כו', ולא נאמר מה אמרו ישראל למשה רבינו לומר להשם יתברך, רק מה שאמרו כל אשר דבר ה' נעשה וכו', ועל זה כבר נאמר וישב משה וכו', ומה זו הגדה שניה שאמר משה להשם יתברך. וגם שינוי לשון מהשבה להגדה: ב', בעב הענן גם כן כפל דהא עב נמי שם ענן כמה דכתיב (מלכים א' יח, מד) והנה עב קטנה ככף איש, ורש"י ז"ל הוכרח לפרש זהו ערפל. ג', מה זו הבטחה שאמר לו השם יתברך וגם כך יאמינו לעולם. ויש לפרש, דהנה הצדיק המדבר בקדושה אל צדיקים דבורו פועל ועושה יחוד בעולמות העליונים ולא כן הוא כשמדבר עם פשוטי בני אדם כאשר הדבר ידוע לכל ברבות הצדיקים רבות הטובה. וזהו שנאמר ויבא משה ויקרא לזקני ישראל וישם לפניהם כל הדברים ולא קרא לכל ישראל לאמר להם יחד, כי היה כוונת משה עליו השלום לדברינו הנזכרים לעיל כדי שיפעול ויעשה יחוד גדול בדברו עם הזקנים אשר לא יוכל לפעול לעשות יחוד זה בדברו עם כל העם יחדיו ולכן לא קרא רק לזקנים: וכאשר ראה משה רבינו עליו השלום שענו כל העם כמו שנאמר ויענו כל העם יחדיו כל אשר דבר ה' נעשה כו', לא הוטב בעיניו, באומרו שלא יפעול דבורו יחוד גדול כנ"ל לכן כתיב וישב משה את דברי העם, פירוש העם הוא פשוטי עם, דהינו שהשיב את דברי העם כמו אדם המשיב דבר לאחריו ואין חושש ופונה אל הדברים, רצה לומר שאין פירוש וישב שהגיד דברי העם אל

ה', רק הפירוש שהשיב הדברים וממילא ישמע דבריהם אל ה' שהכל גלוי לפניו אם הוא לא הגיד מחמת הכוונה הנזכרת לעיל שחשש אולי לא פעל את יחודו האמיתי: מה כתיב אחרי זה ויאמר ה' אל משה הנה אנכי בא אליך בעב הענן, פירוש שיהיה השתלשלותי בהשתלשלות רב בעב הענן בכפל עביות כמו שכתב רש"י ז"ל במעבה הענן זה הוא הערפל שהוא עב יותר מענן. בעבור ישמע העם בדברי עמך וגם כך יאמינו לעולם, דהיינו שעל ידי פשוטי עם תוכל לפעול ולעשות יחוד אמיתי בעולמות עליונים ואל תתמה על הדבר ותפלא בעיניך האיך אפשר שיהיה יחוד על ידי פשוטי עם כמו על ידי הזקנים, אל תתמה שעל ידי זה שיאמינו בך עם ישראל יעשו יחוד גדול וכאשר שמע משה הדבר הזה מפי השם יתברך אז ויגד משה את דברי העם אל ה', מאחר ששמע שעל ידי פשוטי עם נעשה גם כן יחוד אמיתי, והשם ברחמיו יזכנו ליחד שמו הגדול יתברך ויתעלה לעולם, והבן כי קצרתי קצת והמשכיל יבין וקל להבין:

ויהי ביום השלישי בהיות הבוקר (יט, טז). על דרך הרמז יש לומר, דהנה ישראל הקדושים אינם בצרה יותר מג' ימים על דרך (הושע ו, ב) ביום השלישי יקימנו ונחיה. ואמר הכתוב ויהי, דכל מקום שנאמר ויהי אינו אלא צרה. ביום השלישי, פירוש מיד ביום השלישי בהיות הבוקר אזי בוודאי נתהוו החסדים דבוקר רמז לחסדים. ויהי קולות וברקים, דהנה יש כמה מיני צדיקים, יש צדיק העובד מיראה אלא שגבה לבו עליו ואינו מחזיק לעצמו לשפל אזי אין איש הזה יראתו מתקיימת ואינו אלא כמו ברקים וקולות לפי שעה: וזה שמנה הכתוב מדרגת צדיקים זה למעלה מזה, דהיינו אחד, קולות וברקים כנ"ל. ויש צדיק שמחזיק עצמו לשפל תמיד. וזהו נרמז וענן כבד על ההר, דדרך ענווים להיותם יורדים ומשפילים עצמם למטה כמו כן הצדיק הזה ההולך בכבוד ראש בהכנעה גדולה, ויש צדיק שיוכל לבטל הדינים שלא יהיה בהם כח לשלוט חלילה. ולזה מרמז הכתוב וקול שופר חזק מאד, דידוע דשופר רמז לדינים ומלת שופר הוא לשון שפרו מעשיכם, ואמר הכתוב שקולו של זה שמשפר מעשיו הוא חזק מאוד לעכב הדינים שלא ישלטו. ויחרד כל העם אשר במחנה, רמז שכל אלו מדרגות אינם אלא מדרגת יראה. ויש צדיק העובד מאהבה שיכול להפוך הדינים לרחמים גמורים שגם הם נעשים רחמים ולזה מרמז הכתוב ויוצא משה את העם לקראת אלהים, פירוש שהוציאם מדין לרחמים, שהרחמים הם נגד הדין: מן המחנה, רצה לומר מן המחנה של הדינים ועושה אותם רחמים: ויתיצבו בתחתית ההר, דהנה השם יתברך יש לו נחת רוח מפנימיות התורה: וזהו וישכון כבוד ה' בראש ההר, רצה לומר שכבודו של השם יתברך הוא לשכון על הראש שהוא הפנימיות של התורה שהיא שורש וראש: והשפעות נשפעות ממדרגות תחתונות: וזהו ויתיצבו, רצה לומר שעשה להם מעמד ומצב, דהיינו השפעות מתחתית ההר:

וזהו רמז התנא (ביצה ב א) ביצה שנולדה ביום טוב. דיום טוב הוא יומא דדינא דכפסח נידון על התבואה בעצרת על פירות האילן וכו' (ר"ה טז א), והצדיק בתפילתו עושה הולדה ביום הזה, דהיינו שמשבר כח הדינים דכל דבר שאינו תחילתו נקרא הולדה: ולזה רמז (בכורות נו ב) ביצת בר יוכני ששברה ששים כרכים, דדרשנין בגמרא ששים גבורים סביב לה (שיה"ש ג, ז), אלו ששים מסכתות: ואת זה לעומת זה עשה אלקים, ועל ידי ס' מסכתות נשברים כחות הדינים וזהו ביצת בר יוכני שברה ששים כרכים: ונחזור לענינינו ביצה שנולדה ביום טוב, פירוש אותה הולדה שנעשה ביום טוב שמשבר כח הדינים עם הגבורות כאשר כתבנו מזה במקום אחר: בית שמאי אומרים תאכל, פירוש רמז שדי בזה שנשבר כח הדינים לבל ישלטו: וזה רמז לשון אכילה שהיא הנאה להשביע כמו כן הפעולה הזאת היא גם כן הנאה ודי בזה: ובית הלל אומרים לא תאכל, פירוש שזה עדיין אינו מספיק ואין זו אכילה והנאה ממש עד שיהפכו הדינים לרחמים שגם הם יהיו רחמים גמורים: וזהו (יואל ב, כו) ואכלתם אכול ושבעו, דהיינו שאנו צריכים

לכלות אויבינו הם הדינים. וזה פירוש ואכלתם, רצה לומר שתכלו אתם את האכול, פירוש את הדינים הרוצים לכלות אתכם ולא עוד אלא ושבוע, שיבא שביעה מהם שיעשו הם עצמם רחמים וזהו ואכלתם את אויביכם: בית שמאי אומרים שאור בכזית, שאור, הוא מחמץ דבר אחר והיינו איש רשע החוטא ומחטיא אחרים זה מר מאוד כזית שמעורר דינים גדולים. וחמץ, שאין כח לחמץ לאחרים. בככותבות, דכותבת מיתבא דעתא, דהיינו אדם רשע שעושה לתיאבון חס וחלילה כדי ליתביה דעתיה זה אינו חמור כל כך כמו המחטיא: וזהו מקולי בית שמאי ומחומרי בית הלל שאומרים זה וזה בכזית מחמת שמעביר את הרחמים: השוחט חיה ועוף ביום טוב, רצה לומר גם זה רמז לדינים והרצה לשוחטם לבל ישלטו. בית שמאי אומרים יחפר בדקר ויכסה, רצה לומר כנ"ל שדי רק לכסות הדינים לבל ישלטו ודי שעושה איזה חפירה בדינים איזה פעולה טובה: ובית הלל אומרים לא ישחוט אלא אם כן היה לו עפר מוכן מבעוד יום, פירוש שצריך לעשות עצמו כעפר מוכן מקודם בכדי שיעשה רחמים גמורים על דרך שמצינו באברהם אבינו עליו השלום שהתחיל להתפלל ולומר אנכי עפר ואפר (בראשית יח, כז), דהיינו שימסור עצמו כל וכל עבור ישראל: ונחזור לביאור הכתוב וקול שופר הולך וחזק מאוד, דיש צדיק הממשיך ברכות והשפעות לעולם וזה נקרא הולך, שהולך מדרגא לדרגא: וזהו הולך חזק מאד, רמז להצדיק הזה הממשיך השפעות ולכן נאמר בבלעם שהלך ואמר שילך לברך את ישראל כמו שכתב רש"י ז"ל ויחר אף ה' כי הולך הוא (במדבר כב, כב), שאין זו מדרגה הראויה לו להיות הולך. משה ידבר, דהצדיק הרוצה להמשיך השפעה צריך לדבר בחזקה ובגבורה. וזהו משה ידבר והאלהים יענו בקול, לשון (עי' ברכות ז א) נענע לי בראשי, דהיינו השם יתברך הסכים על ידו ונענע לקולו, וקל להבין:

וידבר אלהים את כל הדברים האלה לאמר (כ, א). איתא בזוהר הקדוש (ח"ב פב ב) את כל זו אברהם. ונראה לפרש דאיתא (יומא כח ב) קיים אברהם אבינו עליו השלום כל התורה כולה עד שלא ניתנה, ולכאורה מהיכן היה יודע התורה. אך באמת שהיה אברהם אבינו עליו השלום מקדש את עצמו ומדבק עצמו בהבורא ברוך הוא בדביקות גדול והיה מסתכל בעולמות העליונים תמיד על ידי זה הבין והשיג שלעולם זה שייך מצות ציצית, דהיינו שהשורש רוחניות שלמעלה מורה על עשיית מצוה זאת ולעולם זה שייך מצות תפילין וכן כל עולם ועולם השיג על ידי דבקותו: אבל אנחנו משיגים השורש מצוה ומקורה על ידי התורה הקדושה כשאנו עוסקים בתורה הקדושה לשמה והוא מחמת שהשם יתברך רוב רחמיו דבר והכניס הדבקות בהתורה הקדושה ונתן לנו התעוררות הדבקות בהתורה למען נוכל להתעורר אחר כך מלמטה למעלה בהתדבקות להשיג השורש ומקור כל מצוה ומצוה. וזהו וידבר אלהים את כל, זו אברהם, פירוש שכל השגות התורה שהשיג אברהם על ידי דבקותו ובמדרגות התדבקות זאת דבר השם יתברך לנו את כל הדברים האלה. לאמר, פירוש שגם אנחנו נוכל אחר כך לומר בדבקות ולעורר מלמטה למעלה, וקל להבין:

או יאמר וידבר כו' לאמר כו' (כ, א). דהנה על ידי התורה אדם בא לידי דביקות וזהו את כל הדברים: לאמר אנכי ה', הוא הדביקות ואמונה:

לא יהיה לך אלקים אחרים על פני (כ, ב). מובן על פי הגמרא (ברכות ה ב) ויסב חזקיהו פניו אל הקיר (ישעיה לח, ב) מכאן למתפלל שלא יהא דבר חוצץ בינו לבין הקיר: ויש לדקדק האין מוכח מכאן שלא יהיה חציצה בינו לבין הקיר. ונראה לי, דהנה בבלעם כתיב (במדבר כב, כה) ותלחץ רגל בלעם אל הקיר, ואיתא (עי' סנהדרין קה. וזוה"ק ח"א קסו ב) בלעם היה נכד לבן הארמי ויש אומרים בן לבן היה, והיה בבית לבן וראה את יעקב אבינו עליו השלום שהיה הולך ממדרגה למדרגה והיה למד ממנו בלעם שאף

הוא יהיה הולך בקליפה ממדרגה כו': וזהו (שם, כב) ויחר אף ה' כי הולך הוא וכו': ותלחץ רגל בלעם אל הקיר, דהיינו הרגליות והקליפות שלו לחץ אל הקיר אל הקליפה, דהקליפה נקרא קיר: וזהו ויסב פניו אל הקיר, דהיינו שהיה משגיח ומסתכל לבלתי חס וחלילה יאחוז בו הקליפה בשום אחיזה בעולם. מכאן שלא יהא דבר חוצץ בינו לבין הקיר, פירוש שלא יהיה חציצה מלהסתכל על הקיר הקליפה שלא יהיה להם שום אחיזה בתפילתו, רק ישמור את עצמו תמיד. וזהו לא יהיה לך אלקים אחרים על פני, פירוש שלא יהיה בך אל זר כו', ותשמור עצמך מהקליפה לבלתי אחוז בתפילתו שתתפלל על פני. וזהו פנים אל פנים דבר ה' עמכם (דברים ה, ד), שאז במעמד הר סיני פסקה זוהמתן ולא היה בהם רק הפנימיות, והיינו פנים אל פנים, פני ה' היה אל פנימיותן, וקל להבין:

לא תעשון אתי אלהי כסף ואלהי זהב לא תעשו לכם וכו' (כ, כ): כבר דקדקו קמאי דגבי אלקי כסף כתיב אתי, וגבי אלקי זהב לא תעשו לכם: ונראה לי, דאיתא (ב"ב כה ב) הרוצה להעשיר יצפין. ונראה לי הפירוש כך, דאיתא בעירובין (נג ב) אמרו ליה רבנן לר' אבהו הצפינו היכן ר' אלעאי צפון אמר להו עלץ בנערה אהרונות כו' אמרי לה מסכתא, פירש רש"י ז"ל שהיה לומד מסכת מסדר קדשים: וזהו הרוצה להעשיר יצפין, פירוש אם יבא לאדם מחשבה על עשירות שיעשיר. יצפין, פירוש ילמוד תורה ותבא לו העשירות ממילא וזכות התורה תעמוד אם מה' הוא שיעשיר: וזהו מצפון זהב יאתה (איוב לו, כב), פירוש על ידי זה שילמוד תורה ממילא תבא לו זהב ועשירות. וזהו לא תעשון אתי, היינו בלימוד תורה ותפילה לא תעשון אתי אלקי כסף. דהנה כתיב לא יהיה בך אל זר (תהלים פא, י), ודרשין בגמרא (שבת קה ב) איזהו אל זר שהוא בתוך לבו של אדם הוי אומר זה יצר הרע, וכסף הוא לשון תאוה מלשון נכסף נכספתי, והיינו בהתעסקו בתורה ובתפילה לא תעשון אלקי כסף, שלא יהיה בכם שום תאוה שהוא אל זר כנ"ל: ואלקי זהב לא תעשו לכם, היינו דבר השייך לכם היינו מחשבה של עשירות לא תעשו גם כן שהעשירות ממילא בא אם מה' הוא שיעשיר כנ"ל: מזבח אדמה תעשה לי, פירוש אני נותן לך עצה שתזבח את היצר הרע על ידי שתעשה את עצמך אדמה כעפר ואפר. וזבחת עליו את עולתך ואת שלמך, פירוש על ידי זה תזבח את הרוצים לעלות ולהתגבר עליך. ואת שלמך, פירוש כל מיני מדרגות אדם ישלימו עמך. ואם מזבח אבנים תעשה כו', דאיתא בספר יצירה דאיותיות נקראים בשם אבנים, פירוש אם תרצה לזבוח היצר הרע על ידי עוסקך בתורה. לא תבנה אתה גזית, פירוש לא תהיה לימודך חס וחלילה להראות פלפולך שהוא כאבני גזית. כי חרבך הנפת עליה, פירוש אם תגבה את חריפות ופלפולך לכבודך ולגבהותך. ותחללה, אז תחלל את התורה חס וחלילה. ולא תעלה במעלות, פירוש שלא תחזיק עצמך במעלות. אשר לא תגלה ערותך עליו, כי על ידי זה יתגלה חרפתך ושטותך, רק יהיה כל כוונתך לכבוד הבורא ברוך הוא יתעלה ויתהלל, וקל להבין:

פרשת משפטים

ואלה המשפטים כו' (כא, א). לפרש הסמיכות לא תעלה במעלות על מזבחי אשר לא תגלה ערותך עליו (שמות כ, כג), ואלה המשפטים. נראה לי דכתיב (תהלים סט, לא) אהללה שם אלהים בשיר ואגדלנו בתודה. דהנה יש שני בחינות במדת הצדיקים, דהיינו יש צדיק שהולך תמיד במדרגה בדביקות בהשם יתברך ומשבח תמיד בשירות ותשבחות וכשמזדמן להצדיק הזה איזה טובה מאתו יתברך אזי מתדבק יותר בהשם יתברך ומכיר יותר בגדולתו יתברך ומשבח להבורא יתברך ביותר הדביקות בו וביותר חשקות ואינו מודה לו יתברך עתה יותר בשביל הטובה שעשה עמו יותר ממקדם רק בשביל הטובה הוא מכיר בגדולתו יתברך ומשבח לו

בחשקות ודבקות יותר: ויש שאינו במדרגה זו אבל הוא מכיר בטובתו יתברך ומשבח להבורא ברוך הוא על הטובה הנעשה לו וכפי הכרתו הטובה הוא משבח יותר. ויש חילוק בין השבחות של הצדיקים הנ"ל, דהיינו הצדיק שהוא בא אל התדבקות יותר בשביל הטובה ומשבח להבורא ברוך הוא יותר בדבקות כנ"ל הוא מדרגה גדולה ואינו רשאי לעלות יותר ממדרגתו שהוא כעת בשעת השבח והתהילה דכשיגביה את עצמו יותר ממדרגתו אזי מגביה שפלותו כנגדו ונופל לו פניות ומחשבות זרות ר"ל אבל כשהוא משבח בשביל הכרת טובתו אזי כפי הכרתו יותר הוא יוכל לשבח יותר ואינו מזיק לו. וזהו ולא תעלה במעלות על מזבחי, רצה לומר שהשירות והתשבחות בדביקות והכרת גדולותיו הוא במקום קרבן, דהיינו שהוא מקרב עצמו אל הבורא ברוך הוא ולעולמות עליונים ונקרא בשם מזבח. וזה שאמר הכתוב ולא תעלה במעלות, דהיינו בשעת השירות והתשבחות שהוא במקום קרבן על מזבחי: לא תעלה במעלות יותר ממדרגתך כדי שלא תגלה ערותך עליו, דהיינו שלא יגביה שפלותך כנגדך ויפול בך פניות כנ"ל. וסמך לו ואלה המשפטים אשר תשים לפניך, ורצה לומר אלה המשפטים הנזכרים לעיל שאמרתי לך אשר תשים לפניך, פירוש לפני הצדיקים שאינם במדרגה גדולה, רק שהם מכירים בטובת השם יתברך אשר לפניך תוכל לשום המשפטים הנ"ל, דהיינו שהוא יכול לעלות במדרגה יותר ויותר כפי הכרתו:

וזהו ואהללה שם אלקים בשיר ואגדלנו בתודה (תהלים סט, לא), ורצה לומר שאני מחזיק תרתי לטיבותא, דהיינו כשאני במדרגה זו לשבח בשירות ותשבחות ולא בשביל הטובה כנ"ל כי אם מחמת הכרת גדולתו יתברך אזי אני מחזיק במדרגתי ואין אני משבח יותר ממדרגתי: וזהו ואהללה בשיר, ולא יותר ממדרגתי: ואגדלנו בתודה, דתודה רמז על אדם שהוא משבח בשביל טובתו כדאיתא בגמרא (ברכות נד ב) ד' צריכין להודות, ורצה לומר כשאני בבחינה זאת לשבח בשביל טובתו אזי אני אגדלנו בתודה יותר כפי הכרתי. וזהו שאמרו חז"ל (סנהדרין צא ב) אז ישיר משה כו' (שמות טו, א), שר לא נאמר אלא אז ישיר מכאן רמז לתחיית המתים מן התורה, ויש לתת טעם למה דוקא כאן רמז על תחיית המתים: ויש לפרש על פי הנזכר לעיל, דהיינו שאז ביציאת מצרים היו במדרגה קטנה שהיו משבחים בשביל הכרות הטובה. וזה שאמר הכתוב אז ישיר, רצה לומר אז בעת התחיה אז יהיו משבחים במדרגת שיר כנ"ל, וקל להבין:

או יאמר ואלה המשפטים (כא, א). דהנה כתיב (משלי כט, ד) מלך במשפט יעמיד ארץ, דהנה יש צדיק אשר בידו הדינים להמתיקם ולהפכם לרחמים. וזהו מלך במשפט, רצה לומר מי שהוא במדרגה זאת שהוא מלך על המשפט, דהיינו על הדינים. יעמיד ארץ. ואיש תרומות יהרסנה, דיש צדיק שהוא מנשא ומרים את העולם תמיד להשם יתברך ולעבודתו יתברך שמו והצדיק הזה הוא יהרס את הדינים שלא יבואו כלל וכלל ואינו צריך להמתיקם: וזהו ואלה המשפטים אשר תשים לפניך, רצה לומר הדינים תשים לפניך או להמתיקם לרחמים או בדרך השני לעכבם שלא יצאו ולא יבואו כלל וכלל, וקל להבין:

כי תקנה עבד עברי כו' (כא, ב). פירש רש"י ז"ל עבד שהוא עברי: רמז גם כן לשני צדיקים, דהנה צריך לדעת בראותינו צדיק גדול אזי ידוע שהוא מגולגל מנשמת צדיק גדול מנשמה עליונה והצדיק הזה יש לו אבר כנשרים לעופף בכל העולמות: וזהו עברי, מלשון אבר דעי"ן מתחלף באל"ף והוא לשון כנפים, והיינו כי תקנה עבד עברי, מובן ממילא שיש לו כנפים לעופף באהבתו ויראתו בעולמות עליונים: שש שנים יעבוד, רמז לשנותיו של אדם, דהיינו ששה עשר שנים צריך לעבוד. ובשביעית יצא לחפשי חנם, אז אין צריך עבודה בכח, רק שהוא ממילא דבוק בו יתברך והוא חפשי מיצר הרע ומכל גשמי העולם הזה: אם בגפו יבא בגפו יצא, פירוש אם בכנפים מגולגול מנשמת הצדיק. בגפו יצא, דהיינו שגם הוא יוסף בקדושתו ויבא לעולם העליון: אם בעל אשה הוא, דאיתא בזהר הקדוש (ח"ב ק א) דגוף האדם

המסייעו לעבודת השם יתברך הוא יקום עמו לתחיית המתים, דהנה לפעמים יש לנשמה אחת הרבה גופים שבאת' בגלגול כמה פעמים ואין כל הגופים עומדים לתחיית המתים, רק הגוף שהיה מסייעו לעבודתו יתברך: וזהו אם בעל אשה הוא, רמז לגוף שתיקן את גופו לעבוד להשם יתברך. ויצא אשתו עמו, רצה לומר שגם הגוף יהנה עם הנשמה, וקל להבין:

או יאמר, דהנה כתבנו במקום אחר דהצדיק צריך להיות בהכנעה גדולה: וזהו שהורה לנו התנא הדרך אשר נלך ואמר (אבות פ"א מ"ו) עשה לך רב, פירוש אם יעלה על דעתך את צורכך המרובים, דהיינו פרנסה ועשירות ובנים וכבוד וכדומה, והיינו רב, דברים הרבה. עשה לך, לשון יחיד תכניס הכל אל האחדות: וקנה לך חבר, דהנשמה נקראת חבר לאדם והנשמה אינה באה לאדם כי אם על ידי טורח ויגיעה בעבודת השם יתברך, והיינו וקנה, מלשון (בראשית יד, כב) קונה שמים וארץ, פירוש שתעבוד את הבורא ברוך הוא בשלימות עד שתקנה לך חבר היינו הנשמה: וזהו כי תקנה, כשתרצה לקנות לך נשמה. עבד, פירוש על ידי עבודת השם יתברך: עברי, פירוש תחזיק עצמך בהכנעה שהצדיק נקרא בשם ישראל אבל אתה תחזיק עצמך בשם עברי כמו שנאמר (יהושע כד, ג) ואקח את אביכם מעבר הנהר, ואז כשיעשה ויתנהג כך כנ"ל: שש שנים יעבוד, פירוש שהששה קצוות נקראים שנים ויהיה יוכל לעבוד בהם להמשיך משם השפעות וכל הטובות לעולם: ובשביעית, פירוש אם יבא למדרגה שביעית ששם הוא החירות יצא לחפשי חנם, אז יכול לתקן ולפעול את כל על ידי דבורו, והיינו חנם בלי שום עמל וטורח, רק כאשר ידבר כן יקום: וזהו (תהלים סא, ה) אגורה באהלך עולמים, פירוש כשאני מוכנע ושפל בעיני עצמי כגר בארץ נכריה, אגורה, לשון גירות: באהלך. רצה לומר אני יכול להשפיע לעולם הזה השפעות גדולות דעולם הזה נקרא אוהל: עולמים, רצה לומר מעולמות עליונים, וקל להבין:

או יאמר ואלה המשפטים (כא, א). ופירש רש"י ז"ל למה נסמכה פרשת דינין לפרשת מזבח לומר לך שתשים סנהדרין אצל המזבח: יש לומר כוונת רש"י ז"ל דשם נאמר בפרשת מזבח ולא תעלה במעלות על מזבח: יש לומר שרמזה לנו התורה דרכי התשובה איך יתנהג האדם בזמן שבית היה קיים היו הקרבנות מכפרים ועכשיו בעוונותינו הרבים שאין לנו מזבח, התורה הקדושה מכפרת על דרך שאמרו חז"ל (ויק"ר כה, א) הרגיל ללמוד דף אחד ילמוד ב' דפין, ונמצא התורה נקראת מזבח שמכפרת כמו מזבח. ואמר הכתוב ולא תעלה במעלת על מזבחי, פירוש כשתרצה לעלות על מזבח, דהיינו לשוב על עוונך לא תעלה עם מעלות שתחשוב בדעתך שיש לך איזה מעלות: וגם לא תלך מיד בהתחלתך במעלות ומדרגות צדיקים גמורים, רק מתחילה תרגיל את עצמך בהדרגה ממדרגה למדרגה בהכנעה גדולה: אשר לא תגלה ערותך עליו, רצה לומר דאם לא כן סופך להתגלה קלונך וערותך: ויש לומר כוונת רש"י ז"ל עם הסמיכות גם כן בדרך הזה דהדן דין אמת לאמתו נעשה כו' (שבת י א), ובודאי המקיים עסקי הדינים כהלכתו אזי הוא גם כן מזבח כפרה להגין עליו: וזה שפירש רש"י ז"ל לומר לך שתשים סנהדרין אצל מזבח, רצה לומר שיתנהגו גם כן בדרך הזה כנ"ל כמו שנאמר אצל המזבח, והוא רחום יכפר עון לנו ולכל ישראל אמן:

או יאמר כי תקנה עבד עברי כו' (כא, ב). דעברי הוא לשון כנפים כמו שאמר הכתוב (תהלים צא, ד) באברתו יסך לך, דאל"ף מתחלף בעין באותיות אחה"ע: ורצה לומר כי תקנה, כי תרצה לעלות במדרגה זו שתהיה עבד שהוא עברי שיהיה לך כנפים לעלות בדביקות הבורא ברוך הוא: אזי שש שנים יעבוד, רצה לומר ששים שנה תמימים צריך אתה לעבוד ועדיין לא תקנת את עצמך בשלימות. אבל בשביעית, רצה לומר כשתגיע אחר ששים אזי אינך צריך לעבוד כל כך: אם בגפו יבא: גפו הוא גם כן לשון כנפים

כתרגומו, דהנה יש צדיק שהוא קדוש מרחם ולא בא לעולם בגלגול רק לתקן קצת מה שלא תיקן בבריאה ראשונה: ואמר הכתוב הצדיק הזה שבא בגפו, דהיינו באברתו ובכנפיו שהוא צדיק גמור מרחם אזי הוא בטוח שבגפו יצא לעולמו ולא יכשל חס וחלילה בשום חטא בהיותו בעולם הזה: ואם בעל אשה הוא, פירוש ואם אינו קדוש מרחם ויצר הרע יכול להחטיאו שהוא מגרה אותו בתאות הגשמיות הנקראים בשם אשה, דהיינו נוקבא כמו שאמר הכתוב (עי' בראשית ג, יב) האשה אשר נתתה עמדי השיאני ואוכל, אבל הוא מתגבר על היצר הרע והוא בעל אשה שהוא מתגבר על תאוותיו שלא לעשותם: ויצאה אשתו עמו, פירוש שכרו יהיה לעולם הבא שתצא אשתו עמו, דהיינו התאוות שהתגבר עליהם יהי' לו לשכר: ואם אדוניו יתן לו אשה, פירוש שיש צדיק גמור ושלם שאין היצר הרע יכול להחטיאו, רק השם יתברך מזמין לו איזה נדנוד חטא קצת כדי שעל ידי זה שיחרד לבו בנדנוד חטא הזה שבא לידו וירבה בתשובה וחרטה יעלה למדרגה יותר: וזהו וילדה לו בנים או בנות, רמז כנ"ל שעל ידי זה יבא למדרגה גדולה שיהיה לו מצות הרבה שזה תולדות הצדיקים מעשים טובים: האשה וילדיה תהיה לאדוניה, פירוש מובן ממילא שזה נחשב לו לזכויות לפני אדון הכל: והוא יצא בגפו, רצה לומר שלא יזיק לו למדרגתו הנדנוד חטא הזה, רק יצא בגפו כנ"ל, וקל להבין:

וכי ימכור איש את בתו לאמה וכו' (כא, ז): על דרך הרמז יש לפרש דהשכינה נקראת בת כידוע, ואמר הכתוב כי ימכור איש, זה הקדוש ברוך הוא שנקרא ה' איש מלחמה (שמות טו, ג): לאמה, חלילה שפחה כי תירש גבירתה: לא תצא כצאת העבדים: בראשי אברים, פירוש אם חס וחלילה תקלקל את האברים שן באכילה, עינים בראיה, ושאר אברים וגיד האמה בכלל צריך שימור גדול שלא ליתן מקום לאחוז כחות הטומאה חלילה ואם חס וחלילה תקלקל ותשחית האברים אוי איך גרמת גלות השכינה שלא תצא מן הגלות המר. ובמה תצא אמרו חז"ל ודרשו מן המקרא שתצא בשש ויובל רמז לששה קצוות וליובל העליון, דהיינו כאשר יתקנו ישראל את הששה קצוות והיובל אז תצא מן הגלות השכינה: ועוד מוסיף עליו אמה עברה שתצא בסימנים (קידושין יד ב): רמז על התורה הקדושה אם תקנה אותה בסימנים על דרך שאמרו חז"ל (עירובין נד ב) אין התורה נקנית אלא בסימנים כו', סימנים היא לשון סימני הקטורת. ויש לומר הפירוש בדברי חז"ל אין התורה מתקיימת ומקובלת לפניו יתברך שמו לעשות נחת רוח להשם יתברך אלא בסימנים. פירוש אלא כשמעלה ריח ניחוח כל מיני בשמים קדושה וטהרה ופרישות וזהירות וזריזות. שנאמר שימה בפייהם (דברים לא, יט), שהפה הלומד תורה תעלה בשמים לריח ניחוח לפניו שיהיה שומר פיו ולשונו מכל דבר רע התורה הזאת עושה נחת רוח ליוצרו לעלות השכינה מהגלות ויגאלנו גאולת עולם במהרה בימינו אמן כן יהי רצון:

וכי יריבון אנשים וכו' (כא, יח): על דרך המוסר נראה לפרש, דהנה השם יתברך ברוך הוא נתן באדם שני יצרים יצר טוב ויצר הרע ושניהם נקראים אנשים, דהיינו אם חס וחלילה יתגבר היצר הרע על האדם אזי נקרא איש, כידוע (סוכה נב ב) דמתחילה נקרא הולך ואחר כך אורח ואחר כך איש: ואנחנו צריכין לעבוד השם יתברך בשני יצרים כמו שנאמר בכל לבבך (דברים ו, ה), בשני יצרך, כדאיתא בגמרא (ברכות נד א) ביצר טוב וביצר הרע: וזהו כי יריבון אנשים, פירוש היצר טוב והיצר הרע כשיתגברו זה על זה. והכה איש, היצר טוב שזה בודאי נקרא איש. את רעהו, היינו היצר הרע, כי אחר שיכבוש אותו לכפות אותו גם כן אל קדושה נקרא רעהו של היצר טוב כנ"ל שעובד בשני יצרים, ועל ידי איזה דבר יוכל לכבוש את יצרו. ואמר הכתוב: באבן, פירוש על ידי התורה כאשר כתבנו לעיל דאותיות התורה נקראים אבנים דעל ידי התורה הוא מתיש כח היצר הרע: וזהו דאמרין בגמרא (פסחים נ ב) לעולם אדם תורה אפילו

שלא לשמה כו', דעיקר הלימוד צריך להיות לשמה, פירוש לשם ה' אחרונה היא השכינה ליחדא עם השלש אותיות ראשונות, אך אם רואה אדם שיצרו מתגבר עליו יכול ללמוד אף שלא לשמה, פירוש שיכול להיות כוונתו כדי לכבוש היצר הרע: וזהו לעולם יעסוק בתורה אפילו שלא לשמה, כנ"ל לכבוש את יצרו. שמתוך שלא לשמה כזה בא לשמה, יבא ללמוד לשם ה' אחרונה כנ"ל: וזהו (סוכה נב ב) אם פגע בך מנוול זה משכחו לבית המדרש, פירוש דוקא צריך אתה ללמוד כדי לכוּבשו: וזהו אם אמר יאמר העבד, דהיינו כנ"ל דהאדם המתחיל להלך בעבודת השם יתברך נקרא עבד. ואם אמר יאמר אהבתי את אדוני, פירוש אני אוהב השם יתברך ברוך הוא. ואת אשתי, פירוש וגם אני אוהב את עיני עולם הזה: לא אצא חפשי, פירוש על ידי זה אינני אוכל לצאת חפשי שכל העוסק בתורה נקרא בן חורין וזה מעכבני שאינני בן חורין: ואמר והגישו אדוני, פירוש יעסוק בתורה לשמה כדי להגיש וליחד אדוני. אל הדלת, היא השכינה הנקראת דלה בגלות המר הזה ליחד קב"ה ושכינתיה: ורצע אדוני, פירוש שיראה להתקשר מאוד לעבודת השם יתברך, ועבדו לעולם: ונחזור לביאור הכתוב באבן או באגרוף, פירוש מלשון (קידושין עו ב) בעלי אגרופין, דהיינו גם כזה יכול לכבוש את יצרו שצריך להתחזק ולהתגבר ולהרגיל את עצמו במדות טובות כדי שעל ידי זה יהיה בעל אגרוף לנצחו: וזהו (מכות כד א) בא דוד והעמידן על י"א בא חבקוק והעמידן על אחת צדיק באמונתו יחיה (חבקוק ב, ד), פירוש בא דוד המע"ה העמיד על י"א מדות הולך תמים ופועל צדק וכו' (תהלים טו) וחבקוק העמידו על אחת וצדיק באמונתו יחיה, מלשון (אסתר ב, ז) ויהי אומן את הדסה, דהיינו הצדיק המרגיל את עצמו להתגדל במדות טובות. יחיה, יש לו חיות קדושה, והיינו אחת שהכל הוא אל אחדות: ואמר הכתוב ואם יכה את היצר הרע באבן, היינו בתורה כנ"ל. או באגרוף, היינו במדות טובות כנ"ל: ולא ימות, שעדיין לא המית אותו לגמרי: ונפל למשכב, פירוש מה שיבא חס וחלילה מכשול עבירה לאדם זה נקרא בשם נפילה, והיינו שיכשל חלילה בטומאת קרי רחמנא ליצלן וזהו ונפל למשכב: ואמר אם יקום, פירוש דהעולמות עליונים נקראים קומ"ה ואם יש לו קומה שהוא במדרגה זאת. והתהלך בחוץ, פירוש שהוא הולך במדרגה שכל החיצוניות מביא אל הקדושה: על משענתו, היינו שכבר יש לו משען גמור על ידי התורה ומדות טובות בלי שום סיג ופסולת: ונקמה המכה, פירוש אז הוא נקי המכה, היינו היצר טוב שתמיד היה צריך להכות את עצמו עם היצר הרע ולא יצטרך עוד לזה וישלים עמו לעבודת השם יתברך והצדיק כזה רק שבתו יתן, דהצדיק בעולם הזה ושבתו הוא בעולמות עליונים שכל מחשבותיו ועליותיו בעולמות עליונים וכאשר רק שבתו יתן בעולם הזה. ורפא ירפא, דהיינו השפעתו יחלק לעולם, וקל להבין:

וכי ינצו אנשים כו' (כא, כב). נראה לי דהנה כתיב (בראשית כה, ל - לא) ויאמר עשו הלעיטני נא מן האדום האדום הזה ויאמר יעקב מכרה כיום וכו'. יש לומר שזה רמז על היצר הרע נקרא עשו ויצר טוב נקרא בשם יעקב, דהיינו שהיצר הרע הוא מסית לאדם תמיד: הלעיטני נא מן האדום, רמז האד"ם, אפר דם מרה, שילך אחר התאוות הגשמיות והחומריות: ויאמר יעקב מכרה כיום את בכורתך לי, דהמצות נקראים בכור, מלשון בקור ודרישה דכף בקו"ף נתחלפים באותיות גיכ"ק, דהיינו קודם שיעשה אדם מצוה צריך לבקר ולדרוש לעשותה כמצותה וכתקנה בלי שום פניה ולחזור בתשובה קודם עשייתה. והנה לפעמים היצר הרע מסית לאדם גם כן שיעשה מצות כדי שיהיה לו אחיזה רחמנא ליצלן גם כן בהמצות שאינו עושה אותן כתיקנה ויש לו כח לאחוז בהם. וזהו טענת היצר טוב נגדו: מכרה כיום כו', פירוש מה לך עוד להסיתני לעשות מצות שאינם צלולים רק מעורבים עם פניות די לך שאתה מסיתני לעבירות חס וחלילה ומעתה הניח לי המצות שלא יהיה לך חלק בהם: וזהו מכרה כיום את בכורתך לי, פירוש מכור

אותם לי שיהיו צלולים כיום בלי תערובות שאור וממילא בלתי אפשרי לעשות מצות בשלימות כי אם בהקדם לתקן עונות:

וזהו ויהי בחצי הלילה וה' הכה כל בכור וכו' (שמות יב, כט). דהנה כתיב (שם ל, יג) זה יתנו כל העובר על הפקודים מחצית השקל, ויש לפרש על פי דאיתא בגמרא (קידושין מ ב) לעולם יראה אדם את עצמו כאלו כל העולם כולו מחצה זכאי מחצה חייב, זכה מכריע כל העולם לכף זכות לא זכה מכריע וכו'. וזהו כל העובר על הפקודים, פירוש מי שירצה שיהיה הוא גם כן נמנה במנין הצדיקים העוסקים בתורה ובמצות אזי יראה תמיד מחצית השקל, דהיינו שהעולם הוא שקול לחצאין כנ"ל מחצה זכאי וכו', ואז יהיה ירא וחרד לעשות מצות וליזהר מכל חטא. וזהו שרמזו חז"ל (ב"ק ב ב) שור זה קרן, וי"ל דהשור הוא לשון הבטה והסתכלות, דהיינו שהצדיק מסתכל על העולם תמיד שהוא מחצה כנ"ל וזה הוא קרנות וצבאות ישראל: ואמרו חז"ל (שם טז ב) תם משלם חצי נזק, דתם הוא רמז שהוא תם יושב אוהלים שמסתכל על כל אוהלים, דהיינו על המצות שיהיו בשלימות ועל עבירות שלא לעשותם חס וחלילה. אזי הצדיק הזה הוא משלם חצי נזק, דהיינו מה שהעולם הוא חצי צריך הוא להשלים החצי זאת שלא יבא לידי נזק חס וחלילה בהמנע את עצמו מהמצות: וזהו (שם יד א) משונה קרן בחצר הניזק, פירוש הצדיק שהוא משונה ומתחבר את עצמו לדור בין רשעים, דהיינו בחצר הניזק. משלם נזק שלם, רמז אף שהוא צדיק גורם נזק שלם חס וחלילה. וזהו ויהי בחצי הלילה, דעולם הזה נקרא לילה ואמר הכתוב האדם הזה, שהוא רואה תמיד שהוא חצי הלילה, דהיינו שהעולם מחצה זכאי וכו'. וה' הכה כל בכור בארץ מצרים, פירוש הקדוש ברוך הוא בעזרו ברוב רחמיו הוא מכה כל בכור בארץ מצרים, רצה לומר דהיינו המצוה הבאה מצד היצר הרע: וזהו רמז ארץ מצרים, דהיינו מיצר ים שהוא מיצר להשכינה: הקדוש ברוך הוא בעזרו להכות היצר הרע לבלי ישלוט בו, דהיינו שאדם הזה מבין בעצמו ליזהר ממצות כאלו הבאים מצד היצר הרע. וזהו שאמר רבה (ברכות סא ב) כגון אנו בינונים א"ל אם כן לא שבקת חיי לכל בריה, רצה לומר כגון אנו בינונים, דהיינו שעולם הוא מחצה על מחצה וצריך זהירות גדול לשמור מחטא כל דהוא שלא להכריע חס וחלילה לכף חובה: א"ל אם כן לא שבקת כו', דהנה לפעמים הצדיק נכשל בנדנדוד חטא קל מאתו יתברך כדי ליתן חיות לחיצונים וא"ל לא שבקת חיי לכל בריה, רצה לומר שלא יהיה חיות לחיצונים מאחר שצריך ליזהר כנ"ל: וזהו ובשר בשדה טרפה לא תאכלו, פירוש שדה רמז לחקל תפוחין, והיינו ובשר בשדה, רצה לומר המצות שתעשו. טרפה לא תאכלו, צריך זהירות גדול שלא יהיה בהם טריפה, דהיינו תערובות שאור שעל ידי זה כח היצר הרע לטרוף אותם: לא תשא שמע שוא, דהיינו שהיצר הרע מסית אותן לעשות מצות בתערובות שוא לא תשמע לו. אל תשת ירך עם רשע להיות עד חמס, פירוש אם תעשה חס וחלילה המצות בשיתוף עם היצר הרע: אזי יהיה הוא עד חמס על דרך שאמרו (ב"ב טז א) עולה ומסטיין, ויהיה עד לחמוס את המצוה הזאת שלא נעשית כתקנה: וזהו וכי יצאו אנשים יחדיו, רמז על יצר הטוב ויצר הרע, כי יריבון שניהם ויתווכחו יחד כנ"ל. ויאמר יעקב מכרה כיום כו': ונגפו אשה הרה, דאדם כזה שעושה מצות עם היצר הרע מעורב בטוב ורע אזי בטנו מלא מצות שאינו מוצא בהם שום חסרון ועל עונותיו אינו משגיח לעמוד עליהם והוא כאשה הרה על דרך שאמר הכתוב (תהלים ז, טו) הרה עמל, מה שאין כן אם משגיח שיעשה המצות בשלימות אזי הוא נוגף את האשה הרה היינו העמל: ויצאו ילדיה, פירוש שיוציא ילדים, דהיינו מעשים טובים שהם עיקר תולדות הצדיקים, וקל להבין:

אם חבול תחבול שלמת רעיך וכו' (כב, כה): דהנשמה נקראת שלמה, דהיינו לבוש והבורא ברוך הוא נקרא רעיך כדאיתא במדרש (שמו"ר נב, ה) לא זו מחבבן עד שקראן אמי אחותי רעי: ואמר הכתוב אם

חס וחלילה חבול תחבול את הנשמה שנתן לך הקדוש ברוך הוא הנקרא רע"ך, דהיינו שתחטא ותקלקל ותפגום בנשמתך ותתמשכן חלילה נשמתך בין הקליפות רחמנא ליצלן. עד בא השמש תשיבנו לו, פירוש לא תתחיל מיד להחזיק במדת חסידות בהתלהבות אש ובבהירות, רק מתחילה צריך לתקן את אשר עוות ולכבס כתמיו אשר עשה בהנשמה והוא דומה למשל למבשל איזה מאכל טוב בכל מיני תבלין, רק שלא היה נזהר מלשמור המאכל מלהתערב בו פחמין או אפר. והנה התבשיל הוא טוב למאכל, רק בהגיע הפחמים והאפר בכל פעם לתוך הפה ויגרס בחצץ שיניו אזי בודאי האדם האוכל המאכל הזה זורק את המאכל מתוך ידו, כן הדבר הזה האדם שעוות וקלקל ורוצה לעשות מאכל טוב להבורא ברוך הוא עם התערובות חמץ טורפים לו בפניו אוי לאותה בושא וכלימה אלא כיצד יעשה. עד בא השמש, קודם שיבא לו הבהירות והתלהבות. תשיבנו לו, פירוש תשיב את הנשמה להבורא ברוך הוא לתקן ולכבס אותה:

וזהו שלמה אהיה כעוטיה על עדרי חבריך (שיה"ש א, ז) והצדיקים נקראים עדרי וגם נקראים חברים להבורא ברוך הוא. וזהו שהשכינה מהללת ומשבחת הצדיקים להבורא ברוך הוא שהם עשו לה שלמה ומלבוש להתעטף בה על ידי התורה ומצוות שעושים בשלימות והיינו שלמה אהיה וכו', השי"ן בשמאל: על עדרי חבריך, היינו על ידי הצדיקים שהם חבריך:

וזהו לא תשחט על חמץ דם זבחי (עי' שמות כג, יח). פירוש דזבח על שם דם דעיקר הזבח הוא הדם ואמר כשתשחט זבח לי לא תהיה עם חמץ כנ"ל: ולא ילין חלב חגי עד בוקר, דדוד המלך עליו השלום אמר (תהלים מט, יד) זה דרכם כסל למו, פירש רש"י ז"ל זה דרכם של רשעים כסל למו שיש להם חלב על כסליהם ומכסים אותם ואינם יועצת אותם לשוב מרעתם. ואחריהם בפיהם ירצו סלה: יש לומר הפירוש כך, שתמיד הוא בפיהם שבאחריתם, דהיינו לעת זקנותם ירצו את אשר קלקלו ועוותו. ויש לומר גם כן הפירוש כאן כך ולא ילין חלב, פירוש החלב שהוא על הכסלים לא יהיה מלין את חגי, היינו קדושתו, דהיינו האש התלהבות לשוב בתשובה: אל ילין עד בוקר, היינו עד הזקנה שלא תאמר עוד יש לי זמן לשוב אלא תשוב מיד, כי מי יודע מה יולד יום ישוב היום שמא ימות למחר:

ונחזור לביאור הכתוב הנזכר לעיל עד בא השמש, דהינו קודם שבא לך הבהירות והקדושה תשיב את הנשמה לו להקב"ה שתשיב בתשובה מיד. והנה הכתוב מלמד אותנו מה היא עיקר התשובה ואמר. כי הוא כסותה לבדו, פירוש דמצינו באבימלך שאמר לשרה (בראשית כ, טז) הנה נתתי אלך כסף לאחיך הנה הוא לך כסות עינים, לבל יאמרו שהתעללתי בך בעבירה חס וחלילה והממון שנתתי לך יכסה זאת שלא יאמרו כך. והוא הפירוש כאן כי הוא כסותה לבדו, פירוש העיקר התשובה שעל ידי זה יכוסו העבירות. לבדו, פירוש ילך בבדידות בזויות הבית וישים אל לבו איך חטא לפני מלך מלכי המלכים הקדוש ברוך הוא ויבכה בדמעות שליש על עונותיו בחרטה גמורה ולקבל על עצמו שלא ישוב עוד לכסלה וככה יעשה בכל יום תמיד ובודאי בעזרת ה' יתברך הוא מכסה העונות בזה:

ב. שמלתו לעורו, פירוש אחר כך יעשה שמלה להשכינה לאור העליון על ידי התורה והמצוות שעשה, דאותיות אחה"ע מתחלפין:

ג. במה ישכב, פירוש ישכב בהשקט על מטתו שלא יבא לו שום הרהור ומחשבה, במה לשון ואנחנו מה (שמות טז, ז). ואם יאמר איך אפשר שיהיה לי תקנה על עונותי על ידי התשובה הזאת ואמר והיה כי יצעק אלי, בבכי וזעקה. ושמעתי כי חנון אני, וקל להבין:

אלהים לא תקלל וכו' (כב, כז). נראה לפרש, דהנה התורה הקדושה מלמדת אותנו את הדרך אשר נלך בה להנצל מן הדינים שלא ישלטו בנו, דהיינו שצריכים אנחנו להמתיק הדינים שגם הם יסכימו עמנו לרחמים וחלילה להתגרות עמהם וקללתם חס וחלילה רק להמתיק אותם. וזה שאמר הכתוב אלהים לא תקלל, רצה לומר הדינים לא תקלל. וזהו זוכה לאלהים יחרם כו', פירש כשתרצה לזכות הדינים. יחרם בלתי לה' לבדו, יחרם הוא לשון הקדש, על דרך דאיתא בגמרא (ערכין כח ב) סתם חרמים להקדש. וזהו יחרם לה' כו', פירוש העיקר להביאם אל הקדושה לה' לבדו ולהפכם לרחמים ממילא:

וזהו ואלה המשפטים אשר תשים וכו' (כא, א). ו"ו מוסיף על ענין ראשון הנאמר בפרשת יתרו העשרת הדברות שנצטוו ישראל וכאשר תשמור כל הדברים אזי כל המשפטים תשים לפניהם שיהיו הדינים נמתקים ממילא: ונשיא בעמך לא תאור, דהצדיק גמור ההולך תמיד בקדושה נקרא נשיא. וזהו והנשיאים הביאו את אבני השוהם (שמות לה, כז), דאבני החושן היו נגד י"ב צרופי הויה ברוך הוא והנשיאים היו צדיקים גמורים הם הביאו את האבנים האלה, דהיינו שפעלו ותקנו והביאו את י"ב צרופים הנ"ל, ואל הצדיק האמיתי הזה הנ"ל אנחנו מחויבים לחבר אליו בכדי להוסיף לו אור גדול בקדושתו שתתפשט אורו על כל העולמות. וזהו נר ה' נשמת אדם (משלי כ, כז), רצה לומר האור ה' צריך אתה להכניסו אל הצדיק הגמור אשר לו נשמת אדם, דהיינו נשמה עליונה וגבוהה: ואמר הכתוב ונשיא בעמך וכו', דהנה הנביא הוכיח את ישראל ועמך כמריבי כהן (הושע ד, ד), יש לומר פירושו דאיתא בגמרא (ב"ב קס ב) דחו"ל תקנו לכהנים גט מקושר מחמת שהם קפדנים ובתוך כך יתרצה לה שלא יגרשנה, ולהבין באמת מה שהכהנים קפדנים הוא מחמת שהכהן יש בו צד קדושה יתירה ואורייתא הוא דמרתחי ליה, כדאיתא (עי' זוה"ק ח"ב קפב ב) כל רותחא בישא בר מרתחא דרבנן דהוא טב, והוכיח הנביא ועמך כו', רצה לומר הפשוטי בני אדם הנקראים בשם עם. כמריבי כהן, פירוש הם רתחנים וקפדנים ככהן: וזהו ועמך, שהם פשוטי עם ככהן אומרים שאורייתא הוא דמרתחי להם ואין לך עון גדול ככועס שהוא כעובד עבודה זרה רחמנא ליצלן וצריך הרחקה גדולה מאד מאיש נבל כזה. וזהו ונשיא בעמך, רצה לומר כשהנשיא עושה מעשה עם ומעורב במדות העם כנ"ל ועמך כמריבי כהן: לא תאור, פירוש הרחק תרחיק ממנו כמשור המועד ואל תתחבר אליו להאיר בו באורך אור ה'. מלאתך ודמעך לא תאחר, פירוש וגם אם תזכה שתהיה מלא מיראת ה' וקדושו וזהו מלאתך: ודמעך לשון דמעות, דהיינו הבכיה ודמעות. לא תאחר, פירוש תראה מאד מאד שלא יהיה בהם שום פניה חס וחלילה כדי שלא יהיו נתונים לאחרים רצה לומר אל הקליפות חס וחלילה וזהו לא תאחר, לשון אחרים נכרים. ואמר הכתוב בכור בניך, זה רמז על הצדיק הקדוש מרחם אמו כמו בכור שהוא קדוש מרחם שנתקדש על ידי אביו במחשבות קדושות בשעת תשמיש והוא נקרא בן למקום ברוך הוא. ואמר בניך, פירוש מה שאתה נקרא בשם בן הוא לטובתך על דרך (עי' איוב לה, ו - ז) אם תצדק מה תפעל לו יתברך. וזהו בניך דייקא, רצה לומר המדריגה הזאת שאתה נקרא בן הוא לך לטובתך ואומר השם יתברך אל הצדיק השלם מרחם אמו בכור בניך: תתן לי, רצה לומר שתראה ליתן לי מה ששייך לי, ורצה לומר ליחד קב"ה ושכינתיה שהוא דבר הראוי ושייך לי. כן תעשה לשורך וכו', דאיתא בגמרא בבא קמא (ב א) ארבעה אבות ניזיקין השור וכו'. ואיתא בס"י רמז לארבעה כחות הקליפות רצה לומר שהם נגד אבות הקדושים עליהם השלום ולכאורה הלא האבות הם רק שלשה ואת זה לעומת זה עשה ה' ולמה האבות ניזיקין הם ד' אך באמת דוד המלך עליו השלום רגל רביעי ונמצא גם בהקדושה הם ד' אבות:

וזהו הפירוש שאמר התנא (כתובות ב א) בתולה נשאת ליום הרביעי, רמז על השכינה שנקראת בתולה כמו שאמר הכתוב (עמוס ה, ב) קום בתולת ישראל, דהיה היחוד הגמור בעת התחלת מלכות בית דוד שהוא רגל רביעי כשהיה מאיר מלכותו כיום אז היה היחוד האמתי הגמור: ואלמנה ליום חמישי, רמז על השכינה הקדושה בגלות המר הזה שנקראת אלמנה גלמודה אזי היחוד הוא על ידי הצדיקים שהוא רמז חמשי דהוי ביה ברכה לדגים הוא הצדיק הנקרא כן שהיא מדרגה עליונה ועל ידי אור קדושתו הזכה והצלולה כיום זוכה וגורם יחוד קב"ה ושכינתיה בגלות המר הזה. ואמר התנא שפעמיים בשבת בית דין יושבין בעיירות, רמז על ב' מקדשים שהי' הדינים שורים בעיירות ארץ ישראל בעונותינו הרבים ונחרבו: שאם היה לו טענת בתולים, רצה לומר כאשר המצא תמצא צדיקים כאלה שיהיה להם טענות לעשות את השכינה שתהיה בתולים חוזרים להקרא בתולה במהרה כמאז. היה משכים לבית דין, רצה לומר אזי יהיה מוקדם להדינים וידו על העליונה ותקיפה על הדינים. וזהו שהתורה הקדושה מלמדת אותנו אשר נוכל ליחד השכינה ביחוד האמתי הוא על ידי התורה הקדושה הלומדה לשמה:

וזהו כי יפתה איש בתולה (כב, טו). יפתה לשון יפוי, דהיינו האיש הצדיק אשר ייפה את השכינה להקרא בתולה. אשר לא אורסה, רמז על לימוד תורה לשמה על דרך דאיתא בגמרא (פסחים מט ב) כל הלומד תורה בפני עם הארץ כאלו בועל ארוסתו בפניו שנאמר (דברים לג, ד) תורה צוה לנו משה מורשה, אל תיקרי מורשה אלא מאורסה. ולהבין כוונת דברי חז"ל הקדושים יש לומר שרמזו על הלומד תורה עם איזה פניות חס וחלילה לשום כוונה אחרת שלא לשם שמים, והיינו בפני עם הארץ, דהיינו שלומד כדי להנות ממנה להתגאות ולהשתרר על עם הארץ אזי הוא כבועל ארוסתו, אבל הצדיק הלומד תורה לשמה שלא לשום פניה אחרת אזי הוא מיחד שם הויה ברוך הוא: וזהו אשר לא אורסה, פירוש שלא למד באופן זה חס וחלילה שיהיה כבועל ארוסתו, רק שלמד לשמה אזי הוא מיפה להשכינה. ושכב עמה, רמז לקב"ה ושכינתיה. ואמר הכתוב מהר ימהרנה, פירוש העיקר צריך שיהיה מהיר וזרזו במלאכתו מלאכת שמים על דרך שאמרו חז"ל (ע"ז כ ב) זריזות מביא כו' ולידי רוח הקודש עד תחיית המתים, וצריך זירזו ביותר. לו לאשה, רמז שיפעול בעבודתו שיביא לימין דהשמאל נכלל בימין הנקרא בשם זכר והשמאל נקרא בשם נוקבא. וזהו לו לאשה, פירוש שיכניס הנוקבא לו רצה לומר לדוכרא: וזהו בכל מקום אשר אזכיר את שמי (שמות כ, כא), ולא נאמר אשר תזכיר את שמי רמז על הכנסת שמו בדוכרא שהם רחמים גמורים אז אבא אליך וברכתך. וזהו זכור את יום השבת לקדשו (שם, ח), שכל קדושת שבת תראה להביא למדרגת זכר:

ונחזור לביאור הגמרא (ב"ק ג ב) מבעה רב אמר זה אדם ושמאל אמר זה שן: ויש לומר דמר רמז חדא ומר רמז חדא ולא פליגי וכולי עלמא סברי מבעה זה שור. דאיתא בגמרא (שם ב ב) שלשה אבות נאמרו בשור קרן, שן, ורגל, ולכאורה לפי דברינו הנ"ל שהאבות נזיקין הם לעומת האבות הקדושים והרי בשור לבד הם שלשה ונמצא יתירים מהקדושה: אך הרמז הוא על ענין שלש מדרגות אשר בהם יתוקן השור רמז על סטרא דשמאלא כמאמר (יחזקאל א, י) ופני השור מהשמאל, וצריך לתקן סטרא דשמאל להכניס בימין והוא הגורם לביאת משיח במהרה בימינו הנקרא שור, בכור שור הדר לו (דברים לג, יז), פירוש הצדיק הנקרא בכור כנ"ל ההדר לו שיתוקן השור כנ"ל והם שלש מדרגות א קרן והוא רמז על ביאת המשיח בעתו על דרך (סנהדרין צח א) זכה אחישנה לא זכה בעתו: על דרך הרמז (שמות יט, יג) במשך היובל המה יעלו בהר, פירוש במשך זמן הגאולה, היובל המה יעלו בהר, יובל, היינו כשיבא זמן היובל, דהיינו בעתה אז יעלו בהר, דהיינו על דרך (עובדיה א, כא) ועלו מושיעים בהר ציון, וזה רמז קרן,

דיובל היינו קרן. ב הוא רגל רמז על הצדיק המרגיל את עצמו בקדושתו יכול לפעול שיהיה אחישנה. וזהו כי יבער איש שדה או כרם, דהנה יש שני מיני שדות כמו שאמר הכתוב (בראשית כז, כז) ראה ריח בני כריח השדה. וזהו ישראל הקדושים המשולים לשדה חקל תפוחים. ולעומת זה עשה אלקים כמו שאמר (עי' בראשית כה, כט) ועשו בא מן השדה, נקרא שדה אחר. וגם ישראל נקראים כרם היה לידידי כרם ה' צבאות (ישעיה ה, א - ז). ואמר הכתוב כי יבער איש לשון הבערה והדלקה, דהיינו איש צדיק שיבער את עצמו בהתלהבות אש על השדה או כרם הם ישראל. ושלח את בעירה, ודרשו חז"ל (ב"ק ב ב) זו רגל. רצה לומר כנ"ל שעם ההרגל יפעול ובער בשדה אחר: פירוש שיבער ויכלה השדה אחר. מיטב שדהו ומיטב כרמו ישלם, כל המיטב של השדה והכרם ישלם לשון ישלם ויתקן הכל על מכוננו: ג הוא שן רמז על התעוררות החסדים שנתעורר על ידי הצדיק שיש לנו ל"ב שינים כנגד ל"ב נתיבות פליאות חכמה ועם היחוד הזה נתעוררים חסדים דהנה יש ב מיני חסדים, חסדים מגולים וחסדים מכוסים: ולזה רמז שן פעמים מגולה ופעמים מכוסה כדאיתא בגמרא (ב"ק ב ב) למה נקרא מבעה שן משום דפעמים מגולה: וזהו לעושה נפלאות גדולות לבדו (תהלים קלו, ד), כי החסדים הם מכוסים והם אצל השם יתברך לבדו הוא עושה עמנו נפלאות כי לעולם חסדו:

וזהו הפלוגתא רב ושמואל רב אמר מבעה זה אדם, דאדם נוטריקון אדם דוד משיח, דהיינו שהצדיק יכול לפעול הכל ויכול לפעול לגרום ביאת המשיח: ושמואל אמר מבעה זה השן, דאיתא בגמרא (ברכות לד ב) שמואל סבר אין בין עולם הזה לימות המשיח אלא שעבוד מלכיות, וזהו מבעה זה שן, רצה לומר שיוכל לפעול חסדים כנ"ל:

וזהו ובשר בשדה טרפה לא תאכלו (כב, ל). פירוש שיהיה אכילתכם בקדושה כדי שלא תתנו כח לשדה טריפה, דהיינו אל הקליפה רחמנא ליצלן שהוא שדה אחר כנ"ל: בשר רמז לגשמיות: לכלב תשליכו אותו, דאיתא (במ"ד כא, כא) מעולם לא לן אדם בירושלים ועבירה בידו דתמיד של שחר היה מכפר על עבירות של לילה ושל בין הערבים על עבירות היום: לכאורה הלא אין קרבן מכפר בלא תשובה וגם לשון לן אין לו פירוש הלא גם ביום לא היה לו עבירה שתמיד של בין הערבים היה מכפר על עבירות של יום. אך הענין הוא כדאיתא בזהר הקדוש (ח"ב קל א) שהחיצונים היה להם חיות מעשן המערכה, ונמצא מחמת שהיה להם חיות לא היו מתאמצים לפנות אל האדם להחטיאו ולטמאו בלילה בטומאת קרי חס וחלילה שזה הוא מקום חיותם: וזהו לא לן ועבירה בידו, רצה לומר שלא בא לידי טומאת קרי בלילה:

וזהו לכלב תשליכו אותו (כב, ל). דבזמן שבית המקדש היה קיים היה מזבח מכפר ועכשיו שולחנו של אדם מכפר עליי (ברכות נה א):

ואיתא בגמרא (יומא כא ב) שאש הבא מן השמים אל המזבח ה' רבוצה כארי ואחר שחטאו ה' רבוצה ככלב, דהיינו שהקליפה טרפה הכל ואמר הכתוב הוי זהיר באכילתך שיהיה בקדושה, והגשמי שבתוך אכילה. תשליך מרחוק להכלב כמו עשן המערכה ואל יקרב אליך כלל וכלל:

ונחזור לביאור הכתוב כן תעשה לשורך ולצאנך (כב, כט), פירוש אם תרצה לפעול לתקן מדת השור כנ"ל ובין אם תרצה לעורר חסדים לישראל הנקראים צאן קדשים אזי תעשה באופן זה. שבעת ימים, רצה לומר תראה לתקן השבעה מדרגת שיהיו עם אמו, דהיינו העולם העליון הנקרא אם לעולם התחתון ממנו. וביום השביעי תתנו לי, שם הוא יחוד גמור האמתי, והבן וקל להבין:

לא תבשל גדי בחלב אמו (כג יט): נראה לפרש על דרך הרמז דיש ליתן טעם לשבח למה נאסר לנו בשר בחלב והמלאכים כשהיו אצל אברהם אבינו עליו השלום נתן להם דוקא בשר בחלב. וגם אנחנו בחג השבועות התירו לנו חז"ל שלא להמתין אחר הגבינה השיעור כמו בשאר ימות השנה. ויש לומר, כי בשר רומז לגשמיות ועל ידי שהצדיק אוכל הגשמיות ביחודים הוא שואב השפעות מעולמות העליונים. על דרך שאמרו חז"ל (בכורות ו ב) באשה דם נעכר ונעשה חלב, כמו כן הצדיק באכילתו, אכילתו נעשה חלב, דהיינו השפעה נקרא על שם חלב: ומחמת שאין בנו כח לעשות היחוד למטה לכן ציוה השם יתברך שלא לאכול בשר בחלב כדי שלא לערב מה ששייך למעלה עם מה שלמטה. ולא כן המלאכים שכח בידם לעשות היחוד אמתי גמור למטה כמו למעלה ולכן לא היו צריכין לשאוב דוקא מלמעלה לכן אכלו בשר בחלב: וזה הטעם שהתירו לנו בחג השבועות לאכול אחר גבינה בלא המתנת שיעור מחמת שאז הוא שעת מתן תורה הקדושה ואנו מראים עצמינו שאנו דוגמת המלאכים בשעת מתן תורה על ידי התורה. רק לזה לפעול השפעות צריך צדיק גמור ושלם שעל ידי אכילתו ביחודים יפעול השפעות ביחודים. אבל כל זמן שאדם אין שלם בצדקותיו ועדיין הוא רך כגדי לפעמים תחזק ולפעמים תחלש ביראתו לזה אין ראוי לילך במעלות קדושים לעשות יחודים. וזה שאמר הכתוב לא תבשל גדי בחלב אמו, פירוש כל זמן שאתה רך וחלש בצדקותיך כגדי אסור לך לבשל, דהיינו להמשיך השפעות מעולמות העליונים על ידי יחודים. וזהו בחלב, רמז להשפעה כנ"ל. אמו, רמז לעולמות העליונים הנקרא אם לעולם התחתון. וזהו שאמרו חז"ל (סנהדרין ד א) דרך בישול אסרה תורה, דהמאכל שלא נגמר לאכילה צריך בישול עד שיבושל כל צורכו שיהיה ראוי לאכילה וכמו כן האדם שעדיין לא נגמר בצדקו נקרא על שם בישול כל זמן שהוא מחמת שעדיין צריך לבישול וגמר: ואמרו חז"ל דרך, רצה לומר כל זמן שהוא במדרגת בישול אסרה תורה כנ"ל לעסוק ביחודים:

וזהו שאמר הכתוב (תהלים קד, יט) עשה ירח למועדים שמש ידע מבואו. שאותיות ירח הוא אותיות ריח, דהיינו שהשם יתברך ברוך הוא ברא ב' בחינות צדיקים, יש צדיק שנותן ריח למועדים, רצה לומר לעולמות עליונים שנקרא מועדים כמבואר בכמה מקומות לעיל, ויש צדיק הנקרא בשם שמש שנותן השפעות למעלה ולמטה כמו השמש המאירה למטה ונותנת אור ללבנה, הצדיק הזה ידע מבואו, פירוש הוא יודע שורש כל דבר למעלה בעולמות עליונים שכל דבר למטה יש לו שורש למעלה, והבין וקל להבין:

פרשת תרומה

ויקחו לי תרומה (כה, ב). פירש רש"י ז"ל לי לשמי: נראה לי, דהנה הצדיק על ידי עוסקו בתורה לשמה ומגדב את לבו למקום ברוך הוא על ידי זה הוא מרים ומעלה את הדינים לשורשם וממתיקם שם וממילא פועל רחמים וחסדים. וזהו ויקחו לי תרומה, רצה לומר שיקחו וילמדו את התורה שעל ידי זה ירימו לי תרומה, דהיינו שיעלו את הדינים למעלה להמתיקם. וזה שפירש רש"י ז"ל לי לשמי, רצה לומר שרש"י ז"ל מרמז שקאי על התורה היא שמותיו של הקדוש ברוך הוא ותלמדו את התורה לשמה להמשיך אותי לשמי, דהיינו לתורתי שהיא שמותי: וזהו לי לשמי להמשיך אותי לשמי לתורתי וזאת התורה תפעול המתקת הדינים בשורשם. וזהו שאמר דוד המלך עליו השלום (תהלים נז, ג) אקר"א לאלהים עליון כו', דאלקים עליון הוא עולם העליון אשר משם התחלת הדינים: והצדיק הממתיק אותם צריך להמתיקם שם בשורשם. ואמר דוד המלך עליו השלום אקר"א לאלהים עליון, רצה לומר שאני ממתיק הדינים שם

בשורשם הנקרא אלהים עליון: לאל, רצה לומר וממילא נעשים רחמים וחסד כמו שנאמר (שם נב, ג) חסד אל כל היום: גומר עלי, רצה לומר ואז ממילא בא החסד אלי למטה ונגמר אלי הרחמים והחסד והבן וקל להבין:

או יאמר, דהנה הצדיק בכל יום ויום הוא מרבה השפעות יותר להשפיע לעולם. וזהו פירוש (תהלים יט, ג) יום ליום יביע אומר, יביע, מלשון מעיין הנובע שבכל יום נובע השפעתו שמשפיע יותר ויותר. וזהו (שם לז, יח) יודע ה' ימי תמימים כו', דבאברהם אבינו עליו השלום נאמר (בראשית כב, יב) עתה ידעתי כי ירא אלהים אתה, ולהבין איך שייך לומר אצל הבורא ברוך הוא עתה ידעתי, משמע ולא קודם חלילה. אך הענין הוא, כשהצדיק מתנהג בקדושתו ימים רבים אזי הוא מביא קדושתו ועבודתו למעלה עד הבורא ברוך הוא. ולכן אחר שנתנסה אברהם אבינו עליו השלום בעשר נסיונות אמר השם יתברך עתה ידעתי, רצה לומר שעל קדושתך למעלה אלי וזה נקרא ידיעה לשון חיבור ממש בבורא ברוך הוא. וזהו יודע ה' ימי תמימים, פירוש כל יום ויום של הצדיקים התמימים עולים למעלה עד הבורא ברוך הוא ומתקנים הצינורות ההשפעות ואחר שיקום עוד צדיק כמותם אזי הוא גם כן מתקן הצינורות. וממשיך השפעות עוד נוסף על הצדיקים הראשונים, דהיינו מה שתיקנו ופעלו הצדיקים הראשונים קיימת לעד ולכן צדיק הבא אחר כך הוא מוסיף תיקון על תיקון הראשונים. וזהו ונחלתם, דהיינו ירושתם שהם מורשים לעולם: לעולם תהיה. וזהו ויקחו לי תרומה, רצה לומר על ידי שאתם תעלו ותגביהו עבודתכם הקודש אלי עד שמי ממש. וזהו לי לשמי, על ידי זה תקחו תרומה, דהיינו השפעות: ולא זה בלבד שעל ידי מעשיכם ועבודתכם תגרמו השפעות. אלא שגם מאת כל איש אשר ידבנו לבו תקחו תרומתי, פירוש גם מכל איש צדיק וצדיק הקודם לכם תקחו גם כן תרומתי, דהיינו השפעתי לישראל, וקל להבין:

או יאמר ויקחו לי תרומה (כה, ב). דוד המלך עליו השלום אמר (תהלים צב, ו) מה גדלו מעשיך ה' מאוד עמקו מחשבותיך. יש לומר הפירוש, דהנה יש ב' מיני צדיקים, דהיינו יש צדיק העובד השם במעשים טובים ועובדות כשרות בגופו ועדיין לא הגיע למדרגות מחשבות בדבקות גמור בבורא יתברך ויתעלה במחשבתו הטהורה. והצדיק הזה הוא גורם תיקון השכינה הקדושה והטהורה אבל עדיין אין בידו הכח להשפיע השפעות טובות לעולם: ויש צדיק הדבוק בבורא יתברך במחשבות קדושות תמיד ודבקות בלי הפסק הצדיק הזה הוא גורם השפעות גדולות לעולם. וזהו מה גדלו מעשיך ה', רצה לומר מדרגות הצדיקים העוסקים במעשים טובים. מאד עמקו מחשבותיך, רמז לצדיק הנ"ל העובד במחשבות זה עמוק עמוק מי ימצאנו.

וזהו גדולים מעשי ה' דרושים לכל חפציהם (תהלים קיא, ב), דהיינו המעשים טובים והתורה והמצוות הם גדולים מאוד: ולא עוד אלא שהצדיק יכול לדרוש אותם לכל חפצי בני אדם לגרום להם השפעות וברכות וטובות. וזהו ויקחו לי תרומה פירש רש"י ז"ל לשמי, רמז למדרגת הצדיקים העובדים במעשים טובים וגורמים העלאת השכינה הקדושה. מאת כל איש אשר ידבנו לבו, רצה לומר אבל על ידי אותו הצדיק המנדב את לבו בכל מכל כל במחשבותיו ומנדב את עצמו לשמים על ידי הצדיק תקחו הכל, דהיינו תקחו את תרומתי, דהיינו קדושת: וגם נוסף על זאת שיהיה לכם השפעות על ידו. וזהו וזאת, וי"ו מוסיף על ענין ראשון תקחו את תרומתי גם וזאת אשר תקחו מאתם זהב וכסף ונחושת, דהיינו השפעות גדולות ברכות וטובות, וקל להבין:

או יאמר מה גדלו מעשיך ה' (תהלים צב, ו). דיש לדקדק בפסוק שאמר שמן למאור וכו' אבני שוהם לאפוד, ונמצא מפרש הפסוק כל דבר מאלו לאיזה צורך הם באים, ולגבי זהב וכסף סתם הכתוב ואינו

מפרש לאיזה צורך הם באים. אך הענין דדרשו חז"ל (ברכות נד א) ואהבת את ה' אלהיך בכל לבבך כו' (דברים ו, ה), ופירשו בכל ממונך, ויש לדקדק למה לא אמר בפירוש בכל ממונך ולמה שינה הכתוב לכתוב מאודך. אך שהתורה הקדושה רמזה לנו עוד דבר אחד, דהנה השם יתברך ברוב רחמיו נתן לנו רשות להנות קצת בעולם הזה מכסף וזהב לצורכינו אך לזה צריך שימור גדול לזהר מאד מאד להתנהג כשורה בממונו. וזהו ששינה הכתוב לכתוב בכל מאודך ופירשו חז"ל בכל ממונך, רמז לדברינו הנ"ל שיזהר מאד מאד בממונו שלא יבא בהם לידי תקלה חס וחלילה וצריך האדם לעמוק במחשבותיו שלא ימצא בממונו שום עול ועון. ולכן לא נאמר בכסף וזהב לאיזה צורך דרמז דניתן רשות גם כן להנות בני אדם קצת בממונם לצורכיהם.

וזהו מה גדלו מעשיך כו' מאד (תהלים צב, ו). פירוש בעניני ועסקי ממונו שנאמר בהם בכל מאודך. עמקו מחשבותיך, צריך לעמוק בהם במחשבותיו שלא יכשל בהם לקיים בהם בכל מאדך, וקל להבין:

או יאמר דאיתא במשנה (אבות פ"א מ"ג) אל תהיו כעבדים המשמשים את הרב על מנת לקבל פרס אלא וכו': ויש לדקדק על כפל הלשון. ויש לומר, דהנה הצדיק העובד השם במצות ומשמר את עצמו שלא לעבור חס וחלילה על איזה מצוה קלה ומהדר אחריה לעשותה כתקנה אבל אינו במדריגה זו שיבא בהמצות אל הדבקות הבורא ברוך הוא וחשקות גדול אליו יתברך לזה הצדיק יש לו לצפות לתשלום גמול לעולם הבא. אבל יש צדיק שעובד במחשבות טהורות ומדבק את עצמו על ידי המצות בבורא ברוך הוא בדבקות וחשקות גדול ורואה תמיד רוממותו יתברך, הצדיק הזה הוא מושך תענוגי עולם הבא אליו כאלו נהנה מזיו השכינה בעולם הזה: וזה הצדיק אינו מצפה לתענוגי עולם הבא, כי יש לו תענוגי עולם הבא בעולם הזה: וזהו דאיתא בברכות (יז א) שברכו עולמן תראה בחיך, רצה לומר שתזכה שתהיה כל כך צדיק שתהיה בדביקות תמיד ואז תהיה לך תענוגי עולם הבא בחיך:

וזהו פירוש המשנה אל תהיו כעבדים המשמשים את הרב על מנת לקבל פרס בעולם הבא, היינו שמצפים לתשלום שכר אלא היו כעבדים כו', רצה לומר שתהיו כל כך צדיקים שתהיה לכם השכר מיד בשעת עשיית המצוה כנ"ל, דהיינו התדבקות על ידי המצות תמשיכו את התענוג לכם:

וזהו ויקחו לי תרומה (כה, ב). רצה לומר שתזכו להנות מזיו שכינתי בעולם הזה וזהו כמו תרומה והפרשה מעולם הבא. וזהו ויקחו לי לשמי, דהיינו שתקחו ותמשיכו את הבורא ברוך הוא אצלכם ותהנו מזיו שכינתו. ומפרש הכתוב מי הוא שזוכה אל מדריגה זו ואל מי אני מדבר, דהיינו מכל איש אשר ידבנו לבו, דהיינו שנדב לבו לעבוד את הבורא ברוך הוא במחשבות טהורות ודביקות הבורא ברוך הוא תקחו את תרומתי, וקל להבין:

או יאמר ויקחו לי תרומה (כה, ב). דהנה הצדיק כשרוצה לפרש איזה תורה או איזה פסוק אזי כשמתחיל לדבר הוא מנענע בשורשו ובא לו הפירוש מהשורש שלו וזהו דוקא כשמדבר אל צדיק חבירו ומנדב את לבו לשמוע אליו אזי דבורו אינו נפסק מהשורש ויכול למשוך הפירוש משורשו, כי כל דבר שבקדושה צריך להיות דבר ונוקבא להשפיע למקבל מה שאין כן כשרוצה לדבר וחבירו אין נותן לבו לשמוע אזי דבורו נפסק. וזהו ויקחו לי תרומה, רצה לומר התרומה שאתם מרימים הפירוש מעולם העליון. תקחו לי לשמי, דהיינו לשמה: ואמר הכתוב אימתי אתם תוכלו להרים הפירוש מעולם העליון מאת כל איש אשר ידבנו לבו, היינו כשתדברו אל הצדיק אשר נדב לבו לשמוע, וקל להבין:

ועשו ארון עצי שטים כו' (כה, י). נראה לפרש, דהנה הארון והשולחן והמנורה הם רמז על בני חיי ומזוני, דהיינו הארון רמז על חיי דעל ידי התורה הקדושה נמשכים חיים לעולם כמו שנאמר (דברים ד, ד) ואתם הדבקים בה' אלהיכם חיים כולכם היום: והשולחן הוא ממילא רמז על מזוני: ואיתא בגמרא (מו"ק כח א) חיי ובני ומזוני לאו בזכותא תליא מילתא אלא במזלא: ויש לומר הפירוש כך, דימי החול נקראים זכותא מלשון זכוכית והוא מחמת שהצדיק רואה בהם באספקלריה שאינה מאירה, היינו שהוא כעין חציצה ומחיצה קצת המפסקת. אבל קדושת יום שבת קודש נקרא מזלא דהוא עולם עליון הוא בגימטריא ע"ח ג הויות והם כנגד שלש סעודות של שבת קודש: ועל ידי הצדיק ממשיך את השלש הנ"ל, דהיינו על ידי שלש הויות הנזכרים לעיל שהם בגימטריא מזלא הוא ממשיך חיי ובני ומזוני, שבשבת קודש הצדיק בא בקדושה רבה וכאלו רואה באספקלריה מאירה שאין דבר חוצץ נגדו:

וזהו ארון עצי שטים (כה, י). דהצדיק נקרא עץ שהוא דבוק בעץ החיים כמו שנאמר (במדבר יג, כ) היש בה עץ, ופירש רש"י ז"ל אדם כשר: וזהו שאמר אברהם אבינו עליו השלום למלאכים (בראשית יח, ד) והשענו תחת העץ, דהיינו שראה אותם וחשב או שהם צדיקים גמורים או שהם ערביים כפירוש רש"י. ואמר להם לפי ראות עיני אתם צדיקים גדולים והשענו תחת העץ, היינו עץ החיים:

וזהו ויורהו ה' עץ (שמות טו, כה), רצה לומר על ידי הצדיק נהפך מר למתוק. וימתקו המים, שהמתיק אותם: ואמר הכתוב הצדיקים שהם נקראים עצי שטים ראשי תיבות שלום טובה ישועה מזוני, היינו שהם ממשיכים הכל לעולם והם יראו עיקר שיפעלו בתורתם:

אמתים וחצי ארכו (כה, י). דאיתא בגמרא (ב"ק סב ב) מרובה מדת תשלומי כפל ממדת וכו'. פירוש דהצדיק צריך לקשר ולייחד העולמות העליונים בתחתונים, דהיינו שצריך לעבוד ולתקן ד' אותיות הויה ברוך הוא וברוך שמו שהם ד' עולמות עד הגיע אל החכמה דהיו"ד הוא חכמה ומשם יעלה עד עולם החמישי שהוא קוצו של יו"ד.

וזהו עולם הפוך ראיתי עליונים למטה וכו' (פסחים נ א), דהשם יתברך ברוך הוא ברא העולם יש מאין והצדיק עושה בהיפך, דהיינו מיש עושה אין דהצדיק הרוצה לבטל איזה דבר ולפעול צריך להביא אותו הדבר עד החכמה ושם נעשה אין כאשר כתבתי כמה פעמים והחכמה מאין תמצא (איוב כה, יב). וזהו עליונים למטה, היינו עולמות העליונים הצדיק ממשיך למטה, והתחתונים הוא מעלה אותם למעלה לקשר ולייחד אותם כאחד. אמר ליה בני עולם ברור ראית, פירוש זה צריך כל אדם להיות עבודתו כך. וזהו מרובה כו', היינו שהצדיק פועל הרבה במדה זאת תשלומי כפל, פירוש שעושה שלום ויחוד בעולמות עליונים ותחתונים. והיינו כפל, דהיינו העליונים ותחתונים. זה מרובה שעולמות הם רבים עד אין קץ ותכלית. ועל ידי איזה דבר יכול לפעול כן הנה זה בא ממדת תשלומי ארבעה, היינו שעובד ומתקן ארבעה העולמות שהם ד' אותיות הויה. וחמשה, הוא עולם החמישי קוצו של יו"ד שעולה הצדיק עד החכמה כנ"ל ועל ידי זה הוא מייחד כל העולמות לאחד:

וזהו שאמרו חז"ל (פסחים ג ב) אל יוציא אדם דבר מגונה מפיו דהני תרי כהני כו' ואמר לחבריה הגיעני כפול ואמר אידך הגיעני כזנב הלטאה בדקו אחריו ומצאו שמץ פסול: והנה לכאורה דברי הכהן הגיעני כפול הוא ללא צורך דאין מוכח מזה כלל אל יוציא דבר כו'. ולפי דברינו זהו דברי הכהן הגיעני כפול והפליגו חז"ל במעלות הכהן ורזי שאינו מוצא דבר מגונה מפיו שעל ידי זה יכול לטהר ולקדש עצמו ולעשות יחוד בעולמות עליונים ותחתונים ולזה רמזו שאמר הגיעני למעלה זו כפול כנ"ל.

וזהו שנו חכמים (אבות פ"ו מ"א), דהיינו שהגיעו לחכמה. בלשון המשנה, הם פעלו בלשונם ליחד ב' עולמות וזהו המשנה.

וזהו שויתי ה' לנגדי תמיד כו' (תהלים טז, ח), דזה חיוב על כל איש מישראל לצייר השם הויה ברוך הוא נגד עיניו. אך הצדיק השלם העובד ומתקן את השם הויה ברוך הוא אזי ממילא תמיד עומד נגד עיניו ואין צריך לצייר עוד: וזהו שאמר דוד המלך ע"ה שויתי ה', היינו שעבדתי ותקנתי את השם הויה ברוך הוא עד שהוא תמיד לנגד עיני. כי מימיני בל אמוט, דחכמה נקרא ימין כדאיתא (ב"ב כה ב) הרוצה להחכים ידרים, ודרום הוא ימין, והיינו שאמר עתה שבאתי אל מדריגת חכמה הנקרא ימין. בל אמוט, אף בשרי ישכון לבטח על ידי זה.

וזהו אמתים (כה, י). דהיינו שיראו בתורתם ליחד העולמות העליונים והתחתונים, דהיינו אמות כפולות ב' אמות עולם תחתון ועולם עליון. וחצי, פירוש ואל יחשוב הצדיק שעשה ופעל הכל כראוי אלא יחשוב שלא פעל אלא חצי, היינו מקצת מה שיש לו לפעול שיחזיק עמו במדת הכנעה: ארכו, היינו התקשרותו והתייחדו העולמות ממטה למעלה באורך. ואמה וחצי רחבו, היינו ההשפעה שהוא ממשיך על עולם הזה בכל רחבו של עולם יחשוב גם כן חצי כנ"ל. וצפית אותו זהב טהור, דאיתא בגמרא (יומא עב א) עצי שיטים עומדים שמעמידים צפויים: נוכל לומר הפירוש כך, דהצדיק נקרא עץ כנ"ל והם מעמידים את כל מה שהם מצפים וחושקים לפעול לעולם השפעה ורחמים הם מעמידים על קיומם שכן יקום כדבריהם ותשוקתם: שמא תאמר אבד סברם וסכומם. פירוש שמא תאמר לא כך הוא חלילה כל סברם וסכומם בטל. תלמוד לומר עצי שיטים עומדים. וזהו וצפית, דהיינו הצדיק המצפה להמשיך השפעה לעולם יהיה צפיותו כל כך צלול וברור שיהיה ממשיך זהב לפרנסה. טהור, שיהיה בהיתר ובטהרה גדולה. ואיך יעשה ואמר מבית ומבחוץ תצפנו, דהיינו שיהיה תוכו כבדו שיהיה מצפה בלב ונפש וגוף להביא ברכה לעולם. ועשית כפורת זהב טהור, פירוש כפורת הוא לשון כפרה, דהיינו הצדיק צריך להיות תמיד בתשובה שהתשובה מכפרת: זהב טהור, דהיינו שהתשובה תהיה בלב שלם בחרטה גדולה בלי שום סיג. ועשית שני כרובים. דהנה יחזקאל הנביא ראה במרכבה קדושה פני השור מהשמאל וכו' (יחזקאל א, י), וביקש רחמים והפכו לכרוב שאין קטיגור נעשה סגור (חגיגה יג ב) והיינו מדין לרחמים. וזהו ועשית שני כרובים כתרומתו כרביא: מקשה תעשה אותם, דהיינו על ידי מקשה שתשבר את גופך בחרטה גמורה בתשובה כנ"ל על ידי זה תבא אל המדרגה אחר כך שתוכל להפוך את הדינים, דהיינו השמאל לרחמים לימין על ידי התלהבות והדבקות, והיינו ועשה כרוב אחד מקצה מזה וכרוב אחד מקצה מזה, שתפעול שיהיה רחמים מקצה ועד קצה דגם השמאל הם הדינים יתהפכו לרחמים. ובמה תוכל לפעול כל הנ"ל. מן הכפורת, דהיינו התשובה תעשו את הכרובים, דהיינו הרחמים על שני קצותיו. והיו הכרובים פורשי כנפים, פירוש הרחמים הגדולים יהיו פורשים כנפים על ישראל להיות סוככים בכנפיהם עליהם ולחופף עליהם מכל דין ולהשפיע להם ברכה. על הכפורת, דהיינו המדרגה הזאת שתבא אל הדבקות כנ"ל ותפעול הכל הוא למעלה מן הכפורת, היינו התשובה. ועשית שולחן עצי שיטים, פירוש השולחן הוא שעל ידו ממשיך הצדיק מזונו ותעשה את השולחן, דהיינו אכילתך. וצפית אותו זהב טהור, שיהיה בלי מחשבות חוץ רק ממחשבות טהורות. ועשית לו זר זהב סביב, פירוש שיהיה כל סיבוב אכילתך זר בעיניך ולא תכוין להנאתך רק לכבוד שמים. ועשית לו מסגרת טופח, דאיתא בגמרא (ב"ב נו ב) שולחן של תלמיד חכם שני שליש מכוסה ושליש מגולה שעליו הקערות והכוסות מונחים וטבעתו מבחוץ: וזהו הפירוש כאן טופח, הוא מלשון טפח, היינו השליש שהוא מגולה שניתן לך רשות לאכול יהיה סביב לו

מסגרת, דהיינו שיסגיר את עצמו במחשבות טהורות בלי שום כונת הנאה עצמו. ועשית לו ארבע טבעות זהב, טבעת הוא טבעת קידושין להשכינה על דרך דאמרינן (הושע ב, כא) וארשתין לי לעולם וכו', והיינו שתקדש את שולחנך בארבע אותיות הויה ברוך הוא היינו ארבע טבעות: על ארבע הפאות אשר לארבע רגליו, פירוש שאדם נקרא מהלך שתיים והבהמה היא מהלכת ארבע רגלים וצריך האדם שלא יהיה דומה ושוה לבהמה באכילתו שצריך להתקדש ולהתטהר ולהשרות השכינה והקדושה על שולחנו. וזהו אשר, כל הנ"ל יעשה לארבע רגליו, פירוש בשביל שלא יהיה דומה לבהמה שהיא מהלך ארבע רגלים, רק להוציא הניצוצות הקדושים באכילתו ולהמשיך ולהשפיע לעולם מזוני ופרנסה טובה. וזהו פירוש הגמרא וטבעתו מבחוץ, היינו טבעת הקדושין כנזכר לעיל, וקל להבין:

ועשית את הקרשים למשכן (כו, טו). יש לומר, דהנה כתיב ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם, ונראה לי דאיתא בברייתא דרבי ישמעאל בשלש עשרה מדות התורה נדרשת. ורצה לומר עיקר התורה היא נדרשת כשאדם מחזיק בשלש עשרה מדות מה הוא רחום כו' (שבת קלג ב), וכן כולם ואז תורתו שלומד נדרשת בכל עולמות. ומקדש בגימטריא מדת ומדה הוא לשון כלי. ורצה לומר כשאדם מחזיק עצמו בהמדות טובות ולשמור עצמו מכל מידה רעה אז הוא מרכבה להשכינה. וזהו הפירוש כביכו"ל, רצה לומר כ"ב הוא כמו ק"ב בקו"ף, שכ"ף בקו"ף מתחלפין באותיות גיכ"ק וקב הוא מדה כמו שמצינו חנינא בני די לו בקב חרובין (ברכות יז ב), ורצה לומר כ"ב, דהיינו על ידי המדות יכול, רצה לומר על ידי המדות טובות שאדם מחזיק עצמו בהם ומשמר את עצמו ממדת רעות יכול הקדוש ברוך הוא לשכון בזה העולם, דהיינו על ידי שהוא מרכבה להשכינה: וזהו ועשו לי מקדש, רצה לומר שתתקנו את עצמכם במדות כדי שאשכון בתוכם וראש על המדות רעות הוא מדת שקר דכל מדות רעות הם נגד מדת אמת וכשיחזיק את עצמו במדת אמת וישבר עצמו ממדת שקר עד תכליתה אזי ממילא הוא מחזיק את עצמו במדות טובות ומשבר עצמו ממדות רעות.

וזהו ועשית קרשים למשכן (כו, טו). ורצה לומר שאותיות קרש הוא אותיות שקר, והיינו שתשבר עצמן ממדת שקר עד תכליתה ולחזק עצמן במדת היפוך כמו קרש הוא היפך אותיות שקר עד שתעשה עצמן קרש למשכן, דהיינו שתהיה מרכבה להשכינה כנ"ל: עשר אמות אורך הקרש, רצה לומר שדבר שהוא ארוך אף שהוא דבר שאין לו סוף יכול לקרות לו בשם אורך, אבל רוחב הוא דבר שיש לו סוף וצריך לומר כמה הוא רוחב:

וזהו הפירוש כאן עשר אמות אורך הקרש (כו, טז). דהיינו בדבר שאין לו סוף והוא בדבר רוחני שאין לו סוף ונקרא אורך תראה שתעבוד אותה באמות שלימות בכל עשר עולמות. ואמה וחצי אמה רוחב הקרש, רצה לומר בדברי הגשמי שהוא דבר שיש לו סוף ונקרא בשם רוחב לגבי הדבר הרוחני, תראה שתעשה באמות חצאים שתאכל ותותר או שאר גשמי תראה שלא תמלא תאותך בשלימות: שתי ידות לקרש האחד, דאיתא בגמרא (פסחים נ א) אשרי מי שבא לכאן ותלמודו בידו: ונראה לומר דאיתא בגמ' (קידושין מ ב) גדול תלמוד שמביא לידי מעשה, ונמצא תלמוד הוא גדול כשבא על ידו לידי מעשה. ובעולם הזה אם אנו רואים לאדם שלומד אין אנו יכולים להבחין אם תורתו מוכשר להביאו לידי מעשה ועיקר רוב המעשה נעשה על ידי היד. וזהו אשרי מי שבא לכאן ותלמודו בידו, דהיינו שהתלמוד הביאו לידי מעשה.

ועל פי זה יש לפרש שתי ידות לקרש האחד (כו, יז). דהנה נברא האדם בשתי ידות יד ימין ושמאל כדי להראות לאדם הבחירה אם להימין או להשמאל וגם להגביר הימין על השמאל לעבוד בשני יצרים להכניס השמאל תחת הימין:

וזה שנאמר שתי ידות לקרש האחד משולבות אשה אל אחותה (כו, יז). רצה לומר מדה אחת שאתה רוצה להחזיק בה או לשבר אותה תראה להחזיק אותה גם ביד שמאל ולעבוד בשני יצריך. משולבות אשה אל אחותה, על דרך שאמר הכתוב (משלי טז, ז) גם אויביו ישרים אתו, ויהיה שלום ביניהם כמו אשה אל אחותה:

ועשית קרשים כו' עשרים קרש לפאת נגבה תימנה (כו, יח): פירוש, דהנה האדם העושה מצוה צריך לעשותה בשני בחינות דהיינו א' שיעשנה כתקנה וכהלכתה וה' ב' שישמור עצמו שיעשה טוב ולא יחטא שלא יהיה בהמצוה שום פניה ואיזה חטא חס וחלילה. והמצוה נקראת בשם עשר כנ"ל. ואמר עשרים קרש תעשה, דהיינו שתעשה המצוה בשני פעמים עשר. דהיינו לפאת נגבה תימנה, רצה לומר דנגב הוא לשון נגד, רצה לומר שתשמור עצמך מפאת נגב תימנה, דהיינו ממה שהוא התנגדות התימן, דתימן הוא רמז על חכמה ותשמור עצמך מכל פניה דהוא התנגדות המצוה ותעשה אותה בתכלית השלימות, וקל להבין:

ועשית את המזבח כו' חמש אמות כו' ושלש אמות קומתו (כו, א). פירש רש"י ז"ל נאמר כאן רבוע ונאמר בפנימי רבוע מה להלן גבהו פי שנים כארכו כו' ומה אני מקיים שלש אמות קומתו משפת סובב ולמעלה. לכאורה ה"ל לפרש בפסוק גבהו של המזבח כולו יחד היה עשרה אמות עם הקרנות ולמה אינו מזכיר הכתוב רק שלש אמות של הקומה מהסובב: ונראה לי, דהתורה הקדושה רמזה לנו בדברים האלה לדעת דרכי ה' אשר נלך בה כל הימים אשר אנחנו קיימים על האדמה, דהנה המזבח היה לו אמה יסוד דעיקר התחלת עבודת הבורא ברוך הוא צריך האדם לעשות יסוד אמה. דאמה היא דבר יחידי ואין בה שום רבוי כמו כן האדם בהתחלת עבודתו יתברך שמו צריך התבודדות לעצמו יחידי, דהיינו שצריך לצמצם את עצמו בכל מעשיו להיות בהם הצנע לכת עם ה' שלא להראות בהם בפני בני אדם, כי בקל יכול לבוא בהם לידי פניות וגאות בעשותו את מעשיו בגלוי: וז"ש דוד המלך עליו השלום (תהלים לא, כ) מה רב טובך אשר צפנת ליראך, פירוש מה גדלו חסדך עם האדם אשר פקדת על הארץ להיות מצפין את עצמו בהצנע לכת עם ה' ועל ידי זה יכול להיות רב טוב בלי שום פניה וגאות:

וזהו דרשו ה' בהמצאו (ישעיה נה, ו). פירוש, דהנה השם יתברך ברוך הוא מלא כל הארץ כבודו לית אתר פנוי מיניה. וכשעלה ברצונו יתברך לברוא את העולם להטיב לברואיו היה צריך לצמצם עצמו כדי לפנות מקום להמציא את ברואיו כמו כן צריך האדם לצמצם עצמו. וזהו דרשו ה' בהמצאו, רצה לומר באופן זה בהמצאו כמו שהמציאך על ידי צמצום כן תצמצם עצמך לדרוש אותו יתברך שמו כנ"ל: וזה רמז אמה יסוד, צדיק יסוד עולם ואחר שעלה המזבח בגבהו חמשה אמות היה הסובב. רמז, דהנה האדם מיד בקומו ממטתו צריך להתלבש עצמו ביראתו יתברך לחשוב רוממותו וגדולתו יתברך ולחשוב ולראות שפלות עצמותו איך הוא שפל ונבזה עפר מן האדמה יסודו מעפר וסופו לעפר. וזהו רמז ואת המנורה נוכח השולחן, דהמנורה היא רמז לאורות העליונים ורוממות אל יתברך שמו, והשולחן הוא רמז לפסולת הגשמיות וצריך להיות זה מול זה, דהיינו לחשוב שניהם יחד רוממות אל ברוך הוא וגדולתו ושפלות עצמו וגריעותו. וזהו מנורה נוכח השולחן, וכל זה יעשה האדם ויתנהג כן בכל יום ויום ויחזור ויחשוב בכל יום תמיד כתחילתו ביום ראשון וזה נקרא בשם סיבוב כאדם המסבב והולך אל מקומו שב וסובב. וזה היה רמז המזבח כנ"ל שצריך האדם במנהגו הישר לסבבו בכל יום תמיד ואחרי שיתנהג כן ימים רבים יזכה להיות קומה שלימה. וזהו רמז שלש אמות קומתו זהו סובב של המזבח. וזהו דאמרינן בגמרא (מנחות כט א) שלשה דברים נתקשה משה רבינו עליו השלום, שרצים, ומנורה, וקידוש החודש. רמז לשלש דברים

הנוכחים לעיל שחייב האדם להתנהג בהם דהיינו לחשוב רוממות אל יתברך ושפלות עצמו וכן בכל יום תמיד ובכל זה צריך להיות הצנע לכת בסתר ולא בגלוי בהתבודדות יחידי בכל מעשיו לעבודתו יתברך שמו. וזהו רמז שרצים, על דרך שאמר התנא (אבות פ"ג מ"א) ולאן אתה הולך למקום עפר רמה ותולעה, זה שפלת האדם. ומנורה, רמז לרוממות אל יתברך כנ"ל. וקידוש החודש, רמז שצריך האדם לחדש בכל יום הקדושה הזאת לקדש עצמו במחשבות הנזכרות לעיל. וזהו שאמרו חז"ל נתקשה משה, דנתקשה הוא לשון מקשה תעשה (שמות כה, לא), ופירש רש"י ז"ל עשת של זהב, דהיינו חתיכה אחת רמז שזה קשה מאוד לצמצם הדבר ביחידי כנ"ל: עד שהראהו השם יתברך מתוך האש, רצה לומר שעם האש והתלהבות ובהירות שיתלהב לעבודתו יתברך שמו תוכל לפעול הכל, רצה לומר הבא לטהר מסייעין לו:

וזהו לעולם ישליש אדם שנותיו שליש במקרא (קידושין ל א), פירוש שצריך לקרא להשם יתברך בתחילה בתשובה ותפילה וחרטה על עונותיו: ושליש במשנה, פירוש משנה, דהיינו כפול לכפול הנהגות כנ"ל, דהיינו לחשוב רוממות אל יתברך ושפלות עצמו כנ"ל. ושליש בתלמוד, רמז אחר שיתנהג כן ויהיה גמור בצדקו יבא למדרגה גדולה. על דרך שאמרו (שבת קו ב) גמרא גמור זמורתא תהא, יש לומר שרמזו לדברינו הנוכחים לעיל שאחר שיהיה גמור בצדקו: וזהו גמרא גמור לשון גמר. זמורתא תהא, פירוש תזכה למדרגה להלל להשם יתברך ברוך הוא בשירות ותשבחות כמו דוד המלך עליו השלום* וזהו שלש אמות, רמז על שילוש שנותיו של אדם כנ"ל. ורמז חמשה אמות מיסוד לסובב. דאיתא בגמרא (שבת קד א) מ"ם וסמ"ך שבלוחות בנס היו עומדין, יש לומר רמז על שני מדרגות הצדיקים: דאמר הכתוב את המשכן תעשה עשר יריעות, אורך היריעה האחת כ"ח באמה ורוחב ארבע באמה, ועשית יריעות עזים לאוהל על המשכן עשתי עשרה יריעות, אורך היריעה שלשים באמה ורוחב ארבע כו', וחברת כו' וכפלת את היריעה הששית אל מול פני האהל, יש לומר בדרך רמז על שני מדרגות הצדיקים, דיש צדיק העובד השם יתברך מנעוריו וממשיך תמיד חסדים: וזה רמז עשר יריעות, רמז להקדושה העליונה הנקרא בשם עשר והצדיק הזה הוא תמיד עבודתו בהם להמשיך החסדים. וזהו רמז כ"ח באמה ורוחב ארבע באמה דהשם הויה ברוך הוא וברוך שמו הוא ד אותיות והמלוי הוא כ"ח אותיות והשם הויה ברוך הוא הוא כולו רחמים והמלוי הוא קצת דין והצדיק הזה צריך להמתיק שגם המלוי יהיה כולו רחמים:

וזהו ועתה יגדל נא כח ה' (במדבר יד, יז), רמז להמלוי הויה ברוך הוא שהוא כ"ח אותיות יגדל נא, דהיינו שיתמלא כולו רחמים. ויש צדיק ההולך בגבורות, דהיינו שמסגף עצמו בענויים וסיגופים על חטאת נעוריו ועל ידי זה הוא משבר כח הדינים וממתיקים: ולזה רמז עשתי עשרה יריעות עזים, רמז לסטרא אחרא שהיא אחד עשר יריעות עזים דכל יתר כנטול דמי כידוע (חולין נח ב): וכנגד זה יש צדיק שמשבר את כחם וממתיקים והצדיק הזה הוא פועל תיקון השכינה בגלות המר הזה* ולזה רמז שלשים באמה ורוחב ארבע באמה והוא גימטריא ד"ל, שהשכינה בגלות המר הזה נקרא דלה. וזהו רמז לאוהל על המשכן, שעושה לבושים להשכינה להעלותה אל המשכן:

וזה רמז למה שאמרו חז"ל (תרומות פ"ד מ"ג) עין יפה אחד מארבעים עין רעה אחד מששים ובינונית אחד מחמשים: לכאורה עין רעה אינו נותן כלום, אך הענין הוא רמז לדברינו הנוכחים לעיל. עין יפה, רמז להצדיק הממשיך תמיד חסדים על דרך הנזכר לעיל עשר יריעות ורוחב כל יריעה הוא ארבע באמה ונמצא הוא ארבעים. עין רעה, רמז להצדיק השני הנותן עינו פקחא להמתיק הדינים רעים* וזה רמז אחד מששים, על דרך דאיתא בספר למה שאנו אומרים בשעת ברכת כהנים רבונו של עולם חלום חלמתי, הטעם שהחלום הוא אחד מששים בנבואה (ברכות נו ב), והכהנים הוא כולו נבואה שמטעם זה

אסור להסתכל בידי הכהנים שהשכינה שורה בידיהם ולכן אנו אומרים רבנו של עולם כדי לבטל החלום בששים, וכן הצדיק הממתיק דינים הוא צריך להמתיקם בשורשם ונמצאים בטלים בששים: וזהו מ"ם וסמ"ך שבלוחות בנס היו עומדים: כי מ"ם רמז לעין יפה הוא הצדיק הממשיך כולו חסדים: וסמ"ך רמז להצדיק הממתיק הדינים כנ"ל. בנס היו עומדים, לשון הרימו נס (ישעיה סב, י), דהיינו שהצדיקים הללו צריכין לעלות ולהגביה הדבר הזה למעלה למעלה. וזה רמז שבלוחות, שהלוחות קודם חטא לא היו רק לוח אחד שאז לא היה צריך להמתיק הדינים ואחר חטא העגל שאותיות עגל הוא עריות גזל לשון הרע, נתחלקו הלוחות ונעשו חמשה מול חמשה, דהיינו חמשה דברות הם כולו דביקות אנכי ה' וכו', וחמשה דברות שהם לא תנאף כו', הם הנוגע לבריות ומחמת חטא היה כח להסטרסא אחרא להיות לה אחיזה לכן צריך להמתיקם. וזה רמז גם כן שני לוחות שנתחלקו רמז לשני הצדיקים הנ"ל. האחד, הממשיך חסדים, והשני שקלקל חס וחלילה ועובד בגבורה להמתיק הדינים כנ"ל, וזהו מ"ם וסמ"ך שבלוחות כו' ויש צדיק שמתקן את עצמו בעבודתו שאוחז בשני המדריגות שממשיך חסדים וממתיק גבורות וזה נקרא בינוני שהוא ממוצע בין ב' מדות* וזה בינוני אחד מחמשים, שהוא כלול מחמשים, דהיינו ב' מדריגות החמשה שבלוחות הנ"ל שכל דבר הוא כלול מעשרה ונמצא הוא חמשים* וזהו חמושים עלו בני ישראל (שמות יג, יח), ופירש רש"י ז"ל אחד מחמשה, שהיו ישראל בינונים כנ"ל* וזהו שאמר (ברכות סא ב) כגון אנו בינונים ואמר ליה לא שביק מר חי' לכל בריה, פירוש כשאתה בינוני ואתה ממתיק הדינים ולא שביק להם חי' כלל דהסטרסא אחרא נקרא חי' כמו שכתבתי במקום אחר* וזהו וחברת חמש כו' וכפלת היריעה הששית מהעשתי עשרה יריעות הנרמזים לסטרסא אחרא כנ"ל תכפול אותה כדי שיהיה אחר שתכפול רק עשרה עם היריעה הכפולה ונמצא אתה מעלה אל הנרמזות בעשר ונמתקים הדינים* אל מול פני האהל, דהיינו אל הקדושה* וזה רמז חמש אמות מיסוד לסובב, רמז שצריך האדם לעשות לעצמו יסוד כנ"ל. ואחר כך לעבוד ולתקן עצמו במדרגתו למדרגת חמשה כנ"ל, דהיינו מדריגות בינוני ועל כל זאת צריך אמה סובב כנ"ל לסבב על מדריגת הללו בכל יום תמיד*

ועשית קרנותיו כו' (כו, ב). קרן הוא לשון שררה וגדלות, דהיינו לאחר שתזכה לכל המדריגות הנ"ל תזכה לשררות גדולות שכל העולם כולו יהיו נשמעים לדברך וידבקו בך לשתות בצמא את דברך* וזהו קרנותיו על ארבע פינותיו, פירוש באיזה אופן שתפנה יהיה לך שררה וגדולה* ממנו יהיה קרנותיו, פירוש שכל שררה וגדולה שיהיה לך בשביל זאת לא תשתנה לאיש אחר רק כמו שהיית מקודם כן עתה יסוד ואמה סובב רק שתתגלה מדתך וישאו חן בעיני בני אדם ודברך שתדבר בעבודתו יתברך שמו* וזהו ממנו, רצה לומר כמו מקדם תהיה קרנותיו* וזה רמז שהקרן היה אמה רמז לאחר שיזכה לכל המדרגות יזכה לאחדות העליון* וזהו תחתים שנים ושלשים תעשיה (בראשית ו, טז), כאשר פירשתי כבר שזה רמז שאנחנו צריכין לעבוד ולתקן השלש עולמות ולהביאם אל עולם הד'*

ואל אמה תכלינה מלמעלה (בראשית ו, טז). פירוש כנ"ל שאחר כך תזכה לאמה העליונה כנ"ל, דהיינו לאחדות העליונה: וזה רמז שדרומית מזרחית לא היה לה יסוד (וזכרים נג ב) רמז להצדיק המקדש עצמו מנעוריו והולך בדרך חכמה* שזהו רמז דרומית, הרוצה להחכים ידרים (ב"ב כה ב). מזרחית, פירוש שאורו זורח על כל העולמות למעלה ולמטה. לא היה לה יסוד* רמז שצדיק כזה אין צריך להתאמץ לעשות לו יסוד כנ"ל לצמצם עצמו בכל מעשיו, כי הצדיק הזה ממילא הוא משומר מכל פניה ומכשול ורגלי חסידי יושור, והבן להכניס הדברים הנ"ל בלב לשומרם ולעשותם כל הימים אמן*

פרשת תצוה

ואתה תצוה את בני ישראל וכו' (כו, כ)* נראה לפרש בצירוף הפסוק שאמר דוד המלך עליו השלום (תהלים מ, ו) רבות עשית אתה ה' אלהי נפלאותיך ומחשבותיך אלינו וכו'* נראה לי, דהנה לכאורה יש להבין האיך אפשר שהצדיק יפעול נפלאות לרפאות החולה ולהתיר אסורים וכדומה הלא אין כל חדש תחת השמש או כשהצדיק מחדש סודות התורה מהיכן היתה זאת להצדיק* אך הענין הוא, דהנה השם יתברך ברוך הוא עמיה שריה נהורא. והנה כתיב (בראשית א, ג) ויאמר אלהים יהי אור ויהי אור, יש לומר הפירוש, דהיינו באומרו יהי אור ויהי אור, רצה לומר שנתהוה אור חדש שם במקומו ומשם נמשך האור למטה ונמצא השורש נשאר למעלה, וכן כל דבר ודבר עשה הקדוש ברוך הוא שורשו למעלה וכל הנעשה למטה הוא על ידי התנועה שאדם מנענע, מתנועע השורש למעלה ונמשך הדבר למטה:

וזהו רבות עשית (תהלים מ, ו). רצה לומר שהרבה סיבות ופעולות פעלת ועשית אתה ה' ונמצא שהשורש הוא למעלה. לכן נפלאותיך שאנו מחדשים, דהיינו רפואה ופרנסה וכל דבר. ומחשבותיך, דהיינו סודות התורה. אלינו, אנחנו יכולים לעשות הכל. וזהו שאמר הפסוק שאמר הקדוש ברוך הוא למשה רבינו ואתה תצוה, לשון צוואה הוא נופל על השפעות ברכה ורחמים כמו שנאמר (ויקרא כה, כא) וצויתי את ברכתי וכו'. ואמר הקדוש ברוך הוא ואתה, וי"ו מוסיף על הענין, דהיינו גם אתה תצוה ברכות והשפעות לישראל, כי הכל מצוה ועומד מפי הקדוש ברוך הוא ורשום הכל בשורשו, רק גם אתה תצוה לנענע השורש העליון. ויקחו אליך שמן זית זך, רמז שמן זית היא השפע גדולה וזכה: ומה שנאמר אליך, והיה לו לומר ויקחו להם, כי הצדיק בראותו שישראל נשפעים בשפע אזי הנאה לו ותענוגו כאלו היה השפעה הזאת לו, וקל להבין*

או יאמר, דהתורה הקדושה מלמדת אותנו דרכי מוסר ותוכחה איך יוכיח אדם את חבירו דהנה האדם הרוצה להוכיח בני אדם צריך להיות קדוש וטהור בכל בחינותיו, דהיינו נפש רוח נשמה הוא טהור וגופו טהור ואז הוכיח תוכיח את עמיתך ולא ישא עליו חטא (ויקרא יט, יז), דאי לאו הכי שיהיה נבחן עם כל אופניו בקדושה ובטהרה אזי בלתי אפשרי שתוכחתו יעלה כהוגן אף אם יצוה בטוב לבני אדם ויעשו על פיו גם שניהם אינם יכולים שיהיה מעשיהם בשלימות ויפנה לבבם זה בכה יאמר לבבו להתפאר בלבו איך מעלתו גדולה שזיכה את חבירו במצות ה' לעשותה ותועבת ה' כל גבה לב (משלי טז, ה): וזה יאמר בלבו גם כן בהתפארות להתפאר בפני בני אדם ולא יעשה המצוה בשלימות לכבוד השם יתברך, רק שיבא לו פניות רבות בלבבו וכל זה הוא מחמת שזה המצוה לו בטוב אין שלם בצדקו בכל בחינותיו כנ"ל, אבל הצדיק השלם לו ראוי' והגון להוכיח והעושה כמצותו אף בפניו ולא יגבה לבבו בקרבו לשום פניה אחרת לא הוא ולא העושים רק שניהם כאחד טובים יעשו לכבוד השם יתברך. וזהו ואתה, דזו הוא המוסיף על הענין, דהיינו אתה עם כל בחינותיך כנ"ל תצוה את בני ישראל על דרך דאיתא בגמרא (ירושלמי ברכות פ"ט ה"ה) וד' הוא ובית דינו, דהו"ו הוא המוסיף על הענין. וכמו כן הפירוש כאן. ואתה תצוה, בטוב שזה נקרא צוה על דרך דאיתא בספרים מצוה בטוב ומזהיר ברע, ואם תצוה עליהם אם כל הבחינות שלך כנ"ל תפעול שלא תבוא לידי פניות אחרת לא אתה ולא הם: וזהו ויקחו אליך שמן זית, דהיינו כל התשובות והמצוות שיעשו שזה רמז שמן זית זך: כתית למאור, כדאיתא באלשיך הקדוש פירושו באורך שצריך האדם לכתת ולשבר עצמו בענויים וסיגופים בשביל עבודת הבורא יתברך עיין שם. וכל זאת גם אם יעשו בפניך לא תבא אתם לידי פניה אחרת חלילה. וזהו ויקחו אליך, רצה לומר בפניך שאתה רואה עשותם

כמצותך על ידך ולא תפנו לשום פניה רק ליחוד שמו יתברך. להעלות נר תמיד, רצה לומר שלא תהיה כוונתכם רק להעלות הקדושה והאור העליון הנקרא נר*

תמיד (כו, כ). פירוש שתראה שלא תזוז ממך הקדושה והאור העליון לעולם. וזהו הפירוש הפסוק (ויקרא ו, ו) אש תמיד תוקד על המזבח, פירוש שהכתוב מזכיר שיהא תמיד הקדושה ואור העליון בוער כך שלא תכבה לעולם, דהיינו שתוסיף אור וקדושה שלא יכבה לעולם*

וזהו שאמרו חז"ל (תו"כ פר' צו פ"א) אין צו אלא זירוז מיד ולדורות, גם בזה הורו לנו חז"ל דרכי מוסר השכל להוכיח בני אדם באופן זה, דהיינו שיחזיקו עצמם תמיד בהכנעה גדולה ולא בשום מדריגה, רק כמתחיל בעבודת הבורא עתה בסיבה ראשונה המביאה לידי עבודתו יתברך שהוא הזריות על דרך שאמר התנא (ע"ז כ ב) זריות מביא כו' עד לידי רוח הקודש כו', ונמצא יכול האדם לבא על ידי הזריות לידי מדרגות גדולות אף על פי כן אם יהי' לו כל המדרגות לא יחזיק עצמו, רק שהוא בהתחלה ראשונה של זריות: וזהו אין צו אלא זירוז, רצה לומר שלא יהא עיקר הצו ברצותך לצות לבא על עבודתו יתברך לא תצוה להם אלא זירוז, רצה לומר שלא יחזיקו עצמם בשום מדריגה, רק בהתחלה שהוא זירוז. הן מיד והן לדורות, רצה לומר אף אם יהיה לו כל המדרגות* וביותר צריך לזרז במקום שיש חסרון כיס* דאיתא בגמרא (מגילה יט א) מהיכן מתחילין לקרוא המגילה רבי מאיר אומר מתקפו של אחשוורוש ורבי יהודה אומר מתקפו של מרדכי מאיש יהודי, ופלוגתייהו יש לפרש על דרך הרמז, דהנה יש שני מדרגות צדיקים* יש צדיק שהוא ממתיק הדינים ויש צדיק שממשיך כולו רחמים וא"צ להמתקת הדינים כלל*

וזהו פירוש מגילה נקראת באחד עשר (מגילה ב א), דהנה השם יתברך הראה ליחזקאל הנביא התורה כתובה על מגילה פנים ואחור (יחזקאל ב, י)* יש לומר הפירוש, דהנה השם יתברך נתן הבחירה לאדם כמו שאמר הכתוב (דברים ל, טו - טז)* ראה נתתי לפניך את החיים וכו' ובחרת בחיים, וזה רמז גם כן במגילה זאת שהראה אותה פנים ואחור, דהיינו שנתן השם יתברך הבחירה לאדם בלימוד תורתו הקדושה ללומדה בפנים, דהיינו לשמה. או אחור, רצה לומר שלא לשמה לאיזה פניה וסיבה אחרת חלילה ובודאי ראוי לקיים הכתוב ובחרת בחיים* וזהו שהורו לנו חז"ל דרכי לימוד באופנים חלוקים, דהיינו דרך האחד הוא מגילה נקראת, רצה לומר דלימוד התורה הקדושה יהיה בדרך הזה דהתורה נקראת מגילה כנ"ל* יהיה באחד עשר, רצה לומר לתקן עולם עשיה שהוא עולם אשר שולטים הדינים וצריך להמתיקם וזה רמז אחד עשר, דהיינו הדינים וסיטרא אחרא שהוא י"א* ולזה החיוב מוטל על כל בני אדם לומר סימני הקטורת קודם משנת איזהו מקומן בכדי שימתיק ב"א סימני הקטורת את י"א כחות הדינים של הסיטרא אחרא שהם עשתי עשר יריעות עיזים כידוע לידעי חן*

בשנים עשר. רמז על אופן הב' של לימוד התורה הקדושה יהיה בדרך הזה, דהיינו להמשיך כולו רחמים שלא להצטרך להמתקת הדינים* דהנה איתא במדרש (במ"ד ב, ג) בשעת מתן תורה בסיני כשראו ישראל את המלאכים נושאי כסא המרכבה והי' בכל צד ג' מלאכים שהם שנים עשר וכו' מיד היו מתאווים לדגלים וציוה להם השם יתברך שיעשו להם ד' דגלים, והטעם שהיה תאווה ותשוקתם להדגלים הוא מחמת שראו גודל אהבה הנעימה והנחמדה של מלאכים: ולפעמים כשיעשה אדם מצוה אחת בשלימות אפשר לו לדלג את כל המדרגות בפעם אחד לבא אל אהבה שלימה*

וזהו ודגלו עלי אהבה (שיה"ש ב, ד). אל תקרי ודגלו אלא ודילוגו עלי אהבה (שיה"ש"ר שם), רמז לדברינו הנ"ל שיכול האדם לדלג ולבא לידי אהבה שלימה*

וזהו דאיתא בגמרא קיימו וקבלו (אסתר ט, כז). ודרשו (מגילה ז א) קיימו למעלה מה שקבלו למטה, ישראל קבלו עליהם התורה אז בימי אחשורוש ולכאורה וכי עד ימי אחשורוש לא קבלו עליהם את התורה: אלא הענין הוא שלא היו יכולים לבא לידי הרצון הזה של אהבה עד שראו גודל הנס הנעשה להם בימי אחשורוש* וכשנעשה נס לאדם מחמת זה יבא אדם לידי אהבת הבורא ברוך הוא באמת* וזהו (מגילה טז ב) אורה זו תורה, רצה לומר שבאו לידי אהבה והאור של תורה מחמת גודל הנס הנעשה להם* ויקר זה תפילין, כאשר פרשתי כבר תפילין הוא דביקות ואז קבלו עליהם התורה ברצון שבאו לידי מדריגת אהבה*

בשלשה עשר. רמז על לימוד התורה הקדושה באופן לעורר השלש מדות* וזהו שאמרו חכמינו ז"ל (מגילה ב א) שלשה עשר זמן קהילה לכל היא, רמז שיהא לימודו התורה הקדושה לעורר הי"ג מדות שהם בכל העולמות* וזהו זמן קהילה לכל היא. וזהו (ר"ה יז ב) מלמד שנתעטף הקדוש ברוך הוא כו', שעטף וקיפל העולמות בי"ג מדות. בארבעה עשר, רמז למה שצויה השם יתברך לזכור מחיית עמלק כמו שאמר הכתוב (שמות יז, טז) כי יד על כס יה, שיהא השם שלם וכסא שלם, כל זה יפעול בלימוד התורה הקדושה והוא נגד עולם הכסא* בט"ו, רמז לפעול שתהא הסיירה במילואה כמו שהיה אז בימי יהושע כדאיתא בגמרא ט"ו דורות כו'* ואמר התנא כרכים המוקפים חומה מימות יהושע בן נון קורין בט"ו, על דרך שאמרו חז"ל (יומא ט ב) על פסוק (שיר"ש ח, ט) אם חומה היא נבנה עליה, ודרשו חז"ל אם היו ישראל עולין בימי עזרא כחומה עיין שם* ולזה רמז התנא במשנה אותם בני אדם הצדיקים המוקפין באחדות גמור כחומה קורין בט"ו, רצה לומר הם פועלים בקריאתם למלאות הסיירה כמו בימי יהושע* כפרים ועיירות גדולות* כפרים, רצה לומר מי שכופר בעבודה זרה ומחשבות זרות שהוא כמודה בכל התורה כולה: ועיירות גדולות, רמז על הצדיקים שמבטלים הדינים על ידי תשובתם תמיד כמו שאמר הכתוב (עי' יונה ג, ג) וננוה היא העיר הגדולה, שעל ידי שחזרו בתשובה ממעשיהם הרעים נמתק הדין מעליהם* קורין בי"ד, רצה לומר הם פועלים כנ"ל למחות את זכר עמלק* אלא שהכפרים מקדימין ליום הכניסה, על דרך דאיתא בגמרא (יומא סט ב) למה נקרא שמם כנסת הגדולה שהחזירו עטרה ליושנה לומר האל הגדול וכו' שזהו גבורותיו עיין שם, וגם בגלות הוא רחמים. והכפרים מקדימין ליום הכניסה, רצה לומר שהם מקדימין ברחמים שיהא מתחילה רחמים שלא יהא שום גבורות ודינים מתחילה ולא יצטרכו להמתיקם והצדיקים הללו הם ממשיכים השפעות טובות וברכות לעולם: זה רמז הגמרא כדי שיספיקו מים ומזון לאחיהם כו', רמז להשפעות שהם ממשיכים לישראל. וזהו רמז התנא (מגילה ה א) איזהו עיר גדולה כל שיש בה עשרה בטלנים. רצה לומר לבטל הדינים צריך עדה שהוא עשרה שיהיו באחדות* פחות מכאן, פירוש הצדיקים המחזיקים עצמם בפחות ושפלות מכל אדם. הרי זה כפר, רצה לומר כנ"ל הוא במדריגת בני הכפרים שהם מקדימים הרחמים קודם להמשיך השפעות. באמת אמרו באלו מקדימין ולא מאחרין כו', כנ"ל שהם מקדימים הרחמים שלא יהיה כלל דינים מעיקרא* ולא מאחרין, רצה לומר לעורר רחמים אחר המתקת הדינים, כי אם משתדלים במעשיהם הטובים שיהא מתחילה רחמים: וזהו ביותר צריך לזרז במקום שיש חסרון כיס, פירושו מובן ממילא על פי הדברים הנזכרים לעיל, רצה לומר שהצדיקים הממשיכים השפעות הם צריכים להיותם פחותים ושפלים בעיני עצמם יותר מכל אדם וכאשר פרשנו לעיל שהזירזו הוא ההתחלה בעבודת הבורא כנ"ל זריזות מביא לידי נקיות כו', וצריך המוכיח המצווה בטוב לצוות על הזירזו, דהיינו כנ"ל שיחזיק עצמו לעולם שהוא אינו אלא כמתחיל בעבודתו יתברך* וביותר צריך לזרז במקום שיש חסרון כיס* רמז אם חס וחלילה בעולם חסרון השפעות צריך הכנעה גדולה יותר ויותר ואז יוכל להמשיך השפעות כנ"ל* ונחזור לפלוגתא

הנזכרת לעיל מהיכן מתחילין לקרות המגילה חד אמר מתוקפו של אחשורוש, רמז שזה סובר שמתחילה צריך האדם להשתדל לפעול בלימודו התורה הקדושה להמתיק הדינים שזה רמז תוקפו של אחשורוש* רצה לומר לשבר תוקף הדינים שיהא ידו תקיפה עלייהו להמתיקם שלא ישלטו* וחד אמר מתוקפו של מרדכי, כי זה המאן דאמר סובר שצריך האדם מתחילה מיד להמשיך הרחמים שלא להניח הדינים מעיקר לעוררם שתוקפו של מרדכי רמז לרחמים, דהיינו להתחיל מאיש יהודי על דרך דאיתא (מגילה יג א) כל הכופר בעבודה זרה נקרא יהודי, שזה רמז להצדיקים המקדימים רחמים וממשיכים השפעות וברכות לעולם כנ"ל* ואב הרחמן יקדים לנו רחמים תמיד לנו ולכל ישראל. אמן כן יהי רצון*

בדרך אחר נראה לפרש בהקדם פסוק (תהלים לו, ג) בטח בה' ועשה טוב וכו'* דהעיקר צריך האדם לעבוד הבורא ברוך הוא ביראה שלימה ולהיות תמיד כל אבריו נרתנים ומזדעזעין ביראת הבורא ברוך הוא והאדם הזה אשר יראת ה' תמיד על פניו בלתי אפשרי לו להתאפק מלהוכיח בני אדם והוכח יוכיח את עמיתו ודבריו מעוררים את לב אנשים השומעים את דבריו לשוב לבורא ברוך הוא כדאיתא (ברכות ו ב) כל מי שיש בו יראת שמים דבריו נשמעים, ואחר שפעל זאת להכניס יראה בלב אחרים אזי אחר כך יזכה על ידי זה שיבא לידי אהבת הבורא ברוך הוא בלב שלם ולהדביקות אשר על ידי זה יכול להמשיך השפעה גדולה אל העולם* וזהו אשרי איש ירא את ה' (תהלים קיב, א), על ידי זה במצותיו חפץ מאוד, היינו אהבה* וזה פירש בטח בד', היינו שתחזיק מאד להיות תמיד ביראת ה' ולבטוח בהבורא ברוך הוא שכל מי שיש בו יראת שמים צריך להיות בטחוננו בה' בכל אופניו כמו שנאמר בקפיטל הנזכר לעיל אשרי האיש וכו', ונאמר שם (פסוק ז) נכון לכו בטוח בה'. ועשה טוב, היינו להוכיח את בני האדם בעבודת הבורא ברוך הוא להשיבם מדרכיהם הרעים ולעשותם טוב. שכן ארץ, פירוש הכתוב מבשרו אם תראה לשכון בארץ, היינו להוכיח בני אדם שזה נקרא ארץ, דהיינו דברי ארציות וחומריות למנוע מהם הבריות מלעשותם, אז ורעה אמונה* פירוש אז תבא לידי אהבה שהיא עיקר האמונה ותרעה את עצמך באהבה תמיד בלי שום הפסק* וזהו ואתה תצוה, פירוש שאתה תצוה את בני ישראל בטוב ביראת ה' לרזום, כי כל מקום שנאמר צו אינו אלא זירוז* ויקחו אליך, פירוש על ידי שיקחו בלבם את יראת ד' זה יגרום לך שתבא לידי אהבה, והיינו אליך שמן זית נך. שמן, היינו השפעה שהצדיק ממשיך על ידי אהבה והדביקות שבו* כתית למאור, פירוש עם כל זאת צריך אתה לכתת ולשבר עצמך להתחזק במדת הכנעה ועל ידי זה תבא לידי אור גדול להעלות נר תמיד שתהא שלהבת עולה מאליה באהבה ובהתלהבות גדול עד אין קץ ותכלית.

איתא בגמרא (יומא ה ב) כיצד הלבישן ומקשה הגמרא כיצד הלבישן מאי דהוי הוי, אלא כיצד מלבישן לעתיד לבא. ומקשה הגמרא כשיבא משה ואהרן ובניו וכו', אלא כיצד הלבישן למסבר קראי עיין שם: ויש לדקדק דהוה ליה לתרוצי מיד למסבר קראי* ונראה לי בהקדים לפרש (שמות יז, יא) והיה כאשר ירים משה וכו' וכאשר יניח כו', ולכאורה למה היה מניח ידו* אך האמת הוא מחמת שמשה רבינו עליו השלום היה מדרגתו וקדושתו גדולה מאוד וידע איך לעורר רחמים ואם היה עבודתו כזה לעורר רחמים כמעט היה העולם בטל ממציות מחמת שהבורא ברוך הוא ברא את עולמו ושייתך בו מדת הרחמים, דהיינו דין ורחמים כדי שיהא שכר ועונש ואם היה משה רבינו עליו השלום עבודתו רק לעורר רחמים לבד היה פועל שיהא הכל אחד ולא היה עונש אף לרשעים לכן הוכרח להיות עבודתו רק בהמתקת הדינים בלבד* אבל אנחנו בעבודתנו אפילו לעורר רחמים הלוואי שנפעל כך כאשר פעל משה רבינו עליו השלום בהמתקת הדינים* וזהו כאשר ירים משה את ידו. דידו, פירוש רשותו כי העולמות הם ברשות הצדיק לפעול בהם כרצונו* וזהו לא נברא העולם אלא לצוות לזה (ברכות ו ב), היינו בריאת העולם היה למען ישמעו להצדיק הנקרא זה, כמו שנאמר (שמות לב, א) זה משה כו', וכאשר הרים משה

את ידו, היינו כחו ורשותו שיש לו בעולמות* וגבר ישראל אך שהיה צריך לירד קצת ממדרגתו כנ"ל וגבר עמלק* ואהרן וחור תמכו את ידיו במדרגותם לעורר רחמים*

וזהו אז ישיר משה כו' (שמות טו, א), ודרשו חז"ל (סנהדרין צא ב) שר לא נאמר כו'. ולפי דרכינו יבואר גם כן בדרך הזה, דהנה משה רבינו עליו השלום כשהיה על הים היה צריך לרחמים על ישראל ודינים על המצריים ולא היה יכול להמשיך ולעורר רחמים, כי על ידי זה לא היה עונש על מצריים והיה פועל רק במדרגת המתקת הדינים, דהיינו רחמים לישראל ודינים למצרים* אבל הדורות הבאים אחריו צריכין לעבוד במדרגה זו לעורר רחמים כנ"ל* וזהו אז, דהיינו הפעולה הזאת שפעל משה על ידי המתקת הדינים: ישיר משה, דהיינו הצדיק שיהיה בכל דור, כי בכל דור הוא גלגול משה רבינו עליו השלום. וזהו דאמרינן בגמרא (שבת קא ב) משה שפיר קאמרת, דכל צדיק נקרא בשם משה* ובני ישראל ישירו את השירה הזאת לד', דהיינו שהם צריכין לעורר כולה רחמים, והיינו לד' כולה רחמים כנ"ל* ויאמרו עתה השירה איך לאמר לדורות הבאים*

וזהו בכל עת יהיו בגדיך לבנים (קהלת ט, ח). דשלמה המלך עליו השלום אמר כ"ח עיתים והם י"ד ימין וי"ד שמאל, והיינו בכל עת, פירוש כל העיתים אף השמאל יהיה בגדיך מלשון (בראשית ל, יא) ב"א ג"ד, פירוש מזל טוב, והיינו בגדיך, המזל הטוב שתרצה לעורר יהי לבנים, דהיינו לעורר רחמים ולא בהמתקת הדינים לבד* ושמן על ראשך לא יחסר, היינו הרחמים הנקראים שמן לא יחסר תמיד*

וזהו פירוש הגמרא כיצד הלבישן, דבגדי כהונה היו מכפרים ושואל התנא כיצד באיזה אופן היה ההלבשה, דהיינו התעוררות הרחמים דלבוש נקרא רחמים*

וזהו ומרדכי יצא כו' בלבוש מלכות תכלת (אסתר ח, טו). דאיתא (סוטה יז א) תכלת דומה לים כו' ורקיע דומה לכסא הכבוד, וכסא הכבוד יש בו דין ורחמים* ומרדכי פעל שיצא מלפני המלך מלכו של עולם בלבוש תכלת, רצה לומר תכלת שהוא קצת דין עשה ממנו לבוש, היינו רחמים גמורים כולו*

וזהו שמקשה כיצד הלבישן כו' מאי דהוי הוי, פירוש המדרגה הזאת היה במשה מחמת שהיה קדושתו גדולה מאוד והיה צריך לעבוד הכל בהמתקת הדינים כנ"ל: ולא כן אנחנו שאנו צריכין לעשות באופן אחר. ואמר התנא כיצד מלבישן לעתיד לבא, פירוש כשיבא משיח במהרה באיזה אופן יהיה הלבוש לעורר רחמים* והשיב לו כשיבא משה ואהרן כו'* ואמר אלא כיצד מלבישן למסבר קראי, פירוש דמשה רבינו עליו השלום הכניס והלביש הכל בקראי של תורה שעל ידי המקראות והכתובים של תורה נוכל לעורר רחמים וכיצד היה הלבשה זאת שנדע אנחנו על ידי המקראות לעורר רחמים גדולים. וזהו ואתה תצוה את בני ישראל, פירוש שתאמר להם התורה והמצוות ועל ידי התורה: ויקחו אליך שמן זית זך, היינו השפעה הזאת שהיה על ידך על ידי המתוק הדינים כנ"ל יקחו הם: כתית למאור, כנ"ל שצריך שיהא מוכנע ושפל בעיני עצמו: להעלות נר תמיד, פירוש הם צריכין לעבוד לעורר רחמים כנ"ל תמיד:

והיה על אהרן לשרת. דהנה כתבנו מזה דצריך האדם שיהא כל כוונתו לשמים הן באכילה ובכל דבר: ואמר הכתוב שבגדי כהונה יהיה על אהרן רק לשרת, היינו לשירת ועבודת הבורא יתברך ולא להנאת עצמו וכבודו ועל ידי זה ונשמע קולו בבואו אל הקודש, היינו כשיעלה אל הקדושה בעולמות העליונים: לפני ד'. יפעל לעשות יחוד וקישור בעולמות: ובצאתו, פירוש אף בעת שירד ויצא קצת ממדרגתו יפעל. ולא ימות, פירוש שיפעל אפילו מי שהוא קרוב למיתה יכול הצדיק להצילו ממיתה בתפילתו להמציא לו רפואה וחיים אמן:

פרשת כי תשא

כי תשא כו' (ל, יב). דהנה כתבנו מזה פעמים הרבה שהצדיק הרוצה להשפיע לעולם צריך לקשר וליחד העולמות ביחודא שלים עד אין סוף ברוך הוא וברוך שמו ועל ידי כח ותיקן ויחוד הצדיק כזה יכול גם הצדיק שאינו במדרגה זו גם כן להמשיך השפעה לעולם. וזהו (שמות לג, יט) וחננתי את אשר אחון, ופירש רש"י ז"ל אף שאינו הגון. ולכאורה נראה פשטא דקרא להיפך למי שהוא ראוי לחוננו. אך לפי עניות דעתי כך היא כוונת רש"י ז"ל דעל ידי העושה נחת רוח וכן להבורא ברוך הוא שמיחד ומקשר העולמות כנ"ל על ידי כח הצדיק הזה אני אחון אף למי שאינו הגון: וזהו חן וכבוד יתן ה' כו' (תהלים פד, יב), פירוש בין על ידי צדיק שעושה חן ויחוד בעולמות: בין על ידי הצדיק שאינו במדרגה זו, אך שהוא תמיד בתשובה ויודי להבורא ברוך הוא ויתעלה, על ידי שניהם יתן חן יתן ה' השפעה וטובה לעולם: לא ימנע טוב להולכים בתמים, הוא נתינת טעם למה שלמעלה ממנו דמשום דהבורא ברוך הוא דרכו להטיב לכל לכן לא ימנע טוב להולכים בתמים באיזה מדרגה שיהי' רק שיהא בתמימות: וזהו כי תשא את ראש כו', פירוש כי הוא לשון אשר שאמר הקדוש ברוך הוא אתה תשא את ראש דהיינו העולמות נקראים ראש. לפקודיהם, פירוש כדי לפקוד לכל בני ישראל את ההשפעה להשפיע להם לפקודם בכל טוב. ותגרום שאף הצדיקים שאינם במדרגתך, רק ונתנו איש כופר נפשו, פירוש שיהא תמיד בתשובה לבקש כפרה ומחילה לנפשו. גם הם יכולים להמשיך השפעה לעולם. ולא יהיה בהם נגף בפקוד אותם, שלא יוכל שום קטרוג לקטרג עליהם בפקוד אותם, היינו את ישראל בהשפעה וטובה אמך*

משוך חסדיך ליודעך (תהלים לו, יא). ובתחילה נקדים לפרש הפסוק (שמות ל, לד) קח לך סמים וכו', דהנה לעבודת הבורא ברוך הוא צריך ליקח כל מיני סמים רמז לכל מיני תחבולות והתפעלות ושכליות שיקח האדם אתו עמו לבא עמהם לעבודת הבורא יתברך שמו ויתעלה. ומנה בהם חלבנה, רמז שגם בבית הכסא יהיה צנוע ויחשוב בו דברים המותרים להרהר, דהיינו שהוא מלא בוש וכלימה נמשל כבהמות* ולזה רמז חלבנה ושנה הכתוב לסמים שנית, רמז לאחר שבאת קצת לעבודת השם יתברך. סמים, רצה לומר קח סמים, היינו השכליות יהא בכל עת צח ומצוחצח יותר שתגיע בהם למעלות הצדיק האמיתי. וזהו ולבונה זכה, ורצה לומר בזכות מעשיך תוכל ללכך עוונת ישראל* בד בבד יהיה, רצה לומר שתזכך עצמך בלבך עד שתוכל להביא עולם העשיה לאחדות הבורא יתברך שמו כמו שהעולם העליון הוא באחדות גמור. וזה על פי פירוש רש"י ז"ל על פ' בד בבד עיין שם. וזה פירוש הפסוק (תהלים מא, יד) ברוך ה' מהעולם עד העולם אמך* רצה לומר כשתגיע למעלה זו שתוכל להביא העולמות לאחדות גמור אז תוכל לומר אמן אחר ברכת עצמך שהאמן מורה גם כן לאחדות כידוע* וזה גדול העונה אמן כו' (ברכות נג ב), מי שעונה אמן הוא יותר גדול אם הוא מן המברך כנ"ל*

ועשית אותה קטורת כו' (שמות ל, לה). רצה לומר קטורת, הוא לשון קיטור ותימרות עשן שהוא מרמז לענין הגשמי, כי העולמות העליונים אנו מדמין ומושלם באור והעולם הזה נרמז בעשן פירוש שתראה גם כן להמשיך השפעה על ישראל בעניני גשמיות: וזה הפירוש של מעלה עשן כל שהוא (כריתות ו א), שגם עניני גשמי היה צריך לפעול בהקטרת והם בני חיי ומזוני* וזהו גם כן הפירוש מעשה רוקח, לתקן הצטרפות עולם העשיה* וזה נרמז גם כן בפסוק (שמות כג, יז) שלש פעמים בשנה, רצה לומר שלש דברי הגשמיים הנ"ל והם מרומזים בתיבת פעמים שמשמעו הרגלים כמו (שיה"ש ז, ב) מה יפו פעמיך* בשנה יראה כל זכורך, פירוש תראה ותזכור להביא השלש דברי גשמי הנזכר לעיל בשנה שהוא בגי' ספירה להתאחדם בעולמות עליונים: ממולח טהור קדש, רצה לומר שתערב הטהרה שלך עם הקדושה*

שבעולם העשייה הוא רק טהרה* וקדושה הוא בהעולמות העליונים וזהו משוך חסדך ליודעך, רצה לומר היודעים לייחד העולמות השפע להם החסד שלך בכח יחודם אשר מייחדים* וצדקתך לישרי לב, רצה לומר בתורת צדקה תתן לישרי לב אותן שלא הגיעו עדיין למעלה זו* וזהו גם כן הפירוש (שמות לא, יג) אך את שבתותי*, שפי' שני שבתות רצה לומר גם כן יחוד העליון הויה ואדנ"י* כי אות היא ביני וביניכם פירוש כי הוא לשון אלא וכך פירושו מה שהיא ביני וביניכם שהם עולמות וספירות עליונים אינך יכול לתפוס במחשבה כי אם אותיות, כי באין סוף ברוך הוא לית מחשבה תפיסה ביה כלל* לדעת כי אני ה' מקדשכם, פירוש כנ"ל שטהרה יכול לבא מעולם העשייה אבל הקדושה הוא למעלה מהשם ברוך הוא* וזהו גם כן אשר רמזו חז"ל במסכת שבת (ב ב) באמרם האי תנא הכנסה הוצאה קרי' ליה, פירוש מה שהצדיקים עושין יחוד בעולמות עליונים אל תבין שהקב"ה צריך חס וחלילה למעשינו חלילה וחלילה, רק אנחנו צריכין לזה על ידי מעשנו הוא אתערותא דלתתא* להביא העולמות בחדוה ובשמחה, ועל ידי זה יושפע לנו שפע וברכה ורחמים על כל ישראל אמן*

עוד פירוש כי תשא את ראש (ל, יב)*. נראה לי דאיתא בגמרא (שבת כב ב) נר מערבי היה דולק ממנו היה מדליק וממנו היה מטיב, יש לומר דחז"ל רמזו בדבריהם הקדושים על הצדיק שהוא נקרא נר מערבי על דרך דאיתא בגמרא (סנהדרין כד א) למה נקרא שמה בבל שבלולה במשנה וגמרא ואגדות כו', כמו כן הצדיק הוא מעורב בו כל מיני קדושות אהבה ויראה ורוממות אל תורה ותפלה וצדקה תשובה וגמילות חסדים וכדומה, ולכן נקרא נר מערבי לשון מעורב, גם מערבי הוא לשון עריבות ומתיקות שהצדיק הוא ערוב ומתוק בכל מיני מתיקות* וזה הפירוש ממנו היה מדליק, הם בני אדם המתחברים עם הצדיק גם הם מדליקים נרותיהם הם נשמתם באהבה ויראה להבורא ברוך הוא* וממנו היה מטיב, פירוש על ידי הצדיק מטיב השם יתברך ברוך הוא לעולם כל מיני השפעות*

וזהו שאמר הקדוש ברוך הוא למשה רבינו עליו השלום כי תשא את ראש בני ישראל. פירוש כשתשא לבבם למעלה לראש הם העולמות עליונים נקראים ראש למען יכנסו בלבם אהבה ויראה וקדושה* לפקודיהם, פירוש גם זאת יפעלו שיהיה להם פקידה טובה של שפע טוב שהצדיק גזור ופוקד והקב"ה מקיים על ידו:

ונתנו איש כופר נפשו (ל, יב). הכתוב נתן להם עצה טובה שיהרהרו בתשובה לכפר על כל עונותיהם ועל נפשותם. בפקוד אותם, פירוש בעת הפקידה הזאת של השפע* ואז לא יהיה בהם נגף בפקוד אותם, רצה לומר שלא יהא שום קיטרוג על הפקידה מאחר שהרהרו בתשובה*

זה יתנו (ל, יג). איתא בגמרא (שקלים פ"א ה"ד) כמין מטבע של אש הראה לו הקדוש ברוך הוא למשה מתחת כסא הכבוד ואמר לו כזה יתנו, רמז על פי דאיתא בגמרא (פסחים קד א) איזה בנן של קדושים דלא ידע בצורתא דמטבע, ומקשה התוספות למה נקרא בנן של קדושים ומאי ראייה הוא על אבותיו אשר היו קדושים, ומתרצין מאחר דלא ידע כו' מסתמא גם אבותיו היו קדושים עיין שם* י"ל כוונת דבריהם, דהנה הצדיק הגמור בוודאי גם בגלגול ראשון היה צדיק גמור והגלגול ראשון נקרא אב לגלגול שני זה שנתגלגל עתה*

וזהו כוונת התוספות מאחר שלא יודע עתה בצורה כלל גם אבותיו הוא הגלגול הראשון גם כן היה צדיק והטעם, כי הצורה של המטבע היא מכבה אור נשמת האדם כאשר יבין מדעתו אם נותן דעתו על המטבע נכבה אור השכל ממנו לזה אמר השם הטוב כזה יתנו, דהיינו שיתנהגו עם כספיהם כזה שהוא אש מתחת כסא הכבוד דאש שורף ואש מחמם, דהיינו אם חס וחלילה מתנהג בכספו שלא כהוגן אז שורפתו, ואם

מתנהג כשורה בצדקה בלב שלם וגמילות חסדים אזי המצוה הזאת מגעת עד כסא הכבוד ומחמתו מגיע לעונג רב בזה ובבא אמן*

כי תשא את ראש וכו' (ל, יב). נראה לפרש, דהנה יש בני אדם אשר אין משגיחים על צרות ודוחק חבריהם כמאמר הכתוב (ויקרא יט, יח) ואהבת כו', כי אם חוששים לעצמם שיטיב להם* וכן יש בני אדם שחוששים גם כן על צרות ודוחק חבריהם מחמת רך בלבם ורחמנותם, הבחינה הזאת היא טובה אבל לא על אמתה ומכונה. והבחינה האמיתית היא שיהא מיצר על צרות ישראל מחמת שזה צער השכינה הקדושה אשר בכל צרתם לו צר וכל מגמתו הוא להמשיך השפעות על ישראל כדי להעלות השכינה*

וזהו כי תשא את ראש בני ישראל לפקודיהם (ל, יב). לשון פקידה שהקב"ה פוקד ומצוה טובות על בני ישראל על דרך (איוב כב, כח) תגזר אומר ויקם* ואם כוונתך תהיה בהפקידה הזאת לעשות טובות לישראל יהיה עבור להעלות ולשאת את השכינה הנקראת ראש בני ישראל, תפעול* ונתנו איש כופר נפשו כו', דהנה עובדות ותנועות של הצדיק המתחיל להתאמץ בקדושה ועבודת הבורא יתעלה הם קצת זר בעיני בני אדם הפשוטים ואינם נכנסים בלבם באומרים שתנועותיו הם שלא כדרך העולם ומעשיהם שונים וזרים בעיניהם והוא מחמת שהצדיק הזה עדיין לא נגמר בצדקתו אבל הצדיק האמתי אשר כל כוונתו להעלות השכינה מעשיו נכנסים בלבבות בני אדם ונותנים אהבה רבה בלבבם והם מוסרים נפשם על קדושת שמו יתברך. וזהו ונתנו איש כופר נפשו כו' ולא יהיה בהם נגף בפקוד אותם, רצה לומר שלא יהיה מעשה הצדיק כנגיפה ובעיטה שלא יוכשר בעיניהם, רק אדרבה יוסיף אהבה רבה בלבבם*

זה יתנו כל העובר על הפקודים (ל, יג). פירוש הכתוב מלמד הצדיק המשפיע אשר הולך ועובד במדריגה הזאת להיות פוקד השפעות לישראל אזי יחזיק עצמו תמיד מחצית, פירוש יחשוב תמיד שכל מעשיו אינם אלא מחצה, רצה לומר כל דבר מעשה טוב אשר יעשה אינה עושה בשלימות גמור אלא חצי כפי הראוי להיות* השקל, פירוש לכן ישקול בפלס מאזני שכלו כל דבר אשר יעשה קודם עשותו אם הוא מצד הטוב או להיפך חלילה* בשקל הקודש, רצה לומר כדי לשקול ולהכריע אל הקדושה*

העשיר לא ירבה (ל, טו). דאיתא בגמרא (אבות פ"ד מ"א) איזה עשיר השמח בחלקו, יש לומר הפירוש על דרך שאמרו חז"ל (חגיגה טו א) זכה נוטל חלקו וחלקו חבירו בגן עדן לא זכה כו', ואמרו רבותינו ז"ל איזהו עשיר כו', רצה לומר שיהא בטוח בעשרו שחבירו לא יטול חלקו בגן עדן, רק הוא עצמו ישמח בחלקו הטוב* ואמר הכתוב העשיר, פירוש גם אם במדריגת עשיר שתשמח בחלקו בגן עדן אף על פי כן לא ירבה, רצה לומר לא יחזיק עצמו במדריגה יתירה וגדולה, רק שאינו אלא מחצה כנ"ל* והדל לא ימעט, פירוש הדל במצות אף על פי כן לא יתייאש עצמו חלילה לילך שובב בדרך לבו אלא אף על פי כן ישוב לד' לתת תרומת ד'*

או יאמר כי תשא כו' (ל, יב). פירוש שכל כוונתו יהיה רק להעלות השכינה הנקראת ראש כנ"ל וזה לך ה' הגדולה והגבורה כו' (דהי"א כט, יא), דהנה השם יתברך ברוך הוא ברא העולמות למען ישראל להטיב להם כאשר יעבדו ויתקנו כל אחד את שורשו. וזהו לך ה' הגדולה, פירוש מה שאנו משבחים כל זאת אין כוונתנו רק למען שמך לך דייקא, רצה לומר בשבילך* והמתנשא לכל לראש, פירוש והשם יתברך רוב רחמיו עושה חסד עם כל אדם ומנשאו לראשו, דהיינו לשורשו וזהו ה' מנת חלקי וכוסי (תהלים טז, ה), רצה לומר כל חלקי אינו אלא ליתן מנות לה* אתה תומך גורלי, פירוש כנ"ל ואתה ברחמך תומך אותי לגורלי, דהיינו לשורשו, וקל להבין:

ועשית כיור נחושת כו' (ל, יח). נראה לפרש, דהנה ציוה השם יתברך ליקח בבגדי כהונה ג' דברים זהב, כסף, נחושת, יש לומר שתורה הקדושה רמזה לאדם הרוצה לכנוס אל הקדושה ועבודתו יתברך צריך הכנעה מתחילתה עד תכלית הכנעה כמאמר התנא (אבות פ"ד מ"ד) מאד מאד הוי שפל רוח, ולזה רמז אותיות זהב שכל אות הוא מספר מועט מאות שלפניו לרמז להאדם הרוצה לכנוס אל הקדושה שהיא מדרגה חשובה שהוא רמז זהב דבר חשוב צריך לשבר גבהותו וגדלותו אשר טמן בקרבו עד תכלית הכנעה צריך למעט עצמו* כסף, רמז לאהבה ותשוקה בעבודת הבורא יתברך כמו נכסף נכספת כו' (בראשית לא, ל), ואותיות כסף עולה במספרו כל אות מרובה מאות הקודמת רמז שצריך להתגבר ולעלות למעלה מעלה בכל פעם עד תכלית יכולתו ואפשרו בעבודתו יתברך עד אין תכלית* ונחושת, לשון נחש, לשון נופל על הלשון, רצה לומר הגשמיות, דהיינו אכילה ושתיה ועניני גשמיות עולם הזה הבא מצד הנחש צריך להכניס הכל אל הקדושה שיאכל וישתה בקדושה ובטהרה ובמחשבות טהורות הכל למען עבודתו יתברך ובזה הוא גורם השפעות לישראל ולעולם*

וזהו ועשית כיור (ל, יח). דהכיור הוא דבר המשפיע ומריק מים מהדדים שבתוכו וציוה השם יתברך שיעשה כיור שיגרום השפעות על ידי נחושת, היינו על ידי הגשמיות שינהג עצמו בהם בקדושה ובטהרה* וכנו נחושת, כנו הוא לשון מושב ויסוד, דהיינו שיעשה יסוד גמור להשפעות להשפיע לישראל על ידי הגשמיות* ולכן מתחילה לא רצה משה רבינו עליו השלום לקבל מראות הצובאות שיעשה מהם הכיור עד שציוה השם יתברך לקבל מהם, כי מחמת שתאווה הזאת הוא דבר עלול לקבל טומאה ובעוונותינו הרבים רוב בני אדם נכשלים בעון הזה הנראה ונדמה להם שאין זה חטא כלל ואינם יודעים עד היכן הדברים מגיעים שפוגמים בחטא זה על פי הרוב חטא של הרהורים ותאויות האלו באים מהאשה המהרהרים חלילה בהרהורים לא טובים ולכן ציוה השם יתברך שיקבל מהם, כי השם יתברך יודע מחשבות שכוונת הנשים היה בהסתכלותם בהמראות למען יבוטל מהם ההרהורים מאנשים אחרים לכן ציוה השם יתברך שיקבל מהם ואף שהיא גשמיות עב מכל הגשמיות גם זאת הצורך להכניס אל הקדושה*

וזהו ואתה קח לך בשמים (ל, כג). פירוש שתעלה ריח ניחוח במעשיך, דהיינו אפילו מדבר הגשמי ביותר מכל הגשמיות תעלה ממנו ריח ניחוח* וזהו ראש מור, לשון מר, רצה לומר אפילו דבר שהוא תכלית וראש לכל המרירות תעלה ממנו ריח ניחוח* דרור, פירוש תראה שיהיה דרור, דהיינו חירות ממלאך המות, דהיינו מסיטרא אחרא ומשעבוד מלכיות כל זה תגרום בכל דברי גשמיות* וזה שאמרו חז"ל (יומא לז א) בן קטין עשה מוכני לכיור כדי שלא יהא מימיו נפסלים בלינה והיו משקעים אותו בבור ששם אין נפסלים בלינה, רמז שלא יאמר האדם אם כן הוא שאסור לאדם להנות מעולם הזה ותאוותו כי אם הכל למען שמו והוא דבר קשה מאוד הבלתי אפשרי לעמוד בו, אם כן אפשר עצמי מכל עניני עולם הזה הגשמי ולא אוכל ולא אשתה כלל ואהיה פרוש מאד, אל יאמר כן אלא צריך האדם להתאמץ במעט מעט לשבר כח התאוות ולסבב הדבר בסיבוב אחר סיבוב עד שיגיע לתכלית יסוד הקדושה ושורשה בכל דבר גשמיות גם כן* וזה רמז שעשה מוכני לכיור לשוקעו בבור, רמז שצריך האדם לגלגל ולשקע הגשמיות עד אשר יושקע ויוטבע בטבע בשורש הקדושה, שלא יהיו נפסלים בלינה, רמז לעולם הזה הנקרא לילה ואינה אלא כמו לינה אדם ביקר בל ילין* וזהו (בראשית לב, כב) ותעבור המנחה על פניו והוא לן בלילה ההוא במחנה, רצה לומר אף שכל המנחה ששלח יעקב היו דברים גשמיים אף על פי כן הוא לן בלילה ההוא רצה לומר בעולם הזה הנקרא לילה לן בה במחנה, דהיינו בהקדושה מחנות קדושה* וזהו (שמות לג, ז) ומשה יקח את האוהל. דאוהל רמז להקדושה והשכנה הנקרא אוהל ומשה רבינו עליו השלום היה

מתאמץ בקדושתו להעלות הקדושה והשכינה* וזהו יקח את האוהל ונטה לו מחוץ למחנה, רצה לומר אף דבר שהוא מחוץ למחנה, דהיינו דברים גשמיים שהם דבר חיצוניות מחוץ להקדושה היה משה נוטה ומביאו אל הקדושה* וזהו נטה לו, פירוש לו מוסב אל מלת אוהל: הרחק מן המחנה, פירוש הדבר החיצוני שבתוך הגשמיות היה מרחיק מהקדושה* והקדושה והרוחניות שבו היה מעלה אל הקדושה. והיה כל מבקש ד' יצא אל אוהל מועד אשר מחוץ למחנה, פירוש מובן ממילא שכל מבקש ד' היה יוצא להתאמץ עצמו בדרך הזה* והאיך עשה ואמר הכתוב (שם, ח) והיה בצאת משה אל האוהל כו', דהנה העיקר לאדם ללמוד מהצדיק את מעשיו אשר עושה יראה וישגיח על מעשיו הקדושים ובזאת יעיר לבו בקרבו גם כן בקדושה להתחיל בעבודתו יתברך. וזהו והביטו אחרי משה. ונצבו איש פתח אוהל, רצה לומר שהתחילו לעמוד על פתח וההתחלה של קדושה הזאת לעשות כיוצא בו. עד בואו האוהל, מוסב על ונצבו איש פתח, רצה לומר שהתחיל כל איש להתאמץ ולהתחיל בקדושה עד שזכה לבא אל האהל ממש* ונחזור לביאור הכתוב ועשית כיור נחושת. ונתת בין אוהל מועד ובין המזבח, פירוש על ידי שתקדש עצמך בדברי גשמיות תפעול שני דברים הן שתעלה הקדושה להשכינה כנ"ל גם שיהא לך מזבח כפרה על עוונתך על דרך שאמרו חז"ל (ברכות נה א) בזמן שבית המקדש קיים היו קרבנות מכפרים ועכשיו שולחנו של אדם מכפר. וזהו בין אוהל מועד ובין המזבח, רצה לומר הן זאת והן זאת תפעול ועוד תפעול ונתת שמה מים, רמז שתגרום השפעות רחמים וחסדים לעולם וישראל, והשם ברחמי יחזק ויאמץ לבבנו ללכת בכל דרכי הקדושים אמן כן יהי רצון*

ויהי ברדת משה מן ההר כו' (לד, כט). יבואר גם כן על פי דברינו הנזכרים לעיל שאדם הרוצה לבא אל הקדושה ופרישות לעבודתו יתברך צריך להכניע עצמו בהכנעה גדולה וזה יגרום לו לקבל קדושה על עצמו* וזהו ברדת משה מן ההר, על דרך שאמרו חז"ל (עי' מגילה כט א) הרים גבנונים ההר חמד אלהים (תהלים סח, יז), שנתן הקדוש ברוך הוא על הר סיני מחמת שהוא נמוך מכל ההרים, ומשה היה מוריד ומשפיל עצמו שהיה עניו מכל אדם והיה מוכנע מאד יותר מהר סיני לכן זכה ושני לוחות בידו, שעל ידי הכנעתו היה זוכה להקדושה הגדולה הזאת וזה ששנה הכתוב לכפול ברדתו מן ההר, שלכאורה הוא אך למותר שהרי פתח הכתוב בתחילה ברדת משה מן ההר, אלא שהתורה מרמזת שזכה לזאת בעבור שהכניע עצמו וזהו ברדתו, בי"ת של ברדתו פירושו בעבור רדתו מן ההר כנ"ל שהיה מוכנע ביותר. ומשה לא ידע כי קרן עור פניו בדברו אתו, פירוש הכתוב מפרש גודל הכנעתו שלא ידע כי קרן כו', דהצדיק המדבר עם אדם דברי קדושות ויראת ה' אזי בא לו ההתלהבות גדול בלבו ויאיר פניו באור גדול מהתלהבות אש אשר בקרבו וכל זאת לא ידע משה בעצמו אם יש לו התלהבות כלל* וזהו בדברו אתו, רצה לומר כשהיה איזה אדם מדבר עם משה דברי קדושות*

פרשת פקודי

אלה פקודי המשכן כו' (לח, כא). הנה התורה לכמה פנים. ונראה לפרש, דהנה גדולה מעשה הצדקה הנותן צדקה לצדיק השלם שעושה יחוד במדת העליונות כידוע שיש שני מדות, צדיק וצדק. ועל ידי הצדיק המקבל את הצדקה הוא מעלה את הה"א אחרונה שהיא אתנו בגלותינו למדת צדק ונעשה צדקה, ואז העולם מלא ושבוע כל טוב ושפע וברכה ורחמים וחיים ובני ומזוני ושלוש עד אין קץ ותכלית הנשפע על ידי הצדיק המקבל את הצדקה ועל ידו הולכות ההשפעה לכל העולם לכל אחד ואחד די מחסורו והצטרפותו. וזה מרומז בפסוק (שמות ל, יב) ונתנו איש כופר כו', מלת ונתנו, האותיות למפרע הוא גם כן ונתנו כנ"ל שעל ידי הצדקה בא צדקה לעולם: והנה יש שלש מדרגות צדיקים. יש צדיק שאינו משגיח

לחשוב בקבלתו הצדקה לטובת והנאת עצמו, אלא כל כוונתו הוא כדי שיושפע על ידי זה שפע טובה לכל ישראל ותמיד נפשו ורצונו הטוב משתוקק לראות בשמחת ישראל שלא יחסר להם כל טוב אבל מה שנוגע לו להצטרפותו אינו משגיח כלל וכלל בעיניו כאלו ביתו מלא ומוכן כל טוב, וזה הצדיק נקרא בשם דוכרא אף שהוא מקבל כי כל כוונתו ובקשתו אינו אלא כדי להשפיע וזה הוא הזיווג הידוע שיש זיווג מניה וביה* ויש צדיק המקבל צדקה וכוונתו גם כן להנאת עצמו כדי מזונתו ופרנסתו וזה נקרא בשם נוקבא מחמת שכוונתו גם כן לקבל והצדיק הזה גם כן עושה יחוד להשני מדות הנ"ל על ידי קבלה לידו הצדקה* וזהו וכל איש אשר נמצא אתו תכלת וארגמן (שמות לה, כג), דהיינו הצדיק הנקרא בשם דוכרא כנ"ל שכל הצטרפותו כאילו נמצא אצלו הכל מוכן. תכלת וארגמן, רמז לכל מיני טובה ואין כוונתו רק להשפיע; הביאו, רצה לומר צדיקים כאלו הם מביאים תמיד שפע רב כל טוב לעולם. וכל אשה, רצה לומר הצדיק השני הנקרא בשם נוקבא כנ"ל, רק שהוא חכמת לב, היינו בעבודת הבורא יתברך ובתורתו הקדושה לעשות נחת רוח ליצורו: בידיה טוו, רצה לומר על ידי ידיה שמקבל הצדקה לידו הוא גם כן ממשיך השפעה. וביאו מטוה, היינו השפעה. תכלת וארגמן, רמז לכל מיני השפעות. ג', וכל הנשים אשר נשא לבן אותנה בחכמה, רצה לומר הצדיק שיש לו נשיאת לב בחכמה עליה אף שכוונתו לקבל ונקרא גם כן בשם נוקבא. טוו את העיזים, רצה לומר רמז כצמר ששורשו הוא מן העיזין כך הצדיק הזה מושך השפעה מהשורש: וזהו ואלה פקודי המשכן, רמז לשלש צדיקים הנזכרים לעיל. פקודי, פירוש מה שהצדיק פוקד את כל בני אדם בהשפעה טובה יש בהם שלש מדרגות, א', המשכן הוא מלשון המשכה שממשיך השפעה על ידי קבלת הצדקה לידו ועושה יחוד בשני מדות הנ"ל וזהו המשכן בה"א. ב', משכן רמז לצדיק השלם והגמור כנ"ל זה נקרא בשם דוכרא כנ"ל ונקרא בלשון סתם ונעלם מחמת שאינו משגיח על עצמו כאלו אינו בעולם ועושה יחוד מניה וביה* העדות אשר פוקד על פי משה ואהרן, שהיו משתוקקים תמיד להשפיע לישראל ולא היה כוונתם והשגחתם על עצמם*

וזהו ויאמר ה' אל משה פסל לך (שמות לד, א). דרשו חז"ל (שקלים יד ב) הפסולת יהיה שלך כו', ויש לכוון פירוש הגמרא שהשם יתברך אמר למשה כל מה שנוגע לך לפרנסתך להצטרפותך יהיה בעינך כפסולת המאכל הנדחה מן הגוף שלא תשגיח על הנוגע לך: מכאן נתעשר משה, פירוש שמשה רבינו עליו השלום עשה כאשר אמר לו השם יתברך והיה כל כוונתו שיהיו מלאים ושבעים כל טוב וזה היה כל עושרו שראה בעושרם וטובתם: ג' עבודת הלוויים, היינו הצדיקים הקטנים הנלווים אל ה' לעבודתו גם הם משפיעים שפע ברכה וחיים לעולם ולכל ישראל*

ויעש למזבח מכבר כו' (שמות לח, ד). ומתחילה נפרש הפסוק (במדבר כא, ח - ט) ויאמר ד' אל משה עשה לך שרף, ויעש משה נחש הנחששת* והנה זה צריך ביאור להבין למה שינה משה: ואקדים לך לפרש במה שדקדקו קמאי בראשית ברא וכו' (בראשית א, א), מתחילה עלה במחשבה לבראו במדת הדין כו' (בר"ר יב, טו), וחלילה לנו לחשוב על הקדוש ברוך הוא האחד האמתי הפשוט שיהא חלילה איזה שינוי אצלו* אך העיקר הוא כך באמת שצריך האדם לעבוד את הבורא בכל אופני אופנים לבלתי יחטא לפניו חלילה בשום עבירה ונדנדוד חטא והקלה שבקלות יהיה בעיניו כחמורות וזה הצדיק היה יכול להתקיים אף על ידי מדת הדין וזה שורת הדין נותן שיהא האדם כך אבל בני עליה המה מועטים שיהיו יכולים לעמוד נגד שורת הדין ולכן היה צריך לשתף מדת הרחמים ובאמת בתחילה ראה הקדוש ברוך הוא באחד השני מדרגות, היינו צדיק מעיקרא ומדרגות בעל תשובה. וזהו מתחילה עלה במחשבה כו', רצה לומר מהתחלת הבריאה עלה במחשבה לבראו במדת הדין קאי על הצדיק שיכול להתקיים על פי שורת הדין וראה שאין העולם מתקיים מחמת שטבע הבריאה בלתי אפשרי להיות כולם צדיקים כאשר כתבתי

במקום אחר, ושיתף מדת הרחמים אבל באמת חישב וראה הכל ביחד בלי שום השתנות חלילה* וזהו אני ה' אלקיכם אמת, רצה לומר מי שהולך באמת בעבודת הבורא יתברך שלא יחטא חלילה אף המדת הדין הוא רחמים אצלו ואין לו להתיירא ממדת הדין, וזהו (ר"ה יז ב) אני ד' קודם שיחטא האדם ואחר שיחטא, דקודם שיחטא גם הדין הוא רחמים ואף אחר שיחטא אני ד' הרחמים* וזהו ועשו לי מקדש כו' (שמות כה, ח), שבית המקדש שלמעלה מכוין כנגד בית המקדש שלמטה, וכשאדם מקדש עצמו למטה עושה מקדש להשם יתברך ברוך הוא*

וזהו ועשו לי מקדש (כה, ח) אמת. ושכנתי בתוכם, היינו כשיקדשו עצמם למטה שאז אני שוכן בתוכם אז עושין לי מקדש למעלה*

וזהו עשה לך שרף, רצה לומר בני אדם השורפים בקדושתם וכרשפי אש ההתלהבותם בוודאי הצדיקים הללו עליהם נאמר (איוב כב, כח) ותגזר אומר וכו'* ושים אותו על נס, פירוש שתשים את הצדיק הזה לנס לעולם שיבינו הכל שכל פעולותיו ומעשיו הכל מעשה נסים* וזהו כל הנשוק, רצה לומר כל מי שיש לו נשיכה, דהיינו שחסר לו איזה דבר הן רפואה והן מזוני חיי בני* וראה אותו וחי, תיכף בראיה כל דהוא בעלמא ימשיך לו הצדיק הנזכר לעיל הכל. ומשה רבינו עליו השלום ראה שבני עליה המה מועטים* ויעש משה נחש נחושת, ופירש רש"י ז"ל לשון נופל על הלשון, יש לומר הפירוש כך, נחש הוא השטן הוא היצר הרע העולה ומקטרג, וראה משה רבינו עליו השלום לעשות נגדו נחושת שאף מי שאינו כל כך צדיק כנ"ל ולזה מרמז נחושת, שהנחושת של נדבת המשכן היה מכפר על מעשה נחש, שגם הצדיק כזה יהיה יכולת בידו לפעול הכל ולא היה משנה משה מדברי הקדוש ברוך הוא, כי כן היה כוונת הבריאה בתחילה כנ"ל* וזהו ויעש למזבח מכבר מעשה רשת נחושת, רצה לומר מכבר, פירוש כוברו בכברה לראות את מעשה הצדיק דמעיקרא ובני עליה המה מועטים ולכן עשה ופעל שגם הצדיק שאינו בבחינה גדולה כל כך גם הוא יכול לפעול הכל ויהיה שיעור הכתוב כך* ויעש למזבח, רצה לומר למען יהיה מזבח כפרה* מכבר, ההכרחי לראות מעשה הצדיק הגמור* נחושת מעשה רשת, רצה לומר ומחמת שרוב בני אדם נלכדים במצוד* ורשת הנחש היצר הרע, עשה ופעל שגם הצדיק המרומז בשם נחושת יפעול הכל כנ"ל, וקל להבין*

ספר ויקרא

פרשת ויקרא

ויקרא אל משה וידבר ד' אליו מאהל מועד לאמר (א, א).* לכאורה היה ראוי לכתוב ויקרא ד' אל משה וידבר אליו, כדי שנדע מי קראו ולא כן עתה ויקרא אל משה סתם ואינו יודע מי קראו* אך הענין הוא, דאיתא בזהר (ע"י ח"א רלט א) ויקרא כו' אלף זעירא* דהשכינה כשאינה במקומה אזי היא זעירא ואז היו במדבר ועיקר מקום כבודו הוא בבית המקדש בירושלים* ולכן מתחילה נאמר ויקרא אל משה והיא אלף זעירא קרא אל משה* אך אחר כך כשכבר קראו והיה משה רבינו עליו השלום מטה עצמו לעבודת הבורא ברוך הוא בכל יכלתו והיה מקדש עצמו במאוד מאוד ובא למדריגה זו וידבר ה' אליו שהוא שם הרחמים* וזהו שהתפלל דוד המלך עליו השלום (תהלים קב, יג) אתה ה' לעולם תשב* כי עתה בעוונותינו הרבים שהשכינה בהגלות כשהקב"ה רוצה לדין את ישראל צריך ברוב רחמיו לעמוד מכסא דין ולישב עליהם

בכסא רחמים* אבל לעתיד לבא יהיה כולו רחמים גמורים ולא יצטרך לעמוד מכסא דין כלל ולשנות מכסא לכסא* ועל זה התפלל אתה ה' לעולם תשב כסאך לדור ודור* דעיקר שכינת כבודו יתברך הוא על הצדיקים והתפלל לאמר אף על פי שנתמעטו הדורות אם ראשונים כו' (שבת קיב ב), אף על פי כן יהיה כסאך עלינו בכל דור ודור ברוב רחמין תחופך עלינו אור שכינתך אמן*

ונפש כי תחטא כו' (ה, א). * נראה לי דאיתא בזוהר הקדוש (ח"ג יג ב) ונפש כי תחטא, שהוא לשון תמיה שהכתוב מתמיה על נפש העליון שיחטא עיין שם הלשון* ויש לפרש גם כן ברמז על נפש צדיק שחטא באיזה חטא קל כחוט השערה שעבר על איזה מדה והנהגה טובה חלילה* כפירוש הזוהר הקדוש שנפש היא מדריגה גדולה* והצדיק הזה הנכשל חלילה באיזה מדה כחוט השערה אזי יחרד לבו בקרבו ותאחז נפשו פלצות ומי יתן ויחרד לב הרשעים העוברים עבירות חמורות כקלות כמו הצדיק הזה אשר הקל שבקלות בעיניו כחמורות ונפשו תאבל עליו ותחרד מאוד כאלו עתה שומע השבועה שהיו משיבין אותו קודם שיצא לאויר העולם כדאיתא בגמרא (גדה ל ב)*

וזהו ושמעה קול אלה (ה, א). פירוש שדומה לו כאלו שומע עתה מחדש קול האלה והשבועה כנ"ל* והוא עד, הוא לשון התראה מלשון (דברים ד, כו) העדותי בכם כו', ופירושו הוא כך מה הוא הדבר שמעיד ומתרה בהצדיק לעוררו שיחרד לבבו. ומפרש הכתוב והוא עד, רצה לומר זה הדבר המתרה להצדיק דהיינו או ראה או ידע, על דרך שפרשתי כבר שהנשמה קודם יציאתה לעולם מוליכין אותה בכל עולמות ומלמדין אותה כל התורה ואחר כך בא מלאך וסטרו על פיו כדאיתא בגמרא. וכל זאת למה* אמרתי כבר באריכות השורש הוא לסיבה הזאת שמראין לו כל עולמות הוא למען שיוכל אחר כך להשיג העולמות ולעבוד בהם להשם יתברך ברוך הוא ולהשיג התורה שלמד ואילולי זאת שמראין לו כנ"ל לא היה יכול להשיג כלל וכלל לא התורה ולא העולמות העליונים, רק על ידי הרשימה הנרשם בו קודם יציאתו לעולם על ידי זה יכול אחר כך להשיג* ואם לא היה נשכח ממנו כל מה שראה ולמד לא היה לו שום שכר בעבודתו*

וזהו או ראה (ה, א). רצה לומר או שראה כל העולמות הגבוהים לכן יחרד לבו בו* או ידע, שלפעמים מתגלגל הצדיק עבור איזה מצוה אחת שיש לו לתקן* וזהו או ידע, דהיינו בבריאה ראשונה שראה הכל* ונמצא לא היה הצורך להראות לו כנ"ל כשבא בגלגול* אם לא יגיד כו', שדרך הצדיק הזה אם יארע לו איזה נדנד חטא כל שהוא אזי הוא מוכיח עצמו ומדבר לעצמו דברים קשין כגידין* ולכן נכתב לו"א יגיד בוא"ו ואל"ף לרמז גם כן אם ל"ו, דהיינו לעצמו. יגיד, פירוש לשון גידין כמו שאמרו חז"ל (שבת פז א) ותגיד לבני ישראל (שמות יט, ג), דברים קשין כגידין* ונשא עונו, פירוש הצדיק זה נושא עונו זה למעלה לעולמות עליונים על דרך שאמרו חז"ל (יומא פו ב) זדונות נעשים כזכויות* וזהו וצדיקים ישמחו ויעלצו כך (תהלים ה, יב), רצה לומר שהצדיקים בכל פעם הם שמחים יותר ויותר בו יתברך* לעולם ירננו, פירוש זה גורם להם כל השמחות מחמת שהם מרננים על עצמם כשבא להם שום נדנד חטא ומביאין אותו החטא לעולם העליון שנעשה להם זכות* וזהו לעולם, רצה לומר לעולם עליון* ירננו, לשון רינון על דרך דאיתא והיו כל העם מרננין אחריו, והרינון הזה הם מביאים לעולם עליון לזכות גמור ולשמחה גדולה עד עולם, והבן*

או נפש אשר תגע בכל דבר טמא כו' (ה, ב). * יש לומר שהתורה הקדושה מלמדת דרך הצדיק הרוצה לבטל הדינים ולהמתיקם שזה נקרא לשון נגיעה שצריך להטות עצמו ליגע באותו דבר* ואמר הכתוב נפש כי תגע בכל דבר טמא, רצה לומר בכללות הטומאה להמתיק למטה רשעים הטמאים והמתועבים*

או בנבלת חיה טמאה כו' (ה, ב). דאיתא בזוהר הקדוש דארבעה חיות הקודש הנושאים הכסא הם נותנים השפעה וחיות כל אחד במינו, דהיינו אדם נותן חיות באדם, ושור נותן חיות בבהמות, והאריה היה מוכרח לרבוץ על המזבח גם כן כדי להשפיע. וגם נשר אף שהוא מין טמא אך מחמת שהוא רחמני על בניו הוא גם כן משפיע על מיני עופות* ולעומת זה יש במרכבה טמאה גם כן ד' חיות טמאות אשר גם כן יש להן כח על ידי הרשעים החוטאים הם נותנים להם אחיזה וחיות בעוונם* וצריך הצדיק הרוצה לבטל הדינין להמתיקם בשרשם במקום התחלתם של הדינין ואמר הכתוב או בנבלת חיה טמאה, רמז שרוצה להמתיק שורש הדין של החיה טמאה רמז על דרך שדרשו חז"ל בערבי פסחים (פסחים ק"ח ב) על פסוק (תהלים סח, לא) גער חית קנה. געור חיה כו'. או בנבלת בהמה טמאה כו', רמז לכת הדין שבמרכבה טמאה שיש בה בהמה טמאה* או בנבלת שרץ כו', רמז לכללות הטומאות ובא הכתוב ומלמד הצדיק באיזה אופן ימתיקם, דהיינו ונעלם ממנו, שצריך הדבר להיות בנעלם ובסוד גמור בהסתר כאלו גם ממנו עצמו הוא נעלם. והוא טמא, פירוש שהכתוב מלמד שלא ידחוק עצמו לכלות אותם לגמרי שיגרום מיד ביאת המשיח, כי אמרו חז"ל (כתובות ק"א א) אסור לדחוק את הקץ* רק והוא טמא, פירוש שהטומאה עדיין תשאר. אלא שיראה להמתיקם* וזהו ואשם לשון שממה, רצה לומר לעשותם משומם ומבולבל שלא יהיה בהם כח לשלוט כלל ולהמתיקם עד שיבא משיח במהרה ואז והעביר רוח הטומאה מן הארץ אמן*

או כי יגע בטומאת אדם (ה, ג). רמז לאדם רשע שנטמא בעוונות וחטאים ועל ידי זה נותן כח וחיות לאדם רע בליעל* והצדיק רוצה שישבו מעונו ולא יעשה עוד. וזהו או כי יגע, פירוש שמטה עצמו לדבר זה כנ"ל* ומלמד הכתוב גם כן שיעשה בדרך זה ונעלם ממנו שיראה לעשות הדבר הזה בהעלמה ובהסתר* והוא ידע, פירוש ממילא יתוודע לאותו רשע וירגיש בעונו ויפול עליו חרדה גדולה והתעוררת תשובה. ואשם, פירוש כנ"ל שיהא משומם ומבולבל מאותו דבר ולא יעשה עוד*

או נפש כי תשבע לבטא בשפתים כו' (ה, ד). ונפרש המשנה (שבועות י"ט ב) שבועות שתיים כו', דהנה יש ב' גווי צדיקים, יש צדיקים המענים ומסגפים עצמם על ידי זה הן משברים כח הדינין. ויש צדיקים האוכלים בקדושה ובטהרה למען עבודתו יתברך שמו אזי הם משפיעים ברכה ופרנסה לעולם והצדיקים הללו יש להן כח להשביע ולגזור כרצונם כן יקום שזה הכח והשליטה שיש להם לגזור אומר ויקום נקרא בלשון שבועה על דרך דאיתא (מגילה י"א א) ג' מלכו בכיפה ואחד מהן היה אחאב, ומביא הגמרא ראייה מהפסוק (מלכים א' יח, י) והשביע את הממלכה ואת הגוי, ואם לאו דשליט עליהו איך יכול להשביעם עיין שם, נמצא על ידי כח השליטה שהיה לו היה יכול להשביעם ולכן כח הצדיק הגדול אומר ויקום נקרא בשם שבועה. וזהו שבועות שתיים, פירוש ב' גווי צדיקים יש שיש להן כח להשביע ולגזור אומר ויקום כנ"ל. שהן ארבע. רמז ששניהן גורמין תיקון להשם הוי"ה ברוך הוא שהוא ד' אותיות. ומפרש התנא שתיים שאוכל ושלם אוכל, רמז כנ"ל שהצדיק הזה מתקן באכילתו וזה בעינוי ובסיגופו שאינו אוכל* והוסיפו חכמים עוד ב', דהיינו שאכלתי, פירוש הצדיק הזה שהוא אוכל עתה בקדושה צריך להזכיר עצמו ולהעלות על זכרונו להיותו דואג על אכילתו שאכל כבר בלא קדושה ולבו יבער על זאת: ושלם אכלתי, רמז על הצדיק השני המסגף עצמו ידאג על הסיגופים שסיגף עצמו כבר שלא היו לתכלית. לעבודתו יתברך שמו, כי יש פעמים מסגפים עצמם ומכחישים כחם בענין רע בפניות לא טובות שלא לשם שמים על דרך שאמר הכתוב (ישעיה נח, ד) הן לריב ומצה תצמו, כי על זה צריך האדם להשכיל מאוד על דרך שאמרו (יומא ע"ב ב) במטותא מנייכו לא תרתו תרתי גהינם, וצריך הצדיק לתקן ולבו יבער על הסיגופים הקודמים שלא היו לעבודתו יתברך שמו ואז יהיה כח בהצדיקים לתקן הכל כנ"ל: וזה שאמר הכתוב

או נפש, רמז על הצדיק כנ"ל כו'. לבטא בשפתים, שעקימת שפתיו של הצדיק הוי מעשה הם פועלים מעשה בעולמות העליונים* להרע או להטיב, כמו שאמרו חז"ל (שבועות יט ב) להרע שלא אוכל להטיב שאוכל רמז על ב' גווי הצדיקים הנ"ל. לכל אשר יבטא. פירוש כל אשר יבטא הן הצדיק הזה באכילתו והן השני בסיגופו* האדם בשבועה. כמו שדרשו חז"ל (שם כו א) שצריך להיות האדם בשבועה, דהיינו שיהא צדיק גמור בצדקו הנקרא בשם אדם שהיא מדרגה גדולה*

וזהו אדם כי יקריב מכם קרבן (א, ב). ודרשו חז"ל (חולין ה א) מכם ולא כולכם בכך חלקתי ולא באומות, נראה לי הרמז גם כן לדברינו הנ"ל אדם שיקריב עצמו להבורא ברוך הוא בעובדות כשרים שהן כמו קרבן ואמרו חז"ל ולא כולכם, פירוש שלא תהא מדרגת כולכם שוה בסגנון אחד, רק חלוק לשני גוויין כנ"ל, דהיינו אחד שמתקן באכילתו, ואחד בסיגופו כל אחד לפי מדרגתו. וזהו בכך חלקתי, פירוש בישראל יש חילוק בין הצדיקים כנ"ל. וזה שאמר יעקב אבינו עליו השלום (בראשית כז, יב) אולי ימושני אבי כו' והבאתי עלי קללה. ולכאורה איך טעה יעקב בזה שהיה סובר שיצחק יקלל אותו הרי השכינה היה עם יעקב ובוודאי ידע האמת כאשר באמת אמר יצחק (שם, לג) גם ברוך יהיה* אך נבאר לפי מה שאמרת טעם שרצה יצחק לברך את עשו וכי חלילה יטעה יצחק לברך את עשו ולא את יעקב* אך שיצחק היה רוצה לברך את יעקב בברכת עולם הבא ואת עשו בעולם הזה* ורבקה ראתה שחלילה אם לא יהיה ליעקב חלק בעולם הזה לא יהיה לבניו חלילה תקומה בין האומות לכך היתה מהדרת שיברך יצחק את יעקב גם בעולם הזה* ויעקב אבינו עליו השלום לא היה דעתו נוחה מזה שהיה מתיירא שיצחק יברך אותו בעניני עולם הזה בכולו גשמיות, כי גם בעניני גשמיים יש חילוקים כנ"ל שצורך העולם לשני גוויי צדיקים כנ"ל* וגם בעניני אכילה יש חילוק לאוכל בקדושה במחשבות טהורות בין האוכל כבהמה* ולזה אמר אולי ימושני אבי, לשון ממשות דברים גשמיים נקרא בלשון מישוש, דהיינו אולי יברך אותי בכולו גשמיות והבאתי עלי קללה, שזה אצלי קללה יחשב* ואנכי איש חלק, פירוש כנ"ל שאני מוכרח להיות מוחלק לשני אופנים כנ"ל* וזהו בית יעקב לכו ונלכה באור ה' (ישעיה ב, ה), ולכאורה מלת לכו הוא מיותר והכי הוה ליה למימר בית יעקב נלכה באור ה'* אך הכוונה לב' אופנים הנ"ל בית יעקב, היא מדרגה קטנה כידוע ההפרש שבין יעקב לישראל וכתוב בפסוק (עובדיה א, יח) והיה בית יעקב אש ובית עשו לקש* רמז למדרגה של הצדיקים שעל ידי מדרגתם משברים כח הדין* וזהו בית יעקב לכו, פירוש במדרגתכם רמז למדרגה א'* ונלכה באור ה', רמז למדרגה הב' ההולכים באור קדושתם בכל העולמות, והשם יתברך יזכנו להיות מהם אמן כן יהי רצון*

פרשת צו

וידבר כו' צו את בני ישראל (ו, ב). פירש רש"י אין צו אלא זירוז, ביותר צריך לזרז במקום שיש חסרון כיס. ונראה לי על פי הרמז, דהנה האדם העובד את השם יתברך ברוך הוא צריך לעבוד בזריזות ובמדות טובות אבל העובד את השם יתברך בעצלות ובדוחק שלא ברצון אזי הרי הוא חסר הגוף שאין לו גוף שהוא כמו כיס ונרתק להנשמה וזה שרמז רש"י ביותר צריך לזרז במקום שיש חסרון כיס, דהיינו שעובד בעצלות כנ"ל*

זאת תורת העולה כו' (ו, ב). פירוש הכתוב מלמד אותנו דרכי השם יתברך* זאת, היא השכינה שנקרא זאת כידוע* ואמר הכתוב זאת תורת העולה, רצה לומר אם לימוד התורה היא לשם זאת, דהיינו לשמה להעלות לעשות נחת רוח ליוצרו* העולה, פירוש התורה הזאת עולה לפניו יתברך שמו* אבל מי שאינו

לומד לשמה ולימודו הוא מצד השמאל* ולזה רמז היא לשון נוקבא שהוא צד שמאל* העולה על מוקדה, פירוש התורה הזאת צריכה לבא על מוקדה בגיהנם וענוש יענוש ויוצרף בצרוף אש של גיהנם. ואמר הכתוב על המזבח כל הלילה* פירוש על המזבח התורה שהיה ראוי להיות כפרה כמו מזבח דבומן שבית המקדש קיים הקרבנות מכפרים ועכשיו התורה מכפרת דכל העוסק בפרשת עולה כאלו הקריב עולה כו' (מדרש תנחומא פר' צו), והיה ראוי שהתורה יהיה במקום מזבח ועכשיו ענוש יענוש בגיהנם* ולא תאמר הלא גם שלא לשמה הוא טוב כדברי חז"ל (פסחים נ ב), לא כן הוא כדברך, כי חז"ל התירו שלא לשמה שמתוך שלא לשמה יבא לידי לשמה, אבל אם לומד כל ימיו שלא לשמה בודאי ענוש יענוש בגיהנם. וזהו כל הלילה, פירוש אם הלימוד הוא בחושך ואפילה כל ימיו* עד הבוקר, רמז עד יום מותו יום דין וחשבון וביקור על כל מעשיו אזי הוא מר מאוד* ואש המזבח תוקד בו, רצה לומר האש שהיה ראוי להיות מזבח תוקד בו בגיהנם לכן אמר הכתוב איעצך שתנצל מכל רע עשה זאת ותנצל* דהיינו ולבש הכהן, דאדם הנכנס בעבודתו יתברך שמו נקרא כהן* ילבש עצמו מדו בד פירש רש"י מדו כמדתו, פירוש רמז שנגד מדתו הרע שיש בו באדם יתאמץ מאוד לעשות היפך מדה זאת למשל אם יש בו מדת כעס* יכריח עצמו להתאמץ לבבו להיות רחמן על כל דבר* עם יש בו מדת גאווה* ישפיל עצמו בתכלית השפלות מדה כנגד מדה* וזהו רמז בד, שהוא פשתן רמז למדת כילות וקמצנות שזה מדה גרוע ביותר כמו דאיתא בספר הישר לרבינו תם (שער שיש). כמו שמצינו בפסוק (בראשית ד, ג) שקין הביא מפרי האדמה ופירש רש"י מזרע פשתן מן הגרוע* ומכנסי בד יהיו על בשרו, רצה לומר שצריך שיכניס עצמו במדה זאת להתאמץ נגדה שלא יהיה קמצן וכילי ואז כאשר יתקן המדות שבו ויתנהג כן ימים רבים כל ימי חייו ויהיה אשריך בעולם הזה וטוב לך בעולם הבא אמר*

זאת תורת העולה היא העולה כו' (ו, ב)* ונקדים לפרש פסוק (בראשית כב, טז) יען אשר עשית את הדבר הזה ולא חשכת את בנך כו', לכאורה לשון הכתוב משמע שהוא שני דברים, דהיינו את הדבר הזה, מורה על עשיית דבר אחר דאי לאו הכי היה לו לומר יען אשר עשית את הדבר הזה אשר לא חשכת כו', כי הוי"ו של ולא מחלקת לב' דברים* ונראה לפרש, דהנה הקושיא מפורסמת דמקשינן מפני מה בפרשה ראשונה של קריאת שמע נאמר (דברים ו, ה) בכל מאודך, ובפרשה שניה לא נאמר ובכל מאודיכם* וי"ל דאיתא בגמרא (יומא פו ב) גדולה תשובה שזדונות נעשו לו כזכיות, ומקשה והתניא נעשו לו כשגגות, ומשני כאן מאהבה כאן מיראה, לכאורה מאחר שרבותינו ז"ל האירו לנו עינינו והודיעו לנו שהתשובה מאהבה זדונות נעשים כזכיות אם כן מוטב מי שהעיר ה' את רוחו שישוב על עונותיו יעשה מאהבה מיד* אך הפשוט שזה בלתי אפשרי שישוב מיד מאהבה, רק צריך להיות בהדרגה מתחילה ביראה ומיראה בא אל אהבה וכן הוא כוונת חז"ל שמתחילה נעשים כשגגות בעשותו תשובה מיראה ואחר כך בבואו לעשות מאהבה נעשים כזכיות* ולכן בפרשה ראשונה של קריאת שמע ששם הורה לנו את הדרך אשר נלך בה על ידי תפלה דהיינו בכל לבבך, איזה עבודה שבלב זו תפלה דמתחילה היא בלב שצריך לשום על לבו יראת ד' וגדולתו* ובכל נפשך, דהיינו לגמול את נפשו דגומל נפשו איש חסד (משלי יא, יז), שהתפלה ככוונה היא גמילות חסד לנפש* ובכל מאודך, דהיינו לאחר שמוציא בשפתיו ובדיבורו הוא בא אל אהבה, דהיינו שהוא מדבר בכל חושיו וכוחו וכוונתו במאוד מאוד בהתלהבות גדול* אבל בפרשה שניה שהוא הוראת הדרך על ידי התורה הקדושה כמו שדרשו חז"ל (ברכות ז א) והיה אם שמוע בישן תשמע בחדש* רצה לומר כאשר יהיה הלמוד אף שלא לשמה, והיינו שמוע בישן, שתשמע את התורה כאלו דבר ישן* דהיינו שלא לשמה, תשמע בחדש, תבא ממילא אחר כך לבא ללימוד לשמה כאלו מקבל התורה מחדש בסיני מפי הגבורה דזהו אהבה גדולה והתלהבות גדול ולכן אין צריך לפרש עוד בכל מאודיכם לרמז על אהבה,

כי ממילא בא וכן"ל ועל ידי התורה הקדושה יכול האדם לבא לכל המדרגות* וזהו וזאת התורה לעולה ולמנחה כו', דבזמן המקדש היו הקרבנות מכפרים ועכשיו העוסק בתורת עולה כאלו הקריב עולה* וזהו וזאת התורה לעולה כו', פירוש על ידי התורה תוכל לפעול הכל שהיא מדרגה עליונה על הכל* ועל שני מדרגות דהיינו יראה ואהבה רמזו רבותינו ז"ל באמרם שבעת ימים קודם יום הכיפורים מפרישין כהן גדול וכו' ושבעת ימים קודם שריפת הפרה מפרישין כו', ומה הפרש בין זה לזה, אלא שזה פרישתו לקדושה ואחיו הכהנים נוגעין בו* וזה פרישתו לטהרה ואין אחיו הכהנים נוגעין בו (יומא ח ב)* רצה לומר דמלת קדושה הוא לשון הזמנה אל הדבר דשני פרישות הנ"ל היו כדי לתקן את הששה קצוות והעולם השביעי אלא שזה פרישתו לקדושה ואחיו הכהנים נוגעין, פירוש דזה הוא הנוגע לכל ישראל שיזמינו ויקדשו עצמם לעבודת הבורא יתברך שמו ופרישתו גם כן היתה לקדושה, דהיינו הזמנה* וזה רמז דבר אל כל בני ישראל קדושים תהיו (ויקרא יט, ב), רצה לומר להזמנה הזאת כל ישראל שיום כאחד לטובה. וזה פרישתו לטהרה, טהרה היא מדרגה גדולה. ואין אחיו הכהנים נוגעין בו, רצה לומר שלא כל אדם יוכל לבא למדרגה הזאת וזה רמז שמטהרת טמאים, פירוש מי שהיה מחזיק עצמו כשפל וטמא היה מטהר. ומטמא טהורים, מי שמחזיק עצמו לטהור שהוא מתוקן וטהור כל צרכו זה בוודאי עדיין בתוך טומאתו הוא יושב, כי המדרגה הזאת אין לה קץ ותכלית. וזהו שנאמר באברהם אבינו עליו השלום יען אשר כו' ולא חשכת כו', שהוא שני דברים, דהיינו אחד אשר עשית שהלך להר המוריה לשחטו אבל עדיין לא עשה זהו מדרגת יראה. ב', ולא חשכת את בנך כו', דזהו מצד אהבה גדולה והתלהבות גדול: וזהו זאת תורת העולה, דעולה ה' בא על הרהור הלב (ויק"ר ז, ג). ואמר הכתוב זאת תורת העולה, פירוש תבא למדרגה הזאת שיהיה תורה שלך עולה, פירוש שתכפר על הרהור הלב. היא העולה על מוקדה, פירוש עוד תפעול התורה ההיא שתלמוד שתביאך אל אהבה והתלהבות גדול וכן"ל שהתורה חשובה כנגד הכל* על המזבח, רצה לומר התורה הזאת היא למעלה מן המזבח שהקרבנות אינם מכפרים כולם על כל חטא כי אם כל אחד מכפר על חטא שלו אבל התורה מכפרת על הכל ובזה התורה מעולה מן המזבח. ואש המזבח תוקד בו, רצה לומר כמו שהיה בא אש על המזבח מן השמים כן תוקד התלהבות אש בהצדיק הזה אשר יתנהג כנ"ל* ולבש הכהן מדו בד, פירוש כאשר יתנהג כנ"ל נקרא הצדיק כזה בשם כהן וצריך להלביש עצמו מדו בד, רצה לומר שצריך לתקן עצמו במדותיו בהתבודדות מחשבתו* ומכנסו בד ילבש על בשרו, דהיינו שצריך גם כן התבודדות אחרת לכסות את בשר ערוותו, רצה לומר תאוותו* והרים את הדשן אשר תאכל האש, רצה לומר שזה בלתי אפשרי שישבר אדם כל מדותיו הנולדים עמו מבטן אמו, רק שצריך להרים אותם אל הקדושה למשל מי שיש בו מדת כעס יסור מכעס החיצוני ויכעוס על הרשעים וכן בכל המדות. ושמו אצל המזבח, פירוש כנ"ל שישים המדה אל הקדושה, דהיינו באם יבא ליכעס או שאר מדה ישבר עצמו להביא אותה המדה אל הקדושה* ופשט את בגדיו ולבש בגדים אחרים, רצה לומר שאחר כך יבא אל מדרגה יותר עד שיופשט מכל וכל מכל המדות. והוציא את הדשן מחוץ למחנה, רצה לומר שלא יבא לו בשום פעם מהמדות הנולדות עמו כי אם הכל בקדושה רבה*

דבר אל אהרן כו' זאת תורת החטאת כו' במקום אשר תשחט העולה תשחט החטאת (ו, יח): רצה לומר שכל דבר ודבר שיש בו נדנוד חטא אף שאינו אלא כדוגמת הרהור הלב שעולה בא עליו יהא נחשב בעיניך כאלו עברת על חטא שיש בו חיוב חטאת. וזהו במקום, רצה לומר באותו דבר ונדנוד חטא אשר תשחט העולה עליו תשחט החטאת יהיה חשוב בעיניך כאלו נתחייבת חטאת* לפני ד', רצה לומר דע לפני מי חטאת ועד היכן הפגם הולך לפני ד' למעלה: קודש קדשים היא, רצה לומר המדרגה הזאת היא קודש קדשים* והכהן המחטא, רצה לומר הצדיק אשר תמיד מחטא ומאשים עצמו תמיד: יאכלנה במקום

קדוש, פירוש אכילה לשון חטא, אכלה ומחתה פיה (משלי ל, כ), דהיינו בכל דבר קדושה שעושה יתן דעתו לחפש הטיב מה שמחסר באותה מצוה ויחשוב לעצמו חטא גדול* בחצר אהל מועד תאכל* רצה לומר העולם הזה נקרא חצר ועולם העליון נקרא אהל מועד על דרך שאמרו חז"ל (אבות פ"ד מט"ז) העולם הזה דומה לפרוודור בפני העולם הבא, והיינו הצדיק המתנהג כנ"ל יגרום טובה לעולם שיהיה הנאה בעולם הזה על ידו וזהו בחצר אהל מועד תא* כל כל אשר יגע בבשרה יקדש, רצה לומר אם יבא לו איזה המחשבה הנוגע אל הבשר דהיינו לתאוותו* יקדש, רצה לומר יראה להביא הדבר ההיא אל הקדושה* ואשר יזה מדמה על הבגד, רצה לומר אם יהיה נתפש בדבר קל, דהיינו בדבר חומריות וגשמיות הקל ולזה רומז מלת יזה* תכובס במקום קדוש, רצה לומר שייכבס הדבר ההיא בדברי קדושות ותפלות* וכלי חרס אשר תבושל בו תשבר, על דרך שאמרו חז"ל (סנהדרין נב ב) תלמיד חכם דומה לפני עם הארץ דיבר עמו דומה בעיניו כקיתון של כסף אכל עמו דומה לו כקיתון של חרס הנשבר שאין לו תקנה עיין שם.

וזהו וכלי חרס כו', פירוש אם יעשה איזה פעולה בכדי שיבא לו הנאה כנ"ל שדומה ככלי חרס ישבר, יראה לשבר עצמו מאד על הדבר* ואם בכלי נחשת בושלה ומרק וכו', פירוש אם הוא איש כזה שהוא צדיק, רק שיבא לו איזה עבירה מחמת הנחש הקדמוני שהטיל* זוהמא: ומורק, פירוש רש"י לשון תמרוקי נשים, יראה לקשט עצמו בקישוטין נאים ויפים, דהיינו במצות וגמילות חסדים. ושוטף במים, רצה לומר בלימוד התורה שנקרא מים על דרך שאמרו (ויק"ר כה, א) אם רגיל ללמוד דף אחד ילמוד ב' דפין, וקל להבין*

פרשת שמיני

וישא אהרן את ידיו אל העם כו' (ט, כב). * נראה לי, דהנה הצדיק הולך תמיד בדביקות ודבוק בעולמות עליונים, רק מחמת שתשוקתו תמיד על טובת ישראל שייטיב להם השם יתברך בכל מיני שפע וברכה מחמת זה הוא יורד קצת ממדרגתו ודביקות* אך בכל זאת הוא פועל טוב במה שיוורד קצת מהדביקות שעל ידי שרואים בני אדם גודל תשוקתו ותאוותו לטובתם הוא מכניס בלבם יראת ד' ואהבתו שכולם נתעורר ללבם לעבודתו יתברך שמו* וזהו וישא אהרן את ידיו, על דרך (איכה ג, מא) נשא לבבינו אל כפים, ויש לומר הפירוש, דהיינו האדם אשר ישא לבו לעבודת הבורא יתברך שמו אז מחמת גודל האהבה והתלהבות שבו הוא מכה כף אל כף ונמצא עבודת הבורא נקרא על שם הידים*

וזהו וישא אהרן את ידיו אל העם (ט, כב). פירוש כנ"ל שתשוקת הצדיק אל העם להטיב להם* ויברכם וירד מעשות החטאת והעולה והשלמים, פירוש על ידי זה ירד ממדרגה שמדרגת הצדיק הוא תמיד לבדוק עצמו בכל עת ורגע אולי חטא חלילה באיזה דגדוג חטא והרהור והוא מהרהר תמיד בתשובה זה רמז חטאות ועול' שבא על הרהור* והשלמים, רמז להדביקות שבו שעושה שלום בפמליא של מעלה, ועל ידי תשוקתו היה יורד ממדרגתו האלו קצת*

ויבא משה ואהרן אל אוהל מועד (ט, כג). דיש כמה גווני צדיקים, צדיק גדול הנקרא בשם משה ויש צדיק אשר הוא מדרגת אהרן* וכל אחד לפי מדרגתו עולה ובא בקדושה הנקרא אהל מועד. ויצאו, רצה לומר ואחר כך יוצאים קצת ממדרגתם ואין זה אלא למען ויברכו את העם כנ"ל* אך בכל זאת גורמים קדושה ויראה לכל העם* וזהו (תהלים צג, ה) עדותיך נאמנו מאד כו', דאיתא בגמרא (עי' חגיגה ג: תוד"ה ומי) שלשה מעידין זה על זה הקדוש ברוך הוא, וישראל, ושבת, נמצא ישראל נקרא עדות של הקדוש ברוך הוא* וזהו עדותיך נאמנו מאד, פירוש שהם נאמנים וחביבים, למי. ומפרש הפסוק לביתך נאווה

קודש, לאותן הצדיקים הדורים תמיד בעולמות העליונים* ד' לאורך ימים, פירוש שהם גורמין במעשיהם שתתפשט הקדושה והיראה על ידי זה לכל ישראל אמנ*

זאת החיה אשר תאכלו כו' (יא, ב)* נראה לי, דאיתא בזוהר הקדוש (ח"ג מא א) זאת החיה, רמז להשם הקדוש. אשר תאכלו, פירוש שעל ידו יש לנו אחיזה וחיות*

או יאמר זאת החיה (יא, ב). רמז למה שראה דניאל חיה זו אדום. אשר תאכלו, לשון ואכלתם את אויביכם. ואמר הכתוב על ידי זה יהיה כח בידכם לכלות אותם* דהיינו מכל בהמה דאיתא בגמרא בבא מציעא (סא ב) אמר רב חנינא מסורא דפרת לרבינא יציאת מצרים דכתב רחמנא גבי שרצים למה לי* אמר ליה אמר הקדוש ברוך הוא אני שהבחנתי כו' עיין שם אמר ליה אנא המעלה קא קשיא לי מאי שנא המעלה דכתב רחמנא* אמר ליה לכדתנא דבי ר' ישמעאל אלמלא לא העליתי את ישראל אלא בשביל שאינם מטמאין בשרצים ומעליותא היא גביהו וכו'* יש לומר הפירוש הגמרא הנ"ל על פי דאיתא במדרש (עי' ירושלמי ברכות פ"ט ה"ב) שאלו המלאכים את הקדוש ברוך הוא למה ברא השרצים והשיב להם השם יתברך מפני הקטרוג אם יבא לקטרג על ישראל חלילה שחוטאים לפניו ואין צורך בהם אז משיב לו השם יתברך הלא השרצים אין צורך בהם כלל ואף על פי כן בראתים* וזה שאמר אנא המעלה קשיא לי* דהמעלה הוא לשון הגבהה שהקב"ה מגביה את ישראל מבין הקליפות והחטאים והם נופלים למטה* וזה שאמר המעלה כו', כלומר לאיזה סיבה זכות מעלה את כללות ישראל מחטאותיהם* א"ל אלמלא כו', אלא שאין מטמאין בשרצים, פירוש הלא ישראל אין אוכלים השרצים ונמצא אין צורך כלל בבריאתם כיון שישראל אין אוכלין מהם ואף על פי כן בראתים כדברי מדרש הנ"ל ממילא אין כח להמקטרג לקטרג עליהם ולזה אני מעלה ומגביה אותם מעונותיהם כנ"ל*

וזהו כל ישראל יש להם חלק לעולם הבא (סנהדרין צ א), פירוש כללות ישראל כנ"ל וגם הצדיק נקרא כל, שהוא עיקר כללות להשפיע להם טובה וברכה ויראה שעל ידי הצדיק נתעוררים כללות ישראל בתשובה*

וזהו ויאמר משה אל אהרן קרב אל המזבח (ט, ז). ופירש רש"י שהיה אהרן בוש וירא לגשת ואמר לו משה למה אתה בוש לכך נבחרת, דהנה עיקר הוא לאדם הבושה סימן טוב לאדם שהוא ביישן וכל המתבייש לא במהרה הוא חוטא (נדרים כ א)* ואהרן היה מתבייש מאד מגודל ההכנעה שהיה בו שכן דרך הצדיק שתמיד הוא בעיניו חטאים על כל נדנוד עבירה ואפילו דבר קל לעבירה חמורה תחשב לו ומכניע עצמו ומשפיל עצמו תמיד ובפני רבים מוכיח עצמו* ועל ידי זה מכניס הרהורי תשובה בהשומעים באמרם אם בארזים נפלה השלהבת מה יעשו הזובי הקיר והם חוזרים בתשובה שלימה. וזה שאמר לו משה רבינו עליו השלום למה אתה בוש, פירוש בשביל שאתה בוש וירא ואם כן אתה הוא הצדיק השלם הראוי ליקרב למזבח. לכך נבחרת, שכן הוא ראוי לצדיק להתנהג בעבודתו יתברך שמו* וזהו ויקרב אהרן אל המזבח, רצה לומר כיון ששמע ממשה שכן הוא המדרגה המעולה הבושה וגודל ההכנעה בלב ועשה כן ויקרב אהרן אל המזבח, פירוש שהיה מקרב עצמו תמיד אל המזבח שהיה מוצא בעצמו חסרונות והיה מחשב תמיד שצריך למזבח כפרה*

וישחט את עגל החטאת אשר לו (ט, ח). דהנה באמת מאין יבא לצדיק שיוכשל חס וחלילה באיזה חטא נדנוד קל זה בא הכל מחמת חטא עגל והזוהמא הזאת גורם אף להצדיק חלילה איזה עבירה קלה ועל ידי שהוא מתחרט מיד ומצטער מאד ומהרהר בתשובה אזי הוא גורם וישחט את עגל החטאת. אשר לו, פירוש שהחטא הזה אינו נחשב לעבירה כי אם לו לבדו הוא נחשב לו לעבירה לגודל צדקתו* ובראות

שאר בני אדם את מעשה הצדיק הזה איך שמהרהר בתשובה אפילו על דברים קלים מאד נשבר לבם בקרבם ומוסרים נפשם ודמם לעבודתו יתברך שמו.

וזהו ויקריבו בני אהרן את הדם אליו (ט, ט). פירוש כנ"ל שעל ידי הצדיק מקריבים דמם לו יתברך שמו: ויטבול אצבעו בדם, רמז שהצדיק מעלה את הדם של מסירת נפשם על קרנות המזבח, קרנות, לשון גדולה ושררה שפועל בזה לדבר גדול מאד. ואת הדם יצק, פירוש המדות שהם מחזיקים בהם עם מסירת נפשם יצק על יסוד המזבח, פירוש נעשה מהם יסוד לעולם המזבח כנ"ל* ונחזור לביאור הכתוב שעל ידי זה יש כח לכלות האויבים מכל הבהמה, דהיינו כללות ישראל על ידי הצדיק הנקרא כל בהמה על דרך שאמרו חז"ל (חולין ה ב) אדם ובהמה (תהלים לו, ז), אלו בני אדם שמימים עצמם כבהמה, הצדיק מכניע ומשפיל עצמו כבהמה ועל ידי זה כללות ישראל נגבהים ומתעלים וכנ"ל* מפרסת פרסה, מלשון (דברים כב, יז) ופרשו השמלה, דהנה השמים נבראו על ידי פריסה, דהיינו הבדל כמו שאמר הכתוב (בראשית א, ו) יהי רקיע בתוך המים ויהי מבדיל בין מים למים* ויש לומר הפירוש, דהנה שמים פירש רש"י אש ומים, דהתורה נקראת מים והשם יתברך ברא מדרגות והבדל בין מים למים שפי' שצריך האדם ללמוד עם אש התלהבות וחשק לשמו יתברך, ורקיע הוא לשון (במדבר יז, ג) ריקועי פחים, ותרגומו (עי' שמות לט, ג) ורדידו לשון דקות, דהיינו שצריך להיות דקות בין מים למים שהסודות התורה יעלה למעלה ולהשפיע למטה* וזהו מפרסת פרסה, כנ"ל שיהא מבדל בין מים למים. ושוסעת שסע, שיהא הבדל גמור*

או יאמר מפרסת כו' (יא, ג). על דרך (דברים ז, יב) והיה עקב תשמעון, אלו עבירות שאדם דש בעקביו שיהיו דומים עליו כחמורות, והיינו את המשפטים האלה. וזהו מפרסת פרסה, לשון דריסת הרגל בפרסות רגליו, וקל להבין*

פרשת תזריע

אשה כי תזריע וילדה זכר כו' (יב, ב).* דהנה כתיב (תהלים יט, ג) יום ליום יביע אומר* נראה לי, דהנה בני אדם ההולכים שובב בדרך לבם אחר שטותיהם והבליהם אז אין הפרש אצלו וכמו שהיה מתנהג יום אתמול כן היום כן מחר ולא יוסיף דעת ושכל כלל, אבל הצדיקים ההולכים בדרכי השם יתברך ועבודתו אז כל יום ויום יבין וישכיל יותר ויותר מה שלא השכיל אתמול ובכל יום יוסיף פיו לדבר חכמות ואמרי נועם בחכמות אלקות ורוממותו עד אין תכלית* וזהו יום ליום יביע, לשון (ישעיה סד, א) מים תבעה אש, שנעשה כמין אבעבועות הנגבהים למעלה כמו כן הצדיק בכל יום עולה לו אמירה נעימה יתירה מיום אתמול, שיום אתמול שנהג בקדושה גורם לו קדושה יתירה ליום הבא אחריו* רק שצריך האדם לילך ממדרגה למדרגה, דהיינו שמתחילה צריך לתקן מדותיו ואת חטאת נעוריו וזה נקרא בשם נקבות ואחר כך יבא אל הקדושה עליונה הנקרא בשם דוכרא שהוא כלי שלם ומלא בקדושתו יתברך שמו*

וזהו אשה כי תזריע (יב, ב). פירוש אשה מזרעת תחילה וכפירוש רש"י, דהיינו שיתחיל מקצה התחתון לתקן את אשר פגם ואז וילדה זכר כנ"ל יבא אל קדושה רבה הנקרא בשם זכר* ומפרש הכתוב וטמאה שבעת ימים, פירוש שיתקן תחילה מה שפגם בו' מדריגות עליונות שזה נקרא בשם טמאה, ר"ל שישתכל מה שטימא ועד היכן קלקל* וביום השמיני, רצה לומר ואז יבא אל הקדושה עליונה שהיא מדריגה שמיני למעלה למעלה* ימול בשר ערלתו, ויהיה לו מחשבות קדושות ודביקות בו יתברך שמו* וזהו מעלה נשיאים מקצה הארץ (תהלים קלה, ז), דנשיאים כתיב בתורה (שמות לה, כז) חסר, ואמר הכתוב מעלה

נשיאים, פירוש שצריך להעלות מה שחיסר* מקצה הארץ, פירוש מקצה התחתון שקלקל מתחילת קצה הראשון* ברקים למטר עשה, פירוש ואחר כך יהיה יכול להשפיע לעולם השפעות טובות*

או יאמר וטמאה שבעת ימים (יב, ב). דהנה אף אם יהיה אדם צדיק צריך להכניע עצמו תמיד להסתכל על החסרונות שבו ולעולם לא יהא מלא ממעשיו* וצריך תמיד לעבוד לו יתברך שמו במדרגות נקבות וזכרות כנ"ל, דהיינו שצריך לילך תמיד בקדושה ברוממות אל ולהסתכל בשפלותו*

וזהו זכור ושמור בדבור אחד נאמרו (ר"ה כז א), זכור לזכר ושמור לנקבה הם שני המדרגות שייכים לדבור אחד וכנ"ל* ועל ידי זה יזכה שיתן לו השם יתברך דביקות גמור מלמעלה* וזהו יום ליום יביע, על דרך שאמרו חז"ל (זוה"ק ח"ג רמז ב) אין טיפה יורדת מלמעלה אלא אם כן טיפיים עולות מלמטה כנגדן, פירוש דהשם יתברך ברוך הוא אין נותן דביקות לאדם מלמעלה אלא אם כן ב' טיפים עולות מלמטה והם ב' מדרגות הנזכרות לעיל שעובד בהם בנקבות וזכרות*

וזהו אשה כי תזריע (יב, ב) כנ"ל. וטמאה שבעת ימים, דשבעים שנה של אדם המה נקראים שבעת ימים, כל עשר ועשר נקרא יום אחד כמו שכתב בספרים ופי' הוא שצריך להסתכל תמיד בכל מעשיו של שבעים שנה שחיסר בהם מאד וטימא אותם בעונות הרבה* כימי נדת דוותה תטמא, פירוש שיהא נדמה בעיניו החטאים קלים שאדם דש בעקביו כחמורה שבחמורות*

וזהו כימי כו' (יב, ב). שהיא טומאה חמורה תטמא כן יהיה בעיניו קלות שבמעשיו* וביום השמיני ימול כו' כנ"ל, ולזה צריך דביקות גדול להיות דבוק בקדושה עליונה הנקרא שמיני וכנ"ל וימול בשר ערלתו, פירוש רוח נכון יחדש בקרבו*

וזהו דאמרינן בגמרא (ביצה כט א) אמרו עליו על שאול בן בטנית שכנס ש' מאות גרבי שמן ממציו המדות, דהנה ישראל כשעברו על הים היה על ידי ע"ב שמות היוצאים מפסוק (שמות יד, כ - כב) ויסע, יבא, ויט, והם ע"ב גשרים כידוע ליודעי חן ועם אותם ע"ב שמות נמתקים המספר של רבוע. אלקים שמספרו שי"ן.

וזהו ונתתי עשב בשדך (דברים יא, טו), פירוש עשב, ע"ב שי"ן, דהיינו שזה נתון ומסור בידך להמתיק השי"ן על ידי ע"ב כנ"ל. בשדך, רצה לומר על ידי קדושתך הגדולה שאתה הולך בה שהיא שדה תפוחים* וכבר הערנו שהשורש לבא אל האור האמיתי הוא על ידי המדות שיתקן אדם את עצמו במדותיו מקצה הראשון ותחילתם וכנ"ל* וזהו אמרו עליו כו', שכנס ש' מאות גרבי שמן ממציו המדות, פירוש שהיה צדיק גדול כל כך שתיקן המדות מתמציתם מקצה תחלתם היה כונס, כלומר* על ידי זה המתיק השי"ן כנ"ל על ידי גרבי שמן, פירוש האור הגדול שהיה לו על ידי מיצוי המדות, היינו מתמצית כנ"ל* ולפי דברים יתורץ מה שיש לדקדק לכאורה בהפסוקים שלפנינו שנכתב בתורה ברישא נגעי אדם ואחר כך נגעי בגדים ואחר כך נגעי בתים והלא הנגעים באים על החטא ואין בעל הרחמים פוגע בנפשות תחלה (ויק"ר יז, ד), והיה ראוי לכתוב מתחילה נגעי בגדים ובתים ואחר כך נגעי אדם. אך לפי דברינו יבואר בעזרת השם יתברך דהתורה מלמדת האדם דרכי ה' בהדרגה כנ"ל, דהיינו שמתחילה צריך האדם לתקן המדות שבו, דהיינו הגאווה והתאוה והחמדה והשקר והחנופה ושאר המדות המגונות אשר כל מדה לעצמה יש לה ענפים רבים עד אין מספר וצריך האדם להשכיל מאד לעמד עליהם ויעזר עליהם בעזר האל שברוב רחמיו הוא הנותן בינה לאדם הרוצה בעבודתו באמת ואי אפשר לפורטם* ואחר כך צריך האדם כשיעשה מצות או מעשים טובים שהם הלבושים של אדם צריך להשכיל לעשותם כתקנם לבל

יתערב שום סיג ופסולת ואחר כך צריך לתקן את הבית הוא העולם העליון אשר הוא קשור בו שזה עיקר ביתו ודירתו של אדם ואחר שיזכה לכל זאת בהדרגה כנ"ל אז הכח ביד הצדיק הזה להמתיק כל הדינים ולעורר רחמים גדולים לעולם*

וזהו אדם כי יהיה בעור בשרו כו' (יג, ב). דהנה כתיב (בראשית ג, כא) ויעש אלקים לאדם כתנות עור וילבישם* ואיתא בגמרא (עי' בר"ר כ, יב) מציינו בתורתו של ר' מאיר כתנות אור באלף. ויש לפרש, דהנה באמת השם יתברך ברוך הוא ברא את האדם והיה כל גופו אור גדול בלי שום יצר הרע וישיבתו היה בגן עדן כמאמר הכתוב (בראשית ב, טו) וישם כו' לעבדה ולשמרה, רק שהיה קצת דקה מן הדקה נדנוד יצר כאשר ראינו באמת שחטא, רק שהיה בקושי גדול להנחש להחטאו כידוע עד שרכב הס"ם כו' ואחר חטא האדם שאכל מעץ הדעת טוב ורע אז ניתן הבחירה לאדם לעשות טוב ורע חלילה. וברצות האדם דרכי ה' ותורתו הקדושה לשמור כמצוותה לשמה אז נעשה גופו גם כן כתנות אור באלף כאשר תחילת הבריאה* וממילא מבואר הפירוש בתורתו של ר' מאיר, שלפי הנהגתו של ר' מאיר שהיה מתנהג בהתורה הקדושה ה' לו כתנות אור באלף כנ"ל לפי שתיקן את גופו ואבריו והיו מאירים אור גדול* ואמר הכתוב אדם כי יהיה בעור בשרו, הגשמיות נקרא בשם בשר, והיינו שהכניס חלילה תאות הגשמיות בעורו, פירוש לא די שלא תיקן את עורו שיהיה אור באלף אלא שיוסיף חלילה חטאים ועוונות בעורו* ואמר הכתוב מה הם החטאים ועוונות ומפרש שאת, רמז למדות המגונות שהם שורש כל החטאים שעל ידי מדות רעות בא אדם לכלל חטאים ושורש המידות רעות היא הגאווה ושאת רמז לגאווה על דרך דאיתא במדרש שאת זו בבל על שם (ישעיה יד, ד) ונשאת את המשל על מלך בבל, עיין שם במדרש תזריע (ויק"ר טו, ט).

ואיתא בגמרא (עי' קידושין מט ב) עשרה קבין גאות ירדה לעולם ט' נטלה בבל: או ספחת, פירוש הכתוב מלמדינו על ידי איזה סיבה יבא אדם לגאות בכדי שידע להזהר. אמר הכתוב לזה יש ב' סיבות או ספחת, דהיינו התחברות מחמת שאדם מחבר עצמו אל אנשים ריקים המהלכים ברחובות ושווקין זה סיבה אחת הגורמות במהרה גאות לאדם וספחת הוא מלשון (שמואל א' ב, לו) ספחני נא* או בהרת, סיבה השנית הבהירות של אדם כפירוש רש"י בהר הוא בשחקים (איוב לו, כא), דהיינו לפעמים אם יבא לאדם איזה בהירות והתלהבות על ידי איזה עובדא שעשה בקל יוכל לבא לידי פניות וגאות אם אינו זהיר וזריז לשמור עצמו*

והיה בעור בשרו לנגע צרעת (יג, ב). דנגע, הם אותיות ענג, דהיינו שהיה אפשר לו להפך הנגע לענג אך אם אינו נזהר אז נעשה נגע צרעת* ואמר הכתוב איך יעשה ויתקן את מעשיו* והובא אל הכהן, דהצדיק גמור נקרא כהן, דהיינו יחבר עצמו לצדיקים* וראה הכהן וכו' ושער בנגע הפך לבן, פירוש שהצדיק יראה באיזה אופן יהיה הנגע, דהיינו שיבין את זאת אם נתהפך הלבן שהוא לובן העליון הן אם נתהפך על ידי שערה, דהיינו על ידי חטא קל דזה הוי כהררים התלויים בשערה, או מחמת ומראה הנגע עמוק מעור בשרו, פירוש חלילה מחמת שהעמיק את ה* נגע בבשרו נגע צרעת היא, הן זאת והן זאת הכל היא נגע צרעת* וראהו הכהן וטמא אותו, רצה לומר יראהו ויבינהו את הפגם הגדול שגרם בכל זאת ויורהו דרכי התשובה והחרטה באמת לתקן את המדות המגונות והרעות שבו* ואחר כך כתבה התורה נגעי בגדים רמז הנגעים הבאים חלילה ללבושיו כנ"ל, דהיינו שיבא איזה סיג או פסולת בהמצות שעשה* בבגד צמר, רמז למצות, כי מצות ציצית עיקרם הם בצמר או פשתים ומצות ציצית מרומז נגד כל המצות* או בשתי או בערב, רמז על דרך שאמר בגמרא ע"א (יז א) שתפשו לר"א בן פרטא אמרו ליה מאי טעמא תנית ומאי טעמא גנבת כו' איתתו ליה תרי קבורי אמרו ליה ה' דשתי והי דערב אתרחיש ניסא אתיא זיבורא ויתיב

על דערבא ואתיא זיבורתא ויתיב על דשתיא, ופירש רש"י זיבורא זכר זיבורתא נקבה והבין הנס הנעשה לו שהשתי מקבל הערב, נמצא השתי רומז לזכר והערב רומז לנקבה. וכך אמר הכתוב כאן באיזה אופן שיהיה הלבוש שעשה מהמצוה הן שעשה בנקבות והן בזכרות כנ"ל* או בעור, פירוש שזה בא לו מחמת העור הוא הגוף העב החומר* או בכל מלאכת עור, רצה לומר שמלאכת תיקוני שתיקן את גופו בהמדות כנ"ל לא היה כתקנה על ידי זה נכנס לו אבק סיג פסולת בלבוש*

והיה הנגע ירקרק או אדמדם (יג, מט). כפירוש רש"י ירוק שבירוקים אדום שבאדומים* רצה לומר זה שאירע פסולת וסיגים בלבושי מצותיו זה מר מאד שמאחר שזכה לעשות לגופו לבושים ממצות היה ראוי שישכיל במצות ה' לעשותם כתקנה* ואמר הכתוב הפעולה גם כן והראה את הכהן, כנ"ל להתחבר לצדיקים וילמוד ממעשיהם הקדושים להזהר ולהשמר ולהשכיל האמת* ואחר כך מפרש נגעי בתים כי תבואו אל* ארץ כנען ארץ כנען, רמז להדינין שזה עיקר להצדיק להמתיקם והיינו כי תבואו כו', פירוש אחר שתזכה למדריגה זאת להמתיק הדינים* אשר אני נותן לכם לאחווה, כלומר שאני מסרתי לכם להמתיקם ולהופכם לרחמים. ונתתי נגע צרעת בבית ארץ אחוזתכם, פירוש על ידי שתהיו אתם נאחזים בבית שלכם הם העולמות העליונים שאתם קשורים בהם על ידי זה מסרתי לכם להמתיק הנגע צרעת הם הדינים. ואמר הכתוב ובא אשר לו הבית, ופי' הוא שתיכף שיבא הצדיק הזה אשר תיקן את ביתו המיוחד לו בעולם העליון. והגיד לכהן, מיד שיגיד לכהן השם יתברך שנקרא גם כן כהן* לאמר לו כנגע נראה לי כו', פירוש שצער לי על שיש נגע הם הדינים בביתי המיוחד לי* וצוה הכהן ופנו את הבית, פירוש להמתיקם לרחמים גדולים אמך*

או יאמר אשה כי תזריע כו' (יב, ב)* נראה לי דאיתא במשנה (קידושין לט ב) כל העושה מצוה אחת מטיבין לו ומאריכין לו ימיו: ולכאורה מי זה האיש אשר לא עשה אף מצוה אחת כל ימיו ואם רוצה לומר העושה מצוה אחת בשלימות היה לו לתנא לפרש ובאמת פירשו חז"ל עיין שם* ולענ"ד נראה על פי דאיתא בכל לבבך (דברים ו, ה), בשני יצריך (ברכות נד א), ואיתא (אבות פ"ד מ"א) איזה גבור הכובש את יצרו, יש לומר הפירוש כך, דהנה יצרו של אדם מתגבר עליו בכל יום ומחממו להסיתו לעבירה חלילה וצריך האדם להתגבר בגבורתו להביא אותו החימום אל הקדושה ואז נקרא היצר הזה בשם גבור* וזהו פירוש איזה גבור. וזהו בכל לבבך בב' יצריך, דהיינו שאותו החימום של היצר צריך להכניס גם כן אל הקדושה ושניהם כאחד עובדים להבורא ברוך הוא* וזהו כל העושה מצוה אחת, כלומר שעושה המצוה באופן ששני היצרים הם אחת מטיבין לו* אך אדם אין צדיק בארץ אשר יעשה טוב ולא יחטא (קהלת ז, כ), היינו באותו טוב שעושה יש גם כן איזה חטא פירוש חסרון שעושה הדבר באיזה פניה. ויש לומר שזה רמז הפסוק אדם כי יהיה בעור בשרו שחין ונרפא, שבשר הוא רמז על הצדיק ההולך בדרכי ה' והוא במדרגת בשר על דרך (יחזקאל לו, כו) והסירותי לב האבן מבשרכם ונתתי לכם לב בשר, אלא שעדיין הוא מלוכלך בעור בעין ולא באלף כמו שהיה בתורתו של ר' מאיר על דרך מה שפרשתי קודם עיין שם, ונמצא הוא עלול לקבל איזה חימום היצר תחת עור בשרו וזה רמז שחין שהוא לשון חימום כפירוש רש"י: ואמר הכתוב ונרפא, רצה לומר האדם הזה בוודאי בקל יוכל להתרפא על פגמיו וחסרוניו הקטנים: והיה במקום השחין שאת לבנה, רצה לומר שהצדיק הזה בוודאי על ידי הרהורי תשובה והחרטות על החימום של היצר על ידי זה יזכה שבמקום השחין ישא לבבו אל אל בשמים ויזכה לליבון עוונות ולליבון העליון וזהו רמז שאת לבנה* או בהרת לבנה, רצה לומר שגם יוכל לבא אל בהירות גדול ובהרת הוא לשון בהירות ואור ההתלהבות בעבודת הבורא יתברך שמו* ואמר הכתוב אף על פי שתזכה לכל זה אף על פי כן הנני

מזהיר ומלמדך שתדע באמת שעדיין יש בך אדמדמת, פירוש פתוכי אדמומית רמז לחטא שנקרא אדום* ונראה אל הכהן, פירוש הכהן הוא הצדיק הגמור האמיתי על דרך שאמר הכתוב*

והכהן הגדול מאחיו (כא, י). ודרשין (יומא יח א) גדלהו משל אחיו. יש לומר הפירוש דכהן גדול צריך להיות גדול בנוי בחכמה בעושר' ולכאורה העשירות הוא דבר השמאלי אלא הפירוש הוא כך בנוי בעושר, פירוש שגם העשירות יהיה לעבודת הבורא ברוך הוא ולא להנאת עצמו* ואם אין לו, רצה לומר אם עדיין לא הגיע למדרגה זו שעדיין יש לו חימום ותאוה אל העשירות החומריות* גדלהו, צריך להשתדל להביא אותו אל מדרגה זו מאחיו, על דרך הנזכר לעיל הם השני מלאכים המלוין את האדם המה היצר טוב והיצר הרע צריך להביא את שניהם אל הגדולה דהיינו ימין: וזהו עושר שמור לבעליו לרעתו (קהלת ה, יב), פירוש שהבעלים צריכים לשמור העושר מהרעות שבו כנ"ל*

ונחזור לענינינו, ונראה אל הכהן, רצה לומר שהצדיק הנזכר לעיל שעדיין הוא צריך אל הצדיק הגמור האמיתי להיות נראה אליו* וראה הכהן, פירוש וראה האיש הזה על הכהן, דהיינו הצדיק הגמור. והנה מראהו שפל מן העור, פירוש שידמה בעיניו שעדיין גם בו חסרונות, כי כן יש בני אדם הבאים אל הצדיקים הגדולים וקשה להם על הצדיק קושיות. וזהו ושערה, פירוש שיהיה כמו שער הנפשו שיעלה במחשבתו כמה קושיות על הצדיק גמור וכל זה הוא מחמת חסרון שלמות* ואף על פי כן הפך לבן, רצה לומר אחר כל מחשבותיו וקושיותיו על הצדיק גמור יגרום לו קדושתו של הצדיק ההוא שיהפך גם הוא ללבן:

וזהו אשה כי תזריע (יב, ב). כפירוש רש"י אשה מזרעת תחילה יולדת זכר, פירוש על דרך הנזכר לעיל שצריך שחימום היצר יביאו אל הקדושה ולעבוד בשני יצרים כדאמרו ז"ל (ע"ז כ ב) זריזות מביא לידי נקיות, רצה לומר הזריזות שמזרז עצמו ומתגבר בחמימות של היצר להביא אל הקדושה מביאו לידי נקיות על דרך (פסחים כב ב) יצא פלוני נקי מנכסיו, דהיינו בעשותו מצוה הרי היא נקיה מכל סיג ונקיות מביאה לידי טהרה שהוא מדרגה גדולה* וזהו אשה, רמז על היצר הרע שהוא הנקבות והשמאלית כידוע ואם גם הוא מזריע בו תחילה החמימותו אל המצוה. וילדה זכר. הרי הוא מוליד הולדה העליונה הנקראת בשם זכר. וטמאה שבעת ימים כנ"ל, דהנה אנחנו צריכין למנות הימים שאנו אומרים היום יום ראשון בשבת וכן בכל יום וכוונה בזה הוא כדי להכניס קדושת שבת בששת ימי החול ונמצא בכל דבר כלול קדושת שבת חלק שביעי וגם באכילה ושתיה צריך לעורר הקדושה שיהא שורה בו הששה קצוות ויום השביעי* וצריך שיבין הצדיק שכל עבודתו העבר עדיין היה בכלל טומאה, דהיינו שלא הי' עבודתו שלמה*

וזהו וטמאה שבעת ימים (יב, ב). רמז על כל דבר שעשה עד הנה* כימי נדת כו', כך ידמה בעיניו ועל ידי זה ילך בכל פעם ממדרגה למדרגה עד התכלית המכוון*

וזהו וביום השמיני (יב, ג). רמז אל הקדושה שהוא למעלה מקדושת שבת הנקרא ממחרת השבת והוא יום השמיני כידוע* ימול בשר ערלתו, רצה לומר אז ימול כל ערלת לבו*

ושלשים יום ושלשת ימים (יב, ד). דאיתא בגמרא (קידושין ל א) ישלש אדם שנותיו שליש במקרא כו', וידוע שכל דבר קדושה כלול מעשר*

וזהו ושלשים ושלשת (יב, ד). רצה לומר כל מה שמשלש ימיו במקרא צריך להיות כל אחד כלול מעשר, דהיינו שלשתן בין כולם שלשים* תשב בדמי טהרה, רצה לומר כל זה יעשה תמיד כך בחמימות של הטהרה, כי נקיות מביא כנ"ל* ואמר הכתוב בכל זאת לא תחזיק עצמך בעיניך שבקרוב קדוש*

וזהו בכל קודש לא תגע ואל המקדש לא תבא (יב, ד). כי בזמן המקדש היה השראת השכינה בבית המקדש ועתה בגלותינו המר כתיב (יחזקאל יא, טז) ואהיה להם למקדש מעט, היינו שמשרה שכינתו על הצדיק ואתה אל תחזיק עצמך במדרגה זו: עד מלאות ימי טהרה, רצה לומר עד אחר שיתמלאו ימין ימים רבים בקדושה ובטהרה*

או יאמר אשה כי תזריע כו' (יב, ב). ואיתא בגמרא (סוכה יד א) מפני מה צדיקים נמשלו לעתר מה עתר מהפך התבואה בגורן אף צדיקים מהפכין מדת הדין למדת הרחמים* אך כשיש התעוררות תשובה בעולם אז רחמים בעולם מתחילה ואין צריך להפך. וזהו (תהלים קמד, טו) אשרי העם שככה לו, רצה לומר אשרי כשיש צדיקים בעולם שיכולים להפך הדין ולשכחו להפכו לרחמים ושככה הוא מלשון (אסתר ז, י) וחמת המלך שככה* אשרי העם שה' אלהיו, רצה לומר אשרי כשהדין הוא רחמים מעיקרא, דהיינו כשיש התעוררות תשובה בעולם כנ"ל. וזהו אשה כי תזריע, רצה לומר כאשר כל העולם בהתעוררות תשובה שאף אותם שהם בנקבות מזריעים ועושים פירות בקדושה אז וילדה זכר, רצה לומר רחמים מעיקרא נקרא בשם זכר* ואם נקבה, רצה לומר כשיש דין חס וחלילה שכינה לנקבה. תלד, רצה לומר גם זאת אפשר לעשות בו וולדה להפכו לרחמים אמן*

או יאמר אשה כי תזריע כו' (יב, ב). דהנה האדם צריך לעבוד הבורא ברוך הוא תמיד בתורה ותפלה רק שאי אפשר לאדם להיות עוסק תמיד בלי הפסק בתורה ובתפלה וצריך לפעמים לדבר עם אחרים כדי לבטל השעמום חס וחלילה, רק שבכל זאת צריך שלא יהיו אותן הדברים שיחת חולין חס וחלילה, רק צריך לדבר ולשיח דברים של יראה ומוסר אז פועל בדברים אלו שמתעורר אורות עליונים בדיבורים אלו וזה נקרא בשם זריעה כמו שאדם זורע בודאי הזרע מתרבה ומצמיח יותר ויותר כך הצדיק הגדול שמדבר דיבורים קדושים דברי יראה ומוסר הוא מזריע לאחרים, כי הוא פועל שיתרבה הרהורי תשובה בלבבות בני אדם שמדבר עמם וגם פועל שיתרבה אורות עליונים למעלה* וזהו פירוש הפסוק (תהלים צו, יא) אור זרוע לצדיק ולישרי לב שמחה, רצה לומר שזה האות והסימן הניכר לכל שזה האור הוא זרוע להצדיק שמזריע אורות עליונים בדיבורו זה הוא האות שלישרי לב שמחה, בדיבורו כשהצדיק מדבר דברי מוסר אזי הוא מכניס יראה בלב בני אדם הישרי לב המדבר אליהם וכשאנו רואים שדבריו נתנו שמחה בלב ישרי לב בודאי נתעורר אורות עליונים למעלה* אבל צריך הצדיק לזה להיות מתון ומדקדק על עצמו בדיבוריו שלא יבא לו חס וחלילה פניה מזה שמדבר דברים כאלו וצריך להרגיל עצמו בכל פעם מעט עד שיהיה לו הדבר הרגל שלא יהיה לו שום פניה לגמרי* וזהו פירוש הגמרא (סוכה כא ב) שיחתן של תלמידי חכמים צריכין לימוד, רצה לומר כשהצדיק משיח שיחת חולין כדי לנוח מעט מלימודו צריכין להיות באופן הנ"ל בדברי יראה ומוסר וזה צריך לימוד שפירושו הרגל שצריך שירגיל את עצמו שיהיה לו לטבע שלא יבא לו איזה פניה וגדלות מזה, והיינו שהתלמיד חכם עצמו צריך להרגיל עצמו בשיחה נאה הזאת כדי שלא יבא לידי פניה* וזהו ויברך ד' אותך לרגלי (בראשית ל, ל), פירוש שיעקב אבינו עליו השלום היה רוצה להראות ללבן שהשם יתברך בירך אותו בשביל צדקתו ועיקר הצדקות הוא אחר ההרגל כנ"ל* וזה שאמר ויברך ד' אותך לרגלי, דהיינו אחר שהרגלתי בצדקתי*

והנה כשאדם עוסק בתורה או תפלה אז נקרא במדרגת זכר* אבל דברים הנ"ל, היינו דיבורים דברי יראה ומוסר שהצדיק מדבר לפעמים זה נקרא בשם נוקבא, כי העיקר הוא התורה והתפלה אלא שצריך לדבורים אלו כנ"ל וגם פועל לעצמו שיעלה על זכרוננו הרהורי תשובה בעת שיעמוד עצמו להתפלל או ללמוד אז הדברי קדושה שדבר קודם יזכירו לו הרהורי תשובה* וזהו פירוש אשה כי תזריע, רצה לומר

כשאדם הוא במדרגת אשה, דהיינו בשעת הדיבורים דברי יראה ומוסר כנ"ל שמזריע אורות עליונים יפעול גם כן בזה וילדה זכר, פירוש שיוולד לו מהדברים האלו זכירה שיזכיר לעצמו בשעת תורה ותפלה הרהורי תשובה. וטמאה שבעת ימים, רצה לומר הצדיק הזה שהוא במדרגה ההוא כנ"ל הצדיק הזה אינו מוציא בעצמו שום מעלה כל ימיו, רק תמיד הוא אצלו כטמא חס וחלילה בטומאת עונות שסובר בודאי שעדיין אינו טהר בעבודתו יתברך שמו* וזה וטמאה שבעת ימים, רמז לשבעים שנה של אדם ודואג תמיד שיטהר עצמו יותר ויותר* אבל זה הוא שלא בשעת תפלה, דהיינו כשמדבר עם בני אדם אז צריך הצדיק להתיישב בשפלותו מטעמים הנ"ל* אבל כשצריך להתפלל על איזה דבר אל יאמר בלבו מי אנכי שאתפלל על הדבר ההוא, רק אדרבה צריך להחזיק אז במדרגתו ואל יתעצל מלהתפלל על כל דבר* וזהו וביום השמיני ימול בשר ערלתו, רצה לומר כשיבא למדרגה השמינית שהוא העולם העליון ונעלם אז צריך לימול בשר ערלתו, פירוש להחזיק עצמו לצדיק גדול כאלו אין בו שום שפלות וערלות גם צריך להצדיק הנ"ל להחזיק עצמו במדרגה הזאת, דהיינו שלשים יום ושלשת ימים תשב בדמי טהרה, פירוש שצריך להחזיק עצמו פעמים בגדלות ופעמים בקטנות כנ"ל. שלשים, רמז לגדלות ששם הוי"ה ברוך הוא עם ארבע אותיותיו עולה גימטריא שלשים, ושלש הוא קטנות, כי שלש הוא מספר קטן של שלשים, והיינו להחזיק עצמו בשפלות והכנעה, דהיינו בדמי, שהוא טמא ולפעמים להיפך, דהיינו בטהרה שבשעת תפלה יחזיק עצמו לטהור גמור שהוא צדיק כנ"ל עד כאן מדרגת צדיק ההולך תמיד בעבודתו יתברך שמו, אבל אם אדם חס וחלילה אינו עובד הבורא ומתעצל עצמו בעבודתו בתורה ובתפלה שאינו מתפלל בזריות וחדוה וכן בשאר דברי קדושה הוא מתעצל הוא מכונה בשם נקבה, כי טבע הנקבה היא בעצלות* וזהו אם נקבה תלד וטמאה שבועיים, פירוש שהוא טמא חס וחלילה שבועות הרבה עד שיעשה תשובה שלימה להשם יתברך ויתקן מעשיו ואז טוב לו בזה ובבא*

אדם כי יהיה בעור בשרו שאת או ספחת או בהרת כו' לנגע צרעת והובא אל אהרן הכהן כו' (יג, ב). דהנה לפעמים יבא אדם להרהור תשובה ועושה איזה עובדא להבורא ברוך הוא, דהיינו תפלה ושאר דברים שעושה והם אינם בפנימיות לגמרי מחמת שלא תיקן את עצמו עדיין ולא עשה תשובה על חטאת נעוריו*

וזהו אדם כי יהיה בעור בשרו שאת (יג, ב). רצה לומר שישא לבבו בקרבו באיזה הרהור תשובה לעבודת השם* או ספחת, פירוש שיבא לו הרהור שיחבר עצמו לאנשים צדיקים כמו (שמאל א' ב, לו) ספחני נא כו'* או בהרת, שיבא לו איזה בהירות לעבודתו יתברך שמו, רק שכל זאת אינו בתמימות לגמרי, רק מבחון מראה עצמו כך בעור בשרו ולבו כל עמו לגמרי אמר הכתוב שזה בא לו מחמת שלא טיהר עצמו לגמרי מחטאת נעוריו* וזהו לנגע צרעת, כמו בשביל נגע צרעת שבו מנעוריו ולכן והובא אל הכהן, שזה האדם צריך לבא לצדיק גדול וגמור שבדורו והוא נקרא כהן ואז יחזור בתשובה אצלו לגמרי ויבא לו יראה תמימה בפנימיותו והשם יזכנו לעבדו בלב ונפש בכל מאודינו ולבנו אמן כן יהי רצון*

פרשת מצורע

זאת תהיה תורת המצורע (יד, ב)* נראה לי שהשכינה נקראת זאת* וידוע דמצורע הוא מוציא רע דהנגעים באים על לשון הרע (ערכין טז א)* ואמר הכתוב אחר שישב בתשובה ויתקן את מעשיו ויפעול על ידי תשובתו ותורתו תיקן השכינה הנקראת זאת* וזהו זאת תהיה תורת המצורע, פירוש שתורת המצורע תהיה זאת שיתקן השכינה הנקרא זאת* ביום טהרתו והובא אל הכהן, פירוש ביום שיטהר מעוונותיו ויפעול

להעלות השכינה ליחודה עם קב"ה וזהו והובא אל הכהן, הקדוש ברוך הוא נקרא כהן* ואז אחר שיעלה את השכינה ויצא הכהן מחוץ למחנה, דהעולמות עליונים נקראים מחנה והעולם הזה נקרא חוץ למחנה. וראה הכהן, פירוש שישגיח השם יתברך ברוך הוא על העולם הזה להשפיע להם: והנה נרפא נגע הצרעת, פירוש כל הדינים יהיו נמתקים. מן הצרוע, כל זה יהיה מן הצרוע שהוא יגרום את כל זאת בתשובתו השלימה וזהו (תהלים קד, לא) יהי כבוד ה' לעולם* דהשכינה נקראת כבוד, והיינו כאשר יהיה כבוד ה' לעולם, דהיינו שתעלה השכינה לעולם העליון אז ישמח ד' במעשיו, דהיינו במעשה הטוב שישפיע עלינו כל טוב וברכה אמן כן יהי רצון*

או יאמר כו' זאת תהיה (יד, ב). נראה לפרש על דרך הרמז, דהנה בכל עסק האדם הן תורה או תפלה: צריך האדם לומר לשם יחוד הקדוש ברוך הוא ושכינתיה, ונראה לקרב אל השכל מה הוא היחוד הזה קב"ה ושכינתיה הוא כך, דהנה האדם כשלומד תורה הוא מדבר דברים קדושים ואותיות הקדושים ומכח מה הוא מדבר מכח חלק אלקות אשר בקרבו, דהיינו הנשמה הקדושה היא חלק אלוה ממעל. וזהו ידוע דאורייתא וקב"ה כולא חד (זהו"ק ח"ג עג א), נמצא על ידי נשמה הקדושה שמדבק עצמו בחלק אלקות שבו באותיות הקדושים אזי מעלה הדיבורים למעלה ומתדבקים באחדותו יתברך שמו וזהו יחוד קב"ה ושכינתיה שמיחד התורה הקדושה ונשמתו הקדושה עם קב"ה על ידי לימוד התורה והתפלה. וזהו בכל אדם אבל משה רבינו עליו השלום היה בו מעלה יתירה שקודם הדבור היה מיחד חלק אלקות שבו עם קב"ה, דהיינו הקול היוצא מגרונו של אדם הוא קודם הדבור כנוודע והיה זה מעלת משה רבינו עליו השלום שמיד בקול היה מיחד הקדוש ברוך הוא ושכינתיה, דהיינו עם חלק נשמתו. וזהו (שמות יט, יט) משה ידבר והאלהים יענו בקול, רצה לומר חלק אלקים היה מנוענע בו קודם הדבור. וזהו שאמרו חז"ל מלמד שהשכינה היתה מדברת מתוך גרונו של משה, דהיינו בקול היוצא מהגרון, דהיינו נשמתו היה מייחד תמיד עם קב"ה בקול*

ועוד איתא בגמרא (ברכות לד ב) במקום שבעלי תשובה עומדין אין צדיקים גמורין יכולין לעמוד. ונראה לתת טוב טעם לדבר, דהנה האדם ההולך בעבודתו יתברך צריך לדקדק על עצמו במאד מאד שלא יבא לו שום פניה וגדלות בעבודתו יתברך שמו, דהיינו בעסק התורה או תפלה, כי אם חס וחלילה יבא לו איזה פניה אזי העבדות הזה אינו עולה למעלה* אך כשאדם רשע עושה תשובה על עוונותיו הגדולים, דהיינו חס וחלילה גזל ועריות ושאר עבירות, כי אין לך דבר שעומד בפני התשובה וכשעושה תשובה גמורה באמת ובתמים אז מעלה גם כן התפלות של הצדיק שנפלו לו פניות בהם. ולזה במקום שבעלי תשובה עומדים כו', כי הבעל תשובה במדרגה גדולה יותר מהצדיק שמעלה גם כן תפלתו והתורות של הצדיק כנ"ל. וזהו זאת תהיה תורת המצורע* פירוש תורת המצורע שהוא הבעל תשובה המוציא רע כשיתקן ויעשה תשובה שלימה אז יפעול שתהיה תורתו תועלת להשכינה שנקראת זאת כידוע שמעלה את השכינה ליחודה עם קב"ה. ומפרש הכתוב מהיכן זוכה למדה זאת ומפרש מחמת והובא אל הכהן כנ"ל שמביא ומעלה תפלת הצדיקים שהיו מונחים למטה מחמת הפניות שהיו להם ומעלה אותם למעלה למעלה*

או יאמר זאת תהיה כו' (יד, ב). דהנה זה הוא כלל גדול הצנע לכת עם אלהיך, שכל דרכיו של אדם צריך להיות בהצנע, כי כשאדם עושה דבר בהתגלות בקל יכול לבא לידי פניה וגדלות בעבודתו אבל בהצנע אינו יכול לבא לידי פניה, כי אין אדם רואהו* אך זה הוא באדם שרוצה לקרב עצמו לעבודה צריך לילך בהצנע* אבל הבעל תשובה שעשה עבירה בפרהסיא כמו לשון הרע או שאר עבירות בהכרח תשובתו גם כן בפרהסיא, כי כבולעו כן פולטו כלומר כבליעת האיסור שנבלע בו כן צריך לפלוט אם עבר בסתר יעשה

תשובה בסתר ואם בגלוי ופרהסיא צריך תשובתו גם כן להיות בנגלה ופרהסיא* אבל איך יעשה תשובה בפרהסיא פן יבא לו איזה פניה בתשובתו חס וחלילה ויפסיד הכל חלילה, תקנתו שילך אצל הצדיקים השלימים ואז בודאי ינצל מהפניות, כי היצר הרע אין בו כח לשלוט שם במקום הצדיקים וגם זאת שאינו באפשר לבא לו איזה פניה בראותו מעשה הצדיקים שהוא רב מאד יחד לבו בקרבו לאמר איך אתגאה במעשיי נגד מעשה הצדיקים*

וזהו זאת תהיה תורת המצורע (יד, ב). שפירוש מוציא רע שדבר לשון הרע זאת תורתו ביום טהרתו, פירוש צריך לטהר עצמו לעשות תשובה בפרהסיא ובגלוי כיום שהוא גלוי מפורסם, ואם תאמר שמא יבא לו איזה גדלות מזה כנ"ל לזה אמר והובא אל הכהן, תקנתו שילך אצל כהן הוא הצדיק הגדול העובד ד' באמת וזה ימנעהו מכל פניה בראותו מעשה הצדיקים אשר צדקות אהב ואז ישר יחזה פנימו*

או יאמר זאת תהיה וכו' והובא אל הכהן (יד, ב). כבר דקדקו קמאי מה זה ביאתו אל הכהן, כי הצריך לרפואה טוב לו שיחזור אחר רופא מומחה* וגם בא אל הכהן היה לו לומר ולא הובא, שמשמע על ידי אחרים* ונראה לי על פי דאיתא בגמרא (קידושין מ א) מחשבה טובה הקדוש ברוך הוא מצרפה למעשה, יראה לפרש הלשון צירוף שהיה לו לומר מְחַשְׁבָה למעשה* דהנה המחשבה שאדם מחשב איזה דבר בודאי אין בה שום פניה, כי מי יודע בו ואם אדם מחשב לעשות מצוה או עסק התורה ולא עשה מחמת איזה אונס* ואדם אחר עוסק בתורה או במצוה רק שמכוין בה איזה פניה הקדוש ברוך הוא מצרף את העובדא הזאת למחשבתו של הצדיק והוי כאלו הוא עושה המעשה ההוא ולכך זכה נוטל חלקו וחלק חבירו (חגיגה טו א), פירוש כנ"ל אם זכה לטהר את מחשבתו תמיד ומחשב לעשות מצות ונתבטלו ממנו מכח איזה סיבה נוטל המצוה של חבירו שעשה במעשה אבל לא במחשבה ונשלם אחר כך על ידי זה מצוה שלימה* וזהו (פסחים נ ב) לעולם ילמד אדם כו' שמתוך שלא לשמה בא לשמה, פי' כנ"ל, דהיינו מתוך זה שלמד שלא לשמה בא לזה שחישב ללמוד אותה מסכת לשמה ונאנס ולא למד כנ"ל*

וזהו זאת תהיה תורת המצורע (יד, ב). רצה לומר העסק התורה של המוציא רע מה תקנתו והובא אל הכהן, שהתורה הזאת מובאת אל הצדיק שהיה מחשבתו לעסוק בתורה וכו"ל. ויצא הכהן כו', דהצדיק צריך לתקנו ולהחזירו בתשובה ומחמת גודל האור והדביקות של הצדיק בלתי אפשרי לאדם השפל לקבל ממנו תשובה. ואמר הכתוב ויצא הכהן, פירוש שצריך להטות את עצמו ולירד ממדרגתו* אל מחוץ למחנה, פירוש אל האדם השפל הזה שיצא חוץ למחנה השכינה שהפריד את עצמו מהקדושה על ידי חטאיו* וראה הכהן, היינו הצדיק בראייתו הקדושה ושכלו שמשים עינו עליו* והנה נרפא, על ידי הצדיק המשרה עליו קדושה בראייתו.

וצוה הכהן ולקח כו' שתי צפרים (יד, ד)* דהנה השכינה נקראת הצפור שהיא עמנו בגלותינו כמו שנאמר (משלי כו, ח) כצפור נודדת מקינה כו', זהו נאמר על השכינה שגלתה עמנו בשני חורבנין בבית ראשון ובית שני בחטאינו כדאיתא בגמרא (יומא ט ב) בית ראשון היה בו עבודה זרה גילוי עריות שפיכות דמים ובית שני שהיה בו תורה וגמילות חסדים מפני מה גלו אלא שהיה בו שנאת חנם. והנה האדם בנעוריו אז הוא עדיין בכח ובריאות ומתגבר עליו היצר הרע להכשילו בגילוי עריות ושפיכות דמים כדאיתא בבבא (יג א) שוחטי הילדים (ישעי' נז, ה), אל תקרא שוחטי אלא סוחטי, ואחר כך בזקנותו שאז נחלש כחו ופסק ממנו קצת תאות והרהורים אבל עדיין לא יסור ממנו עון הזה של שנאת חנם* ואמר הכתוב וצוה הכהן, היינו הצדיק ילמוד לאיש השב בתשובה שלימה על החטאים שעשה בנעוריו וגם על החטאים שלעת זקנותו שבשני עניני חטאים האלו הוא גורם גלות השכינה. וזהו ולקח שתי צפרים, כנ"ל לתקן את

עוונותיו שעל ידו נגלתה השכינה ב' פעמים כנ"ל ואז כשיעשה תשובה שלימה יזכה לבא לידי מדריגה זו חיות טהורות. דהנה במרכבה הקדושה כתיב (יחזקאל א, י) פני אדם מימין כו' ופני השור משמאל ופני נשר כו', ויש ליתן טעם על היות במרכבה הקדושה חיות טמאות: והוא כך מחמת שמשם יומשך כל דבר גשמי לעולם. ומן פני אדם ושור יומשך חיות ודביקות לעולם. אלא הפרש ביניהם אדם שהוא מימין הוא הכל דביקות וחיות, והשור שהוא מהשמאל לא יומשך הכל בדביקות וחיות כי אם השפעות גדולות לעולם גם כן בדביקות אבל אינו כל כך כמו מימין* וזהו חיות טהורות, רצה לומר שעל ידי התשובה השלימה יזכה לבא לידי דביקות וחיות ואור גדול: ואיך יעשה תשובה באיזה אופן ואמר הכתוב ועץ ארז, אם קלקל ועיוות בעוונותיו שהיה גבה לב אז ישפיל עצמו מאד מאד וזהו גם כן שני תולעת, פירוש שני, לשון משנה כפול, כלומר מאד מאד יהיה בעיניו כתולעת ואזוב. וצוה הכהן ושחט את הצפור האחת. דהנה העון שנאת חנם קשה מאד לאדם להפרד ממנו מכל וכל צריך לזה תשובה גדולה לשבר את גופו ככלי חרס שאינו יוצא מידי דופיו לעולם ואין לו תקנה אלא שבירה ולכן מלמד הכתוב ושחט אותה אל כלי חרס, שתקנתו של זה הוא ככלי חרס, והיינו שבירה ואחר זה יזכה לבא אל דביקות וקדושה גדולה, וזהו על מים חיים, שיעשה כל הנ"ל כדי שיזכה למים חיים הנובעין תמיד ממקור החיים ודביקות וכל זה יזכה אם יהיה תשובתו שלימה לשאוב ולקבל קדושה רבא מהדביקות הבא מימין כנ"ל וזה נקרא בשם דוכרא אבל השמאל נקרא בשם נוקבא. וזהו (ויקרא יב, ב) אשה כי תזריע וילדה זכר, כפירוש רש"י אשה מזרעת תחילה, פירוש אם יהיה תשובתו מצד הנוקבא משמאל אז יפעול וילדה זכר, לשון זכירה שגורם להזכיר את ישראל לפני בורא ברוך הוא להמשיך משם השפעות גדולות כנ"ל אבל עדיין אינו בא אל המדריגה העליונה וחיות ודביקות כנ"ל. וזהו וטמאה שבעת ימים, רצה לומר שאינו כל כך בתשובה שלימה לתקן את השבע מדריגות שצריך האדם לתקנם וצריך להתגבר במאד מאד לילך ממדריגה למדריגה וכשיבא למעלה העליונה, והיינו ביום השמיני, אז ימול בשר ערלתו שיהא קדוש וטהור:

פרשת אחרי מות

אחרי כו' (טז, א). נראה לומר על דרך הרמז, דהנה הצדיק מהפך הדין לרחמים ואף אם נגזר על אדם מיתה חלילה יכול לבטל הגזירה ולהפכו לחיים, והסיבה לזאת שכח ביד הצדיק לעשות כן הוא מחמת שהצדיק עולה בתפלתו בעולמות עליונים אשר שם כולו רחמים בלא תערובות דין כלל ושם לא נגזר אותה גזירה וממשיך משם חיים לאותו האדם* וזהו (ישעיה לה, י) ששון ושמחה ישיגו כו', רצה לומר הצדיקים משיגים לעולמות עליונים אשר שם ששון ושמחה כמו שאמר הכתוב (דהי"א טז, כז) עוז וחדוה במקומו, וממילא נסו יגון ואנחה* וזהו גם כן ויוציא עמו בששון ברנה את בחיריו (תהלים קה, מג) רמז לדברינו שמוציא את עמו ומביאם לעולם הששון ואז ברינה את בחיריו, פירוש אז מביא רנה לישראל בחיריו* וזהו אחרי מות שני בני כו', רצה לומר שיש כח ביד הצדיק שיהיה אחרי מות, כלומר לבטל המיתה מאיזה אדם כמו שאומרים בני אדם על דבר הנתבטל אומרים שכבר אחר הדבר ההוא שלא יהיה עוד* ואמר הכתוב על ידי דבר מה יוכל הצדיק לבטל ומפרש בקרבתם לפני ה', פירוש כנ"ל על ידי שמתקרבים לפני ד' לעולמות עליונים* וימותו, רצה לומר הרי הוא כאלו נתקיים הדין של מיתה ובאמת נמשך להם חיים על ידי הצדיק*

דבר אל אהרן אחיך (טז, ב). נראה לפרש דהתורה הקדושה מלמדת לאנשים המוכיחים לבני אדם שלא יוכיחו לאנשים לצים ורקנים אשר בודאי אין דבריהם נכנסים כלל באזניהם כמו שאמר הכתוב (משלי

ט, ח) אל תוכח לץ, רק לאנשים המקשיבים לקול תוכחה ומוסר ורוצים בתשובה אליהם יגיד ויורה דרכי התשובה*

וזהו דבר אל אהרן אחיך (טז, ב). רצה לומר שהוא אחיך ורוצה במעשים טובים ויקבל תוכחה ממך* וכה תאמר אליו ואל יבא בכל עת אל הקודש מבית לפרוכת, פירוש אם הוא אדם כזה שיש לו כל מיני עתים לטובה ולרעה שלפעמים עושה מעשים טובים ולפעמים להיפך שנכשל חס וחלילה לפעמים בעבירה, האדם כזה אל יבא בכל עת אל הקדש, שאל יכנס עצמו בסודות עליונים* אשר מבית לפרוכת, פירוש כיון שעשה לעצמו מסך המבדיל בינו ובין הקדושה לא יכנס בסודות עליונים מיד, רק מתחילה ישוב מעבירות שבידו בתשובה ויתחרט מאד*

וזהו אל פני הכפורת (טז, ב). לשון כפרה שהתשובה והחרטה מכפרת עון* אשר על הארון, רצה לומר קודם לימוד התורה יתחרט ויתודה על עונותיו ויהיה לימודו לרצון לפניו יתברך שמו, וארון רמז על התורה על שם שמונת בארון זה העיקר* ואמר הכתוב כי בענן, פירוש גם אם עשה לעצמו מסך המבדיל כמו שנאמר (איכה ג, מד) וסכות בענן לך מעבור תפלה, אף על פי כן אראה על הכפורת, פירוש על ידי התשובה והחרטה יראה אליו השם יתברך לקבלו* ולא ימות, שגדולה כח התשובה שמארכת ימים ואין לך דבר שעומד בפני התשובה*

בזאת (טז, ג). כאן מתחיל הפסוק לדבר מדריגת הצדיק הגמור: בזאת יבא אהרן, הוא הצדיק הגדול יבא אל הקדש, בקדושה העליונה* בפר בן בקר: פר, הוא דינים כידוע. בקר, רמז לחסד מלשון בקר, דהיינו גבורה שבחסד רצה לומר שיהיה לו יראה מתוך אהבה* לחטאת, רצה לומר לענין חטאים לפשפש תמיד במעשיו שאינו יוצא ידי חובתו ויכניע עצמו מאד בהכנעה גדולה* ואיל לעולה, רמז אבל לעולה, היינו תפלה שהיא עולה לגבוה יתגבר להיות זריז כאיל לבל ימנע עצמו להתפלל על כל דבר ודבר ואל יאמר מי אנכי שאמלא לבי להתפלל על דברים כאלו, אל יאמר כן וכגדול כקטן יתפלל תמיד* כתונת בד קודש ילבש, רמז שיתקן את גופו כל כך בקדושה גדולה שיהיה כתונת אור באלף וכל זה יעשה לעצמו לבושים. ומכנסי בד ילבש על בשרו, דמכנסיים היו מכפרים על גלוי עריות (זבחים פח ב) וצריך שיהיו על בשרו תמיד לכסות בשר ערוה, דהיינו לכסות כל התאוות הגשמיות שלא יעלה על לבו כלל שום תאוה: ובאבנט בד יחגור, רמז שיאזור כגבור חלציו יותר. ובמצנפת בד יצנוף, דמצנפת היה מכפר על גאווה וצריך לקדש עצמו כל כך לשבר כח הגאווה עד שיבא לקדושה כזאת שגם מהגאווה יכניס לקדושה ויעשה ממנה מצנפת קדש* בגדי קדש הם, רצה לומר כל הדברים יכניס הכל לקדושה ויעשה מהם לבושי קודשא* ורחץ בשרו במים, רמז שלא ילמוד ויתפלל בגוף טמא אם צריך לטבילה יטביל עצמו ואז כשיטביל יקדש עצמו כל כך שגם מהטבילה יעשה ממנה לבוש לנשמתו שלא יבא לידי טומאת קרי חלילה ולא יצטרך לטבול בהכרחי. ומאת עדת בני ישראל יקח שני שעירי עזים לחטאת, פירוש על ידי שיתחבר עצמו עם בני אדם יזכה לב' מדרגות ושעירים לשון חשיבות כמו שמצינו (עי' בראשית כז, ט) וישלח ב' גדיי עזים: לחטאת, רצה לומר בשביל החטאת והחסרון הבלתי אפשרי לצדיק וזולתו שאי אפשר שיהיה כל תפלתו זכה וצלולה מכל סיג ופסולת מחשבה זרה והוא מחמת ב' סיבות. האחת, מחמת שאדם אחר עושה איזה חטא חלילה מזה נמשך שיבא איזה הרהור לצדיק בתפלתו כדי שיעלה אותו הדבר לכפר עליו. וסיבה הב', כי כל זמן שאנחנו בגלות המד צריך ליתן יניקה לסטרא אחרא כדי שיהיה להם חיות קצת עד שיבא משיח צדקינו ויעביר ממשלת זדון מן הארץ* וזה רמז והשעיר אשר עליו הגורל לד', דהיינו החלק שעולה לה' ועשהו חטאת, רצה לומר שנעשה ביה חסרון מחמת הסיבה הנזכר לעיל. והשעיר אשר עליו

כו', דהיינו החלק המחשבה זרה היא למען יעמד חי, פירוש כנ"ל להעמיד הסטרא אחרא שיהיה להם חיות קצת ועל הסיבה הב' לכפר עליו כנ"ל, והשם הטוב יכפר בעדנו ויצמיח קרן ישועה במהרה בימינו אמן סלה*

פרשת קדושים

דבר אל כל עדת בני ישראל (יט, ב)* נראה לפרש דהנה הצדיקים הגמורים נקראים ישראל והצדיקים שאינם גמורים נקראים בני ישראל, וצוה השם יתברך דבר אל כל בני ישראל, פירוש שכולן שוין לטובה למדרגה הזאת קדושים תהיו שהיא מדרגה גדולה* כי קדוש אני ד' כו', פירוש כי עיקר הקדושה הוא להסתכל תמיד על אלקותי שאני ד' ובבחינה זאת הם יכולים כולם להיות קדושים* וזהו (בראשית כב, יג) וישא עיניו וירא והנה איל אחר נאחז בסבך בקרניו, דצריך האדם להסתכל תמיד רוממות אל שהוא אלקינו כנ"ל וזאת גם כן צריך להסתכל בשפלותו* והנה עקידת יצחק עפרו צבור לזכור עקידת יצחק לזרע ישראל ואברהם אבינו עליו השלום היה רוצה לתקן עוד לישראל דבר אחד שיהא להם לזכות כמו אילו של יצחק. וזהו וישא אברהם וירא והנה איל אחר, רצה לומר זאת ועוד אחרת תיקן לישראל שיהא כמו זכות האיל של יצחק* דהיינו נאחז בסבך בקרניו, פירוש שיאחזו במדה זאת להסתכל בשפלותו שיהא שפל ונבזה בעיניו כמו קץ ודרדר בקרניו, פירוש גם במדה זו להסתכל גם כן רוממות אל וגדולתו. קרניו לשון שררה וגדולה וקל להבין*

או יאמר דבר אל כל בני ישראל (יט, ב)* ונקדים לפרש משנה באבות (* פ"ג מ"ד) ר' חנניא בן חכינאי אומר הנעור בלילה כו'. דהנה כבר כתבנו בזה כמה פעמים דהצדיק צריך לעבוד את הבורא ברוך הוא וברוך שמו בשני מדרגות לראות תמיד לחשב רוממות אל וגדולתו* ולחשוב ולראות תמיד בשפלותו* וזהו פירוש המשנה (אבות פ"ג מ"א) עקביא בן מהללאל אומר הסתכל בשלשה דברים כו' דע מאין באת כו' מאין באת מטיפה סרוחה כו', ולכאורה היה לו לתנא לקצר ולומר הסתכל דע מאין באת מטיפה סרוחה כו', ולמה לו לכפול את דבריו* אך האמת שהתנא הורה לנו את דרכי ה' כנ"ל שאנחנו חייבים להסתכל תמיד את רוממות אל ושפלותינו* ורמז תחילה באמר דע מאין באת* פירוש ראה והסתכל וחשוב מחצבתך שנחצבת משם ממקום גבוה מתחת כסא הכבוד* ולאן אתה הולך, פירוש ותחשוב שצריך שתחזור נשמתך למקום שלוקחה למחצבה הראשון בלי שום פגם וצריך אתה לזכר ולצחצח וללבן את נשמתך מכל סיג* ולפני מי אתה עתיד ליתן דין, והשלב האלה הם רוממות האל והזהיר התנא בלשונו הוזהר* ואחר כך פירש לנו התנא שנחשוב בשפלותינו והמה מאין באת כו' ולפני מי כו', ואיך תשא פניך לעמוד לפני מלך גדול ונורא בהסתכלך בשפלותך כזה שאתה הבל וריק וצל עובר לכן יהיה תמיד נגד עיניך ותהיה תמיד בתשובה על עוונך ופשעך שהשפל כזה יכעיס שמו הגדול והנורא ותראה תמיד את רוממות האל ואחדותו ליחד שמו הגדול באמת ותדאג תמיד על צרות ישראל ולהתפלל עליהם על טובתם והשפעתם שישפיע להם השם יתברך ברוך הוא כל טוב ולבטל מעליהם כל הגזירות* וזהו הנעור בלילה, פירוש הצדיק שהוא נעור ולא ינום ולא ישן בגלות המר הזה נקרא לילה ומתפלל תמיד על שמחת ישראל וגדולתם* והמהלך בדרך יחידי, פירוש שהולך בדרך האמת בבדידות בהצנע לכת שלא להראות חסידותו לאחרים והולך באחדותו ליחד שמו הגדול* ומפנה לבו לבטלה, פירוש שפונה לבו מכל עסקיו ועניניו הנוגעים לו ואינו חושב ורואה אלא לבטל כל הגזירות מישראל וכשתראה צדיק כזה הוי יודע שהוא תמיד רואה שפלותו ונאנח ודואג תמיד על עונותיו ורואה תמיד חוב לעצמו

שמחסר בעבודתו יתברך שמו ודומה לו כאלו עדיין לא עבד הבורא יתברך אף רגע אחד* וזהו הרי זה, פירוש צדיק זה מתחייב בנפשו, פירוש הוא מחייב את נפשו תמיד כנ"ל* וזהו (דברים ו, ז) ודברת בם, ודרשינן בגמרא (יומא יט ב) ולא בדברים בטלים, פירוש כשתעסקו בתורה לשמה אז לא תהיה צריך לדבר לבטל דינים, כי ממילא הם בטלים*

וזהו דבר אל כל עדת בני ישראל קדושים (יט, ב). פירוש זהו דבר השווה לכל נפש להתקדש בקדושת הבורא יתברך שמו* כי קדוש אני כו', ואתם חלקי ממעל וראוי' הוא לכל עדת בני ישראל שקדושים יהיו* ואמר הכתוב איש אמו ואביו תיראו, רצה לומר כל איש יראה בזה בהסתכלו מאין הוא מקום צאתו מאביו ואמו כמאמר התנא מאין כו' מטיפה כו', זהו ראותו בשפלותו* וזה שאמר דוד המלך עליו השלום (תהלים נא, ז) ובחטא יחמתני אמי* ואת שבתותי תשמרו, והיינו רוממות אל שזה הוא חידוש העולם כמו שנאמר (שמות כ, יא) וינח ביום השביעי, ושתי שבתות על ידי שתקיימו שבת תחתון ותקנו שבת העליון* וזהו מלה כפולה שבתותי, היינו שבת תחתון ועלינו ליחד אחד אל אחד*

אני ד' אלוקיכם (יט, ג). פירוש אף המדת הדין יתהפך לרחמים ואז ממילא יתמלא כל העולם כל מילי מיטב* וזהו אל תפנו אל האלילים, שלא תפנו אל מדעתכם. ואלקי מסכה לא תעשו לכם, כי ממילא לא תצטרכו לדאוג על כסף וזהו כלל*

קדושים תהיו כי קדוש אני ה' אלוקיכם וכו' (יט, ב)* נראה שהאדם צריך לקדש עצמו מלמטה ולהאמין בשם הוי"ה ברוך הוא המנהיג העולמות כולם על ידי עשר ספירות, וישראל עם הקודש מאמינים באין סוף ברוך הוא אשר השתלשל העולמות כולם על ידי עשר ספירות בהשפעת השם הוי"ה ברוך הוא המאיר בהם, אבל האומות אינם מאמינים בשם הוי"ה ברוך הוא ומכאן זה נתפקרו המינים באמרם שהעולם קדמון מחמת שאינם מאמינים בהשתלשלות העולמות על ידי עשר ספירות בכח השם הוי"ה ברוך הוא* וזה אומרו קדושים תהיו כו' אני ד' אלוקיכם, פירוש שאני מהוה העולמות כולם בכח השם הוי"ה. ואלהיכם, רצה לומר אלהותכם, פירוש שלכם אבל לא של האומות, כי הם אינם מאמינים בזה. וזה הוא המצוה קדושים תהיו, שגם האדם למטה יקדש עצמו כהעולמות העליונים הקדושים, כי העולמות מכוונים וכל מה שיש בעולם הזה השפל יש דוגמתו בעולמות עליונים הקדושים ובכל דבר שאדם עושה צריך לקדש עצמו בשורש הדבר של מעלה הוא כך* וזה איש אמו ואביו תיראו, למטה יש אב ואם ודוגמתו למעלה יש עולמות הנקראים אב ואם* זה הוא ואת שבתותי תשמרו, שהעולמות נקראים שבת על שם קדושתן ומנוחתן. תשמרו, רצה לומר בכל מה שתעשו תשמרו במחשבתכם הכוונה בעולמות העליונים וקל להבין:

או יאמר קדושים תהיו כו' (יט, ב). נראה לפרש דאיתא בגמרא (שבת יא) כל דיין שדן דין אמת לאמתו נעשה שותף להקב"ה, ולכאורה מלת לאמתו הוא מיותר. אך נראה דרבותינו ז"ל רמזו לנו בזה על הצדיק שהוא מבטל הדינים והוא הנקרא דיין שכאשר ידין ויגזור כן יקום שהקב"ה גוזר וצדיק מבטל והוא אף על פי שקושטא הוא שחלילה שקודשא בריך הוא יעביד דינא בלא דינא וגזירתו הוא באמת שהדין הוא שיהיה כך, כי הוא היודע האמת אך הצדיק למראה עיניו תשפוט ואמירתו נראה לו שכך הוא הדין האמת והקדוש ברוך הוא ברחמיו וחסדיו מסכים עם הצדיק. וזהו לאמיתו דייקא, היינו אמיתתו של הצדיק נוטה כן. וזהו פירוש (אבות פ"ב מ"א) איזה דרך שיבור לו האדם כל שהיא תפארת לעושיה ותפארת לו מן האדם* רצה לומר תפארת, הם הרחמים שזה תפארתו של הקדוש ברוך הוא, והיינו תפארת לעושיה, רצה לומר להבורא ברוך הוא שברא הרחמים. ותפארת לו מן האדם, פירוש שהתעוררת צריך שיבא מן

האדם מכחו כנ"ל* וזהו פירוש המדרש (ויק"ר כד, ט) קדושים תהיו יכול כמוני תלמוד לומר כי קדוש אני קדושתו למעלה מקדושתכם, ולכאורה אינו מובן כלל המדרש. ועל פי דרכנו יבואר היטב, דהנה השפעות הרחמים מהבורא ברוך הוא הוא בא בהשתלשלת מעולם לעולם, כי אלולי זה לא היה באפשרי לקבל השפע מרוב בהירותו. וזהו דבר אל כו' קדושים תהיו יכול כמוני, רצה לומר שאתם תרצו להתנהג עצמכם בקדושתכם כמו שאני נוהג עצמי בקדושה שלי הם ההשפעות שיורדים לכם בהשתלשלת ותרצו גם אתם לעשות כן ולא תעוררו הרחמים בפעם אחת תלמוד לומר כי קדוש אני קדושתו למעלה מקדושתכם, ולכן צריך ההשתלשלת מפני הבהירות הגדול וכנ"ל, וההשתלשלות הוא על ידי שם הקדוש הוי"ה ברוך הוא ועל ידי שם אני* אבל אתם צריכין לעורר הרחמים הכל כאחת וקל להבין*

או יאמר קדושים תהיו כו' (יט, ב). דאיתא בגמרא (סוכה נג א) הלל אומר אם אני כאן הכל כאן ואם אין אני כאן מי כאן* ולכאורה יש להבין וכי היה הלל מתפאר עצמו כך. אך נראה כוונת הדברים בעזרת השם יתברך, דהנה האדם הוא כלא ואין נחשב ובלתי אפשר שיאמר אדם על עצמו אני שהוא משמע דבר חשוב וממש והאדם כאין נחשב אם לא כשאדם ממשיך על עצמו קדושת הבורא ברוך הוא ומשרה שכינתו הקדושה עליו הנקראת אני כידוע אז האדם הזה נקרא בשם אני מחמת השכינה השורה עליו, אבל כל זמן שאינו במדרגה זו צריך האדם להיות שפל בעיני עצמו כלא* וזהו אם אני כאן, רצה לומר שאוכל להקרא בשם אני אז הכל כאן, פירוש הוא בוודאי שלם בכל המדות וזה כל האדם. ואם אין אני כאן, פירוש שאינו במדרגה זו שתשרה שכינה עליו. מי כאן, צריך להשפיל עצמו לומר מי אנכי שאני כלל, כן הוא הדרך שיתנהג בו האדם אבל הבורא ברוך הוא ברוב רחמיו הוא מקבל מאתנו אף המיעוט שעושים בעבודתו יתברך* וזהו פירוש הגמרא (סנהדרין קיא א) ופיערה פיה לבלתי חק (ישעיה ה, יד) ודרשין בגמרא חד אמר אף מי שקיים כל התורה כולה ולא חיסר אלא חק אחד מוכרח לבא בגהינם חלילה* אמר ליה לא ניחא למרייהו לומר כך, אלא מי שלא קיים אפילו חק אחד כו'. ולי נראה דמר אמר חדא ומר אמר חדא ולא פליגי, דהיינו על פי הנזכר לעיל שהאדם בעיני עצמו צריך להיות כלא וידמה בעיניו שפלותו תמיד וכאלו אינו עושה כלל אבל השם יתברך מקבל הכל מאתנו כנ"ל וזה שאמר אפילו מי שלא חיסר אלא חק אחד זה קאי על האדם שידמה בעיניו כך שאפילו אם לא יחסר אלא חק אחד יוכרח להיות בגהינם חלילה* אמר ליה לא ניחא למרייהו כו', רצה לומר להבורא ברוך הוא לא ניחא לומר כן, כי הבורא ברוך הוא בודאי לא יאמר כך כמו שאדם צריך לחשוב בעצמו שהוא מקבל הכל מאתנו אפילו חק אחד* וזהו דבר אל בני ישראל קדושים תהיו, פירוש כולם שוין לטובה אצלי וכנ"ל, רק שיהיה באופן כי קדוש אני כו', רצה לומר כשיש צדיק כזה שהוא נקרא בשם אני וקל להבין*

אל תפנו אל האלילים (יט, ד). בגמרא (שבת קמט א) אמרו אל תפנו אל מדעתכם: נראה פירושם על פי שכתב בספרים שבכל אבר או תנועה שאדם עושה בה מצוה או דבר קדושה אז הנשמה שורה באבר ההיא וכשהנשמה שורה באותה האבר אז האבר מתנועע מכחם ומחמת זה נראית התנועה בחוץ וזה משתנה באדם לפי מעשיו הם תנועותיו ובשביל זה התנועות של הצדיקים מתוקים וטובים לרואיהן, כי מכח הנשמה היא התנועה והנשמה היא חלק אלוה ממעל. אשר כל הטוב בו ולזה כשאדם עושה תנועות חבירו אינה מקובלת לשום אדם מחמת שאינו שלו ולא היה נשמתו באבר ההיא כשעשה התנועה והיא בלא קדושה והוא רחמנא ליצולן כעבודה זרה שעושה תנועה שאינו חלק אלקות כי אם מחמת שאהב התנועה שראה מחבירו ותמצא חן בעיניו וזה אינו יודע שזה היה מחמת החלק אלקות השרוי' בהאבר לזה הטעם התנועה מתוקה ומצאה חן בעיניו. אבל לא מחמת התנועה עצמיות, כי אם מכח הנשמה השרויה

בה והוא עושה בלא שכל ובלא כוונה, כי אם מחמת יפה התנועה ואם כן הוא עובד להתנועה ועושה האבר שעושה בה התנועה כמסכה לעבוד האבר ההיא. וזה הוא אל תפנו אל האלילים אל תפנו אל מדעתכם כו', שאלהותכם אשר חלק לכם הבורא בחסדו היא הנשמה הקדושה אל תפנו מכם. ואלקי מסכה לא תעשו לכם, פירוש לא תעשו לעצמכם כמסכה בתנועות כוזבות שאין בהם חיות אלקות כי אם תעשו בדעתכם ובכוונה. וזו היא אני ד' אלקיכם, רצה לומר מכח האלהות שהיא הנשמה הקדושה השרויה בכם*

וכי תזבחו זבח כו' (יט, ה). פירוש שהתורה מלמדת אותנו כשנזבח זבחי היצר הרע* שלמים לה', רצה לומר יהיה הזביחה שלימה כולה לה'. ומפרש הכתוב לרצונכם תזבחוהו, פירוש שתזבחו להרצון שלכם שלא תהיה כוונתכם באכילה למלאות תאות נפשכם אלא כל כוונתכם יהיה לעבודת הבורא שיהיה לך כח ובריאות לעבודתו: וזהו ביום זבחכם יאכל, פירוש כאלו נאכל ממילא שבלתי אפשרי בלא זה ועיקר כוונתו להמשיך השפעות על ידי אכילתו* וממחרת, רצה לומר שיקבל שכרו לעולם הבא על דרך שאמרו חז"ל (עירובין כב א) היום לעשותם ולמחר לקבל שכרם* והנותר ביום השלישי, פירוש אם תרצה שיותר לך ליום השלישי, פירוש לזמן משיח צדקנו שזה נקרא ביום שלישי כמו שנאמר (הושע ו, ב) ביום השלישי יקימנו ונחיה לפניו* באש ישרף, צריך אתה לעבוד הבורא בלהבות אש ודביקות גדול ברשפה אש ושללהבת ובאמת ותמים*

או יאמר וכי תזבחו כו' (יט, ה). ונקדים לפרש פסוק (בראשית ד, ג) ויבא קין מפרי האדמה מנחה לה', ופירש רש"י זרע פשתן היה, ולכאורה קשה מה היה חטאו גדול כל כך הוא היה עובד אדמה והביא מפרי אדמה* אך נראה, דהנה ד' פעמים כתיב בד בפרשת אחרי גבי בגדי כהונה (ויקרא טז, ד) כתונת בד קודש ילבש ומכנסים בד ואבנט בד ומצנפת בד, ויש לומר שזה רמז גדול ללמוד עבודת הבורא יתברך שמו, דהנה השם יתברך ברוך הוא ברא עולמות עד אין קץ ואין מספר וכולם נאחזים בשמו הקדוש הוי"ה ברוך הוא וצריך האדם לדעת את ד' על ידי מעשיו הנפלאים והנוראים ולקשר העולמות עד אין סוף ברוך הוא שזה הוא עיקר עבודתו יתברך שמו* ולא יאמר האדם בעצמו שדי לו בזה שמאמין שיש בורא אחד אמיתי ומעתה אין לו לחקור ולדרוש על מעשיו הנפלאים, לא זו הדרך האמיתי, רק צריך לדעת את ד' על ידי מעשיו כמאמר הכתוב (דהי"א כח, ט) דע את אלהי אביך ועבדהו, והוא על ידי מעשיו הנפלאים, כי הבורא ברוך הוא אינו גוף ולא דמות הגוף ולא ישיגהו משיגי הגוף כי אם על ידי מעשיו וצריכים אנחנו לעבוד מתתא לעילא*

וזה רמז ד' פעמים בד, דבד הוא מלשון אחד: דכל אות מהשם הקדוש יש בו עולמות רבים עד אין מספר וצריך האדם לקשרם אחד לאחד. ומתחיל הכתוב לפרש בהדרגה כתונת ומכנסים ואבנט ומצנפת שהם לבושים מתתא לעילא* ויש לומר שזה היה חטא קין שהביא מנחה מזרע פשתן דפשתן עולה בד בד, והיינו שהיה מחשב רק בד אחד, פירוש שיש בורא אחד אבל לא חישב בעולמות כנ"ל* וזהו שאמר התנא (ב"מ קט א) המקבל שדה מחבירו לשנים מועטות, פירוש האדם שהוא המקבל השדה, רצה לומר שמקבל על עצמו לעבוד את הבורא ברוך הוא ושדה רמז לשדה תפוחין: מחבירו, השם יתברך כביכול נקרא חבירו כדכתיב (משלי כז, י) רעך כו', לשנים מועטות דימי שנותיו של אדם שבעים שנה החולפים ועוברים כמעט רגע. לא יזרענה פשתן, מובן כנ"ל ופירש רש"י שזרע פשתן מכחיש לו שנה, יש לומר שאם לא יחשוב כלל על העולמות שברא השם יתברך נמצא הוא מכחיש כל הז' ספירות שהם העולמות* ומה דאיתא (עי' תיקון"ז ת. סט, קב א) שהבל חטא גם כן יש לומר שזה היה חטאו שהיה מביא מנחה מבכורות צאנו, דהיינו שהיה מציץ במקום שאין רשות להציץ* על דרך דאיתא בגמרא

(חגיגה יד ב) ארבעה נכנסו לפרדס בן עזאי הציץ כו', והיינו על דרך אמרו חז"ל (שם יא ב) האומר מה למעלה מה למטה כו' דעיקר צריך האדם לעבודת השם יתברך לקשר העולמות עד אין סוף ברוך הוא וברוך שמו* והעולם אשר אין לו רשות להציץ ולית מחשבה תפיסה בו כלל זה נקרא צמר לבן ושאר העולמות נקראים צמר סתם* וזהו שאמר התנא (ב"ק ק ב) הנותן צמר לצבע* דהנה העולמות הם חלוקים במיני גוונים כל אחד גוון לעצמו כידוע וצריך האדם ליחד הגוונים שזה נקרא המתקה והשם יתברך נתן לאדם כח לצבוע גווי העולמות דהיינו להמתיקם* וזהו הנותן צמר לצבע והקדיחו היורה, פירוש הקדיח קצת מחמת היורה, דהיינו על ידי הגוף שהוא חומר עב ולא תיקן כראוי. נותן לו דמי צמרו, פירוש שהשם יתברך נותן לו שכרו לפי עבודתו* ומפרש התנא אם השבח יתר כו', רמז כפי עבודתו כן שכרו. נמצא העולה לנו מזה שצריך האדם לעבוד השם יתברך ברוך הוא לקשר העולמות עד אין סוף ברוך הוא ואין מספיק לחשוב זה לבד שיש בורא אחד אמיתי, רק צריך לדורשו על ידי מעשיו כנ"ל וגם להציץ יותר מה שניתן רשות לאדם אסור לו: וזהו (משלי לא, יג) עשתה צמר ופשתים ותעש בחפץ כפיה, יש לומר שזה קאי על הנשמה של אדם הדורשת את שני החטאים האלה הם חטא קין והבל שזה קלקל על ידי פשתן וזה בצמר כנ"ל* ותעש בחפץ כפיה, פירוש ולכן היא עושת את מעשיה על ידי החפצים הם העולמות הנקראים חפץ חפצי השם יתברך על דרך (תהלים קלה, ו) כל אשר חפץ ד' עשה, דהיינו שעיקר מעשיה לקשר העולמות עד אין סוף ברוך הוא כנ"ל* וזהו (נגעים פ"א מ"א) שאת כצמר לבן זה אחד ממראות נגעים, דמראות הוא לשון (שמות ג, ג) המראה הגדול, רק שצריך לזהר מאד שלא יתפוש איזה נגע חלילה במראה הגדול. ומפרש התנא שאת, פירוש דלפעמים יש לאדם מראות גדולות, דהיינו שהוא עוסק בתורה ומצות, רק שהוא מנשא עצמו בהם ומתפאר בהם כצמר לבן, פירוש גם זה נחשב כחטא של צמר לבן, פירוש כחטא המציץ במקום שאין לו רשות להציץ כנ"ל* והאדם המתנהג עצמו בעבודת בורא יתברך שמו כנ"ל הוא עושה שלם בפמליא של מעלה ובפמליא של מטה על דרך שהתפלל (ברכות טז ב) יהי רצון שתהא שלם בפמליא של מעלה וכו'* וזהו וכי תזבחו זבח שלמים לד', פירוש כשתרצה לזבוח לד' כדי לעשות שלמים למעלה ולמטה. לרצונכם, על דרך שפרשתי כבר (אבות פ"ב מ"ד) בטל רצונך מפני רצונו, פירוש שהשם יתברך נתן הבחירה לאדם שיעשה כרצונו הן לטוב והן להיפך חלילה ומזהיר התנא בטל רצונך, דהיינו בחירתך מפני רצון הבורא החפץ בהצדק. כדי שיבטל רצון אחרים, רצה לומר שיבטל כל הדינים ממך* וזהו לרצונכם תזבחוהו, פירוש עיקר שתזבחו את רצונכם, היינו הבחירה שלכם ולבחור בחיים*

ואמר הכתוב כשיעשה כך שכרו יהיה הרבה מאד על פי פעלו* ביום ההוא יאכל, פירוש הפירות יאכל בעולם הזה וממחרת והקרן קיימת לעולם הבא* והנותר עד יום השלישי, כבר פרשתי על דרך (הושע ו, ב) ביום השלישי יקימנו, שקאי על מקדש אחרון שיבנה במהרה בימינו אמן, והיינו אם תרצה שיותר לך לעולם התחיה באש ישרף, צריך האדם לעשות מעשיו לו יתברך שמו בהתלהבות אש גדול*

ואמר הכתוב ואוכליו, דהנה יש כמה בני אדם שעומדים על הצדיקים וכמעט רוצים לאוכלם. עונוו ישא, אזי ידע נאמנה שעוונותיו משיאין אותו לדבר בהם דברים אשר לא כדת: ועוד אמר ובקוצרכם כו' ארצכם לא תכלה כו', דהצדיקים נקראים ארצכם שהם המקיימים לכם את הארץ שאלולי הצדיקים לא היה העולם מתקיים, וכאשר הבני אדם מדברים בהצדיק לומר שהוא מקצר בעבודה, והיינו בקוצרכם כו' ארצכם, פירוש כשח דברו בקיצור עבודה של ארצכם הם הצדיקים כנ"ל* לא תכלה פאת שדך, זה רמז דהנה האדם צריך לגלח השערות שהשערות הם דינים וצוה השם יתברך להניח פאות הראש כדי שיראה

האדם באמת שהשערות הם למעלה רחמים גמורים היפך מלמטה שהם דינים, וכמו כן הצדיקים גמורים אף שלפעמים הם מקצרים בעבודתו אבל באמת הוא ההיפך שצורך שעה להם לקצר, נמצא כשאתם מחשבים את הנראה לעיניכם שהצדיק מקצר בעבודתו כן האמת חלילה נמצא אתם מכלים את הפאות, כי השערות הם דינים כנ"ל* ולא עוד על ידי שאתם מדברים בהצדיקים גמורים אין לכם פנאי לעשות המוטל עליכם* דהיינו ולקט קצירך לא תלקט, דהאדם ההולך בטל חלילה לפעמים אם אחרי זה מיד מתחרט על שמיעט וקיצר בעבודתו יתברך שמו שלא למד את שיעורין גמרא ופוסקין ושאר ספרים שגם זה נלקט אחד לאחד ועולה לרצון לפניו יתברך ומקבלו, ונמצא אם תפנה לדבר בצדיקים אין לך פנאי ללקט את המיעוט מקיצור שלך להתחרט עליהם כדי שיעלה לפניו יתברך. וזהו ולקט קצירך לא תלקט כו* וכרמך לא תעולל, פירוש בא הכתוב להזהיר גם כן את הצדיק שהוא נקרא כרם ד' צבאות שיהא נזהר גם כן לשמור עצמו שלא יעשה גם כן דברים הנראים לבני האדם חס וחלילה שהוא מקצר בעבודתו יתברך שמו שלא יביאם לחטא חלילה שידיברו בו: לפי הנראה לעיניהם אף שבאמת אינו מקצר כנ"ל אף על פי כן צריך שימור שלא יכשיל בני אדם לדבר בו*

ועוד מזהיר הכתוב אתה צדיק ופרט כרמך לא תלקט, פרט לשון פרטיות, היינו שלא תפרוט את מעשה כרמך, הם המעלות ומעשים טובים* אל תפרוט אותם ללקטם ולספר בפני בני אדם* חלילה לך מעשות כדבר הזה, רק לעני ולגר תעזוב אותם, פירוש עני הוא העני בדעת ובמצות ה' ולגר הבא ללמוד ממעשה הצדיק תעזוב להם שהם יספרו את מעשיך הטובים כדי שיבא להם יראה ואהבה בלבבם לעבודתו יתברך ולקבל אלהותו* וזהו אני ד' כו*, כדי שיבינו שאני אלקים* ואמר התנא (פאה פ"ז מ"ד) איזה פרט ואיזה עוללות כל שאין לו לא כתף ולא נטף, פירוש דלפעמים הצדיק מספר בשבח עצמו ופורט את מעשיו הטובים וכוונתו בזה כדי להשפיע לעולם השפעות רחמים וברכה שהוא כמלמד זכות על עצמו לפני הבורא לומר שהוא צדיק וכך טוב עשה ועבור זה ראוי למלאות משאלותיו להשפיע לישראל כל טוב, נמצא כוונתו אינו להתנשאות כי אם להביא ברכת טוב על ישראל, והשם הטוב חוקר לב ובוחן כליות עשתנותיו וגומר בעדו לטובה לכל דבריו ומחשבתו הקדושה או כדי לתמוך ולסעד את איזה אדם בדבריו ליראת השם הנכבד והנורא או לאיזה צורך שעה ודברים כאלו מי יתן דבר ידבר* אבל הדיבור שאינו לא כתף ולא נטף, פירוש כתף, היינו לתמוך. ונטף, לשון נטיפה להטיף השפעות. זה הוא עוללות, שמעליל לבני אדם לדבר בו, והשם ברחמיו יזכנו לקדש עצמנו שיהא דבורנו בקדושה תמיד עד עולם אמן כן יהי רצון*

או יאמר וכי תזבחו כו' לרצונכם כו' ואוכליו כו' (יט, ה). כי השלמים רומזים למדרגות עליונים וגדולים שהם שלם לבעלים ולמזבח ולכהנים והם רומזים להצדיק גמור שעושה שלם בפמליא של מעלה וממשיך השפעות לעולם התחתון וכשאדם רוצה להיות כך צריך פרישות גדול לזה ולא יהיה לו רצון לשום דבר כלל ולא יתאוה כי אם רצון הבורא ברוך הוא וברוך שמו* וזה פירוש כשתרצו לזבח זבחי שלמים, פירוש לעשות שלום בעולמות עליונים ותחתונים* לרצונכם תזבחוהו, תזבחו את רצונכם שלא יהיה להם רצון כלל עבורכם כי אם רצון הבורא לבדו וכשתעשו כך ביום זבחכם יאכל, פירוש שתאכלו הפירות בעולם הזה. וממחרת, שהקן קיימת לעולם הבא בגן עדן בין הצדיקים תאכלו הוא התענוג הגדול עד אין קץ ותכלית. באש ישרוף, שאהבת הבורא תבער בו כאשר בוערת לפרוח בין הצדיקים שהקב"ה עושה להם כנפים, כי שם לא יהיה אכילה שהיא תענוג גשמי כי אם אהבת הבורא ברוך הוא* וזהו ואם האכל יאכל וכו', פירוש על פי שכתב בספרים שלעתיד כשיבא משיח צדקו יקבץ את העם המפוזרים והצדיקים יהיו סמוכים אצלו תמיד ואותם אנשים שהתנהגו בזה העולם בגלות כשורה אך לא היה להם שכל של אמת

לעבוד את הבורא ברוך הוא בכל האופן* והיו אוהבי ממון, רק ששמרו עצמם מן החטא לפי שכלם* אז משיח מביא אותם אל הים אוקייאנוס ופותח להם האוצרות הגנוזים שם ומלא שם אבנים טובות וכסף וזהב הרבה מאד ונוטלין משם כל חפצם והולכים לביתם ברב בצע כסף והון רב* וכשמשיח פורח לגן עדן בקדושתו הגדולה אז הצדיקים שבדור פורחים אחריו לגן עדן בכח קדושתו ופרישותו הגדולה ואותם אנשים שקבלו טובתם ורצונם באוצרות הזהב כשרואים הגדולה הזאת הם רוצים גם כן להעשות כן ולפרוח ביניהם ואינם יכולין מחמת כובד משאם גשמיותם שדבקו עצמם בכסף וזהב* וזה הוא ואם האכל יאכל ביום השלישי, פירוש שגם ביום השלישי יהיה להם אכילה גשמיות שיקבלו תענוג מאכילתם ומכספם וזהבם פגול הוא לא ירצה ואוכליו כו' ונכרתה הנפש כו', פירוש כי אף שיתן להם משיח כל חפצם ורצונם אבל נפשם תכרת ביום ההוא מעם הקדש בעת פריחתן לגן עדן וישארו הם למטה, מה שאין כן הצדיקים אשר חפצם ורצונם היו תמיד לעבוד את הבורא ברוך הוא בשלימות גדול והלכו תמיד בדביקות גדול עמו יתברך והורגלו בכך כל ימי חיותם ונעשו כלי מוכן לכך ויהיה להם קל הדבר מאד בביאת משיחנו במהרה בימינו אמן סלה*

ובקוצרכם את קציר ארצכם כו' (יט, ט). נראה דהתורה מלמדת אותנו דרכי התשובה, והיינו שצריך האדם לתקן מה שקלקל ולשוב על חטאת נעוריו וזה נקרא מחצדי חקלא, שהוא קוצר את הקליפות שנבראו על ידי חטאיו. ואמר הכתוב ובקוצרכם את קציר ארצכם, פירוש הארציות והחומריות כשתתחיל לחצוד ולקצור הקליפות. לא תכלה פאת שדך, שהנשמה נקראת שדה, היינו שדה תפוחים לא תכלה אותה על ידי שתסגוף אותה בתעניות וסיגופים יותר מדאי, רק הכל בהשכל כדי שלא תכלה חס וחלילה את נשמתך שלא תוכל לעבוד הבורא ברוך הוא על ידי חלישת כחך שתחליש חלילה* וזהו (רות ב, ט) עיניך בשדה אשר יקצרו הנערים, ונקדים לפרש פסוק (תהלים לד, טז) עיני ה' אל צדיקים, כי אצל הבורא ברוך הוא וברוך שמו אין שייך לתארו בשום דמות ותואר חלילה, וכיון שאנו רוצים לומר בו איזה השגחה שהוא משגיח בדבר אין שייך לתת בו לשון עינים אלא מכח הצדיקים העושים רצונו וגורמים ההשגחה אנו אומרים בו מלשון עינים שהשפעה הולכת על ידי הצדיקים ובהם שייך לשון עינים* וזהו עיני ה' אל צדיקים, כלומר בשביל הצדיקים הגורמים ההשגחה שישגיח עלינו הבורא ברוך הוא בעיני פקחא שייך לומר עיני ה' וזהו עיניך בשדה, פירוש כמדבר אל השכינה הנקראת רות כידוע (עי' זו"ח רות עה א) עיניך בשדה שתשגיח על ישראל על ידי אשר יקצרון הנערים הם אשר מתחרטין ועושין תשובה על חטאת נעוריהם* וזהו (בראשית א, ד) וירא אלקים את האור כי טוב, שהקב"ה משגיח על ישראל להטיב להם* וזהו וירא אלקים את האור, הם הטובות הגדולות המאירין עיניו של אדם* כי טוב על ידי הצדיק הנקרא טוב*

ונחזור לביאור הכתוב ולקט קצירך כו' (יט, ט). פירוש אם תרצה לעשות שניהם כא', דהיינו ללקוט כסף וזהב ועשירות מלשון (בראשית מז, יד) וילקט יוסף, וגם תרצה לקצור את חטאת נעורים. לא תלקט, לא תעשה כך, רק תעשה תשובה בשלימות* לעני ולגר תעזוב אותם, פירוש על ידי צדקה כמו שאמר הכתוב (דניאל ד, כד) וחטאך בצדקה פרוק*

או יאמר ובקוצרכם כו' (יט, ט). כי לפעמים אף הצדיק הגדול אשר כבר יש לו שמירה מן השמים אף על פי כן לפעמים עושה דבר בחסרון כל שהוא כגון שאינו מכין כראוי באיזה ברכה בתפלתו הזכה והדומה לזה ומאין בא זה לצדיק כזה. נראה שהוא על דרך הכתוב בספרים שיש קליפת נוגה הסמוך לקדושה, כי משם יונקים לזה היא סמוכה אל הקדושה שיהיו להם מקום לחיות והכל תלוי בצדיק וכיון שלא היה

לצדיק שום פגם כלל אז לא היה מקום לקליפת נוגה לינק מהקדושה ולא היה לה חיות כלל, לזה צריך הצדיק הנ"ל להיות לו איזה חסרון במקצת למען יתן להם חיות גם כן* וזהו ובקוצריכם, פירוש כשתרצו לקצור את הקליפות ולבערם. לא תכלה פאת שדך לקצור, רצה לומר שתעזוב להם איזה חיות קצת ממה ליניק וקל להבין:

וכרמך לא תעולל (יט, י). כי כרם מרומז לדביקות עליון רמז ליין המשומר בענביו והפסוק מוכיח לאדם ואומר לו לכשתהיה במדריגת כרם שהוא הדביקות העליון* לא תעולל, פירוש לא תעזוב את מדרגתך להיות כעולל ויונק אשר בער מאיש ולא בינת אדם לו אך תראה לעלות מעלה ומעלה* וכשתהיה כך ופרט כרמך לא תלקט, פירוש כי האדם צריך לקדש איבריו וגידיו בעובדין טבין ולייגען במעשים טובים שיהיו האיברים מקודשים לדביקות הבורא ברוך הוא ולעבודתו ומזומנים שלא יעכבו כלל במחשבת רוממות האל יתברך, ולזה נצטוונו במצות העבודה בידים ובכל הגוף למען התקדש גופנו שיהיה מוכן לעבוד הבורא האמיתי, והעיקר הוא לדבקה בו ולזה נברא העולם להטיב לברואים וההטבה הוא לקרבם אליו כמו שאמר הכתוב (דברים י' יב - יג) ועתה ישראל כו' ולדבקה בו כו' לטוב לך, וכשהאדם נגמר בעבודתו וכל אבריו הגשמיים כבר מקודשים ומוכנים לעבוד' לדבקה בו באמת בלי שום מניעה מהם כלל אז אין צריך כלל לעשות המצוה בגופו ממש, דהיינו למשל לעשות סוכה בידיו ממש כדי לייגע גופו בעבודה, כי כבר גופו מקודש אלא צריך לקיים המצוה ההיא לישב בסוכה ותעשה המעשה המצוה על ידי מי שצריך עדיין לקדש אבריו, או לטחון חיטים לפסח הסחינה גופא אינו צריך על ידי צדיק גמור כי אם קיום המצוה ההיא בלא העבודה והעבודות המעשה של המצוה נקרא פרט לשון פרטיות* וזו היא ופרט כרמך, פירוש כשאתה במדריגת כרם המרומז לדביקות כנ"ל לא תלקט הפרט שבה, כי אינך צריך לזה כבר* לעני ולגר תעזוב אותם, הם המדריגה השפלה ממך הנכנסין לעבודה ולא נתקדשו אבריהם עדיין כל צרכם הם יתנהגו כך כדי שיבואו אל הדביקות העליון הולך ואור עד נכון היום*

פרשת אמור

אמור אל הכהנים כו' ואמרת אליהם כו' (כא, א). יש לדקדק על כפל לשון אמור ואמרת* ומתחילה נפרש הפסוק דבר אל אהרן ואל בניו וינזרו מקדשי בני ישראל* דהנה יש ב' גווני צדיקים, יש צדיקים שנתקדשו מאבותיהם שהיו קדושים ויראים ושלמים והתורה מחזרת על אכסניא שלה* ויש צדיקים הנקראים נזירים על שם פרישותם מעצמם אף על פי שהם בני עניי הדעת והצדיקים ההם לא במהרה הם יכולים ליפול ממדרגתם הקדושה, כי אין להם על מה שיסמוכו והם נכנעים בדעתם ומשגיחים על עצמם בעינא פקיחא תמיד בלי הפסק* אבל הצדיקים הקדושים שנתקדשו מאבותיהם אף שהם מלאים תורה ומצות מחמת זכות אבותם מסייעתם לפעמים יכולים לבא על ידי זה פניה וגדלות מזה ויפלו מהר ממדרגתם. וזהו אמור אל הכהנים בני אהרן, פירוש רמז לאותן צדיקים אשר הם בני צדיקים והם נקראים כהנים בני אהרן תזהיר אותם מאד שלא יעלה על מחשבתם כלל יחוס אבותיהם, רק ינזרו ויפרשו לעצמם פרישות מחדש ויבחרו להם הדרך הטובה* וזהו דבר אל אהרן ואל בניו וינזרו מקדשי בני ישראל, רצה לומר שגם הם יהיו נזירים ופרושים מעצמם וישגיחו גם כן על עצמם מאוד ולא ישגיחו על זכות אבותם כדי שלא יבא להם חלילה איזה התנשאות מחמת יחוסיהם ותועבת ד' כל גבה לב*

וזהו ולא יחללו את שם קדשי אשר הם מקדישים לי (כב, ב), וזהו אמור אל הכהנים ואמרת אליהם, פירוש אמור ואמרת רמז לב' מדריגות שצריך אתה לחזור אליהם ולכפול להם הדבר כדי שלא יחשבו

שזכות אבותם מסייעתם ויפל חלילה על ידי זה לגאות ולא יפעלו כלום* וזהו ואמרת אליהם, פירוש לא ישגיחו על זכות אבותיהם כי אם על עצמם וזהו אמירה שתאמר להם תיבת אליהם, פירוש שיביטו על עצמם כאלו אין להם זכות אבות כלל. וזהו לנפש לא יטמא בעמיו, כי על ידי עמיו הם היחוס אבותם הם יכולין לטמא הנפש לכך הכפל להם הדבר הזה מאד ויהי להם הרגל דבר ויבחרו הדרך הישרה ואז טוב להם*

או יאמר כו' ואמרת אליהם (כא, א). פירש רש"י ז"ל אמור ואמרת להזהיר גדולים על הקטנים. יש לומר כוונת רש"י ז"ל להזהיר גדולים, דהיינו צדיקים גדולים. על הקטנים, רצה לומר על עבירות קטנים שאדם דש בעקבו*

או יאמר אמור ואמרת (כא, א). דהכלל דדרך הצדיק כשרוצה להוכיח אדם אחד או צריך להיות האמירה הזה לכל בני האדם ואז ממילא יוחל הדיבור לאיש הזה. וזה בא להורות הפסוק אמור, רצה לומר שהיא האמירה לכלל. ואמרת אליהם, שיהא הדיבור יוחל לאחד. וזה פי' רש"י ז"ל להזהיר גדולים על הקטנים, רצה לומר שיהא האזהרה לכלל אף לגדולים כשרוצה להזהיר על הקטנים וקל להבין*

בענין אחר נראה לפרש דברי רש"י ז"ל להזהיר גדולים על הקטנים, להיות כל האדם בשעה שעוסק בתורה או בתפלה או באיזה דבר קדושה אז הוא בגדלות המוחין, וכך הדרך הצדיקים שלפני התפלה המה מיישבים עצמם ומוחין שלהם לפני מי הם מתפללין, והקדושה ההיא מגביה המוחין בעת העסק בה אבל אחר התפלה או עסק הקדושה ההוא הוא נופל לקטנות המוחין בהילוכו בהבלי הזמן וזה אינו תכלית העבודה השלימה, כי אדם צריך להיות תמיד בקדושה ובטהרה בלי הפסק רגע אחד* לזה צריך לקשר עצמו כל כך בעת הגדלות מחשבתו בהשם יתברך ברוך הוא שיהיה מחשבתו קשורה אף שילך ממנה* וזה ולהזהיר גדולים, פירוש בשעה שהם בגדלות* על הקטנים, שישארו בקדושתם אף שיהיו בקטנות וקל להבין*

והכהן הגדול מאחיו אשר יוצק על ראשו שמן המשחה (כא, י). פירוש שעל ידו הולכים כל השפעות והרחמים שהם נקראים שמן המשחה לשון גדולה* ומלא את ידו ללבוש את הבגדים, פירוש שיש כח ביד צדיק כזה להלביש את הבגדים, כי בגד הוא מלשון בגידה, פירוש היכולת בידו לכפר על עוון הדור עושה מהם לבושי קודשא, שדרך הצדיק להוכיח עצמו תמיד בכל עת ואומר בפני בני אדם תמיד שהוא מקולקל במעשיו והוא פורט לפניהם חטאים שעושים אותם שאר בני אדם ותולה הצדיק הזה בעצמו אותם חטאים כאלו עשאוהו ועל ידי זה הוא מכניס בלבם יראה גדולה והם שבים מעוונותיהם וגדולה תשובה שזדונות נעשים כזכיות (יומא פו ב), נמצא אותם הבגידות עצמם הצדיק בחכמתו עושה מהם זכיות ולבושי הקודש כמצות עצמם. ואמר הכתוב הצדיק כזה את ראשו לא יפרע, פירוש לא יגלה החכמות שבראשו, רק צריך להסתיר אותם מאד בשעת דיבורו עם בני אדם* ובגדיו לא יפרום, רצה לומר ומדרגה הזאת שמחזיק עצמו תמיד לשפל ונבזה וכבוגד חלילה לא יפרום רק יחזיק במדה זאת לעולם*

ואיש כי יאכל קודש בשגגה כו' (כב, יד). דהנה יעקב אבינו עליו השלום אמר (בראשית כח, כ - כב) אם יהיה אלקים עמדי כו' ונתן לי לחם לאכול וכל אשר נתן לי עשר אעשרנו לך, ולכאורה קשה על המובחר שבאבות ידבר בתנאי לו יתברך כאשר יטיב לו אז יעשר לו: אך הענין הוא, דדרך הצדיקים האמיתיים שהם כל ימיהם בתשובה ובכל דבר שעושים מוצאין בו חיסרון שלא עשה הדבר כתיקונו ועל ידי שמהרהרים בתשובה תמיד הם מעלים אותן הניצוצות שנפלו למטה מחמת חטא שאר בני אדם כל זה הם מתקנים בכח הרהורי תשובתם* ואיתא בגמרא (כתובות נ א) המבזבז אל יבזבז יותר מחומש מנלן מיעקב כו', ויש

לומר הפירוש על דרך זה המבזבז הוא ב' תיבות המבזה בז שהעוונות נקראים בז שהם בזויים וכעורים מאד והוא מבזה אותם, פירוש שהוא מתחרט תמיד על מעשיו שמוצא בהם חסרון ועון יחשב לו ומהרהר בתשובה* אל יבזבו יותר מחומש, פירוש שעיקר עסקו יהיה בקדושה העליונה ארבע ידות לד' לתורה ולמצוה וחלק חמישית יתנהג בדרך הנ"ל. והו' שאמר יעקב אבינו עליו השלום אם יהיה כו' ונתן לי לחם לאכול, פירוש שיתן לי מדרגה זה להעלות ניצוצות הקדושה תמיד על ידי הרהורי תשובה שאזכה להסתכל תמיד על מעשי* שאני מקצר בעבודת הבורא והיה ראוי' שהלחם יאכל אותי ובגד ללבוש מלשון בגידה, דהיינו לעשות מהבגידות לבוש עליון חילוקי דרבנן על ידי הרהורי תשובה. ושבת בשלום אל בית אבי, פירוש שאתנהג כל כך בקדושה עד שאפעול להעלו' הכל אל אבי שבשמים. וכל אשר נתן לי עשר אעשרנו לך, פירוש שאחר כל זאת אחזיק העיקר בקדושה עליונה, רק חלק חמישית אחזיק בדרך זה כנ"ל* וזהו רגלי חסידי ישימור (שמואל א', ב, ט) פירוש הניצוצות הקדושה שנפלו למטה לרגלים והחסידים מעלים אותם על ידי הרהורי תשובתם ועל זה שומר השם יתברך ומצפה אליהם תמיד* וזהו ואיש כי יאכל קודש, פירוש שילך בקדושה תמיד. בשגגה, פירוש כנ"ל שמוצא תמיד חסרונות בעצמו לומר ששגג בהם ולא עשאם כראוי ויוסף חמישיתו עליו, רמז לבל יבזבו יותר מחומש. ונתן לכהן את הקודש, הוא הקדוש ברוך הוא הנקרא כהן שיעלה הכל אליו יתברך והבן*

שור או כשב או עז כו' (כב, כז). דהנה האדם צריך להיות עובד הבורא ברוך הוא באלו המדרגות. האחד, שצריך שילך תמיד בדביקות גם צריך שיכסף תמיד לעבודתו* גם צריך להתגבר בעבודה לבטל כל הדינים* ואם לא עשה אחד מכל אלו אז צריך להתגלגל על זה* וזהו שור, פירוש מדרגת שור, דהיינו לשון הבטה כמו שנאמר (בראשית מט, כב) בנות צעדה עלי שור, דהיינו לחשוב תמיד בעיני שכלו רוממות אל ודבקותו יתברך* או כשב, לכסף תמיד לעבודתו יתברך, כי השין מתחלפת בסמך ובית בפא* או עז, פירוש שיתגבר עצמו לבטל הדינים* כי יולד, רצה לומר שבא בגלגל עבור אחת מהנה לתקנם ולא בשביל עבירה חלילה. שבעת ימים רמז למנין שנותיו של אדם שבעים שנה* יהיה תחת אמו, פירוש אמו היא השכינה כנסת ישראל והיא מתפללת תמיד על ישראל ויהיה צדיק תחת אמו כנסת ישראל גם כן להתפלל על ישראל ולהתעורר רחמים עליהם אמן*

דבר אל בני ישראל כו' אלה הם מועדי (ב, ב). דהנה השם יתברך ברוך הוא הוא למעלה מן הזמן שבו יתברך אין לתת בו זמן כלל כידוע* וכבר כתבתי דהעולמות נקראים מועדים לשון זמן ומועד לפי שאצל העולמות שייך לשון זמן שהם תחת הזמן* והנה ידוע דהנהגות העולמות הוא על ידי שם הוי"ה ברוך הוא הנותן חיות ושפע להעולמות* וזהו דבר אל בני ישראל מועדי ד', פירוש העולמות הנקראים מועד הם מתנהגים על ידי שם הוי"ה ברוך הוא המשפיע בהם בכח האין סוף ברוך הוא*

אכן אחר אשר תקראו אתם מקראי קדש (כג, ב). פירוש על ידי שאתם תקראו אותיות התורה בקדושה ובטהרה אתם מעלים את העולמות אל המדרגה גדולים שנשפעים על ידי האין סוף ברוך הוא בכבודו, כי האותיות התורה שהאדם מדבר ומקרב עצמו להבורא ברוך הוא אז עושה יחוד בכל העולמות ולזה נצטוינו לקרות בתורה בשבתות ובמועדים לייחד העולמות ולהעלותם* ומלמד אותנו הכתוב איך שנבא למדרגה זו להעלות העולמות. ששת ימים תעשה מלאכה, פירוש כשתעסוק באיזה מלאכה אל תכניס כל מחשבתך במלאכה, רק כשתעסוק בה דרך עראי והמלאכה תעשה מאליה כן תתנהגו כל ששת ימי המעשה. וביום השביעי שבת שבתון, שתקדש עצמך כל כך שעל ידי השבת שאתה שומר למטה תתקן את השבת העליון שיהא שבתון שבות שלם* שבת היא לד' בכל מושבותיכם, פירוש בכל מקום שאתם

יושבים יהא ניכר ונראה הקדושה והאור של השבת הן בבית והן בחוץ בכל מקום יאיר ויזהיר האור של השבת קודש בכח קדושתכם הגדולה*

או יאמר דבר אל בני ישראל ואמרת אליהם מועדי ד' כו' אלה הם מועדי (כג, ב). י"ל על כפל הלשון* דהנה השם יתברך ברוך הוא נתן לנו המועדות שהם זמן שמחה ותענוג לנו והשם יתברך ברוך הוא עיקר תענוגו ושמחתו הוא כאשר אנחנו מתנהגים בהם בקדושה במחשבות טהורות. וזהו אלה מועדי ד' שנתן לנו השם יתברך למועד ולשמחה* אשר תקראו אותם מקראי קדש, פירוש כאשר תקראו אותם בקדושה וטהרה אז אלה מועדי, פירוש היא שמחתי ותענוגי* ואמר הכתוב הראיה לזה שהעיקר הוא המחשבה הקדושה שהרי ששת ימים תעשה מלאכה, פירוש המלאכה נעשית מאליה ולא פועל ידך עשתה המלאכה כי אם על ידי הבורא ברוך הוא, ואף על פי כן שהמלאכה אפילו בחול נעשית על ידי הבורא ברוך הוא אף על פי כן יחשב לכם השביתה שאתם שובתים בשבת ממלאכה למצוה כאלו אתם שובתים ממלאכה ממש מחמת מצות שבת. וזהו ולא תעשו מלאכה, שהכתוב תולה המלאכה בכם*

אלה מועדי ד' כו' (כג, ב): דהנה יש להבין מה שהצדיק מתפלל ונענה בתפילתו, הלא נראה כהשתנות וחלילה להיחיד האמיתי מהשתנות* אך הענין הוא כך, דהצדיק המתפלל על איזה אדם בשעה שהוא מתפלל, הוא מתפלל בכל רמ"ח אבריו ושס"ה גידיו בלי שום מחשבה זרה והוא מקשר אותו אדם שמתפלל בעדו ברמ"ח אבריו שלו והוא מקדשו לזה הוא נענה, כי מהיכא תיתי יחסר לאדם בוודאי מחמת עונש על חטא שעשה באחד מאברי גופו ובעת שהצדיק מעטה ומכסהו עמו אז נעשה אברי אותו אדם עם אברי הצדיק אחד וממילא נתתקן האדם וכיון שנתקן החטא חלף עבר העונש ממנו* וזהו (תהלים לה, י) כל עצמותי תאמרנה כו' מציל כו', דהנה כאשר יחטא האדם אותו חטא מביא אותו לידי מחשבות זרות ונטמאות מחשבתו חלילה. וזהו פירוש לנפש לא יטמא בעמיו, פירוש שלא יטמא את המחשבה היא הנפש. בעמיו, הם האברים. וזהו כל עצמותי כו', כשאני מתפלל במחשבה זכה וצלולה וכל אברים הם מסכימים עמי בעבודה ועל ידי זה מציל עני מחזק ממנו, הוא האדם הצריך לאיזה דבר והוא עני בדבר אז ניצול כי אני מתפלל עבורו ומקשרו עמי וכדלעיל* וזהו אלה מועדי ה' כו', דהקב"ה הוא למעלה מן הזמן ואין בו שום השתנות. ואמר הכתוב אלה מועדי ה', שלפעמים יכול אתה למצוא אצל הבורא גם כן זמן והשתנות, דהיינו אם אתמול היה איזה גזירה כנ"ל והיום נשתנה לטובה* ומפרש הכתוב מהיכן בא זה באמת אל הבורא האמיתי ומפרש אשר תקראו אותם, ואיתא בגמרא (ר"ה כד א) אל תיקרי אותם אלא אתם, רצה לומר על ידי תפלת הצדיקים המתפללים בכל אבריהם אתם דייקא, פירוש בכל גופכם שלם בלי עירוב מחשבה זרה חלילה* וזהו במועד, דהעולמות נקראים מועד שהם תחת הזמן והצדיקים המתפללים בכוונה הם המקיימין העולמות ומשפיעין טובה וחיות לכל העולמות ולזה הם הגורמים להפך מדת הדין לרחמים גמורים, כי המה המושלים בכל בכח חיותם אשר משפיעים לכל* וזהו (ויקרא כו, ג) אם בחוקותי תלכו כו', פירוש דהעולמות הם נקראים חוקים מלשון (סנהדרין מב א) חוק וזמן נתן להם, והיינו כשתתאמצו לילך במחשבותיכם הטהורים בעולמות העליונים. ונתתי גשמיכם, הם גשמיות הדברים והמחשבות העולים מהגוף יזדכך גם כן ויעלו למעלה בעיתים העליונים*

וזהו כי תבואו אל הארץ (כג, י). דמחשבות טהורות באים מצד הנשמה ומחשבות אחרות הם מהגוף ואמר הכתוב כאשר תזכו להמשיך הנשמה כל כך בקדושה גדולה שעל ידה יתקדש גם כן הגוף במחשבות קדושות ותבוא אל הארץ, פירוש שתבואו לזה שתעיינו ותשגיחו אל הארציות גם כן להכניסו בקדושה* אז וקצרתם את קצירה, פירוש שמדרגה הזאת תשכיל אתכם להבין המיעוט והקיצור בעבודתו יתברך*

ועד היכן צריך לתקן מעשיו והבאתם את עומר, הוא כמו אומ"ר באלף, כי מתחלף זה בזה באותיות אחה"ע, פירוש שצריכים אתם לתקן את הדברים בטלים שדברתם ותראו להעלות אותם בקדושה שיעלו לרצון לפניו יתברך הנקרא כהן* וזהו אל הכהן וזהו ראשית קצירכם, כי הדברים בטלים הם המביאים את האדם לכל הקיצורים והם התחלה לכולם* והניף את העומר לפני ד' רצה לומר שתעלה ותניף את האומר לפני ד' לרצונכם* רצה לומר למחשבותיכם דהיינו שיהא האמירה והמחשבה יחד בקדושה. ממחרת השבת ינפנו הכהן, רצה לומר והקב"ה ברחמיו יניף את האמירה זאת למעלה לעולם העליון* ועשיתם ביום הניפכם את העומר כבש תמים בן שנתו לעולה, פירוש כשיהיה מחשבה והדיבור יחד בקדושה טובים אז יעשה כבש ודרגא להעלות אותו הדיבור לעולה לד' וזהו (שמות טז, לו) והעומר עשירית האיפה היא, דאיתא גבי איוב שאמר לו הקדוש ברוך הוא איפה היית ביסדי ארץ (איוב לה, ד) ופירשו בספרים ששאל אותו השם יתברך מאיזה איפה אתה מאדם הראשון, כי כל הנשמות הם היו תלויים באדם הראשון ואמר לו אמור לי השורש שלך היכן הוא* וזהו והעומר עשירית האיפה, דעשר רמז לקדושה, והיינו על ידי אמירות קדושות וטהורות מקדש את האיפה, היינו השורש שהוא בא משם*

ונחזור לביאור הכתוב. ומנחתו, רצה לומר תפלת מנחה היא עיקרה לבטל דינים המתחילים לצאת אז משרשם ונמתקים על ידי תפלת הצדיקים וכדאיתא (ברכות ו ב) שאליהו לא נענה אלא בתפלת המנחה* וזהו מנחתו שני עשרונים, רצה לומר ב' מדריגות קדושות* סולת בלולה בשמן, רמז להשפעות שמשפיע לזה העולם* אשה לד', הוא השפעות שמשפיע הצדיק לעולמות העליונים*

וספרתם לכם ממחרת השבת (כג, טו). מלשון ספיר המאיר, דהיינו שתאיר קדושתכם ותשפיעו אור ושפע למעלה בעולמות העליונים וזהו ממחרת השבת כנ"ל* מיום הביאתם את עומר התנופה, כנ"ל שתעלו הדיבור* שבע שבתות תמימות תהינה, פירוש שתתקן כל שבעים שנה אשר אתה חי* ממושבותיכם תביאו לחם תנופה, רצה לומר אף אם יהיה עת שלא תהיו כל כך במדרגה עליונה כי אם למטה במושבותיכם, גם אז תביאו לחם, יהיה יכולת בידכם להמשיך השפעות* תנופה, על ידי זה תנשאו למעלה למדרגתכם. שתים, פירוש על ידי שתי מדריגות אהבה ויראה* שני עשרונים, היינו שכל אחד יהיה כלול משניהם שעם היראה תהיה האהבה ועם אהבה תהיה היראה* סולת תהינה, רצה לומר שכל מעשיכם יהיה נקי כסולת בקדושה וטהרה* חמץ תאפנה, פירוש בכל זאת לא תחזיק עצמך לכולם, רק שתמצא בעצמך תמיד חסרונות תערובות חמץ ותהיה תמיד בתשובה* ביכורים לה', דכ"ף בקו"ף מתחלף באותיות גיכ"ק, זה הוא הדרך שצריך האדם לבקר בתחילה ולדרוש היטיב שיהיו לד' לשמו הגדול אמן כן יהי רצון*

או יאמר אלה מועדי ה' כו' בחודש הראשון בארבעה עשר לחודש (כג, לו)* רצה לומר דהכתוב מלמד אותנו איך נעבוד השם יתברך בהדרגה, דהיינו בהיות האדם קודם חצי שנותיו ולזה רמז ארבעה עשר לחדש קודם חצי חודש. בין הערבים, שאז אין האדם יכול לקבל אור הקדושה ולתקן את מעשיו לגמרי ועדיין הוא בין הערבים בין צללי ערב שעדיין התגברות היצר על האדם* פסח לה', פירוש שצריך לתקן אז בפיו פה סח שהפה ישיח וידבר תמיד בתורתו הקדושה לה' לשמו ולעסוק בעניני הלימוד היטב בגמרא ופוסקים ומפרשי הש"ס*

ובחמשה עשר יום לחודש (כג, ו). דהיינו אחר חצי שנות האדם* חג המצות לה', פירוש שיתגבר בקדושה ויהיה עסקן במצות ה' באהבה רבה ואש בוערת לה' בהתלהבות גדול* שבעת ימים מצות תאכלו, פירוש

על ידי זה יתקן כל שבעים שנה של אדם המרומזים בו' ימים* ואמר הכתוב ביום הראשון מקרא קודש יהיה לכם, פירוש בהתחלת קדושתך לכונוס לעבודת הבורא יתברך* מקרא קודש יהיה לכם, תתאמץ מאד שיהיה כל קריאתך הן תורה או תפלה רק בקדושה ולא לפני חס וחלילה* כל מלאכת עבודה לא תעשו, דהתפלה נקרא עבודה איזה עבודה שבלב זו תפלה (תענית ב א), ולפעמים נמצאים בני אדם אשר יקריבו לעבודה כאשר יראו עיניו מעשה הצדיקים ותנועתם לשמו יתברך הוטב בעיניו מאד התנועה ההיא לעשות גם הוא כמוהם להתנווע כך כנוע עצי היער בלא טעם וריח שסובר שהתנועה מחמת עצמה היא יפה והיא מלאכה בפני עצמה ובאמת אינו כך, כי התנועה באה מרוב עבודה הזכה וצחות הנפש וחשקה הגדול לעבודה או ממילא נתהווה מכחה התנועה הנאה והיפה* וזהו כל מלאכת עבודה לא תעשו, דהיינו התנועות והמלאכות שבעבודה לא תעשו, דהיינו התנועות והמלאכות שבעבודה לא תעשו בכונה לדמות עצמו לצדיק לעשות כמעשהו זר מעשהו בהיות שלא לשמה חלילה אך ורק תעשו לשמו הגדול* והקרבתם אשה לד' (כג, ח). דהנה אמרו חז"ל (סוטה מז א) יצר ותינוק ואשה כו', יש לומר שכל זה חד הוא, רצה לומר יצר, נקרא בעצמו. אשה, שמתעצל את האדם בעבודתו יתברך כאשר עצלה. ותינוק, שעושה מעשה תענועים כתינוק, וצריך האדם לקרבו להבורא ברוך הוא לעבוד את הבורא בשני יצרים* וזהו והקרבתם אשה, רצה לומר דהיינו נקבות הוא צד היצר תקריבו אותו לד' שבעת ימים, הם כל ימי שנותיו של אדם* ביום השביעי מקרא קודש, רצה לומר אחר שיגיע לימי הזקנה צריך גם כן להתגבר בקדושה שיהא מקרא קודש בבוקר זרע וזרע ולערב אל תנח ידיך (קהלת יא, ו)*

פרשת בהר

וידבר כו' בהר סיני לאמר (כה, א)* נראה לפרש על פי שאמרו בפרקי אבות (פ"א מ"א) משה קבל תורה מסיני ומסרה כו' ויהושע לזקנים כו' ונביאים מסרוה לאנשי כנסת הגדולה, יש לדקדק שמתחילה כתיב ומסרה ליהושע, ומיהושע לזקנים לא נאמר ומסרוה, וגם זקנים לנביאים לא נאמר ומסרוה כו', והדר נאמר ומסרוה לאנשי כנסת הגדולה, ומסתמא לאיזה כוונה כתבו חכמי המשנה כך בשינוי לשון ומה גם שאצל משה לא נאמר כלל לשון מסירה אלא משה קבל כו'* ונראה לתרץ על פי הגמרא (מגילה כט א) למה תרצדון הרים גבנונים (תהלים סח, יז) שנתקבצו ההרים לפני השם יתברך ליתן עליהם התורה ואמר להם השם יתברך ברוך הוא כולכם בעלי מומין אתם אצל הר סיני מלשון (ויקרא כא, כ) גבן או דק כו', ומה מעלתו לפי שנמוך מכולם ללמד שאין התורה מתקיימת אלא במי שמנמיך עצמו ומשה רבינו עליו השלום היה עניו מאד מכל האדם לזה היה יכול לקבל התורה מהשם יתברך ברוך הוא בעצמו* וכשרצה אחר כך ללמדה ליהושע, ויהושע לא היה בכחו כל כך כמו משה רבינו ליקח בכח עצמותו התורה ממשה לזה היה צריך משה למסרה לו בכח מסירת נפשו הגדולה ומסרה לו ברוב קדשתו הגדולה במס"נ עליו* ויהושע כשלמדה לזקנים לא היה יכול לעשות מסירות נפש גדול כמו משה רבינו למסור להם כל התורה כמו שמשלם למדו לכך לא נאמר ומסרוה אלא לימד להם התורה כפי כחם לקבל דור אחר דור תשו כחם ולא נאמר בהם לשון מסירה, והדר אצל נביאים לכנסת הגדולה נאמר לשון מסירה שכך הוא הדרך הטבע שדבר היוצא בטבעו לסוף הדבר ההוא נתעלה ועולה למעלה כמו הגלגל הדבר שהוא למטה אותה הדבר בעצמו חוזר ומתעלה לזה אצל הנביאים כבר היה להם כח זה למסרם לאנשי כנסת הגדולה בכח מסירות נפש, נמצא ממילא אצל משה מהשם יתברך ברוך הוא אין שייך ממילא לשון מסירה כלל כי אם קבלה אשר קבלה מפי הגבורה מחמת שהיה ענוותן גדול. וזהו משה קבל תורה מסיני, בכח שלמד עצמו

מהר סיני שנתן השם יתברך התורה עליו מחמת שהוא נמוך מכל ההרים* וזהו וידבר ד' אל משה בהר סיני לאמר, פירוש החזק עצמך במדת הר סיני ועל ידי זה תוכל לומר לישראל התורה הקדושה בגודל קדושתך וקל להבין*

וכי תאמרו מה נאכל בשנה כו' וצויתי את ברכתי לכם כו' (כה, כ). * בשם אחי החסיד המפורסם ויש לדקדק היות שהתורה יצאה בכאן מדרכה שדרך הקרא לכתוב איזה יתור לשון בפסוק אפילו אות אחת ועל ידי זה מתורץ כמה קושיות אבל הקשיא לא נכתב בעצמה בתורה* וכאן נכתב הקושיא וטוב היה שלא לומר כי אם וצויתי את ברכתי, וממילא לא יקשה שום אדם לומר מה נאכל* ונראה, שהשם יתברך ברוך הוא כשברא את העולם השפיע מטובו צינורות מושכים שפע לצרכי בני אדם ודרך השפע שלא להפסיק כלל אלא כשהאדם נופל ממדרגתו ואין לו בטחון בבורא ברוך הוא המשגיח אמיתי הזן ומפרנס בריוח בלי הפסק כלל אז עושה האדם ההוא במחשבתו ההיא אשר לא מטוהר פגם חלילה בעולמות עליונים ומתישין כח פמליא של מעלה ר"ל ואז נפסק השפע חלילה וצריך השם יתברך ברוך הוא לצוות מחדש השפע שתלך כמו מתחילת הבריאה* וזה הוא וכי תאמרו כו', שהתורה מלמדת לאדם דרכי השם שיהיה שלם בבטחונו על אלהיו ולא יאמר כלל מה יאכל, כי כאשר חלילה יפול מן הבטחון לחשוב מה יאכל הוא עושה פגם חלילה בהשפע ואטרחו כלפי שמיא לצוות מחדש* וכי תאמרו, פירוש כאשר תאמרו כן ואז תטריחו אותי וצויתי כו', אלא לא תתנהגו כך ותבטחו בה' בכל לבבכם ואז תלך השפע בלי הפסק כלל תמיד לא יחסר כל בה*

כי ימוך אחיך ומכר מאחוזתו* כו' (כה, כה). פירוש ומכר, לשון נתמכר מאחוזתו, הוא העולם העליון שממנו נחצב והוא אחוזתו באמת: למשל כאשר אנחנו רואין בחוש שהאדם מתחילת גידולו הוא מקושר מאד באביו בעבותות האהבה וכל אשר יגדל ויתחזק שכלו בגשמיות העולם אז נפרד מעט מעט מאביו עד אשר יפרד כולו ויצא מאביו וידמה כאחר* וגם הנשמה היא כך שמתחילת בואה לזה העולם עדיין יש לה התקשורות בעולם העליון, כי ממנה נחצבה ותרצה בעבודת הבורא ואחר כך כשהאדם נתהווה בגשמיות העולם הזה וישים עינא ולבא שהם תרי סרסורי דחטאה בתאוותיו אז נפרדה מחשבתו מעבודת הבורא וסובר בעצמו שלא נברא כי אם להבלי הזמן ותאוותיו הגשמיים ונתמכר ונתרושש מהשם יתברך ברוך הוא וימוכו בעונם: וזהו ומכר מאחוזתו, ומה תקנתיה ובא גואלו הקרוב אליו וגאל את ממכר אחיו, והוא הצדיק הקרוב אליו בגן עדן בהתקשרות נשמתו משורש אחד וגאל את ממכר אחיו, שיסייעהו ויעזרהו לפרוש עצמו מהעולם השפל הזה ולדבק עצמו בעולמות עליונים* וזהו פירוש הפסוק (משלי כו, י) טוב שכן קרוב מאח רחוק, שכן קרוב, הוא קרבת הנפשות אף על פי שהם בזה העולם כרחוקים זה מזה אבל הם קרובים בעולם העליון. זה הוא יותר טוב מאח רחוק, ממי שהוא אח בעולם הזה והוא רחוק ממנו בעולם העליון שזה אינו יכול להועילו כלום כי אם הצדיק אשר הוא אתו עמו בשורש אחד זה הוא גאלו באמת: וזהו וגאל את ממכר אחיו וכדלעיל*

וכי ימכור כו' (כה, כט) עיר חומה כו'* נראה לי על פי דאיתא בזהוה הקדוש (ח"ג קח ב) דהתורה נקראת חומה. וזהו (שמות יד, כב) והמים להם חומה מימינם, פירוש זהו התורה הנקראת חומה וגם מים והיא חומה לישראל על דרך הכתוב (משלי ג, טז) אורך ימים בימינה ובשמאלה כו'* וזהו וכי ימכור בית מושב עיר חומה, פירוש אם יתמכר אדם את מעשיו חלילה מאביו שבשמים לעבור על מצותיו ותורתיו הקדושה הנקרא חומה כנ"ל* ואמר הכתוב והיתה גאולתו עד תום שנת ממכרו, רצה לומר אף על פי כן אל יתייאש מלחזור בתשובה ויכול עדיין לגאול נפשו בתשובה ומעשים טובים, אפילו אם עבר ושנה

והרבה לעשותה רע בעיני ד' כל ימי חייו אף על פי כן שערי תשובה לא ננעלו כמו שנאמר (תהלים צ, ג) תשב אנוש עד דכא, עד דכדוכו של נפש (ירושלמי חגיגה פ"ב ה"א). וזהו עד תום שנת ממכרו* ואם לא יגאל עד מלאות לו כו', פירוש שאם לא ישוב חלילה לעולם* וקם הבית אשר לא חומה לקונה אותו, פירוש כל הזכויות שיש לאיש ההוא אז נוטל אותם הצדיק הגדול על דרך שאמרו (חגיגה טו א) זכה נוטל חלקו וחלק חברו בגן עדן*

ובתי החצרים אשר אין להם חומה כו' (כה, לא). נראה לי על פי דאיתא במשנה (אבות פ"ד מ"ג) אל תהי בז לכל אדם ואל תהי מפליג לכל דבר, יש לומר הפירוש כך, ידידוע שצריך האדם לתקן השלש העולמות, דהיינו עולם העשייה שנקרא נפש ושם הוא התיקון במעשה, דהיינו להעלות ניצוצות קדושות שנפלו והוא שבכל מה שיעסוק יהיה כוונתו להבורא ברוך הוא ועל ידי זה הוא מוציא ניצוצות הקדושה* והשני הוא עולם היצירה מלשון (שמות לב, ד) ויצר אותו בחרט, והיינו שצריך האדם לקדש דיבורו היוצא מפיו לייחדו ולקשרו בעולם הנזכר לעיל* ועולם השלישי הוא עולם הבריאה שזהו הדביקות שעל ידי הצדיק הוא מושך השפעות לעולם* וזהו אל תהי בז לכל אדם, היינו מדריגה הראשונה שהתנא מזהיר לאדם שלא יהא בזוי ומשוקץ בדבר השייך לכל אדם והוא מדריגה הראשונה לתקן העולם העשייה* ואל תהי מפליג לכל דבר, למדריגה ה' שלא יפליג לחלק את דיבורו מעולם העליון ומפליג הוא לשון פלגא, פירוש חילוק לחצאין* וזהו ובתי החצרים אשר אין להם חומה כו', פירוש אותם בני אדם הפשוטים אשר אין להם אלא חצר שלפני הבית אבל בתי גוואי לית להם לכוין ולקשר דיבורם בעולמות עליונים וזה הוא להם מחמת שלא עסקו בתורה הקדושה* וזהו אשר אין להם חומה סביב, שהתורה נקרא חומה כדלעיל* על שדה הארץ יחשב, פירוש יראו על כל פנים שיהיו על מדריגה הראשונה, והיינו להשגיח על ניצוצות קדושות שנפלו לארץ להעלותם אל השדה העליון. וזהו יחשב, פירוש שיחשבו תמיד בזה* וכשיתנהגו כך גאולה תהיה לו, רצה לומר שפועל בזה גאולה לנפשו וגם ביוכל יצא שעושה פעולה שבא בעולם היובל כידוע*

וערי הלויים בתי ערים אחוזתם (כה, לב). זה רמז למדרגה ה', דהיינו הצדיקים השלימים הדביקים תמיד בלי הפסק בקדושתו ודביקותו ולוים פירושו מלשון (בראשית כט, לד) הפעם ילוה אישי כו' ובתי ערי אחוזתם, רצה לומר שהבית שלהם הוא בשורש העליון במקום אחוזתם גאולת עולם תהיה ללוים, פירוש שהם גורמים גאולה והשפעה לעולם. וזהו (בראשית מט, ח) יהודה אתה יודוך אחיך, פירוש כשאתה במדריגה הראשונה המכונה יהודה* יודוך אחיך, זה הוא דבר הניכר לכל אדם ויודוך אחיך* ידך בעורף אויבך, זהו מדריגה ה' לכוף את הדינים להמתיקם לרחמים* וזהו גם כן יכול להיות שרמזה לנו המשנה דברים הנזכרים לעיל באמרה (שביעית פ"ט מ"ב) שלש ארצות לביעור יהודה ועבר הירדן והגליל ושלש שלש בכל אחד ואחד* ידידוע דהעולמות השלשה שדברנו למעלה כל אחד מהם כלול גם כן משלש. וזהו פירוש שלש ארצות לביעור, דהיינו לבער ולברר הקדושה מתוך הקליפה והם שלש מדרגות. א', יהודה, רמז למדרגה הראשונה ההכרחי ושוה לכל אדם המכונה בשם יהודה לנהוג כך והוא תיקון העולם העשייה להעלות הניצוצות קדושות להיות כוונתו בכל דבר לכבוד הבורא ברוך הוא ובזה הוא מוציא הניצוצות קדושות* ומדריגה ב' הוא עבר הירדן שהוא ממתיק דינים ירדן הוא לשון ירד דין להוריד הדינים ולבערם* ומדריגה ג' הוא הגליל הוא הצדיק הגדול הממשיך השפעה הנרמז בשם גליל על שם שנאמר (דברים טו, י) כי בגלל הדבר הזה יברכך ה', והוא רמז להשפעות וקל להבין*

כי ימוך אחיך כו' (כה, כה). ג' פעמים נאמר בתורה כי ימוך אחיך כו'* ונראה שהוא רמז לזה שבכתבים האר"י איתא שהחילוק של שמיטה משבת, ששבת יש לה עליה גדולה עד למעלה מאצילות אבל השמיטה אין לה עליה כי אם שלשה עולמות* וזהו ושבתה הארץ, רמז לארץ עליונה שהיא מלכות:

שבת לד' (כה, ב). שיהא לה עליה גדולה ולזה נצטוו האדם לשמור השבת והשמיטה שעל ידו יתעלו העולמות בעלייתם שהאדם מישאל הוא כולו שמותיו של הקדוש ברוך הוא שמקומם ואחיותם של ישראל הוא בה' אחרונה שבשם הקדוש: וזהו (תהלים מז, ט) אשר שם שמות בארץ, ודרשו רז"ל (ברכות ז ב) אל תיקרי שמות אלא שמות, פשוטו שמות ממש שהוא כולו שמותיו של הקדוש ברוך הוא* וזה הוא שאמרו בגמרא (פסחים נב ב) שלש ארצות לביעור יהודה ועבר הירדן והגליל, פירוש שלש עליות בעולמות עליונים* וארצות, הוא רמז לארץ עליונה ופירוש הוא כך על ידי שלשה מיני צדיקים יש להעולמות עלייה. יהודה, פירוש שיש צדיק אשר הולך תמיד בדביקות ויחודים בלי הפסק כלל זה נקרא בשם יהודה, שהוא השם הוי"ה ברוך הוא שרוי בתוכו והד' רמז למדת מלכות. ועבר הירדן הוא גם כן רמז על צדיק הנקרא כן על שם מעשיו שממתיק דינים ומעבירים בצדקתו וזהו עבר הירדן, כלומר שמעביר הירדן דין כשיורד דין חלילה לעולם אז הוא מעביר אותו ומבטלו לבל ישלוט חלילה בעם הקודש. והגליל, הוא גם כן שם הצדיק אשר עדיין צריך להתגלגל והוא מלשון (דברים טו, י) בגלל הדבר הזה, אשר דרשו חז"ל (שבת קנא ב) גלגול החזור בעולם. ואלו השלשה וכי ימוך, הם רמוזים לשלשה מדריגות אלו. פירוש הצדיק הראשון אשר דברנו בו הוא על מדריגה גדולה שיכול להביא הגאולה בצדקתו ויחודו שהולך תמיד בדביקות ויחודים ולצדיק כזה השם יתברך ברוך הוא הוא אצלו כאח נאמן לקיים דברו אשר יצא מפיו והוא הגזור והקב"ה מקיים* ומדי דברי בזה נפרש פסוק בתורה (במדבר כג, כג) כעת יאמר ליעקב ולישראל מה פעל, ופירשו בגמרא (ירושלמי שבת פ"ו ה"ט) עתידין צדיקים שיהיו מחיצתן לפנים ממחיצת מלאכי השרת ויהיו המלאכים שואלין אותם מה פעל אל: ולכאורה תמוה אם המלאכים אינם יודעים מה הפעולה של השם יתברך ואם כן איך עושין עכשיו עד שלא שאלו לצדיקים. אלא שלא הוצרכו לידע, גם היום למה ישאלו ומה איכפת להם. אלא נראה שהגמרא פירושה הוא כך, שעתידיים הצדיקים שיהיו במדרגתם כל כך גדולה שהקב"ה יעשה כל מה שיצו בבל ישונה ועל ידי מי השם יתברך עושה על ידי מלאכיו שהם שלוחיו לכל דבר המלך והלכך יהיו שואלין לצדיקים לאמר אתה יודע כל מה שיפעל השם יתברך וכל מה שיצוה אותנו לעשות, כי אתה הגזור ובכן אמור לנו מה פעל אל, איזה פעולה שנעשה ונלך בשליחותינו זריזין ככל דברך הטוב כן נעשה* ונחזור לעניינינו, שהשם יתברך הוא כאח לצדיק כזה שעוסק תמיד בדביקות ויחודים: ופירוש וכי ימוך אחיך שהוא השם יתברך הנקרא אח כאשר ימוך מכח עוונת ישראל* ומכר מאחוזתו, היא ארץ נחלתו ובית קדשו ודביר מקדשו ולזה לא נאמר אחוזתו אלא מאחוזתו לפי ששכינה לא זזה מכותל מערבי עדיין (שמו"ר ב, ב) ואף על פי כן חופף עלינו אור קדושתו. ובא גואלו הקרוב אליו וגאל את ממכר אחיו, והוא הצדיק הנזכר לעיל יגאל כביכול אותו מהגלות החיל המר והנמהר הזה בכח קדושתו ופרישותו הגדולה* ואיש כי לא יהיה לו גואל, פירוש כשלא יהיה צדיק כזה שיהיה השם יתברך יכול להביא הגאולה בצדקתו ותושע לו זרועו וחמתו סמכתהו להנקם מאויביו ולשלם גמול לשונאיו ולזה נקרא איש לשון (שמות טו, ג) איש מלחמה, שיצטרך להתגבר בגבורותיו. והשיגה ידו ונגאל, כלומר ששיג בידו עצמו ויגאלנו למען שמו. ומצא כדי גאולתו, ומדיכין ימצא, ומפרש הכתוב וחשב את שני ממכרו, שיחשב השם הטוב ברחמיו את אריכות הגלות המר הזה. והשיב את העודף לאיש אשר מכר לו, כי יש להשם יתברך עודף גדול לשלם ממלכי האומות כמו שאמרו בגמרא (ר"ה כג

(א) תחת הנחושת אביא כסף כו' (ישעיה ס, יז) תחת רבי עקיבא וחביריו מה תהא עליהם, נמצא שיש עודף להשם יתברך ברוך הוא עליהן רבי עקיבא וחביריו ושב לאחוזתו במהרה בימינו אמן.

ואם לא מצאה ידו די השיב לו (כה, כח). על דרך שאמרו בגמרא (סנהדרין צא א) זכה אחישנה לא זכו בעתה. וזהו והיה ממכרו עד שנת היובל וביובל יצא ושב לאחוזתו בין כך ובין כך:

וכי ימוך אחיך ומטה ידו עמך כו' (כה, לה). כאן רמז להצדיק השני אשר אינו כל כך בדביקות ויחודים כמו הראשון. וזו היא ומטה ידו עמך, שאתה גרמת בזה שמטה ידו של השם יתברך כביכול ועמך כלומר מכתך: לכן אני אומר לך והחזקת בו, שתחזיק בהשם יתברך ברוך הוא ואל תעזוב אותו: גר ותושב, רמז להשם יתברך ברוך הוא שהוא תושב בעולמות עליונים וגר בעולם השפל הזה וחי עמך, שתראה בצדקתך להוסיף כח בפמליא של מעלה על דרך שאמרו (זוה"ק ח"ג ז ב) ישראל מפרנסין לאביהם שבשמים:

אל תקח מאתו נשך ותרבית (כה, לו). פירוש כשתעשה איזה דבר טוב לא תרצה אצל השם יתברך ברוך הוא ליקח ממנו רווחים עבור מעשיך הטובים שיבא לך איזה פניה או גאות חלילה ובוזה תחשב כאלו אתה נושך כביכול להבורא שיש לו צער גדול מזה ותועבת ה' כל גבה לב: אלא אדרבה יהיו כל כוונתך לשם שמים ובוזה יקובל לרצון לפני בוראינו ועל ידי זה נזכה לגאולה במהרה בימינו וזו היא אני ה' אלקיכם כו' לתת לכם ארץ כנען להיות לכם לאלהים:

וכי ימוך אחיך עמך ונמכר לך (כה, לט). כאן רמז להצדיק השלישי שהוצרך לבא בגלגול וכשהאדם הוא בגלגול אינו כל כך במדריגה כמו נשמה חדשה* וזהו וכי ימוך אחיך, זה השם יתברך ברוך הוא שהיה אחיך מקודם ועתה בגלגול נמכר לך, לשון נתמכר שנעשה כזר בעיניך* לא תעבוד בו עבודת עבד, כי מצינו במדרש (עי' במ"ר כג, טז) שכל מה שהעבד עושה לרבו עשה השם יתברך ברוך הוא לישראל במדבר עבד עורך שולחן והשם יתברך ערך שולחן והאכילם לחם מן השמים העבד מוליך פנס וכו' והקב"ה הולך פנס וד' הולך לפניו כו' להאיר להם (שמות יג, כא), וכן בכל דור ודור לכל צדיק וצדיק השם יתברך ברוך הוא ציית לכל דבריו כמו העבד הציית לרבו כביכול הצדיק גוזר והקב"ה מקיים* וזהו דווקא בצדיק גמור אשר הולך תמיד בדביקות ויחודים לא ינוח אפילו רגע אחד במחשבתו הקדושה והטהורה אבל הצדיק הנתגלגל ואינו במדרגתו כל כך כמו הראשון אשר דברנו בו* הוא מוזהר שלא יעבוד בהשם ברוך הוא וברוך שמו עבודת עבד אלא צריך להתחנן אליו מאד מאד בעת הצטרכותו והשם הטוב יגמור בעדו לטובה*

פרשת בחקותי

אם בחוקותי תלכו (כו, ג). נראה לי ומתחלה נפרש הפסוק (תהלים קמח, ו) ויעמידם לעד לעולם חק נתן ולא יעבור, דהנה עיקר עבודתינו להשם יתברך ברוך הוא לייחד ולקשר העולמות העליונים: וכתוב בתורה (שמות לד, ו) ויעבור ה' על פניו כו', כשהתפלל משה רבינו עליו השלום על ישראל ויעבור ד' על פניו של זעם ויקרא ה' שהוא רחמים. אבל כשאנחנו מייחדים ומקשרים העולמות כרצון הבורא יתברך שמו אז ממילא הרחמים גוברים ואין שליטה כלל לפניו של זעם ואין צריכים להעברת פנים. וזהו פירוש ויעמידם לעד לעולם, שהעמיד העולמות כדי לקשרם יחד עם עולם הזה כאשר מובן מפסוק שמיידי מהעולמות העליונים באומרו (תהלים קמח, א - ו) הללו מן השמים הללו ה' כוכבי אור כו' חק נתן ולא יעבור, דהעולמות נקראין חק ונרמזו בפסוק (שמות יב, יד) חקת עולם. ואמר הכתוב שהשם יתברך ברוך הוא נתן חק ויש כח ביד הצדיק לקשרם ואזי ממילא הרחמים גוברים. וזהו ולא יעבור, פירוש שאין

צריך להעברת פנים לפי שאין שליטה כלל להדינים כנ"ל וכיון שהרחמין גוברין אז ממילא השפיע הולכות בכל טוב להשפיע לעולם הזה על ידי התקשרות הצדיק ונמצא גם הגשמיות של עולם הזה מקושר בעולמות עליונים:

וזהו אם בחוקותי תלכו (כו, ג). פירוש שתהיו הולכים בעולמות העליונים הנקרא חק ותהרהרו במחשבותכם לקשרם תפעלו זאת. ונתתי גשמיכם בעתם, שגם הגשמיות העולם יהיו בהתקשרות עם העולמות העליונים הנקראים גם כן עת כנ"ל כמה פעמים* וזהו עדותיך נאמנו מאוד (תהלים צג, ה) כי ידוע שהשמים וארץ נקראין עדות כמו שנאמר (דברים ד, כו) העידותי בכם כו', ופירש רש"י בהאזינו (שם לב, א) שאם יזכו יתנו עדות שבהם כו' עיין שם. וזהו עדותיך, שאנחנו שמחים בעדותיך הם השמים וארץ שהם נאמנים מאוד ליתן שכרם אבל אין שמחתנו עיקרית על שנותנים לנו שמחות גשמיות כי אם עיקר שמחתנו שגם הגשמיות שלנו יקושר בעולם העליון ובוה אנחנו שמחים מאוד. וזהו לביתך נאווה קודש והבן*

או יאמר אם בחוקותי כו' (כו, ג). על פי דאיתא (בר"ר יב, טו) מתחילה עלה במחשבה לבראו במדת הדין ראה שאין העולם מתקיים שתפו למדת הרחמים. והנה כבר הערנו בזה איך חס וחלילה יעלה על הדעת לומר כן על הבורא האמת מתחילה עלה במחשבה כך ואחר כך ראה כו' חלילה וחלילה מהבורא מהשתנות. נראה לי הפירוש דאיתא בגמרא (שבת י א) כל דיין שדן דין אמת לאמיתו נעשה שותף להקב"ה במעשה בראשית, וכבר פרשתי שחז"ל רמזו בזה על הצדיק השלם שנקרא דיין והוא דן דין אמת לאמיתו, דהיינו אף אם חס וחלילה אין העולם כראוי וידוע המחשבות הוא היודע האמת וגוזר חס וחלילה איזה גזירה בודאי הגזירה הוא טובה גדולה* אך הצדיק לפי דעתו והבנתו שאין מבין הטובה ההיא הוא מבטל הגזירה ההיא וזהו מלת לאמיתו דייקא והצדיק הזה הוא שותף להקב"ה שהקב"ה גוזר והצדיק מבטל* וזהו מתחילה עלה במחשבה לבראות במדת הדין, דהקב"ה הוא אלהא קשוט וקושטא ברא עלמא שאם יחטא האדם יענש חס וחלילה. וראה שאין העולם מתקיים, רצה לומר שהשם יתברך ברוך הוא ברא עלמא להטיב לברואים ראה זה מתחילה שלא יתקיים זה על פי מדת הדין פירוש העולם של מדת הדין לא יתקיים, כי הצדיק יבטלם בכח תפלתו וכך היתה הבריאה מתחילה שיהיה מדת הדין והצדיק יבטלו ונמצא אין שינוי. וזהו שתפו למדת הרחמים, פירוש שברא הצדיקים שהם שותפין שהקב"ה גוזר והצדיק מבטל. וזהו (ב"ב נח ב) כל דיין דמפקין מיניה ממונא בדינא לאו דיינא הוא, דממון הוא רמז על השפעות שהצדיק ממשיך בקדושתו ואם חס וחלילה יש איזה מונע המפקיע ההשפעה ממנו לאו דיינא, כי הצדיק כאשר יגזור אומר כן יקום* והדבר אשר על ידו יוכל הצדיק לבטל הגזירה ולהמשיך השפעה הוא על ידי התורה הקדושה שהוא מחדש בה חידושים דכתיב (זכריה ג, ז) ונתתי לך מהלכים בין העומדים האלה, דהמלאך נקרא עומד והוא מחמת שכאשר ימסור לו השם יתברך איזה שליחות לעשות בלתי אפשרי לו לשנות כלל וכלל, אבל הצדיק השלם ברוב קדושתו הוא מהלך בין העומדים הם המלאכים ובקדושתו הוא מושך ונוטל הדבר השליחות מהמלאך ומעלה אותו הדבר למעלה לעולם העליון אשר שם הרחמים גמורים והגזירה ממילא בטל* ואיתא בזהר (ח"ג קיג א) דהתורה שבעל פה נקרא חוקים ולהבין הדבר למה נקראת תורה שבעל פה הוא מחמת שהצדיק מקדש את פיו שאינו מוציא מפיו שום דבר בטל חס וחלילה. וזהו לשון בעל פה, רצה לומר שהוא בעל ואדון לפה שאינו מדבר אלא דברי קדושה וחידושים דאורייתא בפיו הקדוש ונקראת תורתו שלומד תורה שבעל פה פירוש של בעל פה* וזהו אם בחוקותי תלכו, רצה לומר

כנ"ל שתהיו מהלכים בין העומדים עם החוקות היא החידושים דאורייתא וכפירוש רש"י שבתורה הכתוב מדבר* ואת מצותי תשמרו, פירוש מה שצויתי ובראתי העולם במדת הדין תשמרו אתם ועשיתם אותם להפכם לרחמים* ואז תגרמו ונתתי גשמיכם בעתם, דהיינו העולמות דהשם יתברך ברוך הוא וברוך שמו אין שייך בו שום זמן שהוא למעלה מהזמן אבל העולמות הם תחת הזמן. וזהו ונתתי גשמיכם, רצה לומר הגשמיות והשפעות שלכם אתן בהעולמות להשפיע לכם* והארץ תתן יבולה, רצה לומר מן הארציות תנתן קדושה עד היובל העליון ויבולה מלשון יובל* ומה שנאמר בעתם מלשון נסתר* יש לומר, דהנה אנו אומרים ברוך אתה, הוא נגלה. אשר קדשנו, הוא נסתר מחמת שבהתחלת האדם לעבוד הבורא נראה ונדמה לו שהוא כבר קרוב לד' מאד אבל בהתמדתו בעבודתו יתברך בתמדות אז מבין ורואה שהוא רחוק מאד מהבורא ברוך הוא ועדיין לא התחיל בעבודה כלל* וזה שנאמר באברהם (בראשית כב, ד - ה) וירא את המקום מרחוק ויאמר אל נערי שבו לכם פה* דמתחילה היה סובר אברהם שהם כולם קרובים להשם יתברך ברוך הוא כמוהו כמוהם אבל אחר כך וירא את המקום מרחוק, רצה לומר שהשם יתברך ברוך הוא הנקרא מקום הוא רחוק ממנו והם לא הבינו זאת ואמר להם שבו לכם פה, שאין לנו שייכות והתחברות יחד* ונמצא שמי שנראה לו השם יתברך רחוק מאוד הוא באמת שהשם יתברך קרוב לו ולהיפך מי שנראה לו שהשי"ת קרוב לו בודאי הוא להיפך* וזהו (ישעי' נו, יט) שלום לרחוק ולקרוב, רצה לומר מי שנדמה שהוא רחוק מהשם יתברך ובאמת הוא קרוב לו ולכן נאמר לשון נסתר שהצדיק הנזכר לעיל שגורם השפעות ומבטל הדינים דומה לו תמיד שהוא רחוק ממנו יתברך שמו* וזהו (תהלים קו, ג) אשרו שומרי משפט עושה צדקה בכל עת, דהנה העולמות תשוקתם וחשקם להשפיע תמיד, רק החטא חלילה מעכב שהוא מעורר הדינים וכשיש צדיק השומר את המשפט, דהיינו הדינים שלא יבואו הוא עושה צדקה בכל עת, פירוש בכל העולמות שיכולים למלאות משאלותם להשפיע כאשר ברצונם ותשוקתם* וזהו (פסחים נ א) אשרי מי שבא לכאן ותלמודו בידו, פירוש שלימודו פועל צדקה בעולמות והצדקה מכונה בשם ידו שנותן בעולמות* וזהו (תהלים קיט, ככו) עת לעשות לה' הפרו תורתך, רצה לומר כנ"ל לעשות העולמות הנקראים עת להפכם לרחמים* הפרו תורתך, רצה לומר זה תפעלו על ידי שתפרו כל אחד עם תורתו הדינים שהמחשבה שהוא מחשב בתורה הקדושה ומחדש בה חידושים דאורייתא זה נקרא תורתו של אדם* וזהו (ויקרא כו, מב) וזכרתי את בריתי יעקב כו', ולכאורה היה לומר כסדר אברהם יצחק כו', ועל פי הנזכר לעיל יבואר שפיר, דהנה כשנאמרו הקללות אמר הקדוש ברוך הוא וזכרתי כו', ופי' כנ"ל דהצדיק הוא מבטל הדינים והוא על ידי שמעלה ממטה למעלה ומביא הדינים לשורשם למעלה ושם אין שטן ואין פגע רע ונהפכו לרחמים* וזהו וזכרתי את בריתי יעקב, דהיינו ממטה למעלה* וזהו (ויקרא כו, ב) איש כי יפליא לנדור כו', דידוע דהמתקת הדינים הוא על ידי שמעלה אותם למדת חכמה על ידי בינה ושם נעשים אין על שם והחכמה מאין תמצא (איוב כח, יב), והחכמה נקרא פלא* וזהו איש כי יפליא כו': איש, הוא הצדיק אשר יבא אל החכמה הנקרא פלא על ידי הבינה הנקרא נדר כידוע (עי' זוה"ק ח"ב קטו ב), והיינו שרוצה לבטל הדינים ולהתפלל על אחרים* אמר הכתוב בערך נפשות לד', פירוש שצריך שתהיה תפלתו לה' בטענת שהוא מעריך אותם האנשים הצריכים לתפלתו שאחר שיוושעו וינצלו מכל צרה אזי יהיה נפשותם לד', דהיינו שיעשו תשובה שלימה*

וזהו ד' עוז ישועתי (תהלים קמ, ח). שאמר דוד המלך עליו השלום, פירוש על ידי ישועתי, פירוש ישועה שלי שאני עושה וגורם הדינים הנקראים עוז נהפכים לרחמים והוא ה' הוי"ה שהוא רחמים, והשם הטוב ישפיע עלינו מטוב ורחמי תמיד לא יפסיק לאורך ימים טובים אמן כן יהי רצון*

ספר במדבר

פרשת במדבר

וידבר ד' אל משה במדבר סיני כו' (א, א). נראה לי על דרך הרמז, דהנה על הר סיני שם ניתנו כל סודות התורה ורזין דאורייתא ודבר ד' אל משה כל התורה וגילה לו כל הסודות העליונים והבחינה הזאת נעלמה ונתכסה מעין כל חי עד אשר יבואו צדיקים ויעבדו את ה' באמת ובתמים ויתקנו מעשיהם בכל הבחינות ואז אליהם יגלה כל הסודות העליונות לאומרם בבחינה זו כאשר ניתנה למשה רבינו עליו השלום בסיני* וזהו וידבר כו' במדבר סיני כו' לאמר, שיאמר בזאת הבחינה כמו בסיני ואיזה צדיק יכול לאומרה בבחינה זו ואמר הכתוב הוא הצדיק אשר זכה למדרגות האלו, דהיינו ב* אהל מועד אהל רמז ליראה כמו שכל הדברים צריכים לכלי ואהל הוא כלי להכניס בתוכו כל הצורך להכניס* כן כל התורה והמצוה צריך להכניסם אל תוך הכלי היא היראה* ומועד רמז לאהבה שהוא לשון יום טוב, דהיינו אחר שיזכה ליום שכולו טוב שהיא אהבה* באחד לחדש השני, רמז למדרגה ג' שיזכה לבא לאחדות שמייחד נשמתו בהקב"ה, והיינו עולם התיקון הנקרא בספרים מה חדש* ואשר אין עבודתו שלימה כי אם בפניות שלא לשם שמים אז מעשיו הולכים לעולם החרובין* דהנה השם יתברך ברוך הוא בנה עולמות והחריבן ואחר כך ברא עולם התיקון (בר"ר ג, ז), ונמצא עולם התיקון הוא חידוש העולם שנית* וזהו באחד, פירוש שהולך באחדות. לחדש השני, הוא מתקן עולם התיקון הנקרא לחדש השני. בשנה השנית, רמז שנה, העולם הזה נקרא שנה כמו דאיתא בספר יצירה ג' שמות יש לעולם עולם, נפש, שנה, וכל עניני עולם הזה הם עניני גשמיות והצדיק המתקן מעשיו בעניני גשמיות העולם הזה נמצא שנותיו הם שנה שניים וזהו שנה השנית דהיינו שהוא במדרג' שנה השנית* ומפרש הכתוב מה הם השנה השניות, דהיינו לצאתם מארץ מצרים, רצה לומר בצאתם מהגשמיות והארציות אל הקדושה האמיתית* הצדיקים האלו יכולים לומר התורה בבחינה הזאת וזהו לאמר* שאו את ראש, ליתן טעם לשבח על המנין, כי באמת אמרו חז"ל (יומא כב ב) אסור למנות את ישראל* אך הענין הוא* דאיתא במדרש (במ"ר ב, ג) כאשר ראו ישראל על הר סיני המלאכים נושאי המרכבה התאוו לדגלים* גם בזה יש ליתן טעם למה התאוו לדגלים. והענין הוא, דהנה נשמת ישראל הם למעלה מן המלאכים ומן החיות הקודש וכל העולם הוא כסא לעולם שהוא למעלה ממנו, דהיינו הארבע יסודות של החיות הקודש הם מרכבה לד' אותיות השם הקדוש ברוך הוא והמלאכים הם מרכבה לעולם של מעלה מהם* והנה ישראל ידעו שנשמותיהם הם מרכבה וכסא לעולמות העליונים שהם למעלה מחיות הקודש* ולא הבינו שגם הגוף של האדם צורך בו לקשר עולמות התחתונים, כי לא ידעו שיש בידם שיהיו מרכבה לעולמות תחתונים גם כן לקשרם ולייחדם עם העולמות העליונים באחדות אחד, ואחר שראו המלאכים עם הדגלים אז ראו והבינו שיש לעולמות התחתונים כח להיות מרכבה לעולמות עליונים כמו המלאכים שהם מרכבה להעולם שלמעלה ממנו, לכן התאוו תאוה שגם גופם יהיה מרכבה וכסא לקשר העולמות, ולכן התאוו לדגלים כמו המלאכים בדגליהם היו מרכבה להעולמות שלמעלה מהם כן יוכלו הם לתקן ארבע יסודות לקשר יחד העולמות התחתונים בעליונים* והמנין שמנו אותם היו על כונה זאת גם כן, כי כל הת"ר אלף של ישראל הם ושמותיהם היו מכוון נגד כל העולמות העליונים וצוה הקדוש ברוך הוא את משה למנות אותם כדי לקשרם בעולמות כולם ויהיה כח בידם לחבר ולקשר כל העולמות כנ"ל ולתקן אותם, כי על ידי מספר הם מקושרים בספירה כי מספר הוא רצה לומר ספירה* וזהו שמקשו חז"ל (יומא כב ב) על המקרא (הושע ב, א) והיה מספר בני ישראל

כו', ורמי קרא אהדדי דמתחילה אמר והיה מספר, ולבסוף מסיים אשר לא ימד כו', ומתריך כאן בעושיין רצונו של מקום כו', ולפי דברינו יהיה הפירוש כך, כאן בעושיין רצונו של מקום, דהיינו כשישראל עושיין הרצון להבורא יתעלה שמעוררים רחמים על ידי מעשיהם הטובים אז יהיה להם מספר שהסיפור של קדושה הוא טוב כנ"ל שעל ידי הספירה הם מקושרים בספירות העליונים. כאן שאין עושיין רצונו כו', אז אסור למנות אותן: וזהו שפירש רש"י ז"ל מתוך חיבתם מנאן, ולכאורה הוא ההיפך שהרי אסור למנות כו', אבל מתוך דברינו יבואר גם כן דברי רש"י ועולים כהוגן מתוך חיבתן שהיו צדיקים גמורים מנאם כדי לקשרם כנ"ל והבן* ויש לומר באופן אחר ונושא אחר, דהנה כתיב בתורה (דברים ז, ז) כי אתם המעט מכל העמים, וחס וחלילה שלא יהא המיעוט בטל ברוב ולכן הנכון שלא למנות את ישראל שלא יהיה להם מספר כדי שלא יתבטלו בין האומות* אך כשישראל הם טובים ועושים רצונו יתברך אין מזיק להם המניין וממילא מצוה למנותם כדי לקשרם בהספירה כנ"ל: והוא כשעושים רצונו והם דבוקים בהבורא יתברך שמו. ובשולחן ערוך (יו"ד סי' צב, ד) פסקינן בדבר הדבוק צריך הביטול כנגד כל הדבוק, וכשאנו דבוקים בו יתברך שמו אינם יכולים לבטל אותנו: וזהו שתריך כאן בעושיין רצונו כו', ואז יכולים למנותם ומצוה למנותם ואין מזיק להם מחמת שהם דבוקים ולא יתבטלו, אבל כשאין עושיין רצונו כו', אז חס וחלילה בו מזיק להם המניין ואז אשר לא ימד ולא יספר. וזהו שפירש רש"י מתוך חיבתן מנאן, כי הם דבוקים בו יתברך והם חביבין אליו למנותן כדי לקרנם אליו יתברך שמו ויתעלה אמנו*

ועוד יש לפרש המדרש אשר דברנו בו לעיל בדרך אחר* והוא על פי דאיתא ראשית המחשבה סוף המעשה, דהיינו האדם עלה במחשבה להבראות תחילה ולבסוף המעשה היה אחר כל הנבראים* וזה שלא נברא גם כן תחילה הוא כדי שיהיה לו בחירה שאם היה נאצל מיד היה כמו מלאך אשר אין לו בחירה לכן מתחילה נבראו כל העולמות ואחר כך נשתלשל האדם עד למטה מכולם כדי שיתגשם: ונשמתו של אדם חצובה מתחת כסא הכבוד שהוא עולם המחשבה: וצריך האדם לעבוד הבורא ברוך הוא עד אשר ישוב אל מחצבו ומקורו הראשון: והנה כל הטובות הנעשים לישראל בא הכל מתחת כסא הכבוד ונשלח הטובה לישראל על ידי מלאך ואם יתוקן האדם במדרגתו עד מחצבו הראשון לא היה צריך לשליחות המלאך, רק היה נעשה השליחות על ידו שהוא למעלה מהמלאך* ונפקא מינה בין אם היה נעשה על ידי מלאך או על ידי אדם הוא, שהשליח דהיינו המלאך בלתי אפשרי לשנות מהשליחות לעשות גדולה או קטנה, רק כמה שנמסר לו אבל הצדיק יש לו רשות לשנות להוסיף על הטובה* והנה החיות הקדוש תשוקתם וחושקם שהם יעשו השליחות לישראל להטיב להם אלא שאחר ירידתם קצת למטה הם מתגשמים קצת מקדושתם שהם שרוים תחת כסא הכבוד ואז שבים מהר ללכת למכון שבתם* וזהו (יחזקאל א, יד) והחיות רצוא ושוב, פירוש שהם רצים בחשקם להיות שלוחים ושבים מחמת שרואים שבירידתם מתגשמים וזה קשה מאד שיתוקן האדם לגמרי עד מחצבו הראשון רק אבותינו אברהם כו', הם הגיעו במעשיהם הקדושים עד הכסא הכבוד והם היו אינם מצווין ועושיין, והדורות הללו אנחנו מצווין ועושים גלל כן צריכין אנו לצפות ולומר מתי יגיעו מעשי למעשה אבותי: וזה שאמר המלאך לאברהם (בראשית כב, יב) עתה ידעתי כי ירא אלקים אתה, כי מדרגת אברהם היה מדת אהבה תמיד כמו שנאמר (ישעיה מא, ח) אברהם אוהבי, אלא כשהיה באהבה אז היה למעלה מבחינת מלאך ולא היה המלאך יודע כלל מהותו וטיבו של אברהם אבינו עליו השלום, רק עקדת יצחק בהכרח היה על ידי בחינת יראה מחמת פחד יצחק הוכרח אברהם להתלבש במדת יראה ולמען יעמוד זכותו לדורות ויהיה אפרו צבור הוצרך להיות במדרגה הנוהגת לדורות והיא בחינה יראה* לכן אמר לו המלאך עתה ידעתי, פירוש עתה שאתה במדרגת יראה ידעתי אותך, כי מתחילה לא ידעתיך מחמת שאתה למעלה ממני בבחינה אבל עתה ידעתיך כי ירא

אלקים, פירוש מחמת שירא אלקים אתה: ואז אמר לו השליחות (בראשית כב, יז) ארבה את זרעך כו': וזהו שנתאו ישראל, כי ידעו שזה בלתי אפשרי שיתקנו עצמם עד מחצבם הראשון: אלא כאשר ראו המרכבה מהמלאכים וראו שהשליחות נעשה על ידם התאוּו אז כשנבנה המשכן שהיה השכינה למטה שיהיו הם המרכבה ויהיה השליחות על ידי עצמם* וזהו שאו את ראש כל עדת בני ישראל למשפחותם, רצה לומר לנשאם על העולמות. לבית אבותם, שיגיעו עד מקור בית אבותם. במספר שמות, לשון ספיר, והיינו שיאירו בהשמות העליונים: כל זכר לגלגלותם, רצה לומר זה יהיה על ידי שיזכור כל אחד שישב לגלגול אבות כנ"ל והבן*

או יאמר וידבר ד' אל משה במדבר סיני כו' (א, א): נראה דהתורה מלמדת לאדם שיתנהג עצמו, כי להיות שהתורה ניתנה בסיני למען ילמד אדם להיות תמיד מוכנע גדול ונבזה בעיניו כדרך שעשה השם יתברך ברוך הוא שמאס בהרים הגבוהים ובחר בהר סיני הנמוך מכולם: וזהו במדבר סיני: רק לזה צריך האדם שלא יתעצב מחמת גודל הכנעה יפול בעצבות וזה הוא מניעה גדולה מעבודת הבורא יתברך לכן הזהירה תורה עליו שיראה להיות תמיד בשמחה, כי אין השכינה שורה מתוך עצבות: וזהו באהל מועד, פירוש שיכניס עצמו לאהל של מועד הוא לשון שמחה, כי מועד היא לשון יום טוב. באחד לחדש השני: פירוש ואם יאמר האדם ואין אוכל לשמוח כיון שהרבתי לפשוע ולזה אמרה תורה אף על פי כן יראה לעשות תשובה בשמחה ויתחזק עצמו לאמר הרי אני כאלו נולדתי היום הזה ולא אשוב עוד לכסלה וזה נקרא חידוש שנחחדש כבריה חדשה: וזהו באחד לחדש השני, כי האדם הזה הוא נתחדש ב' פעמים האחד ביום שנולד, והשני ביום שעושה התשובה ונתכפר לו: בשנה השנית לצאתם מארץ מצרים: גם כן על הדרך זה, כי השם יתברך ברוך הוא הוציאנו ממצרים הם הקליפות גדולות מ"ט שערי טומאה* ותמיד כשאדם עושה תשובה על חטאיו הוא יוצא מהקליפה אל הקדושה ונקרא גם כן יציאת מצרים* וזה נקרא בשנה השנית, כי העולם נקרא שנה כנוצר בספר יצירה לומר שגם בשנה השנית פירוש בעולם עכשיו גם כן יש יציאת מצרים שנית, והיינו בשעה שעושה אדם תשובה כנ"ל והבן*

או יאמר וידבר כו' במדבר כו' (ג, יד). דהנה מדרך אב לרחם על בניו אם רואה איזה כאב שיש להם אז הוא מרחם ונותן לו איזה מאכל טוב ודברים טובים שינוחו דעתם בהם* אבל הצער והכאב גופא שיש להם בלתי אפשרי לאביו ליטול מהם, והבורא ברוך הוא כשיש איזה צער לאדם והוא מתפלל אליו יתברך אז לא די שמסיר ממנו הצער אלא אף זו שנותן לו כל הטובות שפע ברכה* וזהו (שמות כד, טז) ויכסהו הענן להר ששת ימים ויקרא אל משה ביום השביעי, פירוש דהר הוא רמז למדת הדין על דרך (ב"ב י א) הר קשה כו', והיינו בששת ימי החול יש כח למדת הדין חס וחלילה לשלוט והצדיק בקדושתו הוא מכסה אותו ההר*

וזהו ויכסהו הענן (שמות כד, טז). רמז לקדושה ולא זו אלא ויקרא אל משה בקריאה בלשון חיבה. ביום השביעי, שזו קדושה עליונה*

וזהו עטרת שנת טובתך (תהלים סה, יב). רצה לומר הטובה שאתה עושה עמי, דהיינו הסרת צער והכאב לא זו בלבד אלא שאתה עושה עטרה ונזר להטובה זו וכנ"ל* ומעגליך ירעפו דשן, שהתפלה פועלת אף השפעות גדולות* וזהו מעגליך, דהיינו השבילים הנפעלים על ידי התפלה* וזהו וידבר כו' במדבר סיני, רמז שהוא מקום נחשים ועקרבים והצדיק פועל על ידי דיבורו שהוא מתפלל ובמדבר הוא לשון דיבור הוא פועל באוהל, פירוש דאוהל הוא מכסה כנ"ל* מועד רמז ליום טוב, היינו השפעות וטובות גדולות הנפעלות גם כן כנ"ל*

שאו את ראש בני ישראל כו' למשפחותם כו' (א, ב). נראה לי, דהנה יש שלש מדריגות הגורמים לאדם שיהיה צדיק. א', מצד הגלגול שהיה צדיק בגלגול ראשון ומחמת זה נקל לו להיות צדיק גם עתה* ב', מחמת זכות אבותיו שהיו צדיקים ומחמת זכותם חולקים להם כבוד בפמליא של מעלה שיהיו בניהם צדיקים* ג', מחמת שהשם יתברך ברוך הוא גזר בבריאת העולם שיהא כך וכך שמות ראובן וכך וכך שמות שמעון ועתה כשנתגלגל איזה אדם בעולם ונותנין לו שם בשם צדיק אחד שהיה כבר בעולם זה גורם לאיש הלזה שיהיה גם כן צדיק מחמת שנתעורר האור של הצדיק שהוא בעולם העליון* והחילוק שבין הצדיק שהוא מחמת גלגול הראשון ובין הצדיק שהוא מחמת זכות אבותיו הוא כך, שהצדיק מחמת גלגול הראשון נהנין ממנו עצה מחמת שהיה כבר בעולם העליון ושמע הכל מה שעתיד להיות בעולם ולכן יש לו כח זה ליתן עצה* אבל הצדיק מחמת זכות אבות לא כן הוא במדריגה זו. וזהו שאמר דוד המלך עליו השלום (תהלים עג, כד) בעצתך תנחני ואחר כבוד תקחני, פירוש שהיה מתפלל על עצמו שיהיה צדיק או במדריגה זו להיות נהנין ממנו עצה או על כל פנים מחמת כבוד אבותיו* וזהו שאו את ראש כו', שהשם יתברך ברוך הוא אמר למשה רבינו עליו השלום להעלות את כל בני ישראל כל אחד לפי מדרגתו* א', למשפחותם כו', היינו מדריגת צדיק מחמת זכות וכבוד אבותיו* ב', במספר שמות כנ"ל* ג', לגלגלותם, היינו צדיק על ידי גלגול ראשון שהיה גם כן צדיק בעת ההיא וקל להבין*

והיו לי הלוים אני ד' (ג, יב). לכאורה אינו מובן הפירוש של אני ד', האיך שייך לשלמעלה הימנו והיו לי הלוים. אך הענין הוא, דהנה השם יתברך ברוך הוא בלתי אפשר להשיג מציאותו יתברך שמו רק על ידי פעולותיו ונפלאותיו הנפלאים והנוראים על ידם יכול האדם לדעת ד' ברוך הוא* וזהו והיו לי הלוים, פירוש כשתהיו דבוקים ולוים לי על ידי זה תגרמו שאעשה נסים ונפלאות בעולמי ויהיו היכולת בידכם להשיג אותי על ידי מפעלי וזהו אני ד', שתדעו אותי שאני ד'* וזהו (אבות פ"א מ"ד) אם אין אני לי מי לי, פירוש אם לא תקנתי מעשי שיהא אני לי, פירוש שאכיר בוראי על ידי נפלאותיו בכדי שיוכל להקרא אני. מי לי, מה יש לי פעולה שפעלתי* וזהו אני לדודי כו' (ש"ש ז, יא), פירוש על ידי ידודותי ואהובתי שאני אוהב להשם יתברך ברוך הוא ועובד אותו עבודתי גורם שיתקרא אני כנ"ל. ועלי תשוקתו, דעיקר תשוקת השם יתברך ברוך הוא שלא יחטא האדם ויהיה צדיק תמים: וזהו ועלי תשוקתו, פירוש תשוקתו הם גם עלי שגם אני משתוקק שאהיה צדיק וקל להבין*

פרשת נשא

נשא את ראש בני גרשון גם הם כו' (ד, כב). יש לתת טעם לשבח למה לפעמים כתיב למשפחותם קודם לבית אבותם ולפעמים כתיב לבית אבותם ולמשפחותם* על פי הפסוק (במדבר א, ב) שאו את ראש בני ישראל לגלגלותם ולמשפחותם כו', כי הצדיק הוא מעלה את העולם כולו והוא נושא אותם על ידי דבקותו וקדושתו ועל ידי זה הוא מקרב אותם לעבודת הבורא יתברך שמו וזה נקרא נשיאות ראש* לכן צוה השם שהנשיאות ראש ההיא יתנהג לפי הגלגולים, כי הצדיק היודע גלגולי הנשמות יכול לידע איזה איש יש לו נשמה קדושה או מאיזה עולם נשמתו נלקחה, ומשה ואהרן היו במדריגה זו וידעו גלגול הנשמות לכך צוה אותם השם יתברך ברוך הוא שאו את ראש בני ישראל לגלגלותם, פירוש לפי גלגול הנשמות כן תעלו אותם למעלה* אך פשטי בני אדם אשר נשמתם אינה כל כך במדריגה גדולה גם הם צריכים עליה ונשיאות ראש ולמה יגרעו ובמה הם יכולים להנשא כיון שהם למטה לזה צריך הצדיק לקשר אותם באבות הקדושים הכלולים מכללות ישראל ואז יתעלו למעלה על ידם. וזהו לפעמים כתיב

לבית אבותם קודם למשפחותם, על שצריכים לקשר אותם באבות תחילה כדי להעלות אותם בתוך שאר משפחות ישראל, ובאותן שהם צדיקים שנשמתם הוא מעולם העליון הוא להיפך שמעלין אותם כסדר מתתא לעילא מתחילה למשפחותם ואחר כך לבית אבותם, לקשר אותם עם מדריגות האבות גם כן ודו"ק*

או יאמר נשא כו' בני גרשון גם הם כו' (ד, כב). הדקדוק מלת גם הם, הוא מיותר. ונראה לי, דהנה יש ג' מיני צדיקים, יש צדיק שהוא מחמת זכות אבותיו ולזה הצדיק בקל יכול לבא לאור גדול* ב', מחמת שהוא מעורר את הצדיק שהיה כבר בעולם ועתה הוא בעולם העליון הוא מעורר את אורו ובא לו מכחו אור גדול* ועוד יש שהוא צדיק מעצמו ולזה הצדיק הוא בקושי קצת שיבא לאור גדול אך שלבו מתלהב וחושק לעבודת הבורא ברוך הוא בשלימות* וזהו (תהלים צז, יא) אור זרוע לצדיק, פירוש האור הוא זרוע להצדיק מאבותיו. ולישרי לב שמחה, פירוש אותם הצדיקים שהם ישרי לב מעצמם שמחה שלבם מתלהב ומשמח לעבודתו יתברך: וזהו (שמות טו, א) אז ישיר משה כו' ויאמרו לאמר, מלת לאמר, אין לו ביאור לכאורה ועל פי דרכנו יבואר. אז, ראשי תיבות אור זרוע, רצה לומר האור הזרוע מאבותינו הקדושים עשה פעולה זאת שישיר משה, פירוש שפעלו במעשיהם הקדושים לדורות הבאים אחריהם שישיר הצדיק שבכל דור ודור שהצדיק נקרא בשם משה. ולזה אפשר רמזו בגמרא הקדושה (סנהדרין צא ב) מכאן לתחיית המתים מן התורה, שזה שהצדיק מעורר את האור של הצדיקים שכבר מתו וגם שפתותיו דובבות כו' ועוד פעלו ויאמרו לאמר, פירוש במה שהם אמרו שירה פעלו לאמר, שיאמרו גם אנחנו בניהם שירה: אשירה לד' כו', היינו הצדיקים שחושקים ומתאווים לעבודתו ואומרים אשירה שאין להם עדיין אור גדול רק שנפשם חשקה* אך הצדיק העוסק בתורה לשמה יוכל לבא לאור גדול אף בלא זכות אבות: והנה בני קהת היו משאם הארון והשולחן כו', והיה להם התורה והיו יכולים לבא בקל לאור גדול על ידי התורה הקדשה. וזהו שאמר השם יתברך למשה נשא את ראש בני גרשון גם הם כו', פירוש שגם הם יכולים לבא לאור גדול על ידי זכות אבות וכן"ל וקל להביק*

וידבר ד' אל משה כו' וישלחו מן המחנה כל צרוע וכל זב וכל טמא לנפש כו' ויעשו בני ישראל כו' כן עשו בני ישראל (ה, ד): נראה לפרש הכפל לשון ויעשו בני ישראל כן עשו בני ישראל, שהוא יתור לשון: ונראה, כי אמר השם יתברך ברוך הוא לישא את ראש בני גרשון קהת ומררי, כי רמז בזה להיות שיש ג' מיני צדיקים משונים במדריגתם זה מזה. והוא, יש צדיק הנקרא קהת, על שם מעשיו הקדושים והטהורים ואיליו יקחת עמים ללמד להם דרכי ד' הטובה. ומשניהו הנקרא מררי, על שם שמסגף עצמו בתעניות בסיגופים המרים מרוב יראתו ופרישתו. והשלישי הוא אשר הוא כגר בארץ ושפל ברוך וענוותן גדול נבזה בעיניו נמאס ועל שם כך נקרא גרשום, כי אמר גר הייתי כו' (שמות ב, כב)* וכשיש שלשה מדריגות הקדושים הללו בישראל* איז ניצולים משלש מדריגות אחרים והם צרוע זב וטמא לנפש: ולכך צוה השם יתברך ברוך הוא לשלח מן המחנה אותן השלש*

וישראל קדושים נביאים הם ותיכף כשנצטוו בשלש מדריגות הקדושים והם גרשון קהת ומררי הבינו מעצמם הדבר שצריך לשלוח השלש אחרים מן המחנה* ולזה בא השפת יתר באמרו כן עשו, פירוש אפילו קודם שנצטוו במצוה זו הבינו מעצמם זה וכווננו אל האמת ושלחו אותם למען יהיה מחניהם קודש בשלש מדריגות הקדושות והבן*

דבר אל בני ישראל כו' איש או אשה כי יעשו מכל חטאת האדם כו' (ה, ו). * נראה לי בהקדים לפרש פסוק איש או אשה כי יפליא לנדר נדר נזיר להזיר לה', יש לומר* דהתורה הקדושה רמזה לנו בזה ללמד דרכי

ד' ברצות האדם לשוב מדרכו הרעה ומדרכיו המקולקלים ורוצה לעשות תשובה ולסגף עצמו בסיגופים ותענית והנה צריך לזה חכמה ושכל להשכיל בסיגופיו* וזהו איש או אשה כי יפליא לנדור, רצה לומר פלא הוא חכמה, והיינו שצריך לעשות בחכמה גדולה כשרוצה לנדור נדר לעשות איזה סיגוף* נזיר להזיר לה', פירוש נזיר הוא לשון נזר ועטרה, ופירושו שרוצה לעשות עטרה להשם יתברך. מיין ושכר יזיר, רצה לומר גם משתיית יין יראה לעשות נזר מזה לה' שיעשה בקדושה רבה* חומץ יין וחומץ שכר לא ישתה, פירוש אם אין שתייתו בקדושה אזי שתיה זאת היא כחומץ חזק וקשה וסופו רע ושתיה כזו לא ישתה* וכל משרת ענבים, על דרך דדרשין בגמרא (פסחים מג: מד ב) חד אמר לטעם כעיקר וחד אמר להיתר מצטרף לאיסור, והיינו חצי זית היתר וחצי זית איסור מצטרף* ונראה שמר אמר חדא ומר אמר חדא ולא פליגי, ואחד רמז בדבריו הקדושים דבר אחד והשני דבר אחר והוא טעם היינו הסתכלות איסור חלילה או איזה מחשבה והרהור רע חלילה הוא כעיקר עבירה גופה וצריך לשמור עצמו מאד בזה כמו מהעיקר עבירה* ומר אמר להיתר כו', דהנה עיקר מניעת האדם מעבדות הבורא הוא עסק הפרנסה שקשה כו' כקריעת ים סוף (שם ק"ח א), ורובם נכשלים חלילה בעסק משא ומתן שצריך לזהר מאד בזה וכולי האי ואולי*

וזה שאמרה היונה רבנו של עולם יהיו מזונותי כו' ומסורים בידך (עירובין יח ב), פירוש שהבחירה יהיה בידך שאתה תבחר ולא אני בעסקי מזונות, כי מתירא אנכי שאם יהיה בידי זאת שלא אתמוטט חלילה מחמת שצריך לזה שמירה גדולה*

וזהו חצי זית איסור וחצי זית היתר מצטרפין, דהיינו שקצת עושה באמונה לפעמים* ולפעמים להיפך חס וחלילה גם ההיתר נבלע באיסור חלילה וזהו וכל משרת ענבים. והנה יש צדיקים קדושי עליון אשר מצד עצמותם לא היו חוטאים כלל, רק מחמת חטא אדם הראשון על ידי זה נתפשן קצת באיזה נדנוד עבירה* וזהו איש או אשה כי יעשו מכל חטאת האדם, רצה לומר שיהיו בעיניהם זאת שנכשלם באיזה הרהור עבירה כאלו עשו עבירה ממש ויהא בעיניהם כאלו מעלו בה' וזהו למעול מעל בה'* ואשמה הנפש ההיא, פירוש שיאשימים את נפשו מאד. והתוודו את חטאתם, דהיינו שהם מתוודים על זה במאד מאד* והשיב את אשמו בראשו דהנה נפשו של אדם חצובה מתחת כסא הכבוד וגדולה תשובה שמגעת עד כסא הכבוד דעיקר תשובה היא תשוב ה', והיינו תשובה מאהבה ופועל בתשובה זו להשיב האשם בראשו, דהיינו בשורשו העליון, והיינו שגם זה נחשב לו לזכיות. וזהו שאמרו חז"ל (יומא פו ב) תשובה זדונות נעשית לו כזכיות כו' כאן מאהבה כאן מיראה* וזהו (שמואל א' ב, ט) רגלי חסידי ישמור, דשורש הצדיק הוא למעלה וזה נקרא ראשו והאדם למטה הוא נקרא רגלים, והיינו מחמת צדקתו שתיקתן כל שורשו למעלה אז ממילא הוא נשמר למטה ברגלים מחמת ראשו ושורשו למעלה. וזהו שאמרו ישראל כשיצאו ממצרים (שמות יד, ד) נתנה ראש ונשובה, וקשה למה להם ראש הלא כיון שישבו יהיו משועבדים למצרים ומה להם לראש. אך לדברים הנ"ל יבואר היטב דדור המדבר היו דור דעה וביציאתן ממצרים באו לקדושה גדולה ונמצא היו להם ראש למעלה וממילא היו נשמרים כנ"ל ולכן אמרו נתנה ראש, רצה לומר נעשה לנו ראש אחר זה לזה למען נוכל לשוב למצרים* ונחזור לביאור הכתוב וחמישייתו יוסף עליו, רצה לומר שמוסף עוד קדושה גדולה עליו על דרך (שמות יג, יח) וחמושים עלו בני ישראל, שפי' לחמושים שערי בינה. ואם אין לאיש גואל להשיב האשם אליו, על פי הפסוק (רות ד, ז) וזאת לפני בישאל על הגאולה ועל התמורה, יש לומר שזה רמז על הצדיק השלם הגואל את ישראל מכל צרה ונותנם על האומות שהם תמורתם* על דרך שנאמר (ישעיה מג, ד) ואתן אדם תחתיו, אל תקרי אדם אלא אדום כו'

(ברכות סב ב), וכשרוצה אדם לפעול כך צריך להתנהג כך* ושלף איש נעלו, דאיתא בגמרא (שבת קכט א) לעולם ימכור אדם מה שיש לו ויקח מנעלים לרגליו, יש לומר שרמז בזה על האדם אשר הורגל חלילה בדברי שפלות אז צריך לעשות לעצמו גדרים וסייגים למען יתנכר ויפירש ממעשיו השפלים. וזהו לעולם ימכור לשון יתנכר, רצה לומר שכל ההרגל השפל אשר לו יתנכר ממנו ויהיה זר בעיניו ויקח מנעלים לשון הסגר ומנעול, דהיינו גדרים וסייגים לרגליו, פירוש להרגל שלו. וזהו בכל אדם אבל הצדיק הגדול אשר פועל במעשיו ליתן האומות תמורה תחת ישראל בכל צרה צדיק כזה צריך להיות מוטבע בצדקתו כל כך עד שלא יצטרך שוב לגדרים ולסייגים* וזהו שלף איש נעלו, פירוש שיהא מושלף ממדרגה זו שיצטרך לנעל* וזהו אם אין לאיש גואל, פירוש שאינו במדרגה זו להיות גואל לישראל כו', על כל פנים האשם המושב לד' לכהן* פירוש יעסוק בתורה לשמה שכל התורה שמותיו של הקדוש ברוך הוא וזהו לד' ועל ידי זה ירים ויתקן אשמו לכהן דהקב"ה נקרא כהן. וזהו (שמות כה, ב) ויקחו לי תרומה, פירש רש"י לי לשמי, רמז כנ"ל על העסק התורה שהיה שמותיו של הקדוש ברוך הוא תרומה, רצה לומר על ידי זה הוא מרים ומגביה הכל למעלה*

איש כי יפליא כו' (ו, ב). נראה לפרש על דרך דאיתא בגמרא (עי' תענית כה: וזהו ק"ח ג רמז ב) אין טיפה יורדת מלמעלה אלא אם כן טיפים עולין מלמטה כנגדן, יש לומר הפירוש שזה רמז על התורה הקדושה שנקראת טיפה על שם שמתחילה האציל השם יתברך נקודה קטנה היא היו"ד וממנה נתפשטו כל הכ"ב אתווין כידוע ליודעי חן* ועל ידי התורה הקדושה נשפעים כל ההשפעות למטה* וזהו אין טיפה יורדת כו', רצה לומר שיושפע השפעות על ידי התורה כנ"ל אלא אם כן ב' טפות עולות מלמטה, הם ב' מדריגות אהבה ויראה אשר על ידם יש כח ביד הצדיק לגרום השפעות לישראל על ידי התורה כנ"ל וזהו שדרשו חז"ל (ברכות לא ב) מקבלה ואילך מצות כהונה ושחיטה כשר בזר, כשרה הוא לשון שהוא כשר ונכון שיהא כן שתהא השחיטה בזר, רצה לומר הזר הוא מי שעדיין לא בא אל מדריגות הצדיק ויש לו עדיין לתקן חטאת נעוריו כשר ונכון לו שיהא הוא שוחט הדינים, דהיינו על ידי התאמצותו לשבר כח התאוות הגשמיות המדובקין בו מנעוריו וביותר בעת התפלה שהיא במקום קרבן, ומחמת החטאים אשר עדיין לא נתקנו הם מעכבים אותו בתפלתו שבלתי אפשר לו להתפלל במחשבה טהורה וזכה וצריך עבודה גדולה לשבר כח המחשבות זרות ועל ידי זה הוא שוחט הדינים שלא ישלטו בו* אבל מי שרוצה להמשיך השפעות צריך להיות במדרגת כהן שהוא חסד. וזהו מקבלה ואילך, פירוש שרוצה לקבל שפע ורחמים מצות כהונה מצותו עליו שיהא כהן במדת חסד* וזהו שנאמר גבי בני קהת למשפחותם ולבית אבותם, ואצל בני גרשון נאמר להיפך לבית אבותם ולמשפחותם, ועל פי דרכינו יבואר דהשפעות הולכים על ידי התורה כנ"ל ומשא בני קהת היה הארון שהוא התורה ואמר השם יתברך למשה נשא את בני קהת שיהא כח בידם להשפיע* וזהו למשפחותם קודם דהצדיק המשפיע הוא מדבר עם בני אדם הצטרכותם ומכוין בדבריו לתקן להם די צרכם על ידי דיבורו, ועניני עולם הזה הם נרמזים בלשון משפחות הרבה שלכל אחד הצטרכות אחר והצדיק מדבר עמם במשפחותם בכאן וכוונתו ויחודו בעולמות עליונים והם בית אבות שהם השורש של כל הרחמים והשפע* ואחר כך צוה נשא את ראש בני גרשון גם הם אף שאינם במדריגה הזאת להשפיע אף על פי כן מתחילה יתקנו עצמם לבית אבותם, שיהא דבוקים בעולמות עליונים ואחר כך למשפחותם, להשפיע להם די צורכם* וזהו איש כי יפליא, לשון פלא דדוד המלך עליו השלום אמר (תהלים קלז, ד) לעושה נפלאות גדולות לבדו כו', הודו לה' כי טוב כי לעולם חסדו (קו, א) פירוש דהאין אפשר לנו להודות להשם יתברך ואמר כי לעולם חסדו, רצה לומר שזה חסד הבורא ברוך הוא שנתן לנו להודות לו יתברך וכן הפירוש לעושה נפלאות גדולות לבדו: פירוש הוא העושה הנפלאות

לבדו ומה שמסר ביד הצדיק שיהא כח בידו לעוררם הוא חסדו** וזהו כי לעולם הוא חסדו וזהו (שמות לג, טז) ונפלינו אני ועמך, פירוש שהתפלל משה רבינו עליו השלום שאני ועמך יהיה בידינו הנפלאות שנעוררם שתעשה עמנו נפלאות ונסים* וזהו איש כי יפליא, שיהא הפלא בידו שיהא מעורר הנפלאות שיעשה עמנו השם יתעלה. לנדור נדר, פירוש יפעול גם זאת שיחזיק הנדר והשבועה של הבורא ברוך הוא כמו שנאמר (שופטים ב, א) אשר נשבעתי לאבותיכם, שיקיים לנו מהרה: להזיר לד', לעשות נזר ועטרה להבורא יתעלה על ידי מעשיו הקדושים. מיין ושכר יזיר, רצה לומר אפילו מדברים הגשמיים יכול לעשות נזר להשם יתברך אם יתנהג בהם בקדושה לשמו הגדול: רק חומץ יין לא ישתה, על דרך דאיתא (ב"מ פג ב) חומץ בן יין, ופירוש שלא יהיה זולל וסובא בשתייתו חלילה אלא לאכול ולשתות במקום מצוה לרצון הבורא יתעלה אמן כן יהי רצון*

ולבני קהת לא נתן כו' בכתף ישאו (ז, ט)* נראה לפרש כי נאמר אצל שאול (שמואל א' י, כג - כד) משכמו ומעלה גבוה מכל העם, ואמר שמואל הנביא הראיתם אשר בחר בו השם כי אין כמוהו כו', ובגמרא (יומא כב ב) מפני מה לא נמשכה מלכות שאול מפני שלא נמצא בו שום דופי. ותמוה אדרבה בשביל שלא היה בו שום דופי היה טוב שימשך עדי עד* ונראה, כי בגמרא (נזיר כג ב) איתא גדולה עבירה לשמה, וקשה מה זה שייכות אצל עבירה לשמה וכי מי צוה לעשות עבירה שיהא שייך אצלה לשמה* אבל נראה דהאמת הוא כך, דהנה כל מה שברא הקדוש ברוך הוא בעולמו לא בראו כי אם להטיב לברואיו על ידי השפעות השפע מעילא לתתא* אלא שלזה צריך התערותא דלתתא על ידי מיין נוקבין וזה היה הכיון בנתינת התורה לישראל ובנסים ונפלאות שעשה עמנו כדי שנאמין בו יתברך באהבה ויראה ונוכל לקבל טובותיו השפעה העליונה נמצא השפע אינו כי אם על ידי הצדיק המשפיע* והצדיק אשר הוא רוצה להשפיע לבני אדם צריך הוא לדבק עצמו עמהם כדי להשפיע כל דבר הצורך לטובתם, כי מי שרוצה לעשות איזה טובה לחבירו אינו יכול לעשות לו הטובה בשלימות כי אם על ידי שידבק עמו באחדות גמור, ואם כן הצדיק צריך לדבק עצמו בכל ישראל כדי להטיב להם ואיך הוא עושה עם הבעל עבירה חלילה הלא אף שהוא בעל עבירה אף על פי כן צריך להשפעה ולחיות ואיך יתקשר הצדיק עמו, לזה אמרה הגמרא גדולה עבירה לשמה, שהצדיק עושה גם כן איזה עבירה אלא שהיא לשמה ועל ידי זה יכול להתקשר עם הבעל עבירה גם כן ויטיב לו גם כן. וענין עבירה לשמה הוא כך, כמו אצל שאול דכתיב (שמואל א' טו, ה) וירב בנחל, ודרשו (יומא כב ב) שרב על עסקי נחל אם על נפש א' כו' בהמה מה חטאה, והיה נראה לו זה שיהרוג הבהמות של עמלק עבירה גדולה* אבל אם היה יכול לעשות עבירה לשמה היה עושה והורג את הבהמות גם כן כיון שצוה המקום ברוך הוא מה לך שנראה לך עבירה יהיה עבירה לשמה, אלא שמרוב צדקותיו שלא היה בו שום דופי לא היה יכול לעשות אפילו עבירה לשמה וממילא כיון שלא היה יכול לעשות עבירה לשמה לא היה יכול להתחבר עם הבעל עבירה להמשיך עליהם השפעה, כי במה היה דבוק עמהם, והמלך צריך להטיב לכל ישראל לכולם שוין אפילו לבעלי עבירה חס וחלילה. וזהו שאמרו מפני מה לא נמשכה כו' מפני שלא היה בו שום דופי ולא היה בידו להטיב לכולם וכו"ל ולזה נאמר אצל שאול שהיה משכמו ומעלה גבוה מכל העם, פירוש כי השכם הם הכתפיים ונרמזים אל החסדים המגולים כענין שנאמר (בראשית כב, ג) וישכם אברהם בבקר כנודע* ושאל עם החסדים שלו שהיה צריך להשפיע גבוה מכל העם, כי לא היה בו שום דופי נמצא שלא יכול להאחד עמהם כלל, כי היה למעלה מהם ולא היה יכול להשפיע אליהם כי אם שהם יתאחדו עמו, פירוש שיהיו צדיקים ויאחדו עמו במדרגתו אבל הוא לא היה יכול להוריד עצמו אליהם כנ"ל שלא היה יכול לעשות שום עבירה קלה* לזה אמר שמואל להעם הראיתם כו' כי אין כמוהו, פירוש ראייה הוא הבטה פירוש שצריכין אתם להביט

ולהתקשר בו* כי אין כמוהו, שאין בו דופי ולא יוכל להוריד אליכם להשפיע לכם וצריכין אתם להעלות עצמכם אליו לקבל על ידו השפעת שלכם, כי בהכרח השפעת הולכות על ידי המלך* וזהו ולבני קהת לא נתן בכתף ישאו, כי על בני קהת שהיו צדיקים היה עבודת הקודש חל עליהם, ומה היה עבודת הקודש בכתף ישאו, שהיו צריכין להוריד השפעת הנקרא כתף כנ"ל ודוק הטיב ותהיה מתוק לחיך*

פרשת בהעלותך

וידבר ה' אל משה כו' בהעלותך את הנרות כו' וזה מעשה המנורה כו' כמראה כו' כן עשה את המנורה (ח), ודקו המפרשים איך שבא לכאן וזה מעשה המנורה, שהיא בכאן לשפת יתר. ונראה דאיתא בגמרא (מכות כד א) בא דוד והעמידן כו' עד בא חבקוק והעמידן על אחת וצדיק באמונתו יחיה (חבקוק ב, ד), ויש לומר על פי דכתבנו כבר שמתחילה צריך אדם הנכנס בעבודתו יתברך שמו לעשות לעצמו סייגים וגדרים והנהגות רבות כדי שיתנהג כשורה בעבודתו ואחר שיעלה במדרגות גדולות בכל פעם שוב אין צריך אותן הנהגות שהיה צריך קודם בואו לתכלית העבודה, כי בכל פעם שעולה מעלה אחת הוא בא יותר אל האחדות והוא מתאחד גם כן במעשיו ובהנהגותיו: כן הדבר הזה בכאן שבא דוד והעמידן על אחד עשר* כי אחד עשר רמז על העולמות המתאחדים בעבודת הצדיק כידוע לידועי חן וזה עיקר תכלית תורה ומעשים טובים לעשות יחודים בעולמות כידוע* וישעיה העמידו על שבע פירוש כשאדם עולה בעבודה אז הוא מביא הכל אל השבע מאורות העליונים עד שבא חבקוק והעמידו על אחת, פירוש בתכלית העבודה שיבא כולו אל האחדות הגמור וזה תכלית המכוון*

וזה שציוה ה' להצדיק בהעלותך את הנרות. פירוש כשתרצה לעלות התורה והמצות הנקרא מאורות המתאחדים באורות העליונים שהם שבע* תראה עיקר שיבא הכל אל האחדות הגמור והוא אל מול פני המנורה, הכוונה אל השורש הכל והמקור העליון: ואם תאמר הלא אדרבה שלפי הנראה שהנרות רוחניים יותר מן המנורה עצמה, כי הנרות הם בית קיבול להאורות הנתונים בהם והמנורה עצמה היא דבר עביות יותר מן הנרות ואיך נעשה מן הטפל עיקר* לזה תירץ שלא תימא שהמנורה עצמה נעשה בגשמיות* וזה מעשה כו' כמראה אשר הראה בהר, כלומר באותה קדושה עצמה שנעשה בהר כן עשה בכאן והיא ברוחניותה מתחליתה ועד סופה, ואם כן לפי זה המנורה עצמה היא רמז אל האחדות הגמור והנרות הם נגד שבעה המאורות העליונים וטוב יותר להביא הכל אל האחדות גמור, כי זה העיקר והשורש הכל והבן*

או יאמר בהעלותך כו' (ח, ב). על פי הקדמה דאיתא בספר הקדוש שפע טל בהקדמתו טעם למה שאמרו חז"ל (ברכות יז ב) כל העולם ניזון כו' וחנינא בני די לו כו', והוא דבר תימה למה באמת לא יתנה גם הוא בעולם הזה. ואמר דרך משל, אם תקח נר אחד מאבוקה ותרצה להחזירו אזי יכבה האור של אבוקה את הנר. ואם תחבר הרבה נרות אחד לאחד עד שגם הם הם אבוקה ותקרבם לאבוקה אזי יוכל לקרבם יחד וירבה אורם, כן נר ד' נשמת אדם שהיא חלק אלקי בלתי אפשרי שתחזור למקורה כי אם על ידי לבושי המצות שהם אורות רוחניות בכדי שתעשה אבוקה לחזור לאור האין סוף ולכן הטעם שחנינא בני די לו כו' עיין שם באריכות* וזהו בהעלתך את הנרות, רצה לומר כאשר תוכיח את ישראל להראות להם הדרך האמת במצותיו יתברך כדי להעלותם. אל מול פני המנורה יאירו, פירוש תאמר להם שהם צריכים לאור באור נשמתם אל מול פני המנורה עליונה שהוא אור אין סוף ברוך הוא*

או יאמר וידבר כו' בהעלותך את הנרות אל מול פני המנורה כו' (ח, ב). נראה לי, דהנה ידוע דהשם אדנ"י הוא הכסא להשם הוי"ה, והשם אדנ"י הוא ההיכל להשם הוי"ה ברוך הוא ואנחנו מחויבין להמשיך

את השם הוי"ה להיכל הוא שם אדנ"י להיות כסא כנ"ל על ידי מעשים טובים* וזהו שאמר אברהם אבינו עליו השלום (בראשית יח, ג) אדנ"י אל נא תעבור מעל עבדך: ופירש רש"י יש אומרים קודש, ולכאורה היתכן שיאמר אברהם להקב"ה שימתין עליו עד שיכניס האורחים. ועל פי דרכנו יבואר שכך אמר אברהם* דהנה המצוה צריך לעשותה בדחילו ורחימו, ודחילו הוא שצריך האדם שיעלה מורא על ראשו אולי אינו עושה המצוה בשלימות לייחד השם הוי"ה באדנ"י לעשותו כסא כנ"ל* וזה היה אברהם מתפלל אדני כו', רצה לומר שעל ידי המצוה הזאת אוכל לפעול שלא יעבור השם אדנ"י ויהיה כסא שלם להשם הוי"ה ברוך הוא כנ"ל: ולא עוד אלא שהצדיק צריך לקדש ולטהר עצמו עד שימשיך הקדושה העליונה למטה והעולם התחתון יתן אור לעולם העליון והעולמות עליונים יהיו כסא לעולם התחתון מחמת רוב קדושת הצדיק שהמשיך למטה: והנה הדבר שהוא למטה נקרא מול שהוא מכון נגד הדבר שהוא למעלה ממנו וזהו שממשיך הצדיק הקדושה למטה נקרא עלייה. ובוה יבואר בהעלותך את הנרות, פירוש כנ"ל כשתרצה להמשיך הקדושה למטה הנקרא נרות צריך אתה להתקדש כל כך עד שתמשיך הקדושה כל כך שמול פני המנורה כו' שבעת הנרות כו', דהנה ו"ק הם כנגד ששת ימי החול והמדה השביעי כנגד שבת וזהו שבעת הנרות* וצריך הצדיק לייחדם כאחד ולהמשיך הקדושה למטה עד שיהיה כל הקדושה הנקרא פני המנורה למטה והכסא הנקרא מול למעלה* וזהו אל מול כו' יאירו שבעת כו', דהיינו שהעולם התחתון יאיר לעולם העליון* וזהו (תהלים יא, ד) וד' בהיכל קדשו ה' בשמים כסאו, פירוש כנ"ל שימשיך הקדושה כל כך השם הוי"ה לשם אדנ"י הוא ההיכל שיהיה למטה והכסא יהיה בשמים בעולם העליון והבן*

או יאמר בהעלותך כו' (ח, ב): דרש"י מפרש אל מול פני המנורה, היינו נר מערבי נר אמצעי שממנה היה מתחיל ובה היה מסיים: ולכאורה יאירו ששת הנרות מבעי ליה: ונראה, דנר אמצעי הוא רמז להשכינה שהשכינה במערב והצדיק צריך להיות תמיד בדביקות גדול* וזהו ממנה היה מתחיל כו', דהינו שהוא תמיד בדביקות וזהו מדרגות שבת ולכן נקרא התלמיד חכם תמיד שבת מחמת הדבקות שבו בימי החול כבימי השבת* וזהו בהעלותך את הנרות, הוא רמז לדביקות. אל מול פני המנורה, שהוא נר אמצעי רמז לשכינה. יאירו שבעת הנרות, פירוש שתתקן גם ימי החול שיאירו יחד עם השבת כאור אחד*

ויעש כן אהרן כו' העלה נרותיה (ח, ג): פירש רש"י להגיד שבחו של אהרן שלא שינה. הדקדוק מפורש מה בעי רש"י בזה שפירש להגיד, אי משום דקשה לרש"י ז"ל מה חידוש שעשה כמו שצויה אותו השם יתברך, ואם כן האין מתורץ במה שפירש להגיד שבחו של אהרן הקושיה במקומה עומדת* ועוד יש לדקדק בלשון יאירו שבעת כו' העלה נרותיה, והיה לו לומר האיר נרותיה* אך הענין דאיתא (זוה"ק ח"ג שא ב) שבעה רועים יש לישראל אברהם כו' יוסף ודוד, ושעליהם עומדים כל העולמות שהם מאירים בשבעה ימי הבנין והם יסוד כל העולמות ונמצא הצדיקים נקראים אורות* והנה הצדיק העובד השם באמת צריך לקשר עצמו בשבעה רועים הנזכרים לעיל והשם יתברך מלמד לצדיק שלא זה בלבד יעשה לקשר עצמו בשבעה רועים, רק יקשר עצמו בכללות ישראל גם כן אך זאת בלתי אפשר לקשר עצמו בכללות ישראל ובשבעה רועים בבת אחת, כי בעת שהוא מקשר עצמו בכללות ישראל צריך לירד ולהטות עצמו ממדרגתו העליונה* ובעת שהוא מקשר עצמו בשבעה הרועים אזי הוא עולה גבוה מעל גבוה ואי אפשר להיות בבת אחת הב' קשרים הנ"ל. וזהו שאמר השם יתברך דבר אל אהרן כו', דהיינו ללמדו שיעשה בהדרגה מתחילה יקשר עצמו בכללות ישראל ואחר כך בו' רועים* וזהו בהעלותך את הנרות, רצה לומר בעת שתעלה עצמך להקשר בנרות הם ז' הרועים הנזכרים לעיל* אל מול פני המנורה,

הם כללות ישראל נקראים פני המנורה שהם השורש והגוף של המנורה* ואחר כך יאירו שבעת הנרות, הם ז' הרועים שתתקשר ותאיר בהם*

ויעש כן אהרן כו' העלה נרותיה (ח, ג). כי בודאי אם היה באפשרי שיעשה הצדיק השני קשרים כאחת בודאי היה נחת רוח לפניו יתברך שמו שזה הוא רצונו וכן היה הכוונה בשעה שדיבר עם משה רבינו עליו השלום, אלא שהכתוב מלמד לאדם איך שיעשה בהדרגה ואהרן בצדקתו הגדולה עשה שניהם בבת אחת בהתקשרות אחד* וזהו אל מול פני כו', פירוש בשעה שהתקשר עצמו בפני המנורה* העלה נרותיה של שבעה רועים הכל ביחד וזה היה שבח גדול לאהרן ראש החסידים לעשות כדבר הזה הנכבד בעיני הבורא יתברך. וזהו שפירש רש"י ז"ל להגיד שבחו של אהרן שלא שינה, פירוש שלא היה צריך לשנות, דהיינו לעשות שני פעמים כנ"ל אלא עשה ותיקן הכל כאחד והבין*

וידבר ה' כו' בחודש הראשון לאמר ויעשו כו' את הפסח במועדו בארבעה עשר כו' בין הערבים כו' ככל חוקתיו כו' וידבר משה אל בני ישראל לעשות הפסח* ויעשו את הפסח בראשון בארבעה עשר יום בין הערבים כו' ככל אשר צוה כו' כן עשו כו' (ט, א). ולכאורה יש לדקדק מה טעם בציוו השם יתברך נאמר כל הסימנים הללו באיזה זמן יעשו הפסח בחודש הראשון בי"ד בין הערבים כו', ובדבר משה לבני ישראל לא נאמר רק וידבר משה כו' לעשות הפסח* ואחר כך בעשייה נאמר גם כן כל הסימנים כמו בצוו השם יתברך ממה נפשך אם אין מן הצורך לפרש בצוואת משה לבני ישראל כל העיתים, כי בוודאי ציוה אותם כאשר ציוה ה' אותו, אם כן גם בעשיה אין צורך לפרש כי עשו בוודאי כאשר נצטוו* וגם כן עשו הוא מיותר שכבר התחיל הכתוב ויעשו בני ישראל* אך הענין הוא, דכל מצות זמניות כגון פסח סוכה שופר ולולב צריך האדם לעשות המצוה הזאת בבחינה גדולה בשמחה ובדביקות העליון כדי שעל ידי זה יתקשר בקדושה בלי שום הפסק לכל זמן ולזה רמז מלת במועדו ולא אמר בזמנו לרמז להנ"ל גם כן שיעשה המצוה בשמחה ודביקות כנ"ל. ומועדו, סובל שני פירושים לשון זמן ויום טוב, דהיינו שמחה ודביקות ונמצא עשיית המצוה זמניות היא בפועל בזמן ההוא ובכח לאחר זמן דהיינו הערת קדושה שתשאר בו* ולזה כיון משה רבינו עליו השלום שאמר סתם לבני ישראל לעשות הפסח לרמז הנזכר לעיל שיעשו תמיד הפסח, דהיינו בזמנו בפועל ולאחר זמן בכח קדושה שנתקשר בה ומעוררן תמיד לעבודתו יתברך ולכן בעשייה נאמר ויעשו כו' במועדו, דהיינו שעשו באופן הנזכר לעיל בשמחה ובדביקות העליון ולזה כפל כן עשו להורות שהיה עשייה כפולה בפועל בזמנו ובכח לעתיד לאחר זמן והבין*

ויהי אנשים כו' למה נגרע כו' עמדו ואשמעה מה יצוה ד' לכם (ט, ו)* נראה שנכתב בתורה כאן מעלת אותן האנשים הצדיקים קדושי עליון נושאי אורו של יוסף היו (סוכה כה א) ואיך הגיעו למעלה ההוא לומר דברים קדושים כאלו וזכו לכתוב על ידן פרשה בתורה. והוא, כי דרך הצדיק בכל מה שמוסיף והולך בקדושה הוא מבין יותר בחינת אלהות ודומה לו שלא התחיל עדיין בעבודת הבורא ואותן אנשים שזכו לשאת אורו של יוסף הצדיק באו למדרגה גדולה עד מאד והבינו בעצמם שאינם כלום והיו נגד פניהם חשובים כטמאים* וזהו שאמרו אנחנו טמאים כו' למה נגרע* פירוש בכל פעם כשאנחנו מוסיפים עבודה אנחנו נגרעים בעינינו, כי ידענו בירור שלא התחלנו בעבודה לפי רוממותו* וזה שאמר משה להם עמדו ואשמעה כו', פירוש הוטב בעינינו מאד דבריהם ואמר אלך ואתפאר בדבריהם לפני הבורא ברוך הוא לאמר היש עם כזה שיותר שעובדים אותו מקטינים עצמם עד מאד* ואשמעה מה שיאמר הוא ברוך הוא לדברים הללו* והשיבו השם יתברך ברוך הוא איש איש כו' בדרך רחוקה כו' ועשה פסח בחודש השני, על פי אשר כתבנו למטה על כפל איש הנאמר בתורה לרמוז על הצדיק הגדול שהוא איש למעלה ואיש

למטה* כי יהיה טמא או בדרך רחוקה, פירוש כנ"ל שיבא למדרגה גדולה שידמה בעצמו כטמא או כאדם שהוא בדרך רחוקה בעבודת הבורא.* ועשה פסח בחודש השני, פסח נקרא על שם הקדושה כידוע, פירוש שיוסיף בקדושה תמיד בהתחדשות שניות, כי כשיוקטן בעיניו תיכף ומיד יבא להשגת מדרגות היותר גדולות ויחדש תמיד מעלה ומעלה עד אין סוף והבן*

וידבר ה' כו' דבר אל בני ישראל איש איש כי יהיה טמא לנפש (ט, י). נראה לפרש על דרך הרמז דאיתא בזוהר הקדוש (ח"א ס א) ובשאר ספרים אברהם אברהם, פירוש אברהם למטה אברהם למעלה וכן משה משה כו' וכן כולם* ויש לכיין גם כן הפירוש גם כאן בדרך הזה* איש איש, פירוש אם המצא ימצא צדיק גדול כזה הנקרא איש למטה ואיש למעלה בהעולמות* כי יהיה טמא לנפש, דאיתא בזוהר (ח"ג קמג א) דהצדיק גדול הוא מהנפש דאדם הראשון ולזה לא נמצא בו שום דופי, רק מחמת חטא אדם הראשון קצת* וזהו פירוש טמא לנפש, רצה לומר שטומאתו אינו אלא מצד הנפש שנאחז בו מחטא אדם הראשון* או בדרך רחוקה לכם או לדורותיכם, פירוש הכתוב מפרשו ואומר לנו שהצדיק כזה הוא פועל בשני דרכים* שהם או בדרך רחוקה, והוא עולמות עליונים הרחוקים והוא הולך בהם* לכם, כמו בשבילכם להשפיע לכם כל טוב* או לדורותיכם, פירוש לעשות דירה להשכינה להעלותה לדירות העליונים. ועשה פסח לד', פירוש כל עשיותיו בפיו הקדוש הכל לד' פסח כבר, פירוש שהוא פה סח* ועוד אמר לנו הכתוב בחדש השני, רצה לומר אז כשיש צדיק גדול כזה אז כל מי שהוא בדורו של הצדיק ההוא אף שאינו צדיק גדול כמוהו אף על פי כן יכול לפעול גם כן כמו הצדיק גמור מחמת התחברו עמו: וזהו בחדש השני* רצה לומר בחידוש שני שהוא למטה ממנו ממדרגת הצדיק הגדול* ככל חוקת הפסח יעשו אותו, פירוש שגם הוא יכול לפעול כמוהו בהתקשרו עמו* וזה רמזו חז"ל באמרו (פסחים צה א) פסח שני חמץ ומצה עמו בבית, רמז שגם אם הוא מעורב קצת בחמץ ומצה הם טוב ורע אף על פי כן יכול להיות הפסח לד' כנ"ל: אבל הצדיק גמור סביביו נשערה מאד וחמץ משהו אוסר בו ואינו בטל* ואמר הכתוב רק זאת הוא העיקר הגדול ועצם לא ישברו בו* רצה לומר הגם שאינו כמו הצדיק הגדול ויש בו קצת טוב ורע על כל פנים צריך לראות שלא ישבר את העצמיות, והיינו שלא יעבור על דברי חז"ל המבוארים בשולחן ערוך לקיימם היטב, כי הם העיקר העצם והשורש וקל להבין*

וביום הקים את המשכן (ט, טו). נראה, דהנה הצדיק כל עבודתו להעלות ולהקים את השכינה* ואמר הכתוב כאשר יהיה הצדיק במדרגה הזאת ויקים את המשכן היא השכינה* כסה הענן את המשכן, פירוש הצדיק הזה הוא תמיד בהכנעה גדולה וכאלו כסהו הענן, דהיינו שעומד לפניו שפלותו וחסרונות שבו וחושב בעצמו שאינו צדיק כלל: ובערב* רצה לומר אבל מי שהוא בערב ובחשך יהיה על המשכן כמראה אש, פירוש הוא חושב בעצמו שהוא כמראה אש שהוא צדיק גמור* כן יהיה תמיד הענן יכסנו, בצדיק גמור. ומראה אש לילה, מי שהוא במדרגת לילה הוא סובר דווקא שהוא טוב והאמת הוא להיפך אצל הצדיק גמור וקל להבין*

ויאמר משה לחובב כו' נוסעים אנחנו עד והטבנו לך (י, כט)* ולכאורה והיית לנו לעינים, אין לו שחר דהלא הארון וענני כבוד הולכים לפניו להורות להם הדרך: וגם אין מקושר זה כי על כן ידעת לכן והיית לנו כו'. נראה לפרש, דהנה על ידי התערותא דלתתא הוא אתערותא דלעילא, והיינו כשהצדיק רוצה לעורר רחמים ושפע לעולם צריך לעורר מתחילה חדוה ושמחה להבורא ברוך הוא ועל ידי זה משפיע השם יתברך טובות לעולם* וזה נעשה על ידי שהצדיק מכיר ורואה בנסים ונפלאות שעושה עמנו יוצרנו בוראנו אז בא לו שמחה מזה וכיון שיש שמחה להצדיק על ידי זה הוא מעורר שמחה למעלה: אבל מי

שאנו מכיר בנפלאות ונסים בלתי אפשרי לו לעורר רחמים* וזהו פירוש (שמות כג, יד) שלש רגלים תחוג לי בשנה: פירוש, דהנה בשלש רגלים היה בכל אחד נס גדול לישראל כידוע. פסח, היה יציאת מצרים. שבועות, מתן תורה. סוכות, היה ענני הכבוד. וזה שצוה הקדוש ברוך הוא שיזכרו ישראל ויתנו דעתיהם להכיר הנסים שנעשה להם בימים האלו כדי שעל ידי זה יעוררו חדוה ושמחה להבורא ברוך הוא ויעשה להם גם עתה נסים כמאז וזהו תחוג לי, שהוא לשון חדוה והתלהבות אש* וזהו (תהלים לד, טז) עיני ד' אל צדיקים, כאשר כתבתי מזה לעיל שענין ד' הם ביד הצדיקים שעל ידי מעשיהם הקדושים הם מעוררים ועושים כביכול עינים להקב"ה שיתן עינו פקיקא על עמו הקודש לטובה* וזהו פירוש אל נא תעזוב אותנו כי על כן ידעת חנותינו במדבר, רצה לומר שאתה הכרת הנפלאות וגודל החנינה שעשה עמנו השם יתברך במדבר וחנותינו הוא מלשון חנינה* והיית לנו לעינים, פירוש כיון שאתה במדרגה תהיה לנו לעינים, שתגרום במעשיך ובדבקותיך שישגיח השם עלינו בעיני פקיקא* והיה הטוב כו' והטבנו לך, רצה לומר שממילא יהיה טוב לך* והוא על פי דאיתא בגמרא (ברכות מז א) בעל הבית מברך משום (משלי כב, ט) טוב עין הוא יבורך* ולכאורה משמעות הפסוק הוא דבעל הבית מתברך, אלא הענין הוא דממילא מחמת שהוא מברך מתברך על דרך הכתוב (בראשית יב, ג) ואברכה מברכך* וזהו והיה הטוב, רצה לומר הטובות שיושפעו עלינו על ידך והטבנו לך כנ"ל ואברכה מברכך וקל להבין*

או יאמר ויאמר משה לחובב כו' עד והטבנו לך (י, כט). ולכאורה קשה הלא גם מתחילה אמר לו משה לכה אתנו והטבנו לך, והוא לא רצה לעכב בשביל ההטבה. ועוד מה זה נתינת טעם כי על כן ידעת כו', וכי בשביל שידע חנותינו כו' יעכב בשביל ההטבה* ונראה לי, דהנה יש ב' מיני טובות שהשם יתברך מטיב עם ישראל, דהיינו בזמן שישראל עושין רצונו של מקום אזי ראוי להם להטיב בשכרם ונקרא הטבה ההיא רחמים כרחם אב על בנים שאז נקראים בנים למקום, וחלילה אם אין עושין רצונו חס וחלילה אזי אף על פי כן השם הטוב ברוב חסדיו מקדים ההטבה קודם שיבא הקטרוג וזה נקרא חסדים*

וזה שאנו אומרים (תהלים קו, א) הודו לד' כי טוב כי לעולם חסדו, כי אנחנו מחוייבים להחזיק עצמינו שכל טובותינו שמטיב עמנו הבורא ברוך הוא וברוך שמו הוא על פי חסדיו ולא בשכרנו* וזה שאמר דוד המלך עליו השלום (תהלים כא, ד) כי תקדמנו ברכות טוב תשית לראשו עטרת פז, והיינו כשהאדם הוא במדרגה שהשם יתברך עשה עמו חסד חנם אזי כל עצמו צריך לשבח ולהודות לו על הטובה, אבל כשהאדם הוא מקדים עצמו לעשות רצון המקום קודם שמטיב לו יכול הוא לעלות במדרגה עליונה יותר ויותר לתקן בעולמות העליונים* וזהו כי תקדמנו כו', שזה הוא כמדבר לאדם לנוכח כאשר תקדמנו במעשיך הטובים קודם שיתן לך ברכות טוב אז תעלה במעלות שתשית לראשו, רצה לומר לעולמות העליונים הנקראים ראש תוכל לעשות שם עטרת פז* וזה שאמר משה בתחילה לכה כו' והטבנו לך, כי ד' דבר טוב על ישראל, היה סבר יתרו שהטובה היא מחמת חסד אל לכך לא רצה. ואמר כי אם אל ארצי כו', פירוש אלך לגייר את בני משפחתי למען שיבואני הטובה בשכרי ולא בחסד חנם לזה אמר לו משה לא כמו שאתה סובר שהטובה היא ברב חסד לכך כי אם שהטובה בא בשכרנו על ידי שהיינו במדבר בהתבודדות גדול לאהבה וליראה והיה הטוב ההוא אשר ייטיב עמנו, פירוש שעמנו הוא הדבר שגרמנו לעצמנו הטובה ההיא וגם אתה היית עמנו וראוי לך גם כן ההטבה ההיא. וזהו והטבנו לך, כי ראוי לך על ידי מעשים הטובים וקל להבין*

וישמע משה את העם כו' (יא, י). ופירשו רבותינו (יומא עה א) על עסקי עריות* ונדקדק הלא מתחילה לא נאמר בפסוק שבכו על עסקי עריות, רק שאמרו זכרנו את הדגה כו'. וגם בעיני משה רע, אין לו שחר

לכאורה* וגם אשר נשבעתי לאבותיו הוא מיותר. אך מתחילה נדקדק בפרשת מרים* ותדבר מרים ואהרן במשה ויאמרו כו' הלא גם בנו דבר וישמע ד' והאיש משה עניו כו' (במדבר יב, א - ג), והנה מה שייכות קישור פסוק והאיש משה להפסוק הקודם וישמע ד'. ונראה לפרש הכל בחדא מחתא דאיתא בגמרא (שבת יב ב) אל ישאל אדם צרכיו בלשון ארמי שאין מלאכי השרת מכירין בלשון ארמי: והקשו התוספות תימה הלא אף מחשבה שבלב יודעין עיין שם. ונדחקו המפרשים בהתוספות דמנא ליה דאף מחשבה שבלב יודעים. ואפשר לומר דבאמת אין המלאכים יודעין מחשבה שבלב רק באופן זה, דהנה המלאכים הממונים על התפלה הם מעלין את תפלת ישראל לפני הקדוש ברוך הוא ועושים עטרה על ראשו והם צריכין להבחין בין תפלה כשרה וצלולה ובין תפלה הנמצא בה מחשבת פסול חלילה, כי תפלה זו לא תעלה לריח ניחוח לד'*. ולכאורה לדברי האומר דאין יודעין מחשבה שבלב איך יודעין להבחין, אלא שזה נתן להם השם יתברך שיריחו בהתפללות באיזה בחינה שנתפלל* והיינו האדם המשמר עצמו מכל דבר רע כל היום מחניפות ושקרים וליצנות וכעס וגאות ושנאה ותחרות ומשאר דברים המפסידים העבודה* ולזה הוא עוסק בתורה ובגמילות חסדים ובעסק המצות והיה כאשר יבא אותו האדם להתפלל אזי כל הבחי' מאיזה מצוה שעשה נותנת בו ריח טוב בהתפלה ההיא כמו שהתבלין נותנין ריח טוב בתבשיל וחלילה להיפך נותנת ריח רע בתפלה* והמלאכים המקבלים התפללות הם מריחים באותה תפלה ובחינת כל מצוה ומצוה יש לה ריח לעצמו וכן כל חטא ועון יש לה ריח לעצמה* ועל ידי זה יודעין המלאכים להבחין בהתפללות* נמצא על ידי התפללות הם יודעים מחשבות האדם אם טוב ואם רע אבל בלא זה אינם יודעים מחשבות האדם* והנה השבתי על דברי אדם אחד הלא מצינו אצל ישמעאל שאמרו המלאכים לפני השם יתברך זה שעתידי כו', ואתה מעלה לו הבאר (בר"ר נג, יד), ונמצא שידעו אף המחשבה העתידה לבא על ידי בחירת האדם ומכל שכן מחשבה שהיתה כבר שיהיו יודעים* והשבתי לו שגם זה לא ידעו אלא על ידי תפלת אברהם עליו השלום שהתפלל (בראשית יז, יח) לו ישמעאל יחיה לפניך, שבוודאי אברהם אבינו עליו השלום שהשיג כל התורה והיה נביא וידע שעתיד ישמעאל להרע לישראל אלא שהתפלל על ישמעאל מחמת שבחר לישראל עול גלות ולא גהינם ובאותו תפלה שהתפלל על ישראל הכניס אותו מחשבה אף שעתיד להרע לישראל מוטב שיסבלו עול גלות והתפלל שיחיה ועל ידי זה ידעו המלאכים אותו המחשבה העתידה להיות כנ"ל. ובזה יבוארו הפסוקים הנזכרים לעיל* דהנה מה שאמרו ישראל זכרנו את הדגה, היה מחשבותיהם על עריות דדגה הוא רמז דדגים הם פרים ורבים* והצדיק בשמעו איזה דיבורו יכול להשיגו לדעת שורש מחשבות האדם בדיבורו:

וזהו וישמע משה בוכה למשפחותיו (יא, י). פירוש שהבין המחשבה שבלבם באמרם זכרנו את הדגה, ומשה היה מתפלל על ישראל תמיד אף בעת ההיא גם כן ונמצא אותה המחשבה הבחינו המלאכים בתפלתו כנ"ל שכל מחשבות האדם נכנסים בבחינת התפלה* והתחיל הקטרוג לקטרוג על ידי אותה שהבחינו בתפלת משה וקטרוגו על ישראל בעריות לכן ויחר אף ה' דאילולי הקטרוג לא היה נענשים על המחשבה, דמחשבה רעה אין הקדוש ברוך הוא מצרפה למעשה (קידושין מ א), ולפי דברינו הטעם הוא שאין המלאכים יודעים מהמחשבה ואין שום קטרוג עליה אבל עתה על ידי משה הבחינו זאת לכן התחילו לקטרוג ויחר כו' ובעיני משה רע, מחמת שהבין שהוא גרם להם זאת ומה עשה משה התחיל בתפלתו ויאמר משה כו' עד על האדמה אשר נשבעת לאבותיו, רצה לומר שכוננתו היה להזכיר להם זכות אבות ואף אם חטאו, ואמר משה מאין לי בשר, כוננתו היה לסבב הדבר לומר שלא היה כוונתם על עריות כלל כי אם על בשר ולא על עריות כדי להשקיט הקטרוג והוסיף עוד בתפלתו* ואם ככה את עשה לי הרגני נא הרג, דככה בגימטריא מה, דעיקר התפעלות הצדיק הוא על ידי שם מ"ה*

וזהו ועתה ישראל מה ה' אלהיך שואל מעמך כו' (דברים י, יב) רצה לומר שם מ"ה, שואל מעמך שתבא למדרגה זאת שתפעלו בשם מ"ה הצטרכותך. וזהו (תהלים קמד, טו) אשרי העם שככה לו, פירוש שככה מלשון (אסתר ז, י) וחמת המלך שככה, והיינו אשרי העם שיכולין לשכך החמה על ידי שם מ"ה הוא ככה* וזה שאמר משה רבינו עליו השלום ואם ככה את כו', רצה לומר שכיון שנתת לי מדרגת ככה אני מתפלל לפניך הרגני נא הרג* דוד המלך עליו השלום אמר (תהלים קט, כב) ולבי חלל בקרבי, ודרשו חז"ל (ירושלמי ברכות פ"ט ה"ה) שהרג היצר הרע, ולכאורה הלא היצר הרע הוא מלאך ואיך אפשר שהרגו, אלא פירוש שהעבירו מאומנתו שהיה מסית אותו וכן צדיק וצדיק הורג היצר הרע, היינו שמעבירו שלא להסיתו ודרך היצר הרע כיון שאינו יכול לאדם להתגבר עליו באיזה דבר שמסיתו אז הוא מתהפך לאומנות אחרת ונעשה מוכיח להצדיק תמיד ומראה לו תמיד חסרונות ואיך שמעשיו אינו עולין כהוגן וכוננתו בזה למען יבוש הצדיק ויירא מלהתפלל* וזה שהתפלל משה הרגני נא הרג, היינו היצר הרע הנקרא הרג שהרגתיו כבר, רק שנהפך עלי למוכיח ומראה בי חסרונות ורעת כדי שאבוש ואירא מלהתפלל לפניך לכן הרגהו גם אתה בזה שלא יראני שאני מקלקל ואהיה מתפלל לפניך בכל לב ונפש. וזהו ואל אראה ברעתי, פירוש שלא אמצא בי חסרונות* וזהו ותדבר מרים כו', פירוש דאיתא בגמרא (יומא פה ב) עבירות שבין אדם לחבירו אין יום הכיפורים מכפר, ויש לומר הטעם מחמת כל זמן שלא ריצה לחבירו יש קטרוג למעלה ואינו מניח לכפר עליו עד שירצה חבירו שכל זמן שיש לחבירו תרעומת עליו אז יש למעלה כנגדו קטרג עליו וכיון שנתרצה חבירו חלף הלך לו המקטרג* והנה כאן במרים לא היה יכול הקטרוג לקטרג מחמת שלא הקשה בעיני משה דבורם מגודל ענותנותו, כי היה עניו מכל אדם. וזהו קישור הכתוב וישמע ד', רצה לומר השם לבדו שלא היה שם קטרוג כי והאיש משה עניו מאוד, אך שהשם יתברך לא רצה לעזוב את עוונם חלילה לעולם הבא ובעולם הזה אי אפשר לענוש אותם בלא קטרוג* לכן ויאמר ד' פתאום צאו שלשתכם, רצה לומר פתאום כדי שיתבהל משה קצת וירד ממדרגתו ויהא שוה לאהרן ומרים במדרגתם וזהו שלשתכם מלה מיותרת אלא פירוש כנ"ל במדרגה אחת ואז היה קשה קצת בעיני משה את דבורם בו ולכן היתה יכולה להענש בעולם הזה ולא ימצא בה חטא ועון כלל לעולם הבא*

או יאמר וישמע משה כו' ובעיני משה (יא, י). קצת באופן אחר, כי הנה בראות הצדיק שפלות ישראל אינו יכול להתפלל עליהם חלילה ונתרשל דעתו* וזהו בעיני משה רע, שראה שפלותם במה שאמרו זכרנו כו', שהבין שהוא על עסקי עריות כנ"ל לכך התפלל למה הרעות לעבדך, פירוש למה נתת לי מדרגה זאת שאוכל לראות הרעות של ישראל חס וחלילה וזה גורם לי שאיני יכול להתפלל עליהם* ולמה לא מצאתי חן לשום את משא כל העם הזה עלי, רצה לומר מוטב היה לי אם נתת משאם עלי, פירוש הצטרכותם להשפיע להם כל צרכם ולא אסתכל בשפלותם, רק מעלתם כדי שאוכל להתפלל עליהם ולהשפיע להם כל טוב* והנה ידוע דכל השפעות שבעולם נשפעים על ידי אלו שני המדות שם מ"י ושם מ"ה* ובזה יבואר הפסוק (שמות ד, יא) מי שם פה לאדם או מי ישום אלם, ולכאורה יש לדקדק השינוי לשון מי שם הוא לשון הווה או מי ישום הוא לשון עתיד ולמה שינה הכתוב* ויבואר על פי דאיתא בגמרא (שבת קטו ב) ובמדרש (ספרי בהעלותך פ' פ"ד) הוא מבואר יותר וזהו ספר שנמחק ונשתתיר בו פ"ה תיבות טעונה גניזה ומטמא את הידים ומצילו מפני הדליקה: ואפשר שהגמרא רמזה בזה, כי כשהאדם לומד ואינו מקיים הוא כאלו מוחק מה שכתוב בספר חס וחלילה וגרם למיעוט השפעות וטובות לעולם* אך כשיש צדיק בעולם שיש לו פה קדוש ויוכל לפעול כדיבורו הטוב כל מיני שפע ורחמים אז הצדיק הזה מבטל הדינים וזהו מטמא את הידים, רצה לומר ידי עשו שהוא השפלות מטמא אותם להכניעם ולהשפילן. הוא מציל מפני הדליקה, היינו הרעות

הנקרא דליקה מלשון (עי' בראשית לא, לו) מה דלקת אחרי, על שם שרודפים אחרי האדם והקב"ה מצילו מידם והוא מבואר ספר שנמחק, פירוש כנ"ל שאינם מקיימים מה שנכתב בו* ונשתייר בו פ"ה תיבת: היינו הצדיק אשר יש לו פה קדוש כנ"ל אז הוא יכול לתקן הכל* וזהו מי שם פה לאדם, רצה לומר השם של מי שם פה לאדם היינו הצדיק הנקרא אדם שיוכל לפעול בפיו הקדוש כל הרחמים והחסדים ולכן נכתב בלשון הווה שבכל דור צריך להיות צדיק כזה שיוכל להמשיך שפע לקיים הדור ההוא* או מי ישום אלם, דמן הראוי שלא יהיה שום מקטרג על ישראל, אבל אם חס וחלילה המצא ימצא איזה מלשין ומסטין חלילה אז השם יתברך ברחמיו עושה אותו אלם שלא יוכל לקטרג ועל ידי שם מי הוא עושה אותו אלם לכך כתיב בלשון עתיד או מי ישום אלם, כלומר כשהשעה הוצרכה לכך לעשותו אלם* והאדם הצדיק הוא מבטל הדינים על ידי שם מ"ה, כי אדם בגימטריא מ"ה, והצדיק הוא במדריגת אד"ם והוא דבוק במידת מ"ה ועל ידי זה הוא מבטל הדינים. וזה שאמר משה רבינו עליו השלום (שמות טז, ז) ונחנו מ"ה, כשראה שחטאו ישראל אמר לאהרן אנחנו במדריגת מה ובטל הדינים מעליהם וגם כאן התפלל משה על זאת ואם ככה בגימטריא מה, שרצה לעורר הרחמים אמן כן יהי רצון*

פרשת שלח

שלח לך אנשים כו' (יג, ב): דהנה צריך האדם לעבוד את הבורא להסתכל תמיד בשפלותו ולשבר ולהכניע את הגשמיות והארציות* ב' לחשב תמיד רוממות אל ולילך במחשבות טהורות לזכך ולטהר את מחשבתו ועל ידי זה הוא מעלה את נשמתו למעלה עד מקום שרשו. וזהו פירוש הפסוק וישבו מתור הארץ כו' (במדבר יג, כה), רצה לומר שהשיבו את נשמתם לשורש שלהם על ידי שני מדרגות האלו, דהיינו מתור הארץ, כלומר על ידי הסתכלותם בארציות להכניעם* ב', מקץ ארבעים יום הוא התורה שניתנה למ' יום ולשון קץ הוא סוף ותכלית, והיינו שלמדו התורה במחשבות טהורות שזה הוא תכלית לימוד התורה וסופה וזהו מקץ ארבעים יום* וזהו שלח לך אנשים, דעל ידי המצות נבראים מלאכים וצריך לעשות המצוה במחשבה טהורה ובהכנעה והיינו שלח כו', רצה לומר שתעשה המצוה ותשלחם למעלה לשורשך ולך דייקא* ויתורו את ארץ כנען, פירוש כנ"ל הסתכלות בארציות להכניען וזה לשון כנען וקל להבין*

או יאמר שלח כו' (יג, ב): דהנה בזמן שיש צדיקים אף שאינם במדריגה כל כך אז בקל הוא להצדיק השלם לפעול פעולתו להכניע דינים ולהמתיקם לפי שיש לו עוזרים* וזהו שאמר התנא (אבות פ"ב מ"ה) במקום שאין אנשים השתדל כו', כי במקום שיש צדיקים אין צריך להצדיק הגדול הנקרא איש להשתדלות, כי בקל יכול לפעול פעולתו אבל במקום שאין אנשים צריך הוא להשתדלות וחריצות שיוכל לפעול הכל בעצמו* וזהו (ישעיה יב, ו) צהלי ורוני יושבת ציון כי גדול בקרבך קדוש ישראל* רצה לומר דציון הם המצויינים בהלכה. וזהו פירוש צהלי ורוני, קאי על הצדיק ששיבתו בין המצויינים בהלכה ישמח מאד שיוכל לפעול הכל בקל* וזהו יושבת ציון וזהו פירוש כי גדול בקרבך קדוש, רצה לומר על ידי שיש לו עוזרים נתגדל בקרבו קדושת הבורא הנקרא קדוש ישראל* וזהו פירוש שלח לך אנשים, רצה לומר לטובתך תראה שיהיה לך צדיקים. ויתורו את ארץ כנען* רצה לומר שהם יעזרו לך לתור ולהכניע הדינים והקליפות ולזה נקראים ארץ כנען, ארץ, על שם שהם ארציות וגשמיות. וכנען, על שם שצריך האדם להכניען תחת הקדושה*

או יאמר, דהנה יש ב' גווני בני אדם: יש שהוא צדיק גמור ואין בו סיג ופסולות כלל ואף על פי כן הוא מוצא תמיד בעצמו חסרונות שנראה לו תמיד שהוא בעל חסרון גדול ומוכיח עצמו בפני בני אדם* ויש

עוד בחינת צדיקים היות שהם צדיקים אלא שלא תקנו עצמם כל צרכם לגמרי ויש להם עדיין חסרונות* ויש לומר ששניהם עשה ד' לטובה שהשם יתברך מכניס בלב זה שיהיה נראה לו שהוא חסר אף שאינו, ולזה הוא גם כן אשר נכשל באיזה חטא חלילה הוא כדי שיוכנע ויראה האמת שעדיין אין מתוקן כל צרכו ועל ידי זה יתאמץ מאד לעלות במעלות יתירות בעבודתו יתברך שמו, וזה שהשם יתברך מכניס בלבו שהוא חסר אף שאינו כן כוונת השם הוא למען כאשר יוכיח את עצמו בפני בני אדם שעדיין לא נתקנו מעשיהם כראוי והוא מזכיר בפניהם את חסרונם על ידי זה עולה על זכרונם קלקול מעשיהם ויתאמצו לחזור בתשובה הטיב ולתקן מעשיהם כראוי ומזרזין עצמם בעבוד* וזה שלח לך אנשים: אנשים, הם הדיבורים של הצדיקים אשר נבראו מלאכים מכל דבור ועולים לפניו יתברך ואמר שלח לך אנשים, דהיינו שתאמר דברים כאלה* ויתורו את ארץ כנען, פירוש כנ"ל שעל ידי הדיבורים האלו יזכיר את עצמו השומע דבוריך את חטאו שזה נקרא בשם כנען* אשר אני נותן לבני ישראל, פירוש כנ"ל שזה אני נותן לשני הבחינות כנ"ל*

או יאמר שלח כו' (יג, ב). דהנה הצדיק כל דבור היוצא מפיו נברא ממנו מלאך וגורם השפעות בעולמות העליונים והשפעות לעולם הזה וממתיק הדינים ונמצא דיבוריו הם לצורכו ולטובתו* וזהו שלח לך, היינו הדיבורים ההולכים בעולמות נקרא שילוח שהולכים למרחוק והם לטובתו ולהנאתו וזהו לך להנאתך שתפעול ב' דברים* הא', ויתורו את ארץ כנען, שהם המתקת הדינים שנקרא ארץ כנען* ועוד אשר אני נותן לבני ישראל, היינו השפעות, ודוד המלך עליו השלום התפלל בזה רבונו של עולם משוך חסדך לידועך (תהלים לו, יא), רצה לומר שהשם יתברך ימשוך החסדים לידועך הם הצדיקים המייחדים תמיד יחודים מלשון (בראשית ד, כה) וידע אדם, לשון חיבור* או יאמר משוך חסדך, דהנה יש ב' גווי צדיקים האחד, הוא שסיגף עצמו וטיהר את גופו בצחצחות עד אשר אין בו שום פסולת והוא הולך בדביקות תמיד וזה גורם השפעות לכל העולמות לעליונים ולתחתונים וזה נקרא חסדים שהכל צריכים לחסד אל יתברך. ויש צדיק שעדיין אינו מתוקן בכל המדות, רק שהוא מתאמץ עצמו בכל יכולתו תמיד לתקן מדותיו וזה אינו ממשיך השפעות לעולמות רק צדקה לעולם הזה* וזהו משוך חסדך לידועך, דהיינו הצדיק ההולך בדביקות וגורם חסדים לכל העולמות* וצדקתך לישירי לב, היינו אותם המיישרים ומתקנים את לבם להיותם מתוקנים בכל המדות ופועלין צדקה לעולם הזה וקל להבין*

או יאמר שלח כו' (יג, ב). על פי שאמר התנא (אבות פ"ב מ"ה) במקום שאין אנשים השתדל להיות איש, ויש לדקדק הל"ל במקום שאין אישים כו' או איפכא לסיים השתדל להיות אנוש* אך הענין, דאנוש הוא לשון (עי' ירמיה יז, ט) כי אנוש הוא, דהיינו לשון אנוחה, פירוש שעדיין צריך להתאנח ולהיות אנוש בעצמו על שאינו מתוקן במדות ולא הגיע למדרגת צדיק וצריך להתגבר בעבודת הבורא. והנה כשיש רבים עובדים ד' ומתאנחים על קיצור עבודתו אז בקל הוא להצדיק שהוא במדרגת איש שהוא מעלה עליונה לעלות במדרגתו יותר ויותר אבל בעת שפשוטי בני אדם אינם מתאמצין בעבודה צריך לצדיק השתדלות גדול לבא למדרג*

וזהו שאמר התנא במקום שאין אנשים כו' השתדל כו', רצה לומר צריך השתדלות גדול כנ"ל. וזה שאמר הקדוש ברוך הוא למשה שלח לך אנשים, רצה לומר תראה להנהיג אנשים רבים בעבודת הבורא* ויתורו את ארץ כנען, רצה לומר שיתקנו את המדות שלא יהא בהם מדות שפלות וגרועים* אשר אני נותן לבני ישראל, פירוש על ידי זה יהיה בקל ליתן מתנות לבני ישראל הם הצדיקים שיוכלו לבא למדרגות גדולות בקל* איש אחד, רצה לומר האיש הצדיק שהוא באחדות* למטה אבותיו תשלחו, פירוש שצריך

הצדיק גם כן לתקן ולהעלות את מעשה אבותיו שהטו עצמם גם כן לעבודתו ולא הגיעו למדרגה עליונה להעלות את מעשיהם לעולמות עליונים כראוי ונכון. וזהו כל נשיא בהם, רצה לומר כל מעשיהם צריך לנשא ולהעלות אותם* וישלח אותם משה ממדבר* רצה לומר שמשו רבינו עליו השלום הנהיג והכניס את בני ישראל במדרגה זו, והיינו שהכניסם שיהיו כמדבר שהוא הפקר והתבודדות שהצדיק צריך להיות הפקר לכל ישראל לעשות טובה עם כל אחד וגם צריך להיות בהתבודדות בעבודתו יתברך וזהו מדבר שהוא מקום התבודדות מבני אדם* פארן הוא לשון פאר, היינו שכל כך הכניסם בעבודתו יתברך עד שהיו מפוארים ומשובחים* על פי ד', ע"ד שכל מוצא פיהם היו נראה לבני אדם שקדושת שם הקדוש שוכן על פיהם. כולם אנשים ראשי בני ישראל המה* פירוש שלא תאמר שאין כל אדם זוכה לבא למדרגות אלו לא כן הוא, רק כולם אנשים פירוש אותם אשר הם במדרגת אנשים יכולים לבא למדרגות גדולות להיותם ראשי בני ישראל* וישלח אותם משה כו' ויאמר אליהם עלו זה בנגב רצה לומר שהדריכם ולימדם שיעלו למדרגת חכמה על דרך שאמרו (ב"ב כה ב) הרוצה להחכים ידרים. ועליהם את ההר, פירוש שתבאו לעבוד בשני יצרים ביצר טוב וביצר הרע שגם היצר הרע תעלו אותו שגם בו יעבוד לו יתברך כמו שדרשו חז"ל (ברכות נד א) בכל לבבך בשני יצריך, והר רמז על היצר הרע על דרך שאמרו (סוכה נב א) לצדיקים נדמה להם כהר: וזהו שאמרו (ב"ב י א) הר קשה ברזל מחתכו, פירוש היצר הרע קשה לכופו, ברזל מחתכו, רצה לומר עם התורה הקדושה שהיא מחתכת כל הקליפות כברזל המחתך ההר יצל ממנו ואדרבה יכניעו תחת הקדושה* וראיתם את הארץ מה היא, פירוש ועיקר תראו להסתכל על הארציות והגשמיות שבמה נחשב הוא כדכתיב (שמות טז, ז) ואנחנו מה* ואת העם היושב עליה, פירוש תראו את העולם החזק הוא הרפה המעט הוא אם רב* דאיתא בגמרא (קידושין מ ב) לעולם יראה האדם העולם כאלו חציו זכאי וכו' עשה מצוה אשריו שמכריע כו' לכף זכות, וזהו החזק הוא כו', היינו אם מתחזקים בעבודתו או אם הם רפים חלילה, המעט הוא אם רב וצריך אתה להחזיקם בחציו זכאי כדי שתראה לעשות מצות. ויעלו בנגב ויבואו עד חברון, רצה לומר שהתגברו בעבודת הבורא עד שבאו להתחברות, דהיינו דיבוק חברים וצדיקים ללמוד ממעשיהם הקדושים* ושם אחימן, פירוש מיד כשמתחברים הצדיקים יחד אזי שם מיד מתגברים הסטרא אחרא. וזה רמז אחימן כו' ילידי הענק, ומעוררים מחלוקת וקטטות על הצדיקים, ואמר הכתוב וחברון שבע שנים נבנתה, פירוש ומדריגות התחברות הוא מדרגה גדולה שעל ידי זה נבנה השבע מדות עליונות* לפני צוען מצרים, פירוש להכניע הקליפות הנקרא צוען מצרים ודו"ק*

או יאמר וישלח אותם משה לתור את ארץ כנען כו' (יג, יז): ולכאורה יש לתת לב* דהשם יתברך אמר לשון ויתורו, ובמשה גם כן נאמר וישלח כו' לתור כו', ופרשת דברים (א, כב) כשהוכיחם נאמר ותקרבון כו' נשלחה כו', ויחפרו, ולמה שינה ולא יאמר ויתורו* ונראה לי בהקדים לפרש המשנה (חולין כב א) כשר בתורים פסול בבני יונה כשר בבני יונה פסול בתורים, יש לומר שרמז לנו התנא בדבריו הקדושים אשר נלך בו בעבודת הבורא יתברך דאיתא בגמרא (עי' שיהש"ר א, טו) למה נמשלו ליונה מה יונה אינה מחלפת את בת זוגה כך ישראל אין מחליפים אלהיהם, והיינו שהם מדובקין אליו יתברך תמיד, כי כן הוא ראוי ועיקר לאדם שיהא דבוק בהבורא יתעלה ולא יפסיק. וזהו (ר"ה כו א) זכור ושמור בדיבור אחד נאמרו, רצה לומר דשמור הוא מצות לא תעשה כל מקום שנאמר השמר כו' (עירובין צו א), וזכור הוא מצות עשה, והיינו שכל רמ"ח מצוות עשה ושם"ה לא תעשה לא נאמר לישראל אלא בשביל דיבור אחד, פירוש שיהיו יכולים לדבר דיבור באחדות גמור ודביקות* והצדיק הזה הדבוק בהבורא יתברך נקרא יונה על שם שהוא דבוק בו כיונה כנ"ל. וזהו שנאמר (יונה א, ג) ויברח יונה תרשישה מלפני ד', שהוא היה דבוק בהשם יתברך באמת ועל שם זה נקרא יונה אמיתי: ולכאורה קשה איך עולה על הדעת לומר

שברח מלפני השם יתברך אשר מלא כל הארץ כו' ושמים ושמי שמים לא יכלכלו אותו: אלא שכוונתו היה לעשות עבירה לשמה דגדולה עבירה לשמה (נזיר כג ב), רק שיהא כוונתו לשמים וכוונתו היה שהיה קשה בעיניו לומר הנבואה לאנשי נינוה שאם ישובו מעוונותיהם יהיה חלילה קטרוג על ישראל כדאיתא בגמרא (עי' תנחומא פר' ויקרא פ"ח) דאומות הם עלולים לקבל תשובה מיד, לזה היה רוצה להפריד עצמו ולטרווד בטירדות הליכות ים בכדי שיפסוק עצמו מהדביקות למען לא יבא לו הנבואה הזאת, כי עיקר קבלת הנבואה היה על ידי הדביקות. והנה יש צדיק במדרגה עליונה מאד שהוא דבוק תמיד ולא יטרידו שום טירודא ואף שמדבר בדברים גשמיים ונראה לעיני אדם שהוא נפסק מדבקותו אבל באמת אינו כן אלא גם באילו הדברים הוא מכויץ בהם כוונה עליונה* וזה הצדיק נקרא בשם תור, מחמת שהוא משפיע השפעה ושמחה בעולם על שם (שיה"ש ב, יב) וקול התור נשמע בארצנו, שהוא לשון שירה ושמחה: וזהו שרמז התנא בדבריו הקדושים כשר בתורים, הם הצדיקים הגדולים מה שכשר להם, דהיינו שיש להם רשות לפעמים לדבר אף בדברים הגשמיים כנ"ל: פסול בבני יונה, הם הצדיקים הקטנים שלהם אין רשות להיותם מטורדים לבל יפסיקו מדביקותם, כשר בקטנים* רצה לומר הם צריכים להחזיק עצמו בקטנות והכנעה גדולה. פסול בתורים, שהגדולים במעשיהם אין רשאים להיות תמיד בקטנות, כי לפעמים צריכים להיות בגדלות כפי אשר יורה אותם החכמת אלקים אשר בקרבם להשפיע שפע רב וברכה לעולם על ידיהם: תחילת הציהוב שבזה ושבוה, ציהוב נקרא שמחה והתפארות מלשון צהבו פניו (פסחים ק"ג ב), והיינו תחילת, פירוש בהתחלה בעבודה הן אותו הצדיק המתחיל לדבק עצמו בדביקות והן הצדיק הפועל איזה פעולה והשפעה טובה* אם יבא לו איזה פניה ושמחה להנוגע לו בזה ובזה פסול* וזה שאמר הקדוש ברוך הוא שלח כו' ויתורו את ארץ כנען, דאותה שעה כשרים היו כפירוש רש"י והיה כוונת השם יתברך שיתקנו הם בארץ ישראל בקדושתם תקנה לדורות ולגרום השפעה ושמחות על ידי קדושתם* ולכן אמר ויתורו כנ"ל רמז להצדיק המשפיע כנ"ל, וגם כוונת משה היה ששילחם לתור את הארץ גם כן לזה הכוונה לתקן השפעה לדורות ותדקדק היטב ותמצא מרגוע לנפשך*

ויאמר אליהם עליו זה בנגב ועליתם את ההר וראיתם את הארץ עד כי יכול נוכל לה (יג, יז). ולכאורה תמוה מאד איך אפשר שמשנה רבינו עליו השלום יהיה חפצו ורצונו לשלוח מרגלים, אדרבה הלא גבי ותקרבון אלי כו' נשלחה אנשים (דברים א, כב), פירש רש"י שמחמת דוחק הוצרך לשלוח על שבאו אליו כולם עיין שם, ואם כן קשה כיון שעשה זה בלא חפץ ורצון למה הרבה כל כך בהתרת הארץ לומר להם שיעיינו יפה איך העם ואיך הארץ והפירות מוטב היה לו לשלוח אותם סתם רק כדי להפיק רצונם* ונראה, כי כוונת משה רבינו עליו השלום היה הכל לטובה למען מנוע אותם מחטוא בלשונם שלא יוציאו דבת הארץ רעה* דהנה ידוע (שמו"ר כא, ה) שאין הקדוש ברוך הוא מפיל אומה עד שמפיל תחלה השר שלה למעלה כדכתיב (ישעיה כד, כא) יפקוד ה' על צבא מרום כו' והדר על מלכי אדמה* וכיון שמפיל השר אף על פי שהאומה עדיין חזקה הרי הוא כאלו נפולה כבר כיון שאין לה על מה להשען כי אבד מבטתה* וזה יכול האדם הצדיק לפעול בפעולותיו הכשרים להפיל השר של אומה למעלה ממילא היא גם כן נופלת* ולזה הכוונה אמר להם משה רבינו עליו השלום ועלו זה בנגב, נגב הוא מדרגת חכמה, כי הרוצה להחכים ידרים (ב"ב כה ב), לזה אמר להם כשתרצו לרגל את הארץ צריכים אתם להעלות עצמכם אל החכמה עליונה כדי שלא תבואו לטעות חלילה כאשר נפרש אי"ה לקמן* ועליתם את ההר, כי מצינו באברהם אבינו עליו השלום שאמר לו השם יתברך (בראשית כב, ב) והעלהו לעולה על אחד ההרים אשר אומר אליך: ונראה לפי עניות דעתי עוד כיון אחד בדברי הפסוק, כי העולמות עליונים נקראים הרים כמו שנאמר (עי' בר"ר נה, ז) הר המוריה שלמטה מכוון כנגד הר המוריה שלמעלה, והעיקר הוא למעלה והדוגמא היא למטה:

והאדם המדבק עצמו אל הבורא ברוך הוא אז נדבק בעולמות העליונים, כי מצינו (סוכה ה א) מעולם לא ירדה שכינה למטה מעשרה, והרי מצינו שכמה נביאים עמדו להם לישראל ומהיכן היה זה כיון שאין השכינה למטה, אלא על כרחך כאשר כתבנו שהצדיק המדבק עצמו בהשם יתברך הוא שורה במחשבתו הקדושה בעולמות עליונים ונפשו ורוחו הוא שם כיון שהמחשבה היא שם ושם הקדוש ברוך הוא מדבר עמו ומשרה שכינתו עליו. וזהו פירוש והעלה כו' על אחד ההרים אשר אומר אליך, פירשו אותם ההרים אשר אני מתגלה לך ומדבר עמך שהם העולמות העליונים שם באותו העולם העלה אותו לעולה. וזה הוא גם כן הפירוש בכאן שאמר משה לישראל ועליתם את ההר, רצה לומר כשתרצו לרגל הארץ צריכים אתם להעלות עצמכם לעולמות עליונים כדי שתראו את השרים שלמעלה אם הם חזקים או חלשים והר נקרא עולמות עליונים כדלעיל. ולזה אמר וראיתם את הארץ מה היא החזק הוא הרפה, בכפל לשון, יהיה די לומר החזק הוא אם לא. אך לזה הכיון כפל להם למען ללמדם שיראו שהם חזקים שלא יפגעו לבן בזה, כי יכולים לתקן הדבר שיהיה הרפה, דהיינו להפיל השר של מעלה וכיון שיפילו השר הרי הם כנפולים:

וזהו החזק הוא, פירוש אם חזק הוא הרפה, כלומר תפעלו שיהיה הרפה* המעט הוא אם רב: גם כן הפירוש כך אם הוא רב יכולים אתם לפעול שיהיה מעט וכן כולם כאשר כתבנו השמנה כו', ואם כן צריך לזה ב' פעולות אחד למעלה ואחד למטה* ולזה אמר כלב כשהשיב למרגלים בכפל לשון עלה נעלה כי יכול נוכל לה, פירוש שני הפעולות אנו יכולים לפעול להפיל השרים שלמעלה ושל מטה, כי יכול נוכל לה הוא כמו נתינת טעם, כלומר כי כבר יכולתי לפעול כזה, כי כלב ויהושע באמת עשו כך ולא טעו כלל. ולזה אמר להם עלה נעלה וירשנו אותה* והאנשים אשר עלו עמו אמרו לא נוכל לעלות אל העם כי חזק הוא ממנו, אמרה בגמרא דערבין (טו א) שאמרו כביכול אין הבעל הבית יכול להוציא כליו משם* ונראה לפרש מה זה להוציא כליו וכי איזה כלים הניח שם שצריך להוציאם משם* ונקדים לפרש משנה אחת (ב"מ ק"ז א) הבית והעליה של שניהם שנפלו ואמר בעל העליה לבעל הבית לבנות כו' ויחזיר לו יציאותיו* ועוד משנה אחת סוף מסכת כלים אשריכם כלים שנכנסתם בטומאה ויצאתם בטהרה, וזו המשנה סתומה בלי פירוש כלל* והנראה היותר מכון בפירוש המשנה הוא כך, כי ידוע שיש אורות וכלים והאורות הם למעלה בעולמות עליונים והכלים הם למטה בזה העולם, ולמה היה זה כדי להוציא הרפ"ח ניצוצות שנפלו בקליפה כידוע לידועי חן* ועיקר כוונת התורה והמצות להעלות הניצוצין שנפלו ולבררם עד שהם יגיעו גם כן אל האורות, והכלים הם נשארים אחר כך למטה כמתים כמו שנאמר (בראשית א, ב) ורוח אלקים מרחפת, רפ"ח מ"ת* וזה עיקר עבודת האדם לתקן זאת* ונאמר בפסוק (תהלים קטו, טז) השמים שמים לה' והארץ נתן לבני אדם, הוא גם כן הפירוש כך כמו שכתבנו שהשמים שהם האורות הם למעלה והכלים נתן הבורא ברוך הוא למטה לבני אדם שהם יעלו הפנימיות שיש באותן הכלים למעלה והחיצונית ישארו למטה*

וזהו והארץ נתן לבני אדם (תהלים קטו, טז). והעולם הזה נקרא בית והשמים הם נקראים עליה. וזהו פירוש המשנה הבית והעליה של שנים, היינו של הבורא ברוך הוא והאדם שהעליה שהם השמים של הבורא. והבית שהם הארץ היא של האדם. שנפלו, היינו כמו שכתבנו לעיל שהם הכלים שיש בהם ניצוצי הקדושה מלמעלה והכלי הוא של מטה. ואמר בעל העליה לבעל הבית לבנות, פירוש שהקב"ה אומר לאדם לבנות שיעלה בפעולותיו הטהורים הניצוצי הקדושה שיש באותן הכלים. ולא רצה, כי האדם אינו יכול לפעול דבר גדול כזה בעצמו, כי הוא שפל אנשים* יורד בעל העליה אל הבית ודר בתוכה ובונה, דהיינו כביכול צריך הקדוש ברוך הוא בעצמו לירד למטה ולזה ירדה השכינה עמנו בגלות למען ללקט

אותן הניצוצות* ובעל הבית מחזיר לו יציאותיו, פירוש כי על ידי מה הקדוש ברוך הוא יורד למטה הלא הוא אין סוף ברוך הוא וברוך שמו אין בו תאר ודמיון אלא מצד מדותיו, כי מדותיו נתגלו בזה העולם והם הגדולה והגבורה והתפארת וכל המדות שלו* וזה צריכין אנו להחזיר לו אותן יציאותיו, פירוש המדות שעל ידם הוא דר בעולם הזה וצריכין אנחנו להודות ולשבח אליו במדותיו, דהיינו בגדולה ובגבורה ובת"ת * וזה נקרא החזרת יציאותיו, דהיינו שאנו מחזירין אליו השירות ותשבחות באותן המדות שהאציל וירד אלינו: וזהו פירוש המשנה דכלים: אשריכם כלים כו', כי בריאות האדם גם כן היתה על דרך זה, כי האדם נולד ממקום טומאה ומתחילה אין לו שום שכל והנשמה היא האור והגוף הוא הכלי והאדם צריך לזכך עצמו כל כך עד שיעשה מן החומר צורה ויעלה האור למעלה לאור העליון מקום מחצבה ושורשה* ולזה אמרה המשנה אשריכם כלים שנכנסתם בטומאה, דהיינו מקום טומאה ויצאתם בטהרה אחר כך כשמזדככים אותם הם יוצאים בטהרה* וזה אמרו המרגלים לכלב אתה אומר שאנו יכולין לפעול שני הפעולות למעלה ולמטה כנ"ל לא נוכל לעלות אל העם, דהיינו מדריגה תחתונה אפילו אליהם לעלות ולהכניעם אין אנו יכולין מכל שכן למעלה, כי חזק הוא ממנו כביכול אפילו הקדוש ברוך הוא אינו יכול להוציא כליו משם הם הכלים שיש שם עם הניצוצי הקדושה וצריך הקדוש ברוך הוא בעצמו להעלותו והוא הנקרא בעל הבית כנ"ל אפילו הוא אינו יכול להעלותו משם כי הם חזקים מאד, ויהושע וכלב השיבו לא כמו שאתם אומרים אלא אם חפץ בנו ד', פירוש שבדין תליא מילתא אם נהיה מקובלין ורצויין לפניו אז נוכל להם והביא אותנו כו' והבן היטב*

בדרך אחר* עלו זה בנגב כו' (יג, יז). פירוש הרוצה להחכים ידרים, וידוע שהיצר הרע נקרא הר כמו שאמרו בגמרא (סוכה נב א) לצדיקים נדמה להם כהר, והאדם צריך לעבוד הבורא בשני יצרים, כי האדם צריך לתקן עצמו עד שהיצר הרע גם כן ישלים אותו כמאמר הכתוב (משלי טז, ז) ברצות ד' דרכי איש גם אויביו ישלים אותו. וזה אמר משה לישראל עלו זה בנגב, פירוש תעלו עצמכם אל החכמה עליונה. ועליתם את ההר, פירוש תעלו גם כן היצר הרע הנקרא הר. וראיתם את הארץ מה היא החזק הוא הרפה כו', פירוש שהצדיק העולה ממדריגה למדריגה הוא תמיד בדביקות גדול אל הבורא יתברך שמו וכשהוא בדביקות הוא מסולק במחשבתו מבני אדם ואז אינו יכול לפעול צרכי אדם, כי אינו כלל בזה העולם* ולזה צריך הצדיק לפעמים להניח הדביקות שלו בשביל צרכי בני אדם שיפעול פעולותיהם: הן בתפלה להתפלל עליהם בגוף או בממון או שאר השפעות כולם מוטלים על הצדיק* ונמצא עושה הצדיק הזה מצוה גדולה במה שמניח לפעמים הדביקות כי רצון הבורא הוא כך* וזה הוא פירוש וראיתם את הארץ מה היא, פירוש כשתהיו במדריגה זו שהיצר הרע ישלים עמכם צריכים אתם לראות מה שהארץ צריכה* המעט היא אם רב, נראה כי דברים האלו הם בני חיי ומזוני שאמרו בגמרא (מו"ק כח א) לא בזכותא כו' אלא במזלא* דהיינו שיש עולם הנקרא מזל על שם שנוזלים משם כל השפעות והצדיק צריך להמשיך אותם משם. וזה המעט היא אם רב, כנגד בני. החזק הרפה, כנגד חיי. השמנה אם רזה, כנגד מזוני*

או יאמר עלו זה בנגב (יג, יז). שהאדם צריך לחשב תמיד רוממות אל וגדולתו יתברך ולשום עיניו גם כן על שפלתו של אדם איך שלא נחשב לכולם, כי זה עיקר העבודה: וזה שנאמר עלו זה בנגב, היא החכמה עליונה וכדלעיל והיא רוממות אל* וראיתם את הארץ מה היא, פירוש אף על פי שתהיו במדרגה כזו שתהיו מחשבין תמיד ברוממות אל ובדביקותו* גם זה צריכין אתם לראות את הארציות והגשמיות איך שאינו כלום* וזהו וראיתם את הארץ, הוא האדם הבא מן הארץ מה הוא איך שאינו כלום וקל להבין*

או יאמר ועליתם את ההר (יג, יז). על דרך זה דאיתא בגמרא (פסחים פח א) דאברהם קרא לבית המקדש הר ואמר לא כאברהם כו' ולא כיצחק שקראו שדה, שזה רמז על ב' מקדשות שיחרבו, לכך אמר להם משה שיתקנו את ההר שיגרמו במעשיהם הקדושים שלא יחרב לעולם וקל להבין*

ועתה יגדל נא כו' (יד, יז) דברת לאמר* נראה דהנה השם יתברך ברא את עולמו להטיב לברואים שעל ידי עבודתם לו יתברך יזכו לשכר גדול ולכן נפלו ניצוצות קדושות בשעת הבריאה בכדי שאחר כך על ידי עבודתם שיעבדו לעלות הניצוצות יזכו לטובות הרבה ואחר חטא אדם הראשון הוסיף ליפול עוד ניצוצות הקדוש' על ידי החטא ולזה צריך האדם לעבוד לו יתברך בשני מדריגות הם אהבה ו* יראה יראה הוא לראות ולהסתכל תמיד בשפלות העולם הזה ועל ידי זה הוא משבר כח הכלים של הניצוצות ויוכל לבא לידי רוממות אל שהיא אהבה רבה* ועל ידי זה הוא מעלה הניצוצות קדושות למעלה ולמעלה וזה היה כוונת השם יתברך להביא את ישראל לארץ הקדושה, כי שם הוא כח יותר להעלות הניצוצות קדושות* וזה היה כוונת שילוח המרגלים שאמר השם יתברך שלח לך אנשים* דהנה השם יתברך אמר לאברהם אבינו עליו השלום כל מקום אשר תדרוך כף רגלך כו', רצה לומר על ידי שאתה תדרוך בה בקדושתך הרשימה הזאת תשאיר לזרעך שיהא קלה להם אחר כך להעלות הניצוצות קדושות, כי כל דבר הנרשם בקדושה הוא קל אחר כך להוציא אל הפועל* ולכונה הזאת היה שילוח המרגלים שבאותה שעה כשרים היו בכדי שהם יעשו רשימה בקדושה בארץ ישראל ויהיה קל אחר כך לישראל להוציא הניצוצות. ולכן אמר להם עלו זה בנגב, שהוא חכמה כדפרשתי לעיל* ועליתם את ההר, דהיינו הניצוצות קדושות* וראיתם את הארץ החזק כו', ולכאורה יש לדקדק דלא הל"ל אלא וראיתם אם הם חזקים ותו לא ול"ל הדבר והיפוכו* אך הכוונה הוא כנ"ל וראיתם החזק, היינו רוממות אל כו'. הרפה, היינו שפלות הארץ. שעל ידי ב' מדריגות אלו הכח להעלות הניצוצות קדושות אך לזה צריך כח גדול לשבר הכלים להעלות הניצוצות קדושות על דרך דאיתא בספרים שהמתפלל בכח הוא משבר על ידי זה המסך המבדיל* וזהו (תהלים כט, ד) * קול ה' בכח קול ה' בהדר, פירוש על ידי זה שתעשו קול ד' בכח תפעלו שתזכו למדריגה ב' הוא קול ד' בהדר הוא רוממות אל* וזהו שהתפלל משה רבינו עליו השלום ועתה יגדל נא כח, דהנה המרגלים קלקלו מאד בהילוכם* והדרך הוא כך כשישראל הם באיזה צרה רחמנא ליצול* והשם יתברך מושיע אותם בעת צרתם אזי הישועה היא גדולה שלא כדרך הטבע יותר ויותר מכבתחילה. לזה התפלל משה ועתה, פירוש עתה לפי שקלקלו המרגלים ואתה ברחמיך הרבים ענה אותם בעת צרתם* שיגדל הכח הצורך להעלות הניצוצות קדושות יגדל כל כך שלא כדרך הטבע, דהיינו כאשר דברת לאמר, רצה לומר כמו שהיה קודם החטא אדם הראשון וזהו כאשר דברת, דייקא לאמר והבין*

ועבדי כלב עקב היתה רוח אחרת עמו וימלא אחרי כו' (יד, כד). דהנה יש ב' גווי צדיקים, דהיינו יש צדיקים שמוכרחים להיות פרושים ומובדלים מבני אדם, כי כאשר יהיו בין העולם יוכל להיות שיפלו ממדרגתם הנכונה להם* ויש צדיקים שמעורבים בין העולם ומדברים עמהם ואף על פי כן אינו נופל ממדרגתו ואדרבה הוא מחזירים למוטב* על דרך ששמעתי הפירוש מרבי ומורי הרב הגאון הקדוש המנוח מ' דוב בער דק"ק ראווני נשמתו בגן עדן ולא הסריח בשר קודש מעולם (אבות פ"ה מ"ה), ופירש מי שהוא בשר קדוש שהוא צדיק גמור אינו מסריח מעולם אף כשהוא מעורב עמהם ומדבר עמם* וזהו ועבדי כלב עקב היתה רוח אחרת, היינו אף שדיבר עמהם אף על פי כן לא נפל ממדרגתו ואדרבה וימלא אחרי לגמרי וקל להבין*

והיה בבואכם אל הארץ אשר אני מביא אתכם שמה (טו, יח). להיות שיש ארץ עליונה והאדם צריך לקדש עצמו בארץ התחתונה עד שיבא למדרגת ארץ העליונה וכשמקדש עצמו כך אז הקדוש ברוך הוא מסייעו לבא למעלה מזו לשמים העליונה מעלה ומעלה עד אין קץ* וזהו (יומא לט א) אדם מקדש עצמו מלמטה מקדשין אותו למעלה* אדם מקדש עצמו מעט מקדשין אותו הרבה* וזה שאמר כי תבואו אל הארץ* פירוש כשתפעלו במעשיכם הקדושים לבא אל הארץ העליונה* אזי אשר אני מביא אתכם שמה למעלה אין סוף ותכלית וקל להבין*

והיה באכלכם מלחם הארץ חלה כו' (טו, יט).* פירוש האדם הצדיק הזה שדברנו בו לעיל צריך להתנהג שאף כשיעסוק בדברים גשמיים באכילה ושתיה וכיוצא בו יראה שירים ממנו תרומה לה' שיביא הכל אל הקדושה* מראשית עריסותיכם כו' תרימו כו' היות שבזוהר הקדוש (עי' ח"ב קפב) מחמיר מאד על עון הכעס, רק התלמיד חכם אשר אורייתא קמרתח ליה מותר לפעמים באיזה הכרח* וידוע שהתלמיד חכם הוא הנקרא ראשית, לפי שהתורה שבו נקראת ראשית* והעיסה, הוא רמז לדברים החמוצין המה השפלות ככעס או כיוצא* וזהו שאמר הכתוב כשתהיו במדרגה זו כשאנו מדברים בו אז תבואו עריסותיכם, פירוש הדברים השפלים גם כן אל הקדושה הנקראת ראשית* וזו ראשית עריסותיכם חלה תרימו* פירוש תשמרו מאד שלא יהיה תמיד אצלכם הכעס חלילה, כי תסברו מותרים אתם בו חלילה, רק כמו חלה היא אחד ממ"ח כך לפעמים בהכרח גדול לאיזה דבר מצוה או קידוש השם וזה תרימו כו'*

ויהיו בני ישראל במדבר כו' עד ואל כל העדה (טו, לב). נקדים לפרש פסוק (בראשית לב, כג) ויעבור את מעבר יבק, ונבא אחר כך אל ביאור הכתובים הללו דבר דבר על אופניו. והוא, כי הצדיק כשהוא עולה תמיד בקדושתו למעלה למעלה בלי הפסק רגע אחד אז גורם בצדקתו שמתיש כח הקליפה ואין כח להסטרא אחרא להחטיא אפילו לשאר בני אדם: אבל כשחלילה כשעוזב הצדיק מדרגתו אפילו רגע אחד אז נתגבר הבעל דבר ונעשה כאיש להתגבר ולהחטיא חלילה וחלילה* והתקנה לזה לתקן אשר עוות להתגבר מאד בדביקותו ולחקור ולדרוש היטב את אשר עשה ויחזור עצמו לעלות למעלה להתניש כחה כמקדם* וכשעושה כך אז הוא בא יותר למעלה מאשר היה קודם, כי פעל בקדושתו דבר גדול כזה והקדושה היא הנקראת יב"ק כידוע ליודעי חן: וזהו ויעבר את מעבר יב"ק, פירוש שהוא היה תמיד בקדושה הרמוזה בתיבת יב"ק: פעם אחת עבר אותה המדרגה והניח קצת מדרגתו הגדולה. ויאבק איש עמו: פירוש מצא הבעל דבר ההוא שנתחזק כמו איש מלחמה עד עלות השחר כך היה ביד הבעל דבר כח עד שעלה יעקב אבינו וחזר עלות מדרגת העליונה וחקר ודרש על אשר אירע לו. וזהו השחר, לשון חקירה ודרישה. ואז בא יעקב אבינו על ידי זה למדריגה יותר גדולה ובא למדריגה להקרא שמו ישראל עבור זה כמו שגמר אומר כי שרית כו'. ועתה נבא אל הביאור אשר לפנינו* ונדקדק על השפת יתר ויהיו בני ישראל במדבר, ללא צורך, כי הלא נאמר ונשנה כמה פעמים שהיו במדבר* אך נראה לתת טוב טעם באמת על היותם במדבר להיות שמשה רבינו עליו השלום היה במדרגתו גדול עד מאד למעלה מן הטבע ולזה נקרא איש אלקים, שלא היה כלל בארץ, כי מחשבתו תמיד למעלה דבוקה וקשורה. ולזה לא היה יכול להמשיך פרנסה לישראל על פי הטבע, כי היה למעלה מן הטבע ולזה נהגם במדבר ארץ לא זרועה כדי להוציאם מן הטבע ויהיה יכול להמשיך להם מזון חוץ לדרך הטבע ופעל ועשה והמשיך להם מן הקדוש לחם אבירים* נמצא היוצא לזה מזה שעיקר כוונת משה היה להוציאם מן הטבע* ולזה צריך להיות בדביקות, כי אף במדבר אם לא יכניסו לדביקות יהיה להם בלבול מן המדבר גם כן כי הוא דבר גשמי כמדבר מקום הקליפה ובאמת היה דור המדבר תמיד עולים בדביקותם בלי תכלית כידוע* אלא

שפעם אחת אירע להם שהניחו מעט דבקותם והיו במדבר, פירוש שהיו הוייתם היותם במדבר* וזהו ויהיו בני ישראל במדבר וימצאו איש: כי מצאו שבזה נתגבר כח הסטרא אחרא ונעשה הבעל דבר כאיש להתגבר עליהם* מקושש עצים, פירוש לפי שהאדם צריך להיות תמיד במדרגתו שלימה אם אשר יהיה טוב יהיה בשלימות* או אם חלילה להיפך ידע נאמנה שהוא שפל ועל ידי זה יבא לו הרהור תשובה, כי יהיה שב מידיעתו שידע חטא ואשם והתוודה והעיקר שלא יהיה מעורב טוב ורע* ועל זה נצטוה אדם הראשון מעץ הדעת טוב ורע לא תאכל ממנו (בראשית ב, יז) פירוש שתלך תמיד באמת* וזהו מקושש עצים, פירוש התחיל הבעל דבר להחטיאם ולקושש להם עצים, פירוש ללקוט להם דברים המעורבין טוב ורע למען החטיאם בלתי השב חלילה ולזה כתיב עצים, לשון רבים לרמוז על דברים המעורבין משני עצים מן הטוב ומן הרע* ויביאו אותו אל משה כו', פירוש חזרו עצמם אל הקדושה כשראו שאירע להם כזה ויביאו הדברים אל ה' בטענתם לומר אף כי חטאנו הרי יש צדיק בדור כמו משה שאינו עוזב דבקותו אפילו רגע אחד. ואל אהרן, פירוש וגם אהרן יש* ואל כל העדה, פירוש כללות ישראל הם תמיד טובים אף שלמטה בפירודם נמצא איזה בני אדם החוטאים אבל הכוללת הם טובים עד למאד ולזה יעמד לנו זכות הצדיקים הללו להתיש כח הקליפה לבלתי החטיאנו עוד ונהיה קדושים בעבודתך אמן כן יהי רצון*

וכי תשגו ולא תעשו כו' אשר דבר ד' אל משה כו' אליכם ביד משה כו' והלאה לדורותיכם (טו, כב), עד סוף הפרשה רבו הדקדוקים בשינוי לשונות זה מזה* אך נראה לפרש דתשגו, הוא מלשון השגה שאדם משיג בשכלו הן איזה דבר והכתוב מלמדנו איך שיהיה השגתנו בחכמתנו ובתורתנו הקדושה, רק להשיג אמיתת יראת הבורא ברוך הוא ואל יהיה השגתנו חלילה להתנשאות בו* כי השם הטוב ברחמי השפיע בטובתו וחסדו לנו עמו הקדוש חכמה בינה ודעת להשכיל דבר דבר על אופניו וענין ההשגה היא טבעיות בכל אחד שישגי בשכלו כל מה שירצה כן הטביע הבורא באדם בעת המציאו שישגי בכל מה שיעסוק הן בתורה והן ביראה ובמצות ומעשים טובים ובשאר חכמות* והאדם הצדיק הרוצה לזכך נפשו ולהעלותה לדבקה בבורא יתברך שמו הוא מניח מחשבת העולם הזה ותענוגיו ועוסק הכל במחשבתו ומעשיו ולימודו הכל כדי כוונתו להשיג אמיתת עבודת הבורא באהבה ויראה השלימה מכל סיג ופסולת ולעשות מצות ד' בהתלהבות גדול כאשר דבר השם יתברך המצוה אל משה מתוך האש, כי אש אכלה הוא ונתן לנו תורתו גם כן מתוך האש למען נלמד עשות מצוותיו באש התלהבת וחשק גדול וכן הוא עבודת ד' באמת לעשות התורה והמצוה כנתינתה מפי הגבורה באש שלהבת יה. וכמו שקבל משה מפי הגבורה בהתלהבות יראה ואהבה גדולה כן היושר שאנחנו נעשה כמוהו למצותינו* אלא שמשה רבינו עליו השלום שמע מפי הקדוש ברוך הוא בכבודו ואנחנו קבלנו ממשה, בוודאי לא היה יכול משה לדבר אלינו באש ההיא כאשר שמע מפי הגבורה, ואם כן עלינו על כל פנים מוטל לעשות כמו שקבלנו מפי משה באופן ההיא, וכן יש עוד אופן הקל מזה, והיינו אינו דומה אותה מצוה אשר צוה משה לעשות בעת ההיא בודאי היו מחויבין לעשותה כאשר צום בכל היותר טוב ונכון* אבל אשר פקד משה לעשות לדורות הבאים אחריו בודאי לא היה אפשר להכניס בלבם האש היראה ההיא שהיה בשעת הציוי מפי משה עצמו ואף על פי כן על כל פנים צריך לעשותה ביראה ואהבה גדולה כל אדם לפי השגתו והעיקר שיראה האדם שיהיה כל השגותינו לעבודת הבורא* וזהו וכי תשגו כנ"ל, שיהיה לכם השגה כפי הטבע כנ"ל, אך ולא תעשו את כל המצות האלה אשר דבר ד' אל משה: כלומר שלא תעשו המצוה במדריגה הזאת באהבה והתלהבות אש כאשר דבר ה' אל משה* ולא זו אלא על כל פנים היה לכם לעשות במדריגה כאשר דבר ה' אליכם ביד משה, פירוש ששמעתם על ידי משה שזה בלתי אפשרי שיהיה הדבור של משה לישראל במדריגה זו כאשר היה הדיבור שיצא מפי ה' אל משה: אז על כל פנים תעשו באופן זה, דהיינו

מן היום אשר צוה ה' והלאה לדורותיכם, רצה לומר על כל פנים תכניסו כל מחשבותיכם ומגמותיכם כפי השגותיכם בכל יכולתכם במדריגה זאת: כאשר צוה ה' כו' לדורותיכם כנ"ל: או יאמר מן היום, פירוש על כל פנים תראו לשאוב ולקבל התעוררות קדושה מאותו יום שנתקדש מכבר בקדושה רבה כאשר אנו רואים הימים טובים ושבתות וראשי חודשים שנתוסף קדושה באדם מחמת שהיום גורם כן כל יום שציוה בו השם יתברך ברוך הוא איזה מצוה אזי נתקדש אותו יום בתוספות קדושה מחמת המצוה הזאת וגורם בהגיע היום הזה נתעורר גם כן קדושה באדם ואמר הכתוב על כל פנים תראו שתהיו כלי מוכשר לקבל קדושה על ידי התעוררות היום: וזהו מן היום כו'. והיה אם מעיני העדה נעשתה לשגגה, דעיני העדה, הם הראשים המנהיגים את העם המה נקראים עיני העדה. ואמר הכתוב אם חס וחלילה עיני העדה הם הראשים הולכים בדרך לא טוב דעיקר תולה בהם כדרך שאמרו (תענית כד א) כלה שעייניה יפות כל גופה אין צריך בדיקה, הכתוב מבשר ועשו כל העדה, פירוש השם יתברך ברוב רחמיו וחסדיו ירחם על עמו ישראל ויעמוד להם צדיקים גדולים הנקראים כל העדה מטעם שהם דואגים תמיד על כללות ישראל ומתפללים עליהם בכל עת והצדיקים ההם מעוררים רחמים וממתיקים כל הדינים מעל ישראל ומהפכים לרחמים: וזהו ועשו כל העדה פר בן בקר, פר הוא רמז לדינים עושים מהן בן בקר דהיינו רחמים וחסדים מלשון בוקר* אחד לעולה, רצה לומר שמעלים הכל אל אחדות גמור* לריח ניחוח לד', שיהא נחת רוח לפניו יתברך שמו ויתעלה. ומנחתו ונסכו כמשפט* דאיתא (ברכות ו ב) אליהו נענה בתפלת המנחה, והטעם נראה שהוא מחמת שאז יוצאים הדינים משורשם והצדיק הרואה זאת ממתיקם לרחמים על ידי תפלתו שמתפלל אז ושופך את לבו במנחתו כמים הנשפכים ומתנסכין וזה חביב מאד לפניו יתברך ולכן נענה בתפלת המנחה. וזהו ומנחתו, פירוש תפלת המנחה שלו. ונסכו. רצה לומר מה ששופך ומנסך לבו על ידי זה הוא ממתיק הדינים: כמשפט, פירוש כפי העת והזמן שרואה הצדיק הדינים יוצאים שלא כל העתים שוות בעת צאת הדינים שלפעמים יוצאים בהתגברות גדול ואז צריך הצדיק להוסיף יקר תפארת תפלתו הטהור באהבה רבה ויראה גדולה למען המתיקם ולפעמים לא כל כך בהתגברות כפי העת והזמן כן הצדיק מתפלל להפכם לרחמים גדולים וזהו כמשפט: ושעיר עיזים אחד לחטאת, דאיתא הטעם של שעיר המשתלח היה כדי ליתן חלק לס"א שלא יקטרג על ישראל כידוע. וזה רמז שעיר עיזים, שגם הצדיק הגמור שהוא כל העדה כנ"ל צריך גם כן להניח יניקה קצת לסטרא אחרא כדי שלא יקטרג עליו: וזהו לחט"ת חסר א', רמז שחס וחלילה אינו פוגם באל"ף פירוש באחדות על ידי חטאו, כי שגגה היא והשם אנה לידו מטעם הנ"ל וכפר הכהן כו' ונסלח להם כפשוטו* והם הביאו את קרבנם, רצה לומר אין נדנוד חטאם מעכב אותה להביא קרבנם אשה לד' אש קדושתם מקריבים לפניו יתברך שמו. וחטאתם לפני ד' על שגגתם, פירוש שהכתוב מפרש בשבח הצדיקים לאמר ראה הגם שחטא שגגתם קל מאד בנדנוד חטא דקה מן הדקה אף על פי כן הם חושבים תמיד שחטאו גדול מאד יותר מעל שגגתם* ונסלח לכל עדת בני ישראל* רצה לומר על ידי זה גורמים סליחה לכל ישראל: ואם נפש אחת תחטא בשגגה: כבר פירשתי בפרשת בהעלותך (במדבר ט, י) על פי' איש כי יהיה טמא לנפש* שזה רמז על הצדיק הגדול שאין בו שום חטא ודופי כי אם מחמת חטא אדם הראשון עיין שם* והפירוש גם כאן כך ואם נפש כו', רצה לומר שהצדיק הזה ידמה בעיניו שחטא ובאמת אינו חטא, רק בשגגה בא לידו שאלקים אנה לידו כנ"ל: וכפר הכהן, רצה לומר השם יתברך נקרא כהן הוא מכפר על הנפש השוגגת בחטאה בשגגה. לפני ד', רצה לומר שזה החטא אינו אלא לפני ה', פירוש שמה' היתה זאת לו לכפר עליו פירושו כמו לחפות עליו מפני המקטרג וכנ"ל* ונסלח לו, שהסליחה היא שהחטא נמחק לגמרי כאלו לא היה* ואמר הכתוב האזרח כו', דהנה יש צדיק אשר כבר תיקן את מעשיו והוא זך וצלול ונקרא בשם אזרח על שם

שנתיישן בצדקו והצדיק כזה אין צריך שום סיגף ואפילו שום תנועה בתפלה. שהוא מתפלל כבר תפלתו בנחת ובשתיקה ונשמע קולו בשמי מרום* ולגר הגר, זה רמז להצדיק שצריך עדיין חיזוק ואימוץ רב שמתחזק ומתאמץ בכל כחו ותנועותיו ומפקפק כל חוליות שבשדרתו בתפלתו ובלמודו וזה נקרא בשם גר הבא לטהר עצמו בעבודת השם יתברך בשלימות* תורה אחת יהיה לכם, רצה לומר הן הצדיק השלם והן הצדיק הזה שניהם חביבים מאד לפני השם יתברך מאחר שהוא בוחן לב וחוקר כליות שכל כוונתו לשמו הגדול ומשעבד כל גופו וכחו ומחשבתו להשם יתברך ברוך הוא* והנפש אשר תעשה ביד רמה מן האזרח ומן הגר* פירוש אבל הנפש אשר ידבר בזדון דברי חירופים וגידופים על הצדיקים הנזכרים לעיל הן מן האזרח והן מן הגר* את ד' הוא מגדף רצה לומר שנחשב כאלו דבר על השם יתברך כביכול: ונכרתה כו' ואת מצותו הפר הכרת תכרת* פירוש שיש ב' עניני כרת* דאיתא בגמרא (עי' מכילתא בא פ"ח) יכול יכרת ממקום זה וילך למקום אחר תלמוד לומר כו', נמצא ההוה אמינא היה שיכרת ממקום למקום* ובאמת הוא כך גם כן ושניהם דברי אלקים חיים ההוה אמינא והמסקנא שהכתוב מדבר מב' עניני חוטאים* דהיינו האחד כפשוטו מגדף עבודה זרה ממש* והשני הוא המדבר על הצדיקים ופוער פיו עליהם בחירופים וגידופים אשר נחשב בעיני הבורא יתברך שמו כאלו מדבר עליו כביכול ברוך הוא. ולזה כפל הכתוב הכרת תכרת, לרמוז על ב' עניני כרת הנזכרים לעיל שהם על עבודה זרה ממש כהמסקנא של הגמרא ועל שהוא מבזה הצדיקים שאין זה אלא מגבה לבו לכן יכרת ממקום למקום ויהיה גולה נע ונד בארץ אז יכנע לבבו הערל ויכיר מעלת הצדיקים העובדים ד' באמת* נחזור לענינינו, דעיקר הלימוד התורה והמצוה הוא כדי להשיג עבודת השם באמת ביראה ואהבה שלימה בלי שום סיג ופסולת* ואמר הכתוב הראיה לזה איך לא טוב הדבר שילמוד תורה להתנשאות בה, הא ראיה ויהיו בני ישראל במדבר וימצאו איש כו', שחטאו היה שקיצץ בנטיעות וזה היה מחמת לימוד תורה שלא לשמה הביא המכשלה הזאת תחת ידו ולכן עונשו היה רגום אותו באבנים כו', שהאותיות נקרא אבנים כדאיתא בספר יצירה* וזה היה מדה כנגד מדה מחמת שלמד תורה שלא לשמה היה מיתתו ברגימת אבנים המרומזים באותיות ודווקא מחוץ למחנה, כלומר חוץ למחנה שכינה על שם שלא היה תורתו פורחות לעילא* ואמר הכתוב איך הדרך לבא אל לימוד תורה לשמה ליראה את השם, ומפרש ועשו להם ציצית על כנפי בגדיהם* פירוש שישגיח על עבירות שאדם דש בעקביו שישמור עצמו מכעס ומחנופה משקרים ורכילות ולשון הרע משנאה מקנאה מתחרות מגאות מפניות מהסתכלות בנשים מדברים בטלים מחמדות ממון שאינו של יושר וכן בכל דבר ודבר ישגיח על עצמו בעינא פקיא: ואז כאשר ילמוד או יעסוק באיזה חכמה מחכמת אלקות יאיר לו אור תורתו וילמדהו דרכי השם והשגות אמיתות יתברך שמו ויתעלה* וציצית הוא מלשון (שיה' ש ב, ט) מציץ מן החרכים* בגדיהם, לשון בגידה יסתכל עליהם וינצל מכל וכל מהם אז טוב לו בזה ובבא אמן כן יהי רצון*

או יאמר על דרך אשר כתבנו לעיל שהצדיק צריך להחזיק בקדושה למטה ולתקן דוגמתה בעולמות עליונים, והיינו ב' מדרגות למעלה ולמטה* וזהו דבר אל בני ישראל ועשו להם ציצית על כנפי בגדיהם לדורותם, דציצית הוא לשון הסתכלות כנ"ל שעל ידי מצות ציצית יראו ויסתכלו לתקן ב' מדרגות הנזכרות לעיל, דהיינו בגדיהם דבגד נקרא לבוש ואיתא בגמרא (שבת עז ב) לבוש לא בוש, וגם כן הוי חוטי לבן שעל ידם יתלבנו עוונותיהם וגם שיתקדשו כל כך בקדושתם שיהא להם ארבע כנפים לדורותם נכתב חסר כמו לדירתם, דהיינו עיקר דירתם יהיה בעולם העליון שיהיו גם הם מרכבה כמו החיות הקודש שיש להם ארבע כנפים שמתחילה היה להם ששה כנפים ואחר החורבן ניטל מהם ב' כנפים, ופלוגתא היא בגמרא (חגיגה יג ב) חד אמר ב' כנפים שאמרו בהם שירה ניטל וחד אמר אותם הכנפים שהיו מכסין

רגליהם ניטל מהם* והצדיק צריך לתקן ב' הדעות והם ב' המדריגות הנ"ל ונבארם לקמן בביאור היטב* וזהו ונתנו על ציצית הכנף פתיל תכלת, ואיתא בגמרא (סוטה יז א) למה תכלת שתכלת דומה לים וים דומה לרקיע ורקיע דומה לכסא הכבוד* וים הוא רמז ליראה ורקיע רמז לאהבה דאיתא במדרש (ספרי האזינו פ' ש"ו) אמר הקדוש ברוך הוא לישראל בני ראו שבראתי לכם הים והרקיע לשמש אתכם ואינם עוברים על מצותי דכתיב (עי' ירמיה ה, כב) גבול שמתי לים, כלום שינה ועבר את גבולו, כי מתיירא לעבור גבולו אשר שמתי לו* ורקיע מאיר לכם בחדוה ושמחה* וזה רמז התכלת שדומה לים וים דומה לרקיע, דהיינו שעל ידי ב' מדריגות שהם יראה ואהבה יתקנו אותם כנפים הניטל מהחיות הקודש, דהיינו עם יראה יתוקן הב' כנפים למאן דאמר אותם שהיו מכסים בהם רגליהם דזה הוא יראה* ובאהבה יתוקן אותם כנפים שאמרו בהם שירה דזה הוא אהבה ואז יוכלו להיות מרכבה כמו חיות הקודש* וזהו (קהלת ט, ח) בכל עת יהיו בגדיך לבנים, דלכך נקרא בגד לבוש, דהיינו בלא בושה כדאיתא בגמרא, והיינו גם כן רמז שיראה ללבן עונותיהם של ישראל. ושמן על כו', רמז לאור העליון שישפיע לעולמות עליונים* וזהו (ברכות י ב) בית שמאי אומרים בערב כל אדם יטה ובבוקר יעמוד, רצה לומר בערב אם רוצה לבטל איזה דבר רע שהוא ערב וחושך יטה, פירוש צריך להטות עצמו לדבר זה בלבד* ובבוקר, דהיינו להמשיך חסדים יעמוד, היינו תפלה שהיא בעמידה* ובית הלל אומרים קורא כדרכו, רצה לומר שיקרא להבורא ברוך הוא כדרכו המיוחד לו לעולם העליון, פירוש יתאמץ להיות מרכבה כחיות הקודש כנ"ל וממילא יתוקן הכל* וזהו (שיה"ש ז, ו) ודלת ראשך כארגמן, דהשכינה בגלות נקרא דלה. ראשך כארגמן, רצה לומר תראה לבא אל ראשך ושורשך תחת כסא הכבוד: כארגמן, רמז למלאכי המרכבה המרומוזין במלת ארגמן, שהם אוריאל רפאל כו' כדאיתא בספרים*

ויאמר ה' אל משה כו' ועשו כו' (טו, לח)* נראה לפרש על פי דאיתא במסכת קידושין (מט ב) על פסוק (זכריה ה, ט) ותשאנה את האיפה ורוח בכנפיהם* ומפרש שם לבנות לה בית בארץ שנער, ואמר ר' יוחנן זו חנופה כו' עיין שם* והנה ראינו שבכח העבירות הקליפה עושה לה כנפים ובני רשף יגביהו עוף לעוף במדורי הגיהנם להכין מדור להרשעים* ולזה צריך האדם להזדהר ולהשגיח על זה תדיר* ובמה יתקן הדבר בלבתי תוכל הרע לו* בהביטו על הדבר ההוא תמיד ויכנע לבבו* ויתחזק במעשים הטובים מאד עד שיעשה על ידי זה לעצמו כנפים לעוף ולהתגבר עליה להפילה לארץ ואז טוב לו בזה ובבא* ועתה הפירוש הוא כך ועשו להם ציצית, לשון הסתכלות והבטה* ורצה לומר שישגיחו תמיד על כנפי בגדיהם לדורתם חסר כתיב שפירוש לדירתם, פירוש להשגיח על אותם כנפים הנעשה מהבגידות והרע לעוף לדירתם למדורי גיהנם* ונתנו על ציצית הכנף, פירוש היא העצה הנכונה שיעשו לעצמם כנפים אחרים לאותה ההסתכלות הקדוש שישגיחו על זאת למען הכנע לבו להטיב כך יגרמו בגודל קדושתם שיהיו להם גם כן כנפים ביותר התחזקות להשפיל ולהתיש כח הקליפה היא* פתיל תכלת דכתיב (דברים לב, ט) יעקב חבל נחלתו, פירוש שנשמת ישראל חצובות מתחת כסא הכבוד ושלשלם למטה לארץ כחבל הזה הנקשר בשרשו למעלה ותלוי והולך עד למטה כך היא נשמת ישראל והם תמיד קשורים בו יתברך על ידי החבל ההוא הם נשמתם הקדושים* אך כשאדם חוטא אז נפסק חבל הקדושה ונשאר האדם ההוא בלי שורש קדושה ולזה צריך התשובה להעשות שיתקשר שוב החבל ההוא ויגיע עד כסא הכבוד. וזהו (יומא פו א) גדולה תשובה שמגעת עד כסא הכבוד, ואיתא בגמרא (סוטה יז א) תכלת דומה לים כו' לכסא הכבוד כו', ולכאורה נראה שפת יתר, כי לא הל"ל אלא תכלת דומה לכסא הכבוד, כיון שזה עיקר המכוון* אלא שהתורה הקדושה מלמדנו בזה, כי עיקר כוונתנו במעשינו הקדושים לקשור עצמנו בשרשנו למעלה בכסא כבודו יתברך ואיך הדרך לבא למדריגה כזו: לזה סדרו לנו חז"ל המדריגות כסדרן. לעלות על ידם

עד המכון* וזהו תכלת דומה לים: ים, הוא הנקרא ים התלמוד היא התורה, פירוש בתחלה תראה להתמיד ולהתנהג על פי התורה וללמדה היטב בהתמדה ואחר כך וים דומה לרקיע* פירוש רקיע הוא דבר הדק מאד מלשון ריקועי פחים (במדבר יז, ג), פירוש דבר הרוחני עד מאד והיא הדבקות וההתבודדות בו יתברך תמיד אחר כך רקיע דומה לכסא הכבוד* פירוש תבא למדריגה שיהיה נשמתך קשורה בכסא הכבוד על ידי דבקותך הטוב* וזהו פתיל, פירוש החבל הקדוש תכלת, תבוא למדריגת תכלת כמבואר וזה הכל על ידי הסתכלותם בשפלות שלכם לתקנה וכדלעיל* והיה לכם לציצית, פירוש עוד זאת תגרמו טוב לכם על ידי הסתכלות הקדושה שתבואו למדרגת וראיתם אותו כדרך שהיה בזמן הנביאים שהיו נקראים רואה וחווה והבן*

וידבר ד' דבר אל בני ישראל ועשו להם ציצית על כנפי בגדיהם כו' (במדבר טו, לח). נראה לפרש על דרך המוסר: דהנה ציצית, הוא לשון הסתכלות כמו (שיה"ש ב, ט) מציץ מן החרכים* דהיינו שציוה הקדוש ברוך הוא למשה רבינו עליו השלום ללמוד את בני ישראל שיסתכלו תמיד על כנפי בגדיהם, רצה לומר בעשותם מצות ד' שהמצות נקראים כנפי כמו שמצינו באלישע בעל כנפים (עי' שבת מט א): וגם שהיא פורחת לעילא* ואמר הכתוב שיסתכלו תמיד על חסרונם מה שמחסרים וממעטים בעשיית המצוה מלעשותם בשלימות, כי אדם אין צדיק בארץ אשר יעשה טוב ולא יחטא (קהלת ז, כ), דהיינו בעשותה מצוה בלתי אפשרי שלא יחסר בה קצת ועל ידי שהוא מסתכל ורואה החסרון שחיסר במצוה אזי יחד לבו בקרבו וצעק יצעק לד' וד' ברחמיו וחסדיו הגדולים מעלה עליו כאלו עשאה כמצותה בלי שום חסרון* ובגדיהם: הוא לשון בגידה וחסרון: לדורותם, רצה לומר וגם יסתכלו תמיד בעולמות העליונים לדורותם, הוא לשון דירה שעיקר דירתו של אדם הוא בעולמות העליונים, והיינו שיסתכלו תמיד ברוממות אל: גם נוכל לפרש לדורותם* דהנה עם בני ישראל נקראים משפחות כמו שמצינו בתורה פעמים הרבה: והאומות נקראים דורות* וזהו שאמר שלמה המלך עליו השלום (קהלת א, ד) דור הולך ודור בא והארץ לעולם עומדת, רצה לומר דהנה כתיב (בראשית א, א) בראשית ברא אלקים את השמים ואת הארץ* ופירש רש"י בשביל ישראל שנקראים ראשית, והיינו דור הולך, רצה לומר היינו האומות אין להם קיום לעולם: רק שדור הולך כו': והארץ לעולם עומדת, רצה לומר ישראל שעיקר בריאת הארץ היתה בשבילם. לעולם עומדת, עומדים לעולמי עולמים. וזהו לדורותם, דהיינו שתעשה המצוה בשלימות לשמה ועל ידי זה תכניע האומות לבל ישלטו בכם* ונתנו על ציצית כו', פירוש ועוד יעשו למעלה ממדריגה זו מה שיסתכל על הבגידה וחסרונם שמחסרים במצוה כנ"ל* יתנו לזה עוד מדריגה, דהיינו הכנף פתיל תכלת* דאיתא בגמרא (סוטה יז א) למה ציצית בא מן התכלת: מפני שתכלת דומה לים וים דומה לרקיע ורקיע דומה לכסא הכבוד, ולכאורה יש לדקדק דהוי ליה לומר בקיצר תכלת דומה לכסא הכבוד* אף שאיני דקדוק כל כך יש לפרש דברי רבותינו ז"ל שרמזו לנו דבר גדול בזה להורות לנו את הדרך אשר נלך בה באמת* דהנה ים אותיות מי, דהיינו שרמזו לנו שצריך אדם להיות ולהחזיק עצמו שפל ונבזה וכלא יחשב בעיני עצמו ולשאול את נפשו תמיד מי אני שאיני כלום ואיני מקיים מצות ד' ותמיד אני מחסר וממעט בעבודתו יתברך שמו. וזהו פירוש (דברים י, יב) מה ד' שואל מעמך כי אם ליראה, רצה לומר שהשם יתברך אינו שואל ומבקש ממך, רק שתחזיק עצמך במדריגה מה שאתה שפל ונבזה ובמה נחשב, כי זה הוא עיקר ליראת ד' ולעבודתו* וזהו שאמר שלמה המלך עליו השלום (קהלת א, ז) כל הנחלים הולכים אל הים* הנחלים הוא רמז על התורה והמצות שנקראים נחלה כמו שנאמר (דברים לג, ד) תורה ציוה כו' מורשה, לשון ירושה: והיינו כל התורה והמצות שאתה עושה הולכים אל הים, היינו מ"י כנ"ל שתחשוב ותדאג תמיד שעדיין לא יצאת ידי חובתך וכאלו לא עשית וקיימת כלום: והי"ם

איננו מלא, רצה לומר שזה הדבר שאין לו שיעור ובכל פעם שעולה במדריגה יותר יחשוב תמיד יותר מי אנכי: והי"ם דומה לרקיע: דרקיע הוא לשון התפשטות כמו (תהלים קלו, ו) לרוקע הארץ* והיינו שצריך להתחזק ולהתפשט במדה זאת ויחשוב בכל פעם יותר שהוא שפל מאוד וכלא נחשב: ורקיע דומה לכסא הכבוד: דהנה תשובה נקראת בשם כסא הכבוד על דרך שאמרו חז"ל (יומא פו א) גדולה תשובה שמגעת עד כסא הכבוד* והיינו אז כשתהיה שפל בעיניך אז תתחיל לשוב בתשובה שלימה, כי בעוד שתהיה נחשב בעיניך לכלום בלתי אפשר שתהיה תשובה שלימה. וזהו הכנף פתיל תכלת, רצה לומר בעשות המצוה הנקרא כנף כנ"ל: תחבר לזה תשובה הרומזת לתכלת כנ"ל, דהיינו שתעשה המצוה בשני מדריגות, דהיינו שתסתכל בשפלותך וחסרונך שאתה ממעט בעבודתו וגם שתהיה עם תשובה תמיד: פתיל, היא לשון חיבור מלשון (במדבר יט, טו) צמיד פתיל, וזהו (תהלים קב, א) תפילה לעני כי יעטוף* דהנה כתיב (במדבר יב, ג) ואיש משה עניו מאוד, ראיתי כתוב שצ"ל עניו בוי"ו קטיעא, ורצה לומר שהתורה רמזה בזה שהיה עניו באמת כעני ושפל בדעתו שלפעמים הענוות באדם הוא גאווה, דהיינו שמחשב בעצמו שהוא עניו שמדבר עם בני אדם שפלים וזה הוא גאווה גדולה, ולכן כתב במשה רבינו עליו השלום עניו בוי"ו קטיעא כיו"ד לרמוז שהיה שפל בעיניו כעני ושפל וזהו תפלה לעני, היינו העני והשפל בעיניו. כי יעטוף, רצה לומר שיתעטף ויקפול כל המדריגות ומעלות ומדות טובות שבו כאלו אינם בו ואז כשעשה בדרך הזה אז תפילתו בוודאי רצויה ומקובלת לפני הבורא ברוך הוא יתעלה:

פרשת קרח

ויקח קרח (טז, א), תרגומו ואתפליג. נראה לי בהקדים לפרש פסוק (בראשית א, ו) יהי רקיע בתוך המים כו', דהנה יש להבין על שברא הקדוש ברוך הוא בעולם שיהיו צדיקים ורשעים* והלא אין חפץ השם יתברך ברשעים* אך מחמת שאין צדיק בארץ כו' (קהלת ז, כ), ולמען שלא יהא חס וחלילה קטרוג על הצדיק, כי הצדיק צריך לתקן העולמות שזה הוא מעשה דקות ורוחניות* ועל ידי הרשעים ניכר ונראה צדקת הצדיק כמו שאמר שלמה המלך עליו השלום (עי' קהלת ב, יג) כיתרון כו' כן יתרון החכם מן הכסיל, ופירושו המפרשים כמו שעל ידי חושך ניכר מעלת האור כן על ידי הכסיל ניכר מעלת יתרון החכם בחכמתו, ובראות המקטרג רשעת הרשעים נגד צדקת הצדיק שבחר בחיים בבחירתו שנתן לו השם יתברך אז נסתם פיו מלקטרג עוד עליו* וזהו פירוש יהי רקיע בתוך המים (בראשית א, ו), רצה לומר הצדיק שנקרא בשם רקיע על שם הדקות והרוחניות מלשון (שמות לט, ג) וירקעו פחי הזהב, שיהיה לו כח לתקן על ידי התורה הקדושה הנקרא מים* ויהי מבדיל בין מים למים, כלומר על כן הוכרח להיות הבדל בין מים למים, והיינו שיהיה צדיק* וגם ניתן רשות ובחירה לאדם להיפך חס וחלילה ואף גם הוא יש לו חלק בתורה כמו שאמרו (ברכות נו א) ריקנין שבך מלאים כו', בראות המקטרג ההבדל שבין הצדיק והרשע אין יכול שוב לקטרג עליו ויכול הצדיק לפעול פעולתו כנ"ל* וזהו פירוש הפסוק (ישעיה מג, ג) ונתתי כפרך מצרים כוש וסבא תחתך, כפרך הוא מלשון כפירה וחטא חס וחלילה, והיינו אם חס וחלילה הצדיק נכשל קצת בחטא קל כנ"ל לעומת זה נתן הקדוש ברוך הוא רשעים כמו למשל מצרים ושאר אומות כוש וסבא בעולם כדי שעל ידי זה לא יהיה כח למקטרג לקטרג על הצדיק* ולכן כתיב תחתך, שפי' שהם כבושים תחתך, כי כיון שנסתם פי המקטרג ממילא כבושים תחת הצדיק כל האומות* וזהו ויקח קרח, תרגומו ואתפליג, דהיינו שעשה חלוקה והבדל שעל ידי רשעתו היה ניכר צדקת אביו שהיה צדיק גדול* ולכן מייחסו אחר אביו וקל להבין*

או יאמר ויקח קרח (טז, א) ואתפליג: כי בריאת אדם ונשמתו חצובה מתחת כסא הכבוד* לזה צריך להיות עיקר דירתו בעולמות עליונים וליתן השפעות מעולם התחתון עד אין סוף ברוך הוא* וכשאדם עובר עבירה חס וחלילה אז הוא מפריד עצמו מהעולמות העליונים ואין להם בו שייכות כלל ונשאר גופו ונשמתו בעולם השפל הזה* וזה תרגמו ואתפליג, פירוש שהפריד עצמו מעולמות* וזהו (תהלים פז, ב) אוהב ד' שערי ציון כו', כי העולמות הם שערים לאדם שיחזור דרך שם למקום חוצבו ולהשכין נשמתו תחת כסא הכבוד* וזהו אוהב ד' שערי ציון, הם השערים המצויינים בהלכה והם העולמות שנותן בהם השפעה וחיות ואימתי הוא אוהב אותם מכל משכנות יעקב, פירוש כשישראל שוכנים תחת כסא הכבוד*

או יאמר אוהב כו', על פי הפסוק (במדבר כד, ה) מה טובו אוהליך יעקב כו'. דמדרגת יעקב הוא מדרגה התחתונה וישראל הוא מדרגה עליונה, ואהל הוא בנין עראי ומשכן הוא הקבוע* וזהו מה טובו אוהליך יעקב, פירוש מה טוב הוא כשהמוני עם קובעים לתורה עיתים כאהל שהוא בנין עראי* משכנותיך ישראל, פירוש הצדיק השלם שהוא קובע עצמו בקביעות בעבודות הבורא כמשכן הקבוע: והנה דרך הצדיק העובד ד' בקביעות נדמה אליו תמיד שעדיין לא התחיל כלל לכנוס בעבודת הבורא ודומה לו שאינו עומד אלא על שער העבודה. וזהו שאמר אוהב ד' שערי ציון, שאוהב השם הטוב אותם הצדיקים המצויינים בהלכה והם בעיניהם כעומדים על השער עדיין. מכל משכנות יעקב, פירוש מאותם הנקראים בשם יעקב והם סוברים שכבר עשו בעבודתם בנין קבוע כמשכן הקבוע וקל להבין*

ויש לפרש עוד בדרך אחר ויקח קרח* דאיתא במדרש (שו"ט תהלים יט) למה תורת ה' תמימה בשביל שהיא משיבת נפש* והנה המדרש הוא מופלא הפלא ופלא ונראה, כי המקובלים כתבו שקרח היה גלגול קין לכן נאבד על ידי פתיחת הארץ כדי לתקן אשר פצתה האדמה את פיה לקחת דמי הבל אחיו* ולזה הוצרך קין להתגלגל בקרח לתקן זה* ולמה לא תיקן קין אז בעצמו זה הדבר באותו הפעם. אלא שברא השם יתברך ברוך הוא בגלגולים כדי שיהיה תורתו שלימה שאם לא כן היה חסר פרשת ויקח קרח בתורה: ובזה דברי המדרש המה מבוארין היטב למה תורת ה' תמימה בשביל שהיא משיבת נפש, פירוש בשביל שהקב"ה ברא העולם על ידי גלגולים כנ"ל.

ויקח קרח בן יצהר בן קהת בן לוי (טז, א). פירש רש"י ולא הזכיר בן יעקב שביקש כו', והיכן נזכר שמו על קרח בהתיחסם על הדוכן* ויש לדקדק על קושיות רש"י ז"ל והיכן כו', מה היה קשה אם לא היה נזכר שמו בשום מקום. ויש לפרש שרש"י ז"ל כיון בקושינו להורות לנו דבר גדול, כי היה קשה לרש"י בהפסוק מה לנו ליחוסו בן יצהר כו', אלא פירושו הוא שלקח את היחוס הזאת למחלוקתו וחלק עליהם מחמת יחוסו ולא זכר את יחוס של יעקב במחלוקתו שביקש כו'. ושורש הדבר שזכות אבות הוא דבר גדול ועומדת לו לאדם בשעה שהוא רוצה לעבוד את ד' שיהיה לו סייעתא מן השמים לעשות המצוה בשלימות וזאת אינו אלא כשלא לקח מעלת היחוס לצד אחר אזי בודאי עומדת לו לעבודת הבורא* וזה שפירש רש"י ולא הזכיר בן יעקב וכיון שלא נזכר שמו על המחלוקת אזי בודאי שנזכר שמו לעבודת הבורא והיכן נזכר שמו ומפרש שנזכר שמו על הדוכן והבין*

ויאמרו אליו רב לכם כי כל העדה כולם קדושים ובתוכם ה' כו' (טז, ג). דהנה יש לדקדק, כי כל העדה, מה זה נתינת טעם על הקודם* אך הענין הוא דכך אמר להם רב לכם, פירוש הגדולה שיש לכם לא בא לכם מצד עצמיותכם שאתם ראויים לגדולה* רק מצד שכל העדה כולם קדושים על דרך דאיתא במדרש (בר"ר כד, ב) שהקב"ה הראה לאדם הראשון דור ודור ודורשיו כו', דור לפי דורשיו ודורשיו לפי הדור* והיינו אם הדור צדיקים גם הדורשים הם צדיקים ומדוע תתנשא על קהל ה', על דרך שפרשתי אשר

נשיא יחטא (ויקרא ד, כב) ופירשו בגמרא (הוריות י ב) אשרי הדור שהנשיא חוטא, ופירשתי בדרך הזה, דהנה הצדיק הוא מופרש ומובדל מכל עניני עולם הזה ואין לו שייכות עם העולם כלל ועל ידי זה קשה להעולם שיעלה הצדיק אותם, כי אין לו שייכות עמהם: אך אם יארע לצדיק איזה חטא חס וחלילה אז יורד ממדרגתו ומהרהר בתשובה על ידי זה יוכל לחזור גם העולם עמו בתשובתו. וזהו שאמרו אשרי הדור שהנשיא חוטא, עיין בפרשת ויחי באריכות, ואחר כך כשהצדיק עושה זה העובדא ומעלה את העולם עמו הוא בא למדרגה גדולה יותר עבור זה* וזהו שאמרו ומדוע תתנשאו כו', פירוש שאתם מתנשאים עצמכם שיש לכם מדרגה זו להעלות העולם עמכם ובאמת אין צריך לזה כי כל העדה כולם קדושים. וזה שאמר משה לא חמור אחד מהם נשאתי, פירוש לא באתי כלל למדרגה על ידם, כי לא נשאתי את חמורם זו גופם ולא הרעותי את אחד, פירוש לא אירע לי שום חטא ורעה חס וחלילה שאפיל ממדרגתי להתערב עמהם כנ"ל*

וידבר כו' בקר ויודע ה' כו' ואת הקדוש ויקריב אליו כו' (טז, ה). פירוש לא כדבריהם שעל ידיכם באתי למדרגה זו לא כן הוא כי אם מחמת שנהגתי עצמי בדרך הזה שתיכף ומיד בקומי בבקר יחדתי שמו הגדול והנורא ביחודים ודביקות* וזהו ויודע ה', מלשון (בראשית ד, א) וידע את חוה, שפירוש יחוד. וזה בקר ויודע ה' את אשר לו, שיחדתי קב"ה ושכינתה עם העולמות: ואת הקדוש, פירוש דהצדיק אחר כך מקדש עצמו במחשבות טהורות: והקריב אליו, פירוש שמקרב עצמו להשם יתברך להתפלל לפניו. ואחר כך אשר יבחר בו יקריב אליו, רצה לומר מי שהשם יתברך ברוך הוא בוחר בו יקריב אליו, הוא מקרב אליו במדרגות קדושות ולא כדבריהם שאתם אומרים שעל ידכם באתי למדרגה זאת וקל להבין:

או יאמר בקר ויודע כו' (טז, ה). כי משה רבינו עליו השלום רצה דווקא לעשות להם טובה שישארו חיים לכן אמר שימתינו עד אור הבקר שאז הרחמים גוברים וחסד אל מתגלה וכשהחסד גובר אז אף על פי שהאדם חייב אף על פי כן הקדוש ברוך הוא מרחם עליו בהיות שמרחם על מעשה ידיו שהם ברואיו לבלתי השחיתם: או מחמת שהקב"ה רואה זכות הצדיק שבדור ובזכותו מרחם על הדור ומכפר להם הכל. לכן אמר להם בקר, שהחסד גובר. ויודע ה' אשר לו, פירוש שהשם יתברך ירחם עליכם בשביל שאתם שלו ופועל ידיו. או ואת הקדוש והקריב אליו, שיקריב אליו זכות הצדיק הקדוש ויגן עליכם למחול לכם וקל להבין*

או יאמר וישמע משה ויפול על פניו כו' (טז, ד). יש לומר על פי דרך הלצה, כי בגמרא (תענית יד ב) אסור לאדם ליפול על פניו אלא אם כן יודע שנענה כיהושע כו', ומשה רבינו עליו השלום היה עניו מאוד והיה שפל בדעתו מכל אחד והיה מתיירא ליפול על פניו, ואחר ששמע מקרח שאמר שהוא הרב והנשיא שב ישראל ולו ראוי הגדולה התחיל ליפול על פניו ולזה נאמר וישמע משה ויפול כו'.

ויאמר משה אל קרח קחו לכם מחתות קרח כו' קטורת (טז, ו)* כתב רש"י וכי טפשים היו הלא התרה בהם, אלא הם חטאו בנפשותם וקרח שפקח היה כו'. ולכאורה תמוה מה זה התירוץ הם חטאו כו' על זה גם כן קשה למה חטאו, וכי טפשים היו. אלא נראה, דהנה בודאי שכוונתם היה גדולה מאוד לשם שמים, כי תשוקתם היה לכהונה גדולה ולהקטיר קטורת לפני ולפנים, וקשה הלא צריך לזה דביקות גדול, אלא על כרחך צריך לומר שזה גופא היו כונתם, כי הם היו ראשי סנהדראות כולם לכן היו מתאווים אל העובדא הזאת כדי על ידה יוכלו לתקן את שלימות נפשם ולבא אל הדביקות היותר גדול* ומשה הבין זה גם כן אך שהבין עוד יותר שהם לא יוכלו לגמור זאת בדביקות שלהם, כי צריך בהכרח לזה דוקא בני אהרן המובחרים ולא שאר העם, כי לדביקות צריך יראה גדולה שלא יהנה ממנה להנאת עצמו כלל,

רק התפשטות גמור* וזה היה חטא נדב ואביהוא כאשר נבאר אם ירצה השם בתוך הביאור. ותחילה נפרש דברי הגמרא (עי' עירובין סג א, ויק"ר כ, ט) שאמרו מפני מה מתו בני אהרן על שהורו הלכה כו' וחד אמר שתויי יין נכנסו למקדש* ולכאורה תמוה הלא בפסוק כתיב (במדבר כו, סא) בהקריבם אש זרה* והם מפרשים טעמים אחרים ונראה, כי הם לא אמרו רק הטעם הפסוק כי חטא בני אהרן היו על שהקריבו אש הדיוט ובאמת אמרין אף על פי שבא אש מן השמים מצוה להביא מן ההדיוט ואם כן עשו כדת ולמה נענשו* ולזה באו המפרשים הנזכרים לעיל לפרש החטא ולמה היה העונש* והפירוש הוא כן, שכוונת נדב ואביהוא היה לטוב* מאד, כי היה להם דביקות גדול מאוד והדביקות נקרא אש על שם שהאדם מקרב עצמו אל אור שכינתו ובווער בקרבו האור הגדול כאש בוערת* ויש גם כן אש אחר, והיינו שיש לאדם חשק ותענוג גשמי ולבו בוער לדבר ההיא, ואש הדביקות נקרא אש מן השמים* וזה הגשמי נקרא אש מן ההדיוט והאדם צריך להעלות הכל למעלה אפילו כל ההנאות הגשמיות הן אכילה ושתייה ובכל המדות צריך להוציא יקר מזולל* וזו היא אף על פי שבא אש מן השמים מצוה להביא מן ההדיוט אלא שבשעה שאדם מדבק עצמו אין רשאי לערב בתוכה שום צורך הנאות שחם וחלילה פוגם במקום ההוא אשר הדביקות שם שורה* והנה הם היו בדביקות גדול מאוד ולא היו רשאים לקרב לשם באש זרה ולכן נענשו וידוע שהדביקות מרומז בשם יין המשומר בענביו* ולכן אמרו בגמרא שנענשו על האש זרה כנאמר בפסוק והוא משום הטעם שנכנסו שתויי יין, והרמז על הדביקות הגדול המרומז ביין ולא היו להם להקריב במקום ההוא אש של הדיוט: וחד אמר על שהורו כו', גם כן כך שקאי על בהקריבם* אלא שמפרש מה היה האש זרה שפירושו הנאה גשמי כדלעיל ומפרש שהיו להם תענוג גדול מזה על שבאו על דבר האמת להקריב אש זרה כמו שבאמת הוא מצוה כנ"ל והיה להם תענוג מזה שכוונו האמת וזו היה על שהורו הלכה בפני רבן, פירוש שהם עשו כך בדעתם קודם ששמעו מפי רבן וכוונו האמת ובאו לידי הנאה מזה ובשעת הדביקות לא היה להם לחשוב הנאות כלל* וזה עצמו היה חטא ר"נ איש שרצו להקטיר קטורת למען התקרב אל האור העליון לתקן נפשם אך שמשה ידע שהם אינם במדריגה זו* שצריך לזה בהירות גדול בלי שום הנאה עצמית: לכך אמר להם קחו לכם מחתות, פירוש ואז תבחנו אם תוכלו להיות במדרגה זו להתקרב בעבודה: ובשביל זה הכוונה שכוונו עצמם לשמים אמר השם יתברך ברוך הוא לאהרן הרם את המחתות כו', כי קדשו* פירוש שיש להם קדושה לאלו המחתות מחמת שכוונתם היו לשמים אלא שלא היו במדרגה זו וכדלעיל. ואת האש זרה הלאה, פירוש האש הדביקות שלהם ישאר למטה שלא ידבק עצמו שום אדם בזה הדביקות לכך זרה הלאה למרחוק שלא יתקרב לשום אדם. וזה כוונת רש"י במה שכתב הם חטאו בנפשותם* פירוש הם סברו שיתקנו בזה את נפשם* והבן מאד ותרבה הדר והוד*

וידבר ד' אל משה קח מאתם מטה כו' (יז, יז): נראה לי בהקדים לפרש דברי התנא (ב"מ י א) ראה את המציאה כו', דהנשמה נקרא מציאה על דרך שאמרו (תהלים פט, כא) מצאתי דוד עבדי, ודרשו חז"ל (בר"ר מא, ד) היכן מצאו בסודם: ונמצא הנשמה נקרא מציאה. ולהבין הטעם נראה שהוא על דרך דאיתא בספרי המקובלים טעם למה יצא אברהם מתרח וכן כמה צדיקים הקדושים יצאו מאבות הטומאה ופירשו מחמת שהמקטריגים החיצונים בראותם הנשמה העליונה וגבוה אינם מניחים לה לצאת לעולם ועושים כל התחבולות לעכבה מה עושה הקדוש ברוך הוא נותן אותה בגוף טמא ואז מניחין אותה ועל ידי זה באתה הנשמה בעולם, כי גם הם בראותם שיוורדת למקום טמא סוברים שבוודאי אי אפשר שתעלה במעלות קדושים ונמצא היא כמו מציאה. וזהו ראה את המציאה* רצה לומר אדם שזכה אל מציאת נשמה* ונפל עליה, פירוש שפגם בה כמו (עי' דברים כה, ב) ונפל עליו והכה: ובא אחר והחזיק בה,

פירוש שבא צדיק והחזיק בהנשמה והעלה אותה אל הקדושה: זה שהחזיק בה זכה בה, שזכותו גדול מאד שהוציא יקר מזולל: ומקשה הגמרא והא ד' אמות של אדם קונות לו בכל מקום, פירוש קושיות המקשן לפי דברינו הוא כך דאיתא בפירוש רש"י ויצר ד' את האדם מן האדמה עפר כו' (בראשית ב, ז) פירש רש"י צבר עפרו מד' רוחות העולם שכל מקום שימות שם תהא קולטתו לקבורה ואין לו לאדם כי אם ד' אמות של קבורה: ונמצא הפירוש הוא כך, כי והחזיק בה שהעלה את הנשמה ועל ידי מה העלה אותה על ידי שהוכיח לאותו האדם על פניו וחזקו בדברים ערבים באמור לו אדם חשוב ומהולל כמותך יעשה כזאת וכזאת ועל ידי זה חזר בתשובה אותו האדם, נמצא זה שפעל כל זאת זכותו גדול יתר מאד על שהוציא יקר מזולל: וזהו לשון והחזיק בה מלשון התחזקות בדברים טובים ונעימים, על דרך שמצינו ברבי (ב"מ פה א) ששאל אם יש בן לאותו צדיק ואמרו לו כל זונה כו' עיין שם וסמכו וקרא אותו רבי וכו', אמר ליה רבי קרית לך ואמרת איזיל לקרייתא עד שקבל על עצמו שלא יעשה עוד כדבר הרע כו' עיין שם הלשון* ומקשה הגמרא הלא העיקר הוא הכנעה וההכנעה בא לאדם על ידי שזוכר את יום המיתה הוא הגורם לאדם הכנעה בזכרו שאין לו בעולמו כי אם ד' אמות של קבורה* וזהו גם כן פירוש (ברכות ח א) אין לו הקדוש ברוך הוא בעולמו אלא ד' אמות של הלכה, פירוש שזה עיקר התענוג של השם יתברך ברוך הוא כשאדם לומד הלכה בהכנעה גדולה וזוכה ד' אמות בלימוד הלכה ואין מתגאה בלימודו הטוב, לזה מקשה שנמצא העיקר הגדול הוא להשפילו ולהוכיחו בהכנעה ולא לגדלו בחשיבות* ומשני כיון דנפיל גלי דעתיה דבנפילה נחא ליה דלקני בד' אמות לא נחא ליה דלקני, פירוש כיון דנפל, רצה לומר כיון שקלקל כל כך שהפיל את נשמתו לרגלים ממש והכה בפצע וחבורה גליא אדעתיה כו', רצה לומר נראה מדעתו דנחא ליה בהשפעתו וקלקלתו מעשה תעתועים ובלתי אפשרי לאדם כזה להחזירו ולהחזיקו על ידי הזכרת שפלותו ויום המיתה, כי אדם כזה למיתה לא חייש* וזהו בד' אמות לא נחא ליה דלקני, וצריך חיזוק על ידי גדלות להחשיבו שהוא חשוב ומעולה במעלות ואין נאה לו לעשות כמעשים האלו על דרך הנזכר לעיל שקראו רבי* וזהו קח מאתם, פירוש זאת תקבל מאתם לעיקר בעיניך* מטה, פירוש הכנעה שיהיו מוכנעים ושפלים בעיניהם מטה לבית אב שיכנעו עצמם ולא יתגאו ביחוס אבותיהם: מאת כל נשיאיהם, פירוש וביותר יוכנעו בנשיאות עצמם שלא יתגאו בחשיבות עצמם וגדלותם לאמר בלבם שהם בעצמם גדולים וחשובים* שנים עשר מטות, דהנה יש י"ב גבולי אלכסון שהעולם מתנהג בהם צריך להיות הכנעתו גדולה כל כך בכל הגבולים בכל העולם הגבוה מחבירו שם צריך שיהיה הכנעתו גם כן גדולה* איש את שמו תכתוב על מטהו, דהנה כתיב (בראשית כה, כו) ויקרא את שמו יעקב ובעשו כתיב (שם, כה) ויקראו כו', ופירש רש"י הקדוש ברוך הוא קראו יעקב, והענין הוא באמת שכל העולם קראו יעקב, רק מחמת שכוונתו אל אמיתת שמו בשורשו העליון שגם בשורשו נקרא כן ושם הוא אחדות גמור לכן נאמר בלשון יחיד ויקרא* על דרך שפרשתי על פסוק (בראשית ב, יט) וכל אשר יקרא לו האדם נפש חיה הוא שמו, ולכאורה אין מובן פירוש בודאי כאשר קרא אותם כך הוכרח להיות שמם* אך הפירוש הוא כנ"ל הוא שמו בשורש שכיון ברוח קדשו לשמות כל אחד בשורשו העליון* אבל עשו שאין לו שורש למעלה והוא בעולם הפירוד לכן נאמר בלשון רבים ויקראו כו'* וזהו איש את שמו תכתוב על מטהו, רצה לומר בשביל הכנעתו הגדולה הנקרא מטהו, יגרום שיכתוב שמו בשורשו למעלה ויעשה שורש למטה ופרי למעלה אמן כן יהי רצון*

וידבר ד' אל אהרן כו' ואני הנה נתתי כו' לחק עולם (יח, ח)* נקדים לפרש הפסוק ויחר למשה כו' אל תפן אל מנחתם לא חמור אחד מהם נשאתי ולא הרעותי את כו': ויש לדקדק הלא המה העוברים על עיקר הדת שאמרו אין תורה מן השמים ומה אמר אל תפן* הלא בוודאי ידע באמת שהם מנחותי שאול

חיים ואיך היה ההוא אמינא אצלו שיפן השם אל מנחתם: ועוד האיך תלוי בזה שאמר לא חמור אחד כו', דמשמע אם הוא לוקח מהם חמור או הרע להם לא היה ראוי להם עונש על אמרם אין תורה כו', והענין מופלא: אך נראה, דהנה מדרך הצדיק שאינו יכול לראות בצער בני אדם כלל וכלל וגם בבני אדם רשעים אין רוצה שיענשו בזה העולם, כי אינו יכול לראות בצערם וכן הטבע הצדיקים, ואם אמנם שחטאו וההכרחי שישולם להם עונשם רוצה שיענש בעולם הבא ולא שיראה בצערם בעולם הזה* וזה שאמר אל תפן אל כו' לא חמור כו', בתוך הדברים התנצל לפניו יתברך שלא יענשו בזה העולם ולימד זכות עליהם באמרו לא חמור אחד מהם כו'* דהנה כן הוא המהנה תלמידי חכמים וצדיקים מנכסיו אז ההנאה הזאת תביאהו שלא במהרה הוא חוטא להיות רשע גמור לכפור בתורה חלילה: וגם זאת אם הצדיק גוער באיזה אדם גם הגערה הזאת פועל בו שלא ישתקע בחטאו, כי הצדיק בגערתו שגוער בו הוא משבר הכח הקליפה של הרשע* וזה שאמר לא חמור כו', כלומר אני גרמתי להם זאת שעל ידי שלא לקחתי מהם זה גרמה להם שחטאו שאם נהניתי מהם היה מגין עליהם זאת לבלתי יחטאו: וגם לא הרעותי את אחד מהם, בשום רעה וגערה ונמצא אינם חייבים כל כך לעונש בעולם הזה וגם עולם הבא ראוי ליתן להם אחר העונש שיענשו על חטאם* וזה שאמר משה לכן אתה וכל עדתך היו לפני ד' אתה והם ואהרן מחר* פירוש שהשיאו עצה טובה שלא ישאר בגיהנם עולמית ואמר לו תראה שיהיה לך התקשרות עם אהרן לפני ד' מחר רמז לעולם הבא כדרך שאמרו (עירובין כב א) היום לעשותם ומחר לקבל שכרם* והיוצא לנו מזה על ידי נתינה לצדיק נשברים כח הקליפות ונתקשר בקשר של קיימא עם הצדיק שלא ישיאהו היצר לחטא בחטא גדול חס וחלילה ואדרבה יתקדש על ידי הצדיק* וזהו אני הנה נתתי, דהשם יתברך ברוך הוא צוה לתת תרומה לכהן ואמר לו השם יתברך הנה הדבר הזה אני מטיל עליך להיות נתון בידך שתנה אתה המשמרת של תרומתי שעל ידי התרומה שיתנו לך יהיו משומרים* לכל קדשי בני ישראל, שיתקדשו על ידי הנתינה הזאת בכל מיני קדושות* לכל קרבנם, אם יביאו קרבן יהיה בקדושה* ולכל אשמן אשר ישיבו, היינו אם יאשמו בחטא וישיבו בתשובה תגרום להם הנתינה זאת שיהיה תשובתם שלימה כן תפעול להם בלקיחתך מהם התרומה* למשחה, ופירשו חז"ל (סוטה טו א) לגדולה כדרך שהמלכים אוכלים: דאיתא בגמרא (ברכות ט ב) לעולם ישתדל אדם לראות מלכי אומות שאם יזכה יבחין כו', ולהבין מה היא הבחנה הזאת. נראה שיבחין לראות איך מדת מלכות מושפלת עתה בגלות המר ויבחין בביאת משיחנו במהרה שיתנשא אז כתר מלכות ויבין גדולת מלכות איך מעלתה גדולה לאין חקר. וזהו כדרך שמלכים אוכלים, פירוש שיהיה אכילתם בקדושה שעל ידי אכילתם יתקנו מדת מלכות* ולבניך, רצה לומר כמון כמוהם יתנהגו כך לחק עולם*

זה יהיה לך מקדש הקדשים מן האש כו' (יח, ט)* נראה לי בצירוף הפסוק דבר אל בני ישראל וקח מאתם מטה מטה שנים עשר מטות וכו' מטהו יפרח, ונדקדק למה ציוה השם יתברך ליקח שנים עשר מטות, הלא עיקר הסימן היה הפריחה שזה דבר הפלא והיה די בלקיחת מטה אהרן לבד וכאשר יראו שיפרח מטה יהיה לאות ביניהם ויסור תלונותם* ואם יאמרו ליבחן אולי גם מטותם יפרח כשיניחום באוהל מועד אז מי שירצה לידע זאת ילך ויבחן וינסה לעצמו* ולמה ליקח כל ה"ב בפעם אחת* אך הענין הוא, דהנה כתיב (משלי ח, לד) אשרי שומע לי לשקוד על דלתותי יום יום, ולכאורה על דלתי הוי ל"ל בפתח והוא ג"כ לשון רבים* אלא נראה שאדם צריך לדבק עצמו ולעבוד השם יתברך בכל מדותיו ואל יאמר שדי לו לבחור לעצמו איזה מדה או ללמוד או להתפלל או ליתן צדקה או איזה מדה אחרת, רק צריך האדם לקבל על עצמו לדבק את עצמו בכל נפשו בכל מדותיו האפשרי בכל ההתאמצות ולכן נאמר דלתותי, לומר שמחויב לשקוד על כל דלתות דאלו נאמר דלתי הייתי אומר מיעוט דלתי שנים לכן הוסיף הכתוב

לכתוב דלתותי, להורות הריבוי האפשרי* והנה עיקר כללות המדות הם שנים עשר כנגד י"ב שבטי י"ה שהם כנגד י"ב גבולי אלכסון שכל שבט בפני עצמו הוטבע בו מדה אחת היותר מוטבע אצלו מבשבת הב' וכן כולם, אבל באמת כל האדם צריך להתחזק ולהתאמץ בכל המדות לעבוד בהם הבורא ברוך הוא: ולזה צוה השם יתברך לקחת שנים עשר מטות, לרמוז שהחיוב מוטל להחזיק בכל המדות לשקוד בהם וזה שפירש רש"י כשהוכר הפרי הוכר שהן שקדים, פירוש שרש"י מתרץ זאת שבני ישראל לא ידעו מה זה הציזי לקחת כל הי"ב מטות, הלא היה די במטה אהרן לבד, אך כאשר ראו הפריחה של שקדים הבינו שנס הגדול הזה בא מחמת שקדים, פירוש על ידי שהוא שוקד על כל המדות טובות והוא כולל בטובו את כל השבטים. וזהו הוכר שהן שקדים, פירוש שהוכר שלכך בא למדרגה הזאת הוא מחמת שקדים ששקד על דלתות יום כנ"ל* וזהו זה יהיה לך, זה, גימטריא י"ב רמז לו השם יתברך שיחזיק בכל המדות של שנים עשר שבטי יה והבן*

או יאמר ואני הנה נתתי כו' משמרת תרומותי כו' (יח, ח): נראה לי על פי דדרשינן בגמרא (ברכות סא א) אחור וקדם צרנתי (תהלים קלט, ה) אחור למעשה בראשית וקדם למעשה בראשית, והפירוש הוא כך דהבורא ברוך הוא וברוך שמו תחילת בריאותו ברא את האדם בעולם המחשבה וקשרו שם ואחר כך נשתלשל עד שבא לעולם השפל* וזהו אחור למעשה בראשית, היינו בעולם הזה. וקדם למעשה בראשית, היינו בעולם המחשבה* וכל זה עשה הקדוש ברוך הוא בחסדו הגדול למען יוכל האדם לילך ממדריגה למדריגה ברא אותו בעולם השפל וקשרו בעולם המחשבה ובזה יכול אדם לפעול בצדקתו שיוכל לחזור ולשוב לשורשו העליון בעודו בחיים חיותו* ומחמת זה מדריגות הצדיק יותר להשיג בגדולת הבורא מחיות ואופני הקודש דאצל חיות כתיב (יחזקאל א, יד) והחיות רצוא ושוב, כי רצים ועולים וסוברים שמשגיגים המראה הגדול והנורא של מעלה מכסא הכבוד ומגודל הפחד והאימה שבים לאחוריהם וזהו רצוא ושוב, אבל האדם יכול להשיג בשכלו הזך יותר על ידי כח מעשיו הטובים* ובזה יתורץ שהקשה (יבמות מט ב) משה רבך אמר כי לא יראני האדם וחי ואת אמרת ואראה כו', כי הפירוש הוא כך, כי לא יראני האדם וחי, במדריגה אחת. וחי, הוא מלשון חיות הקודש, והיינו האדם וחי אינם רואים אותי בסיגנון אחד, כי לא ראייה זה כראיה זה שהאדם יכול להישג יותר בראייתו השכלית וכל זה הוא על ידי שאדם מדבק עצמו בבורא ברוך הוא בדביקות ולהבות אש הקדושה שבו על ידי מעשיו הטובים ובקבלת עול מלכות שמים שלימה בלב ונפש שהבורא ברוך הוא הוא אחד יחיד ומיוחד* וזהו דאמרינן בגמרא (ברכות ו א) אתם עשיתוני חטיבה אחת בעולם אף אני אעשה אתכם חטיבה אחת בעולם אתם אומרים שמע ישראל כו' ואני מי כעמך ישראל גוי אחד כו'* והיינו כמו שאנו מדבקים עצמינו בבורא ברוך הוא כביכול כמו כן הבורא ברוך הוא מדבק בנו ונעשה הכל אחד באחדות גמור ועל ידי זה באים השפעות גדולות בעולם עד בלי די*

וזהו שאמרו בגמרא (ברכות ו ב) וראית את אחורי מלמד שהראה לו הקדוש ברוך הוא קשר של תפילין, רצה לומר תפילין הוא לשון התחברות ודביקות על שם נפתולי נפתלתי כו' (בראשית ל, ח) והראהו הקדוש ברוך הוא הקשר שיעשה קשר בין הדבקים שאנחנו נקושר בו והוא כביכול בנו שיהא הכל אחד, והיינו קשר של תפילין* וזהו שאמר התנא (אבות פ"ד מ"ז) יפה שעה אחת בתשובה ומעשים טובים בעולם הזה מכל חיי העולם הבא, פירוש יפה לפני הקדוש ברוך הוא שעה זו אחת, רצה לומר שנעשה אחדות בתשובה ומעשים טובים אנחנו נדבקים בו והוא כביכול בנו ונעשה אחת* בעולם הזה, היינו מה שאנחנו עושים בעולם הזה. מכל חיי עולם הבא, רצה לומר מכל התענוגים שיש לו בעולמות העליונים,

כי תשוקת ותענוג השם יתברך ברוך הוא אינו אלא להתאחד בנו להטיבנו. ויפה שעה אחת של קורת רוח בעולם הבא מכל חיי עולם הזה, רצה לומר ויפה שעה אחת כנ"ל, דהיינו שאנחנו פועלים להמשיך את הבורא ברוך הוא לעולם הזה להיות שכינתו בתוכנו ועל ידי זה יש להבורא ברוך הוא קורת רוח כנ"ל וחשוב בעינינו הקורת רוח של עולם הבא, פירוש התענוג שיש להבורא הוא הנקרא עולם הבא והתענוג שלו יפה לנו מכל חיי ותענוגי עולם הזה שלנו, כי זה עיקר הבריאה*

וזהו דאמרינן בגמרא (ברכות ל ב) חסידים הראשונים היו שוהים שעה אחת, פירוש שהיו שוהים שעה ומקשרים עצמם בדביקות. אחת, פירוש בשביל אחת כנ"ל שיהא להם אחדות בכביכול ברוך הוא* קודם התפלה, רצה לומר החיבור והקישור שיתדבקו בכביכול ברוך הוא על ידי מחשבתם הקדושה כדי שיפעלו על ידי מחשבתם הקישור כנ"ל* ושעה אחת אחר התפלה, היינו אחר שנעשה החיבור והקישור ואחדות ביניהם היו שוהים שעה ומכוונים מחשבתם להנות מהתענוג שיש להבורא ברוך הוא בהתחברו בנו כנ"ל* שזהו תענוגים שיש להקב"ה בכיכול תענוג ושעל ידי זה באים השפעות לישראל* וזהו ויאמר אל אהרן בארצם לא תנחל כו' אני חלקך ונחלתך בתוך בני ישראל, דהצדיק ברצונו להשפיע לישראל צריך שלא יהא כוונתו להנאת עצמו. וזהו שאמר לו השם יתברך בארצם לא תנחל, פירוש שלא יהיה כוונתך לצורך עצמך, רק אני חלקך, פירוש כנ"ל שיהא כל כוונתך לדבק עצמך בי שיהא אני חלקך* ונחלתך יהיה בתוך בני ישראל, פירוש ההשפעות שאשפיע להם זה יהיה עיקר נחלתך: וזהו ברית מלח עולם הוא ברית, היינו התורה הנקראת ברית: מלח, רצה לומר מלשון ממולח (שמות ל, לה) שפירושו מעורב, והיינו כשהצדיק מערב התורה במחשבות קדושות וטהורות כדי שיהא באחדות עם כביכול ברוך הוא. עולם הוא, פירוש על ידי זה הוא ממשיך הבורא ברוך הוא בעולם הזה להיות שכינתו בתוכנו ולהשפיע לנו כל טוב. והנה הדביקות שיש להבורא ברוך הוא בנו הוא נקרא בשם תרומה, והטעם מחמת שהשם יתברך מרומם ומגביה אותנו בקדושתו ולכן נקרא תרומה, לשון התרוממות. והדביקות שלנו נקראת משמרת, לפי שאנחנו חייבים לשמור עצמנו תמיד שלא יפסיק דבקותינו מהבורא ברוך הוא כביכול חלילה אפילו רגע*

וזהו וידבר ה' אל אהרן (יח, ח). הוא הצדיק הנקרא כהן. ואני נתתי לך את משמרת תרומתי, רצה לומר שאינך צריך רק לשמור הדביקות שלא יפסוק דבקותי הנקרא תרומה ממך וזהו משמרת תרומתי. לכל קדשי בני ישראל, רצה לומר שזה שייך לכל הצדיקים הקדושים שבבני ישראל ועל ידי זה גורמים הצדיקים להשפיע לישראל את שלש אלה הם בני חיי ומזוני* וזהו לך נתנים, פירוש שהכל בידך לפעול על ידי מעשיך הטובים* למשחה, היינו מזוני על דרך שאמרו (סוטה טו א) כדרך שבני מלכים אוכלים בגדולה, והיינו שולחן מלכים* ולבניך, היינו בני דאיתא בגמרא (סנהדרין לו ב) אין מושיבין בסנהדרין חשוכי בנים, שאין יודעים בצער גידול בנים, ולכן צריך להיות להצדיק בנים כדי שישפיע לישראל כמו שהוא מרחם על בניו* לחק עולם, היינו חיי דכל מה שהאדם מאריך ימים ושנים בעולם הזה על ידי זה הוא מקיים מצות בוראו יותר ויותר באמונה שלימה בלי שום ספיקות חלילה* דהנה החוקים שהשטן ואומות העולם מונין עליהם כפירוש רש"י ועל ידי שאדם מאריך ימיו מתחזק אמונה בלבו בזיכרון וצלילות גדול לקיים המצות חוקים כמו המצות השכליות והיינו חיי וזהו לחק עולם וקל להבין*

ועבד הלוי הוא את עבודת אוהל מועד (יח, כג)* נראה, דהנה התורה נקרא אוהל מועד, ואמר להם ועבד הלוי, דהיינו יעבוד להשם יתברך שיכניס את הוא, דהיינו הקדוש ברוך הוא נקרא הוא. את עבודת אוהל מועד, פירוש בתוך התורה, דהיינו תורה לשמה: והם ישאו את עונם חוקת עולם לדורותיכם, פירוש

שיהיה צדיק גמור ושלם שלא יבא לעולם חטא על ידו רק זה שירד ממדריגתו קצת, דהיינו מעולמות עליונים שהם אצלו חק ודירה קבוע לדורותיכם לשון דירה* כי את מעשר בני ישראל אשר ירימו לה' תרומה, רצה לומר להצדיק צריך להיות במדריגה זו להרים הקדושה* מעשר ניצוצות קדושה הקדושות* על כן בתוך בני ישראל לא ינחלו נחלה, פירוש שלא יהיה נחלתו למטה בעולם השפל, רק בעולמות עליונים וקל להבין:

ונחשב לכם תרומתכם כי שכר הוא לכם חלף עבודתכם (יח, כז). פירוש, כי במשנה פרקי אבות (פ"ג מי"ג) יש מעשרות סייג לעושר נדרים סייג לפרישות כו', ויש לדקדק הלא התנא כוונתו במשנה זו להורות לנו דרכי ה' איך להתנהג ולעשות גדרים לעבודת הבורא ולמה לו ליתן לנו עצה איך להתעשר באמרו מעשרות סייג לעושר, המשמעות היא שהעצה היא בשביל קיום העושר ואמר שהמעשר הוא גדר לקיום העושר* ונראה, כי האדם ביותר צריך לקדש עצמו במאכל ובמשתה ובממון יותר מן התורה או תפלה, כי שם אין היצר הרע כל כך שולט מחמת שהוא עוסק בדבר קדושה אבל בתאוות הגשמיות שהיצר הרע מצוי מאוד צריך פרישות יתירה שלא לבא חס וחלילה אל התגברות התאוה וגם בממון צריך לקדש עצמו מאוד שיהיה משאו ומתנו באמונה ולשם שמים כדי שלא יהיה חס וחלילה עושר שמור לבעליו לרעתו* לזה אמר התנא מעשרות סייג לעושר, פירוש שאתה צריך לקדש עצמך כל כך בממון עד שהמעשרות לא יהיה כי אם סייג אל העושר, והעושר יהיה עיקר הקדושה יותר מקדושת מעשר. ולזה הכיון הוא בכאן בפסוק ונחשב לכם כו', פירוש שהקב"ה אומר אל הצדיק המקדש עצמו במאכליו בקדושה שכמו כן יקדש עצמו אל התורה ותפלה כמו אל הגשמיות ותרומתכם הוא רמז לדברי קדושה מלשון התרוממות* וזהו כתבואה מן הגורן וכמלאה כו' כי שכר הוא כו', פירוש כי אצליכם אין חילוק בין תורה או תפלה או אכילה ושתיה הכל הוא אצליכם עבודת הבורא ואינו אלא חילוף מעבודה לעבודה וזהו חלף עבודתכם וקל להבין:

ואמרת אליהם בהרימכם את חלבו כו' (יח, ל): דהנה הצדיק בשעת תפלתו הוא בוודאי בדביקות ובקדושה במחשבות טהורות וצלילות וזכות* ובעת אכילתו מחמת שהוא דבר גשמי אז מורא עולה על ראשו לבל יתגשם וינתק מהקדושה חס וחלילה על ידי האכילה ולכן הוא מתחזק ומתאמץ לקדש עצמו יותר ויותר בעת אכילתו לדבק עצמו בקשר ודביקות גדול* ונמצא בעת אכילת הצדיק הוא מקדש את עצמו יותר מבשעת תפלתו אבל לא כן שאר העם שבשעת תפלתם יכולים להתקדש יותר מבשעת אכילתם* וזהו פירוש (ישעיה מ, לא) וקוי ד' יחליפו כח, דהקדושה שאדם מקדש ומטהר עצמו בעת תפלתו ואכילתו על ידי זה הוא נותן כח בפמליא של מעלה* וקוי ד', הם אותם הצדיקים השלימים המקוים ומצפים לתשועת ד' הוי"ה ברוך הוא שיתמלא במהרה ושיהא השם שלם בקרוב הם מחליפים הכח, פירוש מחליפים משאר העם, שאצל ההמון עם בשעת תפלתם הם יותר בקדושה אבל הם מקדשים ומטהרים עצמם באכילתם יותר ויותר מבשעת תפלתם* וזהו ואמרת אליהם בהרימכם את חלבו, רצה לומר כשתרימו הקדושה והדביקות שזה נקרא בשם חלב כמו בהקרבתו שלא נקרב ממנו אלא החלב כך בתפלה הקדושה שבה היא העולה למעלה: וזהו בהרימכם את הקדושה ונחשב לכם תרומתכם כתבואה גורן* רצה לומר קדושת תרומתם בתפילתם יחשב כמו בעת אכילתם. וזה רמז תבואת גורן ויקב, היינו האכילה שהיא בקדושה וטהרה כנ"ל, וקל להבין*

פרשת הקת

זאת חוקת התורה כו' (יט, ב). פירש רש"י לפי שהשטן ואומות העולם מונין את ישראל לומר מה המצוה הזאת ומה טעם יש בה: לכך כתיב בה חוקה, לומר גזירה היא מלפני אין לך רשות להרהר אחריה* ויש להקשות שלהלן כתוב רש"י בשם ר' משה הדרשן טעם על מצוה זו תבא פרה כו* אם כן קשה כיון שיש טעם למה כתיב בה חוקה* ונראה לתרץ, כי באדם יש רמ"ח אברים ושס"ה גידים כנגד רמ"ח מצות עשה ושס"ה לא תעשה ובכל אבר או גיד תלוי מצוה אחת, גם ביעקב אבינו עליו השלום ותקע כף ירך יעקב כו' על כן לא יאכלו (בראשית לב, כו - לג), מיד שהיה המעשה ההוא ביעקב תיכף קבלו ישראל המצוה התלויה בגיד ההוא: והאומות מקטרגים תמיד על ישראל לראות אם הם שלמים במצותיהם ובמצוה זו של פרה אדומה אינם יודעים מה ענינה, כי הם מונין האברים והגידים של ישראל ואינם מוציאים מצוה זו במנינם לכך שואלים מה טעם יש בה* והתירוצן להם הוא כך, כי בגמרא (ע"ד ב) אמרו לא היו ישראל ראויין לאותו מעשה אלא כדי להורות תשובה לרבים, ולזה הוקם להם מעשה פרה לכפר להראות כי התשובה מועלת לרבים* נמצא כל עיקר הטעם פרה הוא בשביל חטא העגל והחטא גופא לא היה כי אם להורות תשובה והוא בעצמה חוקה לכך כתיב בה חוקה, אף על פי שיש בה טעם כדברי ר' משה הדרשן והבן*

או יאמר זאת חוקת כו' (יט, ב). דהנה יש לדקדק דהוי ליה למימר זאת חוקת הפרה, דהא בפרה קמיירי: וגם קשה על מה שפירש רש"י לפי שהאומות כו' נאמר בה חוקה, אדרבה איפכא מסתברא בשלמא אם היה צריך הטעם בשבילנו שלא יקשה לנו מה טעם היה שפיר שכתב בה חוקה לומר אין להרהר על מצותיו יתברך שמו: אבל עתה שהאומות העולם מונין אותנו טוב היה לפרש הטעם בכדי שנדע מה נשוב לאפיקורוס* אך הענין הוא וכך פירושו זאת חוקת התורה אשר צוה ד' לאמר: דהנה השם יתברך ברוך הוא נתן לנו תורתו הקדושה הכלולה בנגלה ונסתר כנגד אהבה ויראה, דהיראה הוא הנגלה, דהיינו מחמת שאנו רואים את מעשה נוראותיו ונפלאותיו אנו יראים מפניו יתברך שמו ומצד נוראותיו מורא עולה על ראשינו והוא הנגלה, והאהבה הוא הנסתר דאהבה יוכל להיות לאדם כשמוזכרים לפניו איזה דבר יופי ומהולל ומהללים ומשבחים לפניו הדבר ההוא אז לבו מתלהב לדבר זה מאד ונפשו משתוקק שיזכה לראות הדבר ההוא: והנגלה הוא דבר שיש לו קצבה, כי בלתי אפשרי שיהיה האדם במורא בלי הפסק תמיד באימה וחרדה, כי יבוטל ממצאות, ואהבה הוא דבר שאין לו קצבה: וזהו (תהלים פד, יב) שמש ומגן ד' אלקים, פירוש כמו שהשמש שהיא הבהירות בהתפשטות שאין לו קצבה: והמגן, דהיינו כשעושין מחיצה בפני השמש הוא יש לו קצבה כן ד' אלקים, דהיינו אהבה ויראה, אהבה אין לה קצבה ויראה יש לה קצבה: וכן התורה הקדושה הנתונה לנו בנגלה ונסתר אם היה הטעם מפורש היה דבר שיש לו קצבה* ולכן סתמו הכתוב ולא נאמר הטעם מפורש למען נבין מעצמינו טעמו של דבר וזה הוא דבר שאין לו קצבה, כי כל טעם שנוכח להבינו יש לו עולם מיוחד באמירתנו הטעם נעשים שמים חדשים בכל פעם* וזהו אשר צוה ד' לאמר, פירוש שהשם יתברך ברוך הוא צוה לנו שאנחנו נאמר הטעם של חוקת התורה כדי שיהיה דבר שאין לו קצבה* וזה שפירש רש"י לפי שהשטן ואומות העולם מונין, הוא לשון מנין שמונים וסופרים המצות וחוזרים ומשיבים עליהם שאפילו נאמר להם הטעם של המצוה ההיא הם בהבלי שטותיהם ושקריהם משיבים גם על הטעם ואם היה הטעם מפורש היה חלילה הכח בידם לדחות אותו הטעם חלילה באיזה הבל או שטות וטעם אחר לא היינו יכולים לומר להם מחמת שהיו אומרים

שאינו כתוב זה הטעם בתורה, אבל עתה שלא נאמר הטעם מפורש אם ישיבו אותנו בדבר אז נוסף להם טעם לשבח אחר והכח בידינו להפילים ולשבר את כחם בכל פעם בעולם הנתחדש לנו וקל להבין*

או יאמר, דהנה הצדיקים העוסקים בתורה לשמה הם בונים עולמות כמו שנאמר (ישעיה נד, יג) וכל בניך כו' אל תקרא בניך אלא בוניך (ברכות סד א), והעולמות נקראים חוק על דרך (סנהדרין מב א) חק וזמן נתן להם: וזהו זאת חוקת התורה רצה לומר שציוה השם יתברך שבעסוק בתורה לשמה כדי לעשות חוקת, היינו לבנות העולמות: אשר צוה ה' לאמר, לכאורה מלת לאמר, אין לו ביאור כיון שכתוב דבר אל בני ישראל: אך הענין הוא לרמוז שצריך האדם להיות הולך בעבודתו יתברך שמו מדי יום ויום יותר מיום העבר והיינו גם אם עסק בתורה לשמה ודביקות ביראה ואהבה היום: אז למחרתו יוסיף לפשפש במעשיו ולראות על הלימוד שלמד אתמול שלא יצא ידי חובה ושלא היה כראוי וצריך ללמוד היום בבחינה יותר בקדושה וטהרה ופרישות רתת וחיל ורעדה וכן בכל יום ויום. וזהו אשר צוה ה' לאמר, רצה לומר לאמר בכל יום בבחינה אחרת התורה בעוסקו בה: וזהו מי יתן טהור מטמא לא אחד (איוב יד, ד) דכבר פירשנו מה שאמרו חז"ל (יומא יד א) הפרה מטהרת טמאים ומטמא טהורים, האנשים אשר הם שלמים ויראים בעיניהם ונגד פניהם נבונים ומדמים בנפשם שהם יוצאים ידי חובתם בעבודתם להשם יתברך בודאי הם טמאים לנפש ועדיין הם מלוכלכים בעונות וחטאים ולא יבינו בחשכה יתהלכו: אבל הצדיק העובד ד' באמת הוא להיפך שכל מעשיו ועבודתו להשם יתברך מדמה הכל בנפשו שאינו עושה כלום ומוצא בעצמות תמיד חסרונות שמחסר בעבודתו ולא עשה כתיקונו: ועל ידי זה הולך ומתגבר בכל יום בעבודה ותמיד אינו נוח לו ממעשיו ואין לו מנוחה והולך עד אין קץ ותכלית: וזהו מטמא טהורים, רצה לומר הצדיקים הטהורים היא מטמאת פירוש שמדמים בעצמם שהם טמאים חס וחלילה בחטאים* ומטהר טמאים, ההיפוך ברשעים החוטאים שחושבים תמיד שהם הצדיקים הטהורים* וזהו מי יתן טהור מטמא לא אחד* רצה לומר מי יתן טהור מטמא, פירוש שיהיה לו טהרה מזה שהוא מטמא עצמו, דהיינו שעל ידי זה יהיה לו טהרה באמת, כי לפעמים נמצא אדם שאומר שמחסר בעבודתו יתברך שמו ומטמא עצמו ובאמת הוא כך* אבל הצדיק האמיתי על ידי זה יבא לו טהרה ופרישות יותר שהוא מתאמץ ומתגבר בכל יום*

וזהו מי יתן כו' לא אחד. רצה לומר מי שהוא במדרגה אחד תמיד ואינו מתחזיק יותר להיות הולך בעבודה זה אינו טהור מטמא*

ונחזור לביאור הכתוב דבר אל בני ישראל (יט, ב). פירוש שצוה ד' למשה ולאחר שידברו עם בני ישראל ויתחברו עמהם דגם הצדיקים גדולים צריכים התחברות לשאר הצדיקים הקטנים מהם ועל ידיהם יבא להם מדרגות יותר* וזהו דבר אל בני ישראל, פירוש תחברו עמהם ועל ידי זה יפעלו לך ויקחו אליך פרה אדומה תמימה, היינו מה שהצדיק מוצא בעצמו חסרונות שהוא כפרה סוררה ומלוכלך בחטאים הנקראים אדומה על שם (ישעיה א, יח) אם יהיה חטאיכם כשנים* יהיה המדרגה הזאת עמו תמימה, רצה לומר שיהיה תום לבבו באמת שכן הוא שאינו עובד השם כלל אבל באמת אין בו מום כלל בהצדיק הזה שאין בו נדנדוד חטא ועון כלל*

ונתתם אותה אל אלעזר הכהן (יט, ג). רצה לומר המדרגה הזאת תמסרו גם להצדיקים הקטנים מכם* ושחט אותה, רצה לומר שגם הוא ישחוט וימסור נפשו על הדבר הזה ויהרהר בתשובה על שהוא מקצר בעבודה* לפניו, פירוש רש"י זר שוחט ואלעזר רואה* לפניו, הוא לשון פנימיות דכיון רש"י ז"ל בזה דקשה היתכן דצדיק גמור יהיה צריך לשחוט ולמסור נפשו כשמוצא איזה חסרון בעצמו כמו זר שהוא זר לגמרי

בעבודת הבורא* לזה אמר זר שוחט, פירוש שמי שהוא זר בעבודה צריך למסור נפשו ולעשות תשובה גמורה* ואלעזר רואה, רצה לומר אבל הצדיק גמור אשר באמת אין בו מום רק מחמת גודל צדקתו הוא מוצא בעצמו חסרונות תמיד זה אין צריך רק לראות שיסתכל תמיד כך וילך ממדריגה למדריגה בהרהור תשובה לבד ויתכפר לו וקל להבין:

או יאמר זאת חקת התורה (יט, ב). * בצירוף הפסוקים* זאת התורה אדם כי ימות באהל וזאת התורה אשר שם משה לפני בני ישראל (דברים ד, מד)* דהנה השם יתברך ברוך הוא הוא למעלה מן הזמן והעולמות אשר ברא הנאצלים מאתו יתברך הם נקראים מועדים לשון זמן דכל דבר נברא יש לו זמן* וזהו (במדבר כח, ב) להקריב לי במועדו* רצה לומר דרצון ותשוקת הבורא ברוך הוא שיתייחד בעולמות על ידי התעוררות דלתתא כשישראל עושין רצונו יתברך על ידי זה הם ממשיכים את הבורא ברוך הוא לעולמות*

וזהו להקריב לי במועדו (במדבר כח, ב). רצה לומר להקריב אותי אל העולמות שנקראים מועדים על ידי מעשיהם הטובים: ועל ידי עוסקים בתורה לשמה לתענוג הבורא ברוך הוא כדי להעלותה עד מקום שורשה ששם נקראת התורה בית דהעיקר התורה היא משם* והשם יתברך ברוב רחמיו וחסדיו נתן לנו את תורתו כדי שעל ידי התורה נהיה יכולים לעורר את הבורא ברוך הוא בחדוה ושמחה רבה להשפיע לנו כל טוב, וכאן נקראת התורה בשם אהל שהוא לחסות בצל כנפים כאהל*

וזהו וידבר ה' אל משה מאהל מועד לאמר (ויקרא א, א), רצה לומר שהשם יתברך ברוך הוא למד למשה רבינו עליו השלום איך יהא התעסקו ולימודו בהתורה הקדושה, דהיינו מעולם התחתון עד העולמות לעולמות עליונים לשורשה. והיינו מאהל מועד לאמר, פירוש שתאמר את התורה מאהל, היינו מעולם הזה עד העולמות העליונים הנקראים מועד ששם הוא מקום שורשה של תורה* וזהו וזאת התורה אשר שם משה לפני בני ישראל, רצה לומר משה רבינו עליו השלום למד לפני בני ישראל גם כן סדר הלימוד כן כמו שמסר לו השם יתברך* וזהו דאמרינן בגמרא (פסחים נ א) אשרי מי שבא לכאן ותלמודו בידו, דלכאורה הוא דבר רחוק שיהא הכח ביד האדם להעלות התורה עד מקום שורשה, אך מחמת שאדם נחשב מתחת כסא הכבוד ממקום שורש התורה ובוה הוא יכול להעלות עצמו עם התורה לשורשה* והיינו אשרי מי שבא כו', למשל האדם שלוח מחבירו מעות ובהחזירו לו הוא נושא מעותיו צרורות בידו בשמחה להשיבו את מעותיו, כמו כן התורה שנחלקה עמו בהיחצבו מתחת כסא הכבוד הוא מביאה בידו לשם*

וזהו זאת חקת התורה (יט, ב). מלשון חקיקה, דהיינו שהתורה נחקקה עם האדם ועל ידי זה יוכל האדם לעורר חדוה ושמחה להשפיע על ידי התורה הנקרא זאת* אך זאת התורה שעל ידה יכול לפעול כנ"ל, היינו מי שלומד במסירות נפש יכול להעלות התורה בעודו בחיים על דרך שאמרו חז"ל (ברכות סג ב) אין התורה מתקיימת אלא במי שממית עצמו עליה, היינו שלומד במסירות נפש. וזהו זאת התורה אדם כי כו'*

או יאמר, דהנה האדם צריך לעבוד הבורא ברוך הוא בשני מדרגות יראה ואהבה, ויראה הוא לחשוב שסופו לעפר: כי מחמת שיש באדם יסוד העפר שהוא ממשיכו לתאות רעות חס וחלילה וצריך לשבר תאותו גם כן בדבר הדומה לזה והיינו שסופו לעפר וזהו היראה. ואהבה היא רוממות אל וזהו תמיד לאדם מלחמה כבידה מלחמת היצר הרע המסיתו תמיד* וזהו על כן יאמר בספר (במדבר כא, יד), רצה לומר שהאדם צריך לקדש עצמו כל כך עד שתהיה הקדושה נשרשת אצלו בטבע כאלו הספר התורה שלומד נאמרת ממילא בקדושה מתוך גרונו:

וזהו יאמר בספר, והיינו על ידי שאדם לוחם תמיד מלחמות היצר עד שתושרש הקדושה בו* וזהו מלחמת ה'. את והב בסופה: רצה לומר שהמלחמה מתנהגת על ידי ב' אלו שהם את והב הוא לשון אהבה* ומדריגה הב' שיחשוב מה יהא בסופו* וזהו בסופה, היינו יראה. וזהו זאת חקת דהיינו המצוה שאין לה טעם האדם העושה אותה הוא מצד אהבה שאוהב את הבורא ומקיים מצותיו וחוקיו* וזהו זאת חקת התורה, שיהא לימוד התורה באהבה כחוקה: ומדריגה הב' וזאת התורה אדם כי ימות, היינו יראה שיזכיר יום המיתה ובזכות זה נזכה במהרה שיקום בנו מקרא שכתוב (ישעי' כה, ח) בלע המות לנצח, אמן כן יהי רצון*

או יאמר, דהנה התורה הוא מרפא לכל: ולכאורה אסור להתרפאות בדברי תורה* אלא שהענין הוא כך, שהרשימה הנשארת באדם והקדושה שנרשם בו על ידי לימוד התורה על ידה יכול האדם הזה לרפאות חולים* וזהו זאת חקת, מלשון חקיקה הוא רשימה הנשארת באדם מהתורה: אבל באיזה אופן יהיה לימוד התורה שיורשם בו קדושה* וזאת התורה אדם כי כו', פירוש שימסור נפשו עליו בגודל אהבה ויראה, כן יזכנו ד' הטוב ללמוד תורתו אמן*

או יאמר זאת חקת התורה כו' (יט, ב). דהנה הצדיק הוא גוזר אומר ויקם, והרי הוא כאלו מצוה להשם יתברך כביכול והשם יתברך מקיים את דבריו* וזהו ויאמר ד' אל משה ואהרן לאמר לישראל זאת חקת התורה, רצה לומר באופן זה צריך להיות לימוד התורה כל כך בקדושה וטהרה לשמה עד שיוכל לצוות להשם יתברך כביכול* וזהו אשר צוה ד' לאמר, בכדי שיוכל לומר צוה להשם שיהיה כך והשם יתברך ברוך הוא יקיים את דבריו לטוב*

או יאמר זאת כו' (יט, ב). דהצדיק כשרוצה לפעול איזה דבר צריך להלביש אותו הדבר באיזה תורה והתורה היא העולה ומעלה אותו הדבר לפני השם יתברך ברוך הוא, ואין לך דבר בעולם שלא יהא לו לבוש בהתורה* וזהו זאת חקת התורה, רצה לומר שהתורה נאמרה כדבר חוק ועל ידי זה יוכל אדם לפרש בה ולהלביש בה כל דבר שעל ידי התורה יפעול כרצונו* וזהו לאמר, שיוכל לומר על ידה כל מה שירצה וקל להבין*

ויקחו אליך (יט, ב)* הנה רש"י ז"ל פירש מלת אליך* ואמנם עוד לאלוה מלין ואפשר לפרש, כי הנה עבודת מתנה נתונה להצדיק להיות מושל באלקים הקדוש ברוך הוא גוזר והצדיק מבטל: ואף גם זאת ביד הצדיק להשפיע לכל העולם ושלש אלה יעשה להם לישראל בפעולותיו ומעשיו הקדושים הלא המה חיי ומזוני ובני, ואיזה היא עבודה שהצדיק יכול על ידה לבטל גזירות ולהשפיע לעולם הוי אומר זו מסירת נפשו הקדושה והטהורה בשביל כל ישראל ונתאחד באחדות השלימות האמיתי: ועל ידי זה הצדיק נדמה להבורא ברוך הוא שהוא יחיד בעליונים ובתחתונים וכמו כן הצדיק במסירת נפשו ובאחדותו עם כל ישראל נקרא כן ועל ידי זה מבטל גזירות ומשפיע להם כנ"ל, ומצינו כתוב בתורה (בראשית לג, כ) ויקרא לו אל אלקי ישראל, ואיתא (מגילה יח א) שהקב"ה קרא ליעקב אל, ואל הוא לשון כח כמו שנאמר (יחזקאל יז, יג) ואת אילי ארץ לקח* רצה לומר שהקדוש ברוך הוא נתן ביד הצדיק כח של עוז ותעצומות לבטל גזירות והנה הדבר הזה צריך זיכרון וטהרה גדולה ולבל ימנע לצדיק אחד מאלה הנזכרים לעיל, והיינו מחשבת מזוני, כי פן ואולי על ידי זה יהיה קצת מניע לצדיק מעבודתו לזה תקנו לו אנשי כנסת הגדולה התפלה והם שלש ראשונות ושלש אחרונות ואמצעות* ואמרינן בגמרא (ברכות כח ב) המתפלל צריך שיכרע עד שיראה איסור כנגד לבו, רצה לומר שצריך לכרוע ולהשפיל ולהכניע עצמו עד שיראה איסור, היינו מעו"ת הפרנסה. כנגד לבו, פירוש כאלו הוא מזומנת ומוכנת כנגד לבו, שלבו בטוח בהשם יתברך שיש לו כל צרכו ועל ידי זה אין לו שום מניעה ויכול להיות מסירת נפשו בזכות ובצלילות

ויגיע לאחדות האמיתית כדבר הידוע למביני שכל ומדע ששלש ראשונות בלתי אפשרי להיות כי אם על ידי מסירות נפש ואחדות, ואחר זה הם הברכות האמצעות ונכלל בתוכם השלש אלה הם בני חיי ומזוני ואמנם האמת שהברכות האמצעות הם סודות נפלאות אין חקר כידוע ליודעי חן שהם כנגד י"ב גבולי אלכסון אך הג' הנזכרים לעיל גם כן נכללים בתוכם* וזהו גם כן שלש ארונות שעשה בצלאל והאמצעי של עץ שהוא דבר גשמי והוא כנגד מזוני* ואמר הכתוב (שמות כה, יא) ועשית לו זר זהב סביב, רצה לומר שהצדיק אוכל בקדושה ובטהרה ובמחשבות קדושות ואם היה באפשרי בלא אכילה לא היה אוכל כמבואר בספרים, והצדיקים אוכלים בסתר וביחידות מחמת הבושה שבושים לאכול, כי נפשם חשקה תמיד בדביקות השם יתברך ולהיותם כמלאכי אלקים שאין בהם אכילה אך מחמת שהיא דבר בלתי אפשרי הם עושים זר זהב סביב לאכילתם בקדושה גדולה: וזהו גם כן נרמז גבי שולחן הקודש שהוא גם כן נגד מזוני נאמר בו גם כן (שם, כד) ועשית זר זהב. ושורש הדבר נמצא שהצדיק מחמת מסירת נפשו והגיעו באחדות האמיתית מביא רחמים גדולים לעולם לבטל כל הגזירות ולהשפיע להם כל טוב וכל מיני ברכה* ולזה רמז הכתוב (איוב יד, ד) מי יתן טהור מטמא לא אחד, רצה לומר הכתוב מתמה מי הוא זה שיכול ליתן טהור מטמא, דהיינו רחמים גדולים מהדינים והקליפות להפכם לרחמים. לא אחד, זהו בלתי אפשרי כי אם על ידי אחדות של הצדיק המוסר נפשו באחדות שלימות* וזהו גם כן אמר איוב (שם כג, יג) והוא באחד ומי ישיבנו ונפשו איותה ויעש, פירוש איוב היה מתמה מאחר שהקב"ה אחד ואין יחיד כיחודו ומי ישיבנו לבטל גזירותיו* ואמר ונפשו איותה, רצה לומר נפש של הצדיק המתאוות ומשתוקקת ומוסר נפשו ומגיע לאחדות אמיתי והוא גם כן נקרא אחד כנ"ל. ויעש, הוא העושה העשייה הזאת לעורר רחמים גדולים ולבטל כל הגזירות* וזהו גם כן נרמז בגמרא (פסחים כב ב) שמעון העמסוני היה דורש כו' כיון שהגיע לאת ד' אלקין תירא פירש עד שבא רבי עקיבא כו' לרבות תלמידי חכמים. והנה כמו זר נחשב ששמעון העמסוני לא היה יכול לדרוש הדרש הזה של רבי עקיבא. ועל פי דברינו יבואר שדוקא רבי עקיבא היה דורש דאיתא בגמרא (ברכות סא ב) בשעה שהוציאו את רבי עקיבא להריגה זמן קריאת שמע היה וקיבל עליו עול מלכות שמים שלימה אמרו לו תלמידיו רבינו עד כאן, אמר להם כל ימי הייתי מצטער על פסוק זה בכל לבבך ובכל נפשך, אמרתי מתי יבא לידי ואקיימנה כו'. ואיתא בספרים שחס וחלילה שיאונה לצדיק מקרה זה, אך שנדמה להם דמות אותו צדיק והנידון היה מהם* רק שרבי עקיבא בהגיע זמן קריאת שמע קיבל עליו עול מלכות שמים ומסר נפשו ביחודא שלים והיה מתחזק יותר ויותר במסירות נפש* אמרו לו תלמידיו רבינו עד כאן, ופירש רש"י בחידושי אגדות עדיין אינו מניח כוונתך אמר להם כו' ואקיימנה. פירוש שהיה מצפה תמיד שעל ידי מסירת נפשו יפעול כל כך שיהא הדבר קיום לדורות הבאים שגם הם יהיו יכולים לפעול במסירות נפש. וזהו לשון ואקיימנה, שאקיים הדבר ההוא לדורות* וזהו לרבות תלמידי חכמים, רצה לומר שתלמידי חכמים אף שהם רבים בהתאחדם באחדות שלימות והצדיק השלם העולה על גביהם הכולל כולם במסירת נפשו ביחודא שלים ידמה לה' לבטל גזירות להשפיע לכן נקרא את ה' (במדבר כ, יג) המה מי מריבה אשר רבו בני ישראל את ד', דהמין וענני כבוד ובאר היו בזכות השלשה צדיקים משה ואהרן ומרים והשלש האלה הם כנגד חיי, ומזוני, ובני, דהיינו מן, הוא מזוני, וענני כבוד, הוא חיים שהיה מגין עליהם מאבני בליסטרא, והבאר, הוא בני על פי דאיתא (שמו"ר א, לב) ג' נודמנו להם זיווגם על ידי הבאר, והצדיק יכול להמשיך ולהשפיע כל זאת במסירת נפשו כנ"ל ולא היו מאמינים על זה שהצדיק יכול לפעול זאת לכן נקרא שרבו את ה' אלו תלמידי חכמים*

וזהו גם כן הפירוש כאן זאת חוקת התורה ויקחו אליך (יט, ב). פירוש חקה שתלכו בחוקותי, פירוש במדותי שתתאחדו במסירת נפשכם ועל ידי זה תבואו למדריגה הזאת* ומפרש ויקחו אליך, שהקב"ה אמר למשה שכל ישראל יקחו עצמם אליך ויתאחדו בך כאיש אחד ואתה הוא הצדיק הכולל את כולם תפעול במסירת נפשך ובאחדותך שתהא פרה אדומה, דהיינו אדומה הם הדינים הנקראים אדום על שם (ישעיה א, יח) אם יהיה חטאיכם כשנים כו', תגרום שתהא תמימה שתהפכם לרחמים גדולים שיהא הכל בתמימות ושלמות: וגם רמז לזה שעל ידי יחודך השלם תגרום להעלות השכינה הנקראת פרה אדומה כידוע (עי' זוה"ק ח"ג קפ ב), רק שיהא באופן זה אשר אין בו מום, דהיינו שלא יהא במסירת נפשך ויחודך שום מום כי אם הכל בשלימות וזיכוך וצלילות גדול וקל להבין*

או יאמר ויקחו אליך כו' (יט, ב). דאיתא בגמרא (יומא יד א) על פסוק (קהלת ז, כג) אמרתי אחכמה והיא רחוקה ממני, ודרשו חז"ל שהפסוק הזה אמר שלמה המלך עליו השלום על מעשה הפרה שמטהרת הטמאים ומטמאת הטהורים* ולכאורה היה לו לומר אמרתי חכמתי כו', לשון עבר* אך נראה, דהנה האדם המתחיל להתחזק בעבודתו יתברך אז הבורא ברוך הוא מתרחק ממנו לטובת האדם כדי שיתחזק עוד יותר ויותר בכל פעם כמו שנאמר (ירמיה לא, ב) מרחוק ה' נראה לי* וזהו פירוש ביום השלישי וישא כו' וירא את המקום מרחוק (בראשית כב, ד), דשלישי הוא רמז על הקדושה הגדולה כמו שנאמר (הושע ו, ב) ביום השלישי ונחיה לפניו, וכאשר בא אברהם בקדושה הגדולה ראה את המקום מרחוק* וזהו אמרתי אחכמה כו', רצה לומר שאמרתי שאתחיל לבא אל החכמה עליונה והיא רחוקה כו' כנ"ל, ופרה הוא רמז על התשובה שמחויב האדם לתקן את חטאיו* דפרה היא רמז על השכינה כידוע וה' של תיבת פרה היא רמז על הה"א אחרונה שבשם שמעלה אותה האדם בעשותו תשובה, דתשובה היא תשוב ה"א וכמו שדרשו רז"ל (מנחות כט ב) למה כרע"י דה"א תלויה כו' עיין שם* וכבר פרשתי זה פעמים הרבה* וזה שדרשו חז"ל על מעשה פרה שמטהרת הטמאים, דהיינו בעשות האדם תשובה כהלכתו ומתקן את מעשיו אזי הוא טהור מחטאים ואחר כך כשיעלה אדם בקדושה יתירה אז הקדוש ברוך הוא מתרחק ממנו כנ"ל כדי שיתאמץ יותר בקדושתו ואז נראה לו לאדם שהוא חלילה טמא בעונות וחטאים ועל ידי זה הוא מתחזק מאוד בקדושה רבה בכל פעם* וזהו שמטמא את טהורים וזהו שאמרו בגמרא (יומא ב א) מטמאין היו הכהן השורף את הפרה, רמז לדברינו שהכהן השורף היה טעון פרישה ז' ימים ומחמת פרישה זאת היה בא אל הקדושה רבה והיה נראה בעיניו שהוא רחוק מאד מהבורא יתברך כנ"ל: וזהו מטמאין כו', פירוש כאלו מטמאין אותו כדי להוציא מלבן של צדוקין כו' במעורבי השמש היה נעשית, פירוש שהרשעים היו אומרים שרשות לעשו' הכל בערבוביא, דהיינו לערב הבהירות והקדושה המרומז בשם שמש לערב חלילה עם הטומאה, והיינו באמרם שהחטאים אינם מזיקין למצות שעושה, ולא כן הוא דבאמת עבירה מכבה מצוה וכל הגדול מחבירו בקדושה יותר צריך שימור מכל נדנוד חטא ועון קל כמו שנאמר (תהלים ג, ג) וסביביו נשערה מאוד, והקדושה והפרישה של הכהן הוא מוציא מכללם, פירוש שאין מדו כמדתם של צדיקים* וזהו ויקחו אליך פרה אדומה, רמז על התשובה למטהר את הטמאים. ואחר כך מפרש מדרגת הקדושה, והיינו ואסף איש טהור את אפר הפרה* דאל"ף הוא רמז על התורה הפותחת באנכי ד' כו' (שמות כ, ב), והצדיק הגמור מתחילה שומר ומקיים את התורה בתחילתו מיד וכמו כן צריך הבעל תשובה להתאמץ ולהתחזק בהתורה הקדושה שיעשה מפרה אפר* רצה לומר דאלף הוא רמז על התורה כנ"ל וצריך האדם להיות מוכנע עם התורה שלומד ומקיים שלא יתגאה בה חלילה ולזה רמז אפר כמו שאמר אברהם אבינו עליו השלום (בראשית יח, כז) ואנכי עפר ואפר, לפי שאברהם היה

מוכנע בעיניו כעפר שהוא באמת דבר עב מאד* אך אז היה צריך לתפילה להתפלל היה מתנשא קצת לאמר שמקיים מצותיו ותורתו יתברך הנרמז באלף של אפר כנ"ל ובכל זאת בהכנעה גדולה כנ"ל* וזהו ואסף כו', כמו (בראשית ל, כג) אסף* את חרפתי את אפר הפרה, רצה לומר כנ"ל שמתחילה צריך לתקן הה"א אחרונה ולבא אל מדרגת אלף שהיא התורה הקדושה ובכל זאת יהיה מוכנע כמו אפר* והניח אל מחוץ למחנה* פירוש שכל מעשיו הטובים וקדושתו יניח ממחשבתו, דהיינו שידמה לו שעדיין הוא מחוץ למחנות קדושים* אל מקום טהור* פירוש כל כוונתו יהיה לשמים שיהיה תמיד אצל הקדושה* וזהו (שמואל א' ית, יד) ויהי דוד בכל דרכיו משכיל, פירוש בכל מעשיו היה משכיל תמיד עליהם ומסתכל בהם שאינם עשויים על מכונם: וד' עמו, ואף על פי כן היה תמיד אצל הקדושה של שמו יתברך* וזהו (תהלים סא, ג) מקצה הארץ אליך אקרא, פירוש אחר שאני בקצה ארץ למטה, דהיינו שאני מאשים עצמי שאני בגשמיות וארציות בקצה האחרון אליך אקרא, על דרך (עי' ירמ' לא, ב) ד' מרחוק נראה לי והבן*

או יאמר על דרך זה ויקחו אליך פרה אדומה (יט, ב), רצה לומר שעל ידי התורה ימשיכו למטה פרה אדומה כידוע. תמימה, פירוש שיהיו ישראל תמימים שלא יהיה להם חסרון בשום אבר מאבריהם* אשר אין בה מום, פירוש שלא יהיה להם חסרון בשום דבר הצריכה להם* אשר לא עלה עליה עול* רצה לומר שלא יהא כח לעלות עליהם עול מלכות ועול דרך ארץ וכל זה יפעול על ידי התורה דכל המקבל עליו עול תורה מעבירין ממנו כו' ועול דרך ארץ (אבות פ"ג מ"ה*) וגורם חירות ממלאך המות ומשעבוד מלכיות* וזהו פירוש על כן יאמר בספר מלחמות ד' כו', דוד המלך ע"ה אמר (תהלים יט, ב) השמים מספרים כבוד אל, מספרים מלשון ספיר, והיינו על ידי שאנחנו רואים בו את גבורת ד' על ידי זה אנו מהללים ומשבחים כבוד תפארת גדולתו* ומעשה ידיו מגיד הרקיע, דרקיע הוא לשון דקות ורוחניות כמו שנאמר (שמות לט, ג) וירקעו פחי הזהב, והצדיקים נקראין מעשי ידיו של הקדוש ברוך הוא* וזהו מעשה ידיו, דהיינו הצדיק. מגיד, הוא לשון המשכה שהוא ממשיך דברים דקים ורוחניים במעשיו הקדושים שבורא עולמות בקדושתו:

וזהו על כן יאמר בספר מלחמות ד' (כא, יד). רצה לומר על ידי הצדיק המאיר במאור הגדול על ידי מלחמת ד' שבו תמיד ללחום במלחמתה של תורה ומצות* על הצדיק הזה יאמר את והב בסופה, דלעתיד לבא כשיבא משיח צדקנו במהרה נאמר בו (ישעיה ב, ב) ונהרו אליו גוים, והיינו שיהא לאומות גודל אהבה אליו ויתנו לו מתנות רבות כמו שנאמר (תהלים עז, יב) יובילו שי למורא, וכהנה רבים: והצדיק בצדקתו גורם שגם בגלות המר הזה יהיה לנו חן בעיני האומות ושתהא אהבתם עלינו. וזהו את והב בסופה, רצה לומר האהבה הזאת והנתינות שיתנו לנו האומות בסופו כשיבא משיח צדקנו יאמר לנו כעת שגם עתה בגלות יהיה כן כנ"ל* ואת הנחלים ארנון, רצה לומר שזה פועל הצדיק הכל על ידי תפלותיו הזכים והטהורים ועל ידי התורה הקדושה, שנחלים הוא רמז על התפלה על דרך דאיתא בגמרא (עי' ברכות יב ב) המתפלל על חבריו צריך שיחלה עצמו עליו* וארנון היא רמז על התורה שהיתה מונחת בארון. וזהו ואת הנחלים ארנון, שכל זה הצדיק גורם על ידי נחלים שהוא לשון חולה, והיינו תפילה, ועל ידי ארנון הוא לשון ארון, דהיינו התורה* ואשד הנחלים אשר נטה כו', דאיתא בגמרא (ברכות טז א) נחלים נטיו כאהלים נטע ה' (במדבר כד, ו) למה נסמכה אהלים לנחלים מה נחלים מעלים את האדם מטומאה לטהרה אף אהלים שהם התורה מעלים את האדם מכף חובה לכף זכות: ואיתא בגמרא (ברכות כו ב) תפילות אבות תיקנום ר' יהושע אומר תפילות כנגד תמידין תיקנום ויש לומר דמר אמר חדא ומר

אמר חדא ולא פליגי, דהיינו באמת האבות תקנו התפילות, אלא דבזמן שבית המקדש קיים היו הקרבנות מכפרים תמיד של שחר על עבירות שבלילה ותמיד של בין הערביים על העבירות של יום (במ"ר כא, כא), ונמצא היו תמיד בלא חטא ועתה בעונותינו הרבים שחבר בית המקדש התפילות מכפרין במקום התמידין ולזה תקנו התפילות. וזה יכול להיות שרמזו חז"ל מה נחלים על פי דברינו הנ"ל שהנחלים, היינו תפילות מה נחלים כו' מטומאה לטהרה, דהיינו שמכפרים, כך אהלים נטע, היינו התורה מכפרת* וזהו פירוש ואשד הנחלים כפירוש רש"י שפך הנחלים, דהיינו השורש הנמשך מהנחלים הם התפילות אשר נטה, היינו התורה כנ"ל כאהלים נטע* דעין מתחלפת בה"א* ועל ידי זה נמשך שאנחנו קיימין בגלות המר* וזהו לשבת ער, הוא לשון עורר שאנחנו יכולים לישב בין האומות העוררים עלינו* ונשען לגבול מואב: רצה לומר השורש הנשען שהתפילות גורמים לנו כל הנ"ל הוא מאבות שהם תקנו לנו שלא יהיו האומות יכולים לשלוט בנו לעבור הגבול כמו שנאמר (עי' בראשית לב, יג) והיה זרעך כחול הים, והיינו כמו שהים יש לו גבול ואינו יכול להעבירו, כך האומות לא יהיו יכולים לעבור הגבול עם זרעך להרע להם חס וחלילה והוא מחמת התפילות שלנו שמכפרים עלינו אין כח בידם לעבור הגבול* וזהו ונשען לגבול מואב, הוא לשון מאב, דהיינו מאבות: ומשם בארה* דהנה האבות נזדמנה להם זיווגם אצל הבאר יצחק ויעקב ומשה, ואשה הוא כינוי להנשמה כידוע* וזהו ומשם בארה, דהיינו שהצדיק הנזכר לעיל שאנחנו עסוקין בו בהיותו מתנהג כסדר האמור למעלה זוכה על ידי זה לנשמה הנקראת בשם אשה שנזדמנה לצדיקים על הבאר וזהו ומשם בארה: וכשזוכה לנשמה אז יכול להשפיע לכל ישראל כל טוב שפע רחמים, רק יראה הצדיק שהוא שיהיה לישראל אחדות: וזהו היא הבאר, פירוש כשזוכה לנשמה* אשר אמר ה' למשה, רצה לומר שאז פועל הצדיק שהשם יתברך אומר למשה רמז לצדיק המכונה בשם משה על דרך שמצינו בגמרא (שבת קא ב) משה שפיר קאמרת. אסוף את העם, פירוש שיהיה להם אחדות. ואתנה להם, אז אתן להם רחמים גדולים המרומזים בשם מים וקל להבין*

באר חפרוה שרים כרוה כו' במשענותם (כא, יח)* יראה לפרש, דהנה מלת חפרוה הוא גדולה, וכריה הוא מלשון חפירה קטנה ודקה ורמז לזה גם כן דכתיב (שמות כא, לג) כי יכרה איש בור ונפל שמה שור או חמור בעל הבור ישלם* נראה דהתורה מרמזה להצדיק אשר בידו הכח וגבורה להמתיק הדינים והקליפות, והיינו כי יכרה איש, הוא הצדיק הנקרא איש יעשה כריה דקה בבור הם הקליפות הנרמזים בתיבת בור רק לא יבטל אותם לגמרי היות כלה גרש יגרש אותם לנוקבא דתהומה רבא רק ימתקם קצת: והו לא יכסנו בתהומא רבא ועדיין כח בהם להיותם נאחזים בעם הדומים לשור ולחמור. וזהו נפל שמה שור כו'. ואמר הכתוב בעל הבור ישלם, הוא הקדוש ברוך הוא הוא בעל הגבורות לעשות בהם כרצונו* ישלם, רצה לומר יתקן אותם בני אדם הדומים לשור וחמור להיותם שלמים לבל ידח מהם נדח* וזהו גם כן פירוש הפסוק באר חפרוה שרים, הם משה ואהרן שהם שקולים נגד כל ישראל, עשאו חפירה גדולה בבאר הזאת שהוא חיי ומזוני ובני שבאר הוא רמז להשלש האלה והיו הם יכולים לפעול גם להשפיע לישראל ואף בגשמיותם היו יכולים לפעול* כרוה נדיבי העם, דהיינו שעל ידי משה ואהרן נמשך שגם נדיבי העמים, הם הצדיקים המנדיבים את לבם ונפשם בשביל כל ישראל שיכולים גם הם להמשיך ולהשפיע אותם לישראל על ידי כריה דקה* במחוקק במשענותם, היינו גם המחוקקים שהם הצדיקים שאינם עושים כי אם חקיקה בעלמא שהיא יותר דקה מכריה גם הם יכולים להמשיך ולתקן במשענותם משען לחם ומים ונכלל גם כן בזה חיי, כי למאן יהיב מזוני לחיי*.

פרשת בלק

וירא בלק בן צפור כו' (כב, ב). ומתחילה נקדים לפרש פסוק (ישעיה כו, ב) פתחו שערים ויבא גוי צדיק שומר אמונים, דאיתא בגמרא (עי' שיהש"ר ה, ב) פתחו לי פתח כסדקו של מחט ואני אפתח לכם כפתחו של אולם: וזהו פתחו שערים, פירוש פתחו שערי התשובה ובוה תגרמו ויבא גוי צדיק, פירוש שיהא תפלת הצדיק עולה עד למקום שורשה, כי לפעמים היא מעוכבת מלעלות מחמת הרשעים לכן תשובו* שומר אמונים, זה קאי על השם יתברך השומר וממתין מתי תבא תפלת הצדיק לפניו ושומר את התפלה לומר עליו אמן פירוש להסכים עמו בדבר שאלותיו להנתן לו* וזהו גם כן וירא בלק כו' אשר עשה ישראל לאמורי, והבין שבודאי מחמת גודל צדקת ישראל נצחו לסיחון ועוג לכך ויגר מואב מפני העם, פירוש מפשרי העם אשר אינם כי אם במדרגת יראה היו מואב מתייראין מהם, כי האדם לפי מדרגתו שעובד כך ממשיך עליו ואותן שעבדו מיראה המשיכו על עצמם יראה מלמעלה והיו אימתם מוטלת על שונאיהם ולכן ויגר מואב מפני העם* ויקצו מפני בני ישראל, פירוש אותם המרומזין בחינת ישראל והם הצדיקים גדולים העובדים מאהבה המשיכו על עצמם אהבה גדולה ולכן קצו מואב בחייהם, כי זה בלתי אפשרי לרשע לקבל אהבה בלבו לכן קצו בחייהם על ידי האהבה שלא יוכלו לקבל*

או יאמר על דרך זה פתחו שערים, דאיתא בשולחן ערוך אורח חיים (סי' רטו, א) אין עונין אמן אחר ברכת עצמו אלא אחר ברכה שהיא סוף הברכה* ונראה דהטעם הוא לפי שכל ברכה שאדם מברך הוא מעורר אותו העולם של הברכה ההיא אשר שם שורשה ואורה, ולכל ברכה וברכה הוא עולם בפני עצמו עד סוף כל העולמות וברכה שהיא סיום הברכות היא נגד סוף העולמות, ולכן אחר ברכת עצמו אין שייך לומר אמן כיון שלא גמר עדיין האורות בכל העולמות, אבל חבירו רשאי לענות עליו אמן שהוא כמסכים על דבריו ובוה מעלהו יותר למעלה, אבל הוא עצמו אינו רשאי כי אם בסוף הברכות שהוא נגד סוף העולמות* ואמן הוא שבח על כל העולמות יחד כדרך שנתקן שהיו אומרים במקדש מן העולם ועד העולם והתקינו אחר כך לענות אמן והוא אחד. והוא גם כן הפירוש (עי' תהלים מא, יד) ברוך ה' מעולם ועד עולם אמן, פירוש הברכה שהיא מעולם עד עולם מותר לענות אמן אחר ברכותיו כנ"ל* ונמצא לפי זה שהצדיק הגדול שהוא עולה תמיד בכל הברכות עד סוף העולמות הוא היה מותר לענות אמן אחר ברכת עצמו* וזהו פתחו שערים, היינו שהצדיק מתפלל שיפתחו לו שערי תפלות. ויבא גוי צדיק בברכותיו שומר אמונים, פירוש שיהיה יכול לענות אמן אחר ברכותיו והבין*

או יאמר על דרך זה וירא בלק כו' (כב, ב). כי בלק היה מבין בישראל שיכולין לפעול בדיבור שלהם כל מה שרוצים על דרך שאמרו (מו"ק טז ב) הצדיק גוזר והקב"ה מקיים* וזהו וירא, לשון הבנה שהבין את כל אשר עשה ישראל הוא לאמורי, כלומר בשביל אמורי הוא הדיבור* וזהו שאמרו אין כחן אלא בפיו* ויגר מואב, ראוי לשום לב שאצל העם נאמר ויגר, ואצל בני ישראל לשון ויקץ* גם למה רמז כפל הלשון. ונראה, כי הנה ינאי המלך אמר אל תתייראו מן הפרושים (סוטה כב ב), כי ידע בהם שהם צדיקים גמורים ואינם יודעים לנקום נקם, רק שהיה מתיירא משאר העם* וגם כאן אותם הצדיקים הנקרא בני ישראל מהם לא היו מתייראין כי היו בטוחים בעיניהם* אבל מפשרי העם היו מתייראין. וזהו ויגר מואב מפני העם, ודקדק לומר אצל בני ישראל ויקץ, לומר שלא היו מתייראין מן הצדיקים אשר הם מדרגת בני ישראל אלא קצו במעשיהם הטובים כדרך הרשעים שאינם יכולים לסבול מעשיהם ולא כן דרך הצדיקים השמחים בטוב אחרים יותר מאד וקל להבין*

כי לא נחש ביעקב כו' (כג, כג). ותרגום אונקלוס ארי לא נחשיא צבין דייטיב לדבית יעקב כו' כעידן יאמר ליעקב ולישראל מה עבד אלהא* ויש לדקדק איך תליא הא בהא משום דנחשיא אינם רוצים שייטיב לישראל לכן יאמר ליעקב כו', דהיינו דמלאכי השרת שואלין מה פעל אל והאיך תליא זה בזה. ועוד יש לדקדק במקראות הקודמין* ויבא אלקים אל בלעם לילה ויאמר לו אם לקרוא לך באו האנשים קום לך אתם (במדבר כב, כ) ואחרי זה כתיב (שם, כב) ויחר אף ה' כי הולך הוא* וכי אפשר שהקב"ה אמר לו בעצמו ואחר כך יחרה אפו בהילוכו וחס וחלילה לחשוב כזאת* אמנם רש"י ז"ל הרגיש בזה אך דברי תורה כפטיש כו': ונראה לעניות דעתי לפרש: דהנה המפרשים מהדרין ליתן טעם על כי מאין להם לישראל לנחול גם כן בעולם הזה אחר שיעקב ועשו חלק בנחלת ב' עולמות ובחר יעקב בעולם הבא ומאין בא להם עולם הזה. ונ"ל טעם לשבת, דהנה הצדיק השלום במדרגתו על ידי הרהורי תשובה ומעשיו הקדושים הולך ממדרגה למדרגה עד הגיע למדרגת עלמא דאתכסיא הנעלם מקום שאין רשות ואחיזה להמנחשים שם ומשם הוא ממשיך השפעות לישראל* נמצא באמת כן הוא שבמקום יניקת המנחשים שם אין לישראל שייכות בגוייהו* רק ישראל יונקים שפעותיהם במקום גבוה ויקר מאד אשר אין להם רשות שם* וזהו שאמר שלמה המלך ע"ה (קהלת ג, יא) גם את העולם נתן בלבו* רצה לומר עולם הוא מלשון נעלם הוא עלמא דאתכסיא נתן בלבו של צדיק שיכול לעלות במדרגתו עד מקום הנעלם* וזהו גם כן עולם חסד יבנה (תהלים פט, ג) דהיינו מהעולם הנעלם כנ"ל ממשיך הצדיק חסד למידת בינה, כי יבנה אותיות בינה ומה שנכתב היו"ד בתחילת התיבה הוא רמז למידת חכמה, כי יו"ד הוא חכמה והחכמה מאין תמצא (איוב כח, יב), הוא עלמא דאתכסיא והצדיק הולך במעשיו הקדושים עד המצאו מדרגה הזאת ומשם הוא ממשיך השפעות לישראל* וזה גם כן נרמז בגמרא (סנהדרין צו א) שלשה דברים באים בהיסח הדעת ואלו הן נחש, ומציאה, ומשיח, והיינו שהנחשים מסיחין דעת הזאת שלא יהא לישראל חלק בעולם הזה: ולעומת זה גם הם מסיחין דעתם עד הגיעם לעולם המציאה הוא עולם הנעלם שהוא כמציאה ומשם המשכת השפעתם: וזהו גם כן על זאת יתפלל כל חסיד (תהלים לב, ו) דהיינו שהצדיק יתפלל על כללות ישראל שיהא להם חסד ורחמים, כי חסיד הוא לשון חסד, והיו"ד הוא רמז גם כן למדת חכמה שביד הצדיק להמשיך משם חסדים והשפעות. ואמר לעת מצא, כשיגיע הצדיק לעת הזאת וימצא אותה, כי המדות נקרא עתים, כי האין סוף ברוך הוא אין שייך בו עת, רק המדות היו כמוסים בכח האין סוף ברוך הוא והגיע העת שיוציאם מכח אל הפועל ולכן נקראים עתים: וכשימצא הצדיק המדה הזאת, כי זה אי אפשר להיות עומד במדרגה הזאת בתמידות, רק הוא כמציאה, והיינו לעת מצא: רק לשטף מים רבים אליו כו', רצה לומר רק הוא מיעט שממעט לשטף מים רבים, הם הקליפות והנחשים מהשפעה הזאת שאליו לא יגיעו, שאין להם שייכות להשפעה זאת כנ"ל. והיוצא לנו מזה, שהצדיק הולך במעשיו הקדושים ממדרגה למדרגה עד המצא ימצא המדרגה הזאת שאין להנחשים שייכות בגווה* וזהו פירוש הכתוב ויאמר אם לקרא לך באו האנשים, וכפירוש רש"י שתקבל שכר והוא העולם הזה קום לך אתם כי זה חלקך המגיע לך: אך ויחר אף ד' כי הולך הוא, רצה לומר כי תפס אומנתן של ישראל להיות הולך ממדרגה למדרגה כישראל ויחר אף ד' כו' ולכן בסופו הרגו אותו בחרב: וזהו כוונת התרגום אונקלוס ארי לא נחשיא צבין דייטיב לדבית יעקב כו', דהיינו שהם באים בטענה שהעולם הזה הוא חלקם המגיע להם ומעתה מאין להם לישראל חלק ונחלה בעולם הזה ולכן אמר כעת יאמר ליעקב כו', פירוש לזה צריך הצדיק להעלות למעלה עד עלמא דאתכסיא לפנים ממחיצת מלאכי השרת ושם הוא רחמים גמורים וחסדים גדולים*

מה טובו אוהליך כו' (כד, ה): איתא בגמרא (סנהדרין קה ב) שכל הברכות שנאמרו על ידי בלעם נתבטלו חוץ מן הפסוק הזה מה טובו* והטעם לזה נראה בהקדים לפרש פסוק (דברים כג, ו) ולא אבה כו' לשמוע כו' ויהפוך כו', יש לדקדק דמעיכרא אמר ולא אבה לשמוע, משמע שלא רצה לשמוע אליו כלל, והדר כתיב ויהפוך כו' משמע ששמע אלא שהפכה לברכה: ונראה שהפירוש כך, דאיתא בגמרא מתוך ברכתו של אותו רשע אתה יודע מה היה בלבו לקללם אלא שהפך השם יתברך לברכה: וכך פירוש הפסוק ולא אבה: רצה לומר שהקב"ה לא רצה לשמוע קללתו ולברכם בברכה שהיא היפך הקללה שחישב בלעם* אלא ברכם בברכה שאינו היפך הקללה: וכוונת השם יתברך ברוך הוא היה בזה כדי שלא יסבור בלעם שהקב"ה אינו חפץ לברך את ישראל אך לבטל מהם הקללה שלא תחול ולכן ברכם בהיפך הקללה* ולכן ברכם ברוך הוא בברכה אחרת למען ידע שכוונתו אינה כי אם לברך את ישראל ממש תמיד* וזהו ולא אבה כו' ויהפוך, שהפך מחשבתו שרצה לקללם והשם יתברך ברוך הוא ברוב רחמיו לא די שביטל קללתו אף ברכם ברכה אחרת* וזהו פירוש הפסוק וירא בלעם כי טוב בעיני ה' לברך כו' פירוש גם כן כדלעיל, דהיינו שבלעם הבין שהקב"ה אין כוונתו רק לברך את ישראל ולא לבטל קללתו לבד שאם לא כן היה לברכם בברכה שהיא היפך הקללה, ולכן עלה בלבו של בלעם גם כן לברך את ישראל וחישב מחשבה טובה עליהם ונתן השם יתברך בפיו ברכת מה טובו* ולכן נתקיימה כי לא היה בה שום מחשבת קללה מה שאין כן בשאר הברכות* וזהו פירוש הגמרא מברכתו שלא אותו רשע כו', והיינו ברכת מה טובו והיא נקראת ברכתו, כי לא חישב בה קללה, מה שאין כן שאר הברכות שהיה בהם תערובות קללה וזה היה עיקר מחשבתו של אותו רשע בהם* ולכן נתקיימה זו דווקא: ופירוש איך היה בלבו, קאי על שאר הברכות והבן כי מתוק לחיך*

יזל מים מדליו וזרעו במים רבים (כד, ז).* ידוע כי הצדיק הוא הממשיך השפעות להעולמות ולזה נקרא דליו שעל ידו בא השפע* וקיימא לן ניצוק חיבור והוא כשר לטבול בו כמו במקוה עצמה מאחר שנוזל מן הדלי אל הבור הוי חיבור לטהרה* והצדיק גם כן הוא כך שהשפע בא אליו ונוזלת ממנו אל מקורה למעלה על ידי דבקו. והוי גם כן ניצוק והוי חיבור ויכול להמשיך השפעות תמיד בלי הפסק בלי שום פעולה כלל רק בכח צדקותו כנ"ל, אך לפעמים צריך לעשות איזה פעולה כדי שלא יהי למקטרג פתחון פה לקטרג צריך לעשות איזה עובדא מצוה או תורה או תפלה ועל ידם ממשיך השפע ואז נסתם פי המקטריגים מעליו ואין להם שליטה, כי בא בכח העובדא ההיא* והפעולה נקראת זריעה, שהיא דבר הנראה כמו זריעה שזורעין כדי לפעול שיגדל התבואה אחר כך כן הפעולה היא כדי להמשיך השפע* וזה פירוש הפסוק יזל מים מדליו* פירוש הצדיק ברוב דבקו בלי פעולה יכול להמשיך גם כן השפע הנקרא מים שהם החסדים* אך וזרעו במים רבים, רצה לומר שהפעולה היא בשביל מים רבים, הם הקליפות הנקראים מים רבים שלא יקטרגו והבן*

בדרך אחר תחלה נקדים פירוש בפרשה אחר ונבא אל הביאור אשר לפנינו. והוא, כי יש להקשות למה נענש משה רבינו עליו השלום במי מריבה בהכותו הסלע, הלא הסכים הקדוש ברוך הוא על ידו דכתיב (במדבר כ, יא) ויצאו מים רבים, וכיון שעשה שלא כהוגן לא היה להסלע להוציא מים וכי עביד רחמנא ניסא לשקר'. אלא נראה בוודאי חלילה לו לאיש האלקים שלא לעשות רצון הבורא ברוך הוא, אלא שדרך הצדיק תמיד לחזור אחר טובות ישראל ואף שנראה לו איזה דבר קצת עבירה בעשותו הדבר ההוא* אך שיהיה לטובות ישראל עושהו ויקבל עליו אף להיות בגיהנם עבורם, כי כל תשוקתו להטיבם* ובאמת הצדיק יכול להמשיך השפע על ידי דיבורו הקדוש בלי שום פעולה גשמיות כלל, רק שלפעמים

צריך הצדיק דווקא לעשות פעולה גשמיות, כי בדיבור אינו יכול לפעול כי אם לבני אדם המאמינים בזה שהצדיק יכול לפעול בדיבור* אבל אותם שאין מאמינים בזה צריך הצדיק להמשיך לו בדרך הטבע ולזה צריך לפעולה גשמיות, בדרך משל אל החולה שאינו יכול לקבל הרפואות הטובים לו מחמת שהם חריפים ביותר וצריך לבקש לו רפואה קלה לפי טבעו שיהיה יכול לסבול אף אם היה לוקח הרפואה החריפה היה יותר בריא מה לעשות לו כיון שאינו יכול לסבול: והנמשל מובן* וכוונת משה רבינו עליו השלום גם כן שסבר אמת אם אדבר אל הסלע יהי' כרצון הבורא ברוך הוא אבל לא אהיה יכול לפעול כי אם לאנשים הצדיקים כאשר בארנו: לכך מוטב אעשה פעולה גשמיות ויהיה טוב לכולם והכל שוין בטובה ולזה הסכים הקדוש ברוך הוא על ידו בראותו כוונתו הטובה מאד ולזה כתיב ויצאו מים רבים, פירוש רבים שהיו בשביל רבים די לכולם כנ"ל: וזהו יזל מים מדליו, פירוש הצדיק יכול להמשיך השפע על ידי דיבורו, כי הדיבור נקרא דל, כי מי שרוצה לפעול בדיבור צריך להיות מוכנע כדל ואביון כמו שמצינו בדוד המלך עליו השלום שעשה עצמו לעני בעת התפלה כמו שנאמר (תהלים קב, א) תפלה לעני* וזרעו במים רבים, פירוש הפעולות הגשמיות שעושה והם כמו זריעה נחשבים הם בשביל מים רבים, פירוש בשביל ריבוי השפע שיהיה גם כן לאותן שאינם יכולים לקבל על פי הדיבור והבן*

וירא פנחס כו' ויקח רמח בידו (כה, ז). הדקדוק מפורש מה ראה, ורש"י הרגיש בזה עיין שם* ונראה דאיתא בילקוט ראובני וירא פנחס ראה מ"ם חתומה בדם פורחת להב' אותיות וי"ו תי"ו ונתירא שחם וחלילה שלא יהא מות לכן ויקח רמ"ח פנחס גימטריא ר"ח ונטל המ"ם וחבר לשמו ונעשה רמ"ח* ונקדים לפרש עוד פסוק אחד: (דברים ד, ד) ואתם הדבקים כו', דהנה אמרינן (עי' ספרי עקב פ' מט) וכי אפשר לדבק בקב"ה, אלא הדבק במדותיו מה הוא רחום כו', והנה העולמות נקראים מדות, וצריך אדם לדבק עצמו על ידי עשיות המצות בעולמות ואמנם גם העולמות הם גבוהים מעל גבוה ואי אפשר לדבק בהם כי אם בעשות המצוה בשלימות* ולמדו לנו רבותינו איך נתנהג בעשיות המצוה ואמרו מה הוא רחום. דהיינו השם יתברך המטיב לנו הוא הכל מצד הרחמים כמו שאמרו חז"ל (ויק"ר כו, ב) על פסוק (איוב מא, ג) מי הקדימני כו' כלום עשית מעקה אם לא נתתי לך בית, וכן בכל מצוה השם יתברך מקדים להאדם ואחר כך האדם עושה המצוה: וזהו מה הוא רחום כו', דהיינו בעשותך המצוה תעשה ברחמים הא כיצד היינו בדביקות גדול במסירות נפש בכל רמ"ח אברים ובוה אתה מרחם על עצמך ונשמתך כמו שאמרו ז"ל (תמיד לב א) מה יעשה אדם ויחיה ימות את עצמו, והיינו כמאמרינו במה שהוא ממית עצמו במסירות נפש בעבודתו בזה מחיה עצמו* וזהו ואתם הדבקים רצה לומר הוי"ו מוסיף על הענין ראשון, היינו כשאתם מדבקים בהשם יתברך ברוך הוא על ידי המצוות תראו שתהיו גם אתם בהדבקות, פירוש תמסרו עצמכם בכל רמ"ח אברים ותכניסו הכל בהדבקות. והנה הדביקות הוא דבר התבוננת ועיוני בשכל להסיר כל מחשבותיו, רק שיהא חושיו ומחשבתו על הדבר הזה שהוא עושה והוא הנקרא בשם ראה שרואה בעין השכל להדבק בדבק טוב* וזהו וירא פנחס, דהיינו בחשבו לעשות המצוה הזאת לנקום נקמת ה' ראה לעשות המצוה בדביקות גדול* ויקח רמח, דהיינו כל רמ"ח אבריו ומסר נפשו והכניס כל עצמו בהדביקות וידקור את שניהם ועל ידי זה השיב החימה מעל בני ישראל*

בדרך אחר הוא על פי דאיתא בגמרא (פסחים נ ב) לעולם ילמוד אדם תורה ומצות אפילו שלא לשמה שמתוך שלא לשמה בא לשמה* נראה לפרש, דהנה כל תורה ומצות הנעשים בלי כוונה היא כגוף בלי נשמה ונמצא כשאדם לומד תורה או עושה מצוה שלא לשמה נברא מזה רק הגוף לבד בלא נשמה* ולא כן הצדיק הקדוש הלומד לשמה שנברא על ידי רמ"ח אברים ורחניים* ויש יכולת ביד הצדיק הלומד לשמה להעלות התורה והמצות של זה שלמד שלא לשמה, כי יכולת בידו להמשיכו נשמה לתורתו של

זה שעשה הגוף לבד* וזהו הפירוש מתוך שלא לשמה בא לשמה, פירוש שהתורה היא תבא ליד הלומד לשמה והוא יתקנה על ידי אברי הנשמה* וזהו גם כן יכול להיות כיון הפסוק (תהלים קב, א) תפלה לעני כי יעטוף כו', פירוש עני הוא הנקרא העני בדעת ואינו יכול לכוין בתפלתו ותקנתו שיחבר את עצמו עם הצדיק הגמור המכוין בתפלה והוא יעלה את תפלת העני עם תפלתו הזכה, כי תפלת העני נשארה בלא נשמה והצדיק נותן בה חיות ועל ידי זה תפלתו עולה*

וזהו תפלה לעני (תהלים קב, א). איך יעשה שתקובל תפלתו לרצון ומפרש הכתוב כי יעטוף, פירוש שיתחבר עם הצדיק גמור ויעטוף הוא לשון חיבור. וזהו ולפני ה' ישפוך שיחו, פירוש שהצדיק ישפוך את השיחה של העני לפני ד', לקבלה באהבה*

וזהו פירוש גם כאן וירא פינחס (כה, ז). דהלומד תורה לשמה נקרא הלימוד הזה בשם ראייה, כי כוונתו בלימודו לראות המצוה הכתובה בלימוד ההיא למען עשותה* מה שאין כן הלומד שלא לשמה כוונתו כדי להקרא רבי* וזהו וירא פינחס, הכתוב מעיד עליו שתורתו היה לשמה הנקראת בשם ראייה. והנה זמרי היה נשיא שבט מישראל והיה גדול בתורה* וכאשר ראה פינחס שעשה המעשה ההוא הבין שתורתו היה שלא לשמה כל מה שלמד ונמצא שלא נברא מתורתו רק הגוף של התורה ולכן ויקח רמ"ח בידו, פירוש את הרמ"ח אברי הגופי* של זמרי לקח בידו לתקנו ולהשפיע להם חיות בתוכם וקל להבין*

פרשת פינחס

וידבר כו' פינחס בן אלעזר בן כו' עד ולא כליתי כו' (כא, יא). ופירש רש"י לפי שהיו השבטים מבזין אותו הראיתם בן פוטי זה שפיטם כו' והרג נשיא שבט מישראל לכך בא הכתוב ויחסו אחר אהרן. ויש להקשות, וכי הם לא היו יודעין מזה שמצד אב הוא מיוחס ואף על פי כן דברו ומה הועיל שנכתב בתורה היחס של אהרן* ונראה לפרש, דהנה יש כמה בני אדם שאינם מרגישים איזה דבר אם בא לידם אם לעשות הדבר ההוא או לאו לפי שאין מבינים לנטות עצמן אם יש מצוה בעשות הדבר ההוא, כי היצר הרע מסמא את עיני האדם לבלתי ראות האמת חלילה, אלא כשרואין צדיק אחד שעושה הדבר ההוא והצדיק הוא עושה הדבר באהבה ויראה כל כך עד שכל הרואין אותו מעידין על הדבר שהוא מצוה גדולה לעשות כמעשהו אף על פי שמתחילה לא ידעו אם יש מצוה בה* כן היה הדבר כאן שאצל השבטים בתחילה לא הבינו את המצוה של הריגת זמרי וכמו שאמרו (סנהדרין פב א) שנתעלמה ממנו הלכה, וכשבא פנחס ועשה הדבר הזה בכח קדושתו הגדולה אז הרגישו כולם פה אחד שזה מצוה גדולה להרוג אותו אף על פי שהוא נשיא לכך היה בעיניהם חידוש גדול על פינחס שהיה מצד אם בן פוטי* ויעשה דבר גדול כזה מה שלא עלה בלבם כלל שזה הוא מצוה ואין בא זה לפינחס לידע מן הסוד ההוא, לכך מתרץ הכתוב לומר לא יהיה הדבר חידוש בעיניכם הלא הוא נין אהרן ועמדה לו זכות אהרן* והם שדברו חלילה לא מחמת גנאי דברו אלא כמתמיהים על עצמם אך לא הרגישו בדבר לעשות כמעשהו הקדושה והטהרה* היוצא לנו מזה שאחר שעשה פינחס דבר זה הכניס קנאה בלב עם הקודש שמהיום והלאה יביטו על ארחותיהם בעינא פקיקח להיות זריז ונשכר במצות ה'* והנה האדם העובד ה' מעצמו ולפי שכלו אז אינו יכול להגיע לעלות כי אם עד מקום ששכלו מגיע וכפי שרשו וכח הבנתו* אבל כשאדם רואה מחבירו דבר טוב והוא מקנא עצמו בו עשות גם כן כך, הקנאה מביאה שיעשה אפילו שלא כדרך הטבע ויכול לעלות למעלה על ידי זה ולכן כתיב (משלי כג, יז) אל תקנא כו' כי אם ביראת ה' כל היום* וזהו פינחס בן אלעזר כו' השיב כו' על ידי בקנאו את קנאתי בתוכם, פירוש שהכניס בלב ישראל הקנאה ביראת ה' כו'. ולא כליתי, פירוש הדבר

הזה הוא דבר שאין בו כליון* לכן אמור הנני נותן לו בריתי שלום, כי האדם הנקרא עובד ה' באמת הוא השלם בעובדין ומי גרם זה פינחס בגודל קדושתו ולכך נתתי לו ברית שלום* ועיין עליו:

בדרך אחר כי מלת בתוכם (כה, יא). הוא שפת יתר לכאורה* ונר' לפרש בהקדים פירוש (מלאכי ג, ו) אני ה' לא שניתי ואתם בני יעקב לא כליתם* למשל מי שיש לו אבן טוב, רק שאינו מבין גדולתו ובכל פעם שמסתכל בו הטיב הוא רואה ומבין גודל מעלתו יותר ויותר והאבן הזוהי אין בו השתנות בעצמותו* כן הנמשל הבורא ברוך הוא יתעלה אין בו שום השתנות חלילה והוא אחד פשוט האמיתי וכל זמן שאדם מסתכל ורואה בגדולותיו ורוממותיו הוא משיג בכל פעם יותר ויותר גודל רוממותו ואין קץ וסוף לרוממותו להשיגו* וזהו אני ה' לא שניתי* לכן ואתם בני ישראל לא כליתם רצה לומר שבלתי אפשרי לכם לבא אל כלות הסוף השגתו ואין לכם תכלה וסוף להשגתו* וזהו (תהלים מח, ד) אלקים בארמנותיה נודע למשגב* רצה לומר כשאדם רואה שיהא אלקים שוכן בארמנותיו, היינו בגופו ובתוכו שהוא מחשב ומסתכל בו תמיד* אז נודע למשגב, פירוש אז נודע שהוא גדול וקדוש ונשגב ואין חקר לתבונתו* ונמצא בזמן שישאל מסתכלין ורואים בגדולותיו אין יכולים לבא אל סוף השיגו* וכמו כן ישראל כשיש להם אחדות גם כן אין סוף וקץ להשיג מעלתם* והנה יש ב' מדרגות בבני אדם, שפלים ורשעים בראותם הצדיק שהולך בצדקו ותומו מתקנאים בו ומתקוטטים ועוררים עליו באמרם כוונתם לקנא קנאת ה' צבאות הבורע בלבם* ויש צדיקים המתקנאים באמת קנאת ה' צבאות ברשעים גמורים ומאן נוכח מי האמת אתו הזה או זה* אלא כן הדבר מי שדבריו נשמעים ומתקבלים אל הלב בוודאי דבריו כנים ואמיתים והוא הצדיק שדבריו יוצאים מן הלב ונכנסים אל הלב ועל ידי זה יבא אחדות להם בינו לבינם* וזהו וירא פינחס כו' בתוכם, פירוש שנכנס קנאתו אל לבם ובתוכם והוטב בעיניהם המעשה דפינחס* ולא כליתי כו', רצה לומר על ידי זה אין סוף ותכלה להשיג לא אותי ולא ישראל מחמת שהם מסתכלים בגדולותי ורואים ומבינים שאין לי סוף ותכלה ומחמת שיש להם אחדות אין תכלה להשיגם גם כן ומלת את פירוש כמו עם בני ישראל וקל להבין*

או יאמר על דרך הפשוט, דהנה כבר דקדקנו כתוב אחד אומר (תהלים נב, ג) חסד אל כל היום, וכתוב אחד אומר (שם ז, יב) אל זועם בכל יום. ונראה שלפי כשיש דין למטה אין דין למעלה, והיינו כשהצדיק רואה איזה שפלות מהאדם והוא מוכיחו על פניו וכועס עליו על עשותו זאת* הוא כמו דין הוא פועל שמבטל מעליו הדין מלמעלה* ואל נקרא הצדיק כמו שנאמר (בראשית לג, כ) ויקרא לו אל אלקי ישראל, ודרשו (מגילה יח א) שהקב"ה קרא ליעקב אל* והיינו בזמן שאל הוא הצדיק זועם בכל יום למטה אז חסד אל כל היום, ונמצא צדקו יחדיו ב' הפסוקים* וזהו אלקים בארמנותיה, העולם הזה נקרא ארמון על דרך שאמרו (אבות פ"ד טז) התקן עצמך בפרוודור, ואלקים הוא דין, והיינו כשיש דין בארמנותיו למטה אז נודע למשגב, פירוש אז נודע יתברך למשגב, פירוש למחסה ולמסתור מכל נזק* וזהו בקנאו את קנאתי ולא כליתי, מתוך שעשה בהם דין למטה לזה לא כליתי אותם, כי נתעורר עליהם הרחמים הגדולים אמון כן יהי רצון*

עוד לאלוה מילין ונשיב שנית לבאר פירוש הפסוק אני ד' לא שניתי ואתם בני ישראל לא כליתם* דהנה כשעלה ברצונו הפשוט לברוא את העולם כדי להטיב לברואים ולא היה מקום פנוי זולתו, כי האין סוף ברוך הוא אין בו לא תחילה ולא סוף וצמצם שכנינו ונשאר מקום פנוי וזו היא הנקודה ונעשה יו"ד היא חכמה וזהו (איוב כח, יב) והחכמה מאין תמצא* וברא את העולם באור הישר הוא השם הוי"ה ברוך הוא כסדרו* ויצר את האדם בצלמו וחתם אותו בחותם המלך הוא השם הוי"ה ברוך הוא מבית ומחוץ חותם

בתוך חותם על הגוף ועל הנשמה, כי כן הדין ביין במקום חשש מגע נכרי צריך חותם בתוך חותם, כמו כן האדם בעולם הזה השפל צריך חותם המלך הקדוש כדי להשמר לבעל יתערבו בגוים וחתמו בשם הוי"ה ברוך הוא הישר ואף שבאותיות האל"ף בית הה"א קודמות ליו"ד אך מפני שהאותיות עליונים הם על פי תשרק והי' קודמת והוא השם הישר ואמנם כי כן שהשם יתברך ברוך הוא אין בו שום השתנות חס וחלילה להיות פעמים לטובה ופעמים להיפך חלילה כי מפי עליון כו' (איכה ג, לח), והוא אחד באחדות האמיתי בלי שום השתנות, רק ההשתנות בא על ידי מעשה בני אדם בעשותם אחת מכל מצות אשר לא תעשינה חס וחלילה הם מהפכין האור הישר ונעשים האותיות של השם מהופכים, דהיינו והי"ה. וזהו גם כן פירוש הפסוק (שמות טו, כו) ויאמר אם שמוע כו' והישר בעיניו תעשה, פירוש תפעול על ידי מעשיך שתעשה הישר באותיות השם הקדוש, כי האותיות נקרא עינים לפי שמאירים. וזהו כי אני ה' רופאן, והיינו כשתהרהר בתשובה לתקן את אשר הפכת האותיות השם ותחזירו לכמות שהיה זו היא רפואתך* היוצא לנו מזה עבור שהאדם מלוכב בחומר ועל ידו תתהפך בחומר חותם המלך הוא הוי"ה ברוך הוא הנחתם על הגוף* אמנם הנשמה שהיא חלק אלוה ממעל משתוקקת תמיד עלות לשרשה מאור העליון ומעוררת את האדם תמיד לתשובה ולכן חותמה קיים והשם הוי"ה שבתוכה עומד בקיומו ואינו משתנה* וזהו אני ד' לא שניתי, פירוש לשון שני ולשון שינוי, רצה לומר השם השני החתום על הנשמה אינו משתנה לעולם* ואתם בני ישראל לא כליתם, לפי שהנשמה מחזרת אתכם למוטב* וכיוצא בדבר זה היה כוונת פנחס גם כאן להשיב את ישראל ולעורר רוחם בקרבם אל ה' ועל ידי זה פעל שנעשה השם הוי"ה ברוך הוא ישר באותיותיו ולזה נעשה מן חמה מחה* וזהו השיב את חמתי ונעשה מחיתי מעל בני ישראל את כל חטאתם, כי חזרו בתשובה על ידו ולא כליתי כו' והבן*

ויאמר כו' צרור את המדינים כו' על דבר פעור ועל דבר כזבי כו' (כה, יז). ויש לדקדק אמרו כי צוררים כו', בהוה על דבר העבר ונתהוה כבר* וגם אמרו בנכליהם, שפי' המחשבה וכי במחשבה לבד הרעו לישראל, הלא גם פעלו המעשה גם כן בדבר פעור וכזבי כנאמר* ונראה לפרש, כי עיקר כוונת הבורא ברוך הוא בנקמתו במדין היה מחמת גודל המחשבות והרהורים רעים שנתהוה לישראל על ידם בדברם בסיפור המעשה דפעור או מעשה כזבי ועל ידי הדיבור שדברו במ נפלו לישראל הרהורי תאוות* והכלל בזה שבכל עבירה נברא קליפה ר"ל וכל זמן שהקליפה בעולם אזי נופלים מחשבות רעות לאדם מאותה העבירה וצריך האדם השב לבער הקליפה ההיא מן הארץ: וגם בנידון דידן כל זמן שהיו אותם הרשעים המדינים בעולם אז היו עדיין הרהורי עבירה דפעור שולטים בישראל לבלבל להם המחשבה ולכך נצטוו משה רבינו עליו השלום לנקום בהם נקמת ד'*. וזהו כי צוררים לכם בהוה, פירוש עדיין הם צוררים לכם ומפרש הכתוב במה: בנכליהם אשר נכלו לכם על דבר פעור: פירוש באותן המחשבות הרעות המתהווים לכם בדברכם במעשה דפעור ועל דבר כזבי כו', ולכך תבערו אותם מן הארץ ותהיו טהורים וקדושים ובערת הרע מקרבך אמן כן יהי רצון וקל להבין*

או יש לפרש באופן אחר ובסיגנון אחד: על פי מה שאמרו חז"ל (שקלים יד ב) פסל לך (שמות לד, א) הפסולות יהא שלך מכאן נתעשר משה: והנה כמו זר נחשב שיחפוז הצדיק בעשירות ואדרבה הלא מצינו ההיפך שלא חפץ בעשירות בארנו של יוסף ועליו נאמר (עי' משלי י, ח) חכם לב ביקש מצות (סוטה יג א): אך נראה, דהנה כל דיבור היוצא מהאדם אינו הולך לריק ולבטלה: כי אם מדברי הצדיק הקדוש נברא מלאך הקדוש ולהיפוך מאדם רע נברא מלאך רע חס וחלילה: והנה זה הדיבור הוא משוטט בארץ באין מנוחה עד בואו להצדיק ואז נופל להצדיק הזה במחשבתו הדיבור ההוא והוא מעלהו אל הקדושה: וזהו

שלפעמים בא להצדיק מחשבה אשר מעולם לא עברה על דעתו המחשבה ההיא ואין זה כי אם היוצא מפי איזה רשע ומשוטטת עד מצאה מנוח: וזהו פירוש הפסוק (ש"ה א, ד) משכני אחרין נרוצה, דהיינו שהמחשבה אשר לא טובה אומרת להצדיק משכני להקדושה כי אחרין נרוצה, ואחר כך בבואה אל הקדש משבחת ואומרת הביאני המלך חדריו, הוא הצדיק הנקרא מלך הביאני בחדרי קדש של השם יתברך ברוך הוא: וזהו שאמרו פסל לך הפסולות יהא שלך, פירוש הדברים הפסולים והמחשבות הפסולות יהא שלך שאתה תביאם אל הקדושה ובוזה יתעלו ומכאן נתעשר משה עשירות גדול לא יערכנו כל זה סגור* הם המחשבות וזהו כוונת הפסוק בכאן כי צוררים הם לכם בנכליהם, פירוש על ידי מחשבותם הרע ודיבורם הרע פועלים שגם אתם יש לכם המחשבות ההם כדי להעלותם ובאמת הוא עבודה גדולה לכם וקל להבין*

פרשת מטות

וידבר משה אל ראשי המטות לבני ישראל (ל, ב). * דהנה הצדיק הרוצה להמשיך השפעות על ישראל צריך לחבר עמו שאר צדיקים שעל ידי הדיבור המדבר עמהם הוא משפיע לכל ישראל והם המסייעים אותו אל הטוב ההיא להסתים פי המקטרג מעלי בזכות הרבים: מה שאין כן כשהוא לבדו צריך כח גדול ויחד חזקה להשקיט המקטרג לבל ישלוט בו* וזהו שאמר משה רבינו עליו השלום (דברים א, יב) איכה אשא לבדי כו', פירוש כשאני לבדי בלא התחברות שאר צדיקים הוא למשא עלי להמשיך לכם צורכיכם כו'* וזהו וידבר משה אל ראשי המטות, פירוש שחיבר עצמו עם הצדיקים. לבני ישראל, כמו בשביל ישראל להמשיך להם שפע וקל להבין* וזהו (ש"ה ש, ד, טז) עורי צפון ובואי תימן: רצה לומר הסיבה שעל ידה תעורר את הצפון היא השפעות פרנסה על שם (איוב לו, כב) מצפון זהב יאתה: ובואי תימן, צריך אתה שתבוא למדרגות תימן על דרך (ב"ב כה ב) הרוצה להחכים ידרים, והיינו התחברות הצדיקים והחכמים כנ"ל*

בדרך אחר וידבר משה אל ראשי המטות כו' זה הדבר אשר צוה ד' (ל, ב): על פי דאיתא בגמרא (עי' ספרי מטות פ"ב) כל הנביאים נתנבאו בכה נוסף עליהם משה שנתנבא בלשון זה הדבר. ולהבין הפרש שביניהם ומה נפקא מינה באיזה הלשון שניבאו* ונראה, כי דרך הצדיק הגדול אשר רוח אלקים דבר בו בגודל קדושתו* אז השומע דבריו נדמה לו שכדבריו הקדושים כן כתוב בתורה הקדושה ומוציא פסוקים המסייעים לדברי הצדיק והוא אומר על דברי הצדיק זה הדבר אשר צוה ד', פירוש אלו דברים שהצדיק הם הדברים הנאמרים מפי ד': ויש שאר צדיקים אשר אינם במדרגתם כל כך שיהיו כל השומעים נדמים בעיניהם כאלו כתובים בתורה אלא שמעידים על דבריהם שהם דברי יושר ואמת ודברי אלקים חיים אבל אינו מוצא אותם כתובים בתורה* וזהו כל הנביאים מתנבאים בכה: פירוש שהיו מעידים על דבריהם לאמר כה ראוי ונכון* נוסף עליהם משה שהתנבא בלשון זה הדבר, פירוש שהיו אומרים על דבריו זה הדבר אשר צוה ד', פירוש שרוח אלקים כל כך דבר בו עד שהיו מעידים הכל שדבריו דברי תורה והמה בכתובים* וזהו וידבר משה אל ראשי המטות לבני ישראל לאמר זה הדבר, פירוש כנ"ל שיאמרו תורה כך בדביקות לבני ישראל לאמר זה הדבר* פירוש שיאמרו בני ישראל על דבריהם זה הדבר אשר צוה ד' והבין*

איש כי ידור נדר כו' (ל, ג). נראה לי, דהנה האדם יש לו חלק אלוה ממעל וצריך האדם להכין ולעשות דירה נאה להחלק הזה דהיינו בעולמות עליונים: וזהו כי ידור לשון דירה. לד', רצה לומר לחלק אלוקים* וזהו שאמרו חז"ל (ב"מ קא ב) סתם השוכר דירה היא לתלתין יומין: זה רמז על האדם הרוצה לקנות דירה

לחלקו ממעל צריך לתקן מעשיו בכל תלתין יומין, דהיינו להרהר בתשובה ולהדר על כל מעשיו שעשה כל שלשים יום שלזה תקנו חז"ל להתענות בכל ערב ראש חדש כדי לפשפש במעשיו* ולזה רמזו על רבי יהושע בן לוי שהיה מהדר תלמודו כל ל' יום: או השבע שבועה* פירוש שבועה הוא מלשון שבעה שצריך האדם לעבוד בו' מדרגות על דרך שפרשתי ששת ימים תעשה מלאכה וביום השביעי שבת (שמות לה, ב), רמז שצריך לתקן הששה קצוות ואחר זה יבא אל המדרגה השביעית היא קדושת שבת: וזהו השבע שבועה, דהיינו ו' מדרגות שכל אחד כלול משבעה לאסור איסור על נפשו רמז אחר שיבא הצדיק לכל המדרגות צריך לראות בשכלו ולהבין שעדיין לא יצא ידי חובה בעבודתו וידמה בעיניו תמיד כאלו מקצר בעבודה ולמצוא בעצמו תמיד חסרונות וחטאים ואיסורים כדי שעל ידי פשפושו במעשיו יהיה דבוק עם העולם למטה ויהיה מקושר עמהם להשפיעם רב טוב הצטרכותם: וזהו לאסור איסור על נפשו, פירוש למצוא תמיד שעשה איסורים של חטא: וזהו שאמרו (ברכות כח ב) הכורע בברוך צריך שיראה איסור נגד לבו* פירוש צריך שיוכנע כל כך שיראה איסור כנגד לבו להיות נגד לבו שעשה איסורים וחטאים למען הפעולה הנ"ל להטיב לישראל על ידי התקשרותו בהם* וזהו שאמרו (ברכות לא א) על רבי עקיבא כשהיה מתפלל בציבור היה מקצר ועולה, פירוש שהראה לעצמו שהוא מקצר בעבודה למען היות דבוק עם הציבור להשפיע להם רב טוב. וכשהיה מתפלל ביחיד, רצה לומר שלפעמים כשהיה מתבודד בפני עצמו להתאחד באחדות* אדם מניחו בזוית זו ומצאו בזוית אחרת, פירוש שלבני אדם נדמה להם שהוא בזוית זו העולם הזה והוא היה בזוית אחרת בעולמות עליונים, כי כן דרך הצדיק אף שהוא מדבר עם בני אדם בכל זאת נפשו קשורה למעלה בעולמות* ואפשר שלזה רמזו ז"ל באמרם (ב"ק טז א) מאן דלא כרע במודים אחר כו' נעשה שדרתו נחש, כי זה מדה כנגד מדה* דבאמת צריך להבין מאין יבא להצדיק גמור שלא יהיה יוכל למצא עצמו שלם במעשיו זה הוא באמת מחמת חטא הנחש בלתי אפשרי היות שלם* וזה שלא כרע במודים, פירוש כדרך הכריעה, היינו עד שיראה איסור שפירושו כנ"ל ההכנעה הגדולה והוא סובר בעצמו שתיקן הכל ולא התאמץ לבא אל ז' מדרגות הנ"ל נעשה שדרתו נחש מדה כנגד מדה עבור שלא הכניע עצמו* ונחזור לביאור הכתוב לא יחל דברו, פירוש רש"י ז"ל לא יעשה דבריו חולין, יש לומר הפירוש לפי דרכנו שהצדיק הזה צריך לראות שלא יהא דבריו חולין כלל וכלל כי אם קדושה ודביקות* אבל אחרים מוחלין לו רצה לומר אבל אחרים הבאים אליו בדבר הצטרכותם לפעול להם דברי גשמיות הוא מוכרח לדבר עמהם בדברי חולין הגשמיים האלו לפעול להם כל צרכם: ככל היוצא מפיו יעשה, פירוש ככל אשר יצא מפי הצדיק כן יעשה ה' אלקים כמו שאמרו (מו"ק טז ב) הצדיק גזור והקב"ה מקיים*

או יאמר ככל היוצא כו' (ל, ג). על דרך שאנו אומרים ה' שפתי תפתח ופי יגיד תהלתך, דהיינו שיפתח את שפתינו. ופי יגיד, לשון המשכה. תהלתך, רצה לומר הדיבורים היוצאים מפי יהיו נמשכים עד עולם עליון הנקרא תהלה. ונמצא דברי קדושה שהצדיק מדבר הם דבוקים בפיו ונמשכים ועולים עד עולם עליון ואינם נפסקים לצאת מפיו ממש רק דבוקים גם בפיו הקדוש: ולא כן דברי הגשמים הנפסקים מהדיבור: והצדיק צריך לראות שגם דברי הגשמיות שלו יהיה גם כן בקדושה וטהרה גדולה למען יעשה בהם גם כן עשיות קדושה* וזהו ככל היוצא מפיו, פירוש אפילו דברי גשמי יעשה בהן תיקון:

וזהו שנאמר בפרשת מסעי (במדבר לד, ב) צו את בני ישראל כו' כי אתם באים אל ארץ כנען. פירוש כשתבואו להכניע ולשבר כח החיצונים וסטרא אחרא הנקרא ארץ כנען* זאת הארץ אשר תפול לכם, כפירוש רש"י על ידי שהפיל הקדוש ברוך הוא שרי האומות לפניכם ולפי דרכנו פירוש אתם תפילו

הסטרא אחרא בנחלה, רצה לומר על ידי התורה הקדושה הנקרא נחלה: ארץ כנען לגבולותיה, רצה לומר שתראו לשבר הגבולים של הסטרא אחרא* ואמר הכתוב והיה לכם פאת נגב ממדבר צין* פירוש אחר הגבול של הסטרא אחרא על שאינו מניחה לכם לבא לפאת נגב היא החכמה על דרך הנזכר לעיל הרוצה להחכים ידירים* מדבר צין, דאיתא (שבת פט א) מדבר צין הוא מדבר סיני רמז להתורה הקדושה הנתנה בסיני* והסטרא אחרא מעכבות אתכם מעסוק בה* ועיקר העיכוב הוא על ידי אדום כמו שאמרו (ברכות יז א) מי מעכב שעבוד מלכיות, אבל אחר שתשברו את הסטרא אחרא וגבולותיה תזכו והיה לכם גבול נגב מ* קצה ים המלח קדמה קצה ים, הוא העולם העליון הנקרא ים התלמוד. המלח, רצה לומר תמתיקו אותם כמו מלח הממתיק הברש* קדמה, פירוש על ידי שתגיעו בתורה לים העליון תעשו נחת רוח להבורא ברוך הוא שהוא קדמונו של עולם* ונסב לכם הגבול מנגב למעלה עקרים, פירוש שתזכו בזה לסבב אתכם עם הגבול הזה אחר שתתקנו אותו עד למעלה עקרים דאיתא (ברכות ל ב) אפילו נחש כרוך על עקבו לא יפסיק, רצה לומר נחש רמז לנחש הקדמוני שהטילה זוהמא שעל ידי זה אין צדיק בארץ אשר יעשה טוב ולא יחטא, כמו שכתבתי כבר בפרשה שהצדיק מוצא תמיד בעצמו חסרונות וקיצור בעבודתו יתברך והוא באמת מחמת חטא הנחש. וזהו נחש כרוך על עקבו, דהיינו חטאים שאדם דש בעקביו כרוך עליו מחמת הנחש לא יפסיק: רצה לומר בשביל זה לא יפסיק מדבקותו. ואמרו חז"ל (שם, לג א) הני מילי נחש אבל עקרב יפסיק: זה רמז שאם חלילה באיזה חטא נכשל שהוא חלילה סכנה, דהיינו חטא ממש חס וחלילה על ידי זה יפסוק עצמו מהדביקות חלילה* וזהו שאמר הכתוב כשתשברו ותכניע הסטרא אחרא אזי תגיעו למעלה עקרים רצה לומר שלא ישלוט בכם שום עקרב הוא חטא ממש חלילה ותהיו למעלה למעלה שלא יוכל ליגע בכם כזאת. והשם יזכנו לעבדו בתמים שלא ישלוט בנו יצר הרע ונזכה במהרה לביאת משיחנו שיתוקן חטא הנחש ומלאה הארץ דעה אמן כן יהי רצון*

פרשת מסעי

ויכתוב משה את מוצאיהם למסעיהם (לג, ב): נראה לי דהנה לכאורה יש לדקדק, א', שהיה לו לכתוב ויכתבו משה את מסעיהם, ומלת מוצאיהם הוא מיותר ואין לו פירוש לכאורה. וגם למה נכתבו המסעות הללו וכמו שדקדק רש"י ז"ל: ועוד למה נכתב בכל מסעי ויחנו, והיו די בכתבו ויסעו בני ישראל מרעמסס לסוכות וכן כולם. אך הענין, דהנה מ"ב מסעות נכתבו כאן רמז למ"ב עולמות* והנה יש עולם שהוא דין ויש עולם הוא רחמים ויש עולם שהוא משותף ברחמים: וכן כל עולם ועולם מיוחד לעצמו כל אחד למצותו ותיקונו* אך מחמת שיש בני אדם המקלקלים במעשיהם אשר לא טובים ופוגמים חלילה באי* זה עולם זה נקרא בשם מסעי על דרך (במדבר כא, ד) ויסעו מהר ההר, דאיתא בזהר פרשת חוקת דנטלי מלאפא תלמודא כו' עיין שם לשונו* וצריך הצדיק לתקן מה שקלקלו עולם וזה נקרא בשם חנייה על דרך שאמר הכתוב (שמות יט, ב) ויחן ישראל נגד ההר, ולכן נאמר ויסעו ויחנו: רצה לומר מה שנסעו מקדמונו של עולם קצת וקלקלו באיזה עולם: ויחנו, פירוש שהיו הצדיקים שביניהם מתקנים כנ"ל: לכן בפסוק ויחנו ברתמה, פירש רש"י בפרשו על שם הלשון הרע של מרגלים נקרא המקום רתמה על שם גחלי רתמים עיין שם, ולא פירש כן בשאר מסעות בשביל שזה החטא היה בגלוי שהוא חטא המרגלים: וזהו ויכתוב משה את מוצאיהם למסעיהם, פירוש היינו מה שהצדיקים מוציאים בפיהם בכחם בפנימיותם הקדוש הם מתקנים את המסעות כנ"ל: וזהו (תהלים סה, ט) ויראו יושבי קצוות מאותותיך: רצה לומר יושבי קצוות, הם הצדיקים היושבים תמיד על הקצוות, דהיינו על ב' קצוות לתקן ולהמתיק הדינים ולעורר הרחמים על דרך (בראשית כה, כז) יעקב איש תם יושב אהלים, פירוש ב' אהלים, היינו

דין ורחמים. ומפרש הפסוק לה', שהצדיקים נוטלים ראייה לזה מאותותיו, פירוש והצדיקים הם נוטלים ראייה מן התורה הקדושה שכן נראה מאותיות התורה כאשר מצינו בהתורה לכאורה תיבת ואותיות יתירות כמו המסעות הנ"ל שצריך אומד למה נכתבו ומלת ויחנו הוא מיותר לכאורה: אלא שהתורה רמזה בזה שהצדיקים תקנו הכל כל מה שקלקלו אותו כנ"ל* ולפעמים היו ממתקים הדינים שנתעוררו על ידי המעשה לא טוב: ולפעמים היו מעוררים רחמים כל עולם לפי ענינו* ולכן הצדיקים הבאים אחריהם יוצאים בעקבותיהם ועושים גם כן כמעשיהם בב' קצוות כנ"ל* וזהו מוצאי בקר, רצה לומר שהם ממציאים ופועלים רחמים הנקרא בקר* וערב תרנין, הם הדינים הנקראים ערב וממתיקים אותם לרחמים ונמצא גם הם מרגנים ברנה ושמחה ואור ליהודים אמר* וזהו פירוש (במ"ר כא, כא) מעולם לא לן אדם בירושלים ועבירה בידו, וכבר דקדקתי בו עיין לעיל, ולפי דרכנו פירוש דהדין נקרא לשון לינה שהוא ערב כנ"ל ומי שבידו להתפלל ולהמתיק אותם ואינו עושה זאת הוא נקרא חוטא כמו שאמר הכתוב (שמואל א' יב, כג) גם אנכי חלילה לי מחטוא מחדול להתפלל: וזהו לא לן אדם, דהיינו שלא היה איזה דין חלילה על איזה אדם ולא היו ממתקים אותו זה לא היה כלל. וזהו ועבירה בידו, פירוש שלא היה המכשלה הזאת תחת ידם שיראו איזה דינין ולא היו מתפללים וממתיקים, כי תיכף ומיד התפללו ופעלו בתפלתם הזכה ועובדות הכשרות להמתיק הכל ולהפכו לרחמים*

ספר דברים

פרשת דברים

אלה הדברים כו' (א, א)* ונקדים לפרש הפסוק (תהלים סח, לה) תנו עוז לאלקים כו' ועוזו וכו'* לכאורה אין מחובר זה לזה אמנם כבר הקדמנו וכתבנו שהצדיק על ידי מעשיו הקדושים יכול לבטל כל הגזירות מישראל ולהשפיע להם כאשר תגזר אומר ויקם הקדוש ברוך הוא מקיים דבריו* וזהו שאמרו חז"ל (ברכות ו ב) כל העולם לא נברא אלא לצוות לזה, דהיינו בריאת העולם הוא למען צוות להשם יתברך ברוך הוא הנקרא זה כמו שכתוב (שמות טו, ב) זה אלי ואנוהו, כנ"ל שהצדיק גוזר והקב"ה מקיים* ואפשר לומר שזה כוונתו גם כן חז"ל (בר"ר יב, טו) מתחילה עלה במחשבה לברוא במדת הדין ראה שאין העולם מתקיים ושתפו למדת הרחמים, וכבר צווחו קמאי דקמאי וכי יש חס וחלילה השתנות. ונראה דאיתא בגמרא (נדה לא א) שלשה שותפים באדם הקדוש ברוך הוא אביו ואמו* רצה לומר אביו הוא הצדיק הנקרא אב כמו שאמר אלישע לאליהו (מלכים ב' ב, יב) אבי אבי רכב ישראל* ואמו, היינו כנסת ישראל היא השכינה. ואביו מזריע את הלובן, דהיינו שהצדיק מלבן את העוונות ומהפך הדינים לרחמים* וגם השכינה נקראת רחמים ונמצא יהיה הפירוש כך שבוודאי לא חזר הקדוש ברוך הוא* ומחשבתו יתברך נתקיימה אף לאחר הבריאה שנברא במדת הדין אך שמסר ונתן הרשות ביד הצדיק ועשאו שותף למעשה בראשית שיהיה יכול להפך הדין לרחמים בצדקותיו ותפילותיו ונמצא שהניח הדבר כמקדם. וזהו הפירוש של ושתפו, קאי על הצדיק שעשאו השם יתברך שותף בזה שיהיה יכול להמתיק הדינים ולהפכם לרחמים גמורים והכל היה בסקירה אחת* ובמה הוא ממתיק את הדינים, היינו על ידי גבורותיו של הצדיק שצריך להתגבר עליהם, דהיינו דוגמתם שהדינים נקראים גבורות* והנה הצדיק צריך לעלות במדרגתו עד מקום שורש הדינים ושם הוא ממתק אותם בשורשם על ידי גבורותיו, כי כל דבר צריך להיות דומה בדומה, דהיינו לגבור מלחמה צריך לעמוד כנגדו גם כן גבור מלחמה* וזהו דאיתא במשנה (עירובין מד ב) היוצאין להציל חוזרין למקומן, ואמרין בגמרא וכלי זיינן בידם, רצה לומר הצדיקים היוצאין להציל את ישראל

להכניע ולהמתיק הדינים חוזרין למקומן צריכין לחזור ולעלות למקום שורש הדינים ומוצאם ועיקרם* וכלי זיינן בידן, דהיינו בגבורתם צריכין לעלות לשורשם להמתיק אותם במקומם* והשם יתברך ברוך הוא רוצה בזה כדאיתא (ב"מ נט ב) נצחוני בני* וזהו (תהלים טז, יא) נעימות בימינך נצח, רצה לומר נעימים הם הגבורות והניצוח כשהצדיק ממתיקם ומביאם למקומן לימין* וזהו הנוי והנצח לחי עולמים, רצה לומר שיהיה לו לנוי כשמנצחין אותו. וזהו שאמר בלק לבלעם (במדבר כד, יא) ועתה ברח לך אל מקומך, ותיכף אחר זה אמר בלעם לבלק לכה איעצך (שם, יד), וכי משום דאמר לו ברח לך כו', נתן לו עצה, אלא משום דבלק היה קוסם גדול יותר מבלעם כפירש"י ז"ל, והנה אותו הפעם היה שורה קצת רוח הקודש עליו כאשר אמר (שם, ד) מחזה שדי יחזה, כדי לברך את ישראל. ואמר לו בלק ברח אל מקומך, דהיינו לכתרין תתאין למקום שרשם ששרשו בסטרא אחרא ולכן נתן לו עצה מיד על הזנות להפקיד בנותיהם. וזהו שאמר לו בלעם ועתה הנני הולך לעמי, דהיינו למקום שרשי לכה איעצך כו'*

ונחזור לענינינו שהצדיק עולה במדרגתו עד מקום ושורש הדינים וממתיקם שם וגם מעורר את הדינים על הרשעים הראויים לכך שיהא חלין עליהם ועל ידי זה כשעושין דין ברשעים מתירא ומתקלס ומתגאה על ישראל. וזה פירוש הפסוק (שמות טו, א) אשירה לה' כי גאה כו', רצה לומר אשירה לה', הרחמים שנהפכו הדינים לרחמים עלינו. כי גאה גאה, לעילא ולתתא, דהיינו שנעשה מהדינים עלינו ישראל כעין גאות כנ"ל ועל הרשעים נשאר הדינים וזהו סוס ורוכבו רמה בים* וזהו פירוש הפסוק תנו עוז לאלקים, דהיינו שתעלו במדרגתכם ליתן עוזכם וגבורתכם נגד אלהים הם הדינים להכניע ולהמתיק אותם וממילא על ישראל גאותו כנ"ל שלא יהיו הדינים אלא כעין גאות* ועוזו בשחקים, דהיינו עוזו וגבורותיו של הקדוש ברוך הוא אחר שהם נמתקים מה יהיה מעשיהם ופעולתם על ישראל. ואמר בשחקים ששחקים מן לצדיקים (חגיגה יב ב), כי מזוני ופרנסה בא גם כן על ידי גבורות כדאמרין בגמרא (תענית ב א) בגשמים למה נקרא שמן גבורות גשמים שיורדין בגבורה* וגשמים היינו מזוני. וזהו גם כן דאמרין בגמרא (פסחים ק"ח א) קשה מזונותיו של אדם כקריעת ים סוף, דקריעת ים סוף היה על ידי גבורות כנ"ל ומזוני באים גם כן על ידי גבורות* אך בכל זאת צריכין ישראל להיות התחברותם ואחדותם עם הצדיק ועל ידי זה הצדיק נאזר בגבורה לבטל הדינים מהם ולהשפיע להם* וזהו (שמות יט, ב) ויחן ישראל נגד ההר, נאמר ויחן לשון יחיד כפירוש רש"י שהי' באחדות כאיש אחד זה היה התנגדות נגד ההר נגד הדינים הנקראים הר להמתיק אותם* ומשה עלה אל האלהים, להמתיקם בשורשם* וזהו אלה הדברים אשר דבר משה אל כל ישראל, דהיינו שהיה משה מדבר בדבור הוא קשות וגבורה בשביל כל ישראל* בערבה כו', דהיינו בכל המקומות שחטאו והיו צריכין לרחמים לבטל הדינים מהם ביטל אותם משה מהם על ידי גבורותיו* בין תופל ולבן, תופל הוא לשון התחברות, דהיינו על ידי התחברותם היה פועל להם לבטל הדינים מהם, וגם לבן הוא המן כפירוש רש"י שהיה משפיע להם גם כן השפעות מזוני ופרנסה*

עוד בפסוק הנ"ל אלה הדברים אשר דבר משה אל כל ישראל כו' (א, א), יש לבאר שנרמז בכאן עצה לעם ד' איך יתנהגו לבא אל אמיתת עבודת השם ברוך הוא, כי הטעם למה שאנו אומרים קודם כל עבודתנו ותפילתנו לשם יחוד כו' בשם כל ישראל* והכוונה היות שאין צדיק בארץ כו' (קהלת ז, כ), ואם כן האיך יכול לעשות איזה דבר קדושה באברינו כיון שנעשה בהם איזה עבירה חלילה ונפגם אותו האבר ואיך יכול להשרות עליו קדושת העובדא ההיא. אך שהתיקון לזה הוא במה שכולל עצמו עם כללות ישראל, כי יש עולם הנקרא כל ישראל והעולם ההוא שלם בלי שום פגם, כי הכללות ישראל הם הצדיקים כמו שנאמר (ישעיה ס, כא) ועמך כולם צדיקים, ואם כן אף שהפרטים חוטאים לפעמים, אבל הכללות הם תמיד קיימים בקדושתם ואין שטן ואין פגע רע בהם וחלילה ותמיד צורתם חקוקה למעלה והוא הנקרא בספרי

קודש אדם קדמון, ושם אין שליטה לחטא כלל והאדם מקשר עצמו שם בהתכללות ההיא ואז אותו האבר נקשר בכללות ונתקן בקדושה עליונה ואז יכול לעשות המצוה או העובדא ההוא וזה עצה אחת: ועוד יש עצה היות ששורש כל החטאים הם באים מכח עץ הדעת שנתקללה האדמה בל"ט קללות ומהם באה הזוהמא לאדם, אבל כשאדם שומר שבת כהלכתו בל"ט מלאכות מתקן הל"ט קללות ואז יפרדו ממנו כל הקליפות* וזהו הטעם (שבת ק"ח ב) כל השומר שבת כהלכתו כו' אפילו עבד כו' מוחלין לו* וזהו שרמזו להם משה רבינו עליו השלום באומרו עצות הללו לעם הקודש באמרותיו הטהורים אלה הדברים נרמזו שמירת שבת בל"ט מלאכות כדרך שאמרו בגמרא אלה הדברים מכאן לל"ט מלאכות דברים הדברים ואלה הם ל"ט יעוין במסכת שבת (ע א) ועצה השנית הוא תיבת כל ישראל ליחד ולקשר עצמו בכללות ישראל* וזהו אלה הדברים אשר דבר משה אל כל ישראל, פירוש אל העצת כל ישראל שאנו עושין כנ"ל נתן לנו עוד עצה באלה הדברים, דהיינו שמירת שבת ודוק*

או יאמר אלה הדברים כו' (א, א). נראה לי בהקדים לפרש פסוק (תהלים קכא, א) אשא עיני אל ההרים מאין יבא עזרי כו', דאיתא בגמ' (יומא כח ב) קיים אברהם אבינו עליו השלום כו' אפילו עירוב תבשילין, והיינו שהיה מקדש ומטהר את כל רמ"ח אבריו ושס"ה גידיו כל אבר במצוה השייך לה, דכל מצוה ומצוה יש לה עולם בפני עצמה ואברהם אבינו על ידי שהיה עובד השם יתברך מאהבה השיג את כל מצוה בשורשה, ואפילו מצוה דרבנן יש לה שורש ועיקר בדאורייתא בעולם המיוחד לה* וזהו בן שלש שנים הכיר אברהם את בוראו (נדרים לב א), דעיקר צריך האדם להתקדש ולהטהר עצמו מיד בהגיעו לשכל מקטנותו, והיינו שלש שנים יהיה לכם ערלים ובשנה הרביעית יהיה כל פריו קודש הילולים לד' (ויקרא יט, כג), דאדם נקרא פרי ששורשו הוא למעלה והוא אינו אלא כפרי הגדול באילן וצריך האדם תיכף ומיד בשנה הרביעית להיות כל פריו קודש הילולים לה' כמ"ש (עי' איכה ג, כז) אשרי הגבר כי ישא עול מנעוריו, ואברהם אבינו על ידי עבודתו שלימה באהבה רבה פעל והשפיע לנו שורש קדושה שנהיה אנחנו גם כן יכולים לילך בדרכיו לעבוד הבורא ברוך הוא באהבה. וזהו פירוש זרע אברהם אוהבי (ישעיה מא, ח), רצה לומר שאהבה הזאת הזריע אברהם לכל באי עולם ובזכות אבותינו אנחנו חיים וקיימים בגלות המר הזה* אך ברצות הצדיק להשפיע ולפעול איזה דבר על ידי פעולת עצמו אף בלא זכות אבות, דהיינו שהקטרוג חלילה גדול ואין מועיל זכות אבות לבד צריך להחזיק במדריגה גדולה ממדריגת אבות כמו שמצינו במשה רבינו עליו השלום שכשחטאו ישראל אמר (שמות טז, ז) ואנחנו מה תלינו כו', דהנה אברהם אבינו עליו השלום כשהיה מתפלל על סדום אמר (בראשית יח, כז) הנה נא הואלתי לדבר ואנכי עפר ואפר, דהנה שורש הדבר כשהצדיק בא למדריגה זאת שיוכל לפעול בדבורו צריך להיות מאוד שפל רוח בעיני עצמו* וזהו שאמר אברהם אבינו עליו השלום הנה נא הואלתי לדבר, רצה לומר שבאתי למדריגה זאת כנ"ל הכניע והשפיל עצמו מיד ואמר אנכי עפר ואפר, ומשה רבינו עליו השלום כשחטאו ישראל ורצה להתפלל עליהם החזיק במדריגה יותר גדולה מזו דאברהם המשיך עצמו על כל פנים לעפר ומשה רבינו עליו השלום אמר ואנחנו מה, שהיה מסופק ולא ידע מה הוא ואפשר העפר חשוב ממני. וזה שאמר משה רבינו עליו השלום גם כן (דברים ג, כד) אתה החילות להראות את עבדך, אחר שעלה למרום והוריד התורה וראה מלאכים ועולמות עליונים והיה זה בעיניו הכל התחלה נגד גדולת הבורא ברוך הוא והיינו אתה החילות כו'. והנה עתה ברצות הצדיק לפעול ולהשפיע צריך להכניע ולהשפיל עצמו יותר, דהיינו שיהיה נחשב בעיניו כלא ואין* שמלת מה הוא לשון שאלה וספק שהוא על כל פנים דבר מה אך שאינו יודע אותו הדבר הנמשל ונדמה לו* אבל מי שמחזיק עצמו כאין אין לך הכנעה ושפלות גדול מזה* וזהו אשא עיני אל ההרים, רצה לומר שבטוח אני בזכות אבותי הנקראים הרים לשון הורי ומורי*

מאין יבא עזרי, פירוש אבל כשאני צריך דבר מעצמי שיבא העזר מפעולתי לבד הוא על ידי זה שאני מחזיק עצמו כאין ומהיכן בא* עזרי עזרי מעם ה' כו'. וזהו פירוש (תהלים עב, ג) ישאו הרים שלום לעם וגבעות בצדקה, רצה לומר ישאו הרים, היינו על ידי זכות אבות הוא שלום לעם* וגבעות בצדקה, דאיתא בפוסקים דאבות לא קיימו יסוד מצות צדקה לגמרי מחמת שלא היה להם ליתן צדקה למולים, ועל ידי נתינת צדקה האדם בא גם כן למדריגה יותר גדולה שיוכל לפעול הכל: וזהו גבעות, רצה לומר רחמים גדולים העליונים בא על ידי צדקה שזה הוא בלא זכות אבות על ידי שעתה מקויים יסוד מצות צדקה לגמרי* וזהו אלה הדברים אשר דבר משה כו' בעבר הירדן כו', רצה לומר דארץ ישראל מקודשת מכל הארצות בית המקדש של מטה מכון כנגד מקדש של מעלה, ושם בקל הוא לאדם לבא למדרגות גדולות והיה משה רבינו עליו השלום אומר להם לישראל כל הדברים כאלו היה בעבר הירדן, דהיינו כאילו היה בארץ ישראל כך אמר להם בקדושה ובביקות כל כך גדול והשיג המדריגה כאלו היה בארץ ישראל*

או יאמר בעבר הירדן (א, א). ונקדים לפרש פסוק (תהלים כה, ט) ידרך ענווים במשפט וילמד ענווים דרכו: דהנה הצדיק צריך כל כך לעבוד הבורא ברוך הוא עד שיוכל לפעול בדבור בעלמא ולהכניע ולהמתיק הדינים וזו צריך להיות בהסתר הדבורים לפני המקטרג וכשהיו ישראל במדבר היה הקדוש ברוך הוא בכבודו ובעצמו המתק עליהם הדינים. וזהו שאמר משה רבינו עליו השלום לישראל בתוכחתו (דברים ב, ז) ידע לכתך במדבר הגדול, ששם הוא מקום הדינים. זה ארבעים שנה לא חסרת דבר, רצה לומר שאפילו דיבר בעלמא לא הוצרך אז להמתיק הדינים מחמת גודל חסדו יתברך עליכם* וזהו ידרך ענווים במשפט, רצה לומר ענווים, היינו הצדיקים דורכים במשפט במדת הדין וכובשים אותו להמתיקו: וילמד ענווים דרכו, רצה לומר שהשם יתברך ברוך הוא מלמד להצדיקים שיעשו בהסתר הדבר הזה להמתיק הדינים כאדם ההולך לפי דרכו ועושה פעולותיו כלאחר יד בהסתר* וזהו בעבר הירדן, רצה לומר ירדן הוא לשון יר"ד די"ן, והיינו שמשה רבינו עליו השלום המתק והוריד הדינים לכל ישלטו בהסתר ומן הצד עשה פעולה הזאת ומשמעות דבורו היה כאלו היה מדבר על צד ועבר אחר* וזהו בעבר הירדן במדבר, רצה לומר שבדיבור בעלמא פעל ועשה זאת. בערבה, רצה לומר זה חל על הצדיק לעשות מחמת ערבות שכל ישראל: ערבים זה לזה (שבועות לט ב)* וגם פירוש בערבה הוא לשון מתיקות ועריבות שצריך הצדיק להיות מתוק לשמים ולבריות* מול סוף שצריך להיות כל עבודתו הכל למול אין סוף ברוך הוא בעולמות העליונים. והכתוב מקצר בלשונו. בין פארן, רצה לומר שצריך להיות במדת תפארת מדת יעקב אבינו עליו השלום לעורר רחמים על ישראל ולהמשיך הדינים על רשעים. ובין תופל, רצה לומר שיהא שפל בעיניו וטפל בעולם* ובין לבן, רצה לומר על ידי זה בא ללובן העליון: וחצירות, רצה לומר שהצדיק הזה הוא כחצר לפני הבית שכל בני החצר נותנים עירובם אצלו כך כל ישראל נשענים ונסמכים עליו להתפלל עליהם להשפיע ולהמשיך להם כל הצורך לכל אחד ואחד* או יאמר חצירות, מרמז לשם הויה ברוך הוא דחצר שיש בו דין חלוקה אינו פחות מד' אמות לכל אחד (ב"ב יא א)* ד' אמות, הוא רמז לשם הויה ברוך הוא* וזהו וחצירות, רצה לומר שצריך שיהא השם הויה ברוך הוא תמיד לנגד עיניו כמו שנאמר (תהלים טז, ח) שויתי ד' לנגדי כו'. ודי זהב, רצה לומר שצריך להמשיך פרנסה והשפעה לכל אחד די פרנסתו: או יאמר ידרך ענווים במשפט, על דרך הפשוט, רצה לומר שהצדיק מדריך את ענווים הם האנשים המתחברים לעבודת השם יתברך שישפטו את עצמם תמיד ויחזרו בתשובה תמיד* וילמד ענווים דרכו, רצה לומר ואחר זה מלמדם שילכו בדרכיו בדביקות ואהבה רבה ושלומה להשפיע ולהטיב לישראל שזה הוא דרכו ורצונו של הבורא ברוך הוא להטיב ולהשפיע וקל להבין*

ותקרבון אלי כולכם ותאמרו נשלחה אנשים לפנינו וכו' אחינו המסו כו' ובדבר הזה אינכם כו' לתור לכם מנוחה כו' (א, כב). נראה לבאר הטעם שילוח מרגלים* ובפרט על אשר הוטב בעיני משה אדון הנביאים לפי שכוונתו היה לטובה לפי שהיו צריכין לפנות להם הדרך לפניהם ולבער הקליפות אשר היו בארץ כנען למען היות להם בנקל להלחם באויביהם ולהרוג אותם, כי יחשבו לפגרים מתים באין כח וחיות עוד להם מהקליפות ולזה רצו לבחור להם המובחר והחשוב שבהם כולם אנשים צדיקים שיהיה להם כח לבער הקליפות מגודל קדושתם, ולזה שלחו איש אחד מכל שבט המעולה שבהם ובאותה השעה כשרים היו כפירוש רש"י ז"ל אבל אחר כך כשקלקלו הוכיחם משה רבינו עליו השלום באמור להם באמת כוונתכם היה לטוב אבל היה לכם להאמין בה' אלקיכם אשר עשה לכם הניסים הנפלאות והנוראים האלה במדבר הגדול והנורא אשר היה מקום נחש כו' (עי' דברים ח, טו), הם הקליפות והוא הלך לפניכם ובער אותם, כן יעשה בוודאי לכל הממלכות אשר תעברו שם לילך לפניכם ולתור לכם מנוחה כדי שיהא קל לכם להנקם מאויביכם ולשרש אחריהם לבלתי השאיר להם כל חי* וזהו שאמר ותקרבון אלי כו' נשלחה אנשים לפנינו, הוא הפירוש כנ"ל שיהא להם לעזר לפנות להם הדרך מכל מכשול כיון שכל הקליפות חונים שם עדיין* ואומר אליכם כו' לא תערצו ד' אלקיכם ההולך לפניכם ובמדבר אשר ראית כו' ובדבר הזה אינכם מאמינים בד' אלקיכם ההולך לפניכם לתור לכם מנוחה, ומוטב היה לכם להאמין בו יתברך, כי הוא יפנה הדרך לפניכם והוא ינחיל לכם את הארץ וקל להבין*

עוד בפסוק הנ"ל ותקרבון אלי כו' נשלחה אנשים ויחפרו לנו כו' את הדרך אשר נעלה בה כו'* ואת הערים אשר נבא אליהם כו' ויפנו ויעלו כו' וישיבו אותנו דבר ויאמרו טובה הארץ כו' (א, כב)* ולכאורה יש לדקדק על כפל הלשון את הדרך כו' ואת הערים* ב', מה ויפנו ויעלו ג', ויאמרו טובה הארץ, למה לא הזכיר משה רבינו עליו השלום מה שהוציאו דיבת הארץ* ואם תאמר שלא רצה להוכיח אותם ולגלות עונותיהם הרי אמר להם ובחורב הקצפתם וכמוהו רבים* אלא נראה לי דכוונת ישראל היה בשליחות המרגלים כדי שהם יתקנו בעלותם כל דבר רע ולהכניע השרים בצדקתם וכדי שיבואו ויאמרו טובה הארץ ויפעול דבורם שאחר זה לא יהיה שום מונע בבואם אל הארץ ויבואו בהשקט ובטח וזהו שהוכיח אותם משה רבינו עליו השלום ותקרבון כו', ונשלחה אנשים צדיקים כפירוש רש"י ז"ל שאותה שעה כשרים היו* ויחפרו לנו את הארץ, דהיינו שהם בצדקתם יעשו חפירה בהילוכם לתקן כל המכשולים והעקמומית והקטרוגים וזהו לשון חפירה, דהיינו שצריך להיות בהסתר כנ"ל וזהו את הדרך אשר נעלה בה, כפירוש רש"י ז"ל שאין דרך שאין בו עקמומיות, רמז לכל המכשולים והקטרוגים והמסכים כנ"ל. ואת הערים אשר נבא כו', רצה לומר שאז נבא בנקל אל הערים זהו שנאמר וייטב בעיני הדבר, כי לפי כוונתם היה הדבר טוב. וזהו ויפנו כו', שהיו מרגלים פונים אל הדבר הזה ונתנו לבם על זאת וישיבו אותנו דבר ויאמרו טובה הארץ, ולפי ענינינו הוא מובן מה שלא הזכיר להם הוצאת דבת הארץ שזה היה קלקולם שלא האמינו מיד מה שאמרו המרגלים טובה הארץ, כי כוונתם לזה כנ"ל שיבואו ויאמרו טובה הארץ ולא היה לפנות אל שאר הדברים* ועוד הוכיח אותם ובמדבר אשר ראית כו' ובדבר הזה אינכם מאמינים בד' ההולך לפניכם כו' באש לילה כו' ובענן יומם, ולכאורה ובדבר הזה אינו מדויק. אך כשאדם הולך בגשמיות ועניני עולם הזה יום על ידי זה הוא נתגשם כל כך שאפילו הניסים והנפלאות הנגלים והנראים בחוש הראות אינו מאמין. וזהו שהוכיח אותם אף שקלקלתם ואמרתם אחינו המסו כו', היה לכם להאמין על ידי הניסים שראיתם בחוש העמוד אש וענן ההולך לפניכם. ובדבר הזה אינכם מאמינים, רצה לומר ואתם אפילו הניסים הנגלים, דהיינו עמוד אש וענן שאתם רואים אינכם מאמינים מחמת שאתם מגושמים כל כך, והוכיח אותם שישמרו לב לגודל הניסים והנפלאות שעשה עמהם השם יתברך בכל עת ועל ידי זה יזדככו ויתקדשו בקדושה רבה וקל להבין*

גם בי התנאף ד' בגללכם לאמר כו' (א, לו). נראה לי דאיתא בגמרא (סנהדרין קח א) דור המדבר אין להם חלק לעולם הבא, ולכאורה הדבר תמוה לחשוב על דור המדבר דור דעה כזה שקיבלו התורה בסיני וראו אלקים שלא יהא להם חלק לעולם הבא* אלא נראה הטעם שהסיע הקדוש ברוך הוא את ישראל דרך המדבר הוא מחמת שכשיצאו ממצרים וקבלו התורה ופסקה זוהמתן ומחמת גודל קדושתם היה כח בידם להמתיק הדינים לכן הנהיגם דרך המדבר ששם הוא מקום ושורש הדינים כדי שימתיקו הדינים שבשביל זה נשתלח השעיר למדבר מחמת ששם הוא שורש הדינים והקליפות כידוע, ואלו ה' דור המדבר נכנס לארץ ישראל לא היה שום גלות לישראל מחמת שהיו הדינים נמתקים לגמרי עד שורשם. וזה שאמרו בגמרא (שבת קמה ב) מפני מה עופות שבבבל שמנים ואמר לו לך למדבר עזה ששמנים מהם, ולכאורה מה זה שאלה ומה זו תשובה על שאלה זאת: אך נראה שרמזו בזאת השאלה על גלותינו המר* דהנה העוף טמא נקרא הקליפה* וזה דאמרינן בגמרא (סוכה כח א) אמרו עליו על יונתן בן עוזיאל כשלמד תורה עוף הפורח נשרף בהבל פיו, מחמת שהיה לימודו בקדושה ובטהרה נשרף מהבל פיו הקליפות הנקראין עוף שכשרצו לפרוח ולהגביר הדינים חלילה על ישראל נשרפו מהבל פיו הקדוש* וזה ששאל מפני מה עופות שבבבל שמנים, רצה לומר מפני מה יש להדינים והקליפות הנקראים עופות התגברות כל כך על ישראל. והשיב לך למדבר עזה ששמנים מהם, רצה לומר ששם אתה צריך להמתיק הדינים, כי עיקר התגברות שלהם הוא משם שבמדבר הוא שרשם, כי עדיין דור המדבר לא המתיקו עד השורש מחמת שלא נכנסו לארץ ישראל ונמצא עיקר נסיעתם דרך המדבר היה מחמת גודל קדושתם. וזה שאמר התנא דור המדבר אין להם חלק לעולם הבא, רצה לומר שחלקם הוא צפון לעולם הבא דאיתא בגמרא (סנהדרין צ א) כל ישראל יש להם חלק לעולם הבא רצה לומר שחלקם הוא צפון לעולם הבא, דהיינו מה שעוסקים בתורה ובמצוות נצפן להם לעולם הבא שבעולם הזה בלתי אפשרי לבא למדרגה הזאת שיהיו יכולים להנות מזיו השכינה שזה הוא העולם הבא, אבל דור המדבר מחמת רוב קדושתם לא היו צריכין להמתין לעולם הבא ונהנו מחלקם בעולם בחיים חיותם וזה הוא כוונת אין להם חלק לעולם הבא, ומחמת שדור המדבר לא נכנסו לארץ ישראל היה משה רבינו עליו השלום גם כן מוכרח למות במדבר בכדי שבכל דור ודור יתגלגל הוא בנשמת צדיק ויהיה בכל דור צדיקים כמותו* שיכולים להמתיק הדינים, ואלו בא משה רבינו עליו השלום לארץ ישראל לא היה יכול להתגלגל שאז היה מקיים כל המצוות התלוים בארץ ועכשיו שמת במדבר עדיין לא קיים מצוות התלויות בארץ ויכול להתגלגל* וזה שאמר משה רבינו עליו השלום גם בי התנאף ד' בגללכם, רצה לומר התנאף, הוא לשון ענף שאותיות אחה"ע מתחלפים דהנשמות יש בהם ענפים ענפים המחזירים בשורש העליון. וזה שאמר משה מחמת שאתם לא נכנסתם לארץ ישראל ולא המתקתם הדינים עד שורשם ואני מוכרח להתגלגל גם כן עמכם כדי שיהיה בכל דור צדיק שיוכל להמתיק הדינים ובשביל זה נקרא הצדיק בשם משה על דרך שאמרו (שבת קא ב) משה שפיר קאמרת כו', וזה גם בי התנאף, פירוש גם אני צריך להיות ענף בתוך הנשמות* בגללכם, רצה לומר כדי להתגלגל עמכם* לאמר גם כו', רצה לומר שגם הוא לרבות, היינו שאתה גם כן צריך להתגלגל לכן אתה לא תבא שם כנ"ל כדי שיעוכב עדיין בשביל המצוות התלוים בארץ ויכול להתגלגל בכל דור וימתיק הדינים מעל ישראל: וזהו שסיפר הקדוש ברוך הוא מעלות ליתן ואמר (איוב מ, כג) יבטח כי יגיח ירדן אל פיהו, שלויתן נקרא הצדיק שמתחבר ומתדבק עם הקדוש ברוך הוא לשון (בראשית כט, לד) הפעם ילוה אישי כו', והצדיק יש לו כח להמתיק הדינים בפיו הקדוש על ידי לימודו ועוסקו בתורה לשמה* וזהו יבטח, הצדיק יש לו בטחון שיגיח את הירדן, רצה לומר הדינים כנ"ל יר"ד די"ן. אל פיהו, פירוש בפיו הקדוש* וזהו (דברים לג, ח) וללוי אמר תומיך ואוריך לאיש חסידיך, דהלוי היו המובחרים מישראל לעבודתו

יתברך שמו שלא חטאו והיו נותנים אורות גדולות בעולמות העליונים וממתיקים דינים מישראל: וזהו תומך ואורך, היינו התמימות והאורות שבך: לאיש חסידך, פירוש זה ניתן ונמסר גם כן לאנשי חסידים הקדושים שיש בהם כח לפעול כנ"ל וקל להבין:

ויאמר ד' אלי אל תצר את מואב כו' כי לבני לוט נתתי כו' האימים ישבו בה כו' רפאים יחשבו גם הם כענקים כו' והמואבים יקראו להם אימים (ב, ט): ובשעיר ישבו החורים לפנים כו' וידבר ד' אלי לאמר וקרבת מול בני עמון אל תצורם כו' כי לבני לוט נתתיה כו' ארץ רפאים תחשב אף היא רפאים ישבו בה לפנים והעמונים יקראו להם זמזומים. הדקדוק נראה ומוכן מאליה מה הודיע לנו התורה בזה מי שישב בה לפנים* וטיפח רוחם לחושבים שהתורה ספורי דברים חלילה וחלילה* אלא שהתורה הקדושה למדה לנו חכמה גדולה בזה איך לעשות להשפיל ולשבר כח שרי האומות* שמשה רבינו עליו השלום ראה שעמון ומואב ועשו שהיה להם זכות, שלוט התחבר עצמו לאברהם אבינו עליו השלום, עשו קיים מצות כיבוד אב* והיה קשה לשבר את כח שרי האומות הללו לכן השכיל משה רבינו עליו השלום בחכמתו ואמר בדבורו הקדוש אימים ישבו בה לפנים כו' ובשעיר ישבו החורים כו' רפאים ישבו בה לפנים כו', ופעל זאת בדבורו הקדוש שקשר שרי האומות הללו בהשרים הקודמים והגביה את השרים הקודמים באומרו רפאים יחשבו אף הם כענקים, והיינו שהם גדולים מאומות הללו והם מחויבים להיותם מוכנעים תחת השרים וגם אמר והמואבים יקראו להם אימים, שהשר של אומה נקרא על שם אומתו והם קראו לאותה אומה שם אחר והזכיר גם כן אותו השם כדי לקשרם היטיב בכל אופן, וכוננת משה רבינו עליו השלום היה בכל זה לקשרם בשרים הקדומים מחמת שהשרים הקודמים לא היה בהם שום זכות והיה כח ביד משה לשבר ולהשפיל אותם וממילא כשישפיל השרים הקודמים ישפלו וישברו גם אותם הנקשרים עמם כמ"ש הכתוב (ישעיה לא, ג) וכשל עוזר ונפל עוזר*

וזהו פירוש הכתוב (שמות ל, א) ועשית מזבח מקטר קטורת* והקשה הזוהר הקדוש (ח"ב ר"ט א) איך שייך להקרא מזבח, והלא מזבח נקרא על שם זבח ועל המזבח הפנימי לא נזבח כלום שום זבח. ועל פי הדברים הנזכרים לעיל יבואר* ד"א סימני הקטורת היה כדי להכניע י"א כחות הטומאה והם עשתי עשרה יריעות עיזים כידוע* וזהו ועשית מזבח, היינו שתזבח כל הקליפות* מקטר, פירוש הוא לשון קשר, והיינו אפילו השרים הנקשרים שאתה קושרם בהקודמים כנ"ל כל זה תפעול על ידי קטורת לזבחם ולהכניעם*

וזהו (תהלים קמא, ב) תכון תפילתי קטורת לפניך* דהנה יש שני מדרגות צדיקים* דהיינו יש צדיק שתמיד בכל העובדות והמצות שעושה נדמה בעיניו תמיד שמחסר בעבודתו יתברך שמו שלא עשה המצות כהלכת* בשלימות ויש לו צער גדול על זה ורואה תמיד בשפלותו ומוכיח עצמו על שהוא מחסר בעבודת הבורא יתברך מחמת שיועד ומכיר גדולות ורוממות האל יתברך ובכל אבר שרואה בו שהוא מחסר, על ידי הרהור תשובה הזאת הוא מקדש את האבר הזה ומוסיף קדושה על קדושתו ומחזק עצמו בעבודת הבורא יתברך יותר ומקדש כל אבר ואבר מחמת שרואה שכל ימיו עדיין עבודתו אינו שלימה באבר הזה* והצדיק הזה נעשה כל אבר ואבר אצלו ככלי זיין לעשות פעולה בכל אבר ואבר: וזהו שאמר דוד המלך עליו השלום (תהלים יח, כ) ויוציאני למרחב יחלצני כי חפץ בי: כי האדם שאינו רואה ומסתכל בשפלותו וחסרונו שהוא מחסר בעבודת הבורא יתברך יש לו הרחבה גדולה שהוא בעיניו צדיק גמור ואין מתחזק עצמו להוסיף בעבודתו יתברך* וזהו ויוציאני למרחב, רצה לומר שהוציא אותי מבחינה הזאת שמגיע ממנה הרחבה לאדם שאין לו הרחבה רגע אחת, רק שאני מצער תמיד שאני מחסר בעבודתו יתברך. יחלצני, רצה לומר לשון (במדבר לא, ה) חלוצי צבא שעל ידי זה כל אברי הם חלוצים ומזויינים

ככלי זיין שאוכל לפעול בכל אבר ואבר* וכל זאת מאתו יתברך שמו, כי חפץ בי לעזורני כמו שאמרו חז"ל (סוכה נב ב) אלמלא שהקב"ה עוזרו כו* ויש עוד צדיק שאינו במדרגה הזאת, רק שהוא מתפלל תמיד להשם יתברך יומם ולילה שיעזרהו לעבוד עבודתו בשלימות* וזהו תכון תפילתי קטורת לפניך, רצה לומר אפילו מי שאינו במדרגה זאת להכיר חסרונו, רק שהוא מתפלל על עצמו כנ"ל אף על פי כן יהא כח בידו גם כן לפעול להכניע ולהשפיל הדינים: הקליפות כקטורת כנ"ל*

אלה הדברים כו' בעבר הירדן כו' (א, א). נראה לי, כי הנראה הצדיק תמיד תשוקותיו הגדולים להשפיע רב טוב לבית ישראל ולפעול להם כל צורכיהם בני חיי ומזוני ולהפך מדת הדין לרחמים ולהמשיך להם חסדים גדולים כדי לעשות נחת רוח ליוצרו יתברך לפעול תענוג בכל העולמות ולהמשיך השפעות תמיד בלי הפסק: ולזה צריך הצדיק להיות הפקר כמדבר בדרך שאמרו בגמרא (סנהדרין מט א) לגבי יואב וביתו כמדבר שהיה ביתו הפקר לעובר ושב כמדבר, וגם הצדיק הזה צריך שיהיה הפקר לכל הצריך אליו לכל דבר. וזו היא הפירוש אלה הדברים אשר דבר משה אל כל ישראל במדבר, חסר כאן:

פרשת ואתחנן

ואתחנן אל ד' בעת ההיא לאמר כו' אתה החלות להראות כו' (ג, כג). היות שנאמר במקום אחר (שמות טו, ו) ימינך ד' נאדרי כו', כתב רש"י ז"ל שבאותו הימין עצמו שנאדר בכח באותו ימין מרעיץ אויב. וגם כאן הפירוש כך את גדלך, הוא החסד. ואת ידך החזקה, לומר שבמקום שנתעורר הגדולה הוא החסד שם באותו המקום שורה היד החזקה: והטעם לזה, כי לכאורה אינו מובן לפי שהימין היא הנקרא חסד בכל מקום ושמאל הוא הגבורה, אך שהאמת הוא כך כשהשם יתברך עושה דין בהרשעים הם האומות אז הדין נקרא למעלה בשמים חסד, כי הוא חסד לישראל לנקום נקמתם באויביהם אף על פי שאליהם הוא גבורות. וזהו שאמר כאן את גדלך כו' ואת כו', פירוש הם נכללים באחת בימין שלפי שהוא חסד בשמים אך למטה בארץ הוא גבורה למי שעושה בו דין. וזהו התירוץ אשר מי אל בשמים ובארץ אשר יעשה כמעשך, הם הרחמים למעלה בשמים. וכגבורתך, למטה בארץ כנ"ל אשר אתה עושה אותם בכח אחד בימינך הכל וקל להבין*

השמר לך ושמור נפשך מאוד פן תשכח את הדברים אשר ראו עיניך (ד, ט). כי האדם צריך לילך תמיד בדביקות לחשוב ברוממות אל יתברך לבחון בנפשו ובנפלאותיו אשר רואה תמיד ניסים ונפלאות ונוראים בברואיו וההתחלה לבא להמדרגה הזאת צריך מתחילה לחשוב בחלק הניתן לו ממעל והוא הנפש שלו מה היא ואיך היא פועלת ניסים ונפלאות כמ"ש בגמרא (ברכות י א) בחמשה דברים הנשמה שוה להבורא ברוך הוא וברוך שמו, אבל כשאין יודע את עצמו הוא מחוסר ידיעה גם כן בבורא ברוך הוא כיון שאפילו עצמו הוא איננו בוחן* וזהו השמר לך ושמור נפשך, כי אם לא תעשה כך פן תשכח את הדברים אשר ראו עיניך הם רוממות הבורא ברוך הוא שאדם רואה תמיד בעיניו הפלאת הניסים והנפלאות על כן צריך האדם להשגיח בעצמו תמיד וקל להבין:

בצר לך ומצאוך כו' באחרית הימים כו' ושבת כו' עד לא ירפך ולא יעזבך כו' (ד, ל). נראה על פי שאמרו חז"ל (ע"ז נה א) חלאים רעים ונאמנים בשליחותם, שאף על פי שניתן רשות למקטרג חלילה לאיזה צרה ח"ו אף על פי כן אינו רשאי לעשות שום דבר עד שמשלחין אותו במכוון לעשות הדבר ההוא וזה הוא מחסדי הבורא ברוך הוא שנקצב לאיזה אדם איזה צער חלילה לכמה ימים או אינו יכול הבעל דבר למצוא עת ההוא, כי אם בסוף הימים שנקצב לו למען יוכל האדם לסבול כיון שלא יאריך הזמן הצער* אבל אחר

כל זה צריך האדם הצדיק היודע מזה לתקן שלא יולד שום צער וצרה לישראל כלל, והתקנה הוא להביא הדינים אל שורש העליון ולהמתיקם שם כמו שדברנו מזה במקום אחר ואז אין שטן ואין פגע רע שולט כלל* ונבא בזה אל ביאור הכתובים* בצר לך, פירוש כשיהיה לך הצר הוא הבעל דבר יבא לקטרג עליך חלילה להמציא לך איזה צרה ח"ו* אני אומר לך שהשם יתברך עושה עמך חסד זה שלא ימצאוך הבעל דבר ההיא כי אם באחרית הימים* אבל כשתעשה אתה כך ושבת את הדינים אל שורשם ותמתיקם אז תפעול שלא יהיה לך שום צרה כלל* והראיה לזה שלא ירפך הוא מלשון רפואה, כי יש תיבות חסירות א* ולא ישחיתך פירוש שלא ישלוט בך שום השחתה, כי יומתק הכל ולא תצטרך לרפואה כלל ואז טוב לך והבן*

היום הזה ראינו כי ידבר אלקים את האדם וחי (ה, כא): ואחרי זה כתיב אם יוספים אנחנו לשמוע כו' עוד ומתנו* הנה השני כתובים הם מכחישים וסותרים זה את זה לכאורה שהם בעצמם אמרו כי ידבר אלהים את האדם וחי* והדר אמרו אם יוספים כו' ומתנו* ונקדים לפרש פסוק בתהילים (פב, ו - ז) אני אמרתי אלקים אתם ובני עליון כולכם אכן כאדם תמותון* דהנה כתבנו פעמים רבים דהצדיק נקרא איש אלקים כמ"ש (דברים לג, א) משה איש אלקים, מפני שהצדיק הוא בעל הדינים והם בידו לכל אשר יחפוץ יטנו להכניעם ולהמתיק אותם והצדיק הוא הדיין, כי הדינים נקראים אלקים וכאשר ידין ויגזור למטה כן יקום, כי כשיש דין למטה אין דין למעלה ולכן על ידי זה יכול לבטל כל הדינים מישראל וכל הגזרות ולכן נקרא הצדיק איש אלקים, פירוש בעל אלקים. וזהו דאמרין בגמרא (מו"ק טז ב) הקדוש ברוך הוא גזור והצדיק מבטל שנאמר (איוב כב, כח) ותגזר אומר ויקם, והנה לכאורה האין מוכח מזה שהצדיק יבטל הדינים והגזירות שהקב"ה גזור, והלא משמעות הפסוק הוא כשהצדיק גזור הקדוש ברוך הוא מקיים. ועל פי הדברים הנזכרים לעיל ניחא שפיר כשהצדיק דן למטה וגזור אין דין למעלה וממילא הם בטלים* אך זאת צריך להבין מאין הוא להצדיק שיכול לרפאות לחולה על ידי תפילתו ולהמשיך לו חיות שיחיה האדם, והלא חיותו של הצדיק איננו לעולם אלא הוא כמקרייתו והאין דבר מקרה יכול ליתן חיות לאדם* השם יתברך ברוך הוא וברוך שמו שהוא חי וקים לעד ולעולמי עולמים וחיות הוא עצמיות יכול ליתן חיות לאדם המקרי אבל לא כן האדם שאין חיותו עצמיות* אמנם אין זה, כי אם מחמת שהצדיק מדבק עצמו בהשם יתברך ברוך הוא ונמצא חיותו דבוק בהחיים הנצחיים העצמיות והוי ליה חיותו של הצדיק גם כן עצמיות ונצחיות, כי אל עצם יחד ידובקו* ולכן יש כח ביד הצדיק להמשיך חיות אל החולה* ואם תאמר אם כן יהא הצדיק חי וקים לעולם* זה בלתי אפשרי מחמת שהצדיק אינו תמיד בהדיקות ולפעמים נפסק מהדיקות, כי העולמות כך נבראים מטי ולא מטי, דהיינו שהצדיק צריך להיות הולך תמיד ממדרגה למדרגה וברצותו לעלות להמדרגה היותר גבוה ועליונה צריך להוריד ולשוב קצת למטה ואחר כך עולה למדרגה היותר גבוה ובהגיע עת וזמן הילוכו בדרך כל הארץ לעלמא דקשוט והוא נפסק מהדיקות אזי ילך ויאסף אל עמיו. ואמנם זה היה חפצו ורצונו של המקום ברוך הוא שנהיה אנחנו כולנו דבקים בו ולכן אנכי ולא יהיה מפי הגבורה שמענו (מכות כד א), כי אנכי הוא מצות עשה* ולא יהיה לך הוא מצות לא תעשה באלקות והם דברי דביקות ולכן אמר לנו השם יתברך ברוך הוא בעצמו למען נהיה דבקים בו בהחיים הנצחיים* וזהו פירוש אני אמרתי אלקים אתם, דהיינו שתהיו דבקים בה' על ידי מדרגת אלקים, היינו הלא תעשה לא יהיה לך כו': ובני עליון, היינו מצות עשה אנכי שהוא עליון על כל ונמצא שאתם דבקים בהחיים הנצחיים* אכן כאדם תמותון, דהיינו בהפסק עצמכם מהדיקות* וזהו פירוש גם כן (דברים ד, ד) ואתם הדבקים בה' חיים כולכם היום, הנה מלת היום מיותר. אמנם על פי הנ"ל יבואר, דהיינו שאתם דבקים בה' כולכם כל אחד ואחד על ידי דביקות בהשם יתברך בחיים הנצחיים הוא

חי, אך אין זה כי אם היום, דהיינו בכל יום ויום צריך לחזור ולדבק בו יתברך כנ"ל, כי אי אפשר שיהיה בדביקות בתמידות* וזהו שאמרו ישראל היום הזה ראינו כי ידבר אלקים את האדם, דהיינו עם האדם כמדברים זה אל זה שהשם יתברך ברוך הוא מדבר וגו' והצדיק גזור ומבטל אף אם נגזר חס וחלילה מיתה על האדם הצדיק יכול להמשיך לו חיות, ואם תאמר כנ"ל האיך האדם אשר חיותו בלתי עצמיות יכול ליתן חיות* לזה אמר וחי, היינו על ידי הדביקות שיש לו בהשם יתברך בחיים הנצחיים ונמצא חיותו גם כן עצמיות* ואמרו אם יוספים אנחנו, דהיינו מה ששמענו מפי הגבורה אנכי ולא יהיה לך, שהם מצות עשה ולא תעשה באלקות והוא הדביקות יכולים היינו שפיר לשמוע ולחיות, אך אם יוספים אנחנו לשמוע שאר מצות מפי השם יתברך ברוך הוא בעצמו זה אי אפשר שידבר השם יתברך עם האדם וחי כי אם לצורך איזה דבר, היינו שדבר ה' עם משה פנים בפנים כדי לדבר אל ישראל* ואלולי זאת מי כל בשר כו', לכן קרב אתה ושמע*

פרשת עקב

והיה עקב כו' ואת החסד (ז, יב). על פי מה שאמרו (ירושלמי שבת פ"א ה"ג) מה שעשתה חכמה עטרה כו' עשתה ענווה עקב לסנדלותה: והפירוש פשוט שהענווה היא המקור והשורש של כל דבר קדושה והיא המקיים הכל ולכן נקראת בלשון עקב כמו הרגל שהוא הקיום שהגוף עומד עליו, נמצא שבכל דבר שאדם עושה צריך להיות שתהיה בעובדא ההיא הענווה* וזהו והיה עקב תשמעון את המשפטים האלה, פירוש בכל המשפטים האלה תראו להשרות בתוכם העקב היא הענווה* ושמרתם ועשיתם אותם, פירוש בכל מצוה תפעלו ב' דברים, האחד, עשיית המצוה במעשה. והב', המחשבה הטהורה בה והיא הענווה, והמחשבה נקרא בלשון שמירה ששומר הדבר בתוכו. וזהו ושמרתם ועשיתם אותם רמז על ב' דברים הנזכרים לעיל* ולזה הבטיח לנו בוראינו יתברך בשביל ב' דברים שתעשו גם אני אשפיע לכם ב' דברים אחרים כנגדן והם* הברית והחסד הברית הוא מי שזוכה לעשות מצות שהם נקראים ברית, וחסד הוא מה שמשפיע השם יתברך לאדם בעולם הזה טובה רק מצד החסד, כי שכר מצוה בהאי עלמא ליכא (קידושין לט ב) ואף על פי כן מטיב לנו תמיד. וזהו שאמר דוד המלך עליו השלום (תהלים קיט, קיב) נטיתי לבי כו' לעולם עקב, פירוש עיקר השגחתי היה לעשות החוקים על ידי מדת העקב היא הענווה כנ"ל וקל להבין*

או יאמר והיה עקב תשמעון כו' (ז, יב). נראה לי, דהנה האדם צריך ללמוד תורה לשמה ולהסתכל תמיד על הפניה אם יבא לו בתוך לימודו איזה פניה להתפאר בפני שום אדם וכיוצא בהם אזי ישבר כח הפניה הזאת ואז כשיתנהגו כך יתן לו השם יתברך שיבא לידי מחשבות טהורות. וזהו והיה עקב תשמעון כו', פירוש כשתסתכלו על אותן הדברים שאדם דש בעקביו כפירוש רש"י ז"ל והיינו כנ"ל* ושמרתם, רצה לומר על ידי זה תזכו לבא לידי מחשבות טהורות שזה נקרא בשם שמירה כמו שנאמר (בראשית לו, יא) ואביו שמר את הדבר* ועשיתם אותם, דהנה כתיב (שמות לא, יז) ששת ימים עשה ד' את השמים כו' וביום השביעי שבת וינפש, נמצא ימי החול נקראים אצל השם יתברך עשייה כמו שנאמר ששת ימים עשה* ויום השביעי, דהיינו הקדושה הוא הנפש הרוחניות, והיינו שבת וינפש, רצה לומר שנתן והכניס השם יתברך נפש בתוך השבת דהיינו הקדושה והדביקות: ואצלינו נאמר בהיפך (שם, טז) ושמרו בני ישראל את השבת לעשות את השבת, דהיינו השמירה והמחשבה והדביקות שיש לנו בשבת הוא נחשב לעשייה. וזהו ושמרתם כנ"ל, שיהיה לכם מחשבה טהורה. ועשיתם אותם, שזה נחשב אצליכם עשייה שאתם עושים בזה עשייה שלימה: וזהו שאמר דוד המלך עליו השלום (תהלים קל, ו) נפשי לד' משומרים

לבוקר כו', דהנה השם יתברך נתן בתוכנו בגופנו נפש, רוח, ונשמה, שהם כנגד שלש עולמות, דהיינו עולם המלאכים, ועולם הגלגלים, ועולם השפל, דהיינו הנשמה היא כנגד עולם המלאכים שהם כולם דבקים בדבקות גדול ואין להם שום מחשבה אחרת, רק רצונם וחשקם תמיד לדבק אל הבורא יתברך, כך הנשמה אין לה שום סיבה עשייה אחרת, רק רצונה וחשקה לדבק בהבורא ברוך הוא יתעלה ותמיד שומרת ומצפה על זאת* והרוח הוא כנגד עולם הגלגלים, שעל ידיהם ניתן כח והשפעה לדומם צומח חי מדבר כן על ידי הרוח שבאדם הוא שואב השפעה למטה* והנפש הוא כנגד עולם השפלי שבנפש יש גם כן נפש הבהמות המתאוה לדברים גשמיים* והנשמה והרוח שניהם שומרים ומצפים אל הקדושה והדביקות* ואמר דוד המלך עליו השלום נפשי לד', שהיה מתפלל שיבא אל הבחינה הזאת שגם נפשו לא יתאוה לשום דבר, רק לדבק להקדושה כמו הנשמה והרוח שהם שומרים תמיד ומצפים אל הבוקר, דהיינו הקדושה והדביקות והחסדים הנקראים בוקר כמו כן תתאוה נפשו לזאת ומי יגרום לי זאת* שומרים לבוקר, הם הנשמה והרוח יכריחו ויביאו גם הנפש להיות כמותם בלתי לד' לבדו וקל להבין*

או יאמר והיה עקב תשמעון כו' (ז, יב). עקב הוא רמז לאנשים שאין להם שכל ובינה להשיג גדולת הבורא ועבודתו שלימה לעבדו באמת ובשלימות* רק שהם מחברים עצמם אל אנשי צדק ואמת היודעים ומכירים גדולת הבורא ברוך הוא ועובדים באמת אזי נחשב גם להם כאלו גם הם עשאו עבודתם שלימה כהצדיקים השלימים* וזהו היה עקב תשמעון את המשפטים האלה כנ"ל שהאנשים הפחותים בשכלם ישמעו ויחברו את עצמם אל אותן הצדיקים היודעים המשפטים האלה* ושמרתם ועשיתם אותם, רצה לומר יהיה נחשב לכם כאלו גם אתם שמרתם ועשיתם כמוהם: וזה נפשי לד' משומרים לבוקר, רצה לומר כשאני מדבק עצמי לד' מחמת אותם אנשים הצדיקים השומרים ומצפים לבוקר כנ"ל: שומרים לבוקר, רצה לומר גם אנכי נחשב עם אותם השומרים לבוקר וקל להבין*

או יאמר והיה עקב תשמעון (ז, יב). ונקדים לפרש פסוק (תהלים עב, ז) יפרח בימיו צדיק ורוב שלום עד בלי ירח* דאיתא בגמרא (חולין ס ב) אמרה לבנה לפני הקדוש ברוך הוא אי אפשר לשני מלכים להשתמש בכתר אחד ואמר הקדוש ברוך הוא תמעיט עצמך ואמר צדיקים יקראו בשמך, דהיינו שמואל הקטן דוד הקטן* וזהו והיה עקב תשמעון, רצה לומר שצריך לשמוע את המשפטים בענווה ולא להתגדל חלילה, והנה המשל בשעת פריחת הפירות אז הוא דבר נאה מאוד ונחמד למראה כמו שאמרו חז"ל (ברכות מג ב) היוצא ביומי ניסן וראה אילנות מבלבלים מברך כו', ואחר גמר הפרי הוא טוב למאכל* ונמצא דבר גשמי בשעת הפריחה עיקר התאוה הוא לעינים וצריך לברך* ובשעת גמר הפרי העיקר התאוה למאכל* וזהו שנאמר אצל חוה (בראשית ג, ו) ותרא האשה כי טוב העץ למאכל ותאוה היא לעינים, דהיינו שבפעם אחד היה לה שני תאוות והבינה שזה דבר קדוש מאוד לכן ותקח ותאכל* ואיתא (בראשית כד, א) ואברהם זקן בא בימים, ופירשו שלא חיסר מימיו כלום שבכל יום ויום השלים עבודת הבורא ברוך הוא* וזהו יפרח בימיו צדיק, רצה לומר הצדיק שכל ימיו שלמים בעבודתו יתברך והם כמשל פריחת הפירות שפורח בקדושתו ומעשיו נאים ונחמדים כל ימיו. ורוב שלום עד בלי ירח, הצדיק הזה הוא מרבה שלום בעולם אף שאינו בקטנות דהיינו מדריגת ירח וקל להבין*

ועוד נראה לפרש הדקדוק שכבר דקדקו קמאי* והוא שאמר עקב תשמעון כו' ושמרתם כו' ושמר ד' כו' את הברית כו' אשר נשבע לאבותיך. הלא כשהם בעצמם ישמרו ויעשו את החוקים והמשפטים למה להם הבטחה זאת אשר נשבע לאבותיך* אך נראה דאיתא בגמרא (מו"ק כח א) בני חיי ומזוני לאו בזכותא תליא מילתא אלא במזלא, ולכאורה יש להבין למה אינם תולים בזכות* וגם הא איתא בגמרא

(שבת קנו א) אין מזל לישראל* ונראה כוונת חז"ל דהשלש האלה הם צורך העולם בתמידות בלי הפסק והשם יתברך ברוב רחמיו וחסדיו הגדולים חסדו בזה שלא לתלות השלש אלה בזכות האדם עצמו, כי אולי לא יהיה זכות כל כך שיזכה לשלש אלה, מה עשה הקדוש ברוך הוא ותלה אותם במזל, דהיינו הזכותים והמצות של אבותינו עשה מאותם מצות והזכות מזל כדי שיבא לבניהם השלש אלה על פי מזל בהכרח אף למי שאינו הגון כל כך, והמצות שעושים הבנים הקדוש ברוך הוא מצפין אותם גם כן לבניהם אחריהם וכן לעולם וזה באמת אין מזל לישראל, שיהיו נהוגין על פיו כשאר האומות, רק שיש להם מזל כזה מזכיות אבותיהם. ולכן נאמר באברהם (בראשית טו, ה) ויוצא אותו החוצה, ודרשו חז"ל (שבת קנו א) צא מאצטגנינות שלך מה חזית דקאי צדק במערב כו', עיין שם, ואשנה את מזלך, מחמת שלא היה לאברהם זכות אבות והוכרח שיהיה לו בן על פי שינוי המזל וזכויותיו וצדקותיו ישארו ויגנוזו לזרעו אחריו שיהיה להם כמזל כנ"ל* וזהו והיה עקב תשמעון כו' ושמרתם כו' ושמר ד' לך אשר נשבע לאבותיך, וזכות עצמך ישאר לך ולזרעך אחרים* ולמה כן ואמר ואהבך והרבך, דהיינו שרוצה להטיב עמך את שלש האלה, דהיינו רמז לחיים שירבו ימך: וברך פרי בטןך, היינו בני* דגנך ותירושך כו', היינו מזוני, ובשביל השלש האלה ישמור לך אשר נשבע לאבותיך שיהא למזל כנ"ל וזכות עצמך יהיה גם כן לזרעך אחרים עד עולם אמנן כן יהי רצון*

או יאמר והיה עקב תשמעון כו' (ז, יב). בצירוף [הפסוק בתהילים (קלג, ב) כשמן הטוב היורד על הזקן זקן אהרן שיוורד על פי מדותיו. דאיתא בגמרא (סנהדרין לו ב) אין מושיבין זקן בסנהדרין* והטעם מחמת שטבע הזקן הוא קצת אכזריות ואינו כל כך במדת רחמנות* אך לא כמדת הקדוש ברוך הוא מדת בשר ודם שהקב"ה נגלה על הים כזקן מלא רחמים והוא מחמת שהרחמים נשפעים מעולמות העליונים ששם כולו רחמים ומשם יורדים הרחמים ונשפכים על הזקן ונעשה גם הוא רחמים. וזהו כשמן הטוב, היינו רחמים הגמורים על הראש רמז לעולמות עליונים הנקראים ראש* יורד על הזקן, רצה לומר שהרחמים יורדים משם על הזקן ונעשה ה* זקן זקן אהרן: היינו רחמים גמורים דאהרן היה אוהב שלום ורודף שלום והכהן הוא חסד ורחמים* שיוורד על פי מדותיו, פירוש שהרחמים יורדים על פי מדותיו של הקדוש ברוך הוא כנ"ל שלא כמדת הקדוש ברוך הוא מדת בשר ודם, שמדת בשר ודם הזקן הוא טבע אכזריות ומדת הקדוש ברוך הוא הוא זקן מלא רחמים והבן. ולא כמדת הקדוש ברוך הוא כו', שהשם יתברך ברוך הוא הוא ממתיק מלמעלה למטה כנ"ל ואנחנו ברצותינו להמתיק הדינים אנו צריכין להתחיל מלמטה למעלה להמתיקם עד שורשם* וזהו והיה עקב כו' המשפטים, רצה לומר הדינים תשמעון להמתיקם מן העקב, דהיינו מלמטה כנ"ל* ושמרתם ועשיתם אותם, פירוש על ידי שתהיה לכם מחשבה טהורה כנ"ל שמירה היא רמז למחשבה על ידי זה ועשיתם אותם, שתהפכם לרחמים וקל להבין*

ואכלת את כל העמים כו' (ז, טז). נראה לפרש על פי הכתוב (במדבר כג, ט) הן עם לבדד ישכון ובגוים לא יתחשב, ופירש רש"י ז"ל כשהן שמחין אין אומה שמחה עמהם* וכשהאומות בטובה הם אוכלים עם כל אחד ואחד ואין עולה להם מן החשבון: ויש לכוון גם כן הפירוש כאן: ואכלת את כל העמים, רצה לומר כשיהיו האומות בטובה תאכל עם כל אחד ואחד* ולא תחוס כו', דהנה מטבע האדם שמקבל טובה מאיזה אדם הוא מחזיק לו טובה וחנות ומרחם עליו בשעת דוחקו* ואמר הכתוב ולא תחוס עינך עליו ולא תרחם עליו* ואף שמדת בני ישראל להיותם רחמנים כמו שאמרו חז"ל (ביצה לב ב) כל המרחם על הבריות בידוע שהוא מזרעו של אברהם וכל שאינו מרחם כו', ושמא תחוש ותאמר באם שלא תרחם עליהם תהיה חשוב כעושה מעשיהם ועובדותיהם ואמר הכתוב ולא תעבוד את אלהיהם, רצה לומר שבזה לא תהיה

חשוב כעובד אלקותם חס וחלילה* כי מוקש הוא לך, כשתרצה לחוש לזה ולרחם עליהם יהיה לך למוקש ולא תרחם ולא תחנם כלל וכלל ומלמד אותנו הכתוב באומרו כי תאמר בלבבך רבים הגוים, רצה לומר כי הוא לשון אלא, דהיינו שתצק תמיד עליהם ותאמר בלבבך שרבים הם איכה אוכל להורישם אם לא בתשועת השם יתברך שהוא ילחם לנו: ואז בוודאי לא תירא מהם וקל להבין*

ועתה מה ד' אלקיך שואל מעמך כי אם ליראה כו' ללכת כו' ולאהבה כו' בכל לבבך וכו' (י, יב). הדקדוק מפורש מה המקרא חסר עוד מלפרשו שחושב ומונה כל העובדות הללו יראה ואהבה וללכת בכל דרכיו* ומה יש עוד לעשות שאמר הכתוב שואל מעמך כי אם כו'. ונראה לפרש, דהנה הבורא ברוך הוא לא ברא את עולמו רק להטיב לברואים* אך שצריך לזה כלי נכון ומוכשר שיוכל לקבל ההטבה* והנה המשל מי שרוצה לשלוח לחבירו יין או דבש ואין לו כלי נאה ויפה שואל מחבירו זה שיש לו כלי נאה של כסף וממלא אותה יין או דבש ושולח לזה שהכלי שלו* והנמשל מובן שהאדם הוא הכלי לקבל וזה הוא הכשרו ותיקונו של הכלי דהיינו האדם שיהיה מוכשר לקבל הטובות והשפעות הבורא ברוך הוא הוא היראה ואהבה וקיום מצות ד' וחוקותיו וכל דרכיו ואז הוא כלי נאה ויפה ושואל השם יתברך הכלי הזאת וממלא אותה כל טוב* וזה מה ד' אלקיך שואל מעמך, רצה לומר אימתי השם יתברך שואל מה שיש עמך, דהיינו הכלי שלך כדי למלא אותה משפעת טובו וברכותיו* כי אם ליראה כו', רצה לומר זה בלתי אפשרי, כי אם שתעבוד אותו בכל העובדות המנויים והמפורשים בפסוק ואז תהיה כלי יפה ונאה ומוכשר לקבל וישאל ממך הכלי שלך, דהיינו את עצמך לטוב לך כדי שייטיב לך ועל ידך יבואו טובות והשפעות לכל ישראל וקל להבין*

והיה אם שמוע תשמעו אל מצותי כו' ונתתי מטר ארצכם כו' (יא, יג). נראה לפרש, דהנה צריך האדם לעסוק בתורה לשמה בכוונה שלימה וכן כל דבור ודבור שיוצא מפיו צריך לכוון בו מאוד שלא יהא דבר בטל ולקשר את הדבור בעולמות העליונים. ויש לומר שזה הוא כוונת חז"ל שדרשו (בכורות מד ב) ולא יהיה בך עקר, שלא יהא תפילתך עקורה, ורש"י ז"ל פירש עקר שאינו מוליד, והכל אחד דתפילה הוא לשון קשר ואמר הכתוב ולא יהיה בך עקר, ופירושו שלא יהא תפילתך, דהיינו הדבור שאתה מוציא מפיו שצריך אתה לקשרו בעולמות העליונים שלא יהיה קישורך עקורה, רצה לומר שלא תפעול חס וחלילה בדבורך. וזהו שפירש רש"י ז"ל שאינו מוליד, שדבורו אינו מוליד איזה ולד, דהיינו הטבה, רק שצריך שתקדש עצמך בלימודך ודיבורך שלא יצא דבר בטל מפיו והסתכל בדבורך מאוד לאיזה תועלת יהיה דבורך ואז תפעול כל אשר תרצה* וזהו כוונת התנא (אבות פ"ד מ"ג) אל תהי מפליג לכל דבר כי אין לך דבר שאין לו מקום, פירוש כנ"ל שלא תוציא דבורך לבטלה ויהיה מופלג ומופרש חס וחלילה מעולם העליון. וזהו אל תהי מפליג לכל דבר, רצה לומר לכל דבור, רק תכוון מאוד לקשרו בעולם העליון שאין לך דבר שאין לו מקום, דהעולמות העליונים נקראים מקום לכל דבור ודבור היוצא מפי אדם בקדושה יש לו עולם מיוחד לאותו דבור בעולם השייך לו לפעול פעולתו: וזהו והיה אם שמוע, ודרשו חז"ל (ברכות יג א) השמע לאזניך מה שאתה מוציא מפיו, דהיינו שתכוין בדבורך מאוד היוצא מפיו שיהיה בכוונה שישמעו האזנים הדבור הזה ולא כאדם המדבר שהורגל לשונו לדבר ואזניו אטומים לשמוע מה שמוציא מפיו שהוא מחשב בדברים אחרים ונמצאו דבריו בטלים שאין פועלים כלל* ורש"י ז"ל פירש אם שמוע בישן תשמע בחדש, ונוכל לומר שרש"י ז"ל גם כן מרמז לדברינו הנ"ל דישן היינו התורה הנתונה לנו במדבר על הר סיני כאשר תשמע בה, דהיינו שתלמוד לשמה במחשבה טהורה: תשמע בחדש, רצה לומר על ידי זה שתשמע דבר חדש ומה הוא הדבר החדש אמר הכתוב ונתתי מטר ארצכם כו'* ואספת דגנך,

לכאורה למה שינה הכתוב באמרו ארצכם, לשון רבים* ואספת דגנך לשון יחיד, יש לומר מחמת שהצדיק הזה הרוצה להמשיך השפעות לעולם צריך להסתיר את דבורו באיזה תורה בפני המקטרג וצדיק כזה הלוואי המצא ימצא אחד בעיר לכן אמר בלשון יחיד ואספת כו', שהוא מלשון (דברים כב, ב) ואספתו אל תוך ביתך, דהיינו שהצדיק יסתיר את דבורו הצריך לו לפעול לבל יבחון המקטרג ועל ידי זה יפעול השפעות טובות לכל ישראל וזהו ונתתי מטר ארצכם לכל על ידי צדיק המיוחד והכתוב מלמדו ואספת דגנך, רצה לומר כנ"ל וקל להבין והבין*

כל המצוה אשר אנכי מצוך היום כו' (ח, א). על פי הגמרא (ברכות לג ב) אמר ר' חנינא הכל בידי שמים חוץ מיראת שמים שנאמר ועתה כו' כי אם ליראה: ומקשה הגמרא אטו יראה מלתא זוטרת, אין לגביה משה כו', ומקשים המפרשים איך תלוי קושית הגמרא בר' חנינא ולמה לא על הפסוק גופא* ונראה בוודאי הקושיה היא על הפסוק, אלא שעל הכתוב עצמו הייתי אומר שאין הקושיה גדולה כל כך, כי נותנין לו סייעתא דשמיא לבא אל היראה ואם כן היא מילתא זוטרת כיון שהיא בידי שמיים לסייע לכל אדם: אלא שר' חנינא אומר שאין זה בידי שמים, פירוש שצריך האדם להתעורר בעצמו לבא אל היראה בלי שום סיוע ואז מקשה שפיר אטו יראה כו'. היוצא לנו מזה, שצריך האדם להזדרז מתניו אל היראה תמיד שלא ישכח כי אין לו סיוע. וזהו גם כן פירוש הפסוק ועתה כו' שואל מעמך, פירוש נעשית שואל על היראה כמו השואל החייב באונסין כן אתה צריך להשגיח תמיד שלא תאבד ממך היראה בשום פנים אף באונס* וזהו כל המצוה אשר אנכי מצוך כו', פירוש עיקר המצוה היא שתשרה בתוכה היראה הנקראת אנכי, פירוש ממני שתראה שתהיה שכינתי שורה במצוה ההיא על ידי היראה וקל להבין*

פרשת ראה

ראה אנכי נותן לפניכם כו' (יא, כו). כבר דקדקו קמאי דפתח בלשון יחיד ראה* ולפניכם, הוא לשון רבים* ונראה לפרש בצירוף הפסוק (תהלים קלו, ז) לעושה אורים גדולים כי לעולם חסדו* דהנה השני האורות הם אהבה יראה* והם היו שניהם גדולים כאחד דיש יראת רוממות. והנה כשאמרה הלבנה אי אפשר לשני מלכים כו' (חולין ס ב) היה כוונתה שתעלה במדרגה או היא או החמה: ולא שימעיט מדרגת אחד חלילה* והשם יתברך ברוך הוא ראה שזה בלתי אפשרי מחמת הרשעים שצריך ליראם ביראת העונש ואמר לה לך המעיטי עצמך, והיינו יראה קטנה תחל' יראת העונש: ובאמת איתא (חגיגה יב א) באור של ז' ימי בראשית ראה שאין כדאי כו' וגזו לצדיקים לעתיד לבא: דאנו אומרים יוצר אור ובורא חושך, והיה לו לומר יצר אור כו' לשון עבר ולא לשון הווה, אלא האמת הוא שהשם יתברך ברוב רחמיו יוצר אור תמיד, דהיינו הצדיק ההולך בדרכי השם באמת ובתמים אליו נראה ונגלה אור הגנוז ובכל יום יום שהצדיק הולך במדרגה יותר נתגלה לו האור יותר* וזהו ראה שאין כדאי כו' וגזו לצדיקים לעתיד לבא, רצה לומר הצדיקים עתידים להיות לבא אל האור הזה הגנוז שנתגלה אליהם. וזהו לעושה אורים גדולים, גם כן לשון הווה* והנה יראת העונש יכול להיות לאדם אף שאין רואה הדבר המיראו, רק באומרים לו למשל אל תלך אל המקום הזה ששם הוא דבר הממית והמזיק הוא מתירא ואינו הולך* אבל אהבה בלתי אפשרי להיות לאדם כי אם בראותו הדבר הנאהב* וכל זמן שאין רואה בעיניו אין לו רק השתוקקות לראות* ואהבה הוא האחדות ולכן אהבה בגימטריה אחד* והנה בהיות האדם במדרגה זו באחדות צריך שמירה תמיד ולהחזיק עצמו שעדיין אינו במדרגה זו* ונמצא שורש הדבר אהבה נקרא בשם ראה כנ"ל שאין אהבה נגמרת אלא בראיה: וזהו ראה, פירוש כשאתה במדרגת אהבה הנקרא בשם ראה: אנכי נותן

לפניכם, רצה לומר עדיין צריך להחזיק עצמך שאינך במדריגת אחדות גמור רק: לפניכם, שהוא לשון רבים ועדיין אתה כשאר בני אדם. כי אם היום ברכה וקללה, רצה לומר תחזיק עצמך כאלו התחלת היום להגליל עצמך במדריגת אהבה ויראה: ברכה רמז לאהבה: וקללה רמז ליראה, דהיינו רצועה לאלקאה: את הברכה אשר תשמעון כו', יש לומר על פי המשל אדם שיהיה בו איזה חולשה רחמנא ליצלן ונתרפא ממנה אזי בכל עת ורגע הוא מעיין ושומע אם חלילה החולשה הזאת מתעורר בו. כן הנמשל בכל אדם צריך בכל עת ורגע לשמוע בעצמו ולעיין אם הוא יוצא ידי חובתו בעשיית מצות ד' אם אין מתעורר בו חס וחלילה איזה דבר שאינו הגון: וזהו את הברכה אשר תשמעון, רצה לומר זה הוא ברכה לאדם אשר תשמעון אל כו', כנ"ל שתשמעו ותעיינו תמיד אף בעשותכם מצותיו יתברך שמו אם אין אדם מחסרים בהם. והקללה אם לא תשמעו, רצה לומר אם לא תשגיחו על עצמיכם כנ"ל לכן צריך האדם להסתכל תמיד ולהשגיח על עצמו בכל עת שזה יהיה ברכה לו ולורעו עד עולם וקל להבין:

או יאמר ראה אנכי נותן לפניכם ברכה כו' (יא, כו). ונקדים לפרש פסוק (תהלים קמה, ז) זכר רב טובך יביעו כו', דכבר כתבנו מזה פעמים הרבה שהצדיק הוא מעורר רחמים תמיד על ידי תורתו הקדושה שעוסק בה לשמה ועל ידי מצותיו יתברך שמו ועל ידי השבחים והשירות שמרנן ומשבח להבורא ברוך הוא יתעלה שאתערותא דלתתא הוא אתערותא דלעילא והוא דאמרינן בגמרא (עי' תענית כה: וזהו "ק ח"ג רמז ב) אין טיפה יורדות מלמעלה אלא אם שני טיפות עולות מלמטה. וזהו זכר רב טובך יביעו, מלשון (ישעיה סד, א) מים תבעה אש, כששופכין מים על אש המים מבעבעין. וזהו זכר רב טובך, פירוש שיזכר רב טובך להשפיע לעולם: יביעו, רצה לומר לזה צריך אתערותא דלתתא והוא כמשל המים שמבעבעים ועולים ב' טיפות מלמטה כן הצדיקים מבעבעים קדושתם ואתערותם דלתתא כפי יכולתם, והשם יתברך משפיע לעולם רב טוב ורחמים גדולות* ומה הוא אתערותם דלתתא: ואמר וצדקתך ירננו, רצה לומר על ידי צדק וחסד שעושים ושיר ושבח שנותנים לו יתברך ועל ידי זה נמתקים הדינים, אך גם זאת צריך הצדיק לעורר הגבורות והדינים על האומות: וזהו (תהלים קמה, יא) כבוד מלכותך יאמרו, פירוש הצדיקים על ידי מעשיהם הטובים כנ"ל ממשיכים את הבורא ברוך הוא לעולמות לעשות מלכות בחסד ורחמים* וזהו יאמרו, דהיינו אמירה רכה* וגבורתך ידברו, רצה לומר והגבורות הקשים דבור הוא לשון קשה צריכין גם כן למען להודיע לבני האדם גבורותיו דבני האדם הם האומות כדאיתא בתוספות בעבודה זרה (ג. ד"ה כוהנים) החילוק שבין אדם להאדם, דישראל נקרא אדם והאומות נקרא האדם: וזהו ראה כנ"ל רמז להצדיקים שהם במדריגת אהבה הנקרא בשם ראה כנ"ל* אנכי נותן לפניכם ברכה וקללה, דהיינו הקללה על האומות* והברכה, היינו הרחמים על ישראל כל זה יהיה מסור בידכם שאתם בצדקותיכם תפעלו הכל וקל להבין*

עשר תעשר את כל תבואת זרעך כו' (יא, כב). נראה לי על דרך שאמר התנא (אבות פ"ד מ"ב) שכר מצוה מצוה. וזהו הפירוש עשר תעשר, כשתתן מעשר פעם אחד תזכה עוד לעשר. את כל תבואת זרעך היוצא השדה שנה שנה, רצה לומר גם תזכה שכל תבואת זרעך שהוציאה השדה בשנה העברה תהיה לשנה הבאה הברכה בשדה שיעלה המעשר כמו כל התבואה של שנה העברה* וכן כל שנה ושנה. וזהו תעשר את כל כו' שנה שנה:

או יאמר עשר תעשר (יא, כב). * דהנה ידוע שכל מצוה ומצוה צריך האדם להכניסה לעשר שכל העולמות כלולים מעשר וכמו כן צריך להיות עשיות המצוה ובכל פעם שמעלה את המצוה לעולם עליון היותר גבוה גם שם הוא כלול מעשר כידוע* וזהו עשר תעשר, רצה לומר שתראה כל המצות לכוללם בעשר בכל

עולם ועולם שתעלה אותה את כל תבואת זרעך, היינו המצות הנקראים זרע ותבואת* וזהו בבוקר זרע זרעך כו' (קהלת יא, ו) רצה לומר בבוקר כשתהיה בבהירות ובקדושה המאיר לך כבוקר אהבה ודביקות הבורא ברוך הוא* אז זרע זרעך תתאמץ לעשות מצות הרבה* ולערב, רצה לומר גם אם חלילה יהיה לך ערב ולילה שאין לך בהירות וקדושה ודביקות אף על פי כן אל תנח ידך. אל תתיאש ותתאמץ לעשות מצותיו יתברך שמו*

ונחזור לענייננו את כל תבואת כו' היוצא השדה (יד, כב). פירוש כל המצות היוצאים בהשדה העליונה הוא שדה תפוחים ששם הוא שורש המצות וריח הטוב העולה מהמצות שם הוא* וזה שאמר יצחק אבינו עליו השלום ראה ריח בני כריח השדה אשר ברכו השם (בראשית כו, כז), רצה לומר שאני רואה שהריח הטוב למטה כמו ריח העלין חקל תפוחים: שנה. שנה: רצה לומר שכל מצוה ומצוה עולה אל עולם המיוחד לה* שנה בגימטריא ספירה* ואכלת לפני ה' אלקיך, דהנה אנו אומרים ברוך אתה ד' אלהינו, היינו שמתחילה אנו אומרים שהוא אלקינו ואחר כך אנו ממשיכים את הבורא ברוך הוא לעולם הנקרא בשם מלכות ולשכן את שמו יתברך* במקום אשר יבחר בו וזהו שאומרים מלך העולם* וזהו ואכלת, דעשיית המצוה נקרא אכילה שהוא התענוג והדביקות* לפני ד' אלקיך כנ"ל שהוא אלקינו* במקום אשר יבחר לשכן שמו שם, פירוש ואחר כך תכוין לפעול להמשיך ולשכן את שמו יתברך בהיכל קדשו כנ"ל שהוא מלך העולם: מעשר דגנך כו' למען תלמד ליראה כו' כל הימים, פירוש על דרך שכתבתי לעיל שגם בעשותך כל מצות ד' תחזיק עצמך שעתה התחלת להרגיל עצמך ביראת השם ככה תעשה כל הימים:

וכי ירבה ממך הדרך (יד, כד). רצה לומר אבל אם יהיה דרכי השם רב וגדול בעיניך באומרך, כי לא תוכל שאתו שבלתי אפשרי לעמוס עליך המשא הזאת* כי ירחק ממך המקום אשר יבחר לשכון שמו שם, רצה לומר שיהיה רחוק בעיניך שתוכל לפעול כנ"ל שישכון השם יתברך ברוך הוא בעולמו במלכותו* תדע הסיבה שהביאך לחשוב זאת הוא מחמת* כי יברך ד' בממונך ובכל טובך* ונתת בכסף, רצה לומר ולא נתת כל מחשבותיך רק בממונך. ואמר הכתוב זאת העצה וצרת הכסף, דאיתא בגמרא (ב"מ מז ב) אין מחללין מעשר שני על אסימון אלא על כסף שיש בו צורה. וזהו וצרת הכסף, שתעשה צורה קדושה על הכסף* בידך, אשר ברשותך. והלכת אל המקום כו', רצה לומר ותלך עם ממונך בדרכי השם אשר יבחר ד' בו* ונתת הכסף ככל אשר תאוה נפשך, פירוש שתעשה עם ממונך דברים שהנפש מתאוה ולא הגוף העכור החומד ומתאוה לתענוגי והבלי עולם אלא תרבה בצדקה כפי יכולתך וחטאך בצדקה פרוק: בבקר ובצאן כו', רצה לומר רמז שתרבה בצדקה לכל, הן לפשוטי עם והן לצאן הוא צאן קדשים. וביין ובשכר, רמז לתלמידי חכמים על דרך שאמרו חז"ל (יומא עא א) הרוצה לנסך יין על גבי המזבח ימלא גרונו של תלמידי חכמים יין* ובכל אשר תשאלך נפשך, רצה לומר וכן בכל דבר תראה שלא יהא שום תאוה חיצונית, רק מה שישאלך נפשך* אז ואכלת לפני ה' כו', תזכה לעשות מצות ה' ככל הצדיקים כנ"ל וקל להביך*

או יאמר עשר תעשר כו' (יד, כב). דהנה צריך האדם לעבוד את הבורא ברוך הוא במעשה ובמחשבה, דהיינו בכל מצוה ומצוה שעושה צריך לעשות המעשה בקדושה עם המחשבה* וזהו עשר תעשר, רמז להקדושה צריכה להיות כפול בשני אופנים, דהיינו במעשה ובמחשבה* את כל תבואת זרעך, רמז לכל כללות המצות נקראים תבואות* זרעך, פירוש לפי הזריעה שלך כמשל מי שזורע תבואה נקייה בלי פסולת אזי מצמיח גם כן תבואה נקייה* ומי שזורע תבואה מעורבת עם פסולת אזי עולה ומצמיח גם כן התבואה מעורבת עם פסולת, כן במצות האדם אשר עושה יש שעושה בלי שום תערובת סיג ופסולת* ויש שעושה המצוה בתערובת כל אחד לפי בחינתו, ואמר הכתוב שצריך אתה לעשות בקדושה כל תבואת

זרעך במעשה ובמחשבה כנ"ל* היוצא השדה, רצה לומר שהמצוה יוצאת ועולה אל השדה העליונה הוא שדה תפוחים כידוע: שנה שנה, רמז שכל שנה ושנה צריך האדם לעבוד הבורא ברוך הוא בבחינה יתירה בהתגברות קדושה*

או יאמר היוצא השדה שנה שנה (יד, כב). רמז שפועל על ידי המצוה שהשם יתברך יוצא מעולמו העליון אל העולמות התחתונים הנקראים שנה וגם האדם מעלה את נשמתו למעלה* וזהו שנה שנה כפול* ומלמד אותנו הכתוב דרכי השם שנלך בעבודתו יתברך היינו ואכלת לפני ה', רצה לומר שתתנהג באכילתך שיהיה הכל לפני השם, דהיינו בקדושה* ומפרש הכתוב מעשר דגן כו', פירוש שצריך האדם לדמות לעצמו כאלו אוכל מעשר או בכורות קדשים כמו שהיו הלוי והכהן אוכלין בפרישות גדול ובקדושה גדולה כן תעשה שיהא דומה בעיניך כאלו הוא תרומה או מעשר* למען תלמד ליראה ה' כו', רצה לומר על ידי זה תרגיל את עצמך שתבא לך יראה שלימה מהבורא יתעלה* וכי ירבה ממך הדרך, רצה לומר אם רב הוא ממך עבודת הבורא ברוך הוא ותאמר בלב כי לא תוכל שאתו שקשה עליך מאד והרבה בעיניך עבודתו יתברך, אמר הכתוב תדע כי ירחק ממך המקום, רצה לומר זה הוא מחמת שהמקום ברוך הוא רחוק ממך: אבל מי שמקרב עצמו להבורא ברוך הוא על ידי מעשיו אזי השם יתברך קרוב אליו וקרוב אליך הדבר בפך ובלבבך לעשותו וכל אשר תעשה לעבודתו יתברך יהיה מעט בעיניך. ואמר הכתוב מי שקשה עליו עבודתו יתברך שמו אזי זאת העצה היעוצה* ונתת בכסף, רצה לומר שתתן עצמך אל הכסף שתתקן את מעשיך על ידי הכסף בנתינת צדקה* וצרת הכסף, פירוש ותראה שתעשה צורה על הכסף. אשר תקח בידך, דהיינו בידים טהורות מגזל וגניבה ושאר דברים אסורים אזי כשתקח הכסף באופן הנזכר לעיל מיד תעשה עליו צורה קדושה שתשרה קדושה על הכסף הזה* והלכת אל המקום אשר יבחר ד' כו', רצה לומר על ידי הכסף הזה תוכל לילך אל המקום אשר יבחר ד' בעבודתו יתברך* ואז ונתת הכסף בכל אשר תאווה נפשך, רצה לומר אחר שתתנהג עצמך בכסף בקדושה כנ"ל אז גם אם תתן הכסף בכל תאוות נפשך בבקר כו' ובכל אשר תשאלך נפשך, רצה לומר שלא יהיו אז התאוות אצלך תאוה ממש מתמדת ועיקר, רק כעין שאלה יהיה אצלך כדבר הנשאל לאדם שהוא מחזיר את השאלה ואינו שלו, כן לא יהיו התאוות אצלו רק כשאלה ותלך ממנו התאוה מיד וקל להבין*

השמר לך פן תעזוב את הלוי כל ימך על אדמתך (יב, יט). נראה לפרש דאיתא בגמרא (עירובין נד א) ההולך בדרך ואין עמו לויה יעסוק בתורה* ונוכל לומר שרמזו לנו בזה איך לעשות להתנהג ולילך בדרכי השם יתברך, דהנה הצדיק גמור והקדוש אשר כל מחשבותיו טהורים צלולים בצחצחות גמור והולך תמיד בדבקות וקדושה וגם כשמדבר עם בני אדם נראה כמדבר דברים גשמיים, אבל באמת כל מחשבותיו להבורא ברוך הוא גם בדברים האלו ועושה יחודים בשעה שפוסק מלימודו זה נקרא בשם לויה לשון חיבור ודביקות על דרך (בראשית כט, לד) הפעם ילווה אישי כו'* ואמרו חז"ל ההולך בדרך, רצה לומר בדרכי השם יתברך ברוך הוא. ואין עמו לויה, פירוש ואינו במדרגה זאת להתחבר ולהתדבק במחשבתו כנ"ל* אל יאמר אעשה כן גם אני וילמוד מהצדיק גמור לבטל חס וחלילה מלימודו אלא יעסוק בתורה תמיד* וזהו (תהלים קד, כו) לויתן זה יצרת לשחק בו, רצה לומר כנ"ל שהצדיק נקרא בשם לויתן לשון חיבור ודביקות* זה יצרת, גם שאינו אלא מעולם יצירה* לשחק בו, השם יתברך משחק ומשתעשע עמו מאד* ועל ידי זה כולם אליך ישברון לתת אכלם בעתו (שם, כז), שעל ידי הצדיק הזה הקדוש ברוך הוא משפיע לכל העולם: ורצה לומר בעתו כאשר כתבנו מזה במקום אחר דיש כ"ח עיתים שאמר שלמה המלך עליו השלום (קהלת ג, ב - ח) י"ד ימין וי"ד שמאל והצדיק מכניס גם השמאל אל הימין ועל ידי

זה באים רחמים והשפעות גדולות לעולם* וזהו (תהלים קיט, ככו) עת לעשות לד', רצה לומר עת הוא הצדיק שעושה ומכניס כ"ח עיתים לעת אחד לימין כנ"ל. לעשות לד', רצה לומר על דרך דאיתא כביכול כאלו עשאני. הפרו תורתך, רצה לומר הצדיקים כאלו מפירים גזרותיו של הקדוש ברוך הוא שהוא גוזר והצדיק מבטל* וזהו שמאלו תחת לראשי וימינו תחבקני (שיה"ש ב, ו), רצה לומר דהצדיקים יש להם כח כנ"ל להכניס השמאל אל הימין, והשמאל והימין הם ברשות הצדיק* וזהו שמאלו תחת לראשי, רצה לומר שהשמאל הוא בא אל העולם העליון הנקרא ראשי* וימינו תחבקני על ידי זה אני מחבק ומשתעשע עצמי עם הצדיק שהכניס הכל לימין. וזהו (איוב מ, כג) יבטח כי יגיח ירדן אל פיהו, רצה לומר הצדיק שיש לו בטחון גדול על השם יתברך ברוך הוא* יגיח ירדן, היינו יר"ד די"ן* אל פיהו, פירוש שבפיו הקדוש הוא מוריד ומכניע הדינים ומגיחם שלא יהא בהם כח וממתיקם* וזהו השמר לך פן תעזוב את הלוי, רצה לומר שהכתוב מזהיר את הצדיק שלא יעזוב את הלוי, היינו דבוקותיו וחבורו במחשבותיו הקדושים והטהורים בהבורא ברוך הוא* כל ימך על אדמתך, רצה לומר כל זמן שאדם בעולם הזה צריך האדם שימור ולהתחזק תמיד בדבקות ושלמות בלי הפסק ולדבק עצמו בדבק טוב כל הימים אמן*

פרשת שופטים

שופטים ושוטרים כו' (טז, יח). נראה לפרש על דרך דאיתא בגמרא (ברכות סא ב) צדיקים יצר טוב שופטן כו', יש לומר הפירוש, כי כן דרך הצדיקים שיש להם מוכיח בקרבם המוכיח אותם על כל מעשיהם אשר הם עושים מוכיח אותם על פניהם ומראה להם גם במעשיהם הטובים איך שחסרו ולא עשאו כהלכתן כראוי לעשות להבורא יתעלה וזהו יצר טוב שופטן* ולא כן הרשעים, כי נהפך הוא שכל מעשיהם טובים בעניהם וגם המעשים רעים שעשו מראה להם היצר הרע שטוב עשו* וזהו יצר הרע שופטן* בינונים זה וזה שופטן כמו שאמר התנא כגון אנו בינונים (שם), דהיינו שאדם צריך להחזיק עצמו בשני דרכים האלו להתווכח בקרבו תמיד על מעשיו שיהיו תמיד לנגד עיניו שהוא בעל חסרון שמחסר בעבודתו יתברך שמו ואינו יוצא ידי חובתו בעשותו אחת ממצות ד' יבין וישכיל הטוב ויחשוב שלא עשאה כל הצורך בצלילות וזכות כראויה להשם יתעלה ויהיה שפל ונבזה בעיני עצמו* אף על פי כן לא יחזיק עצמו כרשע חס וחלילה כאמרם ז"ל (אבות פ"ב מ"ג) אל תהי רשע בפני עצמך, והטעם הוא, כי אם חס וחלילה יחזיק עצמו כרשע אזי אין לבו בקרבו לעשות איזה מצוה או תורה ותפילה ואיזה עובדא כשרה וישרה, כי מתיאש עצמו באומרו שאין ראוי לזה ונמצא צריך האדם להחזיק בשני מדריגות יחדיו יהיו תמים אצלו כאמרם ז"ל (ברכות נד א) בכל לבבך בשני יצרך, וזהו כגון אנו בינונים. ובינונים זה וזה שופטים וזהו שופטים ושוטרים תתן לך, רמז לשני שופטים הנ"ל, דהיינו היצר טוב והיצר הרע ומכנה הכתוב להיצר הטוב בלשון שוטרים, כי הוא כמו השוטר הרודה בעם לבלתי עשות רע כמו כן היצר הטוב המוכיח ומיסר לאדם בשבט פיו ומראה לו מה שחיסר בעבודה: בכל שעריך, כי לכל דבר מצוה וקדושה יש לו שער בפני עצמו וכל מה שאדם עושה בעולם הזה תורה או תפלה או איזה קדושה הוא פותח שער של המצוה ההיא* וזהו בכל שעריך. לא תטה כו' ולא תכיר פנים, דהנה כתיב (שמות כ, ג) לא יהיה לך אלקים אחרים על פני, יש לומר הפירוש כך, דהנה הבורא ברוך הוא הנקרא פנים של כל דבר, כי כל דבר יש לו חלק אלקות המהווה ומחיה אותה ואם חס וחלילה אדם חושב איזה מחשבה זרה או שהוא מסתכל איזה הסתכלות רע אזי הוא מגרש ומרחק את הפנים ממנו, והמחשבות זרות וההסתכלות והרהורים רעים נקראים אלקים אחרים: וזהו לא יהיה לך אלקים אחרים כו'. וזהו לא תכיר פנים, רצה לומר שלא תחטא ולא תחשוב מחשבת חוץ כדי שלא תרחק את הפנים ותתנער ממך. ולא תקח שוחד, כי השוחד יעור עיני

חכמים כו', ולכאורה הלא עינינו רואים כמה וכמה מקבלי שוחד והם בריאים וחזקים ומתים בעוצם מראה עיניהם. אך הענין הוא, דהצדיק העובד הד' באמת זוכה להשיג מדריגות גדולות בעיני שכלו היא החכמה העליונה, וזהו (תהלים לד, טז) עיני ד' אל צדיקים, שהשם יתברך מזכה את הצדיקים בעיני שכל העליון: וזהו לא תקח כו' כי השוחד יעור עיני חכמים כו', פירוש שלא יזכה בעיני שכלו בחכמה העליונה: ויסלף דברי צדיקים, רצה לומר דברי הצדיקים המדברים בקדושתם הוא מסלף אותם, רצה לומר לא זו בלבד שלא יזכה לחכמה עליונה, אלא גם זאת אם ירצו הצדיקים ליסרו בדבריהם להחזירו למוטב לא יועילו דבריהם, כי ידמה לו כל דבריהם לדברים המסולפים: צדק צדק תרדוף, פירוש שתראה להצדיק מעשיך שעל ידי הצדק שלמטה תרדוף את הצדק העליון להעלותו לשורשו ולהמתיקו: וזהו גם כן הפירוש ושפטו את העם משפט צדק:

או יאמר שופטים כו' (טז, יח). דהנה יש שני צדיקים, יש צדיק שיוכל לפעול הכל על ידי דבורו הקדוש ואינו צריך כל כך לזעוק ולהתפלל, כי דבורו עושה רושם ויכול לעכב הדינים שלא יבואו כלל: ויש צדיק שאינו במדרגה זו וצריך להתפלל ולזעוק להשם יתברך עד שישמע השם יתברך את תפילתו: וזהו (תהלים לד, טז) עיני ד' אל צדיקים ואזניו אל שועתם, כי העינים הם למעלה מאזנים כידוע. והצדיק אשר הגיע אל מדרגה העליונה עד שהשם יתברך משגיח עליו בעין פקחא אזי נפעול הכל על ידי השגחה הזאת שהשם יתברך משגיח על דבורו ותנועותיו. וזהו (תהלים קט, ד) ואני תפילה. והצדיק שהוא למטה ממדרגה זו צריך שועה ותפלה, וזהו עיני ד' כו', רמז לשני מדריגות הנ"ל: וזהו שופטים כו' תתן לך כו' לשבטיך, רצה לומר שתתן שופטים כאלו אשר יכולים לעכב הדינים שלא יבואו כלל בכל שעריך, דהעולם הוא של הצדיק כדאיתא (בר"ר ח, ז) שהשם יתברך היה נמלך עם נשמת הצדיקים במעשה בראשית. וזהו לשבטיך, רמז שיכולים לעכב שבט הדין: וזהו (ישעיה מב, כא) ה' חפץ למען צדקו כו', רצה לומר כל מה שחפץ ד' לעשות הן רחמים והן דין חס וחלילה הוא הכל למען צדקו שרוצה לעשות צדקות, דהיינו שמעכב הדינים על ידי הצדיק והוא צדקה לעולם ולצדיק כי צריך לעלות במדרגה גדולה. וזהו יגדיל תורה כו'. וזהו שבטיך ומשענתך (תהלים כג, ד), פירוש שבטיך, רצה לומר הדינים: ומשענתך, פירוש הצדיקים המעכבים אותם והם למשענת לנו שלא יבואו, המה ינחמוני וקל להבין:

כי יפלא ממך דבר כו' בין דין כו' וקמת ועלית כו' (יז, ח). נראה לפרש, דהנה הצדיק הוא מפליא פלאות גדולות על ידי דבורו הקדוש נמתקים כל הדינים מעל ישראל* וממשיך דינים על הרשעים וזה הוא פלא גדול* וזהו כי יפלא ממך דבר, רצה לומר כאשר תרצה שהדבור שלך יעשה פלא כנ"ל* בין דין לדין כו' כנ"ל, דהיינו להמתיק הדינים על ישראל ותמשיך הדין על רשעים ותבחין איזה דין להמתיקו ואיזה דין להמשיכו על הרשעים: וקמת ועלית, פירוש תראה לתקן את כל אברך לקדש כל אבר ואבר שתהיה קומה שלימה כאשר אמרתי על פסוק (עי' יחזקאל א, כו) ואראה דמות כמראה אדם יושב על כסא: וחלילה לחשוב זאת על הבורא יתעלה שאין לו דמות ותמונה כלל* אך הענין שיחזקאל הנביא התקדש בקדושה רבה כל אבר ואבר והגיע עד שורשו בקומה שלימה. וזהו שאמר ואראה דמות כמראה אדם, רצה לומר שראה את דמותו שהגיע עד כסא הכבוד. וזהו ועלית אל המקום אשר יבחר ד', רצה לומר שתעלה בקומתך עד כסא הכבוד וקל להבין*:

כי יכרית ד' כו' את הגוים כו' (יט, א). נראה לי, דהנה האדם הוא תחילת המחשבה סוף המעשה, כי בריאת האדם היה ביום ו' אחר כל הנבראים, ותחילת המחשבה, כי כל הנבראים נבראו למען האדם וצריך האדם לזכך עצמו שיגיע לעולם המחשבות, דהיינו שיהיה לו מחשבות טהורות שיגיע בהם לשורשו*

וזהו שאמרו חז"ל (ע"ז מה ב) הרוצה לעקור עבודה זרה צריך לשרש אחריה, כי המחשבות זרות נקראים בשם עבודה זרה, דהיינו עבודה שזרה לו* וצריך לשרש, רצה לומר שצריך לתקן השורש אשר ממנו באים ונובעים המחשבות זרות* כי כל המחשבות זרות הם נובעים משורש חטאות נעורים ומעבירות שאדם דש בעקביו וזהו צריך לשרש כו', אך בכל זאת צריך סייעתא דשמיא, כי הבא לטהר מסייעין לו (שבת קד א), ואלמלא הקדוש ברוך הוא עוזרו לא היה יכול לו (סוכה נב ב). וזהו כי יכרית כו' את הגוים, רצה לומר המחשבות זרות והקליפות הנקראים בשם גוים* אשר ד' אלקיך נותן לך, רצה לומר שזה מתנה מהשם יתברך שנותן לך את ארצם, היינו הגשמיים שהשרשון בהם* וירשתה, רצה לומר שעל ידי תשובתך תוציא מהם הניצוצות הקדושות חיל בלע ויקיאנו (איוב כ, טו)* וישבת בעריהם ובבתיהם, פירוש עריהם לשון (שם יא, יב) עיר פרא, דהיינו משובותיך שהיית כעיר פרא תשב הכל אל הקדושה הן הדברים הגשמיים. ובבתיהם, רצה לומר ותגיע להדביקות והפנימיות העליון וקל להבין* חסר כאן.

תכין לך הדרך (יט, ג). פירוש אחר תראה שתכין ותרחיב לך דרך ישר להבורא* ושלשת את גבול ארצך, פירוש על ידי שתשליש את ימין כאמרם ז"ל (קידושין ל א) לעולם ישליש כו' שליש במקרא, והיה לנוס שמה כל רוצח, פירוש לנוס לשון (ישעי' סב, י) הרימו נס, פירוש על ידי זה תעלה ותגביה את כל הדברים אשר נרצחו, דהיינו כל זמן שלא עשה תשובה אזי הן תורה והן התפילה לא פרכת לעילא ומוטל כדבר הנרצח ועתה תגביהנו ותנשאנו למעלה* וזה דבר הרוצח, פירוש הדבר הזה אשר היה נרצח עד עתה* אשר ינוס שמה, פירוש ועתה תנשאנו ותגביהנו למעלה* וחי, רצה לומר שתתן בו חיות* ואם תאמר מי יודע שהיה תחילה כמו דבר הנרצח* ואמר הכתוב זה האות* אשר יכה את רעהו, רצה לומר מעשיך הקודמים הן תורות ותפילות שלך היו מכים את רעך הוא הצדיק הנקרא רעהו לא היה יכול לסבול את מעשיך ולא היו מקובלים על הבריות. בבלי דעת, פירוש בעבור שהיו בלי דעת* ואם תאמר איך אדע שזה האמת ואמר והוא לא שונא לו, פירוש כי ראינו שלא היה שונא לו מעולם, רק מחמת מעשיו המכוערים לכך מעשיך יקרבוך לתקן הכל וקל להבין*

פרשת כי תצא

כי תצא כו' וראית בשביה כו' (כא, י). דהנה יש בני אדם אשר בכללות אבריהם הם מוסרים נפשם להשם בתענית וסיגופים וכדומה. אבל בפרטות כל אבר ואבר בפני עצמו אינו כראוי* ונכון ולפעמים נכשל בהם, דהיינו באיזה ראייה והסתכלות או דבור ושאר דברים שאדם דש בעקביו* וזהו רמז בדברי חז"ל (זבחים פו א) אברים שפקעו מעל המזבח, פירוש כנ"ל שאברים פוקעים ונכשלים באדם שהוא זובח עצמו לד': יחזיר, פירוש צריך לחזור ולתקן אותם לקדש כל אבר בפני עצמו* וזהו (דברים יז, ח) כי יפלא ממך דבר למשפט כו', דהנה דברים בטלים אינם נקראים בשם דבור כלל* כי אם דברים הנוגעים לדבר ה' ותורתו המה יקראו בשם דבור* וזהו כי יפלא ממך דבר, פירוש אם יופרש ממך הדבור* בין דם לדם. דהם הוא הנותן כח ותאווה לאדם* ואם יהיה בך שני מיני דמים, דהיינו ב' כחות שלפעמים יתגבר כח היצר הטוב ולפעמים להיפך. דברי ריבות בשערך, פירוש שלא יהיו אברך במזג השווה אלא הם מריבים זה עם זה כנ"ל. וקמת ועלית אל המקום, רצה לומר אל הצדיק השופט אמת שבימך ועשית על פי הדבר אשר יגידו לך כפשוטו* וזהו (דברים כב, ח) ועשית מעקה לגגך ולא תשים דמים בביתך* דהתורה הקדושה נקראת בשם גג: דהגג הוא המגין על הבית* והתורה מגינה ומצלה האדם* וצריך לזה שיהיה בהכנעה שלא יהא לימודו להתפאר ולהתגאות בפני בני אדם וזהו מעקה לשון עומק והשפלה, דהיינו הכנעה.

תשים לגגך, היא התורה. ולא תשים דמים בביתך, פירוש כנ"ל שלא יהא בך שני מיני דמים וכחות* רק הכל כח אחד כולו לה* כי יפול הנופל ממנו פירוש כי אף המעשה הטוב אשר תעשה תפול ממך ולא תתקיים ולא תפעול כלל* הנופל ממנו, פירוש אשר מן הראוי היה שעל ידי הדבר הזה יפלו ויושלכו אחרים, דהיינו הדינים והקליפות* וחלילה אם יהיה כח אחר מעורב בו תפיל גם אותו הדבר שלא תפעול כלל* ולכן צריך האדם לתקן כל אבר ואבר עד אשר יבין בשכלו בעצמו שהוא מחסר בעבודתו וכל מעשיו אינם מתוקנים על מכונם: וזהו כי תצא למלחמה כו', דהיינו מלחמת היצר הרע* ונתנו ה' בידך, פירוש אז כאשר יתן ה' אותו בידך דאילולי הקדוש ברוך הוא לא היה יכול לו* וראית בשביה אשת יפת תואר, דאיתא (עי' זו"ח נח ב) דהנשמה נקראת יפת תואר, פירוש אז תראה ותבין בעצמך שהנשמה היא בשביה שלא יצאתה עדיין ידי חובתה כלל* וחשקת בה וקל להבין*

או יאמר כי תצא כו' (כא, י). דהנה העיקר עבודת האדם להבורא ברוך הוא באהבה ויראה. ואהבה היא המחשבה, דהיינו לחשוב רוממות האל ועל ידי זה מכניס בלבו אהבה שלימה, כי במחשבה אפשר לצייר אף דבר שלא ראה מעולם: ואחר כך צריך לראותו שפלותו והיא היראה: והיראה היא הדבור והמעשה שלפעמים האדם מדבר ועושה איזה מצוה מחמת יראה או מיראת האדם שמתירא שענש יענשו אותו בעברו על דת ישראל או מיראת השם יתברך. וזהו שאנו מסדרין בברכת קריאת שמע כולם אהובים כו', שהוא שבח המלאכים זה הוא כדי לעורר אהבה ואחר כך אנו אומרים עונים באימה כו' ביראה: לעורר היראה. ואחר כך תפילה בלחש וזו היא אהבה שלימה. אמנם יש בני אדם שיש להם אהבה אחרת, דהיינו שיש להם מחשבות זרות ובודאי זו היא אהבתם שאותו הדבר שהוא אוהב כונס במחשבתו: והאדם הזה שעושה מצוה או מתפלל מחמת יראת אדם, התפילה הזאת מביאה אותו לאהבה החיצונית וזרה, כי דבורו מעורר אהבתו וכל מחשבותיו להרהר בהם בעת תפילתו יותר מלאחר התפילה שאין מחשבותיו מרובים כל כך אחר התפילה, רק דוקא בשעת התפילה. ונמצא אחר התפילה אהבתו החיצונית בטלה. וזהו דאמר התנא (אבות פ"ה מט") כל אהבה שהיא תלויה בדבר בטל דבר בטלה אהבה, כי דבר מלשון דיבור, דהיינו אהבה החיצונית שהיא תלויה בדבור כנ"ל שדוקא בשעת התפילה באים לו כל מחשבותיו הזרים הנאהבים לו. בטל דבר, דהיינו אחר תפילתו בטלה שאין לו כל כך מחשבות זרות כמו בשעת התפילה. אבל לא כן הצדיק השלם אשר נפשו דבוקה תמיד באהבה בחשבו תמיד רוממות אל אהבה כזאת אינה בטילה לעולם. וזהו כי תצא. פירוש כאשר תצא חוץ לשיטה, דהיינו שמדבר בתפילה ויוצא עם מחשבתו חוצה תגרום לעצמך למלחמה זו מלחמת יצר הרע. על אויבך, רצה לומר בשביל שאהבה זרה החיצונית נעשה לך לאויב. ואמר הכתוב ונתנו ד' בידך, דהיינו על ידי תשובה שתתקן את מעשיך ומחשבותיך שתהיה דבורך ואהבתך אחד* אז ושבת שבי, דהיינו השביה ששבה כבר וטרפה הקליפה לעצמה תוציא את הכל אל הקדושה* ואני נותן לך עצה לחשוב בעת תשובתך להוציא את כל העבודות והתפילות שלך העשוקות בהקליפות ותביאם אל הקדושה וקל להבין*

כי תהיין לאיש שתי נשים כו' והיה הבן הבכור לשנואה (כא, טו). לכאורה מלת והיה, אינו מדוקדק שהוא לשון וודאי והכי הוי ליה למימר ואם יהיה הבן הבכור כו'* ונראה לפרש, דהנה המחשבה נקראת אשה שהמחשבה מוליד את המעשה* והנה יש שתי מחשבות אחת היא מחשבה הקדושה: ואחת היא מחשבה זרה* ואמר הכתוב כי יהיה לאיש שתי נשים, שיהיה מעורב בטוב ורע מחשבה קדושה ומחשבה זרה וזהו אחת אהובה ואחת שנואה* ואמר הכתוב והיה הבן הבכור לשנואה, רצה לומר שזה הוא בודאי שהבן הנולד מהשנואה, דהיינו המעשה הבאה מהמחשבה זרה שזה נקרא בן הוא יהיה הבכור שידו על העליונה*

והיה ביום הנחילו את בניו, פירוש כשיגיע יום שינחיל את בניו הם המעשים טובים להעלותם לד', לא יוכל לבכר את בן אהובה על פני בן השנואה הבכור* לבכר הוא מלשון ביכורים, דהיינו שלא יוכל לעשות שום מצוה בשלימות* על פני בן השנואה הבכור, מחמת שבן השנואה הוא הבכור, לכן שמור עצמך במאד מאד וקדש וטהר עצמך לזכך את מחשבתך כדי שתוכל לעשות מצוה בשלימות וקל להבין*

כי יקרא קן צפור כו' (כב, ו). יראה לפרש, דהנה כל מעשינו ועבודתנו להשם יתברך ברוך הוא הוא להמשיך אותו להעולמות, דהיינו שאנו מכנים את בוראינו ברוך הוא עיני ד' יד ד' * וחם וחלילה לדמות אותו בשום דמיון בעולם אך העולמות נקראים כן, והיינו כשהצדיק רוצה להמשיך לעולם איזה דבר הצורך, דהיינו פרנסה צריך לעורר המדה הנקרא יד ד', וכן בכל דבר צריך לעורר המדה שאותו דבר שייך לה, וכשהצדיק ממשיך את הבורא ברוך הוא להעולמות זה הוא היחוד* וזהו דאמרינן בגמרא (חגיגה יא ב) אין דורשין במרכבה ביחיד אלא אם כן הוא חכם ומבין מדעתו. פירוש אין דורשין להמשיך יחידו של עולם להביאו להמרכבה שלו, אלא אם כן מי שהוא במדריגה הזאת להמשיך השפעות ממדת חכמה ובינה: מדעתו שהוא דעת שלישית המכרעת כמאמר חז"ל (קידושין מ ב) עשה מצוה אחת מכריע כל העולם לכף זכות, דהיינו שיהא העולם בעיניו כאלו הוא מחצה על מחצה ובעשותו מצוה אחת מכריע כל העולם לזכות והוא המכריע על ידי הדעת שבו שהוא דע את אלקי אביך ועבדהו (דחי"א כה, ט) שעובד השם יתברך בדביקות ובדעת* וזהו חצות לילה אקום להודות לך (תהלים קיט, סב), פירוש העולם הזה נקרא לילה ואמר דוד המלך עליו השלום בעיני הוא העולם הזה חצות, רצה לומר מחצה על מחצה לכן אקום להודות לך כדי להכריע את העולם בדעתו: וזהו (עי' נדרים מא א) דעת קנה הכל קנה, פירוש כשהצדיק קונה לעצמו הדעת שהוא הכרעה לזכות גורם להשם יתברך שקונה הכל היא המדה הנקרא כל קונה לעצמו והשגחתו עליה: וזהו שאנו אומרים בברכות ראשונות מהתפילה וקונה הכל וזוכר חסדי אבות, והיינו כשהקב"ה קונה לעצמו מדת כל על ידי זה זוכר חסדי אבות שהם היו כולם במדה הזאת כמו שאנו אומרים אברהם בכל יצחק מכל כו', וכמו שנאמר (בראשית כד, א) וד' בירך את אברהם בכל, יצחק אמר (שם כז, לג) ואוכל מכל, יעקב אמר (שם לג, יא) יש לי כל, רמז על המדה הנזכרת לעיל כידוע. ואיתא (חגיגה יא ב) אין דורשין במעשה בראשית בשנים: יראה לפרש, דהנה השם יתברך ברוך הוא ברא ועשה את עולמו ועושה בו כרצונו ולעומת זה ברא השם יתברך הצדיק שיכול לבטל גזירותיו* והנה איך אפשרי שיבטל הגזירות שכבר נגזרו בשמים בעולמות עליונים: אך הוא כאשר כתבנו כמה פעמים בדבר ה' שמים נעשו (תהלים לג, ו) דהיינו הצדיק על ידי עסקו בתורה לשמה ומחדש בה חידושים נעשו שמים חדשים ועושה מעשה בראשית ונמצא ממילא הגזירות בטלין שלא היו באותן העולמות שנבראו מחדש* ואמרינן במסכת תענית (ח ב) בימי רבי שמואל בר נחמני הוי כפנא ומותנא אמרו היכי נעבד נבעי על תרוייהו אין מבקשין על שני דברים כאחד עיין שם. וזהו אין דורשין במעשה בראשית, רצה לומר כשהצדיק רוצה לדרוש במעשה בראשית על ידי עוסק בתורה לחדש שמים חדשים לבטל הגזירות ולהשפיע לישראל, אל ידרוש בשנים, דהיינו לבקש על שני דברים כאחד כי אם ידרוש כל דבר בפני עצמו* וזהו פירוש הפסוק כי יקרא קן צפור כו', דהעולמות נקראים קן צפור עולם העליון נקרא קן צפור במרכבה עליונה, כדאיתא בזהר הקדוש (ח"ג רי א) בלק בן צפור בלק היה קוסם יותר מבלעם, כי היה לו אחיזה בצפור במרכבה טמאה ובהאי צפור ידע כל ואת זה לעומת זה עשה אלקים: ומלמד הכתוב להצדיק שהוא במדריגה הזאת להמשיך את הבורא ברוך הוא להעולמות הנקראים קן צפור* לפניך, רצה לומר זה הדבר מוכן לפניך ותוכל לפעול כנ"ל: ואמר הכתוב בלשון שאלה בדרך, פירוש כעת שאנחנו בגלות המר האין נעשה אם נבקש רחמים על גלות השכינה או על ישראל, כי שני דברים

כאחד אי אפשר להתפלל כנ"ל ואיזה מהן קודם* וזה בכל עץ או על הארץ, רצה לומר אם יהא עסקינו ועבודתינו בעבור כל העץ היא השכינה הנקראת כל ועץ* או אם יהא עבודתנו על הארץ על דבר ארציות צורכי עם ישראל הנקראים אפרוחים או ביצים כדאיתא בזוהר (ח"ב ט א). ואמר הכתוב בוודאי השכינה קודם יותר ויותר כי והאם רובצת על האפרוחים כו', היינו השכינה האם שלנו רובצת ומגינה תמיד עלינו בגלות המר. ואמר הכתוב אני נותן לך עצה לא תקח האם על הבנים, רצה לומר לא שתהא כל מחשבתך ותפילתך על השכינה לבדה* אלא שלח תשלח את האם, דהיינו שתהא מחשבתך זכה וטהורה ועל ידי זה תעלה את השכינה למעלה לשלח אותה ליחדא אותה עם הקדוש ברוך הוא* ואת הבנים, הם הישראל הנקראים בנים למקום. תקח לך, תתפלל עליהם להשפיעם כל טוב וזה אפשר לעשות כאחד, דהיינו המחשבה על השכינה והתפילה על ישראל ומחשבתך תפעול להעלות את השכינה כפי הגעת מדרגתך* וזהו שלח תשלח כפל לרמז שתתחזק ותאמץ תמיד במחשבותך כנ"ל ולא תאמר כבר יצאת ידי חובתך, כי הוא דבר שאין לו סוף וכל עוד שתתחזק יותר תעלה את השכינה למעלה למעלה והתפילה תפעול על ישראל והבן*

כי תבנה בית חדש ועשית מעקה לגגך (כב, ח). * ומתחילה נבאר הפסוק (בראשית א, ד) וירא אלקים את האור כי טוב* הנה לכאורה המשמעות אחר שנתהווה האור ראה השם יתברך את האור כי טוב* וחלילה לחשוב ולומר על הבורא ברוך הוא האחד הפשוט האמתי בלי שום השתנות לומר שמתחילה לא ראה ועכשיו ראה כי טוב: אמנם כי כן האמת שהשגחתו וראייתו של הקדוש ברוך הוא להיות כל דבר בטוב וכל מקום שהוא משגיח הוא למען היות בדבר בטוב ובשלימות* וזהו וירא אלקים את האור, דהיינו שהשגיח עליו בעין השגחתו. כי טוב, למען היות טוב* וזה הוא שאנו אומרים בברכת קריאת שמע ובטובו מחדש בכל יום תמיד מעשה בראשית* רצה לומר באותו טוב שהשגיח על האור מחדש בכל יום תמיד מעשה בראשית, דהיינו בכל יום מחדש עלינו ישראל רחמים וחסדים וכל טוב כאמור (תהלים קלו, ו) לעושה אורים גדולים כי לעולם חסדו, דהיינו שעשה את האור למען יהיה לעולם חסדו, כי בכל יום מחדש עלינו חסדים* ונמצא ראייתו של השם יתברך בהאור היה כדי להשפיע כל טוב לישראל: ואנחנו המקבלים את הטוב צריכין גם כן להיותנו דומים להשם יתברך ברוך הוא לקבל את הטוב על ידי הראיה, ואמנם זאת בלתי אפשר רק על ידי השמיעה, דהיינו כמאמר הכתוב (דברים ו, ו) אשר אנכי מצוך היום, ופירשו רבותינו (עי' פס"ז פר' ואתחנן ו, ו) שיהיו דברי תורה בעיניך כחדשים כאלו עומד בכל יום על הר סיני ומקבל התורה, ונמצא מדמה עצמו להבורא ברוך הוא גם כן בחידוש בכל יום* וזהו (משלי כח, ט) מסיר אזנו משמוע תורה, דהיינו שאין מחשבתו זכה וטהורה לחשוב זאת בכל יום כאלו שומע התורה מסיני. גם תפילתו תועבה, מחמת שתפילתו מטורפת ומעורבת במחשבות זרות, רק צריך שיהא מחשבתו תמיד כאלו היום שומע ומקבל התורה ועל ידי זה יכול לקבל השפעות הטוב שהקב"ה מחדש בכל יום, דהנה כתיב (בראשית א, לא) יום הששי, ודרשו חז"ל (שבת פח א) הששי הידוע מלמד שהתנה הקדוש ברוך הוא במעשה בראשית על מנת שיקבלו ישראל את התורה שנתנה בששי בסיון: ונמצא כשאדם חושב ומדמה לעצמו כאלו היום שומע התורה הוי ליה כאלו היום נברא העולם ואז השגיח הקדוש ברוך הוא להיות טוב ונמצא בכל יום הצדיק ממשיך הטוב ההוא* וזהו (חגיגה יב א) ראה שאין רשעים כדאי להשתמש באור וגנוו לצדיקים לעתיד לבא* וכבר דקדקו קדמונים להבין באיזה מקום גונו השם יתברך את האור והלא האור היה מסוף העולם ועד סופו והיכן גונו* אך אפשר לומר על פי הדברים הנזכרים לעיל, דהנה השם יתברך השגיח בראייתו על האור כדי להיות טוב כנ"ל ונמצא גם הרשעים יהיה להם הנאה* מהטוב ההוא מה עשה הקדוש ברוך הוא וגנו את הטוב באור לצדיקים לעתיד לבא, דהיינו בכל עת

שיצטרכו יהיה עתיד ומזומן להם הטוב כנ"ל שמחדש עליהם בכל יום חסדים על ידי מחשבתם הטהורה שמחשבים בכל יום כאלו שומעים התורה בסיני* וזהו כי תבנה בית חדש, רצה לומר צריך אתה שיהיה דברי תורה חדשים עליך כנ"ל* ועשית מעקה לגגך, פירוש וצריך אתה שתעמיק ותשפיל את גבהותך* מעקה לשון (תהלים קל, א) ממעמקים קראתיך כו', וגג רמז לגאות כמו הגג שהוא גבוה וכשישפיל את עצמו אז יבנה ביתו בצדק והבין*

כי ימצא איש נערה כו' (כב, כח). נראה לפרש על דרך הרמז דאיתא בכתבים שלפעמים יזכה הצדיק על ידי מעשיו שתבא אליו נשמה בעיבור מנשמת צדיק גדול, רק שחיסר איזה נדנד משלימות המצוה או מהתמימות. ובאת הנשמה אל הצדיק בסוד העיבור עד שעושה המצוה הזאת שחיסר בה ואז חוזרות והולכת למקומה* לפעמים אם הצדיק הזה שהנשמה מתעברות בו הולך בצדקתו בתמימות אזי אינה הולכת מאתו ומסיעת לו לעבודת הבורא יתברך וזה נקרא בשם מציאה*

וזהו כי ימצא איש (כב, כח). רצה לומר הצדיק נקרא איש אם ימצא מציאה, דהיינו עיבור נשמת צדיק. נערה, לשון (עי' איוב לח, יג) וינערו רשעים מן הארץ, רצה לומר שעל ידי זה יפעול לנער ולגרש את כל הרשעות והרעות מישראל: בתולה. דהיינו על ידי שיחדש חידושין דאורייתא לשון (פסחים י א) קרקע בתולה, דהיינו שיחדש דבר חדש בתורה הקדושה* אשר לא אורשה, דאיתא בגמרא (פסחים מט ב) הלומד תורה בפני עם הארץ כאלו בועל ארוסתו בפניו* ולא כן הצדיק שלא למד תורה בפני עם הארץ ולא לשום פניה שזו לימוד שלא לשמה, רק שלומד תורה לשמה* ותפשה, פירוש שיתפוש את הנשמה שלא תלך מאתו. ושכב עמו, דהיינו שתשכון עמו* ונמצאו, פירוש שיהיה מציאה, דהיינו להצדיק הזה ולהנשמה המתעברת* ונתן לאבי הנערה חסר כאן קצת* וזהו לא תראה את שור אחיך או שיו נדחים: דיש צדיק הנקרא שור* לשון הסתכלות על דרך (במדבר כד, יז) אשורנו ולא קרוב, דהיינו שמסתכל תמיד ברוממות האל יתברך* ויש צדיק הנקרא שה, דהיינו שהולך בתמימות: נדחים, פירוש שנדחו ממקומם ובאו אליך בסוד העיבור מחמת שחיסרו קצת בעבודתם להבורא יתברך כנזכר לעיל* והתעלמת מהם, רצה לומר ותרצה להתעלם. לכן אני מזהירך השב תשיבם לאחריך, רצה לומר שתראה לתקנו, כי הנשמה המתעברת בו מודיע לו מה שחיסרה במצות ד' כדי לתקנה* ואם לא קרוב אחיך אליך, רצה לומר שאין לה קרבות עמך להודיע לך ולא ידעתו מה שחיסר* והוא מחמת שמעשיך עדיין אינם בשלימות כל כך: ואספתו אל תוך ביתך, פירוש הכתוב מזהירך שתראה לאוספה אל תוך ביתך, דהיינו שתוסיף שלימות במעשיך. והיה עמך, רצה לומר ותהיה הנשמה עמך. עד דרוש אחיך אותו, רצה לומר עד שתדרוש אשר יחסר לו: והשבתו לו, רצה לומר שתתקנו וקל להבין*

כי תבא בכרם רעך כו' (כג, כה). נראה לומר דכרם ד' צבאות הוא סודות התורה הוא יין המשומר בענבים. ואמר הכתוב אם זכית לבא לסודות התורה* ואכלת ענבים כנפשך, רצה לומר כפי מדרגתך שלא תעלה במדרגות אשר עדיין לא הגעת לה רק כפי מדרגתך כן תעלה בה ולא יותר* שבעד: רצה לומר איך תדע זה אם הוא כפי מדרגתך או יותר ואמר הכתוב פירוש כשתראה שאתה שבע מזה מאוד מכל תענוגים ומעדנים* ואל כליך לא תתן: הכתוב מזהירך שלא תתענג גופך מזה על דרך שאמר התנא (אבות פ"ד מ"ה) ואל תעשם עטרה להתגדל בהם* וזהו כי תקצור קצירך בשדה כו', דהעוסקים בסודות התורה נקראים מחצדי חקלא* ואמר אם תרצה להיות במחצדי חקלא* וזהו שדך, רצה לומר שדה תפוחים* ושכחת עומר בשדה: עומר, כמו אומר באלף שעין מתחלף באלף באותיות אחע"ה, רצה לומר שעדיין תשכח איזה אומר קדוש הנוגע בזה ועדיין לא הגעת למדרגה זו להיות ממחצדי חקלא* ואמר הכתוב לא

תשוב לקחתה, רצה לומר גם אם התחלת לא תשוב עוד לקחת את המדרגה הזאת עד אשר תגיע אליה: לגר ליתום ולא למנה יהיה, רמז צדיק כזה שהוא כגר בעולם הזה ואין לו שייכות עם העולם והוא מוכנע ושפל כיתום* ודואג על גלות השכינה לו ראוי המדרגה הזאת. למען יברכך ד' כו', פירוש הכתוב מבשרך שגם תתברך על ידי זה שתמשוך עצמך ממדרגה אשר אינך ראוי לה עדיין: ונחזור להפסוק הנזכר לעיל כי תבא בקמת רעך, פירוש אם תזכה לבא למדרגה גדולה כזו שתהיה קומה שלימה שכל אברך וגידך מקודשים ומתוקנים להשראת שכינה וקדושה* וקטפת מלילות, פירוש תזכה להוציא הקדושה מלילות, דהיינו מהקליפה על דרך (איוב כ, טו) חיל בלע ויקיאנו*

כי יהיה בך איש אשר לא יהיה טהור כו' (כג, יא). על דרך הרמז שהתורה הקדושה מרמזת על איש צדיק ההולך בדרכי השם יתברך אבל עדיין אינו טהור בכל מחשבותיו* וזהו כי יהיה כו' מקרה לילה, שאירע לו מקראות של שפלות וחטאים חלילה הנקראים לילה, דהיינו שאין גופו טהור לגמרי שיהיה נשמר מטומאת קרי חס וחלילה. ועיניו מלהסתכל הסתכלות לא טובות ומלראות ברע ואזניו משמוע ופיו מלדבר דבר שאינו צורך גבוה לעבודתו ויראתו יתברך שמו. ויצא אל מחוץ למחנה, פירוש הכתוב משיאו עצה מאחר שיצא חוץ למחנות קדושים צריך לתקן עצמו במדרגת תחתונות שלא יאחזו בדרכי הצדיקים הקדושים האמתים העוסקים בסודות עליונים ביראתם ובאהבתם שלימה בלי שום סיג ונדנדוד חטא והרהור עון כלל* ולא כן הוא שמחשבתו פגומה ואינה צלולה בקדושה ואבריו אינם מתוקנים ואין יכנס בהיכלא דמלכא לחפש ולפשפש באוצרות המלך הם הסודות התורה הקדושים העליונים. ואדרבה חס וחלילה קנאים פוגעים בו הם הקליפות החיצונים ומתאחזים בו להחטאו ולהכשילו יותר חלילה. ולכן צריך לתקן את נפשו ואבריו באיזה ענינים שהם מחוץ למחנה הקדושה העליונה* דהיינו שיסגף עצמו באיזה סיגוף ויתחרט וישבו ויזהר וישמר עצמו מהדברים המביאים אותו לידי חטאים הנזכרים לעיל ויראה להתאמץ ולהתחזק להצליל את מחשבותיו ולדקדק במעשיו ולהסתכל בהם אם הם עשויים באמת בלב שלם בלי שום תערובות חמץ וסיג ופסולת ושיהיה מעשיו בדרך באמת בלי שום ערבוב טוב ורע ולדבק עצמו בהתורה הקדושה ולעסוק בה בטהרה לטבול עצמו בעת שצריך טבילה* ואז יתלהב לבו בקרבו לדבקות והתלהבות בהירות קדושה עליונה וזהו כונת הפסוק והיה לפנות ערב, רצה לומר כאשר יפנה את התערובות הרע שהיה בו כנ"ל* ורחץ במים, רמז להתורה הקדושה הנקרא מים: וגם מים כפשוטו שיעסוק בתורה בטהרה בטובלו במים כנ"ל ואז וכבוא השמש, רצה לומר כשיבא* לו הבהירות והתלהבות יבא אל תוך המחנה, פירוש אז יבא אל פנימיות המחנה הם הסודות העליונים וקל להבין*

כי יהיה ריב בין אנשים כו' (כה, א). על פי המוסר לאדם אשר אינו במזג השוה, רק לפעמים יצרו מתגבר עליו כענין ריב ואין שלום בעצמיו על דרך שאמר דוד המלך עליו השלום (תהלים לח, ד) אין שלום בעצמי כו'. ונגשו אל המשפט, רצה לומר אל הצדיק שהוא שופט אמתו ושפטם באופן: והצדיק את הצדיק, פירוש שהצדקות יעלה וינשא למעלה: והרשיעו את הרשע, פירוש שהרשעות שעשה ירשיע מאד להוכיח אותו בפניו את רשעתו ויגדיל בעיניו מאוד את הרשעות: וזה שאמר חז"ל (סנהדרין י א) והצדיק את הצדיק דמעיכרא, רצה לומר הצדקות שעשה מתחילה יצדיק* והיה אם בין הכות הרשע, פירוש בין לשון בינה, רצה לומר כאשר יזכה הצדיק לבא למדריגת בינה ששם היא עיקר התשובה* הכות הרשע, פירוש אזי יכה ויכתת את הרשעות* והפילו השופט, פירוש שיפיל את הרשעות שלא תשוב אליו עוד. והכהו לפניו, פירוש שהצדיק יכתת בפניו את הרשעות. כדי רשעתו במספר, פירוש על ידי שהצדיק יספר בפניו עבירות כאלו כפי רשעתו שעשה ויגנה בפניו המעשה התעתועים על ידי זה יכתת

את רשעתו שלא תשוב עליו עוד ויבא לידי תשובה שלימה: ארבעים יכנו, פירוש הכתוב מלמדו להצדיק ברצותו להחזירו בתשובה שלימה אז יחזיק עצמו לצדיק גמור. ולזה רמז (תרומות פ"ד מ"ג) ארבעים עין יפה אחד מארבעים, אף על פי שצריך אדם להחזיק עצמו לבינוני תמיד, אבל בשעה זו צריך להחזיק עצמו לצדיק גמור כדי שלא יוסיף על רשעתו עוד יותר: וזהו פן יוסיף להכותו על אלה מכה רבה, פירוש שתוסיף עליו יותר מכות רבות ועונשים אם לא יכתת את רשעתו לגמרי שלא יעשה כזאת עוד: ונקלה אחיך לעיניך, רצה לומר ותגרום לעצמך לצאת מן הגן עדן לראות את יסורי אחיך איך הוא קלוי באש של גיהנם, לכן תראה לכתת את רשעתו לגמרי שלא ישוב אל רשעתו וישוב בתשובה שלימה ויזכה לנועם עליו וקל להבין:

פרשת כי תבוא

והיה כי תבא כו' (כו, א). נראה לפרש דהנה יש שני מדריגות צדיקים, יש צדיק עובד ד' מראה כל ימות החול ובהגיע שבת קודש ניתוסף עליו קדושה יתירה שעובד מאהבה, כי בחינת שבת היא אהבה ובא יבא הצדיק במדריגת אהבה: ויש צדיק שגם בימי החול עובד ד' באהבה וזה הצדיק נקרא בשם שבת כדאיתא בזהר הקדוש (ח"ג כט א) תלמיד חכם נקרא שבת, והיינו כי שבת היא בחינת אהבה. והצדיק הזה גם כן תמיד בבחינה הזאת לכן גם כן נקרא שבת: וזהו שאמרו חז"ל (שבת ק"ח א) כל המענג את השבת נותנין לו נחלה בלי מצרים, רצה לומר הצדיק שהוא תמיד בבחינת אהבה והוא כמענג עם השבת שמתענגין זה עם זה, כי הוא תמיד בבחינת אהבה כמו השבת. נותנין לו נחלה כו', רצה לומר נחל ה' הוא הנחל העליון אשר משם מושך הצדיק השפע לישראל: וזהו דמצינו באליהו נביא ז"ל (מלכים א' יז, ה - ו) וישב בנחל כרית והעורבים מביאים לו לחם: ולכאורה למה בחר ד' בעורבים שהם אכזרים על בניהם שהם יביאו לו לחם, ועל פי דברינו הנ"ל כך פירושו וישב בנחל, שהיה ממשיך השפעות מנחל העליון: ודרכי העורבים הם הקליפות לטרוף טרף ההשפעות, אלא העובד ד' מאהבה גם הם ישלימו ויסכימו עמו לבלתי יגעו בהשפעה. וזהו רמז שהעורבים הביאו לו לחם, רצה לומר שגם הקליפות הסכימו עמו. וזהו כל המענג כו' נותנים לו נחלה כנ"ל להמשיך השפעות מנחל ה', בלי מצרים, רצה לומר בלי שום קטרוג ומונע* וזהו כי תבא לשון יחיד, דהיינו כשהיו כל ישראל באחדות* אשר ד' אלקיך, רצה לומר שבכללות ישראל יש שני הבחינות הנזכרות לעיל אהבה ויראה* ד' הוא אהבה ואלקים הוא דין הוא יראה, אז כשתהיו כולם באחדות נותן לך נחלה וירשתה, רצה לומר אז יהיה הנחל ה' בידך להמשיך השפעות קדושה וברכה לכל ישראל*.

כי תכלה לעשר כו' (כו, יב). נראה לפרש דאיתא בגמרא (קידושין ל א) לעולם ישליש אדם שנותיו שליש במקרא כו', יש לומר הפירוש כך, דמקרא הוא לשון מקריאות* דהיינו האדם בהתחלתו בעבודת הבורא יתברך אינו אלא במקריאות שלפעמים יתגבר על יצרו ולפעמים יצרו מתגבר עליו ואינו דבר תמידיות* וצריך האדם להתגבר בהדרגה לטהר מחשבותיו עד שיזדכך דעיקר הוא המחשבה. וזהו שדרשו חז"ל (סוכה מט ב) חמוקי ירכיך (שה"ש ז, ב) למה נמשלו דברי תורה לירך מה ירך בסתר אף דברי תורה בסתר, פירוש מה ירך בסתר, רמז על עון קרי הבא לאדם מחמת מחשבות זרות חס וחלילה והמחשבה הוא בסתר לזה צריך תשובת המשקל לתקן על ידי דברי תורה בסתר, דהיינו שיעסוק בתורה במחשבה טהורה ולשמה וזה בלתי אפשר שיזדכך מחשבותיו בבת אחת כי אם בהדרגה בכל פעם יותר ויותר עד שמן השמים יסייעו לו: ולכן תחלת עבודת השם יתברך מקרא מלשון מקריאות כנ"ל ואחר כך צריך לעלות

במעלה יתירה, דהיינו שליש במשנה, רצה לומר שצריך האדם לכווין בלימודו לעולמות עליונים לשם יחוד כידוע וזהו לשון משנה, דהיינו כפול לשון (שמות טז, ה) והיה משנה על אשר ילקטו כו'. וזהו (אבות פ"ו) שנו חכמים בלשון המשנה, רצה לומר ששנו בלשון כזה שהוא משנה כנ"ל, דהיינו שלמדו למטה וכוונתם למעלה ליחד. וזהו (מגילה כח א) כל השונה הלכות בכל יום מובטח לו שהוא בן עולם הבא, מובן ממילא כנ"ל: שליש בתלמוד, שהוא מידה שאין גדולה הימנה כדאיתא בגמרא (ב"מ לג א), דהיינו הדביקות ואהבה. וזהו רמז שדרשו חז"ל (עי' פס"ז בראשית א, א, ובר"ר א, ד) בראשית בשביל התורה שנקרא ראשית ובשביל ישראל ובשביל בכורים שנקראים ראשית והכל אחד, דהנה שביכורים רמז על הכנעה ושפלות האדם שצריך להחזיק עצמו במדת ענווה והכנעה אמותות כמאמר התנא (בכורים פ"ג מ"ד) הגיע להור הבית אפילו אגריפס המלך נוטל הסל על כתיפו ונכנס, זה היה למען הכנעה. ולזה רמז התנא בלשונו (שם, מ"א) כיצד מצות ביכורים אדם יורד לתוך שדהו וראה תאנה שבכרה כורך עליה גמי, דהיינו האדם הרוצה לשבר תאוותיו, כי לב האדם מתאוה לפרי ראשון וצריך לשבר תאוותיו בזה כורך עליה גמי, פירוש יזכור יום המיתה איך יהא מונח בקבר ויצמיח עליו גמי ועשב: ואחר שיבא האדם למדת הכנעה וענווה אז יראתו ואהבתו שלימה בעבודת הבורא יתברך וזה לשון ביכורים כפשוטו לשון בישול וגמר הפרי. וזהו שליש בתלמוד שאין לך מדה גדולה הימנה* וזהו דאיתא בגמרא (ב"ב פא א) הקונה שתי אילנות מביא ואינו קורא כו', רמז על ב' המדרגות הנזכרות לעיל, דהיינו האדם אשר עדיין אינו בא והגיע לכל המדרגות הנזכרות לעיל כי אם לשנים מהם, והיינו רמז שני אילנות דאילן רמז לעולמות עליונים. והקונה שתי אילנות אין לו קרקע, רצה לומר שעדיין אין לו יסוד גמור מביא, פירוש באמת הוא מביא אותו הדבר לפני השם יתברך: ואינו קורא, רצה לומר שאינו במדרגה זו עדיין שיהיה קורא ונענה מיד מהשם יתברך על ידי מעשיו כדרך הצדיק הגוזר אומר ויקם. אבל הקונה שלשה אילנות, רצה לומר שקנה לעצמו כל השלש המדרגות הנזכרות לעיל וזה קנה קרקע, דהיינו שיש לו יסוד גמור מביא וקורא על דרך הנזכר לעיל ותגזר אומר ויקם* וזה כי תכלה לעשר כו' בשנה השלישית, רצה לומר אם תזכה לכלות לגמור את כל תבואתך, רצה לומר מה שאתה מביא לפני השם יתברך בעולמות העליונים המכונים בשם עשר והוא בשנה שלישית שבאת לכל השלש המדרגות הנ"ל* ונתת ללוי, רצה לומר נתן ותתלה הכל שבא לך כל המדרגות הנזכרות לעיל על ידי התחברות והתלווית עם צדיקים לגר כו', שהיא מדת ענווה באמת וקל להבין*

פרשת האזינו

האזינו השמים ואדברה כו' (לב, א). נראה לי על דרך דאיתא בזהר הקדוש (עי' תיקון"ז מזו"ח קנא א) לעתיד כשיבא משיח צדקינו במהרה יבא משה רבינו עליו השלום וילמוד תורה עם ישראל ויגלה להם הרזין דאורייתא ופירוש התורה הקדושה. ואמר להם משה רבינו עליו השלום האזינו השמים, דהלומדי תורה נקראים שמים וצוה להם שהם ילמדו התורה כאשר יחדשו בה איזה חידוש יהיו בבחינת האזנה, דהיינו שיאזינו הדבר מלמעלה בהפעת האור הקדושה עליהם מלמעלה כשלומד הדבר ההוא ואז יפתחו פיהם לדבר בה ועל ידי לימוד התורה תגרמו לקרב הגאולה ותזכו לשמוע רזין דאורייתא מפי כמאז ומקדם* וזהו ואדברה, פירוש שתגרמו שאדבר עמכם לעתיד במהרה בימינו אמן*

או יאמר האזינו (לב, א). דהנה הדברים היוצאים מפי צדיק הנשפעים אליו מלמעלה אזי הדברים האלה עולים למעלה לשמים ומאירים עד רום רקיע: ואז דברים כאלו נכנסים בלבות בני אדם מרוב קדושתם

מחמת שיוצאים מן הלב נכנסים אל הלב* וזה שאמר האזינו השמים, פירוש שדברי יאזינו בהשמים שיעשו רושם למעלה: אז ותשמע הארץ אמרי פי, רצה לומר אז גם בני אדם אשר על הארץ ישמעו ויקבלו דברי ויכנסו בלבם, כי הם נאמרים באמת* ומפרש יערוף כמטר לקחי, דהיינו שהתפלל שיהיו דבריו בבחינה זאת כמטר, שהמטר המרווה את הארץ ומולידה ומצמיחה אין פועל לעצמו שום הנאה ותענוג ואין הכוונה רק לטובת העולם וכך הוא רצון הצדיק שאין כוונתו בכל דבר שעושה להנאת עצמו כלל כי אם לטובת ישראל להשפיע להם ולעורר עליהם רחמים. וזהו שהתפלל משה רבינו עליו השלום על עצמו שיהיו דבריו כמטר הזה שלא יכוון בדבריו שום הנאת עצמו כלל, כי אם רצון הבורא ברוך הוא וטובת ישראל. תזל כטל אמרתי, פירוש שיהיו דברי כטל על דרך שאמרו חז"ל (כתובות ק"א ב) כל העוסק בטל תורה טל תורה מחייהו, פירוש שיהיה חיות בדברי ויהיו כטל המחיה. כשעירים עלי דשא כו', כנ"ל כמו שהשעירים והרביבים פועלים לדשא ועשב ואין מגיע הנאה לעצמם כן יהיו דברי* כי שם ד' אקרא הבו גודל לאלקיני, על דרך דאיתא (בר"ר יב, טו) מתחילה עלה במחשבה לבורא במדת הדין ראה שאין העולם מתקיים ושיתף בו מדת הרחמים, וכבר דקדקו קמאי איך שייך אצל הבורא הפשוט האמיתי שמתחילה עלה במחשבה כך* ואחר כך ראה שאין העולם מתקיים כו', וחלילה לחשוב שום השתנות אצל הבורא ברוך הוא* אך הענין הוא, דיש להבין עוד על אומרם מתחילה כו' במדת הדין, הלא עיקר בריאתו היה להטיב לברואים* ולעניות דעתי עולה הכל על נכון, דבאמת היה עיקר הבריאה, רק למען הצדיקים כדאיתא במדרש וירא אלקים כו' (בראשית א, ד) מה* ראה ראה נשמתן של צדיקים* והנה לצדיקים ראוי* להם כל הטוב לפי מעשיהם הטובים להתנן להם שכרם על פי הדין, כי רחמים נקראים לפנים משורת הדין, הגם שעל פי הדין אין ראוי* השם הטוב ברחמיו נותן לו מתנת חנם והוא נהמא דכסופא* אבל הצדיקים מגיע להם על פי הדין* והבריאה היתה כדי להטיב לברואיו ונמצא עיקר הטבה הוא שיהיה השכר על פי הדין שלא יהיה נהמא דכסופא, אך טבע הבריאה היא כמו הזריעה שצריך כוונת הזריעה הוא התבואה, רק שטבעה שעולה פסולת מעורב בה כן היא הבריאה כדאיתא בספר הישר לרבינו תם (שער א): וזהו מתחילה כו' במדת הדין, דהיינו שהפירוש מתחילה היא עיקר הדבר ותחילתו היה למען הצדיקים העתידין להיות ויקבלו טובם בדין וביושר וכן הוא קיים לעד ולא נשתנה המחשבה זאת לעולם שכן הוא תמיד שהצדיק נוטל שכרו בדין: אלא מחמת שהבריאה היא בשווה שממילא יעלה הפסולת הם הרשעים והוכרח להיות עבורם שיתוף מידת הרחמים כדי שיהיה קיום העולם להיות שאינם זוכים מן הדין וצריך לרחם עליהם זה היה הכל במחשבה אחת ובסקירה אחת אלא שמחשבת בריאת הצדיק נקרא תחלה על שם שהיא עיקר כוונת ורצון הבורא ברוך הוא בבריאת העולם. וזהו כי שם ד' אקרא, פירוש שאמר משה רבינו עליו השלום לישראל לפי בחינתו כל השמות הם אצלי רחמים אפילו הדין הוא רחמים שהדין נותן להטיב לי* אבל אתם שאינכם בבחינה זאת* הבו גודל לאלקיני, פירוש שצריכים שתתנו גדולה דהיינו חסד להשם אלקינו שהוא מדת הדין שתכניסו בו רחמים וחסד: הצור תמים פעלו, צור הוא לשון חוזק ותוקף קשה, דהיינו כשהשם יתברך רוצה לענוש את האדם הוא עושה עצמו כביכול כתם: דתם הוא שאינו יודע לרמות כך השם יתברך עושה עצמו כאינו יודע ומענישו ברחמים לא לפי מעשיו* ואם תאמר לא יתנהג כלל במדת הדין לזה אמר כי כל דרכיו משפט כו' צדיק וישר הוא, פירוש שהעולם צריך להתנהג בדין ולפנים משורת הדין, פירוש צדיק הוא לפי הדין והצדיק* וישר הוא לפנים משורת הדין: שחת לו לא כו', פירוש דהנה כל הברכות והטובות והרחמים הוא הכל לישראל אך כשאדם חוטא אזי בלתי אפשר שיבוא לו כל הטובות והבטיח להם שאף על פי כן אל יתיאשו עצמם, כי כבר הבטיחם אני ד' לא שנית ואתם בני יעקב לא כלייתם (מלאכי ג, ו), וזהו שחת,

פירוש כשאדם חוטא חס וחלילה: לו לא, פירוש גורם שהשם יתברך עושה מלו בוי"ו לא באלף שצריך לזכור את השבועה שלא לכלות אותם* בניו מומם, פירוש שמושה רבינו עליו השלום הוכיח אותם לאמר אמת אל תתיימשו, כי בוודאי אף על פי שתשחתו חס וחלילה אף על פי כן לא יכלה אתכם חס וחלילה כנ"ל מחמת השבועה, רק שאין יפה לכם שאתם הנקראים בנים למקום ברוך הוא* שתלכו במומים שתחבלו בעצמכם בחטאתיכם חלילה* דור עיקש ופתלתול ה'לד' תגמלו זאת, פירוש כל זה הוכיח אותם האיך תעשו ותגרמו במעשיכם חס וחלילה לעשות פירוד בין הקדוש ברוך הוא ושכינתיה חלילה* זאת נקראת השכינה כידוע (עי' זוה"ק ח"ג רצ"א): וזהו ה'לד' תגמלו לשון (עי' בראשית כא, ח) ויגמל את יצחק, האיך אפשר זאת הלא ממך תראה* כי הוא עשך, רמז לגוף האדם שהוא למטה בעשייה: ויכונן, רמז לנשמה הקדושה שהיא עיקר היסוד והכן והבסיס של בריאת אדם* ושניהם הגוף והנשמה מיוחדים תמיד בלי פירוד וכל העולמות מתנהגים כאחד ואם כן איך תעשו פירוד חס וחלילה*

זכור ימות עולם (לב, ז). פירוש אך כן תתנהגו שתזכרו ותחשבו תמיד רוממות אל וגדולתו כל הניסים והנפלאות שמימות עולם כדי שתכנסו רוממותו וגדולתו בלבכם* בינו שנות דור ודור, שתבינו האיך דור הולך ודור בא ומה טוב לדבק במעשה הצדיקים ולא להיפך חלילה* ואם תאמרו האיך אפשר להתבודד לחשוב תמיד רוממות אל ולהפריד עצמי מעניני עולם* מלאכתי מתי נעשית לפרנסתי ולפרנסת אנשי ביתי* לזה אמר שאל אביך, פירוש התפלל להשם יתברך ברוך הוא הוא אביך: ויגדך, לשון המשכה והוא ימשיך לך שפע וברכה לפרנסתם ולכן נכתב בלשון שאל, לרמז שלא יהיה הכל כל מגמותיו בשביל הפרנסה. אלא העיקר יהיה העבודה להבורא ברוך הוא באמת והבקשת הפרנסה תהיה כדבר המושאל הצריך להם בעניני עולמים: ואם תחשבו לומר איך נדע שנהיו נענים בתפילתנו לזה אמר הראיה הזאת היא לכם: זקניך ויאמרו לך, פירוש הלא גם הצדיקים הנקראים זקנים זה קנה חכמה יכולת בידם להמשיך לכם פרנסה ושפע בדבורם ואמרותם הצרופה* על אחת כמה וכמה כשתתפללו מקירות לבכם להבורא ברוך הוא: ואם תאמרו הלא האומות הם יושבים שקטים ושלווים מלאים כל טוב והם תמיד בעולם הפירוד* ומדוע אתה מצווה עלינו כל הנ"ל לעשות כל התורה הזאת להתפלל על הפרנסה בדרך שאלה* למה נגרע מכל האומות אשר הנחיל להם כל טוב באין מעשה טוב להם כלל* וזהו בהנחל עליון גוים בהפרידו כו': ולזה השיב להם יצב גבולות עמים למספר בני ישראל, פירוש בוודאי לא להם הוא המנוחה והנחלה שיש להם עתה, כי לעתיד במהרה בימינו תתחלק ארצם לשבטים למספר בני ישראל ולזה הציב להם גבולות, והשם הטוב במהרה יגאלנו ויתן לנו נחלת גוים ועמל לאומים נירש למען לעבוד אותם בשמחה ובטוב לבב מרוב כל אמן*

הוספות ליקוטי שושנה

אשריך וטוב לך (תהלים קכח, ב). אשריך בעולם הזה וטוב כו' (אבות פ"ו מ"ד). כי מה שטוב לצדיק בעניני העולם הזה הוא הכל כדי שיבא על ידו לעולם הבא, כי הדברים הצריכים לעולם הבא הם התורה והמצוות והם אינם יכולים להעשות ולהפעל אם לא שיש לו כל צורכי עולם הזה בריוח למשל הכנסת אורחים סוכה ואתרוג ציצית מזוזה אשה ובנים וכדומה להם לזה צריך הכל שיהיה להצדיק מעות בריוח. וזהו אשריך פירוש מה שיש לך טוב בעולם הזה אינה עיקר הכוונה כי אם וטוב לך לעולם הבא ולזה נאמר אשריך, שפי' דרך ונתיב לבא על ידו לעיקר טובת עולם הבא וקל להבין*

פתחו לי שערי צדק כו' (תהלים קיח, יט), דהנה עיקר מדת הצדיקים כך היא בכל מה שעובד יותר להבורא ברוך הוא הוא מבין יותר שאינו יכול להגיע אל תכלית העבודה, כי אין סוף בדבר וזה הוא עיקר הבנת הצדיק שמבין זה שאינו יכול לבא אל התכלית הגמור והיא היא העבודה. וזהו שאמר הכתוב פתחו לי, פירוש הצדיק אומר שיפתחו לו השערי העבודה לבא במ לעבוד הבורא לפי שסובר שלא עשה כלום עדיין ולא פעל בעבודתו כלל עדיין. ומשיבין לו זה השער לד', פירוש היא היא עיקר העבודה לידע זה שאינו יכול לגמור בהעבודה, כי דבר שאין לו סוף ותכלית והבין*

זה היום עשה ד' כו' (תהלים קיח, כד). יש לומר זה רמז על י"ב צרופי הויה שצריך האדם לכווין בכל יום ובכל שעה. ולכאורה הלא הצירוף הוא ממילא כאשר עשאים השם יתברך. ואמר הכתוב נגילה ונשמחה בו, רצה לומר הפעולה היא בכוונה הזאת להכניס בה אהבה ויראה. נגילה, רמז ליראה כמו שאמרו ז"ל (ברכות ל ב) במקום גילה שם תהיה רעדה. ושמחה, היינו אהבה וקל להבין*

פדות שלח לעמו צוה לעולם בריתו (תהלים קיא, ט). דהנה הבורא ברוך הוא שולח רפואה קודם המכה ומה הוא הרפואה היינו תהילותיו ושבחיו שאנחנו משבחים ומפארים את שמו הגדול ותורתו הקדושה וזהו בורא רפואות על ידי נורא תהילות מחמת תהילותיו הנוראים הם הרפואות, וזהו פדות שלח לעמו, היינו שהשם יתברך ברוך הוא שלח מקודם פדות מכל צרות ומכות קודם למכה, היינו על ידי שצויה לעולם בריתו, דהיינו התורה היא הרפואה השלוחה לנו קודם לכל דבר המגינה ומצילה עלינו ועל כל ישראל אמר*

ובחסדך תצמיט אויבי (תהלים קמג, יב). * ולכאורה קשה אדרבה אם יצמיטם בגבורה היה יותר טוב ולמה התפלל להצמיטם בחסד* וגם שם בפסוק (שמות טו, ו) 'ימינך כו' נאדרי בכח כו' תרעץ אויב, גם כן קשה למה בימין שרומז לחסד* ונראה, כי אין צדיק בארץ כו' (קהלת ז, כ), ואם היה מתלבש הקדוש ברוך הוא בגבורת להצמיט האויבים היו ישראל מתפחדים מאימתו מחמת הגבורות* ולזה עושה הקדוש ברוך הוא ברחמיו לבל ייראו עמו מהגבורות ולזה עושה נקמות בשונאים ואף על פי כן הוא מתלבש בחסדים גדולים ואין שום פחד כיון שהוא רחמים וחסדים, נמצא שברחמיו פועל שניהם לא זה בלבד שמכרית האויבים שלנו, אף שאין עולה על לבנו שום פחד* וזהו ימינך כו'. וזה גם כן תפלת דוד המלך עליו השלום ובחסדך תצמיט אויבי, לכוונה זו וקל להבין*

גם עדותיך שעשועי אנשי עצתי (תהלים קיט, כד). נראה לי דהנה התורה הקדושה לפעמים נקראת תורה ולפעמים נקראת עדות: ופקודי ד' מצות ד' כמו שאמר הכתוב (תהלים יט, ח - ט) תורת ד' כו', עדות ד' כו', פקודי ד' ישרים כו', והכל הוא לפי בחינת האדם באיזה בחינה הוא לומד התורה, אם לומד התורה בקדושה ובטהרה בתמימות גדול לשמו הגדול יתברך אזי נקראת תורת ד' כו', וכשלומד בבחינה אחרת אזי לפי הבחינה שלומד כך התורה נקראת* ובחינה הזאת הנקראת עדות, יש לומר שאינה כל כך בחינה גדולה, רק שהיא מחכימת פתי כמו שאמר הכתוב עדות ד' כו' מחכימת פתי: ואמר דוד המלך עליו השלום גם עדותיך, רצה לומר גם הבחינה הזאת הנקרא עדות היא גדולה אצלי כל כך שהם שעשועי שהיא בחינה גדולה כמו שכתוב בספרים שעל ידי שעשועים ברא הקדוש ברוך הוא את העולם כמו כן אצלי היא שעשועים שהצדיק ברא עולמות בתורתו הקדושה שלומד ופועל רפואות והשפעות גדולות לעולם והיא כל כך אצלי במדרגה גדולה שהיא אנשי עצתי על דרך שאמר התנא (אבות פ"ו מ"א) כל הלומד תורה לשמה זוכה כו' ונהנין ממנו עצה וקל להבין*

איתא בגמרא (כתובות קי ב) כל הדר בארץ ישראל דומה כמי שיש לו אלקי וכל הדר בחוץ לארץ דומה כמי שאין לו אלקי* ושמעתי מקשים הדיוקים אהדדי דקאמר כל הדר בארץ ישראל דומה כו', משמע שאינו אלא כדמיון, אבל באמת אין לו אלקי חלילה* והדר קאמר כל הדר בחוץ לארץ דומה שאין כו', משמע אבל באמת יש לו אלקי* ונראה לי דאיתא בגמרא (פסחים פז ב) לא גלו ישראל אלא להתוסף גרים* ולכאורה יש להבין וכי בשביל זה יסבלו ישראל הקדושים עול גלות וצרות, והלא טוב היה שיבואו האומות לארץ ישראל ויתגיירו שם* אך באמת כשרוצה הצדיק לפעול איזה דבר צריך לירד קצת ממדרגתו ואז יכול לפעול, כי כל דבר צריך להיות מתפעל על ידי דוגמתו ודומה לו* והנה ידוע שקדושת ארץ ישראל היא גדולה מאוד, ונמצא לא היה באפשרי לישראל שיפעלו להתוסף גרים מחמת ששם בארץ ישראל קדושת ישראל רבה וגדולה ומפורשים ומובדלים מכל וכל מהאומות ואין שום שייכות בהם להיות דוגמתם לשבר את כחם כדי שיתגיירו* ולכן גלו ישראל ובחוץ לארץ הקדושה מעוטה ויכולים לפעול שיתוסף עליהם גרים: דהיינו אף שיהיה צדיק בקדושה גדולה יכול לירד ממדרגתו קצת והוי קצת כעין דוגמתו של הגר הבא להתגייר על ידו, אבל בארץ ישראל מחמת שהקדושה גדולה מאוד ואף שירד הצדיק קצת ממדרגתו אף על פי כן ישאר בקדושה רבה ולא יהיה כלל שייכות בגווה דהגר הבא להתגייר כנ"ל. וזהו פירוש הגמרא כל הדר בארץ ישראל דומה כמי שיש לו אלקי, רצה לומר אף הדמיון, דהיינו כשיורד ממדרגתו אף על פי כן הוא כמי שיש לו אלקי ואף אותם בני אדם שאינם כל כך במדרגה ואינם אלא כדבר הדומה והדוגמא אף על פי כן כמי שיש לו אלקי: והדר בחוץ לארץ דומה כו', רצה לומר שדר בחוץ לארץ ואינו מחזיק עצמו בקדושה, רק כדבר הדומה הוא כמי שאין לו אלקי: והוא שאמר דוד המלך עליו השלום (תהלים סו, יז) אליו פי קראתי ורומם תחת לשוני: דהנה דרך בני אדם כשהוא נצרך לאיזה דבר להתפלל להבורא ברוך הוא אזי מחמת שמחשבתו על אותו הדבר נפסק קצת ממדרגתו ומדביקותו: ודוד המלך עליו השלום היה אומר אף על פי שאליו פי קראתי, דהיינו אף בעת שאני מתפלל על צורכי* אף על פי כן אינני נפסק ממדרגתי ומדביקותי. וזהו ורומם תחת לשוני, רצה לומר רוממותו יתברך תחת לשוני שאני עושה שניהם כאחד שאני מתפלל ומחשב גם כן רוממות אל וקל להבין*

ועמך כולם צדיקים לעולם ירשו ארץ (ישעיה ס, כא). דהנה הצדיקים העובדים ד' באמת הם כמו הסרסור שבין המוכר והלוקח* כמו כן הצדיקים הם הסרסורים בין התורה הקדושה ובין הקדוש ברוך הוא להביא ולהעלות התורה לפניו יתברך דהצדיק הוא דבוק תמיד בקדושה ברוך הוא ובתורתו. וזהו (בראשית יח, א) וירא אליו ד', ולא נאמר אל אברהם לרמוז במלת אליו, דהיינו להדבוק אליו יתברך תמיד הוא הצדיק האמיתי שהוא דבוק בו יתברך* והנה דרך הסרסור הרוצה לסרסר ללוקח ולהביא לו סחורה צריך להניח את הקונה ולילך מאתו ומבקש ממנו שיעמוד וימתין על ביאתו עם הסחורה: ודומה לזה היה אצל אברהם אף על פי שהוא היה הסרסור האמיתי בין התורה הקדושה ובינו יתברך ויתעלה והיה דבוק אליו יתברך נאמר בו (בראשית יח, ג) אדני אל נא תעבור מעל עבדך, פירוש שאמר להקב"ה המתן עד שאכניס כו', דהצדיק רשות לו להפסיק מדבקותו יתברך כדי לילך ולקיים מצותיו* וזהו שאמרו חז"ל (ירושלמי חגיגה פ"א ה"ז) על פסוק בירמיה קפיטל ט"ז ואותי עזבו ואת תורת לא שמרו, הלואי אותי עזבו ותורת שמרו, דלכאורה אינו מובן כלל הלואי אותי עזבו, ויש לכווין בדבריהם כדברינו הנזכרים לעיל הלואי אותי עזבו, שיפסיקו עצמם מהיותם דבוקים לי. ותורת שמרו, רצה לומר למען ישמרו תורת שילכו ויקיימו מצותי כנ"ל. והנה כל עניני עולם הזה הנמצאים בעולם כולו הכל לכבודו ברא שהכל הוא משל ומליצה להבין בהם איזה מוסר השכל והתורה הקדושה, ומי שזכה השם בלב בינה להבין ולהשכיל אזי מכל דבר בעולם יש כיון להבין משל ומליצה אל התורה הקדושה וליראתו יתברך. וזהו שאמר דוד המלך

עליו השלום ואהיה להם למשל כו' (תהלים סט, יב), דהנה דוד המלך עליו השלום ידע בעצמו באמת בהנהגתו בתורה שהוא אינו כמו משל לבני אדם שעל ידו ישכילו איזו המשל אל התורה, כי הוא עצמו היה בו כל התורה, ואינו כמו שאר בני אדם העוסקים בעניני העולם הזה אשר מהם יוכל איש משכיל ליקח משל אל התורה הנזכר לעיל ולהבין מוסר איך הוא מתחזק בעניני העולם הזה על אחת כמה וכמה שיש להתחזק בעניני עולם הבא וכדומה, לא כן היה דוד. וזהו ואהיה להם למשל, רצה לומר ששונאיו היו מחזיקים אותו למשל, דהיינו שהיו אומרים עליו שהוא איש שפל חלילה ומשוקע בכל עניני עולם הזה ואמר דוד אם היותי להם למשל שעל ידי ישכילו ויקחו ממני איזה משל אל התורה הקדושה או לאיזה מוסר היה טוב* אך ישיחו בי יושבי שער כו' (שם, יג) רצה לומר שגם זה שמחזיקים אותי למשל אינו מועיל להם אפילו ליקח ממני משל והם יושבי שער ושותי שכר* וזהו ועמך כולם צדיקים לעולם דהנה יש ג' מדרגות עולם נפש שנה: עולם, היא המדרגה עליונה, והיינו לעולם, רצה לומר למדרגה עליונה: ירשו ארץ, הם מעלים כל הארצות אשר בזה העולם והבן*

משנה שבת (ט ב) לא ישב אדם לפני הספר סמוך למנחה עד שיתפלל כו' מפסיקין כו'. נראה דאיתא בגמרא (ברכות ו ב) אליהו לא נענה אלא בתפלת המנחה, ונמצא דתפלת מנחה הוא מעלה ודבר גדול מאוד: והתורה הקדושה היא נקראת סֶפֶר, יש לומר על שם שהוא לשון ספר של מדינה שהוא הגבול של המדינה, דהיינו ההתחלה שמשם הולכים אל תוך המדינה כמו כן התורה הקדושה היא התחלה שיוכל אדם לבא לעבודתו יתברך שמו באמת* גם ענין גילוח השערות איתא בספרי קודש שצריך האדם ליהרר שלא לגדל השער, כי הסטרא אחרא יש להם אחיזה בשערות והאדם צריך שלא ליתן שום אחיזה להסטרא אחרא נמצא דגם גילוח הוא התחלה לעבודתו יתברך שמו* וזה שאמר התנא לא ישב אדם לפני הספר כו', פירוש באיזה אופן שתקרא תיבת ספר הן אם אקרא סֶפֶר והן סֶפֶר והן כפשוטו סֶפֶר ממש: דהיינו כל עניני התחלתו שיתחיל אדם בעבודתו יתברך שמו לא יחשוב האדם ביושבו לעסוק בהם שהוא מיד במדרגה גדולה. וזה הרמז באומרו לא ישב לפני הספר, דהיינו אפילו בספר ממש ללמוד תורה אף שהוא עיקר ענין עבודתו יתברך לא יחשוב שהוא סמוך למנחה, כי מנחה הוא המדרגה הגדולה וסמוך וקרוב לה* חלילה לאדם לחשוב כן, רק יחשוב תמיד שאינו אלא כמתחיל בעבודתו יתברך שמו. עד שיתפלל: פירוש עד שיהיה במדרגה שיהיה יכול להתפלל במחשבה טהורה וזכה וצלולה בלי שום סיג כלל ויאיר אור תפלתו בכל העולמות אז יהיה בטוח שלא יפסיק עוד מעבודתו יתברך שמו לעולם* וזה שמפרש התנא* ואם התחילו. פירוש אם יהיה תמיד במחשבתו שאינו אלא מתחיל בעבודתו יתברך. אין מפסיקין, פירוש אלו בוודאי לא יפסיקו עוד מעבודתו השלימה. מפסיקין לקריאת שמע, כי קריאת שמע היא כמו לימוד תורה, כי היא בעצמה לימוד היא, דהיינו אף אם יעסוק אדם בתורה יכול להיות שיהיה נפיק מעבודתו יתברך שמו דאורייתא בלא דחילו ורחימו לא פרחת לעילא (תיקו"ז ת. י, כה ב)* והעיקר לימוד התורה או עסק המצוה צריכה להיות שיהיה שפל ונכנע בעיני עצמו שיחזיק עצמו באמת שאינו אלא כמתחיל בעבודתו וכו"ל* ואין מפסיקין לתפלה אבל הצדיק שתפלתו ברור וזך כנ"ל בוודאי לא יפסוק עוד מעבודתו וילך ויתגבר* וזה שאמר הנביא (יחזקאל מו, א) השער החצר הפנימית כו', דחצר הוא לפני הבית וצריך אדם לדמות עצמו בעבודתו שאינו עומד אלא בחצר המלך ולא בבתי גוואי ואינו עומד אלא אצל שער מחצר קדשו של עבודתו יתברך* הפנימית, פירוש היא דבר זה מוחלט בפנימיותו באמת* הפונה קדים רצה לומר קדים הוא לשון קודם דלפעמים מחמת שהיה צדיק בגלגול ראשון זה גורם לו שיהיה צדיק גם עכשיו והולך בעבודת הבורא וזה היה הפונה קדים, דבר זה פונה אותו לצדקו מחמת שהיה צדיק מקודם דהיינו בגלגול א'* והזהיר הנביא את האדם אשר לו מדרג' אלו סגור

יהיה, שיהיה מוצנע ומוסגר הצנע לכת לא יפתח* וביום השבת יפתח, אם לא בשבת כשיבא לו הבהירות הגדול מרוב קדושתו וממילא יפתח פנימותו מרוב ההבערה אשר בקרבו* וביום החדש יפתח: החדש נקרא על שם הצדיק המבטל דינין ועל ידי איזה סיבה הוא מבטל. על ידי שבזאת עולמות חדשים כדאיתא במדרש (בר"ר צח, ג) הקדוש ברוך הוא קראו ליעקב אל אמר לו אתה אל בתחתונים ואני אל בעליונים כו' אני בורא עולמות ואתה בורא עולמות עיין שם באריכות, נמצא כשהצדיק בורא שמים חדשים וארץ חדשה ממילא הדין נמתק, כי בזה העולם שנברא עתה מחדש אין שייך בו שום דין שהוא של הצדיק* וזה פירוש ביום החדוש, רצה לומר כשהצדיק רוצה לחדש שמים חדשים, דהיינו לבטל דינים יפתח קדושתו להתהלך ברחבה*

רבי ישמעאל אומר בשלש עשרה מדות כו' (ריש תו"כ). נראה לי, דהנה השם יתברך ברוך הוא נתן לנו שלש עשרה מדות ואנחנו צריכין להכניס את השלש עשרה מדות בהתורה שיהא התורה נדרשת בהן, דהיינו שתהא לימודינו בתורתנו הקדושה לעורר את השלש עשרה מדות שידרשו על ידי התורה ועל ידי איזה פעולה נוכל לבא לזה* ואמר מגזירה שוה, פירוש כל מה שגזר השם יתברך בעולמו הן הרוחניות הן דברים גשמיים יהא הכל שוה לעבודת הבורא יתברך שמו להכניס כל הגשמיים אל הקדושה* מקל וחומר, פירוש הן עבירה קלה יהיה בעיניו כחמורה וירגיל את עצמו תמיד בלי שום הפסק עד שיטבע אצלו בטבע עד בלתי אפשרי לדבר בדברים בטלים: וזהו דאיתא (ב"ב טז ב) מרגלית טובה הי' תלוי בצוארו של אברהם אבינו, פירוש מרגלית מלשון הרגל נעשה טבע היה תלוי בצוארו שמשם יוצא הדיבור והיה ההרגל בצוארו בדיבורו שלא לדבר כי אם דברים טובים הנוגעים ליראת ד' ולתורתו הקדושה* ואחר כך תראה בגלגל חמה: דהנה השמש כשם שהיא מאירה בעולם הזה כך היא מאירה בעולמות העליונים ובעולם הזה נקרא שמש שהיא משמשת בעולם, ובעולם העליון נקרא חמה שהיא לשון חימום ודביקות* שמה שמאירה בעולם הזה היא כגשמיים נגד ההארה שבעולם העליון* וזהו ותראה בגלגל חמה, דהיינו שלמד את דורו אחריו שיעשו כמוהו להרגיל את עצמו עד יוטבע הדבר בטבע להכניס כל דברי הגשמי אל הקדושה, דהיינו להתנהג בכל זה עד התגלגלות הדבר שיבא לחימום וקדושה ודבקות בטבע* שכל הרואה בו מיד נתפא, פירוש כל מי שרואה ומאמין לזה מיד נתפא* וזהו (שמות טז, כא) וחם השמש ונמס, פירוש השמש שהוא הגשמי כנ"ל הביאו לחימום ודבקות כנ"ל ונמס שנבלע באברים שהיה הכל רוחניות* וזהו (כלים פ"ל מ"ד) אשריכם כלים שנכנסתם בטומאה ויצאתם בטהרה, פירוש דאברי האדם הן נקרא כלים ובהתחלתו של הצדיק להרגיל את עצמו כנ"ל בכל דברי גשמי הוא בעיניו כדבר טמא על דרך שאמרו חז"ל (חגיגה יח ב) בגדי עם הארץ מדרס לפרושים כו', אך אחר כך בהרגיל את עצמו שיהא לו לטבעיות בודאי הוא טהרה וקדושה גדולה בהמשכתו בכל דבר גשמי קדושת הבורא יתברך שמו* וזהו (ברכות מ א) שלא כמדת הקדוש ברוך הוא מדת בשר ודם מדת הקדוש ברוך הוא כלי מלא מחזיק ריקן אינו מחזיק ומדת בשר ודם להיפוך* ויבואר גם כן על פי הפסוק (תהלים עב, יט) וימלא כבודו את כל הארץ אמן ואמן, פירוש שאנחנו צריכין להמשיך ולהביא את הבורא ברוך הוא בכל העולמות. וזהו אמן ואמן, דהיינו בעולם התחתון ובעולם העליון. וזהו כלי מלא, פירוש הצדיק כזה שהוא כלי, דהיינו כל אבריו הן קדושים ומטהרים כנ"ל שכבר הוטבע בטבע שבכל דברי הגשמי הוא מכניס וממלא כבוד ה' וקדושתו* מחזיק, פירוש על ידי זה הוא מחזיק טובה לישראל להיותם מלאים ושבעים כל טוב: וריקן אינו מחזיק, פירוש אם הוא להיפך חלילה שאינם ממשיכן את כבודו לכל העולמות אזי אינו מחזיק חלילה, ומדת בשר ודם הוא להיפך* מלא, פירוש אם הוא מלא וחשוב בעיניו שיש בו חכמה ומעלות זה אינו מחזיק* אין יכול להחזיק טובה לכל ישראל, דהיינו שבלתי אפשר שיבא טובה על ידו* ריקן מחזיק,

פירוש מי שהוא בעיניו ריקן ושפל ואינו נחשב בעיניו לכלום זה יכול להחזיק טובה לכל ישראל להשפיע להם כל מיני שפע וברכה וחיים ולמלאותם כל טוב* וזהו (ברכות י ב) אל יתפלל במקום גבוה, פירוש אל יחזיק את עצמו בגבהות אלא במקום נמוך, פירוש שיהא בהכנעה גדולה כנ"ל* ועל פי הנזכר לעיל יפורש גם כן הפסוק בפרשת משפטים (שמות כד, י) ויראו את אלקים, פירוש שהיו תמיד מסתכלים ורואים בכל מעשיהן אפילו בגשמיותן היו משגיחין על עצמם שיהיה לה' והיינו ויראו את אלקים, פירוש על אלקים והיו מרגילין את עצמם עד כי* ותחת רגליו המעשה לבנת הספיר, דהעולם הזה נקרא רגליו כמו שנאמר (ישעיה סו, א) השמים כסאי והארץ הדום רגלי, והן היו פועלים שכל מה שבעולם הזה, דהיינו אפילו הגשמיות היו מכניסין אל הקדושה, והיינו ותחת רגליו נעשו כלבנת הספיר כנוכר לעיל* אך שיש צדיקים שצריכין סעד לתומכם אל כל הנזכר לעיל* ויש צדיקים שאין צריכין סעד, היינו אותן הצדיקים שנשמתן הוא מעולם האצילות* וזהו (שמות כד, יא) ואל אצילי בני ישראל לא שלח ידו, היינו כנוכר לעיל אותן הצדיקים שהיו להן נשמה מעולם אצילות לא היה צריך השם יתברך לשלוח ידו להם לתומכם בידו, רק שהן עצמם היו יכולין לעשות כל זה בלי סעד ותומך* ויאכלו וישתו ויחזו אלקים, היינו שאפילו אכילתן ושתינתן היו מביאין אל הקדושה*

כשמן הטוב על הראש יורד על הזקן זקן אהרן שיוורד על פי מדותיו (תהלים קלג, ב)* נראה לי דאיתא בגמרא (סנהדרין לו ב) אין מושיבין זקן בסנהדרין, והטעם מחמת שטבע הזקן באכזריות ואינו כל כך במדת רחמנות* אך לא כמדת הקדוש ברוך הוא מדת בשר ודם, שהקב"ה נגלה על הים כזקן מלא רחמים והוא מחמת שהרחמים העליונים מעולמות העליונים ששם כולו רחמים משם יורדים הרחמים ונשפכין על הזקן ונעשה גם הוא רחמים: וזהו כשמן הטוב, רצה לומר שמן הטוב, היינו הרחמים הגמורים. על הראש, רמז לעולמות העליונים הנקראים ראש: יורד על הזקן, יש לומר שהרחמים יורדין משם על הזקן: ונעשה הזקן זקן אהרן* דהיינו שגם הזקן הוא רחמים דאהרן היה אוהב שלום ורודף שלום והכהן הוא חסד ורחמים* שיוורד על פי מדותיו: רצה לומר שהרחמים יורדין על פי מדותיו כנוכר לעיל שלא כמדת הקדוש ברוך הוא בשר ודם, שמדת בשר ודם הזקן הוא מטבע אכזריות: ומדת הקדוש ברוך הוא הוא זקן מלא רחמים והבן*

שמעתי מקשים על המשנה (אבות פ"ה מ"ד) ארבע מדות בהולכי לבית המדרש וחושב התנא לאינו הולך ואינו עושה לאחד מד' מדות, ואיך שייך לקרא מדה מד' מדות, בשלמא בהולך ואינו עושה או בעושה ואינו הולך הוא על כל פנים מד' על צד אחד או בהליכה או בעשייה מה שאין כן באינו הולך ואינו עושה* ונראה לי דאיתא במשנה (אבות פ"ה מ"א) בעשרה מאמרות כו' והלא במאמר אחד כו' אלא להפרע מן הרשעים כו' וליתן שכר טוב לצדיקים* ולכאורה הלא עיקר הבריאה היה להטיב לברואים ולא להיפך* חס וחלילה אלא ההכרחי הוא לפרוע לרשעים כשחוטאין והיה לו לתנא לומר בהיפך אלא ליתן שכר טוב לצדיקים כו' ולפרוע כו': אך נראה, דהנה פירש על שאמר השם יתברך להושע שישראל חטאו* והשיב לו החליפם באומה אחרת (פסחים פז ב), וחס וחלילה לאותו צדיק שיקטרע על ישראל: ופירשו שכך היה כוונת הושע החליפם באומה אחרת ותראה בכל אומות אם יש כיוצא בהן והשפל והגרוע בישראל הוא יותר טוב מטובים שבאומות ונמצא בהסתכל בהאומות אין כח למקטרע על ישראל: וכמו כן אין צדיק בארץ אשר יעשה טוב ולא יחטא (קהלת ז, כ), ויש כח חס וחלילה לקטרע עליהן אך בראות מעשה הרשעים יסתם פי המקטרע נמצא עיקר שילום השכר להצדיקים בא על ידי ראיית ההפרש שבין הרשע לצדיק* ומובן ממילא כל הנזכר לעיל להפרע כו', כדי שעל ידו יותן שכר טוב לצדיקים: וזהו

שחשב אינו הולך ואינו עושה גם כן למדה, כי גם על ידי זה בא טובה להצדיק שאין כח ביד המקטרג לקטרג כלל וצדיק באמונתו יחיה*

משוך חסדך ליודעך וצדקתך לישרי לב (תהלים לו, יא). * ומתחילה נפרש הפסוק (בראשית מח, יט) שאמר יעקב אבינו עליו השלום ידעתי בני ידעתי, שהוא מלות כפולות* ועוד שהיה לו לומר יודע אני כו'. אך נראה, דהנה הנשמה שהיא תחת כסא הכבוד אז היא יודעת להשכיל כל התורה כדאיתא בגמרא (נדה ל ב) ומלמדין אותה כל התורה כולה וכיון שיצא לאויר העולם בא מלאך וסטרו על פיו* ויש ליתן טעם לשבח לזה שמתחלה מלמדין אותה ואחר כך המלאך סטרו. ונראה לי שמתחלה הנשמה ששוכנת תחת כסא הכבוד ולמען לא יהא לה נהמא דכסופא היא נבראת כידוע וזהו ההכרחי ללמדה כל התורה כולה, כי אילולי זה לא היה באפשרי להנשמה בבואה אל הגוף החומרי להתגבר עליו לשבר תאוותו וההכרחי ללמדו כל התורה שעל ידה יכול לשבר כח ותאוות הגוף: ועוד אם לא היו מלמדין אותו לא היה באפשרי לקבל וללמוד אחר כך את התורה לכן מלמדין אותה מתחילה כדי שאחר כך בנקל תוכל לקבל וללמוד התורה* אך אם היה נשאר כך בלתי סטירת המלאך לא היה תועלת בבריאותו כלל, כי לא היה צריך שום עבודה ופעולה לעבוד ולשבר כח התאוה, כי היה כבר מלא תורה כאשר היו מלמדין אותו מתחלה בקדושה בא המלאך וסטרו על פיו ומשכחו: אך אף על פי כן נשאר הרושם שנרשם בו בזה שהיו מלמדין אותו כל התורה, וצריך האדם לעבוד בכל כחו והתאמצותו לעורר את הרושם הנרשם בו לבא אל המעלה שהיה בו קודם בריאתו כמו שהיה במחצבתו מתחת כסא הכבוד: וזהו ידעתי, פירוש כבר בהיות תחת כסא הכבוד: בני, פירוש אף אחר כך, הינו עתה שאתה בני, דהיינו שאני בעולם הזה ידעתי, פירוש גם עתה באתי אל המעלה הראשונה כמו שהייתי קודם בואי לעולם כנ"ל כי מגשה הבכור כו', וזה משוך חסדיך ליודעך: היינו הצדיקים הגמורים שכבר עבדו ותקנו את עצמם להיותם בידיעה ברורה כנ"ל ובוודאי הן מבינים את הכל ויודעים שכל דבר הוא לטובתינו אף שאין נראה טוב כל כך יודעין שסוף תבא הטוב מאותו דבר: אף על פי כן משוך חסדך, פירוש שיהא מיד חסדים: וזהו (תהלים סט, יד) ענני באמת ישעך, פירוש ענני מן צרה זו אף על פי שסוף הצרה בוודאי לישועה בקשתי מהשם יתברך ברוך הוא שיענני מיד לישועה כנזכר לעיל והבן*

משנה איזהו חכם הרואה את הנולד (עי' אבות פ"ב מ"ט ותמיד לב א), ונראה על פי שדרשו חז"ל (חגיגה יב א) וירא אלקים את האור כו' (בראשית א, ד) שגנזו לצדיקים, יש לומר הפירוש שהשם יתברך גנז את האור לצדיקים שהם יהיו יכולין לדעת על ידי האור הזה דבר שעתיד להיות* והנה התורה נקרא חכמה לשון נקיבה* והצדיק הלומד תורה לשמה נקרא חכם בשם זכר* וזהו שאמרו (מכות כב ב) הני בבליא טפשאי דקיימי מקמי ספר תורה ולא קיימי קמי תלמיד חכם: ואמר התנא איזהו חכם הרואה את הנולד כנזכר לעיל, שעל ידי האור שבה יכול לראות את הנולד*

מלך אסור ברהטים מה יפית כו' (שיה"ש ז, ו - ז). נראה לי בהקדים לפרש (שם ח) זאת קומתך דמתה לתמר* דאיתא דתמר יש בו זכרות ונקבות* והאדם צריך להתקדש עצמו ממדריגה למדריגה מלמטה למעלה, דהיינו לתקן עצמו במדרגות זכרות ונקבות: וזהו זאת קומתך, רצה לומר זה הוא קומתך שלמה: דמתה לתמר, רצה לומר כשהוא דומה לתמר כנזכר לעיל מה תמר יש בו זכרות ונקבות כו' וזהו (ר"ה כז א) זכור ושמור בדבור אחד נאמר, רמז גם כן לשני מדריגות דוכרא ונוקבא צריך להיות בדבור אחד, דהיינו מהמחשבה בא אל הדבור ונעשה אחד* והצדיק הזה הוא יכול להמתיק הדינים ולכובשם תחת ידו: וזהו (שיה"ש ב, ו) שמאלו תחת לראשי, רצה לומר כשהשמאל הוא כבוש תחת ראשי אז ימיני תחבקני,

דהיינו שהצדיק הזה הוא בא למדריגת חיבוק ונשיקין ותענוג העליון* אך שצריך לעלות ממדריגה למדריגה כנזכר לעיל, דהיינו מיראה לאהבה, ומאהבה לתענוג ושמחה והצדיק הזה הוא משפיע לעולם שפע טוב* וזהו (קהלת ב, ב) ולשמחה מה זו עושה, רצה לומר על ידי מדריגת שמחה הוא מתקן את מדריגת מה שעל ידו באים ההשפעות. וזהו (דברים י, יב) מה ד' אלקיך שואל מעמך, רצה לומר שתתקן מדריגת מה' וזה הוא מתקן על ידי יראה ואהבה. וזהו כי אם ליראה כו* והנה השם יתברך בחר אותנו באהבה ולכאורה בהשם יתברך אין שייך כי אם תענוג: אך מחמת התורה הקדושה שאנו עוסקים בה לשמה השם יתברך יורד מתענוגו ואוסר עצמו בהתורה ובא יבא אל מדריגת אהבה* וזהו מלך, רצה לומר הקדוש ברוך הוא. אסור ברהטים, דהתורה נקרא רהטים ונמצא יורד ממדריגת תענוג לאהבה: מה יפית ומה נעמת, רצה לומר ראה האיק היה טוב ויפה. אהבה בתענוגים, רצה לומר שגם כן אתה תעשה את שלך ותלך מאהבה לתענוג כנזכר לעיל*

אור זרוע לצדיק כו' (תהלים צז, יא). ונקדים לפרש פסוק בשיר השירים (ה, א) אכלתי יערי עם דבשי כו' אכלו רעים שתו ושכרו דודים* דהנה התורה הקדושה נמשלה לדבש כמו שנאמר (תהלים יט, יא) ומתוקים מדבש וכו', וכשהצדיק עוסק בתורה לשמה כדי לייחד שמו הגדול זהו תענוג ואכילה להקב"ה. וזהו (דברים ד, כד) כי ה' אלקיך אש אוכלה הוא, רצה לומר אכילתו של הקדוש ברוך הוא הוא אש והיא התורה הנקרא אש. וזהו גם כן את קרבני לחמי לאשי (במדבר כח, ב), דקרבן שהוא לחמי לאשי לעסוק בתורה הנקרא אש: והנה הדבש מקומו הוא מצוי ביער ואין הנאה מוכנת כי אם מהדבש אבל לא מעצי היער ואומר הקדוש ברוך הוא אכלתי יערי עם דבשי, דהיינו כשהצדיק עוסק בתורה לשמה הנקרא דבש אזי אכילתי ותענוגי מהיער הוא הצדיק, עם דבשי הוא התורה* ולעומת זה יש גם כן להצדיק השפעת קדושה מלעילא* וזהו אכילתו ותענוגו* וזהו אכלו רעים, דהצדיק נקרא ריע להקב"ה שהוא גוזר והצדיק מבטל. ורמז לזה למען אחי ורעי אדברה נא שלום בך (תהלים קכב, ח), רצה לומר למען הצדיקים הנקראים אחי ורעי אדברה נא שלום בך, הוא על כללות ישראל הנקראים בלשון יחיד וגם משום שנבראו על ידי כ"ב אתון וזהו ב"ך: ועל ידי הצדיק העוסק בתורה יש גם השפעה להעולמות העליונים והם נקראים דודים וזהו שתו ושכרו דודים: ועל פי זה יבואר גם כן פסוק (תהלים צז, יב - יג) אז ירננו כל עצי היער לפני ה', דהנה שם הוי"ה ברוך הוא הוא המנהיג לכל העולמות אלא שלא כעולם הזה העולם הבא, דהיינו עולמות העליונים נקראים עולם הבא מחמת שהצדיק הולך ובא מעולם לעולם ושם הוי"ה ברוך הוא נקרא ככתיבתו אבל בעולם הזה לא כשאני נכתב אני נקרא, נכתב בי"ה ונקרא באדני (פסחים נ א), והצדיק צריך לייחד השני שמות הקדושים הללו: וזהו א"ז, דהיינו השני שמות הן מנין א"ז ח' אותיות* ירננו כל עצי היער, דהיינו הצדיק הנקרא עצי היער כשמיחד השני שמות כנ"ל מכניס ומביא רנה וחדוה לפני ה' בעולמות העליונים* וזהו אור זרוע ראשי תיבות א"ז, דהיינו על ידי אור שהיא התורה הצדיק מייחד השני שמות כנ"ל ועל ידי זה הוא מזריע ומשפיע בעולמות העליונים ומעילא לתתא הוא גם כן משפיע לישרי לב שמחה:

או יאמר בדרך אחר בהצטרף לפרש עוד פסוקים דהנה בי"ה ה' צור עולמים (ישעיה כו, ד) דעולם הבא נברא ביו"ד ועולם הזה נברא בה' (מנחות כט ב), והאומות חלקם בעולם הזה, כי יש להם אחיזה במקום הדינים ומשם הוא יניקת השפעתם. וזה שאמר יוסף למצרים (בראשית מז, כג) ה"א לכם זרע, דהיינו השפעתם היא מה' וישראל הקדושים יניקת השפעתם היא מהיו"ד היא חכמה וזה בא על ידי הצדיק הוא חכם המעורר השפעה ביו"ד. וזה שנאמר (תהלים קמה, טז) פותח את ידיך, אל תקרא ידיך אל יודוך,

דהיינו שהצדיק פותח את היו"ד להשפיע לעולם ומשביע לכל חי רצון. וזהו שאמר הנביא (ירמ' ט, כב - כג) אל יתהלל חכם בחכמתו כו' כי אם בזאת כו' השכל וידוע אותי, דהיינו שהצדיק אל יתהלל שפועל כל זאת על ידי חכמתו, כי אם ידוע אותי, דהיינו אות יוד וזהו גם כן סיפא דקרא הנזכר לעיל ויבטחו בך יודעי שמך. וזה שנאמר (במדבר יא, ז) והמן כזרע ג"ד, דתיבת ג"ד הוא גומל דלים, דהיינו היוד משפיע לה"א דהיא נקראת דלה, דלית לה מדילה. וזהו והמן דהיא השפעה היא כזרע ג"ד והבן* ואמנם בבוא היוד בין שתי אותיות ג"ד נעשה גיד שנסתם חס וחלילה השפעה מהיוד. וזהו (בראשית לב, לג) על כן לא יאכלו בני ישראל את גיד כו', אך הצדיק מעורר השפעה לה"א מהיוד וממתיק את הדינין. וזהו פירוש הפסוק (בראשית א, ג) ויאמר אלהים יהי אור ויהי אור, דהיינו שהצדיק יש לו כח שני מדרגות, דהיינו להכניס הה"א בין היוד"ן על ידי האור שלו, דהיינו יהי להמתיק אותה ברחמים גדולים על ישראל. וזהו (ברכות לג א) גדולה נקמה שנתנה בין שתי אותיות. נקמה, דהיינו הדינין נמתקין בין שתי אותיות, וגם יש לו כח להשפיל ולהכניע את הרשעים על ידי האור שלו. וזהו ויהי אור, כל מקום שנאמר ויהי אינו אלא לשון צרה. וזהו אור זרוע כו', כי דרך הזריעה להצמיח תבואה וגם קוץ ודרדר והאור של הצדיקים הוא גם כן כמו זריעה להשפיל ולהכניע את הרשעים ולישרי לב שמחה*

בגמרא בבא מציעא (יב א) מציאת בת לאב, ומפרש בגמרא משום איבה ופירש רש"י משום מזוני. ותוספת (כתובות מז א) פירשו משום איבה שלא ימסרנה למנוול ומוכה שחין* ונראה פירוש לפרושם דאיתא במשנה (אבות פ"א מ"ג) אל תהיו כעבדים המשמשים את הרב על מנת לקבל פרס אלא כו' ויש לדקדק איך עלה על הדעת שימשש על מנת שלא לקבל פרס, הלא ידוע שאין הקדוש ברוך הוא מקפח שכר כל בריה, אלא שיש לתרץ שאדם יעלה על דעתו שכבר קיבל כל שכרו על דרך שאמר הכתוב (איוב מא, ג) מי יקדמוני ואשלם, דהיינו שהקב"ה זן אותו מעודו עד היום וגם על דרך שאמר הכתוב (תהלים לז, לג) ה' לא יעזבנו בידו, לולי ה' בעזרו ויעלה על דעתו דאף אם הקדוש ברוך הוא היה רוצה ליתן לו שכר היה ממאס בו. וזה פירוש המשנה אלא הו' כעבדים המשמשים את הרב שלא על מנת לקבל פרס והפירוש מובן מאליו. ואיתא בגמרא (קידושין פ ב) מתייחד אדם עם בתו ועם אמו, ויש לפרש על פי דאיתא במדרש (שמו"ד נב, ה) לא זז מחיבתו עד שקראו בתי לא זז עד שקראו אמי. וזהו פירוש (קידושין יד ב) יתירה עליו אמה עבריה שיוצאה בסימנין ורצה לומר יתירה עליו על אותו צדיק שנקרא בשם עבד עברי, דהיינו שעובד את ה' אבל עדיין אינו נקרא בשם בתו של הקדוש ברוך הוא כנ"ל, יתר עליו אותו צדיק שנקרא בשם בתו ונקרא בשם אמה עבריה שיוצא בסימנין, דהיינו שיוצא לעולמו בסימני הקטורת על דרך שאמר הכתוב (שיה"ש ז, יד) הדודאים נתנו ריח, אלו בחורי ישראל שלא טעמו טעם חטא (עירובין כא ב), והיינו שיוצא לעולמו בריח טוב. ועוד יש לפרש יוצא בסימנים, על דרך דאיתא (יומא כו א) שהקטורת היה מעשרת, דהיינו נותן שפע לעולם, כך הצדיק הזה יוצא בסימני הקטורת להשפיע לעולם. וזהו פירוש מתייחד אדם, דהיינו אדם עליון הקדוש ברוך הוא וב"ש הוא מתייחד עם צדיק הזה שנקרא בתו או עם הצדיק הנקרא בשם אמו. וזהו פירוש מציאת בתו, דהיינו כל העובדת והמציאות של המצות שהצדיק הזה הנקרא בתו עובד ועושה ומתקן כל המצות שהיו בסטרא אחרא ומציא אותן משם והוא נקרא בשם מציאה* הוא עובד הכל לאב ולא בשביל לקבל פרס. ומפרש בגמרא משום איבה, ורצה לומר שהוא משער בשכלו הו' אף אם הקדוש ברוך הוא היה רוצה ליתן לו שכר היה ממאס בו כנ"ל, והיינו משום איבה שהוא ממאס בשכר ופירש רש"י מהיכן בא לו זאת שימאס בהשכר ופירש משום מזוני, דהיינו שעלה על דעתו שכבר קיבל שכרו ודי לו בזה שהוא משפיע לעולם מזוני כנ"ל יוצא בסמנים וגם שהקב"ה זן אותו מעודו עד היום. ותוספות פירשו שזאת עלה על דעתו שדי לו בזה שלא מסר אותו

למנוול ומוכה שחין, דהיינו על דרך שאמר הכתוב ד' לא יעזבנו בידו, והיינו לא מסר אותו ליצר הרע הנקרא מנוול*.

נפשי בכפי תמיד ותורתך לא שכחתי (תהלים קיט, קט). דהנה יש בני אדם הנותנין לב להתחרט על עוונתם ורואים איך אין עובדים הבורא ברוך הוא באמת ובזה הם עיקר תיקונם כשהם יושבים עצמם ללמוד ואומרים שכבר נתכפר להם בזה הכל ותיכף נתגבר כח יצרם בקרבם עד שכמעט שחושבים אין כמוהם בלימוד ובמעשים טובים אף על פי שקודם הלימוד ידעו בבירור גודל עיוותם וכעת הם מתוקנים כיון שכבר למדו מה לעשות להם עוד ותהי עוונותם על עצמותם* אבל האיש הנלבב הוא רואה תמיד שפלותו אפילו בעת התורה והמצוה ואדרבה הוא נותן לב יותר לשוב מעבירות שבידו באמרו בלבו איך עברתי על דברים מתוקים מדבש ונופת כו' (תהלים יט, יא), כאלו יצאו מפיה אלקים חיים וכל מה שלומד הוא יותר קטן בעיני עצמו ונבזה ושפל* וזה שאמר דוד המלך עליו השלום נפשי בכפי, כי ההרהורי תשובה הם מרומזין בכפים, דענין שנאמר (איכה ג, מא) נשא לבבנו אל כפים. וזה הוא שאמר נפשי בכפי תמיד, אני הולך בהרהורי תשובה וחטאתי נגדי תמיד. ותורתך לא שכחתי, פירוש אף על פי שאני יושב עצמי ללמוד תורתך אף על פי כן אני שוכח את כל אשר הכעסתי לפניך ואני חוזר בתשובה עליהם בלב שלם, כן יורנו ד' אשר בדרכיו נלך באמת אמן*.

מצאתי דוד עבדי בשמן קדשי משחתיו אשר ידי תכון עמו אף זרועי תאמצנו (תהלים פט, כא - כב). נראה לפרש דהנה בגמרא (עי' בר"ר מא, ד) אמרו מאי מצאתי, ומשני מצאתי בסדום. והפירוש הוא כך, שדוד המלך עליו השלום נולד על ידי חלק מסטרא אחרא על ידי לוט ושתי בנותיו וכוונתו לא היה לשם שמים והם כוונו עצמם למצוה באמרם ואדם אין בארץ כו' (בראשית יט, לא), ודבר קדושה היוצא מהם, פירוש מהסיטרא השניה הוא כמו מציאה שמוציאין בולעם מפייהם* וזו היא אשר נקרא מציאה. וזה הוא שאמרו בגמרא (סנהדרין צו א) מציאה, ומשיח, ונחש, באין בהיסח הדעת, ושלשה אלו דבר אחד הם שמשח נולד על ידי שתייהם על ידי מציאה ועל ידי נחש כנזכר לעיל והם גם כן אחד שהמציאה היה על ידי שיצא מחלק הסטרא אחרא הם הנחש, ואחר כך כשנמשח דוד המלך נמשח בקדושה גדולה בקרן השמן רמה קרני ולא רמה פכי (מגילה יד א), ולמה היה זה באמת שיבא מתחילה על ידי הנחש, ואחר כך למשחו כל כך בקדושה ובמעלה גדולה: נראה לתת טוב טעם, כי הכוונה בזה היה לפי שקדמה מחשבת בוראינו עלינו לגלותינו מארצנו ומחשבת ורצון הבורא היה לזה מחמת, כי לא מחשבותי מחשבותיכם, וטעמים ידועים לכך גלגל הדבר בסיבה שיוולד משיח ד' דווקא על ידי חלקם ואחר כך כשבא דוד רצה לבער הסיטרא שנוולד משם כדי לבערם מן העולם ויהיה יכול להיות משיח האמת והקיים שלא יהיה עוד גלות ולא נתקיימה בידו מחמת שלא היה לו כח עליהם לפי שנוולד מהם: כאשר נאמר (בראשית טו, יא) וירד העיט על הפגרים כו' אברם כו', וכפירוש רש"י שדוד בא ומכלה את האומות וישב כו' עיין שם, עד שיבא משיח צדקנו במהרה בימינו אמן ואז תרום קרנו: וכדי שיהא לנו שארית בארץ ויהיה לנו קיום בגלות המר והנמהר בין הזאבים הללו לכן נמשח בקרן השמן ובקדושה גדולה רמה קרני ולא רמה פכי כדי שיגין עלינו בגלות הזה שיהיה לנו קיום כאמרם ז"ל (סנהדרין צח א) שמשח יתיב אתרעא דרומי וסובל עבור ישראל עיין שם הלשון היטב, ולכשיצמח קרן הודו במהרה אז יהיה נצב וקיים חזק ואמיץ לעד ולנצח* וזו היא מצאתי דוד עבדי, פירוש על ידי מציאה כנזכר לעיל על ידי נחש כנזכר לעיל עבור זה נקרא מציאה. ובשמן קדשי משחתיו, שהמשיחה שנמשח היה בקדושה גדולה ולמה היה זה באמת ב'.

דברים דבר והיפוכו* מתרץ הפסוק אשר ידי תכון עמו, שהעולם הזה נקרא יד כדכתיב (ישעיה מח, יג) אף ידי יסדה ארץ כו', ופירושו כדי שיהיה לנו קיום בארציות עכשיו בגלותינו שאנחנו בגשמיות מגושמים אף זרועי תאמצנו, לכשיבא משיח במהרה ואז תאמצנו זרועי שתהיה חזק וקיים לעד*

הצנע לכת עם ד' אלקיך (מיכה ו, ח). יש לומר הפירוש, דלכאורה היה לו לומר תלך בלשון נוכח כמו שמסיים בפסוק אלקיך, הוא לשון נוכח: אך הענין הוא דצריך האדם להשכיל מאוד מאוד על היצר הרע העומד עליו לפתותו גם אם בהצנע בחדרי חדרים יהיה מאין אדם אף על פי כן אם ידע בעצמו שהוא עובד השם, דהיינו שידע שהוא עוסק בלימוד ובמצות צדקה וגמילות חסדים וכדומה על ידי זה יכול לבא לידי פניה גם אם הוא בחדרי חדרים וכאשר יסתכל על עצמו יראו עיניו שדברי הנזכרים לעיל אמיתיים* רק צריך האדם שלא יעלה על לבו כלל לחשוב מחשבת מעשיו הטובים, רק כאלו הם נסתרים ממנו ואינו יודע כלל ממעשיו הטובים כלל ואדרבה לא יוטבו בעיניו כל מעשיו* וזהו הצנע לכת: דלכת הוא גם כן לשון נסתור שהוא שם דבר רמז שגם בהצנע יהיה הצנע בתוך הצנע, רצה לומר שגם בהצנע מאין אדם יהיה עוד הצנע ממנו ומעצמו כל מעשיו כלל שלא ידע מהם שהוא עושה איזה דבר* וזהו (ויקרא יט, יח) ואהבת לרעך כמוך, דהשם יתברך ברוך הוא נקרא רעך, כמו שכתוב (משלי כז, י) רעך ורע אביך אל תעזוב, ואמר הכתוב ואהבת כו', רצה לומר הסיבה שתוכל לבא לידי אהבה שלימה לאהוב את המקום ברוך הוא הנקרא רעך, בלתי אפשר כי אם באופן שתהיה כמוך, רצה לומר בכ"ף הדמיון שלא תדע מעצמך כלל שאתה הוא העושה ובמה נחשב אלא שאינך אלא כדמיון. והבין כי זה עיקר ושוורש גדול לעבודת הבורא ברוך הוא*

ויראת מאלקיך אני ה' (ויקרא יט, לב). יש לומר הפירוש, דהנה מתחילה צריך האדם להיות ירא אליו באיזה אופן וחלק אלקים שבו צריך להיות תמיד ביראה ולכן נאמר אלקיך, דהיינו חלק אלקות שבך כפי הבנתך ואז כאשר תתמיד ביראתך בלי הפסק תוכל לבא שתדע שאני ד' להשיג מציאותי על ידי פעולותי*

ואתם הדבקים בד' אלקיכם חיים כולכם היום (דברים ד, ד). מלת היום, אינו מדוקדק. ויש לומר, דהנה אמר התנא (אבות פ"ב מ"ד) אל תאמין בעצמך עד יום מותך* הגם שרואה אדם שהנהיג את עצמו היום הזה בדרך הישר ודקדק במעשיו מאוד מאוד לקשר ולדבק עצמו בהבורא יתעלה אף על פי כן אל יאמין עצמו שהוא איש ישר רק היום הזה שהוא עומד בו: ולמחרתו מיד צריך להתחיל מחדש לחפש רוממותו יתברך שמו לדבק בו יתברך ויתעלה* וזהו ואתם הדבקים כו' כולכם, רצה לומר שזה דבר השווה לכל ישראל שאפשר לו לדבק עצמו בהבורא יתעלה כמו דאיתא אפילו עבד אפילו שפחה כו'* אך אין להאמין לעצמו להיותו בטוח ביום מחר כי אם בלתי היום, רצה לומר היום שהוא עומד בו כנזכר לעיל וביום מחר צריך להתחיל מחדש וקל להבין*

שויתי ה' לנגדי תמיד (תהלים טז, ח)* כי ידוע שלב חכם לימינו, היינו היצר הטוב שהוא מסיטרא דהויה רחמים. ולב כסיל לשמאלו, שהוא יצר הרע מסיטרא דאלקים אחרים, והצדיק מהפך מדת הדין לרחמים על דרך (שבת קיט ב) ומלאך רע יענה אמן בעל כרחו. וזהו הוא הפירוש שויתי ה' לנגדי, כלומר מי שהוא לנגדי שהוא היצר הרע הפכתי אותו ושויתי הויה*

ה' עוז לעמו יתן ה' יברך את עמו בשלום (תהלים כט, יא)* הנה כל מגמותינו במחשבתנו ובמעשינו להעלות מדת מלכות וזה הוא קישור עולמות ליחד קב"ה ושכינתיה כידוע* ואז כל העולמות מושפעים ומידת מלכות נקראת עוז כמה דאת אמר (שמואל א' ב, י) יתן עוז למלכו. וזה הכל ביד הצדיק להשפיע

בעולמות על ידי מעשיו הטובים והיחודים והדביקות שלו* כמו שנאמר (תהלים סח, לה) תנו עוז לאלהים* וזה פירוש הפסוק ה' עוז לעמו יתן. וכשישראל במדריגה הזאת שמיחדים מדת מלכות הנקראת עוז כדלעיל אז ה' יברך את עמו בשלום, שנשלם שפע כל העולמות ברב טוב ושלום על ישראל אמן*

נזכירה דודיק מיין משרים אהבוך (שיה"ש א, ד). על דרך דאיתא בגמרא (עי' תענית כה א) שהיה מתפלל שיתנו לו מחלקו המזומן לעולם הבא ונתנו לו, אחר כך הראו לו בחלום שלכל הצדיקים יש להם כסא של ארבע רגלים ושלו של שלש רגלים עיין שם הלשון הטיב, ונמצא שאין לאדם להתפלל שיתנו לו מחלקו העולם הבא המזומן לו כי שמא יגרעו לו משם* אבל כל זה כשאדם מתפלל על עצמו, אבל כשמתפלל על אחרים יכול לבקש שיתנו להם מחלקם של עולם הבא, כי בוודאי לא יוגרעו בשביל זה, כי אין כוונתם לכך, כי הם אינם יודעין בדבר והצדיק המתפלל עבורם הוא כוונתו גם כן לשם שמים להשפיע להם רב טוב. וזהו נזכירה דודיק, שאנו מזכירים ומתפללים לפניך שתמשיך עלינו אותן דודים הערבים והנעימים עלינו. מיין, מעולמות העליונים הנרמזים ביין והוא עולם הבא תשפיע מעליו עלינו בעולם הזה* ואם תאמר יוגרע מחלק העולם הבא חלילה, לזה אמר משרים אהבוך, פירוש הלא אהבתם שהם אוהבים אותך ועושין מצות ומעשים טובים לפניך אשר עבורם מגיע להם זה החלק העולם הבא שלהם זה הוא מישור אהבתם בלי עקבה ורמיה, כי העולם אינם יודעים שזו היא מחלקם והצדיק גם כן כוונתו אינו רק להשפיע לעולם תיתי מהי תיתי ונמצא בשביל זאת לא יוגרע חלקם כנזכר לעיל, והשם יזכנו לאור בנועם העליון אמן*

ארון נושא את נושאו (סוטה לה א) יש לומר הפירוש כי דרך בני אדם כשהם רואים אדם המתחיל בעבודת הבורא ברוך הוא הם מדברים בו ומתקוטטים עליו ויש לו יסורים גדולים מזה ואף על פי כן הוא אינו משגיח על זה כלל ועובד את הבורא ביתר התאמצות עוד, ועל ידי זה הוא עולה בכל פעם למעלה יתירה ונמצא הם נושאים אותו ומגביהים אותו למעלה יתירה בעבודתו יתברך שמו ואחר כך כשהוא צדיק גמור אז הוא נושא אותם שמחזירים בתשובה ומשפיע עליהם כל צרכם, והפירוש ממילא מובן שהצדיק נקרא ארון כאשר בארנו כבר בכמה מקומות הוא נושא את נושאו, רצה לומר אותם שהיו מנשאים אותו הוא נושא אותם וקל להבין*

יראיך יראוני כו' (תהלים קיט, עד). דהנה איתא (בר"ר יט, ד) כל אומן שונא את אומנותו, אבל היראים יש להם שמחה זה מזה כשרואה ירא אחר, כי מדרך הירא באמת שסובר שהוא מקצר תמיד בעבודת השם יתברך ונמצא כל אחד סובר בעצמו שהוא מקצר ובמה יש לקנאות בו כיון שהוא בעצמו סובר שאין בו יראה כלל: וזו היא יראיך יראוני וישמחו, פירוש כשרואים אותי הם שמחים בי ואין מקנאים אותי. כי לדברך יחלתי, לשון חיל ורעדה כי תמיד אני בחיל ורעדה שמתפחד אני שמקצר בעבודתך חלילה ולזה אין מקנאים בי אדרבה שמחים עלי*

ולציון יאמר איש ואיש יולד בה (תהלים פז, ה). יש לומר הפירוש, דהנה מדרך הצדיק המדבר עם איזה אדם בדבר איזה הצטרפות פעולות הגשמיות שיפעול לו על ידי דבורו אזי כוונתו של הצדיק לפעול לאותו אדם מה שצריך לו: וגם כוונתו להשם יתברך לתקן שם בעולמות העליונים על ידי דבורו* וזהו ולציון, הוא הצדיק המצויין בהלכה. יאמר עליו איש ואיש יולד בה, דהיינו באותו הדבור שהוא מדבר פועל שני כוונת, דהיינו לאיש המדבר עמו שיפעול לו כל צורכו: וגם להשם יתברך הנקרא (שמות טו, ג) איש מלחמה, נולד ונפעל הכל על ידי אותה הדבור* וכאשר מתנהג הצדיק כן הוא פועל רחמים לכל העולם* וזהו ד' יספור בכתוב עמים (תהלים פז, ו), רצה לומר ד' הוא מדת הרחמים מאיר ברחמיו אל

כתיבת עמים הרוצים לכתוב חס וחלילה איזה גזירה על ישראל אזי מאיר מדת הרחמים אל הכתיבה שנהפך לרחמים גמורים*

לעושה נפלאות גדולות לבדו כו' (תהלים קלו, ד)* בגמרא אמרו (עי' הקדמת הזוה"ק ט ב) בכל מלכותם מאין כמוך (ירמיה י, ז) שאל האי מינא בכל מלכותם הוא דאין כמוך אבל בישראל יש ומנו אמר ליה אין שמצינו הקדוש ברוך הוא מחיה מתים ואליהו החיה בנה של צרפית הקדוש ברוך הוא מוריד מטר ואליהו אמר חי ה' כו' (מלכים א' יז, א)* נמצא הצדיק עושה גם כן נפלאות כמו השם יתברך ברוך הוא, אלא שההפרש הוא בין הנפלאות שהצדיק עושה ובין נפלאות ה', שהצדיק אינו יכול לעשות שום דבר כי אם על ידי הבורא ברוך הוא שמתפלל אליו והבורא ברוך הוא שומע תפלתו ומקיים דיבורו ונמצא הצדיק שיכול לפעול איזה דבר זה הוא הכל בחסדי הבורא ברוך הוא, אבל השם יתברך ברוך הוא בעצמו אין צריך לשום נברא כלל וכלל ועושה הכל לבד בלא סיוע אחר. וזו הוא לעושה נפלאות גדולות לבדו שעושה בלבדו* כי לעולם, רצה לומר מה שיש נפלאות אצל העולם, דהיינו הצדיקים* חסדו, פירוש זה הכל חסדו ששומע תפלתם ועושה רצונם*

חסדך ה' מלאה הארץ חוקיך למדני (תהלים קיט, סד). דאנשי כנסת הגדולה תיקנו לומר גומל חסדים טובים, היינו אף למי שאין ראוי והגון על דרך (תהלים קו, א) הודו לה' כי טוב כי לעולם חסדו, בין הגון ובין אינו הגון לעולם חסדו ואנו אומרים גומל חסדים כו', מלשון ויגמל אברהם, דהיינו שאין אנו צריכין לחסדים האלה, כי השם יתברך ברוך הוא מקבל הכל מאתנו ואנו לוקחים בשורת הדין ואין צריכין להחסד, והיינו קונה הכל על ידי זה הוא גומל חסדים, כלומר שאינו עושה כבר בחסד כי אם במדת הדין ועל דרך שאמרו (ברכות יז ב) צדיקים ניזונין בזרוע. אבל זה יש להמקטרג עדיין פתחון פה לקטרג ולומר באמת למה השם יתברך מקבל מאתנו הכל, על זה אנו אומרים וזוכר חסדי אבות, דהנה יש חסדים מגולים וחסדים מכוסים, והחסדים המכוסים הם נקראים חסדי אבות דהזרע אצל האב הוא מכוסה ועל החסדים המכוסים אין שום קטרג עליהם, כי אין המקטרג יודע מהם והם מכוסין ממנו* ולזה אומרים וזוכר חסדי אבות, ושוב אין למקטרג רשות לקטרג עליהם* וזהו חסדך ה' מלאה הארץ, האמת שהחסד שלך הוא מלאה הארץ, אבל אני מתפלל אליך חוקיך למדני, דהיינו שתשפיע עלינו החסדים המכוסים ויהיה תמיד בלי הפסק כחוק וכנזכר לעיל שלא יהיה להשטן רשות להרהר אחריה*

ירונו וישמחו חפצי צדקי כו' (תהלים לה, כז). דשמחה הוא לצדיק כשניצול מאיזה חטא הבא לידו וניצול ממנה אזי ישמח מאד* ורינה הוא כאשר יעשה הצדיק איזה דבר המותר באכילה ושתייה ועושה זאת לשמים ומכניס אל הקדושה זה נקרא רינה, שהוא למעלה מהשמחה שמשמח אפילו אחרים על ידי רינתו, כי כל העולמות יש להם תענוג גדול כשמעלין איזה דבר השפל שבעולם התחתון לעולם העליון* וזהו ירונו כו' חפצי צדקי, רמז לאותן בני אדם השומרים עצמם מעבירה וחפצים צדקת ה', כלומר שיהיה צדיק להשם יתברך והם במדריגת שמחה* ויאמרו תמיד יגדל ה', פירוש אותן שאומרים תמיד יגדל ה' שרוצים תמיד שיתגדל שמו של הקדוש ברוך הוא ביחודים ודביקות ובעליות מיין נוקבין הם במדריגת רינה כנזכר לעיל:

או יאמר ירונו כו'. על דרך הפסוק (דברים י, יב) מה ה' אלהיך שואל מעמך כו', ושמעתי אומרים דמה רמז לעניויות לשון (שמות טז, ז) ואנחנו מה, זה הוא שה' שואל מעמך שתהיה במדריגה מה. ויש לומר שזה רמזו רז"ל שדרשו (מנחות מג ב) חייב אדם לברך מאה ברכות בכל יום מפסוק הנ"ל אל תקרי מה אלא מאה, הפירוש הוא כך אל תקרי מה, שבלתי אפשרי שתבא למדריגת עניויות להקרא מה אלא מאה,

דהיינו באופן שתוכל לברך מאה ברכות בכל יום בלי שום מחשבה זרה ואז תהיה במדריגת מה: וזהו (תהלים צג, א) ה' מלך גאות לבש, דעל ידי מעשינו הטובים שאנחנו עושים אזי השם יתברך ברוך הוא נקרא מלך אך איך אפשר שיתקרא מלך על ידי מעשינו הטובים מאחר שיש גאות בעולם ותועבות ה' כו' כל גבה לב (משלי טז, ה), ואין אני והוא כו' (סוטה ה א), אך לזה עשה השם יתברך ברוך הוא בחכמתו שנתן לבוש להלביש עצמן, דהיינו שנתן לנו התורה הקדושה שתהיה לבוש לכסות את הגאות ולבא אל מדת עניות* וזהו ה' מלך, רצה לומר שהשם יתברך יהי נקרא מלך גאות לבש, עשה לבוש להלביש את הגאות ולכסותו כנזכר לעיל. והנה האדם הצדיק העובד ד' באמת הוא כסא להשם יתברך ברוך הוא לשכון עליו כמו שאמר הכתוב (תהלים פט, טו) צדק ומשפט מכון כסאך, דהיינו על ידי הצדק ומשפט שאדם מתנהג בו מכין הכסא להשם יתברך ברוך הוא ונמצא הצדיק על ידי מעשיו הטובים הוא מתגדל על הכסא כבוד שישכון עליו השם יתברך ברוך הוא ובכל זאת אין כוונתו להנאתו שיתגדל הוא אלא שיתגדל שמו של השם יתברך ברוך הוא וברוך שמו וזו היא ויאמרו תמיד יגדל ה' וכו'*

בגמרא (קידושין לא א) אסור לילך בקומה זקופה* פירוש, כי עיקר בריאת האדם לתקן שורשו בעולם העליון ולתקן הקומה העליונה כדכתיב (בראשית ט, ו) כי בצלם אלקים עשה את האדם, פירוש בקומה עליונה וכדמותה עשה אותו שיש עולם הנקרא יד ה' עיני ה' רגלי ה', וכל שאר אברים, ואף שאין שם בעולמות עליונים שום דמיון ותואר כלל וחלילה וחלילה לדמות שם או לצייר במחשבה כלל דבר זה שם ואין לו גוף ולא דמות כו', אלא שהעולם התחתון יש לו דמות ונאחז בשורשו בעולם העליון. העינים למשל יונקים מאותן העולמות הנקראים עיני ה', והם הנקראים עינים לא על דמותם חלילה כי אם על פעולתם שיש בעולם העליון רחמים הנקראים עינא פקחא שמשגיח תמיד על רחמי העולם וצרכם לזה נקראים עינים, וכן על דרך זה שאר האברים בפעולתם נקראים ולא בדמותם* והאדם עיקר בריאותו היה לתקן השיעור קומה, דהיינו על דרך זה כשאדם עושה איזה מצוה בידו אז ניתקן העולם הנקרא יד ה', וכן ברגל ניתקן עולם הנקרא רגל וכן שאר האברים באיזה אבר שמקדש עצמו אז ניתקן העולם השייך לאבר ההוא* אבל העיקר התיקון הוא שיהיה שפל ונבזה בעצמו באמת וזאת היא מדריגת הצדיקים העובדים ה' באמת לבבם. וזו היה מעלת משה רבינו עליו השלום שבא במדריגה גדולה כל כך הכל בשביל גודל ענוותנותו האמיתי שהבין בעצמו שלא תיקן עדיין הקומה כלל* וזה הוא הפירוש אסור לילך בקומה זקופה, פירוש שאסור לסבור בעצמו שכבר תיקן הקומה והיא זקופה כבר, אלא תמיד יהיה שפל ונבזה שייף עייל שייף נפק ואז טוב לו:

אשרי שומרי משפט עושה צדקה בכל עת (תהלים קו, ג). דאיתא בגמרא (ברכות ו ב) אגרא דתעניתא צדקתא, ונמצא הצדקה הוא יותר מן התענית: וקשה, הא איתא בגמרא (שם לב ב) גדולה תענית יותר מן הצדקה שזה בגופו וזה בממונו* נראה דכך הוא הפירוש על דרך המשל מי שנתמנה אצל שר המושל להיות שוטר ורודה לכל מי שיתחייב אצלו עונש: וכאשר האדם המחויב העונש מבקש על נפשו מהשר למחול לו והשר נותן לו כתב פטור אז גם השוטר יש לו הנאה מזה שאינו צריך לעשות דין באדם: ונמצא זה השר נחשב כאלו עשה צדקה עם השוטר שמתחילה היה ממונה לעשות דין עתה נהפך לרחמים ומי גרם זה להשר שיעשה הצדקה הזאת, האדם שבקש ממנו המחילה ונכנע לפניו: כן הדבר הזה האדם החוטא כשנותן לב לשוב להבורא ברוך הוא ומתענה על חטאיו קורעין לו גזר דינו והוא כאלו השם יתברך ברוך הוא נתן כתב רשום להמקטרג שלא לענשו עוד ונהפך הממונה עצמו לרחמים עליו, ונמצא למפרע שאדם השב עשה צדקה עם המלאך הממונה על הדין וזהו אגרא דתעניתא צדקתא, שכן התענית

הוא הצדקה שעושה עם המלאך וכדלעיל* וזהו אשרי שומרי משפט כו', פירוש שמשמר את המשפט הוא הדין הנקרא משפט משמר אותו שלא לבא עליו, ואדרבה יתהפך לרחמים ומפרש הקרא על ידי מה נעשה זה ומפרש עושה צדקה בכל עת, שרואה ומשמר העיתים שחטא לעשות תשובה עליהם ולהתענות עליהם ועל ידי זה עושה הצדקה עם המקטרג ונהפך לרחמים גמורים אמנ*.

שירו לאלהים זמרו שמו (תהלים סח, ה)* נראה לי דשיר הוא נוקבא, דהוא שייך לשם אלקים שהוא מדרגת נוקבא, וזמרו הוא דכורא, שהוא שייך לשם הויה ברוך הוא ולעתיד יחודש השירה ותבא גם כן למדרגת הויה. וזהו (תהלים צו, א) שירו לד' שיר חדש, רצה לומר השיר שיתחדש לעתיד הוא שירו לד', שיהיה בחינת שירה בהויה. והנה מדרגת זמר שהוא מדרגה גדולה שהיא דכורא וכנוכר לעיל צריך האדם שימור גדול בל יתגאה במדרגה הזאת וצריך להתחזק במאד מאד שיהא הזמר כך כאילו השכינה מדבר מתוך גרונו. וזהו (ישעיה יב, ה) זמרו ד' כי גאות עשה, דיש לדקדק על הלשון זמרו ד' כי לד' היה לו לומר, אלא רצה לומר מדרגת הזמר תראה כאלו ד' בעצמו מזמר כאלו השכינה מזמרת מתוך גרונו: ומפרש למה צריך כל כך חיזוק ואימוץ גדול כזה כי גאות עשה, פירוש מחמת שעשה השם יתברך גאות בעולם לכן צריך להתחזק במדרגה הזאת. וזהו (שמות טו, א) אז ישיר משה ובני ישראל, ואמרו חז"ל (סנהדרין צא ב) שר לא נאמר אלא ישיר רמז לתחיית המתים וכו', והיינו אז, רצה לומר לעתיד ישיר משה את השירה הזאת שהיא נוקבא. לד', רצה לומר שיחודש למדרגת ד' שהוא הויה ברוך הוא שהוא דוכרא. וזהו שירו לאלהים, רצה לומר דהיינו שהשירה שייך לשם אלקים, וזמרו שמו, והזמר הוא שייך לשם הקדוש הוא הויה ברוך הוא ולכן לא כתיב זמרו לשמו, לפי שצריך התחזקות כאלו השכינה מזמרת מתוך גרונו וכדלעיל*.

וזרחה לכם יראי שמי שמש צדקה ומרפא בכנפיה (מלאכי ג, כ)* נראה לי דאיתא בגמרא (ברכות כח ב) העושה תפלתו קבע אין תפלתו תחנונים: ויש לומר הפירוש על דרך שאמרו חז"ל (שם יז ב) על פסוק (ישעיה מז, יב) שמעו נא אבירי לב הרחוקים מן הצדקה, מאן אבירי לב צדיקים שכל העולם ניזונין בצדקה והם ניזונין בזרוע. ואמרתי הפירוש בזרוע, רצה לומר שהם הולכים במדרגתם לעולמות עליונים והם קרובים להעולמות והרי הוא כאילו נוטלים ההשפעה בידם כאדם שהוא קרוב אצל דבר ומושיט ידו ליקח אותו דבר. וזהו הפירוש העושה תפלתו קבע, דהיינו שתפלתו עולה תמיד בקביעות לעולם העליון המיוחד לה. אין תפלתו תחנונים, רצה לומר זה אין צריך ליקח ההשפעה על ידי תחנונים, דהיינו שיהא ניזון בצדקה כעני המתחנן על הפתח כי אם בזרוע כנוכר לעיל, ולא כן האדם שלפעמים מחזק עצמו בתפלתו ולפעמים יחלש כמו ששמעתי מאחי הרב ואל יבא בכל עת אל הקודש (ויקרא טז, ב), ואמר הפירוש שאל יבא לעתים אל הקדושה, דהיינו שלפעמים יתגבר בקדושה ולפעמים יחלש, רק שיהיה תמיד בקדושה בלי עת. וזהו גם כן הפירוש כל הקובע מקום לתפלתו (ברכות ו ב), רצה לומר שתפלתו עולה למקום אחד המיוחד לה אלקי אברהם כו'. וזהו הפירוש (תענית ח ב) שמש בשבת צדקה לעניים: דהנה הצדיקים ההולכים תמיד בקדושה ומסתכלים ברוממות אל כל ימי השבוע אז ביום שבת קודש בא להם הבהירות הגדול והקדושה מתנוצצת מאליה, אבל מי שצריך בשבת להתעורר עליו בהירות מחדש על ידי שהוא מסתכל וממשיל לעצמו רוממות אל בשבת עצמו אף על פי שגם זה הוא טוב אינו אלא כמו צדקה לעניים שאין להם משלהם כלום. וזהו שמש בשבת, רצה לומר שהוא צריך להסתכל על הבהירות בכדי שימשיל לעצמו רוממות אל בשבת הרי הוא כמו צדקה לעניים כנוכר לעיל. וזהו וזרחה לכם יראי שמי שמש צדקה ומרפא בכנפיה, דהיינו רצה לומר שיזרח לכם יראי שמי לכם דייקא, פירוש מחמת יראי

שלכם שעבדתם עליו כל ימי החול. שמש צדקה, פירוש מה שלאחרים אני נותן לה' בצדקה יזרח לכם ממילא: ומרפא בכנפיה, רמז על הצדיק המעופף תמיד ומשוטט בכנפיו בעולמות העליונים הוא גורם רפואה והשפעות לישראל וזהו הבטחה ליראי שמי וקל להבין*

יהללו ה' דורשיו יחי לבבכם לעד (תהלים כב, כז)* נראה לי, דהנה כשהצדיק עושה מצוה ומקיים המצוה בשורשה, אז מביאה אותו המצוה לידי חימום והתלהבות הבורע בו* על ידי המצוה שעשה לזמר שירות ותשבחות להשם יתברך ברוך הוא: וזהו יהללו ה' דורשיו בשירות ותשבחות מחמת שיחי לבבכם*

מלכותך מלכות כל עולמים וממשלתך בכל דור ודור (תהלים קמה, יג). פירוש הדורות ממשיכים אליהם מלך כפי מעשיהם אם טוב אם להיפך חס וחלילה ולפיכך דורות הראשונים שהיו צדיקים והמשיכו אליהם מלכים טובים, אבל בעוונותינו הרבים בדורות הללו בגלות המר שנתמעטו הדורות אין אנו יכולים להמשיך עלינו מלך טוב: אף על פי כן הקדוש ברוך הוא ברוב רחמיו וחסדיו אף על פי שאין לנו מלך טוב אין הקדוש ברוך הוא נותן הממשלה בידו שיהיה חס וחלילה מושל בנו אלא הממשלה נשאר תחת ידו של הקדוש ברוך הוא כמו בדורות הראשונים* וזהו מלכותך כו' כל עולמים, פירוש שהמלכות הוא לפי העולם כמו שממשיכים אליהם. אבל וממשלתך בכל דור ודור, פירוש דהממשלה נשאר קיים לעד בידו של הקדוש ברוך הוא המלא רחמים ולא כלו לעד מדור לדור*

עוד פירוש אחר על פסוק זה, כי השם הוי"ה ברוך הוא הוא נעלם לעת עתה בגלות כמו דכתיב (שמות ג, טו) זה שמי לעלם, חסד וי"ו, ויש ליתן טעם לשבח למה באמת הוא נעלם בגלות* כי בגלות המר הזה אנחנו תחת הדינים חס וחלילה והקב"ה ברוב רחמיו כשרוצה לעשות לנו חסדים אזי הוא מסתיר אותם כדי שלא יהיה עליהם קטרוג חס וחלילה ומעלים את החסדים והרחמים בהחבא ובהצנע שלא יבינו שרוצה לעשות לנו רחמים והוא עושה לנו חסד בהסתר וזה נקרא נפלאות, כי תרגום פלא הוא ואתכסיא. וזהו כתיב (תהלים קלו, ד) לעושה נפלאות גדולות לבדו, שמכסה הרחמים שאינו יודע, כי אם הוא לבדו, ולא עוד אלא שנתן לנו צדיקים אף בגלות שהם מזכירים את הרחמים תמיד לפניו ומעוררים רחמים עלינו והצדיק נקרא זכר, שמזכיר להקב"ה הגם שאין שכחה לפניו, אף על פי כן צריך אתערותא דלתתא כיודע והצדיק הוא אתערותא וזוהו מזכיר כנסת ישראל להשם יתברך שמעוררים רחמים על בניו* וזהו כתיב (תהלים קיא, ד) זכר עשה לנפלאותיו, רצה לומר אף על פי שהעלם הרחמים וזה נקרא נפלאות כנ"ל, עשו להם זכר הוא הצדיק שיזכור תמיד בהם* וזהו זה שמי לעלם הנזכר לעיל אף על פי ששמי הויה אני מעלים אף על פי כן זכרי לדור דור* רצה לומר בכל דור ודור אני מעמיד להם צדיקים שנקראו זכרי כנזכר לעיל. זהו פירש הפסוק מלכותך מלכות כל עולמים, רצה לומר עולמים לשון נעלם שהמלכות שלך נעלם אבל וממשלתך בכל דור ודור, רצה לומר דהיינו הצדיקים המושלים על הרחמים וממשיכים אותם על ידי אתערותא דלתתא אתה מעמיד להם בכל דור ודור*

אמרו בגמרא (גיטין ז א) מי שיש לו צעקת לגימה על חבריו ודומם הקדוש ברוך הוא עושה לו דין. נראה לי הפירוש, מפני שהאדם יש לו להתפלל תמיד בעד חבריו שלעצמו אין יכול לפעול כל כך שאין חבוש מתיר כו' (ברכות ב), אבל על חבריו הוא נענה מהרה וכל אחד יש לו להתפלל בעד חבריו ונמצא זה פועל לזה חפצו זה לזה עד שכולם נענים. וזהו שאמרו (שבועות לט א) ישראל ערבים זה לזה, פירוש עריבין לשון מתיקות כמו (שיה"ש ב, יד) וקולך ערב, מפני שממתיקין זה לזה בתפלתם שמתפללין כל אחד בעד חבריו ועל ידי זה הם נענים, ועיקר התפלה היא במחשבה מפני שבמחשבה יכול בנקל להתקבל תפלתו בעבור שאין עליה קטרוג. וזהו פירוש כל מי שיש לו צעקת לגימה על חבריו, שצועק בשביל

חבירו שאין לו פרנסה. ודומם, פירוש שמעלה תפלתו בעולם המחשבה. הקדוש ברוך הוא עושה לו דין* פירוש שפועל רצונו הטוב ונענה בתפלתו*

רצון יריאיו יעשה ואת שועתם ישמע ויושיעם (תהלים קמה, יט)* נראה לתרץ על שמתחיל בלשון יחיד ומסיים בלשון רבים, וגם כפל הלשון. לפי שהצדיק אינו מתאווה לשום דבר ברצונו, כי הוא כל כך במדרגתו הקדושה שאין לו תאוה לשום דבר, אך מהיכן בא זה שהצדיק צריך לפעמים לאיזה דבר למזון או למלבוש או לכסף וזהב והדומה להם, זה הוא הכל לצרכי העולם, שהעולם צריכים לכל זה תמיד ומתאווים להם תמיד ומתפללים עליהם, רק שאין כח בידם להיותם נענים בתפלתם מפני שאין כח בתפלתם לעלות למעלה, וכשהצדיק צריך גם כן לאותו דבר ומתפלל עבורו ותפלתו הזכה עולה בלי שום פגע אזי נאחזין כל תפלות ישראל באותה התפלה ונענין כל ישראל בזכותו* וזו היא פירוש רצון יריאיו יעשה, פירוש השם יתברך ברוך הוא עושה רצון להצדיק שיהיה צריך לאיזה דבר ויתאוה לה כדי ואת שועתם ישמע כו', שישמע תפלת הציבור ויושיעם*

או לפרשו בענין אחר, כי גם על הצדיק יש לפעמים עליו קטרוג ומהיכן בא הקטרוג מפני שאין צדיק בארץ אשר יעשה טוב כו' (קהלת ז, כ), פירוש שגם בטוב אי אפשר שיהיה ברור וצלול בלי חטא כלל, כי אינו יכול האדם להיות כל כך ברור שיעשה דבר בלי שום פגם ובכל דבר שעושה יש איזה פניה או גדלות* וכיון שאינו ברור לעשות דבר בלי שום פגם כלל על זה יש עליו קטרוג רחמנא ליצולן, אבל השם יתברך ברוך הוא ברוב רחמיו הגדולים הוא מבטל הקטרוג ובמה מבטלו בעשות רצון הצדיק כמעשה, כי הרצון אצל הצדיק הוא ברור מאוד, כי רוצה הוא לעבוד את הבורא ברוך הוא בשלימות גדול בלי שום פיגול מחשבת זרה כלל, והקב"ה ברחמיו עושה את הרצון כמעשה כמו שאמרנו בגמרא (קידושין מ א) מחשבה טובה הקדוש ברוך הוא מצרפה למעשה, ונמצא כאלו כבר נעשה העשיה גם כן בלי שום פגם כלל ונתבטל הקטרוג ממילא כיון שהעשיה היא ברורה על מה יש הקטרוג. וזה הוא הפירוש רצון יריאיו יעשה, פירוש שמחשב הרצון של הצדיק למעשה ובזה ואת שועתם, שהם צועקים על הקטרוג שיש עליהם ישמע ויושיעם ומבטל הקטרוג כיון שהמעשה הוא טוב והבן*

עוד פירוש אחר, כי הקטרוג אינו רק על המעשה שאינו ברור' וכדלעיל אבל על הרצון אין שום קטרוג, כי הרצון הוא ברור וצלול, והצדיק ברוב צדקתו הוא מכניס רצונו ומחשבתו הטובה באחרים שגם הם יהיה להם הרצון הטוב להדבק בהבורא ברוך הוא בכל לבבם ובזה שמכניס הרצון באחרים זה כבר נקרא מעשה, כי נעשה מהרצון שיש לו מעשה באחרים ובשביל זה נתבטל הקטרוג שהרי גם המעשה היא ברורה מאד. וזהו הפירוש בפסוק (תהלים קמה, טז) פותח את ידיך ומשביע לכל חי רצון, כי הצדיק ממשיך שפע להעולמות ולכל אדם ועל ידי מה הוא פועל כך בהכניס רצונו באחרים ונמצא כי נעשים כולם צדיקים על ידו ולזה יכול להמשיך עליהם שפע רב. ובזה מדויק הלשון נוכח ונסתר כחדא פותח הוא נסתר, את ידך נוכח, אלא שזה קאי על הצדיק, שהצדיק הוא הפותח הידים להבורא ברוך הוא כביכול להשפיע על העולם ובמה הוא פותח ומפרש הפסוק ומשביע לכל חי רצון, במה שמשביע לכולם רצון אהבת הבורא ברוך הוא ונעשה מהמחשבה מעשה ואין קטרוג כלל ויכול להשפיע כרצונו ואין שטן ואין פגע רע* וזהו הפירוש עצמו גם כאן רצון יריאיו יעשה, רצה לומר מהרצון נעשה מעשה וכדלעיל וממילא את שועתם על הקטרוג ויושיעם:

קול ד' בכח קול ד' בהדר (תהלים כט, ד): כי ידוע שקול הוא הוי"ה ודבור הוא אדנ"י והשם יתברך ברוך הוא בחסדיו הגדולים אינו משפיע את הרחמים אלא על ידי המשכת הצדיק ולמה זה כדי לקרב את

הצדיק אליו* והנה הדר אינו כי אם דבר הנראה לעינים, כי על דבר שאינו נראה אינו שייך הידור. וזה הפירוש קול ד' שהוא רחמים בכחו ולא בפועל עדיין קול ד' בהדר שהצדיק מביא אותם אל ההתגלות ונקרא הדר*

עוד פירוש ונקדים כמה פסוקים לפרשם יחד כתיב (תהלים טז, יא) נעימות בימינך נצח, וכתוב (שמות טו, ו) ימינך ד' נאדרי בכח כו', וכתוב (שם, ג) ד' איש מלחמה, והצעת הדברים כך הם, הנה יש שתי מדות. חסד, וגבורה, ויש עוד חסד שבגבורה ובחוסד, וחוסד שבגבורה, הוא כשהקב"ה נוקם באומות ומשלם גמול לאויביו בשביל ישראל נמצא בזה הגבורה שעושה הוא חסד גדול. וזה הוא הפירוש נעימות בימינך נצח, מה טוב ומה נעים כשאתה לוקח בימין שלך שהוא החסד את הנצח שהוא הנצחון וגבורה וממילא מובן הפסוקים הקודמין והבן*

ה' חפץ למען צדקו יגדיל תורה ויאדיר (ישעי' מב, כא): כי ידוע שעיקר כוונת הבורא ברוך הוא בבריאות העולם להטיב לברואיו מפני שהוא רב חסד ולא היה עם מי לעשות חסדים הוכרח להמציא העולם כדי לקיים מדת החסד והכל נעשה על ידי הצדיק הממשיך כל ההשפעות על ידי אתערותא דלתתא והצדיק יכול להמשיך בפעולותיו מה שרוצה אם לחסד ואם לגבורה ובמה בתורה, כי הקדוש ברוך הוא ברוב רחמיו הגדולים העמיד בתורת מדת גדולה וגבורה כדי לכשילמוד האדם התורה לשמה ימשיך בכחה מדת חסד וגבורה למטה, חסד לישראל וגבורה לאומות העולם* וזה הוא הפירוש בגמרא (ברכות ס ב) חסד ומשפט אשירה (תהלים טז, יא) אם לחסד אשירה ואם למשפט* אשירה אשירה, הוא מלשון (עי' שבת סז א) המשיך פירותיו, והפירוש הוא אם לחסד, אם אני רואה שהחסדים גברו למעלה והרחמים מתעוררים אז אשירה אותם לישראל, ואם למשפט, וכשאני רואה שהמשפט חלילה מתעורר אשירה אותם לאומות העולם. וזה אומר ד' חפץ למען צדקו* רצה לומר שחפץ הבורא ברוך הוא לעשות צדקה להעולמות. יגדיל תורה ויאדיר, פירוש העמיד בתורה גדולה וגבורה כדי שימשיך אותם הצדיק על ידי התורה כנזכר לעיל והבן*

שבענו בבקר חסדך ונרננה ונשמחה בכל ימינו (תהלים צ, יד): תחלה נקדים לפרש פסוק אחד שנאמר (בראשית כב, ג) וישכם אברהם בבקר: כי ידוע שבבקר נקרא חסד ויש חסדים המכוסים וחסדים המגולין, וחסדים המכוסים נקראין מוחין, כי המוח הוא מכוסה וחסדין המגולין נקראים שכם, כי השכם הם הכתפיים הם מגולין ונראין רחבים* ולזה נאמר ביששכר (בראשית מט, טו) ויט שכמו לסבול, שעשה מן החסדים המכוסים חסדים המגולין שיתגלו ויבואו אל התפשטות* וגם אברהם כיון לעשות מן חסדים המכוסין חסדים המגולין שיהיו במדרגת שכם ולזה כתיב וישכם אברהם בבקר, שעשה מן הבקר שהוא החסד שיהיה נקרא שכם ויתגלו בהתפשטות ויהיו נראין* וזה הוא שבענו בבקר חסדך, לשבע אותנו בחסדך הגדול ויתגלה אלינו במגולה ואז נשמחה ונרננה בכל ימינו תמיד שאף על פי שחס וחלילה תמה זכות אבות יהיה חסדך קיים לעד ולנצח*

גר אנכי בארץ אל תסתור ממני מצוותיך (תהלים קיט, יט). * נראה לי, דהנה האותיות והכתב של התורה הקדושה הוא הלבוש והגוף של התורה: והפנימיות והנסתרות של התורה היא הנפש של התורה: והצדיק העוסק בתורה לשמה זוכה לדברים הרבה ומגלין לו רזי התורה, דהיינו שזוכה להשיג הפנימיות של התורה* וזהו דאמרינן בגמרא (שבת קה א) דאנכי, הוא ראשי תיבות אנא נפשי כתבית היבית, דהיינו כנ"ל שהשם יתברך ברוך הוא נתן הפנימיות היא הנפש בתוך הכתב* ומחמת גודל הדביקות של הצדיק העוסק בתורה לשמה הוא מעלה את התורה ומקשרה מעולם לעולם עד אין סוף ברוך הוא וברוך שמו*

וזהו שנאמר (תהלים מא, יד) ברוך ד', פירוש התורה הנקראת ברוך ד' שהיא הברכה העליונה שממנה הולכין כל הרחמים והשפעות היא מהעולם ועד עולם* והיינו אורייתא וקב"ה חד, דהיינו על ידי הצדיק המקשר מהעולם לעולם עד אין סוף ברוך הוא* וזהו פירוש הפסוק (תהלים יט, ח) תורת ד' תמימה משיבת נפש, פירוש על ידי הצדיק המשיב את הנפש היא הפנימות של תורה למעלה למעלה עד אין סוף ברוך הוא על ידי זה היא תמימה. וזהו שאמר דוד המלך עליו השלום גר אנכי בארץ, רצה לומר הפנימיות שמרמז בתיבת אנכי, שמרמז על הנפש הנתונה בתוך הכתב אנא נפשי כתבית כו', הוא כמו גר בארץ, שאין העסק התורה אצל העולם כל כך בשלימות להשיג הפנימיות, פירוש האור הפנימי הנגזר והנסתר במצותיך בכן בקשתי אל תסתר ממני מצוותיך, שתזכני להשיג הרזין דאורייתא באמת*

או יאמר, דהנה כבר כתבנו מזה דהצדיק השלם יכול לבטל כל הגזירות הקדוש ברוך הוא גזור וצדיק מבטל, והוא על ידי שהצדיק הוא מופרש ומובדל מעניני עסקי העולם הזה והוא כאלו אינו בעולם הזה כלל: ומחמת דבר זה קדושתו הרבה מאד כדמיון המלאכים שואלין זה לזה איה מקום כבודו שהם סוברים שהשם יתברך ברוך הוא בתחתונים ומחמת זה מודים ומשבחים להשם יתברך ברוך הוא ונמצא המלאכים שואבים הקדושה על ידי עולם הזה שהם אינם בו, והצדיקים שואבים ומקבלים הקדושה מהעולי' העליונים שסברתם בהיפך המלאכים, והצדיק המופרש ומובדל מהעולם הזה הוא שואב גם כן הקדושה מהעולם הזה כדמיון המלאכים שגם הוא כאילו אינו בזה העולם כלל מחמת גודל פרישותו וקדושתו ויש לצדיק כזה אהבת המלאכים ויראת המלאכים ומדרגתם הוא יותר מהם ולהצדיק כזה לא יעשה ה' דבר כי אם גילה סודו לעבדיו כמו שנאמר באברהם (בראשית יח, יז) המכסה אני כו', ויודע הצדיק להתפלל ולבטל. וזהו שאמר דוד גר אנכי בארץ, דהיינו שאני מובדל ומופרש מכל גשמי עולם הזה לכן אל תסתר ממני מצוותיך, פירוש הציווים שאתה מצוה בעולם הודיעני מקדם כדי שאוכל למתקם על ידי תפילתי הזכה*

במשלי (טו, כג) שמחה לאיש במענה פיו* נראה לי על פי דאיתא בגמרא (ברכות לד ב) ר' חנינא בן דוסא כשהיה מתפלל על החולה אמר זה חי וכו' אמרו לו מנין אתה יודע אמר להם אם שגורה תפילתי בפי כו'. וזהו שמחה לאיש, פירוש על ידי מענה פיו, דהיינו תפלתו של האיש צדיק אם שגורה בפיו אז שמחה הוא לו שיודע שתפלתו רצויה מקובלת לפני המקום ברוך הוא*

או יאמר, דהנה יש ב' מדרגות בצידיקות. א', מדרגות יראה היא הנקראת בשם יעקב* כמו שנאמר (ירמיה ל, י) אל תירא עבדי יעקב, נמצא מצינו יראה אצל יעקב* והב', היא מדרגת העובד מאהבה היא הנקראת בשם ישראל* דהיינו ישר אל שהוא מודה ומשבח להשם יתברך ברוך הוא בשירות ותשבחות והוא על ידי אהבה רבה, ואיתא בחובות הלבבות (שער חשבון הנפש) שצריך האדם לקבל על עצמו תנאי הגירות בעולם הזה כאשר האדם שהוא גר בארץ אחרת והוא שפל ונבזה בעיניו מאד שאין לו על מי לפנות ותמיד בכל רגע הוא בעמוד וצא קאי וממהר לעשות פעולותיו והצטרפותו בשעה מועטת זו כמו כן צריך להיות העולם הזה נדמה בעיני האדם כאשר מבואר שם באר היטב בצחות לשונו הוזהר* וזהו מדרגת יראה שרואה בשפלותו ומתיירא מהבורא ברוך הוא הגדול והנורא. והנה הצדיק צריך להיות עובד בשני המדרגות, דהיינו מדרגת יראה. הוא התנאי הגירות והשפלות. ובמדרגת אהבה שהוא לחשב תמיד רוממות אל וגדולתו* והפעולה המביאה את האדם לידי אהבה הוא המחשבה הטהורה הזכה והצלולה, דהיינו שיסיר ממנו כל מחשבת חוץ ולמעט כדיבורו בעניני העולם הזה כי אם לצורך גדול ואותו הצטרפות יהיה גם כן לעבודתו יתברך שמו ולחשב תמיד רוממות אל ושיהא הילוכו בקדושה

ודיבורו בקדושה ביראת אל כל היום ועל ידי זה הוא בא לאהבה רבה ושלימה. וזהו פירוש הפסוק שמחה לאיש, דהיינו שהפסוק מלמדינו איך לבא לידי אהבה שהיא השמחה ואמר באיזה פעולה יבא שמחה לאיש צדיק במענה, הוא לשון עינו וסיגוף, דהיינו על ידי שהוא מענה ומסגף את פיו מדבר דבר שאינו צורך גבוה וישמור פיו ולשונו מאד לדבר בקדושה ועל ידי מחשבתו טהורה להיות מחשב רוממות אל וגדולתו ובא לידי אהבת הבורא יתברך ובמצותיו חפץ מאד. וזהו (ויקרא כה, כג) גרים ותושבים אתם עמדי, שהקב"ה מצווה לישראל שיהיו עובדים אותו בשני המדרגות הנזכרות לעיל, דהיינו גירות היא היראה ותושבים זה היא מדרגות אהבה, כי הנשמה הבאה מלמעלה והלכה בכל העולמות עד העולם התחתון הזה צריכה להיות גם כן מחשבת תמיד בעולמות עליונים שהיתה בהם תושב וזהו רוממות אל. וזהו פירוש הפסוק (תהלים קיט, יט) גר אנכי, שאמר דוד המלך עליו השלום רבונו של עולם מדרגות יראה היא הגירות והשפלות יש בי, אך על זאת אתפלל אל תסתור ממני מצוותיך, היא מדרגת אהבה הפנימיות שבמצותיך שהיא על ידי אהבה ודביקות כנ"ל*

או יאמר שמחה לאיש כו' דהנה ידוע שעיקר החיות של כללות ישראל אינו אלא בארץ הקדושה השם יתברך יקבץ נדחינו מהרה למקום חיתנו. אך הצדיק הדבק בהבורא יתברך שמו ובשמו הגדול יש לו חיות אף בכל מקום שהוא. וזהו (בראשית מז, כח) ויחי יעקב בארץ מצרים שבע עשרה שנה* פירוש יעקב היה לו חיות אף בארץ מצרים על ידי שם הוי"ה ברוך הוא וברוך שמו שהוא במספר קטן שבע עשרה בגימטריה טוב. וזהו שמחה לאיש במענה פיו, כי מענה הוא לשון מעון ודירה, דהיינו הצדיק על ידי עסקו בתורה ותפילותיו הזכים והצלולים בדביקות גדול שיש לו יש לו חיות ונמצא פיו הוא דירתו בכל מקום שהוא* וזה שמחה לו ואשרי לו לחלקו לאיש הצדיק.

בבבא מציצא דף ל' משנה איזה היא אבידה כו'. ונראה לי על דרך המוסר אם תרצה לדעת איזה היא אבידה שאדם אובד בו נשמתו. ואמר מצא חמור או פרה רועים בדרך, דחמור הוא גוף והחומר של האדם העוסק בעניני העולם הזה ודברי גשמי הרודף אחריהם וזה הוא הפירוש של רועים, שרועה את עצמו במרעה העולם הזה אלא שאף על פי כן הוא בדרך, פירוש שהוא נוהג את עצמו בדרך הישר שנושא ונותן באמונה. אין זו אבידה, בשביל זה אינו מאבד חס וחלילה נשמתו* אבל חמור וכליו הפוכים* דכלים הם האברים של האדם שהוא משמש בהם אם הם הפוכים, פירוש שקלקל בהם והיפך אותם מטוב לרע הרי זו אבדה, שבזה בוודאי הוא אובד את נשמתו, לכן חוס וחמול ורחם על נפשך ונשמתך ותחזור בתשובה מהרה להבורא יתברך שמו: החזירה וברחה: החזירה וברחה אפילו ארבעה וחמשה פעמים, דהיינו שחזר בתשובה כמה פעמים וחזר לקלקלו אף על פי כן אל יתיאש עצמו חס וחלילה לומר למה זה הבל איגע, אלא חייב להחזירה שחל עליו חיוב התשובה שנאמר (דברים כב, א) השב תשיבם, משמע אפילו כמה פעמים, והשם יתברך המקבל שבים יחזירנו בתשובה שלימה לפניו ויחתור חתירה מתחת כסא כבודו לקבל אותנו ברחמים ולתקן את אשר שחתנו ברחמיו אמן כן יהי רצון*

משנה סוף פרק המפקיד (ב"מ מג א)* השולח יד בפקדון כו'. על דרך המוסר נראה לפרשה, דהנה הנשמה נקרא פקדון שנתן השם יתברך לאדם שישמור אותה ולא יפגום אותה חלילה: וזהו השולח יד בפקדון, שאם חס וחלילה שלח ידו בפקדון היא הנשמה הקדושה אשר הפקד אתו שפגם בה חלילה. בית שמאי אומרים ילקה בחסר וביתר, פירוש שנענש מחמת שני דברים, דהיינו שחסר ופגם לעילא ופגם לתתא ופגם בנשמתו וזו היא ילקה בחסר* וביתר, היינו עבור שנתן כח בהקליפה הנקראת יתר דכל היתר כנטול דמי* ובית הלל אומרים כשעת הוצאה, פירוש איך יעשה ויתקן את אשר עוות וקלקל: דהיינו שימסור

עצמו לכבוד קדושת שמו כשעת הוצאה מן העולם כאלו יוצא מהעולם הזה כן יהיה מסירת נפשו גמורה ושלומה ואז ישיב את הנשמה כשעת הוצאה מן העולם העליון* רבי עקיבא אומר כשעת תביעה, פירוש דאין לך אדם שאין לו שעה שיתעורר עליו התעוררות תשובה מלמעלה וזהו שעת תביעה שהקב"ה תובע אותו ושישב אליו ואמר רבי עקיבא שיהיה תמיד בהרהור תשובה כשעת התביעה מלמעלה ואז יהיה יכול לעשות מסירת הנפש בשלימות וביותר יש סייעתא לזה שיבא לו הארה והתעוררות על ידי ראית צדיק בפניו שבעבור שיראתו על פניו אזי המסתכל בפניו מקבל הארה גדולה* וזהו שאמר יעקב אבינו עליו השלום (בראשית מז, ל) אמותה הפעם אחרי ראותי פניך, דאיתא (מדרש אגדה פר' ויגש) ויפול יוסף על צוואריו ויבך, אבל יעקב לא נפל משום דקרא קריאת שמע, ומסתמא התפלל והוצרך לעשות מסירת הנפש בנפילת אפים. ואמר אמותה הפעם, דהיינו שעתה אוכל לעשות מסירות נפש בשלימות אחרי ראותי פניך וקבלתי ממך הארה וקדושה גדולה*

משנה בבא בתרא בפרק יש נוחלין ומנחילין כו' (קח א). נראה לי על דרך הרמז דמה ששאלו ישראל היש ה' בקרבנו אם אין (שמות יז, ז), פירוש ששאלו באיזה עולם תהיה עבודתם, דהנה יש שעולם אחד נקרא יש ועולם אחד נקרא אין, דאיתא (פסחים נ א) לא כשאני נכתב אני נקרא, נכתב ביו"ד ה"א ונקרא באדנ"י. והקריאה הוא שם אדני נקרא יש שהוא הנגלה, והשם הויה ברוך הוא נקרא אין שהוא נסתר* וזהו אתה הוא אחד קודם שנברא כו', אתה הוא נגלה והוא נסתר וצריך האדם להיות עבודתו על ידי שם אדנ"י שמשם יבא להשם הוי"ה ברוך הוא. וזהו דאיתא בגמרא (ברכות ז ב) מיום שנברא העולם לא היה אדם שקרא להקב"ה אדון עד שבא אברהם אבינו עליו השלום וקראו אדון, ולכאורה מה חידש אברהם אבינו דווקא בשם אדון. אך האמת שדבר גדול חידש שמתחילה לא היה עבודתם כי אם עד שם הוי"ה ברוך הוא ובא אברהם וקראו אדון, היינו כנזכר לעיל ולימד שצריך אדם לילך מתחילה על ידי שם אדנ"י ומשם יבא להשיג השם הוי"ה ברוך הוא, ושני השמות הללו נקראים יראה ואהבה, השם אדנ"י הוא נקרא יראה והשם הוי"ה ברוך הוא הוא אהבה וצריך האדם לבא מן היראה אל אהבה, והיינו שחידש אברהם אבינו עליו השלום שקראו אדון, דהיינו שהשכיל בחכמתו היחוד שם אדני בהשם הוי"ה ברוך הוא. וזהו (ב"ב טז ב) מרגליות טובה ה' תלוי בצווארו של אברהם עליו השלום, היינו שמן הצוואר יוצא הדיבור וזהו שם אדנ"י כידוע. וזהו (שמות כ, ח, דברים ה, יב) זכור ושמו. וזהו (שבת קיח ב) אלו שמרו ישראל שני שבתות, היינו השני עולמות הנזכרים לעיל ליחדם. מיד היו נגאלין* וזהו (במדבר כח, ט) ביום השבת שני כבשים כו', כבשים הוא לשון מעלה ומדרגה כמו (זבחים נג א) עלה בכבש, כי הנקודה אינה מעכבת הפירוש, והיינו כנ"ל שצריך האדם לעלות בשני המדרגות, והיינו ליחד שני עולמות הנ"ל* בני שנה, דשנה היא גימטריה ספירה, דהיינו ששני העולמות באים אל האחדות בספירה אחת, והיינו תמימים ושני עשרונים דכל אחד כלול מעשר ועל ידי זה פועל הצדיק סולת, היינו השפעה נקיה* מנחה, רצה לומר שעושה נחת רוח להבורא ברוך הוא שגורם השפעה למעלה בעולמות העליונים* כלולה בשמן: דכתיב (קהלת ז, א) טוב שם משמן טוב* רצה לומר דהצדיקים מהפכים מדת הדין למדת הרחמים על ידי אור תורתם דאור נקרא שמן, והיינו שלומדים תורה לשמה ומעלים אורות גדולים על ידי לימודם. וזהו טוב שם, רצה לומר זה שהשם נעשה טוב שנהפך לרחמים הוא על ידי שמן הטוב הוא התורה והאור העולה על ידי הצדיקים* וזהו כלולה בשמן, היינו שיהא כלול באור התורה*

וזהו יש נוחלין ומנחילין, רצה לומר אותם הצדיקים ההולכים במדרגתם על ידי עולם הנקרא יש: נוחלים, רצה לומר שהם נוחלים מלמעלה השפעה להמשיכה למטה. ומנחילין, היינו שהם גורמים השפעה

למעלה בעולמות עליונים על דרך (זוה"ק ח"ג ז ב) ישראל מפרנסין לאביהם שבשמים* ומפרש המושג נוחלין ומנחילין הבנים את האב, היינו ישראל הצדיקים הנקראים בנים למקום והוא אבינו אנו מנחילין אותו יתברך שמו השפעה למעלה. והאב את הבנים, והוא נותן לנו השפעה למטה* וזהו (במדבר כא, יח) ומדבר מתנה כו', דהיינו שצריך הצדיק לעשות עצמו כמדבר ואז ניתן לו התורה במתנה: וממתנה נחליאל, רצה לומר שמנחיל התורה לאל יתברך. ומנחליאל במות, רצה לומר על ידי זה נותן השפעה למעלה בעולמות העליונים. ומבמות הגיא (שם, יט), פירוש שממשיך השפעה למטה: והאחין מן האב, פירוש שגם זה גורם השפעה כשיש אחדות בין ישראל ואחין הוא מלשון מאחה, מן האב, פירוש על ידי שאב אחד לכולם על ידי זה יש להם אחדות גמור* ויש נוחלין ולא מנחילין: דאיתא בגמרא (שבת סג א) אורך ימים בימינה כו' (משלי ג, טז) אלא העוסק לשמה יש לו גם אורך ימים והעוסקים שלא לשמה עושר וכבוד לבד, והיינו שהוא על כל פנים גורם השפעה למטה אבל לא למעלה בעולמות עליונים ועיקר עסק התורה הקדושה צריך להיות לשמה שעל ידי זה יוכל לבא לדעת את ה' ולהכיר גדולותיו ונפלאותיו ולהדבק עצמו באלקות. וזהו (שמות כ, א - ב) וידבר כו' את כל הדברים לאמר אנכי כו', רצה לומר שהשם יתברך ברוך הוא אמר לנו כל הדברים, היינו כל התורה כולה כדי לאמר אנכי ה' אלהיך, פירוש שעל ידי התורה יהיה יכול לומר אלקותו לנו: ובכל זה התירו לנו חכמים קצת ואמרו (פסחים נ ב) לעולם ילמוד אדם כו' שמתוך כך יבא לשמה, ששורש היסוד והעיקר הוא לשמה כדי להשיג אלקותו יתברך שמו ומה שאמרו שיותר ללמוד שלא לשמה הוא כדי שלא ילך האדם בטל לגמרי חלילה וישועמים. וזהו (משלי א, ח) שמע בני מוסר אביך, רמז בזה העסק בתורה לשמה והאריך הוא הדרך ללמדה לשמה ומפרש שיהא התורה כשתלמוד אותה למוסר לך שתייסר ותוכיח אותך שתלמוד לשמה ובדיקות ועל ידי זה הוא נקרא בן לאב הוא הבורא ברוך הוא* ואל תטוש תורת אמן, רצה לומר על כל פנים אל תעזוב את התורה לגמרי חלילה ולמוד אפילו שלא לשמה שזה נקרא בשם נוקבא שאינו אלא מקבל ולא משפיע* וזהו יש נוחלין ולא מנחילין הבן את האב, היינו הלומד שלא לשמה הנקרא בשם נוקבא שזה אינו אלא נוחל השפע למטה וכו"ל*

זאת מנוחתי עדי עד פה אשב כי איתיה (תהלים קלב, יד). נראה בצירוף הפסוק (ויקרא טז, ג) בזאת יבא אהרן אל הקודש בפר בן בקר, יש לומר הפירוש, כי ידוע (עי' זוה"ק ח"ג רצו ב) שהשכינה נקראת זאת, שהוא הדין והמתקת הדינים צריך להיות בדוגמתו, דהיינו עם גבורה שבחסד שהשורש הוא חסד הוא ממתיק חסד שבגבורה ונעשה הכל חסד. וזהו בזאת כו' בפר, דהוא דינים כידוע. בן בקר, הוא חסד מלשון בוקר, והיינו גבורה שבחסד נקרא בן שהשורש הוא חסד ועל ידי זה נמתקין הדינים ונעשים רחמים גמורים* וזהו זאת מנוחתי עדי עד פה אשב, רצה לומר שזאת כנ"ל היא מנוחתי מחמת שאני ממתיק הדינים עד פ"ה אשב, והיינו פ"ה עם הכולל הוא גימטריא אלקים. אשב, פירוש שאני משיב ומהפך הדין לרחמים גמורים* כי איתיה, מחמת שתאוותי תמיד על זאת והבן*

אשרי יושבי ביתיך כו' אשרי העם כו' (תהלים פד, ה. קמה, א). נראה לי, דהנה איתא בגמרא (ברכות לב ב) חסידים הראשונים היו שוהים שעה אחת כו', וכוונתם היה כדי לזכך ולטהר את מחשבתם ולדבק עצמם בעולמות עליונים עד הגיעם קרוב להפשטות הגשמיות כמבואר בשולחן ערוך אורח חיים (סי' צח, א), רק אחר כך בשעת התפלה הדיבור של תפלתם הקדושה נתלבש ממילא במחשבותם הקודמות. וזהו פירוש הגמרא (קידושין מ א) מחשבה טובה הקדוש ברוך הוא מצרפה למעשה, היינו הדי"ט שהוא מעשה נגד המחשבה* ועוד יש מדרגה גדולה מזו, דהיינו בשעת התפלה מחשבים גם כן בעולמות ודבוקים שם כאלו

אינם בזה העולם כלל ומובן ממילא אשרי יושבי ביתך, פירוש שיושבים בעולמות עליונים. עוד יהללך סלה, רצה לומר אפילו בשעת תפלתם. אשרי העם שככה לו, דהנה הקדוש ברוך הוא נתן לצדיקים מתנה שיהא כח בידם לבטל גזירות ולהמתיק הדינים כאשר כתבנו מזה פעמים הרבה* ונקדים לפרש מה שאנו אומרים (תהלים צו, ה) כי כל אלקי העמים אלילים* וד' שמים עשה, ולכאורה איך מקושר סיפא לרישא, וגם היה לכתוב וד' אלקינו כדבר והיפוכו: אך נראה, דהנה ידוע שכל האומות הם תחת השרים המושל עליהם ומנהיגם והשר אינו יכול למחול להם על סרחונם* אבל אנחנו בני ישראל אין לנו שום שר ומנהיג, רק הבורא ברוך הוא בכבודו ובעצמו ומחמת חסדיו הגדולים נתן כח ביד הצדיקים להמתיק דינים ולבטל ממנו כל הגזירות ולפעמים חלילה הקטרוג גדול ואין כח כל כך ביד הצדיק להמתיקו ובעולם העליון הוא עלמא דקשוט ואז השם יתברך ברוך הוא ברוב רחמיו וחסדיו הגדולים משיב להמקטרג הדין עמך וכתוב בתורתנו (ירמיה לג, כה) אם לא בריתי חוקות שמים וארץ לא שמתי, וכיון שאתה אומר שבני חטאו לפני, אם כן אחריב ואבטל שמים וארץ וכל אשר בהם* ואז בשמעו כך הוא מירתת מאד מדבר הזה מפני שגם הוא יהיה בטל כשלא יהיה שמים וארץ* ואז גם הוא חוזר מדבריו נהפוך לסניגור. וזהו כי כל אלקי העמים אלילים, הם מקטריגים עלינו והפעולה לזה וד' שמים עשה כנ"ל* וזה שאמר דוד המלך עליו השלום (תהלים קטו, טז) השמים שמים לד', כנ"ל שהשמים הם לד', פירוש להו"ה המרמז לרחמים שעל ידי השמים נהפך הדין לרחמים כנ"ל וזה השם יתברך ברוך הוא בעצמו עושה דבר זה* והארץ נתן לבני אדם, פירוש שגם נתן כח לצדיקים אשר בארץ שיהא כח בידם להמתיקם הדינים: וזהו אשרי העם שככה לו, מלשון (אסתר ז, י) וחתם המלך שככה, פירוש אשוריו להעם כשיש צדיקים כאלו בעולם אשר כח בידם לשכך כעס וחימה ולהשקיט הדינים והקטרוגים ממנו. אשרי העם שד' אלהיו, רצה לומר כנ"ל שאף לפעמים חלילה שהקטרוג גדול ואין כח ביד הצדיק להמתיקו ואז הקדוש ברוך הוא עושה פעולתו בכבודו ובעצמו להמתיקו על ידי תשובת שמים וארץ ומבטל הדינים ומהפכן לרחמים גדולים עלינו ועל כל ישראל אמר:

או יאמר, ונקדים פסוק (שמות כ, ג) לא יהיה לך אלקים אחרים על פני, שמלת על פני אין לו פירוש. ונראה, דהנה הצדיק ברצותו להמתיק דינים ולבטלם צריך לעשות זה בהסתר דבר עד מאד מפני המקטרג שלא יבין בו* והפנים הוא נגלה. וזהו לא יהיה לך אלקים אחרים על פני, פירוש שלא יהיו לך הדינים שהם אלקים אחרים שלא יהיו לך, פירוש שלך שלא יהיו נמתקים כשיהיו על פני, כשתעשה זה בנגלה כי אם בסתר כנ"ל. וזהו אשרי העם שככה לו, שפירוש כנ"ל שיש צדיק שיוכל לשכך הדינים בסתר ולו דייקא שהוא לשון נסתר* אשרי העם שד' אלקיו, דהנה יש עוד אופן להמתיק דינים, היינו כשישראל הם באחדות, והיינו ד' אלקיו לשון יחיד שהם כולם כאיש אחד ואשרי להם שהדינים נמתקים מאליהם*

או יאמר, משום דלפעמים הצדיק בעצמו צריך לרחמים ואז נשאר העולם מבלי מגין וצריך הקדוש ברוך הוא ברחמיו הגדולים בעצמו להמתיק הדינים. וזהו אשרי העם שככה לו, רצה לומר שיש צדיק כזה שאף לצורך עצמו יכול להמתיק דינים וזהו מדריגה גדולה, כי אין חבוש מתיר את עצמו ולא כן הוא שאף לעצמו יכול לפעול* אך שהעולם נשאר מבלי מגין, כי הצדיק שרוצה להמשיך השפעות לישראל צריך שלא יחוש לעצמו כלל ולא יהא כוונתו להנאתו כי אם רק בשביל ישראל לבד* ואמר אשרי העם שד' אלקיו* פירוש שהקב"ה בעצמו יעשה זאת בזמן הוא וימתיק בעצמו הדינים ויהפכם לרחמים על ישראל עמו אמר*

טוב ד' לכל (תהלים קמה, ט). נראה דהעולם הבא נקרא הכל, כדאיתא בגמרא (ב"ב יז א) שלש הקדוש ברוך הוא הטעימן מעין עולם הבא אברהם, יצחק, יעקב, שנאמר בכל, מכל, כל* וזהו טוב, פירוש

המעשים טובים של אדם הקדוש ברוך הוא עושה מהם סגולה לעולם הבא* וזהו ד' לכל, שהוא משלם לו בעולם הבא הנקרא כל: ורחמיו על כל מעשיו, פירוש ועניני עולם הזה שהשם יתברך נותן לאדם שהם נקרא מעשיו שהם בזה העולם העשיה הם אינם אלא מצד הרחמים והחסד מהבורא ברוך הוא*

אני בצדק אחזה פניך אשבעה בהקיץ תמונתך (תהלים יז, טו). נראה לי דכך אמר דוד מחמת שהיה אוהב ישראל וחשק מאד להטיב לישראל להסיר מהם כל דינים ואמר אני בצדק, פירוש בצדקה ותפלה הנקרא גם כן צדקה כמרומו במילת צדקה, צ' אמנין, ק' ברכות, ד' קדושות, כידוע וכל מה שאני עושה זה הכל בשביל ישראל לאחוז מהם הפנים של זעם וזו היא אחזה פניך, ובאיזה אופן יהיה לי שכר לעולם הבא אינו כי אם על ידי שאני מחשב תמיד בעולמות עליונים ועוסק תמיד ברוממותך וזו אשבעה בעולם הבא הוא בהקיץ תמונתך, כמו בשביל הקיץ תמונתך מה שאני מקיץ ומעורר עצמי לחשב בתמונתך* אבל השורש המצות המעשים טובים אני נותן לישראל להשפיע עליהם רחמים*

העושה תפלתו קבע אין תפלתו תחנונים (ברכות כח ב). על דרך המשל אדם המסתכל באיזה חפץ טוב ואינו משים אל לב מדי יום מעלות החפץ ההוא אז החפץ ההוא אינו נושא חן בעיניו מחמת הרגל בו: ותחנונים הוא לשון חן, והיינו מי שעושה תפלתו קבע, פירוש שאינו מתאמץ עצמו בכל יום בתשוקה יתירה יותר מיום הקודם לו אין תפלתו תחנונים, שאין נושאת חן בעיניו: וזהו (ישעיה לג, ב) ד' חנינו לך קוינו, פירוש מחמת שלך כל תשוקתנו ומקוים אנחנו לך לךך הוא לחן לנו עד מאד*

קדם ידעתי מעדותך כי לעולם יסדתם כו' (תהלים קיט, קנב). בהקדים לפרש על דרך הרמז (זכחים נג א) כיצד עלה בכבש, פירוש כיצד עולה ממדרגה למדרגה. ומפרש פנה לסובב, פירוש שיפנה עצמו: לסביבות ישראל להשפיע להם די צרכיהם. דרומית, רצה לומר הרוצה לבא אל החכמה כמו (ב"ב כה ב) הרוצה להחכים ידרים. מזרחית, פירוש מיד בקומו בבוקר לא יפנה רק אל התורה שמזה יבא לו שיזריח אור גדול. וזהו (בראשית יט, כג) השמש יצא על הארץ, פירוש כשיבא הבהירות על הארץ הוא הגוף על ידי עסק התורה. ולוט בא צוערה, רצה לומר יצר הרע הנקרא לוט בא צוערה, מלשון מצער שנעשה מצער וקטן* מזרחית צפונית, פירוש עם האור הזה יכול להשפיע השפעות וטובות גדולות שצריך לזה הצפנה והטמנה גדולה שלא יבין המקטרג על דרך שפרשתי הרוצה להעשיר יצפין (ב"ב כה ב), פירוש מי שרוצה להעשיר את ישראל ולהמשיך עליהם השפעה צריך להצפין הדבר מן הקטרוג: וזהו (איוב לז, כב), מצפון זהב יאתה, על ידי שיצפין יבא זהב, היינו השפעות* וזהו קדם, רצה לומר על ידי מזרח האור ידעתי מעדותך, פירוש אוכל לדעת השני דברים הנקראים עדות, דהיינו מנורה הי' בדרום ושולחן בצפון ונאמר בשניהם עדות. וזהו ידעתי מעדותך, שאוכל להשיג החכמה כדי להשפיע. כי לעולם יסדתם, פירוש שכל זה יסדת בשביל העולם כדי להשפיע להם*

טעמו וראו כי טוב ד' (תהלים לד, ט). ויש לפרש, דהנה האדם אין רשאי להנות מהעולם הזה הן אכילה ושתייה* והן הראיה שאדם רואה בעיניו שהם עיקר החמדה כדרך שאמרו עין רואה ולב חומד, ואם כן צריך האדם שכל ראיותיו לא יהיה כי אם בדבר ד' וברוממותו לבחון בנפלאותיו ומובן ממילא טעמו, פירוש כל מה שתטעמו בפה היא אכילה ושתייה וראו וכל מה שתראו זה לא יהיה הכל כי אם להבין כי טוב ד' להכיר טובתו וגדולתו יתברך*

או יאמר טעמו וראו כו'. דאיתא (עי' יומא עד ב) מה שישראל התרעמו על המן אף שהיו טועמין בו כל מיני טעמים שרצו לטעום, רק מחמת שלא ראו בעיניהם המאכל ההוא והיה להם זה כסומא אשר אין

לו שובע* וזהו טעמו וראו כי טוב ה', פירוש מה שאתם טועמין המאכל וגם רואין אותו מה הדבר ההוא הכל מחמת כי טוב ה'*

צדיק מושל ביראת אלקים (שמואל ב' כג, ג): ונראה לפרש על פי מה שפרשתי כבר בפסוק (תהלים ה, ח) אשתחוה אל היכל קדשך ביראתך* דאמרינן (דברים ד, ד) ואתם הדבקים בד' כו', וכי אפשר לדבק בהשם יתברך ברוך הוא אלא הדבק במדותיו (עי' ספרי פר' עקב פ' מט), ולכאורה כיון שאדם צריך לדבק במדותיו של הקדוש ברוך הוא אם כן קשה איך שייך יראה בהבורא ברוך הוא: אך מצאינו גם כן יראה בהשם יתברך, דהיינו שמתירא ברוך הוא וברוך שמו שלא יחטא אדם ויענש חלילה* ונמצא האדם צריך גם כן להיות לו יראה זו שיש להבורא ברוך הוא שיתירא לנפשו פן יחטא חלילה* וזהו אשתחוה כו' ביראתך, פירוש במדת יראה זו ששייך בהשם יתברך ביראה זו אשתחוה אל היכל קדשך גם אנכי* אך הצדיק השלם אם רואה איזה אדם שחטא להשם יתברך הוא עושה בצדקו ומרצה ומחפה עליו בקדושתו הגדולה לבלתי ענש יענש חס וחלילה. וזהו צדיק מושל ביראת אלקים, פירוש שמושל אף ביראה זו של השם יתברך ברוך הוא, דהיינו שלא יחטא האדם ויענש כי אף שיחטא הצדיק ההוא מושל בזה ומגין עליו שלא יענש ומחפה ומרצה עליו ונסלח לו*

או יאמר צדיק מושל כו'. ומתחילה נקדים לפרש מה שכבר כתבנו מזה מתחילה עלה במחשבה לבראו במדת הדין וראה שאין העולם מתקיים שיתפו למדת הרחמים (בר"ר יב, טו), וקשה וכי חס וחלילה יש שינוי לפניו ברוך הוא וברוך שמו* ונראה דכך פירושו מתחילה עלה הבורא ברוך הוא בעולם המחשבה, דהיינו תחילת בריאותו היה בעולם המחשבה במדת הדין, כי שם אין צריכין לרחמים מחמת שאין שם יצר הרע* וראה שאין העולם מתקיים, פירוש שאז באותו פעם כשברא אותו העולם ראה גם כן שאין זה העולם עיקור הקיום, כי כל כוונתו היה רק להטיב לברואים וזה כל תענוגו. ושיית' בו מדת הרחמים, פירוש שברא עולם הזה התחתון הצריך לרחמים וחס וחלילה לחשוב שום השתנות חלילה, רק הבריאה היתה כסדר מתחילה העולם העליון בדין ואחר כך העולם הזה ברחמים* והנה בעולם העליון הדינים נקראים בשם יראה, כי שם לא שייך דין ועונש רק בעולם הזה נקראין דינים לעשות דין ועונש חס וחלילה בעוברי רצונו. והנה הצדיק צריך לעסוק בעבודתו הקדושה להפך את הדינים בעולם הזה גם כן לרחמים. וזהו פירוש המשנה (שבועות יט ב) שבועות שנים שהן ארבע כו', דעיקר כללות התורה הם שנים מצוות עשה ולא תעשה והכללות משניהם הוא הדביקות בבורא יתברך שמו על ידי מצותיו והדביקות נקרא בשם אכילה דמציו במלאכים אצל אברהם נאמר בהם (בראשית יח, ח) ויאכלו, וקשה וכי שייך אכילה אצל המלאכים, אלא שזה קאי על הדביקות, דהיינו אברהם אבינו עליו השלום בקדושתו הגדולה היה מסדר לפניו השולחן הטהור בקדושה רבה ובדביקות גדול ודבקו המלאכים ונהנו מדביקות זה של אברהם אבינו עליו השלום שהוא דבר רוחני וזה היה אכילתם, ונמצא לפי זה אכילה נקרא דביקות וזה לעומת זה שגם אצל עבירה שייך דביקות כמו שנאמר (בראשית לז, ג) ותדבק נפשו בדינה כו', והדביקות הזאת נקרא גם כן בשם אכילה כמו שנאמר (משלי ל, כ) אכלה ומחתה פיה* וזהו שבועות שנים שהן כו' שאוכל ושלא אוכל, פירוש שבועות שאדם מושבע ועומד מהר סיני הם שנים, דהיינו שאוכל הוא הדביקות הטוב שידבק בה האדם, ושלא אוכל הוא הדביקות הרע שירחק ממנה האדם* והוסיפו חכמים עוד שנים שאכלתי כו', דהנה העולמות העליונים נבראים במדת הדין כנ"ל והיינו האותיות למפרע על פי תשר"ק דכל דבר הישר הוא רחמים וההיפך הוא דין והעולם הזה הוא על פי א"ב הישר שהוא רחמים והצדיק צריך להפך מדת הדין לרחמים: וזהו שאכלתי, דהיינו לשעבר הרומז לתשר"ק לעשותו ישר על פי דבקותו ולהפכו לרחמים והרשעים מהפכין חלילה להיפך והוא שלא אכלתי* והמשכיל יבין:

לרוקע הארץ על המים (תהלים קלו, ו). נראה, דהנה העולם נברא בארבע יסודות אש, רוח, מים ועפר, ויסוד העפר הוא דבר עב וחומר הממשיך את האדם לתאות הגופניות ולכן הוא קשה מאוד לפעמים לשבר כח התאוה על ידי שלא קדשו עצמם אביו ואמו בשעת תשמיש ויסוד העפר הוא גדול בו על ידי זה. וזהו דאמרינן בגמרא (ברכות לד ב) במקום שבעלי תשובה עומדים אין צדיקים גמורים יכולין לעמוד, והוא לכאורה דבר זר שהצדיק דמייקרא לא יהיה יכול לעמוד במחיצת אשר מעולם עבר ושנה ועשה תשובה, אלא מחמת שבעל תשובה קשה לו לפרוד מתאוות הגופניות על ידי שחומרו עב ואף על פי כן הוא משבר עצמו בכל כחו את תאוותיו ולכן שכרו הרבה מאוד* אבל יסוד המים הוא ממשיך את האדם לעבודת הבורא יתברך שמו ונמצא זה חסד אל על האדם שמשבר כח תאוותיו ומגביר יסוד המים על העפר* וזהו לרוקע הארץ על המים, פירוש רוקע הוא לשון חיזוק כפירוש רש"י (בראשית א, ו) על יהי רקיע בתוך המים* והיינו לרוקע הארץ על המים, פירוש שברא הקדוש ברוך הוא יסוד העפר שהוא חזק יותר מיסוד המים שהוא ממשיך את האדם לתאוות כנ"ל. כי לעולם חסדו, למען ישבר האדם את כח תאוותו אף שקשה עליו מאד ועל ידי זה חסדים גדולים באים לעולם:

ויסב חזקיהו פניו אל הקיר כו' (ישעיה לח, ב). כי בגמרא (ברכות ה ב) אמרו המתפלל צריך שלא יהיה דבר חוצץ בינו ובין הקיר* ועוד אמרו (שם נה א) שלשה דברים מזכירין כו' ואחד מהן קיר נטוי, כי כשהולך אדם תחת הקיר נטוי בודקין אותו אם ראוי לנס שלא תפול הקיר עליו. ובגמרא הראשונה יש לדקדק בלשון הקיר בה"א הידוע ולמה לא אמר סתם בינו לבין קיר. אך על פי הגמרא שניה הוא מדויק שפיר והפירוש הוא כך, לפי שאדם קודם התפלה צריך לטהר מחשבותיו שיהיו בלי שום פיגול ולפשפש במעשיו אם חטא לעשות תשובה שלימה שתוכל התפלה לעלות בלי שום מסך המבדיל רק זכה וברורה בלי פיגול כלל, ובוודאי האדם המדקדק על עצמו להרהר בתשובה תמיד ולפשפש במעשיו כראוי וממילא הוא מטוהר ומנוקה מכל עון וחטא ומותר לו לילך תחת קיר נטוי, כי אף שיבדקו בו יצא זכאי, כי התשובה מועלת לכל ומגינה עליו: וזה הוא הפירוש המתפלל צריך שלא יהיה דבר חוצץ בינו ובין הקיר, פירושו הקיר הידוע, דהיינו קיר נטוי, פירוש שצריך לפשפש כל כך עד שלא יהא לו הקיר נטוי חציצה אף אם יעבור תחתיו ואז ילך להתפלל ובוודאי תהיה תפלתו זכה וברורה ותעשה פירות למעלה ושורש למטה, וזהו שנאמר בחזקיהו ויסב חזקיהו פניו אל הקיר, פירוש כדלעיל שפשפש במעשיו כל כך עד שלא תהיה הקיר הפסק בינו לבינו ואז היתה תפלתו זכה מאד וקל להבין*

הוגעתם את ד' בדבריכם (מלאכי ב, יז). כי האדם צריך להיות מחשבותיו כל כך ברורים עד שכל הדברים שידבר שלא יהיו לריק ויגיעו עד כסא הכבוד ויעשו פרי וכל עבודת האדם צריך זאת להיות תמיד דבוק בו יתברך וכאשר ידבר איזה דיבור יהיה מחשבתו בזה הדיבור הכל לכבוד הבורא ברוך הוא ואף שידבר בצרכי העולם כוונתו יהיה לשמים. וזה הוא הפירוש בפסוק הוגעתם ה' בדבריכם, הפסוק מלמדינו שנהיה דברינו כל כך ברורים עד שיגיעו אל הבורא ברוך הוא. וזה פירוש הפסוק (קהלת א, ח) כל הדברים יגיעים לא יוכל איש לדבר, כי צריך לעבוד על זה המדרגה תמיד שיגיעו דבריו אל הבורא ברוך הוא ולא יסבור שכבר הוא במדרגה זו לפי שזה צריך עבודה תמידית ושפלות האדם הוא ההכנעה והעניויות וכשיסבור שכבר הוא במדרגה זו אם כן יש לו גאות, וכיון שיש לו גאות בוודאי אין לו מדרגה זו* וזהו כל הדברים יגיעים, דהיינו הדברים שאתה סובר שכבר הגיעו אל ה' יתברך ברוך הוא בוודאי לא יוכל איש לדבר, כי בוודאי אינו כך כיון שסובר כך כדלעיל וקל להבין*

ההופכי הצור אגם מים חלמיש למעינו מים (תהלים קיד, ח). נראה, כי יש שני צדיקים* הצדיק האחד יש שממתיק דינים בעבודתו הקדושה שמהפך מדת הדין למדת הרחמים* ועוד יש צדיק שאינו עושה שום פעולה לזה, אלא שמכח צדקתו הגדולה ממילא אין הדין יכול לשלוט כלל והחסדים גוברים בזכותו* וזה הוא ההופכי כו', כי הדינים נקראים צור שהם קשים כמו האבן, והצדיק מהפך אותם לרחמים ואדרבה ממשיך חסדים. וזהו ההופכי הצור, שהם הדינים להיות אגם מים, שהם מרומזין אל החסד* חלמיש, הוא הצדיק היותר גדול וחזק כמו חלמיש הזה. למעינו כמו למענו מים, כלומר בשבילו לבד בלי שום פעולה, רק שזכותו מגין ובא השפע על ידו*

שמרו משפט ועשו צדקה כי קרובה ישועתי לבא (ישעיה נו, א)* דאיתא בגמרא (ברכות ח א) כל העוסק בתורה ובגמילות חסדים ומתפלל עם הציבור כאלו פדאני לי ולבני כו'. ולכאורה הלא עסק התורה הכל בכלל, כי זה עיקר עסק התורה לשמה לשמור ולעשות ולקיים ולמה פרט את אלו גמילות חסדים ותפלה עם הציבור* ונראה לי דאיתא בגמרא (ע"ז יז ב) כל העוסק בתורה לבד דומה כמי שאין אלקי אלא בתורה וגמילות חסדים, ועוד איתא בפסוק (משלי יא, יז) גומל נפשו איש חסד, ויבואר הכל בסיגנון אחד, דהנה אנו מתפללין כרחם אב על בנים כו' (תהלים קג, יג), ולכאורה אין אנו מתפללין שירחם ד' עלינו רק כרחם אב בוודאי רחמי השם יתברך עלינו הם אין קץ* אך נראה, דהנה הרחמים של הבורא ברוך הוא הם כאשר אנחנו הולכים בדרכיו ומתנהגים כשורה אזי הוא מעורר רחמים עלינו* וחסד הוא לפנים משורת הדין אף לאינו הגון כדכתיב (שמות לג, יט) וחנותי את אשר אחון, אף על פי שאינו הגון. וזה שאנו מתפללין שנהיה במדריגה זו שלא נצטרך לחסדים, רק שנתקן את מעשינו והוא מרחם עלינו על פי שורת הדין כן תרחם עלינו* וזהו העוסק בתורה לבד כו', דעל ידי עסק התורה זוכה אדם לבא אל הדביקות ולהתעוררות רחמים ואם עוסק בתורה לבד, פירוש בלא דביקות כי אם שלומד תורה בודאי הוא מחמת מעשי המקולקלין. וזהו דומה כמי שאין לו אלוה, כיון שאין לו דביקות בהבורא יתברך שמו אלא בתורה, וגמילות חסדים מלשון (עי' בראשית כא, ח) ויגמל יצחק, רצה לומר על ידי עסק התורה יגמול חסדים שלא יצטרך עוד אליהם* וזהו גומל נפשו, פירוש שגומל נפשו מהתאות הבהמיות ומרגיל עצמו בתורה ומצות שעל ידי זה יבא האדם אל הנפש השכלית והדביקות. איש חסד, לשון בעל כמו (רות א, ג) איש נעמי, דהיינו שהוא בעל ואדון להחסדים אבל הוא אינו צריך לחסדים. וזהו גם כן כל עוסק בתורה ובגמילות חסדים כנ"ל שעל ידי התורה הוא גומל החסדים שלא יצטרך אליהם: ומתפלל עם הציבור, דאיתא בגמרא (ברכות ו ב) כל הקובע מקום לתפילתו אלקי אברהם בעזרו, יש לומר הפירוש כך, דהנה הצדיק צריך להמשיך השם ברוך הוא וברוך שמו לעולם הזה שישרה עמנו וישפיע עלינו ואחר כך צריך להעלות את השכינה ולכן אנו אומרים בתפלת י"ח* אלקי אברהם כו', כי מתחילה אנו צריכים לקשר עצמינו באבות שעל ידם יש כח בידינו להמשיך את הבורא כביכול אלינו בעולם הזה ואחר כך אנו אומרים הגדול כו', דהיינו המידות העליונים שאנו מדבקים עצמינו למעלה כדי להעלות השכינה. וזהו כל הקובע מקום לתפילתו, פירוש שרוצה לקבוע, דהיינו להמשיך השכינה הנקראת מקום לתפילתו. אלקי אברהם בעזרו, פירוש צריך לקשר עצמו תחילה באבות, והיינו מתפלל עם הציבור שמתפלל על צרכי הציבור שגורם להם השפעות כנ"ל. כאלו פדאני, דהיינו העלאת השכינה. ואת בני, שגורם להם השפעות. וזהו שמרו משפט, פירוש שמרו שלא יהיה כח בדינים לשלוט שיתעורר רחמים על פי מעשיכם הטובים* ועשו צדקה, הוא השפעות שהם צדקה לעולם* כי קרובה ישועתי, ישועה שלי הוא העלאת השכינה*

על זאת יתפלל כל חסיד אליך לעת מצוא רק לשטף מים רבים אליו לא יגיעו (תהלים לב, ו) * הנה מלת כל, הוא מיותר לכאורה * גם אין מובן לעת מצוא, לפי פשוטו עד שדרשו חז"ל כדאיתא בגמרא (ברכות ח א), אמנם נראה לי, דהנה עולת חובה על הצדיק ומוטל עליו להתפלל תמיד על כללות ישראל להשפיע להם השפעות חסדים ורחמים * וזהו מחמת שהצדיק עובד את השם יתברך מאהבה, ואהבה הוא האחדות ויחוד שמו הגדול וחפץ ה' בידו, כי השם יתברך חפץ תמיד ומתאוה לתפילתן של צדיקים שהם מיחדים שמו הגדול באהבה לכן ההשפעות נמשכין ויורדין על ידי הצדיק. וזהו שאנו אומרים בברכת קריאת שמע אהבה רבה אהבתנו כו', ואנו חותמין הבוחר בעמו ישראל באהבה, דהיינו על ידי אהבה בחר אותנו וחתימה הוא תוקף הדבר, כי תיכף ומיד באמירתנו הבוחר כו', מיד הם מסולקים ונסתמים פיות מסטינינו ומקטרגינו העומדים על תפלתנו, כי הדבר אשר נחתם בטבעת המלך אין להשיב חס וחלילה אין ברכתנו יוצא לבטלה, ומה החתימה היא האהבה, ואהבה בגימטריא אחד, שעל ידי האהבה הוא האחדות, אך פן ואולי עדיין אין זה אהבה שלימה לכן אנו אומרים אחר זה תיכף שמע ישראל, ליחד שמו הגדול במסירת הנפש למען תהיה אהבה שלימה ויחודא שלים ואהבה ואחד גימטריא כ"ו הוא הוי"ה ב"ה. והנה בהשם הוי"ה ברוך הוא יש ד' מדריגות ואחד מהם הוא מדרגות שם של מה, והשם הזה הוא השומר אמיתי העליון של ישראל בגלותינו, כי אף במצרים היו גלוי וידוע השם הזה לישראל וכה אמר משה רבינו עליו השלום להקב"ה (שמות ג, יג) הנה אנכי בא אל בני ישראל כו' ואמרו לי מה שמו מה אומר אליהם, רצה לומר כשהם יאמרו לי מה שמו גם אנכי אומר אליהם שכדבריהם כן הוא שזה השם המשמר אותנו ברחמים. וזה שאמר יחזקאל הנביא (עי' יחזקאל א, כו) ואראה דמות כמראה אדם כו', כי אדם בגימטריא מה, ראיתי שהוא יושב על כסא רחמים לשמור אותנו ונמצא הצדיק על ידי אהבה ואחדות שלו צריך לעורר רחמים וחסדים על ידי המדרגה הזאת הנקראת מה, אך צריך עוד לזה שבמקום גדולתו צריך שתהא ענוותנותו, דהיינו מחמת שהצדיק עולה במדריגה כזו ופן חס וחלילה יגבה לבו קצת לאמר הלכתי בגדולות ובנפלאות ממני לכן צריך לזה מדת ענוה * וזהו פירוש (שיה"ש ז, ז) מה יפית ומה נעמת אהבה בתענוגים, רצה לומר מה יפית שהצדיק צריך ליפות את השם של מה לעוררו ברחמים. ומה נעמת, דהיינו מדת ענוה כמו שאמר משה רבינו עליו השלום (שמות טז, ז) ואנחנו מה, צריך הצדיק להנעים המדה הזאת להיותה נעים ומתוק לו המדה הזאת ועל ידי זה אהבה בתענוגים, דהיינו אהבה כזאת גורמות לישראל להיותם בתענוגים ורחמים גדולים * וזהו נמי שאמר הנביא (ישעיה נה, ו) דרשו ה' בהמצאו, כי דרשו הוא לשון ציוי, דהיינו שבגלות המר הזה צריכין אנו לדרוש את ה' תמיד לעורר עלינו רחמים כמו שעשתה אמנו רבקה בהיותה לה צער עיבור ותלך לדרוש את ה' (בראשית כה, כב), כמו כן אנחנו בגלותינו בכל עת צריכין אנו להקדים לעורר רחמים. וצוה הנביא דרשו ה' בהמצאו, פירוש עד המצא המדריגה הזאת של השם הוי"ה ברוך הוא הצריכה לכם בגלותכם כנ"ל ועל ידי מה תמצאו המדרגה הזאת ומפרש קראוהו בהיותו קרוב, דהיינו על ידי אהבה שהיא אחדות וקרבות העולם התחתון לעליון על ידי זה תמצאנו * ועל דרך זה יבואר הפסוק הנזכר לעיל על זאת יתפלל כל חסיד כו', פירוש החסיד יתפלל אליך על כללות ישראל להשפיע להם רחמים וחסדים. ואמר לעת מצוא, דהיינו כשיגיע הצדיק לעת הזאת וממציא המדרגה הזאת שעל ידה ישפיע להם לישראל ופן מחמת זה יגבה לבו קצת כנ"ל לכן אמר רק לשטף מים רבים אליו לא יגיעו, דהיינו שיכניס עצמו במדת ענוה, דהיינו שיחשוב מי יתן שעל ידי תפלתו יפעול רק לשטף מים רבים כו', הם הקליפות אליו לא יגיעו וממילא על ידי אהבה ואחדות של הצדיק ובהצטרף לזה מדת ענוה הוא מעורר רחמים גדולין וחסדים על ישראל אמן כן יהי רצון *

רחש לבי דבר טוב כו' עד לשוני כו' (תהלים מה, ב) * נראה לפי עניות דעתי לפרש כל הפסוקים הנזכרים לעיל בחדא מחתא ועל פיהם יבואר גם הפסוק הזה * דהנה הצדיק הוא מתפלל תמיד על גלות השכינה וכוונתו תמיד במעשיו הקדושים ליחד קב"ה ושכינתיה ולבל תהיה להדינים וקליפות שום אחיזה בקדושה להבדיל בין הקודש ובין החול * והנה השכינה נקראת דבר, כי הוא דיבור הוא תורה שבכתב ואמירה הוא תורה שבעל פה, ודיבור הוא לשון קשות ואמירה הוא רכה ורמוז לזה (דברים יט, טו) על פי שנים עדים יקום דבר, ודרשו בגמרא (ב"ק ע ב) דבר ולא חצי דבר, רצה לומר שהצדיק יקום דבר שמקיים את השכינה שיהא דבר שלם ולא חצי דבר ובגלות המר הזה היא חצי וזה סוד פגימת הלבנה, והצדיק על ידי תפלותיו ומעשיו הקדושים מפריד ומפריש הקליפות לתהומא רבא שלא יהא להדינים והקליפות אחיזה בדבר היא השכינה רק שתהא בשלימות כולו טוב * וזהו גם כן פירוש (ישעיה נח, יג - יד) ודבר דבר אז תתענג על ד', שמצוה הקדוש ברוך הוא להצדיק שידבר דיבורו הטוב ועל ידי דיבורו יעשה דבר שלם היא השכינה בשלימות כנ"ל אז תתענג השכינה על ה' על ידי שהצדיק מפריש ומפריד הקליפות מקדושה על ידי זה תתענג השכינה עם ד' הוא יחוד קב"ה ושכינתיה: וזהו גם כן מה יפית ומה נעמת (שיה"ש ז, ז), כשהצדיק מיפה את השכינה ומפריד הקליפות ומנעים וממתיק אותו בכולו טוב על ידי זה הוא גורם אהבה ואחדות כנ"ל ועל ידי זה הוא היחוד בתענוגים. וזהו גם כן (תהלים לב, ו) על זאת יתפלל כל חסיד אליך, כי זאת היא השכינה, דהיינו שהצדיק יתפלל על השכינה. רק לשטף מים רבים אליו לא יגיעו, פירוש שלא יגעו בהקדושה כלל ולא יהא אחיזה בקדושה כלל * וזהו גם כן (בראשית א, ד) וירא אלקים את האור כי טוב, אלקים הם הדינים ועינים להם ולא יראו כי חס וחלילה בעת שליטתם רחמנא ליצלן אינם מבחינים בין טוב לרע חס וחלילה והם כסומא בלא ראות, והצדיק מחמת האור שלו המאיר בתוכם להפכם לרחמים הם באים לראייה והוא גורם בהם חוש הראות * וזהו וירא אלקים, הדינים באים לידי ראייה. את האור, כלומר בשביל האור של הצדיק המאיר בתוכם עד כי טוב, שנהפכין לרחמים וטוב על ישראל נצח אמן *

זקני תלמידי חכמים כל זמן שמזקינים דעתם מתיישבת עליהן (שבת קנב א). יש לומר הפירוש לפי מה שפרשתי אין צו אלא זירוז (תו"כ פר' צו פ"א), השורש שצריך האדם להיות תמיד בהכנעה גדולה אף שהוא במדרגות גדולות לא יחזיק עצמו אלא כמתחיל בעבודת הבורא יתברך שמו שהוא הזירוז שהוא תחילת עבודה המביאה לידי עבודת הבורא ברוך הוא יתברך שמו על דרך שאמר התנא (ע"ז כ ב) זריזות מביא לידי נקיות עד לידי רוח הקודש, ונמצא הזירוז היא התחלה וצריך המוכיח המצוה בטוב על ישראל עיקר לצוות להם שלא יחזיקו עצמם לעולם רק במדרגת זירוז. וזהו אין צו אלא זירוז מיד ולדורות, רצה לומר אף אחר שיהיה לך כל המדרגות אף על פי כן לעולם לא תחזיק עצמך אלא כמתחיל בעבודה, עיין בחיבורי על סדר הפרשיות בפרשת תצוה באריכות שם תמצא מרגוע לנפשך: וזה הכוונה גם כן דחכם הוא נקרא הממולא בכל החכמות שבעולם ותלמוד חכם הוא הלומד אצל החכם כמו תלמוד לחכם ולכן אמרו זקני תלמידי חכמים, פירוש מי שמחזיק עצמו לתלמוד אפילו בזקנותו דהיינו הוא מוכנע גדול שאפילו בעת זקנותו שאז פסק כח היצר הרע בודאי הוא יותר במעלות ומדות טובות מבחרותו ואף על פי כן מחזיק עצמו לתלמיד ונמצא כל זמן שמזקינן דעתן מתיישבת עליהן: וזהו פירוש (ברכות סד א) תלמידי חכמים מרבים שלום בעולם, פירוש אותם חכמים המחזיקים עצמם לתלמידים והם מוכרחים תמיד להתגבר בעבודתו בכל פעם יותר הם מרבים שלום בפמליא של מעלה ובפמליא של מטה וגורמים ברכות והשפעות לעולם התחתון. וזה שאמר שלמה המלך עליו השלום (קהלת ז, כג) אמרתי אחכמה והיא רחוקה ממני, פירוש נתיישבתי בדעתי שעיקר השורש שאחכים הוא על ידי שהיא רחוקה ממני *

פירוש שאהיה במדריגה זו כאלו לא נגעת בתורה כלל ואז אחכמה בודאי, שזה עיקר גדול לאדם שישכיל ויבין בדעתו לו אלף שנים יחיה לא ישיג עיקר שורש חכמות אלקות שהוא דבר שהוא אין לו סוף ולא ערך וכל מה שיתגבר אדם בעבודתו יתברך שמו ויתעלה בכל פעם יבין אז יותר שאינו מבין והוא רחוק מאוד מהחכמה העליונה, והשם ברחמי וחסדיו המרובים יעזרנו להבין ולהשכיל על כל הנזכר לעיל באמת אמנן כן יהי רצון:

ואהבת לרעך כמוך (ויקרא יט, יח). דאיתא בזוהר הקדוש (ח"א לח ב) דהנשמה יש לה לבוש דק שהיא מתלבשת בגן עדן והיא דוגמת אברי הגוף, והנשמה היא חושקת תמיד לאהוב את השם יתברך ברוך הוא, רק הגוף שהוא חומר עב הוא המונע אותו, וצוה השם יתברך ואהבת לרעך, השם יתברך נקרא רעך, כמו (משלי כז, י) רעך ורעי אביך כו'. כמוך, פירוש כמו הנשמה שהיא כמוך דוגמתך באברך וכמו שהיא אוהבת אותו באהבה שלימה כמו כן אתה הגוף תסכים עמה ותאהוב את השם יתברך באמת*

שירו לה' שיר חדש תהלתו בקהל חסידים (תהלים קמט, א). יש להשיב כהלכה לאותן שאינם יודעים האיך נענה אדם בתפלה בהתפללו על חולה והוא נתרפא הרי הוא כמו השתנות חלילה אצל הבורא הפשוט האמיתי: אך הענין הוא באמת מפי עליון לא תצא הרעות, רק האדם הוא מקושר בכל העולמות ומחמת חטא הוא נפסק מהקשר עליון ונופל בענין חולי רע רחמנא ליצלן* ואחר שבא הצדיק ומתפלל הוא מקשר את האדם הזה בשרשו כבתחילה ולכן נקראת תפלה, כי תפילה הוא מלשון התקשרות כמו (בראשית ל, ח) נפתולי כו', ונמצא ממילא מתרפא ולפעמים אין מועילו תפלה חלילה, כי יש עליו קטרוג חלילה ואז צריך לקשרו בעולם הגדול הנקרא תהלה, כי תהלה הוא מלשון (עי' איוב מא, י) ואחריו תהל אור כו', כי שם הוא רק אור גדול ואין כח בדין לקטרג שם והוא רחמים גמורים ושם נמתק הכל: ולכך נקראים שירי דוד מלכנו תהלים שיכולין לפעול על ידם הכל ואין שטן ואין פגע רע: וזהו שירו לה' כו' תהלתו בקהל חסידים, פירוש ענין התהלה הוא ביד החסידים המתחסדים עם קונם*

אקוה שמך כי טוב נגד חסידך (תהלים נב, יא). נראה, דהנה הצדיק כל עבודתו ומעשיו הוא מעלה אותם למעלה למעלה להשם הוי"ה ברוך הוא. וזה שאמר שלמה המלך עליו השלום (קהלת א, ט) אין כל חדש תחת השמש, פירוש שצריך האדם להתגבר בעבודתו יתברך כשהוא עושה איזה עובדא או מחדש חידושין דאורייתא צריך לראות שלא תהא נשאר למטה תחת השמש, רק להעלותם למעלה מן השמש אל השם ברוך הוא* וזהו (בראשית א, ט) יקוו המים מתחת כו' ותראה היבשה ויהי כן, ולכאורה יש להבין מה רבותא השמיענו הכתוב שהיה כן היפלא מה' דבר* אך לפי דברינו הפירוש עולה כך שכל זה עשה השם יתברך ברוך הוא כדי שיעשה אחר כך הצדיק דוגמות הדבר הזה: והיינו יקוו המים דהתורה נקראת מים וצוה השם יתברך ברוך הוא שיקוו ויכנסו התורה אל מקום אחד, רצה לומר אל האחדות העליון ועל ידי זה ותראה היבשה, רצה לומר כי ביבשה יהיה נראה הדבר הזה אם התורה נקווה בשרשה, דהיינו שיהיו השפעות גדולות על ידי התורה או העוסק במצוה ההוא ואז ידעו כי היא השלימה מכל מום ועלתה מעלה וגם ותראה היבשה שהבריות יהיו נראין יפין מכח העובדות ההם: ויהי כן, פירוש שזה היה כמו דבר הבטחה מהשם הטוב להצדיק שגם הוא יהיה יכול לפעול כן, וזהו אקוה מלשון ויקוו, שמך, פירוש כמו אל שמך שאני מכניס כל מעשיי אל שמך כנ"ל פירוש כי על ידי זה בא טובה וברכה לעולם זה הדבר הוא טוב לפני חסידך:

או יאמר אקוה שמך כו'. דהשם הוי"ה ברוך הוא במספר קטן הוא גימטריא טוב, והחסיד האמיתי כל השתוקקותו הוא למלאות שמו הגדול וזה כל עבודתו* אבל הצדיקים שאינם במדריגה זו אזי עבודתו

בקטנות שהוא מספר קטן של השם: וזה שאמר דוד המלך עליו השלום אקוה שמך כי טוב, אפילו כשהוא בקטנות גימטריא טוב* אבל הוא נגד חסידך, פירוש זה הוא התנגדות לחסידים שרוצים דוקא לעבוד אותו בגדלות:

למה הצדיקים דומים לפני השכינה כנר לפני אבוקה (פסחים ח א). יש לומר הפירוש על פי שאנו רואים בחושינו בהתקרבות נר לפני אבוקה אז הנר מתכבה, ולהבין החקירה הזאת מאיזה סיבה באמת כך הוא שהנר תתכבה לפני אבוקה, יש לומר מחמת שכל דבר נמשך לשרשו ואבוקה היא אור גדול ובהגיע הנר לפניו אז נמשך לשרשה ולכן נסתלק האור אל השורש: וזה פירוש למה הצדיקים דומין כו', פירוש באיזה הבחינה הם דומים ובאים לפני השכינה. כנר לפני כו', דהיינו שכל מעשיהם ועבודתם הם מתלהבים בלהב גדול למשוך אל שרשם היא השכינה והבן*

כה אמר ה' זכרתי לך חסד נעורייך כו' (ירמיה ב, ב). נראה לי, דהנה מדרך בני אדם המתחילים בעבודתו יתברך שמו בתחילתו הוא סובר שכל עובדא טובה שעושה מצוה או עסק התורה וכיוצא בזה הוא עושה בזה חסד להבורא שעובד אותו ומחזיק טובה לעצמו כאלו עשה חסד גדול עם הבורא חלילה, אבל כשבא אל עבודת הבורא בשלימות אז הוא מבין באמת שאין הבורא צריך למעשיו ולא התחיל בעבודתו עדיין כלום וכאלו אינו עושה כלל כך הוא נחשב בעיניו ואינו מצפה לתשלום שכר מחמת שלפי הבנתו ודעתו אין מגיע לו כלל ומוסר נפשו לעבודתו יתברך שמו כדבר הפקר: וממילא מובן זכרתי לך, רצה לומר שהשם יתברך ברוך הוא ברוב רחמי הגדולים זוכר לאדם גם המעשים שעשה בנערותו אף על פי שסבר שעשה חסד עם הבורא אף על פי כן הוא מקבל ממנו. וזהו זכרתי לך חסד נעורייך אהבת כלולתיך, פירוש האהבה הכוללת, כלומר אחר שתקנת עצמך לכתך אחרי במדבר לעבדני במדריגת מדבר, דהיינו כהפקר במסירת נפשך וכל זה אני זוכר לך*

גמרא (ברכות ג ב) כינור היה תלוי למעלה ממטתו של דוד כו'. נראה, דהנה מטה הוא לשון זיווג שהצדיק הוא מזווג ומייחד העולמות בעבודתו ומעשיו הקדושים, ודוד המלך עליו השלום היה בו מעלה יתירה שמרוב דבקו היה מזמר מאליו בשירות ותשבחות* וזהו כינור היה כו' למעלה ממטתו* כיון שהגיע חצות לילה, שהשכינה נקראת חצות לילה כדאיתא בזהר הקדוש (ח"א צב ב) וכיון שהגיע להיחוד השכינה רוח צפונית מנשבת בו* רצה לומר רוח הקודש שהיה צפון עמו היה מנשב בו בכח, דהיינו בדביקות והתלהבות והיה מנגן מאליו על דרך שפרשתי (תהלים מז, ז) זמרו אלקינו ולא נאמר לאלקינו, שצריך הצדיק להתקדש ברוב קדושתו עד שתהא השכינה מזמרת מתוך גרונו* וזהו והיה מנגן מאליו. וזהו שאמר דוד המלך עליו השלום (תהלים מט, ה) אטה למשל אזני, פירוש התורה נקראת משל הקדמוני (עי' שמואל א' כד, יד), וצריך האדם להטות אזנו להבין תוכן הדברים של התורה הקדושה ולא ידמה חלילה שהוא רק סיפורי דברים כדאיתא (זוה"ק ח"ג קמט ב) תיפח רוחם האומרים שהתורה היא סיפורי דברים* אפתח בכינור חידתי, פירוש וגם זאת אפעל בעבודתי באמת שעל ידי הכנור כנ"ל, דהיינו בשירות ותשבחות אני פותח על ידם עוד עולם גדול שהוא למעלה ממדרגה הזאת והוא הנקרא חידתי: כי חידה הוא דבר היותר גדול מדבר שיכול לשמוע באזנים והבן:

בשרתי צדק בקהל רב כו' (תהלים מ, י). דהנה כתיב (שם פה, יד) צדק לפניו יהלך וישם לדרך פעמיו* פירוש מי שרוצה לשום פעמיו לדרך האמת לילך בדרכי ה' צריך לעשות צדקה וצדקתו מועלת לעורר על ידי זה צדקה העליונה כדאיתא (עי' ספרי עקב פ' מט) הדבק במדותיו מה הוא רחום כו' מה הוא חנון כו', והיינו על ידי שמחזיק במדה זו הוא מעורר את המדה ההוא בעולם העליון, כי הכל תלוי בהתעוררות

דלתתא ועל ידי שהוא נותן צדקה למטה גורם שהקב"ה נותן צדקה לכל ישראל. וזהו (דברים טז, כ) צדק צדק תרדוף, פירוש כשאתה נותן צדקה תהא כוונתך שצדק זה ירדוף הצדק העליון לעוררו: והנה הצדקה הזאת שאדם נותן אינו אלא כגומל חסד לפי שעה, כי בוודאי בלתי אפשרי להעשיר אותו שנותן, אבל צדקה שהקב"ה נותן הוא מעשרת לו לזרעו. וזהו (תהלים קג, יז) וחסד ה' מעולם ועד עולם על יריאיו, כלומר בשביל יריאיו הנותנים צדקה הם מעוררים חסדים על כל העולמות, כי כל העולמות עליונים צריכין לחסדים. וצדקתו לבני בנים, כנ"ל שהצדקה של השם יתברך ברוך הוא הוא לבני בנים* וזהו בשרתי צדק בקהל רב, פירוש על ידי צדקה שלי אני מבשר צדקה בקהל רב שאני מעורר שהקב"ה יתן צדקה לכל ישראל* הפסוק מקצר וכולל שני צדקות כאחד*

או יאמר בשרתי צדק בקהל רב הנה שפתי לא אכלא. דהצדיק הוא מרגיל את לשונו ודיבורו לדבר תמיד דברים טובים שהוא אומר לכל אדם שצריך לאיזה הצטרפות מזון או בני או בריאות הגוף הוא מבשר אותם שיהיו לו כך כמו שרוצה* ואחר כך בינו לבין עצמו הוא מתפלל להבורא ברוך הוא על הדבר שיקום כן. וזהו שאמר דוד המלך עליו השלום בשרתי צדק בקהל רב, אמת שאני מבשר טוב לעמך ישראל ואף על פי כן אני מתפלל עליהם גם כן. והנה שפתי לא אכלא, שאני מתפלל לפניך שכדברי כן יקום* ד' אתה ידעת האמת שכך כוונתי בדיבורי שאחר כך אתפלל לפניך*

או יאמר בשרתי צדק כו'. דהנה הקדושה נקראת צדק* והאדם הצדיק הדורש ברבים דברים קדושים ולפעמים יש ברבים ההוא בני אדם שאינם מהוגנים והם מגשמים את הקדושה אל ימנע עצמם בשביל זה, כי הוא אינו יודע מה בלבו של חברו* וזהו שאמר דוד המלך עליו השלום בשרתי צדק בקהל רב, שאני מבשר הצדק שהוא הקדושה בקהל רב, כלומר בכל מיני קהל ואף על פי שיכול להיות שיש בניהם בני אדם שאינם מהוגנים אף על פי כן שפתי לא אכלא, כי ד' אתה ידעת את לב אדם אבל אני אינו יודע ולכן שפתי לא אכלא*

שאו מנחה ובואו לחצרותי (תהלים צו, ח). נראה לי, דהנה האדם המתחיל בעבודתו יתברך שמו אי אפשר שיבא תיכף לעבודה השלימה מחמת חטאיו שחטא וקלקל בהם והם המעכבים אותו לעלות במעלות קדושים וצריך לעשות כנגד מה שקלקל חבילות מצות ועובדות כשרות כדי שיעלה גם החטאים לעשותם זכיות* רמז לזה מנחת סוטה הבאה מן השעורים שזה היה חלק לסטרא אחרא כדאיתא בזוהר (עי' ח"ג צו א) וצוה השם יתברך ברוך הוא להביא מנחת העומר גם כן מן השעורים זה לעומת זה בכדי להעלות השפלות של מנחת סוטה שיש לסטרא אחרא אחיזה גם כן אל הקדושה: וזהו (שיה"ש א, ד) משכני אחרין נרוצה, פירוש שלמה המלך עליו השלום היה מרמז בדבריו כאלו השפלות והחטאים של אדם הם המדברים בעצמם עם האדם. משכני, כלומר הביאני אל הקדושה ואף על פי שהביאני המלך חדריו, פירוש השם יתברך ברוב רחמיו וחסדיו מביא אותם אל חדריו הם העולמות עליונים, כי אלולי שה' בעוזרו אינו יכול לו, אף על פי כן נגילה ונשמחה בך, יהי' לי גילה ושמחה כאלו אתה פעלת דבר זה בעצמך. וזהו שאו מנחה, פירוש שתשאו ותעלו את השפלות למעלה לעשותם זכיות כרמז המנחה כנ"ל* ובואו לחצרותי, היינו העולמות העליונים* השתחוו לה' כו', דאיתא (אבות פ"ה מ"ה) עומדים צפופים ומשתחוים רווחים, זה היה למען לא ישמע אחד דברי חברו שמתודה על חטאיו ונמצא הוידוי והחטאים המה נקרא השתחוואת ומלמד אותנו הכתוב להתוודות בדרך הזה שאנחנו בטוחים בחמלתו יתברך שמו שירחם עלינו וימחול לנו על חטאתינו ולא בעצבות שמפרש את חטאיו ומעורר דינים על עצמו כי אם בבטחון גדול כמאמר הכתוב (משלי כח, יג) ומודה ועוזב ירוחם*

לסוסתי ברכבי פרעה דמיתך רעיתי (שיה"ש א, ט). * היות גבי פרעה שינה ברוך הוא את הסדר דרך הסוסים מושכין כו' וכאן הקרון מושך כו' (מכילתא פר' בשלח פ"ה) * וזהו לסוסתי, כמו הסוסים ברכבי פרעה היו בהיפך הטבע * כן דמיתך רעיתי, זאת אומרת כנסת ישראל להשם יתברך כן דמיתך, כי הצדיקים עושין כן שהקב"ה גוזר גזירה והצדיק מבטל, והצדיק גוזר והשם יתברך מקיים נמצא העולם מתנהג לפי רצון הצדיק *

שחורה אני ונאווה (שיה"ש א, ה). * נראה לי דרוח הקודש הוא מרמז על מעשי הצדיקים והנהגתם הקדושה היות שהצדיק יש לו ב' בחינות * א', מה שמשיג על עצמו תמיד על כל פסיעה ופסיעה ועל כל דבור ודבור שלא יהא בהם שום נדנוד חטא ורואה תמיד שמעשיו אינם מתקונים ומתוודה תמיד שחטא: וב', שלפעמים הוא גם כן מתפאר עצמו במעשיו הטובים כדי להכניס יראה בלב השומעים להחזיק לבם ביראת ה' יתברך: וזהו רמז להצדיק שלפעמים שחורה אני ופעמים נאווה * בנות ירושלים, המה המדות של הירא שלם שהם מסבבים ומקיפים את הצדיק כאפרכיא המוקפת את הכרך * וזו היא כאהלי קדר כיריעות שלמה, פירוש שלפעמים הוא דומה כאהלי קדר המשחירים עצמם וכן הוא בהכנעתו בוידוי וחרטה על עונותיו, ולפעמים הוא דומה כיריעות שלמה, דהיינו יריעות המקדש בהתפארו במעשיו הטובים ורוממות עבודתו * אל תראוני שאני שחרחרת ששזפתני השמש (שם, ו): דהנה יש בני אדם השומעים דברי צדיק בשעה שמוכיח עצמו ומבייש עצמו ברבים לאמר שחטא וסוברים שבאמת חטא איזה חטא ועון מחמת כל הגדול מחבירו יצרו גדול ממנו (סוכה נב א) * ולזה אמר אל תראוני שאני שחרחרת ששזפתני השמש, פירוש אל תאמרו שהשחרות שבי מחמת הבהירות וגודל הקדושה ומחמת זה יצרי גדול * לא כן הוא, רק בני אמי נחרו בי, דכתיב (דברים יג, ז) כי יסיתך אחיך בן אמן, ומקשה הגמרא (קידושין פ ב) וכי בן אם מסית כו' כנ"ל דהאם רמז לנקבות, ורמז הכתוב בזה דעל ידי חטאת בני אדם החוטאים הם גורמים בחטאתם שעל ידם בא איזה הרהור בלב הצדיק גם כן וזהו כי יסיתך אחיך * ועל ידי מה מפרש על ידי שהוא בן אמן, רמז לחטאין וכנ"ל * וזהו בני אמי נחרו בי ומוכן * ועוד אפשר שזה גורם שנכשלתי מחמת שמוני נוטרה את הכרמים כו' * דהנה דרשו חז"ל (הוריות י ב) על פסוק (ויקרא ד, כב) אשר נשיא כו', אשרי הדור שהנשיא יחטא, יש לומר הפירוש, דהנה הצדיק שהוא תמיד בקדושה עליונה בלתי אפשר לו להתדבק עם בני אדם לעוררם בתשובה שלימה ולהעלות את מעשיהם * אבל הצדיק המוצא עצמו באיזה חטא והוא מתחרט ומוכיח עצמו על קיצור בעבודתו יתברך שמו אז גם כן מעורר לב אחרים בתשובה ואחר כך בעלותו בקדושה הוא מעלה גם כן כל ישראל עמו * וזהו (ברכות לא א) רבי עקיבא כשהיה מתפלל בציבור היה מקצר ועולה, רצה לומר כשרצה להתפלל עם הצבור, דהיינו שיעלה גם הציבור עמו. היה מקצר, פירוש היה יורד ממדרגתו ומוכיח עצמו שמקצר בעבודתו יתברך שמו. ועולה, פירוש ואחר כך היה עולה להקדושה העליונה. וזהו שדרשו חז"ל אשרי הדור שהנשיא יחטא, דהיינו שהוא תועלת להם שיעלה גם אותם עמו אל הקדושה * וזהו שמוני נוטרה את הכרמים, פירוש על ידי זה ששמוני השם יתברך ברוך הוא שאהיה נוטר את כרמו, כי כרם ה' צבאות בית ישראל להעלותם אל הקדושה, זה גרמה לי שכרמי שלי לא נטרתי וירדתי מקדושתו כדי להעלות אותם עמי אל הקדושה העליונה *

אם לא תדעי לך היפה בנשים כו' (שיה"ש א, ח). פירוש כנסת ישראל מתפללת בעד ישראל ואומרת להקב"ה אם לא תדעי כו', דהנה כשישראל מתנהגין כשורה בכל עסקיהם, דהיינו בעניני הגשמיות ומשא ומתן באמונה אז זה נוח לפניו יתברך ומסתכל במעשיהם, אבל אם חס וחלילה אין מתנהגין כשורה אין

רואה במעשיהם ומסתלק ידיעתו מן המעשים הללו, ונשים רמז לגשמיות שהוא לשון נקבה ועל זה אומרת כנסת ישראל אם לא תדעי לך היפה בנשים, דהיינו אם אין מעשה הגשמיות נוחין בעיניך* צאי לך בעקבי הצאן, פירוש הסתכלי בעקבי הצאן* דהיינו הרקנים שבהם מלאים מצות כרמון* ורעי את גדויותיך על משכנות הרועים, כלומר תן דעתך על הצדיקים הקטנים המחוברים ומקורבים אל הצדיקים הגדולים, וגדויותיך לשון גדי הרך לשון קטנות. על משכנות הרועים, הצדיקים השלימים*

כי נר מצוה ותורה אור (משלי ו, כג). לכאורה הוה ליה למכתב כי מצוה נר כמו בסיפא דקרא ותורה אור: אך הענין הוא, דאדם הרוצה לעשות מצוה בשלימות צריך מתחילה לקדש עצמו להיותו שלם במדותיו כמו הגאווה והקנאה והשנאה והכעס וכדומה בכל המדות, אז לפי שלימות המדות שבו כן יהיה ערך המצוה בשלימות ובלתי אפשרי שתהיה המצוה שלימה מכל סיג כי אם שיהיה שלם בכל מדותיו. וזו שאמרו חז"ל (אבות פ"ד מ"ב) שכר מצוה מצוה, דהנה אמרו ז"ל (שבת קד א) הבא לטהר מסייעין אותו, והפירוש הוא הבא לטהר, דהיינו שמתקן את מדותיו כראוי מסייעין אותו, עיקר הסיוע שיזכה לעשות המצוה בשלימות, והמדות המה נקראים שכר מצוה שעל ידם אדם זוכה למצוה* וזהו שכר מצוה, המה המדות הגורמים לעשות מצוה מה בא על ידם ומפרש מצוה, שהקב"ה מזמן לידו מצוה לעשותה כיון שהוא מוכן במדותיו וכן"ל הבא לטהר מסייעין אותו* וזהו (דברים י, יב) מה ה' אלקיך שואל מעמך כי אם ליראה, דהנה אנחנו צריכין לדבק עצמנו במדותיו יתברך שמו. ולכאורה איך שייך יראה אצל הבורא ברוך הוא שנהיה אנחנו מדבקין במדת יראתו והלא הוא שלם בכל מדותיו ואיך מצינו אצלו יתברך יראה. אך הענין הוא, דאנחנו בני אדם אנו בעלי חסרונות וכל דבר הנחסר לאחד שואל מחבירו ולא כן הבורא ברוך הוא שהוא שלם במדותיו ואין שייך בו שום שאלה כי אם היראה של אדם שזה חפצו יתברך שמו שיראה האדם מפניו ומקבל השם יתברך ברוך הוא את היראה מהאדם בדרך שאלה דהדרא בעיניה ומחזיר לאדם היראה וגם שכרה הוא המצוה שיעשה בשלימות בהזדמן השם יתברך לידו מיד לעשותה ונמצא הכל נכון שמצינו יראה אצל הבורא גם שאלה שניהם כאחד. וממילא מובן פירושו מה ה' שואל מעמך כי אם ליראה, דיראה הוא אצל הבורא בדרך שאלה* והיראה היא גם כן אחת מהמדות הטובים הצריך למצות, כי מצוה בלא דחילו לא פרכת לעילא (תיקו"ז ת. י, כה ב), וזה שכרו שהשם יתברך מחזיר לו יראתו וגם מזמן לו מצוה לעשותה בשלימות כן"ל שכר מצוה מצוה* וזהו כי נר מצוה, שמתחילה צריך להיות נר דולק, דהיינו שיתקן מדותיו ועל ידי זה מזדכך נשמתו נר ד' נשמת אדם, ואחר כך זוכה למצוה שיעשנה בשלימות. ותורה אור, רצה לומר שהתורה הוא היפך זה שעל ידי התורה יזכה לאור גדול שישפיע עליו השם יתברך ברוך הוא. וזהו (תהלים א, ב) כי אם בתורת ה' חפצו ובתורתו כו', ורש"י ז"ל פירש שמתחילה נקרא תורת ה' ואחר כך נעשית תורתו עיין שם* ולפי דברינו יבואר היטב תוכן הדברים דהעיקר הוא המדות שעל ידם יזכה האדם לתורת ה' ומצותיו לעשותם בשלימות ואילולו שיתקן מדותיו ובצירוף לזה היראה שהיא גם כן אחת מהמדות אין תורה ומצות נעשין בשלימות. וממילא יובן פירוש כי תורת ה' חפצו, רצה לומר כשיחפץ האדם שיזכה לתורת ה', דהיינו לשם ה' לעשותה בשלימות* ובתורתו יהגה יומם ולילה, צריך מתחילה להגות יומם ולילה בתורתו הם המדות שלו שהם אינם כתובים בתורה כי אם שהם תורתו של אדם על ידם יבא ויזכה לתורת ה'* וזהו (ישעיה ס, א) קומי אורי כי בא אורך, הקדוש ברוך הוא אומר לישראל אז תקום את אורי, היינו תורת, כי בא אורך, פירוש אחר אשר תקנת את אורך, היינו מדותיך שהם תורת האדם כן"ל:

או יאמר קומי אורי כו'. על דרך שאמרו חז"ל (שמו"ר לו, ג) שאמר הקדוש ברוך הוא נרץ בידי וגרי בידך אם אתה משמר את נרי אני משמר את נרך כו', וזהו קומי אורי, פירוש ראה שתעמול בתורה להקימה על קיומה, כי בא אורך, כלומר כי כבר יש לך אורך שהיא הנשמה ותרויח עוד בזה וכבוד ד' עליך זרה, שעל ידי שתקים את אורי ישוב האור עליך ויזרח לך אור גדול* והנה הצדיקים ההולכים בתורת ה' לשמה ובהקדימם לתקן מדותיהם בטבע כנ"ל הכח בידם להשפיע טובות הרבה לעולם וכולם יתברכו מברכות פיהם הקדושים. וזהו (תהלים יט, ב) השמים מספרים כבוד אל כו', כי ידוע למה נקרא שמים שמים, אש ומים (חגיגה יב א), דהנה האדם צריך לעבוד לו יתברך ולתקן את הד' יסודות שבו הם אש, רוח, מים, עפר* והנה יסוד העפר הוא קל לאדם לתקן יותר מהשאר דתיקון יסוד העפר הוא שיחשוב שפלותו תמיד איך הוא יסודו מעפר וסופו לעפר ועל ידי זה יכנע לבבו מאד, אך לפעמים יש בני אדם שהם מחשבים שהם שפלים כעפר וכמחשבותם כן הוא באמת שהם כמו עפר שאין בהם שום לחלוחית יראה והם גוש עפר ואין זה מתקן מדותיו ויסודותיו וזה הוא המהרס יסודו* אך ורק שמתחילה צריך לעמול בתורת ד' לשמה ולקיים מצותיו בשלימות ואחר כך יהיה כעפר לבל יתגאה לבנו בעבודתו ולכן אנו מתפללין ונפשי כעפר לכל תהיה, וסומכין לזה תיכוף פתח לבי בתורתך, וזה הוא ב' דברים בסוגר אחד, דהיינו שצריך שיהא לבו פתוח בתורה ושיהא מוחזק בצדקתו ואף על פי כן יבין שהוא כעפר* וזהו שאמר הלל הזקן עליו השלום (סוכה נג א) אם אני כאן כו', רצה לומר אם אני שאני שפל מאד באין ערך כאן וזכיתי לשמוח בשמחת הכל כאן ממילא מן המוכן הוא לכל להיות כאן לשמוח בד' נמצא שכלל שניהם כאחד שהבין שהוא צדיק שאמר אם אני כאן, והבין שהוא שפל מאד באמרו הכל כאן, להורות שהכל מוכנים יותר למדרגה הזאת יותר ממנו מחמת שהיה שפל בדעתו. נחזור לענינינו, שיסוד העפר הוא קל להחזיק בו גם יסוד הרוח, כי רוח בני אדם העולה הוא למעלה, כי כך הוא הטבע* ועיקר היסוד אש הוא החמימות והזריזות במצות ה'. ויסוד המים הוא התורה לשמה, וכשיזכה האדם לתקן הב' יסודות אלו שהם אש ומים, דהיינו זריזות וחמימות ביראת ד' וגם בתורה הקדושה המה מספרים כבוד אל, הם מאירים לכבוד אל הם העולמות העליונים* ומעשה ידי מגיד הרקיע, מעשה ידיהם הם ההשפעות שהם מעשי ידי של הקדוש ברוך הוא. מגיד לשון המשכה. הרקיע, רצה לומר הצדיק הזה שעושה מעשים דקים רחוקים במחשבותיו ודבקותיו הוא ממשיך את ההשפעות לעולם רקיע הוא מלשון (במדבר יז, ג) ריקועי פחים, והצדיק הזה הוא מוחזק בצדקותיו שלא ימוט לעולם ולא יפסוק לעולם מהדביקות ומהאש החמימות והתלהבות שבו* וזהו (אבות פ"ה מ"ה) ולא כבו הגשמים אש של עצי המערכה, פירוש הצדיק הזה שהוא מעריך עצמו במערכת אש לדבק עצמו בעץ החיים היא התורה הקדושה עץ חיים היא למחזיקים בה (משלי ג, יח), בלתי אפשרי שיכבה את האש שבו שום גשמיית שבעולם שלא ימוט לעולם מסיבות הגשמייות שבעולם, והשם הטוב יזכנו להיותנו דבקים בעץ החיים במערכה גדולה של אש והתלהבות באהבתו יתברך שמו עד עולם אמן כן יהי רצון*

הפך ים ליבשה בנהר יעברו ברגל (תהלים סו, ו). נראה על פי דאיתא בגמרא בחולין דף ז' רבי פנחס בן יאיר הוה קאזיל לפדיון שבויים פגע ביה בגינאי נהרא חלוק לי מימך כו' חלוק ליה נמי להאי כו' חלוק ליה נמי להאי כו', אמר רב יוסף כמה נפש גברא ממששה כו', אלא כמשה כו' ולכאורה מהיכן מוכח דנפיש גברא ממששה ודילמא משום דלא היה צריך משה רבינו עליו השלום לקרוע הים אלא חדא זימנא: ואך דהענין הוא דאבות סימן לבנים: והפירוש הוא כך שכל דבר ודבר בתחילתו לפעול איזה נס הוא קשה מאד אבל כיון שכבר נעשה פעם אחת כבר יכולים הצדיקים שיהיו אחר כך לעשות כזאת אפילו כמה פעמים כיון שנפתח השער* והפירוש בגמרא הוא כך כמה נפיש גברא, כלומר מהיכן בא לו זה שהיה יכול לפעול

דבר גדול כזה. ומפרש ממושה ושתין רבבן שהם פתחו השער והיה זה יכול לפעול דאלו התם חדא זימנא, פירוש אף שלא היה התם כי אם חדא זימנא היה ר' פנחס יכול לפעול הכא תלתא זימני. והפסוק ממילא מובן הפך ים ליבשה, פירוש משה רבינו עליו השלום הפך פעם אחת ים ליבשה ופעל במעשיו הקדושים שבנהר יעברו ברגל שר' פנחס בן יאיר עבר ברגל תלתא זימני עם הטייע' וכו', ולכן מתורץ הדקדוק שפתח בלשון יחיד ומסיים בלשון רבים וגם שפתח בעבר וסיים בעתיד:

או יאמר על דרך שפרשתי ובני ישראל הלכו ביבשה בתוך הים (שמות יד, כט). דהנה ישראל בשעת קריעת ים סוף ראו נפלאותיו יתברך שמו ורוממותו וגדולתו* ויש צדיקים שהולכים תמיד בדביקות ולבם תמיד ברוממות אל ובגדולתו אף שלא בשעת קריעת ים סוף שגם ביבשה רואין נפלאותיו איך הם עד אין קץ וערך בכל דבר ודבר הנמצא בעולם: וזהו הפירוש ובני ישראל הלכו ביבשה בתוך הים, פירוש שביבשה הלכו בזה הרוממות אל כמו בים* וזהו הפך ים ליבשה, שהצדיק הנסים והנפלאות הנראין בים, הוא רואה ביבשה לאשר הולך תמיד ברוממות אל וגדולתו יתברך שמו*

איזה היא מחלוקת שהיא לשם שמים זו מחלוקת הלל ושמאי* ושאניה לשם שמים זו מחלוקת קרח ועדתו (אבות פ"ה מ"ז)* לכאורה הוה לו לומר מחלוקת קרח ועדתו עם משה* כמו במחלוקת שלשם שמים נאמר מחלוקת הלל ושמאי. אך הענין, דהנה עינינו רואות כמה בעלי מחלוקת העומדים על הצדיקים ודוברים על הצדיק בגאווה ובוז* ומי יודע להבחין אם כוונתם כדי לקנתר ולבוז צדיק אמת אם כוונתם לשמים כאשר יגידו בפיהם כמה בני אדם שכוונתם לשמים וגם לומדי תורה נמצאים במחלוקת זו באומרים כוונתם לשמים* אך בזאת יבחנו אם אמת אתם שכוונתם לשמים, דהיינו אם אנו רואים שחבורתם שלימה כולם כאיש אחד חברים בכל אופנים אזי בודאי כוונתם שלימה לשמים* כי כן הוא הדרך של הצדיקים גמורים ואמיתים שנפשם קשורה זה בזה באהבה רבה וחביבות ואוהב את חבריו יותר מגופו ולא יקנא איש באחיו בראותו גדולות חבריו ישמח נפשו ויגל בלבבו ויצפה עוד לגדולתו שיתגדל ויתנשא יותר ויותר* אבל אם אנו רואים בני אדם בעלי מחלוקת שאין להם התחברות רק להמחלוקת יבערו כולם כאחד* אבל בשאר התחברות לבביהם פרודות וחלוקות ולא יוכל אחד לראות בגדולת חבריו ויתאוה תאוה להיקום אשר ברגליהם זה ממנו וגדולת חבריו יהי לו* זה האות שאש התבערה המצה ומריבה אשר תבער בעדתם יחד שכם אחד, אין זה כי אם רע לב וזדון לבם השיאם קנאת איש מרעהו לדבר על הצדיקים עובדי ד' באמת* וזהו שאמר התנא ואיזה מחלוקת שאניה לשם שמים זו מחלוקת קרח ועדתו, רצה לומר שהם היו ר"ן איש והתאוו כל אחד כהונה גדולה כפירוש רש"י ז"ל ונמצא גם ביניהם היה לבם פרודות וחלוקות, רק נגד משה רבינו היו כולם כאחד בעצה רעה לחלוק עליו: וזהו קרח ועדתו, רמז כנ"ל שהיו לב קרח ועדתו נפרדות זה מזה, אבל צדיקים לבביהם דבוקות זה בזה וכל מעשיהם לשם שמים וקל להבין*

הוספות אגרת הקודש

קדוש יאמר לו כל הכתוב בו ובהם נזכה לחיים בירושלים*

הנה בהיותי פה ק"ק לזענסק מצאתי ראיתי רא' אחת שהיא כשתים והם הכתב והמכתב שנאמרו ונשנו על האגרותיי' הצד השוה שבהם שאלו ואלו דברי אלקים חיים, המכתב הראשון תשובה כהלכה על גוף הכתב מה ששאל כענין איש אחד להרבני החסיד מוהר"ר אלעזר והוא בן איש אלקי הנזכר מטה על דבר קטטות ומריבות שנתעורר על הרב האי הגאון איש האלקי קדוש יאמר לו אב"ד דק"ק זעלחוב נ"ל להשיב

לו מה ששמע מאביו נ"י על דברי קטטות הנ"ל והשיב לו על פי ציווי אביו: והמכתב השני על דברי תוכחת מגולה שנכתב להרבני החרף החסיד שלשת היוחסין מוהר"ר זכריה מענדיל נ"י ותוכן הדברים הנאמרים במכתב השני היו להוכיח את מורינו זכריה מענדיל הנ"ל על דבר שהיה מתנהג בחסידות וסיגוף וענה את עצמו בעינויים וסיגופים ועל ידי זה נפל על ערש דוי* והשיב לו הרבני מוהר"ר זכריה מענדיל הנ"ל על פי ציווי הרב החסיד איש אלקי מוהר"ר אלימלך נ"י אשר איתן מושבו בק"ק לזענסק ומצודתו ואור תורתו זורח מסוף העולם ועד סופו ואין אני כמסהיד עליו כי מה אני להיות משנה למלך ושם האיש אלימלך כבר יצא בעולם ואין אני יכול להבין מעשיו וקדושתו ופעולתו אפילו כטיפה מן הים אך אהבה מגלגלת השורה ובקראי במכתבים ההם ואשתומם כשעה חדא ואמרתי מתלא הדין אם לא חזית האר' אנא חזא מרבעתיה (עי' תרגו"ש למגילת אסתר), אז אמרתי אם לא באתי כדי אם לשמוע את דבר ד' מהמכתבים הנ"ל דיים וקריתי ושניתי בה' פעמים וכל כך חביבין עלי דברי הרב הנ"ל שטעמתי בהם טעם מן שהוריד ד' לנו מן השמים ומתוך כותלי מכתבן ניכר שרוח אלקים דיבר בו שדבריו חיים וראיתי תועלת המכתבים הנ"ל עד אין קץ למי שיש בו נשמת רוח חיים ולקח גם הוא מעץ החיים וחי לעולם חיים הנצחיים שכתב בהם מידת טובת שיקנה אדם לבוא בהם למדריגות גדולות וגם הם שוים לכל נפש שיש בהם מוסרים רבים והנהגות טובים להכנע לבבו ליראת ד' ולהיות לנו בגלות המר הזה בין העמים קיום עד שירחם ד' עלינו ויקבץ נדחנו מבין העמים ואזרתי כגבור חלצי וחגרתני מתנים להוציא לאור הדברים הנ"ל שהם מעט הכמות ורב האיכות וחשתי ולא התמהמהתי וזה שמו אשר יקראו לו בשם אגרת הקודש קדוש יאמר לו כל הכתוב ובהם נזכה לחיים בירושלים*

גי"ק הגיעני ושם נאמר לשאול את פי הקודש אדוני אבי ומורי נ"י ויזרח לנצח*

נידון המחלוקת שנתעורר בעוונותינו הרבים על הרב האי גאון החסיד המפורסם האב"ד דק"ק זעלחאב נ"י שאלתי את אאמ"ו נ"י והשיב לי בזה הלשון מה זה חידוש אצליכם כבר היה לעולמים דברים כאלו: מצינו אברהם אבינו ע"ה שהפיל אותו נמרוד לכבשן אש ויצא בשלום וכשבא לארץ ישראל נתהווה רעב בארץ ואמרו יושבי מקום ההוא מחמת שזה המין בא אצלינו אירע לנו מקרה זה והלך למצרים כדי להשקיט הדבר לבלי יתפשט ביניהם ואלולי זאת לא היה הולך למצרים שלא אמר לו השם יתברך כי אם לך אל ארץ כנען וזה היה מעשרה ניסיונות שנתנסה והנה לכאורה מה זה ניסיון שהלך למצרים שהוא כמעט נגד ציווי השם יתברך אלא צריך לומר כנ"ל* והנה תמוה מאד וכי אפשר שלא שמעו יושבי ארץ כנען מגודל הנס שנתרחש לו באור כשדים הלא בבל קרוב הוא לארץ ישראל: שנית בבואו למצרים לקח פרעה את אשתו וינגע ד' את בית פרעה ופירש נמצא שנעשה לו גם כן נס גדול, ואחר כך לקח אבימלך את אשתו והנה תרי תמיהות מדכר דכירא אינשא ובוודאי נשמע בית אבימלך מזה הנס כי קרוב זה אל זה היה כדכתיב (שמות יג, יז) ולא נחם אלקים דרך ארץ פלשתים כי קרוב הוא, ובפרט כי דרך המלכים להודיע זה אל זה דברי חידושים ובפרט ניסים גדולים כזה אשר לא היה מיום הוסדה הארץ וזה מצאנו ראינו שנמרוד לא נענש כי אם אחר כמה שנים אחר המעשה של מצרים, גם פרעה לא נענש מיד ועיקר עונשו היה בצאת ישראל ממצרים בעשר מכות כאשר מצינו בספרים, ומה שלקה פרעה מיד בקחתו את שרה זה לא היה כי אם למען מנוע אותו בל יגע חס וחלילה, וגם אבימלך לא נענש מיד רק בעצר עצר ד' בעד כל רחם זה היה גם כן כדי שלא יאמרו מאבימלך נתעברה שרה כי היו עצורים הזכרים והנקבות למען דעת כל עמי הארץ כי לא יצא מהם זרע כי עצר היו מכל צד, והרשעים אלו מהם נתחרטו אחר המעשה ומהם עמדו במרדם כמו נמרוד אף שראה גודל הנס ואף אחר כך כשנשבה לוט כונתו היה על אברהם אבינו ע"ה כמבואר, ומה לכם להשיב על כל הקושיות והתמיהות הללו הנ"ל:

אמנם אמינא לכם אנא וכך הוא האמת כשהצדיק עובד ה' מיראה ומאהבה, ואהבה מביאה אותו כמעט לשגעון כמו שנאמר (משלי ה, יט) באהבתה תשגה תמיד, כמו שמצינו בדהע"ה (שמואל ב' ו, יד) ודוד מפוז ומכרכר בכל עוז, והצדיק הוא הולך תמיד ממדריגה למדריגה בכל יום ויום, וקב"ה מחדש עליו חסדים בכל יום ויום בין למעלה בין למטה לפי מדרגתו, ואין הקדוש ברוך הוא מחדש עליו חסדים כי אם על ידי נסיון והטעם בדבר הוא מחמת הקיטרוג כי אין צדיק בארץ אשר יעשה טוב וכו' (קהלת ז, כ) ומוצא המקטרג איזה עילה בהצדיק הנ"ל ועולה ומקטרג הגם שהשם יתברך ברוך הוא מוחל לו כי דרך הצדיק שמהרהר בתשובה תיכוף ומתחרט ומדקדק על עצמו כחוט השערה ובוודאי עשה תשובה והיך יכול המקטרג להשטין עליו, אך מחמת שהמקטרג עומד למעלה ואומר שאין עושה אלא כדי להשתבח ולהתפאר בעיני בני אדם ואולם אם יעמדו עליו בני אדם לבלבל אותו לא יהיה יוכל לעמוד בנסיון והא ראייה שחטא, ומחמת זה הקדוש ברוך הוא מנסה אותו להראות שעומד בנסיון ועל ידי זה השם יתברך מביא להצדיק למדריגה גדולה יותר בכל פעם וזה דאמרינן בגמרא (ברכות לד ב) במקום שבעלי תשובה עומדין אין צדיקים גמורים כו', וזה כמו זר נחשב שהצדיק מתחילה שלא חטא לא יוכל לעמוד במחיצת הבעל תשובה שעבר ושנה ועשה תשובה באחרונה ויהיה מחיצתו לפנים מהצדיק הזה הנ"ל* אלא כן הוא כוונת הגמרא על הצדיק אשר עובד ד' באהבה ומדקדק על עצמו ועושה תשובה בכל רגע והקב"ה מושך עליו חסדים על ידי נסיונות למען הביא אותו למדריגה גדולה, ובמקום הצדיק הזה שהוא בעל תשובה כנ"ל אין צדיקים גמורים יכולים לעמוד, היינו הצדיקים שאינם מרגישים בחטא קל לעשות תשובה בכל רגע אין יכולים לעמוד שם מחמת שאין עושה תשובה על עבירות קלות אין ראוי לבא לידי נסיון מחמת הקטרוג שיש לו בו אחיזה* והנסיון הזה שמנסה אותו השם יתברך רובא דרובא הוא על ידי בני אדם רעים כי מגלגלין חוב על ידי חייב כמאמר חז"ל (שבת לב א), וכמאמר הכתוב (הושע יד, י) וצדיקים ילכו בם ופושעים יכשלו בם, והפירוש הוא כך כמו דאמרינן בגמרא (מכות י ב) כאשר יאמר משל הקדמוני והאלקים אנה לידו, זה הרג שוגג וזה הרג מזיד והקב"ה מזמן אותם לפונדק אחד כו', וזה הצדיק עשה איזה עבירה ושגג ועשה תשובה ואף על פי כן צריך כפרה על ידי נסיון כנ"ל וזה עשה עבירה במזיד ולא עשה תשובה הקדוש ברוך הוא מביאם לפונדק אחד, דהיינו שמביא נסיון לצדיק הזה על ידי זה שלא עשה תשובה ועשה עבירה במזיד. זה נהרג, שהרגו את עצמו. וזה הצדיק גולה, דהיינו יסורים וצער נחשב לו גלות, ומה שאין הקדוש ברוך הוא מענש את החייב מיד למען צדיקים ילכו בם כו', ולמען סמות עיני רשעים, ומה שנענשים אחר כך כמו שנענשו נמרוד וחבריו הוא מחמת שהעונש בא מאיליו ששקר אין לו רגלים והרע הורג את עצמו וכל זמן שהקב"ה יכול להצילו באיזה זכות מציל אותו, ואחר כל הנסיונות נסה השם יתברך לאברהם אבינו עליו השלום לעקוד את בנו כדי לעמוד זכותו ואפרו צבור על גבי המזבח לדורי דורות, כן יזכו כל עובדי השם אשר יש להם מתנגדים ועומדים עליהם בשקרים ודברי ריבות ועיינו ראות צדקתם אשר נענים בתפילתם כמו בדורות ראשונים נזכה שאנחנו נאכל פירותיהם וזכותם יעמד לנו* ואפשר שנמצא איזה גדול הדור גדול בתורה וגדול ביחוס והוא גם כן מתקוטט ואפשר מחמת שעשה איזה חטא ושכח לעשות תשובה או חטאת נעורים שצריך לזה תשובה גדולה והכנעה גדולה ומי לנו גדול מדוד המלך עליו השלום היה מתפלל תמיד על חטאת נעורים כאמור חטאת נעורי כו' (תהלים כה, ז), ומה לי לעשות שההכרח מביא אותי לידי דברים אלו כדי להצדיק את הצדיק דמעיכרא על ידי תשובות אדוני אמ"ו נ"י: ושאלתי אאומ"ו נ"י שיאמר לי מפני מה משנים הנוסחאות שבתפילה והשיב לי כך הלא הבית יוסף ז"ל שהוא ראש לכל הפוסקים הוא ז"ל מביא אלו הנוסחאות ואחר כך בא הרמ"א ז"ל שהוא גם כן ראש לכל הפוסקים איזן וחיקר כל התיקונים על מכונם בפני כללות ישראל וראה

בנוסחא זו שהוא אור גדול ואין העולם כדאי להשתמש בו והעמיד לנו נוסחא אשכנזית שהוא דבר השווה לכל נפש כערכנו אבל לפני הצדיקים אלו אשר רחצו מצואתם ומדקדקים על עצמם כחוט השערה וודאי לא היה כוונתו ז"ל עליהם לבטל אותם מלהתפלל נוסחא זו שכתב הבית יוסף ואלו דברי אלקים חיים: ואם תקשה לך הלא יש כמה אנשים שאינם במדריגה זו כאשר כתבתי ואף על פי כן מתפללים נוסחא זו ומתחברים לחסידים עליונים וגם הם נקראים בשם חסידים* הנני אומר לך הנה מצינו בשירת הים שכתוב (שמות יד, לא) ויאמינו בד' ובמשה עבדו, ומה לנו מזה שישראל האמינו במשה, הגם שהשם יתברך הבטיח למשה וגם בך יאמינו לעולם, מה לו למשה רבינו מזה וכי רצונו היה שיאמינו ישראל בו הלא לא היה חפץ רק שיאמינו בד': אמנם התורה הקדושה השמיענו בזה דבר גדול והוכרחו על כרחם להאמין במשה: דהנה כוונת המקום הי' שהוציאנו ממצרים שנקבל התורה והוכרחו לצרוף כצרוף הכסף מזוקק שבעתים ולכך הי' כל אלו המאורעות קריעת ים סוף ושאר כל הניסים, ומשה רבינו עליו השלום היה מקדש עצמו עד שבא למדריגת הנבואה ועלה למרום והוריד התורה לישראל: והנה כל ישראל לא הי' יכולים: בוודאי שיהיו כולם במדריגה זו של משה ושיקבלו התורה על פי מדריגת הנבואה: אך מחמת שהאמינו במשה והתקשרו בו והוא היה משפיע עליהם רוח קדושה והיה כאלו הם גם כן במדריגה זו ועל ידי זה יכלו כולם לקבל התורה על ידי אחדותם והתקשרתם במשה והנמשל מובן מאלי: ומי שאינו מאמין לדברי אני אומר לו כך מתחלה ישוב על חטאת נעוריו ויתבודד בעצמו וישים אל לבו כמה פעמים הלבין איזה אדם אף אחד מבני ביתו וכמה פעמים אמר שקר אף בדברי הבאי ושאר דברים אשר הם מבוארים בספרי היראה ולעשות עליהם תשובה גדולה וחרטה גדולה: והגאון עולה על כולם: ושמעתי פעם אחד פירוש על פסוק מפי אאמ"ו נ"י ולא ידעתי אם מדיליה אמר זאת או בשם איזה ספר דכתיב (תהלים מה, יב) ויתאו המלך יפייך, ומקודם כתיב (שם, יא) ושכחי עמך ובית אביך: והפירוש הוא כך כשתשכח עמך ובית אביך ויחוסך וגאותך מי את אז ויתאו המלך מלכו של עולם את יפייך: וידקדק על עצמו כחוט השערה לקיים הכל כמבואר בפוסקים ובפרט בשולחן ערוך אורח חיים ובספרי מוסר אשר עודנה חיים בגן עדן: אחר כך יתפלל נוסחא זו של הבית יוסף ז"ל ובוודאי יטעום בה טעם ולא יהיה יכול להתאפק מלהתפלל נוסחא זו אף שיהיו מתקוטטים עמו לא יחוש ויסבול הכל: וכך אמר אאמ"ו נ"י אם תרצו להשגיח בדברי אלו תראו שדברי כנים ואמיתים: ומי שיש לו עוד ספיקות וקושיות על עובדי השם יתברך אני נותן לו עצה שישב בבדידות ויפשפש במעשיו כמבואר לעיל אף שלא ביארתי אפס קצהו מחמת שקצרה היריעה מהכיל אתן לו עוד עצה שיתחיל ללמוד תורה לשמה בכל אופנים בלי פניה ויקום בחצות לילה תמיד לבכות על עונותיו אשר עשה מנעוריו עד היום במר נפש וילמוד תורה לשמה והתורה יזכיר לו כל עונותיו ותסמר שערות בשרו והתורה תלמדנו לעשות תשובה: ועבירה שהיה כמצחק בעיניו יעמוד גדולה בעיניו ותסמר מפחד בשרו ואז יתרצו לו כל הספיקות ושב ורפא לו ויראה מעלות הצדיקים העובדים את ד' באמת: אהובי אחי אל תשגיח על דברים קרים האלו מקראים אשר בין לילה היה ובין לילה אבד ועיני ראו אשר כמה יצאו מהעולם שלא בזמנם בעונותינו הרבים מחמת המחלוקת כאלו וחבי כמעט רגע ותראה נפלאות מחמת שהשקר אין לו רגלים וצדיק באמונתו יחיה ורק שתשגיח היטיב בדברי למען לא תהיה מכת שמסמים עיניהם חס וחלילה* אהובי אחי אלו הייתי רוצה לכתוב הכל מה שאאמ"ו נ"י אומר על הצדיקים אלו קצרה היריעה מהכל, שכך אמר מה שאתה רואה אותם הצדיקים עובדות שלהם בנגלה הוא כטיפה מן הים נגד הפנימיות שלהם* קיצר הדבר שמשמרים את עצמם שלא לצאת חוץ שלא יעמדו במקום הטינופת מחמת גודל מחשבות קדושות שלהם, וכתבי האר"י זלה"ה הם אצלם כמפתח ופותחים בהם מעיינות החכמה ויחודים גדולים ואף שמדברים עם בני אדם מחשבתם

תמיד ברוממות אל ובשאר יחודים, וכשלומדים הגמרא הקדושה ממש אש אוכלת אותם מגודל אהבה וקדושה ונפתח להם מעיינות החכמה הן בנגלה והן בנסתר, וכך אמר אאמ"ו נ"י ששמע מרבו ז"ל ואמר האיש כזה המזכיר התנא ואין רואה אותו הוא תמיה גדולה עליו, וגם הצדיקים אין עוברים חצות לילה בשינה כי אם מעט בשנה איזה לילות קצרים, ותמיד הם מתאוננים על גלות וצרות ישראל עם כללות השכינה ומתפללים עליהם תמיד במסירות נפשם באמת ובתמים, ומי יוכל להעלות על הכתב שאר הדברים אשר שמעתי מאאמ"ו נ"י, אהה על המבוכה זאת ראה עם מי מתקוטטים אהה על נפשינו בודאי אלולי זאת אין כל אומה ולשון הי' יכולים לשלוט בנו מחמת גודל התפילות שלהם במחשבות קדושות איעצך ברח אל מקומך ועשה תשובה שלימה אם בארזים נפלה שלהבת מה יעשו איזובי קיר ואל תבלבל מחשבתך בדברים אלו כי זה קיצור נפש, וכך אמר אאמ"ו נ"י היחודים אשר הם עושים קודם אכילתם ותשובות שקודם אכילתם הלוואי שנהיו אנחנו עושים זאת בעת התפלה, ותוכל להתבונן בשכלך הו' תכליתן האין מגעת וזו בחול ובשבת אף פשוטי בני אדם כערכי יכולים להבין הקדושה שבהם, וסיפר לי אאמ"ו נ"י שיש ביניהם צדיקים שאין יכולים לנגן ואף על פי כן קולם ערב ומתוק, יותר מצוץ ודבש בעת תפלתם ובודאי אין זה פשוט גודל חידוש הזה: והייתי רוצה לגלה לך כמה חידושים שסיפר אאמ"ו נ"י מהצדיקים רק ששמעתי פירוש על פסוק אחד מכבוד אאמ"ו נ"י ובשביל זה מנעתי את עצמי וכך אמר אאמ"ו נ"י פירוש על פסוק (תהלים קמה, ד) דור לדור ישבח מעשיך, כי איתא בגמרא (עי' קידושין עב ב) עד שלא שקעה שמש של עלי זרחה שמש של שמואל עד שלא שקעה שמש של רבי כו', כי אין הדור ריק מן הצדיקים בכל דור ודור רק שאין מאמינים רק מי שיש לו נשמה קדושה ולא טנפה בעבירות הגם שמביאין להם ראייה מן הצדיקים ומדורות הקדמונים אומרים בזה הלשון אנו מאמינים בחכמים קדמונים שהיה להם מדריגת רוח הקדוש אבל עתה בדור הזה בלתי אפשר להיות זאת, וכן בכל דור ודור אומרים כך כמו שמצינו בשאל המלך עליו השלום כידוע* אהובי אחי יהי לבך בטוח כי גם בימי הקדוש האר"י ז"ל היו גם כן מתקוטטין עמו* וזהו פירוש הפסוק דור לדור ישבח מעשיך, רצה לומר דור שהוא עתה מודים בעצמם שהדורות שהיו לפניו הי' להם מדריגת וזהו ישבח מעשיך, שמשבחים ומודים שגדולים מעשה ד' שנותן לצדיקים אבל לא בדור הזה, וזהו פירוש הגמרא (חולין ז ב) גדולים הצדיקים במיתתם יותר מבחייהם, כי בחייהם היו מתקוטטים עמהם ואחר מיתתם כולם מודים ומשבחים אותו שהיה לו מדריגות הנ"ל, ובשביל זה מנעתי את עצמי מלהודיע כל הנ"ל כתבתי מה שמעתי מפי אאמ"ו נ"י ותמכתי יתדותי עליו שבודאי אם היו נותנים לו כל חללי דעלמא לא היה מוציא דבר שקר מפיו ואין דבר אחד מדבריו יוצאין לבטלה, וכך אמר לי אבי שבקל כל אדם יכול לבא למדריגה זאת רק שיהא למדן בגמרא עם פירוש רש"י על כל פנים אף אם אין מפולפל כל כך ואם הוא מפולפל יותר טוב ורבים שתו ולא ישתו מחמת שאוחזין החבל בשני ראשין שפורשין עצמם מהעולם בשביל אהבת עולם ורודפין אחר הכבוד והממון חביב עליהן יותר מגופן ונשמתן וזה מבלבל אותן מכל מחשבות טהורות ואין מועילין בזה כלום כי בודאי למי שהשם יתברך רוצה בעשרו ממילא בא לו העשירות בלי עמל וגם הכבוד אף שמראים בעצמם ענוה גדולה זה הכל בשביל הכבוד שהוא במקום מרה ובמקום חיותם ממש, ואי אפשר להעלות הכל על הכתב רק החכם ומי שרוצה ד' לקרב אותו יבין בשכלו. ושמעתי מגדול אחד שאמר זה היצר הרע של עבודה זרה אנשי כנסת הגדולה הרגו אותו (יומא סט ב), וזה תמיה גדולה האין אפשר להרוג המלאך שהוא גוף נקי וך ורוחני אלא רק שהעבירו מאומנתו ראשונה אם כן מה הוא אומנתו עתה הלא כל מלאך נברא לאיזה שליחות אלא שנותנין לו אומנות הממון לבלבל בני אדם ברדיפת ממון ועושר שזהו קרוב לעבודה זרה בעוונותינו הרבים רק צריך להיות וותרן בממון כמו שמצינו ביעקב אבינו עליו השלום שהיה

וותרן בממונו ונתן חומש מכל כמו שנאמר (בראשית כח, כב) וכל אשר כו' עשר אעשרנו לך, ואף על פי כן הקפיד על פכים קטנים ששכח (חולין צא א), וזהו חכמה גדולה אף שהדברים אינן כפשוטן אבל הפשוט גם כן אמת וזהו צריך סיוע גדולה והוא עיקר בעבודת השם יתברך העובדים באמת* ואם תרצה לשאול מה זאת אהבה ביניהם שממש מניחין ממון על זה כדי לראות זה את זה ויש להם געגועין גדולים זה על זה וששים ושמים בהם יותר מבאביהם, אני אומר לך מה ששמעתי פירוש על פסוק מאאמ"ו נ"י ואף שאינני זוכר כל כך על בוריו אף על פי כן כמדומה לי שתנוח נפשך בזה וזהו (ישעי' נו, ג) אל יאמר בן הנכר הבדל יבדילני ה' מעל עמו, ודקדק על הלשון שכפל הבדל כו' ואמר חקירה אחת להבין מפני מה יש שני צדיקין השוין במעשיהם הקדושים ומחבבין זה את זה עד מאד ולעומת זה יש ב' רשעים שעושיין מעשים רעים של זה כרעה של זה זה מוסר ממון כו' וזה גם כן וזה מוסר את זה וזה את זה למה אין אוהבין זה את זה, והשיב על הצדיקים לא קשה מידי ואמשול לך משל כשיש שני עבדים אצל מלך וכל זמן שהעבדים עובדים את המלך באמת ובתמים ובאהבה גדולה ושלילה מצפה תמיד שיהא המלך בשמחה ובתענוגים גדולים ולא יהיה לו צער משום אדם וכאשר רואה שאיזה אדם משמח המלך ומביאו לתענוג אוהב מאד לאיש הזה ואם היה יכול ליתן לאיש ההוא כל חללי דעלמא היה נותן לו עבור שמשמח את המלך וזהו בלתי אפשר שיהא אהבת העבד במלך שלימה כי אם בהפריד והפריש עצמו מכל וכל מן העולם הזה ועניו בעיניו וכלא נחשב יהיה כמו שאמר משה רבינו ע"ה (שמות טז, ז) ואנחנו מה, ואילולי זאת שהוא במדריגה זאת לא היה לו שמחה כל כך מתענוגי המלך משמחתו ומחמת שמחשב במחשבתו להיות לו לעצמו גם כן תענוגים ושמחה ועושה בשביל תענוג שלו אין אהבה שלימה למלך* וכשהוא במדריגה זאת להיות כל מחשבתו על המלך לבדו הוא נחשב בעיניו לכלום כנ"ל וכשרואה איש אחד משמח את המלך אוהב אותו וחביב עליו יותר מגופו מחמת שהוא בעיניו כלא נחשב וכל מה שעושה למלך קטן בעיניו כאלו אינו עושה כלום וחבירו גם כן סובר כך ומחמת זה אוהבים זה לזה עד אין קץ ותכלית: ושני הרשעים השונאים זה את זה הוא מחמת שאין אדם עובר עבירה אלא אם כן יצר הרע בוער בו וכל אדם יצרו תקפו לחטוא ויצר הרע מסמא את עיניו וסובר לפעמים שעושה מצוה אבל כשרואה חבירו עובר עבירה זו בעצמה שעשה הוא נבזה בעיניו כי על עצמו ניסמית עיניו ולא על חבירו וכשחבירו עושה עבירה רואה את שפלותו: וזהו פירוש הפסוק ואל יאמר בן הנכר, שנתנכרו מעשיו לאבינו שבשמים הבדל יבדילני מעל עמו הן מצדיקים והן מרשעים אני נבדל והיינו כפלי הבדלות, כי מהצדיק בודאי הוא נבדל שאין לו שמחה מזה שהצדיק משמח אלקים* ומהרשע אני נבדל גם כן ושונא אותו בראותו שעובר עבירה כי רואה בשפלותו כנ"ל ובמעשיו הרעים: אל יאמר כן כי אין לך דבר שעומד בפני התשובה והקב"ה מקבלו: ואם תרצה לומר אם הצדיקים שונאי בצע מדוע לוקחים ממון מבני אדם אף אם היה נותנים להם כל היום: אהובי אחי יש לי בזה כמה טעמים כמוסים אשר אי אפשר להעלותם על הכתב: אך הפשוט הוא גם כן אמת שמעולם אין מניחים ממון בקופסא ולא לן אצלם אף לינה אחת הממון רק מוציאים אותם לצורך עניי ישראל ולצורך בתולת ישראל להשיאם כי אין מצוה גדולה מזאת כעת אשר בעוונותינו הרבים נגזר גזירה בגבולינו כידוע ואאמ"ו נ"י אמר שהגזירה הזאת בודאי לא היה כח בידם לגזור כי אם מחמת הקטטות שהיה על הצדיקים והדפיסו אגרת מכוערים ואף בעת ששולחים אגרת ההם* אהובי אחי מנע עצמך מלהסתכל בו כי כך אמר אאמ"ו נ"י מי שמסתכל בו ומשמח בו לא יזכה לראות בנחמות ציון ושמחת ליתן ובחופת הצדיקים* או שנותנין ממון לפדיון שבויים ומחזיקים לומדי תורה שאין משגיחין עליהם אחרים להחזיקם כמבואר בספר חסידים שנכון לעשות כך, וזה פירוש הפסוק (משלי יא, כא) יד ליד לא ינקה רע, רצה לומר כשלוקח מיד ונותן ליד אחר עושה טובה לזה שלוקח ממנו

שהרע המקטרג עליו למעלה לא ינקה אותו מנכסיו מלשון (פסחים כב ב) פלוני יצא נקי מנכסיו, כל זה כתבתי בקצור נמרץ, ותקח אזני שמץ מדברי אאמ"ו נ"י ואין פי יכול לדבר את כל ונוכחת דברי אאמ"ו נ"י בפרט להעלות על הכתב, ואם יחפוץ וישתוקק לבו הטהור דברי פי קדשו פי חכם חן ישיב פעמי מרכבותיו לכאן ויערב נא שיחו ואמריו הנעימים מנופת צוף וכל טעם*

ה"ק אלעזר במהור"ר אלימלך נרו יאיר כאור הבהיר בשחקים*

גי"ק הגיעני והנה מה שמחשב אהובי דודי שמרוב הסיגופים נחליתי, האמת יורה דרכו וסהדי בשחק שאינו כך שמעולם לא עשיתי סיגופים כאלו כלל ומקוואות לפעמים היה לי בעת הצורך כשהייתי בריא וחזק היטב אבל כשהרגשתי בעצמי שום רפיון כח לא הייתי הולך במקוה כלל: ומ"ש אהובי דודי שאני פורש עצמי מדרכי אבותי הקדושים, לא ידענא פירוש הדברים אדרבה אני הולך בעקבי החסידים הקדושים אנשי השם מופתי הדור אשר בזכותם אנו קיימין בגלות המר והנממה הזו: והנה אהובי דודי אם ארצה לבאר היטב פרטי מעשיהם הטובים והנהגותיהם הקדושים תקצר היריעה מהכיל. והנה אספר לאדוני דודי קצת מעלת הנהגותיהם הקדושים בדרך כלל וזה אינו אלא כטיפה מן הים* בראש כל מחשבותיהם תמיד להשלים רצון הבורא יתברך שמו בלבב שלם ולעבדו באמת בלי שום תערובת הנאת עצמם כלל ובלי שום גיאות והתרוממות אדם כלל ברצון השם יתברך ברוך הוא והם תמיד עוסקים בתורת השם לשמה ללמוד על מנת לקיים גם כוונתם בלמודם לזכך ולטהר עצמם ומחשבותם כדי שיוכלו להתפלל בלי שום מחשבה זרה כלל ועל ידי זה תפלתם עולה בכוונה גדולה מאד גם כוונתם בלמודם למען טהר עצמם ומחשבותם שלא יבא להם שום הרהור ביום כדי שלא יבואו ליד טומאת קרי בלילה חלילה: כשלומדין הגמרא הם מלבישין עצמם פחד ורעדה ואימה ויראה גדולה מהשם יתברך ברוך הוא ותורתם מאירה בפניהם: כשמזכירין שם התנא או שאר בעלי השמועה מציירים בשכלם כאלו התנא ההוא עומד בפניהם חי אם שורש אורו ממרכבה העליונה כדרך שמבואר בירושלמי (שבת פ"א ה"ב) שצריך לצייר לעצמו הבעל השמועה כשמזכירין אותו, ועל ידי זה נופל עליהם פחד ויראה גדולה מהשם יתברך עד אין קץ ותכלית ואהבת התורה ואורה בוער במ לבלי הפסק כשהולכין מלימודם כזה נעשים להם ניסים ונפלאות כמו בדורות הראשונים ומרפאים חלואים וממשיכים השפעות על כל ישראל: והם הנקראים עיני העדה המשגיחים תמיד הצטרכות העדה ומתחננים להם כל צרכם הן לנפש והן לגוף בקיצור הם מקדשים עצמם כל כך עד שנתבטל מהם כח התאוה הגשמי ואין להם שום תאוה וחמדה לשום תענוג עולם הזה* ומידי דברי במדה הזאת זכור אזכרנו לטובה לפני אהובי דודי מה ששמעתי פעם אחת מגדול אחד שבהם פירש על פסוק אחד (ויקרא כו, ג) אם בחוקותי תלכו, וכתוב (שם, ד) ונתתי גשמיכם בעתם, פירש רש"י ז"ל בלילי שבתות, פירוש כי אדם צריך לקשר עצמו כל כך במחשבותיו הטהורים תמיד בעבודת השם יתברך ברוך הוא עד שמגיע למדרגה זו שיתבטל החמדה מגופו כל עיקר ולא יהיה לו שום תאוה לתענוגי העולם הזה הן אל אכילה ושתייה ומשגל והן שאר תענוגי האדם כמו הכבוד וכדומה לו אך כשהוא במדרגה זו אין יכול לקיים מצות עונה האמורה בתורה המוטלת על אדם בחיוב ותיירץ לזה שהשם הטוב ברחמיו הגדולים מרחם על האדם כזה שהוא במדרגה זו ויתן לו בעת הצורך הגמור כח גשמי ותאוה לזמן ההוא בלבד כדי שיהיה יכול לקיים המצוה ואחר כך חוזר למדרגתו הראשונה אשר היה בו מקדם ונשאר בביטול כל חמדת ותאוה הגשמי כאשר פעל בעצמו על ידי מעשיו הטהורים ומחשבותיו הקדושים ולפי זה פירוש הפסוק מובן מעצמו אם בחוקותי תלכו, והיינו כמו שכתבתי לעיל שהצדיק הולך במחשבות השם יתברך תמיד בלי הפסק עד שבא למדרגה זו שיתבטל

ממנו כח התאווה כנ"ל ונתתי גשמיכם בעתם, הבטיח השם יתברך שיתן לו גשמיות חדש לעת הצורך לקיים עונה דאורייתא ועל זה כתב רש"י היינו בלילי שבתות, שהוא עונת תלמיד חכם, היש חיך מתוק מזה האמת יורה דרכו שאין אתי השגה כל כך להשיג עד היכן מגיעין במחשבותיהן הטהורות אך זאת ידעתי בבירור בעזרת השם יתברך ודרשתי וחקרתי היטב על כל זה ולא ראיתי מהם שום התרוממות וגיאיות או דבר שקר וחנופה לאדם או חימוד ממון או שידברו חס וחלילה איזה דיבור קל שיגיע להם הנאה גופנית מכח הדיבור ההוא, וזה כמה שנים שאני שרוי אצלם ולא ראיתי מהם שום דבר שיפלות, ומעולם לא לן אצלם ממון בקופסא אפילו לילה אחד, ותמיד כל ימיהם עוסקים בתורה ומצות ומעשים טובים להשיא יתומים ויתומות ואלמנות ולהתיר אסורים ולפדות השבויים ולרפא החולים ולנחם אבלים ולגמול חסדים עם כל אנשים ולהכניס אורחים ולקבל את כל אדם בסבר פנים יפות ולרחם על אביונים ומצטערים תמיד בצרות ישראל ועוסקים בתורת ד' לילה ויום ומחדשין חדושין דאורייתא ומגלין רזי תורה וסודותיה וכל דבריהם מתוקין מדבש ונופת צופים כשואמרים איזה דבר תורה או יראה או דבר חידוש אז נופל על אדם השומעה מהם יראה ופחד מאימת השם יתברך ברוך הוא, בלילה איני יכול להשיג מה שפועלים ועד היכן הם פועלים* בגודל היחודים והעובדות שעושים מחצות לילה ואילך אך זאת הנראה לכל גודל קדושת' ניכרים מתוך מעשיהם ומפעלם, בראש מים סמוכים למטתם כל הלילה תיכף כשיגיע חצות לילה הם נעורים משנתם באימה וחרדת הגוף מאוד ורוחצים ידיהם ומטהרים ומנקים עצמם ומפנין עצמם היטב כדרך שכתוב בשולחן ערוך (או"ח סי' ב, ו), והכל באימה ויראה ופחד: אחר כך יושבין על הארץ ואפר מקלה על ראשיהם ובוכים בלב נשבר ונקרע על שנים עשר קרעים על גלות השכינה וצרות ישראל ועול הגלות וגזירות המלך ומתפללים עליהם שירחם השם הטוב על עמו הקודש מהרה ויטה לב המלך ויעציו ושריו עליהם לטובה להצילם מכל צרה ומיני חלאים ויסורים ומשעות רעות ושלא יצטרכו עם הקודש זה לזה ולא לעם אחר ושיהיה פרנסתם מזומן להם קודם שיצטרכו להם בריוח בלי טרדה ולהפך את לבם ליראה ולאהבת השם ולהסיר לב אבן מקרבם וליתן להם לב בשר למען ידעו כולם ויכירו גדולת הבורא ורוממותו הגדולה ויעבדוהו בשמחה, ואחר כך לומדים גמרא ותוספות עם מפרשי ש"ס ופוסקים ראשונים ואחרונים ורמב"ם ז"ל ואחר כך עוסקים בספרים הנסתרים כמו הזוהר הקדוש ודומה לו כתבי האר"י ז"ל וגם כן לומדים ארבע שולחן ערוך מכל אחד שיעור, ותנ"ך* ואחר כך הם מתחילין התבודד עצמם בינם ובין קונם ולהכין עצמם אל התפילה כי ראו כי יבא יום והם מפרישין עצמם מכל מחשבות צורך הבלי הזמן כלל: רק דבקים עצמם ומחשבותם ונר"נ באהבה גדולה ורוממות אל ומחשבין שפלת אדם וסופו ונותנים לפני עיניהם יום המיתה בלי ידיעה מקודמת, ומדבקים עצמם עד שמגיעים קרוב להתפשטות הגשמיות כדרך שכתוב בשולחן ערוך (או"ח סי' צח, א) מעלות התפלה איך צריכה להיות, ובווער בלבם אהבה גדולה עד שנראה האור בפניהם ואימתם מוטלת על הבריות ובעלי עבירות בורחים מפניהם מגודל הפחד המגיע מהם מרוב קדושתם ויראת שמים, יאמין לי אהובי דודי דברים הללו כי במדינתנו כבר ידוע לבני אדם למאות ולאלפים מפורסמים ובמופתים ניגלים הם מתפללים ופועלים בתפלתם כמו בדורות הראשונים ולפעמים אפילו בדיבורם לבד פועלים כמו בהתפלה כדרך שנאמר (איוב כב, כח) ויגזור אומר ויקם לך, אם היה רוצה אהובי דודי להיות בכאן הייתי מראה לו הכל במופת ובחוש הראות וכעת יאמין לי על נאמנות כי עדיין אין אני מוחזק בשקר חלילה וראוי להאמין לי שיש ביניהם צדיקים כאלו שיכולים כמעט להחיות מתים בתפלתם אשר עיני ראו ולא זר שהביאו להם כמה פעמים חולאים אשר היו ביאוש כולם ועל ידי תפלתן הזכה חזרו לבריאתם כבראשונה כדרך כל הארץ בקיצר כמעט שאינם בזה העולם כלל רק תמיד הולכים במחשבתם בעולמות

העליונים וזה נראה מהם שמרוב דביקותם אינם שומעין לפעמים מה שבני אדם מדברים אליהם והולכים על הארץ בגופם ונשמתם דבוקה למעלה וכשרואים איזה בן אדם שאינו הגון מרגישים תיכף בו איך ומה הוא ולפעמים יודעים בבירור איזה עבירה שעשה ומחזירין רבים בתשובה שלימה בלי שום תערוכת גיאות והנאות צורך אדם כלל רק מחמת אהבה ויראה גדולה ורוממות הבורא ברוך הוא וברוך שמו, מה אכתוב לאדוני דודי יש ביניהם צדיקים כאלו שיודעים אם יבא איזה כאב או חולה חס וחלילה לאדם הם נודרין בעדן לצדקה ומקדימין תפלה לצרה ולפעמים ניצול האדם ההוא מן הכאב ולפעמים בא הכאב ההוא לזמן שקבע הצדיק הנ"ל בלי שום איחור וקידום כלל, וזה נסיתי בעצמי ובדידי הוה עובדא כמה פעמים שיש צדיק אחד במדינתנו שהוא יודע ומרגיש בי תמיד קודם היסורים ואמר בפירוש למחר בשעה זו יהיה לי כך ונודר צדקה בעדי ועל פי רוב פעל בתפלתו וצדקותיו עד שנצלתו מהם ואם לא היה בי כולה נשאר מקצתו למען דעת צדקו דברי אמת ואפילו כשהייתי כמה פרסאות ממנו מה לי לספר גודל מעלותיהם מי יוכל לספר כי דבר שאין סוף הוא, הם תמיד מפרסמין גנותיהם ומביישין עצמן ברבים אם יש להם איזה מחשבות פסול או אם דיברו איזה דיבור קל בלא קדושה או אם הלכו איזה פסיעה אחת בלא קדושה הם מפרסמין ומגלין תיכף הדבר ההוא כדי לבייש עצמן וחוזרין תיכף בתשובה שלימה כאלו עשו עבירה חמורה חס וחלילה מעבירות שבתורה ואין חילוק ביניהם כלל, ותמיד רואין חוב לעצמם וזכות לחבירו וחבורתן נאה מאד לשמים ולבריות שיש ביניהם אהבה גדולה כל כך יותר מאהבת אב על בנו ובעל עם אשתו ויש להם אחדות גמור זה עם זה כמעט כיס אחד לכולם ואין חילוק ביניהם לבניהם אל בני חבריהם כמעט שאין ניכר מי הם אביהם של הבנים מגודל האהבה ואחדות זה עם זה וזה הכל מרוב השתוקקותם ואהבתם להשלים רצון הבורא ברוך הוא בלב שלם אשר בלבם תמיד, כשבאים ב' בני אדם לדבר זה עם זה אזי אין שומעין מהם רק אהבה ויראה ורוממות אל וגדולתו ותורתו הקדושה, ומסייעין זה לזה בעבודת השם יתברך ברוך הוא באמת וכל אחד מהם שפל בדעתו וחבירו גדול ממנו אצלו ולומדים זה לזה בעבודת הבורא ברוך הוא ותורתו הקדושה ואינם מתפארים בעצמם בשום מדה טובה שיש בהם ותמיד הם חוזרים בתשובה כל ימיהם כמעט שאפילו רגע אחד אינן הולכין בלא הרהור תשובה בלבבם ויש להם מוכיח היושב בלבם תמיד ומוכיחין זה לזה בתוכחת מגולה ואהבה מסותרת, והם מקיימין השולחן ערוך מה שכתב בהתחלתו (או"ח סי' א, א) שויתי ד' לנגדי תמיד, וממש השם הויה ברוך הוא אינו זו מנגד עיניהם כלל של אש מאיר להם והם תמיד רואים אותו וכדרך שנאמר (שמות יג, כא) וה' הולך לפנינו כנ"ל ואם לפעמים השם הויה חס וחלילה אינו מנגד עיניהם או שרוא' שם אחר כמו שם אלקים או אדני' יודעים בבירור שיש התגברות הדינים חס וחלילה בעולם העליון ומנדרין תיכף צדקות ומרבים בתפלתן ובקשות ויחודים גדולים מאוד עד שחוזרים ורואים השם הויה ברוך הוא ויודעים בבירור שנתהפך לרחמים וזה שאמרו בגמרא (סוכה יד א) צדיקים מהפכין מדת הדין למדת הרחמים: ובכן אהובי דודי יכתוב לי פירוש הדברים שכתב אלי שאני פורש עצמי מדרכי אבותי הקדושים, הכי ראוי לפרוש חלילה מדרכי הצדיקים כאלו ואיך היו באמת אבותי כי נתגדלתי ונתרבותי אצל כבוד דודי הרב הגאון החסיד הגדול איש אלקים מופת הדור רבן של כל בני הגולה ה"ה אב"ד דק"ק ניקלשפורג הבירה והמדינה יצ"ו, ידעתי שכל הנהגותיו היה כך ומוטל עלי לילך בעקבותיו הטהורים כדרך שאמרו בגמרא (ב"ב קי א) רוב בנים הולכין אחר אחי האם, ובכן אהובי דודי יפרוש לי במכתבו כדרך שאמרו (יומא נט א) ילמוד סתום מן המפורש, כ"ד אהובו ב"א דורש שלומו ומצפה לטובתו וחפץ בהצדקו. *הק' זכריה מענדיל*

הוספות צעטיל קטן

הצעטיל קטן מרבינו אלימלך מליזענסק: אלה הדברים אשר יעשה אותם האדם וחי בהם

א. בכל עת ורגע שהוא פנוי מן התורה ובפרט שהוא יושב בטל לבדו בחדר או שוכב על מטתו ואינו יכול לישן יהיה מהרהר במצות עשה זו של ונקדשתי בתוך בני ישראל (ויקרא כב, לב) וידמה בנפשו ויצייר במחשבתו כאלו אש גדול ונורא בוער לפניו עד לב השמים והוא בשביל קדושת הש"י שובר את טבעו ומפיל א"ע להאש על קידוש הש"י ומחשבה טובה הקדוש ברוך הוא מצרפה למעשה ונמצא שאינו שוכב ויושב בטל רק מקיים מצות עשה דאורייתא:

ב. בפסוק א' של ק"ש וברכה ראשונה של שמונה עשרה יהרהר כנ"ל ועוד יכוין אם יענו אותו כל או"ה בכל עינים קשים ויפשטו עורו מבשרו להכחיש ח"ו ביחודו יסבול כל היסורים ולא יודה להם ח"ו ויצייר בדעתו ומחשבתו כאלו עושין לו כנ"ל ובזה יצא ידי חיוב ק"ש ותפלה כדין:

ג. גם בשעת אכילה וזיווג יכוין כנ"ל וכשיתחיל להרגיש תענוג גשמי יצייר במחשבתו כנ"ל ותיכף ומיד יאמר בפיו ובלבבו שיותר הי' לו תענוג ושמחה בעשיית מ"ע של ונקדשתי באופן הנ"ל מהרגשת תענוג גשמי הזה שהוא מהצרעת משכא דחויא וכך יאמר וראיה לדבר שיותר הי' לו תענוג ושמחה בעשיית מ"ע של ונקדשתי באופן הנ"ל שאפילו היו חוטפין אותו רוצחים באמצע אכילה וזיווג לעשות לו העינים קשים הייתי משמח א"ע על קידוש הש"י יותר מתענוג גשמי הזה. אך יזהר שיהי' דובר באמת בלבבו ושיהי' אז בשעת מעשה תקוע על לוח לבו בתוכיות ובפנימיות הלב באמת גמור ולא ישטה א"ע להיות כגונב דעת עליונה ח"ו:

ד. בכל הדברים שבעולם הן בתורה הן בתפלה הן במצות מעשיות ירגיל א"ע לומר בזה הלשון הריני עושה זאת לשם יחוד קוב"ה ושכינתיה לעשות נחת רוח להבורא ית"ש וירגיל א"ע לומר זאת בתוכיות ופנימיות הלב ובהמשך הזמן ירגיש הארה גדולה באמירה זו:

ה. כשיתחיל להתעורר בו מדה רעה ח"ו ממדות רעות שהוא רגיל בהם כגון עקשנות ובושת של גאווה ועצלות ובטלה המביאה לידי שיעמום וכיוצא בהם יאמר תיכף ומיד בזה הלשון ובכל כחו הכנעני החתי האמורי הפריזי החיזי והיבוסי והגרגשי וינצל. וירגיל א"ע לצמצם ראייתו שלא להסתכל חוץ לד' אמות אפי' בהיותו בביתו ובפרט בבה"כ ובחדר שלומד בדרך הילוכו בחוץ ובהזדמן לפניו אשה אפי' אשתו ובניו הקטנים וכיוצא יצייר לפני עיניו השם אדני":

ו. כשיבא לו ח"ו מחשבה רעה מניאוף יאמר כמה פעמים ונשמרת מכל דבר רע (דברים כג, י) ויהרהר אז בדרשות חז"ל שדרשו עליו (כתובות מז א) שלא יהרהר אדם ביום ויבא לידי קרי בלילה ולא יניח ח"ו לשהות המחשבה רעה במוחו שלא לטמאות שכל העליון ח"ו:

ז. כשיבא ח"ו לידו בהזדמנות כנגדו הסתכלות רעה ח"ו כגון בהמה וחיה או עוף שנוקקין זה לזה או טפח מגולה באשה במקום ערוה או בצורת אשתו נדה וכיוצא בהן יאמר תיכף ומיד הפסוק (במדבר טו, לט) ולא תתורו אחרי לבבכם ולא יטמא את שכלו ח"ו:

ח. ירגיל את עצמו שלא יתחיל לדבר לשום אדם זולת לצורך גדול ההכרח לו ואף ההכרח ידבר בדברים קצרים מאוד מנופה בי"ג נפה שלא יהי' כדיבורו שום שקר ח"ו ושום חניפה ושום לשה"ר ורכילות ושום

הלבנת פנים ולא שום הראות מעשיו לבני אדם וירגיל א"ע בכלל שאמרו חז"ל (ברכות ד א) למוד לשונך לומר איני יודע. כשמדברין אליו ב"א אשר אין נזהרים מלדבר דברים בטלים ישמיט א"ע מהם בכל כחו ובכל מיני תחבולות וכשלא אפשר לו להשמט מהם בשום אופן עכ"פ יקצר מאוד מאוד בזה שמוכרח להשיב להם:

ט. ירגיל את עצמו תיכף ומיד כשיתעורר משינתו יאמר מודה אני לפניך מלך חי וקים שהחזרת בי נשמתו בחמלה רבה אמונתך. ויאמר אפילו בלשון אשכנז בלב שמח ברוך אל עליון אשר נתן לי מצות ציצית אלה אשר אני מסובב בהן ומצות נטילת ידים שחרית להעביר רוח רעה והקליפה הקשה מעל שתי ידי שלי ויראה שיהי' לבו מלא שמחה באמרו כנ"ל ויקבל עליו הגדר של מיעוט הדיבור הנזכר לעיל סי' ח':

י. יזהר מאוד בהתמדת הלימוד שעורין כסדרן תיכף ומיד אחר קומו משינתו ואחר אמרו תיקון חצות והצעטיל קטן לא יזוז מהספר שלומד בו אפילו שעה אחת בכל פעם שישב א"ע ללמוד ואחר שיאמר תפלת השב המתחל' אנה השם וכו' ותפלת הת"ת בש"צ המתחל' הנני רוצה ללמוד יראה בכל כחו שלא לעשות שום הפסק אפילו במחשבה אחרת זולת מחשבת הלימוד ומחשבת הצעטיל קטן שהוא לפני עיניו כי המאור שבה יחזירנו למוטב:

יא. ירגיל א"ע להתפלל בכל כחו ובקול המעורר הכוונה להדבק המחשבה לדיבור ופניו אל הכותל בתוך סידור התפלה בבוקר ובערב ולא יסתכל לצדדין מתחלת התפלה עד סופה ובחזרת הש"ץ הש"ע יעיין בסידור לענות אמן בכל כחו על כל ברכה וברכה ובשעת קריאת התורה להטות אזנו על כל דיבור ודיבור מהקורא כקורא את המגילה ולעשות עצמו כאלם בבית הכנסת אפילו קודם התפלה ואחריה עד הליכתו לביתו:

יב. יצייר במחשבתו תמיד ובפרט בשעת קריאת הצ"ק הזה כאלו איש אחד עומד סמוך לו ומעורר אותו בקול רעש גדול לקיים כל הנהגות אלו ואל יפיל שום דבר ארצה אפילו נקודה קטנה וכשירגיל עצמו כך אזי במשך הזמן יבא עליו התעוררות גדול מצד נשמתו רשפי אש שלהבת י"ה:

יג. לספר בכל פעם לפני המורה לו דרך השם ואפי' לפני חבר נאמן כל המחשבות והרהורים רעים אשר הם נגד תורה"ק אשר היצה"ר מעלה אותן על מוחו ולבו הן בשעת תורה ותפלה הן בשכבו על מטתו והן באמצע היום ולא יעלים שום דבר מחמת הבושה ונמצא ע"י סיפור הדברים שמוציא מכח אל הפועל משבר את כח היצה"ר שלא יוכל להתגבר עליו כ"כ בפעם אחרת חוץ עצה הטובה אשר יוכל לקבל מחבירו שהוא דרך השם והוא סגולה נפלאה:

יד. יזהר מאוד ומאוד לחזור לפעמים בכל מעת לעת זה הצעטיל קטן ויפרש כל תיבה ותיבה בלשון אשכנז וזה יהי' לו חוק ולא יעבור מללמוד קודם הזיווג פרק ט"ז בר"ח והנהגות האר"י ז"ל ואם ישאר לו פנאי ילמוד גם פרק י"ז מר"ח הנ"ל וזה יהי' לו חוק ולא יעבור:

טו. קודם נט"י לאכילה יאמר תפלת השב של ר"י ז"ל ואחר אכילת המוציא יאמר בזה הלשון לשם יחוד קודשא בריך הוא ושכינתיה אין אני אוכל להנאת גופי ח"ו רק שיהי' גופי בריא וחזק לעבודתו ית"ש ואל יעכב שום חטא ועון והרהור רע ותענוג גשמי את היחוד קוב"ה על ידי ניצוצות קדושות של האכילה והשתיה הזה ויכוין כשהוא אוכל דבר מה או שותה דבר מה שהטעם שהוא מרגיש בפיו בשעת לעיסה ובשעת גמיעה היא פנימיות הקדוש' וניצוצו' הקדוש' השורה במאכל או במשק' ההיא וע"י האכילה והשתיה בשינים והאצטומא נברר הפנימיות מהמאכל שלא יעשה מותר להשפיע לחיצוני' ואז

נפשו נהנית מהפנימיות והפסולת נעשה מותרות ונדחה אל החיצונים ויקבל אז במחשבתו שתיכף ומיד כשירגיש שיצרך לנקביו לא ישהה את הפסולת בקרבו לטמא ח"ו את מוחו ולשקץ את נפשו להשהות את הצואה והשתן בקרבו אפי' רגע א'. וגם יצייר לפניו בשעת אכילה האותיות מאכ"ל בכתב אשורית ויהרהר שעולה צ"א כמנין הויה בשילוב אנני:

טז. האדם לא נברא בעולם רק לשבר את הטבע לכן יזרז א"ע לתקן מדותיו בשנת י"ח דוקא כמו שאבאר כגון מי שנולד בטבע של עקשנות ישבר את טבעו מ' יום רצופים לעשות דוקא להיפך ממה שיעלה במחשבתו, וכן מי שבטבע עצל ירגיל את עצמו מ' יום רצופים לעשות כל דבר בזריזות הן בהולך לשכוב על מטתו הן לקום בבוקר ממשכבו הן בזריזות לבישת בגדים ונט"י ולנקות את גופו ולילך בזריזות לבהכ"נ תיכף אחר קומו מהספר וכיוצא בהן, וכן מי שטבעו ביישן מהחלק של בושע רעה ירגיל את עצמו מ' יום להתפלל דוקא בקול רם וכח תנועת אבריו ולקיים (תהלים לה, י) כל עצמותי תאמרנה ולברך על התורה בקול רם עד שיעזרוהו מן השמים להסיר הבושה הרעה ממנו, וכן מי שאמרי פיו אינם עולים יפה ומסודר מחמת הרגל טבעו וכלי הדבור שלו ירגיל את עצמו מ' יום להטות אזנו להדיבורים היוצאים מאליו הן במילי דעלמא והן במילי דשמיא הן בשעת לימוד כי הרגל של כל דבר נעשה שלטון, וכן מי שטבעו אינו מתמיד בלימודו ירגיל את עצמו גם כן מ' יום וילמוד יותר מהרגל שלו ויסתכל בכל פעם קודם הלימוד בצעטיל קטן שלי ומשם ואילך מן השמים יעזרוהו להיות מוסיף והולך בשבירת מדות הרעות עד תומם:

יז. בכל עת שהוא פנוי מהתורה ומהתפלה ילמוד את עצמו בעל פה דברים הצריכים לו כגון תיקון רחל ותיקון לאה ותפלת השב וברכת לבנה וברך שמיא ועל הכל ומודים דרבנן ויהרהר במצות עשה של ונקדשתי וכו' ככתוב לעיל. כ"ז מצאתי בכ"י:

הוספות הנהגות האדם

הנהגות האדם מהרב המגיד איש אלהי המפורסם מוה"ר אלימלך זצ"ל: אלה הדברים אשר יעשה האדם וחי בהם

א. הראשון צריך האדם ללמוד גמרא ופירש"י ותוס' ומפרשים כל אחד לפי השגתו והפוסקים אחריהם ומתחלה ילמוד ש"ע א"ח וצריך להתפלל להש"י שיבא על האמת כי חטאת נעורים של האדם הראשון מסמין עיניו שלא יראה אף שיכול לפלפל ולהגיד לאחרים דינו אבל הוא בעצמו שוכח ולא מקיימם באמת לכן צריך האדם להתחרט מאוד על עוונותיו ולהתבודד עצמו קודם אור היום שאז עת רצון לבכות על גלות השכינה פעמים הרבה עד אין חקר ויבכה בדמעות וגם ביום לפעמים יתבודד ואז יראה בעצמו שעמדו עוונותיו נגד עיניו. ויזכור את חטאתיו ועוונותיו ופשעיו כהרים וגבעות אשר מעולם לא זכר אותם אם עשה ככה. ככה יעשה לא פעם ולא שתים ולא מאה פעמים עד אשר ירחמו עליו מן השמים ויתפלל להש"י שידרכהו בדרך ויורהו דרכו שלא יבלה חיי חייו ואז הש"י ברחמיו וברוב חסדיו יאיר עיניו באור תורתו הקדושה ויבין וישכיל תוכן הדבר לעשותו ולקיימו:

ב. אלה הדברים צריך לזוהר מחניפה ומשקרים ולצנות ולה"ר וקנאה ושנאה ותחרות וכעס וגאווה ומלהסתכל בנשים ומלהרבות שיחה עם אשה אפי' עם אשתו אמרו כו' (אבות פ"א מ"ה) ובפרט בעת נדתה צריך הרחקה:

ג. ויזכור תמיד יום המיתה וכשילמוד גמרא או שאר ספרים לא יפסיק שלא יעבור על דברי חז"ל (חגיגה יב ב) שדרשו על הקוטפי' וכו' (איוב ל, ד). ויתפלל להש"י שילמוד תורה לשמה:

ד. ויעסוק באימה וביראה באיזו ספרי מוסר בכל יום בר"ח ושל"ה וח"ה:

ה. ולפעמים ילמוד באימה במעט איזה כתבים מהאר"י וצל"ה וכ"ז באימה וביראה ופחד ה', בדורות הראשונים היו נשמותיהם נשמות קדושות והיו נשמרים מנעוריהם מכל חטא ועון והיו נשמותיהם ראויים ומסוגלים ללמוד חכמה זאת אבל עתה בעו"ה שיש לנו גוף עכור וחומר עב צריך האדם לזכך ולכבס עצמו מכל חטא ולזכך נשמתו ויבין האדם אם זכך נשמתו כאשר אין יצה"ר מסיתו לשטות והבלים כאשר בתחלה ואז יוכל ללמוד בכל פעם הכתבים והש"י יזכהו אם יזכך מחשבתו בקדושה באמת ובתמים שיפתח לו שערי החכמה בכתבי האר"י וצל"ה אשר לא כן כ"ז שמלוכב בתאות גופניות בהבלי זמן שהלימוד קשה לו מאד ח"ו:

ו. צריך האדם לזכך גופו ונפשו בלימוד כנ"ל בלמוד הגמ' ותוס' גם דברי אגדה שבגמ' המה מסוגלים מאד לזכך נשמתו:

ז. וישמור עצמו מעבירות מהרהורים רעים בכל אופן ואופן:

ח. וישמור עצמו מלשנוא שום אדם מישראל כ"א הרשעים שנודעים לו בבירור שאי אפשר לדונם לכף זכות וכל שאפשר לדונם לזכות מחויב לאהוב כנפשו בכל מאודו בגופו וכנפשו לקיים ואהבת לרעך כמוך (ויקרא יט, יח):

ט. וישמור את עצמו מלדבר שום דבור קודם התפלה אפי' דבר אחד כי זה מבטל כוונת התפלה:

י. ויזהר לנקות את עצמו קודם התפלה וקודם סעודה גם בכל פעם שצריך לנקבו שלא להשהות ויעבור על כל תשקצו:

יא. ויזהר שיהי' בגדיו הכתונת ומכנסים מנוקים מלכלוך וצואה וש"ז ח"ו:

יב. לא יטיל אימה יתירה בתוך ביתו ולא יקפיד שום הקפדה בתוך ביתו ואם יהיה לו שום הקפדה על שום אדם או על דבר אחד יזכור מיד חטאת נעוריו ויאמר בלבו אין זה כי אם עונותי הביאוני לידי הקפדה זו וכן בכל דבר יזכור מיד חטאותיו ועי"ז יוכנע ויושבר כח היצה"ר:

יג. ויתפלל להש"י שיעזרהו לעשות תשובה שלימה ושלא ימות בלא תשובה ויכלול את עצמו בתוך שאר ב"ת שיעזרו שיעשה תשובה שלימה ויתפלל על מחילת עונותיו בכלל מחילת עונות ב"י:

יד. והיו דבריו בנחת עם בני אדם ואם משבחין אותו ילך בוזריות ויצטער את עצמו ויאמר מה זה משבחין אותו ואין בי אלו היו מכירין בשפלותי ושטותי ומעללי ומעשי הרעים ואיך אשא פני לפני הבורא ית"ש שהוא יודע ורואה מעשי בכל עת ורגע אעפ"כ הוא מרחם עלי בכל דברי:

טו. ידמה בעיניו כאלו אדם עומד לנגדו תמיד ולא ירף ממנו השגחתו במעשיו תמיד ואלו היה רואה בו דבר מכוער היה מתבייש ונמאס בעיניו והיה מטמין את עצמו באמתחת עכבר מגודל הבושה על אחת כמה וכמה ית' שמו עומד עליו ורואה במעשיו בכל עת ורגע בלתי אפשרי להטמין עצמו ממנו כמ"ש (ירמי' כג, כד) אם יסתר כמ"ש בא"ח (סי' א, א):

טז. אם יגנה אותו שום אדם ישמח מאד שהקרה ה' לפניו איש כזה שמתגנה במעשיו המכוערים וכל אדם יהיה בעיניו טוב ממנו:

יז. ירחיק את עצמו מכל דבר שאין בו צורך לתכלית בריאת גופו לעבודת הש"י כן באכילה ושתייה הן בכל תאות והנאות.

יח. ועיקר שישמור את עצמו ממשקה המשכרו כי זה חולי רע ומביא את האדם לשפלות גדול כמאמר התנא (ברכות כט ב) לא תרוי ולא תחטא:

יט. וישמור מלהזכיר שם לבטלה: כ. וישמור עצמו מלדבר ומלחשוב שום דבר קדושה במקום מטונף כי היצר הרע מתגבר דוקא להזכיר דבר קדושה במקום מטונף:

כא. וישמור עצמו מלדבר בבית הכנסת הקדוש אף דברי מוסר שלא יומשך מתוך כן לדבר בטל:

הרה"ק אור שבעת הימים ק"ק כ"ק מורנו רבי ישראל הבעש"ט זי"ע

הרה"ק רבי אלימלך מליזינסק תלמיד תלמידו

יומא דהלולא - ו' סיון

מתולדותיו

בשנת נח"ת, עיר וקדיש משמיא נחית, נשמת מורנו רבי ישראל בעש"ט, לאביו רבי אליעזר ולאִימו שרה, לעת זקנתם, שהיו אז סמוך למאה שנים.

בשחר ימיו הצניע מעשיו מעיני אדם ואיש לא ידע את גדולתו ואת מדרגותיו הגבוהות להם זכה בדי עמל. ביום מלאת לו כ"ו שנים, ח"י אלול שנת תפ"ד, נתגלה אליו מורו ורבו הנביא אחיה השילוני "שלמד עמו דבר קטן - היות דאביו ורבא, ודבר גדול - מעשה מרכבה וכל גנוז בראשית". במשך עשר שנים ניהל את עדת הצדיקים הנסתרים, ואחר כמה שנים - אחר שהראו לו משמיא כי הגיע השעה לכך - נתגלה אור שמשו לעין כל והחל להפיץ ולפרסם את שיטת החסידות.

בראש השנה שנת תק"ז היתה לו עליית נשמה המפורסמת, במכתבו לגיסו מספר הבעש"ט על כך: "וראיתי דברים נפלאים במראה שלא ראיתי עד הנה ועליתי מדרגה אחר מדרגה עד שנכנסתי להיכל משיח ששם לומד משיח תורה עם כל התנאים והצדיקים וגם עם שבעה רועים ושאלתי את פי משיח אימתי אתי מר והשיב: בעת שיתפרסם לימודיך ויתגלה בעולם ויפוצו מעיינותיך חוצה" (נדפס בסוף ספה"ק בן פורת יוסף).

מורנו הבעש"ט הק' לא חיבר שום ספר אולם דבריו הקדושים ואמרותיו הטהורות, הלא המה בכתובים בספרי תלמידיו ותלמידי תלמידיו, ונקבצו בספרים שונים כגון "דורש טוב", "בעל שם טוב עה"ת" ועוד.

בשנת תק"כ ביום רביעי ו' סיון יום א' דשבועות עלה בסערה השמימה, ונטמן במעוזבו ביום שני ע"י תלמידיו הקדושים. קודם הסתלקותו אמר שבכוחו לעלות בגופו השמימה כמו אליהו הנביא, אך רוצה לקיים מאמר הכתוב "כי עפר אתה ואל עפר תשוב" זיעוכ"א. "מסע הקודש - טשערנאביל" (ב"ב תשס"ד) ע' קי"ח

שמעתי מחותני (כ"ק מרן אדמו"ר מסקווירא) ז"ל, שאחד מהמופתים הכי גדולים אצל הבעש"ט הק' היה שטרם התגלותו למרות שראו אצלו מופתים גדולים, ולא היו אלו סתם מופתים חוץ לדרך הטבע, רק ממש השתנות סדר המערכות, בכל זאת הנה טרם הגיע זמנו להתגלות, לא הכירו בו ולא נתפעלו כלום, והיו מכנים אותו "ישראלטש"ע קונצען מאכער". כ"ק מרן אדמו"ר מוויז'ניץ-מאנסי זצוק"ל, "דרשות" (מאנסי תשס"ב) ח"א, ע' שכ"ד

שמעתי מכ"ק מרן אדמו"ר כו' מו' שמחה בונם מפרשיסחא זי"ע שסיפר המעשה מהבעש"ט ז"ל נבג"מ שהיה ריש דוכנא להתנינוקות (בעלפיר) והיה הבעה"ב שלו נוסע לאיזו רב ורצה הבעש"ט ליסע עמו ולא רצה הב"ב לקחתו. ונסע בהחבא על הדף הבולט חוץ לעגלה מאחורי העגלה. וזרק נער כותי אחד אבן להבעש"ט. ויצא ממנו דם מכח האבן. ואח"כ בחזירתו באותו כפר היה שם המון רב מאוד באותו מקום שזרק הנער האבן ולא נתנו להם ליסע עד שיאמרו להם איזהו עצה לאשר כי הנער נדבק לארץ והתחיל לשקוע וכל מה שעשו תחבולה להוציא אותו היה משתקע יותר וכאשר ראה הבעש"ט זה אמר להנער

לא תזרוק עוד אבנים ליהודים והרכין בראשו כי דיבור לא היה בו. והיה גם אחר המעשה הלז ולהבא ריש דוכנא (בעלפיר) ולא הרגיש כלל במופת. ואמר הרה"ק ר' לוי יצחק זי"ע מבארדיטשוב שזה יותר פלא על מה שנשתכח הדברים ולא עשה רושם כלל אף שהיה מפורסם הנס. והמעשה הזו נראה כמו בגלית הפלשתי שאמרו רז"ל (רבה ויקרא) שאחותו הארץ. וזה מדה כ"מ כו' מחמת גודל גאוותו כנ"ל ע"כ הושפל לארץ ממש וזה משפיל גאים עדי ארץ... הרה"ק רבי שמואל שינאווער זצ"ל, "רמתים צופים" ח"א, דף ט"ז ע"ב

בטרם התפרסם שמו של הבעש"ט, ועדיין לא יצא טיבו בכל הארץ, בא אליו אדם אחד והתלונן לפניו, כי נגנבה עגלתו על כל המשא הרב, שהיה עליה. הביט הבעש"ט קימעה בתוך החומש שלפניו ואמר לאותו אדם: "לך למקום פלוני, ושם תמצא את עגלתך הגנובה". באותה שעה ישב לפני הבעש"ט גיסו, ר' גרשון מקיטוב, שעדיין לא הכיר בגדלותו, והוא העז לשאול את הבעש"ט: "הרי ידענו, שבתורה גנוזים סודות נשגבים, אבל לא ידענו, שגם גנבים גנוזים בתורה?! ומהיכן ידע הבעש"ט, אחרי הבטתו בחומש, היכן טמונה הגניבה?" והשיב לו הבעש"ט: "חז"ל אמרו (חגיגה יב, א), על האור של ששת ימי בראשית, שיכל האדם להביט בו מסוף העולם ועד קצהו, אלא שראה הקב"ה שאין ראוי שהרשעים ישתמשו בו, ולכן גנזו לצדיקים לעתיד לבוא. אותה גניזה היתה צריכה להיות במקום שמחוץ לעולם שנברא בששת ימי בראשית, וזוהי התורה, שנבראה קודם בריאת העולם. נמצא, שאותו אור גנזו בתורה, ומי שזוכה יכול להביט באור זה, הגנוז בתורה, ועל ידי כך לראות מסוף העולם ועד סופו". הגה"ח רבי גד'ל אייזנר זצ"ל, "ממשנתו של רבי גד'ל" (ב"ב תשנ"ח) ע' קי"ט

עובדא שהי' רגיל אא"ז (כ"ק מרן אדמו"ר מסקאליע) זצוק"ל לספר ביום ב' דחג השבועות, הילולא קדישא של אא"ז אור שבעת הימים רבינו ישראל בעל שם טוב זי"ע ועכ"י. אא"ז הבעש"ט לפני שנתגלה הי' מלמד בסביבות עיר בראד, ונתפרסם הדבר שהוא עושה פשרות טובות באופן טוב ומועיל לשיעיות רצונם של שני הצדדים.

פעם הי' סכסוך בין הגאון הגדול ר' אפרים קיטובער זי"ע שהי' ריש מתיבתא בהקלויז דבראד עם אחד מבעלי בתים שבעיר בראד. שני הצדדים ידעו היטב שאם ילכו לפני בית דין שבעיר בראד יהי' קשה מאד שלא ישאו פנים להאי גברא רבא ר' אפרים קיטובער, ובכן בחרו ללכת אל המלמד שתחת עיר בראד ולא יגלו לו מי הוא הבעל דין, והוא יפסיר ביניהם.

באו לפני הבעש"ט ועשה פשרה טובה שנתקבלה לשני הצדדים בשיעית רצון. אח"כ אמר הבעש"ט לר' אפרים שיש לו דבר סתר לדבר עמו. נכנסו לחדר שני ואמר לו הבעש"ט שהוא יודע בו שהוא ר' אפרים קיטובער, וגילה לו הבעש"ט קצת ממדריגותיו, ואמר לו תדע שאני הזיווג מן השמים של בתך, אך בהגיע זמן המיועד שתנשא, אתה לא תהי' אז בעולם הזה, ובכן תמסור לה שלא תסכים לשום חתן כי אם מי שרואה שם הוי"ה על מצחו, ואמר הבעש"ט שברצונו לכתוב עכשיו ראשי פרקים, וכן עשו ויפרדו איש מעל רעהו לשלום.

זמן קצר אח"כ נחלה ר' אפרים קיטובער חוליו האחרון, ולפני פטירתו מסר לבתו הדברים האלה.

לאחר שנסתלק ר' אפרים ירש בנו הגאון הגדול ר' גרשון קיטובער את מקומו כריש מתיבתא, ונפל על שכמו האחריות להשיא את אחותו היתומה.

כשהגיעה לעונת השידוכין, הציעו לפני' כמה בחורים נכבדים וחשובים, עד שבחר ר' גרשון בחור אחד מופלג בתורה ויר"ש ממשפחה חשובה, וביקשה אחותו לראות הבחור לפני שיגמרו השידוך. כך היה,

וכשראתה הבחור אמרה לא - היא אינה מסכימה. וכן חזר ונשנה הדבר כמה פעמים, שהציעו לפני בחורים חשובים, והיא סירבה להשתדך עמהם, ור' גרשון לא ידע לשית עצות בנפשו.

פעם הגיע איזה עני גלמוד בבגדים קרועים ובלואים ודפק על פתחו של ר' גרשון, שאלו ר' גרשון מה בקשתו, השיב העני שהוא הזיווג מן השמים של אחותו, ר' גרשון השתדל לגרשו, אך העני התעקש, עד שעלה בדעת ר' גרשון שיוציא את אחותו והיא תסרב כמו שסירבה לשאר הבחורים, ובכן יוכל לפטרו. אך כשיצאה אחות ר' גרשון, ראתה על מצח העני שם הוי"ה ב"ה, ואמרה כן, זהו החתן שלי. וכל ההפצרות של בני משפחתה לא הועילו להזיזה מדעתה, וזה הבחור הי' הבעש"ט הק'. כ"ק מרן אדמו"ר מסקאליע שליט"א, "כוננת מאז" (ברוקלין תשנ"ט) עמ' ג'

מפורסם הוא בכל העולם דברי בעש"ט שאמר שכל מדריגותיו וקדושתו בא לו ממה שהיה רגיל לטבול תמיד במעיינות ומקוואות לשם קדושה יתירה. כ"ק מרן אדמו"ר מז'מיגראד צוק"ל, "אריה שאג" (ב"ב תשמ"ט) ח"א, ע' שס"ה

הרב בעל התניא היה פ"א בדרך בעיר של מתנגדים ואמר שם דרוש נפלא, עד שהשומעים יצאו ממש מכליהם ואמרו לו, אמת שרבינו בעל התניא הוא גדול בנגלה, אבל רבותיכם המגיד והבעש"ט אינם גדולים בנגלה, והשיב להם הרב, שלא רק המגיד הוא גדול בתורה בנגלה, אלא גם הבעש"ט הק' הוא גדול מאד ממש כמעט כמו אביי, ואמר להם דרוש עמוק מהבעש"ט שלא יכלו להשיגו בשום אופן מעוצם עמקות הדרוש הזה. "גנוי ישראל" (טשורטקוב) י"ט כסלו תרע"ג, ע' צ"ח

מובא בשם הרה"ק מרוז'ין זיע"א על הא דאיתא בפרי הארץ במכתב להר"י מסמולין שביקש הימנו להפקד בזש"ק, שענה לו הפרי הארץ "היה היה דבר ה' ביד הבעש"ט זיע"א אחד היה מהקדמונים לא קם כמוהו ואחריו לעפר מי יקום, והוא היה יכול לפעול ישועות בקרב הארץ ולא אנחנו" ונשאל הרה"ק מרוז'ין זיע"א שהרי ראינו בהרבה צדיקים שלא הגיעו למדרגת הבעש"ט והרבה מישראל נפקדו על ידם בפקודת ישועה ורחמים. ותי' דמצינו בזה ב' אופנים, א' מי שמצד תולדתו ושורש נשמתו היה נקצב לו בני חיי ומזוני, רק שע"י חטאים מגלגול זה או מגלגול קודם נסתתמו צנורות השפע ואינו יכול לקבל מה שמגיע אליו, וע"ז כל צדיק יכול לפעול בתפילותיו לפתוח לו צנורות השפע, ב' מי שמצד תולדתו ושורש נשמתו היה שלא יהיה לו בנים, וכמו שנא' לאאע"ה שנולד במזל שיהיה עקר, ובזה צריך לעשות צירופים חדשים ולשנות את מזלו ושורש נשמתו, וזה כמו בריאה מחודשת, וזה היה יכול רק הבעש"ט זיע"א. הגה"ח רבי ישראל לוריא שליט"א, חדב"נ ה'נתיבות שלום" צוק"ל, "נתיבי ישורון" (ירושלים תשס"ב) ע' נ"ז

כ"ק אאמו"ר זיע"א היה אומר בשם הרה"ק רבי יצחק מראדוויל זיע"א בעל "אור יצחק" שאמר בשם אביו הרה"ק רבי יחיאל מיכל מזלאטשוב זיע"א שהבעש"ט הק' קיבל את התורה עוד מהלוחות הראשונות. כ"ק מרן אדמו"ר מרחמיסטריווקא שליט"א, מוצש"ק פר' נשא תשס"ה, "מילין קדישין" (ירושלים תשס"ו) ח"א, ע' רל"ו

מספרים מהבעש"ט הק' שבא פעם אחת לאיזה עיר וביקשו אותו להתפלל בבית הכנסת והלך להתפלל, ובבואו בבית החיצון הוא הפאליש אמר כאן אתפלל ולא נכנס לבית הכנסת להתפלל, ונחלש דעת הבעלי בתים המנהיגים, ואמר להם זה כמה שנים היה כאן איש פשוט (וואסער טרעגער) ובחורף בקור גדול הלך לחלק לכל הבעלי בתים מימיו כמו בכל יום ויום, אבל מרוב הקור התמהמה בהילוכו וחילוקו ובא לבית אחד ושאל מה השעה ואמרו לו למשל שעה י"א וצעק בקול מר עדיין לא התפללתי תפילת שחרית, ורץ לבית הכנסת ועמד בהפאליש להניח תפילין אבל הבית יד שלו [נקרש ונתדבק] מרוב הקור להיד

וקרע הבית יד במהירות מהיד והתחיל הדם לשטוף מהיד, ונעשה רע"ש מזה בשמים ונעשה שם שע"ר התפילה ורצה הבעש"ט זי"ע להתפלל במקום הזה. הרה"ק רבי שלום משאץ צוק"ל, "אור גנוז" (לונדון תשנ"ו) ח"ב, ע' פ"ט

כבר סיפרתי כמה פעמים, מהבעל שם טוב הקדוש זי"ע, שאמרו לו כי יש איזה כומר אחד שהוא עניו גדול להפליא, והיה הבעש"ט שבור מאוד מזה, ואמר שהוא מוכרח לראות את העניויות שלו, ונסע וישב אצלו, וראה האיך שהעניויות שלו גדולה עד מאוד, והצטער הבעש"ט מאד. "ווי אזוי קען זיך אזא טמא'ניק אויס ארבעטיג" [כיצד יכול טמא כזה לעבוד על עצמו שיגיע לעניויות כזו]. וכשנפרד הבעש"ט ממנו, רץ הכומר אחריו וצעק אליו: שאלה אחת ברצוני לשאול אתכם: "מה אתם אומרים לעניויות שלי..." כשמוע זאת הבעש"ט החיה את עצמו ושמה, שראה כי כל העניויות שלו הוא רק לשם גאווה ולשם טומאה. כ"ק מרן אדמו"ר ה"אמרי חיים" מויד'ניץ צוק"ל, רעוא דרעוין פ' יתרו תשכ"ט, "שהשמחה במעונו" (ב"ב תש"ס) ח"ג, עמ' ט'

שני אנשים באו אל הבעש"ט הק' וסאת צרותיהם בפייהם, האחד סבל מאשה רעה שהציקתו מאוד, עד שכשל כח סבלו ובא לשאול עצה מפיו האם לגרשה, והשני התאונן שיש לו בית מסחר גדול, ובעבור כך הוא צריך ללוות מאנשים והם נושים בו ואינו יכול לסבול עוד, ורוצה לסגור עסקיו בכדי להפטר מן החובות ומן הנושים. ואמר הבעש"ט להבעה"ב הראשון שלא יגרש את אשתו אלא יסבול הכל באהבה ובדומיה, וכן להשני שלא יעזוב את עסקיו אלא ימשיך על אף דאגתו מחובותיו ונושיו.

הראשון שמע בקול הבעש"ט ככל אשר צוהו, אך השני לא אבה לשמוע וסגר את בית מסחרו ופתח בית מסחר קטן אשר ממנו נתפרנס בדוחק אך בהרחבת הדעת מבלי טרדות חובות ונושים.

לימים חלה הבעה"ב השני במחלה אנושה, ושלח את חבריו שיסע אל הבעש"ט הק' לעורר רחמים בעדו. ואמר לו הבעש"ט הק' - דע לך שכשבאתם אלי ראיתי עליכם שתם ונשלם קצבת חייכם, ולכן צויתי לך שתשאר עם אשתך הרעה, כי מי שיש לו אשה רעה אין חייו חיים ובאופן זה תוכל להשאר בחיים, וכן אמרתי לחברך שישאר במסחרו כי על ידי זה שיש לו נושים אין חייו חיים ויוכל להשאר בחיים, אך מה אעשה לו שהפר את עצתי ולא שמע בקולי. הרה"ק רבי מרדכי חיים מסלונים צוק"ל, "מאמר מרדכי" (ירושלים תשס"ב) ח"ב, עמ' ט'

סיפר הגר"ב מגדלון מקוממיות: פעם אחת ישבתי לפניו (לפני הגאון רבי שמשון אהרן פולנסקי מטעפליק זצ"ל) וסיפר מגדולת הצדיקים הראשונים, שבעת פגישת רבי חיד"א מירושלים עם הבעל ה"תולדות יעקב יוסף" בפולנאה, כיון ששמע אותו מדבר על הגילויים הנשגבים שראה אצל הבעש"ט כשהתפלל קבלת שבת - מיד נתעלף. כשהקיץ אמר לו בעל ה"תולדות": מר התעלף מן השמועה גרידא, ואנן גם בעת שגילה לנו הבעש"ט את עצם הגילויים והאורות, אף אחד מתלמידיו לא התעלף. בנשימה אחת הוסיף רבי שמשון אהרן ופירש: הבעש"ט בעת הגילוי היה מרומם ומנשא גם את תלמידיו לדרגא עילאה, וממילא היו להם "כלים" לקלוט את ההשגות, מה שאינו כן ברבי חיד"א. ויהי כסיימו לדבר געה הרב דטפליק, לתדהמתי, בבכיה גדולה - מרוב געגועים לכאלה גילויים... הרב אהרן סורסקי שליט"א, "מרבצי תורה מעולם החסידות" (ב"ב תשמ"ט) ח"ז, ע' צ"ד

ידוע לכל העולם גדולת וקדושת רוח אפינו משיח ד' הבעש"ט הק', ונהרו אליו המון מישראל, צדיקים ת"ח ובע"ב, גם המון ובעלי מלאכות ג"כ, היה פעם אחת באו אליו על ש"ק המון גדול מבני ישראל,

וביום ו' עש"ק במנחה קודם התפלה אמר להעולם בניי תלמידי חביבי זרע אברהם יצחק ויעקב ע"ה, שתקו ועשו אזנכם כאפרכסת ושמעו דברי אלקים חיים והטו אזנכם ותזכרו את היום הזה, דעו בניי יש בכאן סוגי אנשים ממדרגות שונות, זקנים ושוטריכם מחוטב עציך עד שואב מימך ובעלי מלאכות בעזיה"ת, **אומר מלתא דשוו לכולכם, כי כל אחד ואחד מכם מהמדרגה התחתונה עד הת"ח הצדיק העליון לכולנו יצה"ר סוכן בנו, והוא מתהפך לגוונים שונים, להבעה"ב רוצה להכשיל בחילול שבת ויו"ט בסתר, בטענותיו הנבערים מדעת, ועוד כמה מיני עבירות פשוטות ר"ל, להת"ח [מפתח] ללמוד תורה שלא לשמה רק לכבוד ולתפארת ולפרנסה וכו' וכו', אינו מניח שום אחד מישראל, אומר לכם מעשה שהיה המתאים לכולכם יחיו כ"א לפי מדרגתו, וזה היא.**

היה פעם אחת במדינה אחת, מלך גדול ונורא אין דוגמתו בכל העולם, לו הכסף ולו הזהב וסגולת מלכים, לו הגבורה והעוז, לו החכמה והמדע מכל האדם אשר על פני האדמה, פעם אחת ישבו שריו ויועציו ודברו ממנו להללו בכל מיני שבח והילול, אמרו השרים אין נאה למלך גדול וחכם כזה לישב בתוך העיר עיר מלוכה שכל שריו ועבדיו מדברים עמו בכל עת ובכל שעה, מלך כזה צריך לישב מחוץ לעיר ומסובב בשמירות יתירות שונות, שהרוצה דוקא לדבר ולראות פני המלך יעבור מקודם בנסינות כבודות, ואם יזכה להתגבר על הטבע ויתנסה בנסינות ויעמוד בכולם - הוא ראוי לדבר עם המלך, וכן נסכם ועשו למלך מחוץ לעיר על פני השדה ארמון מופלג מאוד מאוד, אבל סביב הארמון המופלא הזה מחיצות וגדרים שונות זו מזו, בראשונה - חומה גבוהה דלתיים ובריח סביב הארמון, חוץ לחומה נחל נובע מקור מים סחור סחור, חוצה לו עמק ובו אש תמיד תוקד לא תכבה, חוץ לזה בורות עמוקים וחיות טורפות שונות, והוכרו במדינה מי שרוצה לדבר עם המלך מההכרח לו לעבור כל המסכים המבדילים בינו ובין המלך, ואז כשיתנסה בכל הנסינות האלו ויזכה לבוא לארמון המלך - רשות לו לדבר עם המלך, ומסתמא יתמלא בקשתו בכל הענינים במלוא מובן המלה באהבה, והתחילו המון אנשים לנסות לעבור המסכים ולבוא לדבר לפני המלך, אבל בראותם המחיצה החיצונה מהחיות הרעות וינחם העם וישבו העיירה, יחידי סגולה אבירי לב גיבורי כח עברו בתחבולות שונות המחיצה הראשונה, אבל בבואם להשניה ומכש"כ להשלישית נפל עליהם אימה ופחד וישבו העירה.

אחד היה שאמר יעבור עלי מה אני מוכרח לבוא להמלך, ובתחבולות שונות ועצות וגבורות ואמיצות לב הצליח ועבר כל המחיצות ובא לארמון, וירא אותו אחד מפקדי המלך והלך והודיע תיכף להמלך ויאמר המלך יבוא, ויבוא האיש, אבל עיף ויגע וסר וזעף מרוב העבודות שעברו עליו, ובבואו לחדר המלך ויפול על הארץ בבכייה רבה, אדוני המלך מדוע אתה כל כך מסתתר, ויעמוד המלך מכסאו הכבודה והעמידו מהארץ ונתן לו מיני מעדנים ויין הרקח להשיב נפשו, ובשוב רוחו אליו לקח אותו המלך ליד החלון ואמר לו הבט נא החוצה ותראה כי אין [כאן כלל] מחיצות לא חומה לא מים לא אש לא חיות רעות, [אלא] הכל היו באחיות עינים שנדמה לך כן, אבל באמת אין מאומה, ראה גנות ופרדסים ושדה ירוק, וצאן שאננות רועות השקט ובטח. (ע"כ הסיפור).

כן דרכו של היצה"ר מסמא עיני העולם, [ואומר לו] אם לא תפתח חנותך בשבת קודש לא יהיה לך פרנסה ואתה וב"ב תמות ברעב, וכן בכל מיני העבירות עושה כאחיות עיניים כמו חומה שא"א לתפסה, מחיצות אש מים חיות רעות שא"א לעבור עליהם ולבוא לתכלית. אבל הכל שקר, כזב, דמיונות כוזבות, עצלות, מינות, אפיקורסות, חסרון אמונה. אבל האיש המאמין בתוה"ק ובהשי"ת וההשגחה העליונה - עובר על כל אלו המסכים המבדילים, ובעברו - אחר כל זה מה גדלה שמחתו ומנוחתו, ב"ה ב"ה שאני

שומר ש"ק, וב"ה ב"ה יש לי פרנסה, הצר הצורך הרשע היצה"ר ביקש להדיחני מב' עולמות, ב"ה ב"ה שלא שמעתי לעצתו. הרה"ק רבי שלום משאץ זצוק"ל, "דעת שלום" (אנטוורפן תשנ"ו) ח"ב, ע' פ"א

אחד מבני הנעורים שהיה מסתופף בצל הרבי רבי ברוך ממעזיבון' היה מהרהר בליבו, אם רבי הוא גדול כל כך, אם כן מה כבר היה יכול להיות זקינו הבעש"ט? פעם הצטרף אברך זה אל הרבי רבי ברוך באחד ממסעותיו ועל הדרך באמצע היער הוצרך לצאת לצרכיו וירד מהעגלה ופנה לצדי הדרך, אז צוה רבי ברוך על הבעל עגלה שימשיך דרכו ויסע הלאה, והניחו את האברך ביער.

האברך שהושאר לבדו ביער הוכרח לשרך דרכו ברגליו הביתה, אדהכי והכי נפתחו ארובות השמים וגשם שוטף ניתן ארצה, ומיד בהגיעו על העיר הקרובה פנה אל הבית הראשון למצוא מחסה מהמטר ולפוש ולהתחמם קימעה, בהיכנסו ראה שם יהודי זקן היושב ולומד בהתמדה, וסח לו האברך שהוא מעדת החסידים ומאנשי רבי ברוך ממעזיבון', ויאמר לו הזקן שמהרבי ברוך לא שמע אך את הבעש"ט ראה, ועובדה דהוי הכי הוי.

פעם הגיע הבעש"ט לעירו אבל הוא לא רצה להתבטל מלימודו ולילך אליו, לילה אחד כאשר גבר החום ביותר קם בחצי הלילה לטייל קצת בחצות העיר באויר הצח, בדרך הילוכו הגיע עד ביתו של הבעש"ט ומבעד לחלון ראה שהבעש"ט יושב ומתעסק בקריאת פתקאות, והרהר אחריו בלבו, עתה בחצות הלילה יושב הוא ומבטל זמנו בדברים של מה בכך, ופנה משם לעבר בית המדרש אך מה מאוד נתפלא לראות שהבעש"ט עומד לפני העמוד ועורך "תיקון חצות" בדמעות שליש, ויתמה בליבו: הלא זה עתה ראיתי מתעסק בביתו, ומה זאת? ומיהר מיד לשוב אל בית הבעש"ט וירא כי עודנו שם כבראשונה, וישתומם מאוד, הכיצד? ומיהר חזרה אל בית המדרש וראה שוב שהבעש"ט עורך תיקון חצות, ואז ראה את גדולתו שבכוחו להיות בשני המקומות בבת אחת.

ויוסף עוד הזקן לספר לו. פעם ארע לו מקרה רע שבעת שהיה קורא "קריאת שמע" היה רואה צורה כל שהיא לנגדו רח"ל, והלך אל הבעש"ט לבקש עצה לזה, וצוה שיתענה שבוע אחד הפסקה מושבת לשבת, ויעש כן ויצום במוצאי שבת, אך בבוקר יום הראשון הרגיש כי הוא רעב למאוד וכי עוד מעט וכוחותיו יעזבוהו וכמעט שהחליט לבטל התענית עד שהתגבר והחליט: יעבור עלי מה ואני אתענה! ומיד כשגמר בליבו כך, הרגיש שובע בנפשו כאילו זה עתה אכל סעודה דשנה, וכך היה בכל בוקר ובוקר, ובערב שבת קודש הרגיש כבר כי נפטר מאותה צרה והיה יכול לקרוא את שמע וליחד את שמו ית' כדבעי.

כששמע האברך כן, הבין על מה ולמה הניחו רבו באם הדרך, למען ישכיל ויווכח עד כמה גדול כח הבעש"ט הק'. הרה"ק רבי מרדכי חיים מסלונים זצוק"ל, "מאמר מרדכי" (ירושלים תשס"ב) ח"ב, ע' י"ב

אזכיר מה ששמעתי מחותני (כ"ק מרן אדמו"ר מסקווירא) ז"ל שכידוע דבשעת נסיעת הבעש"ט הק' לא"י שהה בחג הפסח באיסטנבול, והעולם מספרים שהבע"ד לא רצה להניחו לנסוע לא"י ולכן נטבע ונעשה לו נס וחזר, אולם חותני ז"ל אמר שמקובל אצלם להיפך, שהבעש"ט רצה לנסוע לא"י וכשכבר היה על אם הדרך נתיישב בדעתו לחזור לחו"ל לפי שבחו"ל יהיה ביכולתו לפעול יותר בקירוב נפשות ישראל תחת כנפי השכינה וא"כ מדוע ייסע לא"י אם חשוב יותר כשהוא בחו"ל ואכן התחיל לחזור לחו"ל, וע"ז התגבר הבע"ד ולא רצה שיחזור לחו"ל, מפני שידע שע"י שיחזור לחו"ל יטהר ויקדש לכלל כולו, ואז קרה לו הנס שניצל ולא טבע בים. כ"ק מרן אדמו"ר מוויז'ניץ-מאנסי זצוק"ל, "דרשות" (מאנסי תשס"ב) ח"ב, ע' קמ"ז

על החתונה של אחד מבניו של הרה"ק בעל תולדות יעקב יוסף, כשעמדו כל החבריה עם הבעש"ט זי"ע בא ציפור לידם וציפצפה בקולה, הסתובב הבעש"ט אל הרה"ק רבי פינחס מקוריץ זי"ע ושאל אותו אם מבין לצפצוף הציפור? ואמר לו הבעש"ט הציפור מצפצפת הפסוק לאלה תחלק הארץ. לאחר זמן רב רצה הבעל לנסוע לארץ ישראל ואשתו הרבנית לא רצתה בשום אופן ליסע, ונסעו לרה"ק רבי פינחס מקוריץ זי"ע ואמר להם הלא הבעש"ט כבר אמר לאלה תחלק הארץ, זאת אומרת שבשביל הארץ אתם צריכים להתחלק דהיינו להתגרש, וכך עשו שגירש את אשתו ונסע לארץ ישראל. (כתבי הרה"צ רבי מנשה הכהן רוזנפלד ז"ל) "מטה אהרן", ה' סיון תש"ס, עמ' ז'

מרגלא בפומיה דכ"ק אאמו"ר זצ"ל לספר שפעם אחת ישב הבעל שם טוב זצ"ל עם תלמידיו והיה מונח כוס על השולחן, ואמר הבעל שם טוב זצ"ל כי צריכים להאמין שבזה הכוס יש קיום מכוחו יתברך שמו, ואם יסתלק לרגע לא יתקיים, ובפתע פתאום נשבר הכוס. כ"ק מרן אדמו"ר מביאלא-ב"ב זצוק"ל, "להבת דוד" (ב"ב תשס"ב) ע' ט"ז טו"ב

אברך אחד קבל לפניו (לפני אדמו"ר מסאדיגורא זי"ע) בענין אמונה, ושאל אותו באיזה ספר אתה מעיין. השיב לו באיזה ספר. ואמר לו אל תעיין בו, כי הגם שהיה חכם גדול, אעפ"כ האמונה שהבעש"ט המשיך להעולם, כשהקש מונח על הארץ קצה זה לרוח זה וקצה השני לרוח זה הוא רק בהשגחה, דיא אמונה האט ער ניט גיהאט [אמונה זאת לא היתה לו]. מכתבי הרה"ח ר' יוסף חיים מברדיטשוב ז"ל, "כרם בית ישראל" (ירושלים תשס"ב) ע' צ"ד

אאמו"ר זצוק"ל סיפר שאצל הבעש"ט הק' בשבועות הביא הגבאי קרפלאך לטיש, בדרך כשהביא את הקרפלאך פחד שלא ישאר לו, אכל כמה בפזיונות, כשהגיע עם הקרפלאך לבעש"ט הק' אמר לו מה עשית, ע"י שאכלת בפזיונות ולא עשית ברכה איזה צער עשית לנשמה, התחיל הבעש"ט הק' לגולל לו את כל התהליך של גדילת הפרי, כשמכניסים את הגרעין למטה מתפללת הגרעין ומבקשת שירד גשם ושתגדל, וכשבאים לקצור מתפללת שיכנסו אותה לאגוד ושלא תיפול החוצה, כשמביאים לטחנת הקמח מבקשת שתכנס במטחנה, כשמגיע לנפה מבקשת שתוכנס לנפה ולא תיפול מהצד, כשמגיע לאפיה מבקשת שתכנס לבצק ולא תשאר דבוקה בקערה, ושוב מתפללת שתכנס לפה של יהודי שיעשה ע"י ברכה כראוי ויעלה אותה, ואתה באת וחטפת בלי ברכה. כ"ק מרן אדמו"ר מספינקא שליט"א, "שיחות קודש" (ב"ב תשנ"ה) ח"ג, ע' ק"ב

היה עובדא שהבעש"ט שאל בשמים מי יהיה השותף שלו בגן עדן, וגילו לו על רועה אחד, והלך לראות מי הוא זה שישב אצלו בגן עדן, וכאשר תהיה על קנקנו ראה והנה הוא איש פשוט מאד שאינו יודע אפי' צורתא דשמעתתא, ואח"כ שמע שהיה אומר האיש ההוא - רבש"ע אני אוהב אותך מאד, ואם היה לך צאן הייתי רועה אותם בחנם, ובזה הכיר הבעש"ט שיש לו מסירת נפש בלבו, ולקחו ולמדו תורה והדריכו, עד שכבר הגיע לו המקום ההוא בגן עדן לפי מעשיו. כ"ק מרן אדמו"ר מויז'ניץ-מאנסי זצוק"ל, "דרשות" (מאנסי תשס"ב) ח"ב, ע' קל"א

באימה וביראה ה' הסבא (הגאון רבי משה טרשצ'נסקי זצ"ל אב"ד קרמנצ'וק) מספר, שפעם אמר הרה"ק הגאון ר' זאב רחמיסטרביקר נ"ע תורה וסיים בלשון זו:

"דבר זה שמעתי מאבא (הרה"ק ר' יוחנן נ"ע) ששמע מאביו (הרה"ק ר' מרדכי נ"ע) ששמע מאביו (הרה"ק ר' נחום נ"ע) ששמע מהבעש"ט הק' והבעש"ט הק' הוא ההר סיני" ["דער בעש"ט - דאס איז דער בארג סיני"]. הרה"ח ר' חיים עוזר מרינובסקי ז"ל, "על אבותינו ועל יחוסם" (כפר-חב"ד תשנ"ט) ע' 55

סיפר לי הרה"ג ר' יוסף שטיינעל (שליט"א) [ז"ל], ששמע מהרה"ק מסקווער זצ"ל, שאחד מתלמידי הבע"ש הק' (כמדומה הרה"ק ר' פנחס מקאריץ זצ"ל) כשפגש בהרה"ק ר' צבי, בנו של הבעש"ט הק' (כשהרה"ק מסקווער הזכיר את הבעש"ט הק', האט ער געגעבן א ציטער), אמר לו כשאני רואה אותך יודע אני שאביך הי' בשר ודם, ואם לא ראיתי אותך הייתי אומר שמלאך אחד בא מן השמים וניהל פה עניניו וחזר לשמים.

עוד סיפר לי הנ"ל, שהגאון מטארניפאל זצ"ל מעולם לא שח בעניני חסידות באמצע הרצאת השיעור לפני התלמידים, פעם אחת סיפר המעשה כשהרה"ק הר"ר בער זצ"ל בא להבעש"ט זצ"ל שיקבל אותו לתלמיד, שאל אותו הבעש"ט אם הוא מאמין בהשגחה עליונה בזה העולם שאפי' כשבא רוח ומנשב ומפריח איזה עלה (בלעטיל) ממקום זה למקום אחר גם כן הוי בהשגחה פרטיות, ענה שצריך ליישב עצמו, ואחר איזה זמן כשבא בחזרה שמאמין בזה קיבל אותו לתלמיד. הרה"ג ר' ישראל חיים אשרי שליט"א, "שיח זקנים" (ברוקלין תשנ"ח) ח"ב, עמ' א'

מנהג אבותינו וכן ראיתי אצל רבותינו, דנהגו לספר מעשה במוצש"ק מהבעש"ט זצ"ל, וכיון שכעת הוא ט"ו בשבט, אספר בעניני דיומא. זכורני שמו"ר (הגאון רבי מאיר אריק זצ"ל) סיפר, דהבעש"ט קיבל הזמנה מחכמי הקלויז בבראד, שבראשו עמד הגאון רבי חיים הכהן ראפאפורט זצ"ל, שיבוא לפני הבי"ד להסביר את שיטתו. בדרך הצטרף אליו רבי זאב וואלף קיצעס זצ"ל. הדרך היתה מכוסה בשלג ונסעו דרך יער, והיה אז ט"ו בשבט. הבעש"ט הצטער שלא הי' עמו פירות לברך עליהם שהחיינו, ויגש לאילן ואמר, "וידע כל פעול כי אתה פעלתו ויבין כל יצור כי אתה יצרתו" (מתפילת ר"ה), וגדלו תמרים ובירך עליהם שהחיינו. ר' וואלף שליווהו חשב בלבו, שזו הזדמנות נפלאה להוכיח כעת בפני הבי"ד את כשרותו וגדלותו של הבעש"ט. הוא אסף מהתמרים הנ"ל והניחם בקופסא על מנת להראותם לחכמי הקלויז, כי באותה תקופה בשנה לא היו תמרים לחים בארץ ההיא, ועי"ז יראו בחוש את גדלותו שהוא איש אלקים. כשהגיעו להבי"ד פתח ר' וואלף את הקופסא, ולא מצא בה רק מים. ברוב בהלה שאל את הבעש"ט לפשר הדבר. וענה לו הבעש"ט, "אין לנצח בבית דין ע"י אותות ומופתים, וגם בשמים אין רוצים בזה, וישנם דרכים אחרים כדי להוכיח צדקת מעשינו". (מו"ר לא סיפר מעשה אא"כ הי' מקובל איש מפי איש).

שאלנו למו"ר, א"כ באיזה דרך הוכיח הבעש"ט את שיטתו? ומו"ר השיב לנו עפ"י מעשה אודות רבי הערשל טשארטקובער זצ"ל, שהי' אביו של בעל ההפלאה והר"ר שמעלקא מניקלשבורג זצ"ל, ששניהם היו גדולי ארץ, וגם הוא בעצמו הי' גאון עולם. (יש כמה נוסחאות להמעשה, וזה הנוסח ששמעתי ממו"ר בדיוק).

רבי הערשל הי' ממארי דחושבנא. כל לילה בטרם לכתו לישון, עבר על כל מעשיו שעשה במשך היום, ועל כל פסק דין שפסק, פן טעה בו. פעם בעשותו חשבון הנפש, התבונן בפסק דין בנוגע לשאלה הכרוכה באיסור כרת, ונזכר שיש תוספות מפורש להיפך ממה שפסק. והחל לדאוג מאד שעל ידו יכשלו ח"ו באיסור כרת. ר' הערשל החל לפשפש במעשיו מה גרם לו לבוא לידי זה, ובא למסקנא, דהיות והבעש"ט (שהי' בשכנותו בעיר קאליסק הסמוכה לטשורטקוב, שבה שימש רבי הערשל כאב"ד) התחיל אז בדרכו החדשה, והוא לא רדף את הבעש"ט על כך, ע"כ החליט שזו הסיבה שנכשל בפסק הנ"ל. אבל מכיון שאין יכולים לדנו אלא בפניו, החליט לנסוע לקאליסק להבעש"ט.

כשהגיע לשם בבקר, ראה כיצד שתי נשים עגונות עומדות לפני הבעש"ט, ומבקשות שירחם עליהן ויושיעם. הבעש"ט הלך להכין עצמו לתפלה, וכשגמר הכנותיו ויצא מביהכ"ס, שמע ר' הערשל שהבעש"ט פונה לשתי הנשים ואומר לכל אחת מהן את המקום היכן נמצא בעלה. בלבו של ר' הערשל

החלו לעלות מחשבות, כיצד שייך להשתמש ברוה"ק במקום שאינו נקי? הבעש"ט שראהו עומד בפניה, פנה אליו ואמר לו, "רבי הערשלע טשארטקובער, אל תדאג, לא טעית בשום פסק, תביא לי גמרא", והביאה לו. הבעש"ט ישב ולמד אתו כל הסוגיא עם התוספות, והוכיח לו שדברי התוספות אינם סתירה לפסק דין שפסק. אז נענה ר' הערשיל ואמר, "אין אנו מתפעלים מאותות ומופתים, משום שהם יכולים גם לבוא מסיטרא אחרא, אבל הפשט שלמדתני בתוספות הוא תורת אמת, ואין כח בידי הסט"א ללמוד תורת אמת. שלום עליך רבי ומורי". מאז והלאה קיבלו לרבו.

אח"כ שאל רבי הערשל את הבעש"ט, "איך יתכן שאחר שיצאת ממקום שאינו נקי אמרת דברים ברוה"ק". ענה לו הבעש"ט, "ידעתי שבעליהן של אלו נמצאים במקומות מתועבים, לכן זמן שאני יכול להרהר בדברי תורה איני מסתכל במקומות כאלו. אולם במקומות כאלו שאי אפשר להרהר בהם בדברי תורה, אז הסתכלתי ומצאתים". וסיים מו"ר, רואים אנו שהבעש"ט שיכנע את מתנגדיו לא ע"י מופתים, רק ע"י לימוד פשט לאמיתה של תורה. הגה"ח רבי אברהם יעקב טייטלבוים זצ"ל, נשיא צעירי אגודת ישראל, "קול יעקב" (ברוקלין תשנ"ו) ע' קס"ד

הרוזינר זי"ע סיפר שהבעש"ט הלך פעם ביער ופגע בארי'. והתחיל להעלות במחשבתו שאותיות ארי' הן אותיות יראה והתלבש ביראה גדולה עד שהארי' נקרע ונתבתר לשני חלקים. (רמ"ח שמע מחסיד שהחסיד הזה שמע ספור זה מהאדמו"ר מבוהוש זצ"ל שסיפר בשם הרוזינער זי"ע). הגה"ח רבי חיים אליהו שטרנבערג זצ"ל, "קובץ אליהו", ע' ק"א, אות שי"ט

זכורני שסיפר לנו מו"ר (הגאון רבי מאיר אריק זצ"ל), שפעם היתה אסיפה בלעמבערג (בשנת תקי"ט) שהרשות הכריחה את כל הרבנים להתווכח עם ה"פראנק" (משיח השקר הידוע) ברבים. רבי חיים הכהן ראפאפורט זצ"ל שהי' אז גאון הדור, פנה להבעש"ט זצ"ל, אעפ"י שלא הי' ניחא משיטתו, וביקשו שיבוא להשתתף עמו בויכוח, מפני שהבעש"ט הבין את פראנק ושיטתו. בויכוח התחיל פראנק וטען, "מה זה תורה שבעל פה, שכסדר מוצאים בה מחלוקות מהמשנה ראשונה בברכות שמיד מתחיל, רבי אליעזר אומר כה, וחכמים אומרים כה, ורבן גמליאל אומר כה, וכן הוא בכל הש"ס המלאה מחלוקות. הלאות תיקרא תורה?" עמד ר' חיים, ורצה להסבירו ששיטת בית שמאי מקורו ממידת הדין, ושיטת בית הלל מקורו ממדת הרחמים, וכו' בסוגי הסברים כיו"ב. אמר הבעש"ט, "עם איש כזה אין יכולין להתווכח בשיטות, צריכים לכבדו עם קדחת". ומיד שפראנק המשיך לדבר, בא לו קדחת חמה מאד, ותיבה אחת לא הי' לה שייכות עם התיבה שלאחריה, עד שאבד כל הוויכוח. הגה"ח רבי אברהם יעקב טייטלבוים זצ"ל, נשיא צעירי אגודת ישראל, "קול יעקב" (ברוקלין תשנ"ו) ע' קמ"ח

סיפר לי הרה"ג מו"ה אהרן יודא אראק ז"ל רב ומו"ץ בעיר ווינא יצ"ו בעמח"ס מנחת אהרן, ששמע מפי דודו הגאון האדיר שר התורה רבי מאיר אראק זצוק"ל אבדק"ק טארנא בעל אמרי יושר, שמקובל בידו איש מפי איש, שפעם איקלע הרה"ק רבינו ישראל בעש"ט ממעזיבוז זיעוכי"א לאחת מערי ליטא, במקומות מושבותיהם של המתנגדים לדרך החסידות. ובבאו שמה בקש רשות לדרוש ברבים בבי כנישתא דמתא. ואמרו לו כי כאן אין המקום גורם לדרוש בדברי חסידות. כי אנשי העיר אינם נוחים לתורת החסידים. אז אמר להם שא"כ ידרוש שלא עפ"י דרך החסידות. ונתרצו לו, ונשא שם דרשתו משך ג' ימים רצופים. וחשב ומנה לפניו הויות אביו ורבא שבש"ס כולה. והראה לדעת בעומק חריפות כי מימרא דאביו שהולך לשיטתו בסוגיות דמס' שבת, יש לו שייכות לשיטתו במס' יבמות, ומימרא דאביו במס' יבמות יש לו קשר ושייכות לשיטתו במס' עירובין. וכן בכל הש"ס, כולם יש להם קשר

ושייכות זה עם זה. כי מה שסובר הכא, היא הנותנת שיסבור שם ככה. וכך הי' מונה אחת אחת כל מימרא דרבא הפזורים בש"ס, ואוקי שיש לכולם שייכות א' אל חבר, ודבריו תואמים זה עם זה. הרה"ג ר' דוב בער שווארץ שליט"א, "אמרי דבש" (ברוקלין תשנ"ט) ע' ט"ו

פעם אחת כשהבעש"ט הק' נטל ידיו לסעודה, אמר לו תלמידו הרה"ק ר' נחמן הארדענקער זי"ע, שעפ"י כוונות האר"י הק' יש לכוין בנטילת ידים כוונה זו וזו, ולא כמו שכיוון הבעש"ט הק' באותה נטילה. וענין זה היתה בלילה ומפני שהנרות כבר נכבו ישבו בחושך, והבעש"ט הק' לבש צורה ופשט צורה, והתלמידים כבר הכירו שבעת שרבים לובש צורה ופושט צורה עולה נשמתו למעלה, וכך ישב הבעש"ט הק' זמן מה, והר"ר נחמן הנ"ל נרדם. כשהקיץ הר"ר נחמן שאל אותו הבעש"ט הק' "מה אתה אומר כעת!!" וסיפר התלמיד שראה בחלומו והנה הוא במתיבתא דרקיע ושמע שמכריזין שהבעש"ט הק' ידרוש היום, והתאספו הרבה נשמות וגם האר"י הק' בתוכם, ובתוך דרשתו פלפל הבעש"ט הק' עם האר"י הק' בכוונת נטילת ידים, והאר"י הק' הודה להבעש"ט הק' שכעת יש לכוין כמו שהוא כיוון. כ"ק מרן אדמו"ר מטאהש צוק"ל, "עבודת עבודה" (ברוקלין תשנ"ז) ע' שי"א

סיפר לי הרה"ג ר' מרדכי גרובער ז"ל, ששמע ממור"ר מקאלוב זצ"ל ששמע מזקינו הגאון מקליינווארדיין זצ"ל, ששמע מהרה"ק מקאמינקא, שפ"א נסע ברכבת ביחד עם הרה"ק מצאנז, שאל לו הרה"ק מקאמינקא מה הוא דרכי הבעש"ט הלא גם לפני הבעש"ט כבר ידעו מכל זאת, איז דער צאנזער רב געגעבן א שפרינג אויף אינעם קאלעס מיט א פייער וצעק דרכי הבעש"ט הוא לחשוב שלית אתר פנוי מיני, ולית מחשבה תפיסא בי' כלל, זאת הוא דרכי הבעש"ט ונפל בדביקות כל כך שהרה"ק מקאמינקא הי' צריך לאחוז בו שלא יפול מהרכבת, וגם מור"ר כשסיפר הנ"ל האט ער עס דערציילט מיט א ברען ותיאר איך שהרה"ק אמר הנ"ל. הרה"ג ר' ישראל חיים אשרי שליט"א, "שיח זקנים" (ברוקלין תשנ"ח) ח"ב, ע' רס"ב

בילדותי שמעתי ממור"ר הרה"ח ר' פנחס יעקב פייבושביטש ז"ל, שהיה צדיק בדרכיו וחסיד במעשיו, (הוא עם חברו ר' פנחס דוד חרש הי"ד, היו היחידים שהגיעו לחתונת אדמו"ר ה"לב שמחה" זצ"ל, שהתקיימה תוך מלחמת העולם הראשונה, והדרכים היו בחזקת סכנה, ורק שני אברכים אלו חרפו את נפשם, ולא שמו לב לעיכובים ובאו לשמחת הנישואין) הדברים נחרתו בלבי כיצד הוא הסביר לאחד, "הבעש"ט ותלמידיו חידשו דרך חדשה, יכולים לשבת ליד השולחן כאן, בעולם הזה, והנשמה מטיילת בעולמות העליונים"... הרה"ח ר' מרדכי מייירנץ שליט"א, "על משכנות הרועים" (ב"ב תשנ"ט) עמ' נ'

בתפלת מנחה של עש"ק עמד הבעש"ט הק' כמה שעות בתפלת י"ח ובפרט בברכת מחיה המתים, ואמר הטעם כי בעש"ק בעת המנחה הוא זמן תיקון ועליית הנשמות למעלה, ע"כ בברכת מחיה המתים מבקשים ממנו אלפי אלפים נשמות שיתקנם, ולכן הוא מאריך בברכה זו עד שמתקן את כולם. כ"ק מרן אדמו"ר מטאהש צוק"ל, "עבודת עבודה" (ברוקלין תשנ"ז) ע' שמ"ט

מרגלא בפומיה (של כ"ק מרן אדמו"ר ה"בית ישראל" מגור צוק"ל): הצדיק מקבל את עיקר כוחותיו מן המקושרים אליו. וכן היה מפרש את דברי משרע"ה לאנשים שלא נטהרו (בפרשת פסח שני): "עמדו ואשמעה..." , כלומר, אם תהיה לכם עמידה ותקומה, אזי תוסיפו כח גם בי, "ואשמעה..."

והיה מספר בענין זה מעשה שארע בבית מדרשו של הבעש"ט, שהיה עומד ומאריך מאד בתפילתו ביחודים ובעליית נשמה. התלמידים שסיימו מכבר את תפילתם, והיו רגילים שתפילת רבם הקדוש מתארכת הרבה, יצאו החוצה לרגעים מעטים, לצורך טעימה בעלמא. ויהי בשובם, ראו שפתאום סיים

הבעש"ט להתפלל. והגיד להם, שכל כוחו ותקפו רק בהיות התלמידים עמו במחיצתו, אבל ברגע שעזבוהו, תשש כוחו, ולכן סיים את תפילתו (עפ"י כתבי חסידים). "פאר ישראל" (ירושלים תשנ"ח) ע' תמ"ז

הבעש"ט זי"ע אמר פ"א לשוחט שיביא לו ראש בהמה ששחט היום. וכשהביא אמר לו הבעש"ט תספור כמה שיניים יש בבהמה זו. פתח את פי הבהמה והכניס האצבע והתחיל לספור. ותיכף שהכניס האצבע נדחק הפה ולא יכול להוציא את האצבע. והאצבע נלחצה מאד עד שהתחיל לצעוק מגודל הכאב. ויאמר הבעש"ט למה הנך צועק. הלא אין בה רוח חיים? רשע תן תודה! והתוודה כי מעולם לא בדק שום ריאה ותיכף העביר את השו"ב ונתן לו תשובה ע"ז. הגה"ח רבי חיים אליהו שטערנבערג זצ"ל, "קובץ אליהו", ע' י"ח, אות ס'

סיפר אבא מארי:

בכפר קטן אחד התגורר יהודי שהיה לו בית מזיגה והתפרנס ממכירת יי"ש. בא היהודי אל הבעש"ט הק' והתאונן על מר גורלו הרוחני: כל היום הוא נמצא בחברת גויים שיכורים, ועליו לשמוע את כל פטפוטיהם וניבול פיהם. ביקש היהודי מהבעש"ט הק' רשות לעקור מכפר זה ולחפש למחייתו מקור פרנסה אחר.

ענה הבעש"ט הק' ואמר לו: מקומך אל תנח. השי"ת, מלוא כל הארץ כבודו. וב "ואתה מחיה את כולם" כלול הכל. גם השיכורים ופטפוטיהם אלא שיש לנצל את מה ששומעים - לעבודת ה'.

חזר היהודי למקומו והמשיך למכור יי"ש. לעת ערב, כשגברה עליו העייפות מהעמידה הממושכת - התישב לנוח קצת. והנה התיישבו לידו שני שיכורים, כוסיות הוודקה בידם והם משוחחים ביניהם. נזכר היהודי בדבריו הקדושים של הבעש"ט ויט אזנו לשמוע על מה הם משוחחים. והנה הוא שומע את אחד השיכורים פונה לחבירו ואומר: אתה יודע, איווא, לפעמים קורים דברים מוזרים שאיני מסוגל להבין אותם. הנה ליד ביתי גר איש אחד, עני מרוד, אין לו כל בבית, כל רכושו הוא רק כרית אחת קטנה שהאיש שם אותה מתחת למראשותיו כשהולך לישון. והנה אתמול בא אלי גובה מס המלך, ומשלא מצא אצלו מאומה, החרים את הכרית הזאת וילך לו. ואני איני מסוגל להבין, וכי המלך זקוק לכרית הזאת!?

עונה לו חבירו: אכן, רואה אני שאינך מבין כלום. האם חושב אתה שגובה המס לקח את הכרית עבור המלך? וכי המלך נצרך לכרית זו? לא ולא! כוונת הדברים היא כי צריך לזכור תמיד שיש לנו מלך. ולכן מי שמשלם מיסים מהכנסתו, זוכר היטב את המלך. אבל זה שאין לו כלום, אם לא יקחו ממנו את הכרית האחרונה, עלול הוא לשכוח, חלילה, על המלך. ודבר זה אסור שיקרה, אסור לשכוח על המלך!

שמע המוזג את דברי השיכור והבין היטב אל מה ירמוזו דברי הבעש"ט הק' בדברו אליו כי לא יעזוב את בית המזיגה ואשר גם מדברי שיכורים ערלים, אפשר ללמוד דרכים בעבודת ה', כי "לית אתר פנוי מיניה". הרה"ח

ר' חיים עוזר מרינובסקי ז"ל, "על אבותינו ועל יחוסם" (כפר-חב"ד תשנ"ט) ע' 135

שמעתי מהה"ק מ' יעקב ארי' מראדזימין, שהשר ממעזיבוזו הי' בצוותא עם שאר השרים, והתחילו לדבר מהכנסת רכושם. ועזבון השר ממעזיבוזו עלה על כולם, והכנסתו מצער וקטן מכולם. וחקר אח"ז, והשיבוהו כי היא ע"י שיושב פה הבעל שם, והוא מעניש למי ששוכר אוראנדא שיושב בה ישראל. ע"כ הישראלים הם תקיפים, ובמקום שצריך להוספה מוכרח הראזאנטצי להשכירו בפחות. מיד כעס מאוד, וציוה שיכינו שבטים ומקלות להכותו. ושלח אחרי הבעש"ט, ובא אליו, והושיבו, ודבר עמו בחכמות הרבה שעות. ותמה עליו שלא ראה חכם כמותו, וכיבדו מאוד.

אח"ז אמר הבעש"ט להשר, אני יודע שלא בשביל חכמות קראתני, למה שלחת אחרי. הובילו השר לחדר אחר, והראהו השבט מושלים שהכין בעבורו. אך בבואך אלי נבהלנו כולנו ונתהפך לבבי לאהבה אותך בכל לב. אולם איש כמוך אין ראוי לחסר ממנו, ואתה מעניש לכל מי שרוצה לשכור אוראנדא של חבריו. השיבו הבעש"ט, איש כמוך הישר באדם, אין אתה רואה העניות והצער לכל היושבים תחתך. והבטיחו השר לבל יוסף על האוראנדאות. מכתבי הגה"ח רבי יוסף לעוונישטיין זצ"ל, אבד"ק סעראצק, "קובץ נחלת צבי" חט"ו, ע' ר"ז

מסופר על הבעש"ט הק', שפ"א הלך לטבול במקוה ולא היה לו נר להדליק, ולקח חתיכת קרח והדליקה, ודלק כמה שעות, ואח"כ כשיצא כבה ונשאר שלולית של מים. הגה"צ רבי יצחק שלמה אונגר זצ"ל, גאב"ד חוג חת"ס-ב"ב, "תורת איש" (ב"ב תשס"ה) ח"א, ע' ע"ו

נודע מאא"ז הבעש"ט הקדוש זי"ע שבשעת התפילה היה לו פחד נורא, ופעם התפלל בבית מלא חביות מים, וחביות גדולות של תבואה, וכל החביות התחילו לרעוד גם כן, שהמשיך הבעש"ט בהם פחד נורא בתפילתו, כמו שהיה בשעת מתן תורה כמ"ש (שמות יט, יח) ויחרד כל ההר מאוד. כ"ק מרן אדמו"ר מסקאליע זצוק"ל, רעוא דרעוין מקץ תשכ"ד, "ניצוצי אורות", מקץ תשס"ד, עמ' ב'

אא"ז מבאיאן זי"ע סיפר, שכאשר הבעש"ט הק' היה בדרכו לארץ ישראל בזמן חג הפסח, בהיותו באיסטנבול בליל הסדר, כיבדו אותו ביין חזק עד מאוד, אשר די היה בטיפה אחת ממנו להפיל שינה לימים אחדים, ושתה ד' הכוסות מיין זה. ושאלו החסידים את אא"ז האין יתכן כזאת, והשיב שהבעש"ט הק' היה בבחינת 'אש אוכלה אש' (ע"פ יומא כא:). כ"ק מרן אדמו"ר מבאיאן שליט"א, מוצש"ק שבת חוהמ"פ תשמ"ו, "אמרי קודש", ניסן תשס"ז, ע' מ"ט

מספרים שפ"א אמר הבעש"ט לאחד מתלמידיו שילך למקום פלוני כדי ללמוד מדות, כמובן שהי' לפלא לתלמידו שצריך לילך ללמוד מדות, מי גדול יותר במדות מהבעש"ט ותלמידיו הקדושים. אבל התלמיד שמע בקול רבו והלך לשם. כאשר בא לשם נתאכסן אצל איש עשיר ת"ח וחסיד וראה שהוא אדם הגון ועיין על כל מעשיו כל היום וראה שהוא בעל מדות טובות עוסק בתורה ומצוות, אבל עם כל זה לא מצא בו אלא מה שידע וראה בבית הבעש"ט, הוא ישב שם כמה ימים והבעה"ב קיבל אותו בסבר פנים יפות מאד, והוא ביקש וחיפש ללמוד מדות ולא מצא, יהב דעתו למהדר להבעש"ט. אבל בעת שהי' בבית האכסניא שלו ראה שבבית דירתו יש אינש דלא מעלי וע"ז הרהר בלבו על הבעה"ב שהוא עשיר ות"ח למה יחזיק איש כזה בביתו, אבל לא העיז לשאלו על זה.

כאשר רצה לנסוע משם אמר להבעה"ב שרוצה לנסוע ונתן לו תודה על שקבלו בביתו כמה ימים בסבר פנים יפות, ואמר לו מה שהרהר בלבו למה מחזיק אינש דלא מעלי בביתו, ענהו הבעה"ב ואנכי לא ידעתי מזה כלום, ועתה אצוה הפקיד שלי שיראה שיעקור האיש הזה דירתו מביתי, אבל אני תמה על מע"כ מתי יש לו פנאי לעיין על אחרים ולא לעיין על עצמו אם מעשיו מהוגנים כראוי. אז הבין שלזה שלחו ללמוד ממנו שצריך אדם לעיין ולחקור אם מעשיו כראוי כדי לתקנם, ולא להביט על אחרים. הגה"צ רבי מרדכי אריה הלוי הורביץ זצ"ל, אב"ד באנילא, "בשם מרדכי" (ירושלים תשס"ה) ע' של"ט

סיפר רבינו (כ"ק מרן אדמו"ר מסקאליע זצוק"ל) שפעם בסעודה שלישית בשבת אמר הבעש"ט הק' זצוק"ל, שעכשיו נסתלק האור החיים הקדוש, וביאר הבעש"ט הקדוש, שיש יחוד אחד בנטילת ידיים, שמוסרים

רק לצדיק אחד בדרא, ואותו יחוד היה ידוע להאור החיים הקדוש, וכיון שעכשיו בשעת הנטילה, גילו להבעש"ט אותו היחוד, סימן הוא שנסתלק האור החיים. "אדיר במרום" (ברוקלין תשס"ד) ע' קל"ג האמונה שאנו מאמינים בזמן הזה, היא בזכות הבעל שם טוב הק' זי"ע.

כמאמר הרה"ק מרוז'ין זי"ע, שלולא האמונה שהכניס הבעש"ט הק' בלבות ישראל, לא היה נשאר ח"ו האמונה בישראל. ועל ידי זאת האמונה יש להם לבני ישראל מעמד גם בגלות המר, ובה הם מתחזקים עד ביאת המשיח. ובספה"ק דגל מחנה אפרים איתא בענין האמונה הפשוטה של זקנו הבעש"ט הק', שפ"א עבר הנהר דענסטער מתוך אמונה פשוטה. ויש המוסיפים על עובדא זו, שכידוע למד הבעש"ט הק' בשחר ימיו עם הנביא אחיה השילוני, שלימדו כוונות ושמות הק'. ופ"א היה צריך לעבור בנהר, ועבר אותו על ידי שם קדוש, אך תיכף התחרט על כך, והיה מסגף ומתענה ע"ז. עד שפעם אחת היה הבעש"ט הק' בעת צרה, בעת שרדפו אחריו, ובפעם הזה לא השתמש כלל בשמות הק' ועבר הנהר דענסטער בכח אמונה פשוטה. וזו היתה תשובת המשקל לזה שעבר הנהר ע"י השמות הק'. כ"ק מרן אדמו"ר מבאיאן שליט"א, בשוה"ט שביעי של פסח תשנ"ג, "אמרי קודש" ניסן תשס"ז, ע' צ"ט

הטשערנובלער מגיד זיע"א אמר, שעד ביאת המשיח, כל יהודי באשר הוא, אף זה הנמצא בקצה הארץ, אפי' בדייטשלאנד - שם לא התפשטה החסידות, כאשר הוא זועק וגונח אל השי"ת אף זה הוא מכת הבעש"ט הק', שהזריח באורו את הכח לאחוז בעבודת השי"ת עד ביאת המשיח, הכל מכת הבעש"ט. כ"ק מרן אדמו"ר מרחמיסטריווקא שליט"א, מוצש"ק פר' נשא תשס"ה, "מילין קדישין" (ירושלים תשס"ו) ח"א, ע' רל"ו

עובדא הידועה על הבעש"ט הקדוש שבימיו העלילו הגויים בק"ק שדה לבן אשר בפולין הרוסית עלילת דם על חשובי העיר, ועינום בעינויים נוראים ר"ל, ולאחר מכן אמרו להם שאם ישתמדו ר"ל יניחום לנפשם, והמה לא עמדו בנסיון ונשתמדו, ובכל זאת לא הועיל להם והרגום בעינויים קשים ושרפום חיים. ונודע הדבר להבעש"ט עש"ק בבוקר, ונפל על פניו ארצה והטיח את ראשו בקרקע וגעה בבכיה ביללות גדולות כירמי' הנביא בעת החורבן, והדבר נגע כ"כ לליבו מגודל אהבת ישראל אשר יקדה בקרבו, עד שלא יכלו תלמידיו לדבר עמו, והמה ראו כן תמהו כי לא הורגלו בכגון דא, והמתינו לעת ניטו צללי ערב ויתקדש היום, אך הבעש"ט לא קם מן הארץ אף להדה"נ ולא הלך למקוה ולא לבש בגדי שבת, רק היה מוטל על פניו ארצה ומירר בבכי עד שנתלחלה הארץ מדמעותיו, ולא קם להתפלל תפילת שבת, ושמעוהו אומר בתוך בכייתו ברוך הבא אברהם וברוך הבא יצחק וברוך הבא יעקב, ובכה כן כל הלילה וכל הבוקר עד חצי היום, ובחצי היום שבה אליו רוחו וקם מן הארץ ורחץ את פניו ועמד להתפלל וקידש על היין כקידוש הלילה, ואח"כ הגיד הבעש"ט לתלמידיו שמן השמים הטעוהו והבטיחוהו שלא יאונה כל רעה לאנשי שדה לבן, ולכן חרה לו כ"כ כי היה לבו סמוך ובטוח שינצלו, ומפני כן לא היה בכוחו לסבול את גודל הצער.

והמשיך הבעש"ט ואמר שעלה מעולם לעולם, ובכל מקום בואו ברוחו המלאכים מפניו ונחבאו מפניו כי היו בושים הימנו, ובקשו לנחמו מן השמים ושלחו את האבות הקדושים לנחמו וימאן להתנחם ולא אבה לסלוח עד שנגלה עליו הבוכ"ע בעצמו ועמד לפני כסא הכבוד, ושם קיבל תנחומין. וזה כעין דאיתא (פסיקתא דבבא תבכה ז' ודנחמו ג') דלעתיד לבוא ישלח השי"ת את הנביאים ואת האבות הקדושים לנחם את כנסת ישראל על סבלה בעת הגלות, ולא תקבל תנחומין עד שינחמנה הקב"ה בעצמו כדכתיב (ישעיה מ, א) נחמו נחמו עמי יאמר אלקיכם. ואז הבטיח השי"ת להבעש"ט שמהיום והלאה לא יהיו עוד גזירות שמד, ואכן מזמן הבעש"ט לא היו עוד גזירות שמד עכ"פ ברבים שיאנסו לעבור על הדת.

ביום המחר אמר הבעש"ט לתלמידיו שיכינו את עצמם כי הוריד את הס"מ בעצמו שיבוא אליו (ואין לנו השגה בגודל מעלת הבעש"ט). **וצוה לתלמידיו** שיגביהו מגבעותיהם ויתגלה מצחם, כדי שהס"מ יראה את הצלם אלקים על פניהם ויתירא מפניהם, (ומסתמא יש סודות נוראים בזה) וצוום שיזהרו בעצמם מאד שלא יתפתו ח"ו ממנו ולא יעשו דבריו עליהם שום רושם, ולאחר שגמרו להתפלל נפתחה הדלת ונכנס הס"מ לביהמ"ד לעיני החבריא קדישא, והמה גילו את מצחם כמו שנצטוו, ונענה הס"מ ואמר להבעש"ט שזה לו אך הפעם השלישית שירד לזה העולם בעצמו, בפעם הראשונה ירד כשחטאו בני"י במדבר, ובשניה ירד כשחרב ביהמ"ק בראשונה, ועתה ירד בשלישית. ושאלו הבעש"ט דהא תינח מה שחפץ שיצאו לשמד אין לו טענה עליו בזה כ"כ, כי הרי זו היא אומנותו של יצה"ר, ולצורך זה נברא, אך למה לא נסתפק בזה והרגם, וענהו הס"מ שבמה שהרגם היתה כונתו לש"ש שלא ידמו להינצל ע"י שמד. אחר שסיים הבעש"ט לדבר עם הס"מ פתח הס"מ את פיו והתחיל להלל ולפאר את מעלת תלמידיו הבעש"ט אשר צלם אלקים על פניהם כשעת לידתו, ואמר שכמה רבתה שמחתו על שזכה להסתכל בפניהם הקדושים, שכמותם לא ראו עיניו זה זמן כביר, וביקשם שיסתכלו בפניו כדי להנאותו, והמה לא שעו אל דבריו. **ולאחר מכן הגיד הבעש"ט שהס"מ היה חפץ להכשילם במחשבות גאוה ע"י דיבוריו**, אך בעז"ה לא עלתה בידו. כ"ק מרן אדמו"ר מצאנז-קלויזנבורג צוק"ל, שיעור חומש רש"י וישלח תשל"ל, [ד"ת - ארה"ב תשס"ה - גליון ח' עמ' א']

הרבה הבעל שם טוב לקרב אנשים פשוטים, תמחו על כך תלמידיו, **נענה ואמר**: אני כל יגיעתי ועבודתי להיות פשוט, והם, הלא פשוטים הם... הרה"ח ר' יהודה לייב לוינ ז"ל, "חסידים מספרים" (ירושלים תשל"ט) ח"ב, ע' 78

פעם היתה שריפה בבית הרה"ק **בעל דגל מחנה אפרים** זצ"ל, ובחסידי ה' לא היו נזקים. וראו שבעל דגל מחנה אפרים נאנח על זה, שאלו אותו תלמידיו ילמדנו רבנו מה החרי אף והצער, הלא בעז"ה לא יצא מזה היזק? **ענה להם הרה"ק**, שפעם היה הבעש"ט בחג הסוכות בעיר בראד, טרם נודע כל כך טבעו בעולם, ואנשי העיר הוציאו שמועה על הבעש"ט בחג הסוכות שהסוכה שלו פסולה. והעיר בראד רעשה מזה, **עד שהבעש"ט הק' שם לב** למקורביו שהם מודאגים, **ושאל אותם** מדוע אתם מודאגים, הם התחילו לספר לו מה שאנשי העיר מדברים על סוכתו שהוא פסולה. **ואיך שהבעש"ט שמע זאת**, וביקש שיביאו לו קלף שהוקצה למצוה, והניחו על השלחן תחת אצילי ידיו, ומאד עמקו מחשבותיו, ואח"כ הרים ידיו וראו על הנייר שנרשם על זה: הסוכה שר' ישראל בעש"ט יושב עליו הוא סוכה כשרה לכל הדעות. ונעשה שמחה בבית הבעש"ט ונתן את הקלף לנכדו בעל דגל מחנה אפרים, ואמר לו שיחזיק את הקלף אצלו ובוה יתחזק גופו - כי היה לו גוף חלש. **ומסיים הדגל מחנה אפרים**, ועכשיו שהיה כאן שריפה ונשרף הנייר הנ"ל אני מפחד שאכן הגיע עתו, וכן הוא אחרי שבועיים נפטר הדגל מחנה אפרים זי"ע.

[רבנו (הגה"צ רבי ישראל אברהם שטיין זצ"ל, אבד"ק פאלטישאן) שמע מרבו הרה"ק ר' שימע'לע ועלכאווער זצ"ל ששמע מזקן אחד ששמע בעצמו מפי הדגל מחנה אפרים]. "איש על העדה" (ברוקלין תשס"ז) ע' שי"א

חתנו של הרה"ק הגאון רבי מנחם מענדל מליובאוויטש [ה"צמח צדק"] צוק"ל, היה עומד פעם אחת בחדר של חמותו הרבנית, ושם היה מונח על השלחן סדור קרבן מנחה, וספר שבחי בעש"ט. ובעמדו בחדר הנ"ל, בא חותנו הרה"ק לשם, והוא היה מקפיד מאד על ביטול הזמן, וכשבא לחדר זה, וראה שם חתנו עומד בטל, אמר לו מדוע אתה עומד בטל, אמר לו חתנו ומה אעשה שאין כאן שום ספר, רק הסדור קרבן מנחה? אמר לו הרה"ק רבי מענדעלי, הרי נמצא איזה ספר, והראה לו על ה"שבחי בעש"ט", אמר לו

חתנו, אינו מקובל אצלי. אמר לו הרה"ק רבי מענדעלעל, כל מה שכתוב בו בשבחי בעש"ט, הכל אפס ואין, נגד גדולת הבעש"ט! ואמר לו, שמעתי מזקני (הוא הרה"ק רבי שניאור זלמן מלאדי, בעמח"ס התניא והש"ע) צוק"ל, ששמע מרבו המגיד הגדול ממעזריטש צוק"ל, שאמר, כי הבעש"ט היה לו ראייה, לראות ארבע מאות פרסאות על ארבע מאות פרסאות, ובנו של הבעש"ט (הוא הרה"ק רבי הירש צוק"ל), היה לו ראייה, לראות ארבעים פרסאות על ארבעים פרסאות, וסיים הרה"ק רבי מענדעלעל, לא תסבור ראייה "רוחניות", שזה היה בלי שיעור, רק היה ראייה "גשמית" ממש. הרה"ח ר' ישעיה זאב צוקערניק ז"ל, "אמת ויציב" (ברוקלין תשנ"ו) ח"א, ע' רפ"א

בזמנו של מרן המאור עינים זי"ע א"ה הפיסו ספר של סיפורים ומעשיות מהבעש"ט הק'. כשראה המאור עינים את הכתוב בספר, נענה ואמר, "כל מה שכתוב כאן יכולני אף אני לפעול, עם כל זאת "בעש"ט" אינני". כ"ק מרן אדמו"ר מרחמיסטריווקא שליט"א, מוצש"ק פר' נשא תשס"ה, "מילין קדישין" (ירושלים תשס"ו) ח"א, ע' רל"ו

הבעש"ט קודם הסתלקותו אמר "אל תבואני רגל גאווה" (תהלים ל"ו י"ב) ויש לומר שכל ימיו היה מתעסק וטריד בשאר עבודות בצרת ישראל וגלות השכינה, ובעת פטירתו היה מתעסק עם עצמו ועיקר התעסקות עם עצמו הוא שלא יבוא לגאות. כ"ק מרן אדמו"ר מאמשניאוו-ארה"ב צוק"ל, "אמרי קודש" (ברוקלין תשס"ב) ח"ב, ע' קנ"ד

שמעתי מחותני הגאון רבי אהרן ברנשטיין זצ"ל ששמע מהרה"צ ר' מרדכי צבי שמרלר זצ"ל, ששמע מפה קודש הרה"ק ר' דוד צבי חן (הרד"ץ) מטשערניגוב זצ"ל: כ"ק אדמו"ר האמצעי זי"ע שאל פעם את אביו הקדוש רבינו הזקן זי"ע שיאמר לו איזה הפלאה על רבו הקדוש המגיד זי"ע, והשיבו, כי הרב המגיד היה ממש מרכבה לא"ס: כאשר היה מזיז ידו הק' הימנית, היה מרים את דרועא ימינא היא מדת החסד דלמעלה, וכאשר היה מגביה ידו הק' שמאלית, היה מרים את הדרועא שמאלא, מדת הגבורה שלמעלה. שאלו עוד ומה כבר היה הבעש"ט? ענה: "גאר עפעס אנדערש" (משהו אחר לגמרי)! הגאון רבי חנניא יוסף אייזנבאך שליט"א, ראש ישיבת חב"ד בבני ברק, "קונטרס מחנה יוסף" (ירושלים תשע"ג) ע' ל"ה

שמעתי מכ"ק מו"ח [מרן אדמו"ר מסקווירא] צוק"ל שפעם אחת נכנס הרה"ק מרוזשין זי"ע לביהמ"ד בשעת לילה מאוחרת וישבו שם קבוצה של חסידים. נענה הרה"ק מרוזשין זי"ע ואמר: "דער זיידע דער גרויסע מגיד איז נישט געוועהן קיין בעדער, און דער בעל שם איז נישט געוועהן כביכול!!" ומיד סיפר שפעם אחת עמד הבעש"ט הק' זי"ע בתפילת שמונה עשרה, ובאמצע התפילה נשמטה כנף אחת מטליתו שהיתה תחובה בתוך החגורה ונפלה ונגעה בארץ. כל העומדים שם לא הרהיבו עוז בנפשם לגשת לתקן הטלית, כי היו מפחדים לנגוע בטליתו של הבעש"ט הק' זי"ע באמצע תפילתו, עד שניגש הרה"ק המגיד הגדול זי"ע לתקנו, אולם כאשר אך נגע בו נפל תיכף בחלשות ולא היו יכולים לעוררו, עד שהיה הדבר כרוך בפיקוח נפש, ובלית ברירה הוכרחו להפסיק את הבעש"ט הק' זי"ע מתפילתו ולהזכיר לפניו את המגיד הגדול זי"ע.

ובאמת מובא בספר דברי שלום מהרה"ק מקאידינאוו זי"ע (סוף פר' כי תבא) ששמע מזקינו הרה"ק רבי שלמה חיים מקאידינאוו זי"ע שהציצית של מרן הבעש"ט הק' זי"ע היו מתנועעים בחיות ממש, כי הבעש"ט הק' בקדושתו המשיך בהם כל כך הרבה חיות אלקי עד שהיה בהם רוח חיים ממש. כ"ק מרן אדמו"ר מראחמיסטריווקא-ארה"ב שליט"א, "אמרות טהורות" (ברוקלין תשע"ד) ח"ה, ע' ס"ט

ידוע מהבעש"ט הק' זצללה"ה שהקיש על הדלת אצל איש וביקש לחם ונמלט ולא מצאווה ואמר: **"וברכתך בכל אשר תעשה" כתיב** (ראה דברים טז, יח) מכאן שצריך קצת השתדלות, ומכיון שעשיתי כן נפטרתי, וצריך להיות בעל בטחון וכו' (מתוך מכתב להרה"ח ר' מרדכי זאב דרעזנר ז"ל, מיום א' פר' וישלח תש"ח). מרשימות הגה"ק רבי מרדכי רוקח מבילגורייא זצוק"ל, "אור הצפון", תמוז תשע"ב, עמ' ח'

שמעתי מאמור"ר זצללה"ה כי כאשר מרן אור שבעת הימים הבעש"ט הק' זי"ע היה בבראד, בערב שבת לא הניח לשחוט עבורו אלא אם כן יראה מקודם את סכין השחיטה, וכידוע שקודם התגלותו היה הבעש"ט שוחט, היה זה דבר חידוש שמבקש לבדוק הסכין בעיר מלאה חכמים ששם היו חכמי בראד הקדושים, וכאשר לאחר מכן בדק השוחט דמתא את הריאה ראה שיש בה נקב, והראה לבעש"ט את הריאה המנוקבת, הפטיר הבעש"ט ואמר אין זה כלום וכשירה היא, וביקש שיכינו לו מבשר זה לכבוד שבת, השוחט פירסם בעיר על דבר הרבי החדש שהגיע לעיר ואוכל טריפות רח"ל, ותהום כל העיר וכי לזה האיש יצאו כולם לכבדו ביותרת הכבוד, והרי הוא שימש כשוחט ואינו יודע את ההלכה שאם יש נקב בריאה הרי זה טריפה.

באותו יום נתכנסו כל פרנסי וחשובי העיר לטכס עצה כדת מה לעשות, ואמנם לא רצו לעשות מעשה עד שישאלו את הבעש"ט לפשר מעשיו, והסכימו ביניהם שלמחרת ביום השבת לאחר התפילה יתכנסו כל הקהל המתפללים בבית המדרש הגדול ויבואו למקום שבו יערוך הבעש"ט את סעודת השבת, ואז גדול העדה ישאל אותו מה הדין כשיש נקב בריאה, וכאשר לא ידע מה להשיב יקומו עליו ויגרשוהו מן העיר בבזיונות כראוי לו. והנה בעיר בראד היה אחד שלא היה שפוי בדעתו, והיה רגיל לדבר כל היום לעצמו דברי שטות, וכאשר בא הבעש"ט לבראד כפתוהו והביאוהו אל הבעש"ט, ציוה הבעש"ט שיתירוהו מחבליו ויניחוהו אצלו, ואכן כל זמן שישב בבית הבעש"ט ישב בשקט ובדומיה והגה לא נשמע מפיו, כי אם הסתכל והביט אל פני הבעש"ט. וכאשר אך יצא יצא מבית הבעש"ט חזר לאיוולתו והתחיל לצעוק ולדבר לעצמו והוצרכו לחזור ולקשור אותו, וציוה הבעש"ט שיביאו אותו בכל יום לכמה שעות אליו עד שיתרפא לגמרי, וכן עשו מדי יום ביומו ששכרו גוי גיבור אחד שהיה כופת אותו בכל יום ומביאו לבית הבעש"ט ושם היה מתיר אותו מחבליו. באותו יום השבת כשהביא הגוי את המשוגע לבית הבעש"ט וראה שיושבים שם הרבה יהודים, ובראשם יושב זקן אחד, חשב הגוי לתומו שזהו הבעש"ט, והתיר אותו מחבליו והכניסו לאותו בית, אמנם כיון שעדיין הבעש"ט לא היה שם התחיל הלה להתפרע ולדבר לעצמו, בתוך הדברים שמעו איך שהוא אומר, אהה מה שעשיתי אתמול, היה מונח כאן ריאה על הארץ ואני לקחתי מסמר ועשיתי בו נקב נאה כל כך... וסיפר בכל הפרטים איך היה הנקב. כיון ששמעו את דבריו עמדו כולם והשתוממו, שהרי לפי זה מותרת הריאה על פי הלכה, שהרי בהמה לאחר שנשחטה כראוי בחזקת היתר עומדת, וקיי"ל דהיכי דשכיחא ידא דטבחא וכן שכיח ריעותא תלינן (עיי' חולין מט, א, ועיי' בית יוסף י"ד ס' לו אות ה; ס' נ"ה אות יג), ואפילו בנקב עגול היכא דאיכא למיתלי מחמת הדקין תלינן (עיי' שו"ת הב"ח החדשות ס' טו), וה"נ כיון שהשוחט השאירו מונח על הארץ בלא השגחה ונמצא שם מי שלא שפוי בדעתו הדבר פשוט דתלינן להקל, ולכן על ידי שראה הבעש"ט ברוח קדשו דהוה כשכיחא ידא דטבחא שפיר היה מותר וכשר על פי הלכה, מיד עמדו כולם וינוסו משם במהירות שלא יראם הבעל שם טוב, וזה היה המופת הראשון שהראה הבעש"ט בבראד. אחר הדברים האלה שאל הגאון בעל נודע ביהודה את הבעש"ט אמנם איגלאי מילתא שהייתם צודקים וריאה זו כשירה היתה, אבל ברצוני לדעת מנין ידעתם זאת. ענה הבעש"ט ואמר הכרתי שיש על זה רוח טהרה. כ"ק מרן אדמו"ר מצאנז שליט"א, רעוא

דרעוין פנחס תשע"ג, "בצילא דמהימנותא", מטו"מ תשע"ג, ע' י"א

ידוע שפ"א עבר הבעש"ט על נהר דינעסטיר ע"י שפרש תחתיו את הפאטשיילא וכן עבר בלי שום דבר כי אם בכח אמונה פשוטה, וזה היה בגדר תשובה על מה שעשה פעם בימי נעוריו שעבר את הנהר בשמות הקדושים שלמדו רבו וע"כ עבר אז רק בכח אמונה פשוטה. כ"ק מרן אדמו"ר מוויז'ניץ-מאנסי צוק"ל, "עובדות וסיפורים" (מאנסי תשע"ד) עמ' ט'

אדמו"ר ידידי הרבי מבהוש רבי יצחק פרידמאן (שליט"א) צוק"ל, אמר בסעודת ט"ו בשבט תשכ"ח ממרן רשכבה"ג מרן הבעל שם טוב זצלה"ה שנסע במיוחד פעם מרחק רב ובאמצע הדרך נכנס באיזה בית נידח בכפר ודבר עם "זקן" אחד שהיה מלא פצעים ובעל יסורים. זה היה עש"ק ותיקף אח"כ נסע משם הבעש"ט זי"ע, ואמר אח"כ מרן הבעל שם טוב על כן לא נשאר שם עם הזקן בשבת קודש, כי זה הזקן היה בחי' משיח בן יוסף וראה כי יסתלק בשב"ק והבעל שם טוב זצ"ל לא רצה להישאר שם בעגמת נפש ביום השבת. עכ"ד הרבי מבהוש זצ"ל. הגה"צ רבי יהודה זאב לעבאוויטש זצ"ל, "זאת ליהודה" (ב"ב תשס"ז) ח"ג, ע' י"ט

מסופר על הרה"ק רבי נחמן מקוסוב זי"ע מגדולי תלמידי הבעש"ט הק' אשר אף שמעולם היה אדם גדול וקדוש, אך מלכתחילה היה מהמתנגדים על הבעש"ט הק'. ופעם אחת בא אליו היצה"ר ושידלו בדברים ויאמר אליו שמוכן הוא להניחו לנפשו לקיים את כל המצוות ולעשות את כל עבודות הקודש, ורק בתנאי שיוותר על ענינים שבקדושה. ויען לו רבי נחמן ויאמר שהוא מסכים להיפך מזה, לוותר אפילו על כל עניני עבודת ד', רק על הדבר הזה שמירת כח הקדושה, ע"ז אינו מוותר בשום אופן. לאחר זמן מה נתקרב להבעש"ט הק' ובפעם הראשונה שנכנס בקודש פנימה אל הבעש"ט הק', עוד טרם היה סיפק בידו לפצות פיו ולדבר דבר, נענה הבעש"ט הק' ואמר לו: "יפה דנת יפה עשית", כי עיקר הכל הוא כח הקדושה, וכאשר זוכים לזה, אז זוכים לדרגות והשגות סתרי תורה הן בתורת הנגלה והן בתורת הנסתר. כ"ק מרן אדמו"ר ה"באר יעקב" מנדבורנה צוק"ל, בשיחת קודשו כ' אלול תשנ"ו, "תל תלפיות", אדר תשע"ג, עמ' י'

אלופינו מסובלים

ידוע מאמרו של מרן הבעש"ט הקדוש זי"ע על הפסוק (תהלים קמד יד) 'אלופינו מסובלים' שעל ידי שהאיש הישראלי מאמין באלופו של עולם, הרי הוא סובל בנחת את כל הבא עליו, ולא יאבדו עשתונותיו בבוא עליו איזה צרה וקושי, כי ידע שהכל בא מלעילא ולעילא בהשגחה פרטית וחשבון מדוקדק. הגה"צ רבי אלימלך בידרמן שליט"א, "באר הפרשה", חוקת תשע"ה, ע' י"א

נפשם בהם תתעטף

רוח אפינו אור ישראל וקדשו הבעל שם טוב נבג"מ [אמר] על פסוק (תהלים קז, ה) "רעבים גם צמאים נפשם בהם תתעטף", מאין נמשך שהם רעבים וצמאים, מפני ש"נפשם" - ניצוצות הקדושים אשר שייכים לנפשם, "בהם" בהמאכלים ובהתענוגים מעוטרם. על כן עשה ה' ככה שיהיה האדם צריך לאכול ולשתות ולהתענג כדי שיעלה הניצוצות הקדושים ההם. הגה"צ רבי שלום פרלוב מבראהין זצ"ל, בעמח"ס "משמרת שלום - מנהגי קוידנוב", "דברי שלום" (ברוקלין תשע"ד) ע' ס"ד

רמז משמים

קבלנו מקדוש ישראל הבעש"ט נבג"מ שכאשר בא לאדם אהבה רעה, ידע דמשמיה קא רמזי ליה להפך אהבה זו לאהבת הבורא. והאין מהפכין אהבה רעה לאהבת הבורא, פירש רבינו הקדוש הנ"ל שיחשוב בנפשו כי מאין נמשך אהבה לדבר זה, אלא שנשתלשל ונמשך מעולם האהבה נצוץ קדוש ונפל לסטרא

אחרא רחמנא ליצלן. ויאמר לנפשו - מה לי לידבק באהבה זו הנפולה להדבק בסטרא אחרא ולאבד חיי גופי ונפשי, מוטב לי להדבק במקור האהבה - בחיי החיים ברוך הוא. וכשמהפך אהבה הנ"ל לאהבת הבורא, נמצא שעבד להשי"ת באהבה זו, ועי"ז יתפרדו כל פועלי און, וניצוץ הקדוש שהיה בתוך הקליפה הנ"ל נתעלה לשורשו. הגה"צ רבי שלום פרלוב מבראהין זצ"ל, בעמח"ס "משמרת שלום-מנהגי קוידנוב", "דברי שלום" (ברוקלין תשע"ד), עמ' ס'

הודאי שמו

איתא בשם הבעש"ט הק' וצללה"ה דכשאדם בא לידי ספיקות בודאי אין הקב"ה אצלו וזה כוונת הגמרא (ברכות ג') **מי איכא ספיקא קמי שמאי**, כי הודאי שמו כן תהלתו ע"ש. הרה"ק רבי אליעזר מויז'ניץ זצוק"ל, "דמשק אליעזר" (ב"ב תשנ"ה) ח"א, ע' קפ"ב

הכל חייבין בראיה

בשם הבעש"ט, הרואה מי שהוא שעבר על עבירה, זה הוכחה שיש לו שייכות לעבירה זו, ורמז לזה, **הכל חייבין - בראיה** (חגיגה ב' ע"א). הגה"ח רבי שמאי גינזבורג ז"ל, "אמרי שמאי" (ירושלים תשמ"ב) ויקרא, ע' נ"ז

בעל שם טוב

רבינו הבעש"ט זי"ע נהג לחתום בעצמו **"ישראל בעל-שם"** או **"ישראל בעש"ט"**. מתנגדיו תמחו עליו, דהרי זה נראה כעין יוהרא ח"ו, להגיד שבחו בעצמו. רבינו בעל מנחת אלעזר זי"ע כותב (דברי תורה מהדורא ד' אות כ"ט), **שיש להביא מקור למנהגו בפשטות**, דהנה בפסחים (פו, ב) רב הונא בריה דרב נתן איקלע לבי רב נחמן בר יצחק, אמרו ליה: **"מה שמך"**, אמר להו: **"רב הונא"**, אמרו ליה: **"מאי טעמא קרית לך רב הונא"** (היינו שהוקשה להם דקריית לך בעצמך בתור רב, וזה לא יאתה כי אינו מדרך הענוה, כמובן), **אמר להו: "בעל השם אני"**. ופירש"י: **מקטנותי כך קורין לי - רב הונא**. והיינו שאין זה יוהרא כי אחרים קורין אותי כן. ועל דרך זה י"ל גם בכוונת איש אלקים קדוש הבעש"ט, דאין זה יוהרא כלל, דבעל שם אני - שאחרים קורין לי כן.

ומסיים רבינו שכל זה הוא רק בפשטות, אבל באמת **"אין חקר לתבונתו ומדריגות מעלתו ורוח קדושתו של הבעש"ט זי"ע"**, ומי יודע איזו טעמים כמוסים על דרך הסוד היה לו עוד בזה ביחודים וכוונות עמוקות".

"חודש בחודשו" (מונקאטש) סיון תשנ"ד, עמ' 2

מנהג הבעש"ט

מנהג שהנהיג הבעל שם טוב והועבר אלינו על ידי אדמו"ר הזקן. לפי מנהג זה, אומרים פרק תהלים בכל יום בהתאם לגילו של האדם בשנה מסוימת. כך שעבור אדם שנכנס לשנתו ה-61, אומרים פרק ס"א בכל יום באותה שנה. מכתב קודש מכ"ק מרן אדמו"ר מליובאוויטש זצוק"ל מיום ר"ח שבט תשל"ג, "מורה לדור נבון" (כפר-חב"ד תשס"ה) ח"ג, ע' י"ג

מקוה

הרה"ק ר' משה מזוועהיל זי"ע אמר ששמע מפה אביו הרה"ק רבי יחיאל מיכל מזלוטשוב זי"ע ששמע מפ"ק של מרן הבעש"ט זי"ע שאמר בזה"ל: **פעלתי אצל השי"ת שהטבילה שאדם טובל א"ע במקוה בבוקר יהיה נחשב לפני הקב"ה כמו תענית יום אחד עכל"ק**. "סידור צלותא דאהרן" (ירושלים תשס"ג) ע' תרמ"ד

תפלה על פרנסה

מן אדמו"ר הזקן (ה"בית אהרן" מקרלין) זיע"א אמר: יהודי אינו צריך להתבייש לבקש על הפרנסה. **הבעש"ט הקדוש אמר** מה דאיתא בזה"ק צווחין וכו' היינו בדורות הראשונים שהיו בריאים ועשירים, אבל בדורות אלו צריך לבקש על הפרנסה מהשי"ת (קובץ מלואים לבית אהרן). "סידור צלותא דאהרן" (ירושלים תשס"ג) ע' קפ"א

צרכי ציבור

ברש"י (במדבר י"א, כ"ח) הביא ב' פירושים על לשון כלאם פירוש אחד דהטל עליהם צרכי ציבור והם כלים מאליהם... ושמעתי ממרן מו"ח אדמו"ר זיע"א להקשות בשם הבעש"ט זיע"א שהרי אמרו חז"ל [מדרש רבה במדבר פרשה כא פסקה יד] כל מי שמבקש צרכי ציבור כאלו בא בזרוע ועוד הרבה בשבח העוסקים בצרכי ציבור, והא"כ אמרו כאן שהם כלים מאליהם, ותירץ הבעש"ט זיע"א דכל מי שצרכי ציבור אצלו הוא בבחינת הטל עליהם שהם אצלו כדרך משאוי הם כלים מאליהם, אבל מי שמתכונתו לדאוג לצרכי הכלל הרי זה מביא לו להצלחה מרובה. הגה"ח רבי ישראל לוריא שליט"א, חדב"נ ה"נתיבות שלום" זצוק"ל, "נתיבי ישורון" (ירושלים תשס"ב) ע' קמ"ז

שני עיקרים

שמעתי מתלמידי הרה"ק רבי שימעלי ז'עליחובער הי"ד (היה גאון ומופלא ואיש קדוש ומקובל, והיה לו קבלות מתלמידי הבעש"ט זי"ע) ואמר שהבעש"ט הוסיף שני עיקרים על הי"ג עיקרים של הרמב"ם, א' שכל המאורעות בעולם הוא בשביל ישראל, ב' שבכל דור ודור יש צדיקים כמו הג' אבות והז' רועים, וכמובן שהכוונה ע"ד יפתח בדורו כשמואל בדורו. הגה"צ רבי אלחנן היילפרין זצ"ל, אבד"ק גולדרס-גרין, "שיחתן של עבדי אבות" (ירושלים תשס"ג) ע' ל"א

לחיים

אומרים בשם הבעש"ט זי"ע אמאי נותנים לתיקון, משקה יי"ש, ולכאורה היה צריך ליתן יין כמאה"כ ויין למרי נפש, אך העולם אומרים שעל כל מת יש תירוצין, שהבריות מדמים שאם היו קוראים לרופא פלוני או נותנים תרופה פלונית היה עוזר, והיה נשאר בחיים. והדברים הללו הוא פגם באמונה ופגם לנפש. ולכן תקנו לשתות יי"ש, ולברך שהכל נהיה בדברו, שהכל נהיה מאת הקב"ה. הגה"צ רבי אלחנן היילפרין זצ"ל, אבד"ק גולדרס-גרין, "שיחתן של עבדי אבות" (ירושלים תשס"ג) ע' ל"א

פתוח לרווחה

יהי ביתך פתוח לרווחה, ויהיו עניים בני ביתך: (אבות פרק א' משנה ה'). מובא בשם הבעש"ט זצ"ל: יהי ביתך פתוח, שבינתך יהיה פתוח לכל עני, בזכות זו תזכה לרווחה. הגה"צ רבי שמאי גינזבורג ז"ל, "אמרי שמאי" (ירושלים תשל"ו) ח"ב ע' קכ"ה

קיום היהדות

העיד זקני הקדוש מצאנו זי"ע השי"ת שלח את הבעש"ט הקדוש לזה העולם שיקיים את היהדות עד ביאת משיח צדקנו ב"ב. כ"ק מן אדמו"ר מצאנו-קלויזנבורג זצוק"ל, "ישראל סבא" אייר תשכ"ב, ע' כ"ד

בין ישראל לעמים

סיפר מרן אדמו"ר בעל "בית אברהם" זי"ע מהבעש"ט הק' זי"ע, שבא אליו פריץ אחד שסבל ממחלות קשות כי ידע שיש לו ידיעה בחכמת הרפואה, ובא ליטול ממנו עצה למחלותיו. וא"ל הבעש"ט כי מחלותיו נובעות מחמת ששקוע בענינים מכוערים, ואם רוצה שישתלקו ממנו המחלות עליו לפרוש מהכיעור ששקוע בו. ושאל את הבעש"ט, וכי אתה מסוגל לפרוש מזה, והשיב לו שהוא כבר אדם זקן ואינו נמשך לזה. והיה עמו אז נכדו הרה"ק ר' ברוך'ל ממו'בו' זי"ע ושאל אותו מדוע השיב לו תשובה כזו ולא את האמת שליהודי יש את הכח לפרוש ממה שאסור עליו. וא"ל הבעש"ט שאי אפשר להסביר לגוי ולהבינו מהו יהודי ומהו כחו. והרה"ק ר' ברוך היה מסיים, זקני אמר שלגוי א"א להסביר מהו יהודי, ואני אומר שאפילו ליהודי ג"כ א"א להבינו מהו כחו של יהודי. ליהודי יש את הכח שהוא חלק א' ממעל, שזהו כח בלתי מנוצח ואין דבר בעולם שאינו יכול להתגבר עליו. כ"ק מרן אדמו"ר מסלונים צוק"ל, "נתיבות שלום" ויקרא, עמ' פ' טו"א

סיכום שיעורי הרב יצחק גינזבורג שליט"א התוועדות ח"י אלול לתלמידי "עוד יוסף חי" (ח"ב)

עיקר התוועדות ח"י אלול, יום הולדת של שני המאורות הגדולים – הבעל שם טוב ואדמו"ר הזקן – עסק בסיפורים עליהם. להתקשרות לצדיקים, לעיסוק בתורתם ובפרט בסיפורים-זכרונות אודותם יש שייכות מיוחדת לראש השנה, "יום הזכרון", כפי שמבואר בתחלת הדברים. בפרט שייך ראש השנה להתקשרות לראש החסידות, מורנו הבעל שם טוב, ולראש חסידות חב"ד, רבינו הזקן – משום שבכוונות מקבילים שני ימי ראש השנה לכתור (אליו מקבילים הבעל שם טוב יחד עם תלמידו הרב המגיד ממעזריטש) ולחכמה (אליה מקביל אדמו"ר הזקן). סיפורי הצדיקים יכולים ללוות אותנו בתפלות ועבודת ראש השנה, ולנחם את החסידים הרבים שלא זוכים השנה לעשות את ראש השנה אצל הרבי שלהם, כחפץ לבם.

פרק א פותח בהתבטאות של אדמו"ר הזקן לגבי הבעש"ט ובסיפור ארוך ומפורסם על הבעש"ט (ועל חשיבות סיפוריו, וסיפורי צדיקים על כל יהודי...) ומסביר בהמשך להם את סוד מלכויות-זכרונות-שופרות ביחס לצדיק.

פרק ב הוא התבוננות בסוד המטאטא אצל הבעל שם טוב והמגיד ממעזריטש (הנכלל בסוד הכתר עם הבעש"ט, כנ"ל).

פרק ג – הארוך והעיקרי – הוא 'פרצוף' שלם של סיפורים על אדמו"ר הזקן, עם הלקחים מהם בעבודת ה'.

פרק ד חוזר אל הבעל שם טוב ומסביר – שוב, לאור התבטאות של אדמו"ר הזקן – את הסוד הפנימי של מופתי הבעל שם טוב, מופתים שאין בהם צורך וכל תכליתם היא לערער את 'רצינותו' של הטבע.

פרק ה הוא מעין 'השלמה' על ההתקשרות לבעל שם טוב ואדמו"ר הזקן בשנה המיוחדת הזו, בה פרקי התהלים שלהם הם כג (הקשור לתיקון היווג) ו-קכז (הקשור לתיקון האכילה).

א. מלכויות-זכרונות-שופרות אצל הצדיק (סיפורי הבעש"ט)

הסיפורים שנספר הערב לכבוד היום הגדול הזה, החג הזה, ח"י אלול, הם ווארטים מלוקטים שאפשר ללמוד מהם משהו בעבודת ה' שלנו. יש ריבוי סיפורי מופתים של צדיקים ומכל סיפור צריך להוציא

הוראה, ללמוד ממנו משהו, אבל יש ווארטים מיוחדים שיותר קל וישר מיד להסיק מהם את ההוראה בפועל. אנחנו מחפשים כאלה סיפורים או ווארטים. נספר כמה סיפורים מהבעל שם טוב, בלי לעשות מהם 'פרצוף' דווקא, ואחר כך נספר מבחר סיפורים של אדמו"ר הזקן שכן אפשר לעשות מהם פרצוף.

כל העולמות בכף ידו של הבעש"ט

נתחיל מווארט המקשר את הבעל שם טוב ואדמו"ר הזקן יחד – 'מלת הערכה' שאדמו"ר הזקן אמר על הבעל שם טוב: כאשר הבעש"ט הרים את היד – הוא הרים את כל סדר ההשתלשלות להבטל ולהכלל באלקות, וכאשר הוא הוריד את היד – הוא המשיך גילוי אלקות בכל סדר ההשתלשלות.

הלימוד כאן בשבילנו: אנחנו היום לומדים על גודל היקום, על מיליארדי גלאקסיות שבכל אחת יש מיליארדי כוכבים – הכל רק בעולם הגשמי, עדיין בלי לדבר על עולמות עליונים ורוחניים. צריך לחשוב שיש אחד שבכף ידו, "מלא כף נחת", נמצא כל היקום. ה'צדיק יסוד עולם' הנו בחינת "מועט מחזיק את המרובה". חשוב להתבונן בגודל היקום, כי התבוננות נכונה בגודל היקום פועלת יראת ה' – כמו שמסופר על הרבה צדיקים שהגיעו ליראת ה' תוך כדי התבוננות בממדים ה'אין סופיים' של היקום הגשמי שה' יתברך מחזיק כביכול ב'כף ידו' ("הנה מקום אתי" – "הוא מקומו של עולם ואין העולם מקומו"). כאן מתגלה ש"מאן דאיהו רב איהו זעיר" – כל היקום הגדול הזה נמצא בתוך כף היד של הבעל שם טוב. אצלו מתקיים "תפסת מרובה תפסת", בהיות המרובה "מועט" באמת ("כולא קמיה כלא חשיב" ממש). כשהוא מרים את היד שלו, בכיף (כף יד), הוא מרים את כל סדר ההשתלשלות – לא רק היקום הגשמי, אלא כל העולמות – הבטל ולהכלל בתוך עצם האלקות.

מה עוד לומדים מהווארט הזה? באמת אין ערוך בין עצם האלקות, ה', וסדר ההשתלשלות. לפי פשט הקבלה, סדר ההשתלשלות מתחיל אחרי הצמצום וה' הרי הוא לפני הצמצום – אין ערוך ביניהם כלל. בכל אופן, הבעש"ט למד אותנו שהצמצום לא כפשוטו, ומכיון שהדבר מאיר אצלו הוא יכול להרים את הכל לעצם האלקות ולהמשיך להכל גילוי אלקות, גילוי אור שלפני הצמצום – שיאיר ויתגלה לנו שה' הוא הכל והכל הוא ה', שה' אתנו, שההשגחה הפרטית היא עצמותו יתברך, בכל סדר ההשתלשלות.

יעקב מספר על ישראל

היכולת לגלות אלקות בכל פרט ולרומם את כל העולמות קשורה עם עוד סיפור מפורסם על הבעל שם טוב:

הבעל שם טוב אמר לפני הסתלקותו לאחד מתלמידיו – שהיה גם משרת בקדש אצלו – שהוא יספר עליו סיפורים ומכך יתפרנס בכבוד ובהרחבה. איך קראו לאותו תלמיד? ר' יעקב.

כבר יש כאן משהו יפה בפני עצמו – שמי שמספר את הסיפורים על ישראל (רבי ישראל בעל שם טוב) הוא יעקב. ידועה השאלה למה אחרי "לא יקרא שמך עוד יעקב כי אם ישראל יהיה שמך" הוא עדיין נקרא בתורה יעקב. למה צריך את יעקב, י-עקב, אחרי שיש ישראל, לי-ראש? כנראה צריך יעקב שיספר סיפורים על ישראל.

כך אצל כל צדיק: רבי דוד מלעלוב אמר שלעתיד לבוא ילמדו מסכת דוד מלעלוב – מי יספר את הסיפורים? הוא בעצמו. כל צדיק הוא מסכת, זהו הווארט שלו. בכל יהודי, ובפרט בכל צדיק, יש שתי קומות – מי שהוא בעצם, הלי-ראש שבו, ומי שיכול לספר עליו סיפורים, כל מה שעבר בחיים, כולל כל

המשברים שלו, כולל ה"שבע יפול צדיק וקם" שלו. חשוב מאד שיהיה לך יעקב לספר את סיפורי ישראל שבך. לכן, אף על פי שקוראים לך ישראל, ולא יעקב, צריך לשמור על היעקב – זהו סוד הזכרונות של ראש השנה, זכרונות של כל מה שעבר על האדם.

קירוב הכומר היהודי

הסיפור הכי מפורסם של אותו יעקב, משרת הבעש"ט הוא סיפור ארוך שהתגלגל ונספר אותו בקיצור. הוא שמע שיש גביר גדול באיטליה שמשלם כסף רב על כל סיפור על הבעל שם טוב ונסע אליו בתקוה שכעת ירויח הון רב, שהרי הוא מכיר סיפורים רבים, אך כאשר הוא הגיע אליו הוא שכח את כל הסיפורים! אותו גביר הזמין את כל העיירה לשמוע את הסיפורים בליל שבת, ביום שבת ובסעודה שלישית – אבל הוא שכח. הגביר לא כעס עליו אלא נחם אותו – אולי בכל אופן תזכור משהו – אבל הוא לא זכר כלום. בבשת פנים הוא נסע משם בלי לספר, אך כאשר רק יצא מהעיר הוא נזכר בסיפור אחד – מתוך מאות הסיפורים שהיו לו – ומיד חזר. הגביר שמח מאד, ושוב אסף את כולם לשמוע.

ר' יעקב ספר שפעם אחת נסע יחד עם הבעל שם טוב והם הגיעו לאיזה כפר ביום אידם של הגוים, בו היתה סכנת נפשות להסתובב ברחובות העיר. הבעל שם טוב דפק בדלת של איזה יהודי שפחד לפתוח את הדלת – מפחד הפוגרומים שהגוים עשו ביהודים ביום אידם. הבעש"ט אמר שאין מה לפחד, ובקושי רב הוא הסכים לפתוח את הדלת ולהכניס אותם בפנים. הסדר היה שראש הכמרים – יש בהם הרבה דירוג, כידוע – נושא דרשה, ואחר כך מלהיב את כל הגוים הצעירים, שיוצאים ועושים שמות בבתי היהודים, שוברים דלתות וחלונות ואם מוצאים איזה יהודי ברחוב "אחת דתו".

הבעש"ט אמר לשמש שלו, ר' יעקב, שילך – ללא חת – לבמה של ראש הכמרים, לפני שהוא נושא דרשתו, ויאמר לו שהבעש"ט קורא לו. הוא הלך לשם – כרואה ואינו נראה – עד למעלה, ואמר שהבעש"ט קורא לו. הכומר מיד הגיב בחיוב – 'טוב, אני רק צריך לשאת כאן דרשה, ומיד אחריה אבוא'. הוא חזר ואמר לבעש"ט את דברי הכומר והבעש"ט אמר שמיד ירוץ חזרה ויאמר לו – 'אל תהיה טפש, ותבוא מיד'. הוא חזר לשם ואמר בדיוק את דברי הבעש"ט, והכומר מיד נחרד והודיע שם לכולם שהוא מרגיש לא טוב וחייב ללכת לשכב ומינה כומר אחר שימסור את הדרשה במקומו. הוא הלך לבעש"ט, נסגר עמו והסתודד עמו שעה ארוכה, ואחר כך יצא משם. עד כאן ספר ר' יעקב, ואמר שאינו יודע יותר מה קרה ומה היה הענין. זהו הסיפור שהוא זכר – סיפור שבדידיה הוה עובדא, שהיה השליח של הבעל שם טוב.

הוא מספר את הסיפור הזה לקהילה באיטליה והגביר – שכולם מכירים אותו כיהודי חרדי ויודע ספר, וגם הגביר של המקום – אומר קבל עם ועדה: 'דעו לכם, רבותי, שאני אותו כומר ראשי. נולדתי יהודי, אבל בגיל צעיר התיימתי והגוים לקחו אותי וגדלו אותי במנזר. הצטיינתי ונעשיתי כומר מפורסם ונואם נפלא. כמה ימים לפני אותו אירוע הופיע אצלי אבי בחלום, ואמר לי שיגיע לכאן צדיק בשם הבעל שם טוב – וכשיקרא לך תבוא מיד'. כך היה, ובאותה שיחה הבעש"ט החזיר אותו בתשובה לגמרי – הוא ברח לאיטליה ושם התחיל חיים חדשים. כמובן, הוא לא צריך להתגיר – הוא יהודי. כגוי היה לו המון כסף, והבעש"ט אמר שיקח עמו את הכסף ויתחיל חיים חדשים.

עוד פרט, הכי חשוב: אותו כומר, שחזר להיות יהודי טוב, שאל את הבעל שם טוב לפני שנפרד ממנו 'מתי אדע שה' כפר על כל העוונות שלי?'. הבעש"ט אמר לו בפירוש – 'כאשר יבוא יהודי ויספר לך את הסיפור שלך, תדע שה' כפר לך'. כשר' יעקב הגיע הוא מיד זיהה אותו – אותו אחד שהיה שם, שקרא

לו – ולכן התייחס אליו בכבוד וצפה שיספר את אותו הסיפור. כאשר שר' יעקב שכח את כל הסיפורים של הבעל שם טוב הוא הבין שהשכחה היא בגללו, כי הוא עדיין אינו ראוי, לא זכה לכפרה, ולכן בכה והתחנן לה', עשה תשובה.

רק אחר כך, כאשר ר' יעקב יצא החוצה, הוא נזכר בסיפור שלו. מתאים לכלל הגדול של הבעל שם טוב שגילוי אלקות הוא אחרי שאתה גומר משהו – כאילו מתייחס מהמשך, וחוזר הביתה. כאן הגילוי היה הסיפור שהוא נזכר בו – הסיפור של אותו גביר, מבין מאות הסיפורים שהכיר. כעת הגביר שמח מאוד ונתן לר' יעקב סכום כסף אדיר, ממנו יתפרנס בכבוד ויוכל להשיא את צאצאיו.

זהו סיפור מאד טוב – מתאים לעלון ילדים בהמשכים.

יש עוד סיפור ארוך – שלא נספר כעת – איך הבעש"ט עורר פרופסור גוי (לא שנולד יהודי, גוי ממש) להתגייר. רואים שהבעש"ט עסק הרבה במה שאנחנו קוראים 'המהפכה הרביעית'. לעסוק בהצלת יהודי שנטמע בין הגוים – אני מבין. אבל גם אותו גוי ממש הוא ניצוץ בין הגוים, "גר שנתגייר" (ולא 'גוי שנתגייר') – הבעש"ט מזהה ומושך אותו, את הניצוץ אל האבוקה.

מלכויות-זכרונות-שופרות ביחס לצדיקים

בכל אופן, ספרנו את הסיפור הנ"ל בגלל הסוד של זכרונות שיש בו. בראש השנה אנו אומרים מלכויות, זכרונות ושופרות. הכל קשור לקב"ה, כמובן, אבל בפסוק 'ויהי בישרון מלך בהתאסף ראשי עם יחד שבטי ישראל' – פסוק של מלכויות – יש שני פירושים אמתיים, או על ה' או על משה רבינו. גם במלכויות, גם בזכרונות וגם בשופרות יש כוונה פשוטה שקשורה לצדיק, "ועמך כלם צדיקים":

מהן מלכויות? בהתקשרות לצדיק, כמו לבעל שם טוב או לרבי, יש קבלת מלכותו. איך? על ידי קיום הוראותיו. מלך נותן פקודות, מצוות – כל המצוות הן "מצוות המלך" – ואני מקבל את עול מלכותו (קבלת עול מלכות שמים או קבלת עול של הצדיק שאני מקושר אליו), והביטוי לכך הוא קיום הוראותיו. אם אתה חסיד של הרבי – אתה עוסק במבצעים שלו. אלו המלכויות.

מהם זכרונות? שאתה זוכר לספר על הצדיק סיפורים בכל הזדמנות. כשעושים התוועדות ואומרים 'לחיים' אתה לא שוכח את הסיפורים והמופתים – בעיקר סיפורים ומופתים שאפשר ללמוד מהם הנהגה טובה.

מהם שופרות? השופר של הצדיק הוא עצם התורה שלו. עיקר השופר בחסידות הוא חב"ד – גילוי תורת הדא"ח בשופי. לכן בקבלה שופרות היינו מוחין – חב"ד. מלכויות-זכרונות-שופרות מכוונים כנגד מוטבע (נה"י, מימוש הוראות הרבי בפועל), מורגש (חג"ת, קשר רגשי לרבי שמתבטא בעיקר בזכרונות עליו) ומושכל (חב"ד, תורת הרבי). בפרט, השופר הוא בעיקר התענוג (גילוי עתיקא) שבאמא. שופר (לשון שפופרת) הוא יסוד אמא (רחם האם – מקום התעוררות רחמים רבים), התענוג שבהתבוננות. שופרות היינו חזרת מאמר חסידות של הרבי – כשאתה חוזר מאמר דא"ח של הרבי אתה נעשה השופר של הרבי, של פנימיות הרבי.

תורה והוראה – שופרות ומלכויות

זהו ווארט חשוב: יש קשר בין תורה להוראה, הרד"ק אומר ש"תורה לשון הוראה", אבל כאן חילקנו – המלכויות הן ההוראות והשופרות הן עומק התורה, כמו שרבי הלל מסביר שתורה לשמה היינו שעשועי

תורה, לא הוראות אלא שעשועים. תורה לשמה היא חב"ד, מוחין בעצם, לימוד אלקות (הלימוד שה' הוא הכל והכל הוא ה'). אבל זכרונות הם סיפורים – סיפורי צדיקים. צריך את כל השלשה.

הרבי מביא תמיד ש"תורה לשון הוראה" כי צריך להוריד את עצם המוחין למעשה, להוריד את החב"ד לנה"י, את המושכל בנפש עד למוטבע (לשנות את הטבע-ראשון שיהיה טבע-שני בגימטריא אמת, וכך להגיע למודעות טבעית, גילוי מלא של הטבע היהודי האמתי, אידישע נאטור). כך, עה"פ "תקעו בחדש שופר" דרשו חז"ל "[חדשו מעשיכם] שפרו מעשיכם" – צריך להביא את השופר עד ל"שפרו מעשיכם" דווקא. "המעשה הוא העיקר" – הרבי הוא מלכות, לכן הוא רוצה להדגיש את המלכיות, "והיה הוי' למלך על כל הארץ".

שוב, המלכיות הן ההוראות, הזכרונות הם הסיפורים והשופרות הם שופרא דשופרא, עצם ההתבוננות, התורה לשמה ממש והפצתה חוצה (בה תלויה ביאת הגואל, תכלית כוונת בריאת העולם). עד כאן סיפור פלוס תורה.

ב. המטאטא של הבעל שם טוב והמטאטא של הרב המגיד

חסידות – הנכונות לרדת ולהתלכלך כדי להשפיע

נלמד עוד משהו יפה מהבעל שם טוב. כולם צריכים להיות משפיעים, שלוחים שיוצאים להשפיע טוב על עם ישראל. הבעל שם טוב לימד – דבר שכתוב כמה פעמים בכתר שם טוב ובעוד מקומות – שבשביל להשפיע, גם הצדיק הגדול, צריך לרדת ממדרגתו כדי להתחבר עם ה'עמך'. תוך כדי שהוא יורד הוא צריך לוותר, צריך להקריב – זו מסירות נפש עבור הצדיק. לרדת מהמדרגה שלו בשביל להתחבר עם העם, עם המושפעים שלו, כדי להיטיב אתם.

מהי חסידות? "טבע הטוב להיטיב". ידוע ש"מח שליט על הלב", אבל "טבע הטוב להיטיב" היינו הטבע הטוב של הלב, פנימיות הלב, שצריך להתגבר גם על המוחין – במוחין עיקר העליות וצריך לרדת מהם. יש עוד יותר מסירות נפש והקרבה כאשר בירידה ממדרגתך אתה גם מתלכלך. "כל העוסק עם מנוול מתנוול" – וצריך לעשות זאת, צריך להיות מוכן להתלכלך. זהו כלל גדול של הבעש"ט – כלל מאוד חשוב לדור שלנו. אפשר היה לומר שבדור שלנו לא שייך בכלל – כי אין בעלי מדרגות. אף על פי כן – הכל יחסי. יחסית, יש עדיין קצת בעלי מדרגה, ובעל המדרגה צריך לרדת ממדרגותיו כדי להתחבר לעם ולהשפיע עליו. רק חסידות אומרת זאת – לא תמצא כזה רעיון לא בחסידות, זו חסידות טהורה, חסד טהור.

חסד הוא הרצון להיטיב ומסירות הנפש להיטיב. כמו שהבעש"ט עצמו בשביל להיטיב קבל על עצמו בכיף, בשמחה הכי גדולה, להפסיד את כל העולם הבא שלו עבור יהודי. הוא לא סתם התלכלך, אלא הפסיד את כל העולם הבא שלו! כאשר אמרו לו שמכיון שהפציר יותר מדי עבור משהו – לישועה על-טבעית – הוא הפסיד את כל העולם הבא שלו הוא קם ורקד, שכעת אני יכול לעבוד את ה' לשמה בלי שום נטיה ופניה, בלי עולם הבא. זהו כלל גדול.

המטאטא הצדיק והמטאטא המלקה

בכל אופן, החידוש הוא שכתוב במקום אחד משל מהבעש"ט לענין – משל פשוט מאוד, אבל לא ראיתי במקום אחר: הוא אומר שכל אחד צריך להיות מוכן להיות מטאטא. מה המשל? המטאטא מאוד נצרך

בבית, כדי לנקות את הלכלוך – לכבד את הבית (מכבד הוא שם נרדף למטאטא) אבל מה קורה לו? תוך כדי שהוא מוציא את הלכלוך קצת לכלוך נדבק בו, לשערות שלו. זהו המשל שהוא מביא לצורך הצדיק לרדת בשביל למטאטא את הלכלוך של כולם – הוא צריך להיות מטאטא ואז הוא מתלכלך.

כשראיתי זאת 'נדלקתי', כי יש עוד משל של מטאטא מהרב המגיד. רואים שלכל אחד היה כנראה מטאטא בבית. המטאטא של הבעל שם טוב והמטאטא של המגיד. מי זוכר את המטאטא של המגיד? הוא הסביר מהו רע – רע מלשון "מלרע", מלמטה – ונתן דוגמה-משל של מטאטא. המטאטא בבית נצרך וחשוב, אבל הוא כלי נחות ביחס לשאר כלי הבית – הוא המדרגה הכי נמוכה בבית (כלי "מלרע"-מלמטה). כשהאבא פתאום כועס על הילד שלו הוא יכול לתפוס את המטאטא ולהרביץ לו. אז המטאטא, במקום להיות כלי חשוב ושימושי בבית, הופך להיות "רצועה לאלקאה", ביטוי בזהר לקליפה. מטאטא המגיד הופך להיות "שבט מוסר", "רצועה לאלקאה", והמטאטא של הבעש"ט הוא הצדיק עצמו, שתוך כדי שמטאטא את הלכלוך – מתלכלך. הצדיק צריך להיות מוכן ו'ללכת על זה' לכתחילה – זהו יסוד החסידות.

מטאטא הוא מלה חשובה מהמקרא. הרד"ק מתלבט האם שרש המלה מטאטא הוא שרש מרובע, של ארבע אותיות, טאטא, או שרש אחר. כנראה טאטא – כשרש מרובע, טא-טא – רומז לשתי בחינות של מטאטא, של הבעש"ט ושל המגיד. בכל אופן, המלה מטאטא היא מלה מיוחדת, שכנראה קשורה ל"טטפת בין עיניך" – "טט" היינו מטאטא, ויש פירושי "פת" על הרצפה שצריך למטאטא. עיקר הלכלוך שצריך למטאטא (במטאטא של הבעל שם טוב) הוא חטאות הנעורים, הפת, בגימטריא ל-י-ל-י-ת. כתוב שפירורי הפת הם משל לטפות לבטלה. הצדיק צריך לרדת ולהזהרות עם פגם הברית של הנערים, והוא גם נדבק בו – זו הקרבה עצומה. "לטטפת בין עיניך" – שתמיד יהיה "בין עיניך" הצורך-עבודה למטאטא את הפת.

ג. פרצוף סיפורי אדמו"ר הזקן

כעת נעבור לאדמו"ר הזקן ונספר עליו 'פרצוף' סיפורים – סדרת סיפורים שמקבילים לעשרת הספירות. קודם נגנן ניגון ממנו (נגנו "אבינו מלכנו").

חב"ד: מעורבות אדמו"ר הזקן

יש ווארט שזקני חסידי אדמו"ר הזקן אמרו עליו – שלשה דברים, שהם מקשה אחת, על היחס בינו ובין חסידי (באידיש, אבל נתרגם לעברית): "שאלו אצלו הכל, והוא היה מתערב בהכל, ואף אחד לא עבר את דעתו".

הסיום ב"דעתו" כבר רומז לדעת, ואם יש כאן שלשה דברים – מתבקש לכוון אותם כנגד חב"ד:

חכם אותו שואלים הכל

גדולי החסידים של אדמו"ר הזקן הם אנשים גדולים מאד – כל אחד מה"ששים גבורים" שלו, היה ראוי להיות צדיק גדול בצדיקי פולין – וזהו ווארט שלהם על אדמו"ר הזקן, ש"ש אחד ששואלים אותו הכל", ה"מבינות" שלהם לגביו (כמו שאמר רבי אייזיק, שאף שאין לו רוח הקדש יש לו 'מבינות' ברוח הקדש של הרביים). את מי שואלים הכל? לאחד שהוא הכתובת לכל מה שיש לך לשאול, גם ברוחניות וגם בגשמיות, קוראים החכם. "איזהו חכם? הרואה את הנולד". החכם האמתי הוא כמו אורים ותומים – יש בתוכם שם הוי' שעונה על כל השאלות, "הוי' בחכמה".

מעורבות מתבוננת

הכי חשוב כאן הדבר השני, שכנגד הבינה – 'הוא מתערב בהכל'. מה פירוש? הוא התעניין בהכל. יש צדיק שמספרים לו סיפור, הוא נותן ברכה – 'ברכה והצלחה' – אך אינך שומע בפירוש שהוא מתעניין לבוא לעומק הדבר, לעומק המצוקה והבקשה שלך. הוא לא שואל אותך שאלות, הוא לא חוקר אותך מה קורה אתך בדיוק. לא כל צדיק הוא כך, אבל יש צדיק שבפירוש מתעניין במצב שלך. תוך כדי שהוא מתעניין הוא מוציא ממך דברים שבתת-מודע, דברים שהדחת, וכך הוא יכול לעזור לך – כי הוא מתעניין בך (הוא מוצא בך ענין). איפה כתוב שיש ענין להתעניין? כתוב בקונטרס כללי החינוך וההדרכה שמחנך אמתי – שהוא לא רק מורה – צריך להתעניין בכל מצב התלמיד שלו, לדעת מה קורה אתו בבית ומה קורה אתו בשדה, כל הזמן להתעניין ולהתערב. יש מי שאומר שלא טוב להתערב. יש גם ווארט שמנהל עבודה צריך להיות מעורב בכל מה שקורה אצל פועליו אך לא להתערב (לגריעותא) בעבודתם. יש התערבות לגריעותא, אבל כאן זו התערבות למעליותא (התערבות שנובעת, בסופו של דבר, ממה ש"כל ישראל ערבים זה בזה" ו"ערבים זה לזה"). איך התערבות זו בא לידי ביטוי אצל הרבי? כשעברו בדולרים לא היה לו זמן לתחקר ולשאל הרבה שאלות. איך הוא התעניין בכולם? הוא בקש שכולם יכתבו לו בפרוטרוט כל מה שקורה אתם.

המעורבות שייכת למח הבינה. בינה היא הבנת "דבר מתוך דבר" – צריך להכנס פנימה, לחקור. כמו סוגיא – כל לימוד הגמרא בעיון הוא בינה, לא חכמה. חכמה היא דרך לימוד הירושלמי, אבל לימוד בבלי והלכה הוא בינה – צריך להבין לעומק את הענין. איך העולם קורא לאדמו"ר הזקן כבעל נגלה? רב – לא רבי, שו"ע הרב, "כל רב מבבל", מוחין דאמא. תיכף נראה סיפור בענין שהוא עצמו סיפר. זהו יסוד להבנה מהי בינה – התענינות ומעורבות בזולת, במה שקורה אתו.

היו צדיקים גדולים שקראו עיתון. על אדמו"ר הזקן, עד כמה שאני זוכר, לא מסופר שקרא עיתון – אבל הוא אמר שכאשר משיח יבוא יכתבו על כך בעיתונים, העולם ידע שמשיח הגיע מתוך העיתון. עיתון הוא דבר חשוב – התענינות במציאות, מה קורה, מה מתרחש בעולם. יש אחד שקורא עיתון, כמו שמסופר על הרבי מסדיגורא בתל אביב, שישב על ספסל בשדרות רוטשילד וקרא עיתון. יש אחד שמתעניין – אדמו"ר הזקן כל הזמן התעניין במה שקורה, גם אצל הגוים, מה מתרחש בעולם. ההתענינות שייכת לבינה שלו (שמחיצוניותה "דינין מתעריין" ועליו להמתיקם בשרשם בפנימיות אמא).

ידוע שצריך לערב בתוך התבואה קב חומטין, אחרת היא נרקבת – צריך לערב בלימוד דברי מוסר ודברי חסידות שמביאים ליראת שמים. לא מספיק ללמוד, לא מספיקה החכמה – צריך את היכולת להתערב על מנת לערב בתוך הדבר את המלח, את כח המשמר (ואדמו"ר הזקן הדגיש שלא די בלימוד מוסר וחסידות, אלא צריך לערב אותם בלימוד התורה כולה). גם הכח לערב שייך למוחין דאמא – גם להתערב וגם לערב.

דעת מתקבלת – רוח הקדש

בגלל שתי הבחינות האלה – שרואה את הנולד, אורים ותומים שכולם שואלים אותו הכל, והוא מתערב בהכל – נוצר הדבר השלישי, הדעת, שבטבעיות אף אחד מהגדולים לא עובר על חות דעתו, ברגע שהוא מביע דעה היא נתפסת ומתקבלת על דעת כל מי שקשור אליו. גם חידוש – לא תמיד הדעה שאתה מביע מתיישבת ונתפסת, עד שאין אפילו הוה-אמינא שמיישהו יעבור עליה.

מי אמר על אדמו"ר הזקן שדעתו היא רוח הקדש? רש"י כותב על בצלאל ש"דעת" היא רוח הקדש. רבי אייזיק אמר שכל הזמן היתה לאדמו"ר הזקן רוח הקדש. מי הראשון שאמר שהדעה שהוא מביע היא נבואה פורתא? המגיד כתב בצוואתו לבנו, רבי אברהם המלאך, שתמיד ישמע לעצת תלמידו ר' זלמן, אדמו"ר הזקן, כי כל מלה שיוצאת מפיו היא נבואה ורוח הקדש. זו תחושת התלמידים שמה שהוא אומר מכון ודעתו מתקבלת על דעת כולם.

אם כן, יש כאן ווארט יפה של שלשה דברים כנגד חב"ד – הוא חב"ד.

רב מתחקר הכל

שוב, הכי מענינת כאן התענינותו בנו. כדי להדגיש זאת עוד יותר, יש ווארט שאדמו"ר הזקן אמר בצעירותו: פעם אחת, כאברך צעיר, הוא הוזמן כרב לחתונה. הוא שאל למה מזמינים רב לחתונה? כנראה פעם לא היה כל כך פשוט שצריך רב בחופה, לסדר קידושין. הוא שאל – מילא בדחן, אני מבין שצריך להזמין, יש לו תפקיד חשוב בחתונה, חייבים להזמין אותו, אבל בשביל מה מזמינים רב? נשמע כחצי בדיחה (לצאת ידי חובת בדחנות בחתונה...). הוא שאל והוא ענה (באידיש) – רב הוא טיפוס שמתחקר את הכל. קשור לווארט שאמרנו הרגע בשם חסידים, שהוא התערב בהכל. שוב, זהו ההבדל בין רבי לרב. רב הוא בעל נגלה, החוקר מה קורה כאן – טיפוס של חוקר.

אחרי שאדמו"ר הזקן אמר זאת, קרא לכלה – זה היה זיווג שני, היא התאלמנה בגיל צעיר – ותחקר אותה: לבעלך הראשון היה אח? פתאום נתגלה שהיה לו אח תינוק והיא צריכה לקבל ממנו חליצה – התאלמנה בלי ילדים – ורק אחר כך תוכל לעשות חופה. היום לשם כך יש רבנות – כנראה אז לא היה. בסיפור כתוב שזהו המופת הראשון שעשה בתור אברך צעיר. אבל מה הווארט? שרב הוא אחד שמתחקר מה קורה בשטח. הוא נשאר רב – מוחין דאמא. מחזק את ההסבר שהסברנו קודם – שההתערבות שלו היא מוחין דאמא.

עד כאן ווארט אחד של אדמו"ר הזקן שכנגד חב"ד. נמשיך יחסית בקיצור:

חסד: המשיכה ליהודי שרוצה לרצות

ההתלהבות מרצון לרצון

אדמו"ר האמצעי אמר על אדמו"ר הזקן: כשרק נודע לו שיש אי שם יהודי עם רצון לרצון – היה מתלהב ונמשך אליו כדי לקרב אותו. לי, המשיך אדמו"ר האמצעי, אין מדרגה זו – רק אם אותו יהודי יבוא אלי אני יכול לעשות לו טובה.

מי מהצדיקים השתמש בביטוי רצון לרצון? הרבה פעמים הזכרנו שהיהודי הקדוש מפרשיסחא אמר שמי שיש לו רצון לרצון, עד עשרים פעמים (רוצה לרצות לרצות וכו') – יגיע (יותר מזה – אין סיכוי...). כאן יש לנו מקור לביטוי רצון לרצון. זו עוד לא התעוררות ממשית לחזור בתשובה, אבל איזה הרהור שהייתי רוצה לרצות. כשאדמו"ר הזקן הרגיש על איזה יהודי רחוק שהוא רק רוצה לרצות, העובדה שיש פה יהודי שרוצה לרצות היתה מדליקה אותו, והיה רץ אליו לקרבו (רצון גם לשון מרצה, כדרשת הבעש"ט על "כי תבוא אל הארץ").

גם מדרגת אדמו"ר האמצעי, שאמר שרק אם הרוצה-לרצות יבוא אליו יוכל לעזור לו, היא גם משהו גדול – הוא יכול לעשות טובה ברוחניות לכל אחד, אבל צריך להגיע אליו. אפילו האריז"ל חכה שרבי חיים ויטאל יגיע אליו – לא חזר אחריו. יש בחינה כזו ויש בחינה כזו.

הרגשת גדולת המקורב

לאיזו ספירה שייכת תכונה זו של אדמו"ר הזקן? זו אהבת ישראל שלו. אהבת ישראל שלו כוללת 'הרגש' – הרגש הוא פנימיות החב"ד – הוא מרגיש רצון לרצון אצל מישהו. הרצון שהוא מרגיש מושך אותו אל הרוצה-לרצות בחבלי עבותות אהבה – והוא מקרב אותו ומחבק אותו ב"ימין מקרבת" "וימינו תחבקני".

כשמקרבים יהודי, כשעושים 'מבצעים', צריך להרגיש את גדולת הזולת שאתה בא לקרב, להרגיש שהוא יותר גדול ממך. מהי הרגשת רצון לרצון אצל מישהו? הרגשת גילוי היחידה שבנפשו. זהו ווארט שאנו גם אומרים הרבה: אפשר לעשות מבצע תפילין, להניח תפילין למישהו, ואתה גארנישט, בלי שום התעוררות, עושה רק "מצות אנשים מלמדה" מתוך הצווי. אבל ליהודי שמסכים להניח תפילין יש באותו רגע גילוי היחידה שבנפשו, ואתה צריך לעמוד דום בביטול לפניו. אדמו"ר הזקן מרגיש את היחידה שבנפשו אצל כל יהודי שיש לו רצון לרצון – ורץ אליו לקרב אותו. זו אהבת ישראל בבחינת יחידה – החסד שלו.

גבורה: "ובכן תן פחדך"

"פח... פח... פח..."

גבורה היא פחד. בדרך כלל לא מציירים את אדמו"ר הזקן כטיפוס של פחד – "פחד יצחק", "פחד אלהים", "פחד הוי". את הבעש"ט כן – כמה שהוא אוהב, כתוב שמעולם לא היתה יראת הוי' כמו שהיתה אצלו. על כל פנים יש על אדמו"ר הזקן כמה וכמה סיפורים שכן מציירים אצלו יראה. אחד מהם סיפור של ראש השנה:

לאדמו"ר הזקן, גם לפני שהתפרסם – בהיותו אברך צעיר בויטבסק, אצל השווער שלו – היה חוג תלמידים שמאד העריכו אותו. ידוע שהרביים מאריכים מאד-מאד בתפלה הראשונה של השנה, ערבית של היום הראשון של ר"ה. גם ידוע, מה שכתוב במחזור, "מנהג ישראל תורה", שבסיום התפלה בליל ר"ה, כל אחד מאחל לחברו "לשנה טובה ותחתם". כנראה יש בכך המון כח.

בכל אופן, הוא, כאברך צעיר התפלל באותו מנין עם חוג המעריצים שלו. כאשר כולם גמרו להתפלל הוא עדיין בתפלת עמידה. הם חיכו קצת כדי שיוכלו לקבל ממנו ברכת שנה טובה, אך כשראו שנמשך הרבה זמן החליטו שילכו הביתה, יקיימו את מצות סעודת יום טוב, ואחר כך יחזרו – כנראה עדיין יהיה באמצע התפלה. כשהם חזרו אחרי הסעודה לבית הכנסת – שהיה על הר – הוא היה ריק, אין שם אף אחד, פספסו. הולכים הביתה, אבל תוך כדי הם שומעים איזה קול מרחוק שמישהו לוחש 'פח... פח... פח'. הלכו אחרי הקול עד שהגיעו למרגלות ההר, וראו שאדמו"ר הזקן התגלגל מראש ההר עד למטה, והוא שוכב ואומר 'פח... פח... פח'. הם הבינו שהוא באמצע התפלה, חיכו בצד עד שהוא קם ובסוף סיים את התפלה ואמרו לו גוט-יום-טוב, "לשנה טובה ותחתם". אחר כך התברר מה פשר ה'פח... פח... פח' – כשהוא קם הוא המשיך "ובכן תן פחדך", מרוב פחד לא היה מסוגל לסיים את המלה "פחדך" וחזר עליה המון פעמים. זהו סיפור פחד של אדמו"ר הזקן.

הפחד מ"אמת ליעקב"

ידוע מהבעל שם טוב שלא צריך לפחד משום דבר אלא רק מהקב"ה – זו צוואת אביו. נחזור לבעל שם טוב: פעם בא יהודי עם גרון כדי להרוג את הבעש"ט. הוא ברח ממנו. החסידים שאלו – 'מה אתה בורח?'

הרי אתה מלמד אותנו שלא צריך לפחד משום דבר, רק מהקב"ה! מה הוא יכול לעשות לך?! הבעש"ט אמר – 'לא ברחתי מהגרזן, לא מפחיד אותי, אלא מהאמת שלו, הוא מתנגד באמת'.

אפילו הבעל שם טוב, שלא פוחד משום דבר אלא מהקב"ה, פוחד מהאמת. למה? כי אמת היא הקב"ה ('הוי' אלהים אמת') – זו נקודת הקב"ה. זהו סיפור של הבעש"ט, אבל מתאים כאן לאדמו"ר הזקן, השלישי באבות החסידות, כי הוא "אמת ליעקב" (וכפי שהוסבר בחלקו הראשון של השיעור, הוא היעקב שבאברהם, "תתן אמת ליעקב חסד לאברהם"). הפחד שלו הוא פחד באמת, "פחד יצחק" שהיה ליעקב ("היה לי").

שוב, צריך ללמוד איך לצייר נכון את אדמו"ר הזקן. בסתם תפלה הוא היה נזרק, כמו שמספרים על רבי עקיבא – היו צריכים לרפד לו את הקירות, שלא ישבור את העצמות. הוא לא אדמו"ר האמצעי, שהיה דומם לגמרי – בדיוק ההיפך.

אם כן, היה לנו דבר אחד שכלל חב"ד, סיפור של האהבה שלו וכעת של הפחד שלו.

תפארת ומלכות: בטול שעבוד מלכויות

בתפארת יש ווארט של אדמו"ר הזקן: הרמב"ם פוסק כשמואל – בגימטריא שנה טובה – שאמר "אין בין העולם הזה לעולם הבא אלא שעבוד מלכויות בלבד". מסביר אדמו"ר הזקן שבעולם הזה המלכות משועבדת לז"א – זהו "שעבוד מלכויות" למעליותא, האשה משועבדת לבעל. אבל בעולם הבא, ימות המשיח, יתקיים "אשת חיל עטרת בעלה" – האשה לא תהיה יותר משועבדת לבעל.

זהו ווארט חזק מאד – ווארט פמיניסטי מובהק. הווארט הזה הולך יחד עם עוד ווארט שאנחנו תמיד מקשרים – "איזו היא אשה כשרה? כל שהיא עושה רצון בעלה". היא הכתר של בעלה, ו"עושה רצון בעלה" היינו מעצבת-מתקנת את הרצון שלו.

בעולם הזה השפלות (פנימיות המלכות) משועבדת לרחמים (פנימיות התפארת) – האשה (מלכות) משועבדת לבעל (ז"א). זהו "פרק בעבודת ה'" – שמתוך שפלות באה הכרת רחמי ה'. שפלות היא "לית לה מגרמה כלום" – הכל מה', הכל רחמים. מה פירוש "אשת חיל עטרת בעלה"? שהיא הופכת להיות "עטרת תפארת". הווארט הזה, ששייך למלכות, עוסק במלכות שעולה להיות הכתר של התפארת. בכלל, שרש אצילות המלכות הוא מאחורי התפארת דז"א, אבל לעתיד לבוא היא הופכת להיות כתר בפנים של התפארת. אז היא הכח שמעצב ומנחה את הרחמים, את ההשפעה, והיא למעלה מהרחמים – שרש השפלות הוא למעלה מהרחמים. עוד יותר – שרש השפלות הוא עומק התענוג של ה', יותר מהתענוג ברחמים שלו. מצד אחד, השפלות מקבלת מהרחמים, אבל תכלית הבריאה היא השפלות של המלכות, שבשרש היא התענוג שהופך להיות גם מקור הרצון לעורר ולנווט את הרחמים, הכל בסוד "אשת חיל עטרת בעלה".

נצח והוד: רזי עולם – סוד הבירורים

"רזי תורה" ו"רזי עולם"

יש ווארט שלמדנו על "אתה יודע רזי עולם". נאמר בקיצור:

אדמו"ר הזקן סיפר פעם שהיה בעל-עגלה – יהודי עם הרבה כח פיזי – שנתקל בדרכו בעגלה עם שבויים. היה צריך לפדות אותם, אבל אין לו פרוטה לפרטה. הוא נאנח עמוק ואמר לקב"ה: 'אם הייתי יכול להציל אותם בכחי הייתי מוסר את הנפש, אבל כאן אני צריך כסף ואין לי, אז איני יכול לעזור להם'.

– כנראה שללכת מכות עם הממשלה שם לא היה שייך – 'אם העגלה היתה שוקעת בטיט הייתי יכול להוציא אותה. אבל להציל אותם מהפריץ, עם כל החילים שלו, איני יכול, אלא רק עם כסף, ואין לי כסף'. באותו זמן ממש, באותה שעה, במקום אחר קרה עוד סיפור – עגלה שקעה בבון, כפשוטו, ועברה שם עגלה של יהודי טוב, גביר, שיש לו המון כסף אבל הוא חלש, אין לו כח. הוא מסתכל על חברו היהודי ששוקע בבון, נאנח אנחה עמוקה ואומר לקב"ה: 'אם היה לי כח פיזי הייתי יכול לעזור לו, להוציא אותו מהבון. יש לי כסף – ואם הייתי יכול להוציאו עם הכסף הייתי נותן כל מה שצריך. אבל כסף כאן לא עוזר – צריך כח'. שניהם הלכו לדרכם – השבויים לא נפדו והיהודי ששקע בבון נשאר בבון.

שאל אדמו"ר הזקן – למה ההשגחה עשתה כך? לכאורה היתה צריכה לשלוח את העשיר לפדות את עגלת השבויים ואת בעל העגלה החזק להוציא את היהודי ששקע בבון. על כך אנו אומרים ביום כיפור – וגם בכל יום בקריאת שמע על המטה – "אתה יודע רזי עולם ותעלומות סתרי כל חי". הוא הסביר שזהו ההבדל בין "רזי תורה" ל"רזי עולם" – "רזי תורה" אני מבין ו"רזי עולם" איני מבין.

סוד הנשמות וסוד הבירורים

יש אוסף סיפורים בו גם מופיע הווארט הזה, בדיוק אותו סיפור, אבל בשינוי לשון – מונחים אחרים (כמו שאמרנו בחלקו הראשון של השיעור, יש ענין ברענון המושגים בכל פעם). שם לא מסופר כ"רזי תורה" מול "רזי עולם", אלא ההבדל בין "סוד הנשמות" ל"סוד הבירורים". אדמו"ר הזקן אמר – אני יודע את סוד הנשמות, אבל את סוד הבירורים איני יודע.

התיאור של מה שקורה כאן כ"סוד הבירורים" קשור למה שהוא כותב בסידור עם דא"ח – בכוונת המקוה לפי האריז"ל, תחלת חלק ב של הסידור – שזהו הדבר שהחוקרים והפילוסופים לא מבינים, סוד בירורי רפח, וממילא לא מבינים למה יש יסורים בעולם ולמה לפי סוד הבירורים עדיף שאדם מסוים יסבול כל החיים, ר"ל, בלי שום בטול לאלקות (כי הוא סובל), מאשר שיהיה צדיק גמור בבטול מוחלט לאלקות, צדיק גמור שעובד את ה' באהבה ויראה ובטול במציאות. שוב, הוא כותב במפורש בסידור שזהו דבר שאי אפשר להבין בשכל, וכאן מספר על "סוד הבירורים" את שני הסיפורים עם העגלות, בהם נראה שה' עושה הפוך ממה שהייתי חושב.

בנוסח הזה של הסיפור יש עוד ווארט יפה: שני ה'מסכנים' הללו, שיכולים היו לעזור אם רק היה ברשותם מה שאין להם – אם לבעל הכח היה כסף היה יכול לעזור ואם לבעל הכסף היה כח היה יכול לעזור – הם יהודים טובים, רוצים לעזור, ומתוך שלא יכלו לעזור הם נאנחו אנחה עמוקה. כתוב בלוח "היום יום" שאנחה היא תשובה שלמה. יש נוסחא עם תוספת לסיפור – שקצת קשה לומר – שיתכן שאצל הקב"ה יותר חשובה האנחה שלהם, על שלא יכולים לעזור, מאשר אם היו עוזרים בפועל. אמירה חזקה מאד: אם היה עוזר לו – ממש פיקוח נפש, היה מציל אותו – זה היה דבר עצום. אבל יתכן שלמעלה האנחה שלו שלא מסוגל לעזור עוד יותר יקרה מאשר אם כן היה עוזר בפועל.

סודות הנצח וההוד

בכל אופן, הסיפורים האלה נקראים "סוד הבירורים" ובמקום אחר "רזי עולם". לאיפה בספירות הם שייכים? לפי הנוסח הראשון ("רזי עולם" לעומת "רזי תורה") לא כל כך ברור איפה למקם זאת בספירות, אבל לפי הנוסח הזה – של "סוד הנשמות" לעומת "סוד הבירורים" – כבר כן ברור:

"רזי תורה" הם מוחין, חב"ד, וכך גם "סוד הנשמות". בפרט, "רזי תורה" היינו מוחין דאבא ו"סוד הנשמות" מוחין דאמא. מהם "רזי עולם"? אפשר להבין מתוך "סוד הבריורים". לאיפה שייך "סוד הבריורים"? איפה קורים בו זמנית שני סיפורים של העגלות והאנחות, שאם הייתי מחליף את הסיטואציה הכללית היה מסתדר יפה – אבל ההשגחה לא עושה כך, היא פועלת הפוך? נצח והוד. הבריורים הם "לבר מגופא". נצח והוד יוצאים מפנימיות הכתר, למעלה מטעם ודעת. זהו שם צבאות – השגחת ה' בעולם המעשה, מה שה' עושה אתנו כאן, שאי אפשר להבין בשכל.

יש עוד הרבה להעמיק ולהאריך בענין – אבל נשאר כך. סוד הבריורים האלה – שאיני מבין, וגם אדמו"ר הזקן אמר שאינו מבין – הוא נצח והוד. בפרט, היכולת שלי לעזור, כולל הרצון הכן שלי לעזור, שייכת לנצח. אך האנחה העמוקה על כך שאיני יכול לעזור שייכת להוד.

יסוד: לא לחפש אשה אחרת

להשאר עם האשה הראשונה

מהו נספר ביסוד? פעם אחת בא יהודי לאדמו"ר הזקן בלבוש של דייטשיל – לבוש מודרני של גרמני, שאצל חסידים סלדו ממנו מאד. הוא נכנס ליחידות והרבי קבל אותו בחום לשעה ארוכה, באופן יוצא דופן לגמרי. החסידים, שלא הבינו מה קורה כאן – שליחודי כזה, שלא שייך בכלל, הרבי מקדיש הרבה תשומת לב – ניסו להקשיב מעבר לדלת מה מדברים בפנים, כדרך החסידים, כדי להבין מה קורה כאן. הם שמעו שיחה ארוכה, בה היהודי הזה מספר לאדמו"ר הזקן על אשתו. הוא מתחיל לשבח אותה, שהיא אשה מאד יפה, עם כל המעלות, וכמה שהוא אוהב אותה – ומתחיל ממש לספר כל מיני סיפורים אינטימיים בינו לבינה, מה הוא עושה יחד אתה, ואדמו"ר הזקן מקשיב להכל. אחרי שהוא מספר כמה שהיא יפה וכו', הוא אומר – אבל מצאתי אשה עוד יותר יפה ממנה והתאהבתי בה. עכשיו אני לא יודע מה לעשות – האם לגרש את האשה הראשונה בשביל לשאת את האשה השניה או לא. השאלה לקחה הרבה זמן, כי הכל היה בפרטי פרטים. בסוף אדמו"ר הזקן אמר – לא כדאי לך, אם תגרש את האשה הראשונה תפסיד אותה, ומי יודע אם באמת ילך לך עם האשה השניה, ופטר אותו לשלום.

החסידים היו בשיא התמיהה – מה פשר הענין?! אחרי שהיהודי הלך אדמו"ר הזקן יצא, הם הביעו את תמיהתם והוא הואיל לשתף אותם. הוא אמר: 'דעו שהיהודי שהיה פה הוא אחד הצדיקים הנסתרים של הדור. תיאור האשה האהובה שלו, עם כל הסיפור האינטימי שלו, הוא תיאור כל המדרגות שלו ברוחניות. עכשיו הוא מרגיש שיש אפשרות לעלות בקדש עוד יותר, באין ערוך – לעלות בדילוג הערך, קפיצה למקום אחר לגמרי ברוחניות – ולהתחתן עם אשה עוד יותר יפה וכו'. יעצתי לו שלא כדאי לו, כי יכול להיות שירד מהמדרגות הראשונות ולא ישיג את המדרגה הגבוהה יותר – לכן עדיף שישאר עם האשה הראשונה'.

חוש בסדר ודילוג באין-ערוך

הסיפור עצמו מתאים בתוכן לספירת היסוד – יחסי אישות (ברוחניות) – אך גם הלימוד הכללי ממנו: כאן יש מוסר השכל עמוק לגבי שיטת אדמו"ר הזקן, שיטת חב"ד. בחלק הראשון של השיעור אמרנו שלפעמים האדם צריך לקחת סיכון ולפעמים צריך להיות שמרן, ללכת על בטוח ולא לקחת סיכון. כאן יש סיפור בו אדמו"ר הזקן אומר – לא כדאי לך להסתכן, אתה עלול להפסיד הכל.

אפשר לתת משל פחות מסתורי מהאשה שרומזת למדרגה של השגת השכינה: יתכן שיבוא גביר וישאל את אדמו"ר הזקן – שמתעניין בכל דבר, כנ"ל – אם להשקיע בעסק עם ריזיקה גבוהה, בו הוא עלול להפסיד כל מה שיש לו. לפי הסיפור שכאן, הרבי אומר לו – 'לא כדאי לך'. תשאר עם מה שיש לך, כי אם תשקיע הכל במשהו אחר יתכן שלא תצליח – לא תשיג את המבוקש ותשאר קרח מכאן ומכאן'. כאן המשל הוא אשה.

מה העצה מלמדת אותנו לגבי אדמו"ר הזקן? כנראה יש צדיקים אחרים שאכן היו אומרים למישהו ללכת על ריזיקה גבוהה. כלל גדול אצלנו שספירת היסוד היא סדר, דין קדימה ואיחור – סדר והדרגה. כתוב בלוח "היום יום" שהבעל שם טוב היה מסודר, המגיד הקפיד על סדר ואדמו"ר הזקן לימד את החסידים להיות מסודרים. הבעל שם טוב עושה קפיצת הדרך – כל הענין שלו הוא קפיצת הדרך, דילוג הערך לגמרי. אף על פי כן, יש משהו ביסוד – היסוד של העסק – שהוא הערכת סדר והצמודות לסדר.

ספרנו על אמירת אדמו"ר הזקן שהבעל שם טוב מרים ביד שלו את כל העולמות לאלקות לפני הצמצום ומוריד משם אור לכל העולמות. פעם אחת רבי בנימין קלעצקר, מגדולי חסידי אדמו"ר הזקן – שהיה משכיל עצום וגם גביר, אך 'לא שם' על הכסף שלו כלל, כידוע – בקש מאדמו"ר הזקן שיאמר דרוש, מאמר חסידות בקבלה. אדמו"ר הזקן אמר לו – 'קבלה? מה לי וקבלה? כשאנחנו מדברים אנחנו מדברים העכער און העכער און נאך העכער (גבוה, גבוה ועוד יותר גבוה)'. קבלה היא סדר ההשתלשלות, וכשאנחנו מדברים – השופר שלנו, כמו שהסברנו קודם – הדיבור למעלה ולמעלה ועוד יותר למעלה, באור אין סוף שלפני הצמצום. אלה הדרושים שלנו.

למה מזכירים זאת? מצד אחד החסידות היא דילוג מוחלט. מצד שני יש עדיין חוש – שהוא חוש של תיקון הברית – של סדר. הסדר אומר – ככלל (בגימטריא יסוד), אך "אין כלל שאין לו יוצא מן הכלל" (לא כלל ברזל) – שלא לוקחים ריזיקה גבוהה (לא ברוחניות, כמו בסיפור הנ"ל, ולא בגשמיות, כמו שהסברנו). צריך ללכת שלב אחרי שלב, צעד אחרי צעד, "מהוי" מצעדי גבר כוננו ודרכו יחפץ". לכן היחידות הזו עם הצדיק הנסתר, עם האשה האהובה והיפה, עם התשובה וההדרכה של אדמו"ר הזקן, מאפיינת את ספירת היסוד (ספירת ה"צדיק יסוד עולם" – אם הצדיק לא היה צריך להיות "יסוד עולם", מתקן עולם, היה יכול כל ימיו רק לדלג על ההרים ולקפץ על הגבעות בעליות אין-סוף מחיל אל חיל, אבל כעת, שעליו להיות "יסוד עולם" עליו להיות מסודר, להתחשב בגדרי העולם והגבלותיו).

את המלכות והתפארת חברנו יחד – בווארט על עלית המלכות לתפארת ומעליה. אם כן, סיימנו, בקיצור נמרץ, פרצוף סיפורים וווארטים של אדמו"ר הזקן שאפשר ללמוד מהם.

ד. הבעל שם טוב צוחק מהטבע

נחזור ונסיים בעוד סיפור של הבעל שם טוב, שגם בו מופיעים הבעש"ט ואדמו"ר הזקן יחד: אותו ר' יעקב שהזכרנו – שמש הבעל שם טוב, שאחרי הסתלקותו ספר עליו – הגיע פעם לאדמו"ר הזקן. הוא אמר לו 'יש לי שלשה סיפורים על הבעש"ט שודאי לא שמעת – סיפורים ש"בדידי הוה עובדא", שהייתי נוכח'. אדמו"ר הזקן שמח מאד, כמובן, לשמוע את הסיפורים.

'אני בריא!'

הוא סיפר סיפור ראשון: פעם הבעש"ט היה חולה, שוכב במטה, ולפתע קפץ מהמטה והלך לסטענדר שלו, דפק עליו ואמר – 'איך בין געזונט, איך בין געזונט (אני בריא, אני בריא)', ומיד צוה על רבי יעקב

שילווה אותו בדרכו לטבול בנהר. שוב, הוא היה חולה, אבל אומר 'אני בריא'. זו הוראה עצומה בעבודת השי"ת – "בראשית ברא" לשון בריאות גם כאשר במציאות "והארץ היתה תהו ובהו וחשך", חולה, העיקר להכריז מתוך בטחון גמור 'אני בריא!' וכך מבריא באמת.

הסיפור היה באמצע החורף והבעש"ט הזהיר אותו שעל אף שהוא ישהה הרבה זמן במים – שלא ידאג לו ולא יצעק בשום פנים ואופן. הוא הולך לנהר, שובר את הקרח – כנהוג – ונכנס למים הקפואים (גם סגולה להיות בריא). הוא שוהה שם זמן רב. יש נר שדולק אבל בסוף כבה, ובינתיים נעשה לר' יעקב המשמש נורא קר והוא גם פוחד מהחשך, ובאיזה שלב הוא נשבר – 'כל זמן שהנר דלק מילא, אבל כשאין נר וקר זהו פיקוח נפש, לא רק בשבילו אלא גם בשבילי' – והתחיל לצעוק, נגד הוראת הבעש"ט. אז הבעש"ט הרים את הראש מהמים – 'מה אתה צועק? הרי אמרתי לך לא לצעוק!'. ר' יעקב אומר שהנר כבה, וקר וחושך ופחד. הבעש"ט לקח חתיכת קרח – זהו סיפור מפורסם – ואמר לו להדליק אותה, והיא דלקה עד שגמר לטבול.

כשאדמו"ר הזקן שמע את הסיפור הוא אמר – לא זהו הבעל שם טוב ('ניט דאס איז דער בעל שם טוב'). כלומר, הסיפור הזה לא מרשים אותו.

'זהו הבעל שם טוב!'

הוא סיפר עוד סיפור, שהמספר שכח אותו, וגם עליו אדמו"ר הזקן הגיב – לא זהו הבעל שם טוב.

אחר כך הוא סיפר סיפור שלישי:

בתחלת התגלות הבעל שם טוב לא היו הרבה חסידים בעולם, והיו חייבים לחתן את הבנות עם מתנגדים. היה חסיד של הבעל שם טוב עם חתן מתנגד, שמאד מצער את חמיו – השווער רוצה שהאיידם שלו יהיה חסיד וילך אתו לרבי והחתן לא מסכים בשום פנים. השווער הלך לבעל שם טוב והתלונן – 'מה עושים? יש לי חתן מתנגד, לא מסכים לבוא אליך. אני מנסה לשכנע אותו, לפתות אותו, אבל הוא לא מסכים בשום פנים ואופן – הוא למדן, טוען שזהו בטול תורה'. הבעש"ט אמר – 'אל תדאג, כשאהיה בעיירה שלך אדבר איתו, אתפוס אותו'. הבעש"ט הגיע לאותו מקום, קורא לאברך הזה – יש הרבה סיפורים דומים – שהסכים בלית ברירה להכנס עם הבעש"ט לעגלה. הם התחילו לנסוע ברחוב, והבעש"ט שאל את האברך – 'אתה יודע מהו רבי?'. היה אז יום קיץ, יום בהיר, והבעש"ט אמר – 'רבי הוא אחד שאם הוא מוציא את המטפחת מהכיס ואומר שירד גשם – מיד ירד גשם'. תוך כדי דבריו הבעש"ט הוציא את מטפחתו ומיד ירד גשם. אחר כך הוא אמר לו – 'אתה יודע מהו רבי? אחד שאם הוא אומר עם המטפחת שיפסיק הגשם – הגשם מיד מפסיק'. שוב, הבעש"ט אמר וגם עשה. אחר כך אמר לו – 'אתה יודע מהו רבי? שאם הוא אומר שירד גשם מצד ימין של העגלה – יורד מצד ימין', וכך עשה עם המטפחת. אחר כך אמר לו אותו דבר לצד שמאל – אז ירד גשם מימין ומשמאל, ומקדימה הדרך יבשה.

מהסיפור הזה אדמו"ר הזקן התפעל ואמר – זהו הבעל שם טוב.

חיבור שמים וארץ

צריך להבין – הסיפור הזה כל כך יותר טוב מהסיפור שהדליק את קרח? הסיפור ההוא לא הבעל שם טוב והסיפור הזה כן הבעל שם טוב? מה ההבדל?! כאן אפשר להבין מהו הבעל שם טוב:

יש ווארט שעיקר החידוש של הבעל שם טוב הוא 'אין וועלט, אויס וועלט' – שהוא בתוך העולם ומחוץ לעולם בעת ובעונה אחת. קשור למה שדברנו בספירת היסוד – כן דילוג, לא דילוג. בזכות הקרבה שלו למשיח, הוא עולה בנקודה זו אפילו על משה רבינו (כ"גואל ראשון") – שאצלו היה "מן ההר אל העם", אבל לא בשני המקומות בעת ובעונה אחת. הבעש"ט הוא ברוחניות ובגשמיות, "דאחיד בשמיא ובארעא", בעת ובעונה אחת. זהו החידוש שלו.

אמירת הבעש"ט שירד הגשם הוא השפעה גשמית. למה שירצה שהגשם יפסיק? הרי צריך כל הזמן להמשיך גשמיות! כאשר הוא רוצה להמשיך רוחניות, שמים, הגשם מפסיק. אם רוצה שירד בצד ימין, אהבה, יורד שם. אם רוצה בצד שמאל, יראה, יורד בצד שמאל. בכלל, הגשם הוא חיבור השמים והארץ וכל מה שהוא רוצה לגבי הגשם הוא בשליטה שלו מאה אחוז.

מופתים ללא צורך

נאמר אחרת: צדיקים עושים מופתים. בכל מופת של הצדיק רואים שידוד מערכות הטבע – כל נס גלוי הוא שידוד מערכות הטבע. שידוד שייך לשם ש-די של היסוד. אבל מה מיוחד בסיפור כאן – 'אתה יודע מה זה רבי? זה שמוריד גשם. מה זה רבי? שמפסיק גשם. מה זה רבי? שהגשם יורד כאן. מה זה רבי? שהגשם יורד שם?' כשאני קורא את הסיפור, מה התחושה שלי לגבי הבעל שם טוב? שהוא פשוט צוחק על הטבע, צוחק על העולם לגמרי. אפשר לצחוק על מישהו מתוך בוז, אבל אפשר גם לצחוק עליו מתוך שמחה ושעשועים – כיף וגם עושה לו כיף. כשהבעש"ט צוחק על הטבע – גם הטבע מחייך. זהו הבעל שם טוב.

מה הכוונה שהוא צוחק על הטבע? זו אמתת ה"אין וועלט, אויס וועלט" שלו – מה שהוא "צדיק יסוד עולם", "דאחיד בשמיא ובארעא", "כי כל בשמים ובארץ", מדת היסוד. זו דרגה גבוהה באין ערוך מה"צדיק יסוד עולם" שתואר לעיל בסיפור היסוד של אדה"ז – שם הצדיק הוא יסוד עולם התיקון, עולם המסודר, וכאן הצדיק הוא יסוד א"ק ועוד יותר גבוה, דרגה שמעל לשבירה ותיקון לגמרי, ה"צדיק יסוד עולם" בדרגתו העליונה, שהיא דרגתו העצמית. לבעל שם עצמו היו את שתי המדרגות, הוא גם היה מסודר כנ"ל, אך העצם שלו הוא הדרגה הזו של אין וועלט אויס וועלט לגמרי, עולם-לא עולם – דאס איז דער בעל שם טוב!

לכן אדמו"ר הזקן אהב דווקא את הסיפור הזה. הקרח נדלק לצורך מסוים – הוא היה צריך לטבול. זהו מופת, אבל היה צריך אותו – השמש היה נזקק לו. יוצא מכאן ווארט, שכל נס נצרך שהבעש"ט יעשה – זה לא הוא, לא גילוי עצמי שלו. גילוי עצמי יש רק אם הוא יעשה נס שבכלל לא צריך אותו – 'סתם', 'סתם להשוויץ'. זהו סיפור של 'שוויץ' – 'מה זה רבי?'. לא מועיל שום דבר, עשה משהו טוב למישהו? לא! זהו הבעל שם טוב! כל דבר שצריך אותו – לא זהו הבעל שם טוב. הרי "צרכי עמך מרובין" מפני ש"דעתם קצרה", ומי שיש לו דעת רחבה באמת לא צריך לעצמו כלום – זהו עיקר ענינו של הבעל שם טוב, וכך מביאים משיח... (בתורה זהו ענין שעשועי תורה, שעשועים עצמיים, עיקר ענין תורה לשמה, כנ"ל בסוד השופרות). הבעל שם טוב הוא אחד שכל כך מעל הכל, שמחבר את הכל וצוחק על הכל – לא מתוך בוז, אלא מתוך שעשועים אמתיים, שעשועי המלך בעצמותו שמחברים הכל (לכן הצדיק-אמת נקרא "כל", כנ"ל). לחיים לחיים, שנזכה להתגלות מורנו בעש"ט ואדמו"ר הזקן, בעלי יום ההולדת, יחד עם משיח צדקנו.

היום יום קדוש, לכן נוהגים לנגן גם לסיום את ארבע בבות, עם ניגון ההכנה.

ה. תיקון הזיווג והאכילה בהתקשרות לבעש"ט ולאדמו"ר הזקן

נוסיף עוד משהו ששייך לח"י אלול, יום הולדת שני המאורות הגדולים: כל שנה ביום הולדת מחליפים פרק בתהלים, מקבלים פרק חדש. איזה פרק הם מתחילים השנה (כהכנה לשנה הבאה עלינו לטובה, תוך כמה ימים)?

הפרק החדש של הבעל שם טוב – סגולה לפוריות

הבעל שם טוב נולד בשנת נח"ת ובשנת תש"פ נעשה בן 322 – מתחיל בפעם השלישית את פרק כג, אולי הפרק הכי חשוב בכל ספר תהלים. כפי שדברנו הרבה פעמים, זהו גם הפרק הכי אהוב אצלנו, היהודים, וגם להבדיל הכי אהוב אצל הגוים. אפשר לומר שהפרק הכי אהוב בספר תהלים הוא גם הפרק הכי אהוב בכל התנ"ך. אם כן, העובדה שזהו הפרק החדש של הבעל שם טוב למשך כל השנה הבאה עלינו לטובה היא גדולה וחשובה – נותנת הרבה כח להפיץ את אור התורה, לפעול את המהפכה הרביעית, להיות אור לגוים. לכן נברך את ר' יוסי פלאי שיסיים מהר את הספר על ארבע המהפכות. שנוכל להפיץ את אור התורה בעולם, עם פרק כג בתהלים – הפרק החדש של מורנו הבעל שם טוב.

מה אדמו"ר הזקן כותב בסידור כסגולת הפרק הזה? משהו שלא כותב על שום דבר אחר. הוא כותב (בסוף סדר קריאת שמע על המטה) "יש לומר קודם הזיווג כדי לפרות מזמור לדוד ה' רועי וכו'". זו הברכה הראשונה בגשמיות, "בני", עוד לפני "חיי ומזוני" – הדבר הראשון בו צריך להתברך (וכך הברכה הראשונה שהקב"ה מברך את אדם הראשון היא "פרו ורבו"). והנה, אדמו"ר הזקן, שאינו בעל סגולות – כותב בסידורו דבר אחד שהוא מעין סגולה, לומר פרק כג בשביל לפרות. זו סגולה מיוחדת השנה לכל מי שצריך ברכה של זרעא חייא וקיימא.

"פרו ורבו" בכל הרמות

אנחנו יודעים שיש כמה פירושים ל"פרו ורבו": יש "פרו ורבו" כפשוטו. יש "פרו ורבו" שכתוב בהרבה ספרי חסידות שפירושו לחדש בתורה – "פרו ורבו" במח. אבל יש פשוט אדמו"ר הזקן מהו "פרו ורבו", שעל יהודי לעשות עוד יהודי ("א איד דארף מאכן נאך א איד") – לא רק להוליד ילד ממש בגשמיות, אלא לקרב יהודי לתורה ומצות. כל שכן וק"ו שמקיימים זאת כאשר מגיירים גר. אם אתה רק מקרב בעל תשובה – קודם הוא גם היה 'איד', לא עשית 'איד' לגמרי, מאה אחוז, אלא רק קרבת אותו, כל הכבוד. אבל הקיום של 'יהודי צריך לעשות עוד יהודי' לגמרי הוא בגר. הכי חידוש בגרים הוא גר עמלקי.

הסגולה לפרות היא פרק כג, הפרק החדש של הבעל שם טוב. כל השנה הזו כשאומרים פרק כג לפני הזיווג צריך לחשוב להתקשר לדמות של מורנו הבעל שם טוב. חוץ מהזיווג הגשמי כפשוטו, כתוב "בכל דרכיך דעהו", כל מה שיהודי עושה בחיים הוא זיווג (לשון "והאדם ידע את חוה אשתו") – זיווג קוב"ה ושכינתיה, לכן כל היום כולו מתאים לומר פרק כג. השנה הסגולה היא כפולה ומכופלת – כח הסגולה לפרות הוא כח אדיר, והוא מוכפל כשאתה אומר את הפרק השנה וחושב שזהו עכשיו ה"מזל גובר" של הבעל שם טוב, שהוא כבר גילוי של "אורו של משיח".

הפרק החדש של אדמו"ר הזקן – "שיר המעלות"

מה הפרק החדש של אדמו"ר הזקן? קבו – "שיר המעלות בשוב הוי' את שיבת ציון היינו כחולמים. אז ימלא שחוק פינו וגו'". אסור לאדם למלא פיו שחוק בעולם הזה, אבל "אז ימלא שחוק פינו" – זהו הפרק החדש של חב"ד, של אדמו"ר הזקן. את "שיר המעלות" אומרים לפני ברכת המזון. יש שאומרים כל השבוע "על נהרות בבל", אבל רבי הלל – ויש הנוהגים כמוהו – אומר רק את הפרק הזה כל השנה. השנה בהחלט אפשר לאמץ את מנהגו של רבי הלל, שכל פעם שמברכים ברכת המזון – "ואכלת ושבעת וברכת", מצות עשה דאורייתא – לומר "שיר המעלות בשוב הוי' את שיבת ציון וגו'", הפרק של אדמו"ר הזקן.

תיקון הזיווג והאכילה

מה הקשר בין שני הפרקים? הפרק של הבעל שם טוב הוא פרק של זיווג, סגולה לומר לפני הזיווג לפרות, והפרק של אדמו"ר הזקן הוא פרק של אוכל. אלו הן שתי התאוות העיקריות. של האדם. אם כן, השנה יוצא משהו מאד מיוחד: לפני הזיווג אומרים פרק כג, הפרק של הבעש"ט, כסגולה לפרות. בסוף האוכל, אומרים פרק קכו, הפרק של אדמו"ר הזקן, כדי שהאוכל יזין גם את הנשמה – לא רק את הגוף – כדי שיוכל לקיים תורה ומצוות.

לפי ההסבר הזה, יש כאן את שתי העבודות (שההבדל ביניהן והיחוד שלהן מבוארים בכ"ד) – "בכל דרכיך דעהו", העבודה בשעת הזיווג-הידיעה (בזיווג ובכלל), והעבודה של "כל מעשיך יהיו לשם שמים", כדי שהאוכל המזין יתן כח לדברים טובים. יש סיפורים שאדמו"ר הזקן תקן את תאווה האכילה – כשהיה במעורבות כבר אבד את חוש הטעם הגשמי.

בכל אופן, אלה הפרקים של שני המאורות הגדולים שנולדו בח"י אלול – "חי חי הוא יודך כמני היום". גם דבר שראוי להפיץ, והזדמנות להתקשר לשני המאורות הגדולים בכל זיווג ובכל אכילה (אכילה היא גם משל לזיווג, הם הולכים יחד).

'בקיצור' – תובנות ונקודות 'עבודה':

- מכל סיפור צדיקים צריך להוציא הוראה בעבודת ה'.
- התבוננות בגודל היקום מעוררת יראת ה'.
- כל העולמות בכף ידו של הבעש"ט, שבתנועת ידו הוא מחבר אותם לעצמות ה' ומגלה שהצמצום אינו כפשוטו.
- כל יהודי – שמעלתו העצמית היא ישראל – זקוק בתוכו ליעקב שיספר את כל קורותיו, ירדותיו ועליותיו, ויעשה מהן 'מסכת'.
- מיסודות תורת הבעש"ט: הגילוי הוא לאחר מעשה, כאשר כבר 'מתייאשים' ממנו.
- כשם שיש מלכיות-זכרונות-שופרות ביחס למלכו של עולם כך גם ביחס לצדיק: מלכיות – מילוי הוראותיו; זכרונות – זכרון מופתיו וסיפוריו; שופרות – הפצת תורתו העצמית.
- "תורה לשון הוראה" – את המוחין יש להמשיך במעשה בפועל.

- יסוד החסידות הוא "טבע הטוב להיטיב" – הנכונות לרדת מכל המדרגות והמוחין לטובת הזולת.
- על הצדיק להזדהות עם מי שנפל בפגם הברית ולזכור תמיד שיש לטאטא-לנקות את פגמיו.
- הצדיק מתערב בכל – מתעניין בכל המתחולל בעולם ובעניני הזולת, "מבין דבר מתוך דבר" וחושף פרטים מהתת-מודע, וכך יכול לסייע.
- המעורבות בכל הפרטים מאפשר לערב את האלקות-החסידות בכל.
- אהבת ישראל בבחינת יחידה רגישה לגדולתו ורצונותיו הטובים של הזולת, נמשכת אליו ודוחפת לרוץ אליו כדי לקרבו.
- בעולם הזה השפלות משועבדת לרחמים ותלויה בהם, אך לעתיד לבוא יתגלה שהתענוג האלקי בשפלות נעלה יותר והיא המפעילה ומכוונת את הרחמים.
- "סוד הביירוים" – "רזי עולם" – מורכב מהנצח וההוד (ששרשם למעלה מטעם ודעת): נצח הוא הרצון הכן והיכולת לעזור והוד הוא האנחה כשלא ניתן לעשות זאת.
- לצד הדילוגים שבאין-ערוך שמאפיינים את החסידות יש בה חוש יסודי של סדר – המתחיל מהבעל שם טוב ומופיע בצורה עיקרית בחב"ד.
- הדרך להבריא היא להכריז בבטחון גמור – 'אני בריא!'.
שליטת הבעל שם טוב בגשם היא הויסות והחיבור בין גשמיות ורוחניות.
- מופתים נצרכים אינם מגלים את מעלתו העצמית של הבעל שם טוב, אלא רק מופתים בלתי-נצרכים ש'צוחקים' על הטבע.
- כאשר הבעל שם טוב צוחק על הטבע – גם הטבע מחייך.
- אמירת פרק כג לפני הזיווג היא סגולה לפרות, המוכפלת השנה בהתקשרות לבעל שם טוב והזכרון שזהו ה"מזל גובר" שלו – פרק התהלים שלו לפי גילו השנה.
- כל פעולה במציאות היא זיווג – "בכל דרכיך דעהו" – ומתאים להקדים לה אמירת פרק כג.
- עיקר "פרו ורבו" ברוחניות – 'על יהודי לעשות עוד יהודי' – הוא בגיור גרים.
- הפרק החדש של אדמו"ר הזקן – קבו ("שיר המעלות") – הוא פרק של תיקון האכילה.
- תיקון הזיווג ותיקון האכילה הם "בכל דרכיך דעהו" ו"כל מעשיך יהיו לשם שמים".
- בכח פרקי הבעש"ט ואדמו"ר הזקן ניתן לתקן השנה את שתי התאוות העיקריות – תאות הזיווג ותאות האכילה – ולהתקשר אליהם בכל עשיותינו הגשמיות. מצוה לפרסם!

הרה"ק רבי דב בער המגיד הק' ממעזריטש זי"ע

רבו של הרה"ק רבי אלימלך מליזינסק

יומא דהלולא - י"ט כסלו

מתולדותיו

המגיד הק' רבי דב בער ממעזריטש זי"ע נולד בסביבות שנת תס"ד לאביו רבי אברהם מגזע רב האי גאון. מסופר שבעודו ילד פרצה דליקה בביתם ונשרף כליל. אמו פרצה בבכי על מגילת היוחסין שהיתה בבית ועלתה באש. ניחם אותה רבינו ואמר: ממני תתחיל מגילת יוחסין חדשה... הוא למד מפי הגאון רבי שלמה בער זצ"ל אבד"ק לוקאטש עיר מולדתו, ואח"כ עבר ללבוש ללמוד בישיבתו של הגאון בעל "פני יהושע" שהחשיבו כתלמיד חבר.

בהגיעו לפרקו נשא את בתו של רבי שלום שכנא מטורטשין שהעמיד לרשותו בית מיוחד להתבודד בו וללמוד באין מפריע. אך לא ארכו הימים והוא עבר לקוריץ, משום שבכפר טורטשין היה עמל בתורה כל היום, וכשביקש לנוח מעט בלילה היו קרקורי הצפרדעים טורדים את מנוחתו. באשר היה מייסר את עצמו לאמר: הצפרדעים אומרות שירה ואתה ישן על מטתך... בקוריץ למד תורה מתוך הדחק עד שנתמנה שם למגיד מישרים. לאחר מכן היה למגיד מישרים בראוונא. כשזרח אורו של הבעש"ט הק' נסע לתהות על קנקנו והיה לתלמידו המובהק. הבעש"ט הק' קרא עליו: "נעשה אדם נאמר בעבורך".

בהקדמת תלמידו המגיד מלוצק לליקוטי אמרים כתב, ששמע מפי קדשו כי הבעש"ט הק' לימדו שיחת עופות ושיחת דקלים ושיחת שדים ושיחת מלאכי השרת וכתב המלאכים. גם לימד אותו סודות קדושים ויחודים, גם ספר מעיין החכמה, ואמר לו פירוש על כל תיבה ותיבה. גדולי החסידות זיע"א אמרו שהיחס ביניהם היה כיחס רבינו חיים ויטאל לרבינו האריז"ל, אשר נצטוו למסור לתלמידו כל חכמתו.

לאחר הסתלקותו של הבעש"ט הק' נטלה השכינה מקלה ותרמילה ועקרה ממעזיבוז למעזריטש, כך אמר הרה"ק בעל "תולדות יעקב יוסף" לאחר ששהה שבת אחת במחיצת קדשו. לקח פי שנים ברוחו, בעוד שהבעש"ט היו לו "ששים גבורים" היו למגיד מאה ועשרים תלמידים מובהקים, כך מקובל מפי צדיקים, נסתלק י"ט כסלו תקל"ג. מנוחתו כבוד בהאניפולי, אליה עבר חדשים ספורים לפני הסתלקותו. דברי תורתו בספה"ק "מגיד דבריו ליעקב" - ליקוטי אמרים, שנכתבו בהוראתו ע"י תלמידו המגיד מלוצק. "אור תורה", מגניז הרה"ק רבי ישעיה מדינוביץ. "אור האמת" מכת"ק של הרה"ק הקדושת לוי. "ליקוטים יקרים" לרבי לייב הכהן. "כתבי קודש" מהרה"מ מקוונץ. כמו כן משובצים דברות קדשו בספרי תלמידיו הק', ונאספו בספר "תורת המגיד". זי"ע ועכ"א. "קונטרס דרכי ציון" (קרית נדבורנה - ב"ב תשנ"ה) ע' כ"ב

פרצוף סיפורי המגיד

חג הגאולה י"ט כסלו ע"ב - עוד יוסף חי - יצהר

הרב יצחק גינזבורג שליט"א

ננסה להשלים את ההתוועדות הערב בסיפורים של המגיד, לפי הסדר מלמטה למעלה, כנגד עשר ספירות. כמה כבר אמרנו, ורק נמקם אותם במקום הנכון:

מלכות: רק ה' יכול לומר 'אני'

המלכות היא ה'אני'. אמרנו שהמגיד דבר מאד חזק על בטול האני. יש סיפור שפעם אחד מגדולי התלמידים שלו השתוקק מאד להגיע לרבו, למעזריטש, ונסע באופן מיוחד. הוא כל כך היה צמא לחסידות, שדפק לו בחלון באמצע הלילה. כשהמגיד שאל מי זה הוא אמר 'איך', אני, וחשב – בצדק – שהמגיד יזהה אותו בקולו, "טביעות עינא דקלא". אצל שני ידידים לא צריך משהו מיוחד בשביל להכיר. כשהמגיד שמע אותו אומר 'איך' הוא ענה לתלמיד שרק אחד יכול לומר 'איך', אני – "אני אני הוא", הקב"ה, ואף אחד אחר לא יכול לומר 'איך'. התלמיד שמע את הדברים, כבר קבל את שלו, ונסע הביתה.

דומה גם לסיפור על הרבי ר' שמעלקא ורבי פינחס בעל ההפלאה. על סיפור זה יש עוד ווארט, שכתוב ברשימות של הרבי הקודם, שאצל תלמידי המגיד לא היו אומרים 'איך' בלי לכוון שעולה בגימטריא אל. גם מהאידיש עשו שמות קדש, זו חלק מהדבקות שלהם, ו-איך עולה אל (ובעצם הוא הנקודה האמצעית של אני). צריך לתקן את האני, וזה יסוד היסודות של המגיד – התודעה של האני – שייך למלכות.

יסוד: חותם בולט

אמרנו קודם, בן זוג שנדמה על פניו הפוך – שיש צדיק שרק הוא יכול לומר שאני צדיק הדור, וצריך אותו בשביל להביא את מלך המשיח, במיוחד אם רוצים לזרז את ביאתו, "אחישה". צריך "חותם בולט", צריך רצון תקיף, כמו שאמרנו קודם שהמגיד הוא רצון. בכלל, אמרנו שאת הסיפור הזה נשים ביסוד.

הוד: פסיקה בשאלות נשים

על הוד כתוב "הודי נהפך עלי למשחית" ו"כל היום דוה", בחינת "נדת דותה", "איהי בהוד" – המלכות עולה בהוד (סוד "הוד מלכות"). לדוד המלך ולמגיד יש דבר משותף. ידוע שהבעל שם טוב הוא גלגול של דוד המלך, אבל כאן יש משהו משותף למגיד ולדוד. היחוס של המגיד הוא דרך רב האי גאון לדוד המלך. אצל המגיד היה שהוא ישב בחדר הפנימי שלו – מה שנקרא בחב"ד "גן עדן העליון" – וב"גן עדן התחתון", חדר ההמתנה מחוץ לחדר הרבי, יש בקביעות בית דין של שלשה רבנים, תלמידי המגיד, שכנראה התחלפו ביניהם, אבל כל הזמן היו שם שלשה רבנים, שאם באה שאלה בהלכה היה שם בי"ד לדון ולפסוק את ההלכה. אבל כל פעם שהיתה שאלת נשים קשה, ההוראה היתה להכניס אותה למגיד בעצמו, שהוא יפסוק. העובדה הזאת מאד חשובה. אמרנו שכמו דוד המלך, ש"ידי מלוכלכות בדם לטהר אשה לבעלה". בשביל לפסוק על 'מראות', שלא יהיה "הודי נהפך עלי למשחית", "כל היום דוה", "נדת דותה" – זה עסק תורני מיוחד של דוד המלך, וגם עסק תורני מיוחד של הרב המגיד ממעזריטש.

את העובדה הזו נמקם בהוד, "איהי בהוד". כמוכן שיש לכך גם נמשל – לטהר את כנסת ישראל לקב"ה. כנראה שרק מי שהוא צדיק הדור, "אני צדיק הדור", הוא זה שיכול לטהר את כללות ישראל לחתן העליון. כולל אנשי המדינה, כאשר המדינה תתפרק בשעה טובה ומוצלחת, בלי שום נזקים לאף אחד, כמו שהרבי מסאטמר איחל, שחלילה וחס לא יצא מזה שום נזק לאף יהודי. את כל יהודי הוא אוהב מאד, ואוהב את כלל ישראל מאד-מאד, בלי סוף, וכל מה שהוא עושה בחיים הוא רק "לטהר אשה לבעלה".

נצח: מעלות רבי יוחנן בן זכאי, התמדה בדבקות

בנצח נשים את הווארט שאמרנו קודם לגבי רבן יוחנן בן זכאי, שאדמו"ר הזקן אמר שראיתי אצל המגיד שכל מה שנאמר ברבי יוחנן בן זכאי התקיים אצלו. אמרנו שהסה"כ של כל עשרת הדברים הוא שלא

הפסיק לרגע מדבקותו. יכולנו לשים דבקות בכתר, כמו שאמרנו, אבל מה שכל היום לא שח שיחה בטלה וכו' – זו ההתמדה של מדת הנצח. לא להפסיק. יש עוד ענין של הפסק, שנגיע אליו בגבורה, אבל כאן קיים בעצמו "נצח ישראל לא ישקר" – אם היה מפסיק לרגע מהדבקות היה משקר בעצמו. כתוב ש"נצח ישראל" הוא ה"לא אדם", הוא תמידי. את הענין הזה נשים בנצח.

תפארת: גוף שקוף

משהו חדש, שהעידו על הרב המגיד נ"ע, זכותו יגן עלינו ועל כל ישראל, שכאשר היה שם את היד הקדושה שלו ליד נר האור היה עובר דרך היד. כלומר, היד שלו היתה שקופה. זה לא היה איזה 'קונץ' או קסם חלילה וחס, אלא מרוב זיכוך הגוף. מרוב זיכוך הגוף שלו הוא נעשה כמו זכוכית (לשון זיכוך), אספקלריא המאירה, בחינת משה רבינו.

בקבלה הראשונה אספקלריא המאירה היא ספירת התפארת, כמו שנסביר – "תפארת גופא". אם הגוף הוא נך לגמרי (כמו אדם הראשון לפני החטא) – הוא נעשה שקוף. הוא נשאר גוף, אבל הוא בתכלית הזיכוך. אנחנו יודעים שיש שני כללים גדולים, בטול וזכוך – בטול של פנימיות הכלי לאור שמאיר ומתלבש בו וזכוך גם בחיצוניות הכלי, כמו ביד הגשמית ממש.

עוד ספורי זכוך הגוף – המטה עפה בחייו ולאחר הסתלקותו

בכך שהמגיד תקן את הגוף בתכלית יש עוד כמה נקודות: היום, ב"ט כסלו, בטהרה שלו הוא טבל את עצמו, כידוע. אחר כך עוד יותר, כשלקחו את המטה שלו היא עפה באויר. רק שהתלמידים מהרו לתפוס אותה ולהוריד אותה, כדי לא להוציא לעז על הראשונים.

היה תלמיד של המגיד, ד"ר גורדון, שגם היה הרופא האישי שלו. בזכות שהיה רופא אישי היה לו מפתח לחדר שלו. למגיד גם היה מפתח. בדרך כלל הוא השאיר את הדלת נעולה, אבל בלי המפתח מבפנים. לכן ד"ר גורדון היה לפעמים נכנס עם המפתח שלו, לשמור עליו ולבדוק אותו, כי היה חולה מאד. פעם אחת כאשר נכנס לבדוק אותו ומצא אותו במצב לא טוב, יצא רגע לומר לתלמידים להתפלל, וכאשר רצה לחזור מצא שהדלת נעולה עם המפתח מבפנים. הוא מאד פחד, אז הסתכל דרך חור המנעול. הסיפור היה במנחה של ערב שבת. הוא הסתכל בחור וראה את המגיד שוכב על המטה שלו וכל המטה באויר. הוא שמע שהמגיד אומר את מזמור קז, ארבעה צריכים להודות, ושמע אותו אומר "כל אוכל תתעב נפשם". כששמע את הפסוק "כל אוכל תתעב נפשם" ד"ר גורדון התחיל להקיא. כל כך הקיא, עד שנעשה מסוכן – הקיא את כל הקישקעס שלו. בנשימה האחרונה הוא נמלט משם. אחר כך הוא ספר זאת למגיד, והמגיד אמר לו – היה לך מזל שלא נשארת לסוף הפסוק, "ויגיעו עד שערי מות". לא היית יוצא מזה בחיים.

בתפארת שם הוי' מאיר גם בכלי – זכוך הגוף על ידי מדת הרחמים

כל הסיפורים האלה הם סיפורים של זכוך הגוף, וזכוך הגוף הוא בספירת התפארת. מה הענין הכי פנימי בזה? שרק בספירת התפארת שם הוי' מאיר גם בחיצוניות הכלי, כידוע בקבלה שכל האורות של כל הספירות הם שמות הוי' בניקוד שונה, אבל רק בספירת התפארת יש הוי' גם בכלי שלו, בחוץ, כי ספירת התפארת היא שקופה. לכן קוראים "אספקלריא המאירה". עוד משהו, שם הוי' הוא שם הרחמים. אפשר ללמוד מכך בעבודת ה', שכדי להגיע לשקיפות ודאי שיש עבודה עם הגוף, לעבד את העור,

"משכא דחויא", כמו אדם הראשון לפני החטא, שהעור ב-ע יהפוך לאור ב-א ("כתנות אור" בספר תורה של רבי מאיר), אבל תלוי במדת הרחמים – שם הוי' שבתפארת – לרחם על עם ישראל. "וישק יעקב לרחל וישא את קלו ויבך", הרחמים של יעקב אבינו על רחל אמנו, כנסת ישראל.

גבורה: פוסק מלדבר כשאין "שכינה מדברת מתוך גרונו"

ספירת הגבורה היא דבר שספרנו קודם, שהתלמידים העידו ש"שכינה מדברת מתוך גרונו", אבל היה מפסיק פתאום באמצע אמירת תורה – אמרו שכנראה הפסיק כי באותו רגע הרגיש את עצמו מדבר. הגם שאמרנו קודם שבנצח הוא לא מפסיק מהדבקות, אבל כשעולים יותר גבוה – מהנצח לגבורה, סוד "שכל את ידיו", מה שהגבור מנצח – יש הפסקות. גבורה היא אתכפיא, וגם לצדיק הכי גדול, שעיקר הענין שלו אתהפכא – כמו הפיכת המחשבות הזרות, בתורת המגיד שלא אמרנו אלא רק רמזנו (התורה של תמר) – יש לו עבודה של אתכפיא, והאתכפיא שלו היא להפסיק.

יש סיפור שמספרים על רבי אייזיק מהומיל ורבי אהרן מסטרשליא. אחרי שאדמו"ר הזקן הסתלק רבי אהרן נעשה רבי, באותו זמן של אדמו"ר האמצעי. היו חסידים מאד גדולים שנסעו לרבי אהרן, ופעם אחת רבי אייזיק נסע לבחון אותו (אף שהיה קשור לאדמו"ר האמצעי). ההבדל בין אדמו"ר האמצעי לרבי אהרן, שאדמו"ר האמצעי היה מאופק, היה בתפלתו כמו אבן דוממת, ואילו רבי אהרן היה קצת כמו הברדיטשובר (אף על פי שהיה חב"דניק), בשיא ההתלהבות, כולל תנועות חיצוניות בהתהלכות חיצונית. כך הוא חנך את החסידים שלו.

בכל אופן, רבי אייזיק בא לראותו ולבקרו, וגם היה חבר שלו בחיי אדמו"ר הזקן. הוא הסתכל עליו תוך כדי שהוא עושה את הטיש שלו, ואמר את התורה שלו – מרוב התלהבות רבי אהרן קופץ על השלחן ומתחיל לרקוד. הוא רוקד ורוקד במשך זמן, וכל הזמן העינים הבוחנות של רבי אייזיק עליו.

יודע שרבי אייזיק אמר גם לגבי הרביים ממש – אדמו"ר הזקן, אדמו"ר האמצעי והצמח צדק – שיש לו 'מבינות'. היתה לו עין מאד בוחנת, ואמר 'מבינות' אפילו ש'אני לא רבי'. ברגע מסוים הוא צעק לו – אהר'לה, אתה כבר יכול לרדת מהשולחן. מה הרגע הזה? אותו רגע שהתלהבות האמתית הפסיקה והוא ממשיך אותה בצורה מלאכותית. חבל לו להפסיק. באותו רגע מבחין רבי אייזיק ואומר לו – אתה כבר יכול לרדת מהשולחן. עד עכשיו היה אמת, אבל כעת לא. זו רק עין חב"דית.

לצדיק אמת יש את רבי אייזיק בפנים, לא צריך אותו לצעוק עליו מבחוץ. לצדיק אמת של חב"ד, וכך לגבי כל צדיק אמת, יש רבי אייזיק בתוך עצמו. באותו רגע שמספיק לשיר, מספיק לרקוד, מספיק משהו לעשות – הוא לא ממשיך סתם. אם ממשיכים סתם נקרא "סרח העודף" בלשון אדמו"ר האמצעי. כל סרח העודף הוא מסוכן ממש, כי קליפות נאחזות בו – קליפות הן גם מחלות ר"ל. לכן הוא יודע לחתוך. כשיודעים לחתוך ברגע הנכון – זו גבורה של קדושה. לכן את התכונה הזאת, שגם המגיד כאשר מדבר דברי תורה לפעמים חותך, נשים בספירת הגבורה.

חסד: זהירות מהתערבות חסידים חיצוניים

החסד הוא מה שאמרנו קודם – שבכח המגיד היה לקרב כל אחד, גם המתנגד הכי גדול, הגאון מוילנא. רק שהוא לא רצה שמזה יסתעף "ישמעאל יצא מאברהם". אמרנו שזו תכונת אברהם אבינו. הוא כמו אברהם, שיש לו כח לקרב את כולם, להאיר לכולם. אבל מה כתוב על אברהם? שיצא ממנו ישמעאל.

זה בדיוק מה שהשטן איים עליו, שאם אתה תקרב את הגאון אני אעשה את כל העולם חסידים. איזה חסידים? 'חסד לישמעאל', כמו שכתוב באגה"ק ב, "קטנתי" (שכתב אדמו"ר הזקן לאחר יציאתו מבית הסהר). לכן את הסיפור הזה נשים בחסד. בכל אופן, יש בכך גם למעליותא, שיש כח במגיד, ברצון שלו, בתורה שלו – יש לו תורה מאד מיוחדת – לקרב את הרחוקים ביותר, בחינת "מינו תחבקני".

גילוי גדולתו בנגלה כדי לקרב

יש המשך לאותו סיפור שספרנו קודם, על האחים הקדושים, רבי שמעלקא ובעל ההפלאה, שאחרי שאמרו שלא היינו צריכים לנסוע אליך אלא לזחול על ארבע – היות שהיו גאוני עולם – בקשו מהמגיד שיכבד אותם בכל אופן במשהו בנגלה, איזו סוגיא. הוא נענה להם ופתח בסוגיא חמורה מאד – לא כתוב איזו סוגיא – ושאל קושיות אדירות, ואחר כך בגאונות רבה תירץ את כל הקושיות. אחרי שהוא תירץ את כל הקושיות הוא שאל עוד קושיא, שבעצם סתרה את כל מהלך התירוץ שלו, סתרה את כל הבנין שלו, ואחר כך היה צריך לבנות מחדש, עוד יותר עמוק. עוד פעם בנה בנין שלם של 'לומדות', ועוד פעם עשה אותו דבר – סתר את הכל. וכך תשע פעמים. ה'לומדות' היה כל כך חריף וכל כך עמוק, שכתוב ששני הגאונים האלה מרוב העמקות היו צריכים לתפוס את הראשים שלהם בידיים – זה נקרא 'להחזיק ראש'. הם היו צריכים ממש לתפוס בריכוז את הראש. אחרי שיצאו, אחרי כל הסיפור, המגיד התבטא ש'הם כמעט הפילו אותי'. מה הכוונה? כמעט הפילו אותי ב'מה נאה אילן זה, מה נאה ניר זה'. אבל באמת לא הפילו אותו, אלא רק כמעט – הוא היה על הסף.

יש משהו דומה לכך מהבעל שם טוב, שאמר שכל הזמן מרגיש את עצמו על הסף – שהוא שומע תורה לא מפי מלאך ולא מפי שרף אלא מפי קוב"ה ושכינתיה, וכל הזמן נמצא בפחד שלא יפול לנוקבא דתהומא רבא אם לחצי שניה יחזיק טובה לעצמו (קשור למה שאמר רגע לפני ההסתלקות, כמו שגם מסופר על האר"י הקדוש – "אל תבואני רגל גאווה"). בשביל לומר את ה'לומדות' הוא הכניס את עצמו למצב מסוכן, בידיעה, אך מרוב אהבת ישראל – לעשות להם טובה – הוא סכן את עצמו. כנראה שכך גם היה יכול לקרב את הגאון, על ידי תורה עמוקה עד כדי כך שהגאון היה צריך להחזיק את הראש שלו, שלא ישבר.

כתוב שגם אדמו"ר הזקן לא החליט סופית להשאר במעורבות עד שלא שמע ממנו איזה פלפול בנגלה – לא בקש, אך יצא כך, שהגיעה איזו שאלה (שאלת עוף בידי אשה, לא שאלת נשים בידי הבעל).

דעת: רגישות לדבקות הבעל שם טוב

יש ווארט של הנין ונכד של המגיד הגדול, רבי ישראל מרוז'ין, דער הייליגע רוז'נער. הוא אמר ווארט, שהזכרנו כמה פעמים בהתוועדויות כאן: "הבעל שם טוב הוא לא 'כביכול' וזקני לא היה 'בעל עגלה' – הבעל שם טוב לא היה הקב"ה, הכביכול, והמגיד לא היה בעל עגלה. עד כאן הווארט שידוע יותר, אבל יש לו המשך, פחות ידוע. הוא קשר את הווארט הזה עם עוד סיפור ידוע שאמרנו קודם, שפעם אחת כשהבעל שם טוב היה בדבקות בתפלה – הרבה פעמים הבעש"ט היה הש"צ בעצמו – הבגד שלו יצא מהגארטל, והמגיד רצה להחזירו. הוא הלך ונגע בשולי הבגד והתחיל לרעוד, והיה פחד מות – כמעט יצא מדעתו, היה מסוכן. ידוע שכאשר הבעל שם טוב התפלל הרעד הפנימי שלו השפיע על כוס מים בקצה השני של החדר, שגם המים רעדו. כאשר הבעל שם טוב התפלל בשדה כל הכבשים מסביב עמדו על שתיים. היו צריכים, כמו שאמרנו קודם, להעיר את הבעל שם טוב מהדבקות שלו כדי שירפא את

המגיד. את הסיפור הזה מספר רבי ישראל מרוז'ין, ומתוכו אמר שהבעש"ט לא היה ה'כביכול' והמגיד לא היה 'בעל עגלה'.

מה אני לומד מהסיפור הזה? שככה צריך להתייחס לכל דבר בעולם. כל דבר שאני נוגע בו הוא לבוש של הקב"ה – לא פחות מהלבוש של הבעל שם טוב, לכאורה. כך אומר הריז"נער. גם בתניא כתוב שכל העולם כולו הוא לבוש של ה'. אז כל מה שאני נוגע בו בעולם הזה – אני נוגע בלבוש של הקב"ה. למה לא קורה לי, ב"ה, מה שקרה למגיד? או בגלל שאני כל כך גס, גראב, שאיני רגיש בכלל. כתוב שלעתיד לבוא עשרה אנשים, גוים, יחזיקו "בכנף איש יהודי". "כנף איש יהודי" בגימטריא מלכות. כל ישראל מלכים, ולכל אחד יש כנף של בגד – "כנף מין כנף" (גילוי אור-אין-סוף כמבואר בדא"ח) – ועשרה גוים יחזיקו בכנף הבגד של כל יהודי. הם לא יתחילו לרעוד – אפשר לומר כי הם גוים סך הכל, לא רגשים עד כדי כך. אבל מה? אפשר לומר גם על דרך מה שאמרנו קודם – הרי הבעש"ט הוא דבקות נטו, דבקות גלויה, לא מסתיר זאת, אבל הקב"ה מסתיר ("אכן אתה אל מסתתר"), כמו שאדמו"ר הזקן מסתיר. לכן באמת לא מרעיד את מי שנוגע בלבוש שלו.

בכל אופן, אם מישוהו אחר היה נוגע בלבוש הבעל שם טוב, יתכן בהחלט שמהיותו לא כל כך שקוף לא היה מתחיל לרעוד עד כדי סכנת נפשות. כשחשבנו על הסיפור הזה, חשבנו שהוא קשור לדעת, כי משקף את הדעת של המגיד. דעת היא רגישות. הוא כל כך רגיש לנגיעה בבגד של הבעל שם טוב. נאמר אחרת – יש דבקות ויש להדבק. שרש הדבקות בכתר, אבל "דבק טוב" הוא בדעת. מה שהוא נדבק מעבודת רבו הבעל שם טוב משקף את הדעת שלו. התפארת היא שקיפות הגוף, שהאור עובר דרך היד, אבל זה שהוא מתחיל לרעוד בדעת.

מה הכוונה שהוא לא היה בעל-עגלה? בעל עגלה לא היה רועד. הוא היה בר דעת, ובעל עגלה הוא יהודי בלי הרבה דעת. כאן זו הדעת להדבק ברבו, ולא רק בפנימיות של רבו אלא גם בחיצוניות של רבו, שבאה מהמקיף העליון. לפעמים זה משהו מסוכן מאד, כמו בסיפור הזה.

בינה: תשובת הכלל במודעות טבעית

בבינה יש משהו חדש לגמרי, משהו יפהפה. בכל ספר הזהר הבינה מזוהה עם עבודת התשובה, "ולבבו יבין ושב ורפא לו". יש משל של תשובה, שלא כתוב שהמגיד ספר דוקא לפני תקיעת שופר וכיוצא ב – כתוב שמשל שהיה אומר כדי לעורר את העם בתשובה (הרי הוא היה מגיד). המשל שהמדינה (גם המדינה שלנו) חטאה למלך, מרדה במלך, אבל באיזה שלב כולם תפסו את עצמם שמרדו במלך והתעוררו לחזור בתשובה. כדי לחזור בתשובה צריכים לשלוח איזה שליח שיפייס את המלך בשם כל בני המדינה, כולם פשעו וחטאו. משל מאד יפה, שאפשר מיד לאמץ למדינה שלנו, שפתאום כולם במדינה תופסים שחטאו למלך, אז צריך לשלוח מישהו לפייס את המלך.

אומר המגיד שפנו קודם לראש הממשלה, שהוא ילך לפייס את המלך, כי הוא ראש הממשלה – ודאי יכול לייצג את כל העם. ראש הממשלה אומר שהכי פחות טוב שאני אלך, כי היות שאני הכי גדול כאן החטא שלי הרבה יותר חמור מכולם – אין לי פנים בכלל להכנס למלך. כולם חטאו, אבל אני הכי הרבה. איך אני יכול להכנס לפייס את המלך. פנו לאחד השרים בממשלה, ואמר אותו דבר – אני שר, יש לי דעת וקרבה למלך, ואני חטאתי לו יותר מכולם, איך אני יכול ללכת אליו?! הלכו מאחד לאחד לחפש שליח של כל המדינה – כולנו חוזרים בתשובה ורוצים שהמלך יסלח להם. כל החשובים, כל הנגידיים,

אמרו – בגלל שאני חשוב החטא שלי הרבה יותר חמור. בסוף הגיעו לאיזה קבצן, האדם הכי לא חשוב במדינה. הוא גם הלך לבחירות והשתתף, אבל הכי סתם, הכי קבצן במדינה. בקשו שאולי אתה תייצג את כולם, את כל המדינה הזו – תלך למלך לבקש סליחה. הוא אמר – בסדר גמור, אין בעיה. הוא הלך למלך, נכנס אליו, ואמר לו בשיא הפשיטות והתמימות – נתפייס. מה קרה? נעשה סולחה, אנחנו איתך ואתה אתנו, ונגמר הסיפור.

שוב, כמו שאמרנו קודם, הוא ודאי סיפר יותר טוב ממני – אבל זה המשל. שבסוף אי אפשר לשלוח מישהו חשוב, כי הוא חשוב, וממילא החטא שלו יותר חמור, יותר רציני. נאמר אחרת – מי שהכי חשוב במדינה הוא מי שלוקח את המדינה ברצינות, ואם הוא לוקח את המדינה במלוא הרצינות באמת החטא שלו רציני מאוד. אבל יש קבצן אחד שהכל אצלו סתם, גארנישט, לא לוקח זאת ברצינות בכלל – אז מה קרה כאן? הולך למלך ואומר שנתפייס ונגמור את הסיפור. זה המשל.

איך נקרא לכך? תשובה של מודעות טבעית מוחלטת. יש לנו ביטוי מודעות טבעית. זו תשובה של לעתיד לבוא, תשובה הכי פשוטה והכי תמימה שיכול להיות. המיוחד בסיפור הזה שאינו תשובת הפרט אלא תשובת הכלל. כנראה שתשובת הפרט היא אולי באופן שונה, אבל תשובת הכלל היא ממש "בשעתא חדא וברגעא חדא" – בא נתפייס. הקבצן נכנס ואומר, נגמור את הסיפור, וכך באמת הצבור, העם, צריך לעשות תשובה לה'. לחפש בתוך עצמנו את אותו קבצן שיכול ככה, בטבעיות הכי פשוטה ותמימה, להכנס למלך ולומר – נגמור את הסיפור הזה, משיח כבר כאן, "משיח נאו". למה בינה? כי זו מודעות טבעית איך על הצבור, על המדינה החוטאת, לעשות תשובה.

בחכמה: זכרון מעמד הר סיני

סיפור של המגיד עוד לפני שהגיע לבעל שם טוב, אבל יש בו צד שוה, מכנה משותף מאוד חזק, עם הבעל שם טוב, עוד לפני שמגיע אליו. אחרי שהמגיד התחתן, היה אברך צעיר, הוא היה מלמד דרדקי. הבעל שם טוב היה "בהעלפער", הוביל תלמידים לחדר, אבל המגיד היה מלמד פשוט. אחרי כמה שנים הוא פתח ישיבה. ברוז'ין פשיטא שהוא היה חברותא של ה"פני יהושע". יש מפקפקים בכך, אבל מסורת רוז'ין – לכאורה הכי מסורת של המגיד – פשוט שהוא היה חברותא שלו. הוא פתח ישיבה וכשתלמיד חדש בא להתקבל לישיבה שלו הוא התחיל לדבר איתו על מעמד הר סיני. באיזה שלב הוא שאל אותו – מה אתה זוכר ממעמד הר סיני? אם אותו בחור ספר משהו, לא משנה מה – ראיתי שם איזה עוף – פשוט נזכר משהו שראה שם, אז הוא קבל אותו לישיבה. אם הוא לא זכר בכלל, אחרי שדבר איתו על הנושא, הוא לא קבל אותו לישיבה. שיטה טובה מאוד לקבלת תלמידים לישיבה.

זכרון מתן תורה וזכרון "עמק ראשית" – המגיד והבעל שם טוב

היות ש"אורייתא מחכמה נפקת" נשים את הסיפור בחכמה. אמרנו שיש קשר חשוב לבעל שם טוב, וגם שוני מסוים שמלמד על ההבדל ביניהם. על הבעש"ט כתוב – דבר שספרנו הרבה פעמים – שלכל אחד חדש שהגיע אליו הוא פנה ושאל "מה אתה זוכר". זו היתה השאלה שלו לכל מתקרב חדש, ובשאלה זו הוא עורר את הזכרון הכי קדום אצלו. אצלנו פשיטא שמתוך מסורת זו, שישנה דוקא בחב"ד, לקח רבי נחמן – נינו של הבעש"ט – את הבעטלר הראשון ב-ז בעטלרס, העוור, שכל אחד אומר מה הוא זוכר. בשאלת הבעל שם טוב "מה אתה זוכר?" היה מעורר אצל אנשים את הסיפורים משנים קדמוניות.

הבעל שם טוב שאל "מה אתה זוכר?", בלי לקשר למעמד הר סיני. המגיד התחיל לדבר על הנושא, לעורר אותו, ואז שאל – אתה זוכר משהו ממעמד הר סיני? היית שם. מצד אחד, מאד דומה, שכל אחד רוצה שמישהו יזכר במשהו קדום, אבל גם אחרת. אצל הבעל שם טוב שואל מה אתה זוכר, לא קשור למשהו. אצל רבי נחמן כל הזכרונות קשורים לשרש הנשמות. כמו השאלה מה קודם – הנשמות או התורה. החסידות פוסקת כמו ב"תנא דבי אליהו", שישראל קודמים לתורה. המגיד רוצה שלפני הלימוד כל אחד יזכר בזיקה שלו למעמד הר סיני. מענין שיתכן שזוכר עוף פורח, אבל הזכרון הזה מקשר אותו לתורה. הבעל שם טוב רצה בזכרון שלו לעורר את שרש נשמתו, ש"מחשבתן של ישראל קדמה לכל דבר". חוץ מהקישור לתורה – "אורייתא מחכמה נפקת" – הזכרון בכלל וזכרון קדום של עומק וראשית בפרט שייך לחכמה. לפעמים אומרים שזכרון שייך לדעת, אבל זכרון קדום – לעורר מתוך המעמקים של הלא-מודע – היינו פנימיות אבא, פנימיות מח החכמה. שניהם מכנה משותף בין הבעש"ט והמגיד, בין השמים והרקיע.

כתר: מעלת השינה של המגיד

אחרון חביב. אמרנו שבכללות הכתר הוא ענין של דבקות, אבל כאן נשים בכתר סיפור חב"די ידוע, שכאשר רבי הלל היה מספר אותו הוא היה בוכה – מעלת השינה של הרב המגיד. פעם אחת בליל שבת רבי אהרן הגדול מקרלין שכב על הספסל בבית המדרש ובחשאי לגמרי, כדי שאף אחד לא ירגיש בו כאשר נראה כישן על הספסל, הוא אמר שיר השירים בשקט. שיר השירים שלו בקע את כל הרקיעים והרעיש את כל העולמות, והמגיד שלח את המשמש שלו לומר מהר-מהר לרבי אהרן הגדול שיפסיק לומר שיר השירים כי מפריע לו לישון. כשרבי הלל ספר זאת היה בוכה, בבחינת "לית כל מוחא סביל דא", שמכאן אתה לומד שהשינה של המגיד יותר יקרה משיר השירים של רבי אהרן הגדול מקרלין. השינה של המגיד דומה לשינה של האריז"ל.

הסיפור שסיפרנו קעת הוא סיפור של ליל שבת, אבל על האריז"ל מסופר שישן בשבת בצהריים ובשעת השינה למד תורה בשמים שלומר אותה היה לוקח שמונים שנה. גם המגיד, אם השינה שלו יותר יקרה משיר השירים של רבי אהרן הגדול מקרלין, סימן שקודם כל הוא בדבקות – והדבקות ודאי באה לידי בטוי בתורה שהוא שומע, שמלמדים אותו. כמו שאמרנו קודם, "המהלך בדרך ושונה", הוא בדבקות. כלומר, הווארט הזה הוא שהמגיד בבחינת "אני ישנה ולבי ער" – הוא ער בשינה.

יש ווארט מהמגיד שאומר בפירוש שצדיק אמתי לומד ועובד את ה' גם כאשר הוא ישן. זה שאדם עובד את ה' ממש. אצל חסידים מובא ב"היום יום" שאצל חיל אפשר להרגיש את מסירות הנפש גם בשעת השינה. ישן עם הנעלים, גם אז מוכן ומזומן לקפוץ למבצע. גם כתוב ב"היום יום" שיש אנשים, לאו דוקא צדיקים גדולים, שזוכים לתורה בשינה. אבל שהשינה היא עבודת ה' ודבקות ה' ברזין דרזין דאורייתא – משהו מיוחד של המגיד, כנראה. שייך לכתר, כי שינה היא למעלה מטעם ודעת, כמו הכרוזים שאדם שומע בשרש הנשמה שלו – לימוד בשרש הנשמה. אם שיר השירים מפריע לו, סימן שהוא שם.

מעלת השינה – חדש כסלו

באותו סיפור שספרנו קודם על האחים הקדושים, שאמר להם שאתם קמים חצות וכו', מכוונים את כל עלית העולמות בתפלה שלכם, יש תוספות ווארט שלא אמרנו. אמר שלא הכוונה שאתם חושבים את הכוונות, אלא שכאשר אתם מכוונים עשיה אתם בעשיה, כאשר אתם מכוונים יצירה אתם ביצירה. אתם

במדרגה כזו שאיפה שאתם מכוונים אתם שם, ואחר כך – אם נדמה לך לשניה שעשית נחת לה' הוא עושה מכך עיגול וזורק לנוקבא דתהומא רבא.

יש עוד סיפור שכל קבלת המגיד היא להיות שם. כאן הוא בעצמו בשינה שלו, מודע ללא-מודע שלו, נמצא בכתר. זה באופן מיוחד רמז נפלא, שכאן המדרגה הכי גבוהה – הסיפור של מעלת השינה של המגיד – קשור ליארצייט שלו. אנחנו בחדש כסלו, ולכל חדש יש חוש בספר יצירה, כמו שמלמדים את הילדים בחדר, והחוש של חדש זה הוא חוש השינה. מי שהמזל שלו כסלו – ודאי קשור לחוש השינה. שייך לסיפור האחרון שאנחנו מספרים על מעלת השינה של המגיד, בכתר עליון. אז כעת אפשר מיד לקפוץ למטה, ושהמטה תעופף באויר.

הרה"ק הרבי ר' אלימלך מליזענסק זי"ע

יומא דהלולא - כ"א אדר

מתולדותיו

הרה"ק הרבי ר' אלימלך מליזענסק זצ"ל נולד בשנת תע"ז לאביו רבי אליעזר ליפמן. חתן הגה"ק ר' אהרן רוקח אחי בעל שמן רוקח. תלמיד המגיד הק' ממעזריטש זצ"ל, אליו נתקרב בהשפעת אחיו הרה"ק הרבי ר' זושא מאגיפאלי זצ"ל. ראשון מפיצי תורת החסידות בגאליציע, מפורסם כקדוש אלקי, וכל צדיקי החסידות בדור שלאחריו בפולין וגאליציע היו מתלמידיו. נפטר כ"א אדר תקמ"ז (וי"א תקמ"ו), ספה"ק נועם אלימלך הוא מספרים המקודשים ביותר בתורת החסידות. "ילקוט מקח טוב" (ברוקלין תשס"ב) ח"ב, ע' רמ"ג

הרה"ק הרבי רבי אלימלך מליזענסק זי"ע, עליו אמר זקני הקדוש מרוז'ין זיע"א, שארבע מאות שנה טרם שירדה נשמתו של הרבי רבי אלימלך זיע"א לעולם ירדה השפעה לעולם בזכותו הנשגבה. וזקני מסאדיגורא זיע"א הוסיף ואמר על זה בלשון הגמרא: דלא הוי הוי מה דהוי לא כל שכן, ומה טרם שירדה נשמתו לעולם ירדה השפעה לעולם בזכותו. על אחת כמה וכמה לאחר שנשמתו הקדושה היתה בעולם, ופעל בעבודתו הנשגבה בתורה ומצוות ובקדושתו העילאית, על אחת כמה וכמה שירד שפע רב לעולם בזכותו. כ"ק מרן אדמו"ר מבאיאן שליט"א "קובץ תפארת ישראל", ניסן תשס"ג, ע' 44

רבי אלימלך מליזענסק היה אחד מגדולי-גדולי הצדיקים מתלמידי המגיד ממעזריטש, וצדיקים רבים קראו לו "הבעל שם טוב הקטן". רבי אלימלך היה אחיו הקטן של רבי זושא ושניהם פעלו הרבה יחד; הם עשו 'גלות' ביחד, היו הולכים, כיהודים פשוטים, בלי שידעו שהם צדיקים, והיו מחזירים יהודים בתשובה. אחרי הסתלקות המגיד בשנת תקל"ג, היה ר' אלימלך הרבי של כל פולין, ורובם ככולם של צדיקי פולין אחריו הם תלמידיו או תלמידי תלמידיו. ר' אלימלך הסתלק בשנת תקמ"ז וספרו 'נעם אלימלך' נחשב כספר החסידות החשוב ביותר בחסידות הכללית.

ר' אלימלך היה אצל המגיד ביחד עם אדמו"ר הזקן ויש כמה דברים שאדה"ז אמר עליו ושיבח אותו, מתוכם נביא שני דברים:

נפשי כעפר לכל תהיה

פעם אחת אדה"ז הלך והתווכח עם אחד מגדולי ה"מתנגדים", שחשבו שחסידים לא יודעים ללמוד ושלא שומרים את המצוות כמו שצריך – והרי זה בדיוק ההיפך, שחסידים יודעים ללמוד, כמו אדה"ז

שהיה הכי גאון באותו דור, ולא רק שמקיימים מצוות, קלה כחמורה, אלא גם מהדרים הרבה יותר ממי שלא חסיד. כשאדה"ז הגיע לאותו רב הם דברו והתווכחו, ואותו רב מאד התרשם מהגאונות והצדיקות של אדה"ז. אחרי שדברו, הצביע הרב המתנגד על ספר שמתגלגל על הארץ, ומדי פעם אפילו דורכים עליו, אפילו אותו רב עצמו, וזה הספר "נעם אלימלך". מה אתה אומר על הספר הזה? מה אתה אומר על המחבר? ענה לו אדה"ז: הכרתי טוב את המחבר, צדיק גדול מאד מאד, הרבי רבי אלימלך, ואני אומר לך שגם אם היית זורק אותו בעצמו על הארץ ודורך עליו הוא לא היה מגיב, בדיוק כמו הספר.

זוהי מידת חסידות, שאדם לגמרי בשפלות וענוה עד שאפילו אם ח"ו דורכים עליו הוא לא מגיב. אנו אומרים זאת שלוש פעמים ביום, אחרי כל תפלת שמונה-עשרה – "ונפשי כעפר לכל תהיה". מתפללים לה' שתתן לי הרגשה של עפר, שכולם דורכים עליו. הראשון שאמר "ואנכי עפר ואפר" הוא אברהם אבינו, היהודי הראשון. בשביל להיות יהודי צריך להיות כעפר – "הכל היה מן העפר והכל שב אל העפר". כל תיקון הנפש מתחיל משפלות וענוה ונגמר בשפלות וענוה, מתוך בטול לה'.

הרמב"ם ורבי אלימלך

עוד 'ווארט' יפה שאדה"ז סיפר על הרבי ר' אלימלך. פעם אחת בא הרמב"ם בעצמו מעולם האמת לרבי רבי אלימלך ושאל אותו, למה אתה לא לומד את הספרים שלי? ר' אלימלך התנצל בפני הרמב"ם ואמר שפשוט אין לו כסף לקנות את הספרים. ואמר אדה"ז שהרמב"ם כל כך השתוקק ורצה שרבי אלימלך ילמד בספריו, עד שהוא הסתובב והשיג את הספרים של עצמו (יותר מחמש מאות שנה אחרי שהסתלק) והביא אותם מתנה לרבי אלימלך כדי שילמד בספריו...

חסידים גם מספרים שיראת-השמים של הרבי רבי אלימלך היתה כל כך גדולה, שדימו אותה ליראה של הרמב"ם, שבזמן שכתב את המשנה תורה היה ביראת הרוממות מאד גדולה.

רפואת הנערה

עוד סיפור מופת על הרבי רבי אלימלך: פעם אחת היה רב גדול ושמו ר' שמואל, הוא היה רב ליטאי, לא חסיד. לא עלינו, לאותו ר' שמואל היתה צרה גדולה בבית; היתה לו ולזוגתו בת שכבר היתה בת שמונה-עשרה, כבר הגיעה לפרקה והיתה צריכה להתחתן, אך לא היתה בריאה. מאז שהיתה תינוקת היא לא התפתחה – היתה בת שמונה-עשרה אך כתינוקת בעריסה, כל היום במטה וקטנטונת. אמרה האשה לבעלה ששמעה שיש צדיק כזה, כמו רבי אלימלך – כנראה היה הכי קרוב להגיע אליו אז בין הצדיקים הגדולים – והתחננה בפני בעלה שיסע עם הבת לצדיק, שאולי הוא יעשה נס ומופת. בהתחלה, הרבה זמן, הוא התנגד, כי לא האמין בחסידים ובצדיקים וכיו"ב, אך היא כל כך לחצה והתחננה והפצירה עד שבסוף הוא הסכים בעל כרחו, ולקח את הילדה בעגלה – בחורה גדולה שהיא תינוקת – ונסעו לליז'נסק.

בדרך פגש ר' שמואל חבר ילדות, שגם הוא היה מתנגד, והחבר הכירו שהוא כל הזמן לומד תורה ומייקר את הזמן, ושאל אותו לאן הוא נוסע. ר' שמואל סיפר את כל הסיפור, והחבר בטל את זה, "מה? אתה כבר ממאמינים ברביים? זה בטול תורה!". הוא השפיע עליו, וחזר הביתה. אך כעבור כמה זמן – אולי כל הסיפור לקח כמה שנים – אשתו הפצירה בו שחייב ללכת לעשות משהו. ה' גדול, יכול לעשות נס, ויש צדיקים, צריך אמונת צדיקים, ואולי הצדיק יעשה נס. עוד הפעם הוא נסע, והפעם לא היו מניעות, והוא הגיע לרבי אלימלך ונכנס אליו.

רבי אלימלך ישב בחדר, והמטה שלו היתה באותו חדר, ור' שמואל נכנס עם הבחורה-התינוקת, ורבי אלימלך אמר לו שישכיב אותה בינתיים על המטה שלו. הוא שם אותה על המטה של הרבי, והם התחילו לדבר בדברי תורה – אותו רב היה גדול בתורה – ופתאום באמצע דברי התורה רבי אלימלך פונה למטה וצועק, איזה חוצפנית שאת שוכבת על המטה שלי, קומי מיד! זה פלא גדול, כי היא לא שומעת ולא מדברת ולא יכולה ללכת – כמו תינוקת – אך הוא רק גער בה שהיא תקום והיא מיד קמה. האבא כבר ישב בתדהמה גמורה, בכלל לא יודע מה קורה. הילדה קמה והתקרבה לשולחן – כבר קרה נס גדול – אך עדיין היא היתה מאד קטנה. רבי אלימלך קרא לילדה ואמר, אני רוצה לברך אותך. הוא שם את ידיו הקדושות על ראשה, והתחיל לברך אותה בריבוי ברכות, ותוך כדי זה כל פעם הרים ידיו עוד מעט, וככל שהרים את הידים כך הילדה גדלה. כך, עד שכבר היתה בחורה גדולה – הכל לקח כמה שניות, כמה רגעים.

טוב, זה כבר נס עצום, ואז פנה ר' אלימלך לאבא ואמר לו שהבת הגיעה לפרקה וצריך לעשות לה שידוך. לך הביתה, ואתה תעשה את השידוך הכי טוב. אין לך כסף (כמו לרוב היהודים), ואני כותב לך פתק שאחרי השידוך תלך למקום פלוני ותפגוש איש פלוני ותתן לו הפתק, ובפתק כתוב שישלם את כל הוצאות החתונה (יכול להיות אלפים רבים). כמוכן שהרב הזה כבר מאמין מאד בצדיק, אחרי שראה נפלאות כאלו, והלך הביתה. כעבור כמה זמן עשו שידוך לבת, ואז לקח הרב את הפתק של רבי אלימלך ונסע לאותו מקום וחפש אחרי אותו אחד (כאן אני מקצר בסיפור), ובסוף מצא אותו ומסר לו את הפתק. כשאותו אחד ראה את הפתק, שצריך לשלם את המליון דולר – את כל הכסף על החתונה – בלי לחשוב פעמיים הוא הוציא את כל הכסף מהכיס ונתן לו. לפני שהוא הולך ממנו, שאל הרב שמואל את האדם הזה – שלא נראה מי-יודע-מה עשיר – מאיפה הכסף. והוא סיפר לו סיפור כזה: באותם ימים היו פריצים רשעים, בעלי אחוזות, והיו שם יהודים ששוכרים קרעטשמע – בית מלון קטן עם חנות וכו' – ואם ליהודים לא היה כסף בסוף השנה לשלם היו הרשעים לוקחים את היהודי ואשתו ובניו וזורקים לתוך הבור, ובכל יום זורקים חתיכת לחם שלא ימותו ברעב. בסוף, או שמישהו היה משלם, או שהרבה פעמים היהודים הללו גוועו מרעב. המצוה הכי גדולה של הבעש"ט ותלמידיו אחריו היתה פדיון שבויים במקרים אלו – שהלכו במסירות נפש לאסוף כסף ולפדות יהודים כאלו. והנה אותו יהודי שנתן את כל הכסף מספר לרב שמואל: אני בעצמי וכל המשפחה שלי זרקו אותנו לתוך בור, כי לא היה לי כסף לשלם את השכירות לפרץ, וכל יום זרקו חתיכת לחם. פעם בא הפריץ הרשע עצמו, וצעקתי לו – מה אתה מרויח שאנחנו בבור, תן לי לצאת ואני אסתובב במדינה ואבקש מיהודים טובים כסף שאוכל לשלם את החוב ואז תוציא את כל המשפחה. אותו פריץ הבין שבאמת יותר כדאי לו כך, כי אם ישאיר אותו בבור אף פעם לא יקבל את הכסף, ואם יוצאו מהבור וישאיר שם את המשפחה יש סיכוי שישגי הכסף. היהודי הזה הסתובב במדינה במסירות נפש, כשהוא יודע שאשתו והילדים מחכים בבור, ובסוף הצליח לגבות את כל סכום הכסף – זה היה בדיוק אותו סכום שהרב שמואל היה צריך בשביל לחתן את הבת שלו. עכשיו הוא היה עם אותו הכסף שבמסירות נפש גייס בשביל להציל את המשפחה של עצמו, אבל באותו רגע שקרא את הפתק של הצדיק שצריך בדיוק את הסכום הזה למסור – בלי היסוס בכלל הוא מיד הוציא זאת ונתן. זה אמונת צדיקים גמורה, שהיה לו כל כך הרבה בטול ושפלות ואמונת צדיקים שמיד הוציא כל הסכום – על חשבון חיי משפחתו – ונתן.

אותו יהודי מיד נסע לרבי אלימלך וסיפר לו כל הסיפור, וגם הביא את הפתק שנשאר אצלו – אמר לי לשלם, שילמתי, וכעת מה עם המשפחה שבבור. רבי אלימלך אמר "יהיה בסדר", ובאותו רגע אותו פריץ התפגר במיתה משונה – אותו גוי רשע מת במיתה משונה, ואז המשפחה באופן אוטומטי השתחררה ויצאה מהבור.

זה סיפור מאד יפה. עם הרבה מוסר השכל של אמונת צדיקים ובטול, וגם באמת של מה שהצדיק יכול לחולל – שיכול לקחת את הילדה הקטנה ועל המקום להגדיל אותה. מה שלא התגברה בשמונה עשרה שנה הוא יכול לעשות בכמה דקות.

ה' יעזור שזכותו יגן עלינו ועל כל ישראל. כששומעים סיפור של צדיק צריך לחשוב מה זה נוגע לי או לנו – לכל המצב. כל עם ישראל צריך כזה נס, שמישהו יקח אותנו ויגביה אותנו, ירומם קרן ישראל, שנהיה גדולים ולא קטנים, שנהיה ראש גדול, ולא ראש קטן כמו היום. שנזכה לאמונת צדיקים, ובזכות כל הצדיקים שיעוררו רחמים בשמים יבוא מלך המשיח ויגאל אותנו תיכף ומיד ממש. ליום ההילולא של ר' אלימלך, כ"א באדר. מעובד מדברי מו"ר הרב יצחק גינזבורג שליט"א (כינוס ילדים כ"ג אדר תשס"ז).

אחת הדמויות הידועות ביותר בעולם החסידות הוא רבי אלימלך מליז'נסק, המכונה גם בשם ספרו ה"נעם אלימלך". רבי אלימלך, יחד עם אחיו הגדול רבי זושא, היה תלמיד מובהק למגיד הגדול ממעזריטש, ממשיכו של הבעל שם טוב. בהמשך היה לרבי, אדמו"ר ומנהיג נערץ, וקבע את מושבו בעיירה הפולנית ליז'נסק. על תלמידיו נמנים גדולי האדמו"רים בפולין, כמו המגיד מקווצ'ניץ, החוזה מלובלין ורבי מנדל מרימינוב, וניתן לומר שכל הענף הפולני של החסידות נובע מרבי אלימלך.

לאחר פטירתו של רבי אלימלך, בכ"א אדר ה'תקמ"ז (1787), הודפס ספרו "נעם אלימלך", ומייד הפך לספר חובה בכל בית חסידי. עד היום, ציון קברו של רבי אלימלך בליז'נסק הוא מקום תפילה, שסיפורי-מופת רבים נקשרו בו, וגם לספר נעם אלימלך נקשרו הרבה תשבחות וסגולות.

ספרן של צדיקים

רבי אלימלך הוא הדמות, בה"א הידיעה, של הצדיק בחסידות, וגם בספרו נעם אלימלך תופסת דמות הצדיק מקום מרכזי. עד שהוא מכונה בחיבה בפי חסידים "ספרן של צדיקים" – על פי לשון חז"ל על שלשת הספרים הנפתחים בראש השנה, של צדיקים, בינונים ורשעים. אכן, ניתן לראות בנעם אלימלך "ספר הדרכה לצדיקים" – כמעט בכל מקום שנפתח את הספר, ידובר בו על עבודת הצדיק, כיצד הוא מתדבק בבורא וכיצד הוא משפיע טובה וברכה לעם ישראל בכל התחומים.

ומה עושה היהודי הפשוט כשהוא לומד מעט נעם אלימלך ליד שולחן השבת? אפשר להתפעל ממעלת הצדיקים, אפשר להעמיק בדברי התורה עצמם, ואפשר להתבשר מניחוח הדברים שרוח-קדושה שורה עליהם. אפשר גם ללקט ניצוצות של עצה וחיזוק בעבודת השם. מכל מקום, התחושה הכללית היא שרבי אלימלך לא ממש מדבר אלינו באופן ישיר. הצדיקים יושבים ונהנים מזיו השכינה, ואנו זוכים לצפות בהם ונמשכים אחריהם.

ספרן של בינונים

נבין יותר את מקומו של הנעם אלימלך כשנעמיד אותו מול ספר התניא של רבי שניאור זלמן מלאדי, אדמו"ר הזקן, שהיה יחד עם רבי אלימלך באותו בית-מדרש! שלא כמו הנעם אלימלך, ספר התניא

הוא במפורש **ספר הדרכה שיטתי לכל יהודי**, כמו שמסביר אדה"ז בהקדמתו שהספר הוא סיכום של הדרכותיו האישיות לחסידים.

בתמצית, אדה"ז מסביר שלהיות **צדיק** זו מתנה משמים, אבל להיות **בינוני** זו המשימה של כולנו. ה'בינוני' של התניא אינו אחד כזה שחציו מצוות וחציו עבירות, אלא זה ששולט לגמרי על עצמו ("מח שליט על הלב") ואינו עובר אפילו עבירה קלה, במעשה דבור ומחשבה! אך הוא נקרא בינוני משום שבלבו פנימה קיימת נטיה שקולה, לטוב ולרע, לנפש הבהמית או לנפש האלוקית. היצר הרע קיים ומושך חזק לכל תאוה ורוע, אלא שבכח הבחירה החופשית, והסיוע האלוקי, האדם יכול וצריך להכריע תמיד לצד הטוב. הצדיק האמיתי הוא זה שלא רק עושה טוב בפועל אלא שגם בתוככי נפשו שונא את הרע ומואס בו, ובלשון חז"ל הוא "הרג את היצר הרע". אבל אל תרמה את עצמך! אל תחשוב שאתה צדיק, ואל "תרדם בשמירה" לרגע אחד. היה נכון לקרב, ותמיד תוכל לנצח.

לכן קרא אדמו"ר הזקן לספרו "**ספרן של בינונים**" – ספר הדרכה לכל אחד, שיכול וצריך לשאוף לדרגת הבינוני. גם תפקידו של הצדיק מוזכר בקצרה בספר התניא (די בהתחלה) "כי יניקת וחיות נפש רוח ונשמה של עמי הארץ הוא מנפש רוח ונשמה של הצדיקים והחכמים ראשי בני ישראל שבדורם" – אבל לאורך הספר אין ספק שהאדם נדרש לעבודה בכח עצמו, והצדיק לא יעשה בשבילו את העבודה.

אין סתירה בין שני הספרים, אך יש הבדל בדגשים. אדה"ז מדריך ישירות אותנו, ודורש מאיתנו עבודה ועוד עבודה, ורבי אלימלך מגלה לנו טפח מעולמו של הצדיק, המשפיע לכולנו, בגלוי או בסתר.

כל אחד צדיק

בדור שלנו, יש לחבר יותר בין רבי אלימלך לרבי שניאור זלמן. כל עוד מדובר על עבודת השם של האדם עצמו, ההדרכה העיקרית היא על פי ספר התניא של חסידות חב"ד. אך היום עיקר העבודה בדרך חסידות חב"ד אינה מה אתה עושה עם עצמך, אלא מה אתה עושה להשפיע על יהודים אחרים, כמו הסיסמא של הרבי מליובאוויטש "ופרצת"! אתה יודע להניח תפילין? צא לרחוב ותזכר עוד יהודי במצות תפילין. אתה יודע ללמוד תורה? לך לייסד שיעור תורה במקום מגוריך. ויותר מזה, עליך לפעול לשינוי המציאות הציבורית של עם ישראל, כמו שזעק הרבי: הפוך את העולם היום!

כאשר המגמה העיקרית היא עם הפנים החוצה – לקיים את היעוד המשיחי של הבעש"ט, מייסד החסידות, "פוצו מעינותיך חוצה" – אזי כל אחד הוא משפיע, ובזה הוא ממלא תפקיד של צדיק. ההשפעה של הצדיק, כפי שמלמד רבי אלימלך, היא גם ברוחניות וגם בגשמיות. אתה עוזר ליהודי שנקלע לצרות כספיות? אתה נותן עצת-נפש למי שזקוק לכך? – אז אתה חובש כעת את הכובע של הצדיק (ולכן מומלץ לכל אחד להחזיק את הספר נעם אלימלך וללמוד בו). אכן, אל תשכח מי אתה, אל תרמה את עצמך, וכמה שאתה משפיע לאחרים תהיה בעצמך מקושר למי שאתה מזהה כצדיק אמת, ותפעל מכוחו ובשליחותו.

והנה לנו סימן חביב: אם נחבר את הגימטריא של המלה **צדיק** לזו של המלה **בינוני** נקבל **מנחם מענדל** – שמו של הרבי מליובאוויטש, דמות הצדיק 'שלנו' (ובאמת, של כל עם ישראל), שדרש מכל חסידיו (השואפים להיות 'בינונים') לצאת ולהשפיע טובה וברכה לכל יהודי. אפשר להוסיף שהשם **מנחם** מייצג יותר את הצד של הצדיק, שהרי זהו שם מקורי בעברית, וחז"ל אף מציינים אותו כאחד משמותיו של המשיח, ואילו השם **מענדל**, בלשון הדבור (אידיש), מייצג את היהודי הפשוט, הבינוני.

בין שני צדיקים

אפשר לחשוב שכל הצדיקים הם בדיוק אותו דבר. אבל זו טעות נפוצה של מי שרואה מרחוק, ממש כמו מי שחושב שכל 'הדתיים', עם כיפה וזקן, הם שכפול גנטי של אותו אדם... אחרי כל הדברים המשותפים, לכל צדיק יש אופי מיוחד ועבודה מיוחדת משלו.

כך למשל, במושגי הקבלה מדובר על שתי בחינות, "צדיק עליון" ו"צדיק תחתון". "צדיק עליון" הוא דמות כיוסף הצדיק, כזה שמרומם טפח מעל המציאות, מביט על הכל מלמעלה ומנהל את העניינים. ואילו "צדיק תחתון" הוא זה המעורב בתוך המציאות, סובל מההסתרה והמצוקה, אך בכל זאת נותר בצדקו, כאשר האב-טיפוס שלו הוא בנימין (שגם הוא מכונה "בנימין הצדיק"), הסובל מהעלמותו של יוסף אחיו הגדול.

גם רבי אלימלך, המרבה כל-כך לדבר על הצדיק, מבחין כל הזמן בין סוגים שונים של צדיקים, ובמקומות רבים הוא משווה בין שני סוגי צדיקים, "יש צדיק.... ויש צדיק", כמו למשל בקטע הבא:

העולם צריך תמיד לב' מיני צדיקים. האחד הוא שיחשוב תמיד בעולמות העליונים וביחודים להוסיף אור תמיד למעלה למעלה. ואחד לחשוב בצורכי עולם מה שעולם צריכין פרנסה וברכה וחיים ושאר הצטרפותם. ובב' מיני צדיקים הללו הוא קיום העולם.

ואם כבר מדברים על שני צדיקים, מתבקש לצרף לדמותו של רבי אלימלך עוד דמות מופת אהובה, רבי לוי יצחק מברדיטשוב (הידוע גם בכינוי "סגנון של ישראל"), גם הוא מאותו בית-מדרש ממנו יצאו רבי אלימלך ורבי שניאור זלמן. ספרו של רבי לוי יצחק, "קדושת לוי", התקבל אף הוא כאחד מספרי היסוד החשובים של החסידות הכללית.

כך השלמנו את שלישית ספרי-היסוד החסידיים לכל בית יהודי: נעם אלימלך, תניא, קדושת לוי. ניתן לרמז את השלישייה המובחרת הזו בביטוי מהתפילה "בשפה ברורה ובנעימה קדושה" (ביחס לשבח ושירת המלאכים): "שפה ברורה" הוא ספר התניא, המסביר לכל אחד בשפה ברורה מה עליו לעשות; "בנעימה" רומז לספר נעם אלימלך; ו"קדושה" רומז לקדושת לוי (כאשר שנים אלו, הקרובים זה לזה, מחוברים יחד, ואילו התניא עומד מעט בפני עצמו). הקדושת-לוי והנעם-אלימלך הם שתי בחינות צדיקים, המשמשים לנו השראה ומורי-דרך, והתניא הוא ספר העבודה של הבינוני, העומד בתווך בין הצדיקים. והנה תרגיל קטן לסיום: בינוני צדיק צדיק = 536, ומספר זה הוא הערך הממוצע של שמות שלשת הספרים תניא, נעם אלימלך, קדושת לוי! "ועמך כולם צדיקים" – כל 'עמך ישראל', מתחילים בדרגת 'בינוני', קשורים לכל סוגי הצדיקים, והופכים בעצמם להיות צדיקים המשפיעים כל טוב. מתוך שיעור כ"ו שבט תשע"ד (תורת הנפש)

אחד מגדולי צדיקי החסידות המפורסמים היה רבי אלימלך מליז'נסק, הידוע גם בשם ספרו ה"נועם אלימלך" – אחד מספרי החסידות הראשונים שנדפסו. אפשר אף לומר שבתנועת החסידות רבי אלימלך הוא דמות המופת של הצדיק, בה"א הידיעה. רבי אלימלך, יחד עם אחיו הנודע רבי זושא, היה תלמידו של המגיד הגדול ממעזריטש (תלמידו-ממשיכו של הבעל-שם-טוב), לאחר מכן החל להפיץ בהרחבה את אור החסידות ותורתה בקרב יהדות פולין, וכמעט כל גדולי החסידות בפולין נמנים על תלמידיו ותלמידיו-תלמידיו אשר ייסדו שושלות מפוארות הממשיכות עד עצם היום הזה.

ספר לצדיקים

אפשר לחשוב שהמושג צדיק מתאר רק את האדם כשהוא לעצמו. בא רבי אלימלך ומדגיש שהצדיק נושא תפקיד בתוך עם ישראל והעולם כולו. זו נקודת-ציון משמעותית בהתפתחות מודל הקהילה החסידית, שדמות הצדיק נמצאת במרכזה ומשפיעה על כל אחד מאנשיה, הן הקרובים אליו והן הרחוקים יותר.

גם ספרו של רבי אלימלך, נועם אלימלך, עוסק – יותר מכל ספר אחר – בדמותו של הצדיק: מה פועל הצדיק בתורתו, בעבודתו ובתפילתו, מה הלבטים שלו, וכיצד הוא קשור לעולם ומשפיע עליו. במקומות רבים עוסק הנועם אלימלך בהבדלים בין סוגים שונים של צדיקים, יש צדיק כזה ויש צדיק כזה, עד לניואנסים דקים ביותר. בקיצור, הנועם אלימלך הוא מעין "ספר הדרכה לצדיקים".

לפני שנסביר מה אומר לנו ספר המיועד לצדיקים – ננסה לחוש מעט איך הצדיק תופס את עצמו. ראשית, ראוי לציין את מדת הענוה והשפלות של הצדיק. מסופר שאדמו"ר הזקן, רבי שניאור זלמן מליאדי, הגיע פעם לאחד מגדולי המתנגדים לחסידות. לאחר שאותו רב נוכח בגדולתו של מי שעומד לפניו, הוא הראה לו את הספר נועם-אלימלך כשהוא זרוק בבזיון על הארץ, ושאל אותו האם הוא מכיר את מחבר הספר. אדמו"ר הזקן הכיר היטב את רבי אלימלך – הם למדו יחד בבית מדרשו של המגיד – והוא השיב לאותו רב: דע לך, שאם היו לוקחים את מחבר הספר הזה ועושים לו כך, זורקים אותו על הארץ ודורכים עליו, הוא לא היה מגיב...

הצדיק הגרוע מכל אדם

מצד אחד, הצדיק מתואר כדמות כמעט-מושלמת: נראה שהמאבקים שלנו עם היצרים הנמוכים והגסים אינם מטרידים אותו, הוא נושם אויר פסגות ועסוק בעניינים שבקדושה, בתורה בעבודה ובגמילות חסדים. אפשר לחשוב שהצדיק ממש מרוצה מעצמו... לא ולא! הוא נזהר מאוד לא להיות מרוצה מעצמו אפילו לרגע אחד. כך מסופר על רבי אלימלך שהיה מעביר על עצמו בקורת נוקבת מאוד, והיה עושה תשובה על חטאיו מעומק הלב ובמרירות רבה.

כך מסביר רבי אלימלך מהו סוד הפרה האדומה שהיתה מטהרת את הטמאים ומטמאת את הטהורים: מי שחושב את עצמו לטהור, "אני בסדר", מחשבה זו מטמאת אותו. ואילו מי שחשבון הנפש שלו מסתכם בכך שהוא טמא, "אני לא בסדר" – מחשבה זו מטהרת אותו.

אך מתברר שהחטאים של רבי אלימלך הם מעשים שאנו לא היינו מעלים בדעתנו להגדיר כחטא. מדובר ב'פספוסים' כה דקים ועדינים שברמת המודעות וההתנהגות שלנו אינם תופסים מקום כלל. כך כותב רבי אלימלך:

"הנה הצדיק השלם העובד ה' באמת הוא מסתכל תמיד ברוממות אל וגדולתו יתברך... וגם רואה תמיד בשפלות עצמו. וזוכר חטאות נעוריו... ואפילו החטאים שאינם חטאים גמורים רק כמו אבק... הם לזכרון לפניו תמיד והם בעיניו כחמורות שבחמורות ומתחרט עליהם ושב בתשובה שלימה מאהבתו יתברך".

וכך מספר אחד מגדולי תלמידיו של רבי אלימלך, רבי ישראל מקוונניץ:

כשהייתי אצל כבוד מורי ורבי מורנו הרב ר' אלימלך שמעתי שהיה אומר שהוא גרוע יותר מכל אדם. ושאלתי אותו כי בודאי הוא אומר זה בלב שלם, והיך יוכל להיות זה? והשיב לי, למשל מי שמדקיר

בדקר עב אינו יכול להזיק כל כך, ואם דוקר בדקר דק אזי הדקירה הוא ביותר והולך למרחוק. כך הוא מי שעושה עבירות חמורות חלילה אינו מזיק לו כל-כך כמו שמזיק להצדיק העבירה הקלה ביותר.

התלמיד דרש מרבו תשובה: איך אתה אומר שאתה גרוע מכל אדם? האם אין זו ענווה של שקר? והרב הסביר במשל נפלא: העבירות הרגילות אצל אנשים פשוטים הן גסות ו'עבות', ולכן פגיעתם שטחית יחסית. אבל הצדיק עוסק ברבדים עמוקים יותר, וממילא גם עדינים הרבה יותר, ולכן בכל פגימה שלו יש חומרה מיוחדת, כמו מחט דקה החודרת פנימה, ממש כשם שטעות של מדען בכיר חמורה יותר מטעות של פועל נקיון.

עוד מספרים תלמידי רבי אלימלך שפעם הוא עשה תשובה מעומק הלב על שבהיותו תינוק ציער את אמו כשינק ממנה חלב בחזקה... ואפילו על שציער אותה בהיותו עובר בתוך הרחם! זו לא בדיחה. רבי אלימלך היה כל-כך מזוכך עד שהרגיש שבאיזה-שהוא מקום המעשים האלה מפריעים לו ופוגמים בנשמתו, ולכן עליו 'לחזור לאחור' ולתקן אותם.

בהקשר זה, נמסר בשם רבי אלימלך ה'ווארט' החרף הבא, שעוסק לא רק בצדיקים:

יש ארבעה סוגי אנשים: א. מי שהוא רשע באמת, ויודע שהוא רשע – לבסוף יעשה תשובה, ביודעו מצבו האמיתי. ב. רשע שחושב על עצמו שהוא צדיק, הרי שהוא חי בטעות, ולבסוף יעמוד על טעותו ויעשה תשובה. ג. צדיק שחושב בעצמו שהוא רשע – הלא זהו התכלית הנרצה. ד. צדיק שיודע שהוא צדיק – הרי זה הדרגה הכי גרועה, שהרי לעולם לא יעשה תשובה [והרי תמיד יש על מה לעשות תשובה, לפי דרגתו]...

תחשבו על זה!

כולנו צדיקים

כעת נחזור לספר נועם אלימלך ונשאל: איזו 'עבודה' אנו יכולים לקחת מספר כזה שמדבר אל הצדיקים? ראשית, בעזרת הלימוד על מדרגת הצדיק יש לנו 'אחיזה' מסוימת בו, וכך אנו יכולים יותר להתקשר אליו. אך יותר מזה, במקום מסוים אנו יכולים לזהות גם את "נקודת הצדיק" שבתוכנו! אך לשם כך יש צורך במעט סבלנות. הרי כבר למדנו שרשע שחושב את עצמו שהוא צדיק הוא "חי בטעות". יותר מזה, החסידות מלמדת שגם מי ששולט לגמרי על מעשיו ואינו עושה חטאים כלל, עדיין אינו מוגדר צדיק אלא 'בינוני' – כזה שנתון כל הזמן במלחמה עם היצר-הרע – ואסור לו לחשוב את עצמו לצדיק.

עלינו לעבור תהליך מברר בשלשה שלבים, שניתן לזהות אותם כשלבים בסולם ההתבגרות. בשלב הראשון, אני חש את כל המדות הפחותות והרעות הרוחשות בקרבי, ומרגיש שככל הנראה אני רשע. מכאן נקודת המוצא היסודית של הכנעה כלפי ה', אך העיקר הוא להאמין שכמה שאני ירוד ומרוחק הקב"ה מרחם עלי ודואג לי היכן שאני נמצא. באופן כללי, בשלב זה אין לעסוק בשאלות מי אני ומה אני, אלא להתחזק שוב ושוב, לטפס בכוח מבלי להתייאש (כמו שמדגישה במיוחד חסידות ברסלב).

השלב השני הוא ההבדלה, אני יכול לעמוד ולהסתכל על עצמי בצורה מפוכחת ולזהות את הקטבים השונים המתרוצצים בקרבי. אמנם התודעה הראשונית שלי מזוהה עם הצד הנמוך, "הנפש הבהמית" שלי, אך לעומתה יש בי "נפש אלוקית", שהינה "חלק אלו-ה ממעל ממש". בעזרת השכל השופט (והקר), אני יכול

לערוך מלחמה מתמדת עם האויב האפל שנמצא בקרבי ולנצח אותו בקרב, שוב ושוב, כאשר אני מזהה את עצמי כבינוני הנמצא בתווך, בין לבין (כפי שמודגש בספר התניא, ספר היסוד בחסידות חב"ד).

בשלב האחרון, אני יכול להזהרות יותר ויותר עם הצדיק שבתוכי, כמו שאמר הרבי מליובאוויטש שבדורנו כל יהודי צריך לשאוף לאמץ את עבודת הצדיק, כדברי הנביא "וְעִמָּךְ פְּלִים צְדִיקִים". אמנם מצבי הרוחני אינו מזהיר כלל, ובכל זאת אני מסוגל להסתכל מנקודת המבט של הצדיק שבי, הנפש האלוקית, ולהבין שכל הפגמים והפגעים שהסתבכו בנפשי הם באמת אתגרים שלאחר שאתגבר עליהם, בעזרת ה', אצא עם רוח נקי! זהו השלב של ההמתקה שבו ניתן לראות שהרע הוא באמת "כיסא לטוב".

אבל ההמתקה האמתית היא כשאני יוצא מעצמי ומבין שהעיקר הוא להשפיע החוצה, מהפרט אל הכלל, כל אחד במעגלי ההשפעה השייכים אליו, החל ממשפחה וחברים ועד העם כולו. מי שנוהג כך, מי שרואה עצמו כשליח או חייל בצבאות השם, הרי מבחינת התפקיד הוא הוא הצדיק, המשפיע טובה וברכה, בגשמיות וברוחניות, לכל סביבתו, "צדיק יסוד עולם [כל אחד וה' עולם' שלו]". במונח הזה, כולנו צריכים להיות צדיקים, ולאמץ באהבה את "המדריך לצדיק" - הספר הקדוש נועם אלימלך. כך נזכה להרגיש שכל יהודי הוא צדיק.

"ספרן של צדיקים" ו"ספרן של בינונים"

כעת נתחיל לדבר על בעל היארצייט של היום, זכותו יגן עלינו ועל כל ישראל אמן, שה' יביא בזכותו משיח וגאולה תיכף ומיד ממש. רבי אלימלך הוא הדור השלישי מהבעל שם טוב, והוא מלמד אותנו בעיקר מהו צדיק אמת ואיך מתקשרים לכזה צדיק. כל הברכה וכל השפע יורדים אלינו מלמעלה דרך הערוץ של הצדיק. הצדיק הוא צינור פתוח – הוא עצמו חש כ'אין', ובזכות זאת מסוגל לקבל כל טוב וכל ברכה ולהעביר הכל הלאה. זהו הנושא העיקרי של הנועם אלימלך.

הבעל שם טוב דבר על מדרגות גבוהות של דבקות בה', אבל בדורות הבאים היה ברור שלא כל אדם מסוגל להגיע בעצמו לאותה דבקות. ישנן שתי דרכים עיקריות כיצד להוציא לפועל את דרך הבעל שם טוב:

אדמו"ר הזקן אומר שמעבר להתקשרות לצדיק, מושג שהתחיל אצל הבעל שם טוב עצמו ומתחזק מדור לדור, יש על האדם אחריות אישית ל"עבודה בכח עצמו", והוא יכול להיות בינוני. כדי להדריך את האדם בעבודתו, הוא חיבר את ספר התניא וקרא לו "ספר של בינונים". הבינוני, לפי ההגדרות בתניא, הוא אדם מאד גדול – אדם הנקי במאה אחוז במחשבותיו, מעשיו ודיבוריו. אדמו"ר הזקן מסביר שלא כל אחד יכול להיות צדיק, אבל כל אחד יכול להיות בינוני – "הלואי בינוני". זו הדרך של אדמו"ר הזקן לשייך את דרך הבעל שם טוב לכולם.

אבל הנועם אלימלך אומר שגם אם אתה לא יכול להיות צדיק – העיקר הוא שתלמד על הצדיק, לחשוב עליו תמיד וכך להתקשר אליו. כך יכול להתגלות גם בך ניצוץ צדיק, וכך – על ידי ההתקשרות לצדיק – תוכל לקבל את כל השפע שהוא ממשיך מלמעלה. הצדיק בעיני עצמו הוא אין מוחלט, הוא חי בשפלות מוחלטת, אבל ה' ברא את העולם עבור הצדיקים ומשפיע דרכם לכל באי עולם (כמו שאמרו חז"ל, "כל העולם כולו ניזון בשביל חנינא בני כו", "ב-שביל" לשון שביל וצנור, כפירוש הידוע של מורנו הבעל שם טוב).

רבי אלימלך אומר שלא כל אחד יכול להיות צדיק, אבל ה' ברא את העולם לכתחילה עבור הצדיקים. זהו ההסבר בנועם אלימלך למאמר חז"ל שהקב"ה חשב לברוא את העולם במדת הדין – ה' רוצה שהכל יהיה מושלם, שהנשמה תהיה מושלמת ככל שניתן בעולם הזה. אמנם, הקב"ה ראה שאין העולם מתקיים במדת הדין, לא כל אחד יכול להיות צדיק במאה אחוז, ולכן צרף (והקדים) לה את מדת הרחמים – גם אם לא כל אחד יכול להיות צדיק, כל אחד יכול וחייב להיות בעל תשובה. הבעל שם טוב מלמד שגם הצדיק צריך לעשות תשובה – גם הצדיק, ממקומו המושלם, רואה עצמו כלא-מושלם, וכך הוא יכול להתקרב עוד לה' וגם להמשיך שפע לכל ישראל. זהו סוד מדת הרחמים של הקב"ה.

הסברנו כעת ששני דורות אחרי הבעל שם טוב היו כמה דרכים ללמד את תורת הבעל שם טוב לעוד ועוד יהודים – להסביר איך יהודי פשוט יכול להתחבר לתורת הבעל שם טוב, כך שתגיע למאות, אלפי ומיליוני יהודים. יש את "ספרן של בינונים", ספר התניא, ויש גם "ספרן של צדיקים", כפי שמכנים את הספר נועם אלימלך. גם בספר התניא כתוב שצריך להתחבר לצדיקים, זו הדרך לקבל מהפנים של הקדושה (ומי שאינו קשור לצדיק מקבל ממנו בבחינת אכור), אבל עיקר עבודת ה' לפי התניא הוא העבודה המאומצת של כל אחד מאתנו להיות בינוני, עבודה בכח עצמו. לאידך, גם הנועם אלימלך אומר שצריך לעבוד קשה, כדי ש"כולי האי ואולי" (לשון אדמו"ר הזקן בתניא) תוכל לגלות את ניצוץ הצדיק בתוכך, אבל בכל אופן תוכל לחבר את עצמך לצדיק. כל הספר נועם אלימלך רק מדבר על סוגים שונים של צדיקים, שמות שונים של צדיקים ודרכים שונות להבין את המציאות הפרדוקסלית של צדיק האמת – הצינור שמחבר את כולם לאלקים, ובכל זאת מרגיש שהוא הרחוק ממנו ביותר. לשיטתו, גם אם אתה לא צדיק, עליך להבין מהו צדיק ולחבר את עצמך לצדיק.

הצדיק בסוד האות צ

כעת נלמד עוד ביאור מהספר נועם אלימלך על הצדיק. כמו שאמרנו, כל הספר נועם אלימלך עוסק ברמות שונות של צדיקים. בתורה אחת הוא מסביר את ענין הצדיק דרך התבוננות בצורת האות צדיק. **צ** היא האות ה-חי באלף-בית – הוזהר אומר שהצדיק הוא חי ("צדיק חי עלמין"), הוא נשמה חיה, חיה את ה"אחד".

צורת האות **צ** היא שילוב של שתי אותיות – י המחוברת ל-נ כפופה (זו צורת ה-צ הרגילה, הצדיק של העולם הזה שהוא "צדיק כפוף", אך ין סופית, שהיא י על פשוטה, היא הצדיק שלעתיד לבוא, "צדיק פשוט" – המשיח עצמו, שהגאולה שלו רמוזה ב-ץ סופית, שנמצא בתנועה של 'התפשטות' ודרור מוחלטים, כנ"ל). חשוב להתבונן בכך – זו הצורה הפנימית של הצדיק.

הנועם אלימלך מסביר שצורת ה-צ, עם ה-נ הכפופה, מבטאת שפלות קיומית, הצדיק כפוף וכנוע. אכן, על שכם ה-נ הכפופה יש את ה-י, המייצגת את המשימה המוטלת על כתפיו של הצדיק, השליחות שלו, היעוד שלו בחיים. הצדיק מצא את היעוד שלו בחיים, לקח משימה אלקית על כתפיו, בסוד האמור במשיח "ותהי המשרה על שכמו". ה-י היא לא רק משימה, אלא כל הברכות שזורדות בזכות הצדיק לעולם, לכל הנשמות שקשורות אליו – קשורות לעץ החיים. הצדיק הוא עץ החיים, העץ החי.

מנקודת החיבור של ה-י ל-נ יש ראש קטן של ה-נ שנמצא לשמאל ה-י. הראש הקטן הזה אומר שכל המודעות של הצדיק היא רק אחדות ה' מתוך בטול עצמי מוחלט. בראש של הצדיק הוא רק חושב על אחדות ה' ועל הביטוי של אחדות ה' באחדות ישראל ובאחדות של כל היקום, הכל אחד. לכל מקום

שהוא הולך – הוא הולך לאחדות, הולך להביא אחדות. הוא חושב על הסוד של "אחד" – הסוד של אמונה-חרות-דרור, שדברנו עליו.

מתחת לחיבור ה-י ל-נ נמצא החלק הגדול של ה-נ – ל-נ רגילה יש בסיס רחב. הצדיק הוא הערוץ להוריד למטה ריבוי ברכות בכל העינים – בני, חיי, מזוני (פרנסה רוחנית וגשמית). הכל נמצא באחריות הצדיק. הוא עצמו לא צריך שום דבר מכל זה ("... וחנינא בני די לו בקב חרובין מערב שבת לערב שבת"), לא מחפש לעצמו שום דבר, אבל יש לו אהבת ישראל בלי סוף. אחד בגימטריא אהבה – יש לו אהבת ישראל והוא מוריד למטה את כל הברכות הרחבות, יודע שזה מה שעם ישראל רוצה וצריך. הבסיס הרחב של ה-נ הוא ברכות רחבות בכל ההיבטים האפשריים, "בני חיי ומזוני רויחי – וכולהו רויחי", שהכל יהיה גדול ורחב.

שוב, הוא מסביר שצורת ה-צ מורכבת משלשה חלקים שונים: ה-צ עצמה היא החיבור דרכה יורד אור ה' לעולם. אור ה' הוא ה-י. הראש של ה-נ הוא המחשבה של הצדיק – הוא חושב רק על אחדות, הולך לקראת אחדות. כשהנקודה הזו יורדת למטה, ה-נ מתרחבת, היא המודעות שלו שעליו לדאוג לעולם, לעם ישראל, ולהמשיך את כל הברכות האפשריות בכל צורה והיבט.

זהו לימוד מאד יפה של רבי אלימלך ביחס לצורת האות צ, אומר מה הצדיק יכול וצריך להיות – צינור לשפע האלקי.

ג. נסים וטבע בארבעת העולמות

מאמונה בטבע לאמונה בנסים

נמשיך עם מה שהסברנו קודם – ההבנה הבסיסית והחשובה שראשית ביטוי האמונה היא אמונה בנסים. אמונה בנסים עושה את האדם חפשי מהעבדות לחוקי הטבע. אחד היסודות החשובים אצל הרבי ר' אלימלך הוא שהאדם נברא כדי לשבור את הטבע. ממילא, כל נשמה יהודית מיועדת לחולל נסים היוצאים מגדר הטבע.

גם הטבע הוא משהו שה' ברא – הוא לא שטני, הוא לא רע. אם ה' ברא את הטבע – הוא חייב להיות טוב. התורה מתחילה "בראשית ברא אלהים" – בשם אלהים ששונה בגימטריא הטבע. יש משהו אלקי בטבע.

אם כן, למה אנחנו אומרים שצריך לשבור את הטבע וחופש הוא החופש מהטבע? השטניות של הטבע היא שמשהו לא מאמין בנסים – שמאמין שיש רק טבע. זה רע, זו השקפת עמלק על הטבע – לא להאמין בטבע כחושף נסים. להיות יהודי פירושו להאמין בנסים, שאין שום הגבלה לנסים. לא כל האינם-יהודים הם עמלק – יש אינם-יהודים שאינם עמלק, שגם מאמינים באופן מסוים בה' והם יכולים להאמין בנסים. אם אתה מאמין בנסים – אתה מתפלל. האמונה בנסים היא סבה להתפלל לבורא שיעשה נס. אבל יש משהו מיוחד באופן בו יהודים מאמינים בנסים – אנחנו מאמינים באין סוף, שהנס הוא בלתי-מוגבל. אינו-יהודי מאמין בכח מוגבל של נס. האמונה בנס מניעה אותו להתקרב ליהדות – זה ענין עמוק, ששייך למה שאנחנו קוראים המהפכה הרביעית. אם כן, יש את כל הספקטרום, מאי-אמונה בנסים, רק בטבע, עד לאמונה בלתי מוגבלת בנסים – האמונה של נשמה יהודית. יש את כל הספקטרום באמצע – סוגים שונים של אמונה לא-יהודית בנסים. זו אמונה בנסים, אבל לא אמונה בלתי-מוגבלת

כמו שיש בנשמות ישראל. להתגייר היינו לגלות את האמונה הבלתי מוגבלת בנסים – עד למדרגת האמונה של הדרור המוחלט.

נס וטבע בארבעה עולמות

יש ארבע רמות של הבריא, ארבעה עולמות. אמונה טהורה, אמונה בלתי מוגבלת, אמונה בנסים לא מוגבלים – שייכת לעולם האצילות, עולם שכולו מודעות אלקית. אבל יש שלשה עולמות תחתונים, נבראים, בעלי מודעות עצמית נפרדת – שהיא שרש החטא. בעולם האצילות. אין מודעות עצמית נפרדת, שם יש צדיק מוחלט, "צדיק גמור". בשלשת העולמות התחתונים יש רמות שונות של מודעות, של תפיסת הטבע והיחס בין הטבע לבין העל-טבעי, האמונה בנסים. כל שלשת העולמות הנבראים הם שלש רמות של טבע – הכל טבע. יש לנו רמה אחת של נס טהור, עולם האצילות, ושלשת העולמות התחתונים הם טבע.

מה ההבדל בין שלש הרמות של הטבע?

ברמה אחת, אמנם יש טבע, חוקי הטבע, הטבע הוא כמו לבוש לנס – הוא פתוח לכך שהנס יופיע ויזרח בתוך הטבע. קורה איזה תרחיש ולגמרי ברור שאפילו שהכל אפשרי בטבע – מה שקורה מאחורי המאורעות הוא נס שבא ישירות מה'. איפה מדרגה זו מופיעה בתורה? זהו הנס של פורים. זו מלחמת ה' בעמלק בדור של אדר, החדש האחרון של השנה, גאולת פורים. קוראים לכך נס המלוך בדרכי הטבע. שם ה' לא מופיע אפילו פעם אחת במגילה, אבל ה' שם מהתחלה ועד הסוף – צריך רק מעט רגישות לנס כדי לחוש בנוכחות ה' מהתחלה עד הסוף בכל סיפורי המגילה. הכל מונחה על ידי הבורא, ה' אלקי ישראל שמנהיג אותנו ושומר עלינו וגואל אותנו בגאולת פורים.

הנסים של פסח נקראים נס גלוי – עשר המכות, קריעת ים סוף. הטבע נשבר וה' מופיע באופן גלוי. במיוחד בקריעת ים סוף, כתוב שהאצילות התגלתה – הטבע 'נקרע', עשה מקום, וה' הופיע. זהו נס גלוי – אצילות. אבל כשהנס מופיע בתוך הטבע, נס פורים, זהו סוד עולם הבריא. לכן כתוב בקבלה שאסתר היא הכתר, עתיק, הדרגה הגבוהה ביותר של עולם הבריא. גם מרדכי הוא הארת אור מאצילות שמאיר בבריא – זהו הנס של פורים. זו מדרגה אחת של טבע.

המדרגה של הטבע בעולם היצירה היא הופעה של הטבע עצמו, אבל ברור שהטבע עצמו הוא נס – זו האמת של הטבע. כאן אין הכוונה שיש מנהל להתרחשויות, לסרט שמתחולל מול עינינו, וזהו ה', נס בלבשים של טבע, אלא שאני מכיר שהטבע עצמו הוא נס. ה' בורא את העולם מחדש בכל רגע יש מאין ואפס המוחלט. זו עוד הופעה – הטבע הוא טבע, אבל הטבע עצמו הוא נס מתמשך. זו המדרגה של עולם היצירה.

אז מגיעה המדרגה הסופית של הירידה. יש פרסה בין יצירה לעשיה, "אף עשיתיו", הבדל בין העולם השני לעולם הכי נמוך, עולם העשיה. בעולם העשיה "עולם כמנהגו נוהג" – הכל מתנהג כמנהגו, אין שום גילוי של הבריא המתחדשת בכל רגע. שם יש חוקים מתים של הטבע, שיכולים להראות גם אכזריים – "אף עשיתיו". עולם העשיה נפרד מהעולמות שמעליו.

עשינו כעת התבוננות בסיסית במדרגה אחת של נס ושלש מדרגות של טבע, בהקבלה לארבעת העולמות.

רמזים ושמות בארבעת העולמות

כמובן, אפשר גם להגדיר את החלוקה באופן אחר, כאשר רק עולם העשיה הוא טבע גמור, המטביע את האלקות, בעוד בשלש העולמות שמעליו יש גילוי אלקי-נסי ברמות שונות. הגילוי בכל אחד מהעולמות הללו הוא משם אחר:

ביציאת מצרים נאמר "ושמי הוי' לא נודעת להם", היינו שם הוי' ב"ה שמעל לטבע לגמרי, נסים גלויים הנראים לעין בשר, כמו שמבאר הרמב"ן.

הנס המלוכש בדרכי הטבע, כמו נס פורים, הוא סוד השם הקדוש ש-די ("שאמר לעולמו די", שהעולם, לשון העלם והסתר אלקות, לא יסתיר-יעלים על הנס, אלא שתורגש ההכוונה והישועה האלקית שבכל המתרחש), "נשמת ש-די תבינם" ("אמא עילאה מקננא בכורסא" היינו עולם הבריאה שבו מאיר השם א-ל ש-די, כנודע).

התהוות העולם המתמדת של ה' שייכת לשם **אלהים**, "בראשית ברא אלהים", ששמה **הטבע**.

רק המדרגה התחתונה היא "עולם כמנהגו נוהג", כמו פילוסופיה גויית שהעולם עצמו הוא קדמון וכל דבר ממשיך באופן טבעי בדרך של סבה ומסובב.

נמצא שיש כאן ד' מדרגות כנגד אבי"ע, שכנגד ד' אותיות שם הוי' ב"ה – הוי', ש-די, **אלהים**, **עולם** – העולים בגימטריא **כב** פעמים הוי', הכל הוי', ודוק.

והתבוננות תואמת נוספת בארבעת העולמות: הגילוי של הנס המוחלט, בעולם האצילות, הוא גילוי של **אנכי** – "נגלה עליהם מלך מלכי המלכים וגאלם" בנס פסח (ועד לשלמות יציאת מצרים בגילוי "אנכי הוי' אלהיך" במתן תורה). עולם הבריאה, בו מתחולל נס פורים, הוא עולם **הכסא** (ו"אין השם שלם [באצילות] ואין הכסא שלם [בבריאה] עד שימחה זרעו של עמלק"). עיקר החידוש כאן הוא שעולם היצירה הוא **טבע**, כאשר הטבע היהודי הוא לחוות את ההתהוות התמידית יש מאין, כפי שאומרים בברכת "יוצר" – "המחדש בטובו בכל יום תמיד מעשה בראשית". אך בעולם העשיה, "אף עשיתיו", העולם הוא לשון העלם – "אף הפסיק" את גילוי האלקות.

ולסיכום:

אצילות נס בלתי-מוגבל הוי' **אנכי**

בריאה נס המלוכש בטבע שדי **כסא**

יצירה התהוות מתמדת אלהים **טבע**

עשיה טבע מוחלט עולם "אף [עשיתיו]"

עליה בעולמות

עבודת ה' שלנו, שגם היא לימוד בסיסי מהבעל שם טוב, היא לעלות בהתבוננות שלנו בעולמות. צריך לעלות מעשיה ליצירה, קודם כל להיות מודעים לבריאה המתמדת של הטבע, "המחדש בטובו בכל יום תמיד מעשה בראשית".

המדרגה הבאה היא להתבונן בהיסטוריה שלנו, ולא רק בהיסטוריה – כל יום הוא דף בספר ההיסטוריה, כל דף הוא סיפור, כל סיפור הוא סרט. כאן יש במאי ויש משמעות לסרט. לבריאה המתמדת אין עדיין

משמעות, אין מטרה, אבל לסיפור, כמו הסיפור של פורים, נס המלוכש בדרכי הטבע, יש מטרה. זו המדרגה של עולם הבריאה – נס המלוכש בדרכי הטבע.

אז מגיעים לנס המוחלט, נס שהוא דרור מוחלט – עולם האצילות הוא כמו ציפור דרור, שעפה חפשי, ללא גבולות. המלה נס היא גם במשמעות של עליה והתרוממות. תעופה חפשית היא שאין הגבלות, השמים פתוחים ואפשר לטוס לאיפה שאתה רוצה – מישראל לארה"ב וחזור. הטיסה במטוס איננה נס – הנס הוא טיסה (בתודעה) מעולם לעולם. כך כתוב בנועם אלימלך, שהצדיק האמתי כל הזמן טס – הוא טס מעולם לעולם. הוא באמת שם, כפי שלימד אותנו הבעל שם טוב "במקום מחשבתו של אדם שם הוא נמצא ממש". הצדיק האמתי עולה בעולמות, וכשהוא חושב על אצילות – הוא באמת שם. אפילו כשחושב מעל אצילות – הוא טס לאיפה שהוא רוצה, הוא צפור דרור. הוא הגיע ל-ד רבתי של "אחד", הגדולה פי ארבע מ-ד רגילה, כפי שאומר האריז"ל. זו הכוונה של הצדיק האמתי – שהוא עף לכל מקום שהוא רוצה, כפי שמתארים חז"ל את מציאות הנשמות בעולם הבא.

סיכום

אם כן, יש לנו הרבה תוכן להתבונן ולהעמיק בו: סוד המלה "אחד" – אמונה-חרות-דרור – עם ההסבר שדרור הוא הדור של פסח. אנחנו קצת עוברים מדור לדור. עמלק מנסה למנוע מאתנו לסיים את היציאה שלנו ממצרים (שנמשכת עד לחג השבועות), "אשר קרך בדרך", רוצה שנשאר עבדים. הנצחון שהיה עליו בפורים הוא חשוב, אבל עדיין יש עמלק – הוא מנסה לגרום שלא נוכל לעוף חפשי. הוא לא מניח לנו לדבר על האמונה המוחלטת בה' והנסים הבלתי מוגבלים. זהו הסוד של המשיח – נס בלתי מוגבל, "כימי צאתך מארץ מצרים אראנו נפלאות", "נפלאות" גם ביחס לנפלאות של יציאת מצרים, כמבואר בדא"ח! הכל בזכות מסירות הנפש של פורים, הדור של אדר, שהוא המדרגה הגבוהה של הטבע – שרואים את הנס בתוך לבושי הטבע עצמם. אז מגיעים לנס של יציאת מצרים, הנס המוחלט, היינו "ואולך אתכם קוממיות", קומה על גבי קומה של נס, של אמונה בנסים.

שנוכח למסמך גאולה לגאולה, לחבר את הדור של פורים לדור של פסח, ושה' ינצח במאה אחוזים את עמלק (עמלק בגימטריא ספק) – אז נוכח למהפכה של משיח, שהוא עצמו צפור דרור, צפור בלתי מוגבלת, שיכולה להגיע "למעלה מעלה עד אין קץ" ולהוריד את אור ה' (כמשמעות סוד האות צ בנועם אלימלך) "למטה מטה עד אין תכלית", שיהיה "טוב הנראה והנגלה", כפי שלימד הרבי, לכל ישראל ולכל העולם כולו, ושנוכח לראות משיח נאו, תיכף ומיד ממש.

שיהיה המשך של פורים שמח ושל פסח כשר ושמח.

'בקיצור' – תובנות ונקודות 'עבודה':

- מלחמת עמלק נמשכת בכל דור, עד לנצחון הסופי על ידי המשיח.
- עמלק (כמו היצר הרע) פושט צורה ולובש צורה בכל דור – ויש לזהות אותו ולהלחם בו.
- המעבר מסיום השנה (אדר-פורים) לתחלת השנה (ניסן-פסח) הוא מעבר של דור.
- הדר של אדר הוא לשון בריאות ותוקף ("ממות לחיים") והדר של ניסן הוא לשון דרור ("מעבדות לחירות").
- חרות היא חופש משעבוד ודרור הוא חופש ליעוד.

- חרות היא עבודת הבינוני (הבורח משעבוד חיצוני) ודרור הוא עבודת הצדיק (החף מכל זיוף פנימי).
 - כדי שהאדם יוכל לממש את שליחותו-יעודו עליו להיות בתנועה של 'התפשטות' – "דרור בארץ".
 - ראשית החופש היא האמונה בנסים – אמונה המשחררת משעבוד לחוקי הטבע.
 - אמונה-חרות-דרור עולה "ואולך אתכם קוממיות".
 - אדמו"ר הזקן מתאים את דרך הבעל שם טוב לכולם ב"ספר של בינונים", דרישת "עבודה בכח עצמו" האפשרית לכולם, ורבי אלימלך מתאים אותה לכולם ב"ספר של צדיקים", לימוד על הצדיק והתקשרות אליו גם למי שלא יכול להיות צדיק בעצמו.
 - צורתו הפנימית של הצדיק היא צורת האות צ – י אלקית על נ כפופה, שראשה העליון בטול עצמי לאלקות ובסיסה הרחב המשכת שפע ברכות לעולם.
 - כל יהודי צריך לשבור את הטבע ויכול לחולל נסים
 - יהודי מאמין בנסים בלתי-מוגבלים ועמלק גורס שישנו רק טבע.
 - אמונה בנסים מעוררת לתפלה.
 - נסים המלווים בטבע חושפים את יד ה' ואת מטרותיו בהיסטוריה של הבראיה.
 - הטבע היהודי הוא ראית הנס עצמו כטבע – התהוות תמידית מאין ליש.
 - הצדיק – "ועמך כלם צדיקים" – מעופף בעולמות בכח מחשבתו.
 - עמלק מנסה למנוע מאתנו את חופש הדיבור על האמונה המוחלטת בה' ובנסים בלתי-מוגבלים.
 - בזכות ראית הנסים שבטבע מגיעים לנסים גלויים שמעל הטבע.
- פעם חלה רבי אלימלך מליז'נסק וכמעט פרחה נשמתו. הוא שכב בלי הכרה ימים אחדים, כל תלמידיו עמדו סביבו לבקש עליו רחמים בחששם כי לא ישוב עוד לחיים. אך נפלאות ה' מי יחזה. לאט לאט שבה אליו רוחו והצדיק חזר לאיתנו.
- כאשר החלים סיפר הצדיק את אשר ראה ושמע בעולם העליון: בבואו אל העולם העליון, פגש בבעל ה"חסד לאברהם". טיילו השניים שעות ארוכות לרוח היום, שאל אותו בעל ה"חסד לאברהם" מה היא הדרך החדשה שהוא, רבי אלימלך ואחיו רבי זושא מהלכים בה, והוסיף: אני זכיתי וחברתי עשרה ספרים, וכולם מקובלים בעולם העליון. הצדיקים יושבים ועוסקים בהם בנן עדן ומעולם לא עשו דבריי רושם בשמים. ואחיק שלא חיבר שום ספר, השמים ושמי השמים חרדים לאמרי פיו, וכשהוא שוהה כשעה לפני התפילה, כבר עובר רעש בעולמות העליונים וכולם חרדים ורועדים, על אחת כמה וכמה כשהוא עומד בעיצומה של תפילה, בוא ואראה לך היכל נפלא שבו שוכן אחד מגדולי חבורתכם.
- הלכו ובאו לפרדס אחד ובו עצי פרי נחמדים למראה, וריחם כריח הגן אשר בירכו ה'. טיילו השניים בין הפרחים והאזינו לשיח שרפי קודש במשך שעה ארוכה, עד שהגיעו לגבעה אחת, עלו וטיפסו על הגבעה עד שהגיעו לפסגתה וראו מרחק היכל רם ונישא.

אמר בעל ה"חסד לאברהם": שא עיניך וראה את הבניין המפואר, זהו היכל אשר בו יושב הרב רבי שמעלקא מניקלשבורג ומרביץ תורה לתלמידים. רק לפני שבועות מספר בא לשם ותיקן לו ישיבה, ומאז באות הנשמות ללמוד תורה מפיו.

כיוון ששמע על ישיבת רבי שמעלקא, הלך רבי אלימלך ובא לשם ומצא איש עומד על יד פתח הבית. ניגש אליו והכיר בו יהודי פשוט מליז'נסק - מרדכי כורך הספרים. תמה רבי אלימלך ושאלו: מה מעשיך כאן, מרדכי, בישיבה זו?

הסתכל בו האיש ואמר: רבנו הקדוש, אילו היו שומעים בעולם העליון שכבודו קורא אותי מרדכי ולא רבי מרדכי, היו נוזפים בו.

לשמע הדברים האלה תמה רבי אלימלך ושאל: רבי מרדכי, במה זכית לבוא לכאן, הרי ידוע לי שיהודי פשוט אתה? ענה לו: נכון הדבר, יהודי פשוט אני, אלא שמיום בואי לעולם העליון קרה לי דבר מה, וכך היה המעשה:

אחר פטירתי הביאוני לפני בית הדין של מעלה והתחילו דנים אותי על פי עברי. עמדתי נרעש ונפחד מאימת הדין וראיתי את מלאכי השרת מביאים את מעשי הטובים והרעים ומניחים אותם על כף המאזניים. החובות גברו על הזכויות ודנו אותי לגיהנום. קיבלתי עלי את הדין, יצאתי בצער ובבושה והלכתי בדרך הרחוקה. ככל שהתקדמתי גבר החוס, ולצערי לא היה שיעור. משהתקרבתי לתחום הגיהנום הבוער, באו שני שליחי בית דין דחופים ומבוהלים, אחזו בי והחזירוני לבית דין של מעלה. שם ראיתי עגלות מלאות שקים חולפות על פני והיה נדמה לי שהשקים הם שלי. התפלאתי ושאלתי את עצמי: מי העבירים לכאן? וכך צעדתי כשהעגלות העמוסות מלוות אותי בדרכי עד היכל בית הדין.

כאשר נכנסתי פנימה, מצאתי את חברי בית הדין יושבים על מקומם כבראשונה ולפניהם המאזניים, אשר בהם שקלו את מעשי. שתי הכפות היו תלויות ועומדות כפי שהיו תלויות ועומדות בצאתי לראשונה מן ההיכל - כף החובות שוקעת מנטל משקלה. מיד החלו המלאכים פורקים את השקים מעל העגלות ושמים אותם על גבי כף הזכויות של המאזניים. אט אט התרוממה כף העברות עד שהיו שתי הכפות מאוזנות, עוד מעט וכף הזכויות תכריע. וכשהביאו שק נוסף מלא והניחוהו על הכף - הכריעו הזכויות. אותה שעה פטרוני מדינה של גיהנום ואמרו להוליכני אל גן עדן. ובת קול יצאה והכריזה: מהיום ייקרא שמו רבי מרדכי!

כל אותה שעה עמדתי משתומם ונרעש. משראיתי שחולקים לי כבוד, הלכתי ושאלתי על מה זה, ואין עונה לי. חקרתי ודרשתי עד שנודע לי שבצאתי מבית הדין של מעלה, לאחר גזר הדין שהוציאו עלי בתחילה, בא מלאך אחד בשם 'שומר דפוס' לפני השופטים ואמר כי ברצונו ללמד עלי זכות: מוריי ורבותיי! איש פשוט היה הנפטר ככל המון בית ישראל, שלא ידע תורה ואולי נכשל בעברות חמורות מחמת בורותו. אך תמים היה האיש והתורה הייתה חביבה עליו. לא היה בדורו אדם שחש על כבוד התורה כמוהו. כל ימיו כרך ספרים בעבודת קודש ולא הוציא מתחת ידו דבר שאינו מתוקן. היו הספרים חביבים עליו עד שלא זלזל אפילו בדפים הריקים המיותרים, שלא הייתה עליהם אפילו אות אחת. על אחת כמה וכמה שנזהר בשורות ובאותיות שלא לפגוע בהן בשעה שבא לחתוך את הגליונות ולא עוד אלא שראה באותם חלקי גליונות תשמישי קדושה ונהג בהם מנהג גניזה, הוא אספם בתוך שקים והסתירם בעליית הגג שבביתו והם מונחים שם עד היום הזה, ואם תרצו אלך ואביאם לפניכם.

באותה שעה נשמע כרוז בשמים: כל המכבד את התורה גופו מכובד על הבריות! והביאו השקים מעליית הגג, ואותי החזירו אל בית הדין של מעלה. כשחזרתי ראיתי עגלות עמוסות שקים. שקים אלה הכריעו את הכף לזכותי ונתנו לי את חלקי בעולם הבא. שמחתי שניצלתי הגיהנום, אך באו עלי דאגות כי אני נכנס להיכל התורה בגן עדן להיות בין לומדי התורה. היה עלי לשבת בין גדולי תורה אשר אפילו שיחת חולין שלהם לא הבנתי. ראו זאת הצדיקים שוכני גן העדן ולימדוני תורה עוד בטרם שנכנסתי להיכל התורה. שקדתי על לימוד התורה והמשיכו ללמדני תורת הנסתר ושלחוני אל ישיבת הרב הקדוש שמעלקא ואני עומד וממתין כאן עד שייפתחו השערים.

עוד הוא מדבר והשערים נפתחו וקול קרא: רבי מרדכי כורך הספרים, מקום מוכן עבורך בפנים, זה השער לה' צדיקים יבואו בו. מיד עזב רבי מרדכי את בעל 'הנועם אלימלך', נכנס, והדלת ננעלה אחריו.

באותה שעה ניגש הרב הצדיק רבי אלימלך אל השער ורצה לפתוח אותו, אלא שהיה נעול. התחיל רבי אלימלך לצעוק. תוך כדי כך התעורר וראה עצמו שוכב בים של זיעה, חלוש ונטול כוח.

(מתוך "סיפורי בית דין של מעלה", מאת הרב ישראל קלפהולץ, על רבי שמואל אבא מסלוויטא אשר סיפר את אשר שמע מהרבי אלימלך)

הרה"ק רבי משולם זושא מאניפולי זי"ע

יומא דהלולא - ב' שבט

מתולדותיו

איש יהודי היה בכפר "לאפאחי", שליד טיקטין, ושמו רבי אליעזר ליפמאן, פעם הגיעה לביתו חבורת עניים, ור' אליעזר ליפמן וזוגתו קיבלום בסבר פנים יפות. אחד מהם היה חולה ומנוגע בנגעים רבים, עד שאפילו חבריו התרחקו ממנו, אך האשה הצדקנית מרת מירל טיפלה בו במסירות רבה. בירכה העני: "יהי רצון שתלדי בנים כמוני", בטרם הספיקה להשיב על ברכתה, שהפליאה אותה, נעלמה מעיניהם כל קבוצת העניים. ויהי לפלא. ואכן נולדו להם בנים ובנות גדולים וצדיקים ביניהם ידועים ביותר הרבי ר' זושא מאניפולי והרבי ר' אלימלך מליזענסק.

מימי נעוריו הצטיין הרבי ר' זושא בתכונה של חיפוש האמת, תמיד ביקש ושאל במה יעשה נחת רוח להבורא יתברך, וכל מה שנראה לו כמסייע למטרה זו, לא הרפה ממנו. כך עלה ונתעלה במעלות עבודת ה'. שִׁמְעַ הבעש"ט הק' הגיע אליו והוא החליט ללכת אליו ואף יצא לדרך. אך לבסוף התיישב בדעתו שאין הליכה זאת כדאית, בשל ביטול תורה ותפילה שבדרך, ושב לביתו. כעבור שנה-שנתיים החליט שוב לבוא אל הבעש"ט ולקבל תורה מפיו, אך אז שמע שהסתלק כבר הבעש"ט לשמי-רום.

התקרבותו המעשית לדרך החסידות החלה כאשר נפטר אביו הצדיק, והוא עבר להתגורר אצל דודו, ר' אלימלך פייטל ממעזריטש, משמשו בקודש של המגיד הגדול הרבי ר' בער זי"ע. ואז דבקה נפשו במגיד ונעשה מחשובי תלמידיו, ועל ידו נתקרב אחיו הצעיר, הרבי ר' אלימלך, לחסידות. לעיתים כאשר באה לפני המגיד שאלה קשה, או כשהיה צריך לקרב אליו מי מגאוני וצדיקי הדור שהיה נתון עדיין בפקפוקים ובהיסוסים, שלחם אל הר"ר זושא, היושב בבית מדרשו מאחורי התנור.

כידוע, קיבל על עצמו גלות יחד עם אחיו הרבי ר' אלימלך, נע ונד היו בארץ, ובעת ההיא החזירו נשמות נדחות לשורשם, תחת כנפי השכינה, ורבים השיבו מעוון.

רבינו האריך ימים, ונסתלק ב' בשבט תק"ס, כבן ע"ז, י"ג שנה לאחר אחיו הרר"א. מנו"כ באניפולי סמוך ונראה לרבו המגיד. "קונטרס דרכי ציון" (קרית נדבורנה ב"ב תשנ"ה) ע' כ"ד

מסופר על הרבי ר' זוסיא זי"ע ועכ"י, שבימי ילדותו היה עקשן נורא, ובעת שהיה רב עם אמו שתניה לו לעשות דבר מה או שתקנה לו מה שלבו חפץ, היה מתעקש עד כדי כך שהיה צם ולא אוכל כמה ימים, עד שנתמלאה משאלתו. באחד הימים שמע מהחסידים שמשוחחים ביניהם אשר כל מידה רעה הטבועה באדם - מראה לו את שרשו בקדושה אלא שנאחז בה הרע והטומאה, ודייקא עם מידה רעה זו הוא יכול להמליך את בוראו ולהתקרב אליו באופן נפלא. מיד בשמעו זאת, החל להתבונן ולעשות חשבון נפשו: הרי בי טבועה מידת העקשנות, ואני עקשן ונצחן גדול, מה לי להשתמש עמה להרע לאמי ולצער את אחרים, מה טוב שאבוא בזה אל המלך מלכו של עולם ב"ה, לנצח את יצרי ולהדבק בהשי"ת בחד קטירא. ומה תואם זה עם מה ששמעתי מאנ"ש בשם רבינו (הרה"ק רבי נחמן מברסלב) ז"ל, שהרבי ר' זוסיא היה מהלך עם התהלכות הלב של התחלת התקרבותו (כידוע הפתגם "אין חוזק כתחילת החסידות") במשך כ"א שנים רצופות! ועיין בחיי מוהר"ן (אות תקי"ח) מה שאמר רבינו עליו, שבענין זה היה חידוש גדול וכו', עיי"ש. וזה מוכיח על גודל עוצם עקשנותו בקדושה, ששום דבר לא הסיטו כמלוא נימה, ושום מעבר לא פגע בו ולא השפיע עליו אפילו כזיו כל שהוא בהתלהבותו הרבה שנמשכה זמן רב כל כך ללא הפסק כל דהו. הרה"צ רבי יעקב מאיר שכטר שליט"א "לקט אמרים" (ירושלים תשנ"ט) ח"ב, עמ' נ'

כדי להעמיק יותר בענין "ראתה שפחה" נספר סיפור ידוע על רבי זושא. הסוד של "אז ישיר" (ו"כל השירות נאמרו ב'אז", כפי שאומר הזהר) רומז לשני האחים הקדושים, רבי אלימלך ורבי זושא. רבי אלימלך ורבי זושא הם מהצדיקים הגדולים ביותר, ואפשר לומר שהם זכו בכך משום שיצאו יחד לגלות (כל הגלויות נקראו על שם מצרים, ותכלית כל הגלויות היא להעלות נצו"ק, לעורר לתשובה לה', "ובקשתם משם" - "משם" = מצרים) - רבי זושא, שהיה האח המבוגר, 'גרר' איתו את רבי אלימלך (על דרך יעקב אבינו שירד למצרים "אנוס על פי הדבור") - כשבכל מקום אליו הגיעו הם מצאו את הדורש תיקון ועוררו יהודים לתשובה. רבי זושא היה הכי מקורב לאדמו"ר הזקן, כידוע. בכלל, לאדמו"ר הזקן היה מזל - המזל שלו הוא רבי משולם זושא מאניפולי (בהסכמתו על התניא הוא חותם משולם זוסיל, בגימטריא תענוג, חדוה ברבוע) ורבי לוי יצחק מברדיטשוב, שעמדו לצדו בשעות שהיה עליו קטרוג (אפשר לומר גם שאלו שני המסכימים על התניא, רבי משולם זוסיל ורבי יהודה לייב מאניפולי, אבל בעת המחלוקת עליו על ידי ר"א מקאליסק ור' ברוך ממעזבוז, בסוף ימיו, אחרי הסתלקות רבי זושא, בעיקר רבי לוי יצחק מחותנו עמד לצדו). בעת גלותם, בכל מקום אליו נכנסו הם הרגישו מה צריך בעל האכסניא לתקן ובדרך כלל רבי זושא היה מתחיל לבכות ולהכות על חטא כשהוא מפרט את כל חטאי בעל הבית כאילו הם היו שלו - בזמן זה וזה חטאתי בכך וכך ובזמן זה וזה חטאתי בכך וכך - ומתוך כך היה בעל הבית מתעורר לשוב בתשובה ולבקש תיקון על חטאיו. כך עשו רבי אלימלך ורבי זושא בעלי תשובה לאלפים ולרבבות.

"כי הלל רשע על תאות נפשו"

בסיפור הנוגע לענינו מסופר שרבי זושא עורר אדם לתשובה באופן אחר. הוא התחיל לומר תהלים בבכיות, וכאשר הגיע לפרק י', לפסוק "כי הלל רשע על תאות נפשו", הוא פירש בקול שלפעמים אדם

עושה עצמו ענותן כהלל כדי לממש את תאות נפשו. היתה באותו בית שפחה שבעל הבית חטא עמה, ולא די בכך שהוא חטא עם שפחה פחותה, אלא שהוא עשה זאת על ערמת אשפה מאחורי התנור. רבי זושא קרא והסביר שכדי לממש את תאותו בחטא עם השפחה האדם-הרשע עשה עצמו ענותן כהלל והסכים לשכב על האשפה שמאחורי התנור. למה ספרנו את הסיפור? משום שזו אותה שפחה שהיא צד האחור בנפש, ההתמכרות לתאוות הפחותות ביותר. בקריעת ים סוף השתחררנו ממרדף המצרים אחרינו ואותה שפחה התהפכה – היצר הרודף אותנו מאחור התהפך לגמרי, ל"ראתה שפחה על הים וכו'" שאמרה שירה על הגאולה (וכפי שהוזכר שבפרק החדש של הרבי "במצותיו חפץ מאד" מתאר מציאות של אתהפכה גמורה). עד כאן בענין תיקון ממד הפנים-אחור בשביעי של פסח.

עבודת רבי זושא בהמשך ימיו

אחרי כל מה שספרנו על רבי זושא והאופן בו הוא עורר לתשובה, יש להוסיף ספור נוסף על שינוי שחל בו בהמשך ימיו: פעם בא בעל עבירה לבקש ברכה מהרב המגיד נ"ע. רבי זושא עמד בפתח וראה שאותו אדם מלא עבירות ואין בו שום התעוררות תשובה, ובמצב זה הוא בא לבקש ברכה לפרנסה. רבי זושא התחיל לצעוק עליו, כיצד הוא מעיז להגיע לרבי עם כל העבירות וכו'. המגיד ששמע את הצעקות יצא לאותו יהודי, ולאחר מכן הוא ברך את רבי זושא שלא יראה שום רע באף יהודי שבעולם. עד אז רבי זושא החזיר אנשים בתשובה על ידי ראית הרע ויחוסו לעצמו – שהוא התוודה על החטאים – ו"חפץ הוי' בידו יצלח" בענין זה, אך מכאן ואילך עבודתו היא להשיב בתשובה רק על ידי ראית הטוב שבזולת. יש שיחה שלמה של הרבי על מדרגת אהבת ישראל של רבי זושא.

שתנו כוס שלישית – כוס ה"וגאלתי" של משיח – ונגנו "לכתחילה אריבער" וניגון רוסטוב (והיו עוד שני רמזים שנשתלבו במקומם לעיל).

שכר לעובד ה' בקטנות

נספר עוד סיפור על הרבי ר' זושא: הוא אמר פעם שעל כל מה שעבד את ה' מאז שהוא זכה להכיר את ה' לא מגיע לו שום פרס (לשון פרוסה ופרסה), אך על העבודה שעבד את ה' בקבלת עול פשוטה לפני שזכה להכרה וידיעה מגיע לו שכר. מענין שמדבריו עולה כי דווקא ליהודים הפשוטים, שאין להם ידיעה שלמה ובכל זאת הם עובדים את ה', מגיע השכר הרב (השכר של "ראה זרע איריך ימים וחפץ הוי' בידו יצלח" – שכר של אמונה בגימטריא בנים ואמונה לשון ממון, כנ"ל). על זה נאמר "אין עני אלא בדעת", בהכרת הבורא, והרי "דרכו של עני בפרוסה" – לעני דווקא מגיע קבלת פרס.

ונסלח לכל עדת בני ישראל

נספר עוד סיפור מרבי זושא, שהתחלנו לדבר עליו: היה פעם חזן ששר את "ונסלח" בניגון מאד יפה, וכשרבי זושא שמע זאת הוא אמר כלפי שמיא – מה היה אם בניך לא היו חוטאים? היינו מפסידים את הניגון היפה הזה... כל הניגונים שייכים ל"אז ישיר" – אז ר"ת אלימלך-זושא כנ"ל. אז כדאי שנשיר את "ונסלח" בניגון החב"די (אולי זה היה הניגון שרבי זושא שמע...). שרו את הניגון שלש פעמים.

"סעדני ואושעה"

יש עוד ווארט של רבי זושא: כתוב "סעדני ואושעה ואשעה בחקין תמיד". זהו פסוק קיז בתהלים קיט – בשיר השירים יש קיז פסוקים (ט פעמים אהבה [אח פעמים אחד]), והפרק היחיד בתנ"ך שמגיע עד קיז

(ויותר) פסוקים הוא פרק קיט בתהלים, וזה הפסוק ה-ק"ז שלו. רבי זושא אמר שכאשר אדם חולה – על דרך האמור במשיח הנושא את עוונותינו, "והוי' חפץ דכאו החלי", כפי שלמדנו – עליו לעשות סעודה (או שחבריו יעשו לזכותו סעודה) ואז ודאי יוושע: "סעדני – ואושע" ואזי "ואשעה בחקין תמיד". את אותו ווארט הוא אמר על הפסוק "יחזו את האלהים ויאכלו וישתו" – כאשר חוזים את הדינים של שם אלקים (הדינים הבאים מאחורי שם אלקים, כנודע שחזיון הוא ראית אחורים) יש לקיים "ויאכלו וישתו", לעשות סעודה, ובכך ולהמתיק את הדינים. בפרט יש לדרוש כי "סעדני ואושע" קאי על סעודת משיח – ש"והוי' חפץ דכאו החלי", כנ"ל – שבזכותה נמתקים כל הדינים, המשיח (בתוך כל שאר החולים) נושע ומתקיים בו "ראה זרע יאריך ימים וגו'". ורמזו: סעדני עולה צדק ו"ואושעה" עולה צדק-צדק (בגימטריא שלחן – "זה השלחן אשר לפני הוי'"), היינו שהיחס ביניהם הוא "שלם וחצי".

"ואשעה בחקין תמיד"

מתוך ישועת "סעדני ואושעה" באים ל"ואשעה בחקין תמיד" ("ואשעה" נכלל ב"ואושעה", ודוק). הרבי הרש"ב פרש על פסוק נוסף בפרק קיט, "ברוך אתה הוי' למדני חקין" (שאומרים בכל פעם שמתחילים לברך "ברוך אתה הוי' ללא צורך), ש"חקין" היינו החקים שה' טבע בעולמו, חקי הטבע. פסח שייך כמובן לחקי התורה – ה"בחקין" העליונים – כפי שהקישו חז"ל בין "חקת הפסח" ו"חקת התורה" (של פרה אדומה, המטהרת את הטמאים שיוכלו להקריב קרבן פסח), אך ענין החקים שה' טבע בעולמו, חקי הטבע, שייכים לקריעת ים סוף, בה נתקיים "בתהומות טבע" (כטבע ראשון וטבע שני גם באלקות כביכול, כנ"ל). אנחנו נמצאים היום ביום שני, היום בו נעשה הרקיע המבדיל בין מים למים – בין חכמה עילאה, חכמת התורה, וחכמה תתאה, חכמת הטבע – אך תכליתו של הרקיע היא בסופו של דבר לחבר את המים העליונים עם המים התחתונים. ורמזו לקשר המיוחד של כל הנ"ל ליום הזה ולסעודת משיח: "ואשעה בחקין תמיד" עולה בגימטריא קריעת ים סוף.

סיכום שיעורי הרב יצחק גינזבורג שליט"א

כ"ז טבת ס"ח – ישיבת נחלת ישראל – כפר חסידים

ב' שבט, זה יום ההילולא של אחד מגדולי תלמידי המגיד, הצדיקים של החסידות, הרבי ר' זושא מאניפוליא. לכן אנחנו נקדיש את ההתוועדות, השיעור הזה הערב, לדמותו של אותו צדיק – הרבי ר' זושא מאניפוליא, זכותו יגן עלינו ועל כל ישראל, אמן. הוא היה מבוגר מבין התלמידים של המגיד, בערך באותו גיל של המגיד עצמו. צעיר התלמידים היה אדמו"ר הזקן, בעל התניא, והפרש הגיל ביניהם היה מאד גדול – הפרש גיל של 43 שנים. כלומר, הרבי ר' זושא יכול היה להיות הסבא של אדמו"ר הזקן. אף על פי כן היו דבוקים יחד כחברים הכי נאמנים, שזה גם פלא, הקשר ביניהם.

כל התלמידים של המגיד היו קשורים בידידות וקשר הדוק, אבל בין התלמידים היתה יחידה – אפשר לומר יחידה נבחרת מיוחדת – שהיו הכי קשורים אחד לשני וגם הכי קשורים למגיד ולבנו, ר' אברהם המלאך, שאחרי הסתלקות המגיד ב"ט כסלו הם התקשרו, כתבו גם כתב התקשרות, שמוסרים את הנפש-רוח-נשמה-חיה-יחידה לרבי אברהם המלאך, בנו של המגיד, ומי ביחידה זו? הרבי ר' זושא (הגדול), המהרי"ל מאנפוליא (שניהם מאותה עיר), ואדמו"ר הזקן. לכן, יתכן ששמתם לב, שבתחלת ספר התניא, כשאדמו"ר הזקן בקש מהידידים הכי טובים שלו לתת הסכמה על הספר, הוא פנה דווקא לשני אלה והם אלו שהסכימו על הספר, הרבי ר' זושא מאנפוליא ורבי יהודה לייב מאנפוליא.

קצת זמן לפני ההסתלקות של המגיד הגדול ממעזריטש הוא כתב כעין צוואה לבנו, וגם אמר בפירוש שהוא רוצה שבנו ישב על כסאו אחריו – רבי אברהם המלאך, שהוא הסבא של רבי ישראל מרוז'ין – ורק אמר שאם הוא יסרב בכל תוקף לקבל את הנשיאות אז מי שיקבל אותה זה רבי מענדל ויטבסקער. כשהדברים נשמעו לרבי מענדל הוא סרב בכל תוקף, חלילה וחס, לקחת את זה מבן המגיד – בן הרבי שלו – לכן באמת אחרי הסתלקות המגיד, קצת בעל כרחו, רבי אברהם המלאך קבל את הנשיאות לכמה שנים. הוא לא האריך ימים, ולאחר הסתלקותו המשיך רמ"מ מויטבסק, עד שהוא עלה לארץ, בליווי אדמו"ר הזקן שרצה לעלות עמו לארץ, אבל הוא לא נתן לו – אמר לו שהוא חייב להשאיר לנהל את העדה ברוסיה וכו'. המגיד הגדול כתב לבנו בצוואה – היו למגיד הרבה הרבה תלמידים גדולים וצדיקים, שכל אחד המשיך באיזו עיר, אבל הוא לא מציין את כולם אלא דווקא את אלה שהזכרנו – שאם יצטרך עצה יקבל עצה מתלמידו ר' מענדלה (מויטבסק), ותדבק במדות של תלמידי ר' יהודה לייב (מהרי"ל מאניפוליא) ובעונה של תלמידי ר' זושא. מציין קודם כל את שלושת אלו – עצה מרמ"מ מויטבסק בעל פרי הארץ, מדות טובות – תיקון הלב – מהמדות של מהרי"ל מאניפוליא, ועונה ושפלות צריך לקבל מהרבי ר' זושא. אחר כך ממשיך ששיקול דעת הראשון של תלמידי החביב ר' זלמני' – אדמו"ר הזקן – זה נבואה קטנה, וכל היוצא מפיו תעשה, כי חכמתו ובינתו ודעתו עד אין חקר, ואם היה בדור הבעל שם טוב היה מצוין, וד"ל. זה מה שכותב על אדמו"ר הזקן, צעיר תלמידיו, ואחר כך הוא ממשיך שאל תסרב בתלמידי ר' זושא להיות רועה צאן קדשים (השלמה: משולם זוסיל רועה צאן קדשים = רועה פנים ואחור = זך בהשראה = שמות ז מלכין קדמאין, מספר שכתוב אודותיו בחסדי דוד) – היינו, שגם בתקופה שלך הוא יהיה רבי, למה? – כי הקדוש הזה כבר עלה למעלה מזה הדרך, וד"ל.

[השלמה: הסדר כאן: ענוה – ה תתאה (ענו זה המלכות בשמות הצדיקים בתנ"ך: חסיד, ירא, ישר, נאמן, תמים, צדיק, ענו) – הכל עולה מב בריבוע, ד"פ אמת; בצירוף טוב – דעת, "מפתחא דכליל שית" – עולה 13 פעמים (137), מדות טובות – ו, עצה – ה עילאה, חב"ד של אדמו"ר הזקן זה י, ולכאורה רבי אברהם המלאך כתר ביחס לכולם, וזה שכותב בסופו שרבי זושא צריך להיות רועה צאן קדשים זה כי שרש המלכות בפנימיות הכתר, עתיק. יוצא שרבי זושא זה עתיק יומין, רבי אברהם המלאך אריך אנפין, אדמו"ר הזקן חכמה, רמ"מ מויטבסק בינה, מהרי"ל ז"א, ורבי זושא הוא כתר מלכות.]

אנו מייחדים את הדברים לרבי זושא, חברו הטוב של אדמו"ר הזקן, שאחרי כל מה שכותב עליו בדברים מופלאים, מוסיף שלא ימנע מרבי זושא לרעות צאן קדשים "כי הקדוש הזה כבר עלה למעלה מזה הדרך" – אפילו הוא כותב וד"ל, אז לא ברור מה בדיוק הכוונה, אבל ברור שהוא מפליג עד אין חקר בחב"ד דקדושה, בשכל, של אדמו"ר הזקן, אז אם אחר כך אומר שרבי זושא עלה למעלה מזה היינו שהוא בכתר – למעלה מחב"ד יש כתר עליון. כותב שאדמו"ר הזקן הכי חביב אצלו, כמו בן ממש, וכל הדברים האלה שמפליג עליו, ואחר כך אומר שיתן לרבי זושא להיות רבי כי כבר עלה למעלה מזה הדרך, כלומר שמקומו בכתר. מה זה כתר? כדי שנפתח בענין המיוחד של הרבי ר' זושא, בעל ההילולא של ב' שבט – יש בכתר חיצוניות ופנימיות. חיצוניות הכתר זה רצון שלמעלה מטעם ודעת ופנימיות הכתר זה תענוג – תענוג בעבודת ה' יתברך. כשלומדים תורה עם תענוג – כך צריך לעשות כל יהודי, כך ללמוד כל בחור ישיבה – כשמקיימים מצוות בתענוג, שאוהבים יהודי וגומלים חסד בתענוג, "מה יפית ומה נעמת אהבה בתענוגים". הענין של רבי זושא זה תענוג – תענוג אין סוף בעבודת ה'. מי שיש לו תענוג אין סוף כשלומד תורה, כשמקיים מצוות, כשאוהב יהודי ועוזר לו בטבעיות (גם בלי לחשוב שזה מצוה), ובטבעיות

אף מוכן למסור את נפשו עליו – זה הענין של רבי זושא. הרמז הראשון לכך בשמו: אנו קוראים לו רבי זושא, אבל כשהוא חותם את שמו – גם בהסכמת התניא וגם במכתבי הגניזה, שרבים מהם מודפסים בסוף אות-תורה למגיד (במהדורה החדשה), שם הרבה מכתבים שנוגעים למגיד וגם הצוואה שצטטנו (והרבי אמר שבכל בית יהודי צ"ל כש"ט, או"ת ותניא) – זה משולם זוסיא (זה השם המלא האמיתי, כך עלה לתורה). זוסיא או זושא זה מתוק, זיס, זה כבר אומר שזה יהודי מתוק. עוד יותר, **משולם זוסיא** = **תענוג** (= חדוה בריבוע). אם כן, היהודי הזה הוא יהודי של תענוג.

[השלמה: רק חלק המילוי של **משולם זוסיא** = **שע**, שע נהורין, גם צורה של שעשוע. כשמחשבים את שמו במספר קטן – הוא החזיק עצמו קטן, ויכול מאד שתוך כדי זה עשה את החשבון של שמו במספר קטן – זה עולה 43, העולה גדול במספר רגיל, כמה שמקטין את עצמו הוא נעשה גדול. יש פה איזה רמז ל"מאן דאיהו זעיר איהו רב". זה מתקשר לאחד ממכתבי הגניזה, שאחרי הסתלקות המגיד רבי אברהם המלאך כותב לו ומשמע שקצת מוכיח אותו שמדי מקטין את עצמו, וכותב לו ששמענו שנינו מהמגיד ש"צריכים להיות גורנישט, אבל לא קטן, אדרבה, מאד גדול, כמו שכתוב 'ויגבה לבו בדרכי הוי"'. זה בפני עצמו דבר יפה, שצריך להיות גורנישט, אבל לא קטן. מי שהוא גורנישט לוקח הכל מרישא דאין, או "החכמה מאין תמצא" – רישא דאין זה תענוג מהתאינונות. באמת הפרצוף הכי גדול, שהוא הפנימיות של כל שאר פרצופי האצילות, זה פרצוף עתיק – החיות הפנימית של הכל, מקור חיים. גם בפשטות זה מתקשר לאותו מאמר "מאן דאיהו זעיר איהו רב", וזה הרמז הנ"ל במספר קטן.

בפרצופים הוא פרצוף עתיק יומין, **תענוג** זה חדוה בריבוע **ועתיק יומין תענוג** עולה לה בריבוע (מט במשולש), שנקודתו האמצעית היא **תריג** (זאת אומרת שהולך טוב מאד יחד עם עתיק יומין).

ההילולא שלו, שביום ההילולא כל עבודת ה' במשך כל ימי חייו מתרכזת ועולה ביחד, והאור הזה מתחדש מדי שנה בשנה, אפילו בדרגה יותר גבוה משנים עברו. כלומר, מחרתיים, ב' שבט, אפשר לקבל את האור של הצדיק הזה. בהשגח"פ ההילולא שלו ממוקמת בלוח השנה שלנו, הכי קרוב לאמצע בין הילולת אדמו"ר הזקן – חברו הטוב ביותר – לבין י' שבט, ההילולא של האדמו"ר הקודם, הרבי הריי"צ. זה בדיוק שבוע ימים אחרי כ"ד טבת ושבוע ימים ויום (הכי קרוב שיכול להיות) לפני י' שבט. זה שיש כזאת השגחה פרטית – וכאמור, ההילולא, היראציית של כל צדיק, זה קשור לעצם שלו – סימן שהוא ממוצע מחובר. זה שהוא חבר של אדמו"ר הזקן אנו יודעים, אך מה יכול להיות הקשר שלו לאדמו"ר הקודם, שחי הרבה הרבה שנים אחריו? הרבי ר' זושא הוא הכי מבוגר וגם חי הכי הרבה זמן מבין כל תלמידי הבעל שם טוב וכל תלמידי המגיד – **צח** שנים (כמעט מאה). הוא נולד בשנת תס"ב והסתלק בשנת תק"ס, 13 שנה לפני הסתלקות אדמו"ר הזקן. אחרי הסתלקות אדמו"ר הזקן היה עוד פרק זמן שזה החיים של אדמו"ר הזקן – 67-8 שנים – עד שנולד הרבי הקודם, הרבי הריי"צ, והרבי הריי"צ חי שבעים שנה והסתלק בשנת תש"י. מה יכול להיות הקשר ביניהם? זה שהוא חי הכי הרבה שנים זה גם רמז שהוא בחינת עתיק יומין בלשון הקבלה והחסידות, שזה כינוי לפנימיות הכתר – לתענוג. כשמספרים את זה בספרי תולדות החסידות לא אומרים צ"ח, אלא שכמעט הגיע לגיל 100. "בן מאה כאילו מת ועבר ובטל מן העולם" – דורשים את זה בחסידות שכבר לא רואה את ההעלם של העולם – ורבי זושא כמעט הגיע לגיל הזה. הוא היה 15 שנה מבוגר מאחיו הגדול, הרבי ר' אלימלך, בעל הנעם אלימלך, והוא הסתלק הרבה שנים אחריו. יש ווארט שלא רק "כאילו מת ועבר ובטל מן העולם", שבטל מן העולם, אלא שדורשים "כאילו מת" – מי שמגיע לגיל הזה, מה שהוא מת אחר כך זה רק כאילו, על דרך "יעקב אבינו לא מת" ורק "כאילו מת" (כמו שחז"ל

אומרים בפירוש בגמרא, שספדו אותו וקברו אותו, אבל הכל היה כאילו – מה שנקרא היום וירטואלי). יש גם דיוק לגבי הגיל המדויק שלו – צ"ח – שזה בדיוק שני שלישי מחיי יעקב, קמ"ז שנים.

שאלנו מה יכול להיות הקשר בינו לבין הרבי הקודם, שיום ההילולא שלו חל בדיוק בין כ"ד טבת ל-י' שבט. חוץ מזה שהרבה פעמים מספרים עליו בחב"ד, והרבי שלקח פתגמים ושם ב"היום יום" מביא שני ציטוטים חשובים ביותר מהרבי ריי"צ בשם רבי זושא – אולי נביא בהמשך – אבל יש מה שלא מובא ב"היום יום", סיפור שסיפר הרבי הריי"צ על הרבי ר' זושא. שפעם ישבו תלמידי המגיד, כולם צדיקים בעלי רוח הקדש, רבי אלימלך, רבי פינחס בעל ההפלאה, רבי שמעלקא, ר' לוי יצחק מברדיטשוב. תוך כדי שהתוועדו יצא מכולם שהם רואים שעם ישראל בקרוב צריך לעבור תקופה קשה ביותר, תקופה שתדרוש מיהודים – מגדול ועד קטן – מסירות נפש בפועל ממש, ויהיה עת צרה ליעקב. ככה יושבים ורואים ברוח הקדש שלהם, שעוד מעט מגיע זמן קשה ביותר לעם ישראל, "עת צרה היא ליעקב", ויצטרכו המון המון מסירות נפש בפו"מ כדי לעבור את התקופה הזאת – ככה מדברים ביניהם. יושב בצד ומקשיב הרבי ר' זושא, ואומר כדרכו בקדש – שהיה מדבר, במיוחד על עצמו, היה תמיד מדבר בגוף שלישי – "און זושא זאגט, זושא ויל ניט מסירות נפש און תורה ומצוות, זושא ויל מקיים תורה ומצוות בריש גלי" (וזושא אומר: זושא לא רוצה מסירות נפש על תורה ומצוות, זושא רוצה לקיים תומ"צ בריש גלי). בזה נגמרה ההתוועדות – כולם אמרו לחיים והלכו הביתה. קודם כל, מה רואים כאן? זה חוזר בהרבה סיפורים – הוושא שמדבר עליו בגוף שלישי זה גם הוושא הזה, וזה גם כלל ישראל. אם הוא אומר שזושא לא רוצה לקיים תומ"צ במס"נ אלא בריש גלי, אז מי זה? זה לא רק הפרט הזה, אלא כל עם ישראל. אומר הרבי הריי"צ שמכח האמרה שלו שזושא לא רוצה מסירות נפש הוא הועיל ופעל לדחות את התקופה הזאת – שהחבריא ראו אותה ברוח קדשם – בהרבה הרבה שנים, ולא רק שהועיל לדחות את זה בהרבה זמן אלא גם הועיל להפחית מזה. לא לבטל את מה שהחבריא קדישא ראו, אלא לדחות את זה בהרבה דורות ולהפחית מזה במדה רבה. עד כאן דברי הרבי הקודם. זה סיפור, אבל כל אחד יכול לנחש ולהתבונן למה יכולים לרמוז הדברים האלה. והדבר הכי פשוט, שאם גם הסיפור וגם מסקנת הסיפור יוצאים מפי הרבי הקודם, הרבי הריי"צ, בעל ההילולא של י' שבט, הוא ודאי וודאי (בדרך אפשר) התכוון לדור שלו עצמו, הדור של השואה. זה ודאי הזמן הקשה ביותר לעם ישראל מאז היותנו לגוי, ולחשוב שזה היה יכול להיות עוד יותר גרוע זה מבהיל את הרעיון לגמרי. בכל אופן, אם ההשערה הזאת נכונה, אז הרבי ר' זושא דחה את זה בכמעט מאתיים ושנה וגם פעל מה שפעל.

בכלל, בנוגע לשואה, ידוע שרבי זושא ואחרי הרבי ר' אלימלך היו עושים גלות ונודדים בעיירות ובארצות אירופה, ובכל מקום שהיו מגיעים היו עושים איזה תיקון – אולי נספר עוד סיפורים כאלו – וסיפור מפורסם וידוע שהגיעו לאושביץ, ושם עמד מולם השטן ואמר שאם אתם נכנסים לכאן אני פונה מכל עסקי ורק עוסק בכם, לגמור אתכם, ולכן באמת לא נכנסו לשם. זה עוד איזה סיפור שמקשר בין האחים הקדושים האלה, במיוחד הרבי ר' זושא, לבין השואה (שכאמור, היתה הרבה הרבה דורות אחריהם). בין הצדיקים, תלמידי הבעל שם טוב, הנשיא של עם ישראל בדור של השואה זה הרבי הקודם, הרבי הריי"צ, והוא אמר את הווארט הזה, את הסיפור הזה על הרבי ר' זושא. אז כנראה שיש פה איזה קשר בין הרבי ר' זושא לרבי הריי"צ. הרבי ר' זושא הוא זה שמקבל את כל היסורים של עם ישראל, יותר מכל צדיק אחר – הוא קבל על עצמו כל ראש השנה, כל ראש השנה היה עושה "מי שברך" לקהילה שלו, והיה מברך את עצמו שבשנה הבאה הוא יזכה לקבל על עצמו את כל היסורים שמגיעים לעם ישראל. הוא בקש

מהציבור לענות אמן, וחסידיו לא רצו, אבל הוא תבע חזק מאד שיענו לו אמן על ה"מי שברך" הזה. כמו שהאריך ימים יותר מכל צדיקי החסידות, גם ידוע שזכך את גופו יותר מכל שאר הצדיקים (יש על כך הרבה סיפורים, ולא יודע כמה נספיק הערב לספר). בכל אופן, הוא זה שחי וחווה את הדור, את הכלל, אולי יותר מכל אחד אחר. יש גם כן רמז פלאי, שמשמש אסמכתא לכך שהוא ממוצע מחבר בין אדמו"ר הזקן (כד טבת), גאון הגאונים, לרבי הרי"צ. מבין אדמו"ר חב"ד הכי דומה בקוי אופי לרבי זושא זה הוא – שניהם היו גאוני עולם, אבל הסתירו את זה בתכלית. כמה מתלמידי המגיד אמרו שמתפללים איך רבי זושא היה רב 15 שנה באיזו עיר, והצליח לפעול שהעולם ישכח את זה ויחזיקו אותו כמי שלא יודע ללמוד. אף על פי כן ידוע שאדמו"ר הזקן היה מכנה אותו "שר התורה". לא סתם בן תורה, אלא את אותו תלמיד של המגיד שהכי הוחזק כלא-למדן גדול, אדמו"ר הזקן אמר עליו שהוא שר התורה. בנקודה הזאת, יש בהחלט איזה קו דומה בינו לבין הרבי הקודם. כולו מסירות נפש, כולו עם ישראל – גם הרבי הקודם התייחס אולי בגופו יותר מכל אחד מהצדיקים (וזה שמתייסר גם מזדכך מאד מאד). בזכותם עם ישראל הצליח לעבור את השואה, לקראת הגאולה האמיתית והשלמה שעדיין בדרך – עברנו את השואה ומתקדמים לקראת הגאולה, "כי נפלתי קמתי, כי אשב בחשך הוי' אור לי". אמרנו שיש רמז מופלא, למי שיש לו חוש בחשבון, ששמותיהם של אדמו"ר הזקן והרבי הרי"צ – שניאור זלמן יוסף יצחק – זה בדיוק פעמיים משולם זוסיל, הוא הממוצע המדויק בין שמותיהם, בדיוק כשם שההילולא שלו בדיוק באמצע ביניהם (השלמה: הרמז הזה מתחזק כשעושים את כל רמות החשבון שלו: מספר סדורי = חזק, מספר קטן = גדול, מספר קטן מספרי 7, יחד זה 165 – בדיוק ה'כנף' ממנו לשניהם, היינו כשמוספים לשמו את שאר רמות המספר מקבלים שניאור זלמן ואם מורידים אותן משמו מקבלים יוסף יצחק). בין היתר, הרבי הקודם כותב שמישיח יבוא בעיקר בשביל היהודים הפשוטים – גם ילמד תורה עם האבות ועם משה רבינו, ישבו לפניו הרבה תלמידים מכובדים ביותר, אבל זה לא עיקר ענינו. עיקר ענינו לקרב את היהודים הפשוטים, כמו הבעל שם טוב. שוב, יוצא כאן, לפי סדר השנה, שמתחילים מאדמו"ר הזקן, אחר כך רבי זושא ואחר כך הרבי הקודם.

מה שעשינו עד כאן זה רק חימום, הקדמה. נעשה הפסקה, נשיר איזה שיר, ואז נמשיך לספר סיפורים יותר פרטיים, שגם מתוך מגוון הסיפורים אפשר לבנות איזה פרצוף, איך רואים את האישיות שלו משתקפת דרך כל הספירות. אם כי שמנו אותו בעיקר בפנימיות הכתר, תענוג, אבל בפרצוף יש את כל הספירות וסיפורי הצדיקים באים להמחיש את כל מגוון כחות הנפש. לפני זה רצינו להתחיל במשהו כללי, לקבל השגה מי זה הצדיק הזה – הרבי ר' זושא מאניפולי.

[אולי יש ניגונים שאוהבים כאן? צריך להיות בכל ישיבה כמה בעלי מגנים שמתחילים את הניגונים.]

כתר: פעם אחת בא מיישהו למגיד, תלמיד חכם אחד, והוא שאל את המגיד שיסביר לו מה הפירוש בחז"ל שכתוב במסכת ברכות בסוף פרק ה'רואה ש"כשם שחייב לברך הטובה כך חייב לברך על הרעה", והגמרא מסבירה "לקבולי בשמחה". אותו רב או ת"ח שואל את המגיד – היתכן? איך יכול להיות כזה דבר? המגיד אמר שיש לי תלמיד שיסביר לך את זה – לך לרבי זושא תלמידי ושאל אותו. זה סיפור, ווארט מפורסם, שאותו אחד הלך לרבי זושא לשאול אותו, ורבי זושא התפלא מאד – אני לא מבין למה הרבי שלח אותך אלי, הרי אני בכלל לא מבין את הדבר הזה, לא יודע מה זה "לברך על הרעה" כי איני יודע מה זה רעה, בחיים לא חויתי רעה ואיני יודע מה זה. אנחנו לא יכולים לחזור על זה בתמימות, אבל הוא אמר את זה בתמימות, עם כל האמת שלו. זה שהוא לא יודע מה זה רע בחיים – לא יודע מה זה להרגיש רע, שעשית לעצמך רע או חבר עשה לך רע או ח"ו הקב"ה עשה לך משהו רע. כשיש רע תמיד מאשימים

מישהו, ובין בידועים ובין שלא בידועים מאשימים את ה' שהביא את הרע לעולם ואלי, וצדיק שלא יודע מה זה רע כמובן שלא מאשים אף אחד אף פעם בשום דבר. התכונה הזאת משקפת את הכתר שלו, עליו כתוב "לית שמאלא בהאי עתיקא כולא ימינא" – שמאל, בהשתלשלות, זה רע, והיות שבכתר אין אפילו שרש של שרש של שרש שמה שמשתלשל להיות רע, אלא "כולא ימינא", הכל טוב, אז לומר באמת מה שהוא אמר כאן זאת אומרת ששמה הוא נמצא, אותו מקום של תענוג שאמרנו קודם. אמרנו שעצם השם זושא, בו הוא מוכר בעולם, זה לשון מתיקות, ומשולם זה שלמות. כמו שדורשים שירושלים זה שלמות היראה, כך משולם זוסייל זה שלמות המתיקות, ומי ששלם בזה לא יודע מה זה רע – כמו שכתוב על הקב"ה, "לא יגורך רע". אם "לא יגורך רע", שלא גר אצלך רע, גם אין לך שום פחד ומגור מסביב מרע. אין שום פחד משום רע בסביב שיכול אי פעם לפגוע בי לרעה – לא חוויתי רע וגם לא אחזה רע לעולם, "לית שמאלא בהאי עתיקא כולא ימינא".

שוב, ננסה לעבור בקיצור את הספירות, ולספר ווארט או סיפור שממחיש את הרבי ר' זושא את המכלול של כל הספירות אצלו.

חכמה: חכמה זה תורה, "אורייתא מחכמה נפקת". אמרנו שעל פי פשט חשבו, והוא עזר למחשבה הזו, שהוא לא כל כך למדן כמו שאר הגאונים חבריו. והנה, אדמו"ר הזקן אומר שלא רק שהוא בן תורה, אלא שהוא שר התורה, יותר מכולם. יש על זה כמה סיפורים חשובים. יש שני סיפורים לגבי אדמו"ר הזקן עצמו, למה הוא נתן לו את הכינוי הזה.

הרבה פעמים התלמידים הגאונים אצל המגיד היו יושבים ומתדיינים באיזו סוגיא בגמרא או בפוסקים, וככלל אחרי הרבה הרבה יגיעה היו עולים על הפשט – "יגעתי ומצאתי תאמין" – אבל היו פעמים נדירות שאחרי הרבה הרבה יגיעה לא הגיעו לפשט. יש שני סיפורים כאלו על אדמו"ר הזקן. פעם הוא ישב והתפלפל ברמב"ם עם בעל ההפלאה, דנו הרבה ולא הגיעו לשוב טוב, אז שאלו את המגיד ששלח אותם לרבי זושא (לפי גירסא אחת, שהוא זה ששלח) – מה זה שאם יש קושיא עמוקה שאדמו"ר הזקן ובעל ההפלאה לא יודעים פשרה שולחים אותם לרבי זושא? הם הלכו אליו – או, לפי גרסא אחרת, ראה אותם לומדים ומתלבטים – והוא הלך לחדרו ואז חזר ואמר להם את הפשט, הפירוש הנכון, דבר מופלא ביותר. איך זה? הוא אומר שכל פעם שקשה לי משהו, מאז שהייתי צעיר – בחור בגיל שלכם, שיושבים כאן – אם זה היה קושיא ברש"י הייתי בוכה, פונה ישירות לרש"י, ואומר שאיני מבין את מה שאתה כותב, עד שמתוך בכי רש"י היה מתגלה אלי ומסביר לי את הפשט, וככה זה מעודי. גם עכשיו, פשוט קצת בכיתי ובקשתי מהרמב"ם שיסביר את עצמו, למה התכוון בדבריו, עד שהוא בא והסביר.

סיפור עוד יותר מופלא מזה: פעם אחד אדמו"ר הזקן התפלפל ברא"ש עם רבי אלימלך (אחיו של רבי זושא), והתקשו באיזה סוגיא ברא"ש בלי לצאת מזה, התדיינו ב"מלחמתה של תורה" אחד עם השני. כל זה באמצע הלילה, כששניהם יושבים ליד שולחן עם נר דולק, לאורו הם לומדים את הסוגיא. מתקרב רבי זושא, מקשיב קצת, ויש לו לולקע – מקטרת – אז הוא נגש לנר שדולק על השולחן ומדליק ממנו את הלולקע, ותוך כדי זה הנר כבה והוא הולך. אז הם מדליקים את הנר – היתה אפשרות – וממשיכים ללמוד. אחרי כמה דקות הוא מתקרב שוב, נגש לנר עם הלולקע, שם את זה על האש, מדליק את זה ומכבה את הנר. כמובן שאין פה שום קפיידא עליו – עוד הפעם הדליקו את הנר, והסיפור חוזר עוד פעם ועוד כמה פעמים, עד שהבינו יש דברים בגו. אומרים לו – רבי זושא, אח יקר, מה אתה עושה לנו? אנחנו לומדים תורה, מה אתה מכבה כל פעם את הנר עם הלולקע שלך? הוא אמר להם – הבחנתי שתוך

כדי הלימוד המאומץ שלכם אתם קצת יוצאים מהדבקות האלקית שלכם. כל כך שוברים את הראש על הרא"ש עד שיוצאים קצת מהדבקות, לכן אני צריך להפסיק אתכם. בכלל, זה אחד מיסודות החסידות – שהלא-חסידים התנגדו לו בחריפות – שמדי שעה או פחות משעה צריך להפסיק רגע בלימוד כדי להדבק בנותן התורה (זה כתוב מפורש כבר בפרי הארץ). כמו שצריך לברך בתורה תחלה, כדי להרגיש את נותן התורה, כך צריך גם תוך כדי הלימוד מדי פעם. הלמדנים הלא-חסידים מאד התנגדו לזה, אבל צריך כל פעם לחדש את הדבקות. כאן זה סיפור של חסידים, צדיקים הכי גדולים, אבל בא רבי זושא לאחיו רבי אלימלך (אחיו הקטן, אך הוא היה אומר שהוא נעלה ממנו, וכמובן גם העריך את אדמו"ר הזקן כגאון וצדיק) ומפסיק את לימודם, וכששאלו למה אמר כי הפסיקו מהדבקות. אז הם שואלים בתמימות – ומה יהיה עם הרא"ש? דבקות זה טוב, אבל גם צריך להבין – אז הוא הסתכל רגע בספר ואמר להם את הפירוש ברא"ש. הם יוצאים מהכלים לגמרי – היהודי שחושבים שלא יודע כל כך ללמוד ברגע אחד קולע אל המטרה ולא יחטיא בכהוא זה, ואומר את הפירוש הכי נכון שיכול להיות. אחרי הסיפור הזה אמר אדמו"ר הזקן שאת הפשט שהוא אמר ברא"ש גם הרא"ש עצמו לא ידע – פשט כל כך מופלא – ומביאים לזה אסמכתא (זה כתוב בדא"ח), שמי שמחבר חיבור עם גאונות אמיתית, רוח"ק ויראת שמים צרופה, אז כמו ש"שכינה מדברת מתוך גרונו של משה" גם השכינה מדברת מתוך עטו של ת"ח אמיתי, ומתוך דבריו (הרמב"ם, הרא"ש, כמובן חז"ל) השכינה מדברת דברים שגם המחבר לא שער בשכלו שיצא מעטו, כמו שלא שער מה שיוצא מפיו. יש הרבה דוגמאות וסיפורים כאלו, וזו גם דוגמא.

נספר עוד שני סיפורים רק בענין זה של חכמת התורה של רבי זושא, רוצים להדגיש מאיפה הוא לוקח את תורתו. יש סיפור מפורסם שפעם אחת בעיירה בא יהודי והתלונן שלא מזמן אביו נפטר לעולמו, ור"ל הוא בא כל יום אליו בחלום ואומר לו להמיר את דתו, ר"ל – מה צריך לעשות? אז בלי לחשוב אפילו פעמיים רבי זושא אמר לו ללכת מיד לקבר אביו, לחפור את הקרב, ותראה ששתי-וערב מונח על הארון שלו, וברגע שתוציא את זה הכל יסתדר. באמת עשה, ורק שאכן מונחות שתי קורות בצורת שתי וערב על הארון, והסיר את זה – והכל נפתר. סיפור זה היה למופת והתפרסם בכל מקום, והגיע לאזני הגר"א (תיכף נספר עוד סיפור על קשר בינו דווקא לגר"א), והגר"א הגיב בפליאה – הוא ידוע כאחד שלא יודע ללמוד, והרי העצה שלו זה רמז עמוק באיזה סוגיא בתלמוד ירושלמי, הוא יודע מסוגיא זו בירושלמי שיכול להסיק משם עצה זאת? הדרים הגיעו בחזרה לרבי זושא, מה הגר"א הגיב כששמע את הסיפור, ואז הוא אמר שהאמת איתו – אני לא יודע ללמוד, וודאי איני מכיר ירושלמי זה בכלל, אלא שמאותו מקום שהתלמוד ירושלמי לקח את זה גם אני לקחתי את זה. אם כן, רואים שהוא לוקח דברים מהמקור. יש מי שבתורה שלו נגיש למקור. צריך להבין – באיזה זכות הוא נגיש למקור אל התורה?

נספר עוד סיפור, הכל סיפורי תורה של רבי זושא. פעם אחת המגיד אמר לו – זושא, למה אתה לא מטייל בעולם? עולם גדול, יש הרבה מה לראות. המגיד אומר לו כך, אז מיד לוקח את הפעקלע ויוצא לדרך. הגיע לעיירה רחוקה מאד ממעזריטש, סמוכה לעיר פראג, ונכנס לאיזה אכסניא שם ומוצא אחד תלמיד חכם שיושב מאד מאד חזק – בתוך המלון, ליד התנור – ולומד מאד אינטנסיבי תורה ופוסקים. אותו ת"ח היה בעל התורת יקותיאל מגדולי תלמידי הגר"א, ובקשו ממנו לשבת על כסא המהר"ל מפראג – תפקיד מכובד, להיות הרב של פראג – אבל מדורי דורות היה מנהג בפראג שלפני שמזמינים מועמד להיות רב, שכאשר נכנס לעיר כבר מקבלים אותו בכבוד מלכים, אבל לפני כן אתה נשאר בעיירה סמוכה, וכל הת"ח של העיר מכינים סוגיא קשה שלא מבינים, מציעים לפניך, ונותנים לך כמה זמן

שאתה רוצה כדי לעיין בסוגיא. חוזרים אחרי הזמן שקצבת, ואם אתה פותר את הבעיה שלהם לשביעות רצונם מקבלים אותך לרב, ואם לא – שלום. כך היה – הציעו לו להיות הרב של פראג (בסוף הוא התקבל, בזכות רבי זושא), וכמנהגם הושיבו אותו במלון בעיירה סמוכה, הגיעו אליו והציעו את הקושיא הקשה, והוא אומר שיתנו לו שלושה ימים. יש לו שלושה ימים לעיין היטב ולהמציא את הפתרון, היישוב הישר לסוגיא. הוא יושב שם ולומד חזק מאד, ורבי זושא מתחיל קצת 'להשתולל' מסביב – לוקח את הלולקע ועושה המון עשן, אחר כך מסתובב עם נעלים מיוחדות שעושות המון רעש. כך הולך מסביב, עושה המון עשן והמון רעש. זה היה רב גדול – הקפיד, אבל לא הרביץ לו אלא רק העיר, תתחשב בי – אני רוצה ללמוד ואתה מפריע. אז תוך כדי שהוא מעשן ודופק ברגליים הוא אומר 'אתה בין כה וכה לא תבין...'. כך זה הולך – הוא מנסה ללמוד חזק, והוא מסתובב עם הלולקע והנעליים ואומר לו 'בין כה וכה לא תבין את הסוגיא'. כך זה כמה זמן, אז בסוף התורת יקותיאל שואל אותו – ואתה יודע? הוא אומר שודאי שכן. שואל אותו מה הבעיה, מסתכל בספר, ומתחיל קודם כל ללמוד את הסוגיא – פשט הגמרא, רק לקרוא את המילים. הוא שמע איך שהוא לומד את הגמרא, גם במתיקות וגם בטוב טעם שכלי שמעולם לא שמע בפשט גמרא, אז עוד לפני שהתחיל לתרץ את הקושיא הוא יוצא מהכלים. זה מגרה אותו, הוא רוצה עוד, אבל רבי זושא עוצר ואומר לו שאתה שומע שאני יכול ללמוד, אבל אני מוכן לומר לך את הפשט בתנאי שתשב לי בשבועה חמורה שאם תשמע את הפשט הנכון ובזכות זה תהיה רב אז תבקר אצל רבי – המגיד ממעזריטש. תבוא להכיר מי זה שאתה ורבך כל כך מתנגדים עליו ומחרימים אותו. לא היתה לו ברירה, והוא נשבע לו. באמת הוא אמר לו את הפשט, וכעבור הזמן הקצוב הגיעה המשלחת מפראג, הוא חזר על הפשט הזה והם יצאו מהכלים וקבלו אותו בכבוד מלכים להיות הרב של פראג. כמו שר המשקים, "וישכחו" – הוא שכח. עבר זמן, שנה שלמה, והוא שכח מכל הענין – כעת הוא משמש כרב בפראג (בעל התורת יקותיאל, מגדולי-גדולי האחרונים). חזר אליו רבי זושא, בקר אותו במיוחד, ואומר לו שנשבעת לי ואתה צריך לקיים זאת. הוא אמר לו שילך לשאול את רבו, הגר"א, אם צריך לקיים את השבועה, והגר"א פסק שהוא חייב לקיים זאת (אף על פי שהגר"א חשב שהכת הזאת לא בסדר, כפי שנספר בהמשך, פסק כך – זה חידוש). הוא נסע למעזריטש, ישב שם פרק זמן, ויצא מהכלים מהקדושה שם (היתה שם גם תורה, אבל זה היה מהקדושה שהוא הרגיש במקום הזה). הוא חזר לגאון וספר לו בהתפעלות עצומה שנסעתי למעזריטש, ומימי לא חוויתי מקום מלא קדושה כמו המקום הזה, לכן אני מפציר בכך, רבי (וזה תלמיד מובהק), שתבוא גם אתה למעזריטש, לרבי שאתה מחריס ופוסל. אז הגר"א סיפר לו סיפור, שלפני כך וכך שנים ישבתי על השולחן בבית המדרש (לא בבית) ולמדתי תורה, וישב לידי בחור וכל הסוגיות שעסקתי בהן הוא עוסק, ועוד לפני שאני מספיק לומר את החידושים הוא כבר אמר אותם. חששתי שמן הסתם הוא מהסטרא אחרא, לכן מיד הסתלקתי משם – כזה דבר פלא לא יתכן שיבוא מצד הקדושה, וזה ודאי בא מהסט"א. אותו דבר במעזריטש, אני חושב שכל מה שהרגשת שם, אולי זה הסט"א – מעשה שטן – כך הגר"א אומר לבעל תורת יקותיאל. אז הוא ענה לו שחז"ל אמרו שהשטן זה היצר הרע, אז למה אתה חושש מלנסוע שם שמא זה מעשה שטן, סט"א, אולי זה היצר הרע שלך? הגאון מוילנא לקח את זה ברצינות, לא היה לו תירוץ למה לומר על משהו אחר שזה הסט"א – אולי זה היצר"ר שלך, מי אומר איך השטן מתלבש? איך שהסיפור כתוב הוא היה על סף נסיעה עם תלמידו למעזריטש, אבל בני ביתו עכבו בעדו. זה סיפור שרבי זושא כמעט הביא את הגר"א למעזריטש. ידוע שרמ"מ מויטבסק ואדמו"ר הזקן באו לגר"א והוא חשש שזה הסט"א וברח מהחלון, ועד סוף ימיהם הצטערו שלא שברו את הדלת ותפסו אותו בכח, ואז היו מוכיחים לו שזה מצד הקדושה והיה שלום על ישראל. רואים שכאן גם

רבי זושא שייך לזה, וזה שליחות של המגיד – שאמר לו ללכת לטייל. אם שולחים את רמ"מ מויטבסק ואדמו"ר הזקן, שני הגאונים הכי גדולים, להוכיח לו שהחסידות בסדר ב'לומדות' זה יותר מובן, אבל כאן רואים ששולחים את רבי זושא לעשות זאת בעקיפין – יהודי שנראה כמי שלא יודע ללמוד, אבל לוקח את הדברים משרשם. "החכמה מאין תמצא" – הוא לוקח את הדברים, מהתענוג שהוא "רישא דאין". מי שהכל אצלו טוב, והרי "אין טוב אלא תורה", אז הכל אצלו תורה חדשה, ומשם הוא יונק את האמת והאמת לאמיתה של התורה, מן המקור. זה "החכמה מאין [של התענוג] תמצא" – זו החכמה של הרבי ר' זושא.

[השלמה: עוד סיפור של לימוד תורה – הוא בקש מרבי שמעלקא ללמוד איתו, ורבי שמעלקא התנה שילמדו רק פשט – רבי שמעלקא תרגם "מאימתי" ליידיש, ואז רבי זושא אמר שאפשר לתרגם מאימה ופחד והתחיל 'להשתולל'. זה גם דרך הלימוד, וזה גם כל הלימוד – המלה הראשונה של תורה שבעל פה היא אימה, "מה להלן באימה וכו'". זה עוד ענין של "החכמה מאין תמצא" – זה תענוג, אבל "גילו ברעדה", הולך ביחד עם יראה עילאה. או, נאמר אחרת, זה תענוג שמקבל לא רק מהחסד דעתיק אלא גם מהגבורה דעתיק (פנימיות מו"ס, מקור הלימוד, שהלימוד צריך לקבל מהגבורה דעתיק).

כמו שיש שבעה דברים שלומדים מגנב, כך יש שלושה דברים שלומדים מתינוק – מהמגיד ממעזריטש – שמה שרוצה הוא מבקש בבכי (כתר), תמיד בתנועה (חכמה, כל חי מתנועע), תמיד שמח (בינה). זה המוחין, ומסביר במיוחד לבחורי ישיבה איך לומדים – צריך את כל הדברים האלה ללמוד מרבי זושא, שאם לא מבינים משהו צריך לבכות כמו תינוק, וגם מתנועעים ומתרוצצים קצת, וגם צריכים שהדברים יהיו שמחים כנתינתם מסיני. זה ההשגה בסוף – שה' רוצה שמחה, שמחה על השגה שלא לפי הערך. הבכי זה שאני מונח אצלי שאני לא לפי ערך התורה, לכן בכי זה לעורר רחמים ממקור הרחמים בכתר, שאיני שייך לזה באמת. ככל שיש בכי מתוך אי שייכות, כך יותר מרגישים את טובת ה' במה שנותן בסוף וממילא יותר שמחים בהשגה. את כל דרך הלימוד לומדים מרבי זושא. מה שיש תנועה לפני השגה זה כמו שהוא ברח מהפריצה – כדלקמן ביסוד – ואז הוא קבל השגות, שזה "יסוד אבא ארוך ומסתיים ביסוד ז"א". בכי-תנועה-שמחה, ככה ממשיכים את התורה מהמקור. הכל מתמתק ביחד בפירוש שלו ב"מאימתי", כדלקמן, שהוא כמו כלי לכל זה.

החידושי הרי"מ אמר שמתוך כמה ציטוטים של רבי זושא נבעם אלימלך רואים שהיה גאון מובהק.

הצמח צדק סיפר לתורת חסד, תלמיד מובהק של הצמח-צדק, סיפור בשם אדמו"ר הזקן על רבי זושא – שפעם הוא יצא החוצה ואמר "כי אראה שמין וגו'" ותפס אותו פחד ששלשל דם שלושה ימים, וכשאדמו"ר הזקן ספר זאת התעלף בעצמו ובקושי העירו אותו. זה מצורף ל"מאימתי" – גם הפחד והיראה שלו, וגם צורת הלימוד שלו, כי השרש של זה הוא גבורה דעתיק. זה סיפור של יראה אותו, שהוא חידוש גם בהיכל היראה.

עוד משהו יפה לגבי הלימוד-החכמה: אדמו"ר הזקן אמר עליו, כשהוא התחיל פעם ראשונה ללמוד את העץ חיים, הוא רק אמר את שלוש המלים "כשעלה ברצונו הפשוט" מיד התעלף ואנחנו אומרים סובב כל עלמין ועיקרא ושרשא דכל עלמין וכו' וכו' וזה לא פועל עלינו שום דבר. [

בינה: כתוב שבינה זה מבין דבר מתוך דבר. נאמר בקיצור – יש לו עין בוחנת, הוא לומד שבעה דברים מגנב (זה כתוב ב"היום יום"). צריך להיות "הלומד מכל אדם", גם מגנב, והוא לומד ממנו שבעה דברים.

היכולת ללמוד מגנב זה גם המתקת הדין בשרש, שייך לבינה. נאמר את זה בקיצור – זה דבר שדובר עליו באריכות – את שבעת הדברים לפי סדר הספירות: זריות ("זריותה דאברהם אבינו", חסד, ויש כמה תורות של אחיו, בעל הנעם אלימלך, שמסביר שזריות זה ספירת החדש), מעמיד עצמו בסכנה (גבורה), דבר קטן חשוב אצלו כדבר גדול (כך אצל גנב מקצועי, גנב לשמה, לא דווקא דברים גדולים; התכונה שאם צריכים לגנוב הכל חשוב זה כמו בן תורה אמיתי אצלו "דין פרוטה כדין מאה", וזה תפארת, שיש פאר בכל הדברים, מקטן ועד גדול – גם בתורה יש "דבר גדול, מעשה מרכבה, ודבר קטן, היות דאביי ורבא – זה התפארת), בוטח ומקוה (בטחון אקטיבי, כח מניע לפעול וליוזם, זה נצח – לא רק שיש לו בטחון פאסיבי שיהיה בסדר, אבל בשביל לקום ולעשות מעשה, במיוחד מסוכן, צריך בטחון זכרי, נצח), עמל בטרחה גדולה (הוא אוהב עבודה קשה, לא צריך חיים קלים – חושבים שגנבים כי לא אוהבים לעבוד, אבל גנב אמיתי מאד אוהב את העבודה הזאת ומוכן להשקיע בזה את כל מרצו, עובד קשה – עבודה קשה, על כל דבר, זה מדת ההוד. כשעובדים קשה ללמוד תורה זה כי אני מודה בזה ומוכן להתגייס בכל כחתי לכך), הצנע לכת (זה אולי הכי מאפיין את הגנב, וצניעות זה תיקון הברית, היסוד, שנדבר עליו עוד יותר), אם לא מצליח פעם ראשונה הוא חוזר ומשתדל הרבה פעמים, "אין שום יאוש בעולם כלל" (כולנו מכירים פתגם זה מרבי נחמן, שבין הצדיקים הוא מלכות – גם נצח וגם מלכות – כמבואר במ"א, וזה פתגם של מלכות, זה כל ענין המלכות. איך זה הכי נוגע? נאמר את זה בדוגמה הכי פשוטה, כאן בארץ, שאם עד עכשיו ממשלה זאת וזאת לא עלו יפה לא מתיישרים – יתכן שמתיישרים מצורת הממסד, אבל לא מתיישרים ממלכות ישראל אמיתית, וצריך כל פעם לנסות מחדש ולא לומר שזה לא הולך, צריך ליוזם ולנסות שוב; כמובן שכל הדברים הולכים יחד – כל פעם שאתה מנסה שוב יתכן שזה יותר מסוכן, "בנין המלכות מן הגבורות", מעמיד עצמו בסכנה, ודווקא בזכות זה בסוף הוא זוכה). מי יכול לומר תורה כזאת? זה בא מפנימיות אמא, מבין דבר מתוך דבר בהבנה עמוקה ביותר.

הדבר השני שמצוטט משמו ב"היום יום": פעם אחת יצא המגיד בשבת תשובה ודרש את הפסוק "ושבת עד הוי' אלהיך" – עשה תשובה עד שהטבע שלך ("אלהיך") יהיה "הוי'". כדרכו בקדש, ברגע שהוא שומע תורה כזו הוא יוצא מהכלים – כך היה תמיד, כדלקמן – אבל אחר כך חזר לעצמו ואמר שלא יכול להגיע לכך בבת אחת, אבל יכול לפרק את התשובה לחמש אותיות, תחת כל אות לשים סוג מסוים של תשובה, וכך לבנות את התשובה שלי מכל חמשת סוגים אלו. ומה הם? ת – "תמים תהיה עם הוי' אלהיך", ש – "שוית הוי' לנגדי תמיד", ו – "ואהבת לרעך כמוך", ב – "בכל דרכיך דעהו", ה – "הצנע לכת" (מכנה משותף בין זה לבין הגנב). הראש הזה, שלוקחים כלל ש' גדול עלי' ומפרקים אותו למרכיבים שיאפשרו ליישם אותו זה נקרא תבונה. ללמוד שבעה דברים מגנב זה בינה עילאה (או החכמה שבבינה) ולפרק דבר גדול לחלקים קטנים כך שייקלט זה תבונה (תבונה זה קליטה). במיוחד שזה בנוגע לתשובה, שבכל הוזהר, בקבלה ובחסידות, היא שייכת לבינה, כפי שאומר ישעיהו הנביא בפירוש – "ולבבו יבין ושב ורפא לו" (ואז "גדולה תשובה שמביאה רפואה לעולם"). שני הדברים האלה – שמספרם חשוב, ז מגנב ו-ה בתשובה, "זה הדבר אשר צוה הוי'" ("משה נתנבא ב'זה", "משה זכה לבינה") – הם בינה (שני הענינים ב"היום יום": גנב ובעל תשובה = רועה צאן קדשים, זה מי שראוי, כמו שאמר עליו המגיד).

אמרנו שברגע שהמגיד היה אומר את הפסוק של תחלת התורה רבי זושא יצא מהכלים, התחיל להשתולל ולצעוק, וזה כמובן הפריע לשאר התלמידים – הם לקחו אותו בידים והוציאו אותו מהחדר, שלא יפריע. כך היה כל פעם. כל תלמיד, מרוב התפעלות מתורות המגיד, יצא מהכלים באיזה שלב – לאו דווקא שהפריע, או סגר את הכלים, עצם עינים, נפל על השולחן, התעלף, כל אחד כדרכו – אבל רבי זושא מיד בהתחלה התחיל להשתולל והיו חייבים להוציא אותו. רק שנים מהתלמידים יכלו להקשיב ולקלוט כל

מילה עד הסוף – אדמו"ר הזקן והוולפער (תלמיד של המגיד שקרה איתו מקרה לא טוב, שנתפס לאיזו קליפה וכל החיים עשה גלות לכפר על עצמו, ואכמ"ל – זה היה קצת זה לעומת זה, רק שנים שיכלו להקשיב למגיד עד הסוף). בכל אופן, רבי זושא מיד הוצא מהחדר, אבל אחרי שהתורה נגמרה והוא חזר לעצמו הוא חזר על כל תורת המגיד מלה במלה – הוא קלט הכל בדיבור המתחיל, ואחר כך פירט את הכל מעצמו. המגיד פעם אמר עליו שאנחנו שומעים תורה חדשה מן השמים ביחד – כל מה שאני שומע גם הוא שומע – רק שהצינור מן השמים יורד אלי, אבל ברגע שזה מגיע אלי זה מיד עובר אליו. כאילו שמקבלים את זה ביחד, אם כי שזה נשלח אלי וקודם נכנס בי, אבל מיד הוא גם מקבל את זה. רבי זושא תלמיד מובהק של המגיד, אבל הם בערך באותו גיל – יש סברא שרבי זושא קצת יותר מבוגר – ויש צד השווה.

רבי אברהם המלאך כותב את הדיבורים האחרונים של אביו, לפני שעזב את העולם הזה, וכל הדבר הזה דברים מופלאים ביותר שאין כאן המקום לחזור על כולם – במעמד הזה היו נוכחים רק רבי אברהם המלאך, רבי זושא, אדמו"ר הזקן, מהרי"ל מאניפולי. המגיד שאל אם רבי מענדלי גם שם, וכשאדמו"ר הזקן ענה שלא הוא נאנח קשות. אבל היו נוכחים היחידה הפנימית הנבחרת הזאת שהזכרנו קודם. תוך כדי המעמד הזה המגיד פנה לרבי ר' זושא, על ערש דוי, ואומר שאנחנו בזה ובבא תמיד נהיה ביחד, כנשמה וגוף. זה ווארט קטן, אבל משהו מבהיל ביותר, שהמגיד אומר שהיחס בינינו לעולם ועד – גם בעולם הזה וגם בעולם הזה – זה נשמה וגוף, אתה הגוף שלי ואני הנשמה שלך. אמרנו קודם שרבי זושא הקדיש הרבה, יותר מכל הצדיקים, מאמץ לקדושת וזיווך הגוף. שבע השנים האחרונות הוא התייסר מרצונו – אחרי שכל החיים סיגף עצמו מאד (שלא כדרך הבעל שם טוב בכללות), ובשבע השנים האחרונות התייסר בצורה שלא תתואר – וכשצדיקי הדור באו לבקרו ורצו לעזור לו הם לא הצליחו, כמו שאמר החוזה מלובלין, שהוא מקבל מרצונו ואי אפשר להושיט לו יד ולהקימו (כמו שכתוב בגמרא, וכמו שיכול החוזה לעשות). הצדיקים אמרו, גם השרף מסטרליסק וגם החוזה מלובלין, שבשנים אלו זיכך עצמו כל כך שחזר להיות כמו אדם הראשון לפני החטא. אם הוא חזר להיות כזה גוף מזוהך, כמו אדם הראשון לפני החטא, לא שייך אצלו מות (שהרי לפני החטא לא היה מות), והוא מה שאמרנו שאצלו היה "כאילו מת ובטל מן העולם-ההעלם" לגמרי. הוא הגוף של המגיד, והיות שהנשמה-התורה יורדת לגוף הגוף מיד שומע, אבל בשביל הגוף החויה הזאת כל כך גדולה שהוא מיד יוצא מהכלים – כמעט משתגע, משתולל – וכל עבודתו זה לזכך את הגוף עד כדי כך שיוכל לעמוד על עמדו כמשה רבינו (לא כשאר הנביאים שלא יכולים לעמוד על עומדם ונופלים בנבואה, גם זה ה"זה" של רבי זושא). כך היתה עבודת רבי זושא, וכנראה בסוף ימיו זכה, וכל שכן לעתיד לבוא שגם אז הוא יהיה גופו. אדמו"ר הזקן מחדש שבעולם הבא הנשמה תיוון מהגוף, זה הכל יחס בין המגיד הגדול לבין התלמיד בן גילו הרבי ר' זושא (הממוצע המחבר בין אדמו"ר הזקן לרבי הרי"צ, כנ"ל).

נאמר עוד משהו מיוחד: ידוע שבשנת תשל"ח הרבי קבל התקף לב חמור מאד, וגם תוך כדי ההתקף – בשמח"ת תשל"ח – הוא לא התפעל בכלל. הרופאים אומרים שזה פיקוח נפש ממש, והוא לא הסכים ללכת לבית רפואה וכלום. לקח חדש ויותר עד שהתאושש, ובר"ח כסלו הוא יצא מזה (לכן עושים מזה בחב"ד יו"ט). עכשיו נאמר חידוש מאד יפה על זה, למה קבל את ההתקף בתשל"ח. הרבי כל הזמן אומר שנשיא דורנו זה הרבי הרי"צ, הרבי הקודם, אבל כששאלו אותו במשפט חילוני – העורך דין שאל אותו, הרבי לא הלך לבית משפט – מי זה "נשיא דורנו" שאתה אומר שהספרים שייכים לו? הרבי הצביע על עצמו, נשיא דורנו – הרבי הרי"צ – הוא בי ("כי בי חשק"). אמרנו שהרבי הקודם הוא איזה מן התגשמות

של הרבי ר' זושא מאניפולי. כמה זמן חי לעינינו רבי זושא? צ"ח שנים – כנראה חי מספר זה של שנים כדי להמתיק צ"ח קללות במשנה תורה. הרבי הקודם – שבתוך הרבי – הגיע לגיל צ"ח, הסתלקות רבי זושא, בשמחת תורה תשל"ח. אם כן, אירוע חמור זה של התקף לב הוא בעצם אירוע של הסתלקות הרבי ר' זושא אצל הרבי הריי"צ. זה היה קצת מאמר מוסגר.

דעת: פעם אחת ישבו ביחד רבי זושא ואחיו, הרבי ר' אלימלך, ודנו ביניהם – הרי ידוע שכל הנשמות היו בתוך נשמת אדם הראשון, וגם אנחנו, ואיך זה שאנחנו נתנו לאדם הראשון לאכול מעץ הדעת? עשינו זאת בכוונה, נתנו לו לאכול, לעבור על מצות ה' ולהביא מות לעולם עד תחית המתים, ולמה זה היה כדאי? למה נתנו לו את העצה לאכול (תאכל לבריאות)? כדאי לאכול ולמות, ושכולם ימותו, והעיקר שלא ישאר ספק בראש שאולי הנחש צודק ואם תאכלו מהעץ תהיו כאלקים. כדאי שלא יכרסם במח הספק, ואם יש לך כזה ספק כדאי שתאכל את הפרי האסור ותאכל נגד רצון ה' ותמות בגלל זה – וכל דורות עולם אחריך – והעיקר שלא יהיה במח שלך ספק של "והייתם כאלהים". זה ווארט חזק ביותר. הווארט הזה הוא תיקון הדעת. הבעל שם טוב אומר שעמלק = ספק, והנחש הקדמוני הוא שרש עמלק. הכל כדאי, גם למות – "כי עפר אתה ואל עפר תשוב" – כדי שלא יהיה ספק, שהוא אבי אבות הטומאה (עוד יותר מזה שמות הוא אבי אבות הטומאה). [השלמה: גם ספק וגם דמיונות שוא – שזה פגם הדעת בתניא. הספק זה שאולי הנחש צדק והדמיונות שוא זה שאולי יכולתי להיות אלקים – זה שרש הכח המדמה הלא מתוקן, שזה עצם היצר הרע כמו שאומר רבי נחמן, הדמיון שוא של "והייתם כאלהים" (לכאן שייך בדקות ההבדל והקשר בין הספק ובין הדמיון – הספק זה הפגם בעיטור דגבורות של הדעת והדמיונות זה פגם בעיטור דחסדים של הדעת)]. אם כך יש סיפור, שכך עלתה התשובה ביניהם, סימן שזה שייך לעבודה שלהם – העבודה שלהם זה להתנסות גם בסכנה של נפילה, העיקר להבהיר למח שה' הוא אחד יחיד ומיוחד ואין עוד מלבדו. קודם כל צריך לדעת שה' אין עוד מלבדו, ואם יש איזה ספק בזה הכל כדאי כדי למחות ספק זה מהתודעה – "תמחה את זכר עמלק". מכאן אפשר להבין שהרבה מהדברים שעשו בפועל, דברים שלא צריכים על פי תורה (כמו סיגופים וכיו"ב, שלא מדרך הבעל שם טוב), הם כדי למחות קליפת ספק זו. קליפה זו אוחות בגוף, וכל עבודת רבי זושא זה זיכרון הגוף. כאן זה הדעת – שלא יהיה שום צל של ספק ספיקא לגבי אחדות ה'. [השלמה: יש גירסאות שרבי אלימלך שאל ורבי זושא ענה – שזה יותר עצמי לרבי זושא].

עד כאן עשינו את הכתר ואת החב"ד – כל מה שעושים הערב זה חלקי בלבד, כי יש עוד המון סיפורים שאפשר לקשר, ואנו בוחרים רק חלק. עוד ניגון.

לשם שינוי, נתחיל את המדות מלמטה, כדי לגוון קצת (אחר כך יכתבו את זה לפי הסדר).

מלכות: אמרנו שרבי זושא, יותר מכל הצדיקים, כשמדבר על עצמו בגוף שלישי ובכל הנהגותיו רואים שהוא מייצג את עם ישראל, שהוא מרגיש את הכלל והוא הכלל. אמרנו שבראש השנה קבל היסורים של כולם, ביום כיפור – כשעבר לפני התיבה ב"כל נדרי" – כשאמר "אנו מתירים להתפלל עם העברנים", היה פונה לעצמו ואומר "וכי יש עברין גדול ממני?". יש משל הלעווי"ר של אדמו"ר הזקן, שכאשר מרימים בנין צריך לתפוס מלמטה – אחרת יתפרק – וכך הצדיק שמרים עם ישראל צריך לתפוס עצמו כהכי נמוך, עברין הכי גדול, ואז מסוגל להרים כולם מלמטה.

על היסורים יש סיפור שבסוף ימי רבי מרדכי מלעכוויטש ראה איך הוא דוחה חוטא, והסביר שתמיד לקח על עצמו היסורים וכעת כבר אין לו כח לקחת על עצמו תעניות, ולתת לו התעניות אין לו לב, לכן שולח לצדיק אחר.

ידוע שבגלות של רבי זושא ורבי אלימלך (אחיו הצעיר והעילוי) היו הולכים ממקום למקום, נכנסים לפונדק, והיו ברוח קדשם מריחים אצל בעל הפונדק היהודי (היו מתארחים אצל יהודים פשוטים, שלא פעם היו גם לא הכי הכי צדיקים בשמירת התורה והמצוות, והם מיד הרגישו את המצב הרוחני של בעל הבית) – אז היו עושים משחק קדוש. בפרשיות השבוע יש גם כן שני אחים שמשחקים משחק קדוש – משה ואהרן – שכל פעם אומרים לפרעה שרק יתן לצאת למדבר לכמה ימים ולחזור, שזה שקר, וכל הזמן פרעה מסרב (ה' אמר שיחזק את לבו, "כבד לב פרעה" – הלב שלו נעשה כמו כבד, בגלל רשעתו). אבל הכל זה משחק, למה לא יאמרו את האמת שרוצים לצאת מכאן לצמיתות? פלא שמשה ואהרן בעצם משחקים פה משחק. פרעה הוא גוי פקח, והוא מרגיש שזה משחק, לכן גם לא נותן להם – אומר "רק אל תרחיקו". הוא כאילו משתתף במשחק, אבל אומר – אתן לכם, אבל לא להרחיק יותר מדי. בהתחלה אומר שיעשו בתוך העיר, והם אומרים ש"סקלוננו", וכל הזמן זה איזה משחק. זה בכלל פלא – מה זה? הרי "משה אמת", האנשים הכי אמיתיים, יודעים לשחק משחקים. מי הכי אמיתי? יעקב, "נתן אמת ליעקב", ולא ראינו שאברהם ויצחק רימו מישהו (במיוחד לא אביהם), ודווקא יעקב, איש האמת, מקור התורה, משחק משחק של רמאות (כמובן, היתה לו במאית – אמא שלו, רבקה, אבל הוא עבר קורס משחק בצ"ק והצליח מאוד מאוד). אחר כך בא ללבן ואומר "אחיו אני ברמאות" – אני יכול לשחק את המשחק שלו יותר טוב ממנו. בהתחלה הוא נכשל, שלבן רימה אותו, אבל בסוף הוא גנב את לבו – יהודי גם יודע איך להתנקם. בכל אופן, אחרי יעקב – עמודא דאמצעיתא – בא משה רבינו, הפנימי יותר (משה מלגאו ויעקב מלבר), והוא שחקן מעולה, בשיתוף פעולה של אהרן. זה רק לומר שכאן יש לנו עוד מהדורה של שני אחים שיודעים לשחק מעולה. מה המשחק שלהם? הולכים לאיזה מקום, מרגישים שבעל האכסניא הוא עברייך, ויודעים-מריחים בדיוק מה שהוא עשה, אז רבי זושא יושב על הרצפה ומתחיל לבכות ולהתוודות שעשיתי כך וכך – חוזר בקול גדול לאזני בעל הבית על כל העבירות שבעל הבית עשה כחטאיו שלו – ורבי אלימלך מקשיב לו ואומר לו אחרי כל זה שאם כן אתן לך תיקון (הוא שיחק את הרבי, המשחק היה שרבי זושא משחק עברייך ורבי אלימלך משחק רבי שנותן לו תיקון). בסוף זה היה מעורר את אותו אחד ששמע את כל זה והיה בא לרבי אלימלך וגם נופל בוכה ומפרט את חטאיו ומקבל תשובה.

במסורת החב"דית מסופר שפעם אחת הגיעו למקום כזה (ולפי המסורת החב"דית, הגיעו בשליחות המגיד למקומות כאלו), ושוב ישב רבי זושא ושחק עברייך, ותוך כדי זה שרבי זושא התחיל לבכות הוא אמר את הפסוק "כי הלל רשע על תאות נפשו", והתחיל לבכות לעצמו ואמר שאני הרשע עשיתי את עצמי ענו כהלל בשביל לעשות תאוה – הרשע מוכן לעשות עצמו ענו כהלל, "כי הלל רשע" בשביל להפיק את "תאות נפשו". הסיפור היה שתאות נפשו היתה להיות עם ערלי על הרצפה של המרחץ, שאין השפלה ושפלות ובוז שאדם מבזה את עצמו יותר מזה, אבל "הלל רשע על תאות נפשו". זה פירוש של רבי זושא תוך כדי שהוא מתוודה על מה שהוא עשה. לא נשכח שקודם אמרנו שהמגיד אמר שמרבי זושא היה צריך ללמוד את מדת הענוה. מדת הענוה סתם זה מלכות – ממענדל'ה לקבל עצה, בינה, מהמהרי"ל לדבוק במדות הטובות, ו' שבשם, ומרבי זושא לקבל ענוה, זה ה' תתאה. זה הפשט שם. בכל אופן, כאן אומר שבשביל לעשות עבירה יש פעמים שאדם מוכן להשפיל עצמו – שפלות של קליפה – לגמרי, רק בשביל התיאבון של היצר הרע שלו. [השלמה: ענין זה של יניקת החיצונים על ידי השפלתם מבואר בחב"ד בענין "חרב פיפיות", זה יניקת הקליפות מפסולת המלכות על ידי שפלות של שקר, והתיקון זה שפלות של אמת. דווקא בקליפה קל להבחין בין בטול לשפלות – בטול של שקר זה "ראו-מה", ראו את הבטול שלי (רק אני ראוי להיות אין, ולא אתה), ושפלות של שקר זה מי ששוכב עם גויה על רצפת המרחץ,

מהקליפה אפשר להבין טוב את ההבדל ביניהם גם בקדושה]. מה הסיפור הזה אומר? אחרי שאמר לו את הדברים האלה בהתעוררות המתאימה אותו אחד שמע, וזה בדיוק מה שהוא עשה, והוא חזר בתשובה. זה סיפור דרך המקורות של חב"ד.

יש סיפור שמפורסם בעולם שפעם אחת רבי לוי יצחק מברדיטשוב היה באיזה מקום, ולא היו לו תפלין בהשגחה פרטית, והלך להקדש לקנות תפלין של נפטרים (כמנהג אותם ימים), ושם עיניו על תפלין והיה מוכן לשלם עליהם הון תועפות. כששאלו אותו סיפר שהיה כזה מעשה שרבי זושא בכה שאני יהודי בן שמונים שאף פעם לא הניח תפלין, "קרקפתא דלא מנח תפלין", ובעל הבית ששמע חשב לעצמו שמהבר-מצוה עד היום, בן שמונים שנה, לא בדק את תפיליו. הוא לקח את התפלין לרבי שמע – רבי אלימלך – שיבדוק אותן, והוא ראה שאין פרשיות בתפלין (אלא עצים במקום פרשיות), וזאת אומרת שמעולם לא הניח תפלין. אותו זקן לא היה רשע במזיד, וזה שמעולם לא הניח תפלין נגע בלבו, והוא התעלף. האחים מהר כתבו לו פרשיות עם כוונות כאלו שאם רק יזכה להניחן פעם אחת זה ישרים לו את כל החסרון של שמונים שנה שלא הניח. יש מחלוקת בין גרסאות הסיפור אם אותו זקן הספיק פעם אחת להניחן ואז מת, או שמת ולא הספיק להניחן, אבל איך שלא יהיה – תפלין אלו הגיעו להקדש ולא נעשה בהם דבר עד שבא רבי לוי יצחק והבין במהותן וסיפר סיפור זה. עוד פעם אותו ענין שרבי זושא משחק עברין ורבי אלימלך משחק את הרבי.

אם הולכים לבית ספר למשחק, מה יותר קל וגם מה יותר מענין – לשחק את העברין או את הרבי שנותן את התיקון? במיוחד אצל שני יהודים שכל אחד הוא רבי בלאו הכי, לשחק רבי זה לא חידוש. מה החידוש? לשחק עברין (העבירות הן מצוות שלא כתובות בתורה, זה יותר חידוש) כמוכן, גם לפי מהות הסיפורים האלה, עיקר רוח הקדש זה של רבי זושא – לדעת מהעבירות. לא כתוב שקודם נדברו ביניהם, שאנו מרגישים שבעל הבית לא הניח תפלין, אלא לפי הסיפור רבי זושא הריח זאת ולכן סיפר זאת. אחר כך, יחסית, הסיפור של רבי אלימלך זה לא סיפור – שמוכיח אותו ונותן לו תיקון. איזה חוש יש לרבי זושא להרגיש את העבירות של כולם? זה המלכות שלו, זה הזיקה וההתקשרות וההזדהות שלו עם כלל ישראל. הזדהות עם הכלל ועם כל פרט, כל אשר בשם ישראל יכונה, להרגיש אותו כנפשו ממש. המשחק מאד אמיתי אצלו – רבי חיים ויטאל כותב שהאריז"ל היה אומר ביום כיפור את כל הוידוי כי יש התכללות, כל יהודי צריך לומר הכל כי יש התכללות בין הנשמות. בעומק זה אותו הדבר – אפשר להבין לא כל כך עמוק, שמצד ההתכללות אני מתודה על הכל, אבל כאן זה ברור שמזדהה ממש עם כל יהודי, וכך יכול להרים כולם מלמטה, "לא ידח ממנו נדח". מחד סיפורים אלו משקפים אהבת ישראל שלו, הוא אוהב כל יהודי, אבל היכולת להזדהות עם כל יהודי זה מלכות.

יסוד: ספירת היסוד זה הברית, זה יוסף שנתנסה עם אשת פוטיפר, ויש סיפור כמעט אותו דבר עם רבי זושא. רבי זושא נולד להורים חשוכי בנים, ולפי הסיפור הוא נולד בזכות אמו. לפני שרבי זושא היה הולך לישון (סיפור למי שרוצה ללכת לישון עכשיו...) היה אומר לקב"ה – א גוטע נאכט דיר, א גוטע נאכט אלע אידן (זה היה עיקר קריאת שמע על המטה שלו – לילה טוב לך ה', לילה טוב לכל היהודים). הוא עצמו אמר שזה קצת חצוף, אבל הסביר – מאד דומה לפתגם של אדמו"ר הזקן, אבל בשינוי משמעותי – כשאוהבים את האמא אוהבים את הבנים. למי אומרים לילה טוב לפני שהולכים לישון? דווקא לאמא. הוא אומר שמותר לי לומר לה' לילה טוב, כי הוא אמא שלי – זה לא חצוף לומר כך – לילה טוב לך ולילה טוב לכל היהודים. לילה בכלל זה בחינת אמא, וכשהולכים לישון חוזרים לשרש ואומרים "בידך אפקיד רוחי" – מפקידים את הנשמה ביסוד אמא, הבאר העליונה – אבל זה מתקשר במיוחד אליו כי נולד בזכות אמו.

מעשה שהיה כך היה, כמנהג אותם ימים היתה חבורה של עניים שהיו נודדים ומסתובבים לקבץ נדבות (לא היו הולכים אחד אחד אלא בחבורה, מבחינה בטחונית ומעוד סיבות) – האבא שלו היה בעבודתו, מחוץ לבית, והגיעה חבורת עניים הביתה ורק האמא היתה בבית. בתוך החבורה הזאת היה אחד שגם העניים בעצמם התרחקו ממנו, היה נמאס אצלם כי היה מוכה שחין, והיה מאד מאד מאוס להיות בקרבתו וגם העניים האחרים התרחקו ממנו. היא ראתה את העני הזה, רחמה עליו, ובעצמה רחצה לו את הפצעים ונתנה לו בגדים חדשים לבנים ללבוש. לפני שהוא נפרד הוא ברך אותה "שתזכי לבנים כמוני". יתכן מאד שזה מקור לסיפור של ה-ז' בעטלערס (כידוע שלכל סיפוריו של רבי נחמן יש מקורות, מהבעל שם טוב סב-רבו או משאר הצדיקים, וזה כל כך דומה עד שמן הסתם זה מקור הסיפור – אותו אחד נגוע, בעטלער, מברך חשוכת בנים שתזכה לבנים כמוהו). כשהיא שמעה את זה התחילה לבכות נורא, היתה עוד יותר שבורה, וכשבעלה חזר הביתה היא היתה על סף התמוטטות ספרה זאת לבעלה, והוא הרגיע אותו – לא ידע בוודאות, אבל הבין שאולי זה צדיק נסתר – ובזכות זה נולד הרבי ר' זושא. כאן אפשר גם כן לקבל איזה חוש – הוא נולד בזכות אמא, הוא אמאי, א מאמע'ס קינד (ילד של אמא). למה הוא עבד על הגוף? אמא זה "גרמוהי", שרש הגוף בקבלה, זכך הגוף. גם כן שנולד בזכות שהאמא רחצה את הפצעים של אותו מוכה שחין זה זיכך הגוף. הוא ברך שיהיה לה ילד כמוני, אם כן הוא צריך גם בגשמיות לזכך ולטהר את השחין אצלו – או שזה גלוי לעין או שלא גלוי לעין, אבל זו עבודת ה' הפנימית שלו.

הסיפור של "כשאוהבים את האמא אוהבים את הבנים" שייך לחסד – אהבת ה' ואהבת ישראל – אבל ספרנו זאת בשביל להגיד איך הוא נולד. כשהוא הגיע לגיל 15 הוא התייתם מאביו – הוא היה הגדול ורבי אלימלך היה התינוק, ופרנסת כל המשפחה נפלה עליו. מה הוא היה צריך לעשות? לאביו היו הרבה בעלי חוב שחייבים לו כסף, והוא היה צריך להסתובב ולגבות את החובות של אבא שלו, וזה היה מקור הפרנסה היחיד בזמן שאחרי פטירת אביו. שוב, הוא נער בין חמש עשרה – בערך כמו הגיל של אלה שיושבים פה – והוא הסתובב לגבות חובות. כשהתייתם לא היתה לו יכולת ללמוד, לכן רק היה יושב ובוכה שרש"י יבוא אליו וכו', בזכות הסיפור שכעת נספר. הוא נכנס לבית אחת של פריצה גויה לגבות את החוב של אביו, ממש סיפור של יוסף, היא סגרה בעדו את הדלת ותבעה אותו בתוקף. הוא קפץ מהחלון, "וינס החוצה" כמו יוסף, אבל אצל יוסף היה יותר קל – היא תפסה את הבגד והסתפקה בזה, שמו אותו בבית הסהר – אבל אצלו היא לא הסתפקה בזה, ואחרי שהוא קפץ היא קפצה אחריו, הוא ברח והיא רדפה אחריו, הוא קפץ על עגלה בדרך והיא קופצת אחריו. סיפור משוגע לגמרי. באיזה שלב הוא קופץ מהעגלה והזדמנה לו תחנת קמח שיש בה אובניים, הוא רץ לתחנת הקמח והושיט את ראשו בין האבנים – להתאבד. באותו רגע שהיה מוכן להתאבד יצא קול מהשמים – שוין גענוג, כבר מספיק. מאותו רגע היא ירדה ממנו, או שנעלמה, ואז כתוב שמאותו יום והלאה הוא התחיל להשיג השגות. כל ההשגות שלו בקדש היו בזכות הנסיון הזה, מאותו יום התחיל להשיג השגות.

ידוע מה שקראנו בפרשת "וארא" – "וארא אל אברהם אל יצחק ואל יעקב באל שדי ושמי הוי' לא נודעת להם". שם ש-די הוא השם של הברית, וחז"ל פרשו אותו "שאמר לעולמו די" – עולם זה עלמא דשקרא, לשון העלם, עולם שמעמיד שקר של ספקות באמונה וגם של תאוות. במיוחד תאוה מינית זה סממן של עלמא דשקרא, של התמכרות נפשית. מגיע רגע "שאמר לעולמו די" – מספיק, שוין גענוג. אם האדם נלחם עם היצר ועושה מאמצים עילאיים, עד כדי כך שאפילו מוכן למות מתוך העגמת נפש של רדיפת היצר, אז יש איזה רגע בשמים – אצל הבעל שם טוב קוראים לרגע הזה הבדלה, "מל" מלשון

ברית מילה (מה שהיה לפני כן זה בסוד הכנעה, "חש") – ומאותו רגע הוא מתחיל להשיג השגות, זה המתקה (אז הוא מתחיל להיות משולם-זוסיל, שלמות ההמתקה, להרגיש תענוג באלקות). שם ש-די זה "די". כל בחור, כל אחד שמתמודד – בגלל עולם השקר שלנו – עם הנסיון הזה, מאד חשוב שידע שזה נסיון, שצריך לעשות מאמץ (כל הנסיונות זה משחק, ה' שוחק-משחק איתנו לטובתנו, "כי מנסה הוי' אלהיכם אתכם לדעת", שנגיע לתיקון הדעת), ומי שעושה את המאמצים יש רגע מסוים שה' אומר די. אדמו"ר האמצעי אומר משהו מדהים – לא כולם עומדים מאה אחוז בנסיון, נופלים וקמים, אבל כל הזמן משתדלים. אסור להרפות, אפילו שנופלים משתדלים להתחזק, וה' בוחן את הלב, אכפת לו המאמץ, ולא מה שקורה בשטח, זה גארנישט כמו שנסביר – ה' רוצה לראות מה קורה בלב, אם אתה בורח מהשיקצה או לא, עד היכן אתה בורח, האם אתה מוכן לשים ראש בתחנת הקמח – אם כן, ה' אומר די באותו רגע. אצל רבי זושא הופעת שם ש-די היא בו ביום, אבל אפילו אצל הצדיקים הכי גדולים זה לא חייב לבוא באותו יום. אצל יוסף הצדיק זה כל כך הצליח, עד ששמו אותו בבית הסהר. לפעמים חסיד עושה איזה מופת, ואז משכיבים אותו על השולחן ונותנים לו מכות. אם יש בהצלחה טפת ישות מגיעות מכות על ההצלחה – יוסף כל כך הצליח שהגיעו לו 12 שנים בבית סהר בזכות זה, ואחר כך היה די. יש אצל כל אחד את ה"די" שלו – צריך המון סבלנות, המון אמונה. מתי היה ה"די" של יעקב אבינו? לפני שהבנים ירדו למצרים פעם שניה הוא מברך אותם "ואל שדי יתן לכם רחמים לפני האיש", ורש"י אומר "מי שאמר לעולמו די יאמר לצרותי די", שמאז היותי אני רק הולך מצרה לצרה (ושם רש"י מונה שבע צרות שלו). מתי ה' אמר די לצרות יעקב אבינו, בחיר האבות? בגיל 130, שאז היה איחוד המשפחה ו"עוד יוסף חי". יעקב היה צריך לחכות 130 שנה, אבל כל אחד צריך לדעת ולהאמין שה' מחכה – נסתרות דרכי ה', אבל לכל אחד יש את ה"די" שלו. זה "וארא אל האבות באל שדי ושמי הוי' לא נודעתי להם" – זה התורה שמשיגים אחרי הדי, ההשגות שבבחינת משה רבינו ומתן תורה. אחרי שכל אחד מגיע ל"די" שלו, בעיקר אחרי עמידה בנסיונות של שמירת הברית, יש התגלות של תורה חדשה – תורת החסידות, תורת הבעל שם טוב. עד כאן סיפור למופת של ספירת היסוד, שכאן כשמו כן הוא – יסוד חייו ועבודתו, מסיפור זה הוא התחיל.

[השלמה: מובא שהיה להם אח שלישי, ר' נתן, שהיה יחסית איש פשוט ועבודתו היתה להעביר אנשים על גשר. יש גשרים נעים, שצריך שמישהו יתפעל אותם ואז עוברים לצד השני. כל פעם שהיה צריך להעביר אשה על הגשר הוא היה לוקח דף גיר ושם עליו נקודה שחורה. כשהגיע הביתה בלילה עשה קשהעמ"ט ותיקון חצות שלו ובכה כל כך על הדף עד שהנקודה שרשם על הדף נמחקה ורק אז הלך לישון. גם כן רואים כאן טיפוסים – כנראה שכל המשפחה הזאת מאד פרום, ואפשר לצרף את הסיפור הזה לספירת היסוד, מודעות ומסירות נפש על תיקון הברית. משמע שר' זושא היה הגדול, שנולד מברכת העני, ור' נתן קטן ממנו ולמד ממנו – כל האחים, ביוזעים או שלא ביוזעים, מקבלים דרך הבכור, כמו שכתוב על "כבד את אביך ואת אמך" לרבות אח גדול.

כל המדרגות עוברות דרך הבכור. לא הזכרנו הסיפור שמובא באריכות ב"בעתה אחישנה", על הרבי של הרבי – שזה סיפור חשוב עליו – זה כמו יחס בין צדיק תחתון לצדיק עליון. אם אמרנו שהיחס שלו למגיד זה גוף ונשמה, זה גם מתאים לאותו סיפור. הגוף כאן זה כמו יסוד הנוקבא, המלכות, העונה שלו. הצדיק עליון זה המגיד, היסוד לעניינו. כך אפשר להעתיק את שני הצדיקים מעלה מעלה, היות שהכל זה יחסית – "רננו צדיקים בהוי'". מה שהוא אמר ליהודי הפשוט שאם אתה תסתפק בצדיק תחתון זה טוב לך, כי הוא מזדהה איתך לגמרי, וממילא מלמד אותך זכות מאה אחוז, משא"כ ביחס לצדיק עליון שואלים ובודקים בשמים אם אתה ראוי, ואילו אצלי לא בודקים אותך.]

נעשה את השאר ממש בקיצור:

הוד: היו לרבי זושא הרבה נסיונות מאשתו דווקא, שהיתה אשה די קשה. בכלל, כל מי שיש לו נסיונות מהאשה יש לו התמודדות ותיקון של ספירת ההוד – "איהי [האשה] בהוד". הוד זה או דבור טוב או דבור רע – היא היתה מקללת אותו הרבה (היו לו סיבות טובות, לא הביא פרנסה הביתה, ובכל אופן קללות לא חסרו שמה). פעם אחת הוא התדיין עם עצמו – חז"ל אומרים שמי שזכה לאשה רעה זה חוסך ממנו גיהנם, והוא חקר חקירה שאולי גיהנם זה יותר טוב מזה, עד שגילו מן השמים מה זה גיהנם. כשהוא ראה מה זה גיהנם הוא אמר – תמשיכי לקלל אותי! בכל אופן, הוא ודאי אהב את אשתו מאד – הוא אוהב את כולם – זה גם כנראה חלק מלהרים את עם ישראל מלמטה, הסיטואציה הזו בהשגחה פרטית. כתוב שפעם אחת הצליח לפייס אותה על זה שלא הביא פרנסה הביתה – שאל מה היית עושה אם הייתי עשיר קמזן, זה היה עוד יותר גרוע, שיש לי כסף ואיני נותן. לא יותר טוב שאין לי כסף? לטענה הזו היא הודתה – יותר טוב בעל בלי כסף מאשר בעל עם המון כסף רק קמזן. אפשר ללמוד ממנו איך לפייס – זה הצליח.

נצח: כל הנושא של זיכרון הגוף – ישב בין נמלים וכבר לא עקצו אותו, ישב על גחלים ולא שרפו אותו, ואז אמר "איזה רשע אני, אפילו לנמלים אני לא טעים" (השלמה: הסימן לזה שהיה נוהג בצעירותו לשבת על גחלים ובין נמלים זה "באתי לגני אחותי כלה" – גחלים-נמלים). רבי זושא החזיר את רבי אלימלך לחסידות. רבי אלימלך לא הכיר אותו, כי עזב כתינוק, ורבי זושא חזר והזדהה כאחיו והתחיל לקרוא מחשבותיו – למה בשמו"ע אתה חושב על סוגיא כזו וכו' – והוא שאל זאת מנין לך. הוא הזמין אותו לצאת לשדה לראות, והם ישבו בין הנמלים – התחילו לעקוץ את רבי אלימלך ואותו לא, אז הוא התפלל לקב"ה שלכבוד אחיו יעקצו גם אותו פעם אחת, ואז באמת ה' שמע את תפלתו. אני ממש מקצר, זה סיפור מאד ארוך איך שקרב אותו, ובסוף קרב אותו עד שנעשה הרבי של כל הרביים של פולין – בעל שם טוב קטן, בלשון צדיקי פולין. תמיד רבי זושא אמר שרבי אלימלך כמו בן המלך ואני כמו עבד פשוט של המלך. כל הזיכרון של הגוף זה בעצם שייך לספירת הנצח בפרט. המעשה והגוף מתחיל מהנצח, ולזכר את הגוף עד שחזור בסוף ימיו למצב שלא נאמר על כל צדיק בעולם – שחזור להיות כמו תינוק טהור, תינוק עולמי, אדם הראשון לפני החטא, זה לנצח את מלאך המות לגמרי, שיהיה רק "בן מאה כאילו מת". זו לא עבודה שוה לכל נפש, אלא עבודת נצח מיוחדת לצדיקים מיוחדים, כמו כאן הרבי ר' זושא. [השלמה: סיפורים אחרים על צדיקים שהיו כמו אדם וחיה לפני החטא – כמו על רבי אלימלך ואשתו, או היהודים שהיהודי הקדוש לקח את חסידיה לראות אותם ביער – זה מצד הנשמה, הטוהר הנשמתי שלהם ביחס, אבל אצלו זה מצד הגוף].

[השלמה: הוא ברח ילדים להיות חזק ובריא כמו גוי – מחד עבד על זיכרון הגוף, נולד עם גוף קדוש (יסוד) וזכך אותו עוד ועוד (נצח), אבל היה מברך כך, שזה גם פן של נצח. זה גם פן של גבורה, כמה שעבד על זיכרון הגוף יודע שהעיקר זה לעבוד ה' בגבורה (אלא שגם הגוי הכי גבור בעולם לא יכול לעמוד בגבורה בעבודת המלך שעתיים כמו שהוא היה עומד כל היום כולו). להיות בריא וחזק זה גם חיצוניות הנצח – זה כדי שתהיה גיבור, אבל עצם הבריאות והחזק כמו גוי זה נצח ראשוני. מעצמו הוא דרש את הנצח הפנימי – הזיכרון של הגוף בתכלית].

תפארת: פעם אחת הוא הלך בגלות שלו קרוע בלוי שקשה להכניס אותו הביתה (קצת מזכיר את הסיפור של אמא שלו עם המוכה-שחין). הגיע למקום אחד ואף בעל הבית בעירה לא היה מוכן להכניסו הביתה, חוץ משמש בית הכנסת שצריך לקחתו אחרי שאף אחד אחר לא לקח אותו מבית הכנסת. הוא לקח אותו

הביתה, כבד אותו יפה ונתן לו לאכול, ותוך כדי שהוא אוכל את הסעודה הצנועה שהוא קבל רבי זושא החל לנשק את ידי עצמו. בעל הביתה חשב שאולי יצא מדעתו, אבל בכל זאת שאל אותו מה זה – הוא אמר לו שיש אתרוג, שכל השנה זה פרי כמו כל הפירות, אבל פתאום מגיע חג סוכות והוא מכשיר מצוה, ואז הפרי הפשוט נעשה משהו חשוב מאד מאד. ככה אני, אני גארנישט, אבל עכשיו זכיתי שיהודי מקיים על ידי מצוה הכי גדולה של הכנסת אורחים, כלומר שגופי כמו האתרוג, אז כמו שכל כך מחבבים את האתרוג שיש שמנשקים אותו, כך אני מנשק את עצמי שאני חפצא של קדושה. זה סוג של פאר.

נחזור רגע לאשטנו. היו לו תפלין מהודרות ופעם לפני סוכות, כשלא היתה לו פרוטה לפרוטה לקנות ארבעת המינים, אז הוא מכר את התפלין וקנה אתרוג מהודר. זה כל כך הוציא את אשתו מדעתה, שהעריכה את התפלין וראתה שהוא מוכר אותן בשביל מצוה לשבוע, אז מרוב כעס היא לקחה את האתרוג ונשכה את הפטם ופסלה את האתרוג. הוא ראה זאת ושתק, ואחר כך היה לו גילוי מן השמים שמה ששתקתה היה יותר יקר למעלה בשמים מקניית האתרוג ממכירת התפלין [השלמה: הווארט הזה שתגובה נפשית יותר יקרה ממצוה וקדושה מובהקת זה חידוש מדהים של החסידות, על דרך חידוש הדבקות בלימוד תורה כנ"ל; באמת אמרו לו שהשתיקה יותר מקניית האתרוג – מדה בגברא יותר ממדה בגברא, אבל ממילא יוצא שאין לו אתרוג ולא תפלין זה לא נורא, העיקר זה מה שקודם מכר את התפלין בשביל האתרוג ואז שתק בפסילת האתרוג, והיינו שלא משנה מה יוצא בפועל אלא הכוונה, כנ"ל ביסוד]. הוא בטוח בה, בסוכות לא מניחים תפלין אז הוא מכר אותן בשביל אתרוג, ואשתו פוסלת את האתרוג והוא לא כועס. יש כאן כמה תיקונים – הוד, מלכות, וגם של תפארת.

פעם אחת הוא רצה לבטל גזירה – סיפור שקשור גם לתפארת וגם לנצח – ובשביל זה הזמין שיצטרפו אליו כל שבעת הרועים, האושפיזין של סוכות, שכולם ירדו אליו וביחד יבטלו את הגזירה. כולם ירדו, והוא כמו בבית דין פותח בקריאה לבטל את הגזירה – כולם אומרים לו שמה שירדנו לעולם התחתון אליך זה לא בזכות יחודים שעשית, עבודות רוחניות, אלא רק בזכות עובדות פשוטות בהן אתה עובד את ה', כיהודי פשוט, אבל במסירות נפש ועבודה קשה (כפי שנסביר), עד כדי כך שהקב"ה יושב בשמים ואומר "ראו בריה שבראתי", ראו את בני זושא, "ישראל אשר בך אתפאר". הבעל שם טוב אומר – פירוש יחודי שלו – שמדת התפארת זה לעבוד את ה' כך שזה גורם להקב"ה התפעלות, שהוא מתפאר בנו. זה לעבוד את ה' במדת התפארת. ה' מתפאר בו, אבל במה הוא מתפאר? אגב, האבות אחר כך אמרו לו שאנו רואים מלמעלה שזו גזירה לטובה, אז איננו יכולים לעזור, אבל אתה מלמטה רואה שזה רע אז תבטל לבד (ואנו נותנים לך כח שתוכל) – ירדנו רק לראות בריה כזו שה' מתפאר בה, לא בגלל כוונות אלא בגלל עובדות פשוטות. זה שה' מתפאר בו בגלל עובדות פשוטות – המעשה הוא העיקר – זה שייך לנצח והוד, אבל זה שגורם לה' התפארות זה בפנימיות, בידעין או שלא, עבודת ה' במדת התפארת.

גבורה: מכל הספירות, יש אולי הכי הרבה ענינים והצדיקים שבחו אותו הכי הרבה זה במדת היראה שלו, מדת האש. אדמו"ר הזקן אמר שגם בהיכל היראה בשמים היראה של רבי זושא היא חידוש גדול. רבי מרדכי מלעכוויטש, אחד מגדולי הצדיקים, אמר שאני רואה את רבי זושא מתפלל עם תפלין כשמחציו ולמעלה רק אש (אי אפשר לראות פנים של אדם, על דרך "חציו ומטה איש, חציו ומעלה אלקים"). רבי ישראל מרז'ין שר' זושא היה א פיירדיקע צדיק – צדיק של אש. כשהוא היה ישן במטה פניו בערו כאש, כך העידו עליו, ועוד ועוד ועוד. אש יכולה להיות גם מאהבה כאש, אבל שבחו אותם כולם במדת היראה שלו – היראת שמים שלו היתה החידוש הכי גדול. הכל בקיצור.

[השלמה: אם רוצים לייחד לו שלוש ספירות הכי עצמיות, זה גם כתר וגם מלכות – תענוג וענוה, "ענוים יירשו ארץ ויתענוגו לעד עליה" – זה הקשר בין הענוה של רבי זושא לבין התענוג שלו. "יירשו ארץ" זה הסיפור של השינים, שהוא עצמו "ארץ זבת חלב ודבש". רצינו להתחיל את כל הסיפור שהספירות הכי עצמיות שלו זה כתר, מלכות וגבורה. אם כוללים את הדעת יש יא ספירות, ואז כתר-גבורה-מלכות הן רת"ס הספירות – הגבורה באמצע יא ספירות. כתר מלכות = בראשית ברא. כתר גבורה מלכות = "וידבר אלהים את כל הדברים האלה לאמר", לפני עשרת הדברות ששמענו מפי הגבורה. הגבורה היא הכח המייחד את הראש והסוף, את הכתר והמלכות. רק בקו האמצעי הייתי חושב שזה כתר-תפארת-מלכות – רת"ס של הקו האמצעי (ויש לכך כמה רמזים) – אבל בכל הספירות זה כתר-גבורה-מלכות. למה גבורה זה כה עצמי אצלו? חוץ ממה שאמרנו (שהוא חידוש בהיכל היראה) יש עוד כמה דברים, גם אדמו"ר הזקן וגם רבי ישראל מרוז'ין ועוד צדיקים אמרו שהוא גיבור שבגבורים. אמרו שהגבור הכי גדול בעולם לא יכול לעבוד את מלכו שעתיים כפי שרבי זושא עובד את מלכו, מלך מלכי המלכים, עשרים וארבע שעות. הוא גיבור עצום, כנראה גם לכן האריך ימים וגם עמד בכל הסיגופים בכיף – הכל נובע מזה שהוא הגיבור הכי גדול מבין הצדיקים. זה שהעבודה שלו היא עבודה שאין דוגמתה, מבחינת גבורת העבודה, זה גם גבורה – עמוד העבודה זה גבורה. גם יצחק, שהוא מצד הגבורה, הוא גם צוחק – גם לשון תענוג ושעשוע.

עוד שני סיפורים מופלאים של מדת היראה: פעם אחת הצבא הגויים באו למעזריטש, היו מייחדים לעצמם בית ומגרשים את התושבים כדי לגור בו ולעשות ממנו חמ"ל. הם בחרו בבית של המגיד, ואז רבי זושא שמע שהולכים להוציא משם את המגיד ומשפחתו הוא התחיל להתהלך מסביב לבית תוך כדי שהוא אומר "למה רגשו גוים", ואז נפלה עליהם אימה ופחד וברחו משם. סיפור דומה שפעם היתה מכת שודדים באניפולי, והוא היה מעוטר טלית ותפלין והוציא את ראשו מיד נפלה עליהם אימה ופחד וברחו מהעיר. כל זה מכת היראה – כתוב שמי שהוא בעצם יראה הוא משפיע יראה (בלעו"ז הבעש"ט אומר זאת על הנחש, שהוא מתהווה מיראה ולכן פוחדים ממנו). עיקר החיות שלו זה הגבורה, החיבור בין הכתר והמלכות.

יש את הסיפור של א שוואנץ מלמד – שמשוגע רדף אחרי מלמד וקרא לו כך, עד שברח לרבי זושא – ורבי זושא אמר שמגיע לו שיקראו לו כך. הבעל הבית הכהן רצה לשאת גרושה, והוא אמר לו שאסור לו ואם יעשה כך יפרסם אותו בכל העיר, ובעל הבית אמר שיפסיד את השכירות של השנה. הוא בכל זאת הלך לפרסם, אבל בדרך איזו עגלה עצרה לו וספר את הענין ואמרו לו שהוא מטומטם להפסיד בשביל זה שכירות, אז חזר. רבי זושא אמר שהעולם היה כל כף מאזנים, ואם היה הולך ומפרסם על חשבון משכורתו היה מכריע לכף זכות והיה בא משיח, ולכן זה מגיע לו. זה גבורה – ה'מבצע' שלו היה לפרסם את החטא, למנוע פגם הברית, והוא פספס. זה שכל העולם שקול וצריך להכריע זה גבורה.]

חסד: חסד שייך לאהבת ישראל, ואמרנו שזה שהוא אוהב את האמא ואת הילדים זה חסד. הוא עשה, כמו כל הצדיקים, המון פעולות של אהבת ישראל. קודם כל, כתוב שהמגיד עצמו ברח אותו, שכמו שאצלו הוא לא חווה רע – עצם התענוג שלו, הכתר שלו – כך לא יראה רע באף יהודי. יש שיחה של הרבי – שאי אפשר לספר עכשיו, והארכנו בכך פעם אחרת – שמשוה אהבת ישראל שלו, של רבי לוי יצחק מברדיטשוב ושל אדמו"ר הזקן (כל אחד משלים את האחרים, ולכל אחד סוג מיוחד של אהבה שאין אצל אחרים).

[השלמה: זה שהוא לא רואה רע זה גלגלתא – "לית שמאלא בהאי עתיקא כולא ימינא", ואם יש משהו לא בסדר זה רק בו (כפי שגם היה אמר על עצמו לפני השינה, היום זושא לא בסדר ומחר יהיה בסדר – "אני לא בסדר" עולה משיח, אבל מחר יכנס לשיבה, "אני בסדר", רק שלמעשה לא מצליח והוא נשאר משיח...). האהבה של רבי

לוי יצחק שרואה את העבירה ומיד מלמד זה זכות, ובכך מעלה מיד – כמו "ועוד מעט ואין רשע" של רבי נחמן, מגיע לאיזו נקודה טובה בפנים (כמו שרואה שמי שמעשן בשבת לא יכול לומר שקר) – זה שיש לו הברקה של אהבת ישראל, זה חכמה. אדמו"ר הזקן רואה את הרע, לא מתעלם ממנו, אבל רואה מיד את התיקון – גם כמו איזביצ'א, רואה שישראל לא חטא אף פעם כי זה דרך לתשובה עילאה נסתרת, וגם רואה את התיקון בתוך הדבר עצמו. זה כמו חכמה סתימאה, שעל זה כתוב "כולם בחכמה אתברירו". התיקון הפנימי (נוסח איזביצ'א, כמו שמי השילוח יכול לראות את התיקון של כזבי וזמרי) זה ח"ס (רק משם רואים את זה, ופינחס לא מבין את זה) והתיקון הגלוי זה חכמה גלויה. האהבה של רבי זושא מגלגלתא, החסד שלו משקף את "ורב חסד" שבגלגלתא – ככה הוא אוהב יהודים. לפעמים הגלגלתא מתגלית באמא, ואמא זה המדרגה של "וירא און ולא יתבונן" בדרך מצוותיך – הוא קשור לאמא, כפי שהסברנו, אבל באמא האהבה היא אהבה עצמית, כמו שהאדם לא רואה אצל עצמו עול ונגע כך לא רואה אצל אף אחד, וכאן זה יותר גבוה מזה, כי יכול לקחת את כל העוון לעצמו. בכל אופן, התגלות עתיקא באמא, לכן שמה הוא רואה את הזכויות של הגנב (כנ"ל באמא עילאה).

יש פעולות שהוא עשה – נספר שני סיפורים ובוזה נסיים. פעם אחת הוא בא לבקר חולה – חלק מהקיום של "ואהבת לרעך כמוך", לפי הרמב"ם – ואז יצא לפתח הבית, פנה למזווה ואמר לה (היה מדבר חפשי, אל עצמו בגוף שלישי, אל האמא שבשמים, וגם אל המזווה) "הרי כתוב עליך ש-ד-י – שומר דלתות ישראל – איך את נותנת למחלה להכנס לבית?!". אז גער במזווה ש"מה שהיה היה, אבל מכאן ואילך תקיימי מה שכתוב עלייך" – כך הוא רפא את החולה. אפשר ללמוד מזה.

אחרון אחרון חביב, פעם הוא בא לאיזו אכסניא ושם היתה אשה, בעלת הבית, והוא היה רעב (יש הרבה סיפורים של "זושא רעב", ויש ביניהם סיפור מפורסם שיצאו משני שיניו חלב ודבש אחרי שלא אכל שלושה ימים, והצדיקים ידעו מאיזה שינים, רבי משה מקוברין הצביע על השינים במסורת מרבי מרדכי מלעכוויטש שבקרו על ערש דוי והוא הראה לו מאיזה שינים זה יצא, ומזה רואים שהוא עצמו, כמו שהוא עם ישראל, הוא בעצמו גם ארץ ישראל, "ארץ זבת חלב ודבש"). כשהוא רעב הוא אומר שהוא רעב, וכשהוא מאד רעב אמר "תודה רבה לך ה' שנתת לזושא תאבון" – במקום לעורר דינים שהוא הולך למות מרעב הוא עושה מזה משהו חיובי [השלמה: זה שהוא רקד שלוש יממות עם "כלה דא שכניתא" – עם הסיפור ששיניו זבו חלב ודבש ושהודה על התאבון שלו – יתכן שחישב כמה זה "כלה דא שכניתא" ויצא לו שזה כט בריבוע שהוא כא בהשראה, ורק ר"ת זה חי בריבוע. אם זה אפשר לרקוד שלוש יממות ולשכוח מכל העולם עד שזה עובר).

פעם אחת הוא התענה שלושה ימים על העבירה שהוא אמר ברכת הנהנין והיתה לו בדקות גם כוונה לאכול. איך היה מבקש אוכל? היה יושב בחדר ואומר "זושא רעב", והגבאי ידע להכניס לו אוכל. פעם אחת בקר אצלו רבי ייבי, ובקש מבני הבית שכאשר יאמר "זושא רעב" יכניסו לו לאכול. כך היה, ואמר עוד כמה פעמים ולא הביאו לו, ואז אמר שכנראה שרוצים שזושא יאמר פרק תהלים – אמר פרק תהלים ושוב אמר שהוא רעב, ועדיין לא הכניסו לו. אמר שכנראה שרוצים שיאמר עוד פרק תהלים, ועשה זאת ופתאום הגיע איזה עשיר, דפק בדלת והביא לו סעודת מלכים. אחר כך הוא הסביר שבבקר אותו יהודי, באיזו סמטא, מהר לעבודתו ובלי כוונה דחף אותו (רבי זושא הלך בלי לשים לב, קצת כמו בטלן, ברחוב). כשהוא תפס מי זה היה הוא נורא התחרט ורצה לפייס אותו, וכדי שיהיה תיקון לאותו יהודי רבי ייבי רצה שהוא יביא את האוכל, ולכן אמר לבני הבית שלא יכניסו אוכל כדי שהוא יכניס, וכך היה.

בכל אופן, בסיפור הזה נכנס לבית והיה מאד רעב, אז פנה לבעלת הבית ובקש משהו לאכול, והיא בזה לו ולא הסכימה – אמרה לו להסתלק. כך היה כמה פעמים – הוא אומר שרעב ומבקש לאכול והיא בזה לו ומסלקת אותו, עד שכל כך הרגיו אותה שהיא נתנה לו סטירת לחי. אז הוא יצא והסתלק מהבית, אבל באותו רגע היא נהיתה משותקת. הבעל לא היה שם בשעת מעשה, אז הוא חזר הביתה ואשתו משותקת ר"ל – הוא חקר מה היה, ואז נודע שהיה פה רבי זושא וקרה כך וכך וכו'. הוא מיד רץ אחריו והשיג אותו, נפל על רגליו ובקש רחמים על האשה. רבי זושא אמר לקרוא לאשה, והביאו אותה. אז, ברגע שהביאו אותה היא התחילה לדבר, והוא שואל אותה מה עשתה, תתוודי מה עשית, אבל ניסח זאת – למה הגיע לזושא פאטש? האוירה לא מה החטא שלך, אלא למה הגיע לזושא פאטש. היא התחילה לספר על כל מיני דברים שעשתה, אבל הוא אמר שלא בגלל זה מגיע לזושא פאטש. עד שהיא בסוף סיפרה שיש לה מנהג רע שהיא עצמה שוחטת את העופות – לא נפק"מ אם שוחטת כאילו כשר או לא, כי בשו"ע אסור לאשה לשחוט – ואז הוא אמר: אה, רבי זושא רצה לאכול טרפות, לכן הגיעה לו סטירה. זה סיפור למופת, שקודם כל מצד אחד הוא פועל שהאשה תודה ומן הסתם תחזור בתשובה אחרי כזה סיפור, אבל באמת בהכל הוא מאשים את עצמו – זה הכל הוא, הוא החוטא בסופו של דבר, לכן מגיעה לי הסטירה. כאן יש גם אהבת ישראל אין סופית – לפעמים באהבת ישראל יש שלב ביניים שמישהו סובל לרגע קטן, עד שהענין מסתדר – וגם זה כמו שאמרנו קודם, המלכות שלו היא זה שהוא אחד עם כל אחד אשר בשם ישראל יכונה, הכל הוא לוקח לעצמו וממילא כולם נשארים זכאים וטהורים נקיים.

אם כן, זכותו של רבי זושא יגן עלינו ועל כל ישראל אמן, וכפי שאמרנו בהתחלה יש כאן חיבור בין אדמו"ר הזקן – חברו הטוב – והרבי הריי"צ, י' שבט, תחילת הנשיאות של הרבי. יש כאן איזה כח נשמתי של רבי זושא שעלינו להזדהות ולהתעצם איתו, ובכך לחבר את כל הדורות ביחד, עד שנזכה לגאולה סוף כל סוף – את ה"עת צרה היא ליעקב" עברנו, ו"לא תקום פעמיים צרה" כמו שאמרנו, ובזכות כל הצדיקים תבוא הגאולה האמיתית והשלמה.

הרה"ק רבי אלעזר מליז'ענסק זי"ע

בן הרה"ק הרבי ר' אלימלך מליז'ענסק

יומא דהלולא - כ"ח תמוז

מתולדותיו

הרה"ק ר' אלעזר מליז'ענסק זי"ע בן רשכבה"ג הרבי ר' אלימלך מליז'ענסק זי"ע, בעל נועם אלימלך נולד בערך בשנת תק"ב, וכשהיה ילד, היה אומר אביו הק': נזכה ונראה ליום הבר מצוה שלו. האנשים לא ידעו מה יתרחש אז, ואכן כשהגיע לגיל הבר מצוה, קרא אביו הק' להחייט שהזמינו אצלו לתפור את בגדי השבת של רבינו, ואמר לו שיכוון בכל תפירות לכבוד השי"ת, החייט עשה כאשר נצטווה, וכשהתחיל לחתוך הסחורה במקום שילבישו על הכתפיים אמר לו רבינו, אמור כך: "הנני חותך כתפיים עבור רבי אלעזר, שלא יוכל לנוע בכתפיו רק עבור הבורא יתברך שמו". וכן בהגיע לחתוך הסחורה במקום שמלבישים על ידיו וחלציו אמר: "הנני חותך זאת וזאת עבור רבי אלעזר אשר לא יוכל להרים ידיו וחלציו רק עבור הבורא יתברך שמו". וכך עשה בכל פעולות החייט. הגיע יום הבר מצוה שלו ובא לפני אביו אחרי טבילתו במקוה שיניח לו אביו תפילין, הלבישו אביו במלבוש החדש הנ"ל, ופתאום

נתעלה הילד בקדושה עליונה ונשגבה מאוד, ומיום ליום ראו בו הפלגות עצומות בהתעלותו בתורה ועבודה, עד שהגיע למעלות רמות ונשגבות מאוד בתורה ובקדושה (פרקי דר' אלעזר, עמ' קנ"ב).

ענוותנותו היתה מופלגת ביותר, ולכן אחר פטירת אביו כשרבים בקשו ממנו להנהיג עדתו, לא הסכים לזה בשום אופן, ולא נתן להם לקוראו רבי או תואר אחר מכובד, אלא היה נוסע יחד עם החסידים לתלמידי אביו, אף שסבל מדחקות ועניות גדולה. וכן העיד עליו פעם אביו הק', כי אילו היה יודע גודל ערכו היה יכול להביא משיח (ליקוטים יקרים, אות נ"א).

פעם חלה מאוד, ונכנס אליו אביו לבקרו ולדרוש בשלומו, אך לפליאתו מצא אותו יושב בריא ושלם ואומר תהלים, שאלוהו אביו הק' מה זה עמך? ענה: גמרתי בלבי שאיני כדאי לילך מזה העולם, כי היכן אקח שם ספר תהלים לומר בו, לכן גמרתי בלבי שיותר טוב להשאיר כאן בהאי עלמא, ונעשיתי בריא. נפטר כ"ח תמוז תקס"ו, ומנו"כ בליזענסק בחדר החיצון של אהל אביו הק'. והניח שני בנים קדושים: הרה"ק ר' נפתלי מליזענסק זי"ע, הרה"ק ר' מענדל בער זי"ע [אביו של הרה"ק ר' אלימלך מרידינק זי"ע]. ושלושה בנות צדקניות, א' הרבנית הצ' מרת שיינא פערל אשת הרה"ק ר' משה מקאזניץ זי"ע, בעל באר משה, וב' זקנתנו הרבנית הצ' מרת חיה שרה אשת השרף ממאגליניצא זי"ע, ג' הרבנית הצ' אשת הרה"ק ר' אלימלך געווריצמאן זצ"ל. הרה"ק ר' יעקב יצחק אלעזר מייזליש שליט"א, "חבוב על ראשך פארך" (ירושלים תשס"ט) ע' רע"ו

הרה"ק רבי אלעזר מליזענסק זי"ע א' בהרה"ק הרבי רבי אלימלך זי"ע, א, היה בעל שפלות גדולה ונוראה עד למאד, ואמרו עליו צדיקים כי אלמלי היה שפל כ"כ בעיני עצמו, היה ביכלתו להביא את המשיח... הוא היה כה שפל בעיני עצמו.

אביו הרבי רבי אלימלך זי"ע א' התבטא פעם כי כל סיבת זכות קיומו בזה העולם, היא משום שמחזיק ותומך בבנו רבי אלעזר. כ"ק מרן אדמו"ר מרחמיסטריווקא שליט"א, מוצש"ק פר' מטות תשס"ה, "מילין קדישין" (ירושלים תשס"ו) ח"א, ע' ש"ג

עובדא זכורני עם כ"ק מרן (אדמו"ר מצאנז-קלויזנבורג) זי"ע. פעם נתלוותי לזקני כ"ק האדמו"ר מטאלנא זצ"ל בבואו לבקר אצל מרן זי"ע, ומרן זי"ע ביקש ממנו שיספר משהו מאבותיו הק', וענה זקני שיספר עובדא ששמע ממחותנו, ה"ה חמי [הרה"ק רבי יעקב יצחק ווייסבלום מחיפה זצ"ל שהיה בן אחר בן מהרבי ר' אלימלך מליזענסק זי"ע] [ואף שהיה זה קודם אירוסיו, כי הם כבר נשתדכו קודם לכן]. וכה סיפר:

מחותני נולד בעיירה ליזענסק, בביתו הק' של הרבי ר' אלימלך זי"ע (כי הוא היה נכד בן אחר בן להרר"א וע"כ התגוררו שם, והיה מספר שהדירה היתה בת שני חדרים ועוד פרוודור קצר). בהיותו כבן שש שנים הבחין שבחלק הקיר שמעל המשקוף של הדלת הראשית חסרה לבינה, ושאל את אביו, רבי נפתלי, על כך. השיב לו אביו: "ציפיתי שתשאל אותי שאלה זו, כי גם אבי ציפה ממני שאשאלו על כך". והוסיף להוכיחו: "אלא שאני הבחנתי בזאת עוד בהיותי בגיל ארבע שנים, ואילו אתה הבחנת רק כעת, בהיותך בן שש". וסיפר לו דלבינה זו חסירה עוד מעת שהתגורר כאן זקנים הרבי ר' אלעזר זי"ע בן הרבי ר' אלימלך זי"ע, וצוואה מסורה בידם לבל יתקנו את החור עם לבינה חדשה. וכך היה העובדא:

לאחר הסתלקותו של הרבי ר' אלימלך זי"ע, הפצירו תלמידיו וחסידיו בבנו רבי אלעזר שימלא את מקום אביו, אבל הוא מיאן לשמוע כלל לדבריהם. בהגיע יום היאר-צייט הראשון, נכנסו אליו משלחת נכבדה

ביותר, של גדולי התלמידים, צדיקים וקדושי עליון, והפצירו בו מאוד שיסכים לקבל עליו את עול ההנהגה ויהא להם למורה דרך. קם רבי אלעזר ממקומו ואמר להם שאינו רוצה לשמוע עוד מזה, ותפסם והוציאם חוץ לביתו, וטרק אחריהם את הדלת בכוח חוזק עד אשר נפלה הלבינה ממקומה. ואז הורה הרבי ר' אלעזר שלא יתקנו את הפירצה, כדי שידעו הבנים כמה חמור הדבר להיות רבי...

סיפור זה סיפר כאמור זקני האדמו"ר מטאלנא זצוק"ל, לכ"ק מרן זי"ע, וכשסיים לספרה, אחז כ"ק מרן זי"ע בדיקנא קדישא שלו, ונאנח ואמר: "אוי, האט איער מיר דערציילט א מעשה... טאלנער רבי, וואס וועלן מיר טוהן נאך אזא מעשה?"... ואח"כ הוסיף לאמר: "אבער אז מ'מיינט ערליך ווערט מען אליין א ציגל"... (לא הבנתי מה היתה כוונתו "ווערט מען אליין א ציגל" דייקא, וזה פלא שזקני בחר לספר דוקא עובדא זו).

אני שמעתי סיפור זה כמה פעמים גם מחמי בעצמו, בהוסיפו דידוע הקור העז שהיה שורר בחורף שם בגאליצא, והרוח היתה חודרת פנימה, אבל מעולם לא עלה על דעת מישהו לסתום את החור. כ"ק מרן אדמו"ר מטאלנא שליט"א, [בעת שביקר אצלו כ"ק מרן אדמו"ר מצאנז שליט"א], "בצילא דמהימנותא", ויחי תשס"ד ע' מ"ט

שמעתי מכ"ק מרן אדמו"ר מפשעווארסק זצוק"ל, ששמע מחותנו הרה"ק ר' איציק'ל מפשעווארסק ז"ל, שהרה"ק ר' אלעזר מליזענסק ז"ל בנו של הרה"ק הרבי ר' אלימלך מליזענסק ז"ל הי' צדיק קדוש ושפל ברך, ופעם הוצרך לכספים על איזה ענין, וביקש מאת הרה"ק מראפשיץ ז"ל שישע עמו לאיזה עיירות לקבץ מעות, והסביר לו כי אם אלך בעצמי, מה אני ומי יתן לי מעות, אבל אם אתה תסע עמי יתנו לי. והסכים הרה"ק מראפשיץ ז"ל ליסע עמו, ועיירה ראשונה שנסעו לשם היתה עיר "זשילין", עיירה קטנה בין ליזענסק ללאנצהוט, והרבי ר' אלעזר ז"ל מליזענסק בירך לכל אחד שנתן לו מעות. ואמר אליו הרה"ק מראפשיץ ז"ל לדעתי צריך אתה לברך לא רק להנותנים, גם לבעה"ב שאתה מתאכסן שם. וענה הרבי ר' אלעזר ז"ל אין אני צריך לברך בעלי האכסניות שלי, לפי שנראה אלי אבי הקדוש ז"ל (הרבי ר' אלימלך ז"ל), ואמר לי שהוא ישפיע ברכות על כל אותן שיאכסנו אותי בביתם. וא"ל הרה"ק מראפשיץ ז"ל "אזוי! די זעהסט דין מיט דיין טאטין", אם כן אינך צריך לדידי "א גיטין טאג" ונסע משם. מרשימות הרה"ח ר' יהושע זאב לערנער שליט"א, "ניצוצי אורות", פנחס תשס"ד, עמ' ג'

הרה"ק רבי אליעזר מדזיקוב זי"ע, עשה פעם פעליץ (מעיל פרווה) להרה"ק רבי אלעזר מליזענסק זי"ע, ונתגלה אליו אביו הרה"ק רבי אלימלך זי"ע א' להודות לו על כך. הרה"ק רבי יוד'לי הורביץ מדזיקוב זצוק"ל, מרשימות כ"ק מרן אדמו"ר מתולדות אברהם יצחק שליט"א, "זכרון יהודה" (ירושלים תשס"ג) ע' ל"ח

הרה"ק ר' אלעזר בנו של הרה"ק רר"א זצ"ל זי"ע, א"ה, פעם בשב"ק אצל המגיד מקאזניץ זצ"ל זי"ע, ובמוצש"ק באו להזכיר לפני המגיד מקשה לילד שצריכה ישועה גדולה, הי' אז ימות החורף ושרר קור חזק, והמגיד רצה לילך לטבול במקוה כדרכו בקודש בהגיע לפניו ענין כזה, ור' אלעזר לא הי' יכול לסבול שהמגיד ילך עכשיו במסירות נפש במקוה קרה, אז אמר ר' אלעזר להמגיד, שאביו רר"א ציווה לבניו לערוך סעודת מלוה דמלכא ויפעלו אז כל מיני ישועות, ואני מבטיח בזה הכח שתלד בניקל, ור' אלעזר ערך סעודת מלוה דמלכא, ולהמקשה לילד היתה אח"כ ישועה. הגה"ח רבי אשר יונה וינברגר ז"ל, "כנסת ישראל" (ירושלים תשנ"ד) ע' קכ"ד

הרה"ק רבי אלעזר מליזענסק כשנפטרה זוגתו הרבנית, הציעו לו שידוכים עם גבירים אדירים ועם צדיקים מיוחסים, וכולם לא ישרו בעיניו. ואמר אחד בבדיחותא - אולי תאבו להשתדך עם הערשל הגיבן שהיה איש פשוט מאוד והיה לו בת בתולה גיבנת, וענה הרה"ק - נוחא, נעשה השידוך. ואחר שנשאה היה רבי אלעזר מתייעץ עמה גם ב"רעבישע ענינים".

פעם הגיע איש אחד לבקש על בנים, ואמר לו הרה"ק - גם זה צריך להתייעץ עם הרבנית, ושלח לקרוא לה ואמר שהאיש הזה רוצה בנים, וזה שאין לו הוא משום שבהיות הרבנית נערה התקשר עמה בקשרי שידוכין ועזב את התנאים בלי רשות, ולכן אין לו בנים. וביקש הרה"ק שתמחול לו, וענתה הרבנית - בוודאי אני מוחלת לו, כי הרי עשיתי חליפין בטוב מאד. ובירכו הצדיק. הרה"ק רבי מרדכי חיים מסלונים זצוק"ל, "מאמר מרדכי" (ירושלים תשס"ב) ח"ב, ע' קכ"ג

רביה"ק רבי משה מלעלוב זי"ע יושב בחדרו הסמוך לחדר הרבנית בעת שכרעה ללדת וכולו אחוז במחשבותיו הקדושות, לפתע חטפתו תנומה קלה, כעבור רגעים מספר הקיץ וסיפר לסובבים אותו:

זה עתה נגלו אלי שלושה צדיקים, והפצירו בי לקרוא את שם הרך הנולד על שמם, לשנים מתוכם הבטחתי, ואלו הם הרב הקדוש רבי אלעזר מליזענסק זי"ע ועכי"א והשני הרב הקדוש רבי מנחם מענדיל מרימנוב זי"ע ועכי"א, לשלישי לא נתתי הבטחה, וע"כ לא אומר מי הוא הצדיק השלישי.

ברגע בו סיים רבינו הקדוש את דבריו הק', הגיעה בשורת ה"מזל טוב" החוטר השלישי צמח זה עתה לתפארת אבות, וכי הבטחת אביו הקדוש נקרא בשם "אלעזר מנחם מנדל". "מלכות בית דוד" (רמת-לעלוב ב"ב) אדר תשס"ג, ע' כ"ז

מלוה מלכה

הרה"ק רבי אלעזר ז"ל מליזענסק אמר: כי בסעודת מלוה מלכה יכולים לפעול ישועות על ישראל יותר מסעודות שבתות וימים טובים. ואמר ע"ז משל למדינה אחת שהיתה סובלת במסי מלך ושריו וארנונות גדולים. פעם אחת הגיעה אליהם ידיעה כי המלך בכבודו יבא לשכון במדינתם על איזה ימים. וילבשו כולם בגדי יו"ט ויצאו לקראת המלך בשמחה וחדוה וקול משוררים ומנגנים. וכל הימים אשר המלך ישב ביניהם עשו סעודות גדולות וישמחו ע"פ נבל וכנור. ובהגיע היום אשר המלך יסע לביתו נתקבצו כל אנשי המדינה וילכו ונפלו לפני רגלי המלך, ויאמרו: אדוננו המלך אמנם כי כל הימים אשר שכנת בתוכנו היינו שמחים ומשמחים ולא הודענו לפניך את צרת נפשנו, כי לא רצינו להדאיב את הוד מלכותך, אבל כעת לפני נסיעתך מאתנו מוכרחים אנחנו לגלות לך כי כשל כחנו נשוא רוב המסים אשר העמסת עלינו, ולזאת מבקשים אנחנו להקל מעלינו את עולך הקשה. ודבריהם מצאו חן בעיני המלך וימלא את בקשתם. כן אנחנו בני ישראל כאשר כל איש ישראל סובל מדאגות עול פרנסה ועול גלות, ועם כל זאת כאשר יגיע יום שב"ק כל אחד ילבש בגדי כבוד ומכבד שבת מלכתא בשלש סעודות ושירות ותשבחות. ואין מעלה על שפתיו שום תחנון ובקשה לטובת נפשו כאשר אסרו לנו חכז"ל לשאול צרכיו בשבת. אבל בהגיע עת סעודת מלוה מלכה עת פרידת יום קדשנו, אז האיש המשכיל יוכל לבוא לפני המלך - מלכו של עולם להשתפך נפשו בדברים כנ"ל. ואז בטח השי"ת ימלא כל משאלות לבנו לטובה. עכ"ד הקדושים. [חמרא טבא, לשבת חזון (קכו, א) ומשם אור אלימלך אות קס"ז] "על הצדיקים ועל החסידים" (ב"ב תשס"ב) ע' קע"ז

הרה"ק רבי אליעזר ליפא מחמעלניק

בנו של הרה"ק אלימלך מליזענסק זי"ע

יומא דהלולא - כ"ו אדר

מתולדותיו

רבינו זי"ע נולד לאביו הרה"ק הרבי ר' אלימלך מליזענסק זי"ע, הוא היה בנו השני לאביו, חיבר את הספר "אורח לצדיק", בשנת תקמ"ח נדפס לראשונה הסה"ק "נועם אלימלך" עם ליקוטי שושנה, ואח"כ חזרו והדפיסו עוד פעם את הקונטרס ליקוטי שושנה בצירוף הספר אותיות דרבי עקיבא, ורבינו בעל האורח לצדיק זי"ע הקדים הקדמה נפלאה (מודפס בספרי "נועם אלימלך") ובתוכו הוא מסביר מדוע צירף את הספר אותיות דרבי עקיבא, וז"ל: והקרה ה' לפני ספר נחמד ויקר מאד הנקרא אותיות דרבי עקיבא, זה החיבור מיוסד ומתוקן על סדר האלפא ביתא, ובכל אות ואות מפורש בו סודות וחידושים ע"פ הקבלה האמיתית כאשר נזכר בלוח סדר סימני האותיות, ומגודל חשיבתו אינו נמצא כמעט אחד בעיר וכו', ואמרתי בלבי שבוודאי ראוי ונכון להתחברם ולהעלותם יחד על מזבח הדפוס, באשר הכרתי מדת א"א זצ"ל שמדתו היה תמיד למסור נפשו בעבודת הבורא כמעט כרבי עקיבא וחביריו... ובזכות התורה והתפלה יבנה עיר הצדק על תלה, הק' אליעזר ליפמן בהחסידי המפורסם מ' אלימלך צוק"ל, ע"כ.

החוזה מלובלין זי"ע אמר על רבינו זי"ע: שרבי ליפא צריך תשעה מלאכים שיתפללו במנין שלו שיוכלו להחזיק מעמד במחיצתו מגודל התלהבותו.

רבינו זי"ע נהג ברבנות לקחת פדיונות ב' שעות בלבד וזה היה בשושן פורים ולאחר מכן סירב לקבל פדיונות (מעדני מלך). וטרם שנסתלק והיה אז לאחר פורים, לקח ברכת פרידה מכל הקהל בחמעלניק ונסע לעירו של אביו הק' ליזענסק ושם נסתלק ביום כ"ו אדר תקע"ג (וי"א תקס"ו) ושם מנו"כ אצל אהל אביו הקדוש. "על הצדיקים ועל החסידים" (ב"ב תשס"ב) ע' קע"ט

אורח לצדיק

רבינו הותיר אחריו כתבי קודש על התורה "והם דברים קדושים ברמזי פסוקי התורה" (לשון קדשו של בעל "דברי יחזקאל" משינאווא זי"ע בהסכמתו), אך הכל תלוי במזל ואפילו ספר תורה שבהיכל, כידוע, ורק שמונים שנה לאחר הסתלקותו - בשנת תרנ"ג - ראה הספר את אור הדפוס, אם כי - כעדות הנכד - עוד לפני כן "ציוה המגיד הקדוש מטריסק ז"ל לאבי רבי יחיאל אבנר כי ימהר וישתדל להדפיסו".

המוציא לאור הוא ר' אלימלך זילברשטיין נכד רבינו, הכותב "וקראתי את שם הספר הקדוש אורח לצדיק, כי הוא עולה במספר שם המחבר הקדוש אליעזר ליפא, עם עשרה אותיות השם". הספר נדפס בווארשא עם הסכמותיהם של הרה"ק רבי יחיאל מאלכסנדר זי"ע והרה"ק רבי מאיר יחיאל מאוסטרובצא זי"ע. מעניין ביותר הוא כי ברשימת ה"פרענעמערנאנטן" מהרבנים הצדיקים, מופיעים שמותיהם של גדולי האדמו"רים בפולין.

כעבור שלוש שנים הופיע הספר בצורה שונה על ידי אחיו של המו"ל הראשון ר' דוד יהושע העשיל, בהשמטת הסכמותיהם של האדמו"רים מאלכסנדר ומאוסטרובצא, עם הסכמות בעל "דברי יחזקאל" משינאווא, הרה"ק רבי משה מדעעש, שנתן הסכמתו בהיותו בשינאווא - כדבריו: "בבואי הנה לקבל פני

כִּי-תֵשָׂא תִשׁ"ס, עַמ' ג'

יום ההילולא - כ' בניסן

ולאמו הרבנית שפרינצא

במוגלניצא מינוהו לרב ואדמו"ר.

היה תלמידם של אביו ושל רבי משה מפשעווארסק.

צדיקי דורו הגדירוהו כצדיק נסתר.

תאריכי לידתו ופטירתו לוטים בערפל, ולא ידוע כי אם שנפטר בכ' בניסן. נקבר במוגלניצא

אחיינו השרף ממוגלניצא מילא בין השאר גם את מקומו באדמו"רות.

בנו רבי חיים נישא לבתו של רבי אלעזר מקוז'ניץ.

תלמידו היה רבי חנוך ב"ר טוביה הכהן – מחבר ספר 'סוד אמונה ומידת ענווה'.

יומא דהילולא - ט' אב

מתולדותיו

הרה"ק רבי יעקב יצחק, המכונה ה"חווה" מלובלין זי"ע, נולד בשנת תק"ה-ז בשברשין לאביו הרה"ק רבי אברהם אליעזר הלוי הורוויץ זצ"ל, אבד"ק יוזעפאף ונכד השלה"ק, ולאמו הרבנית מאטיל בת הרה"ק רבי קאפיל מליקאווע זי"ע, בילדותו זכה לראות פעם את הרה"ק הרבי ר' זושא זי"ע בתפילתו. אח"כ אמר לו: הנה נתתי לך נפש ורוח, עתה לך אל אחי הרבי ר' אלימלך, והוא יתן לך גם נשמה! כשגדל למד בישיבתו של הגה"ק ר' משה הערש מייזליש זצ"ל בזאלקאווע, אח"כ למד בניקלשבורג אצל הרבי ר' שמעלקא זי"ע, בשנים הבאות נסע להסתופף בצל המגיד הק' ממעזריטש זי"ע, והוא קירבו וחביבו מאוד. היה תלמידו המבוקש של הרבי ר' אלימלך זי"ע. כן הסתופף בצל המגיד הק' מזלאטשוב, בצל הרה"ק ר"מ מפשעווארסק בצל הרה"ק מבארדיטשוב זי"ע. לאחר הסתלקות הרה"ק רר"א פתח את בית מדרשו בלאנצהוט ואח"כ בלובלין. חבריו הק' האריות שבחבורת הרה"ק רר"א ראו בו מנהיג הדור, והרה"ק מרימנוב זי"ע התבטא: הוא גדול מכולנו! תלמידיו וחסידיו היו ארזי הלבנון, שרפי מעלה, והם היו אח"כ גדולי רועי החסידות בפולין, בגאליציה ובאונגארין. החווה הק' נסתלק לישיבה של מעלה אחרי שנחלש מאז "הנפילה" המפורסמת בשמחת תורה, ביום המר ט' באב תקע"ה, ומנו"כ בלובלין.

"שרפי קודש" (ב"ב תשס"ח) ע' תר"ב

סיפר (הגה"צ בעל "זיגד יעקב" מפאפא זצ"ל) מהרה"ק מלובלין זי"ע שנקרא חווה שבימי נעוריו לא הסתכל חוץ מד' אמותיו עד שנעשה קורצזיכטיג, ואמרו עליו, שבמה שנעשה קורצזיכטיג נעשה ווייטזיכטיג "חווה", וד"ל. הגה"צ רבי יעקב יצחק ניימן זצ"ל, רב דחסידי בעלזא במונטריאל, "שיחות קודש" (ברוקלין תשס"ג) ע' י"ח

עובדא דהוי אצל הרה"ק הרבי מלובלין זיע"א בימי חורפו, שפעם אחת התענה משבת לשבת, והנה בערב שבת קודש עבר על יד מעיין מים חיים, ותקפו לפתע צמאון נורא, עד שהיה בגדר פיקוח נפש. ורצה להטות את ראשו ולשתות מימי המעיין. אך נתישב בדעתו, דבשביל כמה שעות החסרים עד לכניסת השבת, אינו כדאי להפסיד את התענית דכל ימות השבוע, וכשנפנה לילך משם, הרגיש בלבבו שמץ של פניה וזחות הדעת שרצה הבעל דבר למישידי ביה על מה שהתאפק מלשתות, ואז חזר מיד אל עין המים, ובייך ושתה מימיו, כדי להינצל מגבהות כל שהוא. כ"ק מרן אדמו"ר משומר-אמונים זצוק"ל, "אמרי קודש", (ב"ב תש"ס) ח"א, ע' ס"א

אומרים בשם הרבי מלובלין זצוק"ל זי"ע שהתמרמר מאד שהוא גרוע מכל אדם, וכל המדריגות שלו אינם בשביל שום זכות אלא רק בשביל שחטא הרבה, וא"א שיהי' לו שום התנשאות והוא שפל באמת, ע"כ חננו השי"ת במדריגות, דאף הפחות שבפחותים אם מכיר בשפלותו זוכה לרוה"ק. מרשימות כ"ק מרן אדמו"ר ה"אמונת משה" מאלכסנדר זצוק"ל, "צדיק באמונתו" (ב"ב תשס"ג) ח"ב, ע' קנ"ז

שמעתי מת"ח אחד ששמע בעצמו מפ"ק מרן הקדוש הגאון מהרי"ד זצוק"ל מבעלז שאמר בשם מרן הרבי הקדוש מלובלין זצוק"ל זי"ע שאמר, מיר קאננען נישט זאגען אז מיר וועלין נישט זינדיגען, נאר מיר ווילען ניט זינדיגען, עכל"ה ודו"ק. [איננו יכולים לומר שלא נחטא, רק שאין ברצוננו לחטוא]. הגאון רבי פנחס הלוי הורביץ זצ"ל, בעל "פתחא זוטא", "בית פנחס" (לונדון תשכ"ג) עמ' ע' טו"ב

סיפר רבינו (כ"ק מרן אדמו"ר מזוטשקא זצוק"ל) איך שהה"ק מלובלין זי"ע לא הי' נכנס לערוך השלחן עד שהי' מוצא בעצמו פחיתות יותר מכל המסובין שם. פ"א ישב שם איש המוני ומגושם, ולא מצא הה"ק מלובלין פחיתות בעצמו יותר ממנו, ונשתהה זמן רב, עד שבסוף עלה בדעתו, שאילו הי' הוא במצב כזה, לא הי' הולך אל ה"טיש" של הלוכלינער. ותיכף נכנס לערוך השלחן. (משבת חנוכה, שנת תשמ"ט לפ"ק). נחל יצחק" (ב"ב תשס"ב) ח"א, ע' קמ"ט

מספרים על החווה זי"ע שכשהחזיק הס"ת בכל נדרי אמר רבש"ע אני רוצה לשוב, ואמר הרה"ק מבעלז זי"ע שפחד לומר שעושה תשובה שזה כמו שבועה עם הס"ת, כך שמעתי מהגאון ר"ש ברנדר זצ"ל. מרשימות הגה"ח רבי שמואל אהרן לידער זצ"ל, "נזר התורה", שבט תשס"ד, ע' רנ"ז

בתו, הרבנית מרת פייגל בריזל ע"ה סיפרה פעם, שאביה, הרה"ק רבי נטע מוויאלעפאלי זי"ע בתחילת הנהגתו לא קיבל קוויטלאך. הוא אמר בשם החווה מלובלין: "אם יהודי עומד מאחורי הדלת של רבי עם קוויטל, והרבי אינו יודע מה כתוב בקוויטל, הרי הוא גנב!"

הפטירה הרבנית, "ואם אבא אחר כך כן לקח, הרי ידע את הכל, אחרת לא היה לוקח. "שלשלת הזהב" (ירושלים תשס"ג) ע' קמ"ד

סיפר רבינו (כ"ק מרן אדמו"ר מסקאליע זצוק"ל) שהחווה הק' מלובלין זצוק"ל הי' יושב ומקבל קהל עדת מרעיתו, כשספר זוהר פתוח לפניו, וכשהיו שואלים אותו דבר, הי' מוציא תשובתו מתוך הספר הפתוח לפניו. "אדיר במרום" (ברוקלין תשס"ד) ע' קע"ז

בעת ששבת הרה"ק רבי שלמה מבאבוב זי"ע בעיר בארדיוב על שבת קודש ובא אצלו הגה"ק בעל ערוגת הבושם זי"ע היה הרה"ק מבאבוב שמח עמו עד למאוד בחביבות עצומה ובהתפעלות גדולה עד שבאמצע עריכת שלחנו בליל שבת קודש פנה אליו ואמר: אספר לכם מעשה וכה פתח הרה"ק מבאבוב את פי קדשו וסיפר:

הרבי מלובלין ורבי זלקא מצאנז היו חברים בימי נעורים ואהבו זה לזה באהבת נפש עד למאוד, למדו יחד, וגם נסעו יחד לקנות שלימות אצל רבם הרבי ר' אלימלך מליזענסק זי"ע, ושמה נתארחו שניהם באכסניא אחד, ועסקו בתורה ועבודה בקדושה ובטהרה, ופעם אירע שאחר עריכת שלחן של רבם הקדוש כשבאו אל האכסניא מצאו שכבר כבו הנרות והי' חושך, ולא יכלו ללמוד ולעסוק בעבודת ד' כדרכם, אמר החוזה שאין ברירה רק לילך לישן ולמחרת שבת בבוקר יעמדו בהשכמה וילמדו, ושלח החוזה את רבי זלקא לילך לישן, באמרו שעוד מעט וגם הוא ילך לישן, אמנם בעת שכמעט נפל רבי זלקא בשינה, פתאום שמע איך שחבירו רבי יעקב יצחק פוסע בחדר ואומר "הלא אין נרות, איז לאז מיר גיין זעהן וואס טוהט זיך אין די עולמות העליונים", כן נשנה כמה פעמים, רעדה אחז לרבי זלקא מדיבורים הללו כי לא ידע והבחין שחבירו כבר משיג מדריגות גדולות כזה, וכבר לא נתן שינה בעיניו כל אותו הלילה רק חשב איך לקרוא מכאן ולהבא בלשון 'איהר' או כמקדם בלשון 'דו', כה חשב ונסתפק עד שהאיר היום, ואז למדו והכינו את עצמם לתפילה ולעבודת היום כדרכם.

אחר התפילה בסעודת יומא דשבתא באמצע עריכת השלחן קרא ואמר הרבי ר' אלימלך אליו "רבי זלקא, זאל עס בלייבן ביים אלטן", העולם לא הבינו כוונתו, זולתי רבי זלקא לחוד, אולם אפילו הכי לא הי' יכול עוד רבי זלקא לפעול בנפשו לדבר ולשיח עמו בלשון 'דו', ומצד השני בלשון 'איהר' צוה לו רבו שלא לקראו, ע"כ החליט לדבר עמו בלשון 'נכח' לא 'דו' ולא 'איהר', אחרי פעם זאת כשנסעו מליזענסק לבייתם נתפרדו איש מעל אחיו באהבה חמה ולא נתראו יותר.

השנים עברו, ויום הנורא כ"א אדר תקמ"ז הגיע, ונשמת רבם הקדוש הרבי ר' אלימלך זי"ע ועכ"י עלתה לצור מחצבתה לחסות תחת צל כנפי השכינה, ואז התחיל לזרוח אור שמשו של החוזה מלובלין, וחסידים ויהודים מכל קצוי ארץ נהרו אליו ונעשה לתל תלפיות שכולם פונים אצלו בבקשות וברכות, בעצות והדרכות הן ברוחניות והן בגשמיות, ונעשה מפורסם מאד.

עד שגם אצל רבי זלקא נתעורר תשוקה גדולה לנסוע אל חבירו הנאמן, אמנם חשב בנפשו איך אדבר אתו, בלשון 'איהר' או 'רבי' לא יכול עפ"י ציווי ופקודת רבו הרבי ר' אלימלך זי"ע, ובלשון 'דו' אינו מתאים כי הוא צדיק וקדוש רבן ומדריכין של ישראל, וכה נתארך ונתעכב מלנסוע.

עד שפ"א לא יכול עוד להתאפק והחליט לנסוע אצלו על שב"ק וחשב שידבר עמו בלשון נוכח, וכן הוה ונסע מביתו לדרך עיר לובלין, ובהגיע שם בערב שבת קודש הלך תיכף לקבל שלום, וכראותו החוזה שמח ועלץ מאוד עמו ושוב נתעורר אהבה הישנה והשתעשע עמו לזמן ארוך, אמנם לרבי זלקא הי' קצת קשה כי לא הי' יכול לדבר אתו בלשון 'איהר' או 'רבי', ולשון נוכח בלתי רצוי לדבר לזמן ארוך, הגם שהי' חבירו מנעוריו קיבל אז מרותו עליו בכל נימי נפשו.

ביום השבת קודש ההוא בשעת סעודת הבוקר פנה אליו הרבי מלובלין ואמר: "רבי זלקא דער רבי איז שוין ביי מיר געווען און האט מיר געזאגט דו קענסט שוין זאגן איהר, און האט מיר נאך א זאך געזאגט אז פארוואס מיר האבן זיך אזוי ליב ווייל מיר זענען אין פריערדיגן גלגול געווען ברודער", ומאז קיבל מרותו.

זה סיפר הרה"ק רבי שלמה מבאבוב זי"ע להגה"ק בעל ערוגת הבושם זי"ע מקירות לבו הקדוש והטהור וד"ל. (מפי הרה"ח דעמביצער ז"ל ששמע מפי זקינו הרה"ח מנשה יחזקאל רייכמאן ז"ל שסיפר לו זאת הרה"ח טובי' פריינד ז"ל). הרב יעקב מאיר מרדכי פעלדשטיין הי"ו, "היכל הבעש"ט", ניסן תשס"ד, ע' קי"ד

כשהרה"ק רבי יעקב יצחק (החווה) מלובלין זי"ע נשא אשה (בזו"ש), היתה החתונה אמורה להיות במדינה אחרת מעבר לגבולין, ומפני שנתעורר איזה קושי בהפאספארט שלו, לא נתנו לו לעבור הגבול, והוצרכו לעשות החתונה באמצע הדרך, אז אמר הבדחן: **ביצחק אבינו מצינו שזווגו באה אצלו וביעקב אבינו מצינו שהוא הלך אצל זווגו** (מד"ר בראשית סח, ד), והיות ששמו של רבינו הוא **"יעקב יצחק"** לכן חצי הדרך הלך הוא אצל זווגו, וחצי הדרך באה זווגו אצלו. (שמעתי מפי מוח"ז כ"ק האדמו"ר מטשאקאווע שליט"א). הרה"ג ר' יעקב יצחק אלעזר מייזליש שליט"א, "בישורון מלך" (ירושלים תש"ס) ח"א, ע' קפ"ד

בהיותו (הרה"ק רבי שרגא פייבל מגריצא זי"ע) בלובלין, אצל הרבי (החווה מלובלין זי"ע) הזכיר לפניו את רעו רבי זושא מפלאצק, אבל הרבי לא שם לבו לשם רעו רבי זושא, והיה נראה כמו שהרבי היה דוחה אותו, אבל הרבי ר' פייבלי בשביל גודל אהבתו לרעו, כי היה ידידו הנאמן, הזכירו למחרתו עוד פעם לפני ה"חווה", ואז התחיל ה"חווה" לשבח ולפאר מאד את רבי זושא. ובבואו של הרבי ר' פייבלי לביתו נודע לו שבאותו זמן שדחה ה"חווה" את רבי זושא, בא עני לבית רבי זושא וביקש ממנו נדבה, והעני היה תלמיד חכם ואמר לפני רבי זושא חדושי תורה, אבל רבי זושא דחה את הדברי תורה של העני, וגם נדבה לא נתן לו, ויצא העני ממנו בפחי נפש.

אבל למחרתו שם רבי זושא ללבו, שלא די שלא נתן להעני מאומה, עוד גרם לו חלישות הדעת במה שדחה תורתו, והצטער רבי זושא מאד על זה, והלך וחיפש את העני, עד שמצא אותו, וביקש ממנו שיאמר לו עוד הפעם את הדברי תורה, והעמיד את הדברים על מכונם ושיבח מאד את החידוש, וגם נתן לו נדבה הגונה ופייסהו, וזה היה באותו זמן ששיבח החווה מלובלין את רבי זושא, ועי"ז התקרב רבי זושא ג"כ להרבי מלובלין. מרשימות כ"ק מרן אדמו"ר ה"אמונת משה" מאלכסנדר צוק"ל, "צדיק באמונתו" (ירושלים תשס"ג) ח"ב, ע' ס"ב

אחד מחסידיו של החווה מלובלין לקח לחתן את הרה"ק ר' שלום מקאמינקא זיע"א, ופעם אחת לקח אתו את חתנו אצל החווה לשבת, וביקש מהרה"ק מלובלין שיבחן את חתנו שהיה עילוי, וציווה להביא חומש ופתחו בפרשת קדושים ואמר לו שיאמר את הפסוק הראשון, ובשעה שסיפר הרה"ק ר' שלום מקאמינקא את הסיפור לאמרי נועם אמר שהתאפק בכל כוחו שלא לצחוק שהרי הייתי ידוע כעילוי גדול ובוחנים אותי בפסוק בחומש, ואמר לו לומר את פירוש רש"י הו פרשים מן העריות ומן העבירה, והרה"ק חזר אתו פעם שניה מלה במלה והוא התאפק שלא לצחוק, ובתוך כדי כך אחזו פחד ורעדה, ולא היה יכול להרגע והוכרחו להשכיבו במטה ולכסותו בכמה וכמה שמיות, ולא היה יכול להרגע במשך כל הלילה, ואמר לאמרי נועם שאפילו עתה בעת שמספר זאת אוחזו פחד ורעדה.

וכמו כן סיפר הרה"ק ר' יחזקאל מקאזמיר זיע"א שהיה ילד קטן ואביו נסע להרה"ק מלובלין והוציא הרה"ק את החומש ופתח בפרשת קדושים ואמר הו פרשים מן העריות ומן העבירה, ומאז לא עלה בדעתי שום דבר הרהור של עבירה בעולם, וזהו כח הצדיקים, שהיו יכולים לכבס נשמתו של יהודי כמו שאנו שוטפים את הכוס. כ"ק מרן אדמו"ר משומר-אמונים צצוק"ל, "אמרות טהורות", מנ"א תשס"ז, עמ' ב'

סיכום שיעור הרב יצחק גינזבורג שליט"א

י' מנחם-אב סז – רמת אביב

התחלנו לספר (לילדים) סיפורים של החוזה מלובלין, שההילולא שלו אתמול, בתשעה באב. נתחיל מהסיפורים שכנגד הכתר, אך קודם נאמר רמז יפה: דווקא הצדיק הזה זכה לתואר "חוזה", ואין עוד צדיק שזכה לתואר זה. נסביר יותר בהמשך תואר זה, אך כרמז – חוזה = 26, שם הוי' ב"ה. ולא רק שזה 26, אלא שמורכב מארבע אותיות רצופות – הוזה – וממילא יש כאן תופעה חשבונית פשוטה. אבגד בזהר זה שיר פשוט, שיר כפול, שיר משולש, שיר מרובע וביחד זה עשר ספירות (לכן יש "עשר ולא תשע, עשר ולא אחת עשרה"). אם יש קבוצה של ארבע מספרים ראשונים לפי הסדר, מתבקש להמשיך עוד קבוצה כזו, והקבוצה הבאה היא הוזה – אותיות חוזה – העולה כו. יפה שהרביעיה הראשונה היא עשר והשניה היא שם הוי', מתבקש להמשיך – ט י יא יב – זה שם מב, שם קדוש של בריאת העולם. הרביעיה הבאה (מיוחדת, הרביעית) – יג, יד, טו, טז – עולה חן (ידוע ש-מב ו-חן הם זוג בקבלה – כל פעם כנגד מב יש חן, וביחד זה שלמות של מאה, י פעמים י, יפי; גם שתי הרביעיות יחד הן שלמות – עולות ובריבוע, משולש ח הופך להיות ריבוע של ו, כמו בחנוכה; אפשר לשאול אם תופעה זו ממשיכה הלאה, אבל היא לא – זה יהודי רק לרביעיות הראשונות). זה מאד מיוחד, אז נספר הערב, בעזרת ה', חוזה סיפורים על החוזה – וצריך שהם ילבישו בדיוק את עשר הספירות, כמו ש-הוזה מלביש אבגד, אבל לפי הסדר של חוזה. לכן קודם נעשה את המבנה ואז נכניס את הסיפורים – בג"ר יהיו ח סיפורים, בשלישיה הבאה (דעת חו"ג, כשדעת מתחלקת לעטרא דחסדים ועטרא דגבורות) יהיו ו סיפורים, בתפארת-נצח-הוד (גוף ורגלים) ז סיפורים, וביסוד-מלכות ה סיפורים.

כתר:

בשבועות האחרונים הסברנו שכל צדיק זה הזיקה שלו למשיח – הכתר זה היחידה שבנפש, זה ניצוץ משיח, ואצל הצדיק הניצוץ משיח חזק ביותר. אצלו הזיקה למשיח זה או שמרגיש יכולת משיחית בתוכו, או שיש לו יכולת מיוחדת לזהות את המשיח והוא מסור להבאת המשיח, וכל חייו מסורים לכך. בדרך כלל זה הולך ביחד, כמו אצל הרבי – מי שהכי חושב על משיח ומסור למשיח, כנראה הוא עצמו המשיח. הכתר זה הזיקה למשיח של כל צדיק, וכך גם של כל יהודי – "ועמך כלם צדיקים", לכל יהודי יש כתר וזיקה למשיח.

הסיפור הראשון: פעם אחת אמר החוזה – אני מכיר טוב את מלך המשיח, ולא רק שאני מכיר אותו, אלא שהיה מאוכלי שולחני. רק מה? אחרי שהוא הרגיש שאני מכיר בו, שהוא מלך המשיח, הוא התרחק ממני – הוא לא אוהב שמכירים בו ומגלים אותו. הוא הלך לו עד קצה העיר לובלין, אבל אחרי שהוא

הרגיש שאני עוקב אחריו גם שם – שאני רואה כל מה שהוא עושה ואני מכיר בסודות שלו, הוא התרחק עוד יותר והלך למדבר, ועכשיו הוא נמצא במדבר.

עד כאן זה הווארט, וצריך להבין מה קורה כאן. קודם כל אומר שמכיר את המשיח טוב – הכרה, כפי שנסביר בהמשך, זה דעת, אבל שרש הדעת זה בכתר. היכולת להכיר את המשיח, מיהו המשיח, זה דעת של הכתר – דעת של רדל"א. בלשון הקבלה, הדעת הזאת נמצאת בין הגלגלתא למו"ס, בתוך האוירא דאריך אנפין – זה הכח להכיר את המשיח. קודם הכרתי אותו שהוא מאוכלי שולחני, אבל כשהסתכלתי עליו מדי חזק הוא ברח – עדיין בתוך הישוב – וכשעדיין הסתכלתי עליו והכרתי בו יצא מחוץ לישוב. החווה לא סיים אם הוא עדיין מסתכל עליו במדבר, אך אם יודע שלשם ברח – כנראה עדיין עוקב אחריו, גם שם. נניח הנחה, אם כי זה לא מסופר, אך זה בשביל לגרות את החושים שלנו. יתכן מאד שהמשיח הזה שהחווה מכיר זה הוא בעצמו, ובכלל לא מישהו אחר. יש מכתב מהרבי, שהתפרסם בתחלה בעילום שם ב"הקריאה והקדושה", בשנות מלחמת העולם השנייה, ושם כותב שעד שמשיח לא יתגלה ממש ויעשה את כל הפעולות הכתובות ברמב"ם – שיהיה מלך ויחזק דרך התורה וילחם מלחמות ויבנה מקדש וכו' – אז אפילו הוא עצמו לא מכיר שהוא משיח, כי שרש המשיח הוא רדל"א, פנימיות עתיק, שהוא "רישא דלא ידע ולא אתידע", לא יודע את עצמו (רק אמרנו שהיכולת להכיר את הבלתי נודע זה הדעת דרדל"א). עכ"פ, משהו פשוט – עד שמשיח לא פועל אינו יודע שהוא משיח, ובודאי שמישהו אחר לא יודע. מה קורה כשהמשיח מתחיל להרגיש שהוא המשיח? הוא צריך לברוח מעצמו – אם אתה באמת המשיח אסור לך להרגיש שאתה המשיח. ברגע שהוא מתחיל להרגיש שהוא המשיח, המשיח מתרחק, אבל הוא עדיין עוקב אחריו – הוא החווה, יש לו עינים בהירות ופקוחות, ורואה אותו גם בקצה העיר, בקצה הישוב. אז הוא מתרחק עוד יותר, לתוך המדבר, ולא כתוב אם עדיין רואה אותו – יש לומר שכן, אבל זה לא כתוב.

מה זה שלוש הבחינות – שקודם משיח מאוכלי שולחני, וברגע שהכרתי בו בורח לקצה הישוב, ואחר כך בורח למדבר? בקבלה קוראים לזה נר"נ-חיה-יחידה של מלך המשיח עצמו. ידוע שלמשיח יש חמש עליות – "הנה ישכיל [נפש] עבדי ירום [רוח] ונשא [נשמה] וגבה [חיה] מאד [יחידה]" – משיח הוא היחידה הכללית של כל עמ"י, אך בתוך היחידה שלו יש התכללות של כל הנרנח"י. נר"נ זה אורות פנימיות, צ דצלם, עליו נאמר "צדיק אוכל לשובע נפשו" – ה-צ שלו הוא "מאוכלי שולחני". אבל כשה-צ מוכר הוא בורח ומתכלל בחיה – החיה של המשיח עדיין בתוך הישוב, אבל בקצה הישוב. בלשון הקבלה והחסידות החיה זה המקיף הקרוב. הוא לא מאוכלי שולחני, אבל קרוב – עדיין בהיקף של הישוב. אחר כך בורח ליחידה – יחידה זה המקיף הרחוק, מחוץ לישוב. ישוב זה איזו נגיעה בשכל, וחיה היא "נוגע ואינו נוגע" – מבריק איזו הברקה ומיד מתעלם. זה קצה הישוב – קצה המודעות. אם המשיח נמצא בקצה הישוב הוא נמצא במקום ה"נוגע ואינו נוגע" של החיה שבנפש. ברגע שהוא בורח למדבר, הוא כבר עולה וחוזר לעצם היחידה שלו, שאין בזה שום גילוי במודע כלל וכלל, ושמה הוא נמצא. כנראה שהמשיח האמיתי צריך קודם להבריא את המשיח ואחר כך להזמין אותו בחזרה. זה "נגלה ונכסה" מעצמו, כדי לקיים בעצמו שהמשיח לא מכיר שהוא משיח – זה דבר שצריך לקיים אותו, וברגע שמתחיל להכיר צריך לקיים בעצמו שאסור לי להכיר שאני המשיח, ואז הוא צריך להבריא את זה עד קצה הישוב ואחר כך לתוך המדבר. אבל אחר כך, מי שיזכה – כאשר הדור, אנחנו עם ישראל נזכה –

נזמין אותו חזרה. כתוב שהמשיח יברח למדבר עם כל שרשי עם ישראל, אך כאשר נזכה מזמינים אותו מהמצב של "נכסה" לתוך הישוב ולתוך השולחן – שיהיה שוב מאוכלי השולחן.

זה הסיפור הראשון השייך לכתר, לזיקה שלו למשיח. הסיפור השני גם קשור למשיח. ידוע שאולי יותר מכל צדיקי אותו דור, החוזה מסר את נפשו בפועל ממש שיבוא משיח – עבד על זה, ודבר על זה, ומסר את הנפש על זה. לא תוך כדי שזיהה עצמו כמשיח – כפי שעשו צדיקים אחרים, כמו רבי ישראל מרוז'ין – אלא שהקריב עצמו על כך שיבוא משיח בכל מחיר. הדברים הגיעו עד כך שבשנה האחרונה לחייו – תקע"ה (שנתיים אחרי הסתלקות אדה"ז) – בשמחת תורה (שכנראה הוא יום מיוחד בו צדיקים מתאמצים בכל הכח להביא את המשיח, כפי שגם אצל הרבי ראינו שהאירוע הראשון שקרה לו היה בעיצומו של יום שמח"ת) החוזה מלובלין פעל פעולות רוחניות-שמימיות-אלקיות שאיננו יודעים מה עשה, אך כל כך דחק את הקץ, כל כך לחץ את ה' להביא משיח, שקרה סיפור מופלא שעד היום לא מבינים אותו ואפילו לא יודעים בדיוק מה קרה. הוא ישב בקומה האחרונה, והיה שם חלון קטן שאי אפשר לעבור, ופתאום בא כח אדיר וזרק אותו מתוך החלון – הוא נפל לארץ. דבר שעל פי דרך הטבע לא יכול לקרות בכלל. כלומר, הוא נלחם עם הס"מ להביא את המשיח – להביא את המשיח זה מלחמה נגד הכחות המעכבים, והוא כל כך נלחם עד שקרה מעשה מוזר זה שאיזה כח זרק אותו מחלון שאי אפשר לעבור דרכו. הוא כמעט והתפרק לחלוטין, ושכב חולה כמעט שנה שלמה, עד תשעה באב של אותה שנה, שבו ביום הוא הסתלק מן העולם, אבל מה שקרה לו היה בשמחה תורה. אחרי שזה קרה – אחרי שהוא עשה איזה מאמץ, איזה מעשה רוחני אדיר שכנראה אף צדיק בעולם לא עשה כמותו אף פעם, ולא עלה בידו (עובדה שזרקו אותו מהחלון) – הוא אמר, חבל שלא הודיעו לי (לפני הנפילה מהחלון) על הסתלקות תלמידי הגדול היהודי הקדוש מפרשיסחא וחברי הטוב המגיד מקו'צ'ניץ (שנפטר כשבוע קודם). כלומר, בניתי על הכח שלהם – השתמשתי בכח שלהם כשעשיתי מה שעשיתי, בניתי על הכחות שלהם ולא ידעתי שהם לא נמצאים איתי ביחד. בכל אופן, יש רבים שעד היום הזה מנסים לכתוב ולהבין מה קרה שמה, יש כמה וכמה סיפורים עלומים של תולדות החסידות מהבעל שם טוב – סיפור עלום אצל הרבי מקוצק, וגם כאן הסיפור של החוזה מלובלין הוא סיפור עלום. אבל הנקודה שהלך למלחמה נגד כל הכחות שבעולם על מנת להביא את מלך המשיח, ונכשל – לא עלה בידו. הוא לא הראשון שנכשל, אבל אולי הוא הראשון שהשקיע בכך כל כך הרבה כחות נפש, זה כנראה משהו יחודי. ומאיפה הכחות האלה? זה כחות של היחידה. זה גם משהו מאד דומה לרבי – כל מה שקרה לרבי בשנתיים האחרונות, הסטרוק שלו פעמיים, זה אותו הדבר, זו אותה נקודה. את החוזה זרקו מהחלון, ולרבי קרה מה שקרה, אבל מה זה? מסירות נפש עד הסוף, הקרבה למעלה מכל חשבון וטעם ודעת, להביא את מלך המשיח ויהי מה. ברור שהמשיח האמיתי, שזה עכשיו, גם כן יעבור את הגל הזה – "כל משברך וגליך עלי עברו", אומר דוד מלכא משיחא – אבל הגל הזה יהפוך להיות התגלות. זה הסיפור השני.

הסיפור השלישי, שבהשקפה ראשונה לא מבינים כמה הוא משיחי, גם מראה את הקשר למשיח: אמרנו שהכרה זה דעת, אבל הכרה במשיח זה דעת דרדל"א – דעת של הכתר. כל שנה, לפני פסח, הרבי עצמו היה עובר על כל המצות של החסידים – מאות ואלפי חסידים שהסתופפו בצלא דמהימנותא של החוזה – וממין את כולם. היה לוקח כל מצה ביד ומסתכל עליה, וממין – היו מצות שאמר עליהן צדיק ושם בערימה אחת, היו בינוני בערימה אחרת, והיו של רשע. בסוף, אחרי כל המיון שעשה בדיוקנות – וזה

אלפים, כל המצות של כל החסידים – יצאו מעט צדיקים, הרבה יותר בינונים, והרבה מאד רשעים. את הצדיקים הוא חלק לעצמו ולתלמידים הקרובים – אותם מאה ועשרים שעותידים להיות מנהיגי הדור הבא – את הבינונים לכל החסידים, ואת הרשעים שם בצד. הכי הרבה מצות זה היה הרשעים, אז יצא שלא היה הרבה מה לאכול בשבוע של הפסח, אז זה היה חג של רעב בין החסידים. מגיע היום האחרון של הפסח, אחש"פ, שאז יש הרבה קולות – חסידים מקפידים לא לאכול שרויה במשך כל החג, אבל ביום השמיני כן אוכלים – ואז כל שנה צוה לאשתו ולכל המבשלות לעשות המון קניידלאך (מאכל מסורתי של פסח, שהוא שרויה, אז חסידים לא אוכלים אותו כל החג), וגם הוציא את כל הרשעים וחלק אותם לכולם, וכולם אוכלים את הרשעים, ויש המון מצות והמון קניידלאך לאכול ביום האחרון, כך שאם רעבו משך שבעה ימים היה להם פיצוי גדול ביום האחרון, שיצאו שבעים מכל מצות הרשעים ומכל הקניידלאך.

מה הקשר בין הסיפור הזה לבין הכתר? מה הקשר למשיח? קודם כל, אמרנו בסיפור הראשון של הכתר שהמשיח מתחיל להיות מאוכלי שולחני – שמה מכירים ופוגשים אותו. גם את הכחות המשיחיים של עצמי אני פוגש בשעת האוכל. החג המיוחד במשך כל השנה של אוכל זה פסח – אז אוכלים מצות, מיכלא דמהימנותא, מאכל האמונה. כתוב שאמונה זה רדל"א, שרש המשיח, אז באכילת מצות אוכלים מודעות משיחית – זה חג הגאולה. מכניסים לבטן ולנשמה תודעה של גאולה – בכל דור ודור ובכל יום ויום חייב אדם לראות את עצמו כאילו הוא יוצא ברגע זה ממצרים, והמצות נותנות את השכל הזה. ברור שכל המצות שהחווה מייין הוא כשרות בתכלית ההידור, ואף על פי כן הוא ברוח הקדש מייין אותן לצדיקים בינונים ורשעים, ואת הרשעים אוכלים רק ביום האחרון. כל החג אוכלים צדיקים ובינונים – צדיק אוכל צדיקים ויהודי פשוט אוכל בינונים (ככתוב בתניא, שמדת הבינונים היא מדת כל אדם ואחריה כל אדם ימשוך, וכל אדם צריך לומר על עצמו "הלואי בינוני" כי כל אחד יכול להיות בינוני). אם הכל כשר, אז מה בכל אופן ההבדל כאן? היות שהמצות זה מצות של אמונה, כנראה הבחין ברוח הקדש שלו בשלוש דרגות של אמונה. כתוב שאפילו הפושעים בעמ"י מלאים מצוות כרימון – לכל יהודי יש אמונה בלב, אין יהודי שאינו מאמין בה' בלב. אבל ככלל, ככתוב בספר העיקרים, יש שלוש רמות של אמונה – יש להאמין בה', יש להאמין בתורה (אמת מה', שממילא מחייבת אותי) ויש להאמין במשיח (שהוא יעד מחויב, שה' ברא את העולם בשבילו – בשביל דירה בתחתונים – וזה יהיה, ויהיה תיכף ומיד ממש). מי זה רשע? אחד שמאמין בה', אבל לא בתורה ולא במשיח. מי זה בינוני לענינו? אחד שמאמין בה' וגם מאמין בתורה, ונוהג על פי תורה, אבל האמונה במשיח עדיין חלשה אצלו. מי זה צדיק? הצדיק האמיתי זה אחד שיש לו את כל שלוש הרמות של האמונה, שמאמין שיש הקב"ה והתורה זה אמת ומחייבת אותו בחיי היום יום, וגם מאמין במשיח וזה גורם לכך שכל מה שהוא עושה זה "להביא לימות המשיח". זה בדיוק מה שהרבי השקיע את כל כחותיו במס"נ עבורו – להנחיל את המודעות הזאת לנו, תוך כדי שיחד עם הנחלת המודעות של "להביא לימות המשיח" גם אמר שכבר הגיע הזמן שכל אחד מכם, וכל אחד מעם ישראל, כבר יהיה צדיק. כי להיות צדיק ולהיות חדור במשיח – לפי החסידות זה היינו הך. למה מותר, אם כן, לאכול את הרשעים וכולם צריכים לעשות זאת ביום האחרון של פסח? כי אחש"פ הוא יום של משיח – לכן עושים סעודת משיח, כמנהג הבעש"ט, וקוראים בהפטרות של משיח. כל שבעת ימים זה יציאת מצרים – זה גאולה שהיתה, ומי שמאמין בה' גם מאמין בהסטוריה, לא מכחיש שפעם היתה יצי"מ. מ"ת עדיין קצת בעתיד – יבוא אחר כך, בשבועות – אבל יצי"מ כבר היה. מלך המשיח זה עוד יותר עתידי. כתוב ששביעי של פסח זה כבר מודעות למ"ת – כהוספה על יצי"מ – אבל אחש"פ זה כבר הגילוי של משיח ממש. צריך

להחזיר את כולם בתשובה – באחרון של פסח גם הבינוני (שחסרה לו האמונה החזקה במשיח) ואילו הצדיק (שכל הזמן חי עם משיח) צריכים לחזק אמונה במשיח על ידי אכילת רשע, על ידי שלוקחים מי שחסרה לו אמונה במשיח וגם אמונתו בתורה חלשה, ומכח המשיח מחזירים את כולם במשיח. מה שכתוב ב"היום יום", שבאחש"פ אורו של משיח מתגלה, וממילא כולם חוזרים בתשובה ומגיעים לשיא של "מיכלא דמהימנותא", אמונה במלך המשיח.

הווארט פשוט: קל להאמין בה', וכל יהודי עושה זאת. קצת יותר קשה להאמין בתורה, והכי קשה להאמין במשיח – כי משיח נגד המציאות, מביטים בחלון ולא רואים סימנים ברורים במשיח, וצריך המון תוקף ונחישות-נחשונות בשביל להתחזק ולהאמין במשיח. אמונה אמיתי זו אמונה שהופכת לדעת – שיוודעים זאת, ולא רק מאמינים בזאת, שרואים את המשיח. יהיו הרבה סיפורים של הכרה באנשים, כי הוא חוזה – מכיר באנשים. כאן קודם כל מכיר במצות – כולן כשרות למהדרין, אבל הוא מכיר במהותן, ואת הרשעים הוא משאיר ליום שכולו משיח, ואז זה היום שכל הרשעים באים לתיקונם, דהיינו לחיזוק האמונה והדעת במלך המשיח. לכן שמנו את הסיפור הזה גם בכתר.

חכמה: הסיפור הראשון הוא בעצם ווארט שמפורסם אצל כל חסידי פולין. הרבי הגדול הראשון המפורסם בפולין, אחרי הבעש"ט והמגיד, זה רבי אלימלך מליז'נסק, שבפולין נקרא בעש"ט קטן (אחרי הבעש"ט, שהיה בעש"ט גדול). לו היה ארבעה תלמידים הכי גדולים, ומסורת שלכל אחד מהם מסר חלק מעצמו. זה גם משהו מאפיין במיוחד, שצדיק מוסר את עצמו – את כחותיו וחושיו – לתלמידיו המובהקים. כתוב שאת העינים שלו נתן לחוזה, את מח שלו נתן לרבי מענדלה מרימינוב, את הלב שלו למגיד מקוונין (עבודת ישראל), ואת הפה שלו לאפטער רב (האוהב ישראל). בזכות זה שנתן את העינים שלו לחוזה הוא נעשה החוזה, בעל עינים פקוחות. זה שהוא קבל את העינים זה מיד משייך אותו לספירת החכמה, כי עינים-הסתכלות זה חכמה. בדרך כלל כשאומרים את ארבעת המתנות לא אומרים בסדר זה, אך אמרתי כנגד סוד הוי' – העינים זה חכמה, המח כאן זה שכל, וסתם שכל זה בינה, הלב זה מדות, ושבשם, והפה זה מלכות (מלכות פה תושב"ע קרינן לה, ומאן מלכי רבנן).

גימטריא יפה שהכל כלול בחכמה: **עינים מח לב פה** (כנראה שלכל צדיק יש את הבחינות הללו לחלק) עולה משה. משה רבינו מורכב מארבעת האיברים האלה, וכל צדיק נקרא על שמו – "משה שפיר קאמרת" – והוא מן החכמה, "מן המים משיתהו". משה זה מי ששלם בעיניו מחו לבו ופיו. בתחלה משה היה "כבד פה וכבד לשון" (כבד פה = אלף, כבד לשון = בית, סוד אב), ובסוף ה' רפא אותו – במתן תורה. בכל אופן, יש למשה זאת בשלמות, ובסוף ימיו או שנותן לאחד או שמחלק – החוזה חלק. דומה לכך המסופר במגיד, שאחר הסתלקותו התלמידים הגרילו מי יטהר את אבריו וכל אחד זכה בחלק אחר. גם כשהסתלק היה חי, כפי הסיפור שטבל את עצמו כבחייו בטהרה. הראש נפל בחלקו של אדמו"ר הזקן – זה משהו מאוד חשוב במסורת חב"ד, שאדה"ז קבל את כל הראש של רבו, וכך כל תלמיד קבל משהו אחר. זה שהחוזה מקבל את העינים – משייך אותו מאוד לחכמה.

זה הווארט הראשון, שנכלל כאן בסיפורים, שקבל את העינים. קודם אמרנו שמכיר את מקומו של משיח. יש סיפור מאוד נחמד, שהיו נוסעים אליו תלמידים גדולים מארץ ישראל – עלו לארץ וחזרו לבקר אותו. מי שזוכר תולדות החסידות בארץ, ובכלל בתולדות עמ"י בארץ בדורות האחרונים, אחת הדמויות הגדולות זה רבי שמואל העלער, הרב של צפת. הוא היה בחינת מרא דארעא ישראל בדורו, תלמיד הבת-עין, ויש לו עדיין היום משפחה בארץ – זה שם שכדאי שכל אחד יכיר. הסבא שלו הגיע מחו"ל

לארץ, ומדי פעם גם סבו וגם אביו היו חוזרים לבקר את הצדיקים בחו"ל, ובמיוחד את החזוה מלובלין. מסופר שאביו של רבי שמואל העלער נסע לחזוה, ושהה שם הרבה זמן – שנה או יותר משנה – והיה מאד מודאג, שכל הזמן לא קבל שום דרישת שלום או מכתב ממשפחתו, לא מאשתו ולא מהילדים. היה מאד מוטרד שלא שמע משלום בני ביתו בצפת, אז פעם אחת החזוה קרה לו, הושיב אותו, ואמר לו (כאילו שמדליק מחשב או וידאו ורואה סרט) – כעת אשתך הולכת מהשוק עם סל של ירקות, ויש לך כך וכך בצלים בסל וכך וכך מלפפונים בסל, והולכת מהשוק הביתה. עכשיו בתך יושבת ליד השולחן ושותה כוס קפה. הוא יושב בלובלין, ופשוט רואה מה קורה בצפת – אומר ששלום לכל בני המשפחה, ומתאר בדיוק מה כל אחד עושה ברגע זה, לגמרי משתמש באור הגנוז לצדיקים מששת ימי בראשית, להסתכל מסוף העולם ועד סופו. אחר כך אמר לו – אני מגלה לך את זה לא רק כדי להרגיע אותך לגבי שלום ביתך, אלא גם שתדע שגם כשאתה תחזור הביתה תדע שאני רואה כל מה שאתה עושה, אני מסתכל עליך איפה שלא תהיה.

זה שיש לו הסתכלות כזאת, זה כח החכמה – אור הגנוז לצדיקים בו הוא רואה מסוף העולם ועד סופו, עד לפרט הכי קטן של מספר הבצלים והמלפפונים בסל. אבל מה רוצה לומר בזה? שהצדיק הוא מעין מה שהרבי קבע לילדים לזכור בפסוקים – "והנה ה' נצב עליו ומלוא כל הארץ כבודו ומביט עלי ובוחן כליות ולב אם עובדו כראוי". כמו שצריך להיות מודע שה' מביט בי כל הזמן, כך מי שקשור לצדיק צריך להיות מודע שכעת הצדיק מביט עליו – זה מכניס הרבה יראת שמים. יש אחד שעם הקב"ה מסתדר, אבל צריך לחשוש שאולי לצדיק יש פחות מסבלנות מלה' (או שכן או שלא, אבל צריך לחשוש), ואם הוא מסתכל עלי צריך לשמור מה שאני עושה. קודם כל, להיות בדרגה כזאת זה מדרגת חכמה, וגם היכולת לתת הרגשה כזאת. יש הרבה שמות נרדפים להסתכלות, וכאן זה "ומביט עליו" – "הביטה ממעון קדשך" – וכתוב בקבלה ש-ביט זה שמן באתב"ש (כוונה ביציקת שמן לנרות חנוכה), זה שם של הבטה-חכמה, ושמן שייך לפנימיות החכמה. לפי זה, מי יכול להביט? מי שיש לו "שמן משחת קדש" – תורת החסידות, השמן שבתורה. כשמישהו מביט עלי, אפילו לא צדיק, זה פועל – הבטה פועלת, כשמישהו מביט בי מאחורה אני מסתכל. ביט בלועזית זה קצב, זה דפיקה – "קול דודי דופק" – וכשמישהו מביט בי הוא דופק בקצב קבוע על ערפי, עד שאני פונה. כמו כל דבר, אם מתבוננים במציאות זה עוזר להתגלות – ה' ודאי מביט, אבל אם אני מתבונן בכך זה ודאי פועל שארגיש זאת יותר וגם אפנה לה', וגם להיות בסדר ולשמור עצמי. אותו דבר אצל הצדיק, שהוא יותר מוחשי – לה' אין גוף ודמות הגוף ולצדיק יש גוף, אז אצלי זה יותר פועל חרדת קדש, יראה עילאה שהיא גם בחינת חכמה. אם כן, יש כאן שלושה דברים – כח הצדיק לראות זה חכמה, פנימיות אבא. מה שיכול להקריין זאת ולתת לי להרגיש זאת – גם התפשטות מאותו כח. מה שזה באמת נקלט אצלי, ואני מרגיש שהצדיק מביט עלי, שה' מביט עלי, זה החכמה של הנפש שלי.

הסיפור הבא הוא גם חכמה: אצל כל אחד מגדולי הצדיקים, החל מהבעל שם טוב והמגיד וכולם, אחד מהתפקידים העיקריים של התלמידים הגדולים היה ללכת ולקרב נשמות עם פוטנציאל גבוה להיות מקושרים לצדיק. פשוט לחפש אנשים ולקרב אותם לצדיק. הבעל שם טוב שלח את תלמידו המובהק רבי נחמן מהורודונקא לקרב את המגיד, וכך עד היום הזה. גם הרבי היה שולח חסידים כדי להביא מישהו אליו. כדי שאותו חסיד יצליח, הוא צריך להיות בעל דרגה בפני עצמו – זה אחד התפקידים הכי פנימיים של תלמיד של צדיק, שמסוגל למשוך ולהביא עוד נשמות לרבי. אחד מאלה שעשה זאת אצל החזוה מלובלין זה רבי דוד מלעלוב, מגדולי תלמידיו (שהוא "מסכת בפני עצמה" ולא כאן המקום לספרה), וכמו שר"נ מהורודוק קרב את המגיד, התלמיד הכי גדול וממשיך הבעש"ט, כך ר"ד מלעלוב זכה לקרב מי שאמור

להיות הכי גדול – היהודי הקדוש. וכך היה המעשה: היהודי הקדוש עם החברותא שלו, רבי ישעיה (שגם נעשה אחד מגדולי חסידי פולין), ישבו כבני תורה לא חסידים בבית מדרש ולמדו בשקידה והתמדה תורת ה'. נכנס לבית המדרש רבי דוד מלעלוב, ולא ברור אם קבל שליחות מפורשת מרבו לגבי האברכים הללו או שבא לו מעצמו, ולהפסיק אותם באמצע הלימוד זה לא דרך – זה אסור – אז עמד שם שעה ארוכה וחכה שמישהו יפסיק כדי ללכת לארון ספרים להוציא ספר. ברגע שיפסיקו ללמוד בלהט, ומישהו יקום לארון ספרים, זה זמן טוב בשביל להכניס מילה. באמת כך היה, אחרי שעה ארוכה מישהו קם ללכת לארון ספרים, ואז במלה אחת פנה לשני העילויים הללו ואמר להם "לא המדרש עיקר אלא המעשה", ומיד ברח משם. הוא עצמו היה צדיק, אז הדברים שלו הדליקו אותם ובערו בהם בן רגע – המשפט הזה פעל אצלם איזה תפנית רוחנית, ועל המקום סגרו את הגמרות ורצו אחריו, ושאלו אותו איפה לומדים את זה? אמר להם שלומדים זאת בלובלין – סעו לשם, ודעו שהרבי שם הוא גלגול נשמה של רבי יוסי הכהן, מגדולי התנאים, מחמשת תלמידי הגדולים של ריב"ז. האש בערה בקרבם, ושניהם מיד נסעו ללובלין – גם היהודי הקדוש, ששמו כשם רבו (יעקב צחק), וגם רבי ישעיה. כשהם נכנסו לבית מדרש של החוזה מצאו אותו באמצע שיחה עם ר' פרץ – הסבא של רבי שמואל העלער מצפת, שגם הגיע להיות בלובלין – והשיחה, היות שר' פרץ בא מארץ ישראל והיה בקי בכל קברי הצדיקים בארץ, נסובה סביב קברי הצדיקים. כך דברו שעה ארוכה על כל הקברים, עד שהגיעו לקבר רבי יוסי הכהן, וברגע שר' פרץ מתחיל לדבר ולמקם את הקבר של ר' יוסי הכהן החוזה פונה אליו ואומר – אני הוא. זה הדבר הראשון ששמעו, וגם זה שר"ד מלעלוב ספר להם את זה זה רוח"ק גלויה, שספר להם דבר שהוא הראשון ששמעו מפי החוזה. מה כתוב בפרקי אבות פ"ב על רבי יוסי הכהן? אותו ריב"ז שבח כ"חסיד". ידוע במסורת החסידות, כתוב ב"היום יום", שיש ארבע מדרגות – צדיק, ישר, תמים, חסיד. הכי גבוה זה החסיד, ובו יש כמה מדרגות, שהכי גבוה זה "איזהו חסיד? המתחסד עם קונו, עם קן דיליה, ליחדא קוב"ה ושכינתיה בתחתונים". לפי החסידות – וזה אחת הסיבות שנקרא חסידות – חסיד זה הכי גבוה, יותר מצדיק ומישר ומתמים (מדרגה אליה צריכים להגיע תלמידי תו"ת). סתם חסיד בחז"ל זה רבי יוסי הכהן. ומה הוא אומר שם (שמזה אפשר להבין מי זה חסיד)? "הי ממון חברך חביב עליך כשלך, והתקן עצמך ללמוד תורה שאינה ירושה לך, וכל מעשיך יהיו לשם שמים". ידוע שהרמב"ם, שהרבי כל כך קשור אליו ומקשר אותו למשיח, כותב בכמה וכמה מקומות (בשמונה פרקים ועוד מקומות) שאם יש מאמר אחד של חז"ל שכולל את כל התורה כולה ואת כל עבודת ה', כלל גדול בתורה שבעל פה, זה דברי ר"י הכהן – "וכל מעשיך יהיו לשם שמים". בחז"ל יש עוד פסוק, "בכל דרכיך דעהו", ויש ענין שלם להבין הבדל ביניהם לפי החסידות. אך לפי הפשט של הרמב"ם, כותב שאם יש ביטוי אחד שכולל כל עבודת ה' זה "כל מעשיך יהיו לשם שמים" – זה שהוא אומר משפט זה, גם שם אותו במקום מאד מיוחד בחכמי ישראל, שדרך נשמתו נאמר הכלל הכי גדול בתורה.

כל הסיפור הזה הוא סיפור של חכמה. לא נדבר על חכמת התלמיד, שתלמיד שרוצה לקרב מישהו לרבי צריך הרבה חכמה, אבל עצם העיסוק בתורת הגלגול שייך לחכמה (כפי שלמדנו לפני שבוע, כשדברנו על האר"י הקדוש). הוא בכלל רואה, ויש כאן פן מיוחד של ראית גלגולים – רואה את הגלגול של עצמו. לראות גלגולים זה חכמה. הייתי יכול לחשוב שחסיד זה חסד, אבל הרבי רש"ב כותב שזה חסד עם יפנים, והיפנים זה חכמה – שרש החסיד זה נקודת הבטול של החכמה. זה מקבל מעטף ובטוי של חסד, אבל הנקודה העצמית של חסיד היא חכמה. רבי יוסי הוא כהן – בפשט כהן זה איש חסד, אבל כתוב ששרש החסד בכהונה. וכן ר"י הכהן מכון לנקודה הכוללת את כל התורה שבעל פה – לפי דעת הרמב"ם

– זה גם נקודת חכמה, זאת אומרת שהוא נקודת החכמה. חכמה זה נקודה – נקודה אחת שכוללת הכל. גם לפני שאומר זאת, אומר "התקן עצמך ללמוד תורה שאינה ירושה לך" – לימוד תורה בכח עצמו. לפעמים כתוב שהתורה כאן ירושה – "מורשה קהלת יעקב" – אך כאן אומר שצריך להתאמץ ללמוד תורה, וזה חכמה, שהרי "אורייתא מחכמה נפקת".

היו שלושה דברים – קודם כל שזכה בעיני הרבי, ואחר כך שתי דוגמאות, של ראית ההוה (בראית ירקות בסל, עם מוסר השכל של "ומביט עליו") ושל ראית העבר (ראית גלגולים, ובמקרה זה שרש גלגול עצמו, ובפרט שגלגול זה כולו אומר חכמה). אנו עושים חוזה סיפורים שהם מועט המחזיק את המרובה, כי יש הרבה סיפורים והיינו צריכים לצמצמם, וזה שלושה שממחישים חכמה-ראיה שלו.

בינה: שני סיפורים, שישלימו ח בג"ר – אחד על "המתקת הדין בשרשו" ושני על "כל ימיו בתשובה", שני יסודות של בינה.

הסיפור הראשון זה המתקת הדין: קודם אמרנו שהתלמיד הכי גדול של החוזה זה היהודי הקדוש, אך יתכן שיחלקו על זה. אולי הד"ח מצאנו יאמר שרבו – רבי נפתלי מרופשיץ – הכי גדול מתלמידי החוזה. פעם אחת רבי נפתלי מרופשיץ הביא את בנו – אברך צעיר שרק התחתן (אולי בן שש עשרה או שבע עשרה) – לקבל ברכה מהחוזה. מה המנהג? כל אחד שרוצה לקבל ברכה כותב צעטל ומכניס אותו בלי לדבר. הבן של רבי נפתלי נכנס, ונתן את הפתק, והרבי הסתכל בעינים פקוחות ואומר "נעבעך, נעבעך". זה לא נשמע הכי טוב, וכמובן שהאברך הצעיר נכנס לפאניקה. **נעבעך = רבי, נעבעך נעבעך = משיח בן דוד** – אם היה עוסק בגימטריאות יכול היה להפוך זאת מיד (ואם כבר גימטריא: רבי יעקב יצחק מלובלין = 770, טוב לחב"דניקים, לקשר אותו לבית חיינו, בית משיח). נכנס לפאניקה ויצא לאביו, ואמר לו מה הרבי אמר – מדאיג ביותר. זה קשור גם לחדס, לקמן – יש צדיקים שאי אפשר לשאול אותם פעמיים. אפילו אצל הרבי, אם שאלו פעם אחת ולא הסתדרה התשובה למישהו היו אנשים 'נועזים' (לגריעותא) שרצו לשאול שוב. רוב הצדיקים לא אוהבים זאת – אמרתי את המלה שלי, ואין פעם שניה. אצל החוזה לא היה כך – זה חידוש גדול, משהו אופייני – והיה מותר להכניס את הפתק עוד הפעם. זה חידוש גדול שרבי יקבל פתק שוב, אחרי שכבר אמר משהו, אבל אי אפשר לשהות אחרי שאומרים לך "נעבעך נעבעך" – רבי נפתלי אמר לבנו מיד להכניס את הפתק שוב. שוב החוזה הסתכל על הפתק ואמר "נעבעך נעבעך". זה עוד יותר גרוע – פעמיים. רבי נפתלי אמר – לא יכול להיות, צריך להכניס עוד הפעם. בפעם השלישית החוזה אמר – "לא רחמנות על ילדה צעירה שהרה עם תאומים? לא 'נעבעך נעבעך'?" זה אחד שהתחתן רק לפני שבוע, ובסוף ה"נעבעך נעבעך" זה היה שילדה צעירה – בת 12-13 – וכבר יש לה תאומים בבטן. זה מה שיצא בסוף מה"נעבעך נעבעך" – שהאשה הצעירה הרה עם תאומים.

אמרנו שזה סיפור של המתקת דין. ננתח את הסיפור קצת – אפשר לומר שזו היתה הכוונה מהתחלה, שזה מה שהרבי ראה, ילדה צעירה עם תאומים בבטן, ולכן אמר "נעבעך נעבעך". אבל אפשר לומר לא ככה. אם מאמינים שכל מה שצדיק אומר זה ודאי טוב, אז גם אין מקום להחרד מאמירה כזו שלו – זה ודאי טוב. אבל אם גם רבי נפתלי, מגדולי הצדיקים תלמידי החוזה, היה בווער לו שחייבים שוב להכניס את זה לרבי, ופעם שלישית, עד שהוא עצמו ימתיק את זה – אז סימן שצריך המתקה. ביתר עומק, יתכן שבלב לבו כבר מהתחלה היה בכך מקום לתאומים בבטנה, אבל כל זמן שלא ימתיק בפיו בעצמו זה מקור לדין, "מינה דינין מתערין". אם כן, יש שתי אפשרויות לפרש – או שאצל הרבי במודע בתחלה ה"נעבעך נעבעך" היה משהו אחר, עד שהוא עצמו שינה זאת והמתיק את הדין, או שגם אצלו בפנימיות זה היה

הדבר הזה, אבל כל עוד שלא נותן לזה ביטוי מפורש יכול להסתעף מזה דינים, ולכן חייבים עוד הפעם ועוד הפעם עד שבעצמו יאמר שזה על תאומים לאשה צעירה שיקשה עליה לשאת הריון זה. חוץ מזה שיש כאן יסוד מוסד של צדיק ממתיק דין – כח של בינה – גם כל הסיפור הוא בינה, סיפור של הריון עם תאומים, רחם האם, אמא עילאה ותבונה, לכן הסיפור הזה כולו אומר בינה, כח הבינה של הרבי. בכח הבינה הוא מסוגל, בעצמו, לפרש את כל מה שהוא רואה. עוד ווארט – מה שהרבי אומר זה מתוך ראייה, זה כמעט תגובה ספונטאנית אצל הרבי עצמו, רואה מה שרואה ומה שיוצא מפיו זה ספונטני. לכן, אם מה שיוצא לו מהפה לא נשמע אצלי הכי טוב, צריך קצת להתעקש – אפילו לעזור לרבי – שימתיק זאת, שיעשה עם זה משהו.

הסיפור השני דומה לסיפורים אצל הרבה צדיקים: החוזה נהג כאר"י הקדוש (ומשמעותי שהסתלקותו בהיקף הסתלקות האר"י) – מנהג שלא רבים נהגו כמוהו – שכל ערב שבת כשהיה מעביר על הפרשה שמו"ת היה עושה זאת מתוך ספר תורה כשר. היה מוציא מארון הקדש ספר תורה כשר, ועליו עושה שמו"ת, וגם החוזה מלובלין נהג כך. להוציא מהארון ספר תורה זה נותן הרבה יראת כבוד לשמו"ת, אז כל פעם שהיה מוציא ס"ת מהארון כדי לעבור על הסדרה – היה עומד ליד הספר, דבר קדוש, וצועק לעצמו את הפסוק "ולרשע אמר אלהים מה לך לספר חוקי". מוציא ס"ת ושם על הבימה, ופתאום 'תופס עצמו' ואומר לעצמו – מה אתה עושה עם ספר התורה שלי לספר את החוקים שלי?! ואז, אחרי שאמר לעצמו "ולרשע אמר אלהים מה לך לספר חוקי", מיד הרים ידיו ואמר "איך טו תשובה" – אני חוזר בתשובה. אז פנה לעצמו ואמר – אבל לפני שבוע אמרת אותו הדבר! ואמר – אבל עכשיו אני מתכוון באמת. כך זה חזר על עצמו מידי שבוע. גם על הרבי ר' זושא מאניפולי מסופר שכל לילה לפני שהלך לישון היה מסיים – עשה חשבון נפש וסיכם שסה"כ היום זושא לא היה בסדר, אבל מחר יהיה בסדר, אבל גם אתמול בלילה אמרת כך? הלילה באמת! זה מוטיב שחוזר אצל הרבה צדיקים – מוטיב שהבעש"ט למד מרס"ג (כנודע הסיפור השלם בזה). המיוחד אצל כל צדיק זה באיזה גוון בא המוטיב הזה. כאן זה בערב שבת קדש – שכתוב עליה שהיא תשו"ע, שבת אותיות "תשב אנוש עד דכא ותאמר שובו בני אדם", ולכן עיקר הזמן לעשות תשובה זה בליל ששי (ככתוב בתניא). כאן רואים שקדושת הספר תורה אמורה לזעזע את האדם – כמו שבסיפור שספרנו לילדים, שצריך לעמוד מול האמת הערומה כדי שאדם יחזור בתשובה כדבעי, ואין לך דבר כמו ההרגשה שאדם פותח ספר תורה שמעוררת לתשובה ול"כל ימיו בתשובה" – זו עבודת אמא עילאה, תשובה תמידית לה'. אולי רק עוד נקודה אחת – לפעמים מפרשים שבשביל תשובה תמידית לא צריך להיות רשע, וגם צדיק צריך, כי אין סוף למדרגות ו"ילכו מחיל אל חיל", אך כאן אחד הדגשים שמרגיש רשע לגמרי בשביל לשוב. בסיפור של רס"ג הלימוד הוא שעד כה לא הכרתי אותך, ולפי ההכרה של כעת – עד כה הייתי רשע. מאיפה באה לו ההכרה שאני עושה תשובה? כנראה מהמצות של הרשעים שאכל באחש"פ – התגלות עתיקא באמא.

עד כאן ח סיפורי ג"ר. אחר כך דעת-חסד-גבורה זה יחידה אחת.

דעת: יש עטרא דחסדים ועטרא דגבורות, שאחד בעצם, אז נרכיב סיפור אחד משני קטעים – אחד שהיה אצלו כעדיין היה תלמיד אצל רבי אלימלך, ועוד סיפור אחרי שנעשה רבי, והוא כעת החוזה מלובלין: אמרנו שדעת זה הכרה – להכיר אנשים. הסיפור הראשון שפעם בדרכו לליז'נסק נכנס לבית מדרש, ושם ראה יהודי שמאד משך אותו – יהודי שמתפלל בדבקות ולומד תורה וכו' – אז הוא הלך והשפיע עליו לבוא עמו לרבי (כנ"ל שאחד מתפקידי חסיד זה לצוד נשמות לרבי – במיוחד אם הנשמה עושה רושם

של דג שמן, כדאי להביא לכבוד שבת דג שמן לרבי, שה'דגים' האלה זה עיקר העונג שבת). לא כמו בסיפור של רבי דוד מלעלוב, כאן הלך ודבר איתו שאם כך עובד ה' כדאי שיבוא לרבי וכו' – והביא אותו לרבי. הוא נכנס לרבי, שנתן שלום לחווה והתעלם מאותו יהודי לחלוטין. כך זה נמשך – אותו אחד לא קיים במציאות. בסוף אותו יהודי הלך חזרה, אחרי שלא קבל שום התייחסות מהרבי. אחר כך הרבי קרא לחווה תלמידו, שכנראה שכמה שהוא חווה – הוא לא חווה לגמרי (זה הווארט של הסיפור), ואמר לו שידע שאותו אחד הוא לא מצד הקדושה אלא מצד אחר, לא מסטרא דקדושה אלא מצד אחר. עד כאן, זה קטע אחד.

הקטע המשלים הוא שבהיותו רבי פעם אחת החסידים שלו באו בהתפעלות נוראה ואמרו שיש איזה יהודי בלובלין שעושה מופתים – יהודי שלא מכירים שהוא צדיק הכי גדול, אבל זה בדוק ומנוסה, הוא פוקד עקרות ורופא חולים. החווה אמר לכמה מתלמידיו לעקוב אחריו מה מנהגיו – עקבו אחריו וראו שאותו אחד מקפיד כל יום, אולי אפילו כמה פעמים ביום, ללכת לטבול במקוה. זה משהו מצוין, אז הם חזרו לחווה וספרו לו שהדבר המיוחד היחיד שראינו אצלו זה שמרבה לטבול. אז המגיד צוה עליהם לנעול את המקוה בפניו – כל פעם שתראו שהוא הולך למקוה תדאגו שיהיה נעול, שאין מקוה. זה לכאורה למנוע מצוה מיהודי, אבל כך הרבי אמר וכך עשו. תקופה ארוכה הוא לא יכול היה לטבול, ואחרי שעברה תקופה שאין לו מקוה הוא הפסיק לעשות מופתים. זה סוף הסיפור. כלומר, החווה דאג לגמור לו את הקריירה של המופתים בכך שפקד לנעול המקוה בפניו.

מה הקשר בין שני הסיפורים? אף שלא ספרו את הסיפורים יחד, אפשר לומר בפשטות שהסיפור השני הוא תיקון של הראשון. הכל זה תיקון הדעת – דעת זה להכיר מאיזה צד התופעה הזו או האדם הזה בא. אם התופעה צומחת מדבר בלתי טהור לחלוטין צריך לדחות זאת – בשביל זה יש "שמאל דוחה". "שמאל דוחה וימין מקרבת" זה גם שיקול דעת – לכן זה סיפורי דעת, צריך הרבה שיקול דעת מה לקרב ומה לדחות. מהסיפור השני רואים דבר מדהים – משהו פועל ישועות ועושה מופתים. זה כמו שהיום יש מרפאים למיניהם, ומספרים סיפורי אמת איך רפאו. לפעמים צריך לעצור זאת – שלא יקבל כח מהמקוה ולא ירפא. הרמב"ם כותב שמקוה זה מי הדעת (יכול להיות יסוד אמא ויכול להיות קשור לדעת). החווה ראה שאדם זה לא בסדר, לא מושלם, אבל בזה שעושה מופתים ודאי מקבל את הכח מדבר שבקדושה – יונק מהקדושה – וכדי להפסיק אותו צריך להפסיק היניקה מהקדושה. כמה שזה מוזר, צריך לא לתת לו לינוק כח מקדושה כדי שיפסיק לעשות מופתים (שגם נשמעים טוב – לא טוב לעזור לאנשים?). זו דוגמה לשיקול הדעת של צדיק – שצריך להפסיק. בסיפור הראשון, שעדיין תלמיד, אין לו שיקול הדעת בשלמות – כי אין לו הכרה בשלמות. כל יהודי הוא חסיד, בכך שרוצה לקרב ולא לדחות – זה הכלל, לקרב, ולדחות זה יוצא מן הכלל – רק רבי יודע מה היוצא מן הכלל (ואין כלל שאין בו יוצא מן הכלל). רבי אמיתי זה אחד שדעתו שלמה כדי גם להכיר את היוצא מן הכלל ולדעת היכן צריך להפסיק יניקה מקדושה כדי להפסיק תופעה שהוא לא כלי אליה – כשהוא לא כלי התופעה זה ערוביאי של טוב ורע (עץ הדעת טוב ורע), כמו שאומרים על כל ההילרים ככלל, וערוביאי כזו צריך לדחות, עם הטוב שבה, כי מעורב ביחד ולא טהור.

זה סיפור אחד הכולל שנים של דעת הצדיק.

חסד: אמרנו שהיה חבר של החווה אצל הרבי ר' אלימלך – רבי מנחם מענדל מרימינוב (הוא קבל את המח והחווה את העינים) – והיה הבדל מאוד בולט בחצרות שני צדיקים אלו. ברימינוב, כשרק היו נכנסים לחצר הרבי ולבית המדרש, היתה נופלת אוירת אימה ופחד – היתה שם אוירה של מורא שכינה, משהו בלתי

מוסבר בשכל, שרק נכנסים לחצר הרבי ואדם מקבל פחד אלקים. בלובלין בכלל לא היה כך – היתה אורה מאד פתוחה, נינוחה, שמחה, בלי לחץ ופחד ושום דבר. הם היו חברים, ופעם אחת הרבי עצמו הסביר – יש צדיקים שענינם, לפי שרש נשמתם, הוא להטיל אימה, אבל אני מצד החדש, ואיני יכול להטיל אימה על אנשים. זה לא עניני להטיל אימה, כי אני מצד החדש – כמו אברהם אבינו, שביתו פתוח לכולם וכולם מרגישים טוב. זה כלל חשוב, יש צדיקים שאינם יכול להכנס חפשי לתוך הבית שלהם, וזה פחד להתקרב לצדיק, ויש צדיק שהוא מאד חפשי. זה סיפור אחד שהכי פשוט ששייך לחדש – שהוא עצמו אמר שחברי תלמיד שמטיל אימה ואני צדיק שלא מסוגל לעשות זאת (לא בא לי ולא עניני). כמובן, אין הכוונה שהחסידים זלזלו בחצר של הרבי – ודאי לא היה כזה דבר – אך בכל אופן היה תופעה נכרת, ההבדל בין החצרות.

עוד סיפור דומה לזה: פעם ספרו לרבי על צדיקים שהיו אומרים נבואות שחורות. יש גם היום הרבה כאלה – רבנים למיניהם שאומרים נבואות שחורות, כל מיני ניחושים מה הולך לקרות, ויכול להיות שיש להם גם כוונות לעורר בתשובה (אוי ואבוי מה יקרה אם לא תעשו תשובה). בדרך כלל זה מגידים של פעם, לפני הבעש"ט, שהחסידות פסלה – אבל אחרי הבעש"ט, הכל יחסית, עדיין היו צדיקים (לא רמ"מ מרימינוב, אבל אחרים) שהיו לפעמים מנבאים שחורות. החוזה מלובלין הגיב, כששמע סיפור כזה, שאנחנו בברכת ההפטרות בבית הכנסת – בכל שבת וחג – אומרים "הבוחר בנביאים טובים ורצה בדבריהם". זה ווארט מאד פשוט, שמאד כדאי שנזכור אותו בשמיעת הברכה, שהקב"ה בוחר רק בנביאים טובים. יש נביא לא טוב? נביאים טובים זה נביאים שמתנבאים טוב.

אפשר לשאול – ירמיהו הנביא לא היה טוב? יש הרבה נביאי אמת שאמרו נבואות לא טובות?! צריך לומר, וכך כתוב בפירוש, שיחזקאל וירמיהו כשהיו צריכים לומר נבואה לא טובה זה היה בכפיה גמורה – יד ה' חזקה עליהם – כמו להבדיל שה' שם חכה בפיו של בלעם והכריח אותו לברך את ישראל במקום לקלל. כך ויותר מכך כשנביא אמת צריך לומר משהו לא טוב – הוא בעצם טוב, וקשה לו לומר רע. ה' בוחר בנביא שבעצם טוב, שאז נטיתו למשוך נבואות טובות. ידועים דברי הרמב"ם (שהרבי מביא תמיד) שנבואה רעה אפשר לבטל, והנביא מנסה לעשות זאת ככל יכולתו, ואילו נבואה טובה אי אפשר לבטל. אדרבה, כנראה ירמיהו הנביא (שכתב איכה) הוא הכי טוב מכולם, ולכן דווקא ה' הכריח אותו לומר זאת, כי כאשר יוצא מפיו זה יומתק אוטומטית ויתהפך, או מיד, או בקרוב ממש. יש שם טוב בעצם. האריז"ל (שהילולא שלו לפני כמה ימים) כתב שיירמיה, יותר מכל הנביאים (כעת קוראים נבואות נחמה מישעיה, אבל ירמיה לכאורה נביא הזעם והחורבן, ויחזקאל באמצע), הוא הגלגול העיקרי של משה רבינו (בין ישעיהו וירמיהו ויחזקאל, שלושת הנביאים הגדולים). על משה רבינו כתוב "כי טוב הוא" – הוא רבן של כל הנביאים וגם רבן של כל הטובים, אין נביא טוב יותר ממנו, הוא תמיד נוהג בעין טובה, והאריז"ל מגלה שדווקא ירמיהו הכי שייך אליו. היות שנביא אמת הוא בעצם אחד שרק רוצה שדרך הצינור שלו יעבור טוב לעם ישראל, אז אפילו כשה' מכריח אותו להתנבא אחרת, במוקדם או במאוחר יתגלה כטוב. מנביא טוב בדרך כלל נשמע במפורש דברים טובים, ולא יאמר דברים שחורים. היום אין נבואה, ואחד הפירושים של זה הוא שהיום אין הצטדקות לנבא שחורות בכלל. בזמן שהיתה נבואה יכול להיות יוצא מהכלל שנביא אמת יאמר משהו לא טוב – יש נבואה, יש בעל כרחו – אבל "קלקלתנו [שאינן נבואה] היא תקנתנו", שהיום כל החזון צריך להיות טוב ואין הצדקה למשהו אחר. אין נבואה – אין שום אפשרות לומר משהו לא טוב. זה ווארט של החוזה – פירוש של הברכה "הבוחר בנביאים טובים".

עוד סיפור (אחרי שני ווארטס) בספירת החסד: היה אחד מתלמידי החווה שישב בבית המדרש של הרבי והרהר בלבו – עוד מעט ה'קעסט' שלי הולך להגמר (אם לא יודעים מה זה 'נעבעך' לא יודעים מה זה 'קעסט' – זה התחייבות של ה'שווער', אם יודעים מה זה, לפרנס את החתן במשך כמה שנים; חתן צעיר, בפרט בן תורה לא עובד, אלא מקבל קעסט – השאלה רק כמה שנים), ומה אני הולך לעשות בחיים? עכשיו ב"ה כשיש לי קעסט אני שוקד יום ולילה על התורה והעבודה, לומד ומתפלל ויושב בצלא דמהימנותא של הרבי, אך כשיגמר אצטרך לעבוד. החליט שלצאת ממסגרת התורה איני מוכן – אני אחפש להיות מגיד שיעור באיזה ישיבה, או, אם לא אמצא, אז מלמד בחדר, וכך חשב כמה אפשרויות מה יכול לעשות כדי לא לצאת ממסגרת התורה כי דבוק בה, ואז המשיך להרהר ואומר לעצמו בלב, שאם לא אקבל שום עבודה בכלל יותר טוב לי להיות מחזור על הפתחים מאשר לצאת לעבוד, כי זה ינתק אותי לגמרי מעבודת ה'. כך קבל החלטה בפנים בלב – אחפש קודם משהו תורני לעשות, ואם לא אצליח למצוא עדיף לי לחזור על הפתחים ולא להפסיק ללמוד. כך הוא חושב בלב, ותוך כדי זה נכנס החווה לבית המדרש ופונה אליו ואומר לו חזק מאד – אל תעורר דינים על עצמך! תבטל את המחשבות האלה – אל תעורר דינים על עצמך. הוא צייר לעצמו, כמו סרט במחשבה, וראה עצמו מחזור על הפתחים במקום להתנתק מלימוד. על זה אומר לו לא לעורר דינים על עצמו. קודם כל, רואים מהסיפור שההרהור והדמיון של האדם מאד משפיע. הוא ודאי חשב לעצמו שהוא צדיק גדול, שכל כך דבוק בתורה שלא מוכן בושם פנים להתנתק ממנה.

רואים שהרבי הזה הוא נגד דינים, ולהיות עני מחזור על הפתחים – גם אם יש לך בכך כוונה – זה דינים. קודם אמרנו שהוא גלגול של ר"ה הכהן, החסיד, שאמר "כל מעשיך יהיו לשם שמים". האברך יכול לחשוב שזה "כל מעשיך יהיו לשם שמים", אבל זה לא – הוא אומר לו שיהודי צריך להיות חיים טובים, ולא לחזור על הפתחים, בשום פנים. צריך לצייר חיים טובים. ידוע שיש צדיקים שאוהבים עניות, ויש צדיקים שאוהבים עשירות – כמו הרבי שלנו. החווה גם היה בעד נפוליאון, נגד אדמו"ר הזקן, כי רצה שיהיו עם חיים טובים (זה אחד החישובים, אבל הכי פנימי שחשב שזה יקדם ביאת המשיח). בכל אופן, רואים מסיפור זה גם מדת החסד – לא להמשיך דינים. כתוב "כך היא דרכה של תורה, פת במלח תאכל ובמים במשורה תשתה" – יש הרבה מה לומר על זה, אבל כנראה שזה לא בדיוק הציור של החסידות בדווקא (אם כי יש המון צדיקים שקיימו זאת בעצמם, כמו שספרנו לפני כמה שבועות על רבי שלמה מקרלין – שקיים זאת עד שמשפחתו רעבה ללחם – אבל אמרנו שגם ודווקא לאור החסידות זו הנהגת תהו, ולא תיקון). עכ"פ, אומר לו לא לעורר דינים על עצמו – "אנן בחביבותא תליא מילתא", כל דרך החסידות שיהיה בטוב הנראה והנגלה. השלמנו שלושה דברים של חסד.

גבורה: יש שני סיפורים של גבורה. כמו שנספר בהמשך, החווה הקפיד – כל הקפדה וחומרה זה גבורה – יותר מכל דבר אחר על שמירת העינים (קשור כמובן לכך שקבל עיני רבו). צדיקי אותו דור, כמו ר"מ מוטרנוביל, אמרו שהוא חד בדרא בשמירת העינים – כפי שנספר. כמה שהחצר שלו היתה נינוחה, ולא עם אימה, אך מאידך ידוע שמכל הצדיקים הוא הכי הקפיד על "שמירת העינים". מי שרוצה לדעת השקפת חב"ד על שמירת העינים – זוה חובה על כל תלמיד, מהדברים הראשונים שנכנסים כאן לשיבה ולכל ישיבת חב"ד (בפרט במקום כזה, כמו תל אביב) – זה ללמוד פרק שני בקונטרס העבודה. זה הפרק היחיד שמוקדש לנושא שמירת העינים בתורת חסידות חב"ד. כמובן, שמירת העינים הכוונה לא להסתכל על נשים וכו' – קשור לשמירת הברית. הוא הכי הקפיד על זה בגלוי, וגם תבע זאת מתלמידיו – זה מתאים לו, כי אם זה הדבר הכי יקר שקבל צריך הכי לשמור עליו.

[היו צדיקים שממש נהגו הפוך, כסיפור המפורסם (רק מאמר מוסגר כאן, לא מ-חוזה סיפורי החוזה) שפעם החוזה נסע לבקר את רבי ברוך ממעזיבוז. רבי ברוך היה ראש הצדיקים, אך עם חסידים מעטים, והחוזה בא עם הרבה תלמידים לשבות אצלו. היה לרבי ברוך בית מדרש קטן, והוא היה דורש בסעודה שלישית בשבת, והמנהג היה שכאשר הרבי ר' ברוך אמר דרשה כל החסידים ישבו סביב השולחן וכל בנות הבית – האשה והבנות וכל הנשים – הצטופפו לשמוע דברי הרבי (לא היה מקרופון, וזה היה בשבת). כך היה מקובל, וכאשר החוזה בא עם כל הפמליא – קודם היה צפוף, וכעת סופר-צפוף. הרבי ר' ברוך יושב בראש השולחן, ולידו החוזה, ופתאום החוזה נדהם לראות שעם כל הצפיפות נכנסות נשים לבית המדרש ומצופפות על ראשי הגברים לשמוע את התורה. שומו שמים – אין כזה דבר בעולם. החוזה היה צריך להתאפק לא לקום ולצאת, זה הרי ראש הצדיקים, אך הביע אי שביעות רצון בגדול – פנה אליו ואמר, הרי כתוב "העבר עיני מראות שוא" איך אתה מרשה כזה דבר? רבי ברוך ענה שלא כתוב "העבר שוא מעיני" אלא "העבר עיני מראות שוא", שיהיה פה כל השוא אבל עיני לא יראו זאת. זה ווארט מאד מפורסם, רק להראות שזה הנהגות שונות אצל צדיקים.]

פעם אחת החוזה נסע לבקר את רבי שמעלקע מניקלשבורג, אחי בעל ההפלאה, מגדולי הצדיקים תלמידי המגיד (היה מבוגר מהחוזה, והחוזה נוסע אליו כצדיק צעיר יחסית אל צדיק יותר מבוגר). המגיד שלח את שני האחים הללו לגרמניה, מקום פרוץ יחסית לפולניה, והם עשו חיל מאד מאד מאד – הם היו שתי הנשמות שיכלו להאיר את גרמניה. החוזה אף פעם לא היה במקום כזה, שללכת ברחוב זה כמו רמת אביב ג', אז כשבא לניקלשבורג הוא פשוט שם מטפחת על עיניו ואחד החסידים הובילו אותו. היתה שם אשה אחת, שראתה שמובילים מישהו עם מטפחת על העינים, וזה נורא הצחיק אותה – היא התחילה לצחוק בקול גדול על יהודי זה, על תופעה מוזרה זאת. צחקה הרבה – עד שקרה לה דבר לא טוב, קפידא של הצדיק (במודע או שלא במודע). כשהדבר הזה נודע לר' שמעלקא הוא אמר לחוזה – לך מכאן ואל תבקר כאן שוב, אין לך מה לעשות בניקלשבורג (ברמת אביב). זה הסיפור (ר' ברוך רק הקדמה לזה). רואים מסיפור זה שאת החוש הכי יקר לצדיק הוא שומר חזק. ככלל השמירה זה גבורה, ובפרט הדבר הזה – שקשור גם ליסוד, כי זה חלק משמירת הברית. גם זה שאם מישהו צוחק עליך הוא נענש, זה גם מדת הפורענות שמצד הגבורה. לכן, אם אתה מסוכן להזיק לבריות, כדאי שלא תסתובב כאן – זה סיפור שבכללות הוא גבורה של החוזה.

עוד סיפור, שחשבנו לספר לילדים – הוא הכי ציורים – אך גם קצת מפחיד, לכן לא ספרנו, אבל בשביל לשמוע את הסיפור הזה צריך להכנס לראש של ילדים: היו לחוזה שני חסידים סוחרים, ופעם אחת באו להפרד מהרבי וזה היה בלילה. הרבי אמר – מה אתם יוצאים בלילה? כתוב שאדם צריך לבוא בכי טוב ולצאת בכי טוב. הסבירו לרבי שיש איזה מסחר שחייבים לצאת בלילה, אז הוא לא הגיב ונתן להם לנסוע. הם נוסעים בדרך, באמצע הלילה, ופתאום אבדו את הדרך. נסעו ביער, באובדן דרך, וראו מרחוק איזה אור – התקרבו לאור (יש הרבה סיפורים עם המרכיב המשותף הזה) וראו שעושים שם חתונה יהודית. בראש השולחן יושב איזה זקן, עם הדרת פנים, וכולם יושבים מסביב ושומחים בחתונה. יש חתן וכלה, אבל לא רוקדים, והם שואלים למה לא רוקדים אלא רק יושבים, ואמרו להם שלא רוצים לרקוד לפני שיבוא ר' משה בדחן ויעשה בדחנות. תיכף אמרו שאמרו זאת הגיע ר' משה הבדחן, עלה על השולחן והתחיל לומר בדחנות כמנהג ישראל (צריך לדעת שזה מנהג ישראל בחתונה יהודית – לא הרבה ראו – שמשלמים כסף לבדחן מומחה, יותר מלתזמורת, והבדחנות זה עיקר החתונה, לכן הרבה צדיקים הכי גדולים היו בדחנים במקצוע לפני

שהתפרסמו כצדיקים, כמו רבי נפתלי מרופשיץ ורבי אייזיק מהומיל, המשיכיל בחב"ד, כי בשביל בדחנות צריך להיות פקח). הבדחן התחיל לומר בדחנות, הצחק, וכולם קמים לרקוד בשמחה. תוך כדי הריקוד הם רואים תקרת הבית נפתחת, ויורדת מהשמים יד עם חרב מלובנת, והיא דוקרת את רבי משה הבדחן מהבטן לראש וזורקת אותו החוצה דרך הפתח של התקרה. ואז כולם יושבים ליד השולחן, ועוד הפעם שקטים – הם כבר היו בהלם, כמובן, מה קורה כאן? אבל גם שאלו מה זה, ואומרים להם שמחכים עד שיבוא ר' משה הבדחן, ובאמת כעבור כמה דקות הוא נכנס שוב והכל חוזר על עצמו. ככה חוזר הסיפור כמה פעמים מחדש. באיזה שלב שני החסידים האלה, שחוזים כאן בכל המחזה הנורא הזה, מבינים שהם הגיעו למקום של החיצונים – שזה איזה עונש מהשמים לאותו אחד. באיזה שלב, לפני שעולה על השולחן, התקרבו ושאלו אותו – מה קורה איתך? למה מגיע לך הדין הזה? אמר להם – בחיי הייתי בדחן, ובכל החתונות הייתי מקל ראש עם הבנות והנשים, בדברי ליצנות וכו', וזה העונש שלי. שאל אותם מי הם. כל יושבי השולחן, כולל הזקן בראש זה שדים, אבל אתם בני אדם – מי אתם? אומרים שהם חסידי החווה, והוא התחנן שכאשר יצאו ילכו מיד לרבי ויעוררו רחמים עליו שהתיקון שלו יגמר. כך היה – יצאו מהבית, ומיד מצאו עצמם על דרך המלך, ובמקום להמשיך למסחר מיד חזרו חזרה לרבי וספרו לו את כל הסיפור שראו עיניהם. הרבי עשה מה שעשה לגבי תיקון הנשמה – לכך לא הגיב להם – אבל להם אמר ששלחתי אתכם לשם לראות את זה, כדי שתראו ש"אית דין ואית דיין" בעולם.

אין סיפור של מדת הגבורה יותר מזה – שאחד מתפקידיו של רבי זה להחדיר בלבבות ובנפשות של החסידים שהעולם זה לא הפקר. כך נותן דוגמה שיש דין ויש דין, כי יש אומרים ש"לית דין ולית דיין". הפגם של אותו אחד גם קשור לעינים ולברית, שזה כל ענינו של החווה, כפי שנסביר יותר. הסיבה ששלח אותם לראות דבר זה – כדי שיחזרו אצלם חזק שיש דין ויש דין בעולם, שזה מדת הגבורה. בי"ד של מעלה יושב בהיכל הזכות, הממוקם בגבורה – מדת הדין. לפני החסידות למדו ראשית חכמה, והקטעים בהם מתאר את הגיהנם היו כל כך מפחידים עד שגרם לכמה אנשים מרה שחורה והיו שהשתגעו – לכן היו צדיקים שאסרו ללמוד ספר מקודש זה, בפרט את החלקים שמתארים את עונש הגיהנם. כאן זה שיטה מיוחדת של צדיקים, שיכולים לפעול את הפעולה על דרך החסידות. לא צריך לראות שבעה מדורי גיהנם, ואנו נצא ידי חובה רק בסיפור הסיפור – שכל אחד יקח ללב, ונצא ידי חובת לימוד ר"ח ובכלל. מי בעיקר צריך לדעת שיש דין ויש דין? כנראה שזה סוחר שיוצא באמצע הלילה כי צריך לצאת כעת, לא ב"כי טוב", לצורכי מסחרו. כנראה שלו חייבים להראות זאת באופן מיוחד – שישמור את עצמו.

בכך השלמנו את ה-1 של החווה.

תפארת: הסיפור הראשון של התפארת מה שספרנו קודם לילדים – מההכי מפורסמים על החווה – ונחזור בקצרה. כאשר החווה הגיע ללובלין פגש את ה"אייזנער קאפ", ראש-הברזל שהיה ידוע כגאון חריף, והוא מאד התנגד לחווה, שהיה ידוע כצדיק ולא כגאון גדול בנגלה (אם אדמו"ר הזקן היה מגיע בטח היה סיפור אחר). בתקופה הראשונה היה דיבור ביניהם, אך ראש-הברזל הוכיח אותו דוגרי – למה באים אליך המונים? אולי חושבים שאתה יודע ללמוד, אבל אינך יודע ללמוד. החווה הסכים שאינו יודע ללמוד, אך אמר שבאים ואינו יודע מה לעשות. אמר לו ראש-הברזל – אומר לך מה לעשות, תעלה על הבימה בשבת ותאמר שאינך יודע ללמוד ושאינך מה לחפש אצלך. אמר החווה שזה עצה מצוינת, וכך עשה. מה קרה? בשבת הבאה באו כפול חסידים. ראש הברזל תהה מה היה, איך כעת באים יותר, ותרץ שזה כנראה מתוך המחשבה שאתה ענו – כדי לבטל את השקר שבאים אליך, אתה צריך בשבת הבאה לעלות על

הבמה לומר שאתה הגאון הכי גדול. אז יבינו שאתה בעל גאווה ויברחו ממך, אך החווה אמר לו שזה לא יכול לעשות – איני יכול לשקר.

הצדיק הזה, שמשך אליו הכי הרבה צדיקים אחרים – מאה עשרים צדיקים, חוץ מרבבות החסידים שהיו לו – היה משהו מיוחד במשיכת נשמות אליו. ודאי כל צדיק הוא ענו בפנים, אבל לתופעה הזאת, לקסם המשיכה שלו, קוראים פאר. הוא היה פאר הדור – ביטוי שאומרים על צדיק – וכולם נוהרים אחרי יפי. יש משהו אצלו שהוא הצדיק הכי יפה. מצד אחד מסוגל לשים מטפחת על עיניו, שלא להסתכל בנשים, ומאידך יש בו משהו שפשט משך את המגוון הכי גדול של כל יהדות פולין, על כל תלמידי החכמים הכי גדולים והצדיקים הגדולים שהיו שם. זה שיכול לומר על עצמו שאינו יודע ללמוד – זה ודאי לא משחק, אלא עם נקודת אמת. בשביל צדיק לומר שאינו יכול ללמוד – זה ענוה, אבל זה התפארות, אלא שזה תיקון ההתפארות. הפוך על הפוך. שמים זאת בתפארת, כי יש כאן תיקון ההתפארות. קודם כל יש כאן סיפור של יפי מושך, פאר הדור, וגם אצלו אישית זה תפארת. זה שהכל סביב השאלה אם יודע או לא יודע ללמוד – זה גם תפארת, "מארי תורה" (בפרט לפרסם יכולת הלימוד בפני רבים). חז"ל אומרים שאחד הדברים שמותר לת"ח לשקר – לשנות – זה אם שואלים אם למד מסכת, ומותר לו לומר שלא למד כדי לא להשווין. לא רק שמותר לו, אלא זה אחד מסימני ת"ח – שהוא משקר, אבל השקר הזה הוא האמת לאמיתו. מדת האמת שייכת ליעקב-תפארת – "תתן אמת ליעקב" – לכן בסוף אומר שלא יכול לומר שיועד ללמוד, כי הוא תפארת. לכאורה כל הסיפור הזה הוא בדור, אך אם מבינים נכון – יש כאן תיקון מדת התפארת של הצדיק.

יש עוד סיפור שמסיים בווארט ושייך לתפארת: תפארת, בין היתר, זה האיוון השלם בין חסד לגבורה. אחד מגדולי הצדיקים בדור הבא, שהתקרב לחווה, זה ה"ישמח משה" – הרבי הראשון של סטמר. הוא לפני כן, כמו היהודי, היה מתנגד נמרץ – היה עילוי גדול ומתנגד גדול. עד כדי כך הגיעו הדברים, שכאשר הדפיסו את סידור אדה"ז – סידור עם דא"ח, נוסח תהלת ה' – וזה הגיע למקום לימודו, הוא לקח את הסידור וזרק על הרצפה, דרך וירק, כי זה סידור של ה'כת'. החבר שלו הרים את הסידור, לא נשק אבל שם על הספסל, כי בכל אופן יש שמות ה', אבל הוא לא הסכים לחבר. כספרו את זה לחווה, על אודות שני עילויים מפורסמים אלו, הוא אמר – זה שהרים את הסידור ישאר מתנגד כל החיים, וזה שזרק את הסידור וירק ודרך עליו יהיה רבי גדול של חסידים, וכך היה. איך הוא הגיע לחווה? היתה לו קושיא אחת בוערת נגד החסידות (קשור לת"ב, יארצייט החווה) – בשו"ע כתוב שכל השנה יהודי צריך לזכור את החורבן ולהתאבל עליו, ולכן אסור שימלא שחוק פיו בעולם הזה (אנו בגלות, וגלות = אבלות), והדבר הראשון שרואים כשנכנסים לחצר של חסידות הוא שכולם צוהלים ושמחים, אז זה סימן שכל החסידות הזאת היא היפך התורה. זה הדבר שהכי הפריע לו. הוא בא עם הקושיא, במחשבה שאם יענה לי משהו מתקבל על הדעת אולי זה ישנה את דעתי. כמו הרבה דברים אצל צדיקים, ובפרט החווה שרואה הכל, עוד לפני שפתח את פיו החווה אמר לו (מתוך "מבחר הפנינים") "אמר החכם – דאגתו בלבו וצהלתו על פניו". הוא רק אמר לו ארבע מילים אלו, וזה לא רק תוכן המילים אלא הקרין לו את זה עם איזה אנרגיה, וכשהחזיר בו את המילים הללו זה פעל עליו – מיד התקשר עליו, אחר כך נעשה חסיד ואז רבי.

זה דוגמה לנשיאת הפכים. בתניא עיקר נשיאת ההפכים זה "בכיה תקיעא בלבאי מסטרא דא וחדוה תקיעא בלבאי מסטרא דא" – כאן כמעט אותו דבר, אבל אחרת. הדאגה בפנים והצהלה בחוץ. זה לא סתם אור פנים, אלא צהלה – ממש מהקצה אל הקצה, מההיפוך אל ההיפוך הגמור.

גימטריא יפה: דאגה עולה יג ו-צהלה י"פ יג. יש דבר דומה לזה – גאווה וכעס – רק ששם זה שני מילים קשורות זו לזו, והקשר מובן (כשהגאווה מתפשטת בכל עשר כחות הנפש זה כעס – כעס זה הגילוי השלם של הגאווה). זה שתי מדות שהרמב"ם אומר שאותן צריך להרחיק עד הקצה האחרון, בניגוד לשאר המדות שבהן צריך להגיע לאמצע. כאן נשמע תופעה אחרת, כי דבר והיפוכו, אך היות שאותה תופעה צריך להגיד שגם אותו דבר. זה כתוב בסוף קונטרס ההתפעלות (שחשוב שכל אחד בחב"ד ילמד) – מי שיוודע לצמצם ולשמור הדאגה רק בלב, שם קורא לזה יסוד המרה שחורה, זה הכלי לרזי תורה. זה "אין מוסרין רזי תורה אלא למי שלבו דואג בקרבו" – "דאגה בלב איש" זה משיח, דואגים למה משיח לא בא, אבל רק בלב. כמה שהדאגה במקום הנכון, ואז נעשה לב נשבר שהוא כלי לרזין דאורייתא, זה עצמו גורם לצהלה בפנים – הן כלפי חוץ, והן מלשון פנימיות. כלומר, פנים זה לא תופעה חיצונית – "חכמת אדם תאיר פניו", זה מתגלה בפנים, אבל תופעה פנימית. כלומר, וזה חידוש מופלא, שהצהלה זה ההתפשטות המלאה של "דאגתו בלב".

לסיפור הזה של ה"שמח משה" יש כמה גירסאות. יש גירסא שסיפר לו שהמלך גולה ובורח מהרודפים אחריו לתוך הבית של כפרי אחד – איך הכפרי מרגיש? מחד הוא עבד נאמן של המלך, נתין של המלך, אז הוא מאד עצוב עם צער המלך. מצד שני, האם הכפרי הזה היה חולם שבחיייו יזכה לארח את המלך בביתו? יש פה ניגוד רגש מהקצה אל הקצה – בוכה עם המלך על מצבו, אבל הוא ב'היי' לא רגיל, איך יתכן שהמלך בביתו. זה גם ווארט של החווה כדי ליישב הנהגת רגש החסיד, וזה מאד קשור להנהגת ט' באב – הילולת החווה – ששרפו את היכל המלך והוא בורח ללב שלי. בלשון חז"ל "אין לקב"ה אלא ד' אמות של הלכה", וד' אמות אלו סביב לי, הרשות והבית שלי.

נשאל שאלה שלא כתובה בספר – האם למלך נוגעת שמחתו של הכפרי? המלך עצוב שנשרף ארמונו ובורח מסכנת חיים – הוא רוצה לראות שהכפרי עצוב איתו, או ששמח שבא לביתו? השקפה ראשונה אומרת שהמלך רוצה לראות שהוא עצוב בצערו, אבל אם נתבונן רגע – מה הדבר היחיד בעולם שיכול לעודד את המלך בעצמו? הרי המלך באמת נעבעך נעבעך, באמת מסכן עכשו. מה הדבר היחיד שיכול לעודד את דוד כשבורח מאבשלום? שיש מישוהו איתו – מישוהו ששמח שהוא נכנס אליו הביתה. אם יש דבר אחד בעולם שיכול קצת לעודד את המלך – זה רק הדבר הזה. זה "דאגתו בלב וצהלתו בפניו" – מאמר החכם. לכן, בסופו של דבר, הצהלה זה לא רק השמחה שלי – משהו אגואיסטי – אלא שזה הדבר שהכי יכול לשמח את המלך ולהחזיר את הגלגל. כשדוד רואה שיש לו עוד תומכים ומעודדים – יש ברזילי וכו' – זה בסופו של דבר גם יהפוך את הגלגל. זה יארציית החווה. היכולת לשאת הפכים – של חסד-צהלה וגבורה-דאגה – זה תפארת. החווה לא סתם דרש זאת, כנראה אצלו במיוחד היה איזון זה – וזה כנראה מה שמשך אליו רבבות רבבות של חסידים, מי שיש לו בחינה זאת הוא "פאר הדור". זה שני סיפורי תפארת.

נצח: היה לחווה חסיד אחד שנקרא ר' פייוויש – היה מפורסם בכל פולין שהוא מגיע להתלהבות בעבודת ה' שלא מעלמא דין בכלל. רק לראות אותו מתפלל, מתועד ורוקד עם חסידים – ראו שהגיע לכלות הנפש. האמת היא שעל החסיד הזה עצמו היו צריכים לשמור – כלות הנפש זה מסוכן, ואפשר למות, ובאמת שמרו עליו. בסוף הוא הסתלק כשבקר פעם אצל האוהב ישראל בשבת, ותוך כדי שהאפטער שר "א-ל אדון" עם ניגון דבקות נכנס ר' פייוויש לדבקות והסתלק. בכל אופן, הסיפור הזה היה כשחי וקים אצל רבו העיקרי – החווה. היה יום אחד בלילה, בחצות, שהחסידים התועדות ושתו ושמח ואותו אחד נכנס לאקסטוזה, כדרכו בקודש – נכנס ל'היי' לא מעלמא דין בכלל, והתחיל לרקוד ולשיר בקולי

קולות. באותו זמן החוזה קם ממטתו לערוך חצות, ושומע בבית מדרש ליד רעש גדול שאינו מבין מהו וזה מפריע לו. שלח את השמש שלו לראות מה קורא שם, והוא חוזר ואומר שר' פייוויש בהיי – מה לעשות? הוא אומר לו שמיד יחזור לשם ויאמר שהרבי רוצה לערוך חצות וזה מפריע לו. השמש הולך וצועק לר' פייביש – שרוקד על השולחן, או כיו"ב – שהרבי אמר שיפסיק. הוא היה בכלות הנפש, וענה ספונטאנית – אני עובד את הקב"ה, ולא את הרבי. ברגע שהוא צעק את זה כל ה'היי' שלו הפך ל'לואו' – איך יצאו מפיו כאלו מילים של זלזול ברבי? משיא של התלהבות נפל לתהום בלב, איך הוציא מפיו כאלו מילים, וממש לא ידע איפה לקבור את עצמו. הלך ומצא איזה מקום, מאחורי התנור, ושם קבר עצמו – כל הלילה בכה שם וכו'. כל בקר כשהיו באים לשחרית הרבי עצמו בחר מי יעבור לפני התיבה, והוא בא וחפש את רבי פייביש שיעבור לפני התיבה – הוא קבור מאחורי התנור, והרבי הסתובב עד שגילה אותו ואמר לו שהוא החזן היום. אחר כך הוא לקח את ר' פייביש אליו ואמר לו – תדע לך שגם הקב"ה זקוק לצדיקים, שעל זה נאמר "צדיק גוזר והקב"ה מקיים". כלומר, במרכאות, גם הקב"ה "עובד" צדיקים – הוא זקוק להם.

זה סיפור של נצח – קודם כל כי הכלל ש"צדיק גוזר והקב"ה מקיים" זה "נצחוני בני נצחוני", וגם ה' צריך צדיקים (גם ה' הוא ת"פ של צדיקים), וממילא צריך לעשות מה שהרבי אומר, גם שאתה עובד את ה'. זה גופא שהצדיק, עוד לפני שאמר לו את זה, יכול להפסיק התלהבות זו – לא להפסיק מופתים לא מצד הקדושה, אלא להפסיק כלות הנפש אמיתית, שבשלה הוא אוהב אותו (על דרך הפסקת המגיד את שה"ש של ר' אהרן מקרלין, בלחש ובדבקות, כשהפריעה לו לישון; כשר' הלל שהיום יארציט שלו ספר זאת היה בוכה, כמה גדולה שנת המגיד שכדאי עבורה להפסיק שה"ש שמרעיש את כל העולמות) – זו מדת הנצח של הצדיק. הצדיק גם מנצח בפקודותיו, וגם מנצח על התזמורת – אומר לכל אחד איזה ניגון צריך לנגן ברגע זה.

עוד סיפור קצר של נצח: כשהחוזה עוד היה תלמיד אצל רבי אלימלך, פעם אחת כשהתפלל בדבקות אמר עליו רבי אלימלך שכעת בפריז בונים מגדל גדול מאד, וכשהוא (הצביע על החוזה) מתפלל המגדל מתמוטט. מה זה? כנראה שהמגדל הזה לא היה מהצד של הקדושה, והוא בתפלתו לא חשב להפיל את המגדל – אבל זה מה שקרה. כתוב בהרבה ספרי חסידות שתפלה זה קרב – "שעת צלוחת שעת קרבא" – ובמודע או שלא יש מי שמנצח סט"א בתפלה. זה סיפור של נצח – נצחון והפלת המגדל. הכי מפליא בסיפור הזה, שלקראת סוף ימיו – נגד דעתו בקדש של אדה"ז – הוא תמך בנפוליאון (זו היתה המחלוקת הכי גדולה ביניהם, אם לתמוך ברוסיה או צרפת – אדה"ז תמך ברוסיה, כי אף שהיהודים יהיו עניים לא יזיק ליהדות, והוא רצה לעשות נפוליאון גוג ומגוג וחשב שטוב שיהודים יתעשרו). כתלמיד הפיל המגדל בפריז, ואחר כך הוא היה התומך העיקרי בנפוליאון (נגד אדה"ז) – איך הולך ביחד? אפשר ללמוד מכאן משהו דק מן הדק בעבודת הצדיקים. יהודי הוא טוב, וזה רבי טוב – כפי שספרנו בספורי החסד – ומי שהוא טוב יכול לטעות בדקות שבדקות בדבר אחד. כל אחד, גם הכי טוב, צריך לנצח את האויב. יש אויבים שצריך לנצח עד גמירא, "ארדף אויבי ואשיגם ולא אשוב עד כלותם", ויש בעיה של יהודים – כמו שרואים היום, אבל יש בדקות דקות אצל צדיקים – שחושבים שמספיק נצחתי אותו, וכעת אפשר לקרב אותו. מי חושב ככה? אחד שיותר מדי טוב. יש לו אויב, יש לו אויב ונדמה לו שנצח אותו, ואז – בגלל שהוא טוב – הוא מוכן לקרב אותו כעת. ככה צריך להסביר סיפור של החוזה – זה דבר דק שבדק. זה שחשב שנצח גרם לו אחר כך לתמוך בנפוליאון, אבל לא נצח מספיק – "דין נצח" רק אחרי שמבטלים גם הרשימו הכי קטן של ההתנגדות, כפי שמסביר הרבי, וכנראה שם עוד היה הרשימו.

הוד: זה הסיפור שספרנו לילדים, על סגפן שחזר בתשובה על עבירות ידועות והגיע לחווה כדי להמשיך התשובה. החווה שאל אותו מה נהג עד כה, וספר לו, ואז אמר לו שבחולשה זו מסגופיו לא יוכל לעשות תשובה – ועליו חודשיים לאכול ולשתות טוב. אחרי חודש חזר לרבי, ושלח אותו לעוד חדש – אז תהא אם יש לו כח, אבל התעקש שכן, אז הזמין אותו לומר וידוי ביחד, ואחרי המלה "אשמנו" התעלף. אז אמר לו – אתה רואה שאין לך כח?! וידוי זה הוד – "רשע תן תודה". בשביל להתוודות צריך גם כניעה וגם הכרה עמוקה (אפילו אם לא הכרה של השכל, אלא מה שלמעלה מהשכל – מודים ומודים דמודים – זו הכרה עמוקה). הוא ידע שעשה עבירה וחזר בתשובה וסגף עצמו, אבל לא מועיל לפי דרך החסידות, כי עוד לא יכול לומר "אשמנו" – לא יכול להסתכל בחטא שלו בגובה העינים, באמת. כמה שידוע שחטא – הוא לא יודע שחטא. לדאבוננו זה המצב של רוב מי שקורא לעצמו בעל תשובה על חטאים. היום רוב בעלי תשובה הם תינוקות שנשבו, משהו אחר, אבל באמת להודות על חטא – זה כח שרק החסידות מגלה. צריך כח וקשר עם הצדיק כדי שתוכל לדעת באמת מה עשית. סיפור זה הוא תיקון ההוד וכח הצדיק להקרין הוד, להקרין וידוי – להוציא ממך הוידוי העמוק והאמיתי.

פעם אחת בא אל החווה גם איזה בעל עבירה ונפל על פניו לפני הרבי ובקש שיעזור לו לעשות תשובה. הדבר הראשון שעשה כשקם היה לנער את בגדיו מעפר הארץ – פעולה ספונטאנית. אז המגיד אמר שאחד כזה לא יכול לעשות תשובה. על אחד כזה כתוב, בפרט תשובה על פגם הברית, "בכל עת יהיו בגדיך לבנים" – שהבגדים, מחדו"מ, יהיו לבנים. אבל מי שרוצה לשוב על פגם הברית, ודואג על אבק על המכנסים, סימן שעדיין הוא בחוץ – זה "הודי נהפך עלי למשחית". הכל זה דברים לא מודעים בנפש, תגובות ספונטאניות מהלא-מודע.

סיפור שלישי של הוד: מישוהו פעם נכנס לחווה ונתן לו את הפתק לבקש ברכה. לא בקש תשובה על שום דבר, אלא רק ברכה "לי ולבני משפחתי". החווה קורא זאת, וקורא "ולבני משפחתי" – הוא מתקן, והחווה שוב קורא כך, וחוזר חלילה, עד שבסוף פונה אליו ואומר "רשע תן תודה", והיה מוכרח להודות שזה בנו משפחתו. סיפור קצת קשה – גם להוציא בכח וידוי ממישהו.

עד כאן ז של חווה, ונשאר ה ביסוד ומלכות ההולכות ביחד:

יסוד: ביסוד סיפור כפול, "כפלים לתושיה" – שני סיפורים המספרים אותו דבר. אחד ממאה ועשרים צדיקי החווה זה רבי שלום מקאמינקא. גם כשהיה אברך צעיר היה ידוע כעילוי מההכי גדולים (לא חסיד). כדרך אותם הימים, איזה בעל הבית עשיר לקח אותו מהישיבה כעילוי, עם הבטחה לפרנס את המשפחה שנים רבות ונדוניה עצומה. השווער לעתיד אמר לאבי החתן, רבי שלום, שאני חסיד (שלא כמו החתן ואביו) ורוצה לקחת החתן לחווה שיברך אותו וגם יבחן אותו – הוצאתי עליו הון תועפות. לחתן לא היה הרבה מה לומר, אביו הסכים, וכך הוה – הגיעו לחווה, והחווה קורא לשמש שיביא חומש ויקרא. הוא ספר זאת ל"אמרי נעם" ואמר – האמן לי שכאשר בקש שיביאו חומש כמעט פרצתי בצחוק, על זה בוחנים אותי? צריך לבחון אותי על פלפול וכו'. פתח הרבי את החומש בתחלת "קדושים תהיו" ושאל אם יודע מה רש"י כותב על כך. כשספר זאת שוב אמר שבקושי הצליח להתאפק מלצחוק על כזו שאלה. אמרתי ודאי שכן – "הו פרושים מן העריות ומן העבירה". אז הרבי אמר לו – טוב, נאמר ביחד את הרש"י הזה. התחילו לומר זאת ביחד, וכך סיפר לחברו – באותו רגע חלחלה ורעד תפסו את כל גופי, וכל כך רעדתי שהייתי צריך לשכב וזה לא עזר, רעדתי שעות רבות (אולי ימים), והיה ממש חולה מסוכן עד שיצא מזה. וגם היום, כשאני מספר את הסיפור הזה, אני מתחיל לרעד בכל גופי.

ומשהו דומה לזה: היה עוד צדיק גדול מאד של פולין, בעל התפארת שלמה, שאביו הביאו לחוזה כאשר היה ילד. אז לקח אותו הרבי ואמר לו אותו דבר (אבל לילד זה מתאים) – אתה זוכר מה רש"י כותב על "קדושים תהיו"? נאמר את זה ביחד – "היו פרושים מן העריות ומן העבירה". וספר בעל התפארת שלמה אחר כך שב"ה לא נכשיתי בחיי אחר כך אף פעם בפגם הברית, מכח המילים הללו ששמעתי בתור ילד.

זה שני סיפורים – שנחשבים לנו סיפור אחד – של הכח של הצדיק לקחת משהו פשוט מהתורה ולהחדיר זאת כל כך עמוק בתוך נשמת החסיד או היהודי שזה עושה רושם בשעתו ומשאר רושם לכל חייו, ופשוט הופך אותו. זה דומה להוד, אך כאן בענין היסוד. זה שהצדיק זורק לך מלה והופך אותך – זריקת מלה זה כמו "יורה כחץ", הצדיק זורק אליך זרע וזה מעבר אותך לכל החיים. שני סיפורים אלו הם שני עדים שכנראה רש"י זה היה מהדברים הכי חשובים אצלו בתורה, כלל גדול, "קדושים תהיו" – היו פרושים מן העריות ומן העבירה, ואין משפט של תיקון הברית יותר מזה. אצל העילוי הראשון שהפך לרבי זה פעל רעד בכל הגוף, ואצל השני – כילד – פשוט פעל ששומר את הברית כל חייו.

סיפור שני: פעם אחת היתה חתונה גדולה של נכד ר"מ מטשרנוביל נשא לאשה את נכדת החוזה מלובלין, והחוזה הגיע לטשרנוביל וכל העיר נסעו לקבל פני החוזה חוץ מהרבי שנשאר סגור בביתו. הוא אמר שאני היחיד בדור בשמירת הברית והוא היחיד בדור בשמירת העינים (קשור למה שספרנו בגבורה). אחר כך, בהמשך החתונה – בחופה – החוזה נגש לחתן, והמנהג היה שכל אחד נותן "דרשה גשאנק", מתנה לזוג הצעיר, והחוזה אמר לזוג שאני נותן לכם "דרשה גשאנק" את העינים שלי. אחר כך היה צדיק גדול מאד בירושלים, ר' דוד בידרמן – צדיק מפורסם מבית לעלוב – והוא העיד שראה את הילד שנולד לזוג הזה, ואני מעיד עליו שגם בחשכת לילה שתי העינים שלו האירו כשתי מרגליות. אם קבל את הפנימיות של העינים זו שאלה אחרת, אבל ודאי שנתן לזוג את הברק החיצוני, את המרגליות של שתי העינים. יש ודאי קשר בין שמירת הברית לשמירת העינים – שמירת העינים חלק משמירת הברית, כמוסבר בפ"ב של קונטרס העבודה. כאן אין גבורה בשמירת העינים, אלא רק הטוב של שמירת הברית. את העינים שמנו קודם בחכמה, אבל זה גם מלשון מעין – יסוד – וסוד חכמת החוזה לקשר בין העינים ליסוד הוא בסוד "יסוד אבא ארוך ומסתיים ביסוד ז"א". עצם העינים זה בחכמה, אבל שמירת העינים שהיא שמירת הברית זה יסוד, והיסוד מוסר הלאה מה שמקבל מלמעלה.

מלכות: אחד מהדברים המיוחדים, שקצת קשה, אצל החוזה – זה מה שקרה בסוף בינו לבין רבו, רבי אלימלך, ואחר כך זה חזר על עצמו בינו לבין תלמידו הכי מובהק, היהודי הקדוש. גם הוא ביחס לרבו המובהק וגם התלמיד המובהק ביחס אליו – שניהם הנהיגו בחיי רבם, דבר שבהחלט לא היה מקובל. על זה חז"ל הזהירו ש"אין מלכות נוגעת בחברתה". זה שהוא התחיל להנהיג בחיי רבי אלימלך זה פעל – על ידי מלשינים, שהלשינו שהתחיל להיות רבי (תמיד בסיפורים אלו יש מלשינים, ומי שנכשל בזה הוא – אפילו – דוד מלכא משיחא, שקבל מלשינות על מלכות מפבישת; היה סיפור דומה לכך של מלשינות על הרי"צ לפני הרש"ב, עד שכמעט גרם קרע, והיה כה חמור עד שהרש"ב אחר כך מאד הרחיק את החסיד הגדול שהלשין, ונצרך לברוח לאמריקה והקים שם קהילה וכו', זה מהסיפורים הכי עגומים בתולדות החסידות, להפריד בין אב לבן ובין רבי לתלמיד הכי אהוב) – שהחוזה היה צריך להתרחק (לא היה סוף רע מוחלט לסיפור זה). קצת דומה לזה בחב"ד – שרבי אהרן מסטרעשלא קצת התחיל להנהיג בסוף חיי אדמו"ר הזקן, ולא חרה לו אך קצת חרה לתומכי אדמו"ר האמצעי (כמו אדוניה ושלמה), והיות שגרם לבלגן ר' אהרן היה צריך להתרחק מהרבי כדי להשמר משבירת הכלים. בסיפור שלנו החוזה היה, בשלב מסוים, צריך להתרחק מהרבי שלו, כי התחיל בעצמו להיות רבי, אך רבי אלימלך

היה מאד סלחן וזה לא גרם לקרע. כך מסופר שכאשר היתה אחר כך ברית אצל החזוה הוא הזמין את רבי אלימלך להיות סנדק, והוא הסכים, והוא נסע עם אשתו הרבנית על המרכבה, ותוך כדי הנסיעה שדבר עם הרבנית אמר לה – תראי, ר' איציק'ל עדיין אוהב אותנו, שמזמין אותי להיות סנדק. בכל אופן, יש כאן רגישות ביחס למלכות.

סיפור דומה לכך היה בין החזוה לתלמידו הגדול, היהודי הקדוש, ועמו רבי דוד מלעלוב. בלי להאריך – בסוף קרה ששניהם מתו בחייו, רבי דוד ואחריו היהודי הקדוש (רבו של רבי בונים, רבו של הקוצקער, משם יצאו חסידות גור, ועוד הרבה זרמים). קודם אמרנו שבגלל שלא ידע שמת פעל הפעולה המיסטית בגלל נפל מהחלון. בכל אופן, בגלל מלשינות התעוררו אצלו דינים כלפי התלמידים האלה – כמו שני בנים שלו, זה שומו שמים – ובסוף קרה ששניהם מתו בחייו. אז הוא מאד מאד הצטער ובכה. אלמנת רבי דוד מלעלוב הביאה לחזוה את כוס הקידוש של בעלה, ובקשה שהרבי יקדש על זה בשבת, וכשהוא לקח את הגביע ליד לעשות קדוש הוא הרגיש והתחיל לבכות – כמה שהכרתי אותו לא הכרתי אותו, לא ידעתי מי זה התלמיד הזה שהמלשינים גרמו למותו.

בכל אופן, הכל זה סיפור עצוב של מלכות – של "אין מלכות נוגעת בחברתה", ובכלל הנהגה זה מלכות, להנהיג עדה בישראל. יש נקודה מעניינת שבתחלת סיפור זה היהודי הקדוש נפל לרגלי החזוה והתחנן – יש כאן אינשי דלא מעלי שמלשינים, וצריך לעשות משהו. החזוה אמר ליהודי הקדוש – קח דוגמה ממני עצמי, וספר לו מה שהיה ביני לבין רבי אלימלך, ואז פשוט התרחקתי. בזכות זה שהתרחקתי מאד נשארתי בחיים – זו העצה. אז היהודי הקדוש בכה לחזוה ואמר – לך היה רבי לפני כן, כי לפני רבי אלימלך היה אצל המגיד, ובגלל זה יכולת להתרחק מהרבי שלך, אבל לי אין רבי אחר בעולם, רק אותך, לכן איני יכול להתרחק. ואז היה מה שהיה. שוב, זה סיפור עגום של מלכות – סיפור של "רגליה יורדות מות".

הסיפור השני זה משהו נחמד – סיפור שמאפיין חסידי פולין, ולא היה יכול להיות אצל חסידי חב"ד (ואפילו אצל חסידי פולין לא תמיד היה כזה דבר). אצלנו ברור ופשוט שחסיד דבוק רק ברבי שלו – אין שני רביים יחד, יש רק מלך אחד ולא יכול להיות יותר – אבל היו הרבה יהודים חסידים בפולין שהיו חסידים של כל הצדיקים. אלו שהיו הכי רציניים היה להם רק אחד, אבל היו הרבה יראים ושלמים בדרך החסידות שהעריכו את כל הצדיקים ונסעו מאחד לשני וזה לא סתר להם שום דבר – זה היה בסדר גמור. לא היו הכי פנימיים, אבל מתאים לעבודתם זה היה בסדר גמור. מסופר שהיו הרבה מאד חסידים בסוף ימי החזוה שהיה להם מסלול קבוע – ר"ה אצל החזוה בלובלין, יו"כ אצל היהודי בפרשיסחא, וסוכות אצל המגיד בקוונץ. והיה לכך הסבר (שעיקרו על הראשון והאחרון) – מלכות זה אצל החזוה, ור"ה זה בנין המלכות (בדרך כלל אומרים שבנין המלכות מן הגבורות, אך החזוה אמר שהחצר שלי זה לא גבורתי, המלכות שלו בחינת "חסדי דוד הנאמנים"), והקפות זה אצל המגיד מקוונץ, שכמובן מלווה בשמחה רבה, וכל החג הזה הוא "זמן שמחתנו". כנראה שאצל ר"י מקוונץ מקבלים שמחה והקפות. לא הסבירו למה יו"כ אצל היהודי – זה כי יו"כ הוא "אחת בשנה", והענין שכה"ג הכי מקודש עובד במקום הכי מקודש בזמן הכי מקודש, וכנראה חיבור זה אצל היהודי, כ"מלאך ה' צבאות". סיפור זה גם מדגיש שהחזוה זה בחינת מלכות – זה משקף את תכונת המלכות שלו.

אחרון אחרון חביב, הסיפור ה-26, זה סיפור ציורי: פעם אחת החזוה נוסע עם התלמידים שלו בערב שבת, וצריכים להגיע ללובלין לפני שבת, ופתאום העגלה שוקעת בבוץ כבד ואי אפשר לזוז משם. העגלה בבוץ, הסוסים גם בבוץ, ואי אפשר לזוז – אז החסידים נכנסים לחרדה, עוד מעט שבת. זה קצת

חוצפה, אבל פנו לרבי ואמרו – אם לא תעשה נס, איזה קפיצת הדרך, לא נצא מכאן. נו, קפיצת הדרך! – כך פנו לרבי. הרבי ענה בהרבה מילים – "יא ווער כען [במבטאו הפולני, במקום קען] היינט" (מי יכול לעשות כך היום?). ברגע שהוציא את המילים האלה מפיו הקדוש, באופן נסי יצאו הסוסים והעגלה מהבון והגיעו בקפיצת הדרך ללובלין תוך שעה קלה.

למה זה במלכות? סיבה פשוטה, שפעל נס זה מכח השפלות שלו, וידוע שפנימיות המלכות זה שפלות. זה הכלל, אבל יש עוד נקודות יותר עמוקות. אצל רבי ישראל מרוז'ין, למשל, כשרצה כמה פעמים לספר מופתים – דברים שמספרים על הבעש"ט – אמר שבאמת מי אנחנו, אבל אם נספר הסיפור על הבעש"ט שעשה זאת, אז מעצם הסיפור על הצדיק זה גם יכול לקרות. כאן לא סיפר סיפור, אלא רק אמר – מה אתם רוצים מהחיים שלי? מי יכול היום לעשות זאת? יש בסיפור זה – גם אצל ר"י מרוז'ין, אבל כאן יותר – תחושה חזקה של יכולת להרגיש את ירידת הדורות. יש מושג ירידת הדורות – קהלת פותח את היבול המציאות בכך ש"דור הולך ודור בא", ולכאורה לא ירידה אלא שהכל הבל, אבל יש ירידת הדורות. יש משהו יותר פנימי, שבתוך ירידת הדורות – הירידה עצמה היא חלק מעלית הדורות לקראת משיח, לקראת הגאולה. מי שהכי רגיש לירידת הדורות זה מלכות, זה המלך – זה חלק משפלות המלך, "והייתי שפל בעיני". אחד שלא מרגיש את ירידת הדורות לא יכול להיות מלך. כל המושג זמן זה מלכות – "ה' מלך, ה' מלך, ה' מלך לעולם ועד". נצחיות הזמן זה נצח, אבל הירידה – "רגליה יורדות מות", "רוח הבהמה [שם בן, מלכות] היורדת היא למטה בארץ" – זה סחף של מלכות. יש נקודה אמינית למה ה' עושה כך, למה אנו דור יתום, ומי שמתקשר לזה – השפל באמת – רגיש להנהגת ה', מלכות, והוא יכול להיות מלך. כשמרגישים זאת פתאום הכל חוזר, כל מעלות הדורות הקודמים חוזרים על רקע ירידת הדורות. לכן שמנו סיפור זה במלכות.

אבל, הצדיקים של הדור הבא אמרו על זה עוד משהו – כך מסופר במסורת צאנו – שהצדיקים מייחדים יחודים בכל מילה, וכשהוא אמר "יא ווער כען היינט" כוון לשם קדוש הפועל קפיצת הדרך, השם היוצא מס"ת "כי מלאכיו יצוה לך", שכתוב שהוא שם של שמירה בדרך וגם יכול לפעול קפיצת הדרך. אפשר להסתפק אם באמת זו היתה כוונתו או לא, אך בכל אופן אותם צדיקים עצמם שאלו שאלה, שבמקום אחר מצאנו שהשם של קפיצת הדרך זה שם אהוה, שם הטוב, הרמוז בקפיצת הדרך בתורה, של אליעזר לחרן, "ואבוא היום [היום יצאתי והיום באתי, מכאן שקפצה לו הדרך] אל העיץ", ואיך כאן השם האחר? יש מי שרצה לתרץ ששם אחד של קפיצת הדרך (שאתה קופץ ליעד) ושם אחד של קפיצת הארץ (שהיעד קופץ אליך), אבל לענ"ד אפשר לומר בצורה אחרת לגמרי (ואולי יש קשר ביניהם): כמו שאמרנו, "כי מלאכיו יצוה לך" זה לא לכתחילה קפיצה, אלא שמירה בדרך, אבל כשצריך לגייס מלאכים לעזור זה בחינת מלכות. מתאים למה שספרנו קודם – איך שהמלך פועל למעלה מהטבע תוך כדי שהוא שוקע בתוך הטבע, שוקע בתוך המצב של ירידת הדורות, אז יכול לחבר השפלות לאמת. שם אהוה הוא שם של הדעת (ושל היסוד), שם של הבעש"ט, לכן הבעש"ט פעל איתו – זה עיקר השם הפעיל אצלו. אבל כדי לפעול זאת מכח ההתעצמות עם ירידת הדורות, לפעול זאת בדרך או"ח (ולא או"י מהדעת או היסוד), זה על ידי שם זה, שם של מלכות. זה לפעול זאת בדרך של מלכות – אפשר אולי לומר שמלכות זה קפיצת הארץ ויסוד ודעת זה קפיצת הדרך, אבל העיקר זה שתי הבחינות, איך הבעש"ט פועל בדעת, בצורה פעילה, ואיך החוזה פועל זאת מתוך יאוש. קודם הזכרנו את מבחר הפנינים – מסודר לפי שערי המדות הטובות, ולאחד מהם קורא "שער היאוש". זה הספר היחיד בו יאוש זה מדה טובה, עד שמקדיש שער ללמד איך להתייאש. מלמד איך להתייאש מהעולם הזה, מהדמיון ששיך לך משהו שלא שייך לך. אם תתיאש מהשקר תתחיל לחיות.

השקר זה הדמיונות של הקשר בינך לבין המציאות, שיש לך רכוש וכו', ואחרי שתתיאש מזה תוכל להיות יהודי מאמין בה' ועושה רצונו. מדת היאוש זה תיקון המלכות. לכן גם פה "יא ווער כען היינט" זה יאוש – מה אתם רוצים מחיי? – עם השם שיוצא מזה. כתוב שאצל הבעש"ט בכלל תמיד הגילוי זה כשאתה כבר חוזר ממשהו, מתיאש מהגילוי, ואז מתגלה – הסיפור הכי מפורסם בלית הבעש"ט, כשתלמידו הגדול ר"נ מהורודנקא הלך אחר מטתו ונפל ברוחו שלא ראה עמוד האש (היה שייך לזה), ורק כשפנה ביאוש לביתו "נפתחו השמים ואראה מראות אלהים", ואחר כך הסביר שזה בעצם נקודת הבעש"ט, שרק כשאתה מתיאש, אם אתה שייך לזה ה' יתן לך את זה. זה משהו מלכותי. למה שייך סיפור לית הבעש"ט? כל תלמיד מגלה את ה"פי שנים ברוחך" בהסתלקות הרבי. זה איזה רגע של קבלת מלכות, וזה זמן של קבלת גילויים מתוך יאוש לגביהם – זה כעין יאוש, לא להחליש אל האמונה, רק כנראה שאני איני שייך לכך, ודווקא במילים אלו פועל את קפיצת הדרך שלו.

זה האחרון ב-חווה סיפורים של החווה. ידוע שב-חי אלול הסתלק המהר"ל מפראג ונולדו שני המאורות הגדולים, הבעש"ט ואדה"נ, וזה קשור – הסתלקות המהר"ל זה העלאת מ"נ כדי לגלות שני המאורות הגדולים. אצלו התסלקות בת"ב ואז נולד משיח – כל שנה נולד, וצריך לראות אותו – וכנראה מי שמעורר התגלות לידת משיח זה הסתלקות החווה. שנוכה לראות בעינינו ממש את התגלות ברבי בגאולה האמיתית והשלמה.

אפשר לומר ש"יוצא אור ובורא חשך" הוא היחס באופן הכללי בין החסידות הכללית לבין שיטת חב"ד. החווה היה שרש עיקרי לרוב החסידויות בפולין וכו' (להוציא רוסיא וליטא), שהדגישו בעיקר את עבודת הלב, ואילו אדמו"ר הזקן בעל התניא יסד את שיטתו, כידוע, על "דרך ארוכה וקצרה" שהיא התפעלות הלב דרך השכלת המח, היינו שיטת חב"ד. היחס בין המח ללב הוא כמו היחס בין עולם הבריאה לעולם היצירה.

עולם הבריאה נקרא 'יש היולי' או 'אפשריות היש'. בספר סוד הוי' ליראיו מבואר שארבעת העולמות אצילות-בריאה-יצירה עשיה הם אין-יש-כלל-פרט, כאשר בעולם האצילות אין מציאות ואילו בבריאה יש מציאות היולית שהיא רק בגדר 'אפשרי המציאות'. זו דרגה של "אלקות בפשיטות ועולמות בהתחדשות". אדם שחווה את עצמו כאפשרי המציאות נמצא כל הזמן ב'ספק קיומי' – ספק הוא כמו חושך – כמסופר דווקא על חסידי חב"ד שהיו מתבוננים שעות ארוכות בשאלה האם הם קיימים בכלל או לא. עולם היצירה הוא לא בגדר אפשרי המציאות אלא מציאות של יש כללי. במציאות כזו יש כבר הרבה אור וגילוי – "יוצר אור".

ב. סידור מהרי"ד על "יוצר אור ובורא חשך"

רבי לוי יצחק מברדיטשוב ענה לחווה מלובלין על פי פסוק שאנו אומרים בברכות ק"ש – "יוצר אור ובורא חשך" – שהוא למעשה פסוק מהנביא ישעיהו שחז"ל שינו את סופו. כדי להבין יותר את היחס בין עולם הבריאה ליצירה, נלמד מתוך סידור המהרי"ד את ביאורו לברכת "יוצר אור". הרבי כותב בסידור מהרי"ד הוא בעיקרו ביאורי הצ"צ שנכתבו על ידי נכדו המהרי"ד עם תוספות ממהרי"ד עצמו. המיוחד בסידור מהרי"ד שהוא מתעכב לבאר כמעט כל מלה בתפלה (בניגוד לסידור עם דא"ח של אדמו"ר הזקן, בו אין ביאור על כל הקטעים). לפעמים הביאור קצר ותמציתי ולפעמים יותר ארוך. נקרא בפנים:

הקדמת היצירה לבריאה – תש"י (הבעש"ט) קודם תש"ר (אדה"ז)

בא"י כו' יוצר אור ובורא חשך [הפסוק בצורתו המקורית בספר ישעיה הוא "יוצר אור ובורא חשך עושה שלום ובורא רע..." אך חז"ל – אנשי כנסת הגדולה – שינו את הסיום ל"בורא את הכל". יש כאן תופעה יחודית, כמו שהוא יסביר, שחז"ל נקטו "לישנא מעליא" ושינו את סוף הפסוק.

שלשת הלשונות בביטוי "יוצר אור", "בורא חושך" ו"עושה שלום" רומזים לשלשת העולמות ב"ע. ממילא, מתבקש לשאול מדוע הפסוק מקדים את עולם היצירה לעולם הבריאה. יש עוד כמה פסוקים בהם הנביא ישעיהו מקדים יצירה לבריאה. אולי צריך לומר שגם הנביא ישעיהו, כמו החוזה, מעדיף את אור היצירה על פני החשך של הבריאה? אי אפשר לומר כך, כי יש גם פסוקים מפורשים בהם הוא מקדים את הבריאה, כמו הפסוק העיקרי ממנו לומדים את סדר העולמות: "כל הנקרא בשמי ולכבודי בראתיו יצרתיו אף עשיתיו".

כמו שביא עוד רגע, יש מנהג (ע"פ האריז"ל) שכאשר אומרים בברכת יוצר אור את המלים "יוצר אור" ממשמשים את התפלה של יד ואילו כשאומרים "בורא חשך" ממשמשים את התפלה של ראש. יש שיחה בה הרבי מבאר שהיחס בין הבעל שם טוב לאדמו"ר הזקן הוא כמו בין תפילין של יד לתפילין של ראש. אם כן, אפשר לומר שזהו היחס הכללי בין חסידות חב"ד לדרכו של החוזה מלובלין ולשאר החסידות. כמו שבסדר הנחת תפילין השל-יד קודמים לשל-ראש, כך קדם מורנו הבעל שם טוב לרבינו הזקן וכך קודם ה"יוצר אור" של החוזה מלובלין ל"בורא חשך" של אדמו"ר הזקן. כמו שהזכרנו באות הקודמת, המטרה הסופית היא הלב ולשם כך מקדימים את התפילין של יד (לרמזו שסוף-תכלית המחשבה במעשה תחלה).].

המשכת מוחין (תש"ר) והמשכת המלכות בבי"ע (תשי"י)

אור הוא בחי' גילוי דעולם היצירה ובורא חשך העלם דעולם הבריאה שלא יוכל לבוא לידי גילוי אור נק' חשך. וע"כ אמר האריז"ל כשיאמר יוצר אור ימשמש בתפלה של יד וכשאומר ובורא חשך ימשמש בתפלה של ראש (פע"ח שער עולם הבריאה פ"א)

וידוע ותפילין של ראש גבוה משל יד [גם על פי נגלה, מותר להחליף את הרצועות משל-יד לשל-ראש ואסור להחליף את הבתים והרצועות משל-ראש לשל-יד משום "מעלין בקדש ואין מורידין"]. כי תפילין של ראש הוא המשכת מוחין חו"ב דאצי' לכן נק' בורא חשך בחי' חשך והעלם שלא יומשך לידי גילוי כמ"ש (תלים י"ט י"ב) ישת חשך סתרו [בעולם הבריאה מתגלים חו"ב דאצילות, ומחמת מעלת מוחין אלו הם לא יכולים להתגלות ונראים כחשך].

ותפילין של יד [לעומתם, הם] המשכת מל' דאצי' בבי"ע הוא בחי' גילוי בבי"ע נק' יוצר אור כמו צורה גילוי החומר כך עולם היצירה גילוי ההעלם דעולם הבריאה [בעולם היצירה מתגלה ההעלם של עולם הבריאה על ידי המשכת המלכות דאצילות שנותנת צורה בחומר ההיולי של עולם הבריאה. איך נקרא התהליך? המילה הכי סודית בתנ"ך, "חשמל", "חש" בבריאה ו"מל" ביצירה. כמו שאמרנו, צדיק פולין הם בעולם היצירה, בו יש הרבה צדיקים – 'בעלי צורה'. רואים ש"יוצר אור" ותפילין של יד שייכים למלכות. כמו שהסברנו בשבת שעברה, לשון-יחיד של תפילין הוא תפלה. יש תפלה של יד ותפלה של ראש, שבתהלים הם כנגד "תפלה לדוד" ו"תפלה למשה". דוד המלך נקרא "לב כל ישראל" והתפילין של יד הם כנגד הלב. חוץ משתי תפלות אלה יש גם "תפלה לעני כי יעטף", שהיא התפלה של המשיח, איך אני יודע? על משיח כתוב "עני ורכב על חמור".].

תחלת הרע בבריאה ושרשו באצילות

עושה שלום ובורא את הכל. וצ"ל הא כתיב (ישעיה מ"ה ז') ובורא רע וארוז"ל (ברכות י"א ב') לישנא מעליא נקט. והענין כי למעלה באצי' לא יגורך רע (תלים ה' ה') רק בעולם הבריאה מתחיל הרע ורובו טוב ומיעוטו רע לכן נק' רע ובורא רע ע"ש הבריאה [בפסוק המקורי נאמר "בורא רע". הגילוי של חו"ב דאצילות בעולם הבריאה הוא טוב לכאורה. מדוע, אם כן, כתוב "בורא רע"? הוא מסביר פה יסוד חשוב בסדר השתלשלות: כתוב שעולם האצילות כולו טוב ואין בו רע כלל. רק בעולם הבריאה, שרובו טוב ומיעוטו רע, מתחילה התהוות הרע. על עולם היצירה כתוב ש"חציו טוב וחציו רע". כמו שהסברנו, עולם היצירה הוא עולם של רגשות ויצרים – יש יצר טוב ויצר רע. עולם העשיה התחתון "רובו רע ומיעוטו טוב", ובכל זאת, כפי שנראה, עליו נאמר "עושה שלום".]

אבל בעולם אצי' אין רע כלל כי אין רע יורד מלמעלה (ב"ר פנ"א אות ה') רק שרשו הוא גבורה (כמ"ש בד"ה האזינו השמים) [לכל דבר יש שרש למעלה, בעולם האצילות ואפילו לפני הצמצום. מה יכול להיות שרש הרע באצילות? שרש הרע באצילות הוא ספירת הגבורה דאצילות. כמו שאם רוצים להגיע לשרש הטראומה, הטראומה הראשונה של האדם היא בלידה, עליה אומרים "מזל טוב!", וכל טראומה בהמשך משתלשלת ממנה.

עכשיו הוא מביא את הווארט של המגיד בנוגע למהות הרע: [ות"א מתחת מלרע בחי' מדריגה נמוכה [שהרע משמעותו 'תחתון' וראשית הירידה היא בבריאה. יש הרבה משמעויות למילה רע, במגלת קהלת כתוב "רעיון רוח", מלשון רע. בשיעורים בעבר מנינו טוב משמעויות של השער רע. [וארוז"ל (ב"ר פ"ט אות ז') טוב זה יצ"ט מאד זה יצה"ר היינו שכנתהפך מרע לטוב אזי הוא מאד בל"ג [בשורשו גם היצר הרע נקרא "טוב מאד", רק שהוא ירד למטה, ועל ידי שמהפכים אותו מעלים אותו חזרה.].

"עושה שלום [בעשיה] ובורא את הכל [אתהפכא]"

וז"ע עושה שלום בין רע לטוב שלא יהיו מנגדים זל"ז כמו אור עם חשך חו"ג יחד [הוא לא מפרש כאן את המלה "עושה" במובן של עולם העשיה, אלא שעל ידי שה' עושה שלום בין הרע לטוב ובין האור לחושך הוא בורא את הכל. זו התכלית – שהטוב והרע, האור והחשך, שמטבעם מנוגדים לחלוטין, יעשו שלום ויחיו יחד מבלי שאחד יתבטל או שיבטל את זולתו. היום יש לכך מלה חדשה – 'הכלה'.

למרות שהוא לא אומר בפירוש, צריך לומר שהמלה "עושה" אכן רומזת לעולם העשיה. מכיון שאור וחשך הם עולמות יצירה ובריאה צריך לומר שהשכנת השלום ביניהם נעשית דווקא בעולם העשיה. לפי זה, מי עושה שלום בין החזוה שביצירה לאדמו"ר הזקן שבבריאה? הרב המתנגד-הטוב שבעולם העשיה (שרובו רע ומיעוטו טוב...). מי הכי מבין את גדלות אדמו"ר הזקן? בעלי הנגלה. עבור מי אדמו"ר הזקן כתב את התניא? תלמידי החכמים. לכן הוא פתח במלה "תניא", לשבור את הקליפה ששייכת דווקא לתלמידי חכמים, כידוע (וכדלקמן עוד). בהקדמה הוא מבקש מהחסידים הותיקים, המביני דבר, להסביר פנים לאלו שאין ביכולתם לרדת לעומק ואמיתת הדברים.].

ואזי ובורא את הכל כמ"ש (בראשית כ"ד א') וה' ברך את אברהם בכל [יש הרבה פירושים של חו"ל על המלה "בכל", כאן הוא מביא את המד"ר: [וארוז"ל (ב"ר פנ"ט אות ז') שהשליטו ביצרו בחי' אתהפכא מחשוכא לנהורא כמו לע"ל (זכריה י"ג ב') ואת רוח"ט אעביר מן הארץ שז"ע ובורא את הכל כמ"ש

(קהלת ה' ח') ויתרון ארץ בכל [הפסוק השלם בקהלת הוא "ויתרון ארץ בכל הוא [קרי היא] מלך לשדה נעבד" (יש בפסוק 2 תבות ו-הוי' אותיות, המתחלקות לפי האתנחתא ל-יה ו-וה. התבה הראשונה, "ויתרון" הוא כפולת 7, וכן התבה האחרונה, "נעבד", היא כפולת 7, וחמש התבות שבאמצע עולות כח, משולש 7, ברבוע. "ויתרון ארץ" עולה "וירא אלהים את האור כי טוב", היינו "יתרון האור מן החשך" – "והארץ היתה תהו ובהו וחשך... ויאמר אלהים יהי אור..." – אתהפכא חשוכא לנהורא ורע לטוב). התכלית לעתיד לבוא היא גילוי האור הנעלם של הבריאה (האור הטוב, "טוב לגנוז") על ידי האתהפכא. היא בחי' יתרון אור מן החשך וע"י בכל בורא את הכל כמו שכתוב [בסוף תפלת עמידה]. נצור לשוני מרע כו' [גם תפלת "נצור לשוני מרע" מבוססת על שינוי לשון פסוק – "נצור לשונך מרע". כאן הוא רומז למקור בתנ"ך למה שחז"ל שינו את לשון הפסוק ל"לישנא מעליא", היינו כדי לקיים "נצור לשוני מרע", לא להזכיר "ובורא רע" אלא "ובורא את הכל", הכח להפוך את הרע לטוב.]:

ג. סכנות הנשיאות וההתנשאות

שלשה ספרים שעושים אור בעיני החוזה

במקום אחר מסופר שהחוזה אמר ששלשה ספרים עושים לו אור בעיניים – הוזהר הקדוש, אור החיים הקדוש והמאור עינים – אבל כשהוא פותח את התניא נעשה לו חשך בעינים.

בשלשת הספרים שעשו לו אור בעינים לחוזה יש לשון אור – זהר הוא לשון אור, בשם "אור החיים" יש אור ו"מאור עינים" כולו אור בעינים. אפשר לעשות 'סדר' בשלשת הספרים האלה. מכיון שהם האור של עולם היצירה – כפי שענה רבי לוי יצחק לחוזה – צריך לומר שהם כנגד שלש מדות הלב העיקריות המאירות בעולם היצירה, חסד-גבורה-תפארת:

בפשט, ספר החסידות היחיד מבין שלשת הספרים הוא ה"מאור עינים", לכן הוא מקביל לספירת החסד. על ספר הזהר כתוב ששרש בזיהרא דאמא עילאה – ספירת הבינה, שהיא ראשית קו השמאל – לכן הוא שייך לגבורה (בסוד "אני בינה לי גבורה"). אם כן, נשאר לומר שבעל אור החיים הקדוש שייך לתפארת – הכי מתאים (במקום אחר הסברנו שאת הקו האמצעי מאפיינת חיבור של נגלה ופנימיות, וגם פירוש אור החיים על התורה משלב באופן מופלא פשט, נגלה ופנימיות).

לפי זה, ספר התניא, "בורא חשך", הוא כנגד חב"ד (כאיות לו) ועל כן יש לו שלשה שמות: לקוטי אמרים בחכמה (לקוטי אמרים היינו לקוטי ניצוצות של אור החכמה, סוד אמ"ר כנודע, "ויאמר אלהים יהי אור"), ספר של בינונים בבינה (בינוני לשון בינה כנודע, שייך למי שחי ב"זמן בינוני", היינו ברגע ההוה, כמבואר במ"א) וספר התניא בדעת (תניא אותיות איתן, האותיות המשמשות לע"ל, סוד דעת עליון המיוחד חו"ב. וכן תיקון קליפת הת"ח תלוי בדעת, במודעות עצמית כו' כנודע), ודוק. והרמז: חכמה בינה דעת ועוד לקוטי אמרים ספר של בינונים ספר התניא = 2704 = 52 (הוי' הוי') ברבוע (רק ספר התניא עולה אל פעמים הוי' – "אל הוי' [נאו!] ויאר לנו [חסידי חב"ד]" – "לעשות", חותם מעשה בראשית. השאר עולה 1898 = הוי' פעמים חכמה – "הוי' בחכמה יסד ארץ")! ועל דרך זה, חסד גבורה תפארת ועוד מאור עינים זהר אור החיים = 2288 = 26 פעמים 88 (כביכול, ד"פ כב). 2704 = 13 פעמים יצחק, 11 = 2288 פעמים יצחק, הכל יחד = כד צירופי יצחק, "כי אתה אבינו" (יצחק ראשיתו העלם וחשך, סוד הצמצום, ואחריתו גילוי אור גדול, סוד "פחד [לילה] יצחק [כאשר 'העם ההלכים בחשך ראו אור גדול']" בגילוי "יתרון האור מן החשך" דווקא)!

העינים של רבי אלימלך

הביקורת של החווה מזכירה ביקורת של צדיק אחר מתלמידי המגיד על ספר התניא – רבי אברהם מקאליסק. הוא אמר על התניא ש"מריבוי השמן נכבה הנר". יש כאן משהו מאוד מרוכז, הרבה השכלות – שמן, רזין דרוזין דאורייתא – אבל לפעמים דווקא מרוב השכלות נכבה האור, אור האהבה שבלב (כמו שראינו באות נח).

בכל אופן, דווקא החווה התבטא "שנעשה לו חשך בעינים" (ספק אם הוא עשה את הגימטריא ש"חשך בעינים" עולה כי פעמים טוב – "וירא אלהים את האור כי טוב", "כי טוב" לגנוז [בספר התניא]). כשם שיש "חשך בעינים" כך יש "אור בעינים" – או חשך בעינים או אור בעינים = בראשית, היינו סוד הספק הקיומי של כל העולם כולו, וד"ל). למה דווקא החווה התבטא כך? החווה היה תלמיד של הרבי ר' אלימלך מליז'נסק. בסוף ימיו רבי אלימלך 'חילק' את עיקרי איבריו הקדושים בין בחירי תלמידיו והחווה זכה בעינים שלו – לכן הוא נקרא החווה, בזכות העינים שלו הוא ראה מקצה העולם ועד קצהו, אך דווקא לו נעשה חשך בעינים כאשר הסתכל בספר התניא... איך ר' אלימלך מכונה? בעש"ט קטן. הסברנו שהיחס בין אדמו"ר הזקן לבעל שם טוב הוא כמו תפילין של ראש ותפילין של יד. לכן מאוד מתאים שלעינים של הרבי ר' אלימלך – שהוא בעל שם טוב קטן, ותלמידיו הם בבחינת תפילין של יד שכנגד עולם היצירה – הגילוי של עולם הבריאה יהיה "חשך בעינים".

טעם הקפדת הרבי על תלמיד שנוהג נשיאות בחייו

נעמיק עוד קצת בכך שדווקא החווה, שזכה לעיני הרבי ר' אלימלך, נעשה לו חשך בעינים כאשר הביט בספר התניא. מה שנדבר כעת הוא בגדר התועדות בדרך אפשר, לפי התחושה, בלי שום ראיות למה שאומר...

ידוע שלמרות שהרבי ר' אלימלך העניק לחווה את העינים שלו היתה לו קפידה מסוימת עליו על שפתח חצר עוד בחיי רבו. מה היה העונש שלו? שגם התלמיד שלו – היהודי הקדוש – פתח חצר בחייו. גם החווה הקפיד על היהודי הקדוש וההקפדה עלתה ליהודי הקדוש בחייו. אחר כך, בשל הצער על תוצאות הקפידא, גם החווה נפטר. בהמשך השושלת התופעה חזרה שוב כשהאיז'ביצער, בעל מי השילוח, פרש מהקוצקער, שהיה בתחלה גם תלמידו של היהודי הקדוש.

למה שיהודי צדיק יקפיד על תלמיד שלו? פתיחת חצר היא כמו 'עשית במה לעצמי', כפי שדובר לאחרונה [ג]. אכן, יש איסור להורות הלכה בפני רבו, אבל לכן הצדיקים שהזכרנו פתחו חצר בעיירות רחוקות מרבתיים. מסופר על רבי הלל שכאשר עזב את רבי מרדכי מטרנוביל כדי להתקשר לאדמו"ר האמצעי רבי מרדכי הקפיד עליו ואמר לו שהוא 'ישכב עם הפופיק למעלה' (משמע היפך החיים), ובדרך התהפכה העגלה והוא מצא את עצמו שוכב על הגב בשלג. כשרבי הלל הגיע לאדמו"ר האמצעי הוא עדיין פחד מהקפידא של רבי מרדכי וסיפר על כך לאדמו"ר האמצעי, שאמר לו: ממה נפשך, אם רבי מרדכי הוא יהודי טוב – א גוטער איד (כיניו לרבי) – הוא לא יקפיד, ואם לא אין לך מה לחשוש מהקפדתו... אנחנו בכל אופן רוצים לנסות להסביר למה אדם צדיק יקפיד על כך שתלמיד שלו פותח חצר בחייו.

צריך לומר שרבי מקפיד על התלמיד שעוזב אותו ומתחיל להנהיג כי הרבי רוצה להנחיל לתלמיד את עצם המוחין שלו, וכשהתלמיד עוזב לפני הזמן הוא מפספס זאת. יש כאן לימוד זכות, שההקפדה באה

מתוך אהבת הרב לתלמידו והרצון שלו להעניק לתלמיד את נקודתו העצמית. לכן יש לומר כי למרות שהחוזה קיבל את עיני רבי אלימלך, העובדה שהוא עזב אותו בחייו ופתח חצר משלו גרמה לכך שלא זכה להשיג את עצם המוחין שלו. לכן, ספר התניא – שהוא מוחין דבריאה – עשה לו חשך בעינים. אם כן, רבי אלימלך עצמו כן היה משיג את אור ספר התניא, אבל תלמידו לא זכה לכך.

סמך לענין: ידוע שחזון הוא ראייה בבחינת אחור, ראייה חיצונית, כמו בפסוק "מבשרי אחזה אלוה" שאינו ראייה ישירה של האלקות. כנראה לחוזה נהיה 'חשך בעינים' משום שהוא היה בדרגת חזיון, שהיא אחור ביחס לראיה, ובדרגה זו הראיה דאור הפנים נראית כחשך. עולם הבריאה ועולם היצירה הם כמו פנים ואחור – המח (שכל הבריאה) נמצא בראש, שעיקרו הפנים, והלב (מדות היצירה) נמצא בחוזה, לשון חזון.

להפוך את אור האמת לידידותי

בכל אופן, יש כאן ביקורת של החוזה שאדמו"ר הזקן כתב ספר של "אור המאיר לעצמו", כתב פנימי שלא מאיר החוזה. כל החסידות היא חסד, אור המאיר לזולתו, ואתה כותב ספר ששרשו בגבורה (וכידוע שבגבורה יש יותר זיקה ל"מוחין" מאשר בחסד, הרי גבורה דעתיק מתלבש במו"ס דאריך כו')?! מה אדמו"ר הזקן כותב בהקדמה לתניא? למי הוא מיעד את הספר? לאנ"ש ששאלו ממנו שאלות לאורך השנים, "בידועי ומכירי קאמינא". אפשר לומר שהוא כותב כך מתוך ענווה – מי אני שאכתוב ספר לכל עם ישראל? – אך בוודאי הספר מיועד להתפרסם לכולם, אבל בכל זאת הוא כותב במפורש שזהו ספר פנימי שמיועד לאנ"ש!

יש שאלה שאנו שואלים את עצמנו תמיד וכל חסיד צריך לשאול אותה: ברור לכל (ואני מקוה שאין חולק...) שבין תלמידי המגיד אדמו"ר הזקן הוא התלמיד הכי מובהק – הוא היה גדול הדור גם בנגלה וגם בנסתר, וגם המתנגדים העריכו את גדולתו בנגלה (וכנ"ל שדווקא עולם העשייה יודע להעריך את עולם הבריאה). מדוע לא כולם הלכו להיות חסידי אדמו"ר הזקן?! אפשר לשאול אותו דבר על הרבי. ברסלבר ישאל אותה שאלה על רבי נחמן. מה אתם אומרים, למה לא כולם הולכים ללמוד ביצעה? [אפשר גם לשאול למה לא כולם יהודים או לא כולם יר"ש...] נכון.

בפשטות הסיבה היא כי יש תביעה. תביעה היא נקודת אמת ואנשים נרתעים ממנה. יש היום המון כתות שמוכרות רוחניות ואלפים נוהרים לשם כי יש שם אפס דרישות מהאדם – אין שום מחויבות לתורה ומצוות רק אור של חויה 'רוחנית'. בבריאת העולם חסד אמר "יבא, שכולו חסדים" ואילו אמת אמרה "אל יבא, שכולו שקרים" והקב"ה השליך את האמת ארצה כדי שיתקיים "אמת מארץ תצמח". יש מסורת בין חסידים שאם אדמו"ר היה משמיט מאגרת הקדש "קטנת" (אגה"ק ב, אחרי ביאתו מפרטבורג) את הדרישה למדת "אמת ליעקב" היו לו עוד חמשים אלף חסידים, אבל הוא העדיף את מדת האמת.

בכל אופן, לפני שאדמו"ר הזקן נפטר המלים האחרונות שהוא כתב (באגרת "נפש השפלה") הן שמשיח יבוא בזכות חסד שאינו של אמת. יש כאן חתן – חתן וכלה בגימטריא "חסד ואמת" [ד]. או שהחתן הוא חסד (משפיע) והכלה אמת ("אשה מזרעת תחלה" ר"ת אמת) או הפוך, שהוא עסוק ב"תורת אמת" ואצלה "תורת חסד על לשונה". הענין הוא שלפני החתונה החתן הוא אמת ואחר כך עליו לעבור לחסד – רק להשפיע לכלה טוב וחסד – ואילו הכלה היא חסד לפני החתונה ("כלה נאה וחסודה") ואחר כך

עליה להתכלל עם האמת שלו (להעלות לו מ"ן בסוד "אשה מזרעת תחלה" כנ"ל, "אמת מארץ [נוק'] [תצמח]"). צריכים שהחסד והאמת יתכללו.

יש היום מושג חשוב בפרסום – 'ידידות' ('פרנדלי'). צריך ללמוד להיות ידידותיים. אם אתה לא מצליח שכולם יבואו אליך כנראה שאתה עוד לא מאה אחוז ידידותי. השאלה איך אפשר להיות מאה אחוז אמת וגם להיות ידידותי. אנו רואים שבמשך הדורות – כמו שיש ארבע מהפכות – צריך לוותר כדי שהענין יתקדם. לדוגמה, בענין חידושי תורה – הרבי אמר גם לבחורים לכתוב ולהדפיס חידושים. קודם לא היה מקובל שבחורים ידפיסו חידושי תורה, כי מי אמר שמה שתכתוב הוא אמת?! הרבי אמר שהוא מוותר על דרישת האמת – כולם יודעים שלא כל מה שמודפס הוא אמת... – ומעדיף לעודד לימוד וכתבת חידושי תורה ע"י הדפסת החידושים שעושים חשק וחיות בלימוד. הרבי גם הרבה פעמים ויתר על הדרישה לשינוי לבושים וכדומה והעדיף הרבה מקורבים שכל אחד נשאר מבחינה מסוימת במקום-בלבוש שלו.

איך הופכים את האור המאיר לעצמו לאור המאיר לזולתו? איך עושים שלום בין האור לחשך וככה בוראים את הכל (באתהפכא החשך לאור גדול)? כל חסיד צריך לשאול את עצמו את השאלה הזו... באמת, לעומת אדמו"ר הזקן, הבעל שם טוב דבר לכל יהודי – הוא דבר דווקא לנהג המונית בתל אביב. ככה גם אנחנו רוצים. [יתכן שהדבור לנהג מונית בתל אביב ירחיק אנשים שמחפשים עומק?] זו השאלה, איך מדברים לנהג המונית ובכל זאת לא מאבדים את העומק ואת הגעשמאק החסידי המקורי.

החשך: ישות בעלי-השכל

למה דוקא בעולם הבריאה יש את החשך והרע? אמרנו שעולם הבריאה "רובו טוב ומיעוטו רע" ובו מתחילה מציאות הרע. איך יכול להיות שבעולם הבריאה, שכנגד המחשבה וחב"ד, יש חשך ורע? רע הוא ענין הישות, היינו מה שהבריאה היא תחלת מציאות היש. כשהקאלסיקער אמר שמרוב השמן יכבה האור הוא התכוון שמרוב ההשכלות תכבה הנקודה הפנימית שבלב ואז תשאר ישות. לכן צריך לשמור על הנקודה הפנימית, כי ביחד עם ההשכלות יכולה לבוא ישות.

כפי שהזכרנו, לכן התניא פותח "תניא" – כמו שהאדרא נפתחת ב"תניא" – כדי לשבר את קליפת "תניא", קליפת תלמידי החכמים המתגאים ביכולתם לומר על כל דבר באיזה סעיף קטן הוא כתוב, קליפת הישות של השכל. יש ווארט-בדיחה שהנקודה של חב"ד היא בטול, ושם נמצאים כל בעלי הגאווה; הנקודה של ברסלב היא שמחה, ושם כל בעלי המרה-השחורה והעצבות; והנקודה של קרלין היא אהבת ישראל, ושם יש הכי הרבה מחלוקות...

כל זה שייך לאות הבאה:

ס. במקום שיש קצת התנשאות שם דוקא שולט עין הרע.

מה היא עין הרע היום? שאתה מנסה להיות 'ידידותי' ו'מכיל' ולהאיר את האור שלך החוצה ואז בא איזה כתב ועושה לך עין הרע ומסרס אותך. איך הוא מצליח לעשות זאת? כנראה היתה אצלך איזו התנשאות. דווקא בישות של עולם הבריאה – ראשית היש של השכל – שולטת עין הרע. עין הרע של מי? של החווה שנעשה לו חשך בעינים מספר התניא (בהיותו משוה בין "בורא חשך" ל"בורא רע")...

שיעורי הרב יצחק גינזבורג שליט"א נערך ע"י הרב איתאל גלעדי

הילולת החווה מלובלין בתשעה באב

נקשר כל זאת לאפשרעניש, עיקר החינוך – השארת שתי פאות הראש – על פי ווארט של החוזה מלובלין, בעל היארצייט של תשעה באב. תשעה באב חל השנה בשבת קדש – צמנו בעשירי באב, אבל בתשעה באב אכלנו בשר, שתינו יין, אמרנו 'לחיים'. אצל חסידים חושבים ב'לחיים' הוזה על הסיפור המפורסם אודות החוזה מלובלין, שהמתנגדים בלובלין אמרו שכאשר הוא יסתלק הם יאמרו 'לחיים', והוא אמר שאפילו מים לא ישתו, כי התנבא שיסתלק בתשעה באב. אבל יש הזדמנות שתשעה באב חל בשבת, אז אפשר לומר שאת ה'לחיים' אומרים מתוך חגיגת ההילולא של החוזה מלובלין. כידוע, הוא מסר את הנפש ממש על הבאת המשיח, היה המשיחיסט הכי גדול...

אנחנו משתדלים כל פעם ביארצייט ללמוד משהו מהספרים שלו – ספרים מאד עמוקים, שצריכים גם הגהה (מקוה שבקרוב מישווה יגיה אותם במהדורה טובה, שיהיה יותר קל ללמוד את הדברים). בכל פעם אני פותח את הספר, סתם, ומסתכל באיזה מקום מה הוא כותב.

חק – גבול מתוך יראה

הפעם פתחתי ב"ואלה המשפטים אשר תשים לפניהם", תחלת פרשת משפטים. שם הוא מדבר על ההבדל בין חוקים למשפטים. אנחנו יודעים מה שתמיד כתוב, וגם הוא כותב – שחוקים הם למעלה מטעם ודעת, צריך לקבל את החוקים בקבלת עול, ומשפטים השכל מבין.

החוזה מוסיף לכך הסבר יפהפה, שנאמר בקיצור: הוא אומר שחק הוא גבול, כמו "בשמו לים חק", וגבול היינו מדת היראה בנפש. הוא מסביר את מהות הגבול והיראה, דבר שגם מסביר למה אפשר לחשוב שהעיקר בחינוך הוא יראה – לחנך לגבולות, 'זה אפשר לעשות וזה אי אפשר, זה מותר וזה אסור'. אפשר לחשוב שזהו כל החינוך – דע לך שיש גבולות, ואסור לפרוץ את הגבול. הראש שאומר שיש גבולות נקרא חק – הוא באמת למעלה מטעם ודעת. אם אומרים לך שאלה גבולות – זה אסור וזה מותר – לא שואלים שאלות, זהו החק ועל חק לא שואלים שאלות. איזו מדה בנפש היא חק? הוא אומר שחק הוא יראה. יראה היא גבולות, חק שאין לו טעם, למעלה מטעם ודעת.

טעם בעבדות

הוא אומר עוד ווארט מאד חזק. כשהרבי מדבר על קבלת עול, אנחנו יודעים שהוא מוסיף שקבלת עול צריכה להיות מתוך אושר. הדבר קשור ליום ההולדת של הרבי בי"א ניסן, כשהנשיא הוא אושר, לשון אושר, "מאשר שמנה לחמו והוא יתן מעדני מלך". ממש מיסודי היסודות של תורת הרבי, שצריך שיהיה געשמאק בקבלת עול. זו נשיאת הפכים, כמו שנסיביר כעת עוד יותר.

האופן בו אומרים את הווארטים בחסידות חב"ד ובחסידות פולין הוא ממהות החסידות. אצל החוזה, ובעוד מקומות, הווארט הוא שצריך שליהודי יהיה "טעם בעבדות" – זהו הסגנון. עבדות היינו עבודת ה', וצריך "טעם בעבדות" – געשמאק בעבודת ה'. גם בקבלת עול צריך געשמאק, שהוא קורא לו "טעם בעבדות" (הרי עבד עובד את אדונו בקבלת עול).

משפט – טעם ואהבה

חוק הוא אֶן-טעם (בלי טעם), הוא גבולות, ו"טעם בעבדות" נקרא משפט. למה? משפט הוא על פי שכל. החוזה אומר ווארט פשוט מאד – היות שחק הוא בלי טעם, למעלה מטעם, אין מה לחקור ולהעמיק, כמו ילד קטן. חק הוא יראה וגבולות, אין מה להעמיק בו. החק העיקרי בתורה הוא פרה אדומה, עליה כתוב בפירוש שאין להעמיק בה – "אמרת אחכמה והיא רחקה ממני", חבל על הזמן, אין מה להרהר, אסור

להרהר אחריה. משפט הוא בדיוק הפוך – הוא מזמין אותך להתעמק בטעם המשפט. גדר המשפט שהוא על פי שכל, אז הוא מזמין להתעמק בו.

איפה עיקר ההעמקה בתורה? כשלומדים תורה, נגלה, עיקר העומק הוא בחשן משפט, בניזקין. חז"ל אומרים שזהו עיקר הלימוד. למה? כי ניזקין היינו משפטים, הם אמורים להיות דברים שאתה מבין – המשפט מזמין אותך, מבקש ממך להתעמק בו. מה עושה המשפט? נותן לך, לא רק את היכולת לפלפל בנגלה, אלא, טעם בעבודות בכלל. זהו כבר חידוש.

חז"ל קוראים לפרשת משפטים "פרשת דינים" – אפשר לחשוב שמשפט הוא דין-שמאל-גבורה. בזהר כתוב ש"משפט רחמי", נוטה לחסד, אבל כאן אומר החווה שההבדל בין חק למשפט – בין גבולות בלי טעם למשפט עם טעם – הוא שחק הוא יראת ה' ומשפט הוא אהבת ה' (משפט = גל פעמים אהבה).

אם מעמיקים, זהו ווארט חב"ד מובהק. כמו שאמרנו, כל החסידות היא אהבה. הזכירו בנוגע לחלאקה את ל"ג בעומר – יש שיחה מפורסמת של הרבי לל"ג בעומר על ההבדל בין החרדים וחסידות פולין לחב"ד. הדרך החרדית, כולל חסידות פולין, היא בעיקר יראה (כשמה, חרדיות) – הסתגרות, חקים וגבולות – ואילו חב"ד בעיקר אהבה, השפעה, בלי פחד מה יקרה אם אצא החוצה.

כאן החווה אומר בדיוק את אותו ווארט: "ואלה המשפטים אשר תשים לפניהם" – כתובמא שאסור לשים את המשפטים לפני גוים, והחווה מסביר שהטעם לכך הוא שאין להם משפטים אלא רק חקים, הכל אצלם רק יראה. אין להם אהבה, אין להם משפטים, אין להם שכל אמתי (כמו שדברנו לפני כמה ימים). שכל אמתי – שמעמיק עד אין סוף ומחדש חידושי אמת, שנותן רשות ("הרשות נתונה") להעמיק עד אין סוף, "הפוך בה והפוך בה דכולא בה", "דדיה ירוך בכל עת באהבתה תשגה תמיד" – בא ממתת האהבה. אין אותו אצל גוים, לכן אסור לשים לפניהם את המשפטים.

חנוך למשפטים

מ"אשר תשים לפניהם" לומדים חז"ל שצריך לשים את המשפטים לפני עם ישראל "כשלחן הערוך" – איך הוא מסביר זאת? שלחן ערוך הוא טוב טעם. צריך ללמד תורה, גם לילד קטן, באופן שיהיה לו טעם בעבודות – שיהיה לו טוב טעם בעבודת ה' שלו, מהגיל הכי רך. זהו עיקר החינוך.

אם נחבר את דבריו למה שלמדנו קודם, מה יצא? ששתי הפאות הן חקים ומשפטים. החקים והגבולות של הילד הם הפאה השמאלית, והמשפטים – שמבקשים העמקה מתוך טעם, "טוב טעם ודעת למדני" – הם הפאה הימנית, שהיא העיקר. יש לי בראש פה (פאה) משפט ופה (פאה) חוק ("פה אל פה אדבר בו" – פאה אל פאה).

מעלת ישראל על הגוים בחקים ובמשפטים

החווה ממשיך ומביא פסוק שממנו נלקח שם של הספר של המגיד ממעזריטש, שהוא עצמו עוד היה אצלו. דרך אגב, החווה נולד בשנת תק"ה, בדיוק בשנת הולדת אדמו"ר הזקן – אין עוד תלמיד מפורסם של המגיד בדיוק באותו גיל. אחרי הסתלקות המגיד (כשהיו שני תלמידיו הצעירים הנ"ל בני כח) אדמו"ר הזקן התקשר לבנו רבי אברהם המלאך ואח"כ לרבי מנחם מענדל מויטבסק בעל פרי הארץ עד שעלה לארץ. החווה אחרי הסתלקות המגיד התקשר לרבי אלימלך, ובסוף זכה לקבל את העינים שלו.

הוא דורש את הפסוק "מגיד" [לשון אגדה המושכת את לבו של אדם לאביו שבשמים בחבלי עבותות אהבה] דבריו [דברו כתיב, 'דבר הוי' זו הלכה-נבואה-הקץ] ליעקב חקיו ומשפטיו לישראל. לא עשה כן

לכל גוי ומשפטים בל ידעום [עד כאן מגיד אותיות, 'מגיד מראשית אחרית'] הללויה". הוא מסביר אותו בדיוק לפי המהלך שאמרנו ב'חינוך קטן': ה' נותן ליעקב "חקיו ומשפטיו" – חק הוא יראה, גבול, ומשפט הוא טעם בעבדות. "לא עשה כן לכל גוי" – לגוי אין משפטים בכלל. אחר כך הוא מוסיף ואומר יותר – מי שיש לו משפט, גם היראה שלו היא יראה עילאה, גם את החקים-היראה שלנו אין לגוי, שהרי "אית יראה ואית יראה" כנ"ל. בזכות המשפטים – שיש רק לנו, טעם בעבדות – גם היראה היא אחרת לגמרי, יראת הרוממות, יראת בשות. "לא עשה כן לכל גוי [כלומר, גם החקים-היראה שאצל הגוים הם לא 'כן', לא כ'חקיו לישראל', אלא יראה תתאה] ומשפטים בל ידעום [משפטים-אהבה אין להם בכלל]". כך הוא מסביר פסוקים אלה, לפי אותו רעיון.

שיעורי הרב יצחק גינזבורג שליט"א נערך ע"י הרב איתאל גלעדי

הרה"ק רבי קלונימוס קלמן הלוי עפשטיין ה"מאור ושמש" מקראקא זי"ע

יומא דהילולא - א' תמוז

מתולדותיו

הרה"ק רבי קלונימוס קלמן הלוי עפשטיין בעל "מאור ושמש", נולד בעיר ניישטאט, בשנת תקי"א לערך, לאביו מו"ה אהרן הלוי עפשטיין, מגזע בעל החינוך ורבינו זרחיה הלוי בעל המאור. עוד בילדותו נתן בו עיניו אחד מנכבדי נגידי העיר, וסיכם עם אביו שהיה עני ואביון שיתן לו כל צרכיו על מנת שבבא הזמן יתן לו את בנו לבתו. ואכן בהגיעו לגיל המצות נשא את בתו מילכה ראדל.

דבק בהרבי ר' אלימלך מליזענסק זי"ע ויצק מים על ידיו. רבו חיבבו ביותר ויהיב ליה דין קדימה לחבריו. ומעשה שהיה כך היה: יום אחד עמדו מחוץ לחדרו של הרבי ר' אלימלך שלשה מתלמידיו: רבי שלמה מקשאנוב, בעל "דודאים בשדה", ורבינו, ונתווכחו מי יכנס ראשון לקודש פנימה. בשמוע הרבי את המשא ומתן קרא להם ואמר: הנה מלת "קשר" ראשי תיבות קלמן, שלמה, ראובן, ובכן ראוי שתכנסו כסדר האותיות, ראש וראשון יכנס רבי קלמיש. במצות רבו נסע למגיד מזלאטשוב. כמו כן הסתופף בצל הרבי ר' זישא מאניפאלי והרה"ק מבארדיטשוב. עם הסתלקות רבו דבק בהרה"ק מוה"ר מרדכי מנישחיו ובחווה מלובלין שהעיד עליו שנשמת התנא רבי אלעזר בן חרסום בקרבו.

בשנת תקמ"ה, בהיותו כבן ל', החל במצות רבו הרבי ר' אלימלך לנהוג עדת החסידים בקראקא, והוא היה הראש והראשון שהפיץ תורת החסידות בקראקא, ולאחר מכן הנהיג עדתו בנייטשטאט. בין גדולי תלמידיו נמנים: ה"דברי חיים" מצאנז. ה"תפארת שלמה" מראדאמסק, ה"דברי צדיקים" מאושפצין ועוד. ה"דברי חיים" העיד שהכיר ג' צדיקים שהיו בבחינת אדם הראשון קודם החטא, והם: הרה"ק מראפשיץ, בעל "אור לשמים" מאפטא, ורבינו, (סוף ספר "דרכי חיים" דפוס סאטמר). על ספרו "מאור ושמש" התבטא בעל האריה דבי עילאי: שבכוחו ליטול נשמה מגוף האדם לכבסו וללבנו כבריה חדשה (יד מאור ושמש עמוד שלד. וראה הסכמתו לספר).

בשנת תק"פ חלה ונפל למשכב, וכך המשיך בעבודתו הקדושה (בנו ה"יהודי הטוב" מנייטשטאט מצאו פעם שוכב על הארץ בפישוט ידים ורגלים ובוכה מאין הפוגות: רבונו של עולם חוס וחמול נא עלי שלא אמות ח"ו ללא תשובה...) עד שהגיע יום פקודתו ונאסף אל עמיו כבן ע"ב שנה, ביום ב' דראש חודש תמוז תקפ"ג, זי"ע "ראשי אבות" (ב"ב תשנ"ח) ע' שכ"ד

שמעתי בעצמי מאחד מנכדי הרבי ר' אלימלך זי"ע, ששמע בעצמו מהרב הצדיק הרב רבי ארון זצ"ל מקראקא, בנו של המאור ושמש, שסיפר, שפעם אחת נסע עם אביו על הציון הקדוש לליזענסק, והתנה עם בניו ועם אנשיו, שיניחו אותו להיות בעצמו על הציון, ולא יכנס שום אדם לשם בעודו היותו שם. ובודאי כן עשו. ונכנס על הציון הוא לבדו, ובניו וגם הרה"צ הרבי ארון זצ"ל בעל סיפור המעשה, וגם אנשיו עמדו מבחוץ. והמאור ושמש בעצמו סגר מבפנים את הדלת, אולם התמהמה שם הרבה, ונפל פחד גדול על בניו, כי ידעו דרכו בקודש, שאין לו להתמהמה כל כך, ויראו מאד, והגישו ושברו את הדלת ונכנסו, ומצאו אותו מושכב בפישוט ידים ורגלים על הקבר, ממש זה כנגד זה, והקיצו אותו, ולא יכלו, עד שהקיצו אותו בחזקה. אז התרגש המאור ושמש זצ"ל ואמר לבניו: וואס האט עטץ מיר געטוהן, ווען עטץ וואלט מיר געלאזט נאך ליגען פאר איין מינוט, וואלט איך געגאנגן גלייך מיט דעם רבי'ן אין גן עדן אריין! [מה עשיתם, אם הייתם משאירים אותי להיות שוכב שם עוד רגע אחד, הייתי נכנס עם מורי לגן עדן!] והנה אל יתפלא הקורא, שלפי הראות על הציון הקודש בליזענסק, כיום יש גדר סביב להקבר, ואי אפשר להיות שם בפישוט ידים ורגלים, אולם תדעו שהגדר נעשה זמן רב אחר כך, בפקודת הרב הק' מוה"ר רבי שלמה מראדאמסק זצ"ל, כנודע לכל. הגה"צ רבי פנחס הלוי הורביץ זצ"ל, בעל "פתחא זוטא", "רשימות אמת" (ברוקלין תשנ"ו) ע' ככ"ה

בראשית דרכו דבק ה"מאור ושמש" זי"ע בכל עוז להרה"ק הרבי ר' אלימלך מליזענסק זי"ע. היה זה כאשר ראה והתבונן בעבודתו הקדושה בעת ששהה פעם בקראקא - כשנסע בשליחות רבו להפיץ מעיינות החסידות ולקרב לבם של ישראל לאביהם שבשמים - והתפלל ברוב עם בבית מדרשו של הגה"ק המקובל רבי נתן שפירא זי"ע, באותה שעה נמשך אחריו ודבק אליו בעבותות אהבה.

כשנסע פעם ראשונה לליזענסק, ידע מראש שדרכו לא תהיה קלה וסוגה בשושנים, בהיות חותנו נמנה על המתנגדים בקראקא. אולם בסיוע העוזר שכנגדו, אשתו הצדיקה, שאף משכנה את תכשיטיה בכדי שיהיה לו להוצאת הדרך, עלה בידו לנסוע ולהסתופף בצל "אדמו"ר הרב האלקי הקדוש מו"ה אלימלך זצוק"ל" (לשונו הק' בפי' על הפטרת שבת שובה).

מסופר, כי בבואו לראשונה אל הרבי ר' אלימלך זי"ע, לא קירבו הרבי ולא הראה לו פנים מסבירות, דבר שציער אותו מאד. ועם כל זאת לא נחלשה דביקותו בו, והשתדל הרבה כדי להיות קרוב במחיצתו של הצדיק. עד שלבסוף הורה לו הרה"ק שישע קודם לזלאטשוב לחסות בצל כנפיו של המגיד הק' רבי יחיאל מיכל זי"ע.

לאחר ששבת שם שתי שבתות ונכנס אל הקודש להיפרד ממנו ולחזור לליזענסק, אמר לו המגיד הק' "חזור לליזענסק, ותגיד נא להרה"ר אלימלך בשמי, שאין לו הרבה כר' קלמי'ש"...

מני אז קירב אותו הצדיק מליזענסק והכניס אותו לפניו ולפנים ממחיצתו, בהאצילו עליו מרוחו הגדולה, עד שהיה לאחד מתלמידיו המקורבים ביותר.

מסופר, כי כשחזר מליזענסק שרף את תכריך כתביו, בה היו חידושי תורתו אשר העלה בחריפות ובבקיאות, וביערם מן העולם, באמרו, שרק עתה, אחר שזכה לבוא במחיצת רבו הקדוש בליזענסק, אפשר שיחדש חידושים נכונים לאמיתיה של תורה. [ראה דברי קדשו בפר' שופטים (ד"ה א"י כי יפלא - הא'): "על ידי שהאדם מדבק עצמו בצדיקים... על ידי זה מגלין לו הלכות ברורות בלי ספיקות כלל"].

לאחר הסתלקות רבו, נסע ללובלין לחסות בצל החוזה הק', וכפי אשר מתארהו בספרו "אדמו"ר הרב בוצינא קדישא רבן של כל בני הגולה מו"ה יעקב יצחק מק"ק לובלין צוק"ל" (פר' דברים ד"ה א"י אלה הדברים). ואכן נסע רבות ללובלין, והיה מגדולי תלמידיו הקדושים.

החוזה הראה לו חיבה יתירה, ופעם אף התבטא לפני הרה"ק רבי ארי' לייבוש מטרניגראד - אביו של ה"דברי חיים" מצאנז: "יש לי שלושה תלמידים שאינם שוכחים מפחד השי"ת אף רגע אחד, הלא המה מו"ה הערשיל'ע מזידיטשוב, מו"ה קלמן מזיישטאט, ומו"ה מאיר'ל מסטאבניץ (-בעל ה"אור לשמים") (פעולת הצדיקים" בראש מדור הרה"ק מלובלין).

כן נסע לעתים מזומנות להסתופף אצל הרה"ק רבי מרדכי מנעשכין זי"ע, ומתאר אותו בספרו בתואר: "הגאון הקדוש קדוש ישראל ואורו" (פר' כי תצא ד"ה א"י גדילים - הא'). י"א שישב בהיכל קדשו כמה שנים רצופות (ר' בספר "רשפי אש", שבחי מוהר"מ אות ו).

עוד מובא, שהרבה לנסוע אל צדיקי הדור כהרבי ר' ברוך ממעזיבז, הרבי ר' זושא מהאניפאלי, הרבי ר' מענדלי מרימינוב, הרה"ק רבי משה מפשעווארסק ורה"ק בעל ה"אוהב ישראל" מאפטא, ואף המשיך בכך אח"כ אל כמה צדיקים מתלמידי הרבי מלובלין, כהסב"ק מראדאשיץ, הרה"ק מראפשיץ ורה"ק רבי מאיר מאפטא, ועוד, זי"ע.

יצויין, כי בספרו מזכיר הוא כמה פעמים ממראות הקודש שזכה לראות בהיכלי הצדיקים. דוגמא אחת: "בעיני ראיתי זאת, מצדיקים בעת שבאו לדביקות גדול, והיו מדבקים עצמם בעולמות עליונים עד שכמעט היו מתבטלים ממציאותם, ולא היו יכולים כמעט להישאר בזה העולם עד שהיו צריכים להגשים את עצמם באיזה דבר באופן גשמי, שיביטו על איזה דבר או חפץ להשתעשע בו או שיסתכלו באיזה איש, ובה יתגשמו עצמם מעט ויוכלו להוריד עצמם מדביקותם, להישאר בזה העולם..." (פר' וירא, ד"ה וירא - הג').

היטיבו את אשר דברו צדיקים, בהתבטאם עליו שכל ימיו נשאר להיות 'חסיד', כשהמשיך לנסוע אל צדיקי הדור מתוך התבטלות גמורה אף לאחר שהוכתר למנהיג ואלוף לראשם של המוני בית ישראל, ובכך נאה קיים מה שדרש לאחרים, ונאמן היה בדרכו הקדושה להוכיח דבריו, כי "השי"ת - שולח לזה העולם בכל דור ודור, צדיקים גדולים שיש להם נשמות קדושות וגבוהות עד למאד... ואנחנו בני ישראל מצווים במצוה מן התורה הדבק בתלמידי חכמים... ובנסוע האיש הישראלי אל הצדיקים שבדורו, ומקרב את עצמו בתשוקה ואהבה רבה אל הצדיק, אזי כמים הפנים אל פנים הצדיק משפיע אליו בקדושתו להיות לו יתד נאמן בקדושה שלא יפול הנופל ממנו" (פר' יתרו ד"ה עוד על הפסוק). וביותר תוכחתו מגולה ל"המון העולם שסוברים, כשהיה צדיק מופת הדור בדורו ונסתלק, שאי אפשר עוד לצדיק אחר לעשות כמעשהו, אבל באמת הוא טעות גמור וחסרון האמונה..." (פר' חקת ד"ה ויבאו בני'). "עלים לתרופה", שלח תשנ"ה, עמ' ג'.

קראקא עיר של מתנגדים היתה, ורה"ק המאור ושמש זצ"ל זיע"א, ביקש להתפלל בנוסח ספרד, על כן התפלל בפרוודור ביהכנ"ס ובאה אליו נשמה אחת לבקש תיקון, ואמר לה, איני יודע לתקן נשמות, לכי לגדולים ממני, אמרה לו, הלא נתנו לי סימן שאבוא אל המתפלל בנוסח ספרד בפרוודור ביהכנ"ס בקראקא, אמר לה, היום למדתי משניות לפני התפילה הריני נותן לך אותן במתנה אולי יועילו לתקונך כי כידוע משנה אותיות נשמה, יצאה הנשמה מלפניו ולא שבה עוד, נפעם בעל המאור ושמש וסיפר על כך לחבריו תלמידי הנועם אלימלך זצ"ל זיע"א, אמרו לו האם לא ידעת שכח המשניות כה גדול, שבמשנה

אחת יכול היית לתקנה ולא היית צריך לתת לה במתנה את כל המשניות שלמדת. הגה"ח רבי אשר יונה וינברגר ז"ל, "כנסת ישראל" (ירושלים תשנ"ז) ע' תקי"ז

אמר לי יהודי בשם הלעלובער רבי הרמ"מ זצ"ל שהיה בקראקא והיה שם באיזה מעיין - מקוה - עמוק מאד שהיו צריכים לירד אליו כמאה מדריגות והמאור ושמש סבל מרדיפות המתנגדים דשם והם סגרו את המעיין לשב"ק, והיה שם חלון קטן שהמאור ושמש נכנס משם להמקוה, והלעלובער רבי ראה החלון שהיה שם, שהיה צריך מסירות (נפש) גדול לזה, [והוסיף אד"ש הרי היה רב בקראקא ופלא איך שהמתנגדים ל"ה להם דרך ארץ ואולי היה זה לפני שכיהן כרב]. כ"ק מרן אדמו"ר מרחמיסטריווקא שליט"א, בשיחת קדשו - ר"ח תמוז תשס"ז, "מילין קדישין" (ירושלים תשס"ח) ח"ב, ע' שפ"ח

הרה"ק ר' ארון מקראקא בנו של המאור ושמש העיד לפני הדברי חיים ז"ל שאביו הקדוש לא צירף למנין רק איש שלמד שתי דפים גמרא עם תוספות קודם התפלה. הגה"צ רבי משה אריה פריינד זצ"ל, גאב"ד העדה החרדית, "הללו עבדי ה'" (ברוקלין תשס"א) ע' תקנ"ז

פעם נסע הרה"ק בעל ה"מאור ושמש" לדרך רחוקה, ובתוך הנסיעה הורה לעצור העגלה כיון שהוא צריך לנוח מעט בצד הדרך. כשעצרו לנוח ראוהו כשהוא יושב ולומד גמרא, ואמר להם: אה, עכשיו אני נח. כ"ק מרן אדמו"ר מהרמ"מ מלעלוב זצוק"ל, "מלכות בית דוד" (רמת-לעלוב ב"ב) תמוז תשס"ה, ע' קי"ג

סיפר לי הרה"ח ר' חיים שמואל ואולהענדליר נ"י, פעם אחת כשהי' הרה"ק ר' יושע העשיל מכענטשין בבית המדרש של ר' ארון וגמר להתפלל, ציין בהפאראסאל (מטריה) את המקום שגר שם זקינו המאור ושמש (הרה"ק לא הלך במקל רק בפאראסאל) והתחיל לספר מזקינו הרה"ק המאור ושמש שגר פה, הרב דקראקא בימי ה"מאור ושמש", הי' בעל מקובל ולמד זוהר הק' ופעם אחת נתקשה לו איזה ענין ולא הי' יכול לתרץ הקושיא (ער האט נישט געקענט ארויס) והי' לו עגמת נפש גדול מזה עד שנחלה, אמר לו הגבאי שלו שפה בעיר כשעובר בלילה דרך איזה בית שומע איך שהמאור ושמש לומד בזוהר הק' ואפשר יוכל לתרץ להרב מה שקשה לו, דחה אותו הרב, אמר הגבאי, ישלח הרב שני שלוחים מבינים וילכו אחורי ביתו וישמעו איך שלומד ויאמרו הם אם לא יוכל לתרץ, והפציר מאד בהרב, הרב הסכים ושלח שלוחים ושמעו איך שלומד המאור ושמש בקול והבינו שהוא יוכל לתרץ הענין, כשסיפרו להרב מה ששמעו, שלח אחריי הרב, ובא ואמר לו הרב שנתקשה לו איזה ענין, ומבקש ממנו שיתרץ לו, ענה לו המאור ושמש שאינו יודע ולא יכול לתרץ לו כלום, והלך מהרב, ואחר כך שלח הרב אחריי עוד הפעם, ואמר לו אני גוזר עליך בגזירת רב שתאמר לי הפשט או בלית ברירה תירץ לו הענין. הרה"ג ר' ישראל חיים אשרי שליט"א, "שיח זקנים" (ברוקלין תשנ"ח) ח"ב, ע' י"ג

[המאור ושמש זי"ע] לא היה מדבר בשבת קודש רק בלשון הקודש, וגם זה מעט מזעיר. הרה"ק רבי יצחק אייזיק מספינקא הי"ד, בעל "חקל יצחק", בהקדמתו לספה"ק "אמרי יוסף" מאמר ג', אות ז', ["מעשה אבות" (ברוקלין תשס"ב) ע' נ"ד]

בכל שבת בטרם הסעודה היה לומד הרה"ק בעל ה"מאור ושמש" כל מסכתות שבת ועירובין. כ"ק מרן אדמו"ר מהרמ"מ מלעלוב זצוק"ל, "מלכות בית דוד" (רמת-לעלוב ב"ב) תמוז תשס"ה, ע' קי"ג

הי' מנהגו של הגה"ק בעל שם שלמה אב"ד דפה [מונקאטש] שלא לומר תורה רק אחר אכילת כל התבשילין ואמר טעמו ונימוקו כי שמע פ"א בצאנו מאת ה"ק ר' ארון מקראקא ז"ל שהגיד בשם אביו ה"ק בעל מאור ושמש זי"ע כי דרכו בקודש הי' לומר תורה לפני המסובין בשעת הסעודה בין מאכל למאכל והי' נמשך בדברי תורתו הרבה עד שנצטננו המאכלים אשר לפנייהם וגילו לו אח"כ מן השמים

שמקפידין עליו בזה יען כי עי'ז מניח להצטנן מאכלי ש"ק ע"כ. [ומצאתי שמקורו עוד נפתח בגדולי הראשונים ברוקח סי' נ"ד וז"ל אחר שאכל התבשיל שהטמין יש מזמרים ומירות בשבת ע"כ.] הרה"ח ר' יחיאל מיכל גולד ז"ל, "דרכי חיים ושלום" (ירושלים תש"ל) ע' קכ"ד

היו צדיקים שכל מה שאכלו היה נשרף כמו קרבן ע"ג המזבח, וכמו שידוע מבעל "מאור ושמש" זי"ע, וזקה"ק מצאנו העיד עליו שכלל לא טעם שום טעם אכילה. כ"ק מרן אדמו"ר מצאנו-קלויזנבורג וצוק"ל, שיעור חומש רש"י פר' יתרו תשד"מ, [ד"ת - שנה י"א (תשנ"ה) - גל' י"ז, ע' 7]

הרה"ק מהרי"ד מבעלזא זצ"ל היה רגיל לומר, שהספר "מאור ושמש" זכה להיות מחובר אל החומש (שנדפס פעם בצד החומש), אף שאינו בדרך פירוש על פסוקי התורה כשאר מפרשים, ראשונים, ואחרונים כראשונים, כגון האור החיים הק', כי בדבריו הקדושים קישר החסידים-תלמידים לרבותיהם, בעבור זה זכה להיות מקושר לחמשה חומשי תורה. הגה"צ רבי אלחנן היילפרין זצ"ל, אב"ד גולדס-גרין, "יפה שיחתן" (ברוקלין תשס"ד) ח"א, ע' קכ"ה

סיפר הרה"ג והחסיד רבי בן ציון מאוסטרובה זצ"ל, אשר פ"א היה אצלו כ' הרה"ח ר' מאיר אשר מווענגרובה ז"ל נכד כ"ק מרן היהודי הק' מפשיסחא וצוק"ל, ודברו מן כ"ק הרה"צ בעל מאור ושמש וצוק"ל, והגיד הרב"צ ז"ל בשם צדיקים שמדרגתו הי' גבוהה הרבה יותר ממה שרואין בספרו, והשיב לו הרה"ח ז"ל הנ"ל שבעבורו די ודי מה שאנו רואין את מדרגתו הנפלאה בספרו. הרה"ח ר' יוסף מנדלקורן ז"ל, "ויצבור יוסף" (ירושלים תשכ"א) ע' ל"ה

היה זה ביום י"ג בכסלו תרי"ח. בלילה האחרון לימי חייו של הרה"ק רבי שלמה זלמן מוועילפאלי זי"ע, עמדו אנשי סביב מיטתו ורבינו הביט בהם במבט רחמאי אוהב. ניכר היה כי ברצונו לומר משהו, אלא שהדבר עולה לו בקשיים. אחר מאמץ עילאי ציוה לקרוא אליו את אנשי ה' חב"א-קדישא' של קראקא, וכשאלה הזדרזו והגיעו, פתח רבינו וסיפר:

הרה"ק רבי קלונימוס קלמן, בעל "מאור ושמש" בנסיעותיו אל הרה"ק החוזה מלובלין זי"ע, רגיל היה להתאכסן בבית אבי בפאטשינוב ללינת לילה או שניים.

כשהייתי ילד בן חמש, התאכסן ה"מאור ושמש" בביתנו. הבטתי בצורתו הקדושה ולבי התלקח, נפשי התקשרה בנפשו. כשנודע לי שהצדיק ישן בביתנו, צהלתי משמחה, ובקשתי מהורי לנוח ביחד עם הצדיק במיטתו. אך כמובן שזכיתי לתשובה שלילית. "מה אתן?, להפריע לצדיק את סדריו הקדושים?" ילד קטן הייתי ומיררתי בבכי. הצדיק חלף ליד מיטתי ושמע אותי בוכה מאד. "מדוע אתה בוכה?" רצה הצדיק לדעת. גיליתי לו את הסיבה.

בעל "המאור ושמש" לא הבין את הסיורב, "ומה בכך? אדרבה, אנוח במיטה יחד אתו!" כאשר השכים בבוקר, שאלוהו אנשי הבית איך עבר עליו הלילה, האם הקטן לא הפריע לו את מנוחתו, ויען: "טוב מאד, עם הילד הזה טוב לנוח".

הוריו של רבינו ידעו כי דבריו של הצדיק מעולפים ספירים, ואת כוונתו העמוקה מי יכול להבין.

סיים רבינו את המעשה המופלא והסביר עתה את כוונתו הטמירה של בעל ה"מאור ושמש", במלים ברורות: "הוא התכוון לומר שבבוא היום יקברו אותי על ידו".

ראש ה'חברא קדישא', שהכיר בערך רבינו, מיהר להביע את הסכמתו בפניו והבטיח למלאות רצון קדשו על הצד הטוב ביותר.

אנשיו וחסידיו עמדו כשעיניהם מזילות דמעות כמעין המתגבר על אשר הם עומדים להתייתם מרועם ועטרת ראשם. לאחר שוך גלי הבכי, אזור החסידים עוז ושאלו את רבינו: איך נוכל להעביר את רבינו לקראקא, לאור החוק האוסר לטלטל נפטר ממקום למקום?! (כמסופר להלן).

"הניחו את התהלימ' שלי על ארוני!" אמר רבינו ברגיעה נפשית מוחלטת, "יחד עם הארון, יעברו רק נושאי המיטה, שאר המלווים יעברו אחר כך..."

למחרת הגיעו רגעי האחרונים עלי אדמות. בעינים דומעות, עיטרו אנשיו את מיטתו ולחשו את פסוקי יציאת הנשמה. רגע כמימריה, ותעל נשמתו בסערה השמימה, לקול זעקות השבר והבכי הסוער של חסידיו ומעריציו הנאמנים. הם ניגשו מיד, בלב כואב ודואב ניגשו מיד למלאות את צוואתו ובקשתו האחרונה להיטמן בקראקא, סמוך לציון קדשו של בעל "מאור ושמש".

כאמור, שתי המניעות שעמדו כאבני נגף בפני אנשי שלומו ועמדו לסכל את מילוי בקשת רבינו, נפתרו בידי רבינו בעצמו. המניעה הראשונה, האיסור להעביר נפטרים מעיר לעיר. ובהיות, שרבינו נפטר כאמור, בפרבר פאדגארזע הסמוך לקראקא, הוצרכו מלווי להעבירו דרך הגשר התלוי מעל הנהר החוצה את המעבר לקראקא, נראתה אפוא, העברת המיטה מהפרבר לקראקא - בלתי אפשרית מצד השלטון.

בעיה זו, נראה היה כי רבינו פתר בעוד מועד בצוותו שלם את ספר התהלים שלו על ארונו. הם הבינו כי כאן תהיה ישועה שלא כדרך הטבע.

המניעה השניה - חלקת האדמה הקטנה שנשארה בין מקום מנוחתו של בעל "מאור ושמש" לבין כותל אבנים שעמד שם, היתה שייכת לבנו הגדול של ה"מאור ושמש" הרה"ק רבי ארון זי"ע - הגיעה גם היא לידי פתרון. זאת, לאור הבטחתו בהן-צדקו של ראש ה'חברא קדישא' לרבינו כי הוא ימלא את רצונו, גם אם יהיה זאת על חשבון מקומו של רבי ארון [ר' ארון, לא היה באותה עת בביתו ושהה אצל הרה"ק מצאנו, כמסופר להלן, על כן, יכלו אנשי הח"ק למלא את בקשת רבינו. ובשעת פטירתו של ר' ארון מקראקא, נעשה נס ונתפנה מקום גם עבורו, מצדו השני של ציון המאור"ש זי"ע"א וכמסופר להלן].

השמועה, על כך שמתכוונים להעביר נפטר לקראקא, הגיעה לאוזני אנשי השלטון המקומי, והם מיהרו להעמיד שמירה הדוקה על הגשר המחבר בין הפרבר לעיר הבירה. כאשר הגיע מסע ההלוויה אל הגשר, נחלקו המלווים לשתי קבוצות. כל המלווים נותרו מאחור, בעוד נושאי הארון הניחו את התהלים של רבינו על הארון והחלו לחצות את הגשר.

ומיד התרחש הפלא.

השומרים עמדו על משמרתם, עיניהם בחנו את התהלוכה הקטנה החולפת על פניהם, אך פיהם נאלם דום והם לא הגיבו מאומה! - -

כשראו שאר המלווים כי הסכנה העיקרית חלפה, ואין מניעה בידם, החלו הכל לחצות את הגשר ובאו כנחל שוטף בעקבות הארון להלוויה של רבינו עד בית העלמין של קראקא. מבני העיר קראקא עצמה, הגיע עם רב ללות את רבינו בדרכו האחרונה. ויגדל הבכי מאד בבוא רבינו למנוחת עולמים. קברו נכרה במקום בו ציווה, ולאחר שעה קצרה כיסה אותו גל עפר שבתוכו תחובים אלפי פתקאות בקשה שהניחו יהודים בעינים טרוטות דמעה.

למחרת היום - ותהום כל העיר. השמועה על הנס לא פסחה על אוזני השוטרים. הם מיהרו לזמן את בעל האכסניה מפדגארזע, שבביתו נסתלק רבינו, והעמידוהו למשפט. חוקר המשטרה פנה אל בעל האכסניה בטענה: "איך הסכמת, ואיך נתת ידך לבצע עבירה פלילית כזו נגד החוק?" ענה הלה: "מה אעשה? אחרי שרבי ומורי נלקח מאיתי, השתבשה עלי דעתי ולא ידעתי מה נעשה מסביבי. אך, תמיהה לי אליכם: מדוע לא שמרתם כראוי על דרך הגשר, לבל תוכל שיירת הלוויה לעבור עם הרבי לקבורה בקראקא?"

"לוויה? לא ראיתי לוויה!" - ענה הקצין, הממונה על שמירת הגשר.

השופט הביט בקצין בתמיהה, וזה בהה בו בלי להבין. "אתה צוחק מבית המשפט?" רעם קולו של השופט.

"חלילה!" נבהל הקצין, "ניתן לאמת את דבריי, באיזו שעה עברה הלוויה את הגשר לפי טענתכם?"

כששמע את השעה המדויקת, שלף הקצין את יומנו מכיסו, דפדף ליום אתמול, וקרא בקול צהלת מנצחים: "ובכן, אצלי בפנקס רשום כי בשעה זו עברה על הגשר תהלוכת חתונה מלווה בתזמורת..."

"הבנתי הכל!" קרא השופט וסגר את התיק בקול חבטה, "אם מדובר בנפטר גדול כזה, שיכול לסמא את עיניו של קצין משטרה ולהפוך לווייה לחתונה, אני מבטל את המשפט!" (מפי הר"ד בריזל).

באותה עת, שהה הרה"ק רבי ארון עפשטיין זי"ע, בנו של ה"מאור ושמש", בצאנו, במחיצתו של בעל ה"דברי חיים". כאשר הגיעה השמועה לאוזניו כי רבינו נטמן על יד אביו, ובידעו שאין אלא מקום אחד פנוי ליד קבר אביו, הסיק מכך שהוא נטמן במקומו השמור לו והיה מיועד עבורו - חרה לו הדבר היטב. הוא נכנס איפוא, לרבי מצאנו ואמר: "ברכני הרבי ויפטרני לשלום, כי ירט הדרך לנגדי; חפץ אני לנסוע חזרה לביתי!"

"מה פשר המהירות הפתאומית הזאת?" שאלו הרבי. ענה רבי ארון בתרעומת "הולך אני לפנות את רבי שלמה זלמן מויעליפאלי מקברו, איך העיז לצוות שיטמנוהו ליד אבי? היה לו לדעת, שהדבר לקח מבנו של ה"מאור ושמש" א שטיק הארץ!" (נתח מלבו).

הרגיעו הרבי מצאנו: "בשביל דבר כזה, אינכם צריכים להיחפז לדרככם כל-כך, תוכלו לעשות כן גם בעוד שבוע - שבועיים".

ציית רבי ארון לדברי הרבי ונשאר בצאנו עוד ימים אחדים.

כאשר בא שנית לקבל ברכת הפרידה, אמר לו בעל הד"ח: להווי ידוע למעלת כבודכם, שמקום קבורתו של הרש"ז הוא מקומו כהלכתו והרי הוא קנוי לו מקדמת דנא בידי אביכם.

נדהם רבי ארון וביקש להבין את הדבר. או-אז סיפר לו הד"ח את הסיפור על התבטאותו של אביו ה"מאור ושמש". "משיחת חולין של אביכם יש ללמוד הלכה למעשה" הטעים רבי חיים, "שהיה ניחא ליה לשכב עמו בבית החיים, וא"כ גם על כבודכם להסכים לכך!"

"אולם בהגיע יום פקודתי, היכן יטמינו אותי?!" הקשה רבי ארון. השיב לו הרבי מצאנו: "באמת, כי גם קודם לכן היה המקום צר ולא היה מרווח כל צרכך, אלא, שהתרחב המקום יפה. ובכן, מי שאמר לעולמו די, יכול גם להרחיב לך מקום שם. מה לך, איפוא, כי תלין על רבי שלמה זלמן שנח בנתיים שם?!"

אז נחה דעתו של רבי ארון.

עשרים וארבע שנים לאחר מכן, בז' כסלו תרמ"ב, נסתלק רבי ארון לשמי רוס. כאשר פתחו אנשי שלומו את צוואתו, נדהמו לגלות את בקשתו להיטמן בן אצל אביו. פנו אל אנשי ה'חברא קדישא', והם לא ידעו לשיטת עצה בנפשם, בידעם כי אין מקום פנוי כלל בסביבת ה"מאור ושמש" זה עידן ועידנים. פנו אפוא, אנשי ה'חברא' אל בית העלמין, ולתמהונם גילו כי המצבה הסמוכה לבעל ה"מאור-ושמש" מצדו השני, העתיקה מקומה וזזה הלאה. נשאר אפוא, מקום בשופי להניח את גופו הטהור של בנו הגדול של בעל "מאור ושמש", ומילאו את רצונו של צדיק. עד היום ניתן להיווכח, כי שלוש המצבות סמוכות זה לזה.

"שלשלת הזהב" (ירושלים תשס"ג) ע' ס"ו

תפילה בכוונה

רגיל על לשונו הקדוש של רבינו [הגה"צ רבי בנימין רבינוביץ זצ"ל, חבר בד"ץ העדה החרדית] משמו של הרה"ק המאור ושמש זיע"א, שהמתפלל בכוונה לוחם הוא עם היצר הרע בנקודה. (ער קלאפט איהם אויפן פינטל, כלשונו הקדוש). "עמודא דנהורא" (ירושלים תשס"ג) ע' ק"מ

שו"ע של חסידות

בשם מרן השר שלום מבעלזא זי"ע הועד שהתבטא: "את ר' קלמיש ידעתי והכרתי גדלו ותפארתו בלובלין, אבל גדלות נעלה ונפלא כאשר ראיתי בספרו, על זה לא פללתי מעולם". והרה"ק רבי שלמה מבאבוב זי"ע הטיב להגדיר, כי "המאור ושמש הוא שולחן ערוך של חסידות!"

"מאור ושמש", זה שמו וזה זכרו, כפי אשר קרא לו בשם הגה"ק בעל ה"אריה דבי עילאה" שהפליג ואמר, "מעידני, כי יש בכח הספר ליטול נשמה מגוף האדם ולכבסו וללבנו הדק היטב ולהחזירו כבריה חדשה" ("יד מאור ושמש" עמ' שלד). "עלים לתרופה", שלח תשנ"ח, עמ' ג'

מאור ושמש

ספרו הקדוש של מורינו הגה"ק מו"ה ר' קלונימוס קלמן זי"ע, "מאור ושמש", דבר שפתים אך למותר להללו ולשבחו ולספר הודו כי המפורסמות אין צריכות ראייה...

אמנם כדאי להדגיש דלא הרי שאר ספרים כהרי מאו"ש. אין לך עוד ספר מהחסידיים הראשונים שמביא וקורא כל כך חבילות חבילות שיחות ודברי תורה משאר צדיקים שבדורו כאשר עשה המאו"ש, הודות לענוותנותו כי עד זיכולא בתרייתא היה חוסה בצל כנפי צדיקים אחרים. ומהאי טעמא נמי מרבה הוא לספר על צדקתם ודרכיהם של אותן הצדיקים ומעייין בתהלוכותיהם ומעריכם בשיקול דעתו הנשגבה. זאת ועוד אחרת, כי הספר נכתב בלשון צח ובהיר והדברים מובנים ומתקבלים על לב המון עם הפשוט לפי השגתם, ולגדולים וטובים שבישראל עדיין מונח להם מקום להתגדר בדבריו ולהתעמק בהם ולהעלות בידם מרגניתא טבין מים עמוקים ידם איש תבונה. שלישית, כי אין לך מקצוע הנוגע בעבודת החסידות שבל יראה ובל ימצא ממנה בספר זה...

קרוב להסתלקותו קיבץ כעמיר גורנה יחד את חידושי הנפזרים והיו חביבים מאד בעיניו, כי ראה כי תועלת גדולה יהא לעדת ישראל מזה. אבל בחיים חיותו לא זכה לראותם יוצאים לאור עולם. אחרי הסתלקותו נטל בנו הרה"ק רבי ארון את העול על שכמו וקיבל על עצמו לקבעם בדפוס למען ילכו רבים אחר אורו.

ויקח ר' ארון את כל הכתבים אשר לאביו, ומסרם להרה"ג מו"ה משה יעקב שארף זצ"ל שהיה מכונה ר' יעקילע אושפצינער (בעמח"ס דרכי יושר), והוא הגיה אותם וסידרם לדפוס, וגם את ההקדמה הואיל לכתוב לכבודו של ר' ארון. ואל זה כוון בסוף ההקדמה לחתום שם שניהם בראשי תיבות, וז"ל: הלא כה שיח אחיכם השופך רוח נדכו המסיים בשלום ושלום בכפליים יקשיב עליון קול ברכתי ברכת שלום וחיים וכו'.

אחר שהיה הכל מתוקן ומסודר לדפוס, וילך ר' ארון לקבל הסכמת הרה"ג הארי' דבי עילאי בשנת ת"ר, והוא בחר את השם "מאור ושמש" וטעמו בצדו (בהסכמתו): כי כשמו כן תהילתו המאיר לארץ ולדורים אור שבעת הימים והמשכילים כזוהר הרקיע וכשמש וירח וכו'. ובהקדמה כ' כי גם רמזו בזה שם כבוד המחבר, כי "מאור ושמש" בגימטריא "קלונימוס קלמן בן אהרן הלוי" בצירוף י"ב אותיות של שמו חושבנא דדין כחושבנא דדין. "יד המאור ושמש" (ברוקלין תשל"ז) ע' של"ד

בעל המאור ושמש ובניו

איך קראו למאור ושמש? רבי קלונימוס קלמן (כאשר מצרפים יחד שני השמות, חיים קלונימוס קלמן, הר"ת = יצחק, ח פעמים הוי', הרוס"ת = משיח והאמ"ת = יהי אור, סוד עסמ"ב כו' – יהי אור בתוך משיח). איפה הוא היה רבי? בקראקא, עיר ואם של מתנגדים, לכן מאד הפריעו לו ולא נתנו לו לנהוג אדמו"רות ביד רמה. בסוף ימיו ההתנגדות התרככה.

היו לו שני בנים – הבן הגדול נקרא אהרן, והוא שגם עזר לאבא שלו לכתוב את הספר "מאור ושמש", אותו הוא כתב בשנותיו האחרונות, והוא גם היה ממלא מקומו בקראקא. הוא כתב את הספר ואחר כך האבא הגיה אותו. היה לו עוד בן בשם יוסף – שיין לעוד יוסף חי – יוסף-ברוך שזכה לכינוי מיוחד בין כל גדולי החסידות, "דער גוטער איד". כל צדיק בחסידות הכללית נקרא א גוטער איד, אבל יש אחד שזכה לשם הזה בפירוש ועם ה ידיעה, דער גוטער איד.

יש היהודי הקדוש מפרשיסחא, אפשר להיות יהודי קדוש ואפשר להיות יהודי טוב. כל הצדיקים יהודים קדושים וטובים, "ועמך כלם צדיקים" (כל יהודי אמור להיות א גוטער איד), אבל אם אחד זכה לכינוי דער גוטער איד הדבר ראוי לציון. מחד הוא היה בעל מופת גדול, הרבה נושעו על ידו. מצד שני הוא נהג בטיש שלו, בדברי התורה שלו, רק לומר מתוך המאור ושמש – רק מדברי אביו, היה לו הרבה כיבוד אב – ואף פעם לא גילה חידושים של עצמו. היה מאד צנוע, כאילו אין לו מה לחדש.

מעלת המאור ושמש ורבותיו

דרך אגב, איך היו מכנים את הפירוש "מאור ושמש" בחסידות הכללית? קצת צד שוה עם התניא, מכל ספרי החסידות קראו לו השו"ע של החסידות, זה הכינוי שהיה מקובל – כאילו פוסק את כל כללי עבודת ה' לפי הבעש"ט. בחב"ד מקובל לומר שכמו שאדמו"ר הזקן הוא הפוסק בנגלה, השו"ע שלו, כך הוא הפוסק גם בפנימיות, ייחסו לספר התניא תוקף של פסק, של הלכה. מכל ספרי החסידות הכללית הספר שזכה להערכה כזו, כהלכה של החסידות, השו"ע של החסידות, הוא הספר מאור ושמש.

של מי הוא היה תלמיד? [החוזה]. בסוף של החוזה, אבל הוא היה תלמיד מובהק של הרבי ר' אלימלך. הוא התייתם בגיל צעיר – הוא חי שבעים ושנים שנה, היה שש שנים צעיר מאדמו"ר הזקן. הרבי ר' אלימלך הסתלק בשנת תקמ"ז. המאור ושמש התייתם בגיל 10-11 והרבי ר' אלימלך מצא אותו כילד ולקח אותו תחת חסותו, כמעט אימץ אותו, הוא היה אצלו מגיל צעיר עד הסתלקות הנעם אלימלך,

איזה 20-25 שנה (עד גיל 36). אחרי הסתלקות רבי אלימלך הוא נסע לחוזה וגם לרבי מענדלי מרימינוב. בעצם הוא היה כמעט בן גילם של הדור הזה.

הערצת הצדיקים בעלי הנגלה לגוטער איד

נחזור לבן שלו, דער גוטער איד: הוא לא גילה את חידושי התורה שלו, רק חזר על דברי אביו. אבל כתוב משהו מאד מיוחד, ששני צדיקי הדור – בעלי הנגלה הכי גדולים בין האדמו"רים, הצמח צדק (אני דווקא מספר, קשר עם חב"ד) ורבי חיים מצאנז – מאד העריכו אותו. חידוש גדול מאד שיש התייחסות של הצמח צדק לאותו רבי יוסף ברוך, וגם הצאנזר. ידוע שהצאנזר מאד העריך את הצ"צ, יש כמה סיפורים, בתור שני גאוני עולם. כאן יש יהודי טוב, בעל מופת, שרק אומר כל הזמן תהלים (כך הכירו בו תהלים זאגער), והם מעריכים אותו (השמות שלהם משלימים: מנחם מענדל חיים יוסף ברוך = כח-יחי ברבוע, בגימטריא "פעלת צדיק [לחיים]"; רק מנחם מענדל חיים משלימים ל-400, 20 ברבוע, כלומר שיוסף ברוך מוסיף ל-כ של כח את ה-ח, לשון חיות). כנראה בדור שלנו הוא היה בא לקבר יוסף לומר תהלים. הכל הקדמה כדי להכנס לראש של צדיקים.

יהודי טוב, צדיק ורבי

אנחנו אוהבים גימטריאות: כל אחד צריך למצוא את הצדיק ולהיות קשור לצדיק. יש שלשה כינויים אצל חסידים לצדיק. כינוי אחד יהודי טוב (גוטער איד), בגימטריא בן. יש "אם כבנים אם כעבדים" – יש עבד של הקב"ה ויש בן של הקב"ה. הקב"ה הוא עצם הטוב, ומי שהקב"ה מוריש לו את ה'גנים' שלו כביכול, מה שהוא עצם הטוב, "טוב הוי' לכל ורחמיו על כל מעשיו", נקרא א גוטער איד, הוא בן יורש של הקב"ה. הולך בשני כיוונים – יש בתורה מצוה להתדמות לה', "מה הוא רחום אף אתה רחום", לעשות מאמץ להתדמות לה', אבל יש מה שיוורשים מה' ב'גנים', מלמעלה למטה. יהודי טוב הוא לא מי שמקיים את המצוה להתדמות לה', אלא פשוט הוא בן שירש את הטוב מאביו, מאבינו הטוב, אבינו שבשמים. זה כינוי אחד לצדיק שמחפשים, שיהיה יהודי טוב, שיהיה בן לקב"ה.

כינוי שני הוא צדיק, כך מקובל. אף על פי שכתוב בחסידות שהתארים ישר, תמים וחסיד הם למעלה מצדיק – ובתוך חסיד יש שלשה פירושים – אף על פי כן מקובל שמחפשים צדיק, נוסעים אל הצדיק וכו', קוראים לו צדיק.

התאר השלישי, התאר העיקרי בחב"ד וגם אצל כולם, הוא רבי. מי אני מחפש? רבי. יש כאן שלשה תארים של אותו אחד שאני מחפש – שיהיה יהודי טוב, שיהיה צדיק והעיקר שיהיה רבי.

צדיק-רבי עולה 416, פעמיים (ממוצע) יצחק, שעולה ד"פ בן. נמצא שכל התארים יחד עולים ט"פ יהודי טוב – הכל יהודי טוב (כפול ט, אות הטוב, שייך לצדיק יסוד עולם, "אמרו צדיק כי טוב", לספירת היסוד, הספירה התשיעית מלמעלה למטה), הוא המכנה המשותף. אם נחלק הכל בשלש – לא חייב להתחלק – הממוצע יהיה יוסף, "עוד יוסף חי". הכל יחד עולה חי פעמים הוי', "חי הוי' וברוך צורי" (דברנו על יוסף-ברוך). הממוצע כאן – יוסף – הוא ה"צדיק יסוד עולם", שהוא גם א גוטער איד, "משם רעה אבן ישראל", וגם צדיק, כינוי לו זכה כי עמד בנסיון, והוא גם רבי (סוד "והנה קמה אלמתי וגם נצבה", כמבואר בדא"ח). זה הפירוש של "עוד יוסף חי". שכל אחד יצא מכאן – כמו שהרבי אמר, שכל אחד צריך לגלות את האדמו"רות שלו – קודם כל א גוטער איד, אחר כך צדיק ובסוף רבי.

למה הדבר דומה? ניתן איזו הקבלה בקבלה: אמרנו שגוטער איד הוא ב'גנים', שיורשים מהאבא, מה"טוב הוי' לכל" – שייך למוטבע שבנפש. צדיק הוא על שם הדחילו ורחימו שלו, לכן נוסעים לצדיק, לראות את התפלה שלו – לרבי לוי יצחק מברדיטשוב נוסעים כדי לקבל ממנו התלהבות. רבי הוא כבר המוחין, ראש-בני-ישראל. יש כאן מוטבע-מורגש-מושכל. עיבור – הטבע הוא עיבור, אינסטינקט – יניקה ומוחין. צריך לקבל יניקה מהצדיק ומוחין מהרבי, וטבע יהודי מהגוטער איד, ממנו שהוא בן לקב"ה. סיכום שיעורי הרב יצחק גינזבורג שליט"א

הרה"ק רבי ישראל ה"עבודת ישראל" מקוז'ניץ זי"ע

יומא דהלולא - י"ד תשרי

מתולדותיו

הגה"ק ר' ישראל המגיד מקאזניץ זצ"ל נולד בשנת תצ"ו לאביו הר"ר שבתי מקאזניץ, שאמרו עליו שהי' א' מהצדיקים נסתרים. תלמיד המגיד ממעזריטש, הרבי ר' שמעלקי מניקלשבורג והרבי ר' אלימלך מליזענסק, ביחד עם רעיו וידידיו הצדיקים הקדושים מאפטא, לובלין ורימנוב, הי' מאבות החסידות במדינת פולין. גאון בתורה ועמוד הקדושה. כל ימיו ידע חולי ומכאוב ומ"מ עבד את ה' במסירות נפש עילאית. נפטר י"ד תשרי, ערב חג הסוכות שנת תקע"ה. חיבר הספה"ק עבודת ישראל, וכן ספר בית ישראל על מסכתות הש"ס, אור ישראל ועוד. "ילקוט מקח טוב" (ברוקלין תשס"ב) ח"ה, ע' רמ"ו

סיפר [הרה"ק רבי יהושע מאוסטראווא זי"ע] שהרב הקדוש המגיד מקאזניץ זי"ע למד ח' מאות ספרי קבלה, חוץ מש"ס ופוסקים, מקודם שבא להרב המגיד זצ"ל ממעזריטש, ואחר כך בא אליו בתיקון המדות מקודם. הרה"ק ה"דברי בינה" מביאלא זי"ע, "ישרי לב" (ירושלים תש"ס) ע' י"ד

שמעתי מפי הרה"צ מו"ה מרדכי האלפערן זצ"ל רב דביהמ"ד עבודת ישראל דקאזניץ בברוקלין נ"י. ששמע מפי הרה"ק אדמו"ר רבי חיים מאיר האגער זצ"ל מוויזניצא בעל אמרי חיים, שהרה"ק רבינו שלום רוקח זי"ע אבדק"ק בעלזא, הבחין פעם בשעת התפילה, איך שאיזה איש פשוט מתלהב א"ע באמצע השמונה עשרה, ואומר רבונו של עולם הייליגער באשעפער, דבר שהוא נגד ההלכה. וחרה לו עיבור זאת. ואחר התפילה ניגש אליו ושאלו, איך מלאך לבך לדבר באמצע השמונה עשרה. והשיב הלא ואמר, כי כן ראה אצל הרה"ק רבינו ישראל המגיד מקאזניץ זי"ע. וענה ע"ז הרה"ק השר שלום מבעלזא, וכי איך תוכל להתדמות את עצמך אל המגיד הקדוש מקאזניץ. וכי מי ידמה לו ומי ישוה לו, הלא הוא כאחד ממלאכי השרת משרתי עליון. ושוב פנה הרה"ק אל האיש הנ"ל וקרא אליו, וכי מה אמרנו שהוא כאחד ממלאכי עליון, הלא הוא אחד משרפי מעלה אש אוכלת. ושוב חזר ופנה אליו ואמר, וכי מה אמרנו שהוא כאחד מן השרפים, הלא אין לנו שום השגה, וגם המלאכים וגם השרפים אין יכולין להשיג, מי הוא המגיד הקדוש מקאזניץ זי"ע. הרב דב בער שווארץ שליט"א, "אמרי דבש" (ברוקלין תשנ"ט) ע' ס"ג

הרה"ק ר' יעקב לייזער (שליט"א) [זצוק"ל] מפשעווארסק מספר, שהרה"ק השר שלום מבעלזא זצ"ל היה מתנגד לאלו הנותנים קמיעות, והיה דרכו לומר שרק הרה"ק המגיד מקאזניץ ודכוותי' יכולים לכתוב קמיעות, כי הוא לא היה בגדר בן אדם כלל. הרה"ג ר' נחום מאיר גערמאן שליט"א, "אוהב שלום" (ברוקלין תשנ"ד) הוספות, עמ' כ'

ידוע מהמגיד זצלה"ה מקאזניץ שהוא לא היה נוהר מדברים שת"ח צריך שימור באמרו אדרבה יבואו ויתקרבו ויבוא הקץ שלהם. "שם משמאל" (סוכטשוב) נשא תרע"א, ע' קל"ז

הרה"ק בעל "בני יששכר" זי"ע א"א אמר על הקדוש המגיד מקאז'ניץ זי"ע א"א, שהוא "א שטיק רצון הבורא" (מקשה אחת של רצון הבורא). כ"ק מרן אדמו"ר ה"אמרי חיים" מו"ז'ניץ זצוק"ל, "צעירי ויז'ניץ", ניסן תשס"ב, ע' נ"ח

הרה"צ רבי פייביש מיאברוב סיפר, שמרן (ה"שר שלום" מבעלזא) אמר פעם: זה שמקובל בפי העם לומר שסגולת ריפוי חולים ע"י מישמוש בידם שנמצאת בי, לקחתי מהמגיד מקוז'ניץ - אינו מדוייק. הוא נתן לי את זה בשתי ידיים, וגופא דעובדא הכי הוה: פעם בעת שנסעתי ללובלין, בא אלי באמצע הדרך איש אחד ואמר לי: "אברך סע לקוז'ניץ!" לא שמתי לב לדבריו, ובפרט כשלא הכרתי את האיש המדבר אלי, לאחר זמן בא אלי שנית ואמר: "אברך סע, לקוז'ניץ!" ולא השבתי לו גם בפעם הזאת. אבל אח"כ, כשאמר לי כדברים האלה פעם שלישית, שוכנעתי שבדאי יש דברים בגו וצריך אני לנסוע, ונסעתי לקוז'ניץ. כשבאתי לשם, נכנסתי אל המגיד והוא שכב על מיטתו וביקש ממני לשבת על המיטה על ידו, והתיישבתי סמוך לו. בא חולה אחד עם כאב שיניים וביקש מהמגיד שיברך אותו, לקח המגיד את ידו ואחז בידו, ובשתי אצבעותי מישמש בשיניו של החולה ושאל אותו על מקומם המדוייק של הכאבים. וכך עבר עם שתי אצבעותיו על מקום הכאבים והחולה נתרפא. וסיים מרן (ה"שר שלום") ז"ל בלשון שאלה: "נו, וכי לא נתן לי זה בידים?" הרה"ח ר' ישראל קלפהולץ ז"ל, "אדמו"רי בעלזא" (ב"ב תש"ן) ח"א, ע' קכ"ט שמענו אומרים מהרב המגיד מקאז'ניץ זלה"ה בהיותו פועל ישועות בעניני הדיבוקים ר"ל שהיו שומעים לו להפרד מהם והיה הדבר לפלא בעיני כל רואיהם. והי' אומר בזה הלשון זה אינו חידוש שהם שומעים ומצייתים לקולי כי בשמים ממעל המה יודעים כח הצדיק כפי דברי הזהוה"ק שמכריזים בכל יום הבו יקר לדיוקנא דמלכא. הרה"ק רבי שלמה הכהן מרדומסק זי"ע, "תפארת שלמה" (ירושלים תשנ"ב) האזינו, ע' ת"י

שמעתי ממו"ח (הרה"ק רבי שלמה מסאסוב זי"ע) שראה שבא חולה לזקנו הרה"ק (ה"שר שלום") מבעלזא, והיה לו קמיע מאבי ז' הרה"ק מקאז'ניץ, ופתחו זקנו והראה לכל איך שלא נכתב בו שמות הק' רק שמו ישראל בהר"ר שבת ז"ל, ואעפ"י שהיה מקובל אלקי וקדוש וטהור, כי ח"ו לשמש בשמות, והתרעם על מי שנותן כעת קמיעות, ואמר (ה"שר שלום") מה שאיזה קדמונים נתנו קמיעות היה רק מחמת ענוה שלא חשבו את עצמן לגדולים שתפילתם פועל, ע"כ עשו הנ"ל בכוונה קדושה וטהורה, וחשבו שגם העשיה פועל, אבל באמת אך ברכתם פעל. הרה"ק רבי אלעזר רובין מסאסוב זצוק"ל, "זכרון אלעזר" (תל אביב תש"ס) עמ' ג' טו"ב

אבי זקני ר' ישעי' ז"ל אבי אבי ז"ל, בימי עלומיו הסתופף בצל כבוד הרב הקדוש אספקלריה המאירה הרבי הקדוש ז"ל מלובלין, וגם בצל הרה"ג הקדוש מופת הדור המגיד הקדוש מקאז'ניץ זלל"ה זי"ע... סיפר לי שבעוד שהיה בחור בן י"ג שנה בקראשניץ נשברה רגלו ר"ל והיה הולך על משענת (קוליע) והיה פיסח. ונסע להמגיד הק' זי"ע מקאז'ניץ והיה בשם בש"ק, ולאחר ש"ק אמר לו המגיד הקדוש ז"ל שיקנה לו סכין קטן ועם פטיש קטן גם עגבעריל (לפי הענין כנראה הכוונה למקדח), וכאשר יסע לביתו ויהיה רחוק כמו תחום שבת מקאז'ניץ יראה אצל הדרך אילן גדול, וירד מהעגלה ויצוה להעגלון שיסע הלאה וימתין עליו, והוא יקח הסכין ויחתוך איזה זמורה ויעשה ממנו יתד, ויקח העגבעריל ויעשה נקב בהאילן, ויקח היתד ויתן לתוך הנקב, ויקח הפטיש ויכה בכל כוחו בהיתד, ויאמר: המגיד ישראל בן פעריל אמר שכמו שהיתד נכנס בהאילן כן יכנס מיחושי ג"כ בהאילן, ואת המטה הקוליע תניח אצל האילן, ותלך ישר להעגלה ותסע לדרכך, רק אל תביט אחרריך. וכן עשה. וסיפר לי שתיכף הלך להעגלה ככל אדם. מכתבי הרה"ח ר' צבי הערשקא ז"ל, "היכל הבעש"ט", ניסן תשס"ו, ע' צ"ה

אמר הרה"ק המגיד מקוונ'ניץ זי"ע פ"א בעת שארע לו אסון, שאמר ע"ז משל שלם, ואח"כ סיים: "רבש"ע, דו האסט מיר גיגעבן אקניפ, און איך טשירע צו דיר מיינע ציינדלאך" (=רבש"ע, אתה נתת לי צביטה, ואני מחייך ומלביץ לך את שיני). כ"ק מרן אדמו"ר ה"נתיבות שלום" מסלונים צוק"ל, בסעודת הילולא - ח' חשוון תשנ"ה

סיפר לי הרה"ג ר' אלימלך לאנדא שליט"א ששמע מהגאון בעל בנין דוד מאוהעל זצ"ל שכשאכל קעסט אצל הרה"ק משינאווא זצ"ל בא פעם איש אחד בש"ק בעת עריכת השלחן ואמר להרה"ק מזל טוב שנולד בן זכר, ואמר הגבאי ס'איז דעם רב'נס מופת. אמר הרה"ק זה אינו מופת, איש ואשה גרו ביחד עשרים שנה ולא נתברכו עדיין בבנים, והיה לאיש בית וחנות, מהחנות היה לו פרנסה, וכשרצה לגרש אשתו אמר לה שתקח לה חנות שיהיה לה ממה לפרנס עצמה והוא כבר ימצא ממה לפרנס, והיא אמרה לו שהוא יקח החנות מפני שישא אשה ויתברך בבנים על כן יקח החנות בכדי לפרנס אשתו ובניו, ולא היו יכולים להחליט מה לעשות, באו אלי וסיפרו הויכוח שלהם. ראיתי שהוא וויכוח יפה, אמרתי היד ה' תקצר, גרתי ביחד עשרים שנה תמשיכו לגור ביחד ולשנה נתברך בך, וסיים הרה"ק, זהו מופת!? ב' מופתים אני יודע [וזה אחד מהם]:

בקאזשניץ היה מסור אחד שמסר כסדר את המגיד הק' מקאזשניץ ובכל פעם סידרו החסידים שלא עשו כלום להמגיד, פעם אחת מסר מסירה גדולה שאז לא יכלו החסידים לעשות כלום וקראו להמגיד שיעמוד להמשפט, אמר המגיד להשליח שהוא גבר חלוש ואין לו כח להעמיד למשפט, כשנודע להמסור מה שאמר המגיד, אמר להם: אין לו כח? לכו וראו איך שמתפלל תראו שיש לו כוח, שלחו לאיש א' שיראה איך המגיד מתפלל, וכשראה איך שהמגיד מתפלל בכוח ובהתלהבות סיפר זאת לבית המשפט, על כן אמרו בתוקף שהמגיד מוכרח להעמיד להמשפט, אמר המגיד שאין לו כח ואם רוצים להוכיח ישלחו להד"ר שיבדוק אותו ויראה שכן הוא, עשו כן ושלחו לד"ר, וכשהד"ר בדקו אמר שיש לו כוח כמו תינוק בן יומו, וזה שמתפלל בכוח זה ענין אחר, וסיים הרה"ק משינאווא זהו מופת, שיש לו כוח כתינוק בן יומו ומתפלל עם כל כך כח... הרה"ג ר' ישראל חיים אשרי שליט"א, "שיח זקנים" (ברוקלין תשנ"ח) ח"ב, ע' רע"ח

אמר מרן ה"שר שלום" מבעלזא זי"ע: "מי שהכיר את הרה"צ רבי איציקל (החווה) מלובלין ראה למה שבשר ודם יכול להגיע, ומי שהכיר את המגיד הק' מקוונ'ניץ ראה כיצד יהודי יכול לאהוב את השי"ת". הוא היה אדם חלש מאוד, אבל כאשר התפלל היה גיבור כארי, מחמת גודל אהבת השי"ת. מרוב אהבה היה רגיל לומר בשפה הפולנית להשי"ת: "מוי קאחאנעק" (אהובי נפשי). בעת אשר מרן ה"שר שלום" סיפר זאת, נתמלא אהבה להשי"ת ופניו בערו כלפיד אש. הרה"ח ר' ישראל קלפהולץ ז"ל, "אדמו"רי בעלזא" (ב"ב תש"ן) ח"א, ע' קכ"ט

...כבן טיפוחיו של המגיד מקאזניץ, הקפיד [ה"חידושי הרי"מ" מגור זי"ע] למלאות כל אשר הורהו וציווהו. בכל זמן ובכל הזדמנות הרבה לתאר שגב גדלותו וקדושתו של המגיד הקדוש. דיברות קודשו - מנאן כמונה מרגליות, מוצא פיו - שמר בשלימות. כל אירוע וכל מעשה שהתרחש עמו בעת שהותו אצל המגיד נחרט ונחקק בלבו ובמוחו.

היה ופעם זימן הרי"מ לביתו למדניה של וארשא וידידיו החסידים, להסב לסעודת מצוה. יום של חולין היה אותו היום ולתמיהתם של המסובין לבוש היה בבגדי שבת, מאור פניו קורן במאור עילאי והוא עומד עליהם לשמשם.

"כזאת על שום מה - שאלו אחד מהחסידים - הן לא שבת היום ולא מועד היום ומה ראה על ככה לערוך "יומא טבא" לרבנן?"

- מעשה שהיה, כך היה, השכילם הרי"מ. בצעירותי לעת שהייתי בביתו של המגיד הק', אירע ונתאספו בביתו כמה מגדולי ישראל לצורך ענין מסוים. במעמד זה שאל המגיד שאלה חמורה בפשטו של תוספות מוקשה ותמוה. איש מבין הנוכחים לא השיב, ואילו אני - נער עול ימים - קפצתי והשבתי.

סטר לי המגיד על לחיי ואמר: "אם כולם אינם משיבים אף אתה אינך צריך לקפוץ ולהשיב". מני אז ועד היום, שוב לא יכולתי בשום אופן להיזכר בפשט של אותו תוספות ונשאר מוקשה ותמוה אצלי מבלי שאוכל להבינו... והנה, היום בעת לימודי, אורו עיני ונזכרתי בפשטם וביאורם של דברים, וראיה לי מזאת כי סלח לי המגיד בעולם העליון על תשובתי אז.

ועל כך הסעודה אותה הנני עורך היום...

...שלושה דברים ציווה המגיד לתלמידיו: יתפלל ביחידות; לא יעבור יום בו לא יחדש חידוש בתורה; יתרץ קושיות הרמב"ן על בעל המאור בספרו מלחמות ה' (אודות ענין תירוץ קושיות הרמב"ן על בעל המאור אמרו חסידים ישישים, כי כמה פעמים היה משמע מדברי רבינו כי ציווה לו זאת המגיד בגין ששורש נשמתו מבעל המאור).

"שני הדברים הראשונים עלו לי בנקל - אמר הרי"מ בערוב ימיו - השלישי נאלץ הייתי לעמול בו קשות כדי לקיימו". הרה"ח ר' יהודה לייב לוי ז"ל, "מאור הגולה" (ירושלים תשמ"ב) ח"א, ע' ק"צ

שמעתי מכ"ק אאמו"ר מגארליץ, שאצל הה"ק המגיד מקאזניץ ז"ל היו באים הרבה פעמים בלילה נשמות כדי שיתן להם תיקון, והיו מתלבשים עצמם בדמות מיני חיות. פעם אחת היה משמשו מונח על משכבו, וראה חיה אחת שביקש תיקון מהמגיד הק', ואמר לו המגיד שילך לבית החיים וישכב עצמו על קבר פלוני ושם יהיה לו תיקון, והלך החיה מביתו.

כאשר עברו רק איזה רגעים, בא מת אחד שהיה לבוש בתכריכים שלו. המשמש כשראה זאת נפל עליו פחד, כי מן החיות היה רגיל בכל הלילות, אבל בזה לא היה רגיל, לקח הכיסוי שלו וכיסה את כל גופו מחמת פחד. שמע המשמש איך שהמת טוען להמגיד, כי מת אחד השכב עצמו על קברו ואין רצונו לילך משם, השיב לו המגיד "הלא קרובך הוא, לך לשלום", והלך מאתו.

לא עבר איזה זמן והנה בא בחזרה, ואמר להמגיד שהלך לבית החיים ואינו יכול למצוא קברו. קרא המגיד להמשמש בשמו, ולא השיב כלום שהיה ירא מאד. קראו המגיד פעם שנית ושלישית עד שבא אצלו. אמר לו המגיד שילך עם מת זה ויחפש את קברו בהמצבה. המשמש היה ירא מאד לילך עמו, לקח המגיד מקלו ונתן לו ואמר לו שאל ירא כלל. הלך עמו ומצא את קברו, וחזר ובא להמגיד. כשבא לבית המגיד נפל בחלשות ל"ע, אמר לו המגיד בפעם אחר לא תכסה עצמך ולא תתירא כשאני קורא לך. הרה"ק רבי סיני מז'מיגראד צוק"ל, "חמדה גנוזה" (ברוקלין תשס"ב) ח"ב, ע' קט"ו

שמעתי מפי הגה"צ מו"ה רפאל בלוס (שליט"א) [זצ"ל] אבדק"ק קאשוי מח"ס טל השמים, ששמע מפי רבו הגה"ק המפורסם רבי שאול בראך צוק"ל אבדק"ק קאשוי, שהגה"ק רבינו ישראל המגיד מקאזניץ זי"ע, עמד בכל ליל הכיפורים והמליץ טוב על בני ישראל לפני אביהם שבשמים, ואמר לפניו: רבונו של עולם מיום שחרב בית המקדש מה חסר לך, הלא הכל תמצא אצל בניך ישראל. ואם חסר לך האורים

ותומים, הרי לך לפניך הרה"ק רבינו יעקב יצחק החוזה מלובלין. ואם אתה רוצה בצדיקים, הרי לך הרה"ק רבינו מרימאנוב הרבי ר' מענדלי. וכן מנה וחשב לכל מדה ומדה, מעלה ומעלה של צדיק וצדיק (שחי באותו דור), שהוא מעין אותו מדה או מעלה. וסיים את דבריו הק' ואמר: ואם אתה רוצה בבעלי תשובות, הרי אני לפניך. אעשה תשובה בעד אחינו כל בית ישראל. ואח"כ התחיל לומר את התפלה, ויאמר ד' סלחתי כדברך וכו'. ואמר ע"ז הרה"ק רבינו ישראל מריז"ן זי"ע, כי המגיד מקאזניץ ז"ל, לא אמר את ויאמר ד' סלחתי כדברך, עד ששמע מפי הקב"ה בעצמו סלחתי כדברך. הרב דב בער שווארץ שליט"א, "אמרי דבש" (ברוקלין תשנ"ט) ע' ס"א

שנה אחת בשמחת תורה שמח המגיד מקאזניץ יותר מכל השנים, ושאלו תלמידו הרה"ק רבי ישעי' מושקאט מפראגא מה יום מיומיים ומה נשתנה שנה זו שהיה השמחה נפלא יותר מכל השנים? ואמר לו הרה"ק שאביו רבי שבתי נמצא בעדן גן האלוקים בהיכלו של יוחאי אביו של התנא הרשב"י, ובקש יוחאי מאבי שיקחהו אל בנו בשמחתו הגדולה בשמחת תורה, ואמר אבי שגם הוא רוצה שיקחו עמו לבנו רבי שמעון בשמחתו הגדולה בל"ג בעומר והבטיחו... והשתא ששניהם היו כאן שמחתי אתם מאד. הרה"ק רבי מרדכי חיים מסלונים צוק"ל, "מאמר מרדכי" (ירושלים תשס"ב) ח"ב, ע' ק"ל

שמעתי פעם מהאדמו"ר הצעיר (מהרשד"י מסלונים הי"ד) אחרי ששרו ממקומך מלכנו תופיע בניגון הידוע בסלונים, וכשבא לחזור מתי תמלוך בציון, היה חוזר על כך הרבה פעמים ואמר מתי תמלוך, בציון, שיתוקן מידת ציון שזה בגימטריה יוסף שהוא מידת היסוד.

ואח"כ סיפר שפעם הראו להמגיד מקאזניץ שכל כלי המקדש כבר מוכנים בשמים, וכל כלי מכלי המקדש מכוון כנגד מידה אחרת בעבודת השי"ת, והצדיקים במשך הדורות תקנו את כל המידות ובכך הכינו את כל הכלים, ושאל המגיד מקאזניץ אם כבר כל הכלים מוכנים, והיינו תיקנו את כל המידות, אם כן מדוע עדיין משיח לא בא. ענו לו מן השמים, כי עדיין חסר המחנה שמכוון על מידת היסוד, וכשיתקנו את זאת יבוא משיח צדיקנו.

אמר המגיד מקאזניץ אני מוכן ומסכים שיתנו לי את כל היצר הרע דמדה זו מכל העולם, ואי"ה אתקן אותה, ענו לו, שרוצים שהתיקון יבוא מכללות עם ישראל. הרה"ח ר' יאיר שוורצמן ז"ל, "יהי אור" (ירושלים תשנ"ט) ע' ק"ה, אות קע"ט

הרה"ק ר' צבי הירש זצ"ל, בן הרה"ק ה"חוזה" מלובלין זצ"ל [סיפר]: פעם נסעתי להמגיד הקדוש מקאזניץ זי"ע בשליחות אבי זצ"ל אודות דבר נחוץ. הרב המגיד חיבב אותי מאד, ובאחד הימים אמר לי: בוא נא עמדי, ואראך דבר חידוש מה שלא ראה עדיין אף חסיד. הוא פתח לי חדרו, הנקרא "אלקיר", ואמר לי: הבט נא היטב במראות הצובאות. והנה ראיתי שם שלוש צורות מאירות כשמש וכירח. לשאלתי, מי המה אלה? השיב לי המגיד, שהם אבותינו הקדושים: אברהם, יצחק ויעקב! (אבן שתיה עמ' מב).

אדאיתנן להכא לספר אודות הרה"ק מקאזניץ, נציין פה את אשר סיפר הג"ר דוד צבי שנייבלג זצ"ל, שראה בספר "עבודת ישראל" אשר היה ברשותו של רבינו (הרה"ק רבי חיים מקאסוב זי"ע) כי נכתב שם בכתב יד קדשו של רבינו, שבספר הקדוש "עבודת ישראל" מהמגיד דקאזניץ, יש לדקדק ללמדו בעיון ככל תיבה, כמו שצריך ללמוד בעיון בזוהר הקדוש! (ר' אייזיק אדלר מפי הרה"ג ר' פייביש שנייבלג (שליט"א) [זצ"ל] בשם אביו). הרה"ח ר' נתן אלי' רוט ז"ל, "נזר החיים" (ב"ב תשנ"ו) ע' ל"ז

מרן (הרה"ק רבי דוד משה מטשורטקוב) זי"ע, סיפר פעם מעשה נורא מהרה"ק רבי ישראל מקאז'ניץ. וכה סיפר:

פעם, היה איזה מוכסן שהיה נוסע כפעם בפעם להרה"ק רבי ישראל זי"ע המגיד מקאז'ניץ. פעם אחת, שלח אדון הכפר להביא לפניו את אותו המוכסן. ובבואו, סיפר האדון למוכסן, כי יש לו בת אשר על אף שכבר היא גדולה, והינה שומעת היטב, אינה יודעת לדבר ואינה מסוגלת להוציא דיבור אחד מפיה. וכבר הביא כל הרפאים המפורסמים, ועסק בכל מיני רפואות, ופיזר עליהם ממון רב, ואחר כל הנ"ל עדיין אינה מדברת, ולא הועילו לה, והנה זה עתה שמע, כי ישנו בין היהודים איזה רב גדול הנקרא המגיד רבי ישראל מקאז'ניץ, ואומרים עליו כי יוכל לרפא חולים ולהושיע לכל אחד בדבר הנצרך לו. ועל כן, צוה הפריץ להמוכסן, שישע אל אותו רב, יבקש ממנו רפואה עבור בתו האילמת. והיה, אם יביא לה תרופה, מה טוב, כי אז ירבה עמו טובות ויזכור לו זאת. אמנם אם לא יביא לה ישועה, רע ומר יהיה גורלו כי ידיחנו מפרנסתו חלילה. אותו מוכסן היה מוכרח כמובן לעשות רצונו של אדון הכפר, מפני שפרנסתו היתה תלויה בו, ועל כן מיהר ונסע לקאז'ניץ, אל המגיד הקדוש רבי ישראל, והפיל תחינתו לפניו שירחם עליו ויתן לו איזה רפואה עבור בת האדון, כדי שלא ידחה מפרנסתו. גם על ידי רפואתה יהיה נגרם קידוש שמו יתברך ושם עבדיו הנביאים בעולם.

המגיד הקדוש נעתר לבקשתו וצוה למשמשיו, שיביאו לו בורשטינ [מין אבן טובה]. וכשהביאו לו הבורשטינ, לחש עליהם איזה לחש המסוגל לאותו ענין, ונתן הבורשטינ להמוכסן הנ"ל, וצוה לו שיתנם להאדון ויגיד לו, שיעשה שרשרת מהבורשטינ הללו, ותתלה הנערה את השרשרת על צוארה, ועל ידי כך תוכל לדבר כאחד האדם. המוכסן לקח את הבורשטינ בשמחה, וחזר לכפר מגוריו. וכשהגיע לכפר, הלך לבית האדון, ונתן לו את הבורשטינ, ומסר את דברי הצדיק, כי יתן הבורשטינ בשרשרת, ותתן הנערה האילמת את השרשרת על צוארה, ועל ידי השרשרת תוכל לדבר, מכח הלחש שלחש הרבי על הבורשטינ. מיד קרא הפריץ לבתו, ונתן לה את הבורשטינ, לתלותם על צוארה, ואכן מיד כשלבשתם, החלה לדבר כראוי כאחד האדם.

הפריץ שמח על כך שמחה גדולה, עד שאמר לאסוף את כל ידידיו ומכריו, לערוך בפניהם סעודה כיד המלך, ולספר בפניהם על אודות כוחו הגדול של הרב, אשר הצליח לעשות את הבלתי יאומן. וממחשבה למעשה, קרא אדון הכפר למשרתיו, וצוה עליהם להזמין את כל אדוני הכפרים הסמוכים, ואת כל הנכבדים והכמרים שבאיזור, שיבואו להשתתף במסיבה הגדולה שתערך לכבוד רפואתה הפלאית של בתו האילמת. בשעת המסיבה, סיפר הפריץ לכל המסובים את דבר הפלא הגדול, איך בתו שהרופאים הגדולים והמפורסמים ביותר נתיאשו מלהמציא לה מזור. והנה הרב היהודי החזיר לה את כח דיבורה על ידי בורשטינ שלחש עליהם איזה לחש הידוע לו. כל האדונים והכמרים שהיו מסובים שם, המה ראו כן תמהו לנוכח הדבר הנפלא הזה.

ברם כומר אחד שונא ישראל מובהק, נתקנא בלבו קנאה גדולה בראותו זאת, כי היתכן שרב יהודי, אשר הוא שפל ונבזה בעיניו, יראה אות ומופת נורא כל כך, ויצליח במקום שגדולי הרפואה משכו ידם מלהושיע. ומגודל קנאתו החליט להשביט שמחת הפריץ, ועמד וגנב הבורשטינ מעל השלחן והכניסן לתוך כיס מעילו. אחרי שגמרו המסיבה, וחזרו האורחים איש לביתו, חיפשה בת האדון אחר שרשרת הבורשטינ, והנה נעלמה השרשרת. חיפשו בני הבית בכל פינה וסדק אך לשרשרת לא נמצא כל זכר, וכתוצאה מכך חזרה הנערה לחוליה ושוב לא יכלה לפתוח פיה לדבר דבר כמלפנים. ונתהפכה שמחת

האדון לתוגה. בראותו זאת, קרא הפריץ שנית למוכסן, וסיפר לו כי נעלמו הבורשטינן ובתו אינה יכולה לסבול הצער. ולכן, הוא מצוה עליו, שילך שוב לרב בקאזניץ ויבקש ממנו שיתן לו בורשטינן אחרים כראשונים, ואם לא יביא המוכסן בורשטינן אחרים, אזי אוי ואבוי יהיה לו ויזיק אותו בגופו ובממונו.

המוכסן לא רצה להטריח הצדיק פעם נוספת, אולם מחוסר ברירה עמד בבוקר ויצא לדרכו לקאזניץ, ללכת אל המגיד הקדוש זי"ע. בעומדו לפני המגיד הקדוש זי"ע, התחנן לפניו שירחם ויחוס עליו ועל טפלו, ויתן לו שנית כפעם הראשונה, כי אם לא הרי נגמר דינו ליסורים נוראים מידו של הפריץ. המגיד הקדוש נעתר לו גם הפעם וכה ענה אותו: הנה, ללחוש על בורשטינן חדשים אינני יכול, אמנם, אוכל לגלות לך מקומם של הבורשטינן הקודמים, כי הנה אותו כומר גנבם מעל השלחן מחמת קנאתו בו, והנה הם עתה בבית פלוני בחדר פלוני ובמקום פלוני. ונתן לו המגיד סימנים מובהקים על מקום המצאות הבורשטינן, הכל בפירוט מבואר היטב. והנה, אם חפץ האדון של הכפר שלך, יקח מאנשיו, וילך למקום הנ"ל, ויקח הבורשטינן שלו, ואז תחזור בתו לדבר כבראשונה. אמנם, מעתה תזהר עליהם לשמרם היטב שלא יאבדו. וכך הוה, כי חזר המוכסן לביתו, ואמר להפריץ ככל הדברים אשר דיבר אליו המגיד הקדוש. והפריץ הלך עם אנשי חילו למקום הבורשטינן כפי שגילה להם המגיד הקדוש, ומצאם שם, כשלבשתם חזרה לדבר כבראשונה. כאשר סיפר מרן (הרה"ק רבי דוד משה מטשורטקוב) זי"ע מעשה זה, הפטיר ואמר, פלא הוא בעיני, כי את מקום הבורשטינן הגנובים היה המגיד מקאזניץ יכול לגלות, וללחוש על בורשטינן חדשים לא היה יכול ללחוש. "דברי דוד - טשורטקוב" (ירושלים תש"ס) ע' ק"ג

החוזה מלובלין זי"ע שלח פעם את שני תלמידיו, הרה"ק ר' דוד מלעלוב זי"ע והיהודי הק' זי"ע לשבות אצל המגיד הק' מקאזניץ זי"ע. כשקיבלו שלום ממנו, שאל המגיד מקאזניץ את היהודי הק' אם יכול מה ללמוד, וכשהשיבו הן, אמר לו דבר פלפול, והיהודי הק' דחה פלפולו, נתחווירו פני המגיד, וחשש היהודי מחלישות הדעת של המגיד ובכוח פלפולו תירץ כל הקושיות.

המגיד הק' החזיק לו טובה, והסביר לו הסיבה שנתחווירו פניו, שלא ידמה לו מחשש בזיון, כי אם אדרבא כי חשש לטובת היהודי. בידעו כי חידושיהם תורה לאמיתתם, והחולק עליהם יש חשש שהחולק הוא מעולם השקר, ולכן חולק על תורת אמת. אמנם כאשר נתיישב ותירץ כל הדחיות, שוב נוח לו לראות שהיהודי הוא איש המבין ומכוון אל האמת.

כשראה הרה"ק מלעלוב זי"ע כל המאורע הלז, כבר ידע מה להשיב על שאלת המגיד זי"ע לו, אם יודע ללמוד, והשיב אינני יודע לא ללמוד ואף לא איך להתפלל, וע"י תשובה ענותית זו ניצל מכל אלה. הגה"צ רבי אלחנן היילפרין זצ"ל, אבד"ק גולדרס-גרין, "שיחתן של עבדי אבות" (ירושלים תשס"ח) ח"ב, ע' נ"ז

ידוע המעשה של הקאזניצער מגיד שבאו אליו זוג לבקשת ילדים, וביקש מהם סכום גדול שלא היה להם, ואמרה האשה לבעלה, לאמיר זיך גאר פאלאזין אויף השי"ת [=הבה נסמוך על השי"ת], ואמר המגיד שתיכף פעלה מפני שהיה באמת. "ברכת אברהם" (סלונים) ח"ב, מכתבי-קודש, ע' ש"ז

הקול אריה אמר, שהג"ר ירמיה לעוו זצ"ל נולד על ידי ברכת המגיד הק' מקאזניץ זי"ע, שלא היה מקודם בנים להגאון בעל שערי תורה זצ"ל, והוא ברכו בבן זכר, ואז נולד לו בנו הגאון ר' ירמיה ז"ל. (ויגד משה) "אמת ויציב" (מאנסי תשנ"ו) ח"ב, ע' רס"ב

בבית מדרשו של הגה"ק המגיד מקאזניץ זצ"ל הי' אברך א' שהי' נקרא בפי כל "רבי מילך" (אלימלך) חסיד". והסיפור למה כינו אותו בשם חסיד, הוא:

הנה "מילך" זה הי' איש מורם מעם, כמעט ולא נהנה מהעוה"ז רק הי' עוסק באוריינתא תדירא ועובד הי' כראוי, ואמו היתה מספקת לו את הכל כדי שיהי' פנוי לעבודתו הקדושה כל היום בלתי שום מפריע.

בעת ההוא כאשר יצאה גזירה מן המלכות לאסוף אנשים שישרתו בצבא, וכיון שהכל היו משמטין א"ע מלשרת בצבא, ע"כ הי' נהוג שמחנה חיילים מיוחדים היו נוסעים על עגלות צב, ויצאו לדרך לעבור על רחובות המדינה, ומי שמצאו על הדרך חטפוהו בכח ובחזקה והוליכוהו בתוך אלו העגלות למחנות הצבא, אשר שם ילמדו וישרתו בתכסיסי הצבא למלחמה. אותן החיילים החוטפים היו קרואין בין היהודים בל"א בשם "די חאפערס".

פעם לפני עלות השחר, ור' מילך דיין הלך בהשכמה למקוה לפני התחלתו עבודת היום, הקרה מקרה שבפעם ההוא עברו שם אותן ה"חאפערס", והרגישו בו, ותיכף חטפוהו והושיבהו בהעגלה והוליכוהו עמהם לשרת בצבא.

אחרי זמן רב שהלכה אמו לבקשו, ולא מצאתו, שמעה מיהודי א' שראה שחטפוהו אנשי הצבא, אז תיכף רצה מהר אל בית המגיד. המגיד הי' עדיין עוסק בהכנתו לתפילת שחרית, והגבאי הביא לפניו את ה"קאווע". נכנסה האשה והתחילה לשפוך דאגתה לפניו ואמרה, "מה יהיה עם מילך, הרי הוא כחוש משמן וחלש, ולא יוכל לסבול את עול הצבא אשר יעמיסו עליו...", ותיכף ענה לה המגיד בלשון קדשו ואמר, "מילך לא ישרת כחיל הצבא". אולם אמו לא הרפתה מלהתחנן לפניו, לאמר "אבל מה יהי' עם מילך", והמגיד חזר על הבטחתו ואמר, "אל תדאגו, מילך לא ישרת כחיל הצבא". וגם בזה לא נחה ולא שקטה והרבתה לבכות, אז ענה המגיד ואמר, "לא אשתה את הקאווע שלי עד שיבוא מילך הנה".

כאשר שמעו אנ"ש דברים ברורים אלו יוצא מפורש מפי המגיד הקדוש, התפזרו הקהל לחפש ברחובות לראות מאיפה יגיע מילך, כדי שיוכלו חיש מהר להגיד הבשורה שהנה הוא בא, אולם עבר איזה זמן ולא בא. אחרי איזה זמן נהנה ראו מרחוק בטרם יגיע אליהם כי אמנם מילך כבר הולך ובא, באו בשמחה אל המגיד והגידו לו. אולם המגיד ענה כי עדיין לא יוכל לשתות את הקאווע עד שיגיע לפניו. כאשר בא מילך לחדרו של המגיד, הכריז המגיד עליו ואמר, "בעבור העקשניות שבך נתקררה לי הקאווע!". והעם העומדים עליו לא ידעו פשר דבר, על איזה עקשניות מדבר המגיד.

אח"כ כאשר יצאו כולם מחדר המגיד, הפצירו הקהל במילך שיגיד להם פשר דבר. אז סיפר להם מעשה שהי' כך הי'.

אחרי שתפסוהו החיילים והעלוהו על העגלה, עוד תפסו גם יהודי אחר, וישבו שניהם יחדיו והנה סוסי העגלה מיהרו ורצו במהירות עזה מאד, ופתאום ראה בין החרכים של העגלה, והנה איזה איש עם זקן לבן הולך במתינות סמוך להעגלה והי' הולך ביחד עם העגלה, וזה הי' דבר נפלא, כי בודאי סתם איש רגיל מבשר ודם לא יוכל לילך במתינות וביחד עם העגלה זו שהיתה מהירה כ"כ, וגם ראה שהחיילים השומרים אותם אינם רואים אותו, לכן ידע שפיר כי הוא בודאי איזה איש אלקים או איזה מלאך מה"ש, ואולי אליהו הנביא זל"ט. והנה פנה אליו זה האיש וקרא אליו לאמר, "מילך, קפוץ למטה מן העגלה". אולם מילך מיאן בדבר באומרו, "לא אקפוץ מן העגלה עד שתרשה גם ליהודי הלזה היושב עמי פה שגם הוא יקפוץ מן העגלה וינצל גם הוא". אז נעלם האיש ההוא. אחר כמה רגעים בא הלה בחזרה והפציר בו עוד הפעם לומר, "מילך, קפוץ למטה מן העגלה", אולם מילך עומד בשלו, שאם אין ניתן רשות גם ליהודי השני עמו ג"כ לקפוץ אינו זו ממקומו. עוד הפעם נעלם האיש הפלא, ואינו. ואחר עוד כמה רגעים

חזר האיש ועוד הפעם שואג "מילך, קפוך למטה מן העגלה", וחוזר מילך וצועק שאינו קופץ עד שמרשה גם להשני לקפוך רק אז הסכים האיש ואמר יהי' כדברך אולם תקפוך כבר. רק אז קפץ מילך עם היהודי השני שניהם ביחד מן העגלה בלי שיראום החיילים ובלי שיתרחש להם דבר. וזה שאמר המגיד שמשום שהתעקש כ"כ זמן, לכן נתקרה לו הקאווע.

כששמעו הקהל מדה נעלה זו ממנו, איך שהשליך את נפשו מנגד ומיאן להציל את עצמו, בעבור הצלת נפש יהודי אחר מצפרני הצבא, לכן מאז והלאה כינוהו בשם "חסיד". כ"ק מרן אדמו"ר מהר"ש מבאבוב זצוק"ל, "שבט מישראל", אדר תשס"ב, ע' ל"א

סיפר (כ"ק מרן אדמו"ר ה"אמרי חיים" מויז'ניץ זצוק"ל), כי אצל הרה"ק ר' ישראל המגיד מקאזניץ זי"ע היה נהוג בחג הסוכות, שכל הציבור היה יכול לברך על הד' מינים שלו, והיה ממונה על כך אחד ממשמשיו, אשר הגיש לכל אחד את המינים, ליטלם ולברך עליהם.

פעם בהושענא רבה. בא איש שהיה מפורסם ברשעותו, ואשר היה ידוע כ"מוסר", וכל אנשי העיר שנאוהו ביותר, וגם הוא רצה לברך, על ד' המינים, אולם המשב"ק כעס עליו, והרהר בליבו, היתכן, איך מרהיב עוז פושע ישראל כזה להראות כאילו גם הוא יש לו השתוקקות להידור מצוה כזה, לברך על ד' המינים של הרבי, על כן לא רצה בשום אופן ליתנם לו, אבל ההוא נטלם מידו בכוח. המשב"ק, בכעסו על הנ"ל, שבר את הפיטם של האתרוג ופסלו, כדי שהוא לא יוכל להוציא לפועל את מחשבתו. כשהגיע הדבר לאזני המגיד מקאזניץ, אמר למשמשו: "דאה נא, בני, כל העבודות שאנו עובדים בימים הנוראים ובחג, געט-מען אוועק - צו ברעכין איין מידה (מוכנים למסור, כדי שיוכלו לשבר מידה אחת), ואתה לא יכולת להתאפק?!" הרה"ח ר' נתן אלי' רוט ז"ל, "מאיר החיים" (ב"ב תש"ס) ח"ד, עמ' ז'

המגיד הק' מקאזניץ זי"ע היה שואל לאחד אם הוא מנסה את עצמו לילך ללמוד לאחר התפילה שהתפלל אתה חונן, לימוד הלכתא כזו שלא היה יודע ומכיר אותו מקודם. והמגיד הק' זי"ע היה אומר על זה, לאחר שבעיניהם רחוקים שיפעלו האין יכולים לפעול באמת. ה"חידושי הרי"מ" מגור זי"ע, "ליקוטי הרי"מ" (בית-שמש תש"ע) ח"א, ע' קכ"ג

סיפר לי הרה"ג מו"ה שלום ניישלאס שליט"א רב דביהמ"ד אפסי ארץ דברעזנא בברוקלין נ. י. ששמע מפי דודו הרה"ג מו"ה משה ניישלאס ז"ל רב דק"ק סקווירא, ששמע מפי הגאון הק' המפורסם רבי שלמה זלמן עהרענרייך זצ"ה אבדק"ק שאמלוי בעל לחם שלמה, ששמע מפי הגאון האדיר שר התורה רבי שלום מרדכי הכהן זצלה"ה אבדק"ק ברעזאן בעל שו"ת מהרש"ם, שהרה"ק רבינו ישראל המגיד מקאזניץ זי"ע פקד על זוגתו הרבנית הצדיקת ע"ה, שבמקרה שיוזמן בביתה איזה שאלה בכשרות המאכלים, אם השאלה נוגע למאכלי בני ביתו, יכולין לשאול השאלה אצל מורה הוראה, ולסמוך על הוראותיו. משא"כ אם יוזמן שאלה במאכלו שהוא אוכל, אז אל ישאלו מפי מורה. רק יביאו לפניו השאלה והוא יורה בדבר בעצמו. וכך נהגה עצמה בכ"פ. ופ"א אירע שאלה בעוף א' שהיתה צריכה להכין עבורו ומחמת סיבות המעכבות היה בלתי אפשריות להראות השאלה לפניו. וכאשר בעת ההוא נזדמן שם אדם גדול מרבן שמו, ע"כ בשעת הדחק גמרה בדעתה לפנות אליו ולשאול השאלה ממנו. ועפ"י הוראתו להיתר, בשלה את העוף עבור בעלה הרה"ק. והיה כאשר הוגש הרוטב לפניו לאכול, לקח הרה"ק את הכף, והתחיל לערב ולערב בתוך הקערה, עד שסלקה לצדדין. וקרא אחר הרבנית ושאלה, מה זה נזדמן כאן. והיא השיבה בתומה ובצדקתה, שכך וכך אירע לה, ובליט ברירה סמכה עצמה על הוראת אותו אותו חכם שהורה להיתר. אז פנה עצמו אל אותו גאון וצדיק המתיר, ושאלו על איזה סמך הורה

להיתר. והשיב ואמר, כי דבר זה תלוי בפלוגתת הט"ז והש"ך. שהט"ז התיר לכתחלה, והש"ך התיר רק בהפסד מרובה. ושאל הרה"ק, דאם הש"ך התיר רק בהפסד מרובה, א"כ למה סמך עצמו על דברי הט"ז. והשיב לו, הלא בעוף זה נתגלגלה נשמה הצריכה תיקון כבר זמן הרבה. ונסתבב הדבר שעוף זה הגיעה לידי יהודים ולא ליד ערלים. ולא נמכרה אל עיר אחרת אלא לקאזניץ. ובקאזניץ גופה לא נמכרה לסתם משפחה בישראל, כי אם אל בית נאווה קודש של רבינו. ושם הכינו את העוף לא עבור בני ביתו של רבינו, רק עבור רבינו בעצמו. ואם אאסור את העוף, האם ישנו הפסד מרובה גדולה מזה, על כן הוריתי להיתר. ויהי כאשר שמע הרה"ק את דבריו, קרב אליו את הקערה והתחיל לאכול. הרה"ג ר' דב בער שווארץ שליט"א, "אמרי דבש" (ברוקלין תשנ"ט) ע' ס"ד

בספה"ק מובא מעשה נורא: בימי המגיד הקדוש מקוזניץ זי"ע, היה קצב אחד, ושמור ר' אייזיק. בנעוריו לא היה טלית שכולה תכלת, ובאברכותו נמנה על "הטוב שבטבחים"... בהגיע יומו, הלך כדרך כל הארץ. כעבור זמן מה בא אל השוחט דמתא בחלום, והודיעו שהוא תובעו לדין תורה בפני פמליא של מעלה. השוחט נבהל, אבל הרגיע עצמו באמרו כי חלומות הוא ידברו (זכריה י, ב). אולם כאשר החלום שב ונשנה פעם שניה ושלישית, נחפו השוחט אל המגיד הקדוש וסח לפניו את חלומו. אמר לו המגיד, שכאשר יופיע בפניו שוב יענהו כי תורה לא בשמים היא (שבת פט.) והואיל ונפסק להלכה כי הולכים אחר הנתבע, על כן יודיעו כי הוא מוכן להתייצב לדין בפני המגיד הקדוש. עשה השוחט כעצת המגיד, והמגיד הכין מחיצה בחדרו. הוא שלח את משמשו אל קברו של ר' אייזיק הקצב, להזמין לדין תורה. מעבר למחיצה בקע קולו של הנפטר, שסיפר כי לווה כספים כדי לרכוש בהמות, והשוחט אשר נטר לו טינה הטרפן שלא כדן. הואיל וכך איבד כספו, אלמנתו ויתומיו חיים בעוני מרוד. ולא היה סיפק בידם לשלם את חובותיו. אי לכך, תובע הוא את השוחט לדין על היזק הממון, צער האלמנה והיתומים, וגרימת החובות. השוחט התחלחל והודה בהאשמה, וקיבל על עצמו לעשות ככל אשר יורהו. פסק המגיד הקדוש שהשוחט ישלם את כל החובות שהקצב הותיר אחריו, ויפרנס את האלמנה והיתומים בקיצבה קבועה. השוחט הסכים ויצא את החדר והמגיד הקדוש פנה לעבר המחיצה ושאל את הקצב: אייזיק'ל אייזיק'ל, אמור נא לי, כלום לא נותרו לך דאגות מלבד ענייני חובותיך... מה נעשה בדינך בענין חטאת נעורים? ענהו הקצב: רבי לא אכחד. קשה הוא דין שמים. מלאכי חבלה סבוני גם סבבוני, סבוני כקוצים, עולמי חשך בעדי. אבל בצעירותי הייתי בעל עגלה. הסעתי יהודים בעגלתי, והותקפנו על ידי שודדים. הצלחתי להניסם ולהציל את חיי הנוסעים. כשביקשו לדונני לכף חובה, הופיעו הנצולים וטענו לזכותי והצילוני מדינה של גיהנום. אבל שערי גן עדן ננעלו בעדי, כל עוד לא הסדרתי את ענין חובותי בעולם הזה! כ"ק מרן אדמו"ר ה"ישועות משה" מוויזניץ צוק"ל, בשיחת קדשו ר"ח מרחשון תשמ"ז, "שהשמחה במעונו" (כסלו תשס"א) ע' פ"ה

שמעתי, שפעם אחת ציוה המגיד מקוזניץ לגבאי שלא יתנו לשום אדם בעולם ליכנס אליו, כי הוא יודע שהשר של פולין רוצה ליכנס אליו, והוא אינו רוצה להיפגש אתו, על כן לא יתנו לו ליכנס. אבל כשהגיע השר של פולין לא עזרו שום גבאים והוא דחף את עצמו ונכנס להמגיד. שרו של פולין טען להמגיד טענה קשה, ואמר לו שבעת גירוש שפאניע לא נתנו שום מדינה ממדינות העולם שהיהודים יכנסו אליה, ורק פולין נתנו להם ליכנס, על כן הוא דורש ממנו שיפעול בשמים שיהיה למדינת פולין, מדינה עצמאית, כי בשנים ההם שלטו הרוסים על פולין. ובלית ברירה היה מוכרח המגיד לתת לו את מבוקשו והבטיח לו מדינה רק על עשרים שנה, והפלא שכל הממשלה העצמאית של פולין החזיקה מעמד רק עשרים שנה

(בשנים 1918-1939 - למס', שלפני מלחמה"ע השניה) [ועיין בס' "עובדות והנהגות לבית בריסק" ח"ב, ע' של"ז שאמר הגאון רבי מאיר הלוי סולובייצ'יק שליט"א ששמע המעשה הנ"ל מאביו הגרי"ז מבריסק זצוק"ל]. הרה"ח ר' יאיר שוורצמן ז"ל, "יהי אור" (ירושלים תשנ"ט) ע' ק"ו, אות קפ"ב

במוצאי יום התענית, עשרה בטבת תשמ"ג, בא לבקרו האדמו"ר מסלונים מהרש"נ זצ"ל (בעל "נתיבות שלום") במעונו אשר ב"קרית צאנז" ירושלים. פנה אליו רבינו (כ"ק מרן אדמו"ר מצאנז-קלויזנבורג זצוק"ל) והתנצל, כי הדיבור קשה עליו מפאת חולשתו, לכן הוא מבקש שיאמר מה. פתח האדמו"ר מסלונים וסיפר לפניו: מעשה בהרה"ק רבי ישראל המגיד מקאזניץ זי"ע, בעל "עבודת ישראל", אשר למרות היותו חלוש וידוע חולי כל ימיו, הפליג והגיע לזקנה ושיבה שלא כדרך הטבע. שאלו אותו תלמידיו כדרך ששאלו בגמרא (מגילה כ"ח ע"א) את רבי נחוניא בן הקנה "במה הארכת ימים?!" סח להם המגיד: "אימתי משלים אנוש את חייו? הוה אומר: ברגע שסיים את תפקידו עלי אדמות. הרי לכל אדם יש תפקיד בחיים. ואנכי, כל אימת שהשלמתי את תפקידי והתקרב יומי, הייתי מקבל על עצמי תפקידים נוספים ומשימות חדשות בעבודת הבורא, ממילא לא היתה אפשרות לקחתני מן העולם, כיון שעוד היה לי מה לפעול לכבוד שמים בעלמא הדין..."

לשמע הדברים נהרו פני רבינו זי"ע והפיקו שמחה. כשיצא האדמו"ר מעל פניו, לחש לעבר המשב"ק ר' יהושע וייצענבלום: "הנמצא כזה איש חכם ונבון, אשר היטיב כ"כ בדיבוריו המעטים לקלוע אל המטרה..." (מפי הרה"ח יהושע וייצענבלום). "לפיד האש" (ב"ב תשס"ג) ח"ב, ע' תתכ"ג

ביומא דהילולא דהרה"ק רבי ישראל המגיד מקאזניץ זי"ע, סיפר פעם אדמו"ר הק' (הרה"ק ר' דוד משה מטשרטקוב) לבנו הרה"ק רבי ישראל, מעשה נורא אודות המגיד זי"ע. ופתח ואמר, היום הוא היארציט של המגיד הקדוש מקאזניץ, בואו ואספר לכם מעשה ממנו. ידוע שהמגיד היה מצפה כל ימיו לגאולה ולביאת המשיח בב"א, והשתוקקותו לזה היה מחוץ לדרך הטבע. והנה, לאחר שהזקין וראה שעדיין לא נושעו, וטרם ראינו בשוב ה' ציון, אמר בלבו, שהמניעה היא מצד שישנם רשעים בגיהנם. כי הנה, איתא בגמרא (יבמות סב.) אין בן דוד בא עד שיכלו כל נשמות שבגוף. ואמר המגיד לפרש הגמרא, עד שיכלו כל נשמות שבגוף היינו עד שמעלים כל הנשמות מז' מדורי גיהנם ואז דווקא יבוא בן דוד.

וכיון שכך, אמר המגיד הק', כאשר נסתלק הבעל שם טוב הקדוש, והוא היה גם כן מן המצפים לישועה, הלך האר"י הקדוש עם כל תלמידיו הקדושים לקראתו לקבל פניו, ומגודל השמחה שכח הבעל שם טוב כל הנעשה בזה העולם ולא הביאו גאולתנו. וגם המגיד הגדול רבי דב בער ממעזריטש זי"ע, שישב על כסאו אחריו למלא מקומו, והיה אף הוא מצפה גדול לישועה, ואחר שנסתלק מן העולם, בא הבעל שם טוב הק', עם כל החבריא קדישא דיליה לקבל פניו, וגדלה השמחה כל כך, עד שגם הוא שכח מן העולם הזה ומן הצורך בגאולה.

וסיים המגיד מקאזניץ ואמר, אותם הטעו, אך אני, לא אניח להם בשום פנים ואופן שיטעו אותי, ואביא גאולה לעולם. אחר שנסתלק לעולמו. ובא לעולם העליון, הוליכוהו בכבוד גדול לגן עדן, דרך הגיהנם. והנה בהיותו בהגיהנם, עמד מלכת, ואמר שאינו מוכן לזוז ממקומו עד שיתנו לו כל הנשמות שבשבעה מדורי גיהנם. נעשה רעש גדול בין המלאכים, כי איך אפשר להוציא כל הנשמות מן הגיהנם, אך מאידך גיסא גם אי אפשר שהמגיד הקדוש מקאזניץ ישאר חלילה בגיהנם. ואמרו ביניהם, מה נעשה לזקן הזה. אך הוא זצ"ל טען ואמר יודע אני שנולדתי להורי עת זקנתם, וכל ימי הייתי איש חלוש וידוע מכאוב, ועם

זה עבדתי אותך באהבה, ועשיתי כל מצוותיך בהתלהבות גדולה, וגם הייתי מצפה גדול לישועה. ועתה, רוצה אני שיתנו לי כל הנשמות שבשבעה מדורי הגיהנם, בכדי לקרב על ידי זה את הגאולה השלימה.

אחרי שסיים המגיד לומר הסנגוריה שלו, נעשה רעש בעליונים, ויצא קול למלאות מבוקשו. וליתן לו כל הנשמות שבמדור הראשון, והמשיך המגיד לילך אל גן עדן. אך בראותו שעדיין נותרו נשמות במדורים האחרים שבגיהנם, סירב לילך עוד, וביקש שיתנו לו גם הנשמות האלו.

כיון שראו שלא יוכלו להפטר הימנו, ויהיו מוכרחים ליתן לו כל הנשמות, נעשה רעש גדול, כי על ידי זה תבוא הגאולה שלא בזמנה. מיד רמז הקב"ה למלאכים, והתחילו לומר קדושת כתנר בנעימה קדושה. וכשמוע המגיד הק' זמירתם ליוצרים, נתלהב מאד, ורץ מהרה מן הגיהנם לומר קדושה עם המלאכים. ותיכף בצאתו סגרו הגיהנם, ולא נתנו לו לחזור לשם. אחר שסיפר אדמו"ר (רבי דוד משה מטשורטקוב) זלה"ה לספר המעשה הפטיר ואמר, אם גם אותו הטעו, אין לנו כבר שום עצה, רק שהשי"ת ברחמיו ירחם עלינו, ויקרב גאולתנו במהרה בימינו אמן. הרה"ח ר' ישראל בקמייסטר ז"ל, "סיפורי נפלאות מגדולי ישראל" (ת"א תשכ"ט) ע' קמ"ז

נקי יהיה לביתו

אני זוכר שכ"ק מרן אדמו"ר (ה"בית אברהם") זי"ע א"ה היה אומר בשם אדמו"ר מקוזניץ זי"ע א"ה נקי יהיה לביתו שנה אחת, שכאשר אדם מתנהג בשנה הראשונה כך יהיה לביתו תמיד. "ברכת אברהם" (סלונים) ח"ב, מכתבי קודש, ע' ש"ב טו"א

מסוגל לרפואה

שמעתי מפי הרה"ק אדמו"ר מו"ה חיים זאנוויל אברהמאוויתש זצ"ל מריבניץ, שהגיד על גודל רוממות קדושת הרה"ק רבינו ישראל המגיד מקאזניץ זי"ע בעל עבודת ישראל, שכששותין לחיים ומכריזין את שמו, ישראל בן פערל, זה מסוגל לרפואה שלימה, כן הגידו צדיקי ומצוקי ארץ. הרב דב בער שווארץ שליט"א, "אמרי דבש" (ברוקלין תשנ"ט) עמ' ס'

אין פולין לאור הנר

כ"ק מרן אדמו"ר זי"ע היה אומר ששמע בילדותו בשם הרה"ק מקאזניץ זי"ע שאמר: אין פולין לאור הנר, שקודם ביאת המשיח לא יהיה יהודים בפולין, וזה היה נשמע בזמנו כמו שיאמרו היום על אמריקא וכדו', שממש היו דברי נביאות ולא הבינו השומעים את דבריו, אך לדאבונינו נתקיים זאת. כ"ק מרן אדמו"ר מצאנו שליט"א, בשיחת קדשו - י"ז טבת תשס"ו בלונדון, "בציילא דמהימנותא", נח תשס"ז, ע' י"ח

בענין האחין שחלקו

איתא בגמרא גיטין דף מ"ח רבי יוחנן אמר וכו' קנין פירות כקנין הגוף דמי ריש לקיש אמר וכו' קנין פירות לאו כקנין הגוף דמי, אמר רב יוסף אי לאו דאמר רבי יוחנן קנין פירות כקנין הגוף דמי לא מצא ידיו ורגליו בביהמ"ד דא"ר אסי אמר רבי יוחנן האחין שחלקו לקוחות הן וכו' ואי ס"ד לאו כקנין הגוף דמי לא משכחת לה דמייתי ביכורים וכו' והקשה ר"ת בתוס' ואנו איך מצאנו ידינו ורגלנו דקיימא לן כריש לקיש דלאו כקנין הגוף דמי וכו', אולם איתא בשם המגיד הקדוש מקוזניץ זצ"ל כי פלוגתת רבי יוחנן וריש לקיש בכל מקום היא על פי ב' המדרגות צדיק ובעל תשובה. קנין פירות כקנין הגוף דמי הוא בבחינת

צדיק כענין שכתוב פרי צדיק עץ חיים, ואיתא דחלוקת האחין, ענין הירושה המשכת כח מהאבות, ולכן אף דבכל מקום קיי"ל כריש לקיש אבל בענין האחין שחלקו לכולי עלמא קנין פירות קנין הגוף דמי, שכל איש ישראל יש לו חלק בקנין פירות של הצדיק. עד כאן דברי קדשו. הגאון רבי יצחק פלקסר זצ"ל, "שערי יצחק" (ירושלים תשנ"ט) דרשות, ע' שכ"ו

עיני העדה

סיפר (כ"ק מרן אדמו"ר ה"אמרי חיים" מויו'ניץ זצוק"ל) כי בזמנו של הרה"ק המגיד מקו'ניץ זצ"ל פרצה פעם מגפה. כאשר באו לספר על כך להרה"ק וביקשו ברכתו, אמר להם, כי מובא בגמרא (תענית ח' ע"ב) שבזמנו של רבי שמואל בר נחמני באו לספר לו, כי פרצה מגפה ורעב. התפלל רבי שמואל בר נחמני על פרנסה, באומרו "דכי יהיב רחמנא שובעא, לחיי הוא דיהיב" (היינו, אם תושפע מן השמים פרנסה, ממילא יושפעו גם חיים), והוסיף הרה"ק מקו'ניץ זי"ע: לכאורה מנין לוקחים הצדיקים כוחם לעשות נפלאות - מרעב שובע? אלא כי הם נקראים עיני העדה (בבא בתרא ד' ע"א), לכן ניתנת להם העי' לעשות בה כרצונם, וזה שמרמז דוד המלך ע"ה (תהלים ל"ג, י"ח) "הנה עין ד' אל יראיו למיחלים לחסדו, להציל ממות נפשם ולהחיות ברעב", כי הצדיק מוציא את העי' "מ"רעב" ומכניסה לתיבת "מות" ונעשה "מעו'ת רב". הרה"ח ר' נתן אלי' רוט ז"ל, "מאיר החיים" (ב"ב תש"ן) ח"א, ע' רט"ז

יש כוונה שמביא המגיד מקו'ניץ על מאמר חז"ל "אחד המרבה ואחד הממעיט ובלבד שיכוון לבו לשמים". הוא אומר שיש שם קדוש בסופי תיבות "אחד המרבה ואחד הממעיט". השם הקדוש הוא למפרע - טדהד. מי יכול לומר מה הוא? האותיות שלפני י-ה-ו-ה. האותיות שלפני י-ה הן טד והאותיות שלפני ו-ה הן הד. זאת אומרת שהסדר הוא שב"אחד הממעיט [ובלבד שיכוון]" יש י-ה - "שכינה ביניהם", י של איש ו-ה של אשה. "אחד המרבה" הוא ה-ו-ה, הדבר הפשוט - "והנגלת לנו ולבנינו", דבר פשוט שהמרבה זה טוב. הסוד הוא ש"אחד הממעיט". טוב. הסוד הוא ש"אחד הממעיט".

הרה"ק רבי מנחם מנדל מרימנוב זי"ע

יומא דהלולא - י"ט אייר

מתולדותיו

נולד בשנת תק"ה בעיר ניישטאט לאביו רבי יוסף זצ"ל. היה מתלמידי הרה"ק הרבי ר' שמעלקא מניקלשבורג ותלמיד מובהק להרה"ק הרבי ר' אלימלך מליזענסק זי"ע. בעודו בן י"א שנה זכה לראות את פני המגיד הק' ממעזריטש זי"ע, כיהן ברבנות פריסטיק ואח"כ ברימנוב, וגדולי וקדושי דורו השכימו לפתחו. המגיד הקדוש מקאזניץ אמר עליו שהוא שקול ועולה כנגד כל צדיקי הדור. זקני דורו אמרו עליו שעשרים ושתיים שנה דרש בכל שבת בפרשת המן, ועי"ז הביא שפע לישראל. נסתלק ביום י"ט באייר שנת תקע"ה ומנו"כ בעיר רימנוב. תלמידו הרה"ק ר' יחזקאל פאנעט זי"ע אבד"ק קארלסבורג, הוציא לאור מה שכתב מתורת רבו בספרי "מנחם ציון" ו"דברי מנחם". "שרפי קודש" (ב"ב תשס"ח) ע' תק"כ

אביו של הרה"ק ר' מנחם מענדיל מרימנוב זי"ע א"ה היה יהודי כפרי פשוט, ופ"א נכנס אצלו הפריץ של המקום ההוא ואמר לו שבהיות שרוצה לעקור ממקומו למדינה אחרת וחפץ למכור את כל רכושו ובאם יתן לו איזה סכום בתוך כמה ימים ימסור לו את כל רכושו, ואמר לו שרוצה להתיישב בדעתו כמה ימים, ואחר כמה ימים החליט למכור את אשר לו בכדי לקנות את רכוש הפריץ, וכשהיה בדרכו אל הפריץ עבר דרך היער ושמע קולות ובכיות נוראות, וניגש לראות מה פשר הדבר וראה שמונח שם נפטר ל"ע ואלמנה

ושבעה יתומים ובכו על שהשאיר אותם לאנחות ולא יהיה להם לאכול וכדו', ואמר להם שלא ידאגו כי מוסר הוא להם את כל כספו.

לאחר זאת כבר לא היה לו סיבה ללכת אל הפריץ וגם לביתו גם לא היה לו מה ללכת שהרי מכר את כל רכושו, והחליט ליטול את מקל הנדודים, אבל קיבל על עצמו שלא יבקש משום אחד לא אוכל ולא מקום לישון ולא ממון, אלא ילך לביהמ"ד ויתיישב ללמוד ובאם יקראו לו לאכול ילך ובאם לא לא, עברו שני ימים ושום אחד לא קרא לו, ובכל זאת התחזק ולא הרפה ושמח שהשי"ת זיכה אותו במצוה כזאת.

בשמים נעשה רעש גדול ממסירות נפשו, והחליטו בבי"ד של מעלה שצריך לתת לו מתנה על כזה מסירות נפש, וטען הס"מ שא"א לתת מתנה בלתי נסיון, והגיע תיכף אליהו הנביא שהיה יודע שבאם הס"מ ינסהו פן ואולי לא יוכל לעמוד בנסיון, ועל כן אמר אליהו הנביא שהוא ילך לנסות, וזה היהודי כבר ישב שם יומיים שלושה רעב ועייף, והגיע אצלו אליהו הנביא מחופש לזקן ושאל אותו וואס מאכט איר, ואמר ברוך ה', ונכנס עמו לשיחה עד שהגיע לזה הענין מדוע הוא יושב כאן ואמר שאין לו בית שיוכל ללכת, עד שסיפר לו את כל הסיפור, ואמר לו הזקן שהוא עשיר גדול ומוכן לתת לו רכוש יותר ממה שהיה יכול להשיג ובלבד שימכור לו את המצוה, ולא הסכים בשום אופן, ואמר לו הרי תמות מרעב ואמר על מנת כן אך על מצוה אינו מוותר, ואמר לו שנותן לו את הרכוש עבור חצי מצוה ולא רצה, וכן על שליש, עד שהציע לו אחד ממאה חלקים, וגם לזה לא רצה להסכים, ואז גילה לו שהוא אליהו הנביא ובא לנסותו, ויוכל לבחור לעצמו דבר אחד מג' דברים, או אריכות ימים הוא וב"ב, או עשירות גדולה, או בן שיאיר את כל העולם, ולהם לא היה ילדים, והתבונן מה שווה כל חייו ורכושו בלא בנים, ואמר שרוצה את המתנה של הבן, ואמר לו אליהו הנביא שיש לו לזה תנאי קשה, אכן תהיה נשמה גבוהה שלא היתה כבר שנים רבות, אבל הוא צריך להסתלק מן העולם קודם לידת בנו, והאם צריכה להסתלק כשהבן יהיה בן שנתיים, ואמר שצריך להוועץ עם ב"ב, ונדברו ביניהם והסכימו שניהם בשמחה, וכך הווה ונולד הרה"ק רמ"מ מרימנוב זי"ע א"א. כ"ק מרן אדמו"ר משומרי-אמונים צוק"ל, מלוה מלכה פר' אמור תשס"ז, "אמרות טהורות", אייר תשס"ז, ע' כ"ה

ראיתי מכתב מרבי יענקלע מפשעווארסק שכותב שהרבי רבי מנדלע למד את הרי"ף אלף פעמים ולאחמ"כ נענה אל הרי"ף - אני למדתיך אלף פעמים, ומה לימדתי? ונתגלה אליו הרי"ף והורה לו ליסע אל הרבי רבי אלימלך, כך נתקרב אליו ונעשה לאחד מגדולי תלמידיו. כ"ק מרן אדמו"ר מרחמיסטריווקא שליט"א, מוצש"ק פר' אמור תשס"ו, "מילין קדישין" (ירושלים תשס"ז) ח"ב, ע' שכ"ז

בעיר דיטש (טשיטש) הסמוכה לרישא הי' שם צדיק אחד זצ"ל, והי' קוראים אותו דער תילים זאגער, והי' לו מדרגה שמלאך הנברא מאמירת תילים שלו נגלה אליו כמו שהי' לרבינו הב"י זצ"ל מלאך ממשניות, וכאשר ראה זו הצדיק לרבינו הנ"ל (הרה"ק רבי מנחם מנדל מרימנוב זי"ע), אמר האלפס הולך, ואמרו שהי' לרבינו נשמת הרי"ף ז"ל, זכותו תגן עלינו. ממכתב קודש כ"ק מרן אדמו"ר מפשעווארסק צוק"ל, "זכרון יהושע" (ירושלים תשס"א) ח"ב, ע' קפ"ט

צעיר לימים היה רבי מנחם מנדל מרימנוב כשהתחיל נוסע לליזענסק, לרבי אלימלך. פרוטה לא היתה בידו, ולבושו - דל, החורף קשה, והקור חודר לעצמות. השכיר עצמו רבי מנדל כשוליה לעגלון ותפקידו לשמור על העגלה והסוסים כשהם נחים בדרך.

ירד שלג ללא הפוגות, והנסיעה קשה מנשוא, נכנסו העגלון והנוסעים לאכסניה, להתחמם ולסעוד לבם עד יעבור זעם ורבי מנדל נשאר בחוץ במעילו הדק ונעליו הקרועות כשהוא רועד מקור. התהלך בריצה אנה ואנה, שפשף רגליו בלי הרף, רוקד על רגלו האחת ומיד על השניה. ושר מתוך שמחה: "תהלה לבורא שקר לי. תהלה לבורא שרעב אני".

הגיעה עגלה חדשה לאכסניה. ראו הנוסעים את רבי מנדל רוקד ומזמר. מה אתה מזמר? שאלוהו. אני מהלל את הבורא על שאני בריא ומרגיש את רעבוני בעוז שכזה...

ומדוע אינך אוכל? - אין לי פרוטה לפרוטה...

הכניסוהו האנשים לאכסניה והעמידו שומר אחר במקומו. חממוהו והאכילוהו לשובע. כשנרגע, מלמל לעצמו: - אלמלא הייתי שר ומהלל להבורא. כי אז הייתי מוסיף לרעוב ולקפוא... הרה"ח ר' יהודה לייב לוינ ז"ל, "חסידים מספרים" (ירושלים תשל"ט) ח"א, ע' 45

שמעתי מחותני הה"צ (שליט"א) [הרה"ק רבי איציקל מפשעווארסק זצוק"ל] שאצל רבינו הקדוש הרבי ר' אלימלך זיע"א, לא הניחו לשום אדם ליכנס פנימה בבגדי אשכנז. ובנו הרה"ק ר' אלעזר זצ"ל הי' משגיח על זה והיה מלביש לאיש אשכנזי בבגד ארוך ובעקישא, וכאשר בא רבינו (הרה"ק רבי מנחם מנדל מרימנוב זי"ע) ממדינת אשכנז בפעם הראשונה לליזענסק נכנס פנימה כמו שהי' לבוש, וחשב ר' אלעזר שאביו הקדוש יקפיד עליו. אמנם רבינו הקדוש כיבד אותו מאד, ונשאר בליזענסק להיות מלמד עם בני רבינו הקדוש. אמנם לא הניח רבינו לבניו שילמדו אצלו עד זמן מה שיפלוט וישכח תורת אשכנז. ממכתב קודש כ"ק מרן אדמו"ר מפשעווארסק זצוק"ל, "זכרון יהושע" (ירושלים תשס"א) ח"ב, ע' קפ"ט

מסופר על הרה"ק הרבי ר' מענדל מרימאנאב זי"ע (שאינו לנו מושג מגודל קדושתו, וצדיקים אמרו שהשי"ת לקח ארבע אותיות שם הוי' ויצר בהם את הרמ"מ) שפעם בשבת חנוכה התאספו בצל קדשו ארבעים איש, ובסעודה שלישית אמר דברי תורה הראויים למי שאמרם, תורה מן השמים כגודל מדריגתו (וכפי שרואים בספרו הקדוש דבריו הקדושים המתוקים גם לחיך שלנו), ובמוצאי שבת התחיל לפשפש במעשיו מתוך התבוננות למה מספר כה רב של חסידים באו אליו והחליט שאין זאת אלא שיצר הרע שלח לו עולם גדול כזה, ובפרט אמירה נאה כזאת שאינה לפי ערך מדריגתו ובהכרח שאין זאת מסטרא דקדושה ח"ו, והיה בוכה ומתמרמר שח"ו ננעלו בפניו דרכי תשובה והוא מאלו שאין להם חלק לעולם הבא, וגמר אומר לבוא לפני איש האלקים רבו הקדוש הרבי ר' אלימלך זי"ע שיתקן את נפשו ויוציאה מעומק הטומאה, ומיד קם ויצא החוצה בקור העז בשלג וכפור ששרר שם (העיירה רימנאב שוכנת אצל ההרים הגבוהים ביותר שהיו מכונים הרי אררט) ולא שעה לבקשת אנשי ביתו שהתחננו בפניו כי בנפשו הוא הדבר, אלא בשארית כוחותיו רץ רגלי כל הדרך ללא הפוגה עד שהגיע לליזענסק (שהיא בקצה האחר של מדינת גאליציע), וכשהגיע נכנס מיד אל הקודש פנימה בלבת אש קדשו ונפל ארצה בבכי ויללה רבי הצילני נא הצילה נפשי וכו', ועד שנרגע וקם על רגליו והתחיל לדבר ולהשיח את לבבו, שקהל גדול באו אליו ואמר דברי תורה גבוהים ומזה סימן שנפשו לא מטהרה וכו'. ודעת לבנון ניקל דמיד שהביט הר"א בפני קדשו ידע שאין כל יסוד לחששותיו, ומכל מקום ביקש ממנו שיחזור בפניו על דברי התורה שאמר, אבל הוא בענותנותו סירב מתוך שחשש שהדברים הגבוהים ממדריגתו ואסור לו לאמרם, אבל רבו הקדוש הרגיעו ואמר שרשאי לומר בפניו, ואחרי שגמר את הדרוש נשקו הר"א על מצחו ואמר לו אשריך שזכית לכך והגעת עד שם (ד'ו האלטסט שוין אזוי ווייט'). הגה"ק מקאמארנא

זי"ע מביא עובדא זו... כ"ק מרן אדמו"ר מצאנו-קלויזנבורג צוק"ל, שיעור חומש רש"י תרומה תשל"ח, [ד"ת - ארה"ב תשס"ה - גליון י"ט, עמ' ט']

שמעתי מחותני (שליט"א) [הרה"ק רבי איציקל מפשעווארסק צוק"ל] שכאשר ישב רבינו (הרה"ק רבי מנחם מנדל מרימנוב זי"ע) אצל שולחן רבו, והנה רבינו הרבי ר' אלימלך שפך הרוטב על השלחן, וצעק תלמידו רבינו מנחם רבי מען וועט דאך אינז אנזעצין [=ישימו אותנו במאסר], והי' לפלא בעיני החסידים, ואמר אח"כ רבו שכמו שנשפך כאן הרוטב נשפך הכלי עם הדיו על הנייר בבית המלך, שהי' כתוב גזירה רעה על ישראל, ותלמידו ראה זאת וחשב שעומדים ממש בגופם בחצר המלך. ממכתב קודש כ"ק מרן אדמו"ר מפשעווארסק צוק"ל, "זכרון יהושע" (ירושלים תשס"א) ח"ב, ע' קפ"ט

שמעתי מכ"ק אאמו"ר מגארליץ, שהה"ק רבי מנחם מנדל מרימאנאו ז"ל היה אביון גדול, והיה דרכו בכל לילה לעשות גלגול שלג, ואשתו היתה צדיקת וריחמה עליו שלא ישתה אח"ז מים קרים, לכן היתה הולכת בכל לילה לחוץ ללקוט עצים בידיה כדי לחמם המים. פעם אחת בעת שהיתה מחממת המים, והיו העצים לחים מאד, והיא היתה מנפחת בפיה על העצים, פרחו ניצוץ אחד מהאש בעינה ונעשית סומא ל"ע, וכן היתה עד זבולא בתרייתא, והבטיח לה בעלה אז שתהיה עמו יחד בגן עדן.

עוד שמעתי מאאמו"ר, שפעם הלכה אשתו של הרבי רבי מענדל'י להיער ללקוט עצים הנקרא "עפעליך" שנפל מהעצים, והיער היה רחוק מן העיר כחצי פרסה, לקחה עמה שק, ונתנה השק על כתיפה והוליכה לביתה. היא היתה אז מעוברת, והיה קשה לה מאד לישא עוד את השק, התיישבה בדעתה שאינו דוחה פיקוח נפש, הוריקה כל העפעליך מן השק והלכה לביתה. כבואה לביתה עברה על פתח בית המדרש, ושמעה קול בעלה שהיה מתפלל בקול רם וצועק "הללויה שירו לה' שיר חדש", והרגישה תיכף כי באה לה חיות חדש, והלכה בחזרה להיער, לקטה את העצים, והביאה אותם לביתה. מכת"ק הרה"ק רבי סיני מז'מיגראד צוק"ל, "חמדה גנוזה" (ברוקלין תשס"ב) ח"ב, ע' ק"ב

שמעתי ממורי הרבי מקאלאשיטץ זצ"ל שאמרו על רבינו מנחם (הרה"ק רבי מנחם מנדל מרימנוב זי"ע) שבעיר פריסטיק שהי' שם הרבה שנים רב לפני ימאנאו, קידש שם את הארץ בעומק ג' טפחים, קדושת ארץ ישראל. ממכתב קודש כ"ק מרן אדמו"ר מפשעווארסק צוק"ל, "זכרון יהושע" (ירושלים תשס"א) ח"ב, ע' קפ"ח פקיד הממשלה באו ליריד ירימנוב וחיפשו מקום שבו יאחסנו מזונות לצבא, ולא מצאו להם אלא את בית הכנסת של היהודים. כשנודע הדבר לראשי הקהל - באו לשאול בעצת הצדיק רבי מנדלי זצ"ל כשהם נפעמים ואובדי עצות. רק אחד מהם היה מעודד והסביר את תקוותו לשינוי החלטת השלטונות: זה כמה זמן שגג בית הכנסת פגום, לכשיחדרו הגשמים וישחיתו את המזון, יבקשו להם הפקידים מן הסתם מקום אחר.

שמע הצדיק והביע את סברתו הוא: אם כן - אמר - צדקה הגזירה שהפכה את בית הכנסת למחסן, כי אם אתם מזלזלים בכבוד בית הכנסת, מה יעשו הגוים?

ציווה הצדיק - שראייתו את המאורעות נשקלה תמיד בהשקפת התורה - לתקן מיד את גג בית הכנסת. הם עשו כמצוות הצדיק בו ביום, ואכן שוב לא נשמע דבר על אותה החלטה. כעבור זמן נודע כי פקיד הממשלה החליט לקבוע את מחסן המזון בעיר אחרת. הגאון רבי בנימין אדלר שליט"א, "יינה של תורה - אבות" (ירושלים תשנ"ג) ע' רי"ד

הרה"ק ר' מנדלי מרימנוב זי"ע א"ת תיקן בביהמ"ד שלו שלפני קבלת שבת ישירו לדוד ברוך ד' צורי (תהילים קמד), כי פעם אחת הגיע גדוד של חיילים לעיר בעש"ק והתחילו לשדוד והודיעו לר"מ והתפלל הקפיטל (תהילים קמד), המלמד ידי לקרב אצבעותי למלחמה וגו' חסדי ומצודתי וגו', וכשאך התחיל לומר, נפלה עליהם אימה ופחד וברחו כולם מהעיר, לכן התקין שיאמרוהו בכל עש"ק לזכר הנס. הגה"ח רבי אשר יונה וינברגר ז"ל, "כנסת ישראל" (ירושלים תשנ"ד) ע' שצ"ח

מסופר על לבלר גדול אחד בעיתונות הפולנית (שהיה חשוב מאוד אצל הגויים הפולנים בגין נטייתו הליבראלית, ונזכר שמו הרבה בספרי ההיסטוריה שלהם) שנולד בעיירה סמוך לרימנוב להורים אמידים, וחלה במחלת השיתוק ל"ע, וכמה רופאים ופרופסורים שבדקו אותו אמרו שמחלה חשוכת מרפא היא (ועד היום אין רפואה לכך), וכך נמשך עד מלאותו שש שנים. והיות והיה להם קשרי מסחר עם יהודים וחוכרי אכסניותיהם, יעצו למו שיסעו אל הרה"ק הרבי רבי מענדל' מרימנוב זי"ע הדר בקרבת מקום, ליטול הימנו ברכה לישועת ילדם הפעוט. והלכו היהודים להשתדל אצל הרבי רבי מענדל' שיעתר לקבלם, באמרם שזה בוודאי ייסב תועלת מרובה ליהודים העובדים אצלם, ומלבד זאת זה גם יקדש שם שמים אצל הפריצים הדרים במחוז, ונענה הרבי רבי מענדל' לבקשתם וניאות לקבלם. ואכן נכנסו ההורים עם בנם לקודש פנימה ותינו את צרתם לפניו, ונענה הרבי רבי מענדל' ואמר, בורא כל עולמים הרי יש לך כה הרבה גויים בעולם בריאים ושלמים, ומה איכפת לך שגם הגוי הפעוט הזה ('דער קליינע שייגעץ') יבריא ממחלתו. וכשסיים דבריו קרא הרבי רבי מענדל' לילד החולה וציווהו להתקרב אליו, ואכן ניתק הילד ממקומו וקם כאחד האדם ממיטת חוליו, והתקרב אל רבי מענדל', ושאל אותו רבי מענדל' לשמו והשיב כרגיל, וילחש רבי מענדל' לעברו, כי אם ברצונו להישאר כך עליו להבטיח לכשיגדל שלעולם הוא לא יזיק כל יהודי ואדרבה ירתם למענם ויטיב חסד עם כל היהודים שיהיו נתונים תחתיו, ובעשותו זאת יאריך ימים ושנים. וכמובן הבטיח הנער כאשר ציווה עליו הרבי רבי מענדל', ושב לביתו בריא ושלם. לימים כשהזדקן זה הנער (כשמלאו לו כתשעים שנה), ובינתיים כבר עלה רבי מענדל' לגנזי מרומים, נסע הלה לציון קדשו של הרה"ק מרימנוב זי"ע וכתב פיתקא דרחמי בלשון הפולנית בו ביקש לפני רבי מענדל' זי"ע, שכיון והוא בוודאי נמצא ליד האבות הקדושים אברהם יצחק ויעקב, אזי יאות להתחנן אליהם בעבור עמך בית ישראל הנתונים בצרה ובשביה, וכמו"כ יבקש מהאבות הקד' עבור העם הפולני, שהרוסים לא יוכלו יותר לרודפם. וזהו קידוש ה', שאף הגויים ראו כי שם ה' נקרא עליך ויש מנהיג לבירה. כ"ק מרן אדמו"ר מצאנז-קלויזנבורג צוק"ל, שיעור חומש-רש"י בראשית תשל"ח, [ד' - ת' ארה"ב תשס"ו - גליון א', עמ' ט']

...וכן נסע (הרה"ק רבי יוסף מיאראטשוב זי"ע) הרבה להרה"ק הרבי ר' מענדל' מרימנוב. פ"א בהתאסף ראשי העם החסידיים ואנשי מעשה לחג השבועות לרימאנוב, הגביהם הרבי למדריגה כה גבוהה שהי' להם התפשטות הגשמיות, ומאסו בכל הבלי עוה"ז, ואחר החג נשארו אצל הרבי ולא רצו ליסע לבתיהם, עד שבאו הנשים שלהם וצעקו להרבי שצריכים לפרנסה, אז צוה להם הרבי שיסעו כולם לביתם ואילו (להרה"ק רבי יוסף מיאראטשוב זי"ע) פנה ואמר ואתה פה עמוד עמדי, אכן כשעבר איזה זמן ראה שאין בכחו לנהוג שם סדריו ושיעוריו הקבועים, נטל רשות מרבו ושב לביתו, אולם כל ימיו נתחרט על זה (שמעתי מידידי ש"ב נכדו הה"צ ר' משה'לי פרישערמאן שליט"א [צוק"ל] הרבי מטאמאשוב). הגה"צ

רבי שלום יחזקאל שרגא רובין - הלברשטם זצ"ל, "פינת יקרת" (ברוקלין תשכ"ח) ע' 85

ידוע שהרה"ק הר"ר מענדלי מרימנוב זי"ע בירך פעם לאחד בעשירות, ודבריו נתקיימו ונתעשר עושר רב, עד כדי כך, שאילו היו מחלקים רכושו למאה אנשים היה נעשה כל אחד מהם גביר אדיר, וכששאל אא"ו הרה"ק מראפשיץ זי"ע מהרה"ק מרימנוב זי"ע מדוע השפיע עשירות כ"כ גדולה לאיש אחד בלבד, מוטב ה' לו לחלק את העשירות למאות אנשים שיהי' לכאורה שפע ברכה והצלחה, נענה הר"ר מענדלי ואמר: אנחנו ברכנו לו בעשירות סתם, אמנם ע"י שנתן הרבה צדקה, השפיע לו הקב"ה יותר ויותר כדי שיוכל ליתן להעניים, כמ"ש בספה"ק עה"פ (שמות ל') "ונתנו" שלמפרע הוא ג"כ ונתנו, שע"י שנותנים צדקה נותן לו הקב"ה עוד יותר ממון. כ"ק מרן אדמו"ר מהר"ש מבאבוב צוק"ל, בשוה"ט ליל ש"ק חיי-שרה תנש"א, "שלומה של מלכות", ניסן תשס"ג, עמ' ג'

יום אחד הרגיש, רבי מנחם מנדל מרימנוב, שככרות-הלחם שהיו אופים בביתו עבור העניים, קטנים ממדתם הרגילה. לשאלתו, הסבירו בני ביתו: - שער הקמח נתייקר. - את הככרות יש להתקין לפי הרעב ולא לפי השער - פסק הרבי. ומאז חזרו ואפו ככרות גדולים. הרה"ח ר' יהודה לייב לוינ' ז"ל, "חסידים מספרים" (ירושלים תשל"ט) ח"א, ע' 87

מובא בכתבי קודש של זקני הרה"ק מוה"ר אליעזר מדזיקוב זצ"ל, מה ששמע מהרה"ק הרבי ר' מענדלי מרימנוב זצ"ל, שבא אליו איש אחד שהי' חשוכי בנים רח"ל, וצוה אותו ללמוד גמרא ותוס' בעיון רב, ויחדש חדושי אורייתא, ויבוא לידי שכל המוליד, ועי"ז יפקד בזרע של קיימא. כ"ק מרן אדמו"ר מבאבוב שליט"א, בשוה"ט ליל ש"ק לך-לך תשס"ח, "קובץ אמרי קודש" לך-לך תשס"ח, ע' ל"ו

ידוע שהוא (הרה"ק רבי מנחם מנדל מרימנוב זי"ע) הי' מקפיד מאד על המלבושים ימין על שמאל ועוד ועוד. גם הי' מקפיד שהכובע הקטן הקאפיל יהי' נראה מבחוץ. ממכתב קודש כ"ק מרן אדמו"ר משפיעווארסק צוק"ל, "זכרון יהושע" (ירושלים תשס"א) ח"ב, ע' קפ"ח

אבי (רבי יצחק דוד רוקח) ז"ל שמע מדודי (מהר"א מבעלזא) ז"ל מה שסיפר זקני (מהרי"ד) ז"ל, שפעם אחת בחג השבועות שלח הרה"ק ר"ר מענדלע מרימנוב ז"ל את משמשו הר"ר הערש ז"ל להכריז שמי שלא קיים את עשרת הדברות יצא מבית המדרש. והי' שם הרה"ק מרופשיץ ז"ל, ויצא מבית המדרש, וכאשר ראו שהרה"ק מרופשיץ יצא יצאו כולם מבית המדרש. ונשאר הרה"ק הר"ר מענדלע בלי מנין, וציוה למשמשו הר"ר הערש להכריז שנית, שמי שמקבל ע"ע מהיום והלאה לקיים עשרת הדברות יכול ליכנס.

ואמר זקני ז"ל הענין בזה מה שבתחילה ציוה שכל מי שלא קיים עד עכשיו יצא, ואח"כ ציוה שמי שמקבל ע"ע מהיום והלאה כבר יכול ליכנס, דכאשר האדם חוזר בתשובה, צריך מתחילה לעשות חשבון בנפשו מה שעשה עד עכשיו שלא כהוגן, ואח"כ כשרוחו כבר נשבר בקרבו, צריך לדעת כי מאי דהוה הוי, והעיקר היא שמכאן ואילך חושבנא ומהיום והלאה יקבל ע"ע להתנהג על דרך הרצוי. לכך בתחילה ציוה הר"ר מענדלע שכל מי שלא קיים יצא, אבל אח"כ כשהכירו כולם שאמנם לא קיימו כהוגן וכך נתעוררו לתשובה, ציוה אז שמי שמקבל ע"ע מהיום והלאה כבר יכול ליכנס, שהעיקר היא החשבון שמקבלים לעשות מהיום והלאה. כ"ק מרן אדמו"ר ממכנובא-בעלזא שליט"א, "אגרא דבי הילולא" (ברוקלין תשס"ז) ע' ק"ס ר' משה וואלף ע"ה סיפר לי מעשה ששמע בעצמו מהרה"צ וכו' משינאווא זצלה"ה.

פ"א היה ה"צ הנ"ל בדרך והתפלל מנחה באכסניא שלו ור' משה וואלף הנ"ל היה ג"כ שם, גם אנשים אחרים היו שם. אחר מנחה ישב אל השלחן והתחיל לספר מעשה מהה"צ וכו' מהר"מ מרימינאווא זצלה"ה,

ואחר שאמר תיבת מעשה מהה"צ הנ"ל, התחיל להכות ראשו על השלחן איזה זמן, כידוע שכן היה דרכו, ואח"כ הרים ראשו ואמר שאסור לספר עובדא מצדיק עד שידוע בעצמו שגם הוא בזאת המדריגה, והתחיל לספר, פ"א בעת שלמד הה"צ מהר"ם מרימנוב בבהמ"ד (כפי הידוע שזאת ה' בפריסטיק קודם שנתגלה) והיה עני גדול ולא היה לו ולב"ב מה לאכול ואחזו חולי בולמוס וידוע שאם אין אוכלין תיכף יכולים למות, ונתגלה לו תחת השלחן אוצר גדול ולקח זהוב אחת ודחה ברגליו ואמר שאין צורך לו יותר, ע"כ המעשה. ואנשים שהי' שם הבינו כי בודאי הה"צ וכו' משינאווא וצלה"ה בא למדריגה זאת, להשליך מה שאין צריך לו. עד כאן שמעתי מאיש הנ"ל. הגה"צ רבי משה פרישערמאן זצ"ל מטאמשוב, "תולדות משה" (ברוקלין תשנ"ג) ע' ק"ח

שמעתי מכ"ק מרן אדמו"ר זי"ע שפעם אירע אצל הרה"ק רבי מנחם מנדל מרימנוב זי"ע לאחר בדיקת חמץ שראה עכבר עם חמץ בפיו, וכעס מאד ורצה לבטל לגמרי את העכברים מן העולם, ובא השר של העכברים שיבטל הגזירה, ונעתר לו, וראו האיך שמכל החורים יצאו מאות עכברים ותפסו לעכבר אחד וקרעוהו לגזרי גורים... כ"ק מרן אדמו"ר מצאנו שליט"א, בשיחת קדשו - ט"ו כסלו תש"ע, "בצילא דמהימנותא" וישב תש"ע, עמ' ב'

באחת השבתות שעשה [הרה"ק רבי אברהם משעדינישוב וצוק"ל] בצאנו, נכנס ה"דברי חיים" לערוך את שלחנו, והתחיל לפזם לעצמו את התנועה "מלאכים שרפים ואופנים" [מקובל אצל חסידים כי כך הוא נוסח הזמר: מלאכים שרפים ואופנים, פרעגן, וויא איז דער בורא, וואס ענטפערט מען זיי, לית אחר פנוי מיני]. ומרוב דביקות לא הרגיש שהזמן חולף עובר, עד שכעבור איזה שעות הבחין שהנרות דועכים, ואז פסק מדביקותו. הוא הפליט מילים דוקרות ש"מדוע לא הדליקו נרות ארוכות"? "אותה שעה נשמעו מפי קדשו כדברים האלה: "הרה"ק רבי מענדל' מרימנוב, בשעה שישב אצל השלחן בליל ש"ק לא נתמעטו הנרות ונשארו על עמדם, וגם אנו יכולים לפעול כזאת, אלא שחילוק יש בינינו, כי אצלו היתה כל הבריאה כולה משועבדת אליו, ונעשה הנס ללא שום פעולה מצדו, ואילו אנו אם שביכלתנו לעשות כמעשהו, אבל רק בצירוף פעולה, ואין זה רצוננו". [מפי הרה"צ ר' יהושע חיים טייטלבוים זצ"ל אדמו"ר מטשנסקוביץ, ששמע מפי הרבי ר' אברהם זצ"ל]. "צדיק מה פעל" (ברוקלין תש"ס) ע' קע"ד

סח פעם כ"ק מרן אדמו"ר (מצאנו-קלויזנבורג) זי"ע: מסופר על הרה"ק הרבי ר' מנחם מענדל מרימנוב זי"ע, שפעם פנה אל הסובבים אותו אשר הסבו לשולחנו הטהור בשביעי של פסח, ושאל אותם: האם רצונכם לחזות בנס קריעת ים סוף?!... ומיד ציוה להביא לפניו קערה עם מים. כשהובאה לפניו, הניח את עשר אצבעותיו הקדושים מעל המים, ולגודל השתוממותם של כל הקהל קפאו המים ונבקעו ליי"ב גורים!... הרה"ח ר' יצחק שלמה וורטהיימר שליט"א, "צאנו", ניסן תשס"ז, ע' 18

סיפר רבי מנחם מנדל מרימנוב: - בתפלת שמונה עשרה, הריני מתכוון כנגד כל אותם האנשים שבקשו ממני להתפלל עבורם. שאלוהו: - היתכן? הלא השעה אינה מספיקה? השיב: - חורת אני את בקשותיהם על לוח לבי ובהתפללי הנני פותח את לבי ואומר: רבנו של עולם, קרא מה שכתוב כאן. הרה"ח ר' יהודה

לייב לוינ ז"ל, "חסידים מספרים" (ירושלים תשל"ט) ח"א, ע' 41

בשבת סליחות, אמר (הגה"צ רבי בנימין מנדלזון זצ"ל גאב"ד קוממיות) בעת סעודה שלישית, שהרה"ק ר' מענדל מרימאנוב זי"ע כאשר אמר סליחות בערב ראש השנה, כשהיה מגיע לחרוז "אם אמנם שבו

כולם בלב ונפש לחלותך", היה עומד במקומו וממתין עד שהיו כולם שבים בלב ונפש בתשובה שלימה ורק אח"כ היה ממשיך לומר את הפזמון. הרב משה יעקב הלוי סיגלר ז"ל, "דברי הרב" (ירושלים תשס"ג) ע' ק"מ שמעתי מהרה"ח ר' יהושע וייצנבלום ע"ה, שתלמיד אחד של הרה"ק רבי מנחם מנדל מרימנוב זי"ע הלך בדרך, ולפתע ראה בית ונכנס לשם, והיה זה מקום של החיצונים, והראש שם אמר דבר תורה, ושאלו אותו באם כבר שמע כזה חידוש בתורה, וענה שלא, ומזה שעשה איזה התפעלות מחידוש זה, נתן כח לחיצונים, וכשרצה לחזור לרימנוב לא רצה הרה"ק לקבלו, ושלא לאמר לו שהתיקון שלו הוא באם ילך שוב לשם ויבטל דבריהם, אך ידע כי בנפשו הדבר, ואכן הלך למקום ההוא, ואמרו לו שוב חידושי תורה, והוא אמר שאין זה אמת והכל הוא שקר ואינו כלום, והתחילו הם לפחדו ולייראו שיקרעו כדג, אך הוא עמד בשלו וצעק לפניו שכל זה אינו כלום, ושאלו אותו לאיזה צדיק הוא נוסע, ואמר שנוסע אל הרב מרימנוב, וציוה הראש שיביאו לו ספר ובו רשום דברי תורה מכל אלו שאינם כדת, שאמרו עם פניות וכדו', ובאם ימצא שם איזה דבר תורה מרבו לא יצא מכאן חי, והביאו ספר עבה מאד וחפשו ולא מצאו שום דבר תורה מהרה"ק מרימנוב זי"ע, ואז הניחוהו לנפשו, ואמר אותו חסיד שראה שם דברי תורה ממפורסמים גדולים וכשבקשו פעם מהרה"ק משינאווא שיאמר ד"ת, סיפר להם העובדא הנ"ל והפטיר: נו, וכי רוצים אתם שאומר דברי תורה... כ"ק מרן אדמו"ר מצאנו שליט"א, בשוה"ט מלוה-מלכה מוצש"ק שלח תשס"ה, "בציילא דמהימנותא", קרח תשס"ה, עמ' ט'

מסופר על הרה"ק הרבי ר' מנחם מנדל מרימנוב זי"ע שלבתו לא התקיימו ילדיו, וכולם נפטרו על פניה, ונשאר לה רק ילד אחד שגם נחלה, והיה זה בשב"ק, ונכנסה לאביה לצעוק שיעתיר עבור חייל, והוא לא התייחס אל זה, ואכן במוצש"ק נפטר הילד, ואמר הרה"ק מרימנוב זי"ע שלכאורה מהו הרבותא הגדולה של נסיון עקידה והרי כל אדם מישראל שיצוה לו הקב"ה להקריב את בנו יעשה זאת בשמחה, והרי כמה עקידות נעקרו כבר במשך כל הדורות, אלא שנסיון העקידה של אברהם אבינו היה שהוא אף לא ביקש מהקב"ה אולי יוותר על כך, שאפי' לא התפלל ולומר קפיטל תהלים לבטל הדבר, אלא כיון שהקב"ה ציוה כך עשה כך בשמחה, ולא פעל לבטל הגזירה וזהו המדריגה... אך לזה צריך להיות במדרגת הרה"ק הרבי ר' מנדלי זי"ע... כ"ק מרן אדמו"ר מצאנו שליט"א, בעת ניחום אבלים - כ"ח טבת שתס"ד, "בציילא דמהימנותא", בא תשס"ד, עמ' ב'

אמר רבי מנחם מענדיל מרימנוב: - אם אתה עושה דרכך בלויית אנשים והם רוצים לכבדך, שתלך או שתכנס הראשון והיה אם תדע שלא ירפו ממך אל תסרב להם, קבל את הכבוד מיד בטרם תתפשט המחשבה על גיאות לאורכו ולרחבו של מוה"ח... הרה"ח ר' יהודה לייב לוי ז"ל, "חסידים מספרים" (ירושלים תשל"ט) ח"ב, ע' 104

בחודש תמוז תשי"ז, בהפרד מרן (ה"אמרי חיים" מויז'ניץ זי"ע) מתלמידיו לפני נסיעתו לארצות הברית, ביקשם שיתנהגו כראוי, וסיפר, שהרה"ק ר"ר מענדלי מרימנוב זי"ע, כשנפרד מצאן מרעיתו (לפני הסתלקותו) אמר, שגם מהעולם העליון יסתכל דרך הארובות והחלונות על בעלי-הבתים, האם הם מתנהגים כדת וכדין, וכן אצל ציונו הקדוש יש הרבה חלונות. וסיים רבינו - חוץ ממה שבני יקירי (שליט"א) [וצוק"ל] יכתוב לי בפירוט מכל הנעשה אצלכם, יש לי גם "עלעקטרישע שטראלין" (קרניים חשמליות), שאני מרגיש על ידן כל פרט ופרט מהתנהגותכם. הרה"ח ר' נתן אלי' רוט ז"ל, "מאיר החיים" (ב"ב תשס"א) ח"ה, ע' צ"ז

סיפר רבינו בעל מנחת אלעזר זי"ע: הגה"ק רבי מנחם מענדל מרימנוב זי"ע היה צופה למרחוק בגלות ישראל שיתמשך, ומאד פעל והשתדל להביא את משיח והגאולה, אפילו עד כדי מסירות נפש ממש. רגיל היה לפרש ולומר לתלמידיו "הדק היטב", שצריכים להמחיש קושי הדין וחבלי משיח כדי שעל-ידי זה יבוא משיח. ברם, אחד מתלמידיו הגדולים, הגה"ק רבי נפתלי מראפשיץ זי"ע לא קיבל דעת רבו בזה, וענה שאדרבה "היטב הדק", להמתיק הצרות וחבלי משיח.

הרבי ר' מנעדלי פעל אז בדבריו בשמים, שפרץ מלחמה – הלא היא מלחמת נאפוליון, ותפשו אנשים מן השוק, אבות ובנים, שישרתו בצבא. רעש גדול נעשה בעיר רימנוב, ובשבת קודש, כשישב הרבי ר' מענדלי בשולחנו הטהור עם חסידיו ותלמידיו, באו נשים בבכיות וצעקות פנימה: – היתכן? בעלינו ובנינו נתפשו להיהרג במלחמה, ואצל הרבי יושבים ואוכלים בשר ושותים יין? אין עושים שום פעולה להמתיק הגזירה?

פחד גדול ואימה נוראה ירדה על המסובים, ולא השיבו כלום. אבל הרבי ר' מענדלי זי"ע ענה: – מי צועק? הרי הגוף צועק! הנשמות אינם צועקים. הם עומדים ומבקשים אצלנו לראות שיפעלו לטוב לכללות ישראל בגאולה שלימה...

הגה"ק מראפשיץ, שנכמרו רחמיו על אומללי נפש, הרהיב עוז, לאחר זמן, לשאול את רבו: – "מורי ורבי, הלוא עומדים לפניכם אנשים אשר לבם נשברה, הטה אונכם ושמעו אל בקשתם..."

נשאר הרבי מרימנוב משתומם כשעה חדא, והשיבו: – נא ונא אל תתערבו בעניינינו, גם לנו יש ברוך ד' אהבת ישראל. אני אומר שכהנה וכהנה תאכל חרב וילכו עד ארכובותיהם בדם, ובלבד שיהיה הקץ. זהו עיקר אהבת ישראל. עיקר עבודתי הוא שכולם יבואו לתיקן הגמור, וישובו הנה בקרוב עם ישועות כלל ישראל בגאולה שלימה. ורק שאתם לא מחזיקים, לא יצא הדבר לפועל...

ביום הכיפורים קודם מוסף, קרא הגה"ק מרימנוב לתלמידו מראפשיץ, שבהיותו שליח-ציבור, יכווין בתפלה שיצליח נאפוליון, וכך יחיש משיח לפדותנו. אבל הגה"ק מראפשיץ לא הסכים לדרכי רבו, וכשהתפלל לפני העמוד שינה מנהגו. במקום שהיה צריך לנגן – בכה, ובמקום שהיה מנהג לבכות ולשפוך נפשו – ניגן... וכך ערבב הכוונות ופעולות רבו. במוצאי יום הקודש, התרעם רבו עליו, מדוע הפך הסדר... מדוע ביטל מחשבתו... "אין לי לעשות עוד בעולם שפל זה, ומוכרח אני להסתלק..."

בשנת תקע"ה, נחלה בחליו האחרונה וכוחותיו הלכו וחסרו. ביום ל"ג בעומר קידש וטיהר עצמו, ונכנסו תלמידיו הקדושים והתחילו לבכות:

- "איך יניחו רבינו בגלות המר הזה? מה יהיה עמנו?"

ענה אותם הרבי: בעת שיגעתי בכל כוחי להמציא הישועה בביאת המשיח, אז מטעם רחמנותכם לא החזקתם במעשה עבודתי בזה, עכשיו כבר חלפה השעה, עם וועט נאך אנוואקסען גרינע ווערים מיט קיפערנע פיסקעס ביז משיח וועט קומען...

וביום שלאחריו, ביום ל"ד בעומר, נפטר הרבי מרימנוב זי"ע...

...ביום ל"ד בעומר שהוא יומא דהילולא של הרה"ק הרבי ר' מנחם מנדל מרימנוב זי"ע, נהגו רבותה"ק (אדמור"י באבוב זי"ע) ג"כ שלא לומר תחנון. ומטו משמיה דהרה"ק משינאווא זי"ע א שהרה"ק מרימנוב זי"ע העיד על עצמו שגמר כל תיקונו בעולם ולא יתגלגל עוד, וכיון שכן, אין אומרים תחנון ביום הילולא ידידיה (מפי הגה"ח משב"ק רב"ח גרינפעלד שליט"א) "בנין שלמה", אייר תשס"א, עמ' ב'.

שמעתי מפי הגה"צ רבי משה אריה פריינד זצ"ל ששמע מזקינו הרה"ק מנאסויד זי"ע שהרה"ק משינאווא זי"ע אמר שההילולא של הרה"ק רבי מנדלי מרימנוב זי"ע הוא גדול כמו ההילולא של הרשב"י זי"ע.

רואים אכן שהיו הצדיקים מתאספים שם ברימנוב ביומא דהילולא, ובהגדת מראה יחזקאל יש אזהרות לפסח, וכן מובא בייטב פנים, וכך כותב: "כך נמנו וגמרו החברייא בעת שנתקבצו להילולא הרבי ר' מנדל מרימנוב זי"ע". הגה"צ רבי יחזקאל ראטה שליט"א, גאב"ד קארלסבורג, "בצילא דמהינותא", בהר - בחוקתי תשס"ד, ע' י"ד.

פרשת המן

ידוע שהרה"ק מרימנוב היה מרבה להשפיע פרנסה טובה לבני ישראל, ובמשך עשרים ושתים שנים דיבר בדברי תורתו פירושם על 'פרשת המן' המסוגלת לפרנסה. צדיקים היו אומרים, שכל כך השפיע פרנסה לישראל, שאם יהודי היה מעמיד דוכן למכור סחורתו ולא היה מי שרצה לבוא ולרכוש את הסחורה, היו יורדים מלאכי ושרפי מעלה כדי לקנותה, העיקר שלא יפסיד היהודי את פרנסתו, אלא תהיה הפרוטה מצויה בכיסו... הגה"ח רבי אליעזר דוד פרידמן שליט"א, "הגש"פ מפי ספרים וסופרים" (ב"ב תשס"ט) ע' ע"ו.

כמו זכור ושמור

סיפר כ"ק מרן אאמו"ר זצ"ל, כי פעם שבת הרה"ק הרבי ר' הירש מרימאנוב זצ"ל בעיר ווישניצא, ובסעודת יום השבת בא האב"ד דשם הגאון הקדוש בעל ארי' דבי עילאי זצ"ל אל שולחנו הטהור, ובאמצע הסעודה פנה אל הרבי ר' הירש זצ"ל וביקש ממנו שיפרש לו דברי רש"י בפרשת נשא עה"פ (במדבר ו, כג) כה תברכו את בני ישראל אמור להם, כמו זכור ושמור. ואמר הרה"ק הרבי ר' הירש זצ"ל על פי עובדא שהי' בעת עמדו לשרת אצל רבו הרה"ק הרבי ר' מענדל' מרימאנוב זצ"ל, שאירע פעם באמצע החורף שהי' קר מאוד, והנהרות נקשרו ולא היו דגים מצויים, והנה יום השבת ממשמש ובא, ועדיין לא עלה בידם לקנות דגים לכבוד שבת קודש, ויהי בערב שב"ק אחר הצהרים ועדיין לא הי' להם דגים לכבוד שבת, צוה אותו רבו שיכין קדירה עם מים, ויאמר בפה מלא "לכבוד שבת קודש", ואח"כ ישים לתוכה מלח, וגם יוסיף בה תבלין, ויחתוך הבצלים, וידליק עצים תחת הקדירה כדי שיתחממו המים, ויגיס את הקדירה בכף, ובכל פעולה ופעולה אשר יעשה, יוציא מפיו ויאמר "לכבוד שבת קודש". ויעש כן, והנה פתאום, סמוך לכניסת השבת, בא איש אחד מרחוק לשבות את השבת בצל הרה"ק הרבי ר' מענדל' זצ"ל, והביא אתו דג לדורון להרה"ק מרימאנוב זצ"ל לכבוד יום השבת, ועוד עלה בידם להכינו ולבשלו לכבוד סעודת השבת, ויהי הדבר לפלא בעיני כל בני העיר.

וכראות הרה"ק הרבי ר' מענדל' זצ"ל תמיהת האנשים, אמר להם שאין כאן משום חידוש, כי באמת עם קדושת השבת יורדים מן השמים כל מיני השפעות טובות, אלא שהאיש אשר ירצה להמשיך עליו שפע העליונה, צריך להזמין ולקדש את השבת על ידי דיבורי פיו, ואז בודאי יושפעו עליו כל מיני השפעות

של קדושת יום השבת, וכמו שרמזו חכמינו ז"ל באמרם (שבועות כ:): זכור ושמור בדיבור אחד נאמרו, דכל ההשפעות והברכות של יום השבת נמשכים ע"י אמרי פי האדם, וז"ש בדיבור אחד נאמרו, בדבורא תליא מילתא. ולכן אין להפליא על אשר הייתי בטוח שאם יכינו קדירה עם מים על האש לצורך הדגים ויאמרו בפה מלא: "לכבוד שבת קודש", שבודאי יזדמן לנו דג לכבוד שבת, כי על ידי הדיבור נמשכים צינורות השפע מן השמים.

ואמר הרה"ק מוהר"ר הירש זצ"ל, כי על דרך זה יתפרשו דברי רש"י הנ"ל, שהוקשה לו לרש"י על אומרו, אמור להם, שנראה לכאורה כשפת יתר, דמה ה' מקרא חסר באומרו, כה תברכו את בני ישראל יברך וגו'. על זה מתרץ רש"י, אמור, כמו זכור ושמור, והכוונה, דברכת כהנים היא דוגמת ברכת והשפעת קדושת יום השבת, אשר תלוי ועומדת בדיבורי הפה דייקא, כאו"ל זכור ושמור בדיבור אחד נאמרו, וכמו כן בברכת כהנים, באמת הקב"ה מברך את עמו ישראל בכל עת ובכל שעה, ככתוב ואני אברכם, אמנם כדי להוציא את הברכות מן הכח אל הפועל ולהמשיך אותן על בני ישראל, צריכים הכהנים לברך את העם באמרי פיהם, ועי"ז מורידים שפע ברכות מלמעלה וממשיכים אותם לכל בני ישראל, עכדה"ק. כ"ק מרן אדמו"ר מבאבוב שליט"א, בשוה"ט ליל ש"ק ואתחנן תשס"ח, "קובץ אמרי קודש", ואתחנן תשס"ט, ע' י"ג

קמץ אלף

אא"ו הרה"ק ר' אשר ישעי' מראפשיץ זצ"ל, אמר בשם הרה"ק הרבי ר' מענדל מרימנוב זצ"ל על מה שאמרו חז"ל (מכות כד.) "אנכי ולא יהיה לך מפי הגבורה שמענו". שבעיקרו שמע רק הקמץ אלף מאנכי. וביאר הרה"ק מראפשיץ זצ"ל כוונת דבריו, שאות אל"ף במילואו היא ראשי תיבות א'וון ל'ב פ'ה, ושלשתן בגימט' עינים, שעיקר העיקרים לשמור על אלו האברים, לא תשא שמע שוא, לא תתורו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם. שומר פיו ולשונו שומר מצרות נפשו. וכמ"ש (משלי כ"ג, כ"ו) "תנה בני לבך לי, ועיניך דרכי תרצנה". דהיינו לקמץ חושים אלו לשמור עליהן שלא יפרצו. ודפח"ח. הגה"צ רבי אלחנן היילפרין זצ"ל, אבד"ק גולדרס-גרין, "יפה שיחתן" (ברוקלין תשס"ד) ח"א, ע' קפ"ב

היינו שמחים

שגור היה בפיו של אדמו"ר מהר"א זי"ע, ה"ברכת אברהם" [מסלונים זצוק"ל] שקיבל מאביו הרה"צ רבי נח זצ"ל בשם הרה"ק רבי מנדלי מרימנוב זי"ע שדרש כמין חומר את הכתוב (תהלים קכ"ו): "אז יאמרו בגוים הגדיל ד' לעשות עם אלה". הגויים לעתיד לבוא יבואו בקובלנא: אמנם מגיע ליהודים שכר טוב, מגיע להם, אבל לא כ"כ הרבה, הם מקבלים יותר מן המגיע להם ומדוע הגדיל ד' לעשות עמם? ואנחנו נשיב להם: אמת הדבר, נכון ש"הגדיל ד' לעשות עמנו", אך יש סיבה מוצדקת לכך, והיא מפני ש"היינו שמחים", אפילו בגלותנו. הרב אהרן סורסקי שליט"א, "תוספת-המודיע" א' סיון תשס"ד, ע' ל"ד

כל המקיים

שמעתי מפ"ק אחד מגדולי וצדיקי הדור שאמר בשם הרה"ק רבי מנחם מנדל מרימנוב זי"ע במאחז"ל (שבת קיח.) א"ר שמעון בן פזי א"ר שמעון בן לוי משום בר קפרא כל המקיים שלש סעודות בשבת ניצול משלש פורעניות, מחבלו של משיח ומדינה של גיהנם וממלחמת גוג ומגוג וכו', והקשה הרה"ק מרימנוב זי"ע דלכאורה מהו הלשון כל המקיים שלש סעודות וכו' והוי ליה למימר כל האוכל שלש סעודות וכו', ומהו לשון "כל המקיים". וביאר ואמר שבזמן שאדם סועד את סעודות השבת קודש הריהו מושפע מלעילא באור מופלא רום מעלה ומקבל הארה עילאה והתעוררות לעבודת השי"ת מכח קדושת סעודת

שבת, ומתוך ההארה וההתעוררות מתעורר שכלו ודעתו לקבל על עצמו קבלות והנהגות טובות להטיב בהן את מעשיו גם בשאר ששת ימי המעשה, וזה הכוונה כל המקיים שלש סעודות וכו', פי' שכל המקיים מה שקיבל על עצמו, את הקבלות טובות שקבל ע"ע בזמני רעוא של שלש סעודות דשבתא, אם הוא מקיים ומוציאם לפועל ומביאם לידי מעשה ועשייה הוא הזוכה להנצל וכו', ולכן בדוקא דייקו חז"ל לומר כל המקיים וכו', עכת"ד. הגאון רבי חיים ברים זצ"ל, "מרבח חיים" (ירושלים תשס"ה) ע"ב

שלא שינו שמם לשונם ולבושם

הרה"ק ר' מנחם מענדל מרימאנוב זצ"ל היה מוצאו מק"ק פפ"ד שבמדינת אשכנז, ואח"כ לחם בעוז ותעצומות על הפירצות בשינוי שם לשון ומלבוש של נכרים. סיפר לי הרה"ח ר' מאיר ג"ב ממעליץ ע"ה שקיבל מזקני חסידים שהרה"ק ר' מנחם מענדל מרימאנוב זצ"ל אמר, שמי שנזהר מלדבר עם בני ביתו בלשון נכרי - לשון המדינה, אינו מסור לשליטת שר המדינה, כי אם מושגח מהקב"ה בעצמו כביכול.

וסיפר לי הרה"צ ר' נפתלי צבי פרנס שפעם הראה זקינו הרה"ק מרימאנוב זצ"ל על ענן כבד מאוד, חמארא בלע"ז, שזה פסק דין מבי"ד שלמעלה לראובן האצטרוכלי (עי' מעילה דף י"ז), אף שהיה מוכרח לספר קומי ולגדל בלורית מטעם היותו קרוב למלכות, ובהיתר חז"ל, אף על פי כן גם אחרי ט"ז מאות שנה הוכרח לעבור עוד פעם בעוה"ז, כדי לזכך גם הפגם הזה, רק שהקילו לו שלא יצטרך להתגלגל בבעל בחירה, כיון שהותר לו לטובת ישראל. הגה"צ רבי אלחנן היילפרין זצ"ל אבד"ק גולדרס-גרין "פה שיחתן" (ברוקלין תשס"ז) ח"א, ע' קפ"ז

הרה"ק רבי אברהם יהושע העשיל ה"אוהב ישראל" מאפטא זי"ע

יומא דהלולא - ה' ניסן

מתולדותיו

הרה"ק רבי אברהם יהושע העשיל מאפטא זי"ע נולד בשנת תק"ח לאביו הג"ר שמואל בעיר ז'מיגראד ונקרא שמו בישראל "אברהם יהושע העשיל" ע"ש סביו הגדול הרבי ר' העשיל זי"ע.

פעם התארחו אצלו הרה"ק מבארדיטשוב והרה"ק רבי משה לייב מסאסוב והם הביאו אותו להרבי ר' אלימלך מליז'ענסק, ונעשה תלמידו המובהק. רבו הק' העיד עליו כי כשמו כן הוא דיש בו מידת החסד כ"אברהם" אבינו, וצורתו כ"יהושע" בן נון. וחרifותו כזקינו הרבי ר' "העשיל".

רבינו נחשב לאחד מבין ארבעת הגדולים שבתלמידי הרבי ר' אלימלך אשר קיבלו את מורשתו הרוחנית: החוזה מלובלין קיבל את כח הראיה, המגיד מקאזניץ כח הלב, הרבי ר' מנדל'ע מרימנוב הנשמה שבמוח, והרב מאפטא כח הפה.

רבנותו הראשונה היתה ב'קאלבסוב', שם נתקבל כרב בשנת תק"מ בערך, בה גם החל להנהיג את עדת חסידיו עם הסתלקות רבו בתקמ"י. בתק"ס עבר לכהן פאר ב"אפטא", בשנת תקס"ח עבר לרבנות ב'יאסי'. אך הבטיח לתושבי אפטא כי שמם יקרא עליו לדורות. לאחר ד' שנים עבר משם למעזיבז, וכפי שדרשו דורשי רשימות: ד' מלכותיה "קאים", ר"ת קאלבסוב, אפטא, יאסי, מעזיבז, אותם ד' קהלות בהן ישב רבינו ועל ידו נתפרסם שם מלכותו יתברך שמו.

הרה"ק מאפטא זי"ע האריך ימים ונחשב זקן צדיקי דורו. מסופר שכאשר נתקבל לרבנות במעזיבוז שמע שששים ושמונים על קבלתו, אך חוששים על כך שהוא בא בימים, ואמר להם שהוא ערב על שנים עשר שנים, וכך הוה.

יום לפני הסתלקותו התהלך בביתו ונפרד מכל כלי הבית, ונישק כל ספר וספר שבארון הספרים ונפרד מתלמידיו. למחרתו ביום ה' ניסן תקפ"ה עלתה נשמתו לגנוי מרומים ומנו"כ במעזיבוז. "מסע הקודש טשערנאביל" (ב"ב תשס"ד) ע' קי"ט

הגה"ק בעל אוהב ישראל מאפטא זי"ע סיפר פעם להגה"ק רבי יקותיאל שמעלקא מסאסוב זי"ע האין נתקרב לחסידות, ומי קירבו (עיין בית שלמה אות יד): פעם, כשהיה הגה"ק מאפטא עדיין רב בעיר קאלבסוב, התמיד מאוד בלימודו כדרכו בקודש, הופיעו שני אנשים, אנשי צורה, לביתו. מחמת גודל תשוקתו בתורה, לא התעניין לידע מי המה ומה ענינם אצלו, רק כיבדם במעט יי"ש ומיני אפיה, וחזר ללימודו, שני האנשים האלו ישבו לפניו לטעום מהמגדנים, והתחילו לשוחח ביניהם בקול רם עד שטרדו אותו מלימודו. ברם, הגה"ק מאפטא התאפק ולא אמר להם מאומה, כי ראה שבעלי צורה המה, והבין שאנשים גדולים לפניו. ואף שהבחין כי השיחה סובבת והולכת סביב דברים גדולים, ברם חשב שאין זה מענינו והמשיך בלימודו. לאחר תפלת ערבית ביקשו שיתן להם מקום לינה לליל אחד ובבוקר יסעו לדרכם. אף שהבית היה בית צר ודחוק, עם כל זה הכין להם מקום ללינה.

הגה"ק מאפטא ישב ללמוד בחדרו, והם נכנסו עמו והתיישבו שמה והמשיכו בדיבורם בקול רם. כשהגה"ק מאפטא הלך לישון קצת, הלכו גם המה לישון, וכאשר קם הגה"ק מאפטא בחצות הלילה, התגברו גם המה והמשיכו בשיחותם ביניהם. כשהבוקר אור, עמדו ממקומם ונפרדו מרב העיר. הגה"ק מאפטא זי"ע בירכם בברכת פרידה, אבל מתוך חשקו וחפצו בלימודו, שוב לא שאל אודותם ומי המה.

כאשר הגיע הזמן להתפלל שחרית, והגה"ק מאפטא הלך לטייל על המעקה אשר לפני דירתו, עלה בלבו מחשבת חרטה למה לא שאל את אנשים האלו מי המה. ובפרט כשזכר קצת מדיבורם, הבחין שאלה הם דברים העומדים ברומם של עולם. ולמה לא דיבר עמם.

דיבורם ושיחותם פעמו בקרב הגה"ק מאפטא, ופעלו נוראות. בכל פעם שעלה ברעיונו דבר חדש ששמע מהם, התלהב נפשו ולבו בשלהבת אש דקדושה. ובכל יום ויום נזכר בכמה ניצוצי אורות ששמע מהם, וצרפם אחד אחד באחד, ולבו רחש מאוד מדבריהם הצריכין לימוד. עד שכמעט השתגע מרוב עמקי דבריהם, וקבע שעות להעמיק בדבריהם. הדברים הועילו לו לתפלתו ותורתו ועבודתו את ד'. הדבר גרם לו מאוד עגמת נפש, על אשר לא עשה פעולות להכירם, והתגעגע והשתוקק מאוד שיוכל לקבל שנית שני אנשים הנסתרים אצלו.

אחרי שעבר בערך שני שבועות, לפנות בוקר קודם התפלה, כשהגה"ק מאפטא פשט מעל ראשו את הספאדיק ונשאר בהיארמולקע, והלך לטייל כדרכו על המעקה שלפני ביתו - רעיונותיו משובטות אנה ואנה בהעמקת דברים הקדושים - פתאום ראה עגלה נוסעת דרך ביתו, והבחין כי שני אנשים האלו יושבים בה. מרוב שמחה וחרדת קודש, שכח הגה"ק מאפטא שהוא עומד בלי הספאדיק על ראשו, והתחיל לרדוף אחר האנשים ליתן להם שלום. ברם המה השיבו בשפה רפה ובקיריות, שנחפזה דרכם להתפלל בכפר פלוני סמוך. שאלם הגה"ק במה יכול לקרב אותם, אמרו לו:

"- יונגערמאן הא לך צוואנציגער, תקנה בייג"ל, ותבא לשם ונתפלל כאחד."

הם נסעו לדרכם. הגה"ק מאפטא שכח מכל המתרחש סביב וממעמדו בעיר, ורץ כך לקנות בייג"ל, וצעק מאנשי ביתו שיתנו לו את הספאדיק והטלית ותפילין, והתחיל לרדוף אחר העגלה, אמנם הם נסעו במהירות. הוא צעק שיעמדו מרכבתם, אבל המה לא אבו לעמוד, רק נסעו הלאה. ככה רדף הגה"ק מאפטא זי"ע, את המרכבה בשארית כוחותיו, עד שבקושי גדול נכמרו רחמיהם והעמידו מרכבתם, והמתינו עד שקירב אצלם, ולקחוהו עמם.

כאשר באו לכפר והתפללו, שלחו האנשים את הגה"ק מאפטא שיסע הביתה. אבל הוא התחנן לפניהם "באשר תלכו אלך"! אמנם הם מיאנו, והסבירו לו כי המה נוסעים להגה"ק רבי ר' שמעלקא מניקלשבורג זי"ע. אבל: - "אתה לא שייך לנו, כי אם לליזענסק הסמוך - אצל הגה"ק בעל נועם אלימלך זי"ע, לשכנו תדרשו ובאת שמה ובצל כנפיו תחסה. אנחנו באנו רק להראות לך את הדרך אשר תעשה, ומקומך אשר ישכון אור בעבורך".

שני האנשים היו הגה"ק מבארדיטשוב זי"ע והגה"ק הרבי ר' משה לייב מסאסוב זי"ע. "חודש בחודשו" (מונקאטש) ניסן תשנ"ז, עמ' 4

כ"ק מרן (מהר"א מבעלזא) זי"ע אמר פעם בשם כ"ק אביו (מהרי"ד) זי"ע, בהזדמנות לפני ילד אחד המתייחס לנכדיו של הרה"ק מאפטא זי"ע:

"יש ב' סוגי מלאכים! א' בלי צורת גוף בשר. ב' מלאכים שהקב"ה מלבישם בגוף!". והפטיר מרן ז"ל: "והסוג השני אמר אבי ז"ל על ה"זיידע שלך! - -" (ממקור מוסמך) "כ"ק מרן אדמו"ר מבערגסאז שליט"א, ביתו נאווה קודש - זכרונות בעלזא, חודש ניסן, ח"א, ע' קכ"ז

מעשה שהיה אצל זקני הרה"ק מאפטא שהגיע אליו יהודי, וביקש שהשי"ת יעזור לו שיפקד בזש"ק, כן היה הרבה פעמים ועדיין לא נושע. פעם אמרה האשה לבעלה אתה אינך יודע לבקש כמו שצריך, אני אבקש מהצדיק בחכמה. ובאה לפני הרה"ק מאפטא וביקשה להיושע בזש"ק. אמר הרה"ק מאפטא, מה את רוצה, אני כבר ברכתי אתכם, מדוע אין לך אמונת חכמים שברכתי תקוים, הלא כתוב (שמות יד, לא) ויאמינו בה' ובמשה עבדו. אמרה לו האשה, כן רבי, כתוב בתורה ויאמינו בה' ובמשה עבדו, אך קודם היה ויושע ה' הם התחילו לראות את הישועה, ורק אח"כ הם האמינו. אז ענה הרה"ק מאפטא, כשהוא מרים את ידו הקדושה כלפי מעלה, הנה היד שלי, ותריח האשה, כי כתוב במשנה (אבות פ"ה, מ"ה) ולא הפילה אשה מריח בשר הקודש, אני הייתי פעם כהן גדול ולכן ריח בשר הקודש מסוגל לזה. וה' יתברך עזר והישועה באה (כנסת מרדכי ט"ו בשבט). "מעשה אבות" (ירושלים תשס"ה) ע' ע"ח

היה מעשה אצל אדמו"ר מו"ה אברהם יהושע העשיל מאפטא מימי חורפו. כשהיה רב בקאלביסוב וחמש עיירות היו תחת מרותו, וישב לדון במשפט גדול עם דיינים, והדיינים קבלו שוחד והיו מטין לזכות אותו שנתן להם השוחד, והרה"ק מאפטא לא הסכים לדעתם ואמר שאין כך הלכה, והדיינים אמרו לאותו האיש שיראה לשחד את הרה"ק מאפטא, והאיש הנ"ל ידע שהוא מן הנמנע כי ידע שהוא צדיק גמור, ונתנו לו הדיינים עצה שיניח בהבגד של הרה"ק מאפטא שהיה לובש בר"ח סך רב של זהובים אדומים, וכך עשה ואף אחד לא ידע מזה וכ"ש הרה"ק מאפטא, וכשבא הרה"ק מאפטא וישב עם הדיינים בדין וראה שהסכימה דעתו לדעת הדיינים שתק ואמר דינו לבקר משפט, ודחה אותם והלך לחדרו ובכה לפני אדון כל על מה נטה דעתו לדיינים שהרי באמת אין זה דין אמת, והיה זה כמה ימים שדחה המשפט מלגלות דעתו עד שהגיע יום ר"ח ולקח בגדיו והרגיש שהוא כבד הרבה ונתן ידו לכיס הבגד ולקח משם

כמה זהובים זהב, ושאל לאשתו מי היה כאן איש כזה שיניח מעות כזה בבגדי, וחקרו הדבר עד שנגמרה דעתם שלא היה שם איש כזה אלא אותו בעל דין, ושלח אחריו וגזר עליו בחרם ואיים עליו עד שהודה לו, והחזיר לו ואמר לו: לך רשע אין אני יושב עוד בדין זה, ואמר הרה"ק מאפטא שזהו מה שכתוב "ויסלף דברי צדיקים" אפילו צדיק גמור ובלי ידיעה כלל קיבל שוחד נסתלף דבריו. "היכל הברכה" (קאמארנא) משפטים, דף ר"ג

שמעתי מכ"ק אאמו"ר הגאון (הרה"ק רבי סיני מזמיגראד) זצלה"ה שהגה"ק מאפטא זצ"ל לאחר איזה שנים שנתקבל לאב"ד באפטא היה לו ענין נחוץ לנסוע לווארשא, אך כאשר החזיק בדרך נתודע לו שהוא זמן אסיפות של המון ושרים בעיני מדינה וכל הדרכים היו מלאים, ובקושי גדול הגיע לווארשא, ובכל מקום שבא וביקש להתאכסן שם לא רצו לקבלו כי היה מלא וגדוש מהמון האנשים, וגם הבעלי בתים כל אחד ואחד נסוגו אחור עם תירוצים, וכאשר הסביר לכל אחד ואחד שהוא רב חשוב הרב מאפטא (כי חשב שקולו נשמע לגאון וצדיק) היה לצחוק בעיניהם, וסופו היה שהיה מוכרח לאכול ולשתות וללון בבית המדרש ככל העניים כאורחי ופורחי וברעבון גדול, כי לא היה אוכל בשר בלתי חלק ועד שיבדוק הסכין בעצמו, ומה גם שיאכל במקום שהאשה לא תהיה בהשלחן שהוא יהיה יושב וכו', לכן היה מוכרח לאכול בבית המדרש ורק לחם ומים וגם סבל הרבה מן הקור שהיה אז, וגם היה מוכרח להשאר זמן רב מפני שאז היו גם האנשים הישראלים שהיה צריך להם, טרודים מטעם הנ"ל, ולא היה מועיל כלום מה שאמר לכל אחד שהוא הרב מאפטא, וכאשר כבר בא הזמן שהיה לו לנסוע בחזרה היה לו ג"כ קשיים לנסוע על הדרך מטעם הנ"ל, אך היה מתנחם שכאשר יבוא לפיעטרקוב שהוא יותר קרוב לאפטא בטח ידעו ממנו ויקבלוהו שם בסבר פנים יפות וינוח מן הדרך הקשה והקור שעבר עליו, אך לא כן היה, שגם שמה קרהו בדיוק ובאופן זה כמו בווארשא, והיה עייף מן הדרך עוד יותר וכנודע אשר בזמנים ההלו נסעו עם עגלות וכו', ואחר יום שישן גם שם בבית המדרש ואכל פת במלח היה לו עגלה לנסוע ונסע לקעלסק, וחשב שכעת בטח לא יחסר לו כלום ויהיה כמו בביתו, אך גם שם היה כמו בפיעטרקוב, ואחר שני ימים היה לו עגלה לאסטריווצה אשר משמה כבר נוסעים עגלות בכל יום לאפטא וקרוב מאד של שתי שעות, וחשב ששמה בודאי עכ"פ יהיה לו לאכול סעודת אחת חמה וגם עגלה ויסע לביתו, אך כאשר בא לאסטריווצה אחר הצהרים לא היה לו עגלה, וכל אחד הביט עליו כאיש נכרי ולא לכאיש מכובד, והיה עומד בשוק שעות עד שמצא ושכר עגלה לנסוע לביתו, והעגלון היה מאפטא וממילא רצה לנסוע לביתו, ואמר לו הרב מאפטא בתנאי זה אני שוכר אותך שלא יקח ח"ו אשה על העגלה, ואם פתאום יבוא עוד איש לנסוע הוא מסכים אבל אשה לא והעגלון הבטיח לו זה, אך כאשר התחיל לנסוע וכבר היה בלילה קפצו אשה ושתי בנות על העגלה וכשהרב מאפטא צעק שהפר התנאי, ושירדו, העגלון טען נגד שלא הפר התנאי שאלו הם לא נשים כי זה אשתו ובנותיו, ולא היה לו עצה כי ידע שאין לו היכן להיות באסטריווצה בלילה וגם כבר היה רחוק מעט מן העיר והיה מוכרח לנסוע. אך לבבו נתן לו איזה ניחום שסוף כל סוף יהיה בעוד כמה שעות בביתו, אך שוא היה גם זה שכאשר בא לביתו יצאה הרבנית נגדו עם טענות שלא מסר להודיע שיבוא הביתה ולמה אסור לה לדעת מקודם שיבוא, והיא היתה בכעס שבא פתאום, וכדי שיבין גודל העוולה שעשה הלכה לישון במטבח וסגרה הדלת מלפניו בכעס ולא נתנה לו אפי' כוס חמין, וכך עבר הלילה עד שהלך להמקוה שהיה קר מאד וכל רגע היה עליו כשנה עד שהשי"ת ריחם עליו ואכל דבר מה וגם ישן מעט, ואמר כשהיה לי כבר מעט ישוב הדעת, ברחתי לבית המדרש ועליתי לעזרת הנשים למקום שאין איש והתחלתי לחשוב מה עבר עלי ובאתי לידי הכרה על ידי זה, שאחר שחשבתי שאני

חשוב כל כך וכל העולם יודעים ממני ושיש לי דעה, נתודע לי שרימיתי עצמי כל כך שאין לי שום דעה אפילו בביתי וק"ו בעירי וק"ו מחוץ לעיר, ולא רק זה אלא שאין לי עוד ממשלה ודעה גם על עצמי, ואז התחלתי לעבוד שיהיה לי דעה וממשלה על עצמי אשר רצוננו לעשות רצון ועבדתי על זה... וסיים הקדוש הנ"ל דעו בני שאחר שכבר הייתי מושל על עצמי הייתי אח"כ גם מושל על כל העולם. כ"ק מרן אדמו"ר מז'מגראד וצוק"ל, "אריה שאג" (ב"ב תשמ"ט) ח"א, ע' ש"נ

שמעתי מעשה מהרה"ק רבי יצחק מראדוויל ז"ל שפ"א התארח בהיכלו של הרה"ק מאפטא זי"ע (בעהמ"ס "אוהב ישראל") וסעד על שולחנו, ובתוך הסעודה נכנס ובא יהודי מחבר שכתב ספר חדש ואמר "באתי אל רבינו לקבל הסכמה", וכבדו הרה"ק מאפטא לישב אח"כ כאשר הרה"ק מאפטא התחיל לומר דברי תורה נענה האיש המחבר: "גם בספר שלי נאמר כך", הר"י מראדוויל ז"ל חרה אפו באיש על כך וגער בו וגילה לו מה מעשיו, מיד נענה הרה"ק מאפטא ז"ל ופנה אל האיש לבד יצטער על שהעליבו, כי "המחותן שלי הוא קפדן", ותיכף מיהר ולקח מידו החיבור וכתב הסכמה למענו, ואף נתן לו מעות וליווה לדרך. כאשר חזר מללוותו, פתח ואמר: כך יאה מצדכם, מחותן, שהחילותם לדעת טיבו של מחבר זה רק כשהתחיל מדבר, ואני עוד ברגע שהמחבר נגע בכפות המנעול של דלתי ביתו לילך אלי, כבר ידעתי בבירור איזה מן ברנש הולך ובא אלינו - אלא אם חפצים לנהוג כמוהו, מחותן, בהכרח לעשות לעצמן קיטון להתגורר בו תחת כיפת הרקיע, ומשם אין רואים מה מתרחש בעולם, אך מכיון שאנו חיים וקיימים עלי אדמות אנו מוכרחים לראות ולשמוע ולהחריש... הרה"ק רבי אריה לייביש רובין מציעשוב וצוק"ל, "פי צדיק" (ברוקלין תש"ן) ע' פ"ב

הרה"ק מוהר"י מסקווירא זי"ע לא נהג לספר מופתים ורק שני מופתים סיפר אחד שראה בעצמו ואחד ששמע מאחיו הבכור ר' אהרן מטשערנאביל זי"ע שנחשב כמו שראה בעיניו ואלו הם: הרה"ק בעל אוהב ישראל מאפטא זי"ע היה תלמידו של הרה"ק בעל נועם אלימלך זי"ע ובימי עלומיו סבל דחקות נוראה, ובביתו לא היה פיסת לחם ובנו הרה"ק ר' יצחק מאיר שהיה אז ילד קטן בכה לפני אמו הצ' שתתן לו אוכל להשקיט רעבונו ולא היה לה, ובמר נפשה אמרה לו שילך לאביו הקדוש בביהמ"ד לבקש ממנו אוכל וכן עשה, ואביו היה מתעמק בלימוד תוה"ק ולא שם לב להילד וחזר בפחי נפש והיטב חרה לה, והנה איתרמי שבעל נוע"א איקלע למקום מגורו של האוה"י זי"ע וכמובן עשה הכנה דרבה לקבל פני קדשו של רבו קדוש ה' ואולם גם הרבנית באה לקבול לפניו, וסיפרה לו מה שאירע עם ילדה הקטן, והנוע"א שאלו היתכן ואיפוא רחמי האב על הבן, ואז השיבו שאמנם זה נכון אולם אהבת התורה"ק עולה אצלו על כל האהבות, אז אמר לו באמת תגל נפשי שהגעת למדרגה כזאת, ואמר לו האוה"י אני לא תגל נפשי כי סו"ס הרחמנות על האשה והילדים, אז אמר לו הנו"א איתא בגמ' ביצה עשה שבתך חול ואל תצטרך לבריות, ומק' התוס' הרי נאמר לוו עלי ואני פורע, ובכן אנו מפרשים כך עשה שבתך חול שגם בחול תהיה לכם בחינת שבת, ואיך תוכל את זה לוו עלי התדבקו בהקב"ה ואני פורע ומגלה טבעכם בעולם, ומאז באה השפעה גדולה בהרחבה להא"י, וסיים הרה"ק מסקווירא זי"ע המופת שמעתי מאחי הקדוש שכאילו ראיתיו, והמופת שראיתי בעצמי כי אחרי ששמעתי מפיו הסיפור הנ"ל גדלו זרמו ההשפעה אצלי לאין ערוך. (שמע מהאדמו"ר ר' יצחק מסקווירא זצ"ל מבור פארק) הרה"ח ר' יצחק דוד לידר ז"ל, "בית דלי" (ב"ב תשד"מ) ע' כ"א

פעם הגיע יהודי עני ואביון אל הרה"ק מאפטא, והשיח צערו שבנותיו הגיעו לפרקם ואין בידו פרוטה לפרוטה בכדי להשיאן, וציוה עליו הרה"ק שיסע אל עשיר פלוני ולבקשו בשמו שיתן לו חמש מאות רובל ולא פחות, ובהגיע אל האיש לא רצה לתת לו סכום גדול כזה ורצה לפטרו בסכום של איזה עשרה רובל בלבד, ולא רצה העני ליקח ממנו, והעלה העשיר הסכום לכדי חמשים רובל ולא הסכים הלה, מאה! וג"כ לא הסכים רק לסכום המלא, וחזר לאפטא בידים ריקות, וסיפר להרה"ק שהלה לא רצה ליתן, וציוה עליו האפטער רב שיגש אל פלוני ה"דלפון" ויבקש הימנו בשמו שיתן לו חמש מאות רובל, ובשמוע הלה את בקשת הרבי שינס מתניו וקיבץ מפה ומשם ומשכן כליו עד שעלתה בידו הסכום ונתנו להעני. עבר זמן והקבצן שנתן המעות לעני התעשר, ואילו העשיר שלא רצה להענות לבקשת הצדיק ירד מנכסיו מטה מטה ונעשה עני מרוד ה"י, וידע הלה סוד הדברים מאין הגיע לידי כך, והבין שאין לו שום עצה וישועתו תבוא רק ע"י הרב מאפטא, ובהיות שמקום מושבו היה רחוק מעיר אפטא הלך ימים רבים עד שלבסוף הגיע לאפטא, והרה"ק ציוה שבאם פלוני יבוא אל יכניסוהו בשום אופן, ועשו כן. והלה הסתובב שם זמן רב ולא הניחוהו להכנס.

באחד הימים הגיע הרה"ק מסאוורין לאפטא, וניגש העשיר היורד אל הסאווריינער וסיפר לו צרתו שהגיעה ע"י שלא ציית לדברי האפטער רב ושהרה"ק לא נתן להכניסו אליו ולכן ביקש מהסאווריינער שיעשה איזה המתקה עבורו, ונענה אליו הסאווריינער תפוס בחגורתו ותכנס יחד עמי בעת שאכנס אל הרב מאפטא, ועשה הלה כן ותפס באבנטו של הרה"ק מסאוורין, ובראות הסובבים כן לא אזרו עוז להפרידו מהרה"ק ונכנס יחד עמו. ובהכנסו נענה האפטער אל הסאווריינער - האם אינני צודק בזה? הנה בבואי לעולם נתן לי השי"ת עשירות גדולה, אך קשה לי להחזיקם תחת ידי על כן מסרתים לאיש זה שיחזיקם עבורי, וכשאני שולח לו מכתב שיתן מכספי לפלוני לא רצה ליתן, וכי לא טוב עשיתי שלקחתים הימנו ונתתים לאחר? נענה הסאווריינער רב - אנא רחמו עליו ותנו לו מעט ממון אולי איזה עשרים אלף רובל, וכשפסק כן הרה"ק מסאוורין הסכים הרה"ק מאפטא לדבריו. וסיפר האיש העשיר לר' בנימין ברנשטיין שמני אז יש אצלו דבר מעניין, שיכול לפעמים לעלות ברכושו ולפתע צונח לעשרים אלף בלבד, ולפעמים יורד מעט ועולה שוב לכדי עשרים אלף רובל, וזהו רכושו לא פחות ולא יותר. כ"ק מרן אדמו"ר מראחמיסטריווקא שליט"א, מוצש"ק פר' שמות תשס"ה, "מילין קדישין" (ירושלים תשס"ו) ח"א, ע' צ"ה

הרבי מאפטא בעל האוהב ישראל כשהיה רב בעיר יאס, היה לו מחלוקת שגילה החטאים מהעיר, והוצרך לנסוע משם, ואמר היסר גויים הלא יוכיח, הגויים מיאס אינו כדאי לומר להם מוסר שלא יקבלו מוסר. הגה"ח ר' יוסף פאצאנאווסקי ז"ל ה"ד, "גן יוסף" (ב"ב תשנ"ח) ע' פ"ד, אות שס"ב

פעם כאשר שב תלמיד מביתו לישיבה בתחילת אחד ה"זמנים" התעניין רבינו (הרה"ק רבי אליעזר מויז'ניץ זצוק"ל) אצלו, אם יושבים בעירו בליל שבת קודש במסיבת מרעים, כנהוג בין חסידים. השיב הלה: "לא - רק בחגים יושבים בצוותא", על זה אמר לו רבינו, כי מספרים שהרה"ק מאפטא זי"ע הזדמן לו לשבות פעם בעיר חודרוב. בליל שבת קודש לא בא הצבור לשולחנו הטהור, אלא מתי מעט. העיר על כך הרה"ק: "רבונו של עולם, הביאני המלך חדריו" - גלגלת אותי שאשבות בעיר חודרוב, אך אין לי עם מי לשמוח, על כן נגילה ונשמחה בך" (שיר השירים א, ד) - הנני נאלץ לשמוח אתך". הרה"ח ר' נתן אלי' רוט ז"ל, "בעל דמשק אליעזר" (ב"ב תשמ"ג) עמ' פ'

כ"ק מרן (מהר"א מבעלזא) זי"ע אמר בשם אביו מרן הק' מהרי"ד זי"ע שהתבטא על הרה"ק מאפטא זי"ע, כזה הנוסח הדברים:

"דער אייברשטער האט גענומען א שטיק פייער איינגעהילט אין א פעלץ, און געמאכט דערפון א אפטע'ר רב!!!" (-אדון כל הנשמות נטל 'להבת אש', צמצמה ועטפה לתוך גלימת פעלץ, יצר ועשה ממנה 'אפטע'ר רב! והדברים נשגבים מבינתנו!) (מפי הרה"ח ר' מרדכי פעדער הי"ו ברוקלין). כ"ק מרן אדמו"ר מבערגסאז שליט"א, "ביתו נאווה קודש - זכרונות בעלזא", חודש ניסן, ח"א, ע' קכ"ו

הרה"ח ר' יעקב לחוביצקי נסע פעם לשבת ערב תשעה באב להבית אברהם שהיה אז בעיר בריינסק, וסיפר הבית אברהם בסעודה שלישית שפעם ביקש האוהב ישראל מאפטא את משמשו בקודש שיביא לו הרבה ניירות, כי הוא רוצה לכתוב הרבה מכתבים לכל עיירות וקהילות ישראל שלא יתנו יותר כסף להיושבים באר"י בעיה"ק טבריה. שכן הם אוכלים יוך (מרק) בימות החול והם מתענגים על חשבון דרי חוץ לארץ, אחר כך ביקש ממנו שוב הרב מאפטא שיביא לו עוד הרבה ניירות יותר ממה שאמר לו קודם לכן ורוצה לכתוב לכל עיירות וקהילות ישראל שיתמכו ביד רחבה לישב היהודים בעיה"ק טבריה, ואפילו מי שדחוק לו פרנסתו יתן הרבה מעות, כי הם יושבים שם על התורה ועל העבודה, והתורה שלהם יקרה לפני הקב"ה הרבה יותר משלנו, ועבודת ה' שלהם יקרה לפני השי"ת הרבה יותר משלנו. ושאלו אותו מעיקרא מאי קסבר, ומה ראה לחזור על דבריו, ואמר הרב מאפטא כי מצינו בתורה הק' שבטרם הוכיח משה רבינו את עם ישראל, פירט להם את כל העבירות והחטאים שעשו כמו שמתחיל מאלה הדברים וגו', ולמה עשה כך, אלא שאם יבוא מקטרג וירצה לקטרג על עם ישראל, יגידו לו שכל מה שיש לך לומר כבר נאמר ע"י משה רבינו בתוכחה, ואין לכם יותר מה להגיד, וכך אמר הרב מאפטא, מי שרוצה לדבר קיטרוג על הכולל טבריה, ידע שכל מה שרק יאמר, כבר נאמר על ידי, כי כבר פירטתי את הכל. - וסיפור זה סיפר הבית אברהם בשבת חזון, פרשת דברים. הרה"ח ר' יאיר שוורצמן ז"ל, "יהי אור" (ירושלים תשנ"ט) ע' ס"ט

חסידים מספרים: מעשה ביהודי תמים שבא לפני הצדיק מאפטא בעל "אוהב ישראל" זי"ע ותינה את צרתו, כי זה ימים רבים שהתפרנס ממסחר בשוורים ויפרצו עסקיו לרוב, אך הנה פתאום התהפך עליו הגלגל והפסיד כל כספו בעסק ביש. שמע הצדיק את צרת האיש ונאנח מרה, השתתף בסבלו, גם השיאו עצה טובה והרעיף ברכות על ראשו שתשוב ותזרח לו שמש הצלחתו. אולם, כשעמד האיש לצאת מלפניו אמר לו הצדיק במרירות: "אתה מדבר על שוורים ועסקים... באותו זמן הנך שוכח לגמרי כי אסון כבד קרה היום לישראל... הרי לא הקריבו היום את קרבן התמיד... כי אין לנו מקדש ולא מזבח, לא כהן... אתה מיצר על שוורים ועסקים, ומקרבן התמיד שלא קרב היום בכלל לא איכפת לך?!" [שמעתי מפ"ק רבי מרדכי חיים מסלונים צוק"ל בירושלים]. הרב אהרן סורסקי שליט"א, "רבי שמעון חסידא" (ירושלים תשנ"ט) ע' קפ"ג

כשהגיע ה"אוהב ישראל" לעיר אחת, יצאו לקראתו בני המקום מליאי עגמה: שתי אכסניות מהודרות בעיר, הראויות לכבודו של צדיק הדור, ודא עקא, אכסנאי אחד למדן ועשיר אבל יהיר מאד, והשני, עושה חסד ומעורב בין הבריות, אבל, מרגנים אחריו. בחר לו ה"אוהב ישראל" להתאכסן אצל השני, אחריו ריננו.

תמהו אנשיו: - מה טעם לבחירה זו? אמר להם הצדיק: - על הגאווות אמר הקב"ה "אין אני והוא יכולים לדור בכפיפה אחת", אם אין שם מקום להקב"ה, שפל כמוני איך ידחק לשם... הרה"ח ר' יהודה לייב לוין ז"ל, "חסידים מספרים" (ירושלים תשל"ט) ח"ב, ע' י"ב

מביא הגה"ק רבי מרדכי מבילגורייא זי"ע בחיבורו "פרשת מרדכי" (פ' אמור), וכותב: סיפר פעם אבי הק' אודות הרה"ק מאפטא זי"ע, שלפעמים היה דרכו בקודש לדבר משפלות עצמו באופן מוגזם, אירע פעם שהיה מדבר מרוב שפלותו, ובתוך כדי דיבורו נכנסה אל חדרו נכדתו הצדקנית מרת רחל ע"ה (בת הרה"ק רבי יצחק מאיר מזינקוב זי"ע) שהיתה אז בימי ילדותה (כשהגיעה לפרקה נישאה להרה"צ רבי שמואל אשכנזי זי"ע, ובתם הרבנית הצדקנית מרת רבקה מרים ע"ה נישאה לכ"ק מרן מהר"י מבעלזא זי"ע), והנה מיד כשהבחין הרה"ק מאפטא זי"ע שנכנסה אל החדר, וכי היא מקשיבה אל הדברים הנאמרים, הפסיק מיד לדבר משפלותו, כשהוא אומר בלשון קדשו: "פאר א קינד טאר מען זיך נישט קליין האלטען" (בפני ילד אסור לאדם להשפיל את עצמו). ועבר לדבר על עצמו ממעלותיו ומגדלותיו. הילדה שהיתה פיקחת נענתה ואמרה: "זיידע, ס'שאט נישט א בוים ווי גרעסער ער איז, בייגען זיך צווייגען מער אראפ" (בתרגום מילולי: זקני, אין דיבוריך מזיקים. יודעת אני שאילן ככל שהוא גדול יותר, הרי שהענפים מתכופפים יותר לארץ). "עלים לתרופה-תשס"ג" (אנטווערפן תשס"ד) ע' ט"ו

סיפר רבינו (כ"ק מרן אדמו"ר מסאטמאר) ז"ל כי אל הרה"ק מאפטא צוק"ל בא איש פשוט אחד עם פיתקא להתברך מפי הצדיק, והאיש עמד שם כשעה מן הצד וראה את האנשים עוברים לפני הרה"ק מאפטא כל אחד עם בקשתו, וניגש גם הוא אל הרה"ק מאפטא והרהיב עוז בנפשו ואמר, אני רואה שהרבי הוא גנב, ושאל אותו הרה"ק מאפטא, מפני מה אתה אומר כן. והשיב הנ"ל, הנני רואה שכל היום באים אנשים להתברך מפי הרבי, עם פתקאות ובקשות, זה בכה וזה בכה, ומשאירים פדיונות וזה נמשך כמה שעות בכל יום, אם כן מתי יש לרבינו זמן להתפלל עבורם, ולפי זה כל הפדיונות והכסף שרבינו נוטל הם גניבה...

ענה לו הרה"ק מאפטא, דע לך כשבאים אלי אנשים עם בקשות שונות, הרי כל בקשה שאני קורא בפתקא נוגעת ללבי ממש, וכל צרה של כל איש יהודי גורם לי כאב נורא בלבי ודוקר את בשרי כמדקרות חרב, וכשאני מתפלל אח"כ בשמונה עשרה רפאני ה' ונרפא, אני מתפלל שירפא לי ה' את כאב לבי שנתהוה על ידי שאני כואב וגונח מצרות ישראל, על האנשים הבאים אלי וצריכים ישועה שיוושעו, והקב"ה שומע תפילתי וממלא בקשות בני ישראל, וא"כ אין זה גניבה. הרה"ח ר' סענדער דייטש ז"ל, "בוצינא קדישא" (ברוקלין תשנ"ח) ע' תי"ז

מסופר שהרה"ק ה"אוהב ישראל" מאפטא ז"ל זי"ע בתחילת נשיאותו, כשהתחילו אנשים לבוא אליו בפתקאות שיברכם, הבחין הרה"ק מאפטא ז"ל בהפתקא כל חטאיו של האיש שבא אליו. והיה מנהגו להוכיח את האיש על פניו, ולפרט לו כל חטאיו, עד שהאיש יצא מהרה"ק מאפטא ז"ל שבור כחרס הנשבר, וכך נמשך הדבר איזה זמן, עד שהפסיקו אנשים מלבוא אליו. ושאל הרה"ק מאפטא ז"ל למשמשי לסיבת הדבר שהפסיקו לבא אליו, והשיבו שאי אפשר להאנשים לקבל איזה ברכה ממנו. והתפלל הרה"ק מאפטא ז"ל אל הקב"ה שעד שלא יבוא איש אליו, יכיר עליו את כל מה שעבר עליו בכל גלגוליו, אבל מרגע שידרוך איש על מפתן ביתו, לא יכיר עליו שום חטא כלל וכלל, עד שיהיה אפשר לו לברך אותם, וכן היה. כ"ק מרן אדמו"ר מסקאליע צוק"ל, רעוא דרעוין פר' צו תשל"ז, "ניצוצי אורות", צו תשס"ד,

עמ' ב'

שמעתי מבנש"ק הרה"ח ר' משה זילברמאן שליט"א (כיום בברוקלין יצ"ו) [ז"ל] שנכת, פ"א אצל כ"ק מרן (מהר"א מבעלזא) זי"ע בחדרו נאווה קודש, בב' אדר, ליל ההילולא של הרה"ק רבי יצחק מאיר מז'ינקוב זצ"ל. ומרן זי"ע שח מזקינו הצדיק מז'ינקוב, וכה סיפר:

הרה"ק מאפטא בעל האוהב ישראל זי"ע ועכ"א נסע פעם לאיזו עיר ובדרך בואו העירה יצא לקראתו ציבור גדול לקבל את פני קדשו במרחק רב מאוד מן העיר. להרה"ק מאפטא נגרם עגמ"נ והצטער מאוד על הכבוד הרב שרוחשים לו. וכשנתקרב יותר אל גבולי העיר יצאו לקראתו עוד המוני איש. וכאשר נכנס העירה למחוז חפצו, הוסיפו ובאו לקראתו המונים נוספים שבאו לשחר ולקבל את פני הצדיק בשערי העיר.

הדבר חרה להרה"ק מאפטא זי"ע, והצטער צער גדול, והתמרמר מי הוא ומה הוא שזוכה לכך.

והנה בנו הצדיק מז'ינקוב, רבי איטשע מאיר - "איז געווען א קליגער זייער!" כהדגשתו של מרן זי"ע - חפץ להפיס את דעתו של אביו הקדוש, ואמר לו, ע"ע, שהקהל הגיע בזכותו ולכבודו! (של הבן). ואמנם, נחה דעתו של אביו זי"ע ונרגע.

ויהי לאחר ה"שלוש נעמען" וכו' מכל הקהל הענק, הלך ה"אפטא"ר רב" לאכסנייתו ופנה אל בנו הק' ושאל אותו: "אין הכי נמי, הקהל לא בא לכבודי, אלא לקראתך! אך אמור לי: מדוע, ובמה, אתה אכן זכית לכך?!!!"

השיב הבן מיניה וביה: מפני שאני הבן שלך!!! --

אמר ע"ז הרה"ק מאפטא זצלה"ה ופירש את הפסוק (בראשית מ"ה, י"ג): "והגדתם לאבי את כל כבודי במצרים" וגו' ושאל היאך יוסף הצדיק מתפאר בעצמו? אלא "לאבי" היינו: כל כבודי אשר במצרים הוא "לאבי" כלומר מפני אבי! --

[לפי המקובל, הבנת הדברים היא: מפני שתחילה אמר בנו שלכבוד עצמו הגיע הקהל ועי"ז פגע בכבוד אביו, על כן חזר ואמר שהכל בזכות האב ולא בזכות עצמו והחזיר את הכבוד לאביו וכו'. וזהו הפירוש "לאבי" - את כל כבודי. (מפי הנ"ל הרה"ח ר' משה זילברמאן שנכת אז בקו"פ. ויש לציין, כי כ"ק מרן זי"ע סיפר שוב עובדא זאת, בעת שערך ביקור נימוסין אצל כ"ק הרה"צ מקופיטשניץ זצוק"ל, באכסניית כ"ק הרה"צ מהרא"י מסדיגורא זצוק"ל [ששלתם היו נכדי הצדיקים מז'ינקוב ואפטא זי"ע], סיפר להם מרן עובדא זאת-)].

[מקובל שהמעשה הנ"ל מהרה"ק מז'ינקוב ואביו הרה"ק מאפטא זי"ע, סיפר מרן מהרי"ד זי"ע בצאתו מאונגריין ובשובו לפולין, כשוך חמת מלחמת העולם הראשונה. ובעת שחזר מעיר הולישין ברכבת של קראקא וכו', וכבוד גדול נעשה לו. אז סיפר זה המעשה. והמשיך מרן לפרש הפירוש הנ"ל על "והגדתם לאבי" וכו' (מפי הרה"צ מנאראל (שליט"א) [זצ"ל], הר"ר גלבוואקס הי"ו, ומעוד)]. כ"ק מרן אדמו"ר מבערגסאז שליט"א, "ביתו נאווה קודש - זכרונות בעלזא", חודש ניסן, ח"א, ע' קל"ג

סיפר (הרה"ק רבי אברהם מפוריסוב זצוק"ל) כי זקינו היהודי הקדוש זצ"ל בימי חורפו כשהיה דר בעיר אפטא למד עם הרה"ק רבי לייבוש זצ"ל מעיר אפאלע, ופעם אחת בש"ק בבוקר אמר היהודי הקדוש אליו שילך עמו לתפילת הרב הקדוש אב"ד בעל אוהב ישראל זצ"ל, והלך עמו, וכאשר הגיע לבית הרב, ניגש היהודי הקדוש ויפתח את דלת הביהמ"ד ותיכף סגר הדלת ואמר להרה"ק רבי לייבוש לחזור עמו

לבינו כי הרב כבר גמר תפילתו והוא עוסק כעת עם אדם הראשון, ובביהמ"ד אצל הפתח עמד אז חסיד אחד מעוטף בטליתו ומתפלל עם הרב ברכות קריאת שמע, ושמע את הדברים שאמר היהודי הקדוש, והיה לפלא בעיניו, מה שאמר כי הרב כבר גמר תפילתו, בעת שעומד ומתפלל תפילת שחרית, ועוד גדולה פליאתו דבריו שאמר כי הרב עוסק כעת עם אדם הראשון, וכאשר ישב הרב הקדוש על השולחן לסעודת ש"ק הלך החסיד וסיפר הדברים לפניו, ויען הרב הק' ואמר אמת אמת, אנחנו כבר גמרנו אז את התפלה ועסקנו אז בתיקון החטא של אדם הראשון, ושיבח את היהודי הקדוש בראיה הטהורה שיש לו. זי"ע (וכן סיפר הרה"ק רבי יחיאל מאזעראוו זצלה"ה בשם אביו זי"ע). הרה"צ רבי אריה מרדכי רבינוביץ זצ"ל, אב"ד בני ברק, "קרני ראם" (ב"ב תשנ"ה) ח"א, ע' ל"ח

שמעתי מהרב ר' משה'לי מקארלין (שליט"א) [צוק"ל הי"ד] כי הרה"ק מאפטא זי"ע אמר פ"א שבכל יום בכל עת ומאורע למשל בפסח נתעורר הגאולה, וכן בכל יו"ט נתעורר אותו המאורע של הזמן. ואם האדם מתחזק באמונה שלמה בעת שאומר גאל ישראל והוא מאמין בכל לבו שה' יעזור לו אני מבטיח לו שיושע בישועה. ושמע זאת ארענדאר אחד ובא לביתו ואמר לאשתו שמעתה לא יעסוק עוד בשום עסק רק יתחזק באמונה כמו שהרה"ק אמר. התחילה אשתו לצעוק האם לא תדע שעתה הוא ערב פסח ואין לנו על הוצאות יו"ט. אמר לה תמכרי את כלי הבית וכל מה שיש בבית ומזה יה' לנו על פסח. וכן עשו ובעת אמירת ההגדה בעת שהגיע לברכת גאל ישראל התחזק באמונה. לאחר חג הפסח לא הי' לו מה לאכול התחילה אשתו לבכות ולצעוק הלא אין כלום בבית למכור מה יהי' מעתה. אבל הוא חיזקה באמונה ואמר לה שהקב"ה יעזור להם בודאי. פתאום שמעו שהפריץ שלו בא אל הכפר אמרה אשתו אוי מה יהי' הפריץ בודאי יבא אלינו לגבות חובו ומאין נקח לשלם לו. ובעת שיחתם נכנס הפריץ לביתם ולקח פנקס החשבון והתחיל לעשות חשבון מה שמגיע לו מכל השנה. והנה המנהג הי' אז שהפריץ לקח מהארענדאר דברים קטנים כגון חטיט שיעורים ביצים וכו' וגם זה הי' נרשם בפנקס החשבון.

כשלקח את הפנקס לראות חשבון זה כמה לקח מהארענדאר דברים הקטנים ראה שמגיע להארענדאר סכום עצום מאד כפלי כפלי מה שמגיע להפריץ. אמר הפריץ להארענדאר מאשקע ראה. מגיע לך ממני סכום גדול מאוד. חשב הארענדאר שהפריץ עושה ליצנות ממנו. אבל הפריץ אמר לו ברצינות מגיע לך ממני סכום גדול אבל אני לא אשלם לך במזומנים רק אחתום לך את הארענדא על עוד עשר שנים. ונעשה גביר גדול. לאחר זמן בא אליו האפטער ואז הי' לו להארענדאר בית יפה ורכוש גדול שאלו הרה"ק מהיכן בא לך העשירות ענה לו הארענדאר בזה הלשון: די האסט דאך מיר גיהייסין. הרה"ח ר' חיים אליהו שטערנבערג זצ"ל, "קובץ אליהו" (ירושלים תשמ"א) ע' ל"ו, אות קי"ג

סיפר הרה"ק רבי מאטעלע מהארנאסטייפל זצ"ל, דפעם כשנכנס איש להרה"ק מאפטא לבקש על נפשו כי היה בצרה גדולה, נשא הרה"ק את עיניו לשמים ואמר: הנה יודע אני שגרוע אני מכל יושבי תבל, ובודאי שהקב"ה רוצה לקיים עמי הפסוק ומשלם לשונאיו אל פניו, דהיינו לתת לי הנאה שלימה בעולם הזה. ואני מסכים למלאות רצוני ית' וליהנות מן העולם הזה במלוא חפנים. אך הנאתי הגדולה ביותר היא לראות בטובת ישראל ובישועתן, ובשעה שאני רואה יהודי הנמצא בצרה אין לי הנאה משום תענוג שבעולם. ולכן רבש"ע, תוציא נא את האיש הזה מצרתו, למען אהנה מן העולם וישתלם שכרי בהאי עלמא, עכ"ד. וניצל האיש ההוא מצרתו. ואמר רבי מאטעלע מהארנאסטייפל שעל זה כיוונה אסתר המלכה בדבריה שאמרה "כי איככה אוכל וראיתי ברעה אשר ימצא את עמי", כי מרוב ענוותנותה חשבה שכל עלייתה לגדולה ולמלכות היתה לשלם שכרה בעולם הזה. ולכן אמרה איככה אתענג בעולם הזה

כשאררה ברעה אשר ימצא את עמי. כ"ק מרן אדמו"ר מהרנ"צ מבאבוב צוק"ל, "בית צדיקים יעמוד" (ברוקלין תשס"ד) ח"ב, ע' כ"ט

דבר אחד אביא בזה ממדת "אהבת ישראל" שהיתה תקועה בלבבו הטהור. פעם אחת אירע שבעיירה אחת יצא ריגון על השוחט שנכשל בעבירה חמורה.

ורצה הרב דמתא להעבירו ממלאכתו. אולם הרה"ק מאפטא זצ"ל לא הסכים לקפח פרנסתו כי טפלי תלי ביה. אמר לו הרב דמתא: הלא אמרו חז"ל (סנהדרין פב.) 'קנאין פוגעין בו', ואם להורגו מותר, לקפח פרנסתו על אחת כמה וכמה? אמר לו הרה"ק מאפטא: לדעתי הפירוש בגמרא הוא כך: 'קנאין' - היינו, צדיקים שמקנאים קנאת ה' צבאות "פוגעים" - פגיעה היינו תפלה - "בו", מתפללים עליו שישבו בתשובה שלימה. הרב יקותיאל אריה קמהלר ז"ל, "משרתיו אש לזה"ט" (ב"ב תש"ס) ח"א, ע' נ"ה

שנה אחת בליל הסדר בעת אכילת הכזית הראשון מהמצה, שכח הרה"ק ר' אברהם יהושע העשיל מאפטא צוק"ל לברך "על אכילת מצה". לאחמ"כ אמר "שגגת תלמוד עולה ודון" (ב"מ דף ל"ג ע"ב), דהיינו הצדיק מכפר על זדונות הרשעים, ולכך מן השמים מסבבים שיעשה עוונות בשוגג ויעשה על ידי כך תשובה, ובכך מכפר ומעלה את עוונות הרשעים ומתקנם. והביאור בזה הוא, שבכדי שיוכל הצדיק להעלות את זולתו אזי צריך הוא קודם להרגיש עצמו בדרגה פחותה ונחותה הימנו. כ"ק מרן אדמו"ר מהרמ"מ מלעלוב צוק"ל, "מלכות בית דוד" (רמת לעלוב ב"ב) תמוז תשס"ה, ע' נ"ט

הרה"ק בעל אוהב ישראל מאפטא זי"ע כאשר נבנה בית המדרש בעירו פקח הוא בעצמו על העושים במלאכה, וכאשר הי' לו עג"נ מהם אמר: עתה אבין את דברי חז"ל הרוצה לאבד מעותיו ישכור פועלים ואל ישב עמהם (ב"מ כט.) כלומר הרוצה לאבד רק מעותיו ישכור פועלים ולא ישב עמהם, כי אם ישב עמהם אז יאבד גם חיו מפני צער ושברון לב בראותו עצלותם ורפיונם. הגאון רבי אברהם סג"ל איטינגא זצ"ל, "אוצר שיחות צדיקים" (ירושלים תשנ"ג) ע' רל"ה

בספה"ק "נועם אליעזר" מכ"ק מוח"ז הרה"ק מסקולען זי"ע בפ' ואתחנן כתוב: שמעתי מפה קדוש כ"ק מרן אדמו"ר ר"ר משה לייב מפאשקאן זי"ע, שהרה"ק מאפטא זי"ע בא פעם לאיזו עיר שהיה שם מגיפה רח"ל, וכשבאו בני העיר לפניו ברכם בברכת קדשו, ש"ריווחו הרבה מעות". בני העיר בשומעם את ברכתו, צעקו, רבינו! למה לן עתה מעות כשהמגיפה משתוללת בראש כל חוצות? יברך אותנו רבינו בראשונה שיסיר השי"ת את המגיפה מעלינו. ויען הרה"ק זי"ע אותם לאמר: כשהצדיק רואה ח"ו גזירת "מות" רח"ל, הרי היא מהפכה "למעות", בהכניסו אות ע באמצעה, ונעשה מ"מות" "מעות". ובזה פירש להם רמז בכתוב (תהלים ל"ג י"ח) הנה עין ד' אל יראיו למיחלים לחסדו. פי' הקב"ה מסר ליראיו הצדיקים את האות ע שיוכלו להפוך את גזירת מות למעות, וממילא פועלים בזה תרתי לטיבותא, חדא, להציל ממות נפשם, ועוד זאת, לחיותם ברעב.

והסביר לי כ"ק מרן מפאשקאן זי"ע, דהיינו שמוציאים את האות ע מתיבת רעב ומכניסים אותה בתיבת מות ונתהווה עי"ז תיבות "מעות רב", כי ממות נעשה מעות, ומרעב נעשה רב. הגה"ח ר' חיים דב שטערן שליט"א, "נר ישראל" (ב"ב תשנ"ו) ח"ו, ע' שפ"א

סיפר (הרה"ק רבי אברהם מפאשקאן צוק"ל) כי הקדוש בעל אוהב ישראל מאפטא זי"ע שאל לכפרי אחד שהיה איש פשוט והיה מחזיק קרעטשמע למכירת יי"ש, ופתאום יצא עליו שם שהוא פועל ישועות ונהרו אליו הרבה אנשים לקבל ממנו ברכה, ושיאמר לו מאין בא לו המדרגה הזו, והשיב לו: כי הוא

בעצמו אינו יודע, וסיפר לפניו כי זה זמן רב שהיה עני גדול ולא היה לו אף לחם לאכול, יען כי לא היה לו שום סחורה בהקרעטשמע להרוויח מה, ואשתו אמרה לו מדי פעם בפעם שאין עצה רק לקבל שותף עם מעות כדי שיהיה לנו במה לקנות סחורה להקרעטשמע ונרוויח מזה לחם לפי הטף, והוא לא הסכים לזה באומרו אליה שצריכין לבטוח בה, והוא יכול לעזור לנו.

ופעם אחת בערב שבת קודש שלא היה לו רק בסך הכל זהוב, והקרעטשמע היה ריק באין שום משקה וגם על צרכי שבת קודש לא היה לי והילדים צעקו ללחם ולא היה לנו כלום, הייתי מוכרח לשמוע לעצת אשתי ללכת להעיר ולבקש שותף כי הזהוב האחד שהיה בידי לא היה מספיק לא לצורכי שבת קודש ולא לסחורה, וכשהלכתי בדרך נתתי אל לבי הלא השי"ת הוא זן ומפרנס כל העולם וטוב יותר שאקח לי לשותף את השי"ת אשר לו הכסף והזהב, והוא יהיה לי לשותף טוב, אמרתי רבש"ע אני אתן מהיום והלאה חצי ממה שארוויח לצדקה וזה יהיה חלקך ומהחצי השני אני אפרנס את עצמי, וכשבא להעיר לקחת בעד חצי הזהוב הזה מעט משקה להקרעטשמע, ומהחצי השני קניתי לחם לבד על צורכי שבת קודש, וכשבאתי לבייתי אמרתי לאשתי שיש לי שותף טוב השי"ת יהיה שותף שלי, וכן הוה, המשקה מכרתי תיכף בריווח גדול כי פשוט היה בו ברכה, ונתתי החצי לשותפי השי"ת על צדקה, ומהחצי השני לקחתי משקה אחרת, ועוד קודם שבת קודש היה לי הרבה ריווח, ומאז אני משגיח על זה ולא מאמין לשום אדם על עסק השותפות שלי, ואני בעצמי משגיח על חציה לכם וחציה לה' לצדקה לעניים. ומאז ב"ה נעשרתי, וכמה פעמים שהיה לי נסיונות גדולים וב"ה עמדתי בהם ולא שקרתי בעסק השותפות. ואז אמר הקדוש בעל אוהב ישראל זי"ע עתה נודע הדבר על מה עשה לך השי"ת שכאשר תגזור כן יקום, כי יודע מאמר חז"ל שותף מה שעשה עשה, וכן תעשה ותצליח תמיד, זי"ע. הרה"צ רבי אריה מרדכי רבינוביץ זצ"ל, אב"ד בני ברק, "קרני ראם" (ב"ב תשנ"ה) ח"א, ע' קל"ח

כ"ק מרן אדמו"ר מבעלזא שליט"א סיפר, משמיה דאביו הרהגה"צ מבילגורייא זצוק"ל, שמביא בכתביו ומציין, כי שמע מפי אחיו כ"ק מרן (מהר"א) זי"ע, מעשה שהיה אצל הרה"ק בעל "אוהב ישראל" מאפטא זי"ע, ששאת חדא בהתקרב חג המצות היה בעיר אפטא דוחק גדול, ולא היו מצות שמורות לפסח בהישג יד. ציוה הרה"ק מאפטא להביא לפניו מצות רגילות ופשוטות של עבודת יד. לקחן בידו הקדושה, שברן ונתנן לחסידים שהיו נזהרים תמיד לאכול מצה שמורה, ואמר, שלא נחמיר כי גם אלו כשרות. וציוה, אפוא, לנלווים אליו שיאכלו מהן במקום מצות שמורות.

ואמר כ"ק מרן זי"ע מבעלזא בשם אביו מרן מהרי"ד זי"ע, שמענין כשרות המצות אין שום חידוש אצלו, שוודאי ע"פ גודל קדושתו היו גם הפשוטות נשמרות היטב. כידוע גודל קדושתו של הרה"ק מאפטא זי"ע, שבשעת אפיית המצות הפשוטות בעיר, לא קיבל פתקאות ובקשות, כי אמר, הנני טרוד מאוד דהא אופין אצלנו מצות. וכל זה, אעפ"י שלא הרבה הצדיק מאפטא לבקר בעצמו במקום אפיית המצות, מ"מ, נשמרו ע"י קדושתו, עד כדי כך שהיה טרוד על ידם.

והמשיך מרן זי"ע, אלא שתמה אבא זכרוננו לברכה, איך היו הפשוטות: מותרות להם, כיון שקבלו על עצמם ונהגו לאכול מצה שמורה בלבד, הרי זה הוא כנדר וצריך התרה. ואמר בזה, כן. שמא הוא ע"ד דאיתא בחז"ל (במסכ' כתובות) אדעת' דגברא רבא לא נדרנא. (ועי' בשו"ע יו"ד ע"כ. (כקש"ת אדמו"ר מבעלזא שליט"א). כ"ק מרן אדמו"ר מבערגסאז שליט"א, "ביתו נאווה קודש - זכרונות בעלזא", חודש ניסן, ח"א,

הרה"ק רבי דוד העממלניקער זי"ע (נכד ה"תולדות יעקב יוסף" מפולנאה זי"ע) נסע לארץ ישראל עם כל משפחתו, ובדרכם לא"י עברו דרך אפטא ונכנסו להרה"ק לקבל ברכת פרידה. ואמר הרה"ק מאפטא על אחת מבנותיו ושמה חנה: זי האט א פנים פון א ארץ-ישראל'דיג מיידל [קלסתר פניה דומה לנערה של א"י], ובעת הרעש בצפת נהרגו כולם ל"ע ונשארה רק הבת הזאת. הרה"ק רבי מרדכי חיים מסלונים זצוק"ל,

"מאמר מרדכי" (ירושלים תשס"ה) ח"ג, עמ' ח'

סיפר לי (הרה"ק רבי אברהם מפוריסוב זצוק"ל) ממדריגות הגבוהות ושפע קדושה שהיה להרה"ק בעל אוהב ישראל מאפטא זי"ע שפ"א נכנס אצלו הרה"ק ר"ש קאמינקער וראה כי אצל השולחן עומד אחד, והרבי הקדוש מאפטא אומר לו איזה דברי תורה, והרכין הרה"ק ר"ש הנ"ל אוזניו לשמוע, ומתחילה היה להרה"ק ר"ש הנ"ל הבנה, אך אח"כ כאשר הרבי מאפטא העמיק בענין התורה שאמר היה קשה לו להבין, והיה לו לפלא כי ראה אשר האיש אשר הרבי מאפטא מדבר אליו הד"ת מרכין בראשו ומנענע בכל פעם כאילו מבין כל הדברים ששומע, וכשגמר הרבי מאפטא דבריו פשט ידו ונתן להאיש ופטרו לשלום, וכאשר יצא האיש מהקדוש פנימה רץ אחריו הרה"ק ר"ש קאמינקער וביקש ממנו שיחזור לפניו הד"ת אשר אמר לו הרבי, כי לו קשה להבין הדברים, וישתומם האיש ואמר מדוע עושה ממני הרב שחוק והיתול, כי לא בן תורה אני רק איש כפרי פשוט מכפר הסמוך למעזיבוז, וכאשר בימים אלה עלי לילך אל אדון שלי לגמור עמו על אודות העסק אשר אני מחזיק אצלו, לכן באתי אל הרבי הקדוש מאפטא לשאול עצתו הקדושה והרבי מילא את בקשתי והציע לי י"ג אופנים אשר על פיהם אגמור העסק עם האדון, אז הבין הרה"ק מקאמינקע גודל כח קדושת הרב מאפטא אשר דבריו הקדושים היוצאים מפיו נשמעין לתרין אנפין "קודש" "והדיוט" זי"ע. הרה"צ רבי אריה מרדכי רבינוביץ זצ"ל, אב"ד בני ברק, "קרני ראם" (ב"ב תשנ"ה) ח"א, ע' ס"ט

שמעתי מאת כ"ק אדמו"ר מסקווירא זצ"ל שנכנסה פעם אשה אחת להרה"ק מאפטא זצ"ל, ובכתה לפניו את מר לבה, והשיב לה הלא אנו מאמינים שיבא זמן שיתגלה הטוב של כל המאורעות. ענתה האשה ואמרה, אבל מה יהיה עד הטוב ההוא. אז בירכה הרה"ק מאפטא זצ"ל, ואמר לה א"כ "ביז צום גוטן זאל אויך זיין גוט" (גם עד הטוב ההוא יה' טוב). הגה"צ רבי אברהם חיים שפיצער זצ"ל, רב דקהל "אור חיים" - בורו פארק, "בית אבות" (ברוקלין תשס"ב) ע' תרפ"ד

ראיתי מעשה נורא (מועתק מפנקס ח"ק של עיירה אחת בפולין) מימי הרה"ק מאפטא זי"ע, וזה תוכן הסיפור: בעיר אחת הסמוכה לעיירתו של הצדיק מאפטא, דר צורר יהודים משומד, שעלה לגדולה ונעשה לשר משרי המלוכה, והיה מיצר ומריע מאד ליהודי המקום ההוא. ומידי פעם כשהיו נפגשים שרי המלוכה עם המלך לדון עמו ולטכס עצות לטובת התושבים היה אותו צורר מופיע ומחפש כל הזדמנות להבאיש את ריחם של היהודים, אחיו לשעבר.

באחת מאותן אסיפות מלכותיות קם אחד מן השרים, אף הוא שונא ישראל מובהק, וסיפר לפני המלך כי בעיירתו יצאה אחת הערילות לשאוב מים, ולא שבה הביתה, ועקבותיה נעלמו. הימים ימי ערב חג הפסח, ועם ישראל מתכונן בדחילו ורחימו לקראת החג הקדוש בביעור החמץ באפיית המצות. ואחרי חקירות ודרישות - סיפר השר - "נתגלה" כי היהודים הם שאשמים בהעדרה של אותה נערה. כי הם שחטוה בכדי לערב את דמה במצות החג שלהם...

למשמע הדברים החמורים הללו הזדעזעו כל הנוכחים, וחמתם נתלקחה בהם עד להשחית. וכבר מוכנת היתה הגזירה לחרוץ על ראשיהם של ישראל, ורק זקוקים היו לחתימת כל השרים. וכשהגיע תורו של אותו משומד לחתום - עבר עליו משום מה רוח טהרה, ובמקום להצטרף בהתלהבות לגוזרי הגזירה נגד היהודים שנואי נפשו - קם והכריז קבל כל השרים, כי אף הוא היה יהודי, וכל האשמה הזו שקר היא ומגוחכת מיסודה, וכי אכילת דם בעם ישראל הוא אחד מהדברים המתועבים ביותר, וזאת ידוע לו בברור, כי הוא נתגדל בין היהודים, ויודע היטב היטב את מנהגיהם.

הדברים הכנים שכנעו מיד את המלך והשרים באמיתותם, בפרט שידעו נכוחה כי אותו משומד שונא מושבע לישראל הוא ואינו חשוד להמליץ טוב עליהם, והדברים מוכיחים מתוכם כי רק אמת הוא דובר. ואכן בזכותו ירדה הגזירה מעל הפרק כליל.

מיד לאחר אותה עובדא ניצת באותו משומד אש קודש, המצוה הזו של הצלת ישראל מכליון - הבעירה בו ניצוצות נעלמים, ולבו החל להשתוקק לחזור לעמו, ולהתקרב חזרה לה' ולתורתו, היות שלאחר השתמדותו עזב אשה ובנים כשרים שהיו לו, ונשא אשה נכרית ונולדו לו ממנה ילדים, וזה נראה לו כמעוות לא יוכל לתקון. המצב נראה אבוד בעיניו, אך בכל זאת החליט לנסוע לצדיק מאפטא להתייעץ עמו, אולי הוא יוכל לבוא לעזרתו למצוא לו איזה דרך שבכל זאת יוכל להתקרב לאלקיו, כי תבערת התשובה בערה בו בלבתי נשוא.

עוד באותו לילה הגיע המשומד בלב קרוע מחרטה לביתו של הרה"ק מאפטא. בראות הצדיק את פני המשומד הנודע צורר היהודים, נפל עליו פחד, מי יודע איזה צרה חדשה רוחש אותו צורר בלבו. הרה"ק מאפטא ניסה להתחמק ממנו, והתנצל לפניו כי הוא זקן וחלוש ואינו יכול לקבלו, בפרט בשעה מאוחרת זו של הלילה. אולם הלה לא זע ממקומו, והתחנן אליו שישמע רק לאמרי פיו. אולם בלב הרה"ק מאפטא גמלה ההחלטה לא להכנס כלל בדין ודברים עם אותו צורר נתעב, וקרא לעברו בהחלטיות, שרק כשיצמח עשב על המקל העומד בסמוך, הוא ידבר עמו... אולם למרבית הפלא החל מיד אותו מקל לפרוח, ויצץ ציץ ויגמול עשב. ראה זאת הצדיק, והבין כי לא דבר ריק הוא, וכי דברים בגו. הוא קראו אליו את המשומד הבייתה ונתן לו את רשות הדיבור. הלה החל מיד בלב קרוע ומורתח לספר לו את כל השתלשלות הענינים, וכי גמר בדעתו לשוב בתשובה שלימה ולעזוב את דרכו הרע, אך אינו יודע את הדרך כיצד לבצע זאת, בעיקר עקב היותו נשוי לאשה ערלית ולו כמה בנים ממנה.

הרב מאפטא קיבל על עצמו לעסוק בתיקונו של אותו משומד. ומיד שלח לרב העיר הסמוכה שם דר המשומד, בבקשה להודיע לו על כל שינוי שיחול בתקופה הקרובה בבית המשומד, ונתן בידו דרך תשובה ותיקונים שונים שיתחיל להתנהג בהם מיד, והנה לא עברו אלא שבועיים ימים, ואותו רב שלח להודיע לרב מאפטא, כי ביתו של המשומד עלה באש, ונשרפו האשה עם ילדיה, ולא נותר מהם זכר. מיד הודיע הרב מאפטא לאותו משומד לשעבר כי תשובתו נתקבלה, ומעתה יכול הוא לשוב לביתו, לאשתו וילדיו הכשרים, והפך לבעל תשובה גמור. הרה"צ רבי יעקב מאיר שכטר שליט"א, "לקט אמרים" (ירושלים תשנ"ט) ח"ב, ע' ק"ע

סיפר הרה"ק רבי אברהם שמחה מבראנוב זצ"ל. שרבינו הגה"ק רבי אברהם יהושע העשיל מאפטא זי"ע בעל "אוהב ישראל", נהג לצום עד שמלאו לו ל"ו שנה, ואז החל לאכול, משום מעשה שהיה, וכך היה: ביום מן הימים חלה הרה"ק זצ"ל והגיע עד שערי מוות. והביאוהו לדין. באו לפניו בטענה כל דברי

מאכל, למה לא אכל מהם ולא העלה אותם. אמרו לו שאם יקבל על עצמו שיאכל מהיום - יתרפא מחליו. השיב להם הרב מאפטא "ירא אני פן תזיק לי האכילה, משום שאיני מורגל בה כבר זמן ניכר". הבטיחו לו אפוא שלא ינזק מהאכילה. אמר כי ירא הוא שלא ינזק ברוחניות, וגם על זה הבטיחו לו. ומאז החל לאכול (שמעתי מפי הגה"צ רבי ישראל יצחק רייזמאן זצ"ל). הרה"ח ר' נח גד וינטרוב ז"ל, "בישישים חכמה" (ירושלים תשנ"ד) עמ' נ'

מביא אא"ז הגה"ק רי"א מקאמארנא זי"ע, ששמע מעשה שהיה אצל הרב מאפטא זי"ע שנסע פעם אחת עם בעל עגלה, ושמע כלב נובח לקראתו, והבעל עגלה הכה את הכלב במקל, וצעק עליו הרב מאפטא מה עשית, הלא הכלב אמר לי שיש בעיר מקשה לילה, וכשהכית אותו במקל התחיל הכלב לנבוח בקול משונה, ועי"כ לא שמעתי ממנו בבירור את שם האשה "סאשע" או "ראשע". כ"ק מרן אדמו"ר מסקאליע זצוק"ל, רעוא דרעיון חיי שרה תשל"ג, "נצוצי אורות", חיי שרה תשס"ד, עמ' ב'

דכירנא פעם בהיותי אצל ש"ב הרה"ק מקאלאשיץ זצוק"ל שראיתי שקירב מאד לאיש גס ומגושם, ושאלתיו מה ראה על ככה, והשיב לי בסיפור מהרה"ק מאפטא בעל "אוהב ישראל" זי"ע שהיה מקרב ומחבב איש כפרי אחד מגושם מאד שהיה לעתים מתגולל ברחובות קריה כשהוא שיכור כלוט, והסביר טעמו מחמת שכשיבא המשיח ישמיד ויאבד כל חיל כל אומה ולשון, ויהיו אז פריצי אוה"ע שיאבו לשוב ולהילחם עמו אך לא יוכלו למצוא שר צבא, ובלית ברירה יחליטו להודיע למלך המשיח שהם נכנעים תחתיו, אבל לא ימצאו מי שיסכים ללכת לאר"י מפחד צבאות ישראל, ואז יחפשו איזה שיכור שסבור שהוא גוי ולא שמע שהמשיח בא והם יחקרו מוצאו עד שיבררו שיהודי הוא ובעל כרחו ישלחוהו לאר"י למסור את שליחותם למלך המשיח. וסיים הרה"ק באמרו: עכשיו אתם מבינים עד כמה יהיה חשוב יהודי כזה לעתיד לבוא. כ"ק מרן אדמו"ר מצאנז-קלויזנבורג זצוק"ל, דברי אגדה בדרשת שבת מבה"ח טבת שבת חנוכה תשד"מ, ("דברי תורה", גליון ש"פ, ע' 3)

עובדא ששמעתי מהרה"ג החסיד רבי מאיר אפען ז"ל הי"ד [היה מחסידי דזיקוב ומבני עלי' בעיר רישא, ואף סידר את ספר הקדוש "עטרת ישועה" לדפוס]: "הרה"ק ה"אוהב ישראל" מאפטא זצוק"ל זי"ע שתה פעם כוס יין קודם קבלת שבת, והתפילה עברה בהתלהבות יתירה למעלה מהרגיל. בשבוע הבא, בערב שבת, רצה הרה"ק מאפטא לשנות שני כוסות יין, בסברו שעיי"כ יתפלל ביתר התלהבות, אמנם אח"כ חזר בו, ואמר: 'אם אשתה יין, הרי שהיין מתפלל ולא אני', ואכן לא שתה". הרה"ח רבי שלמה יהודה אינטראטער ז"ל, "לחם עני" (ירושלים תשס"ו) ע' ע"ז

סיפר הרה"ח ר' יוחנן גורדון ז"ל: היתה תקופה שממשלת רוסיה אסרה לגייס יהודים לצבא. בחור יהודי אחד שנפשו חשקה לשרת בצבא, המיר דתו רח"ל והתקבל לצבא. לאחר תקופה של שירות בצבא, הוא עבר ליד מקום מגוריו של הרה"צ מאפטא, נכנס לבית-מדרשו ושם הוא פגש אותו. הרה"צ מאפטא התחיל לשוחח אתו והצליח לשכנע אותו לחזור בתשובה, וכן השפיע עליו להסיר מעליו את בגדי הצבא.

חלפו מספר שנים ויום אחד נתפס אותו בחור בלכתו ברחוב. מאחר שהוא לא היה לבוש במדי צבא, הוא נאסר מיד. כשהובא הבחור לפני שופט, סיפר לשופט שהרב מאפטא שיכנע אותו להסיר את בגדי הצבא. מיד שלח השופט שלוחים שיאסרו את הרה"צ מאפטא. כשהוליכו אותו לבית המשפט, ביקש הרה"צ מאפטא שיעצרו ליד הר מסוים והוא נשא שם תפילה ואמר: "רבנו של עולם! ידוע לי שברצונך לזכות אותי בזכות שאמות על קידוש-השם, אך אם תשאיר אותי בחיים - אעשה בחיי קידוש-השם!"

והרה"צ מאפטא הוסיף: כתוב "מי מנה עפר יעקב", ויש לפרש זאת כך: מי יכול לספור כמה פעמים עשו את יעקב לעפר? וכן "ומספר את רבע ישראל" - מי יכול לספור לכמה חתיכות של רבעים חתכו את בני-ישראל? - "תמות נפשי מות ישרים", תינתן לי הזדמנות למות מיתה טבעית, "ותהי אחריתי כמוהו" - ואזי אפעל בחיי את מה שמיתה על קידוש-השם יכולה לפעול.

כשהרב מאפטא הופיע בפני השופט, אמר השופט: "הוא שמן וגבוה, הוא נראה משוגע. תוציאו אותו מכאן", וכך ניצל הרב מאפטא (מפי בנו הרה"ח ר' שלום-דובער שי). "כפר חב"ד", ער"ה תש"ס, ע' 93

הובא בספה"ק קדושת ציון לכ"ק אאמו"ר זצ"ל הי"ד (בפ' ויחי) כי כ"ק אא"ז מרן הגה"ק מצאנו זי"ע בשנה אחרונה קודם הסתלקותו היה אומר כי נחלש כח הראיה שלו עד שאינו מכיר בני אדם, רק בספר עדיין ביכולתו לעיין. וכשהרגיש בתמהון העומדים עליו, סיפר כי הגה"ק בעל אוהב ישראל זי"ע כשהיה דר במעזיבוש היתה דירתו בעלייה, פ"א באו לפניו שני אנשים פחותי ערך מבני עירו, ויהי כצאתם, שאל בתמימות לאיש ימינו, האיך יתכן אשר בהמות יעלו במדרגות העלייה, והאיש נשתומם בשמעו השאלה, ויאמר, כי אין רבינו מכירם הלא המה פלוני ופלוני מאנשי עירנו, ויאמר הגה"ק מאפטא, לא הכרתי אותם כי כבהמות נדמו. והסביר כ"ק מרן הגה"ק מצאנו הענין, כי הגה"ק מאפטא לרוב קדושתו כאשר בא לעת זקנותו נתעלה במדרגה גדולה מאד עד שבא לבחינה זו שלא ראו עיניו רק דברים שבקדושה, לכן כאשר באו לפניו אינשי דלא מעלי, לא ראו אותם עיניו הקדושות רק בצורתם הבהמית, עכדה"ק. כ"ק מרן אדמו"ר מהר"ש מבאבוב זצוק"ל, "כרם שלמה", תשרי תשמ"ה, ע' מ"ח

הרב הר' יוסקי בהרה"צ ר' דוד'ל ממעזיבוש סיפר: קודם ההסתלקות של זקני הרבי ר' ברוך'ל ממעזיבוש, כתב לזקני הה"צ מאפטא שיבוא למעזיבוש. וכשבא הה"צ מאפטא לביתו, אמר לו הרבי ר' ברוך'ל חפצי ורצוני הוא שאתם תהיו ממלא מקומי. והסכים זקני הה"צ מאפטא לזה. וכשנפטר הרבי ר' ברוך'ל זצ"ל, לא הסכימו אנשי העיר מעזיבוש לזה, ודיברו בינם לבין עצמם: הלא הה"צ מאפטא הוא עוד זקן יותר מהרבי ר' ברוך'ל זצ"ל. והרגיש זקני הה"ק מאפטא בדבר הזה, ואמר להם, שכמספר השנים שהיה הרבי הר' ברוך'ל ממעזיבוש בתור אדמו"ר, יהיה גם הוא בוודאי. וכן היה, כי הה"ק מאפטא הי' י"ב שנים במעזיבוש כמספר השנים שהיה שם הרבי ר' ברוך'ל זצ"ל, וכמספר השנים שהיה שם הדגל מחנה אפרים זצ"ל. מכת"י הרב ברוך דרוביטשער ממעזיבוש ז"ל, "קובץ שפתי צדיקים", שבט תשנ"ז, עמ' פ'

ב"ה אור יום ד' וא"ו טבת תרצ"ו. שמעתי מנכד הרה"ק הר"ש מבעלז זצ"ל ונכד אאמו"ר הק' אוהב ישראל מאפטא זי"ע, ששמע מהה"צ הר' ישכר דב מבעלז זצ"ל....

פעם אחת הי' הה"צ הר"ש מבעלז זי"ע משובתי ש"ק אצל הה"ק מאפטא זי"ע, ובא לשם צדיק אחד בן טובים לקבל סמיכה מהה"ק מאפטא, וסירב מעט הה"ק מאפטא לתת לו סמיכה. ואח"כ אמר לו הלא מה חסר לנו יש לנו ב"ה כבוד, וממון ועושר וכ"ט לעבודת השי"ת, אבל יותר מכל זה הי' חשוב אצלי אם הי' באים וחובשים וכופתים אותנו כמו צאן ועושין אש באמצע השוק ומשליכין אותנו לתוך האש בשביל קידוש שמו הגדול יתב', זאת הי' אצלנו הכבוד והעושר האמיתי... [ועיי"ש בהערה שכנראה שמע המעשה מפיו של הרה"ק רבי פנחס מאוסטילא זצוק"ל שהיה נכד לבית טשערנוביל ואפטא וחתן מהר"ד מבעלזא זי"ע והיה שכינו בפשמישל ועמו עמד בקשרים הדוקים]. מכת"ק כ"ק מרן אדמו"ר ה"כנסת

יחזקאל" מסדיגורה זצוק"ל, "מסילות" חשון תש"ס, ע' 23

הרה"ק מאפטא זי"ע ביקש קודם הסתלקותו שיתנו לו מעט איינגימאכץ (מרקחת) עם מים, ובירך "שהכל" ואמר: זהו כדי להראות להבי"ד של מעלה אשר יש נפש שלא נהנתה משום דבר בזה העולם כל ימי חייה, ועכשיו שוב אינה יראה יותר מדברי עוה"ז. הרה"ק רבי משה'ניו מבאיאן-קראקא צוק"ל הי"ד, "דעת משה השלם" (ירושלים תשנ"ד) ע' רכ"ט

האפטער זי"ע אמר שהצדיק אינו צריך להיות חולה לעולם, רק קודם פטירתו הוא שוכב עצמו במטה כדי שלא יאמרו שמת מיתה חטופה. ולפני פטירתו שכב עצמו במטה. וחשבו שהוא חולה גדול והלכו להתפלל עבור רפואתו. ולפני עליית הנשמה ירד מהמטה כמו בריא ונפרד בדברי פרידה מכל חסידיו, ואח"כ נגש אל ארון הספרים הקדושים ונפרד מהם בבכי' ושכב במטה ואמר האדרת והאמונה וכו' ובוה עלתה נשמתו הקדושה השמימה. (רמ"ח) הרה"ח רבי חיים אליהו שטערנברג זצ"ל, "קובץ אליהו" (ירושלים תשמ"א) ע' ס"ה, אות ר"ג

הרבי מאפטא היה אוהב ישראל, ואמר קודם פטירתו: רבנו של עולם אני יודע שאין לי זכות להיות בגן עדן בין הצדיקים, רק תקח אותי לגיהנום, אבל אתה ידעת שאני שונא לרשעים והיאך אוכל להיות ביניהם, ואבקשך שתקח משם כל הרשעים כדי שתוכל ליקח אותי לשם. הגה"ח ר' יוסף פאצאנאווסקי הי"ד, "גן יוסף" (ב"ב תשנ"ח) ע' קע"א, אות תשנ"ו

סיפר רבינו בעל מנחת אלעזר זי"ע - על הספינה בדרך לארץ-ישראל בשנת תר"צ:

הגה"ק בעל אוהב ישראל מאפטא זי"ע, נפטר בליל ה' ניסן שנת תקפ"ט בעיר מעזיבז. באותו לילה עצמו שמע המשמש שבידו מפתח קבורת המתים בעיר הקודש טבריה, קול דופק על החלונות שיבא לקבור את המת. ובבואו, והנה אימה חשיכה נופלת עליו, כי ראה שהרבה אלפים מתים הולכים אחרי הנפטר, ואמרו כי הוא הקדוש הצדיק מאפטא שנפטר במעזיבז, ונקבר שם, ופעל בקדושתו שיביאו אותו ממרומים לעיר הקודש טבריה.

כשהגיע רבינו (ה"מנחת אלעזר") זי"ע לארץ ישראל וביקר את מקומות הקדושים בעיר טבריה, חקר ודרש אצל זקני העיר, אולי ידוע להם איפה הוא ציון מקום קדשו של הרב מאפטא, שנתעלה על ידי המוני מעלה להטמין גוף קדשו בעיר-הקודש טבריה, והראו לו אבן אחת בבית החיים, שקבלה בידם אשר שם מנוחתו כבוד.

כשהיה רבינו (כ"ק מרן אדמו"ר ממונקאטש) שליט"א בארץ ישראל בשנת תשנ"ב, כשעמד להתפלל אצל ה'אבן של האפטער רב', אמר: במקום זה יש כח מיוחדת לפעול כל משאלות הלב, דכאן באים להתפלל בכח האמונה, דאע"פ שהגה"ק מאפטא נסתלק במעזיבז, וגם נקבר שם, מכל מקום מאמינים אנו במה שספרו צדיקים אשר שרפי מעלה נשאוהו והביאוהו לטבריה, ומכח אמונת צדיקים זה באים למקום זה להתפלל, והרי 'צדיק באמונתו יחיה' - בכח האמונה יכולין לפעול כל הישועות. "חודש בחודשו"

(מונקאטש) תמוז תשנ"ד, עמ' 4

פעם אחרי פסח באו זוג אל האפטער-רב, ה"אוהב ישראל" מאפטא, ואמרו שהם רוצים להתגרש. למה? הבעל-החסיד מקפיד על 'שרויה' בפסח ואילו אשתו, שלא גדלה בבית חסידי, לא מסכימה לקבל על עצמה את ההקפדה הזו. הרבי מאפטא אמר: אספר לכם מה שהיה אצלי בפסח השנה. הכנתי לעצמי מצות שמורות ומהודרות לליל הסדר. כמו אצל הרבי, שחלק מצות בערב פסח, גם הרבי מאפטא

חלק מצות בערב פסח. הוא לא חלק אותן בעצמו, אלא על ידי המשמש או על ידי אשתו, ובערב החג אשתו לקחה בטעות את המצות השמורות ונתנה אותם לאחד העניים שהיה זקוק למצות או למישהו מהחסידים שבקש מצות מהרבי. כשאשתו קלטה מה קרה היא נבהלה, ומכיון שהיא פחדה ממנו היא לא ספרה לו מה היה. זה החלק בסיפור שלא צריך ללמוד ממנו – לא צריך שהאשה תפחד מהבעל. בכל אופן, היא פחדה ולכן היא לקחה מצות פשוטות ושמה אותן באותו מקום שהיו המצות השמורות. אמר הרבי מאפטא, אתם חושבים שלא ידעתי על זה? ברוח הקדש ראיתי מה קרה, ידעתי שאלה לא המצות השמורות, אבל לא אמרתי שום דבר כדי שלא יהיה כעס בבית. סיים הרבי, אם אני אכלתי השנה מצות פשוטות במקום מצות שמורות, בלי להקפיד, גם אתה יכול להסתדר עם אשתך שלא מקפידה על 'שרויה'.

מה שיש ללמוד מהסיפור הזה הוא שעיקר האחדות תלוי בכך שלא מקפידים יותר מדי. זו אחת הסיבות שסעודת משיח היא באחרון של פסח, כאשר כבר אפשר לאכול 'שרויה' בחוץ לארץ. גם בארץ אנחנו עושים סעודת משיח שנכנסת לתוך הלילה, לתוך "אחרון של פסח", כשכבר אפשר לאכול שרויה (ובעצם אפשר לאכול חמץ, רק שהוא לא מצוי). הגאולה תלויה באחדות ישראל, בכך שכולם יכולים לאכול ביחד (גם החרדים...). שיעורי הרב יצחק גינזבורג שליט"א

תכלית הבריאה

אמר הרה"ק מאפטא זי"ע, דתכלית הבריאה שיהודי יהיה שמח ומרוצה עם השי"ת, בידעו שכל מה שהקב"ה פועל עמו, הטובות והרעות, הכל בכדי שיוכל להגיע אל הטוב המיועד לו, והוא מלא שיר ושבח להשי"ת על כל מה דעבד רחמנא שהכל לטב עבד, ואף אם סובל יסורים רח"ל הרי בפנימיות הכל חסד ורחמים וכולו טוב, שמי יודע מה מתכפר ונחסך ממנו ע"י כך. זו המדרגה הגבוהה ביותר בעבודת ה', שיהודי יהיה מרוצה ושמח בהנהגת הבורא. כ"ק מרן אדמו"ר מסלונים זצוק"ל, "נתיבות שלום" שמות, ע' קט"ז טו"א

כמו כלי

הרה"ק בעל "אוהב ישראל" מאפטא זצ"ל, היה אומר: אדם מישראל צריך להיות כעין כלי, המקבל ללא טרזניה כל מה שבעליו יוצק לתוכו: אם יין, אם חומץ. הגאון רבי בנימין אדלר שליט"א, "יינה של תורה - אבות" (ירושלים תשנ"ג) ע' ע"ב

צדקת רמבעה"ן

לפני רבות בשנים בהיותי בשינאווא ראיתי בעיני מה שכתב אדמו"ר הקדוש הרב משם (רבינו יחזקאל שרגא) זי"ע אודות הצדקה לרמבע"נ עבור עניי א"י, והביא בשם מרן הקדוש ממעזיבו ואפטא זי"ע (בעל אוהב ישראל) אשר דיבר בקדשו, כי שורש קדושת ישראל בחלקי האלקי ממעל ניכר בו ע"י נדבת ידו בצדקה לקופת ר' מאיר בעל הנס, וכל המרבה בצדקה זו נודע שיש בו ניצוץ גדול דבוק בה, וכן להיפך הממעט בזה ניכר שגם חלק אלקי ממעל בקרבו הוא רק מעט מזעיר עכתד"ה. הרה"ק רבי חיים אלעזר ממונקאטש זצוק"ל, "שער יששכר" (ירושלים תשכ"ח) ח"ב, ע' שפ"ג

מזון להנשמה

בשם הרב הק' מאפטא, ותקם בעוד לילה (משלי לא טו), כשאדם קם בחצות לילה, ותתן טרף לביתה, ונותן מזון להנשמה שלומד ומתפלל וחק לנערותיה, תיקון הוא לחטאת נעורים. "מרגניתא דבי רבנן" (ירושלים תשנ"ט) ע' ע"ד

שומר שבת

סיפר (הרה"ק רבי אברהם מפורישוב צוק"ל) כי הקדוש בעל אוהב ישראל מאפטא זי"ע לא ישן בשבת, באומרו: כתיב (שמות ל"א ט"ז) ושמרו בני ישראל את השבת, ושומר צריך להיות ער ולא לישון. הרה"צ רבי אריה מרדכי רבינוביץ זצ"ל, אב"ד בני ברק, "קרני ראם" (ב"ב תשנ"ה) ח"א, ע' פ"ז

שתיית לחיים

בשם הרב הק' מאפטא, על ענין שתיית לחיים נתן סימן לדבר פסוק (אסתר ה, ו) ויאמר המלך לאסתר, נודע דסתם המלך במגילה זאת נאמר על הקב"ה, ואסתר היא כנסת ישראל, כלומר דהקב"ה אמר לכנס"י במשתה היין מה שאלתך וינתן לך, דבעת שתיית היין "לחיים" מה שתרצה ינתן לך. "מרגניתא דבי רבנן" (ירושלים תשנ"ט) ע' קל"א

אמונה פשוטה

סיפר הגה"צ מוהר"ר בנימין מענדלזון מקוממיות זצ"ל, שבבואו לארץ ישראל בתחילות שנות תר"צ, מצא עוד חסידים וזקנים משרידי דור הישן, שהכירו עוד תלמידי ושומעי לקחו של הגאון הק"ר ראי"ה מאפטא-מעזבוז, מח"ס אוהב ישראל, זי"ע, ושמע מהם בשם הרב מאפטא זי"ע, שהגם שהראשונים ז"ל כתבו דרכי תשובה קשים, עיניו הגוף וסיגופים גלגול שלג וכדומה, אמנם בתקופת הבעש"ט הק' ותלמידיו הרר"ב המגיד ממעזריטש זי"ע, מחמת חולשת הדורות, החזירו דרכים הקשים הנ"ל לשמים, ונסתדרו הדברים באופן אחר, דהיינו שמשמים יסגפו בני אדם בדרכים שונים, כגון מתאחר לקום ואין לו פנאי זמן לשנות מה, והולך לעבודתו בלא אוכל ומשקה, שנחשב כתעניות, או מחכה בחוצות על עגלה שתקחהו למחוז חפצו, ובינתיים יורד עליו גשם ושלג ונרטב כל גופו, שהוא מעין גלגול שלג, שמסובבים על האדם מן השמים להתם חטאת, אבל מן האדם תובעים אמונה פשוטה כי הכל מה' המשוטטת בכל הארץ, ולקבל הכל באהבה, ויאמר: ראה עניי ועמלי, ושא לכל חטאותי (תהלים כה יח). הגה"צ רבי אלחנן היילפרין זצ"ל, אבד"ק גולדרס-גרין, "יפה שיחתן" (ברוקלין תשס"ה) ח"ב, ע' קפ"ד

אוהב ישראל

אמר רבי יהושע העשיל ה"אוהב ישראל" מאפטא:

- רק להקב"ה יאה התואר "אוהב ישראל" ולא לנו, בני האדם, כי גם הגדול באהבת ישראל בבני אדם אינו אוהב את גדול הצדיקים כפי שהקב"ה אוהב את גדול הרשעים. הרה"ח ר' יהודה לייב לוין ז"ל, "חסידים מספרים" (ירושלים תשל"ט) ח"ג, ע' 90

יחיד ורבים

אחד מתלמידי ה"אוהב ישראל" מאפטא אמר להס"ק מרוז'ין ששמע ממנו, שידוע הויכוח בין כנסת ישראל להקב"ה, שהקב"ה אומר שובו אלי ואשובה אליכם וכנסת ישראל אומרת השיבנו ה' אליך ונשובה, הקב"ה יחיד בעולמו וכנסת ישראל הם רבים, והלכה היא שיחיד ורבים הלכה כרבים, והלכה

כנסת ישראל, ואמר על זה הריז'נער "ממקומך מלכנו תופיע ותמלוך עלינו - כי מחכים אנחנו לך", דהיינו שבשביל דבר זה שמחכים אנחנו לך, זה סיבה מספקת שתמלוך עלינו. כ"ק מרן אדמו"ר מקאפיטשניץ שליט"א, "קובץ שיחות" (ירושלים תשנ"ד) עמ' ד'

מושלים בקרב תבל

מהרה"ק בעל "אוהב ישראל" מאפטא, "כח וגבורה נתן בהם להיות מושלים בקרב תבל", צדיקים שכחם וגבורתם למשול על עצמם, כאז"ל צדיקים לבם ברשותם, יכולים למשול בקרב תבל, כי הקב"ה מקיים גזירתם. הרה"ח רבי יצחק דוד לידר ז"ל, "בית דלי" (ב"ב תש"ס) ע' ל"ח

הרה"ק רבי משה מפשעווארסק זי"ע

יומא דהלולא - י"ב טבת

מתולדותיו

הרה"ק רבי משה הלוי סופר סת"ם מפשעווארסק נולד בערך בשנת ת"פ לאביו רבי יצחק הלוי. ימי עלומיו נעלמים, ולא ידוע עליהם פרטים רבים.

מספרו הק' "אור פני משה" נראה שהסתופף עוד בצלו של המגיד הגדול ממעזריטש זי"ע, וכדברי קדשו (בפר' וירא): "נזרקה מפי חבורא קדישא של רבן כל בני הגולה הגאון מהו' דוב בער שי' עד ביאת משיחנו". ברם ידוע שהתחמם לאורו של הרבי ר' אלימלך מליזענסק זי"ע ונחשב לאחד מגדולי תלמידיו, אף כי למרבה הפלא אינו מזכירו בספרו אפילו פעם אחת.

הרביץ תורה לתלמידים במסירות עילאית עד אין קץ, וכפי שמסופר עליו שהיה מרבה בתפילות ובתעניות להצלחתם בלימודם.

למרות שהאיש משה היה עניו מכל, וכל ימיו היה בצניעות ובהסתר, הכירו בו צדיקי וגאוני הדור בדבר היותו מורם מעם, איש אלקים קדוש ונורא.

שומה לציין, כי בתקופתו דר בפשעווארסק הצדיק רבי אברהם משה, אשר ג"כ נקרא בפי הכל: רבי משה מפשעווארסק (נסתלק ביום ט' מרחשון תקנ"ד. ויש ממנו הסכמה על הספה"ק "נועם אלימלך"), ולסימן קראו אותו בשם "רבי משה הראשון" ואת רבינו בעל ה"אור פני משה" קראו בשם: "רבי משה השני" [וראה בספה"ק "דרך פקודיך" מל"ת לה אות ז, שמבאר סיפור ששמע מפי "החסיד הקדוש הרב המפורסם בקדושה כבוד מהר"ם זצלה"ה סת"ם מפשעווארסק" אודות מעשה שהיה עם "הרב הקדוש המפורסם מהר"ם הראשון שהיה בפשעווארסק זצוק"ל"]. ביום י"ב טבת שנת תקס"ו לפ"ק השיב את נשמתו הטהורה ליצרה. "עלים לתרופה", ויחי תשנ"ח, עמ' ג'

דכירנא כד הוינא בימי חורפי הייתי משמש לפרקים לצדיק אחד שהיה מפורסם בדורינו מהר"ם סופר זצוק"ל מפשעווארסק, והצדיק ההוא היה מפורסם לבעל מדרגה ורוח הקודש, והיה מנהגו שהיה מצניע שיורי מאכלים אשר היו מתוקנים לשבת כגון הרקינין והדובשנין, ובבוא אליו איש נכבד בימי החול היה מכבדו בשיריים הללו, ואמר שזה מיקרי כעין שירי מנחות. "בני יששכר", מאמרי תמוז-אב, מאמר ב' - אות י'

שמעתי מכ"ק אדמו"ר ר' יענקילי זצוק"ל מפשעווארסק זצוק"ל מוצש"ק ט' חשון, אמר שהוא ה"יארצייט" של הרה"ק ר' משה מפשעווארסק (הראשון), הוא נתן הסכמה על ספה"ק נועם אלימלך, ונפטר בתקנ"ד, והי' נקרא ר"מ פשעווארסקיר הגדול, והרה"ק ה"דברי יחזקאל" ז"ל משינאווא לא אמר "דער גרויסער" רק "דער ערשטער" והרה"ק הצבי לצדיק מבלאזוב ז"ל סיפר, דהי' נקרא "דער גרויסער" משום שהרה"ק ר' משה מפשעווארסק ז"ל השני (ה"אור פני משה") הי' קצר קומה, ולכן נקרא הראשון "דער גרויסער", והמשיך כ"ק אדמו"ר מפשעווארסק זצוק"ל לספר, שהי' על ציון הרה"ק ה"אור פני משה" ז"ל, וראה אז שהשטח של הקרקע קטן מאד, כמו למשל של ילד וכו'. עוד שמעתי מכ"ק אדמו"ר מפשעווארסק זצוק"ל שחזונו הרה"ק ר' איציקל ז"ל מפשעווארסק סיפר בשם הרה"ק מהרי"ד מבעלזא ז"ל דשניהם לכתחילה היו סופרים, והחבריא הקדושה הסכימו ביניהם שהא' יהי' רב, והשני יהי' סופר. הרה"ח ר' יהושע זאב לערנער שליט"א, "ניצוצי אורות", שמות תשס"ד, עמ' ד'

מספרים אשר הרבי רבי אלימלך הלך בגלות פעם אחת בא לפשעווארסק אחר חצות הלילה וראה בבית אחד אשר מאיר דרך החלון ונכנס לשם והיה דר שם הרה"ק רבי משה'לי ז"ל בעל אור פני משה, ושאל אותו אולי אוכל ללון פה, והשיב לו הרה"ק רבי משה'לי זי"ע: הנה עתה קמתי ממשכבי ותוכלו לשכב במיטתי, ושאל: אולי יש מה לאכול, ונתן לו לאכול, ואכל, והשכיב עצמו במיטתו, וכאשר חשב הרה"ק רבי משה'לי כי האורח כבר ישן התחיל לומר תהילים, וכאשר שמע הרבי רבי אלימלך את התהילים קם מהמטה ועמד אצלו, וכאשר ראהו האור פני משה רמז לו שילך לישון, וחזר להמטה, וכאשר התחיל שוב לומר תהילים והנה רבי רבי אלימלך עומד שוב אצל השלחן, ורמז לו שוב שילך לישון וחזר להמטה, וכן היה עוד פעם ג' עד שגער בו הרה"ק האור פני משה, והשיב לו הרבי רבי אלימלך: איך אישן ואני רואה את דוד המלך עומד אצל כבודו, וכשמוע זאת הרה"ק האור פני משה אמר לו: האתה הוא "מלך", ונתוודעו אז זה לזה זי"ע. הרה"צ רבי אריה מרדכי רבינוביץ זצ"ל, אב"ד בני-ברק, "קרני ראם" (כ"ב תשנ"ה) ח"א, ע' רי"א

ענין נפלא מהתגלות הרה"ק ר' משה פשעווארסקער זי"ע ועכ"י שמחמת דוחק פרנסתו השתכר עצמו למנהל בבית חרושת בה מרקחים יין שרף. בתור תשלומין הקציב לו הבעה"ב שכר מלאכתו והמציא לו גם חדר מיוחד בחצריו עם כל הצטרותו.

ויהי ביום בואו והוא לא ידע מאומה מכל עבודה המזוזה הלזו והפועלים העובדים שם נגשו בשאלתם למנהל החדש איך לעשות המזג?

באשר לא ידע מענה על שאלתם ענה להם שיסדרו כל מלאכתם כמו אצל המנהל הקודם עד שיתרגל הוא עם כל הכלים בבית חרושת זה הם התחילו במלאכתם והוא ישב לעסוק במושכלות בעבודתו הקדושה, כתום המלאכה בא הבע"ה ורצה לטעום מהמשקה שיצאה מתחת ידו של המנהל החדש, ויהי אך טעום טעם מעט מזעיר והנה מה טוב ומה נעים כדבש לפי וטעמו כלשד השמן, ויאמר הבעה"ב ברוך המקום שהזמין לי מנהל כזה שמוציא מתחת ידו דברים מתוקים כאלה.

לא היו ימים מועטים וסחורתו של בית חרושת זה נתפרסם כיין שרף היותר משובח של כל המדינה, אנשים רבים נהרו ולקחו שם חביות מלאות, הבעה"ב הי' הולך וגדול ונתעשר בהון רב ועצום מיום ליום, הוא ידע שבעל מלאכתו הנהו יהודי כשר ולמדן אבל לא עלה על דעתו שהוא איש קדוש ובגללו נתברך הוא ברוב עשרו.

מנהגם הי' לסעוד יחד בכל מוצ"ש סעודת מלוה מלכה. פעם קרה שהרה"ק ר' משה נתאחר מלבא הלך הבעה"ב לראות סיבת איחורו. והנה ראה שאור גדול בוקע מתוך חלונו, הוא הציץ בפנים וראה שם איש זקן ונשוא פנים יושב על ידו ומשוחחים יחד. תמיהתו גדלה מאד כי לא הי' זמן אחר השבת בכדי שיבא שם יהודי אף מהישוב הסמוך ביותר, הטה את אזנו לשמוע שיחתם ושמע איך שהאורה הנכבד אומר לו פי' במדרש עה"פ "מצאתי דוד עבדי" ובמדרש היכן מצאתיו בסדום שלכאורה היא מדרש פליאה ואמר הוא שהכוונה "בסעודתא דדוד מלכא" שזהו ראשי תיבות של מלת בסדום. הזקן המשיך שיחתו ואמר בזה"ל: ר' משה, שוין גענוג געווען גוזשעלניק, עס איז שוין געקומן די צייט איהר זאלט נתגלה ווערן.

הבעה"ב בשמעו מלים אלו הבין מיד שבעל מלאכתו הנהו איש קדוש וזו היא סיבת הצלחתו. נכנס חזרה לביטו וסיפר לבני ביתו מה שנתוודע לו - ולמחרת בבוקר ביקש סליחתו מהרה"ק ר' משה פשעווארסקער על שהשתמש בו לצרכי חולין שהיתה לרגלי אי ידיעתו את רוב צדקתו. והבעה"ב הזה מסר לו את הפתקא הראשונה. כ"ק מרן אדמו"ר מהר"ש מבאבוב זצוק"ל, בעת ביקורו בארה"ק בשנת תשי"ט, "ויהי בנסוע" (בת-ים תשנ"ג) ע' נ"ז

פעם שאל רביה"ק רבי דוד מלעלוב זיע"א את רבו הרה"ק הרבי מלובלין זיע"א היכן יקנה לעצמו תפילין חדשות, כי התפילין הראשונות נתבלו, ענה לו שילך לפשעווארסק להרה"ק רבי משה זצוק"ל ואצלו יקנה תפילין. הלך הרר"ד לפשעווארסק ונכנס אל רבי משה ומצאו כותב פרשיות של תפילין. אמר לו צפרא טבא כנהוג, אבל רבי משה לא ענה לו, יען שלא רצה להפסיק באמצע הכתיבה, ולא דיבר אפי' בלשון הקודש. אחר שסיים רבי משה את כתיבתו פנה לרביה"ק רבי דוד ונתן לו שלום, שאלו מאיזה עיר הוא, אמר לו מעיר לעלוב, שאלו לשמו, השיב לו, דוד. כששמע רבי משה תשובה זו, אמר לו בהתפעלות: "אם כן אתם הנכם רבי דוד לעלובער, שצוה עלי אליהו הנביא לכתוב עבורו תפילין?", ומיד ניגש לארונם הסגור, פתחו והוציא משם זוג תפילין שהיו צבורים בנייר ועליהם רשום "נכתב לשם רבי דוד מלעלוב", ונתנה לו במתנה. כ"ק מרן אדמו"ר מלעלוב זצוק"ל, "מלכות בית דוד" (רמת-לעלוב ב"ב) תמוז תשס"ה, ע' י"ד

סיפר הרב הקדוש רבי אורי השרף מסטרליסק זי"ע שבנעוריו נתגדל אצל רבינו הקדוש בעל הנועם אלימלך מליזענסק, ולפני שהגיע למצוות שלחו רבו אל הרב הקדוש מפשעווארסק, וצויה לו שיאמר בשמו שיכתוב פרשיות תפילין עבורו במיוחד, כשנעשה בר מצוה עמד עליו רבו והניח לו תפילין הללו, ברגע שהיו מונחים התפילין על ראשו וזרועו, החל לזעוק, הוי אני נשרף (איך ווער פארברענט), כי לא יכל לסבול אור קדושתם, אולם הרב הקדוש רבי אלימלך לא שעה לזעקותיו, ופקד עליו להתאמץ ביתר שאת ולא לפושטם, ולעת זקנותו כשסיפר השרף סיפור זה הוסיף, שהרב הקדוש מפשעווארסק זי"ע היה כותב תפילין לכל אחד ואחד כפי שורש נשמתו [ילקוט צורת האותיות (על עניני סת"ם) עמוד 702, ששמע מפי מרן אדמו"ר רבי יצחק מראחמיסטריווקא שליט"א ארה"ב]. "אמרי קדוש השלם - סטרעליסק" (נתניה תשס"א) ע' קכ"ה

שמעתי מנכד בעל אור פני משה, שהרב הקדוש רבי משה מפשעווארסק זצ"ל נסע פעם אחת לסאטינאב, ופגע שם בהחסיד ר' חיים שו"ב, וזה היה ביום ה', ושאל לו הרב הקדוש: חיים, יש לך פנאי להיות עמי? והשיב: הן! ושאל לו: אולי אוכל להתאכסן אצלך? ואמר: הלואי! ונתאכסן אצלו. וביום ו' ערב שבת קודש הלכו שניהם יחד למרחץ, ורצה ר' חיים לשמשו, וליתן לו מים חמים, ואמר לו הרה"ק: איני צריך לשימושך! והלך הרב הקדוש בעצמו, ליקח מים רותחין מהיורה, וכאשר הציג רגלו על הקרקע אשר אצל היורה, צווח אוי, ונסוג אחור, ואמר לו ר' חיים: הלא רציתי לשמש אתכם? והשיב הרב הקדוש: לא נכוית

בחמין, אך מונח פה לבניה מבית הכנסת! ועשה ר' חיים דרישה וחקירה אצל הבלן, ואמר הבלן, היות כי הפיל הרוח לבניה מבית הכנסת, נטלה והניחה כאן. ובשבת קודש הלך הרב הקדוש רבי משה זצוק"ל, אל הרב הגאון ר' סענדער שור אב"ד דשם, וכאשר הניח ידו על המזוזה שעל פתח הרב ר' סענדער, צווח הרב הקדוש: אוי פסול! ואצל הרב היה מלמד, וכאשר ראה זה, חרה לו מאד על הרב הקדוש, והביט אחריו להיות לו על מה להתלוצץ. וכאשר ראה הרב הקדוש את המלמד, אמר תיכף: מלמד שחשדוהו! והרב ר' סענדער כיבד מאד את הרב הקדוש. ובמוצאי שבת קדש לקח ר' סענדער את המזוזה וראה שהיתה פסולה מתחלתה, שהך' של ובשעריך, היתה כעין וא"ו. ושאל הרב ר' סענדער את הרב הקדוש: מנין ידעתם שהמזוזה פסולה? והשיב לו: הנה ידוע דאורייתא וקודשא בריך הוא וישראל חד הוא, וכאשר הנחת ידי על המזוזה, וראיתי שאינה באחדות עמי, דמיתי כי בי הדבר תלוי, והרהרתי בתשובה, וראיתי כי עדיין אינה באחדות עמי, וידעתי בברור שהיא פסולה. ואמר לו הרב ר' סענדער: מה לכם להמלמד? הלא איש הגון הוא? והשיב לו: הלא מקרא מפורש הוא, והביטו אחרי משה, ומפרש רש"י הקדוש מי הוא שהביט אחרי משה, "מלמד שחשדוהו"! ולאחר זמן נודע הדבר, שהיה חשוד.

ואחר שבת, אמר הרב הקדוש לר' חיים שו"ב, תסע עמי לרבי ר' ברוך ממעזיבז, ור' חיים היה מחסידי הרבי ר' ברוך, ורצה לשמט עצמו שלא לנסוע עמו, אמנם, הרב הקדוש הפציר בו שיסע עמו, ואמר לו ר' חיים: מתיירא אני, אולי יעשה כבוד קדושתו דבר שלא כרצון הרבי ויקפיד עלי! ואמר לו הרב הקדוש: ומני אין אתה ירא? אני אומר לך שתיסע עמי, ותעמוד חוצה, ואני אכנס פנימה ואתה על קנקנו! ונסעו יחד ובאו למעזיבז, ונכנס הרב הקדוש פנימה להרב הקדוש רבי ר' ברוך, ור' חיים עמד חוצה בחדר החיצון. ונתן הרב רבי ברוך שלום להרב רבי משה, ותיכף התחיל הרב רבי משה לספוק את כפיו ולזמר. ושאל לו הרב הקדוש רבי ברוך: לשמחה מה זו עושה? ואמר לו הרב רבי משה: אני רואה בכאן אותה הצורה אשר אני רואה בהיכל המשיח, ואיך לא אשיר? ואמר לו רבי ר' ברוך: וכי כל מה שיודעים מוכרחים להגיד? והשיב הרב ר' משה: אמאי לא? מפני שמזיק לאריכות ימים? אני כבר זקנתי ואיני חש לזה! ותיכף אמר הרבי ר' ברוך בקול: חיים, תשואות חן לך, בעד האורח שהבאת לי, ועתה ראה להכין סעודה! והשתדל ר' חיים והכין סעודה. ובעת הפרדם אמר הרב הקדוש רבי ברוך להרב הקדוש רבי משה: מאד יקר אצלי אריכות ימים, ואינו נחוץ לגלות הכל! הרה"ח ר' אלעזר דב גימאן ז"ל, "אמת ויציב" (ברוקלין תשנ"ו) ח"ג, ע' ע"ו

רבי אריה ליבוש מטרניגרד אבי רבינו (הרה"ק בעל "דברי חיים" מצאנז זי"ע) היה נצר למשפחה מפוארת עתירת יחס, חוטר מגזע אראלים ותרשישים קדושי עליון, מגזע רש"י, בעלי התוספות, הגאונים, ולמעלה בקודש עד דוד המלך ע"ה...

בביתו של ר' אריה ליבוש התאחדו תורה וגדולה במקום אחד. את תורתו קנה באוירתה המחכמת של ברודי, ולפרנסת משפחתו עסק במסחר בהיקף נרחב. למרות היותו מתנגד בצעירותו, נסע מדי פעם אל רבי משה סופר מפשעוורסק תלמידו של רבי אלימלך מליזנסק, ורבו של החוזה מלובלין. לרבי משה לא היה כל תפקיד רשמי, והוא נודע כאיש קדוש ומורם מעם.

באחד מביקוריו של רבי אריה ליבוש אצל רבי משה, מצא אותו שקוע בדאגה עמוקה. כששאל מדוע פניו נפולות, אמר לו רבי משה כי יש לו שתי בנות שהגיעו לפרקן. האחת כבר משודכת, אלא שבידו אין אף פרוטה להוצאות הנישואין. רבי אריה ליבוש שאל אותו לאיזה סכום הוא זקוק, ור' משה שלח לקרוא לרבנית שנקבה בסכום של שלש מאות רענדלאך. הוציא ר' ליבוש את ארנקו והניח על השולחן

את כל הסכום במלואו. משראה שעדיין לא נתישבה דעתו של רבי משה, חזר ושאל מה עוד מעיק על לבו עתה. השיח בפניו רבי משה את דאגתו על הבת השניה שיש לו. הוסיף ר' ליבוש ונתן עוד שלש מאות רענדלאך, ופני הצדיק זהרו. הוא פנה אל ר' ליבוש ואמר לו במה אברכך. השיבו ר' ליבוש כי חננו ה' בכל, ואינו חסר דבר. אמר לו ר' משה: אם כן אברכך שתזכה להוליד בן קדוש וטהור אשר מלאכים ושרפים ירעדו מפניו. ואכן לתקופת השנה נתקיימה ברכתו של הצדיק, ולר' אריה ליבוש נולד בן (ה"דברי חיים" מצאנו ז"ע) שזכה להיות רבן של ישראל ומנהיג הדור, קדוש וטהור בהנהגתו ובהליכותיו, ומלאכי עליון ושרפי מעלה זעו וחלו מעוצם קדושתו.

רבי משה נפטר ביום י"ב טבת תקס"ו, ואין לדעת אם רבינו (ה"דברי חיים") עצמו זכה להכיר אותו. ברבות הימים נדרש פעם רבינו לחוות דעתו על פרשיות תפילין שנכתבו ע"י רבי משה, ונמצא בהם חסרון באחת האותיות. תפילין אלו היו ברשותו של אחד מתושבי העיר בורשה, והוא שאל על כשרותם את רבי יעקב צבי ולדמן רב העיר. הוא היה מגדולי חסידי צאנז, ומכיון שלא רצה לסמוך על עצמו, לקחם עמו בנסיעותיו אל רבינו. לאחר שעבר רבינו על הפרשיות יחד עם הסופר שלו, אמר לו רבינו שאינו יכול לומר על פרשיות כאלו שנכתבו ע"י קדוש זה שהם פסולים, על כן יש להשאיר את התפילין קשורים מבלי להניחם. כשנפטר האיש שברשותו היו התפילין, פתחם בנו כדי לבדוקם, ולא נמצא בהם שום פסול. הוא מיהר להביאם אל הרב יעקב צבי ולדמן, ואכן כשבדק הפעם את התפילין, מצא לתמהונו הרב שהם כשרים. בנסיעתו הבאה לקחם שוב לצאנז, והראה אותם לרבינו. הוא עבר בעיון על הפרשיות, ופניו הביעו השתוממות רבה. שעה קלה שקע במחשבות, ולבסוף אמר: מכיון שהרה"ק מפשוורסק טרח ובא לתקן את פרשיותיו, הרי בודאי שכשרים הם! אחד מגדולי התורה טרח ליישב את הדברים על פי ההלכה. הרה"ח ר' יוסף דוד ויסברג ז"ל, "רבינו הקדוש מצאנז" (ירושלים תשנ"ז) ח"א, עמ' ד'

הה"ק הרבי ר' הירש מרימאנאו ז"ע היה מספר איך הגיע למדריגות שלו: עיר מולדתי היה בדאמבראווע אצל טארנא, וכשהייתי עדיין נער קטן נסעה אמי אתי לטארנא והתיישבה שם. אני הייתי שם אצל שניידער, והיו שם חברות גדולות שהיו נוסעים ללובלין.

פעם אחת ראיתי איש אחד הולך למקוה, ושני אנשים חשובים גדולים מטארנא הולכים בצידו, שאלתי מי זה האיש שהולך באמצע, אמרו לי שזהו הה"ק רבי משה מפשעווארסק ז"ל שבא לטארנא. הלכתי אחריהם למקוה ורציתי ג"כ לירד למקוה ולא הניחו אותי, רק כאשר יצא הרב מן המקוה, פשטתי במהירות את המלבושים שלי וקפצתי לתוך המקוה, וכשיצאתי משם הרגשתי בעצמי שנעשיתי לאיש אחר. הלכתי בחזרה להחייט לעבוד, אך לא היה לי המוח עוד לזה.

בערש"ק חקרתי באיזה מקום יתפלל הה"ק ר' משה ז"ל, הלכתי שם ושמעתי התפילות וגם הייתי אצל כל השולחנות, ונהפכתי ממש לאיש אחר, ולא יכולתי להיות עוד אצל החייט, אבל כיון שכבר השכרתי עצמי להיות שם על זמן מה, הוכרחתי להשלים שם עבודתי. כשעבר הזמן, שמעתי שחסידיים נוסעים לרימאנאו, הלכתי גם אני עמם ונעשיתי משרת ברימאנאו, ומשם זכיתי לכל זה. מכתי"ק הרה"ק רבי סיני מז'מיגראד וצוק"ל, "חמדה גנוזה" (ברוקלין תשס"ב) ח"ב, ע' ק"ט

אל הה"ק מהר"ם מפשעווארסק (בעהמח"ס אור פני משה) בא אחד מחסידיו ויושביו והתאונן כי צריך מעות לצורך חג הפסח ולצורך הכנסת כלה. אמר לו: המתן - וישב שם כמה שבועות. כאשר התקרבו הימים קודם הפסח, הלך הלה אל הרבי ואמר לו: רבי, כבר הגיעה עת דודים וצריך אני ליסע לביתי בלי

תפונה. אמר לו: תבוא אלי במוצאי ש"ק, וכן עשה. הה"ק שאל אותו כמה מעות תצטרך? ואמר לו איזה סך מצומצם כפי השגתו השגת עני ואביון ובטלן, והה"ק פתח את המגירה (הלעדעל) משלחנו שעל ידו ישב, ונתן לחסיד הנ"ל כמה אשר ביקש. ראה החסיד כי הלעדעל היה מלא וגדוש עם מעות כסף וזהב, והתפלא מאוד על הדבר - אגב אורחא היתה לו עגמת נפש מאוד, כי אם היה יודע זאת שיש לרבי סך והון רב, אזי היה מבקש סכום גדול. הה"ק תפס מחשבתו ואמר לו: אל תתפלא עלי מהיכן לקחתי זאת, וסיפר לו, כי בחלומי ראיתי איש גדול העיניים וזקנו ופניו היה בוערים כמו לפיד אש, נרתעתי לאחורי, ואמר לי האיש: אליך באתי, אני הנני ה"איש חסיד", וזאת אבקשך כי בכל מוצאי ש"ק תאמר החרוז שלי, ובשכר זאת הנני נותן לך הסך והון רב הזה כי יהיה בידך לחלק לעניים לעת הצורך - ואלה המעות אשר תראה פה לא שלי הן, רק אני הנני עליהם השומר והגובר. הרה"ח רבי דב בער עהרמאן ז"ל, "דברים ערבים" (ירושלים תשע"א) ח"א, ע' קל"ח

סיפר הגאון מלאנצוט ז"ל הנקרא ר' לייבוש קעשינאוואר, שנתקרב לחסידות ע"י הה"ק ר' משה מפשעווארסק ז"ל בעהמ"ס אור פני משה, כי לאחר חתונתו אכל קעסט אצל חמיו בלאנצוט, והיה יושב ולומד שם בביהמ"ד, פעם אחת הלך לביתו לאכול סעודת צהרים, וראה איש זקן אחד עומד כנגדו רחוק ממנו קצת ועישן את הלילקע, וקרא אליו הזקן וצעק "יונגערמאן קום נאר", והיה לו תרעומות בלבו על הזקן הזה שקורא אותו כך, כי היה גדול בתורה, ובודאי למד קודם הליכתו לביתו כמה עמודים, מ"מ הלך אצלו, אמר לו הזקן קח לך את הלילקע שלי ולך לבית ותביא לי גחלת, והיה לו בלבו יותר תרעומות עליו על זה, אך עכ"ז שמע לדבריו ויעש כרצונו.

כשהלך אח"כ לדרכו והיה כבר קצת רחוק ממנו, צעק עוד הפעם אליו כבראשונה, חזר אליו ואמר לו "של'מזל'ניק, אזאן געמיינע קויל ברענגט מען" (גחלת פחותה כזה הבאת), לך לביתך ותביא גחלת טוב, והיה לו עוד תרעומות עליו, אך עשה כדבריו ונתן על הלילקע גחלת גדול והלך לדרכו.

ויהי כאשר אך הלך מאתו התחיל לבו לבעור בקרבו לעבודת השי"ת עד אין לשער, והיה מוכרח תיכף לנסוע להק' מלובלין ז"ל. וזה הזקן היה הק' ר' משה הנ"ל, שמסחרו היה בלאנצוט, ודר נגד הביהמ"ד, והיה עושה מי פירי "מעעהט". ולאחר שנתוודע להגאון הנ"ל שהזקן הוא רבינו משה מפשעווארסק לא היה עליו תרעומות כלל. מכת"ק הרה"ק רבי סיני מז'מיגראד צוק"ל, "חמדה גנוזה" (ברוקלין תשס"ב) ח"ב, ע' קס"ב

פעם שבת הרב הקדוש האור פני משה בדרך בשבת קודש, וכאשר ישב בשלחנו הטהור, ביקש שיעמידו דבר מה תחת רגליו, כי היה קשה לו להציג רגליו על הארץ, ויקחו איזה תיבה קטנה והעמידו תחת רגליו. וכאשר הציג רגליו על התיבה, העביר תיכף רגליו ממנה בבהלה ופחד, ועשו דרישה וחקירה, מה זה ועל מה זה הסיר רגליו מהתיבה ולא רצה להשען עליה, ונודע, כי זה לפני זמן לא כביר, נתאכסן שמה סופר, ושם היריעות שלו בתוך התיבה לפי שעה, ולכן לא רצה הרב הקדוש ליהנות מאותה התיבה, לפי שנשתמש בה קודש. הרה"ח ר' אלעזר דב גימאן ז"ל, "אמת ויציב" (ברוקלין תשנ"ו) ח"ג, ע' ע"ח

הרב הקדוש רבי אברהם המגיד מטריסק היה פעם אחת אצל שאר בשרו הרב הקדוש ר' ישראלטשע מרוזין עוד קודם ברחו מרוסיה. ונתן לו במתנה סידור כתוב על קלף והגליונות היו שרופים ממש עד האותיות אשר אין בגדר אנושי לצמצם כל כך שלא ישרפו גם האותיות. ותמה מאד על זה. וסיפר לו הריזניער צוק"ל שסידור זה הוא כתב יד קודש של הרב הקדוש מוריניו רבי משה סופר מפשעווארסק. ושבעת העלילה שהיה רעוויזע אצלו הטמינו כל הכתבים בכירה בבית החורף וזה היה תיכף אחר הפסח

ובמשך הקיץ שהיה להם כל העת עגמת נפש גדול לא עלינו נשכח מהגבאים דבר הטמנת הכתבים ונשתכח הדבר. וכשהתחילו להבעיר הכירה נשרפו כל הכתבים שהיו שם, ומסידור הזה נשרפו כל הגליונות עד האותיות ממש. אבל בכתב יד קודש של מהר"ם סופר לא שלטה האיש, כי זה היה אש אוכלה אש, כאשר העיד הרב הקדוש הרבי רבי זוסיא ז"ל בהסכמתו על ספר הקדוש אור פני משה, שבהיות הרב הקדוש מורינו הרב משה סופר כותב היו ניצוצי אש יוצאים מתחת קולמוסו, זכותו יגן עלינו. הגה"צ רבי יצחק הוברמן זצ"ל מרעננה, "בן לאשרי" (ב"ב תשנ"ט) ח"ד, ע' כ"ה

מעשה היה בהרה"ק ר' משה מפשעווארסק ז"ל בעל אור פני משה, שבתפילת מעריב של מוצאי יוהכ"פ האריך ובכה מאוד בברכת סלח לנו, ושאלוהו בניו, אחר עבודת יום הקדוש הנשגבת מה מקום לבכיה זו עכשיו, והשיבם שביוהכ"פ עלה להיכל גבוה יותר ועתה רואה הוא שכל המצוות שעשה עד הנה הרי הם כעבירות. כ"ק מרן אדמו"ר ה"פני מנחם" מגור צוק"ל, פתיחת הזמן - ער"ה אלול תשמ"ח, "אוצר דרשות ומאמרים" (ירושלים תשע"א) ח"א, ע' ע"ו

לכ"ק אאמו"ר (הרה"ק רבי צבי הירש מרודניק) זי"ע היה לו תפילין שכתבם הרה"ק רבי משה מפשעווארסק זי"ע והיה נותנם לכל נער ביום הבר מצוה להניחם. ופעם היה שם נער הגון ביותר שנתנו לו אאמו"ר להניח ביום מלאת לו י"ג שנים, ושאלו כ"ק אאמו"ר זי"ע אחר התפילה אם הרגיש משהו בתפילין שהניח וענה לאאמו"ר איך רצה הרבי שארגיש, והפטיר אז כ"ק אאמו"ר זי"ע לסובבים אותו "כשאני הנחתי את תפילין אלו הרגשתי שהם מהרה"ק מפשעווארסק זי"ע".

הרה"ק רבי משה מפשעווארסק זי"ע היה קדוש ה'. יש מכתב שהוא כותב לרבה"ק הרבי ר' אלימלך מליזענסק זי"ע שקיבל את התפילין ששלח לו הרבי ר' אלימלך לבדוק אם הם כשירות כי רוצה לתת אותו לנכדו להניח, וע"ז כותב לו הרה"ק מפשעווארסק בדקתי את התפילין ולא מצאתי בהלכה שום פסול ושום חשש על תפילין אלו. רק בדקתי וראיתי שכשהסופר כתב התפילין היו לו מחשבות זרות ולכן איני יודע אם טוב שתתנם זאת לנכדך, וכתבתי פרשיות חדשות והריני שולח לך במתנה את אשר כתבתי, לנכדך.

כשבעל התניא זי"ע היה אצלו אמר דכשר' משה סופר כתב התפילין אזי ראה אש מלהטת סביבותיו, היו לו הסכמות מגדולי עולם ומקדושי עליון ואפי' גדולי המתנגדים נתנו הסכמתם עליו.

ועל כן נתן אאמו"ר זי"ע תפילין עילאין קדישין אלו להניחם לנערים בהיכנסם לעול המצוות, כי אז כאשר בא הארה מלמעלה הזמן גרמא לקשר אותו אל הקדושה לאורך ימים, לשמר בקרבו את האתערותא דלעילא, ע"י אתערותא דלתתא אשר יצית בקרבו את אש השלהבת עד שתהא השלהבת עולה מאליה, ולזאת מסוגלים תפילין אלו בגודל קדושתם, ולכן דייקא ביום הראשון מעת מלאו להם י"ג שנים, דידוע דאם מניח אדם שאינו הגון את התפילין של ר' משה מפשעווארסקער אזי התפילין נפסלים, ולכן בהיותם עומדים על סף הי"ג שעד אז לא היו בני עונשין, ועוד לא סיפק בידם זמן לחטוא, נתן להם כ"ק אאמו"ר זי"ע להניחם. כ"ק מרן אדמו"ר מצאנז-קלויזנבורג צוק"ל, שיעור חומש רש"י פקודי תשל"ו, "שפע קודש" (ב"ב תשנ"ג) ע' ק"ח

שמעתי מהרה"צ ר' משה אהרן רייך שליט"א ששמע מחותנו הרה"צ מהרי"ע מפשעווארסק זצ"ל: אחד ממקורבי הרה"ק משינאווא זי"ע, היה לו זוג תפילין מכת"ק הרה"ק רבי משה מפשעווארסק זי"ע. פעם בעברו על גשר הנהר נפל הזוג תפילין למימי הנהר, ואחר חודש ימים הוחזרו לו, ע"י שנכרי הצליח

להעלותו מעמקי הנהר. הרה"ק משינאווא הבחין ששוב אינו מניח את התפילין, באומרו לו שכיון ששרו במי הנהר כחודש ימים ודאי שנפסל הכתב, אך הרה"ק משינאווא זי"ע דחקו שיבדוק התפילין, ולפליאת הרואים היה הכתב שלם בהדרו. חסידי שינאווא הפליאו את מופת רבם, אך הרה"ק משינאווא זי"ע השקיסם שאין זה רוח הקודש, כי הרי הרה"ק הרבי ר' זושא זי"ע כותב בהסכמתו על הספר אור פני משה שניצוצי אש יצאה מקולמסו בעת כתיבתו, ובמילא פשוט הדבר שאש קודש של הכתב הוביש את מי הנהר ונשארו התפילין בכשרות. הגה"צ רבי אלחנן היילפרין זצ"ל, אבד"ק גולדרס-גרין, "שיחתן של עבדי אבות" (ירושלים תשס"ח) ח"ב, ע' פ"ב

שמעתי מהרה"ג בנש"ק ר' שמחה רובין שליט"א מריישא ששמע מאביו כ"ק הרה"צ ר' אלעזר ז"ל שהרה"ק ר' משה סופר מפשעווארסק ז"ל בעל מח"ס אור פני משה הי' פעם על ימים אחרונים דסוכות בליזענסק אצל הרה"ק הר"ר אלימלך ז"ל, והרה"ק הר"ר א ז"ל הי' מתפלל בחדרו, ובשמיני עצרת צוה שיכבדו את הרה"ק מפשעווארסק ז"ל לשיר על הכל יתגדל וכו', והיות שהרה"ק מפשעווארסק ז"ל לא הי' כלל בעל מנגן סירב, וכן פעם שני' וכו', וכל משך החג הראה לו הרה"ק הר"ר א ז"ל פנים זעופות וכו', והי' להרה"ק מפשעווארסק ז"ל מזה חלישת הדעת, ובמוצאי יו"ט ביקש ליכנס "זיך צי גיזעגענין" ולא הרשה אותו הרה"ק הר"ר א ז"ל ליכנס, ונשאר שם כמה ימים וכל הזמן לא הרשהו ליכנס, ובליט ברירה נסע הביתה בלי להפרד מרבו הקדוש, והי' לו חלישת הדעת עצום מזה, וכידוע ומפורסם שהי' לו להרה"ק מפשעווארסק ז"ל גילוי אלשיך הק' ז"ל, ובחנוכה גילה לו האלשיך שיסע בליזענסק, וכשהגיע שמה קדמו רבו הרה"ק הר"ר א ז"ל בפנים מסבירות "שלום עליכם אינוער ר' משה", וגילה לו שבשמע"צ ראה איזה ענין עליו ורצה להמתיקו ע"י שישיר על הכל, וכיון שאינו יכול יהי' קצת שחוק עליו, ובזה יומתק, וכיון שלא רצה, הוכרח להראותו פנים של זעם וכעס, ובזה המתק מעליו הדבר. הרה"ח ר' יהושע זאב לערנער שליט"א, "טללי אורות", פקודי תשס"ג, עמ' ד'

ידעתי את הרב האלוקי בוצינא קדישא מוה"ר משה סופר סת"ם מק"ק פשעווארסק והיה בהצנע לכת עד אשר לא נודע שהיה למדן, ואני ידעתי, כי כשהייתי בילדותי הייתי סר למשמעתו, ושתייתי מימיו הנאמנים, וידעתי שכל עניניו היו רק לשם שמים ולעשות נחת רוח לפניו ית"ש, והיה לו מדרגה שהרב הגאון המנוח מוה"ר משה אלשיך ז"ל היה מתגלה אליו, זה היה מנעוריו. "החוזה מלובלין" זי"ע, בהסכמתו לספה"ק "אור פני משה"

היה אצל הרה"ק מוה"ר משה מפשעווארסק שבשעה שהיה עושה חשבון הנפש כמעט פרוחה נשמתו מחמת שדימה בנפשו שלא עשה כלום הוא גברא ערטילאי שאין בו שום זכות. כ"ק מן אדמו"ר מצאנו-קלויזנבורג צוק"ל, "ישראל סבא", ח"ז, ע' תשל"ב טו"ב

סיפר (הגה"ח רבי בן ציון אוסטרואווער זצ"ל), אשר פעם אחת דיבר (הגה"ק בעל חידושי הרי"ם זי"ע) מכ"ק מר"מ מפשעווארסק צוק"ל בעהמח"ס "אור פני משה", וסיפר שהיה לומד עם נערים, והיה מתענה תעניתים שהנערים תלמידיו יצליחו בלימודם. הגה"ח רבי יוסף מנדלקורן ז"ל, "ויצבור יוסף" (ירושלים תשכ"א) ע' כ"ו, אות י"א

מסופר מהקדוש ר' משה מפשעווארסק זי"ע ערך גודל קדושתו מי ימלל, ומי יוכל לשער גודל עבודתו הטהורה הגם שהיה גופו חלש מאוד לאין שיעור כידוע, וכנראה במקום משכן כבודו מנוחת גופו הקדוש

של צורת הקבר אינו מחזיק לאורכו כי אם כמו לנער מבין י"ב או י"ג שנה, ועכ"ז בגוף קל וחלש כזה היה עובד השי"ת עבודה גדולה לאין שיעור שהרעיש כל העולם במעשיו ועניניו (והיה סופר סת"ם כידוע).

ופעם א' אירע ששלח את בנו הק' להסתופף בצל קדשו של החוזה מלובלין זי"ע, והוא קבלו בסבר פנים יפות ובכבוד גדול עבור גודל ערך קדושת אביו, וכאשר הקריב לבוא ליל שבת קודש להסעודה, החוזה תיכף קרבו אצלו וכבדו כערכו, ואח"כ צוה לו החוזה להעמיד צלוחית יין להשלחן הטהור שלו עבור בריאות ורפואת גופו של אביו (הוא הרבי ר' משה סופר הנ"ל). כן צוה עליו להזכיר את אביו לפניו עוד הפעם אחרי ברכהמ"ז ואח"כ אמר לו שלא ידאג כי אין כאן שום מקום סכנה ח"ו רק שהוא חולה במקצת אבל ישוב ויתחזק לאיתנו ובריאותו למקדם. עכ"ז בנו היה בפחד ודאגה במקצת עבור שלום אביו (הרבי ר' משה), וע"כ לא נשאר שם כדרכו על משך איזה שבועות רק תיכף ביום א' בבוקר נסע לביתו, ובבואו סמוך לעיר התחיל תיכף ומיד לשאול בשלום אביו, וענו ואמרו כולם פה אחד שאין לאביו שום חולשה וגם בשבת התפלל בבית המדרש כראוי עם מנין, והיה לפלא גדול בעיניו. בבואו לפני אביו החדרה ושאלו אביו משתומם: מה זה מיהרת לבוא בני היה לך להשאר שם לכל הפחות ערך שלשה שבועות כי לא בנקל כ"כ לילך הלך ושוב לבית הרבי בעמל רב וריחוק מקום כ"כ, עכ"פ שכבר היית שם היה לך לשהות זמן זה. אבל בנו שאלו תיכף ומיד אבי האיך הוא מצב בריאות גופך? והשיבו טוב טוב. וכשמוע הבן תשובתו שאלו פעם שנית: תאמר לי האמת האם נעשה עמך מאומה בליל ש"ק כערך שעה עשירי בלילה כי ע"כ באתי בצל קורתך כ"כ מהר בחזרה בהיותי מהרהר במצב בריאות גופך כפי שנודעתי שם אצל רבינו הקדוש.

אז נענה לו אביו עכשיו אני רואה שהצדיק הזה היה מרגיש הכל מה שנעשה עמי דבר נורא באותו עת. ומעשה שהיה כך היה: תדע בני יקירי אשר ליל שבת קודש הוא תשלום של כל השבוע וע"כ צריכין אז לפקח ולתקן מעשי איש ופקודתו ועלילות מצעדי גבר מכל ששת ימי המעשה, וגם אני עשיתי בעצמי חשבון מכל מעשי בשבוע העברה וראיתי לדאבון נפשי אשר המה רעים עד מאוד, ונתתי אל לבי חרטה ועזיבת המעשים רעים עד אשר נגע ללבבי מאד וממש הרגשתי בעצמי טעם מות ר"ל, ויראתי מאד בעד החיות שבקרבי שכמעט פרחו נשמתני אבל מה היה לי לעשות כבר היה ערך אמצע הלילה והנרות לא דלקו וגם אשתי היתה ישנה כבר, ולא רציתי להקיצה, ובפרט שלא היה בי כח להקיצה כי נחלשתי מאוד עד שניטל ממני אפילו כח הדיבור, ופתאום באותו שעה נזכרתי שעל השלחן מונח בצלוחית מעט יין שרף לקידוש הבוקר וגמרתי בדעתי שאקח מזה ליתן על פני להחיות נפשי ומעט לפי ג"כ שעי"ז יתחזקו כוחותי. אבל לא היה בי כוח לילך אצל השולחן ע"כ גמרתי בדעתי שאפיל א"ע בכל כוחי על השלחן מקום שהצלוחית עומד, וכן היה כי הרבי מלובלין החזיקני אז כפי דבריך ועי"ז נפלתי למקום הנ"ל וזכיתי לבוא לכוחי ואיתני הראשון עד שיכולתי ב"ה ביום ש"ק ללמוד כראוי וגם לבוא להתפלל בביהמ"ד. ע"כ. מזה יכולין לשער עד היכן כח התשובה וגודל חרדת הרבי ר' משה הנ"ל זי"ע עד שהגיע לסכנת נפשות ממש הגם שהיה הצדיק הנ"ל מבלה ימי השבוע בקדושה וטהרה ועכ"ז היה לו השגה ויכולת להתחרט כ"כ. הגה"ק בעל "מנחת אלעזר" ממונקאטש צצוק"ל, "דרכי חיים ושלוש" (ברוקלין תשי"ח) ע' רס"ה

...אכתוב דברים כתיקונם כפי ששמעתי אותם מספר פעמים מאת אא"ז אדמו"ר הרה"צ מנאראל שליט"א (וצוק"ל) הידוע ומפורסם כבר סמכא, ולצורך כתיבת מכתבי זה אף בדקתי אתו את הדברים ליתר דיוק.

הרה"ק מנעשכזי זי"ע חשקה נפשו שהרה"ק רבי משה מפשעווארסק זי"ע יכתוב עבורו ס"ת ואף הכין קלף משובח ותלה אותם בעלית הגג והזמין את הר"מ מפשעווארסק לכתוב, הר"מ התחמק עקב גילוי בחלום מהרבי ר' אלימלך זצ"ל שלא יסע לכתוב, והנעסכזער דרש ממנו שוב ושוב שיבוא לכתוב, ואף כתב לו תדע שהיריעות מטפחות על הגג ואינם מניחים לי לישון, אך הר"מ המשיך בהתחמקויות שונות, עד אשר פעם אחת חלתה בתו של הפשעווארסקער בחולי מסוכנת והנעסכזער הי' ידוע כאיש מופת בדורו. ולא היתה לו ברירה אחרת כי אם לנסוע לנעשכזי עם בתו החולנית ולבקש על נפשה מאת הצדיק הקדוש מנעשכזי שיעתיר בעדה לרפו"ש. ואז כבר נשאר לכתוב את הספר תורה.

מספרים שהכתיבה ארכה כשבע שנים ואת השמות הק' כתב הנעסכזער זצ"ל בעצמו, ע"כ מהמקובל מדורות.

אח"כ כאשר אחד מנכדי הק' מנעשכזי שזכה בס"ת בירושה שעתו דחקה לו והי' עליו להשיא מספר מצאצאיו מכר את הס"ת לאדמו"ר הק' מהר"י מבעלזא זי"ע בסכום של שלושת אלפים רייניש סכום עצום בימים ההם. כאשר הביאו את הס"ת לעיר בעלזא ע"י שליחים נאמנים יצא האדמו"ר מהר"י זצ"ל עם קהל חסידיו בתופים ובמחולות לעבר תחנת הרכבת לקבל את פני הס"ת הזאת.

וידוע שכאשר השתדך הרה"ק משיניאווה זצ"ל עם מהר"י מבעלזא זצ"ל (האדמו"ר מצעשינוב זצ"ל בנו של הדברי יחזקאל הי' חתן האדמו"ר מהר"י מבעלזא זצ"ל) ביקש הדבר"י מאת האדמו"ר מבעלזא שבש"ק יוציאו את הס"ת הזאת לכבודו. סירב האדמו"ר מבעלזא בנמקו למחותנו בפשטות ואמר: "מחותני הס"ת הלזה עלה לי בדמים מרובים ואתם הרי הינכם "פרומער" ותעשו לי שאלות על הס"ת ויהי' לי מזה עג"נ ואיני רוצה בכך".

הרה"ק משינאווה שמאוד השתוקק לקרוא בס"ת (האדמו"ר מבעלזא כיבדו בקריאה בש"ק) הבטיח שלא יעורר שום שאלות ועקב כך הבטיחו האדמו"ר מבעלזא להיענות לבקשתו. אך הזמין לחדרו שנים מצעירי מורי הוראה מהחסידים, ואמר להם, "ידוע אני שהרה"ק משינאווה לא יוכל לעצור בנפשו ע"כ בקשתי מכם תעברו היטב על הלכות סת"ם בשו"ע ותעמדו מוכנים ליד הס"ת בשב"ק שאם יעורר שאלות תוכלו להשיבו ולפסוק כדין".

והדבר אכן הי' כך, שהרה"ק משינאווה ברוב להיטתו לדבר הלכה כידוע ניסה לעורר שאלות אך הרבנים האלו אשר - האחד שמו הי' רבי אברהם זצ"ל ולאמ"כ אב"ד סטרעליסק והשני הי' אח"כ אב"ד בעירה מעידיניץ שזקני הרה"צ שליט"א (זצוק"ל) עוד הכירו - עמדו הכן ודחו את ספקותיו להכשיר.

אחרי פטירתו של כ"ק אדמו"ר מהר"י זצ"ל עלתה הס"ת בחלקו של צעיר הבנים מוהרה"ק ר' יצחק מאיר זצ"ל אב"ד ראדום בשנות המלחמה מ"ע א' כאשר הרה"ק רי"מ הנ"ל גלה מעירו וס"ת עמו נפטר בדרך טלטוליו וכן הרבנית שלו, הביאו את הס"ת למשמרת למרן מהרי"ד או לעיר ראצפערד או לעיר מונקאטש מקום מושבו של האדמו"ר מבעלזא זצ"ל במלחמה.

בתום מלחמת העולם הראשונה כאשר האדמו"ר מבעלזא חזר לעירו הודיע האדמו"ר לבנו של הרה"ק רי"מ זצ"ל ששמו הי' רבי משה"ל מעיר הולשיץ שאין בכוחו לשמור יותר על הס"ת ואינו רוצה את האחריות ומתבקש לקחתו לרשותו (יתכן שאת זה מסר כבר אדמו"ר מהר"א אחרי פטירתו של אביו זצוק"ל).

ועם פרוץ השואה הי' הס"ת ברשותו של רבי משה'לע הנ"ל בהולשיץ ועם תחילת הפרעות כאשר חששו לבאות נעזר הר"מ הנ"ל בידי בן גיסו הרה"ח ר' מאיר יחיאל וואלקנפלד ז"ל שהי' אז בחור ושהה אצלו ויחד הטמינו את הס"ת בארגז אטום עשוי ברזל במקום מסוים באדמה בעומק ע"כ.

בלבו של אא"ז הרה"צ (שליט"א) (זצ"ל) עדיין מקנן התקוה שניתן אולי למצוא את הס"ת הזאת ואכן ננקטו פעולות שונות לחיפוש הדבר אשר אני הק' אף נטלתי חלק בכך, אך בינתיים לדאבונו ללא תוצאות, ואולי יחוס וירחם הקב"ה שנצליח במשימה. ממכתב הרה"ג ר' אהרן שפירא שליט"א, רב דנאראל-ב"ב, "קובץ נחלת צבי", תמוז תש"נ, ע' קמ"ב

מספר רבינו (כ"ק מרן אדמו"ר ממונקאטש) שליט"א: הרה"ק רבי ר' אלימלך מליזענסק זי"ע נסע אל הרה"ק רבי משה סופר מפשעווארסק זי"ע בעל אור פני משה, אשר עדיין היה מלמד תינוקות, וביקש ממנו שיכתוב לו פרשיות לתפילין. התנצל לפניו רבי משה זי"ע: - "ברצוני למלא רצונו, אבל נשכרתי מהקהל להיות מלמד תשב"ר, ואין לי רשות להתפנות מחובתי, ולבטל לימודם".

השיב לו רבי אלימלך זי"ע:

- כתוב אתה הפרשיות, ומשך כל הזמן עד שתגמור הכתיבה - אשב אני להיות המלמד עם התלמידים".
אכן כן עשו. הרבי ר' אלימלך למד עם התשב"ר, ורבי משה כתב וגמר הפרשיות. תפילין אלו עברו בירושה לנכדו של רבי ר' אלימלך, שהיה דר בעיר שענדישאוו. רבינו בעל מנחת אלעזר השתדל במשך הרבה שנים לקנות תפילין אלו, אבל הוא כמוכן לא התרצה למכרם. אחרי שנים רבות, נעשה נכד זה ירוד ובעל חוב גדול, ואז נתרצה למכור התפילין תמורת תשלום החובות, שהיה סכום עצום. תיכף שקיבל רבינו זי"ע הידיעה, נסע בלי שהות למדינת פולין לעיר שענדישאוו עם המשב"ק רבי חיים בער ז"ל. כאמור, בכדי לקנות התפילין, הצריכו לסכום גדול מאוד, מה שלא היה לרבינו זי"ע, לכן הוסכם, שרבינו יזקוף הסכום על מלוה, וכתב על זה כמה שטרות [וועקסלין] על תאריכים מאוחרים, אשר במשך כל הזמן - כפי שהותנו ודיברו ביניהם, יחול חוב על שטר אחד מהתשלומין. כשחתם רבינו זי"ע על השטרות, הרהר ר' חיים בער בלבו, "איך יכול רבינו להתחייב סכום כל-כך גדול, ועל משך כמה שנים? הרי בלא-הכי יש לרבינו חובות עצומים", וכידוע... פתאום הסתובב אליו רבינו זי"ע כתופס מחשבתו, ואמר לו:

- חיים בער, דו קוקסט און וואונדערסט זיך ווי וועט מען קענען דאס באצאלען? און וואס דארף מען נייע חובות?... וויסען זאלסטו אז א זעלנער דארף זיך אנגרייטען אלע פאנצערס ווען ער גייט אויף די פראנט"... [חיים בער, אתה מסתכל ומתפלא איך נוכל לפורעו? ועל מה נחוץ עוד חובות חדשים?... תדע שחייל צריך להכין לעצמו כל מיני שלטי-גבורים בדרכו לשדה-קרב...] "חודש בחודשו" (מונקאטש)

טבת תשס"א, עמ' 8

מלוה מלכה

סיפר פעם (הרה"ק רבי שמעון מיערסלוב זי"ע) מעשה בשם הרה"צ ר"מ סופר מפשעווארסק זלה"ה, שפעם אחת באו אליו במוש"ק שתי נשמות של נפטרים, ובקשו שיעשה להם טובה. הוא שאל אותם איך מתנהגים עמם שם, וענה אחד שהוא לא היה נזהר בסעודת מלוה מלכה, ועבור זה מחזירין אותו לגיהנם תיכף במוצש"ק, והשני ענה, שהוא היה נזהר מאד בסעודת מלוה מלכה, ועבור זה אין מחזירין אותו לגיהנם, כל זמן שיש אחד מישראל בקצה העולם שלא אכל עוד סעודת מלוה מלכה, עד כאן ספור המעשה. "תורת שמעון" (ירושלים תשנ"ג) ע' ע"ג

התקושו וקושו

פעם אחת סיפר [הרבי רבי בונם מפשיסחא זי"ע] שהרבי ר' משה מפרשעוורסק ז"ל הגדול. דרכו היה ליתן להאורח הבא לפניו שני כוסות יי"ש וכשנתייקר היי"ש לא נתן רק כוס אחד. ואליהו ז"ל היה רגיל אצלו בכל יום. ומאז לא בא אליהו אליו ועשה מה שעשה עד שבא אליהו אליו. ושאל לו הרבי, רבי על מה לא באת עד עתה אלי והשיב לו מחמת שהנחת מדת הנדיבות שהיה לך בענין הנ"ל. ואמר לו רבי הלא זהו אינו נדנוד עבירה אך דבר קל וקש יחשב. והשיב לו שאני מקפיד גם על הקש. ועל זה פירש הפסוק (צפניה ב', א') התקושו וקושו שיסירו מעצמם הדברים הקשיים כמו קש ותהיו נקיים וברורים, עד כאן דבריו הקדושים. ודברים עמוקים הם למבין וזכר לדבר והיה עשו לקש וגו' (עובדיה א', י"ח). ויש בזה טעמים הרבה מה שאמר הרה"ק זה הענין הנ"ל בלשון קש ודוק! הרה"ק רבי שמואל שינאווער זצ"ל, "רמתיים צופים" (ירושלים תשס"ג) ע' שג"ה

איש חסיד היה

שמעתי מנכד הרה"ק בעל אור פני משה, שפעם אחת בלילה הלך הרב הקדוש רבי משה זצוק"ל מפשעווארסק החוצה, וראה שעומד איש אחד בלבוש העולם העליון, ושאל לו הרב רבי משה: מי אתם? והשיב: אני הוא שחברתי הזמר איש חסיד! ושאל לו הרב הקדוש: ועל מה באתם? והשיב: באתי לשאול ממעלתכם מדוע אינו אומר זה הזמר! ומסוגל לבני חיי ומזוני, והראיה שהשם חב"ו (שהוא ראשי תיבות חיי בני ומזוני וגם מסוגל לחטא הידוע) מרומז בזמר הזה כמה פעמים בראשי תיבות א' וגם בבנים חמשה ראשי תיבות למפרע השם חב"ו, ב' חנון ורחום במרומיו, ג' חכמתו בקרבו והחזיק, ד' חפשי בודאי ובברור, ומני אז והלאה כאשר בא מי אל הרב הקדוש אור פני משה עבור א' מאלו הדברים הנ"ל, צוהו שיאמר הזמר איש חסיד. הרה"ח ר' אלעזר דב גימאן ז"ל, "אמת ויציב" (ברוקלין תשנ"ו) ח"ג, ע' ע"ו

הרה"ק רבי אפרים יצחק מפרמיסלה

יום ההילולא - כ"ז בתשרי

(ה'תקכ"ב, 1761 - כ"ז בתשרי ה'תר"ג, 1 באוקטובר 1842) היה רב ודיין במאה ה-19, מפרשני המשנה. מחבר הפירושים משנה ראשונה ומשנה אחרונה.

נולד בעיר דוברומיל לרבי לייבוש אב"ד שצ'ז'ץ, אמו הייתה בתו של רבי יצחק חיות, רבה של פראג ומחבר הספר "זרע יצחק" על המשנה.

בצעירותו כיהן כדיין בעיר לסקו שבפולין. בהמשך מונה לדיין בבית דינו של רבי יוסף אשר עהרנברג בפשמישל, ולאחר פטירתו של רבי יוסף אשר, התמנה תחתיו כראש בית הדין, תפקיד בו נשא במשך עשר שנים עד לפטירתו.

רבי אפרים יצחק היה תלמיד של דודו (בעל אחות אביו) רבי שמעון (דייטש) אשכנזי, שהיה אב"ד בעיר הולדתו דוברומיל ומחבר הספר "נחלת שמעון". למד גם מפי רבי אלימלך מליז'נסק.

רבי אפרים יצחק נפטר בעירו פשמישל בכ"ז בתשרי ה'תר"ג ובה נקבר.

חיבוריו - "משנה ראשונה" על סדר זרעים. "משנה אחרונה" על סדר טהרות.

הפירוש "משנה אחרונה" נדפס לראשונה בפשמישל, בשנת ה'תרמ"ג, על מסכת כלים בלבד. מאוחר יותר, בשנת ה'תרפ"ט, הודפסו כל שני חיבוריו (עם מהדורה מעודכנת יותר של פירושו על מסכת כלים) בהדפסת המשנה על ידי דפוס וילנא.

חיבוריו נדפסו עם הסכמתם של כמה מגדולי התקופה, בהם: רבי יעקב משולם אורנשטיין, רבה של לבוב ובעל הספר "ישועות יעקב"; רבי יוסף שאול נתנזון, בעל השו"ת "שואל ומשיב"; רבי יחזקאל שרגא הלברשטאם, בנו של ה"דברי חיים" מצאנז; רבי יצחק יהודה שמלקיש ראש אב"ד לבוב ומחבר השו"ת "בית יצחק".

הרה"ק רבי משה לייב מסאסוב זי"ע

יומא דהלולא - ד' שבט

מתולדותיו

הרה"ק רבי משה יהודא לייב מסאסוב זי"ע נולד בערך בשנת תק"ה, לאביו הגאון המפו' רבי יעקב מבראד צ"ל, בן הגאון המפו' בדורו רבי יוסף יוסקא אב"ד פודקמין צ"ל בעמ"ח ספר אהל יוסף שנדפס בק"ק אלעקסניץ בשנת תקכ"ז. ושם אמו של הרה"ק מסאסוב היתה מרת רבקה ע"ה.

הרה"ק רבי משה לייב מסאסוב זי"ע היה תלמיד מובהק להרה"ק רבי שמואל שמעלקא מניקלשבורג זי"ע, כל ימיו בעל יסורים, ועם זאת הי' מכתת רגליו תמיד עבור פדיון שבויים וקירוב רחוקים וכו', דרכו היתה עבודת ה' בשמחה ובריקודים. ותלמידו הרה"ק בעל "עטרת צבי" מזידיטשוב העיד עליו את הפסוק: "בים דרךך ושבילך במים רבים ועקבותיך לא נודעו".

הרה"ק רבי משה לייב מסאסוב זי"ע נתבקש לשיבה של מעלה ביום ד' שבט תקס"ז בן ס"ב שנה, ומנו"כ בסאסוב. השאיר אחריו בנו מ"מ הרה"צ רבי יקותיאל שמעלקא מסאסוב, בתו הצדקת מרת פסיה לאה ע"ה אשת הרה"ק רבי דוד הגר מזאבלטוב זי"ע בעל "צמח דוד" (בן הרה"ק רבי מנחם מענדיל מקאסוב זי"ע בעל "אהבת שלום"), ובתו חיה טעמעריל ע"ה נפטרה על פניו, ונדפס ממנו ספר "חדושי הרמ"ל" ג"ח (בכרך אחד). "נחלת צבי" שבט תשנ"א, ע' ק"ח

שמעתי מק"ז הרה"ק רבי שלום אליעזר הי"ד מראצפערט שפעם אמר לו אביו ק"ז מרן ה"דברי חיים" מצאנז זי"ע שזוכר עוד את צורתו הקדושה של הרה"ק רבי משה לייב זי"ע מסאסוב, וכשהעיר לאביו שלכאורה לפי חשבון השנים הי' אז מרן הד"ח זי"ע ילד בן פחות משנה, ענה לו הד"ח שראה אותו כשהי' תינוק בן שמונה או תשעה חדשים, והוריו גרו אז בעיר טארניגראד, ויהי כאשר פרצה שריפה גדולה בעיר, ברחו כל המשפחה ונמלטו לעיר סאסוב הקרובה, וכשהגיעו לשם הי' בידי אמו שהחזיקה אותו, וראה אז את הרה"ק רבי משה לייב זי"ע שעמד שם וביד אחד החזיק כד של חלב, וביד השני כד של מים להחיות את נפשות הצמאים, ומני אז זוכר את צורתו הקדושה שנשארה חקוקה במוחו הטהור. כ"ק מרן אדמו"ר ה"ברך משה" מסאטמאר צוק"ל, "פרי תמרים", וישב תש"ס, ע' י"ח

שמעתי מפ"ק אדמו"ר (הרבי ר' בונם) מפרשיסחא ז"ל שסיפר איך שהרב מלענטשנא ז"ל שאל אותו בילדותו אם מכיר איזה צדיק שיהיה לו לב נשבר ושיהיה לבו שלם. ואמר לו שהכיר את הצדיק הגדול

ר"ר משה לייב מסאסוב זלה"ה והוא היה לו זו המדריגה ממש עכד"ק. הרה"ק רבי שמואל שינאווער זצ"ל, "רמתים צופים" ח"ב, דף מ"ח, אות ט'

כתב כ"ק אא"ו אדמו"ר (בעל "מנחת אלעזר" ממונקאטש) זי"ע בדברי תורה (מהדורא ו אות מז) "שמעתי מאבותינו זי"ע, כי זקניי הה"ק איש אלקים רבינו אוהב ישראל, מוה"ר רבי משה לייב מסאסוב זי"ע, היה נזהר להקדים שלום לכל אחד. ומספרים מזה מעשה נפלאה, כשהיה בבראד, ואין כאן מקומו להאריך". המעשה לה התכוון אא"ו זי"ע, היא מה שמספרים חסידים שפעם אחת היה הרבי ר' משה לייב זי"ע בעיר בראד והחסידים דשם היו מתנשאים בגודל קדושת רבם, ואמרו "שמעולם לא הקדימו שום אדם בנתינת שלום". והמתנגדים חרה להם, וטענו איך יודעים החסידים לספר מה שהיה "מעולם", ומניין להם ששום פעם לא הקדימו אדם בנתינת שלום. וכדרכם להכחיש גודל צדקת הצדיקים, שכרו איש, ויצוו אותו, שכשילך הרבי ר' משה לייב בבוקר למקוה, יטמין עצמו וילך אחריי בחשאי (שהרבי ר' משה לייב לא יראה אותו) ויצעק לו מאחרי גבו "צפרא טבא". ושוב לא יוכלו החסידים להתפאר שמעולם לא הקדים אדם את רבם בנתינת שלום. ושליחם עשה כן, החביא עצמו וצעד בשקט אחורי הרבי ר' משה לייב זי"ע, אך כשקרב עוד תוך כמה פסיעות אצלו, פתאום הסתובב הרבי ר' משה לייב ואמר לו "צפרא טבא צפרא טבא".

והנה בתחלה חשבתי שהמסופר בזה הוא ממעלת רוח הקודש של הרבי ר' משה לייב זי"ע. שוב התבוננתי שאינו כן, שהרי זה פשוט שהיו עיניו צופות למרחוק, ואין חידוש שהרגיש מה שהיה תוך ד' אמות אצלו. אך נראה שכוונת הסיפור היא לספר, שגופו הקדוש של הרבי ר' משה לייב זי"ע היה מזוכך כל כך, עד שכשנודמנה לו מצוה או מנהג טוב, היה הגוף פועל בעצמו לקיים המצוה [על דרך מש"כ כ"ק אא"ו בעל בני יששכר זי"ע (אגרא דפרקא אות רכב) עה"כ (בראשית כב, י) וישלח אברהם את ידו ויקח את המאכלת, ואכמ"ל].

וכן מספרים עוד על דרך הנ"ל, שהיו חסידיו של זקניי הקדוש הרבי ר' משה לייב זי"ע מתפארים שמעולם לא עבר עליו חצות לילה בשינה, ותמיד ממש היה נעור לומר תיקון חצות. והמתנגדים רצו להכחיש זאת, לכן עשו סעודת מצוה לכבוד חתן יתום, והזמינו את הרבי ר' משה לייב על החתונה, וכבדוהו לשנות יין ישן וחזק מאוד, וכדי לקיים מצות שמחת חתן וכלה לא מנע עצמו הרבי ר' משה לייב מלשתות, עד שנרדם משתיית היין. והיה כבר איזה רגעים קודם חצות, והוא עדיין ישן בתרדימה גדולה. וחשבו המתנגדים שמעתה יוכיחו שספורי החסידים הם גוזמאות. אך ממש בחצות לילה פתאום נתעורר אותו צדיק, והתחיל לומר תיקון חצות בבכיה ויללה כדרכו תמיד. ויהי אצלם לפלא. כ"ק מרן אדמו"ר ממונקאטש שליט"א, "עולת שבת" (ברוקלין תשנ"ו) ע' ר"ס

שמעתי מרבינו (הרה"ק בעל "מנחת אלעזר" ממונקאטש זצוק"ל) בעת שסיפר פעם אחת מעניני היסורים שקיבל על עצמו הקדוש הר' משה לייב מסאסוב זי"ע מידי שנה בשנה, שהתנהג בזה ממש כמבואר אצל התנא רבי אלעזר ברבי שמעון בבבא מציעא (דף פ"ד ע"ב) באורתא אמר להו אחיי ורעיי בואו, בצפרא אמר להו זילו מפני ביטול תורה וכו', עיין שם בגמרא. וכן בעת שרצה הקדוש הר' משה לייב לילך להתפלל אמר בזה הלשון "יסורים זיסע היצט לאזט מיך אופ איך זאל קענען דאווינען" [=יסורים מתוקים, כעת עזבו אותי שאוכל להתפלל]. ואחר התפלה כאשר שב לחדרו פנימה והניח את עצמו על המטה אמר "היצט יסורים זיסע קימט אהער" וכו' [=עכשיו יסורים מתוקים תחזרו אלי], עכל"ה. ובנו הרה"ק ר' שמעלקא בהיותו ילד צעיר כבן שש או שבע עם כל זה ידע והבין להשתתף בצער אביו הקדוש,

ופעם אחת שמע מאביו איך הוא קורא ומזמין את היסורים שיבואו עליו ושכן היה שהתחילו יסוריו הנוראים, ומזה נרעש ונפחד הילד מאוד, ואמר אבי אבי עכשיו הנני רואה שזהו, הכל מעשי ידיך ולמה לך כל אלה להצטער צער חנם ומוטב שלא לקרותם ולא לסבול מהן, ויגער בו אביו ופקדוהו שלא ירהב בנפשו לגלות הדבר לשום בן אדם בעולם, עכל"ה [ומובא בדברי תורה חלק ג' אות מ']. הרה"ח רבי יצחק אדלר ז"ל, "תולדות רבינו" (ברוקלין תשנ"ח) ע' רפ"ג

סיפר (הגה"צ רבי יעקב חזקיה גרינוואלד מפאפא זצ"ל, בעל ויגד יעקב) מהרה"ק ר' נפתלי ראפשיצער זי"ע שהיה מאוד משתוקק להכיר את גדולת ר' משה לייב סאסעווער זי"ע, ולבש עצמו כמו גוי והלך אצלו, אבל לא ראה כלום דבר פרטי אצלו אשר בשביל זה יקרא צדיק, רק שפעם אחת ראה שבאמצע הלילה הוא הולך ולוקט עצים וגם הוא לובש עצמו כמו גוי ודופק על פתחי עניים ושאל האם אין צריך להם עצים להסקה, ואם צריך נתן להם במתנה והלך, וגם בקע עצים קטנים, ובאמצע אמר עד כאן תיקון רחל מכאן ואילך תיקון לאה. מרשימות הגה"צ רבי יעקב יצחק ניימאן זצ"ל, רב דחסידי בעלזא במונטריאול, "שיחות קודש" (ברוקלין תשס"ג) ע' ט"ז

כשראה רבי משה ליב מסאסוב איש סובל יסורים, בנפש או בגוף, מיד השתתף בצערו ונעשה שותף לו עד שהיסורים נעשו שלו.

תמהו הבריות: - האין אפשר תמיד להשתתף בצערו של הוזלת, ולסבול כה הרבה?

החזיר להם רבי משה ליב: - מה פירוש "זולת"? מה פירוש "להשתתף"? הרי היסורים שלי הם, והאין לא אסבול אותם?... הרה"ח ר' יהודה לייב לוין ז"ל, "חסידי מספרים" (ירושלים תשל"ז) ח"א, ע' 137

דרך הרב הקדוש (הרמ"ל מסאסוב זי"ע) היה לרפאות חולים. וכמה ילדי ישראל אשר הוכו בשחין, הוא בידי הקדושים חפף אותם, ועשה להם רטיה. וכל זה מאהבתו לאחינו בני ישראל אהבה עזה. אין לספר ואין לשער גודל מדרגתו באהבת ישראל. עד שהיה אומר, האיש אשר לא יוכל למצוץ דמי המכות והשחין מילדי ישראל, הוא לא הגיע עוד לחצי אהבת ישראל. הגה"ח רבי מנחם מנדל בודק ז"ל, "נפשות חסידיו" (ירושלים תש"ס) ח"א, ע' קס"א

הרה"ק רבי משה לייב מסאסוב זי"ע"א, יגע פעם ביגיעה עצומה ועבודה גדולה להשיג קמח שמורה למצות ליל הסדר. כשנסע לביתו עם הקמח, החשיך היום, והוצרך ללון במשך הלילה בפונדק אחד. בהיותו שם, שמע כי התינוקות בוכים, ושאל לסיבת הבכי, וענו לו, שאין לאביהם פת לחם לתת להם. מיד לקח הרה"ק מסאסוב את הקמח, וציווה לאפות מזה עוגות (פלעצלעך) להילדים להשקיט את רעבונם.

[ואמר רבינו (הגה"צ רבי יודל) זי"ע"א בזה הלשון: "זו נקראת עבודה. במה שהכיר וידע, שכמו שיעשה נחת רוח להשי"ת באכילת המצות מקמח שמורה, כן יעשה נחת רוח להשי"ת במה שישקיט רעבון הילדים. וזו היתה כל מגמת הצדיקים, לעשות נחת רוח להבורא ב"ה, ולכן לא שם לב כלל על יגיעתו הגדולה להשיג הקמח למצות ליל הסדר."]. הגה"צ רבי יודל'י הורביץ מדזיקוב צוק"ל, מרשימות כ"ק מרן אדמו"ר מתולדות אברהם יצחק שליט"א, "זכרון יהודה" (ירושלים תשס"ג) עמ' ח'

כשבא רבי שמעון מירוסלב לרבי משה לייב מסאסוב, נכנס לחדרו ואמר: - שלום עליכם רבי ומורי.

החזיר לו רבי משה לייב: - הנח את "הרבי" ובוא עמי.

יצא רבי משה לייב, ורבי שמעון בעקבותיו, שרכו רגליהם לקצה העיר, שם, ליד ערימה של תבן סידר רבי משה לייב חבילה גדולה, חציה העמים על שכמו והיתר על שכמו של רבי שמעון. חזרו לביתו של רבי משה לייב, מלאו שקים עם התבן ושוב העמיסו את "המזרון" לביתה של יולדת עניה. רבי משה לייב נכנס לחדרה, סידר מטה מוצעת ליולדת, יצא את החדר ובפנים שוחקות פנה למלוה: - עליכם השלום, רבי שמעון... הרה"ח ר' יהודה לייב לוי ז"ל, "חסידים מספרים" (ירושלים תשל"ט) ח"א, ע' 154

פעם אחת, סיפר אדמו"ר (הרה"ק רבי דוד משה מטשורטקוב) זלה"ה מגודל אהבת ישראל שהיתה בו בהרה"ק הרבי רבי משה לייב מסאסוב, ואמר, מיין הארץ צוגייט אין מיר, פון רבי משה לייב סאסיווער'ס אהבת ישראל [לבי מתמוסס בקרבי מה"אהבת ישראל" של רבי משה לייב מסאסוב].

וסיפר אדמו"ר, שפעם אחת, בשעות הלילה, בעת ישב לשמוע בקשות ישראל, באה לפניו אשה אחת מרת נפש, ותשפוך את ליבה, על כל הצרות והתלאות הפוקדים אותה חדשים לבקרים. הרבי רבי משה לייב, מרוב אהבת ישראל שבערה בקרבו, לקח הדבר לליבו, והצטער צער רב, עד שלא היה מסוגל להמשיך בעבודתו הקדושה באמירת תיקון חצות ושאר עבודות כמנהגו.

כאשר האיר המזרח, יצא רבי משה לייב החוצה לשאוף אויר צח, לחזק ליבו. וכצאתו, ראה בעל עגלה בר ישראל עומד ומתקן עגלתו, ובידו אחת נותן זפת בין אופני העגלה, ובידו השניה אוהז פת לחם ואוכל ממנו בתיאבון גדול. מיד נתמלא רבי משה לייב שמחה גדולה, כי הנה יהודי מרוצה, ושמח באכילתו, ושמחה זו גרמה לו שנתיישבה עליו דעתו, וחזרו אליו המוחין עד שהיה יכול לחזור לעבוד עבודת הקודש כמנהגו.

כאשר סיים אדמו"ר זלה"ה לספר המעשה. הוסיף ואמר, רבי משה לייב לא חשב "צו האט ער יא געוואשן נעגל וואסער, צו האט ער יא געדאווענט צו נישט", כי בראותו יהודי האוכל פיתו בשמחה, די היה לו בזה להרגיע רוחו מהעגמת נפש שהיתה לו כל הלילה [רבי משה לייב לא חשב האם נטל הלה נטילת ידים, האם התפלל כבר אם לא, כי בראותו יהודי...]. "דברי דוד - טשורטקוב" (ירושלים תש"ס) ע' קס"ה

אמר (הרה"ק הרבי ר' העניך מאלכסנדר זי"ע) בשם הרבי ר' משה לייב סאסווער זצ"ל: כל איש שאין לו שתי שעות שלו בכל יום, אין הוא אדם. "חשבה לטובה" (ירושלים תש"ן) ע' קכ"ז

כ"ק אאמו"ר זצוק"ל היה אומר שהרה"ק ר' משה לייב מסאסוב זי"ע בכל ליל שבת קודש לפני קידוש היה הולך וסובב בכל בית המדרש לראות את האנשים שנמצאים שם ולא עשה קידוש עד שפעל בעצמו שהוא הכי נמוך מכל האנשים שהיו שם. ופעם אחת היה שם איש יהודי בעל עבירה גדול רח"ל רע לשמים ורע לבריות, ולא היה יכול לפעול בעצמו שהוא נמוך ממנו כי לא ראה בעצמו דבר שהיה הוא גרוע ממנו, וחשב הרבה עד שלבסוף פעל והחליט שאכן הוא נמוך ממנו, שאמר שאילו הייתי אני בעצמי במצב שכזה לא הייתי נכנס לבית המדרש ולא הייתי הולך לשולחנו של רבי, ואז עשה קידוש. כ"ק מרן אדמו"ר מלעלוב זצוק"ל, "אמרי קודש" (ירושלים תשס"א) ע' מ"ז

שמעתי מאאמו"ר (מרן האמרי יוסף) זצלה"ה, שסיפר שרבינו הקדוש מוה"ר משה לייב זצ"ל מסאסוב היה פעם אחת על חג הפסח בניקלשבורג אצל רבינו הקדוש מוה"ר שמואל שמעלקא זצ"ל, ובערב פסח קודם זמן שריפת חמץ קרא רבינו הקדוש הרמ"ל את המשמש של רבינו הקדוש מהרש"ש שילך עמו בכל עיר ניקלשבורג להראות לו כל מקום שדר שם ישראל, וביני ביני היה רוצה הרה"ק מוה"ר שמואל

שמעלקא לשרוף החמץ, והיה צריך להמשימש והוא לא היה שם, והקפיד על זה, וכאשר בא שאלוהו: 'היכן היית', והשיב, שהפאללאק מסאסוב משכו שילך עמו בכל העיר להראות לו מקום דירת ישראל, ואמר הר"ר שמעלקא בזה"ל: 'תיקן גדול תיקן אותך צדיק, בודאי לא יהיה שם שום עבירות חמורות באותו השנה' עכ"ל, זי"ע ועכ"א. (חקל יצחק, מקץ) הרה"ק רבי יצחק אייזיק מספינקא זצוק"ל, "מעשה אבות" (ברוקלין תשס"ב) עמ' מ'

סיפר לי (אאמו"ר מרן האמרי יוסף זי"ע) עובדא שהיה אצל רבינו הקדוש הרבי משה לייב מסאסוב זצ"ל שהלך לבקר את החולה שהיתה מחלתו אנושה ר"ל, ודיבר על לבו שבודאי יעזור לו השי"ת, אולם החולה בכה מאד ולא האמין לו כי היה יודע שהוא בסכנה ר"ל. וכשראה הרבי ר' משה לייב שהפנו לבו מלהאמין לו, אזי אמר הנני נשבע לך שבודאי תתרפא, ואז נעשה החולה כבריה חדשה והאמין לו, אבל לא היו ימים מועטים עד ששבק חיים לכל חי, והיה רעש בהעיר על שבועת הרבי ר' משה לייב, ושאלו אותו על זה, והשיב שגם הוא היה יודע שכן יהיה, אמנם ראה שגם באלו הימים שיש לו עוד לחיות, חיי אדם חיים מרוב פחדו, ומצינו בשולחן ערוך (או"ח סי' שכ"ט ס"ד) שאפילו על חיי שעה מחללין את השבת, על כן נשבע לו להחיותו חיי שעה, וסיים בזה הלשון: 'א כפרה משה לייב'ס עולם הבא, אבי א יוד מחיה צו זיין' עכ"ד הק'. (הקדמת חקל יצחק, מאמר ח, י). הרה"ק רבי יצחק אייזיק מספינקא זצוק"ל, "מעשה אבות" (ברוקלין תשס"ב) ע' ל"ט

פעם היה מעשה עם הרה"ק ר' משה ליב סאסובער זי"ע, שכידוע היה עוסק הרבה במצות פדיון שבויים: בימים ההם היה פריץ שהיה הבעה"ב של כמה בתים שבהם גרו יהודים, ואם לא היה להם מעות לשלם השכירות היה מענה אותם. ופעם אחת היה מעשה שאחד לא היה לו לשלם השכירות, ולקח הפריץ היהודי ומשפחתו וקשרום לעגלה שלו, ורכב עם אשתו והילד שלו על העגלה והיהודים היו נגררים על הארץ, ועשה זה בכדי שילמדו לקח וישלמו דמי השכירות.

ופתאום יצא ר' משה ליב סאסובער זי"ע מהיער, והיה בעל צורה, והפריץ היה לו יראת הכבוד ממנו, וכשראה אותו הפסיק את הסוסים. ורבי משה לייב סאסובער זי"ע עלה על העגלה והתחיל לשבח את הילד הגוי בפני הפריץ ואשתו שהוא ילד יפה עד למאוד, והתחיל לנשק אותו ולחבבו, ואמר להפריץ שאין זה נאה שהילד שלו יראה היאך יהודים אלו נגררים על הארץ, שהוא ילד נעים ויפה כ"כ שמעשה כזה יכול לצער אותו, וטוב יהיה אם יתירם מהעגלה וילכו להם, וכך הוה. וזה היה בערב שבת, וכשבא לביהמ"ד בליל שב"ק להתפלל ולומר לכו נרננה, חלש דעתו ואמר היאך אוכל לדבר לפני ה' בשפתים אלו שנשקו ילד שקץ טמא, עד שראה מש"כ, באו נשתחוה ונכרעה נברכה לפני ה' עושנו, ונזכר מש"כ בפרק שירה שזהו השירה של הכלבים (וכמדובר פעם בזה), אז אמר, אם הכלבים יכולים לומר שירה, הגם שהכלבים עזי נפש הם כמ"ש והכלבים עזי נפש, יכולני ג"כ לומר שירות ותשבחות לפני ה', ע"כ.

הגה"צ רבי משה וואלפסון שליט"א, משגיח ישיבת תורה ודעת, "אמונת עתיד" (ברוקלין תש"ס) ע' פ"א

הרה"ק רבי משה לייב נסע פעם בענין פדיון שבויים יחד עם הרה"ק רבי ישראל מפיקוב - בן הרה"ק מבארדיטשוב, והיו אז ימי החורף והקור, וכשהחשיך היום נכנסו ללון באכסניא ושם הציעו להם מיטות בחדר ישן מט ליפול שתקרתו היתה סדוקה, והסיקו להם את החדר וכשהתחמם במקצת נפלו חתיכות כפור על משכבם, והרה"ק מפיקוב הצטער מאד כי לא היה רגיל בזה.

בכדי לשמחו חישוב לו הרה"ק רבי משה לייב שלש עשרה סיבות שיש לשמוח בגללם - שהרי אילו היה לו מכה על צד ימינו לא היה יכול לשכב על צד זה, וכן אם היה לו מכה גם בצד שמאלו לא היה יכול לשכב בצד זה, ועוד שלישית - שאילו היתה לו מכה בגבו הרי לא היה יכול לשכב גם על גבו, וכך מנה לו שלשה עשר הדברים עד שהתחיל רבי ישראל לשמוח מאד וקמו שניהם לרקוד מרוב שמחה. הרה"ק רבי מרדכי חיים מסלונים זצוק"ל, "מאמר מרדכי" (ירושלים תשס"ב) ח"ב, ע' קי"ז

פ"א סיפר (הרה"ק הרבי ר' בונם מפרשיסחא זי"ע) איך שהיה בילדותו אצל הרה"ק ר' משה לייב מק"ק סאסוב ז"ל. ואמר לו (הרה"ק מסאסוב) ד"ת בהלכה עפ"י דקדוק בהרא"ש שמקדים בהלכותיו את המאוחר וע"ז אמר לי פשט. ואחר אמרו אמר לו הרה"ק רמ"ל הנ"ל. תוכל להבין כי לא בכוונה עיינתי לתרץ דבר זה כי דקדוק קל הוא ולא הרגשתי בו כלל. אך שהשכל של התירוץ הנ"ל עלה בדעתי בלמדי הלכה ודבר חכמה הוא. ובקשתי איזה דקדוק לתלות בו השכל הנ"ל ולא מצאתי רק דקדוק הלז ותליתי בו השכל הנ"ל. כך תדע בני כי הרמב"ם ז"ל שחיבר הס' מורה נבוכים לא הקשה מקודם הקושיות ואח"כ חקר לתרץ הקושיות חלילה. שא"כ קודם שמצא התירוץ אף כמעט כמו רגע ח"ו היה נפרד מדביקותו ממש ומקדושת ישראל. אלא בוודאי שכל החכמות והשכליות היה אצלו ולא היה שם קושיא ח"ו בדעתו אפי' רגע אחת רק שהיה פורח לעילא בהשגתו הגדולה. אך היה רצונו לזכות את בני דורו ולהודיע להם הדעת הוצרך להודיע מה שמתורץ בזה הקושיות. ועתה מי שלומד הספר מורה נבוכים כסדר אז לומד תחלה הקושיות אח"כ התירוץ. ונמצא הרגע זו של הקושיא קודם שיודע התירוץ הרגע זו אינו יהודי ועתה בני הבן זאת. ומאז לא למדתי בס' המורה נבוכים כסדר. ובודאי היה לומד התירוצים והשכליות קודם הקושיא. הרה"ק רבי שמואל שינאווער זצ"ל, "רמתים צופים" דף ס"ד, אות כ"ה

פעם אחת, היה אדמו"ר הקה"ט (רבי דוד משה מטשורטקוב) זי"ע מספר מהרה"ק הרבי רבי משה לייב מסאסוב זי"ע, וממידת פדיון שבויים שלו.

וסיפר אדמו"ר זלה"ה, שהרה"ק מסאסוב שהה פעם שבע שנים תמימות בניקלשבורג, שם יצק מים ולמד סתרי תורה מפי הרה"ק הרבי רבי שמעלקא מניקלשבורג זי"ע. ואחרי כלות שבעת השנים, קרא לו רבו הרה"ק רבי שמעלקע, והורה לו לחזור לביתו, ונתן בידו צידה לדרך, כיכר לחם אחד ודינר זהב ובגד לבן הנקרא חלאט, וישלחו לביתו לשלום.

נטל רבי משה לייב את הדברים בידו, ויצא לדרך לשוב לביתו, אחר שנעדר משם שנים רבות כל כך. ובהיותו בדרך, שמע לפתע קול בכי מר, הלך רבי משה לייב אחר הקול להציל את הבוכה מצרתו, עד שהגיע לבית אחד, וראה שם יהודי אחד אסור במשמר במרתף הבית, והאיש זועק ובוכה על מר גורלו.

נכמרו רחמיו עליו, וישאל אותו, מפני מה אתה אסור בבית זה. הסיח האיש את לבו לפניו, על הצרה אשר באה עליו, כי הוא היה חוכר את הפונדק בכפר, זה כמה שנים, ובשנים האחרונות לא עלה מסחרו יפה, ולא היה לו מאין לתת דמי החכירה לאדון הכפר. ובמשך הזמן גדל חובו עד שעכשיו הוא חייב להאדון סך שלוש מאות רובל כסף, ולכן נתנו האדון במרתף זה, לישב במאסר עד אשר ימציא לו את המעות.

תיכף הוציא רבי משה לייב מסאסוב את פת הלחם אשר נתן לו רבו מניקלשבורג, וזרק אותו מבעד החלון, למען יוכל האיש להחיות את נפשו קמעא. וירץ מהר אל האדון, לדבר עמו אודות היהודי. ובבואו לפניו, רצה לתת לו את דינר הזהב שנתן לו הר"ר שמעלקע תמורת חובו של היהודי, אך האדון סירב לזה,

כי איך יפטור חוב של שלש מאות רובל כסף בדינר אחד. ואף אחר שהפציר בו רבי משה לייב, לא רצה לשמוע מזה והוצרך לילך משם בפחי נפש.

אך לא איש כרבי משה לייב יעזוב את השבוי לנפשו, ומגודל רחמיו על היהודי המתענה בבית האסורים לא היה יכול להתאפק, וירץ שנית אל האדון, לדבר על לבו, שיקבל את דינר הזהב בחובו של האיש.

כיון שראה אותו האדון, שהוא חוזר עוד הפעם לבקש על נפש היהודי, קצף עליו מאד על אשר הוא מטרידו בהפצרותיו, וימלא עליו זעם וחימה. ויורה למשרתיו להשליכו אל בית הכלבים, למען ישסעוהו הכלבים בשיניהם ויאכלו את בשרו, עד בלתי השאיר ממנו כי אם גל של עצמות ר"ל.

עשו המשרתים כמצוותו, וישליכו את הרה"ק מסאסוב אל בית הכלבים, אך לגודל הפלא, לא חרץ כלב לשונו ולא עשו לו מאומה. וכראות האדון שהכלבים אינם מזיקים לו, ציוה להוציאו משם, ולהוליכו אל גן החיות אשר לו, להשליכו לפני החיות הטורפות, כי שם, בוודאי לא ימלט מגור דין מוות. וכראות רבי משה לייב גודל הסכנה הנשקפת לו, נתעטף בבגד הלבן אשר נתן לו רבי שמעלקע, והלך אל החיות בבטחון גמור שלא יזיקו לו. וכך הוה, כי כל החיות ברחו ממנו, ולא הזיקו לו מאומה.

כיון שראה האדון עד היכן הדברים מגיעים, אמר בליבו, אכן איש אלקים קדוש הוא היהודי הזה. וימלא חרדת כבוד מפניו. וילך ברגליו לפתוח בעצמו את דלת המרתף, ויוציא את המוכסן היהודי לחפשי, וישלחהו לביתו לשלום.

אחר שסיפר אדמו"ר (רבי דוד משה מטשורטקוב) זלה"ה את המעשה הנ"ל הפטיר ואמר, וואו נעמט מען היינט אזוי א חאלאט [איפה מוצאים היום כזה מין מלבוש]. [דברי דוד - טשורטקוב (ירושלים תש"ס) ע' קס"ו]

מסופר מהרה"ק ר' משה לייב מסאסוב זי"ע, שפעם אחת בערב שבת קודש ביקש מאברך שיקנה לו כוס תה, וכן ביקש ממנו כמה פעמים, עד שלבסוף הבטיחו שיתעשר. וביום ראשון ציוה לו הרה"ק שילך לקנות איזה ישוב בלוסטאציא, אך לא היה לאברך פרוטה בכיסו, וסיבב הקב"ה ובא כומר אחד ועשה עמו שותפות ונתן לו את כל הכסף ובתנאי שלא יודע איניש מזה, כי ע"פ נימוסיהם אסור לכומר לסחור, וכשרק יצא הכומר עם פתקא מהיהודי על קבלת הסכום הנ"ל ועם ההסכם, נפל ארצה ברחוב העיר כפגר מובס, ויבהילו לרופאים ויאמרו שמת מיתה מסוכנת שאסור אפילו לפשוט מלבושיו ומוכרחים לקברו עם המלבושים, וכן היה ולא נודע לשום נברא מהשותפות שנעשה וכך נתעשר היהודי. הרה"ה רבי מנחם מנדל גפנר זצ"ל, [פרדס מנחם (ירושלים תש"ס) ע' קמ"ט]

סיפר לי הרה"ה ר' אברהם שמואל וויזענפעלד נ"י, ששמע מהרה"ק ר' שמעון'לי מזשעליכאו זצ"ל, שפעם אחת הגיע הרה"ק ר' משה לייב מסאסוב זצ"ל לכפר אחד בערב שבת קודש קודם הזמן, וראה את היהודי בעל בית המזיגה (קרעטשמער) מחלק יין שרף להנכרים, ולא ניכר כלל שעוד מעט יהי' שבת. אמר הרה"ק רמ"ל להאיש, הלא עוד מעט והנה השבת מתקרב. אמר לו בעל בית המזיגה, מה אעשה, הלא רצונם לקנות יי"ש, אמר הרה"ק בשפה הפולנית ובמתנות להנכרים שיעזבו את הקרעטשמע, וכן עשו. הרה"ק מסאסוב נשאר שם על שב"ק והסביר לו מקדושת יום השבת ושאסור לעשות מלאכה.

לשבת האחרת בא הרה"ק עוד הפעם כמה שעות קודם הזמן, וגם אז אמר להנכרים שיעזבו את בית המזיגה, ובשבת השלישית כבר סגר הבעה"ב בעצמו את הקרעטשמע, ובראות הנכרים שאין כאן יי"ש בשבת, חרה להם הדבר והלכו לכפר אחר לקנות שם יי"ש.

כשנודע הדבר למושל הכפר (הפריץ) שלח לקרוא להאיש שיבוא אליו, ושאל אותו למה סגר את בית המזיגה בשבת, והמשיך, באמת הייתי זורק אותך מן הכפר, אבל היות שהנך מתנהג אתי בנאמנות לא אעשה כזאת, אבל הגידה לי מדוע סגרת את הקרעטשמע. סיפר לו בעל בית המזיגה, שאיש אחד בא אליו והסביר לו אודות השבת על כן החליט לסגור את בית המזיגה. אמר לו הפריץ, יהודי זה שאמר לך אודות השבת, יחלל גם כן את השבת (ח"ו) עבור מעות. אמר לו בעל בית המזיגה, אם האיש הזה יחלל שבת תוכל להרגני, ואמר לו הפריץ, לא אהרוג אותך, רק אצוה להכותך.

ויהי לשבעת הימים הלך הפריץ על הדרך שידע שהרה"ק ר' משה לייב יעבור דרך שם, ופיזר כמה אדומים (רענדלעך) והחביא את עצמו תחת איזה אילן לראות איך יפול דבר. לאחר קצת זמן ראה את הרה"ק עובר דרך שם, וכשהרגיש בהרענדלעך, נעצר אצל הרענדל הראשון, והסתכל עליו ואחר כך התעמק במחשבתו. אחר כך הלך משם, וכשהגיע להרענדל האחרון עמד עוד הפעם, והסתכל גם כן וחשב כנ"ל. אחר כך חזר להרענדל הראשון ועצר עוד הפעם, וכן הלך אנה ואנה, הסתכל וחשב, הסתכל וחשב, עד שהסתכל למעלה לשמים במשך זמן, ואחר כך הלך משם במרוצה, והמשיך בדרכו.

הפריץ אסף את המעות והלך לדרכו, וכשבא לביתו שלח הפריץ לקרוא לבעל בית המזיגה, והודה לו שנצחו, כי היהודי לא חילל את השבת, אבל אמר, רצוני לדבר אתו. ואמר בעל בית המזיגה להרה"ק ר' משה לייב שהפריץ רוצה לדבר אליו, אמנם הוא אינו צריך לבוא אליו, ואף אם הפריץ יכעוס עליו מוכן הוא לקבל כל מה שיעשה לו הפריץ. אמר לו הרה"ק, אינני מפחד ממנו, ואלך אליו. כן עשה, הלך אליו, וכשנכנס לבית הפריץ שאל אותו, שיגיד לו אם ידע מה שהי' בינו ובין בעל בית המזיגה. אמר הרה"ק לא, שאל אותו, מה חשבת אודות הרענדלעך? שאחד אבד אותם, או שאחד הניח אותם על הקרקע בכוונה?

אמר לו הרה"ק, חשבתי שהמעות נאבדו מבעליהם, ושאל אותו הפריץ, מדוע הסתכל על הרענדלעך ומה חשב בעת שהלך אנה ואנה. ענה לו הרה"ק, הנני עוסק בפדיון שבויים, וכשראיתי את הרענדלעך חשבתי אולי כדאי לקחתם, דהרי בשביל פדיון שבויים מותר לחלל שבת, וצריכין מעות לזה, על כן רציתי לקחת את הרענדלעך עבור פדיון שבויים שיזדמן לי, ולכן הסתכלתי על הרענדלעך. אמנם נמלכתי שזה מעשה היצר דהרי עתה עדיין לא נזדמנה לי איזה פדיון שבויים, ושבת היום ואסור לקחת את המעות, על כן הלכתי לדרכי. כשגמר הרה"ק לספר, צעק הפריץ, הנני מאמין לך [איך גלייב דיר], שהקירות רעדו.

אחר כך אמר הרה"ק ר' משה לייב להפריץ, הנך רואה שיש לנו בורא גדול, כי חשבתי לקחת את המעות עבור פדיון שבויים, ואלמלא לקחתי את הכסף, הי' בעל בית המזיגה נשלך על ידי להבור. הרה"ג ר' ישראל חיים אשרי שליט"א, "שיח זקנים" (ברוקלין תש"ס) ח"ג, עמ' ל'

הסתובב רבי משה לייב מסאסוב בערים לקבץ לצרכי צדקה ומאומה לא השיג...

אמר: - ביטול תורה יש כאן, ומעות אין כאן, משמע שעלי לחזור לביתי.

ארז את חפציו והנה שומע שיהודי נאסר על דבר גניבה. אמר: - אשחרר את האסיר ואשוב לביתי.

עמל ושיחרר את הגנב מבית הסוהר, בדרך מבית הסוהר פנה לגנב ואמר: - רואה אתה, היכו אותך, ביזו אותך, אסרו אותך והכל לקחו ממך, חדל לך ממעשים אלו.

צחק הגנב ואמר: אם פעם לא עלה הדבר בידי, כלום לא אנסה שנית?...

שמע רבי משה לייב, ודרש קל וחומר לעצמו: - לא יהיה כח הגניבה גדול מכח הצדקה, אם הגנב מנסה שנית - אנסה גם אני...

ולא חזר לביתו... הרה"ח ר' יהודה לייב לוין ז"ל, "חסידים מספרים" (ירושלים תשל"ט) ח"א, ע' 90

מעשה שהיה בכפר אחד אשה מקשה לילד. ושלחו שליח מיוחד להרב הצדיק לסאסוב לבקש רחמים בעדה. והאיש ההוא לא הכיר את הצדיק ולא ידעו. ויסע ויבא בלילה בשעה שניה אחר חצות, ולא ידע איפה ילך, כי חשיכה גדולה היא. וירא מרחוק בית אחד ונר דולק שם. וילך עד הבית ההוא. וזה היה בית הרב הקדוש. כי כבר היה ער מחצות הלילה. ויקרא האורח לאשר בבית לפתוח לו. ויפתח לו הרב הצדיק וקדוש. וישאלוהו האיש היש פה אכסניא מקום ללון, ויענהו כן. ויאספהו אל הבית. ונתן לו מעט יין שרף להחיות נפשו.

וישאלוהו מה מעשהו. וישב לו כי הנהו שליח מכפר אחד מאשה מקשה לילד. וצריך לילך להרב הצדיק מסאסוב. וישיבהו הרה"ק עתה הוא לילה בשעה שנים אחר חצות. לא תוכל לילך עתה, כי בכל מקום החושך יכסה ארץ. בבוקר השכם אנכי אוליכך שמה, ואני אדבר בעדך, כי חשוב אני בעיניו. ספר נא לי משאלותך, שמה ושם אמה. ויגד לו הכל.

וימהר הרב הקדוש אל מקום אשר יש שם תבשילין ולחם, והביא לפניו לחם ותבשיל לאכול. ויפצר בו ויאכל. אחרי כן הראה לו מיטה להנפש מעט. וישכב וירדם מעמל הדרך והתלאה. הבוקר אור וייקץ משנתו, ויצר לו מאוד, ויאמר שולחתי הנה לילך להרב הצדיק דפה, ואני מעלתי בשליחותי, כי אכלתי ושתיתי, גם שינה לא מנעתי מעיני. ויאמר לו הרב הקדוש: הרב דפה אמר לי כי כבר ילדה זכר למזל טוב. לך לשלום ובשר לקרוביה כי ילדה בן זכר בשלום. ויקם האורח וילך מבית הרב, בלא דעת מה היה אתו. וכאשר בא בחוץ, נודע לו כי היה בבית הרב הקדוש, וכי הרב ז"ל בעצמו נטפל אליו לשרתו, לקיים הכנסת אורחים כהוגן. הגה"ח רבי מנחם מנדל בודק ז"ל, "נפשות חסידיו" (ירושלים תש"ס) ח"א, ע' קנ"ט

אדמו"ר הרה"ק רבי דוד מטשורטקוב זי"ע סיפר פעם מהרה"ק רבי משה לייב מסאסוב. שפעם אחת, בימות החורף הקשים, כשכל הדרכים בחזקת סכנה שלגים וקור, נודמן לו איזה ענין של פדיון שבויים. וכדרכו בקודש, יצא תיכף לדרכו לאסוף מעות לפדות היהודי הלז משביו. והנה, בהיותו בדרך, גברו הקור והשלגים מאד, עד שהיה בסכנה גדולה, ובזכרו מאמר חז"ל הכל בידי שמים חוץ מצינים ופחים (כתובות ל.), נתעצב מאד, והיה מפחד שמה יסב לו הקור נזק, אך תיכף חיזק את עצמו, שבמותו ישמח מאד עם אבותיו הק' בגן עדן. ומחשבה זו עוררה בו שמחה עצומה ונהפך ליבו מיגון לשמחה גדולה. ושמחה זו עוררה ישועתו, כי סיבבו מן השמים שעברו שם אנשים, ובאו לעזרתו, עד שהגיע למחוז חפצו לשלום. "דברי דוד - טשורטקוב" (ירושלים תש"ס) עמ' ק'

פעם אחת הגיע הרה"ק מרוז'ין זי"ע לעיר סאסוב, והתענין האם נמצא עדיין יהודי מקומי שהכיר את הרה"ק רבי משה לייב זי"ע. השיבו לו כי יהודי שהכירו כבר אינו בנמצא, אבל גוי אחד דר בסאסוב שזכה לראותו.

הלך הרבי אל הגוי ושאל אותו: "האם הכרת את הרבי היהודי של סאסוב?" השיב הגוי "הן". שאל אותו הרוז'נער, מהיכן הכירו? והשיב הגוי הזקן: "אספר לכם סיפור:

"בהיותי ילד קטן, היה לאבי בית מרוח. אנשים רבים התארחו בבית המרוח בכל עת הגיעם לסאסוב. את הסוסים הניחו באורווה, ובעצמם נכנסו לפונדק להיטיב לבם במאכל ובמשתה. פעם אחת ביקשני אבי להשגיח על סוסי האורחים. כשנכנסתי לאורווה להשגיח על הסוסים, הגיע לפתע יהודי אחד, והוציא את כל הסוסים מן האורווה... התחלתי לבכות ולצעוק, כי יראתי שאם אבי יראה כי הסוסים נלקחו יענישני קשות. כעבור זמן מה נכנס אבי לאורווה. בהבחנינו כי אני יושב ובוכה תמרורים, שאל לסיבת בכי. סיפרתי לו על היהודי שבא והוציא את הסוסים. אבי חיך והרגיע אותי: 'אל תצטער, שום רע לא יאונה לסוסים. האיש שהוציאם הוא הרבי היהודי. הוא יודע כי בעלי הסוסים נכנסים לפונדק, אוכלים וסובאים ושוכחים את הבהמות העלובות באורווה. ועל כן הוא בא, הרבי היהודי, וברחמיו מוביל הוא את הסוסים הצמאים אל המים להרוות צמאונם. אל דאגה, הרבי יחזירם מיד.

כששמע הרוז'נער את הסיפור נענה ואמר: "בשלמא לעשות טובה ולרחם על ישראל, אבל רחמנות כזאת על בעלי חיים?!..." הגה"צ רבי אלי' רוט זצ"ל, "איש חסיד היה" (ירושלים תשס"ב) ע' תט"ו

השעה מאוחרת, אחרי חצות. בחדרו ישב רבי משה לייב מסאסוב שקוע בלימודו, ואור קלוש של מנורה רעועה האיר את הספר שלפניו.

לפתע נשמעו דפיקות בדלת, איכר, שיכור כלוט, עומד בחוץ ומנחית מהלומות על הדלת. קר לי ובמיטה חמה חשקה נפשי, אמר.

- האין מעיז השיכור, מה לו ולביתי? הרהר רבי משה לייב. ומיד אמר לעצמו: - ולמעשה, מה לו לזה בעולמו של הקב"ה? ואם הבורא מתרצה לו, מדוע אסרב אני? קם ופתח את הדלת, והציע לו מיטה... הרה"ח רבי יהודה ליב לוין ז"ל, "חסידים מספרים" ח"א, ע' 85, אות רנ"א

אחד התאונן לפני הרה"ק רבי משה לייב מסאסוב זי"ע על צרותיו ודאגותיו שמעיקים עליו עד שאינו יכול להיות בשמחה בשום אופן. והראה לו הרה"ק ברגליו כמה פצעים וחבורות יש לו שמסבים לו יסורים קשים ומרים. ועם כל זה - אמר לו הרה"ק, ראה נא האין משה לייב נראה, שהיה נראה כאיש בריא ובעל בשר, שכשאני משכים בבוקר ומברך "שלא עשני גוי" הריני משמין ממש משמחת היותי יהודי. הרה"ק רבי מרדכי חיים מסלונים זצוק"ל, "מאמר מרדכי" (ירושלים תשס"ב) ח"ב, ע' קי"ט

היה דרכו בקודש (של הרה"ק רבי משה לייב מסאסוב זי"ע) לנסוע כמה פרסאות להכניס ילדים בבריתו של אברהם אבינו כידוע, והיה מוהל נפלא נודע בשערים, ופעם אחת קיבל על עצמו יסורים בעד כלל ישראל (כנודע גם בזה דרכו בקודש במסירות נפש), ואז נעשה גופו הקדוש מלא אבעבועות מכף רגל ועד ראש וסבל יסורים נוראים לאין שיעור, אבל עבור שהיה רצונו שלא יפריעו אותו היסורים ממצוה גדולה וחשובה להכניס ילדים בבריתו של אברהם אבינו, על כן התנה שג' אצבעותיו על יד ימינו (היינו האגודל ושנים הסמוכים). ישארו נקי בלתי שום מחלה ונגע כדי שיוכל להיות מוהל ולעשות החיתוך והפריעה כמובן, וכן היה שגם במשך העת שסבל יסוריו והיה כל גופו הקדוש מלא נגעים עם כל זה ג' אצבעותיו הנ"ל היו נקיים לגמרי הכל לפי תנאו. הרה"ק בעל "מנחת אלעזר" ממונקאטש זצוק"ל, "תולדות רבינו" (ברוקלין

תשנ"ח) ע' רפ"ג

שיכור העיר נכנס לרבי משה לייב מסאסוב, שהה רגע, ויצא בכיס מלא כסף. נכנסו חסידים לרבי משה לייב, ושאלוהו: - היתכן, לבן בליעל זה נותנים כסף? השיב רבי משה לייב: - אני לא אוכל להיות בררן ולא לתת כסף לאיש שסורו רע, בשעה שהבורא אינו בררן, ונותן כסף גם לאיש כמוני... הרה"ח ר' יהודה לייב לוינ' ז"ל, "חסידים מספרים" (ירושלים תשל"ט) ח"א, ע' 74

סיפור נפלא מהרב הקדוש איש האלקים רבי משה לייב מסאסוב זי"ע, סיפר הרב הצדיק מוהר"ר פייוויש מבאלשוועץ ז"ל, וכה היו דבריו: אנכי שמשתי כל צרכי את מורי ורבי הקדוש מוהר"ר אלימלך ז"ל בעהמ"ח ספר נועם אלימלך, עד כי הגעתי לעת זקנתי. ויהי כי שבתי וזקנתי, ומורי ורבי הקדוש עלה לג"ע העליון, ונשארתי באין מורה ומנהל, עלה על מחשבתי כי אסע לסאסוב אל משכן קודש הרב הצדיק מסאסוב.

ויהי כי בא זאת על רעיוני. ויבא גם השטן בתוכם. ויאמר אלי לא נאה לצדיק כמוך לכתת רגליך לפני איש אחר, אחרי מות רבך הקדוש. והבנתי כי דברי השטן המסית המה. לכן לא הטייתי אוזן לדברים אלה. אחרי כן אמר לי המסית, זקן אתה ורפה כח, והקור גדול, וכל הדרכים בחזקת סכנה, אל תמהר לעבור דרך. וגם בזאת לא שמעתי לקולו. ונסעתי בחורף בעת הקור הגדול. ובדרך נכנס ספק בלבי, אולי אין הרה"ק רבי משה לייב בביתו. כי היה דרכו ליסע למקומות אחרים, מטעמים שונים. והספק הזה העציב את רוחי, כי לא יכולתי לסבול הקרירות הגדולה אשר היתה אז. וחשבתי אולי כל התלאה הזאת בחנם. כי אין הצדיק בביתו.

בזמן ההוא היה הרב הצדיק עמודא דנהורא מו"ה צבי מזידיטשוב ז"ל במחנה הרה"ק בסאסוב. פתאום קרא אותו רבו הצדיק ויאמר לו: סע לביתך ברגע הזה. ויבקש הרה"ק מהר"צ מלפניו כי יתעכב שמה עד אחרי עבור הקרירות הגדולה. ולא הניחו. והלך בעצמו ושכר לו עגלה ונסע משם, עד בואו באם הדרך. וירא מרחוק עגלה אחת מתגוללת בשלג, כי נהפכה מחמת כי הדרך היה רע עד למאוד.

והנה בעגלה ההיא היה הרב הצדיק מוהר"ר פייוויש מבאלשוועץ. ואז נעצב מאוד הזקן ההוא מתלאותיו העצומים אשר מצאוהו. ויאנח מאוד, בחשבו כי כל התלאה בחנם. כי בוודאי לא יהיה הרה"ק מו"ה משה לייב בביתו. ויהי כראות הרב מהר"צ את העגלה מתגוללת בשלג, וידלג כאיל לעזור לאנשים מבני ישראל. ויהי כאשר בא קרוב אל העגלה, וירא כי הרב הקדוש מו"ה פייוויש מונח בשלג. ויקימהו ויתן לו שלום. וישאל הרב מהר"פ את הרב מהר"צ היש הצדיק מהרמ"ל בביתו. ויאמר הן.

ויספר הרב מהר"פ להרב מהר"צ את אשר עבר עליו, ודאגותיו. והרב מהר"צ סיפר להרב מהר"פ איך רבו הקדוש לחץ אותו ליסע מהר. ויבינו שניהם את מחשבתו הקדושה, כי נגלה להרב הנעשה עמו בדרך, לכן שלח לקראתו את תלמידו. ואז הסכים מהר"צ לחזור ולנסוע לסאסוב עם הרב מהר"פ. ויסעו שניהם יחדיו בשלום בחזרה לסאסוב.

ויהי כאשר בא הצדיק לסאסוב, וישמע כי באה אגרת מבארדיטשוב שהרה"ק מבארדיטשוב חלה מאוד. וכי הרה"ק מסאסוב ישא תפלה בעדו ויזכירהו תמיד. בפרט בשעת הריקודין בשבת קודש בלילה יזכרהו. ויכין הרב מהר"פ עצמו שיוכל לראות ענין הריקודין מה המה. ויהי בש"ק בלילה לקח הרה"ק רמ"ל מנעלים חדשים יקרים מסאפיאן [-עור עזים], ונעל אותם והתחיל לרקוד. וסיפר הרב מהר"פ, כי הריקודין היו דברים של מעלה מאוד. בכל תנועה ותנועה היו יחודים נוראים ונפלאים, עד שנתמלא כל הבית כלו אורה. שכמעט כל הפמליא של מעלה רקדו עמו. דבר שאין השכל משיג כלל. הגה"ח רבי מנחם מנדל בודק ז"ל, "נפשות חסידיו" (ירושלים תש"ס) ח"א, ע' ק"ס

הרב הקדוש רבי משה לייב מסאסוב זי"ע היה בלבוב ונודע לו מגודל דחקותו ועוניו של הרב הקדוש רבי אורי מסטרליסק זצלה"ה שדר אז בלבוב והלך לבקרו, וכאשר בא אל בית הרב הקדוש מסטרליסק לא היה לו אפילו כסא ליתן להרב הקדוש רבי משה לייב לישב רק כסא אחד שהיה בן שלוש רגלים, והעמיד הרב הקדוש מסטרליסק את רגלו שיוכל הרב הקדוש רבי משה לייב לישב, וכאשר ישב שם גילה הרב הקדוש רבי משה לייב מלבוש העליון של הסטרליסקער זצלה"ה והביט בו ואמר בראיה בעלמא קני וכבר הגיע העת שיתגלה, ותיכף אחרי זה התחיל להתגלות ונעשה מפורסם. (מכתבי זקניי הגה"צ רבי מרדכי אריה הורוויץ אב"ד באנילה, מפי נכדו הרה"ג ר' אברהם יעקב בומבך שליט"א) הרה"ח ר' מרדכי אריה ברגר שליט"א, "אמרי קדוש" (נתניה תשס"א) ע' קצ"ח

[כתב לי הרה"ג המפורסם לשם ולתהלה מו"ה צבי יחזקאל מיכלזאהן [שליט"א] זצ"ל אבד"ק מפלונסק וכעת בווארשא.

בשם ה' ובעזרתו ית"ש ווארשא ו' ערב שבת קודש שמות תרפ"ט].

פעם אחת בא הרה"ק ר' ישכר בער מראדושיץ זי"ע בהיותו צעיר לימים אל הרה"ק ציס"ע מו"ה ר"ר משה לייב מסאסוב זי"ע להסתופף בצל קדושתו לשמוע לקח מפיו הקדוש, וכאשר נפרד מאתו ליסע לביתו, הנה דרכו בקודש של הרה"ק לעשות לוויה לכל אורח הבא אליו, וכן עשה להאורח הקדוש הזה, והנה האורח ההוא ברגליו הלך, ואמתחתו עם בגדי שבת וחפציו הפשיל לאחוריו על כתיפו, כי לא השיגה ידו לשכור לו עגלה לנסוע לביתו, וביקש את רבו הק' שיברכו גם בזה שיזמין לו השי"ת עגלה לביתו, כי קשה לו ללכת ברגליו ולשאת אמתחתו עליו, והנה דבר הרה"ק אליו לאמור.

רו"ל אמרו (ר"ה כו ע"ב) לא הוי ידעו רבנן מאי (תהלים נה כג) השלך על ה' יהבך וכו', ולכאורה הדבר הוא לפלא, איך רבותינו הקדושים אשר כל רו לא אניס להו הוצרכו ללמוד פירוש המקרא הזה מההוא טייעא. אך הענין הוא כך כי רבנן הללו בהיותם מתבוננים במדת הבטחון אשר דוד המלך ע"ה הזהיר אותנו עליו בזה הפסוק, היו מסופקים עד כמה צריך להיות בטחוננו חזק בבורא יתברך, כי יש בזה ב' אופנים, כגון על דרך משל בנידון שלפנינו שאתה צריך עגלה לנסוע לביתך, הנה אופן אחד מאופני הבטחון הוא שתבטח בשם ה', שיזמין לך עגלה נוסעת לנוכח דרכך ואתה תבקש את העגלון שיאסף אותך לתוך מרכבתו, והוא ימלא משאלתך, אולם יש עוד אופן אחר בבטחון יותר גדול מזה, דהיינו שהבטחון יהיה כל כך חזק שהשי"ת יזמין לך עגלה עוברת לפניך, ובלי תביעתך הנה הבעל עגלה בעצמו יאמר לך עלה על המרכבה. וזה ענין אמרם ז"ל לא הוי ידעו רבנן מאי השלך על ה' יהבך, עד שסיפר להם רבב"ח ואמר זימנא חדא הוה אזילנא באורחא בהדי ההוא טייעא וקא דרינא טונא, ואמר לי שקול יהבך ושדי אגמלאי, הנה ההוא טייעא מרצון עצמו אמר לי שאתן משאי על גמלו מבלי הקדמת מבוקשי אליו בזה, ולמדו מזה שהבטחון צריך להיות כל כך חזק וגדול כאופן השני שזכרתי, כה היו דברי הרה"ק ר' משה לייב מסאסוב אל הרה"ק ר' ישכר בער מראדושיץ.

ותפלת הרה"ק רמ"ל עשתה רושם ויהי טרם כלה לדבר וישאו עיניהם ויראו והנה עגלה עושה דרכה לעומת העיר אשר הרה"ק ר' ישכר בער דר בה ובבואה לפנייהם העמיד הבעל עגלה את הסוסים, וישאל את האורח הק' ר' ישכר בער לאמור אנא תלך, והשיב לו למקום פלוני, ויאמר אליו הלא אנכי גם כן נוסע שמה, עלה על המרכבה, ובא האות והמופת אשר דבר איש האלקים רמ"ל אליו. הגה"ח רבי ראובן חיים אלכסנדר צארניכע הי"ד, "נפלאות הסבא קדישא" (ירושלים תשס"ג) ח"ב, ע' קנ"ד

סיפר רבינו בעל מנחת אלעזר זי"ע:

פעם נסעו הגה"ק הרבי ר' משה לייב מסאסוב זי"ע והגה"ק בעל קדושת לוי מבארדיטשוב זי"ע מק"ק סאסוב לתוך יער בדרך, ולקחו עמם עוד איש אחד, וגם איזמל של מילה ויין לזלף וכיוצא צרכי מילה. בדרך מצאו תינוק אחד שהניחתו אמו מוטל כרוך בסדינים. אשר היא הלכה לה לקצור תבואה, והם [בית דין של ג'] מלו בחשאי את הילד לשם גירות. ונתנהו מיד לבית יתומים בק"ק בראד, וכתבו פיתקא בסוד שהוא גר צדק, ושיטבלוהו אחר כך לכשיגדל [בטח ראו קדושים אלו בילד זה נשמה יקרה ניצוץ גדול, ומסרו נפשם עליה לנסוע שם לגיורו].

הילד גדל ונעשה תלמיד חכם, ובמשך הזמן התחתן ונשא זיווגו המיועדת לו. הגה"ק מסאסוב זי"ע בא לחתונה, ואז גילה לו הדבר, ושמחו שמחה גדולה.

על אותו חתונה היו בעלי מנגנים בכלי זמר שונים, בתופים ובמחולות, והוטב מאוד בעיני הרבי ר' משה לייב זי"ע קול זמרתם בגודל המתיקות ונעימות. ואמר אז, כי מאוד ינהה אם ביום פטירתו ישוררו וינגנו מנגנים כזה.

עברו ימים ושנים, ופעם ביום ד' שבט נסעו בעלי מנגנים אלו בדרך, לבוא לאיזה מקום על שמחת נישואין שהיו מזומנים לשם. ברם, העבים נתקדרו וגשם שוטף ירד, ולא היו ביכולת לכוון הדרך כראוי. הסוסים גיררו את המרכבה, אבל לא ידעו אם הדרך נכונה היא או לא. בתוך כך הגיעו לאיזה עיר, ונכנסו לבית המרוזח, וביקשו משקה להחיות נפשם. השיב להם בעל המרוזח:

-איך יערב לבכם לזאת, הלא יום מבוכה ומהומה היום! שר וגדול - רבי ר' משה לייב - נפל בישראל...

אזי נתוודע להם, שנמצאים המה בקהילת סאסוב - דרך אחרת לגמרי, ונזכרו מה שביקש רבי משה לייב זי"ע, שביום פטירתו ישוררו ניגונים ההם. וכן עשו. זימרו בתוף ומחול, כנור ועוגב לכבודו של אותו צדיק, לקיים רצונו - "כי יום חדוה לפניו בבואו לשמי מרום".

אזי הבינו למפרע המקרה שקרה אתם בדרך, שמד' מצעדי גבר כוננו, ועל כן באו עד הלום. "חודש בחודשו", שבט תשנ"ח, עמ' ד'

סיפרו מהרה"ק רבי משה לייב מסאסוב ז"ל שפעם אחת נסע בחורף על שליטען [מגלשת שלג], והיה שם הר גדול וכשירדו מן ההר ראו שהשליטען הולך להתהפך ויפלו ח"ו לתוך העמק הגדול, ונבהלו כל האנשים שנסעו עמו. והוא ז"ל התחיל להכות כף אל כף בשמחה גדולה, ושאלו אותו לשמחה זו מה עושה? והשיב בזה הלשון: איך וועל מיך באלד זעהן מיטין טאטין [הרי בקרוב אראה עם אבי]. הרה"ק רבי משה הלוי רוזנשטיין זצ"ל, מבארדיטשוב-צפת, "עבודת הלוים" (ירושלים תשנ"ז) ע' מ"ו

שמעתי מר' חיים מאיר [נ"י] ז"ל מלאדז. ששמע מאדמו"ר הק' הר"ר הלל מראדושיץ זצ"ל, שסיפר שזקיניו הרבי ר' בער מראדושיץ זי"ע, בימי חורפו שימש את הרה"ק ר' משה לייב סאסאווער זי"ע, פעם אחת נסע הרבי ר' משה לייב למרחקים מקום שהיה שם מתנגדים גדולים שונאי צדיקים ודרכי החסידים בכלל, ולקח עמו את משמשו הרבי ר' בער בעודו אז צעיר לימים, בבואם שמה באיזה עיר שכרו עבורם אכסניא על עליה אחת ולנו שם.

למחרת בבוקר כאשר נתודע לאנשי העיר שבא "רבי" בגבולם, שמחו הלצים הבריונים שיהיה מה לשחוק, ותיכ נתקבצו המון רב להאכסניא שהתאכסן שם הרבי ר' משה לייב עם הסבא קדישא, וזרקו שמה אבנים ועצים, הרבי ר' בער בראותו שלא ייעפו ולא יגעו ואדרבה זורקים בכל פעם יותר ויותר, שאל את רבו הקדוש הרמ"ל זי"ע, האראה להם מה שאני יכול (כי רצה להענישם) ולא הניח לו הרה"ק, עד שראה הרבי ר' משה לייב שהגיע הדבר לידי סכנת נפשות ממש, אז נגש בעצמו אל החלון היוצא אל השוק, והכריז בקול רם, ואמר בזה"ל: סומים, אלמים, חרשים, גדמים, וכל בעלי מומין במשמע, וכל הצריכים להושע תבאו נא הנה חיש מהר ותראו ישועת ה', ובאו כולם ונתן לכל אחד ואחד תרופה לנפשותם, ואז נתהווה קידוש השם מזה ונסתמה פיות המקטרגים, ופיססו כולם את הרבי ר' משה לייב מסאסוב זי"ע ומאז פחדו מאד מהצדיקים ותלמידיהם והיו נוהרים מאד שלא יכוו בגחלתם. הגה"ח רבי ראובן חיים אלכסנדר צארניכע הי"ד, "נפלאות הסבא קדישא" (ירושלים תשס"ג) ח"ב, ע' קנ"ד

פעם באו כמה אנשים על היריד בסאסוב ונתאחרו מאד בעסקיהם עד שירד הלילה ולא היה להם היכן לאכול, ונקלעו לבית הרה"ק (רבי משה לייב זי"ע) שהיה פתוח לרווחה לכל דיכפין והטיבו את ליבם במאכל ומשתה, כשגמרו סעודתם בקשו לשלם אבל הרה"ק סירב ליטול כסף בעד מצוות הכנסת אורחים. לימים נסע הרה"ק לדרכו ובהיותו ביער פגעו בו חבורת גזלנים וכמעט שלא רצחוהו נפש, אבל אחד מהם הביט בפניו והכירו ואמר הלוא זהו שנתן לנו לאכול והחיה את נפשנו בפת לחם וחמיצה בעת היריד בסאסוב... לכן לא נפגע בו לדעה ולא נעשה לו מאומה, והביאוהו למאורתם שילון אצלם.

ושם אתם היה נער אחד ששמשם, ובכדי להשתעשע אמרו להרה"ק שיבחון את הנער בלימודו, ופנה אליו הרה"ק ושאלו מה הוא לומד? ואמר שהוא לומד חומש ויקרא! ושאלו, ומה הפירוש "ויקרא"? ולא ידע לענות, ונטלוהו הגזלנים והכוהו מכות נמרצות ונתפעל הרה"ק לראות שלא צווח ולא בכה ולא הראה שום תנועת כאב וצער.

כשהאיר הבוקר נפרדו מהרה"ק בכבוד ושלחו עמו את הנער שילווה את הרה"ק בדרכו לצאת מסבך היער, ושאלו הרה"ק האין עצר כח ולא זעק מכאב המכות, ואמר הנער שמימי קטנותם מרגילים אותם שלא יתפעלו ממלקות שאם יתפסו למלכות וייסרו אותם יתחזקו ולא יספרו סודותיהם ומקומות מסתוריהם, ומלמדים אותם לחשוב על כל מכה ומכה שזאת היא האחרונה, שהרי אין מלקים לעולם, "אייביג שלאגט מען נישט". ונראה תשובה זו בעיני הרה"ק ואמר שלמד הימנה דרך בעבודת השי"ת בהתחזקות וקבלת יסורים באהבה, לדעת "אז אייביג שלאגט מען נישט!". הרה"ק רבי מרדכי חיים מסלונים זצוק"ל, "מאמר מרדכי" (ירושלים תשס"ב) ח"ב, ע' קי"ח

הרה"ק רבי אברהם חיים בעל "אורח לחיים" אב"ד זלאטשוב סבל רבות מאחד הקצבים בעיר שהיה מיצר לו ומשביעו מרורים, עד שריחמו עליו מהשמים ואותו קצב עקר מגוריו לערי בראדי ולהרב היתה הרווחה. באחד הפעמים שהסתופף בצל רבו הק' רבי משה לייב בסאסוב פגש שם את אותו קצב ונשתומם לראות שהרה"ק מקרבו מאד בחביבות יתירה ומתרועע עם ילדיו, ולא עוד אלא שכאשר הקצב אמר ששיבתו בעיר בראדי לא עלתה יפה וברצונו לחזור למקומו הקודם בעיר זלאטשוב נענה לו הרה"ק ובירכו שיצליח שם... לזאת כבר לא יכול עוד להבליג והתאונן בפני הרה"ק על שמקרב אותו קצב שסבל ממנו כל כך, וכי מה ראה בו? ... וענה לו הרה"ק: "ביי מיר איז קיין איד נישט איבעריג" [אצלי אין שום יהודי מיותר].

לימים מרובים אירע בעיר זלאטשוב שבאו שוטרי הממשלה בליל יום הכיפורים אל בית הכנסת לקחת כמה יהודים לעבודת הצבא, והקהל שהתרגזו מאד על חוצפה והעזה זו התקוממו כנגדם ובמהלך המהומה נפגעו ונהרגו כמה מהשוטרים, כמוכן שהדבר עורר סערה גדולה ותיכף אסרו את הרב והשוחרט וגדולי ונכבדי הקהילה והיו צפויים לעונש חמור רח"ל ואותו הקצב מסר נפשו והלך אל מושל העיר ואמר לו: מה אתם רוצים מזקנים הללו, האם תדמה בנפשך שכח בידם לפגוע במישהו, אני הוא שהרגתי אותם... ושיחררו את כל העצורים ואותו הרגו, אחר כך אמר הרה"ק מסאסוב להרה"ק מזלאטשוב: נו, ראיתם, "ביי מיר איז קיין איד נישט איבעריג!". הרה"ק רבי מרדכי חיים מסלונים זצוק"ל, "מאמר מרדכי" (ירושלים תשס"ב) ח"ב, ע' קי"ט

קודם פטירתו שכב הרה"ק (רבי משה ליב מסאסוב זי"ע) במיטתו ופניו אל הקיר, וכאשר הרגיש שקרבה שעתו והגיע עת מצוא הפך את פניו אל העם, ואח"כ צווח על עצמו ובקול גדול "משה לייב גם אתה מתיירא שלא יאמרו עליך שנפטר ופניו לכותל אינו סימן טוב"... כדאיתא בגמ' (כתובות קג:), ומיד הפך עצמו בשארית כוחותיו אל הכותל ואתקטר בהאי קטירא לחי עלמא ויצאה נשמתו בטהרה. הרה"ק רבי מרדכי חיים מסלונים זצוק"ל, "מאמר מרדכי" (ירושלים תשס"ב) ח"ב, ע' ק"ח

סיפר לי הרה"צ מו"ה אליעזר פיש (שליט"א) [זצ"ל] ממאטע סאלקע, שסיפר לו הרה"ח מו"ה חיים דוב גרינפעלד ע"ה, שהי' משמש בקודש אצל הגה"ק האדמו"רים ממונקאטש, ששמע מפי אדמו"ר הגה"ק רבי צבי הירש שפירא זי"ע אבדק"ק מונקאטש בעל דרכי תשובה, שפ"א אמר הגה"ק רבינו רמ"מ מרימאנוב זי"ע לאנשי ביתו, אספר לכם מה שאירע היום בשמים. היום נסתלק הרה"ק רבי משה לייב מסאסוב. וכאשר עלתה נשמתו למעלה, ורצו להכניסו לגן עדן, אמר, כאשר בחיים חיותי עסקתי כל ימי בפדיון שבויים, על כן אינני נכנס לגן עדן, עד שיפדו את כל הרשעים מגיהנום. וענו לו הבי"ד של מעלה, דלמרות שטענתו צודקת, אמנם סוף כל סוף בענין כזה הוא צריך להתייצב ולהציע טענה לפני הקב"ה בעצמו. והתייצב עצמו לפני הקב"ה וטען את טענתו. וענה לו הקב"ה שהצדק אתו. כי מאחר שכל ימיו עסק במצות פדיון שבויים, על כן בדין הוא שיוכל לבקש זאת, וינתן לו בקשתו, וכן הוה. ונכנס הרה"ק מסאסוב אל הגיהנום, און האט פין דארט די רשעים אויסגעקערט, גלייך ווי מען קערט אויס א שטוב מי א פלעדערוויש. [וניקה משם הרשעים כמו שמנקים בית עם מטאטא]. הרה"ג ר' דב בער שווארץ שליט"א, "אמרי דבש" (ברוקלין תשנ"ט) ע' מ"ה

כשמרן (הרה"ק רבי אהרן מבעלזא זצוק"ל) ביקר באפט הראו לו בבית המדרש שולחן שעליו ניכרו סימנים של שני חורים. זקני הדור היו מספרים, שליד שולחן זה היה יושב הצדיק רבי משה לייב מסאסוב ולומד, והחורים בשולחן באו משפשוף במרפקיו. כששמע זאת מרן (מהר"א זצוק"ל) ניגש אל השולחן ונתיישב לידו. הרה"ח ר' ישראל קלפהולץ ז"ל, "אדמור"י בעלזא" (ב"ב תש"ן) ח"ד, ע' ק"ו

הרב הקדוש רבי אלעזר מלאנצהוט זי"ע בן בעל "בני יששכר" זי"ע שידך בעיר נדבורנא את בנו, הרה"ק רבי שלמה מסטריזוב זי"ע עם בת הרה"ק רבי שמעלקא מסאסוב זי"ע...

כעבור זמן נערכה החתונה בעיר דינוב בתוך קהל צדיקים ומצהלות חסידים. בין המשתתפים היה אחי המחותן מסטריזוב - הרה"ק ר' שמואל מפרמיסלא זי"ע, אשר הוציא לאור את ספרי אביו הק' בעל "בני יששכר" והיה מפיץ אותם. בנסיעותיו לקראת השמחה, התכוון גם למכור את ספריו ולהפיצם, ובשובו מן החתונה חפץ לשובות בצל הרה"ק מפרמישלאן זי"ע. אחיו המחותן שלח עימו לכבודו מלווה - אברך

מופלג, שיסע עם הרה"ק ר' שמואל. יחד הגיעו לפרמישלאן ונכנסו אל הרה"ק ר' מאיר זי"ע. הצדיק קיבלם בשמחה וחפץ לדעת: "האם ראיתם חידוש מיוחד בחתונה?"

השיבו: "הכל נערך בשמחה רבה ונפלאה!"

אך הרה"ק מפרמישלאן הוסיף לחקור: "שמא ראיתם התחדשות מיוחדת, איזוהו דבר פלא בעת ריקודי החתן והכלה?"

כאן נענה האברך המלווה וסיפר: "בתום הריקודים ראיתי איש אחד מחופש ונראה כרב גדל-קומה, והיה מרקד בתנועות שונות ומשונות עד להפליא, כדי להגדיל השמחה, איש לא הצליח לזהותו ולדעת מיהו".

עתה קרא הרה"ק מפרמישלאן ואמר: "דעו לכם, כי איש זה היה הקדוש והנורא רבי משה לייב מסאסוב זי"ע, אשר הגיע מגן עדן העליון לשוב בשמחת צאצאיו הקדושים!" --- "שהשמחה במעונו" (ב"ב תשס"ד) ח"ח, ע' צ"ח

מעלת השמחה

מרגלא בפומיה דכ"ק מרן אאמו"ר זיע"א בשם הרה"ק רבי משה לייב מסאסוב זיע"א, דהנה אמנם אצל דמעות אמרו רז"ל (בבא מציעא נט.) דשערי דמעות לא ננעלו, אבל ישנם שערים וצריכים למצוא את אותם השערים. אבל השמחה, מעלתה גדולה יותר ופורצת את כל המחיצות, ואין דבר שיעמוד בעדה. כ"ק מרן אדמו"ר מלעלוב וצוק"ל, שמחת בית השואבה תשס"א, "דברות קודש" (רמת לעלוב-ב"ב) סוכות תשס"ב, עמ' ב'

למה תעמוד ברחוק

נאמר בשם הרה"ק אוהב ישראל הרבי ר' משה לייב מסאסוב וצללה"ה לפרש הפסוק (תהילים י' א') למה ה' תעמוד ברחוק תעלים לעתות בצרה, פי' שאנחנו שואלים למה כבי' עומד מרחוק ואינו מרחם עלינו, ע"ז באה התשובה תעלים עיניך לעתות בצרה, שהוא מטעם שמעלים עינו מלהושיע לעני ואביון בעת צרה עכתו"ד, ואפשר שמהאי טעמא אמרו חכמינו ז"ל (כתובות ס"ח ע"א) כל המעלים עיניו מן הצדקה כאילו עובד ע"ז, כיון שע"ז הוא מרחק ח"ו השכינה מלשכון בתוכינו. והש"י ירחם עלינו וישכון בתוכינו אמן. הרה"ק רבי מנחם מנדל מווישאוו וצוק"ל, "שארית מנחם" (ב"ב תשנ"ו) ח"א, ע' שנ"ג

ארץ ישראל

שמעתי מאאמו"ר (מרן האמרי יוסף) וצללה"ה שאיש אחד שאל את הרה"ק ר' משה לייב מסאסוב וצוק"ל זי"ע האם יסע לארץ ישראל. והשיב לו דאיתא בברכות (ח.) דרבי יוחנן תמה, למען ירבו ימיכם על האדמה כתיב (דברים יא, כא), אבל בחוץ לארץ לא, כיון דאמרי ליה דמקדמי ומחשכי לבי כנישתא, אמר, היינו דאהני להו. וכתב המהרש"א דבי כנישתא דבבבל יש להם קדושת ארץ ישראל, ועל כן הוי כאילו הם על האדמה, דכיון דמקדמי ומחשכי לבי כנישתא אם כן הרי הם בבוקר ובערב בארץ ישראל, על כן הוי כו', שהרי יקבעו לעתיד בארץ ישראל עיי"ש. ונמצא למאן דאמר דבית הכנסת הוא כארץ ישראל, על כן אם יודע בנפשו שהוא מתנהג בקדושה כזאת שיוכל לדור עם בני ביתו בבית הכנסת, אזי יסע לארץ ישראל, ואם אינו יכול לדור בבית הכנסת, גם לארץ ישראל לא יסע, עכדה"ק. (חקל יצחק, שלח). הרה"ק רבי יצחק אייזיק מספינקא וצוק"ל, "מעשה אבות" (ברוקלין תשס"ב) עמ' מ'

עם עני תושיע

סיפר הגה"ק רבי ר' שמעלקא מסאסוב זי"ע למחותנו רבינו בעל יודעי בינה זי"ע:

"כד הוינא טליא, ילד קטן לערך ה' שנים, זכורני איך שעמד אבי [הרבי ר' משה לייב מסאסוב] זי"ע לפני התיבה בתפלת מוספין דראש השנה, ואני הייתי עומד סמוך לו, מעוטף בטליתו הקדוש, ושמעתי ממנו בתפלת לחש דשמונה עשרה, איך הוא מתמרמר, מתגעגע ומתחטא כבן לפני אביו, בלשון המדוברת - אידיש:

- "הייליגע באשעפער! שיק אונז דעם הייליגען משיח! וויא לאנג נאך ווילסטו אונז אויס מארען אין דעם פונסטערען גלות? מיר וועלען דאס נישט אויס האלטען..."

והתמרמר עוד: 3 שיין [-הוא סוג מטבע] - א קורץ תבואה, אפילו 2 - אויך זעהר ביטער..."

"ואני - סיים הרבי ר' שמעלקא - בשמעתי כזאת, מחמת ילדותי לא הבנתי, והייתי משתומם איך הוא מפסיק באמצע השמונה עשרה, בלשון המדוברת. אבל כעת מובן הדבר, כי לא יכול להתאפק מגודל הרגש מרשפי אש קודשו הבורר בקרבנו..."

ופעם, כשסיפר רבינו (כ"ק מרן אדמו"ר ממנוקאטש) שליט"א עובדא זו, ביאר שהוא על פי מה שהרבו חז"ל לדבר מגודל עניות ויקרות שיהיה בדורות האחרונים [עיין סנהדרין (צו, א) אין בן דוד בא עד שתכלה פרוטה מן הכיס, וברעיא מהימנא (ח"ג קנג, א): בגלותא בתראה לית מיתא אלא עוני, לאתקיימא בהון (שמואל ב כב, כח) ואת עם עני - תושיע], והבן. "חודש בחודשו", מנ"א תשס"א, עמ' ג'

כל צרכי

יש מימרא בשם הרה"ק רבי משה לייב מסאסוב זי"ע שמצינו בברכות שהכל נאמר בלשון רבים, או בלשון נסתר, חוץ משעשה לי כל צרכי, כי אם היו מברכים בלשון רבים היה האדם עושה חשבון בעת שמברך הברכות שעשה לנו כל צרכינו, א"כ מה לו לדאוג עבור חבירו, שהרי הקב"ה כבר סיפק לו כל צרכו, ולכן אומרים ברכה זו, ולז"א בלשון יחיד שעשה לי, שרק לך בעצמך תעשה החשבון הזה. כ"ק מרן אדמו"ר מצאנו שליט"א, "בצילא דמהימנותא", ויחי תשס"ב, עמ' ח'

תיקון השלם

הרב הקדוש רמ"ל מסאסוב זי"ע, אמר שאם לא הי' התנגדות על צדיקים ולא היו מהרהרים אחריהם אז הי' תיקון השלימות. "אמונת משה" (אלכסנדר) ח"ד, ע' קי"ד

הרה"ק רבי דוד בידרמן מלעלוב זי"ע

יומא דהלולא - ז' שבט

מתולדותיו

נולד בשנת תק"ו לאביו רבי שלמה צבי בעיירה קטנה הסמוכה ללעלוב. מקובל כי כבר בשחר ילדותו הכירו בו האחים הקדושים, הרבי ר' אלימלך מליזענסק והרבי ר' זושא זי"ע - שבדרך נדודם עברו דרך עיר מולדתו - כי נשמה גבוהה שוכנת בקרבנו. בראותם כן, חשקה נפשם לדעת את הסיבה בגינה זכה רבי

שלמה להוריד לעולם נשמה קדושה זו. לאחר בירור, נודע להם מאמו, כי בכל שבת בשעה הוא מזמר את השיר 'צוה צור חסדו' כשהוא מגיע לתיבות: 'ויזכו לראות בנים ובני בנים עוסקים בתורה ובמצוות' הריהו בוכה בדמעות שליש בתפילה ובקשה שיזכה לבנים הגונים, עד שנופל מתעלף, ומוכרחים להקיצו. כיון ששמעו זאת נחה דעתם, ואמרו: אם כן, מובן מה שזכה לבן כזה. עוד בגיל צעיר נתקדש ונודרך דרך צומות וסיגופים עד שמצא את שאהבה נפשו, אצל הרה"ק הרבי ר' אלימלך שקירבו אליו מאוד, ומאוחר יותר אצל רבו המובהק ה"חווה" מלובלין זי"ע, בו דבק ביתר שאת, והכניע את עצמו עצמו כלפיו בהתבטלות מופלאה, עד יום פטירתו. עסק תמיד בקירובם של אנשי מעשה בעלי נשמות גבוהות ללובלין, שם עלו ונתעלו במעלות החסידות, ורבים מגדולי דורו כ"היהודי הקדוש" מפרשיסחא והרה"ק רבי ישעי' מפשעבור זי"ע - זכו להתקרב על ידו לרבו הק'. נודע רבינו לאיש אלקים נורא אשר קדוש יאמרו לו. ענוותן ושפל ברך אשר "אין ערוך לקדושתו ופרישותו, אהבתו לישראל ודביקותו לאלוקיו אין להעלות על הספר, כי מי ימלא אהבתו ומי ישמיע קדושתו, עליו האירו מן השמים להאיר על הארץ ללמד לישראל את הדרך ילכו בה, ולהשמיעם דברי אלקים חיים" (שה"ג החדש). מבין תלמידיו הקדושים שהתחממו לאורו והתבשמו מזיו תורתו, התפרסם ביותר "האדמו"ר הרופא" הרה"ק רבי חיים דוד מפיעטקוב זי"ע, שהיה רופא מומחה בבית פריץ המחוז, ומכוחו של רבינו חזר לכור מחצבתו, והפך לגדול וקדוש ומנהיג עדה בישראל. רבינו הקדוש נסתלק בחיי רבו הק' מלובלין. ביום ז' שבט תקע"ד לפ"ק, ומנו"כ בלעלוב. זכותו יגן עלינו ועל כל ישראל אמן. "עלים לתרופה" וארא תשנ"ז עמ' ג'

...וכה אמר הרב היהודי האיש האלקי מפרשיסחא זי"ע כי קבל דברי הרב הצדיק האלקי ר' דוד מלעלוב זי"ע שלא להוכיח עוד אנשים בדברי תוכחת וניאוצים כדי להשיכם בתשובה שלימה לפני הש"י ב"ה. כי אם להתהלך עמהם בדברי ריצוי ובנחת ולקרב את לבבם באהבה לעוררם בראת שמים. הרה"ק רבי שלמה הכהן מראדומסק זי"ע, "תפארת שלמה" (ירושלים תש"ן) מועדים, ע' של"א

פ"א בברית מילה שנערכה בביהמ"ד חסידים בבתי וארשא, נוכח שם הגאון החסיד ר' וועלוול מינצבערג זצ"ל וסיפר, כותבי הדורות מתארים את העניות בביתו של הרה"ק רבינו דוד מלעלוב זי"ע, שהיה שם רק חדר אחד, ולשם חלוקתו לב' חדרים לקח חבל ומתחו באמצע החדר, ואמר בדרך צחות, מיגו דהוי דופן לענין שבת ועירובין, יהיה גם לבתנו דופן, וכך הגה שם בתורה הק' וגמר את כל הש"ס. כ"ק מרן אדמו"ר מלעלוב-ירושלים זצוק"ל, "נטיעות שמעון" מנ"א תשס"ח, ע' כ"ח

כידוע שמספרים על רבינו דוד מלעלוב זי"ע, שפעם כאשר צם משבת לשבת עבר ביום שישי ערב שב"ק אחר הצהריים ליד מעיין נובע, וגבר עליו הצמאון ביותר ונתחזק והמשיך בדרכו, אך כאשר החלו להתעורר בלבו מחשבות התפארות חזר לאחור ושתה ושבר את צומו. כ"ק מרן אדמו"ר מלעלוב-ירושלים זצוק"ל, "מעיין דוד", שבט תשס"ג, עמ' ז'

כשמכרה אשתו של רבי דוד מלעלוב את חנותה, שמח רבי דוד שמחה גדולה.

שאלוהו: - ולשמחה מה זו עושה? ענה ואמר: כשעמדתי ליד חנותי שמחתי תמיד כשראיתי קונים נכנסים לחנויות אחרות. יהודים נהנים ומרויחים. אולם ראיתי פני סוחר חמוצים, כשקונים נכנסים לחנותי, אמרתי: הלואי ואפטר מצרה זו המכאיבה לב יהודים... הרה"ח ר' יהודה לייב לוין ז"ל, "חסידים

בימי עלומיו של הרה"ק רבי דוד מלעלוב זי"ע היה מתפרנס ממכירת סוכר, פעם הגיע נכרי לקנות סוכר ורבינו היה עדיין לפני התפילה, וניגש רבינו למכור לו. אך הנכרי התחיל להתוכח על המחיר. נטל רבינו את הסוכר ושפך הכל בחזרה לשק. ומיאן למכור לו עוד. והסביר את פשר מעשיו, שמתחילה רצה למכור לו כדי לקיים מצות "הין צדק ואיפת צדק יהיה לך". אבל כשהתחיל להתעסק על המחיר זהו כבר משא ומתן. ואסור לפני התפילה. כ"ק מרן אדמו"ר מלעלוב-ירושלים צוק"ל, "מעייין דוד", שבט תשס"ג, ע' נ"ד

מעשה מזקני הרה"ק רבי דוד מלעלוב זי"ע א שישב בקרעטשמע בצוותא עם הרה"ק רבי יצחק מוורקא זי"ע א, ודיבר עמו בעניני חסידות, והיה זה באחד מלילות החורף ובחוץ היה קור עז, והגיע ערל ודפק בחזקה בדלת וביקש שירחמו עליו כי הקור חודר לעצמותיו ורוצה להכנס להתחמם, והכניסוהו, וישב זמן מועט וביקש לצאת, ופתחו לו, ולא עבר זמן מועט ושוב דפק וביקש שיכניסוהו כי קר לו, וכך חזר הדבר ונשנה כמה פעמים, והיה הדבר תמוה בעיני הרה"ק מוורקא, ושאל לרביה"ק על הפליאה הזאת, מילא זה שרוצה להיכנס מפני שקר לו בחוץ, אבל מה זה שרוצה אח"כ לצאת, ואמר לו רביה"ק כי היות ואנו מדברים בענינים קדושים ונשגבים, שורה פה עמנו השכינה הקדושה, ואין הערל הטמא הזה יכול לסבול את הקדושה הזו, ולכך הוא מוכרח לצאת אפילו שהדבר עולה בנפשו ורק אחר שנמצא בחוץ וקר לו, הוא חוזר ומבקש להיכנס. כ"ק מרן אדמו"ר מלעלוב צוק"ל, בשוה"ט שביעי של פסח תשס"ב, "דברות קודש" (רמת לעלוב-ב"ב) פסח תשס"ג, עמ' ב'

רגיל היה רבי דוד מלעלוב להתנהג בדיוק כמו אורחיו, הרבו האורחים באכילה, עשה אף הוא כמוהם, הרבו בשתיה - הרבה אף הוא בשתיה.

פעם אירח בביתו עני אחד שאכל אכילה גסה, ורבי דוד עשה כמוהו. שאלוהו: - מהיכן לקח מר מקום באיצטומכא לאוכל כה רב? השיב רבי דוד: - כשם שיש לי בדירתי מקום מיוחד לאורחים, כן יש לי בקיבתי פינה מיוחדת לאורחים... הרה"ח ר' יהודה לייב לוי ז"ל, "חסידים מספרים" (ירושלים תשל"ט) ח"א, ע' 84

מאלף הוא הסיפור שנמסר מפי הצדיק מלעלוב, לתלמידו הרבי הזקן מוורקא. בלכתי פעם אל הרבי ר' אלימלך מליז'נסק, תעיתי ביער, והנה בא לקראתי איש והראה לי את הדרך, ואחר שעה קלה הביאני אל מחוז חפצי. לפני שנפרד מעלי גילה לי שני דברים נחוצים בעבודת ה': א. אם רוצים לחבר שני גזרי עצים ולדבקם זה בזה היטב למען לא ינותקו, דרוש להקציע ולהחליק היטב את כל אחד מהם, עד שלא תשאר בליטה יתירה באחד מהם. והדבר השני שלימד אותי, עד שאתה מסתכל לתוך פעולת חברך, מוטב שתפנה את מבטך לתוך פעולתך ולתוך תוכך, ומיד נעלם האיש. דיבורים אלה נותנים לנו ציור נאמן מחסידות ווארקי אשר קיבל מיסדה מפי רבו הראשון הצדיק ר' דוד מלעלוב, שקיבל מפי האיש האמת שנעלם. מרשימות כ"ק מרן אדמו"ר ה"אמונת משה" מאלכסנדר צוק"ל, "צדיק באמונתו" (ב"ב תשס"ג) ח"ב, ע' כ"ז

סיפר לי ש"ב הרה"ג ר' יעקב ראטענבערג שליט"א, ששמע מזקנינו הגה"צ מוואידיסלאוו זצ"ל, שהרה"ק האבני נזר זצ"ל אמר בזה הלשון, אי אפשר לומר שהרבי ר' יונתן זצ"ל היה קטן במדריגות מהרה"ק ר' דוד מלעלוב זצ"ל, ואי אפשר לומר שר' דוד מלעלוב היה קטן בחריפות מהרבי ר' יונתן, אלא מאי, הוא (הרבי ר' יונתן) הסתיר את מדריגותיו בחריפותו, והוא (ר' דוד מלעלוב) הסתיר חריפותו במדריגותיו [מ'קען נישט זאגן אז דער רבי ר' יונתן איז געווען קלענער אין מדריגות פון ר' דוד'ל לעלובער, מ'קען נישט זאגן אז ר' דוד'ל לעלובער איז געווען קלענער אין חריפות פון רבי'ן ר' יונתן, נאר וואס דען, ער האט פארשטעקט זיינע מדריגות אין די חריפות, און ער האט פארשטעקט זיין חריפות אין די מדריגות].

הרה"ג ר' ישראל חיים אשרי שליט"א, "שיח זקנים" (ברוקלין תשס"ב) ח"ד, עמ' צ'

להרבי רבי דוד מלעלוב זי"ע היה אח חורג. פעם אחת הלכו יחדיו לטבול. והרה"ק רבי דוד זצ"ל תבר גזיזא דברדא, וירד וטבל, עלה ונסתפג. והנה, כאשר הרבי טבל, פשט גם אחיו-חורגו את בגדיו, כשבכונתו אף הוא לירד לטבול. צעק עליו הרה"ק רבי דוד זצ"ל באמרו: "מה אתה עושה, הלא תוכל להצטנן?". שאלו אחיו החורג: "ואתה אינך ירא מזה...?" השיב הרבי: "אנחנו מקשרים עצמנו בעולמות העליונים, ולכן איננו מפחדים, אבל אתה לא תעשה כן". (שמעתי מפי הרה"צ רבי יהודה משה מאלכסנדר זצ"ל ששמע מאביו הרה"ח רבי יחיאל יוסף זצ"ל, ששמע מהרב בנימין שו"ב זצ"ל מפלאוונע). הרה"ח ר' נח גד וינטרויב ז"ל, "בישישים חכמה" (ירושלים תשנ"ד) ע' קכ"ג

שמענו מפה קדוש הרב הוותיק אוהב ישראל ר' דוד מלעלוב זלה"ה שאמר בזה הלשון "איך תאמרו עלי שאני צדיק הדור אם אני עדיין מרגיש בעצמי אהבת בני וזרעי יותר מבשאר בני". הרה"ק רבי שלמה הכהן מרדומסק זי"ע, "תפארת שלמה" (ירושלים תש"ן) מועדים, ע' רכ"ג

מדת האהבת ישראל של הרה"ק רבי דוד מלעלוב זי"ע ידועה ומפורסמת לכל, ואף הרה"ק רבי יעקב יצחק ה'יהודי הקדוש' מפרשיסחא זי"ע נסע אליו כדי ללמוד ולרכוש ממנו מדה זו. דרכו היה לנסוע בעירות ולפגוש שם את יושבי המקום הפשוטים, ולדבר אתם בשפתם כאשר הוא שואל להם בשלומם ובשלום פרתם שהיתה עיקר פרנסתם, וכשהצטרף אליו ה'יהודי הקדוש' לא היה יכול לסבול לשמוע שאלות אלו, לפיכך לא היה נכנס עמו לבית האיכרים בכפרים. פעם אחת נתעכב הרבי מאד באחת הבתים, עם צאתו שאלו אותו תלמידו לפשר העיכוב, ענה לו הרה"ק מלעלוב שפגש שם "ירא שמים גדול" ולא היה יכול להיפרד ממנו, שאלו ה'יהודי' איזה יר"ש ראה בו, השיבו ששמע אין שהבן אומר לאביו שאלמלא שהתורה אוסרת לשפוך דם היה הורג אותו... ולנו נשמעת תשובתו כדברי צחות ובדיחות בעלמא, אך הרה"ק מלעלוב ברוב קדושתו גילה את הנקודה הטובה בכל יהודי, אפילו מי שנמצא בשפל המדרגות. הגה"ח רבי אליעזר דוד פרידמן שליט"א, "הגש"פ מפי ספרים וסופרים" (ב"ב תשס"ט) ע' רמ"ב

אמר (הרה"ק רבי דוד מלעלוב זי"ע) על עצמו שלא בא לעולם אלא בשביל תלמידו הק' רבי חיים דוד מפיעטקוב זיע"א להחזירו לתשובה. וגופא דעובדא היכי הוה שמעתי מאמאמו"ר זיע"א:

פעם חלה איש אחד ונסע אל הרופא הידוע ד"ר ברנדהר למצוא מזור למחלתו, כשבדקו הרופא אמר שמכתו אנושה ואין לה מזור ותרופה. וחזר החולה לביתו בפחי נפש. ובדרכו לביתו עבר דרך העיר לעלוב ונכנס אל רביה"ק להתברך ממנו. ונתן לו רבינו חתיכת גבינה קשה ויין ישן ודג מלוח וצוה עליו לאכלם ובירכו ברפואה שלימה, ואכן נתרפא והיה כאחד האדם.

וחזר הלה אל הד"ר ברנדהר, נשתומם הרופא לראותו ושאלו האיך נתרפא. סיפר לו מה שהיה עמו דברים כהויותם. כיון ששמע הרופא כן נענה ואמר בהתפעלות הלא דברים אלו הם סם המוות למחלה זו. ונס גדול כזה שסם המוות ירפא האדם "נחש ממית ונחש מחיה". הנני מוכרח לראות המלאך שעשאו. ונסע לרבינו הק' ללעלוב. והוא החזירו לצור מחצבתו עד שעלה ונתעלה והיה מגדולי הצדיקים בפולין ונטל קוויטלאך.

מיד בהגיעו לרבינו התחיל לדבר עמו בענינים גבוהים ונעלים מאוד. ותמה רח"ד ושאל לרבינו הלא אך אתמול היית... ועכשיו מיד מתחילים בדברים אלו. וענה לו רבינו, הלא פסוק מפורש בתורה הוא בפרשת בא "משכו וקחו לכם" ודרשו ז"ל משכו ידיכם מעבודה זרה וקחו לכם צאן של מצוה. שמיד כשרק מסלקים עצמם מהעבודה זרה אפשר כבר ליטול צאן של מצוה. כ"ק מרן אדמו"ר מלעלוב-ירושלים זצוק"ל, "מעייני דוד" שבט תשס"ג, ע' נ"ד

מעשה-רב הקשור באחד מגדולי-גדולים בבעלי התשובה בדורות הקדמונים, הלא הוא הצדיק הידוע רבי חיים דוד מפייטרקוב זצ"ל, בפולין, הידוע בכינוי "דוקטור ברנהארד" - והוא במקורו יהודי מתבולל, שנחשב בשעתו מגדולי הרופאים שבכל מזרח אירופה. באורח מופלא ביותר מצא האיש את דרכו בחזרה אל צור מחצבתו, וישב לאלקים בכל לבו, התעלה במדרגות, עד שהתפרסם כבעל רוח-הקודש ורבים מחסידי הדור השכימו לפתחו.

בטרם חזר בתשובה, הוועק פעם רופא זה ביום כיפור, אל מיטתו של רוזן פולני גוסס. ויהי כבואו לשם מצא שהחולה כבר נפח רוחו, וכי לחינם בא. אפס בשובו הביתה חלף על פני העיירה ללוב, רכוב על סוסו, ושם הוועק להגיש עזרה לכלת הרה"ק רבי דוד'ל זי"ע שנתקפה בציריה. הרבי ברכו כי "בזכות המצוה הגדולה שקיים עכשיו, ימחלו לו כל העבירות שעשה עד עתה". אחר הפליג עמו בשיחה ארוכה, שיחה מלב אל לב, עד אשר נגע בציפור-הנפש שלו, ויקרא ברגש: "חיים דוד, אילו היית חוזר בתשובה, והיית גורם בכך נחת-רוח עצומה לאביך שבשמים..." באותו רגע נימוח הסלע. נמס לב האבן. הנשמה הטהורה הפשילה מעליה את הקליפה...

אחרי זמן כשהעביר לפני העינים, עיני רוחו, את ההשתלשלות הנאדרה של חזרתו אל האור האלקי, נזכר רבי חיים דוד זצ"ל בדברים המאלפים שאמר לו הצדיק באותו יום כיפור. והלא כך דיבר בקדשו: בספר "שמואל" (שמואל-א ט', א'-ו) מסופר כי לפני שנמשח שאל בן-קיש לנגיד על ישראל, אבדו לאביו אתונות והוא יצא בלווי עבדו לחפש אחריהם. עברו שניהם בצוותא הרים וגיאיות, חיפשו בלא הפוגה במשך שלושה ימים, חיפשו ולא מצאו. משלא עלה בידם לגלות את האתונות, אמר העבד אל שאול: לא הרחק מכאן יושב שמואל הרואה, הנביא, הבה ניגש אליו "אולי יגיד לנו את הדרך אשר הלכנו עליה". למה הפסוק משתמש בלשון עבר "אשר הלכנו עליה"? שאל הרבי. מדוע אינו אומר "אולי יגיד לנו את הדרך אשר נלך בה"? הן בעיקר הם חפצו לקבל עצת הנביא על הדרך שבה ראוי להם ללכת מכאן והלאה? אלא, המשיך והסביר לו, כל דרך אשר אדם הולך בה יש לה תכלית. אין אדם הולך סתם ככה, לחינם. למראית-עין היתה הליכת שאול הליכת-שוא, כי את האתונות לא מצא, אבל, לאמיתו של דבר הלך אז בדרך שהוליכה אותו אל הכתר. וככה גם אני היום, אמר הפרופסור המהולל. יצאתי להגיש עזרה לפרוץ וכבר מת. נסיעה לחנם - הלא כן? אך לאמיתו של דבר הוליכתני דרך זו ישר אל המבוע... אל מקור חיי...

הרב אהרן סורסקי שליט"א, "מסוד שיח צדיקים" (ב"ב תשס"ו) ח"א, ע' 82

שמעתי ממרן הרמ"ח שהרה"ק רבי דוד מלעלוב זי"ע נסע פעם בדרך, ובליילה נכנס ללון אצל יהודי אחד, לפנות בוקר השכים רבי דוד להמשיך בדרכו, אולם הבעה"ב עדיין היה ישן ולא היה בידו להפרד ממנו. כשיצא רבי דוד מהבית הקיש על חלון חדרו של בעה"ב ואמר: "זייט געזונט" [היי בריאים]. באותו חדר ישנה גם בתו של בעה"ב ששכבה כתריסר שנים משותקת ל"ע, ובאותו בוקר התעוררה בריאה ושלמה, ועמדה על רגליה כאחד האדם.

עוד שמעתי מהנ"ל שהרה"ק רבי דוד מלעלוב היה עובד את ה' מנעוריו, והיה מסגף את עצמו בשוברו את הקרח בנהר כדי לטבול. פעם אחת כשירד לנהר לשבור את הקרח, והנהר היה בקרבתו של בית אופה שעבד שם בחור שהיה חסר דיעה ל"ע, ושלחו אדונו עם שק בידו להביא עצים לחמם את התנור, והיה צריך לעבור הנהר בשביל כך. כשעבר הבחור את הנהר ראה את החור בתוך הקרח ובגדים מונחים לידו ותמה על כך, כי לא ראה שם שום נברא. ותחב ידו במים והוציא משם את רבי דוד שהיה כולו קפוא, וכרכו בבגדים שלו ונתנו לתוך השק שהיה עמו להביא את העצים, ובא עמו בחזרה לבית האופה ושם

אותו על התנור לחמם גופו, והאנשים גערו בו כי שלחו אותו להביא עצים, ועתה הביא אדם מת ומה יכולים לעשות עמו, והלך הבחור בשנית להביא את העצים. תוך כדי כך שמעו האנשים שהיו בבית האופה את אנחותיו של רבי דוד שהיה מונח על התנור, והורידוהו משם והלבישוהו ונתן לו חמין להשיב את נפשו.

כששבה רוחו אליו שאל את הבחור הנ"ל מה רצונו ממנו בזה שהצילו ממות. מכיון שהיה חסר דעה ביקש מרבי דוד כי הוא רוצה בית אופה עם משרתים כפי שיש לאדונו. ושאלו רבי דוד אם אינו רוצה דבר חשוב מזה, וענה לא, תוך זמן קצר הרויח סכום נאה והצליח להקים בית אופה והיו לו משרתים כרצונו.

לימים נסתלק הרה"ק רבי דוד והבחור הנ"ל שמע ע"כ ונצטער מאד, ושאלוהו מדוע הוא מצטער כ"כ, ענה שמפחד כי ברכתו של רבי דוד תתבטל מאחר שנסתלק מן העולם ויחזור למה שהיה קודם שברכו. והרגיעו אותו לבל יחשוש לכך, היות וברכת הצדיק פועלת אפילו לאחר הסתלקותו מן העולם. הגה"ח רבי ישראל שמעון קסטלניץ זצ"ל, "מזקנים אתבונן" (ירושלים תשס"ז) ח"ב, ע' רכ"ז

רגיל היה הרבי הזקן (מווארקא זי"ע) לספר בשם רבו הרבי ר' דוד'ל מלעלוב, כיצד למד מהי אהבת הבריות, מפיו של איש כפרי. הרבי ר' דוד'ל שמע פעם שני כפריים מדברים ביניהם, שאל אחד את השני, האם ידידי אתה, השיבו חבירו ודאי שידידך הנני, אם כן אם ידידי הנך, אמר הראשון, אמור לי מה חסר לי, מנין לי לדעת מה חסר לך, השיבו חבירו, אם אינך יודע מה חסר לי כיצד יכול אתה להחשב לידידי, החזיר לו הראשון. מרשימות כ"ק מרן אדמו"ר ה"אמונת משה" מאלכסנדר צוק"ל, "צדיק באמונתו" (ב"ב תשס"ג) ח"ב, ע' מא"א

חנות היתה לרבי דוד מלעלוב בשוק שבעיר. כשיצא וראה שחנותו של שכנו מתחרה עוד סגורה מיד רץ אליו וטען: אתה ישן, הלא הקונים כבר באו לשוק... הרה"ח ר' יהודה לייב לוינ' ז"ל, "חסידים מספרים" (ירושלים תשל"ט) ח"א, ע' 149

שמעתי על רבינו הרה"ק רבי דוד מלעלוב זצ"ל שפעם אחת נסע בדרך עם אנשי שלומו ועמד זאב באמצע הדרך ונתייראו כולם עד שהוכרחו להגיד להרה"ק זצ"ל, והרכין את ראשו לחוץ והביט בהזאב ומיד ברח הזאב. (מכתי"ק אאמו"ר זצ"ל) הרה"ח ר' נח גד וינטרויב ז"ל, "בישישים חכמה" (ירושלים תשנ"ד) ע' קכ"ג

סיפר הג"ר ירוחם פישל אדלער שליט"א ששמע מפי זקנו הגה"ח רבי משה אדלער ז"ל. אחד מחסידיו של הרה"ק רבי דוד מלעלוב זי"ע היה מתפרנס במשא ומתן של נרות שמן ועורות וכדומה, שהיה משתדל לקנותם בכפרים בזול ולמוכרם ברווח בערים הגדולות. ובסייעתא דשמיא בעסק זה מצא כדי פרנסתו אבל לא ברווח. כך חלפו שנים מספר, ביני לביני גדלו בניו ובנותיו של אותו חסיד וכמובן שגם הוצאות ביתו גדלו.

נתיישב אותו חסיד בדעתו והחליט להגדיל את מסחרו דהיינו שיקנה כמות גדולה של נרות ועורות, וישכור עגלה גדולה עם שני סוסים, כך שגם הרווח יהיה בכפליים. מכיון שלא היו די מעות מצויים בידיו, פנה לכמה מידידיו והללו הללו לו סכום מכובד כדי לקנות בהם נרות ועורות בכפרים בשער הזול, כדי למוכרם בערים הגדולות ביוקר.

כדרכם של חסידים, בעת שגמר בדעתו להגדיל את מסחרו הקדים ונסע לבית הרה"ק מלעלוב ליטול עצה וברכה. לאחר ששמע הרה"ק מלעלוב את דברו נטל אחד מכוסות העץ שהיו על שולחנו, הגביהם ונתנם

במתנה לאותו חסיד ונענה ואמר הרי כוס עץ זה יהיה לך לשמירה! ולאחר מכן שהה הרה"ק מלעלוב רגעים מספר והוסיף ואמר: וגם להצלחה. ופטרו לשלום. אותו חסיד בצאתו מבית הרה"ק מלעלוב תמה בדעתו משהו מה נתן לו הרה"ק סגולה לשמירה, אך מכיון שהדבר יצא מפי הרה"ק מלעלוב שבכוס זה יש סגולה לשמירה גמר בדעתו ליטול את הכוס עמו בדרכים ובמסעות.

כאמור לעיל אותו חסיד לווה מידידיו סכום הגון, סיבב עמו בכפרים וקנה מהם עורות של עיזים וכבשים וכן חלב לשם עשיית נרות. לאחר שהצליח לקנות כמות גדולה של סחורה, שכר עגלה עם שני סוסים טובים, העמיס עליה את הסחורה, ונסע למחוז חפצו העיר וורשא, במטרה למכור את העורות והנרות ברווח הגון.

על אם הדרך בעודו נוסע עם עגלתו הטעונה בעורות וחלב, קפץ עליו שווד דרכים נורא וכהרף עין השליכו מן העגלה תוך כדי שהוא זועק עליו, יהודי, תאמר מיד היכן החבאת את כספך. אותו חסיד רעד מפחד כעלה נדף והחל להתחנן לפני אותו שווד דרכים שלכל הפחות ישבע לו שיקח רק הממון ולא יקח את הנפשות. השיב לו אותו שווד דרכים, אל תרבה דיבורים ובעיכובים. תאמר מיד היכן החבאת את כספך בטרם אקח את נפשך. באותו רגע נזכר אותו חסיד "כוס השמירה" והשיב לאותו שווד דרכים יש עמי קצת יי"ש, עכ"פ הנח לי לשותות היי"ש בכוס שעמי, ואגיד לך היכן כספי מונח. נענה לו אותו שווד דרכים. מיד ניגש אותו חסיד אל ירכתי העגלה לקח את צרור כספו והגישה לשווד דרכים וכן לקח קנקן של יי"ש מזג ממנה לכוס, אמר וידוי, בירך שהכל, ושתה ממנה מעט מן המעט של יי"ש, ומיד החל לקרוא את שמע.

הביט בו אותו שווד דרכים ניגש ואמר לו כנראה שיש עמך יי"ש משופרא דשופרא, לא יאה יי"ש זה ליהודי. תן את היי"ש בשבילי ומידי דברו חטף את הכוס מיד החסיד, פתח את פיו ושפך את כולו לתוך גרונו. אותו חסיד ממשיך בקריאת שמע, כבר סיים פרשה ראשונה, וכבר סיים פרשה שנייה, והתחיל בקריאת פרשת ציצית, וכבר סיימה ושוב התחיל לקרוא את שמע פעם נוספת, ואותו שווד דרכים עומד נשען על העגלה מבלי ניע.

נתיישב אותו חסיד בדעתו מה לך נרדם, קום וברח. אמנם מרוב הפחד לא נשמעו לו רגליו. והנה ראה אותו חסיד שציפור אחת המעופפת ברקיע עומדת על מצחו של אותו שווד דרכים. מיד הבין אותו חסיד שאותו שווד דרכים כבר נפח את רוחו הטמאה, מיד נתאזר אותו חסיד עוז ותעצומות, ניגש לאותו שווד דרכים המת, דחפו והשכיבו ארצה, תוך כדי שהוא מחפש את כוס השמירה - כוס הפלאות. והנה רואה היהודי שאותו הכוס תחובה לשווד הדרכים בתוך פיו וחונקת את גרונו.

החסיד לא התמהמה עלה על גבי העגלה הוריד ממנה סכין, והחל מחתך בגרונו של אותו שווד דרכים, חילץ מגרונו את כוס השמירה - כוס הפלאות, שטפו במים כדי להסיר ממנה טיפי דם טמא, הודה להשי"ת על ניסיו ורחמיו, ואחר כך עלה על עגלתו ליסע למחוז חפצו. לאחר שעלה על עגלתו עלה בדעתו חשש שמא עוברי דרכים שיראו את המת יעלילו עלילות על אחינו בני ישראל. על כן החליט להעלות את המת על עגלתו ולכסותו בעורות תוך כדי שגומר בדעתו שבבואו לוורשא יתנהו להחברא קדישא ויאמר להם שמצא גוויה של גוי ויש לקברו במהרה מחוץ לגדר כדי למנוע עלילות על אחב"י.

אותו חסיד המשיך בדרכו והגיע לעיר וורשא. בעברו ברחוב העיר שמע את אחד משוטרי העיר עומד ומכריז מטעם ראש השוטרים בעיר וורשא. וכה היתה ההכרזה: יש בסביבות וורשא שווד דרכים ואלו

ואלו סימני ראשו, גופו ושערו. מי שיצליח להביאו חי או מת אל בית וחצר שוטרי וורשא, יקבל פרס מבית המלך בסך של שלושים אלף רובל.

אותו חסיד עומד ומשתאה לדעת כי הצליח ה' דרכו ומיד הריץ את סוסיו ועגלתו לחצר שוטרי וורשא. כיון שהגיע לחצר בית שוטרי וורשא עמד שם שומר הפתח ושאלו למבוקשו. השיב לו אותו חסיד בעגלתי מונחת גווית השווד דרכים, ובאתי הנה כדי לקבל את פרס המלך בסך שלושים אלף רובל. צחק עליו שומר הפתח ואמר לו הלא אותו שווד דרכים גיבור עצום הוא, וכל שוטרי העיר אינם יכולים נגדו, והכיצד יהודי זקן שכמוך הצליח להרגו ולהביאו הנה. ולא הניחו להכנס לחצר שוטרי העיר.

אותו חסיד לא זו ממקומו והחל זועק בקול גדול שיניחו לו להכנס לפני ראש השוטרים. ראש השוטרים בשמעו את הזעקות בשער חצר השוטרים שלח מיד את אחד ממשרתיו לידע מה זה ועל מה זה. תכף כששמע ראש השוטרים שיהודי אחד אומר שאותו שווד דרכים מונח בעגלתו, מיד קפץ ברוב שמחה ויצא לפתח שער השוטרים, ובעצמו הסיר את עורות הכבשים והציץ וראה את שווד הדרכים מוטל מת בעגלה. מיד הושיט את ידו לאותו חסיד והזמינו לבוא לפניו, וציוה על משרתיו שביני לביני יעמידו שוטרי כבוד, על העגלה. ראש השוטרים כבדו מאוד, והבטיח לו לסייע לו בכל יכולתו מלבד הפרס בסך שלושים אלף רובל, שניתן בידיו לאלתר.

אותו חסיד אף קידש שם שמם וסיפר לראש השוטרים וכל השוטרים שהיו שם הכיצד בכוחו של איש האלוקים הרה"ק רבי דוד מלעלוב הצליח להתגבר ולנצח את אותו שווד דרכים נורא. כל השוטרים שהיו שם נענו ואמרו גדול ה' מכל, אשרי העם שככה לו. לאחר מכן חזר אותו חסיד לשוקי וורשא מכר את סחורתו ברווח הגון ואף הצליח בעוד מו"מ בכסף הרב שהיה עמו והפך לעשיר מופלג, וכדברי הרה"ק מלעלוב לשמירה... וגם להצלחה.

סיפור זה שמע הגה"ח רבי משה אדלער מצאצאיו של בעל הנס שאף העידו שראו את אותו כוס הפלאות. הרה"ח ר' משה דב אייזנרופער שליט"א, "מעשה צדיקים" (ברוקלין תשנ"ו) ח"א, ע' פ"ו התכונה (בישיבת חכמי לובלין) לקראת סעודת "מלווה מלכה" רבה, ריחו הנעים והחרף של המרק (הגרין) כבר נודף ומתפשט בכל הקומות של הישיבה...

צדיקי הדור נהגו לספר סיפורים ודרכי התנהגותם ומופתיהם של הצדיקים אשר קדמו להם, וכבר אמר על הרב (הגאון רבי מאיר שפירא זצ"ל מחולל הדף היומי) רבו האדמו"ר מצורטקוב, כי הרב הוא איש האשכולות: חכם בין חכמים, גאון בין גאונים, אדמו"ר בין אדמו"רים, ועל הכל כחסיד בין חסידים. ואכן בסעודת "מלווה מלכה" התנהג (הגאון רבי מאיר שפירא זצ"ל) כחסיד בין חסידים. פניו צוהלים וכולו חדוה, ומיד עם כניסתו לאולם, הושרתה אווירה חסידית והקפיץ את כולם בזמירותיו ובהברקותיו. אחרי שנטל ידיו וברך המוציא, התפרץ בקולו האדיר מחריש האוזניים: דא סעודתא דדוד מלכא משיחא! דוד מלך ישראל חי וקיים!!! והתלמידים עוזרים על ידו. הקולות הולכים וגוברים ומצטרפים למקהלה אדירה אחת, המשמיעה צלילים נפלאים, המרטיטים את נימי הנפש, ומעלים לפניך את דמותו של דוד המלך, כאילו חי וקיים ממש...

ובעוד ההדים מהדהדים באולם ופורצים החוצה דרך החלונות הפתוחים לרחובות לובלין היהודית, נשמע קולו המללב של הרב: "אדיר איום ונורא בצר לי לך אקרא", המבטא את צערו הרב על עולו הכבד בניהול הישיבה. הרב מסלסל בקולו הנעים את הקטעים היפים של הפזמון, המנגינה מתחלפת כפעם בפעם,

ועוברת משמחה ליגון ולהפך, הכל תלוי בקטעים. הרב מתחיל את הקטע והתלמידים מסיימים, ועם סיום הזמור מפסיקים לסעודה המלצרים מגישים את המרק הדשן והמהביל ושאר המטעמים, ולאחר שהשביעו את עצמם מהמעדנים של אבא'לי הטבח, שקעו כולם בשתיקה וחיכו לבאות - שיר עליו ושמח בהתלהבות ורב אונים "איש חסיד היה" במנגינה המיוחדת. מקהלת התלמידים בקולות אדירים וחזקים, המעוררים את הלב והנפש, עוזרת על ידו, ומגיעים לשיא בקטע "בורא עולם בקנין השלם זה הבנין". הפנים משולהבים והכל מתנועע, כל הגוש המשולב הזה מאיים בהתלהבותו ובשירו לפוצץ חלילה את האולם... חוזרים וחוזרים, פעמים אין ספור: "השלם זה הבנין". לפי פירושו הידוע של הרב - לפני גמור הבנין, הכוונה ב"השלם" כפשוטו, גמור, סיים. ואחר שפירוש זה התקיים, ועל שכמו רבץ חוב כספי אדיר, התכוון בשאגתו "השלם" - שלם... לאט לאט דועך הקול הכביר. התלמידים יושבים מתוחים ודרוכים ומטים את אוזניהם לכיוון הרב, ומחכים בנימוס רב לרגע שהרב יפתח את פיו הקדוש, ויתחיל להשפיע שפע רב של סיפורי צדיקים המהווים סגולה ליראת שמים טהורה, ולמעשה הם המוקד של סעודת "מלווה מלכה" כולה.

הפעם סיפוריו מצטמצמים לסיפורי רוז'ין וצ'ורטקוב, וזה החלו: כידוע לא כל הצדיקים בדור הקודם ערכו סעודת מלווה מלכה ברבים. גם הרבי ר' אלימלך מליז'נסק, מטעמים כמוסים עמו, נמנה עליהם. בגלל מעשה שהיה, הבטיח שיצווה לבניו שיערכו מלווה מלכה כיאות, אף מעל סעודות השבת, ואכן צאצאיו עד היום נזהרים ומקפידים בסעודת מלווה מלכה יחד עם צאצאיהם ומקורביהם, ובשכר זאת זכה להיועד עם דוד מלך ישראל, אשר בשלו סעודה זו נערכת.

גם החווה מלובלין קיים מלווה מלכה ברבים, ואילו תלמידו הצדיק הידוע רבי דוד מללוב, לא הקפיד על כך. אולם בנו הצדיק רבי משה'לה מללוב ערך שולחן עם כל מיני מעדנים וזמירות לרוב. ביתו של רבי דוד מללוב הכיל שני קומות, בקומה התחתונה גר רבי דוד, ובנו רבי משה - בקומה השנייה. קרה ורבי דוד חלה ונאלץ לשכב במיטה, וכדי שלא להפריע לאביו במנוחתו, ביקש ר' משה מהמזמרים להנמיך את קולם, וכן עשו. בעודם יושבים ומקשיבים לדברי אלקים חיים של ר' משה, שמעו קול פסיעות. נבהל ר' משה, כי הוא ידע והכיר את פסיעותיו של אביו, וחשש שמא קרה משהו לא נעים לאביו. מיהר ר' משה ורץ לקראת אביו והעלהו לחדרו. הנאספים קמו לכבודו בחדרה, וחיכו לשמוע את אמרי פיו. פתח ר' דוד ושאל: מדוע הנמכתם את קולכם בשיר "אליהו הנביא"? דעו לכם שאליהו הנביא נגלה אלי כעת, ואמר לי, שיש בלבו עלי שגרמתי פגיעה בכבודו על ידי הנמכת קולכם בשירה, ודוקא בשיר שלו "אליהו הנביא" בו בזמן שהוא מתגלה לעם ישראל ומלמד עליהם זכות? אימה נפלה על הנאספים, ומרוב פחד לקו בהלם. ניחם אותם ר' דוד ואמר: יודעים אתם משום מה באה עלי צרה זאת? משום שזולתי בסעודת מלווה מלכה, אני מבטיח לכם, שמעתה והלאה אערוך סעודת מלווה מלכה כאן, תוך זמירות מרעישות שמים בקול... מרשימות הרב דוד הלחמי ז"ל, "יח"ל ומחוללה" (ב"ב תשנ"ה) ע' ק"ב

מסופר: הרה"ק רבי דוד מלעלוב זצ"ל, מיעט מלדרוש בתורה ברבים, וכל עסקיו בתורה אינו אלא בינו לבין עצמו ולבין יחידי סגולה הקרובים אליו.

כשנשאל על מנהגו זה, השיב הצדיק: הלא מקרא מלא דבר הכתוב (תהלים קי"ט, י"ג): "בלבי צפנתי אמרתך למען לא אחטא לך". וכך אני מפרש לעצמי את הכתוב: "בלבי צפנתי אמרתך" - אנכי מצפין את אמרות התורה בלבי, "למען לא אחטא לך" - כדי שלא יחסר לי מהם בעולם-הבא.

ואמרו צדיקים, שבהגיע הצדיק רבי דוד לעולם העליון, כיבדו אותו להשמיע חידושי תורה שהיו צפונים בלבו ולא גילה אותם בעולם-הזה. עמד ודרש ארבעים יממות תמימות. הגאון רבי בנימין אדלר שליט"א, "יינה של תורה-אבות" (ירושלים תשנ"ג) ע' נ"א

הסיפור הזה שמעתי מכ"ק מרן אדמו"ר (הרה"ק רבי יעקב משה מקאמארנא) זי"ע שסיפר בהיותו במרחץ טשאוויץ: בעת שנפטר הה"ק הרבי ר' נחום מטשערנאובל זי"ע התענה בנו הה"ק רבי מאטאלע זי"ע כמה תעניתים והשתטח בכל יום על קבר אביו שיוכל לבא למדרגה להיות מעושי רצון הבורא באמת. בא אביו הה"ק הנ"ל זי"ע אליו בחלום ואמר לו לבל יתענה עוד ומליל המחרת יבא אליו בכל לילה ללמוד עמו. וכה בא אליו בכל לילה ולמד עמו בכל לילה איזה שעות, כה עבר זמן מה. פתאום פסק אביו מלכבד אליו, חשב בנו הה"ק הנ"ל בודאי נמצא בו איזה חטא אשר אינו ראוי למדרגה הלזו שאביו ילמדוהו. החל הה"ק לעשות תשובה בסיגופים ותעניתים ובכה במר נפשו לד' בכל כוחו לטהר אותו להיות ישר והגון לראות את אביו וללמוד אצלו. כה עברו איזה שבועות אשר בנו הה"ק התענה בכל יום וקונן להודיעו את עונו אשר חטא.

אזי בא אליו אביו הה"ק הנ"ל בחלום ואמר לו בני אל תבכה כי לא נמצא בך ח"ו שום חטא ועון, כי אם יען שנפטר במדינת פולין הצדיק הקדוש ה"ר דוד מלעליו וכבדוהו בעולם העליון לומר דרש, אשר הדרש נמשך צ"א ימים, והכריזו שכל הנשמות הקדושות מוכרחים להיות משומעי הדרש אשר על כן לא יכלתי לבוא אליך. ואחרי כלות צ"א ימים אבוא אליך כאשר באתי אליך מלפנים. וגם עתה לא היה לי רשות לבוא אליך, אכן מרוב תעניתך וצרתך והסיגופים שצערת את עצמך מוכרח הייתי לבקש רשות לבוא אליך להודיעך לבל תצטער עוד.

ויהי בבוקר זכר הה"צ הקדוש את חלומו ונחם לנפשו והלך מתוך שמחה ורוב תקוה להתפלל. כאשר חזר מתפלתו בא אליו הה"צ ר' משה מלעליו, שהוא נסע מביתו מפני שלא רצה לקבל כתר הרבנות. כאשר נתן הה"ק שלום להאיש ההוא שאלו מאין הוא, השיב האיש מפולין. שאל אותו הה"צ הידעתם ומכירים הייתם את הרב הקדוש ר' דוד מלעליו זי"ע, השיב האיש ידעתי, ואצל האיש היה עומד עוד אחד אצל הפתח וכאשר שמע דברי הה"ק אמר, האיש ההוא הוא בנו. שאל אותו הה"ק הנ"ל מה מעשיך פה. התנצל הה"צ ר' משה מלעליו ואמר כי אביו נפטר והחסידים רוצים שישב על כסא אביו והוא אינו רוצה לכן ברח מהם ובא הנה.

כאשר שמע הה"ק מטשערנאביל את דבריו אז תפס את הה"צ מלעליו ובכל כוחו הושיב אותו על כסאו ואמר אם זכיתם שהיה לכם אב גדול וקדוש ראויים אתם לישב על הכסא וסיפר לו מה שאמר לו אביו וביקש ממנו שיקבל על עצמו להיות רב בישראל, וזכות אביו יעזור לו שיוכל להשפיע כל טוב לבני ישראל. הרה"ח רבי ישראל פרנקפורטר זצ"ל, "שלשלת קאמארנא" (ירושלים תשס"א) ע' רצ"א

לפני חג הפסח הגיע אורח לביתו של רבי דוד מלעלוב, מאומה לא היה בביתו פרט למצות שמורה, שנשמרו לחג. הלך רבי דוד וכיבד בהם את האורח.

שאלוהו בני ביתו: - היתכן? השיב רבי דוד: - לשם מה אנו מהדרים אחרי מצות שמורה? על כי היא שמורה מחימוץ. וכי משום הידור מצוה זו אתן להחמיץ מצוה אחרת... הרה"ח ר' יהודה לייב לוין ז"ל, "חסידים

מעשה פלא הלזו ידועה לבאי שערי סאכטשוב שפ"א בא לרבינו הק' (בעל "אבני נזר") זי"ע איש חסיד אחד נכד הרה"ק איש אלקים וכו' ר' דוד לעליווער זי"ע וכיבדו למאד והזמינו לאכול עמו ביחוד סעודת שחרית ואצל הסעודה דיבר רבינו הקדוש זצ"ל הרבה משבחי של זקינו הרה"ק הנ"ל, ואמר לו אספר לך מה שהי' לי פ"א עם כ"ק זקין ז"ל, כי אברך אחד שנסע לפה הי' צריך לעמוד לבחינת הצבא, ואמרתי לו הסגולה שלי שיקבל עליו עול מ"ש והאברך ראוי לזה, וחזן מזה חותנו הוא עשיר ונתן לכל הפקידים ולא הועיל לא זה ולא זה ונתפס בידם, ודפק חותנו על דלתותי יום יום ולא היה לי עצה עברו, והנה דרכי כשאני לומד בלילה ואני מרגיש שאפס כחי אז הנני משעין עצמי מעט על הסאפע הלזו, ויהי בלילה א' אחר שנסע חותנו מפה שכבתי עצמי ג"כ על הסאפע וכמעט שלא ישנתי עדיין וראיתי בחלומי שהנני במתיבתא דרקיע, והיו יושבים בהיכל הרבה צדיקים ובראש השלחן ישב הרבי ר' אלימלך מליזענסק זצוק"ל, ואנכי הלכתי הנה והנה בהיכל ושמעתי שבאו כבר לברכת המזון ושאלו מי יברך, וענה אחד מהחברייא ואמר הגם שהרבי ר' אלימלך יושב כאן אנכי צריך לברך, כי הי' אצלי אחד הצריך לישועה לעמוד לבחינה והזכיר את שמו של האברך ההוא הנ"ל, והבנתי אני כי הוא הרה"ק ר' דוד'ל מלעלוב זצ"ל והלכתי להשלחן והבטתי בפניו וראיתי כי כן הוא שזהו הצדיק ר' דוד'ל זצ"ל ואיקץ, וקראתי תיכף להמשמש שלי אלי ושאלתי אם יש כאן ידיעה מאברך הזה ואמר לי שעכשיו בא ממנו ט"ג שלמחר יעמוד פעם שנית לפני הקאמיסיע ואמרתי לו שבטח יצא חפשי וספרתי לו החלום, וכן הי' שלמחר בא שוב ט"ג ממנו שיצא לחפשי, ואח"כ בא לפה חותנו ושאלתי לו אנה הי' עוד אחר שנסע מפה ואמר לי כי כשנסע לביתו הי' דרך עיר לעלוב והלך שם על קבר הצדיק ר' דוד לעליווער זצ"ל והניח שמה קוויטל והתפלל על קברו, ואמרתי לו שהישועה שלו לא הי' לו ממני אלא הוא פעולת הצדיק מלעלוב וסיפרתי לו החלום והבאתי לי לעד את המשמש שלי איך שמיד בלילה ההוא סיפרתי לו החלום ואמרתי לו שחתנך יהי' חפשי, ואחר ששמע החסיד הנ"ל כי כשהביט רבינו הק' בפניו הכירו שהוא הוא הצדיק מלעלוב כנ"ל שאל הוא לרבינו הק' בדרך תימא הכי הי' מכיר הרבי עוד את זקניי הקדוש בחיים חיותו, וענהו הרבי (לא) יש זמן כינוס הצדיקים בג"ע ואז יש לאדם רשות להתראות עצמו עם איזה צדיק שרוצה ואני בחרתי לי להתראות עם הרה"ק מלעלוב זצ"ל. וסיים ואמר: הצדיק ר' דוד'ל ז"ל הי' אוהב לזקניי ז"ל (זקינו של ה"אבני נזר" הרב ר' אהרן מעיר שטעקטשין אביו של ה"אגודת אזור" היה מקורב אצל הרה"ק רבי דוד מלעלוב זי"ע) וגם לנו הוא לאוהב עכתד"ק. הגה"ח ר' צבי יהודה ממלוק ז"ל, "אביר הרועים" (פיטערקוב תרצ"ח) ח"ב, ע' ל"ח

הרה"ק רבי נתן דוד משידלובצא זי"ע א"ה היה פעם על הציון הקדוש (של הרה"ק רבי דוד מלעלוב זי"ע) בלעלוב ביוםא דהילולא רבא ז' שבט, ונענה ואמר: "הלא הוא עומד וקורא הפתקאות כבחיים חיותו". כ"ק מרן אדמו"ר מלעלוב-ירושלים זצוק"ל, "מעייין דוד" שבט תשס"ג, ע' נ"ו

בחינת התנא

הרה"ק רבי דוד מלעלוב זי"ע אמר: טעם הדבר שאנו מוצאים במשנה ובברייתא, פעמים שמשני הגמרא "חסורי מחסרה והכי קתני", ופעמים אמרינן "לא זו אף זו", או "זו ואין צריך לומר זו", יש שמחסר התנא מדבריו ויש שמאריך בלשונו יותר מהראוי, הלא דבר הוא. ונראה לפרש הענין, דתלוי באיזו בחינה עמד התנא בעת לומדו המשנה או הברייתא. אם עמד בבחינת אהבת ה', ואהבה היא התפשטות והרווחה, ומשום זה גם בלימודו האריך וכתב לישנא יתירא- לא כן אם עמד התנא בבחינת יראה, ויראה היא התכווצות וצמצום, ולכן צמצם בדבריו (מפי כ"ק אאמו"ר זצוק"ל). הרה"ח ר' נח גד וינטרויב ז"ל, "בישישים חכמה" (ירושלים תשנ"ד) ע' קכ"ד

הלכות בכל יום

אמר הרה"ק רבי דוד מלעלוב זצ"ל: איתא "כל השונה הלכות בכל יום" (מגילה כח:), פי' שונה הלכות עם מעשה כל יום - בדברים הפשוטים (שמעתי מפי הרה"צ רבי משה מרדכי מלעלוב זצ"ל). הרה"ח ר' נח גד וינטרויב ז"ל, "בישישים חכמה" (ירושלים תשנ"ד) ע' קכ"ג

סוד המקוה

הרה"ק הרבי ר' דוד מלעלוב זיע"א אמר על סוד המקוה בזה"ל: מען גייט אראפ אין נאך אראפ און וויטער אראפ אין אז מען אין שוין אונטען בייגט מען זיך הערשט אראפ וזה סוד המקוה (יורדים למטה ועוד למטה ושוב למטה וכשכבר נמצאים למטה אזי שוחים את עצמם עוד למטה). "מלכות בית דוד" (רמת-לעלוב ב"ב) תמוז תשס"ה, עמ' ח'

תשובה ערב שבת

בשם הרה"ק רבי דוד מלעלוב זי"ע מובא הטעם על מה שכתב בבאר היטב (סי' רנ; הובא שם במשנה ברורה סק"ג, ויעו"ש הטעם) שבכל ערב שבת צריך להרהר בתשובה, והענין הוא משום שחלק הרע שביהודי הוא בחינת הגוי שבקרב ויהי אמרו חז"ל (סנהדרין נח:): גוי ששבת חייב מיתה, ולכך בערב שבת צריך כל אחד לדחוק בחינת הרע והגוי שבו החוצה על ידי תשובה כדי שלא יהיה חלילה בבחינת "גוי ששבת". הגה"ח רבי שמואל אהרן לידער זצ"ל, "נטעי אשל" (ב"ב תשס"ח) ע' שפ"ג

ג' דברים

הרה"ק רבי דוד מלעלוב זי"ע אמר ג' דברים. א. אדם יכול להיות בקרעטשמי (בית מרוח) מלא גויים שיכורים, ואצלו זה יהיה לבית התבודדות. ב. אפילו ראשו מלא טרדות, יהיה לו זכך המוח. ג. אם יהיה בעיר מלאה ריב ומדון, בעבורו תהיה זו עיר מנוחה. והדברים עתיקים. הרה"ח ר' נח גד וינטרויב ז"ל, "בישישים חכמה" (ירושלים תשנ"ד) ע' קכ"ד

הרה"ק רבי ארון לייב מפרימישלאן זי"ע

יומא דהלולא - ב' אדר

מתולדותיו

הרה"ק רבי אהרן אריה היה בנו של רבי מאיר הראשון מפרימישלאן תלמידו ונאמן ביתו של הבעל שם טוב. מצאצאי הר"י מקורבל מגדולי החסידות. אישיות אצילה, סגפן ומתבודד. תלמיד מובהק להמגיד רבי יחיאל מיכל מזלוצ'וב והרבי ר' אלימלך מליז'נסק.

בנו היה הצדיק המפורסם רבי מאיר מפרימישלאן עליו אמר אביו, כי השאיר לפיד אש בוער.

פעם אמר לרבו הרבי אלימלך מליז'נסק, אם כי צדיקי הדור שאפו לזכות לגילוי אליהו, הרי עובד השם אמיתי צריך לסרב לזכות לגילוי אליהו כי יש בו משום פגיעה בבחירה חפשית של אדם.

נוסף לבנו רבי מאיר הניח בנים צדיקים גדולים רבי יצחק לייפר מקאליש, רבי דוב מברזאן ורבי מיכל מקומרנה. נפטר ביום ב' אדר (א' וי"א אדר"ב) תקע"ג ומנו"כ בפרימישלאן. הרב דוד הלחמי ז"ל, "חכמי

ישראל" (ב"ב תשס"א) ע' ק"ס

בשבת קודש מברכין חודש אלול שנת תשנ"ה לפ"ק, היינו (אני ונכדי הנעים הר' יהושע העשיל שליט"א, בן בני הרב ר' שלום יוסף שליט"א), משובתי שבת אצל מעכ"ק ש"ב הגה"ק אדמו"ר מבאבוב זצ"ל, ונתאכסנו בבית הרב ר' שלום קעסלער שליט"א. והיה אתי הכוס של אא"ז הרה"ק ר' מאיר'ל מפרעמישלאן זצ"ל, והרב זצ"ל קידש בו בקדושה רבא, ודיבר בקדשו ממשפחת הרה"ק ר' מאיר'ל זצ"ל. ובתוך השיחים סיפר ששמע מאביו הגה"ק מוהר"ר בן ציון מבאבוב זצ"ל, שזקיני הנקרא ר' מאיר הגדול מפרעמישלאן זצ"ל מתלמידיו של הבעש"ט הק' זי"ע, בעת שנולדו לו שני ילדיו הראשונים וראה אותם אחרי הלידה, ביטא את עצמו בלשונו כאילו לא על הנער הזה כוונתי, כי אם על נשמות יותר גבוהות מאלו, ונעדרו לו"ע. וכשהרבנית ילדה לו בן שלישי, מנעה את בעלה ר' מאיר זצ"ל מלראות את הילד, מחמת שחששה פן יארע לו כב ראשונים, כי אם יבוא מקודם הבעש"ט הק' זי"ע, ויברך את הילד באריכת ימים ושנים טובים.

בינתיים עבר כשנה וחצי, עד שהיה יכול להביא את הבעש"ט הק' לביתו. הבעש"ט הק' שאל את הילד אם יודע מי הוא. הילד היה כבר מדבר איזה מילים והשיבו, שהוא רבי יצחק לוריא!! ע"ז אמר הבעש"ט: "אזוי זאלסטו לעבן" (כן תחי').

אחרי כן כאשר הורשה לר' מאיר הגדול זצ"ל לראות את הבן, נענה ואמר שכבר שלח מפניו נשמות גדולות מהלזה. אך ברכת הבעש"ט שמרה עליו וחי. ולפי המשוער, היה הילד הזה הרה"ק ר' אהרן ארי' מפרעמישלאן זצ"ל, הנקרא ר' ארון ליב זצ"ל. הגה"צ רבי אלחנן היילפרין זצ"ל, אבד"ק גולדרס-גרין, יפה שיחתן" (ברוקלין תשס"ט) ח"ב, ע' כ"ד

כשעשה רבי ארון לייב מפרמישלאן דרכו לרימנוב, לרבי מנחם מענדיל. צוה על עגלוננו להחליף עמו מקום ואף את כובעו של העגלון לקח, והלביש לעגלון את הספאדיק שלו...

התקרבו לעיר, והנה חבורה גדולה של תלמידי רבי מנחם מענדיל באים לקראת העגלה, רבם שלחם לקבל פני צדיק.

מיהרו התלמידים לעגלון הלבוש "ספאדיק" וברטט קבלו שלום ממנו ואילו רבי נפתלי מרופשיץ ניגש מיד "לעגלון המדומה", אמר: שלום עליכם רבינו.

שאלהו רבי ארון לייב: - מהיכן הבחין בדבר? ענה: - ראיתי באיזה שפלות הוא מנהל את הסוס וידעתי שהוא הקדוש... הרה"ח ר' יהודה לייב לוי ז"ל, "חסידים מספרים" (ירושלים תשל"ט) ח"ב, ע' 121

הרה"ק רבי אהרן לייב זצ"ל אביו של הרה"ק רבי מאיר מפרמישלאן זי"ע אמר עליו הרה"ק רבי מנדל מרימנוב זי"ע שהוא משיח של הדור. נענה ר' אהרן לייב שאינו משיח רק הוא בבחי' (תהילים מה, ח) אהבת צדק ותשנא רשע. אמר הרה"ק מרימנוב זי"ע: שפיל לסיפא דקרא מה כתיב, על כן משחק, שהוא בחי' משיח. והשיב שאינו משיח רק זו הבחינה יש לו מה דכתיב (ישעי' נג, ה) והוא מחולל מפשעניו. שמשח סובל יסורים לכפר על עוונות ישראל שכן לא בשבילו הוא סובל יסורים. הרה"ח ר' יעקב אשר ארקוביץ ז"ל, "אשרי האיש" (ירושלים תשע"א) ע' קכ"ב

הה"ק רבי ארון לייב מפרמישלאן זי"ע היה תלמידו של המגיד הק' מזלאטשוב פעם כאשר הגיע אל רבו הק', מצאו שוכב על הארץ בפישוט ידים ורגלים, שאלו ר' ארון לייב פשר הדברים, סיפר לו המגיד הק', כי גזירה קשה מרחפת על עם ישראל, והוא מרעיש עולמות לבטלה, אמר לו ר' ארון לייב, למה ימסור

רבינו את נפשו כל כך על הדבר לבדו, הרי גם אני בכחי לעסוק בזה, קם המגיד הק' מעל הארץ, ור' ארון לייב השכיב עצמו בפישוט ידים ורגלים והרעיש על הגזירה. וכאשר קם מעל הארץ, אמר כי כבר הצליח לבטל הגזירה, אבל צריכין עוד לעבור איזה בזיון בעבור זה, ואז יומתק הכל. ויהי למחרתו שכרו ר' ארון לייב והמגיד מזלאטשוב עגלה, ונסעו יחד לכפר הסמוך, ושם עמדו ליד ביתו של יהודי א', וביקשו ממנו שיתן להם להתאכסן שם, והסכים, שני הצדיקים שהו שם במשך כל היום ועבדו את ה'. אחר הצהריים עמד המגיד הק' להתפלל תפלת שחרית, כדרכו בקודש להתפלל בשעה מאוחרת, כאשר ראה זאת בעל האכסניא, התחיל לצעוק עליו בקולי קולות, היתכן להתנהג נגד השולחן ערוך להתפלל אחר חצות היום, ועשה רעש גדול וביזה אותו מאוד, והמגיד הק' מזלאטשוב לא השיב לו כלום, וגם רבי ארון לייב עמד מן הצד ולא השיב כלום, אבל האיש ההוא לא הפסיק מלצעוק, ובתוך צעקתו נתחרה האיש מאוד על המגיד הק' עד שרצה גם להכותו, אז עמד ר' ארון לייב מנגד, והתרה בו כי לא ירבה בנפשו להכותו, כי ידע סוד הענין שעליהם לסבול רק בזיונות ולא יותר, כאשר גמר המגיד הק' את תפלתו נסעו משם לביתם, והגזירה נתבטלה מכל וכל. (מפי כ"ק אדמו"ר (שליט"א) [צוק"ל] מטאהש) "מפיהם ומפי כתבם" (קריית-יואל תשס"ז) ח"א, ע' רפ"ח

הרה"ק רבי ארון לייב מפרימישלאן זי"ע חלה פעם. באותה עת הגיע עני לביתו, וביקש להיכנס אליו, אולם הרבנית לא רצתה לתת לו להיכנס. כשמוע הרה"ק רבי ארון לייב שמאן דהוא מבקש להיכנס, קם ממיטתו ופתח את הדלת. כשנכנס העני, אמר שהוא אליהו הנביא, ושרוצה ללמדו את כל סודות התורה"ק. השיב לו הרה"ק רבי ארון לייב: לעבוד את ד' אני רוצה לפי השגתי, להשיג נגלות התורה חפץ אני ע"י יגיעתי ועמלי, ואילו את תורת הנסתר הנני רוצה לשמוע מפי הקב"ה בכבודו ובעצמו. כעבור זמן מה, חלתה הרבנית של הרה"ק רבי ארון לייב. נסע רבי ארון לייב אל הרה"ק רבי יחיאל מיכל מזלאטשוב זי"ע, וביקשו שיברך את הרבנית ברפואה.

נענה לו הרה"ק מזלאטשוב שיסע אל הרה"ק רבי אלימלך מליזנעסק זי"ע, ומשם תבוא לה הרפואה. נסע הרה"ק רבי ארון לייב לשבות בליזנענסק, ובדרך אמר לרבנית: "דעי שהרה"ק רבי אלימלך רואה על מצחו של אדם את כל מה שעשה מיום הולדתו, מתיירא הנני מאוד שהרה"ק רבי אלימלך ישלח אותי מביתו נאווה קודש ולא יהיה לנו היכן להיות בשב"ק, על כן הכיני באכסנייתנו את כל הנצרך לשבת". כשבא רבי ארון לייב זי"ע לליזנענסק, לא רצה הרה"ק ר"ר אלימלך לתת לו 'שלום', באומרו, שהוא רואה על מצחו שעבר על שלושת העבירות החמורות - עבודה-זרה, ג"ע ושפיכות דמים. שב הרה"ק רבי ארון לייב לאכסנייתו בשברון לב, כשהוא אומר לרבנית: "אמרתי לך שתכניני צרכי שבת כי הרבי לא יקבלני".

בערב שבת הלך רבי ארון לייב להתפלל בבית מדרשו של הרה"ק רבי אלימלך, אך לא נכנס פנימה, אלא עמד בחוץ, כדי שלא להפריע את הרה"ק ר"א מתפילתו. והנה הפסיק הרה"ק ר"ר אלימלך מתפילתו, ושאל: "היכן יש כאן אברך אחד שאינו מניח לי להתפלל?!" חיפשו את ה'אברך' ומצאו את הרה"ק רבי ארון לייב מתפלל ב'פאליש' (חדר החיצון של ביהמ"ד). הוא נקרא אל הרבי ר' אלימלך, אשר כיבדו ונתן לו מקום במזרח.

במוצאי ש"ק, נכנס רבי ארון לייב אל הרבי, עם הרבנית, וביקש עבורה רפואה. הוריד הרבי ר' אלימלך את הגארטיל שהיה חגור בו, אמר לרבנית שתאחז בקצה האחד והוא אחז בקצה השני, ושאל את הרבנית: "הנך מרגישה כבר טוב?" כשהרבנית השיבה שעדיין לא, שאל פעם נוספת:

"ועתה?" השיבה הרבנית שאמנם היא מרגישה טוב יותר. שוב שאל פעם שלישית, ואז השיבה שעתה היא כבר בריאה כאחד האדם.

שאל אותה הרבי, אם אמת הדבר שלא הבריאה בפעם הראשונה. ענתה הרבנית שאמנם כן הרגישה מיד שהבריאה, אלא שביקשה לאחוז עוד את הגארטיל עם הרה"ק ר"א זי"ע...

אח"כ שאל רבי ארון לייב את הרבי ר' אלימלך, מה הם החטאים שראה על מצחו. הזכיר לו הרבי ר' אלימלך, שכאשר שב מהטבילה במקוה ביום הבר-מצוה שלו, עברו לפניו זוג אחד, והתבטאו: "הלואי יהיה לנו בן כזה!" דברים אלה הכניסו בליבו מעט רגשי התנשאות, וחז"ל אמרו (סוטה ד:): "כל אדם שיש בו גסות הרוח כאילו עובד ע"ז וכאילו בא על העריות". והנה לאחרונה בא אליהו הנביא אליו ללמד אותו, והוא דחה אותו וביישו וכל המלבין פני חבריו ברבים כאילו שופך דמים (ב"מ נ"ח:). כ"ק מרן אדמו"ר ה"אמרי חיים" מויד'ניץ זצוק"ל, "שרפי קודש" (ב"ב תשס"ח) ע' ש"א

זקני הרה"ק ר' ארון לייב, ישב פעם בליל הסדר, ואמר את ההגדה, וכשהגיע לקטע "שפוך חמתך", צוה לפתוח את הדלת כנהוג, וכשנפתחה הדלת אמר הרה"ק הר"א ללאלהו הנביא, ברוך הבא רבי! ישבו ודברו ביניהם, ומענין לענין דברו מאותם הענינים [היינו מעניני הגאולה], קם אליהו ואמר כבר מאוחר, אני צריך ללכת כי הרבי מלובלין כבר פתח הדלת.

זקני הרה"ק הרבי ר' ארון לייב, הי' מגדולי' הצדיקים, שזכה לגילוי אליהו כל אימת שהי' רוצה. הרה"ק רבי דוד משה מקרעטשניף זצוק"ל, "ארבעה ארזים" (ב"ב תשכ"ז) ע' ק"ח

סיפר לי הגה"ק אדמו"ר מבאבוב זצ"ל, בשם אביו הגה"ק מוהר"ר בן ציון מבאבוב זצ"ל, שהרה"ק ר' ארון לייב מפרמישלאן זצ"ל היה פעם בעיר לעמבערג, והלך לבקר את הגאון הגדול ר' יעקב אורנשטיין זצ"ל, הישועות יעקב, שהיה מקושר עמו עוד מימי נעוריו כשלמדו בצוותא חדא. לכבוד האורח הגדול ערכו ראשי הקהלה סעודה נכבדה, ובעת הסעודה הביאו לפני הרה"ק קערת מרק. הרה"ק תקע הכף להקערה כרבע שעה, והתחיל לאמר לעצמו הכתוב (תהילים קד, כ"ג) "יצא אדם לפעלו ולעבודתו עדי ערב". וחזר על זה כחצי שעה. ה"ישועות יעקב" וראשי הקהילה וכל המסובים הנוכחים שם, לא התחילו לאכול, מחמת דרך ארץ מפני האורח הדגול הרה"ק ר' ארון לייב זצ"ל, בלא יודעים פירוש הדברים.

בינתיים, כשסידרו במטבח בשר העוף שהוכן לסעודה, מצאו שאלה על אחד העצמות, והביאו לפני הרב, ופסק לאיסור. ואז כבר הבינו סיבת העכוב, אבל לא ידעו קישור הדברים עם הכתוב הנ"ל, ושאלו הישועות יעקב זצ"ל על זה, והשיב לו: דוד המלך ע"ה אומר "יצא אדם לפעלו ולעבודתו עדי ערב", שכל אדם צריך לעבוד על השלמת עצמו ולעשות פעולות טובות, ולאחר שכבר יצא פעולותיו מוטל עליו לעשות עבודה גם "עדי ערב", כלומר להיות ערב גם בעד אחרים, ולשמרם ממכשול ואיסור. הגה"צ רבי אלתנן היילפרין זצ"ל, אבד"ק גולדרס-גרין, "יפה שיחתן" (ברוקלין תשס"ט) ח"ב, ע' כ"ה

ר' ארון לייב היה איש קדוש ונורא, וכל דיבוריו נאמרו ביחודים נפלאים. פעם אמר: כשיבוא משיח צדקנו יתוודע כי משפחה שלנו היא המשפחה היותר נאה וחשובה. ומי יעמוד בסוד קדושים. (מפי כ"ק אדמו"ר (שליט"א) [זצוק"ל] מטאהש) "מפיהם ומפי כתבם" (קרית-יואל תשס"ז) ח"א, ע' רפ"ח

הרבי רבי אלימלך מליזענסק זי"ע היה פעם סנדק והביאו לו כמה כרים כדי לישב עליהם ולא הוטבו בעיניו, עד שהביאו לו הכר של רבי ארון לייב אביו של הרה"ק רבי מאיר מפרימישלאן זי"ע והוטב בעיניו וישב עליו. הרה"ק רבי מרדכי חיים מסלונים צוק"ל, "מאמר מרדכי" (ירושלים תשס"ה) ח"ג, ע' קי"ג

הרה"ק רבי נפתלי צבי מרופשיץ זי"ע

יומא דהלולא - י"א אייר

מתולדותיו

נולד בחג השבועות תק"כ - יום הסתלקות מרן הבעש"ט זי"ע, לאביו הגה"צ רבי מנחם מענדיל מלינסק, ולאמו הרבנית בת הרה"ק רבי יצחק הלוי הורוויץ מהאמבורג זי"ע. הוא הסתופף בצל המגיד הק' רבי יחיאל מיכל מזלאטשוב, הרה"ק ה'נועם אלימלך מליזענסק, הרה"ק רבי מרדכי מנעשכין, המגיד הק' רבי ישראל מקאזניץ והרה"ק רבי מנחם מענדיל מרימנוב, זי"ע, היה תלמידו המובהק של הרה"ק רבי יעקב יצחק ה'חוזה' מלובלין זי"ע. כיהן ברבנות ראפשיץ ע"פ המלצת רבו הרה"ק מרימנוב. נודע כחכם וחרף. בימיו האחרונים נסע ללאנצהוט, שם נסתלק לחי' עד ביום י"א באייר תקפ"ז, ושם מנוחתו כבוד. ספריו - "אילה שלוחה" "זרע קודש" ועוד. "שרפי קודש" (ב"ב תשס"ח) ע' שפ"ט

הרה"ק מראפשיץ צוק"ל ישב ולמד בבית מדרשו של הרה"ק הרבי ר' מיכל מזלאטשוב צוק"ל, ועדיין לא נזדמן לפניו זיווגו. פעם נכנס להרבי ר' מיכלי צ"ל, ואמר לו, הרבי הבטיח לי שאמצא את זיווגי ובטוח אני שכן יהי', אך ברצוני לדעת, האם יהא זה לפני גיל שבעים שנה או לאחר שבעים? א"ל, הרבי ר' מיכל, אין מה לעשות, כי אין דוחין נפש תחת נפש. וכה עבר זמן מה.

והנה הנגיד ר' הערשקא מדוקלא הי' בעה"ב נכבד בעל מלון, והאיש ירא את ד', והי' משכים מדי יום לומר תהלים ועשה מצות ומעשים טובים. ויהי היום ובתו נעשתה אלמנה ל"ע. ושלח אביה להרה"ק ר' מענדל מלינסק צ"ל לשאול לו, באם מסכים להשתדך עמו, שבנו הרה"ק מראפשיץ ישא את בתו האלמנה. אמר הרה"ק מלינסק לזוגתו הרבנית, בוא וראה השגה של בעל מלון, שנפשו איותה להשתדך עם הרב מלינסק. ונענתה הרבנית ואמרה, שמע נא, אם אמנם יש לו השגה כזאת, יתכן שזהו שידוך מן השמים, נלך ונראה. והשידוך נעשה... כ"ק מרן אדמו"ר מהר"ש מבאבוב צוק"ל, "הילולא דצדיקא" (ברוקלין תשס"א) ע' כ"ה

הרה"ק מוהר"ר נפתלי מראפשיץ זי"ע. אמר: הגם כי העולם אומרים רבי שלי היה הרבי רבי אלימלך מליזענסק זי"ע, אמת הדבר, אבל עיקר הרבי שלי היה הרי"ף ז"ל, כאשר הייתי בליזענסק היה לי אכסניא אצל אופה אחד בחדר קטן עם חלון עגול וקטן, ושם ישבתי ולמדתי וחזרתי על הרי"ף, וכל כך חזרתי את הרי"ף עד שפי נתמלא מלא רוק, ועם הרוק נשקתי את הרי"ף, ואמרתי רבי בא ולמד אותי דרך ה', וכן היה כי מן אז היה בא ולמד אותי דרך ה'. עכד"ה. הרה"צ רבי אריה מרדכי רבינוביץ צ"ל, אב"ד בני ברק, "קרני ראם" (ב"ב תשנ"ה) ע' י"ד

המופת הראשון שהראה זקיני הרה"ק רבי נפתלי צבי מראפשיץ, היה אצל רבו הרה"ק רבי אלימלך צוק"ל בליזענסק, עוד בימי חורפו, פעם בימות הקיץ, והיה אז יום חם מאד, ישב הרבי ר' אלימלך עם אחוזת מריעיו, תלמידיו הקדושים, על אצטבא לפני ביתו, לשאוף רוח צה, ודיבר עמהם ענינים גדולים

וקדושים, ובתוך כך הביט הרבי ר' נפתלי וראה, כי איש יהודי מכפר אחד הולך ומתקרב אליהם, והבין כי הולך הוא אל רבם, בשביל איזה ענין של תהלוכות מסחרו, אשר לא מתנהג אצלו כרצונו, ולא רצה הרב ר' נפתלי, שהכפרי הזה יבלבל את רבו, בעניניו הקדושים שהוא שח עם תלמידיו, לזאת הקדים ורץ לקראת הכפרי, ושאל אותו מה ענינו אל רבו, ומתחלה לא רצה הכפרי לדבר עמו, כי ראה אשר עודנו צעיר לימים, אך כאשר הרבי ר' נפתלי חסם לפניו את הדרך, סיפר לו את גודל מצוקתו, כי שודדי לילה חתרו את ביתו, ולקחו את כל אשר היה בבית, ודרכו של הרבי ר' אלימלך היה, כאשר בא אליו איש, עם קובלנא אודות גניבה שנעשה אצלו, לקח את הבית יד של כתנתו, ונענע בידו ואמר, ככה ינענע השם יתברך כל איברי של הגנב במכאובים, עד שישב את הגנבה, וזאת עשה כן גם הרבי ר' נפתלי לפני הכפרי, ושלחו לביתו, והבטיח לו כי בטח ישיבו לו את גניבתו. וכן היה, כי השיבו לו עד שרוך נעל לא חסר דבר, ויבא הכפרי אל הרבי ר' אלימלך, וסיפר לו כל הנעשה, ויתן לו תודה על זה. ויען כי הרבי ר' אלימלך לא ידע מזה מאומה, והבין מי האיש אשר עשה זאת, וישלח ויקרא אליו את הרבי ר' נפתלי, ויאמר, מדוע עשית זאת לחסום הדרך, לפני האיש ההולך אלי עם מצוקת לבו, ואחר כך להתנהג במופתים במקומי ובפני? ויספר לו ר' נפתלי, כי כוונתו במעשיו היה, כדי שהאיש הכפרי הזה, לא יבלבל את רבו בשיחו עם תלמידיו כנ"ל, ולא עשה רק למען כבודו, ויטב הדבר בעיני הרבי ר' אלימלך, ויאמר, אם חכם בני ישמח לבי גם אני, ויברכהו. הרה"ק רבי אברהם שמחה מבארנוב צוק"ל, "אמת ויציב" (מאנסי תדש"ן) ע' פ"ה, אות א'

שמעתי שהגה"ק זצ"ל (מרופשיץ) בהיותו דר אצל חמיו בדוקלא לקח לו דרך להיות בדחן על הנשואין לשמח חתן וכלה. וחתונו היה מתבייש בזה מאד. וע"כ שלח פ"א אחרי אביו הגה"ק מהרמ"מ מלינסק זצ"ל שיבוא אליו, וניהל את המסע שיבוא לביתו בעת אשר יהיה בנו הגה"ק הנ"ל על הנשואין, וכן היה, ושאל על בנו וסיפרו לו מדרכו, ואמר אביו, בואו שמה ונשמע מה הוא אומר, והלכו עמו עד מפתח הבית ושם עמד לשמוע את הגראמין של בנו, ואז אמר להם הכי אתם יודעים מה הוא אומר, הלוא הוא אומר מאמרים של הסה"ק עץ חיים והלך לביתו ולא רצה להפסיקו, וכן כ"פ היה הגה"ק מראפשיץ יושב בסעודה עם אנשים והוא היה מתענה ובגודל חכמתו העלים הדבר כ"כ עד ששום אדם לא היה מכיר בזה. וכן היה מתנהג בכל עניניו. וכל האותות והמופתים אשר עשה הכל היה טמיר ונעלם סתום וחתום באלף עזקאן זי"ע ועכ"א. הרה"ק בעל "חקל יצחק" מספינקא צוק"ל, בהקדמתו לספה"ק "אמרי יוסף", מאמר שלישי, אות ז'

ידוע העובדה שבהיותו [הרה"ק רבי נפתלי מרופשיץ זי"ע] אצל רבו החוזה מלובלין שמע באכסנייתו ששני מחותנים מתנצחים ביניהם, ניגש אליהם ושאלם מה הביאם לידי כך וסיפרו שהם מתווכחים ביניהם על מי לשלם הוצאות בדחן לחתונה, הרגיעם הרה"ק באמרו שהוא בדחן טוב והוא יאמר בדחנות והסכימו לדבר, ובהגיע עת החתונה ניגן הרה"ק בשמחת הנשואין ובאותה עת התכונן החוזה הק' לתיקון חצות אך משום מה לא עלתה הדבר בידו, והבין שמשוהו אינו כשורה ע"כ שיגר לחפש בעיר מה חידוש יש, והשליח שב שהנה באכסניא פלונית יש שמחת נישואין והרופשיצער משמש כבדחן, הלך החוזה לשמוע דברי הבדחנות מבעד לחלון הבית, ושמע האיק שהרופשיצער מכוון בדבריו לסודות עליונים, ולפתע הבחין הרופשיצער שרבו עומד ומשגיח מן החלונות והפסיק מדבריו, והפציר בו החוזה שימשיך לומר, הסכים הרופשיצער בתנאי שהחוזה ירקד לפני הכלה רקודין של מצוה ונענה החוזה לדבר... כ"ק מרן אדמו"ר מרחמיסטריווקא שליט"א, מוצש"ק אחרי-קדושים תשס"ו, "מילין קדישין" (ירושלים תשס"ז) ח"ב, ע' שט"ו

עיקר עבודת הצדיקים היה לקיים הצנע לכת עם אלקיך, ורבה"ק מראפשיץ ז"ע היה אומר: שזה אחד מהז' דברים שלמד מן הגנב שעושה מעשהו בסתר כדי שלא יודע דבר גניבתו. כ"ק מרן אדמו"ר מצאנז-קלויזנבורג זצוק"ל, רעווא דרעוין וישב תשל"ח, "צאנז קלויזנבורג", כסלו תשס"ג, ע' י"ב

מספרים על הרה"ק מראפשיץ ז"ע כשנסע לקבל רבנותו הראשונה נתלווה אליו אביו, וכאשר עמדו ליכנס לתוך העיר התיישב הרה"ק מראפשיץ בראש העגלה והתחיל לסייע בהנהגת הסוסים, ופנה אליו אביו בתמי' הלא הנך הולך עתה לקבל את הרבנות והרי"ז בזיון להתיישב במקום המיוחד לבעל העגלה, והשיב שלא איכפת לו כלום כי טרם אכנס לתוך העיר מוכרחני לגרש ולשלח את כל הקליפות והמזיקין מכאן (ודבר זה למעלה מהשגותינו איך ע"י שלקח ה"בייטש" בידו גירש הקליפות משם). כ"ק מרן אדמו"ר מוויז'ניץ-מאנסי זצוק"ל, ליל ש"ק ויגש תשנ"ג, "דברי תורה" (מאנסי תשנ"ז) ע' ס"ג

מרגלא בפומיה דרבינו [הרה"ק רבי נפתלי מרופשיץ ז"ע] החילוק ביני להרה"ק רבי יצחק הובניווער הוא כזה, שהוא קם בחצות ועובד את הבורא יתברך בתורה ותפלה עד חצות יום, ואז כשהולך לאכול ומזמינים בשבילו כוס משקה ומזונות, הוא מתחיל לפשפש בתורתו ותפלתו ורואה שאינו כדבעי, אבל מ"מ חושב דהלוא אבי לא עשה גם את זה, ובזה מחזק עצמו, ואוכל ושותה. ואילו אני גם כן, קם לפעמים כמוהו, וכשמגישין לי משקה, אני גם עושה חשבון הנפש, ורואה שאינני ראוי לשתות המשקה, ואח"כ כשאני נזכר באבי הק' ואופן עבודתו את השי"ת בשלימות, אז אני מעמיד, את המשקה והמזונות, וכלל אינני יכול לאכול ולשתות עוד... הרה"ח רבי שלמה יהודה אינטראטער ז"ל, "לחם עני" (ירושלים תשס"ו) ע' תי"א

זקיני הקדוש מראפשיץ בעל זרע קודש ז"ע כתב בספר אילה שלוחה (פ' וירא) בעת שהייתי בדחן על חתונה אמרתי הכוונה שאומרין הזווג יעלה "יפה" כנודע (כי יפ"ה עולה אשר יהיה לעתיד זווג דלעילא כביכול) וכן סיפרו משמו הק' אשר בהושענא רבא בעת שהסיר את טבעות הקשורים על הלולב פתח פה קדשו ואמר, "לאמיר אויפלעכטין די כלה" ואז כל העם השומעים דברים נוראים כאלה יוצא מפיו בקדושה וטהרה נפלו כולם בבכיות וזעקות גדולות והתעוררות שאין לשער. הרה"ק בעל "מנחת אלעזר" ממונקאטש זצוק"ל, "שער ישכר" (ירושלים תשכ"ח) ח"ב, ע' שע"ז

הרה"ק מלובלין ז"ל אמר פעם לתלמידו הרה"ק רבי נפתלי צבי מראפשיץ [שכידוע היה דרכו בקודש להגיד מילי דבדיחותא] שלפי שהשומעים סוברים שמתלוצץ ולא ידעו ולא יבינו שכל דבריו עמיקין וטמירין לכן יקבל על עצמו שעל כל פנים שנה אחת לא יאמר שום דברי צחוק. ואחר כך עמד הרה"ק מלובלין להתפלל תפלת מנחה והארץ בתפלתו יותר מהרגילו, וכשגמר השמונה עשרה ראה שהעומדים סביבו פיהם מלא שחוק, ולשאלתו לשחוק מה זו עושה, השיבו: שרבי נפתלי צבי נענה ואמר בשפת שחוק שרבינו נזכר מהחתונה שלו ולכן מתארך בתפלתו, ושאלו הרה"ק מלובלין: הלא נגמר בינינו שלשנה אחת לא תאמר שום דברי שחוק? השיב הרה"ק מראפשיץ ז"ל: שרבינו התפלל יותר משנה, ובלשונו: א יאר מיט א מיטוואך.

ונענה הרה"ק מלובלין להנוכחים: תדעו נאמנה שמה שאמר שנזכרתי מהחתונה זוהי אמת וצדק וירמזון מיליו לדברים גבוהים, שבעת תפילתי באים אלי נשמות מעולם העליון בבקשה שאתקן אותם, וכעת שעמדתי בברכת שומע תפלה באת אלי נשמה וביקשה אותי שאתקן אותה, ועניתי לה: איני יכול לעזור לך שלא היה לי שום שייכות עמך בחיים ולא נהניתי ממך כלל, והשיב לי שהוא היה המגן בנבל וכינור ביום חתונתי וכשראה באיזה תנועה שאני נהנה ממנו על כן הטיב לנגן אותה בנעימות יתירה, ונזכרתי

שאכן כדבריו כן הוה ועשיתי לו טובה לנשמתו. ואז ראו כולם שהמילי דבדיחותא של הה"ק מראפשיץ אינם כפשוטן וירמזון לדברים גבוהים ונעלמים. הגה"צ רבי משה אריה פריינד זצ"ל, גאב"ד העדה החרדית, "הללו עבדי ה'" (ברוקלין תשס"א) ע' תפ"ו

מספרים על הרה"ק מראפשיץ זצלה"ה שהלך ר"ה לתשליך ופגע בהרבי מלובלין זצלה"ה בחזירתו מתשליך, ושאלו הרבי אנה אתה הולך, והשיב שהולך להגביה מזה שהשליך הרבי, ולא לבד בדרך צחות אמר כן אלא שכן הוא באמת. "שם משמואל" (סוכטשוב) שמיני תרע"ב, ע' ק"ס טו"ב

ראיתי מובא בספר אחד שפ"א אמר הרה"ק החוזה מלובלין זיע"א להרה"ק מוהר"ן מרופשיץ זיע"א, שהיה מוחזק לחכם גדול, כידוע, שלא כתוב בתורה "חכם" תהיה עם ה' אלקיך (דברים ח"י י"ג), והשיב לו הרה"ק מרופשיץ שצריך חכמה גדולה להיות תמים עם ה'. "צדקת יוסף" (פיטסבורג) נח, עמ' ל' טו"א

פעם שאל רב אחד את רבינו (כ"ק מרן אדמו"ר מסאטמאר) ז"ל שכפי הנראה מלשוננו של מרן הקדוש בעל זרע קודש מראפשיץ ז"ל בספריו הקדושים, היה דבוק יותר בהרה"ק הרבי ר' מענדיל'ע מרימאנוב זי"ע מאשר בהרה"ק הרבי מלובלין זי"ע, שהרי מביא וקורא את הרר"מ זלה"ה בתוארים גדולים יותר מהרה"ק מלובלין זלה"ה, והשיב על זה רבינו ז"ל שמעתי מחותני (הרה"ק רבי אברהם חיים הורוויץ מפלאנטש זצוק"ל) שהרה"ק מראפשיץ היה כל כולו לובלין, לובלין (בלש"ק: איך האב געהערט פון שווער ז"ל ראפשיץ איז געווען אינגאנצען לובלין, לובלין). הרה"ח ר' שלמה יעקב געלבמאן ז"ל, "מושיען של ישראל" (קרית-יואל תשנ"ז) ח"ד, ע' י"ט

שמעתי מכ"ק האדמו"ר מסטיטשין זצוק"ל, שזקינו הרה"ק מראודוב שאל פעם את הרה"ק הגוטער יוד מניישטאט זי"ע (בנו של המאור ושמש זי"ע), איך יכול להגדיר המהות של זקינו הרה"ק מראפשיץ, ואמר: כל זמן שהרב מראפשיץ היה חי בעולם, היתה לשכינה הק' מסור בעולם... הרה"ג ר' איסר פירסט שליט"א, "בצילא דמהימנותא", בחוקותי תשס"ח ע' י"ד

עובדא שפעם אחת שהה הרה"ק מראפשיץ בעיר מסויימת. והגה"ק רבי שלום מבעלזא זי"ע שלח את בניו הקדושים - ה"ה הגה"ק רבי יהושע'לי ואחיו, לשבות אצל הרה"ק מראפשיץ. וכבואם אליו קיבלם בחביבות, וכיבדם עד למאד במשך כל השבת, כשבאו להיפרד ממנו במוצש"ק נענה ואמר שסבר שאף אביהם יצטרף אליהם לשבות אצלו. כאשר חזרו אל ה"שר שלום" מסרו את דברי הרה"ק מראפשיץ. כיון ששמע זאת הגה"ק מבעלזא אמר תיכף ומיד, שלשבת הבאה יסע אף הוא בעצמו לשבות בצל קדשו של הרה"ק מראפשיץ. ביום רביעי בשבת יצא לדרך וסיעת אנשיו עמו, בליל חמישי נותרו ללינת לילה באחת העיירות שעל אם הדרך, ואדהכי והכי נודע הדבר שהגה"ק מבעלזא נוסע להראפשיצער, ונצטרפו אליו עוד אנשים ועד שהגיעו ביום שישי לעיר שבה שהה הרה"ק מראפשיץ כבר נלוו אליו כמאה איש.

בליל שבת טרם פתח הרה"ק מראפשיץ בתפילת קבלת שבת שיגר שליח לבקש מהגה"ק מבעלזא לצאת מהביהמ"ד ולהתפלל עם אנשיו לחוד, הגה"ק מבעלזא שמע אך עשה עצמו כמתעלם מן הבקשה, ולא עזב את מקומו. הרה"ק מראפשיץ שלח אליו שוב שליחו שיחזור על בקשתו של הרה"ק מראפשיץ אך גם הפעם לא שעה לדבריו ונותר על עמדו, משראה כן הרה"ק מראפשיץ ניגש אליו בכבודו ובעצמו ולחש באזנו את בקשתו הימנו לצאת מבית מדרשו, ולהתפלל בחוץ עם הנלוים אליו. גם מבקשה מפורשת זו התעלם הגה"ק מבעלזא ונשאר בבית המדרש, בראות הרה"ק מראפשיץ כי ה"שר שלום" נחוש בדעתו שלא לצאת חדל מלהפציר בו והחל בקבלת שבת.

כשסיים כל הקהל הקדוש את התפילה פתח הרה"ק מראפשיץ ואמר: סיבתי עמי לבקשתי מהרה"ק מבעלזא לצאת מבית המדרש והוא נימוקו עמו לסירובו. והטעם הוא שבעת אמירת הקדיש שלפני כגונא מכין אני את הכונה שבה יאמר זרובבל בן שאלתיאל את הקדיש לעת"ל [כמבואר במדרש חז"ל שלעת"ל יהיה הקב"ה יושב בגן עדן ודורש, וכשמסיים הדרשה יעמוד זרובבל בן שאלתיאל ויאמר יתגדל ויתקדש וכו' וקולו יהיה הולך מסוף העולם ועד סופו וכל באי העולם יענו אמן. יעו' בתי מדרשות (ילקוט מדרשים מהגניזה הקהירית) מדרש אותיות דר"ע השלם נוסח א' אות ז'. והדברים הועתקו אל תוך ספר תדבא"ז סוף פ"כ] ואין אדם בעולם זולתי המכיר בכונה זו. וידעתי שאם ישמעני הרה"ק מבעלזא אומר את הקדיש, יבין את הכונה, וסברתי שהוא עדיין צעיר מלדעת כוונות ויחודים אלו, לכן בקשתי לצאת מבית המדרש. והוא בחכמתו כי רבה היא נותר בביהמ"ד והשיג מה שהשיג, והפטיר עליו בלשון הכתוב (משלי כג, טו) בני אם חכם לבך ישמח לבי גם אני.

עובדא זו לא ללמד על עצמה יצאה, אלא ללמד על הכלל כולו עד היכן היו כל מעשיו, פעולותיו, שיחו ושיגו שקולים ומדודים בתכלית הכונה. שהרי מחד גיסא חפץ שהגה"ק מבעלזא יבוא לשבות במחיצתו, להאציל עליו מכוחו ומקדושתו, ומאידך ביקש למנוע ממנו לשמוע את אמירת הקדיש. כי הכל היה מכוון ומדוקדק במחשבתו, מאלו מעינות יסקה, ואלו בארות דעת צריכים עדיין להיות נעולים בפניו. כ"ק מרן אדמו"ר מנדבורנה זצוק"ל, בעת סיום מס' שבת - י"א אייר תשנ"ח, "מים חיים" אייר תשס"א, עמ' ה'

במוצ"ק פ' שמות תנש"א לפ"ק סיפר כ"ק מרן אדמו"ר (שליט"א) [כ"ק מרן אדמו"ר מהר"ש מבאבוב זצוק"ל]: פעם בערב ראש חודש אלול אחר תפלת מנחה, כאשר נגמר אמירת סדר יום כיפור קטן אצל הרה"ק מראפשיץ זי"ע, וכבר יצא הרה"ק מראפשיץ זצ"ל מבית מדרשו, חזר ופתח את הדלת, ובעודה עומד שם, קרא לעבריהם של חבורה מהחסידיים שעמדו בצוותא: "זאג נאר דו שוטה! קום אהער דא דו נאר!" ורמז בידיו הק' לתוך החבורה. הם עמדו והביטו איש אל רעהו בתמהון אל מי כוונתו ואת מי מביניהם הוא קורא. והנה חזר הרה"ק מראפשיץ זצ"ל שוב על דבריו, וקרא אליהם כנ"ל, והחבורה כולה עומדים ומשתאים אחד על חבריו לדעת את מי מכנה הרב בשם "נאר".

אז פתח ואמר הרה"ק מראפשיץ זצ"ל, ושחוק קל נסוך על שפתי: "הנה אך זה אמרתם כולכם את הוידוי הגדול של רבינו נסים ז"ל, וכל אחד ואחד מכם אמר זה עתה: יודע אני בעצמי שאין בי לא תורה ולא חכמה לא דעת ולא תבונה וכו' אבל אני סכל ולא יודע בער ולא מבין", ועכשיו כשאני קורא לאחד מכם "דו נאר", כאו"א מסתכל על זולתו בוודאות שאליו לא קראתי, ואינו עולה על רעיונו אולי כוונתי אליו. האם כבר נשכח מכם מה שאמרתם זה עתה"?...!

והוסיף כ"ק מרן אדמו"ר (שליט"א) [אדמו"ר מבאבוב זצוק"ל] שכוונת מרן הרה"ק מראפשיץ זי"ע הי' לעורר וללמד, שעל האדם להחזיק את עצמו בשפלות ובנמיכות רוח לא רק כשעומד ושופך שיח לפני קונו בתפלה, אלא גם כשנושא ונותן עם הבריות. ודוד מלך ישראל יוכיח, שהיה לבו תמיד נשבר ונדכה, והחזיק את עצמו לפני כל כ"תולעת ולא איש חרפת אדם ובזוי עם", לו נאה ולו יאה להתחנן לפני קונו: "זכור כי עפר אנחנו". אבל לא מספיק מה שאומר פעם אחת בשנה - ביום הכיפורים אחר אמירת 'על חטא' - "הרי אני ככלי מלא בושע וכלימה", ובשאר ימות השנה מקפיד מאוד על כבוד עצמו החשוב ויקר בעיניו ואינו מוכן לוותר עלי' אף משהו, וגם נוקם ונוטר כנחש עבודה.... "פרי הכרם" (באבוב) אלול

תשנ"ח, עמ' ד'

ברופשיץ היה איש חסיד ומתחסד, שהיה לובש שק על בשרו, והיו קורין אותו בשם "לייבלי נער". פעם אחת בא אל הרה"ק רבי נפתלי זצ"ל, וכאשר קרב לבוא אל פתח ביתו הוציא מעט מן השק מתחת למדיו שיתראה החוצה, למען יראה הרה"ק כי הוא לבוש שק. והנה, בבואו פנימה, כאשר אך ראה אותו הרבי ואת השק הבולט חוצה, התחיל הרה"ק לומר לעצמו, לא! איננו שוטה, איננו שוטה! אותו לייבלי סבר שהרבי אומר זאת עליו. ובכן נגש אל השלחן ואמר: הלא גם כ"ק אדמו"ר אומר שאינני שוטה, ומדוע יכנו כולם אותי בשם שוטה? אמר לו הרה"ק: לא עליך היתה כוונתי כי אם על היצר הרע, אשר שלמה המלך ע"ה מכנהו בשם מלך, זקן וכסיל, ואני איני רואה שיהיה שוטה, כי איך הוא שוטה "אז ער האט דייך געקאנט אריינארען אין זאק אריין". [שהוא הצליח להכניס אותך לתוך השק]. הרב יקותיאל אריה קמהלר ז"ל, "משרתיו אש לזהט" (ב"ב תש"ס) ח"ב, ע' ק"ל

היה (כ"ק מרן אדמו"ר ה"אמרי חיים" מויו'ניץ זצוק"ל) מספר, כי לליזנסק הגיע מאן דהוא שהיה צם משבת לשבת והיה מרבה בעינויים, אך קשה היה לעמוד על טיבו, יען כי מיעט לדבר עם איש. אמר הרה"ק רבי נפתלי מראפשיץ זצ"ל: "אני אבחנוהו". הוא עבר בקרבתו ואגב כך דחף ילד על הנ"ל, ומיד גערו בנוזיפה: "הזהר ילד, את מי אתה דוחף? יהודי הצם כל שני וחמישי!"

הפנה הלה ראשו והכריז: "ומשבת לשבת - לא?!" - מיד הבין הרה"ק בתכונות האיש ההוא. הרה"ח ר' נתן אלי' רוט ז"ל, "מאיר החיים" (ב"ב תש"ס) ח"ד, ע' שנ"ד

כשנפטר רבי פנחס גבאי אמר מרן (הרה"ק רבי ישכר דב מבעלזא זצוק"ל) אחרי מיטתו: "אומרים בשם הצדיק מרופשיץ, שיהודי שיש לו קשר עם צדיק אומר למלאך השואל אותו מה שמך: "איני רוצה להגיד לך, קח אותי לרבי שלי". ומרן (מהרי"ד מבעלזא זי"ע) סיים: "איזה רבי יהיה זה כבר אם יניח לו לחזור?". הרה"ח ר' ישראל קלפהולץ ז"ל, "אדמו"ר בעלזא" (ב"ב תש"ן) ח"ג, ע' קמ"ד

סיפר לי הגה"צ מהר"א האב"ד צאנז ז"ל שסיפר לו הרה"צ מהר"י מנייאשטאט ז"ל ששאל את אביו הרה"ק בעהמ"ח המאור ושמש קודם הסתלקותו לאיזה צדיק ידבק א"ע והשיב לו, שיסע להגה"ק מראפשיטץ כי הוא צדיק אמת. וכן עשה ונסע אל ש"ק לראפשיטץ, ובלייל ש"ק אחר התפלה, התקוטט הגה"ק הנ"ל עם הערל המשרת שלו למה אינו משגיח על חצירו כראוי וכדומה וכאשר סיים דברי קטטותו לבש הטלית ואמר שלום עליכם כו', וכאשר ראה זאת הרה"צ מהר"י הנ"ל נתבהל מאד כי מעולם לא שמע כזאת מאביו הרה"ק הנ"ל כי לא היה מדבר בש"ק רק בלשה"ק וג"ז מעט מזעיר, והגם שהיה מאמין שהגה"ק הנ"ל בודאי עושה בזה יחודים נפלאים. מ"מ לא היה יכול לסבול דרך כזה. וממילא לא הרגיש שום טעם של קדושה בדברי הגה"ק הנ"ל ועמד אצל שלחנו בכל משך ישיבתו בשלחנו הטהור אבל לבו היה רחוק משם, ואח"כ כאשר הלכו המסובין נשאר הרה"צ מהר"י הנ"ל בבהמ"ד והוציא מאמתחתו הכתבים הק' מאביו הרה"ק הנ"ל ולמד בהם. ובכה מאד על אשר לא מצא צדיק כזה אשר יוכל להתדבק אליו. ובתוך הבכי נפל עליו שינה וישן, וראה בחלומו את אביו הרה"ק הנ"ל וסיפר לו את אשר קרהו ואמר לו אביו כי הרה"ק מראפשיטץ הוא צדיק אמת ומני' לא תזוע, ובו תדבק. וכאשר תקום משינתך כאור הבוקר אזי תלך לבית הגה"ק הנ"ל ותמצאנו ישן ותראה כי הוא צדיק אמת וכאשר נתעורר משינתו, הלך לבית הגה"ק הנ"ל ומצאו ישן וראה שכן הוא עכ"ד, ושאל אותו הגה"צ מהר"א הנ"ל מה ראה, ולא רצה להגיד לו. ומזה מובן עד כמה גבהו דברי רבינו הגה"ק מראפשיטץ. הרה"ק בעל "חקל יצחק" מספינקא זצוק"ל, בהקדמתו לספה"ק "אמרי יוסף" מאמר שלישי, אות ז'

ראיתי בשם הרה"ק מראפשיץ זי"ע שאמר: איך אנו מעיזים פנינו נגד הקב"ה שהוא פושט יד לקבל תשובה, שהרי אם אחד פושט את ידו לחבירו ואינו מחזיר לו את ידו, הרי זה בזיון גדול לחבירו, ואינו דרך ארץ, וכשהקב"ה פושט את ידו ואנו לא פושטים את ידינו אליו ית' בחזרה, אין לך בזיון גדול מזה. הגה"ה רבי ישראל שמעון קסטלניץ זצ"ל, "מוקנים אתבונן" (ירושלים תשס"ז) ח"א, ע' קנ"ה

אומר היה רבינו (הגאון רבי ברוך שמעון שניאורסון זצ"ל, ראש ישיבת טשעביץ): העולם נהנה מסיפורי מופתים מאחר ואין זה מחייב אותו כלום, אך אדרבה, עיקר הסיפורים הוא ללמד מהם לקח לעצמו, אם בדרך רמז או לצורך התקשרות. ופירש מאמר חז"ל אם ראשונים כמלאכים אנו כבני אדם ואם ראשונים כבני אדם אנו כחמורים ולא כחמורו של פנחס בן יאיר, דהכוונה דאם מספרים על הראשונים סיפורים של מלאכים הרי אנו כבני אדם ואי אפשר לדרוש מאתנו, מאחר ואנו מרגישים שאין זה שייך כלום אלינו, משא"כ אם מספרים סיפור של עבודת ה' של בני אדם ואילו אנו איננו למדין מהם, הרי אנו כחמורים ולא כחמורו של רפב"י - שהוא קיבל מרפב"י השפעת קדושה על אף שהוא חמור...

וסיפר רבינו, פעם נאבדו לגבאי של הרה"ק רבי נפתלי מרופשיץ זי"ע הטלית ותפילין שלו. כמובן שהגבאי נעצב מאוד. אמר לו הרה"ק: מה לך להיות עצוב וכואב, הרי זוג תפילין אחד הוא של רש"י, הזוג השני של רבינו תם, הטלית הוא 'טערקישער', והסידור הוא 'ברדיטשובער', ומה מכל אלה כבר שייך לך - רק השקית, וזה הלוא מחורר בחורים... וביאר רבינו דלפעמים אדם מתגאה בכשרונותיו הברוכים או בתפיסתו המהירה, וכן מתגאה במידת החסד שבו, או בזריזותו וכדו', וצריך לדעת שכל התכונות הטובות אינם מעצמו אלא מהורים וזקנים שפעלו בתפילתם ובמעשיהם הטובים, והוא אינו אלא השק... וצריך לזוהר שלא לעשות בו חורים! ובוה פי' מש"כ השלה"ק בפסוק השקיפה ממעון קדשך, דהשקיפה אותיות "השק יפה", דעיקר עבודת האדם לשמור על השק. הרה"ג רבי דב בעריש שניאורסון שליט"א, "המודיע", כ"ב תמוז תשס"א, עמ' ג'

בתקופה מסויימת ארגן [הגאון רבי מיכאל דב וייסמנדל זצ"ל] שיתאספו קבוצת בחורים [בישיבת נייטרא] פעם בשבוע, ובכל פעם יאמר אחד מהם פלפול להחבורה. וכדי שאף אחד מהם לא ישתמט אמר להם: יודע אני שכל אחד רוצה להיות עניו ולא לומר פלפול - אך אין זה נכון, בחור ישיבה אין צריך להיות עניו בלימוד התורה, אדרבה צריכים לראות אותו לומד ויודע מה שלמד, "א בחור אין ישיבה דארף קאכן אין לערנען" [כמו שנאמר ויגבה לבו בדרכי ה' וקנאת סופרים תרבה חכמה], ופעם אמר בצחות בשם הרה"ק מראפשיץ זי"ע שאמר שבימי צעירותו ה' לומד ויגע בתורה כל הלילה, ופעם עלה בדעתו הרי יתכן שיתערב פניות בלימוד זה, שהרי יכולים לראות בעד החלון שהוא לומד לאור הנר, ולכן סגר החלונות והגיף את התריסים. ואח"כ חשב גם זה אינו די, שסכ"ס יבינו מן האור הבוקע שיושב כאן אחד ולומד, ולכן כבה את הנר ולמד בעל פה. ושוב חשב סכ"ס יכולים לשמוע את קולו, ולמד בלחישתו וחשב סכ"ס יתכן שיביט אחד היטב וירגיש בו, והשכיב עצמו במטה, עד שלבסוף נרדם... (מפי הרה"ח ר' חיים הערש בר"ל לעפקאוויטש הי"ו). "איש חמודות" (ברוקלין תשס"ח) ח"א, ע' רס"ד

בעת שחגר הרה"ק מראפשיץ זי"ע את האבנט על בנו קודם חופתו, אמר לו: דע בני וראה כי יש ג' פעמים שדולקים נרות עבור האדם. א', בעת שנכנס לברית מילה, ב', בעת שהולך לחופה. וג' בעת שבא זמנו להפרד מן העולם. והנה בפעם הראשון א"א לעשות תשובה כי לאו בר דעת הוא. ובפעם השלישית ג"כ א"א שכבר מאוחר מדי. אבל עכשיו שדולקים עבורך הנרות בפעם השנייה יש לך עוד הברירה לעשות תשובה ואם לא עכשיו אימתי וכו' (מפי שמועה). הרב יחזקאל סולומון שליט"א, "שוש אש"ש" (ירושלים

שמעתי בשם זקניי הגאה"ק מראפשיץ זי"ע שעשאן לבניו רבנים בחייו שאמר בזה הוא מקיים ולמדתם אותם את בניכם, היינו גם כוונתו כפי המקובל בידינו כדי שיהיה עליהם עול ההוראה ויעסקו בתורה בגפ"ת ובהוראה ולא בקבלה ובחסידות בלבד כמובן. "דברי תורה" (מונקאטש) ח"ט, אות ב'

ראינו זאת אצל רביה"ק (כ"ק מרן אדמו"ר מתולדות אהרן) זי"ע האיך המשיך רפואה ע"י סיפור עובדא מצדיק, אציין עובדא אחת פעם ישב רביה"ק באיזה סעודת מצוה, פתאום באו להזכיר איזה חולה שהובילו אותו לביה"ח וצריך רפואה, אז התחיל רבינו לספר עובדא מהרה"ק מראפשיץ זי"ע האיך שישב פעם בסעודה והגישו לפניו מרק לאכול, פתאום נכנסו אליו והזכירו לפניו איזה חולה, אזי אמר הרה"ק מראפשיץ זי"ע כי אינו ממשיך לאכול המרק עד שיבשרו לו בשורה שהוטב להחולה, ורבינו המשיך עוד לספר מעשיות צדיקים ולא רצה להמשיך לאכול, עד שבא בשורה שהוטב ב"ה להחולה. הרה"ח ר' מרדכי הכהן בלום שליט"א, "שופריה דאברהם" (ירושלים תשס"ב) ע' רע"ו

סיפר הרה"ק רבי יעקב מפשעווארסק זי"ע. הרה"ק רבי ישראל דוב בער גילערטער מיאשניצא זי"ע, בעל 'רביד הזהב' ו'דביר המצוה' היה תלמידו של הרה"ק רבי נפתלי מראפשיץ זי"ע, פעם ביקשוהו חסידים שישפר להם אותות או מופתים מרבו הק' למען ישיחו בנפלאותיו, פתח הרה"ק מיאשניצא וסיפר להם: בימי עלומי דרתי ברימנוב והיה לי שם ידיד טוב שאף הוא נסע עמי לראפשיץ, וכידוע רבי נפתלי זי"ע חילק בעצמו למסובים על שולחנו מן החלות, לי ולרעי הטוב נתן הרבי בדרך כלל ב' חלות, דבוקות ומחוברות, והיה לנו זה לסימן כי הדבק בינינו טוב הוא, לימים נפלה קטטה קטנה בינינו בערב שבת לפנות ערב והנה באותה סעודת ליל שבת קודש נטל הרבי ב' חלות דבוקות והפרידם, לי נתן אחת ולחברי משכבר נתן את האחרת כי כבר הרגיש בפירוד הלבבות, מיד אחרי הסעודה הלכתי לפייס את חברי ושוב נתקשרו בקשר ידידות אמיץ וחזק כבתחילה ואכן למחר בסעודת היום שוב נטלנו חלקנו בב' חלות מחוברות ויהי לנס. הרה"ק רבי יעקב מפשעווארסק ציין למעשה זה שאחר פטירת הרה"ק רבי יצחק אייזיק מקאליב זי"ע ביקשו חסידיו מורה ומדריך, בבואם לראפשיץ ראו מעשה חלוקת החלות והוטב בעיניהם ואמרו שרצונם לקבל מרותו של הרה"ק מראפשיץ. ומן המעשה הנ"ל נחזה אף אנן כי לא חלוקה סתם היתה. הגה"ח רבי אליעזר דוד פרידמן שליט"א, "מפי ספרים וסופרים" (ב"ב תשס"ח) ח"ב, ע' קצ"א

סיפר לי הרה"ח ר' משה בלום נ"י, ששמע מהרה"ג ר' דוד קאהן ז"ל ששמע מהרה"ג החסיד המופלג ר' מרדכי ברוך פרענקל ע"ה מאושפיצין (חו"י של ר' משה בלום הנ"ל, והי' נקרא בחבה ר' מאטיע ברוך, כשנסע הרה"ק ר' אלעזר'ל אושפיצ'נער ז"ל מקאמינקע לאושפיצין לא רצה ליסע רק עם ב' אברכים, ואחד מהם הי' ר' מאטע ברוך הנ"ל). ר' דוד קאהן אמר על ר' מאטיע ברוך, הגם שהי' חסיד בעלז (נסע להרה"ק מהר"י זצ"ל) מ"מ כשהי' מדבר ראפשיצער חסידות הי' תענוג (געניס) לשמוע.

וסיפר שלהרה"ק מראפשיץ זצ"ל היו באים אברכים, ובחורים לא היו באים. פ"א התחתן אברך נגיד שעסק במסחר והצלחה, אמנם בשיעוריו ערב ובוקר החזיק בתמידות, ונתן צדקה ועסק במצוות. כששמע מהרה"ק מראפשיץ נסע עליו.

כשהגיע לראפשיץ אמר לבעל העגלה שיסע לדרכו והוא ימצא כבר ביתו של הרב. הבעל עגלה נסע משם והאברך פגש את איש אחד ברחוב, כאשר שאלו היכן מקום דירת הרב מראפשיץ, השיב לו האיש בשאלה, בשביל מה הנך צריך להרב? ענה האברך, מה נפקא מינה לכבודו, רצוני שתגיד לי היכן דירת הרב. אמר לו האיש עוד הפעם, שאלת היכן גר הרב, ואני שואל אותך מדוע אתה צריך להרב. אמר האברך, וכי אין ידוע לכבודו שבאים אנשים הרבה להרב. שאל האיש, מדוע באים.

כן נמשך הוויכוח איזה זמן, עד שאמר האברך, לומד אני ערב ובוקר, אני מתפלל ונותן צדקה, וכדומה, לכן באתי להרב כדי להיודע שהלימוד והתפילה וכו' אינו כדבעי למהו. אמר לו האיש, וכי בשביל זה באת להרב, להודיע שאינך מתנהג כדבעי, הלא זקני הלבין כבר (ובעת אמירת תיבות אלו אחז האיש בזקנו), והתפללתי שמונה עשרה'ס יותר ממך, ואין לי אפילו תפילה אחת כדבעי, ואתה באת להודיע שאינך מתפלל כדבעי. וסיים האיש, הנה זה עתה ראיתי את הרב הולך מביתו. יש כאן אכסניא עבור דמים מועטים, לכה נא לשם ולמחרת תלך להרב.

האברך הלך לאכסניא, ובהיותו על משכבו חשב אודות מה שדיבר אתו האיש הנ"ל, והעלה על דעתו, באמת איך יתכן שחשבתי שאני מתפלל ולומד כדבעי, ולא הי' יכול לישון עד שגמר בדעתו, באמת איני צריך לשמוע מהרב שאינני מתנהג כדבעי, רק כיון שכבר באתי אסתכל על צורת הרב ותו לא מידי.

ויהי ממחרת, הלך האברך לביתו של הרה"ק מראפשיץ, והכיר בו שהוא האיש שדיבר אתו בלילה הקודמת, והתעלף על אתר, בזכרו את דיבוריו שדיבר להרה"ק כמי שמדבר לאיש פשוט. לאחר שהתעורר הסתכל עוה"פ על צורת הרה"ק מראפשיץ ונסע לביתו. וסיים ר' מאטיע ברוך, אזוי האט ער אויסגעוואשן א נשמה. הרה"ג ר' ישראל חיים אשרי שליט"א, "שיח זקנים" (ברוקלין תש"ס) ח"ג, ע' נ"ד

פעם בא חסיד אחד להסתופף בצל הרה"ק רבי משה'לי משינאווא וצוק"ל בנו וממלא מקומו של הרה"ק בעל דברי יחזקאל משינאווא וצוק"ל, וכאשר הגיע הי' אז שם עולם גדול והי' עליו להמתין זמן רב עד שיהי' ביכלתו להכנס אל הקודש פנימה. לזאת החליט לילך בינתיים לאחת החניות שמוכרים שם משקה, וישב שם קצת עם אנשים ושתה משקה [וידוע מה שהי' רגיל בפי הרה"ק רבי חיים מקאסוב זי"ע שאם אדם שותה יין בלי שיהי' איזה שמחה הרי"ז נקרא "סת"ם יינם" עיין בספה"ק צמח צדק (ליקוטים נפלאים והשמטות) ד"ה סתם יינם, וז"ל: אמר א"א ז"ל (הוא הרה"ק בעל תורת חיים זי"ע) שהכוונה כשהאדם הולך סתם לבית היין לשתות, זה נקרא סתם יינם, כי האדם צריך לידע עם מי לשתות, ובאיזה מקום לשתות, ובאיזה זמן לשתות, אבל בשותה סתם לתאוה זה נקרא סתם יינם, עכ"ל] וז"ל, וכאשר גמר לשתות, הלך בחזרה להרבי.

ויהי כאשר בא אל הקודש פנימה, נענה אליו הרה"ק וצוק"ל, הבה ואספר לך מעשה שהי' אצל הרה"ק מראפשיץ זי"ע שהיה לו חסיד אחד שהיה אדם גדול עוד מחסידי הרה"ק הרבי ר' מנחם מענדל מרימנוב זי"ע ופעם הגיע אל רבינו בעיצומו של ימי החורף עם עגלה הנקראת "שליטן", והיתה הנסיעה קשה שארכה כמעט שתי שבועות.

ולאחר שהשתעשע עם הרבי שעה ארוכה, עמד בחוץ, ואז הלך הרבי בחדרו אנה ואנה והיה מדבר לעצמו, אדם גדול כזה בא אצלי בנסיעה קשה, וכי מה יכול לקנות אצלי, שהוא כך וכך ואני כך וכך, וכה היה מדבר זמן רב בהתלהבות גדולה. והחסיד הנ"ל שמע כל זה מאחורי הדלת, ונתפעל מאד מגודל ענותנותו של הרבי, ונתלהב מאד לעבודת השי"ת.

וכאשר הגיע זמן תפלת מנחה, נתכבד אותו חסיד ע"י הרבי להתפלל לפני התיבה, והיתה תפלתו בהתלהבות גדולה כמו בתפלת מנחה ביום הכפורים, ועל ידי תפלת המנחה נתפעל הרבי מאד והתפלל מעריב ביתר שאת וכו', וכך היה שהרבי נתלהב מהחסיד, והחסיד נתלהב מהרבי. וסיים הרה"ק ר"מ משינאווא להחסיד ההוא, אבל אני מה ריווח הי' לי ממך, שנסעת על מסילות הברזל, וכשבאת לכאן לקחת לך איזה כוסות יין וי"ש, ואם כן מה אני יכול לקנות ממך, ומה תוכל אתה לקנות ממני. הגה"צ רבי מנחם מנדל שנעעבלאג שליט"א, גאב"ד "מחזיקי הדת" מנשסתר, "שפתי מנחם" (ברוקלין תשס"ז) ע' מ"א

פעם בסעודתא דעתיקא קדישא בשבת שבע ברכות של אחד מנכדי כ"ק מרן אדמו"ר (מהר"ש מבאבוב) צוק"ל לא אמרו הבדחנים גראמען, פתח מרן רבינו (כ"ק מרן אדמו"ר מבאבוב) ז"ל ואמר: הרה"ק הרבי ר' אליעזר'ל מדזיקוב זי"ע היה שר גראם "מ'זאל באהאלטען, א ספאדיק אן אלטען, בחדרי חדרים זעהר גיט, ס'זאל זיין א וואונדער, פאר אונזערע קינדר, אז אזוי איז געגאנגען אן ערליכער איד", וגראם קדוש הנ"ל שרו אצל אביו הרה"ק מראפשיץ. וסיים רבינו בזה יצאנו ידי חובת גראמען לכבוד החתן והכלה.

והמשיך רבינו צוק"ל לספר שהרה"ק מראפשיץ היה נוהג לומר ווערטליך, והיה אומר הייליגע ווערטליך, ואמר בנו הרבי ר' אליעזר'ל, לפעמים אמר אבי ווערטיל שהבנתי מיד, ולפעמים לא הבנתי עד לאחר זמן, ולפעמים אמר ווערטליך שאיני מבין עד היום. ולדוגמא סיפר הר"ר אליעזר'ל, שפ"א התאונן חסיד א' לפני אביה"ק שיש לו בביתו בת שהגיעה לפרק הנישואין וצריך למצוא זיווג הגון בעדה, אמר לו אאמו"ר הק' ז"ל, זארג נישט "לויט די מויד'ס גליק געראט דער ביק", עכ"ד, ואמר הרבי ר' אליעזר'ל ווערטיל זה לא הבנתי עד היום. ופ"א סיפר זקני הק' מבאבוב זי"ע דבר זה בשם הרבי ר' אליעזר'ל שאמר שאינו מבין ווערטיל זה, והיה שם איש אחד בעל מדרגה שאמר שתיבת בי"ק הוא אותיות יב"ק והוא השם היוצא מר"ת י'עננו ב'יום ק'ראנו, ובודאי כיון הרה"ק מראפשיץ להמשיך זיווג ע"י שם זה. אמר לו זקני הק' הלא הרבי ר' אליעזר'ל בודאי ידע מזה, כי זה ידוע לכל שתיבת בי"ק הוא אותיות שם יב"ק, ואעפ"כ אמר שאינו מבין הווערטיל, הרה"ק מראפשיץ הבין שע"י ווערטיל זה יכולים להמשיך זיווג, שהוא מסוגל לזה. וסיים כ"ק רבינו (אדמו"ר מבאבוב) צוק"ל, יעזור השי"ת בזכות הרה"ק מראפשיץ שכל אלו הצריכים לעשות שמחות יושעו, ויזדמנו להם מזל'דיגע זיווגים. "בית צדיקים" (ברוקלין תשס"א) ע' קכ"ד

שמעתי מאאמו"ר שהיה נוכח פעם אצל זקה"ק מצאנו כאשר היה מספר בשבחם של הבעש"ט הק' ותלמידיו הק', והיה מונה איך שכולם היו גאוני ארץ, התולדות, הבעל התניא, הקדושת לוי, הנועם אלימלך וכו', ועל רבו הרה"ק מראפשיץ אמר: "און דער אלטער רב איז אויך גיווען א שיינער תלמיד חכם" שמעולם לא היתה שאלה שנשאל עליה מהחבריא קדישא בכל ד' חלקי שולחן ערוך ובכל מקצעות התורה שלא השיב עליה על אתר עכד"ק. כ"ק מרן אדמו"ר מצאנו - קלויזנבורג צוק"ל, רעוא דרעוין וירא תשמ"ג, [ד"ת ארה"ב - שנה י"א גליון ד', עמ' ד']

את אלה הצבועים הרוצים להראות חזותם לרבים בחסידות יתירה, שאין לה כל יסוד ושורש בתורה ויראה, רק כדי להונות את הרבנים, היה (הרה"ק מרופשיץ זי"ע) שונא מאוד, והיה קורא לאלה ה"פרומאקיס" בשמות של גנאי ואמר בדרך הלצה: "פרום" ר"ת 'פיעל' 'רשעות' 'וויניג' 'מצוות'. ועוד היה מרגלא בפומיה לומר בלשון המדוברת: א קלוגער איז א רשע. א פרומער איז א נער, א גוטער איז א הולטייא, אלא מה צריכים להיות "גוט" און "פרום" און "קלוג", שלשתם ביחד הוא כלי שלם. הרב יקותיאל אריה קמהלר ז"ל, "משרתיו אש לזהט" (ב"ב תש"ס) ח"ב, ע' ל'

אל הרה"ק מראפשיץ זי"ע בא גביר וביקש: "רבי! הגידו לי מיהו עני הגון, ואתן לו צדקה - אבל שיהיה עני הגון, תלמיד חכם וירא שמים".

"אינני רואה שכספך כה מיוחס - השיבו הרה"ק - שינתן רק לעני הגון, והראיה - שהוא נמצא אצלך..."

כ"ק מרן אדמו"ר ה"אמרי חיים" מויז'ניץ צוק"ל, "מאיר החיים" (ב"ב תש"ס) ח"ד, ע' שע"ה

מסופר, כי פ"א בא אברך להרה"ק מרופשיץ זי"ע לבקש ברכה על יראת שמים, הרכין הרה"ק את ראשו לאיזה רגעים ואמר, אצל השי"ת כבר פעלתי עכשיו צריך לפעול אצלך... בדברים אלו לא יעזור

"חכמות" ... כ"ק מרן אדמו"ר ה"חכמת אליעזר" מסערט-ויז'ניץ צוק"ל, בשיחת קדשו - ט"ו חשון תשס"ו, "קרית מלך" חשון תשס"ו, עמ' ה'

איש בא בפני רבי נפתלי מרופשיץ ובקשה בפיו: - 'ברכהו הצדיק שידע את התורה. השיבו רבי נפתלי: - אני מרבה בתפלה ומבקש שאדע אות אחת ואתה, כלאחר יד רוצה לדעת את התורה כולה. הרה"ח ר' יהודה לייב לוין ז"ל, "חסידים מספרים" (ירושלים תשל"ט) ח"ב, ע' 138

הגה"ק מבאבוב נסע עם זקינו הגאון"ק מצאנו על עגלה לשאוף אויר צח, וזקינו היה תפוס בשרעפיו ומעשן את מקטרתו שקורין לולקא, ולא שם לב שעלתה להב ממנו. הגה"ק מבאבוב נתיירא שלא יאחז האש בעגלה, וסגר את המכסה הברזל של המקטרת ואחזו בחזקה, והיות שהיה חם מאוד החליף אצבעותיו כדי שלא יכוה, בינתיים התעורר רבינו מצאנו מהדביקות וראה איך שנכדו מחליף אצבעותיו. נאנח רבינו מצאנו והוכיח באומרו: וי, וי (ובלשונו: נעבעך, נעבעך), הנכד מפחד מאש ומחליף אצבעותיו, וסיפר שרבו הגה"ק מראפשיץ הלך פעם לטייל עמו ועם הגה"ק רבי שלום מקאמינקא בעת קור חזק וכפור על הארץ, ובכמה מקומות עמד ושהה שם קצת ושוב המשיך בהליכה. אחרי כן חזרו רבינו מצאנו והגה"ק מקאמינקא לראות למה נעצר רבם באלו המקומות, ונוכחו לראות שבכל מקום שעמד שם היה הקרקע מלוכלך בדם, לפי שהסיר עור התחתון מנעליו (שקורין זיילן) ועמד על מקום אחד עד שנקרש ונדבקו רגליו להארץ וכשעקר רגליו התחיל לזוב דם. כ"ק מרן אדמו"ר מפשעווארסק צוק"ל, "י"ג אורות" (ברוקלין תשנ"ד) ח"א, ע' ר"ס

סיפר הרה"ח ר' מאיר אפען הי"ד צ"ל, מחסידי דזיקוב: דרשתו הראשונה של רבינו [הרה"ק רבי נפתלי מרופשיץ זי"ע] היתה על הפסוק "כי תורה חדשה מאתי תצא". דקשה על כך, דהרי אחד מי"ג עיקרי אמונתו הוא שזאת התורה לא תהא מוחלפת ולא תהא תורה אחרת מאת הבורא ית"ש, והאיך שייך לומר שתהיה תורה חדשה. ותיריך, דבתוה"ק ישנם הרבה מקראות שכעת אין אנו יודעים ומבינים למה נכתבו, אבל לעתיד לבוא יהא "תורה חדשה מאתי תצא", היינו שאז נזכה להבין את כל המקראות על בוריים. אח"כ הוסיף ואמר: "גם 'ויסע הרבי ר' מענדיל מפריסטיק לרימאנוב' יהא תורה בימות המשיח, וממנו נלמוד הרבה דברים". הרה"ח רבי שלמה יהודה אינטראטער ז"ל, "לחם עני" (ירושלים תשס"ו) ע' תי"א

מפי חסידים שמענו הסיפור אודות הרה"ק מצאנו והרה"ק ר' אליעזר מדז'יקוב זי"ע, שהיו פעם ביום ההילולא על הציון של הרה"ק מרופשיץ זי"ע והרבו בתפילות ובבכיות. ושאל אותם הרב מקאמינקא מה היום מיומיים ובכיות הרבות האלו למה הם, והשיבו, מי יודע מה סבלו של הרב בגללנו, ומה הבושת פנים שאנו גורמים לו מפני שאומרים ראו איזה תלמידים גידל. והטעם שכינוהו בשם רב ולא רבי, הסביר הרה"צ מצאנו, בזה"ל: את הרה"צ מזדיטשוב השגתי, לכן קראתי לו רבי, ואולם את הרה"צ מרופשיץ לא השגתי, לכן אני קורא רב... כ"ק מרן אדמו"ר מסערט ויז'ניץ צוק"ל, "מקור ברוך" (חיפה תשנ"ח) ע' רע"ד

מסופר על הרה"ק מראפשיץ זי"ע, שפעם כשעברה המשרתת בביתו ליד התנור, נפל גחלת מהתנור ונשרף הסינור. והרה"ק מראפשיץ התחיל לכעוס ואמר, עכשיו אני רואה איך המעות שלי הולכים לטמיון, כי אין משגיחים ושורפים המלבושים וכו', וכה המשיך וצעק. באמצע הגיע הרה"ק המאור ושמש זי"ע לבקר אצלו, ובנו הרה"ק רבי אליעזר מדז'יקוב זי"ע אמר לאביו, אבא, רבי קאלמישל הגיע ואני מתבייש שאתה צועק כל כך... אבל הרה"ק מראפשיץ המשיך לצעוק ולכעוס. והמאור ושמש אחר ששמע זמן מה את הצעקות הסתובב ונסע בחזרה לעירו. ואח"כ אמר המאור ושמש, שנסע אז אל הרב מראפשיץ כי

רצה לשאול אותו פשט בעץ חיים, אבל כששמע מה שצעק שם כבר הבין את הפשט... הגה"ח רבי ישראל ברזובסקי שליט"א, בן כ"ק מרן אדמו"ר מסלונים שליט"א, "בצילא דמהימנותא", תולדות תשע"ג, ע' כ"ד

מסופר שהרה"ק מרופשיץ זי"ע איחל פעם לאחד מאנ"ש "לחיים" על מים. וההוא תמה ואמר, וכי על מים אפשר לומר לחיים? כשנסע לדרכו נכנסה כרכרתו לביצת מים ובדרך נס ניצל ונשאר בחיים. מיד חזר לרופשיץ לספר ניסו. אמר לו הרה"ק, רואה הינך שאפשר לצאת לחיים גם ממים... כ"ק מרן אדמו"ר ה"חכמת אליעזר" מסערט ויז'ניץ צוק"ל, בשיחת קדשו - ז' חשון תשס"ו, "קרית מלך", חשון תשס"ו, כמ' ד'

מיד לאחר ההלוויה (של הרה"ק רבי ישכר דב מבעלזא צוק"ל) נכנסו אליו (להרה"ק רבי אהרן מבעלזא צוק"ל) אדמורי"ם וגדולי החסידים ונתנו לו פתקאות. את הפתקאות הראשונות לקח בחדרו של אביו, ליד החלון, מקום שם עמד אביו בעת שקיבל את הפתקא הראשונה. אבל אחר כך בכל שבעת ימי האבל, לקח במקום שישב שבעה.

את הפתקאות הראשונות מסרו לו נכדי הצדיק רבי נפתלי מרופשיץ, בהתאם למנהג שהיה קיים אצל אדמורי"י בעלזא, כמסופר להלן. כאשר הגיע מרן מהר"ש (ה"שר שלום" מבעלזא) ללובלין בפעם הראשונה, פגש אותו בחוץ הצדיק רבי נפתלי מרופשיץ שאמר לו: "אברך, ברכני! אמר לו מרן: "צעיר אני וכבודו צדיק מפורסם - כיצד יברך צעיר כמוני את כבודו?" היה זה בעיצומו של חורף ובחוץ שרר כפור שחדר לעצמות. אמר לו רבי נפתלי: "מדוע אינך מרחם עלי, הרי אני קופא מקור". נתן לו מרן ברכתו. לאחר מכן אמר הצדיק מרופשיץ, שחזה שאותו אברך עתיד להיות רבי ואלפים מישראל יבואו לקבל את ברכתו, על כן רצה שהברכה הראשונה יברך אותו. מאז נשאר המנהג אצל אדמורי"י בעלזא, שהפתקא הראשונה שקיבלו מאנשי שלומם בעת שנתמנו לאדמורי"ם, היתה צריכה להיות מנכדי הצדיק רבי נפתלי מרופשיץ. כך היה אצל כ"ק מרן מהר"י וכך היה אצל כ"ק מרן מהרי"ד. גם כ"ק מרן מהר"א קיבל שלוש הפתקאות הראשונות מנכדי הצדיק מרופשיץ. הראשון היה הצדיק רבי מנשה מרופשיץ - דיבעצ'ק, השני היה הצדיק רבי פייבוש מיברוב והשלישי - הרב רבי מנדיל מדיבעצ'ק, חתנו של ר' מנשה. הרה"ח ר' ישראל קלפהולץ ז"ל, "אדמורי"י בעלזא" (ב"ב תש"ן) ח"ד, ע' ע"ח

בפשטות הטעם שהצדיקים לקחו להם גבאים פשוטי עם, כדי שלא יבינו את הליכותיהם. מסופר על הרה"ק מרופשיץ זי"ע שהלך פעם באמצע הלילה לטבול בנהר, ושם היה נהוג שאנשי העיר שכרו אנשים שיסתובבו ברחוב במשך הלילה לשמור מפני הגנבים, ובאמצע הליכתו של הרה"ק מרופשיץ פנה אליו אחד השומרים ושאלו: למי אתם שומרים? ואז החליט הרה"ק מרופשיץ לקחת את ההוא לגבאי עבורו כי הוא בבערותו לא יבין ולא ישיג את תהליכותיו הק'. פעם ביקשו החסידים את הגבאי שיספר להם איזה מופת מרבים הרה"ק מרופשיץ, והוא אמר שאינו זוכר שום מופת רק שטות אחד הוא זוכר, שפעם הלך עם הרה"ק מרופשיץ למקוה, והנר שהיה בידו נגמר, ואמר לו הרה"ק מרופשיץ שיקח גליד קרח מהשלג שיוורד מהגג וידליק בכדי שיהיה אור, והוא אכן לקח קרח והדליק באש וזה בער כל זמן שהרב היה במקוה, ולדעתו זה שטות גדול.... כ"ק מרן אדמו"ר מצאנז שליט"א, "בצילא דמהימנותא", צו תשס"ג עמ' ט'

סיפר רבינו: (הרה"ק רבי נפתלי צבי מרופשיץ זי"ע): "יהודי כפרי אחד שלא ידע את מועד חג הפסח, טיכס בלבו עצה לדעת מתי יחול החג, ובא לידי המצאה שהיות ויום אידם של הגויים חל בימי הפסח, ובערב יום אידם הם עושים מקצת תענית, על ידי שנמנעים מלאכול חמאה וגבינה ושאר מעדנים ומשמנים, לזאת אמר לאשתו שתבשל עיסות ממולאות עם גבינה ומטוגנות בחמאה (קרעפליך), ותכבד

בהם את המשרת שהי' שמו 'פאזע', ואם יסרב לאכול, סימן שהוא יום התענית שלהם, ולפי זה ידע שחג הפסח הגיע, ואם לאו הרי סימן מובהק שעדיין פסח לא בא. ותעש אשתו כן, וביום המיועד כבדה את פאזע בקרעפליך. פאזע לא חשב הרבה ואכל בתיאבון את כל מה שבקערה. הוכיח הכפרי מזה שעדיין לא בא הפסח... למחרת נסע היהודי לעיר וראה שהיהודים חוגגין את חג הפסח. חזר לביתו ואמר לאשתו, "הידעת כי פאזע שלנו נהג ככסיל (האט זיך באנארישט) ואכל ביום תעניתו".

[שמעתי מהגה"ק מקאלאשיץ זצ"ל ששמע מאביו הגה"ק רבי מנחם מענדל האלברשטאם אבד"ק פריסטיק זצ"ל. כשסיים הגה"ק מקאלאשיץ הסיפור אמר, הלואי שאבין המעשה. ותוך כדי דיבור חזר ואמר: הלואי שאבין קצת מן המעשה הלו. ולביאור קצת הנה איתא בתנא דבי אליהו זוטא (פרק י"ט) שביום כיפור מניחים את כל העבירות על ראש שר אדום, ויש לו תרעומת על זה, ובספר יערות דבש (ח"א דרוש א' ד"ה בברכת ולמלשינים) ביאר שטענתו היא, דבשלמא העבירות הנגרמות ע"י גלות שאחר חורבן הבית שהוא החרב, הוא אשם. אבל שאר החטאים במה הוא אשם. אך התשובה היא, שמאחר שההשפעה להיושבים בגלות באה ע"י שרי אומות העולם, מסיבה זו קל לאדם לבא לידי חטא, וא"כ הוא הגורם לזה. וזהו דוגמת הכפרי שסמך על פאזע, ותלה עליו את חטאו שאכל חמץ בפסח, כלומר שהניח עבירותיו עליו, ובזה יש לימוד זכות על ישראל שאין אשמים כ"כ בחטאיהם]. כ"ק מרן אדמו"ר מפשעווארסק צוק"ל, "י"ג אורות" (ברוקלין תש"ס) ח"ב, ע' ק"ס

פעם שאל הרה"ק מהר"א מדזיקוב זי"ע לאביו הסב"ק מראפשיץ זי"ע, איך אפשר לחכות לביאת משיח, בדור שפל כזה, ולא ענה לו לאלתר. כי אם פעם בטיולו עמו בגלילות ראפשיץ, הראה לו איך שבעת ישב בדביקות מחשבנו בעגלת סוסים. יצאו המון אנשים ונשים לקראתו בבכיות נוראות, וצעקו אליו, שיורה להם דרכי תשובה ועבודת ה'. אמר הסב"ק מראפשיץ זי"ע לבנו הרה"ק הרר"א זי"ע: כך ממש יהיה לעת בוא הגואל צדק שבלא אומר ודברים יתעוררו כולם לשוב בתשובה שלימה. הגה"צ רבי אלחנן היילפרין זצ"ל, אב"ד גולדרס-גרין, "שיחתן של עבדי אבות" (ירושלים תשס"ו) ח"א, ע' רס"ט

הרה"ק מרוזין נענה פעם על הרה"ק מראפשיץ שהוא חכם הדור, ואמר: אז ער איז א חכם האב איך געוויסט, אבער אז ער איז אזא גרויסער חכם האב איך נישט געוויסט! (ידעתי לחכם אבל לא עד כדי כך).

ועמד שם איש אחד שלא היה חכם גדול... ושמע דיבורים אלו, וחשב לההנות את הרה"ק מראפשיץ ונסע אליו וסיפר לו מה שאמר עליו הרה"ק מרוזין, ואמר לו הרה"ק מראפשיץ: דאס האב איך געוואוסט אז דו ביסט א נאר, אבער אז דו ביסט אזא גרויסער נאר האב איך נישט געוואוסט... (ידעתיך לטיפש אבל לא עד כדי כך). הרה"ק רבי מרדכי חיים מסלונים צוק"ל, "מאמר מרדכי" (ירושלים תשס"ב) ח"ב ע' קמ"ח

מספרים שהגה"ק מראפשיץ זצ"ל אמר: אם פגע בו נכרי בחוץ ואין מכה אותו זה סימן שהוא עצל, כי למה הוא אינו מכה אותו, הרי הוא שונא, כהלכה שעשו שונא ליעקב (עי' תנחומא שמות כז), גבור הוא יותר ממנו, בושה אין לו, שזה מדת ישראל ולא לו, א"כ למה לא מכה אותי, ע"כ שהוא עצל. הגה"צ רבי מרדכי אריה הלוי הורביץ זצ"ל, אבד"ק באנילא, "בשם מרדכי" (ירושלים תשס"ה) ע' ק"ב

שמעתי מפ"ק הרה"צ אבד"ק נאסויד זצ"ל בשם דו"ז הגה"ק משינאווא על הגה"ק בעל זרע קודש זי"ע, שהיה לובש את מלבושיו בעוד גופו רטוב במים וכך היה יוצא החוצה עד שנקרח הכתונת לבשר קדשו, והיה קורעה מעל בשרו ונתמלא כל גופו פצעי דם, ושוב נקרח לבשרו ע"י לחלוחית הדם, ושוב היה קורעה, וכמו כן היה הולך יחף בחוץ ונדבקה כף רגלו להקרח והיה מגביה את רגלו בכח עד שנגרר העור

מעל בשרו והיה הדם שותת עד שנקרח הדם לגלגלו ושוב הגביה את רגלו הקרועה מעל הקרחה, וחוזר חלילה. כ"ק מרן אדמו"ר מצאנו-קלויזנבורג זצוק"ל, רעוא דרעוין וישב תשל"ח, [דברי תורה" גליון וישב תשמ"ח]

מיני אז שחלה רבינו (הרה"ק מרופשיץ זי"ע) את חוליו האחרון, לא דיבר מאומה. בני המשפחה דאגו, כי לא ידעו אם יכול לדבר אבל אינו רוצה או שנפסק ממנו כח הדיבור ל"ע. ושאלו בנו הרה"ק ר' אליעזר דזיקוב'ער מפני מה אינו מדבר, השיבו רבינו כי בעוד כוחו עמו היה מכוון ומלבש ענינים גבוהים בתוך דיבורים פשוטים, אבל כעת נחלש מוחו ואין בכוחו לעשות כן, ולכן אין ברצונו לדבר. [שמעתי מפי מו"ח זצ"ל] כ"ק מרן אדמו"ר מפשעווארסק זצוק"ל, "י"ג אורות" (ברולין תש"ס) ח"ב, ע' קס"ג

סיפר אא"ז הרה"ק ר' נפתלי מראפשיץ זי"ע, שפעם בא לפניו איש אחד עם זוגתו ואמר שרוצה לגרשה, שאל הרה"ק למה הוא רוצה לגרשה, השיב ראה אותה, קומתה כפופה כל גופה שבורה אין מתום בבשרה. השיבה האשה, הרבי רואה אותי עכשיו, אילו היה רואה אותי בשעת הנישואין היה רואה אותי יפה ונאה, אלא מחמת שבעלי לא נתן לי לחם לאכול ובגד ללבוש והכה אותי עד ששבר את עצמותי, מחמת זה אני נראית כן. אמר הרה"ק מראפשיץ, כן אנחנו בני ישראל אומרים הושענא עני' סוערה, שהקב"ה אינו גואל בני ישראל מחמת שנראים כעני' סוערה ואין מתום בבשרם, ועל זה אנחנו משיבים ועונים שרק מחמת גלות אנחנו שבורים ורצוצים, ולפני קושי הגלות היינו נראים יפים ונאים, עכדפח"ח. כ"ק מרן אדמו"ר מסקאליע שליט"א, "כוננת מאז" (ברוקלין תשנ"ט) ע' ק"ע

רגיל היה כ"ק מרן אדמו"ר (מהר"ש מבאבוב) זצ"ל לספר בשם כ"ק אביו מרן אדמו"ר הקדושת ציון זצ"ל עובדא דהוה בהחסיד ר' זיינוויל ראפשיצער ז"ל, שהיה דחיקא לו שעתא וטפלי תלויין בי', והציע לו עשיר אחד שיבוא לעירו להתפלל לפני התיבה בימים הנוראים, וישלם לו בעד זה מאה רייניש שהיה מנה יפה. ר' זיינוויל לא ידע לשית עצות בנפשו, כי היה מן המשוררים אצל הרה"ק מראפשיץ זי"ע בעת התפלות, וגם היה מוזר בעיניו שבימים הקדושים ר"ה ויה"כ יהא בדרך רחוקה מחוץ לאסקופת עזרת בית מדרש רבו הקדוש, אולם לעומת זה, הלא אשתו שאלה לחם לפי הטף והנושים באו לגבות את חובותיהן ולרש אין כל. כה הסתובב ר' זיינוויל אובד עצות מבלתי לדעת כדת מה לעשות. אך הגביר הנ"ל לא שקט והאיץ בו שוב ושוב, עד שחזקו עליו דבריו ונעתר ר' זיינוויל לבקשתו, רבו הקדוש הרגיש בדבר, ובאחד הימים ההם כאשר ראהו עמד ושאל לו: "ר' זיינוויל, ובכן תן פחדך אויך געלט"... ר' זיינוויל שנודע בבדיחותיו, חגר עוז והשיב בחכמה, "יא רבי, ובכן צדיקים אויך געלט"... כאשר הי' מרן הקדושת ציון זצ"ל מספר דבר זה, היה מוסיף בזה"ל: "און יאך זאג, ובכן יתקדש שמך ד' אלקינו אויך געלט!"... כלומר, שכדי לקדש שם שמים בעולם בעשיית מצוות ובהרבצת תורה ויראת שמים וחסידות, צריכים לממן רב. פעם אמר כ"ק מרן אדמו"ר (מהר"ש מבאבוב) זצ"ל כוונה בדברי הרה"ק מראפשיץ, כי פחד"ך בגימ' קי"ב, הוא השם יב"ק. היוצא מר"ת יעננו ב'יום ק'ראנו, וגם תיבת געל"ט בגי' קי"ב, וזה הי' כוונתו ובכן תן פחד"ך אויך געל"ט. ועל זה סובב הערת ר' זיינוויל שגם הר"ת ו'בכנ צ'דיקים י'ראו ו'שמחו בגימ' געל"ט. "הגש"פ בית צדיקים" (ברוקלין תשס"ג) ע' קנ"ו

אמר רבינו [הרה"ק רבי נפתלי מרופשיץ זי"ע]: "יש אחד שסוגר חלונות ביתו ולומד, ותוך כדי הלימוד נופל במחשבה כמה חשובה הלימוד שלו, ושום אדם אינו יודע, ומצד שני יש אחד שלומד בפני כולם, והוא מחבב יותר את הסוג השני"... הרה"ח רבי שלמה יהודה אינטראטער ז"ל, "לחם עני" (ירושלים תשס"ו)

שמעתי מזקני, ששמע מהרה"ק משינאווא, שהרה"ק מראפשיץ נסע לסטאבניץ על חתונת נכדו הרה"ק ר' מענדעלי גלאגובער שנעשה חתן האור לשמים.

ושם בסטאבניץ היה איש א' שהיה ר"ל "געלעמט" (פאראליזירט) (משותק) זקני לא זכר אם 10 שנים או 13 שנים, ויעץ לו האור לשמים שישכיב עצמו על הארץ. באותו מקום שהמחותנים יעברו בדרכם להחופה וכן עשה.

והלכו המחותנים הרה"ק מראפשיץ והאור לשמים להחופה, והרה"ק מראפשיץ כשראה איש הנ"ל שוכב על הארץ, חשב שעשה זה בכדי לשמח, נתן לו מכה עם מטהו ואמר לו, נו אנטלויף פון דאנעט, והנ"ל עמד על רגליו ונס משם, ונעשה רעש גדול, שאל הרה"ק מראפשיץ את האור לשמים, מחותן, מה הרעש, ענה לו מפני שאיש זה כבר "משותק" הרבה שנים ועכשיו נעשה בריא אולם.

וסיים הרה"ק משינאווא, הרה"ק מראפשיץ סגר עצמו שלשה ימים והתבייש לצאת לחוץ, כאן הוא משתמר עצמו כ"כ (מפירסום) וכאן נתגלגל לו מעשה כזאת, בהיסח הדעת. כ"ק מרן אדמו"ר מפשעווארסק שליט"א, "שיח זקנים" (ברוקלין תשנ"ד) ח"א, ע' ל"ז

בביקאווסק קרו לרבינו (הרה"ק רבי שלמה מבאבוב זי"ע) פעמים מספר סיבות לא טובות באבדן בנים רח"ל. פעם נסע לזקנו הדברי חיים ותינה לפניו על צערו ועל צער זוגתו הצדקנית. אמר לו הדברי חיים: הנה לפני חמשים שנה היה דר בביקאווסק צדיק פלוני, אשר זקין הגה"ק מראפשיץ זי"ע נחלק עליו, ע"כ תברר נא אם התגורר הרב ההוא בדירתך, ושלכן אין צאצאך מתקיימים במעונו של רב שהיה בניגוד לזקן הקדוש. חזר רבינו לביקאווסק, דרש וחקר בדבר אצל זקני העיר, ובירר שדירת הרב ההוא נשרפה לגמרי. אחר זמן מה, קרה לו עוד הפעם מקרה כנ"ל, ושוב נסע לסבו בלב קודר והתמרמר לפניו שכבר הוברר לו שלא דר הרב ההוא בביתו, ואפילו הכי סבל שוב בבנים. אמר לו סבו: ואולי עומד ביתך על המקום ששם עמד דירת הרב פלוני? שאל רבינו בעירו, אך הוגד לו שדירת הרב היתה במקום אחר. מסר את הדבר לזקנו, אשר הגיב: ודילמא מכוונים חלונות דירתך כנגד מקום הבית ששם התגורר הרב ההוא? דרש שוב רבינו אחר זה, ונודע לו כי כנים הדברים. אמר לו הדברי חיים: בכך הקפדת זקין הקדוש מזקת לך שאתה גר בשכונת אותו רב, הלכך שמע בקולי איעצך שתסגור את החלונות הנשקפים למקום הנ"ל, ואז תושע בזרע של קיימא, ואף שצוה רבי יהודה החסיד לבל לסתום חלונות, במקום סכנה שאני. ויעש כן, ונולד לו בנו, ולסגולה שיתקיים כתב לו הדברי חיים שיקרא את בנו בן ציון כמ"ש (בשם הגדולים מע' ב' קו"א) שזהו סגולה למי שסובל בהעדרת ילדים ל"ע, והוסיף במכתבו: "כי בימיו יבנה ציון". "שיר המעלות לשלמה" (ברוקלין תשס"א) ע' כ"ה

שמעתי מהרה"ק רבי יהודה מסטיטשין זצוק"ל, שרבינו הק' מראפשיץ זי"ע אמר: כשאגיע לאחר מאה ועשרים לעולם האמת, יפסוק הב"ד של מעלה שלהרב מראפשיץ מגיע גן עדן, יתחילו לחפש ג"ע בשביל הרב מראפשיץ, יש גן עדן למתפללים-דאוניער'ס, רק הרב מראפשיץ לא היה דאוניער, יש ג"ע לבעלי צדקה, רק הרב מראפשיץ לא היה בעל צדקה, יש ג"ע להולכי מקוואות - מקוה גייער'ס, רק הרב מראפשיץ לא היה מקוה-גייער [כאן אמר הרה"ק מסטיטשין זצוק"ל, שהרה"ק מראפשיץ זי"ע לא חיסר אפי' יום א' שלא הלך למקוה, רק כי למשל הרה"ק מצאנו היה יכול לילך אפי' עשרה פעמים ביום למקוה, וזה לא היה אצל זקני הק' מראפשיץ זי"ע], כך שבכל מיני ג"ע אין מקום בשביל הרב מראפשיץ, אבל הרי הוא בכל-אופן הרב מראפשיץ, הוא חייב ליכנס לג"ע, מה עושים, אגיד לכם, אם

אין מקום בג"ע תקחו אותי לגיהנם, יקחו אותי לגיהנם, שם אגיד, אוי, הריח של הרשעים, איני יכול לסבול, תגרשו מכאן כל הרשעים, ויגרשו מגיהנם כל הרשעים, ואשאר לבד בגיהנם, ואסתובב בגיהנם, ואסגור כל הדלתות שאף רשע לא יוכל ליכנס לגיהנם, וזה יהיה הגן-עדן שלי [וסיים הרה"ק מסטיטשין צוק"ל: זה היה הרה"ק מראפשיץ זי"ע]. מרשימות הגה"ח רבי מרדכי מנשה זילבער שליט"א, "מפיהם ומפי כתבם" (ברוקלין תשס"ז) ע' קס"ז

הרה"ק רבי אלעזר קאזשניצער היה חתן הרה"ק ר' יענק'לע מעליצער בנו של הרה"ק מראפשיץ, והבאר משה אביו של הר"א הנ"ל רצה לקבוע זמן החתונה על יום ה', והרה"ק מראפשיץ רצה על עש"ק, אמר לו הבאר משה, לפני שנסעתי מקאזשניץ הייתי אצל אבא (המגיד מקאזשניץ זצ"ל) און איך האב אים פארבעטען אויף דאנערשטיג, ענה הרה"ק מראפשיץ, "און איך האב פארבעטן קודשא בריך הוא אויף פרייטאג".

כך סיפר הרה"צ ממעליץ ר' מענדעלי להרה"ק מקאלאשיץ, ואבי (כ"ק מרן אדמו"ר מפשעווארסק צוק"ל) היה שם, והרה"ק מקאלאשיץ כששמע הנ"ל האט ער געציטערט. כ"ק מרן אדמו"ר מפשעווארסק שליט"א, "שיח זקנים" (ברוקלין תשנ"ד) ח"א ע' ל"ט

זקני הרב הקדוש מראפשיץ זי"ע היה רגיל על לשונו הפתגם בלשון הפולנית "ניע די שע" (המשמעות הפשוטה של הפתגם הזה: אל תיכנע). הנה ידוע גדלותו של צדיק זה, שאין אדם יכול להבין אפילו שיחת חולין שלו, ובודאי היו לו בזה כוונות גדולות וקדושות כידוע מדרכו בקודש, עכ"פ תורה היא וצריכה לימוד.

ואפשר לומר כוונה אחת בדבר זה של צחות, עפ"י מה שהביא בספרו הקדוש זרע קודש (במאמרים לליל ז' דחנוכה), בשם הקדוש מסדילקוב, שאמר בדרך רמז על לא תבושי ולא תכלמי, שהן תיבות תשוב"י מלכו"ת, רק שהם בהיפוך אתוון, ע"ז אמר לא תבושי ולא תכלמי, רק שיהיה ביושר האותיות, שהם תשוב"י מלכו"ת.

ובסגנון זה יש לרמז ג"כ כאן, כי ידוע שהשם שדי הוא שם הרחמים כמו שאמר הפסוק (בפ' מקץ) "ואל שדי יתן לכם רחמים", רק זה דווקא אם הוא נכתב ביושר, אבל אם הוא כתוב בהיפוך אתוון הוא מורה על דין, כידוע מפי ספה"ק. לכן כשהיה רוצה לעורר רחמים על כלל ישראל היה מסתיר תפלתו ואמר "ניע די שע", שלא יהיה השם בהיפוך האותיות, רק שיהיה ביושר ויתנהג עמנו במדת הרחמים. "קדושת ציון" (באבוב) ח"א, ע' ג"ג

בהיותו (הרה"ק בעל "דברי יחזקאל" משינאווא זי"ע) עוד ילד קטן, עגלה טעונה משא עברה עליו, וחיייו היו בסכנה ושמעתי מכ"ק אאמו"ר ז"ל שהרה"ק מראפשיץ זי"ע שלח אז שמן זית מחנוכה לסוך על גופו של הילד והרה"ק משינאווא כאשר היה חלוש לעת זקנותו היה דרכו לשוחח מזה ולומר שהוא זוכר עוד איך שהרגיש אז בחוש בעת שסכו אותו בהשמן איך שעצמותיו מתיישרים וכל מבנה גופו חוזר לדפוסו הראשון, כשהרה"ק משינאווא מספר זאת היה דרכו להפטיר בערגה. "וואו נעמט מען היינט אזא ביסל שמן זית..." "פי צדיק" (ציעשנוב) שלשה שריגים, ע' ער"ב

זקה"ק מצאנו זי"ע דיבר פעם בקדשו (כפי ששמעתי מכ"ק אאמו"ר זי"ע ששמע מפה קדשו) שרבו הגה"ק מראפשיץ זי"ע אמר לו, שהוא יהיה קצין בצבא במשיח, וזקה"ק יהיה חייל אצלו. כ"ק מרן אדמו"ר מצאנו-קלויזנבורג זצוק"ל, שיעור חומש רש"י בראשית תשל"ח, [ד"ת-ארה"ב תשס"ו - גליון א', ע' י"א]

כשהיה רבינו [הרה"ק רבי ראובן מדעמביץ זי"ע בן הרה"ק רבי אליעזר מדזיקוב זי"ע] ילד, הביאהו אביו לבית הכנסת, וכשהוציאו הס"ת אמר לו אביו לנשק הס"ת, והילד אמר שאינו רוצה כי אינו אוהב אותה... כששמע על כך זקנו הרה"ק ה"זרע קודש" מראפשיץ זי"ע, אמר עליו כי הוא יהיה "איש אמת". והסביר כוונתו, שבאמת כל ילד אינו אוהב ללמוד תורה, כי הרי אינו מבין ואינו משיג את מתיקות ונועם התורה, ורק כמשתבגר ועוסק בתורה, אז הוא זוכה להרגיש את מתיקות התורה. ואכן, רבינו נודע בימיו שהיה איש אמת עד מאד. הרה"ח רבי שלמה יהודה אינטראטער ז"ל, "לחם עני" (ירושלים תשס"ו) ע' תי"ג

ראיתי בשם הגה"ק מראפשיץ זצ"ללה"ה שפ"א עשה חשבון הנפש ובסופו אמר שלא יהיה לו עולם הבא ע"י מעשיו, אך ורק שהקב"ה מקיים התורה ורוצה לקיים מצות צדקה וליתן למי שאין לו משלו. הגה"צ רבי מרדכי אריה הלוי הורביץ זצ"ל, אבד"ק באגילא, "בשם מרדכי" (ירושלים תשס"ה) ע' שמ"ג

שמעתי ממרן ה"מנחת יהודה" מסטיטשין זי"ע, שבחליו האחרון גסס הרה"ק מראפשיץ כמה ימים, ובנו הרה"ק מדזיקוב לא יכול היה לראות בצערו של אביו, ואמרו תפילת "נשמת" ועוד תפילות, עד שהגיע הרה"ק בעל "בני יששכר" מדינוב זצ"ל ואמר שירת הים. ובהגיעו לפסוק האחרון "והיה ה' למלך על כל הארץ" וגו', יצאה נשמתו של הרה"ק מראפשיץ בטורה, ואמר הבני יששכר כי שורש נשמתו היה מהשירה. הרה"ח רבי יוסף ליפשיץ ז"ל, "החכמה מאין" (ב"ב תשנ"ו) ע' קנ"ד

שהחיינו על פירות

שמעתי מהגאונים קדושים נכדי מרן הגאון הקדוש רבי נפתלי מראפשיץ משמא דזקנם ז"ל שהקיל מאד בברכת שהחיינו על הפירות, יען שעיקר ברכת שהחיינו באה על שמחה שיש לאדם בדבר זה ואם אין שמחה לאדם הוי ברכתו לבטלה. וע"כ מי יאמר שבאמת שמחתו רבה עם פרי זה... הגאון רבי ישכר שלמה טייכטאהל הי"ד, "שו"ת משנה שכיר" או"ח, ח"א סימן י"ח, [חושן ואפוד" - המודיע, י"ד שבט תש"ס, ע' כ"א]

בקרב למען שמך

הרה"ק מוהר"נ מרופשיץ זי"ע היה אומר והושיענו בקרב למען שמך כי לכוון לגמרי לש"ש אנו בעוה"ר רחוקים מכך, אולם אנו מבקשים שלפחות יהיה בקרב למען שמך יתברך. הרה"ח רבי יצחק דוד לידר ז"ל, "בית דלי" (ב"ב תשד"מ) ע' כ"ט

אמן סלה

אנו אומרים ומסיימים בהרבה תפלות ובקשות כמו בתפלת רב דשבת מברכין החודש וכו', "אמן סלה" - הכוונה כידוע מהאר"י הקדוש, ביום ההוא יהיה ה' אחד, דלעתיד לבוא, האות וא"ו מהשם הקדוש הוי"ה בגימטריא כ"ו, יתעלה הוא"ו לבחינת יו"ד, ויהיה השם הקדוש בגימטריא "יהיה" בגימטריא ל', - והיה נקרא "יהיה" ועתה לפי זה בגלות השילוב הוי"ה ואדנ"י ב' שמות הקדושים בגימטריא צ"א - ס"ה וכו', בגימטריא צ"א, ולעתיד לבוא "יהיה" השילוב ב' שמות הנ"ל בגימטריא צ"ה, ל' וס"ה - הוא צ"ה. וז"ש "אמן" בגימטריא צ"א יעלה "סלה" גימטריא צ"ה - מהרב הקדוש מורינו הרב רבי נפתלי מראפשיץ זי"ע.

הגה"צ רבי ברוך צבי הכהן מושקוביץ זצ"ל, "תנובות ברוך" (ב"ב תשס"ה) ח"א, ע' ע"ה

והם לא ידעו דרכי

נודע המליצה שאמר הגה"ק מראפשיץ זי"ע "והם לא ידעו דרכי", כלומר כשלומדים בבית (הנקרא בלשון יודיש "היים"), אין יודעים הדרך הישר, רק צריכים לקבוע שיעורים דייקא בבית המדרש. כ"ק מרן אדמו"ר מהר"ש מבאבוב צוק"ל, "ליקוטי כרם שלמה" (ברוקלין תש"ס) ח"ג עמ' ע'

אזהרה ליחסן

איתא במסכת מנחות (נ"ג ע"א) אי בר אוריין הוא יאי, אי בר אוריין ובר אבהן יאי, ואי בר אבהן ולא בר אוריין וכו' עיי"ש. ובכתב יד קדשו של זקני הרה"ק משאץ צוק"ל כתב: אמר זקני הגה"ק מראפשיץ זצ"ל על זה הענין, כי היצר הרע הוא בכעס על הצדיקים הקדושים כי לא יכול להם, ובאם חלילה תפס אחד מיו"ח הוא נוקם ונוטר מכל שנאתו לאבותיו הק' נ"ע עכ"ל, ונורא ומבהיל מאוד. כ"ק מרן אדמו"ר מטשאקאווא שליט"א, "דברי נפתלי" (ירושלים תשס"ז) ח"ב, ע' שמו"ו

סור מרע

שמעתי בשם חותני זקני הקדוש כקש"ת מוה' נפתלי זלל"ה מראפשיץ שפירש ע"פ שוא לכם משכימי קום, היינו שממהרים וחוטפים לקיים את חלקי המ"ע שהם בקום ועשה קודם שמשלימים עצמן בחלקי הל"ת, וזה מאחרי שבת שהוא הל"ת שהם בשב ואל תעשה, ע"ז אמר הפסוק שהוא שוא וללא הועיל הוא ואדרבה לא די שלא פעלו כלום לשלימות הטוב אלא אדרבה משחיתין עוד יותר כי ע"י קיום המ"ע ממשיכין אור הקדושה ומאחר שלא השלימו נפשם בחלקי הל"ת הרי עדיין לא הרחיקו את הרע ולכן גורמים יניקה להסט"א מהקדושה. עכ"ד. לכן העיקר הוא להשלים נפשו מקודם להיות כעמוד ברזל חזק בחלקי הל"ת כדי שבזה יסיר הרע שסביב הקדושה ואח"כ ישלים א"ע בחלקי המ"ע ויוכל שפיר להמשיך הקדושה והאור והחסדים ולא יהיה יניקה לס"א וזה סור מרע בתחלת לראות להסיר מעצמו ומשורש נפשו את בחי' הרע ואח"כ ועשה טוב. "שפת אמת" (ברעזאן) לך לך, דף כ"ז טו"א

בהיסח הדעת

שמעתי מפיו הקדוש של אבא מארי זי"ע בשם הרה"ק מרופשיץ זי"ע שאמר: כשמשיח יבוא ישב החנוני בחנותו ליד ארגזי מצרכיו, הסנדלר יכה בסדנה וידפוק המסמרים במנעלים שלפניו, החיט יחזיק מספריו בידו וישחיל מחטו למכונת התפירה, כל אחד יעסוק במלאכתו, ופתאום ירצו יהודים וייכנסו אליהם לבשרם, האם לא שמעתם שמשיח בא? ויצאו הכל לרחובה של עיר לוודא אם נכונה הבשורה הטובה ויווכחו שאמת ויציב היא.. זהו המשמעות של בהיסח הדעת. רגע לפני כן לא יידעו ופתאום יבוא, כנבואת מלאכי (ג' א) "ופתאום יבוא אל היכלו האדון אשר אתם מבקשים". כמו משה רבינו שפתאום בא בשליחות בוראו ואף אחד לא ידע לפני כן, כך בגאולה העתידה בפתע פתאום יבוא שליח ה' הוא משיח ה' ויגאלנו. כ"ק מרן אדמו"ר מצאנז-קלויזנבורג צוק"ל, שיעור חומש רש"י פר' יתרו תשמ"ג, ("דברי תורה", גליון כ"ד תשנ"א, ע' 6)

גימטריאות ה"זרע קודש"

סיפר האדמו"ר הרה"צ מהרי"צ מפשעווארסק זצ"ל: דו"ז הדברי יחזקאל משינאווא זי"ע כשהיה לומד בספה"ק זרע קודש, היה לו ענין בזה, שחישב אחריו הגימטריאות, ואמר: שבזוה"ק יש ענין בזה עה"פ

עיניך בריכות בחשבון, וחשובני הסב"ק מראפשיץ נכללים בזה. הגה"צ רבי אלחנן היילפרין זצ"ל, אב"ד גולדרס-גרין, "שיחתן של עבדי אבות" (ירושלים תשס"ו) ח"א, ע' צ"ט

הושענא עניה סוערה

פעם הזכיר הגאון הצדיק אבד"ק וויצען זצ"ל לפני כ"ק מרן אדמו"ר (מהר"ש מבאבוב) זצ"ל, מה שמספרים שהרה"ק מראפשיץ זי"ע חזר פעם לביתו אחרי דרשתו בשבת הגדול, ושאלה לו הרבנית הצדקנית ע"ה אם פעל אצל אנשי העיר לקיים מנהג מעות חטים, נענה לה הרה"ק בבדיחותא, שמחצית הדבר פעל, והיא שהעניים כבר מוכנים ליטול... ואמר לו רבינו (מהר"ש מבאבוב) זצ"ל על זה בהתמרמרות: הושענא עניה סוערה, היהודים שהם עם עני כבר מוכנים ליטול, כי מחכים אנחנו לך, אולי יחוס עם עני ואביון אולי ירחם... "הגש"פ בית צדיקים" (ברוקלין תשס"ג) ע' קנ"ח

זקני תלמידי חכמים

אומרים בשם הרה"ק ר"נ מראפשיץ זי"ע על מאמר חז"ל (קנים ג, ו) רבי שמעון בן עקשיא אומר, זקני עם הארץ, כל זמן שמזקינין דעתן מטרפת עליהן, שנאמר (איוב יב) מסיר שפה לנאמנים וטעם זקנים יקח, אבל זקני תורה אינן כן, אלא כל זמן שמזקינין דעתן מתיישבת עליהן, שנאמר (שם) בישישים חכמה ואורך ימים תבונה. ע"כ. שפעם בא אליו איזה יהודי בשליחות אביו, שמבקש מהרה"ק מראפשיץ שיעתיר בעדו שיסתלק מן העולם, התפלא הרה"ק מראפשיץ לסיבת בקשה זו למה מאס אביו בחיי העולם, השיבו אותו יהודי כי אביו זקן מופלג ועזבוהו כוחותיו, ואינו יכול לאכול ולשתות וגם אינו יכול לישון, ויש לו מכך יסורים גדולים עד שקץ בחייו וטוב מותו מחייו.

אמר הרה"ק מראפשיץ כי עתה נתחוויר לו מאמר חז"ל הנ"ל, דהתלמידי חכמים אשר בתורה חפצם ונדדו שינה מעיניהם בצעירותם, ועסקו יומם ולילה בלימוד התורה הק', והיו מתייגעים ועמלים כדי שישנו מעט ויאכלו מעט רק כפי צורך הגוף ולא יותר, וכל זה היה להם לטורח, אבל בהגיע עת זקנותם בה בטלים הם מתענוגי העוה"ז, ואינם זקוקים עוד לישון לאכול ולשתות הרבה, אזי אדרבה מוסיפים הם חיל בלימודם ומתענגים על דברי תורה, וזהו שאמרו חז"ל דעתן מתיישבת עליהם, אבל להבדיל זקני עם הארץ המענגים עצמם בימי צעירותם בכל תענוגי עולם הזה באכילה ושתיה וכדו', אזי בהגיע עת זקנותם בה בטלים הם מתענוגי העוה"ז, ושוב אינם יכולים לאכול ולשתות עוד כבימי צעירותם, יושבים בטלים ועיניהם כלות, וחלילה דעתם מטרפת. כ"ק מרן אדמו"ר מלעלוב זצוק"ל, מוצש"ק פר' שמיני תשמ"ט, "דברות קודש" (רמת לעלוב ב"ב) תזריע תשס"ג, עמ' ג'

לחיים

מסופר מהרה"ק מרופשיץ, ששאלו אותו מדוע אצל חסידים בכל מצב שותים יי"ש, בזמן שמחה או בזמן צער ח"ו, אמר לו הרה"ק שכשיהודי אומר "לחיים" מברך שהכל נהיה בדברו, שהכל מה שעובר עליו הכל מאתו יתב"ש ומקבל הכל באהבה, שאל אותו, א"כ די לשתות מים, ומדוע שותים יי"ש? אמר הרה"ק: אדם שמקבל ע"ע הכל באהבה, וכי לא מגיע לו עוד כוס יי"ש... כ"ק מרן אדמו"ר ה"חכמת אליעזר" מסערט-ויז'ניץ זצוק"ל, בשיחת קדשו - ז' חשון תשס"ו, "קריית מלך", חשון תשס"ו, עמ' א'

לך ה' החסד

פי' חותני זקני הרב הקדוש ר' נפתלי זלה"ה מראפשיטץ ע"פ ולך ד' החסד כי אתה תשלם לאיש כמעשהו והקושי' מפורסם. ופי' כך דבאמת לך ה' החסד שאתה בעצמך חפץ חסד ועושה חסד אף בלתי תפלת המתפללים. אך מה שהקב"ה מתאוה לתפלת צדיקים ומסבב. שיבוא הישועה ע"י הצדיק המתפלל הוא כדי שאתה תשלם לאיש היינו להצדיק שנקרא איש, תשלם לו שכר ע"י שהתפלל וגרם להמשיך שפע וישועה, שזה רצונו ית', כמעשהו פי' כאילו הוא בעצמו עשה דבר זה. עד כאן תוכן דבריו. "שפת אמת" (ברעזאן) תולדות, דף פ"ו טו"ד

חכמה, יראה, ענוה

מאמר העולם שצריך שיהא האדם קלוג גיט פרום ביחד, דוזה בלא זה לא טוב - בתשובת 'לחם שלמה' או"ח סי' ל"ג הביא זה בשם הגה"ק מראפשיץ זי"ע.

יש לרמז דבריו הק' במדרש, הובא בתוס' יבמות דף ק"ג ע"ב בשם מדרש רבא שה"ש, ג' דברים שקולים זה לזה חכמה יראה ענוה - היינו דהא בלא הא לא סגי - אבל ענוה גדולה מכולן, עכ"פ מבואר, חכמה קלוג: יראה פרום: ענוה גיט: הא בלא הא לא סגי. ומצאתי מקור לדברי קדוש מראפשיץ במדרש ותוס'. הגאון רבי יעקב סג"ל לעבאוויטש זצ"ל, "שו"ת משנת יעקב" ח"ד, ע' י"ח, [חושן ואפוד" - המודיע, ה' אדר א' תש"ס, ע' י"ג]

מסילה ישרה

שמע (הרה"ק רבי אשר ישעיה מראפשיץ זי"ע) מחותנו אספקלריא המאירה מוה' נפתלי מראפשיץ ז"ל על פסוק "פנו דרך ה' בערבה ישרו מסילה לאלקינו", שהנביא מזהיר לתלמידי חכמים שיעשו דרך ה' כ"כ שגם בערבה הם פשוטי עם שאין בהם לא טעם ולא ריח יהיה מסילה ישרה לאלקינו ע"כ. "שפת אמת" (ברעזאן) נשא, דף ק"ח טו"א

תפוח

זקני הגה"ק מראפשיץ ז"ל אמר שכל תפוח ותפוח אם תחתכנו לרחבו תמצא בו עשרה נקודות, כי על הר סיני היה גדל תפוחים, והנקודות המה נגד י' דברות הק'. הרה"ק רבי שלום משאץ זצוק"ל, "אור גנוז" (לונדון תשנ"ו) ח"ב, ע' מ"ב טו"ב

גימטריאות ונוטריקון

בדבר הגימטריאות והנוטריקון, ראיתי להביא מעשה רב מהרב הקדוש צי"ע הגאון מופה"ד מוהר"נ זצוק"ל מראפשיץ זי"ע, אמיץ ובטוח כי ינעם להקורא ויחזיק לי טיבותא על אשר הבאתי הדברים להיותם נדפסים למען יכתב לדור אחרון. ואנכי קבלתי הדברים מאיש מהימן חסיד וירא אשר שמע הדברים יוצאים מפה קדשו.

וכה היה המעשה, כאשר היה הרה"ק הנ"ל יושב ביום הש"ק במסיבת השלחן עם תלמידי היקרים נ"ע אשר באו לשאוב ממעייני תורתו, ובתוכם בא ג"כ הרה"צ הגה"ק מוהר"ר יעקב צבי זצלה"ה מדינאב בעמ"ח ס' מלא הרועים וקהלת יעקב. והרה"ק מוהר"נ זצ"ל דרכו בקודש היה, כי באמצע ההסיבה היה שוכב א"ע על המטה אשר היתה עומדת מעל להספסל, והיה סומך הספסל על המטה, וראשו היה מונח

על המטה בעינים סגורות וכעין התפשטות הגשמיות. ואז עלה ביד הרה"ק הצדיק מהרי"ץ הנ"ל לעיין בהכ"ק של כבוד מרן הקדוש מהר"נ ז"ל הנז"ל אשר היו מונחים על החלון אשר אצל השלחן, וכאשר ראה חידושי תורתו בהכתבים אשר היו נאמרים ע"י גמטריאות ונוטריקון, וספר ומנה ומצא שהחשבון אינו מכון, אזי כאשר חזר הרב מרן הקדוש מוהר"נ להיות יושב אצל השלחן, אז הראה הרהצה"ק מוהרי"ץ באצבע להרה"ק מוהר"נ על מקום הטעות, ולקח הרהצה"ק מוהר"נ ז"ל הכתבים מעמו ואמר לו לא כתבתי זאת רק למען לבלות הזמן.

ואחרי עבור איזה רגעים חזר כבתחילה להיות שוכב על המטה, ועלה עוד הפעם ביד הק' מהרי"ץ ליקח הכ"ק מעל החלון ולעיין בהם, וכאשר ראה בהכתבים פעם שנית הלאה ממקום הראשון מצא שהחשבון מהגימטריא הוא נכון. וכאשר מרן הקדוש מהר"נ ז"ל חזר להיות יושב אצל השלחן אזי הראה לו הרה"ק מהרי"ץ ז"ל כי מצא החשבון מכון.

אזי פתח הרה"ק הקדוש מוהר"נ ז"ל את פיו הקדוש ואמר במתק לשונו הקדושה: הנה העולם סוברין שהחידושי תורה מצדיקי אמת הוא ע"י הגימטריא והנוטריקון, אם כן לפ"י יחשב הדבר לאומנות הבדחנים, ומי שהוא אומן יותר במלאכה הזאת תעלה תורתו יותר טובה בעיני ההמון, אך אהוביי תלמידי לא כן הדבר, טעות הוא בידכם, וחלילה לומר כן. דעו כי הצדיקי אמת אשר יחגרו עוז במתנם לומר תורה, הגיעו למעלה יתירה אשר ע"י פרישותם ורוח קדשם באה להם המדריגה כי ישמעו קול כרוזא נפיק משמיא לחדש תורה הזאת. ורק יען כי לית מלתא דלא רמיזא באורייתא, לזאת נתנו רמז לדבריהם ע"י גימטריא ונוטריקון, וע"כ אשר לא נמצא הגימטריא מכוונת השתמשו בחשבון כולל, וגם בצירוף הי"ס ובמספר קטן, וגם למען שלא ימוש מזכרון איש השומע, וכיו"ב מצינו בהתלמוד בדברי התנאים הקדושים שנתנו סימנים להלכותיהן. הרה"ח רבי אברהם אבלי קנרפוגל ז"ל, "בארית המים השלם" (ירושלים תשס"ב) ע' קל"ט טו"ב

סיכום שיעור הרב יצחק גינזבורג שליט"א

יג אייר סז – רמת אביב

היום נדבר על צדיק שהיא צייט שלו היה ביום א, יא אייר, רבי נפתלי צבי מראפשיץ – מגדולי תלמידי הנעם אלימלך ותלמיד מובהק של מי שהמשיך אחריו, החוזה מלובלין. יש הרבה דברים מאד מיוחדים בצדיק הזה, שלכן אנו רוצים להדגיש את הנקודה המיוחדת שלו. לכל צדיק יש נקודה מיוחדת שצריך ללמוד ממנו. קודם כל, יש משהו לגמרי יחודי אצלו – שנולד בדיוק באותו יום שהבעל שם טוב הסתלק – שבועות תק"כ. צדיקי אותו דור דרשו על זה את הפסוק "וזרח השמש ובא השמש" – כשצדיק מסתלק בא צדיק אחר למלא את מקומו. הנקודה המיוחדת שלו, שצדיקי אותו דור שבחו אותו עליה, שהיתה לו חכמה מיוחדת. כל צדיק הוא חכם, אבל היתה לו חכמה מיוחדת, עד כדי כך שעל קברו חרטו את המילים "יחיד בדורו בחכמה אלקית". זה דבר שצריך להבין אותו, כי הוא חי באותו דור של הרבה הרבה צדיקים וחכמים (גם במקביל לרבינו שלנו – היה בדור אדה"ז, לפני שהיה רבי, ואז בדור אדהאמ"צ, והסתלק בחיי הצ"צ אך לפני נשיאותו), וצריך להבין חכמתו המיוחדת שהקנתה לו את הכינוי הזה. היה עוד צדיק מאד גדול, הצדיק היחיד שבחב"ד מכנים אותו קדוש – דער הייליגער רוז'נער, נינו של המגיד ממעזריטש (נכד של רבי אברהם המלאך). הרבה הרבה מצדיקי אותו דור החשיבו אותו לצדיק הגדול של הדור, והוא בעצמו היה כל כך משיחי, עד שהוא רצה שיכתירו אותו בתור מלך המשיח – הצדיק היחיד שממש פרסם ובקש ששאר צדיקי הדור יכירו ויכתירו אותו ממש, פשוטו כמשמעו, כמלך המשיח. הוא היה מאד מאד מקורב לרבי נפתלי מרופשיץ, וגם הוא כנה אותו "חכם הדור".

פעם אחת, כאשר שמע איזו שמועה משמו, הוא אפילו הוסיף שעד עכשיו ידעתי שהוא חכם גדול, אבל כדי כך – לא ידעתי. היה שם איזה חסיד, לא הכי חכם, וכאשר שמע את השבח מהרוז'ינער הוא נסע לרבי נפתלי באופן מיוחד כדי לספר לו מה שהרוז'ינער אמר עליו. הרופשיצער ענה לו – עד עכשיו הכרתי אותך כטפוש, אבל עד כדי כך – לא ידעתי.

קודם כל רואים שר"נ מרופשיץ הוא בדחן. זו הנקודה העיקרית שרוצים להסביר כעת – מעלת הצחוק לפי תורת החסידות. מה לומדים מהסיפור הזה? מה הוא עשה כשהלך וסיפר מה שצדיק אחד אמר על השני? הוא חשב שזה יעשה לו טוב על הנשמה. אבל, במקרה הגרוע, זה רק רכילות – לספר מה שאחד אמר על השני – אבל בפרט כשמדובר בשיחה פשוטה של צדיקים אמיתיים, שיש בה סודי סודות, ואשרי מי שמבין שיחת חולין של צדיקים גדולים, אבל סתם לקחת זאת פשוטו כמשמעו זה טפשות. מאד מאד טפשי להתייחס לאמרות קדש של צדיקים גדולים סתם כך – יש דברים בגו, יש דברים נסתרים, שאף אחד לא מבין, אם לא מי שהוא במדרגה להבין זאת. כל אמירה כזאת – פועלת בשמים. עוד טפשות בכך שספר לו, כי צדיק אמיתי הוא עניו – הוא לא שמח שמספרים לו שבחים עליו. אז יש הרבה הרבה טפשות בזה שאותו אחד בא ומספר לו שאמרו עליך שאתה החכם הכי גדול בעולם.

הווארט הזה הוא הקדמה. הנקודה כאן, מה שהוא "יחיד בדורו בחכמת אלקית", שהיה לו חוש וכשרון מיוחד להוריד חכמה ולהלביש חכמה בדברים מאד פשוטים, עד כדי כך שהוא היה ידוע כבדחן מפורסם. לפני שהוא היה רבי, הוא היה בדחן בחתונות. פעם בכל חתונה בישראל, כמו שיש תזמורת ועוד כל מיני דברים היו שוכרים מישהו שהמקצוע שלו זה להיות בדחן – לספר בדיחות בחתונה. איזה מצוה יש בחתונה? לשמח חתן וכלה, והיה נהוג בישראל (יש הרבה מנהגים שנהגו בישראל והיום לא עושים אותם – תיכף נסביר עוד דבר שבקושי רואים היום) שבכל חתונה יש בדחן מקצועי, שעומד על השולחן ומתחיל לספר בדיחות. יש בדחן סתם, שהבדיחות שלו לא שוות שום דבר, ויש בזה אפילו גריעותא, אבל יש "בדחן אלקי" – בדחן צדיק גדול. כתוב בגמרא שהיו שני יהודים שהלכו ברחוב, וספרו בדיחות והצחיקו אנשים, ויצאה בת קול ואמרה שלשני הבדחנים יש חלק בעולם הבא – זו מצוה כל כך גדולה שמשמחים יהודים, שרק בשביל זה יש להם חלק מיוחד בעולם הבא. בזה גם כתוב שדוד המלך – דוד מלך ישראל חי וקים, בחינת משיח – הוא "בדחנא דמלכא", הוא הבדחן של ה', מספר לה' בדיחות וה' צוחק. מלך צריך בדחן, ומי הבדחן של מלך מלכי המלכים הקב"ה? דוד המלך. גם בחב"ד, החסיד הכי חכם (חוץ מהרביים, כמובן) – רואים שיש קשר גדול בין חכמה לבין בדחנות אלקית – רבי אייזיק מהומיל, המשכיל ב-ה הידיעה של חב"ד, היה בדחן בחתונות (כך התפרנס תקופה, כאברך צעיר). גם בחב"ד, וגם בחסידות הכללית, הכי חכם הוא הבדחן. הווארט הוא שמי שהוא בדחן אלקי יכול לקחת את החכמה הכי נשגבה, וכל כך להוריד זאת לאנשים, עד שאנשים יהנו מזה ויצחקו מזה. זו דרך מאד חשובה בשביל להביא את המשיח – צריך להוריד את הדברים הכי חכמים ועמוקים כל כך למטה, עד שלפעמים אפילו הופכים לבדיחות שאנשים צוחקים. מי שהוא הכי חכם יכול להוריד הכי למטה. כך כתוב על רבי מאיר בעל הנס שהיה הכי חכם, אחרי דוד המלך, שהיה מושל שלוש מאות משלי שועלים. כתוב שמי שיודע לעשות משל מחכמה הרבה יותר חכם ממי שיודע את החכמה סתם – החכמה היא להוריד זאת. לא שמעו מרבי נפתלי דרושי חב"ד, אבל שמעו דברים פשוטים שבהם היה מלוכב החכמות הכי גדולות.

יש סיפור אחד, כאשר היה אצל הרבי העיקרי שלו – החוזה מלובלין. פעם אחת הוא ישב בלובלין אצל הרבי שלו, ושמע בחוץ, באיזה בית, שאנשים צועקים ורבים. הוא הקשיב ושמע שהמריבה היא בין

שני מחותנים, שצועקים ורבים על מי לשלם את הוצאות הבדחן (זה מקצוע – כמו שלתזמורת צריכים לשלם, כך גם לבדחן). הוא התקרב לאותם אנשים, ואמר שאינו אוהב שרבים – אסור לצעוק ולריב – אני אבוא ואעשה את הבדחנות בהתנדבות. הם שמחו מאוד – זה פתר את כל הבעיה, ואין יותר ריב. כעבור כמה ימים היתה החתונה, בשעה טובה ומוצלחת, ורבי נפתלי עלה על השולחן והחל לספר בדיחות – וככל שהבדחן טוב הוא יכול לספר שעות, בלי הפסק – וכך הוא מספר ומספר וכולם צוחקים. הרבי שלו לא ידע מכל הענין, אבל כאשר קם באמצע הלילה לערוך תיקון חצות (יש שני תיקונים – תיקון לאה ותיקון רחל), והמילים לא יצאו – הוא מרגיש שמשוה קורה בשמים. הוא קורה לשמש שלו, ושואל מה קורה בעיר – יש משהו באויר שמפריע לומר תיקון חצות. השמש יצא החוצה, חזר לרבי ואמר לו שיש חתונה בקצה השני של העיר ושם רבי נפתלי עומד על השולחן ועושה בדחנות. מיד החוזה הבין שבגלל שהוא בקצה העיר עושה בדחנות בשמים כולם מקשיבים לבדיחות שלו, ויש הרבה רעש ושמחה וצחוק באויר, והוא לא יכול לומר תיקון חצות (בתיקון חצות בוכים, לא צוחקים, וכשכולם צוחקים בשמים הוא לא יכול לבכות). אז החוזה החליט ללכת בעצמו, בהחבא, להקשיב לבדחנות של רבי נפתלי. הוא הלך לשם, עמד מאחורי החלון, והקשיב שעה ארוכה – הוא הבין שבכל בדיחה שהוא מספר יש חכמה אלקית, יש בכך רזין דרזין דאורייתא. כל הזמן הוא הקשיב, עד שמישהו סיפר לרבי נפתלי שהרבי עומד בחוץ ומקשיב לבדחנות – הוא נבהל וירד מהשלחן, והלך לבקש סליחה מהחוזה, אבל הרבי אמר שהוא רוצה שיעלה שוב על השולחן וימשיך. הוא היה מספיק 'חצוף' שאמר לרבי שאני אסכים להמשיך לספר בדיחות, רק אם אתה הרבי תסכים בסוף לרקוד עם הכלה – מצוה טאנץ. היה מנהג בישראל שבסוף חתונה צדיקים גדולים לוקחים מטפחת או גרטל ורוקדים עם הכלה – הכלה מחזיקה צד אחד והצדיק צד שני, ורוקדים ביחד. זה נקרא 'מצוה טאנץ', ריקוד שמחה – בחב"ד אולי היה בדורות הראשונים, אבל בדורות האחרונים לא, אבל יש גם היום בחסידויות אחרות. זה שצדיק גדול יבוא לחתונה זה לא רגיל, אז רבי נפתלי אומר לחוזה – כל מה שאני עושה זה בשביל לרומם כאן את הרוח, לעשות בבדיחות חתונה קדושה (דווקא מכח הקדושה של הבדחנות), אז אם אתה תסכים לרקוד עם הכלה אני אסכים להמשיך לספר בדיחות. החוזה כל כך רצה לשמוע בדיחות, עד שהסכים, ובאמת בסוף בסוף החתונה – בדרך כלל עושים מצוה טאנץ אחרי שרוב האורחים מתפזרים, ורק המשפחה נשארת – החוזה רקד עם הכלה, וסיום הסיפור שמחתונה זו יצא אחד מצדיקי הדור. לא אומרים מזה, אבל בזכות זה – היתה רוח"ק של רבי נפתלי שהתנדב להיות בדחן, בלבוש של בטול מריבה, ואחר כך הדבר התגלגל בלי ידיעתו שהרבי עצמו היה חייב להגיע לשם, ורבי נפתלי 'הכריח' אותו לרקוד עם הכלה – בזכות הבדחנות והריקוד נולד לזוג זה אחד מצדיקי הדור הגדולים.

זה סיפור שאפשר ללמוד ממנו הרבה דברים, אבל הנקודה שרוצים להדגיש כאן שיש צדיק – וכך רצו כל תלמידי הבעל שם טוב – שיכול להוריד החכמה הכי נשגבה, להלביש בעוה"ז, וכך להביא משיח. כל אחד עושה זאת בצורה אחרת, אבל הצדיק הזה היה הכי מצוין בדבר הזה. זה גם מתאים לשם שלו – נפתלי. זה שם מאוד מסוגל להיות בדחן טוב – יש דרושים בחב"ד שכתוב ש"נפתלי" זה נפת-לי, נופת צופים ומתיקות, אך יותר מזה, החוש של נפתלי הוא חוש השחוק (החדש שלו זה חדש אדר). נפתלי צבי = פורים פורים (הממוצע של כל שם שלו). להוריד דברים כל כך למטה שזה צחוק, אם זה בקדושה, זה מקרב את ביאת המשיח. נאמר עוד משהו חשוב מאוד – תמיד יש מלחמה בין הטוב והרע. בפסוק הראשון בתהלים נאמר "אשרי האיש אשר לא הלך בעצת רשעים ובדרך חטאים לא עמד ובמושב לצים לא ישב" – הכי גרוע זה "מושב לצים". כתוב ש"עצת רשעים" זה כנגד "אלפים שנה תהו", "דרך חטאים" כנגד

"אלפים שנה תורה" ו"מושב לצים" זה כנגד "אלפים שנה ימות המשיח" – אז עיקר המלחמה נגד מושב לצים. לץ זה צחוק שקליפה, ואיך מנצחים את זה? הרבי הריי"צ אומר ב"באתי לגני" שבשביל לנצח את הקליפה שמפריעה לביאת המשיח צריך שטות דקדושה – גם כן כמו בדחנות. נגד המושב לצים צריך אנשים כמו רבי נפתלי צבי מרופשיץ, שידועים להיות בדחנים של הקדושה. הניגון 'האפ קאזאק' זה שהשפולע זיידע נצח את הקוזאק הכי חזק במשחק שלו, וכך המשחק של הקליפות זה "מושב לצים", וצריך אנשים כל כך חכמים שידועים לנצח את הקליפה בזירה שלה. כתוב שכל אחד מהשבטים, לפי סדר הנשיאים, כנגד חמש מאות שנה של העולם – נפתלי הוא האחרון, ומלידת הבעש"ט עד סוף האלף הששי הכל כנגדו, תיקון השחוק והבדחנות של הקדושה. בדח זה צירוף של חב"ד – אפשר בקדושה לספר סודי סודות אפילו בתוך בדיחות.

נסכם עם עוד משהו מאוד מיוחד: ידוע שכאשר מתפללים כל יום התפלה זה סולם, בו עולים משליבה לשליבה, כשהחלק הכי גבוה זה שמו"ע – עולם האצילות. אותו צדיק היה מספר (דבר בצורה אנושית) שכל הצדיקים, כאשר הם מתפללים, הם מרויחים הרבה רווח רוחני, אבל בזמן שגומרים להתפלל הכל נעלם – מפסידים הכל. אבל אני, מה שאני מרויח – נשאר אצלי.

מה הווארט הזה? יש אחד שמגיע מאוד מאוד גבוה בהשגות שלו, אבל גם צדיק יורד למציאות העוה"ז, ולא כל צדיק יכול לקחת את האור הגדול שהרויח כשהיה למעלה, ולהביא אותו למטה. זה החכמה להלביש את האור הזה גם בדברים הכי פשוטים. אני, גם כשאני יורד מטה מטה, ע לעולם התחתון, הכל נשאר אצלי – גם בבדיחות שלי נמצא האור של האצילות. זה המיוחד – כל צדיק אמיתי משיג הרבה אור כשהוא למעלה, אבל כשיורד למטה הוא עלול להפסיד זאת. מה שאנו צריכים לעשות, מה שהרבי דורש מאתנו, שנוכל להוריד את הדברים מספיק למטה, שיוכלו להגיע לכל יהודי בכלים שלו ובמושגים שלו. למשל, יש משל בחסידות, שאם אתה רוצה לדבר על חסידות עם חבר, אבל אותו מעניין רק כדורגל, אז צריך לדבר איתו על כדורגל – אך צריך להכניס בתוך השיחה שלו חסידות. הוא לא מבין מה שאתה מדבר, חושב שאתה מדבר על כדורגל או על תחביב אחר שלו, אבל החכמה האמיתית שאתה יכול לרדת בדיוק-בדיוק למדרגה שלו, לדבר איתו בשפה שלו, ולהכניס לזה את החסידות – אז הנשמה שלו שומעת, ולאט לאט הוא יתעורר וימשך אחרי הפנימיות, כי יש לו ניצוץ ונפש אלקית. זה מה שאנו לומדים מהצדיק הזה, רבי נפתלי צבי מרופשיץ, שהיה חכם גדול להוריד אור נאצל מטה מטה, ולעשות זאת כל כך טוב שכולם יהנו ויצחקו מזה, וזו הדרך להביא את מלך המשיח.

הרה"ק רבי ישכר בער מראדושיץ זי"ע

יומא דהלולא - י"ח סיון

מתולדותיו

הסבא קדישא רבי ישכר דב בער מראדושיץ נולד בשנת תקכ"ה לאביו רבי יצחק.

לפי האגדה היה רבי יצחק שמשו של המגיד ממזריטש שהשיאו אשה מיוחסת אבל מבוגרת ולא נאה והבטיח לו בן שיאיר את העולם בקדושתו.

מקטנות הצטיין בקדושתו המפליאה. הרבה לטבול במקוה וכאשר היתה סגורה, לא היסס מלטבול בנהרות וכאשר קפאו המים היה שובר את הקרח וטובל – תוך הסתכנות. הטבילה במקוה היתה למוטיב עיקרי בחסידות ראדושיץ עד לשואה.

בהשפעת הדוד רבי זונדל מראדושיץ תלמידו של רבי אלימלך מליז'נסק, נסע אל צדיקי החסידות שבדורו - לדבריו ביקר אצל "מאה ועשרים בעלי רוח הקודש". נסיעותיו היו במסירות נפש ממש, שכן ביתו היה ריק מכל. האגדה הראדושיצית מרבה לספר על עונו ומצוקתו, שכן גם סירב לבקש מאחרים. בפי כל היה נקרא: "בערל בטלן". פעם לא היו בידו עשרה פתיתי לחם לבדיקת חמץ...

כרבו המובהק נחשב ה"חוזה" מלובלין שהרבה לנסותו בנסיונות שונים ומשעמדם בהם, בירכו: "השם יתברך יזמין לו כל כך הרבה יהודים עד שיתלשו אותך מתורה ומתפילה", כל זאת על תמימותו וענותנותו ש"אפילו אם יורידו אליו את שבעת הרקיעים לא יתגאה".

בין רבותיו: רבי משה לייב מסאסוב, רבי מנחם מנדל מרימנוב, רבי ישראל מקוז'ניץ. גם אצל ה"יהודי הקדוש" שריכו את החסידים הלמדנים מסביבו, מצא "בערל בטלן" את מקומו. פעם התבטא ה"יהודי הקדוש", לאחר השמעת פלפול חריף: "בשמים חשוב יותר בערל בטלן עם ה"תהלים" שלו, יותר מכולנו עם פלפולינו החריפים".

בשנת תקע"ה, עם הסתלקותם של היורשים החשובים של רבי אלימלך מליז'נסק, המשיך רבי ישכר-בער לנסוע אל צדיקי החסידות שהחלו ל"הנהיג" עדות. ביניהם: רבי מאיר מאפטא, רבי משה מסטעניץ. כרבו המובהק, לאחר שנת תקע"ה, נחשב "זקן הצדיקים" - רבי אברהם יהושע העשיל מאפטא בעל "אוהב ישראל".

בשל המרחק הרב מראדושיץ ליאסי ולמז'בז' השתהה רבי ישכר-בער זמן ממושך אצל רבו זה ובתקופה זו רשם את דברי התורה ששמע והם נדפסו בספר "תורת אמת".

משנסתלק "הרב מאפטא" בשנת תקפ"ה, היה רבי ישכר בער למנהיג עדה בראדושיץ. אף שהנהגתו החלה לאחר כל חבריו מבית מדרשו של ה"חוזה" נתפרסם במהירות מפליאה ואלפים החלו נוהרים אליו.

מופתיו שסיפרו מפי עדויות אישיות-ישירות מפליאות ביותר וביטוי לכך ניתן במכתבו האישי של רבי משה יעקב שארף אב"ד אושפיצין אל בני ביתו שנתפרסם בפתח ספרו "שערי יושר": "כל מי שיש לו גיד ישראלי יכתת רגליו ואף להלך על כפיו למקום המקודש הלזה ולראות בנועם זיו קדושת אדמו"ר". בשל מופתיו נתכנה "סבא קדישא" וגם בשם "בעל שם טוב השני". הוא עצמו התבטא: "המופתים הנעשים אצלי בשבוע אחד, רבים הם מהמופתים שנעשו אצל הבעל שם טוב" שכן כל בואו לעולם היה "לגלות את אלקותו יתברך".

צדיקי הדור הכירו בכח מופתיו והיו שולחים את חסידיהם הזקוקים לישועה אל רבי ישכר-בער. אפילו רבי מנדלי מקוצק, מתנגדו האידיאלי ביותר, שלח אליו "פתקא" בשעה שחלה. בני האדמו"רים נסעו במיוחד להכיר את דמותו המפליאה - כמו בניו של רבי נפתלי צבי מרופשיץ, בניו של רבי קלונימוס קלמיש מקראקא, בני רבי חיים מצאנז ואחרים. גם רבים, להבדיל, מהפריצים הגויים שיחרו את פניו ובקשו את ברכתו.

בשנת תקצ"א, עם פטירתו של רבי ישעיהו מפשדבורז', נבחר לרב גם בעיירה חשובה ועתיקה זו, אולם המשיך לשבת בראדושיץ.

נסתלק ביום ששי ח"י בסיון תר"ג ורבבות נהרו להלוויתו ביום ראשון. עד לשואה היו אלפים מגיעים לראדושיץ ביום הסתלקותו ומחוסר מקום, היו לנים ברחובות. הרב יצחק אלפסי, "אנציקלופדיה לחסידות" (ירושלים תשס"ה) ח"ב, ע' תע"א

הרה"ק הסבא קדישא מראדושיץ זי"ע לאחר נישואיו היה חי בדחקות נוראה עד שלא היה מה להכניס לפה. כשבאו מים עד נפש פרצה אשתו בבכי וביקשה ממנו שיביא פרוטה לבית כדי שיהיה ממה לזון, נענה הס"ק ואמר לה אם כל סיבת הדחקות בא ממני אתן לך גט ולא יגיע לך צער ממני. אמרה הרבנית לזה איני מסכים, וסיפרה לו שבעודה נערה בבית אביה דפקו פעם שני אנשים בבית ושאלו אותה אם אביה בבית והשיבה בלאו ומיד יצאו האנשים לדרכם, והיא הבינה שהם חששו להכנס לבית משום יחוד ורדפה אחריהם ואמרה להם שהיא תכין להם פת לאכול ותעמוד מחוצה לבית עד שיסיימו סעודתם, ונענו לה האנשים וחזרו וסעדו לבם ובצאתם שאלו את פיה במה היא רוצה להתברך והיא השיבה שיברכו במה שהם רוצים ובירוכה שתזכה לבעל שיאיר את העולם בתורתו וצדקתו. אח"כ כשחזר אביה סיפרה לו כל הנעשה, ותפש אביה ששני האנשים האלו היו הרבי ר' אלימלך זי"ע ואחיו הרבי ר' זושא זי"ע. ועתה בשביל פרנסה אאבד ברכה זו לזה איני מסכים, וחיתה עמו הלאה בדחקות עד שנתפרסם בישראל ונכנסה הרווחה בביתו. כ"ק מרן אדמו"ר מתולדות אברהם יצחק שליט"א, "דברות קודש", מטות תשס"ה, עמ' ג'

מסופר על הרה"ק רבי יששכר בער מראדאשיץ זי"ע גופא דעובדא היכי הוה כשזכה פעם הראשונה לגילוי אליהו, שקיבל על עצמו שלא לפשוט ידו לבקש מתנת בשר ודם מתוך ידיעה דמה שנקצב לו יקבל מידו ית"ש הפתוחה הקדושה והרחבה. ורצו מן השמים לנסותו ונסבב הדבר שאף אחד לא יביא לו כלום, והיה שרוי בצום משך כמה ימים כשבנוסף לכך שרר אז קור מקפיא ולא היה לו במה לחמם את הדירה, אבל הוא לא ביקש מאף אחד, ועד שהגיע לכלות הכוחות ובכל זאת עמד בשלו ואמר אם ברצונו ית"ש לקחת אותי מן העולם הנני מוכן ומזומן לכך אבל בשום אופן לא אעבור על הקבלה טובה שקבלתי עלי, והתחיל כבר לעשות הכנות ולכוון הכוונות שצריכים לכיון קודם יציאת נשמה, ובתוך כך נפרצה הדלת על ידי אליהו הנביא שהכניס לתוך פיו יין שרף ומיני מרקחת להשיב את נפשו, וגם הסיק את התנור, וגילה לו שהיה זה נסיון מן השמים ושמעתה אכן לא יצטרך לבקש כי ייצא טבעו בעולם והכל ירוצו אחריו להנות אותו מנכסיהם. כ"ק מרן אדמו"ר מצאנז-קלויזנבורג צוק"ל, רעוא דרעיון פר' תולדות תשכ"ו, [ד"ת-ארה"ב תש"ס - גליון ו', עמ' ב']

הרה"ק רבי בער מראדשיץ ז"ל היה עני גדול. פעם היה לו חלישות הלב מאוד כי לא היה לו מה לאכול, לקח כובע שלו והלך להאופה, קנה ממנו לחם לאכול ונתן לו הכובע למשכון. שאלו אותו בני עירו למה נתן כובע שלו למשכון, כי לא היו יודעים שהוא כ"כ מדוכא בעניות ל"ע. השיב להם הה"ק מראדשיץ, כי בעת שהיה לו חלישות הלב כ"כ, עלה במחשבתו שכל מי שיתן לו עתה לחם בטח יקנה לו עוה"ב, שהרי יקיים מאמרם ז"ל (סנהדרין לו.) כל המקיים נפש אחת מישראל כאילו קיים עולם מלא, ובתוך כך התיישב עצמו שכיון שכן הוא למה לא יקנה עוה"ב לעצמו, ולכן קנה הלחם בעצמו ונתן הכובע למשכון, והחיה בעצמו את נפשו, ובזה יזכה לעוה"ב. מכת"ק הרה"ק רבי סיני מז' מיגרדא צוק"ל, "חמדה גנוזה" (ברוקלין תשס"ב) ח"ב, ע' קמ"ז

שמעתי מכ"ק מרן אדמו"ר מפשעווארסק שליט"א ששמע מזקינו הרה"ק ר' איציקל ז"ל מפשעווארסק, מעשה מהרה"ק הסבא קדישא ר' ישכר בער מראדאשיץ ז"ל (אשר היארצייט שלו הוא י"ח סיון), דבווארשא הי' גר איזה משכיל אשר נלקה על הראי' שלו רח"ל, "אין ס'איז גיווארין ערגיר אין ערגיר", עד שלבסוף נעשה סגי נהור לגמרי ל"ע, והפצירו בו אנשי ביתו שיסע לראדאשיץ, ולא רצה בשום אופן, עד שלבסוף הסכים ונסע לראדאשיץ, וכשבא לשם והביאוהו לפני הרה"ק מראדאשיץ ז"ל, אמר להם שיביאוהו בערב בעת שאוכל סעודתו, וכן עשו שהחזירוהו בעת סעודת ערב והושיבוהו אצל הרה"ק

מראדאשיץ ז"ל, ושאלו אם הוא מאמין שיש בורא כל עולמים אשר ביכלתו לרפאותו ברגע אחד באופן שיכול לראות הכל, ולא ענהו דבר, אז לקח הרה"ק מראדאשיץ ז"ל פרוסת לחם והעבירו על עיניו של האיש, ובין רגע התחיל לראות הכל, ונתפלא אותו האיש, ולאחר איזה רגעים העביר שוב פרוסת לחם על עיניו וחזר שוב להיות סומא רח"ל, ואז א"ל הרה"ק מראדאשיץ ז"ל רציתי להראותך שיש בורא כ"ע אשר כל יכול וכו', אבל הרי לא רצית להאמין על כן לא תזכה להתרפאות. הרה"ח ר' יהושע זאב לערנער שליט"א, "ניצוצי אורות", תזריע תשס"ג, עמ' ד'

רגשי קודש וגעגועים עזים תוקפים את אלו אשר זכו לטייל עם רבינו הק' (כ"ק מרן אדמו"ר ה"אמרי מנחם" מאלכסנדר זצוק"ל) באותם שעות באשמורת הבוקר, יראה עילאית אפפה את דמותו התמירה, תואר פני קדשו היה מבהיל בעת לכתו בשובה ובנחת עם מטהו בידו הקדושה, תפוס בשרעפיו, דבוק ברעיוניו, היינו מרגישים שאמנם הוא מהלך עמנו על הארץ אבל במחשבתו הוא משוטט בעולמות אחרים לגמרי, ופעמים רבות היינו צריכים לתמכו שלא ימעד, למרות שצורת הילוכו היה בהביטו בארץ אבל ליבו למעלה, פעמים היה ממלמל בשפתיו וקולו לא יישמע, פעמים היה הולך וחוזר לביתו נאווה קודש ולא הוציא הגה מפיו הק', פעמים שזכינו לדיבורי קודש דברי תוכחות ומוסר, ופעמים לדיבורים נשגבים מבינת אנוש. מה אומר ומה אדבר, הכל נמים את שנתם, שקט פסטורלי מסביב והנה אתה זוכה להלך לשמאלו של צדיק הדור האמיתי, אוי אוי כמה אמונה ויראת שמים הוחדרה בנו בעת שעות רעווא אלו...

באחד הימים הלך לפנינו חלבן, וכדי החלב בידו לחלקם, ואותו חלבן היה הולך כשכל גופו מתנועע, הלך ושוב בצורה מוזרה מאד, ושאל אותי: ראית את צורת הליכתו? והתפלאתי על שאלתו כי לא היה דרכו בכך, והתחיל לומר בקדשו: שצריך להיזהר בכבוד כל אדם ובפרט בצדיקים ואין זה מדרך החסידות לזלזל באדמו"ר'ם אחרים, למרות שאתה חושב שרוב צדיק יותר, וצריך להיזהר מגחלתן של צדיקים, והמשיך וסיפר: הרה"ק רבי ישכר בער מראדשיץ זי"ע שהיה תלמידו של הרבי מלובלין זי"ע, היה מפורסם לבעל רוח הקודש, בעל מופת גדול ופועל ישועות בקרב הארץ, פעם אחת שבת באחד מערי פולין, באותה העיר גרו גם מחסידי פשיסחא, שכידוע לא עשו עניין מהמופתים שפעלו הצדיקים בקרב הארץ, אחד מאברכי פשיסחא הנ"ל, הגדיל לעשות, ונכנס בחשאי לאכסנייתו של הצדיק בליל שבת קודש לפני עריכת השולחן, ובחוצפתו החליף את בקבוק היין שהיה מוכן בשביל הצדיק לעשות בו קידוש, בבקבוק מלא שופכין, ברצונו לנסות את הצדיק לראות אם הוא בעל רוח הקודש, ובעת עריכת השולחן נעמד עם חבריו לראות איך ייפול דבר, וכשניגש הרה"ק מראדשיץ זי"ע לעשות קידוש, אחז בבקבוק והחל מנענעו, ואמר: כמו שאני מנענע את הבקבוק ככה יתנועעו כמה דורות של אותו מחוצף שעשה זאת. פנה אלי רבינו הק' ואמר: די זעהסט, דער מיליכיקער, איז אן איינקיעל פין יענעם מחוצף. אתה רואה, חלבן זה, הוא מצאצאי אותו מחוצף, ולכן הוא מתנועע כל הזמן, והוסיף בקדשו: כמה האדם צריך להיזהר בתהלוכותיו, שלפעמים יכול הוא להזיק אף לדורות הבאים אחריו, וכך גם להיפך במידה טובה מרובה, כשהאדם עושה מעשה טוב ולו הפעוט ביותר, יכול להיות שיהיה זה לזכות, לדורות הבאים אחריו. הרה"ח ר' דוד לנציצקי שליט"א, "פרחי הכרם", אדר תשס"ו, ע' 99

פעם ביקשו אנשי העיר פשעדבארז מהה"ק מראדשיץ שיבוא אליהם על שב"ק. בליל שב"ק נאספו אליו אנשים הרבה מאד, והיה להה"ק צער גדול מזה, עד שלא היה ביכלתו לילך להשולחן לעשות קידוש, בחשבו כי אינו ראוי לכבוד גדול כזה.

היה שם איש אחד ששמו היה ר' נטע, ואמר לו הה"ק שאין ביכלתו לילך להשולחן מחמת טעם הנ"ל, אמר לו ר' נטע דאיתא במדרש (שמו"ר ב' ו') כשקרא הקב"ה למשה מתוך הסנה אמר משה הנני הנני לכהונה ולמלכות, ולכאורה הוא תמוה מאד שמשו רבינו שהתורה העידה עליו (במדבר יב ג') והאיש משה עניו מאד וגו' יאמר כן. ופי' הה"ק ממעזיבו הוא האוהב ישראל שהענין הוא כך, כי יש אדם כזה שאם צריכין לבזותו מושיבים אותו אצל הכותל לפני הביהכ"נ, וכל איש שהולך שמה יריק לפניו, ובזה יש לו בזיון גדול, אך כל זה שייך באדם ישר, אבל אם צריכים לבזות איש גרוע מאד כגון לך "בעריל", אזי מלבישים אותו קאפטין עם סטראקעס וספאדיק על ראשו, ומושיבים אותו בראש השולחן, וכל העם הולכים לפניו ואומרים שבתא טבא, ובזה יש לו בזיון גדול. וזהו הענין אצל משה רבינו ע"ה, שכשקרא לו הקב"ה היה מוחלט בדעתו לרוב ענוותנותו שבא לבזותו, ואיזה בזיון יכול לעשות לו, ע"י שיעשה אותו כהן גדול או מלך, ועכ"ז קיבל עליו רצון הבורא ואמר הנני לכהונה הנני למלכות. כששמע הה"ק דבר זה הלך לערוך שולחנו.

בלילה היה לר' נטע חלישות הדעת מאד על שאמר דברים אלו להה"ק, והיה בדעתו שלא לבא עוד אליו כי היה מתיירא ממנו. למחר ביום שב"ק סיפר הה"ק לאנשי שלומו דברי ר' נטע, ושהח"י אתמול את נפשו, וכששמע ר' נטע דברים אלו הלך אליו. מכת"ק הרה"ק רבי סיני מז' מיגרדא זצוק"ל, "חמדה גנוזה" (ברוקלין תשס"ב) ח"ב, ע' קמ"ז

שמעתי מכבר על הרה"ק רבי ישכר בער מראדשיץ, שפעם אחת נפל בחולי גדול וכדי שיוכל להמשיך בעבודתו הקדושה למען שמו יתברך התפלל על עצמו לפני אדון כל לרפאותו, ובתוך תפילתו אמר, רבנו של עולם מה אומר ומה אדבר, לקבל עלי שבאם תרפאני אלמד יותר, או אתפלל ביתר כוונה, או ארבה בעשיית המצוות, זאת לא אוכל לומר, כי כל אשר בכוחי עשיתי זאת גם עד היום. אבל זאת אני אבטיח שבזכותך הקדושה, אם תקימי מחליי אשתדל ביתר שאת שיהיו מעשי בלתי לד' לבדו מבלי פניות, כי בזה העבודה היא בלי גבול, וכל כמה שמתעלים עוד מעלה ומדריגה, יש מקום לעוד עליה ועוד עליה. הגה"ח רבי אפרים פישל רבינוביץ זצ"ל, ראש ישיבת רוז'ין, "קובץ תפארת ישראל", אייר תשס"ו, עמ' ג'

רבינו הרה"ק ה'קדושת מרדכי' [מהרמ"מ מלעלוב] זי"ע, סיפר שזקנו הרה"ק רבי אלעזר מנדל מלעלוב שכר מלמד לבניו הקדושים. המלמד היה מפורסם כמחנך מיוחד ומומחה בהסברה נפלאה. סיפרו הבנים לאביהם על מחזה פלאי שהם עדים לו יום יום: מנהגו של המלמד לגשת לחלון בבוקר קודם תחילת הלימודים, ולשקוע בהרהורים. לאחר מספר דקות ראוהו פורץ בבכי תמרורים, ומכה על לבו כמתוודה, ורק אז הוא ניגש למלאכת הקודש ללמדם תורה. הבנים סיפרו בהתפעלות על המחזה החוזר ונשנה מידי יום ביומו.

רבי אלעזר מנדל התפעל מאוד, וביקש לראות את המלמד לברר את פשר הענין. המלמד הגיע לבית הרבי, וסיפר לפי תומו, שבמהלך נסיעתו לארץ ישראל, עבר מעיר לעיר, ונודמן לו לראות את האדמו"ר הרה"ק רבי ישכר בער מראדושיץ זי"ע, פנה אליו וביקש מהרבי ברכה לרגל עלייתו לארץ ישראל, הרה"ק מראדושיץ האציל עליו מברכותיו, ובידו בברכה מיוחדת, שבכל עת כשיעמוד ויתחיל את לימודיו, יזכה להתעוררות מן השמים לתשובה. המלמד המשיך את סיפורו ואמר: ברכתו של הרבי אכן התקיימה, ובכל פעם שאני מתכוון להתחיל ללמוד, אני מרגיש התעוררות פנימית לתשובה. ודמעות זולגות מעיני בהתרגשות עצומה. פנה אליו רבי אלעזר מענדל ושאל, אם ראית כזה מופת גלוי, למה לא הצטרפת לעדת החסידים הקשורים לרבנותיהם הקדושים.

השיב המלמד בתמימות ובשוויון נפש ואמר: אינני מאמין במופתים, ולפי דעתי זה מעשה כשפים...

תיכף על אתר הודיעו רבי אלעזר מענדל, שמבקש את סליחתו, אבל שוב לא יוכל לשמש כמלמד ומחנך את בניו, והמשיך ואמר: מלמד שאינו מאמין בכוחם של הצדיקים שרפי מעלה, אינו ראוי להיות מחנך לבניו הקדושים. הגאון רבי ישראל גרוסמן זצ"ל, ראש ישיבת פינסק-קרלין, "לב ישראל" (ירושלים תשס"ח) ע' רל"ג

החסיד ר' יעקב יצחק מברזין ז"ל בא פעם ל"סבא קדישא" מרדושיץ ז"ל (כך היה נקרא הרב הקדוש ר' ישכר דוב מרדושיץ), ושפך לפניו צערו ומרי שיחו: זרעו אינו מתקיים בחיים, בניו מתים בילדותם. ציווה עליו סבא קדישא, שכשתגיע אשתו לפרקה, קרוב לשעת לידתה, יבוא אליו. החסיד עשה כדברי הצדיק, וכשהגיעה אשתו לחודש השביעי להריונה נודדו ונסעו לרדושיץ. הצדיק שאל אותו לשם אביו, וכשהשיב לו ששמו היה "ירמיה", ציווהו לקרוא את שם בנו אשר יולד לו "חיים ירמיה". קודם נסיעתו מרדושיץ נכנס החסיד להצדיק לברכת הפרידה. בירך אותו הצדיק שהבן שיוולד יהיה של קיימא, וסיים את דבריו בתיבות אלו: "ובני דן חושים". לא הרהיב האיש עוז לשאול את הצדיק לפשר הדברים, ונסע לביתו, ואשתו ילדה בן, וקרא את שמו "חיים ירמיה" כפקודת הצדיק.

ותשוקה עזה נתעוררה בלב החסיד להבין את כוונת הצדיק בפסוק "ובני-דן חשים" שאמר לו. סיפר את הדבר לפני כל תלמידי החכמים והחסידים שבעירו וכל אחד מהם אמר פירוש אחר על זה, אבל לא נכנסו פתרוניהם באזניו. נמלך וכתב את הדבר לגיסו, שהיה רב בפשיסחא, וגם הוא וחבריו לא יכלו להשיג כוונת הצדיק. כך עברה שנה שלמה. לשנה השניה חזר והציע שוב את הדבר לפני החכמים והחסידים בעירו, ונזרקה מפי החבורה פירוש, שכולם הסכימו והחליטו עליו שהוא הוא הפירוש הנכון: הצדיק נתכוון לרמוז, שאף-על-פי שלדן היה רק בן אחד, חושים, מכל מקום כתוב עליו בלשון רבים "ובני...", מפני שמהבן האחד הזה יצאו בנים הרבה, ושבתו של דן היה מרובה באוכלוסין, כדאיתא בגמרא (בבא-בטרא, קמ"ג ע"ב): "ובני דן חושים - שהיו מרובין כחושים של קנה"; ורמזו לו הצדיק בזה, שעוד בנים לא יוליד, והבן הזה יהיה אצלו יחיד, אלא שצאצאי הבן הזה יהיו מרובים.

וכך הוה. חיים ירמיה זה היה בן יחיד להוריו, אלא שהמשפחה נתרבתה: הוא, חיים ירמיה, הוליד בנים ובנות רבים. הרה"ח ר' שלמה יוסף זיין ז"ל, "סיפורי חסידים" (ירושלים תשס"א) ח"א, ע' 135

סיפר רבינו הסבא קדישא [רבי ישכר בער מראדושיץ] שבילדותו, בעת שהיה אצל הרה"ק רשכבה"ג הרבי ר' אלימלך מליזענסק זצ"ל ועמד לפני בית הרה"ק עם כמה חסידים מהחבריא קדישא שלו ודיבר עמם, ובתוך כך ראו אנשים גבוהי קומה מאד שהלכו במהירות אל בית מרן הרה"ק מליזענסק, ובהגיעם אל פתח חדרו כפפו קומתם ונכנסו לתוכו, והרה"ק סגר הדלת ופניהם לא ראינו רק אחוריהם, וחכינו בחוץ עד צאתם כדי להכיר האנשים ההם, אבל מה נשתוממו מזה שבעת צאתם מחדר הרה"ק שוב לא הספקנו לראות את פניהם רק אחוריהם ותיכף נעלמו מעינינו, אז הבנו כי לא דבר ריק הוא, והוסכם בינו לשאול את פי מרן הקדוש זי"ע, והלכו החסידים הזקנים ושאלו למרן הרה"ק זי"ע מזה, והשיב להם הרה"ק בלשון קדשו, כאשר ראיתי שרוב העולם אינם מכוונים בתפלתם כראות, מקוטן השגתם ומגודל טרדת הזמן וטרדת וקושי הפרנסה אינם יכולים לכוון דעתם בכל התפלה, עלה על דעתי לתקן נוסחא חדשה וקצרה שיהיה שוה לכל נפש, והרגישו בזה האנשי כנסת הגדולה הקדושים זי"ע ובאו הנה ובקשו ממני שלא לעשות זאת לשנות אפילו תפלה אחת מנוסחתם, והתיעצתי עמם ואמרו לי שאתקן תפלה קודם התפלה וזה יועיל בעזרת השם למי שאין ביכלתו לכוון בכוונות הראויות לכוון בכל התפלה, וזה הוא יהיה רצון קודם התפלה שנדפס בסדורים מהרה"ק הרבי ר' אלימלך מליזענסק זי"ע.

אורח חדש

רגיל היה רבי דובער מרדושיץ לעורר את שכניו באכסניה, בשהותם בלובלין, עם עלות השחר. - התעוררו! קרא - בא אורח שמעולם לא היה כאן, וילך ולא ישוב. - מי הוא? שאלוהו. - היום הזה! הרה"ר' יהודה לייב לוינ' ז"ל, "חסידים מספרים" (ירושלים תשל"ט) ח"ג, ע' 10

כח התפלה

שמעתי מאדוני אבי מורי ז"ל, שאמר בשם הרב הצדיק מו"ה בער מראדישיץ זלה"ה זי"ע, שפירש כוונת הגמרא (ברכות ז, א): מנין שהקב"ה מתפלל? שנאמר: "והביאותים אל הר קדשי וגו'. בבית תפילתם לא נאמר, אלא בבית תפילתי" שהמכוון לעובד השם, המבטל רצונו לרצון קונו ומתפלל בשברון לב והתלהבות אך למען שמו יתברך מבלי פניה אישית, שאל ידמה בנפשו שכל זה נובע מעוצם עבודתו, רק שהכל בא מעזר היוצר כל. וזה פירוש "מנין"? מאין לי התשוקה והכוח בעבודת התפלה? התשובה היא, מפני: "שהקב"ה מתפלל"? כלומר, שהוא נותן לי הכוח והחשק להתגבר על יצרי, והראיה, האמור: והבאותים אל הר קדשי וגו'. בבית תפלתם לא נאמר, כלומר, המדמה שזהו כוחו ועוצם ידו אפילו ברוחניות, זה לא יזכה להגיע שמה. אלא בבית תפילתי, כלומר, היודע שכל פעולה טובה שעושה זה רק מחסד השי"ת, מ"תפילתי", זה יזכה להגיע שמה. הגה"צ רבי אלימלך הכהן רובינשטיין זצ"ל, אבד"ק רחוב, "אמרי אלימלך" (ברוקלין תשס"ד) ע' קס"א

הרה"ק רבי מאיר הלוי ה"אור לשמים" מאפטא זי"ע

יומא דהלולא - כ"ה תמוז

מתולדותיו

הרה"ק רבי מאיר מאפטא נולד בשנת תק"כ, לאביו הרה"ק רבי שמואל סג"ל הלוי זצ"ל, מגזע הגה"ק רבי ישעיה הלוי הורביץ זי"ע בעל "שני לוחות הברית", בן אחר בן עד לוי בן יעקב אבינו ע"ה, ולאמו הרבנית הצדקנית מרת מירל ע"ה, מצאצאי הגאון רבי שבתי כהן זי"ע בעל "שפתי כהן", זוגתו היתה הרבנית הצדקת בת רבי אהרן הנסתר זצ"ל, חתן רבי ברוך קדוש זצ"ל.

רבינו הק' זי"ע התייתם מאביו בקטנותו, ואמו שהיתה מחבבתו מאד גדלתו בעצמה, בנגלה היה רבינו הק' זי"ע בתחילה מתלמידיו של אחיו הגדול הרה"ק רבי מרדכי מסטאשוב זי"ע. לאחר שגדל קצת, שלחו אחיו ללמוד תורה אצל הגאון החריף עוקר הרים מו"ה יצחק אברהם אבלי הכהן כ"ץ זצ"ל אבדק"ק סטאבניץ ודק"ק פינטשוב בעמח"ס שו"ת "כתר כהונה", נכד הש"ך זי"ע.

רבינו הק' זי"ע הצטיין בבקיאות בש"ס ופוסקים, והיה מפורסם כגדול בתורת הנגלה והנסתר.

בד בבד עם התעלותו בתורת הנגלה והנסתר, הרה"ק רבינו הק' זי"ע את צמאנו בתורת החסידות, בבית מדרשו של הרה"ק רבי יעקב יצחק הלוי הורוויץ זי"ע "החוזה מלובלין", במחיצת אדמו"רים וצדיקים, אשר הסתופפו בצלו של החוזה זי"ע באותן שנים. עד שנעשה מבחירי תלמידיו המובהקים והחשובים ביותר. החוזה מלובלין זי"ע אמר עליו פעם: "הנני מכירו עוד מבית המקדש בעת ששנינו עמדנו יחד קרוב זה אל זה על הדוכן".

כן היה תלמידו של הרה"ק רבי אברהם יהושע העשיל מאפטא זי"ע בעמח"ס "אוהב ישראל". רבינו הק' זי"ע התבטא פעם ואמר: "הרבי מלובלין היה מורי ורבי, רבי יהושע העשיל, היה עבורי כמינקת עבור התינוק".

כאשר נסע רבו הגאון הקדוש בעל "כתר כהונה" זצ"ל מעיר סטאבניץ, על מנת לישב על כס הרבנות בעיר פינטשוב, מינתה קהילת סטאבניץ על פי הוראתו, את תלמידו רבינו הק' זי"ע כרב ואב"ד בסטאבניץ, לכהן פאר כממלא מקומו של רבו. אח"כ אחרי שה"אוהב ישראל" מאפטא עזב את רבנות אפטא נתקבל בעל "אור לשמים" לאבד"ק אפטא.

אחר הסתלקות החוזה הק' מלובלין התחיל לנהוג אדמורו"ת כשאלפי ישראל מסתופפים בצלו ביניהם גדולי תורה ומנהיגי העדה. נתבקש לשיבה של מעלה ביום כ"ה תמוז תקפ"ט ומנוחתו כבוד באפטא, שם הוקם אהל על קברו, נדפס מתורתו הספר הק' "אור לשמים", זיעועכ"י. מתוך מאמר מקיף מהרב ברוך חיים וועג שליט"א בקובץ "נחלת צבי" חיד"ו וחט"ו

רבו הרבי (החוזה) מלובלין זי"ע העיד עליו שהוא לוי באמרו "מיר געדענקען איהם אלס לוי ביז צום זיידן לוי בן יעקב" (אנו זוכרים אותו כלוי עד זקננו לוי בן יעקב), והלא גם הרבי מלובלין הי' לוי.

ה'תנאים' של הרה"ק מוהר"ר יצחק אייזיקל מקאמארנא זצ"ל הי' בלובלין בשנת תקע"ה לפ"ק, בשנתו האחרונה של הרבי מלובלין עלי אדמות (לשון השטר-תנאים נדפס בסה"ק נתיב מצותיך), והיו שני ערבים-קבלנים מכל צד, מצד החתן היו הגה"צ מוהר"ר מרדכי בנו של הרה"ק מוהר"ר פנחס מקאריץ, והרה"ק מוהר"ר שמעון אודערבערג (הנקרא ר' שמעון דייטש), ומצד הכלה (בתו של הרה"ק מוה"ר אברהם מרדכי מפינטשוב) היו ערבים-קבלנים ה"מאור ושמש" וה"אור לשמים". והנה בשטר התנאים כותבים: "ע"ק מצד הכלה ה"ה וכו'", והרבי מלובלין בקראו התנאים, לא קרא 'ערב קבלן' מצד הכלה וכו', רק קרא 'עקשן קדוש' מצד הכלה וכו'.

תלמידי הרבי מלובלין זי"ע ששמעו רמז ממנו שלא יסתלק מן העולם אם לא שימנה מקודם מי שימלא מקומו, על כן בערך בפרוס הפסח שנת תקע"ה, אחרי רואם שהרבי הוא חולה וחלוש, החליטו גדולי תלמידיו - שהי' אפשר שאת אחד מהם ירצה הרבי למנות למלא מקומו - שלא לנסוע אליו, כדי שלא יוכל למנות ממלא מקומו וממילא לא יסתלק. בין תלמידים אלו הי' גם האור לשמים. ברם לאחר כמה שבועות אחזתו להאור לשמים תשוקה לנסוע לרבו מלובלין, אבל הוא התגבר על עצמו ולא נסע מטעם הנ"ל. אחר עוד כמה שבועות אחזתו עוה"פ תשוקה זו, והוא חזר והתגבר על עצמו ולא נסע, ככה נמשך הדבר עד פרשת פנחס, שאז אחזתו תשוקה עזה מאוד שלא הי' יכול עוד להתאפק, ונסע ללובלין לשב"ק פ' פנחס. והנה אצל הרבי מלובלין הי' המנהג בקריאת התורה בש"ק שהקורא בכל פעם שהגיע בקריאתו למקום שאפשר לסיים שם, הי' מביט על הרבי, ואם הרבי לא רמז לו לסיים המשיך בקריאתו להלאה, עד שהגיע עוה"פ למקום שאפשר לסיים, ככה הי' נמשך הדבר בכל פעם, עד שהרבי הי' רומז לסיים. בשבת ההיא צוה הרבי לקרוא להאור לשמים ללוי - לא כמנהגו, אשר בדרך כלל עלה הרבי בעצמו ללוי - והקורא קרא כנהוג עד שלישי והביט על הרבי אם יסיים שם, אבל הרבי לא רמז לו כלום על כן המשיך בקריאתו להלאה, עד שהגיע עוה"פ למקום שאפשר לסיים, ככה הי' נמשך הדבר עד שקרא הפרשה "פקד ה' אלקי הרוחות איש על העדה אשר יצא לפנייהם ואשר יבא לפנייהם וגו'", אז רמז הרבי להקורא לסיים קריאתו, ובזה סמך אותו להיות איש על העדה אשר יצא לפנייהם ואשר יבוא לפנייהם. וסיים זקננו

(הגה"צ מוויאדיסלוב) ע"ז דבאמת כן היה, דכל הרביים בפולין - חוץ מבית פרשיסחא - חסו בצל האור לשמים. וכמו שבגלאציע היו הרה"ק מראפשיץ והרה"ק מהרצ"ה - מזידיטשוב ה"גריוסע רבי"ס" כן הי' האור לשמים בפולין.

בנגלה הי' תלמיד הגאון בעל כתר כהונה זצ"ל, ובצוואת רבו זה כותב שיתנו להאור לשמים שמונה עשר זהובים פוליש, כן מובא בס' מוצל מאש הנ"ל (דף כט). נח נפשי' דרב כ"ה תמוז תקפ"ט לפ"ק (ומה שיש כותבי הדורות שמאחרים זמן פטירתו לשנת תקצ"א, אמר זקננו שזה טעות, ובשנת תק"ץ כבר נולד נכד שנקרא על שמו: מאיר, ה"ה הגה"צ מוה"ר מאיר מגלאנוב בן הגה"צ מוה"ר מענדיל מגלאנוב חתן האור לשמים), ומנוחתו כבוד בעיר אפטא. שם אשת חבר הרבנית הצדקת שפרה ע"ה.

באפטא אצל ה"אור לשמים" היתה ההנהגה בדרך אימה, שהיו תלמידיו ובני ביתו יראים ומתפחדים ממנו. לאידך גיסא בלעלוב אצל ר"ד היתה ההנהגה בדרך חיבה, ולפלא שכשהיו באים לציונו של האור לשמים, אף שהיו באים הרבה אנשים יחד באמצע היום, הי' נופל פחד על כל אחד ואחד, ולאידך גיסא בלעלוב אף אם הי' בא א' יחידי בלילה להשתטח על קברו, לא הי' מרגיש שום פחד. הגה"צ רבי ישכר בער רוטנברג זצ"ל, אבד"ק וואדיסלאב, "ירבה תורה" ח"ב, הקדמה, ע' י"ב-י"ג

לפני שנסתלק הרבי החוזה מלובלין זי"ע לעולמו, קרא אליו את תלמידו הרה"ק רבי משה סטעניצער מזעלחוב זצ"ל ואמר לו: "איך גלויב נישט אז איהר וועט האבען צו איינמיטצען ציא פארען" (אינני מאמין שיהיה לך אל מי לנסוע). ולאחר פטירתו, בתוך ימי השבעה, בא אליו רבו "החוזה" בחלום ואמר "אפילו צו א חבר צו פארין, אין פארין ברויך מען". (כדאי אפילו לנסוע אל חבר, אבל לנסוע צריכים) קם איפוא הרה"ק רבי משה זצ"ל ונסע אל ידידו הרה"ק רבי מאיר מאפטא זצ"ל, וכאשר בא אליו היתה לו לרבי מאפטא חלישות הדעת בליל שבת אצל השולחן, מכיון שלא ידע את סיבת בואו אליו, אם לנסותו בא... וגם להרה"ק רבי משה היה חלישות הדעת משלו. באותו הלילה נגלה אל הרבי מאפטא רבו הקדוש מלובלין ואמר לו: "דע לך שרבי משה בא אליך באמת, לקבל אותך לרבי, הגם שהוא בעצמו גדול מאוד". וגם אל רבי משה נגלה "החוזה" ואמר: "משה ווילסטע אשמעק טאבעק" (אתה רוצה להריח טבק). והגיש לו קופסת כסף, ובבוקר ראה קופסה זו אצל הרבי מאפטא, ומאז ישבו שניהם אצל השולחן בשמחה.

[הרה"ק מקוונץ זצ"ל אמר: "אינני יודע למה רבי משה סטעניצער איננו מנהל עדה, אם לא שפחד שלא יהיה לו אריכות ימים". בערוב ימיו לא היה יכול לצאת את ביתו, ושלח ואמר לתלמידו הרה"ק רבי חיים מאיר יחיאל ממוגלניצא זצ"ל: "אני הנני בגלות שאיני יכול לבוא אליו, והדין 'תלמיד שגלה מגלין רבו עמו' (מכות י.). על כן, הנכם מוכרחים לבוא אלי". וכן עשה. תיכף נסע אליו] (שמעתי מפי הרב לייבוש ענגיל אב"ד ריקא). הרה"ח רבי נח גד וויינטרויב ז"ל, "בישישים חכמה" (ירושלים תשנ"ד) ע' רפ"ו, אות א'

המעשה המופלא דלהלן מובא בספר "תפארת היהודי" בשם חתנו הגה"ח רבי מאיר יהושע גלרנטר זצ"ל אב"ד קלימנטוב. נביא את פרטי הדברים כמעט בלשון הספר. פעם אחת כשישבו באפטא לפני ה"אור לשמים" גדולי תלמידיו הרה"ק רבי לייבוש זצ"ל מאו"רוב. והרה"ק רבי לייבוש ר' אהרנ'ס זצ"ל מצויזמיר (ממלא מקומו של הרה"ק רבי לייבוש הנ"ל ברבנות או"רוב) פתח הרבי ר' מאיר'ל וסיפר להם ממה ש"בדידיה הוה עובדא" בימים שהסתופף בצל היהודי הקדוש מפשיסחא.

"באחת הנסיעות" סיפר "כשעמדתי לשוב אל ביתי ונכנסתי לקבל ברכת פרידה אמר לי רבינו (היהודי הקדוש) בהאי לישנא: "דבר ברור הוא, שכאשר אדם מישאל אומר את הפסוק "שמע ישראל" בכל כוחו, אפילו רק פעם אחת, מיד יצר הרע מתמלא יאוש ממנו. וקרוב-לודאי אצלו שלא יצליח אף פעם להדיח איש זה מעבודת השי"ת ומיראתו. אלא מה עושה יצה"ר? הוא מאחז את עיניו של האיש במדרגות רמות, הוא דואג להמשיך ולהשפיע עליו "הארות" רוחניות, "השגות" גבוהות, שבאמצעותן יוכל להערים עליו וללכוד אותו ברשת. אחר יוכל לעשות עמו כל אשר יחפוץ. הרי שלו הוא. אמנם מה יעשה איש חכם להינצל מפח יוקשים כזה? האיש החכם הולך אל היער, ועומד וצועק אל השי"ת בלא הפוגה שירחמהו, ואינו זז ממקומו עד שמרחמים עליו מן השמים ונוטלים ממנו בחזרה את כל המדרגות..."

"ככל הדברים האלה אמר לי רבינו (היהודי הקדוש) אז ולא יסף. הוא הושיט לי את ידו הקדושה ופטרני בברכת-שלום. נסעתי הביתה, ובכל אותה דרך חשבתי לעצמי, מה רמז רמז לי הרבי בדבריו המופלאים והסתומים? לא ירדתי לסוף דעתו. אחרי זמן אירע לי מאורע פלאי: בוקר אחד כאשר השכמתי ויצאתי לחוץ, הבחנתי לפתע שאני יודע להבין שיחת עופות ודקלים ושאר יצורים, אני מאזין לצפצוף בעל-כנף, לנעירת החמור, לגעיית הפרה, ויודע מה הם שחים. השתוממתי על החידוש הגדול והתפלאתי מאד, עד שזוכרתי בדברי רבינו שזה עלול להיות מעשה שטן, והתחזקתי בתפילה, ולא זזתי עד שריחמו עלי מן השמים ונטלו ממני כל המדרגות... אפס דבר אחד נשאר עמדי מכל המדרגות, והוא דבר אשר טוב בעדכם ללמוד ממני... שיש ביכלתי לשלוח את הנשמה שבקרבי לטבול בנהר די-נור, ובשובה אחר-כך אל הגוף היא מאירה מאד..."

במלים האלה צנח לפתע הרבי ר' מאיר'ל מאפטא זצ"ל מתעלה, ראשו שמוט לצדדין אצל משענת הכסא שישב עליו, וכמעט שלא נותרה בו רוח חיים, נבהלו התלמידים שישבו לפניו, ואחזתם חרדה, שחשבו כי קרה לרבם משהו חמור, אך כהרף עין נזכרו ממה שדיבר והבינו כי הנה עיניהם הרואות בעליל עכשיו את החזיון המופלא שדיבר אודותיו לפני רגע קט: עליית נשמה! ויהי המעמד הנשגב לחרדת אלקים.

במשך שעה ארוכה ישב הרבי הקדוש כמעולף, עיניו עצומות, נפשו מרחפת בגבהים. לבסוף שבה אליו רוחו, קמעה קמעה התחיל לנשום ולשאוף אויר כאחד האדם, עד שהקיץ לחלוטין ואמר בחיוך לתלמידים: "לא אוכל לתאר בפניכם גודל התענוג ונועם עריבות מתיקות וצחות הנשמה שלנו כעת..."

לימים, כשניהל כבר הרבי ר' לייבוש מאז'רוב זצ"ל עדה קדושה של חסידים, וסיעה של בני עליה מבקשי השם תמיד יסובבוהו, יום אחד פתח וסיפר לפנייהם את כל פרטי המאורע הנזכר, דברים כהווייתם, וכאשר הגיע אל סיום הסיפור, כשהוא מספר בהתפעלות איך ראו במו עיניו את הרבי ר' מאיר'ל מאפטא במצב של "עליית נשמה". הגיע גם הוא פתאום לידי התפשטות הגשמיות בפועל, קרוב לגויעה. ועיני תלמידיו הקדושים רואות..."

[ועיין בספר בלבת אש-אז'רוב ע' נ"א הע' 64 מהרב אהרן סורסקי שליט"א: "כמובן לא לנו השגה כלשהי במדרגות נשגבות מסוג זה ורק כהצצה מבין החרכים יש ללמוד ממה שכתב רבי חיד"א זצ"ל ב"שם הגדולים" אות י' מערכת האריז"ל קטע אחרון על מה שכ' בילקוט שמואל שבאותו לילה למד דוד מה שתלמיד ותיק אינו לומד במאה שנה "כי כל המעכב הוא החומר העכור" וכולי. עיי"ש. והשוה: "מדרש פנחס" מהרה"ק רבי פנחס מקוריץ זי"ע (וורשה תרל"ו) דף ו' ע"א "העולם סוברים שהתפשטות

הגשמיות הוא דבר פלא, ואינו כן. רק כשאדם הוא בעיניו בתכלית האין הוא בבחי' פושט צורה ולובש צורה ותיכף בה עליית נשמה"]. "בלבת אש" (או'זרוב) ח"א, ע' מ"ט

שמעתי מא"א מו"ר הרב (הגאון רבי משה יחיאל הלוי אבד"ק זלושיץ בן אחיו של ה"אור לשמים") ז"ל, מדודי זקני הרב הגה"ק איש אלקי רבי מאיר הלוי מסטאבניץ ואפטע זי"ע בעל מח"ס "אור לשמים" על התורה... בעת שהיה דודי זקני רב בעיר סטאבניץ והרב הגה"ק איש אלקים סבא קדישא רבי אברהם יהושע העשיל זצ"ל בעל מח"ס "אוהב ישראל" היה רב באפטא. פתאום אמר להעולם, יען שרואה ברוח קדשו שהרב הקדוש מו"ה רבי מאיר הרב מסטאבניץ, צריך להיות לרב באפטא, ואין מלכות נוגעת בחברתה כמלא נימא, על כן צריך אנכי להיות נפטר לעולמי עבור זה, על כן אנכי אתן לי עצה כלמדן. שאהיה עוקר ממדינה עבורי ויכול אולי להיות שאחיה עוד. וכן היה כמו שאמר, תיכף היה נס ורץ בבחלה גדולה ממדינת פולין ובא לעיר יאס, ושם נתקבל לרב, ואחר כך תקע אהלו בעיר מעזבז, ושם מנוחתו כבוד אצל קבר הבעש"ט זצ"ל ע"כ. הגה"ח רבי גרשון עמנואל סטאבסקי ז"ל, "גדולת הצדיקים" (בני-ברק תשנ"ח) ע' ע"ו, אות א'

סיפר הרה"ח ר' ישעי' קלנימוס שטרנברג ז"ל מקראקא, שהיה מחסידיו הראשונים של הרה"ק רבי שלמה מראדומסק זי"ע, שבעת שהיה הרה"ק רבי שלמה זי"ע באפטא אצל רבו רבינו הק' בעל "אור לשמים" זי"ע, שהיה לוי, והרה"ק רבי שלמה זי"ע היה כהן, ויצק רבינו הק' זי"ע מים על ידי קודם עלותו לדוכן לברך ברכת כהנים, הרגיש שהשפיע לו בלבבו, יראת שמים, שהרגיש זאת במשך חצי שנה ("נפלאות התפארת שלמה", ע' 100, אות רמ"ו). "קובץ נחלת צבי", חט"ו, ע' ע"ה

העיד זקה"ק מצאנו על המאור ושמש והאור לשמים שהיו כאדה"ר קודם החטא, ומי שראה אותם נוכח לראות שאפשר לחיות בלא אכילה ושתייה שכל חיותם היתה מאור הקדושה השופע עליהם מבחי' ואתה מחיה את כולם. כ"ק מרן אדמו"ר מצאנו-קלויזנבורג זצוק"ל, רעוא דרעוין פר' שלח תשמ"א, (דברי תורה, גליון ת"ז, ע' 5)

סיפר כ"ק אא"ז מצאנו ז"ל שהיה בווארשא, ובחזרתו נסע לסטאבניץ ונכנס לקבל שלום בתוך הבאים אצל הה"ק רבי מאיר'ל מסטאבניץ (בעמ"ס אור לשמים).

ויהי כשראה אותו הה"ק הנ"ל רץ תיכף אליו ונתן לו שלום, ושאל אותו מאין הוא, ואמר אא"ז שהוא ממדינת "קראדאנער" (כך קראו אז להבאים ממדינת גאליציה), ושאל אותו מאיזה עיר והשיב מעיר קטנה, ושאל אותו על אביו מי הוא ולא השיב לו. בליל שב"ק ישב אא"ז כמעט בסוף השלחן, וכאשר הגיע לברהמ"ז כיבד אותו לברך ברהמ"ז, אחרי ברהמ"ז, קרא אותו ושאל אותו פעם שנית, והשיב לו כנ"ל, אז אמר לאא"ז שרוצה לקרוא לו לס"ת ע"כ יאמר לו שמו, ואמר לו ששמו חיים בן ר' אריה לייביש, ותיכף שאל אותו אם אין הוא הר' חיים "הטארניגראדער עילוי". ושתק ואמר הה"ק ר"מ שמוכרח שכן הוא, וגם ע"ז שתק.

ואמר אא"ז ז"ל שכשבא אז בלילה לבית האכסניא, הוריד הרבה דמעות על משכבו עד אין שיעור על אשר נתן לו כל הכבוד הזה. אחרי שב"ק לקח פרידת שלום ונסע לביתו, וסיפר להחבריא מראפשיץ. שהיה בסטאבניץ ושנהנה שם מאוד, כי הה"ק הנ"ל עובד ה' גדול הוא, והגיעו הדברים האלה לפני הה"ק מראפשיץ ואמר ע"ז, "איך האב נישט קיין מורא כי בטוח אני אז עס וועט מיר קיינער נישט מיין חיימליך אוועק נעמיך". ויהי כאשר נסע אא"ז מצאנו עוד פעם לווארשא, חשב את דרכו לנסוע כך שיוכל להיות פעם שני בסטאבניץ

בשב"ק, ונסע עש"ק לשם, ועל הדרך לסטאבניץ נשתברו לו שני פעמים העגלה, והיה מוכרח להיות בכפר בשב"ק וביום א' נסע לסטאבניץ. וכאשר נכנס לקחת שלום מהה"ק ר' מאיר'ל נתן קוויטעל עם פ"נ ולא רצה ליקח ממנו הפ"נ, ואמר הטעם כיון שאא"ז מקבל מאחרים (לזאת אין רצונו ליקח ממי שמקבל מתנות חנם מבני אדם), והשיב לו אא"ז שמקובל מרבתי לבלתי להיות מקבל אא"כ שהוא ג"כ משפיע (וא"כ הוי כמזא ומתן ולא כמתנה). כשחזר לביתו והגיעו הדברים האלה לפני הה"ק מראפשיץ, אמר לו שהיה לו ניסים במה שהשיב לו כנ"ל, "ווארין ער האט דיר געוואלט אפ טערכניץ". זו המעשה סיפר אא"ז כמה פעמים. מכת"ק הרה"ק רבי סיני מז'מיגראד זי"ע, "חמדה גנוזה" (ברוקלין תשנ"ח) ע' ע"ט, אות מ"א

...נסע רבינו (ה"חידושי הרי"מ" זי"ע) זצ"ל פ"א מווארשא, והכל חשבו שנסע לפרשיסחא (להרבי ר' בונם זי"ע) כדרכו, אבל פתאום באה השמועה כי הנהו בעיר אפטא שנסע לשם להרה"ק ר"מ זצ"ל, והי' מזה צער גדול לחסידי פרשיסחא אשר בווארשא כי חשבו שישאר רבינו זצ"ל בין חסידי אפטא, ורב תוגה ודממה שררה אז בבית החסידים דפרשיסחא שבעיר ווארשא עד שנשכח להדליק נרות על ש"ק ההוא בבהח"ס. ורבינו זצ"ל נשתתה באפטא ב' שבתות, אח"כ שב לווארשא והלך כמו מקודם לביהח"ס דפרשיסחא, ונפשו דבקה בהם ביתר שאת ועוז.

וסיפר הרה"ג רא"ל הכהן ז"ל אבד"ק פולטוסק כי אחר עבור איזה ימים מן חזרת ביאתו של רבינו (ה"חידושי הרי"מ" זי"ע) זצ"ל מאפטא הלך רבינו עמו לטייל אל קצה העיר ואז אמר לו אספר לך אודות נסיעתי לאפטא, דמייתי סוף סוף אמצא מקום עבור להפטר מן ההקפדות והרדיפות, והנה כשבאתי לאפטא בפעם הזאת כיבדני הרה"ק מאוד, ובסעודת ש"ק הושיבני סמוך אצלו ממש, ובשעת ברהמ"ז אמר הלא ר' יצחק מאיר יהי' פה עוד שבת א' יברך אז ברהמ"ז, וכיבד לאחר בברהמ"ז, והגם כי מאוד הי' קשה לי לסבול רוב הכבוד אשר אצל לי עכ"ז לא יכולתי להמרות רצונו ולכן הוכרחתי להסכים לזה להשאר עוד שבת א', ביום השבת שלח אלי לאמר שהנהו מכבד אותי לירד לפני התיבה להתפלל בבהמ"ד שלו, ואני ידעתי מכבר כי זהו דרכו ומנהגו כי את מי שהנהו רוצה להסמיך למנהיג ורבי, הנהו מכבד להיות ש"ץ לפניו בבהמ"ד שלו, וסרתי למלאות אחר דבריו, ואחר ש"ק באמצע השבוע שלח לקרוא אותי לחדרו ודיבר עמי ביחידות, ובתוך הדברים דרש מאתי עוד הפעם כנ"ל לירד לפני התיבה וסירבתי שוב בזה, אז אמר לי הלא בעצמי שמעתי מהמגיד מקאזניץ זצ"ל שאמר עליכם שהנכם ממש בחי' הרה"ק מברדיטשוב זצ"ל, והלא הרה"ק מברדיטשוב זהו הי' דרכת לדת לפני התיבה ולמה תמאנו בזה, ואמרת לי שאינני רוצה בשום אופן כי יש לי טעם כמוס בזה, והנה תדע כי אז בשומעי ממנו הדברים ההם גמרת בלבי כי הגם שהנהו איש צדיק וקדוש עכ"ז אין זהו רבי עבורי, כי אם הוא שמע כן מהמגיד זצ"ל, למה הי' לו לספר לי זאת, ונשאר שוב בירור מוחלט אצלי כי רק פרשיסחא הוא המקום עבורי, והגם כי ידוע אני שהוספתי לי יותר רדיפות כעת ע"י הרה"ק ר"מ מאפטא, אחר רואי רב ההשתוקקות והתאמצות שלו להשיג אותי להיות בין תלמידיו אבל מה אעשה והאמת יקר אצלי מהכל. "מאיר עיני הגולה", דף י"ז ע"ב, אות ק"כ

הרה"ק בעל "אור לשמים" מאפטא זצ"ל אמר פעם בליל סוכות, באושפיזין של אברהם אבינו ע"ה: אין אנו בושין להכנס לסוכה עם האהבת ישראל שלנו בפני אברהם אבינו ע"ה!

ואמר על כך הרה"ק מצאנו להרה"ק מרוזודוב: האמת, שלפי השגתו של ר' מאיר'ל באברהם אבינו לא היה לו ליבוש מפניו, אבל טאקי אברהם אבינו - לאו כל מוחא סביל דא. הרה"ק רבי יצחק מסטיטשין זי"ע, "החכמה מאין" (בני ברק תשנ"ו) ע' צ"א

דרכו בקודש של הרה"ק רבי שלמה מרדומסק, בעל "תפארת שלמה" זי"ע היה, שכמה פעמים בעת שבאו אליו אנשים עם פתקאות, לבקש עזר מקודש, היה מקלל אותם בקללות חירופים וגידופים, עד כי כל השומע תצילנה אזניו, אולם הצלחה גדולה היתה לאיש הזה שהרה"ק רבי שלמה זי"ע קילל אותו, כי הצליח במסחרו ונעשה עשיר, כמה פעמים ע"פ דרך הטבע, וכמה פעמים שלא כדרך הטבע. פעם אחת בא אליו ת"ח חסיד, נגיד וגביר מפיעטרכוב, לשאול אותו עצה גדולה בענין מסחר גדול, ונתן לו הרה"ק רבי שלמה זי"ע עצה נפלאה, ע"פ הנגלות ודרך הסוחרות, והצליח מאוד, וגמר העסק, ולא היה לו פנאי לבשר וליסע בעצמו לראדומסק, לכן שלח שליח מיוחד, תלמיד חכם גדול להודיע להרה"ק רבי שלמה זי"ע שעשה כעצתו, והצליח מאוד, כאשר ישאל איש בדבר ה'. ויהי כשבגישר השליח את זה להרה"ק רבי שלמה זי"ע, שמח לבו ויגל כבודו מאד. בראות השליח שבדיחא דעתיה, הרהיב עוז בנפשו, ואמר אל הרה"ק רבי שלמה זי"ע: אל יחר אף אדוני ואדרבה, מדוע כבוד קדושתו מקלל לפעמים קללות, הלא רואים אנו שנתן הפעם עצה טובה, ע"פ הנגלות, ונושע האיש, א"כ ל"ל קללות, אם יש עצה בברכות וישועות.

השיב לו הרה"ק רבי שלמה זי"ע: "תדע שאדמו"ר הרה"ק רבי מאיר זצ"ל, בעל "אור לשמים" מאפטא, היה לו ג"כ דרך זה, ואמר בזה"ל: "האמנם כי נפשי יודעת מאד שבעולם העליון, אולי יכו אותי מכות, ע"ז שקללתי נפשות ישראל, אבל דבר זה מוכרח הוא, ואין עצה אחרת, ואונס רחמנא פטריה. וזה הפשט בפסוק (פר' קורח) "לא חמור אחד מהם נשאתי ולא הרעותי את אחד מהם" (במדבר טז, טו), כי אי אפשר להתקרב אל הצדיק, אלא רק ע"י אחד מהשנים, או שהצדיק יקח ממנו פדיון, או שעכ"פ יקלל הצדיק את האיש, וז"ש משה רבנו ע"ה, כי תרתי ליתנייהו גביהו, "לא חמור נשאתי" לא לקחתי מהם שום פדיון, וגם "לא הרעותי", היינו שלא קללתי אותם, בדיבור רע ג"כ, לכן אי אפשר לי לעשות טובה", עכ"ל. וסיים הרה"ק רבי שלמה זי"ע בזה"ל: "ואני אומר כי אין שום פחד בזה הדרך, כי הוא דרך של אברהם אבינו, ומפורש בכתוב: "ואברכה מברכך ומקללך אאר" (בראשית יב, ג), דקשה למה לא כתיב ומקללך אקלל, אלא אאר, אלא הכוונה היא, לשון אור, אור המאיר, דהקב"ה אמר לאברהם, שאפילו אותם שהוא יקלל גם כן יאיר נרם, ויאיר מזלם, מאפילה לאורה, כן דעת"י, עכ"ל. בשמוע זאת השליח הנ"ל עמד מרעיד ומשתומם ויצא מן הקודש, וסיפר לכל העומדים שם את הדברים הנוראים האלו (נפלאות התפארת שלמה, עמ' 82 אות רא). "קובץ נחלת צבי" חט"ו, ע' ע"ד

ערב שבת קודם חצות

זקיני הקדוש מהרי"א מסוואליווע זי"ע (בעל מחבר בית יצחק על מסכת מגילה ועוד) מביא בספרו הק' דברי יצחק, בשם הרה"ק בעל אור לשמים מאפטא זי"ע, שאם קוראים הסדרה שמו"ת, וקוצצים הצפרנים, בעש"ק קודם חצות, מובטח לו שלא יבא כל השבוע הבא לידי עבירות חמורות. כ"ק מרן אדמו"ר מטאהש צוק"ל, "עבודת עבודה", פר' יתרו, ע' קי"ג

מתוך כובד ראש

לפרש המשנה (ברכות פ"ה, מ"א) אין עומדין להתפלל אלא מתוך כובד ראש, וקשה הלא הכנעה הוא בלב, ונ"ל דהנה השער ליכנס בעבודת השי"ת הוא היראה וזה השער לה', וע"י מה יוכל האדם ליכנס במדה זו הוא ע"י שיש לאדם מורא רבו עי"ז יוכל האדם לבוא ליראת השם, וזה פי' אין עומדין להתפלל אלא מתוך כובד ראש, כובד ראש רומז על הצדיק שבדור כובד לשון יקיר וראש רומז על הצדיק שבדור, דהיינו בעמדך להתפלל תקשר תפילתך עם תפלת רבך צדיק שבדור ועי"ז תוכל לכנוס ביראת השי"ת.

"אור לשמים" (ברוקלין תשנ"ו) חיי שרה, ע' כ"א טו"א

הרה"ק רבי אורי קלוגהויפט מסטרעליסק זי"ע

יומא דהלולא - כ"ג אלול

מתולדותיו

הרה"ק רבי אורי מסטרעליסק זי"ע נולד בעיר יאנוב הסמוכה ללעמבערג לאביו רבי פנחס, בברכת המגיד הגדול ממעזריטש. נשא בזיוו"ר את הרבנית פריידא בת איש יר"ש ולמדן, ובזיוו"ש - את הרבנית בלומא ע"ה בת הרה"ק רבי יעקב קאפיל חסיד זי"ע מקולומייא. הרבה לנסוע לצדיקי דורו, עד שהכיר את הרה"ק רבי שלמה מקארלין זי"ע ואליה נדבק ביותר והיה מגדולי החב"ריא. לאחר הסתלקות רבו הק' שב ללעמבערג והחל להנהיג את העדה, ומשם עבר לסטרעליסק. נתעלה לשמי רום ביום כ"ג באלול תקפ"ו ומנו"כ בסטרעליסק. "שרפי קודש" (ב"ב תשס"ח) ע' תרמ"ה

סיפר הרה"ח ר' מרדכי חנא זצ"ל שכשהסטרעליסקער הלך לחפש רבי היה אצל הרה"ק ר"ר זושא על חנוכה, ור"ר זושא זי"ע צוה להגבאי שלא יתן ליכנס לאף אחד אצלו, והגבאי הסתובב יצא ונכנס להכין שם השמשות וכו' והשאיר הדלת פתוח, והסטרעליסקער כשראה הדלת פתוח הכניס ראשו, והגבאי ידע שאסור ליכנס ע"כ סגר הדלת על צווארו של הסטרעליסקער, והסטרעליסקער עשה געוואלד, ור"ר זושא זי"ע כיון שראה זאת אמר להגבאי אמרתי לך אז קיין מענטש זאלסטו נישט אריין לאזען, אבער דער איז קיין מענטש נישט... [=אבל הוא אינו בגדר אדם כלל].

סיפר הרה"ח ר' מרדכי חנא זצ"ל שבעת שהסטרעליסקער היה אצל הרה"ק ר"ר אלימלך זי"ע אלץ חסיד, ופעם א' ראה יהודי אחד נכנס כך ישר מבחוץ לבית ר"ר אלימלך להרבי בלי שום הכנה וכדו', והסטרעליסקער הכיר עליו שהוא לא בסדר וכו', וכשיצא צעק עליו וויא אזוי שעמט מען זיך נישט אזוי אריין צו גיין צום רבי'ן אזוי פאר שמירט [=איך לא תיבוש ותיכלם להיכנס לרבינו מלא ברפ"ש וטיט (בעבירות)], ור"ר אלימלך פתח הדלת מחדרו, ויצא ואמר לעמבערגער חסיד (כך היו קוראים להסטרעליסקער שסטרעליסק הוא בסביבות לעמבערג) ארויס פון מיין שטוב [=צא מבית], והסטרעליסקער קפץ דרך החלון, שלא ידע אם מותר אפי' לצאת דרך הדלת, ונכנס בשייער של תבואה ועמד שם, שלא ידע בכלל אם מותר ליכנס ליד הבית, ועמד שם עד שר"ר אלימלך קרא לו, ואמר לו אולי ראיתי מה שאתה ראית, ואולי ראיתי גם מגלגוליו הקודמים, אך אסור לבייש שום יהודי.

וכן סיפר ר' מרדכי חנא זצ"ל שבעת שהסטרעליסקער היה אצל הרה"ק ר' שלמה קרלינער, הסתכל שם על כל אחד שעלה לתורה, וכשעלה ר' שלמה קרלינער הסתכל גם עליו ורצה לבדקו, ואמר לו רש"ק יונגערמען נישט איבעראל מעג מען קוקען, ולקח ממנו אז את המדריגה ההוא על קצת זמן. הרה"ק רבי יודלי' הורוויץ זצוק"ל מדזיקוב-ירושלים, (מרשימות כ"ק מרן אדמו"ר מתולדות אברהם יצחק שליט"א), "זכרון יהודה" (ירושלים תשס"ג) עמ' ט'

כשהיה הרה"ק רבי אורי מסטרעליסק זי"ע נוסע אל רבו הרה"ק רבי שלמה מקארלין זי"ע לא היה לו להשאיר בביתו לחם לפי הטף, אולם זה לא מנע בעדו מלנסוע אל רבו. אשתו היתה משרתת אצל הגה"צ רבי חיים הכהן ראפפורט אב"ד לבוב, וי"א אצל הגה"צ רבי מרדכי זאב אורנשטיין אביו של הגאון בעל ה'ישועות יעקב' זצוק"ל, פעם הזמין אותה הרב ואת משפחתה שיבואו לסעוד אצלם לליל הסדר, ונענו לבקשתם והצטרף הרה"ק רבי אורי עמהם, כשהסתכל הרב על רבי אורי הבחין עליו שאדם גדול הוא,

ושאלו הרי כתיב (נחמיה ט, ח) "ותקם את דברך כי צדיק אתה", שהצדיק צריך לקיים את דבריו, והרי בכתובה שלך התחייבת "ואנא אפלח ואוקיר ואיוון ואפרנס יתיכי כהלכת גוברין יהודאין דפלחין ומוקרין וזנין ומפרנסין לנשיהון בקושטא", וא"כ איך תוכל לנסוע אל רבך ולא לפרנס את בני ביתך? השיב לו רבי אורי מיניה וביה דבכתובה כתיב "ומפרנסין לנשיהון בקושטא", וכדי לדעת האמת מחובתי לנסוע אל הרה"ק מקארלין... הגה"צ רבי אליעזר דוד פרידמן שליט"א, "מפי ספרים וסופרים" (ב"ב תשס"ח) ח"ג, ע' קמ"ג כשחזר רבי אורי מסטרעליסק מרבו בקארלין לביתו, החליט להסתגר בחדרו ולצאת ממנו רק משבת לשבת לקריאת התורה שכן - מה לו ולהבלי עולם?

משהבחין שאין הבריות מקשיבים לקריאת התורה, חדל מלצאת מביתו לחלוטין.

לאחר זמן ראה ב"זוהר" שמפליג בערכה של תפלה בצבור אמר לנפשו: - למעשה, אם יצוה הבורא שאתפלל עם עשרה עמודים, כלום לא אמלא רצונו? ומאז - התפלל בצבור... הרה"ח ר' יהודה לייב לוין ז"ל, "חסידים מספרים" (ירושלים תשל"ט) ח"א, ע' 55

ידועה העובדה בהרה"ק רבי אורי מסטרעליסק זי"ע, שהיה כל ימיו עני מדוכא ולא השיגה ידו אפי' כדי לחם לאכול, ופעם אחת עברו עליו כמה ימים בלא שום דבר מאכל והיה מהלך רעב וצמא ולא היה לו במה לשבור רעבונו, התחיל להלל ולשבח את בוראו, ואמר "איני יודע למה זכיתי לחסידים כ"כ גדולים מהשי"ת, הרי כמה וכמה בני אדם שסובלים חלאים שונים ומכינים להם מעדני מלכים ופרי מגדים להאכילם, והחולים עצמם כל אוכל תתעב נפשם ואינם מסוגלים לטעום מאומה, ואילו אני ב"ה בריא אולם וביכולתי לאכול אפי' פת קיבר ואשבע, ואין זה אלא חסדי ה' המגולים כאשר אני רואה שאני ב"ה יש לי תיאבון" עכ"ה"ק. כ"ק מרן אדמו"ר מצאנז-קלויזנבורג צוק"ל, "ישראל סבא" ח"ה, ע' תנ"ז טו"א

חסידיו של הרה"ק רבי אורי מסטרעליסק זי"ע היו עניים ואביונים. כשראתה הרבנית אשת-חבר את מצוקתם, ניגשה אל בעלה, והפצירה בו שיודיע על עת-רצון, שבה יוכלו החסידים לבקש ולפעול אצלו שתהיה להם כל הצטרותם.

נענה לה הרה"ק, פתח את דלת חדרו והכריז: כל הרוצה ליטול, יבוא ויטול!

נכנס החסיד הראשון, וביקש שיזכה לומר לפחות פעם אחת בחייו "ברוך שאמר" באותה דרגה שאומר הרבי, ואילו השני, ביקש שיוכל לומר "האדרת והאמונה" באותה דרגה שאומר הרבי. כך עמדו ובקשו בקשות רוחניות נעלות...

נענה הרה"ק מסטרעליסק ואמר לרבנית: "רואה את מבוקשם, ומה את רוצה ממני?... " כ"ק מרן אדמו"ר ה"אמרי חיים" מויו"צ צוק"ל, "שרפי קודש" (ב"ב תשס"ח) ע' תרמ"ו

הרה"ק מסטרעליסק היה מנהיג את עדתו בעניות, ורוב אנשי שלומו חיו בדוחק ובצמצום רב כידוע, פרט לתלמידו רבי וואוטשי - מאריות שבחבורה מגדולי בני העליה שכתב את ספרו "אמרי קדוש" שהיה עשיר גדול.

פעם נכנס רבי וואוטשי לרבו עם נעליים יפות ומבהיקות ושאלו רבו ומה זה לך, והשיב אנא אל תפגעו בי, אם רק יחסר לי כפתור במנעלי הרי זה יפריע לי בעבודתו יתברך. הרה"ק רבי מרדכי חיים מסלונים צוק"ל,

"מאמר מרדכי" (ירושלים תשס"ב) ח"ב, ע' קכ"ה

הרה"ק רבי אורי מסטרעליסק זי"ע אכל בערב יום הכיפורים בסעודה המפסקת הרבה מאד, ואחר הסעודה אכל ד' ליטער אגסים ושתה חבית שכר דבש (מעד) עד שלא היה בכוחו ללכת לביהכ"נ מחמת רוב אכילה ושתיה, ולכן בלכתו לביהכ"נ היה סמוך בשתי ידי על שני גבאים, בהגיעו לפתח ביהכ"נ שם שתי ידי על שתי המזוזות, וקרא: מה נורא המקום הזה, ורץ מהר אל התיבה והתפלל בקדושה, עמד כך בעמידה אצל התיבה כל הלילה וכל היום, ולא הלך החוצה לעשות צרכיו אף פעם אחת, ולכן קראוהו שרף, מפני שהמאכל והמשקה נשרפו בקרבו. כ"ק מרן אדמו"ר מפשעווארסק זצוק"ל, ששמע מפ"ק הרה"ק רבי חנה מקאלאשיץ הי"ד, "דברי חנה השלם" (ברוקלין תשנ"ה) ח"ב, ע' שע"ג

מסופר מהרה"ק השרף מהר"א מסטרעליסק זצ"ל שבני עלי' לא ראו אצלו אחוריו בשום פעם, כי תמיד נדמה להם מכל צד שהם עומדים מול קלסתר פניו כי הי' מדתו גדולה שלא הי' אצלו בחינת אחוריים, שמכל עבר היה לו בחי' פנים ממש דוגמת מלאכי השרת שכתוב בהם ד' פנים. הגה"צ רבי דוד יהודה פריינד זצ"ל, אבד"ק סאסרעגן, "אלופי יהודה" (ירושלים תשמ"ו) ח"א, ע' ס"א

הרה"צ רבי גרשון אשכנזי מקאלומייא זצוק"ל היה חתנו של הרה"ק בעל ה'אהבת שלום' מקאסוב זי"ע. הרה"ק בעל ה'דברי חיים' מצאנו זי"ע כותב לו הסכמה נלהבת בו הוא מתאר גודל שבחו.

פעם הגיע רבי גרשון לפני הרה"ק רבי ישראל מרוז'ין זי"ע, ונשאל אם היה אצל צדיקים, אמר שהיה רגיל אצל הרה"ק רבי אורי ה'שרף' מסטרעליסק זי"ע, ביקשו הרה"ק מרוז'ין שיספר לו עובדא ממנו, סיפר לו רבי גרשון שפעם נקרא אל הקודש לפני שיצא ה'שרף' להתפלל, והראה לו תכריך כתבים וביקש ממנו כי בהיות שאין אלו ממה שכתב איהו, אלא ת"ח אחר כתבו, ע"כ מבקש הוא לו שיכתוב לזה הספר 'עמוד שער', ויכתוב שם שם המחבר, ויצרפנו אל הכתבי הקודש, והסכים רבי גרשון לעשות כמצוותו, אמנם הבחין ה'שרף' שאין ר"ג מתכוון לכתוב את 'עמוד השער' תיכף ומיד, ושאלו על כך מדוע הוא מתמהמה, משנענה רבי גרשון שבגלל שלדבר הזה צריך מתינות ומחשבה, ע"כ ישב ע"ז ויכתבו אחרי התפילה, מחה בו ה'שרף' ואמר לו שיעשנה תיכף, כי כשהוא מתפלל להשי"ת אז הוא מוסר את נפשו אליו, ויתכן שאחרי התפילה כבר לא יהיה בעלמא הדין כלל, ויהיה אנשים שיחשבו שהוא כתב את החידושים, ע"כ מבקש ממנו שיכתוב את השער עכשיו שידעו שלא הוא כתבם.

אודותיו סיפרו עוד להרה"ק מרוז'ין, שה'שרף' היה נפרד מבני ביתו לפני כל תפילה, שחשש אולי מרוב דביקות יפרח נשמתו מגופו. כששמע הרה"ק מרוז'ין שתי עובדות אלו, אמר: "יותר הנני מתפעל מהדבר הראשון שלא רצה שיחשבו שאלו הם חידושי". הגה"צ רבי אליעזר דוד פרידמן שליט"א, "מפי ספרים וסופרים" (ב"ב תשס"ח) ח"א, ע' תקי"ב

מסופר, דבין היושבים אצל הרה"ק מסטרעליסק זי"ע, הי' חסיד בעל מדריגה בשם ר' בעריש זאב מנמערוב. פעם, באחד הסעודות, לא קיבל את מנתו מידי הגבאי המחלק המנות לכל היושבים, והרהר בעצמו מה פגם מצא בו לעומת האחרים שמנע ממנו מנתו, וכשבא במוצאי שבת להפרד מאת השרף מסטרעליסק, אמר לו הרב - אם עדיין יכלת לשאול את עצמך מה אני גרוע יותר מאחר, סימן הדבר שטרם הגעת לשלימות המדות. ולכן צריך אתה עדיין להשאר כאן, ולא לשוב הביתה. כ"ק מרן אדמו"ר מסערט-ויז'ניץ זצוק"ל, "מקור ברוך" (חיפה תשנ"ח) ע' קכ"ח

פעם אחת הציע איזה גביר אל מרן מהר"ש (ה"שר שלום" מבעלזא) זי"ע שיצטרף עמו בנסיעתו לסטרעליסק, היות וגמר שם שידוך לאחד מבניו, וחשב בדעתו שאם יש להגביר העזה להציע לו כדבר

הזה בוודאי מן השמים הוא שיסע להרה"ק מסטרעליסק, והסכים לזה, אחר כך בא אליו הגביר ואמר לו היות וקשה לו הנסיעה על כן מבקשו שייסע לבד במקומו, והיה לו קצת הקפדה על הגביר שאמר לו כדבר הזה, אולם בכל זאת הסכים לנסוע, כי תלה הדבר כנ"ל, ואכן נסע לעיר סטרליסק, בהגיעו לבית מדרשו של הרה"ק מסטרליסק אחזו אז באמצע תפלת שמו"ע, וחשב בדעתו, אם מותר לו לעמוד להתפלל אחורי הרה"ק מסטרליסק היות ועדיין לא קיבלו לרב, לא נקרא מתפלל אחורי רבו, או אסור לו כבר לעמוד ולהתפלל מאחוריו, כאשר גמר הרה"ק את תפלתו הסתובב אל מרן מהר"ש זי"ע ואמר לו: מה זה לבלבל אותי באמצע תפלת שמו"ע כן רבי או לא רבי, ואז החליט שמקבל עליו את מרותו. כ"ק מרן אדמו"ר מבעלזא שליט"א, בשוה"ט יום ש"ק נצבים-וילך תשס"א, [דברות קודש, נצו"י תשס"א, עמ' ב']

סיפר לי כ"ק א"א זי"ע מאחיו של המגיד הקדוש מסטרעליסק זי"ע שהי' אדם פשוט ותמיד הי' מטרידו, כי לא הבין גדולת אחיו המגיד זי"ע, עד שבפ"א נתן המגיד הק' צו לאשר על ביתו, שגם את אחיו לא יניחהו לבוא אצלו אלא כדרך כל הארץ בשעה הקבועה לזה. והי' זאת לפלא לאחיו וכאשר בא אל הקודש פנימה שאל אותו, מדוע תתנהג אתי כמו עם שאר אנשים, הלא אני אחיך, ודין הוא שיהי' לי קדימה, והשיב לו המגיד הק' זי"ע, הנה תדע ותבין, הלא כל הקרבות של אחים הוא יען שאב א' לכולנו, ואחכז"ל ג' שותפים באדם הקב"ה אביו ואמו, וא"כ ממילא מצד הגופים שהם מאו"א אחד, האחים קרובים הם, אמנם אחי, דע שאת זה הגוף שאני קבלתי מאו"א כבר ביטלתי ואינו אתי, ופנים חדשות בא לכאן, וא"כ ממילא כבר אין אנחנו קרובים בבחינה זו ששאר אחים הם קרובים, אם לא למצות התורה. עכדה"ק. הגה"צ רבי יהושע דייטש זצ"ל, אב"ד קטמון, "בית הלחמי-אבות" (ירושלים תשנ"ב) עמ' ז'

מעשה היה אצל הרה"ק רבי אורי מסטרעליסק זי"ע, שפעם אחת נתנו לו כוס קפה ואחז חתיכת הסוכר בידו ושתה את הקפה בלעדי, וכאשר שאלוהו מדוע הוא שותה מים מרים, פתח את ידו הק' והראה לעין כל שחתיכת הסוכר נהפכה לעפר ונתבטלה ממנה המתקנות, והיה הדבר לפלא. הרה"ק רבי ישראל מטשורקוב זצוק"ל, "נזר ישראל" (ירושלים תשמ"א) ע' י"ז

הרה"ק רבי אורי סטרעליסקער זי"ע נסע פעם בימי החורף עם עוד אנשים בעגלה ועברו דרך יער, והיה אז קר מאוד, ולבשו כולם מעילים וכובעים חמים להחם את גופם, ובאו חיות היער לקראתם, וכולם פחדו ורעדו, ויצא רבי אורי מן העגלה, וגילה את מצחו כדי שיראוהו חיות היער, וכשראו אותו מיד ברחו משם, וניצולו כולם. אזי אמר רבי אורי, דבאמת צריכים החיות לפחד מכל אדם, וכמבואר בפסוק ומוראכם וחתכם יהיה על כל חיות הארץ וגו', ורק שע"י החטאים נפגם צורת האדם ומקבל צורת בהמה, ולכן אין מפחדים החיות מהם, אבל מהצדיקים שלא פגמו, באמת מפחדים החיות ובורחים מהם. כ"ק מרן אדמו"ר מהרנ"צ מבאבוב זצוק"ל, "ילקוט אמרי שפר" (ברוקלין תשס"ד) ע' צ"א

מסופר מהה"צ הקדוש מסטרעליסק ז"ל, שהיה נוהג עצמו תמיד בשבת תשובה להתפלל בשחר טרם יתחילו הרבנים הבעלי דרשנים לגשם את האויר בדרשותיהם. "גנוי ישראל" (טשורטקוב) שבת-תשובה, ע' ל"ה טו"א

ידוע מהרה"ק מסטרעליסק זי"ע שפעם אחר התפלה (ביו"ט) הפטיר ואמר: ב"ה שכבר קיימנו חציו לכם ועתה נלך ונסעוד לקיים חציו לה' (והכוונה ע"ד דברי ר"י בביצה טו. יעו"ש). כ"ק מרן אדמו"ר מצאנז-קלויזנבורג זצוק"ל, "שפע חיים-ירח האיתנים", ח"א, ע' צ"א טו"א

הה"ק מסטרעליסק זל"ה פירש התפלה, שועתינו קבל ושמע צעקותינו יודע תעלומות, אעפ"י שאין אנו יודעים כלל האיק להתפלל לפני השי"ת ואנו צועקין רק בשביל צרכי הגשמיות, מ"מ הנשמה כוונתה רק לדברי הרוחנית, רק שאין בנו מי שיוכל לדבר על כוונת הנשמה, וזה פירוש, שועתינו קבל מה שאנו מתפללים בפה, ושמע צעקותינו מה שהנשמה צועקת בלב, יודע תעלומות שהשי"ת יודע תעלומות והנסתרות, ומובן כוונתה. הרה"ק רבי יהודה צבי מסטרעטין זי"ע, "דגל מחנה יהודה" (לבוש תרע"ג) דף כ"ב טו"ב

...עפ"י דברי קדוש ישראל הרה"ק רבי אורי מסטרעליסק זצלה"ה על המהולל בפה עמו (בברוך שאמר) היינו שהקב"ה נעשה מהולל ע"י פה עמו, שנשמרים מדברים בטלים ומלשון הרע ומרכילות וניבול פה, ומכש"כ אם מדבר בפיו דברי תוה"ק. "ישמח ישראל" (אלכסנדר) ויקרא, דף מ"א טו"ג

מסופר עובדא מהה"ק ר' אורי זצוקללה"ה השרף מסטרעליסק זי"ע א"א שפעם אחת הי' חולה ויושב במטה והשלחן עמד אצל המטה, מצד השני עמדו שני חסידים והביטו על צורת רבם, שאל אותם הה"ק מה אתם מסתכלים בפני כל כך, והשיבו שזה מסוגל ליראת שמים להביט בפני הצדיק לכן מביטים על פניו, אמר הרה"ק אם אתם רוצים לזכות ליראת שמים תזהרו להיות תמיד אצלכם גפרורים (שוועבעלעך) שבאם יצטרך בן אדם גפרור תהיו אתם מוכנים להנות אותו, וזה מסוגל ליר"ש, - מ"מ אם תרצו להביט בפני, הביטו, וצוה לדחות את השלחן מן המטה והתחזק ועמד על הארץ מלוא קומתו ואמר: עתה הביטו. "דברי שלום" (סטראפקוב) ע' קנ"ד טו"א

שמעתי, קודם התגלות של השרף מסטרעליסק זצ"ל היה מלמד עם בני כפר ובלילי החורף לקח את הבגד החם של הבע"ב והלך לו ולא היו יודעים לאן הוא הולך ואחר שעה א' או ב', בא בחזרה לביתו. פעם אחת הלכו נכרים בדרך והי' רואים לאור הלבנה כי ערום אחד גלגל א"ע בשלג מעל ההר ויורד וטובל בנהר ואח"כ עולה פעם שנית ועושה ג"כ כבראשונה וכן עשה איזה פעמים, והלכו הנכרים לראות מה זה, והי' כאשר באו מקרוב וראו כי איש ערום הוא היכו אותו במכות נמרצות עד שנשאר שוכב על הארץ בלי כח ע"י ההכאות, אח"כ הלכו הנכרים להקרעטשמע (מסבאה) ושתו יי"ש ושמחו ע"ז שאירע להם להכות יהודי, וספרו להבע"ב מהקרעטשמע את זאת, הבע"ב הבין מיד כי זה הוא המלמד שלו אשר היכו אותו והלך מהר לשם וראה שהוא שוכב בחלשות (התעלפות) והקים אותו במלבושים והחי' את רוחו ושב לביתו, ואחר זאת נתגלה הרה"ק בעולם. מכת"ק הגה"ק בעל "עבודת יששכר" מוואלברז זי"ע, "אהל ישכר" (ירושלים תשכ"ב) ע' פ"ט

סיפר הרה"ק רבי ישראל מטשורטקוב זי"ע שפ"א הסב הרה"ק רבי אורי מסטרעליסק עם חסידים בסעודות השבת, ובסעודה שלישית ישב ג"כ ולא אמר שום ד"ת, וכל המסובין היו מצפים לשמוע ממנו איזו ד"ת. שאלוהו מדוע כבודו יושב ודומם הלא כל המסובין מצפים לאמרי פיו בד"ת. ענה הרה"ק ה"ר אורי, ידוע כי אני יכול לומר איזו ד"ת שיהנו השומעים, אכן אין זה העיקר, העיקר הוא לקנות מדת הענוה להיות בבחי' "אין". הרי שלמה המלך ע"ה בספר קהלת (ב, ב) אמר: ופניתי אני, ותיכף אח"ז אמר (שם ב, יג) וראיתי אני, הכוונה במ"ש ופניתי אני, היינו העבדות שלי היה לפנות את ה"אני" שלא אהיה נחשב בעיני עצמי. ושוב אח"ז אמר וראיתי "אני", אעפ"כ אני רואה את ה"אני", עדיין איני שלם בענוה ואני רואה א"ע ל"אני". והחילוק הוא בין "אין" ל"אני", אותיות דדין כאותיות דדין, החילוק הוא "אין" הי"ד הוא באמצע, "אני" הי"ד הוא מבחוץ. והבן. ודפח"ח. מכת"י הגה"ח רבי אברהם יצחק סויבלמאן זצ"ל, אב"ד זינקאוויץ, "קובץ תפארת ישראל", טבת תשנ"ב, עמ' ג'

פעם הגיע לסטרעליסק יהודי חסיד תמים, שהיה נוסע אל הרה"ק רבי צבי הירש מזידיטשוב זי"ע. הוא שמע שהרה"ק מסטרעליסק וחסידיו מתפללים בהתלהבות גדולה ובלהט אש, ולכן החליט לבוא לסטרעליסק בדרך נסיעתו לזידיטשוב.

היה זה ביום שישי ערב ש"ק השכם בבוקר, הוא נתן שלום להרה"ק ר' אורי זי"ע, ואמר: "הנני נוסע היום לזידיטשוב, והיות ששמעתי שכבודו מתפלל בהתלהבות רבה, אבקש להתפלל עימכם תפילת שחרית, אך אין ביכולתי להמתין זמן רב מדי, כי עלי להגיע לזידיטשוב מבעוד מועד, ולכן אבקש שתתפללו מוקדם".

תלמידי הרה"ק מסטרעליסק עדיין לא היו מוכנים לתפילה, לאחר שהיו ערים בליל שישי. עוררם הרה"ק מסטרעליסק ויזרום להתפלל, והתפללו כדרכם של חסידי סטרעליסק, בלהט אש קודש.

אח"כ התבטא הרה"ק מסטרעליסק: "אילו הכרתי באיש הזה איזו פניה בבקשתו, הייתי עושה ממנו גל של עצמות, אלא שהבחנתי בו שאמר את דבריו בתום-לב ובאמת, לכן מילאתי את בקשתו..." כ"ק מרן אדמו"ר ה"אמרי חיים" מויוז'ניץ זצוק"ל, "שרפי קודש" (ב"ב תשס"ח) ע' תרמ"ו

בשנת ת"ר בא כ"ק אור ישראל מריזין זצל"ה לגאליציען לדרוש ברופאים בלבוב, ובחזירתו שבת בעיר גלינא שבת אחת ובאו לשם כמה מאות אנשים לקבל פני קדשו, אך לא נתן רשות לשום אחד לבקר בהיכל ולקבל שלום. רק בין הבאים היו כ"ק הגה"ק הר"ר שלום מקאמינקא זצל"ה והגה"ק הר"ר יודא צבי מסטרעטין זצ"ל וגם זקני הגה"צ רבי נחמיה שליט זצ"ל אב"ד סאסוב היה שם. וצוה הה"ק מריזין שאלו האורחים הקדושים יבואו לחדרו קודם קבלת שבת ויוכלו ליקח עמם כל אחד איש אחד ממקורביו. עם זקני הקדוש זצל"ה היה אחד ממקורביו החסיד הר"ר יוסף מאישני הסמוכה לסאסוב והלך הוא עמו לחדר קדשו בעת קבלת שלום. הר"ר יוסף הנ"ל היה ש"ב של אבי הגאון זצ"ל וסיפר לאדמו"ר זצ"ל שכאשר בא זקני זצ"ל לחדר קדשו שאלו הה"ק מריזין זצל"ה על אודות הר"ר משה ליב זצל"ה ושיספר לו איזה עובדא ממנו. וסיפר לו שהר"ר ר' משה לייב היה בלבוב ונודע לו מגודל דחקות ועוני של הרה"ק מסטרעליסק זצל"ה שדר אז בלבוב והלך לבקרו, וכאשר בא אל בית הה"ק זצל"ה מסטרעליסק לא היה לו אפילו כסא ליתן לה"ק הרמ"ל לישב רק כסא שהיה בן ג' רגלים. והעמיד הה"ק מסטרעליסק את רגלו שיוכל הה"ק הרמ"ל לישב, וכאשר ישב שם גילה הר"ר משה ליב מלבוש העליון של הסטרעליסקער זצל"ה והביט בו ואמר בראיה בעלמא קני וכבר הגיע העת שיתגלה ותיכף אחרי זה התחיל להתגלות ונעשה מפורסם. מכת"י הגאון רבי מרדכי אריה הורוויץ זצ"ל, אב"ד באנילא, "נחלת צבי" טבת תש"ן, ע' נ"ז

קבלת פני הצדיק

כשהצדיק הוא בעיר, ובני העיר הולכין לקבל פניו רק בשבת קודש דומה כאילו הולכין לטייל ואגב אורחא רואין ומקבלין פני הצדיק, אבל אם הולכין אליו בימי החול לתת לו שלום או ליקח שלום מאתו ואח"כ בא יבואו בשבת קודש לקבל פני הצדיק הקדוש אז אפשר להם לימשך תועלת גדולה והארה יתירה. "אמרי קדוש" (סטרעליסק) אות מ"ג

שמירת עינים

פעם בהיות מרן [ה"אמרי חיים" מויוז'ניץ זצוק"ל] בטבריה והסתכל לכיוון הים, פירש - בשם הרה"ק מסטרעליסק זצ"ל - את הכתוב (תהלים קיט, לו): "העבר עיני מראות שוא" - מוטב שינקרו את עיני, ואל אראה מה שלא צריך לראות. הרה"ח ר' נתן אלי' רוט ז"ל, "מאיר החיים" (ב"ב תשס"א) ח"ה, ע' רכ"ח

ישראל ואורייתא

התורה היא ששים רבוא אותיות, וישראל הם ששים רבוא נשמות, וכמו שאם נחסר אות אחת בהספר תורה היא פסולה כמו כן אם נחסר ח"ו מישראל אחד ח"ו אין השכינה שורה בתוכם, ואם כן יש להבין הלא נודע שבישראל עיקר גדול שיהיו כולם באגודה אחת בהתחברות גדול בלי שום פרישה בעולם, ולמה בספר תורה אסור להיות אות אחת נוגעת בחברתה, אולם הענין הוא כדי לרמוז דאף דטוב מאד להיות כל ישראל מחוברים באגודה אחת מ"מ אינו טוב להיות כן בתמידות כי כל איש ואיש מישראל צריך שיהיה לו שעות ביום להתבודד עצמו בינו לבין קונו. "אמרי קדוש" (סטרעליסק) אות י"ג

אדם עץ השדה

האדם דומה לאילן, ואם ירצה האדם לעמוד אצל אילן זמן הרבה ולא ימוש עיניו ממנו כדי לראות בכל עת איך וכמה הוא צומח ונתגדל, ודאי לא יראה כלום, רק צריך לעיין עליו בכל עת אם יש בו עלה שאינו טובה או שאר דברים המקלקלין אותו ויעקר אותם, ובהמשך הזמן יצא האילן צומח וגדול, כן האדם על פני האדמה אינו צריך רק לעיין על עצמו לעקור ולהסיר מאתו דברים המסירין אותו מדרך הטוב ועי"ז בהמשך הזמן יצא צומח וגדל בדרך הטוב, אבל לראות בכל פעם איך וכמה נתגדל בדרך הטוב זה אי אפשר. "אמרי קדוש" (סטרעליסק) אות ל"ב

רבי אורי השרף מסטרעליסק מסר בשם רבו, רבי שלמה מקרלין, כי כאשר צדיק רוצה לקשר אליו חסיד – עליו לרוקן אותו מכל הארה לה זכה מצדיק אחר, כדי שיכרות עמו את ברית ההתקשרות בשלמות, ויהיה "כלי ריקן מחזיק" לשפע אותו יקבל ממנו. על זה יש להוסיף, מקל וחומר, כי ודאי ההתקשרות לצדיק האמת תלויה בשלילה של כל שפע רוחני זר – שאין מקורו בצדיקים – כדוגמת ערכים רוחניים וחוויות נפשיות שמקורם זר לתורה ולקדושה. הרב יצחק גינזבורג שליט"א

יש ווארט שקשור לספירת הדעת, שזה לא הוא בעצמו עשה אלא משהו עליו: לרבי שלמה מקרלין היו שלושה תלמידים דגולים מאד, שכל אחד נעשה רבי אחריו. הכי גדול מכולם זה רבי מרדכי מלכוויטש (שנספר עליו בהמשך), ממנו יוצאת חסידות סלונים דהיום. השני זה רבי אשר מסטולין – בן רבי אהרן הגדול מקרלין – ממנו חסידות סטולין-קרלין. השלישי זה רבי אורי השרף. רבי אורי היה עליו גדול מאד בעירו, שהיה מגדולי הדור באירופה אז – בעל הישועות יעקב. רבי אורי נסע בסך הכל פעמיים לרבי שלמה מקרלין – אבל כל פעם שהיה שם הרבה זמן (שנה-שנתיים, הרבה זמן). באותו זמן ששהה אצל רבי אורי השרף (מזכיר לנו שרבי שלמה היה שורף אנשים – כנראה שאת רבי אורי הוא הכי שרף). פעם אחת, כששהה שם תקופה ארוכה מאד, השאיר בבית את האשה והילדים ולא היה להם ממה להתפרנס. האשה הלכה והשכירה את עצמה להיות משרתת בבית של ה"ישועות יעקב" – הרב הגדול של העיר. כעבור כמה זמן שהיא שם משרתת בבית, בעלת הבית – אשת הישועות יעקב – שמה לב שזו לא אשה רגילה, ואז היא חקרה אותה מי היא ומה היא, והיא ספרה את כל הסיפור שלה, שהיא אשתו של תלמיד חכם גדול (לא אמרה צדיק) שנסע לרבי. כמוכן שהישועות יעקב לא היה חסיד, לא היה ברור לו מה זה בדיוק רבי. היא חשפה עצמה בפני בעלת הבית, וממילא זה עבר לבעל הבית – לישועות יעקב. כעבור כמה זמן רבי אורי השרף חזר הביתה, ואז בעל הישועות יעקב קרא לו לבוא אליו באופן מיוחד – שאל אותו מה זה, אתה עוזב את הבית לכל כך הרבה זמן (כמעט מעגן אשתך), בשביל מה? מה למדת שם שאינך יכול ללמוד שם? הוא ענה לו – וזה סיפור שחוזר בכמה וריאציות אצל כמה צדיקים וחסידים – למדתי שיש בורא לעולם. הוא מסתכל עליו בתמהון, וקרא למשרתת – לא ברור בסיפור אם

זו אשתו או מישהי אחרת – ושאל אותה אם יש בורא לעולם. היא מסתכלת כאילו נפל על הראש שלו, ואומרת – ודאי שיש בורא לעולם, כמה פעמים ביום מברכים "שהכל נהיה בדברו" וכו'. הוא מסתכל על רבי אורי ואומר לו – גם המשרתת יודעת, אז למה לעזוב את המשפחה שני. הוא ענה לו בקיצור ביידיש – "זי זאגט, איך ווייס", היא אומרת ואני יודע (רק בשביל ציבור הנשים – גם נשים יכולות לדעת; בכל אופן, לפי מה שאמרנו בשבוע שעבר, הכח המיוחד של האשה זה לומר זאת אף שלא יודעת). אם כן, מה הווארט הזה אומר לנו? שתכלית הנסיעה לרבי – כל רבי אמיתי, וכאן זה על הרבי בו אנו עוסקים – להפוך את האמונה לדעת. כל רבי הוא משה רבינו, רועה האמונה, שהופך אמונה לדעת. אמרנו שבשביל "יידעת את הוי" צריך לנסוע לחב"ד, אבל בכל אופן, הוא – צדיק גדול – זכה לדעת שלו מרבי שלמה מקרלין. רואים שאותו רבי שלמה מקרלין מסוגל לתת דעת – לא רק שיש לו דעת (ה"ח וה"ג), אלא גם מסוגל לתת דעת, לרעות ולפרנס את האמונה ולהפוך לדעת. הרב יצחק גינזבורג שליט"א

הרה"ק רבי שמעון מרילס מירוסלב

יום ההילולא - ט"ו בתשרי

רבי שמעון מרילס מירוסלב, ידוע גם כרבי שמעון ירוסלובר, ה'תקי"ט-ט"ו בתשרי ה'תר"י, 1849-1758. רבי שמעון נולד ב'ה'תקי"ט, לרב ישראל לייב (אלבוים) ליקובר מיוזפוף, ולאמו אסתר עטל לבית וייסבלום. בילדותו עבר אביו ליוזפוף והשאיר את רבי שמעון אצל סבו רבי יעקב קופיל מליקווא.

הרב יעקב קופל התפרנס מפונדק ובית מזיגה בבעלותו שהופעלו על ידי אחרים. הוא עצמו היה יושב יומם ולילה בלימוד ושמו נודע באזור כתלמיד חכם ובעל חסד. היה מהמתנגדים לתנועת החסידות. מסופר שהבעל שם טוב ניסה למשוך את הרב יעקב קופל לחסידות אך ללא הצלחה.

שמעון נולד ב'ה'תקי"ט, לרב ישראל לייב (אלבוים) ליקוב,

הוצעו לו עמדות רבניות שונות והוא דחה את כולם, ביניהם הרבנות שהוצעה לו על ידי הקהילה באמסטרדם. רבי יעקב קופל נפטר בט"ו באדר ה'תקכ"ט.

בנו הרב ישראל לייב הלך בעקבותיו והתנגד בחריפות לחסידות.

בנערותו רבי שמעון נמשך אחר בן דודו ורבו המובהק החוזה מלובלין (אמו הייתה אחותו של הרב ישראל לייב) והפך לחסיד. בעקבות כך נתגלע עם אביו לוויכוחים רבים ואף לדיני תורה.

ציווה לו אביו שאם לא יאמר אחריו קדיש בלי 'ויצמח פורקניה' כמנהג החסידים, עדיף שלא יאמר קדיש כלל.

לאחר נישואיו התגורר רבי שמעון אצל חמיו בירוסלב.

רבי שמעון טבע את השם מרילס (ויש הטועים בהגייה: 'מרילוס') - נוטריקון של שם אביו - מרבי ישראל לייבס - במקום שם משפחתו הקודם, אלבוים.

ראשון רבותיו היה רבי אלימלך מליז'נסק. כשרבי יעקב יצחק הורוביץ, ה"חוזה", החל לנהל "עדה", הצטרף אליו רבי שמעון למרות שהיה זה בחיי רבי אלימלך. את ה"חוזה" ראה כל ימיו כרבו המובהק. במקביל, קיבל גם את מרות רבי מנחם מנדל מרימנוב, שהתגורר בסמיכות לירוסלב, וזאת בהוראת ה"חוזה".

אחר פטירת החוזה ורבי מנחם מנדל מרימנוב, בשנת תקע"ה, היה נוסע רבות לרבי נפתלי מרופשיץ, שהיה צעיר ממנו בשנה אחת. אחרי פטירתו בתקפ"ז המשיך לנסוע לשבתות לחתנו רבי אשר ישעיה מרופשיץ, שמילא את מקומו, ואף לבנו רבי מנשה – שהיה צעיר ממנו ב־40 שנה – נסע לאחר פטירת אביו. כמו כן נסע אל רבי צבי הירש משרת, שהיה השמש של רבי מנחם מנדל מרימנוב וממלא מקומו לאחר פטירתו, ואל רבי צבי הירש מזידיטשוב, שהחל להנהיג עדה אחרי פטירת ה"חוזה".

בזקנותו היה מרבה לנסוע אל רבי שלום רוקח מבעלז. מסופר כי כשהגיע פעם לרבי שלום בגיל תשעים אמר לו האחרון כי בגיל כזה צריך לשבת בבית, אך הוא השיב לו "בבית מתעפשים". בבעלז התבצר לו מקום של כבוד, ואצל חסידי בעלז השתמרו דברי תורה וסיפורים רבים ממנו.

היה מקורב לרבים מאדמו"רי דורו ואף שהאריך ימים (91) וכהו עניו, המשיך לנסוע אליהם, צעירים כמבוגרים.

עוד מרבותיו היו: רבי משה לייב מסאסוב, רבי משה מפשעווארסק, רבי מאיר מפרמישלאן, רבי חיים מקוסוב, רבי חיים מצאנז, רבי שלום מקאמינקא, רבי יששכר דב אב"ד סקוהל חמיו של רבי שלום מבעלז. אחרי פטירת הנועם אלימלך מינו תלמידיו את רבי שמעון לאדמו"ר מבלי לשאול את פיו, מחשש שיסרב. יחסים טובים שררו בינו לבין רבני העיר: רבי יהודה הלר-ולרשטיין, רבי נפתלי הירץ חריף, ורבי יעקב יצחק הורביץ בעל "באר יצחק". "דיין הגדול" בעיר היה רבי אריה לייבוש הורביץ אחי רבי אליעזר בעל ה"נועם מגדים".

מעורב היה בענייני הציבור שבעיר, וטיפל אישית בקיומם של המוסדות, כגון מקוה כהלכה ושחיטה כשרה. כשנגשו לבניין בית הכנסת הגדול, ונערכה מגבית מקיפה, נטל רבי שמעון חלק פעיל, למרות שהיה לו קלויז משלו. כמו כן שימש כיושב ראש הועדה המיוחדת בת שבעה חברים מנכבדי העיר, שקמה ביום ט' בשבט תקצ"ד, במטרה לגייס כספים, כדי שגם ילדי העניים יוכלו לשכור ממלאי מקום ולהיפטר מהשירות בצבא אוסטריה.

כותב הפתקאות (הגבאי) אצל רבי שמעון היה ר' מנחם מנדל (מענדיש) טאושטיין.

בין תלמידיו המפורסמים נמנה רבי שלמה זלמן פרנקל מוויליפולי, שהיה תחילה משמשו, ולבסוף הסמיכו להנהגה. ממנו נסתעפו דורות של רבנים ואדמו"רים עד לשואה. כמו כן ידוע שנסעו אליו בני הדודים: רבי יצחק אייזיק אייכנשטיין מזידיטשוב, ורבי יצחק אייזיק יהודה יחיאל ספרין מקומרנה. רבי יוסף באב"ד מטרנופול, בעל "מנחת חינוך", נסע אליו פעמיים.

רבי שמעון הלך לעולמו ביום הראשון של סוכות ה'תר"י. נקבר בבית העלמין בפרבר פלקין המרוחק כשמונה ק"מ מירוסלב. על קברו נבנה אהל רחב ובו נטמנו בנו ממלא מקומו רבי בונם מנדל ואשתו, וחתנו רבי קהת היילפרין ואשתו.

יהודי העיר היו פוקדים את המקום בעיקר בימי הרחמים והסליחות. האהל נהרס בידי פורעים בימי השואה ובמשך תקופה ארוכה לא היה ידוע מקומו בבית העלמין החרב. בכ"ח אדר ה'תש"ע נחנך מחדש האוהל על ידי אגודת אהלי צדיקים.

רבי שמעון נישא לאשתו ביילה, בת לתושב ירוסלב. ידועים עשרה מילדיהם:

- רבי בונם מנחם מנדל מרילס (ה'תק"ע-אלול ה'תרמ"ח), ממשיך שושלת החסידות בירוסלב.
 - רבי יצחק מרילס (ה'תקע"ה-ה'תרנ"ב) מרופשיץ, נישא לשרה בת רבי מנשה רובין האדמו"ר השלישי מרופשיץ, ובהמשך מילא את מקומו. בתו נישאה לרב יעקב מרדכי ליברמן אב"ד טופורוב. היא נפטרה בצעירותה ור' יצחק גידל את שתי יתומותיה כאב. חתנו אימץ את השם מרילס. בני משפחה זו נפוצו בכל אירופה וגם בישראל.
 - רבי נפתלי מרילס (ה'תקפ"ח-ער"ח אייר ה'תר"ן) רבה של ליטוביסק. נולד כאשר היה אביו כבן שבעים ונקרא על שם רבי נפתלי מרופשיץ שנפטר לפני כן. נכדו ר' יוסף מרילס הדפיס את כתבי רבי נפתלי בספר 'אילה שלוחה'. בספר גם חומר רב על ר' שמעון ותולדות צאצאיו בליטוביסק. בנו של ר' נפתלי הרב יעקב קופל מילא את מקומו בליטוביסק.
 - אשתו של רבי אליהו צבי וובר רבה של ברזוב.
 - פריידה אשתו של רבי צבי וורמן, בנו של רבי אברהם דוד ורמן רבה של בוטשאטש, בעל האשל אברהם.
 - אשתו של רבי מרדכי, בנו של רבי פייבוש מבראדשין.
- רבי שמעון עצמו לא העלה את תורתו על הכתב אך ליקוטים מפי שומעיו נדפסו בספר 'תורת שמעון'. מהדורה ראשונה ירוסלב, תרס"ח. יצא במהדורות רבות נוספות. תורגם לאנגלית ויצא במישיגן, 2000.
- לאחר פטירתו מילא את מקומו בנו הגדול רבי בונם מנחם מנדל, לאחריו כיהן רבי שמעון השני בנו של רבי בונם מנדל, נולד אחרי פטירת סבו ונקרא על שמו. חתמו את השושלת שלוש בניו של רבי שמעון השני:
- רבי דוד (חתן רבי מנחם מנדל אייכנשטיין מזידיטשוב), שמילא את מקומו, ואחריו בנו רבי בנימין מנחם שהוכתר לממלא מקום אביו על אף היותו בחור.
- רבי ישראל אריה לייב (חתן רבי חיים יחיאל מדומברובה) - יושב בבית כנסת משלו בירוסלב.
- רבי אליעזר (חתן רבי משה מקארוב ובזיווג שני חתן רבי אשר ישעיה מזלקובה) - אחרי מלחמת העולם הראשונה עבר לברלין וכיהן שם כאדמו"ר מירוסלב. נספה בשואה.
- בשנת תשס"ה הונצח שמו בכולל אברכים שהוקם לזכרו בבני ברק - על ידי נכדו הרב אברהם שמעון מרילוס ראש כולל תורת שמעון.

הרה"ק רבי אפרים פישל מסטריקוב זי"ע

יומא דהלולא - י"ז טבת

מתולדותיו

הרה"ק רבי אפרים פישל אדמו"ר מסטריקוב נולד בשדה לבן שבאוקריינה [לאביו רבי יוסף יהודה אריה לייב]. למד בנעוריו אצל הרה"ק רבי זאב וואלף מזיטומיר אולם נאלץ לעבור לפולין והתחתן עם בתו של תושב בז'זין. בצעירותו הרבה לנסוע לגדולי החסידות ונמנה על תלמידי האדמו"ר המגיד הגדול ממזריטש, האדמו"ר רבי עזריאל מריציוואל וכן האדמו"ר מליזנסק. האדמו"ר רבי זאב וואלף מצ'ארנו

אוסטראה, האדמו"ר רבי שלמה מקשאנוב ועוד. עד מהרה נתגלה כאיש קדוש ובעל מופת ורבים נהרו אליו לסטריקוב, שם קבע את מושבו. נערץ ונקדש על ידי כל גדולי החסידות בפולין ואף אדמו"רי"ם וביניהם האדמו"ר רבי שמחה בונם מפשיסחה ביקרו בבית מדרשו. אלפי חולים ועניים, סובלים נהרו לסטריקוב לבקש את ברכת האדמו"ר וחצרו המה תמיד המון אנשים, מבקשי עזרה. כסף רב ניתן לו על ידי המונים אשר באו אליו שהוא מיהר לפזר לצדקה ובעצמו חיי בעוני ומחסור, בבית צנוע וישן ללא רהיטים כמעט. הוא סירב בתוקף לקבל את הצעות החסידים לעבור לבית יפה ונוח ולחיות ברווחה יחסית. לבושו ומאכלו כמאכל ולבושי עניים. בשבתות ובחגים סעד עם עניים ועוברי דרך מחוסרי כל כשהחסידים המרובים אשר מלאו את בית מדרשו הצטופפו סביב. גדולי החסידות בדורו ראו בו קדוש עליון ובמרוצת הימים כנוהו בשם "הסבא קדישא", אשר לא ידע בטיב הכסף וערכן של מטבעות ומעולם לא יצא את ארבע אמות של תורה וחסידות. רק שעות ספורות מדי יום ביומו הקדיש לקבלת פני ההמונים אשר דפקו על דלתו ביתו, אולם ברוב שעות היום ישב סגור ומסוגר בחדרו החשוך למחצה, כשאיש אינו מרשה לעצמו להטרידו. מעט מאד השמיע מתורתו לחסידים או לבני עירו, דיבר ברמז קל ולרוב אף לא הבינוהו ולא עמדו על סוף דעתו. לעומת זאת הרבה לבחון את דייני ורבני הסביבה בהלכה ובמיוחד השגיח על השוחטים אשר בסביבת סטריקוב כי יתמידו בלימוד הלכות שחיטה וניקור, מרותו היתה מוטלת על כל הרבנים, הדיינים והשוחטים אשר בסביבתו הקרובה וגם הרחוקה. הרבה להתעניין בסידורי הצדקה אשר בקהלות שבסביבתו ובגורלן של אלמנות ויתומים. אמרו עליו כי מימיו לא טעם טעם בשר ורק ליחידי סגולה הושיט ידו לשלום מבלי שתהיה עטופה בטלית וכשביקר אצלו האדמו"ר רבי שמחה בונם מפשיסחה בלווית תלמידו האדמו"ר רבי חנוך העניך מאלכסנדר הוציא האדמו"ר רבי פישל את ידו מטליתו כדי לתת שלום לרבי מפשיסחה, חטף גם הרבי מאלכסנדר או צעיר לימים את היד, הסבא קדישא מסטריקוב סקר אותו במבט חודר מיד הגיש לו את ידו שנית לשלום. בימי בין המצרים היה יוצא את סטריקוב וחזור לביתו רק אחרי תשעה באב, כדי לקיים מעין גלות בימים הללו, כשנקלע פעם בשבוע של תשעה באב ללובלין ביקר בביתו של החוזה שערך לכבודו סעודת מצוה עם בשר ודגים. רבות דיבר החוזה מלובלין בשבחיו ואף הגדירו "כעולה תמימה". כשביקר בקוונץ, בביתו של המגיד באחד מתשעת הימים באב לבש המגיד בגדי שבת כאילו היה זה יום של חג, הושיב את האדמו"ר רבי פישל בראש השולחן ועמל לשמשו כמו ידיו. בערוב ימיו הרבה ללמוד זכות על ישראל וסירב לשמוע על חטאי אנשים, שוב לא האמין כי אדם מסוגל לחטוא במזיד ולא תוך אונס. הוא הגיע לשנות שיבה וזקנה מופלגים ולמרות חולשתו ומחלותיו המשיך עד ליומו האחרון את עבודת הקודש שלו שהדהימה את הכל. מקורביו הרגישו כי יסורים רבים פקדו אותו אבל הוא לא התלונן ולא גילה מעולם לאיש מכאביו, סירב להזדקק לרפואות כל שהן. ביום טו"ב בטבת שנת תקפ"ב נתבקש האדמו"ר רבי פישל לשיבה של מעלה בעיר מגוריו סטריקוב. שושלת אדמו"רי בית זיכלין המשיכו לנהל את חלק מעדתו הגדולה, אחרי שבנו יחידו רבי יעקב מבז'זין סירב לנהל את העדה. הרה"ח ר' יהודה לייב לוי ז"ל, "גזע פאר" (ירושלים תשע"א) ע' תמ"ו

פעם אחת נתהווה שהגאון הקדוש עליון הרבי ר' משה לייב מסאסוב זי"ע. נסע חזרה ממקום הרחצה שמחוץ למדינה שהיה שם בימי הקיץ, אבל עוד לא הספיק לנסוע לביתו על הימים הנוראים והגיע לעיר סטריקוב שני ימים קודם ראש השנה. והוכרח הקדוש להישאר בסטריקוב כל הימים הנוראים. והקול המבשר נשמע במדינה שהעיר ההיא זכתה בגורלה שהנשר הגדול בעל כנפים הזה יפרוש כנפיו עליה ובצלו יחסיון בני העיר סטריקוב כל משך ימים הנוראים וגם לרבות חג הסוכות, כי נטה אהלו ומשכן

קדשו שמה, ומובן שמכל העיירות הסמוכות לשם נהרו אנשים למאות ולאלפים לעיר סטריקוב לחסות בצל הקדוש של איש אלקים זה הרבי מסאסוב, ובתוכם גם זקנינו הקדוש הרבי ר' פישלי כי גם עירו עיר בערוין היא סמוכה לחברתה עיר סטריקוב. ואחר הימים הנוראים כאשר בא זקנינו הסבא קדישא לקחת ברכת הפרידה מהקדוש מסאסוב ז"ע, אמר לו הק' מסאסוב: אתם לא תסעו עוד הביתה רק פה תשבו כי "סטריקובער רבי אתם", וסמך ידיו הקדושים עליו ויברכהו. וזקנינו הסבא קדישא את מאמר הקדוש מסאסוב קיים ולא נסע עוד הביתה לבערוין. ושכר לו דירה שמה ושלח תיכף אחר ב"ב לבוא לדור שם, ומני אז קבע משכן קדשו בסטריקוב. וכמה פעמים היה הסבא קדישא קובל עצמו על הק' מסאסוב ז"ע שהטיל עליו לקבוע ישיבתו בעיר קטנה ופשוטה כזאת. הגה"ח רבי אפרים מאיר גד זיכלינסקי הי"ד, "להב אש" (ירושלים תשס"ח) ע' ס"א

ידענו זה מבחי' אדומ"ו הצדיק האלקי ר' פישלי מסטריקעו זי"ע שמעולם לא הי' יכול להאמין ששום אחד מישראל יחטא ויעבור איזה עבירה וכל מה שהגידו לו הכל היה מכזב כי לא האמין כי אמר שכל איש מישראל לא יחטא וזהו מגודל קדושתו ודביקותו בהש"י האוהב עמו ישראל. הרה"ק רבי שלמה הכהן מרדומסק זי"ע, "תפארת שלמה" (ירושלים תשנ"ב) ח"ב, ע' של"ב

"הצדיק הקדוש הרב המאור הגדול בוצינא קדישא איש אלקים קדוש מה"ו אפרים פישל", כך מתארהו בהספדו עליו הרה"ק רבי משה אליקים בריעה מקוז'ניץ זי"ע בספרו "באר משה" (פרשת ויקרא) בהעידו אודותיו שהיה "צדיק הדור עמודא דעלמא קיימא עליו, אשר בצלו נחיה בגויים", ובין היתר משבחו בתור: "צדיק קדוש ה' כזה, שהיה פרוש ומובדל מן העולם הזה לגמרי, אשר לא טעם לחם בכל ימות השבוע, ומשבת לשבת לא נטל ידיו ללחם לסעודה, וגודל הסגופים של איש צדיק הזה, שהיה מסגף ומצער נפשו כל ימיו, ומקבל על עצמו יסורים של אהבה, אין לשער ולספר ותקצר היריעה מהכיל". הרה"ח ר' שלום חיים פרוש ז"ל, "אור יקרות" (ירושלים תשנ"ח) ח"ב, ע' קכ"ג

מעשה ברבי פישלי מסטריקוב שנכנס אליו עני וקבל נדבה יפה, יצא והחליף כובעו ושוב בא לקבל נדבה. - אבא לחש בנו של הרבי - נוכל האיש, זה עתה קבל כסף, ועתה החליף כובעו כדי לקבל שנית. חייך רבי פישלי - הנח למסכן, עשירים עושים תחבולות להשיג כסף ואף הוא כמוהם כלום להם מותר ולו אסור... והעניק לו הרבי שוב נדבה יפה... הרה"ח ר' יהודה לייב לוין ז"ל, "חסידים מספרים" (ירושלים תשל"ט) ח"א, ע' 97

הרב הצדיק ר' פישלי מסטריקוב ז"ל היה נוהג לקחת בכל לילה קודם השינה מעט יי"ש, היה מברך עליו, טועם קצת, ואומר:

- לחיים, רבנו-של-עולם, מקור וחיי החיים! לילה-טוב לך, רבנו של עולם! ופעם אחת פירש כוונתו, שהוא מכין שתהיה לכל חולי ישראל המוטלים על ערש-דוי רפואה שלמה במהרה, כי על הרוב, לפי דרך הטבע, בלילה המחלה מתגברת יותר ויותר, וצר להם להחולים. ומכין שכתוב "בכל-צרתם לו צר" (ישעיה סג, ט), כביכול, לכן כשיהיה לילה טוב לחולי ישראל, אז בודאי יהיה מזה תענוג ונחת-רוח להשם יתברך. הגה"ח רבי שלמה יוסף זיין ז"ל, "סיפורי חסידים" (ירושלים תשס"א) ע' 462

הרה"ק רבי אפרים פישל מסטריקוב זצוק"ל היה תלמיד החוזה מלובלין. בליל ראשון של סוכות כנשכנס לסוכה היה הגג של הסוכה מכוסה, ורצו לפתוח אך בשום אופן לא יכלו, וכל המאמצים לא עזרו, וכמובן שאסור להשתמש עם כלים לפתוח את המכסה, רק פשוט לפתוח ע"י איש, וראו שכבר מאוחר והזמן

הוא עד חצות ואי אפשר לקיים מצוות סוכה, אז אמר מי שיפתח לי את הגג אני מבטיח לו שיהיה עמי בגן עדן במחיצתי, והי' שם איזה סבל גיבור וכששמע את הכרוז העלה את השרוולים ובגבורתו פתח את הגג.

לאחר החג קרא לו הרה"ק ואמר לו אם תוותר על הגן עדן אני אתן לך אריכות ימים ועשירות גדולה ובנים טובים וכט"ס, רק תוותר על עוה"ב, כי עוה"ב אי אפשר להרויח כ"כ בניקל, צריכים לעבוד הרבה את ה', וענה לו האיש רבי אני לא מוותר, אתם הבטחתם לי ואני רוצה רק עוה"ב במחיצת הרב. אמר לו הרה"ק תדעו שיהי' לכם קשה מאד לקבל זאת, כי אי אפשר לקבל עוה"ב כ"כ בניקל, ואם אתם מוכנים לסבול הרבה מאד על כך, אז תחליטו, וענה האיש אני מוכן לכל ורק שאשב לעוה"ב עם הרבי במחיצתו, והיהודי הבין כבר מה שמוכן בשבילו, ותיכף נחלה מאד ושכב ביסורים גדולים כמה שנים, ונפטר לעולמו וזכה להבטחתו של הצדיק. הרה"ח ר' יאיר שוורצמן ז"ל, "יהי אור" (ירושלים תשנ"ט) ע' רל"ט

החוזה הק' מלובלין זי"ע העיד על הרה"ק רבי פישל מסטריקוב זי"ע: "שאינן בנמצא איש שיהיה תמיד בדיקות השי"ת כמו הסבא קדישא מסטריקוב". דרכו של רבינו היה בשבתות של בין המצרים, שלא שבת בביתו, אלא היה נוסע ללובלין, ולקונויץ, וכן לפרשיסחא, כך שבכל שלשת השבתות הללו היה שובת במקום אחר. כאשר היה שובת אצל היהודי הק' בפרשיסחא זי"ע, היה היהודי מוסר לו את ההנהגה, והוא עצמו ישב לו מן הצד כתלמיד לפניו רבו.

מסופר כי כשהגיע פעם ללובלין בשבוע שחל בו תשעה באב, דאג החוזה למצוא מי שסיים מסכת, בכדי להכין עבורו סעודה עם בשר, אך כיון שרבינו לא אכל אלא בשר עוף, הכינו לפניו קערה עם נתחי עוף שיכיר בהם שאינם בשר בהמה, ואילו הוא בגודל דביקותו לא הבחין במה שלפניו, אלא שאל על הבשר אם הוא באמת בשר עוף, והרבי מלובלין הפליא ביותר את דביקותו המיוחדת עד שלא הרגיש מה שהניחו לפניו. הרה"ח ר' שלום חיים פרוש ז"ל, "אור יקרות" (ירושלים תשנ"ח) ח"ב, ע' קכ"ו

בעת שהיתה החתונה הגדולה באוסטילא, אשר נאספו שם הרועים רועי ישראל כמעט כל הצדיקים הק' בדור ההוא, היה גם הסבא קדישא הרבי ר' פישל מסטריקוב זי"ע מן הקרואים לבוא שמה על החתונה, וכבר היה מוכן לנסוע. וכשבא יום המוגבל להנסיעה התחיל לעשות הכנות לזה והלך לטבול עצמו במקוה, אך כאשר שב מהמקוה אמר לאנשיו כי מתחרט ואינו נוסע, ובקשו ממנו להגיד להם הטעם שנשתנה הדבר אצלו אשר כבר היה מוכן לזה, והשיב להם כי נאמר לו במקוה שהעיר סטריקוב עומדת בסכנה גדולה, לכן איך יסע מכאן ויניחם בסכנה. ואז ערך הסבא קדישא מכתב לכבוד קדושת המחנותים ונתן המכתב ביד אחד העומדים לפניו. ה"ה הרה"ג הצדיק ר' משה אקאנאווסקי זצ"ל [חתן הרה"ק ר' חיים אורבאך אבד"ק לונטשיץ] שהיה מנכבדי חסידי סטריקוב [והיה אחר כך גם כן מיקירי חסידי רבינו הק' מזיכלין זי"ע] שאותו שלח לאוסטילא. ותוכן המכתב היה ברכת מזל טוב לזוג ולמחותנים ולכל הנאספים. ובסוף המכתב תירץ את עצמו על שלא היה ביכולתו לבוא בעצמו על החתונה מטעם הנ"ל שרואה שעירו סטריקוב עומדת בסכנה גדולה. וגם כתב פריסת שלום לכבוד ראש המחנותים הגה"ק אור עולם אבד"ק אפטא בעל סה"ק אוהב ישראל, ובירך אותו בברכה מיוחדת שהשי"ת ישמור אותו מכל מכשול, הרה"צ ר' משה ז"ל הנ"ל לקח את המכתב ונסע לאוסטילא.

והנה כידוע שאז באוסטילא חוץ מהצדיקים שבדור נאספו שמה כמה אלפים ורבבות מישראל, עד שגם בתוך העיר לא היתה היכולת לבוא שם מחמת דוחק אנשים הרבים. וכבוא הרה"צ הר"מ הנ"ל דחק את עצמו כמה שעות במסירות נפש ממש עד שהגיע בתוך העיר סמוך לבית אשר שם ישבו הצדיקים ומלכם

בראשם הוא הקדוש בעל ה"אוהב ישראל". ואז החל לצעוק בכל כוחו שהוא שלוחו של הסבא קדישא מסטריקוב ויש לו מכתב מאתו למסור ליד קדשו של האוהב ישראל [כי כן פקד עליו הס"ק זי"ע שימסור ממש לידי קדשו של האוהב ישראל זי"ע], ומשום כבודו של הסבא קדישא הניחו אותו להיכנס להבית לגשת אל הקודש בעל ה"אוהב ישראל" ושאר הצדיקים, ומסר המכתב ממש לידי קדשו, והאוהב ישראל קרא המכתב בקול מילה במילה, וכשהגיע למה שכתב הס"ק שאין יכול לנסוע מביתו מטעם שעיר סטריקוב עומדת בסכנה גדולה, התחיל האוהב ישראל לשחוק בשחוק של שמחה, ואמר בלשון תמיה "ראו נא, עד כמה תוכל הסכנה להיות כל כך גדולה, הלא כמה גדולה כל העיר סטריקוב", וכל הצדיקים בשמעם המילי בדביחותא אשר יצא מפי קדשו, שחקו כולם. ואחר כך קרא הלאה עד שהגיע לפריסת שלום שכתב הסבא קדישא אליו שמברכו שהשי"ת ישמרוהו מכל מכשול, ואז נתלהב האוהב ישראל בהתלהבות דקדושה ואמר: "שמעו נא וראו את גודל כוחו של האי סבא קדישא מסטריקוב, הוא רואה שמה כל מה שנעשה פה", והמעשה כך היה דכאשר בא הקדוש בעל אוהב ישראל לחדר אשר ישבו שמה כל הצדיקים, הלך הוא הקדוש בעצמו להדליק מנורה של שמן לכבודם, ובתוך כך נפלה חתיכת פתילה דולקת על ידו הקדושה ונכוותה, ועל זה כתב לו הסבא קדישא שהשי"ת ישמרוהו מכל מכשול. ומה שראה הסבא קדישא שהעיר סטריקוב עומדת בסכנה כך הוה, שאחר איזה ימים נתהוותה שריפה גדולה בעיר סטריקוב ונשרפו ר"ל כמעט כל בתי העיר, ד' ישמרנו ויצילנו מכל רע אמן. הגה"ח רבי אפרים מאיר גד זיכלינסקי הי"ד, "להב אש" (ירושלים תשס"ח) ע' ס"ב

מסופר, שפעם בא איש עני ואביון לפני הרה"ק רבי פישל מסטריקוב זי"ע [מגדולי תלמידי הרה"ק רבי אלימלך מליזענסק זי"ע] והתאונן על מצבו הרע, ונכמרו רחמי הרבי על החסיד וצוה לו לקנות כרטיס הגרלה, ובירכו שיתעשר מזה עושר רב, הלך הלה ובשמחה רבה רכש לעצמו כרטיס הגרלה אך למרבה הפתעתו לא זכה בכלום, משנודע על כך להרה"ק מסטריקוב התפלא גם הוא ואמר: "אם דברי אינם מתקבלים בשמים, נמצא איפוא שאיני רבי!", ומיד הורה לסגור את דלתו ולא להכניס אליו חסידים מכאן והלאה. משנודע הדבר להרה"ק רבי שמחה בונם מפרשיסחא זי"ע, שהיה מפורסם כחכם ופיקח גדול, והבין שהעולם צריכים לרבי כמו רבי פישל, ארז את חפציו ויצא לדרך כדי לפגוש את הרה"ק מסטריקוב ולפייסו, משהגיע לסטריקוב ופגש בו, פתח ושאל: "הנה בתפילה אומרים (קודם תפילת שחרית) 'ומי בכל מעשה ידיך וכו' אשר יאמר לך מה תעשה ומה תפעל" הרי שאין שום בריה שיכולה לומר להקב"ה מה לעשות, והנה בגמרא (מו"ק טז:) אמרו על הכתוב (שמואל ב' כג, ג) "אמר אלקי ישראל לי דבר צור ישראל מושל באדם יראת אלקים - מי מושל בי צדיק שאני גוזר גזירה ומבטלה", וזה לכאורה סותר להאמור שאין מי שיאמר להקב"ה מה לעשות, הוא מותיב לה והוא מפרק לה, שבודאי יש כח ביד צדיק לגזור גזירה והקב"ה מקיימה, אך אין הצדיק יכול לומר איך יקיימה השי"ת, ובזאת סיים הרה"ק מפרשיסחא: "אם הרבי יגזור על אדם שיתעשר בודאי יסובב השי"ת כל הסיבות שהלה ירויח הון עתק, אך עכשיו שאמרתם להקב"ה באיזו דרך יתעשר - לא נתקבלה הבקשה", הוטבו הדברים בעיניו ונתפייס, ופתח את דלתו כמקודם (ועיין נוסח דומה ב"שיח שרפי קודש" עניני תפילה). הגה"ח רבי אליעזר דוד פרידמן שליט"א, "הגש"פ מפי ספרים וסופרים" (ב"ב תשס"ט) ע' שס"ט

סיפר לי הנגיד החסיד מו"ה אהרן דרייהארן ע"ה מעיר לאדז, שזקיניו אבי אמו היה דר בסטריקוב, והיה מתפלל בבית מדרשו של הסבא קדישא [הרה"ק רבי פישל מסטריקוב] זי"ע. פעם אחת בימי החול כשהיה עומד ומתפלל בבית מדרשו שם, בא אליו הסבא קדישא במרוצה, ואמר לו, רוץ נא מהר בחיפזון

לסיסארקי [זה הוא כפר סמוך לסטריקוב כשני פרסאות] כי שומע אנכי שצועק שמה מישוהו בקול. ומתחלה לא הבין כלל בחושבו איך יכול להיות הדבר לשמוע קול צעקה ממרחק שני פרסאות, אך הסבא קדישא הפציר בו מאד, ויקם וילך במהירות לכפר הנ"ל, ויהי כבואו שמה באה לנגדו בתו ילדה בת י"ב שנים [היא היתה אח"כ אמו של ר' אהרן הנ"ל], וספרה לו כי ת"ל ניצלתי ממות לחיים, כי זה כמו ב' שעות שהיתה עומדת בהריחיים דשם קרוב אצל האופנים כל כך, עד שבגדיה נסתבכו באופן הסובב ומגלגל, והאופן לקח אותה והגביה למעלה, והתחילה לצעוק בקול גדול עד שבאו אנשים ובקושי גדול הצילו אותה בלי שום נזק כלל חלילה, ואז ראה והתבונן בדברי הסבא קדישא זי"ע שהזהירו בתוקף גדול לומר לו ריץ תיכף שמה, הוא מחמת שהרגיש ברוח קדשו מה שנעשה עם בתו בכפר שמה, הזהירו לרוץ לקראתה להשיב את נפשה בראיית פני אביה. הגה"ח רבי אפרים מאיר גד זיכלינסקי הי"ד, "להב אש" (ירושלים תשס"ח) ע' ס"ה

...ועוד זאת היתה יתירה קדושתו וטהרתו [של הגה"ק בעל "אבני נזר" מסוכטשוב זי"ע] על כל ישראל במה שראינו אצלו פלא, שאף שלא הי' כהן, אלא ישראל הי' נזהר ומקפיד מאד שלא לכונס לאהל המת ואפי' אצל צדיקים ושום א' לא ידע סוד טעמו ונימוקו, וכעת שזכינו לספר הקדוש שם משמואל לבנו הגה"ק אדמו"ר אמצעי זצ"ל, ראיתי שם בפ' אמור משנת תרע"ב שכתב בזה וז"ל: ולפי האמור יש ליתן טעם חדש שכהנים מזהרין על טומאת מת שהטומאה זו היפוך מהותם ומקלקלת מעלתם (ע"ש) ובהטמאם למת מושכין עליהם טומאה זו ואולי עי"ז שוב יהי' ביכולת כחות החיצונים לשלוט בהם בבוא יום פקודתם בעוד נשמתם תהי' בקרבם, ובזה יובן טעם אנשים רמי המעלה ישראלים שמקפידין שלא לכונס באוהל המת שתמיד הי' בעיני לפלא כאשר ראיתי את כ"ק אבי אדמו"ר זצלה"ה מקפיד עי"ז ולפי האמור הדבר מובן עכל"ק ועיי"ש באריכות...

אך לפרקים הי' משנה הנהגתו הק' אצל קדושי עליונים המצויינים מהשרידים אשר הי' עליהם קורא, וכנודע שהי' משתוקק להיות באוהל הקדוש של המגיד הגדול ממעזריטש צוק"ל והי' שם, וכשהי' פ"א בעיר סטריקאוו על לוויית הרה"ק ר' זאב וואלף זצ"ל, אחר הלוי החליף מלבושיו והלך אל האוהל של הרה"ק סבא קדישא האלקי רבי ר' פישעלע זצ"ל מסטריקאוו שנקבר שם, וסגר עצמו ביחידות בתוך האוהל וכשיצא ממנו הי' פניו מצהילות ובווערות כלפידים, והי' נשמע מפיו הקדוש שאמר האדמה אדמת קודש הוא... הגה"ח רבי צבי יהודה מאמלאק הי"ד, "אביר הרועים" (פיעטקוב תרצ"ה) ח"א, ע' ע"ח

אצילות

שמעתי בשם הרה"ק הצדיק מו"ה פישל זצ"ל מסטריקוב כי אצילות הוא לשון אצלו כי שם עומד אצל המלך [דברי אלימלך, פ' בראשית עמ' 6, ד"ה בסדר פרשה]. הגה"ח רבי אפרים מאיר גד זיכלינסקי הי"ד, "להב אש" (ירושלים תשס"ח) ע' ס"ט

אומרים מעט - ועושין הרבה

[בשם הרה"ק רבי פישל מסטריקוב זי"ע]: צדיקים אומרים מעט ועושין הרבה (אבות דרבי נתן פרק י"ג), בשמים עושים מזה הרבה. הגה"ח רבי אפרים מאיר גד זיכלינסקי הי"ד, "להב אש" (ירושלים תשס"ח) ע' ס"ט

הרה"ק רבי אברהם משה מפשעווארסק זי"ע

יומא דהלולא - ט' חשון

מתולדותיו

הרה"ק רבי אברהם משה ב"ר צבי הירש מפשעווארסק. תלמיד הרה"ק הרבי ר' אלימלך מליזענסק. וכותב בהסכמתו על הסה"ק נועם אלימלך: מיום אשר נתן לי אלקים לב לדעת ועינים לראות חסידתו ופרישתו של אדם"ו לא זוהי מכותלי בית מדרשו, ותמיד הייתי מסתופף בצלו צל החכמה והיראה וכו', ומיום שנלקח ממנו ארון אלהים מאנה הנחם נפשי כי חשכו הרואות בארובות. נסתלק ט' מר-חשון תקנ"ד, ומנו"כ בפשעווארסק. "י"ג אורות" (ברוקלין תשנ"ד) ח"א, ע' י"ז

הרה"ק רבי אברהם משה מפשעווארסק זי"ע, מכוונה בשם רבי משה הראשון מפשעווארסק. הוא חי בימי הרה"ק הרבי רבי אלימלך מליזענסק זי"ע, וגם היה מחותנו של הרבי רבי אלימלך, כי רבי מענדל בער בן הר"ר אלעזר מליזענסק בן הר"ר אלימלך היה חתנו של רבי אברהם משה. ורבי משה השני מפשעווארסק זי"ע, בעמח"ס אור פני משה, היה תלמידו של הר"ר אלימלך, ושניהם הן רבי משה הראשון והן רבי משה השני היו סופרי סת"ם.

בעת אשר הרבי רבי אלימלך הלך בגולה ממקום למקום, הגיע פעם אחת באישון לילה לעיר פשעווארסק בימי רבי משה הראשון הנ"ל, וכאשר חיפש מקום ללון, ראה כי בביתו של רבי משה דולק האור, דפק בדלת ושאל אם יש כאן מקום ללון, רבי משה לא הכיר בתוך האפילה מי הוא העני הזה המחזיר על הפתחים, הכניסו לביתו בסבר פנים יפות ונתן לו את מטתו לשכב, כיון שהוא כבר קם אז בחצות הלילה לעסוק בתורה ותפלה כמנהגו.

הר"ר אלימלך עלה על יצועו של רבי משה, ורבי משה עסק בסדר תורתו ועבודתו כמו בכל לילה, וכאשר פתח רבי משה באמירת מזמורי תהלים קפץ הרבי רבי אלימלך מן המטה ואמר עמו ביחד מזמורי תהלים, אמר לו רבי משה למה תתבטלו משינתכם, הלא אתם עייפים מטלטול הדרך, חזר הר"ר אלימלך לשכב במטה, אבל אחר כמה רגעים קפץ שוב משם, אמר לו רבי משה הלא אמרתי לכם שלא תתבטלו משינתכם בגללי, אמר הר"ר אלימלך: "היאך אוכל לנוח במטה, כאשר דוד המלך ע"ה עומד כאן בעת שאתם עוסקים במזמורי תהלים שלו", אמר רבי משה, מי הוא זה שזוכה לראות את דוד המלך הבא לכאן, אין זה כי אם הר"ר אלימלך מליזענסק, ואז הכירו כבר גם על פניו, ושמח מאוד לקראתו והשתעשע עמו יחד באהבים. כ"ק מרן אדמו"ר מטאהש זצוק"ל, "עבודת עבודה" (קאנאדא תשס"ט) ח"ב, ע' י"ט

שמעתי מכ"ק אדמו"ר ר' יענקילי זצוק"ל מפשעווארסק זצוק"ל מוצש"ק ט' חשון, אמר שהיום ה"יאריציט" של הרה"ק ר' משה ז"ל מפשעווארסק (הראשון), הוא נתן הסכמה על ספה"ק נועם אלימלך, ונפטר בתקנ"ד, והי' נקרא ר"מ פשווארסקיר הגדול. והרה"ק ה"דברי יחזקאל" ז"ל משינאווא לא אמר "דער גרויסער" רק "דער ערשטער". והרה"ק הצבי לצדיק מבלאזוב ז"ל סיפר, דהי' נקרא "דער גרויסער" משום שהרה"ק ר' משה מפשעווארסק ז"ל השני (ה"אור פני משה") הי' קצר קומה, ולכן נקרא הראשון "דער גרויסער". והמשיך כ"ק מרן אדמו"ר מפשעווארסק זצוק"ל לספר, שהי' על ציון הרה"ק ה"אור פני משה" ז"ל, וראה אז שהשטח של הקרקע קטן מאוד, כמו למשל של ילד וכו'.

עוד שמעתי מכ"ק מרן אדמו"ר מפשעווארסק זצוק"ל שחותנו הרה"ק ר' איציק'ל ז"ל מפשעווארסק סיפר בשם הרה"ק מהרי"ד מבעלזא ז"ל דשניהם לכתחילה היו סופרים, והחברייא הקדושה הסכימו ביניהם שהא' יהי' רב, והשני יהי' סופר. מרשימות הרה"ח ר' יהושע זאב לערנער שליט"א, "ניצוצי אורות", שמות תשס"ד, עמ' ד'

שמעתי מהה"צ מוה"ר ישעיה (שליט"א) [זצ"ל] מקרסטיער, אשר סיפר במסיבת מלוה דמלכא, כי הסופר מהר"ם הנ"ל [ה"אור פני משה" זי"ע] נקרא דער קליינער רבי ר' משה (הקטן) - כי היה נמוך - והיה שם עוד אחד אשר נקרא דער גרויסער רבי ר' משה - הגדול - (כי היה גבוה, גם גדול הבנים במשפחתו ונתפרסם אחר כך לרבי). ר' משה הגדול הי' דר בפסעסאי (משק כפרי) תחת אדון אחד, ובכל העת ההיא תמיד היתה מלשינות על היהודים אשר דרו שם בכפר, והאדון הכה אותם תמיד בשוטים - כאשר היה המנהג מאז, על כל דבר פשע לייסר בשוטים. היהודים דשם תלו בוקי סרוקי על ר' משה הגדול הלז, כי שום איש לא ידע דרכו בקודש, והיה נדמה ח"ו כאחד הפוחזים והריקים.

פעם חלה מאוד הה"ק ר' משה הגדול, ובמשך זמן חליו לא היתה שום מלשינות על היהודים, והיה להם רגלים לדבר, כי כל המלשינות והמסירות באות ח"ו מאתו. יען כי עתה בימי חליו לא היתה שום מלשינות אצל האדון. הלכו מהתושבים אל ר' משה הקטן וביקשוהו, שיתאמץ לעשות מאומה, כי ילך ח"ו לעולמו - וכמאמר הש"ס (שבת ל"ב) נפל תורא חדד לסכינא. אמר הה"ק מוה"ר משה, כי ילך לבקרו ולתהות על קנקנו, וכן עשה. בשובו אמר הה"ק מהר"ם, שלא יוכל דבר דבר, כי לפעמים נדמה לו שהוא אדם גדול בענקים, ולפעמים נדמה לו כי הוא איש פשוט ח"ו, כאשר שב רבי משה הגדול לאיתנו והיה בריא אולם, אזי המלשינות גם כן חזרה כבראשונה, והתרעמו אנשי המקום על הה"ק מהר"ם, כי מדוע לא עשה רצונם לטובת כלל ישראל, אך הוא אמר להם, כי לפעמים נדמה לו שהוא אדם גדול, לפיכך שב ואל תעשה עדיף, "אולם יען שהבטיח לי כי כאשר ישוב לאיתנו יסע אל הה"ק הנועם אלימלך זצ"ל, בזה תמכתי יתדותי כי שם יתוקן הכל". ביקשו אנשי העיר את הה"ק מהר"ם הקטן, שיעוררו לקיים דיבורו את אשר הבטיח לו ליסע אל הה"ק הנועם אלימלך. הוא אמנם הלך אליו וביקשו על ככה, ושמע לדבריו ונסע לליזנסק.

והאיש משה הגדול היה הרגלו, כי בעת שנסע לאיזו דרך, לקח עמו אנשים שומרים מסריסי האדון - כן דימו בנפשם המון העם שהוא עושה זאת, יען וביען כי זה האיש משה ירא לנפשו ליסע בעצמו פן יפגעהו על הדרך, באשר כי נתקיים בו והביטו אחרי משה, כי חשדוהו שהוא מסור ימסור אותם אצל האדון הפריץ, אשר על כן, בנסעו לליזנסק לקח את עמו שומריו, אחוזת מריעיו, ד' אנשים גבורים.

כבואו אל הה"ק בעל נועם אלימלך זל"ה, בליל שבת קודש בעת עריכת השלחן, לקחו ד' אנשיו משמשיו ספסל, והעמידוהו והושיבוהו למעלה ליד מקום הה"ק הנועם אלימלך, וישב שם מבלי שום רשיון. כבוא עת הקידוש, ויהי ערב ויהי בוקר, וד' משמשיו סידרו לו י"ב חלות אשר הביאו מביתם. אמר לו הה"ק הנועם אלימלך: "שאפט אף אייערע גבאים, אייערע שומרים, איהר האט יא ב"ה אנדרע שומרים מיט אייך!" (סלקו את הגבאים שלכם, השומרים שלכם, הרי יש לכם ב"ה שומרים אחרים אתכם). ואמר הה"ק הנועם אלימלך לתלמידו מוה"ר משה הסופר הקטן: "צי וואס האט איהר מיר געברענגט אזא א גראיסען האיקען מענטש? מיר שעמען זיך פאר איהם אפילו אין פנים אריין צו קוקען" (וכי בשביל מה הבאתם לי איש גדול-גבוה כזה? אנו מתביישים אפילו להסתכל בפניו). מאז נתוודע כי קדוש ד' הוא,

והה"ק הנועם אלימלך קרא לו דער האיכער, דער גראיסער רבי ר' משה (ר' משה הגבוה והגדול). הרה"ח רבי דב בער עהרמאן ז"ל, "דברים ערבים" (ירושלים תשע"א) ח"א, ע' קל"ה

הרה"ק רבי משה מפשעוורסק זצ"ל היה תלמיד המגיד ממעזריטש זצ"ל, וחברו של הרבי ר' אלימלך מליזענסק זצ"ל בעל "נועם אלימלך", ורבו של החוזה מלובלין זצ"ל (וכדי שלא להחליפו בהרה"ק רבי משה מפשעוורסק בעל "אור פני משה" זצ"ל, קראו אותו "רבי משה הגדול"). הוא חי חיי התבודדות וסיגופים. בקיץ התענה בין נמלים ועשבים-שורפים (ברענע-סטעל) ובחורף בגלגול שלג. פעם אחת בהתגלגלו בשלג כמעט שקפא מקרח לולא חש הרה"ק רבי שמעון מירוסלב זצ"ל לחפשו, ונשאו על כתפו אל ביתו וחממו ושבה נפשו. הרב יקותיאל אריה קמהלר ז"ל, "משרתי אש ליהט" (ב"ב תש"ס) ח"א, ע' פ"ט

הה"ק הרבי ר' הירש מרימאנאו זי"ע היה מספר איך הגיע למדרגות שלו: עיר מולדתי היה בדאמבראווע אצל טארנא, וכשהייתי עדיין נער קטן נסעה אמי אתי לטארנא והתיישבה שם. אני הייתי שם אצל שניידער, והיו שם חברות גדולות שהיו נוסעים ללובלין.

פעם אחת ראיתי איש אחד הולך למקוה, ושני אנשים חשובים גדולים מטארנא הולכים בצידו, שאלתי מי זה האיש שהולך באמצע, אמרו לי שזהו הרה"ק רבי משה [הראשון] מפשעווארסק ז"ל שבא לטארנא. הלכתי אחריהם למקוה ורציתי ג"כ לירד למקוה ולא הניחו אותי, רק כאשר יצא הרב מן המקוה, פשטתי במהירות את המלבושים שלי וקפצתי לתוך המקוה, וכשיצאתי משם הרגשתי בעצמי שנעשיתי לאיש אחר. הלכתי בחזרה להחייט לעבוד, אך לא היה לי המוח עוד לזה. בערש"ק חקרתי באיזה מקום יתפלל הה"ק ר' משה ז"ל, הלכתי שם ושמעתי התפילות וגם הייתי אצל כל השולחנות, ונהפכתי ממש לאיש אחר, ולא יכולתי להיות עוד אצל החייט, אבל כיון שכבר השכרתי עצמי להיות שם על זמן מה, הוכרחתי להשלים שם עבודתי. כשעבר הזמן, שמעתי שחסידי נוסעים לרימאנאו, הלכתי גם אני עמהם ונעשיתי משרת ברימאנאו, ומשם זכיתי לכל זה. מכתי"ק הרה"ק רבי סיני מז'מיגראד זצוק"ל, "חמדה גנוזה" (ברוקלין תשס"ב) ח"ב, ע' ק"ט

פעם נתעלף רבינו (הרה"ק הרבי ר' אלימלך מליזענסק זי"ע) וכל הפעולות שעשו להעירו לא פעלו מאומה. קמו חסידים ונסעו להרה"ק רבי אברהם משה מפשעווארסק (הראשון) לשאול לו כדת מה לעשות. ויעץ להם שבן אדם מגושם יגע בו. כששבו מנסיעתם שנתארכה שעות אחדות, עשו לו כעצת הרה"ק רבי אברהם משה ומיד נתעורר רבינו מהתעלפותו. אחר כך התבטא הרה"ק רבי אברהם משה, שאפילו אם היה כבר אחרי פטירתו, היה קם וניער באופן זה. [שמעתי מפי מו"ח זצ"ל] כ"ק מרן אדמו"ר מפשעווארסק זצוק"ל, "י"ג אורות" (ברוקלין תש"ס) ח"ב, ע' ל"ח

הרב הצדיק מו"ה אברהם משה מפשעווארסק זצ"ל בתחלתו הסתיר מעשיו ועבודתו, ונראה לכל העולם כאיש פשוט, והלך נע ונד לסבול גלות עם השכינה. נזדמן לו פעם אחת, שבא לבית אחד שישב שם איש הגון ומכניס אורח גדול, וכאשר נכנס אל פתח ביתו שמח לקראתו, וקבלו בסבר פנים יפות, ונתן לפניו לאכול ולשתות. והנה בתוך אכילתו, הבין הרב שהבעל הבית ואשתו יושבים בדאגה וביגון, ומדברים זה עם זה מאיזה ענין בהסתר, לבל ישמע האורח מדאגתם. וכאשר הבין הדברים, התחיל הרב האורח לבקש מהם, לספר לפניו דאגתם, אולי יוכל ליעצם על הדבר. וענו ואמרו: דאגתנו הוא, על מה שעזב אותנו האומן משריפת הי"ש, וגרם אותנו היזק רב בזה, ושאלו את הרב - אפשר אתם יכולים והרגלתם באומנות הלזו? ויען ויאמר הרב: בוודאי! ידעתי ואומן בקי אני בעסק הלז! וכאשר שמעו דבריו, התאזרו

בעוז וחדוה, על דבר שהזמין להם השי"ת בעל מלאכה ואומן לביתם, בלי שום חיפוש אחר חיפוש. ותיכף ומיד הוליכו אותו לבית העושין שם היי"ש, והראו לו כל בית נכותם, ותיכף הזהיר בעל הבית את הערלים המזומנים לשם, להיות לעזר ולסעד לאיש הלז, ככל היוצא מפיו יעשו. ויהי למחרתו באו הערלים לשאול את פיו, איך להתנהג בדבר עשיית היי"ש, ואמר להם: לעת עתה כאשר הורגלתם ועשיתם עד הנה, כן תעשו גם עתה! וכל אשר לא יוטב בעיני, אתקן על נכון כאשר עם לבבי. וכן עשו, ויברך ה' את בית הבעל הבית, וימצא מאה שערים בהיי"ש, בגלל יושב האומן הרב הצדיק הנסתר. וימצא חן בעיני שר בית היי"ש, ויעזוב בידו כל ענין בית היי"ש, ולא ידע אתו מאומה מה נעשה שם.

גם הרב הנסתר קבע עיקר דירתו שם, וכל חפיציו הניח רק בבית עשיית היי"ש, רק טלית ותפילין שלו עזב בבית הבעל הבית, וכל בוקר הלך עבורו ליקח אותו בידו, ולהתפלל בבית היי"ש, ואחר כך נשא אותו עוד לבית הבעל הבית. והיה דבר לפלא בעיני כל רואיו, ובפרט בעיני הבעל הבית, כי כל חפיציו מונחים אצלו, והטלית ותפילין נושא אותו בכל יום לבית בעל הבית, ולילך עבורו בכל יום הליכה בכדי. ובעבור זה נחשב בעיניהם לשוטה וע"ה, רק שהחזיקו אותו לתם וישר. גם דרכו היה בכל מוצאי שבת קודש, לאכול סעודת מלוה מלכה, ובעבור זאת היה מוכרח לבוא לבית בעל הבית בכל מוצאי שבת קודש. ויהי היום כאשר בא במוצאי שבת קודש לביתו, לאכול שם סעודת מלוה מלכה כדרכו, ובעל הבית היה טרוד בפעולתו, הוא עשיית חשבונות עם ערלים המקיפים יי"ש, ובעבור טרדתו לא היה יכול להפסיק החשבון, ולאכול סעודת מלוה מלכה עם האומן הרב הנסתר. ויהי כאשר המתין הרב האומן הנסתר על סעודת מלוה מלכה, ויחל עד בוש, וירא כי בעל הבית טרוד בחשבונות מאוד. הלך לו למקומו לבית שריפת היי"ש. ויהי כאשר כלתה ונגמר החשבון עם ערלים הנ"ל, רצה הבעל הבית לישב לאכול סעודת מלוה מלכה, ויפן כה וכה וירא כי אין האיש האומן בביתו, ושאל לאנשי ביתו עבורו, ויאמרו אליו: הנה בא כבר האומן פה, ויתמהמה זמן כביר, וירא כי אתם טרודים מאוד, פנה והלך לו! אז אמר הבעל הבית בלבו, כמדומה כי איש פשוט הוא, ואפשר רוצה לאכול למלאות נפשו כי ירעב, ואפשר הוא מכווין לשם מצוה גם כן, בשמעו מאביו שמצוה לאכול סעודת מלוה מלכה, על כן משני הטעמים אלך ואקרא אותו. וכן עשה, והלך לבית שריפת היי"ש, שהיתה חוץ לכפר רחוק מאוד. ויהי כי בא סמוך לבית הנ"ל, ראה כי אור זורח ומבהיק דרך החלונות, חשב בדעתו, בוודאי כי יגנובו הערלים מן היי"ש, כי ידע שבילילה אינם עוסקים במלאכתם, על כן עמד אחרי הכותל, לראות מה נעשה שם, כי הלא דבר הוא. ויהי כאשר הציץ בחורי ובסדקי הכתלים, ראה שהאומן הנ"ל יושב עם עוד איש אחד, זקן יפה בהדרת פנים, ותארו כתואר פני המלך, ושער ראשו כעמר נקי, ושלחן קטן לפניו, ועליו מונח לחם חמודות חם, ויפה עד מאוד, ומפה יפיפיה עד מאוד פרוסה על השלחן, ועליו דגים ובשר. וכל מעדני מלכים. אז הבין הבעל הבית שלא דבר פשוט הוא, ונשאר עומד נבהל ומרעיד. והנה קול לו קול אליו מגיע מדבריהם, והטה אוזן ושמע, כאשר שואל הבעל מלאכה הנ"ל להזקן בזה"ל: הנה איתא במדרש ז"ל, מצאתי דוד עבדי בשמן קדשי משכתי היכן מצאתי בסדום ע"כ. והמדרש סתום וחתום! ענהו הזקן הנ"ל: כך תנינן במתיבתא דרקיע, בסד"ם הוא נוטריקון ב'סעודתא ד'דוד מ'לכא, פ' בסעודה זו שהתקין, מצאתי אותו מהימן לפני! וכאשר שמע זאת הבעל הבית, ברח מן הכותל, וינס לביתו בפחי נפש, ולא היה יכול לישן כל הלילה, ועמד על המשמר ומצפה לאור הבוקר. ויהי בבוקר, ובא האומן הנ"ל לביתו, ליקח הטלית ותפילין כדרכו בכל יום. וכאשר נכנס על פתח הבית, וראה אותו הבעל הבית, עמד מפניו מלא קומתו, ואמר לו: רבי ומורי, אין אני רוצה לפגום בכבוד תורתכם, שתהיה אצלי אומן ובעל מלאכה, ואין אני כדאי אפילו לשמש לפניכם, ובפרט לשמש אותי באומנות כזו! ענהו הרב הנסתר: מה לכם לדבר כדברים האלה?

לצחק בי? אמר לו הבעל הבית: שוב אין אתם יכולים להסתיר את עצמכם ממני! כי ראיתי אתמול בלילה בכבודכם הרמה, ובישיבת זקן אצלכם, ואני יודע בבירור, כי צדיק גמור הוא אדמו"ר, רק זאת אני מבקש ממעלתכם הרמה, שתגידו לי אמתית הדבר, מי הוא הזקן הלו שהיה אצלכם אמש הלילה? ענהו: הוא אליהו! ובא לבשרני שנגזר למעלה, כי אלך לביתי להיות מגיד בעיר פשעווארסק! ושאלתי אותו: איך אפשר להיות כך? כי כבר יודעים ומכירים אותי, כי האיש משה מפורסם לע"ה, ואיך יקבלו אותו עליהם לרב ומגיד? ויען ויאמר לי: כשתבוא לעיר הנ"ל, כל הנערים ותינוקות שבעיר, ירוצו ויאמרו זה לזה, הנה הרב המגיד בא! ויכנסו הדברים בלב כל אנשי העיר, ובכל אנשים החשובים שבעיר, ואז יתמנו אתך לרב ופטרון, ועתה תשארו בשלום בביתכם, ויברך אותם וילך לו. וכן היה כאשר בא לפשעווארסק צעקו כל הנערים: הרב הולך! ונכנסו הדברים בלב כל אנשי העיר, והתמנו אותו עליהם למגיד. הגה"ח רבי מנחם מנדל בודק מלבוב זצ"ל, "אמת ויציב" (ברוקלין תשנ"ו) ח"ב, ע' ק"צ

רבי שמואל שינאווער זי"ע תלמידו המובהק ו"מזכירו" של הרבי רבי בונם (מפרשיסחא) זי"ע, מביא בספרו "רמתים צופים" שני סיפורים מענינים שסיפר הרבי ר"ב מהצדיק הגדול רבי משה מפשעווארסק זי"ע, תלמיד המגיד הגדול הרה"ק רבי דוב בער זי"ע ממעזריטש, ששמו היה נודע לכל העולם לבעל רוח הקודש בגלוי. וכל העולם, אפילו אותן שלא היו חסידים, היו יראים ממנו מגודל צדקתו. והרה"ק הרבי רבי אלימלך מליזענסק זי"ע, נסע אליו. וכך סיפר הרבי רבי בונם: "פעם אחת, היה הרבי ר' משה הגדול הנ"ל בק"מ מאגלניצא, ושם היה גם הרה"ק רבי יעקב זי"ע בנו של הר"ר אלימלך מליזענסק. והנה החסידים כאשר שמעו שהקדוש הנורא הזה נמצא במאגלניצא, נסעו כולם לשם, וגם אנכי הצעיר הייתי בתוך הבאים. ועשו שם לכבודו סעודת שחרית, עברו ועבור איזה אנשים ידועים. אך הרבי ר' משה לא אכל שום מאכלי בשר בדרך כלל רק בשבת, ולכן הכינו עבורו סעודה חלבית, וצויה לעשות לו מאכל ירק מכרוב הנקרא (קרויט). וכאשר ישב אל השלחן עם האנשים החסידים החשובים מסביבו, והביאו לפניו את מאכל הכרוב, פתח פיו הקדוש ואמר: "מי מוכן לאכול עמי את מאכל הירק הזה? הלא אין יכולים לאכול ירק" וכל אלה שישבו ליד השלחן לא רצו לאכול, כי הם נזהרו תמיד במאכלי ירקות. והוסיף ואמר: "לאו כל אדם יכול ומסוגל לאכול זה המאכל!" ויקם רבי משה זי"ע מאצל השלחן, והלך אנה ואנה בתוך העולם לבקש איש אשר יאכל עמו את מאכל הירק שנמצא לפניו על השלחן. והיה כאשר ביקש, מצא אותי עומד בין החסידים בסוף החדר, כי לא נדחקתי למעלה כי הייתי בחור צעיר לימים, וליד השולחן ישבו חסידים גדולים ואנשי מעשה. והיה כאשר ראה אותי, לקח אותי בידיו, והלך אתי עד מקום ישיבתו בשלחנו. ואמר לי: "שב אצלי, ואכול עמי הירק, כי אתה רשאי לאכול זה המאכל". ואכל עמי המאכל בקערה אחת, וכל העולם ראו כן תמהו". זה הסיפור האחד [רמתיים צופים בתדבא"ר פרק י"ח אות ס"א].

עוד סיפר הרבי רבי בונם זי"ע: "דרכו של הרבי רבי משה הגדול זי"ע מפשעווארסק היה, שכל אורח שהיה בא אליו, היה מכבדו בשתי כוסיות יין שרף. וכאשר היי"ש נתייקר, לא נתן לאורח יותר מכוסית אחת. ואליהו הנביא היה רגיל לבוא אצלו כל יום, והנה פתאום הפסיק אליהו זכור לטוב להתגלות אליו. ועשה רבי משה מה שעשה, ובא אליהו אליו. וישאלהו: "מדוע הפסיק מר לבוא אלי כהרגלו בכל יום?" ויענהו אליהו: "זה בגלל שהנחת מידת הנדיבות שלך שהיה לך כל הזמן, ואינך ממשיך לתת שתי כוסיות כמו שהורגלת תמיד". ענה לו רבי משה: "הלא זהו אינו אפילו נדנדוד עבירה, אך דבר קל וכמו קש ייחשב!" והשיב לו אליהו זל"ט: "אני מקפיד גם על קש!". ועל זה - סיים הרבי ר"ב את סיפורו - פירוש הפסוק (צפניה פ"ב, פסוק א): התקוששו וקושו, "התקוששו" - שיסירו מעצמם הדברים ה"קשיים".

הדומים לקש. "וקושו" - ותהיו נקיים וברורים" (ראה פירוש רש"י). עכדה"ק [רמתיים צופים בתדבא"ר פרק כ"ח אות כ"ו]. "הרבי רבי בונם" (ב"ב תשנ"ז) ח"א, ע' קמ"ט

שמעתי מהשו"ב ר"מ ז"ל לאנגערמאן בהרב הקדוש אבד"ק גראמניץ זצ"ל, שהרב הקדוש רבי אשר, מחבר פירוש על סידור האריז"ל בהסכמת הרב הקדוש רבי אברהם משה הגדול מפרשעווארסק (לא מחבר אור פני משה), כשבא לקבל ההסכמה עמד שם בחצר עני והיה בידו האחת מקל ובידו השניה כובע ועל כתיפו שק עם לחם. וביקש מהעני שיגיד לו על מה מחזיק המקל, ואמר לו לגרש את הכלבים, והכובע להניח על ראשי העניים שקר להם בראש, ובהלחם מפרנסם, ותיכף הלך העני. ונכנס הרב הקדוש רבי אשר, אמר לו הרב הקדוש רבי אברהם משה הגדול, למה באתם ליקח הסכמה, אני אתן לכם תיכף. ותמה מנין יודע זה, ואמר לו, זה העני שראית היה אליהו הנביא זכור לטוב, ובא וסיפר לי שהיה קטרוג גדול בשמים עליכם שלא להניח להדפיס הסידור שלכם, ונצחו הסניגורין שתנתן רשות להדפיס, ועל כן בקשני שלא לעכב אתכם, ונתן לו תיכף הסכמתו. הרה"צ רבי יצחק הוברמן מרעננה זצ"ל, "בן לאשרי" (ירושלים תשנ"ט) ח"ג, ע' מ"ב

זכור אזכרנו לטובה, מה שסיפר לי, החסיד הקדוש, הרב המפורסם בקדושה, כבוד מוה"ר רבי משה זצלה"ה, סופר סת"ם מפשעווארסק. במעשה שאירע לו, בהיותו בדרך נחיה י"י. ובבואו למלון, התאספו אליו רבים, מאותן אשר קרבת אלקים יחפצון. ואירע, שנסע דרך העיר הזאת, אחד מנגידי ק"ק בראד, ובא אליו בתוך המקהלות, ואמר לו, שאלה אחת אני שואל מאתכם, אם תשיבני על נכון מה טוב, ובאם לאו, הרי אתם כולכם מכת הרמאים, והוסיף לדבר עתק [אשר] אין מן הצורך להאריך.

ותוכן השאלה הוא אמר לו בזה"ל: היות ששבת בקהלתנו, הרב הקדוש המפורסם מוה"ר [אברהם] משה (הראשון) שהיה בפשעווארסק, צוק"ל, והתאספו אליו אנשים המתחסדים, והרעישו עולם ומלואו כדרכם, ובזמן סעודה שלישית, אזי אמרתי, אלכה נא אל כת המשתגעים, עם רבם המובהק להם, ואראה בפחותם, מה מנהגם. והנה בבואי אל המקום הנועד, אשר שם היה הקיבוץ, אזי אמר הרב המובהק הנ"ל, הנה נואף בא אל הבית! ואני ידעתי בעצמי, שלא הייתי נואף מעולם, והאריך לדבר עתק, ודברי חוצפה בזה.

והנה אמר לי הרב הקדוש הנ"ל, המספר לי המאורע, שהתפלל אז אל השם יתברך יראהו נפלאות, לתרץ לו תירוץ גמור לפי דרכו. והיתה מונחת גמרא על השלחן, וביקש מהשם יתברך, שיראהו התירוץ הנכון בתוך דברי חז"ל. ופתח הגמרא (יומא דע"ד ע"ב), והנה המאמר חז"ל מ"ד (קהלת ו') טוב מראה עינים מהלך נפש [אמר ריש לקיש, טוב מראה עינים באשה, יותר מגופו של מעשה, שנאמר טוב מראה עינים מהלך נפש] כתובה לפניו, אז שמח לב הצדיק בקרבו, והראה להנגיד הנ"ל, ואמר לו, הנך רואה, דברי חז"ל, נודמנו לי בעת הצורך, לתרץ לך. כי בהיותך הולך מבלי דעת, וחוצפך יסגא, להיותך בזה במלאכי י"י, והיית הולך בתוך השוק, בעיר הגדולה הנ"ל, והיית משוטט בעיניך, במקהלות הנשים היושבים אנה ואנה, ביום המנוחה, והיית נהנה במראה עיניך, ובאת מתוך הראיה הלזו, לבית מקום הצדיק, וראה ברוח קדשו, קליפת הניאוף אצלך, כי טוב מראה עינים וכו'.

ואמר לי, שסיפר לי סמוכות לדברינו בתורה הקדושה וישאל את אנשי מקומו, היינו אנשי המקום יתברך שמו, איה הקדשה, רצונו לומר היכן היא הזונה שאתה אומר שזנית, ואני ידעתי בעצמי שלא זנית מעולם, התירוץ הוא, הי"א בעיני"ם, על הדרך, רצונו לומר איכות הזנות הוא, על ידי עיניך, כשהיית הולך

בדרך, ונהנת במראה עיניך, והאריך הצדיק בזה. הרה"ק בעל "בני יששכר" מדינוב זי"ע, "דרך פיקודיך" מל"ת - ל"ה, ["מעשה השם" (דינוב) ח"א, ע' רס"ה]

אבי רבינו [הגה"ק בעל "דברי חיים" מצאנו זי"ע] הגאון רבי לייביש מטארניגראד זי"ע היה רגיל לבקר את הרה"ק רבי משה מפשעווארסק הראשון. באחד מביקוריו ראה איך שהרה"ק ר"מ מפשעווארסק נרתע לאחוריו כשבתו שהיתה בת י"ב שנה עברה לפניו, מפני שחשב שבתו צעירה יותר ולא הכירה, וכשהרבנית העירה לו שהלא זאת בתנו, נענה הרה"ק ר"מ מפשעווארסק; אם יש לנו כבר בת גדולה כזו, אז זקוק אני לכך וכך מעות להשיאה. בידי רבי לייביש היה אז חבילת כסף שהכין לעצמו לנסוע לשוק דאנציג, וכשמעו את דברי הרה"ק ר"מ מפשעווארסק, הוציא את הסך הנ"ל ונתן לו, בירך אותו ר"מ מפשעווארסק בוש"ק ויהיה לו בן שיאיר את העולם, כי עד אז טרם זכה לבנים. ונתקיים ברכתו שנולד לו בנו רבינו בעל הדברי חיים. [שמעתי מפי מו"ח זצ"ל] "כך מרן אדמו"ר מפשעווארסק צוק"ל, "י"ג אורות" (ברוקלין תש"ס) ח"ב, ע' ל"ה

הרה"ק בעל מאור ושמש זצ"ל סיפר שבשנת תקנ"ח בחורף שמע מפי הרה"ק רבי אברהם משה מפשעווארסק זצ"ל אחרי קידוש לבנה שאמר: "הנני רואה שהיום נפסקה שלשלת של מושלים!" כעבור זמן קצר נודע, שבאותו יום מת מלך הלנים האחרון סטאניסלאב לשצינסקי בפטרבורג (החסידות לר"א מרקוס ז"ל עמ' שי). הרב יקותיאל אריה קמהלר ז"ל, "משרתי אש לזה"ט" (ב"ב תש"ס) ח"ב, ע' צ'

הרה"ק רבי מרדכי דוד מדאמבראווא זי"ע

יומא דהלולא - ז' שבט

מתולדותיו

הרה"ק רבי מרדכי דוד אונגר מדאמבראווא נולד בערך בשנת תק"ל, לאביו "הרב הצדיק מו' צבי הירש נבג"מ צוק"ל" - כפי שמתארהו בנו רבינו (בהסכמתו על ספה"ק עבודת ישראל, וכך גם על מצבתו) - שהחווה הק' מלובלין התבטא אודותיו נשגבות (ראה מאמרו של הרח"ד באקאן ב"כרם החסידות" קובץ ג', שבט תשמ"ו). רבי צבי היה דבוק בצדיקי דורו, וביותר בהרה"ק בעל "אוהב ישראל" מאפטא זי"ע. לעתים נסע גם אל הרבי ר' אלימלך מליזענסק זי"ע.

אירע פעם כשהיה בליזענסק אצל הרבי ר' אלימלך זי"ע, ובעת סעודת רעוא דרעוין, בשעה שאמרו בזמירות החרוז "ויזכו לראות בנים ובני בנים עוסקים בתורה ובמצוות" נפל רבי צבי ארצה מתעלף, מרוב דביקות והשתפכות הנפש. לימים, כאשר בנו הרה"ק רבי מרדכי דוד בא לחסות בצל הרר"א, פנה הצדיק מליזענסק אל תלמידיו הקדושים ואמר: "אב שנופל חלשות באמירת 'ויזכו לראות בנים... עוסקים בתורה ובמצוות' אין כל חידוש שיש לו בן כזה..."

בנעוריו יצק מים על ידי המגיד הקדוש רבי ישראל מקאזניץ זי"ע, וישב בשיבתו על התורה ועל העבודה, בשקידה ויגיעה עצומה, מתוך קדושה וטהרה יתירה, עד אשר שמעו הלך לפניו כעילוי וגאון אדיר, וכשהגיע לפרקו זכה בו לחתן אחד מנגידי ק"ק טשמעלוב. לאחר מכן התקשר בכל נימי נפשו אל החווה הק' מלובלין והרבה לנסוע אליו ולחסות בצל קדושתו.

עקב סירובו להנות מידי בשר ודם, היה מתפרנס מיגיע כפו, ותפש אומנות אבותיו לסחור ביינות, ומכאן שמו וכינויו "אונגר" - בגלל נסיעותיו התכופות למקור היין המשובח באונגארן. אמנם, לבסוף חזקה עליו פקודת רבו הקדוש מלובלין, שהורה לו להפסיק מעסק המסחר ולהתחיל בהנהגת עדת ישראל, וכך פתח את בית מדרשו בדאמבראווא, לאחר רדיפות רבות ממתנגדים למיניהם, ושמו נתפרסם כאיש אלקים קדוש, ופועל ישועות בקרב הארץ.

ביום ז' שבט שנת תר"ג השיב את נשמתו בטהרה ליוצרה. טרם הסתלקותו השאיר צוואה לבל יקברו אצלו שום איש זולת בניו. וכן הורה לבל יכתבו על מצבתו שום תוארים כי אם "הרב החריף המכיר ערכו", ותו לא, בהתנצלו מה ראה על ככה להסכים לתוארים אלו: "רב - מאחר שדרכו של מו"ר החוזה זי"ע היה לכנותי לאנד'ס-רב (רב הגליל); חריף דכולי עלמא ידעי שחריף אני; המכיר ערכו - זה יודע אנכי בעומקא דלבאי!". "עלים לתרופה" וארא תש"ס, עמ' ג'

בהגיע (הרה"ק רבי מרדכי דוד מדאמבראווא זי"ע) לפרקו בחר בו לחתן איש נגיד מעיר טשעמלוב. הלה מתנגד הי', וכאשר אמר לו חתנו שכשם שזכה בצעירותו להיות בליזענסק לזמן קצר, כן רצונו עתה לנסוע ללובלין למרן הקדוש החוזה זצוקללה"ה, לא ראה חמיו את זאת בעין יפה ועיכב בעדו. אבל כאשר התקברו ובאו הימים הנוראים בהם לא טוב היות האדם לבדו ללא רבי, קם רבינו ונסע ללובלין מבלי הגיד לחותנו כי בורח הוא. ממחרת יום הכפורים, נכנס רבינו להחזקה לקחת מאתו ברכת פרידה, ואז סיפר לפניו היאך שביאתו ללובלין בגניבה היתה, והתבטא ואמר: אם אמנם הייתי יודע שפעלתי כאן רבות, הייתי שבע רצון למרות מרידתי בחותני. אמר לו החוזה: מה? האתה תדבר ככה ותהסס בתועלת שהייתך פה? ... על השולחן אשר לפני הרבי מלובלין עמד פך של זכוכית שבתוכו מעט דיו שחור ועליו צמיד פתיל. נטל הרה"ק את הפך בידיו, הפכו ונענע אותו מעלה ומטה עד שכותלי הבקבוק מבפנים נתכסו בשחרות הדיו, ואחר כך חזר והעמידו על גבי השולחן והדיו ירד קמעא קמעא עד ששבה הזכוכית ללבנותה. אמר לו הרבי מלובלין: תא חזי, כמו שצלוחת זו נתלבנה ונזככה, כה עשיתי לנשמתך בתשעה לחודש בערב בעת שאמרתי "כל נדרי", נטלתי אותה רחצתיה והלבנתיה ונקיתי אותה היטב הדק (מפי הרב הצדיק מברגל ז"ל).

אז נעשה רבינו תלמיד מובהק של החוזה ודבק בו בהתקשרות ודבקות עצומה ובאהבה רבה, והרבה לנסוע לחזות בנועמו ולבקר בהיכלו הקדוש. פעם היה אצלו בפסח, ובלייל הסדר כשאמר החוזה "ובמורא גדול זו גילוי שכינה", נפל פחד גדול על רבינו ואבריו דא לדא נקשן עד שהרגיש ששיניו נופלות מרוב אימה ורעדה. והתפלל להשי"ת שישארו לו השיניים בפיו למען יוכל לאכול המצת מצוה והאפיקומן... (מפי הרה"צ מברגל ז"ל).

בלובלין התיידד רבינו במיוחד עם הגאון הקדוש מראפשיץ זי"ע ועם הגה"ק בעל ארי' דבי עילאי זצלה"ה. פעם ישבו הני תלת בוצינא קדישי ואישתעי במילין דבדיחותא לפי דרכם בקודש. ניגש אליהם הרה"ק מזידיטשוב זי"ע ואמר: אנא תתנו גם לי לשמוע שיחותיכם (מקונט' תכתב זאת לדור אחרון).

הרה"ח ר' חיים דוד באקאן שליט"א, "כרם החסידות" שבט תשמ"ז, ע' ס"ח

בתו של הרה"ק ר' מרדכי דוד מדאמבראווא זצוק"ל נתארסה בקשר שידוכין עם הגה"צ ר' מנחם הירש טייטלבוים, בן הרה"ק רבי אלעזר ניסן אב"ד דראביטש, בנו של הגאון הקדוש בעל ישמח משה זי"ע.

בעת התנאים נדברו והותנו ביניהם כי על שניהם לסלק סכום מסוים להנדן, וכי רבי מרדכי דוד יפרנס את הזוג למשך שנים אחדות, ובהסידור קידושין זכה רבי אלעזר ניסן.

ביום המיועד בא רבי אלעזר ניסן ומשפחתו להנישואין בעיר דאמבראווא. והנה כשהגיעה השעה לילך להחופה, שהה רבי מרדכי דוד ונתעכב בחדרו זמן רב, ואח"כ שלח להגיד למחותנו כי שינה את טעמו ואינו רוצה לתת שום נדן. רבי אלעזר ניסן התפלא לשמע הדברים, אבל פקודת הרמ"א (אה"ע סי' ב' ס"א) שמרה רוחו לבל לעכב נישואין בשביל טענת ממון, ושלח להשיב לרבינו שהוא מוותר על הנדן. התמהמה רבינו (הרה"ק רמ"ד מדאמבראווא זי"ע) עוד בערך חצי שעה, ושלח שנית להגיד למחותנו שאין בדעתו לפרנס את הזוג כלל. רבי אלעזר ניסן השתומם לדעת מה זה ועל מה זה מחליף מחותנו הצדיק את הבטחותיו אלו ברגע האחרון, אבל שוב לא התקוטט אלא השיב שגם על זה הוא מוחל בלב שלם.

עבר עוד זמן מה, ועדיין רבינו איננו ועד שרבי אלעזר ניסן משתאה ומחריש על המאורעות המוזרות, הגיע השליח פעם שלישית, ובפיו אמתלא חדשה שרבינו רוצה להיות מסדר הקידושין, אחרת לא יתן את בתו ללכת להחופה. לתמהונו של ר' אלעזר ניסן לא הי' קץ וגבול, אבל בכל זאת התעטף בגלימא של דממה ויותר גם על זה מפני דרכי שלום.

שלח שוב רבינו אל מחותנו להגיד לו שרצונו שרבי אלעזר ניסן יסלק חלק הנדן שהתחייב. על זה השיב רבי אלעזר ניסן שעתה אין בידו כלום והוא מבטיח לשלם הכל בזמן קצר. רבינו סירב לסמוך על הבטחת פיו, אלא החזיק בדיבורו שלא ילך להחופה בטרם שישלם עד פרוטה אחרונה, ואם אין לו עכשיו, יסע נא ויסתובב על פני העיירות שבגלילות דאמבראווא, וכדרכו יכתוב קמיעות לנצרכים, ומהפדינות שיאסוף במשך ימים אחדים בודאי יוכל לשלם הנדן, ואז יעשו הנישואין. המקורבים ניסו לדבר על לב רבינו לחמול על מחותנו ולסמוך על נאמנות דיבורו, אבל רבינו התעמק בלימוד סוגיא אחת, ולא שת לבו להפצרות האנשים. באין ברירה הסכים רבי אלעזר ניסן לדחות הנישואין עד שבוע הבא, וגמר אומר ליסע למחרת לכפרים ולעיירות הסביבות ולעשות כרצון מחותנו. האורחים שבאו להתעלס בהחתונה עזבו נבוכים ומשתוממים את המקום וחזרו לבתיהם.

ויהי בחצי הלילה, וחיל ורעדה אחז את רבי מרדכי דוד באמצע לימודו, ותוך כדי פחד ויראה קם מכסאו באומרו, הנה הרבי בא, וצוה למשמשו לילך מהר ולקרוא את המחותן והחתן, כי רצונו לעשות תיכף ומיד את החופה והחתונה. בבוא הרב מדראבויטש, שאל את מחותנו, מה קרה שלפתע חזר מהחלטתו לעשות את הנישואין בשבוע הבא. השיב לו רבינו, שמעו ואספרה נא גופא דעובדא. הנה מורי ורבי הקדוש [החוזה] מלובלין הבטיח לי קודם הסתלקותו שיבוא מגן עדן לקחת חבל בשמחת נישואי כל צאצאי. והיום הייתי יושב ומצפה בכליון עינים על בואו, והנה איננו. ואז מורא עלה בלבי אולי אין הרב הקדוש מרוצה בשידוך זה, ולכן הייתי משתמט מפעם לפעם בטענה אחרת כדי לדחות החתונה לזמן מאוחר, כולי האי ואולי עדיין יופיע ביקרו, ואם אמנם לא יבא לבסוף, אז אדע שאין זה זיווג הגון, ואקרע את תנאי האירוסין. אבל כשהגיע חצות הלילה, ראיתי שמורי הקדוש בא, ועל שאלתי למה איחר פעמותיו, השיב לי, שהמתין שהבעלי בתים הבלתי הגונים מן העיר ילכו וישובו לבתיהם כי לא רצה לשבת אתם יחדיו. וסיים רבינו ואמר: כבוד מחותני, הנני לקיים כל התנאים שהותנו בינינו בתחלה, ודבר אחד מדברי לא ישוב ריקם, ונא יסלח לי מעלת כבודו על כל המאורע, כי כאשר ראינו שלבסוף בא רבינו הקדוש בגבולנו, הרי כל הדאבון נפש כדאי היה. כ"ק מרן אדמו"ר מהר"ש מבאבוב זצוק"ל, "הילולא דצדיקא" (ברוקלין תשס"א) ע' ל"א

הרה"צ ר' מרדכי דוד מדאמבראווא זצ"ל שידך את בתו עם בן הגה"צ מו"ה אלעזר ניסן אבד"ק דראהאביטש ובשעת התנאים התקוטטו אודות הנדוניה, ויאמר הר"ר מרדכי דוד להר"ר אלעזר ניסן, כבודו צריך להכנע מפני כי את שמי מזכירין בשמים ואת שמו אין מזכירין, ויפלא הר"ר אלעזר ניסן ויאמר לו מנין לכבודו זאת, ויאמר לו הלא חז"ל אמרו ארבעים יום קודם יצירת הולד מכריזין בת פלוני לפלוני (סוטה ב.) ולא מכריזין בן פלוני לפלונית. הרי שהזכירו את שמי ואת שם כבודו לא הזכירו. הגאון רבי אברהם סג"ל איטינגא זצ"ל, "אוצר שיחות צדיקים" (לונדון תשנ"ג) ע' קצ"א

פעם אחת ישבו במסיבה הרב הגה"ק ר' מרדכי דוד זצ"ל מדאמבראווא והרב הגה"ק אריה דבי עילאי ר' אריה לייבוש זצ"ל מווישניצא. ואמר הרב מווישניצא להרב מדאמבראווא שיאמר תורה. והשיב הרב מדאמבראווא, הן רבינו הקדוש מלובלין זצוק"ל אמר לפרש: ברוך אומר ועושה, היינו ברוך הוא ומשובח זה שאומר תורה ועושה פעולה עם התורה שלו, עכלה"ק. וכנראה מדברי הרב מדאמבראווא בענוות צדקו שהוא אינו בבחינה זו. ולכן אינו רוצה לומר תורה. וענה לו הרב מווישניצא, גדול כבוד הבריות שדוחה לא תעשה שבתורה, פירוש, משום כבוד הבריות צריכין לומר תורה אפילו לא תעשה שבתורה, פירוש שאינו עושה פעולה עם התורה. "עטרת ישועה" (דו"קוב) ליקוטים בסו"ס שמות - אות ט', "[אבני זכרון" (ירושלים תשנ"ב) ע' קפ"ח טו"א]

סיפר הרבני החסיד מו"ה חיים גאלדבערג שיחי': רבי צבי (אביו של הרה"ק רמ"ד מדאמבראווא זי"ע) השאיר צוואה שאחר פטירתו ינתנו כל מלבושיו שהיו יקרים ויפים לעניים, וכן נעשה. אולם רבינו (הרה"ק רמ"ד זי"ע) חמד ונטל לעצמו את אבנטו של אביו. בלילה ההוא נתגלה לפניו אביו בחלום כשהוא לבוש כל בגדיו וזולת האבנט, ואמר לבנו: הבט וראה כי חילוק לעניים הוא המכתיר והמייפה אותי, ואתה עשקת את האבנט ממני ותוארי נתקלקל. השיב לו רבינו: אבי, ירושת הבן הוא מצוה מדאורייתא, ואי אפשר שביצוע מצוה זו יקלקל דמותך אדרבה, המחלק נכסיו אינו עושה כהוגן כאומרם ז"ל. הסכים עמו אביו ונענע לו ראשו... הרה"ח ר' חיים דוד באקאן שליט"א, "כרם החסידות", שבט תשמ"ו, ע' ס"ו

מסופר על הגאון הקדוש ר' מרדכי דוד מדאמבראווע שפ"א צוה עליו רבו "החווה" שיסע לאונגארן לקנות יין למסחר, ואמר לו בדיוק איזה יין ואיפוא לקנות, הוא הלך כמצווה עליו, וכשהגיע שם הרגיש שכל היין החמיץ, ואעפ"כ מפני ציווי רבו קנה הכל, כשחזר לרבו העמיד ג' בקבוקים על השלחן של החווה, תלמידו הגאון הקדוש ר' נפתלי ראפשיצ'ער הרגיש ואמר לרבו בדרך שאלה האם ראוי לברך על זה הטוב והמטיב? וענה לו רבו הן, כולם שתו והיה נס שהיה יין טוב וכל האוצר שקנה נתהפך ליין טוב, וכולם קנו ממנו, ומשום זה נקבע שם משפחת הגה"ק ר' מרדכי דוד "אונגער" ע"ש קנייתו יין מאונגארין. הרה"ח ר' אהרן יוסף ראזען הי"ו, "תכתב זאת לדור אחרון" (ברוקלין תשמ"ה) ע' ט"ו, אות מ"ה

הרה"ק רבי מרדכי דוד מעיר דאמבראווע זצ"ל, היה מהתלמידים החביבים של הרבי הקדוש מלובלין, והיה לו מסחר של יין, והיה נוסע בכל שנה למדינת אונגריין, וכאשר ידע כי רבו מלובלין לא ישתה יין רק מה שברור לו שנעשה על ידי ישראלים כשרים, לכן בעת שהיה באונגריין צוה שיעשה לו שני בקבוקים יין טוב עבור רבו מלובלין, והוא עמד בעת העשיה שנעשה על ידי יהודים כשרים ושמרו מזה, כי היה בטוח אשר הרבי ישתה מיינו מעשה ידי, כאשר נסע ללובלין לקח עמו השני בקבוקים יין למסרם לרבו מלובלין, וכאשר הגיע ללובלין נודע לו כי היהודי [הקדוש] הוא גם כן בלובלין, הסכים בדעתו ליתן בקבוק אחד להיהודי הקדוש, ובקבוק השני להרבי הקדוש, אבל כאשר היהודי הקדוש לקח בידו היין אמר שהוא נסך, ולא רצה לקבלו. ויתמה הרה"ק רבי מרדכי דוד הנ"ל כי היתכן לומר נסך על היין שעשה

בעצמו ושמר אותו בכל הדרך עד שבא לביתו, ונשאר בעצמו נבוכ בענין הזה, לכן רץ תיכף עם בקבוק השני להרבי מלובלין, למען לשמוע דעתו הקדושה, וכאשר נתן היין לרבי צוה לשמרו לקידוש על ש"ק, ובלייל ש"ק כאשר הרבי קיבל הכוס אל ידו לקדש, אמר: כשר, אבל כבר הורה בו חכם, ולא רצה לקדש עליו, זי"ע. הרה"צ רבי אריה מרדכי רבינוביץ זצ"ל, אב"ד בני-ברק, "קרני ראם" (ב"ב תשנ"ה) ח"א, ע' ל"ז

זקנינו רבי מרדכי דוד מדאמבראווא היה בימי נעוריו סוחר, והיה מנהגו, שהיה קונה יין, והיה נוטל מכל מין יין בפני עצמו מעט בתוך צלוחיות קטנות. ואחר שקנה כל הסחורה לקח כל הני צלוחיות קטנות עם המעט יין שבכל אחת ואחת, ונסע ללובלין. והלובלינער אמר לו ברוח קדשו על כל מין יין: "זהו כשר, וזה רק בשעת הדחק, וזהו רק לחולה, וזה גם אנחנו נשתה ממנו, וזה היין הוא רשע, וזה היין הוא צדיק. וכפי שאמר לו הלובלינער כך רשם מחיר היין למכור. ופ"א כשבא ללובלין, היה אותו יין. והיה אז היוד הקדוש שלא בקו הבריאות, והלך לבקרו, ולקח עמו מן אותו המין יין שאמר לו הלובלינער עליו שהוא רק עבור חולה, ונתן להיוד הקדוש, ושתה ממנו, ושאל אותו ר' מ"ד מה אתם אומרים על זה היין? והשיב לו, הוא טוב, אבל אני אומר לכם האמת. אם הייתי בקו הבריאות לא היית שותה ממנו, ומטעם כשרות, אבל כעת שאינני בקו הבריאות, הנני שותה, ואמר לו ר' מ"ד. גם רבינו אמר כן, שהוא רק לחולה, ואמר לו היוד הקדוש: א"כ אני מבקש מכם, שלא תאמרו לשום ב"א, שכיונתי לדעת רבינו (כי היה מתיירא מהמלשינים עליו לפני הלובלינער, שהוא אומר רוח הקודש והוא "כעין" מורה הלכה בפני רבו). הרה"ק רבי ברוך רובין זצוק"ל, אבד"ק בירזדאוויץ, "שארית ברוך" (ירושלים תשמ"ה) דף ט' טו"ד

פעם כאשר החוזה ישב והגיד לכל אחד מתלמידיו במה יתעסק כדי להתפרנס, אמר לרבינו: (הרה"ק רבי מרדכי דוד מדאמבראווא זי"ע): הגיע הזמן שתהיה רבי ומנהיג לעדת ישראל. אך רבינו השתמט מעשות ככה, יען התפרנס בכבוד ממסחר היין ולא היה חסר לו מאומה. כעבור זמן מה פנה אליו החוזה ואמר לו בהחלט שעליו לעזוב את מסחרו לאלתר ולהתלבש באיצטלא דאדמורו"ת כי כלל ישראל צריך לו להדרכותיו לתפלותיו ולהשפעותיו. כאשר חזר רבינו לביתו ונמלך בדביתו, מיאנה זוגתו בדבר ולא הסכימה שיעזוב את עסקו הצץ באושר. והיות שפקדו חז"ל דגבי מילי דעלמא ישמע הבעל בקול אשתו, עשה כן והמשיך במסחרו. והנה בימים ההם חלה התקופה בה היה רגיל לנסוע למדינת הגר לרגלי עסקיו, ולרגל זה הכין לו סכום עתק חמשה עשר מאות רייניש כסף אדעתא דלקנות בס יין רב בהונגריה. ויהי בשבת קודש כאשר ישב בבית הכנסת בעידן רעוא דרעוין עם חסידים וידידים והאריכו בשולחנם עד תוך ליל מוצאי שבת, נכנס אינש דלא מעלי לביתו וגנב את הונו מן ארונו. רבינו לא ידע מכל אשר נעשה עד בוקר יום ראשון כאשר עמד לנסוע, והנה הארגז ריק אין בו פרוטה. קם רבינו ונסע ללובלין לשאול את פי החוזה כדת מה לעשות עכשיו. ויהי אך פתח את דלת היכל רבו ועודנו על סף הפתח החיצון, קרא החוזה ברוח קדשו: ראה כי מן השמים מכריחים אותך לקבל עליך את משרת ה"רביסטווא"..." בעל כרחו ענה אמן, ומאז יצאו לו מוניטין בכל קצוי ארץ כרעיא מהימנא והוא האציל מרוחו על כל באי ביתו. (מסר נכדו הרב המאוה"ג מוה"ר ישראל יוסף אונגער ע"ה). הרה"ח ר' חיים דוד באקאן שליט"א, "כרם החסידות" שבט תשמ"ו, ע' ע"ג

בכת"י מהרה"צ ר' ישכר בעריש רובין מבערלין נכד הרה"ק ר' מרדכי דוד מדאמבראווא כותב (באהלי ישכר דף קמ"ד) שבכל שנה היה זקינו ר' מרדכי דוד מדאמבראווא אצל רבינו (בעל "אריה דבי עילאי" מווישניצא זי"ע) בין כסה לעשור, ורבינו חזר אליו באמצע השנה.

עוד מספר שם, באחד מהשנים כאשר בא הרה"ק ר' מרדכי דוד לרבינו (בעל "אריה דבי עילאי" מווישניצא זי"ע) סיפר לו כי עלה ברעיונו דבתפלת מוסף של ר"ה צריך להתפלל ג"כ על חג פסח כשר, שחג הזה יעבור בשלום בלי שום מכשול וחשש של משהו חמץ חלילה, גער בו רבינו ובפנים זועפות אמר לו: אם כבודו ראה כן כבודו יתפלל ע"ז, אני לא ראיתי ולא עלה בלבי ולכן אפוא לא אכוון לזה בתפילתי, בדרך חזרתו הביתה כאשר ביקר כדרכו בבית הרה"ק ר' אשר ישעיה מרופשיץ סיפר גם לו את רעיונו, ברם הצדיק מראפשיץ היה בטבעו רך המזג וכל דבריו נאמרו בנחת ובשלחה, ע"כ אף שגם הוא לא הסכים עם זקניי מדאמבראווא בכל זאת לא הרים קולו רק אמר לו במתק לשונו, אם כבודו ראה כן, בודאי שכבודו יתפלל ע"ז, וסיפר אח"כ זקניי מדאמבראווא, ואמר: להרה"ק מווישניצא שרגו, אירע שאלה בליל א' של פסח, להרה"ק מרופשיץ שדיבר בלשון רכה, אירע שאלה בשביעי של פסח, ולי - אמר, אע"פ שהתפללתי ע"ז מ"מ מאחר ששני הצדיקים הקפידו עלי עשה הדבר רושם ובביתי אירע שאלה באחרון של פסח (ותפילתי הועילה שתדחה לח' ש"פ), כשסיפר הרה"ק מדאמבראווא מעשה זו כבר היה ד' שבועות אחר פסח, והוסיף - כדרכו תמיד לסיים במילי בדיחותא - אצל ר' ליפא דיין (הוא היה ירא שמים באמת ועני גדול) לא נמצא אפילו כעת, ד' שבועות לאחר הפסח, משהו חמץ. "ארי שבחבורה" (ברוקלין תשס"א) הוספות, ע' י"ט

זקננו הרה"ק ר' מרדכי דוד מדאמבראווע זי"ע"א היה מתלמידי הרה"ק [החזוה] מלובלין זי"ע. כאשר עשה זקננו הגה"ק ר' שלום מקאמינקא זי"ע שידוך עם בנו הרה"ק ר' יהושע'לע, נתן פתקא להרה"ק מדאמבראווע, ובה היה נזכר שם של הכלה, מלכה בת שיינדל, וקרא הרה"ק מדאמבראווע בפתקא, שיינדל בת מלכה. העיר הרה"ק מקאמינקא, הלא שם הכלה היא מלכה בת שיינדל. אבל הרה"ק רבי מרדכי דוד חזר וקרא שיינדל בת מלכה. ויהי איזה שבועות לפני החתונה חלתה הכלה ונפטרה רח"ל. כעבור זמן מה, דברו נכבדות להרה"ק מקאמינקא, ובא הדבר לידי גמר בשטומ"צ. ולפלא, כי שם הכלה השניה היה שיינדל בת מלכה, וכפי שקרא הרה"ק ר' מרדכי דוד בהפתקא. ויהי לאות. כ"ק מרן אדמו"ר מהר"ש מבאבוב זצוק"ל, "הילולא דצדיקא" (ברוקלין תשס"א) ע' ל"א

הרה"ק ר' מרדכי דוד'ל (מדאמבראווא) הכיר את רבינו (ה"ארי' דבי עילאי" זי"ע מווישניצא) עוד מעת אשר ישבו בצוותא חדא וקבלו תורה מרבים המובהק הרבי מלובלין...

ר' מרדכי דוד'ל היה רגיל לנסוע לווישניצא מדי שנה בשנה, רבינו (ה"ארי' דבי עילאי" זי"ע) כבדו תמיד באמירת דברי תורה והוא נהג לחזור על דברי תורה ששמע מפי רבו הק' מלובלין ובשום פעם לא אמר ד"ת שחידש מעצמו כשהיה אצל רבינו, פעם כשאמר ר' מרדכי דוד'ל תורה קם רבינו ועמד על רגליו כל זמן אמירתו ורק כשגמר ישב על מקומו, ואמר לר' מרדכי דוד'ל: "בוודאי אתם תמהים וכמו זר נחשב עמידתי בעיניכם, אבל תדעו נאמנה שכאשר התחלתם לומר תורה ראיתי את הרבי מלובלין נכנס, על כן קמתי לפניו מלא קומתי וכה עמדתי כל זמן היותו כאן עד שאתם גמרתם לומר ד"ת".

פ"א בעת היות ר' מרדכי דוד'ל בווישניצא אמר לאנשי בריתו, ראו נא דבר חידוש ופלא שאחר כל פעם שאני אומר ד"ת, אומר האדב"ע ד"ת אחרי כמשיב על דברי, פעם התחכם ר' מרדכי דוד'ל, כשכבדו רבינו לברך ברכת המזון, לקח את הכוס בידו ופתח פיו בחכמה לומר תורה, ובדעתו היה לסיים ותיכף לברך, ורצה לנסות אם יוותר רבינו מלומר תורה אחריו, רבינו לקח את הכוס מידו ועיכבו מלברך עד שאמר ד"ת אחריו ורק אז נתן שוב שנית את הכוס לר' מרדכי דוד'ל. והנסיון הוכיח כי ענין היה לו לרבינו שלא ויתר מלהיות המשיב האחרון ולחתום כל שיחה בחותמו האמת. על דרכו זה העיד עליו ר' מרדכי דוד'ל פעם

בעברו עיירות שונות בדרכו לווישניצא אשר בהם התאספו והתלקטו אליו אגודות חסידים שגם הם נסעו לרבינו, בדרך דברו אודות אמרות השנונות והביטויים החריפים דנפקין מפומיה דרבינו, נענה ר' מרדכי דוד'ל ואמר: "דער ארי' דבי עילאי איז א שטארקער ווערטיל זאגער, ער מוז אלעמאהל האבען דאס לעצטע ווארט, ער בלייבט קיינעם נישט שולדיג" [ה'ארי' דבי עילאי" רגיל לומר ווערטער, תמיד צריך להיות לו המילה האחרונה, ואף פעם אינו נשאר חייב] (מפי הה"צ מברגיל ז"ל). הרה"ג ר' נחום מאיר גערמאן שליט"א, "ארי שבחבורה" (ברוקלין תשס"א) ח"ב, ע' מ"ד

רבינו (הרה"ק רבי מרדכי דוד מדאמבראווא זי"ע) שהיה פעם בשבת פ' שלח אצל אחד הצדיקים, וכאשר נתכבד רבינו ע"י אותו צדיק לומר תורה מיאן רבינו. אמר לו הצדיק ההוא: חובה מוטלת לומר תמיד תורה, ולא דוקא בשעה שיש לו טעם על אמירתו, אלא אף כשאינו חפץ לומר ואין לו טעם שיכריחנו לאומרו, גם אז צריך לומר. אח"כ בפ' חוקת שבת רבינו אצל צדיק אחר וגם הוא כיבד אותו לדרוש לפני העם. כשגם אז סירב רבינו באמתלא שלא הכין עצמו לכך, אמר לו הרב הצדיק: צריכין לומר תורה מבלי לחשוב ולהרהר מה לומר. נענה רבינו ואמר: נראה להעמיס הנימוק ששמעתי עכשיו והנימוק ששמעתי מפי צדיק האחר לפני שבועיים בדברי רש"י ז"ל בראש פרשתנו, כי הכתוב אומר זאת חקת התורה אשר צוה ה' לאמר, שצוה השי"ת לאמר חוקות התורה בכל עת ועידן, ופירש"י שהשטן ואוה"ע מונין את ישראל לומר, כלומר לומר תורה, רק בשעה שיודעין מה טעם יש בה, איזה טעם דוחף אותם לומר תורה, לפיכך כתב בה חקה שלא ירצה לומר דוקא בטעם ולא יחפש אחר סיבה, וגם אין לך רשות להרהר אחרי', שאין להרהר ולחשוב מראש מה לומר אלא את אשר ישים אלקים בפיו אותו ידבר. ובדברים הללו יצא רבינו ידי חובתו למלאת רצון אותו צדיק באמירת תורה (שארית ברוך, אות כ'). "כרם החסידות", שבט תשמ"ו, ע' פ"ד

בבית זקנינו ר' מרדכי דוד מדאמבראווא זצלה"ה אירע שריפה וכל מה שהיה ביכולתו להציל מביתו, לקח וברח מחוץ לעיר. ובעת ההיא היה בנו רבי הירשלי זצ"ל (חותנו של ה'דברי חיים" מצאנו זי"ע בזיווגו הג') עוד אברך בשנים, זמן קצר אחר החתונה שלו, ועסק במסחר, וקנה תבואה הרבה בעד מעות הנדן שלו, והיתה גם התבואה מונחת בבית זה. ובשעת השריפה, עסק בהצלת התבואה. אבל לא עלה בידו. והיה לו שבירת הלב עד כדי כך שבכה ע"ז, ובא בבכיה ההיא אל אביו השדה. שאל אותו: מדוע אתה בוכה כ"כ? והשיב לו, למה לא אבכה, הלא נשרף כל הוני, וגם מעות של אחרים. השיב לו אביו: על איבוד מעות אתה בוכה? וכי נאה הוא [כמאמר החכם אדם דואג על איבוד דמיו ואינו דואג על איבוד ימיו (מעבור יבק הישן)]. הרה"ק רבי ברוך רובין צוק"ל, אבד"ק בריזאדוויץ, "שארית ברוך" (ירושלים תשמ"ה) עמ' ד' טו"ב

סיפר לי הגה"צ ר' אהרן מרדכי רוטנער שליט"א, שהרה"ק ר' נחום הערש בן הרה"ק ר' אלעזר ניסן זצ"ל היה חתן הרה"ק ר' מרדכי דוד מדאמבראווא זצ"ל. כשזוגתו, בתו של ר' מרדכי דוד, הרתה ללדת היתה מסוכנת ל"ע, אמר אז אבי', הלא עליה להעמיד דורות על כן אחליף א"ע עמה [זי דארף אויפשטעלן דורות, לאמיר מאכן א בייט], וכן הוה שהרה"ק ר' מרדכי דוד נסתלק ובתו ילדה בן, ונקרא שמו בישראל, מרדכי דוד ע"ש זקינו הרה"ק ר' מרדכי דוד, שעלה לא"י וגר בצפת. (ר' מרדכי דוד היה אבי הרה"צ ר' יצחק טייטלבוים, אבי חמותו של הגה"צ רא"מ המספר). הרה"ג ר' ישראל חיים אשרי שליט"א, "שיח זקנים" (ברוקלין תשס"ב) ח"ד, ע' ק"ס

העיר ווישניצא היתה "קרייז שטאט" והשתייכה למדינת עסטרייך, כשמת מלך עסטרייך הקייזער "פראנץ יאזעף" הוטל חוב מטעם הממשלה על כל רב עיר להספידו כמשפט הראוי לכבודה ולשלומה של מלכות, כששמע ר' מרדכי דוד'ל (מדאמבראווא זי"ע) שרבינו (ה"ארי' דבי עילאי" זי"ע) דורש נסע לשמוע הדרשה. רבינו דרש בהתפלה שאומרים בקדושת כתר "כבודו מלא עולם משרתיו שואלים זה לזה איה מקום כבודו להעריצו". ודייק דלכאורה נראין הדברים בסתירה מניה וביה, דקודם אומרים שכל העולם מלא כבודו ואח"כ שואלים איה מקום כבודו? ופירש רבינו בטוב טעם, כי מלך שבני מדינתו מכבדין אותו ושומרים פקודיו לעשותם מצד מוראה של מלכות, מזה אין להביא ראיה שהמלך הוא איש מכובד באמת כי ההכרח לא ישובח, רק אם מדינות אחרות שאינם שייכים למלכותו מכבדים אותו וחרדים לדברו אז יש הוכחה שהמלך הוא איש טוב וישר ולו יאתה כבוד וגדולה, והמשיך לאמר בדרך משל כי אין זה רבותא שהקייזער "פראנץ יאזעף" יש לו כבוד מלכים בעיר קראקא, וה"צאר ניקאלאי" יש לו כבוד מלכים בעיר מאסקווע, אבל אם מכבדים את הקייזער "פראנץ יאזעף" במאסקווע ואת ה"צאר ניקאלאי" בקראקא זהו כבר רבותא ושפיר מיקרי כבוד מלכים, ועל כן ממ"ה הקב"ה שמלא כל הארץ ולית אתר דפנוי מיניה יתכן השאלה עליו איה מקום כבודו להעריצו, כי אין שום חידוש שיצוריו ובני מלכותו מכבדין אותו כי הוא בעל הברירה ובגין דהוא רב ושליט.

עוד פירש רבינו במעמד זה את חתימת ברכת "ברוך שאמר" שמתארים להקב"ה "מלך מהולל בתשבחות", ודייק על כפל הלשון "מהולל בתשבחות" והלא ודאי שהדברים שבהם מהללים הם שבחים, ואמר משל למה"ד למלך שגזר על בני מדינתו שיקלסו וישבחו אותו בשבח המגיע והראוי לו, בני מדינתו עשו לו כרצונו וסידרו לו שבחים שונים לספר הודו לא ראי זה כראי זה, אחד שיבא את עיניו היפות, אחר את ידיו המוצלחות, ואחד את קלסתר פניו וכן היו האזרחים מונים שבחי עד שבא אחד ואמר אני יודע שיש לו להמלך נקודה שחורה באזנו, שרי המדינה בשמעם דבריו נתרגזו ורצו לדונו כמורד במלכות כי לא די שלא שיבא את המלך עוד סיפר גנותו וכדי בזיון וקצף.

הוא התנצל ואמר אם על המלך טוב תינתן לי נפשי בשאלתי לפרש את שיחתי, ואמר, הנה כל המשבחים עד הלום לא שבחו את המלך רק באברים מיוחדים ופרטיים, ותייתי לי ששיבחתי את כל גופו בכלליות כי מכלל דברי נשמע שכל גופו יפה ונאה ורק נקודה קטנה זו יש לו במקום המכוסה מעין כל. שרי המלוכה קבלו את התנצלותו האמורה בסברא ישרה והניחו לו.

נמצינו למדין אמר רבינו, שהמלך הזה הוא משובח רק ע"י פגם וחסרונו הקל והקטן, אבל להבדיל מלך מלכי המלכים הקב"ה אין בו שום פגם וחסרון כל דהו ואין יכולים להללו ולשבחו רק שהוא מלך מהולל "בתשבחות".

כאשר שב ר' מרדכי דוד'ל לביתו חזר לחסידיו את דרשת רבינו והוסיף להמשיל את כל הדרשה במשל מבדח לכפרי אחד שבאמצע השבוע פגע בו הפריץ והפציר בו שיזמר לו את הניגון מה ידידות שהיהודים רגילים לזמרו על שלחניהם בשבת, הכפרי לא רצה למלאות רצונו לומר את ה"מה ידידות" של שבת קודש ביום פשוט מימות החול, אבל הפריץ עמד על דעתו ואמר שבשום אופן לא יניח לו לילך לדרכו עד שיעשה מבוקשו, בראות הכפרי שאין לו עצה אחרת התחיל לשיר לשביעת רצון הפריץ והניח לו, כשבא לביתו סיפר לאשתו את כל אשר קרהו ואמר "אמת שהתחלתי לשיר מה ידידות אבל הטעיתי את הפריץ והחלפתי את שירתי עשרת מונים כי בכל חרוז ערבתי הרבה דברים מהשיר 'מה יפית' והוא לא ידע מזה כלום והניח לי".

כמו כן, אמר ר' מרדכי דוד^ל, הטעה הרב מווישניצא את לבב שומעי דרשתו, כי הם חשבו שבאו לשמוע דרשה אודות מעלת כבוד "הקייזער פראנץ יאזעף" והוא שיבח והרבה להודות ולהלל להקב"ה כל הזמן ורק בתוך הדברים דיבר אודות הקייזער (מפי הה"צ מבריגיל ז"ל). הרה"ג ר' נחום מאיר גערמאן שליט"א, "ארי שבחבורה" (ברוקלין תשס"א) ח"ב, ע' מ"ה

שמעתי מהרה"ג החסיד ר' שמחה רובין שליט"א מרישא, שפעם אחת בא איש אחד להרה"ק ר' מרדכי דוד ז"ל מדאמבראווא והזכיר לפניו אשתו שהיא מקשה ללדת, וצוה לו להוציא דלת ביתו ולהפכו, כי תיבת דל"ת כשנתהפך הוא אותיות תל"ד, ועשה כן ומיד ילדה וכו'. הרה"ח ר' יהושע זאב לערנער שליט"א, "משמיע ישועה" (ברוקלין תשע"א) ע' ק"ס

דרכו בקודש של רבינו בעל "שם שלמה" ממונקאטש צוק"ל היה, להתפלל בכל מוצאי שבת קודש, תפלת ערבית לפני העמוד, כי כן צוה עליו מרן הקדוש מצאנו זי"ע, באחת הפעמים שהגיד לו, כי מנהגו של הרב הקדוש מוה"ר מרדכי דוד מדאמבראווא זי"ע היה, להתפלל תמיד תפלת ערבית מוצאי שבת קודש לפני התיבה, ולכן מהראוי שגם הוא ינהוג כן. ורבינו הגיד לבנו הק' בעל דרכי תשובה, הגם שאני איני מיוצאי חלציו של הרה"ק מדאמבראווא, ולא מתלמידיו, אבל הנני מאמין בדברי מורי הקדוש מצאנו, כי חזו וידע ברוח קדשו, שיש לי שייכות בשורש נשמתו, לינהג בתפלת ערבית מוצאי שבת קודש, כמו הצדיק הנ"ל. ומאז קיים דברי רבו, לבל יחסר המזג, בתפלה זו לפני התיבה.

אך בשנה האחרונה, במוצאי שבת קודש פ' ויחי, אחר ברכת המזון דסעודה שלישית, היה אומר רבינו (הרה"ק רבי שלמה ממונקאטש זי"ע) להגביר המפורסם, החסיד ר' ביניש קרא מפה, הלא יש למעלתו יאהרצייט שבוע זו, יעמוד להתפלל ערבית! והיה זה חידוש גדול בעיני העולם. ואחר ההבדלה נשאל מאת נכדו על זה, והוא השיב טעמו ונימוקו עמו, כי מעתה כבר אמנע מלהתפלל תפלת ערבית במוצאי שבת קודש לפני התיבה, כדי שלא ינהגו בניי אחרי להתפלל לפני העמוד תפלה זו, כי אין רצוני בזה, ורק שלש תפלות יתפללו לפני התיבה בשבת קודש, ולא זולת. והיינו תפלת מנחה בערב שבת קודש, ותפלת שחרית ומנחה בשבת קודש. "מעשה השם-דינוב" (מאנסי תשנ"ח) ח"ב, ע' תקכ"ד

סמך למנהג

שמעתי בשם הגאון הקדוש מו"ה מרדכי דוד זצ"ל מדאמבראווא עה"כ (דברים ל"ב נ') "ומות בהר [וגו'] והאסף אל עמך כאשר מת אהרן אחיך בהר ההר ויאסף אל עמיו". פירש"י שחמד משה ואמר אשרי מי שמת במיתה זו. והנה קשה אריכת הלשון ומות בהר והאסף אל עמך, וגם באהרן כפול כאשר מת ויאסף אל עמיו. אמנם רמזו כי הנה, לפלא, מכון, שביום שחל בו ר"ח אב שהוא יום מיתת אהרן הכהן (כמ"ש בתורה) אותו יום בשבוע חל בכל שנה לאחריו יום האושפיזא דילי' (ה' דסוכות) ע"כ נתאוה גם משה וחמד לאותו מיתה שסימן טוב הוא שיום מיתתו הוא חל ביומא דאושפיזא דילי' בחג האסיף זמן שמחתנו. והבטיח לו הקב"ה שגם יום מיתתו ז' אדר יהי' באותו יום בשבוע שחל בו אושפיזא דילי' בחג הסוכות (היינו יום ד' דסוכות) וזהו רמז ומות בהר (באותו יום) והאסף אל עמך (שבא לעמך חג האסיף ביומא דאושפיזא דילי') כאשר מ"ת אהרן אחיך בהר ההר ויאסף אל עמיו (כמו שמיתת אהרן הוא ג"כ ביום שלו בחג האסיף כנז') ומזה רמז סעד וסמך למנהגינו כי משה ביום ד' ואהרן ביום ה' ויוסף ביום ו' כסדר המדות. הרה"ק בעל "מנחת אלעזר" ממונקאטש צוק"ל, "שער יששכר" (ירושלים תשכ"ח) ח"ב, ע' שנו"ט ו"ב

תוכו כבור

שמעתי מליצה נאה ונעימה מפי קדוש ה' אדמו"ר הרר"י זצ"ל בשם אביו הגאה"ק ר' מרדכי דוד מדאמבראווע על מאמר הגמ' (ברכות כ"ח) כל מי שאין תוכו כבור אל יכנס לביהמ"ד, הנה מי שהוא בגדר הולך ואינו עושה ויושב בביהמ"ד טוב לו כי עכ"פ שכר הליכה בידו גם אינו מזיק לאחרים העוסקים שם בתורה ובתפלה ואמירת תהלים ושערי ציון, והאיש הזה הוא תוכו כבור היינו כשהוא בתוך ביהמ"ד דומה כאילו הי' לבר ולחוץ בביהמ"ד כי כמו שהי' בחוץ לא הי' מבלבל שם את הלומדים כן עתה בפנים איננו מבלבל אותם, איש כזה יכנס לביהמ"ד מקום קדוש ושכר הליכה בידו, אבל מי שאין תוכו כבור רצ"ל כשהוא בתוך ביהמ"ד בדרכי קדושה וכשהוא בתוך ביהמ"ד הוא מבלבל אותם ואין תוכו כבור איש כזה אל יכנס לביהמ"ד עכ"ל ודפח"ח (מס' וילקט דוד). "תכתב זאת לדור אחרון" (ברוקלין תשמ"ה) ע' כ"ב, אות ה'

נאבדו באף

במד"ר בראשית פי"ט, ד' הן שפתחו באף ונאבדו באף ואלו הן נחש ושר האופים קרח והמן, נחש ויאמר אל האשה אף, שר האופים אף אני בחלומי, עדת קרח אף לא אל ארץ, המן אף לא הביאה אסתר. ואמר רבינו (הרה"ק רבי מרדכי דוד מדאמבראווע זי"ע) זצ"ל כי אבדן כולם בא להם ע"י קנאה, הנחש ראה אותם עוסקים וכו' ונתקנא ורצה שיאכל אדם הראשון מעץ הדעת וימות וישא הוא את חוה כמו שפירש"י, וכן שר האופים נתקנא מחמת שראה כי טוב פתר לשר המשקים, קרח נתקנא במשה ואהרן, והמן במרדכי. וזהו דקאמר שפתחו באף, כי אף מלשון קנאה הוא. וזה מרומזו בתיבת קנאה שהיא ר"ת ק'רח נ'חש א'ופה ה'מן. (ירחון רשפי אש, סי' ה'). "כרם החסידות" שבט תשמ"ו, ע' פ"ב

הרה"ק רבי יצחק אייזיק מכפר-סאפרין זי"ע

יומא דהלולא - א' אדר

מתולדותיו

איש יהודי היה בכפר סאפרין הסמוך לסאמבור בגליציה, ושמו רבינו מו"ה יצחק אייזיק אייכענשטיין ז"ל (ונקרא ר' יצחק ספרינר), בן הרה"צ מו"ה צבי, בן הרה"צ מו"ה אלכסנדר, בן הרה"צ מו"ה צבי, חתן הגאון בעל תוספות יו"ט ז"ל.

צאצאי רבינו לבית קאמארנא חתמו את עצמם בשם משפחתם 'סאפרין', על שם כפר 'סאפרין' בו דר זקנים. ושם המשפחה 'סאפרין' עבר לכל הצאצאים לבית קאמארנא, ושאר בני משפחתו מזידיטשוב וסאמבור המשיכו בשם 'אייכנשטיין'. בספר 'עשירית האיפה' מצאנו את רביה"ק מהרי"א מקאמארנא חותם שמו בשם 'סאפרין'.

רבינו הקדוש היה תלמיד האשל הגדול והנורא איש האלקים הרה"ק ר"ר אלימלך מליזענסק זי"ע... אחר פטירת רבו הקדוש מליזענסק נסע רבינו אל רבו הקדוש החוזה מלובלין זי"ע, והיה תלמידו והיה נחשב מחשובי מקורביו. החוזה הקדוש הראה לו חיבה יתירה, ונהג בו כבוד כמו לגדולי הצדיקים אע"פ שלא נהג רבינו בביתו כרבנות. פעם אחת ביום השבת, הוציא החוזה את גלימתו הלבנה, ובכבודו ובעצמו הלביש בה את רבינו (נוסח אחר: החוזה הק' הסיר את הגלימה הלבנה אשר לבש בשבת קודש, והלבישה

את רבינו. ולא עשה כן החוזה אלא ליחידי סגולה בלבד). מאז היתה לבישת לבנים בשבת לחוק לו ולצאצאיו אחריו.

רבינו רצה להתפרנס מיגיע כפיו, והתרחק מרבנות, אף שפרנסתו לא היתה תמיד מצויה ברווח, אבל ביתו היה בכל עת פתוח לרווחה. רבינו החזיק בחכירה את בית המזיגה שבכפר, וגם את מכס הדרכים, כשהיה צורך בדבר עסק גם בחציבת אבנים, וכשהיה למישהו איזה חשבון מסובך ומפותל שכבר נלאו בו כל המומחים, היה רבינו מברר ומתיר את כל התסבוכת בלי שום קושי. ואולם עיקר עסקיו היה בתורה ובמעשים טובים, וכל פרנסותיו נחשבו לו כטפל.

פעם אחת בא לפני רבינו אדון גביר אחד (אציל פולני) שהיה צריך לעשות חשבונות קשים מאד בעסקיו, ולא מצא שום אחד מגדולי חקרי לבב, שיוכלו לעשות המלאכת מחשבת הזאת, זולת רבינו. והשם היה אתו, שהצליח במלאכתו, שגמר הכל בזמן קט, לתמהון כל פקידיו ומשרתיו של האציל, וראה האדון כי אין זה דרך הטבע, ומסר לו עי"ז הון רב, והפקיד בידו עסקיו, ושמו יצא בין האצילים לאדם ישר ונאמן. ומני אז שיחקה ההצלחה לפניו, ויהי שמו הולך וגדול, וצדקתו מלאה הארץ, וככל שנתרבה רכושו כן הגדיל לפזר צדקה.

ביתו של רבינו היה פתוח לעוברים ושבים, ולא היה רבינו מסתפק בזה שהאכיל על שלחנו עניים שבאו אליו מעצמם, אלא שהכניס אורחים גם בעל כרחם. כי מלבד בית המזיגה החזיק בחכירה גם את מכס הדרך, כי רבינו היה נהנה מיגיע כפיו ולא רצה לקבל על עצמו עול רבנות, ועל פי דינא דמלכותא היתה זקוקה כל עגלה הרתומה לסוס או לכל בהמה שעברה דרך הכפר, לעמוד לפני חלון ביתו, ולשלם ליד הגובה שלו את המכס הקצוב.

כרגיל באותם הימים, היתה הדרך חסומה בקורה לרוחבה, ולאחר תשלום המכס לגובה שעמד בחלון הבית, ששם היה מונח הקצה האחד של הקורה סגור על מסגר, היו מסירים את המעצור, והנוסע היה עובר אז בעגלתו, וממשיך את דרכו הלאה.

ואותו גובה יהודי כשר ונאמן, שישב ולמד משניות או אמר תהלים בין גברא לגברא, היה מצווה ועומד מאת רבינו, שמנוסע יהודי אין לו רשות לקבל את המכס, רק להכניסו אל ביתו פנימה, שישלם את המכס לידו עצמו. וכשהיה נוסע זה איש שאינו אמיד, לא לבד שפטרו רבינו מן המכס בכלל, אלא הזקיקו לאכול על שלחנו חנם אין כסף, וכך היו עניים מצויים אצל שלחנו בכל עת ובכל שעה.

רבינו לא היה סתם 'מכניס אורחים' כהרבה מאנשי הכפרים שבדורו, שהיו מצוינים במדה זו, כי אם גם גדול בתורה ובמעשים טובים. ששה סדרי משנה היו שגורים על לשונו על פה, כקורא 'אשרי יושבי ביתך', והיה בקי בש"ס ובכל ארבעה חלקי השולחן ערוך, אשר סיים הרבה פעמים.

רבינו היה למדן גדול 'גאון מופלג בשבע חכמות' (כן לשון נכדו מהרא"צ) וצדיק נסתר. והיה נודע בגודל צדקתו ויראתו. ומלבד קדושתו, היה תלמיד חכם גדול ובעל צדקה מאוד. ועד היום יש שם בכפר ביער באר שטבל שם רבינו.

רבינו בצעירותו היה סופר (בוכהאלטער) בבית אחד מבעה"ב של לעמבערג, ואז היה הגאון הקצות החושן מלמד בבית בעה"ב הנ"ל, בעת שהוא נתוועד רבינו עם הקצוה"ח, והיו מרבים להשתעשע בתורה. מאז נמשכה הידידות ביניהם, ואחר שנים כשנתמנה הקצוה"ח לכהן ברבנות בעיר סטרי הסמוך לקאמארנא,

המשיך רבינו לנסוע אליו, וכשהיה לו ענין קשה בגפ"ת, היה כורך את הגמרא או את הספר באמתחתו, וקם ועולה לעיר סטרי, להציע לפניו את ספקותיו ולפלפל עמו בהלכה. לא היה אמנם אלמן ישראל מרבנים גדולי תורה, גם במקומו, שאפשר היה לו לבקש תורה מפייהם, אבל היה רבינו רגיל לאמור, שבהליכתו לסטרי אל הגאון ההוא, הוא מקיים את מצות התורה: 'כי יפלא ממך דבר וגו' וקמת ועלית אל המקום אשר יבחר ה' אלהיך בו ובאת אל הכהנים הלויים ואל השופט אשר יהיה בימים ההם ודרשת והגידו לך את דבר המשפט' (דברים יז, ח-ט). כי היה הגאון ההוא כהנא רבה דישאל, ורב רבנן בדורו, ו'שפתי כהן' כמותו 'ישמרו דעת ותורה יבקשו מפייה' (מלאכי ב, ז).

ביום ב' דר"ח אדר בשנת תק"ס הגיע רבינו לעיר סטרי ונסתלק שם. כנראה, היתה זאת נסיעתו האחרונה אל ידידו ורבו בעל 'קצות החושן'...

[גירסא אחרת:] מסופר שרבינו היה משתמט כל ימיו מנסוע לעיר סטרי, כי מזלו חזה לו מראש, כי שם יסתלק ושם יקבר, ולבסוף הובל שמה בשלשלאות על ידי השוטרים. וכך היה המעשה: בהכפר 'סאפרין' אשר רבינו היה מחזיק שם את בית המזיגה, שכח ראש המחוז (אשר הכפר היה שייך למחוז ההוא) לקחת מס מאנשי הכפר כמה שנים, והיה הסכום גדול מהרבה שנים, ושר הפלך תבע סך גדול מאדון הכפר, ולא ידע אדון הכפר האיך לעשות חשבון וכמה יתבע מכל אחד ואחד מאנשי הכפר, ורבינו היה מפורסם לחכם גדול בחכמת החשבון, על כן האדון הכפר ביקש אותו לעשות לו החשבון, ועשה רבינו החשבון הזה בזמן קצר על נייר קטן, ועם תורף החשבון נסע אדון הכפר אל שר הפלך לשלם המס הקצוב.

כשהראה את החשבון לשר הפלך בעיר 'סטריא' התפעל השר מן החשבון ובפרט שהוא על נייר קטן, ושאל אותו מי עשה לך את החשבון הנפלא הזה, שאפילו משרתי ועבדיו הגדולים לא היה ביכלתם לעשות כזאת. אמר לו האדון ראש הכפר, כי איש יהודי שמחזיק המזיגה בהכפר שלו עשה את כל החשבון הזה. שלח בעל שר הפלך אחד מן משרתי אל רבינו לבוא אליו לעיר סטריא. בתחילה סירב רבינו מחמת פחדו, כי כל ימיו היה מפחד ליסע לעיר סטריא, ולא ידעו כוונתו, ואז מפני גזירת הממשלה היה מוכרח ליסע שמה. וכאשר בא שם אחר כמה שעות נסתלק שם לחיי עוה"ב. ואז נודע כוונתו, כי היה יודע כל ימיו כי עתיד להיקבר בעיר סטריא, זי"ע. (עשר קדושות) הרה"ג ר' חיים יעקב ספרין שליט"א, "שלשלת הקודש" (ירושלים תשס"ז) עמ' ה'

החסיד רבי יצחק אייזיק סאפרין זצ"ל אביו של הרה"ק בעל ה'עטרת צבי' זי"ע התפרנס מגיע כפיו, והיה לו בית מרווח שמשם הביא לחם לפי הטף, אך בכל זאת היה איש מורם מעם ומחסידי הרה"ק רבי יעקב יצחק ה'חווה' מלובלין זי"ע, ובנגלה התווכח הרבה עם הגה"ק המפורסם רבי אריה לייב בעל ה'קצות החושן' זצ"ל.

חמשה בנים היו לו, וכולם ידועים ומפורסמים כצדיקים וקדושים, ואלו הם: הרה"ק רבי משה מסאמבור בעל ה'תפלה למשה', הרה"ק רבי צבי הירש מזידיטשוב בעל ה'עטרת צבי', הרה"ק רבי בעריש מזידיטשוב (שהמשיך את הנהגת החסידות אחרי פטירת ה'עטרת צבי', אשר העיד עליו שביראה הוא גדול יותר ממנו והוא היה אבי הרה"ק רבי יצחק אייזיק מזידיטשוב זי"ע), הרה"ק רבי סנדר מקאמארנא (אבי הרה"ק רבי יצחק אייזיק מקאמארנא) והרה"ק רבי ליפא מסאמבור זי"ע.

אמרו, שאמם ע"ה היתה מתעוררת בכל לילה בעת חצות ובכתה וקוננה על חורבן בית המקדש, והיתה מעירה גם את ילדיה, שמתוך היקיצה מהשינה התחילו לבכות כדרכם של ילדים, ונתערבה בכייתם עם בכייתה על כבוד בית תפארתינו, ובתפילתה ובקשתה שמהרה נוכה לבנינו.

ה'עטרת צבי' היה מונה ג' הדרכות והנהגות שהקפיד בהם אביו בכל שנותיו, א. לא התיישב לסעודה אם לא הצטרף אליו אורח לאכול אתו ב. מעולם לא ישב בסעודה שלא נאמרו בה דברי תורה ג. בכל ימי חייו לא דיבר על שום אדם, בין לגנאי בין לשבח, והוסיף הרה"ק מזידיטשוב "שלא לדבר על אחרים לגנאי זה גם אנו יכולים, אך ליהזר מלדבר אף בשבחיו של אדם אחר קשה מאד עבורינו ליהזר..."

פעם התאונן והתנצל רבי אייזיק לפני זוגתו בצער, אחרי שעשה חשבון הנפש לנפשו באישון לילה, שאינו יודע איך יוכל לעמוד לפני ב"ד של מעלה לאחר שימלאו ימיו ושנותיו, באיזו זכות יבוא לפנייהם, השיבה לו האשה בחכמה "במסלה נעלה", ברמזה את שמות בניהם בר"ת ב'עריש, מ'שה, ס'נדר, ל'פא, ה'ירשל... בדרך צחות יש להוסיף בר"ת לתיבת "נעלה" - נ'יכנס ל'גן ע'דן ה'קדוש.

כל האחים הכניעו עצמם לה'עטרת צבי, ועל זה יעיד הסיפור שפעם אחת חלה אנושות וסכנה נשקפה לחייו, פתח אחיו רבי ליפא ואמר "העולם זקוק לאחי יותר משהוא זקוק לי, הריני רוצה לפדות את אחי ולתת לו ימי ושנותי", ואכן הרבי ר' הירש קם ממחלתו בבריאות וכעבור זמן קצר נסתלק רבי ליפא בדמי ימיו. אגב, גם רבי סנדר נסתלק בדמי ימיו בהיותו בדרך בהונגריה, ועל אם הדרך נסתלק לגנוי מרומים ומנו"כ באיהעל ולאחר שנים קברו על ידו את הרה"ק בעל ה'שמח משה' זי"ע. מסופר, שידע מפטירתו העתידה וכאשר נפרד בנסיעתו האחרונה מבנו הרה"ק רבי יצחק אייזיק מקאמרנא זי"ע שהיה אז עלם צעיר בכה על צוארו, וגם הילד הרגיש בכך והצטרף לבכיו.

גם רבי בעריש שהמשיך את ההנהגה אחרי פטירתו התבטל אליו לחלוטין בימי חייו. פעם הגיע הרה"ק רבי נפתלי מראפשיץ זי"ע לשבות אצלו [וידועה האהבה והידידות ששררה בין הני תרי רבוותא זי"ע]. והנה בזידיטשוב נוהגים בסעודה שלישית ששרים 'ברכי נפשי' ואח"כ אומר האדמו"ר 'תורה', וכן היה גם אז שרבי בעריש שר 'ברכי נפשי' בערגה, ואח"כ התחיל הרבי ר' הירש לומר דברי תורה בקול חוצב להבות ובהתלהבות גדולה, כדרכו בקודש. הגיב הרה"ק מראפשיץ "אחרי 'ברכי נפשי' כזה מובן איך אומרים 'תורה' כזו..." הגה"ח רבי אליעזר דוד פרידמן שליט"א, "הגש"פ מפי ספרים וסופרים" (ב"ב תשס"ט) ע' שס"ז

...הרב הגדול יצחק אייזיק הנזכר [=אבי הרה"ק רבי צבי הירש מזידיטשוב זי"ע], לא התנהג כל ימיו ברבנות, רק התפרנס מיגיע כפיו. והיה בקי בעל פה בששה סדרי משנה, ובארבע חלקי שולחן ערוך. והיה מחסידי מרן הקדוש מלובלין רבי יעקב יצחק זצ"ל. אשר בבואו לרבו הלך גם הוא בבגדי לבן בשבת, ככל תלמידיו הקדושים זכרונם לברכה (כן כתב לי הגה"ק מספינקא הנ"ל [=ה"אמרי יוסף" זי"ע], ששמע כן מרבו מוריניו הרב יצחק אייזיק מזידיטשוב). ובנו רבינו מוריניו הרב צבי הירש מזידיטשוב אמר עליו: אנה חלא בר חמרא לגבי אבא [חומץ בן יין נגד אבי]. והפליא תמיד מדותיו הקדושים, ומהם: שלא דיבר מעולם משום אדם, ובכל שלחן היה מוכרח להיות דברי תורה, וכשהתחילו בניו ללמוד, הנהיג שבכל יום יגיד בסעודה אחד מבניו איזה דברי תורה. ואכל תמיד ביחד עם כל המשרתים באהבת ישראל. ונכדו חותני וזקניי הגאון והקדוש מוריניו הרב רבי יודא צבי מראזלא זכרונם לברכה אמר: כי בטל ילדותו היה בליל שמורים דפסח אצל זקינו הרב רבי יצחק אייזיק הנזכר, ועודנו זוכר ומרגיש הטעם בעריבות מתיקות הארה הנפלאה מקדושת זקינו זצ"ל. הרה"ג ר' ישראל בערגער זצ"ל, אבד"ק בוקרעסט, "עשר קדושות"

ויר"ש זרעך

פעם אמר רבינו [הרה"ק רבי יצחק אייזיק מכפר-ספרין זי"ע], שמקובל אצלו שכאשר המלאך אמר לאברהם אבינו בשעת העקידה, 'אל תשלח ידך אל הנער' (בראשית כב, יב) לא שמע לו אאע"ה, עד שהבטיחו שייצא ממנו רש"י. והוסיף בנו הרה"ק ר' משה מסאמבור שמרומז בפסוק 'וירש זרעך' (שם, יז) 'וירש' אותיות ורש"י 'זרעך'. ודפח"ח. (עטרת זקנים) "שלשלת הקודש" (ירושלים תשס"ז) ע' י"ד

הרה"ק רבי שלמה בוכנר מקשאנוב

יום ההילולא - י"ח אייר

רבי שלמה בוכנר מקשאנוב בערך תקי"ב - י"ח בסיון תקפ"ח היה אדמו"ר חסידי בגליציה, אב"ד כשאנוב, תלמידו של רבי אלימלך מליז'נסק ורבו של רבי דב בעריש מאושפיצין.

נולד לרבי משה חריף מחמעלניק חבר ועד ארבע ארצות ונכד למהר"ם טיקטין, אביו היה מיוחס לגדולי אשכנז ביניהם הרב משה איסרליש ובעל הטורי זהב.

נישא להעסא בת רבי שמחה רפאפורט. בעצת אשתו הפסיק ממלאכת הצורפות ונסע להיות תלמיד מובהק לרבי שמלקה בניקלשבורג, שם התיידד מאד עם החוזה מלובלין. אחר כך היה תלמיד הנועם אלימלך. בליזנסק התרועע עם בעל המאור ושמשי, וחליפת מכתבים התנהלה ביניהם. היה למדן גדול, ואמר שיעורי חריפות לתלמידים, לפעמים 8 ימים ויותר על סוגיה אחת.

בתחילה סירב לקבל רבנות, ועסק במסחר, לבסוף נתרצה לאחר שראשי הקהל בקשו מרבו ר' שמלקה מניקלשבורג שיצווה עליו לקבל כהונה זו, ונתמנה לרב ואב"ד קשאנוב בשנת תקמ"ח

לאחר מחלה של שנה, נפטר ביום ל"ג בעומר ה'תקפ"ח ועל מצבתו בקשאנוב נכתב:

“פ”נ איש חי רב פעלים ירא אלקים וצדיק תמים כשמו כן הוא עד אסופו למעוני שמים ש’למה שמו ושלימה משנתו בעודו בחיים לעדותו הורה צדק ואב”ד לקהלתו מ’פיהו היינו חיים ארבעים שנה מתורתו הו’ד והדר פעלו יעמוד לנו זכות צדקתו ב’נ של קדושים ותלמיד קדושי עליונים מ’באר מים חיים דולה ומשקה תורה לאחרים ש’ם רבו האחד צדיק וקדוש א-ל מו”ה שמואל שמעלקי ה’לוי זללה”ה אב”ד דק”ק ניקלשבורג ורבו השני צדיק וקדוש א-ל בעה”מ ס’ נועם אלימלך זללה”ה ה”ה הרב הגאון המאור הגדול בוצינא קדישא חסידא ופרישא מופת הדור כקש”ת מוה”ר שלמה בהרב החריף מוהר”ר משה זללה”ה נאסף לעמו זקן ושבע ימים ל”ג בעומר הלולא דרשב”י לפ”ק (תקפ”ח).”

תלמידו המובהק רבי דב בעריש מאושפיצין בא אל ציונו כל שנה בל”ג בעומר וערך סעודה גדולה. הכתבים שהשאיר אחריו אבדו, כולל ספרו הקבלי שערי אורה. הניח אחריו משפחה עניפה של תלמידים חכמים באיזור קראקוב, הם לא היו רבנים או אדמורי”ם, לפי צוואתו שלא יירשו אחריו שום התמנות.

סגולה לצאצאיו

ידוע הבטחתו לצאצאיו כי לאחר הסתלקותו יזכירו את שמו כסגולה להיוושע, כהבטחתו הידועה לזרעו אחריו, כאשר בעת צרה רח”ל יזכירו את שמו ושם אמו, “שלמה בן פייגא”, תבא להם הישועה.

הרה"ק רבי אליעזר הלוי הורביץ מטארניגראד

היה מצדיקי תנועת החסידות בדור השלישי לחסידות. חיבר ספרי יסוד בחסידות.

נולד לרבי יעקב הלוי איש הורוביץ, רבה של שינובה היה צאצא בן אחרי בן לרבי יעקב אחי השל"ה מצעירותו נטה לחסידות והיה תלמידם של רבי אלימלך מליזענסק ולאחר פטירתו של החוזה מלובלין והמגיד מקוונץ היה למדן גדול וזכה להערצת רבני הדור. היה גם דרשן גדול והשפיע רבות על בני קהילתו בטארניגראד.

דברי תורתו יצאו לאחר פטירתו בשני ספרים גדולים בחסידות: "נועם-מגדים וכבוד התורה" על התורה ופירוש לתהילים בשם "אמרות טהורות". ספרו נועם מגדים נחשב לספר יסוד בחסידות וחסידים רבים הוגים בו מדי שבת.

ספריו זכו להסכמות גדולי הדור וביניהם: רבי יעקב ארנשטיין מלכוב, רבי אפרים זלמן מרגליות מברודי המגיד מקוונץ החוזה מלובלין, הרב מאפטה, רבי אברהם חיים מזלוטשוב, ועוד.

נפטר בגיל צעיר בעיירה קוונץ' ובה נטמן.

מאמרותיו הידועות:

כשנשאל על איחור זמן תפילה אצל החסידים ענה בצחות: מה אעשה שאני הולך לישון מאוחר. כששאלוהו למה הולך לישון מאוחר ענה כשאני בא לישון אני מתחיל לחשוב על מעשי באותו יום ולפי מעשי הרעים אני חושב שלא אקום למחרת ולכן אני עושה תשובה כדי לזכות להפטר מהעולם מתוך תשובה ועד שאני מסיים כבר מאוחר בלילה.

דברי תורתו יצאו לאחר פטירתו בשני ספרים גדולים בחסידות: "נועם-מגדים וכבוד התורה" על התורה ופירוש לתהילים בשם "אמרות טהורות". ספרו נועם מגדים נחשב לספר יסוד בחסידות וחסידים רבים הוגים בו מדי שבת. יצא לאור בשנת תשע"ג במהדורה חדשה ומוערת על ידי "הוצאה לאור מיר", שלושה כרכים על התורה וכרך על תהילים.

ספריו זכו להסכמות גדולי הדור וביניהם: רבי יעקב ארנשטיין מלכוב, רבי אפרים זלמן מרגליות מברודי, המגיד מקוונץ, החוזה מלובלין, הרב מאפטה, רבי אברהם חיים מזלוטשוב, האריה דבי עילאי ועוד. החוזה מלובלין כותב בהסכמתו שאינו נותן הסכמות אך על דעת רבי אליעזר לא גדר את עצמו מלתת (שלו ודאי ראוי להסכים כי אינו צריך להסכמתו). דברים דומים כתב גם הרב מאפטה בהסכמתו. רבי חיים אלעזר וקס שכיהן ברבנות טארניגראד כותב על העיר: "...אשר בין עיירות גדולות תתחשב, ושם היו רבנים גאונים וגדולים מעולם, בעל תבנית אות יוסף, בעל נועם מגדים..." ובתשובה אחרת: "...וגם בעיר טארניגראד אשר שמה ישבו כיסאות למשפט הגדולים אשר בארץ המה כמו הגאון הצדיק בעל נועם מגדים..."

הרה"ק רבי זאב וולף מליז'נסק

בתקופתו של רבי אלימלך מליז'נסק, ומחבר ספר "לשון הזהב" על מסכתות ברכות, שבת ועירובין. רבי זאב וולף נפטר בתקנ"ג היה רב העיר ליז'נסק.

נולד לרבי אלעזר, מנכדי רבי יצחק אב"ד פוזנא. למד בדוקלא אצל רבי יעקב יצחק סג"ל (לימים אב"ד צילץ ופרשבורג) מחבר ספר "אמרי רב"י". לאחר מכן עבר לסטריז'וב, שם כיהן כראש הישיבה וייתכן שאף שימש כרב העיר.

בסביבות שנת תקכ"ד מונה לרבה של ליז'נסק, שם כיהן עד לפטירתו.

בליז'נסק היה אומר שיעורים לפני תלמידים. הוא לא כתב את שיעוריו מחמת עול הציבור ורבנות העיר, אך לאחר פטירתו של רבי אלימלך מליז'נסק קיבל עליו לכתוב את שיעוריו ואת חידושי וכתב את ספרו "לשון הזהב" על מסכתות ברכות, שבת, ועירובין. הספר מסכם את שיעוריו הן מתקופת כהונתו כראש הישיבה בסטריז'וב והן בתקופתו בליז'נסק.

היה מקורב מאד לרבי אלימלך מליז'נסק. רבי יחזקאל שרגא משינאווא הגדיר את יחסיו עם רבי אלימלך כ"חבר דבוק מאד".

בין השנים תרנ"ט - תרס"א הדפיסו צאצאיו את ספריו בורשה ובפיטקוב עם הסכמות מרבים מצדיקי החסידות, ביניהם: רבי יחזקאל שרגא משינאווא, רבי שלמה מבאבוב, רבי דוד משה מטשורטקוב, רבי יצחק מבאיאן, השפת אמת, ובנו האמרי אמת, מגור, רבי מאיר יחיאל מאוסטרובצה, רבי יחזקאל מראדומסק, האבני נזר, רבי צדוק הכהן מלובלין.

גילו: המדפיס של ספרו "לשון הזהב" - אברהם יוסף פישר מלודז' כתב בשער הספר "מהור"ר זאב וואלף זצלה"ה אבד"ק ליז'נסק נפטר בשיבה טובה בן קי"ג שנים בעיר ליז'נסק". אולם לקביעה זו אין מקור נוסף, ורבי זאב אף לא כונה בתואר כמו "הישיש" המורה על גילו יוצא הדופן. כמו כן, מכך שבספר מצוטט פעמיים רבי יצחק סג"ל מדוקלא שנולד בשנת תס"ב, במילים "שמעתי... כד הוינא טליא", ניתן להסיק שהיה כבן שבעים בפטירתו.

אחיו היה רבי צבי הירש מרישא מחבר ספר 'גאון צבי', אחותו ביילא הייתה אמו של רבי אליעזר פישל מסטריז'וב.

הרה"ק רבי זכריה מנדל הורוביץ משנדישוב

רבי זכריה מנדל הורוביץ משנדישוב (כונה גם: רבי זכריה מנדל מירוסלב; בערך ת"פ - בערך תקנ"ה), היה רב בירוסלב ובשנדישוב, מצדיקי תנועת החסידות בדור הרביעי, תלמידו של רבי אלימלך מליז'נסק והמביא לדפוס את ספרו "נועם אלימלך". מחבר הספר "דרכי צדק".

נולד לרבי משה יהושע רב במספר עיירות בפולין ולאידל בת רבי צבי הירש הורוביץ מצ'ורטקוב. למד אצל דודיו, אחי אמו, רבי פנחס הורוביץ ורבי שמואל שמעלקא הורוביץ מניקלשבורג. ובעקבותיהם הצטרף לתנועת החסידות.

לאחר פטירת אביו בשנת תקי"ד מילא מקומו כרבה של ירוסלב לפחות עד שנת -תקל"ז

ולאחר מכן עבר לרבנות שנדישוב ועל שם עיר זו כונה בספרי החסידות

אך גם לאחר שפרש מהרבנות בירוסלב המשיך לפקוד את העיר ואף שימש בה כמגיד מישרים.

היה תלמידו של רבי יחיאל מיכל מזלוטשוב. אך רבו המובהק היה רבי אלימלך מליז'נסק, והיה ממוסרי הנהגותיו, ורבים מגדולי החסידות בדורו ציטטו הנהגות בשמו בספריהם. בשנת תקמ"ח הדפיס את ספרו של רבו "נועם אלימלך" יחד עם רבי אלעזר מליז'נסק

בסוף ספר נועם אלימלך, בחלק המכונה "אגרת הקודש", נדפסה אגרת מיוחדת של רבי זכריה מנדל, ובה הוא עונה לאחד מדודיו שטען נגד הצטרפותו לחסידות. הדוד הוכיחו על סיגופיו שמחלישים את גופו, והוא הכחיש זאת. בתשובתו מאריך רבי זכריה מנדל לתאר את גדולתם של צדיקי החסידות ואת דרכי פרישותם והנהגתם. מהאגרת נראה שהיה חולה כרוני, ורבו אמר לו מראש מתי יתקפוהו מכאובים. יש אומרים שערך את האגרת במצות רבו רבי אלימלך

במהלך ביקור בעיר ירוסלב, ייתכן שאצל רבי שמעון מרילס נפטר, ונקבר בעיר.

תאריך פטירתו לא ידוע.

ספרו דרכי צדק הוא קובץ הנהגות על פי תורת החסידות. הספר נכתב עוד בחיי רבו, רבי אלימלך מליז'נסק, והוא מזכירו בכינוי מורי ורבי נרו יאיר. הוא הפקיד את כתב היד של הספר אצל ידידו רבי מנחם מנדל מלינסק, והוא מסרו להדפסה לרבי יהושע מסמוטריץ, והוא בתורו העבירו לרבי מרדכי אשכנזי מטשקוב. שם המחבר לא נמסר בוודאות, אלא בנוסח ש"רבים אומרים שהספר הוא לשונו הזהב של רבי זכריה מנדל" (שער המהדורה הראשונה).

צאצאיו

- בנו רבי משה דוד שטיגליץ, תלמיד חכם ועשיר בעיר טורנא.
- בנו רבי יצחק אב"ד אונסדורף.
- בתו לאה אשת רבי יהודה ענגיל.
- בנה רבי יוסף ענגיל, רבה של העיר קראקא שבפולין.
- בתו לאה נישאה בזיווג שני לרבי ירוחם טייטלבוים.
- בנה רבי אריה לייבוש חתן רבי ברוך מגורליץ. היה אדמו"ר ואב"ד בקרעשנוב וברודניק.
- בנו רבי צבי יעקב אב"ד זאבנא.
- בנו רבי חיים אורי מרייזא.

הרה"ק רבי נטע מחעלם זי"ע

יומא דהלולא - א' שבט

מתולדותיו

הרה"ק רבי נתן נטע זי"ע נולד לאביו הג"ר אברהם ברוידא בן הג"ר אהרן ברוידא בעל "אבן תקומה" [-הלכות ודינים בחרוזים על ד' חלקי שו"ע, ועוד] מגזע השר הג"ר שאול וואהל ולמעלה בקודש. היה נודע בדורו כקדוש עליון ואיש אלקים, ובעל מופת גדול. הסתופף בצילם של הרבי ר' ברוך ממעזבוז, הרבי ר' אלימלך מליזענסק, ה"חווה" מלובלין, וביותר אצל רבו המובהק הרבי ר' מרדכי מנעשכיו. זכותם יגן עלינו. נסתלק ליל ש"ק ר"ח שבט תקע"ב. תולדותיו המה: בניו הרה"צ רבי אהרן והרה"צ רבי צבי (שלא הנהיגו עדה אחר הסתלקותו). חתנו - בנו הצעיר של הרבי הק' מלובלין - רבי צבי זי"ע. אחר הסתלקותו של רבינו עברו רבים מחסידיו לחסות בצל הרה"ק רבי שלמה לייב מלענטשנא זי"ע. "עלים לתרופה", שמות תשנ"ז, עמ' ג'

הרה"ק והטהור אדמו"ר הרבי ר' נטע זצלה"ה זי"ע מחעלם, אשר ידוע גודל קדושתו, כפי שהגיד אדמו"ר קדש הקדשים, הרבי ר' אלימלך זצלה"ה זי"ע מליזענסק, שמרוב יראתו לא היה יכול להזיז אחד מאיבריו. ממכתב קודש כ"ק מרן אדמו"ר ה"חלקת יהושע" מביאלא זצוק"ל, "נטע שעשועים" (ירושלים תשל"ה) עמ' ד'

על אף היות רבינו (הרה"ק רבי נטע מחעלם זי"ע) נצר מגזע קדושים וטהורים, היתה מדת השפלות מנת חלקו, ומעודו עבד את ד' מתוך הסתר והצנע. בימי חורפו - בעידן שהיה מסתופף בצלו של הרבי ר' אלימלך מליזענסק - בחר להיות מלמד דרדקי בביתו של מוכסן, בכפר הסמוך לוולאדווע, לשני ילדיו שהיו חלושי מח, וכך עמל להחזיר בהם יראת שמים ומדות טובות, ובלילות היה עובד את קונו בדביקות ובהתלהבות, כך שאיש לא הכיר בגדלותו וקדושתו.

לפי מסורת אחת, נתגלה אורו בעת ההיא, כשהמוכסן, שבביתו התגורר, מינה אותו להיות שומר על היערות, בעקבות הגניבות הרבות של הכפריים, שהיו שולחים ידם בעצי היער ומוכרים אותם, כפי שרגיל היה באותה תקופה. רבינו נענה למשימה זו בשמחה ובחפץ לב, כי אמר בלבו שבכך יוכל להתבודד בין העצים ולעבוד את קונו בהסתר מאין רואה. וכפי שהיה מתבטא לימים: "כאשר אין מי שיראה וישמע למטה, אזי ניתן ביתר שאת להרגיש בנפשו כי 'עין רואה ואוזן שומעת' למעלה". אף השכנים הכפריים היו שמחים על מינוי המלמד ה"בטלן" לשומר היער, מתוך הנחה כי כך יוכלו להמשיך ב"מלאכתם" באין מונע...

אולם, כבר בלילה הראשון, כאשר אך החלו אלו בכריתת העצים, נשמעה יללה שהחרידה אותם, למשך זמן מה. משנרגעו קימעה ואמרו להמשיך במלאכתם, נשמעה שוב קול היללה, עד שנדמה להם שהעץ עצמו בוכה על גורלו, שהכורת הגיע אליו. החליטו הכפריים לילך אחר מקור הקולות והיללות שהלכו וגברו, פעם דימו בכה ופעם דימו שחיות היער הנה השואגים לטרף, עד שלפתע הבחינו באור קלוש המצנץ מרחוק ומרצד מבין העצים. מה גדלה תמיהתם, כאשר לאחר זמן רב הגיעו אל פי מערה קטנה, ולנגד עיניהם נתגלתה דמותו של המלמד - רכון על הקרקע, ועל ראשו מונח אפר ועיניו זולגות נחלי דמעות, כשהוא עורך תיקון חצות ומקונן על החורבן ועל גלות השכינה.

רעדה אחזתם למראה עמוד אש שהקיף את המערה. גילוי מופלא זה השכיח מלבם את מזימת הגניבה, ובברכים כושלות עזבו את היער, כשפיהם מלא התפעלות אודות איש אלקים קדוש שנגלה לעיניהם.

כשהגיע הסיפור עדי אזני המוכסן, החלו לעקוב, הוא וביתו, אחר הליכותיו של רבי נטע, ואכן הבחינו בו, כי לפניו צדיק וקדוש נסתר, אשר הצליח להעלים מהם גודל קדושתו. כך נחשף סודו של רבי נטע. מאותו יום ואילך, החלו הכל להתייחס אליו בהדרת קודש וביראת הכבוד, והמוכסן ביקש לבניו מלמד אחר, תוך בקשה מרבינו שימשיך להתגורר בקרבתם, והבטחה שידאג לו לכל מחסורו.

ואכן, למרות היותו בורח מן הכבוד ומכל התנשאות, כפי שפירש לימים את הכתוב: "א'ש'ר נ'שיא י'חטא" (ויקרא ד, כב) ר"ת 'אני', כלומר, לפתח "נשיא" רובץ ה"אני"... וכל "מי שיש לו התנשאות וגדלות הוא חוטא", החלו אנשי הכפרים הסמוכים לבוא אליו ולבקש את ברכתו, וחברך חבא אית ליה, עד שנודע לכל יהודי הסביבה, שבקרבתם שוכן איש אלקים, ורבים החלו לשחר פניו.

בראותו כי לא יוכל להמשיך בדרכו ולהסתתר, החליט להמלט מהכפר, כשהוא שם פעמיו אל רבו המובהק, הרה"ק רבי מרדכי מנעשכין זי"ע, לבקש עצתו שיוכל לעבוד את יוצרו בלי מפריע. אך בבואו לנעשכין, נצטוה על ידי רבו לחזור לוולאדווע ולפתוח את דלתו ביתו לפני המוני ישראל, באמור לו: "מן השמים הטילו עליך את ההנהגה. אין זו שררה אלא עבדות, להורות את בני ישראל את הדרך אשר ילכו בה, לך בכוח זה והושעת את ישראל".

כעבור זמן קצר התבקש על ידי קהילת חעלעם לקבוע בה דירתו, ולאחר הפצרות רבות נענה להם. מאז זרח אורו למרחקים ורבים הסתופפו בצילו. "עלים לתרופה", שמות תשנ"ז, עמ' ג'

על ביקורו הראשון של הצדיק רבי נטע מחלם בלובלין מסופר: רבי נטע הגיע ביום ששי לפנות ערב ללובלין, עניו גדול היה והתבייש להיכנס לבית-המדרש. גם למחרת עדיין לא העז להיכנס לבית-המדרש, רק בהגיע שעת רעווא דרעווין ו"החוזה" ישב עם תלמידיו לסעודה שלישית, חשב בלבו שהרב יושב עם חסידיו ותלמידיו, החשכה כבר שוררת בחוץ ובפנים אין הנר דולק, ובטח איש לא יראהו, נכנס בשקט לבית-הכנסת. אך נכנס הרגיש בו "החוזה" והכריז בקול רם: "ברוך הבא רבי נטע" והוכיח אותו ברבים על רצונו להסתתר. הרה"ח ר' ישראל קלפהולץ ז"ל, "החוזה מלובלין" (ב"ב תשמ"ה) ע' קס"ג

עובדה שיש בה כדי לסמל את דרכי המופלאים של הרה"ק רבי נטע מחעלם הועלו על הכתב בספר "קודש הלולים", ונביא את דבריו כמעט בלשונם: באחד הימים, פנה אליו סוחר גדול, שנמנה בין המסתופפים בצלו, והחל להתנצל: "אמנם כן גביר אדיר אני, ישנם בידי במזומנים בסכום גדול מאד חוץ מהסכומים המושקעים בבית מסחרי, ואין לי ב"ה על מה להתלונן. יש לי רב, אולם לכל סוחר יש חוש מיוחד, המרגיש אף נימין עדינים ביותר בעיניים הנוגעים למסחרו, אף שאינם נראים ונגלים לאחרים. אני סוחר, ולי יש חוש מיוחד למסחר, מרגיש אני נימה דקה בסיכויי העסקים שלי, ולבי אומר לי שעלול אני לירד במדרון. כאשר חשש כגון זה עולה על לבי, כורע אני תחתי. להיפך לעני אחרי שהייתי ברום המעלות קשה בעיני מאלפי מיתות, אם עני חשוב כמת. כשהוא נולד עני וחי בעניות, היא רק מיתה אחת, אבל היורד הרי אלפי מיתות מוכנות לו", וכך כפל ושנה דבריו כי בגלוי אין ניכרת ירידה כלל, אבל נימה דקה מן הדקה מרמזת לו שמסחריו מדרדרין כלפי מטה, והוא חושש מפני הבאות.

"איזו שינויים נעשו בביתך לאחרונה? שאל אותו רבי נטע.

הסוחר הבין כי שאלתו של הרבי נסבה לענינים רוחניים, כלומר אם העשירות הזאת לא העבירה אותו על דעת קונו, כי נסיון העושר הוא גדול מנסיון העוני, וחושש הוא כי בעקבות העשירות סר מהדרך הישרה. "חס ושלום, רבי - השיב לו - שום שינויים לא נעשו בביתי. חתני הם תלמידי חכמים גדולים, וצאצאי כולם, ללא יוצא מן הכלל, לומדים תורה ומתפללים כאורח כל גוברין יהודאין, חלילה וחס, אף צל אחד של הסרה מדעת התורה אין בביתי ואין אני ראוי לעונש נורא כזה, לרדת מנכסי". "אבל - חזר רבי נטע על דבריו הקודמים - בודאי נעשו שינויים בביתך, ואם לא שינויים רוחניים, אולי שינויים גשמיים?".

"רבי - קרא הסוחר בהתרגשות - אני יכול להבטיחו במאה אחוז כי לא נעשו שינויים, לא גשמיים ולא רוחניים בביתי, אותו הבית ואותה ההנהגה דאשתקד, כך הוא עד היום".

"ואני אומר - עמד הרבי בשלו - כי אין זה דבר פשוט, ואני תולה השתנות מסחרך בהשתנות הנעשית בביתך. התישב ברוחך ותצייר לך בעצמך אופי הנהגתך בימים הקודמים, ואז תבחין בשינויים שנעשו בביתך".

נתברר שצדק רבי נטע, שכן הגביר דנן קמצן גדול היה. כל חפץ בעל ערך זעיר, ערכו היה מרובה בעיניו, ובמקרה שחפץ כזה נפל ונשבר, אף שמחירו לא היה רב, גרם לו הדבר צער רב עד לבלי נשוא. יתר על כן, תמיד היה מלא דאגות.

ביתו, ככל בתי הגבירים, מלא וגדוש היה מכלים וכלים שונים. כלי זכוכית, כלי חרסינה וכלי חרס, שמחירים יקר עד מאד, ביחוד בימים ההם, אך הם עלולים להנפץ ולהשבר לרסיסים באם יפלו על הארץ. בדמיונו עלו חששות כי הכלים המרובים אשר בביתו עלולים להישבר, היום תישבר כוס זכוכית, למחר - קערת חרס, מחרתיים - כלי חרסינה, והרסיסים הללו הדאיגו אותו תמיד, מחמת הצער הגדול הכרוך באבדן כלים יקרים אלה והוא עלול לרדת מנכסיו. הוא הגיע איפוא לידי החלטה להחליף את הכלים השבירים בכלי מתכות שאינם עלולים להשבר. החליט ועשה. הוא מכר את כל הכלים, העלולים לישבר, שהיו מסודרים על האצטבאות בארונות ביתו, ובמקומם רכש כלי נחשת, כסף וזהב, כלי מתכות שאינם נוחים להשבר, וכל זאת כדי להמנע מחשש שברון לב העלול לבוא עם שברון כלים עשויים מחמרי זכוכית.

וכך הסביר לו רבי נטע לגביר דנן: "ידוע מה שאמרו חז"ל (בילקוט קהלת תתקע"ז) על הפסוק, 'אחת לאחת למצוא חשבון', בנוהג שבעולם אדם נכשל בדבר עבירה ומתחייב עליה מיתה. כיצד מתכפר לו, מת לו שורו, אבדה תרנגולתו, נשברה צלוחיותו, נשברה ביצתו, נכשל באצבעו, יצאת טפת דם מקצת נפש ככל הנפש, הדא מן הכא והדא מן הכא, והחשבון מתמצה", ובכן - אמר לו רבי נטע - זוהי הסיבה שיסובב הגלגל ותיכף תמכור הכלי מתכות, ותקנה כלים שאפשר על ידיהם, ע"י שבירתם, להתכפר, וישוב הגלגל לאיתנו הראשון. הרה"ח ר' מרדכי ישראל קרויזר הי"ו, "נטע שעשועים" (ירושלים תשס"ה) ע' ק"ז

סיפר כ"ק אבי אדמו"ר זצלה"ה הכ"מ שהרה"ק ר' נטע מחעלם ז"ל הי' יוהכ"פ בלובלין אצל הרבי זצלה"ה ולא נכנס לבהמ"ד כל יוהכ"פ רק ישב מבחוץ כאבן דומם, ואמר הרבי ז"ל מלובלין שכך היתה הכוונה בבריאת העולם. "שם משמואל" (סוכטשוב) ר"ה תרע"א, ע' י"ג

זכורני בפולין עוד הי' חסיד אחד כעין הרה"ק רבי נטע מחעלם ז"ל שאמר שאינו יכול להתפלל בראש השנה ויום כיפור מאימת יום הדין. "לב שמחה" (גור) ר"ה, דף מ"ו טו"ד

איש אחד שאל להרה"ק ר' נטע מחעלים זצ"ל למה בדורות הראשונים היו הצדיקים מתבודדים במדברות וביער והיו מסגפין את עצמן. ועתה הצדיקים יושבים בדירות נאות ואוכלין ושותין כמו הנגידים.

והשיב לו כי זה לעומת זה עשה אלקים כי בדורות הראשונים הגזלן הי' יושב ביער ולא היה לו מה לאכול רק כשהיה נזדמן לו להרוג איש או היה לו פרנסה איזה ימים, ע"כ היה מוכרח הצדיק ג"כ לישב ביער. אבל עתה שהגזלן יושב בדירות נאות היינו שלוה מהרבה אנשים ואינו רוצה לשלם, ע"כ הצדיק יושב עתה ג"כ בדירות נאות כי זה לעומת זה עשה אלקים. הגה"ח רבי יחיאל משה מיאדימוב ז"ל, "נפלאות חדשות" (פיעטרקוב תרצ"ז) דף נ' טו"ג

הרה"ק רבי נטע חעלמער זצ"ל, שטרם נתפרסם לאדם גדול וקדוש, היה מלמד דרדקי לבני גביר אחד באיזה עיירה, ובעלת הבית אשר שם התאכסן הכירה בו שהוא אדם גדול ואמרה זאת לבעל הבית ובדק אחריו ומצא שאכן נכונים דבריה, ומאז היה מפרנסו בקביעות והיה מחזיקו בביתו, ושם נתפרסם לאדם גדול ורבים היו משחרים לפתחו.

לאחר זמן עקר הרה"ק דירתו לעיר אחרת, כעבור זמן מה ירד אותו גביר מנכסיו ונעשה מצבו דחוק למאד, ואמרה לו האשה שהיות ורבי נטע חעלמער מפורסם כעת כפועל ישועות, וודאי יחזיק להם טובה על דבר שהחזיקוהו זמן רב ופירסמוהו, וילך אליו ויאמר לו את אשר עם לבו, וודאי משם תצמח להם הישועה, והיה כבוא הגביר אל רבי נטע סבור היה שיקבלו בסבר פנים יפות כראוי וכיאות, אך הרה"ק רבי נטע התנהג עמו ככל אדם ופטרו ממנו לשלום כמי שאינו מכירו, כן היה כמה פעמים ואותו גביר נכנס לשברון לבב מזה.

לפני שחזר לעירו נכנס שוב אל הרה"ק רבי נטע ואמר לו שיש לו איזה קושיא, הנה ביום הכיפורים לאחר כל תפילות היום בה הזכרנו זכות אבות, ואומרים אנו בתפילת נעילה "אב ידעך מנוער", לכאורה מה חידוש יש בזאת התפילה הלא כבר הזכרנו זכות אבות כל היום כולו, אמר לו רבי נטע: "וודאי יש תירוץ באמתחתך גם כן" השיב לו אותו בעה"ב דהפירוש הוא שמתפללים ואומרים אנו לפני הקב"ה הלא "אב" - אברהם אבינו ע"ה, "ידעך מנוער" - פירסם אמונתך ועשה רצונך כשלא היית מפורסם בעולם, לכן עתה בזכותו מבקשים אנו שיקבל ברחמים וברצון את תפילותינו, כן הדבר כאן הלא אני החזקתיך כשעדיין לא יצא טבעך בעולם, ופרסמתך לרבים, ולמה אין הרבי עונה לשוועתי אליו לעזרה.

לשמע הדברים נהרו פניו של רבי נטע, ואמר שלטענה זאת חיכה, שרצה לשמוע חידושו זה, שיבח מאד את דבריו, וקירבו והאציל עליו מברכתו, ואותו בעה"ב חזר לקדמותו. כ"ק מרן אדמו"ר מלעלוב זצוק"ל, "דברות קודש" (רמת-לעלוב ב"ב) וישב תשס"ג, עמ' ה'

עם תלמידיו של "החווה" נמנה מחותנו הצדיק רבי נטע מחלם, מגדולי צדיקי הדור ואדמו"ר להמונים בוולדובה וחלם, מחבר הספר הקדוש "נטע שעשועים". רבי נטע היה נוהג לנסוע מדי פעם אל "החווה". בהקדמה לספרו "נטע שעשועים" מובא שכיתת רגליו מספר פעמים ליהנות מזיו אור פני רבינו הקדוש מלובלין. גם לאחר שניהל בעצמו עדה גדולה היה קשור בעבודות אהבה אל רבו "החווה". כשחלה רבי נטע שלחו שליח מיוחד ללובלין להזכירו בפני הרבי, הבטיח "החווה": "שלום יהיה לו וה' יתברך ישלח לו רפואה שלמה מן השמים". אך בכל זאת לא חל כל שינוי לטובה במצב בריאותו, אדרבה, מחלתו גברה מיום ליום, עד שהרופאים אמרו נואש לחייו. ביום ששי לפנות ערב התפלל רבי נטע מנחה וקיבל את השבת. לאחר שסיים את תפילתו התישב ליד השולחן והתכוון לקדש על היין. לקח רבי נטע את הכוס

בידו ופנה לחסידיו שעמדו מסביבו בסיפור: "ספינה הפליגה לה לדרכה, באמצע הדרך פרצה סערה גדולה בים ואיימה על הספינה לטבעה. המלחים, שנוכחו לראות כי משאה של הספינה כבד מדי, החליטו להטיל את אחד מאנשיה לים כדי להקל את המשא. הגורל נפל על אחד המלחים. נטלוהו והשליכוהו לים". ברגע שסיים רבי נטע את דבריו נפלה הכוס מידו והוא החזיר את נשמתו ליוצרו. כאשר נודע דבר פטירתו ל"חווה" ספק ידיו זו לזו ונאנח ואמר: "מן השמים רימו אותי". הרה"ח ר' ישראל קלפהולץ ז"ל, "החווה מלובלין" (ב"ב תשמ"ה) ע' קס"ג

כתב השותפות

בספר "ליקוטים חדשים" מסופר שפעם אחת באו אליו שני אנשים שהיו רוצים לעשות שותפות בעסקיהם וביקשו הימנו לכתוב להם כתב שותפות, רבי נטע נטל פיסת נייר וכתב בארבע קצוותיו כסדר א' ב' ג' ד', בהוסיפו "זהו כתב שותפות ביניכם". משלא הבינו את דבריו הסביר להם: א' הוא אמת, ב' הוא ברכה, ג' גניבה, ד' דלות. אם תתנהגו בדרך האמת כלפי הקונים, וכן לא תעלימו איש מרעהו תשרה הברכה במעשי ידיכם, ואם ח' ימצא חשש גניבה בידיכם, הרי הדלות מובטחת לכם. הרה"ח ר' מרדכי ישראל קרויזר הי"ו, "נטע שעשועים" (ירושלים תשס"ה) ע' ק"ז

יצ"ט ויצה"ר

כל הימים נתון האדם במערכה מתמדת עם היצר הרע, ואת תפקיד שני יצוריו של אדם, היצר הטוב והיצר הרע, יש להסביר על פי משל לשני אחים שנפגשו ביער בתנאים מוזרים ביותר, כשאחד רודף אחרי אחיו והלה בורח הימנו.

כיצד אירע הדבר? האחד מהם שהחזיק גרון בידו היה תועה ביער לרגל עבודתו ולא היה יודע כיצד לצאת מן היער ולשוב לביתו. באותה שעה הלך אחיו בדרך הישרה הסמוכה ליער. משראה האח התועה ביער את אחיו מרחוק והוא הולך בדרך הישרה, רץ לקראתו בשמחה, כדי ללמוד הימנו את המוצא מהמבוך בו נקלע. הלה שראה את אחיו רודף אחריו והגרזן בידו, ברח ממנו מפני שחשב שאחיו מתנכל לו להרוג אותו בגרון, וכך רדפו איש אחר אחיו, עד שהגיעו לעיר, שם הכירו זה את זה שאחים הם, נפלו על צואריהם וישקו זה לזה. לשאלת האחד שהיה תועה ביער "מפני מה ברכת ממני?" ענה אחיו "מפני הגרון שהיה בידך ברחתי, כי חשבתי להרגני אתה אומר", אולם הלה טען כנגדו "לא כן אחי, חלילה לא עלתה כזאת על מחשבתי רק תועה הייתי ביער ולא יכלתי לצאת, ועל כן רדפתי אחרך מתוך רצון לשאול אותך כיצד לצאת אל הדרך הישרה ולחזור לביתי". אח אחד ברח איפוא מפני אחיו מחוסר ידיעה על כוונותיהם.

והנמשל מובן - היצר הרע והיצר הטוב משולים לשני אחים הרודפים זה את זה, מבלי דעת את מטרתם. והאדם היודע את אשר לפניו חייב לנצל גם היצר הרע ולהכניע אותו לעבודת השי"ת. "שהיצר טוב נברא בעולם להורות לאדם לעבוד את השי"ת בתכלית האמת בפשיטות" ומה תפקידו של היצר הרע? "באם שלא היה נברא היצר הרע כנגדו, לא היתה עבודת בורא ב"ה כבדה כל כך, כיון שלא היה לאדם שום מניעה מלעבוד אותו יתברך, על כן ברא הקב"ה את היצר הרע, להסית את האדם ולהראותו תאוות גשמיות, ועל האדם איפוא להתגבר על יצרו הרע...

היצה"ר הוא איפוא בבחינת תבלין, שאם האדם יתגבר עליו יוכל להתקרב יותר לעבודת הבורא יתברך, וזהו פירוש, "לא תעלה במעלות על מזבחי", שאינך יכול לבוא במעלות "על מזבחי" היינו עבודת הבורא

יתברך, אלא אם מקודם "לא תגלה ערותך" היינו רק לאחר התגברות על היצה"ר יוכל האדם לבא למדרגה גדולה ועצומה. הרה"ק רבי נטע מחעלם זי"ע, "נטע שעשועים" (ירושלים תשס"ה) ע' קי"ג

נטע שעשועים

עשרות שנים אחר פטירתו של רבינו [הרה"ק רבי נטע מחעלם זי"ע] היתה תורתו גנוזה. רק בשנת תרנ"א ראו דבריו הקדושים את אור הדפוס, עם הופעת ספרו "נטע שעשועים".

על נסיבות פרסום הספר, כותב נכדו הרה"צ רבי נחמיה זצ"ל - חתן הרה"ק רבי מנחם מענדל מווארקא זי"ע - בהקדמתו, כי תלמידיו הקדושים כתבו דברי קדשו, "אך בעוונותינו הרבים לא זכינו לאורם, כי זה קרוב כחמישים שנה אשר איש יצאה מאת ה' בעיר חעלעם, ותלהט סביב חדריו, ג"כ נשרפו אז כל ספריו ואינם, לולא חסדי ה', כי השאיר לנו שריד, יען כי חפץ הש"י, אשר שפתי צדיק יהיו דובבות על משכבו, כאשר חי הוא בגן עדן ומפרש שם תורתו הקדושה".

ומוסיף הוא לספר כיצד "על פי סיבות נוראות היתה הפליטה, שנודמן שהיה הרב הקדוש [רבי שלמה לייב] זצלה"ה זי"ע מלענטשנא בעיר חעלעם, ושבת שם שבת קודש" וכו'. וביקש אותו צדיק רשות מיוחדת מבנו של רבינו הרה"צ רבי אהרן - שהיה דר בבית אביו - שיתן לו רשות לקבל שבת בחדרו המיוחד של רבינו, שבו היה מתבודד בעבודתו הקדושה, והיה "סגור ומסוגר גם אחרי פטירתו, שהחזיקו את החדר ההוא לבית מקודש מאוד, מאור הזורח שהתנוצץ שמה גם אחרי פטירתו". ומחמת כבודו וגודל השתוקקותו של הרה"ק מלענטשנא, הרשה לו לקבל שם פני שבת מלכתא.

ולהלן הוא מספר, כי "בצאתו בשלום מן הקודש, היו פניו מאירים כזוהר מלאך אלקים, ולא פסק פומיה מלשבח ולפאר גודל האור שהתנוצץ שמה בחדר הלזה". באותה הזדמנות ביקש הצדיק מלענטשנא מבנו שיתן לו את הכתב יד שהיה מונח בחדר, והוא מדברי תורתו שאמר במשך שנה אחת, ובחסדי השי"ת נותר שריד זה לפליטה בגניזת הרה"ק מלענטשנא, שהורישו לבנו הרה"ק רבי יהושע מאוסטרובא זי"ע בעל "תולדות אדם", ולאחר פטירתו עבר הכת"י לחתנו הרה"ק רבי יצחק יעקב מביאלא זי"ע והוא שמסרו לנכד רבינו להדפיסו, הוא הספר הקדוש "נטע שעשועים", שהוא כאמור, דברי קדשו שנאמרו בשנה אחת.

בהוראת בעל ה"שפת אמת" מגור זי"ע לא ביקש נכדו, הרה"צ המו"ל, הסכמות על הספר בהתבטאו "שקדוש עליון כמוהו, הנמנה עם החברייא קדישא בימי רבינו הקדוש מלובלין זצלה"ה, א"צ להסכמה". "עלים לתרופה", שמות תשנ"ז, עמ' ג'

הרה"ק רבי אהרן קצנלבוגן בלז המכונה: רבי אהרן משיח

יום ההילולא - ב' בתשרי

היה צדיק חסידי בבלו, כיהן תקופה קצרה כרבה של בלז בתחילת המאה ה-19.

רבי אהרן קצנלבוגן מכונה: רבי אהרן משיח זכה לכינוי זה כי אמרו עליו שראוי להיות מלך המשיח.

בנו של רבי צבי. היה תלמידם של רבי אלימלך מליז'נסק והחזוה מלובלין. התגורר שנים רבות בבלו והתפרסם בה כגאון וצדיק, אך סירב שנים רבות לכהן כרב העיר. מסופר שזכה לגילוי אליהו. הוא היה פועל ישועות ופוקד עקרות.

הדעות חלוקות בשאלה האם כיהן רבי אהרן כרב העיר, או שמא רק היה צדיק חסידי שהתגורר בעיר, שכן התואר "אב"ד" נעדר ממצבתו ומהספדו של רבי שלמה קלוגר. לפי מקורות אחדים קיבל את הרבנות לאחר הפצרות רבות, אך נפטר כעבור שנה.

נפטר ביום השני של ראש השנה תקע"ז, ונקבר בבית הקברות הישן בבלז. על קברו הוקם אוהל. רבי שלמה קלוגר הספידו, הספד שהודפס בספרו קהלת יעקב ליום הכיפורים תחת הכותרת "הספד ודרוש לקודם יו"כ שנת תקע"ז על פטירת הרב המפורסם מוהר"ר אהרן זלל"ה מבעלזא".

לאחר פטירתו מונה על מקומו רבי שלום רוקח, מייסד חסידות בעלז.

בנו רבי משה היה אב"ד וואלדווי.

הרה"ק רבי יצחק חריף מסמבור זי"ע

יומא דהלולא - כ"ז תמוז

מתולדותיו

הגה"ק רבי יצחק חריף מסמבור זי"ע היה בנו של רבי יוסף משה מדרגאטצ'ין בעל "מגיד משנה" על משנת חסידים. מפורסם כגדול בנגלה ובנסתר, חריף וצדיק תמים. רבים מגדולי הדור באו לבקרו ולראות בנועם הליכותיו. אף שרי המלוכה באו ליהנות מחכמתו ופיקחותו. וכשנתמנה לאב"ד בעיר סמבור, בא אליו דוכס העיר לברכו וביקש ממנו שיענהו על השאלה הבאה: בתורתכם מסופר, כי בני יעקב היו גיבורים ואמנם שמותיהם מעידים עליהם שנמשלו לחיות השדה, אם כן כששמעו שבני שכם טימאו את אחותם, למה הציעו להם להמול ואחר כך בהיותם כואבים הרגו אותם, מדוע לא יצאו נגדם למלחמה גלויה? רבי יצחק השיב: לו היו בני יעקב יוצאים למלחמה נגד בני שכם בזמן שהיו עוד גויים היו בלי כל ספק מתקבצים כל הגויים שבעולם להלחם עם בני יעקב. לפיכך התחכמו בני יעקב והכניסום ליהדות, ועתה היו חפשים מכל פחד שכן נגד הריגת יהודים אף גוי אחד לא יצא למלחמה...

רבי יצחק היה אהוב מאד על אנשי קהילתו כי היה בעל מזג טוב, ובאהבה אבהית דאג לקהילתו. על אף קדושתו ופרישותו היה מעורב עם הבריות ומקרבן לתורה. מכל קצוי תבל הריצו אליו את שאלותיהם. כמה קהילות מפורסמות רצו למנותו לאב"ד בקהילותיהם. אחר פטירתו של מהר"ם ברבי אב"ד פרשבורג, החליטו פרנסי פרשבורג למנות את רבי יצחק לרבם, וכדי לא לאחר את המועד שלחו לו מיד כתב רבנות לפי כתבתו של ראש קהילת סמבור, זה האחרון החליט להעלים ממנו את כל הענין וכשראו פרנסי פרשבורג שלא נתקבלה כל תשובה לפנייתם, פנו אליו שנית, אולם גורלו של המכתב השני היה כגורלו של הראשון, בדלית ברירה הציעו את כסא הרבנות בפרשבורג לרבי משולם איגרא מטיסמניץ ובמכתבו אליו הודיעו לו את כל האמת שבהצעה זו, באו אליו אחרי שפנו לרבי יצחק מסמבור, והלה לא השיב להם.

רבי משולם איגרא רצה מאד ברבנות בפרשבורג, אולם בטרם שענה לאנשי פרשבורג על הסכמתו נסע לסמבור להתיעץ עם רבי יצחק ולשאלו על סיבת סירובו לשבת על כס הרבנות בפרשבורג. רבי יצחק ערך סעודה גדולה לכבודו של רבי משולם ואף את פרנסי סמבור הזמין אליה. בתוך הסעודה ביקש רבי משולם שרבי יצחק יאמר לו את האמת לסירובו לקבל את הרבנות בפרשבורג. רבי יצחק הסתכל בו

בתמהון ואמר: לא קבלתי כל הצעה כזאת. ברגע זה עמד ראש הקהל והודה שהצעה כזאת נתקבלה לפי כתבתו. ומכיוון שלא רצה שרבי יצחק יעזוב את סמבור העלים ממנו את המכתבים ואת כתב הרבנות. רבי יצחק פסק שהרבנות שייכת לרבי משולם כיוון שהוא קבל את כתב הרבנות, סימן שהרבנות בפרשבורג מיועדת לו.

האדמו"ר מקומרנא בהסכמתו לספרו "זרע יצחק" כותב: כשהייתי ילד קטן בן עשר הייתי עם אבי על ברית מילה והיה שם הרב הגאון החריף מו"ה יצחק אב"ד סמבור וראיתי תוארו כמלאך אלקים ופניו אנפי שכינתא נהירין באור זך מופלא וכל זה שלימוד שלו בחריפות וגאונות היה בדביקות השכינה ובזיכרון החומר ובקדושה גדולה. נסתלק כ"ז תמוז תקע"ג.

הניח בן צדיק וגדול בתורה רבי אברהם מאלינוב בעל "תולדות אברהם" על הש"ס. הרב דוד הלחמי ז"ל, "חכמי ישראל" (ב"ב תשס"א) ע' רנ"ג

שמעתי ממורי הגה"צ ר' יצחק זאב פירער זצ"ל אב"ד דק"ק יאשליסק יצ"ו, נכד הגאון ר' יצחק חריף זצ"ל (שבעה או שמונה דורות אחריו). שכאשר הי' ר' יצחק חריף בן עשר שנים, ראהו הה"ק רבי שמעלקא מניקלשבורג זצ"ל, וכבר הי' זוכר אז ר' יצחק חריף כל ששה סדרי משנה, ובקש ממנו הרבי ר' שמעלקא שימנה כל ר' אליעזר' שבמשניות, והשיב הילד כסדרן מתחילת המשניות ועד סופה, ובמקום אחד כאשר עבר על משנה אחת אמר לו הר"ש שחיסר, ענה הילד החריף בוודאי כוונת כבודו על משנה ההיא (לא אמר לו הר"ש על איזה משנה כיון), כבר תקנו שם המגיהים ששם צריך לומר שם תנא אחר, ולא ר' אליעזר, ונשקו הרבי ר' שמעלקא על ראשו (מפי הה"ק מהר"י זצ"ל מפשעווארסק). הרה"ח ר' חיים שמואל גליקמן שליט"א, "מפיהם ומפי כתבם" (קריית-יואל תשס"ח) ח"ב, ע' כ"ט

הגאון רבי שמואל דוד בן הגאון רבי אברהם אבדק"ק אלינוב (בעמח"ס תולדות אברהם על סוגיות הש"ס), בן הגאון רבי יצחק חריף אבדק"ק סאמבור (בעמח"ס שו"ת פני יצחק וספר האלף לך שלמה), בן הגה"ק רבי משה מדראגאטשין וסאמבור (בעמח"ס מגיד משנה על משנת חסידים), נסע לעת זקנתו למכור את ספרי אביו וזקיניו רבי יצחק חריף הנ"ל, ובדרך נסיעתו שמע שבעיר לימנוב לומד ילד עילוי בן י"ב שנה שהוא מנכדי הגאון רבי יצחק חריף, על כן סר מן הדרך ונסע אליו (אף שלא היה כדאי לנסוע אל עיירה קטנה כזאת בשביל עסק מכירת הספרים) כי רצה למסור לו ענינים שידע מזקיניו הנ"ל. הילד הזה היה הגאון רבי שמואל פירער אבדק"ק קראם. כאשר הגיע הג"ר שמואל דוד אל העיירה פנה אל הישיבה של הג"ר נתן אבדק"ק לימנוב ששם למד הילד הנ"ל, ולכבודו הצטרף הגאון רבי נתן אבדק"ק לימנוב לתלמידי הישיבה ויחד עמם האזין לשיחותיו, וסיפורי הצדיקים.

אחד הדברים שסיפר מה שבדידיה הוה עובדא, כאשר עמד הג"ר שמואל דוד להדפיס את ספר תולדות אברהם מאביו, ביקש הסכמות על הספרים מגדולי דורו (אע"פ שכבר קבלו הסכמות מגדולי הדור הקודם). בתחילה לקח הסכמה מרבו מרן בעל דברי חיים, ואח"כ ראה לנחוץ ליקח הסכמה גם מהרה"ק מקאמארנא, אף על פי שהיו חילוקי דיעות בין צאנו לקאמארנא, מכל מקום לצורך מכירת הספרים וקבלת מעות קדימה מגלילות של חסידי קאמארנא חשב לנכון ליקח הסכמה גם מהרה"ק מקאמארנא, ועל כן נסע אליו לקבל הסכמה.

והנה הרה"ק מקאמארנא עשה בבקשתו וכתב לו הסכמה, ובאמצע דבריו כותב שם בזה"ל:

"שמעתי מפי אדמו"ר חמי מו"ה אברהם מרדכי מפינטשוב ז"ל שהיה תלמיד מובהק של רבינו איש אלקים מו"ה אלימלך מליזענסק זי"ע שאמר ששמע מפי רבו רבינו אלימלך שאמר על הרב מגיד משנה [הרה"ק רבי משה מדראגיטשין] שהיה אבי זקינו של הרב המחבר זצ"ל שפניו פני שכינה ממש, ואני כשהייתי ילד קטן בן י' שנים הייתי עם אבי זצ"ל על ברית מילה והיה שם בנו הרב הגאון החריף מו"ה יצחק שהיה אבד"ק סאמבור וראיתי תוארו כמלאך אלקים ופניו אנפי שכינתא נהירין באור זך מופלא וכל זה שהלימוד שלהם בחריפות וגאונות היה בדיקות השכינה ובזיכוכ החומר ובקדושה גדולה".

וכאשר ראה ר' שמואל דוד את דבריו שאל אותו: בשלמא מה שמע"כ כותב בשם הרבי ר' אלימלך שאמר על הג"ר משה מדראגיטשין "שפניו פני שכינה ממש", הוא למעלה מהשגתינו (בלשונו: פארשטייט מען נישט), אבל מה שמע"כ כותב שראה בעצמו את הג"ר יצחק ותואר פניו כמלאך אלקים, האם כבר ראה פני מלאך שיוכל לומר כן. והשיב לו הרה"ק מקאמארנא: כוונתי היה שכמו שאי אפשר להסתכל בפני מלאך אלקים כך לא היו יכולים להסתכל בפניו... כ"ק מרן אדמו"ר מפשעווארסק צוק"ל, "י"ג אורות" (ברוקלין תשע"א) ח"ג, ע' רל"ז

דו"ז הרה"ג מוה"ר דוד צבי טעביל זעהמאן אבד"ק דוקלא זצ"ל הי"ד בעהמח"ס מנחת סולת עם החינוך ב' חלקים על המצוות וספר קב זהב שו"ת, זקנו של ש"ב הרה"ג מהו"ר פנחס הירשפרונג (שליט"א) [זצ"ל] אבד"ק מאנטריאל וראב"ד קנדה בעמח"ס פרי פנחס כותב לש"ב המלכה"ד בפעם הראשונה הספר האלף לך שלמה מזקנו הרה"ג ר' יצחק חריף זצ"ל בזה"ל: הנני מן המודיעים כי ספר הקדוש הזה נתקבל בפמליא של מעלה, ידוע לכל כי היה בעל רוח"ק ובעל מופת. פעם נסע דרך פרעמיסלא לד"ת ובתו של אבד"ק פרעמיסלא הרה"ג יוסף אשר היתה חולה אנושה, ועמד ובכה, ומהו"ר יצחק חריף שאלו לפשר הדבר, וענה שילדתו חולה מסוכנת, השיב לו: אל תדאגו כלל, בעת חזרי אעשה דרכי גם דרך כאן, ואז בעזרת השם תשב ותאכל סעודת ערב, וכך הוי. ואמר: תלי"ת שכר הוא כמו שאמרתי. כששאל אותו הרב ר' יוסף מנא ידע השיב בענוותנותו: ברוה"ק, ובקשו שילמד גם אותו רוח"ק, ולימד אותו כל הלילה ולא הבין אף מילה.

ש"ב הרה"ג ר' פנחס הירשפרונג (שליט"א) [זצ"ל] סיפר לי שבערב שבת אחד נכנסה אל ר' יצחק חריף זצ"ל בתו ושאלה: האם רק לזולתך אתה פועל ישועות ועוסק בעבודת ה' יומם ולילה. ולנו להשיג צרכי שבת אינך יכול. ענה לה בקדשו: הרגע היה אצלי אליהו הנביא, ונתן לי לבחור בעושר לכל הדורות הבאים אחרי, ובקשתיו שעד עשרה דורות לא יהיה עשיר במשפחה.

פעם באו לפניו שני בעלי דינים שאחד תבע מהשני סכום של מאתים זהובים מלפני אחד עשרה שנה. והנתבע ממש כרע תחתיו ח"ו כי זה היה סכום הגון ויכל לשבור אותו ונפשית עולמית. ואא"ז גער בתובע בנזיפה: הלא ביום ההוא שהשטר נכתב היה שבת. הרה"ח ר' חיים שלמה קניגסברג ז"ל, "האלף לך שלמה" (ירושלים תש"י) עמ' ב'

מפי הרה"ק מהר"י זצ"ל מפשעווארסק שמעתי: הגאון ר' יצחק חריף מסאמבור הוא בנו של המקובל רבי משה מדראגיטשין, פעם הי' אצלו בסאמבור דין תורה, וא' מבעלי הדין הי' בעל דין קשה, ולא רצה לציית לפסק דין, ואמר לו הרב דברים קשים שיציית לדין תורה, ובתוך דבריו אמר לו: מדוע הנכם עוזות פנים כה גדול, לא יאריך ימים ויעלו ויגדלו עשבים על קברכם! והאיש - שהי' כפי הנראה עוזות פנים - שאל את הגאון, וכי על קרב הרב לא יעלו עשבים?, והשיב הגאון: לא, על קברי לא יעלו עשבים כלל! דבר זה

שמעתי ממורי הגה"צ רבי יצחק זאב פירער זצ"ל אב"ד דק"ק יאשליסק יצ"ו, ששמע מזקינו נכד הגה"מ ר' יצחק חריף. ובשנת ת"ש בעת מלחמת עולם השנית, בהיותנו בהאלאשיץ ט' חדשים, הי' שם אברך אחד בן תורה ובר סמכא ר' לייבעלי ציטראנענבוים, וסיפר לי שהי' בימות החורף העבר שמונה או תשעה חדשים בסאמבור, וגם הי' על הבית החיים שם, ואכן על קבר הגה"מ ר' יצחק חריף אין עשבים כלל, ועל כל שאר הקברים יש עשבים. הרה"ח ר' חיים שמואל גליקמן שליט"א, "מפיהם ומפי כתבם" (קרית-יואל תשס"ח) ח"ב, ע' כ"ט

כחצי שעה קודם פטירתו של זקננו ר' יצחק חריף זצ"ל היו אצלו גדולי ישראל לחלק לו הכבוד האחרון ואמר לפניהם בזה"ל: פנו מקום שרבונו מאור עינינו הגאון רש"י זצ"ל בא אלי וכל קדושו עמו, וקבלנו בשמחה להראות לי דרך החיים באשר שעמדתי לימינו תמיד בספרי האלף לך שלמה לתרץ קושיות התוס' על רש"י ז"ל. הרה"ח ר' חיים שלמה קניגסברג ז"ל, "האלף לך שלמה" (ירושלים תש"י) עמ' ג'

כאיל תערוג

הגה"ק ר' אייזיק מקאמארנע זי"ע בהסכמתו לספר זרע אברהם [כותב] בשם הגאון ר' יצחק חריף ז"ל, לפרש כאיל תערוג על אפיקי וכו' (תהלים מ"ב ב') פתח בלשון זכר כאיל וסיים בלשון נקבה תערוג ולא יערוג (עיין שם ברש"י), ופי' ז"ל דאילה זו רחמה צר ומצטערת מאד בחבלי לידה וכלעיל, ועוד ארז"ל אילה זו חסידה שבחיות בזמן שהעולם בצער שאין גשמים חופרת גומא ומכנסת קרניה לתוכה וגועה והקב"ה מרחם עליה והתהום מעלה לה מים. והנה אם יזדמן לה בעת שכורעת לילד, ומצטערת הרבה, והעולם צריכין גשמים, אז עוזבת ושוכחת צערה, ומשתתפת בצער הדור, ומתפללת על צרכי צבור, וגומלת חסד. כן אמר דוד המע"ה, הגם שרבים רדפוהו ורבים קמים עליו, עכ"ז שרים רדפוהו, לא חלי ולא מרגיש, רק עיקר צערו ויגונו על גלות השכינה, ועל כבוד שמים, ועל קרן התורה שמונחת בקרן זוית. וז"ש כאיל תערוג שהגם שצערה וחבלי לידתה גדולים מאד עושה עצמה כזכר, ומשכחת צערה ודואגת על אחרים, כן נפשי תערוג אליך, לא אל גופניות, כי אל אלו' חיים לאור פניך צמאה נפשי ודפח"ח. הגאון רבי יהושע בוקסבוים הי"ד, אבד"ק גאלאנטא, "אור פני יהושע" (ירושלים תש"י) ע' מ"ד

האלף לך שלמה

שמעתי מכ"ק אדמו"ר מפשעווארסק צוק"ל, שהרה"ק ר' איציק'ל חריף ז"ל הי' נכד של הגאון מגיני שלמה ז"ל, וה"מגיני שלמה" ז"ל הי' נכד רש"י, ותיירץ בספרו כל הקושיות שהקשו התוספות על רש"י, והשאיר אלף קושיות שלא תירץ. והרה"ק ר' איציק'ל חריף ז"ל עשה ספר לתרץ אלו האלף קושיות, וקראו בשם "האלף לך שלמה". הרה"ח ר' יהושע זאב לערנער שליט"א, "משמיע ישועה" (ברוקלין תשע"א) ע' ר"ט

הרה"ק רבי שמואל מקאריב זי"ע

יומא דהלולא - י"ד אייר

מתולדותיו

הרה"ק ר' שמואל מקארוב זצ"ל, נולד בשנת תק"כ (לערך), לאביו הרבני ר' אברהם ישעי' ז"ל ולאמו מרת טאבע ע"ה, בק"ק ניישטאט, הסמוכה לק"ק קראקא. בימי צעירותו הסתופף בצל הרה"ק ר' אלימלך מליזענסק זצ"ל בעל 'נועם אלימלך'. ולאחר פטירתו נסע אל הרה"ק ר' יעקב יצחק הרבי מלובלין זצ"ל. אשר השפיע עליו שיקבע את מקום מושבו במדינת פולין גדול, בכדי להפיץ מעיינות החסידות, והיתה

לו חבורת חסידים ואנשי מעשה, שבאו יחד עמו אל רבו הרה"ק הרבי מלובלין זצ"ל. גם היה ריע נאמן להרה"ק ר' יעקב יצחק היהודי הק' מפשיסחא זצ"ל. מתחלה התיישב בק"ק קארוב, אך מתנגדיו גרשוהו משם, ועבר לעיר סוקלוב, אך גם שם לא מצא מנוח, וביום ערב ש"ק גרשוהו גם משם. בשנת תקע"ה התיישב בק"ק ווענגגראב. נפטר ביום י"ד אייר - פסח שני שנת תק"פ, ושם מנו"כ. וראה עוד תולדותיו בארוכה בספר 'השביל והדרך', מהרה"ח חכם וסופר ר' יחיאל גרנטשטין (שליט"א) [ז"ל] בני ברק תשמ"ו. "היכל הבעש"ט" תמוז תשס"ה, ע' צ"ז

מעשה מהרה"ק רבי שמואל מקרוב זי"ע שבהיותו אצל הרה"ק מלובלין זי"ע דחק את עצמו אצל שולחנו הטהור ואמר לו חסיד אחד אברך למה אתה דוחק את עצמך אני אשליך אותך מכאן למטה, והשיב לו הרה"ק: לאיזה מקום אתה תשליך אותי הלא אנכי נמצא במקום השפל ביותר (ווי וועסט די מיר ווארפען איך בין דאך שוין גאנץ הינטען). "אמונת משה" (אלכסנדר) ויקרא, ע' י"ד

רבי שמואל מקארוב היה רב בעיר קאריב והיה תלמיד החוזה מלובלין זצ"ל והיה לו בת שכבר היתה מבוגרת ולא הי' לו נדוניא עבורה, ומשום כך השפיעה הרבנית על בעלה שיסע לווארשא שם הי' אחיו של ר' שמואל מקארוב והי' עשיר, הגם שכבר יותר מעשרים שנה שלא ראה אותו וגם מכתבים לא הי' ביניהם, בכל זאת הסכים ר' שמואל לנסוע לאחיו ולבקשו סכום שהי' הכרח לנדוניא ולהוצאות החתונה, ומאנשים אחרים לא רצה ר' שמואל לקבל כסף, ותמיד הי' חי בדוחק ועוני, עבור הוצאות לנסוע לווארשא, מכרו כרים וכסתות ושכרו עגלה עבור הנסיעה לווארשא, ר' שמואל גמר התפלה והתכוון לנסיעה ובעל העגלה עומד ומחכה עליו שיעלה על העגלה לנסוע, ור' שמואל לקח הטו"ת ומעט צרכים לדרך, וכשיצא מהבית שם ידו על המזוזה ועמד שקוע במחשבתו זמן ממושך, אח"כ חזר למקומו ופתח הספר והתחיל ללמוד, הרבנית התחילה לצעוק הלא מכרנו את הכרים והכסתות, ומדוע פתאום שינית דעתך ואינך רוצה לנסוע, אבל הוא לא ענה לה ובעל העגלה המתין זמן רב וכשלא עלה ר' שמואל על העגלה נסע לדרך, אחרי שהרבנית נוכחה לדעת שהחליט לא לנסוע וזהו עובדא שאין לשנותה, בקשה ממנו שיסביר לה מדוע הסכים מקודם לנסוע ופתאום התחרט, ענה לה: כאשר צעקת לא השבתי לך אמנם כשאת שואלת בנחת אסביר לך את הענין, כתיב היוצא לדרך המלך עם קונך וצא, לכן כשיצאתי ושמתי ידי על המזוזה נמלכתי אם אני צריך לנסוע או לא, בא לי הרעיון (א) אני נוסע לאח שאיני יודע אפילו אם הוא חי או לא, (ב) אפילו עוד חי מי יודע אם עודנו עשיר כי הכסף זו פעם אצל זה ופעם אצל אחר, (ג) אפילו הוא חי והוא עשיר מי יאמר שיתן לי הסכום הדרוש לנדוניא ולהוצאות החתונה, ויתכן שישתתף בסכום קטן ולא ירצה לתת סכום גדול כזה.

אבל הקב"ה חי שנאמר חי אני נאם ה' - כסף יש לו שנאמר לי הכסף והזהב נאם ה', רק השאלה אם ירצה לתת לי או לא, א"כ למה לי לנסוע ולכנס לכ"כ ספיקות, אם חי עדיין, אם הוא עשיר עדיין, אם ירצה לתת, אבקש את בקשתי מהשי"ת והוא בטח יכול לתת לי. ענתה לו: החשבון הוא טוב מאד אבל כסף מנלך, אמנם ר' שמואל התחיל בלימודו כנהוג, כעבור כמה ימים הופיע פריץ אחד ובקש לדבר עם הרב כי הוא היה הרב מהעיר קאריב, הוא נכנס להרב ר"ש וסיפר לו שהיותו והפריץ מקארוב יש לו אדמות במחוז שלו, המפרידים בין אדמות שלו, ורצונו לקנות כדי שיהי' לו שטח אחד בלי הפסק ביניהם והיותו והפריץ מקאריב יוצא היום לצייד הוא רוצה להפגש אותו ג"כ בתור צייד, ואז יוכל להציע לו דרך אגב הצעה שימכור לי האדמות שלו, כי אתה מכיר פריץ פולני טוב אם אבא באופן ישר שאני רוצה לקנות ממנו האדמות ידרוש סכום עצום, אבל בדרך אגב נוכל לבא לידי השואה, ובכן היות והבאתי אתי שתי

שקיות דינרי זהב (כנהוג בזמנים ההם) שהי' מטבעות זהב עובר לסוחר, הוא רוצה להפקיד את השקיות אצל הרב, כי יודע שהרבנים היהודים אנשים ישרים והכסף בטוח, לכן יקבל את הפקדון ובעד כל יום שיהי' אצלו השקיות יתן לו דינר זהב עבור שמירה לכל יום, ר' שמואל פתח המגירה של השולחן והכניס בתוכה שתי השקיות עם הדינרי זהב, עבר הרבה ימים והפריץ לא הופיע, התחיל ר' שמואל לחקור ולדרוש אם הפריץ של קאריב כבר חזר מצידו, ונודע לו שהפריץ מקאריב בכלל לא יצא לצייד, וכי גם הפריץ שהפקיד הדינרים לא נודע עקבותיו ובכל השטח לא ראו שום תנועה של ציידים, כשבאה ידיעה זו לבית הרב נכנסה הרבנית אליו ואמרה כנראה שהקב"ה נתן לך מה שבקשת.

הוא ענה לה לא אשתמש עם הכסף לפני שאסע להחזרה שהיה הרבי שלו, והיות שמגיע לו כמה דינרים עבור השמירה, הוציא מהשק כמה דינרים לפי הימים שהי' אצלו ושכר עגלה ונסע להחזרה, כשרק פתח דלת הכניסה להחזרה, אמר לו החזרה: שמול'קע החשבון הוא אמת (דער חשבון איז וואהר), הקב"ה חי ויש לו כסף וזהב כמו שנאמר לי הכסף והזהב, ונתן לך, תשתמש עם הכסף בשמחה ובבריאות, נוץ דאס געזינטרהייט. (מר' אהרן יוסף גולדבערג הנקרא אהרן יוסיל קעשנובר מהמסתופפים אצל ר' משה מידנר). הרה"ח רבי ישראל הלוי רוזנצווייג ז"ל, "אוצר ישראל" (ירושלים תשנ"ה) ח"ב, ע' ס"ג

שח רבי שמואל מקארוב: - על תנא אחד מעידה המשנה (אבות ב', י') כי חסיד היה, חמשה תלמידים היו לו לרבן יוחנן בן זכאי ואף הוא מונה שבחם - רבי יוסי הכהן - חסיד. כששאלם רבם איזו דרך טובה שידבק בה האדם עונה רבי יוסי הכהן, החסיד "שכן טוב", וכי טיבו של החסיד הוא לראות את עצמו כשלם עד שהוא כבר מחפש שכן טוב?

- אלא - המשיך רבי שמואל - טיבם של החסידים לראות את עצמם במחוסרי כל, כאילו מאומה אין בידם, זקוקים להדרכה בכל, על כן הם מחפשים שכן טוב שידריכם תמיד... הרה"ח ר' יהודה לייב לוי ז"ל, "חסידים מספרים" (ירושלים תשל"ט) ח"ב, ע' 164

מעשה מר' שמואל קארווער זצוק"ל כשגרשוהו מסוקולוב והשליכו אבנים אחריו, אמר אז לאא"ז זצוק"ל מקאזמיר למה לא הזכרת עצמך לפני כי כעת מחמת שפלות בעוה"ז היה לי דעה בשמים עכ"ל. הרה"ק רבי שאול ידידיה אלעזר ממודו"ץ זצוק"ל, "ישא ברכה" (ברוקלין תש"נ) ח"א, ע' קמ"ד

מעשה ברבי שמואל מקוריב שנסע בדרך והחשיך עליו היום, עמד להנפש באכסניא של מוכסן.

הצטרף המוכסן למנינו של הרבי שהאריך בתפלתו. חרה הדבר למוכסן. משסיימו תפלתם, ניגש לרבי שמואל ואמר: - לשם מה השגיה בתפלה? לכבודו הארכת בתפילתי והצטרכתי עוד לחכות עד בלי סוף.

- תמה, תמה, - החזיר לו רבי שמואל - נכון שארכה לי השעה, אבל ברי לי שקצרתי בתפילתי, ואתה בשעה קלה הארכת בתפלתך?... הרה"ח ר' יהודה לייב לוי ז"ל, "חסידים מספרים" (ירושלים תשל"ט) ח"א, ע' 56

לא תשנא... בלבבך

אמרו בשם רבי שמואל מקארוב: - כתוב (ויקרא י"ט, י"ז): "לא תשנא את אחיך בלבבך", פירוש: בגלל לבך הטוב... אם אתה טוב ממנו סימן, שלבך טוב יותר, ואילו היה לו לב כלבך, כי אז היה עולה עליך...

הרה"ח ר' יהודה לייב לוי ז"ל, "חסידים מספרים" (ירושלים תשל"ט) ח"ב, ע' 38

כ"ק ק"ק אדמו"ר הרבי מנחם מנדל שניאורסון מליובאוויטש נשיא דורנו

וברגע זה אני נמצא איתם

סיפר הרה"ח ר' נחום רבינוביץ': עסקן מסויים, סיפר לי שנכנס פעם לחדרו הק' של הרבי, וראה שפניו של הרבי רציניות מידי. הוא אזר אומץ ושאל את הרבי, מה מעיק עלייך.

סיפר לו הרבי, שלפני זמן מה, ניגשו אליו זוג שזה עתה נישאו וביקשו ממנו לצאת לשליחות, והוא התנה זאת בתנאי שייבאו לו את אישור ההורים לכך. לאחר ימים מספר הם שבו אליו, עם האישור ביד, והוא נתן להם את ברכתו.

האשה היא אחות יחידה לחמישה אחים המשמשים כשלוחים של הרבי ברחבי העולם, והרבי החל לומר את מקום שליחותו של כל אחד ואחד מהם וסיים שההורים נשאים כעת לבד... המשיך הרבי ואמר: עכשיו נמצאים הם בשדה התעופה ונשפכות שם דמעות רבות, על אף שאלו דמעות של שמחה, אבל בכל זאת אלו דמעות, וברגע זה נמצא אני אתם.

“רבות מחשבות”

תקופה קצרה לאחר פטירתו של הרבי הריי"צ, ביקרו חברי הנהלת ישיבת תורת"ל – מונטריאל אצל הרבי. הרבי דיבר איתם על הנעשה בישיבה, וביקשם לכתוב דו"ח מהקורה בישיבה.

הר' מ.ז. גרינגלאס, משפיע בישיבה, ניגש מיד לכתוב את הדו"ח, אך הוא חשב לעצמו, מה לכתוב בראש המכתב? בעודו מהרהר בדבר אמר לו הרבי: “ובפתח המכתב – מספיק הלשון שלום וברכה” (מפי הנ"ל)

“תפילה שלא בזמנה”

באחד מלילות היחידות בשנת תשכ"ה, הסתיימו היחידויות בשעה 8:30 בבוקר. באותם שנים, שעה זאת היא גם היתה השעה בה נגמר סדר חסידות ב770.

כמה בחורים ניגשו לריל"ג וביקשו ממנו שישאל את הרבי, אם הוא רוצה כעת להתפלל 'שחרית'. הריל"ג נכנס לשאול, וכשיצא אמר שהרבי סכים להתפלל כעת, אך בתנאי שיהיה מניין אנשים בלעדיו וכך הוי (מפי הנ"ל)

אחרי כ"ז אדר תשנ"ד

אמו של ד"ר א. [מרופאיו של הרבי], החליטה – תקופה קצרה לאחר השואה – להתכחש ליהדות... בין היתר היא גם כתבה בצוואתה, שכל כספה – סכום לא מבוטל כלל – יעבירו לכנסיה מסוימת. לאחר כ"ז אדר ה'תשנ"ד, חלתה האשה מאוד ואושפזה ללא הכרה בבית הרפואה.

באותם ימים הגיע בנה ד"ר א. לבית הרפואה 'בית ישראל' לטפל ברבי והחליט בהזדמנות זו לבקש מהרבי ברכה כפולה... ראשית שאמו תבריא, שנית, שהכסף לא יעבור לנצרות. הוא נכנס לרבי, סיפר את הסיפור וסיים בבקשת ברכה.

לאחר זמן קצר הגיע לאמו, ומה מאוד התפלא לראות כי אמו התעוררה ובקשה בפיה: לעזור לה לשוב ליהדות! ויהי לפלא. הרופא סיפר לאמו בזכות מי היא חיה עכשיו... ובזכות מי היא רוצה לשוב ליהדות... הכסף כמובן, עבר ליהדות. (מפי הרב מ.מ. גרונר ששמע מאביו)

יודע מחשבות

בשנת ה'תש"י לפני קבלת הנשיאות, קיבל ר' מאיר זאיאנץ מאביו – שליח בברזיל – מכתב. במכתב מבקש ממנו אביו שיתחיל ללמוד סמיכה, ומבקש ממנו שיתיעץ ע"ז עם הרמ"ש (כ"ק אדמו"ר)

כשהלך לחדרו של כ"ק אדמו"ר שליט"א ונקש בדלת, ענה לו הרבי: "כן". מיד כשנכנס, לפני שפצה את פיו אמר לו הרבי: מאיר'קע איך מיין אז עס איז א ריכטיגע זאך, אז דו זאלסט אנפאנגען לערנען סמיכה" [תרגום: מאיר'קע אני חושב שדבר ראוי הוא, שתתחיל ללמוד סמיכה] (מפי אחיינו י.ז.)

מכל הכיוונים

לאחר כ"ז אדר תשנ"ב, פנו ארבע נשים לשליח מסיום, וביקשו דרכו ברכה מהרבי ללידה קלה. כשהקריא הריל"ג את השמות, נענע הרבי את ראשו הק' רק לג' נשים ולאשה אחת לא נענע הרבי בראשו. גם כאשר הקריא הריל"ג את השמות בסדר שונה, הרבי לא ענה לשם אחד. תקופה קצרה לאחמ"כ התברר שהאשה הנ"ל הפילה את עובריה. (מפי בנו של השליח)

"היום הם הרבה יותר גרועים"

זמן קצר לאחר שתורגם ספר התניא לאיטלקית, הביע גוי אחד במכתבו לרבי את תמיהתו על כך שבסוף פרק א' כותב אדמו"ר הזקן: "שכל צדקה וחסד שאומות עובדי גילולים עושין אינן אלא להתייהר כו...". השיב לו הרבי שאכן צודק הוא בתמיהתו, אלא שאדמו"ר הזקן מתייחס לגויים אשר חיו בזמנו

כשנכנס הר' גרשון מנדל גרליק, ליחידות, סיפר לו הרבי על דבר המכתב ואמר: זה מה שעניתי לו, אבל לך אני יכול להגיד שהיום הם הרבה יותר גרועים (מפי הרה"ח י.י. הלוי סגל)

קידוש על מיץ ענבים

בסוף שנת הממ"ס, סבלה בתם של משפחת ר. מצפון הארץ מבעי' חמורה בעיניה. הדבר הגביל מאד את ראייתה, והרופאים הגיעו למסקנה שרק ניתוח יציל את עיניה. דאגה בלב איש ישיחנה... ואכן השכנה ששמעה את הבעי' הציעה לכתוב לכ"ק אדמו"ר שליט"א.

תשובת הרבי הייתה (הלשון אינו מדויק), ברכה לרפוא' ולבדוק את יין הקידוש. הבדיקה העלתה שאבי המשפחה, היה נוהג לקדש על מיץ ענבים שמייצרת חברת "טמפו" אשר ברכתו – "שהכל". מאז החלו לקדש על יין כ"פשוטו", ולאחר תקופה קצרה הבת הבריאה. (מפי הת' יהושע נוימאן)

"הרי אמרתי שיהיה בסדר"

יהודי שעבר בחלוקת דולרים אמר לרבי: שזקוק הוא לברכה לרפוא'ש. הרבי נתן לו ברכה. הנ"ל הוסיף וביקש הבטחה, וכשראה שהרבי מתמהמה, החל אומר: רבי, הרי כתוב צדיק גוזר והקב"ה מקיים? ענה לו הרבי: מדוע צריך צדיק גוזר? הרי אמרתי שיהיה בסדר. (מפי בעל המעשה)

בתנאי שתחבוש פאה

לנערה מארץ הקודש שביקשה ברכה על נשירת שערות על אף כל הטיפולים, אמר לה הרבי: שהוא מברך, בתנאי שתבטיח לו שאחר נישואיה היא תחבוש פאה. כשבוע לאחר הבטחתה חזר שיערה לצמוח, כנגד כל הסיכויים. (מפי י.י. ביסטריצקי)

"דווקא בשל כך"

בעת ביקוריו של הרב יצחק דובאוו אצל כ"ק אדמו"ר מה"מ, הורה הרבי לריל"ג שיאמר לבחורים שילמדו ממנו ניגונים, אמר הריל"ג הרי מנגן הוא בצורה שונה במקצת? ענה הרבי: "דווקא בשל כך". (מפי הריל"ג)

אלו הם חידושי של כ"ק מו"ח אדמו"ר ברמב"ם

בא' ממאמריו אומר הרבי שישנם עניינים מכל הרביים בענייני נגלה. כשנכנס אחד מאנ"ש ליחידות אמר-שאל את הרבי, שאינו מוצא עניינים בנגלה מאדמו"ר הרי"צ? פתח הרבי את מגירתו והוציא משם חבילה די עבה של דפים ואמר: אלו הם חידושי של כ"ק מו"ח אדמו"ר ברמב"ם. (מפי הרה"ח מ.ד. דוברסקין)

"מזל טוב פון דארטן"

כשנסע הרב משה אשכנזי, [רב קהילת אנ"ש תל אביב] לרבי, עקב שמחה משפחתית [תשל"ט], נכנס ליחידות עם רעייתו.

מיד בהכנסם, פנה אליהם הרבי, ואמר: "מזל טוב פאר דא" [– בשביל כאן] ולאחר כמה שניות, אמר: "מזל טוב פאר דארטן". [– בשביל שם]. כשיצאו מהיחידות נודע להם, שברגע שהרבי אמר "מזל טוב פאר דארטן" נולד להם נכד בארץ. (מפי נכדם בעל המעשה ח.א. ויליאנסקי)

רק להסתכל אבל לא להתפלל

בשנת תשמ"ח לאחר פטירתה של הרבנית, התפלל הרבי באחת השבתות בביתו, מפני האבלות. בבית לא היה מקום לכל הבחורים, ועל כן לא הורשו כולם להיכנס לתפילה. הבחורים שעזו רצונם לראות את הרבי, עמדו ליד החלון, וניסו לראות את הרבי. למזלם, הסטנדער עמד ליד החלון, כך שבקלות הצליחו לראות את הרבי.

למחרת בבוקר, שוב עמדו הבחורים באותו מקום. לפתע, ראו שהרבי מתיישב מיד אחרי הודו, (ולא כרגיל אחרי 'ברוך שאמר') ומסיט את מבטו לעברם. כשראה הריל"ג שהרבי רוצה להביט על הבחורים, הסיט מיד את הוילון, ותוך כדי כך, פנה הרבי לריל"ג ואמר: נאר קוקן אבער נישט דאוונען?! (תרגום: רק להסתכל אבל לא להתפלל?) (מפי הרה"ח ברוך כהנא קרית גת)

יבדוק בכיסו

אחד מחסידי בעלז נכנס ליחידות לרבי [כ' כסלו ה'תשל"ט] וביקש מהרבי ברכה לרפו"ש על כמה וכמה בעיות. ענה לו הרבי "יש לכם רעצעפט?" הנ"ל ענה לרבי שאין לו. שוב שאלו הרבי: "יש לכם רעצעפט?" ושוב השיב הנ"ל בשלילה.

כך קרה הדבר גם בשלישית. לבסוף, אמר לו הרבי שיבדוק בכיסו. הכניס הנ"ל את ידו לכיס ושם אכן מצא רעצעפט. כשיצא סיפר לנוכחים בהתפעלות, שלא היה לו לפני זה רעצעפט וזהו נס כפשוטו. (מפי הרה"ח ליפא ברענען)

“רחוק רחוק אבל קרוב קרוב”

אחד מאנ"ש שנכנס ליחידות, סיפר לרבי, שהגיע פעם לביתו של אחד השלוחים וכשנקש בדלת לקח הרבה זמן עד שנפתחה הדלת. לשאלתו מדוע התעכב? ענה לו השליח: כשאני פותח את הדלת לכיוון הרחוב, אני הולך ללבוש את החליפה ולחבוש את הכובע. הגיב ע"כ הרבי: “ישנם כאלו שנמצאים הם רחוק רחוק, אבל הם קרובים קרובים”. (מפי הרה"ח מ.מ.ט.)

תן לה את זה כמו שזה

במהלך ההתוועדות של שמיני עצרת [תשי"ז], ניגש אחד לבקש ברכה לרפו"ש עבור אשתו והרבי אכן נתן את ברכתו.

הנ"ל שלא הסתפק בזאת, הוסיף וביקש פרוסת חלה, בכדי שיהיה כלי להעביר לה, כדבריו... הרבי לא היה נראה כל כך מרוצה מהבקשה, אך בכל זאת נתן להנ"ל פרוסה חלה. כשהלה קיבל את הפרוסה החל מיד לחפש מטפחת לעטוף את החלה.

כשראה זאת הרבי אמר בקול, “גענוג אז דער גאנצען עניין איז לבושים, דארף מען נאך מעלים זיין מיט נאך א לבוש המעלים? גיט איר אפ אזוי ווי דאס איז” [מספיק שכל העניין הוא לבושים, צריכים עוד להעלים עם עוד לבוש המעלים? תן לה את זה כמו שזה]. מפי הריל"ג

“אני לא אמרתי...”

בשנים שהרבי היה בחרקוב, (לפני שהיה חתנא דבית נשיאה), היו שם שתי ישיבות, אשר שכנו בבית כנסת המקומי. האחת ישיבת “תומכי תמימים” שהיתה בעזרת נשים, והשניה ישיבה ליטאית שהיתה בבית הכנסת עצמו.

הרבי למד בבית מדרש אחר, אבל היה מגיע לאכול עם התמימים. באחת מן הפעמים, התעניין הרבי אצל אחד הבחורים, איזה מסכת הוא לומד. לאחר שהבחור השיב שהוא לומד מסכת קידושין, שאלו הרבי שאלה במסכת.

בינתיים התאספו סביב עוד בחורים, ואף אותם לאחר שבירר הרבי שלומדים ‘יורה דעה’ – הלכות תערובות, שאלם הרבי איזו שאלה, אבל תשובה לא היתה... לאחר כמה רגעים של שתיקה, ביקשו הם מהרבי שיענה על השאלה. השיב להם הרבי: אתם אמרתם שהנכם לומדים מסכת זו אני לא אמרתי. מפי הנ"ל

זהו דבר נכון במאד

בספר ימי מלך ח"ג מסופר, שבעת ביקורו של הרבי בצרפת [תש"ז], הלך להתוועד במלון “פרימה”, ועם תום ההתוועדות נכנס הרבי לביתו של הר' ש"ב אלטהויז ע"ה. הרבי הביט בפני כל אחד מהילדים אשר נמו זה מכבר את שנתם, והתעניין בשמותיהם. כאשר שמע הרבי שאחד מן הילדים נקרא בשם עמנואל הגיב ע"כ במספר מילים... ע"כ מהספר ימי מלך

הרבי שאל: מהו המקור לשם זה? והנ"ל ענה: דהיות והם מיוצאי רוסיה, ועברו תלאות ויסורים רבים, קרא לבנו בשם זה, שבו מרומז העניין ש' – עמנו – אל. אמר לו הרבי ע"כ: "דאס איז אגלייכע זאך". (תרגום: זהו דבר נכון במאד) מפי הרה"ח י.י. גורביץ' מגדל העמק

משיח כבר עומד בפתח

בזמן המלחמה בין דרום לצפון קוריאה, [תשי"ב-י"ג] נשלחו כוחות מיוחדים מטעם צבא ארצות הברית לאזור. אחד מהחיילים היה בתהליך התקרבות ליהדות, והחליט – לפני צאתו – לקבל מהרבי את ברכת הדרך. כשנכנס לקבל ברכה אמר לו הרבי: ברכתי נתונה לך, בתנאי שבזמן שהותך שם תצטרך להשפיע על שאר החיילים היהודים לקיים תורה ומצוות.

הנ"ל הופתע מן התשובה ואמר לרבי: אבל אני עצמי רק עכשיו התחלתי ללמוד בעצמי, ואיך אוכל להשפיע על אחרים? השיב לו הרבי הזמן קצר והמלאכה מרובה, משיח כבר עומד בפתח. תצטרך אתה, גם לקבל על עצמך וגם להשפיע על אחרים בו זמנית מפי הרה"ח ז.פ. לוד

עשרים ושש שפות

עולה חדש מברית המועצות, נכנס אל הרבי ליחידות והחל מדבר בשפה העברית. כשראה הרבי שמתקשה האיש בדיבורו, הציע לו לדבר ברוסית באומרו שמבין הוא שפה זו.

אמר האיש לרבי: שהוא עושה הכל לשכוח ממדינה כמו רוסיה, ולכן הוא משתדל לא לדבר ברוסית. אמר לו הרבי: אני יודע 26 שפות ואני רוצה לדעת עוד, אתה יודע שפה אחת וגם אותה אתה רוצה לשכוח. מפי הר' מ.מ.ט

די לחכימא ברמיזא

פעם נכנס הרה"ח סעדיה ליבערוב ע"ה לחדרו של הרבי, לבקש ברכה עבור בתו שחלתה. לאחר שהרבי בירך, הוסיף ר' סעדיה וביקש הבטחה. אך הרבי שוב חזר על הברכה.

כשראה זאת ר' סעדיה, אמר לרבי שהוא לא יצא מהחדר עד שיקבל הבטחה. הרבי לקח תניא שהיה על שולחנו הק' והחל ללמוד לעצמו. הבין ר' סעדיה את הרמז ויצא את החדר, ואכן תוך זמן קצר נרפאה בתו. מפי ר' מ.מ. סלבטיצקי

היכן מצאנו שבחורים ישנים בשעות היום

פעם אמר הרבי להרה"ח נתן שיחי' וולף ביחידות, היכן מצאנו שבחורים יושנים בשעות היום? מילא ב"ט כסלו ובי"ב תמוז שערים כל הלילה, אז אפשר לישון כשעתיים לפני התפילה, אבל סתם כך, ודאי שלא. מפי בעל המעשה

לאכול בעדינות

באחת הפעמים שנכנס המשפיע הרה"ח ר' מענדל פוטערפאס ע"ה ליחידות, אמר לו הרבי, שידאג שהבחורים באה"ק יאכלו בעדינות. (מפי הרה"ח י.י. הלוי סגל)

אבל שיהיה

בסוף אחת מההתוועדויות בשנת תש"כ, ניגש הרבי לאחד מהבחורים ושאל אותו האם הוא כבר אכל היום? כשהשיב הלה בשלילה, הזמינו הרבי לאכול בביתו והבחור נענה. לאחר הארוחה, לפני צאתו מן הבית, אמר לו הרבי: כתוב בספרים שאין נוהגין לומר לאחר מנחה של שבת א גוט שבת, אבל שיהיה.

מכוונים את שמי

סיפר הר"ל ג: בשנים הראשונות לנשיאות, בתום יחידות מסוימת ניגש אלי הרבי ואמר לי: "זה עתה שמעתי דבר חדש, והוא, שבברכת שמע קולנו שבתפילת שמונה עשרה, לאחר המילים 'ומלפניך מלכנו ריקם אל תשיבנו' מכוונים את שמי". בשעה שאמר לי זאת הרבי, קרנו פניו והיה נראה מאוד שבע רצון מזה. (מפי הרה"ח י.י. הלוי גורביץ' מגדל העמק)

זאת יכלת לעשות גם בדרום אפריקה

באחד הפעמים שחזר הרבי מביתו ל 770, ראה בחור הולך לאיטו ברחוב קינגסטון, ומביט אל חלונות הראווה וכו'. ניגש אליו הרבי ושאלו: מנין מגיע הוא כעת? ענה הבחור לרבי, שחוזר הוא מחדר האוכל, השיבו הרבי: זאת יכלת לעשות גם בדרום אפריקה (מקום מגוריו של הבחור) (מפי המשפיע הרה"ח ראוּבֵן דוֹנִין)

ייראה זה מכובד יותר

כשנכנס הרה"ח שבתאי סלאבאטיצקי, - שליח הרבי לאנטוורפן בלגיה - ליחידות, עם רעייתו לאחר החתונה, אמר לרבי: שקיבל כמה הצעות לשליחות, וביניהם נצרת עלית, אילת ועוד, ענה לו הרבי: (הלשון אינו מדויק) מדוע אתם חושבים על אה"ק? תסעו לאנטוורפן בלגיה, והמשיך ואמר שיעסוק בענף היהלומים, כיון שאם ישאלו אנשים על עיסוקך, ייראה זה מכובד יותר. מפי בנו מ.מ.ס.

מבחן אמת

שיצא הרבי מחדרו לזאל הגדול לתפילת ערבית בשנת תש"נ, ניגש מישהו לרבי והחל לדבר עם הרבי ברוסית. תחילה שאל את הרבי האם הוא יכול לדבר עם הרבי בשפה הרוסית? והרבי השיב: "דה" (- כן). לאחר מכן אמר ברוסית, שמכיוון שנפרד הוא מאביו בגיל קטן, ואינו יודע מה עלה בגורל אביו רוצה הוא לדעת האם אביו עודנו בחיים? גם על שאל הזאת ענה לו הרבי - לאחר הרהור קל - "דה" (- כן). הוסיף האיש ושאל האם הוא אכן יזכה להתראות עם אביו בעודנו חי? וגם על זאת ענה לו הרבי - לאחר הרהור קל - "דה" (כן)

לאחר מכן, הוציא הרבי מטבע מכיסו, ואמר לו - בעודו מצביע על הקופה שתלויה ליד חדר המזכירות - שישים כסף זה בקופה לזכות אביו. והמשיך מובן. (מפי ר' צמח הלל)

בראיין קורשה הוא עורך-דין בוונקובר שבקנדה. יום אחד התייצב האיש בבית-חב"ד המקומי, כשפניו עצובות: "אשתי חולה אנושות ואמרו לי שאולי ברכת הרבי מליובאוויטש תוכל לעזור".

שיחה קצרה עם האיש העלתה כי אשתו אינה יהודייה. שליח חב"ד, הרב יצחק ויינברג, העביר את הבקשה אל הרבי, כשהוא מציין את העובדה שהאשה אינה יהודייה. כעבור יומיים קיבל עו"ד קורשה מכתב מהרבי, שבו הוא מאחל רפואה שלמה לאשתו ומבקש לדעת את שמה ושם אמה.

היה בכך משהו מוזר. הנוהג להתפלל על חולה בהזכרת שם אמו חל על יהודים בלבד, ולכן פנייתו זו של הרבי הפתיעה את הרב ויינברג. לא חלף זמן והאישה החלימה. אך בכך לא תם העניין. הרב ויינברג ועו"ד קורשה החלו לנבור בעברה של האישה, ואז התברר כי היא למעשה יהודייה, שנמסרה בתקופת השואה למשפחה נוצרית! המשפחה שמרה את הסוד בקפדנות והאישה חשבה כל חייה שהיא נוצרייה. רק הרבי חשב אחרת.

סיפורים שסיפר הרבי מליובאוויטש והוראות לצדם

מרבה נכסים

מורי וחותני, הרבי הריי"צ, סיפר שהיו שני אחים שהתגוררו בעיירה קטנה במזרח אירופה ("אין דער אלטער שטעטל" – ביישוב הישן), לפני מלחמת העולם השנייה, ושניהם היו קבצנים גדולים.

אחד האחים קם ונסע לארצות הברית, שם עשה חיל בעסקיו ונתעשר. ויהי היום, והאח שנסע לארצות הברית שלח אל אחיו מעבר לים כסף לקנות כרטיס נסיעה באנייה, בכדי שיוכל לבקר אצלו. האח לא שש במיוחד לקראת נסיעה זו, אך היות שהיו לו כמה בנות שהגיעו לפרקן וכסף לנדוניה לא היה בידו, החליט לנסוע אל אחיו, שמא יסייע לו.

כשהגיע לארצות הברית, קיבל אותו אחיו בכבוד גדול והביאו לביתו. האח המארח החל מיד להראות לאחיו את רוב עשרו, וטייל עמו בכל חדרי ביתו, חמישה עשר במספר. אך על האח האורח לא נראו סימני התפעלות גדולה... אז החליט האח המארח להעלות את אחיו לגג גורד השחקים בו התגורר, משם ניתן להשקיף על כל ניו יורק הגדולה, ואז בוודאי יתפעל.

עלו השניים על הגג, והאח המארח התחיל להסביר: "ראה נא, במבט לצפון ניתן לראות עניין פלוני, במבט לדרום רואים עניין זה וזה, וכן לארבע רוחות", בעודו מתרוצץ מפנה לפינה בהתפעלות גדולה. לפתע הרגיש שהאורח אינו מתלווה אליו, הביט לצדדים וראה שאחיו עומד בפינה ומתפלל מנחה... לאחר שסיים האח להתפלל, פנה אליו אחיו המארח ושאל אותו בפליאה: "אני מראה ומסביר לך את גדולתה של ניו יורק, ואתה עוזב אותי באמצע והולך להתפלל?!". השיב האח האורח: "אגיד לך את האמת, אינני מבין אותך. אני גר בחדר אחד בעיירה קטנה, בה אין גוים רבים, ובכל זאת יש לי כל כך הרבה טרדות; ואילו אתה גר בדירה של חמישה עשר חדרים, ומסביבך גוים רבים כל כך, כיצד אתה מסוגל לסבול את כל הטרדות העצומות הללו? במקום להתרוצץ אתך ולראות את כל הטרדות העדפתי בינתיים להתפלל מנחה ביישוב הדעת..."

הוראה

אמרו חכמים "מרבה נכסים מרבה דאגה" (אבות פרק ב משנה ז), ואין הפירוש שבעל נכסים מודאג רק מריבוי הנכסים, אלא דאגה זו באה בנוסף על הדאגות שהיו לו קודם לכן. אך על יהודי מוטל להראות את כוחו ולא להתפעל מה"מרבה דאגה", וכאשר מגיע זמן התפילה – הוא מתפלל, וכשצריכים לתת צדקה – הוא נותן.

כאשר יהודי מעמיד עניינים אלו בראש סדר העדיפויות, אזי מתרומם הוא ממגבלות הגוף והטבע, ועל אף שבדרך כלל נכסים רבים מעוררים דאגה, חיינו יתנהלו מתוך שמחה וטוב לבב. ("ט כסלו תש"ל)

נשמות התועות

בתקופתו של אדמו"ר הזקן היה עשיר שעסק במסחר, היה נוסע לירידים ורוכש סחורה ובשובו לביתו היה מוכר אותה. עשיר זה היה בן תורה ונהג לנצל את זמן הנסיעה ללימוד, הוא לא היה "אץ להעשיר" ולעיתים אף עצר באמצע הדרך בכדי ללמוד. את נסיעותיו בדרכים עשה במחיצת בעל עגלה קבוע.

פעם נכנסו לעיירה בערב שבת אחר חצות היום, והחליטו לשבות בעיירה, לקחו אכסניה והלכו להתכונן לשבת.

העשיר הלך לבית המרחץ, ובדרכו ברחוב הבחין בבעל עגלה אחר שהתקלקל אצלו דבר מה בעגלה. בהיותו בן תורה, עלה תיכף במוחו הציווי "עזוב תעזוב עמו", והצטרף מיד לסייע. ספק אם אכן הועיל הגביר בעזרתו או שרק קלקל, שכן בוודאי לא היה רגיל בתיקוני עגלות, אך ה'רווח' שכן היה לו הוא שהתלכלך לגמרי ואף נחבל. בינתיים ירד היום ולא נותר לו זמן מספיק בכדי להתרחץ ולהתכונן לכבוד שבת, ובליט ברירה הלך כך מלוכלך וחבול, חסר יכולת להרים את ידו ולהזיז את רגלו, לבית הכנסת לקבלת שבת.

לעומת זאת, הבעל עגלה של הגביר הלך מיד למרחץ ורחץ כראוי, וכיון שעוד היה היום גדול הספיק לו הזמן להתכונן היטב לכבוד שבת. לאחר מכן הלך מוקדם לבית הכנסת, בכדי לומר פרקי תהלים אחדים קודם התפילה, שם פגש כמה עניים והזמין אותם לאכול על שולחנו.

לאחר קבלת שבת, יצא הבעל עגלה מבית הכנסת עם מנין אורחים אל האכסניה שלו, ואילו הגביר הלך מלוכלך וחבול... מובן איזו שבת הייתה לזה ואיזו שבת הייתה לזה.

לאחר מאה ועשרים שנה, כשהגיעו לעולם האמת, נאמר להם שהם מן 'הנשמות התועות', העשיר היה צריך לחפש לקיים מצוות אורחים, והבעל עגלה היה צריך לחפש לקיים מצוות עזוב תעזוב עמו. כיון שכך פסקו להם בבית דין של מעלה שירדו שוב העשיר והעני לעולם הזה, וכאשר יקרה שוב מאורע שכזה, יתקן כל אחד מהם את מה שנדרש ממנו.

הוראה

ישנם תלמידי ישיבה שעיקר שיגם ושיחם הוא בקיום המצוות והפצת המעיינות, אך הם נרפים מלימוד התורה, באמרם שראש הישיבה והמשפיע אינם טובים דיים, או שאין ראשם פנוי ללימוד, ושאר טענות. לעומתם ישנם 'בעלי בתים' הטוענים שכעת עסוקים הם בהתבוננות לפני התפלה, לאחר מכן בהתבוננות בעת התפלה, ואחר כך בשיעורים שלאחר התפלה, ואין זמנם פנוי לעסוק בנתינת צדקה...

כמו כן, ישנו עסקן ציבורי שתפקידו וחובתו לנצל את השפעתו בעיר ולהתעסק בצרכי ציבור, במקווה ובבית כנסת וכדומה, אך הוא טוען שלכל לראש יש לו שיעור בנגלה, ולאחר מכן שיעור בחסידות, לאחר מכן סדר אמירת תהלים, ולאחר מכן הוא מאריך בתפלה, וכשמסיים את כל המצוות הוא מאריך בשולחנו... וממילא לא נשאר לו זמן פנוי לעסוק בעסקנות. ולעומתו, ישנו ראש ישיבה או משפיע שחובתו להכין את השיעור או את המאמר שעליו מוסר הוא שיעור לתלמידים, ולחזור על תוכן השיעור כראוי קודם לכן, אך לטענתו אין לו זמן לכך, עליו לדאוג לכך שלשישיבה יהיה כסף, שבבית הכנסת תהיה בימה יפה, ואם אינו מצליח לעשות זאת – עליו לדאוג לכך שהזולת יצמח להיות עסקן ציבורי...

זהו סדר של 'נשמות התועות'! תלמיד ישיבה חייב לדעת שעיקר עבודתו ועיקר עניינו הוא לימוד התורה, ואילו העסק בעניינים אחרים הוא רק במצב ש"אי אפשר לעשותו על ידי אחרים"; בעל הבית צריך לדעת שעיקר עבודתו צריכה להיות קיום המצוות, הפצת המעיינות ונתינת צדקה בהרחבה; על העסקן הציבורי לעסוק בצרכי ציבור באמונה, ועל ראש הישיבה מוטל להרביץ תורה בתלמידיו. (י"ג תמוז תשט"ו | ליל ב' דחג הפסח תש"כ, שבת נצבים תשכ"ד)

בלי חשבונות כלל

אדמו"ר הרש"ב הכניס את בנו יחידו, הרבי הרי"צ, לעסקנות הכלל, ובכלל זה היה שולח אותו להשתדל אצל שרי המלוכה לבטל גזירות על בני ישראל.

באחת הפעמים שלח אדמו"ר הרש"ב את בנו לעיר הבירה פטרבורג בכדי לבטל גזירה בענייני חינוך ובענייני רבנות, ולשאלת בנו עד מתי עליו להישאר שם, ענהו אביו: עד כדי מסירות נפש!

בדרך הטבע, לא הייתה שליחותו כרוכה בסכנה הדורשת מסירות נפש, שכן מורי וחונתני, הרבי הרי"צ, לא נהג במאומה נגד חוקי המדינה, ובוודאי לא בעניין של עונש מוות, והיו אלו שנים כתיקונן. אולם, שמר הרבי את דברי אביו, בבחינת "מתי יבוא לידי ואקיימו".

הגזירה המדוברת הייתה בסמכותו של שר הפנים, שהיה באותם ימים החזק מבין שרי המלוכה. הצאר הרוסי באותה תקופה לא היה חכם גדול ביותר, ויש אומרים שלא היה חכם כלל... ושר הפנים הנהיג את הצאר כפי רצונו, וניהל הלכה למעשה את כל ענייני המלוכה. הוא היה צורר ישראל, רשע מרושע וחסר רגש אנושי לחלוטין, וידועות הצרות שסבלו ממנו בני ישראל, עד לפוגרומים וכו'.

נודע לרבי שבעיר הבירה גר מורו ומחנכו של שר הפנים, כיוון שכך, החליט ליצור קשר עם אותו איש, ואכן התיידד עמו עד שגילה בפניו את צרתו וביקש ממנו לסייע בידו להגיע אל השר ולהשתדל לבטל את הגזירה. אמר לו אותו איש, שבתור מורו ומדריכו של שר הפנים יש לו אישור קבוע המקנה לנושא רשות כניסה חופשית וקבועה למשרד שר הפנים, והוא מוכן למסור אישור זה לרבי לעשות בו כטוב בעיניו; אולם הוסיף והזהיר אותו כי סכנה גדולה כרוכה בהחזקת הרישיון שלא כחוק.

אזי הבין הרבי את הוראת אביו אליו לפעול עד כדי מסירות נפש, שכן אין צורך להסביר עד כמה גדולה הסכנה הצפויה ליהודי עטור בזקן ופאות, לבוש במעיל רבני והשפה הרוסית אינה שגורה בפיו, בכניסתו למשרד שר הפנים עם רישיון שאיננו שלו...

לקח הרבי את הרישיון והלך למשרדו של שר הפנים, בבואו לשם הראה לשוער הבניין את רישיון הכניסה. הביט עליו השוער בתימהון, שכן כידוע היה אסור ליהודים לשהות כלל בעיר הבירה פטרבורג, מה גם להיכנס לבניין זה, שאף שרי המלוכה עצמם לא יכלו להיכנס אליו ללא אישור מיוחד. אך בראותו את הרישיון המיוחד, נאלץ להכניס את הרבי פנימה בלי טענות ומענות.

נכנס הרבי אל הבניין והחל לחפש את משרדו של שר הפנים, אך תעה בדרכו במסדרונות הבניין ונאלץ להסתכן ולשאול את אחד הפקידים היכן משרדו של השר. כאשר הגיע למקום, יצא לפתע השר מחדרו. נכנס הרבי תיכף לתוך החדר, חיפש ומצא את המסמכים העוסקים בגזירה המדוברת, החתים אותם בחותמת השר שאינו מאשר את הביצוע, והניחם בין המסמכים שאינם מאושרים. כאשר שליחותו הוכתרה בהצלחה, יצא הרבי מן המקום וחזר לביתו בשלום.

•

פעם נסע מורי וחונתי, הרבי הרי"צ, בכדי לבטל גזירה שהעמידה יהודים בסכנה, שהממונה עליה היה גנרל שהתגורר ליד עיר הבירה פטרבורג. עלה בידו של הרבי לקבוע פגישה עמו באמצעות אחד ממכריו, ומועד הפגישה נקבע לליל שבת. נסע הרבי לאזור מגוריו של הגנרל, ושהה במשך השבת באכסניה שהייתה בתוך 'תחום שבת' של בית הגנרל. באכסניה זו היו שיכורים ואנשים מפוקפקים, ובה קיבל הרבי את השבת ועשה קידוש, והלך אל הגנרל במועד שנקבע.

הרבי סיכם לפני השבת עם בעל האכסניה שילווח אותו לביתו של הגנרל, הוא ליווה את הרבי עד לשער החיצוני, אך הרבי נאלץ להמשיך ולצעוד לבדו בחצר עצמה בה הסתובבו כלבים גדולים והמעבר בה היה מסוכן. בעל האכסניה לא המתין לרבי, ואת דרכו בחזרה לאכסניה עשה הרבי לבדו, ובגלל שרצה להגיע מהר לאכסניה, פשט את מעילו והלך במהירות בקור הגדול.

הוראה

הרבי סיכן את חייו ופעל נגד מלכות ש"משלה בכיפה" באותה עת, בכדי לבטל גזירה רוחנית על חינוך ורבנות. לא הייתה זו גזירה על עניינים שבגדר "ייהרג ואל יעבור", אלא על עניינים רוחניים אחרים! וכאשר נדרש לפעול למען הצלת נפשות של בני ישראל, היה יכול להתאכסן בשבת בפטרבורג במקום ראוי ולנסוע בליל שבת לפגישה עם הגנרל, שכן פיקוח נפש דוחה את כל התורה כולה; ולא היה צריך לשהות בין שיכורים, ולצעוד בקור ולהסתכן במפגש עם הכלבים...

נמצאנו למדים שמסירות נפשו של הרבי למען כלל ישראל הייתה בלי חשבונות כלל! (כ"ד טבת תשי"א | י"ב תמוז תשמ"ה)

"חטוף ואכול"

אצל אדמו"ר הצמח צדק היה נהוג שלקראת חג הפסח, קיבלו כמה מזקני החסידים את צרכי ה'סדר' מהרבי: שלוש מצות, יין לארבע כוסות, מרור וכל שאר הדברים. באחת הפעמים, מסר שליחו של הרבי בערב פסח את צרכי הסדר לידי החסיד ר' יקותיאל מליעפלי, כאשר היה הלה שקוע בהתבוננות עמוקה בענייני חסידות. בעודו חושב ומעמיק כדרכו, כאשר שמע שהרבי שלח עבורו דברי מאכל, הזדרז ואכל מיד את כל מה ששלח לו הרבי...

כאשר הגיע ליל הסדר, לא היו לו את צרכי הסדר, ובא לאדמו"ר הצמח צדק בכדי לברר מדוע לא זכה לקבל מהרבי את צרכי הסדר כמדי שנה.

לאחר חקירה ודרישה, התברר שאמנם שלחו לו את צרכי הסדר כמדי שנה, וכאשר הזכיר השליח לר' יקותיאל שהוא בעצמו מסר לו זאת, נזכר שאכן קיבל דברי מאכל מהרבי, אלא שהזדרז לאכול אותם מיד, ואכן היה זה טוב מאד, וסייע לו להמשיך ולהתבונן בענייני החסידות בהם היה שקוע באותה שעה... למותר לציין שר' יקותיאל קיבל את צרכי הסדר פעם נוספת, כדי שיוכל לערוך את הסדר כהלכתו.

הוראה

כאשר נותנים לאדם דבר שבקדושה, אין לו לחשוב פעמיים, אלא יקבל ו'אכל' זאת תיכף ומיד...

•

יש להבין את אופן הנהגתו של החסיד, שכאשר שמע שהרבי שלח לו דברי מאכל, הזדרז ואכל אותם תיכף ומיד. כיצד יתכן שאכל מצות ושתה יין בערב פסח, שלא כהלכה (שולחן ערוך אורח חיים סי' תעא)? והביאור הוא, שהחסיד היה עסוק בהתבוננות בענייני חסידות בתכלית העומק, ומרוב התעמקותו העצומה לא הרגיש כלל את טעם המצה, היין והמרור. במצב כזה בו אדם אינו חש את כל כוחותיו וחושיו, הוא מנותק מהעולם עוד יותר מאשר בשעת השינה, ואף יותר מעילפון חלילה. ומכיוון שכך, אינו במצב שיכול לצאת ידי חובת מצה ומרור ושתיית יין, ואין אכילתו נחשבת אכילה מבחינה הלכתית.

מאידך, אף שלמד והעמיק באופן כזה, מכל מקום, כאשר הגיע לאוזניו דבר השליחות של הרבי, בידעו שמדובר בשליחות של מי ש"עומד בין ה' וביניכם" – לא חשב לרגע, עזב את ענייניו הנעלים ונחפז למלא את מטרת השליחות, לאכול את צרכי הפסח!

כך כאשר מוטלת עלינו שליחות מנשיא דורנו, אף אם עסוקים בעניינים נעלים ביותר, כמו לימוד חסידות בהעמקה וכדומה – יש לחטוף ולמלא שליחות זו בפועל ממש, מבלי להיכנס ל'חשבונות' שיש לסיים קודם את העניין בו שקועים כעת.

ויתרה מזו: החסיד אכל את כל מה ששלח לו הרבי בבת אחת, מבלי להבחין בהבדל בטעמים של המצה, היין והמרור. וההוראה מכך, שאין כל הבדל מהי השליחות המוטלת על האדם, נדרש הוא לכל לראש לבצע אותה בלי חשבונות. ובכך, מסייעת השליחות גם לעניין בו עסק תחילה, כפי שהיה במעשה האמור. (שבת פרשת אחרי תשד"מ)

כשרוצים – יכולים

מספרים על הבעל שם טוב שישב פעם עם תלמידיו, ולפתע הגיע אליהם גוי, הכניס את ראשו מבעד לחלון וביקש את עזרתם, שכן הסוס שלו אינו יכול לסחוב את העגלה. אמרו לו תלמידי הבעל שם טוב שאינם יכולים לעזור לו.

השיב להם העגלון: "מאזשעש דא גיע חאטשעש" (=יכולים אתם, אך אינכם רוצים!).

לאחר שהלך הגוי, אמר הבעל שם טוב תורה שלימה על כך שלכל יהודי ישנה היכולת, ואין הדבר תלוי אלא ברצונו.

הוראה

כאשר יהודי שומע אמרה, ואין הדבר משנה ממי שמעה, אפילו מגוי – יש בכך שליחות מלמעלה, ועליו ללמוד מכך הוראה בעבודת ה'. (פורים תשט"ז | שבת בראשית תשח"י)

כשזקוקים לסחורה, מוכרחים לנסוע ליריד

הרב המגיד ממעזריטש היה גדול בתורה ומקובל גדול עוד טרם התקרב אל הבעל שם טוב, ובאותה תקופה הכיר תלמיד חכם גדול שהיה חברו ללימוד הקבלה. לימים, כאשר מילא הרב המגיד את מקומו של הבעל שם טוב, עבר אותו גדול דרך העיר מעזריטש. כששמע שהרב המגיד נוהג להאריך בתפילתו, התפלא על כך ביותר, כי הוא עצמו היה מכוון בתפילתו את כל כוונות האריז"ל, ובכל זאת תפילת המגיד הייתה ממושכת הרבה יותר משלו.

ביודעו שהמגיד הוא גם מתמיד גדול בלימוד, בא אליו חברו בשאלה: מדוע מאריך הוא כל כך בתפילתו ומבטל זמן זה מלימוד התורה? ואם הסיבה לכך היא משום שברצונו לכוון את כוונות האריז"ל, הלא הוא עצמו – אותו גדול – מכון את כל הכוונות, ואין הדבר אורך פרק זמן כה ממושך!

המגיד לא השיב לו על אתר, והתחיל להתעניין בשלום חברו, ושאלו במה מתעסק, וסיפר החבר שעוסק בעיקר בלימוד התורה ומתפרנס מהחנות שמנהלת זוגתו, אלא שפעם אחת בשנה בעת היריד בלייפציג, נותנת לו זוגתו רשימת סחורה הדרושה לחנות וצורך כסף, כדי לנסוע ליריד לקנות את הסחורה. הנסיעה ליריד אורכת עבורו שבועות אחדים, ואז חוזר לביתו וממשיך לעסוק בתורה.

שאל אותו המגיד: "איני מבין לשם מה צריך אתה לבזבז כמה שבועות בשביל נסיעה ליריד, יכול אתה להישאר בדרך ולצייר במחשבתך את הנסיעה ליריד. הדרך הלא ידועה לך היטב, כיון שהנך נוסע לשם כל שנה, ואם כך תוכל לצייר במחשבתך בנקל את כל פרטי הנסיעה: כעת אני בתחנה פלונית, ועכשיו בתחנה שלאחריה, ועכשיו אני מגיע ליריד ואוחז בידו את הארנק עם כל הכסף, ועכשיו אני קונה את הסחורה ובודק שלא רימו אותי... וכך, תוכל לסיים את כל העסק בשעות ספורות, ולא תצטרך לבזבז שבועות אחדים!"

השיב לו החבר בפליאה: אבל עליי לקנות את הסחורה, ולשם כך מוכרח אני לנסוע בפועל ליריד בלייפציג! כששמע המגיד את תשובתו, נענה ואמר: "כן הוא גם בנוגע לתפילה, כשצריכים את ה'סחורה' לא ניתן להסתפק בכוונות בלבד, שהאדם נמצא במקום אחר, אלא שמכוון על מדרגות נעלות – דבר זה יכולים אכן לעשות בזמן קצר... אלא צריכים לבוא ולהיות באותה מדרגה ובאותו עניין רוחני, ובשביל זה נדרשת עבודה ויגיעה שנמשכת זמן רב".

הוראה

גם אחרי שעוסקים בעניינים נעלים ביותר, עד לראיית אלוקות ממש, על יהודי לזכור שעליו "לנסוע בפועל ליריד" – להחדיר עניינים אלו בפועל ממש, בחיי המעשה בעולם הזה הגשמי. שבת פנחס תשי"א | שבת ראה תשי"ז | שמחת תורה תשל"ד

לגברת מ' היו חיים יהודיים מאושרים. היא לא חלמה כי הזרימה השלווה של החיים תיקטע בשל כאב גרון. בדיקות שגרתיות אצל הרופא הריצו אותה לבדיקות מקיפות יותר, והבהילות של הרופא לא מצאה חן בעיניה. הלמות ליבה ניבאו לה כי מדובר בדבר חמור ביותר. ואמנם, הן צדקו. גידול ממאיר קנה שביתה בגרונה, וגרורותיו כבר החלו להתפשט בגוף. מרגע זה נכנסה המשפחה הדואגת למרתון של טיפולים, בדיקות וביקורי רופאים. אך נראה כי הכול ללא תועלת. המחלה עמדה להכריע את גברת מ'. הרופאים רמזו למ' ולמשפחתה לנצל כל יום של חיים...

גברת מ' לא השתייכה לקהילת חב"ד. אולם את שמעו של הרבי מליובאוויטש מלך המשיח שמעה גם שמעה. היא החליטה כי במצב נואש כשלה, רק ברכה ממנו תוכל להושיעה. בני המשפחה ניסו להניא אותה מלטוס לחוץ-לארץ נוכח מצב בריאותה הרופף. אולם גברת מ' לא שעתה לדבריהם. בנפשה כבר גמרה אומר לנסוע. וכך, מקווה לטוב, ארזה את מיטלטליה ועלתה על המטוס לניו-יורק, אפופה בדאגתם של בני משפחתה.

בניו-יורק התארכה מ' אצל אחותה בשכונת וויליאמסבורג. מה שמ' לא ידעה הוא שבעלה של אחותה נמנה על אותם אנשים, שבשל אי הבנתם את גישתו של הרבי לנושאים שונים, החליטו להדיר רגליהם מבית מדרשו. כך שכאשר נודע לאחות לשם מה הגיעה מ' לביקור פתאומי בניו-יורק, היא כמעט בלעה את לשונה. במיוחד כאשר מ' ביקשה ממנה בפשטות, ללוות אותה בנסיעתה לחלוקת הדולרים של הרבי, ביום ראשון הקרוב.

האחות ניסתה בעדינות להסביר לה, כי לא תוכל לבוא עמה. "אם בעלי ידע שהייתי אצל הרבי מליובאוויטש, הוא מאוד יכעס, וגם", הנמיכה מעט את קולה, "ייתכן שהחברה שלנו תנדה בשל כך אותי ואת משפחתי. עלולים להוציא את ילדינו ממוסדות החינוך ולהסב לנו צרות צרורות". גברת מ' הוכתה בהלם. היא לא העלתה בדעתה, שאחותה תתנגד להתלוות אליה בנסיעה. "הלוא אינני מבקשת ממך להפוך לחסידת חב"ד. בסך הכול, ללוות אותי בדרכי להתברך מפי הרבי! אינני מתמצאת בתחבורה המקומית ואתקשה מאוד להגיע אל הרבי בכוחות עצמי. זכרי, כי עבורי זו שאלת חיים ממש. המסוגלת את לעמוד כך מנגד?", סנטה בה.

בסופו של דבר נאותה האחות לתחנונים, אך חזרה והזהירה, כי אסור לאף אחד לדעת, אפילו לא בעלה, לאן מועדות פניהן.

תכנונה של האחות היה ללוות את מ' עד התור לחלוקה, ושם להותירה לבד. בפועל, כאשר נעמדה מ' בתור היא נמשכה עם אחותה בשיחה, ומבלי משים מצאה עצמה במקום בו כבר אי-אפשר לחזור לאחור. כעת, היא נלחצה מאוד. האפשרות שיידע בעלה היכן היא נמצאת כעת, החרידה אותה. מאולצת וכועסת על עצמה שנסחפה, התכוננה האחות לקבל את הדולר – ולברוח. לברוח, לפני שמישהו יזהה אותה כאן. תוך דקות ספורות מצאו עצמן השתיים עומדות מול הרבי. גברת מ' שטחה בקצרה את סיפורה וקיבלה דולר ל"ברכה והצלחה". דווקא אחותה, הבריאה ביניהן, קיבלה דולר עם איחול "רפואה שלמה".

האחיות יצאו החוצה נרעשות ומבולבלות. מה זאת היה לרבי? מדוע קיבלה האחות הבריאה ברכה לרפואה שלמה? "את רואה", הטיחה האחות במ', "סתם אילצת אותי לבוא לכאן נגד רצוני. סתם קיבלתי ברכת סרק. את יכולה כבר לשער מה ערכה של הברכה שהופנתה אלייך".

הן שבו הביתה, והאחות לא הצליחה לשוב לעצמה. היא נסערה מאוד ממה שעבר עליה. נסחפה למקום נגד רצונה, נגד רצון בעלה כמובן, ועוד 'קיבלה על הראש' איחול לבבי...

כאשר הגיע בעלה הביתה, הוא זיהה כי משהו לא כשורה אֵתה. היא ניסתה להתחמק, אולם כוחותיה לא עמדו לה לנצור את הסוד ה"נורא". היא נשברה וסיפרה ביראת-מה לבעלה את דבר ליוויה את אחותה אל הרבי מליובאוויטש, ואת הברכה המוזרה שקיבלה היא, במקום אחותה.

מסתבר, כי בסתר ליבו ידע הבעל כי אין לזלזל במילה של הרבי. גם כזו שיצאה לכאורה בטעות. הוא הרהר מעט, אחר אמר לאשתו ברצינות תהומית: "אני חושב שעלייך ללכת להיבדק אצל רופא מומחה".

אשתו הביטה בו כמוכת הלם. היא לא האמינה כי בעלה הוא הדובר אליה. אולם בעלה היה מעשי מאוד, אפילו לחוץ מעט. הוא הביא לה את שפופרת הטלפון וביקשה להזמין תור.

את המילים ששמעו בני-הזוג מפי הרופא באותו יום, הם לא ישכחו לעולם: "אני המום! אינני יודע מה הביא אותך להיבדק", אמר לאישה. "דעי לך, כי ייתכן מאוד, שמחר כבר לא היית מצליחה להגיע לכאן בכוחות עצמך..."

סוף דבר: ברכתיו של הרבי, שיועדו בדיוקנות לכל אחת מן האחיות, התקיימו במלואן. שתי האחיות החלימו והבריאו, כל אחת מבעייתה.

מספר הרב ג'ייקובסון: סיפור ששמעתי מבעל המעשה הרב אידלמן.

בימי הרבי הריי"צ עוד קודם עלה הרבי לנשיאות, שאז היה מכונה הרמ"ש, היה הרבי חסיד של הרבי הריי"צ לכל דבר.

פעם אחת כאשר יצא מביתו של הרבי הריי"צ (שהיה דר בקומה השנייה ב770), כאשר יצא מדלת המעלית פגש שני חסידים: הרב אידלמן והרב פוגלמן. פנה אליהם הרבי ואמר להם: בחורים, רצונכם לשמוע תובנה טרייה, ווארט חם וטרי ששמעתי ברגע זה מפי הרבי. ענו לו החסידים: כן, בודאי.

פתח הרבי וסיפר:

אתם יודעים שלפעמים מגיעים לבית הכנסת יהודים שאינם שומרי תורה ומצוות. כאלה שבאו מבית שומר תורה ומצוות והתרחקו וכאלה שנולדו בבית שאינו שומר תורה ומצוות. וכאשר אני פוגש אותם, אני תמיד חם ולבבי כלפיהם, מזמין אותם אליי מקרב ומחבק אותם. כמה מחסידי חב"ד המבוגרים פנו אליי ואמרו לי: אינך מתנהג כראוי, כי על ידי התנהגותך אתה נותן הכשר למעשיהם. להיפך, אמרו זקני החסידים, אתה צריך להיות קשוח כלפיהם, לנזוף בהם ולומר להם את האמת.

מכיוון שלא ידעתי אם אני צודק או שמא הם צודקים, הלכתי לרבי הריי"צ לשאול אותו, אם עליי לשנות את התנהגותי או להמשיך בדרכי.

ענה לי הרבי: השם ברא עולם ובני אדם, ונתן להורים ילד, וההורים אוהבים את הילד מאוד, אהבה בלי גבולות, אהבה הממלאה את כל הלב, וכשמגיע עוד ילד ההורים אוהבים גם אותו אהבה אינסופית וכן הלאה, כך לכל הילדים נותנים ההורים אהבה ללא מעצורים.

והוסיף הרבי הריי"צ ואמר: ופעמים נולד ילד, לא עלינו ולא עליכם, עם איזה חיסרון בגוף, איזו מגבלה, איזה מום, איזה פגם באחד מאיבריו, ואז נוסף לאהבת ההורים המשותפת לכל אחד מהילדים, לבם של ההורים יוצא אל הילד החריג ברגישות מיוחדת, בחמלה יתירה שמגבירה ומעצימה את האהבה כלפיו.

כך הקדוש ברוך הוא אוהב כל יהודי כמו אב רחמן האוהב את ילדיו, אהבה אין סופית ללא גבולות. וכאשר הקדוש ברוך הוא רואה שיש חיסרון ביהודי: שמפאת שאינו מניח תפילין יש חיסרון בידו או בנפשו, או מפאת שאינו לומד תורה, נוצר חיסרון בראשו, או שאינו רץ למצוה, דבר היוצר חיסרון ברגלו, או שאינו שומר טהרת משפחה וכו' וכו', דברים שיוצרים פגמים בגופו, יש לו לקדוש ברוך הוא אהבה עמוקה ומיוחדת כלפיו, לבו יוצא אליו.

אני רוצה שתתנהג כמו הקדוש ברוך הוא.

ומסיים הרב ג'קובסון זה מה שאמר הרבי (הרמ"ש) לשני החסידים, ואני זכיתי לשמוע סיפור זה מאחד מהם.

הרבי מנבא ופועל את סיום משבר קובה

חרושצ'וב היה המנהיג שירש את מקומו של סטלין. הוא לא היה רוצח אכזרי כמוהו אבל גם "צדיק" גדול לא היה. אמנם רצח המונים כדוגמת תקופתו של סטלין לא היה יותר ברוסיה, אך היא המשיכה להיות מדינה שדיכאה את אזרחיה. הרעיבה אנשים ואת הכסף נתנה עבור כלי נשק, כולל נשק גרעיני. היהודים הדתיים נאלצו להישאר במחתרת כדי לשמור מצוות. ברית המועצות ניהלה מלחמה קרה עם ארה"ב, וחרחרה מלחמות בכל מקום אפשרי.

במשך שנים המשיכה ברית המועצות לנהל מלחמה קרה עם אמריקה, שנים הרעיבה את אזרחיה ובלבד שיהיה עוד נשק לצבאה ולא רק נשק קונבנציונאלי אלא נשק השמדה מחריד! היא גם זו שהסיתה את מדינות ערב נגד ישראל וספקה להם נשק למכביר כדי שיוכלו להילחם נגדו.

לפחות פעמיים כמעט הובילה ברית המועצות את העולם למלחמה עולמית נוספת, אך שוב עמד הרבי מלך המשיח בפרץ ומנע זאת.

בשנת 1963 פרץ משבר קובה, שבו הציב חרושצ'וב טילים בקובה ואיים על אמריקה. כל העולם רגש רעש ופחד. דברו על מלחמה עולמית חדשה שהיה חשש גדול שהיא עומדת לפרוץ. ספינות מלחמה אמריקאיות נעו בכיוון קובה. ואז, כשכל העולם היה בפאניקה, הודיע לפתע השליט הרוסי שהוא לא ייגרר אחר השטויות של קנדי, כדבריו. הוא הוציא את הטילים, והשקט חזר על כנו...

כל מי שהיה בתשרי של אותה שנה אצל הרבי לא הופתע. היה זה בעיצומה של התוועדות שמחת תורה. כמה ימים לפני פרוץ משבר קובה. לפתע היסה הרבי את הקהל, שהיה באמצע ניגון שמחה סוחף ובפנותו אל אלפי האורחים ביקש, שכל מי ששירת בצה"ל יעלה ויעמוד על השולחן מולו.

כולם היו מופתעים. עד מהרה התלקטו כל המילואימניקים מהקהל ונעמדו על השולחן. לבקשת הרבי אמרו "לחיים" על כוסיות יין ואז ביקש הרבי שישלבו זרועותיהם וירקדו. מי שלא ראה שמחת תורה ב-770 לא ראה שמחה מימיו וכאן הגיעה השמחה לשיאים חדשים: אלו רוקדים על השולחן בהתלהבות עילאית, הקהל מסביב רוקד על מקומו ועל כל אלו מנצח הרבי בעודו רוקד במקומו כששתי ידיו מורמות אל על בתנועות נמרצות. כמחצית השעה נמשך המחזה המרהיב ואז לפתע נשמע קולו של הרבי: "יהי רצון שנצא ידי חובה בפחד בלבד"...

איש לא הבין במה דברים אמורים ורק כאשר הסתיים משבר קובה בכניעתו, שהייתה כה זרה לאופיו, של חרושצ'וב, הבינו החסידים שהרבי ראה ברוח קדשו את המשבר וע"י ריקוד החיילים הציל את העולם מסכנת מלחמת עולם חלילה.

הרבי מנבא ומונע מלחמה אטומית ר"ל

כעשרים שנה אח"כ תכננו הסובייטים ובני בריתם לכבוש את צפון אירופה מפולין עד צרפת תוך שלושים יום. ההתקפה הייתה עלולה להיות אטומית עוד מרגע פתיחתה. הרוסים היו כה בטוחים בניצחונם עד שאפילו הנפיקו מדליות ועיטורים מיוחדים לגנרלים שיצטיינו במלחמה...

בי"ט כסלו, חג הגאולה שנת תשמ"ד. הרבי דיבר עם קהל החסידים ב-770 ובשידור חי שמעו אותו בכל העולם. צמרמורת חלפה בגוון של השומעים. הרבי אמר שמצב העולם הולך ומידרדר מיום ליום.

מלכויות מתגרות זו בזו באופן מבהיל ביותר. ביכולתו של יהודי לפעול ולעשות את כל התלוי בו לבטל את המצב הבלתי רצוי וזאת ע"י הוספה בתורה ומצוות. כל העוסק בתורה וגמילות חסדים ומתפלל עם הציבור פודה את השם כביכול ואת בניו מבין האומות בהביאו גאולה שלימה לעולם, שאז האומות יתנהגו כדבעי וימלאו את תפקידם לעזור ליהודים כדברי הפסוק: "ועמדו זרים ורעו צאנכם".

והרבי מציע שבתור הקדמה לתפילה יאמרו: "הריני מקבל עלי מצוות עשה של ואהבת לרעך כמוך" והוספה באהבת ואחדות ישראל יפעלו שלום (ועל כל פנים, שלילת מלחמה) בין האומות.

ובסיום התפילה יאמרו: "אך צדיקים יודו לשמך ישבו ישרים את פניך" ו"ישבו" היינו במנוחה ושלווה – היפך המלחמה(!) אדרבה "את פניך" מרמז על העלייה לרגל לבית המקדש השלישי המכונה "פני האדון השם".

הרבי הוסיף שזה שייך לכל נוסח של תפילה כי להלכה בזמן שנוסף צורך חדש יש להוסיף בקשה על כך. גם בימים הבאים המשיך הרבי לתאר את המצב המבהיל השורר בעולם וביקש להוסיף באהבת ואחדות ישראל ולערוך כנסי אחדות למבוגרים ובפרט לילדים כי "החושך יכסה ארץ והעולם זע ומזועזע(!)..."

הדברים היו תמוהים ומדהימים. רק לאחר חודש וחצי השמייע נשיא ארה"ב נאום בו הודיע שהעולם כולו נמצא במצב של סכנה איומה וללא ספק גם הוא התפלא אחר כך מה הביא את הסובייטים ובעלי בריתם – "ברית וורשה" שלא לבצע את מזימתם האטומית הנוראה.

כלומר, שוב ניבא וידע מנהיג ונביא הדור את המזימה המתרקמת בחדרי חדרים והקדים רפואה למכה. ע"י ההוספה באחדות ובשלום בין בני ישראל הציל הרבי את העולם.

בערב ראש השנה תשמ"ג אמר הרבי בפני הקהל הגדול של החסידים, שהגיעו מכל העולם לחגוג את תשרי במחיצתו: "אדמו"ר הצמח צדק (סבו של הרבי ששמו כשמו) היה עושה בראש השנה סדרים בפטרבורג" ובאותה שנה מת מנהיג רשע נוסף בשם ברז'נייב. כעבור שנה בדיוק מת ממלא מקומו אנדרופוב לאחר שבערב ראש השנה תשמ"ד חזר הרבי שוב על אותם מילים ממש...

אחת הסיבות מדוע נקראת הגאולה העתידה – גאולה אמתית ושלמה כי בה יהיה תיקון העולם ולא שבירתו. ביציאת מצרים הייתה שבירת פרעה ע"י עשרת המכות. בעוד הרבי הקודם נלחם במלכות הרשעה ופעל שבירה הצליח הרבי מלך המשיח גם לפעול מהפיכה!

אמנם גם מפתתם של סטלין, ברז'נייב ואנדרופוב ע"י הרבי הייתה באופן של שבירה. לכן אחד הסימנים הבולטים לעמידתו על סף הגאולה השלמה היא המאורעות שקרו מכאן ואילך ברוסיה: לא שבירה אלא תיקון, לא חיסול רשעים אלא שהם עצמם מחוללים את המהפכה החיובית!

הרב טייץ יצא מתפילת ערבית בבית הכנסת הגדול במוסקבה. הוא הלך לאיטו לכיוון בית המלון, חוצה בשלווה את הרחוב המרכזי, ונכנס לתוך סמטה שקטה וחשוכה. ואז קרה הגרוע מכל. לפתע נעצרה לידו מכונית ומתוכה פרצו שני צעירים רעולי פנים שכיסו את עיניו ודחפו ממחטה לתוך פיו תוך כדי שהם גוררים אותו בכוח לתוך המכונית. הוא רק נזרק לתוך המכונית וזו עקרה מיד ממקומה והחלה נוסעת במהירות מפחידה...

זהו, חשב הרב טייץ בליבו באימה, בזמן האחרון הבחין שלא כולם שם "למעלה" מביטים בעין טובה על מערכת הקשרים והיחס הטוב לו הוא זוכה מהשלטונות אך הוא לא התייחס לזה ברצינות וכעת זה הגיע... ושוא נודע להם על קשריו המיוחדים עם המחתרת ועל הברחת תשמישי הקדושה, רק המחשבה על כך גרמה לו לפחד נוראי...

מבלי משים נגע הרב במעילו ונזכר שבכיס המעיל שוכן ספר קטן שניתן לו לפני הנסיעה עם הוראה שלא ייתן אותו לאף אחד ורק שייקח עמו את זה לכל אשר ילך ברוסיה. נוכחותו של הספר בכיסו רק הפחידה אותו. מה יהיה אם יגלו זאת באמתחתו?...

הוא ציפה כבר לגרוע מכל ותסריט נורא עבר בעיני רוחו: הוא יובל עכשיו למרתפים החשוכים של ה – ק.ג.ב, שם וודאי יענוהו באכזריותם הנודעת לשמצה ומי יודע מה יעלה בגורלו...

לאחר נסיעה, שנדמתה לו כנצח, נעצרה המכונית והוא הובל לתוך בית קטן מבודד ששכן בלב חורשה. השניים הושיבו אותו על כיסא, הסירו את הכיסוי מעיניו והממחטה הוצאה מפיו ואז הורידו שני הצעירים את המסווה מעל פניהם...

הרב טייץ היה בהלם. הזקנקנים שנחשפו מאחורי ה"מסווה" שהוסר והפנים העדינות שהביטו בו בחיוך מבויש הבהירו לו שהוא נפל לא בידי הק.ג.ב אלא ב...ידיים טובות.

הצעירים ביקשו את סליחתו. הם התנצלו על שנאלצו "לחטוף" אותו בצורה כזו שכן רצונם לדבר עמו בעניין דחוף וזו הדרך היחידה להביאו בלי חשד לביתם המחתרתי...

שני הצעירים לא היו מוכנים לשתף את הרב בפעולותיהם במסגרת המחתרת החסידית, אם מתוך ענווה, אם מצד הסודיות שבזה. הם רק אמרו שבררו עליו והגיעו למסקנה שאפשר לסמוך עליו ולכן ברצונם להעביר דרכו לרבי שתי שאלות "בוערות" ואין להם פנאי לחכות לבואו של השליח הסודי שדרכו נהגו להעביר שאלות לרבי.

למבוגר מהשניים נודע שאנשי ה"ק.ג.ב" מחפשים אותו ולכן לכאורה עליו לברוח ממוסקבה, אלא שאז תתבטל כל הפעילות המחתרתית שהוא מנהל בשליחותו של הרבי והוא שואל מה לעשות.

הצעיר המשמש כמהנדס בכיר שמע על כמה יהודים שקבלו היתר יציאה לארץ ישראל ושאלתו אם להגיש בקשה ובכך להסתכן באובדן מקום עבודתו, שכן יפטרוהו ברגע הגשת הבקשה ויתכן שבכלל לא יאשרו לו וכך יצא קרח מכל הצדדים.

הרב טייץ היה נרגש מאוד מההשפעה העצומה של הרבי ומסירות נפשם של חסידי ברוסיה להפצת תורה ויהדות וכמובן שלא יכול היה לסרב לבקשתם. מובן שהיה עליו לחרוט ולשנן במחשבתו ובזיכרונו את השאלות ואת שמות השואלים ושמות אימהותיהן כי היה אסור לו להסתכן בנשיאת פתק כזה בחיקו...

שוב נגע הרב בלי משים בכיס מעילו ונזכר בספר ה"תניא" שבכיסו. הוא סיפר להם אודותיו והם התרגשו מאוד ובקשו לראותו. כאשר הוציאו מכיסו הם לא הסתפקו בראייה ובקשו לאחוז בו תוך שהם ממלמלים בהתרגשות שזה תניא שהרבי עצמו נגע בו בידי הקדושות.

לפתע השמיע המבוגר צעקת הפתעה והצביע על אחד הדפים של ה"תניא" שהיה קפל בראשו. הוא פתח באותו עמוד (קס"ב) ו...לא האמין למראה עיניו: המילים הראשונות במרומי הדף היו: "שהשעה דחוקה לו ביותר ואי אפשר לו בשום אופן להמתין" – תשובה ברורה לשאלתו אם לברוח ממוסקבה!

חברו הנדהם חטף מידי את ה"תניא" והחל לחפש עוד עמוד שקפל בראשו... ואכן היה בספר עוד עמוד כזה! המילים הראשונות בראש העמוד (לח) היו: "להיכנס לארץ" וכך הותר הספק אם להגיש בקשה לאשרת נסיעה...

הרב טייץ היה בהלם. הוא נזכר כיצד כמעט וסרב לקחת את ה"תניא" המיוחד הזה. הוא ידע שעל ספר זה רשום השם "ליובאוויטש" ואם הם יפתחו את החבילות ויראו שיש לו משהו שקשור לליובאוויטש הוא יילקח למאסר מיד. הרב חודקוב הבהיר לו שהרבי לא יבקש ממנו לעשות דבר שיסכן אותו חלילה והוא אזור אומץ. הוא הביא עמו ארבע חבילות ואת ה"תניא" הניח בתחתית החבילה השנייה.

ובעצם הנס הגדול החל כבר שם!

בדרך כלל הוא היה עובר את בקורת הגבולות בשלום בהיותו אישיות מוכרת וכך הצליח מזמן לזמן להכניס תשמישי קדושה. דווקא הפעם הרי למרבה החשש היו במכס פקידים חדשים שלא הכירוהו, וכך הוא נאלץ לעבור בדיקה קפדנית שהחלה בפתיחת החבילה הראשונה, הפיכת תוכנה ובדיקת כל פרט ופרט שבה. המתח שלו הלך וגבר: הוא ידע שבתחתית החבילה השנייה מונח ספר ה"תניא" וכאשר יפתחו ויהפכו אותה היא תהיה גלויה מול עיניהם של הפקידים!

בינתיים החזירו הפקידים את כל מה שהוציאו מהחבילה הראשונה וכעת עמדו לפתוח את החבילה השנייה...

ואז קרה הדבר הכי בלתי צפוי: הם פתחו את החבילה השנייה, סקרו אותה מלמעלה לרגע קט ו... סגרו! את החבילה השלישית והרביעית הם פתחו, הפכו ובדקו בדקדקנות רבה בדיוק כמו את הראשונה! כלומר שברכתו של הרבי שמרה ולוותה את ספר ה"תניא" הזה לאורך כל הדרך!

ביום הראשון של חנוכה תשנ"ב התקיים מעמד "פרסומי ניסא" עולמי. היה זה שידור חי שבו באמצעות לוויין התאחדו רבבות מבני ישראל במקומות שונים בעולם בהדלקת נר חנוכה. בארץ היה זה בירושלים עיר הקודש ליד הכותל המערבי. בעולם – במוסקבה, בפריז, במלבורן ביפן ובהונג קונג. לאחר ההדלקה בכל המקומות כאשר ההדלקה בכל מקום נראית על המסכים שבכל המקומות הנ"ל, השמיע הרבי שיחת קודש ובין הדברים אמר כך:

"בנוגע לכל התגליות המדעיות שנתחדשו ומתגלות בשנים האחרונות, שתכליתם ומטרתם להוסיף בכבודו של הקב"ה – שמנצלים את הלוויין לכבודו של ה' – שעל ידו רואים את פעולת הדלקת נר חנוכה (שנעשית במקום אחד) במקומות שונים ברחבי העולם באותו רגע ממש, ולא עוד אלא שכל הרוצה יכול להפעיל מכשיר שעל ידו יראה גם הוא את הדלקת נר חנוכה".

הרבי האריך לבאר כיצד רואים בזה את כוחו של כל יהודי יחיד, ואפילו ילד קטן, שגם כשעושה הוא פעולה שנראית לו קטנה, יכול הוא להאיר בכל העולם. כן רואים בזה את אחדות ישראל שבכל קצווי תבל הם עם אחד. וזה גם מוסיף בפרסומי הנס אפילו לאומות העולם. ומזה לומדים עד כמה יכול יהודי שנמצא בקצה העולם להשפיע בכל העולם כולו ולהתחבר גם עם מי שנמצא בקצה העולם. "כפי

שרואים במוחש עתה שממקום זה (בניו יורק) רואים ומדברים באמצעות הלוויין עם יהודים שנמצאים במקומות שונים ברחבי העולם (בארץ ישראל, במוסקבה, בפריז, ביפן בהודו – כלכותה, באוסטרליה וכיו"ב) אודות ענייני יהדות, תורה ומצוותיה ומעוררים להוסיף ב'נר מצווה ותורה אור' – ולא עוד אלא שיכולים לתת בפועל עזר וסיוע ברגע כמימרא – כחידוש בשנים האחרונות שבאמצעות הלוויין מעבירים סכום כסף לבנק (או לחנות) עבור פלוני כך שמיד מגיע העזר והסיוע מקצה העולם ועד קצהו. זוהי גם אחת המטרות העיקריות של הלוויין – כדי שעל ידו יתווסף באחדות האנושית כולה, לעזור ולסייע אחד לשני גם כשנמצאים בריחוק מקום זה מזה, הן בנוגע לעזר וסיוע גשמי והן בנוגע לעזר וסיוע רוחני, להוסיף יותר בענייני צדק ויושר, שלום ואחדות בכל העולם."

איש לא הבין מדוע הזכיר הרבי את העיר כלכותה שבהודו, בשעה שבכל הודו לא היה שום שידור לוויני וכך חלפו עברו תשע שנים והחידה לא נפתרה.

בקיץ תשס"א יצאו שני בחורים מ-770 לשליחות בהודו ובין היתר הגיעו גם לכלכותה. נשיא הקהילה היהודית הקטנה שמח מאוד לקראתם ושח להם בהתרגשות רבה שברצונו לספר להם חוויה נפלאה שעבר עם הרבי.

"בשנת תשנ"ב הייתי כאן בכלכותה בחג החנוכה. היו אז מעט מאוד יהודים פה, וגם עם יהודים אלו לא היה לי קשר גלוי. בליל חנוכה ישבתי בבית מלון מקומי והרגשתי בודד ועצוב – יהודי אחד בודד בלב מקום נידח. בכל העולם מדליקים יהודים את הנר הראשון ואני פה לבד במקום הנידח הזה... וגם אם אדליק פה נר חנוכה, חשבתי, הרי כאן זה לא אומר כלום לאף אחד..."

כבר אמרתי בליבי לוותר על ההדלקה אך לבסוף התגברתי והדלקתי אלא שבמוחי הוסיפו להתרוצץ מחשבות מה זה כבר משנה החנוכייה הקטנה שהדלקתי במקום כה מנותק מהעולם? האם זה שווה בכלל והאם זה פועל משהו?

התיישבתי מול הטלוויזיה והתחלתי לעבור בין הערוצים. באחד הערוצים נתקלתי לפתע בדמותו הקדושה של הרבי עומד ונואם בבית מדרשו, כשלצדו דולקת מנורת חנוכה ענקית. המראה גרם לי להתרגשות רבה והקשבתי בריכוז לדברי הרבי. ומה שומעות אוזני? הרבי מסביר כי מהשידור הלוויני עכשיו ניתן ללמוד כיצד כל פעולה פשוטה של יהודי, כהדלקת נר חנוכה, ואפילו בקצה העולם, משפיעה על כל העולם כולו. כפי שרואים במוחש שאנו עכשיו נמצאים ב770 ורואים ומדברים עם יהודים בכל קצווי תבל.

וכאן החל הרבי למנות את המקומות שמשתתפים בלוויין וביניהם, לא יאומן, הוא הזכיר את... כלכותה! כלומר עומד לו יהודי צדיק בברוקלין ומדבר לפני אלפי אנשים בכל מיני פינות בעולם ובו ברגע אכפת לו והוא מכון את דבריו גם ובמיוחד ליהודי היושב בכלכותה ותוהה אם יש בכלל משמעות לנר החנוכה שהדליק."

משיחת שבת משפטים תשנ"ב אפשר להבין שכל מה שקורה בעולם הוא תוצאה מפעולותיו של נשיא הדור – משיח צדקנו שהביאו את כל המהפכות החיוביות בעולם, את נפילת כל המשטרים העריצים והתקדמות העולם כולו לסיום עידן המלחמות, לעולם טוב יותר של צדק, יושר, שלום, חרות ושוויון. ויש להוסיף שהוא הדין בקשר לכל התגליות וההתפתחויות המדעיות והטכנולוגיות שמתגלות בעולם

בקצב מסחרר, כאשר דברים שאתמול היו חידושים מדהימים הופכים בין לילה למיושנים והאפשרויות לשיתוף פעולה ועזרה הדדית עם כל נקודה בעולם עד לאחדות האנושות כולה גוברת מרגע לרגע – מדוע קורים שינויים אלו דווקא בדורנו ובמיוחד בשנים האחרונות? זה קורה לא כפי שיש החושבים שזה נובע מהתרבות והקדמה של העולם המערבי מצד עצמו, בגלל המאמץ של המדענים והחוקרים למיניהם, שהרי גם בדורות קודמים הושקעו מאמצים רבים מאוד במדע ומעולם לא היה כזה קצב מסחרר של תגליות והתקדמות – אלא כל זה אינו אלא תוצאה מפעולותיו של נשיא הדור, הרבי, שמתקן ומכין את העולם כולו לגאולה ומכריז שכבר הגיע זמן הגאולה.

ראוי לציין שהאינטרנט ה"ג' פי אס" וה"וויז" הן המצאות צבאיות אמריקאיות שמשמשות לצרכי שלום, דהיינו עוד תופעה של "וכתנו חרבותם לאתים" והמשך של השיחה הנ"ל מפרשת משפטים "ושפט בין גויים וכתתו כו'..."

ולכן מוטלת עלינו החובה והזכות להביא את העולם כולו להכרה מי באמת עומד מאחורי כל המתרחש ומושך בחוטי ההיסטוריה.

הרבי אינו מסתפק בפעולות עולמיות כלליות אלא פועל גם פעולות פרטיות שכן הוא המושך בחוטים של כל המתרחש לכלל ולפרט.

ודוגמא מוחשית לזאת היא הסיפור הנ"ל כיצד פעל הרבי שאותו יהודי יפעיל "מכשיר" וישמע את הרבי מדבר על הכוח הנפלא שיש ליהודי בכלכותה להאיר את העולם כולו!

כמו המוח הגשמי שמרגיש בכל רגע מה קורה בכל פינה בגוף, וכשחסר משהו באיזו פינה זה עניין שלו והוא דואג למלא את החסר – כך בדיוק ראש בני ישראל, חש ומרגיש מה קורה בכל רגע בכל פינה בגוף הגדול הכללי שהוא עם ישראל כולו המהווה קומה אחת שלמה. ובכל פרט, כל אחד ואחת מבני ישראל. לכן הוא מרגיש ודואג למלא את החסר אפילו ליהודי בכלכותה...

נולדתי בשנת 1934 בעיירה ויז'ניץ שבאוקראינה. כשהייתי ילד קטן היגרו הורי לאנטוורפן שבבלגיה, שם חיה קהילה יהודי גדולה שמנתה כחמישים אלף יהודים. הורי קיוו ששם חיהם יהיו טובים יותר.

לרוע המזל שהייתנו בבלגיה לא ארכה זמן רב. ב-1940 הגרמנים פלשו לבלגיה ומיד החלו במשלוח יהודים למחנות ההריגה. ואנו עם עוד יהודים רבים נאלצנו לברוח מבלגיה. חצינו את הגבול ועברנו לצרפת השכנה. הייתי אז רק בן שש שנים, אולם הייתי בוגר למדי להבין שאנו נמלטים על נפשנו.

הגענו למרסיי, שם חיו סבתי – אם אמי ובתה – אחות אמי. קבוצה של חסידי חב"ד התגוררה שם והתקבלנו בחמימות, אולם הבעיה הייתה שלא היה שם דבר עבורנו. המלחמה נמשכה, ולא היה אוכל מספיק ואף לא מקום מקלט לכל שטף הפליטים שהגיעו לשם. נדדנו מבית לבית וממקום למקום, חודשים ספורים לאחר מכן פלשו הנאצים לפאריס והמצב החמיר שבעתים.

בעיצומה של ההתלקחות והתוהו ובוהו ששררו אז, נאלצה משפחתי להתפצל. רק לאחר המלחמה שבתי לראות אותם. בינתיים נשלחתי לבית יתומים במרסיי. בבית היתומים גרו כחמישים ילדים. רבים מהם היו בני שלוש או ארבע שנים. חלק מהילדים ידעו שהוריהם נהרגו. אחרים לא ידעו מה עלה בגורל הוריהם. לעיתים קרובות הייתי שומע קולות בכי של ילדים הקוראים להוריהם, שלא היו שם כדי לענות להם...

סיפורו המדהים של הרב דוד אהרון ניומן: המלחמה התעצמה, והמצב הלך והחמיר. אוכל נעשה מצרך נדיר. ימים רבים עברו עלינו כשאנחנו רעבים.

ואז בתחילת הקיץ של 1941 הגיע המושיע שלנו. לא ידענו את שמו; קראנו לו "מסייה" – אדון בצרפתית. מסייה היה מגיע עם סלים מלאים באגטים צרפתיים ארוכים, וטונה או סרדינים, לפעמים גם היה מביא תפוחי אדמה. הוא נשאר איתנו בכל יום לוודא שכל הילדים אכלו. חלק מהילדים היו במצב קשה כל כך, שלא רצו לאכול. את אותם הילדים היה מושיב על ברכיו, מספר להם סיפורים, שר להם ומאכיל אותם כמו ידיו. הוא היה יושב על הרצפה ליד כמה מהילדים, משדל אותם לאכול ואפילו מאכיל בכפית. ולא היה עוזב לפני שוידא שכולם אכלו.

הוא היה כמו אבא לאותם ילדים קטנים עצובים.

הוא הכיר כל ילד בשמו, אף שאנו לא ידענו מה שמו. אהבנו אותו וציפינו תמיד בדריכות לבואו. אני זוכר ילד שקינא בחבריו שישבו על ברכיו של מסייה וושמעו את שיריו וסיפוריו. הוא העמיד פנים שאינו רוצה לאכול כדי למשוך את תשומת ליבו, כדי לזכות לשבת על ברכיו.

מסייה הגיע יום אחר יום במשך כמה שבועות. ולדעתי, רבים מהילדים שהיו אז בבית היתומים חבים לו את חייהם. אם לא הוא, אני בודאי לא הייתי כאן.

המלחמה הסתיימה. ואני שבתי והתאחדתי עם משפחתי. עזבנו את אירופה והתחלנו את החיים מחדש. ב-1957 הגעתי לגור בניו יורק. דודי הציע לי ללכת ולפגוש את הרבי מליובאוויטש. כמובן שהסכמתי, ונקבע לנו מועד ליחידות.

כשהגיע היום, הגעתי ל-770 וישבתי להמתין לתורי, קראתי קצת תהילים והתבוננתי בתהלוכת האנשים, נשים ואנשים מכל הזרמים שהגיעו לראות את הרבי. בסופו של דבר הגיע תורי לראות את הרבי.

הרבי חיך אלי וברך אותי לשלום: דאס איז דוידלה! זהו דוידלה!

חשבתי לעצמי, כיצד הוא מכיר אותי בשמי. ולפתע עמדתי להתעלף. אני עמדתי מול מסייה, הרבי היה המסייה שלנו. והוא זיהה אותי עוד לפני שזיהיתי אותו. לא יאמן! אחר כך נודע לי איך הגיע למרסיי. הוא והרבנית חיה מושקא ניסו להימלט מאירופה הנאצית. וכדי לארגן את המסמכים הנדרשים הוא נסע הלך ושוב בין גיס למרסיי. בודאי שמע על קיומו של בית היתומים ועל קבוצת הילדים המסכנים שהיתה בו, והוא נחלץ לעזרתנו.

מדהים! גאון בסדר גודל שכזה, היה עסוק באותו זמן ממש בהאכלת ילדים יתומים בעצמו. הוא מעולם לא שכח שהצלת ילדים קודמת לכל. ואני לעולם אהיה אסיר תודה על שהציל את חיי, ובזכותו יש לי היום ילדים נכדים ונינים.

הרב דוד אהרון ניומן חי עם משפחתו ברובע וויליאמסבורג שבברוקלין.

הרב חיים מנחם טייכטל היה מנהל מוסד לילדים פליטים במרסיי שבצרפת בשנות מלחמת העולם השנייה. וכך הוא מספר:

זכיתי להכיר את הרבי שליט"א מתקופת הרת עולם בימי המלחמה האיזומה בשנת תש"א. בהיותי בצרפת עם קבוצת צעירים, כאשר חיינו תלויים מנגד, היה הרבי שליט"א מעודד אותנו ומפיח בנו תקווה להאמין ולקוות לעתיד מזהיר יותר, והיה מזרזנו לשמחה ולקיום מצוות בהידור.

המצב אז הלך והחמיר מיום ליום; בחוץ "תשכל חרב" ובחדרים אימה. אין לילה שהבעתה והבהלה לא תהא מרובה מחברתה. הכובשים הארורים חדרו לדרום צרפת ופרסו את רשתם על פני כל הארץ. והנה הגיע האביב והשמש רמזה לנו בקרניה הזוהבהים, כי חג הפסח ממשמש ובא ועלינו להתכונן לחג החירות.

חג החירות? ריבונו של עולם! מהיכן ניקח מצה שמורה? הקמח הנו מצרך 'בל ייראה ובל יימצא'; כל מי שיש ברשותו, אחת דתו להמית, ובפרט כשהוא יהודי! האומנם לא נקיים השנה מצוות אכילת מצה כדבעי (בעבודת יד)? כלום לא הסתכנו אבותינו בהובילם את השה – אלילם של מצרים – בריש גלי? מאידך גיסא יש שהרהרו בקול: הרי אונס רחמנא פטרי' ואין לך אונס גדול מזה; סכנת נפשות ממש; והרי אפשר לצאת גם במצות רגילות (של מכונה), ואין אתה חייב למסור את נפשך על כך.

השמש אספה נגהה, דממת מוות שוררת בחוץ, אנשי טרף הצמאים לדם משוטטים בכבישים ובשבילים. דמות אחת משרכת לאור הירח בין דרכים לא דרכים, המתפתלות בהרי האלפים, ועל כתפה שק קמח למצות. שלוחי מצווה אינם ניזוקים.

אחרי שהגיע בשלום לתעודתו – אי שם בפינה נידחת – אשר רגל יהודי בוודאי מעולם לא דרכה שם, חיכתה לו קבוצת צעירים שכבר הכינו את התנור והעצים; בוריוזות נפלאה ניגשנו לעבודת הקודש בהתלהבות עצומה וברטט של קדושה.

הלהט של השמחה באפיית המצות התגבר ועלה על להט האש בתנור, ולרגע קט שכחנו ונעלם מאתנו כי לא בירושלים אנו נמצאים, וכי עלינו לאפות מצה שמורה – תרתי משמע – שמירה מחימוץ ושמירה ממלאכי החבלה העלולים להופיע בכל רגע.

כאשר הסבנו בליל הסדר ליד השולחן, מעולם לא טעמנו טעם מצה כבלילה הזה, ותפילתנו הייתה כי לעולם לא יסור טעמה מאתנו, וכי מתיקותה לא תמוש.

הרב טייכטל מוסיף ומספר כי עדי ראייה סיפרו אז שחתנו הצעיר של אדמו"ר הריי"צ אינו אוכל בחג הפסח, במשך כל החג, אלא כזיתי המצה שחייבים בהם (בליל הסדר ובסעודות שבת ויום טוב) ופירות בלבד.

זמן רב לפני חג הפסח החל הרבי לדאוג לצורכי ליל הסדר. הבעיה העיקרית הייתה השגת מצה שמורה. חמיו, אדמו"ר הריי"צ, אף הוא דאג למצות בעבור חתנו. כבר בשעה שניצל מאירופה הכבושה ועשה דרכו לארצות הברית, שיגר מספינת דראטינגהאלם שהפליגה משוודיה מכתב לאחד העסקנים בירושלים. הוא ביקש מן העסקן שישלח מצה שמורה בדואר אוויר בעבורו ובעבור חתנו ובתו השוהים בפאריז. "בבקשה מיד בקבלת מכתבי זה לשלוח לי... מצה שמורה (מובן מהודרת על כל ההדורים) אפוי... עשרה פונט ישלח ע"י לופט פאסט לפאריז לחתני הרמ"מ שליט"א".

במקביל, שיגר הרמ"ש בקשה לחסיד רבי מרדכי חפץ הי"ד – מגדולי חסידי חב"ד ששהה אז בריגא, שיואיל לשלוח לו מצות. הלה נענה ברצון לבקשה זו, והוא אף סיפר על כך לרבי הריי"צ באיגרת ששיגר לו: "קבלתי מכתב מחתנא דבי נשיאה שליט"א מפאריז ומבקש שאשלח להם שמורה ואפינו בדאנקרע ואי"ה מחר אשלח להם ע"י לופט פאסט...".

תקופה קצרה לאחר מכן נותקה הדרך האווירית מריגא, אך רבי מרדכי עוד הספיק לשלוח שלושה ק"ג מצות לחתן הרבי, ואף דיווח על כך לרבי הרי"צ: "שלחתי לבתו וחתנו כ"ק לפאריז שלושה ק"ג מצה שמורה ותודה לה' אשר שלחתי טרם שנפסק הדרך האוירי מפה לפאריז".

לא ידוע בדיוק מה עלה בגורלם של המשלוחים. מי מהם הגיע אל שולחן חתן המלך בפאריז.

בשנה הבאה, פסח תש"א, המצב היה קשה יותר, שכן המלחמה כבר הייתה בעיצומה, והרבי והרבנית נדדו ממקום למקום. כעבור שנים רבות סיפרה הרבנית הצדקנית, מרת חיה מושקא ע"ה, כי "בחורף תש"א לא הייתה שום אפשרות לשלוח אלינו מצה שמורה".

אחד היהודים שהיו מקורבים לרבי באותה התקופה, היה ר' יעקב רוטשילד, שזוכר כי תקופה ארוכה לפני פסח, כבר התחיל הרבי להתעניין על מקום מתאים לאפיית מצות. אחרי חיפושים ממושכים נמצא גוי בשם רולנד שהסכים להעמיד לרשותם את התנור שהיה לו. התכנית הייתה להכשיר את התנור ולאפות שם מצות מקמח שהרבי, אז חתנא דבי נשיאה, אמור היה לקבל.

בסופו של דבר הגיעו המצות משווייץ. וכך סיפרה הרבנית ע"ה:

"אחד ממכריו של בעלי, מר בעזבאראדקא, התמחה בתעשיית מראות, ובשנות המלחמה הוא עסק ביצירת מראות עבור צוללות הציר הצרפתי, וקיבל לשם כך אישור מיוחד לנסוע לשווייץ לימים אחדים. בעלי ליווהו לתחנה וביקשו להשיג עבורו בשווייץ מצה שמורה, והלה קיים זאת ברצון".

הרבנית אף הוסיפה כי "לפני שנפרדו בתחנה, הבחין בעזבאראדקא שבעלי עומד מאוד מאוד מהורהר, והוא שאל אותו לפרש הדבר. ענה לו בעלי: 'אני פשוט מהרהר איפה אפשר להשיג חריין לליל הסדר'..."

בפי חסידים מהלכת שמועה כי הרבי סיכם עם אחד ממכריו, שאם הלה ישיג מצות לפסח – יחלקן ביניהם. הלה פחד לסכם על כך, והרבי שאל אותו: "ומה יהיה אם בסופו של דבר אני אקבל ואתה לא!?!..." אך הלה התעקש בדעתו ולא רצה להתחייב.

בסופו של דבר השיג הרבי חבילת מצות, ומיד הלך לאותו יהודי ומסר לו מחצית הכמות שקיבל..."

באותה השנה הסתכן הרבי ויצא למסע שהיה כרוך בנסיעה ארוכה ומסוכנת ברכבל מתוח על הרים גבוהים כדי להשיג בצל לקערת ה'סדר'. ('ימי מלך')

הרב יהודה לייב גרונר מזכירו של הרבי סיפר לקבוצת תלמידות "עטרת חיה" מבני ברק במסיבת בת המצוה שלהן ב - 770 זמן קצר לפני פורים ה'תש"ס:

בחור יהודי בניו יורק, כבן שלושים, עמד להתחתן עם בחורה יהודיה. שניהם לא נחשבו לשומרי תורה ומצוות, אך מה שהפריע להם יותר היתה העובדה שהבחור לא הכיר את אביו. עוד טרם נולד נטש אביו את ביתו, והשאיר את אשתו – היא אמו, שציפתה ללידתו. וכך נולד הבחור ללא אב, והדבר גרם לו צער ועגמת נפש כל ימיו, ואותם נשא בפנימיותו לבדו. כעת כשעמד להתחתן וסיפר זאת לכלתו, יעצה היא לו לפנות לחברה לאיתור קרובים, לעזור לו למצוא את אביו. הבחור, מייקל שוורץ, קיבל את הצעת כלתו, ושילם הון עתק לחברה שהחלה בחיפושים קדחתניים אחרי האב שנעלם לפני כשלושים שנה. אך לא התגלה אפילו קצה חוט, היכן האב מסתתר, ואם הוא בחיים בכלל.

מכר של מייקל, חסיד חב"ד, הציע לו לכתוב לרבי באמצעות ה"אגרות קודש"... אך מייקל ביקש הבטחה שזה יעזור. החסיד חיך רכות והבטיח שעצם הכתיבה היא ברכה לעזרה. השאיר לו על השולחן כרך "אגרות קודש" והלך לדרכו.

מייקל נשאר בדירתו לבד, התבונן בספר ארוכות, וכמו מאליו צפו ועלו זכרונות מכאיבים מן העבר. ליבו היה גדוש געגועים לאבא שמעולם לא ראה, וסבל של שנים ארוכות של ציפייה... בעיניים שטופות דמעה נטל לפתע דף, וכתב על רצונו העז לראות את אביו. משסיים הכניס את מכתבו ל"אגרות קודש" שבשולחנו. הוא השאיר את הפתק בין דפי הספר, כי לא ידע על האפשרות לפתוח את הספר במקום שבו הכניס את המכתב, ולקרוא מה שכתוב. אך קם בהרגשת הקלה ותקוה שהישועה תבוא מהר.

לפתע צדו עיניו את ספר הטלפונים של ניו יורק, ורעיון מוזר עלה במוחו לדפדף בין משפחות "שוורץ" שבספר הטלפונים, לבחור באחת מהן ולפנות אליהם בשאלה אם הם קרובי המשפחה שלו.

וזאת להבהיר – רשימת ה"שוורץ"ים כמוה כרשימת ה"כהן"ים בספר טלפונים ישראלי.

הרעיון מצא חן בעיניו. וללא היסוס בחר באחת המשפחות "שוורץ", ואצבעותיו חייגו את המספר.

"הלו" – ענה קול גברי מעבר לקו.

בהתרגשות מה, גולל מייקל את סיפור היעלמות אביו ואת רצונו העז להיפגש איתו קודם נישואיו. "האם ידוע לך על אדם שקורות חייו דומים לאלה שסיפרתי לך כעת?"

הקול בצד השני ענה: "כן, בוודאי... זה אחי..."

ליבו של מייקל הלם בחזקה, והוא נשאר המום. רק במאמצים אדירים הצליח לשאול, בקול לא לו, "ואת מספר הטלפון שלו, אפשר לקבל?"

לאחר שניות המספר כבר היה רשום לו על דף קטן. מייקל נשם עמוקות. הוא ידע שהגיע כעת לסוף פסוק בחייו, ושחלומו מאז שחר ילדותו עומד להתגשם. אצבעותיו רעדו עת חייג את המספר, והוא לא הצליח להשתלט עליהן.

השפופרת בצד השני הורמה, וקול גברי ענה: "הלו?" מייקל פרץ בבכי. רק מלה אחת הצליח לבטא: "אבא!" (על פי "שיחת הגאולה" גיליון 287).

סיפר הרה"ג הרב אברהם מרדכי הרשברג ז"ל:

"זכיתי להכיר את הרבי שליט"א עוד בחיי הרבי הריי"צ נ"ע, שהורה לי להתייעץ בכל הקשור לקבלת משרת הרבנות בשיקגו עם חתנו שכונה אז הרמ"ש שליט"א.

"בעקבות זאת נכנסתי אז אל הרבי שליט"א וישבתי עמו כמעט כל הלילה. השיחה עברה מסוגיא לסוגיא בקדשים, בירושלמי ועוד. הגאונות הייתה מבהילה, ממש בלתי ניתנת לתיאור. באותו לילה החל הקשר שלי עם הרבי שליט"א ומאז זכיתי לפעול רבות על פי הדרכתו.

"שנים רבות לאחר מכן, כשהרבי כבר היה נשיא ומנהיג, נסעתי לאירן לצורך עניין ציבורי. באותה תקופה, שנת תש"מ (1980) געש העולם לאחר שאירן השתלטה על השגרירות האמריקנית בטהרן

והטילה מצור על עובדי השגרירות. בעקבות זאת נגרם משבר בינלאומי בין ארה"ב לאירן, ובפרט לנוכח ההפיכה שהתרחשה במדינה. הכל ניסו להניא אותי מן הנסיעה, וניהלו נגדי מסע של הפחדה.

"שאלתי אפוא את הרבי שליט"א האם לנסוע, והוא ענה: "סע לשלום", והוסיף: 'בוודאי תדליק מנורת חנוכה באירן'.

"בתחילה חשבתי לעצמי: מה? איך? ... הן כלל לא התכוננתי להישאר באירן בימי החנוכה, וגם אם איאלץ להישאר – הלא אין ספק כי אמלא את מצוות החג ואדליק נרות חנוכה. מדוע מצא הרבי לנכון לעודדני לקיים מצווה זו?

ב"סופו של דבר הסתדרו האירועים בצורה כזו, שהדלקתי נרות חנוכה באירן. באחד הימים נודע לי כי בין בני הערובה האמריקניים הנצורים בשגרירות ישנם שישה יהודים, וביקשתי להדליק עמם נרות חנוכה. כמה פקידים אירניים שהצלחתי לקשור עמם יחסים טובים, אמרו לי בפשטות: 'כמו שהרשינו לכוזר להיכנס ולהפגש עם בני הערובה הנוצריים לרגל חגם, כך אין סיבה שלא נרשה לך להדליק את נרות החנוכה שלכם...'.

"נכנסתי, הדלקתי נרות עם החטופים היהודים רקדנו ושמחנו. היה זה משהו שלא מעלמא הדין, ואת כל זה ראה הרבי שליט"א בעיניו הצופיות למרחוק..." ("כפר חב"ד")

הרב בנימין קליין מספר: את הסיפור הבא שמעתי מהרב ו' שי', שבירר את פרטי הסיפור אצל בני המשפחה, שמעשה זה אירע אצלם:

משפחה זו עלתה מרוסיה לארץ הקודש, ובעת שעלתה ארצה עדיין לא היו שומרי תורה ומצוות.

יום בהיר אחד נחרדה האשה לגלות כי בעלה נטש אותה ואת משפחתה לאנחות. כל החיפושים אחריו העלו חרס ולא נמצא קצה חוט שיכול להוביל למקום הימצאו. הבעל נעלם כאבן במצולות.

כך חלפו להן שנים מספר. הילדים גדלו כיתומים חיים, והאישה נותרה אסורה בכבלי העגיונות המייאשים.

כבכל עיר ועיירה בארץ הקודש, קטנה כגדולה, גם בעיירה שבה התגוררה אישה זו וילדיה היו חסידי חב"ד. כדרכם של חסידי חב"ד, שבכל מקום אשר הם שם, הם פועלים בקירוב אחינו בני ישראל לאביהם שבשמים. כך החלו לקרב אישה זו ליהדות. אט אט עלתה במשעול התורה והמצוות עד שנעשתה לבעלת תשובה גמורה.

ככל בעלת תשובה שזכתה להתקרב ליהדות על ידי חסידי חב"ד, זכתה אף היא לשמוע על האדמו"ר מליובאוויטש. החסידים שקירבו אותה ליהדות, וזה מכבר התוודעו לצרה האופפת אותה ולכבלי העיגון המונעים ממנה להקים בית בישראל, הציעו לה בפשטות כי תיסע לרבי ותבקש ממנו עצה וברכה.

לא חלף זמן רב וכבר מצאה את עצמה ניצבת בפני הרבי, כשהיא מתנה בפניו את צרותיה וביקשה את ברכתו הקדושה שתחלץ מייסורי העגיונות.

הרבי ענה לה בהחלטיות: "חזרי תכף ומיד לביתך, כי בעלך מחכה לך שם"

האישה השתוממה מאוד לשמע הדברים, אך חזקו עליה דברי הרבי, וחיש עשתה את דרכה חזרה לארץ. עוד בטרם דרכה על סף ביתה כבר חזתה בגלוי בהתממשות דבריו של הרבי: הבעל האובד ניצב בפתח הבית בריא ושלם...

"הבוקר", סיפר לרעייתו המופתעת, "כשקמתי משנתי נפלה בי המחשבה שעליי לחזור ולראות מה נעשה אצל משפחתי. כעת הנני מתחרט על כל מה שהיה ואני חפץ מאוד להמשיך את חיינו יחדיו", בישר לרעייתו המופתעת.

"בשמחה רבה", אמרה האישה לבעלה השב, "אולם עליך לדעת שבשנים האחרונות חל שינוי של ממש באורחות חיי: נעשיתי בעלת תשובה וכעת הנני שומרת תורה ומצוות. אני מוכנה להצעתך בחפץ לב, אך בתנאי שתתאים את אורח חייך לדרכי החדשה".

הבעל, שעז היה רצונו לשוב ולהתאחד עם משפחתו, הסכים להצעה, ואף הוא נעשה לבעל תשובה גמור. כך חלפו כמה שנים שקטות ושלוות על בני הזוג, עד שצרה חדשה ניתכה עליהם: האישה חלתה ברגלה, ומיטב הרופאים שניסו למצוא מזור לבעייתה לא הצליחו לגלות את סיבת מחלתה.

חיש מהר יצר הבעל קשר עם מזכירות הרבי וביקש עצה וברכה. ושוב גרמה תשובתו של הרבי להשתוממות ופליאה: בדיקת התפילין והמזוזות, ואת תוצאות הבדיקה ימסור הסופר רק לרופא שלה. כמובן עשו בדיוק כמצוות הרבי, ומיד לאחר בדיקת התפילין הודיע הסופר לרופא את תוצאות הבדיקה, כפי שנתבקש על פי הוראת הרבי: "הפרשיות והבתים כשרים לחלוטין, אך יש צורך להחליף את ה'גידים' של הבתים".

כאשר שמע זאת הרופא, עלה ברעיונו שאולי התכוון הרבי לרמוז שהבעיה של האישה היא בגידים. הוא פנה מיד לבדוק את גידי רגלה של האישה ונוכח לדעת כי אכן שם הבעיה טמונה.

לאחר שידע מהי סיבת המחלה עלה בידו גם לטפל בה, וכעבור זמן קצר נרפאה האשה כליל...

פעם חלתה אמי, והרופאים אמרו שיש לה גידול ממאיר בריאות. נכנסתי לרבי וסיפרתי את דברי הרופא. הרבי הגיב ואמר שאין לה כלום.

"ומה עליי לומר לרופאים?" שאלתי.

"חזור לרופא ואמור לו שאני אמרתי שאין שום דבר".

והרבי הוסיף: "אני לוקח זאת על הכתפיים שלי".

ברגע שהרבי אמר דברים אלו התבטלו כל החששות שהיו לבני המשפחה.

כשבאנו לרופא לאחר שבועיים, ערך הלה בדיקות נוספות שבסופן התנצל ואמר שכנראה טעה באבחון. הוא הסביר שכנראה בצעירותה חלתה אמא בדלקת ריאות וייתכן שנשארו סימנים מהמחלה, סימנים שנדמו כגידול".

הרב בנימין קליין מספר: בחורה אחת נולדה במדינה ממדינות אירופה וגדלה בבית שהתנהל כבית נוצרי. היא נסעה לעבוד בארץ הקודש ושם פגשה בחור יהודי והתיידדה עמו. הבחור שאל אותה אם תהיה מוכנה להתגייר והיא השיבה בשלילה משום שמשפחתה לא תראה זאת בעין יפה. שני הידידים נפרדו, ולאחר זמן-מה הזדמנו לניו יורק. אף שהבחורה הייתה מעוניינת לחדש את הקשר ביניהם, עמד הבחור על דעתו שעד שלא תתגייר הוא אינו מעוניין בקשר עמה במצבה זה.

לפני שמיני-עצרת ושמחת-תורה טלפן אליה הבחור וסיפר לה על חגי היהודים שמיני-עצרת ושמחת-תורה, והוסיף שהוא מתכוון להיות בימי החג בקראון הייטס, מקום משכנו של הרבי מליובאוויטש, מקום שבו מרגישים את השמחה הגדולה ביותר. הוא הציע כי יסדיר בעבורה מקום לשהות בו אם תרצה לבוא. הבחורה ניאותה, התארכה במקום, ואף התרשמה מכל אשר ראתה בימים אלה.

אחרי שמחת-תורה ביקשה להיכנס ל'יחידות', ולאחר שזכתה להיכנס אל הקודש פנימה סיפרה לבחור את אשר אירע ב'יחידות':

"סיפרתי לרבי שאני גויה, שאיני יכולה להתגייר, וכי הוא לא יינשא לי אם לא אתגייר. ביקשתי מהרבי עצה. הרבי ענה לי: 'אינך גויה, את יהודייה; אתם יכולים להתחתן'. אמרתי לרבי: 'מה אתה אומר? אינך מכיר אותי וזו הפעם הראשונה שאני מגיעה אליך'. סיפרתי לרבי שאני לחלוטין לא יהודייה, ובכל יום ראשון אנו הולכים למקום דתנו וחוגגים את כל החגים שלנו. הרבי לא נבהל וחזר על דבריו בחיוך: 'לכי לאמך ושאלי אותה אם אתם יהודים או לא'."

הנערה אכן התקשרה לאמה ושאלה אותה אם היא יהודייה. בו במקום טרקה האם את שפופרת הטלפון. הנערה החליטה אפוא לטוס לביתה, וכאשר הגיעה שאלה שוב את אמה אם היא יהודייה. האם השיבה נחרצות: "כשאבא בבית אל תזכירי שום דבר שנוגע ליהדות. מחר נלך לפארק ואספר לך את הכול". למחרת הלכו השתיים לפארק ושם סיפרה לה האם לראשונה שהיא יהודייה וכך גם הוריה וסביה לאורך כל הדורות, אולם לאחר השואה ביקש אביה להתנתק מיהדותו בשל מוראות השואה שחווה.

הבת השתוממה מאוד מרוח קודשו הגלויה של הרבי, וכשחזרה לניו יורק כתבה על כך לרבי. הרבי השיב: "כיוון שהיית בכנסייה, עלייך לעבור טבילה, לא בשביל גרות אלא בשביל טהרה".

אותם בני זוג אכן נישאו והביאו לעולם בנים חשובים ויקרים.

מה היה במקרה זה? היא נכנסה אל הרבי, והוא רק הביט בה וראה מיד מי היא והכיר את שושלת הדורות שלה.

הרב יהודה לייב גרונר מספר: מספר מר אריאל שרון, לימים שר וראש ממשלה בישראל, הגיע לרבי כמה פעמים במשך השנים. באחת הפעמים הגיע עם אשתו לילי ע"ה ועם אמו הזקנה. אמו שאלה אותו כמה זמן הוא מתעתד להיות בחדרו של הרבי, והוא שיער כרבע שעה.

כולם נכנסו פנימה, וכעבור עשר דקות יצאה האם בעוד מר שרון ורעייתו נשארו בקודש פנימה. חלפה חצי שעה, חלפה שעה, שעה וחצי, ורק אז יצאו השניים.

שאלה אותו אמו "זו הייתה רבע שעה?" אך הוא ענה "הרבי אשם, לא אני."

בינתיים ניגשה אליי הגב' לילי ואמרה: "הרב גרונר, בוא רגע הצדה, אני רוצה לספר לך משהו.

"שמע, אנחנו יהודים לא דתיים. שמענו שחסידיים אומרים שלרבי יש רוח הקודש והוא יודע סודות, אבל אצלנו זה לא התקבל. אספר לך מה היה כאן הערב ב'יחידות'. יש לנו בעיה עם אחד הילדים, וחשבנו שהרבי יוכל לטפל בה. שאלנו את הרבי על כך, הוא ענה תשובה וכבר ביקשנו לצאת, אבל אז פנה

הרבי לאריק ואמר: 'למה אתה לא מדבר על העניין הפרטי שלך? אני יודע שיש סכסוך ביןך לשר אחר בממשלה. זה לא טוב שיש סכסוך בין שרי הממשלה.'

"אריק נעשה חיוור כמטפחת לבנה, וידיו החלו לרעוד. הוא הביט בי ושתיק. הרבי אמר 'אם אתם לא רוצים לדבר על זה – אני אשתוק'. אריק אישר, והרבי סיפר לנו על מה נסוב הסכסוך. למעשה, רק אריק, אני והשר השני יודעים שיש בכלל סכסוך ומה נושאן. מעולם לא כתבתי על כך לרבי, גם אריק לא, והשר הנוסף – ידוע לנו בוודאות שאין לו קשר עם הרבי..."

"כשהרבי סיים, שאל 'אני אומר נכון או לא?!' אריק אישר ואמר, 'הרבי יודע היטב מה שהיה'. ואז ייעץ לו הרבי מה לעשות – וזו הסיבה שהשתהינו בפנים זמן רב כל כך".

הגב' לילי סיכמה באמרה: "הרבי נמצא בברוקלין ויודע בדיוק מה נעשה אצלנו בירושלים". מאת מנחם זיגלבוים

שבעה מנחמים

שבת חתן איתמר-יהודה שי' קוניקוב

סיכום שיעורי הרב יצחק גינזבורג שליט"א

א. שבעה מנחמים

נגנו "שיר השירים", "ידיד נפש", שאמיל.

שבעה מנחם בשמות החתן והכלה

כשהחתן והכלה באו הם אמרו גימטריא יפה שאמר להם הרב איציק, דוד הכלה, שהתפלאתי מאיפה יש לו גימטריא כזו יפה... גם אני אמרתי לכם גימטריא כשבאתם וכעת נגיד דבר אחר. השמות שלכם – איתמר-יהודה ו-רעיה – עולים 966. כשמחלקים את המספר הזה לשבע – שייך ל"שבע ברכות" – מקבלים 138, מנחם, צמח. מנחם הוא שמו של משיח, "צמח שמו ומתחתיו יצמח". כלומר, יש בשמות שלכם שבעה מנחם.

שלשה מנחם-מענדל בחסידות חב"ד – רמ"מ מויטבסק, הצ"צ והרבי

אנחנו תמיד מסבירים שיש בחסידות שלשה מנחם-מענדל – שכל מי שקרוי היום מנחם-מענדל נקרא בשם של הרבי, שנקרא על שם הצמח-צדק, שנקרא בעצמו על שם רבי מנחם-מענדל מויטבסק (שהיה רב-חבר של אדמו"ר הזקן), כך שהמנחם-מענדל"ים של היום הם "דור רביעי ישובו הנה".

רמ"מ מפרימישלאן

לפני כחודש וחצי היתה כאן שבת ישיבה ודברנו על עוד מנחם-מענדל חשוב בתולדות החסידות – רבי מנחם-מענדל מפרימישלאן. לבעל שם טוב היו שני תלמידים גדולים בפרימישלאן – רבי מאיר הגדול מפרימישלאן (סבו של רבי מאיר מפרימישלאן) ורבי מנחם-מענדל מפרימישלאן. הוא עלה לארץ עם קבוצה של חסידים כמה וכמה שנים לפני רבי מנחם-מענדל מויטבסק. רבי מנחם-מענדל מויטבסק היה גם אצל הבעל שם טוב, אבל הוא בעיקר תלמיד הרב המגיד ממעזריטש והוא עלה לארץ

רק לאחר הסתלקותו. רבי מנחם-מענדל מפרימישלאן עלה לארץ לאחר הסתלקות הבעש"ט, בחיי הרב המגיד, והוא נפטר עוד בחיי הרב המגיד. אז אף שתמיד אנחנו מציינים שעלית רמ"מ מויטבסק היא העליה הראשונה, חשוב לנו – שאומרים שאנחנו חסידות ארץ ישראל – לציין שעוד לפני כן עלה רמ"מ מפרימישלאן, אך עם קבוצת חסידים הרבה יותר קטנה.

כשהתחלנו לדבר עליו למדנו מהספר שלו – ספר קטן, בשם "דרכי ישרים" או "הנהגות ישרות" – שהוא מראשוני ספרי החסידות הנדפסים. הוא מכיל תורות יסודיות מהבעש"ט, תמצית עיקרית שרובה נמצאת בכתר שם טוב ובצוואת ריב"ש וכו' (וצריך ללמוד ולדייק את ההבדלים כדי להבין את החידושים שלו), והיום בע"ה נמשיך ללמוד עוד קטע ממנו.

רמ"מ מקוצק

אז יש לנו ארבעה מנחם, אבל כעת אנחנו צריכים שבעה מנחם, לכן צריכים להוסיף עוד שלשה מנחם-מענדל'ים בתולדות החסידות – יש יותר מעוד שלשה בלבד, אבל צריכים לבחור עוד שלשה עיקריים ולצרף אותם. את מי נוסיף? [הרבי מקוצק]. כל שנה אנחנו מציינים את היארצייט – ועשינו זאת לפני חדש, ב-כב שבט – של רבי מנחם-מענדל מקוצק. דרשו שייכות בשם שלו לרבי הצמח-צדק – שבחייו לא נקרא צמח-צדק אלא רבי מענדל ליובאוויטשער – מנחם-מענדל מנחם-מענדל לגזרה שוה. היה ביניהם קשר טוב, ואפילו מספרים שאחרי הסתלקותו הרבי מקוצק בעל חידושי הרי"מ רצה שכל החסידים יסעו אליו – כנראה שזו היתה נסיעה ארוכה מדי...

[היה להם גם חסיד משותף, ר' מעשיל]. כן, היה חסיד שהגיע מקוצק אל הצמח-צדק, רבי מעשיל גלבשטיין, הסבא של כל הגלבשטיינים בירושלים ובכפר חב"ד. יש שם גם סיפור נורא – הצמח צדק אמר שהוא ניצוץ משיח, הוא הגיע אליו מקוצק ואז עלה לארץ ויש שם סיפור משיח. הוא החזיק עצמו כחסיד של הצמח-צדק. הוא היה בעד חידוש משמר המקדש, אמר שהגאולה תלויה בכך, והיה מאד חזק נגד התכלת. הוא כתב כמה ספרים קיצוניים, אז אנחנו כבר בעדו... בכל אופן, רמ"מ מקוצק הוא המנחם החמישי כאן.

רמ"מ מבאר

יש אצל הבעל שם טוב עוד תלמיד בשם מנחם-מענדל? יש את רמ"מ מבאר, מחשובי תלמידי הבעל שם טוב. הוא ורבי נחמן הורודונקער היו שלוחים בזמן הבעל שם טוב – הלכו להפיץ ולהביא אליו תלמידים חדשים. המקורב הכי חשוב היה המגיד ממעזריטש, שיש כמה גירסאות מי קרב אותו. הבעל שם טוב 'סימן' אותו, אבל מי היה ה"מכה בפטיש"? יש בזה כמה גירסאות, אם זה היה רבי נחמן מהורודונקא או רמ"מ מבאר.

יש לנו ממנו לא רק סיפורים – סיפורים זה חשוב מאד, אבל יש ממנו גם תורה שהצמח-צדק מזכיר בדרך מצותיך, תורה על פי סיפור. זהו קטע כל כך יסודי – תורה של עמוד אחד, ארוכה בשביל קוצק אבל קצרה בשביל חב"ד – שאם יש משהו שכל אחד צריך להכיר בדרך מצותיך הוא הקטע הזה. [הוא מצוטט גם באופן חלקי באחד הביאורים של "פרק בעבודת ה'" בלב לדעת]. הנושא של הקטע הזה הוא מלה הכי יסודית אצל ר' אשר – סבה. הוא המקור של ר' אשר בחב"ד, אפילו שספק אם ר' אשר הכיר

אותו. נלמד את הקטע הזה בע"ה. רוצים ללמוד תורה אחת מכל "מנחם" – כל אחד הוא יום אחד ב"שבע ברכות" שלכם.

רמ"מ מקוסוב

אז יש כבר ששה מנחם, מי השביעי? אחרי התלבטות בחרנו את רבי מנחם-מענדיל מקוסוב, בעל האהבת שלום, אבי שושלת ויזניץ, שעד היום היא מהשושלות החשובות בחסידות. זו דרך שממשיכה בהרבה מובנים את דרך הבעל שם טוב ביחס ליהודים הפשוטים ולאהבת ישראל בלי גבול. ביחס לספרו, אהבת שלום, אי אפשר להשוות, אבל זה מהספרים העמוקים בחסידות, ונלמד בע"ה גם קטע ממנו. יש בוויזניץ עוד מנחם-מענדיל, הצמח-צדיק, אבל הוא נכלל כאן בסבא שלו.

ב. פרצוף שבעת המנחמים

שוב, יש עוד גדולים בחסידות בשם מנחם ואנחנו צריכים לבחור שבעה. בעזרת ה' נלמד משהו מכל אחד מהשבעה, אך לפני כן נסדר אותם בפרצוף כדי לזכור ולהתבונן. זה כמובן לא מחייב, מסדרים בדרך אפשר כדי לזכור.

מלכות: הרבי מליובאוויטש

איפה נשים את הרבי? [מלכות]. כמובן, את הרבי נשים במלכות, גם מצד הזמן – הוא האחרון בין הצדיקים שהוזכרו – וגם מצד הענין.

הקהלת קהילות מלכותית

כבר נגיד משהו מהרבי, ששייך לפרשת השבוע – "פותחין בדבר מלכות". איך מלכות שייכת לפרשה? "ויקהל משה" בגימטריא מלכות. יש דבר פשוט שהרבי למד מהפרשה – שצריך להקהיל קהילות. משה רבינו הקהיל את עם ישראל בשבת, והרבי למד מכך – דבר שעושים בכל בתי כנסת חב"ד – שיש ענין להקהיל קהילות רבים בשבת. זה שייך במיוחד בשנה הזו, שנת "הקהל", שבכל מקום צריך להקהיל קהילות. כמו שבבת עין (מגדל עדר) מקהילים קהילות – מה שעושים עם הילדים והבחורים וכו' – ככה כל בחור צריך להקהיל קהילות.

הקהלת קהילות היא פעולה מלכותית. מצות "הקהל" היא מצוה של המלך, וגם משה רבינו הוא מלך שמקהיל את העם. "ברב עם הדרת מלך" – כשמקהילים קהילה ויש בתוכה מלך, מעבר למה שלומדים באותה הקהילה, ההדר של המלך הוא שיש הרבה קהל. ההדר של המלך הצדיק הוא גילוי הכח האלוקי שלו להחזיר את העם בתשובה, הדר לשון חזרה בתשובה כנודע.

כמה שווה "ויקהל משה"? מלכות. מה ההפרש בין "ויקהל" ל"משה"? צדק (זה דווקא בשני המספרים האלה, לא תתכן חלוקה אחרת של המספר מלכות עם אותו הפרש). מה כתוב על צדק? אמרנו כעת, ב"פתח אליהו", "צדק – מלכותא קדישא". צריך להבין מה המשמעות שכאשר מקהילים את העם מתגלה הצדק.

רבי מנחם-מענדל מקוצק אמר – נעבור כעת ממנחם למנחם לפי מה שעולה – שהיחיד תמיד חסר אבל הציבור תמיד שלם, בלי חסרונות. אולי לכן האיזו"צ עזב אותו, כי הוא אמר שגם על היחיד אין חסרונות. אבל הרבי מקוצק אמר שהיחיד הוא דווקא חסר והציבור הוא דווקא שלם תמיד. צריך להקהיל

את העם כדי לגלות את השלמות שלו. "קהל ישראל" בגימטריא הוי' ברבוע – השלמות של שם הוי' מתגלה בקהל עם ישראל.

גבורה: רמ"מ מקוצק

את הצמח-צדק והרבי מקוצק צריך לשים במקביל, לבטא בפרצוף את המנחם-מענדל מנחם-מענדל לגזרה שוה. איפה נשים את הרבי מקוצק? כמובן בגבורה. לרבי בונים מפשיסחא היו שלשה תלמידים גדולים שהיו אדמו"רים אחריו – לא כוללים כעת את הרבי מאיזביצא – הרבי מווארק, הרבי מקוצק ובעל חידושי הרי"מ (שאמר "ואני אחרון" – כמו שלמדנו לפני כמה ימים על רבא ובת רב חסדא – הוא נהג באדמו"רות רק אחרי הסתלקות הרבי מקוצק). כתוב ששלשת התלמידים האלה הם כנגד חג"ת. הרבי מווארק היה כולו אהבת ישראל ועסקנות של חסד. הרבי מקוצק היה גבורה. היתה הרבה התנגדות על רבי בונים, וכמה פעמים הוא שלח את הרבי מקוצק לייצג אותו – אצל הרבי מאפטא ועוד – והוא נהג בהרבה גבורות, בא לשרוף את המקום... אז הוא בגבורה. החידושי הרי"מ, שכל ענינו הוא תורה, שייך לתפארת, עמוד התורה.

חסד: הצמח-צדק

לפי המיקום של הרבי מקוצק בגבורה, ולפי מה שאמרנו שהצמח-צדק צריך להיות מקביל לו – מנחם-מענדל מנחם-מענדל לגזרה שוה – יוצא שאדמו"ר הצמח-צדק הוא חסד. איך יודעים שהוא חסד גם בלי זה? אצל חמיו של הצמח-צדק, אדמו"ר האמצעי, היתה הנהגה של דין – הרי הוא היה בינה, ש"מינה דינין מתעריין" – ביחס ל"מתנגדים", לא להיות אתם בקשר בכלל. אצל הצמח-צדק היתה הנהגה הפוכה, של קשר טוב ואוהב עם כל החוגים – הכל בחסד.

כשמסדרים את רבותינו נשיאינו, מקובל שהבעל שם טוב והרב המגיד הם פנימיות וחיצוניות הכתר. אחר כך, שלשת הדורות הראשונים של חב"ד הם בעצמם כנגד חכמה-בינה-דעת – אדמו"ר הזקן כנגד החכמה, אדמו"ר האמצעי כנגד הבינה ואדמו"ר הצמח-צדק כנגד הדעת. כתוב שעד כאן קבלנו, והרבי הקודם אומר שצריך להמשיך את ההתבוננות. במה שקבלנו שלשת נשיאי חב"ד הראשונים מכוונים כנגד חב"ד, אך כאשר אנחנו מסדרים את ההמשך אוהבים להסביר שמתחילים מהצמח-צדק כנגד חסד (היינו התגלות מדת החסד בלב מתוך העטרא דחסדים של הדעת), ואז הרבי מהר"ש בגבורה, הרבי הרש"ב בתפארת (הרי הוא מכונה הרמב"ם של החסידות, עמוד התורה), הרבי הרי"צ בנצח (עיקר הנקודה שלך ההמשך האחרון שלו, "באתי לגני") והרבי בהוד (כרמוז ב"ענינה של תורת החסידות", שכולו בא להסביר את "מודה אני לפניך וגו'"), שקשור למלכות בסוד "איהי בהוד" (והנצח קשור ליסוד בסוד "איהו בנצח").

תפארת: רמ"מ מויטבסק

את מי נשים בתפארת? את רמ"מ מויטבסק. למה? [היתה לו הנהגה מלכותית, עם הרבה פאר.] הוא היה חותם את עצמו "השפל באמת" – שפלות היא מלכות ואמת היא ביסוד או בתפארת ("אמת ליעקב"). כתוב ששרש המלכות הוא באחורי תפארת ז"א – "השפל באמת" הוא השפלות-המלכות כפי שהיא בשרשה ב"אמת", באחורי התפארת. [הוא גם עשה חתונות בין העדות.] נכון, הוא לכתחילה חיתן את

הבן החשוב שלו עם בת הרב הספרדי של טבריה – הוא רצה לגלות את "תפארת ישראל" בחבור בין העדות בישראל.

נו"ה: שני תלמידי הבעש"ט – רמ"מ מפרימישלאן ורמ"מ מבאר

את שני המנחמים בין תלמידי הבעש"ט נשים ביחד בנצח ובהוד – "תרין פלגי גופא", שניהם "תמכין דאורייתא" של רבי ישראל בעל שם טוב. רמ"מ מפרימישלאן, שעלה לארץ, הוא כנגד הנצח – אליו שייך עידוד העליה בפרצוף של תיקון המדינה (וחסידי ארץ ישראל בכלל הם כנגד הנצח של פרצוף שבע החיות הטהורות). רמ"מ מבאר, שעוסק בנושא הסיבות – כפי שנראה כל הענין הזה שייך לספירת ההוד, לדבר רק במקום שמשלמים (עניני כסף בכלל, כלכלה, שייכים לספירת ההוד, כמבואר בפרצוף האקדמיה התורנית) ולחיות עם הסיבות, לשלח את האם (סוד "בינה עד הוד אתפשטת") ולקחת את הבנים (הכל בעצת הכליה השמאלית, הוד, מה לדחות ומה לקרב). יש שם רגישות לכך שללא סבה ברורה מה ה' רוצה ממני עלול להיות "הודי נהפך עלי למשחית".

יסוד: רמ"מ מקוסוב – "אהבת שלום"

מי נשאר לספירת היסוד? רמ"מ מקוסוב – הוא צדיק בדרך הבעל שם טוב, "צדיק יסוד עולם". הספר שלו נקרא "אהבת שלום". בספר יצירה השלום שייך ליסוד – "תמורת שלום מלחמה" ביסוד. [הוא גם מדבר הרבה בספר שלו על השבת ועל הברית – ששבת היא ספירת היסוד.] הרבה פעמים שבת, היום השביעי, היא לא מלכות אלא יסוד. אנחנו מסבירים שבשבע ההקפות של הכלה מסביב לחתן תחת החופה צריך לכוון להמשיך להם את שבע המתנות של ספר יצירה, הטוב בשבע התמורות שכנגד הספירות, והמתנה הששית שביסוד היא שלום. אמרנו ששבעת המנחמים הם שבע ברכות, החל מהצמח-צדק ביום החתונה, אבל אפשר גם לכוון אליהם בשבע ההקפות תחת החופה – בכל הקפה להזמין צדיק אחד שיבוא להשתתף בשמחה. הוא "אהבת שלום" – אוהב להיות ביסוד (מקום קיבוץ כל החסדים, כל האהבה), בשלום.

סיכום הפרצוף

בכלל, זה פרצוף שכולם אוהבים, הוא מתחיל מחב"ד ונגמר בחב"ד, אז חב"ד יאהבו אותו, וכל אחד כאן אוהב את המקום בו שמנו אותו. ולסיכום:

חסד	גבורה
הצמח צדק	רמ"מ מקוצק
	תפארת
	רמ"מ מויטבסק
נצח	הוד
רמ"מ מפרימישלאן	רמ"מ מבאר
	יסוד
	רמ"מ מקאסוב

מלכות

הרבי מליובאוויטש

אפשר לנגן ניגון ואז נלמד.

נגנו ניגון שלפני יחידות מרבי שלמה מצ'אצ'ניק.

ג. דרכי ישרים (3): לימוד תורה ודבקות

נתחיל מקטע ב"דרכי ישרים" – כי הוא המושך למה שהתחלנו בפעם הקודמת:

בטול תורה ובטול דבקות

וכשלומד צריך לנוח מעט בכל עת ובכל שעה [יש בלימוד תורה "רצוא ושוב" – כידוע ש-תורה בגימטריא "רצוא ושוב" – ה"רצוא" הוא כשלומדים במרץ וה"שוב" הוא מנוחה מדי פעם. זה יסוד של הבעש"ט על פי דברי חז"ל "פעמים בטולה של תורה זהו קיומה". בשביל מה המנוחה?], כדי לדבק עצמו בו יתברך [הוא מדבר כאן על כך שבזמן לימוד התורה צריך להפסיק מדי פעם בשביל הדבקות בה'. מה שהוא אומר כאן כתוב גם בתניא, שיש להפסיק מהלימוד בכל שעה כדי לכוון כוונה חדשה "לשמה" (כי הצירוף האלקי שמאיר מתחלף כל שעה), אבל "בכל עת ובכל שעה" נשמע הרבה יותר מפעם בשעה. כשלומדים בתניא לא מבינים בדיוק כמו כתוב כאן. הרעיון הזה כתוב עוד לפני התניא, יותר חריף, אצל רמ"מ מויטבסק – בעיקר בלקוטי אמרים שלו – וזה עורר הרבה התנגדות. כאן זה כתוב בצורה הכי חריפה, עוד יותר מאשר אצל רמ"מ מויטבסק. רואים איך אותו רעיון מתחיל ב"אורות דתהו" ועם השנים מקבל "כלים דתיקון"].

אף על פי שבעת הלימוד אי אפשר לדבק עצמו בו יתברך שמו [הוא אומר בפשטות שבזמן לימוד התורה אי אפשר להתדבק בה'], אך שהתורה מצחצח נשמתו, והוא עץ חיים למחזיקים בה [התורה גם מצחצחת את הנשמה – הנשמה היא גסה, ומי שגס לא יכול להתדבק בה', והתורה היא "עץ חיים", היא נותנת חיות. התורה היא החכמה של ה', שפועלת על הנשמה, אבל היא לא הדבקות בה'. רואים שגם צחצוח הנשמה וגם החיות של "עץ חיים" הם עדיין לא דבקות בה'. בהמשך, בלימוד מ"פרי הארץ", נראה קצת יותר מהי דבקות.], ואם לא ילמד יבטל דבקותו [אז יש כאן דבר והיפוכו – בעת הלימוד אי אפשר להיות בדבקות, אבל אם לא ילמד יבטל דבקותו, ממש 'מלכוד' 22].

ויחשוב שכמו עת השינה אינו יכול להיות דבוק, וכן כשנופלים המוחין שלו, ולא יהיה שעת הלימוד גרוע מהם [כעת הוא אומר 'לימוד זכות' – אם התורה מבטלת את הדבקות, אפילו שגם בלי התורה אי אפשר להיות דבוק בכלל, אז איך אפשר לעסוק בתורה? בן אדם צריך לישון – כדי שיהיה לו כח לקום מחר וללמוד תורה, לעבוד את ה' – ובזמן השינה הוא לא בדבקות, המוחין מסתלקים כדי להתחדש. יש גם פעמים שאדם בנפילת מוחין – הוא רוצה להדבק אך לא יכול. אז לימוד תורה, אף שהוא מבטל הדבקות, אינו יותר גרוע משינה או מזמן של נפילת מוחין.], ואף על פי שיבטל הדבקות בשעת הלימוד לית לן בה, רק מכל מקום צריך ליישב עצמו בכל שעה ובכל רגע בדבקות הבורא יתברך כמו שכתבתי

לעיל [צריכים לזכור שהעיקר הוא הדבקות. יכול להיות אחד שמאד פוחד מבטול תורה, אבל הוא כל החיים בבטול דבקות. ואף שיש בטול דבקות הכרחי בלימוד, צריך לזכור את העיקר וליישב עצמו תמיד בדבקות ה'].

ירידת הדורות ביחס ללימוד – ראשית החסידות,

החידוש של פשיסחא והחידוש של חב"ד

ועוד כלל אחר שלא להרבות בלימוד מאד [צריכים ללמוד, אבל לא מרבים בלימוד "מאד" – לא להיות משוגע (פנאטי) על הלימוד. יש בחור ישיבה שמשוגע על לימוד, רק לומד כל הזמן ונזהר בכל רגע מבטול תורה, והוא אומר שיכול להיות שהוא מתבטל ככה מדבקות בה' ומיראת שמים. כל אחד משוגע על משהו – הרבי אמר שהוא 'משוגע על משיח' – והוא אומר כאן שלא להיות משוגע על לימוד על חשבון שאר עבודת ה'. כשקוראים דברים כאלה, מבינים את ההתנגדות שהחסידות עוררה בתחלתה...],

כי בדורות הראשונים שהיה שכלם חזק ולומדים בקדושה עליונה וגדולה, לא היו צריכים לטרוח עצמם על היראה [איך כתוב בתניא שיש שינוי בדורות בענין של התורה? הוא כותב שבזמן התנאים עיקר עבודת ה' היה עסק התורה, עד שהיו תנאים ואמוראים שלא הפסיקו גם לתפלה. במקום אחד בתניא הוא כותב בשם האריז"ל שבדורות הראשונים העיקר היה תורה ובדורות האלה העיקר הוא עבודת התפלה, ובמקום אחר הוא מסביר שהיתה עוד ירידה והיום העיקר הוא גמילות חסדים. משיח יבוא כאשר "מטו רגלין ברגלין", שהשכינה תרד עד למטה, ויש ירידה מדור לדור – גמילות חסדים היא כבר ברגלים. כאן הוא מסביר שבדורות הראשונים היה שכל חזק ויכלו ללמוד בלי לטרוח הרבה בענין של היראה.], שהיראה היתה תמיד נגד פניהם [היתה להם יראה עילאה, יראת בשת, כמו שכתוב "ובעבור תהיה יראתו על פניכם לבלתי תחטאו" ודרשו חז"ל "איזו היא יראה שהיא על הפנים? זו הבושה"], היו יכולים ללמוד הרבה [בלי לחשוש מבטול הדבקות. (*),

[יש כאן הגהה:] וזה שאמר הכתוב מה ה' שואל מעמך כי אם ליראה וגו' אין לגבי משה מלתא זוטרתיא שהיה לו מוחין גדולים משא"כ אנו צריכין לטרוח על היראה והבן [בספר התניא, בפרק מ"ב, אדמו"ר הזקן מביא מאמר חז"ל זה ושואל על משמעותו – הרי כתיב "מה הוי' אלהיך שואל מעמך", ומה עוזר ש"לגבי משה מילתא זוטרתיא היא". כאן הוא אומר פירוש יפה, די פשט, ש"לגבי משה מילתא זוטרתיא" היא כי יש לו מוחין גדולות, הרבה שכל, ולכן הוא יכול ללמוד בלי להתבטל מהיראה – אצלו היראה היא דבר שבא בקלות. זה לא עונה על השאלה של אדמו"ר הזקן, אבל מסביר מאמר חז"ל זה יפה ופשוט לענינו. (אפשר לומר לפי זה שהפסוק מסביר ש"מה הוי' אלהיך שאל מעמך כי אם ליראה" שאצל משה זו "מילתא זוטרתיא" ולכן הוא יכול גם ללמוד תורה וגם ליראה, אבל אצלנו ה' לא דורש הרבה לימוד "כי אם ליראה" שהוא העיקר. תוסיף את זה כהגהה...].

אבל אנו ששכלינו מעט, אם נתבטל מחשבותינו מן הדבקות השם יתברך, ונלמוד הרבה בלבד, ח"ו נשכח יראת השם מאתנו, והיראה הוא עיקריות, יראת ה' היא אוצרו [פסוק שחז"ל דורשים על לימוד תורה – דורשים את "והיה אמונת עתיך חסן ישועת חכמת ודעת" על ששה סדרי משנה ולומדים מסיום הפסוק, "יראת הוי' היא אוצרו" כי גם אחרי כל הלימוד אם אינו מתוך יראת שמים אין לו ערך.], כמו שכתב בראשית חכמה (שער התשובה פ"ב)

כל מה שלומדים כאן, כמה שכתוב חריף, צריך לדעת שיש גם דבר והיפוכו. מה הרבי מקוצק יגיד על מה שכתוב כאן? הרי בקוצק היו עסוקים בהרבה לימוד תורה, בכל רגע. חלק מההתנגדות על פשיסחא בתוך החסידות היה החידוש הזה, שנתנו מקום כל כך מרכזי ללימוד. מה יש לחסיד לעשות? ללמוד הרבה תורה, גמרא והלכה. מענין שאדמו"ר הצמח-צדק אמר שהעבודה בקוצק היא העבודה של 'פאר מתן תורה' – עבודה של לפני מתן תורה. אם כל העבודה היא ללמוד – אנשים משוגעים על לימוד, ששימו עלי כרוב על הראש ויעלו לגג לצעוק "אין עוד מלבדו" – אז איך אפשר לומר שהם לפני מתן תורה?! איזה תורה לומדים? זה אומר שמי שמשוגע על לימוד הוא בעצם לפני מתן תורה, הלימוד שלו הוא ציפיה למתן תורה. בכל אופן, הרבי מקוצק יגיד שטוב תורה בלי יראת שמים? הרבי מקוצק יגיד שמה שכתוב כאן טוב לדורות הראשונים של החסידות, אבל בדורות האלה מי שינוח ויתבטל מהלימוד בסוף יצא סתם בטלן – הוא לא יגיע ליראת ה', אלא יטפח דמיונות. מה יגידו בחב"ד? אדמו"ר הזקן אומר – יסוד אצלנו – שהתבוננות כללית אכן מולידה דמיונות, אבל צריך להשקיע זמן בהתבוננות פרטית, התבוננות עם תוכן שמעוררת אהבת ה' ויראת ה'.

לכך צריך למעט בלימוד, ולחשוב תמיד בגדולת הבורא יתברך, כדי לאהוב אותו וליראה מלפניו, ולא יחשוב במחשבתו מחשבות רבות, רק מחשבה אחת כמו שכתבתי [כאן הוא חוזר להתחלה, שצריך מחשבה אחת בעבודת הבורא. (וזה מה שאדמו"ר הזקן קורא התבוננות כללית?) ודאי, הכל כאן התבוננות כללית, מחשבה אחת. כמו שיש דברים שהאריז"ל לא דבר עליהם כי אי אפשר היה לדבר עליהם, לא היו אותיות לכך, ובאה החסידות וחדשה אותיות כדי לדבר עליהם, ככה יש דברים שהבעל שם טוב והחסידות הכללית אמרו אבל לא היו להם אותיות מתאימות. אי אפשר להסביר, ואם מסבירים אז האותיות מבלבלות את התוכן, את ה"מחשבה אחת". בא אדמו"ר הזקן – ואחריו כל נשיאי חב"ד – ונתנו אותיות לדבר הזה, נתנו אותיות שמאפשרות להפוך זאת להתבוננות פרטית שאפשר לעיין כמו שמעיינים בסוגיא בנגלה, בלי שמבטלים את הדבקות וגם בלי להגיע לדמיונות.]:

“נצור לשונך מרע” – שתיקה כשמירה מנזק עתידי

כעת יש כאן הגהה ארוכה ועמוקה, שהיא עיקר הווארט כאן:

הגה"ה

נראה לפרש סוד זה טוב מעט בכוונה [מהרבה בלא כוונה. על מה כתוב הדבר הזה בשו"ע? בסימן הראשון, על תיקון חצות – תפלה שהיא רשות לגמרי. כאן הוא רוצה לדרוש זאת על לימוד תורה.] דהיינו ללמוד מעט ואך שיהיה תמיד קשור ודבוק במדת יראה שהוא נקרא כוונה [הוא מפרש יפה שהמלה "כוונה" היא יראת ה']. שכל כוונות המאציל יתברך היה בבריאותו בשביל מדה זו שהוא מלכות מהרבה בלא כוונה דהיינו שילמוד הרבה ולהיות נושר ונפסק מיראה שהוא עיקר [שוב, צריך לזכור מה העיקר ומה הטפל.] וק"ל.

וזה לכו בנים שמעו לי יראת ה' אלמדכם [דברנו על הפסוק לא מזמן, בשיעור על פרק ל"ד בתהלים, בעיקר על הפסוק שביבא בהמשך (וצריך להוסיף שם את הדברים).] פירוש כשאתם רוצים שלימוד שלכם יהיה ביראת ה' בדביקות [הוא מפרש "יראת הוי" אלמדכם" שצריך לימוד ביראת שמים, פירוש יפה.] נצור לשונך מרע [כפי שאמרנו, דברנו לא מזמן על הפסוק הזה, והדגשנו את המרכזיות שלו מתוך הקשר בין "נצור לשונך מרע" למדה העיקרית ב-יג מדות הרחמים, מדת "נצור חסד" המודגשת ב-ג רבתי.

צריך לשים לב שאת הביטוי הזה גם לקחו לחזור עליו שלש פעמים ביום בחותם התפלה, כאשר הבקשה הראשונה בתחנונים שבסיום עמידה היא "אלהי נצור לשוני מרע ושפתי מדבר מרמה". זה לא ציטוט מדויק של פסוק, אבל הופכים את הפסוק "נצור לשונך מרע ושפתך מדבר מרמה" – ההוראה הראשונה ל"איש החפץ חיים" – והופכים אותה לתפלה הכי חשובה, הבקשה הראשונה בסדרת בקשות. ממילא, כל מה שלומדים כאן הוא גם כוונה טובה לכוון שלש פעמים ביום, כשאומרים "אלהי נצור לשוני מרע וכו'". פ"י שצריך לשמור ברית הלשון ולמעט בדבור כמה דאפשר [הוא מושה בין ברית הלשון לברית המעור. כשם שבברית המעור כתוב ש"אבר קטן יש לו לאדם, מרעיבו שבע משביעו רעב" ככה הוא לומד כאן שצריך להרעיב את הלשון – למעט בדבור כמה דאפשר]. מכל הדיבורים [לא אומר בפירוש שגם מדברי תורה, אך זו הכוונה כאן ויאמר בהמשך. מי בתולדות החסידות נהג ככה? הזכרנו קודם את הרבי מווארק, ובנו רבי מנחם ידוע בתור הרבי השותק – הוא כמעט לא דבר, גם לא בדברי תורה (והרבי מהר"ש אמר שראו אצלו סימנים של שומר הברית בתכלית, שלא ראה אצל אף אחד אחר, כמו שהרב לימד בפרצוף הסיפורים עליו). נכון. לא כללנו אותו בתוך המנחמים כאן, כי הוא נכלל ברבי מקוצק – הוא היה קשור אליו. גם הרבי מקוצק נהג בשתיקה כזו, אפילו מדברי תורה, בעשרים השנים האחרונות בהן הוא הסתגר].

ולאו דוקא שלא לדבר רע אלא אפילו מדברים הגורמים שתבא לרע כנודע מתומר דבורה האיך ירגיל האדם א"ע במדת היסוד צריך האדם להזהר מאוד מהדיבור המביא לידי הרהור כדי שלא יבא לידי קרי אין צריך לומר שלא ידבר נבלה אלא אפילו דיבור טהור המביא לידי הרהור [יש דבור שמביא להרהור שמביא לידי קרי]. ראוי לשמור ממנו והכי דייקא לישנא דקרא אל תתן את פיך לחטוא את בשריך הזהיר שלא יתן פיו בדיבור שמביא להחטיא בשר קודש אות ברית. וכתוב למה יקצוף האלהים על קולך וגו' ואם הוא נבלות הפה מאי להחטיא הרי הוא בעצמו חטא אלא אפילו שהדיבור לא היה חטא אלא דיבור טהור אך אם מביא לידי הרהור צריך ליהור ממנו ולזה אמר לחטוא את בשרך למה יקצוף ירצה אחר שמחטיא יקצוף על אותו הקול אפילו שהיה מותר כי מכח וע"י פעולה רעה הנמשכת ממנו יחזור הקול והדיבור רע [יש דבר שהוא בעצמו טוב, טהור, אבל צריך להיות "חכם הרואה את הנולד" מה יצא ממנו. כמו שיש "מי יתן טהור מטמא" יש גם 'טמא מטהור', ואז לא רק שכועסים על הדבר הטמא אלא שהוא למפרע מברר שגם הדבר הטהור היה בלתי-רצוי. והוא כמו שמצאנו בחז"ל שמקללים את האם שהולידה את הרשע וכיוצא בזה] ע"ש

ונחזור לענין דוד כך אמר נצור לשונך מרע דהל"ל מלדבר רע אך הכוונה באמת שהדיבור יהיה טוב אך אם ח"ו יבא ממנו לעתיד היזק שהוא רע וז"ש מרע פירוש בשביל רע כדי שלא יבא ח"ו דיבור רע צריך אתה לשמור ולנצור לשונך מטוב [יש דיבור טהור וטוב שגורם שיבוא ממנו דיבור אחר, לא טוב. הלשון מתגלגלת מדיבור לדיבור – הרבי אהב את הביטוי 'גלגול שבועה' – ולכן צריך "נצור לשונך מרע". מה דומה היום למציאות הזו שיש גלגול מדבר לדבר? זו כל תרבות האינטרנט היום, שמישהו נכנס לאתר שנראה טוב, דבר טהור, ומהר מאוד הוא מתגלגל לאתר גרוע מאד. אז צריך למעט בכל מה שאפשר גם מהדיבור הטוב, כדי לא להתגלגל לרע שמחזיר גם את ההתחלה לרע]. ואין לך רע גדול מזה אם אין לאדם יראה שהיא אוצרו כל שיראת חטאו קודמת וכו' הרי מכאן יש לימוד שאפי' אם אדם ירצה ללמוד תורה אך שמכח לימוד דהיינו מכח שמרבה ללמוד נתבטל ממנו ח"ו הדבקות והיראה צריך אדם לשמור א"ע ויותר טוב לנצור לשונך בשביל יראת השם והבן: (וז"ס סור מרע בשעת עשיית הטוב מובן [שכאשר

אדם עושה טוב, שישים לב ואם עלול לצאת ממנו רע שיסור ממנו כבר בהתחלה ולא יעשה את הטוב הזה.]) עד כאן הגה"ה:

מה עושים אם לימוד תורה מביא לידי הרהור?

על פי דברי הרמ"ק בתומר דבורה, על זהירות מדבור טהור שעלול להביא להרהור טמא, הוא מדבר כאן על נצירת הלשון מדברי תורה כדי לא להתבטל מהדבקות. יש שאלה עם קשר יותר ישיר לדברי הרמ"ק: מה קורה אם משהו בא ושואל שלימוד התורה בנושאים מסוימים גורם לו להרהורים? כשבחור ישיבה שאל את הרבי שהיציאה למבצעים פוגעת לו בשמירת העינים, עושה לו הרהורים, מה הרבי ענה? שלא יצא למבצעים. אבל מה אם משהו שבא ושואל האם ללמוד מסכת נדה מחשש להרהורים רעים? בעצם זה לא רק מסכת נדה – לומדים כתובות, ויש ענינים מזה בכל המסכתות בש"ס [וגם בחומש...], אז מה עושים בלימוד?

[יש סיפור מת"ח חשוב שבתור בחור שלח מכתב לרבי מאיר שפירא מלובלין, בעקבות תקנת הדף היומי, האם בחורים ילמדו כשיגיעו לנדה. הוא שלח לו מכתב בחזרה שהדבר טרם נידון בין גדולי התורה, ולכן הוא לא יכול להשיב, ובינתיים ירשום לו איזה דפים שילמד ואיזה שידלג ועשה לו רשימה מכל מסכת נדה. הבחור מאד ייקר את המכתב, הוא שמר אותו ואמר שעזר לו להחזיק מעמד בכל השואה.], נו, יש כאן ראש ישיבה, מה אתה אומר לתלמיד כזה? [הרב אליצור: זו שאלה שמעבירים לנשיא הישיבה...]. אין כאן ראש ישיבה אחר, שלא מעביר שאלות כאלה לנשיא? מה עושים בכוז מצב? למה אנשים לא שואלים את השאלה הזו? [שאלנו את הרב שי על לימוד מסכת נדה לבחורים, והוא אמר שיש ענינים כאלה בכל הש"ס וכן לומדים.]. ההנהגה בפשטות היא שלא לומדים, אפשר לחכות עד החתונה ואז ללמוד. [אז כדאי להזדרז להתחתן.]. אם הוא אמר כאן לא ללמוד יותר מדי, לנוח בלימוד, אז לא צריכים להזדרז להתחתן... אולי נענה בהמשך על השאלה הזו.

ד. אהבת שלום: התכלית אינה תיקונים

נעבור כעת ללמוד בספר אהבת שלום לרמ"מ מקוסוב, היסוד בפרצוף שלנו. נלמד משהו מפרשת השבוע:

"ואת סבור שמא לרעתך נתתי לך את השבת?!"

אלה הדברים אשר צוה ה' לעשות גו' [בתחלת הפרשה ישנו הציווי על השבת, ממנו למדו חז"ל שמלאכת המשכן אינה דוחה את השבת מהפסוק "אלה הדברים אשר צוה ה' לעשות" לומדים חז"ל שישנן לט מלאכות אסורות בשבת. בתלמוד בבלי הלימוד הוא ש"אלה" בגימטריא לו, "דברים" היינו "מיעוט רבים שנים" ו"הדברים" מרבה עוד אחד – סה"כ לט. בתלמוד ירושלמי הלימוד הוא שיש חילוף ה-ח ו-א-לח בגימטריא לט.]. י"ל ע"ד המבואר אצלינו בפ' עקב (ד"ה במדרש) המדרש (דב"ר ג, א) וז"ל ואת סבור שמא לרעתך נתתי לך את השבת [כמעט אפשר לומר שזהו מדרש פליאה. איך אפשר לחשוב שהשבת נתנה לנו "לרעתך"?!] לא נתתי לך אלא לטובתך כיצד אמר רבי חייא ברבי אבא את מקדש את השבת במאכל ובמשתה ובכסות נקיה ומהנה את נפשך [ולא די בכך שאתה מתענג בשבת, אלא] ואני נותן לך שכר כו' [ומהו השכר בחסידות? גילוי אלקות.]. יע"ש. והמדרש הזה אומר דרשוני וכי תעלה על דעתך כדבר הזה שלרעתך נתן את השבת שהיא נקראת מתנה טובה בבית גנזיו (שבת י:),

וביארנו עד"ז דהנה אמרו ז"ל (שבת קיח:) כל המשמר שבת כהלכתה אפילו עבד ע"ז כדור אנוש מוחלין לו שנאמר (ישעיהו נו, ב) אשרי אנוש וגו' שומר שבת מחללו אל תקרי מחללו אלא מחול לו, ולפי זה יאמר נא ישראל אלך בשרירות לבי וכי אשמרה שבת הכל יהא מחול לי [אפשר לראות כאן דוגמה למשהו טוב שיכול לצאת ממנו משהו רע – אם אומרים למישהו ששבת היא סגולה נהדרת למחול על כל העוונות, אז הוא יכול לחשוב שכעת הוא יכול לעשות כל מה שהוא רוצה במשך ימי החול, והעיקר שהוא שומר שבת ובכך ימחל לו]. כי עיקר מתנת השבת ניתן לנו רק בשביל כוונה זאת בלבד היינו להסיר הרע ולא בשביל כוונה אחרת,

תכלית השבת – "ועשה טוב" חדש (ולא תיקון העבר)

ולזה בא המדרש להודיענו כי עיקר שמירתה היא לכוונת עשה טוב והיינו שצריך לראות ולהסתכל בעצמו בששת ימי המעשה להיות נשמר משום חטא ויתקן הפגם שפגם וכשתגיע שבת קודש יקדש את השבת בעשה טוב היינו לענגו במאכל ומשתה ואזי מגיע לו שכר חדש בשביל עונג שבת [הדגש כאן הוא שהשבת לא נועדה לתקן את העבר, את מה שאדם קלקל, אלא לפעול עשייה טובה ולזכות אותו בשכר חדש. לשם כך תפקידו של האדם לתקן את מה שעוות בימות החול, כדי שיוכל לנצל את השבת למטרתה העיקרית – עשייה טובה חדשה.], וזהו את סבור שמא לרעתך נתתי לך את השבת פי' שמא תאמר שעיקר מתנת השבת היתה בשביל כוונה זאת בלבד להיות מחול לך על הרע שנעשה בששת ימי החול [כלומר, הוא מפרש מאד יפה ש"לרעתך" היינו לטפל ברעה שלך, לתקן ולמחול לך על הרעה שעשית בימי השבוע. המדרש בא לומר שיתכן שאדם יחשוב שהשבת נתנו לו 'לרעתו', כדי להציל אותו מהרע שלו, והדבר אינו נכון:] לא נתתי לך אלא לטובתך פי' בשביל עשה טוב והיינו שעיקר מתנת השבת היתה בשביל לענגו במאכל כו' ואת הרע צריך להסיר בששת ימי המעשה ואזי מגיע לך שכר מחדש עבור עונג שבת. וזהו ג"כ כוונת החרוז (זמר כל מקדש) כל זרע יעקב יכבדוהו כדבר המלך ודתו לנוח בו ולשמוח בתענוג אכול ושתה וד"ל.

וזהו אלה הדברים אשר צוה ה' לעשות דייקא [לכאורה, מה הפירוש שה' צוה "לעשות" בשבת? הרי עיקר השבת הוא שביתה, ומהפסוק הזה עצמו לומדים שיש לט דברים אסורים בעשיה, כנ"ל – מה כאן ה"לעשות"?] פי' אלה הדברים רומז לשבת כדאיתא בגמרא (שבת צז:) ופי' שעיקר כוונת הקב"ה בנתינת מתנת השבת היתה בשביל עשיה [חיובית] דייקא היינו לענגו בעשה טוב ולא בשביל להסיר הרע בלבד וכנ"ל וד"ל. וזהו אפשר בכוונת הפסוק שאחריו ששת ימים תעשה מלאכה פי' מלאכת השי"ת ועבודתו ויראה לתקן הפגם ע"י עבודתו וביום השביעי יהיה לכם קודש פי' תוספת קדושה ותוספת יראה ואהבה ותקבלו שכר עבור עונג שבת וד"ל.

תכלית החיים – לחדש טוב ולא לעסוק בתיקונים

כדי שיותר יגע לנו נפשיט את מה שהוא אומר כאן. יש אנשים שכל החיים שלהם עסוקים בתיקונים. הם נוסעים לאיזה מקום קדוש, ציון של צדיק, ועושים שם תיקון כרת. ערים כל הלילה ואומרים תהלים, או שאומרים תיקונים אחרים. הולכים לסעודת פדיון הבן כדי לזכות לתיקון של פד תעניות. הם עסוקים תמיד בתיקונים – תיקון העוונות, תיקון דברים מגלגולים קודמים, תיקון הנפש. תיקון הוא דבר מאד חשוב – אנחנו בעולם התיקון – אך העבודה שלנו היא לעשות דברים טובים חדשים, לפעול משהו בעולם.

בחסידות כתוב שה"שלא לשמה" העדין הוא שאדם עושה דברים לתיקון עצמו, "אדעתיה דנפשיה". כתוב על כך ש"לעולם יעסוק אדם בתורה ובמצוות שלא לשמה שמתוך כך בא לשמה", אבל התיקון הוא רק ה"שלא לשמה" שקודם ל"לשמה", ולא התכלית עצמה. במושגים בהם השתמש בעל "אהבת שלום", העבודה בימי החול היא עבודת תיקון, עבודה "שלא לשמה", אך התכלית היא עבודת השבת, עבודה "לשמה", בה האדם עסוק בעשית טוב חדש ולא בתיקון ובמחילה על העבר. הוזהר הקדוש אומר שתלמיד חכם איקרי שבת והוא כל השבוע בבחינת שבת, ולכן יש לשאוף בעבודת ה'.

הנאה לשם שמים

בתוך התורה הוא הדגיש כמה פעמים את השכר, כך שנראה שגם ה"ועשה טוב" הוא לא בדיוק "לשמה". אבל בהפשטה עבודת שבת היא עבודה "לשמה". הרמב"ם מסביר שעבודה "שלא לשמה" היא עבודה מיראה, וכאן היינו העבודה לתקן את הרע של האדם, "סור מרע", ואילו עבודה "לשמה" היא עבודה מאהבה, וכאן היינו עבודת "ועשה טוב", פעולה של טוב חדש שיש עליה גם שכר חדש.

בעומק, הענין של "ועשה טוב" מתבטא דווקא בענין של ההנאה והעונג בשבת, כשגם השכר שמקבלים עליה נכלל באותו עונג מעבודה. לפי זה, יוצא שבמדרגת עבודה "שלא לשמה" נאמר "מצות לאו ליהנות נתנו" (והתחושה היא שרק מי שעושה מצוות ללא הנאה שלו מהן, אלא בקבלת עול קשה, מתוך תחושת "לרעתך", זכאי עליהן לשכר) ואילו בעבודה "לשמה" מורגש כי 'מצות ליהנות נתנו' (כאשר אין יעד אחר למצוה, אלא היא התכלית וניתן להנות ממנה כפי שהיא, "לטובתך")!

עיקר החידוש היהודי, חידושו של אברהם אבינו, הוא היכולת לקבל הנאה ותענוג לשם שמים באמת – לקיים "לך לך" להנאתך ולטובתך", כדי לקיים את רצונו האמתי של האב שבנו יהנה (וראה עוד בסמוך בדברי בעל פרי הארץ בענין מדרגת השבת והענג שלה), וחידוש זה הוא למעלה-למעלה מעבודת ה' ללא כל הנאה, אותה עבודת ה' בוכותה "ונח מצא חן בעיני הוי" (והיינו שהתברכות אברהם בעקבות הליכתו להנאתו – "והיה ברכה" כתוצאה מהעבודה – היא למעלה ממציאת החן של עבודת נח לכשעצמה, בסוד "פנימיות הלב [ר"ת לקיחת ברכה] שליט על המח [ר"ת מציאת חן]").

ה. פרי הארץ: דבקות מורגשת ודבקות בלתי-מורגשת

מיד כהמשך לכך נלמד גם משהו מ"פרי הארץ" לרמ"מ מויטבסק על פרשת השבוע. נחזור בעל פה על הנקודה העיקרית, בקיצור מתוך אריכות דבריו:

הזכרנו שבתחלת פרשת ויקהל לומדים שאין מלאכת המשכן דוחה את השבת. מדוע? כדי להסביר זאת בעל "פרי הארץ" מלמד על חילוק מאד מהותי במושג דבקות – חילוק יסודי בחסידות חב"ד, שהרבי הרש"ב מדבר עליו באריכות בהמשך תער"ב. בעל "פרי הארץ" משתמש במושגים מאד קרובים, ואנחנו נחזור ממש במושגים שכתובים בחב"ד. הוא אומר שישנה דבקות מורגשת, שאדם חווה את הדבקות שלו בה', וישנה דבקות בלתי-מורגשת, שהאדם כל כך בטל שאין לו שום הרגשת עצמו, שום חויה, בתוך הבטול (ודבקות זו היא-היא גדר האמונה – המדרגה שלמעלה מכל מה שנתפס בהשגה והרגשה). היחס בין שתי רמות הדבקות הוא-הוא היחס בין העבודה "שלא לשמה" לעבודה "לשמה" – הדבקות המורגשת היא "שלא לשמה", כשהאדם מקבל שכר בדמות החויה שלו, ואילו דבקות בלתי-מורגשת היא כבר עבודה "לשמה", בלי שהאדם מחפש שום שכר או חויה.

ממש כפי שהסברנו ביחס לדברי ה"אהבת שלום", הוא מסביר שעבודת ימי החול היא עבודה "שלא לשמה", אך היא עבודה הכרחית כדי לבוא מתוכה לעבודה "לשמה" בשבת קדש. לכן, ימי החול מיועדים לעבודת מלאכת המשכן – עבודת הכנה להשראת שכינה, עבודה "שלא לשמה" שתכליתה השראת השכינה שתבוא בסוף, כאשר "מתוך שלא לשמה בא לשמה". שבת, לעומת זאת, בהיותה זמן של "לשמה", הזמן של התכלית, אינה שייכת לאותה הכנה של מלאכת המשכן – מדרגת השבת היא מדרגת הדבקות הבלתי-מורגשת (ומכאן מובן המוסבר לעיל, בעומק דברי ה"אהבת שלום", כי דווקא כאשר הדבקות בלתי-מורגשת נאמר ש'מצות ליהנות נתנו' – עונג שבת אמתי הוא הנאה בלתי מורגשת, דבקות כזה בה ההנאה של המצוה היא מיניה וביה, ולא תוספת של שכר צדדי למצוה עצמה, ודוק).

על פי אותה נקודה הוא גם מסביר מדוע בסופו של דבר לא יכלו בני ישראל להקים את המשכן ורק משה רבינו היה מסוגל לעשות זאת. בעוד נדבת המשכן ומלאכת עשיתו הם בגדר "שלא לשמה", וגם מי שנמצא בדבקות מורגשת יכול להשתתף בה, הרי הקמת המשכן והשראת השכינה ממש דורשות את מדרגתו של משה רבינו עצמו – מדרגת הדבקות הבלתי-מורגשת, העבודה "לשמה" (אותיות "למשה") של שבת.

ורמז: דבקות מורגשת דבקות בלתי מורגשת מצטרפות לשלמות של חן ברבוע (רק דבקות דבקות עולה לב ברבוע). יש שתי מדרגות של חן, "חן חן לה" – עבודה "שלא לשמה" (המתבטאת בדבקות מורגשת) בפני עצמה היא "שקר החן", אך כאשר היא מצטרפת לעבודה "לשמה" (המתבטאת בדבקות מורגשת), כש"מתוך שלא לשמה בא לשמה", הכל הופך ל"חן [פעמים] חן" חיובי. זו דוגמה חיובית של "מי יתן טהור [עבודה לשמה] מטמא [עבודה שלא לשמה]" ("ומרובה מדה טובה" ביחס לחשש של 'טמא מטהור' שהוזכר לעיל, בלימוד של "דברי ישרים"). אם רק סופרים את האותיות מוצאים שבביטוי "דבקות בלתי מורגשת" יש י-ה אותיות ובביטוי "דבקות מורגשת" יש ו-ה אותיות – בין שתי רמות הדבקות יש יחס של "הנסתרת" [י-ה] להו"י אלהינו והנגלת לנו ולבנינו, כמובן.

ו. רמ"מ מקוצק: אנשי עומק להבאת המשיח

לפני חדש, בכ"ב שבט, דברנו על כמה אמרות של הרבי מקוצק. נחזור היום עוד שני דברים שמובאים בשמו.

משיח אסור בשער ירושלים וצריך אנשי עומק שיתירוהו

בגמרא כתוב שמשיח יושב בשערי רומי, הוא מצורע, שמתיר וחובש מחדש את התחבושות שלו אחת-אחת, כדי שברגע שיקראו לו הוא יוכל לבוא לגאול את עם ישראל. כשרבי יהושע בן לוי מוצא אותו לפי הסימנים האלה הוא שואל אותו מתי הוא יבוא ומשיח משיב לו "היום", רק שאלהיו הנביא מסביר – לפי המוחין שלו – שהוא מתכוון "היום אם בקלו תשמעו". אך הרבי מקוצק אמר שמשיח יושב דווקא בשער ירושלים ומחכה שעם ישראל יהיה ראוי לגאולה. הוא גם לא מזכיר שהוא מצורע שמתיר וחובש את נגעיו, אלא אומר שהוא אסור באזיקים – נמצא במעצר מנהלי... – והוא צריך אנשים שלמים וראויים שיתירו אותו מכבליו.

המשיח יושב שם ואומר 'די לחסידים, די עם אנשי רוחב, דרושים לי אנשי עומק, אנשי אמת'. אנחנו כנראה יודעים מה הם חסידים, אבל המשיח לא רוצה עוד חסידים ואנשי רוחב – הוא צריך אנשי עומק, שהם אנשי אמת, שיתירו אותו מהכבלים שלו. מהם אנשי רוחב? איך אנחנו מסבירים את היחס בין

רוחב לעומק? הסברנו כמה פעמים שיש תורה שמתפשטת לרוחב, להרבה ענינים ובחינות. רבי נחמן אמר שהתורה שלו היא כולה בחינות, וההשכלה מתרחבת לעוד בחינה ועוד בחינה – זה יפה, יש בכך הרבה הפלאה, אבל זה רוחב. חב"ד גורסת עבודה של עומק, של עיון מעמיק בדבר עד שעומדים עליו.

[זה כמו היחס בין בקיאות לעיון?] כן, מלה אחרת לאנשי רוחב היא שטחיות (כמו הנושא בו אנו עוסקים בימים האחרונים בלימוד ספר המאמרים תש"ו – היחס בין לימוד שטחי לעיון והעמקה). גם זו בעיה שנוגעת לתרבות היום, תרבות האינטרנט. אומרים זאת בפירוש שזהו דור האינפורמציה – הרבה ידע, הרבה רוחב בהישג יד, אך אין הבנה מעמיקה. אנשי הרוחב, האנשים השטחיים, לא הם שישחררו את המשיח ויביאו את הגאולה. המשיח צריך אנשי עומק, שהם אנשי אמת שמתמסרים באמת לעומק של הדברים ולא מסתפקים בשטחיות. בשביל זה גם לא צריך הרבה חסידים – צריך כמה אנשים איכותיים ואמתיים שאתם אפשר להפוך את העולם, כפי שהרבי מקוצק רצה.

[איך זה מסתדר עם מה שהרבי אמר "כמות מאכט איכות"?] זה בדיוק מה שאמרנו, שכל דבר שלומדים כאן יש לו גם פירכא, גישה הפוכה מהקצה אל הקצה.

האמת המנקרת כיתוש

אולי זה יהיה יותר מובן עם עוד אמרה משמו – הוא אמר שהאמת צריכה לנקר בראש כמו היתוש בראשו של טיטוס. ידוע מאמר חז"ל שכל מי שלא נבנה בית המקדש בימיו כאילו נחרב בית המקדש בימיו. הרבי אומר את זה בהתרגשות רבה בוידאו, אותו וידאו בו הרבי צועק 'קער א וועלט היינט', וידאו שכל אחד צריך לראות. טיטוס הוא שהחריב את בית המקדש וכדי לבנות את בית המקדש צריכים, "זה לעמת זה", אנשים שהטוב והקדושה מנקרים בראשם באותו אופן – אנשי עומק, אנשי אמת, כאלה שהאמת מנקרת בראשם ודורשת מהם להעמיק ולפעול להבאת הגאולה. אני אמת כאלה הם מעטים – אי אפשר להביא את המשיח עם הרבה טיטוסים (ווקוקים רק לכמה מנחמים, כנ"ל)...

היתוש גדל וגדל בראשו של טיטוס, עד שהגיע לגודל של גוזל יונה (שהיא סמל לעם ישראל). כאשר האמת מנקרת בראש היא גדלה והולכת, ומאפשרת גם לפעול באופן רחב במציאות – בשיטת קוצק 'איכות מאכט כמות', אנשי העומק יכולים לשנות ולפעול בממד הרוחב. כדי להשלים את התנועה הזו צריכים את התנועה המשלימה, אותה הדגיש הרבי, של 'כמות מאכט איכות'.

ז. הצמח צדק ורמ"מ מבאר: סוד הסיבות

אחרון חביב נלמד את הקטע החשוב בספר דרך מצותיך, שיכלול לנו עוד שני מנחמים – הצמח-צדק מסביר סיפור-עם-תורה של רבי מנחם-מענדיל מהעיר באר:

ההוראה לומר את דבר ה' בזמן הבית (נבואה) ובזמן הגלות (סבה גשמית)

בשם הה"ק ר' מענדיל בארער נ"ע. שהי' נוהג א"ע שלא הי' אומר ד"ת כ"א במקום שנותנים לו נדבה [הוא הסתובב ממקום למקום, אך היה אומר דברי תורה רק במקום שנתנו לו נדבה – ששלמו לו על כך שידבר.], וסמך הדבר ע"פ שלח תשלח את האם ואת הבנים תקח לך, פי' תורה ומצות נק' בנים, ובחי' אם הוא בחי' הסיבה ע"י מה שהתומ"צ באים ונמשכים [כפי שהאמא היא הסיבה שמולידה את הבנים, כך ישנה סיבה שמולידה תורה ומצוות.], ובזמן שבהמ"ק הי' קיים היתה הסיבה מלמעלה כמו בנביאים שהי' ית' ציוה אותם מלמעלה כמו הלוך וקראת כו' וכיוצא, מפני שבחי' אם העליונה לא היתה

בבחי' גלות וממנה הוא שנמשך להיות בחי' בנים אבל משחרב בהמ"ק ואזי סוכת דוד הנופלת מטה מטה ונתלבשה בגשמיות, לכן גם הסיבה לתורה ומצות הוא בבחי' סיבות גשמי' [כבר אין נבואה שאומרת לאדם מה עליו לעשות, והוא צריך לפעול לפי הסיבות של ההשגחה הפרטית שמופיעות בגשמיות. כפי שאמרנו, זהו ממש מקור לדרך העבודה של ר' אשר, שהכל מבוסס על 'סיבות'.] שהמוכיח והדורש צריך לפרנסה [והוא מצווה על פי תורה לפרנס את אשתו ובניו]. ומוכרח להיות מקבל מההמון ועי"ז צריך להיות מוכיח ודורש להם [וכאשר משלמים לו באיזה מקום הוא יודע שהם מעונינים בדברי התורה שלו ושההשגחה הפרטית מכוונת אותו, דרך הצרכים שלו, לדרוש שם.

האם אפשר לומר שיש כזו הנהגה היום, שמיישהו יאמר תורה ויוכיח את הרבים רק אם משלמים לו? שוב נראה שיש כאן דוגמה למשהו שיש בו דברים מהקצה אל הקצה. היום בחב"ד שייך לומר שמיישהו ידבר רק אם יש סיבה גשמית שדוחפת אותו לכך? הרי הרבי נותן שליחות ללכת לדרוש, כל אחד צריך להפיץ תורה בכל מקום. אז מה עם מה שהצ"צ כותב כאן? התשובה היא שכאשר יש שליחות מהרבי המצב הוא כבר כמו בנבואה – יש הוראה ברורה, ולא צריך להתייחס לסיבות. (עדיין יתכן שאם אין למישהו הוראה ברורה איפה לעשות שליחות, הוא יבחר את המקום לפי זה שיש שם גם אפשרות לפרנסה). נכון, אז יש 'נבואה' מה לעשות, אבל הסיבה מכוונת איפה ואיך בדיוק לעשות זאת.], והיינו מפני שבחי' אם שהיא הסיבה להבנים ירדה מטה מטה וד"ל, ומ"מ כתיב שלח תשלח את האם כו' שלא יעשה עיקר ח"ו מן הסיבה שהוא לקחת הממון וצ"ל שלח תשלח כו', כי באמת אין זה תכלית הכוונה רק שהכוונה שע"ז יכול להיות אח"כ ואת הבנים תקח לך שהוא בחי' התורה ומצות שיוכיח וילמד להעם וד"ל [למרות שהוא דורש רק במקום שמשלמים לו, שידע שהוא לא דורש כי משלמים לו אלא כי ה' שלח אותו לדרוש שם. מכאן נראה שמצות שילוח הקן היא מצוה של הגלות, כי כאשר הסיבה היא נבואה של ה' לא צריך לשלח אותה בעת קיום המצוה].

הסכנות באמירה בלא הוראה מן השמים

(אבל בלא סיבה אין ראוי מעצמו להגיד לעם ולהוכיחם מכמה טעמים שיש בדבר [הוא יגיד כמה דברים למה לא להוכיח בלי 'סיבה' שמראה לאדם שעליו לעשות זאת. דבר ראשון, שהוא לא בדיוק אומר בפירוש – אך הוא כלול במה שכתוב בהמשך – שזו ממש הנהגה של "אנא אמלוך". להגיע למקום ולהחליט לדרוש, להוכיח את הרבים, בלי שאף אחד מבקש ממך – להחליט שאני הולך להיות המשפיע כאן, אני הולך להיות ה"מרא דאתרא" של כפר חב"ד, זו ממש הנהגת "אנא אמלוך" של עולם התהו. מי בקש ממך? מי שם אותך להנהיג כאן? רק אם יש סבה, שהיא כמו הוראה מהשמים, ראוי לעשות זאת].

חדא דכתיב התקוששו וקושו קשוט עצמך כו' [ענין שאנחנו אוהבים לדבר עליו, שכל עוד אדם לא תקן את עצמו – "קשוט עצמך תחלה" – הוא לא יכול להוכיח אחרים, שיאמרו לו "טול קורה מבין עיניך".] ועוד והוא העיקר שאין מהצורך להתחיל מלחמה עם הס"מ שהרי להוציא יקר מזולל, היינו להוציאם מבחי' שכנגדו הנק' זולל, וזהו ענין מלחמה ויש חשש בדבר [כשמוכיחים את הרבים, מחזירים בתשובה, אז מוציאים יקר מזולל – מוציאים את בלעו של הסטרא-אחרא מפיו, ויש בכך סכנה של התגרות בשטן]. כ"א כשהוי' ית' ציוה להנביאים ואמר להם הלוך וקראת כו' [וכמו שאמרנו, כמו בנבואה, גם כשהרבי נותן שליחות מתבטלים כל החששות האמורים].

וגם עתה כשיש סיבה בדבר שע"י אותו סיבה צריך הוא להגיד להם [ובטלים החששות]. [ולכן הר' מענדיל נ"ע הנ"ל אתרחיש נסע בעיר א' שלא הי' להם מה ליתן לו רק שהעבירו סחורה עניש שהי' מוליך בלא מכס אזי דרש להם שם הגם שהדרוש שלו הוא ענינים שעומדים ברומו של עולם] [כשהשכינה ירדה לדברים גשמיים נמוכים, אז גם בעבירה על החוק, שעזרו לו להבריש סחורה, הוא ראה סבה מספיק חשובה שאומרת לו שעליו לדבר שם.] כי אז יודע שבמקום זה ראוי לו להוציא ההבל והאותיות הקדושים [ללא חשש של יניקת החיצונים, החשש ש"הודי נהפך עלי למשחית"]. ואפשר ששם יש מי שיתפעל מזה [הסיבה כאן מלמדת שיש משהו שרוצה לשמוע, לכן הוא משלם, והשכינה מורה לאדם שכאן ראוי לדבר – יש סיכוי שמישהו יתפעל, שמישהו יחזור בתשובה. אחרת הדיבורים יכולים להיות לבטלה. הרבי צעק ובכה הרבה פעמים על כך שלא מקשיבים לדבריו ובכך שאין דבריו פועלים והם דברים לבטלה מכשילים אותו בכעין זרע לבטלה ר"ל. יש שליח בעיר הרבה שנים שיכול להרגיש שכל מה שאני מדבר לא פועל, אף אחד לא מתפעל מזה, לא אכפת לו. ישב כאן שליח עשרות שנים בעיר ואמר שככה הוא מרגיש. (בהשגח"פ ב"היום יום" ביום ששי היה כתוב שאדמו"ר האמצעי אמר לרבי הלל שיחזור חסידות גם היכן שלא מבינים כי הנשמה מבינה). כן, זה גם מה שאני אמרתי למי שהיה כאן, שודאי הדברים פועלים גם אם הוא לא רואה זאת. אבל ככה הוא מרגיש.] ואז יש צורך בזה וד"ל:

ההסבר הפנימי – שרש זו"נ למעלה מהבינה המולידה אותם

[כעת הצמח צדק מסביר את הפנימיות של הדברים:] (שרש הענין אפשר כי הבנים הם זו"נ שהוא בחי' תורה שהיא בחי' ז"א ומצות שהם מל' מצות המלך [הבנים הם אותיות וה שבשם, ז"א ומלכות, שהם תורה ומצוות]. ובינה היא אם הבנים [ה עילאה.], וזהו שעל ידה נמשכו הבנים, אבל באמת המשכה זו היא רק דרך מעביר, כי שרש המדות למעלה מהשכל [שרש המדות הוא בעל-מודע, בכתר]. רק שנמשכים דרך השכל, וכידוע שהשכל אינו אלא כמו מראה מקום להמדות כו' [הוא מדרך טיולים, מראה מקום ממה כדאי להתפעל, אבל ההתפעלות היא יותר מהשכל. איך אומרים זאת באותיות של עבודה? "פנימיות הלב שליט על המח".], ולכן בזמן שבהמ"ק קיים שאז הי' הנבואה שנמשכת מבינה ומשם התעוררות לתורה ומצות, אבל אחר החורבן שהשכינה בגלות בע' שרים ובחי' אימא מלובשת בגשמיות, וע"כ התעוררות לתורה ומצות צ"ל ג"כ ע"י סיבות גשמיים כו', ומ"מ שלח תשלח את האם כו', כי הרי האם אינה רק פעולה שע"י נמשכו המדות שהם הבנים בדרך מעביר לבד, אבל שרשם נעלה יותר כו' וד"ל, על כן את הבנים תקח לך):

שילוח הקן בזמן הבית

[אפשר לצייר שגם בזמן הבית יש שילוח הקן, שצריך לשלח את הסיבה, כי אחרת משהו שמקבל הוראה מהרבי ועושה "מפני הציווי".] בשיחה הידועה של כ"ח ניסן תשנ"א הרבי אמר שמישיח לא בא אפילו שצועקים "עד מתי" כי צועקים מפני הציווי. הרבי אמר שזו סיבה שלא בא משיח – אז סימן שזו מציאות של גלות שצריך לעשות בה שילוח הקן. אפשר מכאן להבין את מה שהזכרנו בשם הרבי מקוצק, שאמר 'די לחסידי' – די לחסידים כאלה שעושים "מפני הציווי" בלבד, ולא מעמיקים ועושים זאת מנקודת האמת שלהם.

באמת קשה לומר שמצות "שלח תשלח" היא רק בזמן הגלות, ולכן צריך להסביר איך גם כאשר משהו מקבל נבואה מפורשת – בזמן הבית – עליו לשלח את האם-הסיבה ולהתרכז בתורה והמצוות שהיא

פועלת. אל לו לנביא להסתפק (במובן של קבלת סיפוק) בעצם קבלת הנבואה, או אפילו בכך שהוא אומר את הנבואה לישראל – העיקר צריך להיות אצלו שהנבואה תפעל את פעולתה באמת. קבלת הסיפוק מהנבואה היינו בדקות עון "כובש נבואתו [לעצמו]", כשבמקום להתמסר לתוצאות הרצויות האדם 'לוקח לעצמו' את הנבואה כמלמדת על מדרגתו (ובמקום לחוש שליחות ואחריות הוא חש גבהות על המדרגה לה זכה).

טוב שפתחנו בניגון "שיר השירים", כי אדמו"ר הזקן רצה לתקן שיאמרו שיר השירים במקום קבלת שבת, רק שלא היה לו כח. אז מתאים שגם נסיים עם ניגון מ"שיר השירים" – נגנן "אני לדודי".

לימוד תורה למרות ההרהורים – "נורא עלילה על בני אדם"

[מה התשובה לגבי לימוד שמביא להרהורים?] יש בלימוד תורה שתי מצוות – מצוות "ידיעת התורה" ומצוות "והגית בו יומם ולילה". במצוות "והגית בו יומם ולילה" צריך שתוך כדי הלימוד (בפה) הראש יהיה מלא רק מדברי התורה – "והגית בו" בלבד – עם כל קדושת התורה. כאשר הלימוד בפועל מביא להרהורין בישין מתבטלת בכך מצוות "והגית", אך לפעמים מבטלים את מצוות "והגית בו יומם ולילה" כדי לזכות למצוות "ידיעת התורה".

ידוע שהמשיח נולד בכל מיני דרכים עקלקלות, דרך זיווגים לא כשרים וכיו"ב, אבל ככה נמשכת הנשמה שלו – זה מנפלאות תמים דעים. גם כאשר לימוד התורה מביא להרהורים רעים זה על דרך אותו ענין – "נורא עלילה על בני אדם", שלימוד שאדם מחויב בו וצריך להביא אותו לשלמות ידיעת התורה גורם לו להרהורים.

החוש שלי אומר שאם היתה שאלה כמו לרב מלובלין ודאי שאומרים ללמוד, אם באמת היתה תקנה מחייבת של הדף היומי. אצלנו בחור לא חייב לסיים את הש"ס, אז שיחכה עם מסכת נדה עד לחתונה. אבל הרבי אמר ללמוד רמב"ם, אז אם מישוהו יאמר שיש נושאים שגורמים לו להרהורים – נאמר לו שלא ילמד?! צריך ללמוד, ואם יש הרהורים הם מ"נורא עלילה על בני אדם". [במה זה שונה מבחור שהרבי אומר לו לא לצאת למבצעים?] הוא עוד לא בשל להשפיע, אבל הוא כעת צריך ללמוד.

ידוע הסיפור שאברך התלונן לאדמו"ר האמצעי שכאשר הוא חוזר דא"ח בכשרון והשומעים מתפעלים הדבר גורם לו לישות. אדמו"ר האמצעי השיב לו 'תהיה בצל, וחסידות תחזור' – כלומר, למרות שאמירת דברי התורה כהוראת הרבי גורמת לך נזקים עליך להמשיך בכך (כגדר החסיד, "חסיד שורפן", שמעדיף את טובת הזולת אף כשהיא מזיקה לו). כלומר, כשיש צווי מהרבי לעשות משהו, אף שנדמה שהוא גורם נזק לחסיד, הרבי 'לוקח על כתפיו' את הנזק הזה, ובנידון דנן את פגם הברית שנגרם – לכאורה מהלימוד.

המקור לכך שדברי התורה מרוממים וטהורים מפגם הברית, ולכך שהרבי הוא שמגלה זאת לתלמידיו ולוקח עליהם אחריות, הוא כבר בגמרא: "תניא רבי יהודה בן בתירא היה אומר אין דברי תורה מקבלין טומאה [ובפרט כן הלכה לאחר שבטלו את טבילת עזרא]. מעשה בתלמיד אחד שהיה מגמגם למעלה מרבי יהודה בן בתירא אמר ליה בני פתח פיך ויאירו דבריך שאין דברי תורה מקבלין טומאה שנאמר הלא כה דברי כאש נאם ה' מה אש אינו מקבל טומאה אף דברי תורה אינן מקבלין טומאה".

"צהר תעשה לתבה" ל' תשרי תשפ"א – רשימת הרב התבוננות בביאורי החסידות במשך הדורות סיכום שיעורי הרב יצחק גינזבורג שליט"א

קיצור מהלך השיעור

בפרשת נח אנו יוצאים סופית מחדש החגים ומההתחדשות של שבת בראשית, ונכנסים לתוך עבודת ימי החולין והשגרה בעולם הזה – עבודת מרחשון – כשרק שפתינו עוד מרחשות בתפלה מתמדת המלווה את העשיה בעולם. לכבוד ימים אלו מסר הרב התבוננות בפירוש יסוד של החסידות על בנית התבה והכח של "צהר תעשה לתבה" בעולם. ההתבוננות פותחת בדרוש היסודי של מורנו הבעל שם טוב (פרק א), תוך 'פירוק' וחשיפה של שלש דרכי המתקה בתוכה; ממשיכה לתוך מהלך שלם של פירושי תלמיד-תלמידו, בעל הנועם אלימלך (פרק ב); יורדת לתוך הפיכת ההסברים לתורה ותפלה לתביעה של רבי נחמן לביטוי אמת קיומית מתוך חשך העולם (פרק ג); ומתמצה לתוך התבוננות בפירושי הרבי מליובאוויטש, שהופכים את כיוון הדברים ומתמקדים דווקא במעלת המטה ועבודתנו בעולם הזה (פרק ד). את השתלשלות הפירושים חותמת – בפרק ה – התבוננות מסכמת במבנה הפנימי המרתק שיוצרת ההשתלשלות ה'היסטורית' הזו של פירוש כה יסודי של החסידות.

פסוקי התבה בפרשת נח נתפרשו על ידי מורנו הבעל שם טוב ותלמידיו כמתייחסים לתבות התורה והתפלה וככאלה הם מיסודות עבודת ה' בדרך החסידות (עד שבספר בעל שם טוב על התורה נכלל כל 'עמוד התפלה' בפרשת נח). בפרט רבו הביאורים בפסוק "צהר תעשה לתבה" (שמסופו, "תחתים שנים ושלשים תעשה", נלמד גם יסוד-היסודות של הבעש"ט לפיו בכל תבה ישנם שלשה רבדים – עולמות-נשמות-אלקות).

נתבונן ב'סדר השתלשלות' של ביאורים בפסוק, החל מתורות היסוד של מורנו הבעל שם טוב, דרך פירושי הנועם אלימלך ודברי נין-הבעש"ט רבי נחמן מברסלב ועד לתורות הרבי מליובאוויטש בענין (עם 'נגיעות' מדברי עוד מגדולי החסידות).

א. הבעל שם טוב: שלש המתקת

תפלה – המתקת הדינים

בכתר שם טוב מובאת הקושיה "איך על ידי תפלה נשתנה גזר דין מרעה לטובה, וכי יש ח"ו שני רצון, וביותר המתפלל עבור חבריו וכו'" וההסבר הוא שהתפלה ממתיקה את הדין בשרשו. כאשר מדייקים, יש שם בעצם שלשה הסברים – שלש דרכים להמתקת הדין האמורה:

הסבר אחד, שמביא הבעל שם טוב בשם רבו (אחיה השילוני), הוא "שהתפלה היא למתק דין בשרשו, לקשר דין המלכות בבינה, ושם הוא אדם אחר וכו'".

הבעל שם טוב הוסיף ובאר יותר את הענין – "כי הגזר דין הוא אותיות, ויכול השליח לעשות צירוף אחר מן אותיות אלו ממש". הדוגמה המובאת לכך היא-היא הסוד של "צהר תעשה לתבה" – להפוך את ה-צרה (או הצר) ל-צהר ול-רצה (רצון אלקי חדש). ההסבר של שינוי הצירוף הוא ההסבר המפורסם והעיקרי של הבעש"ט (וכפי שיתבאר עוד לקמן), והוא 'מרחף' כאן גם על שני ההסברים האחרים – שגם הם דרכים לשינוי הצירוף.

הסבר נוסף, שהוא פירוש הבעש"ט עצמו, הוא "למצוא שורש חסד בתוך הדין, אז נמתק הדין בשורש חסד זה ונעשה באמת חסד".

העולם נברא בששת ימי בראשית – שש המדות האלוקיות, מחסד ועד יסוד – ועל פי הטיית אותן המדות נמדדים-נגזרים במלכות גזרי הדין בהנהגת העולם (באופן של מדה כנגד מדה). היכולת לחולל שינוי בגזר הדין – על ידי תפלה – היא בעצם עליה אל מעל המדות האלקיות, אל שרשן במוחין, והמשכה מהמוחין אל המדות. לכן מתאים להקביל את שלש הדרכים כנגד המוחין, חכמה-בינה-דעת:

העלאת המלכות לבינה

ההסבר ששמע הבעש"ט מרבו, שהתפלה מקשרת את המלכות בבינה, שייך לספירת הבינה, כפשוטו. קישור המלכות לבינה בתפלה הוא מיסודות דרך הבעל שם טוב, שמסביר [י] על הפסוק "מי זאת עלה מן המדבר" [יא] שבעת הדבור בתפלה ("מדבר") יש לקשר "מי" (בינה [יב]) ל"זאת" (מלכות [יג]) – לחבר את הכוונה-המחשבה עם הדבור, כפי שמביא בפירוש רבי יצחק מנעסכ"ז בשם הבעש"ט גם על הפסוק שלנו:

"הנה הבעל שם טוב וצוקלה"ה זי"ע ועכ"י פירש צוהר לשון אורה, ותיבה לשון דיבור. פירוש כשאישי ישראל רוצה לדבר דיבור, צריך לראות שהמחשבה תאיר בהדיבור בתחילה, כי מחשבה אותיות חש"ב מ"ה ע"כ, ודפח"ח וש"י" (ורמז: צהר-תבה עולה שבת – יום המחשבה).

בהקשר של המתקת הדינים, זהו חיבור המציאות הגלויה (המלכות), ממנה מופיע במציאות ה"דינא דמלכותא דינא", שנראית רעה, עם הכוונה האלקית (הבינה), שוודאי כולה טוב – "אין רע יורד מלמעלה" (דבר המתגלה בפרט בשבת – יום המחשבה-הכוונה, כנ"ל – כאשר "כל מלאכתך עשויה" ויש הארה מ"יום שכולו שבת"). ההתבוננות בכוונה האלקית מאפשרת "לקבולי בשמחה" את הדינים, לראות שאינם אלא טוב אלקי סמוי, ובסופו של דבר יש בכך כח להפוך את הצירוף – לחשוף את הכוונה הסמויה במציאות הגלויה – ולהמתיק בפועל את כל המציאות. השמחה, הממתיקה את הדינים, היא פנימיות ספירת הבינה. כך מובא בהמשך הדברים:

ובזה יובן וכי תבאו מלחמה בארצכם, הסבה הוא על הצר הצורר אתכם, ר"ל משנשאר הצר שלא ידעו להופכו מן הצר צהר רצה וכנ"ל, לכך עצה היעוצה והרעותם בחצוצרות, שהוא תואר שמחה, היפך תואר שופר שהוא חרדה, [כמ"ש בעקידה בזה יעו"ש], וע"י שקיבל בשמחה נהפך מצרה רצה, כמו שכתבתי בשם מורי ז"ל.

ספירת הבינה בכל מקום היא סוד עבודת התשובה ("ולבבו יבין ושב ורפא לו"). העלאת המלכות אל הבינה היא תשובה – ודווקא תשובה עילאה, תשובה מתוך שמחה שלמעלה מהמרירות והחרדה של תשובה תתאה (כמבואר בסוד החצוצרות לעומת סוד השופר). הפניה אל ה' בתפלה מתוך הצרה היא

גופא תשובה – התבוננות בכך שהצרה לא באה במקרה, אלא בכוונת מכוון מאת ה', כדי שניטיב את דרכינו. זו פניה מהמציאות הגלויה אל הכוונה האלקית שמאחוריה, הנעשית מתוך שמחה בגילוי שה' הטוב הוא העומד מאחרי הצרה ואם רק נשוב ונפנה אליו, מתוך כוונותיו, תתבטל הצרה.

בכח תשובה עילאה כזו – תשובה מאהבה ומשמחה – להפוך זדונות לזכויות, לגלות כי כשם שבדינים הקשים של ה' יש כוונה נסתרת טובה כך גם בעבירות שלנו היתה כוונה טובה, נסיון לא מוצלח לחפש את ה' או לפנות אליו (גם אם בהתרסה, מתוך רצון פנימי אמיתי לתקשר אותו). במבט העולה מהמלכות אל הבינה מתגלה "כי שם הוא אדם אחר" (וכשם שהאדם יכול לעשות זאת בעצמו, בתפלתו, כך יתכן שליח שיתפלל עבור חבריו ויבין דבר מתוך דבר כי כוונתו הפנימית שונה ואף הפוכה מאיך שנראים המעשים הגלויים – כפי שידעו לגלות "סגורן של ישראל", רבי לוי יצחק מברדיטשוב, ושאר הצדיקים ההולכים בעקבותיו).

ניתן לדמות כאן את שינוי הצירוף למעבר מדיבור חיצוני, קשה וקשוח, החדור באי-הבנה – אנו בעוונותינו וה' בדינים הקשים במציאות – לדיבור ישיר ומלא רצון טוב, בו השיח מתרכז ומתמתק, צירופי האותיות משתנים (כשאותו המסר עובר בצורה נכונה) והמציאות כולה נמתקת.

למצוא חסד בדין

ביאור הבעל שם טוב עצמו, שיש למצוא חסד בדין, שייכת לספירת הדעת הכוללת חסדים וגבורות, המתכללים אלו באלו. שרש הדין עצמו הוא בחסד – ה-ד שבסוף החסד היא נקודת החסרון המעוררת את החסד והרחמים, כדרשת חסד כ"חס דלית", רחמים על מי ששרוי בדין ואין לו משלו כלום. כשמתבוננים בכך הופך הדין-החסרון להיות כלי קיבול לאור אין סוף, בסוד "מכלכל חיים בחסד" – ריבוי כלים לחיים האלקיים (המתגלים דווקא בברכת "אתה גבור"). הביטוי לכך הוא בנקודת החסד שנמצאת גם בתוך הדין. תפקיד הדעת (מח האחור) הוא לחדור לתוך המציאות עצמה – ולא רק לעלות לבינה-הכוונה שמעליה – ולמצוא בה את נקודת החסד הכלולה בדין (כנחום איש גז'ו, שידע לראות גם בתוך מציאות של דין נקודת אור המגלה ש"גם זו לטובה" והופכת לטוב את כל המציאות).

כשמתגלה נקודת חסד הפנימית היא מתפשטת, כמים מתוקים, להמיתק את כל הדין. התפשטות נקודת החסד בתוך הדין היא מעין דברי רבי נחמן על לימוד זכות – מציאת נקודה טובה בזולת, "איזה מעט טוב", שכאשר מעמיקים להתבונן בה היא מתפשטת והופכת את כל מציאותו, "ועוד מעט [טוב] ואין רשע והתבוננת על מקומו ואינו" (וכאשר מתפללים על הזולת הדברים מתחברים לגמרי – מציאת הנקודה הטובה בזולת מאפשרת להפוך בתוך המתפלל את מדת הדין למדת הרחמים, לרחם על הזולת ומתוך כך לעורר עליו רחמים).

מציאת נקודת הרחמים שיש בתוך הדין, ותקיעת הדעת בה, גם מחוללת שינוי של הצירוף. המציאות בה נמצא האדם היא צירוף הכולל גם ממדים של דין וגם של רחמים. אדמו"ר הזקן מסביר כי האות הראשונה היא הגוברת בצירוף – כאשר לוקחים נקודה 'זניחה' של חסד ורחמים, בתוך מציאות כללית של דין, ומתמקדים בה 'שמים אותה בראש' וכך הופכים את הצירוף ואת משמעותו. אפשר לומר כי עצם הפניה בתפלה לה' היא גילוי של רחמים בתוך הדין – אני אמנם במיצר, אבל יכול לפנות מכאן אל ה' וכבר נפתח צהר-חלון של רחמים בתוך מציאות הדין. כשעוברים ל'תדר של רחמים', בדיבור עם ה' ובוודאות שהוא ברחמיו נמצא כאן, מגלים נקודות אור וטוב בתוך המציאות, וכאשר מתמקדים בהן הן

גוברות בצירוף, משנות אותו, והמציאות כולה נמתקת (ולעתים הסדר הוא גם הפוך: כדי שהאדם יוכל להתפלל ולעורר רחמים עליו לאתר במציאות 'חרך' של גילוי רחמי ה' ומתוך הרגשת נוכחות ה' ורחמי להתפלל ולהרחיב את אותו חרך, על דרך המסופר בסיפורי צדיקים רבים שדווקא כאשר מבקשי התפלה והישועה התחכמו להראות שהמצב אינו כה נואש ויש נקודת רחמים ותקוה במציאות יכול היה הצדיק לפעול בתפלתו וברכתו ישועה שלמה).

מצרף לחכמה

הביאור העיקרי של הבעל שם טוב – שחורו גם את שני ההסברים הקודמים – הוא עצם הסוד של שינוי הצירוף. הכח לשנות את הצירוף שייך לספירת החכמה – "מצרף לחכמה". פנימיות החכמה היא בטול, וכאשר מתבטלים אל האין האלקי המחיה את הכל – "החכמה מאין תמצא" שהיא-היא "החכמה תחיה בעליה" – מתמוססות כל ההגדרות של המציאות וניתן לשנות את הצירוף כפי הצורך, ולפעול נסים שבבחינת "מי שאמר לשמן [השייך לפנימיות החכמה] שידלוק יאמר לחומץ וידלוק" (פעולת רבי חנינא בן דוסא, החב"דניק הראשון...). תפלה שכל ענינה דבקות באין האלקי, בבטול מוחלט, מאפשרת לגלות את החיות והרצון האלקיים בכל – החל מהחיות שבתוך תבות ואותיות התפלות עצמן, המתבטאת בחיות בתפלה (ובלימוד) – ולגלות רצון חדש של ה' (דהיינו להפוך את ה-צרה ל-רצה). על מדרגה זו נאמר "עת צרה היא ליעקב וממנה יושע" – דווקא מתוך ה"עת צרה", על ידי חכמת הצירוף וההגעה למדת אין, זוכים לצרה, לישועה (מכח גילוי שע נהורין, אור הפנים של הכתר, האין העליון).

הרה"ק רבי ישראל מרוזין (שיום ההילולא שלו, ג' חשון, חל תמיד בסמיכות לפרשת נח) הדגיש שדווקא זו היא היכולת המיוחדת של הבעש"ט, כהסבר לדברי רמ"מ מוויטבסק "היו היה דבר השם ביד הבעל שם ויגזור אומר ויקם, אחד היה ומהקדמונים לא קם כמוהו ואחריו על עפר מי יקום". לכאורה, מצינו מתלמידי הבעש"ט ותלמידי תלמידיו שחוללו מופתים בשמים ובארץ – ומהו יחודו של הבעש"ט? הסביר הרה"ק מרוזין כי כל הצדיקים ידעו לסלק דינים שנגזרו על האדם "מפאת גזרה הבאה לעונש חטא או לענין אחר הידוע לתמים דעים ית"ש", אך דווקא הבעש"ט ידע להחליף את האותיות של הרעות הבאות "מפאת מזלו הרע של האדם שנולד בו, שממנו נמשכין עליו הסבות הרעות ר"ל" – שם אי אפשר 'לסלק' את האותיות, הקשורות עם עצם קיומו וחיותו של האדם, וחייבים להחליף את (צירופי) האותיות ולא לבטלן. הבעל שם טוב, שגילה כי "אין מזל לישראל", הוא היכול לחזור אל האין האלקי שבפנימיות המזל ולשנות אותו. ה"עת צרה היא ליעקב" היא צרתו של יעקב, הנמצא במוחין דקטנות, כאשר "ידו אחזת בעקב עשו" והוא שירוי בעימות ובמאבק המעיקים עליו ומיצרים לו (ו"כל המתעסק עם מנוול מתנוול"), והכח להפוך צרה זו מיניה וביה הוא כחו של ישראל (בעל שם טוב) הפועל בגדלות המוחין שלו נצחון וישועה.

ולסיכום:

חכמה	בינה
שינוי הצירוף	העלאת המלכות לבניה
דעת	
מציאת חסד בתוך הדין	

ב. נועם אלימלך: תורה ותשובה

לנועם אלימלך יש סדרת דרשות, העוסקות בכל חלקי הפסוק "צהר תעשה לתבה, ואל אמה תכלנה מלמעלה, ופתח התבה בצדה תשים, תחתים שנים ושלשים תעשה". נתבונן בדרשות כסדר הפסוק – ולא דווקא כסדרן בנועם אלימלך – מהן עולה גם מבנה פנימי:

"צהר תעשה לתבה": בטול בלימוד התורה

את כח הפיכת הצירוף שרמוז ב"צהר תעשה לתבה" – שבכתר שם טוב נתפרשה בעיקר על תפלה – הוא דורש על תיבות התורה:

"צהר תעשה לתבה" פירוש שהצדיק על ידי תבת התורה שלומד הנה הוא מהפך הצרה לצהר.

את הכח של הצדיק להפוך את הצירוף על ידי הגעתו לבטול ולמדרגת אין הוא משייך בעיקר לתורה – "אורייתא מחכמה נפקת". גם צדיק שאינו יכול להגיע לאין בדבקותו בתפלה – ככח המיוחד של הבעל שם טוב – יכול להתבטל בלימוד התורה לדבר ה' (כעונה אחר הקורא), ואז יש לו כח של "מאן מלכי רבנן" לשנות את המציאות (כדרשות חז"ל על הפסוק "לא אל גמר עלי").

"ואל אמה תכלנה מלמעלה": להחזיר הכל לאחדות

הכח של הארת התבה מאפשר לגלות אחדות בכל העולמות:

"צהר תעשה לתבה". פרש רש"י "אבן טוב". יש לומר הרמז: "תבה" היינו המלה ותבה שאדם מוציא מפיו, צריך לראות שהתבה הזאת תאיר אור גדול כאבן טוב. * "ואל אמה תכלנה מלמעלה", רמז "אמה" הוא רמז על האחדות גמור, שהצדיק צריך לילך באחדות גמור בעולמות עליונים. *

התבה נמדדה באמות רבות, הממדים המציאותיים של העולמות, אך כאשר מאירים את התבה אפשר לגלות גם בכל העולמות שהכל נכלל ב"אמה" אחת – האחדות הגמורה של "אלהינו מלך העולם" האחד והיחיד (אמה עולה אלהי, חלק המילוי של שם עב – יוד הי ויו הי – שענינו אחדות גמורה, "אחד האמת" השורה בספירת החכמה).

כלומר, הבטול לדבר ה' שמופיע בתוך הלימוד ומאיר את התבה מאפשר לגלות ולחוש את אותה אחדות גם כשמתבוננים בפרטי העולמות, ששרשם בפירוט של הבינה מתוך נקודת החכמה (שהרי החכמה והבינה הן "תרין ריעין דלא מתפרשין לעלמין" ואחדות החכמה מאירה בבינה ושומרת שהפרטים שבה לא "יתפורו"). אז ניתן לזכות לתפלה כזו שמקשרת את כל הפרטים לשרשם בבינה, לעורר רחמים ולהמתיק את הדינים בשרשם (בדומה להסבר של המתקת הדינים שאמר הבעל שם טוב בשם רבו), כפי שהוא מסביר:

... שהגזרות והדינים בטלים על ידי שהצדיק מעלה אותם השמים למעלה אל הקדושה, וזהו "ואל אמה תכלנה מלמעלה", דהיינו שתעשה צהר לתבה, רוצה לומר שתאיר תפלתך כאבן טוב לבטל הדינים והגזרות מישראל. ועל ידי מה תוכל לבטל הדינים? אמר הכתוב "ואל אמה", רוצה לומר "אמה" לשון "אם", דהרחמים עליונים נקראים אם המרחפת על בנים ומרחמת עליהם. והיינו "ואל אמה", רוצה לומר אם העליונים, לשם תכלנה את הדינים בהעלותם למעלה.

”ופתח התבה בצדה תשים”: עבודת התשובה

הגמרא מסבירה שצורת האות ה, בה נברא העולם הזה, רומזת לכך שישנו פתח תחתון המאפשר לרשעים לצאת-ליפול (”בא לטמא פותחין לו”) אך ישנו גם פתח עליון-צדדי דרכו ניתן לחזור ולהכנס, פתח שנועד לתת מקום ולסייע לבעלי תשובה. הנועם אלימלך מסביר שלפתח התשובה הצדדי רומז הפסוק ”ופתח התבה בצדה תשים”.

יש כאן רמז גם לעבודת התשובה התמידית, שאינה על חטא דווקא, הנדרשת מכל צדיק:

”ופתח התבה בצדה תשים”, רמז שהצדיק צריך להיות תמיד בתשובה.

וגם הדרכה של התחזקות לחוטא ופושע שצריך מחילה על עוונותיו ועליו לדחוק את עצמו כדי להתחיל את דרך התשובה:

”ופתח התבה בצדה תשים – רוצה לומר שהתורה מלמדת אותנו העיקר התחלת והחזיון לבוא בקדושה, וגם שנראה לאדם קשה מאד אף על פי כן ידחוק עצמו בעל כרחו, עד שמן השמים ירחמוהו... דהינו בפתח קטן צריך הבעל תשובה לדחוק עצמו, עד שמן השמים ירחיב לו. וזהו ”ופתח התבה”, היינו הפתח של התבודדות, ”בצדה תשים”, דהיינו שתכנס בפתח קטן ודחוק, והתחזק עצמך בכל פעם יותר...

עבודת התשובה בכלל שייכת לבינה (כנ”ל), אך היחס בין שתי המדרגות הוא יחס בין תשובה עילאה לתשובה תתאה. ה”צדיק יסוד עולם” הוא היסוד שצריך לעלות בתשובתו עד לבינה (תשובה עילאה, מתוך שמחה ואהבה, כנ”ל) ואילו בעל-תשובה הוא סוד המלכות-העטרה (ש”רגליה ירדות מות”, הפתח התחתון של ה-ה) בה נדרשת תשובה תתאה, אך בסופו של דבר היא נעשית כתר-עטרה לעולמות התחתונים (אליהם נפלה ומהם היא מעלה את כל הניצוצות), כפי שיוסבר לגבי סיום הפסוק.

”תחתים שנים ושלשים תעשה”: תיקון העולמות

את סיום הפסוק, ”תחתים שנים ושלשים תעשה” דורש הנועם אלימלך באופנים שונים – על יסוד דברי רש”י ”עליונים לאדם, אמצעים למדור, תחתים לזבל” – על שלשה עולמות שצריך לתקן:

והתחזק עצמך בכל פעם יותר, עד שתתקן עצמך בכל שלש העולמות שצריך האדם לתקן, דהיינו עולם השפל ועולם הגלגלים ועולם המלאכים... והם מרומזים בגוף האדם...

הוא מסביר שיש כאן רמז לצדיקים-בינונים-רשעים (שהצדיק הגמור צריך לתקן את כולם במעשיו), ובעצם לשלש תקופות בחיי האדם עצמו:

שבנערותו הוא עוסק בדברים שפלים ומאוסים, ואמצע שניו הוא עוסק בעניניו, עולם הזה, צריך לראות לתקן הכל על פנים בשלישים, המה סוף שניו, לבל יאסף עם חטאים נפשו.

כלומר, האחדות שמצליח האדם לגלות בתורה ובתפלה, ובעיקר בעבודת התשובה בשתי דרגותיה, נותנת כח להשפיע על העולמות התחתונים הכלולים באדם עצמו ולתקנם.

סדר הפירושים

אם כן, יש כאן סדר פנימי שלם: הפירוש הראשון של ”צהר תעשה לתבה” שייך במובהק לחכמה (”אורייתא מחכמה נפקת”); הפירוש השני הוא הארת החכמה אל הבינה – גילוי האחדות בתוך הפרטים,

“ואל אמה תכלנה מלמעלה”; עבודת התשובה עצמה שייכת לבינה (בתשובה עילאה), והיא מאירה עד למלכות (בתשובה תתאה); בסופו של דבר המלכות צריכה להאיר בעולמות התחתונים ב”ע ולתקנם. ולסיכום:

חכמה “צהר תעשה לתבה”

הארת החכמה בבינה “ואל אמה תכלנה מלמעלה”

בינה “ופתח התבה בצדה תשים” (תשובת הצדיק)

עטרה “ופתח התבה בצדה תשים” (תשובת החוטא)

ב”ע “תחתים שנים ושלשים תעשה”

אם הבעל שם טוב דבר בעיקר על הכח להמתיק דינים ‘מלמעלה’, בתפלה, אצל הנועם אלימלך יש כאן התפשטות לעבודה בתוך המציאות – כאשר האחדות אליה ניתן להגיע בלימוד התורה נמשכת לעבודת התפלה הממתיקה את הדינים בשרשם, מתפשטת עוד אל התשובה הנדרשת (מהצדיק ועוד יותר מבעל-התשובה שנפל) בעולם הזה מרובה הפרטים ומגיעה עד לתיקון הפירוד, הפסולת והחטאים השפלים והמאוסים שבעולמות התחתונים.

ג. ליקוטי מוהר”ן: דיבורים של אמת

“פתח דברך יאיר מבין פתיים”

רבי נחמן מברסלב מפרש את עבודת “צהר תעשה לתבה” ביחס למי שכלוא בחשך העולם הזה – ובפרט מי שנפל בחטאים – שהסטרא אחרא סובבת אותו מכל צד ומקשה עליו מאד לדבר לפני ה’. הוא מסביר שאלבא דאמת, יש פתחים רבים לצאת בהם מחשך הקליפות והחטאים, אך “הכסיל בחשך הולך” ואינו רואה אותם. כיצד ניתן לזכות לאור ה’ – “הוי’ אורי וישעי” – שיאיר את עיניו למצוא את הפתחים?

מסביר רבי נחמן שהעיקר שעל האדם לדבר לפני ה’ דיבורים של אמת, לפי מדרגתו שלו (“אף על פי שאי אפשר לו לדבר שום דיבור בתפלה ותחנונים, מגודל החשך והבלבול המסבב אותו מאד מאד מכל צד, אף על פי כן על כל פנים יראה לדבר הדיבור באמת, באיזה מדרגה נמוכה שהוא. כגון למשל שיאמר ‘ה’ הושיעה’ באמת, אף על פי שאינו יכול לדבר בהתלהבות והתעוררות כראוי, אף על פי כן יאמר הדיבור באמת כפי מה שהוא”) – “והמשכיל המבין יש לו להתפלל כל ימיו שיזכה פעם אחד כל ימי חייו לדבר דבור אחד של אמת לפני ה’ כראוי”.

“חותמו של הקב”ה אמת”, וכאשר זוכה האדם לדבר דיבורי אמת לפני ה’ מאיר לו אורו של הקב”ה ומתקיים בו “פתח דברך יאיר מבין פתיים” – הפתי, שבהיותו בחשך לא ראה את הפתח, זוכה לחכמה-אור הפותחת לו פתח (סוד נקודת הפתח, שכנגד חכמה, כח החכם-הצדיק עליו נאמר בזהר “פתח רבי...”, וכדלקמן).

על כך הוא דורש “צהר תעשה לתבה” – כלומר, שתדבר דבורי אמת המאירים. דיבורי האמת הללו הם בסוד “אמה” (רבי נחמן דורש שהיינו סוד אש-מים מהם כלול הדבור היוצא מ-ה מוצאות הפה, ויש להוסיף ש”אמה” נוטריקון אמת-אמונה), אליהם משתוקקים ונכספים מלמעלה – “ואל אמה תכלינה

[לשון כלות הנפש והשתוקקות] מלמעלה". באמצעות דיבורי האמת הללו זוכים ל"פתח התבה בצדה תשים" – למצוא את הפתח גם בתוך החשך ה"צדה", חשך קליפת עשו הצד ציד וסובב את האדם מכל צד (ההתמודדות עם קליפת עשו נרמזת בריבוי לשונות העשיה בנוגע לתבה: "עשה לך תבת עצי גפר קנים תעשה את התבה... וזה אשר תעשה אתה... צהר תעשה לתבה... תחתים שנים ושלשים תעשה" ואזי "ויעש נח ככל אשר צוה אותו אלהים כן עשה").

רבי נחמן, החל מהתורה הראשונה בלקוטי מוהר"ן, עוסק בבירור מושג החן – החן האמתי הקדוש לעומת "שקר החן" שנפל לקליפות – ולכן מתאים שיסביר שהתיקון שצריך לעשות "נח מצא חן" הוא דבור אמת שנקרא כאן "צהר".

מדרגות של אמת

אם אצל הבעל שם טוב ורבי אלימלך ה"תבה" היא התבות הקדושות של התפלה והתורה – אצל הצדיק, או אצל בעל תשובה שנדחק ומתעלה – אצל רבי נחמן מדובר בתבות הדיבור הפשוטות של האדם, המסובב בחטאים ובמניעות, אך העיקר הוא דבורי אמת לפי מדרגתו של האדם. כלומר, כאן האור הוא אמת קיומית פשוטה, כאשר האדם נמצא עדיין בתוך החשך, ומכאן היכולת שלו לפנות אל ה' מתוך האמת הנמוכה שלו הוא ימצא את הפתח לצאת מתוך החשך.

לכאורה, אם הדרישה היא בסך הכל לדבור של אמת לפי מדרגתו שלו, מדוע יש כאן 'הפלגה' כזו (עד שהמשכיל מבין שעליו להתפלל כל ימיו שיזכה לדבור אחד של אמת)? הדרגה הגבוהה ביותר של אהבת ה' היא "בכל מאדך", שמובנה אהבה בלי-גבול (מעבר לגבולות-האישיות של "בכל לבבך ובכל נפשך"), ואף על פי כן מודגש בחסידות שאין מדובר אלא ב"מאד" שלך ("מאדך") – מדרגת בלי-גבול יחסית, לפי גבולותיו של האדם, ולא בלי-גבול אמתי (ויתכן אף שבעבור אדם אחר זו מדרגת אהבה מדודה ומוגבלת). אכן, כאשר האדם נותן מצדו את ה"בכל מאדך" שלו מתגלה מלמעלה ה"מאד" האמתי, הבל-גבול שמצד ה' יתברך. כך גם כאן, האמת של האדם היא אמת מוגבלת, חלקית ומקומית, אך היא מגלה את "אמת הוי' לעולם" של "הוי' אלהים אמת". אכן, כדי לומר לפני ה' דבור אחד של אמת – אפילו במדרגתו התחתונה של האדם – עליו לצאת מגבולות מציאותו העכשווית, לפנות אל ה' בכל מאודו.

בכל אופן, רבי נחמן מדגיש שיש מדרגות רבות של אמת ושל הדרך להתעלות מדבורי האמת הפשוטים עד ל"אמת הנכון", ובפרט הוא מחלק את האמת לשתי מדרגות, כשני פירושי רש"י ל"צהר":

ויש בזה כמה מדרגות, ומי שזוכה לבחינות אמת האמתי, אזי ה' הוא אור לו, ואזי הוא מאיר בעצמו, כי נתלבש בו אור ה'. אך מי שעדיין לא הגיע למדרגה עליונה של אמת, ועל כל זה הוא במדרגה של אמת, אף כי אינו מאיר בעצמו, מאחר שלא הגיע לאמת הנכון, על כל זה האמת הועיל שיוכל אחר להאיר בו....

ועל זה פרש רש"י "יש אומרים אבן טוב וכו' ויש אומרים חלון". זהו שאמרנו, כי יש שתי מדרגות, מי שהוא במדרגת אמת האמתי, הוא מאיר בעצמו, וזה "יש אומרים" אמרי אמת שהם "אבן טוב" שמאיר מעצמו, ו"יש אומרים" שהם אמרי אמת, אך לא במדרגה הנ"ל, והם "חלון", כי יוכל אחר להאיר בו כמו בחלון, כי זה החילוק שבין אבן טוב לחלון, כי האבן טוב מאיר בעצמו, והחלון אין מאיר מעצמו, רק שדבר אחר, כגון השמש וכיוצא בה, יוכל להאיר בו.

יש אמת של מי שהוא בעצמו צדיק אמת, ויש אמת של מי שעדיין לא זכה כך, אך יש לו את כח ההתקשרות – כח האמת של היסוד – להתקשר לצדיק אמת שיאיר בו. רמז לשתי הבחינות יש בחבור המושגים צהר-אמת, העולים יחד משה-יהושע – "משה אמת" הוא בחינת האמת האמתי, ה"אבן טוב" המאיר בעצמו כשמש ("פני משה כפני חמה"), ותלמידו יהושע הוא ה"חלון" שמאפשר לשמש להאיר בו ("פני יהושע כפני לבנה").

מוסבר שבכללות ישנן אפילו שלש מדרגות של אמת: "שפת אמת", אמת ואמת לאמתו ("אמת האמתי" בלשון רבי נחמן כנא). אפשר להסביר ששתי המדרגות הראשונות הן מדרגות של חלון – חלון חיצוני יחסית, שפותח פתח באטימות החשוכה לגילוי מסוים של מציאות אובייקטיבית הקיימת בעולם, וחלון פנימי המאפשר לאור הצדיק לחזור פנימה ולחולל שינוי – ורק המדרגה השלישית היא מדרגה של "אבן טוב", אור עצמי לו זוכה האדם. אך אפשר גם להסביר ש"שפת אמת" היא מדרגת החלון – שאינו אמת מצד עצמו, אלא רק מה שסובב את האמת ומכיל אותה – ואילו ה"אמת" וה"אמת לאמתו" היינו שתי מדרגות של "אבן טוב", הראשונה בתפלה-של-אמת והשניה בבטול המוחלט בלימוד תורת-אמת. הדבור הפשוט של אמת, כשהאדם מודע באמת למדרגתו ופונה ממנה אל ה', מאפשר לו להפנים את האור ולהתעצם עמו עד שהוא זוכה למדרגות נעלות של דבורי תפלה ודבורי תורה שהם בגדר אבנים טובות ומאירות מצד עצמן.

ד. הרבי מליובאוויטש: הארת המטה

הרחבת תבות התורה והתפלה

הרבי מביא את פירוש הבעל שם טוב הידוע, ש"צהר תעשה לתבה" היינו הפיכת צרה ל-צהר, קודם כל בהקשר של המבול עצמו – נח נצטוו להפוך את הצרה שהתרגשה על העולם לצהר, לבלום את המבול, אך לא עשה זאת. אך בהמשך להסבר הכללי בתורת החסידות – מהבעל שם טוב ואילך – ש"תבה" מתייחסת לתבות התורה והתפלה מחדש הרבי שהצרה שיש להפוך לצהר היא גם בתבה גופא. כלומר, "צהר תעשה לתבה" אינו רק דרך להפוך לצהר את הצרה שבמציאות, מכח התבה (עם כל האור והחיות שצריכים למצוא-לעשות בתוכה), אלא שהפיכת הצרה לצהר נוגעת לתבה עצמה. כיצד ניתן לומר שתבת התורה או התפלה היא 'צרה' ומה המשמעות של הפיכתה לצהר? מסביר הרבי:

אך ביאור הענין הוא דהנה ידוע דהגם שהתורה כולה שמותיו של הקב"ה, ונמשכה מלמעלה (כנ"ל), וכל התורה כולה קדושה בקדושת אמת כו', אבל מ"מ המשכנה למטה הוא באופן כזה שיש בה מדידה והגבלה... ועל ידי עבודת האדם בלימוד התורה פועלים הוספה בתורה, בלשון הזהר "לאפשא לה", עד שתהיה "ארוכה מארץ מדה ורחבה מני ים". וזה ענין צרה לצהר בתורה. דשורש תיבת צרה הוא מלשון צר (ענג בל"א), מקום צר ומוגבל. ועל ידי עבודת ישראל מהפכים הצרה לצהר, דתמורת זה שהתורה כפי שהיא למטה מצד עצמה היא באופן דהגבלה (צרה) פועלים שתהיה באופן דצהר לשון אור, שאמיתית ענין האור הוא שמאיר בכל מקום בלי מדידה והגבלה.

ועל דרך זה הוא ענין "צהר תעשה לתבה" בתיבות התפלה, דהתפלה מצד עצמה היא במדידה והגבלה, "סולם מוצב ארצה וראשו מגיע השמימה", היינו שמצד עצמה הוא ענין של מדידה והגבלה, "ארצה", ועל ידי העבודה מגיעים ל"שמימה", בחינת שמים, המרחב שלמעלה, עד ל"השמימה" בה' שלמעלה משמים סתם, בחינת מרחב העצמי.

בעולם שלנו, הצר והמוגבל, אפילו התורה והתפלה מוגדרות ומצומצמות (דבר המתבטא יותר מכל באותיות ובתבות התורה והתפלה, המוגבלות ומגבילות בטבען, בהיותן ה'דומם' ביחס להשכלות ולרגשות וכו' שיש בהן), ודווקא עבודת האדם – "תעשה" – יכולה להרחיב אותן ולהאיר בהן אור אין סוף.

הדגש על עבודת המטה

הרבי מסביר כי המצר עצמו – הגורם להרגשת המצר וקריאת האדם מתוכו – מביא בסופו של דבר את המרחב, בסוד "מן המצר קראתי יי' ענני במרחב יי'" (ומוסיף כי זו עבודה קבועה, בכל ראש השנה, וממנו היא מתפשטת לסדר העבודה שבכל יום, בו מתחילים מכיוון וקבלת עול וממנו מתפשטים ומתרחבים עד אין סוף). ה' רוצה דירה בתחתונים, ודווקא פה – בעבודתנו שלנו – אנחנו יכולים לגלות את המרחב העצמי שלו.

בעבודה זו עצמה יש שני אופנים, כשני פירושי רש"י ב"צהר", המשקפים את החלוקות הכוללות ביותר בקוי העבודה בעולם (מלמעלה למטה ומלמטה למעלה, "סור מרע ועשה טוב", תורה ותפלה):

והנה בכללות עבודה זו דהפיכת הצרה לצהר, מן המיצר אל המרחב, יש ב' אופנים, העבודה מלמעלה למטה והעבודה מלמטה למעלה. וזהו תוכן ב' הפירושים דתיבת צהר, "יש אומרים חלון ויש אומרים אבן טובה", ובלשון המאמר, שהאור דחלון הוא המשכת האור דז"א במלכות. מה שאין כן ענין אבן טובה היינו שהמלכות עצמה (בחינת אבן) מאירה. ובעבודת האדם הוא ההפרש בין "סור מרע" (הסרת המונע) "ועשה טוב", ובכללות יותר הם ב' אופני ההליכה, הליכה מלמעלה למטה, תורה, והליכה מלמטה למעלה, תפלה.

הרבי ממחיש כיצד עושה האדם "צהר לתבה" בתורה ובתפלה, בעבודות שנוספות על עצם לימוד התורה ועל עצם התפלה:

ובב' אופני עבודה אלו צריך להיות "צהר תעשה לתבה", "תעשה" דייקא, עבודת האדם בזה, שיהיה מן המיצר אל המרחב. דזהו מה שלימוד התורה צריך להיות בהקדמת ברכת התורה, "ברכו בתורה תחלה", המשכת נותן התורה בתורה על ידי עבודת האדם. [ועוד זאת, דעצם ברכת התורה ניתקנה על ידי אנשי כנסת הגדולה, מעשינו ועבודתינו]. ועל דרך זה בתפלה, דהגם שתפלה מצד עצמה היא ענין נעלה ביותר, שעומד כעבדא קמיה מריה כו', מכל מקום צריך להיות בהקדמה לזה עבודת האדם בצדקה, "יהיב פרוטה לעני והדר מצלי".

כלומר, בתורה, שהיא ההילוך מלמעלה למטה (עבודת "חלון"), יש לקשר את הדברים לשרש גבוה יותר (להגיע עוד יותר "מלמעלה"), לנותן התורה, ובתפלה, שהיא ההילוך מלמטה למעלה (עבודת "אבן טובה"), הדגש הוא דווקא על כח העשיה-ההשפעה של המטה מצד עצמו (לא די להתפלל על העני, לעורר רחמים, אלא יש לעשות משהו למענו בפועל, מצדנו שלנו).

יושם לב כי הרבי בעצם הפך את היצירות ביחס לפירושים הקודמים: אם קודם התורה והתפלה היו דרך לגאול את האדם והעולם ממיצריו שלו, הרי כאן ה"צרה" היא בתורה ובתפלה עצמם – ובעצם במציאות הכללית של העולם, שהתורה והתפלה כפי שהן מצד עצמן מתגלות בתוכו – ובכח האדם להאיר ולהרחיב אותן. הדגש על עבודת האדם עצמו גם גורם לכך שעבודת ה"אבן טובה" שייכת דווקא לתפלה, העליה מלמטה למעלה בכח האדם, עוד יותר מאשר לתורה (בהיפוך ממה שהיה מובן מדברי רבי נחמן, שאצלו האדם היה מוקף במיצר ובחשך והעבודה היתה לפרוץ אותם ולברוח מהם), וגם בתורה הדגש הוא על התוספת של ישראל בתורה על ידי עבודתם (שהיא גופא נתקנה "מלמטה"). ה"אבן טובה" היא המלכות, שהיא-היא כנסת ישראל, נשמותינו שלנו כפי שהן בעולם – "אבן ישראל".

שהטבע עצמו יאיר

בשיחה על דברי רש"י, בחלק ה"יינה של תורה", מרחיב הרבי את הענין של הופעת האור מתוך המטה, מתוך מיצר המציאות שלנו, כשאת אופני העבודה של "חלון" ו"אבן טובה" הוא מחיל על העבודה עם הטבע עצמו (כאן מבלי להתייחס בפירוש לדברי הבעש"ט על הפיכת הצרה לצהר ופירוש ה"תבה" כמילה):

ההפרש בין האור שנכנס על ידי חלון להאור שעל ידי אבן טובה הוא: "אור החלון הוא אור הבא מבחוץ, ואור אבן טובה מאיר מבפנים היינו מעצמותו ומהותו".

וב' ענינים אלו, הם שני אופנים בעבודת ה': תכלית העבודה דתורה ומצוות היא לעשות "צהר" לתובה – להכניס ולגלות אור אלקי בעולם; וזה יכול להיות בב' אופנים:

הדרך הראשונה היא לעשות "חלון". והיינו, כי באמת ישנו אור האלקות בעולם, וכידוע שהבעלי עסקים יכולים לראות השגחה פרטית בעניני העולם שלהם, ועוד יותר מאלו הנמצאים כל ימיהם בד' אמות של תורה ותפלה. אלא שבכדי להגיע לזה, צריכים להסיר ההעלם וההסתר שישנו על האור האלקי – להסיר את לבוש "הטבע", שהוא הסתר על אלקותו ית' שלמעלה מהטבע. וזוהי מדריגה ראשונה בעבודת האדם, לעשות "חלון" בהמחיצה וההסתר ד"טבע", שיאיר בעולם אור האלקי שלמעלה מהטבע.

ואחר שכבר נעשה ה"חלון" במחיצה של "הטבע", שמאיר בעולם האור שלמעלה מהטבע, הרי זו נתינת כח להאדם, להתעלות ולהגיע למדריגה ואופן נעלה יותר בעבודת ה': "ויש אומרים – אלו שכבר עשו החלון – אבן טובה המאירה להם" – היינו לא רק שמסירים ההעלם והסתר דלבושי הטבע, אלא שמהפכים הטבע עד שנעשה הוא עצמו ענין של אור וגילוי – "אבן (עצמה – נעשית אבן) טובה המאירה להם".

בסופו של דבר, מכח העבודה של האדם בעולם, לא רק שניתן להאיר בו את האור שלמעלה מהטבע – כמו שעולה מרוב הפירושים הקודמים – אלא שהטבע עצמו (ולא רק האדם שבתוכו או אותיות התורה והתפלה שבו) הופך לאבן טובה ומאירה, תכלית הגילוי של "דירה בתחתונים".

ה. סיכום

השתלשלות הפירושים

ההתבוננות בארבעת הפירושים ממחישה גם את 'ירידת הדורות' אך גם את התהליך הפנימי של 'עלית הדורות' שמתחולל כאן, בסופו של דבר:

אצל הבעל שם טוב יש רמות שונות של דבקות האדם במה שמעל העולם, ומכח כך יכולת להאיר אור ולשנות את המציאות 'מלמעלה', מתוך שרשי הוויה באותיות העליונות. לכן גם מודגשת במיוחד שאלת "המתפלל על חברו" – מי שפועל הוא הצדיק, שמסתכל על המציאות וצרותיה 'מבחוץ' ו'מלמעלה'. הבעל שם טוב עצמו שייך, מבין שלשת הפירושים, לפירוש הנעלה ביותר – פירוש החכמה, שקשור לאחיזה בעצם ה"אין" שמעל ל"יש" של המציאות.

אצל הנועם אלימלך יש סדר השתלשלות מיניה וביה: הוא 'יורד' ממי שפועל בכח דבקותו באין בתפלתו לדבקות שבאה מצד הבטול שיש בתורה, להמשכת האחדות הזו בתוך הריבוי של העולמות – פעולות של צדיקים, בעיקרן – ועד לתשובה הנדרשת ממי שנמצא בתוך העולם ונתלכלך בחטאות נעורים וכו'. ועדיין, גם אותו נופל, מקבל רושם של 'צדיק' שמסוגל להמשיך שפע לעולמות התחתונים ולתקן אותם.

אצל רבי נחמן מברסלב ההסתכלות היא כבר 'מלמטה', מציאותית הרבה יותר, כשהאדם אינו מסתכל על המציאות מבחוץ אלא סגור בתוך החשך וההעלם שלה – ואף שיש ודאי פתחים של אור, הוא "פתי" שלא מסוגל לזהות אותם – והדרישה של "צהר תעשה לתבה" היא להגיע מול ה' לדיבור של אמת, לפי ערכו ודרגתו. ועדיין, גם אצלו, הכיוון הוא 'מלמעלה למטה' – מי שיצליח לעשות כך, יהפוך בעצמו לצדיק מאיר או שיתקשר לצדיק שכזה, וכך יוכל 'להמלט' מהעולם.

אך אצל הרבי מליובאוויטש – כפי שכבר הודגש – כל ההסתכלות היא מצד המציאות התחתונה, כשאפילו בלי חטאים ונפילות היא צרה ומוגבלת מצד עצמה (כולל התורה והתפלה שבה!), והחידוש של "צהר תעשה לתבה" הוא כיצד ניתן לגלות את האור מתוכה פנימה. בתחלה אמנם נדרשת עבודה של פתיחת "חלון" במציאות, גילוי מלמעלה למטה, אך גם אז הדגש הוא על עבודתנו שלנו מלמטה – והתכלית היא הגילוי שמלמטה למעלה. כלומר, הירידה של כל הדורות הגיע מטה-מטה והתברר שזו היא התכלית – דווקא מתוך המצר מתגלה המרחב העצמי ודווקא המלכות והטבע הופכים ל"אבן טובה" המאירה באור יקרות.

השתלשלות הפירושים בסוד הוי'

התהליך המתואר עד כאן, של ארבעת הפירושים, מקביל בעצמו לאותיות שם הוי' ב"ה – הן מצד הפירושים, והן מצד הצדיקים שאמרו אותם:

אצל הבעל שם טוב העיקר הוא פירוש החכמה ("חכמה מוחא", הכוללת את כל החב"ד), כפי שהובא מדברי הרה"ק מרוז'ין – העיקר הוא שינוי הצירוף ("מצרף לחכמה") מכח האחיזה ב"אין מול לישראל [בעל שם טוב]", "החכמה מאין תמצא" – ה-י שבשם (הכולל גם את האחיזה בקוצו של י, מקור הרצון האלקי).

הבינה נקראת נעם ובפירושי הנועם אלימלך הבינה היא העיקר – החכמה מאירה לתוכה והיא סוד התשובה המתקנת את העולמות – ה עילאה.

בפירושו של רבי נחמן העיקר הוא דיבור של אמת – הנקודה העיקרית של ז"א (בהיותה פנימיות מדת היסוד ושייכת גם למדת התפארת, "אמת ליעקב"), הבריח התיכון המבריח מן הקצה אל הקצה (בדרגות האמת השונות). הדבר מתאים לרבי נחמן, שיסוד עיקרי אצלו הוא "צדיק האמת", היסוד הכולל את כל מדות הלב, ושבשם.

בפירוש הרבי הדגש העיקרי הוא על הפיכת המלכות עצמה – מנשמות ישראל ועד לטבע – ל"אבן טובה", ההארה של ה תתאה. ואכן, ענינו העיקרי של הרבי – "דור השביעי", שכנגד המלכות והשכנת השכינה בארץ – הוא כינון המלכות (כהמשך לעיקר החב"ד של "אין מלך בלא עם", התביעה לעבודה בכח עצמו והדגש על "דירה בתחתונים").

ולסיכום:

- י בעל שם טוב הפיכת הצירוף
- ה נועם אלימלך עבודת התשובה
- ו רבי נחמן גילוי האמת
- ה הרבי מליובאוויטש גילוי העצם במלכות

בס"ד. ש"פ וישלח, י"ז כסלו ה'תשמ"ו

הנחה בלתי מוגה

מרגלא בפומי' דרבא תכלית חכמה תשובה ומעשים טובים, שנאמר¹ ראשית חכמה יראת ה' שכל טוב לכל עושיהם, ללומדיהם לא נאמר אלא לעושיהם². והיינו, דמזה שנאמר ראשית חכמה יראת ה', מובן דתכלית חכמה הוא תשובה, ומזה שנאמר שכל טוב לכל עושיהם, מובן שתכלית חכמה הוא מעשים טובים. וענין זה נאמר בפירוש בכתוב שכל טוב לכל עושיהם, עושיהם דייקא, ולא עוד אלא שאח"כ נתפרש בתורה שבע"פ ללומדיהם לא נאמר אלא לעושיהם, היינו שזהו בדיוק. וידוע מאמר כ"ק מו"ח אדמו"ר נשיא דורנו בזה מש"פ וישלח (תרפ"ט) בספר המאמרים קונטרסים² [ששם מתחיל במארז"ל זה, ומוסיף ציון מקורו בכרכות דף י"ז ע"א, דיש לומר הרמז בזה, כי י"ז הוא בגימטריא טוב (כנ"ל³) ובזה גופא (בטוב גופא) ענין זה קשור עם עמוד א', התחלת הענין], ומביא על זה דחכמה היא תורה, וענין תכלית חכמה תשובה ומעשים טובים הוא כפירוש רש"י, שעיקרה של תורה שיהא עמה תשובה ומעשים טובים. ומדייק בזה⁴, דלכאורה אינו מובן, שהרי תורה עיקרה הוא ידיעה והשגה בשכל שהו"ע החכמה, ולזאת מצות לימוד התורה היא שלומד תורה באופן שמבינה בטעם וסברה שכלית, ומה ענין חכמה והבנה והשגה לתשובה ומעשים טובים, שאינם שייכים להבנה והשגה דוקא.

והנה בהמשך הענין מביא שם⁵, שענין התשובה ישנו אצל כמה אנשים פשוטים שאינם בעלי ידיעה והשכלה, והם מתעוררים ביותר בתשובה וכו', וכוכים במר נפשם, כמו שאנו רואים במוחש דאמירת תהילים שלהם הוא בלב נשבר. אמנם ענין המרירות שבתשובה אינו שייך בדורנו זה האחרון, דרא דעקבתא דמשיחא, כיון שבדורנו אין לנו כח לענין המרירות וכו', וצריכים התחזקות והתעודדות יתירה כו', ולכן בדורנו זה עבודת התשובה היא מתוך שמחה דוקא. ועד"ז בנוגע לאמירת תהילים וכו' שמבואר בהמאמר⁵ שאמירת תהילים היא בלב נשבר כו', הרי ידוע פתגם רבותינו נשיאנו (שנמסר ע"י כ"ק מו"ח אדמו"ר נשיא דורנו, וכבר נדפס⁶) חשוב טוב יהי' טוב (טראַכט גוט וועט זיין גוט), היינו שהמחשבה באופן של טוב היא עצמה מביאה עמה את הטוב, ואין צריך להיות כלל ענין של מרירות, אמירת תהילים ובכ"י במר נפשו ונתינת צדקה וכו', כי המחשבה טובה עצמה תביא עמה טוב (וועט

(4) ראה גם סה"ש תורת שלום ע' 158 ואילך.

(5) לעיל שם (ע' ל).

(6) לקו"ד ח"א קנט, ב. אגרות קודש אדמו"ר מהוריי"צ ח"ב ע' תקלז. ח"ז ע' קצז. ועוד.

(1) תהלים קיא, י.

(2) ח"א כח, סע"ב ואילך. לעיל ע' ל ואילך.

(3) בשיחה שלפני המאמר (שיחות קודש תשמ"ו ח"א ע' 811. התועודות תשמ"ו ח"א ע' 679).

זיין גוט). ומכיון שישנה הבטחת רבותינו נשיאינו, דכאשר המחשבה היא באופן של טוב יהי' טוב (וועט זיין גוט), הרי ברור הדבר שכן יהי'. ובפרט שמובא על זה⁷ סיפור הצ"צ שכן הי' בפועל, שאמר הצ"צ לאחד החסידים חשוב טוב יהי' טוב (טראַכט גוט וועט זיין גוט), וכן הי', הרי זהו ענין של מעשה דמעשה רב⁸. ובפרט שהמדובר שם הוא בבריאות הגוף בגשמיות, שמזה מובן בכל שכן וקל וחומר לגבי בריאות ברוחניות. ומכיון שענין זה נתפרסם ע"י נשיא דורנו ועד שכבר נדפס, מובן שיש בזה הוראה לכל אחד ואחת מישראל. ומכל זה מובן שצ"ל העבודה מתוך שמחה. דנוסף להמבואר באגרת התשובה⁹ דמ"ש¹⁰ וחטאתי נגדי תמיד אין המכוון להיות תמיד עצב נבזה ח"ו, אלא נגדי דייקא היינו מרחוק, דהא כתיב בתרי"ו¹¹ השמיעני ששון ושמחה כו', שתיכף אחרי רגע קטן דמרירות, לב נשבר ונדכה גו'¹², צ"ל שלימות הששון והשמחה, עד שדוד נעים זמירות ישראל¹³ אומר על זה תשמיעני ששון ושמחה, הנה עוד זאת, הרי מבואר באגרת התשובה שם¹⁴, שהתשובה מתוך מרירות היא תשובה תתאה והתשובה מתוך שמחה היא תשובה עילאה, והרי בדורנו זה, בעקבתא דמשיחא, אחרי כל הצרות והיסורים וכו'¹⁵, אשר יסורים ממרקין¹⁶ ויסורים מבררים ויסורים מזככים ומרוממים, הרי כל ישראל הם במצב הכי עליון והכי נעלה, ושייכים לתשובה עילאה דייקא, שהיא מתוך שמחה. ויש להוסיף בזה, ע"פ המבואר באגרת התשובה שם¹⁷ שענין תשובה תתאה מתוך מרירות הוא פעם אחת בשבוע לפני יום השבת, והיינו בליל ששי, והרי אנו עומדים כעת באלף הששי קרוב לסופו¹⁸, היינו קרוב לסוף היום הששי, לא רק ביום הששי (לא ליל ששי) אלא ביום זה עצמו קרוב לסיומו, קרוב ליום השבת, א"כ פשיטא שהעבודה בזמן זה היא מתוך שמחה דתשובה עילאה. וכמבואר באגרת התשובה שם¹⁹, שתשובה עילאה היא ענין אתדבקות רוחא ברוחא בבחי' נשיקין, שהו"ע עבודת התפילה, ובעיקר לימוד התורה, פקודי ה' ישרים משמחי לב²⁰, שהתורה מביאה שמחה כפסק ההלכה²¹. ובפרט ע"פ מ"ש²² תחת אשר לא עבדת את ה' אלקיך בשמחה ובטוב לבב, ונוסף לזה ישנו פירוש הרמב"ם בזה²³ שצ"ל העבודה בשמחה, ובאופן דמפזז ומכרכר בכל עוז²⁴, ונוסף לזה

(7) אגרות קודש שם.

(8) שבת כא, א. וש"נ.

(9) פ"א. וראה תניא פכ"ו.

(10) תהלים נא, ה.

(11) שם, י.

(12) שם, יט.

(13) שמואל-ב כג, א.

(14) פ"י ואילך.

(15) ראה גם שערי תשובה (לאדהאמ"צ) ח"א

ה, ב.

(16) יומא פו, א. וראה אגה"ת פ"א (צ, סע"ב).

(17) ספ"י.

(18) ראה בכ"ז גם סה"מ תרס"ג ח"א (קה"ת,

תשנ"ד) ע' קמב.

(19) פ"ח ואילך.

(20) תהלים יט, ט.

(21) שו"ע או"ח ר"ס תקנ"ד. וש"נ.

(22) תבוא כח, מז.

(23) סוף הל' לולב.

(24) ע"פ שמואל-ב ו, יד; טז.

נודע לכל פירוש האריז"ל על פסוק זה²⁵, איך שצ"ל עבודת ה' מתוך שמחה דוקא²⁶. וגודל ענין השמחה שבזה מבואר בארוכה ברמב"ם שם, ועד שכתב שם, שהשמחה שישמח האדם בעשיית המצוה ובאהבת האל שציוה בהן עבודה גדולה היא, שמה מובן שצ"ל ענין השמחה בתורה לא רק לפי ערך השגתו, כי מאי קא משמע לן ואין צריך עבודה על זה, וכמו אדם השומע בשורה טובה הרי פשוט שאין צריך עבודה שיהי' בשמחה, אלא השמחה צ"ל גם למעלה מהשגתו, אשר בשביל לגלות ענין שמחה זו, צ"ל עבודה דוקא²⁷, ולא עוד אלא עבודה גדולה דייקא. אשר מכל זה מובן, דענין עבודת התשובה בזמן הזה אין הכוונה בזה לענין המרירות, אלא דוקא לתשובה בשמחה.

אמנם, אף שענין התשובה בזמן הזה הוא מתוך שמחה וכו', עדיין אינו מובן מהו תכלית חכמה תשובה ומעשים טובים, כי זה מה שתשובה עילאה היא ע"י לימוד התורה ושמחה דלימוד התורה, הרי זה מצד זה שהתורה היא חלק מכללות המצוות, פקודי ה' ישרים, ענין העבודה דוקא. וא"כ צריך להבין הקשר דחכמה והבנה והשגה עם ענין התשובה, עד שהתשובה היא תכלית החכמה. ועד"ז צריך להבין הקשר דחכמה עם מעשים טובים, שהם המצוות, פקודי ה' ישרים בפשטות, למה תכלית ועיקר החכמה וההבנה והשגה הם המעשים טובים.

אך הענין הוא (במבואר בהמאמר שם²⁸), דהנה איתא בזהר²⁹ לית מחשבה תפיסא כך כלל, אבל נתפס איהו ברעותא דלבא³⁰, ופירוש לית מחשבה תפיסא כך כלל קאי על בחי' עצמות אוא"ס דאינו שייך שם תפיסא והשגה כלל, לא מיבעי דאינו שייך שם השגת החיוב אלא שאין שם גם השגת השלילה. ויתירה מזו, דגם ההנחה שכלית ובחי' ראי' דחכמה ג"כ אינם תופסים בעצמותו ית', כי גם ההנחה שכלית ובחי' ראי' דחכמה הוא ע"י שתופס באיזה גדר ואיזה תואר כו', שכל זה אינו שייך בעצמותו ית'. וזהו לית מחשבה תפיסא כך כלל, מחשבה אותיות חשב מה, חשב היא ההנחה שכלית דחכמה, ומ"ה היא בחי' ראי' דחכמה, ואעפ"כ לית מחשבה תפיסא ב' כלל, שגם ע"י בחינות נעלות אלו אי אפשר להיות התפיסא בעצמותו. אבל נתפס איהו ברעותא דלבא, דבחינה ומדריגה זו שמחשבה אינה תופסת בה הרי הוא נתפס ברעותא דלבא, דרעותא דלבא דוקא תופס בבחי' עצמות אוא"ס ב"ה. והענין בזה

25) ל' התניא פכ"ו (לג, א). וראה שער רוה"ק לג, א. שער המצוות בהקדמה. ר"ח שער האהבה פ"י.

26) ראה בשיחה שלפני המאמר (שיחות קודש ח"א ע' 824-5. התוועדות ח"א ע' 688).

27) ראה אנה"ק סי"ב (קיה, סע"ב ואילך).

ובכ"מ.

28) לעיל ע' לא.

29) בהקדמה (יז, א). וראה לעיל ע' קכט הערה

14.

30) ראה זח"ג (אד"ז) רפט, ב. וראה לעיל שם.

סה"מ בראשית ח"א ע' רצג. וש"נ.

הוא (כמבואר בהמאמר שם³¹), דבכללות ענין האהבה (שזהו עיקר עבודת האדם, לית פולחנא כפולחנא דרחימותא³²) יש ב' מדריגות³³, בחי' האהבה הבאה ע"י ההתבוננות בגדולת והפלאות אוא"ס ב"ה, ובחי' האהבה הבאה מלמעלה מן השכל והיא הנקראת רעותא דלבא שבה ועל ידה יש תפיסא גם בבחי' עצמותו, וכמו עד"מ התקשרות הבן עם האב שאינו ע"פ טעם ודעת כלל, דאף שמבואר בספרי מוסר³⁴ בהטעם דכיבוד אב ואם שהוא משום שמאכילו ומשקהו כו', בכל זאת הרי³⁵ אהבת הבן אל האב אינה מצד ההשפעה שמשפיע לו, כי אם מצד שהוא עצם אחד עמו, ולזאת אין צריך על זה שום התבוננות, שהרי אין שום טעם וסיבה אל האהבה וההתקשרות שיצטרך להתבונן בזה ושע"י זה תהי' האהבה, כי אם היא מצד העצם, מה שהעצם של הבן תופס (נעמט) את עצם של האב, כי האב והבן הם דבר אחד ועצם אחד ממש. וכמו"כ יובן בהתקשרות והאהבה דנשמות ישראל באלקות, דישנה בחי' האהבה הבאה מלמעלה מן השכל והיא הנקראת רעותא דלבא, מה שהעצם דנשמות ישראל תופס (נעמט) את העצם שלמעלה, היינו, שבה ועל ידה יש תפיסא גם בבחי' עצמותו.

וזהו תכלית חכמה תשובה ומעשים טובים, כי הנה עיקר ותכלית החכמה דתורה היא לתפוס את עצמות אוא"ס (נותן התורה), וענין זה הוא ע"י עבודת התשובה שבה מתגלה האהבה עצמית דישראל להקב"ה, כאהבת הבן אל האב, וכנ"ל דלית מחשבה תפיסא ב"י כלל אבל נתפס איהו ברעותא דלבא, דאיהו שהוא בחי' עצמותו נתפס דוקא ע"י רעותא דלבא. ולכן ע"י הקדמת התשובה באה גם התכלית דחכמה שגם על ידה תופסים בעצמותו. ויתירה מזו, דלא רק שע"י יש תפיסא בעצמותו ית', אלא שנעשה חד ממש עם עצמותו ית', ישראל אורייתא וקוב"ה כולא חד ממש³⁶, דישראל ע"י אורייתא מתאחדים ממש להיות עצם אחד עם עצמותו. ותשובה זו פועלת גם בהמעשים, וכמבואר בכמה מקומות³⁷ בפירוש הלשון תשובה ומעשים טובים, דגם המעשים אשר לפני התשובה נקראים בשם מעשים ע"פ תורת אמת, היינו שהם מעשים חשובים וכו', מעשה המצוות, מכל מקום, ע"י התשובה דוקא הם נעשים טובים ומאירים, שמאיר בהם אור התורה, ועד שמאיר בהם בחי' המאור שבתורה ועצם התורה. ובפרט ע"פ המבואר בהמאמר שם⁵, דענין מעשים טובים

(35) ראה ספר הערכים שם ערך אהבה ס"ז סק"ג (ע' רמג ואילך). וש"נ.
(36) ראה זח"ג עג, א.
(37) לקו"ת מטות פב, א. שמע"צ פה, א. שה"ש יז, ג. וראה תור"א מג"א צ, א. צו, ב. לקו"ש ח"ד ס"ע 1052 ואילך.

(31) ראה לעיל ע' לד ואילך.
(32) ראה זהר ח"ב נה, ב. ח"ג רסז, א.
(33) ראה בכ"ז ספר הערכים – חב"ד (כרך א) ערך אהבת ה' – רעותא דלבא (ע' תרי ואילך). וש"נ.
(34) חובת הלבבות פתח השער לשער עבודת האלקים. ובכ"מ.

הו"ע תמכין דאורייתא³⁸ שנותנים צדקה בממונם וגופם בטירחא גדולה בשביל לומדי תורה. וכידוע³⁹ גם בענין ותומכי מאושר⁴⁰, אל תקרי מאושר אלא מראשו⁴¹, שע"י הצדקה בשביל תורה מאיר בהם בחי' המאור שבתורה וכו'. וזהו גם מה שאמרו רז"ל⁴² גדולה צדקה שמקרבת את הגאולה, ובפרט ע"פ המבואר בתניא⁴³ במעלת ענין הצדקה שע"י הצדקה האדם נותן את חיי נפשו, כי בפרוטה זו ה' יכול לקנות בה חיי נפשו. וכן תהי' לנו, שע"י עבודה הנ"ל באים אל הגאולה שענינה ביטול כל המדידות והגבלות כו', כמבואר במאמר שלאחרי זה⁴⁴ בענין פרזות תשב ירושלים⁴⁵, במהרה בימינו ממש ובעגלא דידן.

(38) ראה אגה"ק סימן ה.

(39) רד"ה עץ חיים תרצ"ט (סה"מ תרצ"ט ע' 68).

ובכ"מ.

(40) משלי ג, יח.

(41) זח"ג נג, ב.

(42) ב"ב י, א.

(43) פל"ז (מח, ב).

(44) סד"ה א"ר אושעיא – לעיל ע' נ.

(45) זכרי' ב, ח.

הספר לזכות לזכרון עולם לכבוד ולעילוי נשמות

אימי מורתי חוה בת לאה אלה וחיים ז"ל

אבי מורי ישעיהו בן רבקה חנה ויואל ז"ל

דודי יעקב בן רבקה חנה ויואל ז"ל

חמי ד"ר יעקב בן ליזה ושמעון ז"ל

ולכל נשמות משפחתי לאורך כל הדורות

בנימין בן שמחה ז"ל

מרים בת עיישה ז"ל

שלמה בן מרים ז"ל

סימה בת מרים ז"ל

שמעון בן שמחה הכהן ז"ל

אסתר בת חנה ז"ל

שלמה בן אסתר ז"ל

ולעילוי כל הנשמות שנפטרו מאז בריאת העולם

רוח השם תניחם בגן עדן.

לכבוד כל נשמות הצדיקים, כל נשמות הצדיקים

מבית דוד, לעילוי נשמת כל הנשמות שנהרגו

על קידוש השם בכל הדורות.

וכל הנשמות שנרצחו בשואה וכל נשמות חללי צה"ל

ולוחמי המחתרות. ועבור כל הנשמות הנדחות שאין להם

מי שיגיד קדיש עליהם וכל הנשמות שנפטרו ללא ילדים

תנצב"ה

ברכות לראש משביר ליהודי החפץ בעילום שמו

יהי רצון שזכות זיכוי הרבים תעמוד לכל הברכות בגשמיות וברוחניות למזכה הרבים שתתקבל להוצאת הספר ורוצה בעילום שמו. והקב"ה יברך אותו ואת כל בני ביתו באריכות ימים ושנים טובות מתוך בריאות איתנה, הצלחה וס"ד בכל מכל כל בגשמיות וברוחניות. נחת חסידי מכל יוצאי חלציו, בניי חיי ומזוניי רווחי ובכולם רווחי. עשירות גדולה וימשיך לזכות הרבים אלפי פעמים יותר לכבוד השם יתברך ויזכה לקבל פני משיח עכשיו.

הספר לזכות לזכרון עולם לכבוד ולעילוי נשמות

מיכאל בן דוד ואינה **ליבשיץ** ז"ל

נחום בן יצחק וחיה **יוזפוביץ'** ז"ל

חיה בת יעקב **יוזפוביץ'** ז"ל

יצחק בן נחום **יוזפוביץ'** ז"ל

לאה בת יעקב ושרה ריבה **גלושקוב** ז"ל

הירש בן לייזר **ברודצקי** ז"ל

ורה בת **הירש שעיה משה ולאה** ז"ל

נפטרה ט' מנחם אב תשפ"ד

אינה בת **הירש שעיה משה ולאה** ז"ל

נפטרה י"א מנחם אב תשפ"ד

תנצב"ה

ולזכות

נעמי בת **אירה וגרשון וניצן** בן **אורה ומרדכי**

אריכות ימים ושנים טובות מתוך בריאות איתנה

בניי חיי ומזוניי ובכולם רווחי

בנים ובנות שיעשו נחת חסידי לבוראם ולהוריהם.

ברכות לראש משביר

ליהודי החפץ בעילום שמו

יהי רצון שזכות זיכוי הרבים תעמוד לכל הברכות בגשמיות וברוחניות למזכה הרבים שתתקן להוצאת הספר ורוצה בעילום שמו. והקב"ה יברך אותו ואת כל בני ביתו באריכות ימים ושנים טובות מתוך בריאות איתנה. הצלחה וס"ד בכל מכל כל בגשמיות וברוחניות. נחת חסידי מכל יוצאי חלציו. בניי חייז מזוניי רווחי ובכולם רווחי. עשירות גדולה וימשיך לזכות הרבים אלפי פעמים יותר לכבוד השם יתברך ויזכה לקבל פני משיח עכשיו.

הספר לזכות, לזכרון עולם, לכבוד ולעילוי הנשמות זכרונם לברכה

המקובל האלוקי רבי משה חיים לוצטו זצוק"ל
הצדיק הרב חיים כהן בן בלנקה (החלבן)
הצדיק עזרא אברהם בן קלרה רבקה
הצדקת בלנקה בת רחל

יוכבד גרון בת שמחה	משה עבדי בן לולו ורחמים	אברהם ברוך יוסף בן חוה
ציפורה בת טובה	פורטונה ישראל בת ג'ויה	תמרה גירון בת חוה
שמחה בת חוה	רחמים עבדי בן אברהם	בכור בן חוה
סולטנה בת חוה	ג'ויה בת חוה	ציפורה עבדי בת יפה
אליהו בן בלנקה	אברהם עבדי בן חוה	יעקב בן מרדכי
פנינה דונה בת בלנקה	ליאורה בת אסתר	אנטואנט בת לטיפה
רוזה יוסף בת אסתר	משה אברהם יוסף בן אסתר	מרדכי בן חוה
אהרון בן שרה	פלורה עבדי בת טובה	מיריס מרצדס בת יוכבד
אסתר יוסף בת חוה	סימון טוב מג'אר בן כוכבה	אליהו בן חוה
שי בן חנה	טובה פרץ בת חוה	בידה בת שמחה
בואנה טובה מג'אר בת חוה	דוד מג'אר בן אסתר	אברהם בנבנישתי בן רוזה
מנשה בן צ'חלה	לולו עבדי בת מסעודה	אסתר מג'אר בת טובה
ברטה בת אסתר	סלומון שלמה כהן בן חוה	שאול שלום בן סוליקה
יוסף גרון בן תמרה	מסעודה בת חוה	אסתר מג'אר בת שלמה
סטריה כוכבה בת אסתר		אשר בן יוכבד

תנצב"ה

לע"נ מספר תורמים של ארגון ברית יוסף יצחק שהלכו לעולמם

הת' יצחק ב"ר יהודה הכהן מרקוביץ' ז"ל
אילנה בת יעל ז"ל
רבי עקיבא הרנפלד
בן הרב שמואל גאב"ד מטרסדורף זצ"ל
הרה"ח אריאל בן ניסן ומלכה צדיק ז"ל
המוהל חיים יוסף שלמה בן אנטולי ושמחה מירה מאירזון ז"ל
המוהל מרדכי אשר בן אלחנן קופרמן ז"ל
מרדכי ירחמיאל בן צבי הירש ז"ל
אמיר מרדכי בן גלילה ז"ל

לעילוי נשמת כל חללי צה"ל זצ"ל הי"ד
סגן יואב שרון בן עדה ודניאל זצ"ל הי"ד
סמ"ר רועי בן גיא וחני זצ"ל הי"ד
רס"ן אור יוסף בן אברי ושרונה רן זצ"ל הי"ד
סמל אור מנשה בן אריה לייב ואסתר אתי אביטל זצ"ל הי"ד
סרן ישראל בן ציפורה וטוביה יודקין זצ"ל הי"ד
סמל בן ציון גרינמן בן חנה וחיים זצ"ל הי"ד

תנצב"ה

לע"נ חיילים יהודים שנהרגו נצר אחרון ממשפחתם בשואה זצ"ל הי"ד

פרידמן יששכר דב בן שיינדיל ויוסף
פרייס אברהם בן רוזה ומשה
טורנר שמעון בן לאה ויצחק
רוגובין אליעזר בן רישה וצבי
אדלשטיין אשר (אנשיל) בן שלום ומרים
דוידוביץ מתתיהו
דויטש (גיאורג שטפן) גדעון בן אלה ולאיוש
(לודוויג)
לאופר עקיבא בן שרה רבקה ואריה-לייבל
נבו יעקב בן מינה ויהודה מאיר
פרידריך משה בן חיה ונתן
אשר אברהם בן בלה-נחה וישעיהו
בראון זבולון (טומי) בן רנה-מרים וקלמן
גולדמן חוה בת לאה ושלמה
גולדמן שמואל בן לאה ואליהו
אנגל יוסף בן רחל ויהושע
גולדווסר יעקב בן רבקה ומאיר
גרובר חנן בן שרה ומשה
דבורצקי חיים ליב בן אסתר-רחל ושמואל
הורביץ נחום (נוניק) בן מרים ויוסף
הירשברג אהרון (ארתור, ארטק) בן סושה וליאו
ויסברד יעקב בן חיה פייגה והלל
לאופר פנחס בן רחל ומנדל
מלר יצחק בן בשקה ואריה (לייב)
מנדל זאב בן שיינדל והרצקל
צ'כנוביץ ישראל (איסקה) בן דבורה וגדליהו
קונסטנטינו רפאל (רינו) בן ליוזה ואלחנן

בובר יעקב בן אריה-לייבל
בוכנינדר שלמה
ברגמן ליאופולד (לאצו) בן בלומה וברנט
זילברשפיץ אמנון בן בלנקה ויוסף
טורס שבתאי (סבי) בן ברכה-בנבנדה ויצחק
מושינסקי משה (מוניק) בן יעקב
פדרמסר יעקב (יאנק) בן בת שבע וצבי
פולק שמואל בן חיה רבקה ויעקב
צימבל שלום בן חיים
רוזינגר שמואל בן גיזלה ואלכסנדר
אומשיב ישראל (איזידור)
אוסמו ויוסף (פפי) בן מתילדה ויהודה
גלבר מרדכי בן גיטל וחיים
גריין (ירקוני) יצחק בן יוסף ושרה
הירש שמואל בן מרדכי (אלדר)
חדש יצחק (פרטיין) בן שרה-רחל ושניאור
ירון ראובן בן אירנה ושלום פרייברג
פלם משה בן תרצה וצבי
רפאל משה (מוריס) בן אסתר וחיים
שמולביץ אשר (אנשיל) בן חנה-איטה ויעקב
שק יעקב נח בן רחל וראובן
אובגוש אברהם בן שרה ושמואל
גניץ מרדכי בן יטה ובן ציון
הברברג שמואל יוסף בן דבורה וצבי דוד (הרש)
ספר שלום בן טובה ורב
מורשצ'יק זאב בן ניטיל ויוסף
פסטרנק שלמה בן רבקה ואילעזר

תנצב"ה

לע"נ חיילים יהודים שנהרגו נצר אחרון ממשפחתם בשואה זצ"ל הי"ד

גיגר שאול (פלי) בן פאולה וקרל
רייצר צבי אלימלך (צביקה) בן הדסה ומשה
דוידוביץ גילה בת אסתר ומנדל
דפנר אברהם בן צרקה שרה וראובן
הילר רחל (רניה) בת שושנה-זלדה ויחזקאל
ויסמן יוסף בן רבקה ואברהם דוד
וסרטיל חיה (לנה) בת גיטל ובנימין
יעקובוביץ צפורה (פיגה) בת רגינה וחיים-
ישראל
בץ יהודה בן דוד
לבקוביץ יוסף בן קדיה וצבי
לוי עקיבא (קורט) בן סופיה ומשה
ליזר צבי בן מרים ומשה
ליש דב (בעריש) בן ברטה וחיים
למברגר רינה בת חנה וצבי
לנצ'נר טננבוים שושנה בת מרגלית (פריל)
ויצחק צבי
מילנר יוסף (יוסקה) בן פרומה ומרדכי
מינס רחל בת מרים וצבי
סטולר שלמה בן טובה גיטל וזליג
פיטרושקה נתנאל בן אלטה ואריה-לייב
פרידמן משה בן אסתר ואבא
קויפמן אסתר בת כלומה ומשה דרייסגר
שורץ ברוך
שכנר צבי בן בת שבע ופייבוש - בן יחיד
שפר שמשון בן אסתר ויצחק

שוארץ יונה (יונל) בן שרה -רבקה ומשה
בירנבוים ראובן (רומק) בן הינדה ומנחם-מנדל
ברלה בני
ברונשטיין משה בן חנה ויוסף
גנסלר דב (ברלה, בובי) בן פני וצבי הירש
דיטריך פרץ בן פרידה והרברט
זיכלינסקי שלמה (גינג'י) בן באשה ויעקב
טייכמן יעקב בן שולמית (שפרינצה) ומשה
טפר יצחק בן פנינה (פרל) ומשה
יזרעלוביץ יצחק בן מכלה ואברהם
לוי אביגדור בן בילה ויעקב
סוריה משה (קופל) בן לאה ומרדכי
פייג אליעזר בן הניה ושלמה
פלם (פלאום) חיים בן דוד
פרידמן יצחק בן גיטל דבורה וישראל-יוסף
קוחן יוסף בן כלומה ואלתר מנחם הכהן
רוסנוואסר יצחק בן אייזיק
שניצר יצחק בן רוזה ופייבל
אברמסון עטרה בת רבקה ואביגדור
אדלר יצחק בן מינדל ומיכאל
אונגר מנחם בן טובה (טאובה) ואריה-לייב
אלבסן אברהם (אלברט) בן ג'נטיל ויעקב
בוימינגר יוסף (קאז'יק) בן פשה ומרדכי
בלט אברהם (אברמל'ה) בן לאה ואליעזר - בן יחיד
ברנשטיין מתתיהו (מקסי) בן טוני וגיאורג
גוטמן מרדכי (מוותק) בן פייגה ואהרון

תנצב"ה

לע"נ חיילים יהודים שנהרגו נצר אחרון ממשפחתם בשואה זצ"ל הי"ד

פקד יהושע(שייקה) בן חיה (חייקה) ויעקב

אדלר מיכאל בן חוה (חנה) ויעקב

גרינברג מאיר

וולודינגר פסח בן רחל-רוזה וצבי הירש

ליכטר צבי בן שרה ודוד

מייזליק יעקב בן רבקה ומרדכי

ניימן זאב (וולק) בן חנה ודוד

קורן ישראל בן בילה ומרדכי

רובינשטיין משה

רוזנבלום מנחם בן טובה ומשה-אהרן

רוט מנחם

רויטרנד דב

אברמוביץ אברהם (בומי) בן רחל-לאה ויעקב

בוקי שמואל בן רבקה ומשה

גרינשפון בנימין (בני) בן פנינה (פרל) ומנחם-זאב

זינגר (דרגוטין) ישראל בן גרטה וקלמן

זולף צבי בן מתילדה ורפאל (פאול)

זיגדורוביץ בנימין בן זלמן

זויער נתנאל(שנדור) בן רבקה ומאיר (בילה)

לוי יצחק בן תמה ומנדל

סימון אברהם בן אסתר ומשה

ליפקסר אריה לייב (לייבל) בן רייזל ויוסף

נגל דב ברל (בובי) בן ביילה ולייב אליעזר

נוימן יצחק (איזיז) בן חנה ושמואל

פרמינגר גדליה בן שושנה-רייזל ושמעון

קירשנבוים חיים (חיימקה)

קרבט דוד בן שרה ושמואל-אברהם

קרבצ'ק ברוך בן שרה וצבי

רינגוולד יהודה (טומי) בן מרים ויוסף

(הוריו המאמצים רעיה ומשה לוינגר)

שוארץ מרדכי (מייקי, מיקלוש) בן רוזה ושמואל-אלכסנדר

שוארצמן נחום (ניוניק) בן פרומה ויוסף

שפיגל חיים ישראל בן גיטל ומשה-יוסף

גורפינקל דר' שלמה בן פאולינה וירמיהו

בראון יוסף בן הלנה ויעקב אלעזר

גלזר משה (דוד) בן רבקה ושמואל יוסף

ספלניץ יוסף בן הניה ואברהם-זליג

רוזמוביץ יחזקאל בן רחל ואברהם

וילינגר משה בן ברוך

טופלברג ראובן (רוברט) בן אסתר ומשה-מיכאל

וינברגר דב בן הזקונים של רגינה ויעקב

שטרנפלד יצחק בן רישל-זיסל ואלחנן בנימין

שילק משה-יעקב בן שרה וצבי אברהם

קרמפף שלמה בן אדלה ולאון אריה

טורנר שמעון בן לאה ויצחק

זיגדורוביץ בנימין בן זלמן

תנצב"ה

לפרטים: קלימי יונה, מנהל עמותת: "עמיתים - חללי נצר אחרון"

kalimi5588@gmail.com | מייל: 03-5511422 | 050-6400782

הרב משורר ישעיהו 1 דירה 8 פתח תקוה

ברכות לראש משביר ליהודי החפץ בעילום שמו

יהי רצון שזכות זיכוי הרבים תעמוד לכל הברכות בגשמיות וברוחניות למזכה
הרבים שתרם להוצאת הספר ורוצה בעילום שמו. והקב"ה יברך אותו ואת כל בני
ביתו באריכות ימים ושנים טובות מתוך בריאות איתנה. הצלחה וס"ד בכל מכל כל
בגשמיות וברוחניות. בניי חיי מזוניי רווחי ובכולם רווחי. עשירות גדולה וימשיך לזכות
הרבים אלפי פעמים יותר לכבוד השם יתברך ויזכה לקבל פני משיח עכשיו.

ולזכות

ניסים חי חיים בן שמחה אסתר

אברהם בן שמחה אסתר

משה בן שמחה אסתר

מרדכי בן שמחה אסתר

יצחק בן שמחה אסתר

גניה בת מילה מחלה

שיראל בת גניה

לביא בן שיראל

שני בת גניה

ליאור בן גניה

מוטי מרדכי בן שרה

הספר לזכות לזכרון עולם לכבוד ולעילוי נשמות

שמחה אסתר בת לאה ז"ל

מילה מחלה בת גניה ז"ל

אבישג בת שושנה ז"ל

יוסף בן רחל ז"ל

עקיבא בן שרה ז"ל

תנצב"ה

הספר לזכות כל יהודי ויהודיה בכל מקום שהם לכל הברכות שבתורה. בגשמיות וברוחניות.

ולזכות משפחת עמית

הייתי בלומה בת זלדה שתחיה ויעקב ז"ל
וירון בן ישעיהו וחיה ז"ל.

ולזכות כל צאצאיהם הבנים והבנות הנכדים והנכדות שיחיו.

ולזכות כל נפשות משפחות גיטס ואידלמן .

ולזכות משפחת סבן היקרים והאהובים

שמואל בן בנימין ומרים ז"ל

ופנינה פרחיה בת שמעון הכהן ואסתר ז"ל

ולכל משפחתם המורחבת.

ולזכות ארגון ברית יוסף יצחק

וכל המוהלים, אנשי הצוות, התורמים

ולכל משפחתם המורחבת.

ולזכות משפחת צדוק

יעל בת חיה וישעיהו ז"ל

ושלמה בן ציונה וישראל ז"ל.

ולזכות כל צאצאיהם הבנים והבנות והנכד החדש שיחיו.

ולזכות לע"נ שליח הרבי מליובאוויטש

הרב מרדכי בן צאלח ציון ענתי ע"ה.

ולזכות לע"נ ישראל בן שלמה וציפורה ז"ל

וציונה סעדיה ולאה ז"ל

ולזכות לע"נ חנה בת רינה וראובן ז"ל